VJEŽBAJ SE

U

SAVRŠENOSTI

I

KRŠĆANSKIM KREPOSTIMA

ŠPANJOLSKI NAPISAO

Č. O. ALFONZO RODRIGUEZ,

svećenik Družbe Isusove.

PRIGODOM PEDESETGODIŠNJICE PROGLAŠENJA DOGMATA BEZGRJEŠNOG ZAČETKA.

Sa španjolskoga preveli

O. O. KAPUCINI NA RIJECI.

PRVI DIO.

RIJEKA

TISAK PETRA BATTARE

1905.

Ovo djelo u hrvatskom prijevodu

blagoslovio je

Sv. Otac Papa Pio X.

S dopuštenjem duhovnih oblasti biskupijâ: senjsko-modruške i spljetske, i poglavarstva redovničkoga.

BEZ LJAGE ISTOČNE ZAČETOJ,

PRELJUBEZNOJ KĆERI NEBESKOGA OCA,

UZVIŠENOJ MAJCI SINA BOŽJEGA, U KOJE SE DJEVIČANSTVO

S MATERINSTVOM DIVNO ZDRUŽILO,

DOSTOJNOJ ZARUČNICI DUHA SVETOGA,

SUSPASITELJICI RODA LJUDSKOGA,

UČITELJICI SVIH KRŠĆANSKIH KREPOSTI,

ŽIVOTU, SLASTI I UFANJU NAŠEMU

MARIJI,

SVOJOJ NEBESKOJ KRALJICI

U ZNAK SRDAČNE LJUBAVI, ŽIVE HARNOSTI I POTPUNE

ODANOSTI

POSVEĆUJU OVAJ TRUD

VJERNI ROBOVI.

No. 1439.

IMPRIMATUR.

Segniae, die 30. Augusti 1905.

† **ANTONIUS**, Eppus.

Praesentibus annuimus ut Versio operis cui titulus „Exercitia perfectionis“, auctoris Rodriguez, ab A. R. P. *Bernardino Alminiensi,* Ministro Provinciae Croatiae, ac F. F. Clericis *Cyrillo et Ferdinando,* perfecta, ac a duobus Theologis revisa ac probata, servatis servandis, typis demandetur ac publici juris fiat.

Romae ad S. Laurentii Br. die 28. Ianuarii 1904.

L. † S.

Fr. Bernardus ab Andermatt,
Min. Glis. Cap.

Dragi štioče!

Evo ti jednom — hvala dragome Bogu i Majci Mariji — i u hrvatskomu ruhu glasovitoga asketičnoga djela Časnoga Oca Alfonza Rodrigueza.

Dao samo dragi Bog, da si ovo preizvrsno djelo prokrči put u svaku kuću ne samo redovnika i svećenika, nego i svakoga katolika Hrvata — u ovo doba, kad se eto i u našoj Hrvatskoj na žalost počeše mnogi nepozvani nametati za učitelje narodu, tobože da ga usreće svojim nekim novim naukama skroz protivnima onoj uzvišenoj i velebnoj nauci evangjeoskoj, koju je sâm Krist Bog s neba donio i naučao je.

Da je ovo djelo jedno od najboljih svoje vrsti, dapače nenatkriljivo, svjedoče jednoglasno svi vještaci u duhovnim stvarima, najviše pak to, što duše revne u službi Božjoj evo već trista godina nalaze u njemu ponajboljega učitelja i vogja na putu ka kršćanskoj savršenosti. — Rodriguez *piše bez akademijske kitnje, vedro, lako i ugodno. Riječ mu je očinska, puna svijetla i zdrave hrane, «kao što dojilja njeguje svoju djecu,* tamquam si nutrix foveat filios suos.» *Dokazi niču iz živa osvjedočenja, iz dna plemenite njegove duše. Rješava neka tanka pitanja jednostavnošću i priprostoćom apostola, ali i velikom opreznošću bogoslova. Kad treba, ti ćeš u njemu naći* «et rigor, sed non exasperans, et amor, sed non emolliens,» *što sveci, kakav je on bio, znadu i reći i izvesti. Puno pripomažu shvaćanju slike i prispodobe, koje su sve na svom mjestu i upravo majstorski upletene, tako da čitavomu djelu pružaju neku osobitu krasotu i čar: one su regbi dragulji, kojima je ono optočeno. Isto su tako divno razregjena mnogobrojna mjesta iz svetoga Pisma i svetih Otaca, kao i primjeri, kojima pisac potvrgjuje ono, što je prije rekao. Jednom riječju čitavo ovo djelo izgleda kao krasan vrt, u kome ćeš naći svega po izbor cvijeća i tako divan sklad, tako divan red, da si boljega jedva možeš poželjeti.*

Sve u jedno, ovo ti je dobra knjiga, a dobra je knjiga najbolje društvo, kaže narodna poslovica. Uzmi je dakle i čitaj, primakni se k ovom studencu prave kršćanske pouke i prosvjete, i zahiti iz njeg onim cijelim pouzdanjem, kojim dojenče pritište usne k materinskim grudima.

Djelo je prevedeno na sve jezike. — Kad se prigodom slavlja Bezgrješnoga Začetka sve natjecalo, da u znak ljubavi prikaže što svojoj premiloj nebeskoj Majci Mariji: da i mi doprinesemo koji kamečak k toj proslavi, prihvatismo se ovoga zamašnoga posla. Tako će eto odsada i Hrvatima biti otvoren ovaj prebogati rudnik duhovnoga blaga, u kome će *svaki, bio on koga mu drago staleža,* naći mnogo zlatno zrnce za se. — *Kako smo nastojali, da prijevod odgovara vjerno španjolskome izvorniku, prislanjali smo se, što je više moguće bilo, uz riječi izvornika.*

Dao dragi Bog i Preblažena Djevica Marija, da ovaj trud i na hrvatskomu tlu urodi obilnim plodom!

Prevodioci.

KRATKI ŽIVOTOPIS [1]

Č. O. Alfonza Rodrigueza,

svećenika Družbe Isusove.

Rodio se časni O. Alfonzo Rodriguez (čit. Rodriges) u Valladolidu (čit. Valjadolidu) godine 1526., u doba, kad je veliki Ignacije Lojolski upravo ostavljao Barcelonu (čit. Barselonu), gdje bijaše učio humanitarne nauke, da pogje u Alkalu na filozofijske. Sin siromašnih ali poštenih roditelja, nije proveo prve godine svoga života u djetinjarijama ni u mladenačkim zabavama, nego se dao svom dušom na nauke i na vježbanje u kršćanskim krepostima, o čem je imao nekoliko godinâ kasnije s tolikim uspjehom druge podučavati. Tako je postao ljubimac svojih profesora i saučenika, znajući svojim ljubeznim ponašanjem te svojom prijaznošću i umiljatošću osvojiti srca svih onih, koji su imali sreću poznati ga i s njime općiti.

Moglo se već tada slutiti, da ne bijaše Bog odredio za svijet duha tako uzvišena i srca puna tako čistih i visokih čustava. I evo zašto Alfonzo, kad mu još nije bilo ni dvadeset godina a promaknut već na čast doktora filozofije, stupi u Družbu Isusovu, koja je već počela dolaziti na glas radi svojih plodova i radi visokih ličnosti, koje se stavljahu pod njezin barjak, da sudjeluju kod preporoda katoličkog, što ga je poduzeo sv. Ignacije. Otac Rodriguez bi drugi od dvjesta učenika cvjetajućeg sveučilišta u Salamanki, koji čudnovato ganuti govorima o. Ivana Ramireza (čit. Ramiresa), prozvana Apostolom španjolskim, ostaviše svijet, da se posvete promatranju i da brane vječne istine pod sjenom samostanskom.

Malo godina za tim, pošto bijaše stupio u Red, povjeri mu Družba, koja je svakako morala opaziti njegovu veliku krepost i

[1]) Kako se nalazi u španjolskom izdanju, tiskanome u Barceloni g. 1879.

razboritost, odgoj novaka kolegija u Salamanki, dužnost, koju je vršio tečajem godine 1564. i 1565. Da si samo donekle predstavimo, s kako je sjajnim uspjehom vršio ovu službu, dosta je reći, kako se s pravom slavljeni o. Suarez (čit. Suares), čije je ime poslije postalo glasovito po čitavom svijetu radi divnih njegovih djela, bogoslovlja skolastičkoga, nije ustručavao s ponosom tvrditi, da mističko bogoslovlje bijaše naučio u školi O. Rodrigueza.

Ali revnost i učenost mladoga Isusovca trebala je širega polja, i odrediše ga u Monterey, imenovavši ga rektorom one kuće. Tamo predavaše moralno bogoslovlje kroz dvanaest godina s tolikim odobravanjem i uz toliko posjećivanje, da su mu predavanja bila prepisivana i raspačavana na sve strane. A služio se njima i o. Tomo Sanchez (čit. Sanćes), da napiše svoje Savjete. Nu ni to mu ne bijaše dosta; propovjedaonici i ispovjedaonici posvećivaše osobito svoju pozornost, i razvijaše svoju djelatnost u neprestanim misijama, što ih obavljaše u Montereyu i okolici.

Glas, što si sticaše lijepim uspjehom svoje učiteljske stolice i svojim apostolskim radom, bi povodom, da ga poslaše u Valladolid, da rješava slučajeve (*casus*) moralne u kući zavjetovanikâ (profesa), težak posao, koji je on izvršivao s tolikom razboritošću i vještinom, da su njegova riješenja s počitanjem slušali i s najvećom tačnošću izvršivali.

Prekinu svoj rad putovanjem u Rim, gdje je takogjer imao prigodu, da pokaže svoje kreposti. Otac General Klaudije Akvaviva pomisli, da se blagoslovno djelovanje, što ga je razvijao svojom prosvjetom i svojom revnošću, mora protezati i na druga mjesta. I u tu mu svrhu naredi, da se ne povrati u provinciju Kastiljsku, nego da se zaputi u Andalušku. Ovaj nalog on primi i ovrši, kad mu bijaše već oko šezdeset godina. Slabost ga i boležljivost, posljedice starosti, nijesu priječile, a da ne radi više od trideset godina divnom djelatnošću. To vrijeme provede u kolegiju u Montilli (čit. Montilji), u Kordovi, i u kući zavjetovanikâ u Sevilli (čit. Sevilji).

Dok je boravio u Montilli, bio je rektor kolegija i učitelj novaka. Učiteljstvo je vodio tako srećno, da mu je pošlo za rukom učiniti ljude vješte u duhovnoj znanosti, a koji su cvali u Evropi i u obadvije Indije zbog svoga znanja i svojih kreposti. Nekoji od njih umriješe na glasu svetosti.

Življaše u Kordovi kao duhovni otac kuće, posvetivši se posvema razmišljanju i povukavši se u samoću, kad ga odrediše za put u Rim, da prisustvuje sveopćoj skupštini, gdje najslavniji i najsvetiji muževi Družbe imadoše prigodu, da ocijene njegovo znanje i njegovu razboritost. Zato ga otac General držaše za najsposobnijega, da obigje kao nadziratelj za opsluživanje Pravilâ sve kolegije provincije Andaluške. Ovu je službu u isto vrijeme vršio u Kastilji Č. O. Ljudevit de La Puente, rodom takogjer iz Valladolida, a koji se svojim žarom i duhom svojih spisa toliko slaže s našim Alfonzom. Ne treba reći, da je na ovoj viziti spasonosno djelovao svojim govorom i primjerom na oce sviju kolegija, koji ga promatrahu kao svoj uzor.

Vrijeme, što mu je preostajalo od njegovih posala, vazda bi upotrijebio za molitvu i da nauči način, kako će najbolje moći spasavati duše. U tu svrhu napisa svoje *Govore*, koji s pravom zaslužiše pridjev *divni*, i sastavi svoje *Vježbanje u savršenosti*, o čijoj vrijednosti ne treba govoriti, jer dosta je u njegovu pohvalu ocjena, što su je o njem napisali najiskusniji ljudi u duhovnoj znanosti; djelo, kojim se služiše poslije tolike gorljive duše, koje su našle u njemu jednu od najpotrebitijih knjiga, da napreduju na putu kršćanske savršenosti.

Odijelivši se savršeno od svega, izlažaše iz svoje ćelije jedino, da služi svetu Misu, da dijeli svetu Pričest novacima, da pomaže u blagovaonici i obavlja poslove, koje svijet naziva nekorisnima i uzaludnima, ali koje poniznost kršćanska promatra sasvim drukčije. Izlazio je iz kolegija samo jedanput na godinu, da posjeti markize de Priego; pa i toga nije činio, što bi imao kakog obzira na bogatstvo i sjaj, nego da im iskaže neku vrst zahvalnosti, koju im kao gospodarima kuće dugovaše. A da nije izlazio iz svoje sobe, upravljaše novicijatom i kolegijem; i zato bi držao na okupu kroz pô sata novake i tad im podjeljivao shodne nauke, bodrio ih u njihovim duhovnim borbama, rješavao njihove dvojbe i oslobagjao ih od njihovih skrupula. Drugo pô sata našli bi se pred njim ministar i prokurator, od kojih bi tražio račun o duhovnom i vremenom stanju kuće, pa kad bi im dao shodne nauke, zatvorio bi se opet u svoju sobu, i ne bi govorio ni s kim više doli sa samim Bogom. Tako provede preko dvanaest godina, baveći se molitvom po četiri sata na dan, koju je vazda obavljao klečeći i uzdignutih ruku; a služio je svetu Misu tako, da su oni, koji su je slušali, mislili, da vide na oltaru ne čovjeka, nego angjela, zadubena u promatranje Božanstva. Uvijek mu bijahu dosadni isprazni razgovori, uvijek mrski nekorisni govori, koji ne služe ni za što drugo, nego da rastresu duh. Svaki bi se dan uoči svete Mise ispovijedao, a dok je bio još mlad, osobita mu je bila naslada tješiti duše i ravnati njima u ispovjedaonici.

Malo se starao za tijelo, dok je svu pomnju posvećivao samo duši i uvijek mislio, kako da se većma mrtvi, postupajući sa samim sobom veoma strogo; i da nije bilo njegove velike razboritosti, bez dvojbe bi svojom neprestanom pokorom i trapljenjem znatno pospješio svoju smrt, lišivši mnoge prije vremena svog razboritog primjera i svojih svetih savjeta. Bijaše s pravom osvjedočen, da nam Početnik naravi nije dao ćutila, da im ugagjamo u čemu, nego da se služimo njima za ono, što je najpotrebitije i najnužnije. Vid je i sluh držao tako na uzdi, da ni oči nijesu smjele gledati ni uši slušati, van ono, što mu je bilo potrebito za ravnanje njegovih čina. I zato bijaše tako čedan, da bi ga onaj, koji ne bi znao o njemu ništa pa ga vidio med novacima, ubrojio med novake, jedino što bi mislio, da je jedan od onih, koji spoznavši dosta kasno taštinu svijeta, stupaju već stariji u Red i koji u redovničkom životu, ma kako lako trčali, dostižu vrlo teško one, koji otidoše u početku. Za vijesti, makar bile ne znam kako zanimive, čim je osobito obilovao njegov vijek, nije hajao kao za

vrlo nuzgredne stvari, pa ako ih je katkada i morao slušati, uvijek se ustezao, da ih ne sluša; tako da ga nijesu nigda čuli, da pripovijeda ono, što je znao, i pita za ono, čega nije znao.

Mnogo bi se moglo reći za dokaz njegove rijetke poniznosti, akoprem se iz rečenoga može već zaključiti, kako je jako Rodriguez izbjegavao taštu hvalu i slavu svijeta. Zato je on toliko ljubio onu skrajnju samoću, zato se toliko klonio od stvorova, zato onako zazirao od svakog općenja s ljudima i zato živio onako zakopan med četiri zida svoje ćelije. Drugi plod njegove poniznosti bijaše šutnja, u koju je zakopao mnoge i izvanredne milosti, što ih je bez dvojbe primala s neba duša onako čista i onako sprijateljena s Bogom.

Ima u životu kreposnih ljudi znamenitih čina, kojih svijet ne pojmi a katkada takogjer vrlo zlo tumači, ali onih ljudi, koji namjesto da se pokazuju sveci, sasvim se ponižavaju, budući da je to jedno od najboljih sredstava, da uduše sebična nagnuća. Jedan od takih čina bio je običaj, koga se vazda držao časni O. Rodriguez, naime da je svakog petka ljubio noge braći i bio prvi u svim poniznim vježbama. Divno je bilo vidjeti onoga čovjeka, komu su pljeskali oduševljeni njegovi učenici, kad je bio profesorom u Montereyu, koga su slušali kao kakoga proroka, kad je rješavao moralne slučajeve u kući zavjetovanika u Valladolidu, komu su se divili i čudili u Rimu oci sveopće skupštine — gdje sad u kuhinji briše otiračem tanjure, gdje otire pokućstvo kolegija i sakuplja smeće.

Ponašanje Oca Alfonza bijaše ljubezno i vedro, i odavaše mir, kojega je vazda puno srce čisto i opojeno ljubavlju Krista Gospodina našega. Njegovo jelo bijaše previše umjereno: ne uzimaše za večeru drugo doli nekaku netečnu juhu, kakovom se obično bolesnici vježbaju u strpljivosti. Njegova odjeća bijaše istrošena mantija i izlizan plašt. Njegovo pokućstvo bio je stô, napravljen od rastočenih dasaka, nekoliko starih stolica, nekoliko pretinaca sa neophodno potrebitim knjigama, siromašna postelja, dvije ili tri papirnate slike, jedan križ i drvena krunica na jednostavnoj uzici od običnoga konca.

Akoprem život Oca Rodrigueza nije prepleten mnogim *epizodama*, jer nastojaše uvijek sakrivati svoje heroičke čine, ipak ćemo navesti gdjekoji dogogjaj, koji će spasonosno djelovati na njegove štovatelje.

Kako bijaše sasvim odijeljen od ovoga svijeta, pokazuje slijedeći slučaj. Jednom zgodom, kako se pripovijeda u njegovim životopisima, kad je morala s njime govoriti gospogja vojvotkinja de Béjar (čit. Behar), nije mogla toga postići, i morao je da posreduje sam Otac Provincijal, da postigne svoju svrhu. On otide u crkvu, da izvrši posluh, sasluša, što ga je pitala za savjet, odgovori sasvim kratko i povrati se u svoju ćeliju.

Drugom zgodom dogje da ga posjeti markiz de Priego, kad je baš sluga Božji molio. Obavijestiše ga o dolasku gospodina markiza, ali Alfonzo ne odgovori ništa, i nastavi svoju molitvu. Netom ju je svršio, primi ga, rekavši mu, da je imao vrlo važna razgovora s drugim višim gospodinom.

Takogjer je dosta čudnovato ono, što se pripovijeda o Ocu, kad bijaše Rektor u Montilli. Služio je u kući nekoliko godina neki svjetovnjak; a slugama se u kućama, osobito novačkim, dozvoljavaše ulaz samo vrlo rijetko u nutrašnjost kolegija. Kad je bio Provincijal na viziti, naloži momku neki važan posao, koji je on umio vrlo dobro obaviti: zahvalni mu tad Otac reče, da moli, što želi. „Najveća milost, što mi je možete, velečasni Oče, iskazati, odgovori on, jest, da mi dopustite, da pozdravim Oca Rektora; jer, kako je uvijek zatvoren u svojoj ćeliji, za tri godine, što živim u kolegiju, nijesam imao prigode, da ga vidim.“ Takav odgovor morao se samo vrlo dojmiti Oca Provincijala.

Mnogo bi vremena stanovao u kolegiju, pa ne bi obično poznavao uredbe kuće; tako da je, kad mu je katkada bilo malo dalje poći od svoje sobe, trebao vodiča, da se ne izgubi na putu, dogodivši mu se više puta dosta čudnovatih slučajeva. Tako ga jednog dana, pošto bijaše već više godina proživio u kući zavjetovanika u Sevilli, nagjoše u neprilici na hodniku, ne znajući, kuda da krene, da dogje u riznicu.

Kad se O. Rodriguez vraćao iz Rima, reče mu izdavatelj, da knjiga „Vježbaj se u savršenosti“ nalazi divnog odziva. — „Nije mi do toga stalo, reče on, dali se knjiga uvelike raspačava, nego dali proizvodi veliki plod u dušama“. Ovim odgovorom pokaza, da ne bijaše napisao svog glasovitog djela, da ostavi potomstvu slavno ime.

Čita se o Ocu Rodriguezu, da je o onom, što se ticalo njegove osobe i djela, šutio više, nego što si može čovjek predstaviti. Nigdá ne otvori svojih usta, da se hvali ili ponizuje, jer je malo držao do poniženja riječima, budući da su ova ponizivanja, kao što on kaže u svojim djelima, udice, da se na njih ulovi hvala.

Po ovom, što smo rekli, može se već vidjeti, kako je vazda uzorno živio Č. Alfonzo. Kad je navršio osamdeset i osam godina, bile su mu sile tako istrošene uslijed njegovih mnogih posala i boležljivosti, da je slab i bolestan morao leći u krevet i odležati na njem dvije posljednje godine. Za to se vrijeme svaki dan pričesti i ne popusti ništa od strogog života, što mu bijaše dozvoljeno kao bolesniku. Kad mu je rekao jedan otac, da ne trapi tako svoga tijela, jer da nema za to već snage, dade mu odgovor, vrijedan velikog duhovnog učitelja: — „*Ne zaboravite nigda, brate, da se dan, što nam progje bez trapljenja, može zaista ubrojiti med izgubljene.*“

Pošto bijaše s izvanrednom pobožnošću primio svete Sakramente, preseli se u bolji život 21. veljače 1616. u dobi od devedeset godina, od kojih bijaše sedamdeset proživio u Redu, a već odavna položio četiri svečana zavjeta.

Njegov pokop bijaše pravo slavlje, iskazavši mu puk sve one počasti, što ih običava iskazivati onome, koji umre na glasu svetosti. Bijahu prisutni svi slojevi društva: svećenstvo, plemstvo, puk; svi ga nazivahu svecem, svi mu ljubljahu noge, nastojahu dotaknuti ga se krunicama i zadobiti moći, usugjujući se neki s

pobožnim nasiljem odrezati po komad odjeće sa časnoga mu tijela i štujući sliku, koju naslika neki glasoviti slikar.

Pripovijedaju se o ovom časnom Ocu čudesa, što su se zbila po njegovim moćima, čega ne možemo svega potanko pripovijedati u ovom kratkom životopisu. Pripovijeda se megju inim, kako je neki bogoljuban čovjek htio unići u grobnicu, gdje su ležali ostanci časnoga Oca. To mu bi dozvoljeno, i on unigje u nju s namjerom, da uzme kaku relikviju od njegova tijela, za koje mišljaše, da se već raspalo. Nagje ga sa svim tim čitavo i ni najmanje neoštećeno; ali ne odustavši od svoga nauma, usudi mu se odrezati jedan prst, na što iz rane poteče toliko krvi, da namoči posvema rubac, kojim ju je htio zaustaviti.

Mnijenje, što ga je izrekao o izvanrednoj kreposti O. Alfonza Rodrigueza jedan član Rote, možemo si i mi usvojiti. Ovaj naime, kad ga umoliše nekoji Oci Družbe, neka bi se povela istraga za beatifikaciju Oca La Puente, odgovori: — „Zašto me to ne molite za Oca Rodrigueza?“ — Tako su sudili odlični ljudi o krepostima našega Oca Alfonza, a isto tako možemo suditi i mi svi, dok drukčije ne odluči Namjesnik Isusa Krista Gospodina našega. — — —

POSVETA PIŠČEVA.

REDOVNICIMA DRUŽBE ISUSOVE.

Sv. Grgur, uprošen, da napiše za neke muške samostane duhovne naputke i opomene, ispriča se u 27. poslanici knj. 6. ovako: „Redovnici, koji po milosti skrušenja i molitve imaju u sebi izvor mudrosti, ne treba, da ih izvana natapaju slabe kapljice naše suše. Kao što u zemaljskom raju nije bilo niti je trebalo kiše, jer izvor, što je izvirao u njegovoj sredini, natapaše sve i podržavaše zeleno, svježe i lijepo; tako i redovnik, koji živi u raju Reda i ima u nutrinji svojoj ovaj izvor molitve i skrušenja, ne treba našega zalijevanja; jer to će mu biti dosta, da uzdrži uvijek u svojoj duši svježost i ljepotu kreposti.“

S mnogo više razloga mogao bih se ja vama ispričati, velečasni oci i časna braćo, koje je Gospodin po svojoj milosti zasadio u ovaj raj Družbe Isusove, gdje vas natapa i nakvasuje vodom mislene molitve, koju svaki dan obavljamo prema svome pravilu i odredbi; a koju s pravom prispodablja i sveti Ivan Zlatousni u svojoj raspravi o molitvi izvoru usred vrta, koji sve podržava zeleno i lijepo. *D. Chrys. tract. de orat.*

Nu to bi tada bilo, kad bih ja mislio, da vam imam reći nešto novo, čega vi, velečasni oci i časna braćo, ne bi znali i u čem se ne bi svaki dan vježbali. Ali ja ovim djelom namjeravam samo to, da osvježim i dozovem u pamet ono, što svi vrlo dobro znaju i obavljaju. To se slaže s onim, što nam kaže naš sveti Otac u Ustanovama, koji hoće, da nam u tu svrhu netko svake nedjelje ili barem svakih petnaest dana u duhovnim govorima i javnim propovijedima doziva u pamet ovo i drugo slično, da toga po svojoj slaboj naravi ne zaboravimo i tako prestanemo izvršivati; a što se po dobroti Gospodnjoj izvršuje i čini u Družbi, i to na nemalu korist njenih članova. *3. p. Const. c. 1. §. 28.*

Pa pošto sam vršio u njoj ovu službu iz posluha, akoprem s velikim svojim stidom, više od četrdeset godina, koliko pred novacima toliko pred starijima, te sakupio i sabrao mnogo toga, što ovamo spada, mislili su moji poglavari i mnoge druge osobe, kojima dugujem počitanje, da će biti na slavu Gospodina Boga našega i na korist Družbe, ako ovaj posao usavršim i preuredim, da tako plod bude veći, dugotrajniji i vječit, povodeći se u tom za serafinskim Učiteljem sv. Bonaventurom, koji je to isto učinio, kako sâm kaže u predgovoru knjigâ *De profectu religiosorum*.

D. Bonav. in Praef. ad libros de Prof. Relig.

Opazio sam takogjer, da u rečenoj Ustanovi pridodaje naš sveti Otac: *Vel illi haec legere teneantur:* Neka im daje tko ove i druge slične naputke, ili su ih sami dužni čitati. To me nemalo oduševilo, da se latim ovoga posla, videći, da imamo takogjer za pravilo u Družbi ovu vježbu toliko korisnu i od svetaca toliko preporučivanu, naime da čitamo svaki dan kako duhovno štivo za svoj vlastiti napredak.

3. p. Const. c. 2. § 28.

Reg. 1. communium.

Za to baš napisah ovu knjigu, stavljajući pred oči, što sam kraće i jasnije mogao, najbitnije, najpraktičnije i najobičnije stvari, u kojima se moramo prema svome zvanju i staležu vježbati, da nam služe kao ogledalo, u kojem ćemo se svaki dan ogledati, bježeći zlo i nesavršeno, što ona osugjuje, a kiteći i reseći svoje duše onim, što je dobro i savršeno, što ona svjetuje, da tako one budu veoma mile očima Božanskog Veličanstva.

Pa akoprem je moja glavna nakana bila, da služim time svojim predragim u Kristu ocima i braći, kojima s mnogo razloga puno dugujem; ipak, jer se ljubav mora protezati, koliko dalje može, što je osobina našega Reda, nastojao sam ovo djelo tako prirediti, *da bude na korist ne samo nama i svim ostalim redovnicima, nego takogjer svim onima, koji teže za krepošću i savršenošću.* A tome odgovara i naslov djela, koji je općenit za sve, naime: *Vježbanje u savršenosti i kršćanskim krepostima.* Zove se pak *vježbanje*, jer se tu sve raspravlja vrlo praktično, da se može djelom izvesti.

Čitavo se djelo dijeli u tri dijela, a svaki dio ima osam rasprava. Znamenite se rečenice navode latinski, jer za one, koji latinski razumiju, bit će to od velike koristi radi sile i jakosti, što je one imaju čitane u svom izvoru, a osobito riječi svetoga Pisma; a onima, koji ne razumiju latinski, ne će to biti na zapreku, jer se navode i španjolski; pa da ih ništa ne smeta i to uzmogne svaki lakše izostaviti, koji hoće, tiskano je latinski drugim slovima.

Uzdam se u Gospodina, da ne će biti uzaludan naš trud, nego da će ovo sjeme riječi Božje, posijano u tako dobru zemlju, kao što su srca, koja žele postići savršenost, uroditi plodom ne samo trideseterostrukim, nego šezdeseterostrukim i stostrukim.

Alfonzo Rodriguez.

Prva rasprava.

Kako moramo štovati, željeti i ljubiti sve ono, što spada na naš duhovni napredak, i što nam može u tom biti od pomoći.

Prvo poglavlje.

Koli moramo štovati i cijeniti duhovne stvari.

U sedmom poglavlju knjige Mudrosti kaže Mudrac: «*Želio sam, i dan mi je razum; zazvao sam, i dogje u me duh mudrosti. I cijenio sam je više, nego kraljevstva i prijestolja; a bogatstvo prama njoj držao sam za ništa. Niti sam isporedio s njom dragocjeni kamen; jer je sve zlato prama njoj malo pijeska, a kao blato jest srebro prama njoj. — Optavi, et datus est mihi sensus; et invocavi et venit in me spiritus sapientiae; et praeposui illam regnis et sedibus; et divitias nihil esse duxi in comparatione illius: nec comparavi illi lapidem pretiosum; quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, et tamquam lutum aestimabitur argentum in conspectu illius*». Prava mudrost, na koju moramo svraćati svoj pogled, jest savršenost. Ona sastoji u tome, da se sjedinimo s Bogom po ljubavi, kao što sv. apostol Pavao kaže: «*Nada sve pak ovo imajte ljubav, što je vez savršenosti. — Super omnia autem haec caritatem habete, quod est vinculum perfectionis*». Ona nas veže i sjedinjuje s Bogom. Što je Salomonu bila mudrost, to za nas mora biti savršenost i sve ono, što k njoj vodi. Prama njoj nam se mora sve činiti kao malo pijeska, malo blata i gjubra, kako Apostol kaže: «*Sve držim za gjubre, da Krista dobijem. — Omnia arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam*».

Sap. 7, 7-9.

Ad Col. 3, 14.

Ad Philipp. 3, 8.

To je glavno sredstvo, da postignemo savršenost; jer kako ćemo savršenost u svom srcu cijeniti, tako ćemo i u njoj napredovati mi, cijela kuća i čitav Red. Razlog je tome ovaj: Jer kako koju stvar cijenimo, tako i težimo za njom. Volja je naime slijepa moć i ravna se prema onome, što joj razum kaže i predloži. Kako nam se što prikazuje dragocjeno i vrijedno, tako se i pobugjuje u nama želja i težnja, da ono postignemo. Volja je kraljica. Ona zapovijeda svim drugim nutarnjim i vanjskim moćima i silama duše. Kaka je dakle volja i želja za kojom stvari, tako obično i nastojimo, da je zadobijemo, i upotrebljavamo za to sredstva i potrebitu marljivost. Stoga je od velike važnosti, da veoma štujemo i cijenimo duhovne

stvari i sve, što se tiče našeg napretka, da bude takogjer velika volja i želja za tim, a isto tako i velika revnost, da ih postignemo i zadobijemo. Jer sve to ide jednakim korakom.

Tko trguje s dragim kamenjem, on mora poznati i odrediti vrijednost njegovu, ako ne će da bude prevaren. Ako se ne razumije u to i ne zna ga procijeniti, promijenit će i prodati vrlo dragocjen kamen za stvar posve neznatne vrijednosti. Mi trgujemo s dragim kamenjem i biserom. *«Slično je kraljevstvo nebesko čovjeku trgovcu, koji traži dobra bisera. — Simile est regnum coelorum homini negotiatori, quaerenti bonas margaritas».* Mi smo trgovci kraljevstva nebeskoga. Stoga treba da poznajemo i znamo cijeniti vrijednost robe, s kojom trgujemo, da se ljuto ne prevarimo i zamijenimo zlato za blato a nebo za zemlju. To bi bila strahovita prijevara!

Matth. 13, 45.

Prorok kaže: *«Neka se ne diči mudrac svojom mudrošću i neka se ne diči jaki svojom jakošću, i neka se ne diči bogatac svojim bogatstvom; nego koji se diči, neka se tim diči, da mene zna i pozna. — Non glorietur sapiens in sapientia sua, et non glorietur fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire et nosse me».* To je najdragocjenije blago, Boga spoznati, ljubiti i služiti Mu. To je najvažniji posao, što ga možemo imati. Dapače nemamo drugog posla osim toga; jer za to smo stvoreni i toga radi dogjosmo u Red. To je naša svrha. To mora biti naš cilj, to naš pokoj i naša slava.

Jerem. 9, 23.

Ovo se cijenjenje i štovanje savršenosti i duhovnih stvari, što se protežu na nju, mora duboko utisnuti u srca sviju, a osobito redovnikâ. U tom mora jedan drugoga potpomagati i na to poticati, ne samo riječima, raspravljajući često o tom u svojim razgovorima, nego mnogo više primjerom svojih djela. Iz toga moraju svi, početnici i oni, što napreduju, uvidjeti, da se duhovne stvari u Redu najviše cijene. Svi moraju uvidjeti, da se najviše drži do toga, ako je tko veoma ponizam, pravo poslušan, vrlo sabran i odan molitvi, a ne, ako je tko jako učen, izvrstan propovjednik ili obdaren drugim naravskim i ljudskim darovima. Isto se tako izrazuje naš sv. Otac Ignacije u svojim Ustanovama.

10. p. Const. §. 2. Reg. 16. Summarii.

To je, što moraju svi odmah s početka znati. Ovim se mlijekom moraju hraniti. Svaki mora oko i srce odmah na to svraćati, ne da bude velik učenjak ili glasovit propovjednik, nego da bude pravo ponizan i jako umrtven. A to će biti, ako vidi, da je to ono, čime se bave oni, što su se oslobodili svjetske varke i oko čega oni nastoje, i da upravo ove svi ljube i štuju.

Ja ne ću time reći, da moramo nastojati oko kreposti, da budemo ljubljeni i štovani; nego da svaki videći, da je to ono, što se u Redu ljubi i štuje, iz toga zaključi i uvidi i kaže: To je bez dvojbe bolje, to je i za me, tim ću putem sigurno ići; dat ću se na krepost i u istinu se trsiti oko svog napretka, jer bez toga je sve taština.

Iz toga se vidi, koliku štetu mogu nanijeti oni, koji u svojim razgovorima ne raspravljaju ni o čem drugom, ako ne o velikim umovima, sposobnostima i talentima, i samo to cijene. Jer kad

opaze mlagji, da stariji vode takove razgovore, mislit će si, da je to ono, što ovdje vrijedi, što se ovdje cijeni i zato da moraju u tom napredovati, odlikovati se i steći ugled. Tada svraćaju svoju pozornost samo na to; njihovo cijenjenje i štovanje prama onome, što se tiče znanosti, sposobnosti i velikog uma, biva sve veće. A to manje cijene i štuju krepost, poniznost i mrtvenje. Prama onome drže ovo za neznatno; oni hoće radije u tom pogriješiti, nego li u onom. Tako biva, da mnogi postanu u Redu gori i tada iz njeg istupe.

Mnogo bi bilo bolje raspravljati, od kolike je važnosti i potrebe krepost i poniznost, a kako malo bez nje koristi znanost i sposobnosti, ili bolje rekavši, koliko škode. Nikada neka se takovim razgovorima ne pobugjuje u mlagjima želja za čašću, odlikovanjem i da budu držani za velike umove i talente; jer to je obično početak njihove propasti.

Surije navodi u životu sv. Opata Fulgencija vrlo lijep primjer u tu svrhu. Kad bi ovaj sveti poglavar vidio, da su nekoji od njegovih redovnika bili valjani radnici te su vas dan neumorno radili i pomagali u kući, a uz to nijesu bili tako revni u duhovnim stvarima niti toliko nastojali oko molitve, štiva i sabranosti duha; ne bi ih ljubio ni cijenio toliko niti ih držao toga vrijednima. Nu kad je vidio koga, koji je imao osobitu ljubav za duhovne stvari, koji je bio vrlo zabrinut za svoj napredak, a s druge strane radi slaboće i boležljivosti nije mogao raditi niti u ikojoj stvari kući služiti, tada je takova osobito ljubio i štovao. I to s punim pravom. Jer što koristi, ako tko ima velikih sposobnosti i darova, a nije poslušan ni spravan na sve, niti ga poglavar može upotrebiti, za što hoće? Pa kad bi to još kome dalo povoda, da si dozvoli kake sloboštine i pravi iznimke, tada bi bilo mnogo bolje, da ne bi nikada imao takih sposobnosti i darova.

Kad bi poglavar morao Bogu jednoć davati račun, da li je imao u svojoj kući ljudi vrlo radinih i velikih sposobnosti, tad bi bilo drukčije. Ali on ima polagati račun samo o tom, kako je nastojao, da mu podložnici napreduju u duhovnom životu i rastu od dana do dana u kreposti, da prema silama i darovima, što im je Gospodin podijelio, obavljaju svoju službu i vrše svoje dužnosti, a da zato ne nazaduju u svom napretku. A za to isto tražit će Bog račun i od podložnika. «Zaista, kad dogje sudnji dan, ne će nas pitati, što smo čitali, nego što smo radili; niti će pitati, kako smo dobro govorili, nego kako smo bogoljubno živjeli», kaže neki sveti muž.

Thomas a Kempis lib. 1. c. 3. n. 5.

Krist naš Otkupitelj bijaše poslao svoje učenike da propovijedaju. A sveto Evangjelje pripovijeda, da su se učenici sasvim zadovoljni i radosni povratili i rekli: «Gospodine, tvorili smo čudesa i znakove; pa i gjavoli nam se pokoravaju i slušaju nas u Ime Tvoje». Na to im je Otkupitelj odgovorio: *«Nemojte se tome radovati, što vam se duhovi pokoravaju; nego se radujte, što su vaša imena upisana na nebesima. — In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur; gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in coelis».* Da stečemo i zadobijemo kraljevstvo nebesko, to mora biti naša slast i radost; jer bez toga nam sve ništa ne koristi. *«Jer*

Luc. 10, 20.

što koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju izgubi? — Matth. 16, 20. *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur?»*

Ako to kažemo, kako je Spasitelj rekao, već o duhovnim poslovima i službama, da predobivamo i obraćamo duše, naime da uz to ne smijemo zaboraviti samih sebe, jer nam tada ne bi ništa koristilo, kad bi i sav svijet obratili; što će biti istom s drugim poslovima? — Ne bi bilo pravo, kad bi se koji redovnik tako zadubao i izgubio u naukama ili se tako dao na izvanjske poslove, da bi toga radi zaboravio na svoj vlastiti napredak, na svoju molitvu, ispitivanje svoje savjesti, svoje mrtvenje i pokoru; kad bi duhovne vježbe bile za nj posljednja stvar te bi za njih najgore vrijeme pridržao, a kad bi trebalo što propustiti, bile bi one. To bi bio život bez duha, a ne život redovnika.

Sv. Dorotej pripovijeda, da je svom učeniku Dositeju povjerio službu bolničara. Ovaj je bio vrlo revan u svojoj službi, veoma nastojao oko bolesnika, držao jako u redu postelje i sobe te sve imao čisto i svijetlo. Kad je jednom sveti Dorotej došao, da pregleda bolesničku sobu, reče mu Dositej: «Oče, dolazi mi na pamet misao tašte slave, koja mi kaže: Kako ti to sve lijepo držiš u redu! Kako će tvoj poglavar biti s tobom zadovoljan!» Sveti mu Dorotej dade odgovor, koji mu je izbio iz glave svaku taštu slavu. «Ti si doduše vrlo dobar poslužnik, Dositeje», reče mu on, «ali nijesi dobar ni pravi redovnik. *Non tamen bonus et probus effectus es Monachus*».

Zato neka se svaki trsi, da se to isto ne može o njem reći, n. pr. ti si dobar bolničar, dobar vratar, ali nijesi još dobar redovnik. Ti si valjan gjak, velik učenjak, izvrstan propovjednik, ali još nijesi dobar redovnik. Mi nijesmo ovamo došli za to, nego da budemo dobri redovnici. To jedino moramo cijeniti, oko tog nastojati i to neprestano imati pred očima; sve drugo moramo smatrati kao sporednu stvar i dodatak prama svom napretku, kako to kažu riječi Kristove: *«Ištite najprije kraljevstvo Božje i pravdu* Matth. 6, 33. *njegovu, i ovo će vam se sve dodati. — Quaerite ergo primum regnum Dei et iustitiam eius; et haec omnia adiicientur vobis».*

Refert Cass. de Abb. Paul. l. 10. c. 24. O onim ocima pustinjacima čitamo, pošto nijesu mogli uvijek čitati, razmišljati i moliti, da su u vrijeme, što im je preostajalo, pleli košare i obavljali druge ručne poslove, da ne budu besposleni. Nekoji bi od njih tad na koncu godine naložili vatru i zapalili sve, što su bili napravili, jer nijesu trebali toga za uzdržavanje života, nego su samo radili, da budu zaposleni i ne dangube. Tako moramo i mi imati pred očima osobito svoj vlastiti napredak; sve druge poslove i zanimanja, makar se ticala naših bližnjih, moramo tako smatrati, kao što su oni sveti oci smatrali pletenje košara, da ne zaboravimo niti se toga radi manje brinemo za same sebe, niti išta izgubimo od savršenosti.

Na tom temelju moramo uvijek graditi. Naše načelo mora biti, da duhovnim vježbama, koje pospješuju naš napredak, uvijek damo prvo mjesto i ni radi koje stvari ih ne propustimo; jer to je, što nas može u kreposti uzdržati i učiniti da napredujemo. Ako

u tom pomanjkamo, naskoro ćemo opaziti duhovnu štetu. I previše nas iskustvo uči, da je zanemarivanje duhovnih vježba uzrokom, ako ne napredujemo kako treba. *«Osušilo se srce moje, jer sam* Psa. 101. 5. *zaboravio jesti kru hsvoj. — Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum»*. Ako manjka duši hrane i okrepe, tad naravno moramo postati slabi i nemoćni. Zato nam to naš sveti Otac toli jako preporučuje i tako nas često na to opominje. Jedanput kaže: «Oni, 3. p. Const. c. 1. §. 27. et regul. 12. što su još u kušnji, i svi drugi neka nastoje oko toga, što spada na njihovu samozataju i da sve više napreduju u kreposti i savršenosti». Summ. Const. Reg. 21. Drugi puta kaže: «Svi neka upotrebe vrijeme na duhovne stvari i nastoje oko pobožnosti, koliko im to Božanska milost saopćuje». Summ. Reg. 1. comm. Sad opet: «Svi neka vrijeme, što im je odregjeno za molitvu, razmišljanje i štivo, sa svom marljivošću upotrijebe u Gospodinu». Riječi «sa svom marljivošću» osobito su naglašene.

Koliko god poslova nalagao kome posluh ili njegova služba, to ipak, kako se može iz toga vidjeti, nije nigda volja poglavara, da izostavi svoje obične duhovne vježbe; jer nema poglavara, koji bi htio, da tko prestupi svoja pravila, i to pravila tako bitna, kao što su ova. Zato neka se nitko ne usudi pokriti i zastrijeti svoju nesavršenost i nemarnost u duhovnim vježbama koprenom i plaštem posluha, govoreći: ne mogu obavljati molitvu, ispitivanje savjesti ili duhovno čitanje, kad me posluh priječi; jer nije posluh, što to priječi, nego nemarnost svakog pojedinog i malena ljubav, što ju ima prema duhovnim stvarima.

Sv. Bazilije kaže, da moramo nastojati osobito u tom biti S. Basil. ser. de renunc. saeculi istius et spirit. perfect. vjerni, da Bogu posvetimo ure, što su nam odregjene za molitvu i za naše duhovne vježbe. Ako kada radi silnih posala ne možemo u odregjeno vrijeme obaviti molitvu ili ispitivanje savjesti, tad moramo to propustiti s nekim gladom i željom, da to nadoknadimo i popravimo, čim nam prije bude moguće.

Ako nam u tjelesnim stvarima manjka potrebita mjera hrane ili sna, jer smo cijelu noć sproveli kod bolesnika, ispovijedajući ga i pomažući mu, da dobro umre; tad nastojimo da to što prije nadoknadimo. Za to nam ne manjka nikada vremena. Kad poglavari dadu kome za vrijeme duhovnih vježba posla, jer je to upravo nužno, tad oni ne će, da ih on zato propusti, nego da ih odgodi, i kasnije potpunoma nadoknadi prema onoj Mudraca: *«Ne daj se* Eccli. 18, 22. *odvratiti, da uvijek ne moliš. — Non impediaris orare semper»*. On ne kaže: ne odvrati se! nego: ne daj se odvratiti. Neka ne bude nikakve zapreke, koja bi te mogla sklonuti, da ne moliš bez prestanka. Za pravog redovnika ni nema take zapreke; jer on uvijek nalazi vremena, da to nadoknadi i popravi.

O svetom se Doroteju pripovijeda, kad se imao skrbiti za S. Doroth. ser. seu doct. 11. in biblioth. S. S. Patr. t. 3. goste, da je išao vrlo kasno spavati, a katkada noću ustajao, da goste prima. Pa uza sve to je ustajao s drugima na molitvu; a kad ga budilac radi njegovih poznatih mnogih napora ne bi probudio, molio bi drugoga, da to učini, i to dapače tada, kad se još ne bijaše posvema oporavio od groznice. Tolika bijaše njegova želja, da ništa ne propusti od svojih duhovnih vježba niti ih izostavi radi kakog uzroka i tako cijeli dan sprovede u rastresenosti.

O nekom se svetom starcu pripovijeda, da je vidio Angjela, koji je kadio svu braću, što su marljivo išla na molitvu. Dapače je kadio i prazna mjesta onih, koji su bili posluhom zapriječeni, ali ne mjesta onih, koji su iz nemarnosti bili odsutni. To je vrlo utješno za one, koji se radi posala, što ih iz posluha vrše, ne mogu u odregjeno vrijeme naći s ostalima kod duhovnih vježba. Ujedno nas to mora poticati, da nastojimo, te nigda ne izostanemo od njih po svojoj nemarnosti.

Drugo poglavlje.

O ljubavi i želji, što je moramo imati prama kreposti i savršenosti.

Matth. 5, 6. *«Blago onima, koji gladuju i žegjaju pravde; jer će se oni nasititi. — Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur»*. Pravednost je posebno ime jedne od četiri stožerne kreposti, koja se razlikuje od drugih. Ali pravednost znači takogjer krepost i svetost uopće. Dobar i krepostan život nazivamo pravednošću, a sveta i kreposna čovjeka pravednikom. Mudrac kaže:
Prov. 11, 6. *«Pravednost pravednih spast će ih. — Iustitia rectorum liberabit eos»*. To će reći: njihov će ih svet život spasti. U tom se smislu ta riječ često uzima u sv. Pismu. Tako kaže Krist: *«Ako ne bude obilatija pravda vaša nego književnika i farizeja, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko. — Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam*
Matth. 5, 20. *scribarum et pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum»*. T. j. ako vaša krepost, bogoljubnost i svetost ne bude veća.

Isto se tako razumijeva i ono, što je rekao sam Krist svetom Ivanu Krstitelju, kad se ovaj branio da Ga krsti: *«Tako nam doli-*
Ibid. 3, 15. *kuje ispuniti svaku pravdu. — Sic enim decet nos implere omnem iustitiam»*. Tako valja da dademo primjer posluha, poniznosti i svake savršenosti. U tom se smislu uzimaju i malo prije navedene riječi, kojima Krist, naš Otkupitelj, naziva blaženima one, što imaju toliku želju i ljubav prama kreposti i savršenosti, da gladuju i žegjaju nje; samo će se oni nasititi i samo će je oni postići. To je jedno od osam blaženstva, što nas ih je Gospodin učio i propo-
S. Hieron. hic. vijedao u onoj uzvišenoj propovijedi na gori. Sv. Jeronim kaže na ove riječi: Nije dosta da samo hoćemo pravdu, nego moramo gladovati pravde. *Non nobis sufficit velle iustitiam, nisi iustitiae patiamur famem.* Mi moramo nje gladovati i žegjati, da možemo s Prorokom reći: *«Kao što čezne jelen za izvorima voda, tako čezne*
Psa. 41, 2. *duša moja za tobom, o Bože! — Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te, Deus»*.

To je tako važno, da o tom, kako smo počeli u pregjašnjem poglavlju govoriti, ovisi sav naš duhovni napredak. To je početak i jedino sredstvo, da postignemo savršenost prema onoj Mudraca: *«Njezin je početak posve iskrena želja za vježbanjem. — Initium* Sap. 6, 18.
illius verissima est disciplinae concupiscentia». T. j. početak, da stečemo mudrost, (što je spoznanje i ljubav Boga, u čem sastoji naša savršenost), jest iskrena i srdačna želja za njom. Razlog je tomu ovaj: U svima je stvarima, a osobito u ćudorednim djelima, kako mudroslovci kažu, ljubav i želja za svrhom prvi uzrok, koji sve druge potiče na djelovanje. I to tako, što je veća ljubav i želja za svrhom, to je veća i briga i nastojanje, što se ulaže, da se ona postigne. Stoga je mnogo do toga, da je želja i ljubav prema kreposti i savršenosti velika, da bude briga i nastojanje, te ju stečemo i zadobijemo, isto tako velika.

Tako je važno i nužno za napredak, da bude u nama ova želja, da nam iz srca proizlazi, vuče nas za sobom i ne trebamo da u njoj još što izvan sebe tražimo, da se od onoga, koji nje nema, može vrlo malo nadati. Uzmimo za primjer jednog redovnika. Svaki može ovu nauku prema svom staležu na se uporaviti. Dobro je i nužno da se u Redu poglavari brinu i bdiju nad podložnicima. Takogjer je i nužno, da ih kore i kazne. Nu čovjeku, koji samo zato ispunja svoje dužnosti, malo je vjerovati. Jer to će biti najviše uzrokom, da na neko vrijeme, dok se nad njim bdije, ide dobro. Ali kad to ne dolazi iz dna srca niti iz iskrene želje za svojim napretkom, tada to sve malo vrijedi, jer nije trajno.

Izmegju onoga, što se giba silovitim kretanjem, i onoga, što se naravno giba, velika je razlika. Što se giba silovitim kretanjem, tugjom silom i djelovanjem, sve slabije se giba, što to duže traje. Tako je, kad se kamen baci u vis. Ali kad se što naravno giba, kao kad kamen leti k svomu središtu, biva protivno. Što dalje ide, to se brže giba. Ista je razlika izmegju onih, koji čine što samo iz straha od kazni ili ukora ili jer ih vide, ili iz drugih ljudskih obzira, i izmegju onih, koje potiče ljubav ka kreposti i čista želja, da ugode Bogu. Kod prvih traje revnost samo tako dugo, dok traje ukor, i dok je čovjek kod njih; a tad odmah prestaje. Tako pripovijeda sv. Grgur o svojoj teci Gordijani, kad je ona D. Greg. hom.
bila ukorena od druge svoje dvije sestre, Tarsile i Emilijane, 38. in Evang.
radi lakoumnosti i što nije pazila na ozbiljnost, što je dolikovala redovničkoj haljini, koju je nosila, da je, dok je trajao ukor, pokazivala ozbiljnost na svom licu i činilo se, da to rado prima, ali čim bi minulo vrijeme ukora i kazne, nestalo bi i one pričinjene ozbiljnosti i tratila bi nanovo vrijeme lakoumno, čevrljajući i zabavljajući se sa svjetskim djevojkama, što su bile u samostanu. Ona bijaše kao lûk napet jakom tetivom. Kad ova popusti, popusti i on, i vraća se u svoj prijašnji položaj. Jer njoj to nije išlo iz srca, nego bilo samo prisiljeno, nije moglo trajati.

Ovo djelo savršenosti nije djelo, što se može silom izvesti. Ono mora proizlaziti iz srca. Tako reče i Krist, naš Otkupitelj, onom, mladiću u Evangjelju: *«Ako hoćeš savršen da budeš. — Si vis* Matth. 19, 21.
perfectus esse». Ali ako ti ne ćeš, ne će ništa koristiti sva nastojanja

i sredstva, što ih mogu poglavari upotrebiti, da te učine savršenim. To je riješenje i odgovor na ono pitanje, što ga stavlja slavni sv. Bonaventura, kad kaže: Što je uzrok, da je u staro doba bio dosta jedan poglavar za tisuću, dapače za tri i pet tisuća redovnika? Jer toliko ih je bilo, kako svjedoči sv. Jeronim i sv. Augustin, pod jednim poglavarom. A sada je jedva za deset i za još manje dosta jedan. Uzrok je tomu ovaj: Oni su stari pustinjaci imali u svom srcu živu i goruću želju za savršenošću. Vatra, što je u njima plamsala, činila je, da su si jako k srcu uzeli svoj duhovni napredak i s velikom revnošću naprijed stupali.

D. Bonav. opusc. de prof. relig. lib. 1. c. 19.

«*Sjat će pravednici i kao iskre po trščaku razbjeći će se. — Fulgebunt iusti, et tamquam scintillae in arundineto discurrent*». Ovom slikom pokazuje nam Duh Sveti hitrinu i lakoću, s kojom pravednici stupaju putem kreposti, kad im obuzme srce ovaj oganj. Razbjeći će se kao iskre po trščaku. Gledaj samo, kako se brzo i lako širi plamen po suhu trščaku, kad u njem nastane vatra. Isto tako trče i pravednici putem kreposti, kad su upaljeni i rasplamćeni ovim Božanskim ognjem. Tako bijaše kod onih starih pustinjaka. Stoga su trebali jednog poglavara samo zato, da ih obuzdava u njihovoj revnosti. Ako tome nije tako, tad nije dakako dosta jedan poglavar ni za deset; dapače deset poglavara nije dosta za jednog samog niti ga mogu učiniti savršenim, ako on ne će. To je posve jasno. Jer što koristi nadgledati njegovu molitvu? Ne može li on, kad nadglednik otide, opet činiti, što ga je volja? Ne može li on, kad kleči, misliti na svoje nauke, svoje poslove ili na druge stvari, što ovamo ne spadaju? Pa ne može li, kad mora položiti račun o svom duševnom stanju, reći što hoće, a najvažnije zašutjeti i kazati, da je dobro, a nije dobro, nego zlo? Sve je zabadava, ako on ne će sam i nema ozbiljne želje.

Sap. 3, 7.

Ovamo pristaje ono, što je odgovorio sv. Toma svojoj sestri, kad ga je pitala, kako se može spasti. Tad joj odgovori svetac: «Ako hoćeš, spast ćeš se». Ako hoćeš, napredovat ćeš. Ako hoćeš, bit ćeš savršen. To je glavno, da ti hoćeš i to istinito želiš, i da ti ide iz srca; jer Bog je uvijek pripravan da ti pomogne. Ali ako to ne ćeš, tada je sve uzaludno, štogod poglavari činili. Ti si sam moraš uzeti k srcu svoj napredak. To je tvoja stvar; to na tebe spada, a ne na drugoga. Za to si stupio u Red.

1. p. lib. 3. c. 37. hist. Praedic.

Neka bude svaki osvjedočen, da od dana, kad postane u tom nemaran, zaboravi na se i svoj napredak, i više ne nastoji da dobro obavlja svoje duhovne vježbe niti ima žive i goruće želje, da napreduje i raste u kreposti, i mrtvi se, da od toga dana njegova stvar počima propadati. Zato nam naš sv. Otac u početku Ustanova i Pravilâ postavlja to kao temelj: Nutarnji zakon svete ljubavi, što nam ga Duh Sveti običava upisati i utisnuti u srca, jest ono, što nas u započetom životu Božanske službe mora uzdržati, ravnati i naprijed voditi. Ovaj oganj ljubavi Božje i želja za Njegovom većom čašću i slavom jest ono, što nas mora bez prestanka poticati, da gore težimo i u kreposti napredujemo.

In prooem. const. §. et summ. reg. 1.

Kad je ova želja zbilja u srcu, tad nas ona potiče, da upotrebimo svu marljivost i pomnju, te postignemo ono, za čim težimo;

jer je naše nagnuće vrlo domišljato u tome, da potraži i nagje ono, što želi, i nigda mu ne manjkaju sredstva za to. Stoga kaže Mudrac, da je početak, te stečemo mudrost, iskrena i srdačna želja za njom.

Sap. 6, 18.

To, što krepost proizlazi iz srca, donosi sa sobom još drugo dobro, koje čini ovo sredstvo tako uspješnim; ono naime čini sve, ma bilo ne znam kako teško, lakim i ugodnim. Ili reci mi, zašto ti je bilo tako lako ostaviti svijet i stupiti u Red, ako ne zato, što ti je to išlo od srca? Gospodin ti je dao za to čvrstu volju i jaku ljubav. To je bila milost zvanja. On te je oslobodio od ljubavi k stvarima ovoga svijeta i darovao ti ljubav prema stvarima Reda, i tako ti je to bilo lako.

A zašto se čini onima, koji u svijetu žive, to tako teško? Jer im Bog nije dao volju i ljubav, koju je tebi dao; Bog ih nije pozvao, kako oni kažu; on im nije podijelio milost zvanja. Kao što ti je dakle ozbiljna volja i velika želja da stupiš u Red, učinila to tako lakim, da te ni roditelji ni rogjaci ni cio svijet nije mogao od toga odvratiti; isto tako, da u Redu napreduješ i budu ti lake duhovne vježbe, mora da ova volja i želja, s kojom si stupio u nj, i nadalje traje. Dokle god bude volja i želja trajala, bit će ti one lake; nu čim toga nestane, bit će ti sve mučno i teško.

To je razlog, zašto smo katkada tako tromi, a katkada tako hitri. Tomu nijesu krive okolnosti ni poglavari, nego samo mi, naša slaba krepost i neznatno mrtvenje. Otac Avila kaže: Zdrav i jak čovjek podigne lako velik teret, a bolesnik ili dijete kaže: oh, kako je teško! Stvari su uvijek iste, što su teške, uzrok smo mi. Katkada nam se čine lake, i jedva ih osjećamo. U nama je krivnja. Mi moramo biti muževi i napredovati u savršenosti. «*Mi se moramo razviti*», kako Apostol kaže, «*u savršena muža — in virum perfectum*»; a mi smo u kreposti još djeca, te smo bolesni i slabi u onoj želji, da napredujemo, s kojom smo stupili u Red.

M. Avila in Ep. 1. p, 2. ep.

ad Ephes. 4, 13.

Treće poglavlje.

To da imamo veliku želju za svojim napretkom jest glavno sredstvo i izvrsna priprava, da nam Gospodin iskaže milosti.

Od velike je važnosti, da imamo ovu želju, ovaj glad i žegju za svojim napretkom. To je jedno od glavnih sredstava i najboljih priprava, što ih možemo poduzeti, da dobijemo od Gospodina krepost i savršenost, što je želimo. Sv. Ambrozije kaže: Ako ima čovjek veliku želju, da napreduje i raste u kreposti i savršenosti, tada je Bogu tako mio, da ga obogaćuje i napunja dobrima i milostima. U tu svrhu navodi riječi preblažene Djevice iz njenog hvalo-

D. Ambros. serm. 3. su. Psal. 118.

Luc. 1, 53.

spjeva: «*Gladne napuni dobara. — Esurientes implevit bonis*». To
Psal. 106, 9. je isto rekao već prije Prorok: «*Jer je nasitio dušu praznu* t. j.
žednu), *a dušu gladnu napunio dobrima. — Quia satiavit animam*
inanem (idest sitibundam), *et animam esurientem satiavit bonis*». Tko
ima toliku želju za krepošću i savršenošću, da nje gladuje i žegja,
toga Gospodin obogaćuje i napunja duhovnim darovima; jer mu
se veoma dopada dobra želja našeg srca.

Danijelu se ukaza angjeo Gabrijel i reče mu, da su njegove
Dan. 6, 23. molitve od početka uslišane, jer da je čovjek željâ. *Quia vir desi-*
2. Reg. 7, 12. 23, et 16. *deriorum es.* Kralju Davidu potvrdi Bog kraljevstvo za njegove po-
tomke radi volje i želje, što ju je imao, da gradi kuću i hram
Gospodinu. Pa ipak nije htio Gospodin, da mu baš David gradi
hram, nego njegov sin Salomon. Uza sve to dopade se Gospodinu
Luc. 19, 5. vrlo ova želja i naplati je isto tako, kao kad bi je djelom izveo. I
o Zakeju pripovijeda sv. Evangjelje, da je želio vidjeti Isusa; a
njega prije vidje Isus, koji mu se ponudi za gosta i unigje kroz
vrata njegove kuće.

U šestom poglavlju knjige Mudrosti kaže Salomon to još
Sap. 6, 13. jasnije. Tu on naime govori o Mudrosti, što je sam Bog: «*Lako*
je vide oni, koji je ljube, i nagju oni, koji je traže. — Facile videtur
ab his, qui diligunt eam, et invenitur ab his qui quaerunt illam».
Znate li, kako lako? «*Pretiče one, koji je žele, da im se prva po-*
Ibid. 14. *kaže. — Praeoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat*».
Jedva da ste je počeli željeti, eto je već pred vama. «*Tko rano*
ustane radi nje, ne će se mučiti, jer će je naći gdje sjedi pred vratima
Ibid. 15. *njegovim. — Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assi-*
dentem enim illam foribus suis inveniet». Prvo, što će opaziti, čim
otvori vrata, bit će ova božanska Mudrost, što je sam Bog. O ne-
izmjerne dobrote i milosrgja Božjega! On se ne zadovoljava, da za
nama ide i traži nas, te pokuca jedanput i dvaput na naša vrata,
Apoc. 3, 20. da mu otvorimo. — «*Evo stojim na vratima i kucam*, kaže Go-
spodin u Otkrivenju. *Ecce sto ad ostium, et pulso*». A u Velepjesmi
Cant. 5, 2. kliče: «*Otvori mi, sestro moja! — Aperi mihi, soror mea*». Time on
nije zadovoljan. Kao umoran od kucanja sjeda Gospodin pred naša
vrata, pokazujući nam time, da bi već davno bio unišao, kad ne bi
našao vrata zatvorena. Ali uza sve to ne ide odatle, nego ostaje tu,
dok se ne otvori. A čim otvoriš, naći ćeš Ga gdje sjedi pred vra-
tima tvojim. *Assidentem enim illam foribus suis inveniet.*

Akoprem si dugo oklijevao da otvoriš svoje srce Bogu i od-
govaraš njegovu dobrom nadahnuću; ipak nije tvoj Bog odatle
otišao, jer On hoće svakako da k tebi dogje. Zato sjedi pred
vratima i čeka, da Mu otvoriš. «*Čeka Gospodin, da vam se smiluje.*
Isa. 30, 18. *— Exspectat Dominus, ut misereatur vestri*». Nijedan prijatelj ne
želi toliko ući u kuću svoga prijatelja, kao što Bog želi unići u
tvoje srce. On više želi, da nam se saopći i iskaže nam milosti,
nego mi možemo željeti, da ih primimo. Dapače On čeka, da to
želimo, toga gladujemo i žegjamo. «*Ja ću onome, što žegja, dati iz*
Apoc. 21, 6. *vrutka vode života badava. — Ego sitienti dabo de fonte aquae vitae*
Jo. 7, 37. *gratis*». — «*Ako je tko žedan, neka dogje k meni i pije. — Si quis*
sitit, veniat ad me, et bibat». Gospodin hoće, da imamo veliku želju

za krepošću i savršenošću, da, kad nam što od toga dade, znamo
to cijeniti i čuvati kao nešto vrlo dragocjeno. Što slabo želimo,
obično malo cijenimo, kad dobijemo. Glavni dakle razlog, zašto u
kreposti tako malo napredujemo i u savršenosti toli zaostajemo,
jest, što nje ne gladujemo ni ne žegjamo. Naša je želja u tome
tako slaba i mlitava, da više izgleda mrtva nego živa.

Sv. Bonaventura kaže: Nekoji imaju dobre odluke i želje, ali D. Bonav. proces. 4. rel. c. 3.
nikada ne dogju do toga, da se svladaju i prisile, te ih djelom
izvedu prema onome, što kaže Apostol: «*Htjeti je uz mene, a iz-*
vršiti dobro ne nalazim. — Velle adiacet mihi; perficere autem bonum Ad Rom. 6, 18.
non invenio». Ali to često puta nijesu prave odluke ni želje, nego
samo mlitava volja, koja bi htjela i ne bi htjela. «*Hoće i ne će*
lijenčina — vult et non vult piger», kaže Mudrac. «*Želje ubijaju* Prov. 13, 4; 21, 25.
lijenčinu, jer njegove ruke ne htjedoše ništa raditi; cio dan želi i
čezne. — Desideria occidunt pigrum; noluerunt enim quidquam manus Ibid. 21, 25.
eius operari: tota die concupiscit et desiderat». On živi sav u željama,
kako kaže sv. Jeronim. *In desideriis est omnis otiosus.* S. Hier. ep. 4. ad Rusticum mon.

Otac Avila prispodablja takove s onima, koji sanjaju, da
čine velike stvari, a kad se probude, čine baš obratno, kako kaže M. Avil. c. 6. de Audi filia.
Izaija: «*Kao što sanja gladan, da jede; nu kad se probudi, prazna je* Isa. 29, 8.
duša njegova. — Sicut somniat esuriens, et comedit; cum autem fuerit
expergefactus, vacua est anima ejus». Kad bi tko, koji je gladan ili
žedan, sanjao, da jede ili pije; bio bi, kad bi se probudio, isto
tako gladan i žedan kao prije. Isto je tako s onima, kojima se u
molitvi čini, da žele trpjeti, biti prezirani i zapostavljani, a poslije,
kad ustanu od molitve, i pruži im se za to prigoda, čine baš pro-
tivno. Bijaše to, kao da su sanjali. Nijesu to bile prave želje. Drugi
prispodabljaju takove s naslikanim vojnicima, koji drže uvijek mač
podignut proti neprijatelju, ali nigda ne udare, kako Prorok kaže:
«*Zaista kao sjena prolazi čovjek. — Verumtamen in imagine per-* Psal. 38, 7.
transit homo». Tako sprovode nekoji cio svoj život, da se groze, a
nigda ne udare. Prorok Izaija prispodablja takove sa ženom, koja
je neprestano u trudovima, a nigda ne može stvora poroditi. «*Došli*
su sinovi do porogjaja, a nema snage da rodi. — Venerunt filii Isa. 37, 3.
usque ad partum; et virtus non est pariendi».

«*A teško trudnima i dojkama u one dane. — Vae autem prae-*
gnantibus et nutrientibus in illis diebus». Na ove riječi sv. Mateja
kaže sv. Jeronim: «*Vae illis animabus, quae non perduxerunt sua* S. Hieron. in c. Matth. 24, 19.
germina in virum perfectum!» Jao onima, koji dobrih želja, što su
ih začeli, ne donose na svijetlo, nego ovu djecu, što su ih začeli,
u sebi uguše. Jer nikada ih ne iznijeti na svijetlo, nikada ih ne iz-
vršiti, jest isto toliko, kao u utrobi ih zagušiti i ubiti. Jao onima,
kojima čitav život progje u samim željama i smrt ih iznenadi bez
djela! Želje, što su ih imali, ne samo da im ne će ništa koristiti,
nego će biti za to još kažnjeni, jer nijesu dobrih nadahnuća, što
im je Gospodin podijelio, djelom izveli. Tada će vlastita djeca ustati
proti njima, kao što bi bila za njih, kad bi ih na svijetlo iznijeli.

Absalon zapne svojom zlatnom i krasnom kosom i visio je
na njoj. Tako će smrt mnoge iznenaditi. Oni će visjeti na svojima
dobrim i zlatnim odlukama. Sveti nam apostol i evangjelista Ivan

pripovijeda u Otkrivenju, da je vidio ženu, koja je htjela roditi, a kod nje strašnog zmaja, da proguta dijete, čim se porodi. To baš hoće gjavao na svu silu, kad se u duši porodi kaka dobra odluka. Zato moramo nastojati iz svih svojih sila, da nam budu želje takove i tako jake, te ih u djelo privedemo. To je ono, kaže sv. Bernardo, što hoće reći prorok Izaija onim kratkim ali velevažnim riječima: «*Ako tražite, tražite! — Si quaeritis, quaerite*». T. j. ne sustanite! Vaše želje i vaše iskrene odluke moraju biti tako jake i stalne, i takove, da učine, te veoma nastojite i želite sve više dopasti se Bogu, kao što kaže prorok Mikea: «*Kazat ću ti, čovječe, što je dobro, i što Gospodin zahtijeva od tebe: da činiš pravo i ljubiš milosrgje, i da pomnjivo putuješ s Bogom svojim. — Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te, utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo*».

[*D. Bern. serm. 2. de altit. cord. Isa. 21, 12.* — *Mich. 6, 8.*]

To su one goruće želje, što ih Gospodin od nas zahtijeva, da nam iskaže milosti i napuni nas dobrima. Blago onima, koji gladuju i žegjaju kreposti i savršenosti; jer oni će se nasititi. Bog će im želje ispuniti. O svetoj se Gertrudi čita, da joj je Gospodin rekao: Dao sam svakom vjerniku zlatnu cijevčicu, s kojom može iz mog Božanskog Srca sisati i vući, koliko želi. Ta je cijevčica reče joj, dobra volja i želja.

[*Matth. 5, 6.*]

Četvrto poglavlje

Što se tko više dade na duhovne stvari, više ih gladuje i žegja.

«*Koji me jedu, opet će gladovati, a koji me piju, opet će žegjati. — Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient*». Tako kaže Duh Sveti govoreći o Božanskoj Mudrosti. Sv. Grgur piše na to: Velika je razlika izmegju dobara i naslada tjelesnih i duhovnih. Dobra tjelesna, kad ih nemamo, pobugjuju u nama veliku želju i čežnju za sobom; a kad ih postignemo, držimo sve za ništa, što smo postigli. Tako želi n. pr. mnogi u svijetu da dogje u kolegij, popne se na učiteljsku stolicu; a čim postigne, što je želio, ne drži to ni za što, i upire svoje oči na nešto veće, naime da postane kanonik ili tajni savjetnik. Ako je to postigao, i to mu brzo omrzne i počne težiti za nečim još većim, naime da postane kraljevski savjetnik ili biskup. Ali ni tim nije zadovoljan. Odmah upire oči na nešto još više, i štogod postigao, drži za ništa niti ga to zadovoljava.

[*Eccli. 24, 29.* — *D. Greg. homil. 36. sup. Evang.*]

S duhovnim je dobrima sasvim obratno. Dokle god ih nemamo, dosadna su nam i mrska. A kad ih imamo i posjedujemo, tad ih istom pravo cijenimo i želimo; i to tim više, što ih više kušamo. Svetac navodi i razlog ovoj razlici. Kad postignemo i po-

sjedujemo tjelesna dobra i naslade, tad istom spoznajemo, kako su nedostatne i nesavršene. Videći tada, da nas ne mogu nasititi ni umiriti niti dati zadovoljstva, što smo ga očekivali, držimo za malo, što smo postigli, te žegjamo i žudimo za nečim još većim, misleći da ćemo u tome naći zadovoljstvo, što smo ga željeli. Ali se varamo; jer kad i to postignemo, opet je kao i prije. Ništa nas u svijetu ne može zasititi. Zato reče Krist naš Otkupitelj Samaritanki: «*Svaki, koji pije od ove vode, opet će ožednjeti. — Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum*». Voda radostî i nasladâ, što ih pruža ovaj svijet, ne može utišati ni umiriti naše žegje. [*Io. 4, 13.*]

Ali duhovna dobra i naslade, kad se posjeduju, tad se pravo ljube i žele; jer se tad istom poznaje bolje njihova cijena i vrijednost. I što ih savršenije posjedujemo, to ih više gladujemo i žegjamo. Ako tko nije kušao duhovnih stvari niti ih počeo kušati, nije čudo, da ih ne želi, kaže sv. Grgur. *Quis enim amare valeat, quod ignorat?* Jer tko može ljubiti ono, čega ne poznaje? Kako će tko ljubiti i željeti, što ne poznaje niti je okusio, kaki ima tek? Zato kaže sv. apostol Petar: «*Ako ste igda okusili, da je sladak Gospodin. — Si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus*». A Prorok kaže: «*Kušajte i vidite, kako je sladak Gospodin! — Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus*». Jer kad počmete kušati Boga i duhovne stvari, naći ćete u njima toliku slast i milinu, da ćete zatim još prste lizati. [*1. Petr. 2, 3.* — *Psa 33, 9.*]

To hoće Mudrac reći, kad kaže: Tko će od mene jesti i piti, što će više jesti, to će više mene gladovati; i što će više piti, to će više mene žegjati. Što ćete se više dati na duhovne i Božje stvari, to ćete ih više gladovati i žegjati.

Nu mogao bi tko prigovoriti: Kako se to slaže s onim, što je rekao Krist Samaritanki: «*A koji pije od vode, koju ću mu ja dati, ne će ožednjeti do vijeka? — Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum*». Na drugom mjestu kaže Duh Sveti po Mudracu, što ćemo više piti, da ćemo to više žegjati; a ovdje kaže Krist, ako ćemo piti od vode, koju on dade, da ne ćemo više žegjati. Kako se to slaže? [*Io. 4, 13.*]

Na to odgovaraju sveci, da se ono, što je rekao Krist Samaritanki, ima ovako razumijevati: Tko će piti od žive vode, što je On ovdje obećava, ne će više žegjati tjelesnih ni svjetskih naslada. Jer će slatkoća duhovnih i Božjih stvari učiniti, da će mu one biti netečne. Sv. Grgur kaže: *Sicut post gustum mellis omnia videntur insipida; ita gustato spiritu desipit omnis caro.* Kao što se onome, koji okusi meda, sve čini netečno, isto tako onome, koji okusi Boga i duhovne stvari, omrznu sve stvari svjetovne i čine mu se netečne i gorke. Ali kad Mudrac kaže: Koji me jedu, gladovat će opet, koji me piju, žegjat će opet; tad se to ima razumijevati o duhovnim stvarima, a znači: što više tko okusi Boga i duhovne stvari, to će ih više gladovati i žegjati; jer će to bolje poznati njihovu vrijednost i bolje iskusiti njihovu veliku slatkoću i milinu, i potom ili takogjer više željeti. Na taj način dovode sveci ova dva mjesta u suglasje. [*D. Gregor. ubi supra.*]

Ali kako se to slaže s onim, što kaže Krist po sv. Mateju: *«Blago onima, koji gladuju i žegjaju pravde; jer će se oni nasititi?*
Matth. 5, 6. *— Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur».* Ovdje kaže On, tko gladuje i žegja pravde, taj će se nasititi; a tamo kaže Mudrac, tko jede i pije, da će još gladovati i žegjati. Kako se ovo dvoje «gladovati i žegjati» i «nasititi se» dade spojiti?

Na to možemo sasvim dobro odgovoriti. Prednost je i odlika duhovnih dobara, da zasićuju i ujedno pobugjuju glad, da zadovoljavaju naše srce i ujedno prouzrokuju žegju. Tu je sitost s gladom i glad sa sitošću. To je čudno svojstvo, dostojanstvo i uzvišenost ovih dobara, da srce zadovoljavaju i nasićuju, ali tako, da ih uvijek gladujemo i žegjamo. Što ih više kušamo, jedemo i pijemo, to ih više gladujemo i žegjamo. Nu ovaj glad ne prouzrokuje muku nego radost i ova žegja ne umara niti muči, nego okrepljuje i prouzrokuje veliko zadovoljstvo i radost u srcu.

Istina je, savršena i potpuna sitost bit će u nebu, prema onome, što kaže Prorok: *«Nasitit ću se, kad se pokaže slava tvoja. Opojit će se obilnošću kuće tvoje. — Satiabor, cum apparuerit gloria*
Psal. 16, 15. *tua. Inebriabuntur ab ubertate domus tuae».* T. j. ja ću se potpuno
ibid. 35, 9. nasititi, ja ću se opojiti i zadovoljiti, kad ću te, o Gospodine, jasno gledati u tvojoj slavi. Megjutim će nas i tamo u slavi, tumači sv. Bernardo ove riječi, gledanje Boga tako zasićivati, da ćemo još uvijek biti kao gladni i žedni; jer nigda nam ne će dosaditi ono blaženo gledanje Boga: uvijek ćemo imati novu želju, da Boga gledamo i uživamo, kao da bi to bilo prvi dan i prvi čas, kako kaže sv. Ivan u Otkrivenju, da je vidio blažene, gdje stoje pred Prijestoljem i Janjetom uz krasnu glazbu i veliko veselje, te pjevaju novu pjesmu:
Apoc. 14, 3. *Et cantabant quasi canticum novum.* Jer će nam uvijek biti novo ono pjevanje i ona Božanska mana; uvijek će nam prouzrokovati novu slast, tako da ćemo uvijek s novim začugjenjem govoriti:
Exod. 16, 15. *«Manhu? što je to? — Manhu? Quid est hoc?»*

Isto su takove duhovne stvari već na zemlji; jer one su neki dio nebeskih dobara, što s jedne strane nasićuju, zadovoljavaju i napunjaju srce, a s druge strane pobugjuju za sobom glad i žegju. Čim im se više podajemo i više ih kušamo, i radujemo im se, tim ih više gladujemo i žegjamo. Nu ovaj je glad ujedno sitost, a ova žegja okrepa i vrlo veliko zadovoljstvo. Sve to ima služiti za to, da veoma cijenimo i štujemo duhovne stvari, te ih tako želimo i toli srdačno ljubimo, da sve stvari ovoga svijeta zaboravimo i prezremo, i možemo sa sv. apostolom Petrom reći: *«Gospodine! dobro*
Matth. 17, 4. *nam je ovdje biti. — Domine, bonum est nos hic esse».*

Peto poglavlje.

Veliki je znak, da je tko u milosti Božjoj, ako želi da raste i napreduje u duhu.

Da se što većma oduševimo, te veoma želimo napredovati, te gladujemo i žegjamo napredovati u kreposti i danomice se sve više Bogu dopasti, i da upotrebimo za to što veću pomnju i marljivost, pomoći će nam vrlo važna i utješna činjenica, naime da je jedan od najvećih i najsigurnijih znakova, da u duši prebiva Bog i da ona dobro stoji s Bogom, ako ima ovu želju, glad i žegju. Tako to kaže sv. Bernardo: *«Nema sigurnijega znaka, da je Bog prisutan u dusi, nego kad ona želi više milosti. — Nullum omnino praesentiae eius certius testimonium est, quam desiderium gratiae amplioris».* Svetac potvrgjuje to onim, što kaže sam Bog po Mudracu: *«Koji me jedu, opet će gladovati, a*
koji me piju, opet će žegjati. — Qui edunt me, adhuc esurient, et qui Eccli. 24, 29.
bibunt me, adhuc sitient». Ako gladuješ i žegjaš duhovnih stvari i Boga, veseli se; jer to je siguran znak i svjedočanstvo, da Bog stanuje u tvojoj duši. On je, koji pobugjuje u tebi ovaj glad i prouzrokuje ovu žegju. Ti si naišao na žilu ovoga Božanskog blaga, jer si je tako pomno tražio.

Kao što lovački pas hodi sporo i tromo, dok ne nagje traga divljači, ali čim je nanjuši, s najvećom brzinom trči tražeći ovdje i ondje, što je nanjušio, i kao što ne sustane, dok je ne nagje; isto tako onaj, koji je u istinu osjetio miris one Božanske slatkoće, trči za mirisom ove dragocjene pomasti. *«Povuci me, trčat ćemo za tobom*
radi mirisa tvojih pomasti. — Trahe me: post te curremus in odorem Cant. 1, 3.
unguentorum tuorum». Bog, koji je u tebi, vuče te za sobom. Nu ne ćutiš li u sebi ovog glada ni ove žegje, tad se je bojati, da to
možda ne biva zato, jer ne stanuje Bog u tvom srcu. Jer stvari S. Gregor.
duhovne i Božje, kako kaže sv. Grgur, imaju tu vlastitost, da dok homil. 36. sup.
ih nemamo, niti ih ne ljubimo, ne želimo niti se za njih brinemo. Evang.

Slavni sv. Bernardo govoraše, da je drhtao i vlasi da su mu rasli,
kad je promišljao ono, što kaže Duh Sveti po Mudracu: *«Ne zna* S. Bernard.
čovjek, da li je vrijedan ljubavi ili mržnje. — Nescit homo, utrum ser. 23. in
amore an odio dignus sit». Strašno je to mjesto, kaže on; izgubio Cant. Eccle.
bih sav mir i zadrhtao na čitavom tijelu, kad bih na nj naišao i 9, 1.
one riječi drhtajući u sebi promislio: Tko zna, da li je vrijedan ljubavi ili mržnje? *Terribilis est locus iste, et totius expers quietis, totus inhorrui, si quando in eum raptus sum, illam apud me replicans cum tremore sententiam: Quis scit, si est dignus amore, an odio?* Ako je ovo razmišljanje, naime da ne znamo, da li smo kod Boga u milosti ili nemilosti, učinilo, da su drhtali sveti muževi i koji bijahu stupovi Crkve; kako to mora na nas djelovati, koji imamo
toliko razloga, da se bojimo? *«U sebi samima imamo odgovor na* 2. ad Cor.
smrt. — In nobismetipsis responsum mortis habuimus». Znam za si- 1, 9.
gurno, da sam uvrijedio Boga; ali ne znam sigurno, da li mi je oprostio. Kako da ne dršćem? — O koliko bi čovjek cijenio, da

ima kaki zalog ili sigurnost u tako važnoj stvari! O kad bih znao, da mi je Gospodin oprostio moje grijehe! O kad bih znao, da sam u milosti Božjoj!

Mi ne možemo doduše imati u ovom životu neprevarljive sigurnosti, da smo u milosti i prijateljstvu Božjem, ako nam to nije napose objavljeno; ali ipak možemo stvoriti neke zaključke, koji nam pružaju o tom neku moralnu vjerojatnost. Najveća je to, ako gladujemo i žegjamo napredovati i danomice rasti u kreposti i savršenosti. Dakle već to moralo bi nam biti dosta, da nas potakne, te sačuvamo uvijek u sebi ovu želju kao zalog i tako veliko svjedočanstvo, da smo u milosti i prijateljstvu Božjem. A to je ujedno i najveća utjeha i radost, i najviše, što možemo postići u ovom životu.

To se dobro potvrgjuje onim, što kaže Duh Sveti u Poslovi-
Prov. 4, 18. cama: «*Staza pravednih kao sjajno svijetlo, izlazi i raste sve do potpuna dana. — Justorum semita quasi lux splendens; procedit et crescit usque ad perfectam diem*». T. j. život je pravednikâ kao sunčano svijetlo, što jutrom izlazi, i sve više raste i savršenije biva, dok ne dogje do savršenosti podneva. Tako i pravednici, što više idu naprijed, to više rastu u kreposti. «Nigda ne misli pravednik,
D. Bernard. ep. 253. ad abb. Garin. da je postigao, kaže sv. Bernardo, nigda ne veli: dosta je. Uvijek gladuje i žegja pravde, tako da kad bi uvijek živio, uvijek bi, koliko je do njega, nastojao, da bude pravedniji. Jer vazda nastoji iz svih sila, da od dobra napreduje na bolje. *Nunquam iustus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit, satis est; sed semper esurit sititque iustitiam; ita ut, si semper viveret, semper, quantum in se est, iustior esse contenderet: semper de bono in melius proficere totis viribus conatur*». Pravednik nikada ne kaže: dosta je; jer o pravednicima
Psal 83, 8. stoji pisano: «*Oni idu iz kreposti u krepost. — Ibunt de virtute in virtutem*». Neprestano nastoje da napreduju rastući od kreposti do kreposti, dok ne dogju do vrška savršenosti.

Nu put je mlakih, nesavršenih i zlih kao večernje svijetlo, koje sve manje i tamnije biva, dok ne nastane tmina i mrak ponoći.
Prov. 4, 19. «*Put je bezbožnikâ taman, oni ne znaju, gdje padu. — Via impiorum tenebrosa; nesciunt, ubi corruant*». Oni padu u takovu zaslijepljenost, da ne vide više, na što se spotaknu, niti mogu više vidjeti pogrješaka i nesavršenosti, što ih imaju na sebi, niti ih više grize savjest, kad u njih padu. Dapače im se katkada čini, da nije grijeh, što je u istinu grijeh, i da je samo laki grijeh, što je baš smrtni grijeh. Tolika je njihova zabluda i zasljepljenost!

Šesto poglavlje.

Tumači se, kako ne napredovati znači nazadovati.

Općenito je mnijenje svetaca: na putu Božjem ne napredovati znači nazadovati. *In via Domini non progredi regredi est.* To ćemo ovdje rastumačiti, a služit će nam kao vrlo shodno sredstvo, da nas potakne, te napredujemo u savršenosti. Jer komu je drago odustati od započeta djela? Osobito kad vidi, gdje su proti njemu riječi
Spasiteljeve u Evangjelju: «*Niko, koji metne ruku svoju na plug, pa* *Luc. 9, 62.*
se obzire natrag, nije sposoban za kraljevstvo Božje. — Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei». T. j. nitko, koji je nastupio put savršenosti pa se obzire natrag, nije sposoban za kraljevstvo Božje. To su riječi, na koje bi morali drhtati.

Sv. Augustin kaže: «Tako dugo ne padamo natrag, dok te- *D. August. epist. 134. ad Demetrium.*
žimo za onim, što je naprijed. A čim počmemo stajati, natrag idemo, jer kad ne napredujemo, nazadujemo. Ako dakle ne ćemo natrag ići, moramo trčati i nastojati, da sve više napredujemo. *Tamdiu non relabimur retro, quamdiu ad priora contendimus: at ubi coeperimus stare, descendimus, nostrumque non progredi, reverti est: si volumus non redire, currendum est*».

To isto, i to skoro od riječi do riječi, kaže sv. Grgur, sv. Zla- *S. S. Greg. Chys., S. Leo Papa. D. Bernard ep. 253. et 341.*
tousnik, sv. Leo Papa i mnogi drugi sveci. Oni opetuju to vrlo često. A osobito se tim bavi sv. Bernardo vrlo opširno u svoja dva pisma. Tu govori on mlaku i mlitavu redovniku, koji se zadovoljava s običnim životom i ne nastoji oko svog napretka. I kori ga ovako: «O redovniče, zar ne ćeš napredovati? *O monache, non vis proficere?*» Ne. «Dakle hoćeš nazadovati. *Vis ergo deficere?*» Ni to ne. «Dakle što hoćeš?» «Hoću ostati, kakav jesam; ne ću biti ni bolji ni gori». «Dakle ti hoćeš, što je nemoguće? *Hoc ergo vis, quod esse non potest*». Ili što je na ovom svijetu uvijek u istom stanju? *Quid enim stat in hoc saeculo?* To je vlastitost samoga Boga, «*kod kojega nema* *Iac. 1, 17.*
promjene niti sjene promjenljivosti. — Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio». On sam može o sebi reći: «*Ja sam Gospodin, i ne mijenjam se. — Ego Dominus, et non mutor*». Sve se na svijetu neprestano mijenja. «*Svi će kao odjeća ostarjeti, i kao pokrivalo promijenit ćeš ih, i promijenit će se. A ti si uvijek isti, i tvojim godinama ne će biti kraja. — Omnes sicut vestimentum vete-* *Psal. 101, 27. 28.*
rascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient».

A napose kaže o čovjeku Job: «*Bježi kao sjena, i nigda ne*
ostaje u istom stanju. — Fugit velut umbra, et nunquam in eodem *Job. 14, 2.*
statu permanet». A o samom Kristu kaže sv. Bernardo: «Dok je bio na zemlji i općio s ljudima, zar je stajao? *Quamdiu in terris visus est et cum hominibus conversatus est, numquid stetit?*» Ne, jer

Luc. 2, 52. kaže sv. evangjelista Luka: «*A Isus napredovaše u mudrosti, i u*
milosti kod Boga i kod ljudi. — Et Jesus proficiebat sapientia, et
Psal. 18, 6. *aetate, et gratia, apud Deum et homines*». T. j. on pokazivaše *u*
svojim djelima sve veću mudrost i svetost. Prorok kaže, da se
pripravio, da trči ovaj put: *Exultavit ut gigas ad currendam viam.*
Ako dakle hoćemo ostati sjedinjeni s Kristom, tad moramo jednakim
1, Io. 2, 6. korakom s Njim stupati. Sv. Ivan kaže: «*Tko kaže, da u njem ostaje,*
taj mora takogjer tako putovati, kao što je on putovao. — Qui dicit
se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare». Ako
dakle Krist trči, a ti ne trčiš za Njim, nego stojiš na miru, očito je,
da se udaljuješ od Njega i ostaješ za Njim.

Jakob vidje ljestve, koje su sizale od zemlje do neba, a na
njima vidje angjele. Ali nijednog ne vidje da zaostaje i stoji, nego
su svi ili uzlazili ili silazili. *Vidit scalam Jacob, et in scala Angelos,*
Genes. 28, 12. *ubi nullus residens, nullus subsistens apparuit; sed vel ascendere vel*
descendere videbantur universi. Sam je Bog stojao na vrhu ljestava,
da nam time pokaže, veli sv. Bernardo, kako u ovom životu na
putu kreposti nema sredine izmegju uzlaženja i silaženja, izmegju
napredovanja i nazadovanja, i da svaki u čas, kad više ne napre-
duje, nazaduje. Tu je kao s kolom tokarskim. Kad se ovo hoće
zaustaviti, ide natrag.

Cass. coll. 6. Abb. Theod c. 14. To isto kaže Opat Teodor, kako pripovijeda Kasijan: «Ne-
prestanom brigom i pomnjom moramo nastojati da vazda napre-
dujemo u krepostima, i neprestano se u njima vježbamo, da kad
prestane napredak, ne slijedi odmah nazadak; jer kako smo već
rekli, duh ne može u jednom te istom stanju ostati, t. j. da ili ne
raste ili ne nazaduje u krepostima; jer ne dobivati znači gubiti.
Kad prestanemo željeti da napredujemo, tad smo u pogibli da
nazadujemo».

Ali će mi tko odvratiti: «Dobro ste rekli, bit će tako, jer to
kažu sveci; ali se sve to čini govor u pričama, slikama i prispodo-
bama. *Edissere nobis parabolam istam.* Rastumači nam tu priču!
Hoćemo, da nam se ova istina jasno i razumljivo rastumači». To
D. Greg. 3. p. pastor admonitio 35. i ja hoću. Sveti oci tumače to još jasnije. Tako to tumači Kasijan
krasnom prispodobom, koja se nalazi i kod sv. Grgura. Kad bi ko
htio usred korita silovite rijeke mirno stajati, a ne bi nastojao da
ide uz vodu, bio bi u velikoj pogibli, da ga deruća voda ne po-
vuče za sobom u bezdno. Isto je tako, kažu sveci, i na putu du-
hovnog života. Ovaj put ide uz rijeku, i tako je težak za našu
grijehom pokvarenu narav, da svakoga, koji ne nastoji i upotrebi
sve sile, da napreduje, rijeka strasti povuče u ponor, kao što se
Math. 11, 12. onaj, što plovi proti tijeku ili uz rijeku, odmah nagje daleko ostrag,
čim se prestane opirati i naprijed veslati. «*Kraljevstvo nebesko silu*
trpi i siloviti ga otimaju. — Regnum coelorum vim patitur; et violenti
rapiunt illud». Uvijek se moramo opirati i silom veslati proti rijeci
svojih strasti. Ako tog ne činimo, odmah ćemo opaziti, da smo
veoma nazadovali i štetovali.

S.S. Hieron. Crysost. S. Th. 2. 2. q. 184 ar. 5. ad 2. Sv. Jeronim i sv. Zlatousnik tumače to još pobliže drugom
naukom, koju su sveci i bogoslovci općenito poprimili i koju navodi
sv. Toma raspravljajući o redovničkom staležu. Sv. toma kaže: Re-

dovnici su u staležu savršenosti. Time se ne misli, kao da bi bili
već savršeni, čim stupe u Red, nego su dužni čeznuti i težiti za
savršenošću. Tko ne nastoji da bude savršen niti radi oko toga,
taj je samo na oko redovnik, jer se ne bavi onim, čega radi je
došao u Red. Ne ću ovdje istraživati, da li redovnik smrtno griješi,
kad kaže: Ja se zadovoljavam, da obdržavam zapovijedi Božje i bitne
svoje zavjete, ali za druga pravila, što ne vežu pod grijeh, ne ću
se starati. O tom se različito izrazuju učitelji. Jedni vele, da takav
smrtno griješi. Drugi tvrde, ako nije s tim spojena neka vrst pre-
zira, da nije smrtni grijeh. Sigurno je i svi se u tom slažu, da je
redovnik, koji tako misli i ima take odluke, rgjav redovnik, na sa-
blazan i zao primjer, i da je po svoj prilici u velikoj pogibli, da
pade u smrtne grijehe. Jer tko prezire i ne pazi na malene po-
grješke, malo će po malo doći do toga, da pade u velike. Za našu
je svrhu to dosta; jer nama je već dosta, da takav nazaduje.

Da se to bolje razumije, navodi sv. Zlatousnik nekoliko pri- *D. Chrysost. ser. de virt. et vitiis.*
mjera iz domaćeg života. Uzmimo na primjer, ti imaš slugu, koji
nije tat, ni igrač ni pijanica, nego je dapače vjeran, umjeren i bez
ikake opačine. Ali ovaj sluga sjedi cio dan u kući i ne stara se za
poslove svoje službe. Takav bi bez dvojbe zaslužio oštru kazan,
akoprem inače ne bi činio ništa zla, jer je već veliko zlo, ako ne
čini ono, što je dužan.

Kad bi koji poljodjelac inače bio u svem čestit čovjek, nu
skrstio bi ruke i ne htio sijati, ni orati ni obragjivati vinogradâ, tad
bi očito zaslužio ukor, akoprem inače ne bi činio ništa zla; jer ne
vršiti svoje dužnosti držimo već za veliko zlo. Kad bi ti imao na
svom vlastitom tijelu ruku, koja ti baš ne bi škodila, ali bi bila
besposlena i beskorisna, te ne bi služila drugim udovima tijela; zar
ne bi to držao za veliko zlo? — Isto je tako i u duhovnim stvarima.
Redovnik, koji u Redu besposleno živi i skrsti ruke te ne ide na-
prijed, niti se brine za savršenost niti išto napreduje u kreposti, za-
služuje oštri ukor; jer ne čini, što je dužan po svojoj službi i sta-
ležu. Ne činiti dobro isto je toliko, koliko zlo činiti. Isto je tako
ne napredovati nazadovati, jer se griješi proti svojoj dužnosti i zvanju.

Ima li većeg zla za njivu, nego ako je nerodna i ne donosi
nikaka ploda, osobito ako je dobro obragjena? A gdje je njiva,
koja je s tolikom marljivošću obragjivana, s tolikom kišom nebeskih
milosti natopljena, s tolikim tracima Sunca pravde ugrijana, kao
vaša? Ako dakle uza sve to ne donosi nikaka ploda, nego ostaje
suhi ugar i neplodna; može li biti većeg zla, nego li taka neplodnost?
«*Vraćahu mi zlo za dobro, neplodnost duši mojoj. — Retribuebant* *Ps. 34, 12.*
mihi mala pro bonis, sterilitatem animae meae». To znači vraćati zlo
za dobro, i to onome, kome toliko duguješ i od koga si tolike
milosti primio.

Obično navode još drugu prispodobu, za koju se čini, da to
vrlo dobro tumači. Tišina je morska za brodare teško i vrlo pogi-
beljno vrijeme; jer potroše zairu, što su je ponijeli sa sobom na
put, i eto ih tad nasred mora bez hrane. Isto tako biva s onima,
koji plove burnim morem ovoga svijeta, kad zastanu u kreposti i
ne nastoje napredovati u njoj. Oni pojedu i potroše, što su stekli;

nestane im kreposti, što je posjeduju, i eto ih napokon bez svega usred mnogih valova i oluja napastî, što se proti njima uzdižu, i prigoda, što im se pružaju, za koje bi im trebala veća zaliha i glavnica kreposti. Jao onomu, koji je stao i ne će da napreduje u kreposti!

Ad Gal. 5. 7. «*Trčali ste dobro, tko vas je zaustavio da ne slušate istinu?* — *Currebatis bene; quis vos impedivit veritati non obedire?*» Dobro si počeo trčati s početka, kad si stupio u Red. Sad si nasjeo i za te je nastala tišina u kreposti. «*Već ste siti, već ste bogati postali!* —

1. ad Cor. 4, 8. *Iam saturati estis, iam divites facti estis*». Sad misliš, da si već star i umoran. Čini ti se, da si bogat i da ti je dosta, što imaš. Vidi,

3. Reg. 19, 7. «*jer ti preostaje još veliki put.* — *Grandis enim tibi restat via*». Pružit će ti se mnoge prigode, gdje ćeš trebati više poniznosti, više strpljivosti, više mrtvenja i umrtvenosti, i naći ćeš se u vrijeme najveće nužde bez ičega i vrlo ostrag.

Sedmo poglavlje.

Da postignemo savršenost, doprinosi mnogo, da zaboravimo prošla dobra djela te imamo pred očima ono, što nam manjka.

Apoc. 22, 11. «*Tko je pravedan, neka bude još pravedniji, i koji je svet, neka bude još svetiji!* — *Qui iustus est, iustificetur adhuc; et sanctus sanctificetur adhuc*». Sv. Jeronim i časni Beda na one riječi: «*Blago onima, koji gladuju i žeđaju pravde; jer će se oni nasititi:* — *Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur*», primjećuju: «Ovdje nas uči Gospodin sasvim jasno, da se nigda ne smijemo držati za dosta pravedne, nego da moramo svaki dan nastojati, da budemo bolji. *Apertissime nos instruit, nunquam nos satis iustos aestimare debere, sed quotidianum iustitiae semper amare profectum*». To je ono, što nam hoće da kaže slavni evangjelista sv. Ivan spomenutim riječima.

S. Hieron. et Beda in Matth. 5, 6.

Ad Philipp. 3, 13. 14. Sveti nam apostol Pavao, pišući Filipljanima, pruža u tu svrhu vrlo shodno sredstvo, kojim se, kako on kaže, sam služio: «*Braćo, ja ne držim, da sam to postigao; ali jedno činim: ono, što je ostrag, zaboravljam, a posižem za onim, sto je sprijeda. Hitim k svrsi, k nagradi, na koju me ozgora zove Bog po Isusu Kristu.* — *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse: unum autem, quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis Dei in Christo Jesu*». Apostol kaže, da se ne smatra savršenim. Tko se dakle može držati savršenim? On veli: ne mislim, da sam već postigao savršenost, megjutim ću se žuriti, da je postignem. Pa što činiš za to? Znaš, što? Ja zaboravljam ono, što sam dosada stekao, i gledam na ono, što mi još manjka, i tako se oduševljavam i nastojim, da to postignem.

S. Basil ep. ad Chilon. s. Hieron. sup. psal. 83. Svi sveci preporučuju jako to sredstvo zato, što ga je Apostol dao i njim se služio. Sv. Jeronim kaže: «Svaki svetac posiže danomice za onim, što je pred njim, a zaboravlja ono, što je prošlo. *Quicumque sanctus quotidie in priora extenditur, et praeteritorum obliviscitur.* Blago onome, koji svaki dan napreduje, a ne razmišlja, što je jučer učinio, nego što danas mora činiti, da napreduje. *Felix est, qui quotidie proficit, qui non considerat, quid heri fecerit, sed quid hodie faciat, ut proficiat*». T. j. blago onome, koji svaki dan napreduje u kreposti i savršenosti! A tko je taj? Znaš, tko? Onaj, koji ne misli, što je jučer učinio, nego što mu je danas činiti, da napreduje.

D. Gregor. lib. 22. mor. c. 5. D. Bern. ser. 1. de altitud. et latitud. cordis. Sv. Grgur i sv. Bernardo tumače to još pobliže. Oni kažu: ovo sredstvo ima dva glavna dijela. Prvi dio zahtijeva, da zaboravimo dobro, što smo ga dosada učinili, i da ne svraćamo više na to svojih očiju. O tom se moramo bolje izraziti. Naravska je stvar, da lako svraćamo oči na ono, što nam više godi, a odvraćamo od onoga, što nas može rastužiti. Pogled na naš napredak i dobra djela, što mislimo, da smo učinili, veseli nas. A pogled na naše duševno siromaštvo i na mnogo toga, što nam manjka, žalosti nas. Zato radije svraćamo svoje oči na dobra djela, što smo ih učinili, nego li na ono, što nam manjka.

Sv. Grgur kaže: Kao što bolesnik na svojoj postelji traži uvijek, gdje je mekše i ugodnije, svježe i bolje za nj, da otpočine; isto je tako čovječja bolest i slaboća, i znak naše nesavršenosti, da se veselimo dobru, što smo ga učinili, i radije svraćamo svoj pogled na to, nego li na ono, što nam još manjka. Još jasnije se o tom izrazuje sv. Bernardo; iz toga možeš zaključiti, kako je to pogibeljno. «Ako gledaš na ono, što imaš, oholiš se, dok se drugima pretpostavljaš: zanemaruješ napredovati, jer misliš, da si već daleko naprijed. Tako počimaš bivati mlitaviji i nemarnije raditi. *Si enim respicis ad ea quae habes, elevaris in superbiam, dum te aliis praeponis: proficere negligis, quia magnum te habere arbitraris, et tepidius incipis deficere et remissius agere*».

Koliko to škodi, možeš vidjeti na onom fariseju u Evangjelju. Ovaj je svraćao svoje oči na dobro, što ga je imao na sebi, i usudio se brojiti svoje kreposti. «Zahvaljujem ti, Gospodine, što nijesam kao ostali ljudi, razbojnici, nepravednici, preljubočinci ili kao ovaj ovdje carinik. Postim dva puta u tjednu, plaćam tačno desetinu i prvijence....» Kažem vam: ovaj (carinik) otide opravdan kući svojoj pred onim (farisejom). *Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.* Tako otide, kaže Krist naš Otkupitelj, onaj carinik, komu se pretpostavio farisej, opravdan kući; a ovaj, koji se držao pravednim, otide osugjen, kao zao i nepravedan. To je ono, što gjavao hoće, kad ti stavlja pred oči dobro, što misliš da imaš; on hoće da toga radi što držiš do sebe, budeš ohol, druge preziruš i omalovažuješ, te tako budeš osugjen kao oholica i zločinac. Luc. 18, 11-14.

D. Bern. ubi supra.

Osim toga, kaže sv. Bernardo, ideš u susret još drugoj pogibli, ako svraćaš oči na dobro, što si ga učinio, i na ono, što si pretrpio. Može ti to naime biti povodom, da se više ne brineš za svoj napredak, da postaneš u tome mlak i nemaran te misliš, da si već dosta radio u Redu i da možeš sad otpočinuti. Tako biva s putnicima, kad im počne dodijavati putovanje. Tad obraćaju oči ostrag i gledaju, koliko su već prevalili puta. A tako biva i s nama, kad sustanemo i mlakost se uvuče u nas. Tad se obaziremo na ono, što smo ostavili ostrag. To čini, da se zadovoljimo s onim i ustrajemo u svojoj lijenosti.

Da se uklonimo tim neprilikama i pogiblima, ne smijemo nipošto gledati na dobro, što smo učinili, nego na ono, što nam manjka. Jer kao što nas prvi pogled zavodi na lijenost, tako nas drugi potiče na radinost. To je dakle drugi dio ovog sredstva, što nam ga pruža Apostol, da naime svraćamo vazda svoje oči na ono, što nam još manjka, te se oduševimo i potaknemo, da to postignemo. To nam takogjer tumače sveci nekojim primjerima i prispodobama, što su nam pri ruci.

Sv. Grgur kaže: Ako dužnik duguje kome tisuću dukata, tad nije još miran ni bez brige, kad plati dvjesta ili četirista, nego upravlja uvijek svoje oči na ono, što još nije platio. To ga neprestano muči i ta ga briga tare, dok ne isplati sasvim duga. Isto tako ne smijemo ni mi gledati na dobro, što smo ga dosad učinili; jer tim smo isplatili samo dio duga, što ga dugujemo Bogu; nego moramo imati pred očima veliki dio, što ga još nijesmo platili. To mora uvijek biti naša briga i trn, što ga moramo nositi uvijek zabodena u srcu.

Sv. Grgur navodi i ovu prispodobu. Hodočasnici i dobri putnici ne gledaju na put, što su ga već prevalili, nego na put, što ga još imaju prevaliti. Ovaj imaju uvijek pred očima, dok ne svrše svoga putovanja. Isto tako i mi kao hodočasnici i putnici, što putujemo prema svojoj nebeskoj domovini, ne smijemo gledati na put, koij mislimo da smo već prevalili, nego na put, koji imamo još prevaliti. «*More itaque viatorum nequaquam debemus aspicere, quantum iam iter egimus, sed quantum superest ut peragamus*». «Gledaj, kaže sv. Grgur, putnicima bi, koji hoće stignuti na odregjeno mjesto, malo koristilo, što su već veliki dio puta prevalili, kad ne bi i ono prevalili, što im još preostaje».

1. ad Cor. 9. 24.

Nagradu na trkalištu, koja je namijenjena onima, što najbolje trče, ne dobiva onaj, koji je veliki dio trkališta veoma brzo pretrčao, a na koncu sustao. Isto tako će tebi malo koristiti, što si počeo dobro trčati, ako sustaneš usred trka. «*Tako trčite, da dostignete! — Sic currite, ut comprehendatis*», dovikuje nam Apostol.

D. Chrysost. hom. 24. sup. ep. ad Rom. l. 4.

Ne računaj, koliko si dosada pretrčao, nego vazda upravljaj svoje oči na mjesto i svrhu svoga putovanja, a to je savršenost. Gledaj, koliko ti još manjka, i tako ćeš dobro putovati. Sv. Zlatousnik kaže: «Tko promišlja, da još nije stigao k svrsi, ne prestaje nigda trčati».

D: Bernard. ser. 1. de altitud. et latitud. cordis.

Sv. Bernardo kaže, da moramo biti kao trgovci ovoga svijeta. Vidi trgovca, kako revno i brižno nastoji, da svaki dan što steče i umnoži svoj imutak. On ne računa, koliko je dosad dobio i stekao, niti misli na muke, što su ga stojale; sva mu briga i nastojanje ide za tim, da opet što steče i svaki dan umnoži svoj imutak, kao da dosad nije ništa učinio niti dobio. Isto tako, kaže on, moramo i mi činiti. Sva naša briga ima biti, kako ćemo danomice umnožiti svoju glavnicu, kako ćemo svaki dan napredovati u poniznosti i ljubavi, u mrtvenju i u svim drugim krepostima. Kao dobri duhovni trgovci ne smijemo računati, što smo dosad radili i dobili. Tako kaže i Krist, naš Otkupitelj, da je kraljevstvo nebesko slično trgovcu, i zapovijeda nam, da trgujemo. «*Negotiamini, dum venio*».

Matth. 13, 45. Luc. 19, 13.

Pošto nam sveto Evangjelje donosi ovu prispodobu o trgovcu, to ćemo je još pobliže promotriti. Svjetski trgovci nastoje svom pomnjom i brigom, da ništa ne izgube, i da im ne izmakne nijedna prilika, što im se pruži, da umnože svoju glavnicu. Tako čini i ti! Ne izgubi ni časa i ne propusti nijedne prilike, što ti se pruži, da možeš napredovati. Svi se moramo poticati, da ništa ne propustimo od savršenosti, što je možemo s milošću Božjom postići, kako nam to preporučuje naš sveti Otac. «Ne propustite nijedne prilike, iz koje možete crpsti kaku duhovnu korist: iz riječce, što vam je kaže drugi, iz djela posluha, što vam se naloži proti vašoj volji, iz prigode, što vam se pruži, da se ponizite. Sve je to dobitak za vas. Vi morate tražiti i pribavljati si takove prigode. A onaj dan, kad vam se više njih pruži, morate ići na počinak s većim zadovoljstvom i veseljem, kao što to čini trgovac onaj dan, kad mu se pruži više prigoda da dobije, jer je taj dan dobro trgovao. Isto je tako bio i za vas u vašem redovničkom zvanju onaj dan sretan, u kojem ste mogli napredovati».

6. p. Const. c. 1. §. 1. et reg. 15. summarii.

«I kao što trgovac ne gleda, da li drugi gubi, niti ga to žalosti' nego samo pazi na svoj dobitak i tomu se raduje; isto tako ne smijete ni vi paziti, da li drugi, koji vam daje takovih prilika, čini pravo ili krivo, niti da li je bio za to ovlašten ili ne, niti se smijete na nj srditi, nego se morate samo veseliti svomu dobitku». — Kad bi tako radili, kako bi daleko bili od toga, da se uznemirimo i izgubimo mir, ako bi nam se pružile takove prilike! Ako dapače ono, što bi nas moglo rastužiti i ugrabiti nam mir, želimo i tražimo, što će nas tada moći smutiti i ugrabiti nam mir?

Gledaj nadalje, kako je trgovac sasvim zaduben u svoj dobitak, te se čini, da ni na što drugo ne misli, i kako svakom zgodom i prigodom, što mu se pruži, svraća odmah svoje oči i srce tamo, gdje će moći crpsti kaki dobitak! Dok jede, misli na dobitak: s tom mišlju i brigom ide u krevet, s njom se probudi noću; s njom ustaje u jutro i s njom hoda cio dan.

Isto tako moramo i mi raditi u poslu naših duša. Svakom zgodom i prigodom, što nam se pruži, moramo odmah svratiti svoje oči i srce na to, kako ćemo crpsti iz toga kaki duhovni dobitak. Kad jedemo, moramo na to misliti. S ovom mišlju i brigom moramo ići u krevet i ustati, te cijeli dan i cijeli svoj život s njom hodati;

jer to je naš posao i naše blago; i drugoga nema, što bi mogli tražiti.

D. Bonaven. tom. 2. opus. lib. 2. de prof. relig. c. 1.

Sv. Bonaventura pridodaje na to: Kao što trgovac ne nalazi sve skupa, što želi i što mu treba, na jednom trgu i sajmu, nego na više njih, isto tako ima redovnik tražiti svoj napredak i savršenost ne samo u molitvi i duhovnoj utjehi nego i u napasti, nevolji, službi i u svim prigodama, što mu se pruže.

Prov. 2, 4, 5.

O kad bi na taj način tražili krepost i za njom težili! Kako bi se brzo obogatili! «*Ako je budeš tražio kao novac i kopao je kao blago; tada ćeš razumjeti strah Gospodnji i naći znanje Božje. — Si quaesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam; tunc intelliges timorem Domini, et scientiam Dei invenies*». Ako budeš tražio krepost i savršenost, što je prava mudrost, s onom pomnjom i brižljivošću, s kojom svjetovnjaci traže novac i iskapaju rude i blago; bez dvojbe ćeš je naći. A u tom ne traži Gospodin od nas mnogo, kaže sv. Bernardo; jer da stečemo pravu mudrost i pravo blago, što je sam Bog, ne traži se veća briga i marljivost od one, što je ulažu svjetovnjaci, da steku prolazna bogatstva, koja su ispostavljena moljcu i tatima, i sutra će ih nestati. A ipak bi čežnja i želja za duhovnim dobrima i briga, da ih postignemo, morala biti toliko veća, koliko su ona veća i dragocjenija od vremenih dobara.

D. Bernar. ubi supra.

D. Bernar. ser. 1. de alt. et latit. cordis et ep. 341.

Zato to veoma oplakuje svetac: «Zaista je velika sramota, da oni žarče teže za pogubnim stvarima, nego li mi za korisnim. Brže oni hrle u smrt, nego li mi na život. *Magna confusio, magna valde, quod ardentius illi perniciosa desiderant, quam nos utilia: citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam*».

Hist. eccles. p. 2. lib. 6. c. 1. idem leg. de Abb. Nonno in vit. s. Pelagiae.

U crkvenoj se povjesti pripovijeda o Opatu Pambu, da je jednoć došavši u grad Aleksandriju sreo neku svjetsku ženu, koja je bila veoma lijepo obučena i nakićena. Tad poče on plakati i uzdisati: «Jao meni! Jao meni bijednome!» Njegovi ga učenici upitaše: «Oče, zašto plačeš?» Nato on odgovori: «Kako da ne plačem? Ova osoba nastoji većom pomnjom, da se nakiti i tako dopade ljudima, nego li ja nastojim, da se dopadem Bogu. Vidim, da se ona više trudi, te uhvati u mreže ljude i u pakao ih strovali, nego li ja nastojim, da ih devedem u nebo».

In vita s. Franc. Xaver. lib. 3. c. 16.

O svetom Ocu Franji Ksaveriju, ovom apostolskom mužu, čitamo, da se stidio i žalostio, kad je vidio, da su trgovci prije došli u Japan sa svojom raspadljivom i prolaznom robom, nego li on, da donese blago i bogatstvo Evangjelja, raširi Vjeru i rasprostrani kraljevstvo nebesko. Sramimo se i stidimo, što su sinovi ovoga svijeta mudriji i revniji u svjetskim stvarima, nego li mi u Božjim: *Quia filii huius saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.* Neka nam to bude dosta, da se probudimo od svoje mlakosti i mlitavosti!

Luc. 16, 8.

Osmo poglavlje

Vrlo pomaže, da postignemo savršenost, ako upiremo oči na velike i uzvišene stvari.

Da napredujemo i stečemo savršenost, bit će nam od velike pomoći, ako vazda upiremo svoje oči na uzvišene i veoma savršene stvari, kako nam to savjetuje i sv. apostol Pavao, kad piše Korinćanima: «*Natječite se za bolje darove! i pokazat ću vam još uzvišeniji put. — Aemulamini autem charismata meliora: et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*». Budite pripravni i sposobni za veće stvari! Prihvatite se i latite velikih i uzvišenih stvari! To je sredstvo od velike važnosti, jer moramo visoko letjeti svojim namjerama i željama, ako hoćemo da djelom postignemo barem ono, što je pravo i razborito. Što hoćemo time reći i koli je važno i potrebito ovo sredstvo, razjasnit će nam slijedeća prispodoba.

1. ad Cor. 12, 31.

Ako lûk ili metalo popusti, tad valja, da pogodimo, jedan ili dva pedlja više gagjati. Jer tetiva popusti, zato ne pogodimo, kamo gagjamo. Zato moramo više gagjati, da pogodimo. Tako smo i mi lûk ili metalo, što je popustilo. Mi smo tako mlitavi i slabi, da moramo mnogo više gagjati, ako hoćemo pogoditi. Čovjek je po grijehu postao tako bijedan, da mora sa svojim odlukama i željama mnogo dalje ići, ako hoće da postigne barem osrednju krepost.

Reći će tko: Ja ne ću počiniti samo smrtnoga grijeha; veće savršenosti ne želim. Tad se ja jako bojim, da ne ćeš ni dotle doći, jer ti je metalo vrlo popustilo. Kad bi gagjao više, možda bi mogao to postignuti. Ali pošto ne gagjaš više, bojim se, da ćeš pogoditi mnogo niže. Ti si u velikoj pogibli, da padeš u smrtni grijeh.

Redovnik, koji je odlučio obdržavati ne samo zapovijedi Božje nego i savjete, i hoće čuvati se ne samo smrtnih grijeha nego i lakih i nesavršenosti, taj ide pravim putem, da ne pade u smrtni grijeh; jer je mnogo više gagjao. Ako tada po svojoj slaboći i ne dogje, dokle je odlučio, i pogodi niže, pogriješit će možda u stvari, koja je svjetovana, ili proti kakom malenom Pravilu, ili će pasti u kaku nesavršenost ili u kaki laki grijeh. A drugi, koji je samo gagjao, da ne počini smrtnoga grijeha, kad promaši, past će u koji smrtni grijeh, pošto mu je lûk i metalo popustilo.

Zato i vidimo, gdje toliki svjetovnjaci padaju u smrtne grijehe, dok su dobri redovnici po dobroti Gospodnjoj od toga vrlo daleko i slobodni. To je jedno od velikih dobara, što ih imamo u Redu, i za što moramo veoma hvaliti Gospodu, što nas je naime doveo u nj. Pa kad ne bi imali drugog dobra u Redu do ovog, bilo bi to dosta, da živemo veoma utješno i zadovoljno, i držimo za veliku milost i dobročinstvo Gospodnje, što nas je doveo u nj. Uzdam se u Gospodina, da za cijelog svog života ne ćete pasti u smrtni

grijeh. A da ste ostali u svijetu, možda vam ne bi prošla ni godina, ni mjesec, dapače ni tjedan bez smrtnoga grijeha.

Iz toga se može vidjeti, u kolikoj je pogibli mlak i lijen redovnik, kojemu nije ništa do toga, da prekrši Pravila, niti se bavi onim, što vodi k savršenosti. Takav je veoma blizu, da pade u smrtni grijeh. Ako dakle hoćeš napredovati, upiri svoje oči na to, da stečeš vrlo savršenu poniznost, dok ne dogješ dotle, da veselo primaš prezir i sramotu. Dao Bog, da možeš to sve strpljivo podnijeti! Upiri takogjer svoje oči na to, da stečeš veoma savršenu poslušnost volje i razuma. Ne dao Bog, da igda pogriješiš u vršenju i tačnosti posluha! Nastoj da budeš spravan na sve te ravnodušno primaš velike i teške stvari, što te mogu snaći. A dao Bog, da budeš takav barem u običnim stvarima, što ti se svaki dan pružaju!

D. Aug. lib. de perf. iust. raciocinat. 16. to. 7. D. Tho. 2. 2. q. 184. ar. 3. ad 2. Luc. 10, 27. Matth. 22, 38. Deut. 6, 5. ad Tim. 1, 5.

To je, kaže sv. Augustin, namjeravao Bog, kad je na početku i kao prvu od svojih zapovijedi postavio najuzvišeniju i najsavršeniju od svih: «*Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim silama svojima, i svom pameću svojom. — Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua. — Ovo je najveća i prva zapovijed. — Hoc est maximum et primum mandatum*». To je svrha svih zapovijedi: *Finis praecepti est caritas.* Uzvišenost je ove zapovijedi tako velika, te bogoslovci i sveci kažu, da se ne može nigda savršeno ispuniti u ovom životu, nego tek u budućem. Jer je stanju nebeske blaženosti zadržano, da se ničim drugim ne bavimo van jedinim Bogom i da sve svoje srce, svu svoju volju i pamet, i sve svoje sile posvetimo samo ljubavi Njegovoj. U ovom životu ne možemo toga postići; jer nam se je baviti mnogo i s tjelesnim potrebama.

Akoprem je ova zapovijed toli uzvišena i sadržava toliku savršenost, ipak je postavlja Gospodin na prvo mjesto i kao prvu od svih, da uvidimo, kako visoko imamo težiti i dokle nastojati doći. Sv. Augustin pita: «Zašto nam se zapovijeda, da Boga ljubimo svim srcem, akoprem se ova zapovijed ne može ispuniti u ovom životu? *Cur praecipitur, quod Deus ex toto corde diligatur, etiamsi hoc praeceptum in hac vita non possit impleri?*» I odgovara na to: «Jer se dobro ne trči, ako se ne zna, kamo valja trčati. *Quia non recte curritur, si quo currendum est, nesciatur*». Zato nam je Bog odmah s početka stavio pred oči ovu tako veliku i uzvišenu zapovijed, da ih upiremo u ovaj toli uzvišeni cilj i tako veliku savršenost te nastojimo što jače zamahnuti rukom i baciti kolut, što više možemo. Jer što više gagjamo, to ćemo manje pogriješiti.

D. Hieron. in Psal. 83, 6.

«*Blago čovjeku, koji ima pomoć od tebe; uzlaženja je postavio u srcu svom. — Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit*». Na ove riječi Prorokove kaže sv. Jeronim: «Svetac postavlja uzlaženja u svom srcu, a grješnik silaženja. *Sanctus ponit ascensiones in corde suo, peccator descensiones*». T. j. pravedan i svet čovjek upire svoje oči na to, da uzagje i napreduje u savršenosti. To je ono, što mu se duboko utisnulo u srce prema onomu, što kaže Mudrac: «*Misli su jakoga uvijek u obilnosti. — Cogitationes robusti semper in abundantia*». Ali grješnik i nesavršeni ne brine se

Proverb. 21, 5.

za to; on se zadovoljava s običnim životom; najviše ako upire svoje oči na osrednjost, i odatle dolazi, da smalakše i pade. Zato kaže Gerson: «Mnogi govore: dosta mi je običan život. Ako se budem mogao spasti s posljednima, dosta mi je. Ne ću zasluga Apostolâ, niti ću letjeti tako visoko; ako samo mogu hoditi ravnim putem, bit ću zadovoljan. *Vox multorum est: sufficit mihi vita communis: si cum imis salvari potero, satis est. Nolo merita Apostolorum, nolo volare per summa: incedere per planiora contentus sum*».

Gers. 3. par. tract. de myst. theol. pract. ind. seu cons. 4.

To je govor nesavršenih, i njih je mnogo; «*Jer je mnogo zvanih, a malo izabranih. — Multi sunt vocati, pauci vero electi*». Tako kaže Krist, naš Otkupitelj, u Evangjelju. A na drugom mjestu: »*Široka su vrata i širok put, što vodi u propast, i mnogo ih je, koji ulaze kroz njih. Kako su uska vrata, i tijesan put, što vodi u život! I malo ih je, koji ga nalaze. — Lata porta, et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta porta, et arcta via est, quae ducit ad vitam! et pauci sunt, qui inveniunt eam*». Obični je put mlakosti vrlo širok i zato mnogi njim hode. To su oni, kaže sv. Augustin, koje Prorok naziva životinjama poljskim, *pecora campi*, jer hoće da hode širokim i prostranim poljem, a ne će se skučiti pod pravilo niti se dadu sapeti. Zato kaže Gerson, da ovom jedinom riječi: «Dosta mi je običan život, ja sam zadovoljan, da se spasem, ne ću veće savršenosti!» odaje tko dovoljno svoju nesavršenost, jer ne će da unigje kroz uska vrata.

Matth. 20, 16.

Ibid. 7, 13, 14.

D. Aug. in Psal. 8, 8.

Taki, koji u svojoj mlakosti misle, da je dosta, ako se spasu sa srednjima, imaju se veoma bojati, da ne budu osugjeni s ludim djevicama, koje bijahu bezbrižne i zaspaše, i sa lijenim slugom, koji se zadovoljio time, da talenat, što mu bi podijeljen, zadrži i zakopa u zemlju, a nije htio s njim trgovati ni sticati dobit. Zato mu bi talenat oduzet, a on bačen u tmine skrajnje. Ne čitamo u Evangjelju drugog razloga njegovu osugjenju, van što nije htio više steći s talentom, što mu bi dan. Tako Gerson.

Matth. 25, 12, et 30.

Da se bolje vidi, kako je ružno i sramotno takovo stanje, navodi Gerson ovaj primjer. Pomislite si, da vrlo plemenit i bogat otac ima više sinova, koji su svi vrlo sposobni, da uzvise kuću, te radinošću i krasnim sposobnostima, što ih imaju, proslave rod. Svi tako i rade, samo jedan, dok svi drugi čine, što im dolikuje kao sinovima takova oca, hoće da iz same lijenosti i dangube sjedi i ugodno žive u kući. On ne će ništa da čini, što bi bilo dostojno njegova talenta i plemenitog mu oca, da uzvisi njegovu kuću, akoprem bi to mogao, kao i svi drugi, kad bi htio. On kaže, da je za nj dosta ono, što ima, da srednje progje, a da ne traži veće časti ni većeg imutka, niti se hoće za to više mučiti. Otac ga zove k sebi, moli i zaklinje, da uzvišenije misli; stavlja mu pred oči njegovu sposobnost, njegov um i krasne mu naravske darove, plemenitost njegova roda, primjer njegovih pregja i sadašnje njegove braće. Ako se on uza sve to ne će maknuti iz zapećka ni nastojati da postane što čestito, jasno je, da će tako jako razljutiti svoga oca.

Isto tako i nas, kaže Gerson, koji smo svi skupa sinovi Božji i braća Isusa Krista, opominje i potiče naš nebeski Otac na savr-

šenost. «Sinci moji», tako kaže on, «ne zadovoljite se običnim životom». «*Budite dakle vi savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski. — Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est*». Promatrajte plemenitost i savršenost svoga Oca i radite kao pravi njegovi sinovi, da se vidi, da ste sinovi Oca svojega, koji je na nebesima. *Ut sitis filii Patris vestri, qui in coelis est.* Promatrajte primjer svoje braće! Ako svratite svoje oči na svojeg starijeg brata, Isusa Krista, vidjet ćete, da je On počastio sav naš rod. To ga je stojalo Njegove krvi i života, ali je On držao, da je to dobro upotrebio za takav dobitak.

Matth. 8, 48.

Ibid. 5, 45.

Ako vas zasljepljuje tako uzvišeni primjer, tad svratite oči na svoju drugu braću. Oni bijahu tako slabi kao vi, rogjeni u grijesima kao vi, puni strastî, napastî i zlih nagnuća kao vi. Zato nam Crkva, naša majka, stavlja pred oči primjer svetaca i slavi njihove svetkovine. Ako pak hoćete to s bližega uzeti, gledajte primjer svoje braće, koja su rogjena od iste majke, od istog Reda i iste Družbe. Bacite oči na sv. Oca Ignacija, sv. Franju Ksaverija, sv. Franju Borgiju, na Edmunda Kampijana i druge slične, koje poznajete. Nastojte, da ih nasljedujete! Ne budite na sramotu svome rodu, svome Redu!

Ko se uza sve to ne oduševi, da poduzme što vrijedna, nego se zadovoljava običnim i jednostavnim životom, nije li jasno, da će takav, koliko je do njega, navući na se srdžbu i gnjev samoga Boga, koji je naš Otac, i dati rgjav primjer svojoj braći te zaslužiti, da ga Otac nebeski ne pripozna za sina, a braća za brata?

To sam htio reći, da pobudim u nama uzvišene i plemenite misli. Uvijek moramo upravljati oči i srce na velike i uzvišene stvari, da pošto se ne možemo radi svoje slaboće tako visoko uspeti, barem tako daleko ne zaostanemo. Ugledajmo se u tom u trgovce, što prodavaju robu. Oni zahtijevaju s početka više, nego što je pravo, da im se dade ono, što je pravo. Nasljedujmo one, što sklapaju ugovore. S početka traže oni obično više, nego što je pravo, da tako sklone drugu stranku, te dade, što je pravo, prema onome što kaže poslovica: «Traži, što je nepravo, da dobiješ, što je pravo. *Iniquum petas, ut iustum feras*». Tako je i ovdje. Ja ne kažem, da tražiš, što je nepravo, nego ono, što je najpravednije. Svrni svoje oko na ono, što je veoma pravedno, da tako dopreš barem do onoga, što je pravedno. Zahtijevaj i želi ono, što je najdragocjenije, da postigneš ono, što je srednje. Jer ako svraćaš svoje oči samo na ono, što je srednje, i ne težiš za višim, ni to ne ćeš postići, nego daleko zaostati.

Iz toga se vidi, od kolike je važnosti, da u duhovnim opomenama i razgovorima, što ih megjusobno vodimo, raspravljamo o stvarima velike savršenosti te se potičemo na duboku poniznost, koja dopire do najvišeg stupnja, na savršeno mrtvenje svih svojih strasti i požuda i na potpunu primjerenost svoje volje volji Božjoj, tako da u nama ne bude drugog htijenja i nehtijenja, van što Bog hoće i ne će, i da nam bude Njegova volja sva naša radost i veselje. A tako i u svim drugim krepostima.

Mogao bi tko prigovoriti: Što koristi govoriti i propovijedati

o tako uzvišenim stvarima slabim ljudima, koji su djelomice istom početnici? Kad bi se s nama govorilo o stvarima, što su prema našoj slaboći, jednostavnim i lakim, možda bi ih se prihvatili. Ali o ovim najvećim savršenostima, što sižu do u treće nebo, mislimo, da se ne raspravlja ni ne govori s nama, nego sa sv. apostolom Pavlom i drugim sličnima.

Varaš se! Baš s vama se mora govoriti o ovim savršenostima; baš vas mislimo, kad o tom govorimo. Dapače iz istoga razloga, što ga navodite, da se s vama o tom ne govori, moramo s vama o njima govoriti. Vi kažete, zato što ste slabi, da se s vama ne smije govoriti o tako uzvišenim stvarima. A ja kažem, baš zato, što ste slabi, valja vam o tom govoriti i staviti pred oči ove uzvišene stvari, da svraćate na njih svoj pogled i postignete barem ono, što je razborito, a ne ostanete toli nisko i ostrag u kreposti.

Zato je od velike koristi, da čitamo i slušamo živote i primjere svetaca, i promatramo njihove uzvišene i junačke kreposti. Crkva nam ih stavlja pred oči, da se barem odvažimo, te se podignemo iz svoje mlitavosti, ako i ne dogjemo dotle, dokle su oni došli. Ali ovo čitanje i razmatranje donosi i drugu korist, naime da se barem zastidimo i ponizimo, kad promatramo čistoću života svetaca i vidimo, kako smo daleko mi od onoga, dokle su oni došli.

«*Pogledat će na ljude, i reći će: sagriješih. — Respiciet homines, et dicet: peccavi*». Na ove riječi Jobove kaže vrlo dobro sv. Grgur: «Pogledat će na pravedne i svete muževe i držat će se za grješnika. Ponizit će se i zastidjeti, kad vidi njihove sjajne primjere». Siromasi spoznaju svoje siromaštvo istom tad pravo, kad vide blago bogatašâ i mogućnikâ. Isto se tako, kaže sv. Grgur, ponizi duša i spozna potpuno svoje siromaštvo, kad promatra sjajne primjere i slavne živote svetaca.

D. Greg. lib. 24. mor. c. 9. Iob. 33, 27.

O sv. Opatu Antunu pripovijeda sv. Jeronim, da je jednoć pohodio sv. Pavla, prvog pustinjaka, pa pošto je vidio njegovu osobitu svetost, dogjoše mu u susret njegovi učenici i upitaše ga: «Gdje si bio, oče?» Odgovori im svetac plačući: «Jao meni, grješniku! Ja krivo nosim ime redovnika! Vidio sam Iliju. Vidio sam Ivana Krstitelja u pustinji! Zaista sam vidio Pavla u raju». — O velikom Makariju čita se slično. Kad je jednom posjetio njekoje redovnike i vidio njihovu veliku savršenost, zaplaka pred svojim učenicima i reče: «*Vidi monachos: non sum ego monachus!* Vidio sam redovnike, ali ja nijesam redovnik. Jao meni, da krivo nosim ime redovnika!» — Što su ovi sveti muževi govorili u svojoj velikoj poniznosti, možemo mi mnogo istinitije reći, kad promatramo primjer svetaca i njihove junačke kreposti. A tada moramo nastojati, da ih ili u njihovoj savršenosti nasljedujemo ili sa poniznošću i stidom nadopunimo ono, što nam manjka. I tako će nam u svakom pogledu veoma koristiti ovo sredstvo.

S. Hieron. in vit. s. Pauli primi Eremit.

In Vita s. Macharii.

Deveto poglavlje.

Od kolike je važnosti, da cijenimo malene stvari i ne preziremo ih.

Eccli. 19, 1.

«Tko prezire malene stvari, malo po malo će pasti. — Qui spernit modica, paulatim decidet». To je tačka od velike važnosti osobito za one, koji teže za savršenošću; jer nam se velike stvari same od sebe preporučuju, dok u malenima postanemo obično lakše bezbrižni i malo ih cijenimo. Mislimo, da malo vrijede i da malo ovisi o njima. Ali to je velika varka i od vrlo važnih posljedica. I zato nas opominje Duh Sveti po Mudracu ovim riječima, da se čuvamo ove pogibli, jer tko prezire malene stvari i ne haje za njih, malo po malo će pasti u velike. Već ovaj razlog morao bi nas dovoljno osvjedočiti i prestrašiti, jer je razlog i opomena Duha Svetoga.

D. Bernard. de ord. vit. et mor. instit.

Sv. Bernardo raspravlja vrlo dobro ovu tačku «S najmanjim pogrješkama počimaju oni, koji poslije padaju u najveće grijehe. *A minimis incipiunt, qui in maxima proruunt».* Ne dajmo se stoga varati, kaže, jer je istinita ona rečenica: *Nemo repente fit summus.* Niko najedanput, kaže se obično, ne postane ni jako opak ni jako dobar, nego malo po malo raste u dobru i zlu. Kao što se velike tjelesne bolesti samo malo po malo razvijaju, isto tako nastaju malo po malo velike duševne bolesti i zla. Ako dakle vidiš, da je koji sluga Božji duboko pao, ne misli, kaže svetac, da je sad započelo zlo; jer koji je ustrajao i živio dugo vremena dobro, ne će najedanput posrnuti i pasti u kojoj velikoj stvari, nego pošto je prije postao nemaran u malenim i neznatnim stvarima, uslijed čega je malo po malo krepost njegove duše oslabila, i tako zaslužio, da Bog malo ustegne od njega svoju ruku. I tako ga je tada lako mogla svladati teška napast, što ga je snašla.

Cass. collat. 6. Abb. Theo.

Kasijan tumači to vrlo zgodnom prispodobom. A ta je prispodoba od Duha Svetoga. Kuće se, kaže on, ne sruše najedanput. Tomu je početak nekoliko kapljica vode, koje malo po malo čine, da sagnjije gragja kuće. One prodiru u zidove i čine, da oslabe. Napokon rastoče sve do temelja. Tako se kuća sruši, i evo je jednog jutra na zemlji. *«Radi lijenosti propada krov, i radi slaboće rukû prokapljuje kuća. — In pigritiis humiliabitur contignatio, et in infirmitate manuum perstillabit domus».* Ako se iz lijenosti kuća odmah ne popravi, dok je šteta još malena, niti se krov pokrije, nego se pusti da prokisuje, naći ćeš je jednog jutra u rasulu.

Eccle. 10, 18.

Isto tako, kaže Kasijan, dolaze ljudi do toga, da duboko padu i napokon se strovale u teške grijehe. Najprije unigju u nas naša malena nagnuća i naše strasti kao kapljice vode, malo po malo skroz prodru, razmekšaju i oslabe krepost naše duše, i tako se sruši cijela zgrada jedino zato, što se šteta nije odmah s početka htjela popra-

viti, dok je bila još malena, nego se mirno gledalo, gdje prokisuje. Već je mnogoga baš zato, što nije pazio na ove malenkosti, najednom spopala napast i on istupio iz Reda.

Dao Bog, da nijesmo morali već takova šta iskusiti! Zaista veliki strah i trepet hvata čovjeka, kad vidi take malenkosti, s kojima je počela propast nekojih, koji su pali u teške grijehe. Gjavao se dobro razumije u to. On ne navaljuje na sluge Božje odmah s teškim napastima. Prelukav je on za to. Malo po malo i neopazice postizava on s lakima i neznatnim stvarima mnogo bolje svoj cilj, nego kad bi navalio s velikim stvarima; jer kad bi odmah došao sa smrtnim grijesima, lako bi ga prepoznali i otjerali Ali kad dogje s malenim i neznatnim stvarima, ne prepoznamo ga ni ne odbijemo, nego pripustimo.

D. Greg. 3. p. Pastor. adm. 35.
S. Chat. Sen. in Dial. c. 172
M. Avila to 1. epist.

Zato kaže sv. Grgur, da je donjekle veća pogibao kod malenih grijeha, nego li kod velikih. Jer ovi se jasnije spoznadu i potiču nas time, što ih spoznajemo za veće zlo, da ih takogjer brižljivije izbjegavamo i brže se popravimo, kad u njih pademo. Ali male grijehe to manje izbjegavamo, što ih manje spoznajemo, pa pošto do njih ništa ne držimo, počinjamo ih opet i opet, dok nam ne prijegju u navadu i tako nigda više muževno ne odlučimo, da ih se riješimo. A tako naskoro od malenih grijeha dogjemo do toga, da počinjamo velike.

D. Crysost. homil. 87. in Matth.

To se sasvim slaže s onim, što kaže sv. Zlatousnik, i što on naziva čudnovatim «Usugjujem se kazati nešto čudnovato, što će vam se činiti novo i nečuveno. A to je, da nam katkada valja uložiti više brige i marljivosti, te izbjegavamo male grijehe, nego li velike; jer da ove izbjegavamo, čini sama njihova narav, dok oni baš zato, što su maleni, čine, da smo bezbrižni. Pošto do njih malo držimo, ne možemo se junački odlučiti, da ih se ostavimo, i tako po našoj nemarnosti nastaju iz malenih grijeha naskoro veliki. *Mirabile quidem et inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam, non tanto studio magna videri esse peccata vitanda, quanto parva et vilia: illa enim ut aversemur ipsa peccati natura efficit; haec autem, hac ipsa re quia parva sunt, desides reddunt, et dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generose insurgere: unde cito ex parvis maxima fiunt negligentia nostra».*

D. Aug. epist. 108. ad Seleuc. et habet de poenit. dist. 1. c. Tres sunt.

Zato drži gjavao puno do toga, i tim putem unilazi i navaljuje na redovnike i sluge Božje. On znade vrlo dobro, da će tim putem unići i postići, da poslije padu u veće grijehe. Tako kaže i sv. Augustin: «Koja razlika kod brodoloma, da li brod pokrije jedan silni val, ili da li voda, što malo po malo prodire i po nemarnosti ostane ne pazeći se na nju, napuni brod i potopi? *Quid enim interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur et obruatur; an paulatim subrepens aqua in sentinam, et per negligentiam derelicta atque contempta, impleat navem atque submergat?»* Što je do toga, da li je voda u brod prodrla kroz malenu ili veliku pukotinu, ako ga na koncu potopi? Do jednoga mi je isto toliko, koliko do drugoga; jer konac je jedan te isti. Isto je tako gjavlu sve jedno, da li unigje u vaše srce po malenim ili velikim stvarima, ako na koncu postigne, što namjerava, naime da vas obori i upropasti. «Iz naj-

manjih kapljica kiše, što u množini padaju, nastaju poplave, koje katkada i najveće zidine potkopaju i sruše. Kroz malenu pukotinu prodire voda neopazice u brod, dok se ne potopi. *Ex minimis guttis multiplicatis inundationes aquarum fiunt, quae etiam magna aliquando moenia subruunt: per modicam rimam aqua latenter in navem influit, donec submergatur*».

D. Bonaven. proc. reli. 5. c. 10.

D. Aug. sup. illud Psal. 66. Et gentes in terra dirigis.

Zato kaže sv. Augustin, da uvijek valja, kad brod pušta vodu, stajati kod sisaljke i grabiti vodu, da brod ne potone. Isto tako moramo i mi s molitvom i ispitivanjem savjesti neprestano odstranjivati pogrješke i nesavršenosti, što se malo po malo u nas uvlače, da nas ne potope. U tom se mora redovnik neprestano vježbati. Uvijek mora biti kod sisaljke, inače će se naći u velikoj pogibli.

D. Aug. Psal. 39. circa illud. Multiplicatae sunt super capillos capitis mei.

Na drugom mjestu kaže isti svetac: «Sačuvao si se od velikih pogrješaka. A kako je s malenima? Zar se ne bojiš malenih? Veliko si breme zbacio sa sebe; pazi, da te ne zaspe pijesak. *Praecavisti magna; de minutis quid agis? an non times minuta? proiecisti molem, vide ne arena obruaris*». Ti si utekao i izmakao valovima, olujama i velikim pogiblima, što su na ovom burnom moru svijeta; pazi, da se ovdje, u luci Reda, ne nasukaš na pijesak. Pazi, da ne dogješ u pogibao, i upropaste te malene i neznatne stvari; jer inače će ti malo koristiti, što si utekao i izmakao velikim, kao što bi malo koristilo lagji, što je izmakla velikim pogiblima i olujama, te velikim grebenima i klisurama, kad bi se potom u luci nasukala na pijesak.

Deseto poglavlje.

Još jedan osobiti razlog, zašto moramo veoma cijeniti malene stvari.

Takogjer još iz drugoga vrlo važnoga uzroka moramo veoma cijeniti malene stvari. Ako smo naime bezbrižni i nemarni u malenim stvarima i malo do njih držimo, imamo se vrlo bojati, da nam Bog zato ne ustegne svoje osobite i posebne pomoći i milosti, koli da se opremo napastima i ne pademo u grijeh, toli da stečemo krepost i savršenost, za kojom žudimo, i tako pademo u veliku bijedu.

Da se to bolje razumije, moramo prije navesti spomena vrijednu bogoslovnu nauku, koju nas uči sv. apostol Pavao u prvoj Poslanici na Korinćane, naime da Gospodin Bog naš nigda nikomu ne uskraćuje svoje vrhunaravne, potrebite i dostatne pomoći, da svlada napast, opre se zlu i održi pobjedu, samo ako hoće. «*Vjeran je Bog, koji ne dopušta, da budete kušani više, nego što možete podnijeti; nego će učiniti s iskušanjem i kraj, da možete podnijeti. — Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet*

1. ad Cor. 10, 13.

etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere». T. j. Bog je vjeran, i možete biti sasvim sigurni, da ne će nikada dopustiti, da budete više napastovani, nego što možete podnijeti. Ako pošalje veće nevolje i dogju veće napasti, dat će i veću pomoć i milost, tako da možete iz toga izići ne samo bez štete nego dapače s velikom korišću i dobitkom.

Ima megjutim još druga posebna i osobita pomoć Božja, bez koje bi se mogao tko oprijeti i odoljeti napasti, ako bi se prvom vrhunaravnom pomoću, koja je općenitija, okoristio kako treba. Ali često puta se čovjek ne će oprijeti napasti s onom prvom pomoću, ako mu Bog ne podijeli još drugu posebnu i osobitu, ne, što ne bi mogao, nego što ne će; jer kad bi htio, mogao bi se s onom prvom pomoću valjano oprijeti, jer je za to dostatna, kad bi se njom služio kako treba. I tako će tada biti sam kriv, ako padne i podlegne napasti, jer će pasti svojevoljno. Ali kad bi mu Bog podijelio za to još drugu posebnu pomoć, ne bi pao.

Da se povratimo na stvar. Ovu drugu, posebnu, preobilnu i uspješnu pomoć ne podjeljuje Bog svima ni svaki puta; jer to je djelo Njegove osobite darežljivosti i milosti. Bog podjeljuje ovu milost ljudima po svojoj volji, i to onima, koji se pokazaše i prama Njemu darežljivi, kao što kaže Prorok: «*Sa svetim bit ćeš svet, i s mužem nedužnim bit ćeš nedužan, i sa izabranim bit ćeš izabran, a s opakim bit ćeš opak. — Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris*». A po drugom prijevodu glasi: «S dobrostivim bit ćeš dobrostiv, s darežljivim bit ćeš darežljiv. S iskrenim i čistim iskreno ćeš i čisto postupati, a s opakim opako, t. j. Ti plaćaš istim novcem. — *Cum benigno benignus eris; cum liberali liberalis eris; cum sincero et candido sincere et candide ages; et cum perverso perverse ages*». *Psal. 17, 26. 27.*

Naš je sveti Otac uzeo to u svoja Pravila. On kaže: «Što se tko tješnje spoji s Gospodinom Bogom našim i pokaže darežljiviji prema Njegovu Božanskom Veličanstvu, to će veću Njegovu darežljivost iskusiti na sebi i svaki dan biti prikladniji da primi veće milosti i darove duhovne». A to isto uči sv. Grgur Nazijanzenski i drugi sveci. *Reg. 19. Summa. Constit.* *D. Greg. Naz. Ora. de paup. amo. et Mach. Aegypt. hom. 29.*

Što znači biti darežljiv prema Bogu, lako se vidi iz darežljivosti prema ljudima. Biti darežljiv prema čovjeku znači dati mu ne samo ono, što mu tko duguje i na što je obvezan, nego dati još više, nego što mu duguje i na što je obvezan. To je darežljivost, a ono drugo je pravednost i dužnost. Ako dakle čovjek, koji se osobito trsi i nastoji da ugodi Bogu, čini ne samo ono, što je dužan, nego i ono, što se od njega ne zahtijeva i što spada na savršenost, i to ne samo u velikim stvarima, nego i u malenim, tad je on darežljiv prema Bogu. Prema onima, koji su tako darežljivi prema Njemu, i On je veoma darežljiv prema njima. To su ljubimci Božji, kojima On dijeli svoje milosti. Ovima daje ne samo one obične milosti, koje dostaju, da se opru i odole napastima, nego i osobite, preobilne i uspješne, s kojima nikako ne će pasti u napasti.

A kako možeš očekivati, da Bog bude darežljiv prema tebi, ako ti nijesi darežljiv prema Njemu? Ako si ti škrt prema Bogu,

tad zaslužuješ, da bude Bog škrt i prema tebi. Ako si tako bijedan i kukavan, da uvijek računaš i kao šestilom hoćeš odmjeriti, da li si na što obvezan ili nijesi obvezan, da li to veže pod grijeh ili ne, da li pod smrtni grijeh ili laki, onda si škrt prema Bogu; jer ti mu ne ćeš dati više, nego što si baš strogo obvezan, a možda i u tom pogrješuješ. Isto tako bit će Bog i prema tebi škrt i dati ti samo ono, na što se obvezao svojom riječju, t. j. On će ti dati obične i potrebite milosti, što ih svima daje, a koje su dostatne i dovoljne, da se opreš napastima i ne padeš u njih. Možeš se dakle punim pravom bojati, da ti ne će podijeliti one osobite, preobilne i uspješne pomoći, koju obično onima daje, koji su darežljivi prema Njemu; i tako ćeš dotle doći, da ćeš napasti podleći i pasti u grijeh.

D. August. serm. 244. de temp. et 88. et in illud Psalm. 66. et gen. in ter. etc.

Bogoslovci i sveci općenito uče, da je obično jedan grijeh kazan za drugi grijeh. To se ima ovako razumjeti. Čovjek je onim prvim grijehom izgubio posebnu i osobitu milost Božju za kazan svoga grijeha i učinio se nje nevrijednim, i tako je došao do toga, da je pao u drugi grijeh. To isto vrijedi o lakim grijesima. Dapače to vrijedi, što je još više, o malenim pogrješkama i nemarnostima, i bezbrižnosti, u kojoj čovjek živi. Time se čovjek može lišiti i učiniti nevrijednim one osobite i uspješne pomoći Božje, s kojom bi ustrajao i sretno odolio napasti, a bez koje će podleći i pasti u grijeh.

D. Hieron. ad Cel. epist. 1. Chrys. in c. 2. Gen. hom. 2., et hom. 87. in Matth. Bern. serm. 59. in Cantic. Isidor. Bas. Gregor. D. Thomas et alii.

I na ovaj način tumače nekoji sveci one riječi Mudraca: «*Tko prezire malene stvari, malo po malo će pasti. — Qui spernit modica, paulatim decidet*». Ako tko prezire malene stvari i ništa do njih ne drži, ne zaslužuje one osobite pomoći Božje, nego se je čini nevrijednim, i tako pada u velike grijehe. Na isti način tumače i one riječi iz Otkrivenja: «*Jer si mlak, počet ću te bljuvati iz usta svojih. — Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo*». Ako mlak još nije izbljuvan ni zabačen od Boga, ipak ga je već počeo bljuvati i bacati. Radi mlakosti, u kojoj živi, i radi pogrješaka, što ih čini hotice i naumice, postaje nevrijedan one osobite i uspješne pomoći, bez koje će pasti i Bog će ga izbljuvati i zabaciti.

Eccli. 19, 1.

Apoc. 3, 16.

Razmislimo dakle, koli se silno imamo bojati, da ne postanemo nevrijedni ove osobite pomoći Božje radi svoje mlakosti i mlitavosti. Koliko puta nas ne progone napasti i ne nalazimo se u velikoj pogibli! Vrlo često smo u dvojbi: Da li sam se u tom zadržavao ili ne? Da li sam pristao ili ne? Da li sam pao u grijeh ili ne? O koliko bi nam koristilo u takovim prilikama i tjeskobama, kad bi bili darežljivi prema Bogu i pokazali se vrijednima one osobite i darežljive pomoći Božje, s kojom bi bili sasvim sigurni, da ćemo se uvijek održati, a bez koje ćemo biti u velikoj pogibli i možda pobijegjeni!

D. Chrys. hom. 60. in Gen.

Sv. Zlatousnik predlaže to kao glavno sredstvo, da svladamo napasti. On govori o gjavlu, našem neprijatelju, i o neprestanom ratu, što ga s nama vodi, i kaže: «Znate, da imamo vječnog neprijatelja i s kojim nema saveza Zato nam je potrebita velika budnost. *Scitis enim, quod hostem habemus perpetuum et foederis nescium; unde nobis magna vigilantia opus est*». On uvijek podiže rat proti nama. Nigda ne spava, nigda ne počiva. Nigda se ne može sklopiti primirje s ovim silnikom. Zato moramo biti uvijek veoma pripravni, brižljivi i budni, da ne budemo pobijegjeni.

Ali kako ćemo se čuvati, kako naoružati, da ne budemo pobijegjeni, nego da uvijek pobijedimo i svladamo ovog izdajicu? Sv. Zlatousnik odgovara ovako na ovo pitanje: «Ne ćemo ga drukčije svladati, ako ne time, da vrlo bogoljubnim životom zadobijemo pomoć ozgora. *Non aliter autem eum vincemus, quam si per vitam optimam supernum nobis auxilium conciliemus*». To je ona osobita pomoć, s kojom možemo uvijek pobijediti, a ne drukčije. Zapamtimo ove riječi: a ne drukčije.

D. Basil. in const. mon. c. 1.

To isto kaže sv. Bazilije ovim riječima: «Tko želi od Boga zadobiti pomoć, taj nikada ne zaostaje u onom, što mu je dužnost. A tko to čini, nigda ga ne će ostaviti Božanska pomoć. Zato moramo nastojati, da nas naša savjest ni u čem ne odsudi. *Qui a Deo se optat iuvari, is nunquam deserit, quod se addecet, officium suum: qui autem hoc facit, is divino auxilio nunquam destituitur: quapropter danda in eo opera est, ne ulla in re conscientia nostra nos condemnet*». Sveti Bazilije pokazuje vrlo dobro, što moramo iz toga crpsti, naime da tako brižljivo obavljamo duhovne vježbe i sva svoja djela, te nam ništa ne može savjest spočitavati, da tako budemo vrijedni osobite pomoći Božje.

Eccle. 7, 19.

Iz toga se jasno vidi, od kolike je važnosti, da veoma cijenimo malene stvari, ako se igda može zvati ono maleno, što nam može biti uzrokom tolikog dobra i po čem nam može doći toliko zla. Zato kaže Mudrac: «*Tko se boji Boga, ne zanemaruje ništa — Qui timet Deum, nihil negligit*»; jer zna vrlo dobro, da se od malenih stvari malo po malo pada u veće. I zato se boji, da će, čim on prestane biti u tom darežljiv prema Bogu, i Bog prestati biti darežljiv prema njemu.

Na koncu kažem, da je to tako važno i da imamo do toga toliko držati, da možemo uzeti kao općenito pravilo ovo: Što više tko cijeni malene i neznatne stvari, to će sigurnije hoditi i Gospodin mu veće milosti iskazati. A nasuprot: Što manje tko cijeni malene i neznatne stvari, živjet će u to većoj pogibli; jer odatle obično dolazi svako zlo za redovnika.

Luc. 16, 10.

To nam pokazuje vrlo dobro Isus Krist, kad kaže: «Koji je vjeran u najmanjem, i u većem je vjeran; a tko je nevjeran i opak u malom, i u većem je takav». Hoće li zato tko vidjeti, kako je s njegovim napretkom, (o čem nam se valja vrlo često ispitivati), neka se samo ispita i razmisli, dali cijeni malene stvari ili dali je već došao do one slobode, koja malo do njih drži. Ako pronagje, da više ne cijeni malenih stvari niti ga peče savjest kao prije, kad u tom pogriješi; tad nek ozbiljno nastoji, da se popravi.

D. Basil. ser. de renunt. saecul. istius et spir. perf.

Sv. Bazilije kaže: Kad gjavao vidi, da nas ne može izvesti iz Reda, tad nastoji iz svih sila nagovoriti nas, da ne marimo za savršenost niti hajemo za malene stvari, i zavodi nas krivom sigurnosti, kao da time ne možemo izgubiti Boga. Ali mi nasuprot moramo nastojati, da nas isto tako ne zapriječi u savršenosti, kao što nas nije mogao izvesti iz Reda. Zato moramo iz svih sila težiti za savršenošću te veoma cijeniti malene i neznatne stvari

---

Jedanaesto poglavlje.

Moramo se prihvatiti djela svog napretka ne uopće, nego napose. Od kolike je važnosti, da dobre odluke i želje, što nam ih Gospodin udahnjuje, djelom izvedemo.

Da napredujemo u duhu, veoma će nam koristiti slijedeće sredstvo, što ga općenito preporučuju učitelji duhovnoga života, naime da se djela svog napretka ne prihvatimo tako uopće, nego napose i dio po dio. Kasijan pripovijeda, da je Opat Mojsije upitao jednoć na duhovnom sastanku svoje redovnike, što namjeravaju s tolikim naporom, s tolikom uzdržljivošću i bdjenjem, s tolikom molitvom i mrtvenjem? Što im je svrha? Oni odgovoriše: kraljevstvo nebesko. A Opat na to: To je posljednja svrha. Ali ja pitam za neposrednu i posebnu svrhu, na koju morate upravljati svoje oči, da postignete posljednju svrhu. Svrha je poljodjelcu, da dobije puno žita, te može udobno živjeti. Ali svu svoju skrb i nastojanje ulaže u to, da obradi i oplemeni polje i očisti ga od korova, jer to je nužno sredstvo, da dospije do onog cilja. Svrha je trgovcu, da postane bogat, ali sve njegovo nastojanje ide za tim, da vidi, koja je trgovina i koji način trgovanja najprikladniji, da postigne svoju svrhu; i na to upotrebljava svu svoju vještinu i marljivost.

Cass. coll. 5. c. 3. et 4.

Tako mora činiti i redovnik. On ne smije samo uopće kazati: namjeravam se spasti, htio bih biti dobar redovnik, želim biti savršen; nego mora upravljati svoje oči na pojedinosti, na strast ili pogrješku, koja mu je na najveću zapreku, i na krepost, koje nema. To mora biti njegov posao. Tako će, malo po malo napredujući i nastojeći brižno i marljivo sad oko ove sad oko one kreposti, mnogo prije postići ono, što želi.

To je sredstvo, što ga je neki drugi otac pustinjak svjetovao nekom redovniku, koji je prije bio veoma marljiv i revan, nu poslije popustio u svojim duhovnim vježbama i pao u veliku mlakost. Tad se htio opet vratiti k prijašnjoj revnosti, ali nagje put zatvoren. To mu se činilo jako teško; nije znao, otkuda bi započeo. Otac ga utješi i ohrabri slijedećom prispodobom. Neki otac pošalje svog sina na svoje dobro, što je bilo zarašteno trnjem i grmljem, da ga očisti. Ali sin videći, koliko je tu posla, klonu duhom i legne da spava, i nije radio ništa ni prvi ni drugi dan. Tad mu reče otac: Sinko moj, ne moraš odmah gledati ni poduzeti sav posao, što ti je obaviti, nego svaki dan samo toliki komad, koliko može pokriti čovječje tijelo. Sin učini tako i za kratko vrijeme bi očišćeno čitavo dobro.

Glavni razlog, zašto slabo napredujemo i Gospodin nam ne podjeljuje više milosti, jest, što treba dobro zapamtiti, taj, što dobrih odluka i želja, koje nam On podjeljuje, u djelo ne privedemo. Pošto ne polažemo dobra računa za ono, što nam je dao, zato nam ne daje ništa većega. Kao što učitelj ne pripušta djeteta na veće nauke ili predmet, dok ne vidi, da je shvatilo i dobro naučilo ono, što

je prije zadao; isto tako postupa Gospodin s nama, vodeći nas k savršenosti. On nam tako dugo oklijeva podijeliti velikih milosti, dok mi oklijevamo sudjelovati s onima, što nam ih je dao. Što se tko više odvaži, da pristane na želju, koju mu je Gospodin u molitvi podijelio, i u djelo je privede, to Ga više potiče, da mu podijeli većih milosti.

Vrlo dobro kaže o. Avila: Tko se dobro služi onim, što pozna, dobit će svijetlo za ono, čega još ne pozna. Drugi ne smije toga zahtijevati, jer bi mu se moglo odgovoriti: Zašto hoćeš da znaš moju volju i ono, što mi je milo, kad ne ispunjaš ni ono, što znaš? Ako želja, što ti ih je Gospodin dao, ne privedeš u djelo, kako možeš željeti, da ti dade još što veće? S kakim licem možeš prositi Boga u molitvi, da ti dade ovo i ono, što želiš i trebaš, ako se ne češ popraviti ni mrtviti u onom, u čem bi se nužno morao popraviti, a za što ti je Bog podijelio već veliku želju i mnoga nadahnuća?

M. Avil. l. 1. ep. fol. 241.

Ne znam, kako tko može uzdignuti oči i prositi Boga za nešto još veće, kad se ne će popraviti ni u jednoj izvanjskoj pogrješci, što je na sebi ima; nego dapače opet i opet hotimice u nju pada. Ako dakle hoćemo napredovati i dobiti od Gospodina mnoge milosti, moramo sa svom marljivošću u djelo privoditi nadahnuća i želje, što nam ih Gospodin daje.

Općenita je nauka svetaca: Tko se dobročinstvima, što ih je primio, dobro služi, postaje vrijedan novih. Tko se nasuprot njima zlo služi, ne zaslužuje, da primi nova. Mudrac stavlja u Knjizi Mudrosti pitanje, što je bio uzrok, da se mana već na prvi trak sunca, što ju je ugrijao, rastopila i ni za što više nije valjala; a nasuprot, kad se stavila u vatru, da se nije rastopila niti joj ona išta naudila, akoprem je toplina ognja mnogo veća od topline sunca. I sam si Mudrac odgovara na to riječima: *«Da svi znaju, kako treba preteći sunce, da primu blagoslov tvoj. — Ut notum omnibus esset, quoniam oportet praevenire solem ad benedictionem tuam»*. Neka svi znaju, da moramo nastojati, te se okoristimo milostima, što nam ih Gospodin podjeljuje, i dobročinstvima, što ih iz Njegove ruke primamo; jer je za kazan nezahvalnika i ljenivca, koji nije htio ustati prije ishoda sunca, da se okoristi dobročinstvom, što mu ga je bio Gospodin podijelio, pripustio Bog, da mu sunce otme hranu.

Sap. 16, 28.

To je ono isto, što nam divno tumači Krist, naš Otkupitelj, u svetom Evangjelju, u priči o onom plemenitom čovjeku, koji bijaše razdijelio svoj imutak megj svoje sluge, da njim trguju. Pošto je bio primio posjed svoga kraljevstva, zahtijevaše od njih račun. Htjede ih učiniti prema zasluzi upraviteljima ili poglavarima isto toliko gradova, koliko je svaki od njih bio stekao talenata. Koji je bio stekao deset talenata, učini ga upraviteljem deset gradova. Koji je pet stekao, učini ga upraviteljem pet gradova. Time nam je Gospodin pokazao, kao što je onaj kralj nagradio marljivost i vjernost svojih sluga tako preobilno, da je dao za deset talenata deset gradova; isto tako će Gospodin, ako u djelo privedemo Božanska nadahnuća i ako budemo tačno i vjerno odgovarali darovima, tako preobilno u nama umnožiti i svoje Božanske darove. Ako nasuprot ne budemo milostima odgovarali kako treba, ne će nam samo oduzeti, što nam je dao, nego

ćemo biti još kažnjeni kao onaj sluga, koji nije radio niti išta dobio s talentom, što ga je bio primio.

Refert. Plin. libr. 35. nat hist. c. 10.

Pripovijeda se o onom glasovitom slikaru Apelu, da uza sve svoje mnogovrsne poslove nije propustio nijednog dana, a da se ne bi vježbao u svojoj struci i što naslikao. On bi ukrao vremena poslovima, što mu se nametahu, i obično rekao: «Danas nijesam povukao ni poteza. *Hodie nullam lineam duxi*». Otuda ona poznata rečenica, što se rabi u svakoj struci, ako kome progje dan, da se nije u njoj vježbao niti šta za nju učinio. Tako postade Apel savršen i izvrstan slikar.

Ako hoćeš dakle da budeš savršen i dobar redovnik, neka ti ne progje nijedan dan, a da ne bi učinio crte ili poteza u kreposti. Svaki se dan svladaj i mrtvi u čemu. Svaki dan moraš odložiti koju pogrješku u djelima, što ih obavljaš. Na taj će način postajati ona danomice bolja i savršenija. Kad dogješ u podne na ispitivanje savjesti, gledaj, da li ti nije prošlo ovo pô dana, da nijesi povukao poteza ili učinio barem tačku u kreposti, i reci tada: *Hodie nullam lineam duxi.* Oh! danas nijesam učinio ni koraka u kreposti, niti sam se u ičemu mrtvio i ponizio, akoprem su mi se za to pružale prilike. Ovaj dan mi je prošao utaman! Ne smije tako biti od podne; sutra ne smije tako biti! Tako ćemo malo po malo veoma napredovati.

Dvanaesto poglavlje.

Da stečemo savršenost, mnogo doprinosi to, da ne učinimo nijedne pogrješke hotimice niti popustimo u revnosti.

Lud. Blos. in specu. spirit. c. 6.

Što nas osobito pomaže, da rastemo u kreposti i savršenosti, jest, da nastojimo čuvati se hotimičnih pogrješaka. Dvije su vrsti pogrješaka i lakih grijeha. Jedna je vrst onih, u koje padaju bogobojazni ljudi iz slaboće, ili iz neznanja ili neopreznosti, ali nigda bez neke bezbrižnosti i nemarnosti. Sluge Božje i koji hode u istini pred Gospodinom, iskusiše, da takove pogrješke ne prouzrokuju gorkosti, nego poniznost. Ujedno ćute, da radi takih pogrješaka Gospodin ne odvraća od njih svoga lica, nego dapače iskuse novu milost Gospodnju i primu novi duh za to, što se ponizno utiču k Bogu.

Ali ima i druga vrst pogješaka i grijeha, što ih promišljeno i hotimice čine osobe mlake i nemarne u službi Božjoj; a ove su na zapreku velikim dobrima, što bi ih primili, kad ih ne bi počinili. Radi ovih odvraća Gospodin od nas vrlo često svoje lice u molitvi i uskraćuje nam mnoge milosti.

Ako dakle hoćemo da napredujemo i da nam Gospodin podijeli mnoge milosti, nastojmo da ne činimo hotimičnih pogrješaka. Dosta je onih, što ih počinimo iz neznanja i neopreznosti; drugih ne dodavajmo. Dosta nam je rastresenostî, što ih imamo u molitvi poradi nestalnosti svoje mašte; ne treba nam se još svojevoljno i hotimice rastresivati. Dosta nam je pogrješaka, što ih iz slabosti počinimo proti svojim Pravilima; ne prestupajmo ih hotimice.

D. Basil. in reg. fus. disput.

Sv. Bazilije spominje još drugo sredstvo, da stečemo savršenost, i uvjerava nas, da veoma pomaže, te za kratko vrijeme u velike napredujemo. To sredstvo sastoji u tome, da nigda ne stojimo na putu kreposti. Ima ljudi, koji od vremena do vremena prave silne korake, a tad na jedan put stanu. Stupaj naprijed putem, kojim si započeo i ne stoj; jer ćeš se na ovom putu duhovnoga života mnogo prije umoriti, ako staneš (da otpočineš), nego ako toga ne učiniš. Velika je razlika izmegju toga i tjelesnih vježba. Jer tijelo radom slabi, a duh radom jača. *Quia caro operando deficit, spiritus operando proficit.* Što se tko više tjelesno muči, to biva slabiji; ali što više duševno radi, biva jači. Lûk se skrši, ako je prenapet, a duh, ako popusti. *Arcum frangit intensio, animum remissio.*

Paul. Man. in Adagiis.

D. Ambr. l. unico de poenit. c. 10.

Sv. Anbrozije kaže: Kao što je lakše ne pasti u grijeh i sačuvati nevinost, nego li poslije pada činiti pokoru; isto je tako lakše sačuvati žar u molitvi i pobožnosti, nego li se opet sakupiti, pošto smo bili nekoliko dana rastreseni. Kovač, koji uzima usijano gvožgje iz vatre, da ostane meko i uzmogne s njim čekićem raditi, što hoće, ne dade nigda, da sasvim ohladi, nego ga, prije nego ohladi, stavlja opet u vatru, da se odmah usja, kao prije.

Isto tako ne smijemo ni mi nigda dopustiti, da nam ohladi žar pobožnosti; jer kad srce ohladni i otvrdne, teško ćemo se povratiti k prvoj gorljivosti. To nas uči i iskustvo. Makar tko napredovao ne znam kako u kreposti, ako postane malo vremena bezbrižan te se samo na kratko vrijeme rastrese i propusti svoje dobre vježbe, izgubi sve ono, što je sticao dugo vremena, tako da ne nagje više ni traga onomu, što je prije imao, te jedva može opet ono postići. Tolika je poteškoća, što je čuti! A nasuprot se oni, koji su revni i nastoje da uzdrže vazda žar pobožnosti, obavljajući svoje dobre vježbe i ustrajući u njima, lako očuvaju i u malo vremena puno napreduju. Razlog je tomu ovaj: Oni ne gube vremena niti uništuju, što su učinili, kao mlaki i lijeni, koji u svom mirovanju uvijek grade i ruše, tku i opet razatku, i tako nigda ne dovrše svog tkanja. Oni ne samo da ne razaraju, nego sve više napreduju, i tako se neprestano vježbajući, stiču svaki dan veću snagu i vještinu, da čine više i bolje. Tako oni u velike napreduju. A to je ono, što kaže Mudrac: *Prov. 10, 4.*
«*Siromaštvo pripravlja ruka lijena; a ruka jakih zgrće bogatstvo.* — *Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat*». *Ibid. 13, 4.*
— «*Duša će radinih odebljati.* — *Anima autem operantium impinguabitur*».

Neki stari otac stavljajući prispodobu izmegju mlakih i nemarnih redovnika s jedne, a izmegju marljivih i revnih s druge strane, govoraše, da su mlaki i nemarni, koji se poradi svoje starosti smatraju već umornima i ne nastoje više napredovati, kao stare sluge u gospodskim kućama. Ove više ne služe u kući, nego su samo na vidik, sjede na vratima gospodskih kuća i pripovijedaju si doživljaje. Daje im se njihova opskrba kao starim slugama; ali ne uživaju više milosti

kod svojih gospodara niti stiču u njih nove; na njih se skoro više ni ne misli. Ali vidjet ćeš i druge, nove i mlade sluge, toli marljive i zaposlene u službi svoga gospodara, da ne znadu čitav dan stati ni sjesti. Jedva im gospodar što zapovjedi, već to izvrše. Ovi rastu u milosti i časti. Tako je i s marljivim i revnim redovnicima.

Trinaesto poglavlje.

Tri druga sredstva, što nam pomažu, da napredujemo u kreposti.

S. Basil. de abdicat. rer. In Vita s. Anton. abb.

Sv. Bazilije i s njim sveci uopće preporučuju kao izvrsno sredstvo, da veoma napredujemo, slijedeće: Mi moramo uvijek upirati svoje oči na bolje i one, koji se odlikuju i svijetle u kreposti, i nastojati, da ove nasljedujemo. To isto uči i sveti Opat Antun. On kaže: Redovnik mora biti sličan pčeli radilici, koja svud sakuplja cvijeće, da pravi svoj med. On se mora od jednoga učiti čednosti, od drugoga šutnji, od trećega strpljivosti, od četvrtoga poslušnosti, a od petoga ravnodušnosti i odanosti u volju Božju. Kod svakoga moramo gledati na ono, što najviše na njem odsijeva, da to nasljedujemo. Tako čitamo i o njemu, da je sam tako činio i postao velik svetac.

To je jedno od velikih dobara, što ih imamo u Redu, čega radi sv. Jeronim pretpostavlja život u družbi životu u pustinji, i više ga preporučuje, nego li ovaj, «da se učiš od jednoga poniznosti, od drugoga strpljivosti; ovaj neka te uči šutnji, a onaj blagosti. *Ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille te doceat mansuetudinem*». — Neki filozof po imenu Karil, muž odličan i vrlo glasovit kod Lacedemonaca, bi jednom upitan, koju državu drži za najbolju na svijetu. Nato on odgovori: onu, u kojoj se građani natječu, tko će biti kreposniji, i to bez ikake svagje i prepirke. — Tu nam je takogjer milost megj drugima iskazao Gospodin u Redu. Dao Bog, da tako uvijek ostane!

Carilus apud Plutarch. in vita Cleome.

U svim se državama na svijetu sve bori i natječe za blago i čast, ali ćeš jedva naći čovjeka, koji bi se s drugima natjecao za krepost. No ovdje u Redu, po dobroti i milosrgju Božjem, sve nastojanje redovnikâ ide za tim, da sami sebe zataje te rastu sve više u kreposti i savršenosti. Sve njihovo takmenje i natjecanje smjera na to, da svaki bude kreposniji, ponizniji i poslušniji od drugoga, i to sve bez buke, strančarenja i potvaranja. Sve to biva s nekim svetim natjecanjem i zavišću.

Nije to malena milost i dobročinstvo, nego vrlo velika, što nas je Gospodin doveo u Red, gdje se krepost cijeni i štuje, gdje se učitelj i propovjednik ne štuje ni ne cijeni zato, što je velik učenjak ili izvrstan propovjednik, nego što je veoma ponizan i umrtven. Tu svi nastoje da napreduju u kreposti, i svi nas potiču

svojim primjerom, da napredujemo. Okoristimo se ovom lijepom prilikom, kako smo to dužni, i tako se poslužimo prvim sredstvom!

Iz toga možemo izvesti drugo sredstvo, a to je, da smo dužni dati dobar primjer svojoj braći, da svi, gledajući jedan na drugoga, napreduju u pobožnosti i hvale Boga, kako kaže naš sv. Otac, ili još bolje, kako kaže sam Krist u Evangjelju: «*Tako da se svijetli vaše svijetlo pred ljudima, da vide vaša dobra djela, i slave Oca vašega, koji je na nebesima. — Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est*». Svi znamo vrlo dobro, koli je uspješno sredstvo dobar primjer, da potaknemo druge. Dobar redovnik proizvodi svojim dobrim primjerom u kući mnogo više ploda, nego li svi razgovori i propovijedi, što ih možemo držati. Ljudi naime više vjeruju onome, što vide očima, nego li onome, što čuju ušima. Oni su takogjer osvjedočeni, da se može činiti ono, što vide da i drugi čine, i time se potaknu i veoma oduševe, da i oni to čine. To je ono udaranje i mahanje krilima onih svetih životinjâ, što ih je vidio prorok Ezekijel: «*I čuo sam šuštanje krilâ životinja, koje udarahu jednim (krilom) o drugo. — Et audivi vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram*». To biva, kad svojim dobrim primjerom taknete srce svoga brata i pobudite ga na skrušenje, pobožnost i želju za savršenošću.

3. p. Constit c. 1. §. 4 et. reg. 29 Summarii. Matth. 5, 16.

Ezech. 3, 13

Sv. Bernardo priznaje sam o sebi, da bi se na početku svog redovničkog života, kad bi samo vidio nekoje redovnike, koji bijahu duhovni i na lijep izgled, toli razveselio i oduševio, da mu se duša napunila slašću i pobožnošću, a oči slatkim suzama; i to ne samo, kad bi ih vidio, nego kad bi se i sjetio takovih, koje je jednoć poznavao, a sad bijahu odsutni ili već umrli. To je ono, čega radi slavi sv. Pismo kralja Joziju: «*Uspomena je Jozije kao smjesa mirisâ učinjena od mirisara. — Memoria Iosiae in compositione odoris facta opus pigmentarii*». Njegova je uspomena kao posuda s mirisima, što tješi i jača i tjera nesvjesticu.

D. Bernard. serm. 14. in Cant.

Eccli. 49, 1.

I mi moramo nastojati, da budemo taki, kao što kaže sv. Pavao: «*Kristov smo ugodan miris. — Christi bonus odor sumus*». Mi moramo biti kao mirodija i kao posuda ili kutijica s mirisima, koja odmah širi svoj miris te svakog ojača i oživi, koji se je samo dotakne. To nam mora biti važan razlog, da se ozbiljno damo na krepost i nigda ne damo svojoj braći povoda, da se sablazne o nas. Jer kao što uzoran redovnik puno koristi te može biti svoj kući na dobar izgled i za sobom je povući; isto tako zao redovnik puno škodi te može sve društvo pokvariti i za sobom povući. Da, posve je sigurno, da primjer mnogo više djeluje u zlu, nego li u dobru. Uzrok je tome u našem zlom nagnuću, koje uvijek više naginje na zlo, nego li na dobro.

2. ad Cor. 2. 15.

U petoj knjizi Mojsijevoj zapovjedi Bog vogjama, da svaki put, prije nego li pogju u boj, po cijeloj vojsci razglase: »*Tko je strašivica, i bojazljiva srca? nek ide, i povrati se kući svojoj! — Quis est homo formidolosus, et corde pavido? vadat, et revertatur in domum suam*». Ujedno navodi razlog, koji osobito ovamo pristaje: «*Da ne prestraši srdaca svoje braće, kao što se on sam prestrašio. — Ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est*». To je ono, što čini u Redu mlak i nemaran redovnik svojim zlim

Deut. 20, 8.

primjerom. On čini, da se i drugi boje boriti i prihvatiti onoga, što spada na savršenost, i okužuje ih svojom mlakošću i mlitavošću. Zato kaže sv. Euzebije Emisenski: Koji su odlučili s mnogima živjeti, ili su revni na veliku korist zajednice ili su nemarni na veliku štetu i pogibao njenu. *Qui inter multos vitam agere constituerunt, aut cum grandi fructu, aut cum grandi periculo, vel etiam diligentes vel negligentes sunt.*

Euseb. Emis. ho. 7. ad Mon.

Možemo ovdje navesti još nešto kao treće sredstvo i kao treći razlog zu istu svrhu, naime da smo dužni dati dobar izgled i primjer ne samo svojoj braći, s kojima živimo i općimo svaki dan, nego i svemu svijetu, da možda ne izgubi Red po meni dobro ime, što ga ima, jer vidimo, da svjetovnjaci obično sude po jednom sve druge redovnike. Pogrješka i grijeh redovnika čini se, da je kao istočni grijeh i kao zajednička dobra, tako da se odmah kaže: Oni iz Družbe takogjer krše Pravila i čine to i to, ako samo jedan jedini prekrši Pravilo i dozvoli si kaku sloboštinu.

Zato je svatko dužan veoma nastojati, da uzorno žive, te se tako udrži i raširi dobro mnijenje i štovanje Reda, a ne bude svojim pogrješkama i nesavršenostima uzrokom, da se umanji dobro ime i ugled, što ga Red po dobroti Božjoj uživa. Ova se dužnost osobito nas tiče, koji smo još u početku i na koje su oči sviju uprte: «*Pozorište smo postali svijetu, i angjelima i ljudima. — Spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus*». Svjetovnjaci doduše nemaju pravo, kad pogrješku jednog jedinog pripisuju čitavom Redu; ali je ipak uvijek istina, da dobro i napredak Reda zavisi o tom, da bude svaki pojedini dobar redovnik, a njegova propast o protivnom; jer pojedinci sačinjavaju Red.

1. ad Cor. 4, 9.

Stoga neka svatko čuva svoje mjesto kao dobar vojnik. Neka se po njegovoj krivnji ne razbije ova tako dobro uregjena četa. Neka nikada po vama ne unigje u Red mlitavost! U tu svrhu bit će dobro, ako svako razmišlja i predstavlja si, kao da mu Red, njegova majka, govori one riječi, što ih je ona sveta majka Makabejaca govorila svom najmlagjem sinu, da ga ohrabri, te trpi i umre za opsluživanje svoga zakona: «*Sine moj, smiluj se meni, koja sam te nosila u utrobi devet mjeseci, i dojila tri godine, i hranila, i dovela te do ove dobe. — Fili mi, miserere mei, quae te in utero novem mensibus portavi, et lac triennio dedi, et alui, et in aetatem istam perduxi*». Sine moj, smiluj se meni, koja sam te nosila u svojoj utrobi, ne devet mjeseci, nego devet godina, dapače dvadeset, trideset i još više godina. Dojila sam te kroz tri godine kušnje. Odgojila sam te uz toliki svoj trošak u kreposti i znanosti, dok sam te postavila u stanje, u kojem se sada nalaziš. Jedino, što te za sve to prosim, jest, smiluj mi se! Ne dopusti, da tebe radi propadnem! Ne žalosti moje starosti! Ne obraćaj oružja, s kojim sam te oboružala za tvoje dobro i korist tvoju i bližnjega, proti meni ni proti samom sebi! Što bi ti moralo biti povod i sredstvo, da budeš zahvalniji, ponizniji i umrtveniji, neka ti ne bude povodom, da budeš taštiji, slobodniji i neumrtveniji!

2. Mach. 7, 27.

Četrnaesto poglavlje

Od velike nam je pomoći, ako se uvijek tako vladamo, kao prvi dan, kad smo stupili u Red.

Jedan od onih starih redovnikâ upita Opata Agatona, kako bi se imao vladati u Redu. On mu odgovori: «Promisli, kakav si bio prvi dan, kad si ostavio svijet i primili te u Red. Pa takav ostani uvijek! *Vide, qualis fueris primo die, quando existi de saeculo et receptus fuisti in claustro, et talis permane semper*». To je izvrsno sredstvo za te, ako hoćeš znati, kako možeš postati dobar redovnik i veoma napredovati u kreposti i savršenosti.

De abb. Agath. in Vitis Patrum.

Promisli dakle, kakav si bio prvi dan, kad si ostavio svijet i bio primljen u Red, pa takav ostani uvijek! Promisli, s kolikom si gorljivošću i srčanošću ostavio svijet i sve, što si u njem imao: roditelje, prijatelje i znance, blago i bogatstvo, veselja i zabave, pa ustraj u onom preziru svijeta i u onoj zaboravi svojih rogjaka i roditelja, i u onom preziru naslada i udobnosti i tako ćeš postati dobar redovnik.

Dion. Cartus. in scala Religiosor.

Promisli nadalje, kako si ponizno i vruće molio, da te primu u Red, i kako ti se u dan, kad ti se molba uslišala, činilo, da ti se nebo otvorilo, i kako si se iz zahvalnosti za toliku milost i dobročinstvo ćutio obvezanim, da služiš Bogu i Redu, pa ustraj i sad u ovoj zahvalnosti i ovom poniznom priznanju! Smatraj se sad isto tako obvezanim i jednakim dužnikom, kao što si se smatrao prvi dan, kad si bio primljen, i tako ćeš napredovati u Redu.

Promisli napokon, s kojom si se pobožnošću i čednošću, pošto si bio primljen, počeo u početku vladati; promisli, koliku si poslušnost, poniznost i pripravnost, koliku u svemu pokazao ravnodušnost i odanost; pa ustraj uvijek u tom! Tako ćeš napredovati i rasti u kreposti i savršenosti.

Ovo su sredstvo, kako ćemo odmah vidjeti, sveci veoma preporučivali. Ali treba, da to dobro razumijemo. Ne ću naime reći, da sada ne moraš imati veće kreposti, nego li prvi dan, kad si stupio u Red. Stariji se ne smije nigda zadovoljiti s krepošću novaka. Jasno je, da stariji mora biti krepósniji i da je više napredovao, nego li novak, koji je jučer počeo, kao što u naucima onaj, koji uči već deset godina, mora da je više napredovao i više zna, nego li početnik. Red je škola kreposti i savršenosti; zato onaj, koji već dulje vremena polazi tu školu, mora da je više naučio i napredovao.

Onomu, koji je s velikom revnošću i marljivošću započeo nauke, a tad sustane i popusti, kažemo, da se mora vratiti prijašnjoj revnosti, pomnji i marljivosti, koju je imao s početka, i tako da će napredovati u naucima. To hoćemo da i mi ovdje kažemo. Povrati se k onoj prijašnjoj revnosti, s kojom si nastupio put kreposti prvi dan, kad si stupio u Red! Promisli, s kakim si srcem i s kakom revnošću započeo tada Bogu služiti! Onda ti nije bilo

ništa na putu. Ništa ti se nije činilo teško. S istom revnošću, i s istom snagom i odvažnošću stupaj i sad, pak ćeš veoma napredovati u Redu. To je ono, što hoće da kažu sveci o ovom sredstvu.

De s. Anton. abb. D. Athan. et Sur. to. 2. pag. 386.

Svetoga su Antuna molili jednoć njegovi učenici, da im kaže nekoliko duhovnih rečenica za njihov napredak. Svetac poče, kako pripovijeda sv. Atanazije u njegovu životu, ovako govoriti: «Ovo neka bude svima ukupno prva zapovijed: Nitko neka ne popusti u revnosti započeta djela! Svaki mora kao početnik neprestano usavršivati, što je započeo. *Hoc sit primum cunctis in commune mandatum; nullum in arrepti propositi vigore lacessere, sed quasi incipientem debere semper augere, quod coeperit*». To bi im isto često puta opetovao; kad je već bio blizu smrti, da im se to kao oporuka i posljednja volja duboko utisne u srce, preporuči im to još jedanput na koncu kao otac s vrlo nježnim riječima: «Ja doduše, sinci moji, prema riječima sv. Pisma idem putem Otaca. Gospodin me naime već poziva. Već želim da vidim nebesa. Ali vas, moji predragi, opominjem, da trud tolikoga vremena ne izgubite na jedan put. Mislite si, da ste istom danas započeli redovnički život, pa će jakost započete volje sve više rasti. *Ego quidem filioli, secundum eloquia scripturarum, Patrum gradior viam: iam enim Dominus me invitat, iam cupio videre coelestia; sed vos, o viscera mea, admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdatis; hodie vos religiosum studium arripuisse arbitremini, et coeptae voluntatis fortitudo succrescat*». Ako hoćete da napredujete u kreposti i savršenosti, imajte to pred očima. Mislite si svaki dan, da nanovo počinjete. Vladajte se uvijek kao prvi dan, kad ste počeli, tad ćete biti dobri redovnici. I sv. Augustin preporučuje to sredstvo: «Zaboravi sve, što si dosad učinio, i misli si, da svaki dan počinje! *Obliviscere ergo omne praeteritum, et quotidie inchoare te puta*».

D. August. ep. 143. ad Demet. Virg.

De Anton. apud Auctor. supercit.

Sv. Antun tumači to ovim primjerom. Sluge gospodske makar ne znam koliko služili svomu gospodaru i namučili se, ipak uvijek ovrše posao, što im se nanovo nametne, a uz to su vazda pripravni, da čine ono, što im se zapovjedi, kao da bi svaki dan bio prvi dan, kad su počeli služiti, i kao da dotada nijesu ništa služili ni radili. Isto tako, kaže svetac, moramo i mi služiti Bogu, Stvoritelju i Gospodinu našemu.

D. S. Bernard. Sur. lib. 1. c. 4. vit. su.

Krasan primjer o tome imamo u slavnom sv. Bernardu. O njem pripovijeda Surije u njegovu životu, da je druge držao za svete, savršene i za ljude, koji su već puno napredovali i daleko naprijed bili. Kao takovi, mišljaše, da si mogu u čemu god dozvoliti nekoje iznimke i sloboštine. — Tako nas mišljenje vrlo dobro čuva, da ne sudimo drugih, kad opazimo u njih takova šta. Ali je samoga sebe držao svetac uvijek za početnika i novaka, za koga nijesu takove sloboštine i iznimke. Zato nije nigda ni najmanje popustio u strogosti Reda, niti se igda oteo zajedničkim poslovima i poniznim vježbama. On bijaše prvi u svim djelima posluha i prvi, koji bi uzeo u ruku metlu i krpu. Ni u čem nije htio praviti iznimke niti imati prednost pred drugima. Kad su drugi obavljali kakav ručni posao, u koji se on nije razumio, da mu ne izmakne prigoda, te što zasluži, nastojaše da to nadoknadi kojim drugim poslom,

poniznijim i nižim od onoga. Tad bi uzeo motiku i počeo kopati, ili sjekiru, pa bi cijepao drva i nosio na ramenima u kuhinju, i veoma bi ga veselilo, da može obavljati takove poslove. On je mislio, da je sve to potrebito za njegov napredak, a ne kao nekoji, koji, kad tako šta čine, kažu, da to čine,da dadu dobar primjer i misle, da to njima ne treba i da to na njih ne spada. Dobro je, ako tako šta činiš, da dadeš dobar primjer i budeš na dobar izgled; ali bi bilo mnogo bolje, kad bi bio osvjedočen, da ti je to potrebito, pošto je sam sveti Bernardo držao, da mu je to potrebito.

De s. Anton. abb. ubi sup.

Sv. Antun pridodaje tome još drugu vrlo važnu nauku, s kojom se prijašnje bolje razjašnjuje. Svetac nije zadovoljan time, da ne zastanemo za onom prvom revnošću, s kojom smo započeli, nego hoće, da sve više napredujemo i rastemo. «Svaki mora neprestano kao početnik usavršivati, što je započeo. *Sed quasi incipientem debere semper augere, quod coeperit*». Kao što onaj, koji s nova počinje služiti Bogu, nastoji, da svaki dan sve više i savršenije za Nj djeluje, videći, da Ga je dotada uvijek vrijegjao i teško griješio, da tako prijašnje popravi i učini se vrijednim nagrade i plaće; tako moramo i mi uvijek činiti, kao da nijesmo dosada ništa stekli, nego sve rasuli i potratili.

D. Greg. lib. 22. mor. c. 4.

Psal. 76, 11.

To je sredstvo, kaže sv. Grgur, za sve, bili oni ne znam kako savršeni. Akoprem je prorok David bio savršen muž, uza sve to, kao da bi istom počeo, govoraše: «*I rekoh: sad počinjem. — Et dixi: nunc coepi*»; jer je u svojoj najvišoj starosti služio Gospodinu tolikim žarom i revnošću, kao da bi Mu istom s nova počeo služiti. Pa to i jest osobina savršenih ljudi prema onoj Mudraca: «*Kad čovjek svrši, tad počinje. — Cum consummaverit homo, tunc incipiet*».

Eccli. 18, 6.

D. Gregor. l. 5. mor. c. 3.

Prave sluge Božje hode to pomnjivije i revnije, što su više napredovali i većma se približili k svrsi i savršenosti. Oni su slični, kaže Job, onima, «*što kopaju blago. — Quasi effodientes thesaurum*». Sv. Grgur kaže na to: Oni, što kopaju i traže blago, rade to marljivije, što su više iskopali i dublje došli. Oni naime znaju, da su bliže sakrivenom blagu, što ga traže, i da im još samo malo treba, te ga nagju. To ih potiče, da revnije rade i kopaju s većim veseljem i radošću. Isto tako oni, kojima je u istinu do njihova napretka i savršenosti, rade to revnije, što su više napredovali i bliže došli k cilju. Već smo blizu blaga! Samo hrabro! Hitro naprijed! Još malo, pa smo kod blaga! «*I to tim više*», kako kaže Apostol, «*što više vidite, da se približava dan. — Et tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem*».

Ad Hebr. 10, 25.

D. Basil. in reg. brev. interrogat. 259. ad Rom. 12, 11.

Apostol, kako tumači sv. Grgur, hoće time kazati: Posao se mora to marljivije obavljati, što je bliža nagrada i plaća. Kad kamen pada dolje, što se više približuje svome središtu, to se većom brzinom i hitrinom kreće, dok ne padne. Isto tako, što tko više napreduje u kreposti i savršenosti, i više se približava i primiče Bogu, koji je njegovo središte i posljednja svrha, to se više žuri, da stigne k Njemu. To su, kaže sv. Bazilije oni, koje sv. Pavao naziva gorljive duhom, kad kaže: «*Ne budite u nastojanju lijeni, budite gorljivi duhom, služite Gospodinu. — Sollicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes*».

Ima nekojih, koji u početku, kad stupe u Red, počnu revno, ali čim stupe iz novaštva, utrude se i ponašaju kao starci. Ovi nijesu gorljivi duhom, nego mlaki i lijeni. Gorljivi su duhom, kaže sv. Bazilije, oni, koji neprestano hode kao prvi dan sa žarkom željom i nezasitivim gladom, koji nijesu nikad siti ni umorni u službi Božjoj, nego neprestano teže, da mu sve više služe prema riječima Pro- *Psal. 111, 1.* rokovim: «*Zapovijedi su mu njegove veoma mile. — In mandatis eius volet nimis*».

Petnaesto poglavlje.

Veoma će biti korisno, ako svatko često sama sebe pita: Zašto si došao u Red?

Da rastemo u kreposti i stečemo savršenost, može nam veoma poslužiti drugo sredstvo, a kojim se služio sv. Bernardo, kako pri- *Sur. l. 1. c. 4. vit. S. Ber.* povijeda Surije u njegovu životu: «Ovo je imao uvijek u srcu a često takogjer u ustima: Bernarde, Bernarde, zašto si ovamo došao? *Hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti?*» To isto čitamo o sv. Opatu Arseniju, da je često puta pitao sama sebe: «Arsenije, Arsenije, zašto si ovamo došao? *Arseni, Arseni, ad quid venisti?*» Što je bila tvoja svrha i namjera, kad si ostavio svijet i došao u Red? Zar ne možda, da nastojiš, te u njemu u svem ugagjaš Bogu a ne brineš se, da ugodiš i udovoljiš ljudima, i da te oni štuju i cijene?» Zato se staraj sad oko toga i ne brini se za mnijenje i štovanje ljudi, jer to pripada svijetu, koji si ostavio, stoga mu ne obraćaj svoga srca; jer će ti malo koristiti, ako živiš samo tijelom u Redu, a srcem si u svijetu, želeći pohvalu i štovanje ljudi.

Time su se veoma poticali i sokolili ovi sveci. Isto se tako moramo i mi poticati i sokoliti, da napredujemo i svladamo sve poteškoće, što nam se pruže u Redu.

Kad oćutiš poteškoću u kojem djelu posluha, ohrabri se ovim riječima: Zašto si došao u Red? Zar možda, da vršiš svoju volju? Zaista ne, nego da vršiš volju drugoga. Zašto dakle hoćeš da vršiš svoju? — Ako ti je teško siromaštvo, na ovaj se način ohrabri: Zar si možda ovamo došao, da tražiš svoju udobnost, da sve imaš, što ti srce želi, a ne trpiš ni u čem oskudice? Zar nijesi ovamo došao, da budeš siromašan i da trpiš nuždu kao pravi siromah? Zašto se dakle tužiš? — Kad ti se čini, da na tebe ne paze, tad se ohrabri i utješi ovako: Zar si možda došao u Red, da te štuju i cijene? Zaista ne; nego da te ljudi zaborave i da ništa ne držiš do suda i štovanja svijeta. Zašto dakle odbijaš ono, čega radi si došao i želiš se povratiti na ono, što si ostavio? — Ne vršiti svoje volje,

biti siromah, trpjeti oskudicu, željeti biti zaboravljen i da se ne pazi na te — to znači biti redovnik. To znači umrijeti svijetu a živjeti Bogu.

Zato smo došli u Red, i malo će nam koristiti, što u njem živimo, ako ne činimo onoga, zašto smo u nj došli. Samo mjesto ne posvećuje, nego redovnički i savršen život. To kaže vrlo dobro *D. Aug. ser. 27. ad Frat. in erem.* sv. Augustin u jednom govoru na redovnike u pustinji: «Evo u samoći smo, u pustinji smo; ali mjesto ne posvećuje, nego dobro djelovanje posvetit će mjesto i nas. *Ecce in solitudine sumus, in eremo sumus; locus tamen non facit sanctos, sed operatio bona locum sanctificabit et nos*». «Jer sagriješio je angjeo u nebu, sagriješio Adam u raju, pa ipak nije bilo svetijega mjesta od ovih. *Peccavit enim Angelus in coelo, peccavit Adam in paradiso, et tamen nullus locus sanctior illis erat*». Ma kako bilo sveto mjesto, ma kako bili zatvoreni u Redu, uvijek možete sagriješiti i biti prokleti, kaže sv. Augustin. Zato se ne pouzdavajte u to; jer je angjeo sagriješio u nebu, a Adam u raju; pa ipak nije bilo svetijeg mjesta od ovih. Mjesto ne posvećuje. «Jer kad bi mjesta mogla učiniti obitavatelja blaženim, niti bi čovjek, niti angjeo izgubio svoje dostojanstvo. *Si enim habitatorem loca beare possent, nec homo nec angelus a dignitate corruissent*». Niti bi angjeo pao s neba, niti bi čovjek bio protjeran iz raja. Ne misli zato, da si već dovršio svoje djelo i da ti je stvar sigurna, ako možeš reći: Ja sam redovnik. Ja pripadam Družbi Isusovoj. Sve to nije dosta, ako ne činiš ono, zašto si došao u Red. Promisli, da nijesi ovamo došao, da budeš izvrstan gjak, velik učenjak i glasovit propovjednik, nego da budeš dobar redovnik i postigneš savršenost.

Oh, kako je malo do toga, da li si više ili manje učen, da li si izvrstan ili srednji propovjednik! Što je najvažnije i o čem sve zavisi, jest to, da budeš dobar i savršen redovnik. Ili što nam je činiti, ako ne to? I što smo dosad učinili, ako nijesmo toga učinili? Na što smo dosad pazili, ako nijesmo pazili na ono, za što smo došli u Red? — Prijatelju, zašto si došao? *Amice, ad quid venisti?* Pozovi se često puta na račun i popitaj o tom samoga sebe! Ah, moj Bože! kad bih vrijeme, što sam proživio u Družbi, sproveo u kom drugom staležu, koliko li već ne bih u njem napredovao! Da sam postao slikar, znao bih već lijepo slikati. Da sam postao vezilac, već bih znao lijepo vesti i mogao od toga živjeti. A odlučio sam da postanem dobar redovnik, pa nijesam još ništa u tom napredovao! Toliko godina idem već u školu kreposti, pa još nijesam naučio ni prvog slova abecede. Još nijesam postigao ni prvog stepena poniznosti! Za sedam godina možeš postati dobar filozof i teolog; a ja nijesam za toliko godina postao još dobar redovnik! O da bi tražili i sticali prave kreposti s onom brižljivošću i marljivošću, s kojom tražimo i stičemo učenost!

Sv. Bernardo kaže: «Mnogi traže znanje, ali malo njih (dobru) savjest. Kad bi s istom revnošću i pomnjom tražio (dobru) savjest, *D. Bernard. de inter. domo c. 21. et libr. de conscient. c. 2.* s kojom tražiš svjetsko i isprazno znanje, postigao bi je mnogo brže i zadržao s većom korišću. *Multi quaerunt scientiam, pauci vero conscientiam. Si vero tanto studio et sollicitudine quaereretur conscientia, quanto quaeritur saecularis et vana scientia; et citius apprehenderetur,*

et utilius retineretur.» Zaista ne bi bilo mnogo, kad bi isto toliko brige i mara uložili u svoj napredak, koliko ulažemo, da stečemo znanje.

D. Doroth. doct. 10. Sv. Dorotej kaže, da je veliku korist crpao iz ovog razmišljanja. «Kad sam učio u svijetu, bio sam tako zaduben u svoje nauke, da se nijesam ničega sjećao, niti na išto drugo mislio. Nije mi bilo na pameti ni jelo. Činilo mi se, da nemam ni vremena misliti na ono, što ću jesti. Da nijesam bio u društvu dobra prijatelja, koji se brinuo, da mi se pripravi jelo, i zvao me k stolu, vrlo često bih na to bio zaboravio. Moja je revnost u naucima i želja za znanjem bila tolika, da sam za jela imao otvorenu knjigu, te ujedno jeo i učio. Kad bih se na veče vratio s predavanja, zapalio bih odmah svijetlo i učio do ponoći. Kad bih legao spavati, uzeo bih sa sobom knjigu, malo bih prospao i počeo tad odmah čitati. U kratko, bijah tako zaduben u svoje nauke, da me nije ništa drugo veselilo do učiti. Kad sam poslije došao u Red, često puta sam mislio i govorio samomu sebi: Ako si se toliko trudio i toliko revnovao, da naučiš govorništvo; koliko bi više morao sad nastojati, da stečeš prave kreposti i pravu mudrost. *Si tantus labor, tantusque fervor fuit tibi in adipiscenda eloquentia; quanto maior tibi nunc adhibenda est cura, ut veras virtutes adquirere valeas?* Iz toga, priznaje on nadalje, crpao sam nemalu snagu. *Et hac re non modicas vires accepi».*

Bit će dobro, da se i mi tako potičemo i oduševljavamo. Mnogo nam više mora biti do toga, da budemo dobri redovnici, nego da budemo izvrsni gjaci i veliki učenjaci. Zato sva naša briga i nastojanje mora ići za tim, da stečemo ovu Božansku mudrost; to mora biti sav naš posao. Sin Božji nije imao na zemlji drugog posla, van samo da na to misli, kako da nas ljubi i traži našu korist i veće dobro, i to na toliki svoj trošak; kako dakle možemo mi na što drugo, ako ne neprestano na to misliti, da Boga ljubimo, da Mu se sve više dopademo, te tražimo i promičemo Njegovu veću slavu?

Ad Hebr. 12, 12. «*Zato podignite spuštene ruke i klonula koljena! — Propter quod remissas manus et soluta genua erigite*». Otresimo se mlakosti i mlitavosti, prisućimo haljine i pospješimo svoje korake, i požurimo

Ibid. 4, 11. se da unigjemo u onaj mir! *Festinemus ingredi in illam requiem.* Hajdemo žurno naprijed i penjimo se na goru savršenosti i slave,

3. Reg. 19, 8. «*sve do gore Božje Horeba! — Usque ad montem Dei Horeb*».

Ako je putnik u jutro predugo spavao, nastoji poslije da nadoknadi izgubljeno vrijeme, i žuri se što više može, da dostigne drugove, koji su odmakli. Isto se tako moramo i mi žuriti i trčati, da nadoknadimo izgubljeno vrijeme. Ah, kako su daleko već naprijed moji drugovi i moja braća, a ja sam sâm zaostao! Prije njih sam počeo putovati, jer sam prije njih stupio u Red! O da bi nam bilo od srca žao vremena, što smo ga dosad izgubili, i toliko nas to boljelo, te bi nas potaklo, da odsele hodimo s velikim žarom!

Dion. Cartus. ar. 30. de quatuor novissim., et in vit. Patr. p. 2. §. 203. Dionizije Kartuzijanac navodi za to primjer, što se pripovijeda u životu Otaca. Neki mladić htjede stupiti u Red, ali njegova majka nastojaše, da ga zapriječi, te ne izvede svoje dobre želje, i za to mu navagjaše mnogo razloga. Mladić ne htjede nikako odustati ni

odstupiti od svoje odluke, uzimajući uvijek ovo za svoj štit: Spasti hoću dušu svoju. *Salvare volo animam meam.* Hoću da osiguram svoj spas. To mi najviše na srcu leži. Tako bi uvijek odgovarao na dosadne prošnje svoje majke.

Kad ona napokon uvidje, da joj svi razlozi i navaljivanje ništa ne koristi, pusti ga, da čini, što hoće. Tako on stupi u Red. Ali naskoro poče popuštati i živjeti u njem veoma bezbrižno i nemarno. Malo zatim umrije njegova majka, a i on se teško razboli. Jednoga dana uhvati ga taka vrućica, da je izgubio svijest. Tad bude zanesen u duhu i doveden pred sud Božji. Ovdje nagje pred sudištem Božanskim svoju majku i mnoge druge, koji s njom čekahu na odsudu prokletstva. Kad majka podigne oči i opazi svoga sina megju onima, što su imali biti osugjeni, zavapi sva u čudu: «Što je to, moj sinko! Zar si do toga došao? Gdje su one riječi, što si mi govorio: Spasti hoću dušu svoju? Zar si za to došao u Red?» On se tako smete i zastidi, da nije znao, što da odgovori. I opet dogje k sebi, i svidje se Gospodinu, da ga izbavi iz one bolesti. I držeći, da je to bila Božanska opomena, promijeni se tako jako, da je odsele samo oplakivao prošli život i činio za nj pokoru. Mnogi mu govorahu, da bude umjeren i popusti nešto od svoje strogosti, da ne naruši svoga zdravlja. Ali on ne bi pazio na takove savjete, nego bi samo govorio: Ako nijesam mogao podnijeti ukora od svoje majke, kako ću ga moći podnijeti od Krista i njegovih svetih angjela na dan suda?

Šesnaesto poglavlje.

Još nešto, što će nam pomoći, da napredujemo i postignemo savršenost.

«*Budite savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski. — Estote perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est*». Tako kaže Isus Krist u onoj uzvišenoj propovijedi na gori. Slavni sv. Ciprijan kaže na ove riječi: «Ako ljude veseli i na diku im je, što imaju slične sinove, pa ih tad istom pravo veseli, što su ih rodili, ako dijete jednakim obličjem biva malo po malo slično ocu; koliko više mora veseliti Boga Oca, kad se tko tako duhovno rodi, da u svojim djelima i hvalama odaje Božansku plemenitost? *Si hominibus laetum est et gloriosum, filios habere consimiles, et tunc magis generasse delectat, si ad patrem lineamentis paribus soboles successive respondeat; quanto magis in Deo Patre laetitia est, cum quis sic spiritualiter nascitur, ut actibus eius et laudibus divina generositas praedicetur?*» Ako roditelje veseli, kad vide, da su im djeca u obličju, licu, ponašanju i u svèm slična; koliko će se više veseliti i radovati nebeski Otac, kad vidi, da su Mu Njegova duhovna djeca slična! Koja li nagrada, *Matth. 5, 48.* *S. Cyprian. ser. 2. de zelo et livore.*

koja li kruna za pravednost nije već to, što si takav, o kom Bog ne može reći: «Sinove sam othranio i uzvisio, a oni me prezreše? *Quae iustitiae palma est, quae corona esse talem, de quo Deus non dicat: Filios enutrivi, et exaltavi, ipsi autem spreverunt me?*» Koja li odlika, koja nagrada, koja li kruna i slava bit će za te, ako si takav, da se ove riječi Božje, što ih je rekao po Proroku, ne tiču tebe! Ako si dapače takav, da tvoja djela služe na veću čast i slavu tvoga nebeskoga Oca! Velika je slava za Boga, da ima sinove tako slične sebi, da se po njima spozna, štuje i slavi.

Isa. 1, 2.

D. Aug. ep. 85. ad Consc.

Kako ćemo postati slični svomu nebeskomu Ocu? Sveti nam Augustin kaže: «Promislimo, da ćemo to sličniji biti Bogu, što ćemo imajući dio u Njemu, biti pravedniji. *Cogitemus nos tanto similiores Deo, quanto esse poterimus eius participatione iustiores*». Što ćemo biti pravedniji i savršeniji, to ćemo sličniji biti svom nebeskom Ocu. Zato želi toli jako Gospodin, da budemo sveti i savršeni, i zato nas toli često podsjeća i opominje na to. Sad nam govori po sv. Pavlu: «*Ovo je volja Božja, posvećenje vaše. — Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra*». A sad po sv. Mateju: «*Budite dakle vi savršeni, kao što je savršen i Otac vaš nebeski. — Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est*». Sad po sv. apostolu Petru: «*Budite sveti, jer sam ja svet. — Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum*». To je volja našeg nebeskog Oca. Velika je radost za oceve, ako imaju sinove dobre, mudre i svete. «*Mudri je sin radost ocu. — Filius sapiens laetificat patrem*». Nasuprot je ludi i opaki sin njegova žalost i tuga. «*Ludi je sin žalost majke svoje. — Filius vero stultus maestitia est matris suae*». Već za to bi morali nastojati oko kreposti i savršenosti, kad i ne bi bilo drugog uzroka, nego samo da razveselimo Boga. Jer svim našim djelima mora uvijek biti glavni povod volja Božja, te Njegova veća čast i slava.

1. ad Thes. 4, 3. — *Matth. 5, 48.* — *1. Petr. 1, 16, et Levit. 11, 14. et 19, 2.* — *Prov. 10, 1.* — *Ibid.*

Osim toga navest ćemo još nekoja druga sredstva, koja će nas za to oduševiti i u tom pomoći. Sveto nas Pismo vrlo često zove sinovima Božjim. *Bit ću vaš Otac, a vi ćete mi biti sinovi.* Vrlo često opetuju to Proroci. A sv. apostol Pavao kaže: «*Nasljedujte Boga, kao predragi sinovi. — Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi*». Apostol i evangjelista sv. Ivan kaže: «*Vidite, koju nam je ljubav iskazao Otac, da se zovemo i jesmo sinovi Božji. — Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus*». To isto čitamo na mnogim drugim mjestima.

Ad Ephes. 5, 1. — *1. Io. 3, 1.*

Uzrok, zašto nam se to tako često opetuje, jest, kako kaže sv. Augustin, taj, da, videći i promatrajući svoje dostojanstvo i uzvišenost, sebe to više cijenimo i čuvamo pomnjivije i marljivije. Bogato se odijelo čuva veoma brižno i vrlo se pazi, da na nj ne padne, što bi ga moglo okaljati. Dragi se kamen i druge dragocjene stvari čuvaju veoma brižno. «Da se veoma brižno čuvamo i za sebe brinemo, opominje nas toliko puta sv. Pismo, te promislimo, da smo sinovi Božji i da je naš Otac sam Bog», kaže sv. Augustin. Stoga se pokažimo vrijedni sinovi takova Oca, i ne izopačimo se niti odstupimo od uzvišenih i plemenitih misli sinova Božjih.

S. Leo Pap. ser. 1. de nat. Dom.

Sasvim u suglasju s time kaže sv. Leon Papa; «Spoznaj, o

kršćanine, dostojanstvo svoje, i pošto si postao dionik Božanske naravi, ne vraćaj se opakim življenjem k staroj prostoti! Sjećaj se, koje si glave i kojeg tijela ud. *Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam; et divinae consors factus naturae noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento cuius capitis et cuius corporis sis membrum*». Sv. apostol Pavao u Djelima apostolskim stavlja pred oči Atenjanima tu istinu, da ih potakne i oduševi za uzvišenije stvari. «*Njegov smo i rod. Kad smo dakle rod Božji. — Ipsius enim et genus sumus. Genus ergo cum simus Dei*». Uporavimo to sad na sebe, i ujedno s tim prispodobu o odjeći, što je navodi sv. Augustin.

Act. 17, 28. et 29.

Na bogatoj je odjeći veoma ružno vidjeti kakovu god mrlju, i što je odjeća dragocjenija, to je više nagrgjuje. Na platnu izvezenu svilom, zlatom i srebrom opazi se odmah svaka mrlja, a na grubu se ona ne vidi, niti se pazi na nju. Isto se tako na onima, koji živu u svijetu, ne vidi mrlja lakoga grijeha, a katkada ni mrlja teškoga grijeha, niti se na to pazi. To biva radi množine naših grijeha. Ali na redovnicima, koji su dragi i ljubljeni sinovi Božji, opazi se i vidi jako svaka ljaga i nesavršenost; n. pr. kaka nečednost, najmanji ogovor, koja nestrpljiva i žestoka riječ veoma vrijegja i smućuje ovdje, dok svjetovnjaci do toga ništa ne drže.

Na nogama se ne opaža jako prah, ali u očima, a osobito u zjenici, ćuti se i te kako. Svjetovnjaci su kao noge na tijelu Crkve, a redovnici kao oči i zjenice. Zato je svaka pogrješka na redovniku od velike važnosti, jer ga nakazi i veoma nagrdi, i stoga je dužan čuvati se s najvećom brižljivošću.

Vide sup. cap. 7.

Još nešto, a što smo već prije spomenuli, doprinosi veoma, da napredujemo, naime da spoznamo, koliko nam je puta još prevaliti, i da nije ništa, što smo dosad prevalili. To nam se sredstvo takogjer preporučuje prijašnjim riječima. Ili što misliš, zašto nam Isus Krist kaže: «Budite savršeni, kao što je savršen Otac vaš nebeski?» Zar možda možemo mi doprijeti do savršenosti svog nebeskog Oca? Job kaže: «*Zar će čovjek, isporedi li se s Bogom, biti pravedan? — Numquid homo Dei comparatione iustificabitur?*» Zaista nè! Pa ni za tisuću milja! Makar ne znam koliko napredovali, uvijek ostaje neizmjerna daljina izmegju Njega i nas.

Job 4, 17.

Gospodin kaže, da imamo biti savršeni, kao što je savršen naš Otac nebeski, da uvidimo, kako nam na ovom putu kreposti valja uvijek napredovati, i stoga da se nikada ne smijemo zadovoljiti s onim, što imamo, nego moramo uvijek nastojati oko onoga, što nam još manjka.

Kažu sveci uopće, i to s punim pravom, da nema sigurnijega znaka, da je tko veoma daleko od savršenosti, nego ako misli, da ju je već postigao. Jer što ko više na ovom čudovitom putu napreduje, to više zemlje otkriva, i mnogo toga vidi, što mu još manjka.

D. Bonaven. t. 2. Opusc. l. 2. de prof. Relig. c. 21.

Sv. Bonaventura tumači to slijedećom prispodobom. Što se tko više penje na goru, to mu se ona više otkriva; isto tako, što se tko više penje na vrhunac gore savršenosti, to mu se više otkriva. Opazimo li s daleka visoku goru, čini nam se katkada, da se

s nebom spaja i da se možemo s nje rukom neba dotaći. Ali kad se poslije uputimo i popnemo na goru, vidimo, da je nebo još mnogo više.

Psal. 63, 8. Isto je tako na putu savršenosti, spoznanja i ljubavi Božje. «*Uzaći će čovjek k visokom srcu, i uzvisit će se Bog. — Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus*». Sv. Ciprijan tumači to mjesto ovako: Što se više uzdižemo u spoznanju Boga, to nam je uzvišeniji Bog. Što više znaš o Bogu, to više preostaje, što ti je o Njemu još znati. I što Ga više ljubiš, to ti više preostaje još što da ljubiš. Uvijek ti se je uspinjati na ovom putu savršenosti, a tko možda misli, da je već došao do nje i postigao je, taj je vrlo daleko od nje, ako mu se i čini, da se može rukom dohvatiti neba.

D. Cypr. de operib. Chr. ad Corn. Pap. in Prolog.

Razumjet će se to bolje po onom, što vidimo u znanostima. Što tko više zna, to bolje uvigja, koliko mu još manjka znanja. Zato reče onaj mudrac: «Ovo jedino znam, da ništa ne znam. *Hoc unum scio, me nihil scire*». Neki se izvrstan glazbenik žalostio i govorio, da ne zna ništa; jer mu se činilo, da vidi pred sobom neizmjerno polje, koga se nigda ne može domoći niti ga shvatiti. Koji malo znaju, ne uvigjaju, koliko im manjka i koliko bi toga mogli još znati; zato misle, da znaju mnogo.

De Socrat. refert Laertius in eius vita.

Isto je tako s Božanskom mudrošću. Sluge Božje, koji su oko nje nastojali i u njoj veoma napredovali, uvigjaju vrlo dobro, koliko im još manjka, da dogju do savršenosti. To je razlog, zašto je tko to ponizniji, što je više napredovao. Prvo, jer kako tko raste u drugim krepostima, tako raste i u kreposti poniznosti, i u većem spoznanju i preziru samoga sebe; jer sve je to jedno s drugim spojeno. Drugo, jer spoznaje bolje, što mu još manjka. Što više prima svijetla i spoznanja o dobroti i veličanstvu Božjem, to dublje poznaje svoju bijedu i svoje ništa. «*Bezdan izaziva bezdan. — Abyssus abyssum invocat*». Bezdan spoznanja dobrote i veličine Božje otkriva bezdan i dubinu naše bijede i čini, da vidimo neizmjerno mnogo prašaka i mrljica naših nesavršenosti i mnogo toga, što nam još manjka, da postignemo savršenost.

Ps. 41, 8.

Novak i početnik može katkada misliti, da je već postigao krepost. To dolazi odatle, što ne zna, koliko mu još manjka. Tako se onome, koji se ne razumije u slikarstvo, čini slika, što je vidi, vrlo lijepa i ne opaža na njoj nikake pogrješke. Ali sad dogje izvrstan slikar, promatra sliku pozorno i nalazi na njoj mnogo pogrješaka. Tako je i ovdje. Ti ne znaš umjetnosti spoznanja samoga sebe; zato ne možeš vidjeti pogrješaka, što ih imaš na slici svoje duše. Drugi, koji se dobro razumije u ovu umjetnost, može ih vidjeti.

Matth. 5, 6. Sve nam to ima pomoći, da to više želimo postići ono, što nam manjka, i da uložimo u to veću brigu i marljivost. «*Blago onima, koji gladuju i žegjaju pravde. — Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam*». Sv. Jeronim tumači te riječi ovako: Blago onima, koji ma kako bili pravedni, ipak se nigda ne nasite niti misle, da im je dosta, što imaju, nego uvijek gladuju i žegjaju veće kreposti i savršenosti kao prorok David, kad je govorio i prosio Boga: «*Sve više me peri od opačine moje, i od grijeha mojega očisti me. — Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me*». Nijesam zadovoljan,

Psa. 50, 4.

da sam očišćen i opran od svojih grijeha; nijesam zadovoljan, da sam bijel; nego hoću, da me učiniš tako bijela kao snijeg, i još bjelja od snijega. «*Poškropi me, Gospodine, hisopom, i očistit ću se. Operi me, i bit ću bjeliji od snijega. — Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor*». Ne poškropi me samo izvana, nega me svega dobro operi. Tako dakle moramo i mi vapiti i uzdignuti svoj glas k Bogu: Gospodine! više poniznosti, više strpljivosti, više ljubavi, više umrtvenosti, više ravnodušnosti i odanosti u volju Tvoju! Sve više me peri! *Amplius lava me.*

Ibid. 9.

Sedamnaesto poglavlje.

O ustrajnosti, što je moramo imati u kreposti, i što nam pomaže, da je stečemo.

«*Nitko ne prima krune, ako se nije zakonito borio. — Non coronatur, nisi qui legitime certaverit*». Na ove riječi Apostolove kaže sv. Augustin: Zakonito se boriti znači boriti se ustrajno sve do konca, a to je, što zaslužuje, da bude okrunjeno. I navodi zato ono, što je rekao sv. Jeronim i drugi sveci: «Mnogi počinju, ali malo njih dolazi do vrhunca. *Coepisse multorum est; ad culmen pervenisse paucorum*». Mnogi nastupaju put kreposti i savršenosti, ali malo njih ustraje na njem sve do konca.

D. Aug. ser 8. ad fratr. in Eremit. 2. ad Tim. 2, 5.

D. Hier l. 1, contra Jov. et ep. ad Luc. Hispa.

Vidimo to po onom, što se dogodilo Sinovima Izraelovim. Mnogi bijahu izašli iz Egipta. Veli sv. Pismo, da ih je bilo šest stotina tisuća osim žena i djece. Ali od svih ovih unigjoše samo dvojica u obećanu zemlju. «Nije dakle ništa veliko početi dobro, nego ga dovršiti; to je samo savršeno. *Non est igitur magnum inchoare, quod bonum est; sed consummare, hoc solum perfectum est*». Nije ništa veliko započeti dobro, niti je u tom kaka poteškoća, nego ustrajati i dovršiti u njem.

Num. 1, 46. et 14, 30.

D. August. ubi supra.

Sv. Efrem kaže, da posao graditelja ne sastoji samo u tom, da postavi temelj, nego i da dovrši zgradu, i što se ona više gradi i uzdiže, to više treba truda i troška. Isto je tako s duhovnom zgradom. Nije teško postaviti temelj i početi, nego dovršiti; i malo će nam koristiti, što smo dobro započeli, ako dobro i ne dovršimo.

S. Ephrem. exhort. ad pietatem.

Sv. Jeronim kaže: «Ne pita se kod kršćanâ za početak, nego za svršetak. Pavao je zlo počeo, ali dobro svršio; Judin se hvali početak, ali se osugjuje svršetak radi izdajstva. *Non quaeruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male coepit, sed bene finivit: Judae laudantur exordia, sed finis proditione damnatur*». Što mu je koristilo, da je bio učenik i apostol Kristov? Što mu je koristilo, da je pravio čudesa? Šta će ti dakle koristiti, što si dobro započeo,

D. Hier. ep. ad Fur. virg.

ako zlo svršiš? Ne obećava se nagrada i kruna onima, što počinju, nego onima, što ustraju. *«Koji ustraje do konca, taj će se spasti. — Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit».* Na vršku ljestava vidio je Jakob, gdje stoji Gospodin, ne dolje, ni u sredini, da nam pokaže, kaže sv. Jeronim, kako nije dosta dobro početi ili doći do sredine, ako ne ustrajemo i ne svršimo dobro.

Matth. 24, 13.

Sv. Bernardo kaže: «Što koristi Krista nasljedovati, ako Ga ne postignemo? Zato govoraše sv. Pavao: Tako trčite, da dostignete! Tamo postavi, kršćanine, cilj svoga trka i napretka, gdje si ga je Krist postavio. On postade, reče, poslušan sve do smrti. Koliko god dakle trčao, ako ne trčiš do smrti, ne ćeš zadobiti nagrade. *Quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? ideo Paulus aiebat: sic currite, ut comprehendatis. Ibi tu, Christiane, fige tui cursus, profectusque metam, ubi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens usque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendes».*

D. Bern. ep. 253. ad Abbat. Garin.

1, ad Cor. 9, 24.

Ad Philip. 2, 8.

Isus Krist nam napose to stavlja pred oči u sv. Evangjelju: *«Nitko, koji metne ruku svoju na plug, pa se obzire natrag, nije sposoban za kraljevstvo Božje! — Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei». «Opominjite se žene Lotove! — Memores estote uxoris Loth».* Što se dogodilo ženi Lotovoj? Bog je bijaše izbavio i oslobodio iz Sodome. Već bijaše na putu, ali se obazre, i kako se obazre, pretvori se u stup od soli. Što će to reći? — Sv. Augustin kaže: «Sol začinja i čuva stvari od gnjiloće». Zato kaže Krist: «Opominjite se žene Lotove!» da se, promatrajući ono, što se njoj dogodilo, sačuvamo onom solju, i da naučeni pameti tugjom štetom, ustrajemo na dobrom putu, što smo ga nastupili, i ne osvrćemo se natrag, da se i mi ne obratimo u stupove od soli, s kojom će se drugi sačuvati i ustrajati, videći našu propast. Koliko ih dandanas ne vidimo, koji nam služe samo kao stupovi od soli, da se njom sačuvamo! Naučimo se dakle pameti tugjom štetom i ne dajmo drugima povoda, da se opamete našom nesrećom.

Luc. 9, 62.

Luc. 17, 32.

D. Aug. in illud Psal, 75. Vovete et reddite.

Sv. Augustin i sv. Jeronim primjećuju tu još, da dobro početi a zlo svršiti znači stvoriti neku nakazu. Jer sva ona djela i čini, što počinju dobro i prema razboru, a svršuju zlo i u putenosti, jesu nakaze. To je isto tako, kažu, kao kad bi slikar naslikao čovječju glavu s konjskim vratom: *Cum enim sic agitur, humano capiti cervicem pictor equinam jungit.* To bi bila nakaza. Isto je tako, kad tko dobro počne a zlo svrši. To je ono, što sv. apostol Pavao spočitava Galaćanima, koji pogjoše natrag. *«Zar ste tako ludi, da ćete sad svršiti u pùti, kad ste započeli u duhu! — Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini!»* Tko vas je prevario? *«O ludi Galaćani! tko vas je opčarao, da se ne pokoravate istini? — O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati?»*

D. Aug. ser. 8. ad fratres in Eremo. S. Hier. in illa verba Matth.

Ad Gal, 3, 3.

Ibid. 1.

Da možemo ustrajati i zadobiti od Gospodina ovu milost, moramo nastojati, da budemo dobro utvrgjeni u kreposti i mrtvenju. Jer gdje nema čvrsta temelja, tamo sve brzo popusti i sruši se.

Croljivo voće pada prerano i ne može dozrijeti, a dobro i zdravo ostaje na stablu, dok sasvim ne dozrije. Ako ti dakle krepost

nije čvrsta, ako ti je srce tašto i unutra se krije kaki crvić preuzetnosti, oholosti ili nestrpljivosti, ili kakog drugog neurednog nagnuća, to će te ovaj izjedati, trošiti u tebi sok i slabiti sadržinu i čvrstoću kreposti. Tako će tvoja ustrajnost doći u pogibao. *«Najbolje je,* kaže Apostol, *utvrditi srce milošću. — Optimum est enim gratia stabilire cor».* Mnogo je do toga, da ojačamo i utvrdimo srce milošću Božjom te pravim i istinskim krepostima.

Ad Hebr. 13, 9.

Albert Veliki vrlo dobro uči, kako nam se je utvrditi u krepostima, da možemo u njima ustrajati. On kaže: «Pravi sluga Božji mora biti tako utrvrgjen u kreposti i imati je tako ukorijenjenu u svom srcu, da je uvijek može vršiti a da ne zavisi o onom, što drugi rade i govore. Nekoji, dok im se ne pruži nikaka prigoda, nego im sve ide po volji, čini se, da su ponizni i da uživaju veliki mir. Ali čim se pruži najmanja prigoda, odmah izgube mir i pokazuju, što su. Dakle krepost mira i poniznosti, kaže Alberto Veliki, nije u njima nego u drugima». To je krepost drugih, a ne tvoja; jer ti je oni uzimaju i daju, kad hoće. To znači biti dobar tugjom krepošću. Tako običavaju govoriti svjetovnjaci, kad ih hvališ: «bit će to, jer ste tako dobri». I govore istinu. Ti pak ne smiješ biti dobar tugjom krepošću, nego svojom vlastitom, koja je u tebi i ne zavisi o drugima.

Alb. Magn. in Ench. de veris perfectisq. virtut. c, 13.

Takovi su ljudi slični lokvama s vodom stajačicom. Dok se u njih ne dira, ne zaudaraju. Ali čim ih dirneš, nema toga, koji bi podnio smrada. Taki su i ovi ljudi. Dok u njih ne diraš, nego ih pustiš, da čine, što i kako hoće, izgledaju kao bistra voda. Ali ih se samo malo dotakni, i vidjet ćeš, kako će mirisati. *«Dotakni se gora, i dimit će se. — Tange montes, et fumigabunt».*

Psal. 143, 5.

Osamnaesto poglavlje.

O drugom sredstvu, da napredujemo u kreposti, a to su propovijedi i razgovori; i kako ćemo se njima okoristiti.

Jedno od najglavnijih sredstava, što ih ima svaki Red a napose Družba Isusova, da pomogne i oduševi svoje, te napreduju u kreposti i savršenosti, jesu duhovni razgovori i propovijedi, koje su kod nas toli u običaju i na koje smo pravilom obvezani. Zato ćemo ovdje nešto reći, što će nam pomoći, da crpemo iz toga veću korist, a što će biti i za svakoga uputa, kako će s korišću slušati propovijedi i duhovne poduke.

Prvo, što je potrebito, da iz toga crpemo korist, jest, da ne idemo na ove propovijedi iz običaja i uljudnosti, nego s iskrenom željom, da se njima okoristimo. Promislimo, kaku li želju i koju li revnost nijesu ćutjeli oni Oci postinjaci, kad su se sakupljali na

svoje duhovne razgovore i sastanke, i s kakom li se bogatom zalihom nijesu odatle vraćali u svoje ćelije! S istom željom i gorljivošću moramo i mi ići na duhovne sastanke, i tada ćemo crpsti iz njih korist. Tko s dobrim tekom i gladom ide k stolu, tomu sve (D. Chrys. ho. 4. et 32. sup. Gen.) koristi, što jede. Sv. Zlatousnik kaže: Kao što je dobar tek znak zdravlja i dobrog tjelesnog sustava, isto je tako želja i glad za riječju Božjom znak dobrog stanja duše. Ako ne gladuješ riječi Božje niti ti ona ide u slast, onda je to zao znak. Ti si bolestan, jer ne ćeš jesti, dapače ti se gadi ova duhovna hrana.

Pa kad i ne bi bilo u tom drugoga dobra, nego samo da čujemo što raspravljati i govoriti o Bogu, morali bi s velikom utjehom i veseljem ići na takove razgovore, jer čovjeka po naravi veseli, kad se s njim govori i raspravlja o onom, što vrlo ljubi. Tako veseli oca, kad se govori o njegovu sinu. Ako dakle ljubiš Boga, veselit ćeš se, kad čuješ o Bogu govoriti. A tako veli i Krist, (Io. 8, 47.) naš Otkupitelj: *«Tko je od Boga, riječi Božje sluša. — Qui ex Deo est, verba Dei audit»*. A nasuprot za onoga, koji ne sluša rado riječi Božje, pridodaje odmah: *«Zato vi ne slušate, jer nijeste od Boga. — Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis»*.

Drugo što je potrebito, da crpemo korist iz ovih razgovora, jest, da ne idemo na njih iz radoznalosti, pazeći na način i ljepotu govora, ili da li se kaže što novo i neobično. Od svega toga moramo odvraćati oči i jedino paziti na sadržaj govora.

To je ono, što kudimo na svjetovnjacima i čega radi dandanas mnogi ubiru malo ploda iz propovijedi. Što bi rekli o bolesniku, komu bi došao ranarnik, da mu pusti žilu, kad si ne bi dao pustiti žile, nego bi samo promatrao orugje i govorio: O kako je to lijep nožić! O krasne li britve! Lijepoga li toka! Gdje je to načinjeno? Pusti sve to! Daj si pustiti žilu! To ima sad biti, a drugo na te ne spada.

Takovi su oni, koji ne paze na sadržaj govora, t. j. na ono, što im je potrebito, nego samo na riječi i sastavak ili na umjetnost. Takovi se ljudi vrlo dobro isporegjuju sa rešetom ili sitom, koje zrnje i fino brašno propušta, a za sebe zadržava samo pljevu i mekinje.

(2. Esdr. 3, 11.) U drugoj knjizi Ezdrinoj pripovijeda sv. Pismo: Kada je Ezdra čitao puku Izraelskomu zakon Gospodnji, nastade toliko ganuće megju ljudima i tolik plač i jauk, kad su naime sravnjivali svoja djela i svoj život s onim pravilom, što su ga slušali, da su Levite morali obilaziti te miriti i šutkati ljude, da navjestitelj zakona uzmogne nastaviti svoj govor. Isto se tako imaju slušati i ove propovijedi i govori, sa stidom i pokajanjem, sravnjujući svaki svoj život s onim, što čuje, i razmišljajući, kako smo sasvim drukčiji od onoga, što nam se govori, i kako smo daleko od savršenosti, što nam se ovdje preporučuje.

Treće, čime se prijašnje samo još potvrgjuje, jest, da svi promisle, kako ovi govori nemaju svrhe, da se reče što novo i izvanredno, nego da se dozovu u pamet obične i svagdanje stvari, što ih imamo pri ruci, i za njih se oduševimo. S tim mislima moramo

ih polaziti, jer samo tako, kad odložimo svaku radoznalost, crpst ćemo iz njih veliku korist. U tu je svrhu izrično naredio naš sv. Otac, da se u Družbi drže govori.

U trećem dijelu Ustanova, pošto je postavio Pravila, što ih (3. p. Const. c. 1. §. 28.) imamo u sumariju, kaže: «Svaki tjedan ili barem svakih petnaest dana neka se drže ove ili slične opomene, da se radi slaboće naše naravi ne zaborave i tako se prestanu izvršivati». Ovdje uz put (M. Nat. in decl. Const.) primjećuje naš otac Natal, tumačeći Ustanove: «Akoprem Ustanova kaže: svaki tjedan, ili barem svakih petnaest dana, to je ipak općenita navada u Družbi, da se to ne odgodi na drugi tjedan, nego da biva svakih osam dana». Družba odabra, što je bolje, i nitko nije mogao to bolje posvjedočiti do njega, koji je skoro obašao čitavu Družbu i znao dobro njenu općenitu navadu.

Potom ovi govori služe, da si dozovemo u pamet ono, što već znamo, te tako lako ne zaboravimo ono, što je dobro. Zato je potrebito, da nas na to često podsjećaju i to nam opetuju. Akoprem to imamo u pameti, to je ipak, da oživi naša volja i želja, potrebito, da nam se opet i opet o tom govori i stavlja pred oči naša dužnost, naši zavjeti i svrha, radi koje smo došli u Red. Jer sasvim je istinita ona rečenica sv. Augustina: «Brzo spoznajemo, ali kasno ili nigda ne izvršimo. *Praevolat intellectus, sequitur tardus vel nullus effectus*». Jer mnogo je slabija i bolesnija naša volja, da izvede ono, što je dužna, nego li razum, da to spozna. Zato nam se mora vrlo često jedno te isto govoriti, kao što je činio sv. apostol Pavao, kako to kaže Filipljanima: *«U ostalom, braćo moja, radujte* (Philip. 3, 1.) *se u Gospodinu! Jedno te isto vama pisati meni nije teško, ali vama je potrebito. — De cetero, fratres mei, gaudete in Domino: eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium»*. Apostolu nije manjkalo, što da kaže. On, koji je bio uznesen u treće nebo, mogao im je pripovijedati što nova i vrlo zanimiva; ali se ćutio obvezanim, da im kaže i opetuje jedno te isto, što im je bio drugda rekao, jer im to bijaše nužnije.

To je ono, na što mora gledati svaki, koji drži govore i propovijedi. On ne smije govoriti ono, što bi učinilo, da izgleda učeniji i izobraženiji, jer to bi značilo sama sebe propovijedati, nego ono, što će slušateljima više koristiti. A na to imaju paziti i slušatelji, i ne smije im dosaditi slušati stvari obične i koje već znaju, jer vide, koli su im potrebite, pošto ih ili nikako ne čine, ili barem ne onako savršeno, kako su dužni.

Četvrto, puno će nam koristiti, ako svaki uzme ono, što se kaže u govorima, kao da je za nj sama rečeno, a ne za druge. Mi ne smijemo slušati ove govore tako, kao što slušaju svjetovnjaci propovijedi. Neki veliki propovjednik reče jednoć: «Vi ste svi, što me slušate, kao oni, koji kod stolova dijele hranu. Kao što je njihov posao, da drugima dijele, a za se ništa ne ostave, tako i vi, kad me slušate, govorite: O kako je to dobro za ovoga! O kako je ovo izvrsno za onoga! O da je moj susjed ovdje, kako bi to bilo baš za nj! A vi sami za se ne ostavljate ništa. Ja hoću, da budete gosti na ovoj gozbi riječi Božje, a ne djelitelji hrane.

Mudrac kaže: «*Svaku pametnu riječ, što je čuje mudri, hvali* Eccli. 21, 18. *je i primjenjuje na sebe; ako je čuje raskošnik, mrzi je i baca za svoja legja. — Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit, et ad se adiiciet: audivit luxuriosus, et displicebit illi, et proiiciet illud post dorsum suum*». T. j on je primjenjuje na druge. Budimo dakle razboriti i neka svaki uzme za se ono, što se kaže, kao da bi se njemu samomu kazalo i s njim se samim govorilo, a ne s drugim; jer ono, što se čini, da drugomu dobro pristaje, možda će Matth. 7. 3. bolje pristajati tebi. Često vidimo trun u očima svoga susjeda, a ne vidimo brvna u svom vlastitom oku. Pa ako baš sad ne ćutiš, da je to potrebito za te, čuvaj to za budućnost, kad budeš trebao. To će vrijeme možda brzo doći. I tako imaš to uvijek uzeti, kao da je tebi i samo tebi rečeno.

Peto, čime se ovo bolje tumači, jest, da svi znaju i uvijek predmnijevaju, kako se ono, što se u ovim govorima kaže ili kori, ne govori zato, što je tobože sada u našoj kući, nego da ne bude toga nikada. Jer ljekarija, što prethodi bolest i čuva od nje, mnogo je bolja od one, koja poslije liječi. To je ono, što namjeravamo s Eccli. 18, 20. ovim govorima prema savjetu Mudraca: «*Prije bolesti uzmi lijek! — Ante languorem adhibe medicinam*». To činimo i mi potičući na dobro a koreći zlo, da niko ne padne u ono, za što već zna, da je zlo i bogibeljno. Zato bi bila velika pogrješka misliti, da se to kaže za koga drugoga. Još veća bi bila pogrješka, kad bi se to dapače reklo. Tu se ne misli nitko napose označiti. To ne bi bilo razborito niti od ikake koristi, nego dapače štetonosno. To bi značilo suditi i kriviti onoga, što drži govore, radi velikog zla.

Akoprem onaj, koji propovijeda ili drži govor, mora biti u tome oprezan i pomnjiv, ipak će biti vrlo dobro za onoga, što sluša, da uzme ono, što se kaže, kao da bi bilo za njega i samo za njega rečeno. Ne smije pak misliti, da govornik hoće tim njega misliti i označiti. To bi bila, kako smo rekli pogrješka. Ali svaki neka stavi ruku na srce, sravni svoja djela i svoj život s onim, što čuje i kaže: Zaista, sve je to za me rečeno, za me je to veoma potrebito! Bog mu je to postavio u usta na moju korist. Na taj ćemo način ubrati mnogo ploda.

O onom razgovoru, što ga je imao Krist, naš Otkupitelj, sa Samaritankom, pripovijeda sv. Evangjelje, da je ona otrčala i vi- Io. 4, 29. kala: «*Hodite, i vidite čovjeka, koji mi kaza sve, što sam učinila. — Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia, quaecumque feci*». Kad propovjednik u svom govoru kaže slušateljima ono, što se zbiva u njihovim dušama, tada je propovijed i govor dobar. To zadovoljava i proizvodi plod u slušateljima.

Šesto, na što moramo paziti, jest ovo: Riječ je Božja hrana i jelo za dušu. Zato moramo uvijek nastojati, da nešto izvadimo iz propovijedî i govorâ, i to zadržimo i sačuvamo u srcu, da nas poslije u našem djelovanju ojača i okrijepi. Sv. Grgur veli na one riječi D. Gregr. ho. 15. in Evang. Luc. 8, 15. Kristove: «*A koje je na dobroj zemlji, to su oni, koji u dobrom i najboljem srcu zadrže riječ, koju su čuli, i plod donose u strpljivosti. — Quod autem in terram bonam, hi sunt, qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia*». On kaže

na to ovo: Ne zadržati u želucu tjelesne hrane, što je tko jede, nego je odmah izbaciti, znak je teške i pogibeljne bolesti. Isto je tako, kad tko ne može zadržati u svom srcu riječi Božje, što je čuje, nego mu na jedno uho unigje a na drugo izagje.

«*U srcu sam svome sakrio riječi Tvoje, da ne sagriješim Tebi. —* Psal. 118. 11. *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*». Tako kaže prorok David. Ja sam sakrivao Tvoje riječi u svome srcu, da ne griješim, da se opirem napastima, da se oduševljavam za krepost i savršenost. Koliko puta se ne dogodi, da koga napade kaka napast i vidi se u kakoj pogibli, pa se sjeti koje rečenice sv. Pisma ili koje druge dobre riječi, što ju je čuo, i tako se ojača i ohrabri, i ćuti veliku pomoć? S tri je rečenice sv. Pisma Krist, naš Otku- Matth. 4, 3. pitelj, svladao i uništio tri napasti, s kojima je navalio na Nj gjavao.

Iz toga, što smo rekli, može se vidjeti, koli su ukora vrijedni oni, koji idu na ove govore i propovijedi samo iz uljudnosti, na njima spavaju, ili su rastreseni, misleći na druge stvari, što je jedno te isto. Za takove kaže sv. Evangjelje: «*Dolazi gjavao, i uzima riječ* Luc. 8, 12, Marc. 4, 15. *iz srca njihova, da ne vjeruju i da se ne spasu. — Venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant*». To su ptice grabežljive, što pozoblju zrno, što se posije, da ne iznikne. Možda je ona riječ, što si je izgubio, kada si spavao ili bio rastresen, bila sredstvo za tvoj napredak. Ali gjavao u svojoj zavisti, kojom zavidi tvoje dobro, nastoji na svaki mogući način, da ne uhvati korijena u tvom srcu.

Sv. Augustin kaže, da je riječ Božja kao udica, «koja tad hvata, kad se za nju što prihvati. *Quod tunc capit, quando capitur*». Čim riba zahvati udicu, već je uhvaćena i ulovljena. Tako i ti, kad prihvatiš i rado primiš riječ Božju, već si od nje uhvaćen. Zato nastoji gjavao toli jako, da te zapriječi, te je ne primiš, da ne budeš ti uhvaćen i tvoje srce ugrabljeno.

Zato nastojmo da idemo na govore i propovijedi s dužnom pripravnošću i slušamo tako riječ Božju, da nam uhvati srce i donese ploda. «*Budite izvršitelji riječi, a ne samo slušatelji, varajući* Jac. 1, 22. *same sebe. — Estote factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos*». Tako veli slavni apostol sv. Jakob. Ne varajte samih sebe, misleći, da ste sve učinili, ako ste samo slušali. «*Jer ako je tko slušatelj riječi a ne izvršitelj, taj je sličan čovjeku, koji promatra svoje vlastito lice u ogledalu; pošto se vidio, odlazi, i odmah zaboravlja, kakav je bio. — Quia si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suae in speculo: consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est, qualis fuerit*». Ovi ne će biti opravdani, nego samo oni, koji je djelom izvedu. «*Jer nijesu slušatelji zakona pravedni pred Bogom, nego će izvršitelji za-* Rom. 2. 13. *kona biti opravdani. — Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur*».

U «duhovnoj livadi», koju je sastavio Ivan Evirat, ili kako drugi hoće, sv. Sofronije, patrijarka Jerusalemski, a koja je odobrena od drugog sabora Nicejskog, pripovijeda se ovaj dogogjaj, koji ujedno navodi Teodoret u svojoj crkvenoj povjesti. Nekoga dana

Euzebije, svet muž, i neki drugi, po imenu Amijan, sjegjahu skupa i čitahu Evangjelje. Amijan je čitao, a drugi je tumačio. Tada se dogodi, da su nekoji poljodjelci radili na svojim njivama one poljane. Gledajući ih Euzebije rastrese se i nije pazio na čitanje. Amijan čitajući naigje na neku sumnju i reče Euzebiju, da mu je rastumači. Euzebije, koji nije pazio, reče mu, da to još jedanput pročita. Po tom uvidi Amijan, da je on bio rastresen kod ovog čitanja, ukori ga i reče: Nije čudo, da nijesi razumio riječi evangjeoskih kako treba, kad si se naslagjivao gledajući one, što rade.

Kad Euzebije ču ovaj ukor, tako se zastidi, da je zapovjedio svojim očima, da se nigda više ne smiju naslagjivati gledajući onu poljanu, pa ni zvijezde nebeske. I odmah otuda otide uskom stazom i povuče se u kolibu, iz koje nigda više nije izlazio za čitavog svog ostalog života. U ovom je uskom zatvoru živio četrdeset godina i više, sve do svoje smrti. Ali da osim razuma bude i nuždom prisiljen tu ostati, stavi si oko bokova željezni obruč a drugi još teži oko vrata, a ove željezne obruče sveže sa željeznim lancem, a lanac pričvrsti za tlo, da silom bude prignut i ne uzmogne ići, kamo bi htio, niti gledati više onu poljanu, pa niti više podignuti očiju k nebu. Tako se kazni sluga Božji za jednu jedinu nepazljivost i rastresnost, koje se učinio krivac kod tumačenja riječi Božje. Neka nam to bude na postigjenje, koji tako malo marimo za tolike rastresenosti, što ih pripuštamo.

Druga rasprava.

O savršenosti običnih djela.

Prvo poglavlje.

Naš napredak i naša savršenost sastoji u tome, da obična djela dobro obavljamo.

«*Što je pravedno, izvrši pravedno. — Iuste, quod iustum est, persequeris*». Gospod zapovjedi svome puku: Što je dobro i pravedno, čini dobro, pravedno i savršeno. Djelo našega napretka i savršenosti ne sastoji u tom, da nešto činimo, nego da to dobro i kako treba činimo, kao ni u tome, da je tko redovnik, nego da je dobar redovnik. Tako pisa i sv. Jeronim Paulinu: «Nije hvalevrijedno biti u Jerusalemu, nego u Jerusalemu dobro živjeti. *Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse laudandum est*». Veoma je cijenio ovaj Paulin sv. Jeronima, što je boravio na onim svetim mjestima, gdje je Krist, naš Gospodin, ovršio tajinstveno djelo našeg otkupljenja. A sveti mu Jeronim na to odvrati: Nije hvalevrijedno da tko živi u Jerusalemu, nego da u njem dobro živi. *Deut. 16, 20.* *D. Hier. ep. ad Paul. de instit. mon.*

Obično se navodi ova rečenica, da se opomenu redovnici, neka se ne zadovolje time, što su u Redu; jer kao što odijelo ne čini redovnika, isto tako ni mjesto, nego dobar i svet život. Nije dakle glavna stvar biti redovnik, nego biti dobar redovnik, kao niti obavljati redovničke vježbe, nego ih dobro obavljati. U onome, što se kazivalo o Kristu, kako pripovijeda Evangjelista sv. Marko: «*Sve dobro učini — bene omnia fecit*»; u ovome *dobro* sastoji sve naše dobro. *Marc. 7, 37.*

Stalno je, da sve naše dobro i sve naše zlo sastoji u tome, dali su nam djela dobra ili zla, jer smo mi takovi, kakova su nam djela. Ona govore jasno, što je tko. Po plodu se poznaje stablo. Sv. Augustin kaže, da je čovjek stablo, a djela da su plod, što ga ono donosi. I tako se po plodu djela poznaje, što je tko. Pa zato kaza Krist, naš Otkupitelj, o onim licumjercima i lažnim propovjednicima: «*Po rodovima njihovim poznat ćete ih. — A fructibus eorum cognoscetis eos*». T. j. po plodu njihovih djela poznat ćete, što su. A nasuprot kaže o samom sebi: «*Djela, koja ja činim u ime Oca svojega, ona svjedoče za me. — Opera, quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me*». «*I ako ne ćete meni vjerovati, djelima vjerujte. — Et si mihi non vultis credere, operibus credite*». Ova djela govore vam, tko sam. *D. Aug. de serm. Dom. in monte secundum Matth. lib. 2. c. 36.* *Matth. 7, 16.* *Io. 10, 25, 38.*

Ali djela ne kažu samo, što je tko u ovom životu, nego i što će tko biti u drugom; jer taki ćemo biti u drugom životu po sve

vijeke, kaka su nam djela bila u ovom životu. Gospodin Bog naš naime nagradit će i naplatiti svakoga po svojim djelima. To svjedoči sv. Pismo na mnogo mjesta, kako u starom tako i u novom Zavjetu. «*Jer ćeš svakomu vratiti po njegovim djelima.* — *Reddes unicuique iuxta opera sua*». A sveti apostol Pavao kaže: «*Što čovjek posije, to će i žeti.* — *Quae seminaverit homo, haec et metet*».

Psal 61, 13. Gal. 6, 8.

Ali prijegjimo više na pojedinosti i vidimo, koja su to djela, u kojima sastoji sve naše dobro, sav naš napredak i savršenost. Ja velim, to su obična, što ih obavljamo svaki dan: da dobro obavimo svagdanju molitvu, što je imamo obaviti; da dobro obavimo ispitivanje savjesti, što ga činimo; da slušamo i čitamo Misu, kako moramo; da svoje Časove i svoje usmene molitve molimo s počitanjem i pazljivošću; da se neprestano vježbamo u pokori i mrtvenju, i da dobro ispunimo svoju dužnost i ono, što nam posluh nalaže. U tome sastoji naš napredak i savršenost. Ako obavljamo ova djela savršeno, bit ćemo savršeni, a ako ih obavljamo nesavršeno, bit ćemo nesavršeni.

I u tom se razlikuje dobar i savršen redovnik od nesavršena i mlaka. Ne razlikuje se u tome, da jedan čini više ili drugo šta od drugoga, nego u tome, da ono, što čini, čini savršeno ili nesavršeno. Zato je jedan dobar i savršen redovnik, jer čini ove stvari dobro, a zato je drugi nesavršen, jer ih čini veoma mlako i nemarno. Što se tko više u tome usavrši i napreduje, to će biti savršeniji ili nesavršeniji.

U onoj priči, u kojoj izagje sijač, da sije svoje sjeme, bijaše, kako pripovijeda sv. Evangjelje, takogjer dobro sjeme i dobra zemlja; pa ipak donese jedan dio trideseterostruk, drugi šezdeseterostruk a treći stostruk plod. Time su, kažu sveci, naznačena tri stepena sluga Božjih, početnikâ, naprednikâ i savršenih.

Mi svi sijemo jedno te isto sjeme, jer svi činimo ista djela i obdržavamo jednu te istu regulu. Svi u isto vrijeme molimo i ispitujemo savjest. Od rana jutra pa do kasne večeri obavljamo djela posluha. Pa ipak je jedan bolji od drugoga. *Homini homo quid praestat?* Kolika je razlika, kako kažu, izmegju Petra i Petra? Kolika razlika izmegju redovnika i redovnika? Kod jednoga donesu djela, što ih sije, stostruk plod; jer ih obavlja s duhom i savršenošću. I to su savršeni. Kod drugoga donose plod, ali ne tolik, nego šezdeseterostruk. A to su oni, koji napreduju. Opet kod drugoga donese trideseterostruk plod. A to su oni, koji počinju Bogu služiti.

Vidi sad, kojima od ovih ti pripadaš! Dali pripadaš onima s trideseterostrukim plodom? Ne dao Bog, da itko pripada onima, za koje Apostol kaže, da grade na temelju Vjere drvo, sijeno i slamu, da izgori na dan Gospodnji. Gledaj, da ne činiš svojih djela iz taštine i iz obzira ljudskih, da se dopadneš ljudima i da te za nešto drže. Jer to bi značilo graditi drvo, sijeno i slamu, da gori barem u čistilištu. Nastoj, da ono, što činiš, činiš dobro i savršeno; a to znači graditi srebro, zlato i drago kamenje.

1. Cor. 3, 13.

Da u tom sastoji sav naš napredak i savršenost, vidi se iz slijedećeg. Sav naš napredak i savršenost sastoji u dvije stvari: da

činimo ono, što Bog hoće, da činimo, i da to činimo onako, kako On hoće, da činimo. Čini se naime, da se ne može više od toga tražiti ni očekivati.

Prvo naime, da činimo ono, što Bog hoće, da činimo, imamo već po Božjem milosrgju u Redu. Jedno od najvećih dobara i jedna od najvećih utjeha, što ih imamo mi, koji živimo pod posluhom, jest sigurnost, da je ono, što činimo, i čime se bavimo iz posluhnosti, ono što Bog hoće, da činimo. A to je prvo načelo Reda, uzeto iz Evangjelja i iz nauke svetaca, kako ćemo to dokazati, kad budemo raspravljali o poslušnosti. «*Tko vas sluša, mene sluša.* — *Qui vos audit, me audit*». Slušajući poglavara slušamo Boga i činimo Njegovu volju; jer to je ono, što Bog hoće, da činimo tada.

3. p. tract. 5. c. 10. et 12. Luc. 10, 16.

Preostaje nam još drugo, naime da sve činimo tako, kako Bog hoće, da činimo. T. j. da sve činimo dobro i savršeno; jer tako hoće On, da činimo. A to je ono, o čem sad govorimo.

U ljetoposima se cistercitskoga Reda pripovijeda ovo. Slavni sv. Bernardo bijaše jednoć sa svojim redovnicima na jutrenji. Tad opazi mnogo angjela, koji su bilježili i pisali, što su tamo redovnici činili i ujedno, kako su činili. O jednima pisahu zlatom, o drugima srebrom, o drugima opet tintom, a opet o drugima vodom — već prema pozornosti i duhu, s kojim je tko molio i pjevao. A o drugima ne pisahu ništa. Ovi naime bijahu samo tjelesno prisutni, a srce im i misli bijahu vrlo daleko, zabavljajući se nepristojnim stvarima. I pripovijeda, da je vidio takogjer, kako su angjeli osobito kod *Te Deum laudamus* nastojali, da se veoma pobožno pjeva, i da je iz usta nekojih, koji su ga počinjali, sukljao kao ognjeni plamen.

Neka dakle svaki promisli, kaka mu je molitva, i dali zaslužuje, da se piše zlatom ili tintom, ili vodom ili da se uopće ničim ne piše. Vidi, dali iz tvog srca i iz tvojih usta, kad moliš, suklja ognjeni plamen, ili zijevaš i protežeš se. Vidi, dali nijesi kod molitve samo tjelom, a duhom si kod nauka ili u službi, ili u poslu, ili kod drugih stvari, što ovamo ne spadaju.

Drugo poglavlje.

Moramo se veoma oduševiti za savršenost, kad nam ju je Bog učinio tako lakom.

Otac Natal, slavan muž naše Družbe radi svoje velike učenosti i kreposti, kad je došao pohoditi španjolske provincije, megju inim, što je osobito preporučio, bijaše, da se često ova istina stavlja pred oči, naime, da sav naš napredak i savršenost sastoji u tome, da dobro činimo pojedine, obične i svagdanje stvari, što ih imamo pri

ruci. Dakle napredak i poboljšanje života ne sastoji u tome, da umnožimo izvanredna djela, ni da obavljamo visoke i odlične službe, nego da savršeno vršimo obična djela Reda i službe, što nam ih naloži posluh, pa makar one bile najniže na svijetu; jer to je, što Bog od nas hoće. Na to dakle moramo upirati svoje oči, ako hoćemo da Bogu omilimo i postignemo savršenost.

Promotrimo dakle i uvažimo ovdje, kako malo treba, da budemo savršeni, naime da to možemo biti s onim istim, što i onako činimo, a da ne dodajemo ništa više.

To je vrlo utješno za sve i što nas mora veoma oduševiti za savršenost. Kad bi od tebe zahtijevali, da budeš savršen, izabrane i izvanredne stvari, kakova zanesenja i vrlo uzvišena razmatranja, mogao bi se kako ispričati i reći, da ne možeš ili da nemaš srca letjeti tako visoko. Kad bi zahtijevali od tebe, da se bičuješ svaki dan do krvi ili da postiš o kruhu i vodi, ili da hodiš bosonog i da nosiš neprestano pokornički pâs, mogao bi reći, da nemaš sila za to. Ali mi toga ne zahtijevamo od tebe niti u tom sastoji tvoja savršenost, nego jedino u tom, da dobro činiš, što činiš. S istim djelima, što ih činiš, možeš biti savršen, ako hoćeš. Trošak je već učinjen, ne treba da pridodaješ druga djela. Tko da se time ne oduševi za savršenost, kad nam je tako blizu te sastoji u tako jednostavnoj i lakoj stvari?

Govoraše Bog svomu puku, da ga oduševi za svoju službu i izvršivanje svoga zakona: «*Ova zapovijed, što ti je danas nalažem, nije nad tobom, niti daleko, niti na nebu postavljena, da možeš reći: Tko od nas može na nebo uzaći, da nam je donese, te je čujemo i izvršimo? Niti je postavljena preko mora, da se izgovoriš i kažeš: Tko će od nas moći preploviti more i donijeti je sve do nas, da mo-*
Deut. 30, 11. *žemo čuti i činiti, što je zapovjegjeno? — Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, nec in coelo situm, ut possis dicere: quis nostrum valet ad coelum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? neque trans mare positum, ut causeris, et dicas: quis ex nobis poterit transfretare mare, et illud ad nos usque deferre, ut possimus audire et facere, quod praeceptum est? — Nego je govor vrlo blizu tebe, u ustima tvojim, i u srcu tvom, da ga opslužuješ. — Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, et in corde tuo, ut facias illum*». To isto možemo reći o savršenosti, o kojoj sad raspravljamo.

D. Ant. abb. in ep. ad Fratr. Arsen.

Tako bi i sv. Antun opominjao i bodrio svoje učenike na savršenost. «Grci, kaže on, teže za znanostima, što su preko mora, a kraljevstvo je nebesko megju vama. *Graeci studia transmarina sectantur, regnum autem coelorum intra vos est*». Da nauče mudroslovlje i druge znanosti, daleko putuju i plove, puno se trude i izvrgavaju velikim pogiblima; ali se nama, da postignemo krepost i savršenost, što je prava mudrost, ne treba toliko mučiti niti izvrgavati tolikim pogiblima; nama ne treba ni iz kuće izaći, jer je
Luc. 17, 21. nalazimo u njoj, dapače u samima sebi. «*Kraljevstvo je Božje u vama. — Regnum Dei intra vos est*». U ovim običnim i svagdanjim stvarima, što ih činiš, sastoji tvoja savršenost.

Pita se vrlo često, osobito za duhovnih razgovora, kad se približava koje sveto vrijeme, kao Korizma, Došašće, Duhovi ili obnova zavjetâ, koja će nam sredstva pomoći, da se pripravimo za ovu obnovu ili za ovu Korizmu, ili da primimo Duha Svetoga ili novorogjeno Djetešce Isusa. I čut ćeš, gdje ti se predlažu mnoga sredstva i mnoga razmišljanja, i to je sve dobro; ali glavno sredstvo, kod koga moramo ostati, jest ovo, o kom baš raspravljamo, naime da se usavršujemo u onom, što obično činimo. — Ostavi se pogrješaka i nesavršenostî, što ih činiš u običnim i svagdanjim stvarima, i nastoj, da ih svaki dan činiš bolje i s manje pogrješaka; i to će biti vrlo dobra priprava ili najbolja za sve, što ćeš htjeti. Na to svraćaj osobito oči; a sva druga sredstva i razmišljanja neka ti služe u tu svrhu.

Treće poglavlje.

U čem sastoji dobrota i savršenost naših djela, i o nekojim sredstvima, da ih dobro činimo.

Ali promotrimo, u čem sastoji ova dobrota djelâ, da tako pronagjemo i sredstva, koja će nam pripomoći, da ih dobro obavljamo. Kažem u kratko, da sastoji u dvije stvari. Prvo i najglavnije je to, da ih činimo čisto radi Boga. Sv. Ambrozije pita, zašto je Bog kod stvorenja svijeta, kad je stvorio tjelesne stvari i životinje, odmah ih sve pohvalio? Bog stvori bilje i drveće, i stoji odmah pisano: «*I vidje Bog, da je dobro. — Et vidit Deus, quod esset bonum*». Bog stvori životinje, ptice i ribe, i stoji odmah takogjer pisano: »*I vidje Bog, da je dobro*». Stvori nebesa i zvijezde, sunce i mjesec, i kaže se odmah: «*I vidje Bog, da je dobro*». Sve ove stvari hvali odmah, čim ih je stvorio. Ali kad je došlo do stvorenja čovjeka, čini se, da je on sam ostao bez hvale, jer nije dodano: «*I vidje Bog, da je dobro*», kako je dodano kod svih drugih stvari. Kako je to otajstvo i što će tomu biti uzrok?

D. Ambros. l. inst. vir. ad Euseb. c. 3.

Gen. 1, 10. et 12. 18. 21. 25.

Znaš šta? odgovora svetac: Uzrok je tome, što ljepota i dobrota ostalih tjelesnih stvari i životinja sastoji u onoj vanjštini, što se izvana pokazuje, i nema u njima veće savršenosti do one, što se vidi očima. I za to su odmah pohvaljene. Ali dobrota i savršenost čovječja ne sastoji u vanjštini, što se izvana prikazuje, nego u nutrinji, koja je u srcu sakrivena. «*Sva je slava kraljevske kćeri iznutra. — Omnis gloria eius filiae regis ab intus*». T. j. sva ljepota čovjeka, koji je sin Božji, jest iznutra. A to je ono, što se dopada Božjim očima. «*Čovjek vidi ono, što se prikazuje, a Gospodin gleda na srce. — Homo enim videt ea, quae parent, Dominus autem intuetur cor*». Tako reče Bog Samuelu. Ljudi gledaju samo na ono, što je izvana, što se pokazuje izvana, i to im se dopada ili ne dopada. Bog pak gleda na nutarnjost srca; On gleda na cilj i namjeru, s kojom tko vrši

Psal. 44, 14.

1. Reg. 16, 7.

Vide infra Tract. 3. c. 1. n. 2.

svoja djela. Zato ne hvali odmah čovjeka, kad ga je stvorio, kao ostale stvorove. Namjera je korijen i temelj dobrote i savršenosti svih naših djela. Temelji se ne vide, ali oni su, koji suzdržavaju svu zgradu. Isto je tako s namjerom.

Drugo, što se zahtijeva za savršenost djelâ, jest, da činimo ono, što možemo, i koliko je do nas, da ih obavimo dobro. Nije dosta, da je tvoja namjera dobra. Nije dosta, da kažeš, da ih činiš za Boga, nego moraš nastojati, da ih obaviš, što bolje možeš, da njima ugodiš sve više Bogu.

To dakle neka bude prvo sredstvo, da činimo dobro djela, naime da ih činimo jedino radi Boga; jer to će doprinijeti, da ih činimo dobro i štogod bolje možemo, da tako njima sve više ugodimo Bogu. Makar nas ne vidjeli poglavari i makar nas ne gledali ljudi, sve biva samo za Boga.

Jednoć upita naš sveti Otac Ignacije nekog brata, koji bijaše nešto nemaran u svojoj službi: «Brate, za koga to činiš?» A ovaj odgovori, da to čini Bogu za ljubav. Nato reče naš sv. Otac: «Kažem ti istinu, ako budeš tako i nadalje radio, da ću ti dati tešku pokoru: jer kad bi to tako činio za ljude, ne bi bila tolika pogrješka, što činiš tako nemarno; ali kad to činiš za tako velikoga Gospodina, onda je vrlo velika pogrješka, što tako činiš».

Drugo sredstvo, što ga predlažu sveci za to kao vrlo uspješno, jest, da hodimo u nazočnosti Božjoj. Već Seneka govoraše, da si čovjek, željan kreposti i da dobro djeluje, mora utvarati, da ima pred sobom vrlo časnu osobu i koju uvelike štuje. Tada mora u svem tako raditi i govoriti, kao što bi radio i govorio, kad bi ona u istinu bila prisutna. «Živi tako, kako bi živio pred očima kaka dobra
Sen. ep. 25. i uvijek prisutna muža. *Sic vive, tamquam sub alicuius boni viri, ac semper praesentis, oculis*».

Ako bi dakle već to bilo dosta, da djelujemo dobro, koliko će nam više k tomu pripomoći, ako hodimo u nazočnosti Božjoj i imamo Boga vazda pred očima, razmišljajući, da nas On gleda, osobito kad to nije utvaranje, kao ono drugo, nego je u istinu i zbilja tako? Toliko nam puta to opetuje sv. Pismo: «*Oči su Gospodnje*
Eccli. 23, 28. *mnogo jasnije od sunca. One motre sve putove čovječje, i dubinu ponora, i proziru čovječja srca sve do najskrovitijih kutova. — Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, et profundum abyssi, et hominum corda intuentes in absconditas partes*».

Poslije u šestoj raspravi govorit ćemo napose o ovoj vježbi, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj, i pokazat ćemo, koli je izvrsna i korisna, i kako je štuju i preporučuju sveci. Ovdje ćemo samo spomenuti za našu svrhu, od kolike je ona važnosti, da dobro obavljamo svoja obična djela. To je tako važno, da hodanje u nazočnosti Božjoj, kako ćemo tamo reći, ne služi za to, da se samo ustalimo u njoj, nego da nam ona bude sredstvo, da dobro činimo djela, što ih činimo. Jer kad bi za to, da hodamo pozorno u nazočnosti Božjoj, nemarno i manjkavo vršili svoja djela, tada to ne bi bila prava pobožnost, nego prijevara.

Pridodaju nekoji još više i kažu, da ova nazočnost Božja, u kojoj se moramo vježbati, a koju nam sv. Pismo i sveci toliko preporučuju, sastoji u tome, da nastojimo vršiti svoja djela tako i tako savršeno, da se mogu pokazati pred Bogom, i da ne bude na njima ništa, što bi bilo nedostojno Njegova pogleda i Njegove prisutnosti: u kratko tako, kao što ih tko čini pred Bogom, koji ga gleda.

Čini se, da nam je to htio naznačiti i sv. evangjelista Ivan u Apoc. 4, 8.
svom Otkrivenju, gdje pripovijeda o svojstvima onih svetih životinja, što ih je vidio pred prijestoljem Boga, pripravne na Njegove zapovijedi. On kaže, da su iznutra i izvana, i naokolo, bile pune očiju. Imale su oči na nogama, oči na rukama, oči na ušima, oči na usnama, oči na samim očima. Time nam je naznačeno, da oni, što hoće savršeno služiti Bogu i biti dostojni Njegove prisutnosti, imaju gledati u svem, da ništa ne učine, što bi bilo nedostojno Božje prisutnosti.

I ti moraš biti pun očiju iznutra i izvana, da vidiš, kako radiš, i vidiš, kako hodiš, i vidiš, kako govoriš, i vidiš, kako slušaš, i vidiš, kako gledaš, i vidiš, kako misliš i kako hoćeš, i kako želiš, da u svemu tomu ne bude ništa, što bi moglo vrijegjati oči Božje, pred kojima stojiš.

To je najbolji način, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj. U prvoj knjizi Mojsijevoj stoji pisano o Enohu: «*I hodao je s Bogom* (što je isto kao *pred Bogom*) *i ne pojavi se više; jer ga uze Bog.* — Genes. 5, 24.
Ambulavitque cum Deo, et non apparuit; quia tulit eum Deus». Na ove riječi kaže Mudrac i sv. apostol Pavao: «*Enoh omilje Bogu, i bi pre-* Eccli. 44, 16.
nesen u raj. — Enoch placuit Deo, et translatus est in paradisum». Hebr. 11, 5.
Time nam oni jasno pokazuju, da je sve jedno hoditi uvijek s Bogom ili pred Bogom, i dopasti se Bogu, jer tumače jedno drugim.

A i sv. Augustin i Origen tumače ovako ono, što kaže sv. Pismo D. August. l.
u drugoj knjizi Mojsijevoj. Kada je naime došao Jetro, da vidi svoga quaestion. in
zeta Mojsija, sakupiše se Aron i svi knezovi Izraelski, da jedu s njim Exod. q. 66.
pred Bogom. «*Ut comederent panem cum eo coram Deo*». Oni kažu et Orig. ho 11.
na to: Time se ne će kazati, da su se sakupili, da jedu pred Ša- in eundem
torom ili Kovčegom, jer toga još ne bijaše; nego da su se sakupili Exodi locum.
na čast, te jedu i piju i provesele se s njime, ali s takom pobož- Exod. 18, 12.
nošću i svetošću, i s takom čednošću, kao kad bi tko jeo pred Bogom. Veoma su nastojali, da se ništa ne dogodi, što bi moglo uvrijediti Njegove Božanske oči.

Tako hode pravednici i savršeni pred Bogom u svim svojim djelima, dapače u jednostavnim i za život čovječji potrebitim djelima. «*Neka se pravednici*», kaže Prorok, «*goste i raduju pred licem Božjim,* Psal. 67, 4.
i vesele u radosti. — Iusti epulentur, et exsultent in conspectu Dei, et delectentur in laetitia». Neka to bude tako, da se sve može pokazati pred očima Božjim! Neka ništa ne bude, što bi bilo nedostojno Njegove prisutnosti.

Na taj se način, kažu takogjer mnogi sveci, ispunjava ono, što Luc. 18, 1.
kaže Krist, naš Gospodin, u Evangjelju: «*Treba uvijek moliti, i ne* Thess. 5, 17.
sustati. — Oportet semper orare, et non deficere». Isto tako ono, što kaže sv. Pavao Tesalonićanima: «*Molite bez prestanka! — Sine inter-*

missione orate». Oni kažu, da onaj uvijek moli, koji uvijek dobro radi. Tako kaže sv. Augustin na one riječi Psalmiste: «*Čitav dan ću navješćati hvalu Tvoju.* — *Tota die laudem tuam*». «Hoćeš li, kaže on, vrlo dobro sredstvo, da možeš čitav dan Boga hvaliti? Štogod činiš, čini dobro, i hvalio si Boga. *Quidquid egeris, bene age, et laudasti Deum*». To isto kaže i sv. Hilarije: »Do toga, da neprestano molimo, dolazimo tako, da vršimo djela, koja su Bogu ugodna i vazda na Njegovu slavu; jer je cijeli život sveta čovjeka sama molitva. Pa kad tako živi po zakonu danju i noću, tada će biti njegov život danju i noću samo razmišljanje zakona. *Per hoc enim efficitur, ut sine intermissione oremus, cum per opera Deo placita, et in gloriam ejus semper exercita, sancti cujusque viri vita omnis oratio fit; ac sic secundum legem noctu dieque vivendo, vita ipsa nocturna legis erit et diurna meditatio*».

D. August super Psal. 34 conc. 2. in fin. Psal. 34, 28.

D. Hil. in Psal. 1. super illud: in lege ejus meditabitur die ac nocte.

«*Hvalite Ga sunce i mjesec, hvalite Ga sve zvijezde, i svijetlo!* — *Laudate eum sol et luna, laudate eum omnes stellae, et lumen*». Na ovaj stih Psalma pita sv. Jeronim, kako hvali Boga sunce i mjesec, svijetlo i zvijezde? I odgovara: «Tako, da ne odustaju od svog djelovanja i službe. Njihovo djelovanje jest hvala Boga. *In eo, quod a suo officio et servitio non recedunt: servitium ipsorum laus Dei est*». Oni hvale Boga time, da Bogu vazda služe i ono čine, za što su stvoreni. To znači neprestano hvaliti Boga.

D. Hier. in Psal. 148, 3.

Tko zato dobro obavlja svoju službu, tko dobro vrši svagdanje i obične redovničke vježbe, taj uvijek hvali Boga i moli bez prestanka. To možemo potvrditi s onim, što kaže Duh Sveti po Mudracu: «*Tko opslužuje zakon, umnožava molitvu. Spasonosna je žrtva obdržavati zapovijedi i odstupati od svake nepravednosti.* — *Qui conservat legem, multiplicat orationem: sacrificium salutare est attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate*». Iz toga se dakle jasno vidi, od kolike je važnosti i savršenosti, da obična djela, što ih činimo, činimo dobro; jer to znači umnožiti molitvu i bez prestanka moliti, i hoditi u nazočnosti Božjoj. To je vrlo spasonosna žrtva i Bogu veoma ugodna.

Eccli. 35, 1. Vulgata correcta legit: oblationem.

Četvrto poglavlje.

Drugo sredstvo, da dobro obavljamo djela, jest, da ih tako obavljamo, kao da ne bi imali ništa drugo činiti.

Treće sredstvo, da dobro vršimo djela, sastoji u tome, da vršimo svako djelo, kao da ne bi imali ništa drugo činiti; da dakle obavljamo svoju molitvu, čitamo Misu, molimo svoju krunicu i svoje časove tako, kao da ne bi imali ništa drugo činiti do toga. To isto vrijedi o svim drugim djelima.

Tko nas tjera? Obavljajmo bez ikakve smetnje svoja djela, i neka jedno drugo ne priječi, nego pazimo uvijek na ono, što nam

je baš sada činiti. Ne mislimo dakle kod molitve na nauke, ni na službu ni na poslove; jer to samo služi, da nas smeta u molitvi i da ne obavimo ni jedno ni drugo dobro. Čitav ostali dan preostaje za službu, za nauke i druge poslove. «*Sve ima svoje vrijeme.* — *Omnia tempus habent*». «*Dosta je svakomu danu zla svoga.* — *Sufficit diei malitia sua*».

Eccle. 3, 1. Math. 6, 34.

To je sredstvo tako shodno i razborito, da su ga i pogani bez svijetla vjere učili, da što s većim počitanjem opće s onima, koje držahu za bogove. Odatle ona stara poslovica: «*Adoraturi sedeant!*» T. j. Koji hoće općiti s bogovima, neka to čini sjedeći, pozorno i mirno, a ne hodeći i rastreseno. Plutarh pripovijeda o velikom štovanju i strahopočitanju, s kojim su se svećenici njegova vremena približavali svojim bogovima. On kaže: Dok je svećenik prikazivao žrtvu, neprestano je vikao glasnik glasno ove riječi: «*Hoc age, hoc age!*» T. j. Čini to, što činiš. Pazi na to, što činiš; ne budi rastresen! Pazi na posao, što ga sad obavljaš!

Paul. Manut. in adag. Plutarc.

Sredstvo dakle, što ga ovdje navodimo, jest, da nastojimo biti posvema u onome, što činimo. Moramo se svakog djela, što ga činimo, tako prihvatiti i u nj se tako zadupsti, kao da ne bi imali ništa drugo činiti. *Hoc age*! Čini to, što činiš! Zadubi se u to! Upotrijebi svu skrb i marljivost za sadašnje, pusti megjutim na stranu sve drugo, i tako ćeš svako djelo dobro ovršiti. «Što je sad sila, činimo! *Quod nunc instat, agamus*».

Aristipp. ap. Aelian. lib. 14. var. hist.

Neki filozof dokazivaše, kako moramo paziti samo na ono, što sad činimo, a ne na prošlo i buduće. I navagjaše ovaj razlog: Samo je sadašnje u našoj vlasti, a ne prošlo i buduće. Ono je prošlo i nije više u našoj vlasti; za drugo ne znamo, dali će doći.

O da bi mogli dotle doći i tako biti gospodari samih sebe, svojih misli i svoje mašte, da ne bi ni na što drugo mislili, nego na ono, što nam je baš sada činiti! Ali je tolika nestalnost našega srca, a s druge strane tolika zloba i lukavost vraga, da se služi ovom nestalnošću i udahnjuje nam misli i brige za ono, što nam je poslije činiti, da zapriječi i pomete ono, što nam je sad činiti.

To je vrlo općenita, škodljiva i pogubna napast neprijateljeva; jer time hoće učiniti, da nigda ništa ne činimo dobro. Zato ti gjavao udahnjuje u molitvi misli na poslove, na nauke, na službu i predstavlja ti, kako bi ono činio dobro, samo da molitve, koju baš sad obavljaš, ne obaviš dobro. A mjesto toga predstavlja ti hiljadu načina, kako bi poslije mogao drugo šta dobro učiniti. To drugo sad ne činiš, a poslije kad ti bude to činiti, predstavljat će ti opet što drugo, da i toga dobro ne učiniš. Tako nas neprestano vara, da ništa dobro ne učinimo. «*Vrlo dobro znamo njegove misli.* — *Non enim ignoramus cogitationes ejus*». Pusti na miru buduće stvari i ne brini se sada za to. Makar to bilo poslije i dobro, sad nije dobro na to misliti.

2. Cor. 2, 11.

A kad ti dogje ova napast pod izlikom, da se poslije ne ćeš sjećati toga, što ti sad dolazi na pamet; po tom ćeš baš vidjeti, da ta misao nije od Boga, nego napast gjavla; jer Bog nije prijatelj smetnje, nego prijatelj mira i pokoja, reda i sklada. I tako onaj, koji ti uzima mir i pokoj, i narušava red stvarî, nije Bog, nego gjavao,

koji je prijatelj smetnje i nemira. Protjeraj ga i uzdaj se u Boga; On će ti, ako sad činiš, što moraš, u svoje vrijeme podijeliti, što trebaš, i to u obilnoj mjeri.

Isto tako, ako ti za vrijeme duhovnih vježbâ dogje na pamet kaki dobar razlog, pametna misao, dobar dokaz i riješenje koje tačke, otjeraj sve to i budi osvjedočen, da tim ne ćeš ništa izgubiti, nego dapače dobiti. Veli sv. Bonaventura: «Znanost, što se kreposti radi prezire, nalazi se poslije po kreposti u mnogo većoj mjeri. *Scientia, quae pro virtute despicitur, per virtutem postmodum melius invenitur*». Otac Avila kaže: «Kad ti dogje na pamet u nevrijeme briga, reci: Moj mi Gospodin za sada nije ništa od toga naložio; i zato mi ne treba na to misliti. Kad mi moj Gospodin to naloži, onda ću se time baviti».

D. Bonav. in spec. disp. p. 2. c. 7.

M. Avil. tom. 3. ep.

Peto poglavlje.

Još jedno sredstvo, koje sastoji u tom, da činimo svako djelo tako, kao da bi bilo posljednje u našem životu.

Četvrto sredstvo, što ga navode sveci, da dobro obavljamo djela, jest, da činimo svako djelo tako, kao da bi bilo posljednje u našem životu. Podučavajući sv. Bernardo redovnika, kako se ima vladati u svojim djelima, opominje ga: neka kod svakog djela kaže samomu sebi: «bi li to činio, kad bi morao sada umrijeti? *In omni opere suo dicat sibi ipsi: si modo moriturus esses, faceres istud?*» A sv. Bazilije kaže: «Vazda neka lebdi pred tvojim očima posljednji dan. Kad u jutro ustaneš, dvoji, dali ćeš dočekati večera. A kad položiš u krevet uda svoja na počinak, ne misli, da ćeš zore dočekati, da se tim lakše možeš sačuvati od svih opačina. Mnogi umiru naglo i iznenada. *Semper ante oculos tuos versetur ultimus dies. Cum enim diluculo surrexeris, ad vesperum te ambigas pervenire: cum in lectulum ad quiescendum membra tua posueris, noli confidere de lucis adventu, ut facilius te possis refraenare ab omnibus vitiis*». To je veoma uspješno sredstvo, da sve dobro činimo.

D. Bernard. in spec. mon.

D. Basil. instr. ad filium spirit.

Kemp. l. 1. c. 23. n. 3.

Tako čitamo i o sv. Antunu, da je vrlo često ovako opominjao svoje učenike, da ih oduševi za krepost i da savršeno obavljaju svoja djela. Isto tako i neki drugi reče: «Misli da je svaki dan za te posljednji osvanuo. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum*». Kad bi svako djelo tako činili, kao da bi morali odmah nato umrijeti i kao da bi bilo ono posljednje, tad bi ga drukčije i savršenije činili. O kako bih čitao svetu Misu, kad bih znao, da je to posljednje djelo, što ga imam još ovršiti u svom životu, i da mi ne preostaje više vremena, da što učinim i zaslužim! O kako bih obavio svoju molitvu, kad bih znao, da je to posljednja i da nema više vremena, da prosim Boga za milosrgje i oproštenje svojih grijeha! Zato kaže poslovica: Ako hoćeš znati moliti, hajde na more! Sasvim se drukčije moli, kad je smrt za vratom.

Horat. lib. 1. ep. 4.

Pripovijeda se o nekom svećeniku redovniku, slugi Božjemu, da se svaki dan običavao ispovijedati prije svete Mise. Na koncu svoga putovanja oboli. Njegov poglavar vidje, da je bolest na smrt, pa mu reče: «Oče, vrlo je zlo; ispovjedite se, kao da ćete umrijeti». Bolesnik podiže svoje ruke k nebu i reče: «Blagosloven i hvaljen bio Gospodin! Već je više od trideset godina, što sam se svaki dan tako ispovijedao, kao da bih morao odmah umrijeti. Tako sada ne trebam više, nego da se izmirim s Bogom, kao da bih htio Misu čitati».

Ovaj je hodio pravim putem. I mi moramo tako hoditi. Svaki put se moramo tako ispovjediti i tako pričestiti, kao da bi imali umrijeti; a tako ima biti sa svim našim djelima. I tako ne bi nam trebalo na čas smrti reći, da se ispovjedimo, kao da ćemo umrijeti, nego da se samo izmirimo s Bogom, kao da ćemo se pričestiti.

Ako budemo tako hodili, naći će nas smrt uvijek dobro pripravne, i nigda nas ne će iznenaditi. To je najbolja molitva i najbolja pobožnost, da se sačuvamo od nagle smrti: «*Blago onomu slugi, kojega, kad gospodar njegov dogje, nagje, da tako čini. — Beatus ille servus, quem cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem*». Tako kaže Krist, naš Gospodin. Tako je živio i sveti Job. «*Sve dane, što ih sad vojujem, čekam, dok dogje promjena moja. — Cunctis diebus, quibus nunc milito, exspecto, donec veniat immutatio mea*». T. j. sve dane ovoga života očekujem drugi život i svaki dan držim, da mi je posljednji. «*Zvat ćeš me, i ja ću ti odgovoriti. — Vocabis me, et ego respondebo tibi*». Zovi me, Gospodine, u koji hoćeš dan, jer sam gotov i pripravan, da Ti odgovorim i slijedim Tvoj glas u vrijeme i čas, kad Ti se svidi, da me pozoveš.

Matth. 24, 46.

Job. 14, 14.

Jedan od najboljih znakova, da spoznamo, dali tko dobro i upravno hodi s Bogom, jest, ako je uvijek pripravan i gotov, da odgovori Bogu, zvao ga ma u koje vrijeme i za kojeg mu drago djela, što ga čini. Ne govorim ovdje o nepogrješivoj sigurnosti, koje u ovom životu ne možemo imati bez osobite objave, nego o vjerojatnim i moralnim zaključcima, što ih možemo imati. Važan i osobit zaključak jest, ako bi bio zadovoljan, da te smrt snagje u ovo vrijeme, u ovoj prigodi i u ovom djelu, što ga baš sada činiš.

Zato se pitaj uvijek, dali bi bio pripravan kao Job Bogu odgovoriti, kad bi te ovaj čas pozvao! Kušaj se vrlo često u tom! Pitaj vrlo često samoga sebe: Dali bih se veselio, kad bi smrt sad došla? — Kad bih mislio na to i pitao o tom samoga sebe, pa bih vidio, da bih se veselio, kad bi me smrt zatekla baš sada, u ovom času i kod ovog djela, što ga činim, mogao bih suditi, da hodim dobro; i to bi me donekle umirilo. Ali kad bih želio, da smrt sad ne dogje niti me zatekne u ovoj službi, u ovom poslu i u ovoj prigodi, nego da dogje malo kasnije, dok svršim ovaj posao, koji mi se sad mota po glavi i rastresuje me; tada to nije dobar znak. Nasuprot mi je to jasan dokaz, da se ne brinem za svoj napredak i da ne živim kao dobar redovnik. «Da ti je savjest dobra», kaže onaj sveti muž, «ne bi se mnogo bojao smrti». Jer je

Thom. a Kemp. l. 1. c. 23. n. 1.

se bojiš toliko, znak je, da te tvoja savjest grize u čemu i da ne stoje dobro tvoji računi. Bolje se bojati grijeha nego li smrti.

Upravitelj, kojemu su računi u redu, želi dapače, da se oni od njeg zahtijevaju. A koji ne drži računâ u redu, boji se, da se od njeg ne zahtijevaju. Uvijek se izgovara i odvlači, dokle može.

Vita s. Franc. de Borgia, l. 4. c. 5.

Naš Otac sv. Franjo Borgija govoraše, da će biti dobra vježba za redovnika, ako se dvadeset četiri puta na dan prenese u čas smrti, i da je tada dobro s njim, ako može svaki dan reći: *«Svaki dan umirem. — Quotidie morior».* Neka se dakle svaki vrlo često pozove na račun i o tom ispita samoga sebe. Ako vidiš, da nijesi pripravan ni raspoložen za smrt, tad nastoj, da se dobro pripraviš za ovaj važni čas. Misli si, da moliš Gospodina, da ti podijeli za to još nekoliko dana života, i da ti ih On i zbilja podijeli. Okoristi se tim vremenom i gledaj, da u njem tako živiš, kao da bi morao odmah umrijeti. Blago onomu, koji tako živi, kako bi želio na čas smrti, da je živio!

1. Cor. 15, 31.

Thom. a Kemp. ibid.

To je jedan od najkorisnijih predmeta, što ih običavamo propovijedati vjernicima, naime da tako živu, kako bi željeli na čas smrti, da su živjeli, i da ne odgagjaju i nadalje svoga obraćenja i pokore, «jer je sutrašnji dan nesiguran i tko zna, hoćeš li ga doživjeti». Sv. Grgur kaže: «Koji je pokajnicima obećao oproštenje, nije obećao grješnicima sutrašnjega dana. *Qui poenitentibus veniam spopondit, peccantibus crastinam diem non promisit».*

D. Greg. hom. 12. in Evang.

Obično se kaže, da nije ništa sigurnije od smrti i ništa nesigurnije od časa smrti. Ali još više od toga kaže Krist u Evangjelju: *«I vi budite spremni, jer u koju uru ne mislite, doći će Sin čovječji. — Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet».* Akoprem ovo govori o sudnjem danu, možemo s pravom to razumijevati i o ovoj uri; jer tada će se držati posebni sud svakomu pojedinomu. Što se pak na ovom osudi, ne će se promijeniti, nego samo potvrditi na općenitom sudu.

Luc. 12, 40.

Zato kaže Krist, naš Gospodin, da ova ura ne samo nije nesigurna, i ne znaš, kad će doći, nego da će Gospodin doći u uru, kad ne budeš na to mislio i kad budeš možda najbezbrižniji. To isto kaže i sv. Pavao: *«Kao tat u noći, tako će doći. — Sicut fur in nocte, ita veniet».* A sv. Ivan u Otkrivenju: *«Doći ću k tebi kao tat, i ne ćeš znati, u koju ću uru doći k tebi. — Veniam ad te tamquam fur, et nescies, qua hora veniam ad te».* Tat ne kazuje toga unaprijed, nego dapače čeka, kad su svi najbezbrižniji i u tvrdom snu.

1. Thess. 5, 2.

Apoc. 3, 3.

Zato nas ovom istom prispodobom uči Krist, naš Gospodin, kako se moramo vladati, da nas smrt ne zatekne naglo i nepripravne. *»A ovo znajte, da bi, kad bi znao domaćina, u koju će uru doći tat, dakako stražio, i ne bi dao potkopati kuće svoje. — Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam».* Kad bi to znao, mogao bi se na to pripraviti; ali jer ne zna ure, dali će doći o prvoj straži ili oko ponoći, ili u jutro, to je uvijek pripravan, da tat ne provali i orobi mu kuću. Tako, veli Gospodin, morate i vi biti uvijek i po sve vrijeme spremni, jer će doći smrt u uru, u koju ne mislite.

Luc. 12, 39.

D. August. in Psal. 144. D. Greg. hom. 13. in Evang.

Na ovo primjećuju sveti Oci, da je veliko milosrgje Gospodnje, što nam je nesigurna smrtna ura, da budemo uvijek na nju pripravni. Kad bi naime ljudi znali, kad će ona doći, postali bi uslijed ove sigurnosti posve bezbrižni i mnogo bi griješili. Ako sada, kad su nesigurni i ne znaju njene ure, tako bezbrižnu živu, što bi istom tada činili, kad bi sigurno znali, da ne će umrijeti tako brzo?

D. Bonavent. de profectu Relig. l. 1. c. 17.

Sv. Bonaventura kaže: Gospodin je zato htio, da nam uvijek bude nesigurna smrtna ura, da malo držimo do vremenih stvari i ne zadubimo se u njih, jer ih možemo svaku uru i svaki čas izgubiti, kako to reče Bog onom škrtom bogatašu, o kom pripovijeda sv. Luka: *«Lugjače! ovu noć iskat će dušu tvoju od tebe, a što si spremio, čije će biti? — Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te, quae autem parasti, cuius erunt?»* Zato prionimo svojim srcem uz ona bogatstva, koja nikada ne će proći.

Luc. 12. 20.

Bit će dakle dobro, da ono, što drugima propovijedamo, svratimo takogjer na same sebe, kako nas opominje Apostol: *«Koji dakle drugoga učiš, ne učiš samoga sebe! — Qui ergo alium doces, te ipsum non doces».* Jedna od najobičnijih napasti, kojima gjavao zavodi ljude, jest, da im sakriva ovu toli jasnu i očitu istinu, grabi im je ispred očiju i čini, da zaborave i ne misle na to, uvjeravajući ih, da je još dosta vremena za jedno i za drugo, i da će se poslije popraviti i živjeti drukčije.

Rom. 2, 11.

S ovom napašću zavodi i mnoge redovnike, nagovarajući ih, da odgagjaju svoj napredak sve dalje. Kad svršim svoje nauke, kad se riješim ove službe i dovršim ovaj posao, tad ću pravo činiti svoje duhovne vježbe, svoje pokore i svoja mrtvenja. Nesretni čovječe! ako umreš u naucima, u što će ti služiti tvoja znanost, radi koje si postao mlak u kreposti, ako ne kao slama i sijeno, da tim većma goriš u drugom životu, kako kaže Apostol? Okoristimo se dakle onim, što govorimo drugima: *«Liječniče, izliječi se sam! — Medice, cura te ipsum».* Liječi i samoga sebe tim lijekom, jer ga jako trebaš.

1. Cor. 3, 12. Luc. 4, 23.

Šesto poglavlje.

Drugo sredstvo, da djela dobro obavljamo, jest, da pazimo samo na današnji dan.

Peto sredstvo, koje će nam takogjer veoma pomoći i oduševiti nas, da dobro i savršeno obavljamo obična djela, jest, da pazimo samo na današnji dan. Akoprem se čini, da se ovo sredstvo ne razlikuje od prijašnjega, ipak se razlikuje od njega, kako će se vidjeti tečajem rasprave.

Što je obično uzrok, da mnogi klonu duhom i popuste na putu kreposti, i napast, s kojom to gjavao nastoji postići, jest, da im predstavlja: Jeli moguće, da ćeš moći toliko godina živjeti tako

oprezno, tako tačno i savjesno, uvijek se trapeći i obuzdavajući, mrtveći svoj tek i uništujući u svemu svoju volju? — Sve im to predstavlja gjavao kao nešto vrlo teško i kao život, koji se ne može dugo podnositi.

Vita P. N. Ign. c. 6. Tako čitamo o našem sv. Ocu Ignaciju, da je, kad se povukao u Manrezu, da čini pokoru, megju ostalim napastima, s kojima je tamo gjavao na nj navaljivao, bila ova: Kako ćeš moći podnositi život tako strog kao ovaj, sedamdeset godina, što ti ih je još proživjeti?

Proti ovoj dakle napasti jest upravo ovo sredstvo. Ne računaj na mnogo godina ni na mnogo dana, nego samo na danas. To sredstvo sasvim odgovara našoj slaboći. Jer tko se ne će odvažiti i prisiliti, da proživi dobro jedan dan i da obavi koliko je do njega svoja djela savršeno? — To je način, što nam ga preporučuje naš sv. Otac Ignacije u posebnom ispitivanju savjesti, u kojem nam takogjer nalaže, da stvaramo odluke od po dana do po dana. N. pr. odsada do podne bit ću čedan ili ću obdržavati šutnju, ili biti strpljiv. Na ovaj će ti način biti lako i snosljivo ono, što bi ti možda bilo veoma teško, kad bi uzeo uopće: Nigda ne ću govoriti, uvijek ću se obuzdavati, uvijek ću biti skroman i sabran.

Ovim se sredstvom služio onaj redovnik, o kom se čita u životu Otaca, da ga je veoma mučila proždrlost. Već ranim jutrom spopao bi ga takav glad i takova slaboća, da nije mogao izdržati. Da ne prestupi svetog običaja onih redovnika, te ne jede do tri sata po podne, služio se ovom lukavošću. U jutro rano govoraše sam sebi: «Da si ne znam kako gladan, šta je to čekati do devet sati? Tada ćeš moći jesti». Kad je bilo devet sati, govoraše: Zaista, moram se siliti i ne smijem jesti do dvanaest sati. Kad sam mogao čekati do devet sati, moći ću i do dvanaest. Tako mu je prošlo i to vrijeme. U dvanaest sati umočio bi kruh u vodu i govorio: Dok kruh odmekne, treba čekati do treće ure. Kad sam dosada čekao, nije vrijedno, da radi dva ili tri sata prekršim običaj redovnički. Kad je bilo tri sata, obavio bi svoje molitve i jeo.

Tako je činio više dana, varajući sama sebe ovim kratkim rokovima. Kad je jednoga dana u tri sata sjeo, da jede, opazi, kako se uzdiže dim iz košarice, u kojoj je imao kruh, i izlazi kroz prozor ćelije. Bio je to zli duh, koji ga je napastovao; jer od tog časa ne oćutje nigda više onog glada niti one krive slaboće, kako ju je prije ćutio. Sad je mogao dva dana biti bez jela, a da nije ćutio muke. Tako ga nagradi naš Gospodin za pobjedu, što je bijaše izvojštio nad svojim neprijateljem, i za borbu, što je bijaše podnio.

Zato smo rekli, i to ne bez razloga, da ovo sredstvo veoma odgovara našoj slaboći. Ono nas naime kao bolesnike i slabiće malo po malo vodi naprijed, da nas tako ne uplaši muka. Kad bi bili jaki i revni, i veoma ljubili Boga, tada ne bi trebalo, da se ovako po malo hrabrimo i jačamo, da nam se muka i poteškoća pričinja manjom. Pravi bo sluga Božji ne gleda na dugo vrijeme ni na mnogo godina. Njemu se dapače čini sve vrijeme prekratko, da služi Bogu, i svaka muka premalena. Takav ne treba, da se ovako malo po malo hrabri i jača.

D. Bern. ep. 253. ad Abb. Gurin. To isto kaže vrlo dobro sv. Bernardo: «Sluga se Božji ne posvećuje Božanskoj službi na godinu dana, ili na neko vrijeme kao najamnik, nego na vijeke. *Non enim ad annum, vel ad tempus, instar mercenarii, sed in aeternum divino se mancipat famulatui*». S jakom se voljom žrtvuje pravi sluga Božji službi Božjoj, a da ne misli na mjeru ili na svršetak. «Čuj riječ pravednika: Na vijeke ne ću zaboraviti pravda tvojih, jer si me po njima oživio . . . Nagnuo sam srce svoje, da vrši naredbe tvoje na vijeke. *Audi vocem iusti dicentis: In aeternum non obliviscar iustificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me . . . Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in aeternum*». «Ne traje dakle njegova pravda za vrijeme niti nekoliko vremena, nego po sve vijeke. *Non igitur ad tempus proinde iustitia eius manet, non aliquanto tempore, sed in saeculum saeculi*». I jer se žrtvovao i odlučio da služi Bogu bezuvjetno i neograničeno, a nije rekao, niti se ograničio na godinu ili tri godine dana, da će to činiti, zato će i njegova nagrada i plaća biti beskrajna i vječna. «Zato vječni glad pravednikov zaslužuje vječnu okrepu. *Sempiterna itaque iusti esuries sempiternam meretur refectionem*».

Sap. 4, 13. «*Svršivši u kratko ispunio je mnogo vremena. — Consummatus in brevi explevit tempora multa*». Ove riječi Mudračeve tumači sv. Bernardo ovako: Pravi pravednik proživi u malo vremena i u malo dana života mnogo godina. Jer on ljubi Boga tako jako i toliko želi, da Mu služi, da bi Mu, kad bi živio sto godina ili dapače sto tisuća godina, uvijek služio sve više i više. I zato mu se radi ove želje i odluke i kratko vrijeme njegova života uračunava, kao da je zbilja sve to vrijeme tako živio, jer će ga Bog nagraditi prema njegovoj želji i odluci.

Genes. 29, 20. To su pravi muževi, to junaci kao Jakob, komu se radi velike ljubavi, što ju je imao prama Raheli, malo činilo služiti za nju sedam godina i još drugih sedam godina «*One su mu se činile kao malo dana radi velike ljubavi. — Videbantur illi pauci dies prae amoris magnitudine*».

Sedmo poglavlje.

Drugo sredstvo jest, da se priučimo dobro obavljati djela.

Onaj veliki i vrlo stari filozof, Pitagora, savjetovaše vrlo dobro svoje učenike i prijatelje, kako će postati kreposni i krepost im biti laka i ugodna. Govoraše im ovako: «Neka si svaki odabere najbolji način življenja! Ne pazite na to, ako vam se s početka bude činio mučan i težak, jer će vam poslije postati navikom veoma lagan i ugodan». To je glavno sredstvo, a koje moramo i mi upotrebljavati, ne toliko zato, što je od ovoga filozofa, koliko zato, što je od Duha Svetoga, kako ćemo odmah vidjeti, i što je vrlo zgodno za našu svrhu.

Najbolji smo način života već odabrali, ili bolje rekavši, Gospodin nas je za to odabrao. *«Ne izabraste vi mene, nego ja vas izabrah. — Non vos me elegistis, sed ego elegi vos»*. Bio blagosloven i slavljen za to na vijeke! (Joan. 15, 16.)

U ovom životu i staležu, u koji nas je Gospodin postavio, ima više i manje. Ti možeš biti savršen redovnik ili nesavršen i mlak, već prema tome, kako vršiš svoja djela. Ako dakle hoćeš, da u njem napreduješ i postigneš savršenost, nastoj da se privikneš obavljati djela i redovničke vježbe dobro i savršeno. Privikni se da veoma tačno slušaš i obdržavaš Pravila, i cijeniš malene stvari. Privikni se na sabranost, na mrtvenje i pokoru, na čednost i šutnju. Ne pazi na to, ako u tom ćutiš s početka kaku poteškoću, jer će ti to poslije s navikom biti ne samo lako, nego slatko i ugodno, i ne ćeš se moći dosta nahvaliti Boga, što si se na to priučio.

To nas uči Duh Sveti na više mjesta sv. Pisma. U Poslovicama kaže: *«Put mudrosti pokazat ću ti. — Viam sapientiae monstrabo tibi»*. T. j. učinit ću ti tečnim spoznanje Božje; jer riječ «mudrost (sapientia)», kaže slavni sv. Bernardo, znači u sv Pismu «tečna znanost (sapida scientia)», tečno spoznanje Božje. Pokazat ću ti, kaže Duh Sveti, put, kojim ćeš doći do toga, da će ti biti tečno i slasno spoznanje, ljubav i služba Božja. *«Vodit ću te stazama pravednosti, koje kad nastupiš, ne će se suziti koraci tvoji, i kad budeš trčao, ne ćeš se spotaknuti. — Ducam te per semitas aequitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum»*. Vodit ću te najprije uskim stazama kreposti, koje se tako zovu zato, jer nam krepost radi našeg zlog nagnuća s početka biva teška i put nam se čini uzak. Ali čim progješ ove uske putove, ići ćeš širokim i prostranim putevima vrlo veselo. Tada ćeš trčati i ne ćeš se spotaknuti, niti će ti išta biti na putu. (Prov. 4, 11. — D. Bern. ser. 83. in Cant. — Prov. 4, 11.)

Ovom nas slikom vrlo lijepo uči Duh Sveti, da ne smijemo zato klonuti duhom, ako i ćutimo s početka poteškoće na putu kreposti i savršenosti; jer poslije ne samo ne ćemo ćutjeti poteškoće, nego dapače veliku radost, zadovoljstvo i nasladu. Tada ćemo uskliknuti: *«Malo sam radio, a našao sam veliki pokoj. — Quia modicum laboravi, et inveni mihi multam requiem»*. To isto kaže Mudrac i na drugom mjestu: *«Oko nje* (mudrosti) *malo ćeš se truditi, a brzo ćeš jesti od plodova njezinih. — In opere enim ipsius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius»*. I slavni nas sv. apostol Pavao uči to isto: *«Čini se doduše, da svako karanje zasada nije radost nego žalost; ali će poslije onima, koji su se u njem uvježbali, donijeti mironosni plod pravednosti. — Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae»*. (Eccli. 51, 35. — Ibid. 6, 20. — Hebr. 12, 11.)

Početak se uvijek čini težak, mučan i žalostan, ali s navadom biva vježbanje ne samo lako, nego veoma slatko i ugodno. A tako to vidimo i u svim umjetnostima i znanostima. Koli težak nije početak u naucima! Često puta valja svu silu za to upotrebiti. Zato se i kaže, da se znanost krvavo stiče. Ali kad tko poslije vježbanjem napreduje i nauči što, tada ga to tako veseli, da mu je sva zabava i naslada učiti. Isto je tako na putu kreposti i savršenosti.

Sv. Bernardo izrazuje se o tom vrlo lijepo tumačeći one riječi Jobove: *«Čega se prije nije htjela dotaknuti duša moja, sada je to u nevolji hrana moja. — Quae prius nolebat tangere anima mea, nunc prae angustia cibi mei sunt»*. Hoćeš li znati, kaže on, što čini vježba i navada, i koliku ima silu? S početka ti se čini nešto nesnosno. Tečajem vremena, kad se na to privikneš, ne ćeš držati to tako teškim. Malo poslije bit će ti to i lako, zatim ne ćeš ni osjećati toga, a napokon će ti to biti i ugodno. *Primum tibi importabile videbitur aliquid: processu temporis, si assuescas, iudicabis non adeo grave; paulo post et leve senties: paulo post nec senties: paulo post etiam delectabit.* Tad ćeš moći reći s Jobom: Što se prije gadilo duši mojoj i nije mogla vidjeti, nego me plašilo, sada je moja hrana i okrepa vrlo slatka i ukusna. Dakle sve je do toga, kako se tko čemu priuči. (D. Bern. l. 1. de consid. ad Eug. — Job. 6, 7.)

Zato ti je teško obdržavati dodatke i naputke o molitvi i ispitivanju savjesti, jer se još nijesi na to priviknuo. Zato ti je tako teško držati na okupu svoju maštu, da ne luta, kuda hoće, tek što se probudiš i za vrijeme molitve, jer se nijesi nigda na to silio, niti privikao, da je sakupljaš i obuzdavaš, te ne misli ni na što drugo, van na ono, što ti je razmišljati. Zato ti prouzrukuje žalost i tugu šutnja i sabranost, jer se malo u tom vježbaš. «Ćelija ti omilje, ako si neprestano u njoj, a omrznu, ako je zlo čuvaš». Vježbaj se u tome i priuči tome, pa će ti biti slatko i ugodno. Zato je svjetovnjacima teška molitva i post, jer se nijesu na to privikli. (Thom. a Kemp. l. 1. c. 20. 5.)

Kralj Saul oboruža Davida svojim vlastitim oružjem, da pogje s njim i bori se s Filistejcem. Ali jer se nije na nj privikao, nije mogao s njim hoditi, i odloži ga. Poslije se privikao na oružje i borio se s njim vrlo dobro.

Što ovdje kažem o kreposti i dobru, to isto vrijedi o opačini i zlu. Ako se dadeš zanijeti od zle navike, zlo će rasti i bivati sve jače: liječenje će pak biti poslije veoma teško, i takav ćeš ostati čitav život. O da si se s početka privikao, da dobro obavljaš svoja djela, kako bi bio sada bogat i zadovoljan, videći, da ti je krepost i dobro postalo tako lako i ugodno! Vidi, koli je zadovoljan onaj, koji se nigda ne zaklinje, i kako lako i mirno izbjegava tolike smrtne grijehe! Dakle počni se sada privikavati dobru, jer bolje je i kasnije nego nikada. Nastoj ozbiljno, da dobro činiš obična djela, što ih činiš, jer do toga je puno stalo. Čini o tom, ako je potrebito, posebno ispitivanje, što će biti najbolje ispitivanje, što ga možeš činiti. Tako će ti biti lako i ugodno obavljati dobro obična djela.

Osmo poglavlje.

Od kolike je važnosti za redovnika, da ne popusti na putu kreposti.

Iz toga, što smo rekli, vidi se jasno, koli je važno za redovnika da ustraje u pobožnosti i uvijek revno vrši redovničke vježbe, a ne padne u lijenost i mlakost, jer će mu poslije biti vrlo teško, da je se oslobodi. Bog može doduše učiniti, da se poslije povrati k revnom i savršenom životu, ali to bi bilo nešto čudno i izvanredno.

De Bern. ep. 96. Sv. Bernardo piše o tom vrlo dobro Rikardu, Opatu Fontanejskom i njegovim redovnicima, s kojima je Bog učinio ovo čudo. Oni su prije vodili lijen i mlak život, ali ih Bog obrati i privede k veoma revnom i savršenom životu. Sav u čudu i vrlo se veseleći, čestita im: «To je prst Božji; tko će mi dati, da pogjem tamo i vidim ovo veliko vigjenje? *Digitus Dei est iste: quis dabit mihi, ut transeam, et videam visionem hanc magnam?* To je čudo kao ono, što ga je Mojsije gledao. Nije manje čudnovata ni manje ugodna ova pojava od one, što ju je vidio Mojsije na grmu, koji je gorio a nije izgorijevao. *Nec enim minus mira, minusve iucunda ista promotio est, quam illa.* Velika je rijetkost, da se tko i malo podigne sa stepena, na kom se jedanput u Redu ustalio. *Rarissima avis in terris est, qui de gradu, quem forte in Religione semel attigerit, vel parum ascendat.* Mnogo ćeš lakše naći, da se mnogi svjetovnjaci obrate na dobro nego da se jedan jedini redovnik obrati iz lijenog i mlakog života na bolje, na revan i savršen život. *Multo facilius reperies multos saeculares converti ad bonum, quam unum quempiam de religiosis transire ad melius.*»

Razlog je tomu ovaj. Svjetovnjaci nemaju svegjer toliko sredstava, koliko redovnici. Kad zato čuju dobru propovijed ili vide, da je naglo i nesretno umr'o njihov susjed ili prijatelj, tada ih ta novost tako potrese i zapanji, i potakne, da promijene i poprave svoj život. Ali redovnik, komu su svegjer pri ruci ova sredstva: toli često primanje svetih Sakramenata, tolike duhovne opomene, toliko vježbanje u razmišljanju o Božanskim stvarima, o smrti, sudu, paklu i slavi, ako uza sve to ostane lijen i mlak, gdje tu može biti nade, da će promijeniti život? Na sve su to već njegove uši priučene. I zato ono, što bi mu moralo pomoći, i što druge dira, njega ne dira niti čini na nj ikaki utisak.

D. August. ep. ad plebem Hiponensem. To je i razlog onoj glasovitoj rečenici sv. Augustina: «Otkad sam počeo služiti Bogu, nijesam našao boljih od onih, koji su u samostanima napredovali; isto tako nijesam našao gorih od onih, koji su u samostanima pali *Ex quo Deo servire coepi, quo modo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt; ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt*».

Sv. Bernardo kaže, da se vrlo malo njih, koji u Redu padnu, povrati u stanje i na stepen, na kom su prije stojali, nego dapače da postanu gori. Nad ovima, kaže on, plače prorok Jeremija: «*Kako je potamnjelo zlato, promijenila se najbolja boja! — Quomodo obscuratum est aurum? mutatus est color optimus?*» «*Koji se odgajahu u grimizu, zagrliše gad. — Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora!*» Koji jednoć biše othranjeni u grimizu i dragocjenim posteljama, koji biše od Boga obasuti u molitvi tolikim milostima i čiji je sav život bio u nebu, na to su spali, da grle gad i naslagjuju se u blatu i smradu. *D. Bern. ser. 3. in festo ap. Petr. et Paul.* *Thren. 4, 1, 5.*

Zato je obično malo nade od onih, koji počinju u Redu nazadovati i bivati gori. A to je nešto, što nas mora vrlo uplašiti. Razlog je tomu onaj, koji smo već naveli. Oni postaju bolesni od onih istih ljekarija i sredstava, od kojih bi im moralo odlanuti i od kojih bi morali ozdraviti. Ako im je dakle ono, od čega je drugima bolje i ozdrave, uzrokom, da obole i postanu gori, što se može nadati od njihova lijeka? Za bolesnika, komu ništa ne pomažu ljekarije, nego mu je nasuprot od njih gore, može se držati, da mu nema više pomoći.

Zato toliko držimo do grijeha i pada redovnikova i toliko ga se bojimo, dok toga kod svjetovnjaka ni ne opažamo. Opazi li liječnik, da je boležljiv i slab čovjek iznemogao, ili da mu vrlo slabo bije bilo, ne brine se puno za to, jer to je njegovo obično stanje. Ali opazi li to kod jaka i vrlo zdrava čovjeka, drži to za vrlo rgjav znak, jer takova šta može nastati samo od kaka zla soka, koji je mah preoteo te naviješta smrt ili vrlo tešku bolest. Isto je tako i ovdje. Ako svjetovnjak padne u grijehe, nije ništa neobično kod tako lakoumnog života, u kom se jedanput na godinu ispovijeda i živi usred tolikih prigoda, koje ga na grijeh zavode. Ali za redovnika, koji tako često prima sv. Sakramente, obavlja tolike molitve i duhovne vježbe, kad padne, znak je vrlo slabe kreposti i teške bolesti. Tu se imamo razloga bojati.

Ali ne velim toga, kaže sv. Bernardo, da zdvojiš, osobito ako se hoćeš odmah podignuti; jer što više to odgagjaš, to će ti biti ono teže. Velim to samo, da ne griješiš, da ne padneš i da ne popustiš. Ali ako tko padne, imamo dobra zagovornika u Isusu Kristu, koji može ono, što mi ne možemo. «*Sinci moji, ovo vam pišem, da ne griješite. Ali ako tko sagriješi, imamo odvjetnika kod Oca Isusa Krista pravednoga. — Filioli mei, haec scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum*». *D. Bern. ubi supra.* *1. Joan. 2, 1.*

Zato neka nitko ne zdvoji; jer ako se od sveg srca obrati k Bogu, bez dvojbe će postići milosrgje. Ako je sveti apostol Petar, koji je toliko vremena bio u školi Kristovoj i od Njega bio tolikim milostima obdaren, tako duboko pao, i poslije tako dubokog pada, kao što je bilo zatajenje svoga Učitelja i Gospodina, opet bio tako podignut i uzvišen; tko da još zdvoji? Ti si griješio u svijetu, kaže sv. Bernardo, i možda više, nego sv. Pavao; griješio si ovdje u Redu, možda više, nego sv. Petar! Pa ovi, jer su se pokajali i činili

pokoru, postigoše ne samo oproštenje, nego i svetost i vrlo veliku savršenost. Čini i ti tako, pa ćeš moći postići ne samo prijašnji stepen, nego i vrlo veliku savršenost.

Deveto poglavlje.

Od kolike je važnosti za novake, da se okoriste vremenom novaštva i priuče se u njem da dobro obavljaju redovničke vježbe.

Iz toga, što smo rekli, možemo za novake zaključiti, od kolike je važnosti, da se okoriste vremenom novaštva, i u njem se priviknu, da dobro obavljaju vježbe Reda. A to može takogjer služiti i svima onima, koji počinju ići putem kreposti. Prvo Pravilo, što ga imamo u Družbi za učitelja novakâ, tumači nam to dobro i u malo riječi, koje ne vrijede samo za nas, nego i za sve redovnike.

«Neka znade učitelj novakâ, da mu je povjerena vrlo važna stvar, jer o prvom odgoju novakâ ovisi većim dijelom njihov napredak i nada naše Družbe u Gospodinu. *Rem esse magni momenti sibi commissam intelligat, quandoquidem ex prima novitiorum institutione pendet majori ex parte eorundem profectus, et spes nostrae Societatis in Domino*». Dva su bitna razloga ovdje navedena, zašto ima takav učitelj otvoriti oči i promisliti, koli je važan i znamenit teret, što ga ima nositi. *Reg. 1. Mag. Novit.*

Prvi je razlog, što o ovoj poduci i prvom odgoju novakâ obično ovisi sav njihov daljnji napredak. Drugi je razlog, jer na tom se osniva sva nada Družbe i o tom ovisi dobro Reda.

Tumačeći ove razloge upustit ću se više u pojedinosti. Zato kažem prvo: O ovoj prvoj poduci i odgoju, što ga tko prima u novaštvu, ovisi sav njegov daljnji napredak ili nazadak. Govorim to općenito, kako sam govorio u prijašnjem poglavlju. Ako tko u novaštvu sprovede vrijeme u mlakosti i nemarnosti za svoj duhovni napredak, ostat će i poslije mlak i nemaran. Ne smijemo misliti, da će poslije živjeti brižljivije i revnije; jer nemamo razloga vjerovati, da će se poslije promijeniti i poboljšati; nego imamo mnogo više razloga vjerovati, da to ne će biti.

Da to bude jasnije, govorit ću napose s novakom prosugjujući razloge i pobijajući ga s njima. — Upravo sada za vrijeme novaštva imaš mnogo vremena, da nastojiš jedino oko svog duhovnog napretka a i mnogo sredstava, koja ti u tom pomažu; jer oko toga jedino nastoje poglavari i to je njihov glavni posao. Sad imaš mnogo primjera od drugih, koji se ne bave ničim drugim doli tim. Ovo općenje s takovima, koji se samo tim bave, i pogled na druge, koji napreduju, oduševljava i pobugjuje tako jako, da se i najljeniji ćuti obvezanim, da se probudi iz svoje lijenosti. Sad ti je srce prosto i slobodno od svega, te izgleda, da si željan kreposti. Nemaš nikake prigode, koja bi te bunila, nego mnogo njih, koje ti pomažu. Ako dakle sada, kad si samo za to ovdje i nemaš se ni za što drugo brinuti, ne napreduješ i ne stičeš kreposti, što će biti, kad ti bude srce zaokupljeno i rastreseno sa hiljadu stvari? Ako sada, kad si sasvim prost, te imaš toliko pogodnosti i pripomoćî, ne obavljaš dobro svoju molitvu i svoje ispitivanje savjesti, niti se brineš, da obdržavaš svoje dodatke i činiš dobro druge duhovne vježbe, što će istom biti, kad te bude zaokupilo hiljadu briga radi naukâ, a poslije radi poslova, ispovijedî i propovijedî? Ako sada kraj toliko razgovorâ i duhovnih opomena, kraj toliko primjerâ i poticajâ ne napreduješ; što će tek biti, kad budeš imao na putu svakojakih prigoda i zapreka? Ako si sada mlak u početku svoga obraćenja, kad bi te novost stvarî morala pobuditi na sve veću pobožnost i revnost; što će biti poslije, kad ti se budu uši naslušale svega onoga, što bi te moglo ganuti i pomoći? Još više. Ako se sada, kad počinje strast istom klicati i zlo nagnuće nije još jako, jer je u svom početku, ne usugjuješ suprotiviti mu se, jer ti se to čini teško; kako ćeš mu se poslije suprovititi i svladati ga, kad se duboko ukorijeni i navadom postane jako? Tada će ti biti promjena teška kao smrt.

Sv. Dorotej tumači to jednim primjerom, što ga je običavao pripovijedati o jednom od onih starih Otaca. Ovaj bijaše sa svojim učenicima na polju, koje bijaše puno svakojakih cipresa: velikih, malenih i srednjih. I zapovjedi jednomu od svojih učenikâ, da iščupa jedan od onih cipresa. Ovaj ga uhvati i odmah iščupa, jer bijaše malen. Tad mu reče: Iščupaj i onaj! Taj naime bijaše malo veći. On ga iščupa, ali s većim naporom i trudom, i s obadvije ruke. Za treći je trebao druga. Četvrtog nijesu mogli svi skupa iščupati. *S. Doroth. doct. 11.*

Nato će starac: Tako je i sa strastima. U početku, kad još nijesu ukorijenjene, lako ih je pokoriti. Dosta je za to malo sile, što si naneseš. Ali kasnije, kad navadom uhvate dubok korijen, bit će to vrlo teško. Tad ćeš si morati veliku silu manijeti, pa još ne znam, dali ćeš uspjeti.

Iz toga se vidi, kako je velika prijevara i kako teška napast, kad tko odgagja svoj napredak i misli, da će se poslije mrtviti i svladati u onom, u čem se sad ne ufa radi teškoće, što je ćuti. Ako se ne ufaš boriti proti njoj, kad je poteškoća manja; kako ćeš se ufati, kad bude veća? Ako si sada strašljiv, kad ti je strast slična malom laviću; što će biti, kad uzraste i postane velika i divlja zvijer?

Budi dakle osvjedočen, ako si sada mlak i mlitav, da ćeš biti i poslije mlak i mlitav. Ako sada nijesi dobar novak ni dobar učenik, ne ćeš biti poslije ni dobar starac ni dobar radnik. Ako si sada nemaran u posluhu i obdržavanju Pravilâ, bit ćeš poslije još više. Ako si sada nemaran u duhovnim vježbama i vršiš ih zlo i na laku ruku, ostat ćeš takav čitav život. Sve zavisi o tom, kako se sada čemu priučiš. U tome, kako tko stavi kvasac ili uskisne tijesto, kažu, da sastoji posao miješenja.

Zato i kaže sv. Bonaventura: «Lik, koji tko s početka poprimi, teško odlaže, i tko zanemari stegu u početku novoga života, poslije se teško k njoj povraća. *Formam, quam primo quis excipit, vix de-* *D. Bonav. in spec. discipl.*

ponit; et qui disciplinam in novae conversationis initio negligit, ad eam postmodum difficile applicatur». Vrlo se teško prihvaća čovjek u starosti onoga, na što se u mladosti nije priučio. To je poslovica i to poslovica od Duha Svetoga: «*Poslovica je*» kaže Salamon: «*Mladić ostaje kod svoga puta, pa kad i ostari, ne će odstupiti od njega.* Prov. 22, 6. — *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea*».

D. Jo. Clim. de inan. vit. fuga grad. 1. To je dalo povoda sv. Ivanu Klimaku, da kaže: vrlo je pogibeljno i vrijedno, da se bojimo, ako tko počne mlako i mlitavo; jer to je, kaže on, očiti znak budućeg pada. Zato je od prevelike važnosti, da se tko odmah s početka priuči na krepost i da dobro vrši duhovne vježbe. Na to nas opominje i Duh Sveti po proroku Thren. 3, 27. Jeremiji: «*Dobro je mužu, ako nosi jaram od mladosti svoje. — Bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua*». Jer tako će mu krepost i dobro biti i ostati lako, a inače bit će mu vrlo teško. «*Što nijesi sakupio u svojoj mladosti, kako ćeš naći u svojoj starosti?* Eccli. 25, 5. — *Quae in iuventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?*»

Iz ovog prvog razloga slijedi drugi. Jer ako sav budući napredak redovnikov zavisi o prvom odgoju, tada i sve dobro Reda zavisi o tom. Red naime ne sastoji od zidova kućâ ili crkava, nego iz družbe redovnikâ. Koji su sada u novaštvu, sačinjavat će poslije čitav Red. Zato se Družba nije zadovoljila, da ustroji sjemeništa u kolegijima, gdje se naši odgajaju u znanostima i ujedno u kreposti, nego je podigla i sjemeništa za samu krepost, gdje se nastoji jedino oko samozataje i mrtvenja, oko vježbanja u pravim i čvrstim krepostima, što je mnogo čvršći temelj, nego znanost.

D. Franc. Borg. in ep. ad Societ. U tu svrhu imamo kuće kušnje. One su, kako kaže naš otac sv. Franjo Borgija, za novake Betlehem, što znači: *domus panis*, kuća kruha. Ovdje se pripravlja dvopek i hrana za plovidbu i velike pogibli, što nas čekaju. To je naš kolovoz, to je vrijeme obilja. To su plodne godine, za kojih moramo skrbiti i sakupljati za gladne i neplodne godine, kako je činio Josip. O da su oni u Egiptu to znali, na to pazili i to promišljali, ne bi tako lako davali iz kuće ono, što je Josip sakupljao i stavljao u žitnice.

Gen. 41, 48. O da bi promislio, od kolike je važnosti, da izagješ dobro opskrbljen iz kuće kušnje! Zaista ne bi želio, da brzo iz nje izagješ, nego bi ćutio bol, kad bi je ostavljao, razmišljajući, kako si malo stekao kreposti i mrtvenja.

Zato kaže naš otac sv. Franjo, da oni, koji žele i vesele se, da brzo izagju iz novaštva, pokazuju time, kako ne znaju i ne razumiju, koli je važno, da izigju iz njega dobro opskrbljeni. Oni malo drže do dalekog puta, kad se tako malo boje, da ne izagju neopskrbljeni.

4. P. Constit. c. 4. § 1. O koli bogati i opskrbljeni krepostima, mišljaše si nas sveti Otac, da ćemo izaći iz novaštva! A tako on to predmnijeva u Ustanovama. Naregjuje dvije godine kušnje i pokušaja, za kojih mora novak misliti samo na svoj napredak, a da ne vidi drugih knjigâ, niti što drugo uči, osim ono, što mu pomaže, da se većma zataji i raste u kreposti i savršenosti. Mislio je dapače, da će novak izaći iz nje tako duhovan i revan, toliki prijatelj mrtvenja i sabranosti, toli odan molitvi i duhovnim stvarima, da će ga trebati usprezati.

Zato opominje novake, kad dogju u kolegije, da za vrijeme naukâ ublaže svoju revnost, i da ne mole toliko niti se toliko mrtve. Predmnijeva naš sveti Otac, da će novak izaći iz kuće kušnje s tolikim svijetlom i s tolikim spoznanjem Boga i prezirom svijeta, tako nježan i pobožan, i u svojoj nutrinji tako zanesen za duhovnim stvarima, da će ga trebati ovom opomenom zauzdavati.

Nastoj dakle, da izagješ takav. Okoristi se ovim toli dragocjenim vremenom, jer možda u čitavom svom životu ne ćeš imati takovog više za svoj napredak, te da stečeš i zgrneš duhovna bogatstva. Ne daj, da ti uzalud progje, i ne izgubi ni časa. «*Ne daj, da ti izmakne dobar dan, i čestica dobra dara nek te ne mimoigje. — Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te praetereat*». Eccli. 14, 14.

Veliku milost iskazuje Gospodin onima, koje zove u Red u nježnoj dobi, a za što Mu oni moraju neizmjerno zahvaljivati, budući da se je tada vrlo lako priučiti na krepost i stegu redovničku. Drvo s početka, dok je nježno, možeš lako naravnati, da postane vrlo lijepo stablo, ali poslije, ako ga pustiš, da raste i postane kukasto i grbavo, prije ćeš ga prelomiti nego li ispraviti; i tako će uvijek ostati. Isto je tako lako čovjeka u nježnoj dobi uputiti i na dobro obratiti. Priuči li se na to već od malena, postat će mu to poslije vrlo lako, i u tom će ostati i ustrajati uvijek.

Puno je do toga, da se što bojadiše, dok je još vuna, jer tako ne će nigda izgubiti boje. Sv. Jeronim kaže: Tko može povratiti prijašnju bjeloću suknu, što je kao vuna bilo bojadisano grimiznom bojom? *Quo semel est imbuta, recens servabit odorem, testa diu.* Nova posuda zadržava dugo vremena miris prve tekućine, koja je bila u njoj. Kralja Joziju hvali sv. Pismo, što je počeo služiti Bogu od malenih nogu. «*Kad bijaše još dječak, poče tražiti Boga oca svoga Davida.* 2. Paral. 34, 3. — *Cum adhuc esset puer, coepit quaerere Deum patris sui David*».

Humbert, slavan muž i generalni magister Reda popovjedalaca, pripovijeda, kako se neki redovnik poslije svoje smrti ukazivao nekoliko noći drugom redovniku, svome drugu, vrlo lijep i sjajan, i kako ga je izveo iz njegove ćelije i pokazao mu veliku množinu ljudi, koji bijahu odjeveni u bijele i vrlo sjajne odore. Svi su nosili na plećima vrlo lijepe križeve i išli u ophodu prama nebu. Malo zatim vidje drugi ophod, koji je bio krasniji i sjajniji od prvoga. Svaki je nosio u ruci prebogat i prekrasan križ, ali ne na plećima, kao prvi. Malo zatim opazi još treći ophod, koji je bio kud i kamo sjajniji nego obadva prva. Križevi onih, što su išli u ovom ophodu, bijahu mnogo ljepši i krasniji od onih drugih. A nijesu ih nosili oni sami, niti na ramenima niti u rukama, nego je za svakoga nosio križ angjeo, koji ih je vodio, da ga oni veselo i radosno slijede. Humbert. gen. Ord. Praed. in sua hist.

Sav u čudu nad ovim vigjenjem, zamoli redovnik druga, koji mu je to pokazao, da mu ga rastumači. Ovaj mu to rastumači rekavši, da su prvi, što ih je vidio, gdje nose križeve na ramenima, oni, koji su stupili u Red istom u poodmakloj dobi. A drugi, što su ih nosili u ruci, da su oni, koji su stupili u mladenačkoj dobi. A posljednji, koji su toli radosno i veselo stupali, da su oni, koji su u ranoj mladosti prigrlili redovnički život i odrekli se svijeta.

Treća rasprava.

O dobroj i čistoj nakani, što je moramo imati u svojim djelima.

Prvo poglavlje.

Kako moramo izbjegavati u svojim djelima slavohleplje.

Što se najviše preporučuje i opetuje u našim Ustanovama i Pravilima, jest, da nastojimo imati u svim svojim djelima dobru nakanu, tražeći uvijek u njima volju Boga i Njegovu veću slavu. Svaki nam se skoro čas dozivaju u pamet one riječi: Na veću slavu Božju: *ad majorem Dei gloriam;* ili ove: Imaj pred očima uvijek veću službu Božju. *Majus Dei obsequium semper intuendo.* To je jedno te isto.

Ta se želja za većom slavom i čašću Božjom bila toli utisnula u srce našega svetog Oca Ignacija, i tako se on bio privikao i priučio, da obavlja sva svoja djela u tu svrhu, te je uvijek to govorio. Matth. 12, 34. «*Iz obilja srca govore usta. — Ex abundantia cordis os loquitur*». To je bilo uvijek kao njegov grb, to duša i život svih njegovih djela, kako se čita u njegovu životu. Zato se punim pravom pišu na njegovim slikama ove riječi: Na veću slavu Božju. *Ad majorem Dei gloriam.* One su njegov grb, njegov natpis i obilježje. U tom je opisan njegov život i njegova djela. Nije se mogao bolje pohvaliti u tako malo riječi. Nu one moraju biti i naš grb, naš natpis i naše obilježje, da kao dobri sinovi budemo slični svome ocu.

Punim nam se pravom to tako jako preporučuje; jer sav naš napredak i sva naša savršenost sastoji u djelima, što ih imamo činiti, pa što su bolja i savršenija ona, to ćemo bolji i savršeniji biti i mi. A naša će djela biti to bolja i savršenija, što će bolja i čišća biti naša nakana, te uzvišenija i savršenija svrha. To je ono, što Matth. 6, 22. daje biće djelima, kako stoji u sv. Evangjelju: »*Svjetiljka tijelu tvojemu je oko tvoje. Ako je dakle oko tvoje bistro, sve će tijelo tvoje svijetlo biti. Ako li se oko tvoje pokvari, sve će tijelo tvoje tamno biti. — Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*». Pod okom razumijevaju sveti Učitelji nakanu, koja najprije gleda i pretiče ono, što hoće činiti. Pod tijelom razumijevaju djelo, što odmah slijedi nakanu, kao

što čitavo tijelo slijedi oči. Zato kaže Krist, naš Otkupitelj, da je nakana ono, što podjeljuje djelima svijetlo i sjaj. Ako je dakle svrha i nakana djela dobra, tada je i djelo dobro, a ako je nakana zla, i djelo je zlo. Ako je svrha uzvišena i savršena, bit će i djelo takovo. D. Greg. l. 28. mor. c. 3.

To je takogjer ono, što kaže sv. apostol Pavao. «*Ako je korijen svet, i grane su svete. — Si radix sancta, et rami*». Kakav je Rom. 11, 16. korijen, takovo će biti stablo i njegov plod Kaki se plod može očekivati od stabla, komu je korijenje zlo, ako ne crviv i trpak? Ako je nasuprot korijen zdrav i dobar, bit će i stablo dobro i dat će dobar plod. Isto je tako i s djelima. Njihova dobrota i savršenost sastoji u čistoći nakane, što je korijen. A to i sama riječ kaže; t. j. što su ona čišća, to će biti bolja i savršenija. «*Na čem su utvrgjeni njezini temelji? — Super quo bases illius solidatae sunt?*» Na ove D. Greg. lib. 18. mor. c. 23. Job. 38. 6. riječi Jobove kaže sv. Grgur: Kao što gragja cijele tvarne zgrade počiva na nekoliko stupova, a stupovi stoje na svojim podnožjima, isto se tako sav duhovni život osniva na krepostima, a kreposti na čistoj i dobroj nakani srca.

Da se držimo ovdje nekog reda, govorit ćemo najprije o zloj svrsi, koju moramo izbjegavati u svojim djelima, ne vršeći ih iz slavohleplja ili iz drugih ljudskih obzira. A zatim ćemo govoriti o dobroj svrsi ili o dobroj i čistoj nakani, s kojom ih moramo vršiti. Najprije moramo izbjegavati zlo, a zatim činiti dobro prema onim riječima Prorokovim: «*Uklanjaj se oda zla, i čini dobro. — Diverte a* Psal 33, 15. *malo, et fac bonum*».

Svi nas sveci opominju, da se jako čuvamo slavohleplja, jer je ono, kažu, fin tat, koji nas običava napasti i orobiti nam sva dobra djela. Ono se ušulja tako potajno i toli licemjerno, da nas više puta, prije nego to osjetimo i opazimo, orobi i oplijeni.

Sv. Grgur kaže, da je ono kao lukavi tat, što se pridruži put- D. Greg. c. ult. mor. et lib. 9. c. 13. niku i pričinja, kao da ide istim putem; a poslije ga, kad ovaj postane bezbrižniji i sigurniji, orobi i ubije. Priznajem, kaže ovaj svetac u posljednjem poglavlju svojih knjiga o Moralu, da mi se čini, kad se dadem da ispitam svoju nakanu u pisanju ovih knjiga, da tim nastojim ugoditi samo Bogu. Ali kad se bolje ispitam, nalazim, da se ušuljala i primiješala želja, da time udovoljim i ugodim ljudima, i tašta radost i ugodnost toga radi, ne znam kako ni na koji način. A sada, pošto je posao poodmakao, vidim, da nije tako čist od praha i pljeve, kao kad sam ga počeo. Znam, da sam ga počeo s dobrom nakanom i sa željom, da ugodim samo Bogu; ali sad vidim, da nije više tako čist, kao što je bio u početku.

Tu biva isto tako, nastavlja on, kao kod jela. Počinjemo jesti iz nužde, ali se malo po malo ušulja proždrljivost i naslada, tako da ono, što smo počeli iz nužde, te da uzdržimo narav i sačuvamo život, nastavljamo i svršujemo u naslagjivanju i pohlepnosti. Tako počinjemo vrlo često propovijedati i drugo šta slična, da pomognemo dušama; a tada nas obuzme taština i želimo, da ugodimo i udovoljimo ljudima, i da nas oni štuju i časte. A kad nije toga, izgleda, kao da nam krila padaju, i to činimo nerado.

Drugo poglavlje.

U čemu sastoji zloća slavohleplja.

1. Tim. 1. 17. Zloća ove mane sastoji u tom, da si slavohlepan čovjek hoće prisvojiti slavu i čast, koja pripada Bogu. «*Samomu Bogu čast i slava! — Soli Deo honor et gloria!*» On ne će dati slave svoje drugima, nego je zadržava za se. «*Slave svoje ne ću dati drugome. — Gloriam meam alteri non dabo*». Tako kaže i sv. Augustin: O Gospodine, onaj, koji hoće, da ga hvale radi onoga, što je Tvoj dar, i ne traži u dobru, što ga čini, Tvoju slavu, nego svoju, jest tat i razbojnik, i sličan gjavlu, koji hoće ugrabiti Tvoju slavu.

Is. 42, 8; 48, 11.

D. Aug. c. 15. soliloq.

U svim je djelima Božjim ovo dvoje: prvo korist, i drugo čast i slava, što proističe iz takog djela, i sastoji u tome, da se njime početnik takog djela hvali, štuje i slavi. Bog je dakle naredio u ovom životu i hoće, da tako bude, naime da sva korist Njegovih djela pripada čovjeku, a sva slava samomu Bogu. «*Sve je Gospodin radi samog sebe učinio. — Universa propter semetipsum operatus est Dominus*». «*I stvorio je Gospodin sve narode na svoju hvalu, i ime, i slavu. — Et creavit Dominus omnes gentes in laudem, et nomen, et gloriam suam*».

Prov. 16, 4.

Deut. 26, 19.

Zato moraju sva ova djela navješćivati Njegovu mudrost, dobrotu i providnost. I zato se kaže: da je nebo i zemlja puna Njegove slave. Kad si dakle tko u dobrim djelima prisvaja slavu i čast ljudi, prevraća red, što ga je Bog ustanovio glede dobrih djela, i nanosi nepravdu Bogu time, što hoće i nastoji, da ljudi, koji imaju uvijek hvaliti i slaviti Boga, hvale i slave Njega; i što hoće i nastoji, da ljudska srca, koja je Bog stvorio kao posude, koje imaju biti pune časti i slave samoga Boga, budu puna njegove vlastite časti i štovanja. To znači Bogu krasti srca i kao tjerati Boga iz Njegove vlastite kuće i stana.

Može li dakle biti većega zla, nego li krasti Bogu čast i srca ljudska: govoreći ustima, da gledaju na Boga, u srcu pak željeti, da odvraćaju svoje oči od Boga i upiru u nj? Pravo ponizni ne će da živi u srcu ikojeg stvora, ako ne samo u srcu Božjem. On ne će, da itko misli na nj osim na samoga Boga, niti hoće, da se itko njim bavi, osim samo Bogom. On hoće, da Boga samoga svi prime u svoje srce i u njem Ga čuvaju.

Slijedećim primjerom i prispodobom upoznat će se bolje veličina i zloća ove opačine. Pomislimo si udatu ženu, koja se kiti i resi, da se dopadne drugome, a ne svome mužu. Svako uvigja, koliku mu tim nepravdu nanaša. Dobra su pak djela nakiti, kojima kitimo i resimo svoju dušu. Ako ih dakle činiš, da ugodiš drugomu, a ne Bogu, koji je zaručnik tvoje duše, nanosiš Mu veliku nepravdu.

Pomisli si još, koli bi bilo ružno, kad bi se koji vitez veoma hvastao, što je učinio nešto neznatna iz ljubavi i u službi za svog kralja, koji se bio prije iz ljubavi prema ovom vitezu izvrgao velikoj

sramoti i velikim pogiblima! Koli bi pak sramotno bilo, kad bi se ovaj vitez dičio i hvastao pred drugima radi one malenkosti, što ju je za kralja učinio! Kako bi mu svi to zamjerali! A osobito kad bi kralj sve to učinio i pretrpio bez njegove pomoći, a vitez bi ono malo, što bi učinio, učinio s velikom pomoću i milošću kraljevom, i pošto mu je ovaj prije bio obećao velikih milosti, i onaj ih poslije i primio!

Sve to može svaki od nas na se uporaviti, da se stidimo dičiti i ponositi onim, što činimo, ili se dapače tim hvastati i hvaliti; jer sravni li se ono, što je Bog za nas učinio, s onim, što mi imamo za Nj činiti, na sramotu nam je ono, što mi činimo.

Zloća se ove opačine vidi takogjer iz toga, što je bogoslovci i sveci ubrajaju megju onih sedam grijeha, koje obično nazivaju smrtnima ili još bolje glavnim grijesima, jer su glave i počeci ostalim grijesima. Nekoji uzimaju osam glavnih grijeha, i kažu, da je prvi oholost, a drugi slavohleplje; ali po općenitom mnijenju svetaca, koje je i Crkva poprimila, ima samo sedam glavnih grijeha. A sv. Toma kaže, da je prvi od njih slavohleplje, i da je oholost korijen svih sedam prema onoj Mudračevoj: «*Početak je svakog grijeha oholost. — Initium omnis peccati est superbia*».

D. Joan. Clim. de vana gloria.

D. Thom. 2. 2. q. 132. art. 4.

Eccli. 10, 15.

Treće poglavlje.

Koli je štetonosno slavohleplje.

Koli je štetonosna opačina slavohleplja, jasno nam pokazuje Krist, naš Gospodin, onim riječima u sv. Evangjelju: «*Pazite, da pravdu svoju ne činite pred ljudima, da vas oni vide; inače ne ćete plaće imati kod Oca svojega, koji je na nebesima. — Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in coelis est*». Ne budite kao oni farizeji licumjerci, koji su sva svoja djela činili, da ih ljudi vide, štuju i časte, jer ćete inače sve izgubiti. «*Zaista vam kažem: primili su plaću svoju. — Amen dico vobis: receperunt mercedem suam*».

Matth. 6, 1.

Ibid. 5.

Ako si želio, da te štuju i časte, i to te potaklo, da učiniš ono, što si učinio; tada će to biti tvoja nagrada i plaća, niti očekuj druge nagrade u onom životu. Ali jao tebi, ako si već primio svoju nagradu i nemaš ništa više očekivati! Vel Job: «*Nada će licumjerca propasti. — Et spes hypocritae peribit*». Licumjerac je onaj, koji svoja djela čini, da ga štuju i hvale. Njegova je nada propala. To tumači vrlo dobro slavni sv. Grgur: jer štovanje i hvala ljudska, predmet njegove nade, svršava s ovim životom. Tad mu ne će biti mila njegova ludost. *Non ei placebit vecordia sua.* O kako ćeš biti osramoćen i prevaren, kaže svetac, kad ti se otvore oči i vidiš, da

Job. 8, 13.

D. Gregor. l. 8. mor. c. 28.

si onim, čim si mogao steći kraljevstvo nebesko, stekao taštu hvalu ljudsku, jedan: «dobro je to rekao», ili «dobro je to učinio!»

Tko za krepost, što je vrši, želi ljudsku hvalu, prodaje vrlo dragocjenu stvar za neznatnu cijenu. Za ono, čim je mogao zaslužiti kraljevstvo nebesko, traži novčić prolazne hvale. *Qui pro virtute, quam agit, humanos favores desiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat: unde coeli regnum mereri potuit, inde nummum transitorii sermonis quaerit.* Može li biti veće prijevare i veće ludosti, nego li puno uraditi i učiniti mnogo dobrih djela, a poslije ostati praznih ruku? To je ono, što kaže prorok Agej: «*Promislite putove svoje! Sijali ste mnogo, a sabrali malo; jeli ste, a nijeste se nasitili; pili ste, a nijeste se opili; pokrili ste se, a nijeste se ugrijali; i koji je ubrao plaću, stavio ju je u prodrt tobolac. — Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum, et intulistis parum: comedistis, et non estis satiati: bibistis, et non estis inebriati: operuistis vos, et non estis calefacti: et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum*». Po drugom prijevodu glasi: «*I koji je ubrao plaću, stavio ju je u prodrtu posudu. — Et qui mercedes congregavit, misit eas in dolium perforatum*». To je kao kad tko ulijeva vino u bačvu, koja je puna rupa i pukotina. Tada bi bilo dobivati i prosipati jedno te isto.

Aggaei 1. 5. 6.

Isto je tako kod slavohleplja dobivati i gubiti jedno te isto. Gubiti znači isto što i dobivati. «*Zašto mjerite srebro za ono, što nije kruh, i trud svoj za ono, što ne nasićuje? — Quare appenditis argentum, non in panibus, et laborem vestrum, non in saturitate?*» Kad i onako radite, mučite se i kinite, činite to tako, da vam to što koristi, a ne tako, da sve izgubite.

Is. 55, 2.

Sv. Bazilije izvodi iz toga tri štete, što ih prouzrokuje u nama ova opačina slavohleplja. Prva je, da mučimo i kinimo svoje tijelo s poslovima i dobrim djelima. Druga je, da nam ugrabi dobra djela, što smo ih učinili, lišavajući nas svake nagrade i plaće. Ova opačina ne čini, da se ne mučimo, veli sv. Bazilije. Najposlije ne bi bila tolika šteta, što bi ostali bez nagrade, kad ne bi ništa radili; ali ono čeka, da se pošteno mučimo i vršimo dobra djela, a tada nam ih grabi i krade, i otima nagradu.

D. Basil. in constit. monast. c. 11.

Ono je kao gusar, koji u potaji čeka, dok dogje iz luke brod veoma nakrcan robom, i tad na nj navali. Gusari ne napadaju broda, kad izlazi iz luke prazan, da nakrca robu, nego čekaju, dok se povrati nakrcan. Tako čeka i ovaj razbojnik slavohleplje, dok se nakrcamo dobrim djelima, a tada nas napadne i oplijeni. Još više. Ono nam ne samo oduzima nagradu, nego, treće, čini, da mjesto nje zaslužimo kazan i muku; jer se dobro obraća u zlo i krepost u opačinu taštom i zlom svrhom, kojom to činiš.

Tako dolaziš dotle, da od dobrog sjemena sakupljaš zao plod i zaslužiš muku i kazan onim, čime bi mogao zaslužiti nebo. A to sve čini slavohleplje s tolikom ljupkošću, da ne samo čovjek ne ćuti, kako sve ono, što čini, gubi, nego se tomu još raduje. Ako mu to i kažeš, i on sam vidi, da sve to gubi, ipak ostaje začaran od ove želje, da bude hvaljen i štovan, i pušta se od nje voditi.

Zato naziva sv. Bazilije slavohleplje slatkim tatom duhovnih dobara i ugodnim neprijateljem naših duša. *Dulcem spiritualium opum expoliatricem, jucundum animarum nostrarum hostem*». I tako, kaže ovaj svetac, zavarava ova opačina toliko njih svojom slatkoćom i ljupkošću. Hvala je ljudska nešto slatko za neiskusne. *Dulce quid humana imperitis gloria est.* Ovom se slatkoćom oni zavode. Sv. Bernardo kaže! «Boj se strjelice! lako leti, lako prodire; ali ti velim, ne zadaje lake rane, brzo ubija. Ova je strjelica slavohleplje. *Time sagittam; leviter volat, leviter penetrat; sed dico tibi, non leve infligit vulnus, cito interficit: nimirum sagitta haec vana gloria est*». Ono je vrlo fin prašak, ali sublimat.

D. Basil. in const. mon. c. 11.

D. Bern. serm. 6. super Psal: Qui habitat.

Surije pripovijeda: Kad je jednoć sjedio veliki Pakomije na nekom mjestu u samostanu s drugim časnim Ocima, donese mu jedan od njegovih redovnika dvije malene rogožine, što ih je onaj dan spleo, i postavi ih kraj svoje ćelije, naprotiv sv. Pakomiju, tako da ih je on mogao vidjeti. Mislio je da će ga pohvaliti, što je bio tako marljiv i revan. Regula je naime nalagala, da svaki splete na dan po jednu rogožinu, a on je eto spleo dvije. A čim svetac opazi, da je to onaj učinio iz taštine, reče ocima, što su bili oko njega, uzdišući i s velikim bolom: «Gledajte, moja braćo! Od rana je jutra pa sve do kasne noći radio, pa je sav svoj posao žrtvovao gjavlu. Ljubio je više štovanje ljudi nego li slavu Božju». Sad pozove redovnika i čestito ga ukori. Tad mu naloži za pokoru, da, kad se redovnici sakupe na molitvu, pogje tamo sa svojim rogožinama na plećima, i glasno zaviče: «Oci moji i braćo, za ljubav Gospodnju molite svi Boga za mene bijednoga grješnika, da mi se smiluje; jer sam više cijenio ove dvije malene rogožine nego kraljevstvo nebesko». Osim toga naloži mu još, neka, kad se redovnici sakupe, da blaguju, isto tako stoji nasred blagovaonice sa svoje dvije rogožine na plećima čitavo vrijeme, dok budu blagovali. Ali to još nije bilo dosta pokore. Najposlije dade ga zatvoriti u jednu ćeliju, i zabrani svakomu da ga pohodi, i zapovjedi da ostane tamo sam za vrijeme od pet mjeseci, i da mu ne dadu ništa drugo jesti, osim kruha, vode i soli, te da tako sam, gdje ga nitko ne vidi i uz post splete svaki dan dvije rogožine.

Surius in Vita s. Pacom.

Iz toga možemo i mi crpsti korist. Vidimo iz toga, kako su teške pokore nalagali oni stari Oci za lake grijehe, a kako su ih ponizno i strpljivo primali podložnici, i koliko se njima okoristili.

Četvrto poglavlje.

Slavohleplje napastuje ne samo početnike, nego i one, koji napreduju u kreposti.

Raspravljajući sv. Ciprijan o onoj napasti, s kojom je gjavao drugi puta napao Krista našega Gospodina, kad ga je postavio na vrh hrama i rekao mu: «*Ako si Sin Božji, baci se dolje! — Si*

S. Cypr. in Matth. 4, 6.

Filius Dei es, mitte te deorsum!» kliče i kaže: «O proklete zlobe gjavolske! Mišljaše zloduh, da će slavohleplje onoga nadvladati, kog ne bijaše pobijedila proždrljivost. *O exsecrabilis diaboli malitia! putabat malignus, quem gula non vicerat, vana gloria superare»*. I tako ga hoće nagovoriti, da leti po zraku, da tako postane pozorje svemu puku i pobudi u njem udivljenje. Mislio je sotona, da će mu se dogoditi s Kristom, kao što mu se dogodilo s drugima. Znao je iz iskustva i to već više puta iskusio, veli sv. Ciprijan, da je one, kojih nije mogao svladati s drugim napastima, pobijedio sa slavohlepljem i ohološću. I zato, pošto ga je napastovao proždrlošću, navali na nj sa slavohlepljem, što je veće i teže ga svladati. Zaista nije laka stvar, veli svetac, ne veseliti se pohvali. Kao što ih je vrlo malo, koji se vesele, kad čuju zlo o sebi govoriti; tako ih je vrlo malo, kojima nije drago, da se o njima dobro misli i govori. Iz toga se vidi, da slavohleplje ne napastuje samo početnike i novake, nego i vrlo stare i one, koji napreduju u savršenosti. Baš njih najviše napastuje.

S. Nilus de interemptione Patr. qui erant in Sina; et affert Surius 14. Jan.

Sv. Opat Nil, koji bijaše učenik svetoga Ivana Zlatoustoga, pripovijeda o onim starim i iskusnim Ocima, da su drukčije odgajali i podučavali novake, a drukčije starije. Novake su učili i nalagali im, da nastoje veoma oko umjerenosti i uzdržljivosti; jer tko se dade zavesti i svladati od opačine proždrljivosti, govorahu, toga će lako i nadvladati opačina nečistoće. Jer onaj koji se ne zna oprijeti onomu, što je manje, kako će se oprijeti onomu, što je veće?

A starije su opominjali, da budu dobro pripravni, te se brane i čuvaju od slavohleplja i oholosti. Kao što su oni, koji plove morem, na oprezu i čuvaju se od grebenâ i prudova, što su blizu luke, jer se često puta dogodi, da one, što su dugo vremena sretno plovili, snagje pogibao u luci; isto se tako mnogi, koji su skoro čitav svoj vijek sretno proživjeli, pobijedili i svladali napasti, što su ih snašle, napokon, kad su bili već blizu luke, pouzdavši se u svoje prijašnje pobjede i držeći se već za sigurne, time uzoholiše, postadoše bezbrižni, i žalosno padoše. Brod, koji za duge plovidbe po moru nije propuknuo niti išta nastradao, nastrada i razbije se u luci. To čini slavohleplje i zato ga nazivaju sveci olujom u luci. A drugi kažu, da je ono kao čovjek, koji brod, vrlo dobro sagragjen, opremljen i nakrcan robom, probuši, kuda tad voda prodre i brod malo po malo utone.

Zato oni stari Oci nijesu učili početnikâ i novakâ, da se brane od slavohleplja, jer to nijesu držali za potrebito Oni naime, koji istom dolaze iz svijeta krvareći, i kojima još nijesu zarasle rane grijeha, donose sa sobom dosta gradiva, da se ponize i postide. S ovima govorite o uzdržljivosti, pokori i o mrtvenju. Stariji, koji su već mnogo plakali i uzdisali radi svojih grijeha, koji su već činili za njih veliku pokoru i veoma se uvježbali u krepostima, oni trebaju takih opomena. A početnici, koji su prazni kreposti a puni strastî i zlih nagnuća te nijesu još dovoljno oplakali svojih grijeha i zaboravi na Boga, oni nemaju razloga, da budu slavohlepni, nego mnogo više, da se žaloste i srame.

Tako bi barem moralo biti. To bi imalo biti povodom, da se veoma postide oni, koji imaju puno toga, da se ponize, a radi jednog jedinog djela, što u oči udara i za koje misle, da su ga dobro učinili, postanu tašti i oholi.

Mi se jako varamo! Jedna jedina pogrješka, što je na sebi imamo, morala bi nam dosta biti, da se postidimo i ponizimo; jer da je nešto dobro, valja, da ništa ne manjka, a da bude nešto zlo, dosta je da manjka samo nešto. A mi činimo baš naopako. Mnoge pogrješke i zla svojstva, kako mislimo, nijesu nam dosta, da se ponizimo; a jedno jedino dobro svojstvo, za koje mislimo, da imamo na sebi, dosta je, da se uzoholimo, te želimo, da nas štuju i cijene.

Iz toga se dobro vidi zloća i prevejanost ove opačine slavohleplja, jer nikoga ne štedi, nego dapače svakoga bez razloga napada. Zato kaže o njoj sv. Bernardo, da je prva u grijehu a posljednja u borbi. *Ipsa est in peccato prima, in conflictu postrema.* T. j. ona je prva, koja nas napada, da nas obori, a posljednja, što je imamo svladati. Zato, moja braćo, kaže sv. Augustin, naoružajmo se i pripravimo svi, da svladamo ovu opačinu, kao što je činio prorok David, kad je govorio: *«Odvrati oči moje, da ne vide taštine — Averte oculos meos, ne videant vanitatem»*.

D. Bern. de ord. vit et mor. instit.

D. Aug. in Psal 118, 27.

Peto poglavlje.

Kako je osobito nužno, da se čuvaju od ove opačine slavohljeplja oni, čija je služba, da pomažu bližnjemu.

Akoprem se moraju svi oboružati proti ovoj opačini slavohljeplja, kako smo rekli, nu osobito se moramo proti njoj oboružati mi, čije je zvanje i služba, da radimo oko spasa dušâ. Naši su zvanični poslovi vrlo uzvišeni, poznati i očiti cijelomu svijetu. I što su važniji i duhovniji, to je s jedne strane veća pogibao, a s druge strane za nas i veći grijeh, kad bi u njima tražili same sebe i htjeli, da nas ljudi štuju i časte. To bi značilo uzvisivati same sebe onim, što Bog najviše cijeni i štuje, a to su milosti i duhovni darovi. Zato kaže sv. Bernardo: «Jao onima, koji su primili dar, da o Bogu dobro ćute i govore, ako drže pobožnost za trgovinu, ako upotrebljavaju ono za ispraznu slavu, što su primili, da za Boga što dobiju; ako se sa svojim uzvišenim mislima ne spuste k niskima! *Vae, qui bene de Deo et sentire et eloqui acceperunt, si quaestum aestiment pietatem; si convertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum; si alta sapientes humilibus non consentiant!»* Jao njima, ako ono, što im je dano, da predobivaju duše, da promiču i šire čast i slavu Božju, na to upotrebljavaju, da same sebe traže te da steku ugled i štovanje ljudî. Nek se boje onoga, što se

D. Bernard. serm. 45. in Cant.

Osea 2, 8. čita kod proroka Ozee: *«Dao sam im srebra, umnožio sam im i zlato, a oni iz toga načiniše Bala. — Paveant, quod in proheta Osea legitur: Dedi ei argentum, multiplicavi ei et aurum, quae fecerunt Baal»*. Oni si napraviše iz onoga, što sam im dao, idol časti.

D. Greg. l. 22. mort. c. 17. 2. Cor. 2, 17. Sv. Grgur navodi u tu svrhu riječi sv. Pavla Korinćanima: *«Mi bo ne iskrivljujemo kao vrlo mnogi riječ Božju, nego je naviještamo iskreno, kao iz Boga, pred Bogom, u Kristu. — Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei; sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur»*. On tumači to mjesto na dva načina. Na dva načina, kaže on, može se iskriviti riječ Božja. Prvi je, kad tko razumijeva i tumači sv. Pismo drukčije, nego li u istinu jest, tvoreći svojim vlastitim duhom krivi i pokvareni smisao, dok je zakoniti zaručnik i početnik njegov Duh Sveti, te pravi i istiniti smisao onaj, koga je on rastumačio svojoj Crkvi po svetim Ocima i njenim Učiteljima.

Drugi način, kako se iskrivljuje riječ Božja, jest onaj, koji je za našu svrhu. Izmegju pravog i zakonitog muža i preljubočinca jest ta razlika, što onaj hoće ragjati i imati djecu, a ovaj ne traži drugo doli samo nasladu i ugodnost. Isto tako radi onaj, koji s riječju Božjom i propovjedništvom ne namjerava ragjati za Boga duhovnu djecu, što mu je svrha prema onomu, što kaže sv. Pavao: *«Po*
1. Cor. 4, 15. *Evangjelju ja sam vas rodio — Per Evangelium ego vos genui»*, nego traži samo svoju ugodnost i zabavu, svoju čast i štovanje. Takav iskrivljuje riječ Božju.

Zato nazivaju sveci slavohleplje duhovnom bludnošću radi velike naslade, što se u njoj osjeća, koja je toliko veća od one putene, koliko je duša uzvišenija od tijela. Zato ne zlorabimo riječi Božje; ne tražimo u svojim službama drugo doli čast i slavu Njegova Božanskog Veličanstva prema onome, što kaže Krist: *Ego*
Joan. 8, 50. *autem non quaero gloriam meam.* Ja ne tražim slave svoje, nego čast i slavu svoga Oca nebeskoga.

Sv. Pismo pripovijeda junački čin Joaba, vojskovogje vojske Davidove, vrijedan, da ga pripovijedamo i nasljedujemo. Joab opsjedaše sa svojom vojskom grad Rabat, koji bijaše glavni grad Amonićana i prijestolnica kraljeva. Kad je s opsjedanjem bilo već tako daleko došlo, da je htio unići u grad i zauzeti ga, pošalje glasnike kralju Davidu i obavjesti ga o stanju opsade s molbom, da dogje, unigje u grad i zauzme ga sam. Kao razlog navede: *«Da*
2. Reg. 12, 28. *se, kad ja razorim grad, ne pripiše pobjeda imenu mojemu. — Ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria»*. Tako se i dogodi.

Taku vjernost moramo i mi pokazivati prema Bogu u svim svojim službama a nikada ne željeti, da se nama pripiše plod i obraćenje dušâ i dobar uspjeh u poslovima, nego sve Bogu. *«Ne*
Psal. 113, 9. *nama, Gospodine, ne nama, nego imenu svomu daj slavu. — Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam»*. Sva se slava ima dati Bogu, koji je na nebesima. Zato pjevahu angjeli: *«Slava Bogu*
Luc. 2, 14. *u visinama! — Gloria in altissimis Deo!»*

O svetomu Tomi Akvinskomu čitamo u njegovu životu, da ga nije nikada, dok je živio, napalo slavohleplje, koje bi bilo grješno.

Nikada se nije naslagjivao ni uznosio svojom velikom učenošću, svojim angjeoskim umom i drugim darovima i milostima, što mu ih je bio Bog podijelio. I o našem svetom Ocu Ignaciju čitamo, da mnogo godina prije smrti nije oćutio ni najmanje napasti slavohleplja; jer mu je duša bila tako rasvijetljena nebeskim svijetlom, što ga je imao, i tako je poznavao i prezirao samoga sebe, da je običavao reći, da se nijedne pogrješke ne boji manje od slavohleplja.

To moramo i mi nasljedovati, i ujedno se sramiti i poniziti, kad se i u ništetnim stvarima dademo zavesti od taštine. Kako će ti biti pri duši, kad postaneš velik učenjak i slavni propovjednik, i budeš veoma koristio dušama? Kad te budu za to vrlo štovali i cijenili knezovi, crkveni dostojanstvenici i sav svijet? Treba da se priučimo, te u malenim stvarima ne držimo ništa do hvale i štovanja ljudî, niti pazimo na obzir ljudski, da se isto tako naučimo činiti i u većim stvarima.

Šesto poglavlje.

Nekoja sredstva proti slavohleplju.

U četrnaestom govoru o Psalmu devedesetom kaže slavni sv. Bernardo na riječi: *«Po ljutici i zmaj-kralju hodat ćeš, i gazit ćeš* D. Bern. in psal. 90, 13.
lava i zmaja. — Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem». Kao što nekoje životinje time škode, da zubima grizu, a druge svojim dahom, druge pandžama, druge opet straše svojim urlikanjem; isto tako gjavao na nevidljivi način škodi i čini zlo ljudima na sve ove načine. Svojstva životinjâ upotrebljava za različite napasti i opačine, kojima nas napada. Došavši do zmaj-kralja veli: O zmaj-kralju pripovijedaju se strahovite stvari. Samim svojim pogledom otruje čovjeka tako, da ga usmrti. To primjenjuje svetac na opačinu slavohleplja prema onim riječima Kristovim: *«Pazite, da pravdu svoju ne činite pred ljudima, da vas oni vide. —* Matth. 6, 1.
Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis». T. j. čuvajte se očiju zmaj-kralja. Ali znaj, o zmaj-kralju kažu, da usmrćuje samo onoga, koga on prvo pogleda; ali ako ga ti prije pogledaš, ne će ti naškoditi, nego će on sam, kako kažu, uslijed toga poginuti.

Isto je tako, kaže svetac, s ovom opačinom slavohleplja. Ona usmrćuje samo slijepe i nemarne, samo one, koji joj se hoće pokazati i staviti pred oči, da ih vidi, a ne će je oni prvi pogledati i promisliti, koli je isprazno i ništetno slavohleplje. Jer ako ti na ovaj način pogledaš prije ovog zmaj-kralja slavohleplja, ne će te usmrtiti niti ti naškoditi, nego ćeš ti njega usmrtiti i tako uništiti, da će ga nestati kao dima u zraku.

Neka to bude prvo sredstvo proti slavohleplju: da nastojimo mi prvi pogledati ovoga zmaj-kralja, da pomno razmišljamo i ispita-

vamo se, kako je mnijenje i štovanje ljudî malo vjetra i taštine, koje nam niti šta daje, niti šta uzima. Jer toga radi, što nas ljudi hvale i štuju, ne ćemo biti bolji; niti ćemo biti gori, ako nas kude i progone.

D. Chrysost. in Psal. 5, 13.

Sv. Zlatousnik, tumačeći one riječi petog Psalma: «*Jer ti ćeš blagosloviti pravednika — Quoniam tu benedices justo*», kaže vrlo dobro, kako ove riječi oduševljavaju pravednika, kad je progonjen i čuje zle riječi od ljudi i kako ga čuvaju, da ne klone za to duhom niti što drži do toga. Jer ti ćeš, Gospodine, blagosloviti pravednika. Što će mu dakle škoditi, da ga svi ljudi preziru, ako ga Gospodin angjelâ blagoslivlja i hvali? A nasuprot, ako ga Gospodin ne blagoslivlja ni ne hvali, ništa mu ne će koristiti, makar ga sav svijet hvalio i u zvijezde kovao.

Svetac navodi za primjer svetog Joba. Akoprem je ovaj sjedio na smetištu sav gubav, pun rana i crvi, progonjen i ismjehivan od prijatelja i neprijatelja, dapače od svoje vlastite žene; ipak je uza sve to bio sretniji nego oni svi: jer ga je Bog blagoslivljao. *Quoniam Deus ei benedicebat.* Akoprem su ga ljudi ružili i zlo o njem govorili, Bog je govorio o njem dobro, jer kaže, da je bio «*čovjek prostodušan i pravedan, i koji se bojao Boga, i uklanjao oda zla, i još se držao nevinosti. — Vir simplex, et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam*». To ga je zaista činilo velikim; a prezir ljudi i zametavanje svijeta ne oduze mu ništa. Zato, veli sv. Zlatousnik, moramo svom pomnjom i svim marom nastojati, da nas Bog štuje i cijeni; jer štovanje ljudi niti nam što uzima niti daje. Stoga ne smijemo do toga ništa držati. Veli sveti apostol Pavao: «*Meni je najmanje do toga, što me sudite vi ili čovječji dan. — Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer aut ab humano die*». Ja ne idem za tim, da se dopadnem ljudima, nego bi se Bogu rad dopasti, jer je On moj sudac. «*Onaj koji me sudi, Gospod je. — Qui autem judicat me, Dominus est*».

Job 2. 3.

1. Cor. 4. 3.

Ibid. 4.

D. Bonav. opusc. de infor. novit.

Sv. Bonaventura primjećuje ovdje još nešto drugo i kaže: Ne ljuti se na one koji o tebi zlo govore; jer ili je istina ono, što kažu, ili nije. Ako je istina, nije čudo, da se oni usugjuju ono kazati, što si se ti usudio učiniti. Ako je laž, ne mogu ti naškoditi. Ako ti je ipak to teško, podnosi strpljivo, kao onaj, koga žegu usijanim željezom. Jer kao što žeženje liječi ranu, isto će tako i tebe opadanje izliječiti od kake potajne oholosti, što je možda u tebi.

D. Basil. ser. de exerc. mon.

Drugo sredstvo, koje će nam u tom biti od velike koristi, preporučuje nam sv. Bazilije, sv. Grgur, sv. Bernardo i uopće svi sveci, naime, da se veoma čuvamo išta govoriti, što bi nam moglo biti na hvalu i čast. Nigda ništa ne govori, što bi ti moglo biti na hvalu, pa makar ti bio najpouzdaniji prijatelj, s kojim govoriš. *Nihil unquam de te loquaris, quod laudem importet, quantumcunque sit familiaris ille, cum quo loqueris.* Mnogo više nastoj, da zatajiš kreposti nego opačine. *Immo potius plus labora celare virtutes, quam vitia.* O časnom se ocu Avili kaže, da je u tome bio veoma oprezan. Ako mu se katkada činilo, da će biti korisno i spasonosno za onoga, s kojim je govorio, ako kaže nešto, što će ga potaknuti na dobro, a što se njemu dogodilo, pripovijedaše to kao o trećoj osobi, tako da onaj drugi ne bi ni opazio, da je on to bio.

D. Bern. in formula honestae vitae.

De P. N. Ignacio D. Ferd. Tricio Ep. Aur. et postea Salmatic.

O našem sv. Ocu Ignaciju pripovijedao nam je jedan španjolski Biskup, koji se s njim spoznao u Parizu, da ga je više njih, dok je raspravljao o molitvi, učio ili to i na to ih poticao, upitalo, kako je njemu u molitvi? I reče, da ga je on sam to upitao. A naš mu sveti Otac odgovori: «Toga ne ću reći, nego samo ono, što je vama korisno; jer ovo zahtijeva ljubav i nužda, a ono bi bila taština». I o sv. Franji čitamo, da je bio u tom tako oprezan, da se ne samo nije usudio drugima otkriti milosti i darova, što mu ih je Bog podjeljivao, nego se dapače, kadgod se vraćao s molitve, tako pretvarao, govorio i ponašao se, da se nije moglo nikako opaziti, što mu se krilo u srcu.

Treće sredstvo sastoji u tom, da se ne zadovoljimo time, te ne kažemo ništa, što bi nam moglo biti na hvalu, nego da dobra djela, što ih činimo, što više možemo, nastojimo sakriti prema onome, što nam kaže Krist naš Gospodin u sv. Evangjelju: «*A ti kad se moliš, ugji u sobu svoju, i zatvorivši vrata pomoli se Ocu svojemu tajno; i Otac tvoj, koji vidi tajno, platit će ti. — Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: et Pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi*». «*A ti kad daješ milostinju, neka ne zna ljevica tvoja, što čini desnica tvoja. — Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua*». Kao da je rekao: Koliko je moguće, ti sam ne smiješ za to znati. A kad postiš i činiš pokoru, gledaj, da izgledaš što veseliji i zadovoljniji, da ljudi ne opaze, da postiš. «*A ti kad postiš, namaži glavu svoju, i lice svoje umij, da te ne vide ljudi, gdje postiš. — Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans*». Pokaži se kao na blagdan; jer kako svjedoči sv. Jeronim, bijaše u onoj pokraniji Palestine običaj mazati si glavu na svečane dane.

Matth. 6, 6.

Ibid. 17, 18.

D. Hier. in hunc loc.

Vrlo je velika prevejanost ove opačine; i zato nam Otkupitelj svijeta preporučuje toliko, da je se čuvamo i sakrijemo od nje, vršeći svoja djela potajno, da ih ne izgubimo i da nam ih ne ugrabi ovaj tat slavohlepije. Tako običavaju, veli sv. Grgur, putnici sakriti novce, što ih nose sa sobom. Jer kad bi ih otkrivali i pokazivali, opazio bi ih razbojnik i oteo. I navodi u tu svrhu, što se dogodilo kralju Ezekiji. Ovaj naime pokaza poslanicima kralja babilonskoga blago svoje kuće, i zato mu bi poslije sve oteto i odneseno u Babilon. Običavaju u tu svrhu takogjer navoditi prispodobu o kokoši. Ona počne odmah kokodakati, čim iznese jaje, i zato joj ga otmu. Tako se dogagja onima, koji žele, da ih odmah vide, čim učine dobro djelo, a možda i takova šta govore, što to odaje.

D. Greg. hom. 21. in Evang.

4. Reg. 20, 17.

Pravi je sluga Božji, kaže sv. Grgur, tako daleko od toga, da ne može biti zadovoljan s djelom, za koje se može saznati; jer misli, da je za to već primio plaću; nego nastoji pridodati druga djela, za koje ljudi ne mogu saznati. On misli, da je za svoja dobra djela primio već plaću, ako im ne pridoda još druga, koja ostaju ljudima nepoznata. *Jam enim de bonis suis quasi retributionem sibi factam aestimat, nisi eis et alia, quae ab hominibus nesciuntur, adjungat.*

D Gregr. l. 12. mor. c. 9.

O sv. Hilarijonu pripovijeda sv. Jeronim ovo. Kad je Hilarijon vidio, da ga slijedi mnogo naroda i da ga svi uvelike štuju radi

D. Hieron. de s. Hilarion.

mnogih čudesa, što ih je činio, bijaše vrlo žalostan i plakaše svaki dan. Njegovi ga učenici upitaše za uzrok njegova plača i žalosti. Svetac odgovori: «Čini mi se, da mi Bog plaća već u ovom životu za to, što mu služim, kad me ljudi toliko časte».

To je novi razlog i četvrto izvrsno sredstvo, kojim se možemo poslužiti proti ovoj opačini. Pazi, da ne želiš, da te ljudi štuju i cijene, i tako ti Bog naplati, ako si možda što dobra učinio u ovom životu. Tako on obično čini, kako je sam rekao onom gavanu: «*Sinko, opomeni se, da si ti primio dobra u životu svojem. — Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua*». To je takogjer jedan od razloga, zašto svjetuju sveci, da se čuvamo osebnostî i prevelikih strogosti, jer takove stvari, budući da su neobične, jako udaraju u oči i povodom su, da mnogi štošta misle i govore. Tko čini, što nitko ne čini, čude se svi. *Qui facit, quod nemo, mirantur omnes.* One obično ragjaju duh slavohleplja i oholosti, a iz toga obično nastaje prezir drugih.

Luc. 16, 25.

Gerson et Guil. Paris.

Megjutim ne možemo uvijek kriti svojih dobrih djela, a osobito ne onih, kojima moramo po svojoj službi pomagati bližnjemu. Zato trebamo petog sredstva, naime da nastojimo u njima pobuditi dobru nakanu, uzdižući srce k Bogu, žrtvujući Mu i upravljajući na Nj sve svoje misli, riječi i djela, kako ćemo odmah reći. Ako te tada obuzme slavohleplje, veli Otac Avila, reci mu: Prekasno dolaziš, djelo je već prikazano Bogu! Isto je tako dobro odgovoriti, kako je odgovorio sv. Bernardo samomu sebi, kad mu je za propovijedi došla na pamet ova misao: Oh, kako ti to izvrsno umiješ! «Niti sam tebe radi počeo, niti ću tebe radi prestati. *Nec propter te coepi, nec propter te desinam.*» Iz straha pred slavohlepljem ne smiju se propustiti dobra djela jer to bi bila velika prijevara, nego moramo začepiti uši i biti gluhi na pohvale ljudske i ništa do tog ne držati. Sv. Zlatousnik kaže, da moramo sa svijetom postupati, kao otac sa svojim malenim djetetom. Ako ga dijete hvali, ne drži do toga ništa; ako ga kori i grdi, opet ništa; dapače se smiješi, jer je dijete, i ne zna što čini niti što govori. Isto tako ne smijemo ni mi ništa držati do hvale i govora svijeta, jer je svijet kao maleno dijete, koje ne zna šta govori. A još bolje govori o tom onaj apostol indijski sv. Franjo Ksaverije: «Tko pazljivo promišlja svoje pogrješke i grijehe, i što je u istinu pred Bogom, mislit će, kad ga ljudi budu hvalili, da se rugaju s njim, i držat će to za pravu pogrdu.

M. Avil. l. 2. ep. 59.

De D. Bern. legitur in Vita ipsius.

D. Chrys. l. 5. de Sacerdotio.

Zaključimo time, pa neka nam posljednje sredstvo bude spoznanje samih sebe, što je sasvim protivno slavohleplju. Kad bi se temeljito i pravo poznavali, lako bi uvidjeli, da nema u nama razloga slavohleplju, nego dapače mnogo toga, da se postidimo i ponizimo jer smo puni grijeha. Pa ne treba nam gledati samo na naša zla djela i grijehe; nego ako gledamo i na djela, koja nam se čine vrlo dobra i pravedna, pa ih dobro promotrimo i ispitamo, naći ćemo obično dosta povoda i gradiva, da se ponizimo, postidimo i posramimo. Zato kaže i opetuje sv. Grgur više puta ovu rečenicu: «Sva ljudska pravda i sve, što sa svoje strane imamo i činimo, dokazalo bi se, da je nepravda, ako bi se strogo ispitalo. Kad nas ne bi sudila očinska ljubav Božja, bilo bi svako naše djelo za koje očekujemo nagradu, vrijedno kazni. *Omnis humana justitia injustitia esse convincitur, si districte judicetur: si enim remota pietate discutimur, opus nostrum poena dignum est, quod remunerari praemiis praestolamur.*» Zato i govoraše sv. Job, da je zabrinut i u velikom strahu i skrbi za sva svoja djela radi grijeha i pogrješaka, što im se znadu primiješati, kad čovjek ne hodi vrlo oprezno i ne bdije nad sobom. «*Bijah u strahu radi svih svojih djela. — Verebar omnia opera mea*».

Kad je tomu tako, čega radi da se oholimo i uzdižemo glavu? Kako se možemo prepustiti slavohleplju, ako se pozorno ispitamo i pozovemo na veče na račun, kako smo se čitav dan vladali, pa nagjemo u sebi bezdan bijeda, zala i pogrješaka, što smo ih počinili riječju, činom i mišlju, a ujedno i opazimo, koliko smo dobra propustili? Ali ako smo i učinili šta dobra s milošću našega Gospodina, naći ćemo obično, da smo ga oprljali ohološću ili slavohlepljem, ili lijenošću i nemarnošću, i drugim mnogim pogrješkama, za koje ni ne znamo, ali si možemo misliti, da smo ih počinili. Ugjimo dakle u se, spoznajmo same sebe, gledajmo svoje noge, to jest rugobu svojih djela, pa će odmah nestati dima taštine i oholosti, što se uzdiže u našem srcu.

Sedmo poglavlje.

O dobroj svrsi i nakani, s kojom moramo činiti svoja djela

Dosada smo govorili, kako se kod djela, što ih činimo, moramo čuvati taštine i ljudskih obzira, t. j. kako se moramo kloniti zla. Sada ćemo raspravljati o svrsi i nakani, s kojom ih moramo činiti, t. j. o većoj časti i slavi Božjoj. Sv. Ambrozije navodi u tu svrhu ono, što pripovijedaju prirodoslovci o orlu. On da vidi, dali su mladi pravi njegovi ili podmetnuti, uzima ih svojim pandžama i pušta da tako vise u zraku okrenuti prema tracima sunca. Ako gledaju u nj nepomično i ne trepću očima, drži ih za svoje mlade, nosi ih natrag u svoje gnijezdo, odgaja ih i donosi im hranu, kao svojoj djeci. Ali ako vidi, da ne mogu gledati nepomično u sunce, ne drži hi za svoje mlade, nego ih pušta, da padnu u dubinu.

D. Ambr. l. 5. exam. c. 18. et l. de Sal. c. 2.

Po tom će se dakle poznati, dali smo prava djeca Božja, ako gledamo nepomično u pravo Sunce pravde, što je Bog, upravljajući na Nj sve, što činimo, tako da svrha i cilj svih naših djela ne bude drugo, nego da ugodimo Bogu i razveselimo Ga, i vršimo u njima Njegovu presvetu volju. To se sasvim slaže s onim, što je rekao Krist naš Gospodin u Evangjelju: «*Tkogod čini volju Oca*

Matth. 12. 50.

mojega, koji je na nebesima, on je moj brat i sestra i mati. — Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse meus frater, et soror, et mater est».

In Vitis Patrum. O jednom se od onih starih Otaca čita, da je prije svakog djela, što ga je htio početi, najprije malo postajao. I upitan, što to čini, odgovori: «Vidite, djela ne vrijede ništa, ako se ne čine s dobrom svrhom i nakanom. Kao što strijelac, da pogodi u nišan, najprije malko postoji, gleda i gagja; isto tako i ja, prije nego činim dobro djelo, ravnam i upravljam svoju nakanu k Bogu, koji ima biti nišan i svrha svih naših djela. To je, radi čega ja malko postojim, prije nego počnem koje djelo.

Cant. 8, 6. To je dakle ono, što moramo činiti. «*Postavi me kao pečat na srce svoje. — Pone me ut signaculum super cor tuum*». Kao što strijelac, da sigurnije pogodi u nišan, zatvori lijevo oko i gleda samo desnim, da bude pogled sabraniji, a ne rastrese se gledajući kojekuda, i tako promaši; isto tako moramo i mi zatvoriti lijevo oko ljudskih i zemaljskih obzira i samo desno otvoriti. A to je dobra i prava nakana. Tako ćemo pogoditi u nišan, naime u samo srce

Ibid. 4, 9. Božje. «*Ranila si srce moje, sestro moja zaručnice, ranila si srce moje jednim okom svojim. — Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum*».

Govorit ćemo o tom jasnije i zato se upustiti više u pojedinosti. Stoga velim: Mi moramo nastojati, da sva svoja djela u istinu odnosimo i upravljamo na Boga. A u tom ima više i manje. Ponajprije moramo u jutro, čim ustanemo, žrtvovati Bogu sve misli, riječi i djela onoga dana, i moliti Ga, da sve bude na čast i slavu Njegovu. Tada možemo, ako poslije nadogje slavohleplje, u istinu odgovoriti: Prekasno dolaziš, već sam to dao drugomu. Ali još više! Ne smijemo se zadovoljiti time, da u istinu žrtvujemo i odnosimo na Boga, kad ustajemo, sva svoja djela onoga dana, nego moramo nastojati, da se priviknemo, koliko je moguće, te nigda ne započnemo nijednog djela, a da ga nijesmo prije u istinu prikazali na veću slavu Božju.

Kao što kamenar ili zidar, kad zigje, drži obično u ruci olovnicu ili mjerilo, i upotrebljava ga kod svakog kamena ili opeke, što je postavlja; isto tako moramo i mi svako djelo mjeriti i ravnati ovim mjerilom volje i veće slave Božje. Još više! Kao što se graditelj ne zadovoljava time, da postavi mjerilo ili olovnicu samo jedanput na početku, nego je stavlja jedanput i dvaput, sve dok ne smjesti kamena kako treba; isto se tako ne smijemo ni mi zadovoljiti, da prikažemo Bogu djela, što ih činimo, jedanput na početku, nego i kroz sve vrijeme, dok ih činimo, moramo ih tako činiti, da ih uvijek žrtvujemo Bogu govoreći: Gospodine, Tebe radi ovo činim, jer mi Ti to zapovijedaš, jer Ti tako hoćeš.

Osmo poglavlje.

Tumači se, kako ćemo svoja djela vršili s pravom i čistom nakanom.

Da nam učitelji duhovnoga života pokažu, kako ćemo sa što većom savršenošću i čistoćom vršiti svoja djela, navode obično zgodnu prispodobu. Kao što matematičari apstrahiraju od tvari, t. j. ne obaziru se na tvar, nego imaju pred očima samo kolikoću i oblike tjelesa, ne brinući se, dali su od zlata ili srebra, ili od čega drugoga, jer to na njih ne spada; isto tako mora sluga Božji kod svih djela, što ih čini, jedino upirati oči na volju Božju i posvema apstrahirati od tvari, ne gledajući, dali je od zlata ili ilovače, t. j. on ne smije na to paziti, dali mu povjere ovu ili onu službu, dali mu ovo ili ono zapovjede; jer ne sastoji u tom naš napredak i savršenost, nego u tome, da činimo volju Božju i da u onom, što činimo, tražimo Njegovu slavu.

Slavni sveti Bazilije kaže to vrlo dobro i to na temelju nauke svetoga apostola Pavla: «Sav život i sva djela kršćanina imaju jednu svrhu i jedan cilj, naime slavu Božju; jer ili jeli ili pili, ili što drugo radili, sve činite na slavu Božju, kaže Pavao govoreći u Gospodu. *Victus ac ratio vivendi hominis christiani unum scopum sibi propositum habet, nempe gloriam Dei: sive enim cibum capessitis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia ad gloriam Dei facite, inquit in Domino verba faciens Paulus*». *D. Basil. de ingluvie et ebrietate or. 16. in 1. Cor. 10, 31.*

Sv. Ivan evangjelista pripovijeda, kako je Krist, naš Gospodin, umoran i trudan od puta ostao sa Samaritankom, dok su učenici otišli u mjesto, da kupe hrane, jer je bilo već kasno. Kad se povratiše sa hranom i rekoše Mu: «*Učitelju, jedi! — Rabbi, manduca*», odgovori im: «*Ja imam jelo, da jedem, za koje vi ne znate. — Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*». Zato govorahu megju sobom: «*Zar mu tko donese da jede? — Numquid aliquis attulit ei manducare?*» A On odgovori: «*Jelo je moje, da izvršim volju Onoga, koji me je poslao. — Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me*». To dakle mora biti i naše jelo u svemu, što činimo. Kad učiš, kad ispovijedaš, kad čitaš i kad propovijedaš, ne smije biti tvoje jelo veselje, što nastaje iz znanja, učenja ili propovijedanja. To bi značilo praviti iz zlata blato. Tvoje jelo, tvoje veselje i tvoja radost ima biti, da time vršiš volju Boga, koji hoće, da to taj čas činiš. To isto mora biti tvoja hrana, kad obavljaš kućne poslove. Na taj način ima isto jelo i istu radost vratar i bolničar, propovjednik i lektor. Ti moraš biti isto tako zadovoljan sa svojom službom kao on sa svojom; jer uzrok zadovoljstvu, naime da vršiš volju Božju, imaš ti isto tako kao on. Kao dobar duhovni matematičar ne smiješ paziti na tvarno djelo, što ga obavljaš, nego samo na to, da u njemu vršiš volju Božju. I zato moramo uvijek nastojati, da su nam u ustima i u srcu ove riječi: Tebe radi, Gospodine, ovo činim, na Tvoju slavu, jer ti tako hoćeš. *Joan. 4, 31. et seq.*

Ne smijemo popustiti u ovoj vježbi, dok ne dogjemo dotle, da vršimo svoja djela, kao da služimo Bogu a ne kao ljudima, kako kaže sv. Pavao: «*Služeći kao Gospodinu, a ne ljudima. — Servientes sicut Domino, et non hominibus*». Mi ne smijemo popustiti, dok ne budemo tako vršili svoja djela, da uvijek u njima u istinu ljubimo Boga, i veselimo se tomu, da u njima vršimo volju Božju; tako da, dok radimo, više izgleda, da ljubimo, nego li radimo. *Ephes. 6, 7.*

Otac Avila navodi za to lijepu prispodobu iz obiteljskoga života. Kad majka pere noge svome sinu ili mužu, koji se povratio s puta, tad mu s ljubavlju služi, a ujedno se veseli i osobitu nasladu i radost ćuti u tom, što mu služi. O da bi mi tako obavljali djela! O da bi mi naišli na ovo u polju sakriveno blago, koje nam je s jedne strane kao pred očima i tako blizu, a s druge strane tako zakopano i tajno! Kako bi tada bili duhovni, kako nutarnji i koliko već napredovali! To je prava i najsigurnija alkimija, da se napravi iz mjedi i željeza najfinije zlato. Bilo djelo po sebi ne znam kako nisko, može postati neizmjerno vrijedno i dragocjeno. Nastojmo dakle odsele, da sve, što činimo, pretvorimo u najfinije zlato, kad to možemo tako lako učiniti. U svetinji nad svetinjama i u hramu Salomonovu bijaše sve od zlata ili obloženo zlatom; isto tako mora u nama biti sve ljubav Božja ili učinjeno iz ljubavi Božje.

Deveto poglavlje.

Da smo katkada rastreseni i ne napredujemo, nijesu krivi izvanjski poslovi, nego to, što ih ne obavljamo kako treba.

Iz toga, što smo rekli, vidi se, da uzrok, što smo katkada kod izvanjskih posala rastreseni i ne napredujemo u duhu, nije u poslovima, nego u nama samima, što se ne znamo njima okoristiti niti ih činiti, kako moramo. Zato nęka nitko ne krivi poslove, nego samoga sebe, što se ne zna njima okoristiti. Razbij orah; jer ne jede se ono, što je izvana, nego ono, što je iznutra. Ako se baviš samo vanjštinom djela, ovom izvanjskom lupinom, izmučit ćeš tijelo i osušiti duh. Ono, što je iznutra, jezgra, naime volja Božja, ima biti tvoja hrana. Razbij dakle zubima razmatranja ovu lupinu i baci je, pa prodri do jezgre kao onaj veliki orao kod Ezekijela, koji je prodr'o do srčike cedra i izvadio je, ne zaustavljajući se kod kore. «*Prinijet ću ti pretile žrtve paljenice. — Holocausta medullata offeram tibi*». Kod toga se moraš zaustaviti i to prikazati Bogu. Tako će tvoja duša napredovati i rasti. *Ezech. 17, 3. Psal. 65, 15.*

Marta i Marija su sestre; nijedna drugoj nije na putu niti je smeta, nego se megjusobno pomažu. Molitva pomaže, da se dobro obavi posao, a dobro obavljeni posao pomaže molitvu. Obje su

dobre sestre. Ako si kod posla smeten i uznemiren, biva to zato, što te ne pomaže Marija t. j. molitva. «*Marta, Marta! zabrinuta si i uznemiruje te puno toga. — Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima*». Marta se uznemiruje, što joj ne pomaže sestra Marija. «*Reci joj dakle, da mi pomogne. — Dic ergo illi, ut me adjuvet*». Nastoj, da ti pomogne Marija t. j. molitva, i vidjet ćeš, kako će odmah nestati nemira. *Luc. 10, 41.*

Kaže se za one svete životinje kod Ezekijela, da je svaka imala ruku pod krilom, da nam se naznači, kako duhovni ljudi drže ruku djelatnosti pod krilom razmišljanja, ne rastavljajući jedno od drugoga; jer, dok rade, razmišljaju, a dok razmišljaju, rade. Tako pripovijeda i Kasijan o onim egipatskim pustinjacima, da nijesu, dok su radili rukama, prestali zato razmišljati o Bogu, obavljajući rukama službu Martinu a srcem Marijinu. Sv. Bernardo kaže vrlo lijepo: «Oni, koji se posvećuju duhovnim vježbama, staraju se najviše oko toga, da tako obavljaju izvanjske poslove, te ne ugase duha pobožnosti. Zato se ipak krijepe iznutra duhom, akoprem im se izvana umara tijelo vršeći dobra djela. *Hoc maxime curant spiritualibus exercitationibus dediti, taliter se circa exteriora occupare, ut devotionis spiritum non extinguant: unde, licet extrinsecus bonorum operum exercitiis fatigentur in corpore, intrinsecus tamen reficiuntur in mente*». Tako izvanjski poslovi ne priječe nutarnje sabranosti i pobožnosti, nego je dapače pomažu, jer ne zaokupljuju pameti, nego je puštaju, da može slobodno misliti na Boga. Zato govoraše neki vrlo star i duhovan otac, da veoma zavidi dvjema vrstima ljudi u našem Redu: novacima, koji nemaju ni na što misliti niti se za išto drugo brinuti doli za svoj napredak, i braći laicima, jer im je duh nezaokupljen i slobodan, tako da mogu čitav dan sprovoditi u molitvi. *Cassian. l. 3. c. 2. et l. 2. c. 14. de instit. Monac.* *D. Bern. serm. ad solit.* *P. M. Natalis.*

Sv. Ivan Klimak pripovijeda, da je našao u nekom samostanu kuhača, koji imaše mnogo posla, jer u njem bijaše veliki broj redovnikâ. Bijaše ih naime tamo dvjesta trideset i šest bez gostiju. Usred svih svojih posala bijaše u duhu vrlo sabran i osim toga zadobi dar suzâ. Čudeći se tome sv. Ivan Klimak zapita ga, kako je to zadobio kraj tako teškog i neprestanog posla. Napokon ne mogavši odoljeti dosagjivanju odgovori: «Nikada nijesam mislio, da služim ljudima nego Bogu, a uvijek sam se držao nevrijednim mira i počinka. A kadgod gledam ovu tvarnu vatru, uvijek plačem i mislim na strašni vječni oganj». *S. Iaon. Clim. c. 4.*

O svetoj se Katarini Sijenskoj pripovijeda u njenom životu, da su je veoma progonili i zlostavljali njeni roditelji, da se uda. To je tako doleko došlo, da joj nijesu dopustili ni posebnog mjesta ili sobice, gdje bi se mogla sabrati. Opteretiše je kućnim poslovima. Otpustiše iz kuhinje sluškinju, što su je držali, i postaviše nju na njeno mjesto, da tako ne nagje vremena za molitvu i za druge duhovne vježbe. Ali ona podučena od Duha Svetoga, kako stoji u njenom životopisu, podiže u svom srcu vrlo tajnu duhovnu stanicu i odluči, da ne će nigda iz nje izaći. A tako i učini. Dok je još imala izvanjsku stanicu, katkada bi bila u njoj, a katkada vani; ali iz ove svete, duhovne stanice, što ju je bila podigla u sebi, nije nigda izlazila. Onu joj prvu oduzeše, ali joj ove druge nije mogao

nitko oduzeti. Ona si utvaraše, da joj otac predstavlja Isusa Krista, a majka našu Gospu, a braća i svi ukućani Apostole i Učenike Gospodnje. Tako obavljaše vrlo veselo i marljivo svoj posao; kad je naime bila u kuhinji i vršila svoje poslove, uvijek mišljaše na svog zaručnika Isusa Krista i držaše, da Njemu služi. Uvijek uživaše prisutnost Boga i boravljaše s Njim u Svetinji nad svetinjama. A tako govoraše mnogo puta i svom ispovjedniku, kad je bio zaokupljen izvanjskim i vremenim poslovima, ili morao kamo putovati: «Oče, napravite u sebi stanicu, iz koje nemojte nigda izlaziti.» Činimo dakle i mi tako, pa nas ne će rastresti službe i izvanjski poslovi, nego će nam dapače pomoći, da uvijek molimo.

Deseto poglavlje.

Kako je dobro i korisno, da činimo djela onako, kako smo rekli.

D. Hieron. in Isa. 38, 20. D. Greg. 35. mor. c. 15. Euthimii etc. Sap. 4, 13.

Na taj način obavljena djela zovu se potpuna djela, a za one, koji tako živu, kako tumači sv. Jeronim i sv. Grgur, kaže sv. Pismo, da živu pune dane i da su puni danâ, akoprem su kratko vrijeme živjeli i umrli u mladosti prema onom, što kaže Mudrac: «*Svršivši u kratko ispuni mnogo vremena. — Consummatus in brevi explevit tempora multa*».

Psal. 72, 10.

Kako može čovjek u malo vremena živjeti puno i ispuniti mnogo godina? Znaš kako? Ako čini potpuna djela i živi pune dane. «*I puni dani naći će se u njima. — Et dies pleni invenientur in eis*». Ovo drugo mjesto tumači prvo. Od rana jutra pa sve do kasne večeri i od večeri pa sve do jutra živi dobar redovnik i sluga Božji pun dan od dvadeset i četiri sata, jer ga svega ispunjava vršeći volju Božju. Isto jelo, počinak i potrebiti san nijesu za nj prazna djela, jer ih sva upravlja i odnosi na veću čast i slavu Božju. Oh ih čini, jer je volja Božja, da ih čini. On ne jede iz naslade kao životinje, niti traži u tom svoju ugodnost i zadovoljstvo; dapače on bi htio biti bez toga, kad bi se to svidjelo Gospodinu. O da bi mogao, Gospodine, čovjek živjeti bez jela, bez spavanja i bez ovih okrepa i zabava! O da bi Te mogao, Gospodine, uvijek ljubiti, a ne morao zadovoljavati ovim bijedama tijela! «*Iz nužda mojih izbavi me! — De necessitatibus meis erue me!*» Izbavi me, Gospodine, iz ovih nužda i bijeda, da Te uvijek ljubim i uvijek se s Tobom bavim!

Psal. 24, 17.

Job. 3, 24.

Ja vidim, da je to nemoguće u ovom životu. Zato podnosi to pravednik strpljivo, ali ne bez boli. Neka nam kaže sv. Job i okrunjeni prorok David, kako su se u tom vladali. «*Prije nego jedem, uzdišem. — Antequam comedam, suspiro*». «*Svoje piće miješam sa suzama. — Potum meum cum fletu miscebam*». «*Oblijevam svaku*

Psal. 101, 10. Ibid. 6, 7.

noć postelju svoju, suzama svojim natapam ležaj svoj. — Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo». Tako moramo i mi činiti. Suze moramo lijevati, kad idemo na počinak. Ah, Gospodine! kako ću toliko vremena sprovesti, a da se Tebe ne sjećam? «*Jao meni, jer se boravak moj produljio! — Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!*» Jao meni! kako će dugo trajati ovo progonstvo? Kad ćeš me, Gospodine, osloboditi iz ovog sužanjstva? kad li me izbaviti iz ovog ropstva? «*Izvedi iz tamnice dušu moju! — Educ de custodia animam meam!*» Kad ćeš me, Gospodine, istrgnuti iz tamnice ovoga tijela, da Ti se mogu posvema predati? Ah, kad će to biti? Ah, kako je daleko taj čas?

Ibid. 119, 5.

Ibid. 141, 8.

D. Greg. l. 35. mor. c. 15.

To su potpuna djela i puni dani. Tako u malo vremena proživi pravednik puno i malo mu dana života vrijedi kao mnogo godina zasluge. Ali tko nije dobro djelovao niti dobro upotrijebio dane svoga života, za njega se kaže, da umire prazan danima, akoprem je dugo živio i ima puno godina. «*Imam praznih mjeseci. — Habui menses vacuos*». Prazni su mi mjeseci, jer mi progjoše utaman dani i godine. Takav može reći, da ima malo godina i te da su mu zle: *Parvi et mali.*

Job. 7, 3.

Genes. 47, 9.

Isai. 38, 10.

«*Ja rekoh: U polovini dana svojih saći ću k vratima pakla. — Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi*». Na ove riječi, što ih je rekao kralj Ezekija, kad je ozdravio od svoje bolesti, primjećuje sv. Jeronim: Sveci i pravednici ispunjaju svoje dane. Tako bijaše s Abrahamom, o kom kaže sv. Pismo: »*Umr'o je u dobroj starosti i pun danâ. — Mortuus est in senectute bona . . . et plenus dierum*». Ali zli umiru uvijek u sredini svojih dana, dapače ni njih ne doživu, kako kaže Prorok: «*Muževi krvi i varalice ne će doživjeti ni polovicu dana svojih. — Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos*». Njima progjoše godine utaman. Zato i naziva sv. Pismo stogodišnjega grješnika «*djećakom od sto godina — Puer centum annorum*», i kaže, da će takav biti proklet: «*Jer će umrijeti dječak od sto godina, i grješnik od sto godina bit će proklet. — Quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit*». On naime nije živio kao čovjek, nego kao dijete. Zato grabi smrt zle uvijek prije vremena, dok su još nezreli; a kad dogje, govore ovako: O da mi je barem još jedna godina, da činim pokoru! Isto je tako s mlakim i nemarnim redovnicima, koji, akoprem mnogo godina nose mantiju, broje ipak malo dana redovničkog života.

Genes. 25, 8.

Psal. 54, 24.

Isai. 65, 20.

3. p. lib. 8. cap. 27. Historia Minor. de Fr. Gherardo de Florenc. Fratre laico.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda o jednom od onih svetih redovnika, da je na pitanje, kako dugo već živi u Redu, odgovorio: «Još ni jedan čas». Kad toga onaj drugi nije razumio i veoma se čudio tomu odgovoru, reče mu sluga Božji: »Znam vrlo dobro, da već sedamdeset i pet godina nosim mantiju Manje Braće, ali kako sam dugo u istinu živio kao redovnik, toga ne znam. Ne dao Bog, da bi tko od nas mogao to u istinu reći, što je rekao ovaj svetac u poniznosti. Nije bitnost u tom, da živiš mnogo godina u Redu, ni da živiš dugo, nego da živiš dobro. «Mnogi broje godine, otkada se obratiše, ali im je popravak često slabo urodio», kaže onaj svetac. Malo dana dobra života vrijedi više, nego

Thom. a Kemp. l. 1. c. 23. n. 2.

li mnogo dana mlaka i nemarna života; jer pred Bogom se ne računaju godine redovničkog života, nego one, što ih je tko proživio kao dobar redovnik.

Imamo za to lijep primjer iz svetog Pisma. U prvoj se knjizi Kraljeva kaže, da je Saul vladao Izraelom dvije godine. «*Saul bijaše sin od jedne godine, kad je počeo vladati, a vladaše dvije godine*
1. Reg. 13, 1. *nad Izraelom. — Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset duobus autem annis regnavit super Israel*». Pa ipak je sigurno, da je bio kralj četrdeset godina, jer kaže sv. Pavao u Djelima apostolskim: «*I od tada zahtijevaše kralja, i dade im Bog Saula, sina Cisova, čovjeka od koljena Benjaminova, za četrdeset godina. — Et exinde postulaverunt Regem, et dedit illis Deus Saul, filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta*». Kako se dakle može kazati u povjesti i ljetopisima kraljeva izraelskih, da je vladao samo dvije godine? Razlog je, jer se u povjesti i ljetopisima Božjim računaju samo godine, što ih je dobro proživio; i zato se veli, da je kraljevao samo dvije godine, jer toliko je vladao kao dobar kralj. I u svetom Evangjelju biše oni, što su najposlije došli u vinograd, da rade, i radili samo jednu uru, pretpostavljeni onima, što su došli ranim jutrom; jer su u onu jednu uru više zaslužili, nego li drugi čitav dan. Ravnaj se dakle po tom i iz toga sudi, koliko si vremena tako proživio u Redu.

Act. 13. 21. S. S. Hi. Greg. et Glossa ibid.

Sve to vrlo dobro kaže sv. Euzebije Emisenski. «Običavamo računati svoje godine i vrijeme, što smo ga proživjeli; ali neka te, tkogod ti bio, ne vara broj danâ, što si ih ovdje proživio, pošto si ostavio tijelom svijet. Onaj samo dan, računaj, da si proživio, u kojem si zatajivao vlastitu volju, u kom si se opirao zlim nagnućima, koji si proživio, a da nijesi ni u čem prekršio Pravila. Računaj, da si onaj dan proživio, koji je rasvjetljivalo svijetlo čistoće i svetog razmišljanja. *Solemus annos nostros, et temporum spatia, quibus nunc vivimus, supputare. Non te fallat, quicumque ille est, numerus dierum, quos hic, relicto corporaliter saeculo, consumpsisti: illum tantum diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti; in quo malis desideriis restitisti; quem sine ulla regulae transgressione duxisti: illum diem vixisse te computa, qui puritatis et sanctae meditationis habuit lucem*». Iz ovih dakle dana načini godine, ako možeš, i izmjeri po tom vrijeme, što si ga proživio kao redovnik. Boj se, da se ne kaže tebi ono, što se u Otkrivenju reklo Biskupu Crkve Sardske: «*I Angjelu Crkve Sardske piši . . . Znam tvoja djela, da imaš ime, da si živ, a mrtav si. Bdij; jer ne nahodim tvojih djela potpunih pred Bogom svojim. — Et Angelo Ecclesiae Sardis scribe . . . Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, et mortuus es: esto vigilans . . . non enim invenio opera tua plena coram Deo meo*». Dobro poznam tvoja djela, veli Bog. Akoprem ih ljudi ne poznaju, poznam ih ja. Imaš ime, da živiš, a mrtav si. Imaš ime kršćanina, a nemaš djela kršćanina. Imaš ime redovnika, a nemaš djelâ redovnika. Tvoja se djela ne slažu s imenom, što ga nosiš. *Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.* Tvoja djela nijesu potpuna, nego tašta i prazna. Ona nijesu puna Boga, nego prazna Boga a puna tebe. U svemu tražiš

Euseb. Emis. hom. 9. ad Monach.

Apoc. 3, 1.

samoga sebe, svoju udobnost, svoju čast i štovanje. Bdijmo dakle nad sobom! «*Bdij! — Esto vigilans!*» Nastojmo, da nam djela budu potpuna i dani naši puni, da tako u malo vremena proživimo mnogo i zaslužimo puno pred Bogom.

Jedanaesto poglavlje.

Tumači se bolje prava i čista nakana, s kojom moramo vršiti svoja djela.

Onima, što opće s bližnjim, daje se obično vrlo spasonosna opomena, kako se imaju vladati u djelima i službama, što ih čine; iz čega se jasno vidi, kako čista mora biti naša nakana u djelima i kako iskreno i prostodušno moramo u njima tražiti Boga. Tako uče, kako ćemo vidjeti, i slavni Oci i Učitelji crkveni, sv. Jeronim, sv. Grgur i sv. Zlatousnik.

Kad se prihvatiš kojeg djela, da bude na opću ili posebnu korist bližnjega, ne gledaj toliko na plod i dobar uspjeh djela, koliko da vršiš njime volju Božju. Kad dakle ispovijedamo, propovijedamo ili čitamo, nemamo toliko gledati, da se obrate ili poprave, i napreduju oni, s kojima općimo, ili koje ispovijedamo, ili kojima propovijedamo, nego da vršimo onim djelom volju Božju i učinimo ga, što bolje možemo, da ugodimo Bogu.

Uspjeh takog djela, da se drugi popravi i u istinu crpe plod iz našeg govora, ne spada na nas, nego na Boga. «*Ja sam posadio, Apolo je zalio, a Bog je dao, da uzraste. — Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit*». Posaditi i zaliti možemo i mi kao vrtlari, kaže Apostol, ali da biljke uzrastu i drveće donese ploda, ne čini vrtlar, nego Bog. Plod duša, naime da se ostave grijeha, obrate i rastu u kreposti i savršenosti, jest u ruci Božjoj, i o tom ne zavisi vrijednost i savršenost našega djela. Samo za ovu čistoću nakane moramo se brinuti u svojim djelima; tako će biti naša nakana vrlo čista i uživat ćemo veliki mir.

1. Cor. 3, 6.

Tko se tako vlada u svojim djelima, ne uznemiruje se, ako mu se ičim zapriječi ili onemogući napredak i plod, što ga je namjeravao dobrim djelom; jer to nije njegova svrha ni veselje, nego da time vrši volju Božju, i da je vrši, što bolje može, da se dopadne Bogu. Ali ako ti, kad propovijedaš, ispovijedaš ili drugo što radiš, gledaš najviše na korist i plod dobroga djela i u to postavljaš svoju glavnu svrhu, tada ćeš se, ako se čim god zapriječi učinak tvoje želje, uznemiriti, pa ćeš katkada izgubiti ne samo mir srca, nego i strpljivost i još više.

Naš sveti Otac Ignacije tumači to jednim primjerom ili vrlo dobrom prispodobom. «Znate li, kaže on, kako se imamo vladati u služ-

Lib. 5. c. 2. Vita P. N. Ign.

bama prama bližnjemu? Tako, kao što se Angjeli Čuvari ponašaju prema onima, koji su im izručeni od Boga, da ih čuvaju. Oni ih opominju, koliko mogu, brane ih, vode i rasvjetljuju, potiču na dobro i pomažu im u tome. Ali ako ovi zlorabe svoju slobodu, opiru se i otvrdnuti su, tada se Angjeli toga radi ne uznemiruju ni žaloste, niti išta trpe niti gube od blaženosti, što je imaju uživajući Boga, nego govore s prorokom Jeremijom: «*Liječili smo Babilon, ali nije ozdravio; ostavimo ga. — Curavimus Babylonem, et non est sanata; derelinquamus eam.*» Tako i mi moramo sve moguće upotrijebiti, da istrgnemo bližnjega svoga iz grijeha i da napreduje u dobru; ali ako smo sve pomno učinili, što smo bili dužni, moramo se sasvim u duši umiriti a ne klonuti duhom, što hoće bolesnik da ostane u svojoj bolesti i ne će da se izliječi.

Ierem. 51, 9.

Kad se učenici povratiše sa propovijedanja i veoma se radovahu, što su tvorili čudesa i izgonili gjavole, reče im Isus Krist: Ne radujte se tome, nego se radujte, što su vaša imena upisana na nebesima. Tvoja radost ne smije zavisiti o ovim uspjesima, makar bili ne znam kako sjajni, nego gledaj, da li vršiš djela, kojima zaslužuješ, da ti ime bude upisano u kraljevstvu nebeskom. Pazi, da li činiš, što si dužan po svojoj službi; i u tom mora biti tvoje veselje i zadovoljstvo, jer ovi uspjesi, obraćenja i čudesa ne spadaju na tebe. Nagrada i slava, što ti se ima dati, ne će ti se odmjeriti prema ovim uspjesima, nego prema tome, kako si radio, obratili se sad ljudi i napredovali ili ne.

Luc. 10, 20.

To će se jasno vidjeti iz protivnoga. Ako bi bilo mnogo ploda i obratio se sav svijet po tvojim propovijedima i duhovnim službama, — što bi ti to koristilo, kako kaže Isus Krist u Evangjelju, ako sam ne bi živio, kako moraš? Isto tako ti se ne će umanjit nagrada, ako činiš, što si dužan, makar se nitko ne obratio. Slabo bi tada bilo za sv. apostola Jakoba, ako bi njegova nagrada o tom zavisjela i on u to postavljao svoje zadovoljstvo; jer se kaže, da ih je obratio samo sedam ili devet u cijeloj Španjolskoj. Ali zato nije manje zaslužio niti manje Bogu omilio nego li ostali apostoli.

Matth. 16, 26.

Još više! U tom imamo još drugu veliku utjehu, što slijedi iz rečenoga. Bog ne samo ne će od nas tražiti računa, da li smo učinili mnogo ploda ili ne; nego ne će od nas tražiti ni računa, da li smo dugo propovijedali ili dugo predavali. Pa to nam nije ni zapovjedio niti u tome sastoji naša zasluga. Što mi je Bog zapovjedio i hoće od mene, jest, da činim ono, što znam i što sa svoje strane mogu prema talentu, što sam ga primio: ako malo, malo; ako mnogo, mnogo. I s tim je On posvema zadovoljan. «*Od svakoga pak, komu je mnogo dano, mnogo će se iskati. — Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo.*» Komu je malo dano, malo će se i iskati od njega.

Luc. 12, 48.

Sv. Zlatousnik tumači to vrlo dobro. Raspravljajući o onoj priči o talentima pita: «Što je uzrok, da sluga, koji je stekao dva talenta, prima istu čast kao onaj, koji je stekao pet? — Kada je došao gospodar da traži račun o talentima, što ih je razdijelio megju svoje sluge, dogje preda nj, kako kaže sv. Evangjelje, najprije onaj, koji je bio primio pet talenata i reče: «Gospodaru, predao si mi pet

D. Chrys. hom. 41. *in Gen.*

talenata, evo drugih sam pet k tomu stekao! A gospodar mu reče: «*Dobro, slugo dobri i vjerni! budući da si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti; ugji u veselje gospodara svojega. — Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.*» A tada pristupi i onaj, koji je primio dva talenta i reče: «Gospodaru! predao si mi dva talenta, evo, druga sam dva stekao. A gospodar mu odgovori isto, i obeća mu istu nagradu kao onome, koji je stekao pet talenata. Što je razlog tome? Svetac odgovara: «Zaista, da je jedan stekao više a drugi manje, nije bio uzrok, što je tobože bio jedan marljiviji a drugi nemarniji, nego to, što je dobio jedan više a drugi manje. Jer što se tiče marljivosti, oba su bila jednaka, i zato su oba postigla i istu čast. *Merito: augmentationem enim et imminutionem non vel hujus diligentia vel illius negligentia fecit, sed concreditorum quantitas; nam quoad diligentiam ambo pares fuerunt, perinde et eandem dignitatem nacti sunt.*» Jedan je primio pet talenata, koje je mogao podvostručiti i steći drugih pet. Drugomu su predana samo dva; ali je ovaj bio isto tako marljiv kao onaj i toliko radio sa svoje strane s onim, što je primio, koliko onaj drugi. Zato je mogao zaslužiti i primiti istu čast i nagradu.

Matth. 25, 21.

To je vrlo poučno i utješno; jer se može uporaviti na sve stvari i na sve službe i poslove. Ako se jedan trudi i toliko nastoji koliko drugi oko onog, što mu je povjereno, može isto toliko zaslužiti kao on, akoprem toliko ne radi. N. pr. ako se ja trudim isto toliko oko propovijedi, koja mi nije uspjela, koliko ti oko propovijedi, koja je krasno uspjela, može biti, da ja njom zaslužim isto toliko, koliko ti, a možda još i više Isto je tako s naukama. Akoprem je jedan slab gjak a ti dobar, i on zna malo a ti puno; može biti, da on zasluži više s ono malo, što zna, nego ti s ono mnogo, što znaš. A isto je tako u svim poslovima. Akoprem ne vršim svoje službe tako sjajno kao ti, i akoprem mi sile i talenat tako daleko ne dosiže, može biti, da ja zaslužim više s ono malo, što činim, nego ti, što mnogo činiš. Bit će to od velike koristi jednima, da ne budu slavohlepni, a drugima, da ne klonu duhom.

To isto uči sv. Jeronim tumačeći ovu priču: «Gospodar primi jednako veselo onoga, koji je s pet talenata stekao deset, kao onoga koji je s dva stekao četiri, ne gledajući na veličinu dobitka nego na dobru volju, nastojanje i ljubav, s kojom se djelo čini. *Denique et illum, qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, simili recepit gaudio, non considerans lucri magnitudinem, sed studii voluntatem*». Salvijan kaže: «Žrtve se Bogu ne dopadaju prema njihovoj vrijednosti, nego prema ljubavi. *Oblata Deo, non pretio, sed affectu placent*». To isto kaže sv Grgur: «Bog ne gleda, koliko tko daje, nego s kolikom ljubavlju daje. *Deus non respicit quantum, sed ex quanto*». Bog gleda više na srce, nego li na dar. I tako se može jedan dopasti Bogu mnogo više s malo djela, nego li drugi s mnogo, ako ih vrši s većom ljubavi. U tome divno odsijeva veličina Boga, da nijedna služba, ma kako bila velika, nije pred Njim velika, ako ne biva s velikom ljubavlju; jer On ne treba naših dobara, niti Mu se može povećati bogatstvo ili koje drugo dobro. «*Ako pravedno*

S. Hieronym. in Matth. 25, 21.

Salv. l. 1. *ad Eccl. Cath. tom.* 3. *Bibl. s s. PP. s. Greg.*

Job. 35, 7. *radiš, šta ćeš Mu darovati, ili što će primiti iz tvoje ruke? — Porro si juste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?»* Što On hoće i cijeni, jest, da bude ljubljen i da mi činimo sa svoje strane, što možemo. To se jasno vidi u ona dva novčića, što ih
Marc. 12, 42, 43. prikaza ona udovica u Evangjelju. Sjegjaše Isus Krist kraj pjeneznice hrama, u koju metahu ljudi svoju milostinju, a dolažahu oni fariseji i oni bogataši, koji metahu srebrni a možda i zlatni novac. A dogje i jedna siromašna udovica, i metnu dva novčića. Tada se obrati Krist k svojim učenicima i reče im: *«Zaista vam kažem, da je ova siromašna udovica metnula više od svih. — Amen dico vobis, quoniam vidua haec plus omnibus misit.» «Jer svi metnuše od onoga, što im preteče; a ona od sirotinje svoje metnu sve, što imaše, svu hranu svoju. — Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt; haec vero de penuria sua omnia, quae habuit, misit: totum victum suum».* «Što je učinio s udovicom, kaže sv. Zlatousnik, učinit će i
D. Chrysost. hom. 31. in 1. Cor. 1. s propovjednicima. *Quod in vidua fecit, idem in docentibus operabitur.»* Isto će tako Bog činiti s onima, koji propovijedaju, uče, trude se i vrše druge službe i poslove. On ne će toliko gledati na ono, što čine, koliko na dobru volju, ljubav i marljivost, s kojom to čine.

Dvanaesto poglavlje.

Nekoji znakovi, po kojima se može poznati, dali tko vrši svoja djela čisto radi Boga ili traži u njima samoga sebe.

D. Greg. l. 22. mor. c. 14. Sveti nam Grgur daje dobar znak, po kom se može poznati, dali tko u službama, što ih radi bližnjega obavlja, traži samo slavu Božju ili samoga sebe. «Gledaj, dali se ti, kad drugi izvrsno propovijeda i sav narod ide za njim, i proizvodi puno ploda u dušama, isto tako veseliš, kao da bi sam to učinio; jer ako se tome tako ne raduješ, nego se čini, kao da si toga radi nezadovoljan ili žalostan i na neki način njemu zavidiš, tada je to, kaže sv. Grgur, siguran znak, da ne tražiš čisto slave Božje». I navodi
Iac. 3. 14. zato riječi svetoga apostola Jakoba: *«Ako imate gorku revnost, i natjecanja su u srcima vašima, tada to nije mudrost, što silazi odozgo, nego zemaljska, životinjska, gjavolska. — Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris . . . . . non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica».* To nije revnost za slavu i čast Božju, nego revnost za tebe, revnost, da ti budeš štovan i čašćen kao onaj drugi. Jer kad bi tražio slavu Božju a ne svoju, veselio bi se, da ima mnogo takovih, i da drugi čine ono, čega ti ne možeš ili ne znaš.

Tako pripovijeda sv. Pismo o Mojsiju, da je kao razljućen odgovorio Jozui, kad se ovaj htio nekojima oprijeti, što su prorokovali: *«Što revnuješ za me? Kamo da sav narod prorokuje i dade* Num. 11, 29.
im Gospod duh svoj! — Quid aemularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum?» Tako mora govoriti sluga Božji! Dao Bog, da bi svi bili izvrsni propovjednici, i dao im Gospodin puninu duha, da se tako sve više širi čast i slava Boga, te cijeli svijet spozna i sveti Njegovo sveto Ime!

Imamo za to lijep primjer o ocu Avili. Pripovijeda se o njem M. Avila, ut habetur lib. 4. vit. P. N. Ign. c. 17.
ovo. Kad je saznao, da je Gospodin Bog naš po našem svetom Ocu Ignaciju poslao u svijet Družbu Isusovu, i razumio njenu svrhu i utemeljenje, reče, da je to ono, za čim je toliko godina tako čeznuo, ali nije mogao postići; da mu se dogodilo kao djetetu, koje stoji na podnožju brijega te želi i nastoji iz svih sila, da odnese na nj kaki teški teret, a ne može radi svojih slabih silâ Tad dogje orijaš i uhvati teret, što ga dijete nije moglo nositi, i vrlo ga lako stavi, kamo hoće, isporegjujući sebe u ovoj prispodobi u svojoj poniznosti s djetetom a našeg svetog Oca Ignacija s orijašem. Što pak za nas vrijedi, jest to, da je bio tako zadovoljan i veseo, kao da je on sam Družbu osnovao. On naime nije u tom ništa drugo tražio, van slavu Božju i spas dušâ To su dobre i vjerne sluge Božje, *koje, kako kaže sv. Pavao, ne traže, što je njihovo, nego što je Isusa Krista. — Qui non quaerunt, quae sua sunt, sed quae Iesu Christi».* Philipp. 2, 21.
Pravi sluga Božji mora tako čisto željeti slavu i čast Božju te napredak i spas dušâ, da bi, kad bi htio to Bog učiniti po drugom, bio isto tako zadovoljan i veseo, kao da bi to po njemu samomu učinio. Stoga vrlo dobro čine nekoje sluge Božje, veoma revne za napredak i spas dušâ, kad mole Boga ovako: «Obrati, Gospodine, onoga; predobij onu dušu za se! O da bi slijedio plod i to po onom, po kom se tebi bude svidjelo! Ja ne ću, da se išta meni pripiše». To znači hoditi u istini i čistoći, kad naime ne tražimo svoje časti ni štovanja, nego veću čast i slavu Božju.

To isto možemo reći o onom, što se tiče duhovnog napretka M. Avil. tom.
našeg i naše braće. Tko vidi, da mu brat napreduje i raste u kre- 1. ep fol. 85.
posti, dok on sam nazaduje, pa se toga radi žalosti i snužden je, taj ne traži čisto veće slave Božje. Jer akoprem je istina, da pravoga slugu Božjega mora duboko u srce raniti, kad ne služi tako Gospodinu, kako bi morao i mogao; iz toga pak ne slijedi, da se smije žalostiti i biti snužden, kad vidi, da drugi više napreduje od njega. Dapače okrepa i utjeha ima biti za njegovu dušu u velikoj žalosti, što ne služi revno Gospodinu, kad vidi, da drugi, dok on u svojoj slaboći ne čini, što je dužan, izvršuju ono što on želi, slaveći i služeći vjerno Gospodina. Ova snuždenost i žalost, što je nekoji ćute, nastaje iz samoljublja i nekake oholosti i tajne zavisti. Jer ako tko u istinu traži veću čast i slavu Božju, i za to želi da služi Bogu; jasno je, da će biti veoma veseo i zadovoljan, kad vidi, da drugi vrlo napreduju u kreposti i savršenosti, makar se s druge strane žalostio i sramio, što mu on sam tako ne služi.

Drugi znak. Kad redovnik vrši tako svoju dužnost i poslove, što mu se nalažu, da se ne brine, dali mu se ovo ili ono nalaže,

dali mu se ova ili ona služba povjerava, nego je isto tako zadovoljan s jednim kao i s drugim, tada je to vrlo dobar znak, da vrši svoje poslove čisto radi Boga. Jer upravo je zato u svemu ravnodušan, što ništa drugo ne traži, nego da vrši volju Božju, i ne pazi na tvar djelâ. Ali ako ne vrši tako rado niski i mučni posao, kao laki i časni, tada je to znak, da toga ne čini čisto radi Boga, nego da traži u tom samoga sebe, svoje veselje i udobnost. Zato kaže vrlo dobro onaj svetac: «Da želja naša svagda čisto smjera k Bogu, ne bismo se tako lako uznemirili, kad se opire naša ćut». *Thom. a Kemp. l. 1. c. 14. n. 1.*

Treći znak, da tko ne vrši svoja djela čisto radi Boga, nego iz obzira ljudskih, jest to, kad želi, da se poglavaru dopadne ono, što čini, i njegov velik trud, te da pokaže riječima, da je ono dobro učinio, ili mu barem dade kaki znak svoga zadovoljstva; a kad toga nije, klone duhom Kad bi činio svoja djela čisto radi Boga, ne bi gledao na to niti bi što držao do toga, nego bi se dapače morao sramiti i stidjeti, kad bi ti poglavar što takova pokazao, i misliti, da to čini samo zato, što si nesavršen i slab. Morao bi se tužiti na samoga sebe i govoriti: «Zar sam tako ništetan i bijedan, i tako slab u kreposti, da me treba tako poticati i sokoliti?

Pripovijeda se u «Duhovnoj livadi» o Opatu Ivanu mlagjemu, Tebejcu, učeniku Opata Amona, da je punih dvanaest godina služio jednog bolesnog starog oca. Akoprem je otac vidio, da toliko i tako teško radi, ipak mu nije nigda rekao slatke ni ljubezne riječi, nego je surovo s njim postupao. A kad mu je tada došlo vrijeme, da pogje s ovog svijeta i upravo oko njega stajalo mnogo pustinjaka, koji bijahu došli, da ga posjete, pozove svog strpljivog i poniznog učenika, uhvati ga za ruku i reče mu tri puta: «Ostaj s Bogom! Ostaj s Bogom! Ostaj s Bogom!» Tada ga preporuči ocima i dade im ga za sina, govoreći: «To nije čovjek, nego angjeo: jer za punih dvanaest godina, što mi je u mojoj bolesti služio, nije nigda čuo iz mojih usta lijepe riječi, pa me je ipak uvijek služio vrlo rado i marljivo».

Trinaesto poglavlje.

Kako imamo rasti i usavršivati se u dobroj i čistoj nakani.

Naš nam sv. Otac Ignacije tumači još pobliže, kako moramo napredovati u ovoj dobroj i čistoj nakani. «Svi moraju, kaže on, nastojati, da imaju dobru nakanu ne samo, što se tiče staleža njihova života, nego i u svim pojedinim činima, i uvijek za tim težiti, da služe i dopadnu se Dobroti Božjoj više radi nje same, i radi lju- *3. p. Const. c. 1. § 26. Reg. 17. Summarii.*

bavi i osobitih dobročinstava, kojima nas pretiče, nego li iz straha pred kaznima ili s nade, da će biti nagragjeni, akoprem ih i to mora pomagati».

Ima mnogo načina, kako da Boga tražimo i Njemu služimo. Služiti Bogu iz straha od kaznî znači zbilja tražiti Boga i to je dobro; jer i ropski je strah dobar i dar Božji. Zato je molio Prorok Boga: «*Probodi strahom svojim put moju. — Confige timore tuo carnes meas*». *Psal. 118, 120.* Kad bi tko rekao ili mislio u svom srcu ovako: Kad ne bi bilo pakla ili se ne bih bojao kazni, uvrijedio bih Boga; to — kažu bogoslovci — jest zlo i grijeh, jer tim već čovjek pokazuje svoju zlu volju. Ali kad nas strah od kaznî i strah od smrti i suda potiče, da služimo Bogu i ne griješimo, tada je to nešto dobro, i baš zato nam stavlja to više puta sv. Pismo pred oči i time nam se grozi.

Drugo, služiti Bogu radi nagrade nebeske slave, kojoj se nadamo, znači takogjer tražiti Boga, i to je dobro, dapače bolje, nego prvo. Bolje je vršiti djela nadajući se nagradi i slavi, nego iz straha od pakla. To znači napredovati u savršenosti. A tako je, kako kaže sv. Pavao, činio i Mojsije. «*Vjerom Mojsije, kad bi veliki, reče da nije sin kćeri Faraonove, hoteći radije stradati s pukom Božjim nego li uživati vremene grješne naslade. On držaše za veće bogatstvo sramotu Kristovu od blaga Egipatskoga; jer gledaše na plaću. — Fide Moyses grandis factus, negavit, se esse filium filiae Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem*». *Hebr. 11, 24 et sequ.* A okrunjeni Prorok kaže: «*Sklonio sam srce svoje, da vrši naredbe Tvoje na vijeke radi nagrade. — Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum propter retributionem*». *Psal. 118, 112*

Sve je to dobro, i zato se moramo time okoristiti. Ali naš sveti Otac hoće, da još dalje idemo, da još više svoje srce uzdignemo i uzvišenije mislimo. «*Natječite se za bolje darove, i pokazat ću vam još uzvišeniji put. — Aemulamini charismata meliora, et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*». *1. Cor. 12, 31.* On nije time zadovoljan, da služimo i tražimo Boga kakogod, nego nam pokazuje još drugi, izvrsniji i uzvišeniji put. On hoće, da tražimo Boga i služimo Bogu radi Boga, čisto radi Njega samoga, radi Njegove neizmjerne dobrote, jer je Bog onaj, koji jest; a to je najveći od svih naslova.

Slavni crkveni oci Bazilije, Zlatousnik i Grgur, raspravljaju vrlo lijepo ovu tačku. Prispodabljajući oni one, što služe Bogu radi nagrade, što im se ima dati, kažu, da su kao Simon Cirejenac, koji je nosio Križ Kristov za obećanu si nadnicu. Tako i ovi služe Bogu i nose svoj križ za nadnicu, što im se ima dati. Kažu ovi sveci, da se ne smijemo skrbiti ni brinuti za nagradu računajući i misleći samo na dobitak i plaću, kao što nezahvalne sluge; *more ingratorum servorum supputando mercedem: hoc enim mercenarii potius quam grati servi est:* jer to čine najamnici i nadničari, koji traže svoju korist, a ne zahvalne sluge. Mi ne smijemo na taj način služiti Bogu, nego kao pravi sinovi iz čiste ljubavi.

Velika je razlika, kažu ovi oci, izmegju službe roba i sluge, i službe sina. Rob naime služi svomu gospodaru iz straha od kazni i

šibâ. Sluga služi svoga gospodara za plaću i nagradu, što je od njeg očekuje, pa ako ga marljivo služi, biva to zato, što se misli promaknuti i očekuje plaću. Ali sin služi svomu ocu iz ljubavi i jako pazi, da ga ne uvrijedi, ne iz straha od kazni, jer se ove odrasli sin već ne boji, niti zato, što se nada čemu od njega, nego iz čiste ljubavi. I zato dobar sin služi i štuje svog oca, makar on bio siromašan i nemao mu šta ostaviti, jer to on zaslužuje, pošto mu je otac. Ako ga razveseli, smatra se on dovoljno naplaćen za svoju službu i trud.

Tako moramo i mi služiti Bogu, kažu ovi sveci; ne iz straha od kazni kao robovi, niti smijemo gledati baš na plaću i nagradu, kojoj se nadamo, kao najamnici i nadničari, nego kao pravi sinovi, pošto nam je Bog tu milost iskazao, da to jesmo. «*Vidite, kaku nam je ljubav iskazao Otac, da se sinovi Božji zovemo i jesmo. — Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus*». Mi se ne samo zovemo sinovi Božji, nego to zbilja i jesmo. Zato s punim pravom nazivamo Boga svojim Ocem a Njegova Sina svojim bratom. Ako smo dakle sinovi Božji, ljubimo Boga i služimo Mu kao sinovi, i štujmo Ga kao Oca, i to kao takvog Oca iz čiste ljubavi, da razveselimo svog nebeskog Oca. Već zato, što je On onaj, koji jest, radi svoje neizmjerne dobrote zaslužuje to, pa makar imali bezbroj srdaca i tjelesa, da ih upotrebimo za Njegovu ljubav i službu.

1. Joan. 3, 1.

Vrlo lijepo kaže sv. Zlatousnik: «Ako si uopće vrijedan, da činiš išto, što je Bogu ugodno, pa osim toga, što si zavrijedio, da Mu ugagjaš, tražiš još drugu plaću; tad zaista ne znaš, koliko je dobro ugagjati Bogu. Kad bi to znao, nigda ne bi tražio izvanjske plaće ni nagrade. *Si omnino dignus fueris agere aliquid quod Deo placeat; aliam adhuc praeter hoc ipsum, quod placere meruisti, mercedem requiris; vere ignoras, quantum boni sit placere Deo: si enim scires, nunquam aliud aliquid extrinsecus mercedis aut muneris expeteres*». A kako veće dobro možemo još željeti i tražiti, nego li da Bogu ugagjamo i veselimo Ga? Sv. Pavao kaže: «*Ugledajte se u Boga kao predragi sinovi, i hodite u ljubavi, kao što je i Krist ljubio nas. — Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos*». «Promisli, kaže sv. Bonaventura, kako ti Bog, tvoj dobročinitelj, tako čini dobro, da ništa od tebe ne zahtijeva, pa niti tebe niti ikojeg stvora treba. *Considera, quod ipse benefactor tuus Deus ita tibi benefaciat, ut nihil a te repetat, nec te, nec aliqua creatura indigeat*». Promisli, kako nas je darežljivo i bez ikake svoje koristi ljubio Bog i tolike nam milosti iskazao, pa ne samo bez ikake svoje koristi, nego dapače na svoj veliki trošak; jer Ga stojimo Njegove krvi i života.

D. Chrys. l. 1. de compunct, cord,

Ephes. 5, 1. 2.

D. Bonaven. tom. 2. opusc. c. 8. serm. 3.

Dakle moramo ljubiti Boga i služiti Mu čisto i bez ikake vlastite koristi. Iste kreposti i vrhunaravne darove ne smijemo željeti radi svoje koristi i zadovoljstva, nego čisto Boga radi i Njegove veće slave, da Mu imamo čime ugoditi i što više Ga razveseliti. I istu slavu moramo na taj način željeti. Kad dakle svojoj duši, da je oduševimo, te dobro čini, predstavljamo nagradu, što joj se ima dati za dobro učinjeno, ne smije nam to biti posljednja svrha i cilj, nego da služimo Bogu i što više Ga proslavimo; jer što ćemo postići veću slavu, to ćemo moći Gospodina više častiti i slaviti.

To je prava ljubav, to prava i savršena ljubav Božja; to znači tražiti jedino Boga i Njegovu veću slavu, a sve je drugo tražiti i ljubiti samoga sebe. Jasno će to biti iz razlike, što je stavljaju bogoslovci i moralni mudroslovci izmegju ljubavi savršene, koju nazivaju ljubavlju prijateljstva, i izmegju ljubavi požude; jer ona ljubi prijatelja radi dobra prijateljeva i radi dobra kreposti bez ikakog obzira na svoju korist i dobit. A ljubav je požude tada, kad ja ljubim drugoga ne toliko radi njega, koliko radi koristi i dobiti, što je mislim iz ove ljubavi crpsti. Tako ljubi onaj, koji služi bogataša i mogućnika, jer se nada njegovoj milosti. Jasno se vidi, da to nije savršena ljubav, nego da je prepuna samoljublja. Jer to ne znači toliko ljubiti prijatelja, koliko ljubiti sebe, svoju udobnost i korist. Tako kažemo, da ljubiš kruh i vino ljubavlju požude, jer toga ne ljubiš radi njega, nego radi sebe samoga. To znači ljubiti samoga sebe. A tako Boga ljube i služe Mu oni, koji Mu služe iz straha od kazni ili što se nadaju obećanoj si nagradi. Ta je ljubav vrlo pomiješana sa samoljubljem. Ti ne tražiš u tome Boga čisto i bez vlastite koristi.

To nam je vrlo dobro naznačio Krist naš Otkupitelj, kako pripovijeda sv. Ivan. Kad je onim glasovitim čudom nahranio pet tisuća ljudi osim ženâ i djece sa pet hljebova i dvije ribe, slijedilo Ga je za to, kako kaže sv. Evangjelje, mnoštvo naroda, kojemu reče: «*Zaista, zaista, vam kažem: tražite me, ne za to, što vidjeste znamenja, nego što jedoste od hljebova, i nasitiste se. — Amen, amen, dico vobis: quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis.*» Radi svoje koristi tražite me. «*Priskrbljujte si ne jelo, kojega nestaje, nego jelo, koje ostaje za život vječni. — Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam.*» Ovo je jelo Krist i vršenje jedino volje Božje.

Ioan. 6, 28.

Oh, kako je krasno odgovorio onaj sluga Božji, o kom pripovijeda Gerson, da je činio strogu pokoru i mnogo molio! Gjavao zavigjajući mu tolika dobra djela, da ga odvrati od njih, navali na nj s napašću o predodregjenju, govoreći mu: «Zašto se toliko trudiš i mučiš? Ta i onako se ne ćeš spasti niti unići u slavu.» A on će mu na to: «Ja ne služim Bogu radi slave, nego jer je On onaj, koji jest.» Gjavao time postigjen, ostavi ga.

Gerson Par. 3. de Cons. Theol.

Slavni sv. Bernardo ide u tom još dalje. On hoće, da u djelima, što ih činimo, tako zaboravimo svoju korist i tako daleko budemo od samoljublja, da nije zadovoljan s ljubavlju i sa službom sinovljom, nego želi, da idemo još dalje i više. «Sinovi ljube, ali misle na baštinu. Dokle god se boje, da će je na koji način izgubiti, onoga, od koga očekuju baštinstvo, više štuju, ali manje ljube. *Amant enim filii, sed de haereditate cogitant; quam dum verentur quoquomodo amittere, ipsum, a quo exspectatur haereditas, plus reverentur, minus amant.*» «Sumnjiva mi je ljubav, koju podržava nada, da će što postići; slaba je ljubav, koja ugasne ili se umanji, kad joj se možda ono, čemu se nadala, oduzme; nečista je, koja

D. Bern. serm. 83. in Cant.

još nešto drugo želi. *Suspectus est mihi amor, cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur: infirmus est, qui forte, spe subtracta, aut exstinguitur aut minuitur: impurus est, qui et aliud cupit.»* «Čista ljubav nije kao najamnik; čistu ljubav ne jača nada, ali ona ipak ne ćuti štete nepouzdanja. *Purus amor mercenarius non est, purus amor de spe vires non sumit, nec tamen diffidentiae damna sentit.»* On hoće time da kaže: Koji ima čistu ljubav, ne treba da se sili služiti Bogu i mučiti se za Nj radi nagrade, kojoj se nada; pa ni tada ne bi popustio niti prestao raditi, kad bi i znao, da ne će ništa za to dobiti; jer ga ne potiče na to vlastita korist, nego čista ljubav.

A koja je to tako uzvišena i savršena ljubav, da nadmašuje i nadilazi ljubav sinovlju? Znaš koja? Ljubav je to zaručnice, odgovara svetac. *Sponsae hic amor est.* Prava je ljubav zadovoljna sama sobom. *Verus amor seipso contentus est.* Ona ima nagradu, ali joj je nagrada ono, što ljubi. *Habet praemium, sed id, quod amatur.* Ljubiti ljubljenoga jest njena nagrada. Ljubav je pak zaručnice takova, da ne traži niti hoće šta drugo do li ljubiti; a niti zaručnik hoće što drugo, nego da bude ljubljen. Niti on hoće šta drugo, niti ona ima šta drugo. *Nec is aliud quaerit, nec illa aliud habet.* Ljubav je sav njihov posao.

D. Bern. de diligendo Deo c. 3.

Id. serm. 83. in Cant.

Tako dakle, kaže sv. Bernardo, moramo i mi Boga ljubiti, koji je zaručnik naših duša. Ovom se ljubavlju moramo uspaliti, jer je On onaj, koji jest, i ona ima biti sva naša radost i veselje. «Ona je dosta sama sebi, ona se dopada sama sebi i radi same sebe. Ljubav je sama sebi zasluga i nagrada. Izvan sebe ne traži uzroka niti ploda. Plod je njezin to, što ljubi. Ljubim, jer ljubim; ljubim, da ljubim. *Is per se sufficit, is per se placet, et propter se: ipse meritum, ipse praemium sibi est amor. Praeter se non requirit causam, non fructum; fructus ejus usus ejus: Amo, quia amo; amo ut amem.»*

D. Chrysost. hom. 5. in ep. ad Rom. circa finem.

Sv. Zlatousnik primjećuje ovdje vrlo dobro: Ne misli, da će tvoja korist, tvoja nagrada i plaća biti manja, što ne upireš oči u nagradu i korist; dapače zato bit će veća. Što manje hoćeš dobiti, to više dobivaš; jer će djelo biti sigurno to čišće i savršenije, što će biti prostije od svake vlastite koristi. Pošto tada u njemu ne će biti nikake primjese samoljublja, baš zato bit će zaslužnije. To će veća biti tvoja plaća, što manje budeš mislio kod svojeg djela na plaću. *Atqui tibi major merces est, si modo citra mercedis spem feceris.* Svetac hoće da kaže: Što više budeš odvraćao svoje oči od svake vlastite koristi i čišće nastojao ugoditi Bogu, to će veća biti tvoja plaća. Što ćeš manje misliti na nadnicu, to će veća biti tvoja nadnica; jer će te tada Gospodin naplatiti ne kao slugu najamnika, nego kao sina baštinika blaga svoga Oca. «*Ako smo pak sinovi, i baštinici smo, baštinici dakle Božji, a subaštinici Kristovi. — Si autem filii, et haeredes; haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi.»* Bit ćemo sinovi baštinici Božji a braća subaštinici Kristovi. Kao takovi unići ćemo s Njim u očinsku kuću, baštiniti i uživati dobra svoga Oca, koji je na nebesima. — Majci Mojsijevoj davaše kći Faraonova nagradu i plaću, što je odgajala svoga vlastitoga sina.

Rom. 8, 17.

Ali ona nije činila toga radi nagrade i plaće, što su joj davali, nego iz ljubavi prama svom djetetu.

Četrnaesto poglavlje.

Tri stepena savršenosti, po kojima se možemo uspeti do veoma čiste nakane i do velike i savršene ljubavi Božje.

Po nauci svetaca a osobito po nauci slavnoga sv. Bernarda možemo postaviti tri stepena savršenosti, po kojima se možemo uspeti do vrlo čiste nakane i do velike i savršene ljubavi Božje. Prvi je, kad tko hoće i traži samo slavu Božju, tako da mu je u svemu, što čini, sva radost u Bogu i u tom, da ispunja i vrši volju Božju, zaboravivši sve stvari ovoga svijeta. Sv. Bernardo kaže: Hoćeš li siguran znak, po čem ćeš poznati, dali goruće ljubiš Boga i napreduješ u ovoj ljubavi, u koliko se to može u ovom životu znati? Vidi, dali još što ima izvan Boga, što te može utješiti i razveseliti. Odatle ćeš vidjeti, koliko si napredovao i narastao u ljubavi Božjoj. «Zaista, dokle god me može još šta drugo utješiti ili razveseliti, ne usugjujem se reći, da ljubim žarko i srdačno Boga. *Certe quamdiu possum ex aliena qualicumque re consolationem vel jucunditatem concipere, nondum audeo dicere, dilectum nostrum intimum ardentissimi amoris sinum tenere.»*

D. Bern. tract. de inter. domo c. 69.

To isto kaže i sv. Augustin: Manje Te ljubi, koji osim Tebe ljubi još nešto, što ne ljubi Tebe radi. «*Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.»* Nije to ona osobita i izvanredna ljubav, kakova je bila one svete kraljice, koja usred svoje gizde i kraljevskoga sjaja govoraše: «*Gospodine, Ti znaš, da se nije nigda razveselila službenica Tvoja, otkada bih ovamo dovedena sve do dana današnjega, ako ne u Tebi, Gospodine Bože Abrahamov! — Domine, tu scis, quod nunquam laetata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in praesentem diem, nisi in te, Domine Deus Abraham.»* Ti znaš, Gospodine, da me nijesu veselile ni kruna, ni veličanstvo, ni sjaj kraljevski, ni gozbe kralja Asvera; niti sam u čem nalazila utjehe sve do dana današnjega, osim u Tebi, Gospodine, Bože Abrahamov! To je savršena i osobita ljubav.

D. Aug. lib. 10 confess. c. 29.

Esth. 14, 18.

«*Koji grade sebi samotinje. — Qui aedificant sibi solitudines.»* Na ove riječi Jobove kaže sv. Grgur: Samotinje graditi znači: tako se otrgnuti i odijeliti od svih stvorova i tako izgubiti ljubav i nagnuće prama svim zemaljskim stvarima, da smo posve sami, makar se nalazili usred ne znam kolikih svjetskih veselja i zabava; jer nam one ne pružaju veselja ni utjehe. Tako smo si sagradili samotinju; jer postavljamo svu svoju radost u Boga, i ne nahodimo ni u čem drugom zabave ni utjehe. To vidimo i u svijetu. Kad tko ima pri-

D. Greg. l. 4. mor. c. 28. Iob 3, 14.

jatelja, koga svim srcem ljubi, ćuti se, kad njega nema, sasvim ostavljen i osamljen, akoprem je okružen od mnoštva drugih; jer on bijaše, koji ga je razveseljavao. Isto je tako s onim, koji je svu svoju ljubav i radost postavio u Boga, a odrekao se ljubavi prema svim stvorovima. Ako se i nalazi u društvu mnogih ljudi i usred svih veselja i zabava svjetovnih, ćuti se ipak sam samcat, jer ga sve to ništa ne veseli, nego samo Onaj, koga ljubi. Koji su dotle došli, kaže sv. Grgur, uživaju vrlo veliki mir i pokoj duše. Ništa nema, što bi ih moglo uznemirivati i mučiti. Nesreća ih ne smete a sreća ne uzoholi niti uzdigne, niti prouzrokuje u njima taštog veselja i radosti. Jer kao što nemaju ljubavi ni nagnuća prama ikojoj stvari ovoga svijeta, tako se ni ne uznemiruju niti mijenjaju, išle stvari na gore ili na bolje, niti ovise o njima, jer ne drže ništa do njih. *D. Greg. ubi supr.*

Znaš li, pita sv. Grgur, tko je dotle došao i sagradio si ovu samotinju? Onaj, koji govoraše: «*Jedno sam molio od Gospodina, ovo ću iskati, da stanujem u kući Gospodnjoj sve dane života svojega. — Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae.*» Jer za me nema ništa ni na nebu ni na zemlji, što bih mogao tražiti i željeti osim Tebe, o Gospode. «*I sada, što je očekivanje moje? Zar ne Gospodin? — Et nunc quae est exspectatio mea? Nonne Dominus?*» Dotle je takogjer bio došao onaj sveti Opat Silvan, o kom čitamo, da su mu se sve zemaljske stvari, kad je ustajao s molitve, činile tako niske i proste, da si je pokrivao oči rukama, da ih ne vidi, govoreći samomu sebi: «Zatvorite se, oči moje, zatvorite se i ne gledajte stvari ovoga svijeta; jer nema na njem ništa, što bi bilo vrijedno pogledati. To isto čitamo i o našem svetom Ocu Ignaciju. Kad bi uzdignuo srce svoje k Bogu i pogledao nebo, rekao bi: «Jao, kako mi smrdi zemlja, kad na nebo pogledam! *Heu, quam sordet terra, cum coelum aspicio!*» *Psal. 26, 4.* *Ibid. 38, 8.* *De abb. Silv. in Vitis Patrum.* *D. Ign. l. 1. c. 2. Vitae suae.*

Drugi je stepen onaj, što ga navodi slavni sv. Bernardo u raspravi o ljubavi Božjoj: kad tko naime zaboravi ne samo sve stvari izvanjske, nego i samoga sebe, i ljubi sebe samo u Bogu i Boga radi i za Boga. Moramo tako zaboraviti same sebe, svu svoju korist i dobit, i tako čisto i savršeno ljubiti Boga, da u dobrima, što ih primamo iz Njegove ruke, kao milost i slavu, ne nalazimo svoje radosti i veselja radi svoje koristi i dobitka, nego što se time ispunja volja Božja. Tako čine blaženici na nebu. Oni se više vesele tome, što se ispunja volja Božja, nego li veličini svoje slave. Oni toliko i tako čisto ljube Boga, i tako su preobraćeni u Njega i sjedinjeni s Njegovom voljom, da ne ljube slave, što je uživaju, niti sretna udesa, što ih je stigao, toliko radi dobra i koristi, što im otuda proizlazi, niti radi veselja, što im otuda proističe, koliko zato, što se Bog tome veseli i što je to Njegova volja. *D. Bern. tract. de dilig. Deo c. 6. et 7.*

Tako i mi moramo ljubiti Boga, kaže sv. Bernardo. Tako Ga je i onaj ljubio, koji je govorio: «*Hvalite Gospoda, jer je dobar. — Confitemini Domino, quoniam bonus.*» On ne kaže: «jer je meni dobar», nego: «jer je dobar.» On ne ljubi ni ne hvali Boga, što je dobar njemu, kao onaj drugi, o kom kaže: «*Hvalit će te, kad mu dobro učiniš. — Confitebitur tibi, cum benefeceris ei.*» Ne, on ljubi i hvali Boga, što je dobar po samom sebi, jer je Bog onaj, koji jest, radi Njegove neizmjerne dobrote. *Psal. 117, 1.*

Treći je i posljednji stepen savršenosti i ljubavi Božje, kaže sv. Bernardo, kad tko obavlja svoja djela, ne da se on sam dopadne Bogu, nego jer se njemu dopada Bog i jer je milo Bogu ono, što radi. *Quando jam quis operatur, non ut ipse Deo placeat, sed quia placet ei Deus, vel quia placeat Deo, quod operatur.* Kad se tko već tako zaboravi, da u onome, što čini, ne misli više na to, da se on Bogu dopadne, nego da razveseli i obraduje Boga, i da se Bogu dopadne i omili ono djelo, što ga čini. Takav cijeni samo ono, što se dopada i mili Bogu, te ne misli niti pazi više na samoga sebe, kao da ga uopće ne bi ni bilo na svijetu. To je najčišća i najsavršenija ljubav Božja. «Ova je ljubav gora i to visoka gora Božja; zaista gora čvrsta, gora tusta. *Amor iste mons est, et mons Dei excelsus, revera mons coagulatus, mons pinguis.*» To je visoka, plodna i bogata gora Božja, nješto vrlo savršeno; jer gora Božja znači nešto vrlo uzvišeno i veličanstveno. *Ibid. 48, 19. D. Bern. in ser. col. 4. litt. H.* *Idem de dil. Deo c. 7. Psal. 67, 16.*

«*Tko će uzaći na goru Gospodnju? — Quis ascendet in montem Domini?*» — *Tko će mi dati krila kao golubici, da odletim i počinem? — Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?*» Jao meni! vapi sv. Bernardo, što u ovom progonstvu ne mogu posvema sebe zaboraviti. «*Nesretna mene! tko će me izbaviti od tijela smrti ove? — Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?*» «*Gospodine, silu trpim, govori za mene! — Domine, vim patior, responde pro me!*» Kada ću, Gospodine, posvema sebi umrijeti i živjeti samo Tebi? «*Jao meni, jer se boravak moj produljio! — Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!*» «*Kad ću doći i pokazati se pred licem Božjim? — Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?*» Kad ću se osloboditi ovoga progonstva, kad ću se Gospodine sjediniti s Tobom i preobratiti u Tebe po ljubavi? Kad ću se posvema odijeliti od sebe i sebe posvema zaboraviti, i postati jedan duh s tobom, tako da već ništa ne ljubim u sebi, ni radi sebe, ni za sebe, nego sve u Tebi i radi Tebe? *Psal. 23, 3.* *Ibid. 54, 7.* *Rom. 7, 24.* *Isa. 38, 14.* *Psal. 119, 5.* *Ibid. 4, 1, 3.*

Sebe na neki način izgubiti, kao da te nije, niti išta više ćutjeti sebe, i sasvim se od sebe odijeliti i posvema se uništiti — svojstvo je onih, koji na nebu živu, a ne onih, koji su na zemlji. *Te enim quodammodo perdere, tamquam qui non sis, et omnino non sentire teipsum, et a temetipso exinaniri, et pene annullari, coelestis est conversationis, non humanae affectionis.* Ova je savršenost više nebeska nego li zemaljska. Zato govoraše Prorok: «*Unići ću u silu Gospodnju; Gospodine, sjećat ću se samo tvoje pravde! — Introibo in potentias Domini; Domine, memorabor justitiae tuae solius.*» Kad dobri i vjerni sluga unigje u radost svoga gospodara i opoji se obilјem njegove ljubavi; tada ćemo biti tako preobraženi u Boga i tako će nas nestati u Njemu, da više ne ćemo misliti na sebe. «*Kad se pokaže, bit ćemo Mu slični, jer ćemo Ga vidjeti, kao što jest. — Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*» Tada ćemo biti slični Bogu i stvor će se upriličiti Stvoritelju. Jer kao što sveto Pismo kaže, da je Bog sve stvorio za se i na svoju *D. Bern. tract. de dil. Deo c. 7.* *Psal. 70, 16.* *1. Ioan. 3, 2.*

slavu, tako ćemo i mi tada ljubiti čisto Boga, a ne ćemo ljubiti samih sebe niti išta drugo osim u Bogu. «Zaista nas ne će toliko veseliti, što je namirena naša nužda, ili što smo postigli blaženstvo, koliko, što ćemo vidjeti, da je ispunjena u nama i na nama Njegova volja. *Delectabit sane non tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quam quod eius in nobis, et de nobis voluntas adimpleta videbitur.*» Ne će nas veseliti naša radost, nego veselje i radost Božja. «*Ugji u veselje Gospodara svoga! — Intra in gaudium Domini tui!*» T. j. ugji u veselje Božje.

D. Bernard. de dilig. Deo c. 7.

«O svete i čiste ljubavi», kliče vrlo dobro sv. Bernardo,» o slatkog i ljubeznog čuvstva, o čiste i očišćene nakane volje! *O amor sanctus et castus, o dulcis et suavis affectio, o pura et defaecata intentio voluntatis!* To čišće i bistrije, što je manje primiješano u njoj samoljublja, to slagje i ljubeznije, što je više sve Božansko, što se ćuti. *Eo certe defaecatior et purior, quo in ea de proprio nihil iam admixtum relinquitur, eo suavior et dulcior, quo totum divinum est quod sentitur.* Takav biti znači preobraziti se u Boga. *Sic affici, deificari est.*» A to misli sv. Ivan, kad kaže, da ćemo biti slični Bogu.

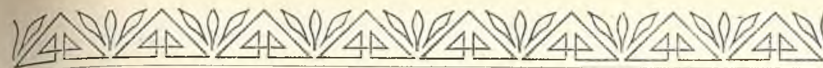
Svetac navodi tri prispodobe, da rastumači, kako ćemo se tada preobraziti u Boga. Kao što kapljica vode izljevena u mnogo vina gubi sva svoja svojstva i vlastitosti a prima boju i tek vina; i kao što željezo usijano i ražareno u talionici ne izgleda više kao željezo nego kao oganj; i kao što se zrak, kad primi svijetlo sunca, tako pretvara u svijetlo, da izgleda kao samo svijetlo: isto tako ćemo i mi u blaženstvu izgubiti posvema svoja svojstva i vlastitosti, i sasvim se preobraziti u Boga. Sve, što ćemo tamo ljubiti, bit će Bog i radi Boga. «Inače, kako će biti Bog sve u svemu, ako u čovjeku preostane još što od čovjeka? *Alioquin, quomodo erit Deus omnia in omnibus, si in homine de homine quidquam supererit?*» Kako će se ispuniti ono, što kaže slavni sv. apostol Pavao, da će biti Bog sve u svemu, ako u nama ostane još što našega? Ne, tada ne će biti u nama ništa našega; jer moja slava i veselje bit će slava i veselje Božje, a ne moje: «*Ti si slava moja, i Ti podižeš glavu moju. — Tu es gloria mea, et exaltans caput meum.*» Ne ćemo mirovati niti počivati u svome dobru, nego sav naš pokoj i radost bit će u Bogu.

1. Cor. 15, 28.

Psal. 3, 4.

Nu ako i ne možemo ovdje dotle doći, moramo ipak pomno upirati oči u to; jer što više budemo u tom napredovali i rasli, to će veća biti naša savršenost i sjedinjenje s Bogom. Zato i zaključuje svetac: «Ovo je glede nas volja Sina Tvoga, ovo za nas molitva Njegova k Tebi Bogu Ocu Njegovu: Hoću, da i oni u nama jedno budu, kao što sam ja i ti jedno. *Haec est in nobis voluntas Filii tui, haec pro nobis oratio ejus ad te Deum Patrem suum: Volo, ut sicut ego et tu unum sumus, ita et ipsi in nobis unum sint.*» Jedno s Njim i s Tobom, sjedinjeni savršenom ljubavlju, da naime Tebe ljube radi Tebe, a sebe samo u Tebi. *Ut scilicet ament te propter te, et se nonnisi in te.* To je cilj, to svrha, to savršenost, to je mir, to radost Gospodnja, to je radost u Duhu svetom, to je tišina nebeska. *Hic est finis, haec est consummatio, haec est perfectio, haec est pax, hoc est gaudium Domini, hoc est gaudium in Spiritu Sancto, hoc est silentium in coelo.*» To je svrha i najveća savršenost, što je možemo postići.

D. Bern. l. de amore dei c. 4. ex Ioan. 17, 21.

Četvrta rasprava.

O slozi i bratskoj ljubavi.

Prvo poglavlje.

O vrijednosti i uzvišenosti ljubavi i bratske sloge.

«*Gle, kako je dobro i kako ugodno, da braća stanuju zajedno! — Ecce, quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum!*» Koliko je dobro sloga i sklad megju braćom! Slavni sv. Jeronim kaže, da se ovaj Psalam osobito tiče redovnikâ, koji u Redu žive zajedno. «Zaista je dobro, zaista ugodno: jednog brata ostavismo, a gle koliko ih nagjosmo! *Vere bonum, vere iucundum: unum fratrem dimisimus, et ecce quantos invenimus!*» Za jednog brata, što smo ga ostavili u svijetu, našli smo ovdje u Redu mnogo njih, koji nas ljube i hoće nam više dobra, nego li naša tjelesna braća. Moj brat tjelesni, kaže svetac, ne ljubi toliko mene, koliko moj imutak. *Frater meus saecularis non tantum me amat, quantum substantiam meam.* To je ono, na što gledaju rogjaci. Sve je samo koristoljublje. Za to nas traže, za to nas uznemiruju. A kad toga nema, deveta im je briga za nas. Nije to prava ljubav, nego koristoljublje. Nu duhovna braća, koja ne mare ni za svoje, ne traže tugje. *Ceterum fratres spirituales, quia sua utique negligunt, alia non quaerunt.* Oni ne ljube tvoga imutka, nego tvoju dušu; a to je jedino prava ljubav

Psal. 132, 1.

D. Hieron. sup. hunc psal.

Tako kaže i sv. Ambrozije: «Veće je bratinstvo po Kristu, nego li po krvi; jer bratinstvo po Kristu, pokazuje jedinstvo srca i duše, kao što stoji pisano u Djelima apostolskim: A u mnoštva, koje vjerova, bijaše jedno srce i jedna duša. *Maior est fraternitas Christi, quam sanguinis: sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert; Christi autem fraternitas unanimitatem cordis animaeque demonstrat; sicut scriptum est Actorum 4. Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una.*»

D. Ambr. ser. 9.

Act. 4, 32.

Sv. Bazilije uvelike cijeni ovu divnu slogu redovnikâ Što se može, kaže on, pomisliti ugodnije, što sretnije, i blaženije, što čudnovatije, nego to, da se ljudi različitih narodnosti i iz različitih krajeva savršenom sličnošću običajâ i zapta tako sjedine, te se čini, da je

D. Basil. c. 19. const. Mon.

u mnogim tjelesima samo jedan duh i mnoga tjelesa da su orugje jednoga duha? *Homines ex diversis nationibus ac regionibus profectos, per exactam morum ac disciplinae similitudinem, adeo in unum veluti coaluisse, ut in pluribus corporibus unus modo animus esse videatur, vicissimque plura corpora mentis unius instrumenta cernantur.*

To se i u životu našeg svetog Oca Ignacija ispostavlja kao nešto čudnovato i čudo, što ga je Bog u Družbi učinio, naime da se vidi toliko i tako usko jedinstvo i jednoličnost megju ljudima tako različitih narodnosti, tako različitih i nejednakih naravskih sposobnosti, staležâ, nagnućâ, talenata i življenjâ. Akoprem se razlikuju po naravi, ipak ih milost, kreposti i vrhunaravni darovi čine sličnima i jednakima. «*Bog koji čini, da jednomislenici stanuju u kući. — Deus, qui inhabitare facit unius moris in domo.*» Prorok hoće time da kaže: Tolika je milost, što nam je Gospodin po svojoj dobroti i milosrgju u tom iskazuje, da joj se ne samo mi, koji smo u Redu, radujemo, nego se njezin miomiris širi i rasprostire i na one, koji su vani, na veliko njihovo sazidanje i korist, i na veću slavu Gospodina Boga našega.

L. 5. c. 13. Vita s. p. Ign.

Psal. 67, 17.

I tako vidimo, kako mnogi, što stupaju u Družbu, upitani, što ih je na to sklonilo i potaklo, odgovaraju, da je to bila sloga i bratinstvo, što su ga u njoj opazili. To se sasvim slaže s onim, što kaže sv. Augustin na spomenute riječi: «Evo, kako je dobro i kako ugodno, kad braća stanuju zajedno!» «Ove riječi Psalma, ovaj slatki zvuk, ova melodija podiže i samostane. *Verba ista Psalterii, iste dulcis sonus, ista melodia etiam Monasteria peperit.*» Ovaj tako ugodni zvuk i tako slatki glas skloni ljude, te ostaviše svoje roditelje i svoj imutak, i sjediniše se u Redu. To je trublja, što ih sazvala i sakupila s različitih krajeva svijeta, i uvjerila ih, da je ova sloga i megjusobna ljubav život nebeski. To je ono, što je podiglo samostane i napučilo Redove. To je magnet, što privlači srca. Zato navodi Mudrac megj tri stvari, što se Bogu osobito dopadaju, na prvom mjestu slogu braće. «*Troje se mili duhu momu, što je ugodno Bogu i ljudima: sloga braće. — In tribus placitum est spiritui meo, quae sunt probata coram Deo et hominibus: Concordia fratrum.*»

D. August. hic.

Eccli. 25, 1.

Dvije zapovijedi imamo o ljubavi. Jedna je ona prva i glavna zapovijed, naime da ljubimo Boga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svim silama svojima. «*Ovo je najveća i prva zapovijed. A druga je ovoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. — Hoc est maximum et primum mandatum: secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.*» Sad ćemo raspravljati o ovoj drugoj zapovijedi, jer ona tvori slogu i bratinstvo, o kom mislimo govoriti. Ova sloga duhova i srdaca jest učinak i svojstvo ljubavi, koja ima moć, kako kaže sv. Dionizije, da sjedini i spoji jedno s drugim. Zato je i naziva sv. Pavao «*vezom savršenosti — vinculum perfectionis*», jer veže i sjedinjuje rastavljene, i iz mnogo volja čini samo jednu. Ona čini, da ono, što hoću za sebe, hoću i za druge, i da im želim dobro kao i sebi, i da je prijatelj drugi ja, tako da smo obojica samo jedno. *Amicus est alter ego, et ego alter ipse.* Tako tumači sv. Augustin riječ onoga, koji nazivaše svoga

Matth. 23, 38.

D. Dion. c. 4. de divinis nominibus.

Coloss. 13, 4.

D. Aug. l. 4. Confes. c. 6.

prijatelja polovicom svoje duše. *Dimidium animae meae.* T. j. jednu dušu razdijeljenu u dva tijela.

Da uvidimo vrijednost i uzvišenost ove ljubavi bližnjega i koliko je cijeni Gospodin, počet ćemo s onim prijašnjim riječima Kristovim. Sv. Zlatousnik primjećuje ovdje, kako je Krist, postavivši prvu i najveću zapovijed, da ljubimo Boga, odmah pridodao, da je druga zapovijed ljubiti bližnjega slična ovoj prvoj. Gledaj, kaže, dobrotu i blagohotnost Gospodinovu! Akoprem je čovjek neizmjerno niži od Boga, uza sve to hoće, da ga ljubimo malo ne istom i sličnom ljubavlju, kojom ljubimo Boga. Zato nam daje skoro istu mjeru za ljubav prema bližnjemu, što ju je postavio za ljubav prema Bogu. Boga naime, kaže, imamo ljubiti svim srcem svojim i svom dušom svojom; a bližnjega, kaže, da imamo ljubiti kao samoga sebe. Još više! Kad hoćemo kome dobro i želimo ga osobito kome preporučiti, kažemo obično, ako ljubiš njega, ljubiš i mene. Isto to, veli sv. Zlatousnik, i hoće Krist kazati riječima: «*A druga je ovoj jednaka. — Secundum autem simile est huic.*» Ako ljubiš bližnjega, ljubiš i Boga. A tako reče i sv. Petru: «*Ako me ljubiš, pasi ovce moje. — Si diligis me, pasce oves meas.*» Kao da je htio kazati: Ako me ljubiš, brini se za moje, i po tom će se vidjeti, da li me ljubiš.

D. Chrysost. hom. 23. in ep. ad Rom.

Ioan. 21, 17.

Još više! Gospodin hoće, da ljubimo bližnjega istom ljubavlju, kojom ljubimo Njega. To je nova zapovijed, koju nam dade Krist. «*Zapovijed novu dajem vam, da ljubite jedan drugoga, kao što ja vas ljubljah. — Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.*» Kao što nas je Krist ljubio čisto za Boga i radi Boga, tako On hoće, da i bližnjega ljubimo za Boga i radi Boga. Zato — veli sv. Augustin — naziva On ovu zapovijed novom, ne samo, što ju je Krist riječju i primjerom nanovo rastumačio i preporučio, nego što je ljubav, koju od nas traži u istinu nova. Naravska se ljubav osniva na tijelu i krvi, na ljudskim obzirima i na vlastitoj i posebnoj koristi. To je vrlo stara i zastarjela ljubav. Ovu ljubav imaju ne samo dobri, nego i zli; pa ne samo ljudi, nego i životinje. Mudrac kaže: «*Svaka životinja ljubi sebi sličnu. — Omne animal diligit simile sibi.*» Ali ljubav, kojomKrist hoće da ljubimo svoga bližnjega i svoju braću, nova je ljubav; jer ima biti ljubav duhovna i vrhunaravna, tako da ljubimo bližnjega radi Boga i istom ljubavlju, kojom ljubimo Boga.

Ioan. 13, 34.

D. August. tract. 65. in Io.

Eccli. 13, 19.

Bogoslovci i sveci kažu, da je jedna te ista ljubav i krepost, kojom ljubimo Boga radi Boga, i kojom ljubimo bližnjega radi samog Boga. Oni kažu: kao što je ljubiti Boga krepost bogoslovna, t j. Božanska, i koja smjera na Boga i Bog joj je svrha i predmet: isto je tako krepost bogoslovna i Božanska ljubiti bližnjega radi Boga; t. j. jer neizmjerna dobrota Božja zaslužuje, da je ljubimo radi nje same i radi nje da ujedno ljubimo i bližnjega.

Napokon ne nalazimo u čitavom svetom Pismu ništa, što bi se većma stavljalo na srce te češće preporučivalo i opetovalo do ove sloge i bratske ljubavi. Kad htjede Krist naš Gospodin da pogje s ovoga svijeta, preporučivaše nam u govoru na posljednjoj večeri opet i opet ovu zapovijed: «*Ovo je zapovijed moja, da se ljubite*

Ioan. 15, 12. *megju sobom, kao što ja ljubljah vas. — Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.»* I malo zatim opet će: Ibid. 17. *«Ovo vam zapovijedam, da se ljubite megju sobom. — Haec mando vobis, ut diligatis invicem.»* To vam nalažem kao u oporuci. To je moja posljednja volja. Iz toga možemo uvidjeti, kako je jako želio, da nam se to utisne i ukorijeni u naša srca, jer je znao vrlo dobro, od kolike je to važnosti, i da o tom ovisi sav zakon i ispunjenje svih Rom. 13, 8 ostalih zapovijedi prema onoj Apostolovoj: *«Koji ljubi bližnjega, ispunio je zakon. — Qui diligit proximum, legen implevit.»* Od Njega primi ovu nauku njegov ljubimac učenik, koji kao da u svojim kanoničkim Poslanicama ni o čem drugom ne raspravlja do li o ljubavi, koju je usisao na grudima svoga Učitelja.

D. Hier. in Com. ad Gal. 6. Pripovijeda o njem sv. Jeronim, da je u svojoj velikoj starosti, kad je jedva mogao ići u crkvu i morali ga dapače nositi na rukama njegovi učenici, propovijedao samo ovo: «Sinci, ljubite se megjusobno! *Filioli, diligite alterutrum!»* Kad je već učenicima dosadilo i dodijalo slušati uvijek jedno te isto rekoše mu: «Učitelju, zašto nam uvijek to govoriš?» A on im dade odgovor, vrijedan svetog Ivana, kaže sv. Jeronim: «Jer je zapovijed Gospodnja, pa ako se samo to ispuni, dosta je. *Quia praeceptum Domini est, et si solum fiat, sufficit.» «Jer se sav zakon izvršuje u jednoj* Gal. 5. 14 *zapovijedi: ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe. — Omnis enim lex in uno sermone impletur: diliges proximum tuum sicut te ipsum.»* Ako obdržavate ovu, obdržavat ćete sve.

D. Aug. lib. 83. quaest. 71. in Ioan. 13, 35. Sv. Augustin primjećuje ovdje: «Toliku je važnost postavio Gospodin u ovu zapovijed, da je rekao: Po tom će svi poznati, da ste učenici moji, ako budete imali ljubav megju sobom. *Et tantum pondus praecepti in ea sententia constituit Dominus, ut diceret: In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.»* Ova zapovijed ima biti znamenje, po kom će nas svijet poznati i držati za učenike Njegove.

Ali ne samo to! U onoj molitvi k svomu vječnomu Ocu, što je navodi sv. Ivan u sedamnaestom poglavlju svog svetog Evangjelja, hoće Krist naš Gospodin ne samo, da nas po tom spoznaju za Njegove učenike, nego i da bude megju nama toliko jedinstvo i bratinstvo, da se uzmogne svijet osvjedočiti o istinitosti naše Vjere i da je Krist Sin Božji. To osobito ističe sv. Zlatousnik. D. Chrysost. hom. 81. in Ioan. 17, 20. 21. *«Ne molim pak samo za njih, nego i za one, koji će na njihovu riječ vjerovati u me; da svi jedno budu, kao što ti, Oče, u meni, i ja u tebi, da i oni u nama jedno budu; da vjeruje svijet, da si me ti poslao. — Non pro eis rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te; ut et ipsi in nobis unum sint; ut credat mundus, quia tu me misisti.»* Može li se još većma uzveličati uzvišenost ovoga jedinstva i bratinstva? Ono je naime dosta i ima biti dosta, te svijet prizna, da je ono djelo dolaska Sina Božjega na svijet, i da primi Njegovu nauku i kršćansku Vjeru.

Istina se i sila ovih riječi dobro vidi iz onoga, što se do- Baron. to. 3. pag. 144, et Methafr. die 14. Maii. godilo svetom Pakomiju. On je služio još kao poganin u vojsci Konstantina Velikoga. Kad je vojnicima bilo ponestalo živeža i već

umirali od gladi, dogjoše u jedan grad, gdje se gragjani tako prijazno prema njima poniješe i natjecahu, da ih opskrbe sa svim, što im je bilo potrebito, i to tako obilato i dragovoljno, da je Pakomije, sav u čudu, zapitao: Tko su ti ljudi, da tako rado čine dobro? Odgovoriše mu, da su to kršćani, koji imaju zakon, da sve primaju, pomažu i svima dobro čine. Odmah se oćutje iznutra potaknut, da prigrli njihov zakon. Uzdigne ruke prama nebu, pozove Boga za svjedoka i primi kršćansku Vjeru. To mu je bilo dosta, da se obrati i osvjedoči, da je to prava Vjera.

Spasitelj svijeta pridodaje još nešto vrlo utješno: *«Da pozna svijet, da si me ti poslao, i da si ih ljubio, kao i mene što si ljubio. — Ut cognoscat mundus, quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et* Ioan. 17, 23. *me dilexisti.»* Jedan od poglavitih znakova, po kom se poznaje, da Bog na osobiti način ljubi koju družbu, da je naime ljubi izvanrednom ljubavlju, sličnom ljubavlju, kojom ljubi svoga Sina, jest, da joj podjeljuje milost sloge i megjusobne bratske ljubavi. Tako vidimo, da ju je podijelio i saopćio u početku Crkve onom narodu, koji je imao prvijence Duha Svetoga. A tako kaže i sv. Ivan: *«Ako se ljubimo megjusobno, Bog ostaje u nama, i ljubav je Njegova u nama savršena. — Si diligamus invicem, Deus in nobis ma-* 1. Ioan. 4, 12. *net, et caritas eius in nobis perfecta est.» «Jer gdje su dva ili tri sabrana u ime moje,»* kaže sam Gospodin, *«ondje sam ja u sredini njihovoj. — Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum* Matth. 18, 20. *in medio eorum.»* Koliko to više ne će biti, gdje su toliki sjedinjeni i sakupljeni u Njegovo ime i iz ljubavi Njegove? Da možemo dakle uživati toliko dobro i da imamo taj tako siguran zalog, da Bog u nama stanuje i ljubi nas osobitom ljubavlju, nastojmo, da uvijek ostanemo u ovoj ljubavi i slozi.

Drugo poglavlje.

Koliko nam je potrebita ova sloga i ljubav. Nekoja sredstva, da se u njoj uzdržimo.

«Nada sve pak ovo imajte ljubav, što je vez savršenosti. — Super omnia autem haec caritatem habete, quod est vinculum perfec- Coloss. 3, 14. *tionis.»* Sveti apostol Pavao, pišući Kološanima, uči ih i preporučuje im mnogo kreposti, a nada sve, kaže on, preporučujem vam ljubav, koja sve spaja, uzdržava i oživljava. To isto piše sveti apostol Petar u svojoj prvoj Poslanici: *«A prije svega imajte neprestanu ljubav megju sobom. — Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes.»* Iz toga možemo razabrati, od kolike 1. Petr. 4, 8. je važnosti ova ljubav i sloga, kad nam je sveti Apostoli i Prvaci

Crkve toliko preporučuju, te kažu, da to ima biti *prije svega i nada sve* Prema tomu morarno je više cijeniti, nego li sve drugo.

Ponajprije samo se po sebi lako vidi, koliko je to uopće potrebito. Jer koji Red može opstojati bez sloge i jedinstva? Ne velim samo Red, nego niti ikoja družba ni zajednica ne može opstojati bez neke vrsti sloge i reda. Oduzmi mnoštvu ono, što ih veže i sjedinjuje, što će drugo preostati, ako ne babilonija i pometnja? Kaže poslovica: Gdje je mnoštvo, tamo je metež. *Ubi est multitudo, ibi est confusio.* To se razumijeva o mnoštvu bez reda i sloge; jer mnoštvo uregjeno i ujedinjeno jest hijerarkija. Zato sve udružbe i republike, ma kako bile divljačke, nastoje uvijek oko neke sloge i reda, tako da ovise svi o jednoj glavi ili o više njih, koje sačinjavaju vladu. Pa i kod životinja vidimo to isto; i to ne samo kod pčela, kojima je narav usadila u tom pogledu čudnovati nagon, nego i kod vukova, lavova i drugih divljih životinja, jer u koliko teže, da se uzdrže, u toliko nastoje oko nekog jedinstva; jer kad bi se raspršile, propale bi i nestalo bi ih. Dapače o samim gjavlima, uza sve to, što su dusi nesloge i sijači kukolja, veli sam Krist, da se ne smije vjerovati, da žive megjusobno u razdoru. I navodi za to isti razlog: *«A ako je i sotona razdvojen proti sebi,* Luc. 11, 18.
kako će stojati kraljevstvo njegovo? — Si autem et satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum eius?» I navodi u tu svrhu ono tako sigurno i iskustvom potvrgjeno načelo u upravi: *«Svako će kraljevstvo, razdvojeno proti sebi, opustjeti, i kuća će na kuću pasti. — Omne regnum in seipsum divisum desolabitur; et domus supra domum cadet.»* Kraljevstvo, razdvojeno megju sobom, ne treba neprijatelja, da se uništi i opusti, jer će samo od sebe propasti i opustjeti, i kuća će na kuću pasti. A tako kaže i Plato, da nema u državi ništa pogubnijega do razdora i nesloge, a ništa korisnijega od mira i megjusobne sloge.

D. Hieron. in Regul. Monac.
Sv. Jeronim kaže to isto o Redu, i to još jače: «Ljubav čini redovnike; bez nje su samostani pakao, stanovnici vrazi; a s njom su samostani raj na zemlji, i oni, što u njima borave, angjeli. *Haec (id est caritas) religiosos, haec monachos facit; sine hac coenobia sunt tartara, habitatores sunt daemones; cum hac vero sunt paradisus in terris, et in eis degentes sunt angeli.»* Ili može li biti većeg pakla, nego li uvijek tijelom zajedno živjeti i svaki dan megjusobno općiti, a razilaziti se u volji i mnijenju? Ali gdje je sloga i ljubav, tamo je Red raj na zemlji a oni su, koji u njem žive, angjeli, jer počinju već ovdje uživati onaj mir i pokoj, što ga angjeli uživaju.

D. Basil. in const. Monac. c. 19.
To isto tvrdi sv. Bazilije: «Koji brižno nastoje da žive zajedno, slični su angjelima. Med angjelima nema nikake svagje, nikake prepirke, nikakog protuslovlja. *Hi vitae diligenter communitate retenta, Angelorum vivendi ritum aemulantur: nulla est inter Angelos lis, nulla contentio, nulla controversia.»* Sv. Lovrinac Justinijan kaže, da nema ništa na zemlji, što bi tako živo predstavljalo zajednicu nebesku i onog nebeskog Jerusalema, kao zbor redovnikâ, sjedinjenih u ljubavi. To je život angjeoski, život nebeski. *«Zaista je Gospod na ovom mjestu . . . . . Ovdje nije drugo, nego kuća Božja i vrata nebeska. — Vere Dominus est in loco isto . . . . Non est hic aliud, nisi domus Dei, et porta coeli.»*

D. Laur. Iustin. de discipl. et prof. monasticae convers. c. 10.
Gen. 28, 16. 17.

Nu prestanimo govoriti uopće, pa govorimo napose, kako nam je potrebita ova sloga i bratska ljubav. Raspravljajući naš sv. Otac o sredstvima, kojima će se Družba u svom duhovnom dobru uzdržati i napredovati, kaže, da je jedno od glavnih sredstava, koja tome najviše doprinose, ova sloga i megjusobna ljubav. Osim općenitih razloga, koji pokazuju, kako je potrebita ova sloga u svakom Redu i družbi, ima još drugih posebnih razloga, radi kojih je ona nama još potrebitija.

p. 10. Const. § 9.

Prvi je razlog, što je Družbu Bog poslao kao četu konjanikâ, da obnovi Njegovu Crkvu, da je pomaže u ratu proti svijetu i gjavlu, i da predobiva duše za nebo. Tim nam se stavlja pred oči uredba našega Reda, a to je i poziv, izražen u Bulli, kojom je utemeljena naša Družba: «Tkogod hoće pod zastavom Križa vojevati za Boga i služiti samomu Gospodinu i Crkvi, Njegovoj zaručnici, itd. *Quicumque vult sub crucis vexillo Deo militare, et soli Domino, et Ecclesiae ipsius sponsae servire etc.»* Pa to već izrazuje i samo ime Družba (Compania); jer smo satnija vojnika. Udaramo u bubanj, razvijamo zastavu i kupimo ljude za boj proti neprijatelju Križa. Ako je dakle ova četa dobro ujedinjena i uregjena, i svi idu za jednim ciljem, oni će prodrijeti kroz pećine, a njih ne će nitko razbiti. Ona je nenadvladiva. Tako kaže Duh Sveti i o Crkvi, da *«je strašna kao dobro uregjena vojska. — Terribilis ut castrorum acies ordinata.»* U dobro se uregjenu i čvrsto sjedinjenu vojsku ne može nikuda prodrijeti; jedni štite druge. Ali ako se razdvoji i nastane u njoj nered, sasvim oslabi, i odmah se razbije i uništi.

Bulla Julii Tertii an. 1550.

Cant. 6, 3.

U drugoj knjizi Kraljeva, hoteći David kazati, da je pobijedio svoje neprijatelje, reče: *«Razdijelio je Gospodin neprijatelje moje preda mnom, kao što se razdjeljuju vode. — Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquae.»* A goru, gdje se to zbilo, nazva Baalfarasim, t. j. mjesto razdjeljenja. *Baalpharasim, id est locus divisionis.* Kao što je jedno te isto pobijediti i razdijeliti, isto tako znači mjesto razdjeljenja mjesto pobjede. Zato i kažu oni, što se bave ratnim stvarima: «Neuregjeno je mnoštvo prije žrtva, nego li bojna četa. *Multitudo inordinata potius est victima, quam pugna.»* U vojsci se ništa toliko ne preporučuje, koliko to, da se bojni redovi ne razbiju i ne pometu, nego da svaki nastoji, te budu uvijek čvrsto ujedinjeni i uregjeni, i da jedan pazi na drugoga i čuva svoje mjesto. O držanju ovoga reda ne ovisi samo sveopće dobro, nego i posebno dobro svakog pojedinca; jer propadne li bojna četa, propao je i svaki pojedinac.

2. Reg. 5, 20.

Veget. de re militari.

Isto će tako biti i u našoj Družbi i bojnoj četi. Ako smo sjedinjeni i pomažemo jedan drugoga, i svi težimo za jednom svrhom, razbit ćemo neprijatelje, i nitko nas ne će pobijediti ni raspršiti. Mudrac kaže u Poslovicama: *«Brat, komu brat pomaže, jest kao tvrd grad. — Frater, qui adiuvatur a fratre, quasi civitas firma.» «Trostruki je konop teško prekinuti. — Et funiculus triplex difficile rumpitur.»* Na tetivi je luka svaka pojedina nit, iz kojih je ona spletena, ponešto jaka ili ništa; ali kad ih se splete mnogo, mogu savinuti najtvrgji ocal. Taki ćemo biti i mi, ako budemo sjedinjeni i svi jedne duše i jednog srca.

Prov. 18, 19. Eccli. 4. 12.

D. Basil. in constit. Mon. c. 18.

Potičući na to sv. Bazilije redovnike, kaže: «Gledajte, kako su složno i jednodušno oni Makabejci vodili ratove Gospodnje! A o onim mnogobrojnim četama, koje su brojile više od tri stotine tisuća ratnikâ, kaže sv. Pismo u prvoj knjizi Kraljeva: *Izidoše kao jedan muž. — Egressi sunt quasi vir unus.*» Oni igjahu svi s jednom voljom i jednom dušom, i tako zadadoše strah i trepet svojim neprijateljima, i zadobiše sjajne pobjede. Isto tako moramo i mi voditi duhovne ratove Gospodnje, pa ćemo tako svojim djelovanjem proizvesti mnogo ploda u dušama i veliki strah zadati svojim neprijateljima. Sam će se gjavao, kaže sv. Bazilije, bojati i ne će se usuditi na nas navaliti: jer će klonuti duhom, kad vidi, da ih se toliko sjedinilo proti njemu, i izgubit će svaku nadu, da će nam što naškoditi.

1. Reg. 11. 7.

3. p. Const. c. 1. §. 18. et Reg. 42. Summ.

Naš sv. Otac navodi kao jedan od glavnih razloga, zašto nam je osobito potrebita ova sloga, ovaj: «Oko sloge i jednodušnosti megju braćom valja nam sa svom brižljivošću nastojati i ne dopustiti protivno, da se vezom bratske ljubavi megju sobom sjedinjeni uzmognemo to bolje i uspješnije posvetiti službi Božjoj i službi bližnjega.» A na drugom mjestu kaže, da se bez ove sloge ne može Družba ni uzdržati, ni ravnati, niti postići svrhu, za koju je utemeljena. Jasno je, da podržavajući megju sobom razdor, strančarenja ili neslogu, ne samo ne ćemo postići svrhe svoga Reda, što je predobivati duše za Boga, nego ne ćemo moći ni samih sebe ravnati ni uzdržati. Kad bi se vojnici, što se imaju sjediniti na boj proti neprijateljima, počeli boriti jedan s drugim, očito je, da ne samo ne bi pobijedili neprijatelje, nego bi same sebe uništili i raspršili. «*Razdijeljeno je srce njihovo; sad će propasti. — Divisum est cor eorum; nunc interibunt*» Obrate li vojnici oružje proti sebi, propali su. A tako kaže i Apostol: «*Ali ako se megju sobom grizete i jedete, gledajte, da jedan drugoga ne istrijebite. — Quod si invicem mordetis, et comeditis, videte, ne ab invicem consumamini.*»

Osee 10, 2.

Gal. 5, 15.

Toga se moramo u Redu bojati, a ne izvanjskih neprijatelja, progonstava i protuslovljâ, što se mogu u svijetu proti nama dignuti; jer nam ovo ne će ništa naškoditi. Vrlo dobro kaže sv. Bernardo, govoreći o tom svojim redovnicima: «Što će vas moći izvana smesti ili ražalostiti, ako je s vama dobro iznutra i uživate bratski mir i ljubav? *Quid ergo a foris vos conturbare aut contristare poterit, si intus bene estis, et fraterna pace gaudetis?*» I navodi u tu svrhu ono mjesto svetoga apostola Petra: «*A tko je, koji vam može nauditi, ako se budete natjecali za dobro? — Et quis est, qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis?*» Dokle smo mi takovi, kaki imamo biti, dok smo čvrsto sjedinjeni i združeni bratskom ljubavi, nikako nam protuslovlje ni progonstvo izvana ne može naškoditi ni nauditi, nego će nam dapače pomoći i služiti za naše veće dobro i napredak. Tako čitamo u crkvenoj povjesti, da su Crkvi izvanjska progonstva isto toliko škodila, koliko vinogradar vinogradu; jer za jednu lozu, što je odrezaše, iznikoše mnoge druge još plodnije. Zato je vrlo dobro rekao tiranu jedan od onih svetih mučenika, da prolijevanjem krvi kršćanske natapa zemljište, da žito to bolje raste i sve većma se množi.

D. Bernard. serm. 29. in Cant.

1. Petr. 3, 13,

U knjizi Makabejskoj hvali sv. Pismo Rimljane radi njihove velike sloge i sklada. «*Oni povjeravaju svake godine svoju upravu jednom čovjeku, i svi slušaju jednoga, i nema megju njima zavisti i takmenja. — Committunt uni homini magistratum suum per singulos annos . . . et omnes obediunt uni, et non est invidia, neque zelus inter eos.*» Pa dok su Rimljani bili megjusobno tako složni, bijahu gospodari cijeloga svijeta i podjarmiše sve svoje neprijatelje. Ali čim buknuše megju njima gragjanski ratovi, propadoše. Otuda nastade ona poslovica: Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari. *Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.* Ma bilo što ne znam kako maleno i slabo, postane slogom i jedinstvom veliko i jako, a neslogom se i razdorom, ma kako veliko i jako, umanji, oslabi i sasvim propadne.

1. Macch. 8, 16.

Salust. de bello Jug. in Orat. Micipsae ad Jug.

Osim toga ima još drugi osobit razlog, zašto moramo u Družbi još više nastojati oko ovog jedinstva, a navodi ga naš sv. Otac u osmom dijelu Ustanovâ. To su naime posebne poteškoće i zapreke, koje su na putu ovomu jedinstvu; i zato ga valja bolje učvrstiti i tražiti sredstva proti ovim zaprekama. Poteškoće, što mogu glede toga u Družbi nastati, svodi naš sv. Otac na troje. Prva je, što je Družba raširena i rasprostranjena po čitavom svijetu, megju vjernicima i nevjernicima. Pošto su jedni od drugih udaljeni i razdijeljeni, vrlo je teško, da se upoznaju, megjusobno opće i sjedine, a to tim teže, što ima u Družbi različitih narodnosti, koje su si protivne i neprijateljske. A nije tako lako ugušiti odvratnosti, s kojom se čovjek ragja i neprestano odgaja, pa ne smatrati stranca strancem nego sinom i bratom Družbe. Druga poteškoća sastoji u tome, što se članovi Družbe većim dijelom imaju baviti znanošću. A znanost nadima i čini, da čovjek sebe precjenjuje, a druge prezire i strogo sudi. Sv. Toma kaže, da učenjaci obično nijesu tako odani pobožnosti kao ljudi priprosti. Zato se možemo s pravom bojati, da to ne će biti povodom, te budu nesložni i bratski se ne ljube, hoteći svaki slijediti svoje mnijenje i mišjenje, i hoditi svojim putem, i tražiti za se čast i štovanje; što je obično korijen velikoj neslozi i razdoru. Treća je nemalena poteškoća i zapreka, što su to muževi od talenta, koji opće s knezovima i velikašima, s poglavarstvima i oblastima. Iz takog općenja nastaju obično pouzdanosti, a iz toga strančarenje, zahtijevanje povlasticâ i iznimaka. Čovjek više ne će živjeti kao drugi. A to vrlo škodi slozi i bratskoj ljubavi.

8. p. Const. c. 1. §. 1. et in Declar.

D. Thom. 2, 2. q. 82. art. 3. ad. 3.

Što su veće protivštine, to valja većma biti na oprezu; zato naš sv. Otac propisuje nekoja sredstva, da se doskoči ovim poteškoćama. Prvo i kao temelj svim drugima jest, da se ne drže u Družbi niti joj se utjelovljuju ljudi, koji nijesu ozbiljno nastojali ukrotiti svoje opačine i strasti; jer neumrtveni ljudi ne će podnositi ni zapta, ni reda, ni sloge. Onaj, koji je učen, bit će nadut i tražit će povlastice pred drugima; htjet će da bude pretpostavljen, i omalovaživat će druge; tražit će naklonost knezova i gospode, i htjet će, da mu se služi. Iz toga odmah nastaje razdor i nesloga. Što je tko u Družbi učeniji i darovitiji, to se je više bojati, da ne naruši jedinstva i zadaće posla čitavomu Redu, ako nije ujedno vrlo krepostan i

8. p. Constit. cap. 1. §. 2.

umrtven. S punim se pravom kaže, da su znanost i veliki darovi neumrtvenom čovjeku kao oštar mač u ruci bijesna čovjeka, koji će s njim naškoditi samome sebi i drugima. Ali ako su učenjaci ujedno umrtveni i ponizni, te ne traže samih sebe, *nego što je Isusa Krista*, kao što kaže sv. Pavao; tada će vladati veliki mir i sloga, i sve će biti vrlo dobro, jer će svojim primjerom prednjačiti drugima i povući ih za sobom. To je glavno sredstvo, pa ako se dobro upotrebljava, samo će ono biti dosta. *Philipp. 2, 21.*

Ali osim toga navodi naš sv. Otac još druga posebna sredstva, da se odstrane spomenute zapreke. U naknadu za to, što braća ne mogu megjusobno općiti niti se spoznati, jer su jedni od drugih veoma udaljeni i rastavljeni, svjetuje, da megjusobno opće pobožnim dopisivanjem, što je postalo običajem u Družbi. Time jedni druge spoznaju i potiču, da isto tako napreduju, koliko to dopušta različitost narodnostî. A to veoma pomaže jedinstvu. *8. p. Const. c. 1. §. 9. et p. 10. §. 6.*

Drugo poglavito sredstvo, što ga navodi naš sv. Otac, da se uzdržimo u ovom jedinstvu, jest, da tačno obdržavamo posluh, jer on spaja i sjedinjuje redovnike megju sobom i s njihovim poglavarima; čini iz mnogo volja samo jednu i iz mnogo mnijenja samo jedno. Jer kad se svaki pojedini odrekne svoje vlastite volje i svog vlastitog suda, kao što se odriče posluhom, ostaje samo jedna volja i samo jedno zajedničko mnijenje poglavarevo, koje sve sjedinjuje. Ali ako su podložnici sjedinjeni sa svojim poglavarom, sjedinjeni su i megju sobom prema onom pravilu: «Ako su dvije stvari slične trećoj, tad su slične i megju sobom. *Quaecumque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.*» Pa što su više sjedinjeni podložnici s poglavarom, to su više sjedinjeni i megju sobom. Poslušnost, samostanski zapt i obdržavanje Pravilâ jest strugač, koji sve ravna i izjednačuje, i stoga je povodom krasnome redu i slozi.

Stari, da prikažu slogu, običavahu se služiti hijeroglifom, što je bila lira s mnogo žicâ. Kad bi se ove složile i udesile prema prvoj, davahu milozvučan glas. Isto tako družba, u kojoj su žice udešene prema prvoj, što je poglavar, daje milozvučan glas i harmoniju. Ali kao što nestane sve ove milozvučnosti i sklada, čim se samo jedna jedina žica previše ili premalo nategne, isto je tako uzrokom u Redu jedan jedini, koji se ne slaže sa svojim poglavarom, da nestane sklada i harmonije ove sloge. To bijaše nekima povodom, da su riječ *concordia* (sloga) izvodili iz *chorda* (žica); ali mnogo bolje čine oni koji je izvode iz *cor* (srce), jer svi imaju samo jedno srce, kako stoji pisano u Djelima Apostolskim: «*A u mnoštva, koje vjerova, bješe jedno srce i jedna duša. — Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una.*» *Act. 4. 32.*

Sv. Bernardo kaže: Kao što u brod prodire voda ili zato, što nijesu čvrsto spojene daske ili što nijesu dobro smolom zamazane; isto je tako uzrokom, da propadne i uništi se Red, to, što braća nijesu kako treba spojena i sjedinjena ovim vezom bratske ljubavi. Zato i kaže naš Otac General Klaudije Akvaviva u pismu, što ga pisa o slozi i bratskoj ljubavi, da imamo toliko cijeniti ovu slogu i ljubav i tako brižno nastojati, da je postignemo, kao da o njoj ovisi, kao što i zbilja, kaže, ovisi, sva dobrobit Družbe. Pa i

Krist je, naš Otkupitelj, u onoj molitvi, kad se rastajao s ovim svijetom, one noći uoči svoje muke, molio svog vječnog Oca za ovo jedinstvo, kao za nešto potrebito za naš spas. «*Oče sveti, sačuvaj ih u ime svoje, one koje si mi dao, da budu jedno kao i mi. — Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos.*» Promotrimo nuz put u ovim riječima prispodobu, što je postavlja. Kao što je Sin po naravi jedno s Ocem, isto tako hoće On, da smo i mi jedno po ljubavi. A to će biti naša zaštita i uzdržanje. *Joan. 17, 11.*

Treće poglavlje.

Nekoji razlozi iz svetoga Pisma, koji nas obvezuju na ljubav i slogu s našom braćom.

»*Predragi, ako je tako Bog ljubio nas, i mi moramo ljubiti jedan drugoga. — Carissimi, si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere.*» Pošto je rastumačio sv. Ivan evangjelista veliku ljubav, kojom nas je Bog ljubio a koju nam je pokazao time, što nam je dao svoga jedinorogjenog Sina, zaključuje otuda, da i mi moramo ljubiti jedan drugoga, kad je Bog nas toliko ljubio. Mogao bi tko ovdje dvojiti i pitati, i to s razlogom, kako iz toga, što nas je Bog tako ljubio, zaključuje Apostol, da ljubimo bližnjega, jer se čini, da bi morao prije zaključiti, da ljubimo Boga, kad je On nas toliko ljubio. *1. Joan. 4, 11.*

Za to imamo vrlo lijepih odgovora. Prvo, to je rekao Apostol, da nam pokaže, koliko je uzvišena ljubav prema bližnjemu i koliko je Bog cijeni. Isto tako veli sv. Evangjelje u dvadeset i drugom poglavlju sv. Mateja, da je upitao jedan zakonodavac Krista našega Otkupitelja: «*Učitelju, koja je zapovijed velika u zakonu? — Magister, quod est mandatum magnum in lege?*» A On mu odgovori: «*Ljubi Gospodina svojega svim srcem svojim i svom dušom svojom i svim umom svojim. — Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.*» «*Ovo je najveća i prva zapovijed. — Hoc est maximum et primum mandatum.*» I odmah dodade: «*A druga je ovoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. — Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum.*» Ali Te je, Gospodine, pitao samo za prvu zapovijed; zašto mu kazuješ i drugu? To je jedino zato, da nam pokaže, koliko je uzvišena ljubav prema bližnjemu i koliko je Bog cijeni. *Matth. 22, 30.*

Drugi odgovor. Ljubav Božja i ljubav prama bližnjemu jesu kao dva prstena zajedno skovana i nataknuta na prst, od kojih ne možeš jednoga skinuti bez drugoga: skupa moraju ići. Isto su tako

ljubav Božja i ljubav prama bližnjemu uvijek sjedinjene. Jedna bez druge ne može opstojati, jer istom ljubavlju ljubimo Boga i bližnjega za ljubav Bogu; i potom ne možemo ljubiti Boga, a da ujedno ne ljubimo i bližnjega; jer razlog zašto ljubimo bližnjega, jest Bog. I zato, da pokaže Apostol, da ljubeći bližnjega ljubimo i Boga, pridodaje odmah: *«Ako se ljubimo megjusobno, Bog ostaje u*
1. Joan. 4, 12. *nama, i Njegova je ljubav u nama savršena. — Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et caritas eius in nobis perfecta est.»* Pa da nam pokaže, kako je u ljubavi Božjoj ujedno uključena i ljubav prema bližnjemu, reče: *«Ovu zapovijed imamo od Boga, da onaj,*
Ibid. 21. *koji ljubi Boga, ljubi i brata svoga. — Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.»*

Koliko Bog ljubi ljude pa kako jako želi i koliko mu je do toga, da se i mi megju sobom ljubimo, vidi se jasno po tome, što ne možemo ljubiti Boga, a da ne ljubimo i bližnjega, niti možemo uvrijediti bližnjega, a da ne uvrijedimo i Boga. Kad bi koji kralj toliko ljubio svoga slugu, da bi se uvijek preda nj postavio, kad god bi ga htio tko ozlijediti ili ubiti, tako da se ne bi mogao dotaknuti sluge niti ga raniti, niti na nj pucati ili ga raniti mačem, a da prije ne pogodi i ne rani kralja: zar to ne bi bila izvanredna ljubav? A to čini Bog s ljudima: stavlja se uvijek naprijed, tako da ne možeš bližnjega uvrijediti, a da ne uvrijediš i Njega. Zato se čuvaj uvrijediti brata svoga, da ne uvrijediš Boga, jer kaže Go-
Zach. 2, 8. spodin: *«Tko u vas dira, dira u zjenicu oka moga. — Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.»* Uvrijedimo li bližnjega, uvrijedimo Boga, a ljubimo li bližnjega, ljubimo i Boga; a ljubeći Boga ljubimo i bližnjega.

Budući da su ljubav Božja i ljubav prama bližnjemu uvijek spojene, i jedna uključuje drugu, i ne mogu se odijeliti ni rastaviti, mogao je sveti Ivan na koju god od ovih ljubavi zaključiti, jer je u jednoj zahtijevao i drugu. Ali on najprije i osobito zaključuje na ljubav prema bližnjemu a ne na ljubav Božju; jer je dužnost ljubiti Boga načelo samo po sebi jasno, koje se kao sva načela pretpostavlja i ne treba dokaza, kao zaključci. Zato prijegje na zaključak o ljubavi prema bližnjemu i izrično ga navede, jer ga možda tko drugi ne bi izveo.

Treći odgovor. Sv. Ivan ne govori u ovoj Poslanici o ljubavi praznoj i suhoj, nego o ljubavi plodnoj i korisnoj, koju prate do-
1. Joan. 3, 18. bročinstva i dobra djela. I zato kaže: *«Sinci moji, ne ljubimo riječju, niti jezikom, nego djelom i istinom. — Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate.»* To je prava ljubav. Pa da nam pokaže, da ova dobra djela hoće Bog za naše bližnje i našu braću, prema onim riječima Ozejinim, navedenim u svetom Evan-
Osea 6, 6. gjelju: *«Milosrdnost hoću, a ne žrtvu — Misericordiam volo, et non*
Matth. 12, 7. *sacrificium»:* zato je zaključio i izrično naveo ljubav prama bližnjemu. Ovdje je tako, kao kad bi odsutni vjerovnik pisao svome dužniku: Ono, što meni duguješ, hoću, da dadeš tome i tome, koji ti je prisutan; jer to je moje, i uzet ću na znanje, da sam primio. Na isti način, kaže sv. Ivan, u ime Boga našega vjerovnika, kojemu dugujemo toliku ljubav i tolika dobročinstva: *«Ako je tako Bog ljubio*

nas, i mi moramo ljubiti jedan drugoga — Si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere,» moramo i mi ljubiti svoje bližnje i braću; jer je na njih prenio Bog dug, koji njemu dugujemo. Ljubav i dobro djelo, što ga iskazuješ svome bratu, iskazuješ Bogu, i Bog ga prima, kao da si ga Njemu samomu iskazao. *«Zaista nam kažem, kad učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste. — Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus* Matth. 25, 40.
meis minimis, mihi fecistis.» Tako kaže Krist, i to je drugi vrlo važan razlog, da ljubimo svoju braću i činimo im dobro; jer ako nam se i ne čini, gledeći na njih, da im šta dugujemo, ali gledeći na Boga i na veliki dug, koji Njemu dugujemo i na to, što je On odstupio svoj dug i prenio ga na bližnje, uvidjet ćemo, da smo njihovi dužnici i sluge.

Zato kaže vrlo dobro otac Avila: «Kad ti kaže tvoje tijelo: M. Avil. cap.
Što sam ovome dužan, da mu činim dobro? kako ću ga ljubiti, 96. de Audi
kad mi je učinio zlo? Tad mu odgovori: Kad bi bližnji bio jedini filia.
uzrok moje ljubavi, možda bih poslušao; ali budući da sâm Krist prima dobročinstvo iskazano bližnjemu i oproštenje mu podijeljeno, kao da bi ga Njemu samomu podijelio; što me može zapriječiti, da ne iskazujem ljubavi i dobročinstava bližnjemu, bio on sad tko mu drago, ili mi ma što zla učinio, kad ne pazim na nj, nego na Krista? Zato vrlo dobro zaključuje Apostol na ljubav prama bližnjemu iz velike ljubavi, kojom je Bog nas ljubio. Da nas pak što većma potakne i pobudi na ovu ljubav, spomenu u premisi, iz koje je izveo ovaj zaključak, otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega: *«Jer posla Bog Sina svojega jedinorogjenoga na svijet — Quoniam Filium* 1. Joan, 4, 9.
suum unigenitum misit Deus in mundun,» da se sjetimo i promislimo, da je Bog stupio u rodbinstvo s ljudima, i zato da ih smatramo kao rogjake Božje i braću Isusa Krista, te ih kao takove i ljubimo.

Četvrto poglavlje.

Kakova nam ima biti sloga s našom braćom.

Slavni sveti Oci i naučitelji crkveni, Bazilije i Augustin, tumače D. Basil. q.
nam vrlo dobro, kakova nam ima biti sloga s našom braćom, onom 175. ex brev.
prispodobom ili metaforom, što je navodi sv. Apostol Pavao o čo- D. Aug. hom.
vječjem tijelu te o slozi i skladu udova megju sobom. Gledajte, 15. ex 50. 1.
kažu oni, slogu i sklad, što vlada megju udovima našega tijela, i Cor. 12, 12. et seq.
kako se pomažu i služe jedan drugomu: oko nozi, noga ruci; kako ruka brani glavu, i kako jezik odmah kaže, čim ti tko stupi na nogu: ne gazi me; kako svi priskaču u pomoć slabijem udu, što se lako vidi, kad je koji ranjen ili inače bolestan. Svaki uzima za se, što mu je potrebito za život, i daje drugomu ono, što mu preostaje;

pa istom ona simpatija, kako je nazivaju liječnici, uslijed koje sažaljuje glava bolesni želudac, i opet se raduje i veseli čitavo tijelo, kad ozdravi koji ud. *«Udi se brinu jedan za drugoga,»* kaže sv. Pavao, *«pa ako što trpi jedan ud, trpe skupa svi udi; a ako li se jedan ud slavi, s njim se raduju svi udi. — Pro invicem sollicita sunt membra; et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.»* «Gle,» kaže sv. Augustin promatrajući ovu istinu, «noga se nabode na trn. Što je dalje od očiju, nego li noga? Daleko je mjestom, ali vrlo blizu čuvstvom ljubavi. *Ecce pes calcat spinam: quid tam longe ab oculis, quam pes? longe est loco, sed proximus affectu charitatis.»* Ako se dakle noga nabode na trn i rani, odmah traže oči trn, odmah se sagiba tijelo i jezik pita, gdje je? A ruka je odmah pripravna, da ga izvadi. Oči su zdrave, ruka je zdrava, čitavo tijelo, glava, jezik, noga — sve je zdravo. *Sani sunt oculi, sana est manus, corpus, caput, lingua, sanus est pes.* Samo je ona tačka bolesna, gdje je trn; pa ipak se svi udi za to brinu, i svi trpe. *Et pro invicem sollicita sunt membra, et compatiuntur omnia membra.* A kako se svi vesele, kad ozdravi! — Tako se dakle moramo i mi vladati prema svojoj braći; paziti jedan na drugoga kao na samoga sebe; veseliti se dobru drugoga i sažaljivati ga u njegovoj nevolji, kao da bi bila naša vlastita.

D. Basil. in reg. brev. q. 175. Dva su glavna znaka, kaže sv. Bazilije, po kojima se može poznati prava ljubav prema braći: da se žalostimo radi duhovnih i tjelesnih muka i nevolja svoga bližnjega, i za to ga sažaljujemo, *Rom. 12, 15.* a veselimo se njegovu dobru prema onoj Apostolovoj: *«Veselite se s veselima, plačite s plačnima. — Gaudere cum gaudentibus, flere* *D. Joan. Clim. c. 4.* *cum flentibus.»* A tako kaže i sv. Ivan Klimak: Ako tko hoće ispitati svoju ljubav prema bližnjemu, neka gleda, dali plače radi grijeha njegovih i veseli se njegovim milostima i napretku. Na taj *S. Aug. de Fulg. c. 70.* češ se način dobro ispitati, dali ljubiš bližnjega. Govoraše neka svetica: «Veću je milost primila moja duša od Boga, kad sam plakala i tugovala radi grijehâ bližnjega, nego kad sam oplakivala svoje.» To se nema tako razumijevati, kao da čovjek ne bi morao ćutjeti veći bol i više tugovati radi svojih vlastitih grijeha, nego li tugjih, nego nam se tim hoće pokazati, kako je Bogu mila ova *D. Bern. serm. 10. in Cant. 1, 13.* vježba ljubavi prema bližnjemu. Sv. Bernardo kaže, da su ove dvije vježbe ljubavi kao dvije sise zaručnice, megj kojima počiva zaručnik Krist: *«Počiva megju sisama mojima. — Inter ubera mea commorabitur.»* Svaka od njih, kaže svetac, ima svoje vlastito mlijeko, koje je slagje i tečnije od meda, naime mlijeko radovanja i ponukovanja i mlijeko utjehe.

U ovoj prispodobi svetoga Pavla ima se s jedne strane promatrati različitost udova i njihova toliko različita narav i svojstvo; jer drugo su oči, drugo noge, drugo ruke, i svaki ud ima svoju posebnu službu. S druge pak strane ima se promatrati prevelika njihova sloga i sklad; svaki je zadovoljan sa svojom službom i ne zavidi drugomu, makar bio viši. Tako moramo i mi činiti. Svaki mora biti zadovoljan sa službom, što je ima, a ne smije zavidjeti onima, što imaju više službe i mjesta. Nadalje nigda viši ud ne prezire

niži, nego ga štuje, pomaže i čuva što više može. Tako i oni, što imaju više službe, ne smiju prezirati onih, što imaju niže službe i mjesta, nego ih moraju štovati, pomagati i veoma se za njih brinuti kao za potrebite udove: *«Ne može pak oko reći ruci: ne trebam tvoje pomoći; ili opet glava nogama: ne trebate mi. — Non potest* *1. Cor. 12, 21.* *autem oculus dicere manui, opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarii.»* Tako kaže sv. apostol Pavao. Bog je dapače tako uredio i smjestio udove tijela, *«da su upravo oni, koji se čine, da su slabiji, najpotrebniji. — Sed multo magis,* *Ibid. 22.* *quae videntur membra corporis infirmiora, necessariora sunt.»* Promisli samo, koliko su potrebne noge, i koliko bi nam manjkalo, kad ih ne bi imali. A to je, kaže sv. Pavao, Gospodin zato tako uredio u svojoj prevelikoj mudrosti i providnosti, da ne bude nikaka razdora i nereda megju udovima tijela, nego da vlada megju njima najveća sloga i sklad. *«Da ne bude razdora u tijelu. — Ut* *Ibid. 25.* *non sit schisma in corpore.»*

Isto je tako s ovim tijelom Reda. Tu imaju jedni službu glave, drugi očiju, drugi opet službu nogu i ruku. Nu glava ne može reći, da ne treba ruku, niti oči, da ne trebaju nogu. Dapače se čini, da njih najviše trebamo, da možemo živjeti i djelovati što u Redu. I zato obično kažemo: to su naše noge i ruke, jer mislimo, da bez njih ne možemo ništa raditi. Tako je to naredila svevišnja providnost Božja, da ne bude megju nama razdora, nego velika sloga i sklad.

To je slika prave sloge i bratinstva; iz toga se imamo učiti, kako moramo jedan drugomu pomagati i služiti. To je ono, čime se podržava i znatno raste sloga, a što nam osobito preporučuje sv. apostol Pavao: *«Iz ljubavi duha služite jedan drugome. — Per* *Gal. 5, 13.* *caritatem spiritus servite invicem.»* Zato veliku hvalu zaslužuje u Redu onaj, koji rado i drage volje služi drugima, pomaže im, i svima hoće ugoditi, jer je to znak ljubavi, poniznosti i mrtvenja, a ne kao što nekoji rade, koji, da se ne mrtve i malo potrude, i što žrtvuju od svoje ugodnosti, ne znaju ugoditi ni udovoljiti svojoj braći. Onim heroičkim činom, kad je Krist naš Gospodin prao noge svojim učenicima, htio nam je očito dati primjer poniznosti, ali poniznosti spojene s djelima ljubavi i bratinstva. *«Ako dakle ja vama oprah noge, Gospodin i Učitelj, i vi morate jedan drugomu prati noge. — Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister, et vos* *Joan. 13, 14. 15.* *debetis alter alterius lavare pedes.» «Jer vam primjer dadoh, da tako i vi činite, kao što ja učinih vama. — Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.»* Primjer sam vam dao, kako se imate vladati jedan prema drugome, i kako jedan drugome služiti i pomagati s poniznošću i ljubavlju.

Peto poglavlje.

Počinje se napose tumačiti, što od nas zahtijeva sloga i bratska ljubav, i što nam pomaže da je sačuvamo.

«Ljubav je strpljiva, dobrostiva je; ljubav ne zavidi, ne čini, što ne valja, ne nadima se, nije častohlepna, ne traži, što je njezino.
1. Cor. 13, 4. 5. *— Caritas patiens est, benigna est; caritas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt.»* Sloga i bratska ljubav zahtijeva, da se vježbamo u svim krepostima, što joj je na putu i napada na nju, jest oholost, zavist, častohleplje, nestrpljivost, samoljublje, neumrtvenost i slično. Stoga da se u njoj uzdržimo, valja nam se vježbati u protivnim krepostima. To nas uči sv. apostol Pavao ovim riječima, i zato nam treba samo njih rastumačiti. Ljubav je strpljiva, ljubav je dobrostiva. Ovo dvoje: podnositi i svima dobro činiti jest vrlo važno i nužno, da sačuvamo ovu slogu i megjusobnu ljubav; jer svi smo ljudi, i kao takovi puni pogrješaka i nesavršenostî; svi imamo puno toga, u čem da nas drugi podnose. A s druge smo strane tako slabi i tako nevoljni, te trebamo, da nam drugi pomažu i dobro čine. Zato veli Apostol, da će se tako sačuvati ljubav i ispuniti ova zapovijed Kristova, ako se naime megjusobno pomažemo i podnosimo. *«Nosite bremena*
Gal. 6, 2 *jedan drugoga, i tako ćete ispuniti zakon Kristov. — Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi.»*

D. Aug. l. 83. quaest. q. 71. et tom. 10. ser. 21. de verb. Apost. Plin. l. 8. c, 32.
Sv. Augustin navodi vrlo lijepu prispodobu, da rastumači ove riječi. Pišu, kaže on, prirodoslovci, kad jeleni hoće preplivati koju rijeku ili morsko tjesno, da traže pašu na tom otoku, da to čine ovako: Budući da su im glave vrlo teške radi rogova, stavljaju se svi u jedan red, i svaki, da si olakoti trud, polaže glavu na hrbat prednjega. Tako pomaže jedan drugoga, i svi plivaju lako, držeći glavu na prednjem; samo prvi drži glavu u vis i podnosi ovaj trud, da pruži polakšicu svojim drugovima. Ali da se i ovaj prvi odviše ne utrudi, kad se umori, stupi ostrag i biva posljednji, a prvi za njim preuzima njegovu službu za neko vrijeme, i tako se svi mijenjaju, dok ne stignu na kopno. Tako moramo i mi jedan drugoga pomagati i podnositi. Svaki mora nastojati, da olakoti teret drugome i umanji mu trud, koliko može. To zahtijeva ljubav; dok onaj nema ljubavi, koji bježi od truda i pušta teret na drugome. Što više činiš, to više zaslužuješ; za sebe činiš.

D. August. ubi supra.
Kaže sv. Augustin na istom mjestu, da se ničim toliko ne dokazuje niti spoznaje ljubav, koliko time, kad tko zna podnositi
Ephes. 4, 2. 3. 1. Cor. 13. 7. dosadnosti i nesavršenosti svoga bližnjega. *«Podnosite jedan drugoga u ljubavi, starajući se držati jedinstvo duha po vezu mira. Ljubav sve snosi, sve trpi. — Supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Caritas omnia suffert, omnia sustinet.»* Ljubav sve podnosi, i time se uzdržava. Ako ne znaš trpjeti ni biti strpljiv, ni podnositi svoje braće, tada znaj, da se ne će moći uz-

držati ljubav, ma koliko razmišljao i upotrebljavao ne znam kolika sredstva. Ako naravska i tjelesna ljubav podnosi dosadljivost bolesnikovu, kao što vidimo kod majke, koja njeguje svog sina ili svog muža; kud i kamo bi više morala znati duhovna ljubav trpjeti i podnositi dosadnosti i slaboće svoje braće? Sjećaj se, kaže sv. Augustin, da ovo djelo i vršenje ljubavi ne će uvijek trajati; jer u drugom životu ne ćemo imati šta trpjeti i podnositi od svoje braće. Zato ih trpimo, kaže, i podnosimo u ovom životu, da budemo dostojni postignuti onaj vječni život. Ne propustimo se okoristiti ovom prigodom, jer muka traje kratko vrijeme, a ono, što njom zaslužimo, trajat će na vijeke. Tako je važno ovo dvoje, trpjeti i podnositi svoju braću, te pomagati im i činiti dobro, da sveti Augustin kaže, da u tom sastoji bitnost kršćanskog života. I to s punim pravom; jer se život kršćanski osniva na ljubavi, a u ljubavi je, kako kaže Krist naš Gospodin, sav zakon sadržan. Zato je i bitnost ljubavi bitnost kršćanskog života.

Kaže nadalje sv. apostol Pavao: ljubav se ne nadima, nije ohola. Sv. Ambrozije kaže: *«Amicitia nescit superbiam.»* Ljubav i D. Ambr. l. 3. offic. c. 16
prijateljstvo ne zna, što je oholost i uznositost; nasuprot ono čini, da su si posvema jednaki oni, koji se ljube. I zato navodi ono, što kaže Mudrac: *«Ne ću se stidjeti pozdraviti prijatelja. — Amicum* Eccli. 22. 31.
salutare non confundar.» Megj prijateljima nema prednosti, niti prijatelj gleda jedan na drugoga, tko će koga prije pozdraviti. Nijedan se ne stidi da iskaže počast i štovanje prijatelju, i u tom ga pretekne: jer je megj prijateljima velika jednakost i prostodušnost. Ljubav ne zna za ove prednosti. I zato reče Aristotel: «Prijateljstvo Arist. 8. Eth. c. 6. 7.
ima biti megj jednakima. *Amicitia debet esse inter aequales.»* A neki drugi reče: «Veličanstvo i ljubav ne slažu se dobro, niti mogu skupa boraviti. *Non bene conveniunt, neque in una sede morantur, maiestas et amor.»* Na prijestolju sjedjeti i imati veliku moć ne slaže se s prijateljstvom. Moraš se sniziti, poniziti i izjednačiti s prijateljem, ako hoćeš da opstoji izmegju tebe i njega pravo prijateljstvo; jer je prijatelj drugi ja *alter ego.*

Pa i u Bogu je ljubav prema ljudima mogla toliko, da se je snizio i postao im jednak. «Učinio se manjim od Angjelâ. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.»* I postade čovjekom. *Et homo factus* Psal 8, 6.
est. Zato nam kaže: *«Više vas ne nazivan slugama, nego prijateljima. — Jam non dicam vos servos, sed amicos.»* To pokazuje neku vrst Joan. 15, 15.
jednakosti.

Promotrimo srdačnu ljubav Kristovu. Ovdje na zemlji ne možemo ni o kome kazati, ma kako bila velika osoba, bio grof ili vojvoda, da je prijatelj kraljev, nego samo, da je velik pouzdanik kraljev; jer prijateljstvo naznačuje neku vrst jednakosti. A ono neizmjerno Veličanstvo Božje htjede postati čovjekom tako kao i mi, i ljubi nas toliko, da nas ne naziva više slugama, nego izrično prijateljima. Tako i ovdje u Redu ljubav ne smije znati, što je uznositost, nego mora biti uzrokom velikoj jednakosti i prostodušnosti megj svima. Ova jednakost, što je učinak ljubavi, puno doprinosi, da se uzdrži i umnoži ljubav i sloga. Jedno pomaže drugo. I zato tamo, gdje vlada megj svima ova poniznost i prostodušnost, vlada i velika

sloga i bratinstvo. A tako i vidimo, hvala dragomu Bogu, da u Družbi, kako odsijeva ljubav, tako da odsijeva u njoj megju svima i ova jednakost i prostodušnost, jer svaki želi i nastoji, da dade prednost drugima, i štuje sve tako u svom srcu, kao da bi mu bili poglavari. A onaj, koji je u svijetu nešta bio, uživa, kako kaže sv. Augustin, veću čast i veselje u društvu svoje siromašne braće, nego što ju je uživao u dostojanstvu i plemstvu svojih bogatih roditelja; jer ono, što cijeni i štuje, jest krepost, a sve drugo drži za ništa.

Reg. 29. Summarii.

Koliko to doprinosi, da se uzdrži ljubav, pokazuje sv. Ambrozije vrlo dobro ovim riječima: «Mnogo doprinosi, da se učvrsti ljubav, kad ljudi jedan drugoga po nauci Apostolovoj preteču štovanjem i jedan drugoga drže za većega od sebe, kad rado služe kao podložnici, i kad poglavari ne znaju biti naduti; kad je siromah osvjedočen i nije mu teško, što mu je bogataš pretpostavljen, a bogataš se veseli, što mu je siromah jednak; kad velikaši nijesu oholi, što su visoka roda, a siromasi se ne uzdižu, što su istoga porijetla s bogatašima; kad se napokon veliko bogatstvo ne cijeni više od poštena života, niti se više drži do gizdave moći opakih nego do necijenjene pravednosti dobrih. *Multum enim ad roborandam dilectionem valet, cum secundum doctrinam apostolicam, invicem se homines honore praeveniunt, et alter alterum superiorem existimantes, amant servire subiecti; et nesciunt tumere praelati: cum et pauper divitem non sibi dubitat anteferri; et dives pauperem sibi gaudet aequare: cum et sublimes non superbiunt de claritate prosapiae, et pauperes non extolluntur de communione naturae: cum denique non tribuitur magnis opibus, quam bonis moribus, neque maior ducitur phalerata iniquorum potentia, quam rectorum inhonora iustitia.*»

D. Ambros. ep. 84 ad sac. Virg. Demetr.

Šesto poglavlje.

Druge dvije stvari, koje od nas zahtijeva ljubav i sloga.

Ljubav, kaže sv. apostol Pavao, ne zavidi; nasuprot onaj, koji pravo ljubi bližnjega, želi mu tako dobro i toliko se tomu s njim veseli, kao da bi bilo njegovo vlastito. Slavni sv. Augustin tumači to primjerom Jonatinim i velikom ljubavlju, koju je imao prema Davidu. Kaže sv. Pismo: «*Duša se Jonatina slijepi s dušom Davidovom, i zamilova ga Jonata kao svoju dušu. — Anima Jonathae conglutinata est animae David, et dilexit eum Jonathas, quasi animam suam.*» Obadva postadoše jedno srce i jedna duša. A otuda je slijedilo, da je Jonata, akoprem sin kraljev, ipak više želio kraljevstvo Davidu, nego samomu sebi. «*Ti ćeš kraljevati nad Izraelom, a ja ću biti drugi za tobom. — Tu regnabis super Israel, et ego ero tibi secundus.*» Jonata se radovao dobru Davidovu kao svome vlastitome.

1. Cor. 13. 4.
D. Aug. l. 1. de amicit. c. 24.
1. Reg. 18, 1.
Ibid. 23, 17.

Sveci, da bolje rastumače svojstvo i učinak ove ljubavi, navode za primjer blaženike. U nebu nema zavisti, što je jedan veći od drugoga; svaki bi dapače želio drugome veću slavu, kad bi to moglo biti, i podijelio bi s njime svoju, da mu onaj, što je manji, bude jednak ili veći; jer se svaki veseli tugjoj slavi kao svojoj vlastitoj. Pa to je i lako razumjeti. Ako već ovdje naravna ljubav čini, da se majke vesele tako dobru svoje djece, kao da bi bilo njihovo vlastito, koliko će to više činiti ona kud i kamo uzvišenija i savršenija ljubav? Dakle i u nama mora ljubav činiti, da se veselimo tugjoj sreći kao svojoj vlastitoj; jer to je pravi učinak ljubavi.

Da nas sv. Augustin na to potakne i za to oduševi, primjećuje, da si ljubav tugje dobro prisvaja, nu ne tako, da ga bližnjemu otme, nego da se tomu samo veseli i raduje. I ne kaže time previše; jer ako tko tugji grieh time, što ga ljubi i raduje mu se, čini svojim, budući da Bog gleda na srce; koje čudo, ako tko isto tako tugje dobro čini svojim, što ga ljubi i raduje mu se, osobito kad je Bog pripravniji, da nagradi, nego da kazni? Promotrimo dakle i uvažimo ovdje s jedne strane, koliko je uzvišeno nešto ljubav i koliko dobivamo po njoj, pošto si njom možemo prisvojiti sva dobra djela svoje braće, i to jedino time, što im se radujemo i veselimo, a to mnogo sigurnije, nego li svoja vlastita; jer u ona se obično ne ušulja slavohleplje, kao u naša: a nasuprot promotrimo i uvažimo, kako je veliko zlo i kako pogubna zavist, kad tugje dobro pretvara u vlastito zlo, da nju nastojimo izbjegavati a ljubav prigrliti.

D. Aug. hom. 15. ex 50.

Iz toga slijedi drugo, što Apostol odmah pridodaje: «*Ljubav nije častohlepna, ne traži, što je njezino. — Charitas non est ambitiosa, non quaerit, quae sua sunt.*» Onaj naime, koji tugje dobro drži za svoje i veseli mu se kao svomu, vrlo je daleko od toga. Ono, što najviše borbe ljubavi zadaje i na putu je ovoj slozi, jest samoljublje i to, što čovjek traži za samoga sebe udobnosti i vlastitu korist. Zato naš sv. Otac naziva samoljublje najljućim i glavnim neprijateljem svakog reda i sloge. A Humbert ga u Reguli sv. Augustina naziva kugom zajedničkog i redovničkog života, jer sve zarazuje i uništuje. Akoprem je istina, da je ovo samoljublje uopće neprijatelj svih kreposti, to je na osobiti način ove. To i samo ime kaže; jer ako je samoljubno, nije zajedničko, što je svojstvo ljubavi. Samoljublje je je razdor i osebnost; sve hoće za se, u svemu traži samo sebe; a to je skroz protivno ljubavi i slozi.

1. Cor. 13, 4.
8. p. Const. c. 1. §. 8.

Sv. Pismo kaže o Abrahamu i Lotu: «*I ne mogaše ih zemlja obuhvatiti, da stanuju zajedno. — Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul.*» Svaki bijaše već toliko stekao, da je zemja bila preuska za pašu; i tako nastade svagja megj pastirima Abrahamovim i Lotovim, pa da se uzdrži mir, valjalo im se rastaviti. Na to kaže sv Zlatousnik: «Gdje je moje i tvoje, tamo je svaka vrst svagje i povod prepirkama, pa i megju rogjacima i braćom. *Ubi enim est meum et tuum, illic omnium litium genus, et contentionis occasio.* A gdje toga nema, tamo vlada sigurni mir i sloga. *Ubi autem haec non sunt, ibi secura versatur pax et concordia.* A tako i vidimo, kaže svetac, kako je u prvom početku Crkve vladalo veliko jedinstvo i sloga megju vjernicima: bijahu svi jedno srce i jedna duša, jer nije

Gen. 13, 6.
D. Chrysost. ho. 33. in Gen.

bilo megj njima moga ni tvoga, nego je sve bilo zajedničko. «*I nijedan od njih ne govoraše, da je njegovo išto od onoga, što posjedovaše, nego im sve bješe zajedničko. — Nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.*» To bijaše uzrok njihovoj tolikoj slozi i bratinstvu. Tako i svi Redovi, nadahnuti od Boga i osnovani na sv. Pismu, postaviše siromaštvo kao prvi i glavni temelj. Zato je siromaštvo i naš prvi zavjet, da se ne starajući za moje i tvoje, ne ušulja u nas samoljublje, e da tako svi budemo jedno srce i jedna duša.

Act. 4, 32.

Zaista da se uzdrži ljubav i sloga megj nama, puno doprinosi to, što smo se riješili i odrekli svih svjetovnih dobara. Ali nije dosta, da u vremenim stvarima nema moga ni tvoga; treba da i u drugom isto tako bude; jer gdje je to, tamo je ono povodom ratu i zaprijekom ovoj slozi i ljubavi. Ako zahtijevaš za se čast i štovanje, ako želiš bolje mjesto te tražiš svoju ugodnost i udobnost, doći će megju tobom i tvojom braćom do nesloge i razdora. To je, što obično vojuje protiv ljubavi. Otuda se poragja u gdjekojemu neka vrst zavisti, što mu brat razvija talenat i ističe se nad ine, i što ga hvale, štuju i cijene, jer bi htio za se onu čast i štovanje, i čini mu se, da mu je drugi otima. Otuda se ragja takogjer veselje ili barem neka vrst ugodnosti, kad drugomu što ne uspije, jer mu se čini, da je onaj time ponižen i niži od njega. Zato se nastoji katkada drugoga ocrniti upravno ili neupravno; sad očitim dokazivanjem, sad nekim nusput nabačenim riječima, koje izlaze iz punine srca. Sve je to neuredno samoljublje, častohleplje, oholost i zavist; a to su moljci, koji obično izjedaju megjusobnu slogu i ljubav.

«*Ljubav se,*» kaže Apostol, «*ne raduje nepravdi, a raduje se istini — Caritas non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati.*» Ona se ne raduje, kad je drugima zlo, nego kad se uzvišuju, napreduju i bolje im je; i što im je bolje, to se ona više raduje. «*Ti si brat naš, množi se na tisuće tisuća! — Frater noster es, crescas in mille milia!*» To će biti moja radost i veselje; jer tvoje dobro jest moje i tvoj napredak jest moj napredak. Trgovca, koji je stupio u zajednicu, ne ljute dobici njegovih drugova niti dobra trgovina, što je tjeraju; dapače se tome vrlo veseli, jer sve ide u korist njegovu i čitave zajednice. Isto se tako i mi moramo veseliti svakome dobru, talentu i napretku svoje braće; jer sve ide na dobro i korist cijeloga tjela Družbe, koje sam ja ud i član, i čija dobra uživam.

1. Cor. 13, 6.

Ex. Genes. 24, 60.

Sedmo poglavlje.

Drugo nešto, što zahtijeva od nas ljubav i pomaže nam, da je sačuvamo, jest, da vrlo štujemo, i pokazujemo, da vrlo štujemo svoju braću, i da uvijek o njima dobro govorimo.

Ljubav uzajamna ima biti ne samo u srcu, nego se mora takogjer pokazivati izvana u djelima, kako kaže sv. Pismo? «*Koji vidi brata svojega u nevolji, i zatvori srce svoje od njega, kako ljubav Božja ostaje u njemu? — Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?*» Kad budemo jednom u nebu, ne ćemo imati nikakih potreba, kaže sv. Augustin, pa zato ne će nam ni trebati ovim djelima podržavati ljubav. Jer kao što oganj u svojoj sferi ne treba goriva ni drva, da se uzdrži, dok ovdje na zemlji bez toga odmah ugasne: isto tako u ovom nevoljnom životu brzo ugasne ljubav, ako nema djelâ, da je podržavaju i goje. Sv. Bazilije navodi u tu svrhu ono, što kaže sv. apostol Ivan u svojoj prvoj Poslanici: «*Po tom poznasmo ljubav Božju, što on za nas dušu svoju položi; i mi moramo polagati duše za braću. — In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit; et nos debemus pro fratribus animas ponere.*» Tako i mi moramo dati život za svoju braću, ako je potrebno. Sv. Bazilije primjećuje na to vrlo dobro: Ako ljubav prema našoj braći, koju Krist od nas zahtijeva, ima tako daleko sezati, da i život za njih damo; koliko više mora se protezati na drugo, što se obično zgagja, a što je mnogo lakše, nego li dati za njih život?

1. Ioan. 3, 17.

D. Aug. lib. 83, quaest. q. 71.

D. Basil. q. 162. ex brev.

1. Ioan. 3, 16.

Jedna od glavnih stvari, što je ište ova sloga i ljubav, a koja će nam biti od velike pomoći, da je sačuvamo i unapredimo, jest, da veoma cijenimo svoju braću. Dapače to je temelj, na kom se osniva i počiva čitavo ovo djelo ljubavi; jer ova ljubav nije strast ni ljubav požude, koja slijepo ljubi, a ni sama nježnost ili osjećanje našega tjelesnoga srca, nego je ljubav razumna, ljubav duhovna višega djela duše, koja gleda na više i vječne razloge. To je ljubav, koju nazivamo ljubavlju štovanja, a koja nastaje iz one, kojom ljubimo Boga, koga štujemo nada sve, a bližnjega ljubimo kao nešto Božje. A iz štovanja i dobroga mnijenja, što ga tko ima o svojoj braći, ragja se ljubav štovanje i počitanje prema njima kao i svi drugi dokazi i čini ljubavi. Pa kako će u nama rasti ovo štovanje, tako će rasti i ljubav i sve drugo. Zato kaže sv. Pavao pišući Filipljanima: «*U poniznosti držite jedan drugoga za većeg od sebe. — In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.*» Sve moramo u svojoj duši tako štovati, kao da bi nam bili poglavari. To je korijen i temelj svemu ovomu djelu. A Rimljanima piše: «*Pretičite jedan drugoga štovanjem. — Honore invicem praevenientes.*» Slavni sv. Zlatousnik primjećuje na to, da nam nije samo rekao, da štujemo jedan drugoga, nego da u tom jedan drugoga pretje-

Philipp. 2, 3.

Rom. 12, 10.

ćemo: ne smijem čekati, dok mi drugi iskaže štovanje i pozdravi me, nego svaki mora nastojati, da u tom preteče drugoga i prvi mu iskaže počast. A to nam preporučuje i naš sveti Otac: «U svemu nastojte i želite drugima prednost dati. *In omnibus procurando, atque optando potiores partes aliis deferre.*» To znači jedan drugoga štovanjem preticati. *Honore invicem praevenientes.*

3. d. Const. c. 1. §. 4. Reg. 29. Summar.

Da reknemo što napose o tom. Uvijek nam valja iskazivati veliko štovanje prema svojoj braći tako, da svagda dobro, s počitanjem i tako o njima govorimo, te uvide, da ih štujemo i cijenimo. Čitamo o našem svetom Ocu Ignaciju, da je tako govorio o svima, te se svaki mogao osvjedočiti, da ima dobro mnijenje o njemu i da ga ljubi kao otac. A to je bilo uzrokom, da su i njega svi veoma ljubili i štovali. Ništa toliko ne potiče na ljubav, niti je uzdržava, kao kad je svaki osvjedočen, da ga njegov brat ljubi i hoće mu dobro, da o njem dobro misli i govori. Neka svaki sam po sebi sudi, kako mu je po naravi drago, kad sazna ili čuje, da mu drugi dobro hoće; pa kako pomno nastoji, da mu to vrati, i kako počinje odmah o njem dobro govoriti! Koliko dobra nastaje iz toga! Zato već Seneka reče; «Ako hoćeš, da te ljube, ljubi. *Si vis amari, ama.*» Zaista nema uspješnijega sredstva, da stečeš ljubav; jer se ljubav ne može ničim drugim naplatiti doli opet ljubavlju.

Lib. 5. c. 6. Vit. p. s. Ignat.

Seneca ep 9. ad Lucill.

«*Sve dakle, što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi njima. — Omnia ergo, quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis.*» Na ove riječi Kristove primjećuje vrlo dobro sv. Zlatousnik: «Hoćeš li primati dobročinstva? Iskaži dobročinstvo drugomu! Hoćeš li milosrgje postići? Imaj milosrgja s bližnjim! Hoćeš li, da te hvale? Hvali drugoga! Hoćeš li, da te ljube? Ljubi! Hoćeš li, da zauzimaš prvo mjesto? Ustupi ga prije drugomu! *Vis beneficia capere? Confer beneficium alteri. Vis misericordiam consequi? Miserere proximi. Vis laudari? Lauda alium. Vis amari? Ama. Vis partibus primis potiri? Cede illas prius alteri!*»

D. Chrysost. homil 13. ad pop. Antioch. Matth. 7, 12.

Osim toga time, što o svima dobro govorimo, dajemo vrlo lijep izgled; a razlog, zašto smo na lijep izgled, jest, što je to znak velike ljubavi i sloge. A nasuprot svaka riječca, koja upravno ili neupravno može drugoga ocrniti, dapače najmanja sumnja, što se od nas čuje, može prouzrokovati veliku sablazan; jer se odmah misli, da je tu po srijedi neko takmenje ili zavist. I zato sve, što odiše time, neka bude vrlo daleko od nas. Akoprem tvoj brat ima koju pogrješku, imat će i nešto dobra na sebi; pazi dakle na to, a za ono se ne staraj. Ugledaj se u pčelu, koja izabire samo cvijeće, a pušta na miru trnje, što ga okružuje. Ne budi kao gundevalj, koji se odmah u gjubre zakopa.

Osmo poglavlje.

Moramo se jako čuvati, da ne reknemo drugomu: taj i taj je to o tebi rekao, ako ga to može ražalostiti.

Nije mi namjera ovdje govoriti o ogovaranju, jer ću raspravljati o tom na drugom mjestu. Sad ću raspravljati samo o vrlo važnoj tački, koja ovamo spada, a o kojoj govori i sv. Bonaventura. Kao što se imamo čuvati ogovaranja i opadanja, isto se tako imamo veoma čuvati, da ne govorimo drugome: taj i taj je to o tebi rekao, budući da mu to može biti neugodno i uvrijediti ga. To ne služi za drugo, nego da se jedan s drugim zavadi i da se posije nesloga megju braćom, što je vrlo štetonosno i pogubno, i Bogu, kako kaže Mudrac, veoma odurno. «*Na ovo šestero mrzi Gospodin, a sedmo je odurno duši Njegovoj. — Sex sunt quae odit Dominus, et septimum detestatur anima eius.*» A to je, kaže, «*onaj, koji sije neslogu megju braćom. — Eum, qui seminat inter fratres discordias.*» Kad nam je što vrlo mrsko, kažemo, da na to od srca mrzimo. Na taj način govori i sv. Pismo, da nam pokaže kako Bog na ove mrzi, pa ne samo Bog, nego i ljudi. Kaže Mudrac: «*Šaptalac oskvrnjuje dušu svoju, i svi na nj mrze; i onaj je, koji s njim boravi, mrzak. — Susurro coinquinabit animam suam, et in omnibus odietur; et qui cum eo manserit, odiosus erit.*» Takove nazivamo šaptaocima. To su tako zvana naklapanja, nevrijedna svakog poštenog čovjeka, a kamo li redovnika. Crkovnjak kaže: «*Da te ne zovu šaptaocem. — Non appelleris susurro.*» A što može biti u zajednici pogubnije i štetonosnije, nego li buniti i mraziti braću megju sobom? Čini se, da je to vlastitost gjavla, jer on tako radi.

P. 2. tract. 2. c. 9. et 10. Divus Bonav. de inform. nov. p 1 c. 24.

Prov. 6, 16. 19.

Eccl. 21, 31.

Ibid. 5, 16.

Da jednoga s drugim omrazimo, nije nužno, što treba dobro zapamtiti, da se kaže što važno. Zato dostaje što vrlo maleno i neznatno i što katkada nije ni laki grijeh. Ne pita se ovdje, dali je ono, što kaže ili pripovjedi, što po sebi važno ili neznatno, nego dali to može uznemiriti ili rastužiti tvog brata i biti uzrokom, da se razljuti na drugog i ovaj mu postane mrzak. Nekomu n. pr. izmakne riječca, kojom odaje, kako malo cijeni drugoga, bilo što se tiče znanosti, ili uma, ili kreposti, ili talenta, ili drugo šta sličnoga, a ti ćeš biti još neoprezniji, pa ćeš to njemu kazati: vidjet ćeš, kako ćeš ga ozlovoljiti. Ti misliš, da to nije ništa, a raniš mu srce. Zato Mudrac kaže: «*Riječi šaptaoca kao da su bezazlene, ali slaze unutra u trbuh. — Verba susurronis quasi simplicia, et ipsa perveniunt ad intima ventris.*» Nekoje se stvari obično drže za ništa, jer se ne znam s koje strane promatraju ili se uopće nikako ne promatraju. Promatraju li se pak s one strane, s koje ih valja promatrati, sasvim drukčije izgledaju i veoma se treba bojati i dvojiti, dali nije smrtni grijeh radi okolnostî i zlih posljedica. Ovamo spada naklapanje.

Prov. 26, 22.

Ako je takova šta govoriti i sijati neslogu megju braćom, već toliko pogubno i štetonosno i Bogu tako mrsko, što mora istom da je, ako tko sije ovaj kukolj megj podložnicima i poglavarom? pa ako je to uzrokom razdoru megju udovima i glavom, megju ocima i sinovima? Koliko će više Bog na to mrziti? To biva, kad se što takova izmakne o poglavaru. Veoma su ljubili i slušali kralja Davida njegovi podložnici i prianjali uza nj. Ali kad su čuli, kako zlo govori o njemu i o njegovoj vladi zao njegov sin, Absalom, zanijekaše mu posluh i podigoše se proti njemu. Oh! koliko puta se dogodi, da se tko, koji je dobro mislio o svom poglavaru, uvelike ga štovao i vrlo dobro sudio o svim njegovim činima, povjeravao mu svoju dušu i otkrivao mu sve, svoje srce, jednom jedinom riječcom, što se drugomu izmakla, sav promijeni, a na mjesto toga nastupi zloba, himbenost i krivi sudovi, sumnjičenja i opadanja; a katkada se ovo zlo tako raširi, da onaj time zarazi drugoga, a drugi trećega, a treći četvrtoga. Ne bi čovjek vjerovao, koliku štetu nanose takove riječce.

Ali će tko reći: Katkada je dobro, da drugi zna, što se na njem kudi i o njem govori, da bude oprezniji i ne dade povoda takovim govorima. Istina je, da mu se to tada može reći; ali se ne smije kazati, tko je to rekao, pa ako je to rekao i javno; niti neka se nitko ne ispričava, da će mu to i onako odmah drugi reći. Svako neka pazi na se, jer jao onome, po kom dolazi sablazan! Pa makar ti drugi ne znam kako dosagjivao, da sazna, tko je to rekao, i ti znaš, da bi mu to bilo vrlo drago, ne smiješ mu reći; jer katkada čovjek sam sebe vara, kad misli, da će ugoditi prijatelju. To nije dobro prijateljstvo; jer time, što to pripovijedaš, škodiš i onome, komu pripovijedaš, i onome, o kom pripovijedaš, a najviše samomu sebi; jer te muči zlo, što si ga jednomu i drugomu nanio.

Matth. 18, 7.

Koliko je to zlo i kake zle posljedice iz toga nastaju, možemo lako vidjeti iz ovoga. Kad naime tko poglavaru najavi čiju pogrješku, da joj ovaj u svojoj očinskoj brizi i skrbi može shodnim sredstvom doskočiti prema Pravilu, što ga imamo, ima se veoma čuvati, da ne odade onoga, koji mu je to javio. A poglavar tako i radi, i mora tako raditi, jer mu to Pravilo nalaže, da to ne bude uzrokom ogorčenosti i neugodnosti megju braćom. Ako se već tada, kad to biva zakonito i po Pravilu, te s ljubavlju i željom za većim dobrom, uza sve to valja bojati i postupati oprezno: koliko se više treba bojati ovih zlih posljedica, kad tko otkrije onoga, koji je rekao pogrješku, ne zakonito niti po propisu Pravila, niti iz ljubavi, nego lakoumno i nepromišljeno i na neprikladan način, a možda katkada iz zavisti ili iz drugih zlih namjera, ili za koje barem drugi misli, da su takove? Sv. Augustin uvelike hvali svoju majku, sv. Moniku, što kojekake tužbe, ujedljive i srdite riječi, što ih je od koga čula, nije nigda drugima pripovijedala, van samo ono, što ih je moglo umiriti, utješiti i pomoći, da se sjedine i pomire. Tako moramo i mi uvijek činiti kao angjeli mira.

Reg. 9. Summ. et 20. Com. Reg. 123. Provincialis: Caveatque, ne minimo quidem indicio eos, qui sibi aliquid referunt, prodat.

D. Aug. l. 9. Confess. c. 9.

Deveto poglavlje.

Dobre i ljubezne riječi vrlo pomažu, da se uzdrži sloga i ljubav, a protivne je uništuju.

Jedno od glavnih sredstava, da se uzdrži i veoma unaprijedi sloga i bratska ljubav, jesu dobre i ljubezne riječi. Mudrac kaže: «*Slatka riječ umnaža prijatelje, a ublažuje neprijatelje. — Verbum dulce multiplicat amicos, et mitigat inimicos.*» A nasuprot: «*Riječ opora uzbugjuje gnjev. — Sermo durus suscitat furorem.*» Opore, oštre i neprijazne riječi uzrok su razdoru. Budući da smo ljudi, bole nas takove riječi, a kad se tko jedanput uvrijedi i ozlovolji, ne gleda već svoga brata kao prije: sve što je njegovo, čini mu se zlo, a možda o tom i zlo govori. Zato je puno do toga, da su nam riječi uvijek začinjene ljupkošću i slatkošću, tako da rode ljubavlju, kao što veli Crkovnjak: «*Mudri čini svojim riječima, da ga ljube. — Sapiens in verbis seipsum amabilem facit.*»

Eccli. 6, 5.

Prov. 15, 1.

Eccli. 20, 13.

Najprije treba ovdje primijetiti nešto kao temelj svemu onomu, što se ima reći; naime da se nitko ne vara govoreći: Moja su braća vrlo kreposna, pa se ne će smutiti ni razljutiti radi malo strože i oštrije riječce, niti će paziti na to. Ne govorimo sad o tom, kakova su ili kakova imaju biti tvoja braća, nego kakav moraš biti ti i kako se imaš prema njima ponašati. Vrlo dobro kaže o tom sv. Bernardo: «Ako kažeš, da se drugi ne će na tako šta neznatno uvrijediti, odgovaram: Čim je to neznatnije, tim lakše možeš to propustiti. *Quanto levior est, tanto a te levius potuit non committi.*» A sv. Zlatousnik kaže, da je tvoja krivnja to veća, što si se lakše mogao svladati. Zato, što je tvoj brat dobar, ne smiješ ti biti zao. «*Zar je oko tvoje zlo, što sam ja dobar? — An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?*»

D. Bernard. serm. 29. in Cant. 1.

D. Chrys. hom. 79. in Matth. 20, 15.

Zato velim, da imamo sve vrlo cijeniti, i ne smijemo misliti, da su tako slabi, te se istom na štogod uvrijede; ali uza sve to imamo s njima tako oprezno postupati, kao da bi bili od stakla te najslabiji i najosjetljiviji na svijetu, ne davajući im sa svoje strane nikake prigode, da se razljute i ogorče, makar oni bili ne znam kako slabi i nesavršeni: i to prvo radi nas; jer što je drugi vrlo krepostan i savršen, zato se ne uništuje naša pogrješka; drugo radi naše braće, jer nijesu svi ni svagda tako raspoloženi i pripravni, da ne bi ćutjeli krivnja, što im se nanose.

Kakove riječi mogu našu braću uvrijediti, lako je uvidjeti. Svaki može po sebi suditi, kojima će riječima i kojim načinom govora razveseliti ili razljutiti svoga brata. To je pravilo, što nam ga daje Duh Sveti po ustima Mudračevim, da znamo, kako se moramo vladati prema svojoj braći: «*Prosudi po samom sebi, što je tvojega bližnjega. — Intellige, quae sunt proximi tui, ex teipso.*» Svaki neka promisli, kako bi njemu bilo, kad bi mu drugi hladno progovorio ili ne-

Eccli. 31, 18.

prijazno odgovorio, ili kad bi mu što oštro i oholo zapovjedio, pa neka se čuva da isto tako ne govori; jer je drugi takogjer čovjek kao i on, i može ga ono isto uvrijediti, što i njega.

Takogjer vrlo dobro sredstvo, da govorimo kako treba, jest poniznost. Tko je ponizan i drži se za najmanjega od svih, tomu ne treba ništa više: to će ga naučiti, kako se ima vladati. Taj ne će nigda nikomu reći neprikladne riječi niti išto, što ga može uvrijediti, nego će sa svakim govoriti sa štovanjem i počitanjem. Jasno je, da takav ne će nigda reći poglavaru: Ne razumije Vaša Velečasnost, što kažem; jer govori kao podložnik i s počitanjem. Ako dakle tako i na drugi slični način govori svomu bratu, biva to zato, što se ne drži za nižeg od njega, i eto zašto ne govori s počitanjem. Budimo ponizni i držimo se za najmanje od svih, kako nam to svetuje Apostol, pa će nas to naučiti riječi, što ih imamo govoriti, i kako ih imamo govoriti. Ali osim ovih općenitih pravila i sredstava, govorit ćemo još napose o nekim načinima govora, koji su protivni ljubavi, da ih se čuvamo.

Deseto poglavlje.

Veoma se moramo čuvati ujedljivih riječi, koje mogu uvrijediti ili ozlovoljiti našu braću.

Najprije se moramo veoma čuvati, da ne govorimo ujedljivih riječi. Ima nekojih riječcâ, koje običavaju druge ubosti i raniti; jer se njima potajno izvrgavaju ruglu naravske sposobnosti, ili pamet ili ne tako oštar um, ili koja druga naravna ili ćudoredna pogrješka. Take su riječi vrlo pogubne i sasvim protivne ljubavi. Izgovore li se u šali, tada su još gore i pogubnije; i to tim više, što se finije kažu: jer se tim dublje utisnu u srca slušateljâ i ostanu lakše u pameti. A najgore je, što se katkada običava veoma veseliti onaj, koji ih je rekao, držeći, da je nešto osobito rekao i pokazao svoju oštroumnost. Ali se veoma vara, jer time pokazuje samo slabi um i zlu volju, budući da razum, što mu ga je Bog dao, zlorabi za ujedljive riječi, što vrijegjaju i smućuju njegovu braću, a narušavaju mir i uništuju ljubav.

Alb. Magn. tract. in virtut. c. 2. de humilitate. D. Bern. l. 2. de consid. ad Eugen.

Albert Veliki kaže: Kad kome smrdi iz usta, znak je, da su mu bolesna jetra ili želudac: isto je tako znak bolesna srca, kad tko zlo govori. A što bi rekao slavni sv. Bernardo o redovniku, koji je ujedljiv u svojim šalama, kad svaku šalu u ustima redovničkim naziva psovkom i svetogrgjem? Takova se šta ni malo ne slaže s redovničkim životom; i zato sve, što se toga tiče, mora biti vrlo daleko od usta redovničkih: kao što je nadijevati porugljiva imena, bockati riječima, ismjehivati, praviti ili kazivati porugljive pjesmice, kojima se ruglu izvrgava čija pogrješka ili nemarnost, i drugo što slično. To nije ni u šali ni u zbilji dozvoljeno.

Svaki može sam po sebi to suditi. Bi li tebi bilo drago, kad bi drugi s tobom tako zbijao šalu pa bi svi udarili u smijeh, što te ova riječ baš kako treba pogodila? Što ne ćeš dakle, da tebi drugi čini, ne čini ti ni drugomu. To je pravilo ljubavi. Bi li tebi bilo drago, kad bi ti se izmakla kaka neprikladna riječ, pa bi je odmah tko pograbio, s njom se razbacivao i kao ukusnu jestvinu ponudio društvu? Zaista ne. Kako dakle možeš drugome željeti, što ne želiš sebi, i što bi tebe uvrijedilo i postidjelo, kad bi ti se učinilo? Ako već same riječi «bockanje, podrugivanje i ismjehivanje» vrijegjaju i nedostojne su usta redovničkih, koliko više djela? Zato se moramo toga tako čuvati, da ni ne spominjemo ovih riječi, kako kaže sv. Pavao o opačini nečistoće: «*A bludnost i svaka nečistoća da se i ne spominje megju vama, kao što se pristoji svetima. — Fornicatio autem, et omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.*» *Ephes. 5, 3. 4.* To isto valja i za podrugivanje. Zato i pridodaje sv. Pavao prijašnjim riječima: «*Niti bestidnost, niti lude riječi, niti šale, što se ne pristoje. — Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet.*» Svetost, koju ispovijedamo, ne dopušta ni da imenujemo takovih stvari. Kaže vrlo dobro sv. Bernardo: «Ako već svatko mora za svaku beskorisnu riječ položiti račun na dan sudnji, koliko to više za svaku nečistu, sramotnu i bezbožnu riječ? *Etenim, si pro otioso verbo reddet unusquisque rationem in die iudicii; quanto magis pro verbo impuritatis, et turpitudinis, et impietatis?*» Ako to već vrijedi za svaku beskorisnu riječ, koliko će to više vrijediti za one riječi, koje su gore od beskorisnih? Što će biti s onima, koje bockaju moga brata? A što će istom biti s pogubnima riječima?

D. Bernard. de ordin. vitae et morum instit.

Jedanaesto poglavlje.

Moramo se čuvati da uporno ne branimo svoga mnijenja, da ne protuslovimo, da ne korimo i drugo što slično govorimo.

Moramo se takogjer čuvati, da ne budemo prema drugome tvrdoglavi i protuslovimo mu; jer to je sasvim protivno slozi i bratskoj ljubavi. I sveti nas apostol Pavao o tom poučava, kad piše svomu učeniku Timoteju: «*Nemoj se prepirati riječma, jer ni za što drugo nije, van da propadnu oni, koji slušaju. — Noli contendere verbis, ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.*» *2. Tim. 2, 14, 24.* A malo dalje kaže: «*A sluga Gospodnji ne treba da se svagja, nego da bude blag prema svima, poučljiv, strpljiv. — Servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem.*» To nam i sveci veoma preporučuju, a otuda to uze i naš

Reg. 28. commun. sveti Otac i uvrsti u Pravila. Sv. Dorotej kaže, da bi volio, da šta ne bude, nego da se toga radi braća megju sobom svagjaju i prepiru; i pridodaje: hiljadu puta ću to opetovati. *Millies repetam hoc.* *D. Doroth. doctr. 20.* Sv. Bonaventura kaže, da nije ništa nedostojnije sluga Božjih, nego li se svagjati i prepirati poput babâ piljaricâ. *Mulierculariim more.* *D. Bonaven. in spec. disc. p. 3. c. 3.* Sv. Ivan Klimak pridodaje: Onaj, koji po što po to hoće da prodre sa svojim mnijenjem, makar imao pravo, neka drži za sigurno, da ga gjavao na to potiče. *D. Ioan. Clim. c. 4.* Razlog je tomu, jer ga na to običava poticati prevelika želja, što je ljudi imaju za ljudskom čašću. Zato nastoje sa svojim mnijenjem prodrijeti, da izgledaju mudri i pametni, i budu pobjeditelji, ili barem da ne izgledaju manji od drugih. I tako je to zao duh oholosti, koji ih na to potiče.

Ovdje mogu biti dvije pogrješke. Prva je onoga, koji protuslovi drugome, što je početak svagji i raspri, i koji tako zapali vatru; i zato je njegova krivnja veća. Dali se stvar ima ovako ili onako, do toga često puta nije ništa stalo, ali glavno je gubitak mira i ljubavi, što obično iz toga slijedi. Reče tko šta bezazleno i misli, da je i zbilja tako. Pusti ga, neka misli, kako hoće, jer o tom ništa ne zavisi. *Eccl. 11, 9.* Mudrac kaže: «*Za ono, što se tebe ne tiče, ne svagjaj se. — De ea re, quae te non molestat, ne certeris.*» Pa kad bi i bilo što do toga ili bi mogla za tvog brata nastati kaka šteta iz toga, što se čvrsto drži svoga mnijenja, svjetuje se, da mu se tada ne protuslovi, nego da mu se poslije nasamo kaže istina, da ne ostane u bludnji. Tako se postizava svrha i izbjegava svako zlo.

Druga pogrješka, na koju valja ovdje upozoriti, jest, da se, kad se dogodi, te ti drugi protuslovi, tvrdokorno ne opireš niti hoćeš prodrijeti sa svojim mnijenjem, nego da, pošto si jedanput ili dvadut rekao, što držiš za istinito, pustiš druge da misle, što hoće; ali neka to bude mukom, kao da ne bi znao ništa više, a ne sa poruglјivim posmijehom, kojim nekoji ne pokazuju toliko, da su pobijegjeni, koliko očituju želju, da se samo tako čini, a drugi da su pobijegjeni.

Odstupiti, kako valja, od svoga prava i dati se pobijediti u sličnim prepirkama i rasprama i uzmaći, kaže Mudrac, da je plemenito i veledušno. *Prov. 20, 3.* «*Slava je čovjeku, koji bježi od svagje. — Honor est homini, qui separat se a contentionibus.*» I s punim pravom to kaže; jer takav vrši time čin ljubavi prema bližnjemu, zatvarajući put ljutini i jedu, što obično nastaje iz rasprâ i prepiraka; zatim vrši čin poniznosti, svladavajući u sebi želju da izagje sa čašću kao pobjednik; i napokon vrši čin ljubavi Božje zaprečujući grijehe, što mogu nastati iz svagje prema onom, što kaže Mudrac: «*Čuvaj se svagje, pa ćeš umanjiti grijehe. — Abstine te a lite, et minues peccata.*» *Eccli. 28, 10.* A nasuprot je onaj, koji se tvrdokorno opire, osim zla izgleda, što ga time daje, uzrokom, da se naruši mir i ljubav, i da otuda nastanu mnoge neugodnosti i gorkosti; i namjesto da steče čast i štovanje, za kojim je išao, gubi ga; jer ga drže za tvrdoglavca, koji hoće sa svojim mnijenjem svagdje prodrijeti a nigda ne zna ništa popustiti.

O svetom se Tomi Akvinskom pripovijeda, da u školskim rasprama nije nikad nikome tvrdokorno protuslovio, nego da je *In Hist. Ord. Praedic. p. 1. lib. 3. c. 14.*

uvijek svoje mnijenje razložio nevjerojatnom krotkošću i blagim riječima, i da nije nikoga omalovaživao, nego sve štovao; jer nije išao za tim, da izagje pobjednik iz raspre, nego samo da se spozna istina. Dobro je takogjer poznat primjer one dvojice staraca, koji su skupa boravili u jednoj ćeliji, a da se nijesu megju sobom nigda porječkali ni posvadili, i koji su jednom pokušali da se svade radi jedne opeke, čija je, pa im nije pošlo za rukom. *In Vitis Patrum p. 2. §. 92.* Tako moramo i mi nastojati, da nam nigda ne bude moguće posvaditi se.

Takogjer se ima svako čuvati, da ne kori i ispravlja svoga brata, makar se činilo, da to čini iz ljubavi i na lijep način, jer to je dužnost poglavareva: imati jednoga ili dva poglavara, koji nas opominju i kore, lako se podnosi; ali ako si hoće tko drugi, koji nije poglavar, prisvojiti ovu službu, ne podnosi se rado. Uopće nije drago ljudima, da ih ispravljaju i kore oni, koji su im jednaki; i zato imamo pravilo, «da nitko drugome ništa ne zapovijeda niti ga kori, ako nema za to punomoći od poglavara.» *Reg. 31. commun.* Kao što ne može nitko ništa drugome zapovijedati bez punomoći poglavareve, tako ga ne može ni koriti. Nije to posao, koji se može svima povjeriti. Dapače sâm poglavar, kad će koga opomenuti i upozoriti na njegovu pogrješku, ima to najprije dobro promisliti, čekati zgodu i promisliti ono, što će reći i kako će reći, da se opomena i ukor rado primi i bude na korist. Sve je to potrebno. Što pak, kad bi tko htio odmah, bez daljnjeg promišljanja, ukoriti svoga brata radi pomanjkanja i to više puta, kako se kaže, dok djelo nije još ni ohladnjelo pod izlikom revnosti? To nije revnost ljubavi, nego nešto sasvim protivno ljubavi i što obično više škodi, nego koristi. Jer kad bi i imao puno razloga za to, lako da drugomu dogje napast, te pomisli u sebi, a ne dao Bog, da ti to reče i u lice: «Tko te je postavio za moga poglavara i zašto se miješaš u tugje poslove? «*Tko te je postavio knezom i sudijom nad nama? — Quis te constituit principem et iudicem super nos?*» *Exod. 2, 14.* Ako mu kažeš, da radi proti Pravilu, može on tebi odvratiti, da je takogjer proti Pravilu, što ga koriš.

Pripovijeda se o Sokratu ovo. Kad je bio s nekim svojim prijateljima na gozbi kod nekog plemenitog čovjeka, koji ih bijaše pozvao, ukori oštro jednoga od njih za ne znam kaku pogrješku, *Socrat. in Apophteg.* što ju je vidio, da čini kod stola. Na što mu Plato, koji bijaše takogjer prisutan, reče: «Zar ne bi bilo bolje, da si to ostavio za poslije i nasamo ga ukorio.» Na to će Sokrat: «Zar ne bi takogjer bilo bolje, da si mi i ti to rekao poslije nasamo?» Tako na fini način odbi njegov ukor i pokaza mu, da je ono isto činio, što je kudio. Eto za to su takovi ukori.

I tako to ne samo da nije revnost ljubavi nego je vrlo često zla narav onoga, koji kori, njegova nestrpljivost i neumrtvenost kriva, da mu tako zapinje za oko pogrješka njegova brata, a često puta i ono, što nije pogrješka, da se ne može uzdržati, dok je ne reče, a tada se istom čini, da je umiren i zadovoljan. Ne može ili ne će sama sebe mrtviti, a hoće drugoga mrtviti. Vrlo je dobro, da duh mrtvenja ima svatko za se, a za svog brata da ima uvijek duh ljubavi i blagosti. To nas uče sveci riječju i primjerom, a to veoma

pomaže slogu i bratsku ljubav. Iz toga vidiš, da nije dobro koriti ni opominjati brata, pa ni kad misliš, da to činiš na lijep način, s ljubavlju i blagošću; još manje će to biti, kad mu ne kazuješ pogrješku na lijep način ni s blagim riječima. Zato se imamo veoma toga čuvati i uopće svih riječi, što mogu mrtviti našu braću.

Cass. coll. 7. c. 27. Pripovijeda Kasijan, kako je Opatu Mojsiji, dok je jednom vodio raspru s Opatom Makarijem, izmakla neumrtvena i malo neumjesna riječ. I odmah ga kazni Bog, dopustivši, da ugje u nj gjavao tako gadan i nečist, te ga je silio, da si stavlja u usta najgori gad, dok nije na molitvu Opata Makarija bio od toga oslobogjen. Sad neka se vidi, kako je Bogu mrska ova pogrješka, kad je tako strogo kaznio tako velikog i svetog slugu svoga, kakav, znamo, da je bio Opat Mojsije.

1. p. l. 2. c. 25. Hist. Minor. O sličnoj kazni čitamo u ljetopisima Reda sv. Franje. Jedan stari brat reče u ljutini pred nekim plemenitim Asižaninom drugome bratu nekoliko oštrih i surovih riječi. Dok je još to govorio ugje u se, pa videći, kako mu je brat radi onih riječi rastužen a onaj svjetovnjak smućen, raspali se svetom revnošću proti sebi, uze gjubre i stavi ga u svoja usta, i žvačući ga govoraše: «Gjubre neka žvače jezik, koji je proti svom bratu izlio otrov srdžbe.» I kaže se na istom mjestu, da je to na onog odličnog svjetovnjaka vrlo djelovalo i da je bio kao izvan sebe, kad je vidio revnost i gorljivost, s kojom je onaj redovnik zadovoljio za svoju pogrješku. I odsada poče još većma štovati braću, i prikaza sebe i sve svoje na službu Reda.

Dvanaesto poglavlje.

Na lijep način i s blagim riječima ima se vršiti služba ljubavi.

D. Basil. in princip. l. 2. U jednom pobudnom govoru na redovnički život daje sv. Bazilije onima, koji se bave izvanjskim službama, vrlo dobru nauku i opomenu, kako ih imaju vršiti. Kad ti je, kaže on, vršiti takovu službu, gledaj, da posao tjelesni popratiš i s blagim riječima. *In eo advigila, ut ad laborem corporis verborum etiam lenitatem adhibeas.* Ne smiješ se zadovoljiti samo tjelesnim poslom, nego moraš nastojati, da činiš na lijep način ono, što činiš, pak s blagim i slatkim riječima, tako da drugi opaze, da to činiš iz ljubavi i tako im bude draga tvoja služba. To kaže i Crkvenjak: *«Sinko! kad činiš dobro, ne tuži se, i kad što udijeliš, ne žalosti zlom riječju. Zar ne ublažuje rosa vrućine? Tako je i riječ bolja, nego li dar. Nije li dakle bolja riječ, nego li dar? — Fili, in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic et verbum melius, quam datum: nonne ecce verbum super datum bonum?»* To je sol, za koju kaže sv. Pavao, da ima učiniti slatkim *Eccli. 18, 15. 16. 17.*

i ugodnim sve ono, što činiš. Više vrijedi i više se cijeni lijep način i prijaznost, s kojom služiš, i dobre riječi, s kojima odgovoraš, nego li sve, što činiš. A nasuprot, mučio se ti i trudio, koliko mu drago, ako toga ne činiš s prijaznošću te s blagim i ljupkim riječima, i odgovorima, znaj, da to ne će ništa vrijediti niti se do toga što držati, nego će se sve činiti kao izgubljeno. *«Govor vaš da je svagda u ljubaznosti solju začinjen, da znate, kako vam svakome treba odgovarati. — Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.»* *Col. 4, 6.*

Da si ne znam kako zaokupljen poslovima i imaš još toliko raditi, pa akoprem ne možeš učiniti onoga, za što te se prosi, ne smiješ zato otresito i neprijazno odgovoriti svome bratu; nego moraš nastojati, da ti odgovor bude tako blag, te drugi bude isto tako zadovoljan, kao da bi to i učinio, videći tvoju dobru volju. Tako n. pr. reci: Zaista bih to vrlo rado učinio, kad bih mogao; ali sada ne mogu. Možda da to poslije učinim? Ako te tko prosi, za što nemaš dozvole, reci: Idem moliti dozvolu. A što ne možeš učiniti, nadoknadi ljubeznim riječima, tako da se vidi tvoja dobra volja. A to je ono, što kaže i Mudrac: *«Jezik ljubezan u dobra čovjeka obiluje. — Et lingua eucharis in bono homine abundat.»* Time se veoma podržava ljubav i sloga. *Eccli. 6, 5.*

Sv. Bonaventura kaže, da nas mora biti stid reći oštru i neprijaznu riječ, koja može našeg brata uvrijediti ili ražalostiti, makar bila nepromišljeno i u naglosti izrečena i još tako neznatna. A ako se kadkada dogodi, da u tom pogriješimo, moramo odmah nastojati, da se za to pokajemo, ponizimo i zadovoljimo svome bratu moleći ga za oproštenje. Pripovijeda se o sv. Dositeju, da se kao bolničar osobito čuvao ikome protusloviti, nego je sa svima govorio vrlo blago i ljubezno. Ali kako je imao s tolikima posla; sad s kuhačom, gdje da postavi lonac; sad s upraviteljem, zašto mu ne daje za bolesnike što bolje, ili zašto ne daje odmah; sad s trpezarom, jer je štogod uzeo iz blagovaonice; dogodilo se katkada, da je glasno govorio i izmakla mu koja oštra i neprijazna riječ, na što bi se toliko zastidio, da bi pošao u svoju ćeliju, bacio se na tle i tako dugo gorko plakao, dok ne bi to čuo njegov učitelj, sv. Dorotej, i došao k njemu te mu rekao: «Što je Dositeje? Što si učinio?» A on bi mu odmah rekao svoju pogrješku uz mnoge suze: «Oče, govorio sam ljutito sa svojim bratom.» Sveti bi ga Dorotej čestito ukorio i rekao mu: «Zar je to poniznost? Zar ćeš čitav život ostati tako žestok?» Pošto bi ga ukorio, rekao bi mu: «Sad ustaj, jer ti je Bog oprostio; počnimo nanovo.» I kaže se, da bi ustao tako veselo, kao da bi čuo iz usta samoga Boga, da mu je oprostio; i nanovo bi odlučio, da nigda nikome više ne će reći neprijazne i oštre riječi. *De b. Dos. in vita s. Doroth.*

Sv. Bazilije daje dvije kratke i jezgrovite pouke, kako valja vršiti djela ljubavi, da budu na korist onima, koji ih vrše, i onima, kojima se iskazuju. Svetac pita: «Na koji ćemo način dobro služiti svojoj braći?» I odgovara: «Ako mislimo, da služeći bratu služimo Kristu.» Jer On reče: «Zaista vam kažem, što učiniste najmanjemu od svoje braće, meni učiniste.» Činite ih, kao da služite Bogu, a ne ljudima; i tada ćete ih činiti dobro, na lijep način i s ljubeznošću. *D. Basilius q. 160. et 161. ex brev.* *Matth. 25, 40.*

I odmah pita: «A kako ću primiti uslugu, što mi je moj brat iskazuje?» Odgovara: «Kao sluga od gospodara, *Velut servus ab hero*; i kako se ponio sv. Petar, kad mu je Gospodin htio prati noge: «*Gospodine, ti da meni pereš noge?* — *Domine, tu mihi lavas pedes?*» *Ioan. 13, 6.* Na taj će se način s jedne strane koliko u jednom toliko u drugom sačuvati poniznost; jer prvomu ne će dosaditi ni dodijati služiti svomu bratu, budući da ga smatra za sina Božjega i brata Kristova, i drži, da u njem služi samomu Kristu; a drugi se ne će ponesti stoga, što mu svi služe, nego će se time još više zastidjeti i poniziti, promišljajući, da to ne biva njega radi nego Boga radi. Ne tebi, nego Redu: *Non tibi, sed Religioni.* A s druge će se strane s istoga razloga uzdržati i veoma umnožiti megjusobna ljubav.

Trinaesto poglavlje.

Kako se imamo vladati, kad se sukobimo sa svojim bratom ili nas on uvrijedi.

Ali jer smo napokon ljudi i nijesu svi uvijek tako čvrsti, da im katkada ne izmakne koja oštra ili neprijazna riječ ili kojom prigodom ne uvrijede svoje braće, bit će dobro, da vidimo, kako se imamo ponašati u takim slučajevima.

Kad se tako šta dogodi, ne smijemo odgovarati isto tako oštro i ujedljivo, nego mora biti u nama kreposti i poniznosti, da to dobro primimo i činimo se, kao da nije ništa. Oganj naše ljubavi ne smije biti tako slab, da ga može malo kapljica vode ugasiti. *D. Basil. in reg. brev. q. 242.* Sv. Bazilije kaže, da je sv. Pavao zato nazvao ljubav bratskom, da označi, kako ljubav ne smije biti nepostojana i kakova god, nego postojana, gorljiva i jaka. *Hebr. 13, 1. Rom. 12, 10.* «*Ljubav bratinska neka ostane u vama! Bratskom ljubavi ljubite se megju sobom!* — *Caritas fraternitatis maneat in vobis! Caritate fraternitatis invicem diligentes!*» Veoma je željeti, da nitko ne dade ni djelom ni riječju svome bratu i najmanje prigode, da se uvrijedi; ali je isto tako željeti, da ne bude tko tako staklen i djetinjast, i slab u kreposti, te se na najmanju stvarčicu odmah uzruja, viče i izgubi mir.

Bolje bi bilo, da nitko ne kori drugoga i ne miješa se u tugji posao; ali kad se dogodi, da u tom tko pogriješi, ne valja, da mu odmah drugi to u lice spočitava, govoreći, dali ima dozvolu koriti, ili, da Pravilo zabranjuje ikome se miješati u posao drugoga; jer to je samo praviti nešto iz onoga, što ne bi bilo ništa, kad bi se šutjelo i kroz prste progledalo. Udari li tvrdo o tvrdo, zazvuči i zatutnji; a udari li tvrdo o meko, ne čuje se ništa. Vidimo, da zrno od topa razruši najtvrgju kulu i tutnji veoma; a udari li u vreće vune, uguši se onom mekoćom i izgubi svoju silu. Tako

kaže Salamun: «*Odgovor blag krši srdžbu, a riječ opora uzbugjuje gnjev.* — *Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.*» *Prov. 15, 1.* Zato nas opominje Mudrac: «*Ne stavljaj drva na njegov oganj.* — *Non strues in ignem illius ligna.*» *Eccli. 8, 4.* Ne potiči niti upaljuj vatre svojim odgovorima, nego budi tako krepostan i blag, da oštra i opora riječ, koja će ti se katkada reći, ne prouzrokuje vike ni buke, niti se čuje niti vidi, nego neka je u tebi nestane i izgubi se.

Sveti nas Dorotej uči, kako ćemo vrlo ponizno odgovarati u takim slučajevima. *D. Doroth. doctr. 13. 233.* On kaže: Kad nam tko oštro progovori i ukori nas, pa ako nam reče i ono, što nijesmo učinili, da uza sve to odgovorimo ponizno i molimo ga za oproštenje, kao da bi i zbilja dali tome povoda, akoprem ga nijesmo dali, te rečemo: «Oprosti, brate, i moli za me! *Ignosce, frater, et ora pro me!*» I navodi to kao savjet, što ga je dao jedan od onih starih otaca.

Ako budemo tako učvršćeni, jedni s jedne strane veoma nastojeći, da ne uvrijedimo svoje braće niti im damo ikake prigode, da se razljute; a drugi s druge strane budu veoma pripravni, da primu i podnesu dragovoljno, što god im se dogodi, živjet ćemo u velikom miru i slozi.

Ali ako katkada u tom pogriješiš i dogodi se, da se sukobiš sa svojim bratom, jer se zlo prema tebi ponio, a ti nijesi bio toliko krepostan i ponizan, da si znao to podnijeti i kroz prste progledati, nego je udarilo tvrdo o tvrdo i zatutnjilo, tako da si ti uvrijegjen i ozlojegjen od svoga brata a on isto tako od tebe onim odgovorom, što si mu ga odvratio; tada, kaže sv. Bonaventura, ne smije ovo ogorčenje na brata ostati dugo ni u jednom ni u drugom, nego moraš nastojati, da mu zadovoljiš i odmah se s njim izmiriš, još prije jela, ili barem prije nego pogješ na počinak; i navodi za to riječi sv. Pavla: «*Sunce neka ne zagje svrh srditosti vaše.* — *Sol non occidat super iracundiam vestram.*» *Ephes. 4, 26.* Ona ima prestati, prije nego se smrkne; a kako da si zadovolje i izmire se, kaže, da će biti najbolje, ako jedan drugoga moli za oproštenje.

Naš sv. Otac uči to isto u Ustanovama: «Ne smije se dopustiti, kaže on, da se porodi megju nama kaka srdžba ili nemir; *3. p. Const. c. 1. lit. p. et habetur reg. 32. officii Rectoris.* ali ako se što taka dogodi po našoj slaboći i poticanjem neprijateljevim, koji uvijek obilazi potičući i njeteći oganj nesloge megj braćom, ima se nastojati, da se odmah povrate s dužnom zadovoljštinom k prijašnjem bratinstvu i ljubavi.» Megju drugim duhovnim poukama, što ih je sâm svojom rukom pisao naš sv. Otac, kaže jedna, da u takom slučaju ima jedan drugoga odmah prositi za oproštenje; a to je dužna zadovoljština, što je zahtijevaju Ustanove: ovom se poniznošću liječi rana ljubavi zadana, kao što je to vrlo dobro rekao sv. Bernardo: «Jedinom se poniznošću liječi ranjena ljubav. *Sola humilitas est laesae caritatis reparatio.*» *D. Bern. ser. 2. de Nativit. Domini.* A svi moramo biti veoma pripravni, da prosimo za oproštenje, i sami da oprostimo, kako nas opominje Apostol: «*Podnoseći jedan drugoga i opraštajući jedan drugome, ako ima tko tužbu na koga.* — *Supportantes invicem, et donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam.*» *Col. 3, 13.* Svaki mora dapače nastojati, da u tom preteče drugoga, «*da niko ne uzme krune njegove.* — *Ut nemo accipiat co-*» *Apoc. 3, 11.*

ronam tuam.» Ne smije čekati ni dopustiti, da mu drugi ugrabi krunu; jer onaj, koji se prvi ponizi i prvi moli za oproštenje, stiče veliku krunu. I zato stariji i onaj, koji je u kreposti i mrtvenju više napredovao ili bi morao napredovati, mora nastojati, da u tom bude prvi i odstupi od svog prava, te ne gleda na svaku dlaku, ni dali je on uvrijegjen ili ima više prava. Kad se pastiri Abrahama i Lota, njegova nećaka, posvadiše radi paše, odmah odstupi
Gen. 13, 8. Abraham od svog prava i dade izbor Lotu: *«Nemoj, molim te, da se svagjamo ja i ti, ni moji pastiri i tvoji pastiri; jer smo braća. Evo sva je zemlja pred tobom. Odijeli se od mene, molim te. Ako ćeš ti na lijevo, ja ću na desno; ako ti odabereš desnu, ja ću ići na lijevu. — Ne, quaeso, sit iurgium inter me, et te, et inter pastores meos, et pastores tuos: fratres enim sumus. Ecce universa terra coram te est: recede a me, obsecro: Si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.»*

U ljetopisima se Reda cistercitskoga pripovijeda o jednom redovniku, da mu je Gospodin uvijek, kad god bi se pričestio, iskazao toliku milost, te mu se činilo, da prima med. I trajala je ova slast tri dana. Dogodi se jednoga dana, da je ukorio drugoga, i to malo žešće, te pošao na pričest, a da se nije izmirio sa svojim bratom. I taj dan, kaže se, da je oćutio u svojim ustima veću gorkost od žuči, jer nije ispunio zapovijedi, što ju je dao Krist naš Gospodin u Evangjelju: *«Ako dakle prineseš dar svoj k oltaru, i*
Matth. 5, 23. *ondje se opomeneš, da brat tvoj ima nešto na te; ostavi ondje dar*
24. *svoj pred oltarom, i idi prije te se pomiri s bratom svojim, a onda dogji i prinesi dar svoj. — Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.»* Iz toga se vidi, kako Gospodin želi, da se odmah pomirimo sa svojim bratom; jer, akoprem smo već na podnožju oltara, hoće, da se povratimo i izmirimo s njim prije nego li prikažemo svoju žrtvu.

Četrnaesto poglavje.

Tri pouke, kako se imamo vladati, kad nas drugi kojom prigodom uvrijedi.

Iz toga, što smo rekli, možemo izvesti tri pouke, kako se imamo vladati, kad nas naš brat uvrijedi ili nas kojom prigodom ražalosti. Prva je, da bude od nas vrlo daleko svaka želja za osvetom. Svi smo braća i udovi jednoga te istoga tijela, a nijedan se ud nije osvetio drugome, ako ga je ozlijedio; niti je ikada bilo tako ludog djeteta, koje bi si, pošto se ugrizlo za jezik, u ljutini izvadilo zube,

koji su mu to učinili: svi su udovi iz jedne te iste kuće, pa kad je već nanesena jedna šteta, ne će nanijeti druge. Tako moramo i mi reći, kad nas tko uvrijedi: Moje je to tijelo, oprostimo mu; ne činimo mu niti želimo zla: kad mu je već zadana jedna rana, ne zadavajmo
druge ovomu tijelu Reda. *«Nikomu ne vraćajte zla za zlo. — Nulli* Rom. 12, 17.
malum pro malo reddentes.» Ne govorim o osveti u teškoj stvari; jer ovdje su u Redu svi i moraju biti svi vrlo daleko od toga, nego govorim o lakim stvarima, za koje tko misli, da ih može željeti i učiniti bez teškoga grijeha.

Reći će tko: Ne želim, da se dogodi što zla mome bratu, ali mu želim reći dvije tri riječi, koje bi oćutio i po čem bi vidio, da je zlo učinio u onom. Drugi se veseli, kad je ukoren i kažnjen onaj, prama kome nije tako sklon; a drugi opet ćuti ne znam kako veselje i ugodnost, kad komu što nije pošlo za rukom, ili se morao mrtviti i poniziti. Ova je osveta zla. Takav nije oprostio od sveg
srca. Samo s grižnjom savjesti moći će moliti u Očenašu: «Oprosti Matth. 6, 12.
nam, Gospodine, duge naše, kako i mi opraštamo dužnicima svojima.» To je na neki način megju nama veći grijeh, nego kad se svjetovnjaci žele u većim stvarima osvetiti svojim neprijateljima. Kaže Mu-
drac: *«Ne reci: kako je on meni učinio, tako ću ja njemu učiniti. —* Prov. 24, 29.
Nec dicas: quomodo fecit mihi, sic faciam ei.» Ne želi, da bude tvome bratu isto, što je on tebi učinio; jer to znači željeti osvetiti se.

Druga je pouka, da ne samo ne smijemo željeti, da se na iko[j]i način onome osvetimo koji nas je uvrijedio, nego se moramo čuvati takogjer onoga, za što misle svjetovnjaci, da im je slobodno. Oni običavaju reći: Ne ću mu zla; ali dalje od zubi ne ide mi unutra: u srcu im ostaje neka ljutina i odvratnost prema onome, koji ih je uvrijedio, tako da ga, kako kažu, ne mogu probaviti. Već se kod svjetovnjakâ drži to za zlo, a katkada i dvojimo, dali su zadovoljili strogoj dužnosti zakona; jer to je obično uzrok, da više ne govore s bližnjim i tako druge sablazne. Koliko će to veći biti grijeh, ako se megj nama što takova dogodi te gojimo u svom srcu kaku mržnju ili odvratnost prema svome bratu, i ne gle-
damo ga već kao prije, *«kao jučer i prekjučer? — Sicut heri et* Gen. 31, 2.
nudius tertius.» To je sasvim protivno redovničkom životu. Apostol kaže: *«Svake gorčine, i gnjeva, i ljutine, neka nestane megju vama. —*
Omnis amaritudo, et ira, et indignatio... tollatur a vobis.» Ne smije Ephes. 4, 31.
u nama ostati korijena ni traga gorčini i mržnji. *«Budite pak jedan prema drugome dobrostivi, milosrdni, praštajući jedan drugome, kao što je i Bog u Kristu oprostio vama. — Estote autem invicem*
benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo do- Ibid. 32
navit vobis.» A to moramo činiti od sveg srca. Znaš li, kako od sveg
srca? Veli Apostol: *«Kao što je i Gospodin oprostio vama, tako i* Col 3, 13.
vi. — Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos.»

Promisli, kako Bog nama od srca oprašta, kad se kajemo i molimo Ga za oproštenje svojih grijehâ. Bog se na nas više ne ljuti i ne srdi, niti nas gleda prijekim okom, nego smo opet Njegovi prijatelji kao i prije. Tako nam hoće dobro i tako nas ljubi Bog, kao da Ga nijesmo nigda uvrijedili; On nam ne spočitava grijeha prošastih niti ih se više opominje. *«I grijeha, i bezakonja njihovih ne ću se*

Hebr. 10, 17. Mich. 7, 19. *više opominjati. I bacit će u dubinu morsku sve grijehe naše. — Et peccatorum, et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. Et proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.»* Tako moramo i mi oprostiti i zaboraviti nepravde. Ne smije ostati u nama nikake nenaklonosti ni mržnje na našega brata, nego se moramo vladati, kao da nas nigda nije uvrijedio i kao da se med nama nije ništa dogodilo. Ako hoćeš, da ti Bog tako oprosti, oprosti ti isto tako svome bratu; ako ne ćeš, boj se onoga, što kaže Krist naš Gospodin u Evangjelju: *«Tako će i Otac moj nebeski učiniti vama, ako ne oprostite svaki bratu svojemu od srdaca svojih. — Sic et Pater meus coelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.» «Oprostite, i oprostit će vam se! Jer onakovom mjerom, kojom mjerite, odmjerit će vam se. — Dimittite, et dimittemini.... eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.»* (Matth. 18, 35. Luc. 6, 37.)

D. Basil. serm. 4. de instit. mon. Treća pouka tumači prijašnje još bolje. Sv. Bazilije kaže: Kao što ne smijemo ni prema komu gojiti posebne ljubavi, jer takova su posebna prijateljstva uzrokom mnogim neugodnostima, kako ćemo poslije reći; isto tako ne smijemo imati nenaklonosti ni prema komu, jer su takove nenaklonosti isto tako uzrokom mnogim neugodnostima. Ili što može biti gore, nego kad bi se, što ne dao Bog, megju nama govorkalo: Ovaj i onaj nijesu si više dobri; otkada se ono dogodilo, ne opće više kao prije; gledaju se popriјeko i protivni su si? Ovaj je nesklad kadar uništiti Red; jer ako nas Krist naš Gospodin po tom hoće poznati za svoje učenike, da ljubimo jedan drugoga, tada onaj, koji toga ne čini, nego protivno, nije učenik Kristov ni dobar redovnik. (Vid. c. 18.)

Sredstvo proti ovomu zlu jest ovo. Kao što, kad oćutiš u sebi prema kome kako osobito nagnuće, imaš pomnjivo nastojati, da ga ugušiš, te u tvom srcu ne uhvati korijena i s njim ne zagospoduje; a osobito opominju učitelji duhovnoga života, da se tada treba veoma čuvati, te ova dobrohotnost i osobito nagnuće ne izbije na javu, i ne pokaže se u djelima, i da je niko ne može opaziti ni vidjeti, jer da je to obično na veliku sablazan i smutnju: isto tako, kad oćutiš u sebi proti komu kaku nenaklonost i mržnju, moraš svom pomnjom nastojati, da je odmah ugušiš, e da ne uhvati korijena u tvom srcu; a osobito moraš nastojati, da ni pod koji način ne odaš izvana, da u tebi vlada ova nenaklonost ili napast; jer to može mnoge uvrijediti i dati povoda mnogim neugodnostima.

Ali ne samo imaš nastojati, da toga ne opaze drugi, nego ni onaj sam. Rastumačit ćemo to slijedećim primjerom. Kao što nekoji nastoje osobito nagnuće, što ga prema kome goje, od drugih sakriti, da izbjegnu ukoru i sablazni, što iz toga nastaje; ali dotičnome, prama kome goje ljubav, pokazuju to u mnogim stvarima, sad otvoreno sad potajno, što je vrlo zlo i pogubno; isto se tako nekoji čuvaju, da drugi ne opaze, kako su rasrgjeni na svog brata, da izbjegnu ukoru i sablazni, što može iz toga nastati; ali onome, koji ih je uvrijedio, pokazuju to u licu i ponašanju, povlačeći se od njih i ne postupajući s njima kao prije, i pokazujući se svakom prigodom strogima i ozbiljnima; i navlaš idu za tim, da dotični opazi, kako su uvrijegjeni, što im je ono učinio. To je takogjer vrlo zlo; jer je neka vrst osvete nad svojim bratom. Svega se toga imamo veoma čuvati.

Zato, kao što za vrijeme napasti svjetuju sveci, da iz straha od pogibli budemo oprezniji i brižljiviji, da nas napast ne svlada i ne zavede na grijeh; isto tako, kad oćutiš u sebi prema kome kaku nenaklonost ili zlovolju ili mržnju, moraš biti oprezniji i budniji, da te ne zavede ona nenaklonost ili mržnja, te ikojom riječju ili činom očituješ svoje ćućenje i napast, i tako uvrijediš svoga brata; dapače se tada moraš još više siliti, da mu činiš dobro, moleći Boga za nj i govoreći dobro o njem, i pomažući mu svakom prigodom prema savjetu Evangjelja i onome, što kaže sv. apostol Pavao: *«Ne daj se zlu nadvladati, nego nadvladaj zlo dobrom; jer ovo čineći žeravicu zgrnut ćeš na glavu njegovu. — Noli vinci a malo, sed vince in bono malum; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.»* (Rom. 12, 20, 21.)

Thom. a Kemp. in Vita Henrici Bruni c. 7. Pripovijeda Toma Kempenac o nekom svećeniku, sluzi Božjemu i svomu drugu u istom samostanu, kako je ovaj putujući radi nekog posla u drugi samostan sastao na putu njekog svjetovnjaka, s kojim se upustio u pouzdani razgovor, i počeo s njim govoriti o stvarima Božijim. Razgovarajući se tako, reče svjetovnjak, da će mu nešto otkriti, što mu se bješe prije dogodilo. Dugo naime vremena slušajući svetu Misu da nije mogao nigda vidjeti Presvetoga Sakramenta u rukama svećeničkim. Misleći, da je to zato, što je bio predaleko, i da ga nije mogao vidjeti radi slabine svojih očiju, približi se k oltaru i k svećeniku, koji je misio; ali uza sve to nije ništa vidio kao ni prije. To potraja više od godinu dana. Smeten i uznemiren i ne znajući tome uzroka, ugje u se i odluči, da će to saopćiti u Ispovijedi komu pobožnomu svećeniku. — Ovaj ga razborito ispita i nagje, da živi u neprijateljstvu sa svojim bližnjim radi neke mu nanesene nepravde, a koje nije htio nikako oprostiti. Uvidjevši pobožni ispovjednik zloću i tvrdoću njegova srca, prekoravaše ga i opominjaše, ujedno ga upozori na veliku pogibao, u kojoj se nalazio, pa dok od srca ne oprosti nepravde, da uzalud očekuje oproštenje svojih grijeha; i to da je uzrok, zašto nije mogao vidjeti Presvetoga Sakramenta. Čuvši on to, skruši se u svom srcu i poslušavši savjet pobožnoga ispovjednika, oprosti svome neprijatelju; dovrši Ispovijed, primi pokoru i odješenje, ugje u crkvu, slušaše svetu Misu i vidje bez ikake poteškoće Presveti Sakramenat. U svojoj zahvalnosti nije se mogao dosta nahvaliti Gospodinu za ovo dobročinstvo i za sve, što čudnovato djeluje u svojim stvorovima.

Petnaesto poglavlje.

O krivim sudovima. Tumači se, u čem sastoji njihova zloća i težina.

«A ti, zašto sudiš brata svojega? Ili ti zašto prezireš brata
Rom. 14, 10. *svojega? — Tu autem, quid iudicas fratrem tuum? Aut tu quare spernis fratrem tuum?»* Megju drugim napastima, s kojima obično gjavao, neprijatelj našega spasa, na nas navaljuje, jest jedna od najglavnijih, da nas zavodi, te krivo sudimo i sumnjičimo svoju braću, da nam tako skupa sa štovanjem i dobrim mnijenjem, što ga o njima imamo, uzme i ljubav ili barem učini, da ona u nama postane mlaka i ohladni. Zato moramo nastojati, da se sa svom pomnjom opiremo ovoj napasti i držimo je za veoma tešku, jer se tiče tako važne stvari, kao što je ljubav. Stoga nas opominje sv.
D. Aug lib. de amic. c. 24. Augustin: «Prije svega moramo se čuvati sumnjičenja, što je otrov prijateljstvu. *Prae omnibus cavenda est suspicio, quae est amicitiae venenum.»* Ako hoćeš da sačuvaš ljubav prema svojoj braći, valja ti se prije svega pomnjivo čuvati krivih sudova i sumnjičenja, jer
D. Bonaven. in stim. am. c. 10. oni su otrov ljubavi. A sv. Bonaventura kaže: «Potajna, ali najgora kuga, koja Boga tjera i uništuje bratsku ljubav *Occulta pestis, sed gravissima, quae Deum fugat, et fraternam lacerat caritatem.»*

Zloća i težina ove opačine sastoji u tom, da tko svoga bližnjega sam u sebi osumnjiči, prezire ga i ni za što ne drži, daje mu nisko i nečasno mjesto u svome srcu, i to iz lakih ili nikakih razloga, čime svoga brata vrijegja i nanosi mu nepravdu; a grijeh je taj to veći, što je osvada veća i razlozi nedostatniji. Težina ovoga grijeha lako će se uvidjeti, ako ga prispodobimo s drugim sličnim. Kad bi svoga brata pred kim drugim osumnjičio i ozloglasio, tako da bi ga ovaj prestao štovati i dobro misliti o njem, jasno je, da bi to bio smrtni grijeh.Istu mu uvredu i nepravdu nanosiš, kad mu bez uzroka i dovoljnih razloga uzmeš kod samoga sebe štovanje i dobro mnijenje, što si ga o njemu imao; jer je tvomu bratu isto toliko, da bude u cijeni kod tebe, kao kod drugoga. Iz toga će svatko lako uvidjeti, koliku time nepravdu i uvredu nanosi svome bližnjemu. Zar te ne bi vrijegjalo, kad bi te drugi držao za takova bez dovoljna razloga? A tako ti vrijegjaš i drugoga, kad o njem tako misliš. Sudi sam po sebi; jer to je mjera ljubavi i pravde prema bližnjemu.

Valja ovdje primijetiti, da je drugo biti napastovan od krivih sudova a drugo biti od njih pobijegjen. Kao što običavamo reći o drugim napastima, da je drugo imati nečiste napasti a drugo podleći im i privoljeti na njih; i kao što kažemo, da u prvom slučaju nije grijeh, ali u drugom da jest: isto tako ni ovdje nije grijeh, ako koga muče sumnjičave misli; akoprem bi bilo bolje, da bi tako ljubili i štovali svoju braću i tako poznavali svoje vlastite pogrješke, da nam ne bi palo ni na pamet gledati ili misliti na tugje pogrješke. U ostalom, kako kaže sv. Bernardo, nije grijeh, ako ćutiš napast, nego ako privoliš na nju i podlegneš joj. *Non nocet sensus, ubi non est consensus.* Čovjek je tada svladan od napasti krivog sugjenja, kad promišljeno na nju pristane i kad toga radi izgubi dobro mnijenje i štovanje, što ga je imao prema svom bratu, i drži ga za manjega, kao što kaže Apostol. U takom slučaju ne smije u Ispovjedi reći, da su mu dolazili na pamet krivi sudovi proti svomu bratu, nego da je privolio na njih i podlegao napasti. D. Bern. de interiori domo c. 19.

Uče bogoslovci, da se veoma moramo čuvati, te ne očitujemo kome drugome suda i sumnjičenja, što nam je došlo na pamet o našem bližnjemu, da to ne bude uzrokom, te drugi isto tako sudi i sumnjiči, ili se utvrdi u onom, što mu je možda već prije došlo na pamet; jer po naravi tako na zlo naginjemo, da prije vjerujemo zlo o bližnjemu, nego li dobro. Takogjer primjećuju, da ni u Ispovjedi ne smijemo kazati osobe, o kojoj nam se porodila sumnja, kao ni osobe, koja nas je ovim ili onim uvrijedila, da ne bi toga radi i ispovjednik što o njoj sumnjao ili je manje štovao. Toliku opreznost i pomnju zahtijevaju učitelji i sveci glede časti i dobrog mnijenja našega bližnjega: a ti mu hoćeš radi neznatnih i kakih god sumnja oteti čast i štovanje, što ga je uživao kod tebe i što ga može pravom od svih zahtijevati, dok mu njegova djela dostatno ne zasvjedoče protivno?

Osim nepravde i uvrede, koja se time nanaša bližnjemu, sadržava ova opačina u sebi još drugu zloću i veliku nepravdu proti Bogu; što je prisvajati si pravo i sud, koji jedino pripada Bogu, a to se protivi onome, što je rekao Krist naš Gospodin u Evangjelju: *«Nemojte suditi, i ne ćete biti sugjeni, nemojte osugjivati, i ne ćete* Luc. 6, 37.
biti osugjeni. — Nolite iudicare, et non iudicabimini; nolite condemnare, et non condemnabimini.» Sv. Augustin kaže, da Gospodin time D. Aug. de serm. Dom. in monte c. 28.
zabranjuje krive sudove, naime suditi nakanu srca ili druge nesigurne i tajne stvari, jer je Bog za se pridržao poznavanje svega toga; i zato nam zabranjuje, da se u to uplećemo. Sv. apostol Pavao tumači to još jasnije pišući Rimljanima: *«Tko si ti, koji su-* Rom. 14, 4.
diš tugjemu slugi? Gospodaru svomu stoji ili pada. — Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit.» Suditi je poglavaru: ovaj čovjek nije tvoj podložnik, gospodara ima, a to je Bog. Pusti, da ga On sudi; ne prisvajaj si prava Božjega. *«Zato nemojte suditi prije vremena, dokle Gospod ne dogje, koji će i iznijeti na vidjelo, što je sakriveno u tminama, i očitovati misli srdaca, i tada će biti hvala svakome od Boga. — Itaque nolite ante tempus iudicare,* 1. Cor. 4, 5.
quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo.» To je razlog, što ga navodi Apostol, da ne sudimo; jer to su stvari nesigurne i tajne, koje spadaju na sud Božji. I zato, ko hoće da o tom sudi, prisvaja si pravo i sud, što pripada jedinomu Bogu.

Pripovijeda se u životu Otaca o jednom od onih redovnika, da je radi nekih znakova, što ih je vidio i čuo, zlo sudio o drugom redovniku, i da je odmah čuo glas s neba, koji mu reče: «Ljudi si prisvojiše moj sud i umiješaše se u tugje pravo.» Ako mi to kažemo, a i sveci to kažu već za ono, što donjekle izgleda kao zlo; što će

istom biti s onima, koji po sebi dobre stvari tumače zlo i sude, da se čine sa zlom nakanom i iz obzira ljudskih? To znači još više prisvajati si pravo i sud Božji; jer takovi hoće da prodru takogjer u srca ljudska, te sude nakane i tajne misli, što pripada jedinomu Bogu Sv. apostol Jakob kaže: *«Postadoste suci zlih misli. — Facti estis iudices cogitationum iniquarum.» «Poput vračara i gatara sudi, što ne zna. — In siminilitudinem arioli, et coniectoris, aestimat, quod ignorat.»*

Jacob. 2, 4.
Prov. 23, 7.

Šesnaesto poglavlje.

Uzroci i korijeni krivih sudova, i sredstva proti njima.

Prvi korijen, iz koga obično nastaju krivi sudovi, jest onaj isti, koji je takogjer korijen svemu zlu i svim grijesima, naime oholost; ali je osobito korijen ovoga grijeha. Sv. Bonaventura primjećuje ovdje nešto znamenito, i kaže, da su ljudi, koji se drže za duhovne, obično više napastovani, nego drugi, da sude i pretresuju druge. Čini se, kao da oni hoće ispuniti ono, što je rekao sveti apostol Pavao u drugom smislu: *«Duhovni sve prosugjuje. — Spiritualis autem iudicat omnia.»* Čini im se, da vide u sebi darove Božje; pa mjesto da su toga radi ponizniji, uznose se tim i misle, da su nešta; pa obzirom na sebe malo drže do drugih, kad vide, da su manje sabrani a više zaokupljeni i rastreseni izvanjim stvarima. Otuda u njima onaj duh, koji hoće ispravljati tugji život, dok sama sebe zaboravlja.

D. Bonaven. in stimul. am. c. 10.
1. Cor. 2, 15.

Kažu sveci da je bezazlenost kćerka poniznosti; jer pravo ponizni ima oči otvorene, da gleda samo vlastite pogrješke, a zatvorene su mu za pogrješke svoga bližnjega. On u sebi nalazi uvijek toliko toga, da gleda i oplakuje, te mu se nigda ne uzdižu oči ni misao, da gleda tugje pogrješke. Zato kad bi tko pravo bio ponizan, daleko bi bio od ovih sudova. Stoga preporučuju sveci kao vrlo upješno sredstvo proti ovoj i mnogim drugim pogrješkama, to, da imamo otvorene oči samo za svoje pogrješke, *«da znam, što manjka meni — ut sciam, quid desit mihi»*, a zatvorene za pogrješke svojih bližnjih; i da ne budemo kao licumjerci, koje Krist kori u sv Evangjelju, što sve protivno čine: *«A zašto vidiš trun u oku brata svojega, a brvna u oku svojem ne vidiš? — Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?»* Jer to, što uvijek upiremo oči na svoje vlastite pogrješke, donosi sa sobom mnogo dobra i koristi; donosi poniznost i postigjenje, strah Božji i sabranost srca, veliki mir i pokoj; a nasuprot to, što gledamo na tugje pogrješke, donosi sa sobom mnogo zla i štete, kao oholost, krive sudove, srditost na svoga brata i preziranje, nemir savjesti, nerazboritu revnost i još drugo, što uznemiruje srce.

Psal. 38, 5.
Matth. 7, 3.

Opaziš li kad koju pogrješku na svom bližnjemu, tad se, kažu sveci, okoristi njom. Sv Bonaventura uči nas vrlo dobro, kako ćemo to činiti, i kaže: «Kad vidiš na svom bratu, što ti se ne dopada, prije nego ga sudiš, svrni svoje oči na sebe, i vidi, dali nije na tebi što ukora vrijedno; pa ako što takova nagješ, obrati sud proti samomu sebi, i odsudi sebe radi onoga, čega radi si htio osuditi drugoga, te reci s Prorokom: *«Ja sam, koji sam sagriješio; ja sam zlo učinio. — Ego sum, qui peccavi, ego inique egi.»* Ja sam zlotvor i bezbožnik, koji ne zaslužujem da poljubim tlo, kojim drugi stupa, a usugjujem se, da ga sudim? Pa što je ono, što vidim na svom bratu prema onom, što znam o samome sebi?

D. Bonav. in Reg. Novit. c. 12.
2. Reg. 24, 17.

Sveti nas Bernardo uči drugi vrlo dobar način, koga se imamo u tom držati: «Kad nješto na drugom opažiš, što se tebi ne dopada, vidi, dali nije to isto na tebi, pa iščupaj. *Cum vides aliquid, quod tibi displicet; vide, si hoc est in te, et abscinde.* Ako pak opaziš na svom bratu nješto, što ti se dopada, gledaj, dali je to na tebi, pa drži; a ako nije, nastoj da stečeš. *Si vero vides aliquid, quod tibi placet, vide, si hoc est in te, et tene; et si non est, assume.»* Tako ćemo iz svega crpsti korist.

D. Bernard. in form. honestae vitae, in documento ibi addito.

Sv. Toma navodi još druge korijene ovim sudovima. On kaže, da običavaju katkada nastati iz toga, što tko ima pokvareno srce, te po onom, što je on učinio ili bi učinio, sudi druge, kao što kaže Mudrac: *«Lugjak i kad ide putem, budući da je sam lud, drži sve za lude. — Sed et in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos aestimat.»* Imamo za to lijepu poslovicu: «Tat misli, da su svi tati kao on.» Kao što se onome, koji gleda kroz plavo staklo, sve čini plavo, a gleda li kroz crveno, sve čini crveno; isto se tako zlu i nesavršenu sve čini zlo i sve tumači zlo, jer sve gleda kroz staklo iste vrsti. Jer sve čini na onaj način, u one svrhe i iz obzira ljudskih, misli, da i drugi tako čine. Ovima dobro pristaju riječi sv. Pavla: *«U čem sudiš drugoga, sam sebe osugjuješ; jer ono isto činiš, što sudiš. — In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas; eadem enim agis, quae iudicas.»* Onaj, koji je dobar i krepostan, tumači uvijek sve na bolje, akoprem ima nekojih znakova, uslijed kojih izgleda što dvojbeno; a tumačiti na zlo nije dobar znak. Sveti Dorotej kaže: «Tko je dobra sustava i ima dobar želudac, preobraća i zlu hranu u dobre sokove; a nasuprot, koji je zla sustava i nema dobra želuca, preobraća i dobru hranu u zle sokove. Isto tako onaj, koji je dobar i krepostan, sve preobraća u dobro i tumači dobro. Ali onaj, koji nije krepostan, preobraća sve u zao sok tumačeći zlo.»

D. Thom. 2. 2. q. 60. ar. 3.
Eccle. 10, 3.
Rom. 2, 1.
D. Doroth. doctr. 26.

Pridodaju sveci još više. Kad bi ono, što se vidi, bilo očito grijeh, akoprem nije grijeh držati za zlo, što je u istinu zlo, pokazao bi se ipak kreposnim i savršenim, koji bi svoga bližnjega po mogućnosti nastojao ispričati. Sv. Bernardo kaže: «Ispričaj nakanu, ako ne možeš djela. Misli, da je krivo neznanje, nepromišljenost, slučaj ili naglost. *Excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum.»* Kad bi ljubili bližnjega kao same sebe i smatrali ga za drugoga ja, jer je prijatelj drugi ja, ne bi nam nigda manjkalo razloga ni načina, da ga ispričamo. Oh, kako

D. Bernard. sermon. 40. in Cant.

znade čovjek dobro ispričati sama sebe, kako se braniti, kako umanjiti i ublažiti svoje pogrješke! Tako bi činili sa svojim bližnjim, kad bi ga ljubili kao same sebe.

A kad je pogrješka tako očita i tako velika, da se ne može ispričati, tad misli, kaže sv. Bernardo, da je bila vrlo pogibeljna prigoda i da je žestoka napast napala tvog brata, pa pomisli u svom srcu: Kad bi ona napast navalila na mene tako žestoko kao na njega, i kad bi gjavao napasnik imao toliku moć, da kuša mene, kao što je imao, da kuša njega, što bi bilo od mene? Čitamo o
L. 5. c. 6. Vitae s. Ign. našem sv. Ocu Ignaciju, da bi, kad je bilo djelo tako očevidno zlo, te se nije moglo nikako ispričati ni pokriti, ustegao svoj sud i pozvao se
1. Cor. 4, 5. na sv. Pismo te rekao: «*Nemojte prije vremena suditi* — *Nolite*
1. Reg. 16, 7. *ante tempus iudicare;*» i na onu riječ Gospodnju Samuelu: «Sam
Rom. 24, 4 Bog je, koji gleda na srca;» pak na one riječi sv. Pavla: «Gospodinu svome svaki stoji ili pada.»

D. Thom. ubi supra. Još na drugi i to vrlo glavni korijen upozoruje sv. Toma. On kaže, da vrlo često i obično nastaju krivi sudovi iz kake nenaklonosti, zavisti ili natjecanja s onim, koga sudi. To ga naime čini vrlo sklonim; da drži njegove stvari za zle i radi neznatnih ih znakova zlo tumači, jer svatko lako vjeruje, što želi. *Quia unusquisque faciliter credit, quod appetit.* To se jasno vidi iz protivnoga; jer kad tko koga veoma ljubi, tad mu se sve na njemu vrlo dopada i nije mu ni na kraj pameti, da tumači što zlo, akoprem nije sve najbolje, dapače to
1. Cor. 13, 5. ispričava i umanjuje. «*Ljubav ne misli zlo.* — *Caritas non cogitat malum.*» Ah, kako drukčije vidiš istu pogrješku i s istim znakovima na onome, koga ljubiš, i na onome, koji ti nije po ćudi!

Svagdanje nas iskustvo uči, da ti ono, što ovaj čini, nije po ćudi; a drugi će činiti možda još gore, pa te ne će uvrijediti niti ćeš toga na njem opaziti. Vrlo dobro kaže o tom Mudrac: «*Mržnja*
Prov. 10, 12. *zameće svagje, a ljubav prikriva sve prijestupe.* — *Odium suscitat rixas, et universa delicta operit caritas.*» Ljubav čini, da se ne vide pogrješke. Zato je sugjenje manjak ljubavi. Odatle dolazi, da nam više puta i ono nije po ćudi, što nije ni pogrješka na našem bratu, kao što je njegovo ponašanje, njegov govor, njegov način postupanja a katkada i sama krepost. Iz toga slijedi, da ljubav isto tako veoma pomaže prostodušnost, kao što prostodušnost puno doprinosi tome, da se uzdrži megjusobna ljubav. Ove si dvije kreposti pružaju ruku kao dobre sestrice.

Od velike će nam pomoći takogjer biti u tom, da pomnjivo promatramo lukavost i zlobu gjavla, koji nam hoće katkada radi stvarčica, koje nijesu ni pogrješke ili su samo tako lake pogrješke, bez kojih ne mogu ljudi nikada biti, ugrabiti štovanje a dosljedno i ljubav prema našoj braći; jer u ovom životu nema čovjeka, koji ne bi imao pogrješaka i lakih grijeha. «*Ako rečemo, da grijeha ne-*
1. Joan. 1, 8. *mamo, sami sebe varamo, i istine nema u nama.* — *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.*» A Mudrac kaže: «*Sedam puta pada pravednik.* —
Prov. 24, 16. *Septies cadet iustus.*» On hoće time reći, da pada često, i zato ne prestaje biti pravednik. Ako dakle tko ne prestaje biti pravednik niti išta gubi od milosti Božje, nije pravo da izgubi tvoju; jer prava

ljubav nije pribodena iglama niti se osniva na iverju kao svjetska prijateljstva, koja prestaju uslijed kake god malenkosti i možda samo zato, što se nijesi poklonio prijatelju.

Prava se ljubav osniva na Bogu, koji se ne može promijeniti. Stoga se ugledajmo u onu srdačnu ljubav Boga, koji nam neprestano dobro hoće i ljubi nas, akoprem smo u istinu puni pogrješaka, nesavršenostî i lakih grijeha, i koji zato ne umanjuje ni za vlakno svoje ljubavi. Bog trpi na meni toliko pogrješaka i nesavršenosti, a ja ne mogu podnijeti ni jedne malene pogrješke svoga brata, a da se odmah ne uvrijedim, ne rasrdim, ogorčim i ozlovoljim na njega. Time pokazuješ, da tvoja ljubav nije prava ni radi Boga, jer kad bi to bila, tada te ne bi uvrijedilo ni ozlovoljilo ono, što Boga ne vrijegja. Što ne vrijegja našega Gospodara i Gospodina, ne smije vrijegjati ni njegove sluge i robove. On je dijete Božje, žarko i srdačno ljubljen od Boga ako ga dakle Bog ljubi i štuje, pravo je, da ga i ti ljubiš i štuješ. «*Predragi, ako je tako Bog ljubio nas, i mi moramo jedan drugoga ljubiti.* — *Carissimi, si sic Deus dilexit* 1. Ioan. 4, 11.
nos, et nos debemus alterutrum diligere.»

Navest ćemo ovdje još ono, što uči sv. Grgur i uopće sveci. D. Gregor. l. 34. mor. c. 15. et in pastorali p. 4. insin., et 3. l. Dialog. c. 24.
On kaže, da Gospodin Bog katkada onima, kojima daje velike milosti, uskraćuje nekoje manje i pušta im u svojoj dubokoj i tajnoj mudrosti i promislu nekoje pogrješke i nesavršenosti, da se, videći, kako se uza svu svoju želju i nastojanje ne mogu nikako ostaviti kake pogrješke i zle navike, što je imaju, i kako uza sve svoje tolike odluke ipak griješe, uvijek ponizuju i srame, i uvide, kako će manje biti po sebi za veće stvari, kad nijesu ni za manje. Tako može tko s jedne strane biti vrlo krepostan i savršen, i biti svetac, a ipak s druge strane imati još nekoje pogrješke i nesavršenosti, koje mu je Bog ostavio za njegovu vjažbu, i da se tako uza sve svoje darove uzdrži u poniznosti.

Iz toga dakle možemo za sebe zaključiti, da ne smijemo nikoga suditi ni omalovaživati radi takovih pogrješaka; niti se ti smiješ stoga uzdizati i drugom pretpostavljati, što misliš, da nemaš onih pogrješaka. Sjećaj se one rečenice sv. Grgura, da onaj može biti s onim pogrješkama savršen, a ti bez njih možeš biti nesavršen; pa ćeš tako s jedne strane sačuvati u sebi poniznost a s druge strane štovanje i ljubav prema svom bratu, i ne ćeš ga toga radi suditi ni omalovaživati.

Sedamnaesto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

U životu se Otaca pripovijeda o Opatu Izaku, da je, došavši nekoga dana iz samoće, gdje je živio, u družbu redovnikâ, osudio

jednoga, držeći ga vrijedna kazni, jer je opazio na njem nekoje znakove slabe kreposti. Kad se poslije povratio u svoju ćeliju, nagje pred vratima angjela, koji mu je branio ulaz. Sveti ga Opat upita za uzrok. Angjeo odgovori, da ga je Gospodin poslao, te mu kaže: kamo želi ili zapovijeda, da se baci onaj redovnik, koga je on već sudio i odsudio. Sad spozna Opat svoju krivnju i umoli Gospodina za oproštenje. Angjeo mu reče, da mu je Gospodin zasada oprostio, ali u buduće neka se veoma čuva, da koga sudi i odsugjuje, prije nego li mu Gospodin sudi, koji je sudac svih.

D. Greg. l. dial. c. 6. Sv. Grgur pripovijeda o Kasiju, biskupu Narnijenskom, velikom slugi Božjemu, da je bio od naravi vrlo crven i zažaren u licu. Kad ga vidje Totila, kralj Gotski, mišljaše, da je to od toga, što pije mnogo vina. Ali se Gospodin odmah zauze za čast svoga sluge, dopustivši, da gjavao najednom unigje u njegova slugu, koji mu je nosio mač, i da ga muči pred kraljem i svom vojskom. Odnesoše opsjednutoga k svecu. Ovaj se nad njim pomoli, napravi znak Križa i odmah ga oslobodi od gjavla. Sad promijeni kralj svoje mnijenje i odsele ga veoma štovaše.

Pripovijeda se u životu Otaca, da su bila dva vrlo sveta i bratskom ljubavlju združena redovnika, kojima je Gospodin bio iskazao milost, da je jedan u drugome vidio po nekom vidljivom znaku milost Božju; ali kakav je to znak bio, ne spominje se. Izigje jedan od njih rano u petak iz svoje ćelije, pa vidi jednog redovnika gdje jede. Čim ga vidje, ne pitajući dalje, kaka je nužda ili uzrok, da tako rano jede, reče mu: «Zašto jedeš tako rano, pa k tome još u petak?» Držao je, da je onaj u tom pogriješio. Kad se povratio u ćeliju, vrlo se ražalosti redovnik, koji je s njim živio, jer nije vidio na njem običnoga znaka milosti Božje; i reče mu: «Brate, što si učinio, otkako si otišao?» Ovaj mu odgovori, da ne zna, da bi učinio kako zlo. Tad mu drug odvrati: «Možda si rekao kaku ispraznu riječ?» Ovaj se odmah sjeti onoga, što bijaše rekao i sudio o drugom redovniku. Pripovijedi mu, što se dogodilo, i obadvojica pošćahu dvije sedmice za pokoru onoga grijeha. Iza toga vidje onaj opet na njemu obični znak.

1. p. l. 6. c. 9. hist. Ord. Min. et refert etiam Marc. Mar. U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda o čudnovatom vigjenju, što ga je pokazao Gospodin bratu Leonu, jednom od drugova sv. Franje. Ovaj vidje veliki broj Manje Braće, gdje idu u procesiji vrlo sjajni i krasni. Megju njima opazi jednoga osobito sjajna, iz čijih očiju odsijevahu traci sjajniji od trakova sunčanih, i bijahu tako svijetli i krasni, da mu nije mogao gledati u lice. Sv. brat Leo upita, tko je onaj brat s tako svijetlim i sjanim očima. I dobi odgovor, da je to brat Bernardo od Kvintavale, prvi drug sv. Franje, i zato da ima oči tako svijetle i sjajne, jer je uvijek tumačio sve dobro, štogod je vidio na drugima, i sve držao za bolje od sebe. Kad bi vidio siromahe u dronjke zamotane, govorio bi: «Ovi bolje obdržavaju siromaštvo nego ti.» O njima je sudio, kao da su dragovoljno obećali i htjeli ono siromaštvo. A kad bi vidio bogataše i lijepo odjevene, govoraše sav zastigjen: «Ovi možda nose pod ovim odijelom kostrijet i tajno kazne svoje tijelo, a izvana tako izgledaju, da izbjegnu taštoj slavi, i tako su možda bolji

od tebe.» I radi ove priprostoće očiju podijelio mu je Gospodin onu osobitu slavu u njima. Tako moramo i mi činiti. Sv. Dorotej kaže: kad ugješ u tugju ćeliju pa vidiš sve u neredu, ili brata zanemarena, reci u svom srcu: «Oh, stretna li i blažena brata, koji je sav zaduben u Boga, i tako ne pazi na ove stvari! A kad ga vidiš uregjena i lijepo opravljena, reci: Taka mu je i duša.»

U istim se ljetopisima pripovijeda, kako je sv. Franjo propovijedajući po Italiji naišao na putu na nekog čovjeka siromašna i vrlo bolesna, kojega od srca sažaljujući, poče sa svojim drugom ganutljivo govoriti o njegovoj bolesti i siromaštvu. Na to će drug: «Brate, istina je, da ovaj izgleda veoma siromašan, ali će možda željama biti bogatiji od svih, što god ih je na zemlji.» Sveti ga Franjo odmah vrlo oštro ukori radi ovih riječi i kriva suda, i reče: «Brate, ako hoćeš ostati moj drug, moraš činiti pokoru, što ću ti je naložiti za ovaj grijeh proti tvomu bližnjemu.» Brat prizna svoju pogrješku i izjavi u velikoj poniznosti, da je pripravan na svaku pokoru. Sad mu sv. Otac Franjo zapovjedi, da se svuče i gol se baci k nogama onog siromaha, da mu prizna grijeh, što ga je počinio, ogovorajući ga; moli ga za oproštenje i zaprosi, da moli za nj Gospodina. Drug izvrši odmah posve tačno pokoru, što mu bi naložena. *Chron. c. 38.*

O istom se sv. Franji pripovijeda, da je, budući neko vrijeme slijep radi bolesti očiju, što si je bijaše navukao mnogim i neprestanim suzama, pošao da potraži brata Bernarda, e se utješi razgovarajući se s njime o Bogu; jer je ovaj imao osobitu milost da se razgovara o Bogu, i zato provedoše mnogo puta cijelu noć u razgovoru o duhovnim stvarima i o nebu. Kad je došao do ćelije, koja bijaše zaklonjena u gori, bijaše baš brat Bernardo zanesen u molitvi. U blizini ćelije zovne ga svetac, govoreći: «Brate Bernarde, dogji da govoriš s ovim slijepcem.» Ali kako je bio sav zaduben u Boga, nije čuo ništa, niti je odgovorio svecu. Nakon malo vremena opet će ga zvati: «Brate Bernarde, dogji da utješiš ovog siromašnog slijepca.» Budući da brat Bernardo nije odgovarao, obrnu se sveti Franjo vrlo žalostan i mrmljajući u sebi, što mu brat Bernardo, više puta zvan, nije htio odgovoriti. Tad se svetac tužeći putem i žalosteći malko odijeli od svoga druga i dade se na molitvu, da mu Bog razjasni, zašto mu brat Bernardo nije odgovorio. I odmah ču odgovor od Boga, koji ga ukori i reče mu: «Zašto se uznemiruješ bijedni čovječe? Ili je možda pravo, da čovjek ostavi Boga radi stvora? Brat Bernardo bijaše kod mene, kad si ga zvao, a ne kod sebe; zato nije mogao doći k tebi niti ti što odgovoriti, jer te nije čuo. *Ibid. c. 75.*

Odmah se povrati sveti Otac k bratu Bernardu, što je brže mogao, da se optuži i primi od njega pokoru za onu misao. Našavši ga upravo gdje se diže od molitve, baci se k njegovim nogama, prizna mu svoju krivnju i pripovjedi, kako ga je Gospodin ukorio. Sad zapovjedi bratu Bernardu pod posluh, da izvrši na njem za pokoru ono, što će mu naložiti. Brat se Bernardo bojeći, da mu svetac ne će naložiti što osobita na svoje poniženje, kako je to običavao činiti, da bude prezren i kažnjen, navede nekoje razloge,

da se ispriča, i reče: «Pripravan sam, Oče, da činim, što mi zapovijedaš, ako mi obećaš, da ćeš i ti činiti ono, što ću ti ja reći.» Time se sv. Otac zadovolji, jer je radije htio slušati, nego li zapovijedati. Tad reče svetac: «Pod sveti posluh nalažem ti, da mi za kazan moje preuzetnosti sad, kad se povalim na zemlju, staneš jednom nogom na vrat a drugom na usta, i tako tri puta prijegješ preko mene, gazeći mi vrat i usta, i govoriš riječi, što ih zaslužujem: Leži ovdje na zemlji, prostače, sine Petra Bernardona! Odakle ti tolika oholost, kad si tako bijedan i nevoljan!

Čuvši to brat Bernardo, oklijevaše to učiniti; ali radi posluha i da ne uvrijjedi svetog Oca, učini to sa što većim počitanjem. Zatim reče sv. Franjo: «Sad zapovijedaj ti, što hoćeš, pod sveti posluh.» Brat Bernardo na to: «Pod sveti ti posluh nalažem, da me, kad god se nas dvojica sastanemo, vrlo oštro koriš radi mojih pogrješaka.» To je bila za sv. Franju velika muka, jer ga je veoma štovao radi njegove svetosti; i od tog vremena nije dugo bilo sveca kod brata Bernarda, e mu se ne pruži prigoda, da kori tako svetu dušu. Ali kad bi išao k njemu, da ga vidi ili čuje o Bogu govoriti, brzo bi izmakao.

Sur. in Vita s. abb. Arsenii, mense Julii.

Surije pripovijeda, kako je jednoć došao svećenik obližnje crkve k svetomu Opatu Arseniju, da ga u njegovoj bolesti pohodi. Nagje ga gdje leži na sagu a pod glavom mu jastuk. Bijaše došao sa svećenikom i jedan stari redovnik. Kad je ovaj vidio Arsenija u tom položaju, poče se sablažnjivati; jer je mislio, da je to previše udobno za čovjeka, koga su držali za tolikog sveca, ne znajući, tko je bio prije Arsenije. Megjutim svećenik, koji bijaše razborit, povuče starca malo na stranu, pa će ga zapitati: «Molim te, oče, da mi kažeš, kako si živio, prije nego si postao redovnik?» Ovaj odgovori, da je bio vrlo siromašan i da nije imao pokućstva ni imutka. Na to će mu odvratiti svećenik: «Znaj dakle, da je Arsenije, prije nego je postao redovnik, živio vrlo udobno i bio vrlo ugledan muž, odgojitelj dvaju carevića, i čija je kuća bila puna zlata. Pa ovaj je čovjek ostavio sve to i došao u ovo siromaštvo, i tako se ponizio. Sad vidi, dali je kako čudo i što veliko, ako čovjek, koji je živio u tolikom obilju, ima sad u starosti i bolesti samo jedan sag i jastuk?» Čuvši to starac, zastidi se i zašuti.

Cass. l. 5. de institut. renunciat. c. 30.

Pripovijeda Kasijan o Opatu Maketu, kako je raspravljajući i podučavajući, da ne smijemo nikoga suditi, kazivao o sebi, da je osobito u tri stvari sudio redovnike. Prvo je sudio neke redovnike, što su si čirove, koji su im se bili napravili u ustima i zadavali im puno boli, dali liječiti i prorezati, da ih se oslobode. To je on držao za pogrješku i neumrtvenost. Drugo je sudio, kad bi nekoji iz kake nužde malo popustili od strogog života i služili se pokrivalom iz kozje dlake, da na njem otpočinu ili se njim pokriju, da je to previše udobno i proti strogosti, što je moraju obdržavati redovnici. Treće, kad bi svjetovnjaci dolazili i iz pobožnosti molili redovnike, da im dadu blagoslovljena ulja, a ovi ga blagoslivljali i davali, držao je to za veliku preuzetnost i da time hoće pokazati, da su sveci. I prizna sam, kako ga je Bog za kazan ovih grješnih sudova pustio da pade u sve ovo troje, i kako je ono isto učinio, što je na dru-

gome osudio. Njemu se takogjer napraviše u ustima čirovi, pa prisiljen od velikog bola i muke, što su mu je prouzrokovali, i ponukan od svojih poglavara, dade se liječiti i prorezati ih. Istom bolešću prisiljen služio se spomenutim pokrivalom; a pošto su na nj silno navaljivali i dosagjivali mu svjetovnjaci, davao im je i on blagoslovljeno ulje. I zaključi, potičući sve svojim primjerom, da se boje i sa svom pomnjom čuvaju ove opačine, veleći, da će u ono isto pasti, u čem budu druge sudili, kao što se njemu dogodilo.

Anast. abb. Sina, in sua hist.

Pripovijeda Anastazije, Opat samostana na brdu Sinaju, koji se iskazao na šestom sveopćem Saboru, da je bio u njegovu samostanu redovnik, koji nije toliko obdržavao zajedničkih vježbâ, naime kora, postovâ, niti se bičevao ni drugo radio, i zato ga nijesu držali za tako dobra redovnika. Dogje ura njegove smrti, i nagjoše ga vrlo vesela. Anastazije ga toga radi ukori, govoreći: «Kako se redovnik, koji je tako mlako živio, može smijati i u ovaj čas biti tako veseo?» Redovnik odgovori: «Ne čudi se, Oče, jer mi je Gospodin poslao angjela, koji mi je rekao, da ću se spasti. Na meni će se naime ispuniti Njegove riječi: *«Nemojte suditi, i ne ćete biti sugjeni. Oprostite, i oprostit će vam se! — Nolite iudicare, et non iudicabimini. Dimittite, et dimittemini.»* Akoprem je istina, da nijesam tako tačno vršio zajedničkih vježba, koje radi svoje mlakosti, koje radi slaba mi zdravlja; ali sam podnosio, što su me zlostavljali, i opraštao im od srca, i nijesam ih sudio, nego sam nasuprot ispričavao, što su mi činili ili govorili; zato sam tako veseo.» *Luc. 6. 37.*

Osamnaesto poglavlje.

O drugim vrstima sloge i prijateljstava, koja nijesu dobra.

D. Basil. in Constit. mon. c. 30.

Dosada smo govorili o dobroj i duhovnoj slozi i ljubavi. Sad ćemo govoriti o tri vrsti sloge i ljubavi, koja nije dobra ni duhovna, nego zla i pogubna. Sv. Bazilije kaže u samostanskim ustanovama, da dobri redovnici moraju jedan s drugim živjeti u velikoj slozi i ljubavi; ali tako, da ne bude posebnih prijateljstava ni naklonosti, kojima se dvojica ili trojica megju sobom združe; jer to ne bi bila ljubav, nego razdor i buna, makar izgledala takova prijateljstva dobra i sveta. A na drugom mjestu govori o tom više napose: «Ako se koji nagje, za koga bi se činilo, da iz kojeg mu drago uzroka ljubi većom ljubavlju redovnika, bio to brat, ili rogjak, ili tko drugi, valja ga kazniti kao povrijeditelja zajedničke ljubavi. *Quod si quis inventus fuerit, qui maiori quadam animi propensione Monachum, fratrem, vel propinquum, vel alium quemvis, quavis de causa, videatur diligere; hunc castigare oportebit ut uniurium publicae caritatis.»* Razlog tome, kako se naime time nanosi nepravda zajednici, novodi ovdje i još *Idem serm. 1. de institut. Monach.*

bolje u slijedećem govoru, gdje kaže: «Jer koji ljubi koga drugoga više, nego ostale, pokazuje time jasno, da ne ljubi drugih savršeno, jer ih ne ljubi toliko koliko onoga. *Qui enim unum aliquem magis, quam caeteros, diligit; is, quod non perfecte caeteros diligat, de seipo indicium est.* Tako on time vrijegja druge i nanosi nepravdu cijeloj zajednici. Ako je uvrijediti već jednog jedinog toliko zlo, te Gospodin kaže,
Zach. 2, 8. da je to isto toliko, koliko dotaknuti se zjenice oka Njegova; koliko istom mora da je zlo uvrijediti čitavu zajednicu, i to takovu zajednicu?

Zato veoma preporučuje na istom mjestu sv. Bazilije redovnicima, da nipošto ne ljube više jednoga nego li drugoga, niti opće pouzdanije s jednim nego li s drugim, da tako nikomu ne učine krivice
2. Cor. 9, 3. niti dadu povoda, da se uvrijedi: *Nemini dantes ullam offensionem,* nego da uopće sve jednako ljube, nasljedujući u tome dobrotu i
Matth. 5, 45. ljubav Boga, «*koji daje, da sunce Njegovo ishodi nad dobrima i zlima, i da dažđi nad pravednima i nepravednima. — Qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos.*»

Ova su posebna prijateljstva u Redu, kaže svetac, leglo zavisti i sumnjičenja, mržnje i neprijateljstva, dapače uzrok razdorima, sastancima i strankama, što je kuga za Red. Jer tu otkriva jedan svoje napasti, drugi svoje sudove, ovaj svoje tužbe, onaj druge tajne stvari, koje bi se morale zašutjeti. Tu se ogovara i pretesa ovaj i onaj, a katkada i poglavar. Tu prelaze pogrješke jednoga na drugoga, tako da je svaki u malo dana zaražen pogrješkama drugoga. Napokon su ova prijateljstva uzrokom, da se krše mnoga Pravila i čini mnogo toga, što ne smije biti, za volju prijatelja, kako to svi dobro znaju, koji se u to upuštaju.

D. Basil. serm. 2. de instit. Monach.

Sv. Efrem, raspravljajući o ovim prijajeljstvima i ovom pouzdanom općenju, kaže, da je to na vrlo veliku štetu duši. *Familiaritates ac colloquia eiusmodi haud exiguum detrimentum pariunt animae.* Zato ih moramo izbjegavati i veoma ih se čuvati. Uvijek se moramo držati ovog načela: da ovdje u Redu ne smije biti posebnih prijatelja, koji bi svojim pouzdanim općenjem i posebnostima vrijegjali druge. Naše prijateljstvo ima biti duhovno, ne osnovano na tijelu i krvi, na pouzdanom općenju, i na drugim razlozima i obzirina ljudskim, nego na Gospodinu Bogu našemu, koji sve obuhvata. I zato moramo sve jednako ljubiti kao djecu Božju i braću Kristovu. Ne dopustimo nikako, da nam srce zarobi koji stvor doli sam Bog.

S. Ephrem. tom. 31. pag. 51.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda o svetom mužu bratu Ivanu iz Luke, da se veoma ugibao pouzdanom općenju. Jedan brat, koji ga je ljubio i želio se okoristiti njegovim drugovanjem, potuži se jedanput kod njega i reče: «Zašto se tako ugibaš i toli hladno općiš s onima, koji te ljube?» Na to će mu sluga Božji: «Za vaše dobro to činim; jer što se više sjedinim s Bogom, to ću više koristiti onima, koji mi hoće dobro. A ova me vaša nježna prijateljstva ponješto udaljuju od Boga, i zato vama i meni škode».

3. p. l. 5. c. 49. Hist. Ord. Min.

Devetnaesto poglavlje.

O drugoj vrsti prijateljstva i sloge, koja nije dobra.

Ima druga vrst posebnih prijateljstava, koja su različita od prijašnjih; jer imaju drugu svrhu, ali nijesu manje škodljiva zajednici, slozi i bratskoj ljubavi, nego još više; kad tko naime želi da se uzvisi i postane važan, i da ga štuju i cijene, pa se združi i sjedini s onima, za koje misli, da će mu moći u tom pomoći. Kasijan kaže: «Kao što velike tjelesne bolesti nastaju malo po malo, isto tako nastaju malo po malo duhovne bolesti i velika duševna zla.» *Cass. coll. 7. Abb. Theod.*

Pokazat ćemo dakle sada, kako ova bolest nastaje u duši, i ujedno ćemo govoriti, kako se obično pokvari i propadne gjak redovnik. Izagje ti jedan iz novaštva, gdje je s milošću Božjom lijepo napredovao. On veoma štuje i ljubi duhovne stvari, kako i treba da bude. Dogje sad u kolegij; i tu s revnošću u naukama počinje popuštati u duhovnim vježbama, ili ih djelomice propuštajući, ili ih vršeći iz navade i uljudnosti, a da ne crpe ploda iz njih, što je jedno te isto. Tako ide dalje, pa kako s jedne strane već ponestaje duhovnog oružja, jer ne obavlja svojih duhovnih vježba kako treba, a s druge strane znanost nadima i uznosi; počinje malo po malo veoma cijeniti i štovati ono, što se odnosi na um i talenat, a malo držati do kreposti i poniznosti.

To su vrata, kroz koja obično ulazi i počinje svaki nered i zlo za gjake; i zato moramo veoma nastojati, da se od toga očuvamo. Oni sve manje počinju cijeniti i štovati krepost, poniznost, mrtvenje i sve, što spada na njihov duhovni napredak, a nasuprot sve većma cijeniti i štovati znanost i učenost, jer misle, da će se tako promaknuti, odlikovati i doći do štovanja i časti; i zato počinju svraćati svoj pogled na to, i žele, da ih drže za velike umove i talente. Zato žele, da im dobro ispanu dokazi i zaključci, i na sav mah idu za tim i traže prigode, da se istaknu i pokažu, a možda druge potisnu i zapostave sebi, da ih ne preteku. Oni idu još dalje, i nastoje da dogju u milost magistra i konzultora, i svih onih, za koje misle, da će im moći pomoći i preporučiti ih poglavarima. Sa svima ovima sklapaju prijateljstvo, sve zato, da se promaknu i dogju do važnosti, štovanja i časti, i da ih podupiru u njihovim namjerama.

To je nešto za Red najpogubnije i najškodljivije a slozi najprotivnije. Ili kako se veće zlo može ušuljati u Red od častohleplja i želje za odlikovanjem? I kaka se veća kuga može ušuljati u Družbu, nego li ovako govoriti: «Čovjek se mora brinuti za sebe i treba tugje pomoći, inače će ostati zaboravljen i zapostavljen, i nitko ne će na nj paziti; tako se i ovdje promiče?» Bog nas očuvao od tako zla govora, i ne dao, da se nagje takav, koji bi počeo sijati ovaj otrov u srcu nedužnoga, i onoga, koji bijaše vrlo daleko od toga, i otvorio mu oči na njegovu propast. To je sasvim u

protuslovlju s onim, što ispovijeda Družba. Kaže naš sveti Otac u *10. p. Const. §. 2. et reg. 16. Summarii.* desetom dijelu Ustanovâ: «Svi u Družbi neka nastoje oko pravih i savršenih kreposti i oko duhovnih stvari, i neka ih cijene više nego li znanost i druge naravne i ljudske darove.» To je ono, što štuje i cijeni Družba. Zato neka vas ne prevari stara zmija svojom lukavošću i otrovom, uvjeravajući vas, da ćete, ako prekršite zapovijedi svojih poglavara i jedete od zabranjenog voća, «*biti kao bogovi*
Gen. 3. 5. — *Eritis sicut dii.*» Ne daj se prevariti, da ćeš tako doći do ugleda, časti i štovanja; jer ona po svom običaju laže. Tako će te drugi samo prezirati. Ali ako budeš stupao putem kreposti, sve više cijenio duhovne stvari i ono, što se tiče tvog napretka, veoma ćeš napredovati, i Gospodin će te uzdignuti u jednom i drugom: podijelit će ti krepost, koju želiš, a ujedno čast i štovanje; štovat će te i častiti Bog i ljudi.

Za dokaz toga navest ćemo povjest iz treće knjige Kraljeva.
3. Reg. 3, 10. 11, 12. Pripovijeda sv. Pismo, da je Bog rekao Salomonu, da moli, što hoće, i dat će mu. Salamun svrne svoje oči na mudrost i zaprosi je od Boga. I kaže sv. Pismo: «*I bi milo Gospodu, što je Salamun to zaiskao. I reče Gospod Salamunu: Jer si to iskao, a nijesi molio mnoge dane, ni bogatstvo, ili duše svojih neprijatelja; nego si iskao mudrost, da možeš suditi; evo učinio sam ti po riječima tvojim, i dajem ti srce mudro i razumno, tako da niti je prije tebe bio iko, niti će poslije tebe biti, koji bi ti bio sličan. — Plucuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiuscemodi rem, et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, et non petiisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum; sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens, et intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.*» I još više, a to je baš za našu svrhu; Bogu se tako dopade Salomonova molba, da mu nije dao samo mudrost, koju je molio, i to u tako obilnoj mjeri, kako smo rekli, nego i ono, što nije prosio. «*Ali i ono, što nijesi iskao, dajem ti, naime bogatstvo i slavu, tako da nije bilo slična*
Ibid. 13. *tebi megj svima kraljevima prijašnjih dana. — Sed et haec, quae non postulasti, dedi tibi, divitias scilicet et gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus.*» Tako će dakle Bog i s tobom učiniti, ako se odlučiš da odabereš i svrneš oči na pravu mudrost, koja sastoji u pravim i istinskim krepostima. Dat će ti krepost, koju želiš, i na koju svraćaš oči, jer to je Bogu veoma milo; a dat će ti ujedno čast i štovanje, akoprem na to ne svraćaš očiju: jedno i drugo će ti Bog dati.

Luc. 14, 11. Pa vidimo iz iskustva, da takove štuje i cijeni Bog i ljudi, jer sam Bog kaže, da će se onaj uzvisiti, koji se ponizi; i što se više poniziš i dadeš na krepost, to ćeš biti više uzvišen i štovan; a što ćeš više bježati od časti i štovanja, to će ono više bježati za tobom, kao što sjena ide za onim, koji od nje bježi. A nasuprot oni, koji su častohlepni, i koji poput kamaleonâ sišu zrak, da se napuhnu i izgledaju veliki, što više teže za čašću, to ona više od njih bježi; jer čime se misle uzvisiti, time se snize; a čime misle steći čast i štovanje, time stiču prezir; jer ih drugi drže za

oholice, nemirnjake i smutljivce Reda. I zato ne preostaje drugo, nego da se izbace van kao škodljivi i gnjili udovi, da druge ne zaraze.

Da se povratimo na svoj predmet, kažem: Kao što u Redu moramo biti vrlo daleko od častohleplja i želje za odlikovanjem; isto tako moramo biti vrlo daleko i od toga, da sklapamo takova prijateljstva, koja idu za tim. Ne smijemo ni uz koga prianjati, niti smije ovdje vrijediti ono: «*Ja sam Pavlov, a ja Apolov, ja* *1. Cor, 1. 12.*
pak Petrov. — Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollo; ego vero Cephae.» Ja nijesam ni ovoga ni onoga, nego svog poglavara; s njim imam biti sjedinjen, a ni s kim drugim napose. Ne trebamo u Družbi zastitnikâ ni pomoćnikâ, niti nam se treba kome ulagivati i laskati, jer nijesmo ovamo došli, da se natječemo za časnije službe, nego jedino, da nastojimo oko svog spasa.

Budi dobar redovnik i nastoj ozbiljno oko onoga, za što si stupio u Red, pa ne ćeš trebati nikoga doli Boga. Takav uživa mir i pokoj u Redu, a drugi ga nigda nemaju, kako to sami iz iskustva znaju i priznavaju. Sram bi moralo biti redovnika, da ga drže za čovjeka, koji traži takove zaštitnike i gleda im u volju unići, a drugima se možda opet ulaguje, da ga podupiru i pomažu; jer time bi pokazivao veliku nesavršenost i slaboću. Kuća, koju valja podupirati, slaba je i samo što ne padne. Drvo, koje treba podupirati kolcima, nježno je, slabo ili nije još uhvatilo dubokog korijena. Tako si i ti, ako tražiš zaštitnikâ i pomoćnikâ, nježan i slabo uhvatio korijen u kreposti i u Redu.

I zato naš Otac General Klaudije Akvaviva osobito upozoruje *Claud. Aquaviva in instruct. Scholast. §. 3.* na to gjake, i kaže, da se nipošto ne smije dopustiti, da se pridružuju starim ocima i drže ih za zaštitnike. A i same stare oce opominje, da se čuvaju takog zaštićivanja; a mnogo više da se čuvaju želje, da im se drugi pridružuju i pomoću njihovom dogju do važnosti, niti im se smiju nugjati, da im pomažu, ako bi ih u čem trebali, a još više, da si tko drži za čast i ugled, što se oko njega kupe, i boli ga, ako toga nema, misleći, da je to odatle, što ga ne štuju i ne cijene; pa makar se dogodilo, da ga drugi drže za preoštra i preozbiljna. Time pokazuje samo, da je dobar redovnik; jer to je Red a ono ne, nego nešto svjetovno i zemaljsko. Ako se tko toga radi na tebe tuži, to je zato, što si krepostan i kao dobar redovnik vrlo daleko od tako svjetskog ponašanja i tako protivna Redu. Dao Bog, da nigda nema o nama druge tužbe, doli ove!

Dvadeseto poglavlje.

O trećoj vrsti sloge i druženja, koje je vrlo pogubno za Red.

Još gora je i protivnija slozi i bratskoj ljubavi od prijašnjih treća vrst druženjâ i posebnih prijateljstava; kad se naime nekolicina složi i sjedini megju sobom, da promijeni uredbu Reda i ono, što je u njem sveto ustanovljeno i odregjeno. Sv. Bernardo tumači vrlo dobro u tu svrhu ono mjesto iz Pjesme nad pjesmama: «*Sinovi matere moje podigoše se proti meni.* — *Filii matris meae pugnaverunt contra me.*» Tu se tuži zaručnica u ime Crkve na ono, što je pretrpjela od svojih sinova. Nije to zato, kaže on, što se ne sjeća, koliko je pretrpjela od poganâ, Židova i tiranâ, nego se tuži osobito na ono, što je najviše boli i od čega se, kako ona misli, moramo brižljivije čuvati, naime zla nutarnjeg i domaćeg. *Sed profecto id expressius plangit, quod et sentit differentius, quodque vigilantius nobis cavendum existimat, malum utique intestinum, atque domesticum.* Ona se osobito tuži na ono, što joj najviše probada dušu, naime na borbu, koju joj prouzrokuju kućni i nutarnji neprijatelji, što je mnogo gore i pogubnije nego li sve, čim joj mogu nauditi izvanjski neprijatelji.

Cant. 1, 6.

D. Bernard. serm. 29. in eundem locum.

To isto možemo primijeniti na Red, koji je glavni ud Crkve, i ide istim koracima, kojima je ona išla. «*Sinovi matere moje podigoše se proti meni.*» Moji vlastiti sinovi, koje sam odgojila, izučila i s tolikim svojim troškom i trudom učinila učenim muževima, podigoše se proti meni; i ono isto oružje, kojim sam ih oboružala, da se bore proti svijetu i predobivaju za Boga duše, obratiše proti meni i s njim vojuju proti svojoj vlastitoj majci. Vidi, dali se može podnijeti ovaj bol! Ali akoprem je velik, ne smijemo se čuditi takovu progonstvu, jer ga je i sv. Franjo doživio u svom Redu. Pa i Crkva katolička još za života svetih apostola prepati ovo progonstvo od svojih vlastitih sinova, koji se podigoše proti njoj sa zabludama i krivojerstvima, koja izmisliše.

Udovi slijede svoju glavu, Krista, koji je išao istim ovim putem mukâ i progonstava, jer se time odabranici sve više čiste kao zlato u taoniku. Zato reče sv. Pavao: «*Treba i krivovjerstava, da se očituju megju vama, koji su stalni.* — *Oportet et haereses esse, ut et, qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.*» I Krist, naš Gospodin, kaže: «*Potrebno je, da dogju sablazni; ali teško onome čovjeku, po kom dolazi sablazan!* — *Necesse est, ut veniant scandala; verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit!*» Sablaznî mora biti u Crkvi a sablaznî mora biti i u Redu. Tomu ne možemo izbjeći, jer smo ljudi. Ali jao onome, koji je uzrok takovoj sablazni! Bolje bi mu bilo, da se nije ni rodio.

1. Cor. 11, 19.

Matth. 18, 7.

Slavni sv. Bazilije govori vrlo ozbiljno i strogo proti takom druženju. «Ako se pojedinci odijele i rastave od ostalih i tvore u družbi družbu, pogubno je i grijesno tako sprijateljenje. *Si aliqui a reliquis sua sponte abscissi, disiunctique, in coetu coetum efficiant; vitiosa huiusmodi amicitiae conciliatio est.* To je buna i razdor, i znak, da su opaki oni, koji se tako druže. *Seditio est, et divisio, et eorum, qui sic coeunt, improbitatis indicium.*» Veliko zlo pripravljaju Redu oni, koji hoće promijeniti i oslabiti njegove ustanove i prvobitnu uredbu, pa činili to pod ne znam kakom izlikom dobra i popravka. Zato sv. Bazilije kaže, da se takovi opomenu i ukore najprije napose i potajno, a zatim pred drugima, kako naregjuje sv. Evangjelje. A ako ni to ne koristi, «*neka ti budu kao poganin i carinik.* — *Sit tibi sicut ethnicus, et publicanus.*» Takova drži za izopćena i odijeli ga od drugih kao bolesnika s priljepčivom i kužnom bolešću, da ne okuži i druge. A i naš sv. Otac nalaže u Ustanovama, da se tako s ovakovima postupa. A to se slaže s onim, što za takove kaže sveti apostol Pavao: «*O da bi odsječeni bili oni, koji vas smućuju!* — *Utinam et abscindantur, qui vos conturbant.*» Valja odrezati gnjili ud, da se ne razbole i drugi.

D. Basil. in Constit. mon. c. 30.

Matth. 18, 17.

P. 2. Constit. c. 2. D. et p. 8. c. 1. §. 5.

Gal. 5, 12.

Jasno se vidi, kako je to veliko zlo i kako pogubno za Red. Jer čim se ono samo pomoli, pokazuje već svoj otrov, i zato nam se ne treba mučiti, da to još bolje ocrnimo. Ali jer je to po sebi tako važno, govorit ćemo o tom i navest ćemo razlog, koji će biti dostatan, da ne samo zamrzimo na tako veliko zlo, nego ga se i strašimo, i sve to većma se učvrstimo u svom zvanju.

Red nije iznašašće ljudsko nego Božje; i zato se ono, što je ustanovljeno, da se uzdrži i umnoži Red, ne smije smatrati kao iznašašće ljudsko, ni kao da bi to bila osnova čovjeka pojedinca, nego kao osnova i iznašašće Božje. Kao što je Gospodin sv. Franju pozvao i odabrao za utemeljitelja njegova Reda, sv. Dominika za utemeljitelja njegova, a našega sv. Oca Ignacija za utemeljitelja naše Družbe, i druge za utemeljitelje drugih Redova, tako im je dao i očitovao sredstva i posebni način života, koji je najbolje odgovarao dobrobiti i napretku njihova Reda, a koji oni sami po sebi nikako nijesu mogli izmisliti; «*jer su djela Božja savršena.* — *Quia Dei perfecta sunt opera.*» Kad ne bi to bilo, tada bi djelo Božje bilo manjkavo i nesavršeno.

Deut. 32, 4.

Pa tako se jasno vidi u životu našeg svetoga Oca iz jednog odgovora, što ga je dao, u suglasju s onim oca Dijega Lajnesa, da je Gospodin Bog naš, kao početnik i izvor ovoga Reda, najbitnije stvari, koje su kao temelj i živci našega Reda, otkrio i nadahnuo našem svetom Ocu Ignaciju, koga je odabrao za glavu i glavno orugje za utemeljenje ovoga Reda. A to se može takogjer vidjeti iz načina, kojeg se, kako se tu kaže, držao, kad je sastavljao i pisao Ustanove, i koliko ga je molitve i suza stajala svaka riječ, koju nam je napisanu ostavio. Tako čitamo, da je, te odluči, dali je dobro ili nije, da crkve naših kuća zavjetovanikâ imadu kakav dohodak za svoju gradnju, što nije baš bitna stvar našega Reda, govorio četrdeset dana uzastopce sv. Misu i dao se s većim žarom na molitvu nego obično. Iz toga se vidi, koliko je puta Bogu predložio Ustanove i s Njime se o njima posavjetovao, i koliko mu je svijetla podijelio Gospodin, da odabere i odluči ono, što je najmilije Njegovu Božanskom Veličanstvu. Ali da ne izgleda, da govorimo iz svoje glave i da sami sebe hvalimo; akoprem je rečeni razlog dovoljan

Lib. 5. c. 1. Vit. s. Ign.

Lib. 4. c. 2. Vit. s. Ign.

dokaz za to, imamo drugo svjedočanstvo jače od ovoga, i bit će dobro, da ga navedemo; jer je puno do toga, da budemo dobro učvršćeni u ovom načelu.

In hist. Min. p. l. l. 1. c. 7. U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda, da se svetac povukao sa dva druga u goru Cainerio blizu Rieti-a, da sastavi i napiše svoju Regulu, pa je tada predloži svetomu Ocu Papi, da je Bullom apostolskom potvrdi, jer tada nije još bila Bullom potvrgjena nego samo riječju, *vivae vocis oraculo*, Inocencija Trećega. Tu je na ovoj gori postio četrdeset dana o kruhu i vodi i ustrajao dan i noć u neprestanoj molitvi, i sastavio Regulu, kako mu ju je Gospodin nadahnuo i otkrio. Tako se to pripovijeda, a tako i bijaše, kako ćemo odmah vidjeti. On uze sa sobom napisanu Regulu s gore i preda je u pohranu bratu Iliji, koji bijaše njegov generalni Vikar, čovjek po svjetsku razborit i učen. Kad je ovaj vidio, da je osnovana na većem preziru samoga sebe, na većoj poniznosti i siromaštvu, nego li je on to držao za shodno, pusti je neka se izgubi, da se ne potvrdi ova nego druga, koja bi bila više po njegovoj ćudi. Sveti se Otac Franjo, koji je više htio slijediti volju Božansku nego li ljudsku, ne brinući se za mnijenje mudracâ ovoga svijeta, povrati u goru, da posti opet četrdeset dana, e da uz post i molitvu upozna volju Božju i sastavi drugu Regulu.

Brat Ilija saznavši za to nastojaše to zapriječiti. Sakupi nekoje ministre i nekoliko učene svoje braće, i reče im, kako sv. Otac Franjo hoće sastaviti Regulu tako strogu, da ju je nemoguće obdržavati. Oni zahtijevahu, da on sam, kao generalni Vikar, pogje k sv. Franji i kaže mu u ime svih, da se ne će obvezati na ovu Regulu. Brat se Ilija ne usudi sam poći s ovom porukom, nego reče, da će s njima ići. Svi skupa otidoše u goru, gdje je sveti Otac molio u samotnoj ćeliji Kad su bili blizu nje, pozove brat Ilija svetoga Franju. Svetac ga prepozna i izigje iz ćelije. Kad vidje s njim toliku braću, upita ga: «Što hoće ova braća?» Brat će Ilija na to: «To su ministri, koji su čuli, da sastavljaš novu Regulu, pa bojeći se, da ne će biti prestroga, kažu, da se ne će na nju obvezati, i da je činiš za se a ne za njih.»

Čuvši to svetac, pokleknu na zemlju, podigne oči prema nebu i reče: «Gospodine, nijesam li Ti rekao, da mi ne će vjerovati?» I odmah dogje glas s neba, koji reče: «Franjo! ništa nije tvoga u Reguli. Sve, što je u njoj, od Mene je; i zato hoću, da se Regula obdržava *doslovce, doslovce, doslovce, bez tumačenja, bez tumačenja, bez tumačenja.* Ja znam, koliko može ljudska slaboća i koliko joj hoću pomoći. Oni, koji je ne će obdržavati, neka izagju iz Reda i puste, da je drugi obdržavaju.» Sad se obrati sv. Franjo k ministrima i reče im: «Jeste li čuli? Jeste li čuli? Jeste li čuli? Hoćete li, da to čujete još jedanput?» — Tada brat Ilija i ministri, tresući se od straha i postigjeni, spoznaše svoju krivnju i povratiše se, a da ne rekoše više ni riječi. Sveti se Patrijarka povrati da sastavi Regulu sasvim sličnu onoj, koju mu bijaše Gospodin prvi puta objavio.

Kad je Regulu sastavio, odnese je u Rim svetomu Ocu Papi, Honoriju Trećemu. Papa je čitaše i govoraše o njenoj strogosti i siromaštvu, koje mu se činilo preoštro i vrlo teško obdržavati. Sv. Franjo odgovori: «Sveti Oče, ja nijesam ni jedne jedine riječi postavio po svom mnijenju i sudu u ovu Regulu, nego ju je sam Gospodin naš Isus Krist sastavio, koji jedini vrlo dobro znade sve ono, što je nužno i korisno za spas dušâ, za dobrobit braće i uzdržanje ovoga Njegova Reda, a kojemu je sva budućnost Crkve i ovoga Reda poznata i kao pred očima; i zato ne smijem i ne mogu ništa promijeniti.» Tada Papa potaknut Božanskim nadahnućem izdade apostolsku Bullu, što počinje riječima: *Ad perpetuam rei memoriam*, kojom potvrdi Regulu. Na taj način običava Bog nadahnjivati utemeljiteljima Redova Regulu i uredbu; a na isti ju je način nadahnuo i našem svetom Ocu Ignaciju.

Za to imamo još vjerodostojnije svjedočanstvo od prijašnjega, naime apostolske Bulle potpisane i zapečaćene, koje to isto potvrgjuju. Blage uspomene Papa Grgur Trinaesti govori u Bulli ili odredbi, koja počinje: *Ascendente Domino*, i u drugoj, koju je izdao prije, a počinje *Quanto fructuosius*, najprije o stvarima našega Reda a osobito o onima, za koje se čini, da su poteške, i za koje bijaše čuo, da su nekojima u Družbi i izvan nje na putu, pa tada izjavi i reče doslovce ovako: *Quapropter Societatis corpus in sua membra, ordinem, et gradus idem Ignatius, divino instinctu, ita duxit disponendum.* Sam je Ignacije po Božanskom nadahnuću ovako uredio članove, red i stepene ovoga tijela Družbe. Može li se to jasnije kazati?

Pretpostavivši to, povratimo se na predmet pa govorimo o onima, koji hoće sklapati posebna prijateljstva, da promijene uredbu Reda i što je ustanovio njegov Utemeljitelj. Ne misliš li, da je velika oholost, kad tko toliko drži do sebe, do svog suda i mnijenja, da se usugjuje reći: «Nije dobar ovaj put, koji nam je sv. Otac Ignacije pokazao u Ustanovama; bolje će biti da pogjemo putem, kojim ja mislim?» Može li biti veće ludosti i mahnitosti?

Kako je to velika ludost, vidjet će se po drugoj sličnoj, jer se jedno drugim najbolje tumači. Jedno od najvećih zala i grijeha, što ih ima u Crkvi Božjoj, jest krivovjerstvo. Ne raspravljam sada, dali može biti većeg grijeha od ovoga; jer je jasno, da je očita mržnja na Boga veći grijeh. Ali takovih grijeha ne ima uopće ovdje na zemlji, nego u paklu. Zato kažem, da je megju grijesima, što ih obično čine ljudi, najveći krivovjerstvo, jer se njime čovjek odjeljuje od Crkve. I to s punim pravom. Jer osim što ono ruši temelj svemu Zakonu kršćanskomu, što je Vjera, i osim drugih razloga, zar nije najveća i skrajnja oholost, kad se tko tako pouzdaje u samoga sebe i tako oslanja na svoj vlastiti sud, da vjeruje i drži za istinitije ono, što se njemu svigja i dopada, nego li ono, što je rimo-katolička Crkva odredila, da se vjeruje, i što je potvrdilo toliko Saborâ, gdje se sakupiše iz cijeloga svijeta najslavniji muževi koliko učenošću toliko svetošću, i što je napokon posvjedočilo krvlju toliko hiljada Mučenika, koji su umrli za ovu Vjeru, pak što su potvrdila tolika nebrojena čudesa, koja su se dogodila za njenu potvrdu? Ili ako drugi kaže: Ja radije vjerujem onome, što sam ove noći sanjao ili što mi kaže Martin Luter, čovjek zao i opak, odmetnik, besramnik i svetogrdni priležnik? Ima li veće oholosti i ludosti od ove? Može li biti veće sljepoće i mahnitosti?

A tako postupaju i rade oni, o kojima govorimo. Oni pretpostavljaju svoj sud i svoje mnijenje sudu onoga, koga je Gospodin Bog naš odabrao za glavu i Utemeljitelja Reda, i misle, da je bolji put, koji se njima snio ili ga oni iznašli, nego li onaj, koji je Gospodin Bog naš nadahnuo i objavio onome, koga je On sam htio odabrati za glavno orugje, da utemelji Družbu. To je oholost i preuzetnost Luciferova. Što? Zar je Bog našemu svetom Ocu Ignaciju, koga je odabrao za glavu i utemeljitelja, htio sakriti put, koji vodi k dobrobiti Reda, a otkriti ga tebi? Zar to nije dosta, e da uvidiš, da je to prijevara i opsjena gjavla, koji se hoće tobom poslužiti kao sredstvom i orugjem, da zavojšti na Družbu, na koju on toliko mrzi, i da naruši mir i slogu Reda, kao što se poslužio i onim krivovjercem, da naruši mir Crkve? Ah, ta ja hoću samo, da se preustroji Red! Varaš se! Ovom krivom i lažnom izlikom zasljepljuje te gjavao, ovaj otac laži; jer to ne bi značilo preustrojiti Družbu, nego je htjeti razoriti i uništiti.

Znaj, da to nije pretjeravanje, nego gola golcata istina. Jer preustrojiti Red znači nastojati, da se, kad je spao i popustio u svojoj prvobitnoj uredbi, povrati k svojim prijašnjim načelima i da se obdržava Regula i red, što ga je ostavio njegov prvobitni utemeljitelj. To je dobro i sveto. A to su učinili i mnogi Redovi želeći, da se uzdrže u svojoj prvobitnoj uredbi i Reguli. Ali mijenjati uredbu i prvobitni put, što nam ga je naš prvi Utemeljitelj, nadahnut od Boga, pokazao, i htjeti uvesti drugi put različit od ovoga, to ne znači preustrojiti Red, nego ga htjeti razoriti i uništiti, i osnovati drugi Red različit, po tvojoj osnovi i načinu, i po tvojem ukusu, kao što je htio učiniti brat Ilija u Redu sv. Franje. Taj duh nije od Boga, nego od gjavla.

Kad se na svetom Tridentinskom Saboru raspravljalo o preustrojenju Redova i izdalo se u tu svrhu više spasonosnih odluka, predloži naš otac General Diego Lainez (čit. Lajnes) onim ocima ovo: «Sveti oci! Čini se, da se ove odluke o preustrojenju ne protežu na našu Družbu Isusovu, jer ona je sada Red nov, različit od drugih Redova, i kao takav ima svoj poseban način življenja, potvrgjen od Apostolske Stolice; a po dobroti Gospodnjoj nijesmo se još udaljili od svoje prvobitne uredbe i Regule. I zato, kad bi se ove odluke protezale na Družbu, tada to ne bi značilo preustrojiti je nego uništiti.» Dopade se svetome Saboru ovaj razlog; i odgovori na to, kako čitamo u dvadeset i petoj sjednici: «Ovime sveti Sabor ne namjerava da što zabrani ili nova uvede u Red Družbe Isusove, da tako ne bi mogao služiti Bogu i njegovoj Crkvi prema svojoj uredbi, potvrgjenoj od svete Apostolske Stolice. I zato ne ćemo, da se ove odluke o preustrojenju protežu na nj. *Per haec tamen sancta Synodus non intendit aliquid innovare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis Iesu, iuxta pium eorum Institutum a Sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, et eius Ecclesiae inservire possit.*» Sveti Tridentinski Sabor ne će i ne usugjuje se ništa promijeniti od uredbe i načina života, što ga je Gospodin dao Družbi po našem svetom Ocu Ignaciju, a koji je potvrdila Apostolska Stolica, nego ga dapače odobrava i potvrgjuje; a ti ga hoćeš promijeniti i preinačiti iz neznam kakih obzira i razloga ljudskih, što ti padaju na pamet!

Conc. Triden. sess. 25. decr. de reform. reg. c. 16.

Drukčije je štovao, cijenio i častio naš Red i njegova Utemeljitelja onaj Kardinal, o kom se pripovijeda nešto u životu našeg svetog Oca, što vrlo ovamo pristaje. Tu se pripovijeda, da je Kardinal od Svetoga Križa, Marcel Cervino, potonji Papa Marcel Drugi, malo prije nego je uzvišen na papinsku stolicu, imao veliku raspru s ocem doktorom Olave, glasovitim bogoslovcem naše Družbe, o onoj Ustanovi našega Reda, uslijed koje ne može nijedan član primiti nikako dostojanstvo izvan Družbe, ako ga na to ne prisili posluhom onaj, koji mu to može zapovjediti pod grijeh. Toga pak ne može zapovjediti ni sâm General, ako ne po nalogu i zapovijedi Papinoj; a taj poseban zavjet polažu svi zavjetovanici. Govoraše Kardinal, da bi Družba bila na veću službu Crkvi Božjoj, kad bi joj davala dobre Biskupe, nego što joj daje dobre propovjednike i ispovjednike, i da bi plod bio to veći, koliko više može učiniti dobar Biskup od siromašna klerika. I navede za to puno razloga, na koje mu odgovoraše otac Olave, uvjeravajući ga, da Družba ne može biti na veću službu svetoj Crkvi, nego da se uzdrži u svojoj čistoći i niskoći, e joj tako uzmogne služiti dulje vremena i s većom sigurnošću. Kad je Kardinal uza sve to ostao pri svom mnijenju, jer je držao svoje razloge za bolje, reče mu Dr. Olave: «Ako ovi razlozi nijesu dosta, da osvjedoče Vašu Uzoritost, te promijeni svoje mnijenje, nama je dosta ugled našega svetog Oca Ignacija. On je tako mislio, i zato držimo, da je tako bolje.» Na to reče Kardinal: «Sad se predajem, i kažem, da imate pravo. Jer uzmimo, da ja imam pravo, kako mi se čini, ipak više vrijedi u ovom slučaju ugled svetog Oca Ignacija, nego li svi razlozi svijeta. Pa to kaže i sam razum. Jer budući da ga je Gospodin Bog naš odabrao, da osnuje u Njegovoj Crkvi Red kao vaš i raširi ga po čitavom svijetu na toliku korist duša, i da s njime ravna i upravlja s takovim duhom i mudrošću, kako vidimo, da je to činio i čini, zato moramo i vjerovati, a čini se, da drukčije i ne može biti, nego da mu je sam Bog objavio i otkrio način, kako da Mu ovaj Red služi i uzdrži se i nadalje.

Lib. 3. c. 15. Vit. P. N. Ign. 10. p. Const. §. 6.

Koliko dakle više razloga imamo mi, koji smo redovnici i imamo biti sinovi posluha, da podložimo i pokorimo svoj sud, čim vidimo, da je što Pravilo i Ustanova Družbe i naregjeno od onoga, koga nam je Gospodin Bog naš dao za glavu i utemeljitelja, a osobito kad znamo, da su to sve poslije odobrile i potvrdile tolike Pape, što ih je odonda dosada bilo, pa i sveti Sabor Tridentinski; i da nam je Gospodin ovim putem iskazao milost, kad se toliko služio Družbom i učinio toliko ploda po njoj za sedamdeset i više godina? Kad je tome tako, tko će se usuditi ili komu će pasti na pamet, da promijeni njene ustanove i način življenja? «*Ne prekoračuj starih megja, koje su postavili oci tvoji*, kaže Mudrac. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.*» *Prov. 22, 28.*

I zato Njegova Svetost Grgur XIII., da stane na put sličnoj preuzetnosti i smjelosti, nalaže u Bulli ili odredbi, koja počinje: *Ascendente Domino*, pošto je iznova odobrio i potvrdio uredbu i način življenja Družbe, a napose ono, što je njekima moglo biti na putu, krepošću svetoga posluha, pod kazan izopćenja *latae sententiae* i ne-

Greg. XIII. in Bulla Ascendente Dom. an. 1584. sub die 24. Maii.

sposobnosti za koju mu drago službu ili nadarbinu, *ipso facto*, bez ikakog daljneg tumačenja, da se nitko, bio on kojeg mu drago staleža, časti i dostojanstva, nipošto ne usudi udarati na uredbu ili Ustanove Družbe i prigovarati im, ni upravno ni neupravno, ni pod izlikom, da raspravlja ili sazna istinu. Ako se pak o tom porodi kaka sumnja, hoće, da se o tom popita za savjet Sveta Stolica ili vrhovni glavar Družbe, ili osobe, kojima on za to dade punomoć; inače da se nitko drugi ne smije u to miješati.

To je isto još opširnije i strože izrekao njegov nasljednik, Grgur XIV. u drugoj odredbi, koja počinje: *Ecclesiae Catholicae.* «Promišljajući, kaže on, da bi bilo na nemalu štetu za stegu redovničku i duhovnu savršenost, te na veliku smetnju i škodu čitavoga Reda, kad bi se ono, što su sveto ustanovili Utemeljitelji a što je više puta poprimio i potvrdio sam Red u svojim generalnim skupštinama, a još više, što je ustanovila i potvrdila sveta Apostolska Stolica, ne samo promijenilo, nego pod ikakom izlikom preinačilo ili na to navalilo; nalažemo, obnavljajući naredbu Grgura XIII., našega pretšasnika i sve kazni u njoj sadržane, krepošću svetoga posluha svim osobama, bilo kojeg mu drago staleža ili službe, crkvenim, svjetovnim ili redovničkim, pa makar bile iz iste Družbe, pod kazan izopćenja *latae sententiae* i nesposobnosti za ikoju službu ili čast, i lišenja glasa aktivnoga i pasivnoga, pod koje kazni potpadaju *ipso facto* bez daljneg tumačenja, a od čega ih može odriješiti sveta Apostolska Stolica; da se nitko ne usudi ni na što udarati ili prigovarati čemu, što se tiče uredbe ili Ustanova Družbe ni upravno ni neupravno, ni pod izlikom većega dobra ili revnosti ili iz kog mu drago drugog razloga.» I pridodaje još nešto osobito i bitno, naime da nitko ne smije nikome drugome predložiti, bilo usmeno ili pismeno, da se što onome, što smo rekli, pridoda ili da se što u tom ispusti ili promijeni, osim neposredno svetom Ocu Papi, ili posredno po njegovu Nunciju, ili Apostolskom Legatu, ili pak vrhovnom poglavaru Družbe ili generalnoj skupštini.

Greg. XIV. in Bulla Ecclesiae ann. 1591. sub. die 27. Junii.

A sadanji naš sveti Otac Papa Pavao V. spominje u Bulli, koju je izdao godine 1606., gdje potvrgjuje uredbu i povlastice Družbe, osobito ove dvije odredbe Grgura XIII. i Grgura XIV., te ih potvrgjuje i odobrava nanovo. Iz toga se vidi, kako je to utvrgjeno, kad odsada nitko ne može proti tome što poduzeti, a da ne upadne u najveće kazni i veće izopćenje *ipso facto*, pripadao on sad Družbi ili ne, bio redovnik, svećenik ili svjetovnjak, i kojeg mu drago staleža, časti ili službe, ili dostojanstva. Zaključimo dakle s onim riječima, s kojima zaključuje sv. apostol Pavao pišući Korinćanima: «*U ostalom, braćo, radujte se, budite savršeni, hrabrite jedan drugoga, jednako mislite, mir imajte, i Bog mira i ljubavi bit će s vama. — De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum.*» Veselimo se, oci i braćo moja, i radujmo se, što nas je Gospodin pozvao u Red tako svet i koji ispovijeda toliku savršenost, pa težimo sve više za ovom savršenošću, i za tim, da se uzdržimo u velikom miru i slozi! Potičimo i bodrimo jedan drugoga na ovu slogu! Tada će Gospodin, koji je početnik i izvor mira i ljubavi, biti vazda s nama.

2. Cor. 13, 11.

Peta rasprava.

O molitvi.

Prvo poglavlje.

O vrijednosti i uzvišenosti molitve.

Slavni apostol i evangjelista sv. Ivan tumači lijepo u petom i osmom poglavlju Otkrivenja vrijednost i uzvišenost molitve, kad kaže: «Stajaše angjeo pred oltarom i imaše u ruci svojoj zlatnu kadionicu, i bi mu dano mnogo tamjana, što bijahu molitve svetaca, da ih prikaže na zlatnom oltaru, koji bijaše pred prijestoljem Božjim; i uzagje dim tamjana iz ruke angjelove pred Boga.» Sv. Zlatousnik, raspravljajući o tom, kaže: «Iz toga vidiš, kako je uzvišena i dragocjena molitva, kad nju samu prispodablja sv. Pismo s kadom, što bijaše smjesa tamjana i drugih miomirisâ. Jer kao što dobro smiješan i zgotovljen kâd veoma razblažuje svojim mirisom; isto je tako molitva, obavljena kako treba, vrlo ugodna i mila Bogu, te razveseljuje i razblažuje angjele i sve one gragjane nebeske. Zato kaže sv. Ivan, da imaju u svojim rukama neke posudice, pune čudnovatih mirisâ, što su molitve svetaca, kojima, da po ljudsku govorimo, neprestano približavaju svoj najčišći njuh, da se razblažuju ovim preugodnim mirisom. «*Imajući svaki od njih zlatne čaše pune mirisâ, što su molitve svetaca. — Habentes singuli phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum.*» Sv. Augustin, raspravljajući o molitvi, kaže: «Što je izvrsnije od molitve? što korisnije za naš život? Što duši slagje? Što u čitavoj našoj Vjeri uzvišenije? *Quid est oratione praeclarius? Quid vitae nostrae utilius? Quid animo dulcius? Quid in tota nostra Religione sublimius?*» To isto kaže sv. Grgur Nisenski: «Ništa od svega, što se u ovom životu časti i cijeni, nije nad molitvom. *Nihil ex his, quae per hanc vitam coluntur, et in pretio sunt, orationi praestat.*» Sv. Bernardo kaže: Akoprem je sigurno, da su angjeli uvijek uz sluge Božje na nevidljiv način, da ih oslobogjavaju od prijevarâ i zasjedâ neprijateljevih, i da pobugjuju u njima želju, da služe Bogu s većom revnošću: nu osobito su nam ovi angjeoski duhovi prisutni, kad se bavimo molitvom.»

Apoc. 5. et 8.

D. Chrysost. homil. 13. sup. Matth. in Opere imperfecto.

Guil. Paris. in sua reth. divina c. 4.

Apoc. 5, 8.

D. August. tract. de Miser. tom. 10.

D. Gregor. Niss. de orat. Dom.

D. Bern. serm. 7. sup. Cant. et ep. 78. ad Suggerium abb. sancti Dionis.

Kao dokaz za to navodi više mjesta iz sv. Pisma, koja o tom govore: »*Pred licem angjelâ pjevat ću ti.* — *In conspectu angelorum psallam tibi.*« «*Naprijed igjahu knezovi združeni s pjevačima usred djevojaka s timpanima.* — *Praevenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuvencularum tympanistriarum.*» Pod knezovima razumijeva angjele, koji se združuju s onima, koji mole. Tako reče angjeo i Tobiji: «Kad si molio sa suzama, ja prikazivah tvoju molitvu Bogu.» Čim molitva izagje iz usta onoga, koji moli, odmah je angjeli prisutni nose i prikazuju Bogu. To isto kaže sv. Hilarije: «Angjeli su na čelu molitvama vjernikâ, i danomice ih Bogu prikazuju. *Angeli praesunt fidelium orationibus, et eas quotidie Deo offerunt.*» Kad molimo, okružuju nas angjeli i usred angjelâ smo, i činimo, što angjeli čine; vježbamo se u onom, što ćemo činiti po svu vječnost u nebu, hvaleći i blagosljivljajući Gospodina. Zato nas angjeli tada osobito miluju i ljube, kao svoje drugove sadašnje i buduće, koji će zauzeti stolice njihovih drugova, što padoše.

Psal. 137, 1. *Psal. 67, 26.* *Tob. 12, 12.* *D. Hil. Can. 18. in Matth.*

Sv. Ivan Zlatousti, raspravljajući o uzvišenosti molitve i hoteći je uzveličati, kaže, da je najveća odlika, što može o njoj reći, to, da svaki, koji moli, opći i razgovara se s Bogom. Promisli, kolika ti je u dio pala sreća, kolika slava podijeljena, što se možeš u molitvi razgovarati s Bogom, govoriti s Kristom, željeti, što hoćeš, iskati, što želiš! *Considera, quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Christo miscere colloquia, optare quod velis, quod desideras postulare.*» Nema jezika, kaže on, koji je kadar izreći, koliko je časno i uzvišeno općiti s Bogom, i koliko je korisno to za nas. Jer ako se kod onih, koji običavaju ovdje na zemlji općiti s ljudima pametnima i mudrima, u kratko vrijeme opaža znatan plod, i vidi, da su napredovali u mudrosti i znanosti, i ako se onih, koji opće s dobrima, prima krepost i dobrota, kako kaže poslovica: druži se s dobrima, i bit ćeš dobar; što će istom biti s onima, koji često opće s Bogom? «*Pristupite k Njemu i prosvijetlit ćete se.* — *Accedite ad eum, et illuminamini.*» Koje li svijetlo i spoznanje, koja li dobra i koju korist ne će primiti iz takog općenja? I zato kaže sv. Zlatousnik, da nema ništa, što bi nam bilo od tolike pomoći, da rastemo u kreposti, kao neprestana molitva i često općenje s Bogom. Jer time se čovječje srce oplemenjuje te uči prezirati stvari ovoga svijeta i uzdizati se nada sve ovo; a sjedinjuje se na neki način s Bogom i preobrazuje u Nj, te postaje duhovno i sveto.

D. Chrysost. l. 2. de orando Deum. *Psal. 33, 6.* *D. Chrysost. hom. de Orat. et super ill'ud Psal. 7. Confitebor Domino secundum iustitiam eius.*

Drugo poglavlje.

Koliko nam je potrebita molitva.

Koliko nam je potrebita molitva, znamo dobro iz iskustva. Dao Bog, da toga nijesmo toliko iskusili! Jer budući da čovjek toliko

treba milosti Božje, pošto tako često pada i okružuju ga toliki i tako moćni neprijatelji, i toliko toga treba koliko za dušu toliko za tijelo; ne preostaje mu drugo, nego da se uvijek utiče k Bogu, moleći Ga od sveg srca za milost i pomoć u svim svojim pogiblima i potrebama, kao što je rekao kralj Jozafat, kad je vidio, da je opkoljen od neprijateljâ: «*Kad ne znamo, što nam je činiti, ovo nam jedino preostaje, da oči svoje upiremo u Te.* — *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.*» Budući da smo tako slabi, siromašni i potrebni, i ne znamo, što nam je činiti, ne preostaje nam drugo, nego da uzdignemo oči k Bogu i prosimo Ga u molitvi za ono, što nam treba. A tako kaže i Celestin Papa u jednoj dekretalnoj poslanici, da pokaže, od kolike je važnosti molitva: «Ja vam ne znam ništa bolje reći, van što je rekao moj pretšasnik Zosim: Ima li vremena, kad ne trebamo Njegove pomoći? Dakle u svim stvarima, svakom prigodom i u svim poslovima moramo moliti Boga za Njegovu pomoć. *Quod est tempus, in quo eius auxilio non indigemus? In omnibus igitur rebus, causis, et negotiis, exorandus est protector Deus.* Jer oholost bi bila, kad bi se čovjek sam u sebe što pouzdao. *Superbum est enim, ut humana natura aliquid de se praesumat.*»

2. Par. 20, 12. *Coelest. I. c. 9. contr. Pelag.*

Sv. Toma, raspravljajući o molitvi, navodi vrlo dobar i bitan razlog, da pokaže, koliko je potrebna molitva. A to uči i sveti Damascen, Augustin, Bazilije, Zlatousnik i Grgur. Kažu ovi sveci, da ono, što je Bog u svojoj Božanskoj providnosti i odredbi od vijeka odlučio dati dušama, daje to u vremenu po molitvi; i da je u ovo sredstvo postavio spasenje, obraćenje i iscjeljenje mnogih dušâ, te napredak i savršenost drugih. Kao što je Bog odlučio i odredio, da se ljudski rod množi ženidbom; i da oranjem, sijanjem i obragjivanjem zemlje bude u izobilju kruha, vina i drugoga ploda; i da se pomoću graditeljâ i gragje grade kuće i zgrade; isto je tako odredio po molitvi učiniti mnogo toga svijetu, i saopćiti dušama mnoge milosti i darove.

D. Thom. 2. 2 q. 83. ar. 2.. D. Damasc. l. 3. fid. c. 24. D. August. l. 2. de serm. Dom. c. 7. et serm. 150. de temp. D. Basil. in Julit. mar. D. Chrys. hom. in Gen. D. Greg. lib. 1. dial. c. 8.

Zato reče Krist naš Gospodin u Evangjelju: «*Ištite i dat će vam se; tražite i naći ćete; kucajte, i otvorit će vam se. Jer svaki, koji ište, prima, i koji traži, nalazi, i koji kuca, otvorit će mu se.* — *Petite, et dabitur vobis; quaerite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, et qui quaerit, invenit, et pulsanti aperietur.*» Molitva je sredstvo i kanal, po kojem nam hoće Gospodin pomoći u našim potrebama, obogatiti naše siromaštvo i napuniti nas dobara i milosti. Po tom se dobro vidi, koliko je nužno, da se utičemo k molitvi. Zato je vrlo dobro isporegjuju sveci sa zlatnim lancem, koji visi s neba i siže do zemlje, po kojem nam se spuštaju i silaze dobra, a po kojem se imamo i mi k Bogu uzdizati. Možemo je takogjer nazvati ljestvama Jakovljevim, koje sižu od zemlje do neba i po kojima se uspinju i silaze angjeli. Slavni sv. Augustin kaže, da je molitva ključ neba, koji otvara sva njegova vrata i sve riznice Božje, tako da joj ne ostaje ništa sakriveno. Molitva uzlazi, a milosrgje Božje silazi. *Oratio iusti clavis est coeli: ascendit precatio, et descendit Dei miseratio.* A na drugom mjestu kaže: «Kao što se tjelesnim jestvinama hrani tijelo, tako se Božan-

Matth. 7, 7, 8. *Gen. 28, 12.* *D. Aug. serm. 226.*

Id. lib seu ex hom. de sal. monitis ad quendam Comit. c. 28. D. Nil. c. 95. de orat. in Bibl. SS. PP. tom. 3.

skim riječima i molitvama goji i hrani nutarnji čovjek. *Sicut ex carnalibus escis alitur caro; ita ex divinis eloquiis, et orationibus, interior homo nutritur, et pascitur.»* To isto kaže sv. mučenik i Opat Nil.

Jedan od glavnih razlogâ, kojim sveci s jedne strane nastoje dokazati vrijednost i cijenu molitve a s druge strane veliku njenu potrebu, jest, što je molitva izvrsno i vrlo uspješno sredstvo, da spoznamo i uredimo svoj život, te svladamo i odstranimo sve poteškoće, koje nas mogu zadesiti na putu kreposti. Zato kažu, da o njoj zavisi uprava našeg života; pa kad je s molitvom dobro, i život je dobro uregjen; a kad s njom nije u redu, i sve će drugo poći po neredu.

D. Aug. hom. 4. ex 50. quae eius nomine circumfertur. D. Ioan. Clim. Grad. 31.

Dobro zna živjeti, tko zna dobro moliti, kaže sv. Augustin. *Recte novit vivere, qui recte novit orare.* A sv. Ivan Klimak kaže, da mu je neki sluga Božji rekao nešto znamenito, i to ovo: «Već od rana jutra znam, kako ću provesti čitav dan.» Htio je time da kaže: Ako u jutro dobro obavim molitvu, sve će mi drugo ispasti dobro. A nasuprot sve naopako biva, kad u jutro ne obavim dobro molitve. I tako to ide kroz čitav život. To iskusimo i mi vrlo često. Kad obavimo dobro svoju molitvu, tako smo raspoloženi, tako veseli, tako ojačani i puni dobrih odluka i želja, da moramo hvaliti Boga; a nasuprot odmah svega toga nestane, kad smo nemarni u molitvi.

D. Bonav. de prog. Relig. c. 7.

Sv. Bonaventura kaže: «Bez ovoga nastojanja svaki je Red suh, nesavršen i blizu da propadne. *Sine isto studio omnis Religio est arida, imperfecta, et ad ruinam promptior.»* Kad se više ne moli, odmah pogje sve naopako. Doskora se uvuče mlakost i malo po malo počinje duša slabiti i mlitaviti, i gubiti onu jakost i snagu, što ju je imala. A da i ne znamo kako, nestane odmah svih onih svetih odlukâ i prijašnjih mislî, a počinju se buditi i oživljavati sve naše strasti: brzo je čovjek prijatelj ispraznog veselja, brbljanja, smijanja, zabavljanja i drugih sličnih taštinâ. A što je još gore, odmah oživi želja za taštom slavom, sklonost na srdžbu, zavist, častohleplje i na drugo što slično, što se prije činilo mrtvo.

S. Nilus in Biblioth. P. P. tom. 7.

Opat Nil kaže, da molitva mora biti ogledalo redovničko. U njemu se moramo gledati i svaki dan dugo vremena ogledati, da uvidimo i upoznamo svoje pogrješke, i ostavimo se svega, što na sebi nagjemo gadna. U ovomu ogledalu moramo gledati i promatrati kreposti, što odsijevaju u Kristu, da naresimo i poljepšamo njima svoju dušu. Slavni sv. Franjo govoraše: «Milost molitve mora osobito željeti redovnik; jer bez nje se u službi Božjoj ne može nadati nikaku plodu, a s njom se može svemu nadati. *Gratia orationis viro religioso maxime desideranda est; nullus enim sine ea in Dei servitio fructus sperari potest.»*

S. Franc. l. 2. confor. et p. 1. Hist. Min. l. 1. c. 77.

D. Thom. 1. p. Hist. s. Dom. l. 3. c. 37. S. Thom. de Villanova c. 11. Vitae suae.

Sv. Toma Akvinski, megju drugim znamenitim rečenicama, što se navode u njegovu životopisu, imagjaše i ovu: Redovnik bez molitve jest kao vojnik u ratu bez oružja i odijela. A onaj sveti Nadbiskup Valensijski, Toma od Viljanove, govoraše, da je molitva ono što je naravna vrućina želucu, bez koje se ne može uzdržati život naravni, niti ikako jelo biti od koristi; dok se s njom sve prokuha i probavi dobro, čovjek hrani i svi udovi primaju jakost i snagu, da vrše svoje poslove. Isto se tako, kaže, bez molitve ne može uzdržati život duhovni; dok se s njom uzdržava. Jer s njom duh oživljava i prima snagu za sva djela i sve dužnosti, što ih ima izvršiti, te za sve prigode i muke, što se mogu desiti. S molitvom se sve probavlja i lako podnosi, i sve obraća na korist duše. Napokon, ako obavljamo molitvu kako treba, naći ćemo u njoj lijeka za sve svoje pogrješke i uzdržat ćemo se u kreposti i redovničkom životu. Ako si možda nemaran u posluhu i obdržavanju Pravilâ; ako si počeo u čemu popuštati; budi li se u tebi koja strast ili koje zlo nagnuće; daj se na molitvu, pa će odmah s milošću Božjom svega toga nestati i svemu biti pomoženo. Dapače ako u samoj molitvi postaješ mlak i nemaran, opet ćeš se samo s njom izliječiti i doći k sebi.

Za sve imamo lijek u molitvi, dapače i za samu molitvu. Zato se vrlo dobro isporegjuje molitva s rukom, koja je orugje za čitavo tijelo i za samu sebe. Jer ruka radi, da se uzdrži i zaodjene čitavo tijelo, i skrbi se za sve, što je potrebito za tijelo i dušu, a i za samu sebe. Jeli bolesna jedna ruka, njeguje je druga; zamaže li se jedna, opere je druga, i ozebe li jedna, grije je druga. U kratko sve čine ruke. Isto je tako s molitvom.

Treće poglavlje.

Veliku hvalu dugujemo Bogu, što nam je molitvu, koja je s jedne strane tako uzvišena a s druge strane tako potrebita, učinio tako lakom.

Bit će dobro, da promotrimo i uvažimo ovdje veliku i osobitu milost, što nam ju je Gospodin iskazao, kad nam je molitvu, koja je s jedne strane tako uzvišena i izvrsna, a s druge nam strane tako potrebita, učinio svima tako lakom, da je uvijek možemo imati pri ruci i na svakom je mjestu i u svako vrijeme obavljati. «*Kod mene je molitva Bogu života mojega,* kaže prorok David. *Apud me oratio Deo vitae meae.»* Nigda se ne zatvaraju ova vrata Božjeg milosrgja, nego su svima uvijek otvorena u svako vrijeme i svaki čas. Uvijek ćemo Ga naći pripravna i željna, da nam čini dobro; dapače nas On sam potiče, da Ga molimo. Psal. 41, 10.

Bit će vrlo dobro, da promotrimo ono, što se običava u tu svrhu navesti. Kad bi samo jedanput na mjesec dozvolio Bog svakome, koji bi htio, da smije doći preda Nj i govoriti s Njim, te ga drage volje saslušao i iskazao mu milosti, puno bi se moralo do toga držati, jer se za veliku milost smatra, kad takova šta učini kralj zemaljski. Koliko više moramo cijeniti to, što nam Bog ovu

milost iskazuje ne samo jedanput na mjesec, nego svaki dan i više puta na dan? «*Večerom i jutrom, i u podne pripovijedat ću i navi-* Ibid. 54, 18. *ještat ću, i uslišat će glas moj. — Vespere, et mane, et meridie, narrabo, et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.*» Tako kaže Prorok obuhvatajući sve vrijeme. Uvijek ću kazivati i pred oči stavljati Gospodinu svoje muke i svoju bijedu; i čvrsto se pouzdajem, da će mi svaki put i u svako vrijeme priteći u pomoć, uslišati me i iskazati mi milost. Bogu nikada ne dosade naše molitve, kao što to biva kod ljudi, jer On nije kao oni, koji postanu siromašniji, kad dadu; jer za onoliko, koliko čovjek dade drugomu, ostaje njemu manje, i koliko daje, toliko samomu sebi oduzima; pa kako se onaj, kojemu daje, obogaćuje, tako on sam postaje siromašniji. Zato ljudima dosadi, kad se u njih što prosi; pa ako jedanput ili dvaput rado dadu, trećiput se ustežu i ne dadu, ili dadu tako, da ih se više ne prosi. «*Ali Bog je*, kako kaže sv. apostol Pavao, *bogat* Rom. 10. 12. *za sve, koji Ga zazivlju. — Dives in omnes, qui invocant illum.*» On je neizmjerno bogat. On time, što daje, ne postaje siromašniji. Nigda Mu ne dosadi niti mu postane teško, što Ga mole, makar Ga svaki čas i cijeli svijet molio; jer On je bogat za sve i može obogatiti sve, a da ne prestane biti isto tako bogat kao prije.

Pa kao što je Njegovo bogatstvo neizmjerno, tako je neizmjerno i Njegovo milosrgje, da pomogne u nuždi svima, i želi, da Ga molimo i utičemo se k Njemu vrlo često. — Valja dakle da pripoznamo toliku milost i dobročinstvo i budemo za to zahvalni, i da se okoristimo tako spasonosnom dozvolom, nastojeći, da neprestano molimo, kao što kaže sv. Augustin na one riječi: «*Blagosloven Bog,* D. Aug. in *koji ne odvrže molitve moje i milosrgja svoga od mene! — Benedictus* Psal. 65, 20. *Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.*» Budi siguran, da Gospodin ne će otkloniti od tebe ni svoga milosrgja, ako ne otkloni molitve. Zato dakle, da Gospodin ne odvrati od nas svoga milosrgja, nastojmo, da nigda ne ostavimo niti se odreknemo molitve.

Četvrto poglavlje.

O dvije vrsti mislene molitve.

Pustivši na stranu usmenu molitvu, koja je tako sveta i u običaju u Crkvi Božjoj, raspravljat ćemo sada samo o mislenoj molitvi, o kojoj govori sv. apostol Pavao pišući Korinćanima: «*Molit ću se duhom, molit ću se i umom; pjevat ću duhom, pjevat* 1. Cor. 14. 15. *ću i umom. — Orabo spiritu, orabo et mente; psallam spiritu, psallam et mente.*» Ima dvije vrsti mislene molitve. Jedna je općenita i jednostavna, druga je osobita, izvanredna i uzvišena, koja je više dar, nego li vježba, kako govorahu oni sveti starci vrlo izvježbani

u molitvi. Sv. Dionizije Areopagita kaže o svom učitelju Hieroteju, Dion c. 2. de da je trpio Božanski utjecaj, *erat patiens divina*, t. j. da je više Divin. Nom. primao ono, što mu je Bog davao, nego li radio.

Megju ove je dvije vrsti molitve vrlo velika razlika; jer prva se može ovdje na zemlji učiti donjekle riječima, nu druge ne možemo učiti, jer se ne može riječima rastumačiti: «*jer nitko ne zna, osim koji prima. — Quia nemo scit, nisi qui accipit.*» Ona je mana Apoc. 2, 17. sakrivena, za koju nitko ne zna, što je, osim koji je kuša. Dapače ni on sam ne može rastumačiti ni razumjeti, kako je s tim. Tako to kaže i Kasijan, i navodi u tu svrhu rečenicu svetoga Opata Antuna, koji to naziva nešto Božansko i nebesko. «Božanska je to, nebeska i nadčovječja tajna. Nije savršena molitva, kad redovnik razumije samoga sebe ili ono, što moli. *Divina, caelestis, et* Cass. Coll. 9. *plusquam humana sententia. Non est perfecta oratio, in qua se mo-* Abbat. Isaac *nachus, vel hoc ipsum, quod orat, intelligit.*» Ova visoka i uzvišena c. 31. molitva ne dopušta, da se onaj, što moli, sjeća sebe i razmišlja o onom, što radi, ili bolje rekavši, što trpi većma, nego li radi, kao što se više puta dogodi čovjeku, da se tako zadube i uroni u posao, da ne misli na sebe niti zna, gdje je, niti razmišlja o onom, što misli, niti pazi, kako misli. Isto je tako dakle u ovoj savršenoj molitvi čovjek tako zaduben i uronio u Boga, da se ne sjeća sebe niti razumije, kako je s tim, ni kamo ide ni otkuda dolazi; niti pazi tada na način, niti se brine za pripravu i tačke, niti dali mu sad ovo sad ono dolazi na pamet. Tako se dogagjalo, kako Kasijan pripovijeda, samomu svetomu Antunu. On bi se dao na molitvu večerom i ustrajao bi u njoj, dok mu ne bi drugi dan rano sunce udarilo u oči. Tada bi se tužio na sunce, što je tako rano izašlo, da mu ugrabi svijetlo, kojim ga je naš Gospodin iznutra rasvjetljivao.

O toj molitvi kaže sv. Bernardo: «Rijedak čas i kratak rok. D. Bernard. *Rara hora et parva mora.*» Ma kako dugo trajala, progje kao dah. serm. in Dom. A sv. Augustin, ćuteći u sebi ovu molitvu, govoraše:» Uvodiš me, infr. oct. Gospodine, u čuvstvo posve neobično i ne znam u kaku slatkoću. Epiph. Ako bude tako dalje išlo, ne znam, što će biti. *Introducis me in affectum nimis inusitatum, ad nescio quam dulcedinem; quae si per-* D. Aug. l. 10. *ficiantur in me, ignoro quid futurum sit.*» Pa i u ovoj osobitoj mo- Confess. c. 40. litvi i razmatranju postavlja sv. Bernardo tri stepena. Prvi prispo- D. Bernard. dablja s jelom; a drugi s pićem, što je lakše i ugodnije, nego li serm. 52. ex jesti, jer se ne treba mučiti sa žvakanjem; a treći s opojenjem. I parv. navodi za to ono, što kaže Zaručnik u Pjesmi nad pjesmama: «*Jedite, prijatelji, i pijte, i opijte se, predragi! — Comedite amici, et* Cant. 5, 1. *bibite, et inebriamini carissimi!*» Opojen biti ljubavlju jest najsavršenije. Sve je to više primati nego činiti.

Jedanput grabi vrtlar vodu iz studenca snagom svojih mišica; drugiput, dok stoji skrštenih ruku, pada kiša s neba, koja natapa zemlju, i vrtlar ne treba drugo činiti, nego da je skuplja i svodi k drveću, da donosi ploda. Isto je tako s ove dvije vrsti molitve. Jedna se stiče s naporom i pomoću Božjom, a druga se nalazi gotova. Za prvu se trudiš i prosiš je, i jedeš od ovog prosjačenja; druga stavlja preda te stol pun, koji ti je Bog pripravio, da utiša tvoj glad, stol bogat i obilat. «*Uvede me kralj u pivnicu svoju,* govoraše

Cant. 1, 3. Zaručnica. *Introduxit me rex in cellaria sua.* «*I razveselit ću ih u kući*
Isa. 56, 7. *molitve svoje*, kaže Izaija. *Et laetificabo eos in domo orationis meae.*»

Ova je molitva osobiti dar Boga, koji daje, komu On hoće: katkada kao plaću za iskazane Mu usluge, i što se tko Njemu za ljubav mnogo mrtvio i puno trpio, a katkada dijeli ovu milost bez obzira na prijašnje zasluge; jer je to dar Njegove prevelike darežljivosti, i
Matth. 20, 15. dijeli ga, kome hoće, prema onoj evangjeoskoj: «*Ili zar mi nije slobodno činiti, što hoću? — Non licet mihi quod volo facere*»? Napokon je to nešto, čega mi ne možemo učiti. Zato se nekoji pisci prekoravaju, i zabranjuju čitati, što su htjeli učiti ono, što se ne može naučiti ni učiti, i znanstveno raspravljati o onom, što je nad svaku znanost, kao da bi koga sigurno mogli učiniti kontemplativnim. Gerson to punim pravom prekorava u knjizi, što ju je napisao proti Ruisbroku, ovim riječima: «Otrgao si cvijet od njegova korijena.» Kao što cvijet, kad se otrgne od svoga korijena i uzme u ruku, odmah uvene i izgubi svoju ljepotu: isto je tako s ovim stvarima, što ih Bog u ovoj visokoj i uzvišenoj molitvi najpouzdanije priopćuje duši; one izgube svoj sjaj i ljepotu, kad ih se hoće uzeti sa svog mjesta te rastumačiti i saopćiti drugima. A to čine oni, koji hoće tumačiti i učiti ono, što se ne može rastumačiti ni razumjeti. Što koristi govoriti o onim otajstvima i onim preobraženjima duše, o onoj tišini i uništenju, o onom neposrednom sjedinjenju i o onoj dubini Taulerovoj, ako ti to razumiješ, a ja ne razumijem, niti znam, što hoćeš time reći? — Dapače kažu ovdje, i to s punim pravom, da je ova razlika izmegju Božanske znanosti i drugih, što se kod drugih znanosti, prije nego se steku, moraju najprije znati njihovi termini; ali u ovoj ne ćeš znati terminâ, dok ne stečeš znanosti. U drugima prethodi teorija praksu, a u ovoj mora prethoditi praksa teoriju.

Kažem još više. Ova se molitva ne samo ne može drugima tumačiti ni učiti ih, nego se ni ti sam ne smiješ na nju dati niti se htjeti do nje uzdignuti, ako te Bog ne uzdigne, u nju postavi i na nju ne uzvisi; jer to bi bila velika oholost i preuzetnost, i zaslužio bi time, da izgubiš molitvu, što je imaš, i tako ostaneš bez
Cant. 2, 4. ičega. «*Uvede me u pivnicu*, kaže Zaručnica u Pjesmi nad pjesmama. *Introduxit me in cellam vinariam*». Kad uvede Bog dušu u svoju skrovitu odaju, da s njom pouzdano opći, te u pivnicu, da je nasiti i opoji svojom ljubavlju, tada je to osobiti dar Gospodnji. Nije unišla Zaručnica sama, nego ju je Zaručnik uzeo za ruku i uveo je unutra. Ti ne možeš i ne smiješ se uzdignuti do poljupca njegovih usta, ako te on sam ne uzdigne, jer to bi bila velika drzovitost. Tako se ni Zaručnica ne usugjuje toga učiniti; ona je za to previše stidljiva i ponizna, nego moli Zaručnika, da joj dade ovaj poljubac.
Cant. 1, 1. „*Neka me poljubi poljupcem usta svojih. — Osculetur me osculo oris*
D. Bernard. serm. 52. ex parv. *sui.*» Sv. Bernardo kaže na to: Ona htjede time reći: Ja se ne mogu svojom snagom dovinuti do ove ljubavi, do ovog sjedinjenja i tako uzvišenog promatranja, ako mi ga On ne da. On će nas u svojoj dobroti i milostivoj darežljivosti uzdignuti do ovoga poljupca svojih usta, do ove najuzvišenije molitve i razmatranja, ako Mu se svidi, da to postignemo. Toga mi ne možemo učiti, a niti se u to možemo niti smijemo upuštati.

Peto poglavlje.

Kako nam sveto Pismo tumači ove dvije vrsti molitve.

Ove dvije vrsti molitve, o kojima smo govorili, divno nam tumači Duh Svetu u 39. poglavlju Crkvenice. On govori tamo o mudru čovjeku, što Crkva primjenjuje pravedniku: «*Srce će svoje dati, da* Eccli. 39, 6. *bdije rano u zoru pred Gospodinom, koji ga je stvorio, i pred licem Svevišnjega molit će. — Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, et in conspectu Altissimi deprecabitur.*» Najprije govori o običnoj molitvi. Valja rano ustati; jer to je vrijeme zgodno za molitvu, i toga radi se ono slavi u sv. Pismu. «*U jutru stojim pred tobom. — Mane astabo tibi.*» «*Ja ustajem prije svanuća* Psal. 5, 5; 118, 147. 148; 62, 1. *i vapim. Uzdižu se oči moje k Tebi prije zore, da razmišljam riječi Tvoje. — Praeveni in maturitate et clamavi. Praevenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.*» «*K tebi ranim. — Ad te de luce vigilo.*» Kaže: *da bdije;* jer valja bdjeti, a ne spavati i praviti jastuk iz molitve. Što više? *Srce će svoje dati* molitvi, da ne bude kod nje samo tijelom nazočan a srcem tko zna gdje. To nazivaju sveci pospanošću srca, *cordis somnolentia.* Srce pospano i mlohavo velika je zapreka za molitvu, jer priječi počitanje, što ga moramo imati, da općimo s Bogom. A što je uzrok ovom počitanju u pravednika? «*Pred Gospodinom, koji ga je stvorio, i pred licem Svevišnjega molit će.*» To, što promišlja, da stoji u nazočnosti Božjoj i da hoće govoriti s onim uzvišenim Veličanstvom, čini, da moli s počitanjem i pazljivošću. S ovom pripravom i sabranošću moramo ići na molitvu.

Ali promotrimo, kakovu molitvu pravednik prikazuje. «*Otvorit* Eccli. 39, 7. *će usta svoja u molitvi, i molit će za oproštenje grijeha svojih. — Aperiet os suum in oratione, et pro delictis suis deprecabitur.*» Stidjet će se svojih grijeha i kajati za njih. Tako se i mi moramo moliti, naime da oplakujemo svoje krivnje i grijehe, i molimo Boga, da nam se smiluje i oprosti nam ih. Nije dosta da reknemo: Obavio sam veliku Ispovijed u početku svoga obraćenja te sam nekoliko dana plakao i kajao se za svoje grijehe. Nije pravo, da grijehe ispovjedimo pa onda ih zaboravimo, nego moramo nastojati, da ih uvijek imamo pred očima prema onoj Prorokovoj: «*I grijeh je moj uvijek proti meni;* t. j. preda mnom. *Et peccatum meum contra me est* Psal. 50, 5. *semper.*» Sv. Bernardo kaže vrlo dobro na one riječi: «*Posteljica je naša od cvijeća — Lectulus noster floridus*»: Naša je posteljica, t. j. D. Bernard. serm. 46. sup. Cant. 1, 15. tvoje srce još je posvema ružno, jer još nije prosto od zla vonja opačina i zlih nagnuća, što si ih donio iz svijeta; a usugjuješ se pozivati Zaručnika, da ti dogje, i hoćeš se već baviti onim visokim i uzvišenim činima ljubavi i sjedinjenja s Bogom, kao da bi bio savršen? Nastoj najprije da čestito očistiš i opereš svoj krevet sa suzama. «*Kvasim svaku noć postelju svoju, suzama svojim natapam ležaj svoj. — Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis meis stra-* Psal. 6, 7.

tum meum rigabo.» Naresi ga cvijećem kreposti, pa tada zovi Zaručnika, da dogje, kao što je to učinila zaručnica. Poljubi mu noge, t. j. ponizi se i veoma se kaji za svoje grijehe. Poljubi mu ruke, t. j. prikaži Bogu svoja dobra djela i nastoj da dobiješ iz Njegovih ruku pravih i istinskih kreposti A što se tiče trećeg poljupca usta, ovog najuzvišenijeg sjedinjenja, strpi se, dok se Gospodinu ne svidi, da te do njeg uzdigne.

Pripovijeda se o nekom starom i vrlo duhovnom ocu, da je dvadeset godina proveo u ovim vježbama života očišćenja; a mi se odmah umorimo i hoćemo se uzdignuti do poljupca ustâ i do vježbâ ljubavi Božje. Valja dobar temelj postaviti, da podignemo tako visoku zgradu. Ovo vježbanje sadržava u sebi mnogo dobra i koristi, o čemu ćemo poslije govoriti. A osobito je ono izvrsno sredstvo i lijek, da nas očuva, te ne padnemo u grijeh. Jer tko neprestano mrzi na grijeh, te se stidi i žao mu je, što je Boga uvrijedio, vrlo je daleko od toga, da nanovo sagriješi. A nasuprot primjećuju sveci, da su nekoji, koji su izgledali vrlo duhovni i ljudi od molitve, što su možda i bili, zato pali, što su odnemarili ovo vježbanje. Oni se podadoše tako drugim vježbama te slatkim i ugodnim razmatranjima, da su zaboravili vježbati se u spoznanju samih sebe i u razmatranju svojih grijehâ. Zato se počeše previše pouzdavati u same sebe i prestadoše hoditi onako bojazljivo i oprezno, kako su morali. I tako padoše u ono, u što ne bi morali pasti. Jer brzo zaboraviše svoju niskoću, padoše s visine, na kojoj su mislili da stoje. Zato valja, da nam molitva dugo vremena sastoji u tom, da oplakujemo svoje grijehe, kao što kaže Mudrac,
Luc. 14, 10. sve dok nas Gospodin ne uzme za ruku i kaže nam: *«Prijatelju, pomakni se više! — Amice, ascende superius.»*

Promotrimo sad, kakova je uzvišena i izvanredna molitva, koju Gospodin podjeljuje, kad Mu se prohtjedne. Mudrac pridodaje odmah: *«Jer ako veliki Gospodin ushtjedne, napunit će ga duhom*
Eccli. 39, 8. *razumijevanja. — Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiae replebit illum.»* Ako ushtjedne, kaže, jer to nije nasljedno pravo, nego milost, koju On dijeli u svojoj velikoj darežljivosti i dobrostivosti. Upravo si u molitvi; kad te na jedanput rasvijetli svijetlo s neba, trak, kojim rasvijetljen, počinješ cijeniti i štovati ono, čega prije nijesi razumijevao. To je dar molitve. Koliko si puta o tom razmišljao, pa nijesi toga tako shvatio, kako sada? Zove se to duh razumijevanja, jer to nije ništa drugo, nego jednostavno shvaćanje, u koliko se čovjek ovim svijetlom umiri i upokoji.

Dogodi se i na ovom svijetu, da se tko namjeri na vrlo krasnu i savršenu sliku, pa je dugo vremena nepomično promatra, a da pri tom ništa ne misli, s takim zadovoljstvom, začugjenjem i udivljenjem, da je se ne može sit nagledati. Uprav tako je s ovom visokom i uzvišenom molitvom i promatranjem. Ili bolje rekavši, ono je donjekle slično promatranju, u kojem blaženici gledaju Boga. Blaženstvo u nebu sastoji u gledanju i promatranju Boga. Tamo ćemo zaroniti i udupsti se u vječno gledanje i ljubav Božju, jednostavno gledajući ono Božansko Veličanstvo te uživajući Njegovu prisutnost i slavu, a da ništa ne razmišljamo niti nam igda dosadi

ono gledanje. Dapače će nam se uvijek činiti novo ono pjevanje i ona Božanska mana, i uvijek će nas obuzimati novo udivljenje. Isto je tako ovdje na zemlji s ovom uzvišenom i savršenom molitvom, koju zovemo razmatranjem. Kad se Gospodinu svidi, da je podijeli, tad se čovjek nigda ne zasiti gledanja i promatranja Boga, i to jednostavno Ga gledajući, a da ne razmišlja niti se umori. Mudrac kaže: *«Napunit će ga;»* jer je ova milost tako obilna i tako bogata, da se prelijeva i ne može stajati u tako uskoj posudi. Zato odmah pridodaje Mudrac: *«I on će kao kišu slati riječi mudrosti svoje, i u molitvi će slaviti Gospodina. — Et ipse tamquam* Eccli. 39, 9. *imbres mittet eloquia sapientiae suae, et in oratione confitebitur Domino.»*

Otuda odmah nastaju razgovori. To je pravo vrijeme za razgovor s Bogom; kad je naime duša potaknuta, podučena i uzdignuta od onoga nebeskoga svijetla i mudrosti. Zato kaže naš sveti Otac: «Kad se ćutimo duhovno potaknuti, tad zapodjenimo razgovor. *Occurrente nobis spirituali motu, ad colloquia veniamus.»* Zapamtimo dobro ove riječi. Pošto smo razmišljali i promatrali pomoću svojih moći; kad je već razmišljanje raspalilo srce i mi se ćutimo potaknuti, tada je vrijeme, da se razgovaramo i pouzdano općimo s Bogom, da molimo i primamo milosti; jer molitvu, što proizlazi iz srca, koje je Bog već dirnuo, usliša On, i ona nalazi milost u Njegova Veličanstva. Sv. Augustin kaže: «Kad Bog koga potakne, da Ga moli, znak je, da će mu dati ono, za što Ga moli. To je osobita molitva, koju Bog daje, komu hoće. *«Jer ako veliki Gospodin ushtjedne, napunit će ga duhom razumijevanja.»* Ako Gospodin, koji je velik i moćan, ushtjedne, lako možemo zadobiti ovu visoku i uzvišenu molitvu.

P. N. Ign. lib. Exercit. spirit. in repet. 1. et 2. Exercitii primae heb.

D. Aug. lib. de Verb. Dom. serm. 5. et 29.

Ali ako se Gospodinu ne svidi, da nas uzdigne do tako uzvišene molitve, ne smijemo se tada, kaže sv. Bernardo, za to žalostiti ni klonuti duhom, nego moramo biti zadovoljni, da se vježbamo u krepostima i da nas Gospodin uzdržava u svom prijateljstvu i milosti, te nas ne pušta, da padnemo u grijeh. O, da mi dade Gospodin mir, dobrotu, radost u Duhu Svetomu; da se veselo smilujem, prostodušno dajem; da se veselim s veselima, plačem s plačnima; i bit ću time zadovoljan. *Utinam dentur mihi pax, bonitas, gaudium in Spiritu sancto, misereri in hilaritate, tribuere in simplicitate, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus; et his contentus ero.* Ostalo prepuštam apostolima i muževima apostolskim. *Cetera sanctis Apostolis virisque apostolicis derelinquo. — «Gore visoke jelenima, pećina je utočište ježevima. — Montes excelsi cervis: petra refugium herinaceis.»* Ove su visoke gore promatranja za one, koji lakoćom jelenâ i divokozâ trče k savršenosti. Ja, koji sam jež, pun bodljikâ, pogrješakâ i grijehâ, zaklonit ću se u šupljine one pećine, što je Krist, da se sakrijem u Njegove rane i operem svoje krivnje i grijehe Krvlju, što proistječe iz njih; i to će biti moja molitva. Ako je već slavni sv. Bernardo zadovoljan time, da se vježba u krepostima, da žali i oplakuje grijehe, a onu drugu osobitu molitvu prepušta apostolskim muževima i velikim svecima, kojima je Gospodin hoće podijeliti; tada je pravo, da se i mi time zadovoljimo, i da to bude takogjer naše vježbanje u molitvi, naime da ćutimo

D. Bernard. serm. 46. in Cant.

Psal. 103, 18.

bol i stid za svoje grijehe, da nastojimo mrtviti svoje strasti, iskorijeniti mane i zla nagnuća, te svladati sve protivnosti i poteškoće, što nam se mogu pružiti na putu kreposti. A one se druge izvanredne i uzvišene molitve odrecimo, dok se Gospodinu ne svidi, da nas na nju pozove i uzdigne. A i tada, kad mislimo, da smo na to pozvani, moramo biti veoma oprezni i jako na to paziti, jer se u tom može čovjek lako prevariti. Katkada tko misli, da ga Bog poziva na ovu molitvu iz ne znam kake slatkoće i ugodnosti ili lakoće, što je osjeća u vježbanju ljubavi Božje; a ne zove ga, nego se on sam uzdiže i to hoće, jer ga gjavao vara i zasljepljuje, da napusti ono, što mu je nužno, i tako ne čini ništa, i ne napreduje ni u jednom ni u drugom.

Ludov. Blos. in spec. spirit. c. 11.

Vrlo dobro kaže neki veliki duhovni učitelj: «Kao što bi bilo nerazborito, kad bi onaj, kojemu je sam kralj naložio, da mu dvori i služi, nečedno sjeo za stol kraljev, bez njegove naredbe i dozvole; isto tako čini vrlo zlo i nečedno onaj, koji se hoće sasvim podati slatkom pokoju promatranja, a da ga nije na to očevidno pozvao sam Bog.» Sveti nam Bonaventura daje glede toga vrlo dobar savjet. On kaže, da se imamo vježbati u onom, što je sigurno i korisno, naime da čupamo mane i zla nagnuća i stičemo prave kreposti; jer to je put posve ravan i siguran, na kom ne može biti prijevare. Što bo ko više nastoji oko mrtvenja, poniznosti i odanosti u volju Božju, to će se više dopasti Bogu i to više zaslužiti pred Njim. U onim drugim izabranim i izvanrednim načinima, kaže sv. Bonaventura, da ima mnogo prijevare i opsjene gjavolove; jer više puta tko misli, da je nešto od Boga, što nije od Boga, i da je veliko, što nije ništa. Zato valja ovo suditi po onom, a ne ono po ovome. To općenito uče sveci kako ćemo odmah vidjeti.

D. Bonaven. de progressu relig. c. 20.

Šesto poglavlje.

Još bolje se tumači i potvrgjuje ova nauka.

D. Greg. l. 7. mor. cap. 27. D. Bernard. serm. 46. sup. Cant. D. Isid. l. 3. c. 15. D. Thom. 2. 2. q. 182. a 3. Cajetan. ibid. Gen. 32, 30.

Da se bolje potvrdi i rastumači ova nauka, primjećuju ovdje sveci i učitelji duhovnoga života, da je, te postignemo onu uzvišenu molitvu i razmatranje, potrebito, da uvelike mrtvimo svoje strasti, i da se najprije vrlo dobro učvrstimo i dugo vremena vježbamo u ćudorednim krepostima; inače će, kažu, biti uzaludno naše nastojanje, da se uzdignemo do ovog promatranja i u njem se vježbamo. Moraš se prije, kažu, kao Jakob boriti, nego li uzmogneš kao Izrael vidjeti Boga i kazati: Vidjeh Boga licem u lice. *Oportet, ut prius sis Jacob luctans, quam Israel Deum videns, ac dicens: Vidi Deum facie ad faciem.* Kaže Blozije, da je onaj, koji se hoće popeti na vrlo uzvišeni stepen Božanske ljubavi, a ne nastoji sa svom pomnjom

da popravi i umrtvi svoje mane i riješi se neuredne ljubavi prema stvorovima, sličan onome, koji se, opterećen olovom i željezom, te svezanih ruku i nogu, hoće popeti na vrlo visoko stablo. I zato opominju duhovne učitelje, da prije, nego će raspravljati svojim učenicima o ovom promatranju, imaju gledati, da ovi nastoje najprije umrtviti posvema sve svoje strasti i steći čvrstoću u krepostima: u strpljivosti, u poniznosti, u poslušnosti, i da se u tom dobro uvježbaju. To nazivaju oni djelotvornim životom, koji ima prethoditi život promatranja.

Blos. in tab. spirit. add. 1.

Stoga se mnogi, koji nijesu išli ovim putem, nego se bez reda htjedoše uspeti do promatranja, poslije mnogo godinâ molitve nalaze bez kreposti, nestrpljivi, srditi i oholi, tako da odmah, čim ih se u to dirne, buknu, i u nestrpljivosti im izmaknu srdite riječi, kojima jasno odaju svoju nesavršenost i neumrtvenost. To je vrlo dobro rastumačio naš otac general, Everardo Merkurijan, u jednom listu, što ga je o tom pisao, na slijedeći način: «Mnogi su čuli govoriti, da ima još drugo uzvišenije vježbanje u molitvi i ljubavi Božjoj, čuli su govoriti o nekim tajinstvenim činima, o ne znam kakoj tišini, i htjeli se tada, više iz nerazboritosti nego li iz želje za napretkom, uzdignuti prije vremena do vježbanja puta sjedinjenja. Oni su čuli govoriti, da je to vježbanje heroičnije i savršenije, i da se njime mnogo lakše i ugodnije svladavaju mane a stiču kreposti. Pa jer se htjedoše prije vremena na to uspeti, izgubiše time mnogo vremena, a malo prevališe; i zato su im nakon mnogo godina tako žive njihove strasti, tako neumrtvena njihova nagnuća, tako još ljube svoju udobnost, kao da ne bi nigda općili s Bogom; tako se čvrsto drže svoje volje, tako teško podlažu svoj sud, kad poglavari hoće s njima što odlučiti, što im nije po ćudi ili im se ne dopada, kao prvi dan, kad su stupili u Red. Razlog je tomu, što su htjeli letjeti prije, nego li su imali krila, što su htjeli trčati i skakati putem, a nijesu ni koracali, kako bi morali. Nijesu se prije utvrdili u mrtvenju ni u vježbanju kreposti; i zato bez temelja nijesu mogli podignuti jake zgrade. Gradili su na pijesku, i tako malakšu u najbolje vrijeme.»

Everardus Mercurian. in sua ep.

Kako je istinita i kako zajednička i općenita ova nauka, vidi se iz toga, što uopće sveci, kad postavljaju one tri vrsti ili načina molitve, prema ona tri puta, koje nazivaju putem očišćenja, prosvjetljenja i sjedinjenja, koju je nauku uzeo sv. Grgur Nazianzenski i svi drugi, koji raspravljaju o duhovnim stvarima, od svetoga Dionizija Areopagite, — kažu i slažu se u tome, da moramo raspravljati o onom, što spada na put očišćenja i prosvjetljenja prije nego li ćemo raspravljati o ovoj tako visokoj i uzvišenoj molitvi. Najprije valja da žalimo i kajemo se za svoje grijehe te iskorijenimo svoje pogrješke i zla nagnuća, a stečemo prave kreposti, nasljedujući Krista, na kom odsijevaju. Jer kad bi htjeli napredovati bez toga, značilo bi graditi bez temelja, i tako bi uvijek ostali puni pogrješaka. To bi bilo, kao kad bi gjak htio prijeći u viši razred, a da nije dobro naučio ono, što se predaje u nižem, ili kao kad bi se tko htio popeti na najvišu stepenicu, a da ne stupi na prvu.

D. Dionys. Areop. de coelest. Hierarch. c. 3.

Sedmo poglavlje.

O običnoj mislenoj molitvi.

Pustit ćemo na stranu osobitu i izvanrednu molitvu, kad je i onako ne možemo učiti ni rastumačiti, što je, ni kako se obavlja, niti je u našoj ruci, da je zadobijemo, niti nam Bog zapovijeda, da je imamo, a niti će za to od nas tražiti računa; pa ćemo sad raspravljati o običnoj i općenitoj mislenoj molitvi, koja se donekle može učiti, te trudom i savjetima pomoću milosti Gospodnje postignuti.

Megju drugim milostima i dobročinstvima, što nam ih je Gospodin u Družbi iskazao, jest osobito ovo, što nam je dao način molitve, kojega se imamo držati, a koji se nalazi u knjizi Duhovnih vježba našeg sv. Oca Ignacija, potvrgjen od Svete Apostolske Stolice, kako se vidi iz Brevea, koji je na početku knjige, u kojem sveti Otac Papa Pavao III., ispitavši tačno rečene Duhovne vježbe, odobrava ih i potvrgjuje, govoreći, da su vrlo korisne i spasonosne, i osobito stavlja na srce svim vjernicima, da se vježbaju u njima. Naš je Gospodin saopćio ovaj način molitve našem svetom Ocu, a on ju je saopćio nama istim redom, kako ju je naš Gospodin njemu saopćio. Zato se moramo veoma uzdati u Boga, da će nam ovim putem i načinom, koji nas je učio, pomoći i udijeliti milosti; jer je na ovaj način predobio našeg svetog Oca i njegove drugove i mnoge druge dosada. A tada mu je saopćio i način, kako će ustrojiti Družbu, kao što je sam rekao. Zato nam ne treba tražiti drugih puteva i izvanrednih načina molitve, nego moramo kao dobri i pravi sinovi nastojati, da se držimo onoga, koji tamo imamo.

U vježbi triju moći, koja je prva med ostalim vježbama, uči nas naš sveti Otac način, kojega se imamo držati u molitvi i u svim drugim vježbama, naime da u svakoj tački, o kojoj ćemo razmišljati, vježbamo tri moći duše, pamet, razum i volju. Najprije moramo pomoću pameti staviti pred oči razuma tačku ili tajnu, o kojoj hoćemo razmišljati, i odmah razumom razglabati, razmišljati i promatrati, što je najshodnije, da potakne našu volju; i odmah za tim imaju slijediti čini volje. A ovo je treće najvažnije, i kod toga se imamo zaustaviti; jer to je svrha razmišljanja i plod, koji moramo crpsti iz svih razmatranja i promišljanja razuma. Sve to ide za tim, da se potakne volja, te želi dobro a mrzi na zlo. Zato je nadjenuto ovoj vježbi ime vježba triju moći, jer je ona prva, u kojoj nas se uči ovaj način molitve, akoprem se i u svim drugim vježbama moraju vježbati tri moći duše kao i u ovoj.

Ovaj način molitve, koji nas ovdje uči naš sv. Otac i običajan je u Družbi, nije ništa osobito niti ima kakih iznašašća, koja bi bila podvrgnuta opsjenama, kako to biva kod nekojih drugih; dapače je to način vrlo općenit, kojim se služahu stari Oci, i posvema odgovara čovječjoj naravi, koja je misaona i razumna, razumom se ravna i osvjedočava, uvjerava i upravlja; i zato je laglji, sigurniji i korisniji. Ne smijemo dakle biti u molitvi kao zapanjeni ili zabezeknuti, a da ništa ne radimo, jer to bi bila velika prijevara i bludnja, nego moramo u njoj vapiti k Bogu vježbajući svoje moći i sudjelovati s Njim, jer Bog hoće sudjelovanje svojih stvorova. A to je ono, što nas uči naš sveti Otac u knjizi Duhovnih vježba. Druge načine molitve, u kojima se napušta razmišljanje te se čovjek drži čisto negativno i u nekoj tišini, kako to tumači mistično bogoslovlje, ne treba uopće ni učiti ni tražiti, kako smo prije rekli. Početnici, koji nijesu puno napredovali u spoznanju svojih strasti niti se dosta vježbali u krepostima, podvrženi su opsjenama i varkama, kad se dadu na ove izvanredne načine. Kad misle, da su što stekli, nalaze se puni neukroćenih svojih strasti, koje su onom hranom i slašću u molitvi bile kao uspavane, a poslije se probude s velikom pogibli. Takogjer se iz ovih osobitih i izvanrednih načina molitve ragja tvrdoća suda, koja je podvržena svakoj prijevari. I zato se bojao ovih naš sveti Otac Ignacije, jer govoraše, da uopće takovi imaju nešto od toga.

Kažem dakle, da prvo, što moramo činiti u molitvi kod svake tačke, o kojoj ćemo razmišljati, ima biti to, da si pomoću pameti predstavimo tačku ili tajnu, kojom ćemo se baviti u molitvi, i tada je razumom promišljamo i razglabamo; a zatim imaju odmah slijediti čini volje. Tako mora uvijek, čim pamet što predstavi, odmah razum razglabati i razmišljati; jer to je izvor, iz kog moraju proistjecati svi čini i vježbe, što ih vršimo u molitvi; i krepošću se toga sve drugo čini u molitvi.

Jasan nam razlog za to pruža zdrava filozofija. Naša je naime volja slijepa moć, koja ne može ni koraka naprijed, ako razum ne prethodi. Općenita je rečenica filozofâ: Ništa se ne će, što se prije ne spozna. *Nihil volitum, quin praecognitum.* Razum je paž, koji naprijed svijetli volji, vodi je i pokazuje joj, što mora htjeti a na što mrziti. Zato kaže i sv. Augustin: «Možemo ljubiti, što ne vidimo, a nipošto ono, što ne poznamo. *Invisa diligi posse, incognita nequaquam.*» A sv. Grgur kaže: «Nitko ne može ljubiti, čega uopće ne poznaje. *Nemo potest diligere, quod prorsus ignorat.*» Predmet je naime volje dobro spoznato. Zato ljubimo i želimo nešto, jer to držimo za dobro i ljubavi vrijedno; a nasuprot na nešto zato mrzimo i išto izbjegavamo, jer to držimo za zlo i vrijedno mržnje. I stoga kad hoćemo, da tko promijeni svoju volju i odluku, navodimo mu razloge i nastojimo mu osvjedočiti um, da nije pravo ni dobro, što hoće činiti, a drugo da je bolje i zgodnije: da se tako jednog okani, a drugo prigrli. Tako je dakle djelovanje i razmišljanje uma temelj za ostale čine i vježbe, što ih vršimo u molitvi. I zato je tako nužno razmišljanje; što ćemo još bolje rastumačiti u slijedećim poglavljima.

D. Aug. l. 10. de Trin. c. 1.

D. Greg. hom. 36 sup. Evang.

Osmo poglavlje.

Kako je nužno razmišljanje.

Hugo de s. Vict. tract. de laude or. *D. Aug. tom. 9. l. de scal. Parad.*

Hugo od sv. Viktora kaže, da ne može biti savršena molitva, ako je ne prethodi ili ne prati razmišljanje. To uči i sv. Augustin, koji kaže, da je molitva bez razmišljanja mlaka; i dokazuje to vrlo dobro. Jer ako se tko ne vježba u spoznanju i promišljanju svoje bijede i slaboće, živjet će u prijevari i ne će znati prositi u molitvi ono, što mu treba, niti će prositi sa žarom, kojim treba. Mnogi, što ne poznaju niti promišljaju svojih pogrješaka, živu u velikoj prijevari, i drže sebe za ono, za što se ne bi držali, kad bi se poznavali. Zato se bave u molitvi svim drugim, samo ne onim, što im je potrebito. Ako dakle hoćeš znati moliti i prositi Boga za ono, što ti treba, vježbaj se u razmišljanju svojih pogrješaka i svoje bijede; i tako ćeš znati, što ti je moliti. Promišljajući i poznavajući svoju veliku nuždu, molit ćeš sa žarom i kako treba, kao što to čini siromah u nuždi, koji dobro poznaje i uvigja svoju potrebu i siromaštvo.

D. Bernard. serm. 1. de s. Andr.

Sv. Bernardo, da nam pokaže, kako ne moramo k savršenosti letjeti nego pomalo ići, kaže: «Nitko se na jedanput ne uspne na vrhunac. Uzlazeći a ne leteći, dolazi se do vrha ljestava. *Ascendendo, non volando, apprehenditur summitas scalae.* Uzlazimo dakle kao kakim dvjema nogama, naime razmišljanjem i molitvom. Razmišljanje nas uči, što nam manjka, a molitvom to postizavamo. *Ascendamus igitur velut duobus quibusdam pedibus, meditatione, et oratione: meditatio siquidem docet, quod desit; oratio ne desit, obtinet.* Razmišljanje nam pokazuje put, a molitva nas dovodi na nj. *Illa viam ostendit, ista deducit.* Razmišljanjem napokon spoznajemo pogibli, što nam prijete, a molitvom ih se oslobagjamo. *Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione evadimus.* Zato kaže sv. Augustin, da je razmišljanje početak svega dobra. *Intellectus cogitabundus est principium omnis boni.* Jer tko razmišlja, kako je Bog u sebi dobar i kako je dobrostiv i milosrdan bio prama nama, koliko nas je ljubio, koliko je učinio i pretrpio za nas, odmah se uspali ljubavlju prema tako dobrom Gospodinu. A tko dobro razmišlja svoje grijehe i bijede, ponizuje se i prezire. A tko razmišlja, kako je zlo Bogu služio i koliko ga vrijegjao, drži se vrijednim svake muke i kazni. Tako se razmišljanjem obogaćuje duša svim krepostima.

D. August. in libr. sent.

Zato nam se toliko preporučuje u svetom Pismu razmišljanje. «*Blago mužu, koji dan i noć razmišlja zakon Gospodnji*, kaže prorok David. *On će biti kao drvo, što je usagjeno pokraj potokâ vode, koje će rod svoj donijeti u svoje vrijeme. — Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.*» «*Blago onima, koji ispituju svjedočanstva Njegova, svim srcem traže Ga! — Beati, qui scrutantur testimonia ejus in toto corde exquirunt eum.*» To su oni, koji Ga traže svim srcem,

Psal. 1, 3. *Ibid. 118. 2.*

i to je uzrok, da Ga traže. Stoga je molio Prorok to od Gospodina, da uzmogne obdržavati Njegov zakon: «*Daj mi razum, i razmišljat ću zakon Tvoj, i čuvati ga svim srcem svojim. — Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo.*» A nasuprot kaže: *Da nije zakon Tvoj razmišljanje moje, tada bih možda poginuo u poniženju svojem. — Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea.*» T. j. poginuo bih u svojim tjeskobama i mukama, kao što tumači sv. Jeronim. Zato jedna od najvećih pohvala, što je sveci pripisuju razmišljanju i promatranju, ili baš najveća jest to, što ono veoma pomaže sve kreposti i sva dobra djela. «Razmišljanje je sestra čitanja, hraniteljica molitve, ravnateljica djela, a ujedno savršenost i usavršiteljica svega. *Soror lectionis, nutrix orationis, directrix operis, omniumque pariter perfectio et consummatrix existens.*»

Ibid. 34. *Ibid. 92.* *Gerson. de Med. 3. p.*

Da se jednom oprijekom bolje upozna druga, jedan od glavnih uzroka svega zla na svijetu jest manjak razmišljanja prema onoj proroka Jeremije: «*Opustošena je sva zemlja, jer nikoga nema, koji bi razmišljao srcem. — Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est, qui recogitet corde.*» Zato je zemlja tako duhovno opustjela i zato je toliko grijeha na svijetu, jer nema skoro nikoga, koji bi ušao u se, i u svom srcu razmišljao i promatrao ostajstva Božja. Jer tko bi se usudio da počini smrtni grijeh, kad bi promišljao, da je Bog umr'o za grijeh i da je grijeh tako veliko zlo, da je Bog morao postati čovjekom, da može po strogoj pravdi zadovoljiti za nj? Tko bi se usudio griješiti, kad bi promišljao, da jedan jedini smrtni grijeh kazni Bog vječnim mukama u paklu? Kad bi tko razmišljao i promatrao ono: «*Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni*» — onu vječnost, ono uvijek i nikad, i da će, dok Bog bude Bog, morati gorjeti u paklu: tko bi odabrao za časovitu nasladu vječne muke?

Jerem. 12, 11. *Matth. 25, 41.*

Govoraše sv. Toma Akvinski, da ne može pojmiti, kako je moguće, da se može onaj smijati i biti zadovoljan, koji se nalazi u smrtnom grijehu. Pa imao je sasvim pravo; jer takav zna za sigurno, da bi, kad bi umr'o, išao na vijeke u pakao, a k tomu nije siguran ni za čas života. Onaj Damokle na svim gozbama, glazbama i zabavama nije nalazio veselja, jer mu je nad glavom visio gô mač, obješen na niti; drhtao je svaki čas od straha, da ne padne. A kako bi istom moralo biti pri duši onome, komu ne prijeti samo smrt vremena nego i vječna, koja zavisi o slaboj niti života, jer može naglo umrijeti; na večer leći zdrav, a u jutru osvanuti u paklu!

In Hist. Ord. s. Dominici p. 1. lib. 3. c. 37. *Damocles apud Ciceron. Tusc. 5.*

Zato neki sluga Božji govoraše, da bi po njegovu mnijenju morala biti u kršćanskoj državi samo dva zatvora; jedan za svetu inkviziciju, a drugi za lugjake. Jer ili tko vjeruje, da ima vječni pakao za onoga, koji griješi, ili ne vjeruje. Ako toga ne vjeruje, pripada inkviziciji kao krivovjerac. Ako to vjeruje, pa uza sve to hoće ustrajati u smrtnom grijehu, neka se zatvori u ludnicu. Jer može li biti veće ludosti od ove? — Zaista, kad bi to tko pozorno promatrao, bila bi mu to jaka uzda, da ne griješi. Zato nastoji gjavao svom pomnjom, da nas zapriječi u ovom razmišljanju i razmatranju.

Prvo, što su učinili Filistejci, kad su uhvatili Samsona, bijaše,

da su mu iskopali oči. To je takogjer prvo, što i gjavao čini s grješnikom. Ako ga ne može lišiti Vjere, nastoji, da tako vjeruje, kao da ne bi vjerovao. «*Da gledajući ne vide, i čujući ne čuju, niti razumiju. — Ut videntes non videant, et audientes non audiant, neque intelligant.*» Gjavao nastoji, da čovjek ne razmišlja ono, što vjeruje, i da se za to isto toliko brine, kao da ne bi ni vjerovao; on mu zatvara oči, što je za nj sve jedno. Jer kao što ti ništa ne koristi otvoriti oči, ako si u tmini, budući da ništa ne vidiš; isto ti tako, kaže sv Augustin, ne koristi ništa stajati na svijetlu zatvorenim očima, kad svejedno ništa ne vidiš. Zato je dakle od tolike važnosti razmišljanje i mislena molitva, koja otvara oči.

Matth. 13, 13.

D. Aug. in Psal. 25. prope finem.

Deveto poglavlje.

Kako veliko dobro i korist moramo crpsti iz razmišljanja i kako se imamo vladati, da se njime okoristimo.

Vrlo je dobro, da se u molitvi vježbamo u činima i željama volje, o čem ćemo odmah raspravljati. Ovi se pak čini i želje moraju osnivati na razumu; jer je čovjek razuman i hoće, da ga vodi razum. Zato glavna svrha, na što mora smjerati i za čim ići razmišljanje, ima biti to, da se oslobodimo svake prijevare i učvrstimo u istini, te čvrsto osvjedočimo o onom, što je za nas probitačno, i na to se odlučimo. To mora biti glavni plod, što ga imamo crpsti iz molitve. Valja dobro zapamtiti ovu tačku, jer je od velike važnosti u ovoj stvari. Osobito se treba s početka u tom marljivo vježbati, da se dobro učvrstimo i utvrdimo u istini.

Da pak to uzmognemo bolje crpsti iz razmišljanja i ono nam donese veliki plod, ne smijemo ga obavljati površno i na brzu ruku, mrtvo i mlako, nego živo i s velikom pozornošću i mirom. Moraš razmišljati i promatrati polako i vrlo mirno kratkoću života, nestalnost i taštinu svjetovnih stvari, i kako sve sa smrću svršava, da tako prezireš sve zemaljsko i svim svojim srcem prioneš za ono, što će na vijeke trajati. Moraš više puta razmišljati i promatrati, kako je isprazno štovanje i mnijenje ljudsko, koje nam toliko borbe prouzrokuje; jer ti ništa ne oduzima niti što daje, niti te može učiniti boljim ni gorim — da ga prezireš i ništa do njeg ne držiš. A tako je i sa svim ostalim. Tako se čovjek oslobagja prijevare te osvjedočava o onom, što je za nj probitačno, i pristaje odlučno na to, i postaje duhovan čovjek. «*Sjedjet će samac i šutjeti, jer se uzdigao nad samoga sebe. — Sedebit solitarius, et tacebit: quia levavit super se.*» On se uzdiže nad sebe i postizava srce plemenito, koje prezire sve stvari ovoga svijeta, i govori sa svetim Pavlom: «*Njega radi smatrao sam sve za štetu i držim sve za gjubre, da Krista dobijem. — Propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.*»

Thren. 3, 28.

Philipp. 3, 8.

Velika je razlika izmegju razmišljanja i razmišljanja, i izmegju poznavanja i poznavanja; jer drukčije poznaje neku stvar mudrac a drukčije priprost i neuk čovjek. Mudrac je poznaje, kakova je u istinu, a priprost je čovjek poznaje samo, kakova je izvana. Nagje li priprost čovjek dragocjeni kamen, želi ga radi njegova sjaja i izvanjske ljepote, a ne radi drugog čega, jer ne poznaje njegove vrijednosti; ali kad pametan draguljar nagje takav dragocjeni kamen, želi ga veoma, ne radi sjaja i izvanjske ljepote, nego jer dobro poznaje njegovu vrijednost i cijenu. Ista je razlika izmegju onoga, koji zna razmišljati i promatrati Božanska otajstva i duhovne stvari, i onoga, koji toga ne zna; jer ovaj ih promatra površno i kao izvana. Pa akoprem mu se čine dobre radi svijetla i sjaja, što ga opaža na njima, ipak ne žudi toliko za njima. Ali koji zna razmišljati i cijeniti ove stvari, upoznaje istinu i pristaje uz nju. Pa kako poznaje vrijednost sakrivena blaga i dragocjena bisera, što ga je našao, sve prezire i drži za ništa prema njemu. «*Otide i prodade sve, što ima, i kupi ga. — Abiit, et vendidit omnia, quae habuit, et emit eam.*» *Matth. 13, 46.*

Ovu nam razliku tumači Krist naš Gospodin u Evangjelju u povjesti o onoj ženi, koja je bolovala od krvotoka. Pripovijedaju sveti Evangjeliste, da je sa Spasiteljem svijeta, kad je išao, da ozdravi ili uskrisi onu kćer predstojnika sinagoge, išlo toliko naroda, da su ga turali. Vidje Ga neka žena, koja je već dvanaest godina bolovala od krvotoka i potrošila sav svoj imutak na liječnike, a da je nijesu mogli izliječiti, dapače joj bivalo sve gore; pa želeći, da zadobije zdravlje, provuče se kroz sredinu naroda s velikom vjerom i pouzdanjem. «*Jer govoraše u sebi: samo ako se dotaknem haljine Njegove, ozdravit ću. — Dicebat enim intra se: si tetigero tantum vestimentum eius, salva ero.*» Približi Mu se i dotakne Ga se, i odmah presahnu izvor krvi njezine. Krist se naš Gospodin obazre i reče: «*Tko me se dotače? — Quis me tetigit?*» Reče mu sv. Petar i drugi učenici: «*Učitelju, narod te gnjete i tlači, a ti kažeš: Tko me se dotače? — Praeceptor, turbae te comprimunt et affligunt, et dicis, quis me tetigit?*» «*Netko se dotače mene; jer ja znam, da sila izigje iz mene. — Tetigit me aliquis; nam et ego novi virtutem de me exiisse.*» To je glavna stvar i to je ono, za što On pita. Ono drugo prosto doticanje, kako ga se dotiče svjetina i drugi ljudi, nema nikake važnosti.

Matth. 9, 20. Marc. 5, 25. Luc. 8, 43.

Matth. 9, 21.

Luc. 8, 45.

Ibid. 46.

U tom dakle sastoji sav posao razmišljanja, da se naime tako dotičemo Krista i Njegovih Otajstva, te ćutimo u sebi njihovu krepost i plod. Zato je od velike važnosti, da razmišljamo pazljivo, razglabajući polagano svaku stvar napose. Što se ne žvače, ne ćuti se ni gorko ni slatko: zato bolesnik proguta cijelu pilulu, da ne oćuti njezine gorčine. Isto se tako ne čini ni grješniku gorak grijeh ni smrt, ni sud, ni pakao, jer toga ne razdrobi, nego cijelo proguta, uzimajući to na veliko i na svežnje. I zato isto tako ni ti ne ćutiš ugodnosti ni slasti u otajstvu Utjelovljenja, Muke i Uskrsnuća, i drugim dobročinstvima Božjim; jer ih napose ne razglabaš, i ne razmišljaš kako treba. Ražvači i razgrizi zrno gorušice ili papra, pa ćeš vidjeti, kako peče i kako ti vrcaju suze iz očiju.

Deseto poglavlje.

Druga dobra i koristi razmišljanja.

D. Thom. 2. 2. q. 82. ar. 3. Drugo dobro i velika korist razmišljanja, kaže sv. Toma, sastoji u tome, što se iz njega ragja prava pobožnost, koja je od tolike važnosti za duhovni život i koju moraju svi vrlo željeti, koji hode njime. Pobožnost nije ništa drugo, nego neka pripravnost i brzina volje za sve, što je dobro. I zato je pobožan čovjek onaj, koji je pripravan i sklon na svako dobro. Tako uopće uče sveci. Zatim kaže sv. Toma, da su dva uzroka ove pobožnosti, jedan izvanjski i glavni, što je Bog; drugi nutarnji u nama, što je razmišljanje. Ova se naime pripravnost volje na sve, što se odnosi na krepost, ragja iz promatranja i razmišljanja uma, jer ono poslije milosti Božje uzbugjuje i upaljuje u našem srcu ovaj oganj.

Zato prava pobožnost i revnost duha ne sastoji u slasti i osjetljivoj ugodnosti, što je neki u molitvi kušaju i ćute, nego u volji pripravnoj i sklonoj na sve, što spada na službu Božju. I to je stalna i trajna pobožnost. One druge brzo nestaje, jer sastoji u nekim osjetljivim pobožnim čuvstvima, koja nastaju iz nagle želje za nekom stvari, što je tko želi i ljubi. A često puta joj je uzrok u naravi, što je tko naime meka i nježna srca, te se odmah gane i plače. A netom prestane ova pobožnost, prestanu obično i dobre odluke. To je ljubav nježna, koja se osniva na slasti i utjehama. Dok traje ova slast i pobožnost, bit će tko vrlo marljiv i tačan, ljubit će šutnju i sabranost. A čim to prestane, bilo pa i nije. Ali oni, koji su utvrgjeni u istini pomoću razmišljanja i promatranja, te razumom osvjedočeni i oslobogjeni od svake prijevare, ovi su stalni i ustrajni u kreposti. Ako im i nestane slasti i utjehe, oni su uvijek jedni te isti, jer ostaje u njima uzrok, naime razum, koji ih je osvjedočio i potaknuo.

To je jaka i muževna ljubav. Po tom se poznaju prave sluge Božje i oni, koji su napredovali, a ne po slasti i utjehama. Kaže se obično, da su naše strasti kao psići, koji laju, a u vrijeme utjehe zatvaraju usta. Svakoj baci Bog po komad kruha, i time se umire i ne traže ništa. Ali čim nestane ovoga kruha utjehe, laje opet jedna i druga; i tada se vidi, što je tko. Slasti se i utjehe prispodabljaju takogjer dobrima pokretnim, koja se odmah potroše, a prave kreposti dobrima nepokretnim, koja traju, i zato više vrijede.

Otuda nastaje nešto, što vrlo često iskusimo, i što je vrijedno, da promotrimo. Vidimo nekoje, koji s jedne strane uživaju u molitvi velike utjehe, a poslije su u prigodama i napastima slabi, i dapače padnu; a nasuprot vidimo druge, koji trpe u molitvi veliku sušu i ne znaju, što je utjeha i slast, a s druge su strane vrlo jaki u napastima i veoma daleko od toga, da padnu. Razlog je tome onaj, što smo ga malo prije naveli. Oni se oslanjaju na slasti i čuvstva, a ovi se drugi oslanjaju na razum, oslobogjaju se prijevare, osvjedočavaju i uvjeravaju o istini; i zato su stalni i ustrajni u onome, o čem su se jedanput osvjedočili i na što odlučili.

I zato jedno od sredstava, što se obično svjetuje, da u dobrim odlukama, što ih činimo u molitvi, ustrajemo i u djelo ih privedemo, a koje je vrlo dobro, jest to, da nastojimo sačuvati povod i razlog, koji nas je tada potaknuo na onu dobru odluku i želju; jer što nas je tada potaklo, da ono zaželimo, služit će nam poslije i za to, da to sačuvamo i u djelo privedemo. Još je više u tom. Kad se tko tako u molitvi oslobodi prijevare i osvjedoči o istini, akoprem se poslije ne sjeća potanko sredstva ili razloga, koji ga je tada potaknuo, ostaje ipak krepošću toga, što se oslobodio prijevare i stvorio odluku, te osvjedočio o istini i razlogu, čvrst i jak, da se opre poslije napasti i ustraje u kreposti.

Zato je Gerson cijenio toliko razmišljanje, da je upitan, koja je vježba korisnija i bolja za redovnika u njegovoj ćeliji, dali čitanje ili usmena molitva, ili kakav ručni posao, ili razmišljanje, odgovorio, da iza posluha nema ništa, što bi bilo bolje od razmišljanja. I navede ovaj razlog: Jer akoprem tko uslijed usmene molitve i duhovnoga štiva ćuti možda u sebi zasada veću pobožnost i napredak, nego li uslijed razmišljanja; ali čim odloži knjigu ili prestane moliti, nestaje obično i ove pobožnosti, nu razmišljanje mu većma pomaže i koristi za budućnost. Zato se, kaže on, moramo naučiti razmišljanju, da, kad bi nam i ponestalo glasa i knjiga, razmišljanje bude naša knjiga, i tako nigda ne budemo bez prave pobožnosti. *Gers. p. 2. alphab. 24. l. m. et de sollicitud. Eccle. part. 41. alphab. 37. l. a.*

Jedanaesto poglavlje.

Kako se moramo držati u molitvi, i koji plod moramo iz nje ubirati.

«Upalilo se srce moje u meni, i u razmišljanju mojem užgao se oganj. — Concaluit cor meum intra me: et in meditatione mea exardescet ignis.» Ovim nam riječima tumači prorok David, kako se imamo vladati u molitvi. Mnogi učitelji i sveci tumače ovo mjesto o ognju ljubavi Boga i bližnjega, koji se razmišljanjem nebeskih stvari upalio i gorio u srcu okrunjenoga Proroka. Srce se moje, kaže on, upalilo i užgalo u meni. To je učinak molitve. Ali kako se upalio i užgao ovaj oganj u srcu? Znaš kako? Razmišljanjem. *I u razmišljanju mojem užgao se oganj.* To je sredstvo i orugje, da se upali ovaj oganj. Razmišljati je, kaže sv. Ćiril Aleksandrijski, kao udarati ocilom o kremen, da vrcaju iskre. Razmišljanjem i promatranjem uma moraš udarati o taj tvrdi kremen tvoga srca, dok se ne upali od ljubavi Božje i želje za poniznošću, *Psal. 38, 4.* *Ss. Hieronym. Ambros. Greg. l. 23. mor. c. 25. Interlin. Glossa, et alii.*

mrtvenjem i drugim krepostima; i ne smiješ prestati, dok ne iskrešeš i zapališ ovaj oganj.

Akoprem je razmišljanje vrlo dobro i nužno, to ipak ne smije sva naša molitva sastojati u razmišljanju i promatranju uma, niti smijemo kod toga ostati, jer to bi bila više nauka nego li molitva: nego sva razmišljanja i promatranja, što ih obavljamo, moraju nam služiti kao sredstvo, da pobudimo i uspalimo u svom srcu ljubav i želju za krepostima; jer dobrota i svetost kršćanskog i redovničkog života ne sastoji u dobrim mislima i u razumijevanju svetih stvari, nego u pravim i istinskim krepostima, a osobito u njihovim činima i djelima, u čemu, kako kaže sv. Toma, sastoji najveća savršenost kreposti. I zato moramo osobito nastojati oko toga i time se baviti u molitvi.

D. Thom. 1. 2. q. 3. ar. 2.

To mora biti prvo načelo u ovoj stvari. Već je to rekao neki stari filozof, koga navodi Gerson: «Ispitujmo, što je krepost, ne da znamo, nego da dobri i kreposni postanemo. *Inquiramus, quid sit virtus, non ut sciamus, sed ut boni efficiamur.*» Akoprem je igla nužna za šivanje, ipak ne šije ona, nego konac. Zato bi bilo vrlo ludo, kad bi tko cio dan probadao iglom bez konca, jer to bi bio posao uzalud. A to čine oni, koji u molitvi nastoje samo oko razumijevanja i razmišljanja, a malo oko ljubavi. Razmišljanje nam mora služiti kao igla, koja prva unilazi; ali za njom mora unići konac ljubavi i čuvstva volje, kojom se imamo sjediniti i združiti s Bogom.

Gerson. sup. Magnificat Alph. 86. litt. D.

Naš nas sv. Otac Ignacije osobito upozoruje na to i opetuje nam to više puta u knjizi Duhovnih vježba. Pošto je postavio tačke, koje imamo razmišljati, s nekoliko kratkih primjedaba, kaže odmah: «Sve ću to uporaviti na sebe, da uberem iz toga kaki plod.» U tom sastoji plod molitve, da svaki zna primijeniti na sebe i na svoju vlastitu korist ono, što razmišlja, prema svojoj potrebi. Vrlo dobro kaže slavni sv. Bernardo: Kao što sunce ne ugrije svih onih, koje obasjava, tako i znanje i razmišljanje, akoprem uči ono, što treba činiti, ne pobugjuje i ne oduševljava svih, da izvrše ono, što uči. Drugo je znati za veliko bogatstvo, a drugo je posjedovati ga. Ne čini znanje o bogatstvu ljude bogatima, nego posjedovanje. Tako je, kaže, drugo poznavati Boga, a drugo bojati se Boga i ljubiti Ga. Ne čini nas pravo mudrima i bogatima, što mnogo toga znamo o Božanskim stvarima, nego što se bojimo i ljubimo Boga. Navodi za to takogjer drugu dobru prispodobu. Kao što bi onome, koji je gladan, slabo koristilo, kad bi sjeo za vrlo sjajan stol, pun najboljih jestvina, a ne bi smio od toga jesti; isto će tako slabo koristiti onome, koji moli, da sjedne za stol vrlo bogat i pun mnogih i preizvrsnih razmatranja, ako od toga ne jede, uporavljajući ih pomoću volje na sebe, da se okoristi njima.

D. Ign. in lib. Exerc in med. prim. diei heb. 2. p. 2.

D. Berd. serm. 13. in Cant.

Da prijegjem u tom na pojedinosti, kažem, da plod, što ga moramo ubirati iz razmišljanja i molitve, imaju biti sveta čuvstva i želje, koje se najprije stvaraju unutra u srcu, da se poslije u svoje vrijeme privedu u djelo. Sv. Ambrozije kaže: «Namjera ili svrha razmišljanja o nebeskim zapovijedima jest djelovanje. *Meditationis praeceptorum coelestium intentio vel finis operatio est.*» One svete i

D. Ambr. in Psal. 118 super illud: Et meditabor in praeceptis tuis. Octon. 6.

tajinstvene životinje, što ih je vidio prorok Ezekijel, imagjahu, kaže, megju drugim znakovima krila, a pod njima ruke čovječje: *Et manus hominis sub pennis eorum*, da nam se naznači, da letenju i razmišljanju ima biti svrha djelovanje. Iz molitve dakle moramo crpsti čuvstva i želje za poniznošću, prezirući same sebe i želeći, da nas drugi preziru; želje, da trpimo bolove i muke za ljubav Božju, a veselimo se onima, koje nas sada tište; ljubav k siromaštvu duhom, želeći, da najgore u kući bude za nas i da nam u potrebitim stvarima što uzmanjka; bol i kajanje za grijehe, i čvrste odluke, da ćemo radije umrijeti, nego li sagriješiti; zahvalnost za primljena dobročinstva; pravo i potpuno izručenje u ruke Božje; i napokon želju, da nasljedujemo Krista Gospodina našega u svim krepostima, što odsijevaju na Njem. Na to mora smjerati i za tim ići naše razmišljanje; i to je plod, što ga moramo ubirati iz njega.

Ezech. 1, 8.

Iz toga slijedi ovo. Budući da se razmišljanjem i promatranjem uma služimo kao sredstvom, da potaknemo volju na ove želje, a to je i svrha svega ovog posla; zato se moramo toliko baviti razmišljanjem i promatranjem uma, koliko je za to potrebno, a ne više, jer sredstva moraju odgovarati svojoj svrsi. Čim dakle osjetimo, da nam je volja ganuta i potaknuta na koju krepost, kao na bol za grijehe, na preziranje svijeta, na ljubav Božju, ili nas obuzme želja, da trpimo za Boga, ili drugo što slično, odmah moramo pretrgnuti nit razmišljanja razumom, kao što se odstranjuju od svodova ili mostova skele, te se zadržati i zabaviti u ovom čuvstvu i želji volje, dok se toga ne zasitimo i dok nam se to duboko ne utisne u našu dušu.

Ova je opomena vrlo važna i daje nam je naš sv. Otac u knjizi Duhovnih vježba, gdje veli, da se u tački, u kojoj osjetimo pobožnost i čuvstvo, što ga želimo, zaustavimo i u njoj zadržimo, dok se toga ne zasitimo, ne brinući se za drugu tačku. Kao što vrtlar, kad natapa zemlju, zaustavi tijek vode, čim je počne zemlja upijati, i pusti, da se suha zemlja dobro napije vode, pa dok se dobro ne napije i ne nakvasi, ne ide dalje; tako moramo i mi, čim počne prodirati voda dobra čuvstva i želje u našu dušu, koja je kao zemlja bez vode, kako kaže Prorok: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*, zaustaviti tijek razmišljanja razumom i veseliti se ovom natapanju i čuvstvu volje, koliko možemo, dok se ne natopi i ne nakvasi srce, i ne budemo potpunoma siti. Sveti Ivan Zlatousti, da to rastumači, navodi drugu lijepu prispodobu. «Nijesi li vidio, kaže on, kako se janješce, kad traži sise majčine, okreće sad na ovu sad na onu stranu, i uzima u usta sad jednu sad drugu sisu; ali čim počne curiti mlijeko, odmah stane i mirno ga uživa?» Tako je i s molitvom. Prije nego li se spusti rosa nebeska, prevrće se čovjek u razmišljanju sad na ovu sad na onu stranu; ali čim padne ona rosa nebeska, moramo se zaustaviti i uživati onu slast i ugodnost.

P. N. Ign. Libr. Exercit. spirit. add. 4.

Psal. 142, 6.

D. Chrysost. tract. de Ord.

Dvanaesto poglavlje.

Od kolike je važnosti, da se zadržimo u činima i čuvstvima volje.

Od vrlo je velike važnosti, da se zadržimo i zaustavimo u činima i čuvstvima volje. Do toga toliko drže sveci i učitelji duhovnoga života, da kažu, da u tom sastoji dobra i savršena molitva, pa i ono, što nazivaju razmatranjem, kad čovjek ne nastoji, da se pomoću razmišljanja uspali ljubavlju, nego uživa nagjenu i žugjenu ljubav, i počiva u njoj kao u svrsi svoga traženja i željenja, govoreći sa Zaručnicom u Pjesmi nad pjesmana: «*Nagjoh, koga ljubi duša moja; držim ga i ne ću ga pustiti. — Inveni, quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam.*» To isto kaže tamo i sama Zaručnica: «*Ja spavam, a srce moje bdije — Ego dormio, et cor meum vigilat;*» jer je u savršenoj molitvi razum kao uspavan, pošto je pustio razmišljanje i umovanje, a volja bdije i rastapa se u ljubavi prema svome Zaručniku. Zaručniku se ovaj san njegove Zaručnice tako dopada, da zabranjuje, te je bude, dok ona sama ne prohtjedne. «*Zaklinjem vas, kćeri Juruzalemske, srnama i jelenima poljskim, ne budite, i ne dopustite, da se probudi draga, dok sama ne bude htjela. — Adiuro vos, filiae Jerusalem, per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*»

Cant. 3, 4. — *Ibid. 5, 2.* — *Ibid. 3, 5.*

Tako se razmišljanje i sve druge česti, koje spadaju na molitvu, odnose i smjeraju na ovo promatranje, te su kao stepenice, kojima se imamo k njemu uspeti. Tako to kaže sv. Augustin u knjizi Ljestve rajske: «Čitanje traži; razmišljanje nalazi; molitva zahtijeva, a promatranje kuša. *Lectio inquirit; meditatio invenit, oratio postulat; contemplatio degustat.*» I navodi tom prigodom ono iz Evangjelja: «*Tražite i naći ćete; kucajte i otvorit će vam se. — Quaerite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis.*» I dodaje: «Tražite čitajući, naći ćete razmišljajući; kucajte moleći i otvorit će vam se promatrajući. *Quaerite legendo, invenietis meditando; pulsate orando, et aperietur vobis contemplando.*»

D. Aug. lib. de Scal Parad. — *Matth. 7, 7.*

Zato uče sveci, kako to kaže blaženi Albert Veliki, da je ova razlika izmegju promatranja vjernikâ katolikâ i poganskih mudraca, što se promatranje mudracâ odnosi samo na usavršenje uma poznavanjem spoznatih istina, i zato ostaje u razumu, jer mu je svrha, da sve više zna i poznaje; ali promatranje katolikâ i svetaca, o kojem sada govorimo, ne ostaje u razumu, nego ide dalje, da razveseli i gane volju, te je rasplamti i raspali ljubavlju Božjom, kao što kaže Zaručnica: «*Duša se moja rastapala, kad je govorio. — Anima mea liquefacta est, ut locutus est.*» To je vrlo dobro opazio sv. Toma, kad raspravljajući o promatranju kaže: Akoprem promatranje bitno sastoji u razumu, ipak njegova najveća savršenost sastoji u ljubavi i čuvstvu volje, tako da glavna namjera i svrha našeg promatranja mora biti čuvstvo volje i ljubav Božja.

Alb. Magn. l. de adhaerendo Deo c. 9. — *Cant. 5, 6.* — *D. Thom. 2. 2. q. 180. ar. 7.*

Tako nas je, kaže sv. Augustin, učio moliti i Krist naš Gospodin u Evangjelju, kad je rekao: «*A kad se molite, nemojte govoriti mnogo. — Orantes autem nolite multum loqui.*» I pridodaje: «Drugo je mnogo govoriti, a drugo je zadržati se dugo u ljubavi; daleko bilo od molitve mnogo govorenje, ali neka ne uzmanjka mnogo molenje. *Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus; absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio.* Mnogo govoriti, mnoge i velike misli u umu stvarati, sasvim je nešto drugo, nego li se dugo zadržavati u ljubavi i čuvstvima volje. Prvo nam valja izbjegavati u molitvi, jer to znači mnogo govoriti. A ovo se drugo obavlja više uzdasima nego li riječima. *Et negotium hoc plus gemitibus quam sermonibus agitur.* Ništa ne pomaže, kad općimo s Bogom, govornička vještina, mnoga razglabanja, oštroumne misli i razlozi, nego suze, uzdisaji i želje srca, prema onomu, što kaže prorok Jeremija: «*Neka ne šuti zjenica oka tvoga. — Neque taceat pupilla oculi tui.*»

D. Aug. de orand. Deum c. 10. quae est epist. 121. ad Prob. Matth. 6, 7. — *Thren. 2, 18.*

Pita sv. Jeronim na ove riječi: «Kako može kazati Prorok: «*Neka ne šuti zjenica oka tvoga?*» Zar se ne govori jezikom? Kako mogu govoriti zjenice očiju? I odgovara svetac: «Kada lijemo suze pred Bogom, tada se kaže, da zjenice očiju šalju glas k Bogu; kao što možemo, akoprem ne izgovaramo riječi jezikom, vapiti k Bogu srcem, kako kaže sv. Pavao: «*Posla Bog duha Sina svoga u srca vaša, koji vapi: Aba, Oče. — Misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.*» A Mojsiju reče Bog: «*Što vapiš k meni? — Quid clamas ad me?*» A nije ipak progovorio ni riječi, nego je u svom srcu molio tako žarko i krepko, da mu je Bog rekao: «Što vapiš k meni?» Tako dakle moramo i mi u molitvi vapiti k Bogu svojim očima: «*Neka ne šuti zjenica oka tvoga*»; t. j. sa suzama, uzdisajima i željama srca.

D. Hieron. in Psal. 50. — *Gal, 4, 6.* — *Exod. 14, 15.*

Trinaesto poglavlje.

Odgovara se na tužbu onih, koji kažu, da ne mogu ili ne znaju razmišljati niti promišljati umom.

Ovime se odgovara na općenitu tužbu nekojih, koji se tuže i govore, da ne mogu ili ne znaju razmišljati u molitvi, jer im ne dolaze na pamet razmišljanja, kojima bi mogli tačke izvesti i proširiti, nego im se odmah prekine nit. Neka ih to ništa ne uznemiruje, jer posao molitve, kako smo rekli, sastoji više u čuvstvima i željama volje, nego li u razmišljanju i istraživanju razuma.

Dapače primjećuju na to učitelji duhovnoga života, da se moramo čuvati prekomjernog razmišljanja umom, jer da je to obično na veliku zapreku gibanju i čuvstvu volje, što je glavna stvar; a osobito, kad se tko upusti u preveć visoka i duboka razmišljanja, još da

je to na veću zapreku. Razlog je tome naravan. Jer jasno je, ako koji izvor ima samo jednu žilu vode a više cijevi, kojima voda otječe, da će to manje teći jednom, što će više teći drugom. Krepost je duše konačna i omegjena, pa koliko više otječe kanalom razuma, toliko manje teče kanalom volje. To vidimo i iz iskustva. Ako je duša ganuta na pobožnost i sveta čuvstva, a razum se bavi kakim dubokim ili znaličnim istraživanjem, odmah presahne srce i nestane one pobožnosti. To je zato, što otječe previše vode drugim kanalom razuma, i tako presuši kanal volje.

Gerson p. 3. de mont. contempl. alphab. 73. c. 2. et sequ. Otuda dolazi, kaže Gerson, da su oni, koji nijesu učeni, katkada, dapače mnogo puta, pobožniji i mnogo bolje mole nego li učeni, jer odvode manje vode razumom, ne baveći se i ne rastresujući dubokim i znaličnim istraživanjem, nego nastojeći, da jednostavnim i lakim razmišljanjem odmah potaknu i ganu volju. Na njih djeluju više ona jednostavna i obična razmišljanja, nego li na druge visoka i duboka. Tako to vidimo kod onoga svetoga kuhača, *Tract. 3. c. 9.* o kom smo prije govorili. Ovomu je tvarni oganj, s kojim je imao posla, bio povodom, da se sjećao vječnoga ognja, i bio je tako pobožan, da je imao dar suzâ u svojim poslovima.

Valja dobro ovo zapamtiti. Ako je samo čuvstvo i želja vrlo uzvišena i duhovna, malo je do toga, dali je misao ili razmišljanje nisko i obično. Imamo o tom mnogo primjerâ u svetom Pismu, gdje nam Duh Sveti vrlo priprostim i jednostavnim prispodobama tumači veoma visoke i uzvišene stvari. «*Tko će mi dati krila kao* *Psal. 54, 7.* *golubici, da letim i otpočinem? — Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?*» Na ove riječi Psalmiste pita sv. *D. Ambros. serm. 70.* Ambrozije: «Zašto Prorok, želeći letjeti i uzdignuti se visoko, prosi krila golubičina a ne drugih pticâ, kad ima drugih lakših pticâ od golubice?» I odgovara: «Jer je vrlo dobro znao, da su, te uzleti na visinu savršenosti, i zadobije vrlo dobru i uzvišenu molitvu, bolja *Prov. 3, 32.* krila golubičina, to jest oni, koji su priprosta srca, nego li oštri i duboki umovi, prema onoj rečenici Mudračevoj: «*S priprostima se on razgovara. — Cum simplicibus sermocinatio eius.*»

Zato se ne treba nitko uznemirivati, što ne može promišljati niti naći mislî, da proširi tačke razmišljanja. Dapače kažu učitelji duhovnoga života, i to s punim pravom, da je bolji i srećniji udes onih, kojima Bog zatvara žilu prekomjernog umovanja a otvara im žilu ljubavi, da volja, dok razum počiva i miruje, boravi jedino u Bogu, podajući se posvema ljubavi i uživanju najvećega Dobra. Ako ti Gospodin iskaže milost, da se jednostavnim i priprostim razmišljanjem, ili samo razmišljanjem, da je Bog postao čovjekom, rodio se u jaslicama, da je za te bio raspet na Križu, uspališ ljubavlju prema Bogu i željom, da se poniziš i mrtviš Njemu za ljubav, i u tom provedeš čitav sat; tada je to bolja i korisnija molitva, nego kad bi mnogo, te vrlo visoko i duboko razmišljao i promatrao; jer se baviš onim, što je najbolje i najbitnije u molitvi, i što je svrha i plod njezin. Iz toga se vidi, kako se varaju oni, koji misle, da ne mole dobro, kad im ne dolaze na pamet misli, u kojima bi se zadržavali; a da mole dobro, kad nalaze mnogo mislî.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda, da je sveti brat

Egidije rekao jednoć sv. Bonaventuri, koji bijaše generalni Ministar Reda: «Vama je učenjacima iskazao Gospodin mnoge milosti, kojima Mu možete služiti i hvaliti Ga; ali mi neznalice i neuki, koji ništa ne znamo, što možemo učiniti, da ugodimo Bogu?» Sv. Bonaventura odgovori: «Kad naš Gospodin ne bi iskazao čovjeku druge milosti, nego da Ga može ljubiti, njom bi Mu samom mogao bolje služiti nego li svim drugim skupa.» Nato reče sveti brat Egidije: «A može li neznalica tako ljubiti Gospodina Našega Isusa Krista kao učenjak?» Nato će sv. Bonaventura: «Priprosta starica može više ljubiti Gospodina našega, nego li učitelj bogoslovlja.» Tad odmah ustane sveti brat Egidije pun žara i pogje na onu stranu vrta, koja bijaše prema gradu, te vikaše u sav glas: «Ej ti, siromašna, neuka i priprosta starice, ljubi Gospodina Isukrsta, i možeš biti veća od brata Bonaventure!» I bi zanesen kao obično, i ne maknu se s onog mjesta tri ure. *1. p. l. 7. c. 14. histor. Min.*

Četrnaesto poglavlje.

Dvije opomene, koje će nam biti od velike pomoći, da dobro obavljamo molitvu i ubiremo iz nje plod.

Da dobro obavljamo molitvu i ubiremo iz nje plod koji treba, bit će nam od velike pomoći prvo, da promislimo i držimo se uvijek čvrsto ovog načela, da molitva nije svrha, nego sredstvo, kojim se služimo za svoj napredak i savršenost. Zato se ne smijemo zaustaviti u molitvi kao u svrsi i cilju, jer ne sastoji naša savršenost u velikoj utjehi, slasti i promatranju, nego u savršenom umrtvenju i pobjedi nad samima sobom, svojim strastima i nagnućima, nastojeći, koliko je moguće, povratiti se k savršenosti onoga srećnoga stanja prvobitne pravednosti, u kojem smo bili stvoreni, kada je put i požuda bila posvema podložna razumu i s njime u skladu, a razum s Bogom. Molitvom se dakle moramo služiti kao sredstvom, da do toga dogjemo.

Kao što u kovačnici željezo vatrom postaje meko, da se može kovati i savijati, i iz njega činiti, što hoćeš; isto tako mora biti s molitvom. Ako nam je teško i mučno mrtvenje, ako nam je teško lomiti svoju vlastitu volju i podnositi suprotivštine i poteškoće, što nas snagju, tad se moramo uteći kovačnici molitve, gdje se žarom i ognjem pobožnosti i primjerom Kristovim pomalo umekša srce, da ga možemo po volji upotrebiti za sve, što je nužno, da sve bolje služimo Bogu. To je zadaća molitve, i to plod, što ga moramo iz nje ubirati. Za to su slasti i utjehe, što nam ih Gospodin običava u njoj dijeliti. One nam se ne daju, da se zadržimo u njima, nego da s tim većom hitrinom i lakoćom trčimo putem kreposti i savršenosti.

To nam je htio pokazati Duh Sveti onim, što se dogodilo Mojsiju, kad je dolazio od razgovora s Bogom. Pripovijeda sveto Pismo, da je sišao s velikim svijetlom na licu, i primjećuje, da je onaj sjaj imao oblik rogova, u kojima obično sastoji jakost životinjâ, da nam pokaže, kako iz molitve moramo crpsti snagu i jakost, da dobro djelujemo. To nas je isto učio Krist naš Gospodin svojim primjerom. One noći uoči svoje muke pogje jedan, dva i tri puta na molitvu, da se pripravi za muku, koja mu bijaše već posve blizu; ne, što bi to trebao, kako primjećuje sv. Ambrozije, nego da nam dade primjer. I kaže sveto Evangjelje, da mu se ukazao Angjeo, koji ga je okrijepio; i ustade tako okrijepljen s molitve, da je odmah rekao svojim učenicima: «*Ustanite, hajdemo! evo se približi onaj, koji će me izdati. — Surgite, eamus! ecce appropinquavit, qui me tradet.*» On im sam ide u susret i predaje se u njihove ruke. «*Bi prikazan, jer sam htjede. — Oblatus est, quia ipse voluit.*» Sve je to zato, da se naučimo, kako se imamo molitvom služiti kao sredstvom, da svladamo poteškoće, koje nam se pruže na putu kreposti.

D. Ambros. in Luc. 6.
Matth. 26, 46.
Isa. 53, 7.

Sveti Ivan Zlatousti kaže, da moliti znači udesiti i složiti citaru našega srca, da proizvede milozvučan glas za Boga. Zato idemo na molitvu, da uredimo svoje srce, te udesimo i naravnamo žice svojih strasti i nagnućâ i svih svojih čina, tako da sve bude u skladu s razumom i s Bogom. To je ono, što svaki dan govorimo i čujemo govoriti u duhovnim razgovorima i opomenama, naime da naša molitva mora biti praktična, to jest da mora smjerati na djelo. Ona mora odstraniti poteškoće i svladati protivnosti, što nam se pruže na putu duhovnom. I zato je naziva Duh Sveti razboritošću: *Scientia sanctorum prudentia;* jer razboritost ide za djelovanjem za razliku od znanosti učenjakâ, koja ide samo za znanjem. I zato kažu sveci, da je molitva općenito i najuspješnije sredstvo proti svim našim napastima i u svim kolikim potrebama i prigodama, što nam se mogu pružiti. I to je jedna od glavnih pohvala za molitvu.

D. Chrysost. ep. in Psal. 4.
Prov. 9, 10.

Pripovijeda Teodoret u svojoj Povjesti, da je neki sveti redovnik govorio: Liječnici liječe tjelesne bolesti svaku posebnim lijekom, a više puta, da izliječe jednu, upotrebljavaju više sredstava, jer su sva sredstva nesavršena, slaba i omegjena, ali molitva je sredstvo općenito i najuspješnije za sve potrebe, da odolimo svim napastima i navalama neprijateljevim, i da stečemo sve kreposti, jer spaja dušu s neizmjernim dobrom, naime s Bogom, i jer se na Njem osniva i na Nj oslanja. Zato se naziva molitva svemogućom. Molitva je svemoguća, akoprem je jedna, ipak sve može. *Omnipotens oratio, cum sit una, omnia potest.* Pa i Krist nam je naš Gospodin dao molitvu kao sredstvo proti svim napastima: «*Bdijte i molite se, da ne padnete u napast. — Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem.*»

Matt. 26, 41.

Druga opomena, koja će nam biti od velike pomoći, da prijašnje djelom izvedemo, jest ova. Kao što kad idemo na molitvu, moramo unaprijed vidjeti tačke, koje ćemo razmišljati; isto tako moramo unaprijed vidjeti i plod, koji ćemo iz nje ubrati. Ali će

mi tko reći: Kako ću unaprijed znati plod, što ga moram iz molitve ubrati, prije nego li pogjem na nju? Hoću, da mi to bolje rastumačiš. Drage volje! Nijesmo li malo prije rekli, da na molitvu idemo, te nagjemo lijek za svoje duhovne potrebe i stečemo pobjedu nad samima sobom, nad svojim strastima i zlim nagnućima, i da je molitva sredstvo, kojim se imamo služiti, da se popravimo i poboljšamo? Dakle prije nego pogjemo na molitvu, valja da svaki sam sobom dobro promisli: Koja je moja najveća duhovna potreba? Što najviše priječi moj napredak, i što najviše borbe zadaje mojoj duši? To je ono, što moramo unaprijed promisliti i staviti si pred oči, da se time bavimo i to izvadimo iz molitve. Dapače kad prigjujemo i pripravljamo tačke za razmišljanje, mora nam to biti svrha.

Uzmimo na primjer: Ja ćutim u sebi veliko nagnuće, da me štuju i cijene i do mene što drže; i vidim, da na me veoma djeluje obzir ljudski; pa kad sam kojom prigodom omalovažen, tad se uznemirim i to me jako boli, a možda katkada to i izvana pokažem. To mi, čini mi se, zadaje najveće borbe, i to najviše priječi moj napredak, mir i pokoj duše narušava, i obara me u veće pogrješke. Ako je dakle to tvoja najveća potreba, tada tvoj lijek sastoji u tom, da to svladaš i iskorijeniš; i to je ono, što moraš unaprijed promisliti i staviti si pred oči, i što si moraš uzeti k srcu i čime ti se valja baviti, da to crpeš iz molitve. I stoga krivo radi onaj, koji samo tako na sreću ide, da se razgovara u molitvi s Bogom, i iz nje ubere ono, što mu dogje pod ruke, kao lovac, koji puca na sreću, bilo što bilo, izašlo što izašlo, ne brinući se za ono, što mu je potrebitije. Ne idimo tako na molitvu, da uhvatimo ono, što nam najprije dogje pod ruke, nego ono, što nam je najviše potrebno. Bolesnik, koji ide u ljekarnu, ne uzme ono, što mu najprije zapne za oko, nego ono, što mu je potrebno za njegovu bolest. Jedan je pun oholosti sve do grla, a drugi pun nestrpljivosti, a opet se drugi čvrsto drži svoga vlastitog suda i svoje volje, kako se lako vidi u prigodi, i u čem se može svaki dan sam lako uloviti; i ide na molitvu, da bere cvijeće, da se zadržava u ne znam kakim mislima, i uhvati ono, što mu najprije dogje pod ruku ili što mu više prija, kušajući sad ovo sad ono. Nije to dobar put, da napredujemo. Uvijek moramo paziti na ono, što nam je najpotrebitije, i nastojati, da tomu pomognemo; jer zato molimo.

Sv. Efrem navodi za to za primjer onoga slijepca u Evangjelju, koji se utekao Kristu, vičući i vapeći, da mu se smiluje. Promisli, kaže, kako je na pitanje Kristovo, što hoće, da mu učini, odmah Mu predstavio svoju najveću potrebu i ono, što ga je najviše mučilo, naime što nije vidio, i za to Ga zamolio pomoć: «*Gospodine, da vidim. — Domine, ut videam.*» Možda je prosio što drugo, što je u istinu isto tako trebao? Možda je rekao: «Gospodine, daj mi odjeću, jer sam siromah»? Nije prosio to; sve je drugo pustio na stranu, i upozorio na najveću potrebu. Tako dakle moramo i mi, kaže svetac, činiti u molitvi. Moramo imati pred očima svoju najveću potrebu, i u molitvi se time baviti i ustrajati, dok to ne zadobijemo.

D. Ephrem exhort. ad Relig. de arm. spirit. tom. 2. p. 260.
Luc. 18, 41.

Da ne bude u tom nikake isprike, valja primijetiti slijedeće. Istina, kad idemo na molitvu i hoćemo zadobiti ljubav prema pojedinim krepostima, kojih nemamo, da moramo obično nastojati, da tačke i predmet, kojim se bavimo u razmišljanju, bude takav, te uzmogne što brže, jače i žarče potaknuti volju na ovu ljubav, i tako lakše crpemo plod, koji želimo; ali ipak valja znati, da svaku vježbu ili tajnu, koju razmišljamo, možemo uporaviti na svoje posebne potrebe, jer je molitva kao nebeska mana, koja ima za svakoga onaj tek, koji želi. Ako hoćeš, da ima za te tek poniznosti, ovaj ćeš tek naći u razmišljanju svojih grijeha, muke i smrti Spasiteljeve i primljenih dobročinstava. Ako hoćeš iz toga crpsti bol i pokajanje za svoje grijehe, imat ćeš ovaj tek, budeš li razmišljao koju god od ovih tačaka. Ako hoćeš zadobiti strpljivost, i ovaj ćeš tek imati; a tako i glede svega drugoga.

Petnaesto poglavlje.

Kako se razumijeva, da si u molitvi uzmemo k srcu ono, što nam je najpotrebitije, i u tom ustrajemo, dok toga ne postignemo.

Ne ćemo time reći, da uvijek moramo imati u molitvi pred očima samo jednu stvar; jer akoprem napose i najviše trebamo poniznosti ili drugo što slično, možemo se ipak baviti u molitvi činima i vježbama drugih kreposti. Ako ti se pruži čin, da se podvrgneš volji Božjoj u svemu, što bude s tobom htio i odlučio, zadrži se u tome, koliko možeš. To će biti izvrsna i vrlo dobro obavljena molitva, i ne će zatupiti sulice, koja smjera na poniznost, nego će je dapače zaoštriti. Ako ti se pruži čin zahvalnosti i harnosti za dobročinstva, što si ih primio od Boga, koliko općenita toliko posebna, zadrži se u tome, koliko možeš; jer je i te kako pravo, da svaki dan zahvaljujemo Bogu za primljena dobročinstva, a osobito što nas je pozvao u Red. Ako se porodi u tebi velika mržnja i bol radi tvojih grijeha, i čvrsta odluka radije tisuću puta umrijeti nego li uvrijediti Boga, zadrži se u tome, jer to je jedan od najboljih i najkorisnijih čina, u kojima se možeš vježbati za molitve. Ako usplamti u tebi velika ljubav prema Bogu, velika revnost i želja za spasom dušâ i da za njih pretrpiš svaku muku, ostani kod toga. Isto tako možemo u molitvi moliti od Boga milosti koliko za nas, toliko za svoje bližnje, i čitavu Crkvu, što je jedan od glavnih dijelova molitve.

Svim tim i drugim sličnim možemo se baviti u molitvi, i bit će molitva vrlo dobra. Tako vidimo Psalme, koji su vrlo savršena molitva, da su puni bezbroj različitih čuvstva. Zato kaže Kasijan i Opat Nil, da je molitva kao polje puno cvijeća ili kao vijenac

Cass. coll. 9. c. 7. Nilus in Bibliotheca PP. tom. 7.

spleten od mnogo cvijeća različita mirisa. «*Gle, miris sina mojega, kao miris puna polja, koje blagoslovi Gospodin. — Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.*» U ovoj je različitosti još i druga korist, naime da nam obično pomaže i olakoćuje molitvu, a potom da možemo u njoj i dulje ustrajati; jer opetovati uvijek jedno te isto prouzrokuje obično dosadu a različitost nas razveseljuje i zabavlja.

Gen. 27, 27.

Što hoćemo reći, jest ovo. Od velike je važnosti za naš duhovni napredak, da si za neko vrijeme uzmemo k srcu jednu stvar, i to onu, za koju mislimo, da je najpotrebnija za našu dušu, i da se njom osobito bavimo u molitvi, moleći za to srdačno našeg Gospodina. Time se možemo baviti jedan put ili više puta, jedan dan i više dana; i to mora biti naš glavni posao. To moramo uvijek imati pred očima i usagjeno u srcu, dok toga ne postignemo. Tako se obavljaju poslovi i u svijetu Zato se obično kaže: Oslobodio me Bog od čovjeka, koji ima samo jedan posao. Slavni sv. Toma, raspravljajući o molitvi, kaže, da je želja to bolja i uspješnija, što se više odnosi na jednu stvar. I navodi u tu svrhu one riječi Prorokove: «*Jedno sam molio od Gospodina, to ću tražiti. — Unam petii a Domino, hanc requiram.*»

D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 14. ad 2. Psal. 26, 4.

Koji hoće dobro naučiti koju znanost ili umjetnost, ne počinje učiti danas jednu, sutra drugu, nego se bavi neko vrijeme jednom, dok je ne nauči. Tako se i onaj, koji si hoće savršeno steći koju krepost, mora neko vrijeme osobito vježbati u njoj, upravljajući svoju molitvu i sve svoje vježbe na to, da je postigne; to više, što su po nauci sv. Tome sve ćudoredne kreposti tako megjusobno spojene, združene i svezane, da će onaj imati sve kreposti, koji samo jednu savršeno posjeduje. Potom ako postigneš pravu poniznost, postignut ćeš s njom sve kreposti. Iščupaj posvema iz svog srca oholost pak usadi najdublju poniznost. Ako si pravo ponizan, bit ćeš i veoma poslušan i strpljiv; ne ćeš se ni na što tužiti, svaka će ti muka biti malena i sve će ti se činiti neznatno prema onome, što zaslužuješ. Ako si ponizan, ljubit ćeš veoma i svoju braću, jer ćeš sve držati za dobre a samo sebe za zla; bit ćeš veoma prostodušan i ne ćeš nikoga suditi, jer ćeš tako ćutjeti svoju nevolju, da se ne ćeš brinuti za tugju. To isto vrijedi i za druge kreposti.

D. Thom. 1, 2. q. 65. art. 1.

Zato se takogjer vrlo dobro svjetuje, da se onim istim, čim se bavimo u molitvi, bavimo i u posebnom ispitivanju savjesti i to skupa spojimo. Jer kad tako upravimo sve svoje vježbe na jednu stvar, steći ćemo veliki imutak. Kasijan kaže još više. On hoće, da se onim, što nam je najpotrebitije, bavimo ne samo u ispitivanju savjesti i u mislenoj molitvi, nego da i više puta preko dana uzdignemo duh k Bogu strjelovitim molitvicama, čuvstvima i uzdisajima srca, i da u tu svrhu pridodamo druge pokore, mrtvenja i posebne pobožnosti, kako ćemo o tom još opširnije govoriti. Jer ako je ovo moja najveća potreba, ako ova mana ili strast ili zlo nagnuće najviše vlada u meni i uzrok je, da padam u veće pogrješke; ako iskorijenivši i svladavši ovu manu a postignuvši ovu krepost nadvladamo i iskorijenimo sve mane a postignemo sve kreposti, svaka muka i nastojanje, što se u to uloži, bit će vrlo dobro isplaćena.

Cass. coll. 9. c. 36. et l. 2. c. 14.

D. Chrysost. tract. de orat. Sv. Ivan Zlatousni kaže, da je molitva kao izvor usred vrta, bez kojega se sve osuši, a s njim se sve uzdrži zeleno, svježe i lijepo. Ovaj izvor molitve mora natapati sve. On mora uvijek sve biline kreposti držati u njihovoj svježosti i ljepoti: posluh, strpljivost, mrtvenje, šutnju i sabranost. Ali kao što u vrtu ima obično koje drvo ili cvijetak, koji se više voli i njeguje te na osobiti način zalijeva, pa ako i uzmanjka vode za druge, za nj ne smije nikad uzmanjkati, i ako nema vremena za druge, za nj mora uvijek biti; isto tako mora biti i u vrtu naše duše. Sve se mora zalijevati i uzdržavati natapanjem molitve; ali uvijek moraš imati pred očima osobito ono, što ti je najpotrebitije; na to moraš osobito paziti; za to ne smije nikada manjkati vremena. I kao što, kad izlaziš iz vrta, pružaš ruku za cvijetom, koji ti se najviše dopada, ubereš ga i s njime izagješ; tako moraš i u molitvi pružiti ruku za onim, što ti je najpotrebitije, i to crpsti iz nje.

Ovime se dovoljno odgovara na pitanje, koje se obično stavlja: Dali je shodno iz molitve ubrati plod, koji odgovara predmetu, što se razmišlja? Već smo prije rekli, da se, akoprem moramo uvijek paziti na ono, što nam je najpotrebitije, možemo ipak vježbati u čuvstvima i činima drugih kreposti, i njima baviti, već prema otajstvu, koje se razmišlja. Nu valja primijetiti ovdje još nešto vrlo važno. Ovi se čini i čuvstva kreposti, što nastaju u molitvi glede onoga, što se razmišlja, ne smiju površno i na brzu ruku pobugjivati, nego vrlo polako, zadržavajući se u njima duže i mirno, dok se toga ne zasitimo, i ne oćutimo, da nam se to u srce utisnulo i za nj prionulo, makar čitavu uru za to potrošili, kako smo prije rekli. Sup. c. 11. Više naime vrijedi i koristi jedan takav čin i čuvstvo, ako se pobugjuje na taj način, nego li mnogo činâ različitih kreposti pobugjenih na brzu ruku.

Jedan od razlogâ, zašto nekoji ne ubiru toliko ploda iz molitve, jest, što letimice pobugjuju kreposne čine; skaču s jednoga na drugi i svakoga se samo dotaknu. Dogje im na pamet čin poniznosti, i pobude ga, i odmah idu dalje. Dogje im na pamet čin poslušnosti. I tako trče kao mački po žeravici. Oni se ne bi opekli, makar bilo živo uglevlje. Zato, čim ustanu od molitve, sve zaborave, i bilo pa nije, i tako ostanu mlaki i neumrtveni kao prije. Otac M. Avila c. 75. Audi filia. Avila kori one, koji jednu stvar, kojom se bave, odmah napuste, čim im se pruži druga, i prijegju na nju. On kaže da je to obično prijevara gjavolska, da, skačući s jednoga predmeta na drugi kao svrake, ostanemo bez ploda molitve.

Od velike je važnosti, da se zadržavamo u čuvstvima i željama za krepošću, dok nam se ona ne utisne i ne usadi u dno naše duše. Tako ako hoćeš pobuditi u sebi čin skrušenja i boli za grijehe, moraš se tako dugo u tom zadržati, dok ne počneš u sebi veoma mrziti na grijeh i oduravati ga prema onome, što kaže Prorok: *«Na opačinu* Psal. 118, 163. *mrzim i oduravam je. — Iniquitatem odio habui et abominatus sum.»* Uslijed toga će se poroditi u tebi čvrste odluke radije tisuću puta umrijeti nego li počiniti smrtni grijeh. Stoga je vrlo dobro rekao D. Augst. in Enchir. sv. Augustin, da ljudi u nekoje grijehe, kao što bogopsovanje, ocoubistvo, samo zato rijetko padaju, što ih oduravaju, a nasuprot kaže za druge grijehe, da uslijed navade izgledaju neznatni. Uslijed navade izgubiše ljudi strah od njih, i zato lako padaju u njih. Isto tako, ako se hoćeš vježbati u poniznosti, moraš tako dugo u sebi pobugjivati nagnuće i želju za preziranjem i omalovaživanjem, dok se ljubav i želja za tim duboko ne utisne u tvoju dušu, i nestane svakog dima oholosti i uznositosti, a zavoliš prezir i omalovaživanje. A tako je s čuvstvima i činima drugih kreposti.

Iz toga se takogjer vidi, od kolike je važnosti za naš napredak, da si uzmemo k srcu samo jednu stvar, i u njoj se na rečeni način zadržimo i ustrajemo. Jer ako bi trajalo u nama nagnuće i želja, da budemo prezirani i omalovaživani, ili drugo slično čuvstvo jedan sat u jutro a jedan sat na večer, a poslije isto toliko slijedeći dan, jasno je, da bi drugi učinak proizvelo u našemu srcu, i da bi se na drugi način utisnula i usadila krepost u našu dušu, nego kad bi je samo letimice prošli. Sv. Ivan Zlatousti kaže: Kao što nije D. Chrysost. tract. de Orat. dosta jedna kiša ni jedno zalijevanje za zemlju, ma kako bilo dobro, nego treba više kiše i više puta valja zalijevati; isto tako treba više puta zalijevati molitvom, da se krepost duboko usadi i utisne u našu dušu. I navodi za to riječi Prorokove: *«Sedam puta na dan* Psal. 118, 164. *hvalu ti uzdajem. — Septies in die laudem dixi tibi.»* Sedam puta na dan zalijevao je Prorok David dušu svoju molitvom i zadržavao se u istom čuvstvu, opetujući ga mnogo puta, kako to svaki čas vidimo u Psalmima. U jednom jedinom Psalmu opetuje dvadeset i sedam puta: *«Jer je do vijeka milosrgje Njegovo — Quoniam in* Psal. 135. *aeternum misericordia eius»*, slaveći i veličajući milosrgje Božje. A u drugom Psalmu, koji sastoji samo iz pet stihova, potiče nas i po- Psal. 150. ziva jedanaest puta, da hvalimo Boga. Pa i Krist nas je naš Gospodin učio svojom molitvom u vrtu ovako moliti i ustrajati u jednom te istom, jer se nije zadovoljio, da samo jedanput prikaže onu molitvu svome nebeskome Ocu, nego se drugiput i trećiput povratio, da opetuje istu molitvu: *Eundem sermonem dicens.* A posljednji put Matth. 26, 44. se, kako kaže sv. Evangjelje, zadrža još duže u molitvi, nego li prvi puta, da nas poduči, kako se moramo u molitvi dulje vremena baviti s jednom te istom stvari, uvijek s nova počinjući; jer na taj način i s tom ustrajnošću postignut ćemo krepost i savršenost, koju želimo.

Šesnaesto poglavlje.

Kako ćemo se moći u molitvi dulje vremena baviti jednom te istom stvari; i predlaže se vrlo koristan način molenja, koji sastoji u tome, da prijegjemo na pojedine slučajeve.

Preostaje nam, da pokažemo, kako ćemo se moći u molitvi dulje vremena zadržavati u čuvstvu prema jednoj te istoj kreposti,

jer to je, kao što smo rekli, od velike koristi Općenito i obično sredstvo, što se uopće za to preporučuje, jest, da nastojimo podržati ovaj isti čin i čuvstvo volje, ili da ga uvijek s nova pobugjujemo i opetujemo, kao što se točak, koji se vrti, potisne, da ne stane, ili kao što se bacaju drva u peć, da vatra ne ugasne, služeći se pri tom katkada onim prvim promišljanjem, koje je s početka pobudilo u nama ovo čuvstvo i želju, tako da uvijek njime potičemo volju, kad vidimo, da će ohladnjeti, govoreći s Prorokom: *«Vrati se, dušo moja, u pokoj svoj, jer ti je Gospodin učinio dobra. — Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.»* T. j. promisli, dušo, kako je pravo i razborito, da to činiš za svog Gospodina, komu toliko duguješ.

Psal. 114, 7.

A kad već prvo promišljanje ne dostaje niti nas potiče, moramo se poslužiti drugim novim, ili prijeći na drugu tačku. Zato moramo uvijek imati u pripravi nekoliko tačaka, da svaki put, kad se vidi, da nas jedna ne može ganuti, prijegjemo na drugu, koja će nas s nova potaknuti i oduševiti za ono, što želimo. Nadalje, kao što jedno te isto jelo, da nam ne dosadi neprestano ga blagovati, običavamo začinjati na različit način, i tako nam se čini novo i ima drugi tek; isto tako, da se možemo dulje vremena baviti jednom te istom stvari u molitvi, koja je jelo i hrana za našu dušu, moramo je začinjati na različit način. A to možemo činiti, da katkada prijegjemo na drugu tačku i drugo razmišljanje, kako smo malo prije rekli; jer kolikogod puta se tko novim razlogom ili novim razmišljanjem pobudi i potakne na jednu stvar, toliko je puta začinja na različit način, i tako mu se čini kao nova.

Takogjer bez novih razlogâ i novoga razmišljanja može se čuvstvo jedne te iste kreposti na različit način začiniti. Tako se može tko katkada, kad se bavi poniznošću, zadržati u spoznanju svojih vlastitih bijedâ i slabočâ, stideći se i prezirući radi njih. Drugda može gojiti u sebi želju, da ga drugi preziru i omalovažuju, ne držeći ništa do mnijenja i štovanja ljudi, nego smatrajući sve za taštinu. Drugda opet, promatrajući pogrješke, u koje svaki dan pada, može pobuditi stid i pokajanje za njih, te moliti Boga, da mu ih oprosti i njih ga oslobodi. Drugda se opet može diviti dobroti Božjoj, koja ga podnosi, dok mi katkada ne možemo ni samih sebe podnositi. Sad se opet može Bogu zahvaljivati, što nije dopustio, da padne u veće grijehe. Ovom promjenom i različitošću izbjegavamo dosadu, koju nam obično prouzrokuje duže zabavljanje s jednom te istom stvari, i tako je lako i ugodno ustrajati u činima i čuvstvima jedne te iste kreposti, čime se ona ukorijeni i usadi dublje u srce. Koliko god se puta turpija povuče preko željeza, odnese nešto sa sobom; isto tako, koliko god puta pobudimo čin poniznosti ili druge kreposti, ostruže se i odnese nešto od protivne opačine.

Osim toga ima još drugi vrlo lak i koristan način, da se bavimo u molitvi više dana jednom te istom stvari, a sastoji u tome, da prijegjemo na pojedinosti. Učitelji duhovnoga života kažu, da se ne smijemo time zadovoljiti, da crpemo iz molitve općenitu želju ili odluku, da služimo Bogu, ili napredujemo i budemo savršeni, nego da moramo napose saći na ono, čime, mislimo, da ćemo moći bolje služiti i većma ugoditi Bogu. Isto se tako ne smijemo zadovoljiti time, da pobudimo tako uopće želju za kojom posebnom kreposti, kao da budemo ponizni, poslušni, strpljivi ili umrtveni, jer ovu želju za krepošću tako uopće imaju i opaki. Budući da je krepost po sebi lijepa, časna i od velike koristi za ovaj i za drugi život, lako ju je tako uopće ljubiti i željeti; ali u onoj istoj kreposti, koju želimo, moramo prijeći na pojedine slučajeve. Tako kad hoćemo da postignemo veliku odanost u volju Božju, moramo gledati, da se prilagodimo Njegovoj volji u pojedinim slučajevima, kako u zdravlju tako u bolesti, kako u životu tako na smrti, kako u utjehi tako u napasti. A hoćemo li steći krepost poniznosti, moramo prijeći na pojedinosti predstavljajući si pojedine slučajeve, u kojima smo obično ili bi mogli biti prezirani ili omalovaživani. A tako je i s drugim krepostima. Ovi se naime pojedini slučajevi najviše ćute, i u njima sastoji teškoća kreposti; u njima se ona najviše kuša i najbolje poznaje. Oni su sredstva, kojima se stiče sama krepost.

Najprije si moramo predstaviti slučajeve u manjim i lakšim stvarima a zatim u težima, za koje mislimo, da će nam se činiti teži, ako nam se dogode. I tako moramo uvijek nešto dodavati i malo se po malo uspinjati, vježbajući se u njima tako, kao da bi nam se zbilja dogodili, dok ne dogjemo dotle, da u onoj kreposti, koju želimo, ne nagjemo nikake poteškoće, nego se svemu opremo i ostanemo pobjednici. A kad nam se pruže u istinu nekoje prigode, moramo se u njima najprije vježbati, nastojeći, da ih dragovoljno i s korišću podnesemo, svaki prema svome staležu. Neki sluga Božji običavaše govoriti, da uvijek moramo u molitvi nešto odlučiti, što ćemo još isti dan činiti. Iz toga se vidi, koliko se moramo u molitvi baviti pojedinim slučajevima.

To je jedna od najkorisnijih vježba u molitvi; jer naša molitva, kako smo rekli, mora biti praktična, to jest mora smjerati na djelo i pomoći nam, da djelom izvedemo krepost, koju želimo, odstranimo poteškoće i svladamo protivnosti, što nam se mogu pružiti. Zato je od velike važnosti, da se prije u tom vježbamo i pravimo pokuse. Tako čine vojnici. Prije nego će u boj, vježbaju se u turnirima, džilitanju i čarkanju i drugim sličnim vježbama, da budu pripravni i izvježbani za pravi boj. Zato Kasijan preporučuje veoma ovo vježbanje, da svladamo opačine i strasti, a stečemo kreposti.

Cass. coll. 19. c. 16.

Već Plutarh i Seneka rekoše: Neznalice ne uvigjaju, koliko se lakše čine muke, kad se unaprijed promisle. Od velike je koristi, kažu oni, da se uvijek bavimo razmišljanjem mukâ; jer kao što onaj, koji uvijek misli na lake i ugodne stvari, postaje mlitav i ni za što nije, a kad mu se dogodi što neugodno i teško, ćuti u tom veliku poteškoću, pa kako je naučen na lagodnost, obraća tome legja i opet počinje misliti na lagodnost i ugodnost; isto će tako onaj, koji se nauči misliti uvijek na bolesti, progonstva, tamnice i sve druge nesreće, što ga mogu snaći, mnogo ih lakše i pripravnije dočekati, kad ga snagju, i vidjet će, da sve to s početka

Plutar. ep. ad Pac. de tranquil. animi. Senec. lib. de consolat. ad Helviam c. 5.

D. Greg. hom. 35. sup. Evangel. mnogo više straši, nego li poslije može naškoditi. Sv. Grgur kaže vrlo dobro: «Manje rane strjelice, koje se unaprijed vide. *Minus enim iacula feriunt, quae praevidentur.*» Ne rani toliko udarac, kad ga očekuješ i već si ga na pô podnio, kao kad te naglo dohvati. Jasno je, da nas većma uplaše neprijatelji, kad nenadano navale, nego kad ih očekujemo.

In Vita s. Ignatii l. 5. c. 1. Čudnovat primjer o tom čitamo u životu našeg svetog Oca Ignacija. Kad jednoć bijaše bolestan, reče mu liječnik, da se ne smije baviti žalosnim i turobnim mislima. Tada poče u sebi pozorno razmišljati, što bi se moglo dogoditi tako neugodno i nepovoljno, što bi ga ražalostilo i ugrabilo mu mir i pokoj duše. Mnogo mu toga progje glavom, i nagje samo jedno, što mu je ležalo više na srcu, naime ako bi se kojom zgodom raspala naša Družba. Pogje još dalje, ispitujući se, kako bi dugo trajala ova žalost i bol, kad bi se to dogodilo. I mišljaše, ako bi se to dogodilo bez njegove krivnje, da bi se, pošto bi se četvrt sata sabrao i molio, oslobodio ovog nemira i povratio mu se običajni mir i veselje. I pridoda još, da bi uživao ovaj mir i pokoj i onda, kad bi se Družba raspala kao sol u vodi. — To je vrlo dobra i korisna molitva.

Jacob. 5, 13. Sv. apostol Jakob kaže u svojoj kanoničkoj Poslanici: «*Ako je tko megju vama žalostan, neka moli. — Tristatur aliquis vestrum? oret.*» Kada si žalostan ili tužan, uteci se k molitvi, i naći ćeš u

Psal. 76, 4. njoj utjehu i lijek. Tako je činio i prorok David: «*Duša moja ne htjede da se utješi; spomenuh se Boga, i razveselih se. — Renuit consolari anima mea: memor fui Dei, et delectatus sum.*» To je volja Božja; On tako hoće: zadovoljan On, zadovoljni svi. Kao što je dakle vrlo dobro, pošto nam se pružila prigoda ili nas snašla teškoća, uteći se k molitvi, da to lako i s korišću podnesemo; isto je tako vrlo dobro služiti se ovim sredstvom unaprijed, da nam se to poslije ne čini novo, nego lako i obično.

D. Chrysost. hom. de avaritia. Sv. Zlatousnik kaže, da je jedan od glavnih razloga, zašto je sv. Job ostao tako jak i stalan u svojim nevoljama i mukama, bio taj, jer se na to bio pripravio na spomenuti način. On je sve to naprijed promišljao, stavljao si pred oči i vježbao se u tom kao u

Job. 3, 25. nečem, što mu se moglo dogoditi, kao što je sam rekao: «*Jer čega se bojah, snagje me, i čega sam se strašio, zadesi me. — Quia timor, quem timebam, evenit mihi, et quod verebar, accidit.*» Ali ako se nijesi na to pripravio i već ti se pomisao na to čini teška, što će istom biti u zbilji? Ako već sad u molitvi i dok si daleko od prigode, ne ćutiš u sebi odvažnosti ni snage, da primiš onu službu, ili onu vježbu, ili onaj posao i prezir, što će tek biti, kad ti se pruži prigoda i djelo sa svom svojom poteškoćom, a budeš izvan molitve, i ne budeš imao pred očima primjera Kristova, koji bi te ohrabrio i oduševio? Ako već tada, pošto si to prije u molitvi vruće želio, kad ti se pruži prigoda, u tom pogriješiš, što će biti, kad ne budeš pri-

Thom. a Kemp. l. 1. c. 19. n. 2. pravan pa ni u molitvi ne budeš toga zaželio? «Ako često klone, tko čvrsto odluči, što će onaj, tko rijetko i manje tvrdo što odluči?»

Time dajemo vrlo obilnu gragju, da se možemo baviti u molitvi jednom te istom stvari i čuvstvom više sati i više dana; jer su pojedini slučajevi, što nam se mogu pružiti i kojima se možemo

baviti, bez broja, i sve si predstaviti bio bi velik posao. I kad si dotle došao, te ti se čini, da za sve imaš odvažnosti i jakosti, i da ćeš sve dragovoljno podnijeti, ne misli, da je već stvar gotova, jer ti preostaje još velik put. Velika je naime razlika izmegju riječi i djela, i izmegju želje i čina. Jasno je, da je učiniti teže nego li željeti; jer je u djelu stvar nazočna, a u želji je samo predočena. Tako nam se više puta dogodi, da smo u molitvi tako gorljivi, te nam se čini, da za nas nema više nikake poteškoće. Ali poslije, kad dogje do djela i pruži se prigoda, vidimo, da smo vrlo daleko od onoga, što smo mislili.

Zato nije dosta, da ćutiš u sebi ovu želju, nego moraš nastojati, da ti želja bude takova i tako uspješna, te se proteže na djelo; jer djelom se kuša krepost. Ako pak vidiš, da se tvoja djela ne slažu sa željama; ako si, kad se pruži prigoda, drukčiji, nego li si bio u molitvi, stidi se, što je sve u tebe samo puka želja, ili bolje rekavši, stidi se, što ti želje nijesu prave, nego samo tlapnje i utvare, kad te najlaglja stvar može uznemiriti i uzbuniti i odvratiti od odluke. Kao što kovač, kad mu ne pogje djelo za rukom, po drugi put meće željezo u vatru, da ga prekuje i učini kako treba; isto se tako ti povrati k vatri molitve, da prekuješ bolje svoje želje, i ne miruj, dok ti se djelo ne bude posvema slagalo sa željom i ne budeš se više mogao ni o što spotaknuti.

Ako si i dotle došao, te ti se čini, da se dobro vladaš u prigodama, što ti se pruže, ne misli, da je s tim već sve gotovo; jer u jednom te istom djelu valja proći više stepenâ, da dogjemo do savršene kreposti. Prvi stepen kreposti sastoji u tome, da strpljivo podnosiš sve prigode, što ti se pruže. Podnosi strpljivo, ako ne možeš veselo. U tom se možeš vježbati nekoliko dana, i više. Ako si i dotle došao, da strpljivo podnosiš sve prigode, što ti se pruže, još ti je veliki put prevaliti do savršene kreposti. Jer znak, da je tko postigao savršenu krepost, kako uče filozofi, jest, kad tko vrši djela kreposti brzo, lako i ugodno, *prompte, faciliter et delectabiliter.*

Ispitaj se dakle, dali vršiš djela kreposti poniznosti, siromaštva duhom, strpljivosti i drugih kreposti brzo, lako, ugodno i veselo, i po tom ćeš vidjeti, dali si stekao krepost. Vidi, dali se tako veseliš preziru i omalovažavanju, kao što se svjetovnjaci vesele časti i štovanju. To nam pravilo daje naš sveti Otac, a uzeo ga je iz Evangjelja. Vidi, dali se toliko veseliš i raduješ siromašnoj hrani, *Cap. 4. Exam.* odijelu i sobi, i ako ti se dodijeli, što je najgore u kući, kao što *§. 44 et reg.* se lakomac veseli bogatstvu i izobilju. Vidi, dali se isto tako veseliš *11. Summ.* mrtvenju i trpljenju kao svjetovnjaci zabavi i veselju. Ako dakle moramo u svakoj kreposti postići ovu savršenost, imat ćemo dosta posla i s jednom samom više dana, a možda i više godina.

Sedamnaesto poglavlje.

U razmišljanju se Otajstvâ moramo takogjer duže zadržavati a ne smijemo ih površno proći. Nekoja sredstva, koja će nam u tom pomoći.

I u razmišljanju je Božanskih Otajstvâ od velike važnosti, da se zadubemo u jednu te istu stvar, i ne progjemo je samo površno; jer će nam više koristiti jedno Otajstvo dobro i temeljito promišljeno, nego li mnogo površno promišljenih. Zato naš sveti Otac u svojim Duhovnim vježbama drži toliko do opetovanja, da poslije svake vježbe odmah nalaže, da se ona opetuje jedanput i dvaput; jer što se prvi put ne nagje, naći će se, ako ustrajemo u razmišljanju. «*Jer koji traži, nalazi, i koji kuca, otvorit će mu se. — Qui enim quaerit, invenit: et pulsanti aperietur.*» Mojsije udari štapom o pećinu, i ne proteče voda; udari drugi puta, i proteče voda. Onoga slijepca u Evangjelju ne izliječi Krist na jedanput, nego malo po malo. Najprije mu namaza oči slinom i zapita ga, dali što vidi. Slijepac reče, da vidi nješto, ali da ne može razlučiti, što je: «*Vidim ljude, gdje idu kao stabla. — Video homines velut arbores ambulantes.*» Sad mu opet stavi Gospodin ruke na oči i ozdravi ga posvema, tako da je vidio jasno i bistro. Tako obično biva u molitvi. Kad se povratimo jedanput i dvaput na jednu te istu stvar i njom se dulje vremena bavimo, sve više nam se otkriva. Tako kad tko unigje u tamnu sobu, ne vidi s početka ništa, ali ako u njoj malko ostane, malo po malo razabire nešto. Osobito moramo nastojati, da se uvijek u razmišljanju stvarî tako dugo zadržimo, dok se posvema ne oslobodimo od krivih nazorâ i uvjerimo o istini, a osvjedočimo i utvrdimo u onome, što nam treba. To je naime jedan od glavnih plodova, što ga moramo crpsti iz molitve, i u tome moramo biti dobro utvrgjeni, kako smo prije rekli.

P. N. Ign. lib. Exercit. spirit. — *Matth. 7, 8.* — *Marc. 8, 24.* — *Supra c. 9.*

Prijegjimo sad na sredstva, koja će nam biti od pomoći, da Otajstva na taj način razmišljamo i promatramo. Kad nam Gospodin pošalje svoje Božansko svijetlo i otvori oči duše, nalazi ona toliko toga, da razmišlja i čime se bavi, da može reći s Prorokom: «*Otvori oči moje, i promatrat ću čudesa zakona Tvojega. Veselim se riječima Tvojima, kao onaj, koji nagje veliki plijen. — Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. Laetabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.*» Ovo drugo mjesto tumači prvo. Sveti bi Franjo i sveti Augustin proveli po čitave dane i noći s ovo malo riječi: «Tko si Ti, a tko sam ja? O da bih poznao Tebe i poznao sebe! *Noverim Te, noverim me!* Bože moj, i sve moje! *Deus meus, et omnia!*» Ovaj je način molitve posvema sličan onome, kojim se, kako kaže Prorok Izaija, služe oni nebeski gragjani, koji, zaronjeni u promatranje onoga Božanskoga Veličanstva, neprestano pjevaju, govore i ponavljaju: «Svet, Svet, Svet!» To isto kaže sv. Ivan u Otkrivenju o onim otajstvenim bićima, što stoje pred prijestoljem Božjim: «*I ne imagjahu mira dan i noć, govoreći: Svet, Svet, Svet, Gospodin Bog svemogući, koji bješe, i koji jest, i koji će doći. — Et requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est.*»

Psal. 118, 8. 162. — *D. Aug. l. de vita beat.* — *D. Franc. in vita.* — *Apoc. 4, 8.*

Da dotle dogjemo, moramo se sa svoje strane priučiti, da se zadržavamo u Otajstvima, pojedine njihove česti razglabamo i istražujemo, i u tome se dugo vježbamo. Gerson kaže, da jedno od glavnih sredstava, što ga možemo upotrijebiti, i koje nam može uvelike pomoći, da dobro obavimo molitvu, jest, da se neprestano vježbamo u njoj. To se ne da učiti kićenim riječima, niti se može naučiti time, da slušamo mnogo toga govoriti o molitvi, ili čitamo mnogo rasprava o njoj, nego valja staviti ruku na djelo i mnogo se vježbati u njoj. Kad koja majka hoće da nauči svoga sinčića hodati, ne uči ga cio sat način, kako će hoditi, govoreći mu, da stavi noge sad ovako sad onako, nego ga pušta, da se vježba u hodu. I tako mališ nauči i zna hoditi. Isto tako moramo i mi učiti ovu znanost. Istina je doduše, da sve naše vježbanje nije dosta, da postignemo dar molitve ili drugi kakav vrhunaravni dar, nego nam to mora podijeliti milostiva i darežljiva ruka Gospodnja: «*Jer Gospod daje mudrost, i iz Njegovih ustâ dolazi razboritost i znanost. — Quia Dominus dat sapientiam, et ex ore eius prudentia, et scientia.*» Ali Njegovo Veličanstvo hoće, da se u tom tako vježbamo, kao da bi to imali sami postići, jer Božanska mudrost «*djeluje od jednoga kraja do drugoga moćno, i naregjuje sve ljubeznivo. — Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.*» Ona se drži u djelima milosti istoga reda kao u djelima naravi. Kao što se druge znanosti i umjetnosti stiču vježbom, tako hoće Ona, da i ovu znanost učimo na isti način. Sviranjem se nauči svirati, hodanjem se nauči hodati, a molenjem se nauči moliti.

Gers. 3. p. alphabet. 76 D. et 77 l. Z. — *Prov. 2, 6.* — *Sap. 8, 1.*

Zato kaže Gerson, da je uzrok, zašto dandanas ima tako malo kontemplativnih ljudi, to, što se ne vježbaju u tome. Vidimo, da je u ono staro doba bilo u samostanima megju redovnicima toliko muževa, koji su umjeli izvrsno moliti i promatrati, a sada ćeš naći jedva jednog čovjeka od molitve; a kad se govori o promatranju, čini im se to kao arapski ili metafizika, čega ne razumiju. Uzrok je tome, kaže on, što su se u staro doba oni sveti redovnici mnogo vježbali u molitvi i mladiće, što su stupali u samostane, odmah na ovu vježbu obvezivali, u njoj ih podučavali, i nastojali, da se u tome mnogo vježbaju, kao što čitamo u Reguli sv. Pakomija i drugih starih otaca. I zato Gerson daje samostanima ovaj vrlo važan savjet, da naime imaju duhovne muževe, vješte i izvježbane u molitvi, koji će mladiće, što stupaju u Red, odmah s početka podučavati, kako se imaju vježbati u molitvi. A naš si sveti Otac uze ovaj savjet tako k srcu i toliko ga preporučuje u Ustanovama, da hoće ne samo s početka u kućama kušnje da bude netko, koji bi podučavao u tom one, što stupaju u Red, nego hoće, da i u svim kolegijima i kućama Družbe bude nadstojnik za duhovne stvari, koji će na to paziti i vidjeti, kako svaki pojedini

3. p. Const. c. 1. §. 12. et 4. p. c. 10. §. 7.

napreduje u molitvi, budući da je uvidio, od kako je velike važnosti vježbanje u molitvi.

Drugo sredstvo, što će nam biti takogjer od velike pomoći, da nastavimo ovo vježbanje u molitvi i u tom ustrajemo, jest žarka ljubav prema Bogu i duhovnim stvarima. Zato govoraše okrunjeni Prorok: «*Kako ljubim zakon Tvoj, Gospodine? Vas dan je moje razmišljanje. — Quomodo dilexi legem tuam, Domine? Tota die meditatio mea est.*» «*I razmišljam zapovijedi Tvoje, koje ljubim. — Et meditabar in mandatis tuis, quae dilexi.*» Kad bi dakle pravo ljubili Boga, rado bi mislili na Nj dan i noć, i uvijek bi imali što misliti. O kako rado misli majka na svog sina, kojega srdačno ljubi, i kako joj malo treba govoriti i razmišljati, da se razveseli uspomenom na nj! Odmah, čim progovori o njem, ćuti se u srcu ganuta i udare joj suze na oči, a da dalje ne govori niti razmišlja. Počni govoriti s udovom o pokojnom joj mužu, koga je srdačno ljubila, i vidjet ćeš, kako odmah počinje uzdisati i plakati. Ako dakle toliko može naravska ljubav, što kažem, naravska ljubav? ako bijesna ljubav izgubljenog čovjeka, kako vidimo, običava ga više puta tako zanesti i zaluditi za onim, što ljubi, te se čini, da ne može misliti na drugo što; koliko će više moći vrhunaravna ljubav prema onoj neizmjernoj dobroti i ljepoti Božjoj? Jer je milost kud i kamo moćnija nego li narav i grijeh. Kad bi Bog bio sve naše blago, odmah bi se zanijelo za Njim naše srce. «*Jer gdje je blago tvoje, ondje je i srce tvoje. — Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.*» Svako rado misli na ono, što ljubi i što mu prija. I zato kaže sv. Pismo: «*Okusi i vidje,*» i na drugom mjestu: «*Kušajte i vidite, kako je sladak Gospodin. — Gustate, et videte, quoniam suavis est Dominus.*» Kušanje prethodi vigjenje, a vigjenje prouzrokuje veću slast i ljubav.

Psal. 118, 97. 47. — *Matth. 6. 21* — *Prov. 31, 18. Psal. 33, 9.*

Zato sv. Toma, kad raspravlja o tom, kaže, da je promatranje kćerca ljubavi; jer mu je početak ljubav, a ljubav mu je i svrha. Jer ljubav Božja potiče čovjeka, da misli na Boga i razmatra o Njem. Koliko ga tko više gleda i promatra, toliko ga više ljubi; jer dobro, što ga promatramo, poziva nas, da ga ljubimo; i što ga više gledamo, to ga više ljubimo i većma se veselimo, gledajući ga i ljubeći.

D. Thom. 2. 2. q. 180. ar. 7. ad 1.

Osamnaesto poglavlje.

Jasno se pokazuje, kako o nama ovisi, da uvijek dobro obavljamo molitvu i ubiremo plod iz nje.

Ona osobita i izvanredna molitva, o kojoj smo prije govorili u poglavlju četvrtom, jest osobiti dar Boga, koji On ne daje svima, nego kome hoće; ali obične i jednostavne mislene molitve, o kojoj

sada raspravljamo, ne uskraćuje Gospodin nikome. Varaju se nekoji, kad zato, što ne mogu postići one uzvišene molitve i promatranja, misle, da uopće ne mogu moliti ili da nijesu za molitvu, kad je ova jednostavna molitva ipak vrlo dobra i korisna i pomoću nje možemo biti savršeni; i ako Bog hoće. da nam dade onu uzvišenu, ova je najbolja i najshodnija priprava za nju. O ovoj ćemo dakle molitvi sada govoriti, kako je s milošću Božjom u našoj moći, da je uvijek dobro obavljamo i ubiremo plod iz nje, što je vrlo utješno.

Na dva načina možemo to vrlo dobro dokazati iz onoga, što smo rekli. Prvo, naš nas sveti Otac uči, kako ćemo u molitvi vježbati tri moći naše duše, stavljajući pameću pred oči razuma tačku ili otajstvo, kojim ćemo se u molitvi baviti. Odmah zatim moramo razumom razglabati, razmišljati i promatrati ono, što će najviše moći potaknuti našu volju; i odmah zatim imaju slijediti čuvstva i želje volje. A to treće, rekosmo, da je glavno i plod, što ga moramo ubirati iz molitve. Potom molitva ne sastoji u slatkoći i osjetljivoj ugodnosti, što je katkada ćutimo i kušamo, nego u činima, što ih vršimo moćima naše duše. A to uvijek možemo činiti, ma kako suhi i turobni bili; ma da sam suši od drveta i tvrgji od kamena, ipak mogu s milošću Gospodnjom pobuditi čin mržnje na svoje grijehe i čin bola radi njih; čin ljubavi Božje i čin strpljivosti, čin poniznosti i želje, da budem preziran i omalovaživan, da nasljedujem Krista, koji je radi mene bio preziran i zametavan.

D. Ign. in l. Exerc. spir. in prim. exerc. prim. hebd.

Valja ovdje primijetiti, da dobra molitva i plod njezin ne sastoji u tome, da tko vrši ove čine s nasladom i ćutljivom ugodnošću, i da ono, što čini, veoma ćuti; niti sastoji u tom dobrota i savršenost ovih čina, a ni njihova zasluga. To treba dobro zapamtiti, jer se obično u tome mnogi veoma varaju. Oni se žaloste i misle, da u molitvi ništa ne rade, što ne ćute tolikog bola za svoje krivnje i grijehe, ili tolike ljubavi i želje za krepošću, kako bi htjeli. Ova ćućenja nastaju iz osjetnosti, a volja je moć duhovna i ne zavisi o tom. Zato ne treba da tko na ovaj način osjeća svoje čine; dosta je, da ono hoće s voljom.

Zato bogoslovci i sveci, raspravljajući o pokajanju i bolu za grijehe, tješe ovime pokornike, koji se, kad razmišljaju težinu smrtnoga grijeha, žaloste, što se ne mogu rastopiti u suzama ni ćutjeti u sebi onog osjetljivog bola, dok bi ipak htjeli puknuti od bola; i kažu, da pravo pokajanje i bol za grijehe ne sastoji u oćutljivom osjećanju, nego u volji. Mrzi na grijeh, što si njime uvrijedio Boga, koji zaslužuje, da Ga nada sve ljubiš, pa si se pravo pokajao. Ako ti Gospodin podijeli ono drugo čuvstvo, primi ga sa zahvalnošću; ako ne, ne žalosti se, jer Bog ne traži toga od nas. On zaista ne će tražiti od nas onoga, što nije u našoj moći. A ovo osjećanje, što ga želiš oćutjeti, jest osjetljiva utjeha i pobožnost, koja nije u našoj moći; i zato toga Bog od nas ne traži, nego ono, što je u našoj moći; a to je bol volje, koji ni o čem ovom ne zavisi. Isto je tako s činima ljubavi Božje. Ljubi Boga svojom voljom nada sve; jer to je ljubav jaka i prava, koju Bog od nas zahtijeva. Ona druga ljubav nježna nije u našoj moći. To isto vrijedi o činima drugih kreposti i o svim dobrim odlukama, što ih stvaramo.

Istina se ovoga još bolje vidi iz protivnoga. Jer stalno je, da onaj, koji svojevoljno hoće i pristane na smrtni grijeh, akoprem inače ništa ne ćuti niti se time naslagjuje, griješi smrtno i zaslužuje za to pakao. A čim hoće dobro, ugodit će Bogu i zaslužiti nebo, akoprem se inače tim ne naslagjuje niti išta ćuti, osobito kad je Bog pripravniji, da nagradi, nego li kazni. Dapače su često puta ovi čini zaslužniji i ugodniji Bogu, kad se vrše tako suho, bez naslade i osjetljive utjehe; jer su čišći, jači i trajniji, i čovjek daje tada više od svoga, nego kad je potaknut od pobožnosti.

Zato su takovi čini znak stalnije kreposti i čvršće volje u službi Božjoj; jer tko vrši takove čine bez ovih pripomoći, bez nasladâ i utjehâ duhovnih, što bi istom činio s njima? — Vrlo dobro kaže časni Otac Avila: «Jednoga nose kao dijete na rukama, a drugi kao odrastao čovjek hodi svojim nogama.» Blozije kaže, da su ovi kao oni, koji služe gospodara na svoj trošak. Od velike je važnosti, da se priučimo ovako moliti, jer mnogi u molitvi ćute obično veliku sušu, a ćutljive su utjehe nešto izvanredno. Kao što se oni, koji plove pučinom morskom na galijama, kad im ponestane vjetra, služe veslima; isto tako oni, koji se vježbaju u molitvi, kad im ponestane pogodnog vjetra rasvjetljenjâ i utjehâ Gospodnjih, moraju nastojati, da se pomažu veslima svojih moći, podupirani milošću Duha Svetoga, ako i nije tako bogata i obilna.

Blos. in monil. spirit. c. 3.

To možemo dokazati još na drugi način. Molitva naime, kako smo rekli u poglavlju četrnaestom, nije svrha nego sredstvo, kojim se služimo, da napredujemo i svladamo svoje strasti i zla nagnuća, da poravnamo put i odstranimo zapreke, i tako se posvema predamo Bogu. Kada pade sv. Pavlu mrena s očiju duševnih uslijed svijetla s neba i onog Božanskog glasa: «*Ja sam Isus, koga ti progoniš — Ego sum Iesus, quem tu persequeris,*» kako promijenjen, kako uvjeren i osvjedočen, i kako pripravan bijaše, da vrši volju Božju! «*Gospodine, što hoćeš, da činim? — Domine, quid me vis facere?*» To je plod dobre molitve. Ne smijemo se, koko smo rekli, zadovoljiti time, da crpemo iz molitve općenite odluke i želje, nego se moramo napose baviti onim, što nam je najpotrebitije, i pripraviti se, da rado podnosimo nezgode, što nam se mogu i običavaju preko dana pružiti, i da se u svemu uzorno ponašamo.

Act. 9, 5.

Sup. c. 16.

Da primijenimo ovo na naš predmet. Uvijek je s milošću Božjom u našoj moći, da stvaramo takove posebne odluke. Jer uvijek možemo poseći rukom za onim, što nam je najpotrebitije. Jedan neka se dade na poniznost, drugi na strpljivost, treći na poslušnost, četvrti na mrtvenje i odanost u volju Božju, pa neka nastoji, da ustane od molitve vrlo ponizan, posvema odan u volju Božju i za sve ravnodušan, vrlo željan, da se mrtvi i u svemu prilagodi volji Božjoj; a osobito neka nastoji uvijek iz molitve crpsti to, da živi onaj dan dobro i uzorno, svaki prema svome staležu; i tako će vrlo dobro obaviti molitvu, dapače bolje, nego kad bi lijevao mnoge suze i ćutio veliku utjehu.

Tko to čini, ne treba se žalostiti, što ne može u molitvi mnogo razglabati i razmišljati, i što ne osjeća slatka i pobožna čuvstva; jer u tome ne sastoji molitva, nego u onom, što smo malo

prije rekli. Takogjer se ne mora puno brinuti za rastresenosti i misli, što nas običavaju u molitvi uznemirivati proti našoj volji, na što se običavamo vrlo često tužiti. Čim ih opaziš i k sebi dogješ, posegni rukom za onim, što ti treba, i za plodom, što ga imaš crpsti iz molitve; i tako ćeš nadoknaditi i nadomjestiti vrijeme, što si ga izgubio rastresenošću, i osvetiti se gjavlu, koji te je nastojao rastresti nedoličnim mislima. To je vrlo dobra napomena glede molitve.

Kao što onaj, koji putuje s drugima, pa zaspi a drugovi mu megjutim otidu naprijed, kad se probudi, pospješuje tako svoje korake, da ih dostigne, i u četvrt sata prevali toliko puta, koliko bi prevalio u čitav sat, da nije zaspao; tako i ti, kad opaziš u sebi rastresenost i dogješ k sebi, moraš si dati toliko truda, da u četvrt sata, što ti preostaje, učiniš sve ono, što bi učinio u čitav sat, da si bio posvema sabran. Popitaj samoga sebe i reci: Što sam htio crpsti iz molitve? Koji sam plod htio iz nje ubrati? Poniznost? Ravnodušnost? Odanost u volju Božju? Sjedinjenje s voljom Božjom? To hoću dakle da svakako crpem iz molitve usprkos gjavlu. A kad ti se čini, da ti je za čitave molitve zlo išlo i da nijesi ubrao plod, koji si želio, moraš to učiniti u ispitivanju molitve, o čem ćemo poslije govoriti; i tako ćeš popraviti pogrješke, što si ih počinio u molitvi, i uvijek ubrati iz nje plod.

Devetnaesto poglavlje.

Nekoja sredstva i laki načini, da dobro i s korišću obavljamo molitvu.

Ima drugih vrlo lakih načina, koji će nam biti od velike pomoći, da dobro obavljamo molitvu; iz kojih će se takogjer vidjeti, kako je uvijek u našoj moći, da dobro i s korišću molimo, i kako je mislena molitva za sve, i da nikoga nema, koji je ne bi mogao obavljati.

I. Vrlo je dobar savjet, što nam ga glede toga daju nekoji učitelji duhovnoga života. Oni kažu, da moramo u molitvi izbjegavati svaku kićenost i umjetnost, a činiti, kao što čine ljudi u domaćim poslovima, koji najprije promišljaju, što rade, kako im uspijevaju poslovi i kako bi bilo bolje. Tako i sluga Božji mora u molitvi jednostavno i bez ikakog mudrovanja sam sobom razmišljati: Kako je s poslom moga napretka i spasa? Ovo je naime naš posao; i ne živimo za drugo na ovom svijetu, van da se tim bavimo.

Zato neka redovnik pozove sam sebe na račun, i polagano promišlja: Kako mi uspijeva ovaj posao? Kaku sam korist crpao za ovo deset, dvadeset, trideset ili četrdeset godina, što sam pro-

živio u Redu? Što sam stekao? Koliko sam napredovao u poniznosti i mrtvenju? Hoću da vidim, kakav ću moći dati Bogu račun za pogodnost i tako velika sredstva, što sam ih imao u Redu, da povećam i umnožim glavnicu i talenat, što mi ga je dao; pa ako sam dosada zlo upotrijebio vrijeme i nijesam se znao njime okoristiti, odsele ću ga bolje upotrijebiti: kao dosada, ne smije mi proći sav život.

Na isti se način može svaki u svom staležu jednostavno, priprosto i bez ikake umjetnosti ispitati napose, kako je s njegovom službom, kako će je obavljati dobro i prema volji Božjoj, kako vršiti poslove kršćanski, kako će ravnati svojom kućom i obitelju tako, da svi služe Bogu; kako će napokon dragovoljno podnositi prigode i tegobe svoga staleža ili službe. U svemu će tomu dosta toga naći, da razmišlja, oplakuje i popravi. I to će biti vrlo dobra i korisna molitva.

Gers. Alph. l. A. Guilielmo Paris. II. Ivan Gerson pripovijeda, kako je neki sluga Božji običavao češće govoriti: «Četrdeset je već godina, što se sa svim mogućim marom bavim molitvom, i nijesam našao boljeg, kraćeg ni lagljeg sredstva, da dobro obavim molitvu, nego da se stavim pred Boga kao dijete i kao siromašan, slijep, gô i svega lišen prosjak.» Ovim se načinom molitve, kako vidimo, vrlo često služio prorok David: nazivajući se sad bolesnikom, sad sirotom, sad slijepcem, sad siromahom i prosjakom, čega su puni Psalmi. Znamo takogjer iz iskustva, da su mnogi, koji su se služili ovim načinom molitve, došli ovim putem do vrlo uzvišene molitve. Služi se i ti njim, i Gospodin će dati, da ovim sredstvom postigneš, što želiš. Molitva je siromaha vrlo dobra molitva. Gledaj, kaže Gerson, kako strpljivo i ponizno čeka siromah na vratima bogataševim na malenu milostinju, i kako marljivo polazi tamo, gdje zna, da se dijeli milostinja. I kao što gô i svega lišen siromah prosi u bogataša milostinju i očekuje pomoć u svojoj nuždi s velikom poniznošću i počitanjem; isto tako moramo i mi stajati pred Bogom u molitvi, predstavljajući Mu svoje siromaštvo, nuždu i bijedu, i očekujući pomoć od Njegove darežljivosti i dobrote. «*Kao što su oči sluškinje uprte u ruke gospodarice njezine, tako su oči naše uprte u Gospodina Boga našega, dok nam se ne smiluje.* — *Sicut oculi ancillae in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.*» *Psal. 122, 2.*

Prat. spirit. et Villegas in extravag. III. O Opatu se Pafnuciju pripovijeda slijedeće. Kad je živio daleko u pustinji i čuo govoriti o onoj zloj ženi Taidi, koja bijaše zamka i propast za duše, i k tomu uzrok mnogim svagjama i umorstvima; želeći, da je obrati i predobije za Boga, obuče svjetovno odijelo, uze novac, i pogje u grad, gdje je ona živjela, i obrati je poslužívši se njenim vlastitim riječima. Kad je zahtijevao, da ga odvede na skrovitije mjesto, reče mu: «Od ljudi si ovdje sasvim siguran, ali od Božjih se očiju ni na kojem mjestu, ma kako skrovitom, ne možeš sakriti.» Pripovijest je duga; zato prijegjimo na ono, što ovamo spada. Ova se žena obrati, i on je odvede u pustinju, i zatvori u jednu ćeliju, zapečativši vrata olovnim pečatom. Ostavi samo jedan prozorčić, kroz koji joj se davalo svaki dan malo kruha i vode. Kad se Pafnucije već dijelio od nje, upita ga,

kako će se moliti Bogu. Na to joj odgovori sveti Opat: «Ti nijesi vrijedna, da u svoja nečista usta uzmeš ime Božje. Tvoja molitva neka bude, da se baciš na koljena i licem prema istoku često izgovaraš ove riječi: Ti, koji si me stvorio, smiluj mi se! *Qui plasmasti me, miserere mei!* I tako je ona molila tri godine, a da se nije usudila izustiti imena Božjega; nego je uvijek imala pred očima svoje mnoge i teške grijehe, i prosila od Boga milosrgje i oproštenje za njih onako, kako ju je bio naučio svetac.

I dopade se Bogu veoma ova molitva. Kad je nakon ove tri godine pitao Opat Pafnucije sv. Antuna, dali joj je Bog oprostio njene grijehe, sazva sv. Antun svoje redovnike i naloži im, da svi slijedeće noći bdiju i mole svaki za se, e da komu od njih Gospodin objavi, za što je došao tamo Pafnucije. Dok su dakle svi bili u molitvi, vidje Pavao, koji je bio najbolji učenik velikoga Antuna, u nebu postelju, narešenu dragocjenim zavjesama i pokrivačima, a čuvale su je četiri djevice. Kad on vidje tako bogatu postelju, pomisli i reče u sebi: «Ova nagrada i milost nije ni za koga drugoga pripravljena van za moga oca Antuna.» Dok tako razmišljaše, ču Božanski glas, koji mu reče: «Nije ova postelja za tvoga oca Antuna, nego za grješnicu Taidu.» I petnaest dana iza toga svidje se Gospodinu, da je pozove na uživanje one nebeske slave i ložnice. — Budi dakle zadovoljan s ovom molitvom, i misli, da druge ne zaslužuješ. Možda ćeš se ovom molitvom više dopasti Bogu, nego li drugom, koju si utvaraš.

IV. Neki redovnik kartuzijanac pripovijeda u raspravi, što ju je napisao o duhovnoj Pričesti, nešto o našem sv. Ocu Ignaciju i njegovim drugovima, i tvrdi, da je to doznao od vjerodostojne osobe. Kada su ovi, kaže on, po svom običaju pješice i sa svežnjićima na legjima putovali u Barcelonu, srete ih neki pobožni čovjek, komu se oni sažališe pak ih iz sveg srca zamoli, da mu dadu nositi svežnjiće, jer da je on jak i može ih lako nositi. Oni se s početka tome opirahu, ali napokon na mnoge molbe popustiše i dadoše mu ih, i tako nastaviše svoj put. Kad prispješe na konak, potraži si svaki od otaca svoj kutić, da se sabere i preporuči Bogu. Vidjevši to dobri čovjek, potraži si i on takogjer svoj kutić i baci se na koljena kao oni. Kad opet nastaviše svoj put, upitat će ga jednom: «Brate, što radiš u onom kutu?» On im odgovori: «Ja govorim: Gospodine, ovo su sveti ljudi, a ja sam tovarno živinče, i što oni čine, hoću i ja činiti; i to prikazujem Bogu.» I primjećuje isti redovnik, da je taj čovjek ovom molitvom toliko napredovao, te je postao vrlo duhovan i postigao vrlo uzvišenu molitvu. Tko dakle ne će moći ovako moliti, samo ako hoće?

V. Poznavao sam nekog vrlo starog oca u Družbi i glasovitog propovjednika, koji se dugo vremena u velikoj svojoj poniznosti i prostodušnosti ovako Bogu molio: «Gospodine, ja sam nijema životinja i ne znam moliti; nauči me Ti moliti!» I tako je veoma napredovao i došao do vrlo uzvišene molitve. Na njem se ispunilo ono, što kaže Prorok: «*Kao živinče postadoh pred Tobom; ali ja sam svagda s Tobom.* — *Ut iumentum factus sum apud te: et ego semper tecum.*» Ponizi se dakle i postani kao živinče pred Bogom, *Psal. 72, 23.*

i Gospodin će biti s tobom. Puno može kod Boga poniženje samoga sebe, i puno se isposluje i steče na ovaj način kod Njegova Božanskoga Veličanstva.

D. Greg. l. 2. in Ezech hom. 17. D. Chrys. hom 4. de poenit. tom. 5. Sveci primjećuju ovdje nešto vrlo važno. Kao što je poniznost sredstvo, da stečemo molitvu, isto tako mora molitva biti sredstvo, da stečemo poniznost, i da je sačuvamo i napredujemo u njoj. Zato kažu, da svatko mora od dobre molitve uvijek ustati ponižen i zastigjen. Iz toga slijedi, da je molitva sumnjiva, kad tko ustane od nje vrlo zadovoljan sam sobom, s ne znam kakim taštim samomiljem i s nekim potajnim štovanjem i cijenjenjem samoga sebe, misleći, da je već napredovao i da je čovjek duhovan. Ako dakle kažeš, da ne možeš mnogo razmišljati ni visoko promatrati, ponizi se i crpi to iz molitve, jer od toga se ne možeš nikako ispričati; i molitva će ti biti vrlo dobra.

VI. Kad se tko u molitvi ne može nikako sabrati i navaljuju na nj različite misli i napasti, takogjer je vrlo dobro sredstvo, što nam ga daje časni otac Avila u jednom svom listu: «Baci se, kaže on, k nogama Kristovim i reci: Gospodine, u koliko je to moja krivnja, zaista mi je žao od sveg srca, što sam kriv i tome dao povoda ali u koliko je to Tvoja volja i pravedna kazan za moje velike prošaste grijehe i za sadašnje moje nemarnosti i pogrješke, primam to vrlo rado; s radošću primam iz Tvoje ruke ovaj križ, ovu sušu i rastresenost, ovu neutješivost i duhovnu zapuštenost.» Ova strpljivost i poniznost bit će vrlo dobra molitva, i dopast će se više Bogu, nego li molitva, koju bi ti rado obavljati, kako ćemo poslije o tom opširnije govoriti. *M. Avila l. 1. ep.* *Infr. tract. 8. c. 26.*

VII. O našem se svetom ocu Franji Borgiji pripovijeda, da se onaj dan, kad je mislio, da nije dobro molio, nastojao više mrtviti te brižljivije i pomnjivije obavljati sva svoja djela, da nadoknadi time nedostatak u molitvi. Zato svjetuje i nama, da to isto činimo. To je vrlo dobro sredstvo, da nadoknadimo nedostatke u molitvi. A bit će ujedno vrlo dobro sredstvo, da dogjemo do toga, te dobro obavljamo molitvu. Sveti Opat Nil, raspravljajući o molitvi, kaže: Kad preko dana učinimo kaku pogrješku, regbi da odmah ćutimo kazan Boga u molitvi, jer odvraća od nas svoje lice; isto tako, kad smo se mrtvili i svladali u čem, regbi da to odmah ćutimo u molitvi i da nas Bog hoće za to odmah naplatiti. Kadgod što teška i neugodna podneseš, oćutjet ćeš plod truda u vrijeme molitve. *Quidquid durum et asperum patienter tolerabis, fructum laboris tempore orationis reperies.* *In Vita s. Franc. Borg. c. 9.* *D. Nilus de orat. c. 17. et 62. in Bibl. ss. PP. tom. 3.*

VIII. Isti nam svetac svjetuje još drugo vrlo dobro sredstvo, da dobro obavljamo molitvu, a koje je veoma slično onome, o kojem smo malo prije govorili. «Ako želiš moliti, tad ne čini ništa, što se protivi molitvi, da ti se Bog približi i s tobom hodi. *Si orare desideras, nihil facias eorum, quae orationi adversantur, ut tibi appropinquet Deus, et tecum ambulet.*» Neka bude uopće svaki osvjedočen, da sluga Božji mora osobito nastojati oko toga, da si očisti srce i umre samome sebi, da se čuva svakoga grijeha te uvijek ima čvrstu i stalnu odluku, da ni za što na svijetu ne će učiniti smrtnoga grijeha. To mora biti temelj molitve, toga se moramo *D. Nilus ubi supra.*

čvrsto držati i u tom se često vježbati; jer toga trebamo, dokle god se nalazimo u ovom bijednom životu. Na tom temelju mora svatko graditi zgradu savršenosti. Tko tako radi, nema razloga, da se tuži, nego dapače da uvelike hvali Boga, ako mu i nije podijelio višeg stepena molitve; jer svetost ne sastoji u tom, da tko ima osobiti dar molitve, nego u tom, da vrši volju Božju. «*Boj se Boga i obdržavaj njegove zapovijedi; jer ovo je sav čovjek. — Deum time, et mandata eius observa: hoc est enim omnis homo.*» Ovima riječima završuje Salomon onaj svoj uzvišeni govor u Propovjedniku. On hoće time reći: U tome sastoji sve biće čovjeka i ispunjene svih njegovih dužnosti, i na taj način može biti svet i savršen. *Eccle. 12, 13.*

IX. Hoću da zaključim sa sredstvom, vrlo utješnim za sve. Kad ne ćutiš u molitvi onoga uvoda, one sabranosti i pobožnosti, onog najužeg sjedinjenja, što ga želiš, nastoj barem, da to ozbiljno hoćeš i želiš, i tako ćeš nadoknaditi ono, što misliš da ti manjka; jer se Gospodin Bog naš, kažu sveci, jednako zadovoljava onom dobrom voljom i željom kao visokom i uzvišenom molitvom. «Bog se volji i svetoj želji isto tako veseli, kao da bi se sva duša u ljubavi rastopila i potpuno s Njim sjedinila. *Deus non minus voluntate sanctoque desiderio laetatur, quam si tota anima amore liquefacta plene sibi iungeretur.* Ovo je sredstvo naučio Bog svetu djevicu Gertrudu, kako pripovijeda Blozije. Kada se ova svetica jednoć tužila, što ne može tako uzdignuti k Bogu svoga srca, kako bi htjela, i kako je mislila, da je dužna, bi podučena s neba, da je Bogu dosta, kad čovjek uistinu hoće i želi imati veliku želju za tim, makar ćutio u sebi slabu ili nikaku želju; jer toliku ima želju pred Bogom, koliku bi htio imati. I dodaje, da u srcu, koje ima takovu želju t. j. volju za takovom željom, radije Bog boravi, nego li čovjek med svježim i mirisnim cvijećem. Ne treba Bog tvoje uzvišene molitve, On hoće samo tvoje srce; na nj gleda On i njega uzima za djelo. Prikaži se sasvim u molitvi Bogu, i daruj Mu sve svoje srce. Želi stojati pred Njim s onim žarom, s kojim stoje najviši Serafini, i Bog će pogledati i primiti ovu volju za djelo. *F. Barth. de martyr. Arch. Brac. in suo comp. spir. c. 19. f. 250. Blos. c. 2. monit. spir.*

Prema tomu bit će vrlo dobra pobožnost i vrlo korisno razmišljanje, kada, akoprem mlaki i suhi u molitvi, razmišljamo, koliko se slugâ Božjih nalazi ovaj čas u molitvi i možda prolijeva suze, a dapače i krv, i mislimo si, da smo sjedinjeni s njima, pa ne samo s njima, nego i s Angjelima i nebeskim Duhovima, ljubeći i hvaleći Boga, i učestvujemo u onom, što oni čine, nadopunjujući time ono, što mi ne znamo činiti, izgovarajući srcem i ustima često puta one riječi: «*S kojima da i naše glasove pripustiš, molimo, ponizno ispovijedajući: Svet, svet, svet . . . — Cum quibus et nostras voces, ut admitti iubeas deprecamur, supplici confessione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, etc.* Što oni, Gospodine, govore, govorim i ja, i što oni čine, hoću i ja činiti. Kako Te oni hvale i ljube, tako Te i ja hoću hvaliti, blagoslivljati i ljubiti.

Katkada će biti dobro, da se prenesemo u ono vrijeme, kad mislimo, da smo dobro molili, i tad govorimo: Gospodine, što sam onda želio, želim i sada; kako sam se onda Tebi sasvim prikazao, prikazujem se i sada; kao što sam se onda kajao za svoje grijehe i

želio poniznost, strpljivost, poslušnost, isto tako, Gospodine, i sada to želim i prosim. — A nada sve je korisna vježba, da sjedinimo svoja djela s djelima Kristovim i nadoknadimo svoje pogrješke i nesavršenosti, što ih činimo kako u molitvi tako u drugim djelima, sa zaslugama Krista i Njegove presvete Muke, prikazujući vječnome Ocu svoje molitve u sjedinjenju s ljubavlju i gorljivošću, s kojom Ga je Krist na zemlji molio i hvalio; i svoje postove u sjedinjenju s Njegovim postom, proseći Ga, da se dostoji nadomjestiti našu nestrpljivost strpljivošću Kristovom, našu oholost Njegovom poniznošću, našu zloću Njegovom nevinošću. Ovu je vježbu, kaže, Blozije, objavio Gospodin nekojim osobitim svojim prijateljima, da nam tako budu naša djela vrijedna i zaslužna, i ovim putem obogatimo naše siromaštvo neizmjernim blagom zaslugâ Kristovih.

Blos. c. 9. instit. spir.

Dvadeseto poglavlje.

Moramo biti zadovoljni s molitvom, o kojoj smo dosada govorili, i ne smijemo se tužiti ni žalostiti, ako ne postignemo one druge uzvišenije.

Alb. Magn. lib. de adhaer. Deo.

Alberto Veliki kaže, da se pravo ponizni ne usugjuje u svom srcu zaželjeti one visoke i uzvišene molitve, i onih izvanrednih milosti, što ih katkada običava Gospodin svojima dijeliti; jer se smatra tako neznatnim, da se drži nevrijednim svake milosti i duhovne utjehe. Pa ako ga katkada, a da toga ne želi, pohodi Gospodin kakom utjehom, prima je sa strahom, jer misli, da ne zaslužuje tih utjehâ i milostî, i da se ne zna njima okoristiti, kako treba. I zato, kad bi bili ponizni, bili bi posvema zadovoljni sa svakom od onih vrstî molitava, o kojima smo govorili, dapače bi držali za osobitu milost Gospodinovu, što nas vodi putem poniznosti; jer ćemo se na njem sačuvati, a na drugom bi se možda uzoholili i propali.

D. Bernard. serm. 5 in Quadr.

Sv. Bernardo kaže, da Bog postupa s nama kao oci sa svojim sinčićima. Zaprosi li sinčić kruha, dade mu ga otac vrlo rado; ali ako zaprosi nož, da reže kruh, ne da mu ga; jer vidi, da ga ne treba, i da bi se njime porezao, i tako mu bio na štetu. Otac sam uzme nož i razreže mu kruh, i tako se mališ ne muči niti izvrgava ikakoj pogibli. Isto tako čini Gospodin. On ti daje razrezan kruh i ne će ti dati slasti i utjehâ one uzvišene molitve, jer bi se možda porezao i naškodio si, uzdižući se i ponoseći se time, držeći se za duhovna i uznoseći nad druge. Veću ti milost iskazuje Gospodin, što ti daje razrezan kruh, nego kad bi ti dao nož, da sam režeš kruh. Ako ti Bog ovom molitvom podijeli takovu čvrstoću i jakost, da si pripravan radije umrijeti nego li sagriješiti, i sačuva te čitav život, da ne padneš u smrtni grijeh, što hoćeš bolju molitvu i bolji plod?

Ovaj odgovor dade i otac rasipnoga sina starijemu njegovu bratu. Kad ovaj vidje, da mu je brata tako svečano i radosno primio, rasrdi se i ne htjede ući u kuću, govoreći: Toliko ti godinâ služim, i nikada ne prestupih tvoje zapovijedi, nego sam ti uvijek bio poslušan, pa mi ipak nigda nijesi dao ni jareta, da bih se pogostio sa svojim prijateljima; a za ovoga drugoga, koji je razasuo imutak i bio ti neposlušan, zaklao si ugojeno tele i priredio mu sjajnu gozbu sa svirkom i tolikim veseljem?» Otac mu odgovori: *«Sine, ti si uvijek sa mnom. — Fili, tu semper mecum es.»* T. j. ja ne činim toga, što tobože drugoga više ljubim nego li tebe. Ti si uvijek sa mnom u kući. Zato i valja, da spoznaš i cijeniš, što ti činim. Zar ti ne iskazujem dosta milosti i ljubavi, što te uvijek držim kod sebe? Isto je tako i ovdje. Zar ti se čini mala stvar, što te Gospodin uvijek drži kod sebe i u svojoj kući?

Luc. 15, 31.

Veća je milost, ako ti Gospodin podijeli dar ustrajnosti i uvijek te drži, da se ne odijeliš od Njega i padneš u grijeh, nego kad bi ti poslije pada pružio ruku, kao što ju je pružio razmetnome sinu; isto kao što je bolje držati te, da ne razbiješ glave, nego ti poslije razbijenu liječiti. Ako ti dakle Bog ovom molitvom, koju imaš, podjeljuje tu milost, zašto se tužiš? Ako ti ovom molitvom podjeljuje veliku spremnost za svaku službu Božju i potpunu ravnodušnost glede svega, što se tiče posluha, što hoćeš više? Ako te Bog ovom molitvom čuva u poniznosti i u svome strahu, i daje, da hodiš oprezno, čuvajući te od prigodâ i pogiblî, za čim da još uzdišeš? To je plod, što bi ga morao ubrati iz visoke i uzvišene molitve, kad bi je imao; a kad bi ti Gospodin podijelio u njoj mnogo slastî i utjehâ, na to bi ih morao upravljati. To dakle čini Bog u ovoj jednostavnoj i običnoj molitvi; On podjeljuje svrhu i plod njezin bez onih izvanrednih sredstava, zanešenjâ, slastî i utjehâ, kao što to iskuse oni, koji ustraju u njoj. Zato smo dužni Bogu dvostruku hvalu; jer nas s jedne strane čuva od pogiblî taštine i oholosti, u koju bi mogli pasti, kad bi nas vodio drugim putem; a s druge nam strane podjeljuje plod i korist molitve u potpunoj mjeri. O svetom patrijarki Josipu pripovijeda sv. Pismo, da je sa svojom braćom govorio oštro i strogo, a s druge strane da im je napunio vreće žitom i naložio nadstojniku kuće, da ih dobro pogosti. Tako postupa i Gospodin vrlo često s nama.

Gen. 42, 7. et 25.

Mi ne razumijemo pravo, u čem sastoji molitva, ili bolje rekavši, mi ne razumijemo pravo, u čem sastoji naš napredak i savršenost, što je svrha i plod, za kojim ide molitva. Zato često puta, kad nam je zlo, mislimo, da nam je dobro; a kad nam je dobro, mislimo, da nam je zlo. Crpi iz molitve onaj plod, o kom smo govorili, a osobito provedi onaj dan dobro i uzorno, pa ćeš dobro obaviti molitvu, makar bio u njoj suši od drveta i tvrgji od kamena. Ako nema toga, nijesi dobro obavio molitvu, makar neprestano u njoj lijevao suze i činilo ti se, da si uzdignut do u treće nebo. Zato se unaprijed ne tuži više na molitvu, nego na samoga sebe i govori: Zlo je sa mnom u mrtvenju, zlo u poniznosti, strpljivosti,

Sup. c. 18.

šutnji i sabranosti. To je dobra tužba; jer se tužiš na samoga sebe, što ne činiš ono, što si dužan i što je u tvojoj moći; a kad se tužiš na molitvu, čini se, da se tužiš na Boga, što ti ne daje u njoj pristupa k sebi, pokoja i utjehe, koju bi ti htio. A to nije dobra tužba; time se ne izaziva Božje milosrgje nego srdžba i gnjev, kako reče sveta Judita stanovnicima Betulije: «*Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat.*» Jasno je, kako u tome krivo radimo; jer ne vidim, da se tužimo, što se ne ćemo mrtviti, poniziti i popraviti, što je u našoj moći, a tužimo se na ono, što nije u našoj moći, nego u ruci Božjoj.

Judith 8, 12.

Naštoj da se mrtviš i svladavaš samoga sebe, i čini u tom, što možeš, a prepusti Bogu, što spada na Njega. On više želi naše dobro, nego ga želimo mi sami. Pa ako mi činimo, što je u našoj moći, možemo biti sasvim sigurni i osvjedočeni, da nam On ne će sa svoje strane uskratiti ono, što je za nas korisnije. O tom ćemo govoriti opširnije, kad budemo raspravljali o sjedinjenju s voljom Božjom, gdje ćemo bolje odgovoriti na ovu tužbu i napast.

Vide infra tract. 8. c. 24. et seq. et vid. sup. c. 5. ad finem ex Bern.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Koji su uzroci rastresenosti u molitvi i sredstva proti tomu.

Ta je tužba vrlo obična, i zato raspravljaju uopće o njoj sveci a na osobiti način Kasijan. Tri su uzroka ili korijena, kažu, iz kojih može nastati rastresenost u molitvi. Prvi je naša bezbrižnost i nemarnost, jer se preko dana previše koječim rastresujemo, slabo čuvamo svoje srce i malo pazimo na svoja ćutila. Tko tako živi, ne treba pitati, otkuda to, da je rastresen u molitvi i da ne može moliti; jer jasno je, da mu slike i predstave stvarî, koje su mu se utisnule u pamet, moraju dosagjivati i uznemirivati ga poslije u molitvi. Vrlo dobro kaže Opat Mojsije: Akoprem nije u čovječjoj moći, da ga ne uznemiruju u molitvi svakojake misli, ipak je u njegovoj moći, da ih ne pripusti, nego ih otjera, kad dogju. I kaže nadalje, da je takogjer u moći čovječjoj većim dijelom, da ispravi i poboljša kakvoću ovih misli, i učini, da mu dolaze na pamet dobre i svete misli, a one druge o taštim i nečednim stvarima da zaboravi. Jer ako se čovjek dade na duhovne vježbe, kao čitanje, razmišljanje i molitvu, i bavi se dobrim i svetim djelima, bit će mu i misli dobre i svete; ali ako se preko dana ne bavi time, nego mu ćutila lutaju po isprazním i nepristojnim stvarima, bit će mu i misli takove. I navodi za to prispodobu, koju navode takogjer sv. Anselmo i sv. Bernardo.

Cass. coll. 1. et 7.

Abb. Moys. coll. 1. c. 18.

Ovi sveci kažu, da je ljudsko srce kao mlinski kamen, koji uvijek melje; ali je do mlinara, da melje pšenicu ili ječam ili raž, jer što se naspe, to melje. Tako i ljudsko srce mora uvijek nešto

misliti, uvijek mora mljeti; ali o tvom maru i nastojanju ovisi, da melje pšenicu, ječam ili raž, ili zemlju. Što naspeš, to će mljeti. Dakle prema tome, ako hoćeš biti sabran u molitvi, valja da preko dana imaš sabrano srce i čuvaš vrata svojih osjetila, jer je drago Gospodinu općiti s dušama, koje su vrtovi zaključani. Zato bijaše općenita rečenica onih starih Otaca, a navodi je Kasijan: «Kaki hoćemo da budemo u molitvi, taki moramo biti prije molitve; jer iz prijašnjega stanja uzima srce i duša svoj oblik u molitvi. *Quales orantes volumus inveniri, tales nos ante orationis tempus praeparare debemus; ex praecedenti enim statu mens atque animus in supplicatione formatur.*» Kaka se tekućina u posudu ulije, tako će i mirisati, i kake ćeš biljke u vrtu svoga srca zasaditi, tako će i sjeme dati, kaže sv. Bonaventura. *Qualis liquor vasi infunditur, taliter redolebit; et quales herbas in horto cordis tui plantaveris, talia semina germinabunt.*»

Cass. coll. 9 Abbatis Isaac cap. 2.

D. Bonavent. de prof. Relig. l. 2. c. 58.

Vrlo je općenito i naravno, da tko često misli na ono, što ljubi. Ako hoćeš dakle imati u molitvi čvrsto i stalno srce te otresti se i riješiti mislî na isprazne i nepristojne stvari, moraš umrtviti u sebi nagnuće prama njima, prezirući sve stvari zemaljske a prianjajući srcem za nebeske. I što ćeš više u tom napredovati i rasti, to ćeš biti čvršći, stalniji i pazljiviji u molitvi.

Drugi korijen, iz kojeg obično nastaju ove rastresenosti, jest napast gjavla, našega neprijatelja. Sv. Bazilije kaže: Budući da gjavao zna, da je molitva sredstvo, po kojem nam dolazi svako dobro, zato nastoji na svaki mogući način, da nas u tom zapriječi i stavi hiljadu zapreka na put, da napustimo ovo sredstvo, i tako on uzmogne lakše unići u našu dušu sa svojim prijevarama i napastima. On čini s nama, kao što je učinio vojskovogja Holoferne, da zauzme grad Betuliju, koji se branio od njega. On naime razori vodovode, kojima je dolazila voda u grad. Tako i gjavao svom silom nastoji da razori i uništi u nama ovaj vodovod molitve, kojim nam dolazi u dušu voda milosti i svih duhovnih dobara. Kao što se, kaže sv. Ivan Klimak, na glas zvona sakupljaju vjernici i redovnici vidljivo, da mole i hvale Boga; isto se tako naši neprijatelji gjavli sakupljaju nevidljivo, da nas napastuju i priječe u molitvi.

D. Basil. ser. de renunc. saecul. istius et spirit. perfect. Cass. l. 10. c. 10. et s Nil cap. 44. et 47. de Orat. Judith 7, 6.

D. Joan. Clim. grad. 18.

U «Duhovnoj se livadi» pripovijeda o Opatu Marulu, jednom od onih starih otaca pustinjaka, kako je ustavši neke noći, da po svom običaju moli i pjeva Psalme, čuo glas trublje, kao da poziva u rat. Na to se sveti starac uznemiri, ne znajući, otkuda taj glas u tako samotnom mjestu, gdje nije bilo ni vojnikâ ni rata. Tad mu se ukaže gjavao i reče, da ima ipak rata, akoprem on misli, da ga nema, i da onaj zvuk trublje poziva gjavle na rat proti slugama Božjim; i zato ako hoće, da na nj ne navaljuju, nek se povrati na počinak i spava, ako ne, nek se pripravi na boj. Ali on, uzdajući se u Gospodina, pogje na molitvu i ustraja u njoj.

Kako je uzvišena i vrijedna molitva, vidi se predobro iz velike mržnje, kojom na nju gjavao mrzi, i iz neprestanog rata, što ga proti njoj vodi, kako je to vrlo dobro primijetio sv. Opat Nil. Druga dobra djela, kao post, bičevanje, kostrijet, podnosi gjavao i pušta ih na miru, ali ni časak molitve ne može podnijeti, nego na svaki mogući

S. abb. Nil. c. 44. et 47. de Orat. et c. 100. et seq.

refert aliqua exempla rara circa hoc in Bibl. ss. PP. tom. 7.

način nastoji, da nas od nje odvrati i stavi joj hiljadu zapreka. Otuda dolazi, da ćutimo obično u molitvi katkada više napasti nego li u drugo vrijeme. Tada regbi kao da nahrupi na nas čitava rulja misli i to katkada tako zlih i ružnih, te se čini, da idemo samo zato na molitvu, da nas napastuju i muče svakojake misli. Jer stvari, na koje nijesmo nikada mislili niti su nam igda u životu dolazile na pamet, dolaze nam pred oči u molitvi, tako te se čini, kao da je sve to na ovaj čas čekalo. Gjavao naime zna, da je molitva lijek svakome našemu zlu te početak i izvor svemu dobru duhovnomu kao i uspješno sredstvo da postignemo sve kreposti; zato ga ona tako jako muči i zato on nastoji iz svih sila, da je zapriječi.

Stoga nazivaju sveci molitvu mučilom i bičem gjavolâ: *Tormentum daemonum, et flagellum daemonum.* To nam mora biti povodom i razlogom, da je što više cijenimo i što većma se njom bavimo, i to to više, što više vidimo, da nas gjavao iz zavisti hoće u njoj zapriječiti. Sv. Toma Abulenski i drugi glasoviti pisci kažu, da je zato sv. Mati Crkva, vogjena od Duha Svetoga i poznavajući običaj našega protivnika, da napastuje i na svaki mogući način napada one, koji mole, naredila, da se na početku svakog kanoničkog Časa moli onaj stih: «*Bože, na pomoć moju priteci: Gospodine, da mi pomogneš, pohitaj! — Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuvandum me festina!*» Time prosimo u Gospodina milost, da molimo kako treba i da nas brani od zasjedâ i napasti naših neprijatelja.

D. Thom. Abul. in Psal. 69.

Psal. 69. 2.

Treće, katkada nastaju ove misli i rastresenosti bez naše krivnje, uslijed naše vlastite slaboće i bijede. Mi smo naime tako slabi i nevoljni, i naša je narav, a osobito naša mašta, tako grijehom pokvarena i izopačena, da ne možemo ni jedan Očenaš izmoliti, a da nas ne salete svakojake misli, kao što se na to tužio sv. Bernardo. Zato će biti vrlo dobro, da si za predmet molitve odaberemo samu ovu nevolju, ponizujući se i promišljajući, kako je velika naša slaboća; jer će ovo poniženje i spoznanje samoga sebe biti vrlo dobra molitva. Ali osim ovoga navest ćemo još nekoja druga sredstva, koja nam navode sveci i učitelji duhovnoga života.

Dvadeset i drugo poglavlje.

Nekoja druga sredstva, da s pazljivošću i počitanjem obavljamo molitvu.

D. Basil. in reg. br. 201. 306., et in constit. ad Monach. Solitar.

Sv. Bazilije pita: Kako ćemo moći uzdržati u molitvi svoje srce stalno, pazljivo i sakupljeno? I odgovora, da je najbolje sredstvo za to razmišljati, da stojimo pred Bogom i da nas On gleda, kako molimo. Jer ako se onaj, koji govori s knezom zemaljskim, ponaša s najvećim počitanjem, pazeći dobro na ono, što čini, dapače na sam način, kako to čini; pa ako bi držao za veliku nepristojnost, kad bi mu okrenuo legja ili drugo što rekao, što ne spada na stvar; što će činiti onaj, koji pozorno razmišlja, da stoji pred Veličanstvom Božjim, koje ne gleda samo na ono, što se vidi izvana, nego i na nutarnjost njegova srca? Tko će se usuditi, kaže on, odvratiti oči i srce od onoga, što čini, i okrenuti legja Bogu te misliti na ono, što ovamo ne spada?

Theod. in hist. ss. PP. c. 21.

D. August. sup. Psal. 85.

Onaj se veliki redovnik, Jakob, kako pripovijeda Teodoret, služio ovom prispodobom, da pokaže, kako je to velika nepristojnost; a navodi je i sv. Augustin. Kad bih ja, kaže on, bio sluga koga čovjega, koji je iste naravi sa mnom, pa bih se u vrijeme, kad bih mu morao dvoriti kod stola, donositi jelo i piće, stao razgovarati s drugim slugom, sasvim pravo bi me ukorio i kaznio; ili kad bih došao kome sucu, da se potužim radi kake nepravde, pa bih ga još s riječju u ustima ostavio i okrenuo mu legja te se pošeo razgovarati s kojim od prisutnih; zar ne misliš, da bi me sudac držao za neotesanca te me kako takova dao protjerati iz sudišta? Isto tako čine oni, koji idu na molitvu, da se razgovaraju s Bogom, pa se rastresuju, misleći na koješta drugo.

D. Ign. lib. Exerc. spirit. in Add. prim. hebdom. Add. 3.

Psal. 18. 15.

Naš sveti Otac Ignacije predlaže takogjer to sredstvo u jednom od svojih dodataka ili opomena, što ih daje za molitvu, gdje kaže, da prije molitve tako dugo, koliko traje jedan Očenaš, uzdignemo duh k Bogu i promišljamo, da je Bog ondje nazočan i da nas gleda, te tako s velikim počitanjem i poniznošću počnemo moliti. I imamo nastojati, da ove nazočnosti Božje ne izgubimo ispred očiju kroz čitavo vrijeme razmišljanja prema onome, što kaže Prorok: «*I razmišljanje je srca mojega uvijek pred licem Tvojim. — Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.*»

D. Joan. Chrysost. super illud Psal. 4. Miser. mei, et exaudi orationem meam, tom. 1.

1. Cor. 4, 9.

Sv. Ivan Zlatousti kaže: «Kad ideš na molitvu, predstavi si, da stupaš u onaj nebeski dvor, u kom Kralj slave sjedi na zvjezdanom nebu, okružen od nebrojenih Angjela i svetaca, koji svi na te gledaju prema riječima svetoga Pavla: «*Pozorište smo postali svijetu, i Angjelima i ljudima. — Spectaculum facti sumus mundo, et Angelis, et hominibus.*» Sveti nam Bernardo svjetuje u tom pogledu ono, što je on sam činio: «Kad dogješ u crkvu; postavi ruku svoju na usta svoja i reci: Čekajte ovdje pred vratima vi zle misli, želje i nagnuća srca, i pohote puti; a ti, dušo moja, ugji u veselje Gospodina Boga svoga, da vidiš volju Gospodinovu i pohodiš hram Njegov. *Veniens ad Ecclesiam pone manum tuam super os tuum, et dic: exspectate hic cogitationes malae, intentiones, et affectus cordis, et appetitus carnis; tu autem, anima mea, intra in gaudium Domini Dei tui, ut videas voluntatem Domini, et visites templum eius.*» Sv. Ivan Klimak kaže: «Tko ozbiljno promišlja, kad moli, da stoji pred Bogom, taj je kao čvrst i nepomičan stup, koji se ne giba.» I pripovijeda, kako je vidio jedan put nekog redovnika, koji je mnogo sabranije pjevao Psalme nego li drugi, a osobito si na početku hvalospjevâ po promjeni lica i držanja mogao zaključiti, da se razgovara s drugim. Nato ga on upita, da mu kaže, što to znači. Redovnik mu odgovori: «Na početku Božanskog oficija običavam s velikom brižljivošću sakupiti svoje

D. Joan. Clim. in scal. spirit. grad. 4. et 18.

srce i misli. Kad ih sakupim, govorim im: «*Dogjite, poklonimo se, i prostrimo se, i plačimo pred Gospodinom, koji nas je stvorio; jerbo je On Gospodin Bog naš, a mi puk paše Njegove, i ovce ruke Njegove. — Venite, adoremus, et procidamus, et ploremus ante Dominum, qui fecit nos; quia ipse est Dominus Deus noster, et nos populus pascuae eius, et oves manus eius.*» Sve su to vrlo dobra i korisna razmišljanja, da pazljivo i s počitanjem obavljamo molitvu.

Psal. 94, 6.

Drugi nam opet svjetuju, da obavljamo svoju molitvu, ako možemo, pred presvetim Sakramentom, ili barem da gledamo prema onoj strani, s koje nam je presveti Sakramenat najbliži i tamo upravimo svoje srce. Takogjer možemo promatrati slike svetaca. Drugi se pomažu time, da gledaju prema nebu. Takogjer je vrlo dobro sredstvo proti rastresenosti i suši u molitvi, da izreknemo nekoliko strjelovitih molitvica i usmeno molimo Boga, predstavljajući Mu svoju slaboću i proseći Ga za pomoć: «*Gospodine, silu trpim, odgovori za me! — Domine, vim patior, responde pro me.*»

Isa. 38, 14.

Onaj slijepac u Evangjelju, akoprem se činilo, da ga Krist naš Gospodin ne čuje i hoće dalje poći, i akoprem ga je narod šutkao, ipak nije prestao vikati, dapače je još više podigao glas, govoreći: «Isuse, sine Davidov, smiluj mi se!» Tako moramo i mi činiti, makar se Gospodin pričinjao, da nas hoće mimoići, a da nas ne pohodi, i makar nam jato i mnoštvo misli i napasti zapovijedalo, da šutimo. Mi ne smijemo zato šutjeti, nego moramo još jače vikati: «*Isuse, sine Davidov, smiluj mi se! — Jesu, fili David, miserere mei!*» «*Pokrijepi me, Gospodine Bože, u ovaj čas! — Confirma me, Domine Deus, in hac hora!*» Pokrijepi mi i ojači, Gospodine, srce u ovaj čas, da mogu na Te misliti te biti čvrst i stalan u molitvi. Govoraše neka svetica: «Ako ne možeš srcem govoriti s Bogom, ne propusti često govoriti ustima s Njime; jer što se često opetuje, lako uspali u srcu revnost i žar.» I priznaje o sebi ova svetica, da je katkada zato, što je propustila usmenu molitvu, izgubila nutarnju; jer da ju je, kaže, mučila i priječila lijenost i san. I nama se to katkada dogodi, kad iz lijenosti i mlohavosti, i što smo na pô pospani, propustimo usmenu molitvu. Kad bi usmeno molili, probudili bi se i oživjeli za nutarnju molitvu.

Marc. 10, 47. Luc. 18, 38.

B. Angela de Fulg. c 58. et 62.

I Gerson kaže, da je uspješno sredstvo proti rastresenosti, to, da dobro pripravimo gradivo za razmišljanje i ustanovimo razne tačke za molitvu. Tako naime, kad se tko rastrese, pa to opazi, ima već svoju stalnu i odregjenu tačku, pomoću koje se može sabrati. Pa ako ni ovdje ne nagje hrane, prijegje odmah na drugu od onih tačaka, što ih je pripravio, i tako lakše nastavi svoju molitvu. Kad se ispitujemo, nalazimo, da smo više puta zato bili rastreseni i mislima lutali kojekuda, što nijesmo dobro pripravili ni odredili tačaka, o kojima ćemo razmišljati, i što nemamo ništa stalna ni odregjena, čim bi se mogli baviti.

Gers. P. 3. de meditat.

Osim toga je ova opomena i slijedeća nužna, da se dobro pripravimo za molitvu. I zato nam to na osobiti način preporučuje naš sv. Otac: «Bit će od velike pomoći, da si prije molitve dozovemo u pamet tačke, o kojima ćemo razmišljati, i odredimo ih stalan broj. *Magnopere iuvabit ante ingressum exercitii tractanda puncta comminisci, et numero certo praefinire.*» I čitamo o njem, da je tako radio ne samo s početka, nego i poslije u svojoj staračkoj dobi; predmet bi razmišljanja pročitao i pripravio na večer, i s time bi legao na počinak. Neka nitko ne misli, da je to samo za novake. Ako tko dobro i poznaje predmet molitve, jer jer već o njem kojiput razmišljao, ipak će biti vrlo dobro, da ga nanovo priredi, osobito jer obično sastoji iz riječi sv. Pisma, koje su nadahnute od Duha Svetoga. Čitamo li naime ove riječi mirno i pazljivo, pobugjuje se u nama nova pozornost i pobožnost, da ih razmišljamo i što više se njima okoristimo.

D. Ign. lib. Exerc. spirit. nota 3. hebdomad 4.

Takogjer će nam biti od velike pomoći u tome, da odmah čim se probudimo, odbijemo sve druge misli i mislimo samo na vježbu, koju ćemo činiti, pripravljajući se na molitvu kakim razmišljanjem, koje se sudara s onim, što ćemo razmišljati. Kasijan, sv. Bonaventura i sv. Ivan Klimak drže za vrlo važnu ovu opomenu i kažu, da o tom obično ovisi, da dobro obavimo molitvu a dosljedno, da dobro provedemo čitav dan. Sv. Ivan Klimak primjećuje: Pošto gjavao zna, da je to tako važno, zato čeka tako pomno i brižno, dok se probudimo, da odmah na nas navali i ubere prvine čitavoga dana. I kaže, da megju zlim duhovima ima jedan, koji se zove preteča, čija je služba čekati, da navali na nas noću, kad se baš budimo oda sna, dapače još prije, nego li se pravo probudimo, kad još nijesmo potpuno pri svijesti, da nam stavi pred oči ružne i gadne ili barem neumjesne stvari, i tako nam ugrabi čitav dan; jer drži, da će čitav dan biti onoga, koji prije osvoji srce. Zato je od velike važnosti, da i mi budemo osobito na oprezu, te ne dopustimo toga, nego da odmah, čim se probudimo i tek što otvorimo oči, obuzme naše srce misao na Gospodina, dok ga još kaka druga tugja ne obuzme.

D. Bonaven. in inform. Novit. p. 1. c. 4. Cum evigilas. statim omnes cogitationes tuas abiice de corde tuo, et offer Deo primitias cogitationum tuarum. D. Ioan. Clim. c. 21.

To nam preporučuje i naš sv. Otac i dodaje, da to isto moramo činiti na svoj način, kad molimo u drugo vrijeme. Najprije se moramo časak sabrati i pomisliti: Kamo idem i pred koga ću doći? Tada moramo u kratko pameću proći predmet, što ćemo ga razmišljati, kao što onaj, koji udešava kitaru, prije nego li će svirati. Uopće govoraše naš sv. Otac, da o obdržavanju ovih i drugih sličnih propisa, koje on naziva dodacima, većim dijelom ovisi, da dobro obavljamo molitvu i ubiremo iz nje plod. Pa znamo obično iz iskustva, da tada, kad se dobro pripravimo i držimo ovih propisa, dobro obavljamo molitvu, a kad se ne pripravimo i ne držimo ovih propisa, da je obavljamo zlo.

S. P. N. Ignat. lib. Exerc. spir. Addit. 2. prioris hebdomadae, et Addit. 5. hebd. 2. et in 1. modo orandi.

Kaže Duh Sveti po ustima Mudraca: «*Prije molitve pripravi dušu svoju, i ne budi kao čovjek, koji kuša Boga. — Ante orationem praepara animam tuam: et noli esse quasi homo, qui tentat Deum.*» Sv. Toma i sv. Bonaventura primjećuju na ove riječi, da ići na molitvu bez priprave znači kušati Boga. Jer kušati Boga, kako kažu bogoslovci i sveci, znači, kad tko hoće nješto postići, a da ne upotrijebi za to obična i nužna sredstva; kao kad bi tko rekao: Ne ću jesti, jer me Bog može i bez jela uzdržati na životu; On će me i uzdržati. To bi značilo kušati Boga i zahtijevati čudo bez potrebe. Tako je rekao Krist naš Gospodin gjavlu, kad Ga je

Eccli. 18, 23.

D. Thom. 2. 2. q. 97. ar. 3. ad 2.

D. Bonav. in opusc. cui titulus est Reg. nov. c. 2.

odnio na vrh hrama i nagovarao Ga, da se baci dolje, jer da je Bog zapovjedio svojim Angjelima, da Ga dočekaju i nose na rukama svojima. On mu reče: «Sv. Pismo kaže: *Ne kušaj Gospodina*
Matth. 4, 7. *Boga svojega. — Non tentabis Dominum Deum tuum.*» Htjede time reći: Ja mogu saći po stubama, inače bi značilo kušati Boga i zahtijevati, da čini čudo bez potrebe. Dakle tako je bitno i nužno sredstvo za molitvu, da se na nju pripravimo, te Mudrac kaže, da htjeti moliti bez ove priprave znači kušati Boga i zahtijevati, da čini s tobom čudo. Dakako hoće Gospodin, da dobro molimo te s velikom pazljivošću i počitanjem, ali pomoću običnih sredstava, t. j. da se pripravljamo na nju onako, kako smo rekli.

Dvadeset i treće poglavlje.

Velika utjeha za one, koje muče rastresenosti u molitvi.

D. Basil. in Const. mon. c. 2. Sv. Bazilije, da utješi one, koje muči ova napast, primjećuje, da se u molitvi ovim mislima i rastresenostima samo tada vrijegja Bog, kad tko svojevoljno, hotimice i znajući, što čini, moli rastreseno i s malo počitanja. Onaj, koji ide na molitvu, da navlaš misli na nauke, službu ili posao, zaslužuje prije, da ga Bog kazni, nego
D. Chrysost. hom. 17. in varia loca Matth. tom. 2. li usliša. Za toga vrijede one riječi sv. Ivana Zlatousnoga: «Ti ne čuješ svoje molitve, a hoćeš, da je Gospodin čuje. *Tu non audis orationem tuam, et Dominum vis audire precem tuam?*» Ali kad tko čini sa svoje strane, što može, pa se ipak po slabosti rastrese i ne može biti tako sabran, kako bi htio, nego ga srce ostavlja i bježi
Psal. 39, 13. drugamo, kao što kaže Prorok: «*Srce me moje ostavilo — Cor meum dereliquit me,*» tada se time ne vrijegja Gospodin, dapače Ga to potiče na sažaljenje i milosrgje; jer poznaje vrlo dobro našu bolest i slaboću. «*Kao što otac sažaljuje sinove, tako sažaljuje Gospodin*
Psal. 101, 13. *one, koji Ga se boje; jer On poznaje gragju našu. — Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se; quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.*» Kao što otac, koji ima luda sina, sažaljuje ga i ćuti veliki bol, kad vidi, da je počeo lijepo govoriti, a na jedanput počne koješta buncati; isto tako preljubezni nebeski Otac sažaljuje nas, kad vidi, da je tako slaba i bolesna naša narav, da se tada, kad najpametnije s Njim govorimo, izgubimo u hiljadu ludih misli.

I zato, akoprem tko ne ćuti u molitvi pobožnosti i slasti nego vrlo veliku sušu i navalu misli i predstavâ, i tako biva za čitavo vrijeme molitve, ne prestaje ipak biti ona molitva vrlo ugodna Gospodinu Bogu našemu i od velike cijene i vrijednosti pred Njegovim Božanskim licem; dapače običava biti više puta ugodnija i zaslužnija, nego kad bi je obavio s velikom pobožnošću i utjehom,

jer je pri tom podnio i pretrpio više muke i tegobe iz ljubavi k Bogu. Isto tako ne prestaje onom molitvom dobivati milosti i pomoći, da vjernije služi Gospodinu i raste sve većma u kreposti i savršenosti, akoprem toga ne opaža; kao što i bolesnik, koji jede krepku hranu, ako i ne ćuti u tome nikake slasti i ugodnosti, nego muku i teškoću, prima ipak novu snagu i sile, i ostaje na životu.

Iz toga, što smo rekli, može se vidjeti, kako je velika prijevara i napast, kad tko propusti molitvu zato, što ga uznemiruju u njoj svakojake misli i napasti. Samo treba paziti, da se tom prigodom i pod izlikom *ne mogu više* ne ušulja u nas mlakost i mlohavost, puštajući, da nas lako nosi svaki vjetar, i da nam misao i mašta slobodno luta, kuda hoće, kako ćemo poslije o tom opširnije go-
Vide infra Tract. 8. c. 30. voriti; nego činimo, što možemo, nastojeći sa svom pomnjom i brižljivošću, da tjeramo i odbijamo misli, kao što je sveti patrijarha
Gen. 15, 11. Abraham tjerao i odgonio ptice, koje su slijetale na žrtvu. Činimo li dakle u tom, što je s naše strane, tad se ne trebamo dalje ni za što brinuti.

Refert. Blos. c. 3. Monil. spir. O svetoj se Brigiti čita, da joj se jednoć, kad su je u molitvi mučile mnoge napasti, ukazala Preblažena Djevica i rekla: «Gjavao, zavideći ljudima dobro, nastoji, koliko može, da ih zapriječi i smete u molitvi; ali ti, kćerko, makar te mučila u njoj ne znam kaka napast, pa bila još tako zla, i činilo ti se, da je ne možeš protjerati, nastoj, koliko možeš, ustrajati u dobroj volji i svetim željama, to pak će biti vrlo dobra i korisna molitva, i vrlo
Supra c. 18. zaslužna pred Bogom.» Prije smo naveli vrlo dobro sredstvo, kako ćemo popraviti ono, što mislimo, da smo rastresenošću izgubili.

Dvadeset i četvrto poglavlje.

O napasti na san; otkuda proishodi i o sredstvima proti tome.

Napast na san, što je druga vrst rastresenosti, može katkada nastati iz naravnog uzroka, kao od pomanjkanja sna, od velikog truda i napora, ili je tome uzrok vrijeme, dob, ili ako previše jedemo ili pijemo, makar i vode. Katkada je to napast gjavolova. Tako pripovijedahu oni sveti oci pustinjaci, da im je Bog u duhu pokazao, kako su nekoji gjavli sjedali na vrat i na glavu redovnicima i uspavljivali ih, a drugi im opet metali prst u usta i poticali ih na zijevanje. Drugda nastaje to od naše mlakosti i nemarnosti i od toga, što se za molitve tako smjestimo, da lako zaspimo.

Glavno je sredstvo proti tomu ono isto, što smo rekli glede pazljivosti; naime da se sjećamo, da stojimo pred Bogom. Kao što se onaj, koji stoji pred kraljem, ne usugjuje spavati; tako ćemo se i mi veoma stidjeti da spavamo za molitve, ako promislimo,

da stojimo pred Veličanstvom Božjim i da nas Ono gleda. Takogjer je dobro sredstvo, da ustanemo, ne naslanjamo se, operemo oči svježom vodom; a neki nose u tu svrhu uza se mokru krpicu, da se njom posluže, kad ih snagje ova napast. Drugi se pomažu time, da gledaju prema nebu ili upale svijetlo u svojoj sobi, ili idu moliti pred presveti Sakrament u društvu drugih, ili se bičuju prije molitve, i tako ostanu budni i pobožni. Drugi si u samoj molitvi zadaju kaku muku, da tako ostanu budni; a kad su sami, raskrile za koji čas ruke. Takogjer je dobro, da izgovaramo nekoje usmene molitve, čime se možemo, kako smo prije rekli, opet probuditi i s nova oživjeti. Ovim i sličnim sredstvima, dobro je, da se zlužimo, moleći Gospodina, da nas izliječi od ove bolesti.

Caesar. l. 4. dialog. c. 29. Ibidem l. 4. c. 38. Cezarije pripovijeda u svojim Dialozima o nekom redovniku svoga cistercitskoga Reda, da je običavao više puta spavati za molitve. Jednoć mu se ukaza raspeti Krist naš Gospodin, i reče mu, okrenuvši legja prema Njemu: «Jer si mlak i lijen, ne zaslužuješ, da gledaš moje lice.» Na istom mjestu pripovijeda o nekom drugom, koji bijaše strože kažnjen. Kad je naime ovaj bio na molitvi na koru i spavao kao obično, dogje k njemu Raspelo s oltara i dade mu taku pljusku, da je iza toga treći dan umr'o. Iz svega toga jasno vidimo, kako je Bogu mrska ova mlakost i mlitavost. Redovnik mlak i mlitav, kaže tamo Cezarije, potiče Boga na bljuvanje prema onim riječima Otkrivenja: *«Jer si mlak, počet ću te bljuvati iz usta svojih. — Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.»* *Apoc. 3, 16.*

D. Petr. Dam. de s. Romualdo. O svetom Romualdu, Opatu i utemeljitelju Reda kamaldulenskoga, pripovijeda sv. Petar Damijan, raspravljajući o molitvi njegovih redovnika, da je kod njih bila tolika pogrješka drijemati koji čas za molitve, da sv. Romualdo nije dopustio onome onaj dan misiti, koji bi pao u ovu pogrješku, radi slabog počitanja, kojim je stajao pred licem Gospoda, koga je imao primiti.

Dvadeset i peto poglavlje.

Kako je korisno odabrati si nekoje izvanredno vrijeme, da se posvetimo dulje vremena molitvi.

Kao što imaju svjetovnjaci za tijelo osim svagdanje okrepe još i izvanrednih svečanosti i gozba, na kojima običavaju prekoračiti običnu mjeru; isto tako valja, da i mi osim svagdanje molitve imamo još svoje svečanosti i gozbe duhovne, na kojima naše duše neka nemaju odmjerenu hranu kao druge dane, nego neka se napune obiljem slasti i milosti Gospodnje. I sama nas priroda to uči; jer vidimo, da se ne zadovoljava s rosom, što pada svake noći na

zemlju, nego hoće, da katkada pada kiša čitav tjedan dana, i dva tjedna bez prestanka. Sve je to potrebno, da se na taj način zemlja tako napije vode, te je poslije ne mogu ni vrućine ni vjetrovi osušiti. Isto tako valja, da i naše duše, osim obične svagdanje rose, imaju još i nekoje izvanredno vrijeme, u kojem da se tako napune kreposti i soka pobožnosti, da ih ni poslovi ni vjetrovi napasti ni dogogjaji u svijetu ne mogu osušiti. A tako čitamo o mnogim svecima i crkvenim dostojanstvenicima, da su ostavivši sve svoje poslove često puta se povukli na neko vrijeme na samotna mjesta, da se to bolje posvete molitvi i razmišljanju. Čita se o svetom Opatu Arseniju, da si je običavao svaki tjedan odabrati jedan dan za to, naime subotu, kad bi ustrajao u molitvi od večeri pa sve do drugoga dana u jutro. *P. Francisc. Arias p. 2. profect. spiritualis tract 5. de oratione c. 7.*

To je ne samo vrlo važno, da napredujemo i sve više rastemo u kreposti i savršenosti, nego i da ne nazadujemo; jer je tako velika slaboća i bijeda čovječja i tako jako naše nagnuće na zlo, da ipak, akoprem katkada počinjemo sa žarom svoje duhovne vježbe, odmah malo po malo popuštamo i odustajemo od one prijašne revnosti. Kao što se voda, ma ne znam kako vrela, kad se odstrani od vatre, odmah malo po malo vraća k svojoj naravnoj hladnoći; tako se i mi odmah vraćamo k svojoj mlitavosti i mlakosti, koja regbi da nam je više ukorijenjena i naravna nego li vodi hladnoća. *«Jer je ćućenje i misao srca čovječjega na zlo sklona od mladosti svoje. — Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.»* A na drugom mjestu: *«Jer je opak naraštaj njihov i naravna zloća njihova. — Quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum.»* Kao što smo iz ništa, tako se i povraćamo u svoj ništa. *Gen. 8, 21.* *Sap. 12, 10.*

K tomu pridolazi još, da smo mnogo zabavljeni, jedni naukama, drugi svojim službama, opet drugi izvanjskim poslovima, i zato trebamo na osobiti način, da se koji puta ovako sabereno. Jer akoprem su ovi poslovi dobri i sveti; ipak, kao što nož otupi svagdanjom porabom i valja ga od vremena do vremena naoštriti, jer je izgubio svoju oštricu; isto tako i mi, dok hoćemo pomoći drugima, sami otupimo i postanemo bezbrižni za svoj napredak. Dapače i filozofi kažu: «Sve, što radi, time što radi, trpi i troši se. *Omne agens agendo repatitur.*» To svaki najbolje zna sam po sebi. Zato je dakle od velike važnosti, da se od vremena do vremena lišimo svih drugih posala i povučemo u samoću, da popravimo ovu štetu i nadoknadimo ono, što se svaki dan troši, te stečemo nove sile, da napredujemo; jer smo više dužni sami sebi nego li svojim bližnjima, i dobro uregjena ljubav ima početi sa samim sobom.

Pa baš da bližnjemu pomognemo i koristimo, od velike je to važnosti; jer zaista, što više mi napredujemo, to će više napredovati i naš bližnji. Zato vrijeme, što ga upotrijebimo za sebe, nije izgubljeno za bližnjega, nego mu je od koristi. To je kao pustiti zemlju da stoji godinu dana na ugaru, da poslije bolje urodi. Otac Avila kaže, da je to kao klepati mlinski kamen, da bolje melje. I zato, što je tko vrlo zaposlen, ne samo da nema to propustiti, nego dapače, što je tko više zaposlen i zaokupljen poslovima i službama

ma, to se više mora služiti ovim sredstvom. Mornari se moraju više puta navratiti u luku, da se opskrbe novim živežom; isto se tako i oni, koji su zaokupljeni poslovima i službama na korist bližnjega, i nalaze se usred tolikih pogibli i prigoda, moraju često puta navratiti u luku samoće i sabranosti, da odahnu, okrijepe se i opskrbe onim, što im je potrebito. U svetom Evangjelu imamo za to lijep primjer. Pripovijeda sveti Evangjelista Marko, da apostoli bijahu tako zaposleni s bližnjim, da su jedva imali vremena i da jedu. Toliko bijaše mnoštvo ljudî, što su k njima dolazili. Kad poslije dogjoše ka Kristu našemu Gospodinu, da mu polože račun o

Marc. 6, 31. svemu, što se zbivalo, reče im: *«Dogjite sami na samotno mjesto, i počinite malo! — Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum.»* Ako su dakle apostoli trebali ovoga počinka i sabranosti i to im svjetovao Spasitelj svijeta, koliko ćemo više mi toga trebati?

Koji raspravljaju o molitvi, kažu vrlo dobro, da je ona za dušu isto, što san za tijelo. Zato i sv. Pismo naziva molitvu snom: *«Ja spavam, a srce moje bdije! — Ego dormio, et cor meum vigilat.»*

Cant. 5, 2. 8, 4. A na drugom mjestu: *«Zaklinjem vas kćeri Jerusalemske, ne budite niti probudite drage, dok sama ne ushtjedne! — Adiuro vos, filiae Jerusalem, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.»* I tumačeći to bolje kažu: Kao što se tijelo krijepi tjelesnim snom i zadobiva nove sile; isto se tako i duša krijepi ovim snom molitve i zadobiva novu snagu, da radi za Boga. Još više! Kao što čovjek, uz najbolju hranu, ako nema počinka potrebitoga sna, oslabi i oboli, i dapače je u pogibli, da poludi; tako će i onaj, koji je previše zaokupljen izvanjskim poslovima, pa bili oni ma kako dobri i sveti, ako mu uzmanjka potrebitoga sna i počinka molitve, oslabiti i oboljeti duhom i izvrgnuti se pogibli, da se izgubi. Zato i nalaže Zaručnik, da ne bude njegove drage, dok sama ne bude htjela. Kad se tko probudi oda sna vikom, neugodno je; ali kad se tko probudi, pošto je tijelo već otpočinulo i nestalo hlapova, što se uzdižu u možgjane, tad je vrlo ugodno. Isto tako hoće Bog, da i duše u molitvi ništa ne buni niti priječi, nego da se sama, pošto je otpočinula u njoj, koliko je bilo nužno, probudi i dade na djela ljubavi; jer će ih tako dobro obavljati

Akoprem je za sve i u svako vrijeme od velike važnosti, da obavljamo ove Duhovne vježbe i dademo se dulje vremena na molitvu, i to, što duže to bolje; ipak je to u nekojim slučajevima i prigodama osobito potrebito: tako n. pr. kad tko opazi, da biva mlak i lijen u duhovnim vježbama molitve, u ispitivanju savjesti, duhovnom štivu, da toga već ne čini kako treba niti ubire plod, koji bi morao iz toga ubirati; kad vidi, da je mlak i nemaran u obdržavanju Pravilâ, i da ne pazi više na malene stvari; kad mu se čini, da ne hodi u duhu, nego sve samo na izvanjski način uzima i odviše je obuzet od stvari i poslova, koje vrši. Nadalje, kad tko vidi, da se ne može svladati ni mrtviti, gje mu je to potrebito, bit će vrlo dobro, da se na nekoliko dana dade na ove vježbe, te uzmogne stvoriti čvrste odluke i održati pobjedu nad samim sobom; jer može biti, da u kratko vrijeme ovih vježba dobije od Gospodina više milosti i snage, da se mrtvi i steče pobjedu nad samim sobom, nego li običnim trudom kroz mnogo dana.

Više puta se dogodi, da tko hramlje, padne i opet se podigne; pa pomoću ovih Duhovnih vježba ugje u se, uvidi istinu i odluči se na dobro, sasvim se promijeni i počne nov život; jer zaista, boraviti dulje vremena u samoći i baviti se sa samim sobom i s Bogom, najbolja je priprava, da nam Gospodin govori k srcu i iskaže mnoge milosti. *«Sjedet će samac i šutjeti, jer se uzdigao nad sebe. — Sedebit solitarius et tacebit: quia levavit super se»* Thren. 3, 28. I zato vidjesmo, da je ovo sredstvo bilo uzrok izvanrednim promjenama. *«Nije se skratila ruka Gospodnja. — Non est abbreviata manus Domini.»* Isa. 59, 1. Ne smijemo nigda izgubiti pouzdanja, nego moramo uvijek činiti, što možemo. Kako možeš znati, što će Bog učiniti u tvojoj duši, kad se tako pripraviš? Možda je Bog tvoj napredak i tvoju savršenost skopčao s kojom od ovih vježba. Osim toga čini se, da je ovo samotovanje poslije kakog dugog putovanja ili kakih poslova, koji veoma rastresuju, tako nužno za dušu, kao iza kake duge bolesti dobra hrana i njega za tijelo, da tako možemo ući u se i nadoknaditi ono, što smo izgubili.

S istoga je razloga takogjer vrlo dobro, da se prije, nego ćemo se prihvatiti sličnih poslova, pripravimo kakim vježbama, da tako možemo obaviti ove poslove s više duha i bez svoje štete. Ljekarija, koja čuva od bolesti, bolja je od one, koja poslije liječi bolest. I zato preporučuje naš sveti Otac svim poglavarima, da se prije, nego li nastupe svoju službu, saberu i čine nekoliko dana vježbe. To je dobro, kad tko ima poći na daleke misije. Za to nam dade primjer Krist naš Gospodin, koji se prije, nego je počeo propovijedati, povukao za četrdeset dana u pustinju. Takogjer vrijeme žalosti i nevolje, koliko vlastite i posebne toliko općenite za čitavu Crkvu ili čitav Red, vrlo je zgodna prilika za to; jer više se moliti, pokoriti i mrtviti bilo je sredstvo, kojim se Crkva uvijek služila, da izmiri Boga i postigne od Njega milosrgje.

Claud. Aquav. in suis ordin. et hab. c. 1. n. 6. ordin. General.

Sve su to vrlo dobre prigode, da obavljamo ove Duhovne vježbe. Ali zato ne treba tražiti prigode; sama nas naša nužda i korist mora poticati, da to više puta zaželimo i obavimo; ili barem ne smije nam proći nijedna godina bez ovih duhovnih praznika. To moramo činiti istinito i iz sveg srca; jer tako bitnu stvar, kao što je ova, ne valja vršiti kao puku ceremoniju ili iz uljudnosti ili samo na vidik. Gospodin je podijelio ovo sredstvo na osobiti način Družbi, ne samo na našu vlastitu korist, nego takogjer da pomažemo i koristimo svojim bližnjima. Zato se u Bullama našeg Instituta navodi to kao jedno od glavnih sredstava, što ih Družba ima, da pomaže bližnjemu. I to je drugi glavni razlog, zašto hoće i naš sveti Otac, da često obavljamo ove Vježbe, i zašto ga navodi u Ustanovama i Pravilima za svećenike, naime «da se služeći ovom vrsti duhovnoga oružja, koja s milošću Boga zaista mnogo doprinosi, da se služi Njemu, postanu u tom vješti. *Ut in hoc armorum spiritualium genere tractando, quod Dei gratia ad ipsius obsequium tantopere conferre cernitur, dexteritatem habere possint.»* Ovim je sredstvom predobio Gospodin našeg svetog Oca Ignacija; ovim je sredstvom predobio njegove drugove; ovim je sredstvom predobio kašnje mnoge druge, kako u Družbi, tako izvan nje. Kod jednih i kod

4. p. Const. c. 8. § 5. reg. 7. Sacerd.

drugih vidjesmo, da Gospodin ovim sredstvom, koje je napose proisteklo iz Njegove ruke, proizvodi čudnovate učinke. Zato moramo i mi imati veliko pouzdanje, da će i nama njime pomoći i iskazati nam mnoge milosti.

K onome, što smo rekli, pridodajem još nešto vrlo važno, što nas ima veoma oduševiti za ove Duhovne vježbe. To je osobita milost, što ju je Njegova Svetost, Papa Pavao V., iskazao glede toga svim redovnicima u Bulli ili odredbi, što ju je izdao 23. svibnja godine 1606., prve godine svoga papinstva. U njoj podjeljuje potpuni oprost i otpuštenje svih grijeha svim redovnicima, bili kojega mu drago Reda, koji se na deset dana povuku u samoću, da obave ove Duhovne vježbe, i to svaki put, koliko god puta to učine. Iz toga se dobro vidi, kako jako Njegova Svetost cijeni ove Vježbe i kako ih moramo i mi cijeniti. Na veću pak utjehu sviju navest ću ovdje same riječi Papine, koje glase ovako: «Onima, koji s dozvolom svojih poglavara, prosti od posala, proborave po deset dana u ćeliji, ili se, odijeljeni od drugih, dadu na čitanje pobožnih knjiga i drugih duhovnih stvari, koje potiču srce na pobožnost i duševnost; uz to razmišljaju i promatraju tajne katoličke Vjere, Božanska dobročinstva, četiri posljednje stvari, Muku Gospodina našega Isusa Krista; i obavljaju druge vježbe, strjelovite ili usmene molitve, posvećuju barem dvije ure na dan mislenoj molitvi: podjeljujemo milostivo u Gospodinu potpuni oprost i otpuštenje svih njihovih grijeha, ako u isto vrijeme obave veliku Ispovijed, ili godišnju ili običnu, primu svetu Pričest ili čitaju sv. Misu, i to svaki put, kad god obave rečene Vježbe. *Iis vero, qui de suorum Superiorum licentia a negotiis per decem dies alieni in cella commorabuntur aut ab aliorum conversatione separati, in piorum librorum, et aliarum rerum spiritualium, animos ad devotionem et spiritum inducentium, lectionibus operam suam dederint; addendo saepe considerationes et meditationes mysteriorum Fidei Catholicae, Divinorum beneficiorum, quatuor Novissimorum, Passionis Domini nostri Iesu Christi, et aliorum exercitiorum, orationum iaculatoriarum aut vocalium, saltem per duas horas in diem et noctem, orationibus mentalibus sese exercendo faciendo eodem tempore confessionem generalem aut annualem, vel ordinariam, Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, aut Missam celebraverint: quoties id egerint, pro quolibet praedictorum Exercitiorum plenariam similiter omnium peccatorum suorum Indulgentiam, et remissionem, misericorditer in Domino concedimus.*»

In Bulla eman. die 23. Maii 1606. quam indulg. deinde extend. ad octiduum. Alex. VII. in Bull. sub die 12. Oct. 1657.

Dvadeset i šesto poglavlje.

Plod, što ga moramo ubirati iz ovih Duhovnih vježba.

Tri stvari osobito moramo imati pred očima, da uberemo plod iz ovih Duhovnih vježba. Prvo je, da se popravimo i usavršimo u običnim stvarima, koje svaki dan vršimo; jer sav naš napredak i savršenost sastoji u tom, da dobro obavljamo obične stvari, kao što smo prije rekli. Neka nitko ne misli, da se samo za to obavljaju Duhovne vježbe, da se na osam ili petnaest dana povučemo nasamo i mnogo vremena posvetimo molitvi. Ne biva to zato, nego da se priučimo bolje moliti i paziti na dodatke i opomene, što nam se daju, da dobro molimo; da se priučimo dobro ispitivati svoju savjest, pobožno čitati ili slušati svetu Misu i moliti Božanski Oficij, crpsti korist iz duhovnog štiva; a tako i glede sveg ostalog. Zato stavljamo na stranu za to vrijeme svaki drugi posao, da se vježbamo u tom, kako ćemo činiti dobro ove stvari, te se tako obnovimo i priviknemo ih poslije uvijek tako dobro obavljati. I zato naregjuje naš sveti Otac, da za čitavo vrijeme Duhovnih vježba, koje, kad su potpune, traju obično mjesec dana, činimo posebno ispitivanje savjesti, kako pazimo na dodatke i kako marljivo i tačno obavljamo duhovne vježbe, bilježeći ujedno pogrješke, što smo ih učinili u jednom ili drugom, da se tako usposobimo i priučimo sve ovo u buduće bolje činiti. On to opetuje više puta, jer je vrlo dobro znao, od kolike je to koristi.

Vide supra Tract. 2. c. 12.

D. Ign. lib. Exerc. spir. in Add. 1. 1. hebd. nota. 4. et in 2. hebd. die 5. et hebd. 5. nota 4. post 2. contempl.

Ali ne samo, da dobro obavljamo Duhovne vježbe, što je glavno i što mora dati snagu i duh svemu ostalomu, nego da dobro obavljamo i sve izvanjske poslove, moraju nam Duhovne vježbe biti od velike pomoći, crpući iz njih snagu, da unaprijed savjesnije vršimo svoju službu i svoje dužnosti, i obdržavamo vjernije svoja Pravila. Plod dakle vježbâ nije samo za one dane, nego se mora na osobiti način poslije pokazati. Zato, kad tko obavi Duhovne vježbe, mora se plod njihov mjeriti po djelima, koja čini.

Drugo, što nam valja crpsti iz Duhovnih vježba, jest, da se svladamo i mrtvimo u nekojim svojim pogrješkama i nesavršenostima. Svaki neka svrne oči na ono, u čem običava češće pogriješiti ili biti uzrokom, da drugi griješe, bilo da ih to vrijegja ili sablazni, i neka nastoji, da se tečajem vježbâ u tome popravi, pa će tada vrlo dobro obaviti Duhovne vježbe; jer baš za to su one, i to je njihova svrha. Zato je naš sveti Otac Duhovnim vježbama u španjolskom jeziku dao ovaj naslov: «Duhovna razmišljanja, da svlada čovjek samoga sebe, te uredi svoj život i čuvstva, da revnije služi Gospodinu Bogu našemu.» Zato moramo nastojati, da se za Duhovnih vježba promijenimo i preobrazimo u drugoga čovjeka, kao što reče Samuel Saulu: «*I promijenit ćeš se u drugoga muža — Et mutaberis in virum alium*», ili kao što sv. Pavao kaže «*u savršena muža. — In virum perfectum.*» Po djelima se poslije ima vidjeti, da

1. Reg. 10, 6.

Ephes. 4, 13.

smo učinili Duhovne vježbe. Ako smo prije bili prijatelji brbljanja i dangube, valja nam se sada pokazati prijateljima šutnje i sabranosti. Ako smo prije bili prijatelji udobnosti i lagodnosti, valja sad da budemo prijatelji mrtvenja i pokore. Ako smo prije govorili ujedljive riječi, odsada neka toga više ne bude. Ako smo prije bili mlaki i nemarni u obdržavanju Pravilâ i nijesmo pazili na malene stvari, odsada budimo vrlo poslušni i tačni, te pazimo na najmanje i najsitnije stvari, i da s milošću Božjom ne učinimo hotimice nijedne pogrješke. Ili što koriste vježbe, ako tko poslije njih ostane u starim pogrješkama i manama, i takav, kakav bijaše prije?

D. Ambr. l. 2. de poenitent. c. 10.

Sv. Ambrozije pripovijeda nešto o nekom mladiću; pa kad on to kazuje, navest ćemo i mi. Ovaj mladić življaše razuzdano. Tada pogje na veliki put, i za to vrijeme promijeni svoj život. Vrativši se poslije u rodno mjesto srete svoju staru prijateljicu, i progje kraj nje, ne hajući za nju. Ona se tome začudi, pa misleći, da je nije prepoznao, približi mu se i reče: «Ja sam ona.» A on odgovori: «Ali ja nijesam onaj.» Bijaše se promijenio i postao sad drugi. Tako se i mi moramo promijeniti i preobraziti, da možemo reći s Apostolom: *«Živim pak, ne više ja; nego živi u meni Krist. — Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Christus.»* T. j. ne živi više onaj, koji je živio prije u zakonu, onaj, koji je progonio Crkvu, nego Krist živi u meni. A sv. Ambrozije kaže, da je to htio Krist naš Gospodin reći onim riječima: *«Ako tko hoće za mnom ići, neka zataji samoga sebe! — Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.»* Onaj, kaže, zataji samoga sebe, koji se promijeni u drugoga čovjeka i nastoji, da ne bude više onakav, kakav je prije bio.

Gal. 2, 20. D. Hieronym. sup. haec verba.

Matth. 16, 24. et Luc. 9, 23.

Lib. 1. c. 8. Vitae s. Francisci de Borgia

Pripovijeda se u životopisu našeg oca svetog Franje Borgija slijedeće. Kad je otpratio mrtvo tijelo carice u Granadu, gdje mu je Gospodin podijelio veliko svijetlo i dao spoznati, taštinu svijeta na onaj pogled smrti, što mu je bila pred očima, pa se povratio na dvor, reče, da mu izgleda dvor promijenjen. Ali on se sam bijaše promijenio i preobrazio uslijed spoznanja i svijetla, što mu ga je Bog podijelio. Isto tako moramo i mi ostaviti vježbe s novim svijetlom i rasvjetljenjem, što nam ga običava Gospodin u njima saopćiti.

Thom. a Kemp. l. c. 25. n. 4.

Treće, što moramo imati pred očima i crpsti iz vježbâ, a što slijedi iz prijašnjega, jest, da stečemo koju krepost ili koji stepen savršenosti, osobito one, koju najviše trebamo; jer zato se iskorenjavaju mane, da se zasade kreposti. «Dvoje nam, kaže onaj sveti čovjek, osobito pomaže, da se mnogo popravimo: prvo, ako se silom otimljemo onome, na što je narav po grijehu sklona, i drugo, ako živo nastojimo oko dobra, koje kome više treba.» O prvom smo dosad govorili, a o ovom drugom govorimo sada. Ravnalo (direktorij) za Duhovne vježbe, govoreći o načinu, kojega se imamo držati, kad ih počnemo, primjećuje, da se ne smijemo baviti cijeli prvi tjedan s prvom tačkom; za to su, kaže, dosta dva ili tri dana, da tako uzmognemo prijeći na druga razmišljanja, iz kojih ćemo crpsti veću savršenost.

A megju drugim opomenama, što se tamo u tu svrhu navode, jedna jest, da si od vremena do vremena uzmemo k srcu pogla-

Reg. 11. Summarii Const.

vita Pravila, u kojima regbi da sastoji sva savršenost, što si je možemo poželjeti; n. pr. Pravilo, koje kaže: «Kao što svjetovnjaci ljube i traže vrlo brižno časti, glas i slavno ime na zemlji; isto tako ljubimo i želimo mi od sveg srca ono, što je tome protivno.» Odluči, da u nekojim vježbama stečeš toliku savršenost i toliki stepen poniznosti, da se tako veseliš preziru, porugama, nepravdama i krivim osvadama, kako se vesele svjetovnjaci časti i štovanju. Tako ćeš biti poštegjen od mnogih borbâ i neugodnosti, što nas obično snalaze uslijed želje, da budemo štovani i cijenjeni, jedan radi svoje učenosti, drugi radi svoje službe, treći radi svojih poslova, koje obavlja, što uznemiruje i veoma priječi duhovni napredak.

17. Summ.

Drugi put uzmi si k srcu ono Pravilo, koje ovako glasi: «Neka svi nastoje da u svemu služe i dopadnu se Božanskoj Dobroti jedino radi nje same, i radi ljubavi i osobitih dobročinstava, kojima nas je pretekla, a ne poradi straha od kazni ili ufanja u nagradu.» Nastoj da postigneš taku čistoću nakane, da ni u čem ne tražiš svoje koristi, ni u malom ni u velikom, ni u vremenom ni u vječnom, nego da u svemu jedino želiš volju i slavu Božju, i da to bude tvoje veselje, a zaboraviš sama sebe, te svu svoju korist i udobnost. — Drugi put odluči, da stečeš najsavršenije sjedinjene s voljom Božjom, primajući sve, što ti se dogodi, bilo to veliko ili malo, ili koje mu drago vrsti, pa došlo ne znam kojim putem, kao da je došlo iz ruke Božje. Na ovako šta ili slično moramo svraćati svoje oči, kad obavljamo duhovne vježbe, i ne smijemo mirovati, dok toga ne postignemo.

Dvadeset i sedmo poglavlje.

Nekoji napuci, koji će nam pomoći, da se što većma okoristimo ovim vježbama.

Da se što većma okoristimo ovim duhovnim vježbama i uberemo iz njih rečeni plod, valja prije svega znati: Kao što nam, kad idemo na molitvu, kako smo prije rekli, valja ne samo pripraviti tačke, koje ćemo razmišljati u molitvi, nego moramo odrediti i plod, koji ćemo iz nje ubrati; isto tako i kad hoćemo činiti duhovne vježbe, moramo si unaprijed napose odrediti ono, što ćemo crpsti iz njih. Prije nego ćemo ih započeti, moramo duže vremena i vrlo pazljivo sami sobom razmišljati: Koja je moja najveća duhovna potreba? Na što mi pokvarena narav ili strasti ili zla navada najviše naginje? Što prouzrokuje mojoj duši najveću borbu? Što na meni može uvrijediti i sablazniti moju braću? To

moramo imati pred očima, da to crpemo iz duhovnih vježbâ, i odlučimo se u istinu u tome popraviti.

To je vrlo dobra priprava za duhovne vježbe. Zato valja primijetiti: Kad tko započne duhovne vježbe, ne valja da svraća oči na vrlo uzvišenu molitvu i misli, da odmah, čim se zakloni i zatvori, mora stupiti u pouzdani saobraćaj s Bogom, te imati veliki mir i veliku sabranost; jer može tada biti rastreseniji, nemirniji i imati više napasti, nego kad obavlja svoju službu i poslove: nego mora gledati, da ubere iz njih rečeni plod i ozbiljno se na to dade. Ako to crpe, dobro će obaviti duhovne vježbe, makar ne ćutio u sebi one pobožnosti, koju želi. Nasuprot ako toga ploda iz duhovnih vježba ne ubere, makar se od početka pa do svršetka rastapao u suzama i pobožnosti, ne će ih dobro obaviti; jer nije ovo njihova svrha, nego ono drugo.

Može nam takogjer u tom biti od velike pomoći onaj naputak, što nam ga naš sveti Otac daje i hoće, da ga se uvijek držimo u molitvi. Pošto smo svršili svoju uru molitve, za četvrt sata ili po prilici toliko ispitajmo se sjedeći ili hodeći o njoj, i pozovimo se na račun, kako nam je ispala. Ako nam je zlo ispala, istražimo uzrok tome; gledajmo, dali smo se dobro pripravili za razmišljanje; dali smo se zadržavali u drugim nedoličnim mislima; dali smo se dali svladati od sna; dali smo se previše prepustili umovanju, započeli molitvu mlaka i mlitava srca; dali smo propustili pobuditi čine volje; dali smo imali tako čistu nakanu, kako je trebalo, ne tražeći više svoju utjehu nego li volju Božju Ako pronagjemo, da smo u čem pogriješili, pokajmo se i odlučimo u buduće popraviti se. Ako je dobro ispala, zahvalimo Gospodinu Bogu našemu i nastojmo, da tako i drugda molimo. Ovaj je naputak od velike važnosti.

S. P. N. Ign. lib Exerc. spir. in Add. 1. hebd. Add. 5.

Prvo, ovim ispitivanjem i istraživanjem, kako je ispala molitva, iskustvom se naučimo, što je uzrok, ako zlo ispadne, da se toga čuvamo; a što je opet uzrok, ako dobro ispadne, da se toga držimo. Time se postiže duhovna mudrost i znanje stečeno iskustvom. Zato drži naš sveti Otac veoma do ovog ispitivanja i istraživanja, da postanemo majstori ne samo u tom, nego i u svim drugim našim vježbama i službama. I zato kaže u četvrtom dijelu Ustanovâ, da će biti ispovijedniku od velike pomoći, da dobro vrši svoju službu, ako se odmah poslije Ispovijedi ispituje o tom, da vidi, dali je učinio kaku pogrješku u onoj Ispovijedi, osobito s početka, da se drugi put u tom popravi i uslijed svojih pogrješaka postane razboritiji. Zato se dakle čini ispitivanje i o molitvi; i to je prvo, što moramo u njem činiti. Od tolike je cijene molitva, i od tolike je važnosti, da se priučimo, te je dobro obavljamo i odstranimo pogrješke, što ih u njoj činimo, da se naš sveti Otac glede toga nije zadovoljio s običnim ispitivanjem savjesti, što ga činimo svaki dan o podne i na večer, nego hoće, da odmah neposredno, čim svršimo molitvu, ispitamo savjest glede toga.

4. p. Const. c. 8. lit. D.

Drugo, što moramo činiti kod ovog ispitivanja, jest vrlo važno. Moramo naime vidjeti, kakav smo plod ubrali iz ove molitve i nanovo se na nj svrnuti, kao kad tko opetuje zadaću pa sve za-

ključke i istine u jedno sabere i učini iz njih kratki prijegled. Od tolike je važnosti ovo ispitivanje, da ga moramo obaviti u samoj molitvi na svršetku, ako ne bi imali vremena, da ga obavimo poslije molitve.

Možemo ovdje još nješto drugo svjetovati. Bit će vrlo dobro, da si plod, što ga crpemo iz molitve, zabilježimo i u kratko napišemo želje i odluke, kao i nekoje istine i rasvjetljenja, što nam ih Gospodin obično u njoj podjeluje, sad glede nekojih kreposti sad glede samih tajna, koje razmišljamo. Tako čitamo, da su činili naši prvi oci, naš Otac sv. Petar Faber, od kojih imamo još nekoliko primjeraka, što su ih oni sami pisali. I otac sv. Franjo Ksaverije svjetovaše to isto, kako čitamo u njegovu životu. U ravnalu nam se za duhovne vježbe naregjuje, da to isto činimo. I naš otac General Klaudije Akvaviva preporučuje to u knjižici, gdje raspravlja o molitvi. Osim toga, što se time sve više usavršuju odluke i želje i jače se ukorenjavaju u srcu, znamo još iz iskustva, da nam je to na veliku korist, kad poslije čitamo. Budući da su naše vlastite te su na nas kao takove već jednoć veoma djelovale, zato djeluju na nas poslije više nego li druge i lako ih nanovo pobudimo. A kad poslije vidimo, da dotle ne dosižemo, stidimo se, što nijesmo takovi, kakovi smo onda bili, i da umjesto napredujemo, nazadujemo. Tako se ili oduševljavamo, da napredujemo ili barem da pokajanjem nadoknadimo ono, što nam manjka u savršenosti. I tako je to obično uvijek od velike koristi a osobito za vrijeme duhovnih vježba.

Lib. 6. c. 13. Vita S. Franc. Xav.

Direct. spirit. c. 3. n. 5. Claud. Aquaviva in industr. ad curand. anim. morb. c. 3.

Dvadeset i osmo poglavlje.

O duhovnom štivu; od kolike je ono važnosti, i o nekojim sredstvima, da ga dobro i s korišću obavljamo.

Duhovno je štivo sestra molitve i velika pripomoć za nju. Zato svjetuje sveti apostol Pavao svomu učeniku Timoteju, da se bavi čitanjem: *«Attende lectioni.»* Od tolike je važnosti duhovno štivo za onoga, koji hoće služiti Bogu, da sv. Atanazije u nekom govoru svojim redovnicima kaže: «Nikoga ne ćeš naći, da teži za Bogom, ako ne nastoji oko duhovnog čitanja. *Sine legendi studio neminem ad Deum intentum videas.*» T. j. nikoga ne ćeš naći, koji u istinu nastoji oko svog napretka, a da nije revan u duhovnom čitanju, niti ikoga, koji ga propušta, a da time ne škodi svome napretku. Sv. Jeronim u listu Eustokiji, preporučujući joj veoma, da se dade na sveto čitanje, kaže: «S knjigom u ruci neka te uhvati san, i glava neka ti padne na svetu knjigu. *Tenenti codicem somnus obrepat, et cadentem faciem pagina sancta suscipiat.*» Svi sveci veoma

1. Tim. 4, 13.

D. Athanas. in exhort. ad Relig.

D. Hieron. ep. ad Eust.

preporučuju duhovno čitanje, a iskustvo nas dovoljno uči, od kolike je ono koristi; jer je povjest puna izvanrednih obraćenja, što ih je Gospodin ovim putem proizveo.

Budući da je ovo čitanje tako znamenito i važno sredstvo za naš napredak, zato utemeljitelji Redova, oslanjajući se na nauku Apostolovu, te na ugled i iskustvo svetaca, naredište, da im se redovnici svaki dan bave duhovnim štivom. O svetom Benediktu pri-
Humbert. in Prolog. povijeda Humberto, da je ustanovio svaki dan stalno vrijeme za ovo čitanje i ujedno naredio, da u isto vrijeme dva starija redovnika obilaze samostanom, te vide, dali ga tko propušta ili druge u tom priječi. Iz toga se vidi, koliko je on do tog držao; a nusput se može vidjeti, da se ovi posjeti, koji su kod nas u Redu svaki dan u običaju za duhovnih vježba, osnivaju na nauci i iskustvu starih svetaca. Za prvi put je i drugi put naložio svetac, da se onaj, koji bi u tom pogriješio, blago ukori, a ako se ne bi popravio, da se ukori i kazni tako, te se drugi prestraše i čuvaju toga. — U Družbi
Reg. 1. commun. ima Pravilo za ovo duhovno čitanje, koje glasi ovako: «Neka svi sa svim marom u Gospodinu posvete svaki dan dva puta za to odregjeno vrijeme ispitivanju savjesti, molitvi, razmišljanju i čitanju.» A poglavar i nadstojnik za duhovne stvari imaju se brinuti, da svaki uvijek upotrijebi nekoliko vremena za to. Uopće je to sredstvo, kojim se mnogo služe svi oni, koji nastoje oko kreposti i savršenosti; i zato, da se svi što većma time okoriste, kazat ćemo ovdje nešto, što će nam u tom biti od pomoći.

D. Ambros. l. 1. offic. c. 20. Sv. Ambrozije, potičući nas, da sve vrijeme, što možemo, posvetimo molitvi i duhovnom štivu, kaže: «Zašto vrijeme, što ti preostaje od crkve, ne posvetiš duhovnom čitanju ili molitvi? Zašto ne pohagjaš Krista Gospodina, s Njim ne govoriš i ne slušaš Ga? S Njime govorimo, kad molimo; Njega slušamo, kad čitamo Božanske riječi. *Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesia vacas, lectioni impendas? cur non Christum revisas, Christum alloquaris, Christum audias? illum alloquimur, cum oramus; illum audimus, cum divina legimus oracula.*» Ovo dakle neka je prvo sredstvo, da crpemo korist iz duhovnog čitanja, naime da budemo osvjedočeni, da Bog s nama govori i kazuje nam ono, što čitamo.

D. Aug. ep. 143. ad Demetr. Virg. Sveti nam Augustin takogjer preporučuje ovo sredstvo: «Tako čitaj sveto Pismo, te uvijek misliš, da su ono riječi Boga, koji zapovijeda, da Mu se zakon ne samo zna, nego i izvršuje. *Ita Scripturas sanctas lege, ut semper memineris Dei illa verba esse, qui legem suam non solum sciri, sed etiam impleri iubet.*» I pridodaje drugu vrlo lijepu i pobožnu misao: «Sveto je Pismo kao list iz naše do-
Id. serm. 56. ad Fr. in Eremo. movine. *Divina Scriptura quasi litterae de patria nostra sunt.*» Znaš li, kaže, kako moramo čitati sveto Pismo? Kao kad tko čita list, što je došao iz njegove domovine, da saznamo, što je nova u nebu, što nam kaže o onoj našoj domovini, gdje su nam naši oci i braća, naši prijatelji i znanci, a kamo želimo i čeznemo doći i mi.

D. Greg. l. 2. mor. c. 11. Sv. Grgur raspravljajući o tom, kaže, da je čitati sv. Pismo, a to vrijedi i za svako drugo duhovno štivo, kao staviti ogledalo pred oči duše, da u njem gledamo svoju nutrinju; jer u njem spoznajemo i vidimo, što imamo na sebi dobra i zla, i koliko napre-

dujemo ili koliko smo daleko od savršenosti. Tamo nam se katkada pripovijedaju čudnovata djela svetaca, da se oduševimo, te ih nasljedujemo, i da videći njihove sjajne pobjede i slavodobića ne klonemo duhom u napastima i mukama. Sad opet nam se pripovijedaju ne samo njihove kreposti nego i njihovi prekršaji, da čitajući one, znamo, što nam valja nasljedovati, a čitajući ove, znamo, čega nam se valja bojati. Sad nam se stavlja pred oči Job, koji je poput pjene rastao usred napasti, a sad David, koji je njoj podlegao; da nam onaj prvi ulije hrabrost i pouzdanje usred nevolja, a ovaj nas drugi učini poniznima i bojazljivima usred sreće i utjeha, i da se nikad u same sebe ne pouzdajemo, nego budemo uvijek vrlo na oprezu i čuvamo se. Zato kaže sv. Augustin: «Naj- *D. Aug. ep. 143. ad virg. Demetr.*
bolje ćeš se okoristiti čitanjem svetoga Pisma, ako se služiš njime kao ogledalom, da se duša u njem ogleda, te nastojiš, što je gadno i zlo, popraviti i toga se ostaviti, a ukrasiti je i poljepšati primjerima i krepostima, što ih tamo čitaš. *Optime uteris lectione divina, si eam tibi adhibeas speculi vice, ut ibi velut ad imaginem suam anima respiciat, et vel foeda quaeque corrigat, vel pulchra plus ornet.*»

Što se tiče napose načina čitanja, valja zapamtiti, da nam ono može samo tada koristiti, ako ne čitamo brzo, kao da bi čitali povjest, nego posve mirno i pazljivo. Jer kao što nagla i plaha kiša ne natapa niti plodi zemlje, nego sitna i blaga kiša; isto tako čitanje, da prodre do srca i natopi ga, mora biti polagano i s promišljavanjem. Kad naigjemo na kako pobožno mjesto, dobro je, da se kod njeg malo duže zadržimo i kao otpočinemo, razmišljajući o onom, što smo pročitali i nastojeći ganuti volju, kao što to činimo u razmišljanju. U razmišljanju biva to doduše dulje vremena, gdje se više zadržavamo kod pojedinosti, razglabajući svaku stvar napose; nu ipak to mora biti na svoj način i kod duhovnog čitanja. I zato svjetuju sveci i kažu, da valja katkada čitanje prekinuti, *D. Bernard. ep. seu tract. ad Frat. de mon. Dei et in spec. Monach.*
da malo razmišljamo i da se zadržimo u kakom čuvstvu, što se u nama za čitanja pobudilo, i njemu se podamo, a tad opet nastavimo čitanje. Oni kažu, da se moramo u duhovnom čitanju vladati kao kokoš kad pije, koja malo pije i odmah uzdigne glavu; tad opet malo pije i nanovo uzdigne glavu.

Iz toga se vidi, kako je čitanje sestra i drugarica molitve, tako da kad hoćemo koga naučiti mislenoj molitvi, koji joj je još nevješt, i hoćemo ga malo po malo do toga dovesti, jer tako iziskuje njegova sposobnost, najprije mu svjetujemo, da čita nekoje duhovne knjige i da se kod čitanja na rečeni način češće zaustavi i zadrži; jer ovim putem često običava Gospodin uzdignuti čovjeka do mislene molitve. Dapače se i drugim, kad im nikako ne ide od ruke razmišljanje, i regbi da ne mogu u njem ništa isposlovati, obično svjetuje, da uzmu u ruke kaku dobru knjigu i spoje molitvu i čitanje tako, da malo čitaju, zatim razmišljaju ono, što su pročitali, i mole, i tad opet malo čitaju. Budući da je na taj način razum vezan na riječi štiva, nema se kad tako rastresti različitim predstavama i mislima, kao kad je prost i slobodan. Tako možemo skupa čitati i razmišljati.

Zato preporučuju sveci toliko duhovno čitanje, da ga jednako

S. Ephr. serm. 7. D. Chrysost. homil. 20. in Gen. D. August. serm. 38. ad Frat. in Eremo.

hvale i uzdižu kao i molitvu. Kažu naime, da je ono duhovna hrana duši, jer je čini jakom i stalnom proti napastima; jer goji u njoj dobre misli i želje za nebom; jer rasvjetljuje naš razum, rasplamćuje i upaljuje našu volju; jer ugušuje svjetsku žalost i prouzrokuje veselje pravo, duhovno i u Bogu, i drugo slično.

D. Bernard. in spec. Monach.

Sveti nam Bernardo daje još drugi naputak, da se okoristimo duhovnim štivom, i kaže: «Kad tko počne čitati, neka ne traži toliko znanje, koliko slast i nasladu volje. *Si ad legendum accedat, non tam quaerat scientiam, quam saporem.*» Samo je znanje razuma suho, ako pri tom ne sudjeluje volja, tako da se time hrani čuvstvo i podržava pobožnost, što čini čitanje sočnim i plodnim; a to je i njegova svrha. Taj je naputak vrlo važan; jer je velika razlika izmegju čitanja, da znamo, i čitanja, da se njime okoristimo, i izmegju čitanja za druge ili za se: jer prvo je učenje a drugo duhovno čitanje. I zato kad čitanjem namjeravaš što naučiti, da možeš poslije to propovijedati i kazati drugima, tada je ono učenje za druge, a ne duhovno čitanje na tvoju korist. Za to je drugo vrijeme. «*Sve ima svoje vrijeme. — Omnia tempus habent.*» Vrijeme za duhovno štivo nije za to, nego za ono, za što smo rekli.

Eccle. 3, 1.

D. Ephr. serm. 7. D. Bern. ep. ad Fratr. de monte Dei.

S istoga razloga svjetuju sveci, da ne čitamo na jedanput mnogo niti preletimo mnogo listova, da se duh dugim čitanjem ne umori, mjesto da se odmori. To je vrlo dobar i vrlo nuždan naputak za nekoje, koji regbi da svoju sreću postavljaju u to, da mnogo čitaju i prolistaju mnogo knjigâ. Tijelo se ne hrani time, da mnogo jede, nego da dobro probavi ono, što pojede. Isto tako ne hrani dušu mnogo čitanje nego dobra probava onoga, što je pročitala. S istoga razloga kažu takogjer, da za duhovno čitanje ne smijemo izabrati teške stvari, nego radije lake i pobožnije, nego li teške; jer teške stvari obično umaraju i suše pobožnost. Hugo od sv. Viktora pripovijeda o nekom slugi Božjem, kako mu bi objavljeno, da ne čita takovih stvari, nego živote i mučeništva svetaca i druge lake i pobožne stvari. A time je veoma u duhu napredovao.

Hugo de s. Victore l. 5. erudit. did. c. 7.

D. Bern. ep. seu tract. ad Fratr. de monte Dei.

Sv. Bernardo kaže: «Ali i od svagdanjega čitanja valja nam nešto danomice pustiti u želudac pameti, da se tu bolje probavi, pa kad se opet dozove u pamet, da se često promišlja, što odgovara odluci, što koristi nakani, što drži duh, da ne misli na što drugo. *Sed et de quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriae dimittendum est, quod fidelius digeratur, et rursus revocatum crebrius ruminetur, quod proposito conveniat, quod intentioni proficiat, quod detineat animum, ut aliena cogitare non libeat.*» Kao što ne blagujemo tjelesnu hranu, da ono vrijeme potrošimo na to, nego da krepošću one hrane, koju tada uzimamo, možemo raditi cio dan i cio život; isto tako duhovno štivo, koje je duhovna hrana i jelo naše duše, jer je riječ Božja, nije samo za to, da dobro upotrijebimo ono vrijeme, kad čitamo, nego da crpemo iz njega plod i poslije za čitav dan.

Bit će takogjer vrlo dobro i uopće vrlo spasonosno, da prije, nego li počnemo čitati, uzdignemo srce k Bogu i prosimo Ga za milost, da nam čitanje bude korisno, i da nam se utisne i uko-

rijeni u srce ono, što ćemo čitati, te većma zavolimo krepost a oslobodimo se svake prijevare, i odlučimo na ono, što nam je dužnost. Tako čitamo o svetom Grguru, da se uvijek za duhovno štivo pripravljao molitvom i običavao govoriti onaj redak Psalma: «*Odstupite od mene zločinci, i razmišljat ću zapovijedi Boga svojega. — Declinate a me maligni, et scrutabor mandata Dei mei.*» Psal. 118, 115.

Da više cijenimo duhovno čitanje te se većma za nj oduševimo, prispodabljaju ga sveci sa slušanjem riječi Božje. Oni kažu: Akoprem čitanje nema tolike snage kao živa riječ, ima ipak drugih prednosti, što ih nemaju propovijedi. Prvo, jer propovjednika ne možemo uvijek imati tako pri ruci kao dobru knjigu. Drugo, jer dobra riječ, što je propovjednik izrekne, prolazi, i zato ne djeluje toliko na me; ali na ono, što je dobro rečeno u knjizi, mogu se više puta povratiti, to razglabati i o tom razmišljati, i tako si to potpuno prisvojiti. Treće, u dobroj knjizi nalazim dobra i iskrena savjetnika, jer, kako dobro reče onaj filozof, kaže mi knjiga bez straha ono, što mi se ne usugjuje katkada reći prijatelj ili savjetnik; ona mi spočitava moje mane i pogrješke, kori me i opominje. Četvrto, čitajući općim s onima, koji napisaše knjigu, sad sa sv. Bernardom, sad sa sv. Grgurom, sad opet sa sv. Bazilijem, a sad sa sv. Zlatousnikom, i slušam ono, što mi kažu, kao da bih bio taj čas njihov učenik. Zato kažu, i to punim pravom, da su dobre knjige javno blago radi velikih dobara i bogatstvâ, što ih iz njih možemo crpsti.

Demetr. Phaler.

D. Hieron. ep. ad Dam. Papam.

Napokon je toliko dobro i korist, što nastaje iz duhovnog čitanja, da sv. Jeronim, raspravljajući o nutarnjem žaru duše, pita, odakle ovaj žar? I odgovara: «Bez dvojbe iz svetoga Pisma, koje čitajući duša se uspali u Bogu i očisti od svih pogrješaka.» I navodi u tu svrhu ono, što rekoše učenici, kad im se na putu u selo Emaus ukazao Krist naš Gospodin u prilici putnika i govorio s njima o svetom Pismu: «*Ne goraše li srce naše u nama, kad govoraše putem i tumačaše nam Pismo? — Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?*» A navodi takogjer i ono, što kaže Prorok: «*Riječi su Gospodnje riječi čiste: srebro u vatri očišćeno. — Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.*» A sv. Ambrozije kaže, da je čitanje sv. Pisma život duši, kao što to svjedoči sam Gospodin: «*Riječi su, koje vam ja rekoh, duh i život. — Quod autem sacrarum litterarum lectio vita sit, Dominus testatur, dicens Ioannis sexto: Verba, quae locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.*» Ako dakle hoćemo živjeti životom duhovnim i hoditi uvijek u duhu, te biti uspaljeni i rasplamćeni ljubavlju Božjom, prihvatimo se ovog svetog štiva i služimo se njim na spomenuti način.

Luc. 24, 32.

Psal. 11, 7.

D. Ambr. serm. 35.

Mogli bi navesti mnogo primjera, da dokažemo, koliko dobra i koristi crpemo iz duhovnog štiva; ali ću navesti samo jedan od svetog Augustina, iz koga možemo puno naučiti. Pripovijeda svetac, kako ga je jednoć pohodio neki plemić iz Afrike, imenom Policijan, i pripovjedio mu čudnovate stvari, što su se svijetom raznosile o svetom Antunu. Ovaj mu kazivaše, kako je jedne večeri, dok je car u gradu Trieru prisustvovao javnim igrama, što su se tamo ob-

D. August. l. 8. Conf. c. 6.

državale, pošao na šetnju u polje s drugom trojicom dvoranika, svojih prijatelja. Dvojica od njih svratiše se u ćeliju nekog pustinjaka, i našavši tamo knjigu, u kojoj bijaše opisan život sv. Antuna, poče jedan od njih čitati iz nje, i najedanput se upali njegovo srce svetom ljubavlju, i planuvši svetim gnjevom na samoga sebe reče prijatelju: «Reci mi, molim te, što mislimo dobiti za sav svoj mnogogodišnji trud i borbe u tolikim ratovima? Zar nam može u dio pasti veća sreća u polači, nego li što smo miljenici carevi? A što nije u ovom staležu prolazno i vrlo pogibeljno? Pak do ove tako velike pogibli kroz koliko drugih pogibli dolazimo? Ali ako hoću postati prijatelj Božji, mogu to biti odmah.» To reče, pa potresen porodom na nov život, poče opet čitati, i promijenjen u duši odluči ostaviti svijet, kako se odmah pokaza. Kad je naime prestao čitati i slegli se mnogi valovi u njegovu srcu, uzdahne duboko i reče svomu prijatelju: «Sad sam miram i spokojan. Odrekao sam se svojih nada i odlučio služiti Bogu. Od ovog časa ostajem na ovom mjestu. Ako me ti ne ćeš slijediti, nemoj me priječiti.» Odgovori drugi, da se ne može od njeg odijeliti ni s njim razdružiti, kad se nada, ako s njim ostane, tako sjajnoj plaći. I tako počeše obojica s velikim troškom, t. j. ostavivši sve, dizati duhovnu zgradu i slijediti Krista. A što je još čudnovatije, obojica imagjahu svoje zaručnice, koje, kad saznaše to, posvetiše se Bogu i učiniše zavjet djevičanstva.

Tako pripovijeda sv. Augustin. Ovaj je primjer toliko djelovao na nj, da je odmah s velikim ganućem uskliknuo i rekao nekom svom prijatelju: «Što radimo mi? Što si to čuo? Dižu se neuki i otimaju kraljevstvo Božje; a mi sa svojim znanjem padamo u pakao! *Surgunt indocti, et rapiunt regnum Dei: et nos cum nostris litteris demergimur in profundum.*» U ovoj uzbugjenosti i s ovim mislima, pripovijeda svetac, da je otišao u bližnji vrt i bacio se pod smokvu, gdje lijući gorke suze, poče bolno uzdisati: «Dokle, o Gospodine, dokle ćeš se srditi? Zar ne će biti konca srdžbi Tvojoj? Ne sjećaj se, Gospodine, naših starih opačina!» I češće opetovaše ove riječi: «Dokle? dokle? Sutra, sutra. Zašto ne sada? Zašto danas ne učinim kraj svojoj sramoti?» I govoreći to s velikim bolom, ču glas, koji mu reče: «Uzmi i čitaj! Uzmi i čitaj!» Nato, kaže, da je ustao, uzeo svetu knjigu, što ju je imao kod sebe, da čita iz nje. Bijaše naime
Matth. 19, 21. čuo, kako je sv. Antun čuvši slučajno riječi svetoga Evangjelja: «Idi, prodaj, što imaš, i podaj siromasima, i imat češ blago na nebu,» odlučio ostaviti sve i slijediti Krista Gospodina našega. Potaknut dakle ovim primjerom, a još više glasom, što ga bijaše čuo, kaže, da je uzeo knjigu i počeo čitati iz nje. Dok je čitao, podijeli mu Gospodin toliko svijetlo, da je sve na svijetu ostavio i posvetio se sasvim Njegovoj službi.

Šesta rasprava.

O nazočnosti Božjoj.

Prvo poglavlje.

Kako je uzvišeno ovo vježbanje, i kako velika dobra sadržava u sebi.

«*Tražite Gospodina i ojačajte; tražite lice Njegovo uvijek! — Quaerite Dominum, et confirmamini; quaerite faciem ejus semper.*» *Psal. 104, 4.* Tako kaže prorok David. Lice je Gospodnje nazočnost Gospodnja, *D. Aug. super Psal. 104.* kaže sv. Augustin; i potom tražiti uvijek lice Gospodnje znači uvijek hoditi u Njegovoj nazočnosti, uzdižući k Njemu srce sa željom i ljubavi. Hezikije u posljednjoj centuriji, što navodi i sv. Bonaventura, kaže, da se vježbati uvijek u nazočnosti Božjoj znači počinjati *D. Bonaven. tom. 2. opusc. lib. 2. de prof. Relig. c. 20.* već ovdje biti blaženim; jer blaženost svetaca sastoji u tom, da neprestano gledaju Boga, a da Ga nigda ne izgube ispred očiju. Budući da u ovom životu ne možemo vidjeti Boga jasno, ni kakav je, jer to je vlastitost blaženikâ; nasljedujmo ih barem na svoj način, koliko to podnosi naša slaboća, nastojeći uvijek gledati, štovati i ljubiti Boga. Jer kao što nas je Gospodin Bog naš stvorio, da na vijeke budemo kod Njega u nebu i uživamo Ga; tako htjede, da već ovdje na zemlji imamo sliku one blaženosti i da je unaprijed okusimo, hodeći uvijek pred Njim, gledajući Ga i štujući, ako i u tami. «*Vidimo sad kroz ogledalo u zagoneci; a tada licem u lice. — Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie* *1. Cor. 13, 12.* *ad faciem.*» Ono je jasno gledanje, kaže Hezikije, nagrada, slava i blaženost, što je očekujemo; a ovo tamno gledanje jest zasluga, kojim moramo steći jasno gledanje.

U ostalom nasljedujmo na svoj način blaženike, nastojeći, da nigda ne izgubimo Boga ispred očiju u djelima, što ih činimo, kao što sveti angjeli, koji su nam poslani na pomoć, da nas čuvaju i brane, tako obavljaju ove službe, da nigda pri tom ne gube Boga ispred očiju. Tako reče angjeo Rafael Tobiji: «*Činjaše se doduše da s vama jedem i pijem; ali ja uživam nevidljivo jelo i piće, koje ljudi* *Tob. 12, 19.* *ne mogu vidjeti. — Videbar quidem vobiscum manducare et bibere:*

sed ego cibo invisibili, et potu, qui ab hominibus videri non potest,
Matth. 18, 10. *utor.»* Oni se hrane Bogom, *«jer uvijek gledaju lice Oca mojega, koji je na nebesima,»* kaže Spasitelj. *Semper vident faciem Patris mei, qui in coelis est.»* Tako i mi, akoprem jedemo i pijemo, radimo i općimo s ljudima, i čini se, da smo time zabavljeni, moramo nastojati, da to ne bude naše jelo i zabava, nego drugo nevidljivo, koje ljudi ne vide; a to je, da uvijek gledamo i ljubimo Boga, i činimo Njegovu presvetu volju.

Psal. 15, 8. Oni se sveci i stari patrijarke veoma vježbahu u tome, da uvijek hode u nazočnosti Božjoj *«Svagda vidim Gospoda pred licem svojim; jer mi je ob desnu, da ne posrnem. — Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear.»* Okrunjeni se prorok nije zadovoljio da sedam puta na dan hvali Boga, nego je nastojao, da Ga uvijek ima pred očima. Bijaše toliko u običaju ovo vježbanje kod onih svetaca, da im je
3. Reg. 17, 1. postalo općenitom rečenicom: *«Tako da je živ Gospodin, pred kojim*
4. Reg. 3, 14. *stojim! — Vivit Dominus, in cujus conspectu sto.»* Velika dobra i koristi nastaju iz toga, da neprestano hodimo pred Bogom, razmišljajući, da nas On gleda. I zato su nastojali sveci toliko oko toga, jer to je dosta, da u svim našim djelima vlada sklad i red. Reci mi samo, koji se sluga ne ponaša pred očima svoga gospodara kako treba? Ili koji je sluga tako drzovit, da u nazočnosti svoga gospodara ne će činiti ono, što mu zapovijeda, ili ga se usugjuje u lice vrijegjati? Ili koji se tat usugjuje krasti, videći, gdje ga gleda sudac? — Bog nas gleda, a On je naš sudac i svemogući, jer može učiniti, da se otvori zemlja i pakao proguta onoga, koji Ga vrijegja, kao što se već katkada i dogodilo. Tko će se dakle usu-
D. Aug. c. 14. soliloq. diti, da Ga vrijegja? Zato moljaše sv. Augustin: «Kad, o Gospodine, pozorno promatram, da me uvijek gledaš i bdiješ nada mnom dan i noć tako brižljivo, kao da ne bi bilo na nebu ni na zemlji drugoga stvora, da njime upravljaš, doli sama mene; kad pravo promišljam, da su ti sva moja djela, misli i želje jasne i očite, obuzima me strah i stid.» Zaista nas veoma obvezuje, da živimo pravedno i sveto, pomisao, da sve činimo pred očima Suca, koji sve vidi i pred kim se ne može ništa sakriti. Ako već nazočnost odlična čovjeka čini, da se ponašamo kako treba, što ne će istom učiniti nazočnost Božja?

Sv. Jeronim na one riječi, što ih kaže Bog o Jerusolimu po
Ezech. 22, 12. proroku Ezekijelu: *«Mene si zaboravio — Meique oblita es,»* primjećuje: «Pomisao na Boga isključuje sve opačine. *Memoria enim Dei excludit cuncta flagitia.»* To isto kaže i sv. Ambrozije. A na drugom mjestu kaže sv. Jeronim: «Zaista, kad bi, dok griješimo, mislili, da nas Bog vidi, i da je On tu nazočan, nigda ne bi činili, što Mu se ne mili. *Certe, quando peccamus, si cogitaremus Deum videre, et esse praesentem, nunquam, quod ei displiceret, faceremus.»* To je jedino potaklo grješnicu Taidu, da se ostavi svoga griješnog života i pogje u pustinju, da čini pokoru, kao što smo prije rekli. Sveti Job govoraše: *«Ne vidi li On putove moje, i sve korake moje ne broji li? — Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat?»* On hoće time reći: Kao svjedok promatra me Go-

D. Ambros. lib. de fide resur. tom. 4. D. Hieron. in Ezech. 8. circa illud: Dicunt enim, non videbit Dominus nos. Vide supra Tract. 5. c. 19. p. 3. Iob 31, 4.

spodin i broji moje korake. Tko će se dakle usuditi, da griješi i čini zlo?

Nasuprot sav nered i propast opakih dolazi odatle, što ne misle, da je Bog nazočan i da ih gleda, kako to češće opetuje sv. Pismo, govoreći u osobi bezbožnika: *«Ti kažeš: Nitko me ne vidi. Ne vidi svršetka našega. — Et dixisti: Non est, qui videat me. Non videbit novissima nostra.»* A to primjećuje i sv. Jeronim, tumačeći 22. poglavlje Ezekijela, gdje kori Prorok Jerusalem radi mnogih njegovih opačina i grijeha, i zaključuje, da je uzrok svemu tomu to, što je zaboravio Boga. Isti uzrok navodi sv. Pismo i na mnogim drugim mjestima. Kao što konj bez uzde i brod bez kormila hrli u pogibao i propast, tako se i čovjek bez ove uzde povodi za svojim požudama i neurednim strastima. *«Nema Boga pred licem njegovim, njegovi su putevi okaljani svagda,* kaže prorok David *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatae sunt viae illius in omni tempore.»* Psal. 9, 26.

Isa. 47, 10. Ierem. 12, 4. D. Hieron. in Ezech. 22.

Sveti nam Bazilije na mnogim mjestima preporučuje nazočnost Božju kao sredstvo proti svim napastima i nevoljama, i proti svim nezgodama, što nas mogu snaći. Ako dakle hoćeš lako i kratko sredstvo, da postigneš savršenost, i koje sadržava i uključuje u sebi jakost i snagu svih drugih sredstava, posluži se ovim. Kao takovo dao ga je Bog Abrahamu. *«Hodi preda mnom, i budi savršen. — Ambula coram me, et esto perfectus.»* Ovdje kao i na drugim mjestima sv. Pisma uzima se zapovjedni način za buduće vrijeme, da se naznači siguran uspjeh. Tako je sigurno, da ćeš biti savršen, ako budeš uvijek gledao na Boga i mislio, da te On gleda, da se već sada možeš držati savršenim. Jer kao što zvijezde primaju svijetlo od sunca, koje im je nazočno i koje one gledaju, da svijetle iznutra i izvana, i krepost, da djeluju na zemlju; isto tako primaju pravednici, koji su kao zvijezde u Crkvi Božjoj, od pogleda Boga i od toga, što Ga imaju uvijek pred očima, te upravljaju svoje misli i želje na Nj, svijetlo, pomoću kojega odsijevaju iznutra, što Bog vidi, pravim i stalnim krepostima, a izvana, što ljudi vide, potpunom čednošću i skromnošću, te primaju snagu i jakost, da drugima služe za uzor i pomažu im.

D. Basil. in reg. brev. et in reg. fus. disput. Gen. 17, 1.

Ništa na svijetu ne tumači tako potrebe, da hodimo uvijek u nazočnosti Božjoj, kao ovo. Promatraj ovisnost mjeseca o suncu i njegovu potrebu, da uvijek hodi pred njim. Mjesec nema od sebe nikaka svijetla, nego samo ono, što ga prima od sunca, i to već prema tome, kako ga gleda; i djeluje na niža tjelesa prema svijetlu, što ga prima od sunca; i zato rastu i umanjuju se njegovi učinci već prema tome, kako on raste i pada. Stoga kad što dogje pred mjesec i zapriječi mu se pogled na sunce, odmah na istom mjestu potamni i izgubi svoju svjetlost i sjaj, a time ujedno veliki dio svoga djelovanja, što ga je izvodio pomoću svijetla. Isto je tako s dušom pogledom na Boga, koji je njezino sunce.

Zato preporučuju sveci toliko ovu vježbu. Sv. Ambrozije i sv. Bernardo, raspravljajući, kako se moramo neprestano i ustrajno u tom vježbati, kažu: «Kao što nema nijednoga časa, kad čovjek ne bi trebao i uživao dobrote i milosrgja Božjega, tako ne smije biti nijednoga časa, kad Boga ne bi imao nazočna u pameti. *Sicut*

D. Ambr. lib. de dign. cond. hum. c. 2. D. Bernard. c. 6. medit.

nullum est momentum, quo homo non utatur vel fruatur Dei bonitate et misericordia; sic nullum debet esse momentum, quo eum praesentem non habeat in memoria.» A na drugom mjestu kaže sv. Bernardo:
D. Bernard. in spec. mon. «Imaj na pameti, da ti je kod svakog djela ili misli nazočan Bog, i drži sve vrijeme, kad na Nj ne misliš, za izgubljeno. *In omni actu vel cogitatu suo sibi Deum adesse memoretur; et omne tempus, quo de ipso non cogitat, perdidisse se computet.»* Bog nigda ne zaboravlja nas; dakle je pravo, da nastojimo, te mi ni Njega nigda ne zaboravimo. Sv. Augustin na one riječi Psalma: «*Upirat ću u te svoje*
D. Aug. in Psal. 31, 8. *oči — Firmabo super te oculos meos*», kaže: «Ne ću odvratiti od Tebe svojih očiju, jer i Ti svojih ne odvraćaš od mene. *Non a te auferam oculos meos, quia et tu non aufers a me oculos tuos.»* Uvijek ću ih držati uprte u Te, kao što govoraše Prorok: «*Oči su mi svagda*
Psal. 24, 15. D. Greg. Naz. in 1. orat. theol. *upravljene ka Gospodu. — Oculi mei semper ad Dominum.»* Sveti Grgur Nazianzenski kaže: «Boga se moramo češće sjećati, nego li disati. *Non tam saepe respirare, quam Dei meminisse debemus.»* Kao što moramo disati, da osvježimo srce i ublažimo naravnu toplinu, isto se tako moramo molitvom utjecati k Bogu, da obuzdamo neuredni žar požude, koji nas potiče na grijeh.

Drugo poglavlje.

U čem sastoji ova vježba, da uvijek hodimo u nazočnosti Božjoj.

Da se možemo bolje okoristiti ovom vježbom, valja rastumačiti, u čem ona sastoji. Ona sastoji u dvije tačke, t. j. u dva čina: u činu razuma i činu volje. Prvi je čin razuma, jer ovaj se uvijek zahtijeva i pretpostavlja za svaki čin volje, kako to uči mudroslovlje. Prvo dakle mora biti razmišljanje razumom, da je Bog ovdje i na svakom mjestu, da ispunja sav svijet i da je sav u svemu, i sav u svakoj česti, i u svakom ne znam kako malenom stvoru. Najprije dakle valja pobuditi čin vjere, jer to je istina, koju nam predlaže
Act. 17, 27. 28. Vjera, da vjerujemo. «*Nije daleko ni od jednoga nas; jer u Njemu živimo, i mičemo se, i jesmo*, kaže sveti apostol Pavao. *Non enim*
D. Aug. lib. 10. Confess. c. 27. *longe est ab unoquoque nostrum; in ipso enim vivimus, et movemur, et sumus.»* Sv. Augustin govoraše: »Gospodine, tražio sam izvan sebe onoga, koga sam imao u sebi.» U tebi je On Bog je u meni više nazočan i bliži mi, nego ja sam sebi. U Njemu živimo i mičemo se, i imamo svoj opstanak. On je, koji daje život svemu, što živi; i On je, koji daje snagu svemu, što ima kaku moć; On je, koji daje bistvo svemu, što opstoji. I kad On ne bi svojom prisutnošću uzdržavao sve stvari, sve bi prestale biti i povratile bi se u ništa. Promisli dakle, da si sasvim pun Boga, opkoljen i okružen od Boga i kao da plivaš u Bogu. To vrlo dobro označuju one riječi:

«Puna su nebesa i zemlja slave Tvoje! *Pleni sunt coeli et terra gloria ejus.»* Ex. Isa. 6, 3. Eccl. in Praefat. Missae.
Nekoji, da si olakote ovu vježbu, pomišljaju si sav svijet pun Boga, kao što u istinu i jest, a sebe usred ovoga neizmjernoga mora Boga opkoljene i okružene od Njega, kao što je spužva usred mora sva napojena i puna vode, i osim toga sa svih strana od nje opkoljena. Nije zla ta prispodoba za naš omegjeni razum; ali je ipak vrlo slaba i ne može ni izdaleka rastumačiti, što kažemo; jer ako se ova spužva usred mora uzdigne gore, dolazi na površinu, a ako se spusti dolje, nalazi tlo, a kreće li se k jednoj ili drugoj strani, dolazi na kraj. Ali u Bogu ne ćeš ništa takova naći. «*Ako uzagjem na nebo, Ti si ondje; ako sigjem u pakao, tamo si. Ako uzmem krila od zore i pogjem na kraj mora, i tamo će me ruka Tvoja odvesti i držati desnica Tvoja. — Si ascendero in coelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua.»* U Bogu nema konca ni kraja, jer On je neizmjeran i beskrajan. Još više! Budući da je spužva tijelo, ne može biti sasvim prožeta vodom, koja je takogjer tijelo; ali mi smo sasvim i skroz prožeti Bogom, koji je čist duh. No napokon ove i druge slične prispodobe, akoprem slabe, ipak pomažu i zgodne su, da donekle shvatimo beskrajnu neizmjernost Boga i Njegovu bistvenu nazočnost u nama i u svim stvarima. A zato ih i navodi sv. Augustin. Psal. 138, 8. 9. 10. D. Aug. ep. 57. ad Dard. et l. 7. Confess. c. 5.

Ali glede ove vježbe u nazočnosti Božjoj valja primijetiti, da nije potrebito, da si pomoću mašte stvorimo sliku ili kaku predstavu o Bogu, pomišljajući, da je ovdje na našoj strani ili na drugom odregjenom mjestu, ili da si Ga predstavljamo u ovoj ili onoj slici. Nekoji si predstavljaju Gospodina našega Isusa Krista pred sobom ili na svojoj strani, kao da hodi s njima i uvijek ih gleda, što rade; i tako hode uvijek u nazočnosti Božjoj. Jedni si od ovih pomišljaju Krista raspetoga; drugi, kako je privezan za stup; treći, kako u vrtu moli i znoji se krvlju; četvrti si Ga predstavljaju u kojoj drugoj muci ili u kojem radosnom otajstvu Njegova presvetoga života, već kako na koga što više djeluje; ili si Ga predstavljaju sad ovako sad onako.

Sve je to vrlo dobro, ako se dobro obavlja; ali, općenito govoreći, nije najbolje; jer sve te slike i predstave tjelesnih stvari veoma umaraju glavu. Jedan sv. Bernardo i jedan sv. Bonaventura umjeli su to dakako drukčije činiti nego li mi, i nalazili su u tome veliku lakoću i pokoj. Oni se sakrivahu u rane Kristove i Njegov sveti bok, koji bijaše njihovo zaklonište, njihovo utočište i počinak, pomišljajući si, da čuju one riječi Zaručnikove u Pjesmi nad pjesmama: «*Ustani, prijateljice moja, ljepotice moja, i dogji! Golubice moja, u pukotinama pećine, u izdubini zida! — Surge, amica mea, speciosa mea, et veni. Columba mea, in foraminibus petrae, in caverna maceriae.»* Drugi puta si pomišljahu, da je drvo Križa usagjeno u njihovo srce, i da hvataju svojim ustima s najvećom slašću one kaplje krvi, što tecijahu iz izvorâ rana Spasiteljevih. «*Crpst ćete vodu s radošću iz izvora Spasiteljevih. — Haurietis aquas in gaudio de* Cant. 2, 13. 14. Isa. 12, 3.

fontibus Salvatoris.» Ovi su sveci umjeli to vrlo dobro činiti i time su se puno okoristili. Ali ako bi ti htio provesti čitav dan u ovakovom razmišljanju i ovako si predstavljajući nazočnost Božju, mogao bi lako za jedan dan ili jedan mjesec, što bi ga tako proveo, izgubiti čitavu godinu molitve, jer time bi utrudio glavu.

Lako se može uvidjeti, kako je osnovana ova primjedba; jer takogjer za to, da si stavimo pred oči mjesto, što je jedna od priprava za molitvu, čime se stavljamo u nazočnost onoga, što ćemo razmišljati, pomišljajući si, da se ono u istinu zbiva pred našim očima, primjećuju učitelji molitve, da si ne smijemo previše napinjati maštu sa slikama i predstavama ovih tjelesnih predmeta, koje si pomišljamo, da si ne utrudimo glave i očuvamo se od drugih pogibeljnih prijevara, što obično nastaju iz toga. Ako je dakle takova pazljivost i opreznost potrebita već za pripravu molitve, što biva tako u kratko, mirno i polagano, a da se ničim drugim ne bavimo, što istom, kad bi htjeli čitav dan i usred toliko posala imati pred očima ove slike?

Ova pak nazočnost Božja, o kojoj sada raspravljamo, isključuje sve ove predstave i razmišljanja, i vrlo je daleko od njih; jer ovdje raspravljamo o nazočnosti Boga, u koliko je Bog, koga si ne moramo najprije pomišljati, da je ovdje nazočan, nego to vjerovati kao istinu. Krist, naš Gospodin, jest kao čovjek u nebu i u presvetom oltarskom Sakramentu, ali ne na svakom mjestu. Kada si dakle Krista predstavljamo nazočna kao čovjeka, tada je to predodžba, što si je sami stvaramo; ali kao Bog nazočan je ovdje, u meni je
Sap. 1, 7. i na svakom mjestu: ispunja sve. «*Duh Gospodnji ispunja krug zemaljski. — Spiritus Domini replevit orbem terrarum.*» Ne treba da si predstavljamo ono, što nije, nego se moramo vježbati, da vjerujemo ono, što jest. Čovječanstvo si Kristovo možemo predstaviti i predočiti pomoću mašte, jer ima tijelo i oblik; ali Boga kao Boga ne možemo si predstaviti ni predočiti, kakav jest, jer nema tijela ni oblika, budući da je čisti duh. Isto si tako ne možemo ni angjela ni svoje vlastite duše predstaviti, kakova jest, jer je duh. Koliko ćemo si manje moći predstaviti i pojmiti, što je Bog?

Kako si dakle moramo pomišljati Boga nazočna? Velim, da moramo samo pobuditi čin vjere, predmnijevajući, da je Bog ovdje nazočan, jer nas Vjera to uči, a da ne istražujemo, kako i na koji
Hebr. 11, 27. način to biva, kako kaže sveti apostol Pavao, da je činio Mojsije: «*On se držaše nevidljivoga, kao da Ga vidi. — Invisibilem tamquam videns sustinuit.*» Boga, koji je nevidljiv, predstavljaše si nazočna, kao da Ga vidi, a da nije htio znati niti si predočivati, kako je nazočan. Kad se tko noću razgovara sa svojim prijateljem, ne brine se niti misli, kako on izgleda, nego se jedino veseli i raduje tomu, što se razgovara sa svojim prijateljem i što zna, da mu je prisutan. Isto si tako moramo pomišljati i mi Boga nazočna. Dosta nam je znati, da je ovdje naš prijatelj, da ga uživamo. Ne treba nam istraživati, kako je nazočan, jer do toga ne ćemo doći, budući da je sada za nas noć. Čekajmo, dok svane dan, i kad pukne zora drugoga života, tad će nam se otkriti, i moći ćemo Ga jasno vidjeti,
1. Ioan. 3, 2. kakav je. «*Kad se pokaže, bit ćemo Mu slični, jer ćemo Ga vidjeti, kao što jest. — Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*» Zato se Bog ukaza Mojsiju u oblaku i tami, da Ga ni ti ne želiš vidjeti, nego samo vjeruješ, da ti je prisutan. — Sve, što smo dosad rekli, odnosi se na prvi čin razuma, što se mora predmnijevati. Ali valja primijetiti, da glavni dio ove vježbe ne sastoji u tome; jer se nema baviti samo razum, razmišljajući nazočnost Božju; nego se mora baviti i volja, želeći i ljubeći Boga, i sjedinjujući se s Njim. A u ovim činima volje sastoji poglavito ova vježba. O tom ćemo raspravljati u slijedećem poglavlju.

Treće poglavlje.

O činima volje, u kojima poglavito sastoji ova vježba, i kako se moramo u njima vježbati.

Sv. Bonaventura kaže u svom mističkom bogoslovlju, da čini volje, kojima imamo u ovoj svetoj vježbi uzdignuti srce k Bogu, sastoje u žarkim željama srca, čime se duša želi u savršenoj ljubavi sjediniti s Bogom; u nekim vatrenim čuvstvima, živim uzdisajima iz dna srca, kojima ona uzdiše za Bogom; u nekim pobožnim i ljubavnim gibanjima volje, kojima se duša kao duhovnim krilima raširuje i diže u vis, i Bogu se većma približuje i s Njim sjedinjuje. Ove želje te žestoka i žarka čuvstva srca nazivaju sveci uzdisajima; jer njima se duša uzdiže k Bogu, što je isto kao uzdisati k Bogu. Kao što, kaže sv. Bonaventura, dišući crpemo bez ikakog promišljanja dah iz nutrinje svoga tijela, isto tako crpemo s velikom brzinom i katkada bez razmišljanja, ili kao bez njega, ove žarke želje iz dubine svoga srca. *D. Bonav. ria 3. in ep. 15. memorial. c. 22. — D. Bonaven. ubi supra.*

Ove uzdisaje i želje izrazuje čovjek kratkim i čestim molitvama, koje se zovu strjelovite. Sveti ih Augustin naziva naglo odapetima, *raptim iaculatas*, jer su kao ognjevite strjelice i munje, što izlaze iz srca, i u čas se odapnu i uprave k Bogu. Ovim se molitvama veoma služahu oni egipatski pustinjaci, kako kaže Kasijan. «Kratke bijahu doista, ali vrlo česte. *Breves quidem, sed creberrimae.*» One bijahu u velikoj cijeni kod njih, koje, što su kratke i ne umaraju pamet, koje, što se obavljaju sa žarom i duhom uzdignutim i u čas dolaze pred lice Božje, tako da gjavao nema kada uznemirivati onoga, koji ih obavlja, ili mu staviti u srce kaku zapriječku. Sv. Augustin kaže nješto, što je vrijedno da zapamte oni, koji se bave molitvom, naime «da ona budna i napeta pažnja, koja je tako potrebita, da molimo s dužnim počitanjem, ne smije oslabiti ni popustiti, kako to obično biva kod duge molitve. *Ne illa vigilans et erecta intentio, quae tam necessaria est oranti, per productiores moras hebetetur.*» Ovima se dakle strjelovitim molitvama nastojahu vježbati oni sveti *D. Aug. ep. ad Probam, quae est 121. Cass. l. 2. de instit. renunt. — D. Aug ep. ad Probam. D. Chrys. hom. 79. Abbas Isaac collat. 10. c. 10.*

redovnici u nazočnosti Božjoj, uzdižući vrlo često srce k Bogu te općeći i govoreći s Njim.

Na ovaj način hoditi u nazočnosti Božjoj jest uopće za nas najbolje, najlaglje i najkorisnije; ali ću trebati bolje rastumačiti, kako se moramo u tom vježbati. Kasijan kaže, da se moramo služiti onim retkom, što ga Crkva ponavlja na početku svakog kanoničkog Časa: *«Bože na pomoć meni priteci; Gospodine, da mi pomogneš, pohitaj! — Deus in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuvandum me festina!»* Kad počneš kaki pogibeljni posao, prosi Boga za pomoć, da ispadne dobro: Bože, na pomoć meni priteci, Gospodine, da mi pomogneš, pohitaj! U svemu trebamo pomoći Božje; za nju Ga moramo uvijek prositi. Ovaj je redak, kaže nadalje Kasijan, čudnovat i vrlo zgodan, da izrazi sva naša čuvstva u svakom staležu, u svakoj prigodi ili slučaju, što nas snagje, jer njime zazivamo pomoć Božju; njime se ponizujemo i spoznajemo svoju nuždu i bijedu; njime se uzdižemo i uzdamo, da ćemo biti od Boga uslišani i u Njega naći milost; njime se uspaljujemo u ljubavi prema Gospodinu, koji je naše utočište i naš zaštitnik. U svim mogućim borbama i napastima imaš u njemu najčvršći štit, oklop neprobitan i zid nenadvladiv. I zato ga moraš uvijek imati u ustima i u srcu: to ima biti tvoja neprekidna i neprestana molitva i to tvoja neprestana vježba, da hodiš u nazočnosti Božjoj. *Cass. coll. 10. c. 10. Psal. 69, 2.*

D. Basil. hom. in mart. Iulitam. Sv. Bazilije kaže, da se moramo vježbati u nazočnosti Božjoj tako, da se kod svih stvari sjećamo Boga. Jedeš li, zahvaljuj Bogu! Oblačiš li se, zahvaljuj Bogu! Ideš li u polje ili na vrt, blagosivljaj Boga, koji je to stvorio. Gledaš li nebo, gledaš li sunce i sve ostalo, hvali Stvoritelja svega! Kad spavaš, svaki put, kad se probudiš, uzdigni srce k Bogu.

Budući da su u duhovnom životu tri puta: put očišćenja za početnike, put rasvjetljenja za one, što napreduju, put sjedinjenja za savršene, postavljaju neki i tri vrsti uzdisaja i strjelovitih molitava. Jedne smjeraju na to, da zadobijemo oproštenje grijehâ i očistimo dušu od pogrješaka i zemaljskih nagnuća. Ove pripadaju putu očišćenja. Druge smjeraju na to, da stečemo kreposti, svladamo napasti i drage volje podnesemo teškoće i muke radi kreposti. Ove pripadaju putu rasvjetljenja. Treće smjeraju na to, da sjedinimo dušu s Bogom vezom savršene ljubavi; i ove pripadaju putu sjedinjenja. Svaki neka se u tom vježba prema duševnom stanju, u kojem se nalazi. U ostalom može svaki, ma kako bio savršen, pobugjivati bol za svoje grijehe, Boga moliti, da mu ih oprosti i podijeli milost, da Ga nikada ne uvrijedi; i to će biti vrlo dobra i Bogu ugodna vježba. Ali i onaj, koji nastoji očistiti svoju dušu od manâ i neurednih strasti a usaditi kreposti, može se vježbati u činima ljubavi Božje, da mu to bude lakše i slagje.

I tako se svi mogu u tome vježbati, sad pobugjujući ove čine i govoreći: Oh, Gospodine, da Te nijesam nikada uvrijedio! Ne dopusti, Gospodine, da Te igda više uvrijedim! Radije umrijeti, nego li griješiti! Daj, o Gospodine, da radije tisuću puta umrem, nego li padnem u smrtni grijeh. Drugi put opet možemo uzdignuti

srce k Bogu, zahvaljujući Mu za primljena dobročinstva, koliko općenita, toliko posebna, ili Ga proseći za nekoje kreposti: sad za duboku poniznost, sad za savršenu poslušnost, sad za ljubav, a sad opet za strpljivost Drugi put opet možemo uzdignuti srce k Bogu, pobugjujući čine ljubavi i sjedinjenja s Njegovom presvetom voljom, govoreći n. pr.: *«Moj je dragi moj, a ja sam njegova. — Dilectus meus mihi, et ego illi.» «Ne moja volja, nego Tvoja neka bude! — Non mea voluntas, sed tua fiat.» «Što imam na nebu, i što hoću bez Tebe na zemlji? — Quid enim mihi est in coelo? et a te quid volui super terram?»* Ovi su i drugi slični uzdisaji i strjelovite molitve vrlo dobre, da se uvijek vježbamo u nazočnosti Božjoj; ali su najbolje i najuspješnije obično one, što ih srce, ganuto od Boga, samo od sebe stvara, akoprem nijesu tako lijepo sastavljene i složene kao malo prije navedene. A ni ne treba nam mnogo i različitih takovih molitava, jer jedna jedina, vrlo često i s velikim žarom opetovana, može biti dosta, da hodimo u nazočnosti Božjoj mnogo dana i dapače cio život. Ako vidiš, da su ti od koristi one riječi Apostolove: «Gospodine, što hoćeš da činim?» ili one Zaručničine: «Moj je dragi moj, a ja sam njegova,» ili one Prorokove: «Što imam na nebu, i što hoću bez Tebe na zemlji?» tad ne trebaš drugo. Zadrži se i ustraj u tome, i to neka bude neprestano tvoje vježbanje i hodanje u nazočnosti Božjoj. *Cant. 2, 16. Luc. 22, 42. Psal. 72, 24. Act. 9, 6. Reliqua loco supra citato.*

Četvrto poglavlje.

Tumači se nadalje praktična uporaba ove vježbe i predlaže se vrlo lak, koristan i savršen način, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj.

Megju drugim uzdisajima i strjelovitim molitvama, kojima se možemo služiti, jest ponajglavnija i najbolja za ovu vježbu ona, koju nas uči sveti apostol Pavao u prvoj Poslanici Korinćanima: *«Ili jeli, ili pili, ili drugo što radili, činite sve na slavu Božju. — Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite.»* Nastoj u svemu, što činiš, što češće možeš uzdignuti srce k Bogu, govoreći: «Za Te, Gospodine, to činim; da Tebi udovoljim i ugodim; jer Ti to hoćeš. Tvoja je volja, Gospodine, moja, i što je Tebi milo, milo je i meni. Ja niti hoću drugo niti ne ću drugo, nego ono, što Ti hoćeš ili ne ćeš. Sve moje veselje i sve moje zadovoljstvo i radost jest, da ispunjam Tvoju volju, da ugodim i udovoljim Tebi, niti ima što, da želim i tražim, i na što da svraćam svoje oči, na nebu ni na zemlji.» *1. Cor. 10, 31.*

To je vrlo dobar način, kako da uvijek hodimo u nazočnosti Božjoj, a i vrlo je lak i koristan, i od velike savršenosti, jer tako

se neprestano vježbamo u ljubavi Božjoj. Pa jer smo o tome govorili na drugom mjestu, ovdje ću samo spomenuti, da je to jedan od najboljih i najkorisnijih načina, kako da uvijek molimo. Najvećma preporučuje ovu vježbu i služi na najveću njenu hvalu to, što se njome možemo vježbati u onoj neprestanoj molitvi, koju Krist naš Gospodin zahtijeva od nas u svetom Evangjelju, kad kaže: «*Valja uvijek moliti, i ne sustati. — Oportet semper orare, et non deficere.*» Jer ima li bolje molitve, nego uvijek željeti veću čast i slavu Božju, i uvijek se prilagogjivati Njegovoj volji, niti hoteći niti ne hoteći drugo, nego ono, što Bog hoće ili ne će, te sve svoje zadovoljstvo i veselje postavljati u zadovoljstvo i veselje Božje?

Sup. tract. 3. c. 8. et infra tract. 8. c. 4.

Luc. 18, 1.

Zato kaže neki naučitelj, i to punim pravom, da će onaj, koji pomoću ovih čuvstava i nutarnjih želja nastoji u ovoj vježbi ustrajati, ubrati toliki plod iz nje, da će u kratko vrijeme oćutjeti promjenu svoga srca, i naći u njemu veliku mržnju na svijet a osobitu ljubav prema Bogu. To znači počinjati biti gragjaninom nebeskim i ukućaninom Božjim. «*Više nijeste gosti i došljaci, nego ste gragjani svetaca, i ukućani Božji. — Jam non estis hospites et advenae; sed estis cives sanctorum, et domestici Dei.*» To su oni dvoranici nebeski, što ih je vidio sv. Ivan u Otkrivenju, da imaju ime Božje napisano na svojim čelima, što naznačuje neprestanu uspomenu i nazočnost Božju. «*I gledat će lice Njegovo, i ime Njegovo na čelima njihovima. — Et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum.*» Oni naime ne živu više na zemlji nego na nebu. «*Naše je življenje na nebesima. — Nostra autem conversatio in coelis est.*» «*Mi ne gledamo na ono, što se vidi, nego na ono, što se ne vidi. Jer je ono, što se vidi, vremeno, a ono, što se ne vidi, vječno. — Non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna sunt.*»

Dionys. Richel. lib. 1. de contemp. c. 25.

Ephes. 2, 19.

Apoc. 22, 4.

Philipp. 3, 20.

2. Cor. 4, 18.

Kad pobugjujemo ove čine i govorimo: Za Te, Gospodine, to činim, Tebi za ljubav, i jer Ti tako to hoćeš, i drugo slično, moramo to, što valja dobro zapamtiti, tako izgovoriti, kao da govorimo Bogu nazočnomu, a ne kao da bi uzdigli srce ili misao k nečemu, što je daleko od nas ili izvan nas. Ova je primjedba od velike važnosti za ovu vježbu; jer to znači za pravo hoditi u nazočnosti Božjoj, i to je, što čini ovu vježbu lakom, ugodnom i korisnom. Pa i u drugim molitvama, kad promatramo Krista na Križu ili privezana za stup, ne smijemo si pomišljati, kako opominju učitelji molitve, da se to zbilo u Jerusolimu prije tisuću i više godina, jer to veoma umara, a ne gane toliko duha; nego si moramo to predstavljati kao nazočno, kao da se zbiva pred našim očima, i kao da čujemo udarce bičeva i zabijanje čavala. A kad razmišljamo o smrti, kažu, da si moramo pomišljati, kao da ćemo sad na ostavljeni od liječnikâ i sa svijećom u ruci umrijeti. Koliko dakle imamo više razloga, da u ovoj vježbi u nazočnosti Božjoj pobugjujemo ove spomenute čine, ne kao da se razgovaramo s kim odsutnim i koji je daleko od nas, nego kao da se razgovaramo s Bogom nazočnim? To bo zahtijeva sama vježba, a i u istinu jest tako.

Peto poglavlje.

U čemu se ovo vježbanje u nazočnosti Božjoj razlikuje od drugih i u čemu ih nadmašuje.

Da se jasnije uvidi, i tako bolje rastumači savršenost i korist ove vježbe i spomenutog načina, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj, pokazat ćemo ovdje, u čemu se ona razlikuje od drugih i u čemu ih nadmašuje.

Prvo: u drugim vježbama, što ih neki obično navode, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj, regbi da sve sastoji u činu razuma i u tom, da si predstavimo Boga nazočna; ali ova vježba pretpostavlja ovaj čin razuma i vjere, da je Bog nazočan, i ide dalje, da pobudi čine ljubavi Božje, u čem ona poglavito i sastoji. A to je zaista bolje i korisnije od onoga prvoga. Kao što se u molitvi, kako smo rekli, ne smijemo zaustaviti kod činâ razuma, t. j kod razmišljanja i promatranja predmetâ, nego moramo pobuditi čine volje, naime ljubav i želju za krepošću, i da nasljedujemo Krista, i to ima biti plod molitve; tako je i kod ove vježbe najglavnije, najbolje i najkorisnije to, da pobudimo čine volje; i zato se time moramo najviše baviti.

Iz toga slijedi drugo, naime da je ova vježba laglja i ugodnija, nego li druge; jer kod drugih moramo razmišljati, i napinjati um i maštu, da si predočimo predmete; a to obično umara i utrugjuje glavu, i zato ne može tako dugo trajati. Ali u ovoj vježbi ne treba razmišljati, nego samo pobugjivati čuvstva i čine volje, što biva bez umaranja. Jer akoprem je istina, da je tu neki čin razuma, nu taj se pretpostavlja vjerom; a to nas ne umara. Tako n. pr. kad se klanjamo presvetom Sakramentu, pretpostavljamo vjerom, da je ondje nazočan Isus Krist naš Spasitelj; ali sva naša pazljivost i nastojanje ide za tim, da Mu se klanjamo, da Ga častimo, ljubimo, i da prosimo milosti u onoga Gospodina, za koga znamo, da je tamo nazočan. Isto je tako u ovoj vježbi. I zato, jer je posve laka, možemo se duže njom baviti i u njoj ustrajati. Stoga svjetujemo obično i bolesnicima, koji ne mogu obavljati druge molitve, da često uzdignu srce k Bogu, pobugjujući nekoja čuvstva i čine volje, jer to mogu lako činiti. Potom, kad ne bi bilo u ovoj vježbi druge prednosti, nego da se možemo u njoj zadržavati i ustrajati dulje nego li u drugima, morali bi je u velike cijeniti; koliko to više, kad su u njoj tolike prednosti?

Treće i najglavnije, a što valja ovdje dobro zapamtiti, jest, da svrha nazočnosti Božje nije samo to, da se u njoj zaustavimo, nego da se njom služimo kao sredstvom, da dobro obavljamo svoja djela. Jer kad bi se zadovoljili samo time, da si predstavljamo Boga nazočna i toga radi bili nemarni u svojim djelima, i obavljali ih pogrješno, tada to ne bi bila prava pobožnost nego varka. Uvijek moramo nastojati, da, dok nam jedno oko gleda na Božansko Veli-

čanstvo, drugim pazimo, da dobro obavljamo djela Njemu za ljubav. Pomisao, da stojimo pred Bogom, mora nam služiti kao sredstvo, da sve, što činimo, činimo bolje i savršenije. A to biva mnogo bolje pomoću ove vježbe nego li koje druge; jer kod drugih se bavi razum previše onim tjelesnim slikama, što ih si hoćemo predočiti, ili onim mislima, što ih hoćemo crpsti iz predočenog predmeta; pa više puta, da nam se porodi dobra misao, ne gledamo dobro na ono, što činimo, i tako to činimo zlo. Ali ova vježba, budući da u njoj nema nikaka posla razum, ne priječi ništa izvršivanje djelâ, nego dapače veoma pomaže, da ih dobro obavimo, jer ih činimo iz ljubavi k Bogu i pred Bogom, koji nas gleda. I zato ih nastojimo tako i tako dobro ovršiti, da se mogu pokazati pred očima Božjim i da ne bude na njima ništa, što bi bilo nevrijedno Njegove nazočnosti. O tom smo prije naveli drugu tačku, što je drugi vrlo dobar i koristan način, kako da hodimo u nazočnosti Božjoj, a koji preporučuju i sveci; i zato ga ne ćemo ovdje opetovati.

Supra tract. 2. c. 3. et seq.

Sedma rasprava.

O ispitivanju savjesti.

Prvo poglavlje.

Kako je važno ispitivanje savjesti.

Jedno od najglavnijih i najuspješnijih sredstava, što ih imamo za svoj napredak, jest ispitivanje savjesti, i kao takovo preporučuju nam ga sveci. Sveti Bazilije, jedan od prvih, koji su dali Pravila redovnicima, nalaže im, da svaku večer ispituju svoju savjest. Sveti Opat Antun učaše to i preporučivaše veoma svojim redovnicima. Isto tako sv. Bernardo, sv. Bonaventura, Kasijan i uopće svi. Sveti Zlatousnik na one riječi okrunjenog proroka Davida: *«U ložnicama se svojim skrušite — In cubilibus vestris compungimini»*, raspravljajući o ovom ispitivanju i svjetujući, da ga obavljamo svake večeri, prije nego ćemo na počinak, navodi za to dva valjana razloga. Prvi je, da se za drugi dan bolje pripravimo, te ne griješemo i ne padnemo u pogrješke, u koje smo danas pali. Jer ako smo se danas ispitali i pokajali za njih, i odlučili se popraviti, zaista će nam to biti donjekle uzda, da ih sutra opet ne počinimo.

D. Basil. hom. 1. de instit. Monac., et in serm. 1. de abdic. D. Aug. l. 50. homil. 24. D. Bern. de inter. dom c. 65. et in spec. Monac. Cass. coll. 5. Abb. Serap. c. 14. Hugo de s. Vict. lib. 5. de anim. c. 6. D. Doroth. doct. 10. et 11. D. Chrysost. serm. de poenit. tom. 5. Psal. 4, 5.

Drugi je, što će nam ispitivanje savjesti na večer biti donjekle uzda još za isti dan; jer pomisao, da se još isti dan moramo ispitati i položiti račun, djelovat će, da pazimo bolje na se i živimo opreznije. Kao što gospodar, kaže sv. Zlatousnik, zahtijeva od svoga upravitelja, da mu svaki dan položi račune, e da mu to ne bude prigodom, te postane bezbrižan i zaboravan i poslije položi rgjav račun; isto tako valja, da i mi svaki dan polažemo račun, e nam se uslijed naše nemarnosti i zaboravi ne pobrkaju računi. Sveti Efrem i sv. Ivan Klimak navode još treći razlog i kažu: Kao što marljivi trgovci svaki dan ispituju i proračunavaju gubitak i dobitak onoga dana, pa ako nagju, da su što izgubili, nastoje to svom pomnjom popraviti i nadoknaditi; isto se tako moramo i mi svaki dan ispitivati i proračunavati svoj gubitak i dobitak, da se gubitak ne poveća, i propadne glavnica, nego da ga odmah popravimo i nadoknadimo. Sveti Dorotej navodi još drugu veliku korist, naime,

D. Ephr. serm. Ascet. de vita relig. D. Climac. grad. 7.

D. Doroth. doctr. 11.

da se ispitujući i kajući svaki dan za svoje pogrješke, ne će u nama ukorijeniti opačina i strast, niti osiliti zla navada.

Nasuprot se za dušu, koja je nemarna u ispitivanju savjesti, kaže, da je slična vinogradu ljenivca, o kom kaže Mudrac: »*Progjoh preko polja ljenivca i preko vinograda lugjaka; i gle, sav bijaše pun kopriva, i površinu njegovu pokrilo trnje, i kamena ograda bijaše razorena. — Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti: et ecce totum repleverunt urticae, et operuerant superficiem eius spinae, et maceria lapidum destructa erat.*» Tako je i s dušom onoga, koji zanemaruje ispitivati svoju savjest; ona postane kao neobragjivani vinograd neplodna, puna korova i trnja. Ova pokvarena zemlja naše puti ne prestaje nikada tjerati zle trave, i zato moramo uvijek s pljevačom u ruci plijeviti zlu travu, što niče. Ispitivanje nam savjesti dakle služi kao pljevača, da odstranimo i iščupamo opačinu i svaku zloću, što je počela nicati, da ne uzraste i uhvati korijen. *Prov. 24, 30. 31.*

Kako je važno i uspješno ovo sredstvo, spoznali su ne samo sveci, nego i poganski filozofi naravnim svijetlom. Onaj veliki filozof Pitagora davaše svojim učenicima, kako pripovijeda sv. Jeronim i sv. Toma, megj drugim naukama i ovu, naime da si odaberu svaki dan dva vremena, jedno u jutro a drugo na večer, kad će se ispitati i položiti račun samomu sebi o trojem: što sam učinio? kako sam učinio? i što sam propustio učiniti, a bio sam dužan? veseleći se dobru u kajući se radi zla. To isto preporučuje Seneka, Plutark, Epiktet i drugi. *D. Hieron. tom. 1. in Apolog. adversus Ruf. c. 10. D. Thom. lib. 4. de regim. prin. c. 22.*

Zato nam naš sveti Otac Ignacije, oslanjajući se na nauku svetaca, na razum i iskustvo, preporučuje ispitivanje savjesti kao jedno od najglavnijih i najuspješnijih sredstava, kojima se mi možemo služiti za svoj napredak, i ostavi nam glede toga Pravilo. »Neka svi, kaže, svaki dan obave obično ispitivanje savjesti.« A na drugom mjestu kaže, da to ima biti dva puta na dan. On je donjekle više cijenio ispitivanje nego li molitvu; jer se ispitivanjem mora djelom provesti ono, što se odlučilo u molitvi, naime mrtvenje vlastitih strasti i iskorijenjenje manâ i pogrješaka. Sv. Bonaventura kaže, da je ispitivanje savjesti najuspješnije sredstvo, kojim se mi možemo služiti za svoj napredak. Zato je u Družbi ovo ispitivanje u tolikoj cijeni, da nas dvaput na dan glas zvona na nj poziva, u jutro i na večer, i tako nas se potiče na ispitivanje kao i na molitvu, da ga nitko ne izostavi ni u jutro ni na večer. *3. p. Const. c. 1. §. 11 et reg. 6. Summ.*

Naš se sveti Otac nije zadovoljio, da se samo mi služimo ovim ispitivanjem, nego hoće, da na nj nagovaramo i one, kojima ravnamo. I zato vrsni radnici Družbe, čim počnu koga voditi, uče ga odmah, da čini ispitivanje savjesti, kako općenito tako posebno, te se oslobodi koje zle navade, kao zaklinjanja, laganja proklinjanja ili drugog sličnog. Tako su to činili naši prvi oci. Čitamo o ocu Petru Fabru, da je onima, koje je vodio, preporučivao to kao prvu pobožnost. A o našem svetom Ocu čitamo, da se nije zadovoljio, da onome, koga je htio izliječiti od kake pogrješke, preporuči kao sredstvo posebno ispitivanje savjesti, nego mu je, da toga ne zabovavi ovršiti, takogjer nalagao, da prije jela i prije nego pogje na počinak, položi račun kakoj pouzdanoj osobi, koju bi mu on sam odredio, i kaže *P. 7. Const. c. 4. lit. F. et l. Exerc. sp. reg. seu annot. 18. ex prioribus. Lib. 5. c. 10. Vit. P. n. Ign.*

joj, dali je obavio ispitivanje savjesti, kako, i dali onako, kako mu je on to odredio. A znamo takogjer, da je svoje drugove dugo vremena vježbao samo u ispitivanju savjesti i u primanju svetih Sakramenata, jer držaše, da je samo to dosta, ako se dobro obavlja, te se uzdrže u kreposti. *Ibid. lib. 2. cap. 4.*

Iz toga slijedi, da ovu vježbu, naime da svaki dan dva puta ispitujemo svoju savjest, moramo toliko cijeniti i štovati, te je držimo za najvažnije i najuspješnije sredstvo za svoj napredak, i kao takovim služimo se njim svaki dan. A onaj dan, kad to propustimo, budimo osvjedočeni, da smo propustili jednu od najbitnijih tačaka našega Reda. Nijedan nas posao ne smije odvratiti od ovog ispitivanja. Ali ako ga poradi kakog silnog posla ne možemo nikako u odregjenu uru obaviti, moramo nastojati, da ga, što prije možemo, obavimo, n. pr. odmah poslije objeda. Ni bolestni neraspoloženje, koje nas može ispričati od duge molitve, ne može nas ispričati od ispitivanja savjesti. Zato valja, da svi znaju, da nigda ne smiju propustiti ni posebnoga ni općenitoga ispitivanja savjesti. I bolesnik ima o čem da čini posebno ispitivanje savjesti; kao n. pr. kako se prilagogjuje volji Božjoj u bolesti i bolovima, što mu ih Bog šalje; kako prima lijekove, što mu ih propisuje liječnik, koji katkada zadaju veću muku, nego li sama bolest; dali strpljivo podnosi pogrješke, što ih, kako mu se čini, nanašaju oni, koji mu služe; dali je ravnodušan i odan u volju Božju, ostao na životu ili umr'o.

Drugo poglavlje.

O čemu valja činiti posebno ispitivanje savjesti.

Mi imamo u Družbi dva ispitivanja savjesti: posebno i općenito. Posebno se bavi jednom samom tačkom, i zato se zove posebno. Općenito se bavi svim pogrješkama, što smo ih preko dana počinili mišlju, riječju i činom; i zato se zove općenito, jer obuhvata sve. Govorit ćemo najprije o posebnom ispitivanju, a zatim ćemo u kratko reći o općenitom ono, što valja još tome pridodati; jer u mnogo čem valja paziti kod općenitoga na isto, što i kod posebnoga; i zato, što će se reći o posebnom, valjat će i za općenito.

Što se tiče ovog posebnog ispitivanja savjesti, raspravljat ćemo o dvojem: prvo, o čemu se ima činiti; drugo, kako se ima činiti. Glede prvoga, naime da znamo, o čemu poglavito imamo činiti ovo ispitivanje, valja dobro zapamtiti pravilo ili opomenu, što je naš sveti Otac daje u knjizi duhovnih vježba, a uzeta je od svetog Bonaventure. On kaže, da gjavao postupa s nama kao vojskovogja, kad hoće navaliti na koji grad ili tvrgju i zauzeti je. Ovaj nastoji sa *D. Ign. l. Exerc. spir. in reg. ad motus animae discernendos reg. 14. D. Bonav. 3. p. breviloq.*

svom pomnjom da najprije izvidi, gdje je zid najslabiji, i tamo postavi sve topništvo i sve vojnike, akoprem je pri tom izvrgnut pogibli život mnogih, jer kad razori onu stranu, uljest će u grad i zauzeti ga. Isto tako nastoji i gjavao da upozna najslabiju stranu naše duše, da nas tako napadne i svlada. To nam dakle mora služiti kao opomena, da se pripravimo i ogradimo proti našem neprijatelju. Mi moramo dobro gledati i upoznati, koja je najslabija strana naše duše i najmanje učvršćena u kreposti, naime na što nas najviše zavodi naravno nagnuće, ili strast, ili zla navada; i na to moramo najvećma paziti. To moramo osobito i s najvećom pomnjom i brižljivošću nastojati iskorijeniti, kako uče sveci i učitelji duhovnoga života, jer to nam je najvećma potrebito. I zato o tom moramo osobito činiti posebno ispitivanje savjesti.

D. Doroth. serm. 12. Hugo de s. Victore l. de anim. c. 6. Cass. coll. 5. abb. Serap. c. 14.

Kasijan navodi za to dva razloga. Prvi je, jer nas to obično izvrgava većim pogiblima i uzrok je, da padamo u veće pogrješke; i zato je pravo, da upotrijebimo na to veću pomnju i brižljivost. Drugo, jer ćemo lako svladati i oboriti na zemlju sve druge neprijatelje, ako pobijedimo i svladamo najjače neprijatelje i koji na nas najžešće navaljuju; jer uslijed slavodobića i pobjede postaje duša jača i snažnija, a neprijatelj slabiji. Kasijan navodi u tu svrhu za primjer one igre, što su se njekoć obdržavale u Rimu pred carem, a na kojima bi puštali mnogo zvijerî, da se s njima bore ljudi; i oni, koji se htjedoše osobito odlikovati i ugoditi caru, navaljivahu najprije na najjaču i najbjesniju zvijer. Kad su ovu svladali i ubili, bilo im je lako svladati i pobijediti druge. Tako dakle, kaže Kasijan, moramo i mi činiti. Znamo iz iskustva, da uopće svaki ima svoju glavnu pogrješku, koja njime vlada i vuče ga za sobom radi velikog nagnuća prama njoj. Ima strastî, koje se zovu gospodujuće, jer se čini, da nad nama gospoduju i sile nas, da činimo ono, što ne bi htjeli. Zato običavaju nekoji govoriti: Da nemam ove pogrješke, čini mi se, da me ništa ne bi moglo smesti niti mi zadati muke. Zato moramo osobito o tom činiti posebno ispitivanje savjesti.

U onom ratu, što ga je vodio kralj Sirski proti kralju Izraelskomu, kaže sv. Pismo, da je naložio svim zapovjednicima svoje vojske, da ni na koga drugoga ne udaraju, doli na samoga kralja Izraelskoga: «*Ne udarajte ni na maloga ni na velikoga, nego na samoga kralja Izraelova. — Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.*» On mišljaše, da će pobijediti svu vojsku, kad pobijedi kralja. Pa tako i bi. Kad bi ranjen kralj Akab od strjelice, što ju je slučajno i na sreću odapeo neki vojnik, svrši se bitka. Tako moramo i mi činiti. Svladaj svoju glavnu manu, koja je kao kralj drugih, pa će se drugo sve lako predati. Odsijeci glavu ovom gorostasu Golijatu, pa će odmah udariti u bijeg i biti poraženi svi drugi Filistejci. To je najbolje općenito pravilo, da svatko uvidi, o čemu ima činiti ovo ispitivanje.

2. Paral 18, 30.

Ali napose jedna od najboljih opomena, što se glede toga mogu dati, jest, da se svaki o tom posavjetuje sa svojim ispovjednikom i ocem duhovnim, pošto mu je prije položio tačan račun o svojoj savjesti, o svim svojim nagnućima, strastima, čuvstvima i

zlim navadama, a da mu nije ništa zatajio; jer kad tako ispovjednik uvidi i upozna njegovu potrebu i posebne okolnosti, lako će mu biti odrediti, o čemu da čini posebno ispitivanje. Zato svaki, kad polaže račun o svojoj savjesti, prije svega mora kazati, o čemu čini posebno ispitivanje savjesti i koji plod iz toga ubire, kako to stoji u Pravilima za nadstojnika duhovnih stvari i u poduci, što je glede toga imamo.

Puno je do toga, da činimo posebno ispitivanje o onom, što nam je najpotrebitije. Kao što liječnik puno učini, kad pronagje korijen bolesti, jer tada može propisati lijekove, koji će djelovati; isto ćemo tako i mi puno učiniti, kad pronagjemo korijen svojim bolestima i slaboćama, jer ćemo ih tada moći dobro liječiti, upotrebljavajući za njih sredstvo i lijek posebnog ispitivanja. Jedan od razloga, zašto mnogima malo koristi posebno ispitivanje savjesti, jest, što ga ne čine o onom, o čem bi morali. Ako odsiječeš korijen drvetu ili iščupaš korijen zloj biljci, odmah će sve ostalo uvenuti i osušiti se; ali ako samo odsiječeš grane a korijen pustiš, odmah će potjerati mladice i narasti još veće.

Treće poglavlje.

Dvije važne opomene, da dobro odaberemo, o čem nam valja činiti posebno ispitivanje.

Da prijegjemo u tom više na pojedinosti, valja nam ovdje osobito dvoje napomenuti. Prvo, ako imamo na sebi izvanjskih pogrješaka, što vrijegjaju i sablažnjuju našu braću, tada ove najprije moramo nastojati odstraniti posebnim ispitivanjem, makar imali drugih nutarnjih većih; tako n. pr. ako tko griješi u govoru, ili jer previše govori, ili jer govori nestrpljivo i srdito, ili riječi, koje mu mogu brata uvrijediti, ili ako ga možda ogovara i ocrnjuje, ili što slično; jer razum i ljubav zahtijeva, da se ostavimo najprije onih pogrješaka, koje obično vrijegjaju i sablažnjuju našu braću, i nastojimo tako živjeti i općiti s njima, da se nijedan ne može na nas potužiti ni o nas sablazniti, kao što kaže sveto Evangjelje o roditeljima slavnog svetog Ivana Krstitelja: «*Bijahu pravedni oboje pred Bogom, hodeći po svim zapovijedima i ustanovama Gospodnjim besporočno. — Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus Domini sine querela.*» T. j. oni življahu tako, da se nije mogao nitko na njih potužiti. To je velika hvala za slugu Božjega i oko toga mora veoma nastojati, da mu život u Redu bude takav, te se nitko ne može na nj potužiti; *besporočan*, da nitko ne može o njem reći *ali*. Ako je pak *Luc. 1. 6.*

što na njemu, što bi moglo sablazniti druge, neka s time započne posebno ispitivanje savjesti.

Ali valja napomenuti drugo, a to je, da nam ne smije sav život u posebnom ispitivanju izvanjskih pogrješaka, jer ove možemo lakše proći iskorijeniti i više su u našoj moći, nego li nutarnje. Vrlo dobro kaže sv. Augustin: «Zapovijedam ruci, i ruka me sluša; zapovijedam nozi, i noga me sluša; nu zapovijedam požudi, a požuda me ne sluša.» Jasno je, da je ruka i noga podložnija i poslušnija od požude, jer nemaju protivnog gibanja, kao što ga ima požuda. Zato moramo nastojati, da što prije budemo gotovi s ovim izvanjkim pogrješkama i zaključimo ih, te nam preostane vremena za drugo šta veće, naime da stečemo koju glavnu krepost ili veću savršenost: kao duboku poniznost srca, uslijed koje tko ne samo nisko misli o sebi, nego se takogjer veseli, kad i drugi o njem nisko misle i omalovažuju ga; da sve činimo čisto radi Boga, dok ne dogjemo dotle, da uzmognemo reći s onim svecem: «Nikad nijesam mislio da služim ljudima, nego Bogu»; da stečemo posvemašnje sjedinjenje s voljom Božjom i drugo što slično. Jer akoprem je istina, da je posebno ispitivanje naročito za to, da se ostavimo pogrješaka i nesavršenosti, a toga je u nas sva sila, jer dok živimo, ne možemo biti bez pogrješaka ni lakih grijeha, to ipak ne smijemo sav život na to upotrijebiti.

D. Aug. l. s. Confess. c. 9.

Vide supra tract. 3. c. 9.

Vrlo je dobro upotrebljeno vrijeme, što se potroši na to, da iščupamo zlu travu; ali ne smije sve sastojati u tom, da odstranimo iz zemlje ono, što je zlo i škodljivo, nego u tome, da zasadimo mirisavo cvijeće. Isto je tako vrlo dobro upotrebljeno vrijeme, što se potroši na ispitivanje, kad iskorenjavamo iz naše duše pogrješke i zla nagnuća; ali sve to biva zato, da zasadimo u njoj lijepo i mirisavo cvijeće kreposti. «*Postavljam te danas, da istrebljuješ, i obaraš, razaraš, i razasipaš, i da gradiš, i da sadiš*, reče Bog Jeremiji. *Constitui te hodie, ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipes, et aedifices, et plantes.*» Najprije valja rušiti i čupati, zatim pak graditi i saditi.

Ierem. 1, 10.

I to tim više, što se i odstranimo izvanjske pogrješke i nesavršenosti, moramo katkada u posebnom ispitivanju baviti kojom kreposti ili većom savršenosti, jer to je često puta najuspješnije, najkraće i najslagje sredstvo za to. Imaš li pogrješku, da govoriš sa svojom braćom malo neprijazno i slobodno, nastoj u posebnom ispitivanju, da držiš sve za poglavare a sebe za najmanjega. I to će te naučiti, kako imaš s njima govoriti i kako im odgovarati. Možeš biti siguran, da ne ćeš nikome reći oštre ni uvrjedljive riječi, ako stečeš ovu poniznost. Isto tako, ako ćutiš protivnost i poteškoću u nekim stvarima i prigodama, što ti se pruže, neka ti bude predmetom tvog posebnog ispitivanja to, da sve, štogod te snagje, primaš, kao da je došlo iz ruke Boga i po Njegovoj osobitoj odredbi i providnosti, i držiš, da ti to On šalje na tvoje najveće dobro i korist; i tako ćeš sve lako podnositi. Ako griješiš u čednosti i lako obraćaš oči i glavu sad na jednu sad na drugu stranu, ili si znaličan i hoćeš znati sve, što je nova, i ispitati sve, što se dogagja, uzmi za posebno ispitivanje to, da hodiš u nazočnosti Božjoj i da sve tako činiš, te se može pokazati pred Božanskim licem; i u kratko ćeš vrijeme biti čedan, sabran i duhovan, i to bez ikakog truda i da toga regbi ne ćeš ni opaziti. Vidi samo, kako, kad ustaneš od molitve pobožan, nemaš volje govoriti ni razgledati, jer općenje i razgovor s Bogom čini, da sve to zaboraviš.

A ako hoćeš odstraniti i ukloniti sve ove izvanjske pogrješke jednu po jednu, osim toga, što je to vrlo dug put, više puta, kad budeš htio učiniti ispitivanje o čednosti očiju, ne ćeš toga moći učiniti, i zaboljet će te odmah glava, što silom hoćeš hoditi tako sabrano. Zato kori neki ugledni učitelj one, koji samo upozoruju na ove izvanjske pogrješke, i kaže, da glavna briga dobra učitelja i pastira duša mora sastojati u tom, da preobrazi čovjeku srce i nastoji, da ugje u se, kao što pripovijeda sv. Pismo o Mojsiji, «*da je vodio stado u nutrinju pustinje. — Minabat gregem ad interiora deserti.*» Nastoj popraviti srce, i odmah će sve biti popravljeno.

Exod. 3, 1.

Četvrto poglavlje.

Posebno ispitivanje mora biti o jednoj stvari.

Posebno ispitivanje valja uvijek činiti o jednoj jedinoj stvari, kako to već samo ime kaže. A razlog, zašto ga treba tako činiti, jest, što je na taj način ovo sredstvo uspješnije i većma djeluje, nego kad bi ga činili o više stvari skupa. Jer jasno je, a i sam nas razum naravni uči, da čovjek može mnogo više proti jednoj samoj pogrješci, nego kad ih sve skupa uzme. «Tko se naime mnogim bavi, manje na pojedino misli. *Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.*» Tako se i neprijatelji lakše svladaju jedan po jedan. Ovaj način, kako da svladamo svoje neprijatelje, t. j. svoje pogrješke i strasti, kaže Kasijan, da nas je naučio Duh Sveti, kad je poučio sinove Izraelove, kako će svladati i uništiti ono sedam neprijateljskih plemena i naroda: «*Gospod će Bog tvoj satrti narode ove pred licem tvojim malo po malo, i jedan po jedan. Ne ćeš ih moći na jedan put uništiti. — Dominus Deus tuus consumet nationes has in conspectu tuo paulatim, atque per partes. Non poteris eas delere pariter.*»

Cass. coll. 5. Abb. Serap. cap. 14.

Deut. 7, 22.

Isti Kasijan, kao odgovarajući na prigovor, što bi ga mogao tko staviti, primjećuje, da se ne trebamo bojati, da će nam mnogo naškoditi ostale pogrješke, ako se borimo proti jednoj samoj i upotrijebimo za to svu svoju skrb. Prvo, jer će ova ista skrb, što je tko uloži, da se popravi od ove osobite pogrješke, pobuditi u njegovoj duši veliki strah od svih drugih pogrješaka i veliku mržnju na njih, jer su sve megjusobno tijesno združene. I tako će se, kad se naoruža i pripravi proti onoj osobitoj pogrješci, naoružati proti svima, te sačuvati i obraniti od njih. Drugo, jer onaj, koji nastoji u posebnom ispitivanju iskorijeniti jednu pogrješku, siječe ujedno svim drugima

korijen, koji je u srcu. A to je ona sloboda, kojom mu se dopušta, da čini sve, što hoće. I zato boriti se u ispitivanju proti jednoj pogrješci znači boriti se proti svima; jer time, što obuzdavamo onu osobitu i borimo se proti njoj, obuzdavamo ujedno i sve druge; kao što vidimo kod neukroćena konja, da to, što ga uzdom ravnamo, da ne trči neuredno po jednom putu, služi takogjer, da ne trči neuredno i po drugim putevima. K tomu pridolazi još treće, naime da mi činimo osim toga svaki dan i općenito ispitivanje, koje obuhvata sve ostalo.

Od tolike je važnosti, da činimo posebno ispitivanje samo o jednoj stvari, da više puta i obično moramo jednu samu progrješku ili krepost rastaviti u dijelove i stupnjeve, i tako malo po malo činiti posebno ispitivanje, najprije o jednom dijelu ili stupnju a zatim o drugom, da tako možemo sigurnije postići, što želimo; jer kad bi uzeli uopće sve skupa, ne bi ništa učinili. Tako n. pr. ako tko hoće posebnim ispitivanjem iskorijeniti u sebi oholost a steći poniznost, ne smije to uzeti tako uopće, govoreći: Ne ću biti ni u čem ohol, nego u svemu ponizan; jer to uključuje mnogo, i bilo bi više, nego kad bi se ispitivao o tri ili četiri stvari skupa uzete, i zato će se time slabo okoristiti, jer zahvaća mnogo; nego mora to rastaviti na dijelove ili stupnjeve. Kad tako razdijeli neprijatelje i udari na svakog pojedinog napose, laglje će ih svladati i postići prije ono, što želi.

Da se to može laglje djelom izvesti, navest ćemo ovdje nekoliko glavnih tačaka, o kojima se može činiti posebno ispitivanje, i razdijeliti ih na česti i stupnjeve. Pa akoprem to kod nekojih kreposti činimo u posebnim za to raspravama; ali, da sve, što ovamo spada, bude na okupu, sabrat ćemo to ovdje, da nam služi kao uzorak i ogledalo, u kom da se ogledamo, dali napredujemo, i vidimo, što nam manjka, da postignemo savršenost.

Peto poglavlje.

Kako valja činiti i razdijeliti posebno ispitivanje na česti i stupnjeve kreposti.

O poniznosti.

1. Ništa ne govoriti, što bi mi moglo biti na hvalu i čast.
2. Ne veseliti se, kad me drugi hvali ili dobro o meni govori. Nasuprot neka mi to bude prigodom, da se ponizim i zastidim još većma, videći, da nijesam takav, kako drugi o meni misle i kakav bih morao biti. S tim mogu spojiti veselje, kad drugoga hvale i dobro o njem govore. A kad oćutim pri tome kako negodovanje

ili čuvstvo zavisti, uračunat ću si to u pogrješku. Isto tako, kad oćutim u sebi kaku ugodnost ili tašto samomilje, što se o meni dobro govori.
3. Ništa ne činiti iz obzira ljudskoga, ni da me ljudi vide i štuju, nego čisto radi Boga.
4. Ne ispričavati se, a još mnogo manje bacati krivnju na drugoga, riječima ili mislima.
5. Odmah presjeći i prekinuti tašte, ponosite i ohole misli, što mi dolaze na pamet glede moje časti i štovanja.
6. Držati sve za poglavare, ne samo mišlju, nego to pokazati i djelom, ponašajući se prema svima tako ponizno i s takim počitanjem, kao da bi mi bili poglavari.
7. Rado podnositi sva poniženja, što me snagju, i u tom moram rasti i uzlaziti po ova tri stepena: 1. da ih podnosim strpljivo, 2. dragovoljno i lako, 3. radosno i veselo. I ne ću mirovati, dok ne dogjem dotle, da se radujem i veselim, što sam preziran i omalovaživan, da tako postanem sličan Kristu i nasljedujem Ga, koji je za me htio biti preziran i omalovaživan.
8. Može se činiti posebno ispitivanje kako o ovom predmetu tako o drugima sličnim, pobugjujući nekoje čine poniznosti ili druge koje kreposti, o kojoj se čini posebno ispitivanje, nutarnje i izvanjske, vježbajući se u tome toliko puta u jutro i toliko puta na veče, počinjući s manje i dodavajući sve više, dok ne steknemo lakoću i navadu u onoj kreposti.

O ljubavi bratskoj.

1. Ne ogovarati nikoga niti kazati čiju pogrješku, makar bila laka i javna. Ne omalovaživati ničijih djela niti pokazati ikaki znak, da malo držim do koga, niti kad je prisutan, niti kad je odsutan, nego nastojati, da svatko iz mojih usta može zaključiti, da su svi dobri, vrijedni časti i štovanja.
2. Nikada ne reći drugome: Taj je i taj to rekao o tebi; pa bilo ono, što može drugoga uvrijediti, ne znam kako maleno, jer to znači sijati neslogu i razdor megj braćom.
3. Ne govoriti ujedljivih riječi, niti išto, što može drugoga uvrijediti, razljutiti ili na nestrpljivost pobuditi. Ne braniti uporno svoga mnijenja, ne protusloviti, niti koriti koga, ako toga ne nalaže dužnost.
4. Općiti sa svima prijazno i ljubezno i pokazivati im to djelotvorno, nastojeći im pomagati, koliko je moguće. A osobito, kad je tko po službi obvezan pomagati drugima, mora oko toga što brižljivije nastojati i nadoknaditi lijepim postupanjem pak ljubeznim odgovorima i riječima ono, što ne može izvesti djelom.
5. Izbjegavati svaku odvratnost, a još mnogo je manje pokazati; kao što bi bilo ne govoriti s drugim poradi kake uvrede i ne pomoći mu, gdje se može; ili mu dati kaki znak, da imaš što proti njemu.
6. Ni s kim posebno ne općiti, izbjegavajući osobite pouzdanosti i prijateljstva, što vrijegjaju.

7. Nikoga ne suditi, nego nastojati ispričati svačije pogrješke u sebi i pred drugima, imajući dobro mnijenje o svima.

O mrtvenju.

1. Mrtviti se u svim stvarima i prigodama, koje se pruže, a da ih ne istražujem; dolazile one sad neposredno od Boga, ili posredno od poglavara, ili od naših bližnjih i braće, ili kojim drugim putem, nastojeći ih dragovoljno podnositi i okoristiti se njima.

2. Mrtviti se i svladavati u svemu onome, što me priječi, da ne obdržavam svoja Pravila i dobro obavljam obična djela, što ih svaki dan činim, kako duhovna, tako izvanjska; jer sve pogrješke, što ih u tom činimo, dolaze odatle, što se ili ne svladavamo i ne mrtvimo, kad nam je što pretrpjeti, ili što se ne odričemo kake naslade i ugodnosti.

3. Mrtviti se, da budem čedan, kako se pristoji redovniku, a osobito, što se tiče očiju i jezika, ako u tom griješim.

4. Mrtviti se u nekojim stvarima, koje bih mogao slobodno činiti, kao ne izlaziti i sobice, ne pogledati što osobita, ne pitati ni ne htjeti znati, što se mene tiče; ne reći, što bih rado htio reći, i u drugom čem sličnom. Kod ispitivanja odlučit ću činiti toliko ovih mrtvenja u jutro i toliko na večer, počinjući s manjim brojem i dodavajući sve više; jer je ovo svojevoljno mrtvenje, akoprem u malenim stvarima, od prevelike koristi.

5. Mrtviti se u samim stvarima, na koje me dužnost veže, tako da, kad idem jesti, učiti, čitati, propovijedati, ili drugo što činiti, što mi godi, mrtvim najprije svoju želju i volju, govoreći iz srca: Ne ću, Gospodine, toga činiti, jer meni godi, nego jer Ti to hoćeš.

O umjerenosti i proždrljivosti.

1. Ne jesti ništa ni prije ni poslije obroka, ni izvan blagovaonice.

2. Zadovoljiti se onim, što se daje zajednici, ne zahtijevajući ništa drugo, pa ni ono samo da je na drugi način priregjeno, ne dopuštajući posebnosti bez očevidne nužde.

3. U zajedničkoj hrani ne prekoračiti granice umjerenosti.

4. Ne jesti previše pohlepno ni previše brzo, nego čedno i pristojno, ne davši se zavesti od proždrlosti.

5. Ne govoriti o jelu, a još mnogo manje mrmljati i tužiti se na nj.

6. Presjeći i odbiti sve misli o jelu.

O strpljivosti.

1. Ne pokazivati nikakog izvanjskog znaka nestrpljivosti, nego odavati veliki mir u riječima, djelima i u licu, ugušujući sve protivne pokrete i čuvstva.

2. Ne dopustiti, da se ušulja u srce kaki nemir, ili zlovolja, gnjev, ili žalost, a još mnogo manje želja za kakom osvetom, ma ne znam kako malenom.

3. Primati sve zgode i nezgode, što mi se dese, kao da su poslane od ruke Božje na moje dobro i korist, došle one na koji mu drago način i kojim mu drago sredstvom ili putem.

4. Vježbati se u tome po ova tri stepena: prvo, da sve, što me stigne, podnosim strpljivo: drugo, dragovoljno i lako: treće, radosno i veselo, budući da je to volja Božja.

O poslušnosti.

1. Biti tačan u posluhu izvanjskom, tako da ostavim započeto slovo i slušam na mig poglavarev, a da ne čekam na izričnu zapovijed.

2. Slušati dragovoljno i od srca, želeći i hoteći isto, što i poglavar.

3. Slušati takogjer razumom i sudom, tako da isto mislim i ćutim, što i poglavar, a odbijem protivne sudove i razloge.

4. Poslušati na glas poglavara i zvona, kao da bi bio glas Božji, i slušati poglavara, bio on tko mu drago, kao Krista našega Gospodina; a isto tako i njegove zamjenike.

5. Slušati slijepo, to jest slušati, a da ne istražujem, ni ne ispitujem, niti pitam zašto i čemu; nego neka mi jedini bude razlog, što to posluh hoće i zapovijeda poglavar.

6. Prijeći na čine volje, naime da si pomišljam, da vršim volju Božju, kad slušam, i da je to sva moja radost i veselje.

O siromaštvu.

1. Ne davati niti primati što od koga u kući ili izvan nje bez dozvole.

2. Nikome ništa ne posuditi, niti uzeti što iz kuće ili iz sobe koga drugoga bez dozvole.

3. Ne imati ništa suvišna, nego odstraniti sve, što nije potrebito, bile to knjige ili pokućstvo, ili odijelo i hrana, ili što drugo.

4. Pa i u samim potrebitim stvarima, kojima se služim, moram nastojati, da izgledam siromašan, jer to i jesam, i da sve, što imam, bude najsiromašnije, najjednostavnije i najgore, tako da u sobi, u odijelu, u hrani i u svem drugom odsijeva uvijek krepost siromaštva, te se vidi, da sam siromah, želeći, i veseleći se, što je najgore u kući uvijek za me na moju veću samozataju i duhovnu korist.

5. Veseliti se, ako mi što manjka i u potrebitim stvarima; jer to znači biti pravi i savršeni siromah duhom i nasljednik Krista Gospodina našega, koji bijaše tako bogat i moćan, pa ipak postade iz ljubavi k nama siromašan, i htjede oskudijevati i u potrebitim stvarima, trpeći glad, žegju, zimu, umornost i golotu.

O čistoći.

1. Biti oprezan u pogledu: ne gledati osobâ ni predmetâ, koji bi mogli u nama uzbuditi napast.

2. Ne govoriti ni ne slušati riječî, koje se tiču ove stvari, ili koje bi mogle pobuditi nečista gibanja ili zle misli, niti čitati šta slična.

3. Ne pripustiti nikakovih misli, koje ma s daleka smjeraju na to, nego ih sa svom brižljivošću i hitrinom odmah s početka otjerati.

4. Ne doticati se ničijih ruku, a još mnogo manje lica ili glave, niti se dati od koga dotaknuti.

5. Biti prema samome sebi veoma čedan i pristojan: ne gledati se, ne otkrivati se ni ne doticati se, osim ako nije neophodno nužno.

6. Ne podržavati posebna prijateljstva, ne davati ni ne primati darova niti stvarî za jelo. Općiti vrlo oprezno s osobama, koje bi nas mogle navesti na napast, i prema kojima ćutimo osobitu ljubav i nagnuće, izbjegavajući na lijep način općenje i razgovor s njima, što je obično jedino sredstvo u ovim slučajevima.

Da dobro obavljamo obična djela.

1. Obavljati svaki dan svoje duhovne vježbe savršeno, posvetivši im sve vrijeme, što je za njih odregjeno. A kad u to vrijeme valja obaviti kaki silni posao, nadoknaditi to u drugo vrijeme.

2. Dobro obavljati mislenu molitvu, pak opće i posebno ispitivanje savjesti; paziti na dodatke; nastojati više u ispitivanju, da pobudim bol i stid za pogrješke, i odlučim se popraviti, nego li ispitivati, koliko puta sam pogriješio, jer u tome sastoji bitnost i plod razmišljanja; a rad pomanjkanja toga crpu obično nekoji slab plod iz njega.

3. Savjesno obavljati druge duhovne vježbe, kao sv. Misu, molitvu, duhovno štivo, pak pokore i mrtvenja, kako javna tako posebna, nastojeći postignuti cilj i plod, zašto su naregjena; ne činiti ih kao iz običaja, iz uljudnosti i na vidik.

4. Vjerno ispunjati svoju službu i dužnosti, činiti sve, što mogu, i kako bolje mogu, da dobro ispane, kao da to činim za Boga i pred Bogom.

5. Ne učiniti hotimice nijedne pogrješke.

6. Uvelike cijeniti malene stvari.

7. Pa jer u tome, da dobro i savršeno obavljam ova obična djela, što ih svaki dan činimo, sastoji moj napredak i savršenost, nastojat ću sa svom brižljivošću od vremena do vremena — kad opazim, da u tome postajem mlak — da nekoliko dana o tom činim posebno ispitivanje, e da ih opet dobro i kako treba obavljam.

Da obavljamo sva djela jedino radi Boga.

1. Ne činiti ništa iz obzira ljudskog, ni da me ljudi vide i štuju, ni radi svoje lagodnosti ili koristi, ni radi svoje ugodnosti ili zadovoljstva.

2. Činiti sva djela čisto radi Boga, priučavajući se sve odnositi na Boga; prvo, u jutro, kad se probudim: drugo, na početku svakog djela; treće, za samog djela, uzdižući više puta srce k Bogu i govoreći: Za Tebe, Gospodine, to činim; na Tvoju slavu; jer Ti tako hoćeš.

3. U ovom ispitivanju odlučiti, da se u rečenomu vježbam toliko puta u jutro i toliko puta na večer, počinjući s manjim brojem i dodavajući sve više, dok mi ne prijegje u običaj i navadu, da vrlo često u djelima uzdižem srce k Bogu, i da njima drugo ne namjeravam doli ugoditi Njegovu Božanskomu Veličanstvu.

4. Ne ću prekinuti ovo ispitivanje i vježbanje, dok ne dogjem dotle, da činim svoja djela, kao da služim Bogu a ne ljudima, i dok ne doprem dotle, da ih tako činim, te uvijek u njima ljubim Boga i veselim se, što u njima vršim Njegovu volju i što je to sva moja radost i ugodnost, tako da, kad radim, više izgleda, da ljubim, nego li radim.

5. To mora biti nazočnost Božja, u kojoj moram hoditi, i neprestana molitva, u kojoj se moram vježbati; jer će to biti vrlo dobro i korisno za moju dušu, i pomoći mi, da dobro i savršeno obavljam svoja djela.

O sjedinjenju s voljom Božjom.

1. Primati sve zgode i nezgode, bile velike ili male, došle kojim mu drago putem i na koji mu drago način, kao da dolaze iz ruke Boga, koji mi ih iz svoje srdačne očinske ljubavi ša'je na moje veće dobro i korist; i prilagoditi se u njima Njegovoj presvetoj i Božanskoj volji, kao da bih vidio samoga Krista, koji mi govori: Sinko, ja hoću, da to sada činiš ili trpiš.

2. Nastojati, da napredujem u ovom sjedinjenju s voljom Božjom u svemu i uzlazim po ova tri stepena: prvo, da podnosim sve strpljivo; drugo, dragovoljno i lako; treće, radosno i veselo, jer je to volja Božja.

3. Tako dugo ustrajati u ovom ispitivanju i vježbi, dok se ne budem od srca veselio i radovao, da se ispunja u meni volja Gospodnja, makar to bilo skopčano s poteškoćama, prezirom i bolovima, i dok ne bude volja Božja sva moja radost i veselje.

4. Ne propustiti ništa, što spoznam, da je volja Boga i na veću Njegovu čast i slavu, nastojeći u tom nasljedovati Krista Gospodina našega, koji je rekao: *«Ja svagda činim, što je njemu ugodno. — Ego, quae placita sunt ei, facio semper.»* *Ioan. 8, 29.*

5. Ovo vježbanje bit će vrlo dobar i koristan način, kako da hodim u nazočnosti Božjoj i neprestano molim.

6. Ispitivanje o mrtvenju, o kom smo prije govorili, najbolje će se obaviti putem sjedinjenja s voljom Božjom, primajući sve zgode i nezgode, kao da dolaze iz ruke Božje, kako smo ovdje rekli. I tako će biti ono lakše, ugodnije i korisnije, jer će biti vježbanje u ljubavi Božjoj.

Valja primijetiti, da ne ćemo time reći, da se posebno ispitivanje ima činiti ovim redom, kojim smo nabrojili kreposti, ili po stupnjevima i čestima, kako smo ih ovdje naveli; nego pravilo, koga se pri tom valja držati, jest, da si svaki odabere krepost, koja mu je najpotrebitija, i u njoj počne s onom česti ili stupnjem, koji mu najviše treba. A kad je s tim gotov, neka si od ostaloga odabere ono, što mu je najprikladnije, dok s milošću Gospodnjom ne postigne savršenost u onoj kreposti.

Šesto poglavlje.

Ne smije se lako mijenjati predmet posebnog ispitivanja; i kako dugo bit će dobro baviti se u njem jednom te istom stvari.

Valja ovdje primijetiti, da ne smijemo na laku ruku mijenjati predmet ispitivanja, uzimajući sad ovaj sad onaj; jer to znači, kako kažu, hoditi unaokolo, a ne putovati; nego moramo nastojati, da se bavimo jednom stvari, dok ne budemo s njom gotovi, a zatim prijeći na drugu. Jedan od razlogâ, zašto nekoji crpu malo koristi iz ispitivanja, jest obično ovaj, što čine samo neke nasrtaje, ispitujući se o jednoj stvari osam ili petnaest, ili mjesec dana, i odmah se umore i prelaze na drugu, a da nijesu gotovi s prvom; i tako čine drugi nasrtaj, a poslije opet drugi. Kao što onaj, koji hoće odvaljati kamen navrh gore, pa se, pošto je prevalio komad puta, umori i pusti kamen, da se skotrlja dolje, i zatim opet i opet čini isti pokus, nigda, koliko god se mučio, ne će postaviti ovog kamena na svoje mjesto; isto tako rade oni, koji se počinju ispitivati o jednoj stvari, pa prije, nego li je do kraja dovedu i s njom su gotovi, puštaju je i prelaze na drugu, a zatim opet na drugu. To znači mučiti se a nikad ne doći na kraj. «*Oni svagda uče, a nigda ne dolaze k poznanju istine. — Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.*» Ovaj se posao savršenosti ne stiče nasrtanjem, nego velikom ustrajnošću. Valja uzeti jednu stvar i u njoj ustrajati, i s njom se tako dugo baviti, dok je ne postignemo, makar nas stojala mnogo truda.

2. Tim. 3, 7.

Slavni sv. Zlatousnik kaže: Kao što oni, koji traže kako blago ili kopaju u rudnicima, da nagju zlata ili srebra, ne prestaju kopati i bacati van zemlju, i odstranjivati sve zapreke, što im se stave na put, i kopati duboko deset do dvadeset hvatî, dok ne nagju blago, koje traže; isto tako ni mi, koji tražimo pravo duhovno bogatstvo i pravo blago kreposti i savršenosti, ne smijemo mirovati, dok ga ne nagjemo, svladavši sve poteškoće, a da nas ništa u tom ne može zaustaviti. «*Progonit ću neprijatelje svoje, i stignut ću ih, i ne ću se povratiti, dok ne izginu. — Persequar inimicos meos, et comprehendam*

D. Chrys. hom. 5. sup. Gen.

Psal. 17, 38.

illos, et non convertar, donec deficiant.» Ova sveta ustrajnost pobjegjuje opačinu i stiče krepost, a ne ono naglo nasrtanje.

Pozovimo sad sebe na račun. O koliko si se stvari ispitivao, otkako si to počeo činiti? Ako si u svima uspio, već si savršen; ali ako nijesi ni u jednoj uspio, zašto si je ostavio? Reći ćeš mi, da ti nije pošlo za rukom. A baš zato ti ne polazi za rukom, što svaki čas mijenjaš odluke i nemaš ustrajnosti, da jednu stvar privedeš k svrsi. Ako sada, kad se ispituješ o nečem i osobito nastojiš oko toga, kažeš, da ti nije pošlo za rukom, još gore će biti, ako se ne budeš o tom ispitivao. «Jer ako često klone, tko čvrsto odluči, što će onaj, tko rijetko i manje tvrdo što odluči?» One odluke, što ih stvaraš u jutro, o podne i na večer, služit će ti kao uzda, da ne padneš toliko puta. Pa ako ti se i čini, da se nikada ne ćeš popraviti niti što isposlovati, ne kloni zato duhom niti se toga ostavi, nego se ponizi i stidi u ispitivanju, te nanovo odluči i počni. Bog za to pripušta, da padaš i da ostane koji Jebuzej u zemlji tvoje duše, te uvidiš, da ne možeš ništa svojom moću, nego da ti sve mora doći iz ruke Boga, i tako se k Njemu utičeš i uza Nj uvijek prianjaš. Često puta tako revnije i gorljivije nastojimo oko svog napretka, nego kad bi nam Gospodin odmah podijelio, što želimo.

Infra tract. 8. c. 31.

Ali će tko zapitati: Kako se dugo moram ispitivati o jednoj stvari? Sv. Bernardo i Hugo od sv. Viktora raspravljaju ovo pitanje: Kako se dugo treba boriti proti jednoj pogrješci? i odgovaraju: Dotle, dok pogrješka tako ne oslabi, te je odmah, čim se pomoli i pojavi, možemo lako ugušiti i podložiti razumu. Stoga ne treba čekati, da ne ćutimo više strasti ni oporbe, jer tada ne bi bili nikad gotovi. To je, kaže Hugo od sv. Viktora, više svojstvo angjelâ nego ljudî. Dosta je, da ti ona pogrješka ili strast ne dosagjuje i ne zadaje puno posla, i da je, čim se pojavi, lako odbiješ i otjeraš od sebe. Tada ćeš moći prijeći na drugu pogrješku i proti njoj se boriti. Već Seneka reče: «Borimo se proti opačinama, ne da ih sasvim pobijedimo, nego da nas one ne pobijede. *Contra vitia pugnamus, non ut penitus vincamus, sed ne vincamur.*» Nije nužno, da sasvim ništa ne ćutimo pogrješke; dosta je, da je tako svladamo, te nas ne priječi ni ne smeta u onome, što nam valja činiti.

D. Bern. Hugo de s. Vict. locis 1. citatis.

Seneca ad Lucill.

Da budemo u tom što sigurniji, najbolje je, da se o tom posavjetujemo sa svojim duhovnim ocem, jer to je stvar, u kojoj najviše trebamo savjeta. O nekojima se stvarima možemo u malo vremena ispitati, kako smo rekli prije; a za druge treba godina i više godinâ, da se o njima ispitujemo. «Jer da svake godine jednu pogrješku istrijebimo, brzo bismo savršeni postali.» Ima opet stvarî, da bi čitav život dobro upotrijebili za jednu od njih, jer bi nam ona bila dosta, da stečemo savršenost. Poznavali smo nekoje, koji su se skoro čitav život bavili u posebnom ispitivanju jednom stvari, i tako se u njoj odlikovali: jedni u kreposti strpljivosti, drugi u dubokoj poniznosti, treći u potpunom sjedinjenju s voljom Božjom, četvrti u tome, da sve čine čisto radi Boga. Isto tako i mi moramo nastojati, da se odlikujemo u kojoj kreposti, dotle se vježbajući u njoj, dok je ne postignemo. To ne priječi, da katkada prekinemo

Supra c. 3. Thom. a Kemp. l. 1. c. 11. n. 5.

ovo ispitivanje, dapače valja da tako činimo, ispitujući se osam ili petnaest dana, dali obdržavamo šutnju, dali dobro obavljamo duhovne vježbe, dali o svima dobro govorimo, i ne kažemo ništa, što bi moglo drugoga na ikoji način uvrijediti, i o drugom čem sličnom, što običava u nama nanovo izniknuti i zazeleniti se. Tada se odmah povratimo na prijašnji predmet i nastojmo oko svog glavnog nauma dotle, dok ne postignemo ono, što želimo.

Sedmo poglavlje.

Kako valja činiti posebno ispitivanje.

D. Ign. lib. Exerc. spir. in prim. hebd. titul. Exam. part.

Druga glavna stvar, o kojoj smo odlučili raspravljati, jest, kako valja činiti ovo ispitivanje. Posebno ispitivanje ima tri vremena a dva ispitivanja. Prvo je vrijeme odmah u jutro, kad ustanemo. Tad mora svaki odlučiti, da će se brižljivo čuvati one osobite pogrješke ili mane, od koje se hoće popraviti. Drugo je vrijeme u podne. Tad valja učiniti prvo ispitivanje, koje sastoji iz tri tačke. Prva je, da molimo Gospodina za milost, te se sjetimo, koliko puta smo pali u onu pogrješku, o kojoj činimo posebno ispitivanje. Druga je, da tražimo od svoje duše račun o onoj pogrješci ili mani, ispitujući se od časa, kad smo ustali i stvorili odluku, da vidimo, koliko smo puta dosada u nju pali. Pa pronašavši, koliko smo puta pali, toliko valja zabilježiti tačaka u liniji pisanke ili knjižice, koju moramo u tu svrhu imati kod sebe. Treća je tačka, da se kajemo, što smo pali, i molimo Boga za oproštenje, odlučivši, da ne ćemo pasti s milošću Božjom do večeri. Treće je vrijeme na večer, prije nego ćemo na počinak. Tada se moramo po drugi put ispitivati, isto tako kao o podne, prema one tri tačke, počam od posljednjeg ispitivanja do sada, i zabilježiti u drugoj liniji opet toliko tačaka, koliko put pronagjemo, da smo pali.

Da laglje i brže iskorijenimo pogrješku ili manu, o kojoj se ispitujemo, daje nam naš sveti Otac četiri pravila, koja naziva dodacima. Prvo, da se svaki put, kad padnemo u onu osobitu pogrješku ili manu, za nju pokajemo i udarimo u prsa. To možemo činiti i pred drugima, a da toga ne opaze. Drugo, da na večer, pošto smo se ispitali, isporedimo tačke večernje s onima od podne, dali smo se u čem popravili. Treće i četvrto, da isporedimo takogjer u istu svrhu današnji dan sa jučerašnjim, i sadašnji tjedan sa prošlim.

De s. Anton. abb. Sozom. l. 1. histor. tripar. c. 11. et Nicephor. l. 8. c. 4.

Sva je ova nauka uzeta od svetaca. Sveti Opat Antun, kako se pripovijeda u crkvenoj povjesti, svjetovaše svojima, da si zabilježe u pisanku pogrješke, koje su pronašli u ispitivanju, da se tako većma postide i nastoje popraviti, videći i promatrajući svoje pogrješke.

D. Ioan Clim. c. 4.

To isto kaže sv. Ivan Klimak, koji hoće ne samo, da si na večer i u vrijeme ispitivanja, nego i svaku uru zabilježimo pogrješku, čim u nju padnemo, da se tako možemo bolje ispitati, kao što si dobar mijenjač ili trgovac i vrstan upravitelj odmah zabilježi u dnevnik, što proda ili kupi, da ništa ne zaboravi, i tako uzmogne na večer laglje urediti svoje račune. Sv. Bazilije i sv. Bernardo izrično uče i svjetuju, da sravnjujemo jedan dan s drugim, da tako uzmognemo bolje uvidjeti, dali smo napredovali ili nazadovali, i nastojimo tim marljivije da svaki dan postanemo bolji i sličniji svetim angjelima. Sv. Dorotej svjetuje, da sravnjujemo jedan tjedan s drugim i jedan mjesec s drugim.

D. Basil serm. 1. de abdic. sive renunt. saeculi istius, et spir. profect. D. Bern. in spec. mon. D. Doroth. doctr. 10. D. Chrys. serm. contra concubinar. D. Bern. in quadam formula bene vivendi Canonico. et Vicar. c. 24. Plut. in dial. de cohib. iracund.

Način, što nas ga uči naš sveti Otac, kako da popravljamo svoju pogrješku djelomice i malo po malo, od podneva do podneva samo, preporučuje sv. Ivan Zlatousti, sv. Efrem i sv. Bernardo kao najuspješnije sredstvo, da iskorijenimo svaku manu ili pogrješku, što je na sebi imamo. Pa i sam Plutark to preporučuje i navodi za primjer nekog čovjeka, koji bijaše vrlo ljutite naravi i teško mu se bilo uzdržati, da se ne ljuti. Ovaj odluči, da se ne će ljutiti jedan dan; i tako progje jedan dan, a da se nije naljutio. Drugi dan odmah reče: I danas se ne ću ljutiti, bilo što bilo. I održa se, te se nije ljutio ni taj dan. Isto tako učini drugi i treći dan, dok nije postao sasvim blag i krotak. To je dakle način, koji nas uči naš sveti Otac u posebnom ispitivanju, da nam borba bude lakša.

Bolesniku, komu se gadi jesti, daje se malo po malo hrane, da je može probaviti. Kad bi se stavila preda nj cijela kokoš, držao bi, da mu je nemoguće sve to pojesti, i ne bi mogao pojesti ni zalogaja. Ako mu odrežeš komadić i pružiš mu ga, a ostalo pokriješ tanjurom, poći će ti za rukom, da malo po malo, komadić po komadić, toliko pojede, koliko mu je dosta. Isto nas tako hoće voditi naš sveti Otac u posebnom ispitivanju, naime malo po malo, kao bolesnike i slabiće, od podne do podne, da to možemo podnijeti. Jer kad bi sve uzeo skupa i rekao: Čitavu godinu ne ću govoriti, čitav svoj život hodit ću oborenih očiju, tako sabrano i tako čedno; već samom pomišlju na to možda bi se umorio, i činilo ti se, da toga ne bi mogao izdržati, i da bi to bio život nujan i žalostan. Ali pô dana, od jutra do objeda, tko ne bi bio sabran i držao jezik na uzdi? Zatim poslije podne odluči samo do večera, jer Bog zna, šta će biti drugi dan; ili znaš li, da ćeš ga doživjeti? Pa ako ga i doživiš, bit će to samo jedan dan, i ne ćeš se sutra kajati, što si ovaj dan s takom opreznošću proveo, niti ćeš biti trudan, što si danas bio pomnjiv i brižljiv; nasuprot ćeš biti toga radi vrlo veseo i raspoloženiji, da to još bolje činiš, lakše, i slagje. Mislim, da nekoji katkada griješe u tome, što svom silom ne nastoje oko toga, da stvaraju odluke samo za pô dana; jer to bi im bilo od velike pomoći, da prave odluke s većim uspjehom.

P. 2. l. 6. c. 38. hist. Min.

U ljetopisima se sv. Franje pripovijeda o bratu Juniperu, koji je doduše uvijek vrlo malo govorio, da je jedanput kroz šest mjeseci držao neprestano šutnju, i to na ovaj način. Prvi je dan odlučio, da ne će govoriti na čast Bogu Ocu; drugi dan na čast Bogu Sinu; treći na čast Duhu Svetomu; četvrti za ljubav našoj Gospi;

i tako je zaredio od sveca do sveca, obdržavajući svaki dan šutnju s novim žarom i pobožnošću za ljubav kojemu od njih. Na taj se način većma oduševljavamo, da popravimo ono, o čem se napose ispitujemo, te većma stidimo i sramimo radi pogrješaka, što ih činimo; jer za tako kratko vrijeme nijesmo mogli izvesti svoju odluku. I tako će nam ovo sredstvo sa svakog gledišta biti od velike koristi.

Osmo poglavlje.

U ispitivanju se moramo osobito zadržavati u bolu i pobugjivati odluke, da ćemo se popraviti.

Što se tiče načina, kako treba činiti ispitivanje, valja osobito primijetiti, da su od tri tačke, što ih sadržava, dvije posljednje važnije, koje sastoje u tome, da pobudimo bol i pokajanje za svoje pogrješke i nemarnosti, te čvrsto odlučimo, da ćemo se popraviti,
Psal. 4, 5. kao što kaže Prorok: «*U ložnicama se svojim skrušite. — In cubilibus vestris compungimini.*» U ovom skrušenju i pokajanju, i u ovoj čvrstoj odluci, da ne ćemo više griješiti, sastoji sva snaga i moć ispitivanja, da se popravimo. Zato moramo u to uložiti najveći dio vremena. Jedan od glavnih razloga, zašto se mnogi slabo okorišćuju i popravljaju ispitivanjem, jest, što za čitavog onog vremena istražuju, koliko puta su pali u pogrješke; i jedva su gotovi s ovom tačkom, kad je već pri kraju vrijeme ispitivanja, i tako čine ostalo površno. Ne pobugjuju bola ni pokajanja za svoje grijehe, ne stide se radi njih niti mole oproštenje za njih, niti stvaraju čvrste odluke, da će se do večeri ili drugi dan popraviti, niti prose Boga za milost i jakost, da to izvrše. Odatle dolazi, da sutra opet toliko puta padneš, koliko puta si danas pao; jer si si u ispitivanju samo dozivao u pamet, koliko puta si pao. A to nije sredstvo, da se popraviš, nego samo prva tačka ispitivanja i temelj, na kojem se moraju osnivati druge dvije glavne tačke. Uspješno sredstvo, da se popraviš, jest veliki bol i iskreno pokajanje za tvoje grijehe, i čvrsta odluka, da ćeš se poboljšati, moleći od Gospodina milost za to. Ne činiš li toga, ne ćeš se popraviti. Ovo je dvoje, bol za prošasto i popravak u buduće, tako megjusobno spojeno, da jednakim korakom hodi; jer zaista ćemo uložiti svu pomnju, da onoga ne učinimo, na što u istinu mrzimo.

Svaki dan kazujemo i propovijedamo to svjetovnjacima, dakle je pravo, da si i mi to uzmemo k srcu. Što je uzrok, govorimo mi, da se svjetovnjaci tako lako vraćaju u iste grijehe, pošto su ih toliko puta ispovjedili? Znate što? Obično to, što nijesu u istinu na njih zamrzili i što ne dolaze na Ispovijed s čvrstom odlukom, da nigda više ne će griješiti. Budući da im se srce nikad ne obrati sasvim

k Bogu, nego samo na pô, zato se opet lako obraćaju k onome, što nijesu nikad sasvim ostavili. Jer kad bi se u istinu kajali i mrzili na grijeh, te čvrsto odlučili, da nigda više ne će griješiti, ne bi se tako lako i odmah nakon Ispovijedi povraćali u nj, kao da se ne bi ispovjedili. Zato i ti padaš po podne u iste pogrješke kao i do podne, i danas u iste kao i jučer, jer se nijesi u istinu za njih pokajao niti na njih zamrzio od srca, i jer nijesi čvrsto odlučio popraviti se niti si se time duže bavio. Da si to učinio, ne bi se tako lako i brzo u njih povratio; jer obično ne činimo tako lako onoga, na što smo zamrzili i što nam je zadalo bol i muku.

Ako je bol i pokajanje za grijehe istinito, ne samo što briše prošle grijehe, nego je takogjer lijek, da ni u buduće u njih ne padnemo, kako smo rekli prije; jer tko mrzi na grijeh, daleko je *Vide supra tract. 5. c. 5.* od toga, da ga nanovo počini. Pa i onaj filozof upozna moć i jakost ovoga sredstva, da ne padnemo u grijeh; jer nekoj zloj ženi, *De demonstr. ref. Aulus Gellius l. 1. c. 8.* koja je zahtijevala preveliku cijenu, da može sagriješiti s njom, odgovori: «Za toliku cijenu ne kupujem pokajanja! *Ego tanti poenitere non emo.*» Zapamti si ovaj razlog, jer vrijedi ne samo za poganskog filozofa, nego i za kršćanina i redovnika. Katkada promišljam ludost onih, koji se usugjuju griješiti, govoreći: Poslije ću se pokajati i Bog će mi oprostiti.

Kako možeš, ako si pametan, da sad udovoljiš svojoj požudi i podaš se kratkoj nasladi, koja traje jedan čas, kad se poslije čitav svoj život moraš kajati i žalostiti, što si to učinio? Istina je doduše, da će ti Bog poslije ovaj grijeh oprostiti, ako se za nj pokaješ; ali ipak, da ti oprosti, valja ti se poslije pokajati i biti žao, što si ga počinio. Veliku snagu ima ovaj razlog, takogjer po ljudsku govoreći, kad se i ne bi obazirali na ljubav Božju, koja ima uvijek biti glavno sredstvo, nego kad bi samo pazili na svoju ugodnost i samoljublje. Ne ću toga činiti, jer znam, da ću se poslije veoma kajati i žalostiti, što sam to učinio. Naslada, što to činim, traje jedan čas, a žalost i bol, što sam to učinio, trajat će čitav život, tako da se nigda više ne mogu tome veseliti ni radovati. «Za toliku cijenu ne kupujem pokajanja!» Velika je ludost odabrati si tako dugotrajnu žalost za tako kratku ugodnost. A još bolje to reče Apostol: «*Kakav ste plod imali tada od onoga, čega se sad stidite? — Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?*» *Rom. 6, 21.* Što je ona nasladica, koju si uživao, prema bolu, koji moraš poslije ćutjeti? To moraš promisliti unaprijed, prije nego li padneš. Kad dogje napast, moraš ovako suditi i reći: «Ne ću činiti, čega se moram poslije čitav svoj život stidjeti i za što kajati. Tako i, kad hoćeš koga nagovoriti, da ne učini nešto, kažeš mu: Pazi, da se poslije ne pokaješ, što si to učinio. A on ti odgovori: Ne ću se pokajati. Jer kad bi mislio, da bi se morao toga radi kajati, sam bi dobro vidio, da bi bilo ludo činiti ono, za što zna, da će se poslije za to vrlo kajati i žalostiti.

Rekao sam to, da se vidi, kako je uspješno sredstvo bol i pravo pokajanje za grijehe, da se u njih ne povratimo, i ujedno kako je važno, da se u ispitivanju podulje tim bavimo. Istina, može čovjek pobuditi bol i čvrstu odluku, da će se popraviti, pa uza sve

to posiije pasti; jer nijesmo angjeli, nego slabi ljudi iz ilovače, koja se može razlomiti i raspasti, i odmah opet prenapraviti. Ali kao što za onoga, koji se poslije Ispovijedi odmah vraća u iste kletve, u iste zle želje i grijehe, koje je tek ispovjedio, običavamo reći, da nije imao pravog pokajanja ni boli, ni čvrste odluke, da će se popraviti, jer se tako brzo povratio u njih; isto je tako siguran znak i dokaz, da se kod ispitivanja u podne ili na večer nijesi pravo kajao, što si prekršio šutnju, i da nijesi čvrsto odlučio popraviti se, kad vidim, da odmah od podne ili drugi dan isto tako kršiš šutnju, kao da se nijesi o tom ispitivao. To isto kažem i za druge pogrješke, o kojima se ispituješ

Već pred svojom braćom stidiš se reći pogrješku, ili da ti se rekne, pošto si je već tri ili četiri puta rekao; koliko bi se više morao stidjeti pred Bogom, ako si Mu svoju pogrješku u istinu priznao, za nju se od srca pokajao, te Ga molio za oproštenje i odlučio popraviti se, i to ne tri ili četiri puta, nego više od trideset ili četrdeset puta? Zaista bi se popravili i drukčije napredovali, kad bi se u istinu kajali i žalostili, i čvrsto odlučili popraviti se.

Deveto poglavlje.

Vrlo je korisno pripojiti ispitivanju nekoja pokornička djela.

Naš se sveti Otac nije zadovoljio ni s bolom, ni s pokajanjem i nutarnjim odlukama, nego, da sigurnije postignemo, što želimo, svjetovaše, kako čitamo u njegovu životu, da pripojimo posebnom ispitivanju kaku pokoru, nalažući si kaku kazan, koju da svaki put na sebi izvršimo, kadgod padnemo u pogrješku, o kojoj se ispitujemo. Otac Ljudevit iz Granade navodi za primjer nekoliko sluga Božjih, koje je poznavao. O jednomu pripovijeda, da bi se svaki put, kadgod bi u večernjem ispitivanju našao, da mu je izmakla koja neumjesna riječ, za pokoru ugrizao za jezik; a o drugone, da se svaki put bičevao, kadgod bi pao u ovu ili koju drugu pogrješku. O svetom se Opatu Agatonu pripovijeda, da je tri godine nosio kamenčić u ustima, da steče krepost mučanja. Kao što mi nosimo kostrijet, da mrtvimo tijelo i sačuvamo čistoću, isto je tako nosio onaj svetac kamenčić pod jezikom, da mu služi kao kostrijet i opomena, te ne govori više, nego što je nužno. I o našem svetom Ocu Ignaciju čitamo, da je na početku svog obraćenja bio vrlo napastovan na smijanje, i da je svladao ovu napast jedino bičevanjem, udarivši se na veče toliko puta, koliko se puta preko dana i najmanje nasmijao.

Lib. 5. c. 10. Vit. P. N. Ign.

Refert. Bollaterr. l. 1. Antroph.

Lib. 5. c. 10. Vitae P. n. Ign

Običava biti od velike koristi tako dodavanje pokore u ispitivanju; jer pokorom se duša kazni i prestraši tako, da se ne usudi drugi put počiniti one pogrješke. Podbodeš li konja ostrugama, ići

će, ma kako bio lijen. One djeluju na konja toliko, da će ići, makar ga i ne podbô njima; dosta je, da ih samo opazi Ako bi se tko svaki put, kadgod bi prekršio šutnju, morao javno bičevati ili postiti tri dana o kruhu i vodi, koju su pokoru u staro doba propisivala Pravila za one, koji bi prekršili šutnju, zaista bi nas to jako suzdržavalo, da ne govorimo.

Osim toga, te osim zasluge i zadovoljštine, što se time postizava, leži u tome još drugo veliko dobro, naime da Gospodin Bog naš, videći pokoru, kojom se kaznimo i mučimo, običava uslišati naše prošnje i želje. A to je jedan od učinaka, što ga sveci pripisuju izvanjskoj pokori i mrtvenju, a navodi ga naš sveti Otac u knjizi Duhovnih vježba. Reče angjeo Danijelu: «*Od prvoga dana, kad si upravio srce svoje, da razumiješ, i trapio se pred licem Boga svojega, uslišane su riječi tvoje. — Ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua.*» Prorok je Danijel spojio s molitvom post i mrtvenje svoga tijela, i tako postigao oslobogjenje svoga puka, i da mu je Bog otkrio velike tajne i iskazao druga osobita dobročinstva.

D. Ign. lib. Exerc. spirit. in Addit. Dan. 10, 12.

A tako vidimo, kako se služi i kako se uvijek uvelike služila Crkva Božja ovim sredstvom, da isprosi i zadobije milost Božju u bijedama i nevoljama. Kad dijete traži od majke potrebitu sisu, očitujući svoju želju samo znakovima, više puta mu je majka zaniječe ili mu je ne dade odmah; ali kad je zatraži plačući i vičući, ne može se majka uzdržati, a da mu je odmah ne dade. Isto tako kad čovjek prosi od Boga poniznost, strpljivost, čistoću ili pobjedu nad kakom napasti, ili drugo što slično, ako to prosi samo željom i riječju, više puta ne dobiva ono, što prosi ili dobiva to nakon dugo vremena; ali kad spojimo molitvu s pokorom i mrtvenjem svoga tijela, i trapimo se pred Bogom, tada postizavamo ono, što prosimo, mnogo bolje, sigurnije i brže.

Bog veoma ljubi pravednike, pa kad ih vidi, gdje se kazne i trape, da zadobiju ono, što prose, sažaljuje ih i postupa s njima s većim milosrgjem. O patrijarki Josipu pripovijeda sv. Pismo, da se nije mogao uzdržati, videći tugu i suze svoje braće, nego im se otkrio i učinio ih dionicima svih svojih dobara. «*Nije se mogao više uzdržati Josip, i reče braći svojoj: Ja sam Josip. — Non se poterat ultra cohibere Joseph ..... et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph.*» Što će istom učiniti onaj, koji nas više ljubi i više je naš brat nego li Josip, kad vidi našu tugu i bol? U svakom će nam pogledu biti od velike pomoći ovo sredstvo.

Sasvim se s tim slaže ono, što kaže Kasijan, gdje raspravlja, s kakom brigom i nastojanjem moramo postupati u ovoj borbi i posebnom ispitivanju. Ako se u borbi i posebnom ispitivanju moramo, kako smo rekli, baviti onim, što nam je najpotrebitije; ako moramo nastojati iskorijeniti onu strast ili zlo nagnuće, koje u nama najviše vlada, vuče nas za sobom, izvrgava nas najvećim pogiblima, i obara u najveće pogrješke; ako imamo svladati onu opačinu, koju svladavši, bit će svladane sve druge, a steći onu krepost, s kojom ćemo steći sve ostale kreposti; koliku brigu i nastojanje valja da uložimo u stvar od tolike važnosti za nas? Znaš

Cass. coll. 5. Abb. Serap. c. 14.

Cass. ubi supra. li koliku? Kasijan kaže: «Onoj opačini navijesti glavnu borbu; svu brigu uma i nastojanje upravi na to, da udaraš i paziš na nju; proti njoj upravljaj svagdanje strjelice svoga posta; proti njoj šalji svaki čas uzdahe svoga srca i strijele svog uzdisanja; proti njoj upravljaj bdjenja i razmišljanje svoga srca, te neprestane suze svojih molitava k Bogu, i moli Ga osobito i bez prestanka, da uništi njene napadaje.»

Ne smijemo se zadovoljiti, da nastojimo oko toga samo u ispitivanju, nego i u molitvi, i to ne samo u vrijeme razmišljanja, nego više puta preko dana moramo uzdignuti srce k Bogu strjelovitim molitvama i uzdasima srca: Gospodine, poniznost! Gospodine, čistoću! Gospodine, strpljivost! U tu svrhu moramo često pohagjati Presveti Sakramenat, moleći žarko Gospodina, da nam podijeli milost, te stečemo ono, što nam je tako potrebito. Moramo se takogjer uticati Preblaženoj Djevici Mariji i svecima, da nam budu zagovornici. Na to moraju smjerati naši postovi, nošenje kostrijeti, bičevanje; u tu svrhu moramo obavljati pobožnosti i prikazivati posebna mrtvenja. Jer je to tako važno, mora nam uvijek biti duboko usagjeno u srce. Ako bi na taj način i s ovom pomnjom i marljivošću činili posebno ispitivanje, brzo bi opazili plod; jer bi Gospodin, videći našu trapnju, uslišao našu molitvu i ispunio želju našega srca. Sve to valja dobro zapamtiti, da se time okoristimo takogjer u drugim napastima i velikim nevoljama, što nas snagju.
D. Bonav. in Vita Christi c. 3. Sv. Bonaventura pripovijeda, kako je preblažena Djevica rekla svetoj Elizabeti Ugarskoj, da duša, obično govoreći, ne dobiva nijedne duhovne milosti, osim po molitvi i trapljenju tijela.

Deseto poglavlje.

O općenitom ispitivanju savjesti.

Općenito ispitivanje savjesti sastoji iz pet tačaka. Prva je, da zahvaljujemo Bogu za primljena dobročinstva. Stavlja se na prvo mjesto sjećanje primljenih dobročinstava zato, da se, kad im nasuprot stavimo pogrješke i grijehe, što smo ih počinili u zamjenu za tolika dobročinstva, to većma stidimo i kajemo. Tako je predstavio prorok Natan Davidu najprije dobročinstva, što mu ih je Bog iskazao, da to bolje uvidi grdobu grijeha, što ga bijaše počinio. Druga tačka sastoji u tome, da molimo Boga za milost, e da spoznamo pogrješke i grijehe, u koje smo pali. Treća je, da tražimo od duše svoje račun, ispitujući od časa, kad smo stvorili odluku, prvo svoje misli, drugo svoje riječi i treće djela. Četvrta tačka sastoji u tome, da molimo Boga, te nam oprosti pogrješke, koje nagjemo, da smo počinili, i da se kajemo za njih. Peta u tome, da se odlučimo s milošću Božjom popraviti i zaključimo s Očenašom.

Ovo se općenito ispitivanje ima uvijek činiti s posebnim; jer odmah u jutro, čim ustanemo, moramo prikazati Gospodinu sve, što ćemo onaj dan činiti. Tako kaže naš sveti Otac o posebnom ispitivanju, da odmah, čim ustanemo, moramo odlučiti, da ćemo se čuvati one osobite pogrješke, od koje se hoćemo popraviti. To je prvo vrijeme posebnog ispitivanja. Tada takogjer moramo prikazati Bogu sve misli, riječi i djela onoga dana, da sve bude na Njegovu slavu, te odlučiti, da Ga ne ćemo uvrijediti, i moliti Ga, da nam udijeli milost za to. Tako se moramo svi priučiti činiti.

Zatim moramo još dva puta na dan, o podne i na veče, činiti općenito ispitivanje skupa s posebnim. Tako je to običaj u Družbi, koji se osniva na našim Ustanovama, kako to čitamo u prvom od zajedničkih Pravila: «Neka svaki dva puta na dan posveti odregjeno za to vrijeme ispitivanju svoje savjesti.» Kao što se ura dva puta na dan, u jutro i u podne, navija, da dobro ide; isto tako moramo i mi navijati uru svoga srca, ispitujući savjest u jutro i na veče, da uvijek dobro ide. U podne moramo promišljati i ispitivati se, koliko smo puta pogriješili u onome, o čem činimo posebno ispitivanje, počam od časa, kad smo stvorili odluku, naime kad smo ustali, pa sve do sada. Ujedno moramo razmišljati i ispitivati se, koliko puta smo od časa, kad smo ustali, pa do sada pogriješili mišlju, riječi i djelom. Zatim moramo pobuditi bol i pokajanje skupa za ono, u čem smo pogriješili glede posebnog i glede općenitog ispitivanja, i odlučiti, da ćemo se popraviti u jednom i drugom do večeri. A na večer moramo isto tako spojiti općenito ispitivanje s posebnim, promišljajući i ispitujući se samo od prošlog ispitivanja u podne. *4. p. Const. c. 4. § 3. et 4. et reg. 1. com.*

Glavno, što moramo primijetiti glede načina, kako da činimo općenito ispitivanje, jest ono isto, što smo rekli o posebnom, naime da sva snaga i moć njegova sastoji u one dvije posljedne tačke: da se kajemo i stidimo radi pogrješaka, u koje smo pali, i čvrsto odlučimo, da ćemo se popraviti od podne ili sjutra. A o tom ovisi, da ispitivanje dobro obavimo i uberemo iz njega plod. Otac Avila, raspravljajući o ovom ispitivanju, kaže: «Pomisli si, da ti je povjeren kraljevski sin, na koga moraš neprestano paziti, učiti ga dobru a odvraćati od zla, i svaki dan od njega tražiti račun. Kad bi te vezala ova dužnost, zaista ne bi njegov popravak polagao u to, da ti kaže, koliko puta je pao i pogriješio danas, nego u to, da nastojiš, te spozna svoju pogrješku, da ga koriš i opominješ, i da ti čvrsto obeća i zadade kraljevsku riječ, da će se popraviti. Isto tako moraš postupati sa svojom dušom, koja ti je povjerena od Boga; i u to moraš polagati bitnost svoga ispitivanja i svoga poboljšanja; ne da si dozoveš na pamet pogrješke, što si ih počinio i koliko puta si ih počinio, nego da se stidiš, kaješ i koriš za njih, kao što bi korio onoga, koji bi ti bio povjeren, i da čvrsto odlučiš, da se ne ćeš više povratiti u one pogrješke.» *M. Avila c. 62. de Audi filia.*

Što nas mora osobito na to poticati, jest, što je općenito ispitivanje prava i zgodna priprava za Ispovijed. A taj mu je naslov dao i naš sveti Otac u knjizi Duhovnih vježba: Općenito ispitivanje savjesti vrlo korisno za očišćenje duše i ispovijedanje gri-

In libr. Exerc. spir. hebd. 1. titul. Exam. conscient.

jehâ. *Examen conscientiae generale ad purgationem animae, et ad peccatorum confessionem utilissimum.* Razlog je tome jasan. Dvije su glavne stvari, što se zahtijevaju za Ispovijed: Prvo ispitivanje grijehâ, i drugo pokajanje za njih. A ovo se dvoje potpuno nalazi u ispitivanju savjesti. I zato, ako dobro obavimo ovo ispitivanje, i ispovjedit ćemo se dobro.

Conc. Trident. sess. 14. c. 4.

Nu valja primijetiti, da pokajanje potrebito za Ispovijed, kako kaže sabor Tridentinski i Florentinski, uključuje u sebi dvoje: žalost i bol za prošle grijehe, i odluku, da se ne ćemo više u njih povratiti. Ako jedno od toga manjka, ne će biti dovoljna priprava za Ispovijed. Nekoji misle, da se samo tada dobro ne ispovjede, kad zašute koji grijeh iz stida; ali ja mislim, da su mnogo više Ispovijedi zle, svetogrdne i nikake radi pomanjkanja pravog bola i odluke, da će se popraviti. Iz toga se vidi, kako je nužna ova priprava i od kolike važnosti, da se priučimo u ispitivanju vježbati i zadržavati u bolu za grijehe i odluci, da se više ne ćemo u njih povratiti.

Zato kažem: Od tri glavne tačke, od kojih sastoji ispitivanje — druge su kao uvod — moramo najveći dio vremena upotrijebiti na dvije posljednje, naime da molimo Boga za oproštenje, da se kajemo i stidimo radi svojih grijeha, i odlučimo popraviti se; a manje vremena imamo upotrijebiti na to, da razmišljamo i dozivamo si na pamet pogrješke, koje smo počinili. Za to, jer je to jedna od tri tačke, dosta je treći dio vremena, što je odregjeno za ispitivanje, a druga dva dijela moramo upotrijebiti za druge dvije tačke; jer su one važnije i jer u njima sastoji moć i snaga ispitivanja, i plod njegov.

Nu reći će mi tko: Kako je moguće u tako kratko vrijeme, kao što je treći dio četvrt sata, ispitati, koliko smo puta pali u pogrješku posebnog ispitivanja, i ujedno ispitati pogrješke, koje smo uopće počinili, mišlju, riječju i činom, kad je i čitav četvrt sata regbi premalo za to? — Najbolje će biti, da si prvu tačku priredimo još prije ispitivanja. Pripovijeda se o našem svetom Ocu Ignaciju, da bi svaki put, kadgod bi pogriješio u čemu, što se ticalo posebnog ispitivanja, učinio uzao na uzici, što ju je u tu svrhu nosio za pojasom. Tako bi po ovim uzlovima znao, koliko puta je pogriješio, a da se ne bi pri tom dugo zadržavao. Što se tiče općenitog ispitivanja, ne bi prošao nijedan sat preko dana, a da se ne bi u sebi sabrao, i pustivši sve drugo na stranu, ispitao svoju savjest. A ako bi bio zabavljen kakim važnim i silnim poslom, tako da ne bi mogao onu uru ovršiti ove pobožnosti, nadoknadio bi to slijedeću, ili čim bi mu posao to dopustio. Vrlo bi bila dobra pobožnost, kad bi svaki puta, kad ura bije, zavirili u svoju savjest. Neki se takogjer običavaju ispitivati poslije svakog djela, što ga čine.

Lib. 5. c 5. Vitae P. N. Ignat.

Vide supra tract. 5. c. 25.

Ako nam se pak previše čini ispitivati se svaku uru ili poslije svakog djela, bit će dobro, da to činimo barem poslije svakog važnijeg djela, što ga vršimo preko dana. A za nekoja imamo nalog, da se odmah o njima ispitamo, čim ih svršimo, kako smo prije rekli. Sv. Bonaventura kaže, da se sluga Božji mora sedam puta na dan ispitivati. A kad bi kod posebnog ispitivanja pazili na onaj dodatak, da se svaki put, kad pogriješimo, udarimo u prsa, tada bi se lako sjetili, koliko puta smo pogriješili, akoprem ovoga dodatka ne navodi naš sveti Otac zato, da se sjetimo pogrješaka, nego da se odmah za njih pokajemo. I za to nam svjetuje, da se udarimo u prsa, što znači isto toliko kao: Sagriješih, Gospodine! U ostalom, ako budemo pazili na ovaj dodatak, uvelike će nam pomoći, da se poslije lako sjetimo, koliko puta smo pogriješili. K tomu pridolazi još, da svatko, koji bdije nad sobom i nastoji oko svog napretka, odmah, čim učini kaku pogrješku, ćuti grižnju savjesti, što ga može najbolje nje sjetiti.

Time se odgovara dvjema vrstima ljudî: jer ima nekojih, kojima se i čitav četvrt sata čini malo, da se sjete pogrješaka, što su ih počinili. A ovima smo već rekli, kako moraju biti s prvom tačkom već prije gotovi, da im tako ostane vremena, te se mogu baviti dvjema posljednjima. Nasuprot ima drugih, kojima se čini previše četvrt sata za ispitivanje, i ne znaju, kako da to vrijeme upotrijebe. Ovima možemo još lakše udovoljiti. Rekli smo naime već prije, kako moramo u podne i na veče spojiti općenito ispitivanje s pokojnim posebnim, i kako se zatim, pošto izvidimo pogrješke, što smo ih počinili koliko glede jednog toliko glede drugog ispitivanja, moramo stidjeti njih i kajati za njih; moliti oproštenje, čvrsto odlučiti, da ćemo se popraviti, i prositi Gospodina milost za to. Što ćemo se više time baviti, to će biti bolje.

D. Doroth. serm. 12.

Sv. Dorotej daje nam ovdje vrlo korisnu nauku, kad kaže: Mi moramo u ispitivanju paziti ne samo na pogrješke, u koje smo pali, nego mnogo više na korijen njihov, istražujući uzroke i povode, zašto smo pali, da se u buduće od njih zaštitimo i čuvamo. Tako n. pr. ako sam prekršio šutnju ili ogovarao, što sam izašao iz sobice, moram odlučiti, da u buduće ne ću iz nje izlaziti bez nužde; a kad moram, bit ću oprezan. A tako i u drugim sličnim slučajevima. Inače će nam se dogoditi kao onome, koji se spotakne na kamen; pa jer se ne obazire na tu prigodu, spotakne se sutra opet; ili kao onome, koji bi htio bolesno drvo time izliječiti, da bi samo odstranio nekoje grane, te nekoje gnjile i crvljive plodove. Ako na taj način budemo obavljali ispitivanje, ne će nam se vrijeme za to odregjeno činiti dugo, nego kratko.

Jedanaesto poglavlje.

Ispitivanje je savjesti sredstvo, da djelom izvedemo sva druga duhovna sredstva i nauke. Uzrok, zašto ne napredujemo, jest, što ga ne obavljamo kako treba.

D. Basil. homil. 5. de instit. Mon.

Sv. Bazilije, pošto je dao redovnicima mnogo duhovnih nauka, zaključuje, da svaku večer, prije nego ćemo na počinak, ispitujemo

svoju savjest, jer držaše, da je to dosta, te obdržavaju sve ono, što im je rekao, i ustraju u tom. A i ja bih htio zaključiti ovu raspravu, veoma preporučujući svima ovo ispitivanje; jer će to samo s milošću Božjom biti dosta, da djelom izvedemo sve druge duhovne nauke, te izliječimo sve svoje pogrješke. Ako malo po malo postaješ mlak u molitvi, nemaran u posluhu, slobodan u govoru; ako se počinješ malo slobodnije ponašati, odmah će ispitivanje svemu tomu učiniti kraj i to izliječiti.

Koji svaki dan obavlja ovo ispitivanje savjesti kako treba, može si pomišljati, da ima uza se odgojitelja, učitelja novaka i poglavara, koji ga svaki dan i svaki čas poziva na račun, i opominje, što ima činiti, a kori, ako u čemu pogriješi. Otac Avila kaže: Ne će moći dugo trajati tvoje pogrješke, ako traje u tebi ovo ispitivanje, i ako se svaki dan i svaki čas pozivaš na račun i koriš. Nu ako traju tvoje pogrješke, te si nakon mnogo dana a možda i godina isto tako neumrtven i strasti ti isto tako žive i žestoke kao s početka, uzrok je tome, što se ne služiš kako treba sredstvima, što ih imamo za svoj napredak. Jer kad bi u istinu odlučio ostaviti se koje pogrješke ili steći koju krepost, pa bi sa svim marom i brižljivošću oko toga nastojao, t. j. kad bi barem triput na dan, u jutro, u podne i na veče, odlučivao popraviti se, i sravnjivao svaki dan popoldašnje pogrješke s jutarnjima, današnje s jučerašnjima i pogrješke ovog tjedna s pogrješkama prijašnjega, pa se kajao i stidio, što si toliko puta u njih pao, prosio Boga i svece za pomoć, da se možeš popraviti: jeli moguće, da nakon toliko vremena ne bi u čemu napredovao?

M. Avila de Audi filia c. 62.

Ali ako idemo na ispitivanje samo iz običaja i uljudnosti, a da ne pobudimo pravoga bola za svoje grijehe niti čvrsto odlučimo, da ćemo se popraviti, tada to nije ispitivanje, nego samo puki običaj i zabava. Odatle dolazi, da poslije mnogo godina imamo iste pogrješke, iste zle navike i nagnuća, što smo ih donijeli iz svijeta. Ako je tko bio ohol, ohol je i sada; ako je bio nestrpljiv i srdit, to je i sada; ako je govorio oštre i ujedljive riječi, govori ih i sada; on je još sada tako lakouman, kao prvi dan: tako svojevoljan, tako pohlepan za užicima i prijatelj svojih udobnosti. Dao Bog, da ne bi nekoji, umjesto da su postali bolji i napredovali u kreposti, postali još gori, i da ne bi, što su stariji, postali to slobodniji, i mjesto ponizniji, još preuzetniji, te pali u onu pokvarenost, o kojoj kaže sv. Bernardo: »Zlo je to! Mnogi, koji su se mogli u svojoj kući samo preziru nadati, ne će da u kući Božjoj budu prezirani. *Quodque perversum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua nonnisi contemptibiles esse potuerunt.*« Ima ih mnogo, do kojih se u svijetu ne bi ništa držalo, a ovdje hoće, da ih štuju; i koji u svijetu ne bi imali, ni što im je nužno, a ovdje traže svaku ugodnost.

D. Bern. hom. 4. sup. Missus est.

Iz toga, što smo rekli, vidi se takogjer, kako ludo nekoji ispričavaju svoje pogrješke time, što kažu, da je to njihova narav. Ovi zaslužuju nasuprot još veći ukor, jer su nakon toliko vremena isto tako neumrtveni i tvrdoglavi kao prvi dan. Oni znaju, da imaju ovo ili ono zlo svojstvo, pa bi baš zato morali uložiti svu svoju skrb i

nastojanje, da ojačaju u onome, u čem se ćute slabi, da se tako ne izgube.

Tko dakle ozbiljno hoće Bogu služiti — svima ovdje govorimo — neka ugje u se i počne nanovo, nastojeći odsada tako dobro ispitivati savjest, da se na njem opazi plod. Ljudi smo, te imamo pogrješaka i imat ćemo ih, dok budemo živi; ali pomoću ispitivanja moramo steći troje. Prvo, ako je bilo mnogo pogrješaka, da ih u buduće bude manje. Drugo, ako su bile velike, da budu manje. Treće, da ne padamo uvijek u iste; jer često upadati u jednu te istu pogrješku pokazuje veliku bezbrižnost i nemarnost.

Evagrije pripovijeda u knjizi, koja raspravlja o životu i tjelesnim vježbama redovnikâ, kako je neki sveti redovnik običavao govoriti: »Ne znam, da su me igda gjavli dva puta zaveli u jednu te istu pogrješku.« Ovaj je dobro ispitivao svoju savjest, u istinu se kajao i čvrsto odlučivao, da će se popraviti. Tako moramo i mi činiti. Ovim je sredstvom vodio Bog našeg svetog Oca Ignacija i uzdigao do tolike savršenosti. Čitamo u njegovu životu, kako je sravnjujući jučerašnji dan s današnjim i sadašnji napredak s prijašnjim, svaki dan sve više napredovao i predobivao zemlju, ili bolje reći, nebo, tako, da je u svojoj starosti mogao reći, da mu je ono stanje u Manresi, što ga je za vrijeme svojih nauka običavao nazivati svojim početkom Crkve, bilo kao novaštvo; i kako je Bog svaki dan u njegovoj duši poljepšavao i usavršivao svojim bojama onu sliku, kojoj je u Manresi povukao prve poteze. Služimo se dakle i mi ovim sredstvom, koje nam je Gospodin na osobiti način podijelio; i čvrsto se uzdajmo, da će nas njime dovesti do savršenosti, koju želimo.

Refertur in Histor. Eccles. p. 2. l. 6. c. 1.

Lib. 5. cap. 1. Vitae s. Ign.

Osma rasprava.

O sjedinjenju s voljom Božjom.

Prvo poglavlje.

Navode se za to dva temeljna načela.

Matth. 26, 39. *«Ne kako ja hoću, nego kako ti. — Non sicut ego volo, sed sicut tu.»* Sveci kažu, da je Sin Božji iz dva uzroka sišao s neba i zaodjenuo se našim tijelom te postao pravim čovjekom: prvo, da nas otkupi svojom dragocjenom Krvlju, drugo, da nam svojom naukom pokaže put u nebo i poduči nas svojim primjerom. Jer kao što nam ne bi koristilo poznavati put, kad bi bili zatvoreni u tamnici; isto tako, kaže sv. Bernardo, ne bi nam ništa koristilo izbaviti se iz tamnice, ako ne bi poznavali puta. Budući da je Bog bio nevidljiv, za to, da Ga možemo vidjeti i slijediti, trebalo je, da postane vidljiv i zaodjene se našim čovječanstvom, kao što se pastir odijeva krznom, odjećom ovaca, da ga ovce, videći gdje im je sličan, to radije slijede. A sv. Leon Papa kaže: «Da nije Krist bio pravi Bog, ne bi nam donio lijeka; da nije bio pravi čovjek, ne bi nam dao primjera. *Nisi enim esset verus Deus, non afferret remedium: nisi esset homo verus, non praeberet exemplum.»* Jedno je i drugo učinio savršeno iz prevelike ljubavi prema ljudima. Kao što je bilo preobilato Njegovo otkupljenje: *Et copiosa apud eum redemptio*: isto je tako bilo preobilato Njegovo podučavanje, jer nije učio samo riječima, nego još mnogo više primjerom svojih djela. *«Isus poče činiti i učiti,* kaže sv. Luka Evangjelista. *Coepit Iesus facere, et docere.»* Najprije poče djelovati, i to čitav svoj život, a zatim je propovijedao posljednje tri ili dvije i pô godine.

(D. Bernard. serm. 3. de circumcis Dom.) (D. Leo P. serm. 1. de Nativ. Dom.) (Psal. 129, 7.) (Act. 1, 1.)

Jedna od najglavnijih nauka, što nam ih je Krist megj svim drugima dao, jest, da se u svemu sasvim predamo u volju Božju. Pa to nas je učio ne samo riječima, kad nas je učeći moliti rekao: Megj drugim ovo molite svoga nebeskoga Oca: *«Budi volja Tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji — Fiat voluntas tua sicut in coelo et in tera»*; nego je takogjer potvrdio ovu nauku svojim primjerom, jer kaže, da je zato sišao s neba na zemlju: *«Sigjoh s neba, ne da*

(Matth. 6, 10.)

činim volju svoju, nego volju Onoga, koji me posla. — Descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam, sed volutatem ejus, qui misit me.» A kad je imao ovršiti djelo našega spasa, u četvrtak poslije posljednje večere, u onoj molitvi u vrtu, kad mu se tijelo i niža narav zgražala od smrti, da nam pokaže, da je bio pravi čovjek, reče: *«Oče moj! ako je moguće, neka me mimoigje kalež ovaj — Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste;»* ipak Njegova volja bijaše uvijek veoma pripravna i željna, da pije kalež, koji mu je Njegov Otac pružao. I zato odmah pridoda: Ali neka ne bude, Gospodine, kako ja hoću, nego kako Ti.

(Ioan. 6, 38.) (Matth. 26, 39.)

Da počnemo od korijena s ovom stvari i dobro se utvrdimo u sjedinjenju s voljom Božjom, moramo postaviti dva kratka ali vrlo bitna temeljna načela, oko kojih se mora kao oko dva stožera okretati sav ovaj posao. Prvo temeljno načelo jest, da naš napredak i savršenost sastoji u ovom sjedinjenju s voljom Božjom; i što je ono veće i savršenije, više ćemo i napredovati. Ovo je načelo lako razumjeti; jer jasno je, da savršenost bitno sastoji u ljubavi Božjoj. I zato, što će tko više ljubiti Boga, bit će i savršeniji. Puno je ove nauke sveto Evangjelje, pune Poslanice svetoga Pavla, pune knjige svetaca: *«Ovo je najveća i prva zapovijed. Ljubav je vez savršenosti. Ali najveća je ljubav. — Hoc est maximum, et primum mandatum. Caritas est vinculum perfectionis. Maior autem horum est caritas.»* Najuzvišenija i najsavršenija je ljubav Božja; a najuzvišeniji i najčišći dio ove ljubavi Božje i kao jezgra njena jest, da se u svemu predamo u volju Boga i da u svemu hoćemo i ne ćemo, što hoće i ne će Njegovo Veličanstvo. «Isto htjeti i isto ne htjeti jest istom pravo prijateljstvo, kaže sv. Jeronim na osnovu riječi nekog filozofa. *Eadem velle et eadem nolle, ea demum firma amicitia est.»* Što se tko više preda u volju Božju i sjedini s njom, to će biti bolji i savršeniji. Jasno je, da nema ništa boljega ni savršenijega od volje Božje. Dakle, što se tko više preda u volju Božju i s njom sjedini, to će biti bolji i savršeniji. Ovako zaključuje onaj filozof: Ako je Bog najsavršenije biće, dakle, što je koja stvar Bogu sličnija, to je i savršenija.

(Matth. 22, 38. Col. 3, 14. 1. Cor. 13, 13.) (D. Hieron. ep. ad Demetr. ex Cicer. de amicitia.)

Drugo temeljno načelo jest, da se ništa ne može dogoditi na svijetu bez volje i naregjenja Božjega osim jedinoga grijeha, jer njemu nije niti može biti Bog uzrok i početnik. Kao što je naime protivno naravi ognja da hladi, i naravi vode da grije, a naravi sunca da čini mrak; tako se neizmjerno protivi beskrajnoj dobroti Božjoj da ljubi zloću. Zato reče prorok Habakuk. *«Čiste su oči Tvoje, da ne vidiš zla, i ne možeš gledati opačine. — Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, et respicere ad iniquitatem non poteris.»* — Kao što mi, kad hoćemo pokazati, da tko koga mrzi, kažemo: ne može ga vidjeti; tako se i kaže, da Bog ne može vidjeti zloće, jer na nju veoma mrzi i odurava je. *«Jer Ti nijesi Bog, koji hoće opačinu,* kaže prorok David. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.»* A na drugom mjestu: *«Ljubiš pravdu, a mrziš na bezakonje. — Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem.»* Cijelo je sveto Pismo puno dokazâ, kako Bog mrzi na grijeh; i zato mu ne može biti uzrok ni početnik. A osim njega sve ostalo, sve nevolje i kazni dolaze po

(Habac. 1, 13.) (Psal. 5, 5) (Ibid. 44, 8.)

volji i naregjenju Božjemu. Ova je istina nepobitna. Na svijetu nema slučaja; to bijaše bludnja poganâ. Dobra, koja svijet naziva srećom, nijesu sreća, jer nje nema, nego dolaze od samoga Boga. Tako to kaže Duh Sveti po ustima Mudraca: «*Dobro i zlo, život i smrt, siromaštvo i bogatstvo dolazi od Boga. — Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas, a Deo sunt.*» *Eccli. 11, 14.*

Pa ako ove stvari i dolaze po drugim uzrocima, ipak je jasno, da ništa ne biva na ovom velikom svijetu bez volje i naregjenja onog najvišeg vladaoca, koji njim upravlja. Ništa ne biva slučajno pogledom na Boga; sve On naregjuje i sve dolazi iz Njegove ruke. Izbrojio je sve kosti tvoga tijela i sve vlasi tvoje glave, i nijedan ne će pasti bez naregjenja i volje Njegove. A što govorim samo o ljudima? Ni vrabac, kaže Krist naš Gospodin u Evangjelju, ne može pasti u zamku bez pripuštenja i volje Božje. «*Ne prodaju li se dva vrapca za dinar? pa ni jedan od njih ne će pasti na zemlju bez Oca vašega. — Nonne duo passeres asse vaeneunt? et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.*» *Matth. 10, 29.* Pa ni list se na drvetu ne miče bez volje Njegove. «*Kocke se bacaju u krilo, ali Gospod njima ravna. — Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.*» *Prov. 16, 33.* Akoprem se kocke vade iz krila ili suda, ne misli zato, da izlaze slučajno, nego izlaze samo po naredbi Božanske providnosti, koja tako naregjuje i tako hoće. «*Pade kocka na Matiju. — Cecidit sors super Mathiam.*» *Act. 1, 26.* Nije slučajno pala kocka na Matiju nego po osobitoj naredbi i providnosti Božjoj, koja ga je htjela onim putem odabrati za svoga apostola.

Ovu su istinu spoznali samim naravnim svijetlom bolji filozofi. Oni rekoše: Akoprem mnogo toga pogledom na druge uzroke slučajno biva, ali pogledom na prvi uzrok ne biva to slučajno, nego s namjerom i dobro promišljeno. I navode za primjer ovo: Gospodar pošalje jednoga slugu njekuda na posao; tada pošalje drugoga na isto mjesto na drugi posao. Oni ne znaju jedan za drugoga, ali gospodar hoće, da se tamo sastanu. Sastanak je ovih dvaju sluga pogledom na njih slučajan, ali pogledom na gospodara, koji je to htio, nije slučajan, nego dobro promišljen. Tako je i ovdje. Akoprem se nešto pogledom na ljude zbiva slučajno, jer nijesu na to pazili niti mislili, ali pogledom na Boga nije to bilo slučajno, nego po Njegovoj odredbi i volji, jer On je tako odlučio iz tajne svrhe, koja je Njemu poznata.

Iz ova dva temeljna načela moramo izvesti zaključak, što smo ga prije naveli. Budući da sve, što nam se dogodi, dolazi iz ruke Božje, i sva naša savršenost sastoji u tome, da se prilagodimo volji Boga, to moramo primiti sve, kao da dolazi od Njegove ruke, i u svemu se prilagoditi Njegovoj presvetoj i Božanskoj volji. Ne smatraj ništa, kao da dolazi slučajno ili s namjerom i posredovanjem ljudi, jer to obično prouzrokuje mnogo muke i bola. Ne misli, da te ovo ili ono snašlo, što se drugi u to umiješao, a kad ne bi bilo ovoga ili onoga, da bi se to drukčije dogodilo. Ne staraj se za to, nego primi sve, kao da dolazi od ruke Božje, došlo to kojim mu drago putem; jer Bog je, koji ti to ovim putem šalje.

Običavaše govoriti jedan od onih glasovitih Otaca pustinjaka,

da ne može čovjek imati pravoga mira i zadovoljstva u ovom životu, ako si ne pomišlja, da je na ovom svijetu samo Bog i on. A sv. Dorotej kaže, da su se oni stari oci veoma vježbali u tome, te sve, ma kako neznatno bilo i na koji mu drago način došlo, primaju, kao da bi došlo od ruke Božje. I tako su uživali veliki mir i pokoj, i vodili život nebeski. *In Vit. Patr. D. Doroth. doctr. 7.*

Drugo poglavlje.

Tumači se bolje drugo temeljno načelo.

Istina, da sve nevolje i kazni dolaze iz ruke Božje, tako je jasno dokazana u svetom Pismu, te ne bi trebalo gubiti vremena, da je dokažemo, kad je ne bi gjavao svojom lukavošću nastojao zastrijeti; jer iz druge isto tako jasne istine, koju smo prije spomenuli, naime da Bog ne može biti uzrok ni početnik grijeha, izvodi on kriv i lažan zaključak, uvjeravajući nekoje, da zla, što potiču od naravnih uzroka i nerazumnih stvorenja, kao bolest, glad i neplodnost, istina dolaze od ruke Boga; jer u ovim stvorenjima nema niti može biti grijeha, kad ne mogu griješiti; ali da zlo i nevolja, koja dolazi krivnjom čovjeka, koji me je ranio ili okrao ili mi sramotu nanio, ne dolazi iz ruke Boga niti po Njegovoj naredbi i providnosti, nego od zlobe i opake volje čovječje. A to je velika prijevara. Sveti Dorotej prekoravajući to a ujedno i one, koji ne primaju svega, kao da je došlo iz ruke Božje, kaže vrlo dobro: «Mi, kad čujemo kaku riječ proti sebi, činimo kao psi. Oni naime, kad tko za njima baci kamen, ne gledaju na onoga, koji ga je bacio, nego grizu kamen. Tako i mi ne gledamo na Boga, koji nam šalje takove nevolje za očišćenje naših grijeha, nego se obaramo na kamen, t. j. na bližnjega. *Nos vero cum verbum ullum in nos dictum audimus, canes imitamur: hi enim, si quis in eos lapidem iecerit, iacente dimisso, lapidem remordent. Ita nos, Deo relicto, qui nobis tribulationes huiuscemodi ad peccatorum nostrorum purgationem procurat, ad lapidem, hoc est ad proximum currimus.*» *D. Doroth. doctr. 7.*

Da odstranimo ovu prijevaru i veoma se utvrdimo u istini katoličkoj, uče bogoslovci, da u grijesima, što ih čovjek čini, sudjeluje dvoje: prvo, gibanje i izvanjski čin, drugo, neurednost volje, kojom se odalečuje od onoga, što Bog zapovijeda. Prvoga je početnik Bog a drugoga čovjek. Uzmimo na primjer, da se jedan čovjek posvadi s drugim i ubije ga. Da ga ubije, trebalo mu je staviti ruku na mač, podignuti ruku i zamahnuti njom, udariti i učiniti druge naravne kretnje, koje se mogu promatrati za se bez neuredne volje čovjeka, koje je učinio, da usmrti drugoga. Svih je ovih kretnja, ako se za se promatraju, uzrok Bog, i On ih čini,

kao što proizvodi i sve ostale učinke nerazumnih stvorenja. Jer kao što se ova ne mogu micati ni djelovati bez Boga, isto tako ne bi mogao bez Njega takav čovjek mahati rukom ni uhvatiti mača.

Osim toga takovi naravni čini po sebi nijesu zli; jer kad bi ih čovjek vršio, da se u nuždi obrani, ili u pravednom ratu, ili kao ovršitelj pravde, i ubio drugoga, ne bi griješio. Ali grijehu, koji je pogrješka i neurednost volje, s kojom opaki čini nepravdu, pak onoj zabludi i izopačenosti razuma, nije uzrok Bog, akoprem to dopušta, jer bi mogao to zapriječiti, nu ne zaprječuje iz pravednih svojih sudova. Tumače to bogoslovci jednom prispodobom. Čovjek je ranjen na nozi i hramlje. Uzrok, da može hoditi nogom, jest moć i pokretna snaga duše: ali uzrok, što hramlje, jest rana a ne snaga duše. Tako je i s grješnim djelom. Uzrok djela jest Bog, ali da čovjek, kad radi, griješi, uzrok je njegova slobodna volja.

Akoprem Bog nije niti može biti uzrok i početnik grijeha, moramo ipak držati za sigurno, da sva zla i kazni dolaze od ruke Boga i po Njegovoj naredbi i providnosti, dolazile one sad posredno od naravnih uzroka i nerazumnih stvorenja, ili posredno od razumnih stvorova, kojim mu drago putem i na koji mu drago način. Bog je ravnao ruku onoga, koji te je ranio, i jezik onoga, koji ti je rekao uvrjedljivu riječ. «*Ima li nesreće u gradu, koje Gospodin nije učinio?* kaže prorok Amos. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?*» Puno je sveto Pismo ove istine. Svuda pripisuje Bogu zlo, što ga jedan čovjek nanese drugome, i kaže, da je Bog, koji je to učinio. *Amos. 3, 6.*

U drugoj knjizi Kraljeva govori Bog o onoj kazni, kojom je kaznio Davida po njegovu sinu Apsalonu radi grijeha preljubočinstva i ubojstva, što ga je počinio, kao da je On sam to učinio. «*Evo, ja ću podignuti na te zlo iz doma tvojega, i uzet ću žene tvoje na oči tvoje, i dat ću ih bližnjemu tvojemu. Jer ti si to učinio tajno, ali ja ću ovo učiniti pred licem svega Izraela i pred licem sunca. — Ecce ego suscitabo super te malum de domo tuo, et tollam uxores tuas in oculis tuis, et dabo proximo tuo..... tu enim fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in cospectu omnis Israel, et in conspectu solis.*» Zato naziva sv. Pismo i bezbožne kraljeve, koji su u svojoj oholosti i okrutnosti vršili najoštrije kazni na puku Božjemu, orugjem Božanske pravde. «*Jao Asuru, šibi gnjeva mojega! — Vae Assur, virga furoris mei!*» A o Ciru, kralju Perzijskome, kojim je htio Gospodin kazniti Kaldejce, kaže: «*Uhvatih mu desnicu. — Cuius apprehendi dexteram.*» Sv. Augustin raspravljajući o tom predmetu kaže vrlo dobro: «Njihova je bezbožnost postala sjekirom Božjom. Postadoše orugje rasrgjenoga, a ne puk umirenoga. Bog postupa ovdje, kao što obično postupa i čovjek. Katkada rasrgjen čovjek uzme šibu, što na podu leži, možda kaku granu, izbije njom svoga sina, pa tada baci granu u oganj, a sinu svom sačuva baštinu. Tako katkada i Bog kazni dobre zlima. *Impietas eorum tamquam securis Dei facta est. Facti sunt instrumentum irati, non regnum placati. Facit enim hoc Deus, quod plerumque facit et homo. Aliquando iratus homo apprehendit virgam iacentem in medio, fortasse quale-*

2. Reg. 12, 11. — *Is. 10, 5.* — *Ibid. 45, 1.* — *D. Aug. in Psal. 73.*

cumque sarmentum, caedit inde filium suum, ac deinde proiicit sarmentum in ignem, et filio servat haereditatem. Sic aliquando Deus per malos erudit bonos.»

Čitamo u crkvenoj povjesti: Kad je Tito, vojskovogja Rimski, za razorenja Jerusolima obilazio oko grada pa vidio opkope pune lubanjâ i lešinâ, i kako je sva okolica okužena njihovim smradom, podiže oči k nebu i velikim glasom pozove Boga za svjedoka, da on nije krivac tako strašnoga pokolja A kada je onaj barbar Alarik išao, da oplijeni i razori Rim, dogje mu u susret neki časni redovnik i zamoli ga, da ne bi dao povoda onolikomu zlu, što će se onaj dan počiniti. Ali on mu odgovori: «Ne idem po svojoj volji u Rim, nego me svaki dan ne znam tko potiče i muči, govoreći mi: Hajde u Rim i razori grad!» Tako dakle sve dolazi od ruke Božje i po Božjoj odredbi i volji. Zato reče okrunjeni prorok David, kad ga je Semej ružio i bacao za njim kamenje i dizao prah, onima, koji se htjedoše njemu osvetiti: «*Gospodin mu je zapovjedio, da psuje Davida; pa tko je taj, koji bi se usudio reći, zašto tako čini? — Dominus praecepit ei, ut malediceret David: et quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?*» Htjede time reći: Gospodin se njime poslužio kao orugjem, da me muči i kazni.

Hist. Eccles. p. 1. l. 3. c. 1. — *Ibid. part. 2. lib. 9. cap. 2.* — *2. Reg. 16, 10.*

Ali kaka je velika stvar priznati ljude orugjem Božanske pravde i providnosti, kad su to i isti gjavli, koji su sasvim otvrdnuli u svojoj zloći i žele samo našu propast? Vrlo lijepo to uči sv. Grgur, raspravljajući o onom, što kaže sv. Pismo u prvoj knjizi Kraljeva: «*Duh Gospodnji zao spopadaše Saula. — Spiritus Domini malus arripiebat Saul.*» Isti se duh zove duh Gospodnji i duh zao: zao radi težnje svoje zle volje, i Gospodnji, da nam se pokaže, da je bio poslan od Boga, da muči Saula i da je Bog po njemu djelovao. Tako to tumači samo sv. Pismo, kad kaže: «*Uznemirivaše ga zao duh od Gospoda. — Exagitabat eum spiritus nequam a Domino.*» A s istoga razloga, kaže svetac, naziva sv. Pismo gjavle, koji muče i progone pravednike, razbojnicima Božjima; razbojnicima radi zle volje, da nam zlo čine, a Božjima, da nam pokaže, da moć, te nam zlo čine, imaju od Boga.

D. Greg. lib. 13. mor. c. 2. Reg. 16, 23. — *1. Reg. 16, 14. D. Greg. l. 14. mor. c. 18.*

A tako vrlo dobro kaže i sv. Augustin: «Ne reče Job: Gospod je dao a gjavao uzeo. *Non dixit Iob, Dominus dedit, diabolus abstulit*»; nego je odmah sve primijenio na Boga i rekao: «Gospod je dao, Gospod je uzeo.» On je naime vrlo dobro znao, da mu gjavao ne može ništa više učiniti zla, nego koliko mu je dopustio Bog. I nastavlja svetac: «Neka niko ne kaže: Gjavao mi je učinio ovo zlo, nego Bogu pripiši svoju muku i bič; jer ti gjavao ne može ništa učiniti, ne može se dotaknuti ni vlakanca tvoje odjeće, ako mu Bog ne dopusti. *Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum: quia nec diabolus tibi aliquid facit, nisi ille permittat, qui desuper habet potestatem.*» Pa ni u svinje Gerazenaca nijesu mogli gjavli unići, prije nego su za dozvolu molili Krista Gospodina našega, kako pripovijeda sveto Evangjelje. Kako će se dakle moći dodirnuti tebe i kušati te bez dozvole Božje? Onaj, koji se nije mogao dodirnuti svinjâ, kako će se dodirnuti sinova?

Iob. 1, 21. D. Aug. in Psal. 31.

Treće poglavlje.

Kako velika dobra i koristi uključuje u sebi ovo sjedinjenje s voljom Božjom.

Sv. Bazilije kaže, da sva svetost i savršenost kršćanskoga života sastoji u tome, da sve, bilo to što mu drago, pripisujemo Bogu i u svemu se prilagogjujemo Njegovoj presvetoj volji. Ali da bolje razumijemo savršenost i važnost toga, i tako se to većma za to oduševimo i nastojimo oko toga što revnije, tumačit ćemo napose velika dobra i koristi, koje uključuje u sebi ovo sjedinjenje s voljom Božjom. Prvo, ovo sjedinjenje nije ništa drugo, doli ona prava i savršena odanost u volju Božju, koju toliko uzvisuju sveci i svi učitelji duhovnoga života, i za koju kažu, da je korijen i početak svega našega mira i pokoja; jer ono tako podlaže i predaje čovjeka u ruke Boga, kao što se podaje malo ilovače rukama lončarevim, da radi On s njim, što hoće. Tad čovjek ne želi više biti svoj, niti živjeti više za se, ni jesti, ni spavati, ni raditi za se, nego sve za Boga i radi Boga. To dakle čini ovo sjedinjenje; jer po njem se čovjek sasvim predaje volji Božjoj, tako da ne želi ništa više, niti nastoji oko čega drugoga, doli da se u njem savršeno ispuni volja Božja, bilo to u onome, što čovjek ima sâm činiti, ili u onom, što mu se može dogoditi, i to kako u sreći i utjehi, tako u nesreći i nevolji. To se tako dopada Bogu, da je toga radi nazvao Bog
Act. 13, 22. et kralja Davida čovjeka po srcu svojem. «*Našao sam čovjeka po srcu*
1. Reg. 13, 14. *svojemu, koji će ispuniti svaku volju moju. — Inveni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.*» Jer njegovo je srce bilo tako odano i podvrženo srcu Gospodnjemu, i tako pripravno za sve, što god bi Gospodin htio u nj utisnuti, bila žalost ili veselje, kao što je mek vosak pripravan da poprimi svaku sliku ili oblik, koji god mu se hoće dati. Zato i reče jedan i dva puta:
Psal. 56, 8. «*Pripravno je srce moje, Bože! pripravno je srce moje. — Paratum*
et 107, 1. *cor meum, Deus, paratum cor meum.*»

Drugo, onome, koji će biti potpuno i savršeno sjedinjen s voljom Božjom, bit će takogjer potpuno i savršeno umrtvene sve njegove strasti i zla nagnuća. Dobro znamo, kako je nužno ovo mrtvenje i kako ga hvale i preporučuju sveci i sveto Pismo. Ovo je naime mrtvenje sredstvo, koje se nužno mora pretpostaviti, da postignemo sjedinjenje s voljom Božjom. Ono je svrha a mrtvenje sredstvo, da ga postignemo; nu glavna je svrha obično uvijek uzvišenija i savršenija od sredstva. Da je mrtvenje nužno sredstvo, te postignemo ovo potpuno i savršeno sjedinjenje s voljom Božjom, jasna je stvar; jer zapreka ovoga sjedinjenja jest naša vlastita volja i neuredno nagnuće. I zato, što tko više zataji i umrtvi svoju volju i nagnuće, to se lakše sjedini s voljom Božjom i njoj prilagodi. Da spojimo hrapavo drvo s drugim lijepo izglagjenim i izdjelanim, valja ga najprije otesati i izgladiti, jer inače se jedno s drugim ne će moći posvema spojiti ni sjediniti. To dakle čini mrtvenje; ono nas teše, gladi i obdjelava, da se tako možemo sjediniti i spojiti s Bogom, prilagogjujući se u svemu Njegovoj Božanskoj volji. Zato, što se tko više umrtvi, to će se više sjediniti i spojiti s voljom Božjom; a kad bude savršeno umrtven, tad će postignuti ovo savršeno sjedinjenje.

Iz toga slijedi drugo dobro, što može biti i treće; naime da je ova odanost u volju Božju i posvemašnje sjedinjenje s njom najveća, najugodnija i najmilija žrtva, što je može čovjek od sebe prikazati Bogu; jer u drugim žrtvama prikazuje Mu svoje stvari, a u ovoj prikazuje samoga sebe. U drugima se žrtvama i mrtvenjima mrtvi čovjek djelomice. Tako na primjer u umjerenosti ili čednosti, u šutnji ili strpljivosti, prikazuje on Bogu samo dio sebe; ali ovo je žrtva paljenica, u kojoj se čovjek cjelovito i sasvim Bogu prikazuje, da radi s njim, štogod hoće, kako hoće i kada hoće, bez ikakog izuzetka i da ništa za se ne pridrži. I zato, kolika je razlika izmegju čovjeka i čovječjih stvari, i kolika je razlika izmegju cijeloga i česti, tolika je razlika izmegju ove žrtve i ostalih žrtava i mrtvenja.

Do toga drži Bog toliko, da to samo od nas hoće i traži.
«*Daj mi, sinko moj, srce svoje! — Praebe fili mi, cor tuum mihi.*» *Prov. 23, 36.*
Kao što se sokô hrani samo srcima, tako i Bog najviše drži do srca. Ako mu ne daš srca, ničim ga drugim ne možeš zadovoljiti ni umiriti. Pa i ne zahtijeva mnogo od nas, kad to zahtijeva. Jer ako nas, koji smo samo malo praha i pepela, ne može zadovoljiti sve ono, što je Bog stvorio, i ako naše maleno srce ne može ništa umiriti doli sâm Bog; kako misliš, da ćeš umiriti i zadovoljiti Boga, ako Mu ne dadeš čitavo svoje srce, nego samo dio, a ostalo zadržiš za se? Ljuto se varaš, jer naše se srce ne može na taj
način razdijeliti ni razdvojiti «*Tako je uska postelja, da će drugi iz* *Is. 28, 20.*
nje pasti, i pokrivač tako kratak, da obojice ne može pokriti. — Coangustatum est enim stratum ita, ut alter decidat: et pallium breve, utrumque operire non potest.» Srce je malena i uska postelja, kaže prorok Izaija; zato nema mjesta u njem ni za koga drugoga, doli za samoga Boga. Toga radi naziva Zaručnica svoje srce malenom
posteljicom: «*Na posteljici svojoj noću iskah onoga, koga ljubi duša* *Gilib. Abb.*
moja. — In lectulo meo per noctes quaesivi, quem diligit anima mea.» *serm. 2. in*
Ona je tako suzila svoje srce, da nije bilo u njem mjesta za dru- *Cant. apud*
goga, doli za njena Zaručnika. A tko hoće raširiti svoje srce, da *Bern. Cant.*
dade u njem mjesta drugome, istjerat će iz njeg Boga. Zato se tuži *3, 1.*
Bog po Izaiji: «*Pokraj mene otkrila si se, i primila ljubovnika; ra-*
širila si postelju svoju, i sklopila s njima savez. — Quia iuxta me *Is. 57, 8.*
discooperuisti, et suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum et pepigisti cum eis foedus.» Preljub si učinila, kad si primila u postelju svoga srca drugoga osim svoga Zaručnika, a da pokriješ ljubovnika, otkrivaš i tjeraš van Boga. Kad bi imali hiljadu srdaca, sva bi morali prikazati Bogu, i sve bi nam se moralo činiti neznatno prema onomu, što dugujemo tako velikomu Gospodinu.

Četvrto, tko je postigao ovo sjedinjenje, taj ima, kako smo s početka rekli, takogjer savršenu ljubav Božju, i što će više rasti u njemu, to će većma napredovati i u ljubavi Božjoj, a dosljedno i u

savršenosti, koja sastoji u ovoj ljubavi. To se jasno vidi iz onoga, što smo dosada rekli. Ljubav Božja ne sastoji u riječima, nego u djelima. «Dokaz prave ljubavi jesu djela, kaže sv. Grgur. *Probatio dilectionis exhibitio est operis.*» Što su djela teža i mučnija, to bolje posvjedočavaju ljubav. Zato apostol i evangjelista sv. Ivan, hoteći rastumačiti veliku ljubav, kojom je Bog ljubio svijet, kao i veliku ljubav, kojom je Krist naš Gospodin ljubio svoga vječnoga Oca, kaže o prvoj: «*Tako je Bog ljubio svijet, da je Sina svojega jedinorogjenoga dao. — Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*» A o drugoj kaže sam Krist: «*Da pozna svijet, da ljubim Oca, i kao što mi zapovjedi Otac, onako činim. Ustanite, hajdemo odavle. — Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem: et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.*» Djelo, na koje igjaše, bijaše, da pretrpi smrt na Križu. Time, što je ispunio tako strogu zapovijed svoga Oca, pokazao je i dao svjedočanstvo svijetu, da Ga ljubi. Ljubav se pokazuje u djelima, i to tim više, što su djela veća i mučnija.

D. Greg. hom. 50. in Evang. — *Ioan. 3, 16.* — *Ibid. 14, 31.*

Dakle ovo posvemašnje sjedinjenje s voljom Božjom, kako smo rekli, jest najveća žrtva, što je možemo sa svoje strane prikazati Bogu, jer pretpostavlja savršenu umrtvenost i odanost, kojom se čovjek prikazuje Bogu i sasvim predaje u Njegove ruke, da čini s njim, što hoće Zato ništa nema, čim bi većma čovjek mogao pokazati svoju ljubav prema Bogu, doli ovim; jer Mu daje i prikazuje sve, što ima, i što bi mogao igda imati i željeti; a kad bi više imao i mogao, sve bi Mu to dao.

Četvrto poglavlje.

Savršeno sjedinjenje s voljom Božjom jest sreća i blaženstvo na zemlji.

Tko je postigao ovo potpuno sjedinjenje s voljom Božjom, tako da sve, štogod mu se dogodi, prima, kao da je došlo iz ruke Boga, i u svemu se prilagogjuje Njegovoj presvetoj Božanskoj volji, stekao je sreću i blaženstvo ovdje na zemlji. On uživa veliki mir i pokoj, duša mu uvijek pliva u neprestanoj radosti i veselju, koju sreću i blaženstvo uživaju na ovom svijetu velike sluge Božje. Jer kako kaže Apostol: «*Kraljevstvo Božje nije jelo ni piće, nego pravda, i mir, i radost u Duhu Svetome. — Non est regnum Dei esca, et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto.*» To je kraljevstvo nebesko na zemlji i raj nasladâ, što ih možemo ovdje uživati.

Rom. 14, 17.

S punim se pravom naziva to blaženstvom, jer nas donjekle čini slične blaženicima. Kao što u nebu nema promjene, nego blaženici uvijek ostaju u istom stanju i uživaju Boga, isto tako one,

koji su ovdje na zemlji postigli posvemašnje i savršeno sjedinjenje, tako da je sva njihova radost radost i volja Božja, ne uznemiruju niti smućuju promjene ovoga života niti različne nezgode, što ih snagju; jer je njihova volja i srce tako sjedinjeno i združeno s Božanskom voljom, da videći, kako sve ono dolazi od Božje ruke, i kako se u svemu onome ispunja volja Božja, preobraćaju im se sve muke u radost i svaka gorkost u nasladu. Oni naime radije hoće i ljube volju svoga ljubimca nego li svoju; i zato takove ništa ne može uznemiriti. Jer kad ono, što bi ih moglo uznemiriti i smutiti, kao muke, protivnosti i pogrde, primaju kao osobiti dar i milost, jer im to dolazi od ruke Boga i jer je to Njegova volja, ne preostaje im ništa, što bi ih moglo uznemiriti te ugrabiti mir i pokoj njihove duše.

To je izvor onome miru i neprestanome veselju, u kojem su, kako čitamo, uvijek živjeli oni stari sveci: kao sv. Antun, sv. Dominik, sv. Franjo i drugi. To isto čitamo i o našem svetom Ocu Ignaciju, a to vidimo obično kod velikih sluga Božjih. Možda oni sveci nijesu imali mukâ? Zar ih nijesu mučile napasti i bolesti kao i nas? Zar im nije život bio pun različitih zgoda i nezgoda? Zaista im toga nije manjkalo; dapače su imali još više trpjeti nego mi, jer najsvetije običava Bog najteže kušati i vježbati u tome. Odakle to, da su uvijek bili isti, uvijek jednaka lica, vazda vedri i veseli, koliko iznutra toliko izvana, tako da se uvijek činilo, kao da je za njih Božić? Uzrok je tome bilo ono, što smo rekli; jer oni bijahu postigli posvemašnje sjedinjenje s voljom Božjom i postavili svu svoju radost u to, da nju ispune, i tako im se sve obraćalo u veselje. «*Onima, koji Boga ljube, sve se obraća na dobro. — Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*» «*Pravednika ne će ražalostiti ništa, štogod mu se dogodilo. — Non contristabit iustum, quidquid ei acciderit.*» Muka, napast i mrtvenje, sve im se preobraćalo u radost, jer su vidjeli, da je to volja Božja, što bijaše sva njihova radost. Oni bijahu već postigli sreću i blaženstvo, koje se u ovom životu može uživati, i tako su živjeli kao u slavi. Zato vrlo lijepo i zgodno kaže sv. Katarina Sijenska, da su pravednici slični Kristu našemu Gospodinu, koji nigda nije izgubio blaženosti duše usprkos mnogim bolovima i mukama, što ih je trpio. Isto tako i pravednici ne gube nigda ovoga blaženstva, koje sastoji u sjedinjenju s voljom Božjom, akoprem imaju mnogo protivštinâ; jer se uvijek i neprestano vesele i raduju, što se time ispunja volja Božja i Bogu ugagja.

Lib. 5. c. 5. Vit. P. N. Ign. — *Rom. 8, 28.* — *Prov. 12, 21.* — *D. Cath. Sen. in Dial.*

Ova je savršenost tako uzvišena, te sveti apostol Pavao kaže, da nadilazi svaki pojam. «*I mir Božji, koji nadilazi svaki pojam, neka čuva srca vaša i pameti vaše u Isusu Kristu. — Et pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu.*» On kaže, da ovaj mir nadilazi svaki pojam, jer je tako uzvišen i vrhunaravan dar Božji, da ne može čovječji um sam od sebe pojmiti, kako je moguće, da tjelesno srce uživa mir, pokoj i utjehu usred vihrova i olujâ napastî i nevoljâ ovoga života. Čini se, da je to slično čudnovatom grmu, koji je vidio Mojsije, da gori, a ne dogorijeva, i čudu onih triju mladića u peći Babilonskoj, koji usred plamena ostadoše zdravi i čitavi, i hvaljahu

Philip. 4, 7.

Boga. To je ono, što govoraše sv. Job, razgovarajući se s Bogom: «*Čudnovato me mučiš. — Mirabiliter me crucias.*» Time je s jedne strane htio pokazati veliku muku i bol, što ga je trpio, a s druge strane veliku nasladu i radost, što ju je ćutio u trpljenju zato, jer je to volja i ugodnost Božja.

Job. 10, 16.

Pripovijeda Kasijan, kako je neki sveti starac u Aleksandriji bio okružen od velikog mnoštva nevjernikâ, koji ga proklinjahu, a on stajaše usred njih kao janje, podnoseći sve to šuteći i mirna srca. Oni mu se podrugivahu, udarahu ga i gurahu, i na drugi ga način teško vrijegjahu. Napokon ga upitaše porugljivo: «Kaka je čudesa Krist učinio?» Na što će im on: «Čudesa, što ih je učinio, jesu, da nepravde, što mi ih nanosite, pa bile one još mnogo veće, podnosim, a da se ne ljutim ni ne srdim na vas, niti se išta uznemirujem.» To je veliko čudo, to velika i uzvišena savršenost.

Cass. coll. 12. c. 3.

O onoj gori u Macedoniji, zvanoj Olimp, kažu stari, a navodi to i sv. Augustin na više mjesta, da je tako visoka, da se na njenom vrhuncu ne osjećaju ni vjetrovi, ni kiše, ni oblaci. «Olimp nadvisuje oblake. *Nubes excedit Olympus.*» Dapače ni ptice ne mogu tamo doprijeti, jer je tako visok, da nadilazi prvi sloj zraka i dopire do drugoga. Zrak je tamo tako čist i fin, da se ne mogu u njem tvoriti ni zadržavati oblaci, koji trebaju gušćeg zraka. S istoga razloga ne mogu se tamo zadržavati ni ptice. Pa ni ljudi ne mogu tamo živjeti, jer je zrak tako rijedak i tanak, da se ne može disati. To potvrdiše nekoji, koji su svaku godinu gore uzlazili, da tamo žrtvuju, i nosili sa sobom namočene spužve, koje su držali pod nosom, da mogu zgusnuti zrak i tako disati. Na vrhuncu bi u prah napisali nekoja pismena, koja bi druge godine našli isto tako čitava i cijela, kao što su ih ostavili. A to bi bilo nemoguće, kad bi tamo bilo vjetrova i kišâ. — To je slika stanja savršenosti, do kojeg su doprli i uzdigli se oni, koji su postigli potpuno sjedinjenje s voljom Božjom. «Olimp se uzdiže nad oblake, i na njegovu vrhuncu vlada mir. *Nubes excedit Olympus, et pacem summa tenent.*» Oni su se tako visoko uzdigli i popeli, i postigli već tako veliki mir, da nema oblakâ, ni vjetrova, ni kišâ, koje bi do njih doprle, niti pticâ grabilicâ, koje bi na njih vrebale i ugrabile im mir i radost srca.

D. Aug. lib. de Gen. ad litt. in imperfecto. c. 13. et l. 3. c. 2. et l. 1. de Gen. contra Manic. c. 15. Lucan. l. 2. Pharsalic.

Na one riječi: «*Blago mirotvorcima; jer će se sinovi Božji zvati — Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur,*» kaže sv. Augustin, da Krist naš Gospodin zato naziva mirotvorce blaženima i sinovima Božjima, jer u njima nema ništa, što bi se protivilo i opiralo volji Božjoj, nego se u svemu njoj prilagogjuju kao dobri sinovi, koji u svemu nastoje da budu slični svome ocu, ne hoteći niti ne hoteći drugo, van što hoće ili ne će njihov otac.

D. Aug. l. 3. de serm. Dom. in monte c. 8. in Matth. 5, 9.

To je jedna od najduhovnijih i najglavnijih tačaka u duhovnom životu. Tko je dotle dopr'o, da sve, što ga snagje, bilo veliko ili malo, prima, kao da je došlo od ruke Božje i u svemu se prilagogjuje Božanskoj volji, tako da svu svoju radost postavlja u to, da se izvrši ono, što Bog hoće, i da se ispuni Njegova presveta volja, taj je našao raj na zemlji. «*Pripravljeno je u miru mjesto njegovo i stan njegov u Sionu. — Factus est in pace locus eius, et habitatio eius in Sion.*» Takav čovjek, kaže sv. Bernardo, može sa svom sigurnošću i pouzdanjem pjevati onu pjesan Mudraca: «*U svemu sam ovome tražio mir, i u baštini Gospodnjoj boravit ću — In his omnibus requiem quaesivi, et in haereditate Domini morabor;*» jer je našao pravi mir, te potpunu i savršenu radost, koje mu nitko ne će moći oduzeti. «*Da radost vaša bude potpuna. I radosti vaše ne će nitko uzeti od vas. — Ut gaudium vestrum sit plenum. Et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.*»

Psal. 75, 3. D. Bernard. in sentent. Eccli. 24, 11.

Ioan. 16, 24. 22.

O kad bi jedanput došli do toga, da svu svoju radost postavljamo u to, da se ispunja volja Boga, i da je naša volja Njegova volja i naša radost Njegova radost! O da Gospodine ne ću drugo niti hoću drugo, van što Ti hoćeš ili ne ćeš, i da to bude moja utjeha u svemu! «*Meni je dobro prianjati uz Boga, postavljati u Gospoda Boga nadu svoju. — Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.*» O kako bi bilo dobro za moju dušu, kad bih tako živio i sjedinio se s Bogom! O kako bi bili sretni, kad bi uvijek bili tako sjedinjeni s Njim, te bi u svemu, što činimo i trpimo, mislili samo na to, kako da ispunimo volju Božju, i kad bi to bila sva naša radost i naslada! To je ono, što kaže onaj svetac: «Komu je sve jedno, i koji sve na jedno proteže i sve u jednom gleda, taj može biti srcem postojan i može ostati u Bogu smiren.»

Psal. 72, 27.

Thom. a Kemp. lib. 1. c. 3. n. 2.

Peto poglavlje.

Samo se u Bogu nalazi prava radost. Tko je drugdje traži, ne može biti pravo zadovoljan.

Oni, koji postavljaju svoju radost u Boga i u Njegovu Božansku volju, uživaju neprestanu radost i veselje, jer oslonjeni na onaj čvrsti stup volje Božje sudionici su one nepromjenljivosti Božanske volje, i tako su uvijek čvrsti i nepomični i u jednom te istom stanju. Nasuprot oni, koji se oslanjaju na svjetske stvari, k njima obraćaju svoje srce i u njih postavljaju svoju radost, ne mogu uživati pravo i trajno veselje, jer se ravnaju prema ovim stvarima i o njima zavise, i tako su podvrgnuti njihovim promjenama. Slavni sv. Augustin tumači to vrlo dobro. Na one riječi Psalma: «*Začeo je bol a rodio nepravdu — Concepit dolorem, et peperit iniquitatem,*» kaže: «Nigda ne će svršiti muka, ako svatko ne uzljubi ono, što mu nitko proti volji njegovoj ne može oduzeti. *Non enim poterit labor finiri, nisi hoc quisque diligat, quod invito non possit auferri.*»

D. Aug. in Psal. 7, 15.

O našem ocu svetom Franji Borgiji čitamo: Kad je stigao u Granadu s tijelom caričinim, prije nego će se ono pokopati, otvoriše olovnu škrinju, u kojoj je bilo položeno, i otkriše njeno lice,

Lib. 1. c. 7. Vit. p. Franc. de Borgia.

koje bijaše tako promijenjeno, tako ružno i nakaženo, da je sve one, koji su ga gledali, groza hvatala. To je na nj tako djelovalo, da je rasvijetljen milošću Božjom uvidio veliku prijevaru svijeta i čvrsto odlučio: «Obećavam Ti, o Bože moj, da ne ću više služiti gospodaru, koga mi može ugrabiti smrt.» Stvorimo i mi ovaku spasonosnu odluku! Odlučujem, Gospodine, da ne ću odsele ni za što prilijepiti svoga srca, što je umrlo, prolazno i što mi može tko proti mojoj volji oduzeti. Inače ne ćemo moći uživati pravoga veselja.

D. Aug. ubi supra. «Jer ako ljubimo ono, kaže sv. Augustin, što možemo proti svojoj volji izgubiti, jasno je, da će nas boljeti, kad nam se to uzme. *Nam cum ea diliguntur, quae possumus contra voluntatem amittere. necesse est, ut pro iis miserrime laboremus.*» To je sasvim naravno. Ne pušta se bez bola, što se posjeduje s ljubavlju: i što je veća ljubav, to će veći biti bol. Potvrgjuje to isto svetac na drugom mjestu, gdje kaže: «Tko se hoće nad samim sobom radovati, bit će žalostan. *Qui vult gaudere de se, tristis erit.*» (*D. August. tract. 24. in Ioan.*) Ako postavljaš svoje veselje u ovu službu ili onaj posao, ili u to, da boraviš u tom mjestu, ili u drugo što slično; ovo ti veselje može lako oduzeti poglavar, i tako ne ćeš nigda zadovoljno živjeti. Ako postavljaš svoje veselje u stvari, što ti se dopadaju, ili u ispunjenje svoje volje, one se lako mijenjaju; a ako se one ne mijenjaju, mijenjaš se ti sâm, jer ono, što ti je danas drago i ugodno, sutra ti je mrsko i dosadno. Ako toga ne vjeruješ, eno ti puka Izraelskoga, koji imajući manu, brzo se nje zasiti i zatraži drugu hranu. A kad se vidio slobodan, odmah nanovo zaželi ropstvo i uzdisaše za Egiptom i lukom, što ga je tamo jeo; i više put se htjede natrag povratiti. Nigda ne ćeš uživati veselja, ako ga postavljaš u ove stvari. «A tko se hoće u Bogu radovati, uvijek će se radovati, jer je Bog vječan. *Qui autem de Deo vult gaudere, semper gaudebit, quia Deus sempiternus est.*» A tko postavlja svu radost u Boga i u ispunjenje Njegove Božanske volje, uvijek će živjeti zadovoljno, jer je Bog vječan, nigda se ne mijenja i uvijek ostaje isti. «Ako dakle hoćeš imati vječnu i neprestanu radost, kaže svetac, prianjaj srcem uz onoga t. j. Boga, koji je vječan. *Vis habere gaudium sempiternum? adhaere illi, qui sempiternus est.*»

Duh Sveti postavlja ovu razliku izmegju čovjeka luda, i čovjeka mudra i sveta: «*Lud se mijenja kao mjesec, a čovjek svet*
Eccli. 27, 12. *ostaje u mudrosti kao sunce. — Stultus sicut luna mutatur; homo sanctus in sapientia manet sicut sol.*» Lud se mijenja kao mjesec, danas raste, sutra pada. Danas ga vidiš vesela, sutra žalosna; sad je ovake, sad onake volje, jer se njegova ljubav i radost osniva na promjenljivim i prolaznim stvarima svjetovnim; i zato se mijenja, kao što se one mijenjaju. On raste i pada s mjesecom kao more, on je mjesečnjak. Ali pravedan i svet čovjek ostaje uvijek isti kao sunce, on ne raste ni ne pada. Pravi je sluga Božji uvijek veseo i zadovoljan, jer je postavio svoje veselje u Boga i u ispunjenje Njegove presvete volje; a ovoga mu veselja ne može nestati niti mu ga itko može oteti.

Abb. Deic. in Vit. Patr. O svetom se Opatu imenom Deikoli pripovijeda, da se uvijek smiješio. Upitan za razlog, odgovori: «Krista mi ne može nitko

oteti. *Christum a me tollere nemo potest.*» Bilo, što bilo, i dogodilo se što mu drago, Boga mi ne može nitko oduzeti. Ovaj bijaše našao pravo veselje, jer ga bijaše postavio u ono, čega mu nije moglo nikad nestati i čega mu nitko nije mogao ugrabiti. Činimo dakle i mi tako. «*Radujte se pravednici u Gospodu! — Exsultate iusti in Domino.*» (*Psal. 32, 1.*) Na ove riječi kaže sv. Bazilije: «Prorok ne kaže, da se veseliš radi obilja vremenih dobara ni radi svojih velikih sposobnosti ili velike učenosti i talenata; ni radi čvrstoga zdravlja i velike tjelesne jakosti; ni toga radi, što te veoma cijene i štuju ljudi, nego da se veseliš u Gospodinu, da svu svoju radost postaviš u Boga i u ispunjenje Njegove presvete volje; jer to te jedino zasićuje, a sve drugo ne može te zadovoljiti niti pravo razveseliti.» (*D. Basil. 8. in eundem Psal.*)

Sv. Bernardo tumači to i dokazuje vrlo dobro u jednom govoru vrhu onih riječi svetoga Petra: «*Evo, mi smo ostavili sve. — Ecce nos reliquimus omnia.*» (*D. Bern. in Matth. 19, 27.*) On kaže: «Sve ostale stvari osim Boga mogu zabavljati dušu i srce čovječje, ali ga ne mogu zasititi. *Anima rationalis ceteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest.*» One mogu pobuditi i podražiti glad, ali ga ne mogu utišati. «*Lakomac se ne zasiti novaca. — Avarus non implebitur pecunia.*» (*Eccle. 5, 9.*) Kao što lakomac, kaže Mudrac, veoma gladuje novaca, pa imao ga koliko mu drago, nikad se ne će zasititi; isto je tako sa svim ostalim stvarima svjetskim: one nikad ne će moći zasititi naše duše. A razlog tome navodi sv. Bernardo: Znaš li, zašto te ne može zasititi bogatstvo ni sve stvari ovoga svijeta? Jer nijesu naravna hrana duše. *Quia non sunt naturales cibi animae.* (*D. Bernard. tract. de dil. Deo c. 3. in fine.*) Kao što zrak i vjetar nije naravna hrana za naše tijelo, i ti bi se smijao, kad bi vidio čovjeka na smrt gladna, da kao kamaleon zijeva u zrak, misleći, da će se time nasititi i na životu uzdržati, i držao bi ga za lugjaka; isto je tako ne manja ludost, kaže svetac misliti, da se razumna duša čovječja, koja je duh, može nasititi vremenim i osjetnim stvarima. Naduti se može, ali se nasititi ne može. *Inflari potest, satiari non potest.* Može se naduti kao onaj lugjak zrakom, ali da se nasiti, nemoguće je, jer to nije njena hrana. Daj svakomu svoju hranu, tijelu tjelesnu, a duhu duhovnu. Kruh duše i njena naravna hrana jest pravednost i krepost, i samo će oni biti blaženi, koji gladuju i žegjaju ove pravde, jer će se oni nasititi. *Panis namque animae iustitia est: et soli beati, qui esuriunt illam, quoniam ipsi saturabuntur.* (*D. Bernard. sup. illa verba Ecce nos reliquimus omnia.*)

Sv. Augustin tumači to još opširnije u svojim solilokvijima, gdje kaže o razumnoj duši: «Ona je kadra, da primi u se Tvoje Veličanstvo, i ne može je ništa drugo zadovoljiti ni zasititi osim Tebe samoga. *Facta est capax maiestatis tuae, ut a te solo, et a nullo alio possit impleri.*» (*D. August. c. 30. Soliloq.*) Ako je oko na prstenu učinjeno tačno za koji dragulj, ništa drugo, štogod tamo postavio, ne pristaje, niti može ispuniti onu prazninu doli samo onaj dragulj, za koji je ono učinjeno; a ako je oko trokutno, ništa okruglo ne pristaje u nj. A naša je duša stvorena na sliku i priliku presvetoga Trojstva s prazninom i šupljinom u našem srcu, koja je kadra i učinjena, da primi u se samoga Boga. Zato je nemoguće, da drugo što ispuni ovu prazninu doli sam Bog. Sav okrugli svijet ne može je ispuniti. «Stvorio si nas, Gospodine, za se, i nemirno je srce naše, dok ne otpočine u (*D. Aug. l. 1. Confess. c. 1.*)

Tebi. *Fecisti nos, Domine, ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.»*

Ona poznata prispodoba o magnetičkoj igli tumači to vrlo dobro. Nataremo li magnetom ovu iglu, tad se po naravi ona okreće prema sjeveru, jer joj je Bog dao ovaj naravni smjer; i vidjet ćeš, kako je nemirna i koliko puta se amo i tamo okrene, dok ne nagje sjevera, a kad ga nagje, tad se odmah umiri. Tako je Bog stvorio i čovjeka s ovim naravnim nagnućem, da se prema Njemu okreće kao prema svome sjeveru i posljednjoj svrsi. I zato, dok ne postavimo svoje srce u Boga, uvijek ćemo biti kao sjevernica igla nemirni i nezadovoljni. Okrenula se ona na koju god stranu neba, ne miruje, a čim se okrene prema onoj tački neba, koja se ne kreće, zaustavi se i ne miče se više. Isto tako ne ćeš ni ti biti miran i zadovoljan, dok budeš obraćao svoje oči i srce na promjenljive i prolazne stvari ovoga svijeta. Obrati ga k Bogu, pa ćeš biti miran i zadovoljan.

To bi nas moralo veoma potaknuti, da tražimo Boga, ako i ne rad drugog čega a ono radi svoje vlastite koristi, jer svi želimo biti veseli i zadovoljni. Sv. Augustin kaže: «Znamo, braćo, da svaki čovjek želi biti veseo i zadovoljan; ali ne traže svi ondje radosti, gdje bi je morali tražiti. *Scimus, fratres, quod omnis homo gaudere desiderat; sed non omnes ibi quaerunt gaudium, ubi oportet inquiri.»* Bez radosti ne može čovjek živjeti. Ali dali će je naći ili se prevariti, ovisi o tome, dali obraća oči i srce k pravoj radosti ili prividnoj i krivoj. Škrtac, bludnik, oholica, častohlepnik i izjelica, svi traže veselje, samo što ga jedan postavlja u veliko bogatstvo, drugi u časti i dostojanstva, treći u gozbe, četvrti u putene naslade. Ali jer ga ne traže ondje, gdje bi ga morali tražiti, zato ga nigda ne nalaze; jer sve ovo i sve, što je na svijetu, ne može nasititi ni zadovoljiti duše. I zato kaže svetac: «Zašto se, bijedni čovječe, potucaš kojekuda i tražiš dobra za dušu svoju i tijelo svoje? Ljubi jedino dobro, u kom su sva dobra, i dosta ti je. Želi jednostavno dobro, koje sadržava u sebi svako dobro, i dosta je; jer Bog jedini može nasititi i ispuniti želju tvoga srca. *Quid ergo per multa vagaris homuncio, quaerendo bona animae tuae et corporis tui? Ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, et sufficit: desidera simplex bonum, quod est omne bonum, et satis est.»* — «*Blagoslivljaj, dušo moja, Gospoda, koji napunja dobrima želju tvoju!* — *Benedic, anima mea, Domino, qui replet in bonis desiderium tuum.»* Blagosloven, hvaljen i slavljen bio za to na vijeke! Amen.

D. Aug. serm. 20. de Sanct.

Idem de spir. et anima, cap. 64.

Psal. 102, 1. 5.

Šesto poglavlje.

Tumači se na drugi način, kako je sjedinjenje s voljom Božjom sredstvo, da postignemo pravu radost.

Slavni sv. Augustin na one riječi Spasiteljeve: «*Štogod zaištete u Oca u ime moje, ono ću učiniti,* — *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam,*» kaže, da ne smijemo tražiti mira i pokoja u tome, da činimo svoju volju, i postignemo ono, što želimo; jer to nije dobro ni korisno za nas, dapače bi nam to možda škodilo; nego u tome, da se zadovoljimo onim dobrom što nam ga Bog pošalje; i za to moramo prositi Boga. «Kad nas veseli ono, što je zlo, a ne veseli ono, što je dobro, moramo prije Boga moliti, da nas veseli ono, što je dobro, nego li, da nam udijeli ono, što je zlo. *Quando enim nos delectant mala, et non delectant bona, rogare debemus potius Deum, ut delectent bona, quam ut concedantur mala.*» Ako te ne veseli, da se ispuni volja Božja, što je dobro, nego hoćeš radije, da se ispuni tvoja volja, moraš moliti i prositi Boga, da ti ne udijeli ono, što ti hoćeš, nego radije da se veseliš, što se ispunja Njegova volja, što je dobro i tebi na korist. I navodi u tu svrhu ono, što se čita u četvrtoj Knjizi Mojsijevoj: Kad se Sinovi Izraelovi zasitiše mane nebeske, koju im je Bog slao, te zaželješe i zatražiše mesa, ispuni im Bog njihovu želju, ali ih je skupo stajala. «*Jer još bijaše jelo u ustima njihovim, kad se podiže gnjev Božji na njih, i pomori pretile megju njima i odabrane u Izraelu zaustavi.* — *Adhuc escae eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos, et occidit pingues eorum, et electos Israel impedivit.*» Bog ih kazni, pogubivši mnogo od njih.

Očito bijaše bolja mana nebeska, što ju im je Bog slao, od mesa, koje su oni prosili, te od luka Egipatskoga, za kojim su uzdisali. Stoga nijesu morali prositi Boga za to, kaže svetac, nego da im izliječi ukus te im ide u tek i u slast jelo nebesko, i tako ne moraju željeti druge hrane; jer su u mani nalazili svaku nasladu i svaki ukus, što su ga mogli poželjeti. Isto tako, kad te muči napast ili strast, i uslijed toga imaš pokvaren ukus, tako da ti ne ide u tek krepost ni ono, što je dobro, nego kao bolesnik želiš ono, što je zlo i škodljivo; ne smiješ se ravnati prema svom ukusu niti htjeti, da se ispuni ono, što želiš; jer te to ne bi zadovoljilo nego ti još više prouzrokovalo nezadovoljstva, nemira i neugodnosti. Što moraš željeti i prositi od Boga, jest, da ti izliječi ukus, i učini, da te veseli ispunjenje Njegove presvete volje, što je dobro i za te korisno. Na taj ćeš način postići pravi mir i pravu radost.

Sv. Dorotej ide u tom drugim putem, ili bolje rekavši, tumači to isto na drugi način. On kaže: Onaj, koji u svemu podvrgava volju svoju volji Božjoj, tako da niti hoće niti ne će drugo, van što hoće ili ne će Bog, dolazi na ovaj način do toga, da uvijek čini svoju vlastitu volju i vazda uživa veliki mir i pokoj. Uzmimo za

D. Aug. tract. 73. in Ioan. 14, 13.

Num. 11, 4.

Psal. 77, 30.

Sap. 16, 20.

D. Doroth. doctr. 9.

primjer poslušnost, i tako ćemo razjasniti ono, što hoćemo reći, i obaviti jednim putem dva posla. Kažemo obično onima, koji hoće biti redovnici i hoditi putem posluha: Znaj, da u Redu ne smiješ ni u čem činiti svoje volje. A sv. Dorotej kaže: Hajde baš zato u Red, da vršiš svoju volju. Ja ću ti dati sredstvo, kojim ćeš cio dan vršiti svoju volju ne samo slobodno, nego sveto i veoma savršeno. Znaš li, kako? «Tko nema vlastite volje, čini uvijek svoju volju. *Qui propriam non habet voluntatem, suam ipsius semper agit voluntatem.*» Redovnik, koji je pravo poslušan i nema svoje volje, čini uvijek svoju volju, jer tugju volju čini svojom. «I tako biva, kad ne ćemo vršiti svoje volje, da je uvijek vršimo. *Et sic nolentes propriam explere voluntatem, invenimur illam semper explevisse.*» Nastoj, da nemaš druge volje do volje poglavareve, i tako ćeš čitav dan vršiti svoju volju, i to veoma savršeno i zaslužno.

Na taj način ja spavam, koliko hoću; jer ne ću duže spavati, nego li mi posluh naregjuje. Jedem, što hoću, jer ne ću drugo jesti nego ono, što mi se da. Molim, što hoću; čitam, što hoću; obavljam posao i pokoru, koju hoću; jer ne ću u tom ništa drugo van ono, što mi je posluh propisao i odredio. Tako je i sa svim ostalim. Dobar dakle redovnik, koji ne će vršiti svoje volje, na koncu ipak uvijek vrši svoju volju. I zato su tako veseli i zadovoljni dobri redovnici. Što su učinili volju posluha svojom voljom, to je uzrok, da su veseli i zadovoljni.

U tome sastoji sva lakoća ili teškoća redovničkoga života, i o tome zavisi veselje i zadovoljstvo redovnikovo. Ako odlučiš ostaviti se svoje vlastite volje i učiniti volju poglavarevu svojom voljom, bit će ti redovnički život vrlo lak i ugodan, i živjet ćeš veoma zadovoljno i veselo. Ako imaš drugu volju, koja je različita od volje poglavareve, ne ćeš moći živjeti u Redu. Dvije se različite volje ne mogu podnositi u jednoj osobi. Istina, da imamo samo jednu volju, ali jer uz to imamo ćutljivu pohotu, koja se opire volji i razumu, moramo se boriti s njom, akoprem je ova pohota niža od naše volje i podregjena njoj: a što bi istom bilo, kad bi imali dvije volje, a svaka htjela biti gospodarica? «*Nitko ne može dva gospodara*
Matth. 16, 24. *služiti. — Nemo potest duobus dominis servire.*»

Teškoća redovničkoga života ne sastoji toliko u tegobama i mukama, što se nalaze u njemu, koliko u opornosti naše mašte. To čini, da nam je sve teško i mučno. To se lako može vidjeti iz razlike, što je ćutimo u sebi, kad imamo napasti i kad ih nemamo. Kad smo bez napastî, sve nam je lako i ugodno; ali kad te snagje napast i obori se na te žalost i turobnost, postane ti ono, što ti je bilo lako, vrlo teško, i čini ti se, da toga ne možeš podnositi, osim da se spoji nebo sa zemljom. Poteškoća nije u stvari, jer ona je ista, koja bijaše i prije, nego u tvome zlom raspoloženju. Kao što, kad se bolesniku gadi jelo, nije krivo jelo, koje je dobro i dobro začinjeno, nego je krivo zlo stanje bolesnikovo, koje čini, da mu je jelo zlo i netečno; isto je tako i ovdje.

Ovu milost, da se veselimo i radujemo, kad slijedimo volju drugoga, podjeljuje Bog onima, koje zove u Red. To je milost zvanja, kojom nas je Gospodin odlikovao nad našom braćom, koja

su ostala u svijetu. Tko ti je učinio tako lakim, da ostaviš svoju volju i slijediš volju drugoga? Tko ti je podijelio novo srce, da zamrziš na stvari ovoga svijeta a zavoliš skromnost, molitvu i mrtvenje? Zaista nijesi se takav rodio, nego sasvim drugačiji. «*Jer je ćućenje i misao srca čovječjega na zlo sklona od malena. — Sensus enim, et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*» To je bila milost i dar Duha Svetoga. On ti je kao dobra majka ogorčio sise svijeta, da ti postane gorko, što ti bijaše slatko; On je izlio najslagji med na ono, što se tiče kreposti i redovničkoga života, da ti postane tečno i slatko, što ti se činilo prije gorko i netečno. Neizmjerna ti hvala, Gospodine! što si me čuvao i odabrao od djetinjstva i odstranio mi iz srca ljubav prema svijetu, govoraše sv. Agata. *Domine, qui me custodisti ab infantia, qui abstulisti a me amorem saeculi.* Ništa velika ne činimo mi, što smo redovnici, nego je velika i osobita milost, koju nam je iskazao Gospodin, kad nas je pozvao u Red i učinio, da uživamo manu nebesku, dok se drugi hrane i naslagjuju lukom Egipatskim.

Gen. 8, 21. D. Ambr. in Psal. 118. super illud: Averte oculos meos; ne videant vanitatem. In vita s. Agathae et Eccl. in Offic. eius.

Katkada u sebi razmišljam, kako se svjetovnjaci jedino radi svoje dobiti i koristi odriču svoje volje i tugju volju čine svojom, počam od velikaša, koji stoji uz bok kraljev, pa sve do sobara i konjušara. Oni jedu, kako se obično kaže, kad su drugi gladni, spavaju, kad se drugim drijema; oni su se na to tako privikli i tugju volju tako učinili svojom voljom, da im se već dopada onaj način življenja i nalaze u njem veselje. «*Oni pak, da dobiju raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv. — Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*» Što je dakle veliko, ako nam se dopada tako uregjeni život, kao što je redovnički, i ako učinimo svojom voljom volju poglavarevu, koja je bolja od naše? Ako oni radi malo časti i vremene koristi čine tugju volju tako svojom, da im je upravo slast i ugodnost vršiti je, i pretvarati noći u dane a dane u noći: kako čudo, ako mi to činimo iz ljubavi k Bogu i da zadobijemo vječni život? Odlučimo dakle učiniti volju poglavarevu svojom voljom, pa ćemo tako uvijek vršiti svoju volju i živjeti vrlo zadovoljno i veselo u Redu, i naša će radost i veselje biti sasvim duhovno. 1. Cor. 9, 25.

Povratimo se sada na svoj predmet, i primijenimo to svojoj svrsi. Učinimo volju Božju svojom voljom, predavajući joj se u svemu, niti hoteći niti ne hoteći drugo, van što Bog hoće ili ne će, pa ćemo tako uvijek vršiti svoju volju i živjeti veoma zadovoljno i veselo. Jasno je, ako ne budeš drugo htio, van što Bog hoće, da će se ispuniti volja tvoja; jer će se ispuniti volja Božja, a to je ono, što ti hoćeš i želiš. Već je to Seneka uvidio i rekao: Najuzvišenije i najsavršenije, što može čovjek imati, jest, da znade veselo podnositi nevolje i suprotivštine, i primati sve, što mu se dogodi, kao da bi se dogodilo po njegovoj vlastitoj volji; jer čovjek je dužan to tako htjeti, kad zna, da je to Božanska volja. O kako bi zadovoljno živjeli, kad bi učinili Božju volju svojom voljom i nigda ne htjeli drugo nego što Bog hoće, ne samo za to, što bi se tako uvijek ispunila naša volja, nego osobito za to, što bi vidjeli, da se uvijek ispunja i vrši volja Boga, koga toliko ljubimo.

Seneca in praefat. lib. 3. quaest.

Akoprem nam ono, što smo dosada rekli, može biti od koristi, ipak, na što moramo osobitu pozornost svraćati i oko čega iz svih sila nastojati, jest, da udovoljimo Bogu i ispunimo Njegovu presvetu i Božansku volju. «*Sve, štogod hoće Gospodin, čini na nebu, i na zemlji, u moru, i u svima bezdanima. — Omnia, quaecunque voluit Dominus, fecit in coelo, et in terra, in mari, et in omnibus abyssis.*» Sve je Gospodin učinio, što je htio, i sve će učiniti, što će htjeti; i štogod bude htio, može učiniti, kao što kaže Mudrac: «*Jer kad ti hoćeš, tada i možeš. — Subest enim tibi, cum volueris, posse.*» Nitko Ga ne može priječiti niti Mu se može itko opirati. «*Jer je sve u oblasti Tvojoj, i nema nikoga, koji bi se mogao oprijeti volji Tvojoj. — In ditione enim tua cuncta sunt posita, et non est, qui possit tuae resistere voluntati.*» «*Volji Njegovoj tko će se oprijeti? — Voluntati eius quis resistit?*»

Psal. 134, 6. Sap. 12, 18. Esther. 13, 9. Rom. 9, 19.

Sedmo poglavlje.

Koja druga dobra i koristi sadržava u sebi ovo sjedinjenje s voljom Božjom.

Drugo veliko dobro i korist, što je donosi sa sobom ova vježba, jest, da je ovo sjedinjenje i potpuna odanost u volju Božju jedna od najboljih i najglavnijih priprava, što ih možemo sa svoje strane učiniti, da nam Gospodin podijeli milostî i napuni nas dobrima. I zato, kad je Gospodin Bog naš svetoga Pavla, koji bijaše progonitelj, htio učiniti svojim propovjednikom i apostolom, preteče ga ovom pripravom. Pošalje mu veliko svijetlo s neba, koje ga obori s konja, otvori mu oči duše i potakne ga, da reče: «*Gospodine, što hoćeš, da činim? — Domine, quid me vis facere?*» Evo me ovdje, Gospodine, kao malo ilovače u tvojih ruku, da činiš od mene, što hoćeš. I tako učini Bog iz njega posudu izabranu, kao što sam kaže: «*On mi je sud izabrani, da nosi ime moje pred pogane, i kraljeve i sinove Izraelove. — Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel.*» Čita se o svetoj djevici Gertrudi, kako joj je Bog rekao: Tkogod želi, da se slobodno k njemu navratim i kod njega nastanim, mora mi izručiti ključ svoje vlastite volje i ne smije ga nikad više od mene natrag tražiti.

Act. 9. Ibid. 9, 15. De s. Gertrude refert Blos. c. 11. monil. spirit.

Zato nam naš sveti Otac postavlja ovu odanost u volju Božju i posvemašnju ravnodušnost kao glavnu pripravu, da primimo velike milosti od Boga. On hoće, da time počnemo vježbe, i postavlja to kao temelj na početku njih, naime da budemo posvema ravnodušni glede stvarî ovoga svijeta i otcijepimo se od njih, ne želeći ni ovo ni ono, nego jedino, da se u svemu ispunja i čini na nama volja Božja. A u pravilima ili napucima, što ih propisuje na veću korist

D. Ignat. l. Exerc. in init. in annot. 5.

kako onoga, koji daje duhovne vježbe, tako onoga, koji ih čini, kaže u petom pravilu: «Bit će od velike koristi onome, koji čini duhovne vježbe, ako se veledušno izruči i sasvim predade u ruke Boga, da čini s njim i sa svim njegovim, što je na veću Njegovu slavu.» Razlog, zašto je to tako dobra priprava i sredstvo, da nam Gospodin podijeli milosti, jest, što se time s jedne strane uklanjaju zapreke, koje mogu nastati od naših zlih nagnuća i želja; a s druge strane, što se tko više pouzdaje u Boga, predajući se sasvim u ruke Njegove i ne hoteći ništa drugo, van što On hoće, to više obvezuje Boga, da se za nj brine i za sve ono, što mu treba.

Ali je i u drugom pogledu ovo sjedinjenje s voljom Božjom veoma uspješno sredstvo, da stečemo sve kreposti, jer se one stiču vršenjem njihovih čina. To je naravni način, da nam kreposti prijeđju u navadu; a na ovaj nam način hoće i Bog podijeliti krepost, jer se On hoće držati u djelima milosti istoga reda, kojega se drži u djelima naravi. Vježbaj se dakle u ovoj odanosti u volju Božju i u sjedinjenju s njom, pa ćeš se na taj način vježbati u svim krepostima i tako ih postići sve: jer će ti se pružiti prigoda, da se vježbaš sad u poniznosti, sad u poslušnosti, sad opet u siromaštvu, a sad u strpljivosti, i tako u svim ostalim krepostima. Što se više budeš vježbao u odanosti u volju Božju i sjedinjenju s njom, te više napredovao i usavršivao se u njem, to ćeš više napredovati i usavršivati se u svim krepostima. «*Sjedini se s Bogom, i podnosi, da uzraste na koncu život tvoj,*» kaže Mudrac. «*Coniungere Deo, et sustine, ut crescat in novissimo vita tua.*» Sjedini se s Bogom, prilagodi se u svemu Njegovoj volji. *Slijepi se s Bogom — Conglutinare Deo*, kaže drugi prijevod, pak ćeš tako rasti i veoma napredovati.

Eccli. 2, 3. Supra tract. 5. c. 14, et 15.

Zato nam daju učitelji duhovnoga života vrlo spasonosan savjet, da svraćamo oči na koju poglavitu krepost, koja uključuje u sebi druge, i da osobito nastojimo oko nje u molivi, i upravljamo na nju ispitivanje i sve svoje vježbe; jer kad svraćamo oči na jednu stvar, lakše ćemo je postići, a postignemo li nju, postignut ćemo sve. Dakle jedna od glavnih stvarî, na koju možemo u tu svrhu svratiti svoje oči, jest ova odanost u volju Božju i posvemašnje sjedinjenje s njom. Zato ćemo vrlo dobro za nju upotrijebiti molitvu i ispitivanje, makar potrošili na to mnogo godina pa i čitav život; jer postignemo li nju, postignut ćemo sve kreposti.

Na one riječi svetoga apostola Pavla: «*Gospodine, što hoćeš da činim? — Domine, quid me vis facere?*» kaže sv. Bernardo: «O riječi kratke, ali pune, žive, uspješne i vrijedne svakog štovanja! *O verbum breve, sed plenum, sed vivum, sed efficax, sed dignum omni acceptione!*» Ako hoćeš kratak i jezgrovit naputak, da stečeš savršenost, evo ti ga! Govori uvijek s Apostolom: Gospodine, što hoćeš da činim? ili s prorokom Davidom: Pripravno je srce moje, Gospodine, pripravno je za sve, štogod hoćeš od mene. Imaj to uvijek u ustima i u srcu; pa kako budeš napredovao u tom, napredovat ćeš i u savršenosti.

Act. 9, 6. D. Bernard. serm. 1. de convers. s. Pauli. Psal. 56, 8. et 107, 1.

Još drugo dobro i korist sadržava u sebi ova vježba. Ona nam naime pruža vrlo dobar lijek proti njekoj vrsti napastî, što nas obično snalaze. Gjavao nas nastoji katkada uznemiriti nekojim na-

pastima, postavljajući uvjete i pitanja: Kad bi ti tko ovo rekao, što bi odgovorio? Kad bi se ovo dogodilo, što bi činio? Kako bi se ponio u ovom slučaju? Pa kako je on vrlo lukav, predstavlja nam sve tako, da se odasvuda vidimo zapleteni i ne znamo izlaska, jer svuda nalazimo zamke. Gjavlu nije stalo, dali je istinito ili prividno i lažno ono, čime nas zavarava, samo da postigne svoj cilj, t. j. da zavede čovjeka, te pristane na kaku zlu misao: bilo ovo ili ono, njemu je sve jedno. Kaže se obično, da na takove napasti nijesmo dužni odgovarati ni da, ni ne. Najbolje će biti ne odgovarati ništa; a to osobito vrijedi za skrupulozne. Jer ako počnu s gjavlom raspravljati i upuste se s njim u pitanja i odgovore, to je baš ono, što on hoće, jer njemu ne će nigda manjkati odgovorâ. Pa ako se i izvuku srećno iz ove borbe, razbit će si ipak glavu.

Ali ja ipak znam dobar i koristan odgovor za ove napasti, i odgovoriti tako držim za bolje nego li ništa odgovoriti. A to je ono, o čem upravo govorimo, naime da na svaku od ovih napastî možemo zatvorenih očiju odgovoriti: «Ako je to volja Božja, ja to hoću. Ako to Bog hoće, i ja to hoću. Ja bih htio u tom, što bi htio Bog. U svemu se prepuštam volji Božjoj. Ja bih u tom činio ono, što bih bio dužan; Gospodin bi mi dao milost, da Ga u tom ne bih uvrijedio, nego da bih činio ono, što bi bila Njegova volja.» To je općenit odgovor, koji je vrlo dobar za svaki slučaj; i tako uopće uzet nema u sebi nikake poteškoće, nego je vrlo lak. Jer ako je to volja Božja, dobro je; ako je to volja Božja, tada je to za me i najkorisnije. Sasvim se sigurno mogu predati volji Božjoj i sve to reći; i tako će gjavao biti veoma osramoćen i ruglu izvrgnut, a mi veoma veseli i oduševljeni s pobjede. — Kao što se u napastima proti Vjeri svjetuje, da ne odgovaramo na njih napose, a osobito to vrijedi za skrupulozne, nego da samo uopće kažemo: «Ja vjerujem i ispovijedam sve, što vjeruje i ispovijeda sveta Mati Crkva»; isto će tako biti vrlo dobro, da u ovim napastima ništa napose ne odgovaramo, nego da se predamo u volju Božju, koja je neizmjerno dobra i savršena.

Osmo poglavlje.

Potvrgjuje se nekojim primjerima, kako je Bogu ugodna ova vježba sjedinjenja s Njegovom voljom, i kako je velika savršenost u njoj.

Caes. l. 10. dial. c. 6.

Cezarije pripovijeda, kako je u nekom samostanu živio redovnik, komu bijaše Bog podijelio toliki dar čudesâ, da su bolesnici ozdravljali dotaknuvši se samo njegove odjeće ili njegova pojasa, kojim se pasao. Kad je to njegov Opat pozorno promatrao a s

druge strane nije vidio na onom redovniku ništa osobita, što bi odavalo svetost, pozove ga na stranu i upita, zašto Bog čini po njemu tolika čudesa. On mu odgovori, da ne zna. «Jer ja, reče, ne postim više od drugih; ne bičujem se više, niti činim veće pokore od drugih; ne molim duže, ne radim, niti bdijem više od drugih. Što mogu o sebi reći, jest, da me sreća ne uzdiže a nesreća ne obara; ništa me ne uznemiruje ni ne smućuje, štogod se dogodilo. Duša moja uživa jednaki mir i pokoj u svim prigodama, bile one kake mu drago i ticale se mene ili drugih.» Nato ga upita Opat: «Nijesi li se onomadne ništa smutio ni uznemirio, kad je onaj plemić, naš neprijatelj, podmetnuo vatru i zapalio naš zaselak?» «Ne, odgovori on, nijesam oćutio nikakog nemira u svojoj duši, jer sam sve već odavna predao u ruke Božje; i tako sreću kao i nesreću, malo kao i veliko, primam s jednakom zahvalom, kao da dolazi od ruke Božje.» Tad uvidje Opat, da je to bio uzrok one kreposti, kojom je tvorio čudesa.

Blos. in appendice ad institutionem spiritualem c. 1. in fine.

Jednoć bi, kako Blozije pripovijeda, upitan od nekog bogoslovca neki siromašni prosjak savršena života, kako je postigao savršenost. Ovaj mu ovako odgovori: «Odlučio sam prianjati jedino uz volju Božju; s kojom sam tako izjednačio svoju, da ono, što Bog hoće, hoću i ja. Kad me muči glad, kad ćutim zimu, hvalim Boga. Bilo lijepo, bilo ružno ili burno, jednako hvalim Boga. Štogod mi dao ili pripustio, da me snagje bilo sreća ili nesreća, bilo slatko ili gorko, primam to iz Njegove ruke, kao nešto vrlo dobro, s velikim veseljem, i u poniznosti se sasvim predajem u Njegove ruke. Nigda nijesam mogao naći mira ni u čem drugom osim u Bogu. A sad sam našao svoga Boga, i zato uživam mir i pokoj vječni.»

Blos. ubi supra et cap. 10. monil. spirit.

Isti Blozije pripovijeda o nekoj svetoj djevici, koja upitana, kako je postigla savršenost, odgovori: «Sve muke i protivštine primala sam s velikom ravnodušnošću, kao da su došle od ruke Božje. Ako mi je tko nanio kaku nepravdu ili mi prouzročio kaku neugodnost, nastojala sam mu to odvratiti kakim osobitim dobročinstvom. Nikome se nijesam tužila na svoje nevolje, nego sam se utjecala k samomu Bogu, od koga sam odmah primila jakost i utjehu.»

O nekoj drugoj vrlo svetoj djevici pripovijeda, da je na pitanje, kojim je vježbama postigla toliku savršenost, odgovorila vrlo ponizno: «Nigda nijesam trpjela tolikih bolova i muka, da ne bih željela još većih trpjeti Bogu za ljubav, jer sam ih držala za velike darove Njegove i smatrala se nevrijedna njih.»

Taul. serm. 1. de circumc.

Pripovijeda Tauler o nekoj službenici Božjoj, koja se bijaše sasvim predala u ruke Božje, kako su je molile različite osobe, da preporuči u molitvi Bogu njihove poslove. Ona bi obećavala, da će to učiniti, ali bi katkada to zaboravila. Pa ipak bi se sve dogagjalo, za što bi joj se ljudi preporučivali. Tada bi dolazili, da joj se zahvale, kao da su to postigli njenom molitvom. Na to bi se ona zastidjela i rekla, da zahvale Bogu, jer da ona nije ništa tome doprinijela. Kad su toga radi počeli mnogi k njoj dolaziti, potuži se ona ljubezno Bogu, zašto sve, što joj se preporučuje, tako sretno

uspijeva, da joj ljudi dolaze i hvale, kad ona ipak nije ništa tome doprinijela. A Gospodin joj odgovori: «Znaj, kćeri moja, od onoga dana, kad si mi ti predala svoju volju, predao sam i ja tebi svoju. Pa ako me i ne prosiš ni za što napose, ipak to činim, kako bi ti htjela, čim uvidim, da je to tebi drago.»

U životu se starih Otaca pripovijeda o nekom seljaku, čija su polja i vinogradi donosili mnogo više ploda nego li njegovih susjeda. Kad ga ovi upitaše, kako je to, odgovori im, neka se ne čude, što dobiva više ploda od njih, jer da je uvijek imao vrijeme, kako si je želio. Tomu se oni još više začudiše i upitaše ga, kako je to moguće. On im odgovori: «Ja ne ću nigda drugo vrijeme, nego kako hoće Bog, pa kako ja hoću, što Bog hoće, daje mi On plodove, kako ih ja hoću.»

O svetom Martinu, Biskupu, pripovijeda Sever Sulpicije, u njegovu životu, da ga za sve vrijeme, što je s njim općio, nije nigda vidio srdita ni žalosna, nego uvijek vrlo mirna i vesela. A uzrok tome, kaže, bijaše to, što je sve, štogod mu se dogodilo, primao, kao da je došlo od ruke Božje; i tako se u svemu prilagogjivaše volji Božjoj s velikom ravnodušnošću i veseljem.

Deveto poglavlje.

Što će nam učiniti ovu vježbu sjedinjenja s voljom Božjom lakom i ugodnom.

Da nam ova vježba sjedinjenja s voljom Božjom bude laka i ugodna, valja prvo, da imamo uvijek pred očima ono temeljno načelo, koje smo postavili na početku, naime, da nas nijedna suprotivština ni nevolja ne može snaći ni zadesiti, koja ne bi prošla kroz ruke Boga i koje ne bi odredila i odlučila Njegova volja. Ovu nas je istinu učio Krist naš Gospodin ne samo riječju nego i svojim primjerom. Kad je one noći uoči svoje muke zapovjedio svetomu Petru, da stavi mač u korice, pridoda: «*Kalež, koji mi dade Otac,*
Ioan. 18, 11. *zar ne ćeš da ga pijem? — Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum?*» On ne reče: Kalež, koji mi je pripravio Juda, ili pisci i fariseji; jer je dobro znao, da svi ovi bijahu samo sluge,
Ioan. 19, 11. D. Chrys. hom. 83. in Ioan. D. Cyril. l. 12. c. 22. in Ioan. D. Iren. l. 4. contra haereses c. 34. D. Aug. tract. 116. in Ioan. koji Mu pružahu čašu, pripravlienu od Njegova Oca, i da su u svojoj zloći i zavisti samo ono činili, što je vječni Otac u svojoj neizmjernoj dobroti i mudrosti bio odredio za spas roda ljudskoga. Zato i reče poslije Pilatu, koji govoraše, da ima moć raspeti Ga i pustiti: «*Ne bi imao vlasti nikakove nada mnom, kad ti ne bi bilo dano odozgo. — Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.*» Sveci tumače to ovako: «Kad ne bi to bilo po Božanskoj odredbi i odluci. *Nisi ex divina dispositione et ordinatione id factum esset.*» Tako sve dolazi odozgo, po naredbi i odluci Božjoj.

Divno je to izrazio sveti apostol Petar u Djelima apostolskim, gdje tumači ono mjesto Prorokovo: «*Zašto se bune narodi, i puci* Act. 4, 26. seq. *pomišljaju zaludne stvari? Ustaju kraljevi zemaljski, i knezovi se* Psal. 2, 1. *skupljaju proti Gospodu, i proti Pomazaniku Njegovu. — Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius.*» Kaže naime: «*Zaista se sakupiše u ovome gradu proti svetomu Sinu Tvomu Isusu, kojega si pomazao, Herod i Poncije Pilat s narodima, i pucima Izraelovim, da učine, što je ruka Tvoja i odluka Tvoja odredila, da bude. — Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, et Pontius Pilatus, cum gentibus, et populis Israel, facere, quae manus tua et consilium tuum decreverunt fieri.*» Oni se sakupiše, da izvrše ono, što je u vijeću Presvetoga Trojstva bilo odlučeno i odregjeno: jer su samo to mogli učiniti. A tako i vidimo, da sva moć kralja Heroda nije bila dostatna, da otme Djetetu Isusu život, kad Bog nije htio. Pa akoprem je dao pogubiti svu djecu one okolice od dvije godine i niže, ipak nije mogao dobiti u svoje ruke djeteta, koje je tražio, jer tada On još nije htio umrijeti. A i Židovi i fariseji htjeli su više puta staviti ruke na Nj i zadati Mu smrt. Jedanput Ga odvedoše na vrh gore, na kojoj bijaše sazidan njihov grad, da Ga sunovrate; «*ali On progje posred njih i otide,* kaže sv. Evangjelje. *Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.*» Luc. 4, 30. Jer si ne bijaše odabrao onaj način smrti, zato Ga nijesu mogli tako usmrtiti.

Drugi put Ga htjedoše kamenovati, i već bijahu podigli ruke, da bace na Nj kamenje, kad se Krist naš Gospodin sasvim mirno obrati k njima i upita ih: «*Mnoga vam dobra djela pokazah od Oca svojega, za koje me djelo od njih kamenujete? — Multa bona opera* Ioan. 10, 32. *ostendi vobis ex Patre meo; propter quod eorum opus me lapidatis?*» On im ne dopusti, da stave na Nj ruke, «*jer još ne bješe došla ura Njegova. — Quia nondum venerat hora eius.*» Ali kad je došla ura, Ibid. 7, 30. u kojoj je odlučio umrijeti, tad mogahu sve učiniti, što bijaše Gospodin odlučio trpjeti; jer je to htio i dao im tada za to dozvolu. «*Ovo je ura vaša i oblast tminâ. — Haec est hora vestra et potestas* Luc. 22, 53. *tenebrarum.*» Tako im reče, kad dogjoše, da Ga uhvate. Svaki dan sam bio s vama u hramu i nijeste me uhvatili, jer još ne bijaše došla ura; sada je došla i zato me evo ovdje, ja sam. Što sve nije učinio Saul, koji bijaše slika ovih? Što sve nije poduzeo i koja sredstva nije upotrijebio, da dobije u svoje ruke Davida? Kralj Izraelski proti jednom čovjeku, «*da traži buhu jednu. — Ut quaerat* 1. Reg. 26, 20; *pulicem unum,*» kako reče sam David; pa ga se ipak nije mogao 24, 25; 23, 14. nigda domoći. Primjećuje to vrlo dobro sveto Pismo i navodi ovaj razlog: «*Jer ne predade ga Bog u ruke njegove. — Non tradidit eum Deus in manus eius.*» O tom sve zavisi.

Na one riječi: *I ne uvedi nas u napast! — Et ne nos inducas* D. Cypr. *in tentationem!*» primjećuje vrlo dobro sv. Ciprijan: Sav naš strah, serm. de orat. svu našu pobožnost i pozornost moramo u napastima i mukama Dom. Matth. 6, 13.

upraviti na Boga, jer nam ni gjavao niti itko drugi može kako zlo nanijeti, ako mu Bog prije za to ne dade moć.

D. Doroth. doct. 13. Nil. c. 29. de orat. in Psal. Dixit Dominus. De s. Gertrud. ref. Blos. c. 11. mons. spir.

Drugo, akoprem je ova istina, kad se dobro shvati dostatna i vrlo uspješna, da se u svemu prilagodimo volji Božjoj, ipak ne smijemo kod toga ostati, nego moramo prijeći na drugu stvar, koja iz toga slijedi, a što navode sveci: naime mi moramo biti osvjedočeni, da sve dolazi na naše dobro i korist, kad dolazi od ruke Božje. Kazni osugjenikâ dolaze takogjer od ruke Božje, ali ne na njihovu korist i spas, nego samo da budu kažnjeni. Ali što se tiče kaznî i mukâ, što ih Bog u ovom životu šalje ljudima, bili oni pravednici ili grješnici, moramo uvijek pouzdano držati o onoj neizmjernoj Dobroti i Milosrgju, da nam ih šalje na naše dobro i jer nam je to najkorisnije za naš spas. Tako reče sveta Judita svome puku, kad se opkoljen od svojih neprijatelja nalazio u velikoj nevolji i stisci: «*Vjerujmo, da se to dogodilo na naše poboljšanje, a ne na propast. — Ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus.*» (Iudith 8, 27.) O tako dobroj volji, kao što je volja Božja, koja nas toliko ljubi, možemo biti posvema sigurni, da nam samo ono hoće, što je dobro i bolje, i što je korisnije za nas. To ćemo poslije bolje rastumačiti. (Infra cap. 10. et 22.)

Treće, da se što većma okoristimo ovom istinom i ovo sredstvo bude to uspješnije, da stečemo savršeno sjedinjenje s voljom Božjom, ne smijemo se zadovoljiti time, da samo znamo, da sve dolazi od ruke Božje, i da uopće to vjerujemo, što nas tobože to Vjera uči, ili što smo to tako čitali ili čuli; nego moramo ovu vjeru oživotvoriti, nastojeći to praktično spoznati i iskusiti, tako da sve, štogod nam se dogodilo, primamo, kao da bi svojim očima vidjeli Krista Gospodina našega, gdje nam govori: Uzmi, sinko, to ti ja šaljem; moja je volja, da sad ovo i ovo činiš ili trpiš. Na taj će nam način biti vrlo lako i ugodno prilagoditi se u svemu volji Božjoj. Jer kad bi ti se sam Krist osobno prikazao i rekao: Gle, sinko, to je, što hoću od tebe; hoću da ovu muku ili bolest trpiš sada radi mene; u ovoj službi hoću, da mi služiš; zaista bi ono, makar bilo najteže na svijetu, činio sasvim drage volje po sve dane svoga života i smatrao se presretnim, što se hoće Bog tobom u onome poslužiti, i upravo zato, jer ti to On zapovijeda, držao bi to za najbolje i najkorisnije za tvoj spas; i ne bi o tome dvojio niti bi oćutio u sebi ikaku protivnost.

Četvrto, valja da se osobito u molitvi vježbamo u tome i pobugjujemo čine ove vježbe, kopajući sve dublje i dublje u onome prebogatom rudniku tako očinske i tako osobite providnosti, kojom se Bog brine za nas; jer tako ćemo naići na ovo blago, kako ćemo to u slijedećim poglavljima pokazati.

Deseto poglavlje.

O očinskoj i osobitoj providnosti, kojom se Bog brine za nas, i o djetinjskom pouzdanju, kojim se moramo pouzdavati u Nj.

Megj inim najveće bogatstvo i blago, što ga uživamo mi, koji imamo Vjeru, jest osobita i očinska providnost, kojom se Bog brine za nas, naime što smo sigurni, da nam se ništa ne može dogoditi ni zadesiti nas, što nam ne bi dodijelila i odmjerila ruka Božja. Zato kaže prorok David: «*Gospodine, okružio si nas kao štitom dobrom voljom svojom. — Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.*» (Psal. 5, 13.) Opkoljeni smo odasvuda od dobre volje Božje, tako da ništa ne može do nas doprijeti, ako ne po njoj. Zato se ne trebamo ništa bojati; jer Gospodin ne će dopustiti, da išta do nas dopre i dogodi nam se, što ne bi bilo na naše veće dobro i korist. «*Jer me je sakrio u šatoru svome, u vrijeme nezgode zaklonio me je u skrovištu šatora svoga*, kaže okrunjeni prorok. *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in obscondito tabernaculi sui.*» (Ibid. 26, 5.) A na drugom mjestu kaže još više: «*Sakrit ćeš ih u skrovište lica svojega. — Abscondes eos in abscondito faciei tuae.*» (Ibid. 30, 21.) Sakriva nas Gospodin u najkrovitiji dio svoga lica, što su oči, sakriva nas u zjenice svoje. Zato kaže drugi prijevod: «*U oči lica svojega. — In oculis faciei tuae.*» Bog nas smatra kao zjenice očiju svojih, da se tako posvema obistini ono, što kaže na drugom mjestu isti prorok: «*Čuvaj me kao zjenicu oka. — Custodi me ut pupillam oculi.*» (Ibid. 16, 8.) «*Koji se dotakne vas, dotakne se zjenice oka moga. — Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei.*» (Zach. 2, 8.) Kao zjenice očiju stojimo pod Njegovim okriljem i zaštitom. Tko se dotakne vas, kaže Bog, dotiče se zjenice oka moga. Ništa se ne može pomisliti, što bi bilo bogatije, dragocjenije i što bi se moglo više štovati i željeti od ovoga.

O kad bi to dobro spoznali i razumjeli! Kako bi se ćutjeli zaštićeni i zakriljeni, i kako bi pouzdanje i utjehu imali u svim svojim nevoljama i mukama! Kad bi ovdje na zemlji koji sin imao vrlo bogata i moćna oca, koji bi uživao veliku milost i ljubav kod kralja, kako bi bio siguran i stalan, da mu u svim poslovima, što bi ih obavljao, ne će uzmanjkati milost i zaštita njegova oca! Koliko dakle više moramo mi imati ovo pouzdanje i sigurnost, ako promišljamo, da imamo za oca Onoga, u čijim je rukama sva moć neba i zemlje, i da nam se ništa ne može dogoditi, ako prije ne progje kroz Njegove ruke? Ako tako pouzdanje ima već sin prema svome ocu i s ovim pouzdanjem mirno spava, koliko veće pouzdanje moramo imati mi prema Onome, koji je više otac nego li svi oci, i prema kojemu drugi ni ne zaslužuju ime oca?

Zaista nema ljubavi tako srdačne, koja bi se mogla prispodobiti ljubavi, kojom Bog ljubi nas, jer Njegova ljubav neizmjerno nadmašuje sve ljubavi, što ih mogu imati svi oci na zemlji.

Zato možemo biti sigurni i osvjedočeni, da će sve, što nam takov Otac i Gospodin pošalje, biti na naše veće dobro i korist; jer ljubav, kojom nas ljubi u svom jedinorogjenom Sinu, ne će dopustiti, da čini drugo, van da traži dobro onoga, komu je za ljubav predao
Rom. 8, 32. svoga Sina na muke Križa: «*Koji nije poštedio ni vlastitog svoga Sina, nego Ga je predao za sve nas; kako nam ne će takogjer s Njime sve darovati?* kaže sv apostol Pavao. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*» Onaj, koji nam je dao, što je najviše, kako nam ne će dati, što je manje?

Ako već svi moraju imati ovo pouzdanje u Boga, koliko to više redovnici, koje je On na osobiti način uzeo za svoje, dao im duh i srce sinovsko, i učinio, da zataje i ostave svoje tjelesne oce a uzmu Njega za Oca? Kako će očinsko srce i ljubav pokazati Bog tek prema njima, i kaku brigu i skrb voditi za njih? «*Jer otac moj*
Psal 26, 10. *i mati moja ostaviše me, a Gospodin me je primio* — *Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.*» O kako si dobra oca dobio u zamjenu za onoga, koga si ostavio! S većim razlogom i s većim pouzdanjem možeš reći: «*Go-*
Ibid. 22, 1. *spodin vlada sa mnom, i ništa mi ne će nedostajati. — Dominus regit me, et nihil mihi deerit.*» «*Ja sam prosjak i siromah; Gospodin se*
Ibid. 39, 18. *brine za me. — Ego autem mendicus sum et pauper; Dominus sollicitus est mei.*» Tko se ne će time tješiti i uslijed toga rastapati u ljubavi Božjoj? Kako si se, Gospodine, to zauzeo i toliko brineš za me, kao da na nebu ni na zemlji ne bi imao upravljati drugim stvorom doli sa mnom jedinim? O kad bi se dobro zamislili i zadubli u ovu ljubav i providnost, u ovu zaštitu tako očinsku i tako osobitu, kojom nas Bog štiti!

Otuda se ragja u pravim slugama Božjima vrlo srdačno i sinovsko pouzdanje u Boga, koje je u nekima tako veliko, da nema sina na svijetu, koji bi se tako u svemu pouzdavao u zaštitu svoga oca, kao što se oni pouzdavaju u Boga, jer znaju, da ih On većma ljubi nego li otac i još više, nego li majka, čija je ljubav obično nježnija, kao što to On sam kaže po Izaiji: «*Može li žena zaboraviti dijete svoje i ne smilovati se sinu utrobe svoje? Pa ako ga ona i za-*
Isa. 49, 15. *boravi, ja ipak ne ću tebe zaboraviti Evo sam te na rukama svojima zabilježio; zidovi su tvoji pred očima mojim uvijek. — Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.*» To je, kao da bi rekao: Nosim te na dlanovima i imam te vazda pred svojim očima, da te štitim i branim. A po istom proroku tumači nam to još
Ibid. 46, 3. drugom vrlo nježnom prispodobom: »*Vi, koje nosim u utrobi svojoj. — Qui portamini a meo utero.*» Kao što žena, koja je začela, nosi djetešce u svojoj utrobi i služi mu za kuću, posteljicu, zid, za uzdržavanje i za sve; tako, kaže Bog, da nas i On nosi u svojoj utrobi.

Zato živu sluge Božje u takom pouzdanju i ćute se tako osigurani i zaštićeni u svim okolnostima, da ih nigda ne mogu uznemiriti ni smutiti različite zgode ovoga života. «*I u vrijeme suše ne*
Jerem. 17, 8. *će biti zabrinuto* srce pravednikâ, kaže prorok Jeremija. *Et in tem-*

pore siccitatis non erit sollicitum.» Ono ne gubi svoga mira i pokoja u različitim zgodama i nezgodama, jer pravednici znaju, da im se ništa ne može dogoditi bez volje njihova Oca. Oni živu veoma zadovoljno i s velikim pouzdanjem u Njegovu veliku ljubav i dobrotu, da će se sve dogoditi na njihovo veće dobro, i da će im Bog sve, što im s jedne strane oduzme, s druge strane to nadoknaditi onim, što je na njihovu veću korist.

Iz ovoga tako srdačnog i sinovskog pouzdanja, što ga imaju pravednici prema Bogu, ragja se u njihovoj duši onaj mir, pokoj i ona velika sigurnost, kao što to kaže Izaija: «*I sjedjet će puk moj u ljepoti mira i u šatorima pouzdanja, i u pokoju obilatom. — Et* Isa. 32, 18.
sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciae, et in requie opulenta.» Ovdje je Prorok vrlo lijepo spojio mir s pouzdanjem, jer iz jednoga nastaje drugo. Iz pouzdanja nastaje mir; jer tko se čvrsto pouzdaje u Boga, nema čega radi da se boji i uznemiruje; jer ima Boga za svoga zaštitnika. Zato i kaže Prorok: «*U miru ujedno spavam i počivam; jer si me Ti, Gospodine, osobito učvrstio u ufanju. — In pace in idipsum dormiam, et requiescam.* Psal. 4, 9.
Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.»

Još više! Ovo sinovlje pouzdanje pribavlja ne samo veliki mir, nego i veliku radost i veselje. «*A Bog ufanja,*» kaže sveti apostol Pavao, «*napunio vas svakom radošću i mirom u vjeri, da obilujete ufanjem i krepošću Duha Svetoga. — Deus autem spei repleat vos* Rom. 15, 13.
omni gaudio, et pace in credendo, ut abundetis in spe, et virtute Spiritus sancti.» Ono vjerovanje, da Bog zna, što čini, i da to čini na naše dobro, djeluje u nama, da ne osjećamo onih oluja, onih tjeskoba i nemira, što ih osjećaju oni, koji sve to promatraju tjelesnim očima, nego dapače da se veoma veselimo i radujemo u svim zgodama. I što će tko veće imati ovo pouzdanje, to će veću uživati duhovnu radost i veselje; jer što se tko većma pouzdaje i što više ljubi, to je mirniji i sigurniji, da će mu se sve obratiti na dobro, niti se može manje ufati i nadati od one neizmjerne dobrote i ljubavi Božje.

To je bio uzrok, da su sveci usred mukâ i pogiblî bili tako mirni i sigurni, da se nijesu bojali ni ljudî ni gjavola, ni zvijerî ni drugih nerazumnih stvorova, jer su znali, da ih se bez dopuštenja i volje Božje ne mogu ni dotaknuti. Tako pripovijeda sv. Atanazije D. Athanas.
o svetom Antunu, kako su mu se jednoć ukazali gjavli u različitim de s. Antonio.
strašnim spodobama, u slici divljih životinja, lavova, tigrova, bikova, zmijâ i škorpijonâ, okružili ga i grozili mu se svojim pandžama, zubima, rikom i strašnim psikanjem, tako te se činilo, da će ga sad nâ proždrijeti. Svetac se pak njima rugaše i govoraše: Kad bi imali kakovu moć, jedan jedini od vas bio bi dosta, da se bori s jednim čovjekom, ali jer ste slabi i Bog vam je oduzeo snagu, zato dolazite u velikom čoporu, da me tako prestrašite. Ako vam je Gospodin podijelio moć nada mnom, evo me ovdje, proždrite me! Ali ako nemate moći ni dopuštenja od Boga, zašto se uzalud mučite? Iz toga se jasno vidi, koliki je mir i snagu prouzrokovalo u ovome svecu to, što je znao, da mu ne mogu ništa nauditi bez volje Božje, i što se tako bio izručio u nju.

D. Greg. l. 3. Dialog. c. 16. refert aliud simile exemplum. Lib. 5. in Vita p. n. s. Ign. c. 9. et lib. 2. c. 5.

Imamo mnogo takovih primjera u crkvenoj povjesti. O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo sličan primjer u petoj knjizi njegova života. A u drugoj se knjizi pripovijeda o njem, kako se, dok je jednoć plovio u Rim, podigla tako strašna oluja, da je sila vjetra skršila jarbol i izgubile se već mnoge sprave. Svi bijahu u strahu i pripravljahu se na smrt, jer mišljahu, da im je kucnuo zadnji čas. U ovom tako pogibeljnom času, kad su svi drhtali od straha pred smrću, on se, kako sam prizna, nije ništa bojao; jedino ga je to boljelo, što je mislio, da nije Bogu tako služio, kako je morao. Nu u ostalom nije imao čega radi da se boji, *«jer vjetrovi i more* Matth. 8, 27. *slušaju Ga — Quia venti et mare obediunt ei,»* i bez Njegova dopuštenja i volje ne uzdižu se valovi ni oluje niti mogu ikoga potopiti. Do ovog dakle srdačnog i sinovljeg pouzdanja u Boga, i do ovog mira i sigurnosti moramo i mi nastojati da dopremo s milošću Gospodnjom, pomoću ovoga vježbanja u sjedinjenjenju s voljom Božjom, kopajući i dubeći molitvom i razmišljanjem u ovom prebogatom rudniku tako očinske i osobite providnosti, kojom se Bog brine za nas. Siguran sam, da mi se ne može ništa dogoditi i da mi ne mogu ništa učiniti ni ljudi ni gjavli niti ikoji stvor, van samo ono, što Bog hoće i On im dopusti. Dakle neka se vrši to na meni; ne odbijam toga, niti hoću drugo do volje Božje.

O svetoj Gertrudi čitamo, da joj nikaka pogibao ni žalost, niti Blos. c. 11. ikaki gubitak ni druge zapreke, dapače ni vlastiti grijesi i pogrješke monil. spir. nijesu nigda mogle umanjiti onog stalnog i sigurnog pouzdanja, što ga je postavljala u predobrostivo milosrgje Božje; jer bijaše čvrstvo osvjedočena, da joj Božanska providnost sve, bilo sretno ili nesretno, obraća na njeno dobro. A jedanput reče Gospodin ovoj svetoj djevici: «Ono čvrsto pouzdanje, što ga čovjek postavlja u mene, i vjeruje, da mu u istinu mogu, znam i hoću u svemu pomoći, dira me tako u srce i toliku silu nanosi mojoj ljubavi, da takovu čovjeku ne mogu donekle učiniti po volji radi naslade, što je ćutim, kad ga vidim, gdje se tako pouzdaje u mene, i da mu umnožim zaslugu; a s druge strane moram mu ugoditi, da tako udovoljim svojoj naravi i žarkoj ljubavi, kojom ga ljubim.» — On govori ovdje po ljudsku, kao da od ljubavi ne zna, na što da se odluči.

O svetoj se Mehtildi pripovijeda, da joj je rekao Gospodin: Blosius ubi supra. «Veoma me veseli, da se ljudi pouzdavaju u moju dobrotu i oslanjaju na me. Jer tkogod se veoma ponizno pouzda i čvrsto osloni na me, tomu ću biti milostiv u ovom životu, a u drugom ću mu iskazati više dobra, nego li zaslužuje. Što se tko više pouzdaje i oslanja na moju dobrotu, to će više postići; jer je nemoguće, da čovjek ne postigne onoga, što je sveto vjerovao i nadao se, da će postići, pošto sam mu ja to obećao. Zato je korisno za čovjeka, da se nada od mene velikim stvarima i čvrsto pouzdaje u me.»

A istoj Mehtildi, kad je upitala Gospodina, što joj valja osobito vjerovati o Njegovoj neizrecivoj dobroti, odgovori: «Čvrsto vjeruj, da ću te ja poslije tvoje smrti primiti, kao što otac prima svog preljubljenog sina, i da nije nigda bilo oca, koji bi tako vjerno dijelio svoj imutak sa svojim jedincem sinom, kao što ću ja priopćiti

tebi sva svoja dobra i sebe samoga. Tkogod će se tomu čvrsto i s poniznom ljubavi nadati od moje dobrote, bit će blažen.»

Jedanaesto poglavlje.

Nekoja mjesta i primjeri iz svetoga Pisma, koji će nam pripomoći, da postignemo ovo iskreno i sinovlje pouzdanje u Boga.

Prije svega bit će dobro, da promotrimo, kako je kod onih starih Patrijarka bilo veoma u običaju, da sve dogogjaje, kojim god putem ili sredstvom došli, pripisuju Bogu. U četrdeset i drugom poglavlju Geneze pripovijeda sv. Pismo, kako je Josip, prije nego će mu braća sa žitom, što su ga kupili, ostaviti Egipat, zapovjedio kuće upravitelju, da ozgo u vreće svakog pojedinog metne onaj isti novac, što su ga bili dali za žito i sa sobom donijeli. Kad se na svom putu svratiše u neku gostionicu i htjedoše nahraniti žitom, što su ga kupili, svoje živine, prvi od njih, otvoriv svoju vreću, vidje svoju kesu s novcima, i reče to drugima. Nato svi pohrliše k svojim vrećama i nagjoše u njima svoj novac. Tad uplašeni rekoše jedan drugome: *«Što je to, što nam učini Bog? — Quidnam est hoc,* Genes. 42, 28. *quod fecit nobis Deus?»* Valja dobro zapamtiti, oni ne rekoše: To je zamka, koju nam postaviše; tu se krije nekaka spletka. Ne rekoše: Kuće-upravitelj je zaboravio i ostavio novac svakoga u njegovoj vreći; niti rekoše: možda nam je htio ovim novcem podijeliti milostinju, nego pripisujući to Bogu, rekoše: Što nam to učini Bog? Time priznaše, da se to dogodilo samo s Njegovom voljom, pošto se bez volje Božje ne miče ni list na drvetu.

A kad je Jakob otišao u Egipat, dogje Josip sa svojim sinovima, da ga pohodi. Starac ga tada upita: čija su to djeca? Na što će mu on: *«Moji sinovi, koje mi dade Bog ovdje. — Filii mei sunt,* Ibid. 48, 9. *quos donavit mihi Deus in hoc loco.»* To isto odgovori Jakob, kad mu je došao u susret njegov brat Ezav i upitao ga, čija su ono djeca, što je sa sobom vodi. *«To su djeca, koju mi darova Bog. — Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus.»* I ponudivši mu dar reče: Ibid. 33, 5. *«Primi blagoslov, što sam ga donio tebi i koji mi je podijelio Bog, koji sve daje. — Suscipe benedictionem, quam attuli tibi, et quam do-* Ibid. 33, 11. *navit mihi Deus tribuens omnia.»* Naziva svoj dar blagoslovom Božjim, kod kojega blagosloviti znači isto, što i dobro činiti; ovaj blagoslov, kaže on, podijelio mi je Bog, koji svima daje sve.

Isto tako, kad je David vrlo ljutit pošao, da razori kuću Nabalovu, a Abigail, njegova žena, izišla mu u susret s darom, da ga ublaži, reče David: *«Blagoslovem Gospod Bog Izraelov, koji te danas* 1. Reg. 25, 32. *posla meni u susret, da ne idem na krv. — Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum.... ne irem ad sanguinem.»*

On htjede time reći: Ti nijesi došla sama od sebe, nego te je Bog poslao, da ne sagriješim. Njemu dugujem ovu milost; On bio za to blagosloven! Tako su obično govorili oni sveci, a tako bi morali i mi govoriti.

Nu promotrimo pobliže ovu stvar! Divna je u tu svrhu ona povjest o Josipu, što smo je malo prije natuknuli. Njega njegova braća iz zavisti, da im ne bi zapovijedao i postao njihov gospodar, kao što mu se sanjalo, prodadoše za roba Egipatskim trgovcima. A ovim istim sredstvom, koje su oni odabrali, da ga se riješe, te im ne bi zapovijedao, posluži se Bog, da izvede namjeru svoje Božanske providnosti i učini ga gospodarom njihovim i čitave zemlje Egipatske. I zato reče sam Josip svojoj braći, kad im se otkrio, a
Ibid. 45, 5. 7, 8. oni se na to uplašili: «*Nemojte se bojati, i neka vam ne bude teško, što ste me prodali u ovu zemlju; jer za spas vaš posla me Bog pred vama u Egipat .... A posla me Bog naprijed, da vas sačuva na zemlji i da možete imati hrane za život. — Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur, quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum. Praemisitque me Deus, ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis.*» — «*Nijesam ovamo poslan po vašoj odluci nego po volji Božjoj. — Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.*» — «*Zar se možemo opirati volji Božjoj? Vi namislite meni zlo, ali Bog obrati to na dobro, da me uzvisi, kao što sad vidite, i spase*
Ibid. 50, 19, 20. *mnoge narode. — Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in praesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos.*» Tko da se još uza sve to ne pouzdaje u Boga?

Tko da se još uza sve to ne pouzdaje u Boga? Tko da se boji osnova ljudskih i protivština na svijetu, kad vidimo, da dolaze po odredbi Božjoj, i da se sredstvima, što ih ljudi upotrebljavaju, da nas progone i čine nam zlo, služi Bog na naše dobro i korist?
Isa. 46, 10. «*Odluka moja stojat će, i sve, što hoću, bit će*, kaže On po proroku Izaiji. *Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet.*» Obraćao se ti sad na ovu ili onu stranu, na koncu će se ipak ispuniti volja Boga, i u tu će svrhu upraviti ova sredstva.

Sv. Zlatousnik promatra u tu svrhu još drugu osobitost u ovoj povjesti. Raspravljajući ovaj svetac, kako je Faraunov peharnik, pošto bijaše nanovo postavljen u svoju službu, zaboravio svog tumača Josipa za pune dvije godine, akoprem mu se ovaj veoma preporučio, da ga se sjeti i zauzme za nj kod Farauna, kaže: Zar misliš, da je ovaj zaborav slučajan bio? Nije to bio slučaj, nego odluka i namjera Boga, koji je htio čekati zgodno vrijeme i zgodan čas, da izvadi Josipa iz tamnice s većom slavom i čašću. Jer kad bi ga se peharnik prije sjetio, možda bi ga odmah svojim ugledom oslobodio iz tamnice, nu kriomice, a da to ne bi nitko vidio ni čuo. Ali pošto Gospodin Bog naš nije htio, da izagje na taj način nego s velikom čašću i slavljem, dopusti, da ga onaj zaboravi za dvije godine, dok naime ne dogje vrijeme sna Faraonova; i tada na zapovijed kralja, koga je nužda pritiskala, izagje s veličanstvom i slavom, da postane gospodar cijele zemlje Egipatske. Bog, kaže sveti Zlatousnik, kao premudri umjetnik, zna vrlo dobro, kako dugo mora ostati zlato u vatri i kada se izvaditi.

U prvoj knjizi Kraljeva imamo drugu povjest, u kojoj divno odsijeva providnost Božja, dapače u pojedinim i neznatnim stvarima. Bijaše Bog rekao proroku Samuelu, da će mu pokazati onoga, koji ima postati kraljem u Izraelu, da ga pomaže. Reče mu dakle: «*U ovu istu uru, koja je sada, poslat ću ti sutra muža iz zemlje Be-* 1. Reg. 9, 16.
njaminove, i pomaži ga za vogju narodu mojemu Izraelu. — Hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam virum ad te de terra Beniamin, et unges eum ducem super populum meum Israel.» Taj muž bijaše Saul. A način, kako ga posla, bio je ovaj: Bile se izgubile magarice njegova oca, i reče mu otac, da ih ide tražiti. Saul uze sa sobom jednog momka; i pogju za njima preko brda i dolina, ali im ne mogoše otkriti ni naći traga. I već htjede Saul da se povrati, jer mišljaše, da su već dugo izostali i da će mu otac biti u brizi radi njih. Momak mu reče: «Ne smijemo se vratiti kući bez magaricâ. Ovdje, u ovom puku ima čovjek Božji, (bijaše to prorok Samuel) hajdemo k njemu on će nam kazati, gdje su.» Ovom prigodom otidu k Samuelu. A kad stigoše tamo, reče mu Bog: «*Eto čovjeka, za kojega ti rekoh, taj će vladati mojim narodom. — Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.*» Ovoga pomaži za kralja.

O otajstvenih sudova Božjih! Posla ga njegov otac, da traži Ibid. 17.
magarice, a Bog ga posla k Samuelu, da ga pomaže za kralja. Kako su različite osnove ljudske od osnova Božjih! Kako je daleko bio od toga Saul a isto tako i njegov otac, te misle, da ide, da bude pomazan za kralja! O kako si više puta daleko ti, i tvoj otac, i tvoj poglavar od onoga, što Bog namjerava. Iz onoga, na što ti najmanje misliš, izvodi Bog, što hoće. Ne izgubiše se magarice bez volje Božje, niti slučajno posla otac Saula, da ih traži; niti bi slučaj, što ih nije mogao naći, kao ni savjet, što ga je dao momak, da se za njih popitaju kod proroka, nego sve to bijaše naredba i volja Boga, koji se posluži ovim sredstvima, da Saula pošalje k Samuelu, te ga ovaj pomaže za kralja, kako to bijaše unaprijed rekao.

Mišljaše tvoj otac, kad te slao na nauke u Sevilju ili Salamanku, da postaneš velik učenjak i postigneš poslije kaku službu, u kojoj bi u velikoj časti živio. I ne bi ništa iz toga, nego te Bog posla tamo, da te primi u svoju kuću i učini redovnikom. Mišljaše sveti Augustin, kad je išao iz Rima u Milan, a isto tako i Simak, prefekt grada, koji ga je slao, da ide tamo, te podučava u govorništvu. Ali ne bi tako; nego ga Bog slaše k svetom Ambroziju, da ga obrati.

Promatrajmo različita zvanja i sredstva tako osobita i neznatna i našem umu tako nedokučiva, kojima je Bog ovoga i onoga doveo u Red! Zaista se tome moramo čuditi. Jer regbi, da se nije dogodila ne znam kaka malenkost ili djetinjarija, što se dogodila, ti ne bi bio redovnik. A bijahu to osnove i iznašašća Boga, da te dovede u Red. Valja da to usput zapamte oni, koje katkada običava snaći napast, da njihovo zvanje nije bilo od Boga, kad su mu dale povod slične malenkosti. Prijevara je to gjavla, tvoga neprijatelja, koji ti

zavidi stalež, u kom se nalaziš, jer se običava Bog služiti ovim sredstvima, da postigne svrhu, koju hoće, naime svoju veću slavu a tvoje veće dobro i korist. Imamo mnogo primjerâ za to u životu
1. Cor. 9, 9. svetaca. Nije Bogu stalo do magaricâ: «*Eda li se Bog brine za volove? — Numquid de bobus cura est Deo?*» nego On hoće, da ovim sredstvom dogješ do kraljevanja kao Saul, jer Bogu služiti znači kraljevati. *Servire Deo regnare est.*

1. Reg. 15, 27. Kada je poslije prorok Samuel u ime Božje otišao k Saulu, da ga ukori zbog one neposlušnosti, što nije htio uništiti Amalečanâ, kako mu bijaše Bog zapovjedio, pa se, pošto ga bijaše ukorio, htio natrag vratiti, uhvati ga Saul za plašt, da ne otide, nego da ga izmiri s Bogom. A sv. Pismo kaže, da se komad plašta Samuelova otkinuo i ostao u Saulovoj ruci. Tko ne će pomisliti, da se plašt Prorokov slučajno razderao i otkinuo onaj komad, budući da ga je Saul za nj povukao a plašt bio star i poderan? Pa ipak se to dogodilo po osobitoj providnosti i naredbi Božjoj. Time htjede Bog pokazati, da će se Saulu zbog njegova grijeha oduzeti kraljevstvo i odijeliti od njega. Zato, kad je to vidio Samuel, reče Saulu: «*Otkinuo je Gospodin kraljevstvo Izraelovo od tebe danas, i dao ga bližnjemu tvojemu, koji je bolji od tebe. — Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te.*»

U istoj se prvoj knjizi Kraljeva pripovijeda, kako je jednoć
1. Reg. 23, 26. Saul opkolio Davida i njegove na način vijenca, *in modum coronae*, tako da je David izgubio već ufanje, da će moći uteći. Dok se on nalazio u toj stisci, dotrča k Saulu glasnik i javi mu, da su Filistejci provalili u zemlju, te sve plijenili i harali. Saul morade odustati od opsjede i doskočiti većoj nuždi, i tako se David izbavi. Provala i napadaj Filistejaca ne bijaše slučaj, nego namišljaj Božji, da oslobodi tako Davida.

Drugi put opet knezovi Filistejski isključiše Davida iz svoje vojske i isposlovaše, te mu kralj Akis zapovjedi, da se vrati kući, akoprem ga je vodio vrlo rado sa sobom i veoma se pouzdavao
1. Reg. 29, 6. et c. 30. u nj. «*Ali nijesi po volji knezovima*, reče kralj Davidu. *Sed satrapis non places.*» Mislio bi čovjek, da je bio slučajan onaj savjet knezova; nu nije bio slučajan niti u svrhu, koju su oni imali pred očima, nego bijaše to djelo osobite providnosti Božje. Kad se naime David vratio, nagje, da su Amalečani zapalili njegov grad Siceleg te odveli u ropstvo sve žene i djecu, malo i veliko, *a minimo usque ad magnum*, i iste žene Davidove. On pogje za njima, u potjeru, potuče ih i otme im natrag sav plijen i zarobljenike sve do jednoga. To se ne bi dogodilo, da ga nijesu knezovi isključili iz svoje vojske. U tu svrhu upravi Bog onaj savjet, akoprem su oni s njim namjeravali drugo.

U povjesti Esterinoj odsijeva isto tako divno ova osobita providnost Božja u najneznatnijim stvarima, pa i u svakoj pojedinoj od njih. Kakim se sve izvanrednim sredstvima nije poslužio Bog, da oslobodi narod Židovski od okrutne osude kralja Asvera?! Koja sredstva nije upotrijebio, da odabere Esteru za kraljicu, odstranivši Vastu, i da ona bude iz naroda Židovskoga, e da se poslije zauzme za nj? Mislio bi čovjek, da je bio slučaj, što je Mardokej saznao

za urotu, koju su zasnovali proti kralju Asveru, i kralju je otkrio; i što je kralj bio one noći budan te nije mogao spavati; i što si dao donijeti ljetopise svoga vremena, da se zabavi; i što se počeo čitati onaj čin Mardokejev. Ništa se od svega toga nije dogodilo slučajno, nego po visokoj odluci Božjoj i po osobitoj Njegovoj providnosti, koja je htjela, da ovim sredstvima izbavi svoj puk. I zato reče Mardokej Esteri, koja se nije usudila, da pogje ka kralju i s njim govori, ispričavajući se, da je ne zove: «*Tko zna, da nijesi zato došla do kraljevstva, da budeš za tako vrijeme pripravna? — Quis novit, utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore pa-* Esther 4, 14.
rareris?»

Sveto je Pismo i crkvena povjest puna sličnih primjera, da se naučimo, te sve dogogjaje pripisujemo Bogu i primamo ih, kao da dolaze od Njegove ruke na naše veće dobro i korist. Sveti Kle- D. Clemens
mente pripovijeda nešto znamenita u tu svrhu. Kad je Simona ča- lib. recogni-
robnjaka progonio sv. Petar, bijaše sv. Barnaba obratio u Rimu tionum.
svetog Klementa, koji došavši k svetom Petru, pripovjedi mu svoje obraćenje i zamoli ga, da ga poduči u vjerskim istinama. A sveti mu Petar reče: «U dobar si čas došao, jer je za sutra odregjena javna prepirka izmegju mene i Simona čarobnjaka. Tamo ćeš nas vidjeti i čuti, što želiš znati.» Megjutim unigju dva učenika i jave svetom Petru, da ih je poslao Simon čarobnjak i dao mu poručiti, da ima sad baš važna posla i zato neka se odgodi prepirka za tri dana. Sv. Petar pristade na to. Kad ovi otidoše, ražalosti se veoma sv. Klemente. A videći ga sv. Petar tako žalosna, upita ga: «Sinko, zašto si žalostan?» Na što će mu sv. Klemente: «Znaj, oče, veoma me žalosti, što čujem, da se prepirka odgodila, a ja bih htio, da bude sjutra.»

Čudnovato! Ova tako neznatna stvar dade povoda svetom Petru, da raspredе dug govor. «Gle, sinko, pogani se, kad im što ne ispadne, kako oni hoće, jako uznemire, ali mi, koji znamo, da Bog svime ravna i upravlja, moramo živjeti vrlo utješno i mirno. Znaj, sinko, da se ovo dogodilo na tvoje veće dobro. Jer, kad bi prepirka bila sada, ne bi je shvatio kako treba; a poslije ćeš je bolje razumjeti, jer ću te za to vrijeme podučiti, i tako će te ona poslije mnogo više veseliti i više ćeš se njom okoristiti.»

Zaključit ću s primjerom, što ga čitamo u životu našeg svetog
Oca Ignacija, u kom isto tako divno odsijeva ova istina. Tiče se Lib. 2. c. 16.
to odlaska oca svetog Franje Ksaverija u istočnu Indiju. Čudnovato Vit. p. n. s.
je, kako je ovaj sveti muž otputovao u Indiju. Naš sveti Otac I- Ignatii.
gnacije bijaše imenovao za ovu misiju oca Simona Rodrigueza i Et in Vita p.
Nikolu Bobadilju. Otac je Simon imao tada groznicu, ali se uza s. Francisci
sve to odmah ukrca, da otputuje u Portugalsku. Ocu Bobadilji pisa, Xaverii.
neka dogje iz Kalabrije u Rim. Ovaj dogje u Rim, ali sasvim iznemogao uslijed siromaštva i tegobâ puta, i vrlo izmučen od bola, što ga je ćutio u nozi. Budući da je baš poslanik, Don Pedro Maskarenjas, bio nakanio da se povrati u Portugalsku, a nije mogao čekati, dok ozdravi Bobadilja niti je htio otputovati bez drugog oca, koji je imao poći u Indiju, bilo je nužno, da se na mjesto Bobadilje drugi postavi. I bi na najveću sreću izabran otac Franjo Ksa-

verije, koji se odmah otputi s poslanikom u Portugalsku. Što nije bio odmah imenovan otac Franjo Ksaverije nego otac Bobadilja, i što je odlazak bio tako nagao, čini se, kao da je on bio slučajno odabran na mjesto ovoga. Ali to ne bi slučajno nego po visokoj odluci Boga, koji ga bijaše predodredio za apostola onih krajeva. Još više! Kad dogjoše u Portugalsku pa ljudi vidjeli veliki plod, što su ga tamo proizvodili, htjedoše ih zadržati. Na koncu bi odlučeno, da jedan od njih tamo ostane a drugi da se zaputi u Indiju. Evo ovdje je nanovo stvar izvrgnuta slučaju; ali kod Boga nema slučaja. Napokon je ipak otac Franjo Ksaverije morao poći u Indiju: jer to bijaše volja Božja i jer tako to bijaše odlučio Gospodin za dobro onih duša i na veću svoju slavu. Nek snuju ljudi, što hoće, i izvode to putem, kojim hoće, Bog će se tim poslužiti kao sredstvom, da izvede svoje osnove i učini ono, što je za nas korisnije i na Njegovu veću slavu.

Ovim i sličnim primjerima kako iz svetoga Pisma tako iz onoga, što svaki dan na drugima i na samima sebi vidimo i iskusimo, moramo usaditi i utisnuti u svoje srce ovo čvrsto pouzdanje pomoću molitve i promatranja. I ne smijemo prije prestati s ovom vježbom, dok ne oćutimo u svom srcu vrlo iskreno i sinovlje pouzdanje u Boga. Budi pak osvjedočen: Što se s većim pouzdanjem izručuješ Bogu, to ćeš sigurniji biti; a nasuprot, doklegod ne postigneš ovog sinovljeg pouzdanja, nigda ne ćeš imati pravoga mira ni pokoja u srcu, jer će te bez njega sve uznemirivati i plašiti. Pustimo se dakle i predajmo sasvim u ruke Boga i uzdajmo u Nj, kao što nam to svjetuje sv. apostol Petar: «*Svaku svoju brigu bacite na Nj, jer se On brine za vas. — Omnem sollicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.*» A Prorok kaže: «*Baci na Gospoda brigu svoju, i On će te uzdržati. — Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet.*»

1. Petr. 5, 7.

Psal. 55, 23.

Toliko si me, o Gospodine, ljubio, da si se sasvim za me predao u ruke okrutnih krvnika, da čine s Tobom, što hoće: «*A Isusa preda volji njihovoj. — Jesum vero tradidit voluntati eorum.*» Što je veliko, ako se ja puštam i predajem sasvim u ruke, ne okrutne nego tako ljubeznive, kao što su Tvoje, da sa mnom činiš, što hoćeš, kad sam siguran, da će to biti za me samo najbolje i najkorisnije? Pristanimo na onu pogodbu i sklopimo onaj ugovor, što ga je sklopio Krist naš Gospodin sa svetom Katarinom Sienskom. Gospodin bijaše ovoj svetici iskazao mnogo milosti i dao joj više dokazâ svoje ljubavi, a megju inim bijaše osobito ovaj, što joj se jednog dana ukazao i rekao: «Kćeri, misli ti na me, pa ću ja misliti neprestano na te! *Filia, cogita tu de me, et ego cogitabo continenter de te!*» Zaboravi ti sebe, da se sjećaš mene, a ja ću uvijek misliti na te i brinuti se za te. O krasne li pogodbe i lijepe li izmjene! Kako bi to bio velik dobitak za naše duše! Ovaj dakle ugovor sklapa Gospodin sa svakim od nas. Zaboravi sebe i zapusti svoje osnove! Što ćeš više zaboraviti sebe, da se sjećaš Boga i pouzdaješ u Nj, to će se više Bog brinuti za te. Tko dakle da ne sklopi ovaj tako korisni i ljubezni ugovor? To je onaj ugovor, za koji kaže Zaručnica, da ga je sklopila sa svojim Zaručnikom: «*Ja*

Luc. 23, 25.

sam dragoga svojega, i njega je želja za mnom. — Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus.»

Cant. 7, 10.

Dvanaesto poglavlje.

Kako je korisno i savršeno, da spojimo molitvu s ovom vježbom sjedinjenja s voljom Božjom; i kako se moramo upustiti u pojedinosti, dok ne postignemo treći stepen sjedinjenja s voljom Božjom.

Rusbroch. in fine operum suor.

Ivan Rusbrok, vrlo učen i duhovan čovjek, pripovijeda o nekoj svetoj djevici, kako je svome ispovjedniku i duhovnomu ocu, koji mora da je bio veliki sluga Božji i veoma odan molitvi, davala račun o svojoj molitvi, želeći da je on poduči. Ona mu reče, da se bavi u molitvi životom i naukom Krista Gospodina našega, a plod, koji iz toga crpe, da je spoznavanje same sebe, svojih pogrješaka i strasti, te bol i sućut zbog bolova i muka Kristovih. Ispovjednik joj reče, da je to dobro; ali da se i onaj, koji nije baš jako krepostan, može ganuti i raznježiti na muku Kristovu, kao što se čovjek iz same naravne ljubavi i nagnuća, što ga ima prama svome prijatelju, može ganuti na njegove muke. Upitat će ga tada djevica: «Dali je prava pobožnost, kad tko svaki dan oplakuje svoje grijehe?» A on joj odgovori: «Dobro je i to, ali nije najbolje, jer zlo po naravi prouzrokuje gorčinu i bol.» Tad će ona opet zapitati: «Dali je prava pobožnost, kad tko misli na muke paklene i na slavu blaženikâ?» A on odgovori, da ni to nije najuzvišenije, jer da i sama narav po sebi odurava i odbija ono, što muku prouzrokuje, a ljubi i traži ono, što joj može pribaviti radost i slavu; pa da bi i nju samu, kad bi joj tko opisao grad pun naslada i radosti, uhvatila želja za njim.

Na to se sveta djevica vrlo rastuži i rasplaka, jer nije znala, oko čega bi osobito nastojala u molitvi, da što većma ugodi Bogu. Malo za tim ukaza joj se prekrasan dječak, komu ona otkri svoju tugu i da je, kako misli, ne može nitko utješiti. Dječak odgovori, neka ne govori takova šta, jer da je on može i hoće utješiti. «Idi, reče joj, svome duhovnome ocu i reci mu, da prava pobožnost sastoji u tom, da čovjek zatajiva i prezire samoga sebe, i sasvim se predaje u ruke Božje, koliko u nesreći toliko u sreći, sjedinjujući se čvrsto s Bogom po ljubavi i upriličujući u svemu svoju volju volji Božjoj.» Nju to veoma razveseli i pogje da kaže to svome duhovnome ocu, koji joj odgovori: «U tom grmu zec leži! Oko toga valja nastojati u molitvi; jer u tom sastoji prava ljubav Božja, a dosljedno i naš napredak i naša savršenost.»

O drugoj se svetici pripovijeda, kako ju je Bog naputio, da se moleći Očenaš duže vremena zaustavi kod ovih riječi: «Budi, Gospodine, volja Tvoja kako na nebu tako i na zemlji.» A o svetoj se djevici Gertrudi pripovijeda, da je po nadahnuću Božjem opetovala jednoć trista šezdeset i pet puta one riječi Kristove: «Neka ne bude, Gospodine, moja volja nego Tvoja.» I sazna, da je to bilo Bogu vrlo ugodno. Povodimo se dakle i mi za ovim primjerima, upravljajmo na to svoju molitvu i vježbajmo se u tom mnogo!

Ref. Blos. c. 11. Monil. spir. Luc. 22, 42.

Da to možemo činiti što bolje i s većom, koristi, valja da napomenemo i pretpostavimo dvoje. Prvo, ova je vježba osobito nužna za vrijeme suprotivštinâ i kad nas zadesi što teško i što je protivno našem tijelu; jer za ovake prigode treba više kreposti i tada se jasnije pokazuje ljubav, što je tko ima prema Bogu. Kao što za vrijeme mira pokazuje kralj ljubav prema svojim vojnicima time, što ih nagragjuje, a oni opet za vrijeme rata pokazuju svoju ljubav i štovanje prema kralju time, što se za nj bore i umiru; isto tako za vrijeme utjehe i milosti pokazuje Kralj nebeski, koliko nas ljubi, a mi za vrijeme nevolje pokazujemo mnogo više, koliko Ga ljubimo, nego li za vrijeme sreće i utjehe. Kaže vrlo dobro otac Avila, da Boga hvale za vrijeme utjehe svi, ali hvaliti Ga za vrijeme nevoljâ i protivštinâ, to da čine samo dobri i savršeni. I zato je to vrlo ugodan i mio zvuk za uši Božje. Više vrijedi, kaže on, u nevolji jedan «hvala Bogu!» jedan «blagoslovljen bio Bog!» nego li šest hiljada zahvalâ i blagoslivljanjâ u sreći.

M. Avila tom. 2. ep. fol. 20.

Zato isporegjuje sv. Pismo pravednike «*s kamenom ugljencem okovanim u zlato — Gemmula carbunculi in ornamento auri;*» jer ovaj dragi kamen svijetli i sjaji više u noći nego li po danu. Isto tako pravednik i pravi sluga Božji svijetli, sjaji i odsijeva više u tuzi i nevolji nego li u sreći. Zbog toga hvali sv. Pismo toliko Tobiju; jer pošto je Gospodin pripustio, da uz mnoge druge nevolje još izgubi vid očiju, nije stoga mrmljao proti Bogu niti izgubio išta od prijašnje vjernosti i poslušnosti, nego osta postojan i miran, hvaleći Boga po sve dneve svoga života, kao što za sljepoću tako i za vid. Isto je tako činio i sv. Job u svojoj nevolji.

Eccli. 32, 7.

Iob. 1, 21.

Tako, kaže sv. Augustin, moramo i mi nastojati, da se vladamo, naime da u svim prigodama ostanemo isti, jednako veseli i vedri u sreći kao i u nesreći. *Ut in cunctis idem sis, tam in prosperis, quam in adversis.* Kao što ruka ostaje ista, kad je otvorimo i raspružimo, i kad je stisnemo i zatvorimo: *Sicut manus, quae eadem est, et cum in palmum extenditur, et cum in pugnum constringitur;* tako i sluga Božji mora biti uvijek isti u nutrinji svoje duše, ako se i čini izvana, da ga bije tuga i nevolja. I o Sokratu se pripovijeda, da je u svim prigodama, što su ga zadesile, ma kako nepovoljne i različite bile, bio uvijek isti, i da ga nije nitko nigda vidio zato ni žalosnijega ni veselijega: uvijek osta isti uz tako različiti udes sve do konca života. *Nec hilariorem quisquam, nec tristiorem Socratem vidit: aequalis fuit in tanta inaequalitate fortunae usque ad extremum vitae.* Ne će biti ništa veliko, ako mi kršćani i redovnici nastojimo da postignemo ono, što je postigao poganin.

D. Aug. ad fratr. in Eremo serm. 4.

De Socrate refert Cic. lib. 13. Tusculan. quaest.

Drugo, što valja napomenuti, jest, da nije dosta, te uopće imamo ovo sjedinjenje s voljom Božjom, jer to imati tako uopće jest lako. Gdje je taj, koji ne kaže, da hoće, te se u svemu ispunja volja Božja? Zli i dobri, svi danomice govore u Očenašu: Budi, Gospodine, volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji! Ali se još više zahtijeva od toga. Mi moramo stvar razdrobiti te prijeći napose na ono, za što mislimo, da bi nam moglo muku zadati, kad bi nas zadesilo; i ne smijemo se prije umiriti, dok ne svladamo i ne uklonimo sve ove poteškoće, dok se, kako se obično kaže, ne prelome koplja neprijateljska; i napokon, dok ne bude ništa više, što bi nas priječilo, da se posvema sjedinimo s voljom Božjom i njoj upriličimo, nego da se svemu, štogod nam se može dogoditi, hrabro opremo.

Ali ni s tim ne smijemo biti zadovoljni, nego moramo dalje poći i ne mirovati, dok ne oćutimo u sebi iskrenu radost i nasladu, što se na nama ispunja volja Božja, makar to bilo s mukom, bolom i prezirom. To je treći stepen sjedinjenja s voljom Božjom. Jer i u tom ima različitih stepena: jedan je viši i savršeniji od drugoga, koji se mogu svesti na tri glavna, kao što sveci postavljaju i tri stepena strpljivosti.

Prvi je stepen, kad čovjek suprotivštine, što ga zadese, ne želi niti ih ljubi, nego ih bježi; ali ih hoće podnositi radije nego učiniti kaki grijeh, da im izbjegne. To je najniži stepen i svima zapovjegjen. Na ovom stepenu ćuti čovjek muku, bol i žalost zbog nevoljâ, što ga snalaze, uzdiše, kad je bolestan, i jauče zbog žestine bolova, plače nad smrću roditeljâ, ali uza sve to može imati ovo sjedinjenje s voljom Božjom.

Drugi je stepen, kad čovjek ne želi niti odabire nevolje, što ga snagju, ali kad ga zadese, prima ih i podnosi dragovoljno, jer je to volja Božja. Ovaj se stepen razlikuje od prvoga u tome, što ima još neku dobru volju i ljubav prema trpljenju radi Boga, i što u njem čovjek hoće trpjeti ne samo, što je po zapovijedi na to obvezan, nego i što je to ugodnije Bogu. Prvi stepen podnosi nevolje strpljivo; a ovaj drugi čini, da ih dragovoljno i rado podnosimo.

Treći je stepen, kad sluga Božji iz velike ljubavi prema Gospodinu ne samo dragovoljno podnosi i prima trpljenja i muke, što mu ih šalje, nego ih želi i veoma se njima raduje, jer je to volja Božja, kao što kaže sv. Luka o Apostolima: «*Otidoše*, pošto ih izbiše, *radujući se ispred vijeća, što su bili dostojni za ime Isusovo sramotu trpjeti. — Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.*» A sv. apostol Pavao kaže: «*Pun sam utjehe, obilujem radošću u svakoj nevolji našoj. — Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.*» Toga radi hvali i Židove, pišući im: «*Dadoste s radošću, da se razgrabe vaša dobra, znajući, da imate imanje bolje i koje ostaje. — Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes, vos habere meliorem, et manentem substantiam.*» Dotle dakle moramo nastojati, da i mi s milošću Gospodnjom dopremo, naime da s veseljem i radošću podnosimo sve nevolje i suprotivštine, što nas snagju, na što nas opominje i sveti apostol Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici: «*Za svaku radost držite, braćo*

Act. 5, 41.

2. Cor. 7, 4.

Hebr. 10. 34.

Iac. 1, 2.

moja, kad upadnete u različite kušnje. — Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.» Tako dragocjena i slatka mora nam biti volja Božja, da tim začinom zasladimo svaku gorčinu, što nas snagje. Sve muke i neugodnosti moraju nam biti slatke i tečne, što je to volja Božja i Bogu ugodno. A to kaže i sv. Grgur: «Obrati li se duh svom snagom k Bogu, sve, štogod ga gorko snagje u ovom životu, drži za slatko; sve, što ga muči, smatra za pokoj; on želi i smrt podnijeti, da može u obilnijoj mjeri postignuti život. *Si mens in Deum forti intentione dirigatur, quicquid sibi in hac vita amarum sit, dulce aestimat; omne quod affligit, requiem putat; transire et per mortem appetit, ut obtinere plenius vitam possit.»*

D. Greg. l. 7. moral. c. 7.

Sv. Katarina Sijenska kaže u dialogu, što ga je napisala o potpunoj savršenosti kršćanina, da je megju inim, što je bijaše njezin preslatki Zaručnik, Krist naš Gospodin, naučio, bilo ovo: neka si čovjek napravi u srcu kao sobicu s čvrstim svodom, što je volja Božja, pa neka se u nju zatvori i neprestano boravi u njoj, te nigda je ne ostavi ni očima, ni nogom, ni rukom, nego neka uvijek ostane u njoj sabran kao pčela u svojoj košnici, i kao biser u svojoj školjci. Akoprem će mu se možda s početka činiti ova sobica tijesna i uska, poslije će mu biti veoma prostrana, i da ne izlazi iz nje, hodit će po vječnim stanovima, i postići u malo vremena, što izvan nje ne bi mogao postići u mnogo vremena. — Činimo dakle i mi tako i to neka bude naša neprestana vježba. *«Moj je dragi moj, a ja sam njegova. — Dilectus meus mihi, et ego illi.»* Ove dvije riječi dostaju, da se u njima vježbamo čitav svoj život. I zato ih moramo uvijek imati u ustima i u srcu.

De s. Cathar. Sen. in Vita.

Cant. 2, 16.

Trinaesto poglavlje.

O ravnodušnosti i sjedinjenju s voljom Božjom, što ga mora imati redovnik, da pogje na koju god stranu svijeta i boravi ondje, kamo ga posluh pošalje.

Da se možemo što više okoristiti ovom vježbom sjedinjenja s voljom Božjom i djelom izvesti ono, što smo rekli, raspravljat ćemo potanko o nekojim glavnim tačkama, u kojima se moramo vježbati, zatim ćemo prijeći na druge općenite, koje se tiču sviju. Počet ćemo sada s nekojim posebnim stvarima, što ih propisuju naše Ustanove, jer u tom osobito valja da redovnik pokaže svoju krepost i duh redovnički. Svaki pak može ovu nauku primijeniti na druge slične slučajeve, što mu se dogode u njegovu Redu ili staležu.

Raspravljajući naš sv. Otac u sedmom dijelu Ustanovâ o misijama, koje su jedna od glavnih zadaća naše Družbe, kaže, da

7. p. Const. c. 1. § 1.

članovima Družbe mora biti sve jedno, pošli u koju god stranu svijeta i nastanili se ondje, kamo ih posluh šalje, bilo to k vjernicima ili nevjernicima, u Indiju ili megj krivovjerce. Zato polažu profesi četvrti svečani zavjet, da će osobito slušati svetog Oca Papu, obvezujući se, da će rado i dragovoljno, bez ikake isprike poći u koju god stranu svijeta, kamo ih pošalje Njegova Svetost, a da ne mole ni za što vremeno, ni za se, ni za drugoga, ni za put, ni za boravak ondje; nego da će ići pješice ili na konju, s novcem ili bez novca, proseći milostinju, već kako se svidi Njegovoj Svetosti.

Na tom mjestu primjećuje naš sveti Otac, da je svrha i namjera polaganja ovoga zavjeta to, da bolje upoznamo volju Božju. Jer pošto su oni prvi oci Družbe bili iz različitih krajeva i kraljestava, te nijesu znali, u kojem bi kraju svijeta većma ugodili Bogu, dali megju vjernicima ili nevjernicima, da upoznadu dakle volju Božju, položiše ovaj zavjet u ruke Namjesnika Kristova, da ih pošalje po svijetu, kamo misli, da je na veću slavu Božju. Ali član se Družbe, kaže svetac, ne smije nipošto u to miješati niti nastojati, da radije ostane ovdje nego li ondje, ili radije pogje u ovo nego li ono mjesto, nego mora biti sasvim ravnodušan, predavši se posvema u ruke poglavara, koji na mjesto Boga njime upravlja, da njime raspolaže na veću čast i slavu Njegovu.

C. 1. exam. § 5. et 5. p. Const. c. 3. § 3. lit. C. et § 13. lit. I. p. 7. c. 1. § 3. lit. E. 7. p. Const. c. 1. § 1. lit. B.

Kako jako želi naš sv. Otac, da budemo sasvim ravnodušni i pripravni, te pogjemo u koji god dio svijeta, kamo nas posluh šalje, vidi se iz njegova života. Jednoć mu reče otac Diego Laynez, (čit. Lajnes) da ćuti u sebi želju, te pogje u Indiju i nastoji oko spasa onih zaslijepljenih pogana, koji se gube uslijed nedostatka evangjeoskih radnika. Naš mu sveti Otac odgovori: «Ja ne želim takova šta.» Upitan za uzrok reče: «Jer pošto smo se obvezali zavjetom posluha svetom Ocu Papi, da nas po svojoj volji pošalje u koji god dio svijeta na službu Gospodnju, moramo biti glede toga tako ravnodušni, da ne naginjemo više na jednu nego li na drugu stranu. Dapače, pridoda, kad bih ja ćutio u sebi nagnuće kao vi, da pogjem u Indiju, nastojao bih pobuditi u sebi protivno nagnuće, da postignem onu ravnodušnost, što je nužna, da tko steče savršenost posluha.»

Lib. 5. c. 4. Vita s. p. n. Ignat.

Ne ćemo time reći, da su zle i nesavršene želje, kad tko hoće poći u Indiju; nasuprot su vrlo dobre i svete, a takogjer je dobro, da ih očitujemo i kažemo poglavaru, kad nam ih Gospodin udahne. Zato kaže naš sveti Otac u Ustanovama: «Neka se vesele poglavari, kad im podložnici očituju takove želje, jer su obično znak, da ih Bog na to zove: i tako se vrši sve radosno.» To samo kažemo, da se vidi, koju ravnodušnost i pripravnost hoće naš sv. Otac da imamo glede toga, da idemo na koju god stranu svijeta i tamo boravimo, kad ne će ni da se prilijepimo uz stvar, koja je tako mučna i toliko služi na slavu Božju; jer nam ovo nagnuće i ova osobita želja oduzima i priječi ravnodušnost i pripravnost, što je uvijek moramo imati za svaki drugi posao i za svaki drugi kraj svijeta, kamo bi nas htio posluh poslati.

p. Constit. 7. c. 2. lit. L.

Iz toga se izvode nekoji zaključci, koji će stvar bolje razjasniti. Prvo, kad bi kome želja, da pogje u Indiju, bila uzrokom, da

izgubi nešto od ove ravnodušnosti i pripravnosti za druga djela posluha, tada to ne bi bila dobra, nego nesavršena želja. Kad bih ja imao tako veliku volju i želju, da pogjem u Indiju ili u koji drugi kraj, te bi me to uznemirivalo i bilo uzrokom, da nijesam više zadovoljan na ovom ili na kojem drugom mjestu, kamo me posluh postavio, ili da posala, na koje me baš sada dužnost veže, ne bih više tako rado ni s tolikom revnošću obavljao, jer sam svrnuo oči i srce na nešto drugo, jasno je, da ova želja ne bi bila dobra ni od Boga, budući da se protivi Njegovoj volji, a Bog ne može sam sebi protusloviti: osobito kad želje i nadahnuća Duha Svetoga ne prouzrokuju obično nemira ni uzrujanosti, nego veliki mir i pokoj. A to je jedan od znakova, što ih navode učitelji duhovnoga života, da upoznamo, dali su nadahnuća i želje od Boga ili ne.

Drugo, što slijedi iz prvoga, jest, da se onaj, koji je uopće pripravan i ravnodušan, da pogje na koju god stranu svijeta i vrši svaki posao, što mu ga posluh nalaže, ne treba žalostiti, ako i ne čuti u sebi kao drugi one osobite želje i nagnuća, da pogje u Indiju i druge daleke krajeve. Nije zato s njim gore, nego dapače bolje, jer naš sveti Otac hoće, da takovi budemo svi u Družbi. Ne smijemo, koliko je do nas, imati osobite želje ni većeg nagnuća prema ovome nego li prema onome, nego moramo biti kao jezičac na vagi, ne naginjući na ovu ni na drugu stranu. A takovih ima mnogo, i kako mislim, većina.

Jedanput namjeravaše naš sv. Otac da pošalje oca Natala na neke misije, ali htjede prije da sazna, na što on naginje, da to čini s većom radošću. Otac mu Natal otpisa, da ni na što drugo ne naginje, osim na to, da nema nikakog osobitog nagnuća. To drži naš sveti Otac za bolje i za savršenije. I to s punim pravom. Jer onaj regbi, da prianja samo uz jedno, ali ovaj obuhvata svojom ravnodušnošću sve, što mu se može zapovjediti, i jednako je pripravan za sve. Pa kako Bog kod svakoga gleda na srce i volju, koja u očima Božjim vrijedi isto toliko, koliko i djelo; zato On takovu uračunava, kao da je to sve već djelom proveo.

Da to bude sasvim jasno, kažem, da bi bila nesavršenost i samoljublje, kad tko iz lijenosti, malodušnosti i neumrtvenosti ne bi ćutio u sebi ove želje, da pogje u Indiju, jer nema odvažnosti ni srca, da se odrekne udobnostî, koje misli da ovdje ima ili bi mogao imati, ni da se izvrgne velikim mukama, što bi ih imao tamo pretrpjeti. Ali tko toga ne želi ne iz lijenosti, ni što tobože nema želje ni srca, da trpi ove i još veće muke za ljubav Božju i za spas dušâ, nego samo, što ne zna, dali je to volja Božja ili dali Bog što drugo od njega zahtijeva, nu sa svoje je strane tako pripravan za to i za sve, što misli da je volja Božja, da bi, kad bi ga poslali u Indiju ili Englesku, ili kamo drugamo, isto tako rado išao, kao kad bi to želio i za to molio, a možda još i radije, jer je sigurniji, da ne vrši u tome svoje volje, nego čisto volju Božju: taj je bez dvojbe mnogo bolji i savršeniji. A zato i šalju poglavari rado u Indiju one, koji su tako na sve pripravni.

Ali da se povratimo na svoju glavnu tačku, hoće naš sv. Otac, da svi budemo tako ravnodušni, da jednako rado boravimo na jednom mjestu kao što na drugom, i u jednoj provinciji kao što u drugoj. Dapače ni briga za tjelesno zdravlje ne smije nam oduzeti ove ravnodušnosti. U trećem dijelu Ustanovâ kaže on, da je glavna dužnost našega zvanja i Reda, da idemo u različite krajeve svijeta i živimo ondje, gdje se nadamo, da će biti na veću slavu Božju i spas dušâ; ali ako se iskustvom ispostavi, da komu ne prija podneblje kojega kraja i da je tamo neprestano boležljiv, neka poglavar promisli, dali je shodno, te takav pogje kamo drugamo, gdje bi bio zdraviji i tako mogao više raditi u službi Božjoj i oko spasa dušâ. No bolesnik, kaže on, ne smije moliti za ovu promjenu, dapače ne smije pokazati ni nagnuća za to, nego mora svu ovu brigu prepustiti poglavaru. *Non tamen erit ipsius infirmi huiusmodi mutationem postulare, nec animi propensionem ad eam ostendere, sed superioris curae id relinquetur.*

3. p. Constit. c. 2. lit. F. et 2. Summ.

Loco supra cit. in declarat. lit. F.

Ne zahtijeva time naš sveti Otac od nas malo nego mnogo; jer treba da je tko sasvim ravnodušan i umrtven, da ne samo ne moli za promjenu nego da ni ne pokaže nagnuća za to, akoprem je tamo, gdje jest, neprestano bolestan. Što se tiče polaska u Indiju ili u krajeve krivovjeraca, smije tko doduše očitovati svoje nagnuće i želju, kako smo rekli, ali s ravnodušnošću i odanošću u volju Božju. Što se pak ovoga tiče, ne dozvoljava, ni da tko moli za promjenu ni da pokaže nagnuće i želju za tim, što je mnogo više; samo dopušta, kad se tko ćuti bolestan, da očituje poglavaru svoju bolest, neraspoloženost i nesposobnost, da vrši svoje dužnosti; a na to smo obvezani i Pravilom. Kad podložnik učini to, za drugo se ne treba brinuti. Poglavar neka gleda, dali će, pretpostavivši ovo, biti shodno poslati ga kamo drugamo, gdje bi bio zdraviji, i tako mogao više raditi, ili dali će biti na veću slavu Božju, da ostane, gdje jest, makar radio manje ili ništa. To ne spada na podložnika. Neka se svaki dade voditi od poglavara, koji na mjesto Boga njim upravlja, pa neka drži, da je bolje i na veću slavu Božju, što on naredi.

7. p. Constit. c. 3. lit. I.

Koliko njih živi u ovim ili onim krajevima, koji su škodljiviji njihovu zdravlju, jer imaju tamo od čega živjeti?! Koliko njih preplovi more i ide u Indiju, Rim i Carigrad radi malo dobitka i izvrgava pogibli ne samo zdravlje nego i život? Ne će biti dakle ništa veliko, ako mi kao redovnici radi Boga i radi posluha činimo ono, što čine svjetovnjaci za ljubav novca. A ako ti dogje na pamet misao, da bi gdje drugdje mogao nešto, a možda i mnogo djelovati, a da ovdje, gdje jesi, rad slaba zdravlja ne možeš ništa činiti, promisli, da je uza sve to bolje, da si ovdje po volji Božjoj, makar ništa ne činio, nego li gdje drugdje po svojoj volji, makar mnogo činio. Zato se prilagodi volji Boga, koji hoće, da si sad ovdje iz razloga, koji je Njemu poznat, a za koji ti ne trebaš znati.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda o svetom bratu Egidiju, kako mu je sv. Franjo dozvolio, da ide, kamo hoće, te živi u provinciji i samostanu, u kojem mu je draže, pustivši mu to na volju poradi njegove velike kreposti i svetosti. Jedva su prošla četiri dana, otkako bijaše dobio ovu dozvolu, kad mu nestane prijašnjega mira i pokoja, a oćutje mjesto toga nemir i nezadovoljstvo u svojoj duši. Zato dogje k svetomu Franji i zamoli ga vruće, da mu naznači

1. p. l. 7. c. 5. Hist. Min.

mjesto i samostan, gdje bi živio, i da ne pusti toga njemu na volju, uvjeravajući ga, da u ovom slobodnom i širokom posluhu nije mogla naći mira ni pokoja njegova duša. Dobri redovnici ne nalaze mira ni zadovoljstva u ispunjenju svoje volje, i zato ne žude za ovim ili onim samostanom ili mjestom, nego da dogju tamo, kamo ih posluh pošalje; jer znaju, da je to volja Božja, u kojoj jedino nalaze mir i utjehu.

Četrnaesto poglavlje.

O ravnodušnosti i sjedinjenju s voljom Božjom, što ga mora imati redovnik glede svake službe i posla, što mu ga posluh naloži.

Ovu istu ravnodušnost i odanost u volju Božju, o kojoj bijaše govor, moramo imati takogjer glede svake službe i posla, koji nam posluh naloži. Znamo dobro, koliko i kako različitih služba i posala ima u Redu. Neka ih dakle svatko sve preleti pameću, dok mu ne bude svaka služba i posao jednak. Kaže naš sveti Otac u Ustanovama, a imamo to i u Pravilima: «Što se tiče niskih i manje časnih služba, valja se dragovoljno prihvatiti onih, prema kojima čovjek ćuti veću odvratnost, ako mu se naredi, da ih vrši.» *C. 4. exam. § 28. et Reg. 13. Summ.*

Zato treba više ravnodušnosti i odanosti za niske i manje časne službe, jer se one našoj naravi protive. I zato čini čovjek više, i odaje veću krepost i savršenost, kad se žrtvuje Bogu za ove službe, nego kad se žrtvuje za druge uzvišenije i časnije. Kad bi tko imao toliku želju služiti koga gospodara, da bi bio pripravan, kad bi trebalo, služiti mu čitav svoj život kao konjušar ili pometač, jasno je, da bi više činio i pokazao veću volju za službu, nego kad bi rekao: Gospodaru, služit ću ti kao sobar, ili kuće-upravitelj; jer to bi više značilo moliti milost, nego li se ponuditi na službu. I ta bi ponuda toliko više vrijedila, koliko bi onaj, što se nugja za niske službe, bio sposobniji za više. Isto tako dakle, ako bi se ti ponudio Bogu, govoreći: Gospodine, služit ću ti kao propovjednik ili kao učitelj bogoslovlja, ne bi time učinio mnogo; jer ove se visoke i časne službe same po sebi žele; slabo bi time pokazao, da imaš želju služiti Bogu. Ali kad bi se ponudio, da ćeš služiti kući Božjoj po sve dneve svoga života, obavljajući niske i prezrene poslove, i koji se protive tvomu tijelu i osjetnosti, tad bi pokazao mnogo bolje, da imaš želju služiti Bogu.

Ova bi ponuda bila veoma hvale i štovanja vrijedna, i to tim više, što bi ti bio sposobniji za više službe. To bi nam moralo biti dosta, da želimo niske i manje časne službe, i da ih što većma zavolimo, osobito kad u kući Božjoj nema službe, koja bi bila niska. Obično se kaže, da u kući kraljevskoj nema niske službe, jer služiti kralju, bilo u kojoj mu drago službi, drži se za nešto veliko: koliko to više bit će služiti Bogu, kome služiti znači kraljevati?

Sv. Bazilije, da pobudi u nama ljubav prema niskim i prostim službama, navodi za primjer Krista, o kom čitamo u svetom Evangjelju, da je obavljao slične poslove: prao noge svojim učenicima, pa ne samo to, nego je dugo vremena služio svojoj presvetoj Majci i svetomu Josipu, i bio im podložan i poslušan u svemu, što su Mu nalagali. «*I bijaše im podložan. — Et erat subditus illis.*» Osim ovoga ne pripovijeda sveto Evangjelje o Njem ništa drugo od Njegove dvanaeste pa sve do tridesete godine. Tu misle punim pravom sveci, da im je morao služiti i pomagati u vrlo niskim i prostim poslovima, osobito kad su bili, kako stoji, vrlo siromašni. Dakle neka se kršćanin ne stidi činiti, što je činio Krist! *Non dedignetur facere Christianus, quod fecit Christus!* Još mnogo manje smije se stidjeti toga redovnik, kad se Sin Božji nije stidio, da nama za ljubav vrši tako niske poslove. Ne stidimo se dakle ni mi, da se njima bavimo Njemu za ljubav, pa makar čitav svoj život. *D. Basil. in reg. fusius disput. interrog. 7.* *Luc. 2. 51.* *D. August. tract. 58. sup. Ioan. circa illa verba: Si ergo ego lavi etc.*

Ali da stvar malo pobliže promotrimo! Jedan od glavnih razloga, koji nas moraju poticati, da se dragovoljno prihvatimo svake službe i posla, koji nam posluh naloži, ima biti to, što znamo, da je to volja Božja. Jer kako smo prije rekli, naša utjeha i naše zadovoljstvo u svim našim poslovima mora uvijek sastojati u tome, da njima vršimo volju Božju. To jedino zasićuje i zadovoljava dušu. Bog hoće, da to sad činim; to je volja Božja, drugo više ne mogu željeti, jer nema ništa boljega ni uzvišenijega od volje Božje. Onima, koji tako postupaju, nije stalo, zapovjedi li im se ovo ili ono, niti, dali im se povjeri visoka ili niska služba, jer njima je to sve jedno. *Vide supra c. 4. et 5. et tract. 3. c. 8.*

Sv. Jeronim pripovijeda u tu svrhu vrlo lijep primjer. Pohagjajući on one svete pustinjake, vidje jednoga, komu poglavar, iz želje za njegovim napretkom a i da dade primjer poslušnosti mlagjima, bijaše naložio, da svaki dan dva puta nosi na svojim ramenima vrlo velik kamen tri milje daleko. Ne bijaše to inače potrebito ni od ikake druge koristi, osim da se onaj vježba u poslušnosti i mrtvi svoj sud. A bijaše već osam godina, da je tako radio. Pa kako se to, kaže sveti Jeronim, onima, koji ne poznaju vrijednosti kreposti posluha, niti su doprli do čistoće i priprostoće njene, zbog ponosita i ohola duha moglo možda činiti djetinjom igračkom ili dangubnim djelom, zapitaše ga, kako može tako šta slušati; a i ja ga sâm, kaže svetac, upitah za to, želeći znati, kakova čuvstva ćuti u svojoj duši, kad to čini. A pustinjak odgovori: «Tako sam zadovoljan i veseo, kad to učinim, kao da bih obavio najuzvišeniji i najvažniji posao, što bi mi se mogao naložiti.» Kaže sv. Jeronim, da je ovaj odgovor na nj toliko djelovao, te je od tog časa počeo da živi kao redovnik. *D. Hieron. in reg. Mon. c. 12.*

To znači biti pustinjak i živjeti kao pravi redovnik, naime da ne gledamo na vanjštinu, nego da ispunjamo volju Božju i Njemu ugagjamo. Ovakovi napreduju i rastu veoma u kreposti i savršenosti, jer se jedino hrane ispunjavanjem volje Božje; «*oni se nasićavaju jedrom pšenicom. — Et adipe frumenti satiat te.*» *Psal. 147, 14.*

Ali će mi tko reći: «Znam dobro, da je znak velike savršeno-

sti u svemu ispunjati volju Božju; ali bih ja rado, da mi se naloži što važnije, i da u tom vršim volju Božju.» To znači varati se u temeljnim načelima, jer da čisto bistro hrvatski kažem, to je isto, što i htjeti, da Bog vrši tvoju volju, a ne htjeti, da ti vršiš volju Božju. Ne smijem ja davati Bogu savjetâ niti smijem željeti, da se On prilagodi mome mnijenju i onome, što je meni po volji, nego se ja moram ravnati po odlukama Božjim i prilagoditi se onomu, što Bog hoće od mene. Vrlo lijepo kaže sv. Augustin: Ono je, Gospodine, vrlo dobar sluga Tvoj, koji ne pazi, dali je ono, što mu zapovijedaš, po njegovoj volji, nego koji samo ono hoće, što mu zapovjediš. *Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc a te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle, quod a te audierit.»* A sv. Opat Nil kaže: «Ne moli Boga, da bude ono, što ti hoćeš, nego moli radije, kako nas je Krist učio moliti, naime da se Njegova volja vrši na tebi. *Non ores, ut fiant, quae fieri velis: sed potius ora, sicut orare didicisti, ut fiat voluntas Dei in me.»*

D. Aug. l. 10. Conf. c. 26.

D. Nil. c. 29. de orat.

Ova je tačka, što treba dobro upamtiti, vrlo korisna i uopće za sve nevolje i nezgode, što nas mogu snaći. Ne smijemo si mi odabirati, što i kako ćemo trpjeti, nego Bog. Ne smiješ si ti izabirati napasti, što te imaju snaći, niti govoriti: kad bi to bila druga napast, slabo bih mario za to, ali ove ne mogu podnositi. Kad bi patnje, što nas snagju, bile po našoj volji, ne bi bile patnje. Ako u istinu želiš ugoditi Bogu, moraš Ga moliti, da te vodi, kud On zna i hoće, a ne, kud ti hoćeš. A kad ti Gospodin pošalje, što ti je najteže trpjeti i od čega se zgražaš, pa se prilagodiš tome, tad u istinu nasljeduješ Krista Gospodina našega, koji reče: «Neka ne bude, Gospodine, volja moja, nego Tvoja!» To znači biti sasvim sjedinjen s voljom Božjom i žrtvovati se sasvim Bogu, da čini s nama, što hoće, kad hoće i kako hoće, bez ikake iznimke i protuslovlja, i da ništa ne pridržimo za se.

Luc. 22, 42.

Ljudevit Blozije pripovijeda, kako je sv. djevica Gertruda, ganuta od sućuti i milosrgja, molila Boga za neku osobu, za koju bijaše čula, da se nestrpljivo tuži, što joj Bog šalje nekoje patnje, bolesti i napasti, za koje ona mišljaše, da joj nijesu spasonosne. Ali Gospodin odgovori svetoj djevici: «Reci onoj osobi, za koju se moliš, da si, jer se kraljevstvo nebesko ne može steći bez ikake patnje ili muke, sama izabere, što misli, da je za nju korisno, pa kad je to snagje, neka bude strpljiva.» Iz ovih riječi i načina, kako ih je Gospodin izgovorio, razabra sv. djevica, da je veoma pogibeljna vrst napasti, kad čovjek hoće sâm da izabere patnje, govoreći, da one, što mu ih Bog šalje, nijesu za nj spasonosne i da ih ne može podnositi.

Blos. c. 10. mon. spir. Et Titelem. Bredembr. l. 8. coll. c. 29.

Svako mora biti osvjedočen i vjerovati, da je ono, što mu Gospodin Bog pošalje, za nj najbolje; i zato to mora primati strpljivo, prilagogjujući se u tom volji Božjoj. Kao što si dakle ne smiješ izabirati mukâ ni napastî, što ih imaš pretrpjeti, nego moraš one, što ti ih Bog šalje, primati, kao da dolaze od Njegove ruke, i biti osvjedočen, da su one za te najbolje: isto tako ne smiješ ni izbirati, koju ćeš službu ili posao vršiti, nego moraš onu službu, u koju te posluh postavi, primiti, kao da dolazi od ruke Božje, i biti osvjedočen, da je baš ta za te najbolja.

Pridodaju tome duhovni učitelji još jednu vrlo duhovnu tačku i kažu, da čovjek ima biti tako odan u volju Božju i tako se na Boga oslanjati i u Nj pouzdavati, da ne želi ni znati, što Bog s njim hoće i namjerava. Kad se gospodar tako pouzdaje u kuće-upravitelja, da ne zna za svoje imanje, niti, što sve ima u kući, znak je, da veliko pouzdanje stavlja u nj, kao što kaže Josip, da se u nj pouzdavao njegov gospodar: *«Evo gospodar moj, sve mi predade u ruke, i ne zna, što ima u kući svojoj. — Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo sua.»* Isto je tako znak velikog pouzdanja u Boga, kad tko ne će da zna, što Bog s njim namjerava. U dobrim sam rukama; to mi je dosta. *«U tvojim je rukama udes moj. — In manibus tuis sortes meae.»* S time ja živim zadovoljno i sigurno; više mi ne treba znati.

Blos. c. 15. mon. spir.

Gen. 39, 8.

Psal. 30, 16.

Za one, koji žele viša mjesta i službe ili poslove, misleći, da će u tome proizvoditi više ploda u dušama i raditi na veću slavu Božju, kažem, da se ljuto varaju, kad drže, da je to revnost za većom slavom Božjom i za većim dobrom dušâ. Nije to ništa drugo doli revnost i želja za čašću i štovanjem, i svojom udobnošću. Ili zato žele onu službu i posao, što je časniji i više prema njihovoj želji i magnuću.

Vidi se to jasno iz ovoga, što slijedi. Kad bi bio u svijetu ili sam za se, možda bi mogao reći: Ovo je bolje, nego li ono, i na veću korist dušâ; zato ću propustiti ono, da činim ovo, jer ne mogu svega na jedanput činiti. Ali u Redu ne možeš jednoga propustiti radi čega drugoga, jer jedno i drugo valja da bude. To je istina, ako ti obavljaš višu službu, mora drugi nižu. Ako sam pak ja ponizan, moram vjerovati, da će je on bolje obavljati od mene, te s većim plodom, i s manjom pogibli, da postane ohol.

Za to i za druge slične slučajeve daje nam naš sv. Otac Ignacije u svojim Duhovnim vježbama krasnu nauku, koju postavlja za temelj kod izborâ, gdje razlikuje tri stupnja i načina poniznosti. Treći i najsavršeniji stupanj jest, da od dvije službe, što jednako promiču čast i slavu Božju, odaberem onu, koja bi bila na moje veće preziranje i omalovaživanje, da budem u tome što sličniji Kristu Gospodinu našemu i većma Ga nasljedujem, koji je radi nas htio biti preziran i pogrgjivan. U tome se nalazi još drugo veliko dobro. Budući da u ovim službama ima manje vlastite koristi, nema čovjek prigode, da traži u njima samoga sebe, niti se izvrgava pogibli, da ga u njima obuzme taština, kao što u visokim i časnim. U niskim se službama vježbamo istodobno u poniznosti i ljubavi, i u njima se kao u svojim vlastitim činima mnogo lakše sačuva krepost poniznosti; ali u visokim se vježbamo u ljubavi s pogibli za poniznost. To bi nam moralo biti dosta, da ih ne samo ne želimo, nego ih se dapače bojimo.

P. n. Ign. l. Exerc. spir. sub. die 5. hebd. 2.

Petnaesto poglavlje.

O sjedinjenju, što ga moramo imati s voljom Božjom glede talenata i naravskih darova.

Svatko mora biti sasvim zadovoljan s onim, što mu je Bog podijelio: s talentom, razumijevanjem ili umom, vještinom i drugim sposobnostima, što mu ih je Bog dao, i ne smije se tužiti ni žalostiti, što nema tolike sposobnosti ili talenta, kao drugi, i što nije za sve ono sposoban, za što drugi. Ova se nauka sviju nas tiče. Jer akoprem nekoji svijetle i regbi, da se odlikuju u čemu, imaju ipak uvijek protivnih uteza, koji ih ponizuju; i tako trebaju ovog sjedinjenja.

Zato moramo biti na oprezu, jer obično gjavao s ove strane navaljuje na mnoge. Ti si na naukama, pa kad vidiš, gdje tvoj drug pokazuje veliku oštroumnost, i kako krasno raspravlja i odgovara, obuzet će te možda neka vrst zavisti, koja ako i ne dopre dotle, da bi se žalostio zbog dobra svoga brata, što je zapravo grijeh zavisti; ali ipak, kad vidiš, gdje tvoji drugovi lete visoko svojim umom i napreduju svojim talentima, a ti da za njima zaostaješ i ne možeš ih dostići, niti uzdignuti glave, žalostan si i tužan, te hodiš megj drugima kao pokunjen i postigjen. To je uzrok, da te obuzme malodušnost i kloneš duhom, i dogje ti napast, da ostaviš nauke a katkada i Red. Nekoje je ova napast istjerala iz Reda, jer nijesu bili dobro učvršćeni u poniznosti. Mislio je gdjekoji, da će svijetliti i megj svima se odlikovati, i da će se razglasiti po svoj provinciji, kako je on najbolji učenik u razredu. Ali kad mu nije ispalo, kako je snovao, tako se pokunjio i zastidio, da mu je gjavao, videći tako dobru prigodu, predstavljao, kako se ne će moći osloboditi one sramote ni one žalosti, osim ako ostavi Red. Nije to nova, nego vrlo stara napast.

Hist. Ordin. Praed. 1. p. l. 3. c. 45. U ljetopisima se Reda svetog Dominika pripovijeda u tu svrhu primjer o blaženom Albertu Velikom, koji bijaše učitelj svetog Tome Akvinskoga. Još od djetinjstva svoga bijaše Alberto Veliki vrlo pobožan prema Našoj Gospi i obavljaše svaki dan Njoj na čast neke pobožnosti. Njenom pomoću i zagovorom stupi u Red svetog Dominika u dobi od šesnaest godina. I pripovijeda se, da kao mladić ne bijaše oštrouman, nego tupe pameti i slabo sposoban za nauke. Pa kako se vidio u sredini mnogih i vrlo oštroumnih svojih saučenika, klone na toliko duhom, da ga je napast tako daleko zavela i izvrgla tolikoj pogibli, te je već bio odlučio, da svuče redovničku halju. Dok su ga mučile takove misli, zadobi pomoć na čudnovat način po jednom vigjenju. Jedne noći pričini mu se u snu, kao da prislanja ljestve uza zid samostanski, da se po njima uspne i izagje iz samostana. Penjući se po njima, opazi na vršku četiri časne gospogje, od kojih jedna regbi da je bila gospodarica drugih. Kad se uspeo već blizu njih, uhvati ga jedna i baci niz ljestve, zabranivši

mu, da ne izagje iz samostana. Pokuša i drugi put da se uspne, a druga gospogja učini s njim isto, što i prva. Htjede se i po treći put uspeti; a treća ga gospogja upita, zašto hoće da izagje iz samostana. Na to on sav zastigjen u licu odgovori: «Idem, gospogjo! jer vidim, da drugovi moji napreduju u filozofiji, a ja se uzalud mučim. Stid, što ga zbog toga trpim, tjera me, da ostavim Red.» Reče mu gospogja: «Ona gospogja, koju vidiš ondje — pokazavši na četvrtu — jest Majka Božja i kraljica nebeska, čije smo mi tri službenice. Preporuči se Njoj, a mi ćemo ti pomoći i moliti Je, da se zauzme za te kod svoga blagoslovenoga Sinka, e ti udijeli oštar um, tako da možeš napredovati u naucima.» Čuvši to brat Alberto, razveseli se jako. Nato ga privede ona gospogja k Našoj Gospi, koja ga lijepo primi; i zapitan, što tako jako od Nje želi i prosi, odgovori: «Razumijevanje filozofije, koju učim, a ne razumijem.» A Kraljica mu nebeska odgovori: «Umiri se i uči, jer u toj ćeš struci postati glasovit muž. Ali da znaš, pridoda Ona, da ti to dolazi od mene, a nije plod tvog uma i sposobnosti, nekoliko dana prije smrti, kad budeš javno predavao, zaboravit ćeš sve, što si znao.»

Tim vigjenjem bi utješen, i od toga dana napredova veoma ne samo u filozofiji, nego takogjer u teologiji i nauci svetoga Pisma, kako to svjedoče njegova djela, što ih je napisao. A tri godine pred svojom smrti, kada je predavao u Kölnu, izgubi posvema pamćenje, u koliko se ono odnosilo na znanosti, svejedno kao da u svojem životu nije nigda ništa učio. — Možda bijaše to takogjer pokora za slabo sjedinjenje s voljom Božjom glede talenta i sposobnosti, što mu je bijaše Bog dao. Sjetivši se svoga vigjenja, kad je htio istupiti iz Reda, pripovjedi javno slušateljima sve, što se bješe dogodilo, i oprosti se s njima. Tad se povuče u svoj samostan, i dade se sav na molitvu i razmišljanje.

Da se dakle ne izvrgnemo sličnim pogiblima, valja da budemo vrlo oprezni. A nužna opreznost za to ima biti duboka poniznost, jer iz pomanjkanja nje nastaje sva ova poteškoća; zato ne možeš podnositi, da te drže za najslabijega gjaka u razredu. Ako ti se dakle reče, da ne možeš naprijed; pa vidiš, gdje su tvoji drugovi bogoslovci, a poslije učenjaci i propovjednici, treba ti za to velike poniznosti i sjedinjenja s voljom Božjom. A to će ti isto trebati i poslije, kad svršiš nauke, pa ti dogje napast, zašto nijesi ti za sve ono sposoban, za što drugi: zašto nemam talenta, da propovijedam, svijetlim i općim s bližnjim kao drugi? zašto mi se ne povjeravaju službe i ne pazi na me? — To isto velim za one, koji se ne bave naukom. Mogu te saletjeti misli i napasti: O da sam ja gjak! O da sam svećenik! Da sam učen, e mogu koristiti dušama! Katkada će te napast možda tako pritisnuti, da ćeš biti u pogibli, te izgubiš zvanje a i spas vječni, kao što se nekojima i dogodilo.

Ova je nauka općenita, i svako je može primijeniti sebi, već prema svome staležu. I zato treba, da se svi posvema prilagode volji Božjoj, zadovoljivši se svaki s talentom, koji mu je Bog podijelio, i staležem, u koji ga je postavio, i da nitko ne želi biti više, nego li što Bog hoće, da bude. Sv. Augustin na one riječi Psalma: *«Prigni srce moje k zapovijestima svojima, a ne k lakomosti. — In-* *D. Aug. in Psal. 118, 36.*

clina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam,» kaže, da je lakomstvo bilo početak i korijen svemu našemu zlu; jer naši praroditelji htjedoše biti nešto više, nego li je Bog htio, da budu, i poželješe imati više, nego li im je Bog dao. Zato padoše iz svoga prvobitnog stanja i izgubiše ono, što im bijaše Bog dao. Gjavao im stavi pred oči onu méku: *»Bit ćete kao bogovi, znajući dobro i zlo.*
Gen. 3, 5. *— Eritis sicut dii, scientes bonum et malum.«* Time ih prevari i strovali. A ovu želju, da budemo kao Bog, te ludost i mahnitost, da hoćemo biti više, nego što jesmo, dobili smo od njih kao baštinu. Pa kako je u tom gjavao bio srećne ruke kod naših praroditelja, nastoji, da i na nas na isti način zavojšti, potičući nas, da želimo biti više, nego li što Bog hoće da budemo, i da smo nezadovoljni s talentom, što nam ga je podijelio, i sa staležem, u koji nas je postavio. I zato kaže sv. Augustin, da Prorok prosi Boga: «Gospodine, daj mi srce nesebično i srce, što vjerno prianja za sve, što je Tebi drago i ugodno, a ne misli na svoju korist i udobnost.» Pod lakomošću se, kaže, razumijeva ovdje svaka vrst vlastite koristi, a ne samo požuda za novcem. I to je ona lakomost, za koju
1. Tim. 6, 10. kaže sv. Pavao, da je korijen sviju zala: *Radix omnium malorum est cupiditas.*

Dakle, da svi budemo tako ravnodušni i raspoloženi, naime da se s talentom, što nam ga je Gospodin podijelio, te sa staležem i položajem, u koji nas je postavio, zadovoljimo i glede toga prilagodimo volji Božjoj, dosta je da znamo, da je to volja Božja: *«A*
1. Cor. 12, 11. *sve ovo djeluje jedan te isti duh, dijeleći svakome, kako hoće,* piše sv. Pavao Korinćanima. *Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.»* Apostol se ovdje služi onom prispodobom, uzetom od tijela čovječjega, što smo je prije naveli u drugu svrhu. Kao što je Bog, kaže on, smjestio udove na tijelu čovječjem, svaki kako je htio, i kao što se nijesu tužile noge, što nijesu glava, ni ruke, što nijesu oči; isto je tako na tijelu Crkve, što vrijedi i za tijelo Reda, postavio Bog svakoga na mjesto i u službu, u koju je On htio. To ne bi slučajno, nego po osobitoj Njegovoj odredbi i providnosti.

Ako dakle Bog hoće, da si noga, ne smiješ željeti, da budeš glava. A ako Bog hoće, da si ruka, nije pravo, da želiš biti oko. O kako su visoki i duboki sudovi Božji! Tko da ih shvati! *Quis*
Sap. 9, 13. *enim hominum poterit scire consilium Dei?* «Sve je od Tebe, Gospodine, i zato u svemu treba Tebe hvaliti. Ti znaš, što je komu potrebno dati; i zašto ovaj ima manje, a onaj više; to nije nama suditi.» Tko zna, što bi bilo od tebe, kad bi imao velikih duševnih darova i sposobnosti? Kad bi imao velik dar propovjedništva, te bi te svi rado slušali i uvelike štovali, tko zna, da se ne bi možda izgubio, kao što se drugi izgubiše, što zbog toga postadoše oholi
Thom. a Kemp. l. 1. c. 2. i tašti?» Učeni hoće, kaže onaj sveti muž, da ih ljudi vide i nazivaju mudrima.»

Ako si s umom od dva novčića, s učenošću od tri filira i s osrednjim znanjem, a možda još s manjim, nego s osrednjim, tako tašt i nadut, da se dičiš i s drugima izjednačuješ, a možda njima i pretpostavljaš, pa ti je teško, što ti nijesu povjerili ovu ili onu

službu: što bi bilo istom, kad bi se u tom odlikovao? što tek, kad bi imao rijetkih i izvanrednih sposobnosti? — Na njegovu nesreću rastu mravu krila, pa možda bi tako i tebi porasla. Zaista, kad ne bi gledali na naočale nego zdravim očima, još bi neizmjerne hvale uzdavali Bogu, što nas je postavio u stalež nizak i ponizan, i što nam je dao malo talenta i sposobnosti, te bi govorili s onim svetim Thom. a
mužem: «Za veliko dobročinstvo držim, Gospode, da nemam mnogo, Kemp. l. 3. c.
zbog čega mi izvana i na ljudsku izlazi hvala i slava.» 22. n. 4.

Sveci su vrlo dobro uvigjali, kako se velika pogibao krije u ovim odlikama i prednostima, i zato ih ne samo nijesu željeli, nego su ih se bojali radi velike pogibli, da ne postanu tašti i propadnu. *«Visine dana bojim se. — Ab altitudine diei timebo.»* I tako su većma Psal. 55, 4.
ugagjali Bogu, koji radije hoće, da su mu sluge poniznije, nego li velike. O da bi ipak jednom uvidjeli, da je sve taština osim vršiti volju Božju! O da bi sve svoje veselje postavili u to, da ugagjamo Bogu! Ako ti bez učenosti, te s manjim znanjem i sposobnosti većma ugagjaš Bogu, zašto želiš učenost i žudiš za većim znanjem, sposobnošću i talentom? Ako bi s koga razloga morao to željeti, tad bi to morao željeti zato, da time većma ugagjaš i služiš Bogu. Ako je dakle Bogu draže, da nijesi učen, ili da nemaš veće učenosti, talenta i sposobnosti, kao što Mu je u istinu draže, budući da je On sve to porazdijelio, zašto se žalostiš? Zašto želiš biti ono, što Bog ne će, da budeš, i što ti ne bi koristilo, kad bi to bio? Ne dopadoše se Bogu one sjajne žrtve, što ih htjede Saul prikazati, jer 1. Reg. 13, 10.
to ne bijaše prema volji Njegovoj. Isto tako ne ćeš ni ti ugoditi Bogu sa svojim visokim i uzvišenim željama. Naše dobro, naš napredak i naša savršenost ne sastoji u tom, da smo učenjaci, ni propovjednici, ni da imamo velikih sposobnosti i talenata, ni u tom, da se razumijemo u visoke i uzvišene stvari, nego u tome, da vršimo volju Božju, položimo dobar račun o onom, što nam je povjerio, i da dobro upotrijebimo talenat, koji nam je dao. I zato na to moramo svraćati svoje oči, a ne na drugo, jer to Bog od nas zahtijeva.

Da si to bolje rastumačimo, vrlo je zgodna za to ona prispodoba iz kazališta. Hvala i nagrada glumaca ne ovisi o osobi, koju predstavljaju, nego o tom, kako lijepo tko igra svoju ulogu. I zato, ako onaj, koji igra ulogu seljaka, bolje predstavlja od onoga, koji igra ulogu cara, tad žanje prvi veću čast i hvalu od gledalaca, i prima veću nagradu od sudaca, nego li drugi. Na isti način Bog u ovome životu — koji je sav kao predstava i komedija, što brzo svršava, i dao Bog, da se ne pretvori za koga u tragediju — ne gleda i ne pazi na osobu, koju predstavljamo, dali glavara ili propovjednika, sakristana ili vratara, nego na to, kako tko igra svoju ulogu. I zato ako brat pomoćnik vrši bolje svoju službu i predstavlja bolje svoju osobu, nego li propovjednik ili poglavar svoju, vrijedit će više kod Boga i biti od Njega sjajnije nagragjen i počašćen.

Možda tko ne bi znao dobro predstavljati osobu kralja, a predstavljajući štitonošu ili pastira, steče si čast i dobije nagradu. Tako i ti možda ne bi znao dobro igrati ulogu propovjednika ili

poglavara, dok dobro igraš ulogu ispovjednika, a ti opet pomoćnika. Zna Bog vrlo dobro razdijeliti uloge i dati svakomu onu, koja je za njega. «On razdjeljuje talente svakome prema njegovoj moći, kako kaže sv. Evangjelje. «*Unicuique secundum propriam virtutem.*» Neka nitko zato ne želi tugje uloge ni tugjega talenta, nego neka svaki nastoji da dobro igra ulogu, koja mu je doznačena, i dobro upotrijebi talenat, koji je primio, te uzmogne položiti dobar račun o njem; jer tako će više ugoditi Bogu i primiti veću nagradu.

Matth. 25, 15.

Šesnaesto poglavlje.

O sjedinjenju, što ga moramo imati s voljom Božjom u bolestima.

Kao što je zdravlje dar Božji, isto je tako dar Božji i bolest, koju nam Gospodin šalje za našu kušnju, kazan, popravak i za druga dobra i koristi, što obično otuda slijede, n. pr. da spoznamo svoju slaboću, i uvidimo svoje ništavilo; da se riješimo ljubavi prema zemaljskim stvarima i odrečemo putenih želja; da ukrotimo neobuzdanost i sile svoga najvećeg neprijatelja, tijela; da se sjetimo, da ova zemlja nije naša domovina, nego kao gostionica i mjesto progonstva, i drugo slično. Zato kaže Mudrac: «*Teška bolest čini dušu trijeznom*, umjerenom i jakom. *Infirmitas gravis sobriam facit animam.*»

Eccli. 31, 2.

I zato valja, da se u bolesti isto tako prilagodimo volji Božjoj kao u zdravlju, primajući je, kao da dolazi od ruke Gospodina Boga našega, kad Mu se svidi, da nam je pošalje. — Neki od onih starih Otaca govoraše svome bolesnome učeniku: «Sinko moj, nemoj se žalostiti poradi bolesti, dapače od srca zahvaljuj Bogu za nju; jer ako si željezo, u ognju ćeš izgubiti rgju; ako si pak zlato, u ognju ćeš se očistiti. Znak je velike kreposti i savršenosti zahvaljivati Bogu u bolesti.»

O svetoj Klari pripovijeda Surije u njenom životu, da je dvadeset i osam godina bolovala od teških bolestî i uz to bila tako strpljiva, da je za sve to vrijeme nije nigda nitko čuo, da se tuži ili mrmlja na svoju veliku muku, nego je uvijek za to zahvaljivala Gospodinu. A u svojoj posljednjoj bolesti, kad su je bolovi tako pritisnuli, da sedamnaest danâ nije mogla ništa okusiti, pa kad ju je njen ispovjednik, br. Reginaldo, tješio i nagovarao, da bude strpljiva u tako dugom mučeništvu tolikih bolestî, odgovorit će mu ona: «Otkako sam upoznala milost Gospodina svoga Isusa Krista po njegovu sluzi svetom Franji, nijedna mi bolest ne bijaše mučna, nijedna muka tegotna i nijedna pokora teška.» — Čudnovat nam takogjer i vrlo rijedak primjer, koji će uvelike osokoliti i utješiti

Ref. Sur. tom. 7. fol. 277. et Villega 3. p. Vit. 189.

bolesnike, pruža u tu svrhu život svete djevice Lidvine, koja je trideset i osam godina neprestano trpjela najteže i izvanredne bolesti i bolove; trideset godina ne mogaše ustati sa svoje kukavne postelje niti se svojim nogama zemlje dotaknuti; i u tom joj stanju iskazivaše Gospodin prevelike milosti.

Ali jer nam se običavaju narinuti nekoji osobiti razlozi pod izlikom većega dobra, da nam zapriječe ovu ravnodušnost i predanost, to ćemo na njih odgovoriti i oprovrgnuti ih. Prvo, mogao bi tko reći: «Što se mene tiče, sve jedno mi je, bio bolestan ili zdrav; ali to mi je teško, što sam, kako mislim, na teret Redu i dodijavam kući.» Na to odvraćam, da bi to značilo obijediti poglavare i braću sa slabe ljubavi i slabog sjedinjenja s voljom Božjom. Takogjer poglavari teže za savršenošću i nastoje primati sve, kao da dolazi od ruke Gospoda, i u svemu se prilagoditi Njegovoj Božanskoj volji. Ako dakle Bog hoće, da si ti bolestan, i da te oni dvore i njeguju, takogjer oni to hoće; pa kako ti nosiš križ, što ti ga Bog šalje, tako će i oni nositi svoj s velikom odanošću u volju Božju.

Ali ćeš mi reći: «Dobro vidim, s kolikom se ljubavi postupa u tom u Družbi. Što me muči, jest samo to, da ne mogu učenjem, propovijedanjem ili ispovijedanjem koristiti, a to zato, što sam bolestan.» Na to vrlo dobro odgovara sv. Augustin i kaže, da moramo imati na pameti, da mi ne znamo, dali je bolje učiniti ili propustiti ono, što želimo. I zato moramo, koliko samo možemo, svoje stvari razmisliti i urediti. Pa ako ih poslije uzmognemo onako izvesti, kako smo to namislili, ne smijemo se veseliti, što se dogodilo ono, što smo mislili i htjeli, nego jer je Gospodin htio, da se tako zbude. Ako se pak ne oživotvori ono, što smo mislili i namjeravali, ne smijemo se zato smućivati ni uznemirivati, jer se većma pristoji, da mi slijedimo volju Božju, nego li Bog našu. *Aequius est, ut nos eius, quam ut ille nostram sequatur voluntatem.* I zaključuje slavni sv. Augustin s divnom rečenicom: «Onaj bolje uregjuje i promišlja svoje stvari, koji je skloniji i spremniji ne činiti ono, što Bog ne će, da čini, nego li onaj, koji je vrlo požudan i željan činiti ono, što je sam zasnovao i smislio. *Nemo melius ordinat, quid agat, nisi qui paratior est non agere, quod Divina potestate prohibetur, quam cupidior agere, quod humana cogitatione meditatur.*»

D. Aug. l. de catechizandis rudibus. c. 14.

Na ovaj dakle način i s ovom ravnodušnošću moramo sve ono promisliti i urediti, što imamo činiti, da budemo uvijek spremni prilagoditi se volji Božjoj, ako nam to slučajno ne pogje za rukom. I tako se ne ćemo uznemirivati ni žalostiti, kad zbog bolesti ili drugog sličnog uzroka ne uzmognemo ono činiti, što smo mislili i bili već odlučili, makar to bilo u sebi vrlo spasonosno za duše. Vrlo lijepo kaže o. Avila, pišući nekom bolesnom svećeniku: «Nemoj misliti, što bi činio, da si zdrav, nego, kako ćeš omiljeti Gospodinu, ako si zadovoljan u svojoj bolesti. Ako li tražiš, kako mislim, čisto volju Božju, što ti je do toga, dali se bolestan ili zdrav, budući da je Božja volja sve naše dobro?»

M. Avil tom. 2. epist.

Sveti Zlatousnik kaže, da je Job više zaslužio i omilio Bogu onom: «*Kako Gospodu bi volja, tako se zbilo; da je blagosloveno ime Gospodnje! — Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen*

D. Chrysost. Iob 1, 21.

Domini benedictum»! prilagodivši se Njegovoj volji u onim mukama i gubi, koju mu je poslao, nego li svim milostinjama i dobrim djelima, što ih je učinio, dok bijaše zdrav i bogat. Isto ćeš tako i ti više ugoditi Bogu, ako se u bolesti svojoj prilagodiš Njegovoj volji, nego li svim, što bi mogao učiniti, da si zdrav. To isto kaže sveti Bonaventura: «Savršenije je podnositi strpljivo i s odanošću u volju Božju muke i suprotivštine, nego znojiti se oko dobrih djela. *Perfectius est adversa tolerare patienter, quam bonis operibus insudare.»* Bog ne treba ni mene ni tebe, da proizvodi plod, koji hoće u svojoj Crkvi. *«Ja rekoh, Bog moj jesi Ti, jer dobara mojijeh ne trebaš. — Ego dixi, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.»*

D. Bonav. de grad. virtutum c. 4. et l. 2. de prof. Relig. c. 37. affert hoc ex D. Greg. Psal. 15, 2.

Sad On hoće da propovijeda tebi bolešću, te se naučiš strpljivosti i poniznosti. Pusti Boga, da čini, što hoće, jer On zna, što je za tebe bolje, dok ti toga ne znaš. Ako bi za štogod morali željeti zdravlje i sile, tad bi ih morali željeti za to, da bolje služimo i većma omilimo Bogu. Ako je Gospodinu milije i draže, da sam sad bolestan i da strpljivo podnosim muke bolesti, neka se vrši Njegova volja, jer to je najbolje i za me najkorisnije. Pripusti Gospodin, da je sv. Apostol Pavao, propovjednik poganâ, bio dvije godine u tamnici, i to u ono vrijeme, kad ga je Crkva, tek u svom početku, toliko trebala. Neka ti ne bude teško, što te Bog drži sapeta bolešću dva mjeseca, ili dvije godine, ili čitav tvoj život, ako se to Njemu svidi; jer ti nijesi tako potreban Crkvi Božjoj, kao što bijaše sveti apostol Pavao.

Act. 28, 30.

Nekojima se čini teško, kad radi dugotrajne slabosti i neprestane boležljivosti ne mogu voditi zajedničkog života, te u mnogo čem moraju imati posebnosti. Zato se žaloste, jer misle, da nijesu pravi redovnici kao drugi, ili da se drugi mogu sablazniti o njih, kad vide njihove posebnosti i bolju njegu: osobito što se katkada bolest i nužda, što je tko ima, ne vidi toliko izvana, nego samo Bog i bolesnik zna, što trpi, dok se ove posebnosti i iznimke dobro vide. Na to odgovaram, da je to vrlo dobar obzir te sasvim pravedno i hvalevrijedno mišljenje, ali zato ne valja izgubiti sjedinjenja s voljom Božjom u bolesti, nego moraš podvostručiti zaslugu, sjedinivši se s jedne strane savršeno s voljom Božjom u svim svojim nemoćima i bolestima, jer On hoće, da ih trpiš; a s druge strane veoma želeći, da sve vježbe redovne, koliko je do tebe, obavljaš što tačnije i savjesnije, i žališ u svom srcu, što ne činiš svega onoga, što čine drugi. Jer tako, osim što zaslužuješ, podnoseći bolest strpljivo i s odanošću u volju Božju, možeš zaslužiti i u ovome drugome isto toliko, koliko drugi, koji su čili i zdravi, i vrše sve ove vježbe.

D. Aug. serm. 62. de temp.

Sv. Augustin raspravljajući, kako su svi u ono sveto korizmeno vrijeme dužni postiti pod smrtni grijeh, pa došavši na bolesnika, koji ne može postiti, kaže: «Ovome je dosta, da ne može postiti i da jede s bolom svoga srca, uzdišući i jadikujući, što on, dok drugi poste, ne može postiti. Kao što hrabar vojnik, koga ranjena nose u tabor, ćuti veći bol, što se ne može boriti ni iskazati u službi svoga kralja, nego li mu zadaju rane i trpko liječenje; isto tako dobre redovnike, kad su bolesni, muče više boli, što ne mogu voditi zajedničkog života ni obavljati redovnih vježba, nego li sama

bolest. U ostalom nas ni ovo niti išta drugo ne smije zapriječiti, da se ne prilagodimo volji Božjoj u bolesti, primajući je, kao da je poslana od ruke Boga na Njegovu veću slavu, a na naše veće dobro i korist.

Kad je neki redovnik, kako pripovijeda sv. Jeronim, umolio svetog Opata Ivana Egipatskoga, da ga ozdravi od neke bolesti i žestoke groznice, koja ga je mučila, odgovori svetac: «Ti hoćeš da odbaciš od sebe, što ti je vrlo potrebno. Jer kao što se tjelesne stvari čiste od gada sapunom ili jakim lugom, ili čim drugim, isto se tako duše čiste bolestima i drugim sličnim mukama. *Rem tibi necessariam cupis abiicere, Ut enim corpora nitro, vel aliis huiusmodi linimentis abluuntur a sordibus; ita animae languoribus, aliisque huiusmodi castigationibus purificantur.»*

D. Hieron. in Vit. Patr.

Sedamnaesto poglavlje.

Ne smijemo postavljati svoga pouzdanja u liječnike ni u lijekove, nego u Boga, i Njegovoj se volji moramo prilagoditi ne samo u bolesti, nego i u svemu, što ona obično sa sobom nosi.

Što smo rekli o bolesti, vrijedi takogjer i za sve ostalo, što se obično za nje dogagja. Sveti nam Bazilije daje vrlo lijepu poduku za vrijeme, kad smo bolesni. On kaže, da se tako moramo služiti liječnicima i lijekovima, te ne postavljamo sve svoje pouzdanje u to, jer zbog toga kori sv. Pismo kralja Asu: *«Ni u bolesti svojoj ne potraži Gospoda, nego se većma pouzda u liječničko umijeće. — Nec in infirmitate sua quaesivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.»* Ne smijemo tome pripisivati sav uzrok, ako ozdravimo ili ne ozdravimo od bolesti, nego moramo sve svoje pouzdanje stavljati u Boga, koji nam jedanput pomoću ovih lijekova hoće udijeliti zdravlje, a drugi put ne. Zato, kaže sv. Bazilije, ne smijemo izgubiti pouzdanja, da ćemo ozdraviti, ni onda, kad nemamo liječnikâ ni lijekova. Jer kao što je Krist naš Gospodin, kako čitamo u sv. Evangjelju, jedanput ozdravljivao samom svojom voljom, n. pr. onoga gubavca, koji ga je molio: *«Gospodine! ako hoćeš, možeš me očistiti — Domine, si vis, potes me mundare,»* a On mu odgovorio: *«Hoću, očisti se! — Volo, mundare;»* drugi put služeći se kakim sredstvom, n. pr. kad je od pljuvačke načinio kâl i pomazao oči slijepčeve, i zapovjedio mu, da se umije u lokvi ili vrutku Siloe; treći put je puštao bolesnike u njihovim bolestima i nije htio, da ozdrave, premda su sav svoj imutak potrošili na liječnike i ljekarije: isto tako i sada daje Bog jedanput zdravlje bez liječnikâ i lijekova samom svojom voljom; a drugi put pomoću ljekarijâ; drugda opet, makar koga liječili mnogi liječnici i on upotrebljavao najizvrsnije lijekove, ne će

D. Basil. in reg. fus. disput. 55.

2. Paral. 16, 12.

Matth. 8, 2.

mu Bog udijeliti zdravlja, da se time naučimo ne pouzdavati se u liječnike ljudske, nego jedino u Boga.

Kao što kralj Ezekija ne pripisa svoga ozdravljenja grudi smo-
4. Reg. 20, 7. kava, što je Izaija privi na njegovu ranu, nego Bogu; tako i ti, kad ozdraviš od bolesti, ne smiješ zdravlja pripisivati liječnicima i lijekovima, nego Bogu, koji liječi sve naše bolesti. «*Zaista ih ni trava ni melem ne izliječi nego Tvoja, Gospodine, riječ, koja liječi sve.* —
Sap. 16, 12. *Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos: sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.*» A isto tako, ako ne ozdraviš, ne smiješ se tužiti na liječnike i ljekarije, nego moraš sve pripisivati Bogu, koji ti ne će dati zdravlja, nego hoće, da si bolestan.

Na isti način, kad liječnik ne razazna bolesti ili pogriješi u liječenju — a to se više puta dogodi i najvrsnijim liječnicima kod najviših ličnosti — moraš smatrati ovu pogrješku kao naredbu Božju, a isto tako nemarnost i pogrješku bolničarovu. I zato ne smiješ reći, da se toga radi, što je ovaj pogriješio, opet povratila groznica, nego moraš sve uzeti, kao da je došlo od ruke Božje, i govoriti: «Gospodinu se svidje, da me jače uhvati groznica, i da mi se tako šta dogodi.» Jer akoprem je to pogledom na one, koji te njeguju, bila pogrješka, jasno je ipak, da to bijaše samo od Boga tako naregjeno, jer pogledom na Boga nema ništa slučajno. Misliš li, da su slučajno proletjele lastavice i oslijepile svojom nečisti Tobiju? Ne bi to slučajno, nego po visokoj odredbi i osobitoj volji Boga, da nam ostavi u njem primjer kao u svetom Jobu. A tako to kaže i sveto
Tob. 2, 12. Pismo: «*Ovu pak kušnju zato pripusti Bog na nj, da potomcima ostane primjer strpljivosti njegove, kao i svetoga Joba.* — *Hanc autem tentationem permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiae eius, sicut et sancti Job.*» A i Angjeo mu poslije reče:
Ibid. 12, 13. «*Jer si bio mio Bogu, nužno bijaše, da te kušnja obigje.* — *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.*»

De abb. Steph. ref. etiam D. Dor. doctr. 7. U životu se Otaca pripovijeda o Opatu Stjepanu, kako mu je jednoć u bolesti htio njegov drug pripraviti pogaču, pa misleći, da ju je učinio s dobrim uljem, načini je s lanenim, koje je vrlo gorko, i dade mu je. Stjepan, kako je okusi, malo jede i zašutje. Drugi put mu je načini na isti način, pa kad je okusi i ne htjede jesti, reče mu brat: «Jedi, oče, ta vrlo je dobra!» Pa da ga potakne, te jede, sam je okusi. Ali čim opazi, kako je gorka, poče se žalostiti i govoriti: «Jaoh, mene ubojice!» Nato mu reče Stjepan: «Ne uznemiruj se, sinko! jer da nije Bog htio, da uzmeš jedno ulje za drugo, ne bi toga učinio.» — I o mnogim drugim svecima čitamo, kako su s velikom ravnodušnošću i strpljivošću uzimali lijekove, što su im se pripravljali, akoprem bijahu u oprjeci s njihovom bolešću. Tako dakle moramo i mi primati pogrješke i nemarnosti, kako liječnika tako bolničara, a da se ne tužimo ni na jednoga ni na drugoga.

U tome se baš otkriva i jasno pokazuje krepost svakog pojedinog. Zato vrlo lijep izgled daje bolestan redovnik, koji sve, što mu se dogodi, prima ravnodušno i veselo, kao da dolazi od ruke Božje, i dade se voditi i ravnati od poglavarâ i bolničarâ, zaboravivši sebe i ne mareći posve ništa za se. Sv. Bazilije kaže: «Ako si povjerio svoju dušu poglavaru, zašto mu ne povjeriš i svoga tijela?

Ako si predao u njegove ruke svoj vječni spas, zašto mu ne bi izručio i svoga vremena dobra?» Pa kad nam Pravilo dozvoljava biti tada bez skrbi za svoje tijelo i dapače nam to nalaže, valja da to uvelike cijenimo i okoristimo se tako povoljnom dozvolom. A naprot vrlo rgjav izgled daje bolesni redovnik, kad se previše skrbi za se i odveć pazi, što mu se ima dati i kako mu se ima dati, i dali sve tačno biva, a ako ne, zna se vrlo dobro tužiti, a dapače i mrmljati. D. Basil. in reg. fus. disput. reg. 48. 3. p. Constit. c. 2. lit. G.

Kaže vrlo dobro Kasijan: «Bolest tijela nije na zapreku čistoći srca, nego je dapače pomaže, ako je tko zna primiti kako treba. Ali pazi, kaže, da ne prijegje bolest tijela na dušu.» Ako se tko ovako vlada i služi bolešću, da vrši svoju volju i bude neposlušan i nestrpljiv, tad će bolest prijeći na dušu i biti uzrokom, da poglavar više misli na bolest duševnu, nego li tjelesnu. Ne smije zato, što je tko bolestan, prestati pokazivati se redovnikom i misliti, da više nema za nj Pravilâ i da se može brinuti samo za svoje zdravlje i njegu, a zaboraviti svoj napredak. «Bolesnik», kaže naš sv. Otac, «pokazujući veliku poniznost i strpljivost, ima nastojati, da bude isto tako na dobar izgled u vrijeme svoje bolesti, kao u vrijeme svoga potpunoga zdravlja.» Cass. l. 5. de instit. renun. c. 7. — Reg. 50. Summ.

Sv. Ivan Zlatousni na one riječi Prorokove: «*Gospodine, okružio si nas kao štitom dobrom voljom svojom* — *Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos,*» raspravljajući, kako se za čitavog ovog života moramo uvijek boriti i zato svagda biti naoružani, kako zdravi tako bolesni, kaže: «Vrijeme bolesti, kad bolovi odasvuda smućuju dušu, kad nas žalost okružuje, kad nas gjavao potiče, da izreknemo koju oštru riječ, jest vrijeme najžešće borbe, i potom vrijeme, kad se moramo vježbati u kreposti i pokazati je. *Et aegroti, et sani: morbi enim tempore huius maximae pugnae tempus est; quando dolores undique conturbant animam; quando tristitiae obsident; quando adest diabolus incitans, ut acerbum aliquod verbum dicamus.*» Već Seneka reče, da hrabar muž može isto tako pokazati svoju hrabrost na krevetu, podnoseći bolesti, kao na bojnom polju, boreći se proti neprijateljima, jer glavni dio hrabosti sastoji više u podnošenju, nego li u navaljivanju. I zato kaže Mudrac: «*Bolji je strpljiv, nego hrabar muž, i onaj, koj gospoduje nad svojim srcem, od onoga, koji zauzima gradove.* — *Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.*» D. Chrys. in Psal. 5, 13. — Sen. ep. 78. — Prov. 16, 32.

Osamnaesto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

O svetoj se djevici Gertrudi čita, kako joj se jednoć ukazao Krist naš Gospodin, koji nošaše u desnoj svojoj ruci zdravlje a u Blos. c. 11. monil. spirit.

lijevoj bolest, i rekao joj, da izbere, što hoće. Ona će Mu na to: «Ono što ja, Gospodine, želim od sveg srca, jest, da ne gledaš na moju volju, nego da se sa mnom dogodi, što je na veću slavu Tvoju i Tebi ugodnije.»

Marul. l. 5. c. 4. et Iacob. de voragine.

O nekom se čovjeku, koji bijaše pobožan prema sv. Tomi Kenterbrijskome, pripovijeda, kako je bolestan otišao na grob svečev i zamolio ga, da mu isprosi od Boga zdravlje. I postiže ga. A vraćajući se zdrav kući, poče u sebi misliti, ako mu je bolest bila na spas, zašto je želio zdravlje. Ova je misao tako na nj djelovala, da se opet povratio na grob i zamolio sveca, da mu isprosi od Boga ono, što je korisnije za njegovo spasenje. Bog mu opet pošalje bolest; i tako je živio vrlo zadovoljno s njom, znajući, da je to za nj bolje.

Surius in Vita s. Bedasti.

Surije pripovijeda u životu svetoga Biskupa Bedasta drugi sličan primjer o nekom slijepom čovjeku, koji za prenošenja tijela ovog svetog Biskupa živo zaželje vidjeti njegove svete ostanke i dosljedno zadobiti vid, da ih vidi. Zadobi ga od Gospodina i vidje, što je želio. Imajući sad vid, poče nanovo moliti, ako mu on ne služi na dobro njegove duše, da mu se opet povrati sljepoća. Tek što je svršio ovu molitvu, posta slijep, kao i prije.

D. Hieronym. ep ad Castr. coecum.

Pripovijeda sv. Jeronim, kako je sv. Opata Antuna pozvao sv. Biskup Atanazije u grad Aleksandriju, da mu pomogne pobijati i iskorenjavati krivovjerstva, što su tamo vladala. Ondje nagje Didima, koji bijaše vrlo učen muž, ali slijep tjelesnim očima. Ovaj tako raspravljaše sa svetim Antunom o mnogim stvarima svetoga Pisma, da se svetac divio njegovu umu i mudrosti. A poslije ovoga raspravljanja zapita ga, dali se žalosti, što je slijep. On je šutio i stidio se odgovoriti. Napokon upitan po drugi put i treći put, prizna otvoreno, da ga to žalosti. Tada mu reče svetac: «Čudim se, da se tako mudar muž, kao što si ti, žalosti i boli ga, jer nema ono, što imaju muhe, mravi i crvići zemaljski, a ne veseli se, da ima ono, što zaslužiše imati samo sveci i apostoli.» Iz toga se vidi, kaže sv. Jeronim, da je mnogo bolje imati duhovne oči, nego li tjelesne.

Chron. Ord. Praedic. 1. p. l. 1. c. 49.

U povjesti Reda sv. Dominika pripovijeda o. Ferdinand Kastilski slijedeće. Kad je sv. Dominik boravio u Rimu, posjećivaše neku bolesnu ženu, koja bijaše jako bolesna i med četiri zida zatvorena, ali velika službenica Božja. Ona se bijaše povukla u toranj kod vrata sv. Ivana Lateranskoga, gdje je svetac običavaše češće ispovijedati i dijeliti joj presveti Sakramenat. Zvaše se ova žena Bona (dobra) i život joj odgovaraše tako imenu, da ju je Gospodin kao dobru učio biti veselom u mukama i spokojnom u smrti. Trpjela je od veoma teške bolesti na prsima, koja bijahu sama rak-rana i puna crvi, tako da bi za svakog drugog bila ova muka nepodnosljiva; ali ona podnošaše to s čudnovatom strpljivošću i zahvaljujući Bogu. Kad ju je sv. Dominik vidio tako bolesnu i tako učvršćenu u kreposti, zavoli je veoma. Jednoga dana, pošto je bijaše ispovjedio, htjede vidjeti ovu tako grdnu i strašnu ranu; što postigne, akoprem s nekom poteškoćom. Kad Bona otkri prsa, a svetac vidje gnoj, rak i crve, gdje vrve, te njenu strpljivost i veselje, sažali mu se ona veoma; pa cijeneći većma njene rane, nego li sve blago

zemaljsko, vruće je zamoli, da mu dade jedan od onih crvića kao relikviju. Službenica mu ga Božja ne htjede dati, dok joj prije nije obećao, da će joj ga povratiti; jer bijaše već dotle došla, da se tako veselila, videći, gdje je živu izjedaju crvi, da bi, kad bi koji na zemlju pao, opet ga postavila na svoje mjesto. I tako na njegovu riječ dade mu jednoga, koji bijaše podosta velik i s crnom glavom. Jedva ga svetac uze u ruke, kad se preobrati u najdragocjeniji biser. Na to braća začugjena rekoše svome ocu, da joj ga ne povrati; nasuprot bolesnica iskaše svoj crv, govoreći, da joj povrate njezin biser. Ali čim joj ga dade, poprimi opet prijašnji oblik crva, na što ga žena stavi na svoja prsa, gdje bijaše iznikao i hranio se. Sv. Dominik pomolivši se za nju i blagoslovivši je znakom svetoga Križa, ostavi je i otide. Ali dok je još silazio stubama s tornja, otpadoše ženi gnjila prsa skupa s crvima, i malo po malo poče joj rasti meso, i u malo danâ ozdravi posvema, pripovijedajući svima čudesa, što ih Bog činjaše po sluzi svome.

Chron. Ordin. Praedic. 1. p. l. 1. c 83.

U istoj se povjesti pripovijeda, kako je br. Reginaldo ugovarajući sa sv. Dominikom, da stupi u njegov Red, i odlučivši to već učiniti, pao u dugotrajnu groznicu, koja bijaše po mnijenju liječnika smrtonosna. Svetomu Ocu Dominiku bijaše mnogo do toga, da on ozdravi, zato moljaše neprestano za nj Gospodina Boga našega, pa kao što on, tako i bolesnik zazivaše Preblaženu Djevicu Mariju u pomoć s velikom pobožnošću i žarom. Dok su oni tako molili, unigje u sobu Reginaldovu presveta Kraljica nebeska, naša Gospa, odsijevajući sva nebeskim i čudnovatim svijetlom i sjajem, u pratnji drugih dviju svetih djevica, za koje se činjaše, da su bile sv. Cecilija i sv. Katarina mučenice. One se zajedno s Presvetom Djevicom približe k postelji bolesnikovoj

Nebeska će ga tada Kraljica i premilostiva Majka utješiti i zapitati: «Što hoćeš, da ti učinim? Ja dolazim, da čujem, što prosiš. Reci mi, i dat će ti se.» Reginaldo sav zapanjen i kao izvan sebe uslijed ovog nebeskog vigjenja, nije znao, što bi činio ili rekao. Ali jedna od ovih svetica, što bijahu došle s Presvetom Djevicom, izbavi ga brzo iz ove neprilike, rekavši mu: «Brate, ne prosi ništa, pusti se sasvim u Njene ruke; jer Ona zna mnogo bolje dati nego ti prositi.» Bolesnik posluša ovaj tako razborit i mudar savjet, i odgovori ovako Djevici: «Gospo! ne prosim ništa; ja nemam druge volje doli Tvoje; u nju se predajem i u Tvoje ruke.» Tad Presveta Djevica pruži ruku i uzevši ulja, što su ga u tu svrhu nosile Njene službenice, pomaza Reginalda isto onako, kao što se običava dijeliti Posljednja Pomast. Toliku je moć imao sam doticaj onih svetih ruku, da je odmah ozdravio od groznice i tako mu ojačale tjelesne sile, kao da nigda ne bi bio bolestan. A što je još više, k ovoj se velikoj milosti pridruži još druga veća na korist duše, naime da od tog časa nije oćutio u sebi više nikakog putenog ni nečistog gibanja po sve dane svoga života, ni u koje vrijeme, ni na kojem mjestu, niti ikojom prigodom.

Hist. Eccles. p. 2. lib. 6. cap. 2.

U Crkvenoj se povjesti pripovijeda, kako je megj muževima, koji su ono doba cvali, osobito sjao Benjamin, koji imagjaše od Boga dar ozdravljati bolesnike bez ikake druge ljekarije osim samo

doticanjem svojih ruku ili mažući ih s malo ulja i pomolivši se za njih. Ali uz ovu milost iscjeljivati druge bolovaše on sâm od teške vodene bolesti, od koje bijaše tako otekao, da nije mogao izaći kroz vrata svoje ćelije, nego su ih morali rastaviti. I tako ostade u njoj osam mjeseci, dok nije umr'o, sjedeći na vrlo širokoj stolici, s koje je liječio mnoge bolesti, a da se nije tužio ni žalostio, što nije mogao izliječiti svoje. A one, koji ga sažaljivahu, tješio bi i govorio im: «Molite Boga za moju dušu, a za moje se tijelo ne brinite, jer kad je bilo i zdravo, nije mi bilo ni od kake koristi.»

Prat. spir. c. 10. U Duhovnoj se livadi pripovijeda o nekom redovniku, po imenu Barnabi, kako se idući nekuda nabo na tresku i ne htio je nekoliko dana izvaditi, niti rane liječiti, da može trpjeti kaki bol za ljubav Božju. A onima, koji ga posjećivahu, kaže se, da je govorio: «Što više trpi i mrtvi se izvanjski čovjek, to više oživljava i jača nutarnji.»

U životu svetog Pakomija pripovijeda Surije o nekom redovniku po imenu Zakeju, koji uza sve to, što je imao padavicu, nije ništa popustio u strogosti svoje običajne uzdržljivosti, za koje je jeo samo kruh sa solju, a niti je propustio molitava, koje su običavali obavljati drugi zdravi redovnici, polazeći na jutrenju i druge časove. A u vrijeme, što bi mu preostalo od molitve, pleo bi rogožine, košare i užeta; pa jer je rogoz, iz kojega ih je pleo, bio oštar, bile su mu ruke tako ranjave, da mu je uvijek tekla iz ranâ krv. Činjaše on to, da ne bude besposlen. Na večer bi pak prije počinka obično razmišljao nešto iz svetoga Pisma, zatim bi se znamenovao znakom svetoga Križa, i poslije toga počivao sve do jutrenje, na koju je, kako se reklo, ustajao i ostao na njoj i na molitvi sve do dana. Tako bijaše razdijelio vrijeme ovaj sveti bolesnik i to bijahu njegove obične vježbe.

Jednoć ga pohodi drugi neki redovnik, koji vidjevši ruke tako ranjave, reče, neka ih namaže uljem pa ga ne će tako boljeti ove rane. Zakej učini tako, ali mu se bol ne samo ne ublaži, nego mu se dapače poveća. Kad ga je poslije posjetio sv. Pakomije i on mu pripovjedio, što bješe učinio, reče mu svetac: «Misliš li, sinko, da Bog ne vidi svih naših bolestî i da ih, ako hoće, ne može izliječiti? Ako dakle toga ne učini, nego pušta, da trpimo bolove, sve dok se Njemu svidi, što misliš, zašto On to čini, ako ne, da svalimo na Nj svu svoju skrb i u Njeg samog postavimo sve svoje pouzdanje? A čini to takogjer za dobro i korist naših duša, da nam poslije uzmogne povećati plaću i nagradu vječnu za ove kratke muke, što nam ih šalje?» Zakej se na to veoma ražalosti i reče mu: «Oprosti mi, oče, i moli Boga, da mi oprosti ovaj grijeh slaba pouzdanja i sjedinjenja s voljom Njegovom, i što sam želio ozdraviti.» Pakomije otide, a on je za pokoru tako lakog grijeha postio tako strogo cijelu godinu, da je jeo samo svaki drugi dan, i tada vrlo malo i plačući. Ovaj tako znamenit primjer običavaše poslije pripovijedati veliki Pakomije svojim redovnicima, da ih potakne, te budu strpljivi u mukama, pouzdavaju se u Boga i oplakuju malene pogrješke.

Devetnaesto poglavje.

O sjedinjenju s voljom Božjom, što ga moramo imati jednako na smrti kao u životu.

Moramo se prilagoditi volji Božjoj isto tako na samrti kao za života. Akoprem je smrt sama po sebi vrlo teška, jer kako kaže mudrac: «Med svim stvarima nema ništa strašnijega ni gorčega od smrti: *Omnium rerum nihil morte terribilius, nihil acerbius;*» ipak je za redovnike ova poteškoća većim dijelom uklonjena i ublažena, jer smo već pô toga puta prevalili, a i malo da ne sav. Jer prvo, jedan od razlogâ, zašto je obično svjetovnjacima teško umrijeti i zadaje im muku ona ura, jest, što moraju ostaviti bogatstva, časti, naslade, zabave i udobnosti, što su ih imali u ovom životu, prijatelje, rogjake, ovaj ženu, a onaj djecu; što obično zadaje nemalu brigu onaj čas, osobito ako nijesu opskrbljena. Sve je to redovnik već za vremena ostavio, i zato mu to ne zadaje muke ni bola. Kad je kutnjak sasvim razlučen od mesa i rastavljen od zuberinâ, lako se izvadi; ali ako ga hoćeš izvaditi ne razlučivši ga prije od mesa, prouzrokovat će ti veliki bol. Isto tako redovnik, koji se već rastavio i otcijepio od svih stvarî ovoga svijeta, ne ćuti bola na čas smrti, što ih ostavlja, jer ih je već ostavio svojevoljno i s velikom zaslugom, kad je stupio u Red, a nije čekao, da ih ostavi na čas smrti kao svjetovnjaci, koji ih tada moraju hoćeš ne ćeš ostaviti, i to s velikim bolom i mukom, a često puta bez ikake zasluge; jer one većma ostavljaju svoje posjednike, nego li ovi njih. Arist. 3. Eth. c. 6.

To je jedan od glavnih plodova, što ih megj mnogim inim ubire redovnik, što ostavlja svijet, a stupa u Red, kako vrlo dobro primjećuje sv. Ivan Zlatousni, dok je svjetovnjacima, koji srcem odveć prianjaju uz dobra, zabave i ugodnosti ovoga života, smrt veoma gorka prema onoj Mudraca: «*O smrti! kako je gorka uspomena tvoja čovjeku, koji uživa mir u imanju svome. — O mors! quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis.*» Kad im je već pomisao na smrt tako gorka, što će istom biti nazočnost njena? Ako im je gorko misliti na nju, što će istom biti, kad će je kušati? — Ali redovniku, koji je sve to već ostavio, nije smrt gorka, dapače vrlo slatka i ugodna, i kao svršetak i konac svih njegovih muka, te kao sredstvo, kojim će se dovinuti nagrade i plaće za sve ono, što je ostavio Boga radi. D. Chrys. hom. 14. in 1. ad Tim. Eccl. 41, 1.

Drugi glavni uzrok, što obično više muči u onaj čas svjetovnjake i smrt im čini teškom i strahovitom, kaže sv. Ambrozije, da je zla savjest i nedostatna priprava: što se kod redovnika ne dogagja niti smije dogoditi, jer je sav njegov život neprestana priprava za dobru smrt. Pripovijeda se o nekom svetom redovniku, da je liječniku, koji ga je opomenuo, da se pripravi na smrt, odgovorio: «Otkako sam obukao redovničku halju, nijesam ništa drugo činio, doli se pripravljao na to.» U tom se ima vježbati redovnik. Sâm D. Ambr. de bon. mor. c. 8.

nas redovnički stalež uči pripravi, što je Krist naš Gospodin hoće od nas za Njegov dolazak. «*Neka budu bedra vaša opasana i svjetiljke goruće u rukama vašima. — Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris.*» Sv. Grgur kaže, da pasanje bedara znači čistoću, a držanje gorućih svjetiljaka u rukama da znači vježbanje u dobrim djelima, koje dvoje osobito odsijeva u staležu redovničkom; i zato se dobar redovnik nema bojati smrti.

Luc. 12, 35. D. Greg. hom. 13. in Evang.

Ovdje valja spomenuti nešto, što će služiti za našu svrhu, a o čem smo već prije govorili. Jedan od glavnih znakova, da tko ima dobru savjest i da dobro stoji s Bogom, jest, ako je posvema odan u volju Božju glede svog smrtnoga časa i čeka ga s velikim veseljem, kao da čeka svoga Zaručnika, da slavi s Njim one nebeske zaruke i svadbu. «*I vi kao ljudi, koji čekaju gospodara svojega, kad se vraća sa svadbe. — Et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando revertatur a nuptiis.*» A nasuprot, ako je kome vrlo teško umrijeti i nije odan u volju Božju, nije dobar znak.

Vide supra tract. 2. c. 5. Luc. 12, 16.

Da to bude jasnije, navest ćemo nekoliko zgodnih prispodoba. Ne vidiš li, kako mirno i spokojno ide ovca na zaklanje, a da ne bleji niti išta se opire? Ovu takogjer prispodobu navodi sv. Pismo o Kristu našem Gospodinu: «*Kao ovca na zaklanje odvede se. — Tamquam ovis ad occisionem ductus est.*» Nasuprot nečista životinja kako ne cvili i ne opire se, kad je hoće zaklati? Ista je dakle razlika izmegju dobrih, koji su slika ovaca, i izmegju zlih i putenih, koji su slika ovih drugih životinja.

Act. 8, 32. Isa. 53, 7.

Na smrt osugjeni, svaki put, kad čuje otvarati tamnicu, sav se strese, jer misli, da ga hoće odvesti i objesiti. Nasuprot nevini, koji je nedužnim proglašen, veseli se svaki put, kad čuje otvarati tamnicu, jer misli, da dolaze, te ga puste na slobodu. Isto tako opaki, kad čuje zveknuti bravu smrti, kad ga bolest pritisne, boji se i strah ga je ljuto, jer pošto mu je savjest ranjava, misli, da će sad na biti bačen u oganj pakleni za uvijek. Ali onaj, koji ima dobru savjest, veseli se dapače, jer zna, da ga to vodi k slobodi i pokoju vječnom. Činimo dakle, što smo kao dobri redovnici dužni činiti, pa nam ne samo ne će biti teško prilagoditi se volji Božjoj u čas smrti, nego ćemo se dapače veseliti i moliti Boga s Prorokom, da nas izbavi iz ove tamnice: «*Izvedi iz tamnice dušu moju. — Educ de custodia animam meam.*»

Psal. 141. 8.

Sv. Grgur na one riječi Jobove: «*I zvijeri zemaljskih ne ćeš se bojati. — Et bestias terrae non formidabis,*» kaže: «Veselje, mir i sigurnost savjesti na čas smrti jest obično početak nagrade za pravednike. *Justis namque initium retributionis est ipsa plerumque in obitu securitas mentis.*» Oni već sada počinju kušati kapljicu onoga mira, koji će se kao preobilna rijeka doskora izliti u njihove duše; već sada počinju ćutjeti svoje blaženstvo. A nasuprot opaki počinju već sada ćutjeti svoju muku i svoj pakao onim strahom i grižnjom savjesti, što je ćute onaj čas.

D. Greg l. 6. mor. c. 16. Iob. 5. 22.

Dakle željeti smrt i veseliti joj se jest vrlo dobar znak. Sv. Ivan Klimak kaže: «Veoma je hvalevrijedan onaj, koji svaki dan očekuje smrt, a onaj, koji je svaki čas želi, jest svetac.» I sv. Ambrozije hvali one, koji žele umrijeti. A tako vidimo, da su i oni

D. Clim. c. 6. D. Ambr. in orat. funebri de obitu Valent. Imper. tom. 5. et de fide resurrect.

sveti patrijarsi imali ovu želju, smatrajući se za putnike i tugjince na zemlji, a ne za stalne prebivaoce: *Confitentes, quia peregrini et hospites sunt super terram.* I kako vrlo dobro primjećuje sveti apostol Pavao: «*Koji tako govore, pokazuju, da traže otadžbinu. — Qui haec dicunt, significant se patriam inquirere.*» Time jasno pokazivahu, da žele izaći iz ovog sužanjstva; a za tim uzdisaše i okrunjeni Prorok: «*Jao meni, jer se boravak moj produljio! — Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.*» Pa ako su oni stari patrijarsi tako govorili i to željeli, kad su još bila vrata nebeska zatvorena, i nijesu mogli odmah u nebo unići; što će sada istom biti, kad su otvorena, i duša odmah, čim se očisti, ide, da uživa Boga?

Hebr. 11, 14. Psal. 119. 5.

Dvadeseto poglavlje.

Nekoji razlozi i uzroci, zašto možemo slobodno i sveto željeti smrt.

Da se što bolje i savršenije predademo volji Božjoj, isto tako na čas smrti kao u životu, navest ćemo ovdje nekoliko uzrokâ i razlogâ, s kojih se može željeti smrt, da izberemo, što je bolje. Prvi razlog, zašto se može željeti smrt, jest, da izbjegnemo nevoljama, što ih donosi sa sobom ovaj život, jer, kako kaže Mudrac: «*Bolja je smrt, nego život gorak. — Melior est mors, quam vita amara.*» Tako vidimo, da svjetovnjaci više puta žele smrt i mole Boga za nju, a to mogu činiti bez grijeha; jer su tolike i takove nevolje ovoga života, da je slobodno željeti smrt, te im izbjegnu

Eccli. 30, 17. D. Aug. lib. 2. contra 2. epis. Gaud. cap. 22. tom. 7.

Jedan od razlogâ, što ih navode sveci, zašto Bog šalje tolike nevolje na ljude, jest, da se ne privežu toliko za ovaj svijet i odveć zaljube u ovaj život, nego da obraćamo svoje srce i svoju ljubav k drugome i uzdišemo za njim, «*gdje ne će više biti ni plača, ni vike, ni bola. — Ubi non erit luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.*»

Apoc. 21, 4.

Sv. Augustin kaže, da je Gospodin Bog naš u svojoj neizmjernoj dobroti i milosrgju htio, da ovaj život, jer je pun nevoljâ, bude kratak i svrši brzo, a da drugi, koji očekujemo, bude vječan, da tako trpljenje traje kratko, a radost i pokoj na vijeke. Sv. Ambrozije kaže: «Tako je pun zala i nevoljâ ovaj život, da smrt prema tome izgleda prije lijek, nego li kazan. *Tantis malis haec vita repleta est, ut comparatione eius mors remedium putetur esse, non poena.*» Kad nam Bog ne bi podijelio smrti kao kazni, morali bi je prositi kao milost i lijek, da svrše tolika zla i nevolje. Istina, svjetovnjaci često puta griješe u tom nestrpljivošću, kojom primaju patnje, i načinom, kojim mole, tužeći se i nestrpljivo, Boga za smrt; ali, kad bi je tko prosio mirno i odano u volju Božju, govoreći: «Gospo-

D. Aug. serm. 37. de Sanctis, qui est sermo primus in festo Omnium Sanctorum. D. Ambr. serm sup. c. 7. Ioan. tom 2.

dine, ako Ti je milo, izbavi me iz ovih nevolja, dosta sam živio,» tad ne bi griješio.

Drugo, može se smrt željeti još na savršeniji način, naime da ne vidimo nevolja Crkve i neprestanih uvreda, što se nanose Bogu. Tako vidimo, da ju je zaželio prorok Ilija, kad je vidio progonstvo Akabovo i Jezabelino, koji bjehu razorili oltare i usmrtili sve proroke Božje, a radili i njemu o glavi. Uspaljen revnošću za čast Božju, pa videći, da on tomu ne može pomoći, otide u pustinju i sjedav pod drvo *«zaželje si, da umre, i reče: Dosta mi je, Gospo-*

3. Reg. 19, 4.

dine, uzmi dušu moju, jer nijesam bolji od Otaca svojih. — Petivit animae suae, ut moreretur, et ait: Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam, neque enim melior sum, quam Patres mei.» Uzmi me već iz ovoga života, da ne gledam tolika zla ni tolike uvrede, što se Tebi nanose. A onaj hrabri vojskovogja puka Božjega, Juda Makabejac,

1. Mach. 3, 59.

govoraše: *«Bolje nam je umrijeti u boju, nego vidjeti rasap puka svojega i svetinje. — Melius est mori in bello, quam videre mala gentis nostrae, et sanctorum.»* Time je bodrio i sokolio svoje na boj.

O svetom Augustinu čitamo u njegovu životu, kako su Vandali, provaljujući iz Španjolske u Afriku, te harajući sve, ne štedeći ni muško ni žensko, ni svećenika ni svjetovnjaka, ni mlado ni staro, došli pod grad Hipon, gdje bijaše on Biskupom, i opkolili ga s velikom vojskom; pa videći sv. Augustin tako veliku žalost, i crkve bez svećenikâ, a gradove i žitelje njihove uništene, plakaše gorko u svojoj starosti, i sakupivši svoje svećenstvo, reče mu: «Molio sam Gospodina, da nas ili oslobodi od ovih pogibiî, ili nam dade strpljivost, ili me uzme s ovog života, da ne gledam tolika zla; i Gospodin mi je podijelio ovo treće.» I odmah obolje, a treći mjesec opsade umre od bolesti. O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo u njegovu životu drugi sličan primjer. — Ovo je savršenost svetaca, da ćute tako nevolje Crkve i uvrede, što se nanose Veličanstvu Božjemu, da ne mogu toga podnositi: i zato žele smrt, da ne vide tolikoga zla.

Treći uzrok i razlog isto tako vrlo dobar i od velike savršenosti, da želimo smrt i molimo Boga za nju, jest, da budemo jednoć već slobodni i sigurni od svake uvrede Njegove; jer sigurno je, da doklegod živimo, nijesmo sigurni, da ne možemo pasti u smrtni grijeh, kad znamo, da su već drugi pali, koji su većma napredovali od nas te primili od Boga velikih darova, i bili u istinu sveci, i to veliki sveci. To je jedan od uzrokâ, zašto hvata strah sluge Božje i zašto se žele riješiti ovoga života. Može li tko, da ne griješi, poželjeti, da se nije ni rodio, niti igda počeo biti; koliko više može željeti umrijeti? jer je grijeh veće zlo nego li ne biti, i bolje bi bilo ne biti, nego sagriješiti. *«Bolje bi bilo, da se nije rodio*

Matth. 26, 24.

čovjek onaj, reče Krist naš Gospodin o svojem izdajici. *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.»*

D. Ambr. 18. sup. Psal. 118. Eccle. 4, 2. 3.

Sv. Ambrozije tumači u istom smislu one riječi Propovjednikove: *«I hvalih više mrtve nego žive; i za srećnijega od jednih i drugih smatrah onoga, koji još nije rogjen! — Et laudavi magis mortuos, quam viventes; et feliciorem utroque iudicavi, qui necdum natus est.»* On kaže: «Mrtvi se predpostavlja živome, jer je već

prestao griješiti; mrtvome se pretpostavlja onaj, koji nije rogjen, jer nigda nije mogao griješiti. *Mortuus praefertur viventi, quia peccare destitit: mortuo praefertur, qui natus non est, quia peccare nescivit.»* I zato će biti vrlo dobro, da često puta u molitvi pobugjujemo ove čine: Gospodine, ne dopusti, da se igda odijelim od tebe. *Domine, ne permittas me separari a te.* Gospodine, ako Te imam uvrijediti, uzmi me prije, nego Te uvrijedim, jer ja hoću živjeti samo zato, da Ti služim; a ako Ti ne ću svojim životom služiti, ne trebam ga. Ta je vježba vrlo ugodna Bogu, a za nas vrlo korisna;

Supra tract. 5. c. 5.

jer u njoj pobugjujemo bol za grijeh i mržnju na nj, vježbamo se u poniznosti i ljubavi Božjoj, i upravljamo na Boga jednu od najugodnijih Njemu molba.

In Vita s. Lud. Reg. Galliae.

O svetom se Ljudevitu, kralju francuskom pripovijeda, kako mu je više put njegova sveta majka, kraljica Blanka, znala reći: «Sinko moj, htjela bih te radije vidjeti mrtva pred svojim očima, nego li okaljana smrtnim grijehom.» I bi Bogu ova želja i ovaj blagoslov, koji mu je davala, tako ugodan, da se kaže o njemu, da za čitavog svog života nije ni jedanput smrtno sagriješio. To isto možda će i u tebi djelovati ova želja i molba.

Još više! Ne samo, da izbjegnemo smrtnim nego i lakim grijesima, kojih smo puni u ovom životu, dobro je željeti smrt; jer sluga Božji mora biti pripravan ne samo radije umrijeti, nego učiniti smrtni grijeh, nego takogjer biti pripravan radije umrijeti, nego li reći kaku laž, što je laki grijeh. I tko bi za to umr'o, bio bi mučenik. Jasno je, da ćemo, doklegod živimo, počiniti mnogo lakih

D. Thom. 2. 2. q. 124. ar. 5. ad 2.

grijeha, *«jer sedam puta,* t. j. često, *pada pravednik. — Septies enim cadet iustus.»* Što će duže živjeti, to će više puta pasti. Pa ne samo,

Prov. 24, 16.

da izbjegnu lakim grijesima, žele sluge Božje rastaviti se s ovim životom, nego takogjer da se oproste već jednom tolikih pogrješaka i nesavršenostî, i tolikih napasti i nevolja, što ih svaki dan snalaze.

Thom. a Kemp. l. 3. c. 48. n. 5.; c. 20. n. 3. 4.

Vrlo dobro kaže onaj svetac: «O Gospodine, koliko trpim u sebi, kad se u duši bavim nebeskim stvarima, pa mi se odjednom u molitvi oprijeći množina putenih mislî! Oh, kakav je to život, gdje nema ništa bez muke i nevolje; gdje je sve puno zamkî i neprijatelja! Jer čim nas jedna muka ili napast mine, druga dolazi; šta više, dok se s prvom još borimo, više drugih i nenadano dolazi. Pa kako se može ljubiti život, koji ima toliko grčine, te je podložen tolikim nevoljama i bijedama? kako se i zove životom, kad ragja toliko smrti i kuge?»

O nekoj se velikoj svetici čita, kako je običavala reći, kad bi mogla što izabrati, da ne bi drugo izabrala van smrt; jer se njome duša oslobagja straha, da igda išto učini, što bi bilo na zapreku čistoj ljubavi. Potom je znak veće savršenosti, kad tko želi rastaviti se s ovim životom, da izbjegne lakim grijesima, pogrješkama i nesavršenostima, nego li, da izbjegne smrtnim grijesima; jer što se tiče smrtnih grijeha, može tko to željeti većma iz straha pred paklom te iz samoljublja i vlastite koristi, nego li iz ljubavi k Bogu. Ali kad tko ima taku ljubav prema Bogu, te želi smrt, da ne učini lakih grijeha, pogrješaka i nesavršenostî, tada je to vrlo čista nakana i nešto vrlo savršeno.

Ali će mi tko reći: Ja želim živjeti, da zadovoljim za svoje grijehe i pogrješke. Na to odgovaram, da bi to bilo dobro, kad bi dužim životom sve to više otplaćivali svoj dug, a ne bi dodavali novih grijeha. Ali ako ga ne samo ne otplaćuješ nego još povećavaš, pa što duže živiš, toliko više imaš o čem da položiš Bogu [D. Bernard. c. 2. med.] račun, ne veliš dobro. Vrlo dobro kaže sv. Bernardo: «Zašto želimo toliko ovaj život, u kom, što duže živimo, to više griješimo, i što je duži život, to su brojniji grijesi? *Cur ergo tantopere vitam istam desideramus, in qua quanto amplius vivimus, tanto plus peccamus; quanto est vita longior, tanto culpa numerosior?*» [D. Hieron. ep. ad Hel.] A sv. Jeronim kaže: «Što misliš, koja je razlika izmegju onoga, koji umire mlad, i onoga, koji umire star, ako ne, što je starac većma opterećen grijesima nego li mladić, i ima više odgovarati Bogu?»

Sv. Bernardo odgovara na to još bolje, i kaže u svojoj velikoj poniznosti riječi, koje možemo mi s mnogo većim pravom uporaviti na se: «Stidim se živjeti, jer slabo napredujem: bojim se umrijeti, [D. Bernard. de inter. domo. c. 35.] jer nijesam pripravan. Ipak volim umrijeti, te prepustiti se i preporučiti milosrgju Božjemu, jer je Bog dobrostiv i milosrdan, nego da budem kome na sablazan svojim zlim životom. *Vivere erubesco, quia parum proficio: mori timeo, quia non sum paratus Malo tamen mori, et misericordiae Dei me commitere, et commendare, quia benignus et misericors est, quam de mea mala conversatione alicui scandalum facere.*» To je vrlo dobro mišljenje. Časni otac Avila govoraše, da bi svaki, koji je samo osrednje pripravan na smrt, morao prije željeti smrt nego li život radi pogibli, u kojoj živi, budući da svaka pogibao prestaje sa smrću. «Što je smrt, ako ne pokop opačinâ, a uskrsnuće [D. Ambros. de bono mortis c. 4.] krepostî? kaže sv. Ambrozije. *Quid est mors, nisi sepultura vitiorum, virtutum suscitatio?*»

Svi su ovi razlozi i uzroci dobri, da želimo smrt; ali najsavršeniji od svih jest onaj, koji imagjaše sv. apostol Pavao, kad je [Philipp. 1, 23.] rekao: «*Imam želju rastaviti se i biti s Kristom. — Desiderium habens dissolvi, et esse cum Cristo.*» Što kažeš sveti Pavle? Zašto se želiš rastaviti s tijelom? možda da izbjegneš nevoljama? Zaista ne; [Rom. 5, 3.] nasuprot *se hvalimo nevoljama. — Gloriamur in tribulationibus?* To je moja slava. Zašto dakle? Da izbjegneš grijesima? Ni to ne! «*Jer znam jamačno da nas ni smrt, ni život, ne može rastaviti od ljubavi* [Ibid. 8, 38.] *Božje. — Certus sum enim, quia neque mors, neque vita .... poterit nos separare a caritate Dei.*» Bijaše on već utvrgjen u milosti, i znadijaše, da je ne može izgubiti; i zato se nije imao toga bojati. Zašto dakle želiš toliko smrt? — Da se sjedinim već s Kristom. [Cant. 2, 5.] On ju je želio iz čiste ljubavi. «*Jer ginem od ljubavi. — Quia amore langueo.*» On je ginuo od ljubavi, i zato je uzdisao za svojim ljubljenim, i svako mu se kašnjenje, da uživa već jednom Njegovu prisutnost, činilo dugim.

[D. Bonaven. process. 6. Relig. c. 11. 12. et. 13.] Sv. Bonaventura megj tri stupnja ljubavi Božje, što ih postavlja, označuje ovaj kao najviši. Prvi je, da ljubimo Boga nada sve, ljubeći tako stvari ovoga svijeta, da nijedne radi ne učinimo smrtnoga grijeha niti prekršimo ikoju zapovijed Božju. To je ono, što reče Krist naš Gospodin onome mladiću Evangjelju: «*Ako hoćeš da* [Matth. 19, 17.] *ugješ u život, drži zapovijedi. — Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*» To vrijedi za sve. Drugi je stupanj ljubavi, da se ne zadovoljimo obdržavanjem zapovijedi Božjih, nego da pridodamo i savjete; što vrijedi za redovnike, koji ne samo teže za onim, što je dobro, nego i za onim, što je bolje i savršenije prema onoj svetoga Pavla: «*Kušajte, koja je dobra, i ugodna, i savršena volja Božja. — Ut probetis, quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.*» [Rom. 12, 2.] Treći stupanj ljubavi Božje, kaže sv. Bonaventura, jest, kad tko tolikom ljubavlju plamti prema Bogu, te mu se čini, da bez Njega živjeti ne može. *Tanto affectu ad Deum aestuare, quod sine ipso quasi vivere non possis.* On želi već jednom osloboditi se i riješiti tamnice ovoga tijela, da bude s Kristom; želi, da se već svrši ovo progonstvo, te sruši i padne ovaj zid tijela, koji stoji pred nama i prijeći nas, da gledamo Boga. Ovakovi, kaže svetac, provode život u nestrpljivosti ili bolje rekavši u dosadi, i živo žele smrt.

O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo, da je žarko želio izaći [Lib. 5. c. 1. Vit. p. n. s. Ignat.] iz ove tamnice i zatvora tijela, i da mu je duša tako čeznula, da se združi sa svojim Bogom, da se, misleći na svoju smrt, nije mogao uzdržati od suzâ, koje su mu od samog veselja tekle iz očiju. Ali kako stoji na istom mjestu, nije toliko gorio ovom željom, da postigne za se ono najveće Dobro i on otpočine u onom bogatom gledanju, nego mnogo više, da vidi preveliku slavu presvetoga čovječanstva samoga Gospodina, koga je toliko ljubio. Kao što se obično ovdje na zemlji veseli prijatelj, kad vidi u slavi i časti onoga, koga od srca ljubi: isto je tako želio i naš sveti Otac iz čiste ljubavi, da vidi Krista, zaboravivši svoju korist i pokoj. On je želio veseliti se slavi Kristovoj te uživati u njoj, i radovati se s Njim zbog nje; [Infra c. 32.] a to je najuzvišeniji i najsavršeniji čin ljubavi, što ga možemo pobuditi.

Tako nam uspomena na smrt ne samo ne će biti gorka, nego će nas dapače napuniti velikom radošću i veseljem. Pogji još dalje i razmišljaj, da ćeš u malo danâ biti u nebu i uživati ono, što oko nije vidjelo niti uho čulo, niti može razum čovječji pojmiti; pa će ti se sve obratiti u radost i veselje. Tko da se ne veseli, što postizava i polučuje svoju posljednju svrhu, za koju bi stvoren? Tko da ne kliče od veselja, što će za malo posjedovati svoju baštinu, i to takovu baštinu? A putem smrti dolazimo do nebeske baštine. «*Kad dade dragima svojima san, evo baštine Gospodnje. — Cum* [Psal. 126, 3.] *dederit dilectis suis somnum: ecce haereditas Domini.*» Ne možemo doći do posjeda onih vječnih dobara, ako ne putem smrti. I zato kaže Mudrac: «*Pravednik se nada na smrti svojoj — Sperat iustus* [Prov. 14, 32.] *in morte sua*»; jer mu je ona sredstvo i ljestve, da se uspne u nebo, i zato mu je ona utjehom u ovome progonstvu. «*Pjevat ću i paziti na put neokaljan, kad dogješ k meni. — Psallam, et intelligam* [Psal. 100, 2.] *in via immaculata, quando venies ad me.*» Sv. Augustin tumači to mjesto ovako: «Gospodine, moja pažnja i želja ide za tim, da se [D. Aug. tract. 9. sup. Ep. Ioan.] sačuvam bez ljage čitav život, i s ovom ću brigom pjevati uvijek, a moja pjesma bit će: Kad će se, o Gospodine, svršiti ovo progonstvo? Kada ćeš doći po mene? «*Kad ću doći i pokazati se pred* [Psal. 41, 3.] *licem Božjim? — Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?*» Kad ću biti, o Gospodine, s Tobom? Oh kako se zavlači ova ura! Oh kaka li će radost i veselje to biti za me, kad mi kažu, da je

već tu! *«Obradovah se, kad mi rekoše: Hajdemo u dom Gospodnji! Stoje noge naše u predvorjima tvojim, Jeruzaleme! — Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Ierusalem.»* Već si predstavljam, kao da sam tamo stupio nogama i nalazim se u društvu angjelâ i onih blaženika, uživajući Tebe, Gospodine, po svu vječnost. Amen.

Ibid. 121, 1.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

Pripovijeda Simeon Metafraste u životu svetoga Ivana Milostinjara, Nadbiskupa Aleksandrijskoga, kako je neki bogat čovjek imao sina, koga je jako ljubio, pa da postigne od Boga, te ga uzdrži živa i zdrava, zaprosi sveca, da moli za nj, i dade mu silu zlata, da razdijeli megj siromahe na ovu nakanu. Svetac učini tako, a nakon trideset dana umrije sin. Otac se na to vrlo ražalosti, misleći, da je molitva i milostinja za nj bila uzalud. A saznavši Patrijarka za njegovu žalost, pomoli se za nj, proseći srdačno Boga, da ga utješi. Bog usliša njegovu molitvu i posla jedne noći svetoga angjela s neba, koji se ukaza onome čovjeku, i reče mu, neka znade, da je Bog molitvu, što se prikazala za njegova sina, uslišao, i da je nje radi njegov sin u nebu spasen i blažen, i da je morao tada umrijeti, kad je umr'o, da se spase; jer da je živio, bio bi opak i postao nevrijedan slave Božje. I reče mu nadalje, neka zna, da ništa, štogod se dogodi u ovom životu, ne biva bez pravednoga suda Božjega, akoprem su uzroci sudova Božjih ljudima sakriveni: zato se ne smije čovjek podati neurednoj žalosti, nego mora strpljivo i sa zahvalnim srcem primiti sve, što Bog odredi. Ova nebeska opomena utješi oca mrtvoga sina i oduševi, da služi Bogu.

Hist. Theb. l. 2. c. 10.

U povjesti se Tebejskoj pripovijeda jedna osobita milost, što ju je sv. Mauricije, vogja Tebejske legije, iskazao nekoj vrlo pobožnoj gospogji. Imagjaše ona jedinca sina, koga, da se već za rana odgoji u redovničkim običajima, nakon njegove nježne dobi posveti u samostanu svetoga Mauricija, izručivši ga skrbi i vodstvu redovnikâ, kako je to bio u ono vrijeme običaj; a to učiniše i roditelji sa svetim Maurom i Placidom, i nekoji drugi najplemenitiji Rimljani u vrijeme svetoga Benedikta, a mnogo godina kasnije učini to sa svetim Tomom Akvinskim u samostanu Monte Cassino njegova majka Teodora i njegova braća, grofovi Akvinski. — Ovaj jedinac, sin iste gospogje, bi u samostanu uzgojen vrlo dobro u znanosti i običajima, i zaptu redovničkom, i već bijaše počeo milo na koru pjevati skupa s ostalim redovnicima, kad ga spopade groznica, od koje umrije. Majka bezutješna dogje u crkvu i neprestano lijući suze otprati mrtvaca sve do groba; ali ni mnoge suze nijesu mogle

ublažiti bola majčina, niti se mogla uzdržati, da ne pogje svaki dan na grob i plače bez kraja i konca; a još mnogo više, kad joj za Božanskog Oficija dolazilo na pamet, da ne čuje glasa svoga sina.

Dok je gospogja neprestano tako tugovala ne samo obdan u crkvi nego i obnoć u svojoj kući, a da nije mogla naći pokoja, svladana jednom od umora, zaspa i u snu joj se ukaže sveti vogja Mauricije i reče: «Zašto, ženo, neprestano oplakuješ smrt svoga sina, a da ne učiniš kraj tolikim suzama?» Na to će ona: «Ni svi dani moga života ne mogu učiniti kraj mome plaču; i zato, dokle god živim, uvijek ću oplakivati svog jedinca sina, niti će prestati ove moje oči lijevati suze, dok ih smrt ne zaklopi i ne odijeli od ovog tijela bezutješnu ovu dušu.» Odvrati joj svetac: «Velim ti, ženo, ne žalosti se, niti plači više za mrtvim sinom, kao da bi umr'o, jer nije mrtav, nego živi i veseli se s nama u vječnom životu: a znak, da je to istina, što ti kažem, pogji sutra na jutrenju i čut ćeš glas svoga sina med glasovima redovnikâ, što će pjevati Božanski Oficij, i to ne samo sutra, nego svaki put, kadgod budeš prisustvovala Božanskim hvalama u crkvi. Prestani dakle plakati i neka bude već kraj tvojim suzama, jer imaš više uzroka, da se veseliš, nego li žalostiš.»

Kad se žena probudila, očekivaše željno uru jutrenje, da se uvjeri o istini, jer joj je ipak ostala neka sumnja, da je to bio samo san. Kad je nadošla ura i majka unišla u crkvu, prepozna u pjevanju Antifone mili glas blaženoga sinka, uvjerena već o njegovoj slavi u nebu; i otresavši od sebe svaki bol, dade Bogu neizmjernu hvalu i naslagjivaše se slušajući svaki dan kod Božanskog Oficija u onoj crkvi njegov premili glas. Tako ju je Bog ovom prigodom tješio i obogaćivao ovom milošću.

Pripovijeda neki pisac, kako je jedan plemić otišao nekog dana u lov i iskočila preda nj zvijerka, a on je progonio s jednim jedinim slugom, jer drugi bijahu zabavljeni drugim zvijerima. Pa kako ju je na vas mah progonio, udalji se veoma i dogje do neke šume, gdje ču čovječji vrlo ugodan glas. On se začudi, što čuje u pustinji takav glas, jer mišljaše, da ne može dolaziti od njegovih sluga niti od ikoga drugoga onoga kraja. Želeći dakle saznati, što je to, pogje dublje u šumu i nagje gubavca vrlo gnjusna, koga je bilo strahota pogledati, jer mu bijaše takovo meso, da se raspadalo na svakom udu i dijelu njegova tijela. Plemić se na taj pogled smuti i prestraši; ali se ipak ohrabri i osokoli, približi mu se i pozdravi ga vrlo ljubezno, te zapita, dali je on to pjevao i otkuda mu tako ugodan glas. Odgovori gubavac: «Da, gospodine, ja sam to pjevao, i to je baš moj glas.» «Kako se možeš veseliti,» reče mu plemić, «kad si tako bolestan?» Siromah će mu na to: «Od Boga, moga Gospodina, ne rastavlja me ništa drugo do ovaj zid od blata, naime ovo moje tijelo; a obori li se i odstrani ova zapreka, poći ću da uživam gledanje Njegova vječnog Veličanstva. Pa budući da vidim, kako se ono danomice sve više raspada, radujem se i pjevam s neizrecivim veseljem svoga srca, čekajući, kako čekam, da se raspadne ovo tijelo; jer dokle ga ne ostavim, ne mogu poći, da uživam Boga, izvor živi, gdje se nalaze vruci, koji na vijeke teku.»

Flores de Enriq. Gran. l. 4. c. 68.

D. Cypr. lib. de mort.

Sv. Ciprijan pripovijeda o nekom Biskupu, kako je, kad ga je teška bolest već privela kraju, te on bio u tuzi i brizi radi blize smrti, molio Gospodina, da mu produlji život. Tad mu se ukaza angjeo u slici vrlo krasna i sjajna mladića, i reče mu ozbiljnim i strogim glasom: «Trpjeti se bojiš, a riješiti se ovog života ne ćeš, što hoćeš, da ti učinim? *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?*» Time mu pokaza, da nije bilo drago Bogu ono protivljenje, da se rastavi s ovim životom. I kaže sv. Ciprijan, da mu je rekao angjeo ove riječi, da ih u svojoj smrtnoj borbi kaže drugima i poduči ih o tom.

Sur. tom. 1. fol. 237.

Pripovijeda Simeon Metafraste, a navodi to i Surije, o svetom Opatu Teodoziju, kako je, znajući svetac, od kolike je koristi uspomena na smrt, pa hoteći dati prigodu svojim učenicima, da se time okoriste, dade iskopati grob, te se, pošto je bio iskopan, postavi sa svojim učenicima okolo njega i reče im: «Već je grob iskopan; ali tko će od vas biti prvi, nad kim ćemo ovdje obaviti opijelo.» Tad ga uhvati za ruku jedan od učenikâ, po imenu Bazilije, koji bijaše svećenik i čovjek vrlo krepostan, pa stoga sasvim pripravan i gotov, da izabere smrt s velikim veseljem, klekne preda nj i reče mu: «Blagoslovi me, oče, jer ja ću biti prvi, za kog ćete ovdje moliti Časove mrtvih.» On ga zamoli za blagoslov, a svetac mu ga udijeli.

Tad sv. Opat Teodozije naloži, da se još za njega živa obave svi obredi, što se običavaju činiti za mrtve, prvi dan, treći, deveti, i poslije drugi obredi sve do četrdesetoga dana. Ali gle čuda! Kad se svršili obredi i molitve od četrdeset dana, obuze redovnika Bazilija, koji bijaše sve dotle čil i zdrav, bez groznice i glavobolje, i ikakog drugog bola, kao neki sladak i ugodan san, te pogje ka Gospodinu, da primi nagradu za svoju krepost, pripravnost i veselje, s kojim je želio, da bude već jednom s Kristom, Gospodinom našim.

Da se pak vidi, kako je bila Bogu ugodna ova pripravnost i veselje, s kojim je sveti redovnik želio ostaviti ovaj život, za ovim čudom slijedilo je drugo. Kazuje Simeon Metafraste, kako ga je za drugih četrdeset dana iza smrti vidjevao Opat Teodozije, gdje svaki dan dolazi na Večernju i pjeva na koru s ostalim učenicima, akoprem ga drugi nijesu vidjeli niti čuli pjevati osim jednog jedinog, koji se bješe megj drugima osobito odlikovao u kreposti, po imenu Aecije: ovaj ga je čuo pjevati, ali ga nije vidio. On pogje k Opatu Teodoziju, pa će mu reći: «Oče, ne čuješ li s nama pjevati našeg brata Bazilija?» Opat će mu na to: «Čujem ga i vidim; pa ako hoćeš, učinit ću, da ga i ti vidiš.»

Pa kad su se drugi dan skupili na koru na molitvu, vidje Opat Teodozije svetog redovnika Bazilija, gdje kao obično pjeva na koru s ostalima, i pokaza ga prstom Aeciju, pomolivši se ujedno Bogu, da otvori oči onome redovniku, da ga i on vidi. Pa kako ga vidje i prepozna, potrča odmah s velikim veseljem, da ga zagrli, ali ga nije mogao obuhvatiti, nego odmah iščezne, rekavši glasom, da su ga svi čuli: «Ostajte mi s Bogom, oci i braćo moja, ostajte mi s Bogom! jer odsada me više ne ćete vidjeti.»

Chron. Ord. s. August. cent. 3.

U ljetopisima se Reda svetog Augustina pripovijeda o svetom Kolumbanu Mlagjemu, nećaku i učeniku svetog Opata Kolumbana,

kako mu se, kad ga je teška groznica bila već privela kraju i on pun velikog pouzdanja želio umrijeti, ukazao sjajan mladić i rekao: «Znaj, da molitve i suze, što ih tvoj Opat prolijeva za tvoje zdravlje, priječe, da se rastaviš s ovim životom.» Tad se svetac ljubezno potuži svome Opatu i plačući mu reče: «Zašto me siliš, da živim život tako žalostan, kao što je ovaj, i priječiš mi ući u vječni?» Nato Opat prestane plakati i moliti za nj. Kad se potom sakupili redovnici i on primio svete Sakramente, zagrliše ga svi, našto on preminu u Gospodinu.

Sv. Ambrozije pripovijeda o Tračanima, da su plakali, kad su se ljudi ragjali, a veliko slavlje slavili, kad su umirali. Oplakivahu narogjenje, a slaviše i svetkovaše dan smrti, jer su mislili, i to punim pravom, kaže sv. Ambrozije, da su oni, koji dolaze na ovaj bijedni svijet, pun tolikih nevolja, vrijedni oplakivanja; a kad odlaze iz ovog sužanjstva, da valja svetkovati i veseliti se, jer da se oslobagjaju tolikih bijeda. Ako su dakle oni pogani i neznabošci, koji nijesu znali za slavu, što je mi očekujemo, tako radili; što istom mi moramo ćutjeti i činiti, koji, rasvijetljeni svijetlom Vjere, znamo, kakova će dobra uživati oni, što umiru u Gospodinu! I zato punim pravom kaže Mudrac: «*Bolji je dan smrti od dana rogjenja. — Melior est dies mortis die nativitatis.*» D. Ambr. de fide resurr. Eccle. 7, 2.

Sv. Jeronim kaže, da je zato Krist naš Gospodin, kad je htio otići s ovoga svijeta i poći k svome Ocu, rekao svojim učenicima, koji se žalostiše: «*Kad biste me ljubili, veselili biste se dakako, što idem k Ocu — Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem*;» a nasuprot je, kad je htio uskrisiti Lazara, plakao. Nije plakao, kaže sv. Jeronim, što je Lazar bio umr'o, kad ga je odmah odlučio uskrisiti; nego je plakao, što se imao povratiti u ovaj bijedni život; plakao je, što se onaj, kojega je on toliko ljubio, imao povratiti na muke ovoga progonstva. D. Hieron. ep. ad Tir. Ioan. 14, 28. Ibid. 11, 35.

Dvadeset i drugo poglavlje.

O sjedinjenju, što ga moramo imati s voljom Božjom u općenitim nevoljama i bijedama, što nam ih Bog šalje.

Moramo biti sjedinjeni s voljom Božjom ne samo u svojim vlastitim i osobnim nevoljama i zgodama, nego takogjer u općenitim bijedama i nevoljama, bilo glada ili rata, bolesti ili smrti, kuge i drugog sličnog, što Gospodin pošalje na svoju Crkvu. Valja ovdje najprije primijetiti: Akoprem s jedne strane ćutimo ove nevolje i kazni, i boli nas nesreća i bijeda našeg bližnjeg, kako je i pravo; ali se s druge strane, kad razmišljamo, da je to po volji Božjoj i odregjeno po Božjim pravednim sudovima, da crpe Bog iz njih dobra

i koristi, što su Njemu poznata, na svoju veću slavu, možemo u tome prilagoditi Njegovoj presvetoj i Božanskoj volji: isto tako, kao što vidimo kod suca, koji odsugjuje koga na smrt, akoprem ga s jedne strane boli i teško mu je, što onaj čovjek umire, bilo to iz naravne sućuti ili što mu je prijatelj; ipak s druge strane izriče odsudu i hoće da umrije, jer to zahtijeva opće dobro države.

Pa akoprem je istina, da nas Bog nije htio obvezati, da se sjedinimo s Njegovom voljom u svemu tome tako, da to hoćemo i ljubimo pozitivno, nego se zadovoljio, da to strpljivo podnosimo, ne protuslovimo niti se protivimo Božanskoj pravednosti, niti mrmljemo proti njoj; kažu ipak bogoslovci i sveci, da je djelo veće savršenosti i zasluge, i da čovjek odaje savršeniju i potpuniju odanost, kad to ne samo prima i strpljivo podnosi, nego dapače ljubi i hoće, u koliko je to volja Boga i Njemu ugodno, i naredba Božanske pravednosti, te služi na Njegovu veću slavu. Tako čine blaženici na nebu, koji se u svemu potpunoma slažu s voljom Božjom, kao što kaže sv. Toma i kako to tumači sv. Anselmo ovom prispodobom. On kaže, da će u slavi naša volja s voljom Božjom biti tako sjedinjenja kao dva oka na jednom te istom tijelu, tako da ne može jedno oko nešto pogledati, a da i drugo to ne pogleda; i zato, akoprem se predmet vidi s dva oka, uvijek izgleda samo jedan. Kao što se dakle sveci u nebu upriličuju u svemu volji Božjoj, jer u svemu vide naredbu Njegove pravednosti i Njegovu veću slavu, na što sve to smjera; isto će tako biti vrlo savršeno, da se povodimo u tome za blaženicima, hoteći, da se vrši volja Božja kako na nebu tako i na zemlji. Htjeti ono, što Bog hoće, s istog razloga i svrhe, iz koje Bog to hoće, mora biti nešto samo najbolje.

D. Bonaven. 1. sent. d. 48. r. 2. et alii.

D. Thom. 2. 2. q. 9. ar. 10. ad 1.

D. Ansel. lib. similitudinum c. 63.

O svetom Augustinu pripovijeda Posidonije u njegovu životu, da se, kad su grad Hipon, gdje je on stolovao, opsjedali Vandali i on vidio toliko rasulo i toliko pokolj, tješio onom rečenicom nekog mudraca: «Ne će biti velik onaj, koji za veliko drži, što padaju kuće od drva i kamenja, i umiru smrtnici. *Non erit magnus, magnum putans, quod cadunt ligna et lapides, et moriuntur mortales.*» S mnogo više razloga moramo se mi tješiti pomišljajući, da sve dolazi od ruke Božje i da je to Božja volja, pa akoprem nam je uzrok, s kojega nam šalje bijede i nevolje, nepoznat, ipak ne može biti nepravedan. Sudovi su Božji vrlo duboki: oni su ponor bez dna, kao što kaže Prorok: *Iudicia tua abyssus multa.* Mi ih ne smijemo htjeti ispitivati ni istraživati svojim plitkim i kratkim razumom, jer to bi bila velika drzovitost. «*Jer tko je spoznao misao Gospodnju? ili tko je bio savjetnik Njegov? — Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?*»

Psal. 35, 7.

Rom. 11, 34. Isa. 40, 13.

Supra c. 9.

Mi ih dapače moramo u poniznosti častiti, i držati, da od neizmjerne Mudrosti dolazi i može doći nešto samo vrlo dobro promišljeno, i to tako promišljeno, da nam to bude na naše veće dobro i korist. Uvijek moramo na ovom temelju stajati, i misliti, da nam ona neizmjerna dobrota i milosrgje Božje ne će poslati ni pripustiti takovih zala i nevoljâ, ako ne, da iz njih crpemo druga veća dobra. Bog hoće ovim putem mnoge dovesti u nebo, a koji bi inače propali. Oh, koliki se uslijed ovih nevolja obraćaju od sveg srca k

Bogu i umiru s pravim pokajanjem za svoje grijehe i spasavaju se, dok bi inače bili na vijeke osugjeni! I zato je ono, što se čini, da je kazan i bič, samo milosrgje i veliko dobročinstvo.

U Drugoj knjizi Makabejskoj, pošto je pisac pripovjedio ono strahovito i preokrutno progonstvo kralja Antioka i ono krvoproliće, u kom nije poštedio ni mlado ni staro, ni ženu ni djevicu, zatim kako je oplijenio i oskvrnuo hram, napokon sve one grozote, što se u njem počiniše na njegovu zapovijed — pridodaje i kaže: «*Zaklinjem pak one, koji budu čitali ovu knjigu, da se ne prestraše nevoljâ radi, nego neka promisle, da ono, što se dogodilo, nije na propast, nego na opomenu puku našemu. — Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea, quae acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.*»

2. Macch. 6. 12.

Sv. Grgur kaže vrlo dobro u tu svrhu: Pijavica siše bolesniku krv, i namjerava samo nasititi se nje i napiti, što više može; ali liječnik namjerava time isisati zlu krv i povratiti zdravlje bolesniku. Isto to namjerava i Bog bijedom i nevoljom, što nam je šalje. Pa kao što bi bio bolesnik nerazborit, kad si ne bi dao pustiti zlu krv, pazeći više na ono, što namjerava pijavica, nego li na ono, što hoće liječnik; tako i mi u svakoj patnji, što nas snagje, došla ona sad od ljudi ili od koga mu drago drugog stvora, ne smijemo gledati na stvorove, nego na najmudrijeg liječnika, Boga; jer On se svim tim služi kao pijavicama i sredstvima, da nam odstrani zlu krv i podijeli potpuno zdravlje. I zato moramo misliti i držati, da nam sve to šalje za naše veće dobro i korist. Dapače, kad tim Gospodin ne bi ništa drugo htio, nego da nas kazni kao sinove u ovom životu mjesto u drugom, bila bi to već velika milost i dobročinstvo.

D. Greg. l. 2. mor. c. 32.

U životu se svete Katarine Sijenske pripovijeda, kako joj se jednoć, kad je bila vrlo žalosna radi neke nanesene joj potvore, što se ticala njezina poštenja, ukazao Krist, naš Gospodin, koji je držao u desnoj svojoj ruci krunu od zlata, narešenu s mnogo bisera i dragog kamenja, a u lijevoj trnovu krunu, i rekao: «Predraga moja kćeri, znaj, da ti valja biti okrunjenom ovim dvjema krunama u različito doba i vrijeme: izaberi ti sad koju radije hoćeš; ili da budeš u ovom sadanjem životu okrunjena trnovom krunom, a da ti ova druga dragocjena bude sačuvana za život, koji će na vijeke trajati; ili da ti se sada u ovom životu dade ova dragocjena kruna a poslije tvoje smrti sačuva ova trnova.» Na to će sveta djevica: «Gospodine! već sam se odavna odrekla svoje volje, da slijedim Tvoju: zato nije meni izabirati; ili ako Ti, Gospodine, hoćeš, da odgovorim, kažem, da se uvijek u ovom životu hoću upriličiti Tvojoj presvetoj muci i Tebi za ljubav uvijek prigrliti patnje na svoju utjehu.» I rekavši to, uze sama svojim rukama trnovu krunu iz ruke Spasiteljeve i pritisnu je tolikom snagom i silom na svoju glavu, da joj se svud naokolo tako zabolo trnje, te je od onog časa zbilja ćutjela mnogo dana bol u glavi od ubodâ trnja.

In Vit. s. Cath. de Sen. p. 2. c. 4.

Dvadeset i treće poglavlje.

Sredstvo, koje će nam biti od velike pomoći, da rado i vrlo odano podnosimo kako općenite tako posebne patnje, što nam ih Gospodin šalje, jest, da spoznamo svoje grijehe i kajemo se za njih.

Općenita je nauka svetaca, da Gospodin Bog naš običava slati ove općenite nevolje i kazni obično radi počinjenih grijeha, kao što se vidi iz svetoga Pisma, koje je puno toga: *«Spustio si sve ovo poradi grijeha naših; jer sagriješismo i opako djelovasmo . . . I zapovijedi tvojih ne slušasmo . . . . Sve dakle, što si spustio na nas, i sve, što si učinio nama, po pravednom si sudu učinio. — Induxisti omnia haec propter peccata nostra; peccavimus enim, et inique egimus. Et praecepta tua non audivimus. Omnia ergo, quae induxisti super nos, et universa, quae fecisti nobis, in vero iudicio fecisti.»* Pa tako i vidimo, kako je Bog kaznio svoj puk i predavao ga u ruke njegovih neprijatelja, kad ga je vrijegjao, a oslobagjao ga, kad bi se pokajao za svoje grijehe, činio pokoru i obratio se k Njemu. *Dan. 3, 28.*

I zato Akior, vogj i knez Amonićanā, rastumačivši Holofernu, kako Bog štiti puk Izraelski i kako ga kazni, kad se svojim neposluhom odijeli od Njega, reče mu: prije nego će na nj navaliti, neka ispita, dali je u to vrijeme uvrijedio Boga; jer ako je tome tako, može biti siguran, da će pobijediti; ako pak ne, neka odustane od navale, jer mu ne će sretno ispasti, nego će mu uroditi samo ruglom i sramotom: jer Bog će se boriti za svoj puk, koga ne može nitko nadvladati. *Iudith 5, 5.*

Osobito pak to primjećuju sveci na one riječi, što ih izreče Krist, naš Gospodin, onome trideset i osamgodišnjemu bolesniku, koji je ležao pokraj ribnjaka, pošto ga je ozdravio: *«Eto si ozdravio; nemoj više griješiti, da ti se što gore ne dogodi. — Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat»* Prema tome dakle jedno od sredstava, koje će nam biti od velike pomoći, da se u nevoljama i patnjama, koliko posebnim toliko općenitim, prilagodimo volji Božjoj i podnosimo ih s velikom strpljivošću, jest, da odmah ugjemo u se i promišljamo svoje grijehe, i kako smo zaslužili ovu kazan; jer tako ćemo svaku suprotivštinu, što nas snagje, lako podnositi i smatrati je za manju od onoga, što smo za svoje grijehe zaslužili. *Joan. 5, 14.*

Sv. Bernardo i sv. Grgur raspravljaju vrlo dobro o ovom predmetu. Sv. Bernardo kaže: «Ako se grijeh iznutra ćuti kako valja, tad malo ili nimalo ne osjeća čovjek izvanjske kazni. *Culpa vero ipsa si intus sentitur perfecte, utique exterior poena parum aut nihil sentitur.* Tako sveti kralj David nije ćutio psovanja sluge Semeja, kad se sjećao, da ga vlastiti njegov sin progoni. *Sicut sanctus David non sentit iniuriam servi conviciantis, memor filii persequentis.»* *D. Bernard. serm. de alt. et lat. cordis.*

«Eto, sin moj, koji je izašao iz utrobe moje, traži dušu moju; koliko više dakle sin Jeminov? — Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quaerit animam meam; quanto magis nunc filius Jemini?» *2. Reg. 16, 11.*

Sv. Grgur na one riječi kod Joba: *«I uvidio bi, da mnogo manje iziskuje od tebe, nego li zaslužuje opačina tvoja — Et intelligeres, quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua,»* tumači to zgodnom prispodobom. Kao što se bolesnik, kad oćuti, da mu se čir upalio ili meso sagnjilo drage volje prepušta u ruke ranarnika, da otvara i reže, gdje hoće, pa što se više upalila i struhnula ova rana, to je radije dade rezati i paliti; isto se tako, kad tko u istinu ćuti ranu i bol, što mu ga prouzrokovao grijeh u njegovoj duši, rado podvrgava žeženju trpljenja, mrtvenja i poniženja, kojim Bog hoće izliječiti njegovu ranu te istisnuti iz nje gnoj. Bol se biča ublažuje, kad se grijeh spoznaje. *Dolor quippe flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur.* — Ako pak ti ne primaš dragovoljno mrtvenja i trpljenja, što te snagje, to je zato, što ne poznaješ bolesti svojih grijeha niti ćutiš gnoja, što je unutri, i tako ne možeš podnijeti palenja i rezanja. *D. Greg. l. 10. mor. c. 8. in Iob. 11, 6.*

Sveti muževi, prave sluge Božje, primahu tako šta ne samo dragovoljno, nego su dapače željeli to i od sveg srca molili Boga za to. Stoga govoraše sv. Job: *«O da bi se ispunila moja molba!... I koji je počeo, onaj neka me satre, neka mahne rukom svojom, i pokosi me! I ovo neka mi bude utjeha, da me udari bolom i ne štedi. — Quis det, ut veniat petitio mea! Et qui coepit, ipse me conterat; solvat manum suam, et succidat me! Et haec mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.»* A okrunjeni prorok David: *«Ispitaj me, Gospode, i iskušaj me! — Proba me Domine, et tenta me.» «Jer ja sam pripravan na bičeve. — Quoniam ego in flagella paratus sum.» «Dobro mi je, što si me ponizio. — Bonum mihi, quia humiliasti me.»* *Iob. 6, 8, 9, 10. Psal. 25, 2. Ibid. 37, 18; 118, 71.*

Tako žele sluge Božje, da ih Njegovo Veličanstvo kazni i ponizuje u ovome životu, kaže sv. Grgur, da se dapače žaloste, kad s jedne strane promatraju svoje grijehe, a s druge strane vide, da ih Bog nije kaznio za njih; jer su u dvojbi i boje se, da nije to zato, što im Bog hoće odgoditi kazan za drugi život, gdje će biti ona stroža. I zato pridodaje Job: *«I ovo neka mi bude utjeha, da me udari bolom i ne štedi.»* Kao da hoće time reći: Pošto nekoje Bog štedi u ovom životu, da ih kazni poslije za uvijek u drugome, neka ne štedi mene tako u ovom životu, da mi poslije za uvijek oprosti; neka me kazni Bog ovdje kao milostiv otac, da me poslije ne kazni za uvijek kao strog sudac. Ne ću mrmljati niti se tužiti na Njegove bičeve, *«niti protusloviti riječima Svetoga — Nec contradicam sermonibus Sancti;»* dapače bit će mi to na utjehu. Tako govoraše i sv. Augustin: «Ovdje žeži, ovdje sijeci, i ništa mi ne opraštaj u ovome životu, da mi na vijeke oprostiš. *Hic ure, hic seca, hic nihil mihi parcas, ut in aeternum parcas.»* *Iob. 6, 10. Idem.*

Neznanje je i sljepoća naša kriva, da tako jako ćutimo muke tjelesne a tako slabo duševne. Ne smiju nas tako jako boljeti nevolje, koliko grijesi. Kad bismo dobro spoznali i uvidjeli težinu svojih grijeha, svaka bi nam se kazan činila premalena i govorili bi ono iz knjige Jobove: *«Sagriješih i u istinu skrivih, i kako bijah* *Iob. 33, 27.*

zaslužio, ne primih. — Peccavi, et vere deliqui, et ut eram dignus, non recepi.» Ove bi riječi morali uvijek nositi u srcu i često ih imati na jeziku, jer sve, što možemo trpjeti u ovome životu, nije
Ibid. 11, 6. ništa prema onome, što zaslužuje jedan jedini grijeh: *«Uvidio bi, da mnogo manje iziskuje od tebe, nego li zaslužuje opačina tvoja.»*

Tko promisli, da je uvrijedio Boga i zaslužio da bude na vijeke u paklu, kaku li porugu, koju li nepravdu i prezir ne će dragovoljno primiti u zamjenu i naknadu za uvrede, što ih je počinio proti Božjem Veličanstvu? *«Možda će pogledati Gospodin na nevolju moju i povratiti mi Gospodin dobro za psovku ovu današnju,* govo-
2. *Reg.* 16, 12. raše David, kad ga je psovao i ružio Semej. *Si forte respiciat Dominus afflictionem meam, et reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.»* Pustite ga, neka me psuje i grdi, neka me ruži i ismjehava, možda će to Gospodin primiti kao naknadu, zadovoljštinu i naplatu za moje grijehe, i imati milosrgje sa mnom: to će biti velika sreća za me.

Tako i mi moramo prigrliti pogrde i nevolje, što nas snagju. U dobar čas nam došle! Možda će se Gospodin udostojati to primiti u zamjenu i naknadu za naše grijehe; a to bi bila velika sreća za nas. Kad bi vrijeme, što ga gubimo tužeći se i jadikujući radi svojih nevolja, upotrijebili na to, da ustanemo na taj način proti sebi, više bi ugodili Bogu i lakše bi nam bilo.

Sveci su se toliko služili ovim sredstvom u sličnim prigodama i tako vježbali u tome, te čitamo o nekojima od njih, kao o svetoj Katarini Sijenskoj i drugima, da su nevolje i bičeve, što ih je Bog slao na Crkvu, pripisivali svojim grijesima i pogrješkama, i govorili: «Ja sam uzrok ovim ratovima. Moji su grijesi uzrok ovoj kugi i ovim nevoljama, što ih Bog šalje.» Oni mišljahu, da su to i još više zaslužili njihovi grijesi.

Za dokaz toga navodi se, kako Bog više puta zbog grijeha jednog jedinog čovjeka kazni sav puk, kao što je za grijeh Davidov
2. *Reg.* 24, 15. poslao Bog kugu na sav puk Izraelski; i kaže sv. Pismo, da je u tri dana umrlo sedamdeset hiljada ljudî. Ali ćeš mi odvratiti: «David bijaše kralj, a poradi grijeha glave kazni Bog puk.» Zbog grijeha
Ios. 7, 4. 5. Akana, običnoga čovjeka, koji bijaše ukrao u Jeriku nekoliko stvarčicâ, kazni Bog sav puk, tako da je tri hiljade najhrabrijih vojnika okrenulo legja neprijatelju i toga radi moralo uzmaknuti. Ne samo zbog grijeha glave nego i zbog grijeha pojedinca običava Bog ka-
Exod. 20, 5. *et c.* 34, 7. *Num.* 14, 18. zniti druge. I na taj način tumače sveci ono, što sv. Pismo toliko puta opetuje, naime da Bog kazni grijehe otaca na sinovima do trećeg i četvrtog koljena. Grijeh očev, kaže ono, ne prelazi na sina, niti sinov na oca. *«Duša, koja zgriješi, ona će umrijeti; sin ne će*
Ezech. 18, 20. *nositi bezakonja očina, a otac ne će nositi bezakonja sinovljega. — Anima, quae peccaverit, ipsa morietur: Filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii.»* Ali što se tiče kazni, običava Bog kazniti jedne radi grijehâ drugih; i zato će možda Bog zbog mojih i tvojih grijeha kazniti cijelu kuću i čitav Red.

Imajmo dakle pred očima s jedne strane ovo promišljanje a s druge strane volju Božju, pa ćemo se tako lako izručiti u Nje-
1. *Reg.* 3, 18. govu volju u nevoljama, što nam ih pošalje, i reći sa svećenikom

Helijem: *«Gospodin je, što je dobro u očima Njegovijem, neka čini, — Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat;»* i s onima 1. *Macch.* 3, 60.
svetim Makabejcima: *«Kako bude volja u nebu, tako neka bude, — Sicut fuerit voluntas in coelo, sic fiat;»* i s prorokom Davidom: *«Zanijemjeh, i ne otvorih usta svojijeh, jer si ti učinio. — Obmutui, et* *Psal.* 38, 10.
non aperui os meum, quoniam tu fecisti.» Ne potužih se, Gospodine, na nevolje, što si mi ih poslao; dapače sam kao nijem šutio i podnosio ih s velikom strpljivošću i odanošću, jer znam, Gospodine, da mi ih ti šalješ. Ovo mora da bude uvijek naša utjeha u svemu: Bog to hoće! Bog to čini! Bog to zapovijeda! Bog to šalje! U dobar čas došlo! Ne trebamo drugoga razloga, da podnosimo sve veoma rado.

Na one riječi Psalma 28., *«I dragi kao mlad nosorog — Et dilectus quemadmodum filius unicornium,»* primjećuju sveci, da se Bog prispodablja nosorogu, jer nosorog ima rog pod očima, da vidi vrlo dobro, kamo će udariti, a ne kao bik, koji ima rogove nad očima i ne vidi, kamo udari. Osim toga nosorog istim rogom, kojim rani, liječi; isto tako Bog onim, čim udara, liječi.

Ovo se sjedinjenje s voljom Božjom i ponizno podvrženje kazni tako dopada Bogu, da se katkada Gospodin time ublaži i ne kazni nas. U Crkvenoj se povjesti pripovijeda o Hunskom kralju Atili, koji je opustošio tolike pokrajine i nazvao se «strah svijeta i bič Božji, *metus orbis, et flagellum Dei,»* kako mu je, kad se približio *Naucl.* 2. *vol.*
gradu Troyes-u (Troàj) u Champagne-i (Šampànj) u Francuskoj, izišao u susret sv. Lupo, Biskup istoga grada, u svečanom ruhu sa svim svojim svećenstvom i rekao mu: «Tko si ti, što uznemiruješ zemlju i pustošiš je?» Na što će mu on: «Ja sam bič Božji.» Tad zapovjedi sv. Biskup, da mu se otvore vrata, rekavši: «Dobro nam došao bič Božji!» A kad ugjoše vojnici u grad, zaslijepi ih Gospodin tako, da su prošli kroza nj, ne učinivši nikake štete; jer akoprem Atila bijaše bič, ne htjede Bog, da to bude za one, koji ga primahu kao bič Njegov s tolikom podvrženošću.

Dvadeset i četvrto poglavlje.

O sjedinjenju s voljom Božjom, što ga moramo imati u suši i zapuštenosti za molitve; i što razumijevamo ovdje pod riječju suša i zapuštenost.

Moramo se prilagoditi volji ne samo u izvanjskim, naravnim, i ljudskim stvarima, nego takogjer u onome, o čem mnogi misle, da je sveto sve više i više željeti, a to su dobra duhovna i vrhunaravna, kao Božanske utjehe, iste kreposti, sam dar molitve, nutarnji mir, počinak i pokoj naše duše i ostale duhovne odlike.

Ali će tko zapitati: Zar može i u ovim stvarima biti vlastite volje i neurednog samoljublja, da ga treba takogjer u tome obuzdavati? Kažem: da. Iz toga se baš vidi, kolika je zloća samoljublja, kad se i u tako dobre stvari ne boji ušuljati njegova zloba. Dobre su duhovne utjehe i naslade, jer one lako odvraćaju dušu od svih ugodnosti i naslada u zemaljskim stvarima, koje su méka i hrana opačinâ, i napunjanju je prezirom prema njima, oduševljavaju je i krijepe, da lako hodi u službi Božjoj prema onome, što kaže Prorok: *«Putem zapovijesti Tvojih trčah, kad si raširio srce moje. — Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.»* Duhovnim se veseljem i utjehom širi i rasteže srce, kao što se žalošću suzuje i stiska. Zato kaže prorok David, kad mu je Bog slao utjehe, da su mu bile one kao krila, pomoću kojih je trčao i letio putem krepostî i zapovijestî Božjih. Takogjer veoma pomažu duhovne utjehe, da čovjek skrši svoju volju i ukroti svoje požude, umrtvi svoje tijelo i s većom jakošću podnosi križ i nevolje, što ga snagju. I zato običava Bog onima slati utjehe i naslade, kojima će poslati patnje i nevolje, da se time priprave i usposobe, te ih lako i sa zaslugom podnose.

Psal. 118, 32.

Tako vidimo, da je Krist naš Gospodin htio prije utješiti svoje učenike na brdu Taboru svojim slavnim preobraženjem, da se poslije ne smute, videći Ga, gdje trpi i umire na križu. A tako i vidimo, da Bog obično početnicima dijeli ove duhovne utjehe, da za ljubav nebeskih radosti ostave to srčanije zemaljske; pa kad ih svojom ljubavi k sebi pritegne i vidi, da su uhvatili dubok korijen u krepostima, običava ih kušati sušom, da si dobave više poniznosti i strpljivosti, i zaslužе umnoženje milosti i slave, služeći Bogu čisto iz ljubavi bez utjehâ. To je razlog, zašto nekoji u početku, kad stupe u Red, a možda još vani, kad su gojili ovu želju, ćute veće duhovne utjehe i naslade nego li poslije. Tada postupaše Bog s njima prema njihovoj dobi, dajući im mlijeko za djecu, da ih otrgne i odbije od svijeta, i učini, da zamrze na nj i ogadi im sve, što je svjetsko; ali jer poslije mogu jesti kruh s korom, daje im Bog hranu za odrasle. Za ove i druge slične svrhe običava Gospodin dijeliti duhovne utjehe i naslade. Zato nam uopće savjetuju sveci, da se za vrijeme utjehe pripravljamo za napast, kao što se u vrijeme mira čine priprave za rat; jer su utjehe obično preteče napastî i nevoljâ.

Potom su duhovne naslade vrlo dobre i korisne, ako se znamo njima kako treba poslužiti. Zato kad nam ih Gospodin pošalje, valja ih primiti sa zahvalnošću. Ali kad bi se tko u ovim utjehama zadržavao i želio ih jedino radi svog zadovoljstva, radi ugodnosti i naslade, što je duša ćuti u njima, tada bi to bila već pogrješka i neuredno samoljublje. Kao što bi bio grijeh, kad bi čovjek u onome, što je nužno za život, kao u jelu, piću, spavanju i ostalome, imao za svrhu ovih čina jedino nasladu: isto bi tako bila neka vrst duhovne proždrlosti, kad bi u molitvi imali za svrhu ove naslade i utjehe. Ne smijemo toga željeti ni primati radi svojeg zadovoljstva i naslade, nego kao sredstvo, koje nam pomaže, da postignemo rečenu svrhu.

Kao što se bolesnik, komu se gadi potrebita hrana, veseli, kad mu ona opet ide u slast, ne radi slasti, nego što mu pobugjuje tek, da može jesti i sačuvati život; isto tako sluga Božji ne smije željeti duhovne utjehe, da je uživa, nego što se ovom nebeskom okrepom duša jači i krijepi, da se može truditi na putu kreposti i na njem ustrajati. Na taj se način ne žele naslade nasladâ radi, nego radi veće slave Boga, i u koliko služe na veću čast i slavu Njegovu.

Ali ja kažem još više. Akoprem tko ove duhovne utjehe želi na ovaj način i u rečene, svete i dobre svrhe, ipak se mogu u takovim željama prekoračiti granice i primiješati neuredno samoljublje: kad ih n. pr. previše želi i s prekomjernom skrbi i čeznućem, tako da nije, ako ih nema, više tako zadovoljan i odan u volju Božju, nego se dapače uznemiruje i tuži, i teško mu je. Ta je ljubav i duhovna požuda neuredna; jer se nitko ne smije tako jako i neuredno prilijepiti za duhovne slasti i utjehe, da toga radi izgubi mir i pokoj svoje duše, i prestane biti odan u volju Božju, ako se Bogu svidi, da mu ih ne dade: jer je bolja volja Božja, nego li sve to; i više vrijedi, da ono hoće, što Bog hoće, i time se zadovolji.

Što kažem za slasti i duhovne utjehe, vrijedi takogjer za dar molitve i slast, što je želimo okusiti u njoj; isto tako za mir, počinak i nutarnji pokoj naše duše, i za druge duhovne odlike; jer u želju za svim ovim može se takogjer uvući neuredna ljubav i nagnuće, kad se naime to tako jako i brižno želi, te se čovjek tuži, nezadovoljan je i nije odan u volju Božju, ako ne postigne onoga, što želi. I zato pod slastima i duhovnim utjehama razumijevamo ne samo pobožnost te ćutljive ugodnosti i utjehe, nego takogjer samu bitnost i dar molitve, uvod u nju i ustrajanje u njoj s onim mirom i pokojem, s kojim bi htjeli. O tom ćemo dapače sada poglavito raspravljati i pokazati, kako se u tom moramo prilagoditi volji Božjoj a ne dati se zanijeti od prekomjerne želje i skrbi. Jer što se tiče slastî, utjehâ i ćutljive pobožnosti, svako će se lako toga odreći, ako postigne ono, što je bitno u molitvi, i oćuti u sebi plod njezin. Svi naime znaju, da molitva ne sastoji u ovim slastima, niti u ovakoj pobožnosti i nježnosti; i stoga za to ne treba puno kreposti. Ali kad tko ide na molitvu, pa je za nje kao kamen i trpi toliku sušu, da je ne može nikako započeti, nego mu se čini, da se Bog od njeg udaljio i sakrio, i da se spustilo već na nj ono prokletsvo, kojim se Bog grozio svome puku: *«Dat ću vam nebo ozgora kao gvožgje i zemlju mjedenu — Daboque vobis coelum desuper sicut ferrum, et terram aeneam»*: za to treba više kreposti i jakosti. Ovima se čini, da je za njih nebo postalo željezno a zemlja mjedena; jer ne padne na njih ni kapljica kiše, da razmekša njihovo srce i dade im plod, kojim da se uzdržavaju, nego vlada za njih neprestana neplodnost i suša. Osim toga ne trpe samo sušu, nego su katkada tako rastreseni i zaokupljeni različitim mislima, i to kadšto tako zlima i sramotnima, te se čini, da idu na molitvu samo zato, da ih uznemiruju i muče svakojake napasti.

Lev. 26, 19. *Deut.* 18, 23.

Ako im rekneš, da misle tada na smrt ili na Krista raspetoga, što je obično vrlo dobro sredstvo, reći će ti: «To znam i ja. Kad bih to mogao, ne bih ništa više želio.» Katkada je čovjek tako suh u molitvi, da ne može ni na to misliti, ili ako i misli na to, i nastoji to držati na pameti, ništa ga ne dira, niti čini sabranim, a

niti djeluje na nj štogod. To je ono, što ovdje nazivamo tugom, sušom i duhovnom zapuštenošću; i u tome treba, da se takogjer prilagodimo volji Božjoj.

To je vrlo važna tačka, jer to je jedna od najobičnijih tužaba i najvećih muka sviju onih, koji se bave molitvom. Svi naime uzdišu i plaču, kad se nalaze u tom stanju. Budući da s jedne strane čuju govoriti o dobrima i pohvalama molitve i da o njenom uspjehu ovisi, kako ćemo sprovesti čitav dan i čitav život, i da je to jedno od najglavnijih sredstava koliko za naš napredak toliko za napredak naših iskrnjih: a s druge strane misle, da ni izdaleka ne obavljaju dobro molitve; muči ih to veoma i čini im se, da ih je Bog ostavio i zaboravio, i hvata ih strah, da nijesu izgubili Njegova prijateljstva i pali u Njegovu nemilost, jer im se čini, da ne nalaze pristupa k Njemu.

Napast njihova biva žešća, kad vide, da drugi u malo dana i regbi bez muke toliko napreduju u molitvi, dok se oni muče i kinje, i ništa ne postizavaju. Iz toga nastaju tada još gore napasti: oni se katkada tuže na Gospodina, što s njima tako postupa, i hoće da napuste molitvu, misleći, da nije za njih, kad im tako slabo ide od ruke. Sve im to zadaje još veći bol i muku, kad im gjavao doziva u pamet, da su svemu tomu oni sami uzrok i da njihovom krivnjom Bog s njima tako postupa. Zato živu nekoji vrlo bezutješno i dolaze s molitve kao s mučila, žalosni, turobni i nesnosni sami sebi i onima, koji s njima opće. I zato ćemo s milošću Gospodnjom odgovoriti na ovu napast i tužbu.

Dvadeset i peto poglavlje.

Odgovara se na tužbu onih, koji ćute sušu i zapuštenost u molitvi.

Prije svega ja ne velim, da se čovjek ne smije veseliti, kad ga Bog pohodi, jer zaista nije moguće ne oćutjeti radosti u prisutnosti ljubljenoga; niti kažem, da ne smije ćutjeti Njegove odsutnosti, kad ga kazni sušom i napašću, jer vidim dobro, da nije moguće toga ne osjećati. Sam Krist, naš Gospodin, oćutje, što Ga je zapustio Njegov vječni Otac, kad je viseći na Križu rekao: *«Bože*
Matth. 27, 46. *moj, Bože moj, zašto si me ostavio? — Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?»* Ali ja želim, da se znamo okoristiti ovom patnjom i kušnjom, kojom Gospodin običava više puta kušati svoje odabranike, i nastojimo svom silom duše prilagoditi se volji Božjoj,
Ibid. 26, 39. govoreći: *«Ali ne, kako ja hoću, nego kako Ti. — Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu;»* a to tim više, kad svetost i savršenost ne sastoji u utjehama te u visokoj i uzvišenoj molitvi, niti se po tome mjeri naš napredak i naša savršenost, nego po pravoj ljubavi Božjoj, koja ne sastoji u ovim stvarima, nego u potpunom sjedinjenju

s voljom Božjom kako u slasti tako u gorkosti, i kao u sreći tako i u nesreći.

Zato moramo iz ruke Boga isto tako primati križ i duhovnu zapuštenost kao slast i utjehu, zahvaljujući Mu kako za jedno tako za drugo. «Ako hoćeš, da budem u mraku, budi blagosloven; a ako me hoćeš u svjetlosti, i opet budi blagosloven. Ako me držiš vrijednim utjehe, budi blagosloven; a ako hoćeš da trpim, jednako budi blagosloven na vijeke.» — A to nam savjetuje i sveti apostol *Thom. a Kemp. l. 3. c. 17. n. 2.*
Pavao: *«U svemu zahvaljujte, jer je ovo volja Božja u Kristu Isusu za sve vas. — In omnibus gratias agite; haec est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.»* 1. *Thess.* 5, 18.

Ako je dakle to volja Božja, što da drugo želimo? Ili zašto živimo, ako ne da ugagjamo Bogu? Ako me dakle hoće voditi u ovom životu stazom tamnom i hrapavom, ne smijem uzdisati ni za kojom drugom, svijetlom i ugodnom. Bog hoće, da onaj ide putem svijetlim i ugodnim, a ja ovom pustinjom i bez utjehe; ne bih htio zamijeniti svoje neplodnosti za njegovu plodnost. Tako govore oni, kojima su oči otvorene, da gledaju istinu, i time se tješe. Vrlo dobro kaže časni otac Avila: »Oh, kad bi nam Gospodin otvorio *M. Avila Audi filia cap. 26.*
oči, kako bi nam postalo jasnije od sunca, da je sve, što je na zemlji i na nebu, prenisko, da to želimo i tomu se radujemo, ako se oduzme od toga volja Gospodnja, i da nema stvari, ma kako neznatna i gorka bila, koja, sjedinjena s voljom Božjom, ne bi bila od velike vrijednosti. Neprispodobivo je bolje živjeti u tuzi i nevolji, u suši i napasti, ako to Bog hoće, nego li plivati u ne znam kakim slastima, utjehama i razmatranjima, ako to nije prema volji Božjoj.»

Ali će reći tko: Kad bih ja znao, da je to volja Gospodinova i da je to Njemu draže i ugodnije, lako bih to prigrlio i time se zadovoljio, pa makar mi tako prošao čitav život; jer dobro znam, da nema ništa, što bi čovjek mogao većma željeti nego li ugagjati Bogu i Njega zadovoljavati, i da nije život za drugu svrhu; ali se meni čini, da Bog hoće, da ja bolje, sabranije i pozornije obavljam molitvu, samo ako se na to pripravim; i što me muči, jest, jer mislim, da sam zbog svoje krivnje i mlakosti, i što ne činim sa svoje strane, što mogu, rastresen i suh, i zato da mi ne ide od ruke molitva. Kad bih ja znao i bio osvjedočen, da sam sve učinio, što sam mogao, i da s te strane nema nikake krivnje, ne bi me ništa mučilo.

Sasvim je osnovana ova tužba; niti se dade što više reći, jer uključuje u sebi sve razloge, što ih mogu navesti oni, koji se slično tuže. I zato, ako dobro na to odgovorimo, mnogo ćemo učiniti, jer je ova tužba vrlo općenita. Nikoga naime mema, ma kako bio svet i savršen, koji ne bi katkada ćutio takove suše i duhovne zapuštenosti.

Čitamo to o slavnom svetom Franji i svetoj Katarini Sijenskoj, akoprem ih bijaše Bog obasuo osobitim milostima i darovima. A sv. Antun Opat, akoprem je bio čovjek tako uzvišene molitve, da su mu se noći činile kao čas, i tužio se na sunce, što izlazi prerano, ipak su ga katkada tako mučile i uznemirivale zle i ružne misli, da

je vikao i vapio k Bogu: «Gospodine! kako bih rado biti dobar, ali mi moje misli ne dopuštaju.»

D. Bernard. serm. 54. sup. Cant.

Isto se tako tužio i sv. Bernardo i govorio: «Oh, Gospodine, kako se osušilo moje srce, zgrušalo i zgusnulo kao mlijeko, i postalo kao zemlja bez vode; niti se mogu ganuti na suze, tolika je tvrdoća moga srca! U psalovanju ne nalazim slasti, duhovno mi štivo ne prija, moliti me ne veseli, razmišljati kao obično ne mogu. Gdje je ona opojnost duha? gdje ona vedrina duše, gdje onaj mir i radost u Duhu Svetome? *Exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua, nec compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis: non sapit Psalmus; non legere libet; non orare delectat; meditationes solitas non invenio. Ubi illa inebriatio spiritus? ubi mentis serenitas, et pax, gaudium in Spiritu Sancto?*» Ova je dakle nauka za sve potrebita, pa se uzdam u Gospodina, da ću svima udovoljiti.

Počnimo dakle odavde. Dopuštam, da si sâm kriv svojoj rastresenosti i suši, i što ne možeš moliti kako treba; i zato je dobro, da to uvigjaš i govoriš, da te zbog tvojih prošlih grijeha te zbog tvojih sadašnjih pogrješaka i nemarnosti hoće Gospodin kazniti time, što te u molitvi ne pripušta k sebi, i ne možeš u njoj biti sabran, miran i pozoran, jer toga ne zaslužuješ. Ali iz toga ne slijedi, da se moraš tužiti, nego još više prilagoditi volji Božjoj. Hoćeš li to

Luc. 19, 25.

vidjeti jasno. «*Iz tvojih ti usta sudim. — De ore tuo te iudico.*» Zar ne uvigjaš i ne govoriš, da za svoje prošle grijehe i za sadašnje svoje pogrješke i nemarnosti zaslužuješ veliku kazan Božju? Dà, zaista, pakao sam više puta zaslužio i potom nikaka kazan nije za me prevelika, nego je sve milosrgje i dobrostivost prema onome, što ja zaslužujem. Ako mi Bog hoće poslati kaku kazan u ovom životu, primit ću je kao osobito dobročinstvo, jer ću to držati kao zalog, da mi je Bog oprostio moje grijehe i da me ne će kazniti u drugome životu, kad me kazni u ovome. — Dosta mi je to, ne trebam više, time sam zadovoljan; ali da se ne gubimo u samim riječima, prijegjimo na čine.

Ovo je kazan, koju Bog hoće da sada trpiš za svoje grijehe. Ovom žalošću, ovom rastresenošću i sušom, ovom duhovnom zapuštenošću, time što ti je postalo nebo gvozdeno a zemlja mjedena, i što se Bog od tebe odvratio i sakrio, te ne možeš pravo moliti, hoće te Bog kazniti sada i očistiti od tvojih grijeha. Ne držiš li, da tvoji prošli grijesi i tvoje sadanje bezbrižnosti i nemarnosti zaista zaslužuju ovu kazan? — Jest, svakako! Dapače kažem, da je premalena prema onome, što zaslužujem, i da je sasvim puna pravednosti i milosrgja: pravednosti, jer sam toliko puta zatvorio Bogu vrata svoga srca i učinio se gluhim, kad je kucao na nj svojim svetim nadahnućima, a ja im se više puta opirao, pravo je, da se On sada, kad Ga ja zovem, čini gluhim i ne odgovara mi, niti mi hoće otvoriti vrata, nego mi ih zatvara pred očima. Sasvim je pravedna ova kazan, ali vrlo neznatna za me, i zato je puna milosrgja, jer sam mnogo veću zaslužio.

Prilagodi se dakle volji Božjoj u ovoj kazni i primi je sa zahvalnošću, jer te kazni tako milosrdno a ne kako zaslužuješ. Ne

kažeš li, da si zaslužio pakao? Kako se dakle usugjuješ moliti Boga za utjehe i slasti u molitvi, da pouzdano s Njim u njoj općiš i uživaš mir, pokoj i počinak vrlo ljubljenih i milovanih sinova? Kako se smiješ tužiti na protivno? Ne vidiš li, da je to velika preuzetnost i oholost? Budi zadovoljan, da te Bog drži u svojoj kući i trpi u svojoj prisutnosti, pa drži i pripoznaj to za veliku milost i dobročinstvo. Kad bi bili srcem ponizni, ne bi otvarali usta, da se tužimo, ma kako s nama Gospodin postupao; i tako bi lako nestalo ove napasti.

Dvadeset i šesto poglavlje.

Kako ćemo obratiti sušu i bezutješnost u vrlo dobru i korisnu molitvu.

Ne samo što se moramo prestati tužiti na ovu sušu i bezutješnost, nego moramo ujedno nastojati time se okoristiti i preobratiti to u vrlo dobru molitvu. U tu svrhu bit će nam ponajprije od pomoći ono, što smo govorili, kad smo raspravljali o molitvi, naime, kad se vidimo u ovome stanju, da kažemo: Gospodine, u koliko sam ja tome kriv, zaista mi je veoma žao; ali u koliko je to volja Tvoja i pravedna kazan, što sam je zaslužio za svoje grijehe, primam je, Gospodine, vrlo rado; pa ne samo sada za kratko vrijeme, nego za sve dneve svoga života, ma kako on dugo trajao, podlažem se ovom križu i sasvim sam pripravan, da ga nosim, i to sa zahvalnošću. Supr. tract. 5. c. 19.

Ova strpljivost i poniznost, ova odanost i sjedinjenje s voljom Božjom u takovom trpljenju više se mili Bogu nego li prekomjerne tužbe i tjeskobe, što ne nalazimo slasti u molitvi ili što nas salijeću u njoj tolike misli i tako smo rastreseni. Ili mi reci: što misliš, dali je miliji roditeljima sin, koji je zadovoljan sa svim, što mu dadu, ili koji nije nigda ni s čim zadovoljan, nego uvijek mrmlja i tuži se, jer misli, da je sve ono malo, što mu daju, i da bi mu morali više ili bolje što dati? — Zaista onaj prvi. Isto je tako s Bogom. Sin strpljiv i šutljiv, koji je sa svime zadovoljan i u svemu se podvrgava volji svoga nebeskoga Oca, štogod mu On poslao, makar to bilo ne znam kako tvrdo pa i sama gola golcata kost, miliji je i draži Bogu nego li onaj, koga je teško zadovoljiti i koji se uvijek tuži i mrmlja, da ništa nema i da mu ništa ne daju.

Još mi reci: Koji čini bolje i koji će ganuti više ljude, da mu dadu milostinju i imaju s njime sažaljenja i milosrgja, dali siromah, koji se tuži, što mu odmah ne odgovaraju i ništa mu ne daju, ili siromah, koji čeka na vratima bogataša strpljivo i mirno, ne tužeći se ništa, nego kad je pokucao na vratima i zna, da su ga čuli, čeka u zimi i mokrini, ne kucajući ponovno i ne tužeći se — a gospodar

zna, da on čeka onako ponizno i strpljivo? — Sigurno će ovaj drugi više ganuti; a nasuprot će onaj oholi siromah postati čovjeku dosadan i ozlovoljiti ga. Isto je tako i s Bogom.

Ali da bolje uvidimo, kako je vrijedna i plodonosna ova molitva, i kako je ugodna Bogu, pitam ja: Možemo li bolje obaviti molitvu i većma se njome okoristiti, nego li crpsti iz nje veliku strpljivost u nevoljama, veliku odanost u volju Božju i srdačnu ljubav prema Bogu? — Za što idemo na molitvu, ako ne za to? Kad ti dakle Gospodin pošalje u njoj sušu i napasti, prilagodi se Njegovoj volji u ovoj muci i duhovnoj zapuštenosti, i pobudit ćeš jedan od najvećih čina strpljivosti i ljubavi Božje, što ih možeš pobuditi.

Kažu, i to sasvim pravo, da se ljubav očituje u trpljenju i podnašanju patnjâ za ljubimca, pa što su patnje veće, da to jače izbija ljubav. Ovo su pak najveće patnje, najteži križevi i mrtvenja za sluge Božje, i koje duhovni ljudi najviše osjećaju; jer one tjelesne, koje se tiču imutka, zdravlja i vremenih dobara, nijesu za njih ništa prema ovima. I zato, kad se tko sasvim u ovim patnjama izruči u volju Božju, povodeći se za Kristom, Gospodinom našim, u onoj duhovnoj zapuštenosti, što je On pretrpje na Križu, i primi ovaj duhovni križ za čitav život, ako se Gospodinu svidi, da mu ga dade, jedino da ugodi Bogu — vrši veliki čin strpljivosti i ljubavi Božje, obavlja vrlo uzvišenu i korisnu molitvu i čini nešto veoma savršeno, i to tako savršeno, da nekoji ove nazivaju izvanrednim mučenicima.

Lud. Blos. specul. spirit. cap. 6.

Pitam te napokon: Zašto moliš, ako ne, da budeš ponizan i spoznaš samoga sebe? Koliko puta si molio Boga, da ti dade spoznati, što si? Eto, Bog je uslišao tvoju molitvu, i hoće ti dati to spoznati na ovaj način. Nekoji misle, da pravo poznaju sami sebe, kad ćute veliki bol za svoje grijehe i lijevaju mnoge suze za njih; ali se varaju, jer to je Božje, a ne tvoje. Da si kao kamen, to je tvoje; ako Bog ne udari po kamenu, ne će proteći voda ni med. U tom sastoji spoznanje sama sebe, što je početak neizmjernih dobara; a toga imaš u izobilju, kad se nalaziš u ovome stanju, pa ako to crpeš iz molitve, ubrat ćeš vrlo velik plod iz nje.

Dvadeset i sedmo poglavlje.

Drugi razlozi, da se utješimo i predamo u volju Božju u suši i bezutješnosti u molitvi.

Akoprem je dobro misliti, da su ovomu trpljenju krivi naši grijesi, da se tako sve više stidimo i ponizujemo; ali ipak valja znati, da to nije svaki puta kazan za naše grijehe, nego odredba i osobita providnost Gospodinova, koji dijeli svoje darove, kako hoće. Ne bi bilo dobro, kad bi čitavo tijelo bilo oči, ili noge, ili ruke,

ili glava, nego treba da bude različitih udova u Njegovoj Crkvi: isto tako ne bi bilo shodno, da se svima udijeli ona izvanredna i uzvišena molitva, o kojoj smo govorili, kad smo raspravljali o molitvi, a niti je to potrebno, jer toga svi ne zaslužuju. Pa ako su toga i vrijedni, više će zaslužiti u drugom čem, i Bog će im iskazati veću milost, ako im to dade, nego li ono. Bilo je mnogo velikih svetaca, za koje ne znamo, dali su imali ovaj uzvišeni dar molitve, pa ako su ga i imali, govorili su sa svetim Pavlom, da se ne diče ni ne hvale time, nego što nose križ Kristov: «*Daleko bilo od mene, da se ičim drugim hvalim, osim križem Gospodina našega Isusa Krista. — Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.*»

Supra tract. 5. c. 4. 5.

Gal. 6, 14.

Časni otac Avila kaže glede toga nešto vrlo utješno, naime da Bog pušta nekoje u ovoj bezutješnosti mnogo godina, a katkada i čitav život; njihov pak udes i sudbinu, kaže on, držim za najbolju, ako imaju vjere, da to ne uzimaju za zlo, te strpljivost i jakost, da podnose tako teško progonstvo. Kad bi se tko mogao posvema osvjedočiti, da je to za nj najbolje, lako bi se prilagodio volji Božjoj.

M. Avil t. 2. ep. fol. 22. supra tract. 5. c. 20.

Sveci i učitelji duhovnoga života navode mnogo razloga, da rastumače i dokažu, kako je ovo stanje bolje za takove; ali ćemo za sada navesti samo jedan od najglavnijih, što ga navodi sv. Augustin, sv. Jeronim, Grgur i uopće svi, koji o tome raspravljaju, naime da ne mogu svi sačuvati poniznosti u uzvišenom razmatranju; jer tek što prolijemo koju suzicu, kad već mislimo, da smo duhovni i ljudi od molitve, pa se izjednačujemo s drugima, a možda njima i pretpostavljamo. Regbi da je i sveti apostol Pavao trebao nekog uteza, da se toga radi ne uznese: «*A da me veličina objavljenjâ ne uznese, dan mi je ostan tijela moga, angjeo sotonin, da me ćuša. — Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus satanae, qui me colaphizet.*» Jer da se zbog toga, što je bio uznesen do u treće nebo i imao velikih objavljenja, ne uzoholi, pripusti Bog, da ga snagje napast, te ga ponizi i nauči spoznati svoju slaboću.

D. Aug. lib. de orando Deum, quae est ep. 121. D. Hieron. sup. illud Thren. 3. Sed et cum clamavero, et rogavero, exclusit orationem meam. D. Greg. l. 20. mor. c. 21. 24. 2. Cor. 12, 7.

Zato, akoprem se i čini onaj put uzvišeniji, ovaj je drugi sigurniji. Stoga i premudri Bog, koji nas sve vodi k istoj svrsi, vodi svakoga onim putem, za koji zna, da je za nj najbolji. Možda, kad bi ćutio u molitvi veliku utjehu i slast, mjesto da izagješ iz nje ponizan i s velikim plodom, izišao bi ohol i nadut; a inače ostaješ uvijek ponižen i postigjen, držeći se za manjega od sviju. I zato je ovaj put za te bolji i sigurniji, ako ti toga i ne uvigjaš. «*Ne znate, šta ištete. — Nescitis, quid petatis.*» Ti ne znaš, što prosiš, niti znaš, što želiš.

Matth. 20, 21.

Sv. Grgur daje nam u tu svrhu vrlo lijepu nauku tumačeći one riječi Jobove: «*Ako dogje k meni, ne ću Ga vidjeti, ako otide, ne ću se dosjetiti. — Si venerit ad me, non videbo eum, si abierit, non intelligam.*» Čovjek je po grijehu, kaže on, postao tako slijep, da ne zna, kad se približava Bogu ni kad se odalečuje od Njega; dapače mu se više puta ono, što misli, da je milost Božja i da se time Bogu većma približava, preobraća u srdžbu, i prigoda mu je, da se udalji od Njega: dok je više puta ono, što misli, da je srdžba i čega radi da se Bog od njega udaljuje i zaboravlja ga, milost i

D. Greg. l. 9. mor. c. 7. Iob. 9, 11.

uzrok, da se od njeg ne udalji. Jer tko, kad se vidi u vrlo uzvišenoj molitvi i razmatranju, i kako je od Boga obasut milostima i darovima, ne će pomisliti, da se približava Bogu? A često puta uslijed toga postane čovjek ohol i pouzda se u sebe samoga, i time, čime je on mislio, da se k Bogu sve većma uspinje i približava, strovaljuje ga gjavao u propast. A nasuprot, kad se čovjek vidi u tuzi i žalosti, kad na nj navaljuju teške napasti i salijeću ga ružne misli, kad mu dolaze na pamet bogopsovke i misli proti Vjeri — misli, da se Bog rasrdio na nj i da ga je ostavio i udaljio se od njega, a tad mu je najbliže: jer se time dublje ponizuje i spoznaje svoju slaboću, ne pouzdaje u se a utiče s većim žarom i snagom k Bogu, postavlja u Nj sve svoje pouzdanje i nastoji, da se nigda ne odijeli od Njega. — Zato nije najbolje ono, što ti misliš, nego za najbolji i za te najprikladniji put moraš smatrati onaj, kojim te Bog hoće voditi.

Što više! Ova sama gorkost i ova muka i bol, što ga ćutiš, jer misliš, da ne obavljaš molitve onako kako treba, može biti za te novi razlog, da se utješiš; jer to je osobiti dar i milost Gospodinova, i znak, da Ga ljubiš, budući da nema bola bez ljubavi, niti me boli, što ne služim dobro, ako nemam odluke i volje, da služim dobro. Zato ova muka i bol nastaje iz ljubavi prema Bogu i želje, da bi Mu bolje služio. Kad ti ne bi ništa stalo do toga, što Mu zlo služiš, što zlo obavljaš molitvu i zlo ispunjaš svoje dužnosti, bio bi rgjav znak; ali osjećati muku i bol, jer ti se čini, da to obavljaš zlo, vrlo je dobar znak. No ovu tugu i bol ublažuje pomisao, da je to, u koliko je kazan, volja Božja. Zato se prilagodi njoj, i zahvaljuj Bogu, što ti je usadio ovu želju, da Mu ugagjaš, akoprem ti se djela slaba čine.

Povrh toga, da i ne činiš ništa drugo u molitvi, nego da tamo stojiš u nazočnosti onoga kraljevskog i Božanskog Veličanstva, služit ćeš time veoma Bogu: kao što već ovdje vidimo, da se sjaj veličanstva kraljeva i knezova zemaljskih očituje time, što im velikaši njihova dvora svaki dan dolaze u palaču, prate ih i stoje tamo u
Prov. 8 34. njihovoj prisutnosti. *«Blago čovjeku, koji me sluša i koji bdije na vratima mojim svaki dan, i čeka na pragu vrata mojih. — Beatus homo, qui audit me, et qui vigilat ad fores meas quotidie: et observat ad postes ostii mei.»* Slava Veličanstva Božjega i niskoća naša, i uzvišenost djela, što ga obavljamo, zahtijeva, da često puta stojimo i čekamo na vratima Njegove nebeske palače: pa kad ti ih otvori, zahvali Mu za to; a kad ne, ponizi se, priznavajući, da toga ne zaslužuješ; pa će na taj način biti uvijek vrlo dobra i korisna tvoja molitva. Svim ovim i drugim sličnim razmišljanjima moramo se pomagati, da se u ovoj suši i duhovnoj zapuštenosti prilagodimo volji
Fr. Barthol. a Martyr. Archiep. Brachar. in suo compendio c. 26. Božjoj, primajući sve to sa zahvalnošću i govoreći: «Zdravo, pregorka gorkosti, puna svake milosti i dobara! *Salve amaritudo amarissima, omnis gratiae plena!»*

Dvadeset i osmo poglavlje.

Velika je prijevara i teška napast ostaviti molitvu zbog suše i zapuštenosti.

Iz toga, što smo rekli, slijedi. da je velika prijevara i teška napast, kad tko, jer se nalazi u ovome stanju, hoće ostaviti molitvu ili ne ustraje u njoj tako dugo, misleći, da ništa pri tome ne radi, nego samo troši vrijeme. To je napast, kojom je gjavao odvratio od molitve ne samo mnoge svjetovnjake, nego i mnoge redovnike; pa kad ih ne može posvema odvratiti od molitve, nastoji, da joj se toliko ne posvećuju niti upotrebljavaju za nju toliko vremena, koliko bi mogli. Mnogi počinju moliti, pa dok im ide dobro i ćute pobožnost, vrlo revno mole; ali kad nadogje vrijeme suše i rastresenosti, čini im se, da ono nije molitva, nego dapače novi grijeh, jer stoje pred Bogom s tolikom rastresenošću i s tako slabim počitanjem; i tako malo po malo zapuštaju molitvu, jer misle, da će bolje služiti Bogu, baveći se drugim vježbama i poslovima, nego da onako pred Njim stoje.

Čim pak gjavao opazi ovu njihovu slaboću, prihvati žurno ovu prigodu, da ih u molitvi uznemiruje svakojakim mislima i napastima, e bi im se činilo, da je ono vrijeme zlo upotrebljeno; i tako ih malo po malo dotle dovede, da ostave sasvim molitvu a s njom i krepost, a katkada ih još i dalje zavede. Kod mnogih je, kako znamo, upravo s time počela njihova propast. *«Prijatelj je drug stola, ali ne ostaje u dan nužde*, kaže Mudrac. — *Est amicus socius* *Eccli. 6, 10.*
mensae, et non permanebit in die necessitatis.» Nema nikoga, koji se ne bi htio veseliti s Bogom, ali truditi se i trpjeti Njemu za ljubav, to je znak prave ljubavi. Za vrijeme utjehe i pobožnosti u molitvi ustrajati i po više se sati zadržavati u njoj nije ništa veliko; jer to možeš činiti zbog svojeg zadovoljstva i ugodnosti; a znak je, da tako činiš, ako ne ustraješ, kad toga nemaš. Kad Bog pošalje tugu i žalost, sušu i rastresenost, tad se kušaju pravi prijatelji i poznaju vjerne sluge, koje ne traže svoje koristi nego samo ono, što je drago i ugodno Bogu. I zato moramo tada biti ponizni i strpljivi, i ustrajati u molitvi kroz čitavo odregjeno vrijeme, dapače još malo duže, kako nam to svjetuje naš sveti Otac, da tako svladamo napast i pokažemo se jaki i hrabri proti gjavlu. *D. Ign. lib. Exerc spirit. annot. 13.*

Pripovijeda Paladije o sebi, kako je, kad se zatvorio u ćeliju, da se vježba u razmišljanju Božanskih istina, trpio veliku sušu i kako su ga veoma mučile svakojake misli, i već mu dolazilo na pamet, da napusti ovu vježbu, jer da je za nj beskorisna. On pogje k svetomu Makariju Aleksandrijskomu i pripovjedi mu ovu napast, moleći ga za savjet i lijek. Svetac mu odgovori: «Kad ti ove misli kažu, da otideš, i da ne činiš ništa, reci im: Krista radi čuvam zidove ove ćelije. *Dic ipsis cogitationibus tuis: propter Christum parietes cellae istius custodio.»* Htjede mu time reći, da ustraje i bude *Pallad. in Hist. Lausiaca.*

zadovoljan, što vrši ovo sveto djelo za ljubav Kristu, da i ne ubere drugog ploda do ovoga.

To je vrlo dobar odgovor, kad nas snagje ovakova napast; jer glavna svrha, što je moramo imati pred očima u ovoj svetoj vježbi, i nakana, s kojom se je moramo prihvatiti i baviti njom, ne smije biti naša ugodnost i zadovoljstvo, nego da obavimo dobro i sveto djelo, kojim ćemo ugoditi i omiljeti Bogu, i kojim ćemo udovoljiti i odužiti Mu se donekle za mnogo toga, što Mu dugujemo — jer On je, koji jest — i za nebrojena dobročinstva, što smo ih iz Njegove ruke primili. Kad je Njemu milo i drago, da sam ja sada ovdje, akoprem mi se čini, da ne činim ništa, ja sam zadovoljan time.

Blos. c. 4. monil. spir.

O svetoj se Katarini Sijenskoj pripovijeda, da je više dana bila lišena duhovnih utjeha i nije ćutjela običnoga žara pobožnosti, i povrh toga, da su je jako mučile zle, ružne i nečiste misli, tako da ih se nikako nije mogla riješiti. Ali ona zato ne propusti svoje molitve, nego ustraja u njoj, što je bolje mogla, s velikom brižljivošću, i govoraše sama sobom ovako: «Ti, nevoljna grješnice, ne zaslužuješ nikake utjehe. Što? Zar ne bi bila zadovoljna, da ne budeš osugjena, makar čitav svoj život morala podnositi ove tmine i muke? Sigurno nijesi odlučila služiti Bogu, da primaš od Njega utjehe u ovom životu, nego da Ga uživaš na vijeke u nebu. Podigni se dakle i nastavi svoje vježbe, i budi nadalje vjerna svome Gospodinu!»

Thom. a Kemp. l. 3. c. 16. n. 2.

Ugledajmo se dakle i mi u ove primjere i tješimo se riječima onoga sveca: «To mi, Gospodine, neka bude utjehom, da dragovoljno hoću biti bez svake ljudske utjehe. A ako mi ne bude Tvoje utjehe, neka mi bude Tvoja volja i pravedna kušnja mjesto najveće utjehe.» Ako dogjemo dotle, da je volja i zadovoljstvo Božje sva naša radost, tako da je i samo uskraćenje svake utjehe za nas veselje, budući da je to Bogu drago i ugodno; tad će biti naša radost prava i takova, da nam je ništa ne će moći oduzeti.

Dvadeset i deveto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

Fr. Hernandus de Castil. 1. p. lib. 1. cap. 60. Histor. Ord. Praedicat.

U ljetopisima se Reda svetoga Dominika pripovijeda, kako jedan od onih prvih otaca toga Reda, pošto bijaše nekoliko godina u njem proživio vrlo uzorno i s velikom čistoćom duše, nije ipak oćutio nikake utjehe ni slasti u vježbama redovničkim, niti u razmišljanju, ni u molitvi, niti u razmatranju ni u čitanju. Pa kako je uvijek slušao govoriti o milosti, što je Bog iskazivaše drugima, i o duhovnim slastima, što ih imagjahu, bijaše na pô zdvojio. U takome stanju poče jedne noći, moleći se pred Raspelom i plačući gorko,

ovako nerazborito govoriti: «Gospodine, ja sam uvijek držao, da dobrotom i blagošću natkriljuješ sve svoje stvorove. Evo, ja sam Ti mnogo godina služio i podnio Tebi za ljubav toliko nevolja, i drage sam se volje Tebi samome posvetio. Da sam četvrti dio vremena, što sam Tebi služio, služio kome tiranu, već bi mi čim god pokazao svoju blagonaklonost, bilo kojom lijepom riječcom, bilo ljubeznim pogledom, ili smiješkom; a Ti, Gospodine, nijesi mi iskazao nikake ljubavi, niti sam primio od Tebe i najmanje milosti, što ih običavaš dijeliti drugima. Ti, koji si sama slatkoća, prema meni si tvrgji od sto tiranâ. Što je to Gospodine? Zašto hoćeš, da tako bude?»

Još on tako govoraše, kad ču na jedanput tako silnu lomljavinu, kao da bi se sva crkva srušila, a pod krovom nasta tako strašna buka, kao da bi hiljadu pasa kidalo zubima gragju. Toga radi uplašen i dršćući od straha obazre se, da vidi, što je to; i vidje za sobom najružniju i najstrašniju prikazu na svijetu, naime gjavla, koji ga željeznom šipkom, što je imagjaše u ruci, tako jako udari, da se srušio na zemlju i nije mogao više ustati. Ipak napne sve svoje sile i dopuže do bližnjeg oltara, tako iznemogao od velikog bola, kao da bi mu bile od udaraca sve kosti iščašene.

Kad braća ustadoše na Primu i nagjoše ga kao mrtva, ne znajući uzroka tako nenadanom i smrtonosnom dogagjaju, odnesoše ga u bolničku sobu, gdje se puna tri tjedna, za kojih je trpio najteže bolove, rasprostiraše iz njegova tijela tako velik, gadan i nesnosljiv smrad, da redovnici nijesu nikako mogli unići k njemu, da ga dvore i služe, ako si nijesu prije začepili nos i opskrbili se mnogim drugim sredstvima. Kad je proteklo ovo vrijeme, on ponešto ojača; pa kad je mogao stojati na nogama, htjede se izliječiti od svoje lude preuzetnosti i oholosti. I povrativši se na mjesto, gdje bijaše počinio grijeh, zatraži tu lijek proti njemu, i moljaše se s mnogim suzama i poniznošću sada sasvim drukčije nego li prije: priznavaše svoj grijeh, smatraše se nevrijednim svakog dobra a i te kako vrijednim svake kazni i pedepse. Gospodin ga pak utješi glasom s neba, koji mu reče: «Ako hoćeš utjehâ i slastí, moraš biti ponizan, priznavati svoju niskoću i biti osvjedočen, da si prostiji od blata i prezirniji od crvi, što ih nogama gaziš.» To ga tako dozove pameti, da je unaprijed bio vrlo savršen redovnik.

Lib. 5. c. 1. Vitae p. n. s. Ignat.

O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo u njegovu životu drugi sasvim različit primjer. Pripovijeda se, kako je razmišljajući i oplakujući svoje grijehe, govorio, da bi mu bilo drago, kad bi mu Gospodin za kazan uskratio koji puta milost Njegove utjehe, da bi uslijed ove ustege postao brižljiviji i oprezniji u Njegovoj službi. Ali milosrgje Gospodinovo bijaše tako veliko te slatkost i ugodnost Njegove milosti za nj tako obilna, da je, što je više pogrješivao i žarče želio biti na ovaj način kažnjen, to dobrostiviji bio Gospodin prema njemu i obilnije izlijevao na nj blago svoje neizmjerne darežljivosti. I zato govoraše, da misli, kako nema čovjeka na svijetu, u kojem bi ovo dvoje bilo tako skupa sjedinjeno, kao u njemu: prvo toliko griješiti proti Bogu, i drugo toliko i tako neprestano primati milosti iz Njegove ruke.

Blos. c. 10. mon. spir. Pripovijeda Blozije o nekom slugi Božjemu, kako mu bijaše Gospodin iskazao velikih milosti i darova, podijelivši mu osobitih rasvjetljenja i saopćivši mu čudnovatih stvari u molitvi, a on da je u svojoj velikoj poniznosti i želji, da većma ugodi Bogu, zamolio Ga, neka mu, ako Mu je ugodno i to draže, oduzme ovu milost. Bog usliša njegovu molitvu i uskrati mu ovu milost za pet godina, pustivši ga, da trpi za to vrijeme mnoge napasti, sušu i tjeskobe. Kad je jedan put gorko plakao, ukazaše mu se dva angjela, hoteći ga utješiti, kojima on odgovori: «Ja ne tražim utjehe, jer mi je dovoljna ova utjeha, što se ispunja na meni volja Božja.»

Blos. cap. 4. mon. spir. Isti Blozije pripovijeda, da je Krist naš Gospodin rekao svetoj Brigiti: «Kćeri, što te to uznemiruje i zadaje ti brige?» Ona odgovori: «Jer me muče beskorisne i zle misli, i ne mogu ih se riješiti; a k tomu mi zadaje strah tvoj strašni sud.» Nato joj reče Gospodin: «Sasvim je pravo, da ti sada dosagjuju i muče te razne i zle misli proti tvojoj volji, kad si se prije naslagjivala svjetskim taštinama proti mojoj volji. No ipak se moraš bojati moga suda umjereno i razborito, pouzdavajući se uvijek čvrsto u mene, jer sam tvoj Bog; jer budi čvrsto osvjedočena, da su zle misli, kojima se čovjek opire i tjera ih od sebe, čistilište i kruna za dušu. Ako ih ne možeš otjerati, podnosi ih strpljivo i opiri im se voljom; pa pa ako i ne privoliš na njih, uza sve to se boj, da se stoga ne uzoholiš i tako padneš; jer svaki, koji stoji, drži ga samo milost Božja.»

Taulerus apud Blos. consol. pus. Tauler kaže, a navodi to Blozije u Utjehi za malodušne: «Mnogi mi, kad ih tišti kaka nevolja, običavaju reći: ‚Oče zlo je sa mnom, jer me muče svakojake bijede i mori žalost'. Ja odgovorim onome koji mi to kaže, da je dapače vrlo dobro po nj i da je to za nj velika milost. Tad kažu oni: ‚Ne, gospodine; nego držim, da mi se to dogagja radi mojih grijeha'. Na to im kažem ja: ‚Bili tomu krivi tvoji grijesi ili ne, vjeruj, da ti je ovaj križ nametnuo Bog; zahvali Mu zato, nosi taj križ strpljivo i sasvim se izruči Njemu'. Tad kažu opet: ‚Iznutra me mori velika suša i tama'. A ja na to: ‚Drago dijete, podnosi to strpljivo, i bit će za te veća milost, nego kad bi ćutio veliku i žarku pobožnost'.»

O nekom se velikom slugi Božjemu pripovijeda, da je govorio: «Već četrdeset godina služim Gospodinu i vježbam se u molitvi, pa nigda nijesam oćutio u njoj slasti ni utjehe. Ali onaj dan, kad je obavim, ćutim poslije u sebi veliku snagu za vježbanje u kreposti; a kad je propustim, ćutim se tako mlohav, da ne mogu uzdignuti krilā ni za što dobro.»

Trideseto poglavlje.

O sjedinjenju s voljom Božjom, što ga moramo imati glede razdjeljenja ostalih kreposti i vrhunaravnih darova.

Kao što se moramo podvrgnuti volji Boga, ma kako On postupao s nama u molitvi; isto tako moramo činiti u svim ostalim krepostima i darovima Božjima, i u svim drugim duhovnim odlikama. Vrlo je dobro željeti sve kreposti, uzdisati za njima i nastojati oko njih; ali tako moramo željeti uvijek biti boljima, te rasti i napredovati u kreposti, da sačuvamo mir, ako ne postignemo onoga, što želimo, i da se podložimo volji Božjoj i s njome budemo zadovoljni. Ako ti Bog ne će podijeliti angjeoske čistoće, nego hoće, da trpiš teške napasti u tom, bolje je, da budeš strpljiv i prilagodiš se volji Božjoj u ovoj napasti i patnji, nego da se uznemiruješ i tužiš, što nemaš one angjeoske čistoće.

Ako ti Bog ne će podijeliti tako duboke poniznosti kao svetome Franji ni onolike blagosti kao Mojsiju i Davidu, niti onake strpljivosti kao Jobu, nego hoće, da ćutiš protivna gibanja i nagnuća; dobro je, da se toga radi zastidiš i poniziš, i to ti dade prigodu, da nisko misliš o sebi; ali nije dobro, da se previše uznemiruješ, tužiš i jadikuješ, što ti Bog ne daje milosti, da si tako strpljiv kao Job, i tako ponizan kao sv. Franjo.

Valja da se prilagodimo volji Božjoj takogjer u tome, jer inače ne ćemo nigda imati mira. Vrlo dobro kaže časni otac Avila: «Ne mislim, da je igda bilo na svijetu sveca, koji ne bi želio biti bolji, nego što je bio; ali to svecima nije oduzimalo mira, jer nijesu toga oni željeli iz svoje vlastite požude, koja nigda ne kaže, dosta je, nego iz ljubavi k Bogu, čijim su razdjeljenjem bili zadovoljni, ako bi im i manje dao, držeći, da prava ljubav sastoji većma u tome, da se zadovolje onim, što im dade, nego da žele imati mnogo, akoprem samoljubje kaže, da to biva samo zato, da bolje služe Bogu.» *M. Avil. c. 23. Audi filia.*

Nu reći će tko, da to izgleda, kao da nam se time kaže, da ne smijemo žarko željeti biti sve kreposniji i bolji, nego da moramo sve, što se tiče duše i tijela, prepustiti Bogu, i tako kao da nam se pruža prigoda, da postanemo mlaki i mlitavi, i ništa se ne brinemo, da rastemo i napredujemo. Treba dobro zapamtiti ovu tačku, jer je od velike važnosti. Ovaj je prigovor tako dobar, da se ničega nemamo toliko bojati kao njega u ovom predmetu. Nema nauke, ma kako dobra bila, koje ne bi mogao čovjek zlorabiti, ako se ne zna njome kako valja poslužiti. A tako će biti i s ovom, koliko glede onoga, što se tiče molitve, toliko glede onoga, što se tiče ostalih kreposti i duhovnih darova. Zato je nužno, da je rastumačimo i dobro razumijemo.

Ja ne kažem, da ne smijemo željeti svaki dan biti sve svetiji i nastojati uvijek nasljedovati najbolje, te biti u tom marljivi i revni, jer za to smo došli u Red, pa ako toga ne činimo, nijesmo dobri

redovnici. — Ali to kažem: akoprem moraju ljudi u izvanjskim poslovima biti marljivi, ipak ne smiju biti zabrinuti i pohlepni, jer to, kažu sveci, zabranjuje Krist naš Gospodin u svetom Evangjelju: «*Kažem vam: ne budite zabrinuti za dušu svoju, što ćete jesti, ni za tijelo svoje, u što ćete se obući! — Dico vobis: ne solliciti sitis animae vestrae, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini!*» Tu On kori prekomjernu brigu, skrb i pohlepu za vremenim stvarima; ali primjerenu skrb i potrebnu marljivost ne zabranjuje, nasuprot je nalaže i dao nam ju je za pokoru: «*U znoju lica svoga jest ćeš kruh. — In sudore vultus tui vesceris pane.*» Nužno je, da ljudi ulože svoj trud i marljivost, da si priskrbe hranu; inače bi značilo kušati Boga. Isto tako moramo postupati u duhovnim stvarima i u sticanju krepostî i darova Božjih. Moramo biti u tome jako marljivi i brižljivi, ali tako, da toga radi ne izgubimo mira i odanosti u volju Božju.

Matth. 6, 25.

Gen. 3, 19.

Čini ti, što možeš sa svoje strane; ali ako uza sve to vidiš, da ne postizavaš, što želiš, ne smiješ zato pasti u nestrpljivost, što je gore od glavne pogrješke, pa to ni onda, kad misliš, da to potiče od tvoje mlakosti, što obično mnoge rastuži. Nastoj da upotrijebiš što možeš veću marljivost, pa ako i ne učiniš svega, što možeš, i padneš u pogrješke, ne plaši se zato niti kloni duhom, jer taki smo svi. Čovjek si, a ne angjeo; slab, a ne posvećen. Bog dobro poznaje našu slaboću i bijedu: «*Jer On poznaje sastavinu našu — Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum*;» i ne će, da zato klonemo duhom, nego da se pokajemo, ponizimo i odmah podignemo, da molimo za veću jakost Gospodina, i nastojimo iznutra i izvana sačuvati mir. Mnogo je bolje, da se odmah s veseljem podigneš i s dvostrukom snagom služiš Bogu, nego da pod izlikom da oplakuješ svoje pogrješke za ljubav Bogu, postaneš nemio samomu Bogu, služeći Mu zlo srcem, objеšenim krilima i drugim zlim posljedicama, što iz toga obično nastaju.

Psal. 102, 13. 2. P. tract. 6. c. 9.

Ovdje se valja samo bojati pogibli, koju smo prije spomenuli, naime da se ne ušulja u nas mlakost i propustimo činiti ono, što možemo, pod izlikom: Bog mi mora to dati, sve mora doći iz ruke Božje; ja ne mogu više. A iste se pogibli moramo čuvati i u molitvi, da se takogjer u njoj ne ušulja lijenost pod istom izlikom. Jesu li pak ova vratašca zatvorena i ti činiš sa svoje strane, što možeš, više se Bogu dopada strpljivost i poniznost u slabоćama, nego li ona prekomjerna tjeskoba i žalost, kojoj se nekoji podaju, jer im se čini, da ne napreduju tako u kreposti i savršenosti, ili da se ne mogu u molitvi tako sabrati, kako bi htjeli. Ovaj se naime dar molitve i savršenosti ne postizava nezadovoljstvom i na silu, nego ga Bog daje, komu hoće, kako hoće i kada hoće.

Vide supra cap. 24. et seq.

Jasno je, da ne će biti svi jednaki, koji će doći u nebo. Zato ne smijemo očajati, što ne pripadamo najboljima, a možda ni srednjima, nego se moramo podložiti volji Božjoj u svemu i zahvaljivati Gospodinu, što nam je podijelo nadu, da ćemo se po Njegovu milosrgju spasti. Pa ako ne dogjemo dotle, da budemo bez pogrješaka, zahvaljujmo Bogu, što nam je podijelio spoznanje naših pogrješaka. Ako i ne dogjemo u nebo putem uzvišenih kreposti, kao nekoji, budimo zadovoljni, da dogjemo tamo putem spoznanja svojih grijeha i pokore za njih kao mnogi drugi.

Sv. Jeronim kaže: «Neka svi u hramu Gospodnjem prikazuju po svojoj mogućnosti, jedni zlato, srebro i drago kamenje, drugi svilu, skrlet, grimiz i zlatom izvezenu tkaninu; ja sam zadovoljan, ako prikažem u hramu kozju dlaku i kožu životinjsku.» Neka dakle drugi prikazuju Bogu svoje kreposti, heroička i uzvišena djela, svoja visoka i uzvišena promatranja; meni je dosta da prikažem Bogu svoju ništetnost, spoznavajući se i priznavajući za grješnika, za nesavršena i zla, i predstavivši se Njegovu Veličanstvu kao siromah i bijednik. Već toga radi mora se veseliti naše srce i moramo zahvaljivati Bogu, što nam kao nezahvalnicima ni ono ne oduzima, što nam je prije dao.

D. Hieron. in prologo Galeato.

Sv. Bonaventura, Gerson i drugi pridodaju ovdje još nešto, čime se dobro potvrgjuje ono, što smo rekli. Oni kažu, da mnogi služe bolje Bogu, što nemaju kreposti i sabranosti a žude za tim, nego kad bi je zbilja imali; jer tako živu u poniznosti, te brižljivo i pomno nastoje napredovati, utičući se često k Bogu. Inače bi se možda uzoholili ili postali bezbrižni i mlaki u službi Božjoj, misleći, da su već postigli, što trebaju, i ne bi se oduševili, da se trude za što više.

D. Bonaven. ep. de prof. Relig. l. 1. c. 33. Gers. tract. de monte contempl. F. Barth. de Mar. Arch. Brachan. in suo comp. p. 2. c. 15.

To je rečeno, da činimo sa svoje strane sve, što možemo, i i da pomnjivo i brižno nastojimo oko savršenosti; a tada budimo zadovoljni s onim, što nam dade Gospodin, pa se ne žalostimo ni izjedajmo onoga radi, što ne možemo postići niti je u našoj ruci; jer to bi značilo, kako kaže časni otac Avila, žalostiti se, što nemamo krila, da letimo po zraku.

M. Avil. tom. 2. ep. f. 32.

Trideset i prvo poglavlje.

O sjedinjenju, što ga moramo imati s voljom Božjom glede dobara slave.

Moramo se prilagoditi volji Božjoj ne samo glede dobara milosti nego takogjer glede dobara slave. Pravi sluga Božji mora biti takogjer u tome tako daleko od svoje vlastite koristi, da se mora više veseliti, što se ispunja i vrši volja Božja, nego li svemu, što se tiče njegove vlastite sreće. «Ovo je velika savršenost,» kako kaže onaj svetac, «ne tražiti svoje koristi ni u malom ni u velikom, ni u vremenom ni u vječnom.» I navodi za to razlog: «Jer volja Tvoja, o Gospodine, i ljubav do časti Tvoje, sve treba da nadilazi; i više treba da čovjeka tješi i većma mu ugagja nego sva dobročinstva, koja su mu dana ili će mu se dati.»

Thom. a Kemp. l. 3. 25. n. 4.

Ibid. c. 22. n. 5.

To je zadovoljstvo i veselje blaženikâ. Većma se vesele sveci u nebu, što se ispunja volja Božja, nego li se vesele veličini svoje slave. Oni su tako pretvoreni u Boga i tako sjedinjeni s Njegovom voljom, da slave, što je uživaju, i sreće, što ih je zapala, ne žele toliko radi svoje koristi i zadovoljstva, koliko zato, što se Bog tome raduje i što je to volja Božja. I zato je svaki tako zadovoljan i veseo sa stupnjem, što ga ima, da ne želi više niti se žalosti, što drugi ima više. Jer čim tko vidi Boga, tako se pretvori u Nj, da prestaje sam što htjeti a počinje htjeti, što hoće Bog. Pa kako vidi, da je što milo i ugodno Bogu, takogjer je milo i ugodno njemu.

Vide supra tract. 3. c. 14.

Vidimo, kako je ova savršenost odsijevala u onim velikim svecima, u Mojsiju i svetome Pavlu, koji su za spas dušâ i za veću slavu Božju kao zaboravili sebe i ne marili za svoju vlastitu slavu. «*Ili im oprosti ovaj grijeh, ili ako toga ne učiniš, izbriši me iz knjige svoje, koju si napisao*, govoraše Mojsije Bogu. *Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.*» A sv. Pavao: *Želio bih biti sam proklet od Krista za braću svoju. — Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.*» Od njih je poslije to naučio sv. Martin i drugi sveci: «Ako sam još potrebit puku Tvome, ne marim za trud. *Si adhuc sum necessarius populo tuo, non recuso laborem.*» Nijesu marili za svoj mir, rado su se odricali svoje slave, koju su imali već kao u ruci, i s nova prihvaćali trud na veću čast i slavu Božju. To znači vršiti volju Božju ovdje na zemlji, kao što se vrši na nebu: da, zaboravivši posvema na svoju vlastitu korist, postavimo sve svoje veselje u ispunjenje volje Božje, i više držimo do onoga, što je Bogu drago, te cijenimo to većma, nego li svu svoju korist i posjedovanje neba i zemlje.

Exod. 32. 31.

Rom. 9, 3.

Iz toga se jasno vidi, koju savršenost zahtijeva ovo vježbanje u sjedinjenju s voljom Božjom. Ako već moramo od koristi duhovnih i dapače vječnih dobara, i od same slave odvraćati oči, da ih svraćamo na ono, što je drago i ugodno Bogu; koliko to više vrijedi za druge koristi i ljudske obzire? Iz toga se takogjer vidi, kako je daleko od ove savršenosti onaj, komu se teško prilagoditi volji Božjoj u onome, što smo rekli s početka, n. pr. dali me premjeste u ovo ili ono mjesto; povjere mi ovu ili onu službu; dali sam zdrav ili bolestan; dali me drugi malo ili mnogo cijene. Govorimo ovdje, da moramo većma cijeniti volju Božju, nego li sve prednosti, što ih može biti u duhovnim i dapače vječnim dobrima; a ti još paziš na stvari, koje su prema ovima smeće!

Tko tako želi ugoditi Bogu i ispuniti Njegovu Božansku volju, da se drage volje odriče svoje vlastite slave i zadovoljan je s posljednjim mjestom, ne što ne bi želio truditi se i obavljati velezaslužna djela, nego jedino što hoće većma ugoditi i omiljeti Bogu, tomu će sve ovo biti vrlo lako; jer se odriče iz ljubavi k Bogu najvišega, čega se može odreći. Ovo je najviše, čega se može tko odreći, da se prilagodi volji Božjoj: Ako Bog hoće, da ja odmah umrem i zadobijem manju slavu, radije hoću to, nego da umrem nakon dvadeset ili trideset godina, makar tada postigao mnogo veću slavu. A nasuprot, makar bio siguran slave, da umrem sada, ako Bog hoće, da još mnogo godina trpim i patim u ovoj tamnici i u

ovome progonstvu, radije to hoću, nego da odmah idem u slavu; jer zadovoljstvo Boga i ispunjenje Njegove volje — to je moja radost i to moja slava. «*Ti si slava moja i ti uzvišuješ glavu moju! — Tu es gloria mea, et exaltans caput meum.*»

Psal. 3, 4.

O našem se svetom Ocu Ignaciju pripovijeda osobit primjer glede toga u njegovu životu. Našavši se on jednoga dana radi nekog posla s ocem Lainezom i drugima, zapitat će: «Recite mi, oče Laineze, što mislite, da bi učinili, kad bi Vam Gospodin Bog stavio na volju i rekao: Ako hoćeš odmah umrijeti, izbavit ću te iz tamnice ovoga tijela i dati ti vječnu slavu; ali ako hoćeš još živjeti, ne jamčim ti za ono, što će od tebe biti, nego te prepuštam tvojoj sreći: Ako budeš živio i ustrajao u kreposti, nagradit ću te; ako se odvratiš od dobra, kako te nagjem, tako ću te suditi. Kad bi Vam Gospodin tako rekao i Vi znali, da bi mogli, ako bi još za nekoje vrijeme ostali u ovome životu, učiniti što veliko i znamenito na slavu Njegova Božanskoga Veličanstva, što bi izabrali? što bi odgovorili?» — Na to će otac Lainez: «Priznajem, velečasni oče, ja bih odabrao, da pogjem odmah uživati Boga i osiguram svoj spas, a oslobodim se pogibli u tako važnoj stvari.»

Lib. 5. cap. 2. Vit. s. Ign.

Tada reče naš sveti Otac: «Zaista ja ne bih tako činio, nego ako bih znao, da bih ostavši na životu učinio što osobito na slavu Gospodinovu, molio bih Ga, da me pusti u ovome životu, dok ne bih toga izvršio, i svraćao bih svoje oči na Nj a ne na sebe, bez ikakog obzira na svoju pogibao ili svoju sigurnost.» — On nije mislio, da će tako biti dvojbeno njegovo spasenje, nego dapače još sigurnije i uspješnije, jer bi pouzdavši se u Boga ostao ovdje, da Mu služi. Jer koji se kralj ili knez na svijetu, govoraše on, kad bi iskazao kaku milost kojemu svojemu slugi, a ovaj je ne bi htio odmah uživati, da mu može iskazati kaku osobitu uslugu, ne bi smatrao obvezanim, da sačuva i još poveća milost takome slugi, budući da je se lišio njemu za ljubav i da mu može bolje služiti? Ako dakle tako čine ljudi, koji su neharni i nezahvalni, što moramo istom očekivati od Gospodina, koji nas tako pretiče svojom milošću i iskazuje nam tolika dobročinstva? Kako se možemo bojati, da će nas ostaviti, i pustiti, da padnemo, što smo odgodili svoje blaženstvo i odrekli se Njega uživati Njemu za ljubav? Ne možemo misliti niti se bojati, da će ovo učiniti takav Gospodin.

Trideset i drugo poglavlje.

O potpunom sjedinjenju s Bogom i savršenoj ljubavi Božjoj, i kako se moramo u tome vježbati.

Da se bolje vidi savršenost i velika uzvišenost, što je uključuje u sebi ovo vježbanje u sjedinjenju s voljom Božjom, i da znamo,

dokle možemo u tome doprijeti, kao zaključak i konac ove rasprave reći ćemo nešto o najuzvišenijem vježbanju u ljubavi Božjoj, što ga navode sveci i učitelji duhovnoga života. Čini se, da to ovamo baš
D. Dionys. c. 4. de Div. Nom. pristaje, jer jedan od glavnih učinaka ljubavi, kako kaže sv. Dionizije Areopagita, sastoji u tome, da se volje ljubljenih sjedine u jedno, to jest, da isto hoće i isto ne će. I zato, što je tko više sjedinjen i združen s voljom Božjom, to će više ljubiti Boga; a što će više ljubiti Boga, to će više biti sjedinjen i združen s voljom Božjom.

Da to bolje rastumačimo, moramo se uspeti na nebo s razmišljanjem i vidjeti, kako tamo blaženici ljube i sjedinjuju se s voljom Božjom, imajući jednu te istu volju i htijenje s Njime; jer što se većma tome približimo, to će savršenija biti naša vježba. Slavni apostol i evangjelista sv. Ivan u svojoj prvoj kanoničkoj Poslanici kaže, da gledanje Boga čini blaženike slične Njemu: «*Jer kad se*
1. Ioan 3, 2. *pokaže, bit ćemo Njemu slični, jer ćemo Ga vidjeti, kao što jest. — Quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.*» Jer gledajući oni Boga tako su sjedinjeni s Njim i u Nj pretvoreni, da imaju jednu te istu volju i jedno te isto htijenje s Njim. Promotrimo sad, koje je htijenje, koja li volja i ljubav Božja, da tako uvidimo, koje je htijenje i volja blaženikâ, i iz toga razaberemo, kakovo mora da je htijenje, ljubav i savršena volja naša.

Hoćenje i volja Boga, te najviša i najsavršenija Njegova ljubav jest Njegova sama slava i Njegovo najsavršenije i najslavnije biće. A to isto jest htijenje, volja i ljubav blaženikâ, tako da je ljubav svetaca i blaženikâ ljubav i hoćenje, kojim ljube i hoće iz svih svojih sila, da je Bog onaj, koji jest, i da je u sebi tako dobar i tako slavan, i vrijedan svake časti, kao što i jest. Pa kako vide u Bogu sve to, što žele, nastaje u njima otuda onaj plod Daha Svetoga,
Gal. 5, 22. za koji kaže Apostol, *Fructus autem Spiritus est gaudium*, da je radost neizreciva toga radi, što vide Onoga, koga toliko ljube, tako puna dobara i blaga u samome sebi.

Po onome, što vidimo ovdje na zemlji, možemo donekle nagovješćivati ovu Božansku radost, što je kušaju u tome blaženici. Gledaj, kako veliku radost i veselje ćuti ovdje na zemlji dobar sin, kad vidi, da mu oca, koga žarko ljubi, štuju i ljube svi; kad ga vidi mudra, bogata i moćna, i kako ga uvelike štuje i ljubi kralj! Jasno je, da će tako dobri sinovi reći, da se ništa ne može isporediti s veseljem, što ga ćute, kad vide svoga oca tako čašćena. Ako je dakle ova radost već ovdje tako velika, gdje je ljubav tako slaba i gdje su dobra tako niska, kakova mora da je istom ona radost svetaca, kad vide svoga pravoga Gospodina i svoga Stvoritelja i nebeskoga Oca, u koga su sasvim pretvoreni po ljubavi, kad Ga vide tako dobra, tako sveta, tako puna ljepote i tako neizmjerno mogućna, da Njegovim samim htijenjem svako stvorenje ima biće i ljepotu, i da se bez Njega ne može maknuti ni list na drvetu?

1. Cor. 2, 9. Zato kaže sveti apostol Pavao, da je ova radost tako velika, da takova šta niti je oko vidjelo, niti uho čulo, niti može doći u
Apoc. 22, 1. srce čovječje. To je ona preobilna rijeka, što je vidje sveti Ivan u
Psal. 45, 5. Otkrivenju gdje izlazi od prijestola Božjega i Jagnjetova, koja raz-

veseljava grad Božji, iz koje piju blaženici na nebu, i opojeni ovom ljubavlju pjevaju onaj neprestani Alleluja, kako kaže sv. Ivan, slaveći i blagosiljajući Boga: «*Alleluja! jer vlada Gospod Bog naš svemogući. Radujmo se i veselimo, i dajmo slavu Njemu! — Alleluja, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. Gaudeamus,* Apoc. 19, 6.
et exsultemus, et demus gloriam ei.» Oni se vesele i raduju veličini slave Božje, čestitaju Mu i kliču od velikog veselja i radosti: «*Blagoslov, i slava, i mudrost, i hvala, čast i sila, i jakost Bogu našemu u vijeke vijekâ. Amen. — Benedictio, et claritas, et sapientia, et gra-* Ibid. 7, 12.
tiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro, in saecula saeculorum. Amen.»

To je ljubav svetaca prema Bogu na nebu, to sjedinjenje i združenje s Njegovom Božanskom voljom, da govorimo prema slabom našem shvaćanju. To je dakle ono, na što se mi moramo nastojati ovdje na zemlji po svojoj mogućnosti ugledati, da se vrši volja Božja na zemlji, kao što na nebu. «*Gledaj i načini po slici, što ti je na gori pokazana,* reče Bog Mojsiju, kad mu zapovjedi, da načini šator. *Inspice, et fac secundum exemplar, quod tibi in monte* Exod. 25, 40.
monstratum est.» Isto tako moramo i mi ovdje sve činiti po slici, M. Avil. tom.
što se nalazi ondje na onom uzvišenom brijegu slave. I mi moramo 1. Epist; P.
ljubiti i htjeti, što ljube i hoće blaženici na nebu, i što ljubi i hoće Franci sc. Arias p. 2. pro-
sâm Bog, a to je Njegova sama slava i Njegovo najsavršenije i fectus spir.
najslavnije biće. tract. 5. c. 3.

Da svaki može to bolje činiti, pokazat ćemo ovdje u kratko, 4. P. Lud. de Puente tom. 2.
kako ćemo se u tom vježbati. Kad si u molitvi, promišljaj razu- suar. meditat.
mom neizmjerno biće Božje, Njegovu vječnost i Njegovu svemogućnost, Njegovu neizmjernu mudrost, ljepotu, slavu i blaženstvo; a p. 6.
voljom se veseli, raduj, kliči i naslagjuj, što je Bog onaj, koji jest, što od samoga sebe ima biće i dobro neizmjerno, koje ima; što ne treba nikoga, a svi trebaju Njega; što je svemoguć i tako dobar, i tako pun slave, kao što jest u samome sebi. A isto tako čini sa svim ostalim savršenostima i neizmjernim dobrima, što su u Bogu.

To je, kaže sv. Toma i bogoslovci, najviši i najsavršeniji čin ljubavi Božje; a potom je takogjer najviša i najuzvišenija vježba D. Thom. 2.
sjedinjenja s voljom Božjom; jer nema veće ni savršenije ljubavi 2. q. 28. ar.
Božje do one, kojom Bog sam sebe ljubi, to jest svoju vlastitu 5, ad 3. et ar. 2.
slavu i svoje najsavršenije i najslavnije biće; niti može biti bolje volje do ove. Dakle to će biti veća i savršenija naša ljubav, što će biti sličnija ovoj ljubavi, kojom Bog ljubi samoga sebe; a takogjer će biti to veće sjedinjenje i združenje s Njegovom Božanskom voljom. Povrh toga kažu filozofi, da ljubiti koga znači htjeti mu dobro *Amare est velle alicui bonum.* Iz toga slijedi, da komu že- Arist. Rhet.
limo veće dobro, to više ljubimo. Najveće dakle dobro, što ga mo- l. 2. c. 4.
žemo željeti Bogu, jest ono, što ga On ima. naime Njegovo neizmjerno biće, Njegova dobrota, mudrost, svemogućnost i neizmjerna slava. — Kad ljubimo koga stvora, tad se ne samo veselimo dobru, što ga već ima, nego mu možemo željeti još kako dobro, kojega nema, jer svaki stvor može rasti; ali Bogu u samome sebi ne možemo poželjeti nikaka dobra, kojega ne bi imao, jer je posvema neizmjeran; i zato ne može imati u sebi veće moći, ni veće slave,

ni veće mudrosti ni dobrote od one, koju ima. Zato se veseliti i radovati, naslagjivati i klikovati, što Bog ima ova dobra, koja ima, i što je tako dobar, kao što jest, tako bogat, tako mogućan, tako neizmjeran i tako slavan, jest najveće dobro, što Mu možemo željeti, a dosljedno najveća ljubav, kojom Ga možemo ljubiti.

Kao što se sveci na nebu i presveto Čovječanstvo Kristovo, i preslavna nebeska Kraljica Marija, i svi zborovi angjeoski vesele, što vide Boga tako lijepa i tako puna dobara, i tako je veliko veselje i radost, što je u tome ćute, da ne mogu ino, a da ne hvale ovoga Gospodina, niti se mogu nasititi, hvaleći Ga i blagosiljajući po sve vijeke, kao što kaže Prorok: «*Blago onima, koji stanuju u*
Psal. 83, 5. *kući Tvojoj, Gospodine! u vijeke vijekā hvalit će te — Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te*;» isto tako moramo i mi sjediniti svoja srca i uzdignuti svoje glasove s njihovima, kako nas to uči sveta Mati Crkva: «S kojima da i naše glasove primiti zapovjediš, molimo, ponizno ispovijedajući: Svet, svet, svet, Gospod Bog Sabaot! Puna su nebesa i zemlja slave Tvoje! *Cum*
Eccl. in Praefat. Missae. *quibus et nostras voces, ut admitti iubeas, deprecamur, supplici confessione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua.*»

Uvijek ili bar, što češće možemo, moramo hvaliti i slaviti Boga, veseleći se i radujući dobru, slavi i gospodstvu, što ga uživa, i čestitajući Mu to; i tako ćemo po svojoj mogućnosti postati ovdje na zemlji slični blaženicima i samome Bogu, i postići najuzvišeniju ljubav i najsavršenije sjedinjenje s voljom Božjom, što ga možemo postići.

Trideset i treće poglavlje.

Kako se jako i kako često preporučuje ova vježba u svetom Pismu.

Iz toga, što se ova vježba toliko i tako često preporučuje u svetom Pismu, može se lako uvidjeti njena vrijednost i uzvišenost, i kako je ugodna Bogu; a ujedno možemo otuda crpsti gradivo, da se vježbamo i više zadržavamo u njoj. Okrunjeni nas Prorok svaki čas poziva u Psalmima na ovu vježbu, govoreći: «*Veselite se u Gospodu, i radujte, pravednici, i kličite od veselja svi, koji ste pravoga*
Psal. 31, 11. *srca! — Laetamini in Domino, et exsultate iusti, et gloriamini omnes*
Ibid. 32, 1. *recti corde.*» — «*Radujte se pravednici u Gospodu! — Exsultate iusti in Domino.*» «*Naslagjuj se u Gospodu, i dat će ti, što ti srce prosi.*»
Ibid. 36, 4. *— Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.*» Raduj se i veseli Njegovim neizmjernim dobrima, i dat će ti, što prosiš, ili bolje rekavši, što želiš i trebaš; jer to je molitva, u kojoj moliš, a da ne moliš, i Bog uslišava želju tvoga srca.

Sveti apostol Pavao, pišući Filipljanima, kaže: «*Radujte se u* Phil. 4, 4.
Gospodu uvijek! — Gaudete in Domino semper.» Pa misleći, da to nije dosta jedan put samo svjetovati, pridodaje odmah: «*Opet velim, radujte se! — Iterum dico, gaudete.*» — To je ona radost, od koje je klicala presveta Djevica, kad reče u svom hvalospjevu: «*I obradova se duh moj u Bogu spasu mojemu. — Et exsultavit spiritus* Luc. 1, 47.
meus in Deo salutari meo.» Ovom se radošću radovaše takogjer Krist naš Gospodin, kad veli sveto Evangjelje: «*Obradova se u Duhu* Ibid. 10, 21.
Svetom. — Exsultavit Spiritu Sancto.» Okrunjeni prorok David kaže, da tako velika bijaše radost i veselje, što ga je ćutjela njegova duša, kad je promišljao, kako je veliko dobro i kako velika slava Boga, pa kako je On neizmjerno vrijedan, da se svi raduju s neizmjernoga dobra, što ga ima, da je od prevelikog obilja prelazilo veselje na tijelo i upaljivala se sama pût u ljubavi Božjoj: «*Srce moje i tijelo moje obra-* Psal. 83, 3.
dova se u Bogu živome. — Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.» A na drugom mjestu kaže: «*Duša će se moja radovati u Gospodinu, i veseliti nad spasom svojim. Sve će kosti moje reći: Gospodine! tko je jednak Tebi? — Anima mea exsultabit in* Ibid. 34, 9.
Domino: et delectabitur super salutari suo. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?»

Budući da je ova ljubav nešto tako božanstveno i nebesko, zato nas Crkva, vogjena Duhom Svetim, na početku kanoničkih Časova, počinjući jutrenju (matutinum) poziva zazovom (invitatorium), da ljubimo na ovaj način Gospodina, veseleći se i radujući nad Njegovim neizmjernim dobrima: «*Hodite, radujmo se Gospodinu; klikujmo Bogu, spasu svojemu! Požurimo se pred lice Njegovo s hva-* Psal. 94, 1. 2.
lom, i u Psalmima Mu klikujmo! — Venite, exsultemus Domino: iubilemus Deo salutari nostro. Praeoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei.» «*Jer je velik Bog Gospodin i velik kralj nad svim bogovima . . . Jer Njegovo je more, i On ga je stvorio, i kopno načiniše ruke Njegove. — Quoniam Deus magnus, Dominus, et Rex magnus super omnes deos. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et aridam fundaverunt manus eius.*» A s istoga razloga i u istu svrhu pridodaje Crkva na koncu svakoga Psalma onaj redak: «Slava Ocu, i Sinu, i Duhu Svetomu, kako bijaše u početku, i sada, i vazda, i u vijeke vijekā. Amen. *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto: Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.*» To znači ono: «*Ugji u veselje gospodara svojega. — Intra in gaudium domini tui,*» kako kaže Krist naš Go- Matth. 25, 21.
spodin u svetom Evangjelju, naime biti učesnikom one neizmjerne radosti Božje, te veseliti se i radovati zajedno sa samim Bogom Njegovoj slavi, ljepoti i neizmjernom bogatstvu.

Da se što više zaljubimo u ovu vježbu i nastojimo uvijek živjeti u ovoj radosti i ovome veselju, bit će nam od velike pomoći, ako promišljamo, kako je dobar, kako krasan i slavan Bog. On je to u tolikoj mjeri, da samo vigjenje Njega čini one, koji Ga vide, blaženima; pa kad bi oni, što su u paklu, vidjeli Boga, prestale bi sve njihove muke i pakao bi se obratio u raj. «*A ovo je život vječni: da poznaju Tebe, jedinoga Boga istinoga*, kaže sam Krist po svetom Ivanu. *Haec est autem vita aeterna: ut cognoscant te solum* Ioan. 7, 3.

Deum verum.» U tome sastoji slava svetaca, naime da gledaju Boga: to ih čini blaženima; i to ne za jedan dan, ni za jednu godinu, nego po svu vječnost. Oni se ne će nigda nasititi gledanja Boga, nego će im se uvijek činiti nova ona radost prema onom u Otkri-
Apoc. 14, 3. venju: «*I pjevahu kao novu pjesan. — Et cantabant quasi canticum novum*.»

Čini se, da je to već dosta, da se rastumači dobrota, ljepota i neizmjerna savršenost Božja; ali se može još više i to još mnogo više o tom kazati. Bog je tako lijep i tako slavan, da je Bog sâm, videći sebe, blažen. Slava i blaženstvo Boga sastoji u tom, što
D. Thom, 1. p. q. 26. ar. 2. gleda i ljubi samoga sebe. Vidi sad, dali se imamo razloga veseliti i radovati tako velikoj dobroti i ljepoti, tako velikoj slavi, koja razveseljava čitav onaj grad Božji i čini blaženima sve one gragjane; pa i sam je Bog toga radi, što sama sebe poznaje i ljubi blažen!

Trideset i četvrto poglavlje.

Kako možemo još više proširiti ovu vježbu.

Možemo ovu vježbu sebi još shvatljivijom učiniti i više je raširiti naime, da se vježbamo u ljubavi prema presvetome Čovječanstvu Krista, Gospodina našega, promišljajući Njegovo preveliko dostojanstvo i savršenost, te veseleći se i radujući nad tim, klikujući i naslagjući se, što je ono preblagosloveno Čovječanstvo tako uzvišeno i sjedinjeno s Božanskom Osobom; što je tako puno milosti i slave; što je orugje Božanstva, da vrši djela tako uzvišena, kao što je posvećenje i proslavljenje sviju izabranika, te svi vrhunaravni darovi i milosti, što se saopćuju ljudima. Napokon se veselimo i radujmo nad svim, što se odnosi na savršenost i slavu one preslavne Duše i onog presvetog Tijela Krista, Gospodina našega, i zadržavajmo se u tom s prenježnom ljubavi i veseljem onako, kao što si sveci pomišljaju, da se radovala presveta Kraljica Angjeoska u dan Uskrsnuća, kad je vidjela svoga preblagoslovenoga Sinka tako slavna i slavodobitna. Veselimo se, kao što kaže sv. Pismo, da se uzradovao patrijarka Jakob, kad je čuo, da mu sin živi i da je gospodar nad svom zemljom Egipatskom; on se naime tako obra-
Gen. 45, 28. dovao, da je oživio njegov duh, i rekao: «Dosta mi je, da sin moj Josip još živi; želim ga samo vidjeti, pa ću mirno umrijeti.»

Isto se tako možemo vježbati pogledom na slavu Preblažene Djevice Marije i ostalih svetaca. Bit će vrlo dobra pobožnost, ako na njihove svetkovine upotrijebimo dio molitve za ovu vježbu. Tako ćemo ih najbolje počastiti; jer najveću ljubav prema njima možemo pokazati time, da im želimo najveće dobro, što ga mogu imati, i da se radujemo i veselimo nad njihovom tako velikom slavom, te im

je čestitamo. Zato nas sveta Mati Crkva potiče na tu vježbu na svetkovinu Uznešenja Preblažene Djevice Marije: Danas uzagje Djevica Marija na nebo: radujte se, jer kraljuje s Kristom na vijeke! *Hodie Maria Virgo coelos ascendit: gaudete, quia cum Cristo regnat in aeternum.* I počinje svetu Misu na ovu i mnoge druge svetkovine, pozivajući nas na ovu vježbu i potičući na to primjerom Angjelâ, koji čine to isto: Radujmo se svi u Gospodinu, svetkovinu slaveći u čast Preblažene Djevice Marije, nad čijim se Uznešenjem raduju Angjeli i slave Sina Božjega! *Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore Beatae Mariae Virginis, de cuius Assumptione gaudent Angeli, et collaudant Filium Dei.* Još je drugo veliko dobro i korist u ovoj vježbi pogledom na svece a osobito pogledom na presveto Čovječanstvo Krista Gospodina našega; a to je, da se time malo po malo uzdižemo do drugih vježba pogledom na Božanstvo i tako nam one postanu lake, jer je Krist, kako On sâm Ioan. 14, 6. 10, 7.
kaže, put i vrata, da dogjemo k Ocu.

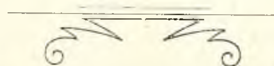
Ova vježba, u koliko se bavi Bogom kao Bogom, ima takogjer svojih stepena, i možemo je protegnuti još više, silazeći na zemaljske stvari. Jer akoprem je istina, da Bog ne može rasti u sebi, jer je beskrajan, i zato Mu ne možemo u sebi samome poželjeti nikaka dobra, kojega već ne bi imao; ipak može rasti izvana u stvorovima, u koliko Ga naime oni većma poznavaju, ljube i slave. I zato se možemo vježbati takogjer u ovoj ljubavi, želeći Bogu ovo izvanjsko dobro. Kad dakle promatra duša u molitvi, koliko zaslužuje Bog, da Ga stvorovi ljube i služe Mu, moramo htjeti i željeti, da Ga sve duše, koje su stvorene i bit će stvorene, poznadu, ljube te hvale i slave u svemu. O Gospodine! da bi se obratili svi nevjernici i grješnici na svijetu! O da Te ne bi nitko vrijegjao, nego Te svi slušali i služili Ti sada i u vijeke! «*Sveti se ime Tvoje! — Sanctificetur nomen tuum.*» «*Sva zemlja nek se klanja Tebi, i pjeva Tebi;* Matth. 6, 9.
neka pjeva pjesmu imenu Tvojemu! — Omnis terra adoret te, et Psal. 65, 4.
psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.» Možemo nadalje ovdje izmisliti i zaželjeti hiljadu načinâ, kako da Mu stvorovi služe.

Otuda mora svaki prijeći na samoga sebe, te željeti i nastojati, da u onome, što na nj spada, ispuni volju Božju i ono, što je na veću slavu Božju, nastojeći vazda činiti sve, što spozna, da je volja Boga i što je na Njegovu veću slavu prema onome, što kaže Krist naš Gospodin o sebi u svetom Evangjelju: «*Jer ja svagda činim,* Ioan. 8, 29.
što je Njemu ugodno. — Quia ego, quae placita sunt ei, facio semper.» Jer kako kaže Evangjelista sv. Ivan: «*Koji kaže, da pozna Boga, a zapovijedi njegovih ne drži, laža je, i u njemu istine nema. — Qui* 1. Ioan. 2, 4. 5.
dicit, se nosse Deum, et mandata eius non custodit, mendax est, et in hoc veritas non est.» «*A koji drži riječ Njegovu, u njemu je zaista ljubav Božja savršena. — Qui autem servat verbum eius, vere in hoc caritas Dei perfecta est.*»

Dakle, da čovjek Boga ljubi i sasvim se sjedini s Njegovom voljom, nije dosta, da se samo veseli radi dobara Božjih, i želi, da svi ostali stvorovi ljube i slave Boga, nego treba, da se sâm čovjek sasvim prikaže i posveti ispunjavanju volje Božje. Jer kako može tko u istinu reći, da želi veću slavu Božju, ako oko toga ne nastoji

u onome, što može i što je u njegovoj ruci? A u ovoj se ljubavi vježba duša, kad u molitvi stvara prave odluke i pobugjuje iskrenu želju, da će ispunjati volju Božju u ovome i onome, i u svim ostalim prigodama. To je vježba, u kojoj se obično vježbamo u molitvi.

Time smo otvorili široko polje, da se možemo dugo vremena baviti u molitvi ovom vježbom, i ujedno rastumačili veliku korist i savršenost, što je ona u sebi uključuje. Ne preostaje nam ino, nego da stavimo ruku na djelo i da se počnemo već ovdje na zemlji u onome vježbati, u čemu ćemo se poslije vježbati na vijeke i na tako uzvišen način u nebu. *«Čiji je oganj na Sionu, i ognjište njegovo u Jeruzalemu. — Cuius ignis est in Sion, et caminus eius in Jerusalem.»* (*Isa. 31, 9.*) Ovdje se mora početi u nama upaljivati ovaj oganj ljubavi Božje; ali plamenovi, visina i savršenost njegova bit će u onom nebeskom Jeruzalemu, to jest u slavi. — — —

Konac prvoga dijela.

GDJE JE ŠTO.

PRVA RASPRAVA.

Kako moramo štovati, željeti i ljubiti sve ono, što spada na naš duhovni napredak, i što nam može u tom biti od pomoći.

DRUGA RASPRAVA.

O savršenosti običnih djela.

TREĆA RASPRAVA.

O dobroj i čistoj nakani, što je moramo imati u svojim djelima.

ČETVRTA RASPRAVA.

O slozi i bratskoj ljubavi.

PETA RASPRAVA.

O molitvi.

ŠESTA RASPRAVA.

O nazočnosti Božjoj.

SEDMA RASPRAVA.

O ispitivanju savjesti.

OSMA RASPRAVA.

O sjedinjenju s voljom Božjom.

Pogrješke, što se potkraše u tiskanju.

Strana	32	*vrsta*	1	odozdo	*mjesto*	facie	*čitaj:*	faciet
„	44	„	23	„	„	počinje	„	počinješ
„	54	„	2	„	„	Croljivo	„	Crvljivo
„	62	„	11	„	„	donese	„	donesu
„	81	„	18	odozgo	„	suprovititi	„	suprotiviti
„	81	„	20	odozdo	„	manijeti	„	nanijeti
„	97	„	7	„	„	hi	„	ih
„	102	„	15	„	„	Oh	„	On
„	117	„	22	odozgo	„	Jo	„	Jao
„	121	„	7	odozdo	„	zalužuje	„	zaslužuje
„	155	„	4	„	„	odješenje	„	odrješenje
„	165	„	1	„	„	novodi	„	navodi
„	170	„	16	„	„	krivojerstvima	„	krivovjerstvima
„	184	„	25	„	„	seku	„	steku
„	218	„	19	„	„	koko	„	kako
„	248	„	15	odozgo	„	miram	„	miran
„	263	„	14	„	„	Ni bolestni	„	Ni bolest ni
„	266	„	3	„	*čitaj:*	„sav život proći“; a riječ: „proći“ u slijedećoj vrsti ispusti.		
„	266	„	18	odozdo	*mjesto*	što se i odstranimo	*čitaj:*	što se i da odstranimo

VJEŽBAJ SE

U

SAVRŠENOSTI

I

KRŠĆANSKIM KREPOSTIMA.

ŠPANJOLSKI NAPISAO

Č. O. ALFONZO RODRIGUEZ,

svećenik Družbe Isusove.

PRIGODOM SLAVLJA PEDESETGODIŠNJICE PROGLAŠENJA DOGMATA BEZGRJEŠNOGA ZAČETKA

Sa španjolskoga preveli

O. O. KAPUCINI NA RIJECI.

DRUGI DIO.

RIJEKA.

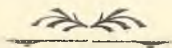
TISAK PETRA BATTARE.

1906.

Ovo djelo u hrvatskom prijevodu

blagoslovio je

Sv. Otac Papa Pio X.

S dopuštenjem duhovnih oblasti biskupijâ: senjsko-modruške i spljetske, i poglavarstva redovničkoga

BEZ LJAGE ISTOČNE ZAČETOJ,

PRELJUBEZNOJ KĆERI NEBESKOGA OCA,

UZVIŠENOJ MAJCI SINA BOŽJEGA, U KOJE SE DJEVIČANSTVO

S MATERINSTVOM DIVNO ZDRUŽILO,

DOSTOJNOJ ZARUČNICI DUHA SVETOGA,

SUSPASITELJICI RODA LJUDSKOGA,

UČITELJICI SVIH KRŠĆANSKIH KREPOSTI,

ŽIVOTU, SLASTI I UFANJU NAŠEMU

MARIJI,

SVOJOJ NEBESKOJ KRALJICI

U ZNAK SRDAČNE LJUBAVI, ŽIVE HARNOSTI I POTPUNE

ODANOSTI

POSVEĆUJU OVAJ TRUD

VJERNI ROBOVI.

No. 1439.

IMPRIMATUR

Segniae, die 30. Augusti 1905.

† **ANTONIUS,** Eppus.

Praesentibus annuimus ut Versio operis cui titulus „Exercitia perfectionis“, auctoris Rodriguez, ab A. R. P. *Bernardino Alminiensi,* Ministro Provinciae Croatiae, ac F. F. Clericis *Cyrillo et Ferdinando,* perfecta, ac a duobus Theologis revisa ac probata, servatis servandis, typis demandetur ac publici juris fiat.

Romae ad S. Laurentii Br., die 28. Ianuarii 1904.

L. † S.

Fr. Bernardus ab Andermatt,
Min. Glis. Cap. (l. i.)

Čitatelju.

Akoprem je bila moja glavna namjera, da ovim djelom služim redovnicima; ipak je ono tako priregjeno, da će biti od velike koristi svakomu, koji nastoji oko kreposti, kako smo rekli u prvom dijelu. A osobito je ovaj drugi dio još više udešen za svjetovnjake, koji u ustinu žele služiti Bogu. Jer ako se pravo promisli, takovi s početka kao dobri poljodjelci moraju krčiti i orati zemlju svoga srca mrtvenjem svojih strasti i neurednih požuda, obuzdavajući osobito jezik i druga ćutila. i ponizujući se pred Bogom, da postignu od dobroga sjemena, što se u nju posije, željeni plod dobrih djela. I zato ćemo u prve tri rasprave govoriti o mrtvenju, čednosti, šutnji i poniznosti. To su kreposti, u koijma se najviše mora vježbati kršćanin od početka svoga obraćenja. Pa jer nam, čim se damo na službu Gospodnju, savjetuje Duh Sveti, da živimo u strahu i budemo pripravni na napasti, govorit ćemo u četvrtoj raspravi o dobru i koristi, što iz njih nastaje, i navesti sredstva, da ih svladamo; a u petoj i šestoj razjasnit ćemo nekoje zapreke i neprilike, što obično snalaze sluge Božje, i rastumačiti, od kolike je važnosti, da srčano, zadovoljno i veselo hode putem kreposti. Nadalje ćemo pokazati čudnovate učinke, što nastaju u duši onoga, koji spoznaje blago i velika dobra, što ih imamo u Kristu Otkupitelju našemu i u Njegovoj presvetoj Muci. O tom ćemo govoriti u sedmoj raspravi, gdje se navodi način, koga se imamo držati u razmišljanju ovih uzvišenih otajstva, i plod, koji moramo iz toga ubrati. A na koncu kao zaključak ovoga drugog dijela daje se naputak, kako se moramo pripravljati, da primamo Presveti Sakramenat Pričesti, i kako se imamo njime okoristiti. Sve se to raspravlja vrlo praktično, da se svaki prema svome staležu može u tom što bolje vježbati i to djelom izvesti; a to baš i namjeravamo ovom knjigom. Primi dakle, kršćanski čitaoče, ovaj neznatni trud, pomoću kojega ćeš uz dobru volju, popraćenu milošću Božjom, steći pobjedu nad svojim strastima, opreznost u svom govoru, čednost u svojim činima, utjehu i pomoć u napastima, veliko bogatstvo u Isusu Kristu, pobožnost u svojoj samoći i veliki plod u svojoj duši.

Alfonzo Rodriguez.

Prva rasprava.

O mrtvenju.

Prvo poglavlje

Kako treba spojiti mrtvenje s molitvom, i kako ovo dvoje mora jedno drugo potpomagati.

«Dobra je molitva s postom — Bona est oratio cum jejunio,» reče angjeo Rafael Tobiji, kad mu se otkrio. Pod riječju post razumijevaju sveci uopće svaku vrst pokore i mrtvenja tijela. Ovo dvoje, mrtvenje i molitva, jesu dva najglavnija sredstva, što ih imamo za svoj napredak, koja valja da su megjusobno spojena i združena. *Tob. 12, 8.*

Sv. Bernardo na one riječi Pjesme nad pjesmama: «*Tko je ova, koja ide gore iz pustinje kao stup dima od mirisâ smirne i tamjana? — Quae est ista, quae ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhae et thuris?*» kaže, da nas ovo dvoje, smirna i tamjan, čime se označuje mrtvenje i molitva, mora uvijek pratiti i uzdignuti na visinu savršenosti, i učiniti, da budemo ugodan miris pred Bogom. Jedno bez drugoga malo ili ništa ne koristi; jer ako tko mrtvi svoje tijelo, a ne nastoji oko molitve, bit će ohol, i ovomu se može punim pravom doviknuti ona Prorokova: *«Zar ću ja jesti meso volujsko, ili krv jareću piti? — Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo!»* Nijesu mile Bogu žrtve, koje su samo od mesa i krvi. — A ako se tko dade na molitvu a zaboravi mrtviti se, čut će ono, što kaže Isukrst u Evangjelju: *«A što me zovete: Gospodine, Gospodine! a ne činite, što govorim? — Quid autem vocatis me, Domine, Domine, et non facitis, quae dico?»* A na nj se mogu primijeniti i riječi Mudračeve: *«Ko odvraća uši svoje, da ne čuje zakona, molitva će njegova biti mrska. — Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit exsecrabilis.»* Ne će biti mila tvoja molitva Bogu, ako ne vršiš Njegove volje. *D. Bernard. serm. 59. ex parvis. Cant. 3. 6.* *Psal. 49, 13.* *Luc. 6, 46.* *Prov. 28, 9.*

Sv. Augustin kaže: Kao što su u hramu, što ga je sagradio Salomon, bila dva oltara, jedan izvana, gdje su se klale životinje, što se imahu žrtvovati, drugi u Svetinji nad svetinjama, gdje se prikazivao kâd sastavljen od svakojakih miomirisâ; isto tako moraju biti i u nama dva oltara, jedan u srcu, gdje da se prikazuje tamjan *D. Aug. serm. 255. de temp.*

Matth. 6, 6. molitve prema riječima svetoga Mateja: *»A ti, kad se moliš, ugji u sobu svoju, i zatvorivši vrata, pomoli se Ocu svojemu tajno. — Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito,»* a drugi izvana na tijelu, što ima biti mrtvenje. Ovo dvoje mora biti uvijek spojeno i sjedinjeno, i jedno drugo pomagati, jer je mrtvenje nužna priprava za molitvu, a molitva je sredstvo, da dogjemo do savršenog mrtvenja.

Što se prvog tiče, naime da je mrtvenje priprava i nužno sredstvo za molitvu, uče svi sveci i učitelji duhovnoga života. Kao što se na pergamentu ne može pisati, kažu oni, ako nije sasvim izglagjen i očišćen od mesa; isto tako ne može Gospodin u našu dušu upisati ni utisnuti svoje mudrosti i Božanskih darova, ako nijesu iz nje iskorijenjena i u njoj ugušena putena nagnuća. *»Koga će učiti znanosti, i koga će uputiti, da razumije nauku? Odučene od mlijeka,*
Isa. 28, 9. *odbijene od sise. — Quem docebit scientiam? et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.»* T. j. one, koji se Njemu za ljubav otrgnu i otcijepe od nasladâ i ugodnosti svjetskih, te od požudâ i željâ tjelesnih. Da Bog unigje u naše srce, mora biti ono mirno i spokojeno i u duši našoj vladati velika tišina. *»I*
Psal. 75, 3. *u miru je mjesto njegovo. — Et factus est in pace locus eius.»*

To uvidješe i poganski filozofi; jer svi priznavaju, da naša duša postane tada mudra, kad se umiri i upokoji, t. j. kad se strasti i putene požude umrtve i uguše. Tada naime nema žestokih strasti, koje bi svojim neurednim gibanjima narušavale mir duše i zasljepljivale oči razuma, kako to biva, kad su one uzbugjene; jer je vlastitost strasti, da zaslijepi razum i umanji slobodu naše volje, kako se to vidi u rasrgjena čovjeka, koji regbi da u srdžbi postane lud, bijesan i mahnit. Ako ga upitaš, zašto je ono rekao ili učinio, odgovorit će ti, da je bio izvan sebe. Ali kad su strasti umrtvene i umirene, tad može razum jasno upoznati dobro, a volja slobodno prihvatiti ga, i na taj način postane čovjek mudar i krepostan. Ovaj dakle mir i pokoj hoće takogjer Gospodin Bog naš, da otpočine u duši i ulije u nju svoju mudrost i Božanske darove. A sredstvo, da postignemo ovaj mir, jest mrtvenje naših strasti i neurednih požudâ.
Isa. 32, 17. Zato ga naziva Izaija plodom i učinkom pravde. *»I mir će biti djelo pravde. — Et erit opus iustitiae pax.»*

To vrlo dobro tumači sv. Augustin, raspravljajući o onim rije-
D. Aug. in Psal. 84, 11. čima Prorokovim: *»Pravednost i mir poljubiše se. — Iustitia et pax osculatae sunt.»* On kaže: »Čini pravdu, i imat ćeš mir. Tada će se poljubiti pravda i mir. Ako ne budeš ljubio pravde, ne ćeš imati mira, jer su pravda i mir sprijateljeni i ljube se. Ako ne uzljubiš prijateljice pravde, ne će te ljubiti mir niti će doći k tebi. *Fac iustitiam, et habebis pacem, ut osculentur se iustitia et pax. Si non amaveris iustitiam, pacem non habebis: quia duae amicae sunt, ipsae se osculantur. Si amicam iustitiam non amaveris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te.»* Ratom se postizava mir. Ako ne ćeš rata voditi sa sobom, mrtveći se, protiveći se sebi i svladavajući se, ne
Thom. a Kemp. l. 1. c. 3. n. 3. ćeš postići ovoga mira, koji je tako potrebit za molitvu. »Tko ti više smeta i dodijava,« kaže onaj svetac, »nego pohotno srce tvoje, što ga pridušio nijesi?« Tvoje te strasti, tvoje požude i zla nagnuća

uznemiruju i ne dopuštaju ti, da moliš kako treba. One te uznemiruju u molitvi i prave toliku buku i viku u tvojoj duši, da se budiš od slatkoga sna, ili bolje rekavši, one ti ne dadu, da dogješ do njega i otpočineš.

Kad tko na veče previše jede, ne može noću spavati ni počivati, jer ona neprobava u želucu i one guste pare, što se uzdižu, tako ga uznemiruju, da se čitavu noć prevrće s jedne strane na drugu, a da ne može otpočinuti. Isto tako biva u molitvi. Srce je naše prenatrpano i preopterećeno; jer neuredno samoljublje, nastojanje da udovoljimo svojim požudama, želja da nas štuju i cijene, i da se vrši naša volja, tako zaokuplja naše srce, uzdiže tolike pare i proizvodi tolike i take slike i predstave, da se ne možemo sabrati niti srce upraviti k Bogu. Na ovaj se način tumače one riječi Krista Otkupitelja našega u Evangjelju: *»Ali pazite na se, da kako vaša* Luc. 21, 34.
srca ne otežaju mamurnošću i pijanstvom, i brigama ovoga života. — Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis huius vitae.» To se ne razumijeva samo o pijanstvu od vina, nego i o drugim stvarima svjetskim prema onomu, što kaže prorok Izaija: *»Slušaj ovo, nevoljnice i pijana, ne od vina. — Audi hoc paupercula, et ebria, non a vino.»* Iz neumrtvenoga srca Isa. 51, 21.
uzdiže se tamna magla, koja priječi prisutnost Božju u našoj duši i uklanja je. A to je ono, što kaže sveti apostol Pavao: *»Tjelesni čovjek ne razumije ono, što je od Duha Božjega. — Animalis autem* 1. Cor. 2, 14.
homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei.» On toga ne razumije, jer su duhovne stvari vrlo fine, a on je posvema tjelesan i neotesan, i treba ga prije mrtvenjem istanjiti i izdjeljati.

Time će se razjasniti glavna dvojba. Molitva je sjedne strane tako slatka i ugodna, jer moliti znači općiti i razgovarati se s Bogom, »a općenje i razgovor s Njime ne prouzrokuje nikake gorkosti ni dosade, nego veliku radost i veselje, *Non enim habet amaritudi-* Sap. 8, 16.
nem conversatio illius, nec taedium convictus illius, sed laetitiam et gaudium»; a s druge je strane tako korisna i nužna: zašto nam je je uza sve to tako teška i toliko se njoj opiremo, i zašto ih je tako malo odano molitvi? Sv. Bonaventura kaže: »Kao psići svezani za D. Bonav. l. 1. de profectu Religios. c. 16.
kolac silom smo na molitvi i duhovnim vježbama. *Quasi ligati catuli ad stipitem, renitenti animo cogimur esse in divinis.»* Uzrok smo tomu naveli. Molitva po sebi nije teška, ali je veoma teško mrtvenje, što je nužna priprava za nju. Pa jer nemamo ove priprave, zato nam je tako teška i mučna molitva.

Tako to vidimo u naravnim stvarima. Poteškoća ne sastoji u tom, da im dademo oblik, nego u tom, da predmet za nj pripravimo. Gledaj samo zeleno drvo, koliko oganj ne radi, da mu izvuče onu vlagu? koliko ne izagje dima? koliko treba vremena, da ga pripravi? Ali kad ga jedanput pripravi, u čas prodre oganj u nj kao u svoju kuću bez ikake poteškoće. Isto je tako ovdje. Poteškoća sastoji u tome, da odstranimo zelen svojih strasti, umrtvimo svoje neuredne požude, da se otrgnemo i otcijepimo od zemaljskih stvari. A čim to učinimo, s velikom će se lakoćom i brzinom duša približiti k Bogu, i s nasladom s Njime općiti.

Svatko rado opći sa sebi sličnim; i zato čovjek umrtven, budući da je mrtvenjem postao već duhovan i sličan Bogu, rado opći s Bogom, a isto tako i Bog rado opći s njime. „*Naslada mi je biti sa sinovima ljudskim. — Deliciae meae esse cum filiis hominum.*“ Ali kad je tko pun strasti i neurednih požuda, i hlepi za neznatnom čašću; kad vlada njime kako neznatno nagnuće; kad traži veselje, zabavu i udobnost; tad je takovu vrlo teško općiti s Bogom, jer Mu nije ni izdaleka sličan i jer voli raspravljati sa sebi sličnima o zemaljskim i niskim stvarima. «*Postadoše odurni kao i ono, što ljubljahu. — Facti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt.*»

Prov. 8, 31.

Osee 9, 10.

Govoraše jedan od onih svetih Otaca: Kao što u mutnoj vodi nije moguće da tko vidi svoje lice ili što drugo; isto tako ne će moći srce vidjeti u molitvi lica Božjega niti će mu se Gospodin otkriti, ako ono nije očišćeno od zemaljskih nagnuća, koja ga smućuju i uznemiruju, i ako se ne otrese ispraznih i taštih briga. «*Blago onima, koji su čista srca, jer će oni Boga vidjeti. — Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*» Molitva je duhovno gledanje Otajstvâ i Božanskih djela. Kao što tjelesne oči, da njima dobro vidimo, moraju biti čiste i jasne; isto tako, da dobro vidimo očima duše djela Božja, moramo imati srce čisto. Na ove riječi kaže sv. Augustin: «Ako hoćeš vidjeti i promatrati Boga, nastoj najprije očistiti srce i odstraniti iz njega sve, što je Bogu neugodno. *Deum videre vis? prius ergo cogita de corde mundando et quidquid ibi vides, quod Deo displicet, tolle.*»

Matth. 5, 8.

D. Aug. serm. 2. in Ascens. Dom. qui est 175. de tempore.

Opat Izak, kako pripovijeda Kasijan, tumačio je to slijedećom prispodobom. Naša je duša, govoraše on, kao pahuljica. Ako ova nije ovlažena niti je se što drugo drži, nego je čista i neokaljana, na svaki se, pa i na najmanji povjetarac, odmah diže sa zemlje, uzdiže u vis i lijeće po zraku amo i tamo. Ali ako je navlažena ili se što za nju prilijepilo, onaj joj teret ne da, da se uzdigne u vis, nego ostaje na zemlji ugreznula u blato. Isto se tako i naša duša, i ako je čista i jasna, odmah uzdiže i leti k Bogu ugodnim i lakim povjetarcem razmišljanja i promatranja; ali ako se prilijepila za stvari ovoga svijeta i u njih zaljubila, i ako je puna strastî i neurednih požuda, tada je ove tako pritiskuju i zemlji pritežu, da se ne može uzdignuti k nebeskim stvarima ni dobro obavljati molitve. Sv. Opat Nil govoraše: «Ako je Mojsiju bilo zabranjeno da se približi grmu, prije nego je izuo obuću; kako se hoćeš ti približiti, da gledaš Boga i s Njime općiš i govoriš, kad si pun strastî i nagnućâ prema prolaznim stvarima?»

Cass. coll. 9. c. 4.

D. Nil. Abb. et Mart. de orat. c. 3. in Bib. ss. PP. tom. 3.

U četvrtoj Knjizi Kraljeva imamo primjer, koji nam jasno pokazuje, kako moraju biti umirena i upokojena naša nagnuća i strasti, da možemo moliti i općiti s Bogom. Pripovijeda sveto Pismo, kako je Joramu, kralju izraelskome, Jozafatu, kralju judejskome, i kralju edomskome, kad su pošli u boj proti kralju moapskome, ponestalo na putu kroz pustinju vode i sva vojska pogibala od žegje. Zato pogjoše da popitaju za savjet proroka Elizeja, komu reče kralj izraelski, koji bijaše opak i idolopoklonik: «Zašto nas je Bog sakupio ovdje tri kralja, da nas predade u ruke Moapcima? Njemu će Elizej: «*Šta je meni do tebe? Idi k prorocima oca svojega, i matere svoje. Tako da je živ Gospod nad vojskama, pred čijim licem stojim, da nemam obzira na Jozafata, kralja judejskoga, ne bih ni pazio na te, niti bih te pogledao. A sada dovedite mi svirača. — Quid mihi et tibi est? Vade ad prophetas patris tui, et matris tuae. Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto! Quod si non vultum Josaphat regis Judae erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem: nunc autem adducite mihi psaltem.*» Ukori ga sa svetom revnošću i srčanošću, spočitavajući mu njegove grijehe i idolopoklonstva. Ali ipak iz obzira na kralja Jozafata, koji bijaše dobar i svet, htjede im očitovati milosti, koje će im Gospodin iskazati onaj dan, davši im odmah u obilju vode a zatim pobjedu nad njihovim neprijateljima. Ali jer se onom odvažnošću i revnošću, akoprem svetom, bijaše ponešto uznemirio i uzbunio, zato, da se umiri i udobrovolji, i tako primi odgovor od Boga, zapovjedi, da mu dovedu svirača. A kad je ovaj došao, i on se umirio i udobrovoljio glazbom, poče da kazuje čudnovate stvari, što će ih Gospodin s njima učiniti. Ako se dakle već on, koji bijaše svet, morao nakon dobre i svete uzbugjenosti najprije umiriti i udobrovoljiti, da opći s Bogom i primi od Njega odgovor; što istom da kažemo za uzbugjenost i nemir, koji nije svet ni dobar, nego nesavršen i zao! —

4. Reg. 3, 13.

Što se tiče drugoga, naime da je molitva sredstvo, da postignemo mrtvenje, govorili smo o tome opširno u raspravi u molitvi; a to je plod, što ga moramo iz nje crpsti. Zato drže sveci molitvu, koju ne prati mrtvenje, za sumnjivu. I to sasvim pravo; jer kao što, da se gvožgje okuje, nije dosta da odmekne u vatri, nego ga udaramo čekićem, da mu damo oblik, koji hoćemo; isto tako nije dosta, da nam se srce umekša žarom molitve i pobožnosti, nego se valja služiti čekićem mrtvenja, da obradimo svoju dušu, odstranivši iz nje zla svojstva a usadivši u nju potrebite kreposti. Za to mora služiti slatkoća molitve i naslada ljubavi Božje, naime da nam ublaži muku i poteškoću, što je ćutimo u mrtvenju, i da nas tako oduševi i ohrabri, da zatajimo svoju volju i svladamo svoju pokvarenu narav. I ne smijemo prestati moliti, dok s milošću Gospodnjom ne postignemo ovu savršenu umrtvenost svojih strasti, što nam je tako potrebito, i što nam sveci i čitavo sveto Pismo toliko preporučuje.

P. 1. tract. 5. c. 2. 3. et 8. et seq.

Sv. Augustin na one riječi Geneze: «*Odraste dječak, i odbiše ga od sise; i učini Abraham veliku gozbu onaj dan, kad ga odbiše od sise — Crevit igitur puer, et ablactatus est, fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis eius,*» pita: «Zašto pripovijeda sv. Pismo, da se kod rogjenja dječaka Izaka, toga toliko obećavana i željena djeteta, u kom su imali biti blagosloveni svi narodi, nije priredila gozba; i da kod obrezovanja osmi dan, što bijaše isto, što i kod nas svečano krštenje, nije takogjer bilo gozbe; a poslije, kad ga odbiše od sise, kad namazaše alojom majčina prsa, i dijete plakaše, što mu oduzeše mlijeko, veli, da mu je otac priredio svečanost i sjajnu gozbu? Što to znači?» — Svetac kaže, da to moramo uzeti u duhovnom smislu, da možemo riješiti; i da nam Duh Sveti hoće time pokazati, da se tada valja duhovno veseliti i radovati, kad tko odraste i postane savršen muž, i nije već od onih, za koje

D. Aug. q. 50. super Genes. 21, 8.

kaže Apostol: *«Kao malenima u Kristu dadoh vam mlijeka, da pijete,*
I. Cor. 3, 1. *a ne jelo. — Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.»* Da primijenimo to sada na se. Time nam se hoće reći, da se Red i poglavari, koji su naši duhovni oci, ne vesele ni ne raduju, kad se ragjaš Redu, stupajući u nj, ni kad te nakon novaštva primaju u nj; nego kad vide, da si odbijen od sise i prestao biti dijete, i da te više ne veseli hrana i zabave djetinje, nego da znaš jesti kruh s korom i da mogu s tobom postupati kao s čovjekom duhovnim i umrtvenim.

Osim toga ima molitva još drugi osobiti spoj i svezu s mrtvenjem. Ona nije samo sredstvo, da postignemo mrtvenje, nego je već sama po sebi veliko mrtvenje tijela. Tako to kaže Duh Sveti po Mudracu: «Bdjenje i često razmišljanje i promatranje kroti i
Eccli. 31, 1. Eccle. 12, 12. mrtvi tijelo. *Vigilia honestatis tabefaciet carnes. Frequens meditatio carnis afflictio est.»* To nam takogjer pokazuje sveto Pismo u onoj borbi, kad se patrijarka Jakob rvao s angjelom svu noć, iza koje
Gen. 32, 24. ostade hrom. A iskustvo nam pokazuje, da su oni, koji su osobito odani mislenoj molitvi, slabi, blijedi i boležljivi; jer ona kao tupa turpija slabi i mrtvi tijelo, te troši sile i zdravlje. I tako je sa svake strane molitva veoma korisna za mrtvenje.

Drugo poglavlje.

U čem sastoji mrtvenje, i kako je ono nama potrebito.

Da to temeljito razložimo, valja najprije znati, da naša duša sastoji od dva glavna dijela, koje bogoslovci nazivaju višom i nižom stranom, ili drugim jasnijim riječima, razumom i putenom pohotom. Prije grijeha, u onom sretnom stanju nevinosti i prvobitne pravednosti, u kojoj Bog stvori čovjeka, bijaše niža strana sasvim podvržena višoj, pohota razumu, kao nešto niže plemenitijemu i kao
Eccl. 7, 30. rob svome gospodaru. *«Stvori Bog čovjeka pravedna. — Fecit Deus hominem rectum.»* On ga ne stvori neuredna, kakovi smo sada. Onda se bez ikake poteškoće i protivnosti, dapače s velikom lakoćom i slatkoćom pokoravaše požuda razumu, i čovjek je sam od sebe išao za tim, da ljubi svoga Stvoritelja i sav se posveti Njegovoj službi, a da ga nije ništa priječilo ni smetalo. Tada je bila putena pohota tako podvržena i podložna razumu, da se nikako gibanje ni napast nije mogla poroditi u tijelu, osim ako je to čovjek sam htio. Tada ne bi bili napastovani na srdžbu, na zavist, na proždrlost, na nečistoću ni na drugo grješno poželjenje, osim ako to nebi sami svojevoljno htjeli.

Ali jer se grijehom razum pobunio proti Bogu, pobunila se
Rom. 7, 19. takogjer putena pohota proti razumu. *«Jer dobro, što hoću, ne činim, nego zlo, što ne ću, ono činim,»* govoraše sveti apostol Pavao. *Non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago.»* Proti svakoj tvojoj volji, ako ti je i teško, nas'aju u tvojoj putenoj pohoti protivna gibanja i nagnuća. Još više. Da nije čovjek sagriješio, bilo bi tijelo pripravno za svako djelo, što bi ga duša htjela izvesti, i ne bi ćutjelo u tom nikake poteškoće; ali sada *«tijelo, koje se raspada, oteščava dušu. — Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam.»* Sap. 9, 15. Mnogo bi toga mogla i htjela duša, ali je priječi tijelo. To je, kao kad putujemo na životinji, koja je teška hoda, pa se na njoj sasvim izmučimo. Ona ti se svaki čas spotakne i umori, a katkada ne možeš njome ravnati; plaši se sjene, pa kad najbolje ide, baci se na zemlju. Takovo je sada naše tijelo. To bijaše kazan i pravedan sud Gospodina Boga našega, kaže sv. Augustin, za neposlušna čovjeka, da i njemu, koji ne htjede slušati svoga Stvoritelja i Gospodina, bude neposlušno njegovo tijelo i pohota, i ćuti u sebi neprestani rat i pobunu. *Haec est enim poena inobedienti homini reddita in semetipso, ut ei vicissim non obediatur neque a semetipso.»* D. Aug. l. 1 contra adversarium Legis et Prophetarum c. 14.

Kažu bogoslovci sa časnim Bedom, da je čovjek po grijehu izgubio ne samo prvobitnu pravednost, milost i druge vrhunaravne darove, što ih bijaše primio, nego da mu je bila ranjena i ozlijegjena takogjer narav. *Fuit spoliatus gratuitis, et vulneratus in naturalibus.* Razum mu potamnje i ne mogaše razumijevati Božanskih stvari; slobodna volja oslabi, volja za dobro omlohavi; nagnuće na zlo postane jako i neobuzdano, pamet rastresena, mašta tako nestalna i nemirna, da jedva možemo izmoliti jedan Očenaš pravo sabrano, a da nam odmah i neopazice ne umakne i pobjegne iz kuće, i leti po čitavom svijetu bez mira i pokoja; ćutila postadoše zvjedljiva, tijelo nečisto i na zlo nagnuto. Napokon bi naša narav grijehom tako ranjena i pokvarena, da nije više taka, kaka je prije bila, niti može ono, što je prije mogla. Onaj, koji je prije grijeha ljubio Boga više nego sebe, poslije grijeha ljubi sebe više nego Boga. On je sada uvijek zaljubljen u samoga sebe i želi vršiti svoju vlastitu volju; on hoće zadovoljiti svojim požudama i pušta se voditi od svojih strastî i želja, makar bile proti razumu i proti Bogu.

Akoprem nam se krštenjem briše istočni grijeh, koji bijaše uzrok ovoga nereda, ipak nam se, što valja dobro zapamtiti, ne oduzima ova nepokornost i pobuna naše pohote proti razumu i proti Bogu, koju bogoslovci i sveci nazivaju njetilom grijeha, *Fomes peccati.* D. Bonav. l. 8. de profectu Religios. c. 33. Htjede Gospodin Bog naš po svom pravednom i nedokučivom sudu i odredbi ostaviti u nama ovu pobunu i oporbu, da ukroti i kazni našu oholost, da se tako, videći svoju bijedu i nevolju, uvijek ponizujemo. *«Čovjek kad bijaše u časti, nije razumio toga; izjednačio se s nerazumnom marvom i postao njoj sličan. — Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis.»* Psal. 48, 21. Bog stvori čovjeka u velikoj časti i dostojanstvu, naresi ga i ukrasi mnogim vrhunaravnim darovima i milostima, ali on ne htjede toga spoznati niti za to biti zahvalan. I zato zasluži, da mu Bog oduzme i ugrabi sve to, i postane sličan životinjama, osjećajući u sebi želje i nagnuća životinjska, da tako upozna sebe i ponizi se i nema više razloga, da se uzoholi.

Kad bi sebe pravo poznavali, tad se ne bi imali za što oholiti, nego bi imali mnogo više razloga, da se uvijek stidimo i ponizujemo.

Jacob. 4, 1.

Drugo, što moramo pretpostaviti kao temeljno načelo u ovoj stvari, a što slijedi iz onoga, što smo rekli, jest, da je ova naša tako pokvarena i neuredna pohota, ovo naše tijelo i osjetnost s ovim njetilom grijeha, o kom smo govorili, nama na najveću zapreku na putu kreposti. Zato kažemo obično, da je tijelo najveći naš neprijatelj, jer otuda nastaju sve naše napasti i porazi, kako kaže sveti apostol Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici: „*Otkuda ratovi i raspre megju vama? Zar ne otuda? iz požuda vaših, koje se bore u udovima vašima? — Unde bella et lites in vobis? nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris vestris?*“ Ova naša putenost i požuda, ovo neuredno samoljublje, kojim ljubimo same sebe, jest uzrok ovih naših ratova, svih naših grijeha i svih naših pogrješaka i nesavršenosti, i potom najveća poteškoća na putu kreposti.

Arist. l. 7. Ethic. c. 7.

Već stari filozofi uvidješe to naravnim svijetlom i razumom. Aristotel reče, da sva poteškoća, te bude čovjek dobar i krepostan, sastoji u tom, da obuzdava i uspreže radost i žalost. Epiktet svodi svu filozofiju u ove dvije kratke riječi: «Trpi i uspreži se. *Sustine et abstine.*» Sva naime poteškoća kreposti sastoji u ovom dvojem: da primamo i podnosimo nevolje, i uzdržavamo se od naslada i radosti. Svi to znamo vrlo dobro iz iskustva; jer nijedan čovjek ne griješi drukčije, ako ne, ili da se otme kakoj poteškoći i muci, ili da postigne kaku ugodnost i nasladu, ili što se nje ne odriče. Jedan griješi iz ljubavi i lakomosti za imutkom, drugi iz pohlepe i želje za čašću; ovaj, da postigne tjelesnu i putenu nasladu, onaj, da izbjegne poteškoći i muci, što je ćuti u ispunjivanju zapovijedi Božjih i crkvenih, jer mu je vrlo teško ljubiti svoga neprijatelja, ili postiti, i ispovijedati svoje sramotne i tajne grijehe. Svi grijesi nastaju otuda; pa ne samo grijesi, nego i svekolike pogrješke i nesavršenosti, što ih počinimo na putu kreposti, kako ćemo poslije reći.

D. Hieron. ep. ad Algasiam. Matth. 16. 24. Luc. 9, 23

Iz toga se jasno vidi, u čem sastoji mrtvenje, naime da uredimo i ukrotimo svoje strasti, zla nagnuća i neuredno samoljublje. Na one riječi Krista našega Otkupitelja: „*Ako tko hoće za mnom ići, neka se odreče sebe, i uzme križ svoj, i slijedi mene — Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me,*“ kaže sv. Jeronim: «Onaj se odriče samoga sebe i nosi svoj križ, koji prije ne bijaše pošten, a sad je čist i pošten; koji prije ne bijaše umjeren, a sad je vrlo uzdržljiv; koji prije bijaše strašljiv i slab, a sad je jak i stalan.» To znači zatajiti samoga sebe, naime postati drugi, nego li si prije bio; a baš za to nam je i potrebito mrtvenje.

D. Basil. in reg. fus. disput. interrog. 8.

Sv. Bazilije primjećuje još: Pazi dobro! Krist najprije reče: neka se odreče sebe; a tad pridoda: i neka slijedi mene; jer ako ne učiniš prvoga, t. j. ako ne zaniječeš i ne slomiš svoje vlastite volje, i ne umrtviš svojih zlih nagnuća i požuda, naići ćeš na mnogo prigoda i zapreka, koje će te priječiti, da slijediš Krista. Najprije valja utrti put mrtvenjem; zato postavlja On mrtvenje kao temelj ne samo savršenosti, nego i života kršćanskoga. Ovaj križ moramo uvijek nositi na svojim plećima, ako hoćemo slijediti Krista. „*Uvijek*

2. Cor. 4, 10. Job 7, 1. Gal. 5, 17.

nosimo smrt Isusovu na tijelu svome. — Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes.“ Zato reče i Job, da je život čovječji neprestani rat: *Militia est vita hominis super terram*; jer, kako kaže sv. Pavao, „*tijelo želi protiv duha, a duh protiv tijela; jer se ovo protivi jedno drugome, da ne činite ono, što hoćete. — Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: haec enim sibi invicem adversantur, ut non quaecumque vultis, illa faciatis.*“ To je neprestani rat, što ga vodimo sa sobom; i onaj, koji pobijedi i bolje podloži svoje tijelo i svoje požude, bit će to bolji, jači i hrabriji vojnik Kristov. I zato kažu slavni oci i učitelji crkveni, Grgur i Ambrozije, da prava jakost sluga Božjih ne sastoji u tjelesnim silama i mišicama, nego u jakosti duha i u tom, da pobijede svoje tijelo, da se opiru svojim požudama i željama, da preziru naslade i ugodnosti ovoga života, i da podnose dragovoljno muke i suprotivštine, što ih snagju. Više je, pridodaju oni, vladati samim sobom i biti gospodarom nad sobom i nad svojim strastima i ćutilima, nego li vladati drugima i podložiti ih sebi, kako to kaže Mudrac: „*Bolji je muž strpljiv od jakoga, i onaj, koji gospoduje svojim srcem, od onoga, koji zauzima gradove. — Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.*“

D. Greg. l. 7. mor. c. 8. D. Ambros. l. 1. de off. c. 36. Prov. 16, 32.

D. Ambr. serm. 87. de Elisaeo. D. Ambros. lib. de Patriarcha Ioseph. c. 5. Gen. 39, 7. D. Chrys. hom. de David et Saule tom. 1. 1. Reg. 24. 7. Ibid. 18, 6.

Razlog tome daje sv. Ambrozije: „Jer veći su neprijatelji naša zla nagnuća i strasti, nego li izvanjski neprijatelji. *Graviores inimici sunt pravi mores, quam hostes infesti.*“ Pa raspravljajući o velikoj moći, do koje dogje Josip, kaže, da si je stekao veću slavu i više učinio, što je svladao sebe, kad nije privolio sa svojom gospodaricom na preljubočinstvo, nego kad je poslije upravljao i vladao čitavim kraljevstvom Egipatskim. A sv. Zlatousnik kaže, da je više učinio David, što se svladao i umrtvio, ne hoteći se osvetiti Saulu, kad ga je mogao ubiti u spilji, nego kad je svladao orijaša Golijata. Plijen ove pobjede, kaže, ne postavi on u zemaljski grad Jeruzalem, nego u onaj višnji, nebeski Jeruzalem; i ne izagjoše mu ovdje u susret žene Izraelske, pjevajući pjesme, kao onda, kad je pobijedio Golijata, nego se vojska angjeoska veselila u visini i divila njegovoj kreposti i jakosti.

Treće poglavlje.

Najveća je kazan za čovjeka, kad ga Bog preda njegovim požudama i željama, i pusti, da ide za njima.

Da bolje uvidimo, koliko je nužno, da mrtvimo svoje tijelo i svoje požude, i tako se oduševimo, da se latimo oružja proti ovome neprijatelju, od velike je važnosti, da dobro znamo, kako je ono velik protivnik i neprijatelj. Toliki nam je ono neprijatelj, te sveci

kažu, da je najveća kazan od Boga i znak najveće Njegove srdžbe, kad grješnika predade u ruke ovoga neprijatelja, prepustivši ga njegovim pohotama i požudama kao okrutnim krvnicima. Oni navode za to mnogo mjesta iz svetoga Pisma, kao n. pr. ono Prorokovo: *«Ali ne posluša puk moj glasa mojega, i Israel ne mari za mene. I ja ih prepustih željama srca njihova, da hode po svojim mislima. — Et non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi: et dimisi eos secundum desideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus suis.“* A sveti apostol Pavao kaže, da je tako kaznio Bog i one ohole poganske filozofe radi njihove bahatosti i oholosti: *„Jer kad poznaše Boga, ne proslaviše Ga kao Boga, niti Mu zahvališe, nego postadoše tašti u svojim mislima ... Zato ih predade Bog željama srca njihova, nečistoći, da osramote tjelesa svoja megju samima sobom. — Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.»* Kazan, kojom ih Bog kazni, bijaše, da ih je prepustio njihovim pohotama i poželjenjima kao okrutnim krvnicima. Sveti Ambrozije primjećuje ovdje, da se pod riječima *predade Bog*, što ih ovdje i na mnogim drugim mjestima svetoga Pisma čitamo, ne smije razumijevati, kao da Bog potiče koga na zlo ili čini, da padne u grijeh, nego On samo dopušta, da ove pohote i zle požude, što su ih u svom srcu začeli, izbiju na javu, i da ih oni pomoću i poticanjem gjavla djelom izvedu.

Psal. 80, 12.

Rom. 1, 21. 24.

Iz onoga, što otuda slijedi, jasno se vidi, kako je to velika kazan. Slavni sveti apostol Pavao opisuje na istom mjestu, koliko je to strašna kazan bila za one ohole filozofe i kako je postupao s njima ovaj okrutni neprijatelj, komu ih je Bog predao. Ne može se izreći ni riječima opisati, u kaki ih je ponor zala rinuo: zavede ih na svakojake grijehe, i nije mirovao, dok ih nije oborio u ružne, gadne, ogavne i gnjusne grijehe. *«Predade ih Bog u sramotne pohote. — Tradidit illos Deus in passiones ignominiae.»*

Rom. 1, 26.

Jao tebi! kako će s tobom postupati ovaj tvoj neprijatelj, ova divlja i neukroćena zvijer, ako se predadeš u njene ruke! Sv. Ambrozije kaže: „Koji ne zna gospodovati nad svojim strastima, taj se kao divlji konj zalijeće, amo tamo valja, baca na zemlju, mrcvari i muči. *Qui dominari nescit cupiditatibus, is quasi equus raptatur indomitus, volvitur, obteritur, laniatur, affligitur.*“ Hoćeš da ti kažem, kako će s tobom postupati i kamo te dovesti? Kao što neukroćen i bijesan konj nosi jahača iz jedne bare u drugu i s jedne vrleti na drugu, dok ga ne baci u ponor; isto će tako postupati s tobom i tvoja pohota, ako je ne znaš ukrotiti i umrtviti i biti gospodar od nje: ona će te bacati iz grijeha u grijeh, iz opačine u opačinu, i ne će mirovati, dok te ne obori u najteže grijehe i strovali u dubinu pakla. I zato kaže Crkovnjak: *„Ne idi za svojim požudama, i odvrati se od svoje volje. — Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere;»* jer *„ako udovoljiš požudama svoga srca, ono će učiniti, da se raduju nad tobom tvoji neprijatelji,* i postaneš njima predmet smijeha i rugla. *Si praestes animae tuae concupiscentias*

D. Ambros. l. 3. de Virginib.

Eccli. 18, 30. 31.

eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.“ Nema većega slavlja za naše neprijatelje, gjavle, nego kad vide, da smo se prepustili svojim pohotama i požudama: jer će nas one većma izopačiti, nego li bi to mogao sav pakao skupa.

Zato Mudrac moli tako vruće Boga, da mu ne pošalje takoga biča i kazni: *«Gospodine Oče, i Bože života mojega, ukloni od mene proždrlost, i putene požude neka me ne zahvate, i duši bestidnoj i razuzdanoj ne predaj me! — Domine Pater, et Deus vitae meae, aufer a me ventris concupiscentias, et concubitus concupiscentiae ne apprehendant me, et animae irreverenti et infrunitae ne tradas me.»* S razlogom kažu sveci, da nema sigurnijeg znaka, da se Bog srdi na grješnika, nego kad ga pusti da ugagja svojim strastima i proždrlosti, i povodi se za svojim pohotama i požudama. Kad liječnik dopušta bolesniku da jede i pije, što hoće, znak je smrti i da mu već nema spasa. Isto tako čini Bog s grješnikom, kad je jako rasrgjen na nj; On ga pušta da čini, šta hoće. A što će htjeti čovjek tako bolestan i tako na zlo nagnut, ako ne ono, što mu škodi i prouzrokuje smrt? Iz toga se može lako uvidjeti, koliko je nesretno i pogibeljno stanje onih, koji drže za veliku sreću, da mogu činiti sve, što hoće.

Eccli. 23, 6.

Četvrto poglavlje.

O svetoj mržnji na samoga sebe i o duhu mrtvenja i pokore, što otuda nastaje.

Ako dobro promislimo ono, što smo rekli, bit će dosta, da se uspalimo onom svetom mržnjom na same sebe, koju nam Krist naš Otkupitelj toliko preporučuje u svetom Evangjelju, a bez koje, kako On kaže, ne možemo biti Njegovi učenici. Ili što nam treba u tu svrhu još više znati, nego da je naše tijelo naš najveći protivnik i neprijatelj? Ono je naš smrtni neprijatelj, najveći izdajica, što ga ima na svijetu; ono smišlja onome, koji mu daje hranu i sve, što mu je potrebito, smrt, i to vječnu smrt; njemu nije stalo da rad kake nasladice uvrijedi Boga i baci dušu na vijeke u pakao.

Kad bi kome rekli: Znaj, da ti jedan tvoj ukućanin, koji s tobom jede i pije, radi o glavi; kako bi se taj uplašio! Pa kad bi mu rekli: Znaj još više, on na te toliko mrzi i toliki ti je neprijatelj, da će pregorjeti i svoj život, samo da tebe ubije; on zna, da će ga odmah uhvatiti i ubiti, pa ipak izvrgava pogibli svoj život, da izvede svoju osnovu: kako bi se za jela, i kad bi išao spavati, i svaki čas bojao i strašio, da ne će sad nà doći i zadati mu smrtni udarac! pa kad bi mogao saznati, tko je, kako bi na nj zamrzio i kako mu se osvetio! — A taj je neprijatelj naše tijelo, koje jede i spava s nama, i zna vrlo dobro, da sve zlo, što ga nanosi duši, nanosi i

samome sebi, i da mora i ono ići za dušom, ako je rine u pakao. Ali ono ipak, samo da udovolji sebi, ne haje i ne mari za sve to ništa.

Promisli sada, dali nemamo razloga, da zamrzimo na nj! Koliko te puta ovaj tvoj neprijatelj nije doveo do ruba pakla! — Koliko te puta nije zaveo, da uvrijediš onu neizmjernu dobrotu! Kolika ti je duhovna dobra ugrabio! Koliko je puta na sat izvrgao pogibli tvoje spasenje! Tko se dakle ne će uspaliti svetom srdžbom i gnjevom proti onomu, koji mu je toliko zla nanio i tolikih ga dobara lišio, i koji ga izvrgava svaki čas tolikim pogiblima? Ako mrzimo na gjavla i držimo ga za glavnoga neprijatelja, što ratuje na nas i nanosi nam štetu: to je naše tijelo još veći naš neprijatelj, jer ono okrutnije i više na nas ratuje; i vrlo bi malo mogli nad nama gjavli, kad ih ne bi u njihovoj borbi proti nama potpomagalo naše tijelo i pohota.

To je bio uzrok, što su sveci onako mrzili na se i prezirali sebe, i otuda u njima onaj veliki duh mrtvenja i pokore, kojim su se osvećivali ovom svome neprijatelju i držali ga sebi podložna i pokorna; i to je bio uzrok, da su se uvijek bojali ma i najmanje ugoditi i udovoljiti svome tijelu, jer su mislili, da to znači podupirati svoga neprijatelja i davati mu u ruke oružje, kojim on postaje hrabar i jak, da nam nanosi štetu. Sv. Augustin kaže: «Ne podupirimo svoga tijela i ne dajmo mu nikake snage, da se ne pobuni proti duhu našemu. *Ne praebeamus vires illicitas corpori nostro, ne committat bellum adversus spiritum nostrum.*» Nastojmo ga trapiti i mrtviti, da ne postane moćnije i još se žešće proti nama podigne, jer kako Mudrac kaže: «*Tko mazi od malena slugu svojega, poslije će mu prkositi. — Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.*»

D. August. l. sen exhort. de salutar. monitis c. 35.

Prov. 29, 21.

Oni su sveti stari pustinjaci toliko nastojali da umrtve i oslabe sile ovoga neprijatelja, da su, kad im nijesu dostajala druga sredstva, poduzimali najteže tjelesne poslove, da ukrote i oslabe svoje tijelo. Tako pripovijeda Paladije o nekom pustinjaku, kako su ga jako mučile tašte i ohole misli, a nije ih se mogao nikako riješiti. Tad on uzme košaru i počne na svojim plećima da nosi u njoj veliki kup zemlje s jednoga mjesta na drugo. Kad ga upitaše, što to radi, odgovori: «Mučim onoga, koji mene muči. *Vexo eum, qui me vexat.*» Osvećujem se svome neprijatelju. To se isto pripovijeda o sv. Makariju u njegovu životu. A o svetom se Doroteju čita, da je činio veliku pokoru i veoma trapio svoje tijelo. A kad ga je jednoć neki drugi vidio tako ispokorena i upitao ga, zašto muči toliko svoje tijelo, odgovori: «Jer ono mene ubija.» — Sv. Bernardo uspaljen svetom mržnjom i revnošću proti svome tijelu kao proti svome glavnome neprijatelju, govoraše: «Pritekao nam Bog u pomoć i pao oružanik ovaj, pao i bio satrt neprijatelj čovjek, preziratelj Boga, ljubitelj samoga sebe, prijatelj svijeta, rob gjavlov! *Exsurgat Deus, cadat armatus iste, cadat et conteratur inimicus homo, contemptor Dei, amator sui, amicus mundi, servus diaboli!* Šta ti se čini? Zaista, ako pravo promisliš, reći ćeš sa mnom: krivac je smrti, neka se propne, neka se propne! *Quid tibi videtur? certe si recte sentis mecum, dices? reus est mortis, crucifigatur, crucifigatur.*»

Palladius Hist. Eccl. p. 2. l. 6. c. 2.

Tako srčano i odvažno moramo mi mrtviti svoj tijelo i podložiti ga sebi, da ne osili i povuče za sobom duh i razum, osobito što ćemo, svladavši ovoga neprijatelja, svladati i gjavla. Kao što gjavli ratuju na nas i nastoje da nas svladaju pomoću našega tijela; isto tako moramo i mi ratovati na gjavle i svladati ih mrtveći i trapeći svoje tijelo. Sv. Augustin primjećuje vrlo dobro na one riječi slavnog apostola svetoga Pavla: «*Ja dakle tako trčim, ne kao na nesigurno; tako se borim, ne kao onaj, koji udara po zraku; nego trapim tijelo svoje i podlažem ga sebi. — Ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aërem verberans; sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo.*» Na ove riječi kaže svetac: «Mori svoje tijelo, mrtvi svoje strasti i zla nagnuća, i tako ćeš svladati gjavla, jer tako nas uči Apostol boríti se proti njemu. *Castiga corpus tuum, et diabolum vinces: hoc enim modo Paulus adversus illum docuit nos esse pugnandum.*» Kad koji vojskovogja na granici Maurâ polazi u boj, tada baca Maura, koga drži zarobljena, u tamnicu i u okove, da se ne podigne proti njemu i pomogne njegovim neprijateljima. Isto tako moramo i mi činiti, naime pokoriti i mrtviti svoje tijelo, da ne prijegje na stranu naših neprijatelja.

D. Aug. in 1. Cor. 9, 26.

Peto poglavlje.

Naš napredak i naša savršenost sastoji u mrtvenju.

Iz toga zaključiše sveci i učitelji duhovnoga života, da sav naš napredak i naša savršenost sastoji u mrtvenju. Sv. Jeronim kaže: „Toliko ćeš napredovati, koliko sam sebe svladaš. *Tantum proficies, quantum tibi ipsi vim intuleris.*“ A na one riječi Jobove: «*Niti se nahodi u zemlji onih, koji ugodno žive — Nec invenitur in terra suaviter viventium*», kaže, da se prava mudrost i pravi strah Božji ne nahodi u zemlji onih, koji ugodno, t. j. po svojoj volji žive. Kao što se za oranicu, kad je prepuštena sebi, da ragja, čim hoće, naime češljugom i trnjem, kaže, da miruje i počiva, a tada, kad rodi pšenicom ili čim drugim, da radi; isto tako biva sa zemljom našega srca: kad tko živi po svojoj volji i nagnuću, kažemo, da provodi život veseo, ugodan i raskošan. Nu u ovoj se zemlji, kaže sv. Jeronim, ne nahodi prava mudrost, nego u zemlji onih, koji se trude, mrtve i obuzdavaju svoje požude.

Ex D. Hieron. Thom. a Kemp. l. 1. c. 25. n 11. Hieron. in Iob 28, 13.

To je pravilo i mjerilo, kojim sveci mjere krepost i duhovni napredak svakoga pojedinca. Ako hoćeš znati, koliko si napredovao u kreposti, gledaj, koliko si umrtven, koliko si svladao i ukrotio svoje strasti i zla nagnuća, kako je s poniznošću i sa strpljivošću; dali je ugušena u tebi ljubav k svjetskim stvarima, k tijelu i krvi: i

po tom ćeš vidjeti, dali si napredovao ili ne, a ne, ako ćutiš mnoge utjehe i slasti u molitvi.

Lib 5. c. 10. Vitae s. Ign. et l. 4. c. Vitae s. Francis. Borg. Blos. in institut. spir. c. 2

Tako čitamo o našem svetom Ocu Ignaciju, da je više držao do mrtvenja nego li do molitve, i po njemu da je mjerio napredak svakoga pojedinca. A naš Otac sv. Franjo Borgija, kad bi mu koga hvalili kao sveta i savršena, govoraše: «Bit će takav, ako je umrtven.» Ljudevit Blozije kaže, da je umrtveni sluga Božji kao lijep grozd, koji je već dozrio te je sladak i ukusan, a onaj, koji nije umrtven, da je kao nezrio, tvrd, gorak i trpak grozd, prema riječima Izaijinim: «*Očekivao sam, da urodi grožgjem, a on urodi vinjagom.* — *Exspectavi, ut faceret uvas, et fecit labruscas.*» Ovo je razlika izmegju sinova Božjih i sinova ovoga svijeta, da se ovi ravnaju prema svojim tjelesnim pohotama i ne nastoje oko mrtvenja; «*a koji su Kristovi, raspeše tijelo svoje s opačinama i požudama.* — *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis.*» Oni se ne ravnaju po svojim požudama, nego po duhu i razumu.

Isa. 5, 4.

Gal. 5, 24.

Istina, naša savršenost ne sastoji bitno u mrtvenju, nego u ljubavi Božjoj, i što će tko više biti po ljubavi sjedinjen s Bogom, to će biti savršeniji. Ali kao što kamen iz visine, kad se odstrane zapreke, što ga tamo pridržavaju proti njegovu naravnomu nagnuću, odmah sam od sebe pada k središtu, t. j. k svome naravnome mjestu; isto tako i naša duša, koja je biće duhovno i stvorena za Boga, čim se odstrane zapreke neurednih požuda i zlih nagnuća, što je drže sapetu za zemaljske stvari, odmah pomoću milosti Božje hrli k Bogu, kao k svome središtu i cilju, i sjedinjuje se s Njim po ljubavi.

D. Aug. l. 13. Confess. c. 9.

Sv. Augustin kaže vrlo dobro: «Svaka se stvar giblje prema svojoj teži: lake stvari, kao zrak i vatra, gore, a teške, kao zemlja i voda, dolje. *Ponderibus suis aguntur omnia, et loca sua petunt, levia sursum, et gravia deorsum.*» Teža je moja ljubav moja; ona me giblje. *Pondus meum amor meus, eo feror.* Što je teža u počelima i naravnim tjelesima, to je ljubav u razumnim stvorovima. I kao što se naravne stvari gibljU prema teži, što je u njima; tako se razumni stvorovi gibljU prema ljubavi, što u njima vlada i kralјuje, jer ljubav je njihova teža. Ako vlada u nama ljubav k zemaljskim stvarima, želja za čašću i štovanjem, i da vršimo svoju vlastitu volju i tražimo svoju udobnost: naša će gibanja i želje biti putene i zemaljske. Ali ako se mrtvenjem otcijepimo od ljubavi k svim ovim tjelesnim stvarima, zavladat će u nama ljubav k Stvoritelju, i ona će biti naša teža, i odmah će se naše srce uzdignuti k Bogu lakše, nego li kamen pada k svome središtu. «Stvorio si nas, Gospodine, za se, i nemirno je srce naše, dok ne otpočine u Tebi. *Fecisti nos, Domine, ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.*“ Zato mjere sveci naš napredak i našu savršenost mjerilom mrtvenja, jer tko bude jako umrtven, ljubit će veoma Boga i biti vrlo savršen.

D. Aug. l. 1. Confess. c. 1.

Na one riječi Psalma: „*Kao što jelen čezne za izvorima vodâ, tako čezne duša moja za tobom, Bože!* — *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus!*“

D. Aug. in Psal 41, 2.

kaže sv. Augustin: «Jelen ubija zmije, i pošto ih je ubio, većma žegja i s većom brzinom i lakoćom trči k izvorima vodâ. *Cervus serpentes necat, et post serpentium interemptionem maiori siti inardescit, peremptis serpentibus ad fontes acrius currit.*» On to primjenjuje vrlo dobro za našu svrhu. — Hoćeš da znaš, zašto nemaš velike žegje i želje za savršenošću i velike ljubavi k Bogu? Zato, što ne ubijaš zmijâ kao jelen. Zmije su tvoje opačine i neuredne strasti; ubij i uništi ove zmije, i odmah ćeš ćutjeti veliku žegju za krepošću i savršenošću. *Serpentes vitia tua sunt; consuma serpentes iniquitatis, tunc amplius desiderabis fontem veritatis.* Odmah će tvoja duša ljubiti Boga i čeznuti za Njim, kao što jelen čezne za izvorom vode. Kako ćeš se dakle mrtviti, tako ćeš i napredovati u savršenosti i ljubavi Božjoj.

D. Aug. l. 83. q.q. q. 6.

A na drugom mjestu kaže: «Raste li ljubav, umanjuje se požuda; savršenost je tamo, gdje nema nikakve požude. *Augmentum caritatis diminutio cupiditatis: perfectio, nulla cupiditas.*» Kao što zlato biva čišće i finije, što više nestaje u njemu svake primjese; isto tako biva savršenija i veća ljubav prema Bogu, što više nestaje neuredne ljubavi k nama samima i k svim ostalim zemaljskim stvarima. Kad se ova neuredna ljubav uduši i uništi, tad će ljubav Božja biti sasvim čista i savršena.

Cass. l. 5. c. 28. de renunt.

Kad je Opat Ivan bio na samrti, sakupiše se oko njega, kako pripovijeda Kasijan, njegovi učenici, kao što se običavaju u onom času sakupiti sinovi oko svoga oca, i zamoliše ga vruće, da im kaže što na njihovu utjehu i duhovni napredak; da im dade kaku kratku i jezgrovitu nauku kao baštinu, kako bi laglje mogli doći do vrhunca savršenosti. *Ut memoriale aliquod mandatum velut haereditarium legatum relinqueret, per quod possent ad perfectionis culmen praecepti compendio facilius pervenire.* Uzdišući on reče: «Nigda nijesam vršio svoje volje, niti sam ikada koga što učio, što nijesam sâm prije učinio. *Ingemiscens ille, nunquam, ait, meam feci voluntatem nec quemquam docui, quod prius ipse non feci.*»

Šesto poglavlje.

Redovnicima, a napose onima, koji opće s iskrnjima, osobito je nužno mrtvenje.

Sve se sluge Božje moraju vježbati u mrtvenju, a i svima je ono potrebito, da se svaki dan sve više sjedinjuju s voljom Božjom. Nu osobito se moraju redovnici u tome vježbati; jer zato smo ostavili svijet i došli u Red. Zato kaže sv. Benedikt, da redovnikom biti znači popraviti i promijeniti svoj život. A kad polažu zavjete njegovi redovnici, kažu: Obećavam, da ću promijeniti i popraviti

svoj život. *Promitto conversionem morum meorum.*“ To je ono, što ispovijedamo u Redu, a to moramo izvesti mrtvenjem, *svlačeći staroga čovjeka s djelima njegovim, a oblačeći novoga,* kao što kaže sv. Pavao: *Exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum.*» I zato govoraše sv. Bernardo onima, koji stupahu u Red: „Gledajte, da sam duh unigje u samostan, a tijelo da ostane vani“; hoteći im time naznačiti, da u Redu ne smiju ugagjati svome tijelu ni živjeti prema svojim požudama i nagnućima, nego da svu svoju brigu imaju posvetiti duši i duhu prema riječima Apostolovim: «*Po duhu hodite, i želja tjelesnih ne izvršujte. — Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis.*“ Ovo hodati po duhu, što toliko preporučuju i žele sluge Božje, znači živjeti po boljoj našoj strani, t. j. po duhu i razumu, a ne po nižoj strani, t. j. po tijelu i putenosti. Kasijan kaže, da bijaše općenito načelo i predaja onih starih Otaca i to iskustvom potvrgjena, da niko ne može napredovati dapače ni ustrajati u Redu, ako ozbiljno ne nastoji oko mrtvenja svoje volje i svojih požuda; jer ove su sasvim u protuslovlju s dužnostima redovničkim: *Multis quidem experimentis edocti tradunt, eum in coenobio diutius perdurare non posse, qui prius voluntates suas non didicerit superare.*

Coloss. 3, 9.

1. Gal. 5, 16.

Cass. l. 4. d. instit. renunt. c. 8.

Akoprem to osobito vrijedi za sve redovnike; nu za one, koji po svojim Pravilima moraju općiti s bližnjim, jest to nužno. Sv. Zlatousnik dokazuje vrlo dobro, da je mrtvenje strastî nužnije za one, koji, da pomažu bližnjemu, opće s njime i žive usred puka; jer ove zvijeri — tako naziva naše strasti — nalaze radi mnogih prigoda, što se tamo pruže, mnogo više hrane, da se uzdrže. Vojnik, koji ne ide u boj, može tajiti svoju slaboću; ali čim izagje na bojno polje, odaje, što je. Isto tako može onaj, kaže sv. Zlatousnik, koji sjedi u svom kutu, tajiti svoje pogrješke; ali onaj, koji mora izaći, da se bori sa svijetom, i ima biti ogledalom njegovim, valja da se odlikuje u kreposti i mrtvenju.

D. Chrysost. l. de Sacerdotio.

Osim toga, da predobijemo one, s kojima općimo, moramo se njima, koliko je moguće, prilagoditi prema onoj svetoga apostola Pavla: «*Svima sam postao sve, da sve spasem. — Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.*» Iz toga se jasno vidi, kako je nužno mrtvenje. Stručnjaci kažu, da zjenica oka, onaj dio, gdje se primaju različite boje i stvara vid, nema nikake boje. To je, kažu oni, potrebito, da može u se primiti sve vrsti bojâ i vidjeti ih, kakove jesu; jer kad bi imala kaku boju, tad bi mogla primiti samo ovu prema onoj rečenici: «Što je unutra, brani unići onomu, što je izvana. *Intus existens prohibet extraneum.*» Kad bi bila zelena, sve bi nam se, što bi vidjeli, činilo zeleno, kako to znamo iz iskustva, kad gledamo na zeleno staklo; a kad bi bila crvena, sve bi nam se činilo crveno. Isto se tako i ti moraš odreći svih svojih svojstava, sasvim umrtviti svoje strasti i biti gospodar od sebe, da se tako svi sa svojim svojstima mogu u tebi naći, i ti uzmogneš sa svima općiti i svima se prilagoditi, da sve predobiješ za Boga, kako je činio sv. Pavao.

1. Cor. 9, 22.

Ne odgovara duhu redovničkom ni savršenosti, da se tko druži samo s onima, koji su iste ćudi i naravi: da tebi, koji si že-

stoke naravi, prija samo onaj, koji je žestok, a tebi, koji si hladnokrvan, da ne prija onaj, koji je žestok; a još mnogo manje, da se tko druži samo s onima, koji su iste narodnosti. Zar ne bi držao za veliku nesreću, kad bi tko imao oči, kojima bi mogao vidjeti samo jednu boju. Nu mnogo je veća nesreća, ako tko ima volju tako omegjašenu i tako zlo uregjenu, da ćuti nagnuće jedino prema onima, koji su iste narodnosti ili iste ćudi. Ljubav obuhvata sve, jer ljubi bližnjega u Bogu i Boga radi; i zato ne pravi razlike izmegju barbara ili Skite, ili koje mu drago osobe. *Ubi non est Gentilis et Judaeus, circumcisio et praeputium, barbarus et Scyta, servus et liber: sed omnia, et in omnibus Christus.* Ona bi htjela sve obuhvatiti svojim srcem, jer sve smatra za sinove Božje i braću Kristovu. Iz toga se jasno vidi, kako je potrebito mrtvenje.

Colos. 3, 11.

Osim toga vrlo nam je nužno mrtvenje, da sačuvamo megju sobom slogu i bratsku ljubav, koju nam Gospodin toliko preporučuje, te hoće, da se po njoj poznaju njegovi učenici; jer tada se narušava ova sloga i bratska ljubav, kad tko traži samoga sebe, svoje ugodnosti i udobnosti, te svoju čast i štovanje. Neka svaki ugje u se, pa će vidjeti, da svaki put, kad pogriješi u ljubavi, biva to zato, što traži i hoće za se takova šta, ili da takova šta ne izgubi i ustupi. A mrtvenje odstranjuje sve to i krči put ljubavi, «*koja ne traži svoje. — Non quaerit, quae sua sunt.*» Zato kaže sv. Ambrozije: «Tko hoće ugoditi i udovoljiti svima, neka ne traži ni u čem svoje koristi, nego korist svoje braće, kako je to činio Apoštol. *Si quis vult placere omnibus per omnia, quaerat non quod sibi utile est, sed quod multis, sicut quaerebat et Paulus.*» — A Apostol nas opominje, da i mi tako činimo: «*Neka nitko ne gleda na ono, što je njegovo, nego na ono, što je drugih. — Non quae sua sunt, singuli considerantes, sed ea, quae aliorum.*»

Ioan. 13, 35.

1. Cor. 13, 5

D. Ambros. l. 3. offic. c. 3. 1. Cor. 10, 33.

Phil. 2, 4.

Sedmo poglavlje.

O dvije vrsti mrtvenja i pokore; i kako Družba obadvije prihvaća i njima se služi.

Slavni sv. Augustin na one riječi sv. Mateja: „*A od danâ Ivana Krstitelja kraljevstvo nebesko trpi silu i siloviti ga otimaju. — A diebus autem Joannis Baptistae regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illum,*“ kaže: «Dvije su vrsti pokore i križa: jedna vrst tjelesna, a druga duhovna. *Duo sunt abstinentiae et crucis genera: unum corporale, aliud spirituale.*» Tjelesnom pokorom mrtvimo i trapimo tijelo, i ovu nazivamo izvanjskom pokorom, kao što je bičevanje, post, kostrijet, tvrda postelja, siromašna hrana, oštro odijelo i drugo slično, što muči i trapi tijelo, i otima mu

D. Aug. serm 20. de sanctis, et 1. de s. Ioan. Bapt. Matth. 11, 12.

njegovu ugodnost i udobnost. Druga je vrst mrtvenja i pokore duhovna, koja je, kako kaže slavni sv. Augustin, mnogo dragocjenija i uzvišenija od prve, a sastoji u tome, da ravnamo i usprežemo gibanja svoje požude, da se svaki dan borimo proti svojim opačinama i zlim nagnućima, da uvijek zatajujemo svoju vlastitu volju, odričemo se svoga vlastitoga suda, svladavamo svoju srdžbu, zaustavljamo svoju nestrpljivost, da obuzdavamo svoju proždrljivost, svoje oči, jezik i sva svoja ćutila i gibanja. *Alterum genus est pretiosius et sublimius; scilicet regere motus animi, litigare quotidie contra vitia sua, increpare se quadam censura austeritatis et virtutis, et rixam quodammodo cum homine interiore conserere.* Tko tako čini, ruši zid svoga tijela, svojih strasti i požuda, i uzlazi silom u kraljevstvo nebesko. *Haec qui facit, praerupto passionis muro, violenter ad coelorum regna conscendit.* A to su siloviti i hrabri, koji otimaju nebo.

D. Greg. l. 32. mor. c. 17. et l. 6. c. 15. et sup. libr. 1. Reg. c. 2. D. Doroth. serm. 1.

Ovo je dakle nutarnje i duhovno mrtvenje izvrsnije od prvoga; jer krotiti duh i gaziti nogama čast i štovanje, mnogo je više nego li trapiti tijelo, bičevati se i nositi kostrijet. Pa kao što je ova pokora izvrsnija i plemenitija, tako je i teža i više nas stoji truda; jer ono, što vrijedi više, i stoji više. To isto uči takogjer sv. Grgur na mnogo mjesta, kao što i sv. Dorotej i drugi sveci.

C. 1. exa. §. 6. et p. 6. Constit. c. 2. §. 15. 16.

Obadvije su ove vrsti pokore običajne u Družbi. Što se prve tiče, akoprem naš sv. Otac nije htio pravilom odrediti i propisati običnih pokora, na koje bi nas dužnost vezala, nego je htio iz pravednih razloga, da izvanjski način življenja u Družbi bude običan; ipak se s druge strane vrlo dobro pobrinuo za to, kako ćemo to odmah reći. S mnogo je važnih razloga naredio i ustanovio naš sv. Otac, da izvanjski način življenja u Družbi bude običan, jer sredstva moraju odgovarati svrsi. Pa kako je svrha Družbe da nastoji ne samo oko svog vlastitog napretka, nego takogjer oko spasa i napretka bližnjih, bilo je sasvim shodno, da se odijevamo kao svi čestiti svećenici, da možemo lakše doći u dodir sa svima ljudima: jer tako smo s redovnicima redovnici, sa svjetovnim svećenicima svjetovni svećenici, sa svjetovnjacima općimo u odijelu. koje se ne razlikuje od odijela svjetovnih svećenika.

Osim toga, budući da je Družba bila utemeljena u vrijeme Luterovo, kad su krivovjerci zazirali od redovnikâ i njihova odijela, i zato, da mogu do njih doći, da s njima raspravljaju i osvjedoče ih o istini — što je zadaća našega Reda — bilo je shodno, da se ne odijevamo kako drukčije od ostalih čestitih svećenika, jer bi tada zamrzili na nas krivovjerci prije, nego bi se s njima upustili u razgovor, i tako bi se glavni dio svrhe, u koju Bog ustanovi Družbu, izjalovio. Osim toga, kad bi nosili grubo odijelo, mnogi se grješnik možda ne bi usudio k nama približiti, misleći, da ćemo tako grubo i s njim postupati. Odijelo dakle naše neka je obično, poprimljeno od svih, da tako lakše možemo doći u doticaj sa svakom vrsti ljudi i niko se ne boji s nama općiti. Htjede naš sv. Otac, da i odijelom postanemo svima sve, da tako laglje sve predobijemo, povodeći se u tom za primjerom Krista, Otkupitelja našega, o kom kaže sv. Augustin, kako to donosi sv. Toma, da si je, što se tiče izvanjskog življenja, radije odabrao osrednji način, nego li oštrinu i strogost

D. Aug. contra Faustum. D. Thom. 3. p. q. 40. ar. 2.

Krstiteljevu, da tako lakše može općiti s ljudima i većma im koristiti.

C. 1. exa. §. 6. et Reg. 4. summ. Constit.

Što se tiče ostalih izvanjskih pokora, akoprem ih nije odredio i propisao pravilom; ipak imamo živo pravilo, naime poglavara, koji ih svakome odregjuje prema potrebi. Kaže naš sveti Otac, da se ove pokore mogu razdijeliti na dvije vrsti: na one, što si ih svatko izabere, da većma napreduje u duhu, nu s dozvolom poglavarevom ili na one, što mu ih poglavar naloži u istu svrhu. On je to držao za shodnije u Družbi, nego li ih propisati pravilom. Prvo, jer mrtvo pravilo ne može jednako biti za sve, jer nemaju svi jednakih sila za ove pokore. A kad bi bilo jedno te isto za sve propisano, tada bi onaj, koji ne bi mogao toga vršiti, klonuo duhom, što ne može živjeti jednako kao i drugi.

D. Aug. in Reg. D. Basil. in Cons. mon. c. 5. et in Reg. fusius disput. inter. 19.

Kao što jedna te ista ljekarija, jedan te isti postupak i njega nije za sve bolesnike; isto tako ne mogu biti za sve jedne te iste pokore: jer jedne su za mlada, druge za stara; jedne za bolesna, druge za zdrava; jedne za onoga, koji je stupio u Red nevin, druge za onoga, koji je stupio u nj sav ranjav. Zato kaže sv. Augustin i sv. Bazilije: neka se niko ne čudi, što se u Redu ne postupa jednako sa svima, i što jedni čine veću pokoru nego li drugi, jer bi jednakost u tome bila vrlo velika nejednakost. Ova razlika vrijedi ne samo za različite osobe, nego i za jednu te istu osobu u različitim potrebama i okolnostima; jer jedna je pokora dobra za vrijeme napasti i duhovne suše, druga za vrijeme mira i pobožnosti; jedna služi zato, da sačuvamo ovu pobožnost, a druga, da je opet zadobijemo, kad je izgubimo.

Zato dakle naš sv. Otac nije htio u Družbi propisati stalnih i odregjenih izvanjskih pokora za sve, nego je to prepustio poglavaru, koji je duhovni liječnik, da on prema silama i potrebi svakoga pojedinca može odmjeriti i dopustiti jednomu više a drugomu manje. To je u suglasju s Regulom, što je dade na zapovijed Božju angjeo svetom Pakomiju, gdje se nalagalo, da poglavar ovako odredi pokore, što će ih svaki redovnik činiti. Dakle, što Družba nema pravilom propisanih običnih svojih pokora, kako ih uopće imaju drugi Redovi, nije to zato, kao da Družba ne bi imala ovih tjelesnih pokora, i kao da ne bi uvelike štovala i cijenila onih, što ih drugi Redovi po svojoj uredbi sveto vrše, čija različnost služi na ures Crkvi; nego to biva zato, jer je držao naš sv. Otac, da će biti shodnije za naš Red, i više odgovarati njegovoj svrsi i namjerama, i većma se slagati sa starom naukom svetaca, ako mjeru i način njihov prepusti razboritosti i ljubavi poglavarevoj.

To je uzrok, da se kod nas ne samo ne obavlja manje pokorâ, nego nasuprot više i s većom voljom i pobožnošću. I zato vidimo — hvala dobroti i milosrgju Gospodnjemu — da se ovako pokore većma vrše u Družbi, nego kad bi se propisale Pravilom. Dao Bog, da ova revnost i duh tako dobar, tako svet i tako običajan u Crkvi Božjoj, i nadalje napreduje, i da nas prije valja usprezati i zauzdavati nego li poticati, kako smo to dosada po milosti Gospodnjoj i činili.

Oko druge vrsti pokore, naime mrtvenja strasti i neurednog samoljublja, nastoji Družba još više. I to je bio jedan od valjanih razloga, zašto naš sv. Otac nije htio običnih pokora odrediti i propisati pravilom; jer je htio, da svraćamo svoje oči na nutarnje mrtvenje svojih strasti i požuda, i da to bude naša glavna pokora, budući da je ona, kako smo prije rekli, plemenitija i izvrsnija. Naš nam sv. Otac propisuje u Ustanovama i Pravilima stvari od velike savršenosti i za koje treba velikoga mrtvenja i zatajivanja. On hoće, da poglavito nastojimo oko ovoga zatajivanja i neprestanoga mrtvenja, da rastemo sve većma u pravim i istinskim krepostima i u svakoj savršenosti.

C. 4. exam. § 46. et 3. p. Constit. c. 1. §. 27.

S pravom se mogao bojati i u sebi misliti: Ako im propišem obične pokore, možda će se pri tom zaustaviti i time zadovoljiti, govoreći: I onako mi Pravilo propisuje toliko postova, nošenje kostrijeti i toliko bičevanja, to mi je dosta; i tako će propustiti ono, što je glavno i najvažnije, naime da mrtve svoje strasti i vježbaju se u pravim i istinskim krepostima. Zato nam ne htjede drugo ostaviti, na što bi se oslanjali, doli krepost i nutarnje mrtvenje. On htjede, da naš izvanjski život bude običan, a nutarnji da bude izvanredan i odličan, narešen pravim krepostima i velikim mrtvenjem, i to tako, da to odsijeva i izvana, i vidi se, da smo redovnici.

Toga mi trebamo mnogo više nego li drugi redovnici, koji se već svojim odijelom razlikuju od drugih ljudi, i kojima grubo odijelo i strog život pribavlja štovanje kod puka; ali u Družbi, gdje toga nema, budući da to ne odgovara našemu zvanju, valja da to nadoknadi nutrinja, i da vlada u nama tolika poniznost i čednost, tolika ljubav i revnovst za duše, i toliko sjedinjenje s Bogom, da svatko, koji nas vidi i s nama opći, može reći: Zaista je ovo redovnik Družbe Isusove. «*Ovi su sjeme, koje je blagoslovio Gospod — Isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*»

Isa. 61, 9.

Zato moramo svraćati svoje oči na ovo nutarnje mrtvenje i u njem se poglavito vježbati; i budimo osvjedočeni, da od onoga dana, kad se prestanemo u tome vježbati, prestajemo i živjeti kao redovnici Družbe. A izvanjkim se mrtvenjem, što ga vršimo, moramo služiti kao sredstvom, da postignemo nutarnje, kako je to govorio i učio onaj apostolski muž i naš Otac sv. Franjo Ksaverije. A to uči i sv. Bonaventura.

D. Franc. Xav. l. 6. Vitae suae c. 7.
D. Bonav. l. 1. de prof. Relig. c. 4.

To je uzrok onomu, što smo toliko puta čuli govoriti, a što po dobroti Gospodnjoj svaki dan iskusimo, naime da je Družba u svom načinu postupanja vrlo blaga. Što Družba tako blago postupa, ne dolazi odatle, što tobože u njoj nema ništa teško, niti odatle, što bi poglavari morali u svemu popuštati, što bi mi htjeli, jer to ne bi bio Red: teških i to vrlo teških stvari ima u Družbi, kako ćemo to odmah reći; nego to dolazi odatle, što u Družbi moraju svi nastojati oko mrtvenja i pravoga odricanja samih sebe, i što moraju biti sasvim ravnodušni i pripravni za sve, štogod poglavari s njima odrede. Ovo dobro raspoloženje, ova ravnodušnost i spravnost na sve, uzrok je onoj velikoj blagosti, što vlada u Družbi: kod poglavarâ, kad vladaju i zapovijedaju, a kod podložnikâ, kad slušaju; jer svi tako zavise o poglavaru i tako su u njegovim rukama, kao malo ilovače u rukama lončarevim, da načini od nje, što hoće.

Bijaše to izum i čudnovata osnova našega svetoga Oca, nadahnuta od Duha Svetoga, da nastojimo toliko oko ovoga mrtvenja i odricanja samih sebe, kao da bi se reklo: Ima u Družbi teških i mučnih stvari, pa da svi budu za njih spremni i pripravni, i poglavari se ne boje i ne ustručavaju nikome ih zapovijedati, postavimo im za temelj ovo mrtvenje i zatajivanje samih sebe: neka svi znaju, da moraju biti tako ravnodušni i tako se predati u ruke poglavareve, da s njima čini, što hoće, kao ilovača u ruke lončareve, i kao malo sukna u ruke krojačevc, koji ga reže, kako hoće i kuda hoće: ovo za rukave, a ono za nabore; ovo za ovratnik, a ono za obrub; jedno je sukno dobro kao i drugo, jer je sve od jednoga komada. Isto je tako dobra ilovača, od koje se pravi posugje za kuhinju, kao i ilovača, od koje se pravi posugje za stol, jer je sve od jedne te iste tvari, *ex eadem massa*, kako kaže sv. Pavao. Isto tako bijahu svi saučenici i u isto vrijeme stupiše u Družbu, a možda bijaše onaj, koji bi odregjen, da uči početke slovnice, jednako sposoban kao onaj, koji bi opredijeljen, da uči mudroslovlje i bogoslovlje; pa se uza sve to ne tuži ilovača ili sukno: «*Zašto si me tako načinio? — Quid me fecisti sic?*»

Rom. 9, 21.
Ibid. 9, 20.

Uzrok dakle i korijen blagosti u Družbi mora biti u tebi, naime da si ti vrlo umrtven, sasvim ravnodušan i spravan za sve, da se ničemu ne protiviš niti protusloviš, ni izvana ni iznutra, štogod poglavari učinili s tobom. Ako dakle ne ćutiš ove lakoće i ugodnosti u slušanju i u svim prigodama, ne bacaj krivnje na poglavara, niti se tuži na njega nego na sebe, što nijesi raspoložen ni umrtven, kako bi morao biti. Poglavar čini svoju dužnost i predmnijeva, da si ti redovnik i kao takav da si umrtven i ravnodušan za sve, i da mu ne treba propitkivati za tvoju volju i ravnati se prema tvojim sklonostima; jer moraš uvijek biti spreman i pripravan za sve, štogod ti posluh naloži. Poglavar ti dapače iskazuje veliku čast, kad te drži za takova, i kad s tobom kao s takovim postupa i zapovijeda ti. Kad je kamen kako treba isklesan, kako li ga lako postavlja na mjesto zidar! Sasvim pristaje i ne treba, nego da ga samo pusti, da padne. Ali ako nije kako treda isklesan, koliko li udaraca, koliko li truda treba, da ga postavi na mjesto!

Iz toga slijedi takogjer nešto drugo, vrijedno, da se uvaži, a što primjećuje i sv. Bonaventura. Akoprem je nutarnje mrtvenje mnogo teže, nego li izvanjske pokore, kako smo to rekli, ipak se mnogo laglje može tko ispričati od izvanjskih pokora, nego li od nutarnjeg mrtvenja; jer, što se tiče izvanjskih pokora, može tko u istinu reći: Nemam dosta snage, da toliko postim, da nosim kostrijet, da se toliko bičujem, da hodim bosonog, da ustajem u pô noći; ali nitko ne može reći: Nemam zdravlja ni snage, da budem ponizan, ili da budem strpljiv, ili da budem poslušan i podložan. Ti bi mogao reći, da nemaš snage za toliku poniznost, ili za toliku poslušnost i podvrženost, kolika jest i zahtijeva se u Družbi; ali da nemaš zdravlja za to, toga ne možeš reći, jer zato ne treba tjelesnih sila nego duhovnih. Jak i slab, zdrav i bolestan, velik i malen: svi s milošću Gospodnjom mogu to, ako samo hoće.

D. Bonaven. l. 1. de prof. Relig. c. 3.

To je vrlo utješno za one, koji su obično napastovani od malodušnosti i nepouzdanja, misleći da nemaju sposobnosti ni darova za tako uzvišen cilj i svrhu, kao što je imamo u Družbi. — U prvoj Knjizi Kraljeva pripovijeda sv. Pismo, kako je kralj Saul dao poručiti Davidu, da ga hoće oženiti sa svojom kćerju. Na što će David: *«Zar vam se malo čini biti zet kraljev? Ta ja sam siromašan i priprost čovjek. — Num parum videtur vobis generum esse regis? ego autem sum vir pauper, et tenuis.»* Kralj mu dade na to poručiti: *«Ovako recite Davidu: Ne treba kralj uzdarja nego samo sto okrajaka Filistejskih, da se izvrši osveta na neprijateljima kraljevim. — Sic loquimini ad David: non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum praeputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis.»* To isto možemo i mi ovdje odgovoriti: Ne treba Bog tvojih darova, ni tvojih sposobnosti ni talenata, kako ti to misliš: *«Bog moj si Ti, jer dobara mojih ne trebaš. — Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.»* Ono, što On hoće, jest, da obrezuješ ove Filistejce svojih požuda i zlih nagnuća.

1. *Reg.* 18, 23. et 25.

Psal. 15, 2.

To takogjer Družba traži i hoće od nas; i zato, ako ti hoćeš, bit ćeš dobar za nju. Nastoj da budeš jako ponizan, te sasvim ravnodušan i pripravan za sve, štogod od tebe učinili, i to će biti dosta. Bog te oslobodio od taštine i oholosti! Ne dao Bog, da budeš svojeglav, i tražiš svoje udobnosti i zabave, i da ne postupaš otvoreno i iskreno sa svojim poglavarima; jer ako je tomu tako, tad nema težega Reda za te. Ali poniznu, umrtvenu, pravomu siromahu duhom, onome, koji je ravnodušan i spravan na sve, koji nema svoje vlastite volje: sve se u Družbi čini vrlo lako i ugodno.

Zato valja, da smo Bogu zahvalni za tako veliku milost i dobročinstvo, što nam je iskazao, kad nam je stvari po sebi tako teške i mučne uza sve to učinio tako slatkima i ugodnima, i tako lakima: jer što se tiče izvanjskih pokora — hvala dobroti Gospodnjoj — ima ih mnogo više, nego li bi ih moglo ikoje Pravilo propisati, kako smo to prije rekli. A što se tiče nutarnje pokore i mrtvenja, koje je, kako kaže sv. Augustin, važnije i dragocjenije, imamo u svojim Pravilima i Ustanovama stvari tako savršenih i po sebi tako teških, da daleko nadmašuju sve izvanjske pokore i strogosti.

Ako toga ne vjeruješ, dokazat ću ti. Davati račun poglavaru i nadstojniku za duhovne stvari o svemu onomu, što se zbiva u našoj duši, o svim svojim gibanjima, napastima i zlim nagnućima, i o svim svojim pogrješkama i nesavršenostima — što se toliko zahtijeva i vrši u Družbi, te je jedna od bitnih stvari u njoj — zaista je po sebi mnogo teže od posta, bičevanja i nošenja kostrijeti. Pravilo nam nalaže: «Radi većeg napretka u duhu, a osobito radi poniženja samoga sebe i poniznosti mora svatko biti zadovoljan, da sve njegove pogrješke i pomanjkanja i sve, štogod se na njem opazi i o njem sazna, kaže poglavarima svaki, koji to sazna izvan Ispovijedi.» Za to treba mnogo poniznosti i mrtvenja, da se ne tužiš, što te prije nijesu upozorili i što su prikazali tvoju pogrješku većom, nego što u istinu jest. Ali ni to još nije dosta. Ti moraš biti takogjer pripravan, da te javno kore, i to ne samo, kad si kriv, nego i kad nijesi kriv. Dapače, kad se kriva svjedočanstva

Regula 9. *Summarii.*

proti nama iznesu, hoće naš sv. Otac, da budemo ne samo pripravni, te ih strpljivo podnešamo, nego da se takogjer veselimo, ako i nijesmo dali tome povoda; i da se mi isto tako veselimo sramoti, nepravdama i preziru, kao što se svjetovnjaci vesele časti i štovanju. Iz toga se jasno vidi, kolika je krepost za to potrebita.

Osim toga mi moramo biti ravnodušni prema svakoj službi i poslu, koji nam posluh naloži, i prema svakom stupnju zavjetâ, kojim nas Družba hoće pripojiti sebi. Pa budući da ima u Družbi tako različitih služba i stupnjeva, od kojih su jedni veći od drugih, treba velike savršenosti i velikog mrtvenja, da tko bude ravnodušan prema najnižoj službi i tako s njom zadovoljan, kao da bi ga postavili u najvišu.

Uvijek moraš biti sasvim pripravan i ravnodušan, da pogješ u koji mu drago dio svijeta i vršiš tamo ove službe, ne samo u drugom kolegiju, nego takogjer u drugoj provinciji i tugjem kraljevstvu, u Istočnoj i Zapadnoj Indiji, u Rimu i Njemačkoj, u Engleskoj i Erdelju, gdje ne možeš nikada vidjeti svojih roditelja i prijatelja, niti se oni mogu nadati, da će tebe igda više vidjeti.

Što se tiče siromaštva, vlada u Družbi tolika strogost, da nitko ne može primiti ni zadržati u svojoj ćeliji nikakoga dara. To vrijedi ne samo za jestvine, nego i za svaku knjigu, u kojoj ne smiješ povući ni poteza, niti je sa sobom ponijeti, kad ideš u drugi kolegij. Mi se moramo, kako ćemo reći u raspravi o siromaštvu, tako otrgnuti i otcijepiti od svega, da ništa ne možemo zaključati u škrinju ili kovčežić, nego sve mora biti otvoreno i očevidno, kao da bi htjeli reći: Uzmi, ako hoćeš, jer nije moje.

3. *p. tract.* 3. *c.* 7.

To i drugo slično, što se obdržava u Družbi, očito nadmašuje, koliko savršenošću, toliko poteškoćom, sve izvanjske pokore i strogosti. Tko je dakle zadahnut duhom strogosti proti sebi i želi se veoma mrtviti i činiti veliku pokoru — što je vrlo dobar duh — imat će u Družbi toga pune ruke. Pa akoprem je bilo nekojih, koji su napastovani u svom zvanju, nastojali pokriti i ispričati svoju napast, kao da teže za većom savršenošću i da će tobože u drugom Redu činiti veću pokoru; nu u istinu to ne bijaše razlog ni svrha, koja ih je poticala, nego to, što nijesu mogli podnositi mrtvenja i savršenosti, koju ispovijeda Družba. To nam posvjedočiše oni sami, a što je još više, to potvrdi i sama Sveta Stolica.

Njegova Svetost Papa Pijo V., koji bijaše redovnik Reda sv. Dominika, izrazuje se o tom jasno u Bulli, što je izdade za Družbu proti odmetnicima, koji istupaju iz nje ili u svijet ili u koji drugi Red, osim u Kartuzijanski: gdje najprije govori o savršenosti, teškoći i velikom trudu, što vlada u Družbi, a zatim tumači korijen napasti, što nekoje snalazi, da istupe iz nje ili prijegju u druge Redove, ovim riječima: «Nekoji iz lakoumnosti i da izbjegnu trudu, kome su neprestano izloženi redovnici ove Družbe radi spasa dušâ, pretpostavljajući nerazborito svoje posebne udobnosti općenitome dobru i koristi Družbe i svega kršćanstva pod izlikom da to čine, te steku veću savršenost ili da čine veću pokoru, govorahu da mogu prijeći u druge Redove, pa i u prosjačke. *Nihilominus nonnulli animi levitate, ut credebatur, ducti, ac quietem labori, cui procul dubio reli-*

Pius V. in Bulla anni 1565. sub die 16. Ian. quae incipit Aequum reputamus etc.

giosi Societatis huiusmodi pro excolenda et propaganda Christiana Religione continuo erant expositi, ac privatum commodum publicae tam dictae Societatis, quam Christianae Reipublicae utilitati indiscrete praeferentes, fucatisque coloribus asserentes, se id facere ob frugem melioris vitae, aut strictioris observantiae, ad alios, etiam Fratrum Mendicantium Ordines transire posse iactabant etc.» Potom, ako se u istinu uzme, nije tome uzrok želja za većom savršenošću, ni želja, da čine veću pokoru, nego što hoće izbjeći trudu i muci; jer ne ćute u sebi sposobnosti ni jakosti za toliku savršenost i mrtvenje, i za toliku ravnodušnost i odanost, kolika se zahtijeva u Družbi. Zato dakle preporučuje naš sv. Otac toliko ovo mrtvenje i hoće, da se vježbamo i jako učvrstimo u njem, i da oko njega uvijek svi nastojimo.

Osmo poglavlje.

Mrtvenje nije mržnja, nego prava ljubav, ne samo prema našoj duši, nego i prema samome našemu tijelu.

Sup. cap. 4. per tot. Pošto smo prije rekli, a i nauka je svetaca, uzeta iz svetoga Evangjelja, da moramo mrziti na same sebe, a to se čini vrlo teško i protivno našoj naravi, zato, da se nitko ne uplaši na ove riječi, niti mu one dadu povoda, da klone duhom i prestane se mrtviti, rastumačit ćemo ovdje, kako to nije mržnja, kojom hoćemo sebi zlo, nego prava ljubav, ne samo prema našoj duši, nego takogjer prema samome našemu tijelu: a nasuprot, ako se ne mrtvimo, da u istinu mrzimo ne samo na dušu, nego i na tijelo.

D. Aug. lib. serm. de verbis Apostol. serm. 6. Ad Gal. 5, 17. Slavni sv. Augustin na one riječi svetoga Pavla: «*Duh želi protiv tijela — Spiritus concupiscit adversus carnem*», kaže: «Ne mislite, braćo moja, da duh mrzi na tijelo, kad želi protiv tijela! *Absit, fratres mei, absit, ut spiritus concupiscendo contra carnem oderit carnem.* Na što dakle mrzi? Mrzi na opačine tijela, na njegovu lukavost i zla nagnuća, na onu oporbu i pobunu, što vlada u tijelu protiv razuma: na to on mrzi. *Vitia carnis odit, prudentiam carnis odit, contentionem carnis odit.*» Nasuprot duh ljubi tijelo, kad ga mrtvi i opire mu se, kao što liječnik ne mrzi na bolesnika nego na bolest, i proti njoj se bori, dok bolesnika ljubi.

D. Aug. l. de morib. Eccles. c. 26. et l. 14. de Trin. c. 14. Arist. lib. 2. Rhetor. c. 4. Svetac dokazuje to vrlo dobro: jer ljubiti koga, kako kaže filozof, znači htjeti mu i željeti dobro: *Amare est velle bonum*, a mrziti na koga, znači željeti, da ga snagje kako zlo. Tko dakle mrtvi svoje tijelo te obuzdava njegove požude i neuredna nagnuća, taj želi i pribavlja svome tijelu najveće i najviše dobro, t. j. vječni pokoj i slavu; i potom ga taj u istinu ljubi. A tko ne mrtvi svoga tijela, nego ga pušta da slijedi svoja zla nagnuća i požude, taj želi i pribavlja svome tijelu najveće zlo, što mu ga može željeti i pribaviti t. j. pakao za uvijeke; i potom taj u istinu mrzi na svoje tijelo. Tako kaže i Prorok: «*Koji ljubi opačinu, mrzi na dušu svoju — Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*», jer joj time pribavlja pakao za uvijek. *Psal. 10, 6.* Isto tako i s istoga razloga, kaže sv. Augustin, možemo reći, da mrzi i na svoje tijelo, jer mu pribavlja isto zlo. I zato kažu bogoslovci, da pravednici i dobri ljube većma same sebe, nego li grješnici i zli, i to ne samo, što se tiče duše, nego što se tiče i tijela; jer žele i pribavljaju duši pravo dobro, naime blaženstvo, kojega će na svoj način biti dionikom i tijelo. *D. Thom. 2, 2. q. 25. a. 5. 7.* A s istoga razloga pridodaje sv. Toma, da pravednik ljubi svoje tijelo ne kakvom god ljubavlju, nego ljubavlju dobrohotnosti, koja je najuzvišenija i najsavršenija ljubav. *Ibid. ar. 5. ad. 2.*

To se jasno vidi iz ponašanja dvaju bolesnika, od kojih jedan jede i pije sve, što mu je drago, a ne će si pustiti krvi niti uzeti ikakoga lijeka; a drugi se vlada sasvim razborito i uzdržava od jela i pića, makar ne znam kako gladovao i žegjao; uzima lijek, ako mu je i gorak, dade se pustiti krv, akoprem ga to boli: jasno je, da ovaj drugi više ljubi svoj život, svoje tijelo i svoje zdravlje, jer, da ga zadobije i sačuva, hoće nešto pretrpjeti posteći i uzimajući ljekarije; a za onoga nasuprot kažemo, da se sam ubija, što ne će pretrpjeti malo žegje i muke. Isto je tako i s mrtvenjem. Kad su se nekoji svjetovnjaci zgražali, što su redovnici svetoga Bernarda tako jako trapili svoja tjelesa, govoreći, da na njih na osobiti način mrze, odgovori im svetac, da baš oni mrze na svoja tjelesa, jer, da im pribave malo tjelesnih užitaka, bacaju ih u vječne muke, a redovnici da ih u istinu ljube, jer ih kratko vrijeme muče, da im zasluže vječni pokoj. *In Vita s. Bernardi.*

Ovu nas istinu sasvim jasno uči Krist, naš Otkupitelj, u svetom Evangjelju. Jer, kad je rekao: «*Tko hoće za mnom ići, neka se odreče sebe i uzme križ svoj, i slijedi mene*», pridodaje odmah tome i razlog: «*Jer, tko hoće dušu svoju da spase, izgubit će je; a tko izgubi dušu svoju mene radi, naći će je. — Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.*» *Matth. 16, 25.* Na ove riječi kaže sv. Augustin: «Velike li i divne rečenice, kako čovjek mrzi na svoj život i svoje tijelo, kad ga ljubi, a ljubi ga, kad mrzi na nj! *Magna et mira sententia, quemadmodum sit hominis in animam suam amor, ut pereat, odium, ne pereat*»! *D. August. tract. 51. sup. Ioan.* Ako ga zlo i neuredno ljubiš, tad mrziš na nj; a ako znaš na nj mrziti kako treba, tad ga ljubiš. *Si male amaveris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti.*» Tako bo ćeš ga sačuvati za vječni život, kako to sam Gospodin kaže: «*Tko mrzi na dušu svoju na ovome svijetu, sačuvat će je za život vječni. — Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.*» *Ioan. 12, 25.* «Blago onima», zaključuje svetac, «koji znaju sačuvati dušu svoju za život vječni, mrzeći na svoje tijelo, i ne izgube je ljubeći ga. *Felices, qui oderunt custodiendo, ne perdant amando.* Nemoj je ljubiti u ovom životu, da je ne izgubiš u vječnom životu. *Noli amare in hac vita, ne perdas in aeterna vita.*»

Sv. Augustin navodi još drugi dobar razlog, da to potvrdi. Ne prestaje netko zato, kaže on, ljubiti nešto, što ljubi drugo više nego *D. Aug. l. 1. de doct. christ. c. 25.*

li to. I navodi dva primjera, koji to tumače. Jasno je, da bolesnik ne prestaje ljubiti svoju nogu ili svoju ruku, što si je dade odrezati, kad je to potrebito, da sačuva život; on je veoma ljubi, ali još više ljubi svoj život, i zato hoće radije izgubiti manje, da ne izgubi više. Tako sigurno i škrtica ljubi svoj novac i želi ga veoma sačuvati, ali uza sve to ga se lišava i daje ga iz kuće, da kupi kruha i ostalo, što je potrebito za život; jer, akoprem veoma ljubi novac, ipak ljubi život još više, i zato hoće izgubiti ono, što je manje, da sačuva ono, što je više. Isto tako dakle ne prestaje čovjek ljubiti svoga tijela, što ga mrtvi; ali još više ljubi svoju dušu i život vječni. Pa jer je, da spase svoju dušu i da postigne savršenost i život vječni, potrebito mrtviti i trapiti svoje tijelo, zato ga trapi i mrtvi. To nije mržnja ni pomanjkanje ljubavi, nego to znači samo još više ljubiti Boga, svoju dušu i savršenost.

Deveto poglavlje.

Tko se ne nastoji mrtviti, ne samo da ne živi život duhovni, nego ni razumni.

D. Aug. serm. 18. sup. Ioan.

Slavni sv. Augustin kaže: «Trostruki je život: život životinjski, život angjeoski i život čovječanski. Život životinjski bavi se jedino stvarima zemaljskim i nastoji udovoljiti svojim požudama; život se angjeoski bavi samo Bogom i nebeskim stvarima; život je čovječanski sredina izmegju ova dva života, jer je čovjek dionik jedne i druge naravi. Ako živi po duhu, biva sličan angjelima i postaje njihov drug; ako živi po tijelu, biva sličan životinjama i postaje njihov drug.» To se sasvim slaže s onim, što kaže sv. Ambrozije: «Tko živi po požudi tijela, tijelo je; tko živi po zapovjedima Božjim, duh je. *Qui secundum corporis appetentiam vivit, caro est; qui secundum praecepta Dei, spiritus est.*» Tko dakle živi po požudama tjelesnim, ne samo da ne živi život duhovni, nego ne živi ni život razumni čovječanski, nego život nerazumni životinjski. To bi nam moralo biti dosta, da se veoma oduševimo za mrtvenje. Jer što je nevrednije plemenitosti i dostojanstva čovjeka, koji je stvoren na sliku Boga i da Ga na vijeke uživa, nego da postane sličan životinjama, učinivši se robom nečesa tako životinjskoga, kao što je tijelo i putenost, podlažući se ovome tijelu, i puštajući, da ono njime ravna, i silovito ga povlači za sobom njegova životinjska požuda?

D. Ambr. in Psal. 118. octavar. 4. sup. illud: Adhaesit pavimento anima mea.

D. Bern. c. 3. Meditatio.

Sv. Bernardo kaže: «Velika je nepodopština, ako gospodarica robuje a ropkinja gospoduje. *Dominam ancillari et ancillam dominari magna abusio est.*» T. j. ako razum, koji je gospodar i mora zapovijedati, postane robom. To je onaj nered i nesklad, o kom kaže Salamun: «*Vidjeh sluge na konjima, a knezove gdje idu pješice po zemlji kao sluge. — Vidi servos in equis, et principes ambulantes*

Eccl. 10, 7.

super terram quasi servos.» Časni otac Avila kaže: «Zar se ne bi ti zgražao i svi se veoma čudili, koji bi vidjeli, gdje životinja drži na uzdi čovjeka i vodi ga, kamo hoće, i ona upravlja onim, koji bi morao njom upravljati? Takovih dakle, koje drže na uzdi njihove životinjske požude, ima mnogo: niskih i visokih; pa budući da ih je toliko, ni ne opažamo već toga niti nas straši više ova nakaza, a niti pobugjuje u nama začugjenje; što je još žalosnije.» O Diogenu se pripovijeda, kako je posred bijela dana obilazio trgom Atenskim i tražio nešto sa svijećom u ruci. Kad ga upitaše, što traži, odgovori: «Tražim, ne bi li našao koga čovjeka.» — «Zar ne vidiš, da je trg pun ljudi?» «To nijesu ljudi,» reče on, «nego životinje, jer ne žive kao ljudi, nego kao životinje, puštajući se voditi i ravnati od svojih životinjskih požuda.»

M. Avil. c. 11. Audi filia.

Sv. Augustin navodi drugu lijepu i vrlo zgodnu prispodobu, koja to jako dobro tumači. «Nad kojim gospodari vlastito tijelo a razum mu je rob, taj vrijedi u očima Božjim i očima angjeoskim toliko, koliko vrijedi u očima ljudskim onaj, koji hodi nogama gore a glavom dolje. *Qualis est in oculis hominum, qui inversis pedibus ambulare videtur, talis est in oculis angelorum, cui caro propria dominatur.*» Tko da se toga ne stidi? Već je i Seneka to uvidio i rekao one prekrasne riječi: «Veći sam i za veće sam rogjen, nego da budem rob svoga tijela. *Maior sum, et ad maiora genitus, quam ut mancipium sim mei corporis.*» Zaista vrijedne rečenice, da je redovnik i svaki kršćanin usadi i utisne u svoje srce! Ako je već jedan poganin samim svijetlom razuma tako ćutio i toga se stidio, što istom mora da čini kršćanin, rasvijetljen svijetlom vjere, i redovnik, obdaren i obasut tolikim milostima i darovima Božjim? I zato kaže sv. Augustin, da je onaj, koji se toga ne stidi ili toga ne spoznaje, šenuo pameću i da je nakaza, kojoj se moramo većma čuditi, nego kad bi tko postao životinja, a ne bi toga opazio ni vidio.

D. Aug. serm. 50. ad Fratr. in eremo.

Seneca ep. 65.

D. August. l. contra mendacium ad Consentium.

Neki filozof pripovijeda o sebi, da je kao dječak vidio čovjeka, koji je htio vrlo žurno ključem otvoriti vrata; ali mu se dogodi sasvim naopako. Uza sve to, što se veoma napinjao, nije ih mogao otvoriti. Pa kako se veoma žurio a nije mogao ništa učiniti, tako se rasrdi i pobjesni, da je počeo zubima gristi ključ i lupati nogama o vrata. Nu to mu ne bijaše dosta, nego poče psovati Boga i bacati pjenu kao bijesan lugjak, tako te se činilo, da mu hoće oči iskočiti od srditosti. Kad je to vidio, kaže ovaj filozof, tako mu postane odurna i omrzne opačina srditost, da ga odsele nigda nitko nije vidio više srdita, da ne bude sličan onom bijesnome.

Galen l. de cognoscendis curandisque animi morbis.

Sve nas to mora potaknuti, da živimo kao razumni ljudi, a ne damo se voditi od tjelesnih požuda. Na one riječi kod Joba: «*Bijaše muž u zemlji Husu po imenu Job — Vir erat in terra Hus, nomine Job,*» kaže sv. Jeronim: «U istinu bijaše on muž!» I navodi tome razlog, koji spomenusmo: «Jer zemaljsko tijelo ne gospodovaše nad njegovom dušom, nego je sve činio, kako mu je razum kazivao. *Non enim terra carnis eius animum ipsius superabat, sed imperantis animi consilio cuncta faciebat.*» To se slaže s onim, što kaže sv. Pismo: «*Pod tobom neka bude požuda njegova, i ti gospodari nad njim. — Sub te erit appetitus eius, et tu dominaberis illius.*»

D. Hieron. in Iob 1, 1.

Gen. 4, 7.

Deseto poglavlje.

Veća je muka ne mrtviti se, nego li mrtviti se.

Mogao bi tko reći: Vidim dobro, kako je korisno i potrebito mrtvenje, ali kad pomislim na poteškoću i muku, tad se strašim njega. Na to kažem prvo sa svetim Bazilijem: «Ako radi zdravlja tjelesnoga dragovoljno uzimamo vrlo gorke ljekarije, i puštamo, da liječnik ili kirurg reže i pali, gdje i kako hoće; pa ako se ljudi radi imutka i novca izvrgavaju tako velikim poteškoćama i pogiblima na kopnu i na moru: pravo je, da rad zdravlja duhovnoga svoje duše, i da postignemo vječna dobra slave, pretrpimo kaku poteškoću i muku.» *D. Basil. in Regul. fus. disput. 52.*

Ali jer po naravi rado izbjegavamo muku, pa bi i tada, kad moramo nešto silom trpjeti, htjeli, da to bude što manje, kažem drugo, da je veća muka bježati od mrtvenja, nego li se mrtviti. Sv. Augustin kaže: «Zapovjedio si, Gospodine, a tako i u istinu jest, da je neuredno srce samo sebi muka i kazan. *Jussisti Domine, et sic est, ut poena sua sibi sit omnis animus inordinatus.*» *D. Aug. l. 1. Confess. c. 12.* Ovaj nered koji sastoji u tom, da se požuda opire razumu a razum Bogu, i koji svatko ćuti u sebi, prouzrokuje u čovjeku veliku muku i nemir, i to uopće u svemu. Jer što na svijetu nije po naravi nemirno i nezadovoljno, ako je u neredu? Kakove bolove ne prouzrokuje kost, koja je izvan svoga naravnoga mjesta? Kad je dakle nešto tako vlastito i tako naravno razumnome čovjeku da živi prema razumu, kako ne će prosvjedovati sama njegova narav i gristi ga vlastita njegova savjest, kad živi neuredno i proti razumu? Vrlo dobro reče sveti Job: «*Tko se je ikada opr'o Bogu, i imao mir?* — *Quis restitit ei, et pacem habuit?*» *Iob 9, 4.* Nitko ne može imati mira ni pokoja, ako živi tako. A tako kaže i sv. Ivan u Otkrivenju: «*Nemaju pokoja dan i noć, koji se klanjahu zvijeri i slici njezinoj.* — *Nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, et imaginem eius.*» *Apoc. 14. 11.* Ako služiš ovoj zvijeri, naime svomu tijelu i osjetnosti, nigda ne ćeš imati mira ni počinka.

Zdravlje i dobar ustroj tjelesni sastoji, kako kažu liječnici, u pravoj mjeri i razmjerju sokova. Zato kad nestane ovoga naravnoga razmjerja i mjere, koju moraju imati, prouzrokuju bolesti i bolove. A kad su dobro i kako valja razdijeljeni, ćuti se čovjek zdrav, a takogjer izvana pokazuje veselost i živahnost tjelesnu. Isto tako zdravlje i dobro raspoloženje naše duše sastoji u razmjeru i u usprezanju naših strasti, koje su njezini sokovi. Ako one nijesu ukroćene i umrtvene, tad prouzrokuju duhovne bolesti; a kad su ukroćene i umrtvene, tad je duša zdrava i dobro raspoložena, a čovjek se uslijed toga ćuti veoma veseo i spokojan.

Kažu još, i to sasvim pravo, da su strasti u našemu srcu isto, što su vjetrovi na moru. Jer kao što vjetrovi uzburkaju i uznemire more, isto tako i strasti uzbunjuju i uznemiruju naše srce

svojim neurednim požudama i gibanjima Sad se podigne strast srdžbe, koja nas smućuje i uznemiruje; sad dune vjetar oholosti i slavohleplja; sad nas povuče za sobom nestrpljivost i zavist. Zato reče prorok Izaija: «*Bezbožnici su kao uzburkano more, koje ne može mirovati.* — *Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest.*» *Isa. 57, 20.* A čim se vjetrovi smire, odmah nastane tišina na moru. «*Zapovjedi vjetrovima i moru, i postade tišina velika.* — *Imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna.*» *Matth. 8, 26.* Isto tako, ako znaš zapovijedati vjetrovima svojih strasti i požuda, i umiriti ih, mrtveći ih i obuzdavajući razumom, odmah će nastati velika tišina i mir; ali sve dok oko toga ne budeš nastojao, bješnjet će oluja.

Da se još jasnije vidi, kako veću muku trpi i teži križ nosi onaj, koji bježi od mrtvenja, nego li onaj, koji se mrtvi, prijegjimo na pojedine slučajeve, u kojima to vidimo svaki dan. Promisli, kako ti je bilo pri duši, kad si se dao zanijeti od srdžbe, ili nestrpljivosti, i kad si rekao svome bratu kaku srditu riječ ili učinio što drugo nepristojno i sablažnjivo: kaku žalost, kakav nemir i kakovo nezadovoljstvo nijesi tada ćutio u sebi! Reci mi, zar ne ćutiš pri tome veći bol i muku, nego li bi je mogao ćutjeti, kad bi se mrtvio? Bez dvojbe je tome tako.

Promisli nadalje, kakav strah i kakovu tjeskobu ne ćuti neumrtven redovnik, koji nije ravnodušan i spravan za sve, što hoće od njega posluh! Jedna jedina stvar, koja mu je neugodna, dosta je, da živi uvijek nemirno i nezadovoljno; jer ona mu uvijek lebdi pred očima i uvijek mu je na pameti. Pa akoprem poglavarima nije ni na kraj pameti, da mu taj posao nalože, ipak, jer to napokon može biti i običava se nalagati, a on ne zna, što će biti, uvijek je u strahu i bojazni, da mu to ne će naložiti. To je, kao kad tko ima ranu na nozi, te mu se čini, da ga sve hoće pogaziti. Isto tako misli neumrtveni, da će ga sve udariti ondje, gdje ga boli. Ali redovnik umrtven, ravnodušan i spravan na sve, živi uvijek zadovoljno i veselo, i ne boji se ničesa.

Promisli nadalje, kaku će muku i nemir ćutjeti čovjek ohol, kad vidi, da je zapostavljen i zaboravljen, da ne paze na nj i da mu ne povjeravaju sjajnih i časnih služba, kako želi. Gledaj, kakav ga strah i tjeskoba hvata takogjer, kad mu se povjere takove službe i kad ima što javno obaviti: kako će uspjeti, i dali će možda žeti sramotu tamo, gdje se nadao časti. Odasvuda ga kinji i muči njegova oholost. Zaista, bijednoga li stanja! A tako je uopće i u svim ostalim stvarima. Tvoje su strasti tvoji krvnici i mučitelji, koji će te neprestano mučiti, ako ih ne nastojiš umrtviti; to je istina, ispunilo se sad ono, što tko hoće, ili ne. Jer dok se ne ispuni ona želja, što se zavlači, muči mu to i tišti dušu. «*Nada, što se odgagja, muči dušu.* — *Spes, quae differtur, affligit animam.*» *Prov. 13, 12.* A kad mu se ispuni želja i učini po njegovoj volji, tada ga opet to muči i kinji: «Eto, sad činiš svoju volju! napokon je izišlo na tvoju! ali nemaš nikake zasluge od toga, jer to činiš po svojoj volji i jer si ti to tako htio.» Tako mu se sve preobraća u gorčinu.

K tomu pridolazi grižnja savjesti, što je ćuti onaj, koji ne nastoji oko mrtvenja niti čini, što je dužan. Jer kako može biti zado-

voljan redovnik, koji je došao u Red jedino da nastoji oko svog napretka i savršenosti, a ne nastoji oko toga? Jasno je, da mora ćutjeti muku i bol. A to isto možemo reći za svakog pojedinca u njegovu staležu; jer crv savjesti, koga uvijek nosimo sa sobom, grize nas i muči, ako ne činimo, što smo dužni. Kaže vrlo dobro časni otac Avila: «Postavi na jednu zdjelicu vage muke, što ih ima pretrpjeti onaj, koji je revan, gorljiv i nastoji oko mrtvenja, a na drugu muke, što ih trpi mlak i neumrtven, jer se ne će mrtviti; i vidjet ćeš, da su ove kud i kamo veće od onih.»

M. Avila lib. epist.

Čudnovato je, da onaj, koji revno služi Bogu, nalazi više veselja i radosti u bdjenju i moljenju, i u svoj svojoj muci i mrtvenju, nego li mlak i mlitav u razgovoru, dangubi, zabavljanju i vršenju svoje volje. Smije se doduše mlak izvana, ali se iznutra izjeda; dok pravednik plače izvana, ali se u srcu veseli. «*Put je lijenčinâ*, kaže Mudrac, *kao ograda od trnja.* — *Iter pigrorum quasi sepes spinarum.*» To isto reče Bog po proroku Ozeji: «*Evo, ja ću zagraditi put tvoj trnjem.* — *Ecce ego sepiam viam tuam spinis.*» U naslade je umiješao Bog žalosnu grižnju savjesti, u zabave gorkost, a u vršenje svoje vlastite volje bol i muku. U tom nalazi mlaki i lijeni trnje, koje bode i probada njegovo srce. Ali put je pravednikâ ravan i bez ikake zapreke: *Via iustorum absque offendiculo.*

Prov. 15, 19. *Osee 2, 6.* *Prov. 15, 19.*

Oh, kaki li mir, kako li zadovoljstvo ne ćuti dobar redovnik, koji je umrtven i pomno nastoji oko svoga napretka, čineći sve ono, što je dužan činiti dobar redovnik! Nema veselja, koje se može s njegovim isporediti. To iskusimo svaki dan. Kad smo revni u službi Božjoj, tada smo veoma veseli i zadovoljni; a kad smo mlaki i nemarni, tada smo žalosni i bez utjehe. To je vrlo često uzrok našoj žalosti i tuzi, kako ćemo reći na svom mjestu. Tako, tko hoće izbjeći manjim mukama, nailazi na još veće. «*Tko se boji mraza, past će na nj snijeg*, kaže Job. *Qui timet pruinam, irruet super eum nix.*» Ti kažeš, da si se propustio mrtviti, da izbjegneš trudu; a ja ti kažem, da bi se samo zato, da živiš mirno i spokojno, morao mrtviti, makar ne bilo u tome drugoga dobra; koliko to više, kad su u njem tolika dobra sadržana?

Infra tract. 6. c. 4. et 6. *Iob 6, 16.*

Jedanaesto poglavlje.

Počinje se raspravljati o vježbi mrtvenja.

Glavno sredstvo, što ga možemo sa svoje strane upotrijebiti, da postignemo ovo mrtvenje i pobjedu nad samima sobom, sastoji u tome, da se veoma vježbamo u zatajivanju svoje volje, i u tome, da se opiremo svojim požudama, ne ugagjamo svojem tijelu i ne puštamo uzde svojoj volji; jer se na taj način malo po malo svladava narav,

iskorenjava opačina i strast, a sadi i goji krepost. Sv. Dorotej daje nam u tom pogledu vrlo korisnu nauku. Kad te muči kaka strast ili zlo nagnuće, pa mu popustiš u svojoj slaboći i hoćeš to djelom izvesti, znaj, kaže on, i budi osvjedočen, da će se time strast i zlo nagnuće, dublje ukorijeniti i jače postati, i da će ti tako unaprijed zadavati veću borbu i većma te mučiti. Ali, ako se muževno opireš strasti i zlu nagnuću, tada će ono bivati sve manje i svaki dan imati manje snage, da na te navaljuje i dosagjuje ti, dok napokon ne izgubi svu snagu i ne dosagjuje ti niti te muči više. To je takogjer vrlo važna nauka za napasti, i to s istoga razloga, kako ćemo reći na svom mjestu. Od velike je važnosti, da se opiremo s početka, da nam zla navada malo po malo ne prouzrokuje veću poteškoću.

D. Doroth. serm. seu doctr. 15. in Biblioth. ss. PP. tom. 3. *Infra tract. c. 6.*

Kažu sveci, da moramo sa svojim tijelom postupati, kao što konjanik postupa s bijesnim i neukroćenim konjem, koga vještinom i snagom svladava i sili, da hodi, kuda hoće i kojim korakom hoće. Isto tako ovdje valja da uvijek držimo nategnute uzde a služimo se i ostrugama. Na taj ćeš način postati gospodarom svojega tijela i činiti od njega, što budeš htio. Ali ako nijesi jak ni vješt, da njime upravljaš i gospodariš, zagospodovat će ono tobom i strovaliti te u ponor. Da odučimo koju životinju od kake mane, obično je najbolje sredstvo, da joj u tome nigda ne popustimo. Ovim se sredstvom moramo i mi služiti, da odstranimo opačine i zla nagnuća svoga tijela. Ne smijemo mu nikada dopustiti, da čini, što hoće, nego mu se moramo opirati i obuzdavati sve njegove požude i želje.

Da se što većma oduševimo za ovu vježbu, bit će nam od velike koristi, da uvijek imamo pred očima onaj temelj, o kojem smo govorili na početku, naime da je ovaj izvanjski čovjek, ovo naše tijelo i osjetnost, naš najveći protivnik i neprijatelj, i da nam kao takav uvijek radi o glavi, želeći proti duhu, proti razumu i proti Bogu. Jedan od glavnih razloga, zašto sveci kažu, da je spoznanje samoga sebe najuspješnije sredstvo, da svladamo sve napasti, jest, jer onaj, koji se u tome vježba, spoznaje vrlo dobro svoju slaboću i bijedu, i potom odmah, čim se pobudi u njem zla misao ili želja, vidi, da je to napast od njegova neprijatelja, koji ga hoće prevariti, i zato ga se čuva i ne vjeruje mu niti ga sluša. Ali onaj, koji ne poznaje sebe niti nastoji oko toga, ne opaža napasti, kad ga snagje, niti je drži za takovu, osobito ako je prema njegovu nagnuću i volji; nasuprot ono, što je napast, drži za razborito, a ono, što je osjetnost, čini mu se nužno; i tako ga lako svlada napast. A to će nam takogjer veoma pomoći, da se mrtvimo. Znaj, da nosiš sa sobom svoga najvećega neprijatelja, i budi osvjedočen, da sve ove požude i napasti, što te snalaze, potiču od tvoga tijela i tvoje putenosti, koja ti kao glavni neprijatelj snuje i radi o glavi, pa ćeš se tako lako mrtviti i svladati neprijatelja; jer tko će vjerovati svome neprijatelju?

Supra cap. 2. et 3. Infra tract. 4. c. 19.

Sv. Bernardo navodi za to drugo zgodno razmišljanje. On kaže, da moramo postupati sa samima sobom i sa svojim tijelom kao s bolesnikom, koji nam je povjeren, da ga njegujemo. Ovomu

D. Bern. ep. seu tract. ad fratres de monte Dei.

ne smijemo ništa dati, što mu škodi, makar to ne znam kako prosio i želio; a što mu je korisno, moramo mu dati, makar mu to ne bilo drago, i prisiliti ga, da uzme. Oh, kad bi se držali za bolesne i uvijek imali na pameti, da su sve ove požude i želje, što nas salijeću, želje bolesničke i prišapćivanja našega neprijatelja, koji nam hoće zlo: kako bi ih lako otjerali i svladali! Ali ako misliš, da nijesi bolestan nego zdrav, ako sebe ne držiš za neprijatelja nego za prijatelja, tada si u velikoj pogibli. Jer kako ćeš se opirati onome, što ne držiš za zlo nego za dobro, i onome, što ne držiš za prijevaru nego za istinu?

D. Doroth. doct. 11. Pripovijeda sv. Dorotej,, kako je, kad je bio u samostanu nadstojnik za duhovne stvari i dolazili mu svi redovnici sa svojim napastima, došao k njemu nekoga dana jedan od njih, da mu otkrije, kako je napastovan od proždrljivosti. Pa kako jedno zlo izaziva drugo, napast postajaše sve veća, i dovede ga dotle, da je krao stvari za jelo. — Sad ga upita sv. Dorotej vrlo ljubezno, zašto je to činio. On odgovori: Radi glada, jer da mu nije bilo dosta, što se davalo na stol. Svetac mu svjetova, da pogje k Opatu i kaže mu svoju potrebu. Njemu se učini to vrlo teško, i reče, da ga je jako stid poći za tako šta k poglavaru. «Čekaj dakle», reče mu on, «ja ću tome pomoći.» — Pogje dakle sv. Dorotej k Opatu i kaže mu nuždu redovnikovu. Opat prepusti to njemu, da učini sve, što misli, da je za to potrebito. Nato sv. Dorotej pozove trpezara i naloži mu, da svaki čas onome redovniku, kadgod ga zaprosi za doručak ili užinu, dade sve, štogod zaište.

Trpezar posluša i davaše mu sve s velikom ljubavi. S početka bijaše sve dobro i za nekoliko dana ne ukrade ništa; ali malo za tim povrati se opet k svojoj zloj navadi. Opet pogje gorko plačući k svetom Doroteju, prizna mu svoju krivnju i zamoli ga za pokoru. Imagjaše naime ovo dobro svojstvo, da bi odmah očitovao svoje pogrješke, što je najuspješnije sredstvo, da ne ostanemo dugo u njima. Sveti ga Dorotej upita: «Žar ti ne da trpezar, što prosiš? Dali ti je katkada što uskratio?» «Trpezar», reče on, «postupa sa mnom vrlo ljubezno i sve mi dade, štogod zaištem; ali se stidim toliko puta k njemu ići.» «A bi li se mene stidio», odvrati mu, «koji znam za tvoju napast i kome si je otkrio?» On odgovori, da ne bi. Sad mu naloži, da dolazi k njemu, a on da će mu davati sve, štogod bude trebao, samo neka unaprijed ništa ne krade. Sveti je Dorotej imao tada brigu za bolesnike i davaše mu svega u izobilju. To ga uzdrži, da nije krao nekoliko dana, ali se doskora opet povrati k svojoj zloj navadi. S mnogim suzama na očima i sa stidom pogje k svetom Doroteju, da mu prizna svoju krivnju i moli za oproštenje i pokoru. Ovaj mu reče: «Kako je to, brate moj? Mene ti nije teško prositi, ja ti dajem sve, što ti treba, zašto dakle krades?» Na to će on: «Oče, ja ne znam, kako je to niti zašto kradem; opačina i zla navada vuče me za sobom; ja toga ne trebam, niti pojedem, što ukradem, nego dajem magarcu.»

Pa tako u istinu i bi. Pogjoše naime u njegovu sobu, a kad tamo pod njegovom posteljom smokava, grožgja, jabuka i komada kruha, što je tamo ležalo sve dotle, dok ne bi sagnjilo, a tada bi,

ne znajući što bi s tim počeo, nosio to u staju i davao magarcu. — Iz toga se vidi, kaže sv. Dorotej, do kako bijednog i nesretnog stanja dovodi čovjeka strast i zla navada, i koliko razloga imamo, da se držimo za bolesne i neprijatelje samih sebe. Dobro uvigjaše ovaj, da je činio zlo; on je veoma plakao i žalostio se, što je to učinio, pa je uza sve to mislio, da se ne može uzdržati, a da toga opet ne učini. Zato govoraše vrlo dobro Opat Niskeron, da onaj, koji se dade voditi od strasti i zle navade, postaje sluga i rob njezin. *Abb. Nisqueron.*

Dvanaesto poglavlje.

Kako se treba vježbati u mrtvenju.

Budući da je vježbanje u mrtvenju glavno sredstvo, koje možemo sa svoje strane upotrijebiti, da izvojštimo pobjedu i gospodstvo nad samima sobom te nad svojima strastima i požudama, bit će dobro, da se više upustimo u pojedinosti i pokažemo, kako moramo djelom provoditi ovu vježbu. Općeniti red i pravilo, što ga običavamo davati u sličnim stvarima, jest, da svraćamo oči na ono, što nam je najpotrebitije, i da to najprije nastojimo postići.

Počni se dakle najprije mrtviti u prigodama, što ti se pruže, a da ih sam ne tražiš, došle ti one sad od posluha ili od tvoje braće, ili kojim mu drago putem. Primaj drage volje sve ove prigode i okoristi se njima, jer to je nužno kako za tvoj mir i pokoj, tako da dadeš dobar primjer i budeš na lijep izgled. Mi moramo biti tako revni u mrtvenju, (budući da je ono od tolike važnosti za nas), da sami molimo svaki čas poglavare, da nas mrtve u ovome i onome, i nalože nam ono, čemu se većma opiremo, i da nam dadu pokoru i ukor nasamo i javno pred svima.

Ali ako nijesi još tako revan, tad primaj bar strpljivo i drage volje prigode mrtvenja, što ti se pruže, i što ti ih Bog pošalje za tvoje vježbanje i napredak. Mnogo nam se takovih prigoda pruži svaki dan; pa ako bi tko pazio na se i želio se mrtviti, uvijek bi našao štogod. Jer katkada će ti se činiti u stvarima posluha, da ti se zapovijeda najteže i da se sve svaljuje na tebe, dok ima drugih, koji bi to mogli činiti. A i svakome se u njegovoj službi pruža koješta, što mu prouzrokuje osobitu poteškoću i mrtvenje. Okoristi se dakle ovim prigodama, što ih imaš pri ruci, pripravi se za njih i promisli, da je ova poteškoća tvoj križ, koji moraš nositi, da slijediš Krista.

Drugda ćeš imati prigodâ, da se mrtviš u jelu, u odijelu, što se tiče sobe; veseli se, ako te dopadne uvijek najgore, kako nam to kaže Pravilo. Drugi put opet dat će ti se pokora i ukor, a katkada će ti se činiti, da nijesi kriv ili barem ne toliko, i da se stvar *Reg. 25. Summar. Const.*

drukčije kaže, nego li se dogodila, ili da se pretjerava. Veseli se svemu tome, i ne ispričavaj se niti se tuži; ne brani se odmah niti se opravdavaj pred ovim i onim.

Ako sad promotrimo prigode mrtvenja, što nam se pruže sa strane naših iskrnjih i braće, s kojima općimo, naći ćemo ih takogjer dosta: jedanput, a da oni toga ne će i ne opaze, i bez ikake svoje krivnje; drugi put uslijed kake bezbrižnosti ili nemarnosti, ako i ne sa zlom nakanom. Zatim će ti se pružiti prigode, gdje će ti se činiti, da te preziru i omalovažuju. Ako sad uzmemo na pamet one, što nam ih Gospodin neposredno šalje, kao bolesti, napasti i nevolje, što nas snalaze, pak tako nejednako razdjeljenje Njegovih darova, kako naravnih tako vrhunaravnih: eto ih bez broja, što nam se svaki dan pružaju, a da ih i ne tražimo.

U ovima se prigodama moramo najprije vježbati. Pa jer nas ova mrtvenja često puta moraju nužno snaći i mi ih moramo trpjeti htjeli ne htjeli, valja nastojati, da od nužde učinimo krepost, da tako ono, što i onako trpimo, urodi plodom. Ako ih dragovoljno primamo, osim duhovne koristi, što nastaje iz toga, prištedit ćemo si mnogo muke; jer više puta muka i poteškoća, što je ćutimo, ne sastoji toliko u samim stvarima, koliko u odbojnosti i protivnosti naše volje. Zato si veoma olakoćujemo muku, ako ih dragovoljno prihvaćamo.

Ima drugih mrtvenja, što ih moramo sami od svoje volje činiti, i zato ih nekoji nazivaju tvornima za razliku od prijašnjih, koja nazivaju trpnima, jer ih moramo trpjeti, ako i ne ćemo. I ova su nužna, i zato se moraju takogjer pribrojiti k prvima. Od ovih su nekoja nužna za svakoga kršćanina, da bude dobar i spase se. Ovamo spada mrtvenje u svemu onomu, što ga priječi, da obdržava zapovijedi Božje. Druga su nužna za redovnika, da bude dobar i postigne savršenost, kao što je mrtvenje u svemu onomu, što ga priječi, da ne obdržava svoja Pravila, i obavlja dobro i savršeno svoja djela. Jer jasno je, da ne samo svi grijesi, kako smo prije rekli, *Supra c. 2.* nego i sve pogrješke i nesavršenosti, što ih počinimo na putu kreposti, dolaze od pomanjkanja mrtvenja. Sve bo dolaze odatle, ili što bježimo od kake muke, što je ćutimo u izvršivanju dobra i boljega, i ne ćemo je trpjeti, ili što se ne uzdržavamo od kake ugodnosti i naslade, što je ćutimo, kad činimo što zlo i nesavršeno.

Progjimo ih sve, pa ćemo naći, da, kadgod pogriješimo u posluhu i u obdržavanju Pravilâ, ili u umjerenosti, ili u šutnji, ili u čednosti, ili u strpljivosti ili u čemu god drugom, da sve to dolazi od pomanjkanja mrtvenja, bilo što ne ćemo trpjeti muku, što je s time spojena, ili što se ne ćemo uzdržati od ugodnosti i naslade, koju ćutimo, kad protivno činimo.

Ako dakle hoćeš biti dobar redovnik i steći savršenost, potrebito je, da se mrtviš u tome. Kao što je za onoga, koji hoće biti dobar kršćanin i spasti se, potrebito, da se mrtvi u svemu onomu što se protivi zakonu Božjemu prema riječima Krista, našega Otkupitelja: «*Tko hoće za mnom ići, neka se odreče sebe*»; a ako se ne odreče sebe i ne mrtvi u tome, ne će biti dobar kršćanin niti se spasti: isto tako da ti budeš dobar redovnik i postigneš savršenost,

Matth. 16, 24. Luc. 9. 23.

treba da se mrtviš u svemu onomu, što će te u tomu priječiti. Progleti dakle pameću sva svoja svagdanja djela, od jutra pa do večera, i vidi, što te priječi, da ne obdržavaš svojih Pravila i da ne vršiš običnih djela dobro i savršeno, pa svladaj ovu poteškoću i mrtvi se u onoj nasladi, koja je uzrok, da djelo obavljaš zlo ili nesavršeno; i tako će danomice biti tvoja djela bolja i savršenija, a i ti ćeš biti bolji i savršeniji. Sav naš napredak sastoji u tom, da se jednoć odlučimo na to.

Upita netko jedanput: «Što je uzrok, da mi Bog sjedne strane nadahnjuje dobre želje za krepošću, a s druge se strane u prigodi ćutim slab i padam u mnoge pogrješke, te nigda ne mogu doći do savršenosti?» Govorahu mu nekoji: «To dolazi odatle, što ne razmišljaš; kad bi razmišljao ovo i ono, bilo bi ti pomoženo.» Oni mu svjetovahu mnoga razmišljanja, ali mu nije ništa koristilo. Dogje tad k nekomu vrlo iskusnomu starcu, koji mu odgovori: „Nije to odatle, što ne razmišljaš, nego odatle, što ne odlučuješ." To je uzrok, zašto ne napredujemo. Čvrsto odluči mrtviti se u onome, što smo rekli, i na taj ćeš način doći do savršenosti.

Trinaesto poglavlje.

Kako se moramo mrtviti u stvarima dozvoljenim, a i u nužnim.

Čini se, da ne treba ništa više reći o vježbanju u mrtvenju, doli da se vježbamo u njemu što bolje možemo na dva spomenuta načina, jer to je dosta, da budemo dobri i savršeni redovnici; ali da to bolje činimo i budemo za to spremniji i pripravniji, uče nas sveci i učitelji duhovnoga života drugu vježbu mrtvenja u stvarima, što bi ih mogli slobodno činiti. Kao što se dobar kršćanin ne zadovoljava time, da čini samo ono, što je dužan i što je nužno, da se spase, nego vrši još druge pobožnosti, koje bogoslovci nazivaju djelima preko dužnosti, jer nije mu dosta da sluša sv. Misu u zapovijedane dane, nego je sluša takogjer u djelatne dane i moli krunicu Naše Gospe, često se ispovijeda i pričešćuje; isto se tako dobar redovnik ne smije samo time zadovoljiti da obdržava svoja Pravila i mrtvi se u onom, što je potrebito, da ih opslužuje, nego mora još nastojati oko drugih mrtvenja preko dužnosti, na koja ga ne obvezuju njegova Pravila, mrtveći se u nekojim stvarima, koje nijesu baš nužne i koje bi mogao slobodno činiti.

Sv. Dorotej kaže, da ništa tako ne pomaže, te nepredujemo u kreposti i postignemo mir i pokoj, kao kad slomimo svoju volju; i uči ujedno, kako se moramo mrtviti u stvarima, što bi ih mogli slobodno činiti. Ideš putem, pa te obuzme želja, da se obazreš i pogledaš na stranu; ne gledaj. Govoriš s drugima, i dogje ti na

D. Doroth. serm. 1. de obed. et neg. prop. voluntatis.

pamet vrlo zgodna misao; ti misliš, da će te držati za mudra i pametna, ako je rekneš; ne reci je. Ako ti padne na pamet, da ideš kuhaču i pitaš, što se kuha; ne idi. *Suadet tibi cogitatio tua: adi coquum, et interroga, quid parat obsonii; non obtemperes.* To su primjeri, što ih navodi isti svetac. Ali se on upušta još više u pojedinosti i kaže: «Vidiš što novo u kući i rad bi znati, tko je to poslao ili tko je to donio; dali je kupljeno ili darovano; ne pitaj. *Cernit fortasse quidpiam, suadet illi cogitatio, ut interroget, quisnam illud attulerit; non interroget.*» — Kad dogje gost, odmah bi rado pitao: tko je došao? otkuda dolazi? kamo ide i po što ide? Ne pitaj za to; mrtvi se u tomu.

Ova vježba, kaže sv. Dorotej, veoma doprinosi tome, da nam bude sasvim lako zatajivati svoju volju; jer ako se priučimo zatajivati je u ovim neznatnim stvarima, u kratko ćemo doći do toga, da ne ćemo imati svoje volje ni u većim. Kao što se oni, koji se pripravljaju za rat, vježbaju za vrijeme mira u onome, što imaju poslije činiti za vrijeme rata, naime u džilitanju i mačevanju, što je tada za njih igra, ali je to nužno, da se izvježbaju i priuče na to, kad do zbilje dogje: isto se tako i redovnik mora priučiti mrtviti i zatajivati svoju volju u dozvoljenim stvarima, da se tako poslije radije i laglje mrtvi u nedozvoljenim.

D. Bonav. et Ludov. Blos. c. 2. mon. spirit. Sv. Bonaventura uči takogjer, da se moramo mrtviti u ovim neznatnim stvarima, koje su po sebi dozvoljene i možemo ih činiti; i navodi za primjer ovo: Ti možeš, kad hodiš vrtom, ubrati cvijet ili ne. Ako ga ubereš, ne griješiš; ali ako ga ne ubereš, da se mrtviš, draže je Bogu. Zato mora sluga Božji, kaže on, vrlo često govoriti u svom srcu: Tebi za ljubav, Gospodine, ne ću gledati ovo, ni slušati ono, niti ću okusiti ovaj zalogaj, niti se ovaj čas zabavljati.

Lib. 1. c. 5. Vitae s Franc. de Borgia. Pripovijeda se o našem ocu svetomu Franji Borgiji, da je još kao vojvoda osobito ljubio lov sa sokolovima i vrlo ga to veselilo. Lovio bi obično čaplje; pa bi u isti čas, kad bi sokô uhvatio čaplju i htio je ubiti, oborio svoje oči i ugrabio im njihov plijen, odričući se one ugodnosti i vaselja, što ga bijaše s tolikim trudom tražio čitav dan. *D. Greg. l. 4. Dialog. c. 11.* Sv. Grgur kaže, da se sluge Božje odriču dozvoljenih stvari, da budu vrlo daleko od nedozvoljenih.

Zato su oni sveti Oci pustinjaci toliko držali do ove vježbe i priučavali tome svoje učenike, zabranjujući im ono, što im je bilo drago, a nalažući im ono, što im ne bijaše po volji, i to u neznatnim stvarima, koje su mogli činiti bez grijeha i bez ikake nesavršenosti, da tako u svemu zataje svoju volju i naoružaju se za veće borbe. Za onoga, koji bi se odlikovao u ovim lakim i neznatnim mrtvenjima, držali bi pouzdano, da će doći do savršenosti. Nasuprot bi zlo mislili o onome, koji bi protivno činio, jer su držali, da će se volja, koja je priučena da čini, što hoće, makar u malenim i neznatnim stvarima, jako usprotiviti, kad joj se poslije bude trebalo zatajiti u većim. Otuda je uzela Družba način, kojim osobito s početka postupa s novacima. Ona im zadaje različite vježbe i poslove, i nalaže, sad da prekinu ono, što su započeli, sad da unište ono, što su učinili, a sad da opet to nanovo načine, da ne budu poslije tvrdoglavi i svojeglavi, nego da se već zarana priuče zatajivati svoju volju i vlastiti sud.

Sveci idu još dalje u mrtvenju. Oni nijesu zadovoljni time, da se priučimo zatajivati svoju volju u dozvoljenim stvarima, koje možemo činiti bez grijeha i bez ikake nesavršenosti; nego nam svjetuju, da se i u samim stvarima, koje smo dužni činiti, naučimo mrtviti i zatajivati svoju volju. Ali će mi možda tko reći: Kako je to moguće? Zar ne smijemo činiti ono, što smo dužni, da se mrtvimo? Toga ne kažem; nipošto ne, jer to bi bilo zlo. «Nije slobodno činiti zlo, da dogje dobro. *Non sunt facienda mala, utveniant bona.*» *Ex Rom. 3, 8.* Dakle, kako je to? Sveci izumiše za to čudnovat način i to po nauci svetoga apostola Pavla. Čuvaj se, kažu oni, i pazi, da ne činiš, ne misliš i ne govoriš ništa, da ispuniš svoju volju ili želju, nego moraš prije, nego ćeš jesti, mrtviti pohlepu, i ne smiješ jesti, jer ti to ide u tek i ti to hoćeš, nego da slušaš Boga, koji hoće i nalaže, da jedeš, eda uzdržiš život, kako je to činio Opat Izidor, o kome pripovijeda Paladije, da je plakao, kad je išao jesti, i da je išao samo iz posluha. *Pallad. in Histor. Lausiac. sect. 1.*

Prije nego počneš učiti, moraš mrtviti želju za naukom, a tada uči, jer Bog to hoće i nalaže ti, a ne, što ti to hoćeš i želiš. Prije nego li ćeš propovijedati ili predavati, umrtvi želju i nagnuće, što ga prema tome ćutiš, i ne čini toga, što ti to hoćeš i želiš, nego jer ti je to zapovjegjeno i jer je to volja Božja. A isto se tako moraš u svim ostalim stvarima odreći svoje vlastite volje i jedino ih činiti, jer to Bog hoće; budući da nije razborito, da nas one povlače za sobom kao robove, nego da mi njih privlačimo k sebi i Bogu, čineći ih jedino za Nj, kao što kaže Apostol: «*Ili jeli ili pili, ili što drugo činili: sve na slavu Božju činite. — Sive ergo manducatis, sive bibitis sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.*» *1. Cor. 10, 31.*

To je vrlo znamenita tačka za duhovni život. Ne smijemo obavljati svojih djela i služba radi veselja i nagnuća, što ga ćutimo prema njima, nego čisto radi Boga, jer On tako hoće i tako zapovijeda, priučavajući se u svemu činiti ne volju svoju nego volju Božju i veseliti se tome, ne što je to po sebi ugodno, niti što je prema našoj želji i nagnuću, nego što u tom činimo volju Božju. Tko bude tako činio, priučit će se mrtviti i zatajivati ne samo svoju volju, nego takogjer činiti u svemu volju Božju, što je vrlo uzvišena vježba u ljubavi Božjoj, te od velike koristi i savršenosti, kako smo rekli na drugom mjestu. *1. p. tract. 3. c. 8.*

Otvorili smo široko polje za ovu vježbu. Tko dakle hoće činiti posebno ispitivanje o mrtvenju i zatajivanju svoje volje, što će biti vrlo spasonosno, mora se malo po malo uspinjati po stepenima, koje smo naznačili u ova dva poglavlja. Prvo, možemo činiti posebno ispitivanje, kako se mrtvimo u onome, što nam se samo od sebe pruži, a da i ne tražimo toga. Tu je dosta posla za nekoliko, dapače za više dana, osobito ako hoćemo dotle doći, da to ne samo strpljivo nego takogjer radosno i veselo podnosimo, u čem sastoji treći i najsavršeniji stepen mrtvenja, kako ćemo poslije reći. *Infra c. 23.* Drugo, možemo činiti posebno ispitivanje, kako mrtvimo svoju volju u onome, što nas prijeći i smeta, da dobro ne obavljamo djelâ, koja nužno moramo činiti, da budemo dobri redovnici, obdržavamo svoja

Pravila i budemo na dobar izgled, a koja su bezbrojna. Treće, kako se mrtvimo u nekojim stvarima, koje bi slobodno mogli činiti, da se tako priučimo i priviknemo zatajivati svoju volju te bili spremniji i pripravniji, da se mrtvimo, kad se pruže teže prigode, odlučujući se mrtviti toliko puta do podne i toliko puta od podne, počinjući u početku s manje a poslije dodavajući sve više, već prema tome, kako tko napreduje. Što se tko bude češće mrtvio, to će biti bolji, makar to bilo toliko puta, koliko ima zrnaca na krunici. Tako smo poznavali nekoje u Družbi, koji bi se svaki dan mrtvili toliko puta, koliko je zrnaca na krunici, što se dobro vidjelo po njihovu napretku. Četvrto, možemo činiti ovo posebno ispitivanje o samim stvarima, koje smo dužni činiti, nastojeći ih činiti, ne zato, jer mi to hoćemo i nas to veseli, nego, jer je to volja Božja. Ta vježba može trajati čitav život, budući da sadržava veliku savršenost.

Pridodajem još, da se ovo ispitivanje po ovim istim tačkama može obavljati putem sjedinjenja s voljom Božjom, primajući sve, kao da dolazi od ruke Boga i kao da nam On to šalje iz prave očinske ljubavi na veće naše dobro i korist, i pomišljajući si, kao da nam sâm Krist govori: «Sinko, ja hoću, da to sada činiš ili trpiš.» Tako će nam to biti lakše i slagje, korisnije i uspješnije i savršenije, budući da je to vježba u ljubavi Božjoj, koja sve olakoćuje i zaslagjuje. Ovaj razlog: to je volja Božja, Bog to hoće, i to Mu je sada drago, osvjedočava i uvjerava čovjeka, i veže mu na neki način noge i ruke.

Lib. 2. c. 15. in Vita. Čitamo o našem Ocu svetom Franji Borgiji, da je jednoć kasno otputovao iz Valladolida u Simanku, gdje je bila kuća novakâ. Padao je velik snijeg a duvao mrzao i oštar vjetar. Stiže tamo vrlo kasno noću i kad su već spavali novaci. Dugo je čekao i kucao na vratima, a megjutim su krupne pahuljice snijega padale na nj. Ali, kako su svi bili u prvom snu a vrata daleko od obitavališta, nitko mu se ne odazivaše. Napokon ga čuše i otvoriše mu. Novaci se jako zastidješe, što je tobože njihovom krivnjom morao tako dugo čekati njihov Otac, kad ga vidješe na pô mrtva i gdje dršće od zime. Tad im reče sveti Otac vrlo ljubezno i veselo: «Ne žalostite se, braćo moja, ja vam zaista kažem, da mi je Gospodin iskazao veliku milost, dok sam čekao; jer sam mislio, da Gospodin baca pahuljice snijega na me i šalje mi mrzle vjetrove, i da sve, što čini, čini s neizmjernim veseljem i radošću. Zato sam se morao veseliti, promatrajući, kako se veseli Bog, što me kazni i pedepše, i radovati, što se On raduje ovome djelu; jer se katkada razdere lav ili druga životinja pred kakim velikim knezom, jedino da se razveseli.» Isto tako moramo i mi primati sve prigode mrtvenja, i to mora biti naša radost i veselje, što je to Gospodinu Bogu našemu drago i ugodno.

Četrnaesto poglavlje.

Moramo se osobito mrtviti u onoj opačini ili strasti, koja većma vlada u nama i obara nas u veće pogrješke.

U prvoj knjizi Kraljeva pripovijeda sv. Pismo, kako je zapovjedio Bog Saulu po proroku Samuelu, da posvema uništi Amaleka, da ne ostavi na životu ni muža ni žene, ni veliko ni malo, ni ljudî ni živo-tinjâ. I kaže sv. Pismo: «*A Saul i narod poštedje Agaga i najbolja stada ovaca i goveda, i odjeću, i ovnove, i sve, što bijaše lijepo, i ne htješe to uništiti. — Et pepercit Saul, et populus, Agag, et optimis gregibus ovium et armentorum, et vestibus, et arietibus, et universis, quae pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea.*» «*Nu što bijaše nevaljalo i ni za što, to uništiše. — Quidquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.*» Tako ima nekojih, koji se mrtve u neznatnim i lakim stvarima, ali se u većim stvarima, koje su za njih važnije i znamenitije, štede i ostaju sasvim živi i čitavi. *1. Reg. 15, 9.*

Ovima dakle za opomenu kažem, da baš na ono, što je najdragocjenije, moramo svraćati oči, da se u tome mrtvimo i to prikazujemo Bogu. Otide odmah Samuel k Saulu i ukori ga sa strane Božje vrlo oštro zato, što je to učinio, i dade dovesti preda se Agaga, kralja Amalečkoga: «*I bi doveden preda nj Agag, koji bijaše vrlo debeo i drhtaše. I isiječe ga na komade Samuel pred Gospodinom u Galgali. — Et oblatus est ei Agag pinguissimus, et tremens, et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.*» On ga prikaza Bogu za žrtvu. Glavno dakle, što moraš Bogu žrtvovati i prikazati po mrtvenju, jest ovaj Agag tvoje nadutosti i oholosti; ono, što većma vlada u tebi; ona tvoja nestrpljivost, ona tvoja oštra i zla narav; ona želja i pohlepa, da te štuju i cijene. *1. Reg. 15, 32.*

Ima nekojih, koji regbi da postavljaju sve svoje nastojanje, svu svoju svetost i savršenost u ono, što se izvana vidi, naime da se vrlo čedno i uzorno vladaju, i da se izvana na njima ne vidi nikake pogrješke; a za nutarnje se mrtvenje, koje je kud i kamo dragocjenije i uzvišenije, ništa ne brinu, nego čvrsto prianjaju uz svoju vlastitu volju i sud, i puno drže do svoje časti i štovanja. Ovima bi mogli na svoj način reći ono, što je rekao Krist književnicima i farizejima: «*Jao vama, književnici i farizeji, licumjerci! što čistite izvana čašu i zdjelu, a iznutra ste puni grabeža i nečistoće. — Vae vobis, scribae et pharisaei, hypocritae, quia mundatis, quod deforis est calicis et paropsidis, intus autem pleni estis rapina et immunditia.*» «*Farizeju slijepi! očisti najprije iznutra čašu i zdjelu, da ono, što je izvana, bude čisto. — Pharisaee caece, munda prius, quod intus est calicis, et paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.*» Očisti i umrtvi najprije ono, što je iznutra, da i ono, što je izvana, bude čisto i svijetlo; jer ako ova tvoja izvanjska čednost ne dolazi od nutarnjega mira i zrelosti srca, sve je licemjerstvo i pretvaranje. Ne budite, kaže *Matth. 23, 25.*

Krist naš Otkupitelj, kao obijeljeni grobovi, koji izvana izgledaju vrlo lijepi, a iznutra su puni kostiju mrtvačkih i svake nečistoće.

A u istom poglavlju, što je još više za našu svrhu, kori iste književnike i farizeje, govoreći: *«Jao vama književnici i farizeji, licemjerci! što dajete desetinu od metvice i od kopra, i od kima, a ostaviste, što je pretežnije u Zakonu: sud i milosrgje, i vjeru, — Vae vobis, scribae et pharisaei, hypocritae, qui decimatis mentam, et anethum, et cyminum, et reliquistis, quae graviora sunt Legis, judicium, et misericordiam, et fidem.»* To sasvim pristaje ovamo. Ima nekojih, koji veoma nastoje oko mrtvenja u neznatnim stvarima i koje ih ništa ne stoje; ali u ono, što boli i dopire do živa, ne diraju. A baš to moramo mrtviti, onu strast ili onu opačinu, ili ono zlo nagnuće ili onu zlu naviku, koja u nama prevladava i vuče nas za sobom, izvrgava nas većim pogiblima i baca u veće pogrješke. *Matth. 23, 23.*

Vidimo iz iskustva, da uopće svatko ćuti u sebi jednu, ili dvije, ili tri strasti, koje mu zadaju osobitu borbu, priječe ga u napretku i uzrok su svemu njegovu nazatku. Na to dakle, kako smo rekli, mora svatko poglavito upirati svoje oči, da to mrtvenjem odstrani i iskorijeni iz sebe. I zato takogjer običavamo preporučivati, da se o tom osobito čini posebno ispitivanje i oko toga poglavito nastoji u molitvi, jer to je najnužnije za svakoga. *1. p. tract. 5. c. 14. et tract. 7. c. 2.*

Petnaesto poglavlje.

Kako se ne smijemo propustiti mrtviti u neznatnim stvarima, i kako su korisna i ugodna Bogu ova mrtvenja.

Tako moramo svraćati svoje oči na veće stvari, da ne propustimo manjih. Ova opomena vrijedi za one, koji zanemaruju neznatna mrtvenja i ne haju za njih, jer misle, da su to malenkosti i da u tom ne sastoji napredak i savršenost. To je vrlo velika prijevara. Zato nas i od toga odvraća Krist, naš Otkupitelj, onim istim ukorom, kojim ukori književnike i farizeje, jer ih ne ukori, što su pazili na one sitnice, nego što su zanemarili velike dužnosti Zakona. Dapače pridoda odmah, da i to valja činiti: *«Ovo je trebalo činiti, i ono ne ostavljati, — Haec oportuit facere, et illa non omittere.»* Valja, kaže, činiti neznatne stvari, ali se ne smiju zanemariti veće. *Matth. 23, 23.*

Često puta govorimo, od kolike je važnosti, da pazimo na malene i neznatne stvari, i ne pustimo ih u nemar. Pa i u istinu je to od tolike važnosti, da je vrijedno o tom često raspravljati, da se tuda ne ušulja u nas toliko zla, kao što obično prodire kroz ove pukotine. Nu sada ćemo govoriti o tome samo toliko, u koliko to spada na naš predmet; naime rastumačit ćemo dvoje: prvo, kako veliko dobro nastaje iz ovih mrtvenja; drugo, kako nam se veliko zlo i šteta može dogoditi, ako postanemo nemarni u tom.

Da počnemo s prvim. Kako su Bogu ugodna mrtvenja, makar i u neznatnim stvarima, i koliko su ona vrijedna i zaslužna pred Njim, lako se može vidjeti po tome, što se kod mrtvenja nema toliko gledati na ono, što činimo, koliko na to, da zatajimo i slomimo u njemu svoju vlastitu volju; jer to zapravo znači mrtviti se i zatajivati samoga sebe, što zahtijeva od nas Krist, naš Otkupitelj, u svetom Evangjelju. A vlastita se volja zatajuje i lomi u malenim stvarima isto tako kao u velikim, a katkada i više; kad su one naime više proti volji našoj. Iskustvo nas uči, da često ćutimo veću poteškoću u nekojim neznatnim stvarima, nego li bi je ćutjeli u drugim velikima; jer, kako se obično kaže, i to sasvim pravo, mrtvenje ne sastoji toliko u samim stvarima, koliko u opiranju naše volje. Potom u svakom mrtvenju, makar bilo u neznatnim stvarima, prikazujemo i žrtvujemo Bogu svoju vlastitu volju, zatajujući je i lomeći Njemu za ljubav, i dajući Mu najdragocjenije, najdraže i najmilije, što imamo; jer nemamo ništa, što bi više ljubili i cijenili od svoje vlastite volje; pa ako Mu dademo nju, dajemo Mu sve. *Matth. 16, 24.*

Sv. Ambrozije razmišlja u tu svrhu onaj čin Davidov. Kad je bio u ratu proti Filistejcima, kaže sv. Pismo, da je *«zaželio i rekao: Oh, da mi tko dade vode iz studenca Betlehemskoga! — Oh, si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem!»* Ovaj studenac bijaše s one strane tabora neprijateljskoga. Kad to čuše tri najhrabrija viteza, prodriješe kroz tabor vojske Filistejske i donesoše mu u posudi vode iz onoga studenca. I kaže sv. Pismo: *«On ne htjede piti, nego je radije izli Gospodinu. — Qui noluit bibere, sed magis libavit illam Domino.»* Zaista veliko djelo i velika žrtva bijaše prikazati Bogu vrč vode, kaže sv. Ambrozije: velika žrtva bijaše i Bogu vrlo ugodna. A da se osvjedočimo, da je bila velika, dosta nam je, da to pripovijeda sv. Pismo kao junački čin Davidov. Ali zašto bi velika? Znaš, zašto? Kaže sv. Ambrozije: «Svlada narav, skrši svoju volju, da ne pije, akoprem žedan; i dade primjer svoj vojsci, da se nauči podnositi žegju. *Vicit ergo naturam, ut sitiens non biberet: exemplum de se praebuit, quo omnis exercitus tolerare sitim disceret.»* On ne prikaza samo vrča vode nego i svoju volju. To je ono, što svaki žrtvuje i prikazuje Bogu, kad se mrtvi, makar bilo u neznatnim stvarima; i upravo je zato žrtva od velike vrijednosti i vrlo ugodna Njegovu Veličanstvu. *D. Ambros. in Apolog. de David. c. 7. 1. Paral. 11, 17. Ibid. 18.*

Sv. Grgur navodi drugi primjer o istom Davidu u tu svrhu, a navodi ga i sv. Ambrozije. Pripovijeda sv. Pismo u Drugoj knjizi Kraljeva, kako je David dao prenijeti Kovčeg zavjetni u velikom ophodu i s vrlo velikim slavljem u svoj grad Sion. Kao što ovdje kod nas (u Španjolskoj), kad je Tijelovski ophod, narod i puk prosti igra i pleše pred Presvetim Sakramentom, isto je tako vjerojatno, kaže sv. Grgur, da je i onda narod i prosti puk ovako igrao i plesao pred Kovčegom Božjim. Dakle ovaj mogući i hrabri kralj David, zaboravivši za svoje dostojanstvo i veličinu, svuče svoje kraljevsko odijelo, pridruži se k plesačima i poče plesati, igrati i svirati, kao da bi bio prost čovjek ili lakrdijaš, kako mu se naruga njegova žena Mihola. *«Quasi si nudetur unus de scurris.»* Sveti se Grgur ne *D. Greg. l. 27. mor. c. 27. D. Ambros. ubi supra. 2. Reg 6, 20.*

može dosta načuditi ovomu činu Davidovu, i kaže: «Ne znam, što drugi misle o činima i djelima Davidovim, nek misle, što hoće; ali mene većma zadivljuje David, kad ga vidim gdje pleše i igra pred Kovčegom, kao da je prost i jednostavan čovjek, nego kad čujem, da je znao razderati medvjeda i ubiti lava, dapače još više, nego kad čujem, da je jednim hicem kamena oborio Golijata i pobijedio Filistejce. *Quid de eius factis ab aliis sentiatur, ignoro; ego David plus saltantem stupeo, quam pugnantem.* Jer boreći se pobijedio je neprijatelje, a plešući pred Gospodinom svladao je samoga sebe, što je mnogo više, nego svladati druge. *Pugnando quippe hostes subdidit; saltando autem coram Domino semetipsum vicit.*»

Držimo dakle puno do ovih mrtvenja i pazimo, da ih ne preziremo, da nam se ne dogodi ono, što se dogodilo Miholi, koja se stidjela i ljutila radi ovoga čina Davidova i prezirala ga toga radi u svom srcu, a poslije mu to i u lice kazala. Zato je kazni Bog neplodnošću, tako da nije imala sina za čitavog svog života. Pazi, da nije uzrok tvojoj neplodnosti i suši, kako u molitvi tako u općenju s bližnjima, što se oni uklanjaju tebi i tvoje se riječi ne primaju njih, i tako nemaš duhovne djece, to, što se stidiš malenih mrtvenja i mrzi te ići k poglavaru radi malenkostî, jer misliš, da je to za djecu i novake, a ne za tebe. Još se mnogo više moraju bojati ove kazni oni, koji prekoravaju druge, koji su u tom vrlo revni, tačni i savjesni, nazivajući ih skrupuloznima i previše bojazljivima, ili ih izvrgavajući ruglu i smijehu. To može uvelike škoditi i zato bi se toga morao svatko jako bojati, jer koliko je do njega, odvraća druge od kreposti.

Infra tract. 2. c. 7.

2. Reg. 6, 21. 22

Oh, kako je dobro odgovorio David Miholi: «*Pred Gospodinom, koji me je odabrao radije nego tvoga oca, igrat ću, i još ću manji biti, nego li jesam, i bit ću nizak u očima svojima. — Ante Dominum, qui elegit me potius, quam patrem tuum, et ludam et vilior fiam, plus quam factus sum, et ero humilis in oculis meis.*» «Oh, lijepe li igre», kaže sv. Bernardo, «na koju se Mihola ljuti a Bog veseli! Lijepe li igre, koja se doduše ljudima čini smiješna, ali angjelima je najljepši prizor! *O bonus ludus, quo Michol irascitur, et Deus delectatur: bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum praebet.*» Ovu je igru igrao onaj, koji govoraše: «*Pozorište postadosmo svijetu, i angjelima, i ljudima. — Spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.*» Igrajmo dakle i mi ovu igru i ne pazimo, kaže sv. Bernardo, što će reći ljudi, *ludamus, ut illudamur*; jer na taj ćemo način biti prizor, komu će se svijet čuditi, angjeli diviti i Bog veoma veseliti.

D. Bern. ep. 87. in fine.

1. Cor. 4, 9.

Šesnaesto poglavlje.

Kako je zlo i štetonosno prezirati mrtvenja u neznatnim stvarima.

Iz onoga, što smo rekli, može se lako uvidjeti, koliko nam može škoditi, ako preziremo i omalovažujemo neznatna mrtvenja; jer ne smijemo toliko gledati na neznatnu i malenu stvar, u kojoj se ne ćemo mrtviti, koliko na to, što ne ćemo zatajiti i slomiti svoje volje za ljubav Bogu ni u onoj malenkosti. Ali valja ovdje upozoriti još na drugu vrlo veliku štetu, naime, da se time popušta svojoj volji, da i u drugom čem radi isto tako, što hoće; i tako postaje čovjek, popuštajući i ugagjajući svojoj volji, svojeglav i tvrdoglav.

Čovjek ne pojmi, koliko si zla i štete time nanosi. S početka je ova vlastita volja maleni lavić, ali će na taj način narasti i postati divlji i neukroćeni lav, koga poslije ne ćeš moći ukrotiti. Svi dobro znamo, da je vlastita volja uzrok i korijen svih zala i grijeha, dapače i pakla. «Nek nestane vlastite volje, i pakla ne će biti,» kaže slavni sv. Bernardo. *Cesset propria voluntas, et infernus non erit.* Ovima mrtvenjima lomimo svoju vlastitu volju i oduzimamo joj slobodu, da radi u svemu, što hoće, što je obično korijen i uzrok sviju naših zala i grijeha. Kad gjavao nastoji, kaže Rikardo od sv. Viktora, da nas zavede na malene grijehe, eda nas, kad postanemo slabiji, zavede na veće; tako treba da se i mi nastojimo često svladavati i mrtviti u neznatnim stvarima, da zatvorimo vrata gjavlu, te nas ne uzmogne svladati u većim.

D. Bern. serm. 3. de resurr.

Ric. de s. Victor. in Cant. p. 2. c. 21.

Moramo početi, kaže on, ovim neznatnim stvarima, da se vježbanjem ojačamo i da, pobijedivši što je manje, malo po malo dogjemo do toga, da svladamo i što je veće. Kasijan daje takogjer ovu opomenu i navodi ovaj primjer: Kad ti dogje, da se naljutiš na pero, kojim pišeš, što nije dobro, ili na nož, što ne reže dobro, ili na drugo što slično, tad moraš umrtviti i udušiti ova neredna gibanja, makar da su neznatna; jer svladavši se u tome sluga Božji, kad se poslije desi, te ga bližnji teže uvrijedi i nanese mu veću nepravdu, ćutjet će se jak, da se mrtvi i da sačuva pri tom ljubav i mir srca.

Osim toga donose sa sobom ova malena mrtvenja, što ih tko drage volje čini, još drugo dobro; jer tako se uklanjamo drugoj velikoj šteti i pogibli, kako nas to uči Euzebije, vrlo svet muž, a pripovijeda to Teodoret. Ovaj se svetac veoma vježbao u tome, a kad ga upitaše, zašto to čini, odgovori: «Vježbam se, kako ću se boriti proti lukavštinama i spletkama gjavolovim, i nastojim time, da se velike napasti oholosti, nečistoće, zavisti i druge slične, preobrate u neznatne. Ako u ovima budem pobijegjen, ne ću mnogo izgubiti, a ako pobijedim, bit će gjavao to više postigjen i osramoćen, kad vidi, da me ni u ovim neznatnim stvarima ne može pobijediti.» Zapamtimo si to dobro, jer je to istina, koju su vrlo dobro iskusile sluge Božje. Znaj, da će ti se napasti gjavlove, dok se budeš

Theodor in sua Histor. Relig.

mrtvio u ovim neznatnim i malenim stvarima, preobratiti u lake, i tvoje će napasti obično biti ove: dali ću se u ovome mrtviti? dali ću svladati ovu protivnost ili ne? Pa ako kad i budeš u tome svladan, ne ćeš puno izgubiti. Ali ako se prestaneš u tome vježbati i ne budeš se nastojao boriti proti gjavlu i svome tijelu u ovim neznatnim stvarima, tad će on i ono navaliti na te sa još većim napastima, u kojima ako budeš svladan, izgubit ćeš se.

D. August. tract. 1. sup. Ioan.

Sv. Augustin pripovijeda, kako se neki čovjek katolik veoma ljutio na muhe, koje su mu jako dosagjivale. Posjeti ga jednoć neki krivovjerac manikejac. Ovomu on ispripovijedi svoju muku, kako se ne može obraniti od muhâ i kako ga veoma napastuju. Manikejcu se to činio zgodan čas, da mu nametne svoju bludnju, po kojoj da su dva počela stvarî, jedno nevidljivih, što je Bog, a drugo tjelesnih i vidljivih, što je, kako manikejci kazivahu, vrag. Proti ovoj bludnji uvrstila je Crkva u Vjerovanje one riječi: Stvoritelja svega vidljivoga i nevidljivoga, *Visibilium omnium et invisibilium.* Time ispovijedamo, da je Bog stvorio sve, ne samo što je duhovno i nevidljivo, nego takogjer što je tjelesno i vidljivo. Videći dakle krivovjerac tako lijepu prigodu, da uvjeri katolika o svojoj bludnji, upitat će ga: «Tko je stvorio ove muhe?» Onaj, kako je bio jako ljut na njih i one mu se činile veliko zlo, ne usudi se reći, da ih je Bog stvorio. Manikejac ga uhvati u riječi i reče mu: «Ako dakle nije Bog stvorio muhâ, tko ih je mogao stvoriti?» Onaj će na to: «Mislim, da ih je vrag stvorio.» Odmah će na to manikejac: «Ako je dakle vrag stvorio muhe, kako ti kažeš, tko je stvorio pčelu, koja je nešto veća od muhe?» Katolik se ne usudi reći, da je Bog stvorio pčelu a muhe ne, jer je malena razlika izmegju jedne i druge; i tako reče: ako Bog nije stvorio muhâ, da nije stvorio ni pčelâ. Manikejac malo po malo pogje dalje, i od pčele prijegje na skakavca, koji je malo veći, od skakavca na gušGtericu, od gušterice na vrapca, od vrapca na ovcu, od ovce na vola, zatim na slona, i napokon na čovjeka, i osvjedoči ga, da Bog nije stvorio ni čovjeka. *Et persuasit homini, quod non a Deo factus est homo.*

Gledaj, u kaku skrajnju bijedu ne zapade ovaj bijednik, što se nije znao ni malo mrtviti, kad su ga bole muhe. I zato kaže sv. Augustin: «Čuvaj se, da te ne prevari gjavao, kad te napastuju i muče muhe, kao što je prevario ovoga nesretnika, koga je ulovio na muhe. Ptičari, kaže on, običavaju stavljati na zamku muhe, da ulove nekoje ptice. Tako je učinio gjavao i s ovim nesretnikom, koga je ulovio, i uhvatio na muhe.» Čuvaj se dakle, da i tebe ne prevari gjavao, kad te muče i napastuju malene i neznatne stvari, kad te obuzme tuga i žalost radi njih; jer na ove muhe lovi obično gjavao mnoge i zavodi ih malo po malo na veće stvari.

Sedamnaesto poglavlje.

Tri važne opomene glede toga.

Za tri vrsti ljudi navest ćemo ovdje tri opomene, jednima na utjehu a drugima na poduku. Naravske su sposobnosti ljudske različite. Ima ljudi, kojima su po naravi teška kreposna djela i zato ćute veliku odvratnost i protivnost u svome tijelu prema njima i čega radi se žaloste, misleći, da je već sve izgubljeno. Koji su takove naravi, za njih vrijedi prva opomena utješna, naime da nije grijeh ni nesavršenost, kad tko ima i ćuti takovu protivnost i taka gibanja proti razumu, nego kad ih slijedi i radi prema njima, kao što u napastima nije grijeh, što tko ima zla i ružna gibanja ili misli proti čistoći ili proti Vjeri, ili proti kojoj mu drago kreposti, čega radi nekoji običavaju biti vrlo žalosni i tužni. Sveci kažu vrlo dobro: Ne budi ti teško niti se žalosti toga radi; jer grijeh ne sastoji u tom, da ćutiš napast, nego da privoliš na nju. Kad su ti mrske ove napasti i nastojiš im se oprijeti i ne paziš na njih, tada su ti dapače uzrokom, da više zaslužiš.

Lud. Blos. in spec. spir. c. 6.

Isto je tako sa zlim nagnućima i svojstvima, što ih od naravi imamo, jedni više drugi manje, otkuda nastaju tako zla gibanja u našoj pohoti i tolika protivnost i poteškoća za dobro. To nas ne čini zlima ili dobrima, ni savršenima ili nesavršenima, jer to je nešto naravno, i što nije u našoj moći, nego smo baštinili s grijehom. I sv. Pavao, uza sve to, što je bio sveti Pavao, ćutio je u sebi ovu protivnost i pobunu svoga tijela, i govorio: «*Vidim drugi zakon u udima svojima, koji se protivi zakonu duha mojega i čini me robom zakonu grijeha, koji je u udima mojima. — Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.*» I sv. Augustin tumači u ovom smislu one riječi Psalma: «*Srdite se, a nemojte griješiti. — Irascimini, et nolite peccare.*» On kaže: «Ako se i porodi uzbugjenje u duši, koje za kazan grijeha nije više u našoj moći, neka barem ne pristane na to razum i duh, nego duhom služimo zakonu Božjemu, ako i služimo još tijelom zakonu grijeha: *Id est, licet insurgat motus animi, qui iam propter poenam peccati non est in potestate; saltem non consentiat ei ratio et mens, sed mente serviamus legi Dei, si adhuc carne servimus legi peccati.*» Ako se i porodi u tebi sklonost na nestrpljivost i srdžbu, ne daj se zanijeti od nje niti pristani na nju, i ne ćeš sagriješiti. Mukale su one krave, što su vozile Kovčeg zavjetni, jer im bijahu oteli telad, koju su po naravi ljubile, ali su ipak, kaže sv. Pismo, išle ravno svojim putem, ne skrenuvši ni desno ni lijevo. Idi i ti ravno putem kreposti, i ne slušaj mukanja tijela niti mari za nj, pa ćeš tako moći biti savršen.

Rom. 7, 23.

D. Aug. in Psal. 4, 5.

1. Reg. 6, 12.

To je razlika izmegju ljudi duhovnih, koji teže za savršenošću, i ljudi tjelesnih i putenih, koji ne nastoje oko toga: nije razlika u tom, što ljudi duhovni ne osjećaju ili ne ćute poteškoće i opiranja

tijela, nego u tom, što se ljudi tjelesni i puteni dadu od njih zanijeti, a duhovni ne. Živa riba pliva uz vodu a mrtva niz vodu. Dali si čovjek duhovan i dali u tebi živi duh ili je mrtav, vidjet će se po tom, ideš li uz vodu proti bujici svojih strasti ili se dadeš zanijeti od njih niz vodu. Čovjek duhovan ne pazi na viku i lajanje proždrlosti i tjelesne pohote, niti se dade zavesti od toga, kao što kaže sv. Job: *«Ne sluša vike hajkačeve. — Clamorem exactoris non audit.»* Sv. Grgur kaže: «Hajkačeve vike ne slušati znači na žestoke napasti ne privoljeti. *Clamorem exactoris non audire, est violentis tentationum motibus minime consentire.»* Sve sastoji u tome, da ne pazimo na napasti i požude, što se uzdižu, i ne privolimo na njih.

Iob 39, 7.
D. Greg. l. 30 mor. c. 13.

Zato ne smije nitko klonuti duhom, što ćuti u sebi zla nagnuća, nego se mora osokoliti, da postigne otuda kao i iz napastî sjajniju krunu. Tako nam to svjetuje sv. Augustin u trećem govoru o Uzašašću, potičući i sokoleći nas, da svi uzagjemo na nebo s Kristom. Megj druga sredstva, što ih navodi, da uzagjemo gore, ubraja strasti i zla nagnuća. «Uzagjimo takogjer za Njim po svojim manama i strastima. *Ascendamus etiam post illum per vitia ac passiones nostras.»* A ako upitaš, kako možemo uzaći na nebo pomoću svojih strasti? odgovara svetac: «Tako da ih svaki nastoji veledušno podložiti i ukrotiti. Od svojih mana pravimo si ljestve, ako iste mane nogama gazimo. *De vitiis nostris scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus.»* Na taj ćemo si način od svojih strasti načiniti ljestve, da uzagjemo gore, jer će nas one same uzdignuti nad nas, ako ih držimo pod sobom; ako ih bacamo pod noge, služit će nam za ljestve, da uzagjemo na nebo.

D. Aug. serm. 3. de Ascens.

O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo u njegovu životopisu, da se, budući po svojoj naravi vrlo sklon na srditost, na toliko svladao, umrtvio i promijenio s milošću Gospodnjom, da su ga držali za flegmatična. A o Sokratu pripovijeda Plutarh, kako je, vidjevši ga neki fiziognom, koji je po izvanjskom tjelesnom sustavu i crtama lica poznavao naravna nagnuća svakog pojedinca, rekao, da je on nagnut na nečistoću, proždrlost, na pijanstvo i mnoge druge opačine. Učenici se i prijatelji Sokratovi jako rasrdiše na tog čovjeka i htjedoše već postaviti ruke na nj. Sokrat ih odvrati od toga, rekavši: «Polako! Ovaj je čovjek rekao istinu, jer bih ja u istinu bio takav, da se nijesam dao na filozofiju i vježbao se u kreposti.» Ako je dakle ovaj filozof naravskim silama izvojštio takovo gospodstvo i pobjedu nad svojim zlim nagnućima, mnogo će je prije moći izvojštiti kršćanin i redovnik pomoću milosti Gospodnje. «Mudrac će vladati zvijezdama. *Sapiens dominabitur astris.»* Mnogo je jača milost od naravi.

Lib. 5. cap. 5. eius Vitae.

Sap. 8, 19.

Ima druga vrst ljudi, koji su po naravi dobri: *«Primili su dušu dobru — Sortiti sunt animam bonam»*, tako te se čini, da nijesu sagriješili u Adamu, kako se običavao izraziti o svetomu Bonaventuri njegov učitelj Aleksander Haleški. Oni imaju narav tako dobru i tako ljubeznu, da im se sve čini lako; ništa im nije teško, niti ćute kaku odvratnost i protivnost u svomu tijelu kao drugi; dapače govore: «Kako mi se moglo kazati, da ima u Redu poteškoćâ, kad ja ne ćutim nijedne?»

Za ove vrijedi druga opomena na njihovu poduku. Ako ti je Bog dao ovako dobru narav i naravnu blagost, te ne ćutiš nikake poteškoće i kao da ne znaš, što je to napast, da te muči, tad se ne uzdiži i ne hvastaj toga radi; jer to nije krepost, koju si ti stekao, nego narav, s kojom si rogjen; a krepost se i napredak svakog pojednica ne smije mjeriti po licu ni po spoljašnjosti, što se izvana pokazuje, a ni po blagoj naravi i po blagoj i slatkoj ćudi, nego po tom, koliko si je tko sile nanio, svladao se i zagospodovao nad samim sobom. To je stalno i sigurno mjerilo, koliko je tko napredovao. Potom je onaj više učinio, koji je po naravi žestok i nagao, nego li ti, komu je sve lako i nemaš se ni u čem svladati. Zato on zaslužuje veću pohvalu, nagradu i plaću. *Sap. c. 5.*

Plutarh slavi Aleksandra Velikoga nada sve vladare svijeta, govoreći, da se drugi rodiše kao vladari, ali si ovaj steče vladavinu svojom mišicom i kopljem i mnogim ranama, što ih zadobi u različitim bitkama. Isto tako oni, koji su s kopljem u ruci, kako se kaže, svladali svoje strasti, mrtveći se i usprežući, zaslužuju veću hvalu i slavu, nego li oni, koji se rodiše s mirnom naravi i ovim mirom, i nijesu imali šta svladati.

Zato se ne smiješ uznositi ni više što do sebe držati, što si blage naravi, niti zato manje držati do drugih, što su žestoke i opore naravi; dapače ti to mora biti povodom, da se postidiš i poniziš, videći, da ono, što na tebi izgleda krepost, nije krepost nego narav, a na drugom da je sve krepost, što čini. Ti nijesi ništa napredovao, jer se nijesi ni u čem svladao, a onaj je veoma napredovao, jer se uspregnuo i svladao u mnogo čem. Onaj drugi zato, što ćuti u sebi veću protivnost i što ima buntovniju narav, koju mora svladati, brine se više za se, oprezniji je i gorljiviji, i tako uvijek raste u kreposti. A tebi je tvoja dobra narav prigodom, da budeš bezbrižan i živiš neprestano mlako: kako nemaš protivnikâ ni neprijateljâ, zanemariš se i zalijeniš.

Bit će takogjer dobro, ako u tu svrhu razmišljaš, kakav bi bio, kad bi ti Bog dao žestoku i oporu narav kao onome drugome, i misliš, da bi učinio više i većih pogrješaka nego li on. Ako sada, kad imaš tako blagu narav i tako dobru ćud, činiš toliko pogrješaka, i tako si mlak i mlitav, što bi bilo, kad bi ćutio onu protivnost i onaj otpor, što ga ćuti drugi? — Kao što, kad Bog ne dopušta, da te snagju napasti, kažemo, da moraš misliti, da je to radi tvoje slaboće, jer nemaš snage za to; isto tako moraš smatrati za osobitu milost Gospodinovu, što ti je dao dobru narav i krotku ćud, jer ne bi imao jakosti, da svladaš žestoku i oporu narav, kao što je ima drugi. Tako ćeš s jedne strane sačuvati u sebi poniznost a s druge strane dobro mnijenje o svojoj braći.

Treća opomena služi za poduku trećoj vrsti ljudi, koji ne ćute u sebi ove protivnosti, ovog otpora i ove pobune svoga tijela, nego misle, da imaju mir sa samima sobom: a to ne zato, što su umrtveni niti što imaju dobru narav i krotku ćud kao prijašnji, nego što ne nastoje siliti se, svladavati i opirati sebi, nego vole slijediti svoju želju i svoje nagnuće. Zato ne ćute ove protivnosti i oporbe: oni regbi da uživaju mir; ali to nije pravi mir, nego krivi i umišljeni:

Jerem. 6, 14. *«Govoreći: mir, mir; a mira nema. — Dicentes pax, pax, et non erat pax.»*

«Vidim drugi zakon u udima svojima, koji se protivi zakonu Rom. 7, 23. *duha mojega i čini me robom zakonu grijeha. — Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati.»* Na ove riječi svetoga Pavla kaže slavni sv. Augustin: «Ovu borbu i opiranje tijela proti duhu i duha proti tijelu D. Aug. l. de continentia. ćute u sebi samo oni, koji nastoje postići kreposti a iskorijeniti u sebi opačine. *Hanc pugnam non experiuntur in semetipsis, nisi bellatores virtutum, debellatoresque vitiorum.»* Pa tako i vidimo, da svjetovnjaci ne znaju, što je mrtvenje, jer su naučeni slijediti svoju volju u svemu, što im dogje na pamet, i to im je pravilo i zakon. *Stat pro ratione voluntas.*

Oni ne znaju, što znači opirati se svojim požudama i svladavati ih, i zato ne ćute borbe niti ikake pobune u sebi, jer se ništa ne opire onome, što oni hoće. Ali oni, koji duhovno žive i nastoje postići prave kreposti a iskorijeniti u sebi opačine i zla nagnuća, odmah oćute u sebi ovu borbu i opiranje tijela. Kao što ptica ne ćuti, da je uhvaćena, dokle god ne će izaći iz zamke; isto tako i čovjek ne poznaje dobro jakosti svojih opačina i zlih nagnuća, dokle god ih se ne nastoji riješiti. Tek kad se hoće prihvatiti kreposti, izbija na javu buntovna opačina.

Lib. de gestis ss. Patrum. U životu se svetih Otaca pripovijeda, kako je neki pustinjak upitao jednoga od onih starih Otaca: «Što je uzrok, da ja u svojoj duši ne ćutim onih borba i napadaja od nepastî, što ih ćute drugi?» Otac odgovori: «Jer si ti kao velika vrata, kroz koja svatko, tko hoće, unilazi i izlazi, a da ne znaš i ne opažaš, što se zbiva i dogagja u tvojoj kući; ti si vrlo široke savjesti, slabo bdiješ nad svojim srcem, slabo paziš na svoja djela, slabo držiš na uzdi svoja ćutila, i zato se ne čudi onome, za što pitaš. Kad bi držao vrata zatvorena i ne bi dopuštao, da unilaze zle misli, tada bi tek vidio, s kakom bi silom htjele unići.» Ako ti dakle ne ćutiš u sebi ovoga boja, ovih napadaja i borbe tijela, gledaj, da nije to možda zato, što u svemu slijediš svoju volju; gledaj, da to nije zato, što ne nastojiš opirati se svojim požudama i iskorenjavati opačine i svoja zla nagnuća.

Osamnaesto poglavlje.

Da je tko ne znam kako dobar i koliko mu drago napredovao u kreposti, uvijek se mora vježbati u mrtvenju.

D. Bern. serm. 58. in Cant. Sv. Bernardo kaže, da uvijek moramo imati plijevaču mrtvenja u ruci plijeveći i mrtveći se, i da nema nikoga, koji ne bi morao

šta odrezati i obrezati, ma kako on bio umrtven i koliko mu drago napredovao. «Vjerujte mi,» kaže on «da ono, što je podrezano, nanovo iznikne, i da ono, što izgleda da je već umrtveno ili sasvim mrtvo, opet oživi. *Credite mihi, et putata repullulant, et effugata redeunt, et reaccenduntur exstincta, et sopita denuo excitantur.* Zato nije dosta jedanput podrezati i obrezati nego više puta, i uvijek valja podrezivati i mrtviti svoje strasti i zla nagnuća. *Parum est ergo semel putasse, saepe putandum est, immo (si fieri potest) semper: quia semper, quod putari oportet (si non dissimulas) invenies.»*

Za vrlo dobru prispodobu u tu svrhu služit će nam ono, što vidimo u vrtovima. Ti vidiš u njima od mirte i drugoga bilja načinjena ovdje lava, ondje čovjeka na konju, a tamo orla. Ali kad vrtlar ne bi uvijek obrezivao i podsijecao vrške, što rastu, u malo dana ne bi već bilo onoga lava, ni onoga orla, ni onoga konjanika; jer narav tjera klice i biljka sama od sebe raste. Isto tako i ti, akoprem si lav i orao, i akoprem ti se čini, da si vrlo jak i gospodar nad sobom, ako se ne budeš uvijek obrezivao i mrtvio, brzo ćeš prestati biti lav i orao a postati nakaza; jer imamo u sebi drugi protivni korijen, koji uvijek tjera klice i raste prema svojoj naravi, tako da se uvijek imamo u čem mrtviti. «Koliko god napredovao, dok si u ovome tijelu, varaš se, ako misliš, da su ti strasti izumrle, a ne silom potlačene. Hoćeš ne ćeš, u tvojoj zemlji stanuje Jebusej, koga možeš podjarmiti, ali ne uništiti. *Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, et non magis supressa: velis, nolis, intra fines tuos habitat Iebusaeus: subjugari potest, sed non exterminari.»*

Sv. Pavao kaže: *«Znam, da dobro ne prebiva u meni, to jest* Rom. 7, 18. *u tijelu mojemu. — Scio, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.»* Malo bi time rekao, kaže sv. Bernardo, kad ne bi još napomenuo, da u njem prebiva zlo, opačina i zlo nagnuće, kako odmah pridoda govoreći: *«Jer dobro, što hoću, ne činim, nego zlo, što ne ću, ono činim. Ako pak činim ono, što ne ću, već ja to ne činim, nego grijeh, koji je u meni. — Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago: si autem quod nolo, illud facio; iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.»* «Ili se moraš, ako smiješ, kaže sv. Bernardo, pretpostaviti Apostolu, ili moraš s njime priznati, da takogjer u tebi prebiva opačina i zlo nagnuće, i da ti se valja uvijek mrtviti. *Aut te ergo, si audes, praefer Apostolo; aut fatere cum illo, te quoque vitiis non carere.»*

Sv. Opat Efrem potvrgjuje to isto veleći: «Rat vojnika brzo S. Ephr. Exhort. ad pietatem t. I. p. 7. se svršava; ali duhovni rat redovnika traje čitav život. *Bellum militum breve, sed monachi pugna, quoadusque migret ad Dominum, durat.»* Mnogo je teže mrtviti i krotiti svoje požude i strasti nego li klesati najtvrgje kamenje; jer osim toga, što se kamen ne opire i ne protivi umjetniku, kako to biva kod nas, pošto je već jedanput oklesan, ne će biti više hrapav kao prije. Ali se naše požude i strasti mijenjaju svaki čas te opet oživljuju i postaju zelene, i zato ih valja opet i opet mrtviti.

Na one riječi Prorokove: *«Pjevajte Gospodu uz citaru —* D. Hieron. l. 6. sup. Is. 6, 16. Psal. 97, 5. *Psallite Domino in cithara»*, kaže sv. Jeronim: «Kao što citara ne

svira milozvučno i skladno, ako joj žice nijesu udešene, i kao što jedna jedina, ako je prelomljena ili je popustila, čini nesklad; isto tako, ako je u nama jedna jedina strast neuregjena i neumrtvena, ne će moći naša duša proizvesti milozvučne glazbe za uši Božje; treba da su sve strasti uregjene: *«Uz psaltir od deset žica pjevajte Mu! — In psalterio decem chordarum psallite illi.»* (Psal. 32, 2.) A da dotle dogjemo, jasno se vidi, kako nam je uvijek potrebito ovo vježbanje.

Zato oni stari Oci kušahu i vježbahu takogjer one, koji bijahu vrlo savršeni, u svakovrsnim mrtvenjima i poniženjima, kako to pripovijeda sv. Ivan Klimak. (D. Ioan. Clim. c. 4.) Oni navogjahu za to vrlo dobar razlog: jer često puta oni, koji izgledaju vrlo savršeni i vrlo strpljivi u mukama, malo po malo izgube ili barem štetuju na onoj čednosti i strpljivosti, što su je imali, ako ih poglavari prestanu kušati i vježbati kao ljude, koji su već savršene kreposti. Bila zemlja ma kako dobra, masna i plodna, ako se ne obragjuje i ne natapa, obično podivlja i postane neplodna, te ragja korovom i trnjem; isto tako, makar tko ne znam kako napredovao u kreposti i bio savršen, ako se ne natapa i ne obragjuje mrtvenjem, i ne vježba u strtljivosti, postat će divlja i neplodna zemlja, i rodit će trnjem zlih i nečistih misli, te lažne i varave sigurnosti. Dakle svi se moramo mrtviti, ne samo oni, koji su zle naravi, nego i oni, koji su dobre naravi; i ne samo nesavršeni i početnici, nego i oni, koji su vrlo stari i savršeni; pa ne samo oni, koji su sagriješili, nego i oni, koji nijesu uvrijedili Boga: jedni, da steknu krepost, drugi, da je sačuvaju. Tko jaše na konju, ma kako on bio dobar i krotak, služi se uzdom i ostrugama, jer napokon konj ostaje konj.

(Luc. 9, 23.) Onim riječima, što ih reče Krist, naš Otkupitelj: *«Tko hoće da ide za mnom, neka zaniječe sebe, i uzme križ svoj,»* pridodaje evangjelista sv. Luka: *svaki dan. — Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie.»* Ne smije ti proći nijedan dan, u kom ne bi zatajio u čem svoju volju; a ako ti koji progje, drži to, kaže sv. Ivan Klimak, za veliku štetu; (D. Ioan. Clim. c. 54.) drži taj dan za izgubljen, i misli, da toga dana nijesi bio redovnik. Tako bi govorio onaj rimski car za onaj dan, kad ne bi iskazao kome kakovo dobročinstvo: «Prijatelji, dan izgubih! *Amici, diem perdidi!*» (Svet. c. 8. in Tit.) Izgubio sam današnji dan, danas nijesam vladao, danas nijesam bio kralj ni car, jer nijesam nikome iskazao kako dobročinstvo. A redovnik je kud i kamo više dužan mrtviti se i odricati se svoje volje, nego li kraljevi i carevi iskazivati dobročinstva; jer redovnik biti znači: činiti, što ne ćeš, a ne činiti, što hoćeš.

Krasan nam primjer glede toga kao što i glede svih drugih stvari ostavi naš Otac sv. Franjo Borgija. (Lib. 4. cap. 5. Vitae s. Francisci de Borgia.) On govoraše, da bi mu bez dvojbe bilo gorko i netečno jelo onaj dan, kad ne bi u čem svoga tijela trapio i mrtvio. I pridodao bi, da bi živio bez utjehe, kad bi znao, da bi ga smrt snašla u dan, u koji ne bi u čemu trapio i mrtvio svoja ćutila. Tako mu ne progje nijedan dan, kad se ne bi mrtvio. On je molio i prosio Gospodina, da mu iskaže milost, te mu ugodnosti postanu muka i križ, a muke naslada. To je treći i najsavršeniji stepen mrtvenja. (Infra c. 23.) I zato govoraše, neka mu ni u čem ne ugagjaju, dok to ne postigne od našega Gospodina.

Uvijek je bdio nad sobom, ratujući neprestano proti svome tijelu, i uvijek je nalazio, u čem da ga mrtvi i trapi. Nazivaše svojim prijateljima sve ono, što mu je pripomagalo, da ga muči. Ako bi ga peklo sunce, kad bi ljeti putovao, govoraše: «Oh kako nas prijatelj lijepo pomaže!» A to bi isto govorio o zimi, o vjetru i kiši u zimskoj studeni; o kostobolji i bolesti srca, i o onima, koji ga proganjahu i potvarahu: sve nazivaše prijateljima, jer ga potpomagahu, da svlada i podloži svoje tijelo, koje smatraše svojim glavnim neprijateljem.

Nu on se nije zadovoljavao mrtvenjima i mukama, što mu se same od sebe pružahu, nego bi iznašao novih, da se mrtvi. Katkada bi si stavljao u cipele pijesak i kamenčiće, da mu u hodu muče noge; ljeti bi išao sasvim polagano po suncu, a zimi po snijegu i ledu; glava mu je oko sljepočicâ bila gola, jer si je neprestano vlasi čupao. Kad se ne bi mogao bičevati, štipao bi se i mučio na drugi način svoje tijelo; pa i u samoj bolesti nastojao je, kako da pridoda bolove bolovima i mukama nove muke; jer bi lijekove, ma kako bili gorki, malo po malo srkao, kao da bi bili najtečnija juha; gorke pilule bi žvakao i grizao zubima i dugo ih vremena držao u ustima. Tako je mrtvio i mučio svoja osjetila, i razapinjao svoje tijelo; pa je tako postigao onu savršenost i svetost.

Devetnaesto poglavlje.

Dva sredstva, koja će nam učiniti lakom i ugodnom vježbu mrtvenja, a to je milost Gospodinova i Njegova sveta ljubav.

Preostaje nam još govoriti o nekojim sredstvima, koja nam čine ovu vježbu mrtvenja, koje nam je toliko potrebito, ne samo lakom i snosljivom, nego i slatkom i ugodnom. Prvo i glavno sredstvo za to mora biti milost Gospodnja, s kojom sve biva lako. Svetoga je apostola Pavla vrlo mučila neka napast, i molio je vruće Boga, da mu je oduzme. *«Zato triput molih Gospodina, da odstupi od mene. — Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me.»* (2. Cor. 12, 8.) A Gospodin mu odgovori: *«Dosta ti je moja milost. — Sufficit tibi gratia mea.»* S milošću Gospodnjom oćutio se tako jak, da je rekao: *«Sve mogu u onom, koji me krijepi. — Omnia possum in eo, qui me confortat.»* (Phil. 4, 13.) *«Ali ne ja, nego milost Božja sa mnom. — Non ego autem, sed gratia Dei mecum.»* (1. Cor. 15, 10.) Gospodin nas ne pušta same u ovoj muci mrtvenja; On nam pomaže nositi breme, i zato se zove Njegov zakon jarmom, jer ga dva nose: Krist se pridružuje k nama, da ga i On nosi. Tko da klone duhom uz takovo društvo i pomoć! Neka ti se ne čini težak, jer ti od toga imaš činiti, što je manje. Zato, akoprem ga naziva jarmom, veli, da je sladak, i ako-

Matth. 11, 30. prem ga naziva bremenom, veli, da je lako. «*Jer je jaram moj*
sladak, i breme je moje lako. — Jugum enim meum suave est,
et onus meum leve.» Jer akoprem je pogledom na našu narav i naše
slabe sile težak, i zato se naziva jaram i breme, ipak je s milošću
Božjom lak i sladak, jer nam ga olakoćuje sâm Gospodin, kako
Oseas 11, 4. to obećava po proroku Ozeji: «*I bit ću im kao onaj, koji im skida*
jaram s čeljusti njihovih. — Et ero eis quasi exaltans jugum super
maxillas eorum.» A po Izaiji kaže: «*Struhnut će jaram od ulja. —*
Isa. 10, 27. *Computrescet iugum a facie olei.*» Mrtvenje se čini težak jaram i teško
breme; ali je tolika pomoć i milost Božja, što znači ulje, da će
struhnuti jaram i postati tako sladak, da te ne će žuljiti niti ćeš
ga ćutjeti.

Sv. Bernardo u prvom govoru Posvećenja crkve kaže: «Kao
što se kod posvećenja crkve po obredu mažu križevi svetim uljem,
isto tako čini Gospodin Bog naš u dušama redovnikâ, jer duhovnim
pomazanjem svoje milosti maže i oslagjuje u njima križeve pokore
i mrtvenja, da im postanu laki i slatki. Zato mnogi zaziru od ove
svete vježbe, jer vide križ, a ne vide pomazanja. Ali vi, koji ste to
iskusili, kaže redovnicima, vi znate vrlo dobro, da je naš križ u
istinu pomazan: *Ecce scitis, quia vere crux nostra inuncta est:* i da
je s ovim pomazanjem ne samo lak i ugodan, nego je, da se tako
izrazim, gorkost naša preslatka. *Sed, ut ita dicam, amaritudo nostra*
dulcissima.» Što se čini svjetovnjacima gorko i netečno, nama je s
milošću Božjom vrlo slatko i ugodno.

D. August. l. Zato govoraše sv. Augustin, da nije znao, što znači čistoća,
Confess. niti je držao, da ima čovjeka, koji bi živio čisto, dokle god nije
iskusio jakost milosti, s kojom možemo sasvim pravo reći sa svetim
1. Ioan. 5, 3. Ivanom: «*I zapovijesti Njegove nijesu teške. — Et mandata eius gra-*
via non sunt.» Nijesu teške ni mučne zapovijesti Božje i evangjeoske,
jer obilna milost, što je daje Gospodin, da možemo izvršiti ono,
što zapovijeda, čini ih lakima i slatkima. — Sv. Grgur na one riječi
D. Greg. l. 7. Izaijine: «*Koji se ufaju u Gospodina, promijenit će jakost — Qui*
mor. c. 8. Isa. *sperant in Domino, mutabunt fortitudinem*», navodi dvije vrsti jakosti:
40, 21. jednu pravednikâ, da mnogo trpe i mrtve se za Boga, drugu opakih,
da trpe velike muke za svijet, da sačuvaju čast i imutak, i da u-
dovolje svojim požudama i željama. On kaže, da će oni, koji se
uzdaju u milost Gospodnju, promijeniti ovu jakost u jakost pra-
vednikâ.

Drugo sredstvo,* koje će nam učiniti lakom i ugodnom ovu
vježbu mrtvenja, jest ljubav Božja. Nema ništa uspješnijega niti što
D. Aug. in bi lakšom i slagjom učinilo svaku muku, kao ljubav. Sv. Augustin
manual. et kaže: «Tko ljubi, ne muči se. *Qui amat, non laborat.* Ljubav naime
tract. de lau- čini, da se ne ćuti muka. Svaka je muka onima, koji ne ljube,
dib. charit. et
l. de bono vid. teška; jedina se ljubav stidi imena poteškoće. *Omnis labor non*
circa fin. et *amantibus gravis est; solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit.*»
serm. 9. de Nijesu teške muke onima, koji ljube, nego su im dapače slatke;
verb. Dom. et kao što ribarima i lovcima nije teška ona muka, nego je dapače
serm. 48. de drže za zabavu radi ljubavi, s kojom to čine. Što je uzrok, da
temp. majka ne ćuti neprestanih muka u odgajanju djeteta, ako ne lju-
bav? Što je uzrok, da žena dan i noć bez prestanka njeguje bo-

lesna muža, ako ne ljubav? Što je uzrok, ako ne ljubav, da čak
zvijeri i ptice tako brižno odgajaju svoje mlade, te ostaju bez hrane,
da oni jedu, i muče se, da oni počivaju, i s tolikom se srčanošću
za njih bore?

Što je drugo bilo, ako ne ljubav, da su se Jakobu činile kra-
tke i lake muke od sedam i četrnaest godina za Rahelu? «*One su* Gen. 29, 20.
mu se činile kao malo dana radi velike ljubavi. — Videbantur illi
pauci dies prae amoris magnitudine.» Na one riječi Zaručnice: «*Ki-*
tica smirne dragi je moj meni — Fasciculus myrrhae dilectus meus
mihi», kaže sv. Bernardo: «Ne reče *kita* smirne dragi je moj meni, D. Bernard.
nego *kitica*, jer joj se svaka muka čini preneznatna i prelaka od serm. 43. sup
velike ljubavi prema svome dragome. *Propterea non fascem, sed* Cant. 1, 12.
fasciculum dilectum dicit, quod leve prae amore ipsius ducat, quid-
quid laboris immineat et doloris.» On još primjećuje dobro, da ona
ne reče uopće: kitica smirne dragi je moj, nego pridoda: meni.
Onome, koji ljubi, čini se kitica malena. Ako se tebi kita čini ve-
lika i teška, to je zato, što ne ljubiš, što nemaš ljubavi. Po tom
sudi, dali malo ili jako ljubiš Boga. Nijesu velike muke kreposti,
nego je malena naša ljubav, i zato nam se čine velike. Ljubi jako,
pa ne samo ne ćeš ćutjeti muke, nego nasladu. «Gdje je ljubav,
tamo nema muke, nego je ugodnost, kaže sv. Bernardo. *Ubi autem* D. Bernard.
amor est, labor non est, sed sapor.» serm. 85. in
Cant.

Neka svetica govoraše: otkako je uspaljena i ranjena od lju-
bavi Božje, da ne zna više, što znači trpjeti ni iznutra, ni izvana,
ni od svijeta, ni od gjavla, ni od tijela, niti od ičega drugoga, jer
čista ljubav ne zna, što je teškoća ili muka. Tako ljubav, osim
toga što povećava vrijednost svima djelima i čini ih vrlo sa-
vršenima, podjeljuje nam ujedno veliku hrabrost i jakost, da se
podvrgnemo svakoj muci i mrtvenju, i čini sve lako i ugodno.
A tako tumači sv. Ivan Zlatousni one riječi svetoga apostola Pavla:
«*Izvršenje zakona jest ljubav. — Plenitudo legis est dilectio.*» On D. Chrysost.
kaže: Sveti Apostol hoće time ne samo reći, da je sav zakon i da hom. 23. sup.
su sve zapovjedi sadržane u ovoj kratkoj riječi: ljubav, nego da ova ep. ad Rom.
ljubav takogjer čini, da posve lako obdržavamo sav zakon i sve 13, 10.
zapovijesti Božje.

To sasvim potvrgjuju one riječi Mudraca: «*Jaka je kao smrt* Cant. 8, 6.
ljubav. — Fortis est ut mors dilectio.» Na dva načina tumače sveci D. Greg. hom.
ove riječi u našu svrhu. Sv. Grgur tumači to na jedan način, koji 11. super
sv. Augustin drži za bolji. Znaš li, kaže on, što znače riječi: ljubav Evang.
je jaka kao smrt? Kao što smrt dijeli dušu od tijela, tako i ljubav D. August.
Božja dijeli dušu od tjelesnih i osjetnih stvari. Pa kao što smrt ep. 29. ad
dijeli čovjeka od općenja sa svima stvarima svjetovnima; isto tako Hiron.
ljubav Božja, kad zagospoduje našim duhom, tako ga jača, da ga
otkida od općenja sa svijetom i oduzima mu ljubav prema tijelu i svim
osjetnim stvarima. To znači: ljubav je jaka kao smrt. Jer kao što
smrt ubija tijelo, tako i ljubav Božja ubija i uništava u nama lju-
bav k svim tjelesnim i osjetnim stvarima; ona čini, da čovjek umre
svijetu i samoljublju, a živi samo Kristu, Gospodinu našemu, i da
može reći sa svetim Pavlom: «*Živim pak, ne više ja, nego živi u*
meni Krist. — Vivo autem, iam non ego: vivit vero in me Christus.» Gal. 2, 20.

D. Aug. sup. Psal. 47, 14. Ponite corda vestra in virtute eius. Na drugi način tumači to još sv. Augustin. On kaže, da je ljubav Božja jaka kao smrt; jer kao što se smrt, kad nadogje, ne može nikakim lijekom ni umiješem zapriječiti, niti koristi biti Biskup ili kralj, Papa ili car, sve kosi smrt, ništa joj se ne opire; isto tako, kad koga u istinu obuzme ljubav Božja, ništa mu se ne opire: ništa ga na svijetu ne može odijeliti od Boga, ni časti ni bogatstvo, ni sreća ni nesreća.

Da je tome tako, može svatko suditi po sebi, promatrajući milost, što mu je iskaza Gospodin. Kad ti je dao Gospodin iskricu ljubavi svoje, ne mogoše te odvratiti od puta savršenosti i redovničkoga štaleža, koji si odabrao, ni roditelji ni rogjaci, niti išta drugo na svijetu, nego si sve nogama pogazio i držao ni za što prema onome, što sada posjeduješ. Ljubimo daklė jako Boga, pa nam ništa ne će biti na putu; dapače ćemo govoriti s Apostolom:

Rom. 8, 35. «*Tko će nas dakle rastaviti od ljubavi Kristove? nevolja li ili tuga? ili glad? ili golotinja? ili pogibao? ili progonstvo ili mač? — Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an presecutio, an gladius?*» «*Uvjeren sam, da ni smrt, ni život, ni Angjeli, ni Poglavarstva, ni Sile, ni sadašnje, ni buduće, ni jakost, ni visina, ni dubina, niti ikoji drugi stvor moći će nas odijeliti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu, Gospodinu našemu. — Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.*»

Dvadeseto poglavlje.

Drugo sredstvo, koje će nam učiniti mrtvenje lakim i ugodnim, jest nada u nagradu.

Treće sredstvo, koje će nam učiniti mrtvenje lakim i ugodnim, jest veličina nagrade, kojoj se nadamo. Ovom se nadom oduševljavao i tješio sv. Job usred svojih mnogih i velikih nevolja, govoreći:

Iob 19, 23. 24. «*Tko da mi dade, da se napišu riječi moje? Tko da mi dade, da se napišu u knjigu pisaljkom gvozdenom i na olovnu ploču, ili da se dlijetom urežu u kamen? — Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?*» Zašto želiš, sv. Jobe, da se tako dugo spominju tvoje riječi? — Da istu utjehu, što je ja ćutim u svojim nevoljama, ćute svi oni, koji se rodiše i rodit će se, i

Ibid. 25. et seq. u svojima. A koje su to riječi? «*Jer znam* (po objavljenju Boga svoga), *da Otkupitelj moj živi,* (govori ovdje o Sinu Božjemu i o budućem, kao da bi bilo prošlo ili sadašnje, jer je bio o tome čvrsto osvjedočen) *i da ću u posljednji dan iz zemlje uskrsnuti, i opet ću se zaodjeti kožom svojom, i u tijelu svojem vidjet ću Boga svoga, koga ću vidjeti ja isti i oči Ga moje ugledati, a ne drugi. — Scio enim, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum; quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius.*» Ja isti, koji sada trpim, uskrsnut ću i uživati Boga. «*Počiva ova nada moja u njedrima mojima. — Reposita est haec spes mea in sinu meo.*» Otuda kao iz riznice crpem polakšicu i bogatstvo utjehe u svojim nevoljama.

Time je Bog hrabrio Abrahama. Kad je ovaj rekao: «Gospodine, ja sam ostavio svoju domovinu i rodbinu, jer si mi Ti to zapovjedio, kaku ćeš mi nagradu dati?» odgovori mu Bog: «*Ja sam plaća tvoja prevelika. — Ego sum merces tua magna nimis.*» To je, kaže sv. Pavao, oduševilo Mojsija, da se odrekao časti a izabrao prezir. «*Vjerom Mojsije, kad bi veliki, reče, da nije sin kćeri Faraonove, hoteći radije stradati s pukom Božjim, nego li uživati vremene grješne naslade. On držaše za veće bogatstvo sramotu Kristovu od blaga Egipatskoga; jer gledaše na plaću. — Fide Moyses grandis factus, negavit se esse filium filiae Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.*» Time se oduševljavao i prorok David, da obdržava zakon i zapovjedi Božje, kad govoraše: «*Sklonio sam srce svoje, da vrši naredbe Tvoje na vijeke radi nagrade. — Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum propter retributionem.*» Hebr. 11, 24. et seq. Psal. 118, 112.

«Reći ćeš možda, kaže sv. Augustin, da je vrlo teško uvijek se mrtviti i lomiti svoju volju; ali gledaj na nagradu i plaću, koja će ti se za to dati, pa ćeš vidjeti, kako je sve premaleno prema njoj. Nada u nagradu umanjuje gorkost muke. *Dices forsan: grandis labor, sed respice, quod promissum est; omne opus leve fieri solet, cum eius pretium cogitatur; et spes praemii solatium est laboris.*» A tako to vidimo, kaže on, kod posala trgovaca, poljodjelaca i vojnikâ. Jer ako bijesno i uzburkano more i njegovi strašni valovi ne plaše mornarâ i trgovaca, ni kiše i oluje poljodjelaca, ni rane i pogibanja vojnikâ, ni udarci i padanja boriocâ, kad upiru oči u nade ljudske onoga, što time namjeravaju postići; kako da se onaj, koji se nada kraljevstvu nebeskom, straši muke i mrtvenja, što ga zahtijeva krepost? «*Oni pak,* kaže sv. apostol Pavao, *da prime raspadljiv vijenac, a mi neraspadljiv,* i koji će trajati u vijeke. *Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*» D. August. ep. 143. ad Demetriam virg. 1. Cor. 9, 25.

Štogod činili, nije ništa prema onome, što se nadamo za to postići. Nije ništa, što se od nas traži za ono, što nam se daje; zabadava nam se to daje. Ne može se suditi, dali je stvar skupa ili jevtina, po onome, što se za nju traži, nego valja ujedno vidjeti i stvar, što se prodaje. Ako te ja zapitam: dali je mnogo sto dukata za jednu stvar? Ti ćeš odgovoriti: da vidim, kaka je to stvar? Ona može biti takova, da je i za pedeset filira skupa, i takova, da

je i za hiljadu dukata kao darovana. Ako je to vrlo dragocjen kamen, ili ako ti se dade jedan grad za hiljadu dukata, tada je to kao darovano. Isto tako, ako hoćeš vidjeti, dali je mnogo ili malo ono, što Bog od tebe zahtijeva, gledaj na ono, što kupuješ, gledaj na nagradu, što ti se za to daje. «*Ja ću biti plaća tvoja.*» Bog ti se daje. To mi se daje? Zabadava mi se daje! Ništa se od mene ne zahtijeva, kad se zahtijeva, da zatajim svoju volju i mrtvim se. «*Za ništa ćeš ih spasti. — Pro nihilo salvos facies illos.*» «*Vi, koji nemate novaca, žurite se, kupite i jedite, hodite, kupite bez novaca i bez ikake zamjene vina i mlijeka. — Qui non habetis argentum, properate, emite, et comedite, venite, emite absque argento, et absque ulla commutatione, vinum et lac.*» Dogjite, trčite i žurite se, da uživate dobro, što ste ga jevtino kupili.

Psal. 55, 8. Isa. 55, 1.

Ovo nam sredstvo preporučuje takogjer veoma sv. Bazilije. «Misli uvijek na veliku nagradu i slavu, koja te čeka, da se tako oduševiš za trud i krepost. *Semper cor tuum promissa coelestia meditetur, ut ipsa te ad virtutis viam provocent.*» Sveti je Opat Antun time oduševljavao svoje učenike, da ustraju u neprestanoj strogosti redovničkoga života, pa diveći se velikoj darežljivosti Božjoj promišljao bi i govorio: «U ovome su životu ugovori i pogodbe ljudî jednake s obje strane; jer svaki toliko daje, koliko prima, toliko vrijedi ono, što se prodaje, kolika je cijena, što se za to daje. Ali se obećanje vječnoga života i slave kupuje za vrlo nisku cijenu, jer stoji pisano: *‚Danâ je godina naših sedamdeset godina, a u jačih osamdeset godina, a što je povrh toga, muka je i bol. — Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, si autem in potentatibus, octoginta anni; et amplius eorum labor et dolor.‘* Ako dakle služimo Bogu osamdeset ili sto i više godina, ne će nam se za to dati isto toliko godina slave, nego će nam se za ove godine dati, da na vijeke kraljujemo u slavi, dok je Bog Bog, po sve vijeke vijekâ. *In aeternum et ultra.* Zato sinci, govoraše svetac, neka vas ne prestraši muka ovoga života, i ne dajte se zavesti od tašte slave, jer muke ovoga vremena nijesu ništa prema budućoj slavi, koja će se objaviti u nama. *Ergo filioli, non vos aut taedium defatiget, aut vanae gloriae delectet ambitio: non enim sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.*» «*Jer naša sadašnja nevolja, koja je časovita i laka, donosi nam nada sve uzvišenu vječnu slavu. — Id enim, quod in praesenti est, momentaneum et leve tribulationis nostrae, supramodum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis.*»

D. Basil in admon. ad filium spir. — D. Ant. ab. in eius Vita. — Psal. 89, 10. — Exodi 15, 18. — Rom. 8, 18. — 2. Cor. 4, 17.

Sv. Bernardo navodi vrlo zgodnu prispodobu u tu svrhu. Nema tako luda sijača, komu bi se činilo predugo vrijeme, što ga upotrijebi za sijanje, makar sijao mnogo dana, jer znade, da će to više žeti, što će dulje sijati. Isto tako dakle, kaže on, ni nama se ne smije činiti preveliko i predugo trpljenje ovoga života, jer je vrijeme sjetve, i što ćemo više sijati i truditi se, to ćemo više i obilnije ploda sabrati. I pridodaje svetac: «Promisli, da će se malo više sjemena, što ga posiješ, poslije uvelike pomnožiti i povećati. *Et certe modicum seminis incrementum non modica seminis multiplicatio est.*» Kad poljodjelac vidi u kolovozu, da od jednoga merova žita, što ga je posijao, dobiva dvadeset ili trideset, tad bi rado, da je posijao mnogo više.

D. Bernard. ep. 341. ad Monachos Eccl. s. Vertini.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Što smo rekli u prijašnjem poglavlju, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

Pripovijeda se o jednom od onih starih Otaca, da se jako mučio i činio velike pokore i mrtvenja. Govorahu mu njegovi drugovi i učenici, da prestane već s mučenjem i mrtvenjem, jer da je preveliko. On odgovori: «Vjerujte mi, sinci, kad bi mjesto i stanje, u kom se nalaze blaženici na nebu, dopuštalo, da se žaloste i tuguju, ćutjeli bi vrlo veliki bol, što nijesu trpjeli u ovome životu veće muke i mrtvenja, videći veliku nagradu i plaću, što bi im se za to dala, i koliko bi mogli povećati slavu za tako malen trošak.» S time se slaže ono, što kaže sv. Bonaventura: «Toliko slave gubimo svojom nemarnošću svaki sat, ako ga uzalud potratimo, koliko bi dobrih djela mogli za to vrijeme učiniti. *Tantam enim gloriam omni hora negligimus, quanta bona interim facere possemus, si otiose eam transigimus.*»

Lib. de gestis ss. Patrum. — D. Bonav. op. de prof. Relig. lib. 1. c. 32

Nješto se slično pripovijeda o svetoj djevici Mehtildi. Kako je ona bila vrlo često posjećivana od Krista, Otkupitelja našega, svoga Zaručnika, komu se bijaše sasvim posvetila i od koga bijaše saznala čudnovate stvari, ču jednoć megj inim, gdje joj sveci govorahu: «Oh, kako ste sretni i blaženi vi, koji još živite na zemlji zato, što još mnogo možete zaslužiti! Jer, kad bi čovjek znao, koliko može svaki dan zaslužiti, odmah bi mu se, čim bi ustao, napunilo srce velikim veseljem i radošću, što je osvanuo dan, u kom može živjeti Gospodinu Bogu svomu, i u kom može s Njegovom milošću na čast i slavu samoga Boga umnožiti svoju zaslugu. To bi ga ojačilo i ohrabrilo, da čini i trpi sve s najvećim veseljem.»

Blos. et refert Tilmar. Bredembrach. l. 8. coll. c. 30.

U Duhovnoj livadi, što je sastavi Ivan Evirat, ili kako drugi hoće, sv. Sofronije, Patrijarka Jeruzalemski, i koja bi odobrena na drugom Saboru Nicejskom, pripovijeda se, kako je jedan pustinjak imao svoju ćeliju udaljenu od vode po prilici dvanaest milja. Kad je jednoć išao po vodu, pade na putu sasvim iznemogao. Ćuteći se dakle tako utrugjen, reče u sebi: «Zašto da se toliko trudim? Ići ću stanovati blizu vode i tamo ću si načiniti ćeliju.» Kad je drugi puta išao po vodu sa svojim vrčem, razmišljaše u sebi, gdje bi bilo najzgodnije mjesto za ćeliju i kako bi je sagradio i živio tamo. Nato ču za sobom glas kao čovjeka, koji je brojio jedan, dva, tri i t. d. Sav u čudu nad tim, da bi tko u onoj pustinji mjerio ili računao kaku udaljenost ili što drugo, okrenu se, ali ne vidje nikoga. On nastavi svoj put i opet poče razmišljati o svojoj osnovi, kad nanovo ču isti glas, koji govoraše jedan, dva, tri i t. d. Okrenu se po drugi put, ali ni sad ne vidje ništa. Treći put mu se dogodi to isto; pa okrenuvši glavu vidje vrlo krasna i sjajna mladića, koji mu reče: «Ne boj se, jer ja sam Angjeo Božji, i došao sam, da brojim korake, što ih činiš na ovome putu, da nijedan

od njih ne ostane bez plaće i nagrade.» Rekavši to, nestane ga. Pustinjak videći to, ugje u se i reče: «Kako mogu biti tako lud, da hoću izgubiti toliko dobro i toliki dobitak?» Odmah odluči podignuti svoju ćeliju još dalje, nego li je prije bila, da se tako više muči i trudi.

In Vitis Patrum p. 3. f. 237.

Pripovijeda se u životu Otaca o nekom starom pustinjaku, koji je živio u Tebaidi, da je imao učenika, koga bijaše dobro iskušao. Običavaše mu sveti starac davati svake večeri poduku, pa pošto bi obavili molitvu, poslao bi ga na počinak. Dogodi se, da jednoga dana pohodiše pustinjaka neki svjetovnjaci, jer se bio raznio glas o njegovoj velikoj strogosti života. Pa pošto se bio s njima već kasno oprostio, poče po običaju držati poduku. Ali bi tako duga, da je san srvao svetoga starca i on zaspao. Dobri učenik čekaše, dok se probudi, da skupa mole i da ga otpusti. Ali kako se nije budio, počeše ga salijetati misli na nestrpljivost, koje ga poticahu, da ide spavati. On im se prvi put opre. One ga saletješe drugi put i treći put, i tako do sedam puta, nu on im se svaki puta srčano opre.

Kad je bilo već pô noći, probudi se sveti starac, pa našavši učenika da još sjedi na istom mjestu, gdje ga bijaše ostavio, kad je počeo s podukom, reče mu: «Sinko, zašto me nijesi probudio?» «Da te ne uznemirujem», odgovori mu on. Izmoliše sada jutrenju, pa nakon toga podijeli mu svoj blagoslov i pošalje ga da spava. Nato se starac dade na molitvu i bi uznesen u duhu; jedan mu Angjeo pokaza vrlo krasno i slavno mjesto i na njem sjajno prijestolje a povrh prijestolja sedam prebogatih kruna. Upitat će ga starac: «Čije su to krune?» Angjeo odgovori: «Tvoga učenika; a mjesto i prijestolje, što mu ga je Gospodin opredijelio, ide ga za njegov život, a ove je krune zaslužio noćas.» Kad je osvanulo jutro, upitat će pustinjak svoga učenika, što mu se dogodilo noćas, dok je bdio kod njega? A dobri učenik pripovjedi sve, što mu se bješe dogodilo i kako se bijaše sedam puta opr'o mislima, da ne bdije uza nj. Sad uvidje starac, da si time bijaše stekao onih sedam kruna.

Chron. Ord. s. Franc. p. 1. l. 1. c. 52.

O slavnom se svetom Franji pripovijeda, kako je susretavši ga jednoć njegov rogjeni brat usred zime, pa videći ga nikako odjevena i kao gola, mrtva, i gdje dršće od zime, dao mu, rugajući se s njim i ismjehivajući ga, poručiti, ne bi li mu htio prodati kaplju znoja. Svetac odgovori vrlo veselo: «Recite momu bratu, da sam ga već svega prodao svome Bogu i Gospodinu i to vrlo skupo.» — Drugi puta poslije nekoliko godina, kad su ga mučili vrlo teški i neprestani bolovi i osim toga nove i dosadne napasti od gjavla, i to tako jako, te se već činilo, da nije u ljudskoj snagi to podnijeti, ču glas s neba, koji mu reče, neka bude veseo, jer da će ovima mukama i nevoljama steći na nebu toliko blago, da, kad bi se i sva zemlja preobratila u zlato, i sve kamenje u najdragocjenije biserje i dragulje, i sve vode u balzam, ne bi sve to ništa bilo prema nagradi i plaći, što će mu se za to dati. Nato toliko odlane svecu i tako se okrijepi, da nije više ćutio bolova. Odmah dade pozvati svoje redovnike i pripovjedi im s velikim veseljem utjehu, što mu je Bog bijaše poslao s neba.

Dvadeset i drugo poglavlje.

Drugo sredstvo, koje će nam pomoći u mrtvenju i učiniti nam ga lakim, jest primjer Krista, Otkupitelja našega.

Četvrto sredstvo, koje će nas veoma oduševiti za mrtvenje i biti nam od velike pomoći u tome, jest primjer Krista, našega Otkupitelja i Učitelja. I zato sveti apostol Pavao, da nas oduševi za to, stavlja nam ga pred oči. «*Sa strpljivošću trčimo u borbu, koja nam je odregjena, gledajući na početnika Vjere i svršitelja Isusa, koji za predloženu si radost pretrpje Križ ne mareći za sramotu. — Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*» «*Mislite na onoga, koji je takovo protivljenje proti sebi od grješnikâ podnio, da se ne utrudite i ne klonete duhom. — Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.*» «*Jer još se ne oprijeste do krvi boreći se protiv grijeha,* kao što je On za vas prolio svoju krv. *Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes.*»

Hebr. 12, 1. 2.

Ibid. 3.

Ibid. 4.

Exod. 15, 23.

Kada su sinovi Izraelovi, kako pripovijeda sv. Pismo, putovali pustinjom i došli do vode Mare, koja bijaše tako gorka, da je ne mogoše piti, pomoli se Mojsije Bogu, i Gospodin mu pokaza drvo, koje metnu u vodu, našto voda posta slatka i pitka. Ovo drvo, kažu sveci, da naznačuje drvo svetoga Križa. Kad ti postane gorko i teško mrtvenje, baci u nj ovo sveto drvo; sjećaj se Križa i Muke Kristove, Njegovih bičeva i Njegova trnja, one žuči i octa, što mu ga pružiše za okrepu, pa će ti odmah ono postati slatko i ugodno.

Chron. s. Franc. p. 2. l. 4. c. 10.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda, kako je stupio u ovaj Red neki vrlo bogat, ugledan i u svakom raskošju odgojen čovjek. Čim je napasnik opazio promjenu njegova života, navali na nj predstavljajući mu strogi život u Redu; jer, kako je namjesto finih jela, lijepe odjeće i meke postelje, što ju je u svijetu imao, našao varivo, grubo odijelo, slamnjaču za postelju, skrajnje siromaštvo mjesto bogatstva, bilo mu je to veoma teško. Pa kako mu je gjavao predstavljao oštrinu ovih stvari, tako ga je i poticao, da ih ostavi i povrati se u svijet. Napast postade tako žestoka, da je odlučio izići iz Reda. S ovom odlukom u srcu progje kroz sobu kapitula i baci se na koljena pred kipom Raspetoga i preporuči se Njegovu milosrgju. Nato bi ushićen i uznesen u duhu, i prikaza mu se Naš Gospodin i Njegova slavna Majka, i zapitaše ga, zašto hoće da izagje. A on s velikim počitanjem odgovori: «Gospodine, ja sam odgojen u svijetu u velikom raskošju i zato ne mogu podnositi strogosti ovoga Reda, osobito što se tiče jela i odijela.» Gospodin podignu desnu ruku, pokaza mu ranu svoga boka, gdje krvari, i reče: «Pruži svoju ruku i stavi je ovamo, pomaži je krvlju moga boka, pa kad ti se pričini što strogo ili oštro, namoči to

ovom krvlju, i sve će ti, ma kako mučno bilo, postati lako i ugodno.» Novak je činio tako, kako mu je Gospodin naložio; kadgod bi ga snašla napast, sjećao se Muke Kristove, i odmah mu se sve preobraćalo u veliku slast i ugodnost. — Što se može činiti teško čovječuljku i nevoljnom crvu, kad pogleda na Boga, trnjem okrunjena i prikovana na križ njemu za ljubav? Što ne će podnijeti i pretrpjeti za svoje grijehe onaj, koji vidi gdje toliko trpi za tugje Gospodin Veličanstva?

Ovim se sredstvom, naime primjerom Krista Otkupitelja našega i željom da Ga nasljeduju, služiše uvelike sveci; jer osim toga, što nas to može jako oduševiti, da se mrtvimo i trpimo, vodi nas ujedno k velikoj savršenosti i znatno povećava vrijednost naših djela, jer tako nastaju iz velike ljubavi Božje. Tako čitamo o našem sla-
Lib. 1. c. 3. Vitae s. Ign. vnom svetom Ocu Ignaciju u njegovu životu, da se na početku svoga obraćenja jako mrtvio i pokorio, imajući pred očima svoje grijehe i da zadovolji za njih. Ali poslije uspinjući se sve više nije trapio svoje tijelo strogošću i oštrinom toliko pogledom na svoje grijehe, koliko pogledom na primjer Krista i svetaca.

Sveci promatrahu, kako je Krist naš Gospodin išao ovim putem te prigrlio muke i križ s tolikom ljubavi i željom, da nije mogao dočekati već časa, u kom bi dao svoju krv i život za nas. Kao što slonovi postaju to bješnji, kad vide u boju krv; isto su tako oni gorjeli od velike žegje, da pretrpe mučeništvo i proliju krv za onoga, koji je najprije prolio svoju za njih. Pa kad im se ne bi ispunila ova želja, bjesnili bi sami proti sebi i postali krvnici samih sebe, te mučili svoja tjelesa pokorom i trapljenjem, mrtveći i lomeći svoju volju i svoje požude; i tako bi im malo odlanulo, jer bi im se donekle ispunila njihova želja, da postanu slični, koliko mogu, Kristu našemu Otkupitelju.

To je ono, što kaže sveti apostol Pavao: «*Uvijek nosimo mrtvenje Isusovo na tijelu svome, da se i život Isusov pokaže na tjelesima*
2. Cor. 4, 10. *našima. — Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.*» Tako moramo postupati sa svojim tijelom i mrtviti ga, da na nama odsijeva život Isusa Krista i Njemu budemo slični. Sv. Bernardo kaže: «Ne pristoji se, da udovi budu razmaženi i raznježeni, dok je glava trnjem okrunjena, nego valja da se mrtve i razapinju svoje tijelo, da postanu slični svojoj glavi. *Non decet sub capite spinoso membrum esse delicatum.*»

Mogli bi u tu svrhu navesti još mnogo drugih sredstava; jer sva, što ih sveci svjetuju, i svi razlozi, što ih navode, da nas potaknu na pokoru, mogu ujedno služiti, da se oduševimo za mrtvenje.
Rom. 8, 18. Na one riječi Apostolove: «*Ne mogu se isporediti muke ovoga vremena sa budućom slavom, koja će se objaviti u nama*», kaže slavni sv. Bernardo: «Ne mogu se isporediti ni izdaleka sravniti muke i nevolje ovoga svijeta sa slavom, kojoj se nadamo, ni sa kaznom, koju zaslužujemo, ni sa grijesima, koje smo počinili ni sa dobročinstvima, koja smo od Boga primili.» Svaka od ovih tačaka, ako se dobro promisli, bit će dosta, da se veoma oduševimo za ovu vježbu.

Dvadeset i treće poglavlje.

Tri stepena mrtvenja.

Da završimo i zaključimo ovu raspravu, rastumačit ćemo u *D. Bernard. serm. 7. Quadrages.* kratko tri stupnja mrtvenja, što ih navodi sv. Bernardo, da se po njima kao po stepenicama uspinjemo k savršenosti. Prvi je stepen onaj, koji nam naznačuje sveti apostol Petar u svojoj prvoj kano- *1. Petr. 2, 11.* ničkoj Poslanici: «*Predragi! zaklinjem vas kao došljake i tugjince, da se uzdržavate od tjelesnih želja, koje vojuju na dušu. — Carissimi, obsecro vos tamquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam.*» Svi smo stranci na ovome svijetu i putujemo u svoju nebesku domovinu, kao što kaže sveti apostol Pavao: «*Jer ovdje nemamo stalnoga grada, nego tražimo bu-* *Hebr. 13, 14.* *dući, i dokle smo u tijelu, putujemo daleko od Gospodina. — Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Dum* *2. Cor. 5, 3.* *sumus in corpore, peregrinamur a Domino.*» Vladajmo se dakle kao putnici. Putnik, kaže sv. Bernardo, ide ravno svojim putem i kloni se, što više može, stranputicâ; pa ako opazi na putu jedne gdje se svagjaju, a druge, gdje se goste, svadbuju i vesele se, ne pazi na to niti haje za to, nego ide dalje ravno svojim putem, jer je putnik i ne spadaju na nj one stvari niti ima što posla s njima. On samo čezne i uzdiše za svojom domovinom, i nastoji da što prije dogje i stigne u nju. Zato je zadovoljan s lakim odijelom i s toliko hrane, koliko je dosta, da može putovati; ne će se opteretiti ni s čim nepotrebnim, da može lakše putovati.

Isto se tako moramo i mi vladati na ovome svom putovanju. Moramo se služiti stvarima ovoga svijeta kao usput, napokon kao putnici, što i jesmo, ne uzimajući više, nego što je nužno, da možemo nastaviti svoj put. «*A imajući hranu i čime da se pokrijemo, budimo time zadovoljni*, kaže sv. Pavao. *Ha-* *1. Tim. 6, 8.* *bentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus.*» Zbacimo i svalimo sa sebe sve ono, što nam nije sasvim nužno, da tako slobodni možemo lakše putovati. Uzdišimo za svojom domovinom i žalostimo se radi svoga progonstva! «*Jao meni, jer se bo-* *Psal. 119, 5.* *ravak moj produljio! — Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est!*» Sretan i blažen onaj, kaže sv. Bernardo, koji se drži i smatra za putnika na zemlji, te spoznaje i oplakuje svoje progonstvo, govoreći sa Prorokom: «Čuj, Gospodine, moje uzdisaje, suze i moj jauk, *jer došljak sam ja u Tebe i stranac, kao svi oci moji. — Quo-* *Psal. 38, 13.* *niam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.*»

Vrlo je uzvišen ovaj stupanj i mnogo ćemo učiniti, ako do nj dopremo. Ali ima drugi još uzvišeniji i savršeniji, kaže svetac, jer akoprem se putnik ne pridružuje gragjanima i stanovnicima zemlje, ipak katkada rado gleda i sluša, što se zbiva na putu, i pripovijeda to drugima. Pa akoprem toga radi ne izgubi sasvim svoga puta, ipak ga zadržavaju ove malenkosti i kasnije dolazi; dapače bi se

mogao toliko zadržavati i zabavljati ovim stvarima, da toga radi ne samo ne bi kasnije stigao u svoju domovinu, nego uopće nigda.

Tko je dakle većma otugjen, slobodan i odijeljen od stvarî ovoga svijeta, ako ne putnik? Znaš tko? Onaj, koji je mrtav. Jer akoprem putnik ište i traži samo ono, što je potrebito, i samo je time opterećen, ipak se može time zabavljati i zadržavati više nego treba; ali mrtvacu uskrati i pokop, ne će toga ćutjeti. Mrtvac jednako sluša one, koji ga kore, i one, koji ga hvale, jednako one, koji mu laskaju, i one, koji ga kleveću, ili bolje rekavši, on ne sluša nikoga, jer je mrtav.

To je dakle drugi stepen mrtvenja, uzvišeniji i savršeniji od prijašnjega, a navodi ga sv. Pavao, kad kaže: *«Jer umrijeste, i život je vaš sakriven s Kristom u Bogu. — Mortui enim estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.»* Ne smijemo se zadovoljiti, da se ponašamo kao putnici na ovoj zemlji, nego moramo nastojati, da budemo kao mrtvaci. Kako će to biti? Znaš, kako? Na to odgovara učeni Lansperg: «Promatraj svojstva mrtvaca: ovaj ne vidi, ne govori, ne ćuti, ne nadima se, ne ljuti se. *Hic non videt, non loquitur, non sentit, non audit, non inflatur, non irascitur.»* Ako dakle imaš oči, da gledaš i sudiš ono, što drugi čine, a možda i ono, što čini poglavar, nijesi mrtav; ako se izgovaraš i ispričavaš, kad ti što posluh naredi; i ako se ljutiš, kad ti spočitavaju tvoje pogrješke i kore te; ako te boli i žalosti, kad te ponizuju i omalovažuju, tad nijesi mrtav, nego vrlo živ pogledom na svoje strasti, na svoju čast i štovanje, jer mrtvaca možeš gaziti nogama, prezirati ga i ne držati do nj ništa, i ne će toga ćutjeti. Oh kako je sretan i blažen, kaže sv. Bernardo, onaj, koji je na ovaj način mrtav! jer ova je smrt zaista život, budući da nas čuva od svake ljage na ovome svijetu, dapače nas posvema od njega odjeljuje.

(Col. 3, 3.)

«Zaista je to velik i vrlo savršen stepen, ali ćemo možda moći naći još što uzvišenije i savršenije. *Magnus omnino gradus est iste, et fortasse poterit aliquid adhuc superius inveniri.»* Nu gdje ćemo to tražiti i u koga naći, ako ne u onoga, koji je bio uznesen do u treće nebo? Jer ako mi pokažeš treći stupanj, još uzvišeniji i savršeniji, s pravom ga možeš nazvati, kaže sv. Bernardo, trećim nebom. Ili može biti što više, nego li umrijeti? Dà, još je nešto više, nego li umrijeti. *«Ponizio je sam sebe Gospodin naš Isus Krist sve do smrti. — Humiliavit semetipsum Dominus noster Jesus Christus usque ad mortem.»* Ima li još što više od ovoga? Dà, pripovijeda sv. Pavao, a za njime i Crkva u Oficiju Velikoga tjedna: *smrti pak križa. — Mortem autem crucis.* Umrijeti raspet na križu jest više, nego umrijeti jednostavno; jer smrt na križu bijaše tada najsramotnija i najpogrdnija vrst smrti.

(*D. Bern. loc. supracit.*; Phil. 2, 8.)

To je dakle treći stepen mrtvenja, uzvišeniji i savršeniji od prijašnjega. Zato ga s pravom možemo nazvati trećim nebom, u koje bi uznesen i sveti apostol Pavao: *«Meni je svijet raspet, a ja svijetu. — Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.»* On kaže ne samo, da je mrtav svijetu, nego da je raspet svijetu, i da je svijet križ za njega, a on za svijet. Hoće time reći: sve, što svijet ljubi, tjelesne naslade, časti, bogatstvo, tašte hvale ljudske, sve je to križ i muka za me, i na to kao takovo mrzim; a na sve ono, što svijet drži za križ, za muku i sramotu, prikovao sam i pribio svoje srce: to je ono, što ja ljubim i grlim. To znači biti raspet svijetu, a svijet meni, i da je svijet križ za me, a ja za nj.

(Gal. 6, 14.)

Ovaj je stepen uzvišeniji i savršeniji od prvoga i drugoga, kaže sv. Bernardo; jer ako putnik i prolazi kraj stvari, što ih vidi, i ne zadržava se dugo kod njih, nu ipak ih vidi i pri tom se nješto zadrži; mrtvacu, što znači drugi stepen, isto je tako do sreće kao i nesreće, do časti kao i sramote, i ne pravi nikake razlike izmegju jednoga i drugoga. Ali ovaj treći stupanj ide još dalje, i onome, koji je na njem, nije sve jedno te isto; jer njemu ne samo da nije ništa do časti i štovanja kao mrtvacu, nego mu je križ i muka, ako ga štuju i cijene, i to kao takovo odurava. Njemu ne samo da nije teško, kad ga obeščašćuju i preziru, nego je to dapače za nj slava i naslada. *«Ne dao Bog, da se ja čim drugim hvalim osim križem Gospodina našega Isusa Krista, kojega radi je meni svijet razapet, a ja svijetu. — Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.»* Radi ljubavi Kristove jest sve, što svijet ljubi, za me križ, a sve ono, što svijet drži za križ, za me je slava i velika naslada. *«Pun sam utjehe, izobilujem radošću u svakoj nevolji našoj,* u progonstvu i sramoti za Krista. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.»*

(Gal. 6, 14.; 2. Cor. 7, 4.)

To je dakle treći stupanj mrtvenja, koji s punim pravom naziva sv. Bernardo trećim nebom poradi njegove velike savršenosti. Pa akoprem on to u prenesenom smislu kaže, ipak je općenita nauka crkvenih učitelja i svetaca, da u tome, što mi razumijevamo pod trećim nebom, sastoji savršenost mrtvenja; jer znak, da je tko postigao savršenost koje kreposti, jest, kako uče filozofi, ako obavlja njene čine s radošću i nasladom, kako ćemo poslije pokazati. Ako dakle želiš znati, dali napreduješ u mrtvenju i dali si postigao savršenost u njemu, gledaj, dali se veseliš, kad se radi proti tvojoj volji i uskrati ti se, što prosiš; gledaj, dali se veseliš, kad te preziru i omalovažuju, i dali ti je muka, kad te štuju i časte i puno drže do tebe. «Neka dakle svaki ugje u se», kaže sv. Bernardo, «te gleda i ispituje pozorno, do kojega je stupnja došao; pa ne mirujmo niti sustanimo, dok ne dogjemo i ne stignemo u ovo treće nebo, nego nastojmo napredovati od dana do dana, jer idući od kreposti do kreposti, vidi se Bog bogova na Sionu. *Pensemus ergo singuli, in quo gradu quisque sit positus, et studeamus proficere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Sion.»* To je ono, što reče Gospodin svetomu Franji: «Ako želiš mene, neka ti, što je gorko, bude slatko, a što je slatko, gorko.»

(*Infra tract. 3. c. 16.*; Psal. 83, 8.)

Pripovijeda Cezarije, kako je u jednom samostanu njegova cistercitskoga Reda bio neki brat laik po imenu Rudolf, veliki sluga Božji, koji je imao mnoga objavljenja. Kad je jedne noći poslije jutrenje ostao u crkvi, da moli, vidje Krista, Otkupitelja našega, raspeta na Križu, a s njim ujedno vidje petnaest redovnika svoga Reda, svakoga takogjer na svome križu u društvu Krista, Otkupitelja našega. Akoprem je bila noć, odsijevala je ipak tolika svjetlost i

(*Caesar l. 8. dialog. c. 18.*)

toliki sjaj od nazočnosti Kristove, da ih je mogao sasvim jasno vidjeti. On ih prepozna sasvim dobro, jer još svi bijahu na životu, od kojih petorica bijahu laici a desetorica svećenici. Diveći se tako čudnovatom vigjenju, reče mu Krist s Križa: «Rudolfe, poznaš li ove, koje vidiš raspete oko mene?» On će na to: «Gospodine, dobro ih poznajem, ali ne razumijem, što znači i što hoće reći ovo, što vidim.» Tada mu reče Gospodin: «To su jedini iz čitavoga ovoga Reda, koji su sa mnom raspeti na križu, upriličujući svoj život mojoj muci.»

Druga rasprava.

O čednosti i šutnji.

Prvo poglavlje.

Kako je potrebita čednost, da damo lijep izgled i budemo na korist svome bližnjemu.

Čednost, o kojoj ćemo sada raspravljati, sastoji u tome, da tako držimo svoje tijelo i tako čuvamo svoja osjetila, da nam tako bude ponašanje i općenje, i takove sve naše kretnje, da svima, koji nas vide i s nama opće, damo lijep izgled. S ovo malo riječi kaže sv. Augustin sve, što se može reći o čednosti: «U svakoj vašoj kretnji neka ne bude ništa, što bi vrijegjalo čije oči, nego sve neka bude, kako se dolikuje vašoj svetosti. *In omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.*» Ne mislim se upuštati u pojedine slučajeve, u kojima valja paziti na čednost. Bit će dosta zasada ovo općenito pravilo slavnog svetog Augustina, koje uopće uče sveci i učitelji duhovnoga života. Nastoj, da svi tvoji čini i kretnje budu tako uregjene, da nikoga ne mogu uvrijediti, nego svakome služe za uzor. Neka uvijek odsijeva iz tvoje vanjštine poniznost, a ujedno ozbiljnost i zrelost redovnička, pa ćeš tako biti čedan, kako se dolikuje. Ovdje kanim samo rastumačiti, kako je potrebita čednost, osobito onima, čija je svrha i zadaća, da ne samo nastoje oko spasa i savršenosti svojih vlastitih duša, nego i duša svojih bližnjih.

In Reg. D. Aug. in reg.

Prvo, što osobito djeluje na bližnjega i predobiva ga, jest redovnička i uzorna vanjština; jer ljudi ne vide, što je iznutra, nego samo što je izvana, i to ih dira i djeluje na njih, to im propovijeda više, nego li bučenje i grmljenje riječima.

Tako se pripovijeda o svetomu Franji, da je jedanput rekao svome drugu: «Hajdemo propovijedati.» Tada progje jedanput gradom i povrati se kući. Upitat će zatim drug: «Oče, zašto ne propovijedamo?» «Ta već smo propovijedali,» odvrati on na to. Ona skromnost i čednost, kojom su išli ulicama, bila je vrlo lijepa propovijed: to potiče ljude na pobožnost i prezir svijeta, da se pokaju za svoje grijehe i uzdignu svoje srce i želju za nebeskim stvarima. To je propovijed djelima, koja je uspješnija od propovijedi riječima.

In Vita s. Francisci.

Drugo. Ova čednost i izvanjsko lijepo vladanje veoma pomaže i promiče naš vlastiti duhovni napredak, kako ćemo poslije opširnije o tom govoriti; jer tako je spojeno i združeno tijelo s duhom, izvanjski čovjek s nutarnjim, da ono, što je u jednom, odmah prelazi u drugo. I zato, ako je duh dobro uregjen, odmah se naravski uredi i tijelo; nasuprot, ako je tijelo nemirno i neuregjeno, odmah se i duh uskomeša i uznemiri. Stoga je izvanjska čednost i skromnost veliki dokaz i znak nutarnje sabranosti, kreposti i duhovnog napretka, kao što je kazalo na uri znak, da ona ide i da su u redu kotači.

Time se još bolje tumači prijašnje; jer to je uzrok, da na ljude toliko djeluje čednost i izvanjsko lijepo vladanje. Po tome oni naime sude i zaključuju, da se i u duši krije krepost, i zato toliko drže do izvanjskog lijepog vladanja. Sv. Jeronim kaže: «Lice je ogledalo duše, a šutljive oči t. j. čedne ili nemirne odaju, kaki je tko u srcu. *Speculum mentis est facies, et taciti oculi mentis fatentur arcana.*» To isto kaže Duh Sveti: «*Kao što u vodi odsijevaju lica onih, koji se nagledaju, tako su srca ljudska otkrivena pametnima. — Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.*» Nema toga ogledala, u kom bi se tko tako jasno vidio, kao što se vidi krepost i nutarnjost po vanjštini. «*Po licu se poznaje čovjek, a po pogledu se poznaje pametni; odijelo tijela, i smijeh zubima, i hod čovjeka odaju, što je on. — Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus: amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enuntiant de illo.*»

D. Hieron ep. ad Furiam viduam.

Prov. 27, 19.

Eccli. 19, 26.

Prov. 6, 12.

A opisujući čovjeka odmetnika, kaže: «*Čovjek odmetnik, muž beskoristan, hodi s ustima iskrivljenim, namiguje očima, udara nogom, prstom govori. — Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur.*» A tako pripovijeda i sv. Grgur Nazianzenski o Julijanu Odmetniku: «Svojstva Julijanova nijesu poznavali nekoji, dok ih nije očitovao djelima i carskom moću, koju je zadobio; ali ja sam dobro upoznao njegovu ćud, otkako sam ga vidio u Ateni i s njim općio. Nijednoga znaka nijesam vidio na njem, koji bi mi se činio dobar: vrat mu bijaše ukočen, ramenima bi neprestano micao, oči mu bijahu nemirne, okrećući se sad ovamo sad onamo, pogled bijesan, noge mu ne bi nigda mirovale, nos uvijek pripravan, da se podruguje i podsmjehava, jezik brz na šale i lakrdije, smijeh mu bijaše neobuzdan, lako bi tvrdio i nijekao jedo te isto u isti čas; govorio bi bez reda i bez temelja, pitao bi naprasito, odgovarao bez razmišljanja. Ali zašto ja, kaže on, raspravljam tako potanko o njegovim svojstvima? Zaključit ću i reći, da sam ga poznao prije njegova djelovanja, a poslije ga po njegovim djelima upoznah još bolje. Pa kad bi sada bili prisutni oni, koji su tada bili sa mnom, posvjedočili bi, da sam, videći na njem takove znakove, odmah rekao: Oh kako si otrovnu zmiju othranjuje Rimska država! Rekavši to, poželjeh, da bi to bila laž, jer to bi bilo bolje, nego da se zapali zemlja tolikim zlima, kakova se nigda ne vidješe.» Kao što je dakle izvanjski nered i zlo ponašanje znak i biljeg nutarnje pokvarenosti; isto tako čednost i uzorno ponašanje odaje nutarnju krepost, i zato toliko djeluje na ljude.

S. Greg. Naz. refert in Hist. Eccl. p. 2. l. 4. in fine.

Zato smo osobito mi dužni sa svom brižljivošću nastojati oko toga, jer je naša svrha i zadaća, da koristimo bližnjemu svojim službama, naime da propovijedamo, ispovijedamo, podučavamo u znanosti i učimo kršćanski nauk, izmirujemo neprijatelje, pohagjamo tamnice i bolnice i t. d., a što čini, da ove službe još jače i uspješnije djeluju na ljude i proizvode plod u njihovim dušama, jest ova čednost i izvanjsko uzorno vladanje. Time bo se stiče veliki ugled kod ljudi poradi nutarnje kreposti i svetosti, koju si predstavljaju, i primaju tada ono, što im se kaže, kao da je došlo s neba, i to im se utisne u srce. Pripovijeda Surije, kako je Papa Inocent II. u pratnji Kardinalâ pohodio samostan Clairvaux (čitaj: Klervó). Izigjoše mu u susret svi redovnici sa svetim Bernardom, koji je tamo bio Opatom. I kaže povijest, da je toliko djelovao na Papu i Kardinale onaj prizor redovnikâ, da su plakali od pobožnosti, kad su samo vidjeli čednost onih redovnika. Svi su se veoma divili ozbiljnosti one svete družbe, videći, kako su na tako veliku i neobičnu svečanost i veselje, kao što bijaše posjet Svetoga Oca Pape i Kardinalâ u njihovu samostanu, svi držali svoje oči oborene i uprte u zemlju, ne bacajući ih ni ovamo ni onamo, i dok su svi imali oči uprte u njih, oni nijesu nikoga gledali.

Sur. l. 2. c. 1. Vita s. Bernar

Ova čednost i redovničko vladanje služi ne samo, da potičemo i pobugjujemo na dobro one, koji su izvan kuće, nego i one, koji su u kući. Jer kao što se svjetovnjakâ osobito dojimlje, kad vide redovnika, gdje poslužuje kod svete Mise, pa za čitavo to vrijeme ne podiže očiju niti obraća glave ovamo ili onamo, i da ih, dok ide ulicom, ne diže, ni da pogleda one, što kraj njega prolaze, pa se toga radi postide i skruše, i u srcu ga počnu veoma štovati; isto tako i na nas djeluje veoma onaj, koji je čedan, sabran i šutljiv, i potiče druge na pobožnost i skrušenje.

Zato i navodi sv. Jeronim megj drugim plodovima čednosti i izvanjskoga vladanja i ovaj: «Znaš li, kaže on, što čini takav redovnik sa svojom šutnjom i čednošću? Brbljave potiče na skrušenje i pobugjuje u njima svete želje, da stupe u vašu družbu i da teže za nebeskim stvarima. *Ut loquacibus compunctionem ingerant, et intrandi ad societatem vestram sancta desideria incitent, et affectus ad coelestia moveantur.*» Takav je vrlo žestok i uspješan ukor za onoga, koji mnogo govori, i za onoga, koji nije baš čedan i sabran, videći, da on nije takav, kakav je onaj. Takovi, kaže on, napučuju samostane i podržavaju ih u kreposti i svetosti; jer svojim primjerom privlače i potiču druge na pobožnost i pobugjuju u njima želje za nebom. A to je ono, što hoće od nas naš sveti Otac, kad kaže, da se tako čedno vladamo, da, promatrajući jedan drugoga, rastu svi u pobožnosti i hvale Gospodina Boga našega.

D. Hieron. in reg. monac c. 21.

Reg. 29 Summ.

Pripovijeda se o svetom Bernardinu, da se tako čedno i uzorno vladao, te je sama njegova prisutnost bila dostatna, da se svi njegovi drugovi lijepo ponašaju; trebalo je samo reći: Bernardin dolazi, i svi bi se uozbiljili. O svetom mučeniku Lucijanu pripovijeda Metafraste i Surije u njegovu životu, da bi ga samo vidjeli pogani, pa bi se obraćali i postajali kršćani. To su dobri propovjednici, nasljednici slavnoga Krstitelja, o kom kaže sveto Evan-

Surius in Vita divi Luciani Mart. et Metaphr.

Ioan. 5. 35. in Vulg. et iuxta Arab. et alios. gjelje: «*Bješe svjetiljka, koja goraše i svijetljaše. — Erat lucerna ardens, et lucens.*» On bijaše zapaljen luč, koji je gorio u sebi od velike ljubavi Božje, i veoma svijetlio i sjajio bližnjemu primjerom svoga čudnovatoga života. To nas mora jako poticati, da se uvijek vrlo čedno ponašamo, eda damo lijep primjer bližnjemu i svojoj braći, i proizvedemo u njima rečeni plod. Jer inače gdje je revnost i želja za većom slavom i čašću Božjom, i da predobivamo duše, što je osobita zadaća našega Reda, ako ne nastojimo činiti ono, što na njih toliko djeluje i predobiva ih, a nama je tako lako?

Drugo poglavlje.

Kako je potrebita čednost za naš vlastiti napredak.

Općenita je nauka svetaca, da je čednost i čuvanje osjetilâ jedno od glavnih sredstava za naš vlastiti duhovni napredak; jer veoma pomaže, da čuvamo srce i nutarnju sabranost, i da sačuvamo pobožnost, budući da su osjetila vrata, kroz koja ulazi svako zlo u srce. Na one riječi Jobove: «*Zar su ti otvorena vrata smrti i vrata tamna zar si vidio? — Numquid apertae sunt tibi portae mortis, et ostia tenebrosa vidisti?*» kaže sv. Jeronim u prenesenom smislu, da su vrata smrti naša osjetila, jer kroz njih ulazi smrt grijeha u našu dušu, kako kaže prorok Jeremija: «*Uzlazi smrt kroz prozore naše — Ascendit mors per fenestras nostras,*» i pridodaje, da se zovu vrata tamna, jer vode u tmine grijeha. To isto kaže sv. Grgur, a tako uopće govore sveci prema načelu filozofije: «Ništa nije u razumu, što ne progje prije kroz ćutilo. *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.*» Kad se dakle u kući vrata zaključaju i dobro čuvaju, sve je ostalo sigurno; ali ako su sasvim otvorena i ne čuvaju se, tako da svatko, tko hoće, može unići i izići, ne će biti kuća sigurna ili bar ne će imati mira i pokoja kraj tolikog ulaženja i izlaženja. Isto je tako i ovdje. Oni, koji dobro čuvaju vrata svojih osjetila, bit će sabrani i pobožni, ali oni, koji se ne brinu za to, ne će imati mira ni pokoja u svom srcu.

D. Hieron. in Iob 38, 17.

D. Greg. l. 21. mor. c. 2.

Zato nas opominje Mudrac: «*Svom paskom čuvaj srce svoje, jer iz njega život izlazi. — Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.*» On kaže: sa «svom paskom», sa svom brigom i nastojanjem, da nam pokaže, kako je to važno, jer, ako čuvamo dobro vrata osjetilâ, čuvamo i srce. Sv. Grgur kaže: «Da sačuvamo čisto srce, valja da veoma pazimo na svoja ćutila. *Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est.*» A sv. Dorotej: «Priuči se držati svoje oči čedne i oborene, a ne da lijeću po nepristojnim i ništetnim stvarima; jer to je uzrok, da redovnik izgubi sav svoj trud. *Assuesce oculos non circumferre ad alienas et vanas res; hoc enim labores omnes monasticos deperire facit.*» Štogod si stekao kroz mnogo vremena i s velikim trudom, vrlo će lako izaći kroz vrata ćutilâ, ako ih ne budeš brižljivo čuvao, i ostat ćeš prazan i bez ičesa. Oh kako je lijepo rekao onaj svetac: «Brzo se može iz nemarnosti izgubiti, što se po milosti mnogim trudom jedva postiglo.» A na drugom mjestu kaže sv. Dorotej: «Čuvaj se, da mnogo ne govoriš, jer to posvema udušuje svete i pametne misli, koje s neba dolaze. *Cave a multiloquio; hoc enim sanctas, ac rationabiles, et a coelo advenientes cogitationes penitus exstinguit.*» A nasuprot kaže slavni sv. Bernardo: «Neprestana šutnja i neprekidni mir od svake buke svjetske sili nas, da razmišljamo o nebeskim stvarima i težimo za njima. *Iuge silentium et ab omni strepitu saecularium perpetua quies cogit coelestia meditari.*» A raspravljajući o čednosti očiju kaže: «Oči oborene u zemlju pomažu, da nam je uvijek srce u nebu.» A znamo dobro i iz iskustva, da smo sabrani i pobožni, kad imamo oči čedne i oborene.

Prov. 4, 23.

D. Greg. l. 22. mor. c. 2.

D. Doroth. serm. 21.

Thomas a Kemp. lib. 1. c. 22. n. 6.

D. Doroth. serm. 20.

D. Bernard. ep. 58.

Idem tract. de 12. gradibus humilitatis.

To je uzrok, zašto su oni sveti Oci Egipatski govorili, kako pripovijeda Kasijan, da onaj, koji hoće postići savršenu čistoću srca i sačuvati pobožnost i sabranost, mora biti gluh, slijep i nijem; jer, jesu li tako zatvorena vrata ovih ćutila, bit će njegova duša čista a mašta slobodna i pripravna, da opći s Bogom. Ali će tko reći: Kako možemo biti gluhi, slijepi i nijemi, kad toliko općimo s bližnjim i moramo vidjeti i čuti mnogo toga, što ne bi htjeli? Sredstvo proti tome jest, da slušamo ove stvari, kao da ih ne slušamo, da kroz jedno uho unigju, a kroz drugo izagju; ne smijemo dopustiti, da se srce prilijepi za njih, nego ih moramo odmah od sebe protjerati i ne paziti na njih.

Cass. l. 4. de instit. renunt. c. 41.

Sv. Efrem pripovijeda u tu svrhu, kako je neki pustinjak zapitao drugog Oca: «Što da činim? Moj mi Opat nalaže, da idem k peći pomagati pekaru, a tamo ima svjetskih mladića, koji mnogo toga nepristojno govore, što ja ne smijem slušati. Kako da se vladam?» Odgovorit će starac: «Nijesi li vidio, kako dječaci u školi s velikom bukom skupa čitaju i uče zadaće, što ih moraju odgovarati učitelju, pa kako svaki pazi na svoju zadaću, a ne na tugju, jer zna, da o njoj mora dati račun učitelju, a ne o tugjoj? Čini i ti tako! Ne pazi na ono, što drugi čine ili govore, nego vrši dobro svoju službu, jer o njoj moraš dati račun Bogu.»

D. Ephrem tract. 2. c. 73. de var. doctr. pag. 234.

O svetom se Bernardu pripovijeda, da mu je tako srce bilo u Bogu, da videći nije vidio, a čujući nije čuo. Činilo se, kao da se nije služio svojim ćutilima. Bijaše već prošla godina novaštva, a nije znao, dali je strop njegove ćelije posvogjen ili je od drveta. Bijahu tri prozora crkvi, a on nije nigda vidio više od jednoga. Skoro čitav dan bijaše hodio obalom jednog jezera, pa kad su poslije drugovi govorili o njemu, zapita ih, gdje su vidjeli to jezero, jer on da ga nije vidio. — O Opatu se Paladiju pripovijeda, da je dvadeset godina proboravio u ćeliji, a nije nigda podigao oči k stropu. — Tako ćemo i mi, akoprem u svijetu općimo s bližnjim, biti gluhi, slijepi i nijemi; i ne će nas priječiti u našem napretku halabuka onoga, što čujemo i vidimo.

Sur. l. 1. c. 4. Vita s. Bern.

Abb. Pallad. in Prat. spir.

Treće poglavlje.

Kako se varaju nekoji, koji malo drže do ovih izvanjskih stvari, govoreći, da ne sastoji u tome savršenost.

Iz onoga, što smo rekli, lako se vidi, kako se varaju oni, koji malo drže do ovih izvanjskih stvari: do čednosti i šutnje, i govore, da u tom ne sastoji savršenost, nego u nutarnjosti srca i u istinskim i pravim krepostima. Lipoman navodi u tu svrhu vrlo zgodan primjer iz «Duhovne livade». Pripovijeda se tu, kako je jedan od onih starih Otaca, koji stanovahu u pustinji Sketskoj, pošao jednog dana u grad Aleksandriju, da proda košare, što ih bješe spleo. Tamo vidje drugog mladog pustinjaka, koji bijaše unišao u krčmu. To veoma ražalosti starca i on odluči, da će ga čekati, dok ne izagje, da mu reče, što misli. Čim ovaj izagje, pozove ga na stranu, i reče mu: «Brate moj, ne vidiš li, da si mlad, a da naš neprijatelj stavlja mnoge zamke? Ne znaš li, kako škode pustinjaku, ako se skiće po gradovima, slike i predstave, što ih prima kroz oči i uši? Dakle, kako se usugjuješ ići u gostionice, gdje dolaziš u društvo tolikih zlih ljudi i žena, i gdje hoćeš ne ćeš moraš vidjeti mnogo zla i čuti, što ne bi htio? Nemoj, za ljubav Božju, sinko moj, činiti tako, nego bježi u pustinju, gdje ćeš se s milošću Božjom spasti i biti siguran.»

Lipom. ex Prat. spir. c. 194.

Na to će mladić: «Hajde Oče, ta u tome ne sastoji savršenost, nego u čistoći srca. Neka imam ja samo čisto srce; a to je ono, što Bog hoće.» Tada podiže starac ruke k nebu i reče: «Blagoslovljen i hvaljen da si Gospodine! Već pedeset i pet godina živim u ovoj pustinji Sketskoj, pa uza svu moguću sabranost još nemam čista srca, a ovaj je evo, zalazeći u gostionice i krčme, stekao čisto srce!» — To i ja tebi odgovaram. Ja priznajem, da savršenost bitno sastoji u čistoći srca i u ljubavi Božjoj, a ne u ovim izvanjskim stvarima; ali ne ćeš nigda imati ni postići ove savršenosti, ako ne budeš brižljivo čuvao svoja osjetila i pomno pazio na čednost i izvanjsko vladanje.

Sv. Bonaventura kaže to vrlo dobro i navodi razlog, zašto se vanjštinom stiče i čuva nutrinja; ona je naime zaštita i obrana srca. Kao što vidimo, da narav ne proizvodi drveta bez lišća i kore, ni ploda bez lupine, nego svemu daje zaštitu i obranu za uzdržanje i nakit; isto tako i milost, koja jednako djeluje, kao i narav, dapače još savršenije, ne proizvodi u nama kreposti, ako ne pomoću ove izvanjštine. Ova izvanjština jest kora i lupina, kojom se čuva krepost, nutarnja sabranost i čistoća srca; pa gdje nema jednoga, nema ni drugoga; tako i zdravlje ili bolest tjelesna ne sastoji u izvanjštini, niti u tome, dali tko dobro ili zlo izgleda, nego u urednom ili u neurednom djelovanju sokova, koji su unutra: pa ipak, kad vidimo koga, da zlo izgleda, odmah kažemo: taj je bolestan, nije

D. Bonavent. tom. 2. opusc. l. 2. de prof. Religios. c. 22.

sasvim zdrav; ne vidiš li, kako izgleda? kako je žut? kako je plav pod očima? — Isto je tako i sa zdravljem duhovnim.

Sv. Bazilije tumači to jednom prispodobom, koju možemo i mi navesti, kad je on već navodi. Pretpostavlja onu općenitu nauku i prispodobu svetaca, da su izvanjska ćutila prozori, kroz koje duša izgleda, da vidi, što izvana biva; i kaže, da je izmegju sabrane i rastresene duše ista razlika, koja izmegju poštene i lakoumne žene. Ženu poštenu vrlo ćeš rijetko vidjeti na prozoru; ali lakoumna i zla po čitav dan stoji na prozoru i na vratima, i gleda, tko sve prolazi, pa sad ovoga zove, a sad se s onim razgovara i zabavlja. Ista je razlika, kaže sv. Bazilije, izmegju redovnika sabrana i rastresena. Sabrana ćeš vrlo rijetko vidjeti, da izgleda na prozore svojih ćutila, on ostaje sabran u sobici svoga srca; ali drugoga ćeš vidjeti svaki čas gdje izgleda na ove prozore, i gleda, što se zbiva, sluša, što se govori, razgovara se i gubi vrijeme s ovim i s onim. Poštenje ili nepoštenje žene ne sastoji u tome, dali izgleda na prozor ili ne; ali žena, koja je rado na prozoru i na ulici, te se rado razgovara i zabavlja s ovim i s onim, jasno odaje i pokazuje svoju lakoumnost, i to bi bilo samo dosta, da se pokvari, ako još i nije pokvarena. Isto je tako istina, da savršenost ne sastoji u čuvanju jezika i osjetilâ; ali duša, koja rado prozire kroz prozore i na ulicu, i koja bi rado sve vidjeti, čuti i govoriti, ne će postići savršenost ni čistoće srca.

D. Basil. tract. de vera virg. c. 2.

Valja ovdje upozoriti još na drugu važnu tačku. Kao što vanjština pripomaže, da uredimo i sačuvamo nutrinju; isto tako i nutrinja uregjuje odmah i vanjštinu. «Gdje je Krist, tamo je i čednost, kaže sv. Grgur Nazijanski. *Ubi Christus est, modestia quoque est.*» Kad je unutra prava i istinska krepost, odmah je ozbiljnost u očima i jeziku i velika zrelost u hodu i u svim našim kretnjama. Nutarnja ozbiljnost proizvodi ozbiljnost i zrelost izvana. Ovu čednost, koja nastaje iz mira i prave poniznosti duše, zahtijeva od nas naš sveti Otac, a ne čednost hinjenu i umjetno pričinjenu, koja ne traje, nego je u najbolje vrijeme nestaje kao patvorene stvari. On zahtijeva od nas čednost, koja nastaje sama od sebe, koja proistječe iz srca čedna, umrtvena i ponizna, kao učinak iz svoga uzroka.

D. Greg. Naz. ep. 193.

Reg. 29. Summ. Const.

Po tome možemo sasvim jasno spoznati, dali je tko duhovan ili ne, i dali napreduje i raste u kreposti ili ne. Sv. Augustin tumači to ovom prispodobom. Kao što mi sada, koji smo već ljudi, nemamo, kako vidimo, mnogih igara i zabava, što smo ih imali, kad bijasmo djeca, pa kao što bi nas tada jako boljelo, kad bi nam se oduzele, dok nas sada ništa ne boli, što ih nemamo, jer su to zabave i igre za djecu, a mi smo već ljudi; isto tako, kaže on, kad tko na putu duhovnom počne kušati, što je Bog i krepost, i hoće da bude čovjek duhovan i muž savršen, ne ćuti bola niti mu je teško, što ne uživa naslada i ugodnosti tjelesnih, čim se naslagjivao, kad bijaše dijete i nesavršen u kreposti, jer to su naslade i zabave za djecu i nesavršene, a on je već čovjek. «*Kad bijah malo dijete, govorah kao dijete, razabirah kao dijete, mišljah kao dijete; a kad postadoh muž, odbacih, što bijaše djetinje. — Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut*

D. Aug. l. qq. 83. q. 70.

1. Cor. 13, 11.

parvulus: quando autem factus sum vir, evacuavi, quae erant parvuli.»

Ako hoćeš dakle znati, dali si čovjek i dali napreduješ i rasteš u savršenosti, ili dali si još uvijek dijete, gledaj, dali si ostavio i zaboravio za djetinjarije; jer ako su ti još uvijek drage igre i zabave dječje, tad si dijete. Ako te vesele djetinjarije, ako rado puštaš uzdu svojim ćutilima i paseš svoje oči, gledajući tašte i ništetne stvari, ako svojim ušima dopuštaš, da slušaju sve, što se zbiva, i svomu jeziku, da vodi neumjesne i suvišne razgovore, tad si dijete i nesavršen, jer su ti još drage zabave i igrarije za djecu i nesavršene. Onaj, koji je duhovan, te raste i razvija se u savršena muža, ne nalazi više naslade u ovim stvarima, nego se smije i ruga njima, kao što se čovjek ruga igrama i zabavama dječjim, i stidio bi se imati posla s njima.

Četvrto poglavlje.

O šutnji i kako velika dobra i koristi u sebi sadržava.

Jedno od sredstava, koje će nam puno pomoći, da napredujemo u kreposti i postignemo savršenost, jest obuzdavanje i mrtvenje jezika; a nasuprot, što će nam najviše škoditi i priječiti naš napredak, jest bezbrižnost u tome. Jedno i drugo uči sv. Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici. Na jednom mjestu kaže: *«Ako tko u* *Iacob. 3, 2.* *riječi ne pogrješuje, onaj je savršen čovjek. — Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.»* A na drugom opet: *«Ako tko misli,* *Ibid. 1, 26.* *da je bogoljuban, a ne zauzdava jezika svojega, nego vara srce svoje, njegova je bogoljubnost uzalud. — Si quis putat se religiosum esse, non refraenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est* *D. Hieron. in reg. Monac. c. 32.* *religio.»* Sv. Jeronim navodi ovo mjesto, da preporuči šutnju, i kaže, da su zato oni stari Oci pustinjaci, oslanjajući se na ovu rečenicu i nauku svetoga apostola Jakoba veoma nastojali obdržavati šutnju. On pripovijeda, da je naišao na mnoge od onih svetih Otaca, koji sedam punih godina ne bijahu progovorili ni s kim ni riječi. To je takogjer uzrok, kaže Dionizije Kartuzijanac, da su svi Redovi uvrstili megju svoje propise šutnju kao ponajglavniji, i to s takom strogošću, te su ustanovili i odredili, da se onaj, koji bi je prekršio, javno bičuje.

Ali da vidimo, što je uzrok, da nam se šutnja toliko preporučuje. Zar je toliko zlo reći koju nepotrebnu riječ? Zar je to više, nego li izgubiti malo vremena, što ga potrošimo, da je izgovorimo? A zar to nije samo laki grijeh, koji se briše blagoslovljenom vodom? — Više mora to biti, nego li izgubiti malo vremena, i od veće važnosti mora da je ova vježba nego li izgleda, kad nam je toliko

sveto Pismo preporučuje, a Duh Sveti ne pretjerava niti povećava stvari, niti ih mjeri drugom težom, doli onom što je imaju u sebi. Sveci i crkveni učitelji, kojima je Gospodin podijelio osobito svijetlo, da razumijevaju i tumače otajstva svetoga Pisma, opisuju opširno veliku korist, što nastaje, ako obdržavamo šutnju i nasuprot veliku štetu, ako protivno činimo.

Sv. Bazilije kaže, da je osobito početnicima vrlo korisno vje- *D. Basil. in reg. fusius disput. 13.* žbati se u šutnji: prvo, da nauče govoriti kako treba, jer se mnogo hoće za to, i težak je to posao, dapače vrlo težak. Pa kad za druge znanosti i umjetnosti potrošimo mnogo godina, i držimo, da smo ih dobro upotrijebili, samo ako ih naučimo; isto će tako biti pravo, da upotrijebimo nekoliko godina, da naučimo znanost dobro govoriti; jer ako ne postaneš učenik i ne budeš marljivo učio, nigda ne ćeš postati učitelj. Ali ćeš reći: To ćemo naučiti, ako mnogo govorimo, kao što se nauče druge znanosti i umjetnosti, ako se mnogo vježbamo u njima.

Sv. Bazilije kaže, da ovu znanost dobro govoriti ne možemo naučiti drugačije, van da šutimo i mnogo se vježbamo u tome. I navodi ovaj razlog: Da dobro govorimo, moramo paziti na mnoge okolnosti, pa kako nijesmo navikli da govorimo s obzirom na ove okolnosti, nego što nam padne na pamet i kad nam se svidi, i s glasom, kojim hoćemo, bez glave i repa, šutnja nam pruža dva vrlo važna pomagala, da znamo govoriti. Prvo je, jer mnogom šutnjom zoboravljamo svju prijašnju brbljavost, što je donosima iz svijeta; a to je vrlo važno, da naučimo dobro govoriti, kao što je vrlo nužno, ako hoćemo što dobro znati, da zaboravimo ono, što smo zlo načinili. A drugo, šutnjom stičemo mnogo vremena i imamo mnogo prigoda, da naučimo dobro govoriti, jer šuteći imamo kada promatrati starije redovnike, za koje znamo, da su vješti ovoj znanosti i znadu govoriti kako treba, da to naučimo od njih, i da nam se utisne u srce ona zrelost, onaj mir i dostojansvo, s kojim oni govore.

Kao što naučnik gleda, kako mu majstor radi, da i on tako radi, pa se tako izuči i postane majstor: isto tako moramo i mi gledati na one, koji se u tom odlikuju, da od njih učimo. Gledaj onoga staroga brata i onoga oca, kako umije lijepo govoriti, kako ljubazno svima odgovara, koji ga pitaju i govore s njim, ma kako bio zaposlen, tako se čini, da nema ništa drugo raditi, nego tebi odgovarati: uvijek ćeš ga naći istoga, uvijek jednaka u licu. On nije, kao ti, koji, kad si jako zaposlen, odgovaraš neprijazno i zlovoljno. Gledaj drugoga, kako, kad mu što po posluhu narede, lijepo odgovara; s veseljem, drage volje, kako se ne ispričava i ne pita, tko to nalaže.

Gledaj opet onoga, kako nigda ništa ne govori, što bi moglo uvrijediti ili ražalostiti njegova brata, ni za odmora ni izvan njega, ni u šali ni u doskočici, ni u prisutnosti ni u odsutnosti; sa svima govori sa štovanjem i počitanjem: nauči se i ti tako govoriti. — Gledaj kako onaj drugi, kad mu se rekla riječca, koja ga je mogla uvrijediti, nije odgovorio drugom sličnom, kako se lijepo pričinio, kao da je nije razumio prema onoj Prorokovoj: *«Postadoh kao čovjek, koji ne* *Psal. 37, 15.* *čuje. — Factus sum sicut homo non audiens.»* Kako je lijepo znao

D. Basil. ubi supra. predobiti sebe i svoga brata! Nauči se i ti isto tako ponašati u sličnim prigodama! Da naučimo ovo dvoje, kaže sv. Bazilije, pomaže veoma duga šutnja. Ona naime čini, da zaboravimo zlo govoriti, i daje nam vremena, da naučimo dobro govoriti. *Quippe cum taciturnitas simul et oblivionem ex desuetudine pariat, et ad ea, quae recta sunt, discenda otium suppeditet.*

D. Ambr. l. 1. off. c. 10. D. Hieron. Eccl. 3, 7. Sv. Ambrozije i sv. Jeronim, tumačeći one riječi Propovjednikove: «*Ima vrijeme, kad se šuti, i vrijeme, kad se govori — Tempus tacendi, et tempus loquendi*», potvrgjuju to isto i kažu, da je to bio uzrok, zašto je to Pitagora, onaj stari filozof, učio najprije svoje učenike, da šute pet godina, da tako naime dugim mučanjem zaborave, što su zla znali, a da, slušajući njega, nauče ono, što su imali poslije govoriti, i tako postanu učitelji. Iz toga zaključuje sv. Jeronim: «Naučimo se dakle i mi najprije šutjeti, da poslije umijemo govoriti. *Discamus itaque et nos prius non loqui, ut postea ad loquendum ora reseremus.* Šutimo neko vrijeme, gledajmo na one, koji se odlikuju u ovoj znanosti, da ih nasljedujemo, budimo najprije učenici, da poslije mnoge šutnje možemo postati učitelji. *Sileamus certo tempore; ad praeceptorum eloquia pendeamus; nihil nobis videatur rectum esse, nisi quod discimus, ut post multum silentium de discipulis efficiamur magistri.*»

Akoprem ovi sveci govore početnicima, ipak se svih nas tiče ono, što se reklo, jer ili si stari redovnik ili novak, ili se hoćeš vladati glede svog jezika kao novak ili kao stari redovnik: odaberi, što hoćeš. Ako si stari redovnik ili se hoćeš ponašati kao stari redovnik, moraš biti uzor i ogledalo, u kojem se mora ogledati novak, i od koga ima početnik učiti. Mislim, da se prije moraš vladati kao stari redovnik, nego li kao novak, jer veća dužnost veže staroga redovnika. Zato si bio novak i šutio tako dugo, da naučiš govoriti. Već valja da znaš govoriti nakon toliko vremena. Ali ako nijesi nikada bio novak niti naučio govoriti, valja ti postati novakom, da naučiš govoriti, što treba, kada treba i kako treba.

Peto poglavlje.

Šutnja je izvrsno sredstvo, da budemo ljudi od molitve.

Šutnja nam ne samo pomaže, da naučimo govoriti s ljudima, nego je takogjer korisna i vrlo nužna, da naučimo govoriti i općiti s Bogom, i da budemo ljudi od molitve. Tako to tvrdi sv. Jeronim, *D. Hieron. in reg. mon. c. 22.* i zato su, kaže on, toliko držali oni Oci do šutnje. Zato su oni sveti Oci pustinjaci, podučeni od Duha Svetoga, obdržavali s najvećom brižljivošću svetu šutnju kao uzrok svetoga promatranja. *Ex hoc enim in eremo sancti Patres edocti summa diligentia observant sancta silentia, tamquam sanctae contemplationis causa.* A sv. Diadok,

raspravljajući o šutnji, kaže: «Nešto je veliko i uzvišeno šutnja, jer je majka svetih i mudrih misli. *Praeclara ergo res est silentium, nihilque aliud, quam mater sapientissimorum cogitatuum.*» *D. Diadoc. lib. de perfect. spir. c. 70. in Bibl. ss. Patr. t. 3.* Ako dakle hoćeš biti duhovan i čovjek od molitve, ako hoćeš općiti i govoriti s Bogom, obdržavaj šutnju. Ako hoćeš uvijek imati dobrih misli i čuti nadahnuća Božja, šuti i budi sabran. Jer kao što su nekoji gluhi, što im je pokvaren organ sluha, a drugi ne čuju radi velike buke; isto tako i nas vika i halabuka svjetovnih riječi, stvarî i poslova, zaglušuje i priječi, da ne čujemo nadahnuća Božjih i ne pazimo na ono, što nam je potrebito. Bog hoće samo u samoći općiti s dušom. «*Odvest ću je u samoću i govoriti srcu njezinu,* kaže po proroku Ozeji. *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor eius.*» *Osee 2, 14.* Tamo će naći duša utjehâ i nasladâ. «Evo ja ću je hraniti mlijekom. *Ecce ego lactabo eam.*» Time hoće naznačiti milosti, što ih iskazuje duši, kad se sabere na taj način.

D. Bern. serm. 40. in Cant. D. Greg. l. 30. mor. c. 12. Sv. Bernardo kaže, da je Bog duh, a ne tijelo, i zato da traži duhovnu samoću, a ne tjelesnu. A sv. Grgur kaže: «Što koristi samoća tjelesna, ako nema samoće i sabranosti srca? *Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis?*» Gospodin hoće od tebe, da u nutrinji svoga srca podigneš stanicu, da općiš s Bogom i da Njegovu Božanskomu Veličanstvu bude drago općiti i razgovarati se s tobom. *Psal. 54, 8.* Tako ćeš moći reći s Prorokom: «*Evo sam pobjegao daleko i ostao u samoći. — Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.*» Ne treba da zato postaneš pustinjak ni da se uklanjaš općenju i druženju s bližnjim; nego ako hoćeš da uvijek budeš pobožan i vrlo raspoložen, pripravan i lak za molitvu, drži šutnju.

D. Diadoc. ubi supra. Kao što, kaže vrlo dobro sv. Diadok, kad se vrata kupališta često otvaraju, nestaje brzo topline; isto tako, kad tko mnogo govori, sav žar pobožnosti iščezne kroz usta. Odmah se srce razlije a duša lišava dobrih misli. Lako se vidi, kako brzo nestane svakog soka pobožnosti: čim otvoriš usta, da previše govoriš, ishlapi srce kroz usta. Nu ako hoćeš imati dosta prosta vremena te si prištediti i steći mnogi čas za molitvu, drži šutnju, pa ćeš vidjeti, koliko će ti vremena preostati, da se zabavljaš s Bogom i sa samim sobom. Oh kako je lijepo rekao onaj svetac: *Thom. a Komp. l. 1. c. 20. n. 1.* «Ako se ukloniš suvišnjim razgovorima i ne hodaš kojekuda besposleno i ne slušaš novosti i govorkanja, naći ćeš dosta zgodna vremena za pobožno razmatranje.» Ali, ako rado govoriš i rastresuješ se kroz ćutila, tad se ne čudi, što nemaš nigda vremena, dapače ni za svoje obične vježbe; kao što i Sinovi Izraelovi, jer su, kako čitamo, raspršeni po Egiptu, tražili pljevu, nijesu mogli ovršiti običnoga posla, i zato bijahu kažnjeni. *Exod. 5, 12.*

Valja ovdje upozoriti na drugu vrlo važnu tačku duhovnoga života. Kao što je šutnja uzrok svetomu razmatranju, isto je tako molitva, razmatranje i općenje s Bogom uzrok šutnji. Govoraše Mojsije Bogu: *Exod. 4, 10.* «*Otkako si progovorio sluzi svomu, polaganijeg sam i sporijega jezika. — Ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris linguae sum.*» *Ier. 1, 6.* A prorok Jeremija, kad je počeo govoriti s Bogom, reče, da je postao dijete i da ne zna govoriti. Primjećuje ovdje sv. Grgur, *D. Greg. l. 7. mor. c. 6.* da ljudi duhovni, koji opće i govore s Bogom, odmah postanu nijemi za svjetovne stvari, i teško im je govoriti i

slušati gdje se govori o njima; jer ne bi radi ništa drugo slušati ni o ičem drugom govoriti, ako ne o onom, što ljube i imaju u svomu srcu, a sve im je drugo dosadno i mrsko. *Valde namque insolens atque intolerabile aestimant, quidquid illud non sonat, quod intus amant.* A to i sami iskusimo. Gledaj samo: kad ti Gospodin iskaže milost u molitvi i kad ustaneš od nje pun pobožnosti, kako te ne veseli ni s kim govoriti niti obraćati oči amo i tamo, niti slušati novosti; nego se čini, kao da ti je postavljen lokot na usta i na sva tvoja ćutila. Što je uzrok tome? Uzrok tome jest to, jer si unutra zaposlen i zabavljen s Bogom, zato ne voliš tražiti izvanjskih zabava i utjeha. A nasuprot, kad tko govori te je rastresen i van izljeven, biva to zato, što nema duha, ni pobožnosti, ni zabave unutra.

Thom. a Kemp. lib. 1. c. 10. n. 1. Tako to kaže onaj svetac: «Ali zašto tako rado govorimo i megju sobom naklapamo, kad tako rijetko bez povrede savjesti zamuknemo? Zato tako rado govorimo, jer megjusobnim razgovorima želimo jedan drugoga tješiti i srce s mnoge misli izmučeno oblakšati. I mnogo nam je milo o onom govoriti i promišljati, što mnogo ljubimo ili želimo, ili o tom, za što mislimo da nam je protivno.» Ne možemo živjeti bez kake zabave i radosti; pa kako je nemamo unutra u srcu s Bogom, tražimo je u ovim izvanjskim stvarima.

To je razlog, zašto u Redu držimo toliko do ovih i drugih sličnih izvanjskih pogrješaka, i tako ih oštro korimo, akoprem po sebi izgledaju neznatne; jer ove izvanjske pogreške, kao što je kršenje šutnje, danguba i drugo slično, znak su slaboga napretka i slabe nutarnje kreposti. Time čovjek pokazuje, da još nije postao duhovan niti okusio, šta je Bog, kad se ne zna zabavljati sa sobom i s Bogom nasamo u svojoj ćeliji. Kad kovčeg nema ključanice, tad po tom sudimo, da unutra nema blaga niti išta dragocjeno. Kad je lješnjak vrlo lak i skače, znak je, da je prazan i da u njemu nema jezgre. To je ono, na što osobito pazimo kod ovih stvari i zašto toliko do njih držimo.

Šesto poglavlje.

Šutnja je vrlo važno sredstvo, da napredujemo i postignemo savršenost.

Otac Natal, vrlo duhovan i učen čovjek, govoraše nešto osobito i vrlo znamenito o šutnji, iz čega se jasno vidi, od kolike je ona važnosti. Pa akoprem će se to možda kome činiti previše i pretjerano, ipak je gola i mnogo dokazana istina. On govoraše, da

na treba drugo nego uvesti šutnju, da se popravi jedan samosan, dapače i čitav Red. Neka se u samostanu obdržava šutnja, i ja ti kažem, on je popravljen. Regbi, da se ne može većma pohvaliti šutnja, jer je time sve rečeno.

Razlog je tome ovaj. Jer kad se u samostanu drži šutnja, svaki nastoji oko svoga posla, kojega je radi došao u Red, naime oko svoga duhovnoga napretka. Kad se u kući ne obdržava šutnja, tada su ti tû tužbe, sastanci, ogovaranja, posebna prijateljstva, koja se podržavaju takovim razgovorima i druženjima; tad se gubi vrijeme i čini, da ga i drugi gube, a i druge zle posljedice nastaju iz toga. Pa tako i vidimo, da samostan, u kom se ne obdržava šutnja, već ne izgleda kao kuća redovnička, nego kao kuća svjetovnjačka; a nasuprot, kad u njemu vlada šutnja, odmah izgleda kao kuća redovnička i raj; odmah, čim stupiš na vrata, odiše sve svetošću; ona tišina i mûk uzdiže duh i potiče na pobožnost one, što unutra stupaju. «*Zaista Gospodin na ovom mjestu. Nije ovdje drugo, doli kuća Božja i vrata nebeska. — Vere Dominus est in loco isto. Non est hic aliud nisi domus Dei, et porta coeli.*» *Gen. 28, 16.*

To isto kažem o svakome pojedincu. Neka tačno obdržava šutnju, i ja ti kažem, on se sasvim popravio. Iz iskustva znamo, kako onda, kad puno govorimo, nalazimo u ispitivanju, da smo pali u mnoge pogrješke. «*Gdje je mnogo riječi, tamo je često siromaštvo. — Ubi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.*» A kad savjesno obdržavamo šutnju, tad jedva imamo o čem da se ispitavamo. «*Tko čuva u ta svoja, čuva dušu svoju*, kaže Mudrac. *Qui custodit os suum, custodit animam suam.*» *Prov. 14, 23.* *Ibid. 13, 3.*

Kada su Korijala, znamenita i vrlo učena Lacedemonca, zapitali, zašto je Likurg dao tako malo zakona Lacedemoncima, odgovori: «Jer ljudi, koji malo govore kao Lacedemonci, malo trebaju zakonâ.» Dakle je šutnja dosta, da se popravi svaki napose, čitav samostan i čitav Red. A to je uzrok, zašto su oni stari sveti Oci toliko cijenili i obdržavali šutnju, i zašto su svi Redovi med svima dužnostima nametnuli šutnju kao jednu od najglavnijih. I zato je, kaže Dionizije Kartuzijanac, rekao sveti apostol Jakob: «*Ako tko u riječi ne pogrješuje, onaj je savršen čovjek.*» Ako tko misli, da je redovnik, a ne zauzdava svojega jezika, uzalud mu njegovo redovništvo. *Iacob. 3, 2.*

Neka dakle svatko ovdje pazljivo promotri, kako malo zahtijevamo od njega, da bude savršen, i kako mu lako sredstvo dajemo za to. Ako hoćeš mnogo napredovati u kreposti i postići savršenost, drži šutnju, jer tako ćeš je postići, kako kaže sv. apostol Jakob. Ako hoćeš biti duhovan i čovjek od molitve, obdržavaj šutnju, jer tako ćeš, kažu sveci, do toga doći. A nasuprot, ako ne budeš brižljivo obdržavao šutnje, nigda ne ćeš postići savršenosti, nigda ne ćeš biti pravo duhovan. Ili, reci mi, dali si igda vidio čovjeka govorljiva i brbljava, da je mnogo odan promatranju i jako duhovan? Ni, da je napredovao, ne ćeš ga vidjeti. «*Zar će čovjek govorljiv biti opravdan? — Numquid vir verbosus justificabitur?*» Sv. Grgur primjećuje na to: «Sigurno onaj, koji mnogo govori, ne će biti opravdan, ne će mnogo napredovati.» I navodi zato mnoge rečenice iz *Iob. 11, 2.* *D. Greg. l. 10. mor. c. 2.*

Psal. 139, 12. svetoga Pisma, a megju njima i onu Prorokovu: «*Čovjek jezičan ne će imati sreće na zemlji. — Vir linguosus non dirigetur in terra.*» On ne će napredovati, ne će rasti, njega mora zahvatiti ono prokletstvo patrijarhe Jakova: «*Razlio si se kao voda, ne ćeš rasti. — Effusus es sicut aqua, non crescas.*» Razlio si svoje srce kroz vrata usta i ćutilâ, zabavljajući se s ovim izvanjskim stvarima: ne ćeš rasti, ne ćeš napredovati. (Gen. 49, 4.)

Vrlo dobro prispodabljaju sveci onoga, koji ne čuva i ne zatvara svojih usta, sûdu bez poklopca, koji se po zapovijedi Božjoj morao držati za nečist: «*Sud, koji ne bude imao poklopca i poveza odozgo, bit će nečist — Vas, quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit.*» (Num. 19, 15.) Kao što otkriven sûd prima u se svaku nečistoću i odmah se napuni prahom i gadom; isto tako, kad tko ne drži zatvorena usta, odmah je pun nesavršenostî i grijehâ. Tako to kaže Duh Sveti po Mudracu i opetuje često puta: «*Tko rabi mnogo riječi, ranjava dušu svoju. — Qui multis utitur verbis, laedet animam suam.*» (Eccli. 20, 8.) A na drugom mjestu: «*U mnogim riječima ne će biti bez grijeha. — In multiloquio non deerit peccatum.*» (Prov. 10, 19.) A opet na drugom mjestu: «*U mnogom se govoru nalazi ludost. — In multis sermonibus invenietur stultitia.*» (Eccle. 5, 2.) Dao Bog, da toga toliko puta ne iskusimo, kao što iskusimo. Vrlo dobro kaže sv. Grgur: «Počinješ s dobrim riječima, a zatim prijegješ na ispraznu riječ, i odmah potom na šaljivu, onda na porugljivu. Tako se malo po malo ugrije jezik i raste želja, da stvari povećaš i prikažeš ih, kao da jesu nešto. Pa kad i ne misliš, izmaknut će ti koja laž, a možda opaka i čak pogubna riječ: počinješ s malenim, a dovršuješ s velikim. Tako obično biva, da šalom počneš, a ogovaranjem dovršiš.» (D. Greg. l. 7. mor. c. 17. et 3. p. past. admon. 3.)

Još više kaže Albert Veliki: «Gdje nema šutnje, tamo čovjeka lako svlada neprijatelj. *Ubi non est taciturnitas, ibi homo de facili ab adversario superatur.*» (Alb. M. l. de virt. c. 51.) I navodi u tu svrhu one riječi iz Poslovicâ: «*Kao grad otvoren i bez zidova unaokolo; tako je čovjek, koji ne može u govoru obuzdati duha svoga. — Sicut urbs patens, et absque murorum ambitu; ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.*» (Prov, 25, 28.) Na ove riječi kaže sv. Jeronim: «Kao što grad, koji je otvoren i bez zidova, vrlo lako mogu zauzeti i oplijeniti neprijatelji; isto je tako onaj, koji nije zaštićen zidom šutnje, u velikoj pogibli, da bude svladan od napasti gjavolskih.» (D. Hieron. hic et D. Greg. 3. p. pastor. admon. c. 15. et l. 7. mor. c. 24.) Možemo za to navesti još drugi osobiti razlog. Kao što je čovjeka, koji je bezbrižan i zapleten u kojekake stvari, lako moći prevariti, dok to kod onoga, koji je uvijek na oprezu, teško biva; isto tako onoga, koji ne obdržava šutnje, lako može prevariti gjavao, jer je rastresen, zabavljen i zaokupljen kojekakim stvarima. Ali onaj, koji je šutljiv i sabran, uvijek je pripravan i na oprezu, i zato ga ne će lako prevariti gjavao niti mu zadati nenadani udarac.

Sedmo poglavlje.

Tko je čedan, šutljiv i sabran, ne provodi život žalostan, nego vrlo veseo.

Iz toga, što smo rekli, slijedi nešto, što je vrijedno da se napomene o ovom predmetu, naime da tako sabran život, kad tko hodi oborenih očiju, ne će govoriti ni slušati, van što je potrebito, postavši gluh, slijep i nijem Boga radi, nije život žalostan ni turoban, nego dapače vrlo veseo i ugodan, i to tim više od svakoga drugoga, koliko je općenje i druženje s Bogom, na koje nas poziva i dovodi ova sabranost, slagje od općenja s ljudima. Sv. Jeronim kaže: «Neka drugi misle, što hoće, jer svatko sudi po samome sebi: meni je grad tamnica, a samoća raj. *Viderint alii, quid sentiant; unusquisque enim suo sensu ducitur: mihi oppidum carcer, et solitudo paradisus est.*» (D. Hieronym. ep. 4. ad Rustic. monachum de vivendi forma.) A sv. Bernardo govoraše: «Nigda nijesam manje sâm, nego kad sam sâm. *Nunquam minus solus, quam cum solus.*» (D. Bern. ep. seu tract. ad Fratr. de monte Dei.) Tada sam u većem društvu, veseliji i radosniji, jer, što mi zadovoljava i pravo razveseljava srce, jest općenje i razgovor s Bogom. Za one, koji ne znaju za ovo nutarnje općenje, niti što je duh i molitva, niti nalaze slasti u duhovnim stvarima, bit će takav život žalostan i turoban, nu ne za dobra redovnika.

Time nam se otkriva druga varka. Kao što tat misli, da su su svi tati, kao i on, tako i nekoji, kad vide, da je tko pobožan i sabran, i drži oborene oči, i da ne govori, kao oni, sa svima, koje sretne, odmah misle, da je napastovan ili da je žalostan i turoban, a katkada to dapače i kažu. (Supra tract. 1. c. 15.) A ima nekojih, koji se ne usugjuju biti čedni i šutljivi, kako bi htjeli i morali, bojeći se, da ih drugi toga radi ne prekoravaju. To treba dobro zapamtiti, da nitko svojom nerazboritošću i slabim duhom kome ne naškodi. Zar misliš, što ti ne ćutiš veselja i radosti u šutnji i sabranosti, da je ne ćuti ni drugi? Ili ti je možda teško gledati, gdje je drugi čedan, jer je on neprestani ukor za tvoju nečednost i nikaku sabranost, i zato ga ne možeš trpjeti? Pusti ga, neka i nadalje ustraje u svojoj vježbi, u kojoj ćuti veće veselje i zadovoljstvo, nego li ga ti imaš, jer to je duhovno i pravo veselje, za koje kaže sv. Pavao: «*Kao žalosni, a koji se jednako vesele — Quasi tristes, semper autem gaudentes.*» (2. Cor. 6, 10.) Ako ti se i čini, da je on žalostan, ipak je iznutra pun radosti i veselja.

Dapače i Seneka upozoruje na to svoga prijatelja Lucilija. (Seneca l. 3. ep. 23. ad Lucill. de solido et inani gaudio.) Pravo veselje, kaže on, ne sastoji u izvanjštini, nego u nutarnjosti srca. Kao što se zlato i dragocjena kovina ne nalazi na površini zemaljskoj, nego u sredini i srcu zemlje; isto tako prava radost i veselje nije ono, što tko izvana pokazuje, govoreći, smijući se i općeći s drugima, jer to ne zasićuje niti zadovoljava duše, nego ono, što se kao čisto zlato nalazi u sredini srca. U tome, da tko ima čistu savjest i plemenito srce, da prezire stvari zemaljske i uzdiže se nada sve to, u tome sastoji prava radost i veselje.

Osmo poglavlje.

Na koje okolnosti moramo paziti, kad govorimo.

Psal. 140, 3.

«*Postavi, Gospodine, stražu na usta moja, i vrata unaokolo usana mojih! — Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis.*» Sveti Oci i Učitelji crkveni, Ambrozije i Grgur, raspravljajući, kako velika zla i štete nastaju od jezika, čega je puno sveto Pismo, osobito knjige poučne, preporučujući uvelike obdržavanje šutnje, da se oslobodimo tolikih zala i pogibli, kažu: «Što dakle da činimo? Zar moramo biti nijemi? *Quid igitur? mutos nos esse oportet? Minime!* Nipošto, kažu ovi sveci; jer krepost šutnje ne sastoji u tom, da ne govorimo. Kao što krepost umjerenosti ne sastoji u tom, da ne jedemo, nego u tome, da jedemo, kad je potrebito i koliko je potrebito, a od ostaloga da se uzdržavamo; isto tako krepost šutnje ne sastoji u tom, da ne govorimo, nego da znamo u svoje vrijeme mučati i u svoje vrijeme govoriti. I navode u tu svrhu onu rečenicu Propovjednikovu: «*Ima vrijeme, kad se muči, i vrijeme, kad se govori. — Tempus tacendi, et tempus loquendi.*» Zato treba velike razboritosti, da znamo činiti sve u svoje vrijeme. Jer, kao što je pogrješka govoriti, kad ne treba; isto je tako pogrješka šutjeti, kad bi trebalo govoriti. Ovo nam je dvoje, kažu ovi sveci, htio dozvati u pamet Prorok napomenutim riječima: «Postavi, Gospodine, stražu na usta moja.» Kaku stražu zahtijevaš, sveti Proroče? — «Vrata, kojima da se zatvaraju moja usta. *Ostium circumstantiae labiis meis.*»

D. Ambr. l. 1. off. c. 3. D. Greg. l. 7. mor. c. 17. et 3. p. past. adm. 15.

Eccle. 3, 7.

David ne prosi Boga, kako vrlo dobro primjećuje sv. Grgur, da mu postavi zid na usta i zatvori ih kamenom i meljtom, da se nigda ne otvaraju, nego on prosi vrata, da se otvaraju i zatvaraju u svoje vrijeme. Time nam hoće naznačiti, da moramo u svoje vrijeme šutjeti i zatvarati usta, i opet otvarati u svoje vrijeme, i da u tome sastoji razboritost i krepost šutnje. To isto prosi Mudrac, kad kaže: «*Tko će dati ustima mojima stražu i utisnuti na usne moje čvrst pečat, da ne padnem po njima i jezik me moj ne upropasti? — Quis dabit ori meo custodiam, et super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, et lingua mea perdat me?*» Tolike se zahtijevaju okolnosti i uvjeti, da ne pogriješimo u govoru, da se s pravom Mudrac boji, eda ne propadne radi svoga jezika, i moli za ovu razboritost, da zna zatvoriti i otvoriti vrata, kad treba; jer neka jedna jedina okolnost uzmanjka, i dosta je, da čovjek pogriješi; a da uredno i dobro govori, mora paziti na sve okolnosti i nijedne ne smije propustiti: *Quia bonum consurgit ex integra causa, malum autem ex quocumque defectu.* Ova je razlika izmegju dobra i zla, izmegju kreposti i opačine, što se za krepost zahtijevaju sve okolnosti, a da nijedna ne uzmanjka, a za opačinu je dosta, da samo jedna jedina uzmanjka.

Eccli. 22, 33. et c. 28, 28.

Okolnosti, što su potrebite, da dobro govorimo, navode uopće sv. Bazilije, Ambrozije, Bernardo i drugi. Prva i glavna jest, da najprije dobro promislimo, što ćemo reći. Sama nas narav uči, kako jako moramo biti oprezni u tome; jer je zatvorila i zaključala jezik ne samo jednim vratima i ključanicom, nego dvjema, najprije zubima i zatim usnama; zid i predzigje postavila je oko jezika, dok na uši nije postavila nikake straže ni ključanice, da po tom uvidimo, kako teško i oprezno moramo govoriti, a kako spremno i lako slušati prema onome, što kaže sveti apostol Jakob: «*Neka bude svaki čovjek brz čuti, a spor govoriti. — Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.*»

D. Basil. in reg. brev. 208. et in Const. mon. c. 12. D. Ambr. l. 1. alf. c. 10. D. Bernard. de ord. vitae et mor. instit. c. 6. Iacob. 1, 19.

To nas isto uči sustav i ustroj jezika. On naime ima dvije žile, od kojih jedna ide k srcu a druga k moždanima, gdje je, kako filozofi uče sijelo razuma, da nam se time naznači, kako ono, što se ima reći, mora izlaziti iz srca i biti ravnano od razuma. To je prva opomena, što nam je daje sv. Augustin, da dobro govorimo. Svaka riječ neka dogje prije na turpiju, nego li na jezik. *Omne verbum prius veniat ad limam, quam ad linguam.* Prije nego li izagje iz usta, valja je ispitati unutra u srcu i izbrusiti turpijom razuma. Ovu razliku postavlja Crkvenjak izmegju čovjeka mudra i luda: «*U ustima je ludih srce njihovo, a u srcu su mudrih usta njihova. — In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientum os illorum.*» Ludi imaju svoje srce na jeziku, jer su ga predali u vlast njemu i neurednomu nagnuću na brbljanje, i zato kažu sve, što im dogje na usta; jer srce odmah pristane na to, kao da bi jezik i srce bilo jedno te isto. Ali mudri i razboriti imaju jezik u srcu, jer sve, što im valja govoriti, dolazi iz njega i po sudu razuma imaju jezik pokoran i podložan srcu, a ne srce jeziku, kao ludi.

Eccli. 21, 29.

Sv. Ciprijan kaže: «Kao što trijezan i umjeren čovjek ne pušta ništa u svoj želudac, što ne bi prije sažvakao; isto tako pametan i razborit čovjek ne izuti nijedne riječi, koje ne bi dobro promislio u svome srcu, jer iz riječi zrelo nepromišljenih obično nastaju svagje. Sv. Vinko kaže, da nam mora biti tako teško otvoriti usta, da govorimo, kako što nam je teško otvoriti novčarku, da platimo. Kako polagano i oprezno otvara čovjek novčarku, promislivši najprije vrlo dobro, dali je što dužan i koliko je dužan! Isto tako oprezno i teško moraš i ti otvarati usta, da govoriš, promislivši najprije, dali moraš govoriti i što moraš govoriti, i ne govovri više, nego što je potrebito, kao što onaj ne plaća više, nego što je dužan. S tim se slaže sv. Bonaventura, koji kaže, da moramo biti tako oprezni u riječima i tako štedljivi njima, kao škrtac sa svojim novcem.

D. Bonav. tom. 2. opusc. de profectu Religios. c. 10.

Sveti se Bernardo ne zadovoljav ni s tim, nego kaže: «Prije nego riječi izustis, valja da dva puta prije prijegju preko turpije razuma, nego li jedanput dogju na jezik. *Antequam verba proferas, bis ad limam veniant, quam semel ad linguam.*» To isto kaže i sv. Bonaventura. Sv. Efrem kaže, a uzima to od svetog Opata Amonija: «Prije nego ćeš govoriti, posavjetuj se najprije s Bogom o onom, što imaš govoriti, i o razlogu i uzroku, koji te potiče, da govoriš; a onda govori, kao onaj, koji vrši volju Boga, koji hoće da govoriš.» To je glavna okolnost, da dobro govorimo, pa ako na ovu pazimo, lako ćemo moći paziti na ostale.

D. Bernard, in spec. monach. D. Bonav. in spec. discipl. c. 5. D. Ephr. l. 2. p. 181. c. 18.

Druga okolnost, na koju moramo paziti, kad govorimo, jest svrha i namjera, koja nas potiče, da govorimo; jer nije dosta, da budu riječi dobre, nego valja da i svrha bude dobra. Neki naime, kaže sv. Bonaventura, govore dobro, da izgledaju duhovni; drugi, da se pokažu oštroumni i dobri govornici: jedno je licemjerstvo i pretvaranje, a drugo taština i ludost.

D. Bonav. ubi supra.

Treće, kaže sv. Bazilije, valja paziti: tko govori, komu govori i pred kim govori. On daje u tu svrhu krasnih naputaka, kako se imaju vladati mladići pred starcima, i oni, koji nijesu svećenici, pred svećenicima; i potvrgjuje sve to rečenicama iz svetoga Pisma. «*Ne budi mnogoriječan u skupštini staraca. — Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum.*» Uljudnost i počitanje zahtijeva, da šutimo pred starcima i svećenicima. Sv. Bernardo kaže, da mladići, ako šute, časte starije. Na taj ih način štuju i cijene, i daju im prednost. On navodi za to dobar razlog: «Šutnja je poglaviti čin stidljivosti, koja veoma pristaje mladićima. *Silentium est maximus actus verecundiae.*» Sv. Bonaventura tumači to još jasnije i kaže: «Kao što strah Božji uregjuje čovjeka iznutra i čini ga Bogu ugodnim; isto ga tako stidljivost uregjuje izvana, i čini, da je čedan, uljudan i šutljiv pred starijima.»

D. Basil. ubi supra. — *Eccli. 7, 15.* — *D. Bernard. de ord. vitae et mor. instit.* — *De Bonav. de inform. novit. p. 1. c. 18.*

Četvrto moramo paziti, kaže sv. Ambrozije, kada imamo govoriti; jer razboritost poglavito sastoji u tome, da znamo sve reći u svoje vrijeme. «*Čovjek mudar šuti do vremena, a razuzdanik i bezumnik ne paze na vrijeme. — Homo sapiens tacebit usque ad tempus; lascivus autem et imprudens non servabunt tempus.*» A za onoga, koji pazi na ovu okolnost i govori u svoje vrijeme, kaže Duh Sveti: «*Zlatne jabuke na posteljama srebrnim, koji govori riječ u vrijeme svoje. — Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.*» Tako je to lijepo i ugodno. A nasuprot, makar bila riječ i dobra, ako se ne kaže u svoje vrijeme, neugodna je: «*Mudra riječ iz usta ludoga zabacit će se*», kaže Crkvenjak, «*jer je ne kaže u svoje vrijeme. — Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim dicit illam in tempore suo.*» Ovamo spada, da nikoga ne prekidamo; jer to je neuljudno i odaje slabu poniznost. Nije zgodno govoriti, kad drugi govori: «*Usred govora ne upadaj u riječ*, kaže Mudrac. *In medio sermonum ne adjicias loqui.*» Čekaj, dok drugi izrekne svoje, a tada ti reci svoje. Ovamo spada i ono, što prije toga kaže: «*Prije nego li čuješ, ne odgovaraj. — Priusquam audias, ne respondeas verbum.*» A na drugom mjestu veli: «*Tko odgovara prije, nego čuje, pokazuje, da je lud i da zaslužuje sramotu. — Qui prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat, et confusione dignum.*» On ne odgovara na ono, za što se pita; misli, da će mu se reći ono, a reče mu se sasvim drugo, i tako se smete. — Sv. Bazilije daje još drugu poduku, kada imamo odgovarati: kad drugoga pitaju, ti šuti. A kad ih je više i pita ih se za njihovo mnijenje o čemu god, odavao bi slabu poniznost, kad bi se htio pokazati i odgovarati mjesto svih, osim ako nijesi napose upitan. Dok ti se napose ne rekne, da govoriš, šuti.

D. Ambros. ubi supra. — *Eccli. 20, 7.* — *Prov. 25, 11.* — *Eccli. 20, 22.* — *Ibid. 11, 8.* — *Prov. 18, 13.* — *D Basil, ubi supra.*

Peto, što navode sveci, da dobro govorimo, jest način i glas, kojim da govorimo. A to nama propisuje i naše Pravilo: «Svi neka govore ispod glasa, kao što se pristoji redovnicima.» To je vrlo važna tačka, ili bolje rekavši, bitni dio šutnje. Sveto Evangjelje pripovijeda: «*Marta zovnu mukom Mariju, sestru svoju, govoreći: Učitelj je tu, i zove te. — Et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens, Magister adest, et vocat te.*» Sv. Augustin, raspravljajući o tim riječima, pita: «Kako to *mukom*, kad je rekla: ‚Učitelj je tu i zove te'?» I odgovara na to, da ispod glasa govoriti znači obdržavati šutnju. Tako i mi, kad govori jedan s drugim za posla ispod glasa, kažemo tada, da u kući vlada šutnja; a kad govore na glas, makar to bilo i nužno, ne obdržavaju šutnje. Dakle da vlada šutnja u svim radionicama i kuća izgleda redovnička, a mi da izgledamo redovnici, valja govoriti ispod glasa. Sv. Bonaventura kaže, da je velika pogrješka za redovnika na glas govoriti. Dosta je, da govoriš tako, da te oni, koji su blizu, mogu razumjeti. A ako hoćeš reći što onome, koji je daleko, idi k njemu, pa mu to reci; jer je proti čednosti redovničkoj govoriti na glas i izdaleka. Sv. Bonaventura primjećuje još, da noć i vrijeme počinka i sabranosti zahtijeva još napose, da se govori ispod glasa, da ne uznemirujemo drugih u ono vrijeme. A to isto zahtijevaju neka posebna mjesta, kao sakristija, vratarnica i blagovaonica.

Reg. 28. communium. — *Ioan. 11, 28.* — *D. August. tract 49. sup. Ioan.* — *D. Bonav. in spec. discip. p. 4 c. 5.*

Na ovu okolnost, kako da govorimo, kaže sv. Bonaventura, da spada i to, da govorimo vedra lica, da ne iskrivljujemo usta, da ne stiskamo i ne razvlačimo previše usana, da ne prevraćamo očima ili nabiremo čelo i nos, da ne kimamo glavom i ne govorimo previše rukama. Sve nam to preporučuje i naš sveti Otac u Pravilima o čednosti. Sv. Ambrozije i sveti Bernardo kažu još, da glas ne smije biti mekušan, mlitav i ženski, nego da mora biti muževan. *Ut vox ipsa non sit remissa, non fracta, nihil femineum sonans; sed formam quandam, et regulam, ac succum virilem reservans.* Ali, ako govor i ne smije biti premekan i ženski, ipak, kažu, ne smije biti ni oštar, surov i neuglagjen. *Sed ut molliculum, aut infractum, aut vocis sonum, aut gestum corporis non probo; ita neque agrestem aut rusticum.*» Govor redovnikov mora biti uvijek tako ozbiljan, da bude začinjen ljubeznošću.

D. Bonav. loco supra citato. — *D. Ambr. l. 1. off. c. 10. D. Bernard. de ord. vitae et morum instit.*

Pa akoprem moramo uvijek gledati da lijepo govorimo, ipak je to osobito nužno, kad hoćemo koga opomenuti ili ukoriti. Jer ako to ne biva na lijep način, izgubit će se sav plod toga. Sv. Bonaventura kaže vrlo dobro: «Tko drugoga kori ili opominje, pa je uzrujan i srdit, izgleda, da to više čini iz nestrpljivosti i da ga muči, nego iz ljubavi i želje, da mu koristi. *Virtus non vitio docetur.*» Ne uči se krepost opačinom, ni ustrpljivost nestrpljivošću, ni poniznost ohološću. Više bi djelovalo na drugoga i većma mu koristilo, kad bi se ti pokazao strpljiv i blag, nego li svi tvoji razlozi. I zato kaže sv. Ambrozije: «Opomena ima biti bez strogosti i uvrede. *Monitio sine asperitate, hortatio sine offensione.*» Da potvrde to, navode ova dva sveca one riječi svetoga apostola Pavla: «*Starca ne karaj, nego ga moli kao oca. — Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*»

D. Bonaven. de inform. novit. — *D. Ambr. l. 1. offic. c. 22.* — *1. Tim. 5, 2.*

Takogjer se ovime s pravom kori prenavljanje u govoru, tobože da izgledaš vrlo pametan i dobar govornik. I zato su veoma

ukora vrijedni propovjednici, koji nastoje govoriti kićeno i umjetno, i posvećuju tome osobiti trud; jer time uništavaju duh i plod propovijedî. Kaže se, da govor mora biti kao voda, koja, da bude dobra, ne smije imati nikakog teka.

Napokon ima toliko toga, što se zahtijeva, da dobro govorimo, da bi bilo veliko čudo, kad ne bi ni u čem pogriješili. Zato će biti najbolje sredstvo, da se zaklonimo u luku šutnje, gdje će se čovjek jedino šuteći sačuvati od mnogih neugodnosti i pogibli, što su spojene s govorenjem, kako to kaže Mudrac: «*Tko*
Prov. 21, 23. *čuva usta svoja i jezik svoj, čuva od nevolja dušu svoju. — Qui custodit os suum, et linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.*» I zato govoraše jedan od onih starih Otaca: «Ako budeš šutio, na svakom ćeš mjestu uživati mir i pokoj. *In omni loco, si taciturnus*
Seneca ep. 107. *fueris, requiem habebis.*» A već Seneka reče: «Ništa toliko ne koristi, kao biti sabran, i govoriti što manje s drugima, a sa sobom mnogo. *Nihil aeque prodest, quam quiescere, et minimum cum aliis loqui, secum plurimum.*» — Glasovita je rečenica svetoga Opata
Sur. in Vita s. Arsenii die 19. Iulii. Arsenija, koju je on, kako Surije pripovijeda u njegovu životopisu, često opetovao, a dapače i pjevao: «Često sam se kajao, što sam govorio, a nikad, što sam šutio. *Me saepe poenituit dixisse, nunquam autem tacuisse.*» To isto kaže Sokrat. A Seneka navodi za to razlog: «Što se zašuti, može se poslije reći, ali što se rekne, ne može se učiniti, da nije rečeno.» «Jedanput izuštena riječ leti neopozivo,
Horat. ep. 11. lib. 1. reče netko. *Semel emissum volat irrevocabile verbum.*» A sv. Jeronim
D. Hier. ep. de virgin. servan. kaže: «Riječ izuštena jest kao kamen bačen. *Lapis emissus est sermo prolatus.*» Kad kamen baciš, ne možeš ga zadržati ni zapriječiti, da ne nanese kaku štetu. I zato valja, kaže sv. Jeronim, vrlo dobro promisliti ono, što ćeš reći, prije nego to izagje iz usta; jer poslije se ne može učiniti, da nije rečeno. *Quapropter diu, antequam sermo proferatur, cogitandus est.* To je prva nauka, što smo je dali.

Odlučimo dakle, da ćemo jako paziti na svoj jezik, govoreći
Psal. 38, 1. s Prorokom: «*Rekoh: čuvat ću putove svoje, da ne zgriješim jezikom svojim. — Dixi: custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua*
D. Ambr. l. 1. off. c. 2. *mea.*» Sv. Ambrozije na ove riječi kaže: «Drugo su putovi, kojima moramo ići, a drugo putovi, koje moramo čuvati: putovima Božjima moramo ići, a svoje čuvati, da se na njima ne strmoglavimo i upropastimo, padnuvši u grijeh. A čuvat ćemo ih, kaže, ako budemo znali šutjeti.»

U Crkvenoj se povjesti pripovijeda, kako je neki pustinjak,
Histor. Eccl. p. 2. l. 6. c. 1. po imenu Pambo, neuk čovjek, pošao k drugome učenome pustinjaku, da ga ovaj podučava. A kad je čuo ovaj redak: «*Odlučio sam čuvati putove svoje, da ne zgriješim jezikom svojim*», ne dopusti učitelju da ide dalje i tumači mu drugi redak, govoreći: «Kad bih ja mogao samo to ispuniti, bilo bi mi dosta.» A kad ga je poslije šest mjeseci učitelj ukorio, što ne bijaše opet došao k njemu, da ga podučava, odgovori: «Zaista, Oče, još nijesam ni onoga prvoga retka naučio.» Poslije mnogo godina upitat će ga neki njegov vrlo dobar znanac, dali je već naučio ovaj redak. Na što će on: «Četrdeset je i devet godina već tome, kako sam ga čuo, i jedva ga mogu izvesti djelom.» Pa ako je to u istinu i mogao, ipak je u

svojoj poniznosti o tome dvojio; jer Paladije pripovijeda o njemu, da je tako dobro shvatio onaj redak i tako ga znao u djelo privesti, da bi uvijek prije, nego bi govorio i odgovarao na ono, što bi ga pitali, uzdigao srce k Bogu, to mu saopćio i o tome se najprije s Njime posavjetovao, kako smo to i mi malo prije svjetovali. I kaže, da ga je za to tako pomagao svojom milošću, da je uoči smrti rekao, kako se ne sjeća, da je rekao ikoju riječ, za koju bi se morao kajati.

Surije pripovijeda o svetoj Mariji de Oignies (čitaj: Oanjì), djevici, kako je jednoć obdržavala neprestanu šutnju od Uzvišenja svetoga Križa pa sve do Božića, i to tako, da za sve to vrijeme nije progovorila ni riječce. To bi, kaže on, tako drago Bogu, da joj je objavio, da je osobito ovim djelom i mrtvenjem jezika zadobila milost, da poslije smrti ne ide u čistilište.

Deveto poglavlje.

O opačini opadanja.

«*Ne opadajte jedan drugoga, braćo!* kaže sveti apostol Jakob. *Nolite detrahere alterutrum, fratres.*» Oni, što opadaju, kaže sveti apostol Jakob, mrski su Bogu: «*Opadači su Bogu mrski. — De-* Iacob 4, 11.
tractores Deo odibiles.» A Mudrac kaže, da su takogjer mrski lju- Rom. 1, 30.
dima: «*Opadač je oduran ljudima. — Abominatio hominum detractor.*» Prov. 24, 9.
A na drugom mjestu: «*Šaptaču mržnja, neprijateljstvo, i sramota. — Susurratori odium, et inimicitia, et contumelia*» Odurni su lju- Eccli. 5, 17.
dima opadači i veoma mrze na njih; pa akoprem se izvana smiju i čini se, kao da im je to drago, ipak iznutra drže to za veliko zlo i čuvaju se takih ljudi; jer se boje, i to s pravom, da će ono, što sad čine s drugima pred njima, činiti poslije s njima pred drugima. To je dosta, da oduravamo i izbjegavamo veoma ovu opačinu; jer ima li većega zla, nego li biti mrzak Bogu i ljudima? Ali pustimo to na stranu. Za sada ću samo u kratko rastumačiti, kako je velika i teška ova opačina i kako lako može tko u tome smrtno sagriješiti, da se veoma bojimo izvrći tako velikoj pogibli.

Veličina i zloba opadanja sastoji u tome, da umanjuje i otima bližnjemu glas, dobro mnijenje i štovanje, što je od veće cijene i vrijednosti, nego li imutak i vremena bogatstva, kao što kaže Mudrac: «*Bolje je dobro ime, nego li veliko bogatstvo. — Melius est* Prov. 22, 1.
nomen bonum, quam divitiae multae.» «*Staraj se za dobro ime, jer ono će ti dulje trajati, nego tisuće dragocjenoga i velikoga blaga. — Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam* Eccli. 41, 15.
mille thesauri pretiosi, et magni» I zato kažu bogoslovci, da je opadanje toliko veći i teži grijeh od kragje, koliko je od veće cijene

i vrijednosti glas i dobro mnijenje od imutka. Pa raspravljajući o pojedinim slučajevima, kad je opadanje smrtni grijeh a kada samo laki, kažu ono, što običavaju kazivati uopće o svim ostalim grijesima, koji su po svojoj naravi smrtni. Kao što je kragja po sebi smrtni grijeh, ali kad se radi o malenoj stvari, kao kad tko ukrade jabuku ili filir, može biti i laki; isto je tako opadanje po svojoj naravi smrtni grijeh, ali može biti ono, što tko rekne o drugome, nešto tako neznatno, da je samo laki grijeh.

Ali primjećuju ovdje nešto, što puno doprinosi tome, da uvidimo, kako je pogibeljno opadanje i kako moramo paziti i na stvari, koje izgledaju neznatne, jer više puta nije neznatno ni lako, što se nekojima čini da je tako. Kažu takogjer bogoslovci: Akoprem reći čiji laki grijeh, n pr. taj i taj je rekao laž, kod svjetovnjakâ ne bi bio smrtni grijeh, jer je stvar laka i koja mu ne oduzima dobro ime; ali očitovati redovnikov laki grijeh, pa makar i nesavršenost, može biti smrtni grijeh; jer to može prije oduzeti čast i dobro ime redovniku nego li smrtni grijeh svjetovnjaku. Zaista bi redovnik, kad bih ja o njemu rekao, da je laža, izgubio više časti i štovanja kod tebe, nego li ga u svijetu gubi svjetovnjak slaba života, ako se o njem kaže, da ne posti čitavu Korizmu ili da noću izlazi van. I zato, da odredimo, dali tko, kad opada i zlo govori o drugome, smrtno griješi, valja primijetiti, da toga ne smijemo mjeriti po tom, dali je ono, što se o njem kaže, smrtni grijeh ili ne, nego po tome, koliko časti i štovanja gubi. Uvijek moramo stojati na ovom predmetu. Zaista nije nikaki grijeh, dali je tko od plemena Crnačkoga ili Židovskoga; ali uza sve to ozloglasiti koga toga radi drže to bogoslovci za smrtni grijeh. Isto tako, ako ja kažem o kojem redovniku, da je lakouman, da ima malo pameti — baš ovaj slučaj navode isti bogoslovci — on time gubi više časti i štovanja, nego li svjetovnjak, ako se o njem kaže, da je učinio smrtni grijeh. Zato je to pogibeljnije, nego bi čovjek i mislio.

Ja držim nekoga za dobra, ozbiljna i mudra redovnika. A ti mi mašući rukom kazeš: On je tako, tako, hoteći mi time pokazati, da ima malo ozbiljnosti. Mnogo si mu time oduzeo, mnogo ja sada manje do njega držim, nego li sam prije držao. Dogje jedan iz drugoga samostana, pa ako se tamo dogodilo što sablažnjivo, to je prvo, što on pripovijeda, i počne o jednom kazivati, da je ohol, o drugome, da je uporan i tvrdoglav, o trećem, da je nemirnjak i smutljivac. Nijesu to nikake malenkosti, nego takove stvari, koje služe na veliku sramotu redovniku. Neka to svatko prosudi po samome sebi. Kad bi drugi to o tebi rekao pa te toga radi držali za takova, promisli, kako bi ti bilo pri srcu. A to je pravilo ljubavi, koga se moramo držati prema svojoj braći, osobito kad težimo za savršenošću pa se nipošto ne smijemo izvrgnuti ovim dvojbama i pogiblima: dali sam onim, što sam rekao, znatno naškodio štovanju i dobrom mnijenju svoga brata, što ga je o njemu drugi imao, i dali sam počinio time smrtni grijeh ili ne.

To isto kažemo o zavjetu siromaštva. Smijem li se ja izvrći dvojbi, dali ono, što sam primio ili dao bez dozvole, dostaje za smrtni grijeh? — Više puta ne možemo stalno odlučiti, dali je doprlo dotle ili ne. Nu veliku muku ćuti, tko se izvrgne takoj pogibli. Ni za sav svijet se ne smijemo izvrgnuti ovoj dvojbi. Moramo veoma paziti na malene stvari i puno držati do njih, ako ne ćemo u brzo da budemo puni skrupulâ, i da nas grize savjest i muči dvojba, dali smo smrtno sagriješili. A što se tiče opadanja moramo biti još oprezniji u tome, jer jako naginjemo na to, a uz to nam je i jezik veoma brz i okretan. Razlika izmegju onih, koji nastoje oko savršenosti, i onih, koji ne nastoje oko nje, jest ta, što oni, koji nastoje oko savršenosti, drže više do neznatnih pogrješaka, nego li oni drugi do velikih. A to je jedan od glavnih znakova, po kom se vidi, dali tko u istinu nastoji oko svoga napretka ili ne.

L. 5. cap. 5. Vit. s. Ignat.

O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo, da je o pogrješkama svoje braće uvijek najstrože šutio; jer ako bi tko učinio kaku pogrješku, ne bi je otkrio nikome, osim onome, koji je imao tome pomoći. A tada bi to učinio tako oprezno i pazljivo, i s tolikim obzirom na dobro ime onoga, koji bijaše pogriješio, da ne bi toga kazivao dvojici, ako bi bilo dosta samo jednomu znati, da ga popravi. Iz toga možemo naučiti, kako moramo govoriti o svojoj braći. Ako je naš sv. Otac uza sve to, što bijaše poglavar te je mogao pogrješke braće reći i ukoriti pred svima, da ih kazni za njih, postupao tako oprezno, pa i kod neznatnih i malenih pogrješaka: koliko će više biti pravo, da mi tako postupamo!

D. Bonav. in spec. discip. p. 3. c. 3., et de inform. novit. p. 1. c. 23.

Sv. Bonaventura daje ove pravilo, kako da govorimo o odsutnima: «Tako moraš govoriti o odsutnome, kao da bi bio prisutan; i ono, što se ne bi usudio reći o njemu, kad bi bio prisutan i to čuo, ne smiješ reći ni u njegovoj odsutnosti. *Erubescant dicere de absenti, quod cum caritate non possent dicere coram ipso.*» Neka svatko zna, da su mu sigurna legja od tebe. To je izvrsno pravilo. Ono obuhvata isto tako važne stvari kao i one na oko lake, koje nas često puta znaju prevariti; jer katkada, kako smo rekli, nijesu tako lake, kao što nam se tada pričinjaju. Zato se ne smijemo time ispričavati, niti govoriti, da drugi ne drže ništa do toga i da je stvar javna; jer savršenost, koju ispovijedamo, ne dopušta takovih isprika.

Lib. 5. c. 6. Vitae s. Ignat.

Tako nas to uči sveti Otac, koji nije nigda u svome razgovoru spominjao tugjih pogrješaka, makar bile javne i govorilo se o njima na trgovima, i koji je htio, da i mi isto tako činimo. Neka svi budu u našim ustima dobri, kreposni i poštenjaci; i neka sav svijet znade, da po našim riječima ne će nitko ništa izgubiti niti biti manje štovan.

Eccli. 19, 10.

Ako si slučajno saznao ili čuo za kaku pogrješku svoga brata, drži se onoga, što kaže Mudrac: «*Čuo li si riječ proti bližnjemu svomu? Neka umre u tebi, i budi uvjeren, da te ne će razdrijeti. — Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te; fidens, quoniam non te dirumpet.*» Duh Sveti ima na umu one, koji su popili otrov, pa ih veoma muči i grusti im se, dok toga ne izbace, i koji neprestano uzimaju lijekove i ulje u tu svrhu, jer im se čini, da će puknuti, ako toga ne izbljuju. Pa da to rastumači, navodi Mudrac druge dvije prispodobe: «*Radi riječi muči se lugjak, kao što uzdiše žena, kad rodi dijete. Što je strjelica zabodena u stegno, to je riječ u srcu lugjakovu. — A facie verbi parturit fatuus tamquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum*

in corde stulti.» Kao što žena, koja ragja, ćuti velike bolove i muke, sve dok ne porodi stvora, i kao što bik, kad mu zabodu strjelicu u stegno, ne miruje, dok je ne izvadi; isto tako lugjak nema mira ni pokoja, doklegod ne izrekne pogrješku, koju zna o svome bližnjemu. Ne budimo dakle mi kao ovi; nego se ugledajmo u mudre i pametne, koji imaju veliki prostor i široko srce, da u njem zatvore i zakopaju takova šta, i da to umre i izgine tamo.

Claudius Aquaviva in lib. de indust. ad curandos animae morbos.

Naš otac General Klaudije Akvaviva u knjižici, pod naslovom «Liječenje duševnih bolesti», napisa vrlo važno poglavlje o opadanju. U sedamnaestom naime poglavlju svjetuje: Ako se dogodi, da u tom tko pogriješi, neka ne ide prije na počinak, nego li se ispovjedi. Prvo, jer ako je možda stvar bila teška, što se lako dogodi, ne smije se s time ići na počinak, jer uvijek moramo ići spavati, kao da bi išli umrijeti. A drugo, ako stvar i nije bila teška, dobro će nam to doći kao sredstvo i lijek, koji će nas čuvati, da i drugi put ne padnemo u to. Pa ne samo za ovaj posebni slučaj, nego i za druge slične, koji prouzrokuju kaku dvojbu ili grižnju savjesti, bit će vrlo koristan ovaj savjet; i to tim više, što je od našega Oca.

Deseto poglavlje.

Ne smijemo slušati opadanja.

D. Bernard. de ord. vitae, et morum instit.

Sv. Bernardo kaže: «Moramo se ne samo čuvati, da ne govorimo, što nije pristojno, nego ne smijemo ni slušati toga; jer onaj, koji rado sluša, izaziva drugoga, da govori; a i vrlo je ružno i sramotno slušati, što je zlo i sramotno. *Non solum nihil ipsi indecorum loqui, sed neque aurem quidem debemus huiusmodi praebere dictis; quia quem delectat audire, alterum loqui provocat: audire quoque, quod turpe sit, pudori maximo est.»* Slavni sv. Bazilije raspravljajući, kako se ima kazniti onaj, što opada i onaj, što sluša opadanje, kaže, da se jedan i drugi mora odijeliti od zajednice. Jednaku im kaznu odregjuje; jer, kad ne bi jedan rado slušao, ne bi drugoga veselilo ni opadati. «Nitko rado ne govori, ako ga drugi rado ne sluša. *Nemo invito auditore libenter loquitur.»*

De Basil. in reg. brev. 26.

Bogoslovci, raspravljajući o opadanju, stavljaju ovo pitanje: Dali onaj, koji sluša onoga, koji opada, pa mu se ne protivi, smrtno griješi? I navode nekoliko slučajeva, u kojima se izrazuju jesno. Tako n. pr. kad bi tko bio uzrokom, da drugi zlo govori o svome bližnjemu, potičući ga na to ili pitajući za to, ili kad bi se, jer nije s drugim dobar, veselio, što ga opadaju, ili kad bi vidio, da je ono opadanje na veliku štetu bližnjemu, i da ga može zapriječiti; jer tada nas ljubav obvezuje, da u onoj nuždi pomognemo bližnjemu Kad što ne čini zlo samo onaj, koji zapali kuću, nego i onaj, koji

se grije kod vatre, koju je drugi zapalio, jer on je dužan ići po vodu, da je gasi; isto tako ne griješi samo onaj, koji opada, nego i onaj, koji može i mora zapriječiti opadanje, a toga ne čini, dapače možda odobravanjem i prijatnim licem daje drugomu povoda, da nastavi govoriti. — Drugda kažu, da je samo laki grijeh, ako se tko ne opire opadanju; n. pr. kad se od nekoga stida, jer su odlične osobe, koje opadaju, ne usugjuje reći ništa niti miješati u to. Ovdje primjećuju nešto, što se osobito tiče redovnikâ: kad naime onaj, koji sluša opadanje, ima vlast nad onima, što govore, tad je on još više obvezan, da se tome opre i zauzme za čast bližnjega, i to tim više, što ima veću vlast. Tako kažu bogoslovci.

Iz toga možemo zaključiti, kako se moramo vladati, kad se nalazimo kod sličnih razgovora, i kako je pogibeljno pričinjati se i šutjeti, i pustiti u svojoj neumrtvenosti i malodušnosti, da se mirno opada. Pa kako je poradi naših grijeha dandanas opadanje toliko u običaju, da svjetovnjaci jedva znadu o čem drugom govoriti ako ne o tugjem životu, a mi toliko općimo s njima, snaći će nas glede toga mnoge dvojbe: dali sam mogao to zapriječiti, a nijesam zapriječio; dali sam dao čime povoda, da se nastavi onaj razgovor, ili time, jer sam što pitao ili jer sam pokazivao, da to rado slušam, povlagjujući i odobravajući ono, što se govorilo.

Ali pustimo ove dvojbe na stranu, jer bi mogao tko reći, da on dobro zna, dokle je to doprlo, i kad je grijeh a kad nije. Mi uvijek stojimo na ovom temelju, da govorimo sada s redovnicima i s ljudima, koji nastoje oko kreposti i savršenosti, i koji se nastoje čuvati ne samo smrtnoga i lakoga grijeha, nego žele uvijek činiti, što je najbolje, i što većma djeluje na bližnjega i koristi mu. — Pretpostavivši dakle to, kad se nalazimo u društvu, gdje se opada naš bližnji, pa šutimo jedino iz neumrtvenosti, stida i malodušnosti, i ne marimo za to, nego pristajemo na to; jer tko šuti, regbi da pristaje, *Qui tacet, consentire videtur:* kako će to djelovati na njih, ako ne, da se još većma utvrde u onom, što čine, videći, da redovnik učen i sluga Božji, i koji ima vlast nad njima, ne mari za to i ništa im ne kaže? Reći će: To valjda nije grijeh, kad otac šuti. Ako pak misle, da je grijeh, pa to ipak čine pred tobom, tad malo drže do tebe i tvoga Reda, kad se usugjuju u tvojoj prisutnosti govoriti, što je zlo i grijeh, a ti se ne usugjuješ tomu protusloviti, niti imaš srca i jakosti za to.

Da stane na put sv. Augustin ovoj kugi opadanja, napisa u blagovaonici ove stihove:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

Refert Hieron. tom. 7. aut Beda, si eius est ille Tractat.

Tko crni ime bližnjemu svomu,
Neka k stolu ne pristupa momu.

I pripovijeda se, kako je, kad je jednoć s njime jelo nekoliko Biskupa, njegovih prijatelja, i oni počeli oštriti svoje jezike i govoriti zlo o tugjem životu, odmah ih ukorio, rekavši: ako ne prestanu

zlo govoriti, da će izbrisati one stihove ili ustati od stola. Srčanost je reći: Gospodine, otići ću, ako ne prestanete zlo govoriti. Sv. Jeronim kaže, da tako moramo i mi činiti: «Ako čujete, da tko koga opada, bježite od njega daleko kao od zmije, i pustite ga. *Si quem alicui detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite ut serpentem.*» Oh, kako će se zastidjeti! Zato ga moraš ostaviti s riječju u ustima, kaže sv. Jeronim, da se osramoćen nauči šutjeti o tugjim djelima. *Ut verecundia victus discat de factis aliorum silere.* Ovo sredstvo osobito vrijedi za nas, da ili opomenemo one, što opadaju, ili da otidemo iz društva.

D. Hieron. in reg. Monach. c. 22.

Kada se ne možemo poslužiti ovim sredstvom, jer nam se čini oštro i jer su osobe vrlo ugledne, daju nam sveci drugo lakše i blaže sredstvo, naime da se namrgodimo na ono, što se kaže, e drugi uvidi, da mi se to ne dopada i da toga rado ne slušam. A to nam sredstvo preporučuje i Duh Sveti po Mudracu: «*Sjeverni vjetar tjera kišu, a lice žalosno jezik opadljiv. — Ventus aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem.*» — A na drugom mjestu kaže: «*Ogradi uši svoje trnjem, jezika opaka nemoj slušati. — Sepi aures tuas spinis: linguam nequam noli audire.*» Trnje, kojim moramo ograditi svoje uši, jest namrgogjeno lice, mrk pogled i žalost, koju odaješ na licu, kad tko opada. To je trnje, koje bode drugoga i potiče ga na skrušenje, i da uvidi, kako zlo čini, što pretresa tugji život. Mudrac nije zadovoljan time da začepiš uši pamukom ili čim drugim mekim, nego hoće, da budu ogragjene trnjem, da ne samo ne unigju unutra zle riječi i ti ih rado ne slušaš, nego da ono ubode i u srce onoga, koji opada, da se popravi i poboljša. «*Žalosnim se licem popravlja srce onoga, koji griješi. — Per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.*» Tako on spoznaje i uvigja, da zlo čini.

Prov. 25, 23.

Eccli. 28, 28.

Eccle. 7, 4.

O našem svetom Ocu Ignaciju čitamo u njegovu životopisu, da se često služio ovim sredstvom. Dogodilo bi se katkada, da se kome od naših u njegovoj prisutnosti izmakla neoprezno kaka riječ, koja se našem svetom Ocu ne bi činila tako zgodna ili najbolja. Nato bi se on odmah uozbiljio i pokazao u licu malko strog, tako da su oci, čim bi ga samo vidjeli, znali, da je netko učinio nekaku pogrješku. A to je služilo za opomenu i ukor onome, koji bi pogriješio. To je pak činio često puta u vrlo lakim i neznatnim stvarima, gdje je pogrješka bila tako neznatna, da je drugi ne bi ni opazili niti marili za to; jer on nije samo uvijek jako pazio na sebe, nego je htio, da i njegovi isto tako čine.

Lib. 5. c. 5. Vitae s. Ignac.

Takogjer vrlo dobro sredstvo za to jest, da prekinemo razgovor i svrnemo ga lijepo na što drugo, i tako prekinemo nit onome. A zato ne treba čekati na zgodnu prigodu i baš zgodan čas; nasuprot je najbolja prigoda prekinuti ga u nezgodan čas; jer na taj će način onaj i svi prisutni bolje uvidjeti, da nije bilo dobro govoriti o onom, o čem su govorili, i da si mu iskazao čast, što ga nijesi otvoreno i pred svima ukorio i osramotio. Ako bi pak dugo čekao na zgodan čas i prigodu, i dok se svrši razgovor, niti će te onaj razumjeti niti ćeš zapriječiti štetu. Kao što biku, kad trči za čovjekom, bacimo na glavu kabanicu, da se zabavi njom i pusti čovjeka na miru; isto tako, kad tko koga progoni opadanjem, vrlo će dobro biti, da mu dobacimo kabanicu, t. j. da zapodjenemo drugi razgovor, kod kojega će se on zadržati i prestati opadati. Pa kao što se onome, koji je bacio kabanicu, zahvaljuje za život drugoga; isto se tako onome, koji svrne govor na što drugo i presječe opadanje, duguje hvala za čast i dobro ime, koje je obranio.

Jedanaesto poglavlje.

Moramo se čuvati od svake vrsti laži.

«*Neka te prije svakoga djela pretječe istinita riječ*, kaže Mudrac. *Ante omnia opera verbum verax praecedat te.*» Regbi da to ne treba osobito preporučivati redovniku, jer se to samo po sebi dosta preporučuje. Već se u svijetu drži za veliku opačinu, ako je tko lažljiv, pa reći kome, da laže, smatra se za veliku pogrdu i sramotu; što će istom biti u Redu, gdje se ovom opačinom gubi mnogo više časti i štovanja, nego li u svijetu? Jasno se vidi, kako je to nisko i ružno, i kako nedostojno redovnika, i zato valja da je laž vrlo daleko od njegovih usta, ni da se ispriča, ni da pokrije svoju pogrješku. Daleko je od mrtvenja i poniznosti onaj, koji rekne laž, da se ne sazna za njegovu pogrješku i da ga ne cijene manje. Mi moramo tražiti prigode ponižavanja i mrtvenja, a ti da bježiš od onih, što ti se pruže, i kojima ne možeš izmaći, a da ne griješiš! To je u velikom protuslovlju sa savršenošću, koju ispovijedaš. Ni da sav svijet spaseš, kažu bogoslovci i sveci, nije slobodno reći jednu laž: promisli sada, dali je smiješ reći, da ne budeš u kakoj stvarčici postigjen i osramoćen. I zato izmegju sedam stvari, što su Bogu mrske, kaže Mudrac, da je druga jezik lažljiv, *linguam mendacem.*

Eccli. 37, 20.

Ima i druga vrst laži, akoprem nije baš tako promišljena, a to je, kad što pripovijedamo pa pridodajemo više, nego u istinu jest. Istina je nerazdjeljiva; i zato, štogod tko pridodade još onome, što u istinu jest ili što zna, jest laž. Otuda obično nastaje za nas velika pogibao; jer jako želimo, da ono, što kazujemo, izgleda nešto, i zato bi htjeli to povećati. Stoga moramo biti u tome vrlo oprezni.

Sv. Bonaventura pridodaje, da se moramo čuvati od povećavanja, jer je proti ozbiljnosti i čednosti redovničkoj što previše povećavati i pretjerivati. Tvoja istinitost i ozbiljnost mora podijeliti ugled onome, što kažeš, a ne suvišne i prekomjerne riječi; jer ove ne samo ne podjeljuju nikaka ugleda onome, što kažeš, nego ti ga oduzimaju i ono, što imaš. Razlog, zašto se ovim pretjeravanjem i povećavanjem gubi ugled i povjerenje, jest, što se više puta povećavaju stvari preko mjere, i tako se kaže laž, jer nijesu onake, kako se veličaju. I zato one, koji sve pretjeravaju, obično ne držimo za

D. Bonaven. in spec. discip. p. 3. c. 3.

ljude, koji jako ljube istinu, i tako oni gube povjerenje i ugled. — O našem se svetom Ocu Ignaciju pripovijeda, da se vrlo rijetko služio superlativom, jer se njime običavaju katkada povećavati stvari više, nego što u istinu jesu. On ih je kazivao i pripovijedao prosto i jednostavno, a nije ih pretjeravao ni povećavao. Tako je bio daleko od povećavanja i pretjeravanja, da ni onoga, kako se pripovijeda o njem, nije sigurno tvrdio, što je za stalno znao.

Lib. 5. c. 6. Vitae P. n. s. Ignatii.

Ovo je druga vrlo korisna nauka, što nas je uče sveci. Slavni sv. Bernardo kaže: «Nigda ne tvrdi niti niječi tvrdokorno, nego neka tvoje tvrdnje i nijekanja budu začinjena solju dvojbe. *Nunquam pertinaciter aliquid affirmes, vel neges, sed sint tuae affirmationes et negationes dubitationis sale conditae.*» Tako reci: Mislim, da je tako; ili: ako se ne varam, tako je; mislim, da sam tako čuo. Ako to znaš činiti razborito, tad govoriš čedno, ponizno i redovnički, i kao čovjek, koji se ne pouzdaje previše u sebe i u svoje vlastito mnijenje, kao što se ni ne smije pouzdavati onaj, tko je ponizan. I zato sveci govorahu ovako, jer bijahu vrlo ponizni i ne pouzdavahu se u sebe. O svetom Dominiku Lorikatu pripovijeda Surije, kako nigda nije, kad su ga pitali, koliko je sati, stalno odgovorio: osam je ili devet sati, nego: bit će po prilici osam ili devet. Pa, kad ga upitaše, zašto tako odgovara, reče: «Jer tako sam siguran, da ne ću reći laž, izbilo sad toliko sati, ili će izbiti.»

D. Bernard. in formula honestae vitae.

To je drugi razlog, zašto razboritost i čednost redovnička zahtijeva, da redovnik ne tvrdi što za stalno, nego da to začini s malo soli kake ljubezne dvojbe, kao što kaže sv. Bernardo; jer tako se ne izvrgava pogibli da slaže, makar se poslije ispostavilo, da nije tako. Ali kad se što tvrdi bezuvjetno, sasvim odlučno i sigurno, pa se poslije ispostavi, da nije tako, kako se katkada zna dogoditi, bit će nas stid, što smo rekli laž i tvrdili je tako sigurno. Osim toga bit će to za drugoga povodom, da se sablazni, kad poslije uvidi, da nije tako. A to kažem i za ono, što mi držimo za sigurno; jer ako ja nijesam siguran, nego dvojim o čemu, a tvrdim to bezuvjetno, opet lažem, makar to i bilo tako, jer kažem, čega ne znam, ili se barem izvrgavam očitoj pogibli, da kažem laž, što je jednaki grijeh.

D. Bern. ubi supra.

Sv. Bonaventura pridodaje još: «Neka ti je govor istinit i jednostavan. *Sermo veridicus et purus sit.*» Ti ne samo da moraš govoriti čisto i bistro, a ne dvolično i dvoznačno, što ima različiti smisao; jer to je veoma protivno iskrenosti i priprostoći redovničkoj. A i sv. Augustin kaže: «Svako pretvaranje i svaka dvoličnost jest laž. *Omnis simulatio, et omnis duplicitas mendacium est.*» Ima nekojih, koji s jedne strane ne bi htjeli reći laž, a s druge strane ne bi htjeli reći ni istinu, nego okolišu i dvoznačno govore, tako da ti drugačije razumijevaš, oni opet drugačije. U kakom važnom slučaju dozvoljeno je služiti se dvoznačnim riječima, da se zataji, što valja zatajiti; ali u običnom i jednostavnom govoru nije to dozvoljeno. To je pogrješka dvoličnih i himbenih ljudi, i zato sasvim protivno ne samo iskrenosti i priprostoći redovničkoj, nego i životu kršćanskome, dapače i gragjanskome, jer to škodi vjernosti i megjusobnomu ljudskomu općenju i saobraćaju isto tako, kao jasna i očita laž.

D. Bonaven. ubi supra.

D. August. de utilitate credendi.

Stalno je naime, kad bi bilo u običnom životu dozvoljeno tako govoriti, da se ljudi ne bi usudili jedan drugome vjerovati. A to nas uči i iskustvo. Kad se o nekojima znade, da imaju ovu pogrješku, makar bili inače kreposni ljudi, ne usugjuju se pouzdati u njih oni, koji ih poznavaju, dapače postupaju s njima oprezno, bojeći se, da ih ne prevare.

Zato kaže Mudrac: «*Tko dvoznačno govori, mrzak je. — Qui sophistice loquitur, odibilis est.*» Takova naime drže za čovjeka dvolična, lažljiva i himbena. Zato se moramo jako čuvati od ovakoga govorenja, da se ne kaže o tebi, što se obično govori o nekojima: taj ne laže, ali ne govori ni istine.

Eccli. 37, 23.

Dvanaesto poglavlje.

Moramo se čuvati šaljivih i smiješnih riječi, i ne smijemo zbijati šale i lakrdije.

Sv. Bazilije kaže: «Nemoj se neprestano šaliti poput djeteta, jer se ne pristoji onome, koji teži za savršenošću, da se šali kao dijete. *Neque in modum parvuli jocari velis assidue, quia non convenit ei, qui ad perfectionem nititur, jocari ut parvulus.*» To su zabave dječinske; a onaj, koji teži za savršenošću, mora da se toga ostavi i bude čovjek. I pridodaje svetac, da ove šale i zabave čine čovjeka mlaka i nemarna u službi Božjoj, i da mu oduzimaju pobožnost i skrušenost srca. Osobito se, kaže on, treba čuvati od zbijanja šalâ i lakrdijâ; jer to znači biti blebetaš i lakrdijaš, što je vrlo nedostojno onoga, koji teži za savršenošću.

D. Basil. in exhort. ad filium spiritual.

Sv. Bernardo raspravlja o tome vrlo ozbiljno: «Riječi, koje su kod svjetovnjakâ šale, u ustima su svećenika i redovnika psovke. *Inter saeculares nugae, nugae sunt, in ore sacerdotis blasphemiae.* Posvetio si svoja usta Evangjelju, za takova šta nije ti ih već slobodno otvoriti, a na to se priviknuti jest svetogrgje. *Consecrasti os tuum Evangelio; talibus jam aperire illicitum, assuefacere sacrilegium est.* To je isto kao iznajmiti hram, posvećen službi Božjoj, u svjetske svrhe. Usne svećenikove, kaže Malahija, imaju čuvati znanje, i zakon ima se čuti iz usta njegovih, a ne šale i bajke. *Labia sacerdotis, ait Malachias, custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, non nugas profecto, vel fabulas.* Slavni sv. Bernardo nije zadovoljan samo time, da redovnik ne govori takovih šala i lakrdija, nego hoće, da ih ne sluša niti se njima naslagjuje. *Verbum scurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul et ab aure relegandum est.* Kad tko pred nama govori takova šta,

D. Bern. l. 2. de const. de Evang.

Sap. c. 10.

kaže on, moramo se pri tom vladati kao kod opadanja, nastojeći prekinuti to i svrnuti razgovor na što ozbiljno i korisno, i pokazajući, mrko lice. Ako nas dakle mora biti stid slušati takova šta i što se govori pred nama, kako nas istom mora biti stid govoriti to? Ružno je, kaže on, povlagjivati takova šta, smijući se i pokazujući da to rado slušaš; ali je još ružnije dražiti druge na smijeh, govoreći tako šta. *Foede ad cachinnos moveris, foedius moves.*»

Clem. Alex. l. 2. de paedag. c. 5. D. Basil. in const. mon. c. 13. D. Bern. in modo bene vivendi ad sor. serm. 30. D. Bonaven. in spec. discipl. p. 4. c. 5. Matth. 12, 34. Luc. 6, 45. D. Chrysost. in ep. ad Ephes, 4, 29.

Klement Aleksandrinski, učitelj Origenov, a s njim ujedno sveti Bazilije, Bernardo i Bonaventura kažu: «Budući da sve riječi potječu od misli i vladanja, nemoguće je, da tko smiješno govori, ako se i smiješno ne vlada. *Cum verba omnia a cogitatione et moribus emanent, fieri non potest, ut verba aliqua mittantur ridicula, quae non procedant a moribus ridiculis.*» «*Iz punine srca govore usta. — Ex abundantia enim cordis os loquitur.*» Zato onaj, koji govori isprazne i lakoumne riječi, pokazuje, da mu je isprazno i lakoumno srce. Kao što se po zvuku poznaje, dali je zvono čitavo ili razbijeno, ili dali je sûd pun ili prazan; isto se tako po glasu i zvuku riječi poznaje, dali je tko iznutra pun ili prazan, zdrav ili pokvaren. Tko takova šta govori, daje zvuk kao šuplja bačva. — Sv. Zlatousnik na one riječi Apostolove: «*Nikakva zla riječ da ne izlazi iz usta vaših — Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*», kaže: «Kakovo je čije srce, takove su mu riječi i takova djela. *Quale cor unusquisque habet, talia verba loquitur et talia opera facit.*»

Sveti mučenik Ignacije zazivaše usred svojih muka često ime Isusovo. Pa kad ga upitaše za uzrok tome, odgovori: «Jer je ono upisano u momu srcu, i zato ga moram izgovarati.» Poslije smrti izvadiše mu srce i razdijeliše ga, i nagjoše u svakomu dijelu napisano ime Isusovo zlatnim slovima. Tko govori šale i lakrdije, nema u svom srcu upisana imena Isusova, nego svijet i njegovu taštinu, i tim mu obiluju usta. Pa tako i vidimo, da ljudi, koji se ponose time, što zbijaju šale i potiču druge na smijeh sa svojim rečenicama i dosjetkama, ne samo nijesu duhovni, nego ni dobri redovnici.

Ephes. 5, 4.

Časni Otac Avila navodi u tu svrhu one riječi Apostolove: «*Lakrdije, što se ne pristoje. — Scurrilitas, quae ad rem non pertinet.*» On tumači to ovako: «Šale i lakrdije ne samo da se ne slažu s čednosću redovničkom, nego se protive i životu kršćanskome.» Čita se u njegovu životopisu, da se nije nigda čula iz njegovih usta šaljiva riječ. A o svetom Zlatousniku pripovijeda Metafraste u njegovu životopisu, da nije nigda rekao šaljive riječi niti dopustio, da je drugi kaže. Toliko su držali do toga oni stari Oci, da sv. Bazilije nalaže za pokoru onome, koji bi tako govorio, da se odijeli za nedjelju dana od zajednice. To bijaše kao neka vrst izopćenja, kojim su se služili redovnici, odjeljujući takove od druženja i općenja s ostalim redovnicima, da ih ne zaraze i okuže, i da se oni postide i uvide, da onaj, koji se ne vlada i ne govori kao redovnik, ne zaslužuje da živi s ostalim redovnicima.

D. Basil. in animadvers. advers. Can. delinq.

Sur. in Vita s. Hugonis abb. die 29. Aprilis.

U životu svetoga Hugona, Opata Klinskoga (Cluny) pripovijeda Surije o Nadbiskupu Tuluškome (Toulouse) u Francuskoj, po imenu Durandu, da je rado slušao i govorio šaljive i isprazne riječi. Sv. Hugo, koji bijaše tada Opat samostana Klinskoga, ukori ga toga radi više puta, budući da je isti prije bio redovnik njegova samostana, i reče mu, ako se ne popravi, da će napose za to trpjeti u čistilištu. Nadbiskup umrije malo dana zatim i ukaza se nekomu svetom redovniku po imenu Sigvinu, i pokaza mu usta sva natečena i usne pune ranâ. Suznim ga očima zamoli, da prosi Hugona, neka moli za nj, jer da trpi strašne muke u čistilištu za kazan svojih šaljivih i ispraznih riječi, od čega se ne bijaše popravio. Sigvin javi to svetomu Opatu Hugonu, koji naloži sedmorici redovnika, da sedam dana šute, i tako zadovolje za onu pogrješku. Jedan od njih prekine šutnju; Nadbiskup se opet nato ukaza Sigvinu i potuži se na onoga redovnika, koji bijaše svojom neposlušnošću zategnuo njegovo oslobogjenje. Sigvin pogje da javi to Hugonu. Ovaj pronagje, da je zbilja tako, i naloži drugome, da šuti sedam dana. Kad je prošlo to sedam dana, ukaza se Nadbiskup treći puta i zahvali Opatu i redovnicima. Bijaše obučen u biskupsko ruho, a lice mu zdravo i jako veselo, na što odmah iščeznu.

Osobito treba ovdje napomenuti, da se moramo čuvati od ujedljivih šala, kao što su nekoje riječce, koje se katkada kažu u šali i drže za dosjetku, a običavaju raniti drugoga; jer se potajno ruglu izvrgava njegov rod, ili njegov um, jer nije tako oštar, ili druga koja pogrješka. Te su šale vrlo neugodne i mnogo gore od prijašnjih, jer su škodljive; i to toliko više, koliko se finije kažu, budući da veći utisak čine na slušatelje i ovi ih se duže sjećaju. Takogjer u svijetu, kada se šalidžije, koje nazivaju ljudima zabavnima, znadu šaliti, a da ne škode drugomu niti u nj diraju, podnose ih ljudi još kojekako, dapače su im na zabavu, i kažu o njima, da su šaljivi, ali da ne škode nikome. No, čim počnu svojim šalama zagrizati u druge, postanu jako mrski i obično nasjednu, jer uvijek se nagje netko, koji im već plati, što zasluže. Ali, jer smo o tome i o drugim sličnim riječima, što su protivne slozi i megjusobnoj ljubavi, govorili u Prvom dijelu, ne ćemo o tome sada govoriti. *1. Pars tract. 4. c. 10. et 11.*

Trinaesto poglavlje.

Moramo govoriti i razgovarati se o Bogu, i koja će nam sredstva biti u tome od pomoći.

«*Nikakva zla riječ da ne izlazi iz usta vaših, nego samo dobra za napredovanje Vjere, da dade milost onima, koji slušaju*, kaže Apostol. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus.*» Take riječi moraju izlaziti iz usta naših, koje će u slušateljima raspaliti ljubav Božju i pobuditi u njima želju za krepošću i savršenošću. To je osobito potrebito za nas, jer je naša svrha i zadaća, da nastojimo ne samo oko svoga vlastitoga napretka, nego i oko napretka svoga *Ephes. 4, 29.*

bližnjega, a što osobito djeluje na one, s kojima općimo, i proizvodi u njima veliki plod, jesu slični razgovori. Jer osim toga, što su ovi razgovori sami po sebi korisni, kad svjetovnjaci vide, da mi uvijek o tome govorimo, počnu nas veoma štovati i cijeniti, držeći, da je onaj pun Boga, koji s njima nigda ni o čem drugom ne govori, doli o Bogu. Toga radi vrlo uspješno djelujemo na njih u službama, što ih vršimo.

O svetom se Ocu Franji Ksaveriju čita u njegovu životopisu, da je više proizvodio ploda svojim privatnim razgovorima, nego li propovijedima. Raspravljajući naš sveti Otac u Ustanovama o sredstvima, kojima moraju članovi Družbe pomagati bližnjemu, navodi ovo kao jedno od najglavnijih, i nalaže, da se uopće svi njime služe, pa i braća laici.

7. p. Const. c. 4. § 8.

Da znademo i možemo to bolje vršiti, bit će nam od velike pomoći: prvo da se priučimo sami megju sobom govoriti o dobrim i duhovnim stvarima. O svetomu Franji čitamo, da je više puta znao sakupiti svoje redovnike, da se megju sobom razgovaraju o Božanskim stvarima, da se nauče tako govoriti, kad dogju med svjetovnjake. Kad su jednoć, kako se pripovijeda, bili u tako svetom razgovoru, ukaže se u sredini njihovoj Gospodin u prilici prekrasnoga mladića i podijeli im svoj blagoslov, pokazujući im time, kako mu je bio mio onaj razgovor. U Družbi se vježbamo u tome počam od novaštva. Novaci se često puta sakupljaju, da govore megju sobom o duhovnim stvarima, a poslije kroz čitav život držimo često megju sobom duhovne rasprave, da postanemo vješti u tome. A osim toga nam se veoma preporučuje, da i u svojim običnim razgovorima govorimo o duhovnim stvarima.

1. P. lib. 1. c. 19. Chron. s. Francisci.

Sv. Bernardo kori vrlo oštro i to sasvim pravo neke redovnike svoga vremena, dozivajući im u pamet ono, što se običavalo činiti u ona zlatna vremena. «Oh, kako smo daleko», kaže on, «od onih redovnika, što su živjeli u vrijeme svetoga Antuna i svetoga Pavla, prvoga pustinjaka! *O quantum distamus ab his, qui in diebus Antonii extitere Monachi!* Jer oni, kadgod, su se sastajali i pohagjali, govorili su samo o nebu i uzimali s tolikom željom i s tolikim gladom duševnu hranu, razgovarajući se i raspravljajući o Božjim stvarima i o napretku svoje duše, da su zaboravljali za tjelesnu hranu; te im je više puta u takovu razgovoru znao proći čitav dan bez jela. I to bijaše pravi red, kad se najprije brinulo za glavniji i vredniji dio, što je duša. *Et hic erat rectus ordo, quando digniori parti prius inserviebatur.* A kad se mi sastajemo, da se služim riječima Apostolovim, već ne blagujemo večere Gospodnje. Jer kruh nebeski nitko ne traži, nitko ga ne dijeli, ništa se ne govori o svetom Pismu, ništa o spasu dušâ, nego čuješ samo šale i smijeh, i isprazne riječi. *Nobis autem convenientibus in unum, ut verbis Apostoli utar, jam non est Dominicam coenam manducare. Panem quippe coelestem nemo est qui requirat, nemo qui tribuat, nihil de Scripturis, nihil de salute agitur animarum; sed nugae et risus, et verba proferuntur in ventum.* A što je najgore, kaže svetac, jest to, da se sada naziva ljubeznošću, razboritošću i dapače ljubavlju, ako tko znade ljude tako zabavljati, a protivno se naziva sušon, neuljudnošću i neo-

D. Bern. in apol. ad Guillelmum abb.

tesanošću, a za one, koji govore o Bogu, kaže se, da su melankolični, i izbjegava se njihovo društvo. Ta ljubav razara pravu ljubav, ta razboritost uništuje pravu razboritost. *Ista caritas destruit caritatem, haec discretio discretionem confundit.* Jer kaka je ljubav ljubiti tijelo a zanemarivati duh? i kaka je razboritost dati sve tijelu, a duši ništa? *Quae enim caritas est, curnem diligere et spiritum negligere? Quae discretio totum dare corpori et animae nihil?»* Sititi tijelo, a moriti dušu gladom, nije razboritost ni ljubav, nego okrutnost i veliki nered.

Glasoviti bogoslovac Tauler pripovijeda, kako se jednoć Gospodin ukazao nekome svome velikome slugi i kazao mu s velikim bolom šest tužba na svoje sluge, od kojih druga bijaše, da na svojim sastancima i u svojim razgovorima govore o ispraznim i nekorisnim stvarima, a da Njega ni ne spomenu. Nastojmo dakle, da se Gospodin ne potuži i na nas ovako i da nas ne uzmogne isto tako ukoriti.

Tauler. in instit. c. 28.

Drugo dobro sredstvo, kako ćemo uvijek govoriti o spasonosnim stvarima, daje nam sv. Bernardo i sv. Bonaventura. Kad idemo van, da općimo s bližnjima, imajmo u pripravi štogod dobra i korisna, da im to možemo reći, i da, kad oni počnu govoriti što nedolično i isprazno, imamo pri ruci drugo šta spasonosno, da tako razgovor prekinemo i svrnemo na što drugo, kao što nas na to opominju naša Pravila. Nije ništa veliko, ako se mi redovnici služimo ovim sredstvom, da se uzmogne razgovarati i raspravljati o Bogu, što je osobita naša dužnost, kad vidimo, da se i svjetovnjaci služe istim sredstvom, da se mogu o svojim svjetskim stvarima razgovarati i njima zabavljati. U tome ima svatko pokazati svoju oštroumnost i razboritost, da zna vješto presjeći i prekinuti nedoličan razgovor, te svrnuti ga i obratiti na Božanske stvari.

D. Bern. in form. honestae vitae. D. Bonav. in spec. discipl. p. 3. c. 3. Reg. 11. Sacerdotum.

Treće, što će nam veoma u tome pomoći, jest, da jako ljubimo Boga i duhovne stvari; jer tako nam ne će biti teško ni dosadno govoriti i slušati gdje se govori o Bogu, nego će nam dapače to biti jako drago, kad nikome nije teško, nego ugodno i zabavno govoriti o onom, što ljubi i ima u srcu. Gledaj samo, kako rado govori trgovac o svojoj trgovini i o svojim poslovima, kod stola i izvan stola, i u svako vrijeme s nasladom sluša, gdje se može što dobro kupiti i prodati. Poljodjelac rado govori o oranju i žetvi, a pastir o svojim telićima i janjčićima. «*Tko pluži, i tko se diči ostanom, volove bodilom tjera, i bavi se takim poslom, i govori o mladim juncima: misli samo, kako će obraćati brazde. — Qui tenet aratrum, et qui gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat, et conversatur in operibus eorum, et ennaratio ejus in filiis taurorum: cor suum dabit ad versandos sulcos.*» Svako rado govori o svome poslu. Ako dakle mi, koji smo ostavili svijet i težimo za savršenošću, ljubimo jako Boga i duhovne stvari, sva će nam naslada i zabava biti, da govorimo o tome, i uvijek ćemo imati o čemu govoriti. Zato je vrlo dobar znak, kad tko rado govori o Bogu, a zao, kad to komu nije drago, kao što kaže sv. Ivan: «*Oni su od svijeta, zato govore o svijetu. — Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.*»

Eccli. 38, 26.

1. Ioan. 4, 5.

Sap. 16, 20.
D. August, l. 1. de inquis. Ianuar. c. 2; et lib. 2. Retract. cap. 16. v. 20.

«Angjeoskom hranom hranio si puk svoj, i gotov kruh s neba dao si im bez truda, koji imagjaše u sebi svaku nasladu i svaki slatki tek. — Angelorum esca nutrivisti populum tuum, et paratum panem de coelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem.» Na ove riječi Mudrosti kaže sv. Augustin: «Ona mana nebeska, kojom je Bog hranio u pustinji Sinove Izraelove, imala je za svakoga onaj tek, koji je htio, kao što se to kaže spomenutim riječima. Ali se to, kaže on, ima razumijevati za dobre; a zli nijesu imali onog teka, koji bi htjeli; jer kad bi to bilo, ne bi tražili i željeli druge hrane, kako su je željeli i tražili. *«Tko će nam dati mesa, da jedemo? Sjećamo se ribâ, što jegjasmo u Egiptu zabadava; dolaze nam na pamet krastavci, i dinje, i por, te crveni i bijeli luk. Duša se naša osušila, ništa drugo ne vide naše oči, osim mane. — Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis; in mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique, et caepe, et allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi manna.»* Za ove mana ne samo nije imala svakoga teka, dapače im bijaše već dodijala i omrznula, i zato su uzdisali za mesom i spominjali se lonaca Egipatskih. Ali dobri bijahu s manom sasvim zadovoljni, i nijesu željeli druge hrane, niti su mislili na to, jer su u njoj nalazili svaku slast, koju su htjeli.

Num. 11, 4.

Ista je dakle razlika izmegju dobrih i savršenih redovnika, i izmegju mlakih i nesavršenih. Dobrim redovnicima idu vrlo u slast duhovne i Božje stvari, i rado govore i raspravljaju o tom. Oni nalaze u ovoj mani svaku slast: Bog im je sva naslada, te govore sa sv. Augustinom i sv. Franjom: «Bog moj, i sve moje! *Deus meus, et omnia!*» Bog je njima sve, i sve, što žele, nalaze u Njemu; ali za mlake i nesavršene nema ova Božanska mana svakoga teka, dapače im se gadi i grsti, i radije slušaju kaku pripovijetku, nego li kaki svet primjer. To nije dobar znak. «Blaženoga li jezika», kliče sv. Jeronim, «koji ne zna ni o čem drugom govoriti osim o Bogu! *Felix lingua, quae non novit nisi de Divinis texere sermonem!*» A sv. Bazilije kaže: «Vode li se isprazni govori, ne mari puno za to; ali rado slušaj, ako čuješ što govoriti iz svetoga Pisma za spasenje duše. Neka ti bude gorko, štogod se govori o svjetskim stvarima, a nasuprot slatko kao med, što pripovijedaju bogoljubni ljudi. *Futiles, qui habeantur sermones, tu magnopere ne attendito, sed si quae ex Divinis litteris ad salutem animi pertinentia memorare audieris. Acerba gustatu tibi ea sunto, quaecumque de mundanis rebus memorentur, contraque favis mellis assimila, quae a pietatis colentibus viris narrentur.*» Pravomu su slugi Božjemu mrski tašti i ništetni razgovori.

D. Basil. serm. de renunt. saeculi istius, et spirituali perfect.

Zato duša, koja žarko ljubi Boga, ne treba za svoju čednu zabavu i polakšicu u svojim mukama i bolestima, da se rastresuje ispraznim i smiješnim razgovorima; jer ona toga ne ljubi, nasuprot joj to povećava muku i bol. Ono, što je tješi i oporavlja, jest, da govori i sluša govoriti o onom, što ljubi i želi. Tako čitamo o svetoj Katarini Sienskoj, da se nije nigda mogla dosta nagovoriti o Bogu; dapače joj to bijaše zabava i sredstvo, da bude krepčija i zdravija, i da joj odlane u njezinim bolestima i mukama. To isto čitamo o mnogim drugim svecima.

Četrnaesto poglavlje.

Drugi vrlo važan razlog, zašto se moramo razgovarati s bližnjim o Bogu.

Ne samo radi dobra i koristi bližnjega, nego i radi svoje vlastite koristi i dobra moramo se razgovarati o Bogu; jer razgovarajući se o Bogu, uspalit ćemo se i užgati još većma Njegovom ljubavlju, što je vlastito ovim razgovorima, kako to vidimo kod ona dva učenika, što su išla u selo Emaus i vodila take razgovore: *«Ne goraše li srce naše u nama? — Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?»* Pa i sami više puta iskusimo, da na nas većma djeluju ovakovi razgovori i s njih se pobožniji vraćamo, nego li s propovijedî.

Luc. 24, 32.

O svetomu Tomi Akvinskomu pripovijeda Surije, da se sa svakim razgovarao i zabavljao o stvarima svetima i korisnima za spasenje dušâ, i da je to bio uzrok, zašto se poslije razgovora i općenja s ljudima mogao lako sabrati za molitvu i razmišljanje Božanskih stvari. Budući da se razgovarao o Bogu i govorio promišljeno, nije ga to rastresivalo ni priječilo u molitvi. A o svetomu se Franji Ksaveriju pripovijeda u njegovu životu nešto zbilja čudnovato, naime da je znao raditi i općiti s bližnjim i ujedno moliti. Jer uza sve to, što je bio zabavljen tolikim poslovima i skoro uvijek putovao, bilo po kopnu ili po moru, posred tolikih muka i pogibli, i postupao sa svakim vrlo ljubezno i uljudno; ipak je bio uvijek unutra sabran i hodio u nazočnosti Božjoj. I zato, čim bi se oprostio posala i odijelio od ljudi, odmah bi sasvim lako i s velikom nasladom počeo moliti i vrlo pouzdano općiti sa svojim nebeskim Zaručnikom. Razlog se tome navodi ovaj: jer se u poslu nije rastresivao, zato se lako vraćao k onome, čega ne bijaše ostavio.

Surius in Vita s. Thomae de Aquino.

Lib. 6. c. 5. Vitae s. Francisci Xaverii.

Nasuprot, ako ne govorimo o Bogu, kad se zabavljamo i razgovaramo, izvrgavamo se velikoj pogibli. Govoraše naš sveti Otac Ignacije: «Kao što je pouzdano općenje i druženje s bližnjim vrlo plodonosno i spasonosno za nj, i sasvim je prema duhu Družbe, ako to biva kako treba; tako će nasuprot ono biti njemu na veliku sablazan a nama vrlo pogibeljno, ako ne znamo općiti s njime kako treba.» Sv. Bernardo kaže: «Tašt razgovor brzo uprlja srce, i lako se čini, što se rado sluša. *Vanus sermo cito polluit mentem, et facile agitur, quod libenter auditur.*»

Lib. 5. c. 11. Vitae s. Ignat. D. Bernard. in modo bene vivendi ad sororem serm. 30.

Istina, da se katkada u razgovorima, što ih vodimo s iskrnjim, moramo prilagoditi njemu, ali to, kaže naš sv. Otac, ima biti zato,

da izagje na našu. Ne smije nas bližnji povući za sobom, tako da on sa svojim počne i dovrši, nego moramo mi uvijek dovršiti sa svojim, predobivši ga za se i za Boga korisnim i spasonosnim razgovorom. A zato ne treba čekati na zgodan baš čas i dok se pruži prigoda, jer ako budeš na to čekao, nigda ne ćeš doći do riječi, i tako će on tjerati svoju. Neka svi znadu, da smo redovnici i da se mi o tom razgovaramo, i da se s nama ne smije trošiti vrijeme ni raspravljati o ništetnim stvarima, nego da se moramo razgovarati o Bogu i o spasonosnim stvarima. Ako to kome nije pravo, nek s nama ne govori.

Lib. 5. c. 11. Vitae s. Ignat. Čitamo o našem sv. Ocu u njegovu životopisu, da je i on tako radio. Kad bi ga pohodio koji besposličar, s kojim mu je valjalo potrošiti mnogo vremena utaman, primio bi ga jedanput i dvaput ljubezno. Ako bi ga ovaj i nadalje pohagjao bez ikake koristi, počeo bi s njim govoriti o smrti, sudu ili paklu; jer ako onaj, govoraše on, ne bi rado slušao takovih razgovora, dosadilo bi mu i ne bi se vraćao više; a ako bi ih rado slušao, ubrao bi otuda kaki plod za svoju dušu.

D. August. l. 83. quaest. 71. 1. Cor. 9, 22. Sv. Augustin, da to potvrdi, kaže: «Istina da moramo nastojati, te se svima prilagodimo, da predobijemo sve, kao što to govoraše sveti apostol Pavao: «*Svima postadoh sve — Omnibus omnia factus sum*», sa žalosnim sam bio žalostan — jer je velika utjeha za žalosnoga, kad vidi, da se drugi žalosti s njim i ćuti njegovu muku — a s veselim sam bio veseo; ali primjećuje, da se tako moramo prilagoditi svome bližnjemu i tako ga sažaljivati, da pomognemo i pružimo polakšicu žalosnome, i da ga podignemo i izbavimo iz bijede, u kojoj se nalazi, a ne tako, da sami padnemo u istu bijedu. *Sic tamen, ut ad auxilium, non ad aequalitatem miseriae valeat.* On tumači to zgodnom prispodobom. Kao što se onaj, koji hoće pružiti ruku onome, koji je pao, da ga podigne, ne baca na tle niti pušta da padne na zemlju, dapače još jače učvrsti i upre nogu, da ga drugi ne povuče za sobom, i samo se malo nagne, koliko je potrebito, da mu pomogne: isto se tako moramo i mi prilagoditi svjetovnjacima i pristati na njihovu, upustivši se malko u njihov razgovor, da ih predobijemo; ali se moramo uvijek držati čvrsto, da nas oni ne povuku za sobom, nego da mi uspijemo sa svojim.

Budimo osvjedočeni o ovoj istini, naime da osobito djelujemo na one, s kojima općimo, kad vide, da se mi uvijek razgovaramo o dobrim i spasonosnim stvarima. Pa ako izgleda, da to nekojima s početka nije drago, poslije ipak razmišljaju o tome i djeluje to na njih, i počnu nas većma štovati i cijeniti; jer napokon uvide, da je to zaista dobro. A nasuprot, ako vide, da od početka pa do konca vodimo s njima svjetovne razgovore i da se time naslagjujemo kao i oni, držat će nas možda za prijatelje, kao što bi držali kojega svjetovnjaka, ali ne baš za duhovne; i tako ćemo izgubiti ugled i ne ćemo moći koristiti njihovim dušama. Nastojmo dakle da i nadalje sačuvamo glede toga dobro ime svome Redu i povedemo se za primjerom naših starih Otaca.

Lib. 4. c. 4. Vitae s. Franc. de Borg. Kad bi našega Oca sv. Franju Borgiju, kako čitamo u njegovu životopisu, pohodili nekoji svjetovnjaci, kojima se on nije mogao ugnuti, pa zapodjeli isprazni razgovor, ne bi on pazio niti se obazirao na ono, što su govorili, nego bi svoje srce i svoj duh imao zaduben u Boga. Kad bi ga koji oci upozorili, da toga radi griješi i da katkada ono, što rekne, ne pristaje razgovoru, odgovorio bi, da voli, da ga drže za luda, nego da gubi vrijeme, držeći sve ono vrijeme za izgubljeno, koje se ne bi upotrijebilo u Bogu ili za Boga. — Slično pripovijeda Kasijan o Opatu Maketi, koji bijaše od našeg Gospodina dugim molitvama zadobio milost, da za duhovnih razgovora i rasprava, vodile se one sad danju ili noću, nije nigda spavao ni drijemao; ali kad bi se počelo razgovarati o ništetnim i nekorisnim stvarima, odmah bi zaspao. *Cass. l. 5. de instit. renunt. c. 29.*

De Bernard. in spec. Monach. Zaključimo s općenitom opomenom, što je sv. Bernardo daje redovniku: «Ponašajmo se u svemu, a osobito u ovome, tako, da se svi, koji nas vide i čuju, na to ganu i kažu: To je pravi redovnik! *Sic in cunctis se habeat, ut aedificet videntes, et nemo dubitet, cum viderit eum, vel audierit, quin vere sit monachus.*» To isto piše Apostol svome učeniku Titu: «*U svemu sam sebe podaj za ugled dobrih djela, u nauci, u neporočnosti, u dostojanstvu, riječ neka ti je zdrava i besprikorna, da se onaj, koji se protivi, posrami, nemajući ništa zlo govoriti o nama. — In omnibus teipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.*» Nastojmo se u svemu tako uzorno vladati, da ne samo naši prijatelji ne nagju na nama nikake mane, nego da se isti naši takmaci posrame i postide, kad vide, da ne nalaze ništa, što bi proti nama rekli i čega radi nas prekorili. *Tit. 2, 7.*

O nekom se filozofu pripovijeda, da je, kad mu rekoše, da ga opadaju, odgovorio: «Ja ću tako živjeti, da nitko ne će vjerovati onima, koji me opadaju.» Isto tako moramo i mi živjeti, i nastojati, da ne samo u našim riječima i u našim djelima ne bude ništa, što bi bilo vrijedno ukora, nego i da naš život bude takav, da se ne vjeruje onima, koji nas opadaju. Tako ćemo najbolje oprovrgnuti opadanja, naime da šutimo ustima a odgovaramo djelima.

Treća rasprava.

O poniznosti.

Prvo poglavlje.

Kako je uzvišena poniznost i kako nam je potrebita.

«*Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim*, kaže Isus Krist naš Otkupitelj. *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.*» Sv. Augustin kaže na to: «Sav život Kristov na zemlji bijaše za nas poduka, i On bijaše učitelj svih kreposti, a osobito poniznosti, koju napose htjede da naučimo od Njega, rekavši: Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem. *Tota vita Christi in terris per hominem, quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit, sed praecipue humilitatem suam imitandam proposuit, dicens Matthaei undecimo: Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde.*» To bi već bilo dosta, da uvidimo, kako mora da je jako uzvišena ova krepost i koliko nam je potrebita, kad je Sin Božji sišao s neba na zemlju, da nas je uči i htio napose biti učitelj nje, ne samo riječju, nego mnogo više djelom; jer sav njegov život bijaše živa slika i prilika poniznosti. Slavni sv. Bazilije promatra sav život Kristov počam od njegova rogjenja, pa pokazuje i tvrdi, kako nas sva njegova djela osobito uče ovu krepost.

Matth. 11, 29.
D. Aug. lib. de vera Relig.
D. Basil. sermo de humilit.

On se htio roditi, kaže, od siromašne majke, u siromašnoj štalici i u siromašnim jaslicama, i biti povijen u siromašne pelenice; htio je biti obrezovan kao grješnik; bježati u Egipat kao slabić i biti kršten sa grješnicima i carinicima; poslije tečajem Njegova života htjedoše Ga proslaviti i proglasiti kraljem, ali se On sakri. A kad Ga htjedoše izgrditi i osramotiti, tada im se ponudi: uzvisuju li Ga ljudi, pa i opsjednuti, zapovijeda im, da šute; a kad Ga grde i ruže, ne govori ni riječi. A na koncu svoga života, da nam ovu krepost još jače preporuči i ostavi je kao oporuku i posljednju volju, potvrdi je onim tako čudnovatim primjerom, što nam ga je dao, kad je prao noge svojim učenicima, i onom tako sramotnom smrću na Križu.

Sv. Bernardo kaže: «Ponizio je samoga sebe, da prije pokaže primjerom, što će učiti riječju. *Exinanivit semetipsum, ut prius praestaret exemplo, quod erat docturus verbo.* Sin se Božji ponizio i poništio, uzevši našu čovječju narav, i htio je, da sav njegov život bude ogledalo poniznosti, da nas najprije djelom nauči, što je htio poslije učiti riječju. Čudnovata li načina podučavanja! Zašto je, Gospodine, tako veliko Veličanstvo tako jako poniženo? — ‚*Da se čovjek ne usudi više veličati na zemlji. — Ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.*‘ Uvijek je čovjek ludo i drzovito radio, kad se oholio; ali osobito, otkako se Božje Veličanstvo poništilo i ponizilo, kaže sv. Bernardo, jest nesnosljiva bezramnost, da se čovjek, taj crvić, hoće nadimati i uzvisivati. *Intolerabilis enim impudentia est, ut, ubi sese exinanivit majestas, vermiculus infletur et intumescat.*» Sin Božji, jednak Ocu, uze priliku sluge i hoće da bude ponižen i pogrgjen: a ja, prah i pepeo, hoću da me štuju i cijene!

D. Bernard. serm. 1. de Nat. Dom.

Psal. 9, 39.

S punim pravom kaže Otkupitelj svijeta, da je On učitelj ove kreposti i da je od Njega moramo učiti; jer poniznosti nije znao učiti ni Plato, ni Sokrat, ni Aristotel. Raspravljajući poganski filozofi o drugim krepostima: o jakosti, o umjerenosti, o pravednosti, tako su daleko bili od pravednosti, tako su daleko bili od poniznosti, da su u samim onim djelima i u svim svojim krepostima išli za tim, da budu štovani i da si steku ime. Diogen i drugi pokazivahu doduše, da preziru svijet i same sebe, odijevajući se prosto, živući u siromaštvu i uzdržljivosti, ali u svemu tomu odavahu veliku oholost, i htjeli su na taj način, da im se svijet divi i časti ih, i prezirahu druge, kako je to plato mudro spočitnuo Diogenu. Plato bijaše jednoga dana pozvao na čast nekoje filozofe a megju njima i Diogena i vrlo lijepo uredio svoju kuću, prostrvši sagove i ponamjestivši mnogo pokućstvo, kao što se pristojalo za takove uzovnike. Diogen, stupivši unutra, poče svojim blatnim nogama gaziti po onim sagovima. «Šta to činiš?» zapita ga Plato. Diogen će na to: «Nogama gazim gizdu i oholost Platonovu. *Calco Platonis fastum.*» Na to mu Plato lijepo otpovrne: «Gaziš, ali drugom ohološću. *Calcas, sed alio fastu.* Time mu htjede reći, da je on oholiji što gazi njegove sagove, nego li on, što ih ima. Oni filozofi nijesu došli do pravoga prezira samih sebe, u čem sastoji kršćanska poniznost, dapače ni po imenu nijesu poznavali ove kreposti. To je naša krepost, koju nas je naučao Krist.

Tertull. in Apolog. 582.

S ovom krepošću, kaže sv. Augustin, započe onu uzvišenu propovijed na gori: «*Blago siromašnima duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko. — Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum.*» Pod siromašnima duhom, kaže on, kao i sv. Jeronim, sv. Grgur i drugi sveci, da se razumijevaju ponizni; jer s ovom krepošću počinje Otkupitelj svijeta svoje propovijedanje, s njome ga nastavlja i svršava; nju nas uči čitav svoj život, nju hoće da naučimo od Njega. «Ne reče, veli sv. Augustin, učite se od mene stvarati svijet i sve vidljivo i nevidljivo, i u samom svijetu tvoriti čudesa i mrtve uskrsivati, nego reče: učite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem. *Discite a me non mundum fabricare, non cuncta visibilia et invisibilia creare, non in ipso mundo mirabilia facere et mortuos suscitare; sed quoniam mitis sum et humilis corde.*

D. August. lib. de sanct. virgin. c. 32; Matth. 5, 3; D. August. de verbo Domini in Evang. secundum Matth. serm. 18. de virgin. c. 34, et lib. 8. de Trinitate c. 7; Hieron. Daniel 3. D. Greg. 6. Moral. c. 16.

Jer je moćnija i sigurnija duboka poniznost nego li vjetrovita visina. *Potentior est enim et tutior solidissima humilitas, quam ventosissima celsitudo.»* Bolji je onaj, koji ponizno služi Bogu, nego li onaj, koji tvori čudesa. To je ravan i siguran put, a drugi je pun zaprekâ i pogiblî.

D. August. ep. ad Dioscor.

Tako nam je jako potrebita ova krepost, da bez nje ne možemo ni koraka učiniti u duhovnom životu. Sv. Augustin kaže: Ako svako naše dobro djelo ne bude pretjecala, pratila i slijedila poniznost, odmah će nam oholost ugrabiti sve iz ruke, čim se budemo radovali sa kakog dobrog djela, što smo ga učinili. *Nisi humilitas omnia, quaecumque benefacimus, et praecesserit, et comitetur, et consecuta fuerit: jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu superbia.* Malo će nam koristiti, da je djelo po sebi jako dobro; dapače se tada moramo još većma bojati opačine oholosti i častohleplja. Jer ostalih se opačina, kao zavisti, srdžbe, nečistoće, kaže sv. Augustin, moramo bojati samo u grješnim djelima, ali se oholosti valja bojati i u djelima dobro učinjenima, da se željom za hvalom ne izgubi, što se pohvalno učinilo; jer oholost vreba na dobra djela, da ih uništi. *Vitia quippe cetera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est, ne illa, quae laudabiter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant »*

Plovi čovjek srećno, uzdignuvši svoje srce k nebu, jer bijaše upravio s početka k Bogu, što je činio, kad se najedanput podigne vjetar taštine i tresne njime o greben želje, da se dopadne ljudima i da ga oni štuju i cijene, ili o greben taštoga samomilja, uslijed čega sve potone. Zato kaže vrlo dobro sv. Grgur i sv. Bernardo: «Tko sabire kreposti bez poniznosti, taj kao da baca prah u vjetar, koji se sav rasprši i odleti po zraku. *Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat.»*

D. Greg. super Psal. 3. Poenitent. D. Bernard. de ord. vitae et morum instit. c. 7. et serm. de donis Spiritus Sancti, qui est ultimus ex parvis c. 2.

Drugo poglavlje.

Poniznost je temelj svim krepostima.

D. Cypr. serm. de nat. Christi. D. Hieron. ep. ad Eustoch. D. Bern. serm. 1 de nat. D. Greg. lib. 23. mor. c. 13. et l. 27. c. ult.

Sv. Ciprijan kaže: «Poniznost je temelj svetosti. *Humilitas est sanctitatis fundamentum.»* Sv. Jeronim naziva poniznost prvom krepošću kršćanâ. *Prima virtus christianorum est humilitas.* Sv. Bernardo veli, da je poniznost temelj i čuvarica krepostî. *Humilitas est fundamentum custosque virtutum.* Svi kažu, da je poniznost temelj svetosti i svih kreposti. A sveti je Grgur na jednom mjestu naziva učiteljicom i majkom svih kreposti, a na drugom mjestu kaže, da je korijen i početak krepostî. Ova slika i prispodoba s korijenom vrlo je zgodna i tumači jako dobro vlastitost i svojstvo poniznosti;

jer kao što se cvijet, kaže sv. Grgur, uzdržava od korijena, a otrgnut od njega odmah se osuši; isto se tako svaka krepost, ako nije srasla s korijenom poniznosti, odmah osuši i izgubi. Zatim, kao što se korijen krije pod zemljom te se po njem tapa i gazi, i nema na sebi ljepote ni mirisa, a ipak prima drvo od njega život; isto je tako ponizni zakopan, gažen i preziran, i regbi da nema svijetla ni sjaja, nego da je zabačen u kut i zaboravljen; a baš je to ono, što ga uzdržava i čini, da raste. Nadalje, kao što drvo, da raste, uspjeva i donosi mnogo ploda, mora uhvatiti dubok korijen, pa što dublje zahvati korijen i pusti žile u zemlju, to će stablo davati više ploda i dulje trajati prema onomu, što reče prorok Izaija: «*Pustit će korijen ozdo i dati plod ozgo — Mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum*»; isto tako, da napredujemo u svima krepostima i sačuvamo ih, valja da dubok korijen uhvati u nama poniznost. Što budeš ponizniji, to ćeš većma napredovati i rasti u kreposti i savršenosti. Napokon, kao što je oholost korijen i početak svakoga grijeha, kako to kaže Mudrac: «*Početak svakoga grijeha jest oholost — Initium omnis peccati est superbia*»; isto je tako, kažu sveci, poniznost korijen i temelj svake kreposti.

4. Reg. 19, 30. *Eccli. 10, 15.*

Nu reći će tko: Kako to kažeš, da je poniznost temelj svih kreposti i duhovne zgrade, kad sveci uopće uče, da je vjera temelj prema onim riječima svetoga Pavla: «*Jer temelja drugoga niko ne može staviti, osim onoga, koji je postavljen, koji je Isus Krist? — Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.*» Na to odgovara jako dobro sv. Toma. Dvoje se zahtijeva, da se položi dobar temelj kući. Prvo, valja dobro iskopati temelje i izbaciti svu prhlu zemlju, sve dok se ne dogje do tvrdoga tla, da se na njem gradi. Pošto se vrlo duboko iskopao temelj i izbacila van sva prhla zemlja, počinje se polagati prvi kamen, koji s ostalima, što se polože, sačinjava glavni temelj zgrade. Isto je tako, kaže sv. Toma, s poniznošću i vjerom kod ove duhovne zgrade i gradnje kreposti. Poniznost kopa zemlju, njena je služba, da iskopa temelj i izbaci van svu prhlu zemlju, t. j. slaboću ljudskih sila. Ne smiješ se oslanjati na svoje sile, koje nijesu drugo doli pijesak; sve to moraš izbaciti van, ne pouzdavajući se u samoga sebe, i kopati sve dotle, dok ne dogješ do živa kamena i čvrste stijene, što je Krist: «*A stijena bijaše Krist. — Petra autem erat Christus.*» To je glavni temelj; ali jer je, da se položi ovaj temelj, potrebit još onaj drugi, koji se kopa poniznošću, zato se i poniznost naziva temeljem. Tko dakle s poniznošću iskopa duboko zemlju i duboko prodre u spoznanje samoga sebe, te izbaci van svu prhlu zemlju štovanja i pouzdanja u samoga sebe, sve dok ne dogje do pravoga temelja, koji je Krist, taj će sagraditi jaku zgradu, koja se ne će srušiti, makar bješnjeli vjetrovi i nastale poplave; jer stoji na čvrstom kamenu. Ali ako tko gradi bez poniznosti, brzo će se srušiti njegova zgrada, jer je sagragjena na pijesku.

1. Cor. 3, 11. *D. Thom. 2. 2 q. 161. ar. 5. ad 2.* *1. Cor. 10, 4.*

Nijesu prave kreposti, nego prividne i krive, koje se ne osnivaju na poniznosti. Zato kaže sv. Augustin, da u onih Rimljana i starih filozofa nije bilo pravih kreposti, ne samo što nijesu imali ljubavi, koja je ono, što je najglavnije i što daje život i biće svima

D. Gugust. l. 5. de Civit. c. 16. et in Psal. 31.

krepostima, a bez koje nema prave ni savršene kreposti, nego i što nijesu imali ni temelja poniznosti. U svojoj jakosti, u svojoj pravednosti, u svojoj umjerenosti išli su za tim, da ih svijet štuje i da ostave uspomenu za sobom. Bijahu to kreposti prazne i bez ikake vrijednosti, i samo sjena krepostî; pa jer ne bijahu savršene ni prave, nego prividne, zato nagradi i nadari Bog Rimljane, kaže on, dobrima ovoga života, koja su takogjer prividna. Ako dakle hoćeš sazidati prave kreposti u svojoj duši, nastoj najprije da položiš čvrst temelj poniznosti. «Hoćeš da budeš velik? pita sv. Augustin, počni s najmanjim. Hoćeš da podigneš veliku i visoku zgradu? Gledaj najprije da postaviš dobar temelj poniznosti. *Magnus esse vis? A minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis.* I što tko hoće veću zgradu podignuti, to dublje kopa temelje. *Et quantam quisque vult, et disponit superimponere molem aedificii, quanto erit maius aedificium, tanto altius fodit fundamentum.*» Nema visine bez dubine. I zato, što ćeš dudublje kopati temelje poniznosti, to ćeš više moći podignuti toranj evangjeoske savršenosti, koji si započeo. Megj drugim znamenitim rečenicama sv. Tome Akvinskoga navodi se i ova o poniznosti: «Tko teži za čašću, tko ne će da bude preziran i teško mu je, kad ga drugi preziru, daleko je od savršenosti, pa makar činio čudesa; jer sve je to krepost bez temelja.»

D. August. serm. 10. de verbo Dom.

1. P. l. 3. cap. 37. Hist. Ord. Praed.

Treće poglavlje.

Tumači se napose, kako je poniznost temelj svim krepostima spomenuvši najglavnije.

Da bolje uvidimo, kako je istinito, što kažu sveci, da je poniznost temelj svih kreposti i kako je potrebit ovaj temelj za sve njih, proći ćemo u kratko najglavnije počevši od bogoslovnih. Za vjeru je potrebita poniznost. Ne govorim o djeci, kojoj se ulijeva vjera bez ikakoga njihova sudjelovanja u krštenju, nego o odraslima, koji su već došli k razumu. Vjera zahtijeva ponizan i pokoran razum. «*Robimo svaki razum za pokornost Kristu,* kaže sveti apostol Pavao. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.*» Ohol razum ne da čovjeku, da primi Vjeru; i zato reče Krist, naš Otkupitelj Farizejima: «*Kako možete vi vjerovati, kad primate slavu jedan od drugoga, a slave, koja je od jedinoga Boga, ne tražite? — Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis?*»

2. Cor. 10, 5.

Ioan. 5, 44.

Poniznost je potrebita ne samo, da čovjek primi Vjeru, nego da je i sačuva. Općenita je nauka bogoslovaca i svetaca, da je oholost početak svih krivovjerstava. Neko drži toliko do svoga mnijenja i suda, da ga pretpostavlja općenitomu mnijenju svetaca i Crkve, i tako padne u krivovjerstvo. Tako to kaže i Apostol: «*A ovo znaj, da će u posljednje dane nastati vremena pogibeljna, jer će ljudi biti samoljubni, lakomi, ponositi, oholi. — Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi.*» Ponositosti i oholosti pripisuje bludnje i krivovjerstva, kako to vrlo dobro nadalje tumači sv. Augustin.

2. Tim. 3, 1.

D. August. in hunc locum

Ufanje podržava poniznost, jer ponizni osjeća svoju nevolju i vidi, da ne može ništa sam od sebe; i zato se s većim žarom utiče k Bogu i postavlja u Nj sve svoje ufanje. — Ljubav se Božja poniznošću oživljuje i upaljuje; jer ponizni vidi, da sve, što ima, dolazi od ruke Božje i da on toga ni iz daleka ne zaslužuje, i tako se užiže i raspaljuje veoma u ljubavi Božjoj. «*Šta je čovjek, da ga mnogo cijeniš, ili zašto obraćaš k njemu srce svoje?* govoraše sv. Job. *Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?*» Zašto mi iskazuješ tolike milosti i dobročinstva? Ja sam tako zao prema Tebi, a Ti si tako dobar prema meni! Ja te ne prestajem svaki dan vrijegjati, a Ti mi svaki čas iskazuješ milosti! To je glavno poticalo, kojim su se služili sveci, da se veoma raspale ljubavlju Božjom. Što su više promatrali svoju nevrijednost i bijedu, to su se više ćutjeli obvezani, da ljube Boga, koji je pogledao na tako veliku niskoću. «*Veliča duša moja Gospodina*», klicaše presveta Kraljica angjelâ, «*što pogleda na poniznost službenice svoje. — Magnificat anima mea Dominum, quia respexit humilitatem ancillae suae.*»

Job 7, 17.

Luc. 1, 46.

Kako je potrebita poniznost za ljubav prema bližnjemu, može se lako vidjeti; jer, što obično oslabi i umanji u nama ljubav prema braći, jest, da prosugjujemo njihove pogrješke i držimo ih za nesavršene i pune manâ. A ponizni je vrlo daleko od toga, jer gleda na svoje vlastite pogrješke, a u drugih vidi samo njihove kreposti, i zato drži sve za dobre, a sebe sama za rgjava i nesavršena, i nevrijedna, da živi med svojom braćom. Zato počne sve štovati i cijeniti, i veoma ljubiti. Osim toga se ponizni ne uvrijedi, što su mu svi pretpostavljeni i što se na druge pazi, a on je sâm zaboravljen, i što se drugima povjeravaju važnije službe, a njemu niske i neznatne. Nema zavisti megju poniznima, jer zavist nastaje iz oholosti, i zato gdje vlada poniznost, tamo nema zavisti ni nesklada, niti ičesa, što bi oslabilo ljubav bratsku.

Iz poniznosti nastaje takogjer strpljivost, koja je toliko potrebita u ovom životu; jer ponizni spoznaje svoje krivnje i grijehe i misli, da zaslužuje svaku kazan. Svaku muku, što ga snagje, drži za manju, nego li što zaslužuju njegovi grijesi. Zato šuti i ne zna se tužiti, nego govori s prorokom Mikeom: «*Podnosit ću gnjev Gospodnji, jer Mu zgriješih. — Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei.*» Kao što se oholi tuži na sve i misli, da mu se čini krivica, akoprem mu se ne čini, i da se ne postupa s njime, kako zaslužuje; tako ponizni, makar mu se činila krivica, ne vidi toga niti drži to za krivicu. Ni u čem ne misli da mu se nanosi nepravda, nego mu sve, što mu se čini, izgleda previše, i kako god postupali s njime, on je sasvim zadovoljan, jer misli, da s njim postupaju

Mich. 7, 9.

bolje, nego li zaslužuje. Poniznost veoma pomaže strpljivosti. Zato Mudrac svjetujući onome, koji hoće služiti Bogu, da se pripravi za napasti i suprotivštine, i da se naoruža strpljivošću, daje kao sredstvo za to poniznost: *«Ponizi srce svoje, i podnosi. Sve, što ti se dogodi, primi, i u bolu podnosi. — Deprime cor tuum, et sustine. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe, et in dolore sustine.»* Ali, kako će to biti? Koje mi oružje daješ, da toga ne ćutim, ili ako ćutim, da strpljivo podnosim? *«U poniznosti svojoj budi strpljiv. — In humilitate tua patientiam habe.»* T. j. budi ponizan, pa ćeš biti i strpljiv. *Eccli. 2, 24.*

Iz poniznosti nastaje takogjer mir, koji toliko žele svi i koji je toliko potrebit redovniku. To jasno kaže Krist naš Gospodin: *«Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim. — Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.»* Budi ponizan pa ćeš imati veliki mir sa sobom i takogjer sa svojom braćom. Kao što je megj oholima, kako kaže Mudrac, uvijek svagja i prepirka, *Inter superbos semper jurgia sunt*; isto tako megj poniznima ne može biti svagje ni nesklada, osim onoga svetoga natjecanja, tko će se više poniziti i dati prednost drugome. Takovo ljubezno prepiranje bijaše ono izmegju sv. Pavla i sv. Antuna, tko će raspoloviti kruh. Prvi je silio drugoga, da to učini, jer bijaše njegov gost, a drugi opet ovoga, jer bijaše stariji: jedan je htio dati prednost drugome. Takove su svagje i prepirke dobre, koje, jer proishode iz prave poniznosti ne samo da nijesu protivne miru i bratskoj ljubavi, nego je dapače još više utvrgjuju i čuvaju. *Matth. 11, 29.*

Prijegjimo sada na one tri posebne i bitne kreposti redovničke, na koje smo obvezani po tri zavjeta: siromaštva, čistoće i poslušnosti. Siromaštvo je tako spojeno i srogjeno s poniznošću, da ovo dvoje izgleda kao dva rogjena brata. I zato pod siromaštvom duha, koje Krist naš Gospodin postavlja na prvo mjesto od osam blaženstva, razumijevaju neki sveci poniznost, drugi dragovoljno siromaštvo, koje ispovijedaju redovnici. Treba da siromaštvo uvijek prati poniznost, jer je jedno bez drugoga pogibeljno. Lako se može poroditi od siromašna i prosta odijela duh slavohleplja i oholosti; a to je obično povod, da se preziru drugi. Zato je sv. Augustin zazirao od previše proste odjeće i htio, da mu se redovnici odijevaju čedno i pristojno, da tako izbjegnu ovoj pogibli. A s druge je strane takogjer potrebita poniznost, da ne želimo, da nam bude sasvim udobno i ništa nam ne manjka, nego da se zadovoljimo s onim, što nam dadu, makar to bilo najgore, jer smo siromasi i ispovijedamo siromaštvo.

Kako je potrebita poniznost, da sačuvamo čistoću, imamo mnogo primjera u životopisima Otaca pustinjaka. Ljudi, koji su mnogo godina činili pokoru i vodili samotni život, padoše u ružne i najsramotnije grijehe, sve radi pomanjkanja poniznosti, iz preuzetnosti, i što su se pouzdavali u same sebe. To obično kazni Bog tako, te dopusti, da padne čovjek u slične grijehe. Poniznost je tako velik ures djevičanske čistoće, da sv. Bernardo kaže: «Usugjujem se reći, da se bez poniznosti ne bi djevičanstvo Preblažene Djevice Marije Bogu dopalo! *Sine humilitate, audeo dicere, nec virginitas Mariae Deo placuisset.*» *D. Bernard. hom. 1. super „Missus est".*

Prijegjimo na krepost poslušnosti, u kojoj hoće naš sv. Otac da se odlikuju članovi Družbe. Jasna je stvar, da ne može biti onaj pravo poslušan, koji nije ponizan, niti može biti neposlušan, koji je ponizan. Poniznomu se sve može zapovjediti, ali ne onome, koji nije ponizan. Ponizni nema protivnoga suda, u svemu se slaže s poglavarom, kako u djelu, tako u volji i razumu; nema u njemu nikaka protuslovlja ni otpornosti.

Uzmimo sada molitvu, na kojoj se osniva život redovnika i duhovnoga čovjeka. Ona ništa ne vrijedi, ako je ne prati poniznost, dok molitva ponizna prodire nebesa. *«Molitva onoga, koji se ponizuje,»* kaže Mudrac, *«prodire oblake, i ne miruje, dok se ne približi k Svevišnjemu, i ne odilazi, dok je On ne pogleda. — Oratio humiliantis se nubes penetrabit, et donec propinquet, non consolabitur, et non discedet, donec Altissimus aspiciat.»* Ona sveta i ponizna Judita zatvorena u svojoj bogomolji, odjevena u kostrijet, posuta pepelom, prostrta na zemlju vapi iz svega glasa: *«Molitva poniznih i krotkih uvijek ti je bila ugodna. — Humilium, et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio»* *«Pogleda na molitvu poniznih i ne prezre molbe njihove. — Respexit in orationem humilium, et non sprevit preces eorum.»* *«Neka se ponizni ne vrati posramljen. — Ne avertatur humilis factus confusus.»* Ne boj se, da će ponizni biti odbijen; on će postići sve, što prosi, Bog će uslišati njegovu molitvu. *Eccli. 35, 21.* *Judith 9, 16.* *Psal. 101, 18.* *Ibid. 73, 21.*

Gledaj, kako je bila mila Bogu ona ponizna molba carinika u Evangjelju, koji se nije usudio podignuti oči k nebu i približiti k žrtveniku, nego daleko u kutu hrama, bijući se u prsa, u svoj poniznosti govoraše: *«Bože, milostiv budi meni grješniku! — Deus, propitius esto mihi peccatori!»* «*Kažem vam*», reče Krist naš Gospodin, *«ovaj otide opravdan kući svojoj. — Dico vobis: descendit hic justificatus in domum suam ab illo.»* A onaj oholi farizej, koji se držao za dobra, otide osugjen. Na isti način mogli bi proći sve kreposti; i zato, ako ih hoćeš kratkim putem postignuti sve, i ako želiš kratko i jezgrovito pravilo, da brzo dogješ do savršenosti, evo ti ga: Budi ponizan. *Luc. 18, 13. 14.*

Četvrto poglavlje.

Kako je ova krepost osobito potrebita onima, koji su dužni po svom zvanju da nastoje oko spasenja bližnjega.

«Što si veći, to se većma ponizi u svemu, i naći ćeš pred Bogom milost, kaže Mudrac. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.»* Mi, koji smo dužni po svome zva- *Eccli. 3, 20.*

nju predobivati duše za Boga, imamo velikašku službu. Na svoju sramotu možemo zaista reći: Gospodin nas je pozvao u vrlo uzvišen stalež; jer je naša zadaća, da služimo svetoj Crkvi u vrlo uzvišenim i visokim službama, za koje je Bog odabrao apostole, kao što je propovijedanje Evangjelja, dijeljenje svetih Sakramenata i Njegove *2. Cor. 5, 18.* predragocjene Krvi, tako da možemo reći sa svetim Pavlom: *«Dade nam službu pomirenja. — Dedit nobis ministerium reconciliationis.»*

Naziva službom pomirenja milost i propovijedanje Evangjelja i Sakramente, kojima se saopćuje ova milost. *«I metnu u nas riječ pomirenja; dakle smo poslanici mjesto Krista. — Et posuit in nobis verbum reconciliationis; pro Christo ergo legatione fungimur.»* Bog nas je učinio slugama svojima, poslanicima svojima, kao apostole svoje, poslanicima vrhovnoga svećenika Isusa Krista, jezicima i orugjem Duha Svetoga, *«kao da Bog govori kroz nas. — Tamquam Deo exhortante per nos.»* Ovim tjelesnim jezicima hoće Gospodin da gane ljudska srca. Zato dakle trebamo još više poniznosti, nego li drugi, i to sa dva razloga. Prvo, jer, što je uzvišenija naša služba i naše zvanje, to nam prijeti veća pogibao, da nas obuzme oholost i taština. Na veće gore, kaže sv. Jeronim, udaraju jači vjetrovi. Obavljamo preuzvišene službe, i zato nas štuje i cijeni sav svijet; drži nas za svece i za druge apostole na zemlji, i misli, da je naše življenje sama svetost i da posvećujemo one, s kojima općimo. Treba nam velika jakost i zaklada kreposti, da podnesemo teret časti i sve, što je s tim spojeno. Teško je živjeti usred časti, a da se što za srce ne prilijepi. Ne mogu svi visoko hoditi, a da im se ne smuti. Oh koliko se njih uzoholilo i palo s visine, na kojoj su bili, jer nijesu imali ovoga temelja poniznosti! Oh koliko je njih mislilo, da su se poput orlova uzdigli visoko u krepostima, pa radi oholosti postadoše šišmiši. Činio je čudesa onaj redovnik, o komu se pripovijeda u životu sv. Pakomija i Palemona, da je hodio po žeravici i nije se opekao. Ali toga se radi baš uzoholi, te preziraše druge i govoraše o samomu sebi: «Mora da je svetac onaj, koji hodi po žeravici, a da se ne opali. Tko će od vas to isto učiniti?» Sveti ga Pakomije prekori s toga, jer je vidio, da to bijaše oholost. Napokon žalosno pade ovaj redovnik i zlo svrši. Puno je sveto Pismo i životopisi svetaca sličnih primjera.

Zato dakle treba da smo osobito učvršćeni u ovoj kreposti, jer inače smo u velikoj pogibli, da postanemo oholi i padnemo u grijeh oholosti, i to najveće, što je ima, naime oholosti duhovne. Sv. Bonaventura, tumačeći to, kaže, da su dvije vrsti oholosti: jedna glede vremenih stvari, i ova se naziva tjelesnom ohološću, druga glede duhovnih stvari, koja se zove duhovna oholost, i veli, da je ova oholost veća i veći grijeh od prijašnje. Razlog je jasan; jer je oholica, kaže sv. Bonaventura, tat, koji krade, budući da uzima tugje proti volji gospodara, prisvaja si slavu i čast, koja pripada Bogu, a koji je ne će dati drugome, nego zadržati za se, kako kaže *Isa. 48, 11.* po proroku Izaiji: *«Slave svoje ne ću dati drugome. — Gloriam meam alteri non dabo.»* Oholica je hoće ukrasti Bogu, prisvojiti je i pripisati sebi. Kad je dakle tko ohol radi kakoga naravnoga dobra, radi plemstva, radi tjelesne ljepote, radi oštra uma, radi

učenosti ili drugih sličnih sposobnosti, tad je on tat, ali nije tako velika kragja; jer akoprem je istina, da sva ova dobra pripadaju Bogu, ipak su samo mekinje iz Njegove kuće. Ali, tko je ohol radi duhovnih darova milosti, radi svetosti, radi ploda, što ga proizvodi u dušama, taj je veliki tat, kradljivac časti Božje, strašni razbojnik, koji krade Bogu najbogatije, najdragocjenije i najvrednije dragulje, do kojih je On toliko držao, da za njih nije mario proliti svoju krv i dati svoj život.

Zato se slavni i blaženi sv. Franjo jako bojao, da ne padne u ovu oholost, i govorio Bogu: «Gospodine, ako mi što dadeš, čuvaj to Ti, jer ja sebi ne vjerujem; ja sam naime veliki tat, koji se dičim Tvojim imutkom.» Bojmo se isto tako i mi, jer se imamo više razloga bojati, budući da nijesmo tako ponizni kao sv. Franjo. Ne padnimo u ovu tako pogibeljnu oholost; ne uznosimo se poradi imutka Božjega, koji nam je Bog povjerio, pouzdavši se toliko u nas. Nek se ništa ne prilijepi za nas niti išta sebi pripisujmo, nego sve to vratimo Bogu.

Velika je tanja u tome, što je Krist naš Otkupitelj, kad se ukazao svojim učenicima u dan svoga slavnoga Uskrsnuća, najprije ih prekorio s njihova nevjerja i tvrdoće srca, a zatim im naložio, da idu po svemu svijetu propovijedati Evangjelje, i dao im moć, da čine mnoga i velika čudesa. On nam time htjede pokazati, da onaj, koji se ima uzdignuti visoko, mora najprije biti ponižen, i da se mora sniziti u samomu sebi i spoznati svoju vlastitu bijedu i nevolju, da tako, makar poslije letio povrh nebesa i činio čudesa, ostane stalan u spoznanju samoga sebe i osvjedočen o svome ništavilu, ne pripisujući samomu sebi ništa drugo osim svoje nevrijednosti. Teodoret primjećuje u tu svrhu, da je s istoga uzroka, hoteći Bog odabrati Mojsija za vogja i poglavicu svoga puka i učiniti po njemu tolika čudesa i znakove, htio da onu ruku, s kojom je imao razdijeliti Crveno more i učiniti tako čudnovata djela, stavi u njedra, pa izvadivši je, vidi svu gubavu. *Theod. q. 10. super Exod. 4, 6.*

Drugi razlog, zašto nam je osobito potrebita poniznost, jest, da možemo blagoslovno djelovati u samim svojim službama. Potom nam je poniznost potrebita ne samo za nas same, za naš vlastiti napredak, da se ne ponesemo i ne uzoholimo, i tako izgubimo, nego i da predobijemo svoje bližnje i koristimo njihovim dušama. Jedno od glavnih i najuspješnijih sredstava za to, jest poniznost, naime da se ne pouzdajemo u same sebe i ne oslanjamo na svoje sile, na svoju radinost i razboritost, nego da sve svoje pouzdanje postavljamo u Boga te na Nj odnosimo i Njemu pripisujemo sve, kao što kaže Mudrac: *«Uzdaj se u Gospoda svim srcem svojim, a ne oslanjaj se na svoju razboritost. — Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiae tuae.»* *Prov. 3, 5. infra c. 10. et 38. n. 2.* A razlog tome, kao što ćemo poslije opširnije reći, jest što tada, kada se u se ne pouzdajemo, nego sve svoje pouzdanje postavljamo u Boga, Njemu sve pripisujemo i na Nj svaljujemo, čime Ga veoma obvezujemo, da On pruži ruku svoju pomoćnicu: Gospodine, čini svoj posao; obraćenje je duša Tvoj posao, a ne naš; jer što možemo mi tomu doprinijeti? — Ali, kad se pouzdajemo u svoja sredstva i u svoje

razloge, tad hoćemo imati i mi dio od toga posla, pripisujući mnogo sebi, a sve to oduzimamo Bogu. To je kao dvije zdjelice na vagi: kad se jedna uzdigne, tad druga padne. Koliko pripisujemo sebi, toliko oduzimamo Bogu. Mi se hoćemo uzvisiti slavom i čašću, koja samo Njemu pripada, i tako On dopušta, da se ništa ne učini. Ne dao Bog, da to bude katkada uzrokom, što ne proizvodimo toliko ploda u dušama!

Lib. 3. c. 2. Vitae s. Ignat. O našemu blaženomu Ocu svetomu Ignaciju čitamo u njegovu životu, da je u Rimu jednostavnim predavanjem kršćanskoga nauka, i to, jer nije znao dobro talijanski, nezgrapnim i neprikladnim riječima, tako spasonosno djelovao na duše, da bi se poslije propovijedi pokornici bolna srca, uzdišući i jecajući, bacali k nogama ispovjednikovim te od plača i jecanja jedva mogli govoriti. To je bilo za to, što on nije postavljao silu svoga propovijedanja u riječi, 1. Cor. 2, 4. nego u duh: «*Ne u uvjerljivim riječima ljudske mudrosti, nego u dokazivanju duha i sile*, kao što kaže sv. Pavao. *Non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis.*» On se nije pouzdavao u se, nego je sve svoje pouzdanje stavljao u Boga, i zato je Bog podjeljivao toliku silu i duh onim nezgrapnim i neprikladnim riječima, da se činilo, kao da baca goruće plamenove u srca slušateljâ. Tko zna, da možda zato ne proizvodimo toliko ploda, što puno držimo do svoje razboritosti i što se previše oslanjamo i pouzdavamo u svoja sredstva, u svoju učenost i svoje dokaze, u svoj fini i kićeni govor, i što se jako dopadamo samima sebi. Ali ću ja učiniti, kaže Bog, da tada najmanje učiniš, kad misliš, da si rekao što osobito lijepo i iznio najbolje dokaze, pa si zato vrlo zadovoljan i veseo, jer si utvaraš, da si nešto učinio. Osee 9, 14. Na tebi će se ispuniti ono, što kaže prorok Ozeja: «*Daj im, Gospodine. Što ćeš im dati? Daj im utrobu bez djece i dojke usahle. — Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, et ubera arentia.*» Ja ću te učiniti majkom neplodnicom, tako da imaš samo ime majke. Bit ćeš taj i taj Otac, Otac propovjednik; bit ćeš to samo imenom, ali ne ćeš imati duhovne djece. Dat ću ti usahle dojke, da se ne priljube k tebi sinovi i da se za njih ne prilijepe tvoje riječi; jer to zaslužuje onaj, koji se hoće dičiti Božjim dobrima i pripisivati si ono, što pripada Njegovu Božanskomu Veličanstvu.

Ne ću reći time, da ne treba i te kako učiti i dobro promisliti ono, što se propovijeda. Ali to nije dosta; valja to još dobro natopiti suzama i iz svega srca preporučiti Bogu; pa pošto si izmučio Luc. 17, 10. glavu učeći i razmišljajući, reci: «*Sluge smo nekorisne: što smo bili dužni činiti, učinismo. — Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.*» Šta ja mogu učiniti? malo praske svojim riječima kao puška bez kugle; ali pogoditi u srce moraš Ti, Gospodine! «*Srce* Prov. 21, 1. *je kraljevo u ruci Gospodnjoj, kudagod hoće, savija ga. — Cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud.*» Ti, o Gospodine, imaš raniti i ganuti srca; šta možemo mi pri tom? što su naše riječi i sva ljudska sredstva, kojima se možemo služiti, prema tako uzvišenoj i vrhunaravnoj svrsi, kao što je obraćenje dušâ? Ništa. Zašto se dakle toliko nadimamo i tako smo zadovoljni sa

samima sobom, kad nam se čini, da plodonosno djelujemo i da lijepo uspijevamo u svojim poslovima, kao da bi mi to sami izveli? «*Zar će se sjekira*», kaže Bog po Izaiji, «*veličati suprot onome, koji njom siječe? ili pila uznositi suprot onomu, koji je poteže?* govoreći: Isa. 10, 15. ja sam sjekla, ja sam pilila drvo. *Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum, a quo trahitur?*» To bi bilo «*kao da bi se šiba uzdigla proti onome, koji je diže, i štap se podigao, koji je drvo. — Quomodo si elevetur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus, qui utique lignum est.*» Isto smo dakle to i mi pogledom na duhovnu i vrhunaravnu svrhu obraćenja duša. Mi smo kao drvo, i ne možemo se gibati ni upravljati sobom, ako nama ne upravlja Bog. I zato moramo sve pripisati Njemu, a mi nemamo čim da se ponosimo.

Do toga, da se ne oslanjamo na svoje sile i ljudska sredstva, i da ne pripisujemo sebi ništa, već da sve pripisujemo Bogu i u svemu Njemu dajemo slavu, drži On toliko, da zato Krist naš Otkupitelj, kako kaže sv. Pavao, ne htjede odabrati za propovijedanje svoga Evangjelja i obraćenje svijeta učenih i rječitih ljudi, nego siromašne ribare, neznalice i neuke: «*Što je ludo* 1. Cor. 1, 27, 28. *pred svijetom, izabra Bog, da posrami mudre; i što je slabo pred svijetom, izabra Bog, da posrami jako; i što je nisko pred svijetom i prezirno, izabra Bog, i ono, što nije, da uništi ono, što jest. — Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea, quae non sunt, ut ea, quae sunt, destrueret.*» Znaš li zašto? Sv. Pavao odgovara: «*Da se ne* Ibid. 29. Jerem. 9, 23. *slavi nijedno tijelo pred licem Njegovim, nego, kako je pisano: tko se slavi, neka se u Gospodinu slavi. — Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus, sed quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in Domino glorietur.*»

Kad bi bili propovjednici Evangjelja vrlo bogati i moćni, i oružanom silom išli po ovomu svijetu, da propovijedaju Evangjelje, moglo bi se obraćenje pripisati moći i sili oružja. Kad bi Bog za to odabrao velike učenjake i izvrsne svjetske govornike, koji bi svojom učenošću i rječitošću osvjedočili filozofe, moglo bi se obraćenje pripisati rječitosti i oštroumnim njihovim dokazima, i tako bi se mnogo manje vjerovalo u moć Kristovu. Ali Bog ne učini toga na ovaj način, kaže sv. Pavao: «*Ne mudrim riječima, da ne izgubi silu* 1. Cor. 1, 17. *Križ Kristov. — Non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.*» Sv. Augustin kaže: «Gospodin naš Isus Krist, hoteći skršiti D. August. tract. 7. super Ivan. i skučiti šiju oholih, nije tražio ribare po govornicima, nego je po siromašnim ribarima skučio i predobio govornike i careve. *Dominus noster Jesus Christus, volens superborum frangere cervices, non quaesivit per oratorem piscatorem, sed e piscatore lucratus est imperatorem.* Veliki govornik bijaše sv. Ciprijan, ali prije bješe sveti Petar ribar, po kom je poslije imao vjerovati i obratiti se ne samo govornik Ciprijan, nego i car Konstantin. *Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator, per quem postea crederet non solum orator, sed et imperator.*»

Sveto je Pismo puno primjerâ, kako je Bog izabirao slabo

orugje i sredstva, da izvede velike stvari, da nas nauči ovoj istini i da se duboko utisne u naše srce: da se nemamo ničim dičiti niti išta pripisivati sebi, nego sve Gospodinu Bogu našemu. To nam jasno pokazuje ona sjajna pobjeda, što je izvojšti Judita, slaba žena, nad vojskom više od sto četrdeset tisuća momaka. To nas uči onaj čin pastirčeta Davida, koji kao momčić i bez oružja obori diva Golijata: *«Da zna sva zemlja, da je Bog u Izraelu, i uvidi sav ovaj zbor, da Gospod ne spasava mačem i kopljem, jer je Njegov rat. — Ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel, et noverit universa ecclesia haec, quia non in gladio nec in hasta salvat Dominus; ipsius enim est bellum.»* (1. Reg. 17, 46.)

To nas uči takogjer tajinstvena povjest o Gedeonu. Ovaj bijaše sakupio trideset i dvije tisuće momaka proti Madijanićanima, kojih bijaše više od sto i trideset tisuća. Reče mu tada Bog: *«Mnogo je naroda s tobom, i ne ću predati Madijana u ruke njegove. — Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus.»* (Judic. 7, 2.) Vidi, kaki razlog daje Bog: ne ćeš moći pobijediti, jer vas je mnogo. Kad bi rekao: ne ćete moći pobijediti, jer je njih mnogo, a vas malo, činilo bi se to razložito. Varaš se, ne razumiješ toga; to bi bio razlog ljudski, a ovaj je drugi razlog Božji. Ne možete pobijediti, kaže Bog, jer vas je mnogo. Zašto ne? *«Da se ne bi hvalio Izrael suprot meni. i rekao: svojim se silama izbavih. — Ne glorietur contra me Israel, et dicat, meis viribus liberatus sum.»* Bog naredi, da ostane s Gedeonom samo trista ljudi, i zapovjedi mu, da s ovima zapodjene boj s neprijateljem, i dade mu s njima pobjedu. A zato im se nije trebalo naoružati ni latiti mača, nego samim zvukom trubalja, koje su nosili u jednoj ruci, i lomljavinom zemljanih krčaga te svijetlenjem zapaljenih bakalja, koje su nosili u drugoj ruci, pobudi Bog toliki strah i trepet u neprijateljâ, da su, udarivši u bijeg, jedan na drugoga navaljivali i ubijali se, misleći, da je sav svijet nahrupio na njih. — Sad ne ćete reći, da ste svojim silama svladali. To je ono, što Bog hoće.

Ako dakle u vremenim i ljudskim stvarima, u kojima su naša sredstva donekle u razmjerju sa svrhom i naše sile sa pobjedom, ne će Bog, da išta sebi pripišemo, nego da pobjedu u bici, dobar uspjeh u poslovima i uopće sve pripišemo Njemu; ako dapače ni u naravnim stvarima nije ništa onaj, koji sadi, ni onaj, koji zalijeva, niti je vrtlar onaj, koji čini, da rastu biline i drveće donosi plod, nego sâm Bog; što će istom biti u duhovnom i nadnaravnom poslu obraćenja dušâ, njihova napretka i rastenja u kreposti, gdje su naša sredstva, naše sile i nastojanja tako slaba i nedostatna, da nijesu ni u kakom razmjerju s tako uzvišenom svrhom? Zato kaže sveti apostol Pavao: *«Tako niti je onaj što, koji sadi, ni onaj, koji zalijeva, nego Bog, koji daje, da raste. — Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed, qui incrementum dat, Deus.»* Sâm Bog može dati, da ljudi rastu u milosti i donesu duhovni plod; sâm Bog može napuniti strahom i trepetom ljudska srca; sâm Bog može učiniti, da ljudi zamrze na grijeh i ostave se opakoga života; a mi možemo učiniti samo malo halabuke trubljom Njegova Evangjelja. Pa ako razbijemo zemljane krčage t. j. svoja tjelesa mrtvenjem, da odsijeva naše svijetlo uzornim životom pred ljudima, ne ćemo malo učiniti: toga radi udijelit će nam Bog pobjedu.

Naučimo se iz toga dvoje, što će nam biti od velike pomoći, da obavljamo svoje službe na veliku utjehu i korist kako svoju tako svoga bližnjega. Prvo je, da se, kako smo rekli, ne pouzdajemo u sebe, nego da sve svoje pouzdanje postavljamo u Boga te sav plod i dobar uspjeh svojih poslova pripisujemo Njemu. Veli sv. Zlatousnik: «Nemojmo se uzdizati, nego se smatrajmo nekorisnima, da budemo korisni. *Nolimus igitur extolli, sed et nos dicamus inutiles, ut utiles efficiamur.»* (D. Chrysost. hom. 38. ad populum Antioch. tom. 5.) A sv. Ambrozije kaže: «Ako hoćeš da proizvedeš mnogo ploda u bližnjega, drži se one nauke, što nam je daje sveti apostol Petar: *‚Ako tko govori, neka govori kao riječi Božje; ako tko služi, neka služi kao po moći, koju Bog daje, da se u svemu slavi Bog po Isusu Kristu, komu je slava i vlast u vijeke vijeka. Amen. — Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen.‘»* (D. Ambr. ep. 4. ad sacram virg. Demetr. 1. Petr. 4, 11.) Tko govori, neka znade, da mu je Bog stavio one riječi u njegova usta; tko radi, neka misli, da Bog po njemu radi, i Njemu u svemu dade hvalu i slavu. Ne pripisujmo sebi ništa niti se ičega radi uznosimo i tašto veselimo.

Drugo, što moramo iz toga naučiti, jest, da ne klonemo duhom i ne izgubimo pouzdanja, kad vidimo svoju bijedu i nevolju. To nam je takogjer jako potrebito. Jer tko, ako se vidi pozvan k tako uzvišenoj i vrhunaravnoj svrsi i zadaći, kao što je obraćati duše, oslobagjati ih od grijehâ, krivovjerstava i nevjerjâ, pa ako svrati pogled na samoga sebe, ne će klonuti duhom: O Isuse! kako to nadmašuje moje sile! Nije za me taj posao, jer ja sam bjedniji i nevoljniji od svih. — Oh, kako se varaš; baš zato je za te ovaj posao. Nije mogao Mojsije vjerovati, da bi on izveo tako veliko djelo, kao što bijaše osloboditi puk Izraelski od sužanjstva Egipatskoga, i ispričavaše se Bogu, koji ga je za to slao: *«Tko sam ja, da idem k Faraonu i da izvedem sinove Izraelove iz Egipta? — Qui sum ego, ut vadam ad Pharaonem, et educam filios Israel de Aegypto?»* (Exod. 3, 11.) *«Molim, Gospodine, pošalji, koga hoćeš poslati,* jer ja nijesam za to, budući da sam spora jezika. *Obsecro, Domine, mitte, quem missurus es.»* (Ibid. 4. 13. 15.) To je ono, što ja hoću, reče Bog: *«Ja ću biti u ustima tvojima i učit ću te, što ti valja govoriti. — Ego ero in ore tuo, doceboque te, quid loquaris.»* To se isto dogodi proroku Jeremiji. Bog ga šiljaše, da propovijeda narodima, a on se poče ispričavati: *«A, a, a, Gospodine Bože! evo ja ne znam govoriti, jer sam dijete. — A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui quia puer ego sum.»* (Jerem. 1, 6.) Kako me hoćeš poslati na tako veliko djelo! — Baš zato te je Bog odabrao. To je ono, što On hoće. Nasuprot, ako bi imao velikih sposobnosti, možda te Bog ne bi odabrao za to, da se ne bi toga radi uzoholio i pripisao sebi što. Bog izabire ponizne ljude, ljude, koji ne pripisuju sebi ništa, i po njima hoće da izvede velike stvari.

Pripovijedaju svete evangjeliste, kako se Krist naš Otkupitelj, kad su se apostoli vraćali s propovijedanja, kad je vidio veliki plod

Luc. 10, 21. Matth. 11, 25. 26.

i velika čudesa, što ih bijahu učinili, obradovao u duhu svome i počeo slaviti i hvaliti svoga vječnoga Oca: «*Hvalim Te, Oče, Gospodine neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima. Da, Oče, jer je tako tebi milo bilo. — In ipsa hora exsultavit Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine coeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.*» Oh blago malenima! blago poniznima, koji ne pripisuju sebi ništa! jer ove uzdiže Gospodin Bog naš: po njima tvori čudesa, njima se služi kao orugjem, da izvede velike stvari, velika obraćenja i veliki plod u dušama.

Luc. 12, 32.

Zato neka nitko ne izgubi pouzdanja, nitko neka ne klone duhom! «*Nemojte se bojati, malo stado! jer je Ocu vašemu drago, da vam daje kraljevstvo. — Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.*» Nemoj se bojati malena četo, ne izgubi srčanosti niti kloni duhom najmanja Družbo Isusova, makar si sada neznatna i najmanja od svih, jer se svidjelo tvome nebeskome Ocu, da predobije po tebi duše i srca ljudska. Ja ću biti s vama, reče Krist, naš Otkupitelj, našemu svetomu Ocu Ignaciju, kad mu se ukazao na putu u Rim. «Bit ću vam milostiv u Rimu. *Ego vobis Romae propitius ero.*» Ja ću vam pomoći, ja ću biti s vama u družtvu. Radi ovoga čuda i čudnovatoga prikazanja dobi ovaj Red ime «Družba Isusova», da znamo, da nijesmo pozvani u Družbu i Red Ignacijev, nego u Družbu Isusovu, i da budemo osvjedočeni, da će nam Isus uvijek biti u pomoći, kao što je to obećao našemu svetomu Ocu, i da je On naš poglavica i vogj, i tako se ne umorimo i ne klonemo duhom u tako znamenitom poslu, kao što je spasavanje duša, na koji nas je Bog pozvao.

Lib. 2. Vitae s. Ign. c. 11.

Peto poglavlje.

O prvomu stepenu poniznosti, koji sastoji u tome, da malo do sebe držimo i nisko mislimo o samima sebi.

Sv. Lovro Justinijan kaže, da nitko ne zna pravo, što je poniznost, osim onoga, koji je od Boga primio milost, da bude ponizan: vrlo je teško to znati. Ni u čem se čovjek toliko ne vara, kaže ovaj svetac, kao u tom, da spozna, što je prava poniznost. Misliš li, da ona sastoji u tome, ako kažeš: Ja sam bijedan ili ja sam ohol? Kad bi ona u tome sastojala, tada bi to lako bilo; svi bi bili ponizni; jer svi govorimo o sebi, da smo takovi i takovi. Dao Bog, da to tako i ćutimo i ne govorimo toga samo ustima i iz uljudnosti. Zar misliš, da poniznost sastoji u tome, da nosiš prosto i prezirno odijelo, ili da obavljaš niske i ponizne službe? Ne,

ona ne sastoji u tome; jer se i tu može kriti velika oholost i želja, da te ljudi za to štuju i cijene, i možeš se držati za boljega i poniznijega od drugih; a to je fina oholost.

Infra c. 23. et seq.

D. Hieron. ep. 27.

Istina je, da ove izvanjske stvari, ako se uzmu kako treba, mnogo pripomažu pravoj poniznosti, kako ćemo poslije reći; ali u tom ipak ne sastoji poniznost. Sv. Jeronim kaže: «Mnogi idu za sjenom poniznosti, ali malo njih za pravom poniznosti. *Multi humilitatis umbram, veritatem pauci sectantur.*» Lako je hoditi pognute glave, oborenih očiju, govoriti pridušenim glasom, često uzdisati i svaki čas se nazivati nevoljnikom i grješnikom. Nu dirni takoga jednom riječju, makar bila sasvim neznatna, pa ćeš odmah vidjeti, kako je daleko od prave poniznosti. «Daleko bila od nas svaka himbena riječ i svako izvanjsko pretvaranje! Pravo se ponizni poznaje po strpjivosti i podnašanju. *Auferantur omnia figmenta verborum, cessent simulati gestus, verum humilem patientia ostendit.*» To je, kaže sv. Jeronim, kamen kušnje, kojim se raspoznaje prava poniznost.

D. Bernard. tract de grad. humil.

Sv. Bernardo tumači potanje, u čem sastoji ova krepost, pa je označuje ovako: «Poniznost je krepost, uslijed koje čovjek, promatrajući i videći svoje pogrješke i svoju bijedu, počinje malo držati do samoga sebe. *Humilitas est virtus, qua homo vilissima sui agnitione sibi ipsi vilescit.*» Ne sastoji poniznost u riječima ni u izvanjštini, nego u nutarnjosti srca, u tome, da nisko mislimo o samima sebi, da malo držimo do sebe i želimo, da i drugi nisko misle o nama. A sve se to osniva na temeljitom poznavanju samoga sebe.

D. Thom. 2. 2. q. 161. a. 6. D. Anselm. l. de similitud. D. Bonaven. process. 6. Relig. c. 22.

Sveci, da to bolje rastumače i razjasne, postavljaju više stepena poniznosti. Blaženi sv. Benedikt, za kojim se povodi sv. Toma i drugi sveci, postavlja dvanaest stepena. Sveti ih Anselmo postavlja sedam. Sveti ih Bonaventura svodi na tri. A za ovim ćemo se povesti sada i mi radi veće kratkoće i da, sabravši nauku u manje tačaka, držimo je to lakše pred očima, te je djelom izvedemo. Prvi stepen poniznosti, kaže sv. Bonaventura, sastoji u tome, da tko malo drži do samoga sebe i nisko misli o sebi; a jedino i nužno sredstvo za to jest spoznanje samoga sebe. Ovo se dvoje sadržava u definiciji sv. Bernarda o poniznosti, i zato je u njoj sadržan samo ovaj prvi stepen. Poniznost je krepost, uslijed koje čovjek drži malo do samoga sebe. Evo ti ovdje prvoga dijela; a do toga čovjek dolazi, kaže sv. Bernardo, ako pravo spozna sebe, svoje nevolje i pogrješke. Toga radi stavljaju neki, i to sasvim pravo, spoznanje samoga sebe kao prvi stepen poniznosti. Ali jer mi sa sv. Bonaventurom svodimo sve stepene na tri, postavljamo za prvi stepen poniznosti to, da malo držimo do samih sebe, a spoznanje samih sebe postavljamo kao jedino i nužno sredstvo, da postignemo ovaj temelj poniznosti; ali u bitnosti je sve jedno te isto.

Svi se slažemo u tome, da je spoznanje samoga sebe početak i temelj, da postignemo poniznost i da se držimo za ono, što jesmo. Jer kako ćeš držati nekoga za ono, što jest, ako ga ne poznaješ? To je nemoguće. Treba da najprije znaš, tko je on, a tada ćeš ga štovati i cijeniti kao takova. Isto tako valja da i ti najprije

znaš, tko si, a tada se slobodno drži za ono, što jesi. Jer, ako sebe držiš za ono, što jesi, bit ćeš pravo ponizan; jer ćeš držati jako malo do sebe. Ali, ako hoćeš do sebe više držati, nego što jesi, tada je to oholost. Sv. Izidor kaže: «Zato se čovjek naziva ohol, jer hoće da izgleda više, nego što jest. *Superbus dictus est, quia super vult videri, quam est.*» A to je jedan od razlogâ, zašto Bog, kako neki kažu, toliko ljubi poniznost. On je naime veliki prijatelj istine, a poniznost je istina, dok je oholost i preuzetnost laž i prijevara; jer ti nijesi ono, što misliš da jesi, niti ono, što hoćeš da drugi misle o tebi. Ako dakle hoćeš da hodiš u istini i poniznosti, tad se drži za ono, što jesi. Zaista da ne tražimo mnogo, kad zahtijevamo, da sebe držiš za ono, što jesi, i da se ne držiš za više; jer nije pravo, da se tko drži za više, nego što jest, nasuprot bi bila velika prijevara i vrlo pogibeljno, kad bi tko varao samoga sebe, držeći se za nešto drugo, nego što u istinu jest.

D. Isid. lib. de Ethymol.

Šesto poglavlje.

O spoznanju samoga sebe, koje je korijen te jedino i nužno sredstvo, da postignemo poniznost.

Počnimo dupsti i kopati u ono, što jesmo i u spoznanje svojih nevolja i slaboća, da tako otkrijemo ovo prebogato blago. «Drahma se izgubi», kaže sv. Jeronim, «pa se ipak nagje na gnojištu. *Drachma periit, et tamen invenitur in stercore.*» Na gnojištu svoje niskoće te svojih grijeha i svoje bijede naći ćeš ovaj dragocjeni biser poniznosti.

D. Hieron ad Rustic.

Počnimo sa svojim tijelom; to neka bude prvi zamah motikom. Sv. Bernardo kaže: «Imaj ovo troje uvijek na pameti: Što si bio? što si sada? što ćeš biti? *Ista tria semper in mente habeas: quid fuisti? quid es? quid eris?* Imaj uvijek pred očima, što si bio prije, nego si se rodio. Bio si smrdljiva i gnjusna tvar, koja se ne može ni imenovati. Što si sada, ako ne sud gnoja? Što ćeš biti, ako ne hrana crvi? *Quid fuisti? quia sperma foetidum. Quid es? quia vas stercorum. Quid eris? quia esca vermium.*» Ovdje imamo dosta, što da razmišljamo i kopamo. Vrlo dobro kliče Inocencije Papa: «O niske i proste naravi ljudske! Gledaj drveće i poljske biljke, pa ćeš vidjeti, da one proizvode cvijeće, lišće i plod, a ti proizvodiš gnjide, uši i gliste. *O vilis conditionis humanae indignitas! O indigna vilitatis humanae conditio! Herbas et arbores investiga! Illae de se producunt flores, et frondes, et fructus, et tu de te lendes et pediculos, et lumbricos.* Bilje i i drveće rodi uljem, vinom i balzamom, i daje od sebe vrlo ugodan miris, a ti izlučuješ iz sebe svakojaki gad i takav smrad, da se čovjeku grsti i misliti na to, a kamo li to reći. *Illae de se effundunt oleum, vinum et balsamum; et*

D. Bernard. form. honest. vitae.

Innoc. Papa l. 8. de contemptu mundi.

tu de te sputum, urinam et stercus; illae de se spirant suavitatis odorem, et tu de te reddis abominationem foetoris. Napokon, kakvo drvo, takav plod; jer ne može zlo drvo ragjati rodova dobrih. *Qualis arbor, talis fructus; non enim potest arbor mala fructus bonos facere.*» Zaista sasvim pravo i zgodno prispodabljalju sveci čovječje tijelo gnojištu pokrivenu snijegom, koje izvana izgleda bijelo, a iznutra je puno gada i smrada.

Blaženi sv. Bernardo veli: «Ako pomno promatraš, što izlazi kroz oči, uši, usta, nos i druge otvore tijela, tad nijesi nigda vidio gadnijega gnojišta ni koje takova šta iz sebe izbacuje. *Si diligenter consideres, quid per os et nares, ceterosque corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nunquam vidisti.*» Oh kako je lijepo rekao sv. Job: «Što je čovjek, ako ne malo gnjileža i leglo crvi? *Gnjiloći rekoh: otac moj si; mati moja i sestra moja, crvima. — Putredini dixi: pater meus es; mater mea et soror mea, vermibus.*» Čega radi dakle da se oholimo? «*Šta se oholi zemlja i pepeo? — Quid superbit terra et cinis?*» S te strane barem nemamo čega radi da se oholimo, nego mnogo toga, da se ponizujemo i omalovažujemo. I zato kaže sv. Grgur: «Čuvarica poniznosti jest sjećanje na vlastitu grdobu. *Custos humilitatis est recordatio propriae foeditatis.*» Pod ovim se pepelom ona vrlo dobro sačuva.

D. Bernard. c. 3. med.

Job 17, 14.

Eccli. 10, 9.

Pogjimo još dalje i kopajmo malo dublje; zamahnimo drugi put motikom. Promisli, što si bio prije, nego te je Bog stvorio, i vidjet ćeš, da nijesi bio ništa, i da nijesi mogao izaći iz onih tama «ništa», već da te je Bog po svojoj dobroti i milosrgju izvukao iz onoga dubokoga bezdana i uvrstio u broj svojih stvorova, udijelivši ti pravo i tvarno biće, što ga sada imaš. Dakle sa svoje strane nijesmo ništa, i potom se moramo smatrati jednaki stvarima, koje ne opstoje, a pripisivati Bogu sve, čime ih nadmašujemo. To je ono, što kaže sv. Pavao: «*Ako tko misli, da je što, kad nije ništa, sam sebe vara. — Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*» Veliki nam se rudnik ovdje otvara, da se obogatimo poniznošću.

Gal. 6, 2.

Što više: dapače pošto smo stvoreni i primili biće, ne možemo ipak sami po sebi opstojati. Tu nije, kao kad graditelj sagradi kuću, koju sagradivši ostavi, a ona sama čvrsto stoji, i ne treba više graditelja, koji ju je sagradio. Nije tako s nama; nego, pošto smo stvoreni, trebamo isto tako Boga svaki čas svoga života, da ne izgubimo biće, koje imamo, kao što smo Ga trebali, da postignemo biće, kad nijesmo bili ništa. On nas neprestano uzdržava i drži svojom moćnom rukom, da ne padnemo u duboki bezdan «ništa», iz kojega nas je prije izvukao. Zato kaže David: «*Ti si me stvorio i postavio na me ruku svoju. — Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.*»

Psal. 138, 5.

Ova Tvoja ruka, Gospodine, što si je postavio na me, drži me i čuva, da se ne povratim u ništa, što sam prije bio. Uvijek smo tako zavisni o ovome uzdržavanju Boga, da bi nas, kad bi nas On prestao uzdržavati i pustio samo jedan čas iz svoje ruke, u isti čas nestalo i prestali bi bitisati, te bi se opet povratili u svoje ništa, kao što na zemlji nestane svijetla, čim se sakrije sunce. Zato

Isa. 40, 17.

kaže sv. Pismo: «*Svi su narodi pred Njim, kao da ih nije, i kao ništa i taština vrijede Mu. — Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatae sunt ei.*» To je ono, što svi svaki čas govorimo, da nijesmo ništa; nu mislim, da to govorimo samo ustima, i ne znam, dali razumijemo, što govorimo. O, da bi to razumjeli i ćutjeli, kao što je to razumio i ćutio Prorok, kad je govorio: «*I biće je moje kao ništa pred Tobom. — Et substantia mea tanquam nihilum ante te.*» *Psal. 38, 6.*

Zaista nijesam ništa sa svoje strane; jer ništa nijesam bio, a biće koje imam, nemam od sebe, nego si mi ga Ti, Gospodine, dao i Tebi ga moram pripisati, a ja nemam čega radi da se oholim i uznosim, jer nijesam ništa tome doprinio, dok Ti uvijek uzdržavaš i čuvaš ovo biće, i daješ mi sile, da radim. Čitavo biće, sva moć, sva snaga za rad mora nam doći iz Tvoje ruke, budući da sami od sebe ne možemo ništa niti vrijedimo što, jer nijesmo ništa. Čime se dakle možemo oholiti? Možda sa svojim ništa? Malo prije rekosmo: Šta se oholiš praše i pepele? Sad možemo reći: Šta se oholiš, kad nijesi ništa? što je manje nego prah i pepeo. Kaki razlog ili kaku prigodu ima «ništa», da se uzdiže, oholi i drži što do sebe? Zaista nikaki.

Sedmo poglavlje.

Vrlo važno sredstvo, da čovjek spozna samoga sebe i postigne poniznost, jest promatranje svojih grijeha.

Progjimo dalje, pa dubimo i kopajmo još dublje u spoznanje samih sebe; zamahnimo još jedanput motikom. Što, zar se može još dublje kopati? Ima li šta dublje od ništa? Da, i to mnogo dublje. A šta je to? Grijeh, što si ga pridodao. Oh, kaka je to dubina! Mnogo je to dublje nego li ništa; jer je nešto gore griješiti, nego li ne biti: bolje bi bilo ne biti, nego li sagriješiti. I zato reče Krist naš Otkupitelj o Judi, koji Ga je imao izdati: «*Bolje bi bilo, da se nije rodio čovjek onaj. — Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.*» Nije ništa tako podlo, tako odurno i prezirno u očima Božjima med svim, što jest i nije, kao čovjek, koji je u smrtnom grijehu, lišen baštine nebeske, neprijatelj Božji osugjen na pakao za uvijek. Pa ako te sada po dobroti Gospodnjoj i ne prekorava savjest rad smrtnoga grijeha; ali kao što se, da spoznamo svoje «ništa» sjećasmo vremena, kad nijesmo opstojali; isto se tako, da bolje upoznamo svoje ništavilo i svoju bijedu, moramo sjećati vremena, kada smo bili u grijehu. Promišljaj, u kako si se bijednom stanju nalazio, kada si bio u očima Boga ružan i gadan, neprijatelj Njegov, sin srdžbe, krivac vječnoga ognja, pa se preziri i ponizuj, što dublje možeš; jer možeš za stalno držati, da se, kolikogod se *Matth. 26, 24.*

prezirao i ponizivao, ne ćeš moći tako duboko poniziti ni doći do onoga bezdana preziranja, što ga zaslužuje onaj, koji je uvrijedio neizmjerno dobro, što je Bog. To nema dna, to je predubok i neizmjeran bezdan; jer, dok ne budemo vidjeli u nebu, kako je dobar Bog, ne ćemo moći potpuno upoznati, kako je veliko zlo grijeh, koji je proti Bogu, i kako veliku kazan zaslužuje onaj, koji griješi.

O, kad bi to ozbiljno razmišljali i duboko kopali u ovomu rudniku svojih grijeha i bijeda, kako bi bili ponizni, kako bi malo do sebe držali i kako rado htjeli biti prezirani i omalovaživani! Tko je izdao Boga, kakav prezir ne će rado primiti iz ljubavi k Njemu! Tko je prodao Boga za kaku požudu i pohotu svoju, i za časovitu nasladu, tko je uvrijedio svoga Stvoritelja i Gospodina, i zaslužio, da na vijeke gori u paklu, kakovu sramotu, kakove pogrde i uvrede ne će drage volje podnositi, da zadovolji za uvrede, što ih je nanio Veličanstvu Božjem? — «*Prije nego bih ponižen, sagriješih; zato čuvam riječ Tvoju*, kaže prorok David. *Priusquam humiliarer, ego deliqui; propterea eloquium tuum custodivi.*» Prije, nego me snašao bič, kojim me Bog kazni i ponizuje, ja bijah tome dao povoda, ja bijah već sagriješio; i zato šutim i ne usugjujem se tužiti, jer je sve mnogo manje od onoga, što sam zaslužio. Kolikogod trpjeli u ovomu životu, nije ništa prema onome, što zaslužuje jedan jedini grijeh, koji smo učinili. Zar misliš, da ne zaslužuje, da bude onaj pogrgjivan i preziran, koji je pogrdio i prezreo Boga? Ne čini li ti se pravo, da bude onaj omalovaživan, koji je omalovažio Boga? Misliš li, da volja, koja se drznula uvrijediti svoga Stvoritelja, ne zaslužuje, da odsele nigda ne bude, kako ona želi i hoće, za kazan njezine velike drzovitosti? *Psal. 118, 67.*

Nu valja ovdje još nešto posebno zapamtiti. Akoprem se možemo uzdati u milosrgje Božje, da nam je već oprostilo naše grijehe, ali ipak toga stalno ne znamo. «*Ne zna čovjek*», kaže Mudrac, «*dali je ljubavi ili mržnje vrijedan. — Nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit.*» A sv. Pavao govoraše: «*Ništa si nijesam svjestan, ali time nijesam opravdan. — Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*» A jao meni, ako to nijesam! jer makar sam redovnik i obraćam druge, malo će mi to koristiti. «*Ako jezike čovječje i angjeoske govorim*», veli sv. Pavao, «*a ljubavi nemam, ništa sam. — Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, nihil sum.*» I ako imam dar proroštva i znam sve znanosti, i ako razdam sve imanje svoje siromasima, i ako obratim sav svijet, a ljubavi nemam, ništa nijesam i ništa mi ne će koristiti. Jao tebi, ako nemaš ljubavi i milosti Božje, jer si tada ništa, i manje nego ništa! *Eccle. 9, 1. 1. Cor. 4, 4. Ibid. 13, 1.*

To, što ne znamo, dali smo u milosti Božjoj ili u grijehu, izvrsno je sredstvo, da se ponizimo i da uvijek o sebi nisko mislimo i omalovažujemo se. Znam sigurno, da sam uvrijedio Boga, ali ne znam za stalno, dali mi je oprostio. Tko će se usuditi podignuti glavu? Tko se toga radi ne će posramiti i poniziti sve do zemlje? Zato Bog, kaže sv. Grgur, nije htio, da znamo, dali smo u milosti, da imamo jednu stalnu milost, naime poniznost. *Ut unam gratiam*

certam habeamus, scilicet humilitatem. Pa ako nam se i čini mučan ovaj strah i nesigurnost, u kojoj nas je Bog ostavio, naime što ne znamo za stalno, dali smo u Njegovu prijateljstvu ili ne, ipak je to djelo Njegove milosti i milosrgja, jer nam to veoma pomaže, da postignemo i sačuvamo poniznost, da ne preziremo nikoga, ma koliko on grijehâ počinio. Oh, možda je onome, makar je učinio više grijeha nego ja, već oprošteno i u milosti je Božjoj, a ja ne znam dali je sa mnom tako! To nam služi kao ostruge, da dobro djelujemo i da ne budemo bezbrižni, nego da hodimo u strahu i poniznosti pred Bogom i molimo Ga za oproštenje i milosrgje, kao što
Prov. 28, 14. nam to svjetuje Mudrac: «*Blago čovjeku, koji se svagda boji! Ako*
Eccli. 3, 5. *ti je i oprošten grijeh, nemoj biti bez straha. — Beatus homo, qui semper est pavidus. De propitiato peccato noli esse sine metu.*» Ovo promatranje naših grijeha vrlo je uspješno sredstvo, da malo držimo do sebe i da se uvijek ponizujemo ispod zemlje. A tu možemo dosta dupsti i kopati.

Ako pak počnemo promatrati učinke i štetu, što ju je prouzrokovao u nama grijeh istočni, kako puno i u izobilju naći ćemo gradiva, da se ponizujemo i preziremo! Kako je po grijehu pokvarena naša narav! Kao što kamen po svojoj težini naginje dolje; isto tako i mi uslijed pokvarenosti po istočnom grijehu ćutimo u sebi najživlje nagnuće k tjelesnim stvarima, k časti i vlastitoj koristi. Preveć smo živi za tjelesne stvari, koje ćutilima osjećamo, a vrlo mrtvi za duhovne i Božanske; zapovijeda u nama ono, što bi moralo slušati, a sluša ono, što bi imalo zapovijedati. Napokon smo tako nevoljni, da pod čovječjim i uspravnim tijelom krijemo
Jer. 17, 9. životinjske požude i srca prignuta k zemlji. «*Opako je srce sviju i neistražljivo, tko će ga poznati? — Pravum est cor omnium, et inscrutabile: quis cognoscet illud?*» Tko može upoznati zlobu srca čovječjega? Što ćeš više dupsti u ovaj zid, to će ti se otkrivati
Ezech. 8, 8. veće nakaze, kao što bi pokazano u slici Ezekijelu.

Ako pak počnemo misliti na svoje sadašnje grijehe, vidjet ćemo, da smo ih puni; jer to je naš prirod. Kako smo neobuzdana jezika! kako bezbrižno čuvamo svoje srce! kako smo nestalni u dobrim odlukama! kako ljubimo svoju vlastitu korist i udobnost! kako želimo zadovoljiti svojim požudama! kako smo puni samoljublja! kako prianjamo za svoju volju i držimo se svoga suda! kako su još posvema žive naše strasti! kako jaka naša zla nagnuća! i kako se lako dademo od njih zavesti! Na one riječe Jobove: «*Proti listu, koji nosi vjetar, pokazuješ moć svoju — Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam*», kaže vrlo dobro sv.
D. Greg. l. 11. mor. c. 24. Grgur: Sasvim se pravo prispodablja čovjek listu na drvetu. Jer
Job. 13, 25. kao što list trepeće i okreće se na svaki vjetar; isto se tako čovjek okreće i mijenja na svaki vjetar napastî: jedanput ga uznemiruje srdžba, drugi put tašta slava; sad ga povlači za sobom lakomost i častohleplje; a sad nečistoća; jedanput ga uzdiže oholost, drugi put ga ustrašuje i poništuje neuredni strah. Zato takogjer Izaija reče: «*Opadosmo svi kao list, i opačine naše kao vjetar odnesoše nas. — Cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos.*» Kao što se s lišćem igra vjetar

i baca ga na zemlju; isto se tako i s nama igraju napasti i obaraju nas na zemlju: nemamo stalnosti ni čvrstoće u kreposti ni u dobrim odlukama. Dosta imamo toga, da se postidimo i ponizimo, pa ne samo, ako gledamo na svoje pogrješke i grijehe, nego ako promatramo i djela, koja nam se čine vrlo dobra. Ako ih dobro promotrimo i ispitamo, naći ćemo svaki čas prigodu i dosta gradiva, da se ponizimo radi pogrješaka i nesavršenosti, što nam se obično potkradu, kad ih vršimo, kao što kaže spomenuti
Prorok: «*Postadosmo svi kao nečist čovjek, i kao krpa žene, koja* *Idem ibid.*
ima vrijeme, sva pravda naša. — Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruate universae justitiae nostrae.» O tome smo govorili na drugom mjestu; i zato ne treba, da o tome ovdje
još što govorimo. *1. p. tract. 3. c. 6.*

Osmo poglavlje.

Kako se moramo vježbati u spoznanju samih sebe, da ne klonemo duhom i ne izgubimo pouzdanja.

Tolika je naša bijeda, i toliko imamo uzroka, da se ponizimo, kako to često puta iskusimo, te se prije čini, da nas treba hrabriti i bodriti, da ne klonemo duhom i ne izgubimo pouzdanja, kad vidimo na sebi tolike pogrješke i nesavršenosti, nego li poticati, da ih upoznamo. To je tako istinito, da nas sveci i učitelji duhovnoga života uče, da se tako moramo zadupsti i zakopati u spoznanje svojih bijeda i slaboća, da se pri tom ne zaustavimo, eda duša ne izgubi pouzdanja i ne zdvoji, kad vidi na sebi toliku bijedu i toliku nestalnost u dobrim odlukama, nego da prijegjemo na spoznanje dobrote Boga i postavimo u Nj sve svoje pouzdanje. Kao što sv. Pavao kaže, da žalost radi grijeha ne smije biti tolika, da
prouzrokuje malodušnost i zdvojnost: «*Da takovi kako ne padne u pre-* *2. Cor. 2, 7.*
veliku žalost — Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui ejusmodi est»; nego mora biti žalost umjerena i pomiješana s nadom u oproštenje, tako da upiremo svoj pogled u milosrgje Božje, a ne zaustavljamo se samo kod promatranja grijeha te njegove rugobe i težine; isto tako kažu oni, da se ne smijemo zaustaviti kod spoznanja svojih bijeda i slaboća, eda ne klonemo duhom i ne izgubimo pouzdanje, nego se moramo zadupsti i zakopati u spoznanje samih sebe, da se tako ne pouzdajemo u sebe, videći, da se sa svoje strane nemamo na što osloniti niti u što uprijeti, i zatim odmah moramo obratiti oči na Boga i u Njega se uzdati. Tako ne samo ne ćemo klonuti duhom, nego ćemo se dapače još više oduševiti i ohrabriti; jer ono isto, što služi, da klonemo duhom, kad gledamo na sebe, služi takogjer, da se ohrabrimo, kad gledamo na Boga. Što ćeš

većma spoznati svoju slaboću i manje se pouzdavati u samoga sebe, to ćeš biti jači i snažniji za sve, ako gledaš na Boga, oslanjaš se na Nj i postavljaš u Nj sve svoje pouzdanje.

Nu primjećuju ovdje sveci još nešto vrlo važno Kao što se kažu oni, ne smijemo zadržati kod promatranja svojih nevolja i slaboća, da ne izgubimo pouzdanje i ne padnemo u zdvojnost, nego moramo prijeći na promatranje dobrote, milosrgja i darežljivosti Boga i postavljati u Nj sve svoje pouzdanje; isto se tako ne smijemo ni ovdje zadržavati, nego moramo odmah opet svratiti pogled na same sebe i na svoju slaboću i bijedu. Jer, ako se zaustavimo kod promatranja dobrote, milosrgja i darežljivosti Božje, a zaboravimo, što smo mi, izvrgnut ćemo se pogibli, da postanemo preuzetni i oholi, jer ćemo se tako previše oslanjati na same sebe i pouzdavati u se, a prestati biti oprezni i bojazljivi, kako bi trebali, što je uzrok i početak, da se mnogi strmoglave i strašno padnu.

Oh, koliko se njih, koji bijahu vrlo duhovni i za koje se činjaše, da se u molitvi i promatranju sve do neba uzdižu, toga radi strmoglavilo! Oh, koliko je njih, koji bijahu u istinu sveci, i to veliki sveci, na taj način žalosno palo, jer zaboraviše, što su i jer se previše osloniše na milosti, koje su primali od Boga! Življahu u prevelikoj sigurnosti, kao da za njih nema pogibli, i tako žalosno padoše. Pune su knjige sličnih dogagjaja. Sv. Bazilije kaže, da uzrok onome žalosnome padu kralja Davida u grijeh preljubočinstva i ubojstva bijaše preuzetnost, koja ga je jedanput obuzela, kad ga je Gospodin pohodio obiljem utjehe, pa se usudio reći: *«Ja rekoh u obilju svome: ne ću posrnuti do vijeka. — Ego dixi in abundantia mea: non movebor in aeternum.»* Nu čekaj malo; povući će Bog malko svoju ruku, nestat će izvanrednih ovih milosti i utjeha, pa ćeš vidjeti, šta će biti: *«Ti odvrati lice svoje od mene, i ja se smetoh. — Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.»* Bog će te pustiti u tvome siromaštvu i činit ćeš, što je tvoje, a onda će te istom, kad padneš, naučiti tvoja nesreća ono, što nijesi htio znati, kad te je Bog pohagjao i obasipao svojim milostima.

D. Basil. in Psal. 29.

Psal. 29, 7. 8.

Uzrok pada i zatajenja svetoga apostola Petra, kaže takogjer sv. Bazilije, da je bio to, što se preuzetno i tašto pouzdao u se: *«Ako bi mi trebalo i umrijeti s tobom, ne ću te zatajiti. Pa ako se i svi sablazne o tebe, ja se ne ću nikad sablazniti. — Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.»* Jer drzovito i preuzetno reče, da se, ako se i svi o Nj sablazne, on ne će sablazniti, nego dapače da će umrijeti, zato dopusti Bog, da padne, e se tako ponizi i spozna sebe. Nigda ne smijemo odvratiti očiju sa samih sebe niti se smatrati sigurnima u ovome životu, nego promatrajući ono, što jesmo, moramo se uvijek jako bojati za sebe, te brinuti se i paziti, da nas kako ne izdade ovaj neprijatelj, što ga uvijek nosimo sa sobom, i ne podmetne nam zamku, da padnemo.

D. Basil hom. 22. de humilitate, et in reg. brev. resp. 81.

Matth. 26, 35.

Kao što se dakle ne smijemo zaustaviti kod spoznanja svojih nevolja i slaboća, nego moramo odmah prijeći na spoznanje dobrote Božje; isto se tako ne smijemo ni zaustaviti kod spoznanja Boga, Njegova milosrgja i Njegovih milosti, nego odmah moramo obratiti

oči na same sebe. To su ljestve Jakobove, koje su s jedne strane zabodene u zemlju našega vlastitoga spoznanja a s druge strane sižu sve do vrhunca neba. Po njima moraš uzlaziti i silaziti, kao što su po onima uzlazili i silazili angjeli. Uzagji k spoznanju dobrote Božje, ali ne ostani gore, da ne postaneš preuzetan; nego sigji k spoznanju samoga sebe. No ni tu ne ostani, da ne izgubiš srčanost i pouzdanje, nego uzagji opet k spoznanju Boga, da se pouzdaješ u Nj. Uvijek moraš uzlaziti i silaziti po ovim ljestvama.

Tako se služila ovom vježbom sv. Katarina Sijenska, da se oslobodi različitih napasti, s kojima je gjavao na nju navaljivao, kako to ona sama pripovijeda u Dialozima. Kada ju je gjavao htio smutiti i osvjedočiti, da je sav njezin život prijevara, tada bi se ponizno uzdizala i uspinjala k milosrgju Božjem, govoreći: «Ja ispovijedam svome Stvoritelju, da je sav moj život bio tmina, ali ću se ja sakriti u rane Isusa Krista raspetoga i okupati u Njegovoj krvi, i tako će nestati mojih opačina, a ja ću se radovati u svome Stvoritelju i Gospodinu. *«Oprat ćeš me, i bit ću bjelji od snijega. — Lavabis me, et super nivem dealbabor.»* A kad ju je htio gjavao zavesti na oholost protivnom napasti, govoreći joj: «Ti si savršena i mila Bogu i ne treba da se više trapiš i oplakuješ svoje pogrješke», tada bi se ona ponizila i odgovorila gjavlu ovako: «Bijedne li mene! Sv. Ivan Krstitelj nije nigda sagriješio a bio je već posvećen u utrobi majčinoj, pa zato ipak nije prestao činiti tako strogu pokoru; a ja sam počinila toliko pogrješaka, a nijesam ih nigda oplakala ni okajala, kako bih morala!» Ne mogući gjavao s jedne strane podnositi tolike poniznosti ni s druge strane tolikoga pouzdanja u Boga, reče joj: «Prokleta ti, i Onaj, koji te je to naučio! jer već ne znam s koje strane da te napadnem. Ako navalim na te sa smutnjom, ti se uzdižeš u vis k milosrgju Božjemu; a ako te uzdignem, ti se snizuješ sve do pakla poniznošću te me i u samomu paklu progoniš.» I tako je puštaše na miru, jer bi se vraćao od nje s velikim gubitkom.

D. Cathar. Semens. c. 67. Dialog.

Psal. 50, 9.

Isto se tako dakle moramo i mi služiti ovom vježbom, pa ćemo se s jedne strane bojati i biti na oprezu, a s druge ćemo strane biti jaki i veseli: bojat ćemo se samih sebe, a ćutjeti se jaki i veseli u Bogu. To su ona dva čitanja, što ih Bog, kako kaže onaj svetac, čita svaki dan svojim odabranima: jedno, da vide svoje pogrješke, drugo, da vide dobrotu Boga, koji im ih s tolikom ljubavlju oprašta.

Thom. a Kemp. l. 3. c. 3. n. 5.

Deveto poglavlje.

Kako velika dobra i koliku korist crpemo, kad se vježbamo u spoznanju samih sebe.

Da se što većma oduševimo za ovu vježbu spoznanja samih sebe, navest ćemo nekoja velika dobra i koristi, što se u njoj nalaze. Već smo naveli jedno ponajglavnije dobro, kad smo rekli, da je ona temelj i korijen poniznosti, te jedino i nužno sredstvo, da je postignemo i sačuvamo. Upitan jedan od onih starih Otaca, kako bi čovjek mogao postići pravu poniznost, odgovori: «Ako promatra samo svoje, a ne tugje pogrješke. *Si sua tantummodo et non alterius mala consideret.*» To bi nam samo bilo dosta, da se svom dušom damo na ovu vježbu, budući da nam toliko pomaže, da postignemo poniznost.

Sup. c. 5. *Infra c. 12.*

Ali sveci idu još dalje i kažu, da je spoznanje samoga sebe sigurniji put, da spoznamo Boga, nego li temeljito proučavanje svih znanosti. Sv. Bernardo kaže, da je ova znanost zato uzvišenija i korisnija od ostalih, što ona dovodi čovjeka do spoznanja Boga. A sv. Bonaventura kaže, da nam to naznačuje ono otajstvo u svetomu Evangjelju, što ga je Krist naš Otkupitelj učinio na onome slijepcu od rogjenja, kojemu pomazavši oči kalom povrati tjelesni vid, da vidi sebe, i vid duhovni, da spozna Boga i pokloni Mu se. Tako, kaže svetac, podjeljuje Bog vid i nama, koji se ragjamo slijepi, ne poznavajući Boga ni samih sebe. On nam maže oči blatom, iz kojega bijasmo stvoreni, da promatrajući, kako smo malo blata, zadobijemo vid, te vidimo i spoznamo najprije sebe, a zatim da spoznamo Boga i poklonimo Mu se. *Sic Dominus nos caecos natos per nostri et Dei ignorantiam illuminat, lutum, unde nati sumus, liniendo super oculos nostros, ut primum incipiamus nos ipsos agnoscere, deinde ipsum illuminatorem nostrum credendo proni adorare.*

D. Bonavent. progress. 5. Relig. c. 18.

To nas isto uči sveta Mati Crkva onim svetim obredom, što ga vrši na početku Korizme, kad nam posipa glavu pepelom i govori: «Sjeti se čovječe, da si prah i da ćeš se u prah obratiti! *Memento homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris.*» Ona to čini zato, da čovjek, spoznavši sebe, spozna Boga i kaje se, što ga je uvrijedio, i čini pokoru za svoje grijehe. Potom vidjeti i upoznati sama sebe, promatrati blato, iz koga smo stvoreni, i svoju niskoću, jest sredstvo, da spoznamo Boga. A što tko više spozna svoju niskoću, to će većma spoznati i pojmiti veličinu i uzvišenost Božju; jer opreke i ekstremi postavljeni jedan kraj drugoga većma se ističu. *Opposita juxta se posita magis elucescunt.* Bijelo postavljeno na crno odsijeva i ističe se mnogo bolje. Nu čovjek je najdublja nizina, a Bog je najviša visina. To su dva protivna ekstrema. Potom, što tko bolje spoznaje sama sebe, videći, da od sebe nema nikaka dobra osim ništa i grijehâ, to jasnije spoznaje dobrotu, milosrgje i

Eccl. in die Ciner. ex Gen. 3, 19.

darežljivost Boga, koji se snizuje, da ljubi nešto tako nisko, kao što smo mi, i opći s nama.

Na taj se način duša upali i užge veoma u ljubavi Božjoj, jer se nigda ne može dosta načuditi Bogu niti Mu dosta zahvaliti, kad vidi, da Bog čovjeka, koji je tako bijedan i zao, podnosi i iskazuje mu tolike milosti, dok mi više puta ne možemo ni samih sebe podnositi, i da je Bog tako dobar i milosrdan prema nama, te nas ne samo podnosi, nego dapače kaže: «*Naslada mi je biti sa sinovima ljudskim. — Deliciae meae esse cum filiis hominum.*» Šta si našao, Gospodine, na sinovima ljudskim, te kažeš, da ti je naslada biti i općiti s njima?

Prov. 8, 31.

Zato su se sveci toliko vježbali u spoznanju samih sebe, naime da tako većma spoznaju Boga i ljube žarče Njegovo Božansko Veličanstvo. To bijaše promatranje i molitva sv. Augustina: «Bože moj, koji si uvijek isti i nigda se ne mijenjaš, o da spoznam sebe i spoznam Tebe! *Deus semper idem, noverim me, noverim te.*» To bijaše molitva, u kojoj bi ponizni sv. Franjo provodio dane i noći: «Tko si ti, a tko sam ja?» Ovako dogjoše sveci do vrlo visokoga spoznanja Božjega. To je najsigurniji put, da dogjemo do njega. Što se više sniziš i dublje kopaš u spoznanju samoga sebe, to ćeš se više uspeti i rasti u spoznanju Boga, u Njegovoj neizmjernoj dobroti i milosrgju. A isto tako, što ćeš se više uspinjati i rasti u spoznanju Božjemu, to ćeš se dublje sniziti i napredovati u spoznanju samoga sebe; jer svijetlo nebesko obasjava kutove i čini, da se duša stidi i onoga, što u očima svijeta izgleda vrlo dobro.

D. Aug. l. de vita beata.

Sv. Bonaventura kaže: «Kao što se, kad sunčane zraka obasju sobu, odmah vidi najsitniji prašak po zraku, isto tako i duša rasvijetljena spoznanjem Božjim, zrakama onoga pravoga Sunca pravde, odmah vidi na sebi najmanje nesavršenosti, i zato drži za zlo i pogrješno, što onaj, koji nema tolikoga svijetla, drži za dobro. *Sic et cor radiis gratiae illustratum etiam minima videt.*» To je uzrok, zašto su sveci tako ponizni i drže tako malo do sebe; pa što su veći sveci, to su ponizniji i drže se za manje; jer, kako imaju više svijetla i većma poznaju Boga, tako i bolje poznaju sebe i vide, da od svoga nemaju drugo doli ništa i grijehe. Pa kolikogod se poznali i kolikogod pogrješaka vidjeli na sebi, uvijek misle, da ima još mnogo drugih, kojih oni ne vide, i drže, da poznaju samo najmanji dio svojih pogrješaka; pa se za takove i drže. Jer kao što drže, da je Bog kud i kamo bolji, nego li oni to pojme; isto tako misle, da su oni mnogo gori, nego li to mogu shvatiti. Kolikogod mi poznavali i pojmili Boga, ipak Ga ne možemo shvatiti, nego uvijek preostaje u Njemu još neizmjerno više, što da spoznamo i razumijemo; isto tako, kolikogod mi poznavali same sebe i kolikogod se prezirali i ponizivali, nigda se ne ćemo moći dosta sniziti ni doći do bezdana svoje bijede. To nije nikako pretjeravanje, nego gola istina; jer, kako čovjek nema ništa svoga doli ništa i grijehe, tko će se moći tako poniziti i sniziti, koliko zaslužuju ova dva naslova?

O jednoj se svetici čita, da je molila Boga za svijetlo, eda spozna samu sebe. Tad vidje u sebi toliku grdobu i bijedu, da

nije mogla toga podnijeti. Opet će zaprositi Boga: «Gospodine, ne toliko svijetla, da ne klonem duhom.» — A časni Otac Avila kaže, da je poznavao neku osobu, koja je često puta molila Boga, da joj otkrije, što jest. Bog joj otvori malko oči, ali ju je to skupo stojalo. Ona vidje sebe tako ružnu i odurnu, da je glasno zavapila: «Gospodine, po svom milosrgju ukloni mi s očiju ovo ogledalo; ne ću da gledam više svoju sliku!»

M. Avila tract. 5. de Spiritu Sancto p. 104.

Otuda takogjer u slugama Božjim ona sveta mržnja i prezir samih sebe, o čem smo prije govorili; jer, što više poznavaju neizmjernu dobrotu Božju i što Boga više ljube, to više mrze na same sebe, kao na protivnike i neprijatelje Božje prema riječima Jobovim: «*Zašto si me postavio za protivnika sebi, te sam samomu sebi postao dosadan? — Quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihimetipsi gravis?*» Oni vide, da u samima sebi imaju korijen svih zala, naime vlastitu volju i putenost, otkuda nastaju svi grijesi, a uslijed ovoga spoznanja dižu se proti samima sebi i mrze na se. Misliš li, da nije pravo mrziti na onoga, koji te je zaveo, da ostaviš i zamijeniš tako veliko dobro, kao što je Bog, za malo naslade i ugodnosti? Ne misliš li, da je pravo mrziti na onoga, koji je bio uzrokom, da izgubiš vječnu slavu a zaslužiš pakao po sve vijeke? Zar ti se ne čini pravo prezirati onoga, koji ti je nanio toliko zla i koji još neprestano oko toga nastoji? Taj pak protivnik i neprijatelj Božji, te protivnik i neprijatelj tvoga vlastitoga dobra i tvoga spasenja jesi ti.

Sup. tract. 1. c. 4. per tot.
Job. 7, 20.

Deseto poglavlje.

Spoznanje samoga sebe ne prouzrokuje malodušnosti, nego dapače hrabrost i jakost.

Još drugo veliko dobro pruža nam ovo vježbanje u spoznanju samoga sebe. Ono ne samo da ne prouzrokuje u nama malodušnosti i plašljivosti, kako bi se moglo možda kome činiti, nego nam dapače podjeljuje veliku hrabrost i jakost za sve dobro. A razlog je tome ovaj. Kad naime tko poznaje sebe, vidi, da nema u sebi ništa, na što bi se oslonio, pa zato, ne pouzdavajući se u se, postavlja sve svoje ufanje u Boga, u kom se ćuti za sve jak i moćan. To je uzrok, da se takovi ljudi mogu prihvatiti i latiti velikih stvari, i da im i pogju za rukom; jer, kako sve pripisuju Bogu, a ništa sebi, uzima Bog stvar u svoje ruke, čini je svojom i preuzima na se, i hoće tada, da po slabom orugju i slabim sredstvima proizvede čudesne i velike stvari: «*Da pokaže bogatstvo slave na sudima milosrgja, koje pripravi za slavu. — Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.*» U najslabije sude

Rom. 9, 23.

meće obično Bog blago svoje jakosti; jer tako se očituje većma Njegova slava. To je ono, što reče sâm Bog svetomu Pavlu, kad je ovaj, mučen od svojih napasti, vapio k Njemu, da ga oslobodi od njih: «*Dosta ti je moja milost, jer se krepost u slabosti usavršuje. — Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.*» Dosta ti je moja milost, ma ćutio kolikogod napastî i slaboćâ; jer tada se savršenije i jače pokazuje moć Božja, kada je veća bolest i slaboća. Kao što liječnik stiče to veću čast, što je veća i pogibeljnija bolest; isto tako služi na veću slavu desnici Božjoj, što je veća slaboća u nama. Tako tumači to mjesto sv. Augustin i sv. Ambrozije. Kad se dakle tko poznaje i ne pouzdaje u se, nego sve svoje pouzdanje stavlja u Boga, tad mu pritječe u pomoć i pomaže Njegovo Veličanstvo. A nasuprot onoga, koji se pouzdaje u se, u svoja sredstva i nastojanje, zapušta Bog.

2. Cor. 12, 9.
D. August. l. 4. de Trinit. c. 1.
D. Ambr. in 2. Cor. 11.

To je, kaže sv. Bazilije, uzrok, zašto više puta na nekoje glavne svetkovine, kad želimo i hoćemo da bolje obavimo molitvu i oćutimo veću pobožnost, slabije nam to pogje za rukom; jer smo se naime pouzdavali u svoja sredstva, u svoje nastojanje i u svoju pripravu. A drugi put, kad najmanje mislimo na to, obasipa nas Bog velikim blagoslovom slatkoće, eda uvidimo, da je to milost i milosrgje Gospodnje, a ne mar i zasluga naša. Potom, kad tko pozna svoju slaboću i nevolju, ne gubi srčanosti ni hrabrosti, nego se dapače još većma ohrabri i ojača; jer tako se ne pouzdaje u se, nego sve svoje pouzdanje postavlja u Boga. A to kaže i sveti apostol Pavao: «*Kada sam slab, onda sam jak. — Cum infirmor, tunc potens sum.*» To jest, kako to tumači sv. Augustin i sv. Ambrozije: «Kad se ponizim, tad se uzvisim. *Cum humilior, tunc exaltor.*» Kad se snizim i spoznam, da ne mogu ništa niti vrijedim šta, tada sam uzdignut i uzvišen; što više poznam i vidim svoju bolest i slaboću, to se, upirući oči u Boga, ćutim jači i snažniji za sve, jer je On sve moje pouzdanje i sva moja jakost. *Et erit Dominus fiducia ejus.*

2. Cor. 12, 10.
D. August. l. 4. de Trinit.
D. Ambros. in 2. Cor. 11.
Jer. 17, 7.

Iz toga se može vidjeti, da nije poniznost i da ne nastaje iz nje neka vrst malodušnosti i plašljivosti, koja nas običava jedanput spopasti glede našega napretka, tobože da nigda ne ćemo moći postići kreposti ni svladati zle naravi i nagnuća, što ga imamo, drugi puta glede službâ, koje nam naloži ili nam može naložiti posluh: ako ću ja morati ispovijedati, ako ću ja morati ići u misije ili drugo što slično obavljati. Čini se, da je to poniznost, ali često puta nije tome tako, dapače nastaje to iz oholosti; jer svraćamo oči na sebe, kao da bi svojim silama, svojim nastojanjem i marom mogli to izvesti, mjesto da ih svraćamo na Boga, u kojemu imamo biti jaki i hrabri. «*Gospodin je rasvjetljenje moje i spasenje moje, koga da se bojim? Gospodin je zaštitnik života mojega, pred kim da dršćem? Ako se utabori protiv mene vojska, ne će se bojati srce moje; ako se na me rat digne, u to ću se ja ufati. Ako budem hodio i usred sjene smrtne, ne ću se bojati zla, jer si Ti sa mnom. — Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum; si exsurgat adversum me proelium, in*

Psal. 26, 1.
Ibid. 22, 4.

hoc ego sperabo. Si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es.»

S kako različnim riječima izrazuje sveti Prorok jednu te istu stvar! Psalmi su puni toga, da uvidimo, kako je obilje čuvstva i pouzdanja imao on, a kako moramo imati i mi prema Bogu. «*U Bogu svome skočit ću preko zida*, ma kako on bio visok. *In Deo meo transgrediar murum.*» Ništa mi ne će stati na put; On će svladati divove sa skakavcima. U svome ću Bogu satirati lavove i zmajeve. S pomoću i milošću Gospodnjom bit ćemo jaki. «*On uči ruke moje boju, i On je učinio mišice moje kao lûk od mjedi. — Qui docet manus meas ad proelium, et posuisti ut arcum aereum brachia mea*».

Ibid. 17, 30.
Ibid. 17, 35.

Jedanaesto poglavlje.

Koja još druga velika dobra i korist crpemo, kad se vježbamo u spoznanju samih sebe.

Jedno od glavnih sredstava, što ih možemo sa svoje strane upotrijebiti, da nam Gospodin iskaže milosti te saopći velikih darova i kreposti, jest, da se ponizimo i spoznamo svoju slaboću i bijedu. A tako govoraše i sveti apostol Pavao: «*Daklem ću se rado hvaliti svojim slabostima, da stanuje u meni sila Kristova. — Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.*» A sv. Ambrozije na one riječi: «*Ugodne su mi slabosti — Placeo mihi in infirmitatibus*», kaže: «Ako se kršćaninu čime hvaliti, neka se hvali svojom niskoćom i ništetnošću, jer to je put, da raste i vrijedi što kod Boga. *Si gloriandum est Christiano, in humilitate gloriandum est, de qua crescitur apud Deum.*»

Infra cap. 38. per totum.
2. Cor. 12, 9.
D. Amb. in 2. Cor. 12, 10.

Sv. Augustin navodi u tu svrhu one riječi Prorokove: «*Kišu dragovoljnu dat ćeš, Bože, baštini svojoj; jer je oslabila, a ti si je pokrijepio. — Pluviam voluntariam segregabis, Deus, haereditati tuae: et infirmata est, tu vero perfecisti eam.*» Kad misliš, kaže on, da će Bog dati svojoj Baštini, naime duši, dragovoljnu i dobrohotnu kišu svojih darova i milosti? *Et infirmata est.* Kada ona spozna svoju slaboću i bijedu, tada će je Bog pokrijepiti i izliti na nju dragovoljnu i milosnu kišu svojih darova. Kao što siromašni prosjaci ganu to većma na smilovanje bogate i milosrdne ljude i dobivaju od njih to veću milostinju, što većma otkrivaju svoje siromaštvo i svoje rane; isto tako čovjek to većma potiče Boga na milosrgje i sažaljenje, i da mu udijeli u većem obilju darove svoje milosti, što se dublje ponizuje i više poznaje sebe, i što većma otkriva i priznaje svoju bijedu. «*On daje umornome snagu, a onima, koji nijesu jaki, jakost i krepost umnožava. — Qui dat lasso virtutem, et his, qui non sunt, fortitudinem et robur multiplicat.*»

D. Aug. l. 4. de Trin. c. 1. Psal. 67, 10.
Isa. 40, 29.

Da u malo riječi nabrojim velika dobra i koristi ove vježbe, kažem, da je spoznanje samoga sebe općeniti lijek za sve. I zato skoro na sva pitanja, što se stavljaju na duhovnim sastancima, koje običavamo držati: odakle to i to, i kako se može tome pomoći, možemo odgovoriti, da je tome uzrok to, što ne poznajemo samih sebe, a da se tome može pomoći time, da spoznamo same sebe i ponizimo se. Ako me naime zapitaš, otkuda to, da prosugjuješ svoju braću, tad ti velim, da je to odatle, što ne poznaješ samoga sebe; jer kad bi bio sabran u sebi, imao bi toliko toga promatrati i oplakivati, da se ne bi brinuo za druge. Ako me pitaš, odakle to, da govoriš sa svojom braćom oštro i uvredljivo, tada ti opet velim, da je to zato, što ne poznaš samoga sebe; jer, kad bi poznavao samoga sebe i držao se za najmanjega od svih, te svakoga smatrao za svoga poglavara, ne bi se usudio s njima tako govoriti.

Ako pitaš, odatkle to, da se ispričavaš, tužiš i mrmlješ, što ti ne daju ovo ili ono, ili jer s tobom ne postupaju tako i tako, jasno je da i to dolazi odatle, što ne poznaješ samoga sebe. Ako pitaš, odakle to, da se previše uznemiruješ i žalostiš, kad navaljuju na te mnoge i žestoke napasti ili kad vidiš, da često puta padaš u nekoje pogrješke, te si toga radi turoban i kloneš duhom, odgovaram ti, da je i tome uzrok nepoznavanje samoga sebe. Jer, kad bi imao poniznosti i dobro promatrao zlobu svoga srca, ne bi se uznemirio ni klonuo zato duhom, nasuprot bi se čudio, kako ti se još što gore ne dogagja, i kako ne padaš u još veće pogrješke; pa bi hvalio i slavio Boga, što te drži svojom rukom, da ne padneš u ono, u što bi pao, kad te On ne bi držao. Iz bare i kaljuže opačinâ što ne će istjecati? Od takoga se gnojišta mora taki smrad a od takog drveta taki plod očekivati. Na one riječi Prorokove: «*On se opominje, da smo prah — Recordatus est, quoniam pulvis sumus*», kaže sv. Anselmo: «Kako čudo, da vjetar nosi prah?» Ako hoćeš sredstvo, da zadobiješ veliku ljubav prema svojoj braći, da budeš poslušan, strpljiv i da zavoliš od svega srca pokoru, evo ti ga za sve.

Psal. 102, 14.
D. Anselm. l. de similit. c. 61.

O našemu Ocu sv. Franji Borgiji čitamo u njegovu životopisu, kako ga je jednoć na putu susreo neki Španjolski plemić, njegov prijatelj. Kad ga ovaj vidje u velikom siromaštvu i bijedi, sažali mu se i zamoli ga, da se malo više pobrine za se i za svoju udobnost. Reče mu tada svetac veselo i podsmijevajući se licem: «Ne sažaljujte me, Gospodine, niti mislite, da sam tako neopskrbljen, kako vam se čini; jer znajte, da uvijek naprijed šaljem preteču, da mi uredi sobu i sve pripravi.» Zapitavši ga onaj gospodin, tko je taj preteča, odgovori: «Spoznanje samoga sebe i promatranje onoga, što zaslužujem za svoje grijehe, naime pakao. U koju mu drago kuću dogjem s ovim spoznanjem na konak, pa bila ona ne znam kako neudobna i neopskrbljena, uvijek mi se čini udobnija, nego i zaslužujem.»

Lib. 4. c. 1. Vitae s. Franc. de Borgia.

U ljetopisima se Reda Propovjedničkoga pripovijeda o svetoj Margariti iz istoga Reda, kako je jednoć razgovarajući se s njome neki redovnik, koji bijaše veliki sluga Božji i vrlo duhovan, megju inim rekao njoj, kako često bijaše u molitvi prosio Boga, da mu

1. p. l. 3. c. 4. hist. Ord. Praedic.

pokaže put, na kojem su oni stari Oci postali Njemu toliko ugodni i primili iz Njegove ruke toliko milosti. Pa kad je jedne noći spavao, bi stavljena pred njega knjiga, pisana zlatnim slovima, i odmah ga probudi neki glas, koji govoraše: «Ustani i čitaj!» Tada je ustao i pročitao ovo malo, ali nebeskih i Božanskih riječi: «Savršenost starih Otaca sastojaše u tome, da su Boga ljubili, prezirali same sebe, a ne prezirali niti sudili druge.» Nato odmah nestane knjige.

Dvanaesto poglavlje.

Kako je korisno, da se vježbamo u spoznanju samih sebe.

Iz toga, što smo rekli, može se uvidjeti, kako je korisno vježbati se u spoznanju samoga sebe. Zapitan Tales Miletski, jedan od sedam grčkih mudraca, koju je med naravskim znanostima najteže naučiti, odgovori, da je najteže spoznati samoga sebe; jer je tako veliko naše samoljublje, da nas smeta i priječi u tom spoznanju. Otuda ona tako glasovita rečenica kod starih: «Poznaj sama sebe. *Nosce te ipsum.*» A netko drugi reče: «Stanuj sa samim sobom. *Tecum habita.*»

Diog. Laert. in Thal.

Paul. Manut. apophtegm. p. 567.

Ali pustimo strance, pa popitajmo svoje, koji su bolji učitelji ove znanosti. Blaženi sv. Augustin i sv. Bernardo kažu, da je spoznanje samoga sebe najuzvišenija i najkorisnija znanost, što su je igda ljudi izumili i pronašli. Uvelike cijene ljudi, kaže sv. Augustin, znanost nebeskih i zemaljskih stvari, kao astrologiju, kozmografiju, da znaju kretanje nebesâ i tijek zvijedâ, njihova svojstva i utjecaje; ali poznavati samoga sebe jest uzvišenija i korisnija znanost od svih ovih. Ostale znanosti nadimlju i uznose, kako kaže sv. Pavao, a ova potiče na dobro i ponizuje. Zato nam sveci i svi duhovni učitelji toliko preporučuju, da se u molitvi u tome vježbamo, i kore prijevaru nekojih, koji brzo prolete svoje pogrješke, pa razmišljaju o drugim pobožnim stvarima, jer u njima nalaze slasti; a nije im drago razmišljati o svojim pogrješkama i manama, jer ne bi radi da izgledaju samima sebi zli, kao što se ni ružna osoba ne usugjuje gledati u ogledalo, da ne vidi sebe ružnu. Slavni sv. Bernardo, govoreći u osobi Božjoj, kaže: «O čovječe, kad bi sebe vidio i poznao, sebi bi omrznuo, a meni se dopao. Ali, jer sebe ne vidiš niti poznaš, dopadaš se sebi, a mrzak si meni. *O homo, si te videres, tibi displiceres, et mihi placeres. Sed, quia te non vides, tibi places, et mihi displices.* Doći će vrijeme, kad se ni sebi ni meni ne ćeš dopadati: meni ne, jer si griješio, sebi ne, jer ćeš na vijeke gorjeti. *Veniet tempus, cum nec mihi, nec tibi placebis: mihi, quia peccasti, tibi, quia in aeternum ardebis.*»

D. August. l. 4. de Trinit. in prooemio. D. Bernard. de interiori domo.

1. Cor. 8, 1.

Sv. Grgur, raspravljajući o tom, kaže: «Ima nekojih, koji odmah, čim počnu služiti Bogu i nastojati malo oko kreposti, misle, da su dobri i sveti, i tako svrću oči na dobro, što ga čine, da posvema zaboravljaju za grijehe i prošle opačine, a katkada i za sadašnje; jer toliko gledaju na dobro, da ne paze niti se osvrću na mnogo zlo, što ga čine. Ali dobri i izabrani čine sasvim protivno. Budući da su u istinu puni kreposti i dobrih djela, uvijek svraćaju oči na zlo, što ga imaju na sebi, te gledaju i promatraju svoje pogrješke i nesavršenosti.

D. Greg. l. 22. mor. c. 5. et l. 34. c. 16.

Jasno se vidi, kaka je razlika izmegju jednih i drugih. Jer tako biva, da dobri, promatrajući svoje grijehe, sačuvaju svoja velika dobra i kreposti, što ih imaju, ostavši uvijek u poniznosti; a nasuprot zli, promatrajući svoja dobra, gube ih, jer se toga radi uzohole i postanu tašti. Tako se dobri okoriste svojim zlom i crpu iz njega dobro i krist, a zli crpu zlo i štetu iz samih svojih dobara, jer se njima zlo služe, kao što biva i sa hranom. Makar bila ona ne znam kako dobra i zdrava, ako je tko neumjereno i neuredno jede, oboljet će od nje; a nasuprot ako tko i zmijin otrov uzme kako treba priregjen, služit će mu za lijek. Kad ti gjavao, kaže sv. Grgur, dozove u pamet dobra, što si ih učinio, da se poneseš i uzoholiš, stavi mu nasuprot svoja zla, dozivajući si na pamet svoje prošle grijehe, kao što je to činio sveti apostol Pavao, da ga ne uznesu i ne uzohole njegove velike kreposti, te što je bio uznesen u treće nebo, i velika njegova objavljenja, što ih bijaše imao. Jao meni! kaže on, «*koji sam prije bio bogohulnik i progonitelj, i nasilnik. — Qui prius blasphemus fui, et persecutor et contumeliosus.*» «*Ja nijesam dostojan zvati se apostol, jer progonih Crkvu Božju. — Qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.*» To je vrlo dobar utez i lagum proti ovoj napasti.

Idem l. 22. mor. c. 5.

1. Tim. 1, 13.

1. Cor. 15, 9.

Na one riječi, što ih reče sveti arkangjeo Gabrijel proroku Danijelu: «*Razumij, sine čovječji! — Intellige, fili hominis*», kaže sv. Jeronim: «Oni sveti proroci: Danijel, Ezekijel i Zakarija sa svojim uzvišenim i neprestanim objavljenjima regbi da su se nalazili već med korima angjeoskim, pa da se zato ne uznesu i ne uzohole, misleći, da su već druge, angjeoske ili više naravi, opominje ih angjeo sa strane Božje, da se sjećaju svoje krhke i slabe naravi, nazivajući ih sinovima čovječjim, da znaju, da su slabi i bijedni ljudi kao i ostali, i tako se ponize i drže za ono, što jesu. Crkvena nam i svjetska povjest navodi mnogo svetaca i slavnih muževa, kraljeva, careva i Papâ, koji su se služili ovim sredstvom, da se uzdrže u poniznosti i ne postanu oholi.

Dan. 8, 17. D. Hieron. hic.

O našemu se Ocu svetomu Franji Borgiji pripovijeda u njegovu životopisu, kako mu je, dok je još bio Kandijskim vojvodom, dao neki sveti muž ovaj savjet: ako hoće da veoma napreduje u službi Božjoj, neka mu ne progje nijedan dan, da ne razmišlja o nečem, što bi mu služilo na sramotu i prezir. On si uze tako k srcu ovaj savjet, da je svaki dan, otkad se počeo vježbati u mislenoj molitvi, upotrebljavao dvije prve ure na to, da spozna i prezire samoga sebe. A štogod je slušao, čitao i gledao, sve mu je služilo, da se ponizi i zastidi. Osim toga vršio je još drugu pobožnost, koja

Lib. 4. c. 1. ejus Vitae.

mu je u tom bila od velike pomoći. Svaki dan, čim bi ustao, bacio bi se najprije na koljena i poljubio bi tri puta zemlju, e se sjeti, da je prah i zemlja, i da će se u to obratiti. A kakav je plod iz toga ubrao, jasno pokazuje njegova velika poniznost i svetost, što nam ju je za uzor ostavio.

Lib. 4. c. 4. Vitae ejusdem.

Prihvatimo dakle i mi ovaj savjet i radimo prema njemu. Neka nam ne progje nijedan dan, da ne posvetimo nešto vremena svoje molitve u tu svrhu, da razmišljamo o nečem, što nam služi na sramotu i prezir. Pa ne prestanimo s time niti odustanimo od ove vježbe, doklegod ne počnemo od svega srca prezirati i omalovaživati same sebe, te se stidjeti i sramiti pred Božanskim Veličanstvom, videći svoju ništetnost i bijedu. To nam je jako potrebito; jer tako smo oholi i tako želimo, da nas štuju i cijene, da ćemo se, ako se neprestano ne vježbamo u tome, svaki čas naći uzdignuti nad sebe, kao pluto povrh vode, jer smo prazniji i lakši od pluta. Uvijek moramo potiskivati i snizivati ovu nadutost i oholost, koja se uzdiže u nama, promatrajući noge svoje grdobe i niskoće, da nam tako omrzne šepirenje i dičenje.

Luc. 13, 6.

Sjećajmo se one priče o smokvi, što je navodi sveto Evangjelje. Htjede je njezin gospodar iskopati, jer ne bijaše već tri godine donosila ploda. Tada reče vrtlar: «Gospodaru! pusti je još ovu godinu, a ja ću je okopati i nagnojiti; pa ako uza sve to ne urodi tada je iskopaj.» Okopavaj dakle i ti ovu suhu i neplodnu smokvu svoje duše, i meći okolo nje gnoj svojih grijeha i bijeda, kojih imaš dosta, pa će tako ona roditi i postati plodna.

Da se što većma oduševimo za ovu vježbu i da se nitko ne da zavesti, da je iz kakih krivih izlika napusti, valja ovdje primijetiti dvoje. Prvo: neka nitko ne misli, da je to vježba samo za početnike, jer je ona potrebita i starima, i onima, što su već napredovali, kao i vrlo savršenim muževima; jer vidimo, da su se u tome vježbali oni a i sâm sveti apostol Pavao. Drugo, valja da znamo, da ovo vježbanje nije nešto žalosno i turobno, niti prouzrokuje zabune i nemira, nego nasuprot donosi sa sobom veliki mir i pokoj, te veliko zadovoljstvo i veselje, makar tko opazio na sebi ne znam koliko pogrješaka i bijeda, pa makar, videći se tako opaka, jasno spoznao, da zaslužuje, te ga svi oduravaju i preziru. Jer kad ovo spoznanje potiče od prave poniznosti, čini se ona muka tako slatka i ugodna, da čovjek ne bi htio biti bez nje. A ona muka i stiska, što je nekoji ćute, kad opaze na sebi toliko pogrješaka i nesavršenosti, jest napast gjavolova, koji hoće time s jedne strane, da mislimo, da smo ponizni, a s druge bi strane, ako je moguće katkada htio, da se ne pouzdajemo u Boga te da smalakšemo i klonemo duhom u Njegovoj službi.

Kad bi ostali kod promatranja svoje slaboće i bijede, imali bi dosta razloga, da se žalostimo i da tugujemo, kao i da klonemo duhom i prestrašimo se; ali ne smijemo kod toga ostati, nego moramo odmah prijeći na razmišljanje dobrote, milosrgja i darežljivosti Boga, te koliko nas je ljubio i trpio za nas; i u to moramo postaviti sve svoje pouzdanje. I tako ono, što bi ti bilo povodom, da kloneš duhom i da se žalostiš, ako gledaš na sebe, služi ti, ako

gledaš na Boga, da se ohrabriš i oduševiš, i da ćutiš veće veselje i utjehu. Gleda li tko na sama sebe, nalazi samo, što da oplakuje; a gleda li u Boga, pouzdaje se u Njegovu dobrotu, ne bojeći se, da će ga On ostaviti, ma koliko pogrješaka, nesavršenosti i bijeda vidio na sebi; jer dobrota i milosrgje Božje, u koje su uprte njegove oči i srce, neizmjerno nadmašuje i nadilazi sve ovo. Pa kad mu se tako ovo promatranje ukorijeni u srce, ne oslanja se na se više nego li na lomnu trsku, a uvijek se oslanja i pouzdaje u Boga prema riječima proroka Danijela: «*Ne radi pravda svojih prostiremo molitve pred lice Tvoje, nego radi velikoga milosrgja Tvoga. — Neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.*» *Dan. 9, 18.*

Trinaesto poglavlje.

O drugom stepenu poniznosti. Tumači se, u čem ovaj stepen sastoji.

D. Bonaven. de progres. relig. 6. c. 22.

Drugi stepen poniznosti, kaže sv. Bonaventura, sastoji u tom, da želimo, te nas drugi preziru. «Želi, da se za te ne zna i da te za ništa drže. *Ama nesciri et pro nihilo reputari.*» Kad bi bili dobro učvršćeni u prvom stepenu poniznosti, prevalili bi već veliki dio puta, da dogjemo do ovog drugog. Kad bi sebe u istinu omalovaživali, ne bi nam bilo tako teško, što nas i drugi omalovažuju, dapače bi nam to bilo drago. Hoćeš li to vidjeti? pita sv. Bonaventura. Svima nam je po naravi drago, kad se drugi slažu s našim mnijenjem i ćute isto, što i mi ćutimo. Ako je tome dakle tako, zašto se ne veselimo, što nas drugi omalovažuju? Znaš, zašto ne? Jer mi sami sebe ne omalovažujemo; nijesmo istoga mnijenja.

D. Greg. l. 1. dialog cap. 5. ibid. lib. 24. c. 12. et 22. c. 14. Job 33, 27.

«*Sagriješih i u istinu skrivih, i kako bijah zaslužio, ne primih. — Peccavi, et vere deliqui, et ut eram dignus, non recepi.*» Na ove riječi kaže sv. Grgur: «Mnogi ustima govore o sebi zlo: da su takovi i takovi, ali sami toga ne vjeruju; jer kad im drugi kažu ono isto, dapače što je još manje, ne mogu toga podnijeti.» Takovi dakle, kad govore o sebi zlo, ne govore istinu; jer ne ćute toga tako u svomu srcu, kao što je to ćutio Job, kad je govorio: «Sagriješih i u istinu skrivih i Boga uvrijedih, ali me nije kaznio, kako sam zaslužio.» Job govoraše to u istinu i od srca; ali se ovi, kaže sv. Grgur, ponizuju samo ustima i izvana, a u srcu nemaju poniznosti; oni hoće, da izgledaju ponizni, ali ne će, da to budu; jer, kad bi u istinu to željeli, ne bi ih toliko boljelo, kad ih drugi kori i opominje radi kake pogrješke, i ne bi se ispričavali niti branili toliko, ni uznemirivali, kao što se uznemiruju.

Cass. coll. 18. c. 11. Pripovijeda Kasijan, kako je došao k Opatu Serapionu neki pustinjak, koji je u odijelu, držanju i riječima odavao veliku poniznost i prezir samoga sebe, i koji je neprestano govorio zlo o sebi: da je taki grješnik i tako opak, da nije vrijedan disati zrak, koji drugi dišu, i da ne zaslužuje, da ga zemlja drži; nije htio sjesti osim na zemlju, a još mnogo manje dopustiti, da mu peru noge. Poslije jela poče Opat Serapion da raspravlja po navadi o nekojim duhovnim stvarima, pa će progovoriti koju i gostu. Dade mu s velikom ljubavlju i blagošću dobar savjet: naime da nastoji, kad je mlad i jak, ostati u svojoj ćeliji pa si radom svojih ruku priskrbljivati hranu, kako to propisuje regula pustinjacima, a ne hodati besposlen po tugjim ćelijama. Ova opomena i ukor tako uvrijedi ovoga pustinjaka, da toga nije mogao pritajati, nego je to pokazao i izvana na licu. Tad će mu reći Opat Serapion: «Što je to, sinko? eto malo prije govorio si o sebi toliko toga zla, pogrdna i prijekorna, a sad si se na ovako jednostavnu opomenu, koja ne sadržava u sebi ništa pogrdna ni uvredljiva, toliko razljutio i rasrdio, da toga nijesi mogao pritajiti! Zar si se možda nadao, da ćeš za ono zlo, što si govorio o sebi, čuti iz naših usta onu rečenicu Mu-
Prov. 18, 18. dračevu: *«Pravednik je prvi svoj tužitelj? — Justus prior est accusator sui.»* Zar si mislio, da ćemo te hvaliti i držati za dobra i pravedna?»

Jao, vapi sv. Grgur, to je ono, što često puta namjeravamo svojim licemjerstvom i pričinjenom poniznošću, i što izgleda poniznost, jest velika oholost; jer se često puta ponizujemo, da nas ljudi hvale i drže za dobre i ponizne. Ako tome nije tako, pitam ja, zašto kazuješ o sebi ono, što ne ćeš, da drugi vjeruju? Ako to govoriš iz srca i kažeš istinu, onda moraš htjeti, da ti drugi vjeruju i da te drže za takova; ako pak to ne ćeš, tad jasno pokazuješ, da time ne namjeravaš, da budeš ponižen, nego da te štuju i ci-
Eccli. 19, 23. jene. To kaže Mudrac: *«Neko se opako ponizuje, a nutrinja mu je puna himbenosti. — Est qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo.»* Jer gdje ima veće prijevare, nego li pomoću poniznosti ići za tim, da te ljudi štuju i cijene? A ima li veće oholosti, nego li htjeti, da te drže za ponizna? «Težiti za tim, da te hvale kao
D. Bernard. serm. 16 sup. Cant. ponizna,» kaže sv. Bernardo, «ne znači biti ponizan, nego uništavati poniznost. *Appetere de humilitate laudem humilitatis non est virtus, sed subversio.* Što je gore ili što je nedostojnije, nego li htjeti radi onoga izgledati bolji, radi čega izgledaš gori? *Quid perversius, quidve indignius, ut inde velis videri melior, unde videris deterior?»* Radi zla, što ga o sebi kažeš, hoćeš da izgledaš dobar i da te drže za
D. Ambr. l. 7. ep. 44. takova! — A sv. Ambrozije kori to i kaže: «Mnogi izgledaju ponizni, ali nijesu u istinu ponizni; mnogi izvana pokazuju poniznost, a iznutra je pobijaju. *Multi habent humilitatis speciem, sed virtutem non habent; multi eam foris praetendunt, et intus impugnant.»*

D. Greg. l. 26. mor. cap. 1. D. Bonaven. de inform. Novit c. 3. Tolika je naša oholost i nagnuće, da nas ljudi štuju i cijene, da tražimo i izmišljamo hiljadu načina, kako da to postignemo. Sad neupravno, sad upravno, uvijek nastojimo navrnuti vodu na svoj mlin. Sv. Grgur kaže, da oholice, kad im se čini, da su što dobro rekli ili učinili, pitaju one, koji su ih vidjeli ili čuli, da im

kažu pogrješke, eda ih tako pohvale. Čini se, da se izvana ponizuju, moleći, da im kažu pogrješke; ali to nije poniznost, nego oholost, jer time hoće da uberu hvalu. Drugi put opet počne tko zlo govoriti o onom, što je učinio, i kaže, da je s time vrlo nezadovoljan, eda tako sazna, što drugi misli, i htio bi, da ga ovaj isprića i kaže mu: «Zaista ne! dapače si vrlo dobro rekao ili učinio, i nemaš razloga, da si toga radi nezadovoljan.» A to je on i tražio.

Jedan vrlo znamenit i duhovan Otac nazivaše ovu poniznost udicom, jer ovom udicom hoćeš da uloviš tugju hvalu. Svrši ti netko propovijed, pa sasvim zadovoljan s njome pita drugoga, da mu kaže, u čem je pogriješio. Zašto to pretvaranje i licemjerstvo? Ti hoćeš samo, da ti pohvali tvoju propovijed i misli o njoj isto, što i ti, a to rado slušaš. Ako ti pak slučajno tko iskreno kaže koju pogrješku, tada ti to nije drago, dapače se braniš, a katkada čak i sudiš onoga, koji te je upozorio na pogrješku, i kažeš, da on nema puno smisla za to i da se ne razumije u tu stvar; jer je držao za pogrješku ono, što si ti držao za najbolje. Sve je to oholost i štovanje samoga sebe, a to ti hoćeš postići svojim licemjernim ponizivanjem.

Drugda, kad ne možemo više sakriti svoje pogrješke, priznajemo je otvoreno, da tako čast, koju smo izgubili pogrješkom, zadobijemo poniznim priznavanjem. Drugi puta opet, kaže sv. Ber- D. Bernard. de gradib. humil. c. 9.
nardo, pretjeravamo svoje pogrješke i kažemo dapače više, nego što u istinu jest, da drugi, videći, kako to nije moguće ni vjerojatno, misle, da u tome nije bilo nikakve pogrješke, i sve to pripisuju našoj poniznosti; i tako pretjeravajući i kazujući više, nego što jest, hoćemo da pokrijemo ono, što u istinu jest. Na hiljadu načina nastojimo zastrijeti i prikriti svoju oholost plaštom poniznosti.

Iz toga možeš mimogred uvidjeti, kaže sv. Bernardo, kako je D. Bern. ubi supra.
uzvišena i dragocjena poniznost, a kako niska i podla oholost. Gle, kako je uzvišena i slavna poniznost, kad se i ista oholost hoće njome pokriti, da ne izgleda ružna. *Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat.* A gledaj, kako je niska i ružna oholost, kad se ne usugjuje pokazati s otvorenim licem, nego zastrta i pokrivena koprenom poniznosti. Kako bi se stidio i sramio, kad bi drugi saznao, da hoćeš i želiš, da te štuju i hvale! jer bi te držao za ohola, što je najniže mnijenje, koje se može o tebi imati, i zato nastojiš pokriti svoju oholost koprenom poniznosti. Zašto dakle hoćeš da budeš onakav, kakav se stidiš pokazati? Ako bi se stidio i sramio, kad bi drugi saznali, da težiš za hvalom i štovanjem, zašto se ne stidiš to htjeti? Zlo naime sastoji u tome, što to hoćeš, a ne u tome, što drugi opaze, da to hoćeš. Pa ako se stidiš, da ljudi za to saznaju, zašto se ne stidiš pred Bogom, koji to zna i vidi? *«Nesavršenost moju vidješe oči Tvoje. — Imperfectum meum viderunt oculi tui.»* Psal. 138, 16.

Sve to dolazi odatle, što nijesmo dobro učvršćeni u prvom stepenu poniznosti, i zato smo tako daleko od drugoga. Moramo se ovoga posla prihvatiti od početka: najprije valja da upoznamo svoju bijedu i svoje ništa, pa, spoznavši temeljito same sebe, moramo vrlo nisko misliti o samima sebi, prezirati sebe i omaloživati,

što je prvi stepen poniznosti. A s ovoga moramo prijeći na drugi. Nije dakle dosta, da sebe omalovažuješ, nije dosta, da govoriš zlo o sebi, makar to govorio istinito i od srca i zbilja tako ćutio; nego moraš nastojati da dogješ dotle, te se veseliš, kad i drugi misle o tebi ono isto, što ti misliš i kažeš, pa te preziru i omalovažuju. Sv. Ivan Klimak kaže: «Nije onaj ponizan, koji sam sebe ponizuje i zlo govori o sebi; jer gdje je taj čovjek, koji ne bi podnosio sama sebe? nego je onaj ponizan, koji je miran i veseo, kad ga drugi preziru i zlostavljaju.» Dobro je, kad tko govori o sebi uvijek zlo, da je ohol, lijen, nestrpljiv, nemaran i bezbrižan; ali bi bilo bolje, da čeka, dok mu to drugi kaže. Ako želiš, da drugi to isto misle o tebi i drže te zbilja za takova, pa ti je drago to čuti, kad se pruži prigoda, tad si pravo ponizan.

D. Clim. c. de vana glor.

Četrnaesto poglavlje.

O nekoliko stepenica, po kojima se moramo uspinjati do savršenosti ovoga drugoga stepena poniznosti.

Budući da ovaj drugi stepen poniznosti dolazi najčešće u život i najteži je u ovoj vježbi, razdijelit ćemo ga, kako ga dijele nekoji sveci, na četiri stupnja ili stepenice, da se tako malo po malo i regbi korak po korak uspnemo do one savršenosti u poniznosti, koju od nas zahtijeva ovaj drugi stepen.

D. Anselm. l. de similit.

Prva stepenica jest, da ne želimo, te nas ljudi časte i štuju, nego nasuprot da bježimo od svega onoga, što vonja po časti i štovanju. Imamo čitave knjige pune primjerâ svetaca, koji su tako daleko bili od toga, te žele, da ih svijet štuje i časti, da su bježali od časti i dostojanstvâ, i od svega, što im je moglo pribaviti štovanje kod ljudi, kao od krvnoga neprijatelja. Prvi nam primjer za to dade Krist naš Otkupitelj i Učitelj, koji pobježe, kad je saznao, da Ga hoće izabrati za kralja poslije onoga glasovitoga čuda, kad je nasitio pet tisuća ljudi sa pet hljebova i dvije ribe, akoprem nije bilo za nj nikake pogibli ni u kojem, ma kako visokom staležu, nego da nam dade primjer. A s istoga razloga, kad je očitovao slavu svoga presvetoga tijela trojici učenika u svomu čudnovatomu preobraženju, zapovjedi im, da toga nikome ne kazuju prije Njegove smrti i slavnoga Uskrsnuća. A kad je povraćao vid slijepima i tvorio druga čudesa, nalagaše im, da šute. Sve je to činio, da nam dade primjer, kako nam valja izbjegavati čast i štovanje ljudi radi velike pogibli, da postanemo oholi i izgubimo se.

Joan. 6, 15. Matth. 17, 9. Ibid. 9, 30. Marc. 7, 36.

U ljetopisima se Reda blaženoga sv. Franje pripovijeda, kako je Br. Egidije, čuvši pripovijedati, da je pao Br. Ilija, koji bijaše General i čovjek vrlo učen, a tada kao odmetnik bio izopćen, jer

P. 1. l. 7. c. 5. Chron. Ord. s. Francisci.

je pristajao uz cara Fridrika Drugoga, neprijatelja Crkve, čuvši sve to, bacio se na zemlju i čvrsto privijao uz nju. A upitan, zašto to čini, odgovori: «Hoću da se ponizim, što se igda više mogu, jer je onaj pao, što se htio previše uzvisiti.» — Gerson navodi u tu svrhu ono, što pjesnici pjevaju o gorostasu Anteu, sinu zemlje. Kad se ovaj borio s Herkulom, svaki puta, kad bi se bacio na zemlju, primao bi novu snagu, i tako nije mogao biti pobijegjen. Ali kad je to Herkul opazio, podignu ga u vis i odsiječe mu glavu. To isto, kaže Gerson, namjerava gjavao s hvalama, častima i štovanjem svijeta. On nas time uzdiže u vis, da nas smakne i što dublje strovali. Zato se pravo ponizni baca na zemlju spoznanja samoga sebe i zato se toliko boji i bježi, da ga svijet ne uzvisuje i ne štuje.

Gerson serm. de hom. in coena Domini.

Druga stepenica, kaže sv. Anselmo, jest, da strpljivo podnosimo, kad nas drugi preziru. *Ut patiatur contemptibiliter se tractari.* Kad ti se čini, da si u kojoj prigodi zapostavljen i prezren, podnesi to dragovoljno. Ne govorimo sada, da želiš i tražiš pogrde i uvrede, i da se njima veseliš i raduješ. O tome ćemo poslije govoriti, jer je to uzvišenije i savršenije. Sada kažemo samo to, da barem, kad si u kojoj prigodi preziran, podnosiš to strpljivo, ako ne možeš veselo prema onome, što kaže Mudrac: «*Sve, što ti se dogodi, primi, i u bolu podnosi, i u poniženju svojem imaj strpljivost.* — *Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe.*» To je vrlo uspješno sredstvo, da postignemo i sačuvamo poniznost. Jer kao što je čast i štovanje uzrok, da postanemo oholi i tašti, a zato su i bježali toliko od toga sveci; isto je tako sve, što nam služi na prezir i sramotu, vrlo uspješno sredstvo, da postignemo poniznost, i da se uzdržimo i rastemo u njoj. Sv. Lovro Justinijan govoraše, da je poniznost slična potoku, koji zimi nabuja, a ljeti presahne; isto se tako i poniznost u sreći umanjuje a u nesreći raste.

D. Anselm. ubi supra.

Infra cap. 15. et seq.

Eccli. 2, 4.

Mnogo nam se prigoda glede toga pruža svaki dan, i uvelike bi se mogli vježbati u poniznosti, kad bi gledali i nastojali okoristiti se njima. Vrlo dobro kaže onaj svetac: «Što je drugima milo, napredovat će, a što je tebi milo, ne će za rukom polaziti. Što drugi kažu, slušat će se: što ti govoriš, ne će ništa vrijediti. Drugi će tražiti i dobit će; ti ćeš tražiti i ne ćeš dobiti. Drugi će biti veliki u ustima ljudskim, a o tebi će se šutjeti. Drugima će se ovo ili ono povjeriti, a tebe ne će držati korisnim ni za što. Toga radi narav će se katkad ražalostiti, i mnogo će biti, ako mučke to podneseš.» Svaki neka promisli sam sobom i preleti pameću pojedine prigode, što mu se mogu i običavaju pružiti, pa neka vidi, kako se u njima ponaša. Gledaj, kako ti je pri srcu, kad ti tko oštro i odlučno zapovijeda. Vidi, kako se ponašaš, kada te opomenu ili ukore radi koje pogrješke. Promisli, što ćutiš u srcu, kad ti se čini, da se poglavar ne pouzdaje puno u te, nego da s tobom oprezno postupa. Sv. Dorotej kaže: «Svaku taku prigodu, što ti se pruži, primi kao sredstvo i lijek, da izliječiš svoju oholost, i moli Boga za onoga, koji ti pruži takovu prigodu, kao za liječnika svoje duše; pa budi osvjedočen, da je onomu, komu je mrsko to, mrska i poniznost.»

Thomas a Kempis lib. 3. c. 49. n. 4. 5.

S. Doroth. in Bibl. ss. Patrum t. 3. doctr. 10.

D. August. ep. 64. ad Aurelium Episcop.

Treća stepenica, na koju se moramo uspeti, jest, da se ne veselimo ni ne radujemo, kad nas hvale i štuju ljudi. To je još teže, nego li prijašnje, kaže sv. Augustin: «Akoprem je kome lako biti bez hvale i ne hajati za pohvale i časti, kad mu se uskrate; ipak mu je teško ne veseliti se i ne radovati, kad ga hvale i štuju. *Etsi cuiquam facile est laude carere, dum denegatur; difficile est ea non delectari, cum offertur.*» Sv. Grgur vrlo lijepo raspravlja o ovoj tački, tumačeći one riječi Jobove: «*Ako sam gledao na sunce, kad sjaše, i na mjesec, kad sjajno putovaše, i veselilo se u potaji srce moje. — Si vidi solem, cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et laetatum est in abscondito cor meum.*» On kaže, da Job hoće time reći, da se nije veselio ni isprazno radovao hvalama i štovanju ljudskome; jer gledati na sunce, kad sjaje, i na mjesec, kad lijepo svijetli, znači gledati na dobar glas i mnijenje, što ga tko ima kod ljudi, i na njihove hvale, te se veseliti i radovati tome.

D. Greg. l. 22. mor. cap. 6.
Job 31, 26. 27.

Ova je dakle, kaže on, razlika izmegju oholih i poniznih, što se oholi vesele, kad ih hvale, pa makar bila i laž, što se o njima kaže. Oni se tome raduju, jer ne gledaju na ono, što su u istinu u sebi i pred Bogom, nego samo idu za tim, da ih štuju i cijene ljudi, i zato se vesele tomu i ponose time, kao da bi postigli žugjeni cilj. Ali pravo ponizni srcem, kad vidi, da ga hvale i štuju, i dobro govore o njemu, tad se sabere u sebi i još većma zastidi prema onome, što kaže Prorok: «*Kad bih uzvišen, tad bih ponižen i smućen. — Exaltatus autem humiliatus sum, et conturbatus.*» I to sasvim pravo, dodaje sv. Grgur, jer se boji, da ne bude još strože kažnjen od Boga, što nema onoga, čega radi ga hvale, ili ako možda to ima, boji se, da mu ona hvala ne bude nagrada i plaća za to, i poslije mu se kaže: Primio si dobra u životu svojemu. *Cauta enim consideratione trepidat, ne aut de his, in quibus laudatur, et non sunt, majus Dei judicium inveniat, aut de his, in quibus laudatur, et sunt, competens proemium perdat.*»

Psal. 87, 16.
D. Greg. l. 22. mor. c. 5.
Luc. 16, 25.

Kao što dakle hvala ljudska oholima daje povoda, da se nadimaju i ohole, tako poniznima daje povoda, da se još više zastide i dublje ponize. A to nas uči, kaže sv. Grgur, i Mudrac: «*Kao što se kuša u topionici srebro, a u peći zlato, tako se kuša čovjek u ustima onoga, koji ga hvali. — Quomodo probatur in conflatorio argentum, et in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.*» Ako srebro ili zlato nije pravo, u ognju izgori, ali ako je pravo, u ognju se još većma očisti. Isto se tako, kaže Mudrac, poznaje čovjek, kad ga hvale. Jer ako se on, kad ga hvale i štuju, uzdiže i oholi na hvale, što ih čuje, tada nije pravo zlato ili srebro, nego krivo, jer se u topionici jezika uništi; ali ako se, kad čuje, gdje ga hvale, na to još većma ponizi i postidi, tad je najfinije srebro i zlato, jer nije izgorio u ognju hvale, nego se dapače time još više očistio, kad se dublje ponizio i većma zastidio. Neka ti dakle to bude znak, po kom ćeš raspoznati, dali napreduješ u kreposti i poniznosti, jer nam ga kao takova daje Duh Sveti. Gledaj, dali ti je teško, kad te hvale i štuju, ili dali se veseliš i raduješ tome, pa ćeš po tom vidjeti, dali si zlato ili varak.

D. Greg. l. 22 mor. c. 9.
Prov. 27, 21.

Lib. 4. c. 1. Vitae s. Francisci de Borgia.

O našemu Ocu sv. Franji Borgiji čitamo u njegovu životopisu, da mu nije ništa toliko muke zadavalo, kao kad je vidio, da ga štuju kao sveca ili slugu Božjega. A upitan jednoć, zašto se toliko toga radi žalosti, kad on toga ne želi niti za tim ide, odgovori: da se boji, da će morati Bogu dati račun za to, što nije onakav, kako drugi o njemu misle. A to se sasvim slaže s onim, što je malo prije rekao sv. Grgur. I mi dakle moramo biti tako učvršćeni u spoznanju samih sebe, da nas ne uzmognu vjetrovi hvale i štovanja ljudskoga uzdignuti ni izvući iz našega ništa; dapače se moramo još većma zastidjeti i zasramiti, kad vidimo, da su one hvale lažne i da nema u nama one kreposti, radi koje nas hvale, i da nijesmo onakovi, kako o nama svijet govori i kakovi bi morali biti.

Petnaesto poglavlje.

O četvrtoj stepenici, koja sastoji u tome, da želimo biti prezirani i omalovaživani, i da se radujemo tome.

D. Bernard. serm. 16. sup Cant.

Četvrta stepenica, da postignemo savršenost u poniznosti, sastoji u tome, da želimo, da nas ljudi preziru i omalovažuju, i da se veselimo sramoćenju, pogrdama i preziru. Veli sv. Bernardo: «Pravo ponizni želi, da ga drugi omalovažuju i drže za ništa, a ne za ponizna, i tome se raduje. *Verus humilis vilis vult reputari, non humilis praedicari, et gaudet de contemptu sui.*» To je drugi stepen poniznosti, i u tome sastoji njegova savršenost. I zato se poniznost, kaže on, prispodablja nardu, malenoj i mirisavoj biljci, kako stoji u Pjesmi nad pjesmama: «*Narad moj daje svoj miris. — Nardus mea dedit odorem suum.*» Jer tada se rasprostire i razlijeva miris ovoga narda poniznosti i na druge, kad ti ne samo sebe omalovažuješ, nego takogjer hoćeš i želiš, da te i drugi preziru i omalovažuju.

Serm. 42. sup. Cant. 1, 11.

D. Bernard. serm. 42. sup. Cant.

Sv. Bernardo primjećuje, da ima dvije vrsti poniznosti: jedna, koja se temelji na razumu, kad se naime, promatrajući same sebe, te videći svoju bijedu i ništetnost, osvjedočimo o istini, sebe omalovažujemo i držimo za vrijedne svakoga prezira i pogrde; druga, koja se temelji na volji, naime kad hoćemo, da nas drugi omalovažuju, i želimo, da nas svi preziru i pogrgjuju. U Kristu, našemu Otkupitelju, veli, da nije bilo prve poniznosti razuma, jer Krist nije mogao sama sebe omalovaživati ni držati za vrijedna preziranja i pogrgjivanja, jer je vrlo dobro poznavao samoga sebe, *Quoniam sciebat seipsum*, i znao, da je pravi Bog i jednak Ocu. «*Nije držao za grabež, što je jednak Bogu, nego je sam sebe ponizio uzevši obličje sluge. — Non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.*» Ali je u Njemu bila druga poniznost srca i volje, jer se iz velike ljubavi prema nama

Philip. 2, 6. 7.

htio poniziti i lišiti svake časti i dostojanstva, i pokazati pred ljudima potišten i prezren. I zato kaže: *«Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem. — Discite a me, quia mitis sum et humilis corde.»* Nu u nama, kaže sv. Bernardo, mora da budu obadvije poniznosti, jer prva bez druge jest lažna i himbena. Htjeti izgledati i biti držan za drugo, nego što u istinu jesi, himba je i prijevara. Tko je u istinu ponizan i tko u istinu nisko misli o sebi, i sam sebe prezire i omalovažuje, mora se takogjer veseliti, kad ga i drugi preziru i omalovažuju.

Matth. 11, 29.

To moramo naučiti od Krista. Gledaj, kako je od srca i kako željno i dragovoljno prigrlio prezir i pogrde iz ljubavi k nama, kad se nije zadovoljio da se ponizi i poništi postavši čovjek i uzevši obličje sluge — On, koji je gospodar neba i zemlje, nego je htio uzeti obličje grješnika. *«Posla Bog Sina svoga u obličju tijela grješnoga»*, kaže sv. apostol Pavao. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati.»* Nije uzeo grijeha, jer toga nije moglo biti u Njemu, ali je uzeo biljeg i znak grješnički, jer htjede biti obrezovan kao grješnik i kršten s grješnicima i carinicima, kao da bi bio jedan od njih, i htjede biti zapostavljen Barabi i držan za gorega i nevrednijega, da živi, nego li on.

Rom. 8, 3.

Napokon bijaše tako velika Njegova želja, da trpi nama za ljubav uvrede, poruge i pogrde, te se činilo, da nije mogao dočekati onoga časa, kad je, opojen ljubavlju, gol kao drugi Noe, imao biti ismijan od ljudi. *«Valja mi se krstiti»*, kaže, *«krštenjem,* ali krštenjem krvi, *i kako mi je teško, dok se ne svrši! — Baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor, usque dum perficiatur!» «Željno sam želio, da ovu pashu jedem s vama. — Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.»* Željno je želio, da dogje već onaj čas, kad će se vidjeti pogrde i poruge nigda ne vigjene, kad će Ga pljuskati i udarati šakama kao roba, pljuvati Mu u lice kao bogohulniku, obući Ga u bijelu haljinu kao lugjaka i u grimiz kao tobožnjega kralja, a povrh toga bičevati kao razbojnika i zločinca, i napokon raspeti Ga na Križ s razbojnicima, što je u ono doba bila najsramotnija i najpogrdnija smrt na svijetu.

Luc. 12, 50.

Ibid. 22, 15.

To je ono, što je željno želio Krist, naš Otkupitelj. *«Pogrdu očekivaše srce moje i nevolju,* govori Prorok u ime Njegovo. *Improperium exspectavit cor meum, et miseriam.»* Očekivaše poruge i pogrde, kao kad tko očekuje nešto vrlo ugodno i drago, jer tako šta čovjek očekuje, kao što se boji onoga, što mu prouzrokuje muku i žalost. A prorok Jeremija kaže: *«Bit će sit sramote. — Saturabitur opprobriis.»* Željno je čekao onaj čas, da se nasiti porugâ, pogrdâ i uvredâ kao nečesa, čega je jako gladovao i što Mu je bilo jako ugodno i tečno iz ljubavi k nama.

Psal. 68, 21.

Thren. 3, 30.

Ako je dakle Sin Božji tako jako želio, da bude preziran i omalovaživan, i to podnosio tako rado i veselo nama za ljubav, akoprem toga nije zaslužio, ne će biti ništa veliko, ako mi, koji smo vrijedni svakoga prezira i pogrde, Njemu za ljubav želimo, da nas drže barem za ono, što jesmo, te se veselimo pogrdama i preziru, koji zaslužujemo, kao što je to činio sveti apostol Pavao. On kaže: *«Zato se veselim u slabostima svojim, u pogrdama, u nevoljama,*

2. Cor. 12, 10.

u progonstvima, u tugama za Krista. — Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo.» A pišući Filipljanima, pa govoreći o svom zatvoru, moli ih, da se vesele s njim zajedno, što je u okovima radi Krista. Tolikim je veseljem obilovao u progonstvima i mukama, što ih je trpio, da ga je mogao dijeliti s drugovima, i zato ih je pozivao, da se s njim zajedno vesele.

Philip. 1, 7.

To je mlijeko, što ga sisahu na prsima Kristovim sveti Apostoli. I zato čitamo o njima: *«A oni igjahu od vijeća radujući se, što su bili dostojni za ime Isusovo sramotu trpjeti. — Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.»* U tom se poslije za njima povedoše sveci, kao sv. Ignacije, koji, kad su ga uz mnoge pogrde i poruge vodili u Rim na mučeničku smrt, klicaše od veselja i govoraše: «Sad počinjem biti Kristov učenik. *Nunc incipio Christi esse discipulus.»*

Act. 5, 41.

Naš sveti Otac hoće, da se i mi za njima povodimo. On nam to na osobiti način preporučuje, kad kaže: «Koji stupaju u Družbu ili već žive u njoj, imaju dobro promisliti i uvažiti pred Stvoriteljem i Gospodinom našim, od kolike je važnosti i kako korisno za napredak u duhovnomu životu, da sasvim, a ne djelomice, mrze na sve, što svijet ljubi i grli, a da prihvaćaju i žele svim mogućim silama sve, što je Krist, naš Gospodin, ljubio i grlio. Pa kao što svjetovnjaci, koji žive po načelima svijeta, ljube i traže sa svom pomnjom časti, glas i slavno ime na zemlji, kako ih uči svijet; isto tako oni, koji hode u duhu i slijede u istinu Krista, Gospodina našega, žarko ljube i žele sve, što je tome protivno, t. j. da se zaodjenu istom odjećom i odorom iz ljubavi i počitanja prema Njemu, tako da, u koliko to može biti bez uvrede Njegova Božanskoga Veličanstva i da se ne uračuna bližnjemu u grijeh, žele trpjeti pogrde, kriva svjedočanstva i uvrede, i biti držani za lugjake, ne dajući tome nikakova povoda, jedino da postanu donekle slični svomu Stvoritelju i Gospodinu Isusu Kristu, i da Ga nasljeduju.

C. 4. exam. § 44. et reg. 11. Summ.

U ovomu je Pravilu u kratko sve sadržano, što možemo reći o poniznosti. To znači ostaviti svijet i u istinu zamrziti na nj, i što je najosjetljivije u njemu, naime na požudu i želju za čašću i štovanjem. To znači umrijeti svijetu i biti pravi redovnik, naime da mi isto tako želimo pogrde i prezir, i tome se veselimo, kao što svjetovnjaci žele čast i štovanje i tome se vesele. To znači biti član Družbe Isusove i drug Isusov, naime da Mu budemo drugovi ne samo po imenu, nego ujedno drugovi u Njegovim pogrdama i preziru, i zaodjenemo se Njegovom odorom, primajući s Njime i Njega radi pogrde i prezir od svijeta, pa se tome veseleći i radujući Njemu za ljubav. Ti si, Gospodine, bio javno proglašen za zla i postavljen megj dva razbojnika kao zločinac: ne dopusti da mene drže za dobra, jer nije pravo, da je sluga nad gospodarom ni učenik nad učiteljem. Ako su dakle, Tebe Gospodine, progonili i prezirali, neka i mene progone, preziru i pogrgjuju, da tako slijedim Tebe i budem Tvoj učenik i drug. Otac sv. Franjo Ksaverije govo-

Matth. 10, 24.

raše, da je nedostojno za kršćanina, koji mora uvijek imati na pameti pogrde, što ih naniješe Kristu, našemu Gospodinu, da se raduje, kad ga ljudi časte i štuju. *Lib. 2. c. 3. Vitae s. Franc. Xaverii.*

Šesnaesto poglavlje.

Savršenost poniznosti i drugih kreposti sastoji u tome, da vršimo njihove čine s nasladom i ugodnošću; i od kolike je to važnosti, da ustrajemo u kreposti.

Općenita je nauka filozofâ, da savršenost kreposti sastoji u tom, da obavljamo njene čine s nasladom i ugodnošću. Raspravljajući oni naime o znakovima, po kojima se poznaje, dali je tko stekao lakoću u kreposti, kažu, da se to po tom pozna, kad obavlja čine one kreposti brzo, lako i ugodno, *prompte, faciliter et delectabiliter.* Tko je stekao vještinu u kojoj umjetnosti ili znanosti, s najvećom hitrinom i lakoćom vrši njene čine. Pa tako vidimo, da i glazbenik, kad stekne jedanput vještinu u glazbi, svira s najvećom lakoćom i hitrinom, i ne treba mu se za to pripravljati niti misliti na to, dapače, kad i na drugo šta misli, vrlo lijepo svira. Isto tako dakle onaj vrši čine kreposti, koji je stekao lakoću u njoj. Ako dakle hoćeš da vidiš, dali si stekao krepost poniznost, gledaj najprije, dali vršiš njene čine brzo i lako. Jer ako ćutiš protivnost i teškoću u prigodama, što ti se pruže, znak je, da još nijesi stekao savršene kreposti. Pa ako se, da se poneseš u njima kako treba, moraš još pripravljati i razmišljati, istina da je to dobar put, da dogješ do savršenosti ove kreposti, ali je ipak znak, da još nijesi toga postigao. Kao što onaj, koji, da svira, mora misliti, gdje će postaviti ovaj gdje onaj prst i sjećati se pravilâ, što su mu dana, dobro čini, da nauči svirati, ali je to znak, da još nije stekao vještine u sviranju; jer tko je tome vješt, ne treba da se sjeća svega toga, da dobro svira. I zato reče Aristotel: «Savršena umjetnost ne smišlja; tako lako vrši svoje čine. *Ars perfecta non deliberat; tam sibi facilis est actus suus.*» I zato kažu filozofi, da se po nenadanim i nepromišljenim činima poznaje krepost svakoga pojedinca, jer u nenadanim slučajevima radimo po naviki: *In repentinis secundum habitum operamur.* Ne poznaje se krepost po djelima, što ih tko sasvim promišljeno vrši, nego po činima, što ih nepromišljeno vrši. *Arist. 3. Ethic. c. 8.*

Dapače još više kažu filozofi. Raspravljajući Plutarh, kako će tko poznati, dali je stekao krepost, navodi dvanaest znakova, a jedan od njih, koji je već ostavio, kaže, onaj veliki filozof, po imenu Zeno, jest san. Ako te ni u snu, dok spavaš, ne uznemiruju zla gibanja, ni ružne ni nečiste predstave, niti se, kad ti dogju, njima naslagjuješ, nego ti dapače prouzrokuju muku, pa se opireš napasti *Plutarch. de profectu morum.*

i nasladi isto tako u snu, kao da bi bio budan: tad je to znak, da je krepost duboko ukorijenjena u tvojoj duši i da nije samo volja nego takogjer putenost i mašta podložna razumu. Kao što konji, koji vuku kola, idu ravno i ne skreću s puta, ako su sasvim ukroćeni i znadu dobro voziti, makar kočijaš pustio uzde i spavao; isto tako, kaže ovaj filozof, i oni, koji su savršeno stekli krepost te već sasvim ukrotili i podložili životinjska nagnuća i požude, makar i spavali, idu ravnim putem.

To nas uči takogjer sv. Augustin: «Gospodine, sjećajući se Tvojih zapovijedi, i u snu se opiremo! *Domine, memores mandatorum tuorum etiam in somnis resistimus.*» Nekoje sluge Božje toliko ljube i vole krepost i obdržavanje zapovijedi Božjih, a toliko mrze na opačinu i tako se priučiše i priviknuše opirati na javi napastima, da im se dapače i u snu opiru. *D. Aug. l. 12. de Gen. ad litteram c. 15.*

O Ocu sv. Franji Ksaveriju čitamo, da se jednoj napasti ili predstavi u snu tolikom silom opr'o, da je uslijed napinjanja izbacio tri do četiri puta puna usta krvi. U tome smislu tumače nekoji one riječi svetoga Pavla: «*Ili bdjeli, ili spavali, zajedno s Njim da živimo. — Sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.*» On hoće time reći, da ne samo živući i umirući uvijek živimo s Kristom, kako se to općenito tumači, nego da revne sluge Božje imaju uvijek živjeti s Kristom, ne samo bdeći, nego takogjer spavajući i snivajući. *Lib. 6. c. 6. Vitae s. Franc. Xav.* *1. Thes. 5, 10.*

Idu još dalje filozofi i kažu, da je treće svojstvo ili znak, po kome se poznaje, dali je tko savršeno stekao krepost, kad obavlja njene čine s nasladom i veseljem. To je glavni znak i u tome sastoji savršenost kreposti. Ako hoćeš dakle znati, dali si postigao savršenost u kreposti poniznosti, ispitaj se po pravilu, koje smo naveli u prijašnjem poglavlju; gledaj, dali se isto tako veseliš uvredama i porugama, kao što se svjetovnjaci vesele časti i štovanju.

Osim toga što je to potrebito, da dogjemo do savršenosti u kojoj god kreposti, služi to takogjer, da ustrajemo u njoj, što je od osobite važnosti. Jer doklegod ne dogjemo dotle, da obavljamo kreposna djela s nasladom i veseljem, bit će nam vrlo teško ustrajati u kreposti. Sv. Dorotej kaže, da je to bila općenita nauka onih starih Otaca. «Govorahu obično,» kaže on, «oni stari Oci i naši pregji, i držahu za jasnu i stalnu istinu, da ne može dugo vremena trajati, što se ne čini radosno i veselo. *Solebant patres et majores nostri firmiter asserere, quidquid animus alacriter non admittit, diuturnum esse non posse.* Možda ćeš nekoje vrijeme obdržavati šutnju i biti čedan i sabran; ali doklegod ti to ne bude dolazilo baš od srca i dobrom ti navikom ne bude prešlo u narav, i tako to budeš činio sa slašću i ugodnošću, ne ćeš dugo u tom ustrajati; jer će to biti kao nešto nasilno; a što je nasilno, ne traje dugo. *Et nullum violentum perpetuum.*» Zato je od velike važnosti, da se tako dugo vježbamo u kreposnim činima, dok nam se krepost ne usadi i ne ukorijeni u srcu tako, te izgleda, da ona sama od sebe dolazi i da nam je u naravi, i tako ne dogjemo dotle, da obavljamo djela kreposti s nasladom i veseljem; jer tako ćemo donekle moći biti sigurni, da ćemo ustrajati u njoj. To je ono, što kaže Prorok: *D. Doroth. serm. 10.* *Psal. 1, 1.*

«*Nego je u zakonu Gospodnjem volja njegova. — Sed in lege Domini voluntas ejus*» Ili po drugomu prijevodu: «*Nego je u zakonu Gospodnjem naslada njegova. — Sed in lege Domini voluptas ejus.*» Blago čovjeku, komu je sve zadovoljstvo, sva radost i veselje u zakonu Gospodnjemu, i to njegova naslada i zabava, jer će takav roditi plodom dobrih djela, kao drvo usagjeno kraj potoka!

Sedamnaesto poglavlje.

Tumači se bolje savršenost, do koje se moramo nastojati uspeti na ovom drugom stepenu poniznosti.

D. Clim. c. 25. de humil. Sveti Ivan Klimak pridodaje onome, što smo rekli, još nešto. Kao što oholice, kaže on, toliko ljube čast i štovanje, da često puta, eda ih ljudi još većma časte i štuju, izmišljaju i iznose ono, čega nemaju, kao veće plemstvo, ili veće bogatstvo, ili veće sposobnosti i darove, kojih nemaju; isto tako onaj, koji je na najvišem stepenu poniznosti, toliko želi, da bude preziran i omalovaživan, te katkada, da to postigne, nastoji izmisliti i iznijeti nekoje pogrješke, kojih nema, eda tako još manje do njega drže. Imamo za to, kaže on, primjer u onome Ocu Simeonu. Kad ovaj ču, da upravitelj one pokrajine dolazi, da ga kao glasovita i sveta čovjeka pohodi, uze u ruke komad kruha i sira, sjede na vrata svoje ćelije i poče jesti kao lugjak. Kad to vidje upravitelj, prezre ga; a to je bilo njemu jako drago, jer je postigao, što je želio. I o drugim svecima čitamo slične primjere. Tako je sv. Franjo, da izbjegne časti i sjajnom dočeku, što su mu ga htjeli pripraviti, počeo gaziti blato za māz; a Br. se Juniper s istoga razloga počeo njihati s djecom. *1. P. lib. 1. c. 73. Chron. s. Franc.*

Razmišljahu ovi sveci, kako je svijet prezreo Sina Božjega, najveće i neizmjerno dobro; pa videći, kako je svijet lažan i varav, i kako u svojoj zasljepljenosti nije spoznao svijetla tako jasnoga, kao što bijaše Sin Božji, niti častio Onoga, koji jedini bijaše najvredniji svake časti: tako zamrziše na svijet i na njegovo štovanje, da su sve zabacivali, što je svijet oduravao i prezirao. I zato su toliko bježali od toga, da ih onaj časti i štuje, koji je prezreo svoga Boga i Gospodina, i držali za siguran znak, da ih Krist ljubi, kad ih je svijet s Njim i radi Njega prezirao. To je razlog, zašto su svecima bile toliko mile pogrde, uvrede i poruge svijeta, i zašto su toliko nastojali, da budu prezirani. Istina je, kaže sv. Ivan Klimak, da su mnogo toga učinili po osobitom nadahnuću Duha Svetoga, i zato se moramo tomu većma diviti, nego li se za tim povoditi. Ali ako i ne dogjemo dotle, da djelom izvodimo one svete ludosti, što su ih činili sveci, moramo barem nastojati, da se povodimo za njima u žarkoj ljubavi i želji, koju su gojili, da budu prezirani i omalovaživani.

Sv. Diadok ide još dalje i kaže, da ima dvije vrsti poniznosti: jedna srednjih, a druga savršenih. *Una mediocrum, altera perfectorum.* Prvi doduše napreduju, ali su svegjer u borbi i napastovani od oholih misli i zlih nagnuća, akoprem im se nastoje s milošću Gospodnjom opirati i tjerati ih od sebe, ponizujući se i stideći. Druga je poniznost savršenih, naime kad Gospodin podijeli kome toliko svijetlo i spoznanje samoga sebe, te mu se čini, da se već ne može uzoholiti i da se ne mogu pobuditi u njemu čuvstva oholosti i uznositosti. Tada je duši poniznost kao u naravi. *Tunc anima velut naturalem habet humilitatem.* Pa ako tad čovjek i djeluje što veliko, ne uzdiže se ništa za to niti se s toga drži za nešto više, nego se dapače smatra za manjega od svih. *D. Diad. l. de perfect. spir. c. 95.*

A megju ove dvije vrsti poniznosti, kaže svetac, da je ta razlika, što je prva obično spojena s bolom i s nekom žalošću i mukom, kako i ne može biti drukčije kod onih, koji nijesu izvojštili potpune pobjede nad samima sobom, nego još neprestano ćute u sebi neku protivnost, što je uzrok, da ćute muku i žalost, kad im se pruži prigoda poniženju i preziru, i da toga, akoprem podnose strpljivo, ipak ne podnose veselo; jer je još svegjer u njima nešto, što se tome opire, budući da nijesu sasvim svladali strasti. Ali druga poniznost nije spojena ni s kakom mukom ni bolom, nego se dapače čovjek veoma veseli pred Gospodinom, kad je postigjen i posramljen, i kad je omalovažen i prezren, kao da već ne bi imao ništa, što bi mu se opiralo, budući da je svladao i podložio protivne strasti i mane, a izvojštio potpunu pobjedu nad samim sobom. A odatle takogjer dolazi, kaže svetac, da se oni, koji imaju prvu poniznost, uznemiruju i mijenjaju već prema nesreći i sreći i različitim zgodama ovoga života; ali one, koji imaju drugu poniznost, niti nesreća uznemiruje niti sreća nadimlje ni uzdiže, niti prouzrokuje u njima taštoga veselja; nego ostaju uvijek isti, i uživaju veliki mir i pokoj, jer su postigli savršenost i uzdižu se nad sve ove slučajeve.

Tko želi biti omalovaživan i tome se raduje, za nj nema ništa, što bi ga uznemirivalo i zadavalo mu muke; jer ako ono isto, što bi ga moglo donekle ražalostiti, kao što je biti zaboravljen i prezren, on to želi i tome se raduje i veseli, što će ga onda moći uznemiriti i ražalostiti? Ako u onome, u čem regbi da bi ljudi mogli na nj zavojštiti, ćuti veliki mir, tad mu nitko ne će moći ugrabiti njegova mira. I zato kaže sv. Zlatousnik, da je takav našao raj i blaženstvo na zemlji. «Što može biti blaženije od duše», kaže on, «s kojom je tako? Tko je takav, taj neprestano sjedi u luci, zaštićen od svake oluje, i naslagjuje se vedrinom misli. *Anima autem, quae sic se habet, quid potest esse beatius? Quicumque talis est, is in portu continuo sedet ab omni tempestate liber, et oblectatur in serenitate cogitationum.*» *D. Chrysost. hom. 9. supra Gen.*

Dakle do ove savršenosti u poniznosti moramo i mi nastojati doći; pa neka nam se to ne čini nemoguće, jer s milošću Božjom, kaže sv. Augustin, možemo slijediti ne samo svece, nego i Gospo- *D. August. serm. 47. de sanctis.*

Matth. 11, 29. 1. Petr. 2, 21. dina svetaca, samo ako hoćemo. Tà sâm Gospodin kaže: «*Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem. — Discite a me, quia mitis sum et humilis corde.*» A sveti apostol Petar kaže: «*Krist je trpio za nas, ostavivši vama primjer, da slijedite stope Njegove. — Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.*» Na ove riječi Kristove: «*Ako hoćeš savršen da budeš,*
D. Hieron. in Matth. 19, 21. *— Si vis perfectus esse*», kaže sv. Jeronim, da se iz ovih riječi jasno vidi, kako je u našoj moći, da budemo savršeni, jer Krist kaže:
Prov. 24, 12. *Ako hoćeš.* «*Jer ako rečeš: sile nedostaju, onaj, koji ispituje srce, zna to. — Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit.*» Bog poznaje dobro našu slaboću; pa uza sve to kaže, da možeš, ako hoćeš; jer je On pripravan, da nam pomaže, ako samo mi hoćemo, a s Njegovom pomoću moći ćemo sve.
D. Hieron. ubi supra. Gen. 28, 12. Vidje Jakob, kaže svetac, ljestve, koje su sizale od zemlje do neba i po kojima se penjahu i silažahu angjeli, a na vrhu ljestava sjegjaše Svemogući Bog, da pruži ruku onima, koji sé penjahu i da ih svojom prisutnošću oduševi za uzlaženje. Nastoj dakle da se i ti penješ po ovim ljestvama i po stepenicama, o kojima smo govorili, a On će ti pružiti ruku, da se uspneš sve do posljednje stepenice. Opazi li putnik s daleka kaku vrlo visoku klisuru, čini mu se nemoguće da se popne na nju; ali kad dogje bliže pa vidi put utrt, čini mu se to vrlo lako.

Osamnaesto poglavlje.

O nekojim sredstvima, da postignemo ovaj drugi stepen poniznosti, a osobito o primjeru Krista Gospodina našega.

Obično se navode dva sredstva, da postignemo ćudoredne kreposti: prvo su razlozi i promišljanja, koja nas osvjedočavaju za to; drugo je neprestano vježbanje u kreposnim činima, uslijed čega nam postaje krepost laka. Da počnemo s prvim sredstvom, jedno od najglavnijih i najuspješnijih razmišljanja, kojima si možemo pomoći, da postanemo jako ponizni, ili baš najglavnije i najuspješnije od svih, jest primjer Krista, Otkupitelja i Učitelja našega. Akoprem smo o tome nešto govorili, ipak imamo uvijek o tom što da govorimo. Sav život Kristov od rogjenja pa sve do smrti na Križu
D. August. lib. de s. Virg. bijaše najsavršeniji izgled poniznosti; ali blaženi sv. Augustin promatra napose u tu svrhu primjer, što nam ga je dao, kad je prao svojim učenicima noge na Veliki četvrtak za posljednje večere uoči svoje muke i smrti. Nije bio zadovoljan Krist, naš Otkupitelj, kaže sv. Augustin, sa primjerima čitavoga svoga prijašnjega života, ni sa onima, koje je imao naskoro dati u svojoj muci, koja bijaše tako blizu, kad je imao, kako kaže Izaija, trpjeti kao posljednji megj

ljudima i kako kaže okrunjeni prorok David, kao ruglo ljudi i Isa. 53, 3. Psal. 21, 7. Ioan. 13, 1.
izmet puka; nego *znajući Isus, da mu dogje čas, da prijegje iz ovoga svijeta k Ocu, kako je ljubio svoje, koji bijahu na svijetu, do konca ih ljubi. — Sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.*» A po večeri ustade od stola i skide svoje haljine, i opasa se ubrusom, uli vodu u umivaonicu i bacivši se na koljena pred svoje učenike, dapače i pred Judu, poče im prati noge onim Božanskim rukama i otirati obrusom, kojim bješe opasan.

O velikoga otajstva! Što to, Gospodine, činiš? «*Gospodine,* Ibid. 6.
Ti da meni pereš noge? reče sveti apostol Petar. *Domine, tu mihi lavas pedes?*» Ne znagjahu učenici, što je činio. «*Što ja činim, ti ne znaš sada, ali ćeš znati poslije,* odgovori Gospodin, *Quod ego* Ibid. 7.
facio, tu nescis modo, scies autem postea.» Opet sjede za stol i rastumači im tajnu posve jasno: «*Vi zovete mene: Učitelju i Gospo-* Ibid. 13. 14. 15.
dine, i pravo velite; jer jesam. Ako dakle ja oprah vama noge, Gospodin i Učitelj, i vi morate jedan drugome prati noge. — Vos vocatis me: Magister, et Domine, et bene dicitis; sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes.» «*Jer vam primjer dadoh, da i vi tako činite, kao što ja učinih vama. — Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.*» Ova tajna znači: da se i vi naučite ponizivati, kao što sam se ja ponizio. Poniznost je s jedne strane tako važna, a s druge strane tako teška, da Gospodinu nijesu bili dosta toliki primjeri, što nam ih je bio već dao i što nam ih je još htio dati, nego nas je, jer je dobro poznavao našu slaboću i dobro bio opipao bilo našega srca, ter dobro poznavao pokvareni sok, koji je uzrok našoj bolesti, još na osobiti način na nju upozorio i ostavio nam je megj posljednjim zapovijedima svoje oporuke, kao svoju posljednju volju, da nam se jače utisne u naše srce.

Na one riječi Kristove: «Naučite se od mene, jer sam krotak
i ponizan srcem», kliče sv. Augustin: «O spasonosne nauke! O D. Aug. l. de s. Virg. c. 34.
Učitelja i Gospodina ljudi, med koje se smrt ušuljala po oholosti! Matth. 11, 29.
Što hoćeš, Gospodine, da se naučimo od Tebe? — Jer sam krotak i ponizan srcem. To morate naučiti od mene. *O doctrinam salutarem! O Magistrum Dominumque mortalium, quibus mors poculo superbiae propinata, atque transfusa est! Quid ut discamus a te, venimus ad te?* Zar u tome sastoji sve blago mudrosti i znanja Očeva, što je u Tebi sakriveno, da se naučimo od Tebe, kako je nešto veliko, što si krotak i ponizan srcem? *Huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi in te, ut pro magno discamus a te, quoniam mitis es et humilis corde?* Zar je nešto tako veliko postati malen, da ne bi mogao to nitko naučiti, kad ne bi Ti, koji si tako velik, postao malen? *Itane magnum est esse parvum, ut nisi a te, qui tam magnus es, fieret, disci omnino non posset?* — Da, kaže sv. Augustin, tako je nešto veliko i tako teško poniziti se i postati malenim, da ljudi ne bi nigda došli do toga, da se ponize, kad se sâm Bog ne bi ponizio i učinio malenim; jer im se nije ništa tako duboko ukorijenilo i usadilo u srce, kao ova želja, da budu čašćeni

i štovani. I zato je sve to bilo potrebito, da možemo biti ponizni. Taki je lijek bio potrebit za bolest naše oholosti, za taku ranu tako liječenje. Pa ako ovaj lijek, što je Bog postao čovjek i tako se duboko za nas ponizio, ne izliječi naše oholosti, onda ne znam,
D. August. Domin. 2. Quadrag. serm. 1.
kaže sv. Augustin, što će je moći izliječiti. *Haec medicina si superbiam non curat, quid eam curet, nescio.»* Ako pogled na Gospodina Veličanstva tako poništena i ponižena nije dosta, da se zastidimo, što želimo biti čašćeni i štovani, i da hoćemo rado biti s Njim i Njega radi prezirani i poništavani, tad ne znam, što će biti dosta. I zato Opat Guerik, zapanjen i sav izvan sebe nad tako uzvišenim primjerom poniznosti, vapije: «Pobijedio si, Gospodine, pobijedio si moju oholost! Evo stavljam ruke u okove Tvoje. Primi me za roba na vijeke! *Vicisti, Domine, vicisti superbiam meam. Ecce do manus in vincula tua; accipe servum sempiternum.»* Tako valja da i mi govorimo i vapijemo.

D. Bernard. serm. 1. de Adventu.
Divna je takogjer za tu svrhu ona misao slavnoga sv. Bernarda. Vidje Sin Božji, kaže on, da su dva plemenita i za blaženstvo sposobna stvora, što ih bijaše Bog stvorio, propala, što su htjela biti slična Njemu. Stvori Bog angjele i odmah htjede Lucifer
Isa. 14, 13.
biti sličan Bogu: *«Na nebo ću uzaći, više zvijezda Božjih podignut ću prijestol svoj, sjest ću na goru zavjetnu, na strani sjevernoj. Uzaći ću u visine nad oblake, bit ću sličan Svevišnjemu. — In coelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.»* Tako reče i povuče za sobom i druge. Bog ih odmah strovali u pakao i od angjelâ postadoše vragovi. *«A evo si u pakao oboren, u dubinu ponora! — Verumtamen ad infernum detraheris, ad profundum laci.»* — Stvori Bog čovjeka, i odmah ga
Gen. 3, 5.
gjavao okuži svojom gubom i svojim otrovom. *«Bit ćete kao bogovi, znajući dobro i zlo. — Eritis sicut dii, scientes bonum et malum.»* Polakomiše se za tim, što im reče, da će biti kao Bog; prekršiše zapovijed Njegovu i postadoše slični gjavlu. Reče prorok Elizej
4. Reg. 5, 26, 27.
svome sluzi Gijeziju, pošto bijaše ovaj primio darove od Namana gubavca: «Primio si blago od Namana; ali će i guba Namanova prionuti za te i za sve tvoje potomke do vijeka.» Takav sud izreče Bog i proti čovjeku. Budući da ovaj htjede imati blago Luciferovo, naime grijeh njegove oholosti, zato prione za nj i guba njegova naime kazan za grijeh.

Eto vidiš, kako i čovjek bi izgubljen i izjednačen s gjavlom, jer htjede biti sličan Bogu. Što će sada učiniti Sin Božji, videći, kako njegov vječni Otac revnuje i zauzima se za Njegovu čast?
D. Bernard. ubi supra.
«Evo, veli, radi mene gubi Otac svoje stvorove! *Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas Pater amittit.»* Angjeli htjedoše biti kao ja, pa se izgubiše; čovjek isto tako htjede biti kao ja, pa se izgubi: svi mi zavide i svi hoće da budu kao ja. «Dakle ću doći i pokazati se u takom obliku, da se odsele onaj, koji bude htio biti kao ja, ne izgubi, nego spase. *Ecce venio, et talem eis exhibeo meipsum, ut quisquis invidere voluerit, quisque gestierit imitari, fiat ei aemulatio ista in bonum.»* Zato sigje Sin Božji s neba i postade čovjek. Oh, da je blagoslovena, hvaljena i slavljena tolika dobrota

i milosrgje, kojim je Bog udovoljio našoj prevelikoj želji, kojom smo željeli, da budemo Njemu slični, i to ne više lažno i himbeno, kao što je gjavao rekao, nego u istinu; sad možemo biti kao Bog, i to nije više oholost i zloba, nego velika poniznost i svetost!

A na one riječi: *«Dijete nam se rodi — Parvulus natus est nobis»*, kaže isti svetac: «Budući da je Bog tako velik postao radi malen, nastojmo da budemo kao ovo djetešce; naučimo se od Njega, jer je krotak i ponizan srcem, da ne bude uzalud, što je veliki Bog postao maleno djetešce. *Studeamus effici sicut iste parvulus, discamus ab eo, quia mitis est et humilis corde, ne magnus Deus sine causa factus sit homo parvulus.* Jer ako ne budete kao dijete ovo, ne ćete unići u kraljevstvo nebesko. *Quia nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum coelorum.»*
Isa. 9. 6. D. Bernard. hom. 3. supra: Missus est.

Devetnaesto poglavlje.

O nekojim ljudskim razlozima i razmišljanjima, kojima se moramo poslužiti, da budemo ponizni.

Već smo na početku ove rasprave naveli više razloga i razmišljanja, koja nam mogu biti od velike pomoći i veoma nas oduševiti za poniznost. Rekli smo, da je ona korijen i temelj svima krepostima, najkraći put, da ih postignemo, sredstvo, da ih sačuvamo, i da ćemo postići sve, ako imamo nju, i t. d. Ali, da ne izgleda, da to sve hoćemo samo na duhovni način rastumačiti, bit će dobro, da navedemo nekoje ljudske razloge i razmišljanja, koja većma odgovaraju našoj slaboći, da se tako, ne samo razlozima duha i savršenosti osvjedočeni, nego i istim zdravim razumom, što većma oduševimo i potaknemo, da preziremo čast i štovanje svijeta, a udarimo putem poniznosti. Sve je to potreblto za nešto tako teško, kao što je poniznost; i zato je dobro, da se svačim poslužimo.

Ponajprije dakle razmišljajmo i ispitujmo vrlo polagano i pazljivo, što je ovo mnijenje i štovanje ljudi, koje nam toliko muke i brige zadaje. Deder vidimo, što ono vrijedi, da ga tako držimo za ono, što jest, i oduševimo se, te ga preziremo, i ne varamo se toliko, koliko se varamo. Vrlo dobro reče Seneka, da ima mnogo toga, što držimo za veliko, ne što je to u sebi veliko, nego što smo mi tako niski i maleni, da nam se maleno čini veliko, a malo mnogo; i navodi za primjer teret, što ga nose mravi, koji nam se pogledom na njihovo tijelo čini jako velik, dok je u sebi vrlo neznatan. Isto je tako sa čašćenjem i štovanjem ljudi. Ili pitam te ja: Zar si bolji, što drugi nešto do tebe drže, ili gori, što ništa do tebe ne drže? Zaista ne. Kaže vrlo dobro sv. Augustin: «Niti je

D. August. l. 3. contra ep. Petilian. Idem lib. unic. contra Secundum Manich. c. 1.

opak čovjek zato bolji, što ga hvale i časte, a niti je dobri zato gori, što ga grde i kleveću. *Nec malam conscientiam sanat praeconium laudantis, nec bonam vulnerat conviciantis opprobrium.* Misli ti o Augustinu, što hoćeš, samo neka me pred očima Božjim ne tuži moja savjest. *Senti de Augustino quidquid libet; sola me in oculis Dei conscientia non accuset.»* To je ono, što vrijedi, sve je drugo taština, jer niti šta oduzima, niti šta daje. To isto kaže onaj svetac: «Što je čovjek zato bolji, ako ga ljudi drže većim? Jer koliko tko vrijedi u očima Božjim, toliko vrijedi i ništa više, veli ponizni sveti Franjo», ili bolje rekavši sv. Pavao: «*Jer onaj nije valjan, koji se sâm hvali, nego kojega Bog hvali. — Non enim, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.»*

Thom. a Kemp. l. 30. c. 50. n. 8. 2. Cor. 10, 18.

D. August. serm. 16. de temp.

Sv. Augustin navodi za to vrlo lijepu prispodobu. Oholost i štovanje svijeta nije veličina, nego vjetar i nadutost; pa kao što naduta stvar izgleda velika, ali to nije: isto tako oholi, koje ljudi cijene i štuju, izgledaju veliki, ali to nijesu; jer to nije veličina, nego nadutost. *Est enim superbia non magnitudo, sed tumor: quod autem tumet, videtur magnum, sed non est sanum.* Nekoji, koji se oporavljaju ili su boležljivi, izgledaju debeli i zdravi, ali to nije prava debljina, nego kriva, to je bolest i nadutost. Isto je tako, kaže sv. Augustin, s hvalom i štovanjem svijeta: može te naduti, ali te ne može učiniti velikim. Ako je tome tako, kako i zbilja jest, da mnijenje i štovanje ljudi nije veličina, nego nadutost i bolest, zašto kao kamaleoni otvaramo usta i sišemo zrak, da se tako nadmemo i postanemo bolesni? Bolje je, da je tko zdrav, makar izgledao bolestan, nego da je bolestan, a izgleda zdrav: isto je tako bolje, da si dobar, makar te držali za opaka, nego da si opak, a drže te za dobra. Jer što će ti koristiti, da te drže za kreposna i duhovna, ako to nijesi? — «*I neka je hvale na vratima djela njezina. — Et laudent eam in portis opera ejus.»* Na ove riječi kaže sv Jeronim: «Kad se pokažeš na sudu Božjem, ne će te hvaliti ni pomagati isprazne hvale ljudske, nego tvoja dobra djela.»

D. Hieron. in Prov. 31, 31.

D. Greg. l. 4. Dial. c. 38.

Pripovijeda sv. Grgur, da je u jednom samostanu u Ikoniji živio neki redovnik, koga su svi držali za velikoga sveca, osobito radi velike uzdržljivosti i pokore. Kad se približavala ura njegove smrti, sazove sve redovnike. Ovi dogjoše vrlo veseli, misleći, da će čuti od njega kakvu spasonosnu nauku. Nu on, dršćući i sav u stisci, bi iznutra prisiljen, da im otkrije svoje stanje, i izjavi im, da je odsugjen, jer da je čitav njegov život bio licemjerstvo. Kad su oni naime mislili, da on posti i da ništa ne jede, jeo je potajno, tako da ga nije nitko vidio. I zato sam, reče, sada predan strahovitomu zmaju, koji se svojim repom obavio oko mene i sapeo mi noge: već unilazi svojom glavom u moja usta, da mi izvadi i odnese dušu sa sobom za uvijek. To reče i izdahnu na užas sviju. Što je koristilo ovome bijedniku, što su ga držali za sveca?

D. Athan. de simil. c. 27. Isa. 59, 5. Lib. 6. c. 8. Vitae s. Franc. Xaverii.

Sv. Atanazije prispodablja ohole, koji traže časti, djeci, koja love leptire. Drugi ih prispodabljaju paucima, koji iz svoga droba pletu mrežu, da love muhe, kao što kaže prorok Izaija: «*Tkaju paučinu. — Telas araneae texuerunt.»* Tako i oholica vadi iz sebe drob i baca džigerice, kako se obično kaže, da zadobije malo ljudske hvale. O ocu sv. Franji Ksaveriju čitamo u njegovu životopisu, da je uvijek na osobiti način prezirao i oduravao čast i štovanje svijeta; jer to govoraše on, prouzrokuje mnogo zla, a priječi mnogo dobra. Zato su ga katkada čuli, gdje s velikim bolom srca uzdiše: «Oh, čašćenja! oh čašćenja i štovanja ljudi! koliko si zla već učinilo, činiš i učinit ćeš!»

Dvadeseto poglavlje.

O drugim ljudskim razlozima, koji će nam pomoći, da budemo ponizni.

«*Ne mislite (o sebi) više, nego što valja misliti, nego mislite u poniznosti. — Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.»* Tumačeći ove riječi svetoga Pavla sv. Zlatousnik dokazuje vrlo zgodno, da oholica i preuzetnik nije samo opak i grješnik, nego i lugjak, i navodi za to one riječi Izaijine: «*Lugjak govori ludosti. — Stultus enim fatua loquetur.»* Po ludostima, što ih govori, vidjet ćeš, da je lugjak. Tako pazi na ludosti, što ih govori oholica i preuzetnik, pa ćeš vidjeti, kako je lud. Što reče onaj prvi oholica Lucifer? «*Na nebo ću uzaći, više svijezda Božjih podignut ću prijestol svoj, sjest ću na goru zavjetnu, na strani sjevernoj. Uzaći ću u visine nad oblake, bit ću sličan Svevišnjemu. — In coelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.»* Što može biti lugje od ovoga? *Quid stultius?*

D. Chrysost. hom. 20. sup. ep. Rom. 12, 3.

Isa, 32, 6.

Ibid. 14, 13.

A u desetom poglavlju navodi nekoje posve preuzetne i lude riječi Asura, kralja Asirskoga, kojima se shvastao, da je svojom moćnom rukom svladao i podložio sve kraljeve zemaljske: «*I nagje kao gnijezdo ruka moja jakost narodâ, i kako se kupe jajca, koja su ostavljena, tako ja pokupih svu zemlju, i ne bi nikoga, koji bi maknuo krilom, i otvorio usta, i pisnuo. — Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: et sicut colliguntur ova, quae derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi, et non fuit, qui moveret pennam, et aperiret os, et gannirett.»* Ima li veće ludosti? pita sv. Ivan Zlatousti, i navodi mnogo drugih riječi oholicâ, u kojima se jasno vidi njihova ludost. Zato, kad čuješ njihove riječi, ne možeš razaznati, dali su to riječi čovjeka ohola ili pravoga lugjaka: tako su lude i neslane. Pa kao što vidimo, da nas lugjaci potiču na smijeh ludostima, što ih govore i čine; isto tako i oholice pobugjuju na smijeh i zabavu svojim hvastavim i hvalisavim riječima, svojim kretnjama i dostojanstvenim hodom. Šta oni sve ne rade, da se drži do njih i do njihovih djela i kako ih visoko ne cijene! I pridodaje sv. Zlatousnik, da je gora ludost oholice i da zaslužuje veći ukor i

Ibid. 10, 14.

D. Chrysost. hom. 39. ad popul. Antioch.

sramotu, nego li naravna; jer ova nije grješna, a ona jest. Otuda nastaje i druga razlika izmegju ove dvije ludosti. Pravi lugjaci potiču svakoga na sućut i sažaljenje svojom nevoljom; ali ludost oholicâ ne potiče na sažaljenje i milosrgje, nego na smijeh i podrugivanje.

Budući da su oholice lugjaci, zato i postupamo s njima kao s lugjacima. Jer kao što pristaneš na sve, što kaže lugjak, da te pusti u miru, makar to i ne bilo tako i ti tako ne mislio, i ne ćeš mu protusloviti, jer je lugjak; isto tako radimo i s oholima. Dandanas vlada u svijetu toliko ova bolest i ludost, da skoro ne možeš govoriti s ljudima, a da im ne laskaš i govoriš o njima ono, što nije istina i što ti sâm ne vjeruješ; jer tako im je drago, kad hvališ i odabravaš njihova djela, da im drukčije ne znaš ugoditi ni udovoljiti, ako ne, da ih hvališ. To je jedna od onih taština i ludosti, za koje kaže Mudrac, da ih vidje na svijetu: *«Vidjeh bezbožnike pokopane: koji takogjer, dok su još živjeli, bijahu na svetom mjestu, i bijahu hvaljeni u gradu, kao da su pravedno djelovali; ali i to je taština. — Vidi impios sepultos: qui etiam, cum adhuc viverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate quasi justorum operum; sed et hoc vanitas est.»* Eccle. 8, 10.

Ima li veće taštine i ludosti, nego da te hvale ljudi, a da oni sami tako ne misle? i da te više puta hvale zbog onoga, što si učinio zlo i što se njima samima čini zlo? A najsmješnije je to, što su drugima već rekli, što oni o tome zapravo misle; ali da tebi ugode, katkada ne mare ni slagati, a drugda opet okolišu, da mogu, a da ne slažu, pohvaliti i odobriti ono, što im se čini zlo. Tako postupaju s tobom kao s lugjakom, komu valja popuštati. Zna drugi, gdje si ti slab i da te veseli, kad se s tobom tako postupa, pa da ti je najslagji zalogaj za objed, ako ti reče, pošto si propovijedao ili drugo što slično radio, da ti je propovijed krasno uspjela i da se svima jako dopala; i zato s tobom tako postupa, da ti ugodi i udovolji, jer te možda treba.

A to ne služi za drugo, nego da postaneš još veći lugjak, jer te hvale radi onoga, što si rekao ili učinio zlo, i tako se ti još većma utvrdiš u tome, i činiš to opet. Dandanas se ne usugjuju ljudi reći, što misle, jer znaju, da istina prouzrokuje mržnju? *Veritas odium parit.* Oni znaju, da oholija odbija opomenu i poduku, kao što lugjak i mahnitac odbija lijekove i pljuje na liječnika, koji ga hoće liječiti. Zato ljudi ne će govoriti drugome ono, za što znaju da mu ne će prijati, jer nitko si ne će kupiti halabuke za svoj novac; dapače mu kažu, da je ono dobro, što drže za zlo; a drugi je tako zadovoljan samim sobom, da to vjeruje. Iz toga se takogjer vidi, kako smo rekli u pregjašnjem poglavlju, kolika je taština i ludost držati što do hvale ljudske, kad znamo, da je dandanas sve udvaranje, prijevara, laskanje i laž, kako se i tumači španjolska riječ *cumpliento*, udvaranje: *cumplo y miento*, vršim dužnost i lažem.

Osim toga, kaže sv. Zlatousnik, mrzi na oholice svatko: poD. Chrysost. in Prov. 16, 5. najprije Bog, kao što kaže Mudrac: *«Mrzak je Gospodu svaki, koji je ponosit. — Abominatio Domini est omnis arrogans.»* A med sedmero, na što Bog mrzi, postavlja na prvom mjestu oholost: *«Oči ponosite. — Oculos sublimes.»* Prov. 6, 17. Pa ne samo Bog, nego i ljudi mrze na oholice. *«Mrska je Bogu i ljudima oholost. Kao što pokvareni želudac daje iz sebe smrdljivi dah, tako i srce oholih. — Odibilis coram Deo est, et hominibus, superbia. Sicut eructant praecordia foetentium, sic et cor superborum.»* Eccli. 10, 7. Ibid. 11, 32. Sâm im svijet tako plaća za njihovu oholost, kazneći ih u onome istom, za čim su težili, jer im sve ispada sasvim naopako: oni hoće, da ih svi štuju i cijene, a kad tamo, drže ih za lugjake. Oni žele, da ih svi ljube, a dogodi im se protivno. Sav svijet mrzi na oholicu: viši, jer se hoće s njima izjednačiti, jednaki, jer ih hoće nadvisiti, niži, jer zahtijeva više, nego je pravo. Dapače i sluge govore zlo o svome gospodaru, ako je ohol, i ne mogu ga podnositi. *«Gdje je oholost, tamo je i sramota. — Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia.»* Prov. 11, 2. Nasuprot poniznoga svi štuju, cijene, vole i ljube. Kao što malenu djecu radi njihove dobrote, nevinosti i bezazlenosti svatko rado ima; isto su tako, kaže slavni sv. Grgur, svakome dragi i ponizni, jer ona bezazlenost D. Greg. l. 7. mor. c. 23. i iskrenost u govoru i ponašanju bez pretvaranja i dvoličnosti osvaja srce. Poniznost je magnet, koji privlači k sebi srca: svi bi, čini se, htjeli postaviti poniznoga u svoje srce.

Da se potpuno osvjedočimo, kako je ludo žudjeti i težiti za čašću i štovanjem ljudi, postavlja sv. Bernardo vrlo dobar *dilema* i D. Bernard. serm. 3. de nativ. Domini. ovako zaključuje: Ili bi ludost, što se Sin Božji toliko ponizio i poništio, a odabrao prezir i sramotu, ili je velika ludost, što mi toliko težimo za čašću i štovanjem ljudi. Nije ludo radio Sin Božji niti je mogao ludo raditi, akoprem se svijetu tako činilo, kao što kaže sv. Pavao: *«A mi propovijedamo Krista razapeta, Židovima dođuše sablazan, a poganima ludost, pozvanima pak Židovima i Grcima, Krista, Božju krepost i Božju mudrost. — Nos autem praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatis Judaeis, atque Graecis Christum, Dei virtutem et Dei sapientiam.»* 1. Cor. 1, 23. Slijepima se i oholim poganima činilo ludo, što je Krist činio; ali nama, koji smo rasvijetljeni svijetlom Vjere, čini se to najveća mudrost i neizmjerna ljubav. Ako je dakle poniženje Kristovo bila najveća mudrost, onda je naša oholost ludost, i mi smo ludi, kad toliko držimo do cijenjenja i štovanja ljudi i do časti svijeta.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Sigurno sredstvo, da nas štuju i cijene ljudi, jest, da nastojimo biti kreposni i ponizni.

Ako uza sve to, što smo rekli, ne odlučiš da se ostaviš dima oholosti i prestaneš žudjeti i težiti za čašću i štovanjem, nego ka-

žeš, da je ipak nešto veliko uživati dobar glas i dobro mnijenje kod ljudi, i da to puno pomaže, da djelujemo na druge i za drugo

Eccli. 41, 15.

slično, pa da nam i Mudrac to svjetuje: *«Brini se za dobro ime! — Curam habe de bono nomine»*; tada ti velim: u dobar čas bilo! dobro, brini se, da sačuvaš svoje dobro ime i da te ljudi uvelike štuju i cijene. Ali znaj, da se glede načina, kojim to želiš postići, jako varaš; ovim putem ne ćeš nigda toga postići, nego dapače protivno.

D. Chrysost. hom. 39. ad populum.

Siguran i stalan put, kojim ćeš bez dvojbe doći do toga, da te ljudi uvelike štuju i cijene, jest, kaže sv. Zlatousnik, put kreposti i poniznosti. Nastoj da budeš valjan redovnik, i da budeš najmanji i najponizniji med svima, pa da se takav pokažeš u svome načinu postupanja i u prigodama, što ti se pruže, i tako će te svi uvelike štovati i cijeniti. To je slava redovnika, koji je ostavio svijet, kojemu bolje pristaje metla u rukama, siromašna odjeća i niska i ponizna služba, nego li vitezu oružje i konj; a nasuprot je za nj veoma sramotno i nečasno željeti i tražiti, da ga ljudi štuju i cijene. Kao što bi bilo za redovnika vrlo sramotno i nečasno izaći iz Reda i povratiti se u svijet, i s pravom bi mu se rugali ljudi, govoreći: *«Ovaj čovjek poče zidati, i ne može da dovrši — Quia hic homo coepit aedificare, et non potuit consumare;»* isto je tako za nj sramotno željeti i nastojati, da ga štuju i časte ljudi, jer to znači povratiti se srcem u svijet; budući da je to nešto najdragocjenije u svijetu, a što si ti ostavio i od čega pobjegao, kad si odabrao redovnički stalež.

Hoćeš li da jasno uvidiš, kako je za onoga sramotno i nedostojno težiti za čašću i štovanjem ljudi, koji ispovijeda, da teži za savršenošću? Neka izagje na svijetlo ova želja, tako da drugi mogu zamijetiti, što želiš, pa ćeš vidjeti, kako ćeš se sâm zastidjeti i zasramiti, što se to saznalo. Imamo za to vrlo lijep primjer u svetom Evangjelju. Pripovijedaju Evangjeliste, kako su se jednoć apostoli, idući s Kristom, našim Otkupiteljem, malko udaljili od Njega, pa misleći, da ih On ne čuje, raspravljali i prepirali se megju sobom, tko je od njih veći. *Quis eorum videretur esse major.* A došavši kući u Kafarnaum zapita ih Gospodin: «Šta se putem razgovaraste?» Kaže sveto Evangjelje, da su se siromasi tako zastidjeli i zasramili, kad su vidjeli, da je otkrivena njihova prepirka i častohleplje, da nijesu znali, što da odgovore. *«A oni mučahu, jer se putem prepirahu megju sobom, tko je od njih veći. — At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverunt, quis eorum major esset.»* To bi Spasitelju svijeta prigoda, da im reče: Vidite, učenici moji megj svjetovnjacima i onima, koji živu po načelima svijeta, drže se oni, koji vladaju i zapovijedaju za velike, *«a vi ne tako; nego koji je veći megju vama, neka bude kao manji, i koji je starješina, neka bude kao sluga. — Vos autem non sic, sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, et qui praecessor est, sicut ministrator.* Koji hoće da bude prvi, bit će od svih najzadnji i svima sluga. *Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus et omnium minister.»* U kući Božjoj i u Redu poniziti se i poništiti znači biti velik. Tko se učini majmanjim od svih, taj će biti najvećma štovan i cijenjen. To je čast

Luc. 22, 24. Marc. 9, 32.

u Redu; a ona druga, za kojom ti težiš, nije čast, nego sramota, i mjesto da postigneš čast i štovanje, preziru te i omalovažuju, jer te drže za ohola; a to je najgore, što se o čovjeku može misliti. Ničim ne možeš toliko izgubiti, koliko time, da se sazna, kako želiš i zahtijevaš, da te ljudi štuju i cijene, i kako paziš na sitnice te se istom rad čega uvrijediš.

D. Clim. c. de vana gloria.

I zato kaže vrlo dobro sv. Ivan Klimak, da je častohleplje vrlo često bilo svojima uzrok sramote, jer ih je zaplelo u stvari, u kojima se otkrila njihova taština i častohleplje, pa se tako izvrgli velikome ruglu i sramoti. Ne promišlja oholica, da u svemu onome, što govori i čini, eda ga štuju, odaje svoju neurednu oholu želju; i zato, otkuda je mislio ubrati čast i štovanje, ubire sramotu i prijekor.

D. Bonav. l. 1. de profectu Religios. c. 9.

A sv. Bonaventura veli, da oholost tako zasljepljuje razum, da je često puta čovjek to manje opaža, što je ona veća. Zato čini i govori oholica kao slijepac takova šta, čega ne bi nipošto rekao ni učinio, kad bi imao obzira, ne velim na Boga i na krepost, nego samo na čast i štovanje, koje želi. Koliko puta se dogodi, da se tko uvrijedi i tuži, što nijesu pazili na nj u toj i toj prigodi ili što su mu u tome i tome pretpostavili drugoga, misleći, da je ono išlo njega, da mu je u tom učinjena krivica i da će mu to služiti na ruglo, sramotu i pogrdu, pa da će drugi to opaziti i o tom govorkati! Pod tom izlikom odaje svoje negodovanje i želju za čašću, čime se u istinu izvrgava još više ruglu i preziru, jer ga drže za oholicu i za čovjeka, koji u časti pazi i na najmanju dlaku, a to je u Redu nešto jako odurno. A kad se na to ne bi ni osvrtao i ne brinuo se za se, nego prepustio poglavarima, da čine, što hoće, stekao bi mnogo časti i uvelike bi ga za to štovali.

Potom, kad ne bi ni gledali na duhovnost, nego samo na zakon razboritosti i zdravoga suda, dapače i na zakon ovoga svijeta, pravi i sigurni put, da tko dogje do toga, da ga ljudi štuju i cijene, vole i ljube, jest, da se ozbiljno dade na krepost i poniznost. Već se o Agezilaju, kralju Lacedemonskom i velikom njihovu mudracu, pripovijeda, da je zapitan od Sokrata, kako bi postigao, da ga svi štuju i dobro o njemu misle, odgovorio: «Ako nastojiš biti takav, za kakova hoćeš da te drže. *Si talis esse studeas, qualis haberi vis.*» A drugi puta upitan za to isto, odgovori: «Ako budeš govorio, što je najbolje, i činio, što je najpoštenije. *Si loquaris, quae sunt optima, et facias, quae sunt honestissima.*» — A o drugom se filozofu pripovijeda, da je imao velikoga prijatelja, koji je svakom prigodom o njemu vrlo dobro govorio. Jednoga dana reći će mu ovaj isti prijatelj: «Mnogo mi duguješ, jer gdjegod se nalazim, uvelike te hvalim i slavim tvoje kreposti.» Na to će mu filozof: «Dobro te plaćam za to, jer živim tako, da ni u čem, što kažeš, ne slažeš.»

Cicer. 2. offic.

Ne ćemo time reći, da moramo za to nastojati oko kreposti i savršenosti, eda nas ljudi štuju i cijene; jer to bi bila velika oholost i opakost. Time kažemo samo to, da će te uvelike štovati i cijeniti, makar to i ne htio, ako budeš nastojao da budeš u istinu i od srca ponizan. Dapače, što više budeš bježao od časti i štova-

nja, i želio biti omalovaživan, to će ono većma ići za tobom, jer je kao sjena. Sv. Jeronim veli o svetoj Pauli: «Jer je bježala od časti i štovanja, zasluživala je čast i štovanje, koje ide za krepošću kao sjena i ostavlja one, koji za njim teže, a teži za onima, koji ga preziru. *Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quae virtutem quasi umbram sequitur, et appetitores sui deserens, appetit contemptores.*»

D. Hieron. de laudibus s. Paulae.

Luc. 14, 8.

Ovo nas je sredstvo učio Krist, naš Otkupitelj, u svetom Evangjelju, kad je tumačio, kako ćemo zadobiti časnija mjesta na gozbama: «*Kad budeš pozvan na svadbu, ne sjedaj na prvo mjesto, da nije možda tko poštovaniji, nego ti, pozvan od njega, i da ne bi došao onaj, koji je pozvao tebe i njega, i rekao ti: podaj mjesto ovome! i onda bi sa stidom stao zauzimati posljednje mjesto. Nego kad budeš pozvan, idi, sjedni na posljednje mjesto, da ti reče, kad dogje onaj, koji te pozva: prijatelju, pomakni se više! Tada će ti biti slava pred onima, koji sjede zajedno za stolom. — Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo, et veniens is, qui te et illum vocavit, dicat tibi: da huic locum; et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit, qui te invitavit, dicat tibi: amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus.*» To je isto prije rekao Duh Sveti po Mudracu: «*Ne veličaj se pred kraljem i na mjesto velikašâ ne staj; jer je bolje, da ti se kaže: pomakni se ovamo, nego da budeš ponižen pred knezom. — Ne gloriosus appareas coram rege, et in loco magnatorum ne steteris: melius est enim, ut dicatur tibi, ascende huc, quam ut humilieris coram principe.*» I zaključuje Krist priču ovako: «*Jer svaki, koji se uzvisuje, ponizit će se, a koji se ponizuje, uzvisit će se. — Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur.*» Vidi, kako je ponizni, koji odabire nisko i prezirno mjesto, štovan i cijenjen ne samo pred Bogom, nego i pred ljudima, a nasuprot je oholi, koji želi i traži pročelje, najbolja i najčasnija mjesta, preziran i omalovaživan. Kliče sv. Augustin i kaže: «O sveta poniznosti, kako si različita od oholosti! *O sancta humilitas, quam dissimilis es superbiae!* Oholost je, braćo moja, zbacila Lucifera s neba, a poniznost je učinila, da je Sin Božji postao čovjek. Oholost je protjerala Adama iz raja, a poniznost je razbojnika uvela u raj. Oholost je razdijelila i pomela jezike orijašâ, a poniznost je opet sve raspršane sakupila. Oholost je preobratila Nabukodonosora u životinju, a poniznost je učinila Josipa gospodarom Egipta i knezom puka Izraelskoga. Oholost je Faraona potopila, a poniznost je Mojsija uzvisila. *Ipsa superbia, fratres mei, luciferum de coelo ejecit, sed humilitas Dei Filium incarnavit. Ipsa superbia Adam de paradiso expulit, sed humilitas latronem in paradisum introduxit. Superbia gigantum linguas divisit et confudit, sed humilitas cunctas congregavit dispersas. Superbia Nabuchodonosor in bestiam transmutavit, sed humilitas Joseph principem Israel constituit. Superbia Pharaonem submersit, sed humilitas Moysen exaltavit.*»

Prov. 25, 6.

D. Aug. serm. 12. ad Fratres in eremo.

Dvadeset i drugo poglavlje.

Poniznost je sredstvo, da postignemo nutarnji mir duše, a bez nje ne ćemo ga nigda imati.

«*Naučite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim. — Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.*» Jedan od najvažnijih i najuspješnijih razloga, što ih možemo navesti, da se odučevimo, te preziremo čast i štovanje svijeta i nastojimo biti ponizni, jest onaj, što nam ga daje Krist, naš Otkupitelj, ovim riječima, naime što je to jedino sredstvo, da postignemo nutarnji mir i pokoj duše, što toliko žele svi duhovni ljudi, a što i sveti apostol Pavao ubraja megju plodove Duha Svetoga: «*A plod je duha mir. — Fructus autem spiritus pax.*» Da bolje razumijemo, kaki mir i pokoj uživa ponizni, bit će dobro, da promotrimo nemir i nepokoj, koji oholica nosi u svomu srcu; jer se oprjekom bolje rasvjetljuje stvar.

Matth. 11, 19.

Gal. 5, 22.

Sveto je Pismo puno rečenicâ, koje kazuju, kako opaki nemaju mira. «*Nemaju mira bezbožnici, veli Gospod. Mir, mir, a mira nema. Žalost je i nesreća na putovima njihovim, i puta mira ne poznaju. — Non est pax impiis, dicit Dominus. Pax, pax, et non erat pax. Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt.*» Oni ne znaju, što je mir, pa akoprem katkada izvana izgleda, da ga imaju, ipak nije to onaj pravi mir, jer u njihovu srcu vlada rat, koji im neprestano prouzrokuje njihova vlastita savjest. «*Evo u miru gorkost moja pregorka. — Ecce in pace amaritudo mea amarissima.*» Uvijek žive u gorkosti srca opaki; ali osobito oholi žive uvijek u velikom nemiru i nepokoju. Osobiti razlog za to možemo mirne duše uzeti od svetoga Augustina, koji kaže, da se iz oholosti odmah ragja zavist kao zakonita njena kćerca, i da ona nije nigda bez ove opake kćeri. «Ova dva zla, naime oholost i zavist, čine, kaže on, da je vrag vrag. *Quibus duobus malis, hoc est superbia et invidentia, diabolus diabolus est.*» Iz toga se dakle može vidjeti, što proizvode u čovjeku ova dva zla, kad čine gjavla gjavlom. Kad tko, s jedne strane pun oholosti i želje za čašću i štovanjem, vidi, da mu ne polazi za rukom sve, kako on misli; a s druge strane opet, pun zavisti, ove kćeri oholosti, koja je uvijek prati, kad vidi gdje druge štuju, cijene i njemu pretpostavljaju, jasno je, da će takav biti pun žuči i gorkosti i živjeti vrlo nemirno i nespokojno; jer ništa ne muči većma oholice niti mu toliko rani srce, kao tako šta.

Isa. 48, 22. Jerem. 6. 14. Psal. 13, 3.

Isa. 38, 17.

D. August. lib. de s. Virg. c. 35.

Sveto nam Pismo to vrlo živo riše u onom oholici Amanu. Ovaj bijaše kod kralja Asvera u mnogo većoj milosti, nego li svi knezovi i velikaši kraljevstva, obilovaše bogatstvom i vremenim dobrima, i zato od svakoga uvelike cijenjen i poštovan, tako te se

činilo, da ništa više ne bi mogao poželjeti; pa ga je uza sve to toliko mučilo, što jedan jedini prosti čovjek, onaj Mardokej, koji je sjedio na vratima palače, nije pazio na nj niti pred njim skidao kape, niti se dizao ni micao s mjesta, kad je on prolazio — da nije ni za što smatrao sve ovo, što je imao, prema muci i nemiru, što ga je toga radi ćutio. A to on i sâm prizna, kad se tužio toga radi svojim prijateljima i svojoj ženi, opisujući im svoju sreću i moć: «*Pa akoprem sve ovo imam, mislim, da ništa nemam, doklegod vidim Mardokeja, Židova, gdje sjedi pred vratima kraljevskim.* — *Et cum haec omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochaeum Judaeum sedentem ante fores regias.*» Iz toga se vidi, koliki je nemir oholice, i koliki se valovi i oluje uzdižu u njegovu srcu. «*A bezbožnici su kao more uzburkano, koje mirovati ne može.* — *Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest.*»

Esth. 5, 13.

Isa. 57, 20.

Toliko bjesnilo obuze toga radi njegovo srce, da mu nije bilo dosta osvetiti se onome samome čovjeku, nego, znajući, da je narodnošću Židov, zadobi od kralja Asvera punomoć i nalog, da se pogube svi Židovi u njegovu kraljevstvu. A za Mardokeja bijaše pripravio u svojoj kući jako visoka vješala, da ga objesi na njima. Nu sasvim se drukčije dogodi, nego li je on snovao; jer Židovi ovršiše na svojim neprijateljima osudu proti njima izrečenu, a sâm Aman bi obješen na vješalima, što ih bijaše pripravio za Markodeja. Ali ga prije toga snagje još jedna strahovita muka. Jednoga jutra, snujući, kako da se osveti, bijaše vrlo rano ustao i otišao u palaču, da dobije od kralja dozvolu za to. Dogodi se pak one noći, da kralj nije mogao usnuti, pa je zapovjedio, da mu donesu i čitaju povjest i ljetopise njegova vremena. A kad su došli do one usluge, što je bijaše Mardokej iskazao kralju, otkrivši mu urotu, što su je njegove sluge snovale proti njemu, zapita: «Kaku su nagradu dali ovome čovjeku za tako veliku uslugu i vjernost?» Odgovoriše: «Nikaku.» Reći će tada kralj: «Tko je to tamo? Dali je tko došao u palaču?» Rekoše mu: «Aman je napolju.» — «Neka dakle unigje!» Aman unigje, i upita ga kralj: «Što valja učiniti čovjeku, kojega kralj hoće da proslavi?» A Aman misleći, da je on taj, koga hoće kralj proslaviti, odgovori: «Čovjeka, koga želi kralj proslaviti, valja obući u kraljevske haljine i postaviti na konja, na kom jaše sâm kralj, i metnuti mu krunu kraljevsku na glavu, a jedan od prvih doglavnika kraljevih neka vodi pred njim konja i viče po ulicama: Tako valja proslaviti onoga, koga kralj hoće da proslavi.»

Tada reče kralj: «Dakle idi k Mardokeju, koji sjedi na vratima palače, i učini s njim sve to, što si rekao, i pazi, da ništa ne izostaviš.» — Promisli sada, kaki je bol moralo ćutjeti ono žalosno i oholo srce! Pa ipak nije bilo druge, valjalo mu je učiniti sve na dlaku. Regbi da se nije mogla pomisliti veća muka za nj; ali ga odmah snagje još veća, jer bi obješen na istim vješalima, što ih bijaše pripravio za Mardokeja. To je plaća, kojom običava svijet plaćati svoje. A što je bilo svemu tome uzrok? Jer Mardokej nije skidao kape niti ustajao, kad je Aman prolazio.

Dakle kaka god malenkost dosta je, da uznemiri i ozlovolji oholice, i da provode uvijek život žalostan i gorak. Tako to vidimo dandanas kod svjetovnjakâ, i to tim više, što su u većoj časti. Sve su one malenkosti za njih bodeži, što im bodu i probadaju srce, niti bi ih samo koplje moglo tako ubosti. Nigda ne manjka oholicama u svijetu tako šta, ma kako bili sretni i koliko god uživali; i zato im je uvijek srce gorče od žuči i vazda žive u neprestanom nemiru i nepokoju. A isto tako bit će i u Redu, ako je tko ohol; jer će tu takogjer gledati, ako se na nj manje pazi nego li na druge, i ako se drugome povjerila ta i ta služba, a njega se zaboravilo. To i drugo slično uznemirivat će ga toliko, koliko svjetovnjake sve one sitnice, na koje oni paze.

To će nam rastumačiti još nešto drugo, što vrlo često znamo iskusiti. Istina je doduše, da ima bolest, koja se zove melankolija (snuždenost), ali više puta, što je tko melankoličan i žalostan, nije uzrok melankolija i tjelesna bolest, nego oholost i duhovna bolest. Ti si žalostan i melankoličan, jer su te zaboravili i zapostavili i jer ne paze na te. Žalostan si i melankoličan, što nijesi tamo ubrao časti, gdje si je mislio ubrati, nego ti se dapače čini, da si ubrao ruglo i sramotu. Nije ti djelo pošlo za rukom, kako si htio; nije ti uspjela propovijed, dokazivanje ni zaključci, kako si mislio, nasuprot ti se čini, da si izgubio pouzdanje, što se u te stavljalo, i dobro mnijenje, što se o tebi imalo, i zato si žalostan i melankoličan. A kad ti je što javno obaviti, tad si uslijed straha, kako će ti to uspjeti i dali ćeš steći ili izgubiti čast, sav žalostan i zabrinut. Eto za što je oholica tužan i melankoličan. Ali tko je od srca ponizan, tko ne traži časti ni štovanja, nego je zadovoljan s niskim mjestom, taj ne zna, što je ova zabrinutost i nemir, nego uživa veliki mir prema riječima Kristovima, na osnovu kojih kaže onaj svetac: «Ako ima mira na zemlji, to ga uživa ponizan srcem.» Stoga kad se i ne bi obazirali na duh i savršenost, nego samo na svoju vlastitu korist i da nam je srce mirno i spokojno, samo za to morali bi nastojati, da budemo ponizni; jer to znači živjeti, a ono drugo znači živeći umirati.

Infra tract. 6. c. 4.

Thom. a Kemp. lib. 1. c. 7. n. 3.

Sv. Augustin pripovijeda u tu svrhu o sebi, kako mu Gospodin dade spoznati sljepoću i bijedu, u kojoj se tada nalazio. Kad sam, tako pripovijeda on, bio zaokupljen nekim govorom, što sam ga imao držati caru u pohvalu, od čega je najveći dio imao biti lažan, a ja za to pohvaljen od onih, koji su se u to razumijevali — evo, kolika je ludost i taština svijeta! — kad sam dakle bio u velikoj brizi glede toga, puno mislio i promišljao, kako će mi to uspjeti, i gorio kao u vrućici od misli, koje su me izjedale, dogodi se, da sam, prolazeći nekom ulicom Milanskom, vidio siromašna prosjaka, koji bijaše sjeo i pio, pa se tada zabavljao i šalio, i bio vrlo veseo i zadovoljan. Kad sam ja to vidio, uzdahnuh i rekoh svojim prijateljima, koji bijahu sa mnom, kako su velike muke naše ludosti, kad uza sav svoj trud, kojim smo tada bili opterećeni, noseći na legjima teret svoje nesreće, probadani od tisuću požuda i dodavajući breme na breme, nijesmo tražili drugo niti težili za drugim čim, van da postignemo sigurno veselje, u čem nas onaj siromah bijaše već pretekao, do čega mi možda ne ćemo nigda doći; jer što on bijaše postigao svojom malenom milostinjom, to

D. August. l. 6. Conf. c. 6.

sam ja tražio s tolikim trudom i mukom, hoću reći, veselje vremene sreće.

Istina je, kaže sv. Augustin, da onaj siromah nije imao pravoga veselja, ali sam ja svojim častohlepljem tražio još lažnije od njegova; a napokon se on veselio, a ja žalostio; on bijaše siguran, a ja u strahu i trepetu. Pa da me je tko upitao, što bih radije, ili biti veseo ili žalostan, ja bih mu odgovorio, da bih se radije htio veseliti; a da me je opet upitao, dali bih radije htio biti kao onaj siromah, ili to, što sam bio, tada bih radije odabrao biti, što sam bio, uza sve one muke i nevolje. A nijesam imao pravo, kaže on. Nego pitam: Kaki sam imao razlog za to? Nijesam se smio pretpostaviti onome siromahu, što sam bio učeniji od njega, kad mi to nije pružalo zadovoljstva, nego sam sa svojim znanjem želio samo udovoljiti ljudima, ne, da ih podučim, nego jedino da im ugodim. Bez dvojbe, kaže on, bijaše onaj srećniji od mene, ne samo, što je on bio veseo, a ja pun briga, koje su me svega izjedale, nego i za to, što si je on na pošten način stekao vino, a ja lažući tražio taštu slavu.

Dvadeset i treće poglavlje.

Druga vrst uspješnijih sredstava, da stečemo poniznost, sastoji u tom, da se vježbamo u njoj.

Dosada smo govorili o prvoj vrsti sredstava, što se običavaju navoditi, da stečemo poniznost, naime o Božanskim i ljudskim razlozima i razmišljanjima. Ali je tako veliko naše nagnuće na ovu opačinu oholost i tako nam se duboko ukorijenilo u srce ono *bit*
Gen. 3, 5. *ćete kao bogovi* naših praroditelja, da sva moguća razmišljanja nijesu dosta, da se oslobodimo želje za čašću i štovanjem. Regbi da nam se pri tom dogagja kao strašljivicama, koji na sve razloge, kojima ih hoćeš osvjedočiti, da se nemaju ničesa bojati, odgovaraju: Vidim dobro, da je to sve istina, i ja bih to htio; ali se uza sve to ne mogu otresti straha. Tako kažu nekoji: Vidim dobro, da su svi ovi razlozi, što si ih naveo o cijenjenju i štovanju ljudi, istiniti i jasno pokazuju, da je sve samo malo vjetra i taštine; ali uza sve to ja ne mogu da ne pazim na to. Ja bih rad to, ali mi se čini, da me to proti volji i ne znam kako vuče za sobom i uznemiruje.

Dakle kao što svi razlozi i razmišljanja nijesu kadra oslobediti od straha strašljivca, nego mu ujedno uz to svjetujemo, da se lati djela, govoreći mu, da ide bliže i dotakne se onih na oko mu utvara i strašila, i da ide noću na tamna i samotna mjesta, da se osvjedoči i vidi, da nema ništa, nego da je sve to samo njegovo utvaranje i strašenje, e se tako otrese straha; isto tako, da dogje-

mo do toga, te ne marimo i ne hajemo za cijenjenje i štovanje svijeta, kažu sveci, da nijesu dosta razlozi i razmišljanja, nego da se valja prihvatiti djela i vježbati u poniznosti, jer je to najglavnije i najuspješnije sredstvo, što ga možemo sa svoje strane upotrijebiti, da postignemo ovu krepost.

Sv. Bazilije kaže: Kao što se znanosti i umjetnosti stiču vježbanjem; isto se tako stiču vježbanjem i ćudoredne kreposti. Da bude tko dobar glazbenik ili vješt mekanik ili izvrstan govornik ili dobar filozof, treba da se vježba u tome, pa će tako u tome postati vještak; isto tako, da nam poniznost i ostale ćudoredne kreposti prijegju u krv, valja da se vježbamo u njima, i na taj ćemo ih način steći. A kad bi tko rekao, da su razlozi i promišljanja, poduke i rečenice svetoga Pisma i svetaca dosta, da uredimo i ukrotimo strasti i nagnuća svoje duše, taj bi se varao, kaže sv. Bazilije. To bi isto bilo, kao kad bi tko htio naučiti graditi ili kovati novce, a ne bi se nigda u tome vježbao, nego bi samo slušao poduke i pravila zanata. *Is similiter facit, ut si quis disceret aedificare, nec unquam tamen aedificaret, et aes cudere, et quae didicisset, ea in actum nunquam educeret.* Sigurno je, da takav ne će nigda postati dobar zanatnik. Isto tako ne će ni onaj postići poniznosti ni ostalih kreposti, koji se ne bude vježbao u njima. A da to potvrdi, navodi svetac one riječi svetoga apostola Pavla: «*Jer pred Bogom nijesu pravedni oni, koji slušaju zakon, nego će se oni opravdati, koji ga vrše. — Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.*» Nije dosta za to slušati mnogo razloga i dokaza, nego valja to djelom izvesti; i mnogo više vrijedi i koristi u ovom poslu djelovanje i vježbanje, nego li sve moguće podučavanje. Pa akoprem je istina, da nam svaka krepost i svako dobro mora doći od ruke Božje i da naše sile ne dostaju za to, ipak hoće sâm Gospodin, koji nam to mora dati, da si mi pomažemo na taj način.

D. Basil. in reg. brev. 198.

Idem in reg. fusius disput. 7.

Rom. 2. 13.

«*Ako dakle ja vama oprah noge, Gospodin i Učitelj, i vi morate jedan drugome prati noge — Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes.*» Na ove riječi Kristove kaže sv. Augustin, da nas je to htio naučiti Krist, naš Otkupitelj, time, što je prao noge svojim učenicima. To je, blaženi Petre, što ti nijesi znao, kad nijesi htio pristati, da ti Krist pere noge. On ti je obećao, da ćeš to poslije znati. Evo, to je sad ono poslije. *Hoc est, beate Petre, quod nesciebas, quando fieri non sinebas; hoc tibi postea sciendum promisit. Ecce ipsum est postea.* Ako dakle hoćemo postići poniznost, vježbajmo se u izvanjskim činima poniznosti. «*Jer vam primjer dadoh, da tako i vi činite, kao što ja učinih vama. — Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.*» Naučismo, braćo, poniznost od Svevišnjega; činimo jedan drugome ponizno, što je ponizno učinio Svevišnji! *Didicimus, fratres, humilitatem ab Excelso; faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit Excelsus.* Kad se Svevišnji i Svemogući ponizio, kad se Sin Božji snizio i obavljao niske i proste poslove: prao noge svojim učenicima, služio svojoj Majci i svetome Josipu, i bio im podložan i poslušan u svemu, što su mu zapovije-

D. Aug. tract. 58. sup. Joan. 13, 14.

dali, učimo se i mi od Njega: vježbajmo se u niskim i poniznim poslovima, pa ćemo tako steći poniznost.

D. Bernard. ep. 87.

To isto kaže sv. Bernardo: «Izvanjsko je poniženje put i sredstvo, pa postignemo poniznost, kao što je strpljivost, da postignemo mir, a čitanje i učenje, da se dobavimo znanosti. *Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam.* Zato ako hoćeš postići poniznost, ne bježi od poniženja; jer ako se ne možeš ili ne ćeš poniziti, tad ne ćeš postići ni poniznosti. *Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis; nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem provehi.*»

D. Aug. ubi supra.

Sv. Augustin dokazuje vrlo dobro i navodi razlog, zašto ovo izvanjsko ponizivanje pomaže i toliko je korisno i nužno, da postignemo pravu poniznost srca. Izvanjski i nutarnji čovjek tako su megju sobom sjedinjeni i spojeni, tako jedan o drugome ovisan, da se odmah, čim se tijelo ponizi i sagne, budi takogjer u srcu čuvstvo poniznosti. *Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus.* Ima, ne znam što u sebi ono poniženje pred mojim bratom, kad mu služim i ljubim noge; ima ne znam što u sebi siromašno i prosto odijelo, te niska i ponizna služba, tako te se čini, da sve to ragja i tvori poniznost u srcu, ili je čuva i umnožava, ako je već u srcu. A tako odgovori i sv. Dorotej, kad ga upitaše, kako se siromašnim i prostim odijelom, koje pokriva tijelo, može postići poniznost duše. Jer sigurno je, kaže, da s tijela prelazi na dušu dobro ili zlo raspoloženje. A tako i vidimo, da je drukčije raspoložena duša, kad je tijelo zdravo, a drukčije, kad je gladno. Isto se tako drukčije ćuti duša, kad čovjek sjedi na prijestolju ili na bogato iskićenom konju, a drukčije, kad sjedi na zemlji ili na magarcu; drukčije se ćuti, kad se obuče u dragocjene haljine, a drukčije, kad se obuče u siromašne i proste.

D. Doroth. doctr. 2.

D. Basil. in reg. fusius disp. 22.

Sv. Bazilije primjećuje to vrlo dobro i kaže: Kao što lijepo i sjajno odijelo uzdiže svjetovnjacima srce i budi u njima čuvstva taštine, oholosti i samomilja; isto tako u srcu redovnika i sluga Božjih budi siromašno i prosto odijelo čuvstvo poniznosti, ragja prezirom samoga sebe i regbi čini čovjeka prezirnim. Pa kao što svjetovnjaci, pridodaje svetac, teže za lijepim i sjajnim odijelom, da ljudi toga radi do njih više drže, štuju ih i cijene; isto tako sluge Božje i koji su u istinu ponizni, žele prosto i siromašno odijelo, da ih za to ljudi preziru i omalovažuju, i jer u tome regbi nalaze moćno sredstvo, da se sačuvaju i rastu u pravoj poniznosti. Med svim izvanjskim poniženjima jedno od najglavnijih jest siromašno i prosto odijelo. i zato se njim toliko služe pravo ponizni. O Ocu sv. Franji Ksaveriju čitamo u njegovu životopisu, da se uvijek odijevao vrlo siromašno, eda sačuva poniznost; jer se bojao, da se, kako obično biva, ne ušulja i ne umiješa u lijepo odijelo samomilje i preuzetnost.

Lib. 6. c. 7. Vitae s. Franc. Xaverii.

Iz drugoga se razloga može takogjer vidjeti, kako puno pripomaže, da stečemo poniznost srca i svaku drugu nutarnju krepost,

izvanjsko vježbanje u istoj kreposti; jer se time volja mnogo laglje gible, nego li željama. Jasno je naime, da nazočni predmet većma djeluje na nas, nego li odsutni, kao što i ono, što vidimo očima, većma na nas djeluje, nego li ono, što čujemo. Otuda ona poslovica: Što oko ne vidi, to srce ne želi. Isto tako ono, što izvana činimo, jer je predmet nazočan, mnogo više djeluje na volju, nego li nutarnje predstave i želje, gdje predmet nije pred očima, nego samo u mašti i pomisli. Većma će u tvojoj duši unaprijediti strpljivost jedna jedina velika pogrda, što je strpljivo i dragovoljno podneseš, nego li njih četiri, koje samo želiš, a ne dogode se; i većma će tvoja duša napredovati u poniznosti, ako jedan dan obavljaš nisku i poniznu službu, i nosiš samo jedan dan poderano i siromašno odijelo, nego da više dana to samo želiš. Svaki dan to iskusimo. Prvi dan ćutimo odvratnost u običnim mrtvenjima, a drugi dan već ne ćutimo u tome poteškoće; pa makar smo to prije jako željeli, ipak to nije bilo dosta, da svladamo poteškoću. A s istoga se razloga vrše takogjer u Družbi nekoje javne pokore, kako vidimo, da su to i mnogi sveci činili; jer kad tko jedanput tako šta učini, postane gospodar nad samim sobom za drugo, što mu prije bijaše teško. Osim toga kažu bogoslovci, da je nutarnji čin jači i uspješniji, kad se spoji s izvanjskim. Dakle, da stečemo poniznost, sa svake strane veoma pomaže obavljanje niskih i poniznih posala.

Pa jer se krepost istim sredstvima i uzrocima, kojima se stiče, takogjer čuva i umnožava, zato je izvanjsko vježbanje u poniznosti isto tako nužno, da je sačuvamo i umnožimo, kao što je nužno, da je stečemo. Iz toga slijedi, da je ovo vježbanje, kako smo već rekli raspravljajući o mrtvenju, za sve od velike važnosti, ne samo za početnike, nego i za one, koji napreduju i koji su već daleko poodmakli. Zato naš sv. Otac to svima jako preporučuje u Ustanovama i Pravilima: «Osobito je korisno, da, što pobožnije možemo, obavljamo poslove, u kojima se većma vježbamo u poniznosti i ljubavi. *Magnopere confert, devote, quoad fieri poterit, ea munera obire, in quibus magis exercetur humilitas et caritas.*» Valja preteći napasti protivnim sredstvima. Tako n. pr. kad se tko ćuti sklon na oholost, neka se vježba u niskim djelima, za koja misli, da će mu pomoći, te se ponizi. A to isto vrijedi i o drugim zlim nagnućima.» A na drugom opet mjestu kaže: «Što se tiče niskih i poniznih služba, valja se radije prihvatiti onih, prema kojima ćutimo veću odvratnost, ako nam se naloži, da ih vršimo.»

Supra tract. 1. c. 18. per tot. 3. p. Constit. c. 1. § 13. et 29. reg. 14. 19. Summ. C. 4. exam. § 28. reg. 13. Summ.

Zato kažem, da se ovo dvoje, poniznost i poniženje, mora megjusobno potpomagati, i da iz nutarnje poniznosti, koja sastoji u tome, da preziremo i omalovažujemo same sebe i želimo, da nas i drugi preziru, mora proizlaziti izvanjsko poniženje, naime da se čovjek takav izvana pokazuje, kakav misli da je iznutra. Time hoću reći: kao što ponizni iznutra u svojim očima prezire samoga sebe i drži se nevrijednim svake časti; isto tako mora tome odgovarati izvanjsko ponašanje i izvanjska djela, što ih čini, tako da iz djelâ odsijeva nutarnja poniznost, što se u njemu krije. Odaberi si posljednje mjesto, kako kaže Krist, naš Otkupitelj; ne žacaj se općiti

s malenima i siromašnima; veseli se niskim službama, pa će tako izvanjsko poniženje, koje proizlazi iz nutarnjega, povećati ovaj isti izvor, iz kojega istječe.

Dvadeset i četvrto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

Petr. Clun. l. 2. mirac. c. 29; et Titelm. Brandemb. lib. 2. coll. sacr. c. 33.

Pripovijeda Petar Klinjski, kako je u Redu Kartuzijanskom živio neki redovnik sveto i uzorno, koga je naš Gospodin sačuvao tako čista i neokaljana, da ni u snu nije imao nigda nikake opsjene. Kad mu se približavao smrtni čas i stajali kod njegova uzglavlja svi redovnici, zapovjedi mu Prijor, koji bijaše takogjer tu, da im kaže, čime misli da je najvećma ugodio našemu Gospodinu u svome životu. On odgovori: «Oče! tešku mi stvar zapovijedaš, čega ja ne bih nipošto rekao, kad me ne bi posluh na to obvezivao. Mene je već od moga djetinjstva jako mučio i progonio gjavao; ali što je veće bolove i tjeskobe trpjelo moje srce, to se većim utjehama krijepila moja duša, koje joj je slao Krist i Njegova presveta Majka Djevica Marija. Kad su me jednoga dana veoma mučile i kinjile teške napasti gjavolske, ukaza mi se Presveta Djevica i svojom nazočnošću protjera gjavle, našto prestadoše sva njihova napastovanja. Pošto me je utješila i obodrila, da ustrajem i napredujem u kreposti i savršenosti, reče mi: ‚Da to uzmogneš bolje činiti, dat ću ti iz riznice svoga Sina osobito tri vrsti ili vježbe poniznosti, u kojima ako se budeš vježbao, veoma ćeš ugoditi Bogu i svladati svoga neprijatelja. Ponizi se uvijek u ovom trojem: u jelu, u odijelu i u službama, što ih vršiš, tako da u jelu želiš i tražiš najprostiju hranu, a što se tiče odijela, najsiromašnije i najprostije, i nastoj uvijek, da te zapadnu najniže i najponiznije službe, pa drži za veliku čast i dobitak, ako se baviš najnižim i najprezrenijim poslovima, od kojih drugi zaziru i bježe.' Rekavši to, iščeznu, a ja utisnuh u svoje srce silu i moć Njezinih riječi, da unaprijed radim, kako me Ona bijaše podučila; i otada sam oćutio, da mi je duša uvelike napredovala.»

Cassian. l. 5. de instit. renunt. c. 30. et 31. et coll. 20. c. 1.

Kasijan pripovijeda o Opatu Pafnuciju, koji bijaše monah i Opat nekoga samostana u Egiptu, da su ga monasi radi njegove časne starosti i čudovitoga života cijenili i štovali kao oca i učitelja. Ne mogući podnositi tolike časti a želeći biti ponižen, zaboravljen i omalovaživan, otide jedne noći tajno iz svoga samostana, i obukavši se u svjetovno odijelo zaputi se u samostan Pakomijev, koji bijaše vrlo daleko od njegova i cvao tada velikom strogošću i svetom revnošću, eda tamo s njime, ne poznavajući ga, postupaju kao s novakom i omalovažuju ga. Više je dana stajao na vratima i molio

ponizno za redovničko odijelo prostirući se i bacajući na koljena pred svim monasima. A ovi ga namjerice prezirahu i spočitavahu mu, da je sad u starosti, kad se već naužio svijeta, došao da služi Bogu, i to, kako se čini, više iz nužde i da mu dadu jesti i služe ga, nego da on služi. Napokon ga primiše i povjeriše njegovoj brizi vrt samostanski, postavivši mu drugoga za poglavara, komu se imao u svemu pokoravati. On obavljaše svoj posao s velikom tačnošću i poniznošću, i nastojaše da čini sve, od čega su drugi bježali i što je bilo najmučnije u kući; pa ne zadovoljivši se s onim, što je preko dana činio, ustajao bi potajno noću i obavljao, koliko je mogao, kućne poslove, tako da ga nije mogao nitko vidjeti. Tad bi se u jutru svi čudili, ne znajući, tko je to učinio. Tako provede tri godine sasvim zadovoljan, što je došao u tako lijepu prigodu, da se trudi i bude preziran, a što je on toliko želio.

Budući da su njegovi monasi teško oćutjeli odsutnost takova Oca, pogjoše nekoji od njih na sve strane da ga traže. Već bijahu izgubili svaku nadu, da će ga naći, kad nakon tri godine dogje u samostan Pakomijev jedan od monaha Pafnucijevih, ni iz daleka ne misleći, da će ga naći. Napokon prepozna sveca, kad je ovaj baš gjubrio zemlju i baci mu se pred noge. Oni, koji to vidješe, začudiše se nemalo na to; a još više, kad saznaše, tko je on, jer se glas o njemu i o njegovim djelima bijaše na daleko raznio. Sad ga zamoliše za oproštenje. Sveti starac plakaše nad svojom nesrećom, što je zavišću gjavolovom bio otkriven i izgubio blago, što ga je tu imao. Odvedoše ga silom u njegov samostan, gdje ga primiše s neizrecivim veseljem i čuvahu odsele vrlo brižno. Ali on uza sve to, budući da je jako želio biti preziran i nepoznat i bio mu sladak i ugodan onaj ponizni život, što ga bijaše provodio u drugom samostanu, pobježe druge noći na brodu u Palestinu dogovorivši se prije s brodarom. I tako se dogodi, da dogje u samostan Kasijanov. Ali naš Gospodin, koji nastoji da uzvisi ponizne, dopusti, da ga i ovdje otkriše nekoji njegovi monasi, koji bijahu ovamo došli, da pohode sveta mjesta. I tako bi sveti starac toga radi još većma poštovan.

U životopisu se Otaca pripovijeda o nekom pustinjaku, koji bijaše dugo vremena živio samotno u pustinji u velikoj pokori i molitvi, da mu je jednoć došla na pamet misao, da već mora biti savršen. On se dade na molitvu i zamoli Boga: «Gospodine, pokaži mi, što mi još manjka do savršenosti!» Hoteći ga Bog poniziti za te njegove misli, ču glas, koji mu reče: «Hajde k tom i tom čovjeku — a to bijaše neki svinjar — i čini, što ti on rekne.» A u isto vrijeme bi objavljeno onome drugome, da dolazi onaj pustinjak, eda se s njim porazgovori, pa neka mu kaže, da uzme bič i čuva svinje. Došavši tamo starac pustinjak i pozdravivši onoga čovjeka, reći će mu: «Ja žarko želim služiti Bogu, reci mi, molim te, što mi valja za to činiti.» Ovaj će mu na to: «Hoćeš li činiti, što ću ti reći?» Starac odgovori, da hoće. Tad mu reče: «Uzmi ovaj bič, i idi čuvaj svinje.» On posluša, jer je želio služiti Bogu i postići, što mu je trebalo do savršenosti. I čuvaše dobri starac svojim bičem svinje. A oni, koji ga poznavahu, a tih bijaše mnogo,

jer se glas njegove svetosti bijaše na daleko raznio po onoj zemlji, videći ga sad gdje čuva svinje, govorahu: «Jeste li vidjeli, kako je onaj starac pustinjak, o kom smo čuli toliko toga pripovijedati, eto poludio i čuva svinje! Veliki postovi i stroga pokora mora da mu je osušila mozak, i tako je poludio.» Dobri starac, koji je sve to slušao govoriti, podnosio je to vrlo strpljivo i ponizno, i ostao još u toj službi nekoliko dana. A videći Bog njegovu poniznost i kako dragovoljno podnosi one uvrede i pogrde, zapovjedi mu, da se opet povrati na svoje mjesto.

U Duhovnoj se livadi pripovijeda o nekom svetom Biskupu, da je ostavio biskupiju i biskupsku čast, i otišao sam samcat u sveti grad Jeruzalem, želeći, da tamo, gdje ga nitko nije poznavao, bude preziran. Obuče se u siromašno odijelo i najmi za nadničara kod javnih radnja, da živi od rada svojih ruku. Bijaše tamo neki nadziratelj po imenu Efrem, čovjek pobožan i razborit, koji je imao popravljati javne gradske zgrade. Ovaj više puta vidje svetoga Biskupa gdje spava na zemlji i gdje od njega izlazi ognjeni stup i siže sve do neba. Tomu se on jako čudio, videći ga tako siromašna i zamazana blatom i vapnom, zarasle kose i brade, i u službi tako prostoj i prezirnoj. Napokon se jednoga dana nije mogao uzdržati, pozove ga na stranu i upita, tko je. Svetac odgovori, da je jedan od gradskih siromaha i da uzdržava svoj život onim poslom, budući da nema od čega živjeti. Nadziratelj se ne zadovolji ovim odgovorom, hoteći tako Bog proslaviti svoga slugu i otkriti njegovu poniznost, pa ga jedanput i više puta zapita tako silno, tko je on, da mu se hoćeš ne ćeš morao odati. I reče, da će mu kazati, tko je on, ali pod ova dva uvjeta: prvo, da nikome ne će ništa otkriti, štogod će mu reći, dok on bude na životu, drugo, da ga ne će pitati za njegovo ime. Nadziratelj pristane na to, a svetac mu otkrije, da je Biskup i da je pobjegao ovamo, eda izbjegne časti i štovanju.

D. Joan. Clim. grad. 4. de obedienta.

Sv. Ivan Klimak pripovijeda o nekom odličnom čovjeku iz Aleksandrije, da je došao u neki samostan, da ga u nj prime. Opat, koji je po njegovu obličju i drugim znakovima sudio, da je to čovjek oštar, ohol i pun taštine svjetske, htjede ga voditi sigurnim putem poniznosti, pa mu zato reče: «Ako si u istinu odlučio, da uzmeš na se jaram Kristov, tad se moraš neprestano vježbati u posluhu.» On će nato: «Kao što je željezo u rukama kovačevim na sve pripravno, da čini od njega, što hoće, isto sam tako i ja, Oče, na sve pripravan, štogod mi zapovjediš.» Hoću dakle, reče mu, da stojiš na vratima samostanskim i da se svakomu, koji će unići i izaći, baciš pred noge i kažeš mu, neka moli Boga za tebe, jer da si veliki grješnik. On to posluša vrlo rado; pa pošto je sedam godina proveo u toj vježbi i postigao na tai način veliku poniznost, htjede ga Opat primiti u samostan u društvo drugih i zarediti ga kao vrijedna te časti. Nu posredovanjem mnogih zagovornika, a megju njima samoga sv. Ivana Klimaka, postiže od poglavara, da ga ostavi na istom mjestu i u istoj vježbi, kojoj se dosada bijaše privikao, dok ne dovrši tijek svoga života, kao nagoviještajući i naslućujući, da je već blizu konac njegova života. Pa

tako i bi; jer deset dana iza toga uze ga naš Gospodin k sebi. a poslije sedam dana uzme k sebi i vratara istoga samostana, komu bijaše ovaj još za svoga života obećao, da će mu, ako poslije svoje smrti bude mogao što kod Boga, isposlovati, da mu bude brzo drug. A tako i bi. — Isti svetac primjećuje još, da ga je, dok je još živio i vježbao se u onom djelu poniznosti, zapitao, čime se bavi i što misli za to vrijeme, a on da je odgovorio, da njegova vježba sastoji u tome, da se drži nevrijednim življenja u samostanu, te društva i pogleda Otaca, i da samo podigne oči, da ih pogleda.

In Vita Patrum 2. p. § 80.

Pripovijeda se u životu Otaca, kako je Opat Ivan kazivao, da je neki filozof imao učenika, koji je počinio neku pogrješku i komu je on tada rekao: «Ne ću ti oprostiti, ako ne budeš podnosio tri godine uvrede od drugih.» On učini tako i dogje k filozofu, da mu oprosti. A ovaj će mu opet: «Ne ću ti oprostiti, ako ne budeš druge tri godine nagragjivao one, koji te budu vrijegjali.» On učini tako, a tad mu filozof oprosti i reče: «Sad možeš ići u Atenu, da učiš mudrost.» Nato on pogje u Atenu; a bijaše tamo neki filozof, koji bi grdio svoje nove slušatelje, da vidi, dali su strpljivi. Kad je njega izgrdio a on se tomu smijao, reći će mu filozof: «Kako se ti smiješ, a ja te ružim?» On će nato: «Tri sam godine davao darove onima, koji su me vrijegjali, a sad eto kad me netko zabadava vrijegja, kako se ne ću smijati?» Tada reče filozof: «Hajde unutra, jer ti si sposoban, da naučiš mudrost!» Iz toga zaključivaše Opat Ivan, da su strpljivost vrata k mudrosti.

Maff. in Vita s. Ign. l. 3. c. 5.

Otac Mafej pripovijeda u životopisu, što ga je napisao o našemu blaženomu sv. Ocu Ignaciju, da je jednoć naš sveti Otac hodočastio iz Mletaka u Padovu s Ocem Dijegom Lainezom u jako starom i pokrpanom odijelu. Kad ih vidje neko pastirče, približi im se i poče im se smijati i rugati. Naš se sv. Otac zaustavi s velikim veseljem. A upitavši ga drug, zašto ne ide i ne ostavi onoga dječaka, odgovori on: «Zašto da lišimo ovoga dječaka radosti i veselja, što ga ćuti pri tom?» I tako on stane, da ga se dječak do sita nagleda i nasmije mu se i naruga, radujući se on većma ovome preziranju, nego li svetovnjaci časti i štovanju.

Lib. 4. c. 5. ejus Vitae.

O našem se Ocu sv. Franji Borgiji pripovijeda u njegovu životu, kako je on jednoć putujući s Ocem Bustamantom, svojim drugom, došao u neku gostionicu, gdje nijesu našli drugo za spavanje doli tijesnu sobicu sa dvije slamnjače. I legoše Oci na počinak. Otac Bustamante, koji bijaše star i bolovaše od sipnje, čitavu je noć samo kašljao i hrakao; pa misleći, da pljuje prema zidu, dogodilo se slučajno, da je pljuvao na Oca sv. Franju, a više puta mu je pljunuo i u lice. Sveti Otac ne reče ni riječi, i ne ganu se niti se maknu s mjesta. Kad dan osvanu i Otac Bustamante vidje, što je noću uradio, sav se smuti i zastidi. Nasuprot Otac sv. Franjo osta radostan i veseo, pa da ga utješi, reče mu: «Nemojte se, Oče, za to uznemirivati, jer vam istinu kažem, da nije bilo u sobi mjesta, koje bi većma zaslužilo, da se na nj pljuje, doli mene.»

———

Dvadeset i peto poglavlje.

O vježbanju u poniznosti, što ga imamo u Redu.

D. Basil. in reg. fus. disp. 7. Blaženi sv. Bazilije pretpostavlja život redovnički životu pustinjačkome. Jedan od razloga, što ih za to navodi, jest taj, što život pustinjački, osim što je pogibeljan, nije tako zgodan, da čovjek steče potrebite kreposti kao život redovnički, jer nema prigode, da se vježba u njima. Jer, kako će se onaj vježbati u poniznosti, koji se nema pred kim poniziti? Kako će se onaj vježbati u ljubavi i milosrgju, koji ni s kim ne opći niti se s kim druži? Ili kako će se onaj vježbati u strpljivosti, koji nema koga, da mu se opre u onome, što hoće? — Nu redovnik, koji živi u zajednici, može sasvim lako steći sve potrebite kreposti, jer ima mnogo prigoda, da se vježba u svima njima: u poniznosti, jer ima pred kim da se ponizuje i kome da se podvrgava; u ljubavi, jer ima, kome da je iskazuje; u strpljivosti, jer onome, tko živi s tolikima, nigda ne će manjkati prigodâ za to; a tako bi mogli proći i ostale kreposti. Mnogo dugujemo Gospodinu mi redovnici za tako veliku milost, što nam ju je iskazao, kad nas je doveo u Red, gdje je sve tako lijepo uregjeno i toliko imamo sredstava, da stečemo krepost; a napokon je Red škola savršenosti.

Ali mi smo na to osobito obvezani; jer osim običnih sredstava dao nam je Gospodin još druga osobita, a napose da stečemo poniznost, i to pravilom i ustanovom. Zato, ako obdržavamo kako treba svoja Pravila, bit ćemo vrlo ponizni, jer u njima imamo mnogo toga, da se vježbamo u poniznosti. Ovamo spada ono, što od nas zahtijeva ono tako znamenito i važno Pravilo i Ustanova, što je imamo u Družbi i koja nam nalaže, da imamo svu svoju savjest otkriti poglavaru i dati mu račun o svim svojim napastima, strastima i zlim nagnućima, i o svojim pogrješkama i nevoljama. Istina je doduše, da se to naregjuje u druge svrhe, kako ćemo reći na svom mjestu; ali nema dvojbe, da se time veoma vježbamo u poniznosti. Ovamo takogjer spada ono, što od nas traži ono Pravilo, koje glasi: Da većma napredujemo u duhu, a osobito da se što većma poništimo i ponizimo, mora svatko biti zadovoljan da sve njegove mane i pogrješke, i štogod se na njem opazi i o njem sazna, očituje poglavarima svaki, koji to sazna izvan Ispovijedi: Treba zapamtiti onaj razlog, koji se navodi: *da se što većma poništimo i ponizimo,* jer o tome sada govorimo. Ako želiš postići pravu poniznost, bit će ti drago, da se sve tvoje pogrješke očituju tvojim poglavarima. I zato dobar i ponizan redovnik ide sâm k poglavaru, da mu očituje svoje pogrješke i moli ga za pokoru, i nastoji, da poglavar najprije od njega samoga sazna njegove pogrješke.

3. p. Constit. c. 1. § 12. et reg. 40. et 41. Summarii.

3. p. tract. 7. cap. 1. 2. 3.

Reg. 9. Sum. c. 4. exam. § 8.

Ali mi imamo u Družbi ne samo ovu vježbu poniznosti, nego još drugu mnogu veću; jer priznaješ javno svoje pogrješke pred svima, da te preziru i omalovažuju. To je naime svrha ovoga vježbanja u poniznosti, a ne da te drže za ponizna i umrtvena; jer to ne bi bio čin ni vježba poniznosti, nego oholost. S istim duhom imaš primati i željeti ukore ne samo nasamo i potajno, nego i javno pred svima; i koliko je s tvoje strane, moraš se veseliti, što se to čini sasvim ozbiljno i što svi misle tako o tebi i drže te za takova. A uopće su sve izvanjske pokore i mrtvenja, što su običajna u Družbi od velike pomoći, da postignemo i sačuvamo pravu poniznost, tako n. pr. ljubiti noge i jesti pod stolom ili klečeći, bacati se na tle pred vratima blagovaonice i dr. Ako se sve to čini s duhom, s kojim se mora činiti, puno će pripomoći, da postignemo i sačuvamo pravu poniznost.

Kad sjediš i jedeš na zemlji, moraš to činiti s nutarnjim osvjedočenjem, da nijesi vrijedan sjedjeti za stolom sa svojom braćom; a kad im ljubiš noge, da nijesi vrijedan ni poljubiti zemlje, kojom oni stupaju; a kad se bacaš na tle, da zaslužuješ, da ti svi gaze po ustima. Ali moraš željeti i htjeti, da i svi o tebi tako misle. Bit će vrlo dobro, da se svatko, kad obavlja ova mrtvenja, iznutra vježba u ovim razmišljanjima, kako je to činio onaj sveti monah, koji je sedam godina stajao na vratima samostanskim, a o kom smo govorili u prijašnjem poglavlju; jer tako će nam ona biti jako korisna i uroditi poniznošću u našim srcima. Ali ako to obavljaš bez duha i samo izvana, malo će ti koristiti; jer, kako kaže sv. Pavao: *«Tjelesno vježbanje malo je korisno. — Corporalis exercitatio ad modicum utilis est.»* To znači činiti nešto na oko i iz navade, kad činiš to tako samo izvana, bez duha, a ne nastojiš da postigneš svrhu, koja se time namjerava. Ako ljubiš svojoj braći noge i bacaš se na tle, da svi po tebi gaze, a poslije oštro i ujedljivo s njima govoriš, tad se to jedno s drugim ne slaže i znak je, da je ono bilo samo tako na vidik i licemjerstvo.

1. Tim. 4, 8.

Ove i mnoge druge vježbe poniznosti propisuje nam u Družbi Pravilo i Ustanova. Htio sam to ovdje dozvati u pamet, akoprem smo to prije napomenuli u drugu svrhu, da svraćamo oči na to i u tom se osobito vježbamo u poniznosti; jer redovnik mora prije svega pokazivati krepost i mrtviti se u onome, što se zahtijeva, da sasvim tačno obdržava Pravila i Ustanove svoga Reda, budući da u tom sastoji naš napredak i savršenost. Ako nemaš kreposti, da vršiš ona djela poniznosti i mrtvenja, na koja te veže Pravilo i Red, tada ti sve drugo malo vrijedi.

Supra tract. 1. c. 7.

To isto možemo reći o svakomu kršćaninu, koji ponajprije treba poniznosti i mrtvenja, da obdržava zakon Božji; a ako nema poniznosti i mrtvenja za to, malo će mu ili ništa koristiti. Ako nema poniznosti ni mrtvenja, da ispovjedi kaki sramotni grijeh, nego ga iz stida, ili bolje rekavši iz oholosti, zataji, i krši tako važnu zapovijed: što će mu tad sve koristiti, što ima i čini, kad će jedino toga radi biti odsugjen? — To isto možemo reći na svoj način i o redovniku. Ako ti nemaš poniznosti, da otkriješ poglavaru svoju savjest i ispuniš tako važno Pravilo, kao što je ovo: u što ti onda poniznost i mrtvenje? Ako ne možeš ni podnijeti, da drugi prokaže pogrješku poglavaru, da te pokara: gdje je tad tvoja poniznost? Ako nemaš poniznosti da primaš ukore i pokoru, i da vršiš niski

i ponizni posao, i da te Družba postavi u službu, u koju ona hoće; čemu ti onda poniznost i ravnodušnost, i za što je zahtijevaju poglavari? Na taj se način može svaki redovnik napose ispitati o duhovnim stvarima svoga Reda, i svako opet napose o dužnostima svoga staleža i službe.

Dvadeset i šesto poglavlje.

Moramo se čuvati, da ništa sebi u hvalu ne govorimo.

D. Basil. serm. de exerc. monac.

Sveci i učitelji duhovnoga života, Bazilije, Grgur, Bernardo i drugi, opominju nas, da se jako čuvamo, te išta govorimo, što bi nam moglo služiti na hvalu i štovanje, kako je to svjetovao i sv.

Tob. 4, 14.

Tobija svome sinu: *«Ne dopusti nigda, da u tvojim mislima ili tvojim riječima gospoduje oholost. — Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas»*

D. Bernard. ep. 87. 2. Cor. 12, 6.

Sv. Bernardo promatra vrlo dobro u tu svrhu one riječi sv. Pavla: *«Ali se uzdržavam, da nitko ne misli više o meni, nego što vidi na meni, ili što čuje o meni. — Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.»* Bijaše Apostol rekao o sebi nekoje velike stvari, jer je to bilo potrebito za slušatelje i na veću slavu Božju, a mogao je reći još veće, budući da je bio uznesen do u treće nebo, gdje vidje i ču više, nego što jezik može izreći; ali ih ne reče, da tko ne misli o njemu više, nego što jest i što se vidi na njemu. «Oh,

Notat D. Gregor. l. 18. mor. c. 5.

kako je lijepo rekao: uzdržavam se! kliče sv. Bernardo. Ne uzdržava se od toga preuzetnik i oholica, ni onaj, koji hlepi za taštom slavom i koji se hvališe svojim djelima; jer svakom prigodom nanastoji pokazati, da nešto vrijedi; dapače katkada pridodaje i kaže više, nego što jest, da ga više štuju i cijene. *Quam pulchre dixit: parco. Non parcit sibi arrogans, non parcit sibi superbus, non cupidus vanae gloriae et jactator actuum suorum, qui vel sibi arrogat, quod est, vel mentitur, quod non est.* Samo onaj, koji je pravo ponizan, ne ističe se, pa hoće da sakrije i ono, što u istinu jest, da ga ne drže za više, nego što jest. *Solus, qui vere humilis est, parcit animae suae; qui ne putetur, quod non est, semper, quantum in se est, vult nesciri, quod est.»* Pa prelazeći u tome na pojedinosti, kaže:

D. Bern in spec. monac.

«U govoru ništa ne kaži, po čem bi se moglo misliti, da si jako učen ili pobožan i čovjek od molitve, i uopće ništa, što bi ti na ikoji način moglo služiti na hvalu. *Loquens nihil dicat, unde multum eruditus, multumve religiosus possit putari.»* Uvijek se moraš čuvati, da takova šta ne kažeš, jer to je vrlo pogibeljno, makar to mogao reći sa svom istinom i makar to spasonosno dje'ovalo na druge, i činilo ti se, da to kažeš za dobro i korist drugoga: dosta je, da

se to tebe tiče, i da toga ne rekneš. Uvijek moraš biti u tome jako oprezan, da tako ne izgubiš dobra, što si ga možda učinio.

D. Bonavent. in spec. discip. p. 3. c. 3.

Sv. Bonaventura kaže: «Nigda se ne hvališi znanjem ni staležem, u kojem si bio u svijetu. *Nunquam de scientia vel de saeculi statu se jactent.»* Nigda ne govori ništa, što bi odavalo, da nešto znaš ili da imaš osobitu kaku sposobnost, um i talenat, niti čini išta, iz čega bi drugi mogli zaključivati, da si nešto bio u svijetu. Vrlo je nedostojno u Redu dičiti se plemstvom i staležem svojih; jer su sve ove plemenštine i staleži malo vjetra, i kako je govorio netko vrlo dobro: «Znaš li, za što je dobro plemstvo? — Da se prezire kao bogatstvo.» Što ovdje vrijedi, jest krepost i poniznost, koju imaš; to se ovdje cijeni, a što si bio ili nijesi bio u svijetu, sve je to vjetar. A tko se u Redu diči time ili što drži do toga, taj odaje jasno svoju taštinu i pokazuje, da ima malo duha: taj

D. Basil. in regula brev. 90.

nije ostavio ni prezreo svijeta. Sv. Bazilije kaže: «Koji je po riječi Gospodnjoj rogjen po duhu i stupio u duhovno i Božansko rodbinstvo s Bogom i primio moć, da bude sin Njegov, taj se stidi rodbinstva tjelesnoga i zaboravlja za nj. *Qui natus est ex spiritu juxta Domini vocem, et potestatem accepit fieri filius Dei, eum cognationis secundum carnem pudet.»*

Nikome ne pristaje, da se sâm hvali. I zato kaže poslovica: Sama hvala ništ ne valja. *Laus in ore proprio vilescit.* A još bolje

Prov. 27, 2.

Mudrac: *«Neka te hvali drugi, a ne usta tvoja, tugjin, a ne usne tvoje. — Laudet te alienus, et non os tuum, extraneus, et non labia tua.»* Ali redovniku još manje pristaje, da se sâm hvali, budući da je to sasvim protivno onome, što on ispovijeda; i otkuda misli

D. Ambros. serm. 20. sup. Psal. 188, 153.

steći štovanje, stiče preziranje i omalovažívanje. Sv. Ambrozije na one riječi Prorokove: *«Vidi poniznost moju, i izbavi me! — Vide humilitatem meam, et eripe me»*, kaže: «Makar tko bio bolestan, siromašan i niska staleža, stiče si ipak, ako se ne oholi i ne će pretpostavljati drugima, svojom poniznošću ljubav i štovanje. *Ipse se humilitate commendat.* Ona sve to nadopunjava. A nasuprot, makar tko bio jako bogat, plemenit, moćan i makar bio vrlo učen, i imao velikih darova i sposobnosti, poništuje se i ponizuje i postaje preziran, ako se time hvali i ponosi, jer ga drže za oholicu. *Insolentia sibi vilis est.»*

Metaphr. et Surius in Vita s. Arsenii.

O Opatu se Arseniju pripovijeda u njegovu životopisu, da uza sve to, što je bio tako slavan i glasovit zbog znanosti, jer je bio učitelj sinova cara Teodozija, Akardija i Honorija, koji biše takogjer carevi, nijesi poslije od njega, kad je postao monah, nigda čuo riječi, koja bi odisala veličinom ili kojom bi odavao, da se razumije u znanosti, nego je općio s ostalim monasima tako ponizno i prostodušno, kao da se ne bi ništa razumio u znanosti: dapače je najpriprostije monahe pitao o duhovnim stvarima, govoreći, da u ovoj najuzvišenijoj znanosti ne zaslužuje biti njihov učenik. — I o blaženom se sv. Jeronimu kazuje u njegovu životopisu, da je bio vrlo visoka roda, pa uza sve to u svim njegovim djelima nema ni spomena o tom.

D. Bonaven. de inform. Novit. p. 1. c. 25.

Sv. Bonaventura navodi za to vrlo dobar razlog: Znaj, da jedva može biti u tebi što dobro i hvalevrijedno, da ne prosjajuje

i da toga drugi ne opaze i zamijete. Ako šutiš i to sakrivaš, bit ćeš mnogo miliji i vredniji hvale, koliko zbog same kreposti, toliko zbog toga, što je hoćeš sakriti. Ali ako je očituješ i ponudiš drugima, rugat će ti se; pa što je prije na njih djelovalo i čega radi su te štovali, sad će te prezirati i omalovaživati. U tome je krepost kao mošak, koji to većma miriši, što ga više sakrivaš, a odmah izgubi svoj miris, ako ga nosiš otkrivena.

D. Greg. l. 3. Dialog c. 33. Pripovijeda sv. Grgur, kako je neki sveti Opat po imenu Eleuterije, jednoć putovao, pa stigavši na večer u neki samostan redovnicâ, doznačiše mu one neku kuću, u kojoj je bio neki dječak, koga je jako mučio zli duh. Ovaj dječak bi one noći njegov drug. Kad je osvanulo jutro, zapitaše ga redovnice, dali se što dogodilo onome dječaku. On odgovori, da ne. Tada rekoše one, da ga jako muči svake noći zli duh, i zamoliše ga žarko, da ga povede sa sobom u svoj samostan. Starac pristane na njihove molbe Kad je dječak bio dulje vremena u samostanu i stari se neprijatelj nije usudio da mu se približi, obuze srce starčevo neko neuredno veselje i tašto samomilje radi zdravlja dječakova, pa razgovarajući se sa svojim monasima reče im: «Gjavao se, braćo moja, rugao onim redovnicama, dok je mučio ovoga dječaka; ali pošto je došao u samostan sluga Božjih, nije mu se usudio približiti.» — Jedva to izreče, kad najedanput pred svima poče gjavao da muči dječaka. Kad to vidje sveti starac, poče gorko plakati, jer je vidio, da je njegova taština bila kriva onome zlu. Redovnici ga htjedoše utješiti, a on im reče: neka nitko od njih ništa ne jede, dok ne postignu zdravlje onoga dječaka. Svi se baciše na zemlju i moljahu, i ne ustadoše od nje, dok nije bolesnik ozdravio. Iz toga se vidi, kako Bog mrzi na riječi, koje i najmanje zaudaraju po vlastitoj hvali, makar se rekle u šali i za zabavu, kako se čini, da ih je rekao onaj svetac.

Dvadeset i sedmo poglavlje.

Kako se u molitvi moramo vježbati u ovome drugom stepenu poniznosti.

Cap. 4. exam. § 44. 45. supra c. 15. Naš nam sv. Otac daje u Ustanovama ono tako važno i od tolike savršenosti Pravilo, o kojem smo prije govorili: «Kao što svjetovnjaci ljube i traže sa svom pomnjom časti, glas i slavno ime na zemlji; isto tako oni, koji hode u duhu i slijede u istinu Krista, Gospodina našega, žarko ljube i žele sve, što je tome protivno, i htjeli bi trpjeti pogrde, kriva svjedočanstva i uvrede, i biti držani za lugjake, ne dajući sami tome nikakova povoda, želeći, da budu donekle slični našemu Stvoritelju i Gospodinu, Isusu Kristu, i da Ga nasljeduju.» I zapovijeda, da sve, koji hoće stupiti u Družbu, najprije pitaju, dali to žele. Zaista se čini nešto teško ispitivati novaka, koji se istom otrgao od svijeta i koji, tako rekavši, još krvari, o Pravilu, koje je tako strogo i zahtijeva toliku savršenost, kao što je ova. Iz toga se vidi, kako veliku savršenost zahtijeva naš Red. On hoće ljude, koji su se u istinu odrekli sebe i koji su posvema umrli svijetu.

Ali, jer je to teško i zahtijeva veliku savršenost, pridodaje naš sv. Otac: ako tko poradi naše ljudske slaboće i bijede ne ćuti u sebi tako žarkih želja za tim, neka ga pitaju, dali bar želi imati takove želje. A s time i što je pripravan da podnosi strpljivo, kad mu se pruže slične prigode, on je zadovoljan; jer je to dobro raspoloženje, da što nauči i napreduje. Dosta je, da naučnik dogje sa željom, da nauči zanat, i dade se na nj: tako će ga naučiti. Red je škola kreposti i savršenosti; stupi u nj s ovom željom, pa ćeš postići, što želiš.

Počnimo dakle odatle s ovom vježbom i idimo u tome naprijed malo po malo. Ti kažeš, da ne ćutiš u sebi želje, da budeš preziran i omalovaživan, ali da je želiš imati. Počni odatle, da se u molitvi vježbaš u ovoj kreposti poniznosti i govori s Prorokom: «*Poželje duša moja željeti pravde Tvoje po sve vrijeme. — Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore.*» Oh, Gospodine, kako sam daleko od onih živih i žarkih želja, što su ih imali oni veliki sveci i ljudi pravo ponizni, da ih svijet prezire! Vrlo bih rado, Gospodine, bar dotle doći, da želim imati takove želje: želim to željeti! — Na dobrom si putu; to je jako dobar početak i jako dobra priprava, da to postigneš; i nadalje se bavi time u molitvi, i moli Gospodina, da ti umekša srce, pa se zadržavaj u tome nekoliko dana, jer su veoma mile Gospodinu ovakove želje i On ih vrlo rado sluša. «*Želju je siromahâ uslišao Gospodin, pripravno srce njihovo čulo je uho Tvoje. — Desiderium pauperum exaudivit Dominus, praeparationem cordis eorum audivit auris tua.*» Odmah će ti Gospodin podijeliti želju, da trpiš štogod Njemu za ljubav i činiš kaku pokoru za svoje grijehe. A kad ti je podijeli, u što možeš bolje upotrijebiti ovu želju za trpljenjem? i kako možeš činiti veću pokoru, nego da budeš preziran i omalovaživan Njemu za ljubav, da zadovoljiš za svoje grijehe? Tako je činio David, kad ga je psovao i ružio Semej. Pustite ga, reče on, možda će se Gospodin udostojati da primi ovo psovanje i preziranje za pokoru mojih grijeha; a to će biti velika sreća za me.

Psal. 118, 20. *Psal. 9, 38.* *2. Reg. 16, 11.*

A kad ti Gospodin iskaže ovu milost, te ćutiš u sebi ovu želju, da budeš preziran i omalovaživan, eda tako budeš sličan Kristu i nasljeduješ Ga, tad ne smiješ misliti, da si gotov s tim poslom i da si već postigao poniznost; dapače tad moraš misliti, da ti valja istom saditi i učvršćivati krepost u tvojoj duši. Zato moraš nastojati, da ne progješ na laku ruku ove želje, nego da se dugo u njima zadržavaš i duže vremena njima baviš u molitvi, sve dok one ne postanu takove i tako uspješne, da ih i djelom izvedeš. A kad dogješ dotle, te ti se čini, da dragovoljno podnosiš prigode, što ti se pruže, i u tom samom ima više stupanja i stepenica, po kojima moraš uzlaziti, da dogješ do savršenosti u poniznosti.

Zato ti se valja najprije vježbati u tome, da strpljivo podnosiš sve prigode, u kojima si preziran i omalovaživan. Tu će biti posla za neko vrijeme, a možda i za duže vremena. Zatim moraš ići dalje, i ne mirovati niti počivati, dok se ne budeš veselio preziranju i pogrgjivanju i ćutio u tome toliku radost veselje, kao što ga svjetovnjaci ćute u svim častima, bogatstvima i nasladama, što ih Psal. 118, 14. svijet može pružiti, prema onoj Prorokovoj: «*Na putu Tvojih svjedočanstva radujem se kao u svem kolikom bogatstvu. — In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus divitiis.*» Kada što pravo želimo, naravski da se veselimo, kad to postignemo; pa ako to jako želimo, jako se veselimo, a ako slabo želimo, slabo se i Sup. c. 16. veselimo. Neka ti to dakle bude znak, po kom ćeš vidjeti, dali u istinu želiš biti preziran i dali napreduješ u poniznosti. A to isto vrijedi i za ostale kreposti.

1. p. tract. 5. c. 16. Da se što većma okoristimo ovim sredstvom, naime molitvom, i pomoću nje nam se dublje utisne u srce krepost, moramo prijeći u njoj na pojedine i teške slučajeve, što nam se mogu dogoditi, oduševljavajući se za njih i vježbajući u njima, kao da bi nam se zbilja dogodili, i tako nam se dugo valja time baviti i u tom zadržavati, dok nam ništa više ne bude na putu nego sve poravnano; jer će se na taj način iskorijeniti opačina, a krepost utisnuti i usaditi u srce, i sve većma usavršiti.

Vrlo nam zgodnu prispodobu za to pružaju zlatari, kad čiste zlato. Oni ga tope u topionici; a kad ga rastale, bace u nj zrnce žive, na što zlato počne jako vreti, sve dok se ne potroši živa; a kad se ona potroši, umiri se zlato. Tad opet baci zlatar drugo zrnce žive, i opet vri zlato, ali ne više tako jako, kao prvi puta. A kad se potroši živa, opet se umiri zlato. Opet po treći put baci u nj malko žive, i opet zlato vri, ali sasvim malo. Po četvrti put baca malo žive, ali zlato već ne vri; ono je sasvim mirno, kao da ne bi u nj ništa bacio, jer sada je sasvim očišćeno. Što sad više ne vri, znak je, da je čisto.

To isto dakle moramo mi činiti u molitvi. Moramo baciti zrnce žive, predstavljajući si, da tu sad nà imaš pretrpjeti kako mrtvenje i prezir. Počneš li se na to strašiti i uznemirivati, zadrži se u tome, sve dok se žarom molitve ne potroši ovo zrno žive, i ti se tome opreš i ostaneš miran i spokojan pri tome. Slijedeći dan baci drugo zrnce žive, predstavljajući si, da ti valja pretrpjeti kako veliko mrtvenje i poniženje. Pa ako ti još narav uzavri i uznemiri se, ostani pri tome, sve dok toga ne potrošiš i ti še umiriš. Bacaj opet i opet po koje zrnce, pa kad već živa ne bude prouzrokovala u tebi zabune i nemira, nego na sve, što ti se predstavi i pred oči dogje, ostaneš sasvim miran i spokojan, tada je zlato posvema čisto. To je znak, da si došao do savršene kreposti.

Dvadeset i osmo poglavlje.

Kako moramo činiti posebno ispitivanje o poniznosti.

Posebno se ispitivanje, kako smo rekli na svome mjestu, mora 1. p. tract. 7. c. 4. et 5. uvijek činiti samo o jednom predmetu, jer tako je uspješnije ovo sredstvo i većma djeluje, nego kad bi ga činili o više stvari skupa. Baš zato se zove posebno, jer se čini samo o jednoj stvari. To je od vrlo velike važnosti; jer više puta, i to najvećim dijelom, valja takogjer jednu manu ili krepost uzeti dio po dio i malo po malo, da bolje možemo postići ono, što želimo. Isto je tako dakle s ovom krepošću. Ako se hoćeš ispitivati o tome, kako da iščupaš iz svoga srca oholost a postigneš poniznost, tad ne smiješ toga tako uopće uzeti, jer oholost ili poniznost obuhvata mnogo. Ako to uzmeš tako na veliko i uopće: «Ne ću biti ni u čem ohol, nego u svemu ponizan», tad bi se tu imao puno ispitivati, dapače više, nego kad bi se ispitivao o dvije ili tri stvari skupa; i tako ne ćeš ništa postići, nego to moraš uzeti malo po malo i dio po dio. Gledaj, u čem obično najviše griješiš proti poniznosti i daješ se zanijeti od oholosti, pa otuda počni. Kad si gotov s time, prijegji na drugo, a zatim na treće, pa ćeš tako malo po malo iskorijeniti u sebi oholost a steći poniznost. A sad ćemo to razdijeliti i rastaviti na česti, da tako što bolje i s većom korišću uzmognemo obavljati posebno ispitivanje u ovoj tako nužnoj kreposti.

Prvo je, da ne govorimo ništa, što bi nam moglo služiti na hvalu i štovanje. Budući da nam je želja za čašću i štovanjem tako prirogjena i tako ukorijenjena u srcu, zato nam se, da toga ne osjetimo i ne opazimo, znadu izmaći riječi, koje upravno ili neupravno smjeraju na našu hvalu; «*jer od obilja srca govore usta. — Ex abundantia enim cordis os loquitur.*» Matth. 12, 34. Čim se što časno spomene, odmah hoćemo imati u tome dio: ja sam bio tamo, i ja sam bio uzrok, da se tako dogodilo; da nije bilo mene i t. d. Odmah se s početka to namjerilo na me. — Zaista ti kažem, da se ne bi tako dogodilo, ti bi o tom šutio, pa makar bio tamo i učestvovao pri tom! A tako nam se znade izmaći štošta, što više puta istom tada opazimo, kad to izreknemo. Zato će biti vrlo dobro, da činimo o tom posebno ispitivanje, eda se tom pazljivošću i dobrom navikom ostavimo one zle i kao prirogjene nam navike.

Drugo, što nam nam preporučuje sv. Bazilije, a takogjer sv. D. Basil. serm. de exerc. Jeronim, sv. Augustin i sv. Bernardo, jest, da ne slušamo rado, D. Ambros. serm. 20. kad nas drugi hvali i dobro govori o nama, jer je to takogjer veoma pogibeljno. Kad nas gjavao, kaže sv. Ambrozije, ne može zavesti na malodušnost i očajanje, nastoji nas upropastiti preuzetnošću i ohološću. A kad nas ne može upropastiti sramoćenjem, nastoji da nas ljudi štuju i hvale, da nas tako strovali.

O blaženom se sv. Pakomiju pripovijeda u njegovu životopisu, kako je običavao izilaziti iz samostana pa ići na samotnija mjesta,

da moli. A kad se vraćao, znali su više puta doći preda nj gjavli, pa kao velika vojska s vojskovogjom u dugoj povorci stupahu pred njim silno halabučeći, i kao da mu prave put i odstranjuju zapreke, govorahu: «S puta! S puta! Dajte mjesta čovjeku Božjemu! Dajte mjesta čovjeku Božjemu! *Date locum homini Dei! Date locum homini Dei!*» Tako su vikali, da vide, dali mogu učiniti, da se ponese i uzoholi. Ali on im se smijao i rugao. Tako dakle čini i ti. Kad čuješ, da te hvale ili kad ti dogju na pamet tašte misli, misli si, da čuješ gjavla, koji ti to govori, pa mu se nasmij i narugaj, i tako ćeš se osloboditi ove napasti.

D. Ioan. Clim. c. 21. Sv. Ivan Klimak pripovijeda nešto osobito u tu svrhu. Jednoč, kaže on, otkri gjavao nekome pustinjaku zle misli, kojima je mučio drugoga, da tako ovaj, čuvši iz usta onoga drugoga, što se zbivalo u njegovu srcu, drži ga za proroka, te ga hvali i slavi kao sveca, eda se ovaj uzoholi. Iz toga se vidi, koliko je gjavlu stalo do toga, da se ušulja u nas oholost i tašto samomilje, kad upotrebljava za to svu svoju hitrinu i vještinu. Zato kaže sv. Jeronim: «Hrleći u domovinu, moramo kao gluhi proći kraj smrtonosnoga pijeva sirenâ, koje zatravljuju i zalugjuju ljude. *Nos ergo ad patriam festinantes, mortiferos syrenarum cantus surda debemus aure pertransire.*» Ljudska je hvala tako ugodan i sladak pijev za naše uši, da nema sirenâ, koje bi tako zatravile i zaludile čovjeka, i zato valja da budemo na to gluhi i da si začepimo uši.

D. Hieronym. ep. 84.

D. Clim. grad. 25. de humil. Sv. Ivan Klimak kaže: «Kad nas ljudi hvale, dozovimo si u pamet svoje grijehe, i smatrajmo se nevrijedni hvale, kojom nas obasiplju, pa ćemo se tako još većma poniziti i postidjeti.» — To nam dakle može služiti kao druga tačka, o kojoj možemo činiti posebno ispitivanje, naime da se ne veselimo, kad nas drugi hvale i dobro govore o nama. A s time možemo spojiti i to, da se veselimo, kad druge hvale i o njima dobro govore, a to je druga posebna i vrlo važna tačka. Kad oćutiš u sebi kako čuvstvo zavisti, dok drugoga hvale i o njemu dobro govore, ili kako samomilje i tašto zadovoljstvo, kad o tebi dobro govore, uračunaj si to u pogrješku.

Matth. 6, 1. Treće, o čemu možemo činiti posebno ispitivanje, jest, da ne činimo ništa, da nas ljudi vide i štuju, kao što nam to Krist, naš Gospodin, preporučuje u svetom Evangjelju: «*Pazite, da pravdu svoju ne činite pred ljudima, da vas oni vide, inače ne ćete plaće imati kod Oca svojega, koji je na nebesima. — Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in coelis est.*» To je ispitivanje vrlo korisno, i može se razdijeliti na više česti. Najprije se može činiti o tome, da ne radimo ništa iz ljudskog obzira; zatim, da sve činimo čisto radi Boga; a zatim da sve tako savršeno činimo, kao da to činimo pred Bogom, i kao da služimo Bogu a ne ljudima, dok ne dogjemo dotle, da sva djela obavljamo tako, te se čini, da pri tome više ljubimo nego li radimo, kako smo o tom opširno govorili, kad smo raspravljali o pravoj i čistoj nakani, što je moramo imati u svojim djelima. 1. p. tract. 3.

Četvrto, o čem možemo činiti posebno ispitivanje, jest, da se ne ispričavamo; jer takogjer potiče od oholosti, da se odmah, čim počinimo kaku pogrješku ili nas tko na nju upozori, hoćemo ispričati, te nam se, da toga i ne opažamo, izmiče jedna isprika za drugom, a i samu ispriku hoćemo da ispričamo drugom isprikom: *Ad excusandas excusationes in peccatis.* Sv. Grgur, tumačeći one riječi Jobove: «*Ako sam sakrio kao čovjek grijeh svoj i zatajio u njedrima svojim opačinu svoju — Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam*», promatra osobito ono: *kao čovjek*, i kaže, da je prirogjeno čovjeku tajiti i ispričavati svoj grijeh; jer nam ova opačina dolazi po krvi i baštinili smo je od praroditeljâ. Čim je prvi čovjek zgriješio, sakri se odmah među drveće u raju, a kad ga je Bog ukorio s njegove neposlušnosti, odmah se ispriča, bacivši krivnju na ženu: «*Žena, koju si mi dao za drugaricu, dade mi s drveta, te jedoh. — Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno et comedi.*» A žena se ispriča sa zmijom: «*Zmija me prevari, te jedoh. — Srpens decepit me, et comedi.*» Bog ih zapita za njihov grijeh, da ga spoznadu, priznaju i zadobiju oproštenje od Njega. I zato, veli sv. Grgur, ne zapita zmije, jer njoj nije mogao oprostiti. Ali oni, mjesto da se ponize i spoznaju svoj grijeh, i tako zadobiju oproštenje od Njega, povećavaju ga time još više, što se ispričavaju i dapače hoće na neki način baciti krivnju na Boga. Gospodine, žena, koju si mi dao za drugaricu, bila je kriva tome; kao da bi rekao: Da mi je nijesi dao za drugaricu, ne bi se ništa dogodilo. Zmija, koju si stvorio i pustio u raj, ona me prevari; da je nijesi pustio, ne bih ja sagriješila.

Psal. 140, 4. D. Greg. l. 22. mor. c. 9. Job. 31, 33.

Gen. 3, 11.

Sv. Grgur kaže: Bijahu čuli iz usta gjavolovih, da će biti slični Bogu, pa sad, kad Mu nijesu mogli biti slični u Božanstvu, htjedoše Ga učiniti sebi slična u grijehu. I tako time, što grijeh brane, čine ga većim, nego li je bio, kad su ga počinili. Dakle kao sinovima takovih roditelja, napokon kao ljudima, ostala nam je ova bolest, ova mana i zla navada, tako da, čim nas tko ukori s kake pogrješke, hoćemo je odmah pokriti isprikama kao lišćem i granjem. A katkada se ne zadovoljavamo time, da ispričavamo sebe, nego hoćemo da bacimo krivnju na druge.

Sv. Petar Damjanski prispodablja one, koji se ispričavaju, ježu. Kad ovaj opazi, da ga tko hoće uhvatiti ili dotaknuti ga se, uvuče najvećom brzinom glavu i noge, i tako se odasvuda poput kruglje okruži bodljikama, da ga ne možeš uhvatiti ni dotaknuti ga se, da se prije ne ubodeš: da prije vidiš krv svoju nego li tijelo njegovo. *Ut prius videas sanguinem tuum, quam corpus suum.* Isto tako, kaže ovaj svetac, rade oni, koji se ispričavaju. Ako hoćeš da ih se dotakneš i kažeš im pogrješku, što su je počinili, odmah se brane kao jež, a katkada će te i ubosti, pokazujući ti time, da i tebe treba ukoriti. Drugda će ti opet kazati, da i Pravilo zabranjuje koriti jedan drugoga; sad opet kažu, da i drugi čine još veće pogrješke, ali ih sakrivaju. Deder se dotakni ježa, pa ćeš vidjeti, dali bode.

Sve to dolazi od naše velike oholosti. Mi ne bi radi, da se sazna za naše pogrješke i da nas drže za ljude pune manâ, i više nas

boli, što se zna za naše pogrješke i što time gubimo štovanje, nego što smo ih počinili; i zato ih nastojimo sakriti i ispričati, koliko možemo. A nekoji su tako neumrtveni u tome, da se dapače prije, nego im se što kaže, ispričavaju i hoće da se naprijed operu od onoga, što im se može prigovoriti: Ako sam to učinio, bilo je za to, a ako sam ono učinio, bilo je za to. Tko te sad bode, da tako poskakuješ? Ostan je to i žalac oholosti, što ga nosiš u srcu; to te bode i potiče, da tako skačeš još prije vremena. Ako dakle ćutiš u sebi ovu pogrješku i zlu navadu, bit će dobro, da činiš o tome posebno ispitivanje sve dotle, dok te ne bude više volja tajiti svoju pogrješku, nego se nasuprot budeš veselio, kad si je već učinio, što te drže za nesavršena, da tako zadovoljiš za nju. Pa ako i nijesi počinio pogrješke, a ipak te kore za nju, ne ispričavaj se; jer ako poglavar hoće da sazna za uzrok ili razlog, zašto si ono učinio, znat će već to pitati, a možda to i zna, nego hoće da kuša tvoju poniznost i vidi, kako primaš ukor i opomenu.

Peto, takogjer je dobro ispitivanje, da presiječemo i prekinemo ohole misli. Neko ti je tako ohol i tako tašt, da mu dolaze na pamet mnoge tašte i ohole misli, predstavljajući si, da obavlja visoke i časne službe: sad se vidiš, gdje propovijedaš u svom rodnom kraju tako, da te svi hvale, i utvaraš si, da proizvodiš mnogo ploda; sad gdje uz burno pljeskanje prisutnikâ držiš predavanja ili vodiš oštroumne rasprave, ili drugo slično. Sve to dolazi od velike naše oholosti, koja izbija na javu i očituje se ovim mislima. Stoga će biti vrlo dobro, da činimo posebno ispitivanje o tome, kako da odmah presiječemo i prekinemo ove ohole i tašte misli, kao što i odmah odbijamo i prekidamo nečiste misli, krive sudove i druge grješne misli, koje nam dosagjuju.

3. p. Constit. c. 1. § 4. et reg. 29. Summ.

Philipp. 2, 3. Rom. 12, 10.

Šesto, bit će takogjer dobro ispitivanje, da držimo sve za poglavare, kako nam to propisuje naše Pravilo, naime da se oduševimo za poniznost time, da nastojimo i želimo dati prednost drugima, štujući u svojoj duši sve, kao da bi nam bili poglavari, i izvana iskazujući im počitanje i štovanje, koje iziskuje stalež svakoga pojedinoga, s prostodušnošću i iskrenošću redovničkom. A to je Pravilo uzeto od Apostola. Akoprem izvana mora biti razlike već prema staležima i osobama; ipak hoće naš sv. Otac, koji je ovu Družbu i ovaj Red prozvao najmanjim, da se svaki od nas, što se tiče prave i nutarnje poniznosti naše duše, drži za najmanjega od sviju, a sve da drži za poglavare i bolje od sebe. To će dakle biti vrlo dobro i korisno ispitivanje, ako se kod toga ne izgubiš samo u razmišljanju, nego nastojiš, da se i u zbilji ponašaš prema svima s onom poniznošću i počitanjem, kao da bi ti bili poglavari. Jer ako budeš držao svakoga za poglavara, ne ćeš govoriti s njime slobodno i oštro, a još mnogo manje kazati mu tako šta, što bi ga moglo uvrijediti ili ražalostiti; niti ćeš ga tako lako osuditi, niti se uvrijediti, postupao ili govorio on s tobom sad ovako ili onako. I zato si sve to moraš zabilježiti i uračunati u pogrješku, kad činiš o tome ispitivanje.

Sedmo, o čem možemo činiti posebno ispitivanje u ovom predmetu, jest, da podnosimo strpljivo sva poniženja, koja nas stignu. Obično te boli, kada ti tko rekne kaku uvredljivu riječcu, kad ti se zapovijeda oštro i strogo, ili kad ti se čini, da se ne pazi na te toliko, koliko na druge. Odluči u ispitivanju, da sve to i drugo, što ti se dogodi, a što ti može služiti na sramotu, strpljivo podnosiš. To je najbolje i najkorisnije ispitivanje, da steknemo poniznost. Jer osim toga, što se tako pripravljamo za sve, što nam se dogodi i što trebamo preko dana, možemo u ovom ispitivanju napredovati i uspinjati se u kreposti po ona tri stepena, što smo ih napomenuli u prijašnjem poglavlju. Najprije možeš u ispitivanju odlučiti, da sve to podnosiš strpljivo, zatim rado i dragovoljno, sve dok ne dogješ dotle, da za to ništa ne mariš i ne haješ. Zatim možeš nastojati u ispitivanju, da to s veseljem podnosiš i raduješ se svome preziru, u čemu, kako rekosmo, sastoji savršenost poniznosti.

Osmo, o čem možemo činiti posebno ispitivanje, kako u ovome predmetu tako o drugim sličnim, jest, da obavljamo nekoje nutarnje i izvanjske čine i vježbe poniznosti ili koje druge kreposti, o kojoj se ispitujemo, vježbajući se u tome toliko puta u jutro i toliko puta na veče, počinjući s manje čina i dodavajući sve više, dok nam ona krepost ne postane laka i prijegje u krv. Kad tako razdijelimo neprijatelje i uhvatimo se sa svakim pojedinim napose u koštac, lakše ćemo ih svladati i postići prije ono, što želimo.

Dvadeset i deveto poglavlje.

Kako možemo biti ponizni i ujedno željeti, da nas ljudi štuju i cijene.

Običava se više puta nametnuti dvojba glede poniznosti. Mnogo je stalo do toga, da to riješimo, eda znamo, kako nam se u tom valja vladati. Obično kažemo, a tako uopće uče i sveci, da moramo željeti, da nas ljudi preziru, poništavaju i omalovažuju, i da ništa ne drže do nas. Odmah nam se s druge strane nameće pitanje: Kako ćemo dakle koristiti bližnjemu, ako nas prezire i omalovažuje? Jer za to treba da imamo ugleda kod njega i da ima dobro mnijenje o nama i štuje nas. Zato regbi da nije zlo nego da je dobro željeti, da nas štuju i cijene ljudi.

D. Basil. in reg. brev. 185. D. Greg. l. 22. mor. c. 9. D. Bernard. serm. 42. sup. Cant.

O ovoj dvojbi raspravljaju slavni sveci: Bazilije, Grgur i Bernardo, i rješavaju je vrlo dobro, kad kažu: Akoprem je istina, da moramo bježati od časti i štovanja svijeta poradi velike pogibli, što je s tim spojena, i da moramo uvijek, koliko je do nas, željeti, da nas ljudi preziru i omalovažuju; ipak, kad se radi o kakoj dobroj svrsi, kao o većoj slavi Božjoj, možemo slobodno i sveto željeti, da nas ljudi štuju i cijene. Zato kaže sv. Bernardo, da istina moramo, koliko je do nas, željeti, da nas ljudi tako poznaju i tako

misle o nama, kako mi sami mislimo o sebi i poznajemo se, da do nas isto toliko drže, koliko mi sami do sebe držimo; ali više puta, kaže on, nije dobro, da to ljudi znadu, i zato možemo katkada slobodno i sveto željeti, da ne znadu naših pogrješaka i nesavršenosti, da im to ne bude na kaku štetu i zapreku njihovu duhovnomu napretku.

Ali valja da to dobro razumijemo, da u tome oprezno i vrlo razborito postupamo; jer takove istine obično pod izlikom istinâ uvelike škode nekojima, što se ne služe njima kako treba. Isti nam sveci tumače vrlo dobro ovu nauku, da nam ona ne dade povoda, te zabludimo. Sv. Grgur kaže: «Katkada se i sveti muževi vesele, što ljudi o njima dobro misle i štuju ih; ali to biva samo tada, kada vide, da je to nužno za duhovni napredak i spas bližnjega. *Nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudent; sed cum per hanc ad meliora proficere audientes pensant.* A to, kaže sv. Grgur, ne znači veseliti se svome štovanju i dobrome glasu kod ljudi, nego plodu i napretku iskrnjega, što je sasvim različito. *Nec jam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate, quia aliud est favores quaerere, et aliud de profectibus exsultare.*» Drugo je nešto ljubiti čast i štovanje radi časti i štovanja samoga i u tome tražiti svoje vlastito počitanje i zadovoljstvo, što je tko velik i slavan kod ljudi, a to je zlo. Drugo je, kad to ljubimo iz kake dobre svrhe, kao da koristimo iskrnjemu i proizvodimo plod u njegovoj duši, a to nije zlo, nego dobro. A na taj način možemo slobodno željeti, da nas štuje i cijeni svijet i da dobro misli o nama radi veće slave Božje, i što je to nužno, da spasonosno djelujemo na iskrnjega i da mu koristimo duši; jer to ne znači veseliti se časti i štovanju svome, nego koristi i dobru iskrnjega i većoj slavi Božjoj. Kao što onaj, koji poradi zdravlja želi ljekariju, koja mu se po naravi gadi, time što je hoće i uzima, ljubi zdravlje; isto tako, kada tko želi i prima štovanje ljudsko, od kojega bježi i prezire ga, jedino zato, što je to u tom slučaju nužno i korisno sredstvo za proslavu Božju i spasenje dušâ, u istinu se kaže za njega, da hoće i želi samo slavu Božju.

D. Greg. ubi supra.

Ali da vidimo, po čem se može poznati, dali se tko veseli časti i štovanju čisto radi slave Božje i koristi bližnjega, ili dali se tome veseli radi samoga sebe i radi svoje vlastite časti i štovanja; jer to je vrlo škakljiva stvar i u tom sastoji sva njena važnost i teškoća. Na to odgovara sv. Grgur: «Moramo se tako čisto Boga radi veseliti časti i štovanju, da se, kad to ne služi na veću slavu Božju i spas bližnjega, ne samo ne smijemo tome veseliti, nego nas to mora žalostiti. *Qua in re necesse est, ut, cum audientium utilitati non proficit, mentem nostram fama laudalibis non elevet, sed fatiget.*» Zato, koliko je do nas, moramo uvijek od srca željeti, da nas ljudi omalovažuju i preziru; pa kad se pruži tome prigoda, moramo je prihvatiti svim srcem i veseliti se tome, kao da smo postigli ono, što smo željeli. A čast i štovanje moramo samo u toliko željeti i tome se veseliti, u koliko je to nužno, da spasonosno djelujemo na bližnjega i koristimo mu, i u koliko je to na veću čast i slavu Gospodina Boga našega.

D. Greg. ubi supra.

O našemu blaženomu Ocu sv. Ignaciju čitamo u njegovu životopisu, da je govorio, kad bi se prepustio svome žaru i želji, da bi hodio po ulicama gô, pun perja i blata, eda ga tako drže za lugjaka; ali njegova ljubav i želja, da koristi bližnjemu, ugušivaše u njemu ovo preveliko čuvstvo poniznosti, i djelovaše, da se vlada, kako je dolikovalo njegovoj službi i osobi, dostojno i pristojno. Ipak je žudio i želio, da bude preziran i poništavan, pa kadgod bi mu se pružila prigoda, da se ponizi, prihvatio bi je objeručke, a dapače i vrlo brižno tražio. Po tom ćeš dakle poznati, dali se veseliš ugledu i štovanju zbog spasa dušâ i slave Božje, ili zbog samoga sebe i svoje vlastite časti i štovanja. Ako prihvaćaš objeručke i od srca svako poniženje i prezir, što te zadesi, i veseliš se tome, tada je to očit znak, da se i onda, kad ti lijepo uspije propovijed ili koji posao, pa te za to ljudi štuju i cijene, ne veseliš zbog tvoje časti i štovanja, nego čisto radi slave Božje i koristi bližnjega, koja otuda slijedi. Ali ako poniženje i omalovaženje, što te zadesi, odbijaš od sebe i ne podnosiš toga rado, pa ako se i onda, kad to nije potrebito za spasenje iskrnjega, uza sve to veseliš štovanju i hvalenju ljudi, i za tim dapače ideš, tada je to znak, da se i u ostalom veseliš zbog toga, što se to tebe tiče i služi ti na čast i diku, a ne čisto zbog slave Božje i koristi bližnjega.

Lib. 5. c. 3. Vitae s. Ignat.

Potom čast i štovanje ljudsko nije zaista ništa zlo, nego nešto dobro, ako se time kako treba služimo, i zato se slobodno i sveto može željeti. Tako i sv. Franjo Ksaverije dogje s velikom pratnjom i sjajem pred kralja od Bunga. Dapače i hvalenje samoga sebe može biti dobro i sveto, ako to biva kako treba. Tako vidimo, da se i sv. Pavao, pišući Korinćanima, počinje hvaliti i pripovijedati o sebi velike stvari, spominjući velike milosti, što mu ih naš Gospodin bijaše iskazao. Ujedno kazuje, da je više radio, nego li ostali apostoli, i počinje pripovijedati objavljenja i kako je bio uznesen sve do trećega neba. Ali je on to činio, jer je to bilo tada potrebito i to iziskivala slava Božja i korist onih, kojima je pisao, da ga tako drže i smatraju za apostola Kristova, te prime njegovu nauku i okoriste se njome. A sve to govoraše o sebi sa srcem, koje je ne samo preziralo čast, nego takogjer ljubilo prezir i sramotu za ljubav Isusu Kristu. Kad to naime ne bijaše potrebito za dobrobit bližnjega, znao se vrlo dobro poniziti i poništiti, govoreći o sebi, da nije vrijedan zvati se apostolom, jer da je progonio Crkvu Božju, i nazivajući se bogopsovcem, nedonoščetom i najvećim grješnikom. Veselio se pak i radovao, kad mu bijaše pretrpjeti kaku sramotu i prezir. Takova srca mogu slobodno primati čast a katkada i reći, što im služi na pohvalu; jer nigda ne će takova šta činiti, osim kad je to na veću slavu Božju. A i tada to čine tako, da se ništa od toga ne prilijepi za njih, svejedno kao da toga ne bi ni činili; jer ne ljube svoje vlastite časti, nego čast Božju i spas dušâ.

Lib. 4. c. 10. Vit. s. Franc. Xaverii.

1. Cor. 15, 9.
1. Tim. 1, 13.

Ali jer je vrlo teško primati čast a ne uzoholiti se, i ne ćutjeti u tome kakoga taštoga veselja i samomilja, zato su sveci, bojeći se velike pogibli, što se krije u časti i štovanju, u dostojanstvima i visokim službama, bježali, koliko su više mogli, od svega

toga i išli tamo, gdje ih nijesu poznavali ni štovali, i bavili se rado niskim i prezrenim službama; jer su vidjeli, da im to veoma pripomaže, da napreduju i uzdrže se u poniznosti, i da je to sigurniji put za njih.

1. p. l. 1. c. 7. Chron. s. Franc. Sv. Franjo lijepo govoraše: «Nijesam redovnik, ako ne primam s istim veseljem lica i duše sramotu i čast; jer ako se veselim časti, što mi je drugi iskazuju, radi njihove koristi, kad propovijedam ili im činim kako drugo dobro djelo, čime izvrgavam svoju dušu pogibli i opasnosti, da postane tašta: mnogo se više moram veseliti svojoj koristi i spasu svoje duše, na koji sam sigurniji, kad me drugi kude.»

Jasno je, da se više moramo veseliti svome dobru i koristi, nego li dobru i koristi svoga iskrnjega, jer dobro uregjena ljubav mora početi sa samim sobom. Ako se dakle veseliš tugjoj koristi, kad ti lijepo uspije propovijed ili posao, pa te za to hvale i štuju; zašto se ne veseliš svojoj koristi, kad učiniš, što možeš, pa te ipak omalovažuju, kad je to bolje i sigurnije za te? Ako se veseliš, što imaš krasnih sposobnosti, da činiš velika djela na korist drugih; zašto se, ako ti Bog nije podijelio darova za tako šta, isto tako ne veseliš zbog svoje koristi i svoje poniznosti? Ako se veseliš, što si sasvim zdrav i jak, da možeš raditi za druge, radi koristi njihove: zašto se ne veseliš ujedno, kad Bog hoće, da si bolestan i slab, i da nijesi ni za što sposoban, nego da si u kutu i beskoristan? Jer to je na tvoju korist, i to će ti više pomoći, da budeš ponizan, i time ćeš većma ugoditi Bogu, kad On to tako hoće, nego da si izvrstan propovjednik.

Iz toga se vidi, kako se jako varaju oni, koji upiru oči u čast i štovanje svijeta pod izlikom, da je to potrebito, da koriste bližnjemu, pa sve pod tom izlikom teže za časnim i visokim službama, i za svim, što odiše dostojanstvom, a bježe od svega, što je nisko i ponizno, misleći, da time gube ugled. A u tome se krije još druga velika prijevara, naime da onim, čime tko misli steći ugled, gubi ga, a čime misli da će ga izgubiti, stiče ga. Nekoji misle, da će siromašnim odijelom te niskom i poniznom službom i poslom izgubiti ugled i potrebito štovanje, da plodonosno djeluju na bližnjega; ali ih vara njihova oholost; jer baš time ćeš steći ugled i štovanje, a protivnim, za čim ti ideš, izgubit ćeš ga.

Lib. 5. c. 3. Vit. s. Ignat. Vrlo je lijepo to učio naš blaženi Otac sv. Ignacije, koji govoraše, da većma pripomaže obraćenju dušâ čuvstvo prave poniznosti nego li dostojanstveno ponašanje, koje vonja i zaudara po svijetu. A tako je on i radio, pa ne samo on sâm, nego je u tom vježbao i one, koje je slao u vinograd Gospodnji, učeći ih, da uvijek nastoje hoditi putem poniznosti i prezira samoga sebe, ako hoće da izvedu što veliko i teško, jer tada da će biti djelo sasvim sigurno, kad bude čvrsto osnovano na poniznosti, i jer je to put, kojim običava Gospodin proizvoditi velika djela. Pa prema tome, kad je slao Oca sv. Franju Ksaverija i Simona Rodrigueza u Portugalsku, naloži im, neka, kad dogju u onu kraljevinu, prose milostinju, i tako siromaštvom i preziranjem samih sebe otvore vrata svemu ostalomu. A Ocima Salmeronu i Paskaziju, kada su išli kao

papinski poslanici u Irsku, takogjer naloži, da podučavaju u kršćanskom nauku djecu i prosti puk. A kad su isti Otac Salmeron i Otac Lainez prvi puta išli na Sabor Tridentinski, poslani od Pape Pavla III. kao bogoslovci Njegove Svetosti, dade im naputak, da prije, nego izreknu svoje mnijenje na Saboru, idu u bolnicu i poslužuju siromašne bolesnike, i da podučavaju djecu u temeljnim istinama naše svete Vjere, pa istom, kad puste ovo korijenje, da idu dalje i kažu svoje mnijenje na Saboru, jer da će tako ono uroditi plodom i biti korisno; kao što znamo, da se i zbilja tako dogodilo po milosrgju Gospodnjem. — Pa zar da još razmišljamo, bojimo se i ispitujemo u svojoj ljudskoj razboritosti, dali se time gubi ugled? Ne boj se, da ćeš obeščastiti propovjedaonicu, ako obučavaš u kršćanskom nauku, ili ako propovijedaš na trgovima, u bolnicama i tamnicama. Ne boj se, da ćeš izgubiti ugled kod velikašâ, ako te vide, da ispovijedaš siromahe, da se odijevaš kao siromašni redovnik; nasuprot ćeš time steći ugled, i pribaviti si više pouzdanja i štovanja, i više koristiti dušama; jer ponizne uzvisuje Bog i po njima obično proizvodi velika djela.

Ali da se i ne obaziremo na ovaj razlog, koji je tako važan, nego uzmemo to samo sa strane razboritosti i ljudskog razuma, ne možeš naći uspješnijega sredstva, da stečeš ugled i štovanje kod ljudi, i da uvelike koristiš dušama, nego kad se baviš ovakim poslovima, koji izledaju niski i prezreni; i to tim više, što su veće tvoje sposobnosti. Razlog je tome ovaj. Svijet naime toliko drži do časti, štovanja i do visokih služba, da se ničemu toliko ne čudi, nego kad vidi, da se to prezire, i da se onaj, koji bi mogao obavljati visoke i časne službe, bavi niskima i prezrenima; i zato takove drži i smatra za velike svece, i prima njihovu nauku, kao da je došla s neba.

O Ocu sv. Franju Ksaveriju čitamo u njegovu životopisu, kako ga je, kad se imao ukrcati, da otplovi u Indiju, pa se nije htio ničim opskrbiti za svoje putovanje, silno molio grof od Kastanjede, koji je tada imao opskrbiti brodovlje za one krajeve svim nužnim za putovanje, neka barem uzme sa sobom slugu, koji će mu služiti na moru, govoreći mu, da će si umanjiti povjerenje i ugled kod ljudi, koje je imao podučavati, kad ga vide na moru, gdje s ostalima pere na brodu svoju rubeninu i kuha si jelo. Otac sv. Franjo odgovori: «Gospodine grofe! gramženje za povjerenjem i ugledom na ovaj način, što ga preporučuje Vaše gospodstvo, spravilo je Crkvu Božju i njezine dostojanstvenike u stanje, u kojem se sada nalaze. Sredstvo, kojim valja steći povjerenje i ugled, jest, da perem ovu rubeninu i kuham si jelo, ne trebajući nikoga, pa uza sve to da radim oko spasa ljudi.» Ovomu se odgovoru tako zadivi grof i tako ga se dojmi, da nije znao što da odgovori. Na ovaj način i s ovom poniznošću i istinitošću valja sticati ugled, i na taj se način proizvodi više ploda. Pa tako i vidimo, da je toliko toga učinio Otac sv. Franjo Ksaverije u Indiji time, što je podučavao djecu u kršćanskome nauku i zvonio noću zvoncem za duše u čistilištu, i što je dvorio i tješio bolesnike, i obavljao druge niske i prezirne poslove. Na taj način steče toliki ugled i štovanje, da je *Lib. 1. c. 12. Vit. s. Franc. Xaverii.*

privlačio srca sviju i svi ga nazivali svetim Ocem. Takova ugleda trebamo, da proizvodimo plod u dušama, naime da nas drže i smatraju za ponizne, za svece i propovjednike evangjeoske. Dakle za takim ugledom moramo težiti; a svaki drugi ugled i čast, što vonja i zaudara po svijetu, prije je na veliku štetu i sablazan, kako svjetovnjacima tako redovnicima.

Ioan. 8, 50. Na one riječi Gospodinove: *«A ja ne tražim slave svoje: ima, koji traži i sudi — Ego autem non quaero gloriam meam: est qui quaerat et judicet»*, kaže vrlo dobro neki naučitelj: «Ako dakle naš nebeski Otac traži našu slavu i čast, i brine se za to, ne treba da se mi brinemo za to. Gledaj da budeš ponizan i takav, kakav moraš biti, a brigu za svoju čast i ugled, da koristiš što više bližnjemu, prepusti Bogu; jer što ćeš se više ponizivati i poništavati, to će te On više uzvisivati drugom čašću, koja je sasvim različita od one, koju bi ti mogao steći onim drugim sredstvima i ljudskom razboritošću.»

A isto tako nemaj brige za čast i ugled Reda. To je druga izlika, koja nam se običava katkada narinuti, da pokrijemo svoju nesavršenost i neumrtvenost. Ah, ta toga ja ne činim radi sebe, nego radi ugleda Reda, koji zaslužuje svako počitanje. Ne brini se ti za to počitanje; jer će takogjer Red više dobiti, kad te svako vidi ponizna; jer u tome sastoji ugled i čast Reda, da su njegovi redovnici ponizni i umrtveni, i sasvim otcijepljeni od svega, što miriši i vonja svijetom.

P. Maff. l. 14. hist. Indiarum pag. 277. alias 280. Jedan je od naših Otaca, kako pripovijeda O. Mafej u Povjesti Indijskoj, propovijedao u Japanu Vjeru u Krista, našega Otkupitelja, na javnoj ulici grada Firanda. Jedan od onih pogana, koji je slučajno tuda prolazio, naruga se njemu i onome, što je propovijedao, pa hraknuvši, što je jače mogao, pljune mu u lice. Propovjednik izvadi svoj rubac i obriše se, ne uznemirivši se ni najmanje i ne odgovorivši ni riječce, i nastavi svoju propovijed istim glasom i licem, kao da se nije ništa dogodilo. Jednomu od slušateljâ zapne to jako za oko, pa videći veliku strpljivost i poniznost propovjednikovu, poče u sebi misliti: «Nije moguće, da nauka, koja uči toliku strpljivost, toliku poniznost i postojanost srca, nije s neba; to mora da je od Boga.» To je na njega tako jako djelovalo, da je bilo dosta, da se obrati. I zato, kad je propovijed bila gotova, pogje za njim, i zamoli ga, da ga podući u Vjeri i krsti.

Trideseto poglavlje.

O trećem stepenu poniznosti.

Treći stepen poniznosti sastoji u tome, kada se tko uza sve velike kreposti i darove Božje, što ih ima, i uza svu koliku čast i štovanje, što ga uživa, ne uzoholi ništa niti pripisuje sebi što, nego sve odnosi na sâm izvor, naime Boga, od koga dolazi svako dobro i svaki savršeni dar. Na ovom su trećem stepenu poniznosti, kaže sv. Bonaventura, veliki i savršeni muževi, koji se to dublje u svemu ponizuju, što su veći. Da se zao i nesavršen čovjek smatra i drži za takova, nije ništa veliko. Dobro je to i hvalevrijedno, ali se nije tome čuditi, kao ni tome, što se sin seljački ne će držati za sina kraljevskoga, i što se siromah drži za siromaha a bolesnik za bolesnika, i što hoće, da ih i drugi drže za takove; ali da se bogataš učini siromašnim i velikaš se ponizi i učini jednak prostijim ljudima, postavši malen, tomu se je čuditi. Isto tako dakle, kaže svetac, nije se čuditi, da se tko zao i nesavršen drži za zla i nesavršena, naprot bi se valjalo čuditi, kad bi se takav držao za dobra i savršena, kao kad bi se tko sav gubav držao za zdrava; ali da se onaj, koji je uvelike napredovao u kreposti i primio mnoge darove od Boga, te je u istinu velik pred Njegovim Božanskim licem, drži za malena, to je velika poniznost i tome se je diviti. Sv. Bernardo kaže: «Velika je i rijetka zaista krepost, kad što veliko činiš, pa se ne držiš za velika; kad je svima poznata tvoja svetost, a tebi samome ne; kad ti se svi dive, a ti sam sebe prezireš. *Magna et rara virtus profecto est, cum magna opereris, magnum te nescire; cum omnibus nota sit sanctitas tua, te solum lateat; cum omnibus mirabilis appareas, tibi soli vilescas.* Tomu se ja više divim, nego samim krepostima. *Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius judico.*»

D. Bonaven. progress. 6. Relig. c. 22. Idem dicit D. Bernard. serm. 45. sup. Cant.

D. Bernard. serm. 13. sup. Cant.

Ova se poniznost savršeno našla u presvetoj Kraljici Angjeoskoj, koja je znala, da je odabrana za Majku Božju, pa se ipak u najdubljoj poniznosti priznala za službenicu i ropkinju Božju: *«Evo službenice Gospodnje! — Ecce ancilla Domini.»* Sv. Bernardo kaže: «Odabire se za Majku Božju, a naziva se službenicom. *Mater Dei eligitur, et ancillam se nominat.»* Kad je sveta Elizabeta nazva blaženom med svim ženama, ne pripisa sebi nikake slave od sve svoje veličine, nego sve pripisa Bogu, veličajući Ga i uzvisujući za to, dok Ona osta čvrsta i nepokolebiva u svojoj predubokoj poniznosti: *«Veliča duša moja Gospodina i obradova se duh moj u Bogu, spasu mojemu, što pogleda na poniznost službenice svoje. — Magnificat anima mea Dominum et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillae suae.»* To je nebeska poniznost: blaženici na nebu tako su ponizni. A to je ono, kaže sv. Grgur, što je vidio sv. Ivan u Otkrivenju kod ona dvadeset i četiri starješine, koji, bacivši se na tle pred prijestoljem Boga, klanjahu Mu se, skidahu krune sa svojih glava i polagahu ih pred prijestolom. Što su,

Luc. 1, 38. D. Bernard. hom. 4. supra Missus est.

Luc. 1, 46.

D. Greg. l. 22. mor. c. 15.

kaže, polagali svoje krune pred prijestolje Božje, znači, da nijesu pripisivali sebi svojih pobjeda, nego su sve pripisivali Bogu, koji im je
Apoc. 4, 11. dao snagu i jakost, da pobijede, i davali u svemu Njemu čast i slavu. *«Dostojan si, Gospodine, Bože naš, da primiš slavu i čast, i silu, jer si ti stvorio sve, i po Tvojoj volji bijaše i stvoreno je. — Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem, et virtutem; quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam, erant et creata sunt.»* Dakle treći stepen poniznosti sastoji u tome, da se ne uzdižemo radi darova i milostî, što smo ih primili od Boga, nego da sve pripisujemo Bogu i odnosimo na Njega, kao na početnika i djelitelja svega dobra.

Ali bi mogao reći: Ako u tomu sastoji poniznost, tada smo svi ponizni; jer tko ne uvigja, da nam svako dobro dolazi od Boga i da mi od sebe nemamo ništa do grijeha i bijede? Tko ne će reći: Kad bi me Bog pustio iz svoje ruke, bio bih najgori čovjek na svijetu? Mi sa svoje strane nemamo ništa doli propasti i grijeha,
Osee 13, 9. kaže prorok Ozea. *«Propast je tvoja iz tebe, Izraele, samo je u meni pomoć tvoja. — Perditio tua Israel; tantummodo in me auxilium tuum.»* Svaka milost i svako dobro mora nam doći od darežljive ruke Božje. To je katolička Vjera i regbi da smo svi tako ponizni; jer svatko čvrsto vjeruje ovu istinu, koje je puno sveto Pismo. Sveti
Iacob. 1, 17. apostol Jakob kaže u svojoj kanoničkoj Poslanici: *«Svaki dar najbolji i svaki poklon savršeni odozgo je, dolazi od Oca svjetlosti. — Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.»* A sveti apostol Pavao pita: *«Šta imaš,*
1. Cor. 4, 7. *što nijesi primio? — Quid habes, quod non accepisti?»* *«Nijesmo*
2. Cor. 3, 5. *sposobni misliti što od sebe kao iz sebe, nego je sposobnost naša od*
Phil. 2, 13. *Boga. — Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.»* *«Bog je, koji čini u nama, i da hoćemo i da učinimo, kao što mu je ugodno. — Deus est, qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate.»* On kaže, da ne možemo ni raditi ni željeti, ni misliti, ni početi, ni svršiti, što nam služi na spasenje, bez Boga, od koga dolazi sva naša sposobnost. A kojom nam se prispodobom moglo to bolje razjasniti, ako ne onom, kojom nam to sâm Krist, naš Otkupitelj,
Ioan. 15, 4. tumači u svetom Evangjelju? *«Kao što loza ne može nositi ploda sama od sebe, ako ne ostane na čokotu, tako ni vi, ako u meni ne ostanete. — Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.»* *«Ja sam čokot, vi loze; koji ostane u meni, i ja u njemu, on nosi mnogi plod; jer bez mene ne možete ništa činiti. — Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere.»* Što je plodnije, nego li loza, spojena s čokotom? A što je nekorisnije i neplodnije, ako ne loza, odijeljena od
Ezech. 15, 2. čokota? Od kake je koristi? pita Bog proroka Ezekijela: *«Sine čovječji, što će biti od drveta loze? — Fili hominis, quid fiet de ligno vitis?»* To nije drvo, kaže, iz kojega bi mogao što tesar načiniti; pa ne može učiniti iz njega ni klina, da se zabije u zid i o nj se što objesi. Nije za drugo loza odijeljena od čokota, ako ne za vatru. Isto je tako s nama, ako nijesmo sjedinjeni s pravim
Ioan. 5, 6. čokotom, što je Krist, naš Otkupitelj. *«Ako tko u meni ne ostane,*

izbacit će se napolje kao loza, i osušit će se, i skupit će je, i u oganj baciti, i gorjet će. — Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet.» Ioan. 15, 6.
Nijesmo za drugo, nego za oganj; ako smo što, to smo po milosti Božjoj, kako kaže sv. Pavao: *«Po milosti Božjoj jesam, što jesam.* 1. Cor. 15, 10.
— Gratia Dei sum id, quod sum.»

Regbi da smo svi posvema uvjereni o istini, da je svako dobro, što ga imamo, od Boga, i da mi nemamo ništa osim grijehâ, pa da ne smijemo nijedno dobro pripisivati sebi, nego sve Bogu, kome pripada u svem čast i slava. Onome, koji vjeruje, ne čini se baš teško držati to za najviši i najsavršeniji stupanj poniznosti; budući da je to tako jasna vjerska istina. Tako se to čini na prvi pogled. Ako to promatramo površno i izvana, izgleda lako; ali nije, nego vrlo teško.

Kasijan veli: «Početnicima se čini nešto lako ne pripisivati Cassian. coll.
sebi ništa, i ne oslanjati se niti pouzdavati u svoje nastojanje i 2. de cast. et
marljivost, nego sve odnositi na Boga i Njemu pripisivati; ali tome 17. intercol.
nije tako, nego je to vrlo teško. Budući da i mi doprinosimo nešto sa svoje strane u dobrim djelima: *«jer smo Božji pomoćnici — Dei* 1. Cor. 3, 9.
enim sumus adjutores,» kako kaže sv. Pavao, i sudjelujemo s Bogom; odmah se potajno i da toga regbi ni ne opazimo, oslanjamo na same sebe i pouzdavamo u se, i ušulja se u nas preuzetnost i tajna oholost, misleći, da smo svojom marljivošću i nastojanjem učinili ovo ili ono; i tako se odmah nadunemo i postanemo tašti, i ponosimo se djelima, što ih činimo, kao da bi ih svojim silama učinili i kao da bi bila jedino naša. Nije to tako lako, kako izgleda. Dosta nam je znati, da sveci postavljaju to kao najsavršeniji stepen poniznosti, i kažu, da je to poniznost velikanâ, eda uvidimo, da je to teže i savršenije, nego li izgleda. Primati velike darove od Boga i činiti velika djela, pa znati Bogu dati za to slavu, koja Ga ide, a ne pripisivati sebi ništa niti ćutjeti pri tom kako tašto samomilje jest nešto vrlo savršeno. Biti čašćen i hvaljen kao svetac, pa srcem ne prianjati za čast i štovanje, svejedno kao da ne bi bilo ništa, nešto je teško i malo njih do toga dolazi. Velike kreposti treba za to.

Živjeti usred častî, veli sv. Zlatousnik, a da se za to ne prilijepi srce onoga, koji je čašćen, isto je toliko, kao općiti s krasnim ženama, pa ih ni jedanput ne pogledati nečistim okom. Teško je to i pogibeljno, i treba za to velike kreposti. Hoditi po visini, a da se čovjeku ne zavrti u glavi, treba biti jakih živaca. Nemaju svi tako jakih živaca, da hode po visokim mjestima. Nijesu to mogli ni angjeli u nebu, Lucifer i njegovi drugovi, i zato im se zavrtje u glavi i padoše u ponor pakleni. To je, kažu, bio grijeh angjelâ, što ih Bog stvori tako lijepe i tako krasne, s tolikim naravnim i vrhunaravnim darovima, a oni ne ostadoše u Bogu, *In veritate non* Ex Ioan. 8, 44.
stetit, niti dadoše Njemu slave u svemu, nego ostadoše u sebi; ne, kao da bi mislili, da su imali od sebe sve ono, jer su dobro znali, da im sve dolazi od Boga i da o Njemu zavise, i spoznali, da su stvorovi, nego se, kako kaže prorok Ezekijel, ponesoše u svojoj krasoti, uzoholiše radi onih darova, što ih bijahu primili od Boga,

Ezech. 28, 17. i naslagjivahu se njima, kao da bi ih imali od sebe. «*Ponijelo se srce tvoje zbog ljepote tvoje, izgubio si mudrost svoju zbog ljepote svoje. — Elevatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.*» Oni nijesu svega toga odnosili na Boga i Njemu pripisivali, dajući Njemu slavu i čast za to, nego postadoše oholi, uzdižući se i tašto naslagjujući samima sobom, kao da bi imali od sebe ono dobro. Akoprem su dakle razumom spoznavali, da slava ide Boga, voljom su Mu je otimali i pripisivali sebi.

Eto vidiš, da nije tako lak, kako izgleda, ovaj stupanj poniznosti, kad je i samim angjelima bio tako težak, te padoše s visine, na koju ih Bog bijaše postavio, što se nijesu znali uzdržati na njem. Kada dakle ni angjeli nijesu bili tako jaki, da hode po visini, nego im se zavrtje u glavi i padoše, s mnogo više razloga imamo se mi bojati vrtoglavice, kad nas postave i uzdignu visoko; jer smo mi ljudi, kako kaže prorok David, tako bijedni, da se kao dim izgubimo.
Psal. 36, 20. «*Čim su u časti i uzvišeni, izgube se, kao dim izgube sebe. — Mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient.*» Kao što se dim to više raspršuje i gubi, što se više diže u vis; isto se tako bijedan i ohol čovjek to više gubi u taštini, što ga više štuju i uzdižu do uzvišenijega staleža.

Oh kako nas je lijepo i kako zgodno upozorio na to Krist, naš Otkupitelj! Pripovijeda sv. Evangjelje, kako se sedamdeset i dva učenika, koje bijaše poslao da propovijedaju, vratiše s propovijedanja zadovoljni i veseli, govoreći: «Gospodine! kako smo pravili čudesa! Dapače su nam se i gjavli pokoravali i slušali nas u tvoje ime!» Na to im odgovori Otkupitelj svijeta vrlo strogo:
Luc. 10, 18. «*Vidjeh sotonu gdje spade s neba kao munja. — Videbam satanam sicut fulgur de coelo cadentem.*» Zato se čuvajte taštoga samomilja; znajte, da je toga radi pao Lucifer s neba; jer ga u onom uzvišenom stanju, u kojem bi stvoren, obuze tašto samomilje zbog darova, što ih bijaše primio, i ne dade Bogu slave i časti, kako je morao, nego je htjede prisvojiti sebi. Pazite, da se i vama to isto ne dogodi: da se ne uzoholite radi čudesa i velikih djela, što ih činite u moje Ime, i da vas ne obuzme toga radi tašto samomilje. — Na nas su upravljene ove riječi. Pazite, da se ne uzoholite, što se po vama proizvodi mnogo ploda u bližnjemu i predobivaju se mnoge duše. Čuvajte se, da vas ne obuzme kako tašto samomilje, što vas hvale i štuju ljudi, i mnogo drže do vas. Pazite, da se ničim ne uzdižete i da vam se srce ne prilijepi za čast i štovanje, jer to bi uzrok, da je pao Lucifer i od angjela postao vrag. Iz toga možeš vidjeti, kaže sv. Augustin, koliko je zlo oholost, kad od angjela čini vragove; a nasuprot koliko je dobro poniznost, koja ljude čini slične svetim angjelima. *Humilitas homines sanctis angelis similes facit, et superbia daemones ex angelis fecit.*

D. August. lib. seu exhort. de salut. monit. ad quendam comitem c. 18.

Trideset i prvo poglavlje.

Tumači se, u čem sastoji treći stepen poniznosti.

Još nijesmo dovoljno rastumačili, u čem sastoji ovaj treći stepen poniznosti, i zato treba, da to malo jasnije rastumačimo, eda to uzmognemo bolje djelom izvesti; a to je ono, što hoćemo. Ovaj stepen poniznosti, kažu sveci, sastoji u tom, da znamo razlikovati zlato darova i dobročinstava, što nam dolaze od Boga, od blata i bijede, što smo mi, i dati svakome, što mu pripada: Bogu, što je Božje, a nama, što je naše, i da sve to tako i činimo, u čem sastoji bitno ovaj posao. Dakle poniznost ne sastoji u tome, da umno spoznajemo, kako mi ne možemo i ne vrijedimo ništa, i kako nam svako dobro mora doći od Boga, i kako je On onaj, koji čini u nama, da hoćemo, počnemo i dovršimo, kako Mu je ugodno i drago, kao što kaže sveti apostol Pavao; jer to tako Philipp. 2, 13.
umno spoznavati lako je, kad nas Vjera to uči i svi mi kršćani to tako spoznajemo i vjerujemo; nego poniznost sastoji u tome, da to spoznamo i u tom se i zbilja vježbamo, i da budemo tim tako prožeti i u tom tako učvršćeni, kao da bi to gledali svojim očima i to pipali i držali rukama.

To je, kaže sv. Ambrozije, osobiti dar i velika milost Božja, D. Ambros. ep. 84. ad sacram virg. Demetriad.
i navodi zato one riječi sv. Pavla: «*A mi ne primismo duha ovoga svijeta, nego duha, koji je iz Boga, da znamo, što nam je darovano od Boga. — Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quae a Deo donata sunt nobis.*» 1. Cor. 2, 12.
Da tko prizna i pripozna darove, što ih je primio od Boga, za tugje i za primljene i darovane od darežljivosti i milosrgja Božjega, osobiti je dar i milost Njegova. A mudri Salamun kaže, da je to Sap. 8, 21.
najveća mudrost: «*Pa kako sam znao, da drugčije ne mogu biti uzdržljiv, osim ako Bog dade, pa i ovo samo bijaše mudrost, što sam znao, čiji je to dar. — Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiae, scire cujus esset hoc donum.*» A po drugom pismu glasi: «*I ovo samo bijaše najveća mudrost. — Et hoc ipsum erat summa sapientia.*» U tome dakle, za što sv. Pavao kaže, da je osobiti dar i milost Božja, a Salamun, da je najveća mudrost, sastoji ovaj stepen poniznosti. «*Šta imaš, što nijesi primio? A ako si primio, što se hvališ, kao da nijesi primio?* pita sveti apostol Pavao. *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*» Sve, što dobra imamo, primili smo i tugje je; od sebe nemamo nikaka dobra.

To bijaše poniznost svetaca. Akoprem su oni bili obogaćeni darovima i milostima Božjima, i akoprem su se uzdigli do vrška savršenosti, i zato ih svijet uvelike štovao i cijenio, uza sve to su se smatrali tako niskima u svojim očima, i ostala bi im duša tako stalna u svojoj niskoći i poniznosti, kao da ne bi imali ništa od

onih darova. Nikaka im taština ne bi prionula za srce niti išta od one časti i štovanja, što im ga je svijet iskazivao, jer su dobro znali razlikovati ono, što bijaše tugje, od onoga, što bijaše njihovo vlastito; i zato su sve darove, časti i štovanje, smatrali kao nešto tugje i primljeno od Boga, i Njemu davali i pripisivali u tom svu slavu i hvalu, dok su oni ostali sasvim u svojoj niskoći, promišljajući, da nemaju od sebe ništa dobra i da ništa ne mogu. To je bio uzrok, da se nijesu uzdizali, akoprem ih je sav svijet uzvisivao, niti se zato držali za nešto više, niti im se išta od onoga prilijepilo za srce; nego su držali, da one pohvale ne idu njih i da se ne iskazuju njima, nego nekome drugome, koga idu, naime Bogu, te su u Njega i u Njegovu slavu postavljali svoju radost i veselje.

Zato s punim pravom kažu, da je to poniznost velikih i savršenih ljudi. Prvo, jer pretpostavlja velike kreposti i darove Božje, a to čini, da je tko velik pred Bogom. Drugo, jer je velika i čudnovata savršenost, kad je tko u istinu velik u očima Božjim, kad je veoma napredovao u kreposti i savršenosti, pa ga zato uvelike štuje i cijeni Bog i ljudi, a on se drži za neznatna i prezirna u svojim očima. A tomu se divi sv. Zlatousnik i sv. Bernardo kod apostola i drugih svetaca, koji uza sve to, što su bili tako veliki sveci i tako obasuti darovima Božjim, i što je Božansko Veličanstvo po njima tvorilo tolike znakove i čudesa i uskrisivalo mrtve, pa ih za to uvelike štovao sav svijet, — ipak se sačuvaše tako savršeno u svojoj poniznosti i niskoći, kao da ne bi imali ništa od onoga i kao da bi tko drugi činio ona djela, a ne oni, i kao da bi sva ona čast, štovanje i hvala išla koga drugoga i drugomu se iskazivala, a ne njima.

D. Bernard. hom. 4. supra Missus est.

Sv. Bernardo kaže: «Nije ništa veliko biti ponizan u siromaštvu i potištenosti, *Non magnum est esse humilem in abjectione;* jer to samo po sebi služi, da se čovjek pozna i drži za ono, što jest; ali kad koga svi štuju i cijene, i drže za sveca i čudovita muža, a on sve ostane tako stalan u istini svoje niskoće i svoga ništa, kao da ne bi na njemu bilo ništa od onoga: to je rijetka i izvrsna krepost, i nešto vrlo savršeno. *Magna prorsus et rara virtus humilitas honorata.*»

D. Bernard. serm. 13. sup. Cant. Matth. 5, 16.

U takovima, kaže sv. Bernardo, prema zapovijedi Gospodnjoj, svijetli i odsijeva njihovo svijetlo pred ljudima, da slave, ali ne sebe, nego svoga Oca nebeskoga. To su pravi nasljednici svetoga apostola Pavla i evangjeoskih propovjednika, koji ne propovijedaju samih sebe, nego Isusa Krista. To su dobre i vjerne sluge, koji ne traže svoje udobnosti, ni u čem se ne uzdižu, niti išta pripisuju sebi, nego sve vjerno pripisuju Bogu i Njemu daju slavu u svemu. Zato će oni i čuti iz usta Gospodnjih one riječi evangjeoske: «*Dobro, slugo dobri i vjerni! budući da si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti. — Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.*»

Matth. 25, 21.

Trideset i drugo poglavlje.

Tumači se bolje, što smo prije rekli.

Rekli smo, da treći stepen poniznosti sastoji u tom, kad se tko uza sve to, što je veoma krepostan i primio velike darove od Boga, pa ga svi uvelike štuju i časte, ne uzoholi ništa niti išta sebi pripisuje, nego sve odnosi na svoj izvor, naime na Boga, i Njemu sve pripisuje, dajući Mu u svemu slavu, dok on ostaje sasvim u svojoj niskoći i poniznosti, kao da ne bi ništa imao i ništa radio. Ne ćemo time reći, da i mi ne radimo i nemamo dijela u dobrim djelima, što ih činimo, jer to bi bilo neznanje i bludnja. Jasno je, da i mi svojom slobodnom voljom sudjelujemo i radimo skupa s Bogom u dobrim djelima; jer čovjek slobodno daje svoju privolu za njih, i baš zato radi čovjek, što od svoje vlastite i slobodne volje hoće ono, što hoće, i radi ono, što radi, i što je u njegovoj moći, da ne radi.

A to je baš ono, što čini ovaj stepen poniznosti tako teškim; jer s jedne strane moramo uložiti sve svoje nastojanje i upotrijebiti sva moguća sredstva, da postignemo krepost, da se opremo napasti i da nam posao lijepo pogje za rukom, kao da bi to samo bilo dosta; a s druge strane, kad to učinimo, ne smijemo se u sve to ništa pouzdavati, svejedno kao da ne bi ništa učinili, nego se moramo držati za nekorisne i nevrijedne sluge i postavljati sve svoje pouzdanje u samoga Boga, kako nas On to uči u Evangjelju: «*Kad učinite sve, što vam je zapovjegjeno, recite: Sluge smo nekorisne; što smo bili dužni činiti, učinismo. — Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.*» A da dogjemo dotle, te tako činimo, treba kreposti, i to ne malene. Kasijan veli: «Onaj, koji dobro spozna, da je nekoristan sluga i da sva njegova sredstva i najstojanja nijesu dosta, da postigne kako dobro, nego da mu sve mora milostivo darovati Gospodin, ne će se uzoholiti, kad što postigne; jer će uvidjeti, da toga nije postigao svojim nastojanjem, nego po milosti i milosrgju Božjem. A to je ono, što kaže sv. Pavao: «Šta imaš, što nijesi primio?»

Luc. 17, 10.

Cass. coll. cap. 15. 16. et l. 7. de spiritu superbiae.

Sv. Augustin kaže, da smo mi bez milosti ono, što je tijelo bez duše. Kao što se mrtvo tijelo ne može gibati ni kretati; isto tako i mi bez milosti Božje ne možemo vršiti djela živih i koja bi vrijedila pred Bogom. Kao što bi bilo ludo, kad bi tijelo pripisivalo sebi život i kretanje, a ne duši, koja je u njemu i daje mu život; isto bi tako bila vrlo slijepa duša, kad bi dobra djela, što ih čini, pripisivala samoj sebi, a ne Bogu, koji joj je ulio duh života, t. j. milost, da ih uzmogne činiti. A na drugom mjestu kaže: kao što tjelesne oči, makar bile posvema zdrave, ne mogu vidjeti, ako ih ne pomaže svijetlo; isto tako čovjek, makar bio ne znam kako pravedan, ne može dobro živjeti, ako ga ne pomaže Božansko

D. Aug. lib. de natura et gratia c. 26.

Psal. 126, 1. svijetlo i milost. Ako Gospodin ne čuva grada, kaže David, uzalud bdije onaj, koji ga čuva. O da bi se spoznali ljudi, kliče svetac, i da bi se svi, koji se hvale hvalili u Gospodinu! *Oh, si cognoscant se omnes homines, et qui gloriantur, in Domino glorientur!* O da bi nam Bog poslao svijetlo s neba, koje bi nam raspršilo tmine te mi spoznali i uvidjeli, da u svemu, što je stvoreno, nema nikaka dobra, ni bića ni sile, osim one, koju je Gospodin po svojoj milostivoj volji htio dati i hoće sačuvati!

D. Aug. l. 9. Conf. c. 13.

U tome dakle sastoji treći stepen poniznosti. Nu naše slabe riječi ne mogu razjasniti velike dubine i savršenosti, koja se krije u tom, makar ne znam koliko govorili sad ovako sad onako; jer je to teško ne samo djelom izvesti, nego i riječima rastumačiti. To je ono uništenje samoga sebe, o čem tako često govore i što toliko preporučuju učitelji duhovnoga života. To znači ono držati se i smatrati nevrijednim i nekorisnim za sve, što sv. Benedikt i drugi sveci postavljaju za najsavršeniji stepen poniznosti. *Ad omnia indignum et inutilem se confiteri et credere.* To je ono nepouzdavanje u samoga sebe te ono oslanjanje na Boga, i ona zavisnost od Njega, što nam se toliko preporučuje u svetom Pismu. To znači zaista ne držati ništa do samoga sebe, što svaki čas slušamo i govorimo. O da bi to tako od srca ćutjeli! O da bi razumjeli i ćutjeli u istinu i zbilja, kao da bi to gledali očima i pipali rukama, da sa svoje strane ništa nemamo i ništa ne možemo, osim sebe upropastiti i griješiti, i da svako dobro, što ga imamo i činimo, nemamo ga i ne činimo od sebe, nego ga imamo od Boga i da Njega ide u svemu čast i slava!

Pa ako uza sve to ne možeš pojmiti savršenosti ovoga stepena poniznosti, ne čudi se tome, jer je to vrlo uzvišeno bogoslovlje; i zato nikako čudo, što toga ne možemo tako lako razumjeti. Vrlo dobro kaže neki učitelj, da u svakoj znanosti ono, što je obično i jasno, zna i razumije svatko; ali ono, što je fino i savršeno, ne razumiju svi, nego samo oni, koji se odlikuju u onoj umjetnosti ili znanosti. Isto tako i ovdje ono, što je općenito i obično u kreposti, razumije svatko; ali ono, što je osobito i savršeno, uzvišeno i fino, ne razumiju svi, nego samo oni, koji su se odlikovali i u velike napredovali u ovoj kreposti. A to je ono, što kaže sv. Lovro Justinijan, da nitko ne zna pravo, što je poniznost, osim onoga, koji je primio milost, da bude ponizan. A to je takogjer uzrok, da su sveci, koji su bili sasvim ponizni, mislili i govorili o sebi tako šta, čega mi, koji nijesmo dotle došli, ne možemo razumjeti i što nam se čini pretjeravanje, tâko n. pr. da su najveći grješnici na svijetu i drugo slično, kako ćemo odmah reći. Ako pak mi ne znamo tako govoriti i misliti, dapače ni toga razumjeti, to je zato, što nijesmo došli do tolike poniznosti, kao oni, i zato ne razumijemo onoga, što je uzvišeno i fino u ovoj struci. Nastoj da budeš ponizan, i da sve više rasteš i napreduješ u ovoj znanosti, pa ćeš tada razumjeti, kako se u istinu može tako šta govoriti.

Trideset i treće poglavlje.

Tumači se nadalje treći stepen poniznosti, i zašto se pravo ponizni drži ze manjega od sviju.

Da bolje razumijemo ovaj treći stepen poniznosti i uzmognemo se dobro u njemu učvrstiti, moramo se još više natrag svratiti. Kao što smo prije rekli, da sve naše naravno biće i sva naša naravna djelovanja imamo od Boga; jer mi nekoć ne bijasmo ništa Sup. c. 6.
i tada ne imagjasmo snage, da se krećemo, da vidimo, da slušamo, da kušamo, da razumijemo i da hoćemo; nego, kad nam je Bog dao naravno biće, dao nam je i ove naravske moći i sile, i zato Njemu moramo pripisivati kako bistvo tako i ova naravska djelovanja: isto tako i još s puno većim pravom moramo to isto govoriti o vrhunaravnom bistvu i o djelima milosti, i to tim više, čim su ova viša i uzvišenija. Vrhunaravno biće, što ga imamo, nemamo ga od sebe, nego od Boga. Napokon je to biće milosti, koje se zato tako zove, jer je od milosti pridodano naravnome biću. «*Bijasmo po naravi sinovi srdžbe. — Eramus natura filii irae.*» Mi se Ephes. 2, 3.
rodismo u grijehu kao sinovi srdžbe, neprijatelji Boga, koji nas poziva iz onih tmina na čudnovato svoje svijetlo, *in admirabile lumen suum*, kao što kaže sveti apostol Petar. Bog nas učini od neprijateljâ prijateljima, od robova sinovima, od ništetnih stvorova ugodnima u svojim očima. 1. Petr. 2, 9.

A razlog, zašto je Bog to učinio, ne bijahu naše prijašnje zasluge ni obzir na djela, što ćemo ih učiniti, nego jedino Njegova dobrota i milosrgje i zasluge Isusa Krista, jedinoga posrednika našega, kao što kaže sv. Pavao: «*Opravdani zabadava po milosti Njegovoj, po otkupljenju, koje je u Kristu Isusu. — Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Jesu.*» Kao Rom. 3, 24.
što dakle nijesmo mogli prijeći iz ništa, što smo bili, u naravno bistvo, što ga imamo, i nijesmo mogli vršiti djela života, ni vidjeti, ni slušati, ni osjećati, nego sve to bijaše milostivi dar Boga i Njemu imamo sve to pripisati, dok sebi ne možemo od toga pripisati nikake slave; isto tako nijesmo mogli izaći iz tminâ grijeha, u kom smo se nalazili, i u kom smo bili začeti i rogjeni, da nas nije Bog po svojoj neizmjernoj dobroti i milosrgju izbavio, niti bi mogli vršiti djelâ života, da nam nije dao za to svoje milosti; jer vrijednost i zasluga djelâ ne dolazi odatle, što su ona naša, nego što su od milosti Gospodnje: kao što novac nema vrijednosti od sebe, nego od znaka, koji se na nj utisne. Zato ne smijemo sebi pripisivati nikake slave, nego svu slavu moramo davati Bogu, od koga nam dolazi ono, što je naravno, kao i ono, što je vrhunaravno, imajući uvijek u ustima i u srcu one riječi svetoga Pavla: «*Po milosti Božjoj jesam, što jesam. — Gratia Dei sum id, quod sum.*» 1. Cor. 15, 10.

Nadalje, kao što smo rekli, da nas je Bog ne samo izvadio iz ništa i dao nam bistvo, koje imamo, nego ni da se, pošto smo

stvoreni i primili biće, ne uzdržavamo sami od sebe, nego da nas Bog podržava, drži i čuva svojom moćnom rukom, da ne padnemo natrag u duboki ponor ništa, iz kojega nas je prije izvadio; isto tako, što se tiče vrhunaravnoga bića, iskazao nam je Bog ne samo milost, što nas je izveo iz tminâ grijeha na čudnovato svijetlo milosti, nego nas uvijek uzdržava i drži svojom rukom, da opet ne padnemo, tako da bi opet pali u prijašnje i još gore grijehe, da Bog samo za jedan časak povuče i ustegne svoju ruku i prestane
Psal. 15, 8. nas čuvati i dozvoli gjavlu, da nas kuša po volji. «*Jer mi je s desne, da ne posrnem,* govoraše prorok David. *Quoniam a dextris est mihi, ne commovear.*» Ti nas, Gospodine, izbavljaš iz grijeha i Ti nas čuvaš, da opet ne padnemo u nj. Ako sam se podigao, bilo je to za to, što si mi Ti pružio ruku. A ako sada stojim, to je zato, što me Ti držiš, da ne padnem. Kao što smo dakle govorili, da je ono dosta, da se držimo za ništa, jer od sebe ništa nijesmo, ništa ne bijasmo i ništa ne bi bili, kad nas ne bi Bog uvijek uzdržavao; isto je tako ovo dosta, da se držimo uvijek za grješnike i zlikovce; jer što je do nas, to jesmo i to bijasmo, i to bi bili, kad nas ne bi Bog neprestano držao svojom rukom.

Alb. Magn. tract. de veris perfectisque virtutibus c. 2.

I zato kaže Albert Veliki, da onaj, koji hoće postići poniznost, mora zasaditi u svoje srce korijen poniznosti, t. j. on mora poznati svoju vlastitu slaboću i bijedu i vrlo dobro znati i promisliti ne samo, kako je sada bijedan i nevoljan, nego i kako bijedan i nevoljan može biti i bio bi dandanas, da ga Bog svojom moćnom rukom ne bi čuvao od grijehâ, uklanjao mu prigode i pomagao ga u napastima. — U kolike bih grijehe bio već pao, da me Ti, Gospodine, nijesi po svom neizmjernom milosrgju oslobodio! Koliko li si prigoda na grijeh od mene odvratio, koje bi me mogle oboriti, kad su oborile i Davida, da ih nijesi uklonio, poznavajući moju slaboću! Koliko li si puta svezao ruke gjavlu, da me ne napastuje, koliko bi mogao, i da me ne svlada, kad me napastuje! Koliko bih puta mogao u istinu reći one riječi Prorokove: «*Da mi Go-*
Psal. 93, 17. *spodin nije pomogao, brzo bi prebivala u paklu duša moja! — Nisi quia Dominus adjuvit me, paulominus habitasset in inferno anima mea.*» Koliko je puta na me navalila napast i bio sam već blizu, da padnem, a ti si me, Gospodine, držao i pružao mi tada svoju blagu i moćnu ruku, da se ne ranim. «*Ako sam govorio: pokliznula*
Ibid. 18. *se noga moja, milosrgje mi je tvoje, Gospodine, pomagalo. — Si dicebam: motus est pes meus, misericordia tua, Domine, adjuvabat me.*» Oh koliko bi se puta bili već izgubili, da nas Bog po svojoj neizmjernoj dobroti i milosrgju nije sačuvao! — Tako dakle moramo o sebi misliti, jer to i jesmo i to je naše, a to smo bili i to bi takogjer sada bili, kad bi Bog povukao i ustegnuo svoju ruku i prestao nas čuvati.

Zato su se sveci toliko stidjeli, prezirali i ponizivali, da nijesu bili zadovoljni, što su se omalovaživali i držali za zločince i grješnike; nego su se držali za manje od sviju i za najgore i najveće
1. p. l. 1. c. 68. Chron. s. Franc. grješnike na svijetu. — Tako čitamo o svetome Franji, da ga bijaše Bog toliko podigao i uzvisio, da je njegov drug moleći se vidio med Serafinima prebogato prijestolje urešeno različitim sjajnim

i dragocjenim kamenjem, koje bijaše pripravljeno za njega. A kad ga poslije zapita: Oče, što misliš o sebi, odgovori: «Mislim, da nema većega grješnika na svijetu od mene.» A to isto reče o sebi 1. Tim. 1, 15.
slavni apostol sv. Pavao: «*Krist Isus dogje na ovaj svijet, da spase grješnike, od kojih sam prvi ja. — Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.*» A time on opominje i nas, da nastojimo doći do ove poniznosti, te se držimo za niže i manje od sviju, a sve smatramo za poglavare i bolje od sebe. Sv. Augustin veli: «Ne vara nas Apostol, kad nam kaže, da se držimo za najmanje i da sve smatramo za poglavare i bolje od sebe; niti nam nalaže, da laskamo i ulizavamo se. *Non fallit nos Apostolus, nec adulatione uti jubet, cum ad Phillippenses secundo dicit: In humilitate superiores sibi invicem arbitrantes; et ad Romanos 12., Honore invicem praevenientes.*» Sveci nijesu lagali niti su se samo tako na oko ponizivali, kad su govorili, da su najveći grješnici na svijetu, nego su istinu govorili, jer su to tako i ćutjeli u svome srcu. A zato i nama preporučuju, da isto tako ćutimo i govorimo, nu ne iz udvornosti i samo na oko.

D. Aug. l. 83. q. q. 71. et l. de s. Virg. c. 46. 47. tom. 6. ad Philip. 2, 3. ad Rom. 12, 10.

D. Bernard. serm. 37. supra Cant.

Sv. Bernardo promišlja vrlo dobro u tu svrhu one riječi Spasiteljeve: «*Kad budeš pozvan na svadbu, sjedni na posljednje mjesto. — Cum vocatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco.*» On Luc. 14, 10.
ne reče, da si odabereš mjesto u sredini ili da sjedneš med posljednje, ili na pretposljednje mjesto, nego On hoće, da ti sâm sjedneš na posljednje mjesto, i da se ne samo nikome ne pretpostavljaš, nego se ni ne usugjuješ ni s kim ni izjednačivati. *Ut solus videlicet omnium novissimus sedeas, teque nemini non dico praeponas, sed nec comparare praesumas.* Sâm moraš ostati na posljednjem mjestu, bez druga u svojoj niskoći, držeći se za najvećega bijednika i grješnika od sviju. Veli blaženi sv. Bernardo: «Nikakoj se pogibli ne izvrgavaš, kad se duboko ponizuješ i stavljaš pod noge svima; ali ako se samo jednomu pretpostaviš, može ti veoma naškoditi.» I navodi za to onu običnu prispodobu. Kao što ti, kad prolaziš kroz niska vrata, ne može naškoditi, ako duboko prigneš glavu; ali ako je samo malko više podigneš, može ti puno škoditi i možeš razbiti glavu; isto tako duši ne može škoditi, ako se duboko snižiš i poniziš, ali ako se samo malko uzvisiš, hoteći se pretpostaviti samo jednome ili s njime izjednačiti, izvrgavaš se pogibli. Šta ti znaš, o čovječe, kaže svetac, dali onaj, za koga ti misliš, da je ne samo gori od tebe, (jer možda misliš, da ti već kreposno živiš), nego da je najgori med zlima i najveći grješnik med grješnicima, ne će biti bolji od njih i od tebe, i dali to nije već sada pred Bogom?

Tko zna, dali Bog ne će prekrstiti ruke kao Jakob, i ne će se promijeniti udesi, i dali ti ne ćeš biti zabačen, a onaj odabran? Gen. 48, 14.
Quid scis, inquit, si melior et te, et illis mutatione dexterae Excelsi in se quidem futurus sit, in Deo vero jam sit? Šta ti znaš, što je Bog učinio u njegovu srcu od jučer i u jednom času? «*Jer je lako* Eccli. 11, 23.
u očima Božjim, da siromah brzo postane bogat. — Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.» U čas može Bog učiniti od carinika i od progonitelja Crkve apostole svoje, kako je učinio

Matth. 3, 9. sa svetim Matejem i svetim Pavlom. «*Može Bog od kamenja ovoga podignuti djecu Abrahamu. — Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.*» Od otvrdnutih grješnika i tvrgjih od dijamanta može Bog učiniti sinove Božje. Kako se ljuto prevario onaj farizej, koji je mislio, da je Magdalena zla, i kako ga je ukorio Krist, naš Otkupitelj, i pokazao mu, da je bolja od njega ona, koju je držao za javnu grješnicu! Zato sv. Benedikt, sv. Toma i drugi sveci kažu, da je jedan od dvanaest stupnjeva poniznosti: smatrati se i nazivati gorim od sviju. *Credere et pronuntiare se omnibus viliorem.* Nije dosta da to govoriš, nego moraš tako ćutjeti i u srcu. Ne misli, da si iole napredovao, ako ne držiš, da si niži od sviju, kaže onaj svetac.

Thomas a Kemp. l 2. c. 2. n. 2.

Trideset i četvrto poglavlje.

Kako se mogu dobri i sveti u istinu držati za manje od sviju i govoriti, da su najveći grješnici na svijetu.

Ne, da udovoljimo radoznalosti, nego jer je nešto vrlo korisno, rastumačit ćemo, kako se dobri i sveti mogu u istinu držati za manje od sviju i govoriti, da su najveći grješnici na svijetu, kad kažemo, da moramo nastojati, da dotle dogjemo. Nekoji sveci ne će da odgovaraju na to pitanje, nego su zadovoljni time, što oni tako ćute u srcu. Jednoga je dana Opat Zosim, kako pripovijeda sv. Dorotej, govorio o poniznosti i rekao o sebi, da je najveći grješnik. Neki sofista ili filozof, koji se tu našao, zapitat će ga: «Kako se ti možeš držati za tolikoga grješnika, kad znaš, da obdržavaš zapovijedi Božje?» Sveti će Opat na to: «Ja znam, da govorim istinu, i tako to ćutim, ne pitaj me dalje!» — Ali sv. Augustin, sv. Toma i drugi sveci odgovaraju na ovo pitanje, nu različito. Sv. Augustin i sv. Toma kažu: Kad tko ima pred očima pogrješke, što ih opaža na sebi, a promatra na svome bližnjemu tajne darove, što ih ima ili može imati od Boga, tada može u istinu o sebi reći, da je gori i veći grješnik od sviju; jer za svoje pogrješke znam, a ne znam za tajne darove, što ih drugi ima od Boga. — Ta ja vidim gdje on čini tolike grijehe, kojih ja ne činim! — A znaš li ti, što je Bog od onda djelovao u njegovu srcu? U jednom času možda je onaj tajno i skrovno primio kaki dar i milost od Boga, kojom te je mnogo nadvisio, kao što se dogodilo onome farizeju i cariniku u Evangjelju, koji unigjoše u hram, da mole. «*Kažem vam: ovaj otide opravdan kući svojoj pred onim,* veli Krist naš Otkupitelj. *Dico vobis: descendit hic justificatus in domum suam ab illo.*» To bi nam moralo biti dosta, da se naučimo pameti i da se ne usudimo nikome pretpostavljati i ni s kim izjednačivati, nego da ostanemo sami na posljednjem mjestu, što je najsigurnije.

D. Doroth. doct. 2. de humil.

D. Aug. de s. Virg. c. 46. et 47. D. Thom. 2. 2. q. 161. ar. 6. ad 1. et ar. 3.

Luc. 18, 14.

Onome, koji je u istinu i od srca ponizan, vrlo je lako držati se za manjega od sviju; jer pravo ponizni gleda na drugima kreposti i ono, što imaju dobra, a na sebi svoje pogrješke, i toliko nastoji, da ih spozna i stane im na put, da nema kada svraćati oči na tugje pogrješke, misleći, da mora oplakivati svoje bijede; i zato drži sve za dobre, a sebe samoga za zla. I čim je tko svetiji, tim mu je to i laglje; jer, kako raste u ostalim krepostima, tako raste i u poniznosti, u spoznanju i preziru samoga sebe, jer je sve to megjusobno spojeno. Pa što više svijetla i spoznanja prima od dobrote i Veličanstva Božjega, to jasnije spoznaje svoju bijedu i svoje ništavilo, jer «bezdan izaziva bezdan.» *Abyssus abyssum invocat.* Onaj bezdan spoznanja dobrote i veličine Božje otkriva bezdan i dubinu naše bijede i čini, da vidimo nebrojene atome i nebrojen prašak nesavršenostî. Ako što držimo do sebe, to je odatle, što slabo spoznajemo Boga i imamo malo svijetla nebeskoga. Još nijesu prodrli kroz vrata naše duše traci Sunca pravde, i zato ne samo da ne vidimo atomâ t. j. svojih malenih pogrješaka i nesavršenosti; nego smo još tako kratkovidni, ili bolje rekavši, tako slijepi, da ne vidimo ni velikih pogrješaka.

Psal. 41. 8.

Osîm toga ljubi Bog toliko poniznost i toliko mu se dopada, da tko omalovažuje sama sebe i u tome ustraje, da toga radi običava više puta svojim velikim slugama, kojima iskazuje mnoge milosti i dobročinstva, sakrivati toliko svoje darove i podjeljivati ih tako tajno i skrovno, da sâm onaj, koji ih prima, toga ne opaža i misli, da nema ništa. Sv. Jeronim kaže: «Sva je ona ljepota šatora pokrivena kožom i kostrijeti. *Tota illa tabernaculi pulchritudo pellibus tegitur et ciliciis.*» Isto tako običava Bog pokriti i sakriti ljepotu krepostî i svojih darova i dobročinstava različitim napastima a katkada nekojim pogrješkama i nesavršenostima, koje pripušta, da se tako bolje sačuvaju, kao žeravica pod pepelom. Sv. Ivan Klimak kaže: Kao što vrag, koji nam želi zlo, stavlja nam pred oči naše kreposti i dobra djela, da se uzoholimo; tako nasuprot Gospodin Bog naš, koji želi naše veće dobro, obično podjeljuje osobito svjetlo svojim slugama, da upoznaju svoje pogrješke i nesavršenosti, a sakriva im tako svoje darove, da sâm onaj, koji ih prima, toga ne opaža. Tako to uopće uče sveci. Sv. Bernardo kaže: «Da Božanska dobrota sačuva u svojim slugama poniznost, uregjuje obično tako stvari, da čovjek, što više napreduje, to manje misli, da je napredovao. Pa kad postigne najviši stepen kreposti, dopušta Gospodin, da mu ostane još koja nesavršenost od prvoga stepena, tako te misli, da je jedva prvi postigao. *Nimirum conservandae humilitatis gratia Divina solet pietas ordinare, ut quanto quis plus profecit, eo minus se reputet profecisse. Nam et usque ad supremum exercitii spiritualis gradum si quis eousque pervenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, ut vix sibi primum videatur adeptus.* To isto kaže sv. Grgur na više mjesta.

D. Hieron. in Prologo galeato. Exod. 36, 19.

D. Ioan. Clim. grad. 25. de humilit.

D. Bernard. serm. de 4. modis orant.

D. Greg. l. 34. mor. c. 15. In Pastor. p. 4. l. 3. dial. c. 14.

Zato nekoji vrlo dobro prispodabljuju poniznost suncu i kažu, da je ona prema drugim krepostima, što je sunce prema ostalim zvijezdama. Jer kao što iščeznu i sakriju se druge zvijezde, kad se pokaže sunce; isto tako, kad je poniznost u duši, sakrivaju se

ostale kreposti, i čini se poniznome, da nema nijedne kreposti. Slavni sv. Grgur veli: «Dobri sami ne vide svojih kreposti, dok ih svi drugi vidi. *Boni sola bona sua non vident, qui in se videnda omnibus ad exemplum praebent.*» O Mojsiju pripovijeda sv. Pismo, da mu se, kad je sišao s gore, gdje se razgovarao s Bogom, jako sjajilo lice, što su vidjeli Sinovi Izraelovi, a on ne. «*Ne znagjaše da se sjaji lice njegovo, što se bijaše razgovarao s Gospodinom. — Ignorabat, quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.*» Isto tako ponizni ne vidi na sebi nikake kreposti: sve, što vidi na sebi, čini mu se, da su pogrješke i nesavršenosti, i dapače misli, da poznaje najmanji dio svojih pogrješaka, a da ih je još mnogo više, kojih ne poznaje. Tako mu je lako držati se za najmanjega od sviju i za najvećega grješnika na svijetu.

D. Greg. l. 22. Mor. c. 5.

Exod. 34, 29.

Da kažemo sve, istina je, da Bog, koji vodi svoje odabranike različitim putovima, vodi mnoge rečenim putem i sakriva im svoje darove, da ih oni sami ne vide niti misle, da ih imaju, nu drugima ih otkriva i očituje, da ih cijene i za to Mu budu zahvalni. Zato govoraše sveti apostol Pavao: «*A mi ne primismo duha ovoga svijeta, nego duha, koji je iz Boga, da znamo, što nam je od Boga darovano. — Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quae a Deo donata sunt nobis.*» I presveta je Kraljica Angjeoska vrlo dobro poznavala velike milosti i darove, što ih je imala i primila od Boga i bila Mu za njih zahvalna. «*Veliča duša moja Gospodina, što mi učini velike stvari onaj, koji je silan*, kliče ona u svome hvalospjevu. *Quia fecit mihi magna, qui potens est.*» A to ne samo da nije protivno poniznosti i savršenosti, nasuprot se tu krije tako duboka i uzvišena poniznost, da je zato sveci nazivaju poniznošću velikih i savršenih muževa.

1. Cor. 2, 12.

Luc. 1, 49.

Ali se u tome krije velika pogibao i prijevara, na koju nas upozoruju sveci, naime da nekoji misle o sebi, da imaju više darova od Boga, nego li ih imaju. Tako se varao onaj bijednik, kome Bog poruči u Otkrivenju: «*Govoriš: bogat sam i obogatio sam se, i ništa ne potrebujem; a ne znaš, da si ti bijedan i nevoljan, i siromah, i slijep, i gol. — Dicis, dives sum, et locupletatus, et nullius ego; et nescis, quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et coecus, et nudus.*» Isto se tako varao onaj farizej u Evangjelju, koji je zahvaljivao Bogu, što nije kao drugi ljudi, umišljajući si, da ima ono, čega nije imao, i da je za to bolji od drugih. A katkada se ušulja u nas ova oholost tako tajno i skrovito, da smo, da toga i ne opazimo i ne zamijetimo, sasvim puni samih sebe i svoga vlastitoga štovanja. Zato je vrlo dobro sredstvo proti tome, da čovjek ima uvijek otvorene oči, da vidi tugje kreposti, a zatvorene, da vidi svoje vlastite, i tako uvijek živi u svetome strahu, koji čini, da su nam darovi Božji sigurnije i bolje sačuvani.

Apoc. 3, 17.

Ali napokon, budući da Gospodin naš nije vezan na to i vodi svoje različitim putevima, hoće katkada, kako kaže sveti apostol Pavao, da iskaže svojim slugama ovu osobitu milost, da spoznaju darove, što su ih primili iz Njegove ruke. I tada regbi, da je ovo pitanje teže. Kako se ovi sveci i duhovni muževi, koji spoznaju i vide u sebi velike darove, što su ih primili od Boga, mogu u istinu

držati za manje od sviju i govoriti o sebi, da su najveći grješnici na svijetu? Kad Gospodin naš vodi koga onim drugim putem, naime da mu sakriva svoje darove i da ne vidi na sebi nikake kreposti, nego samo pogrješke i nesavršenosti, tada to nije tako teško; ali kako to može bit kod ovih drugih? — Sasvim lako. Budi ponizan kao sv. Franjo, pa ćeš razumjeti, kako to može biti. Kad ga upita njegov drug, kako može u istinu tako o sebi ćutjeti i govoriti, odgovori serafinski Otac: «U istinu mislim i držim, kad bi Bog kome razbojniku i najvećemu grješniku iskazao milosrgje i dobročinstva, što ih je meni iskazao, da bi on bio mnogo bolji od mene i mnogo zahvalniji, nego li sam ja. A nasuprot držim i mislim, kad bi Bog povukao svoju ruku od mene i ne bi me držao, da bih ja počinio većih grijeha, nego svi ljudi, i da bih bio gori od svakoga od njih. I zato sam, govoraše, najveći grješnik i najnezahvalniji od sviju ljudi.»

1. p. l. 1. c. 68. Chron. s. Franc.

To je vrlo dobar odgovor, vrlo duboka poniznost i čudnovata nauka. Ovo spoznanje i promatranje bilo je uzrokom, da su se sveci ponizivali ispod zemlje, i bacali pred noge sviju i držali se u istinu za najveće grješnike na svijetu, jer im je bio vrlo duboko usagjen i ukorijenjen u srcu korijen poniznosti, naime spoznanje vlastite slaboće i bijede, i jer su vrlo dobro znali istražiti i promotriti ono, što su bili i imali sami od sebe. A to je bilo uzrokom, da su držali, da bi bili najveći grješnici na svijetu, kad bi ih Bog pustio iz svoje ruke i ne bi ih vazda držao. Zato su se držali za takove. A darove i dobročinstva, što ih bijahu primili od Boga, nijesu smatrali kao nešto svoje, nego kao nešto tugje i uzajmljeno. A to ih ne samo nije smetalo ni zaprečavalo, da ne ostanu sasvim u svojoj poniznosti i niskoći i drže se za manje od sviju, dapače ih je to još većma utvrgjivalo u njoj, jer su držali, da se nijesu njima okoristili, kako bi morali. Dakle, na koju god stranu obrnemo oči, bilo sad na ono, što imamo sa svoje strane, ili ih uzdignemo na ono, što smo primili od Boga, naći ćemo mnogo toga, da se ponizimo i držimo za manje od sviju.

Infra c. 37.

Sv. Grgur promatra u tu svrhu one riječi, što ih reče prorok David Saulu, kad ga je u spilji, u koju ovaj bijaše unišao, mogao ubiti, pa mu je ipak oprostio i pustio ga na životu. Pogje za njim David, pa mu doviknu: «*Koga progoniš, kralju Izraelski? koga progoniš? Psa mrtvoga progoniš i buhu jednu. — Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, et pulicem unum.*» Vrlo dobro promatra sv. Grgur: «David bijaše već pomazan za kralja, i bijaše saznao od proroka Samuela, koji ga pomaza, da Bog hoće oduzeti kraljevstvo Saulu i dati ga njemu. Pa se uza sve to ponizuje, poništuje i snizuje pred njim, akoprem je znao, da ga je Bog pretpostavio njemu i da je pred Bogom bolji od njega, da se mi iz toga naučimo držati se za manje od drugih, kad ne znamo, koliko vrijede pred Bogom.

D. Greg. l. 34. mor. c. 16. 1. Reg. 24, 15.

Trideset i peto poglavlje.

Treći stupanj poniznosti jest sredstvo, da svladamo sve napasti i postignemo savršenost u svim krepostima.

Cass. l. 12. de spir. supra c. 13.

Kasijan kaže, da je bila predaja kod onih starih Otaca i vrijedilo kao prvo načelo kod njih, da nitko ne može postići čistoće srca ni savršenosti u krepostima, ako prije ne spozna i ne uvidi, da sve njegovo nastojanje, sav njegov mar i trud nije dostatan za to bez osobite pomoći i milosti Boga, koji je glavni početnik i djelitelj svega dobra. Nu ovo spoznanje, kaže, ne smije biti umno, jer smo tobože tako čuli ili čitali, ili jer nas tako uči Vjera, nego valja da to spoznamo djelotvorno i iskustvom, i da smo tako učvršćeni i utvrgjeni u toj istini i tako o njoj uvjereni, kao da bi je vidjeli očima i pipali rukama, u čem zapravo sastoji treći stepen poniznosti, o kome govorimo. Na ovu se poniznost odnose bezbrojne rečenice svetoga Pisma, koje obećavaju poniznima velika dobra. Zato ga s. punim pravom postavljaju sveci kao najviši i najsavršeniji stepen poniznosti, i kažu, da je to temelj svim krepostima i priprava, da primimo sve darove Božje.

Idem. coll. 2. Abb. Cheremontis c. 4.

Kasijan raspravlja o tom istom potanje. Pa govoreći o čistoći kaže, da je nikakim trudom ne možemo postići, sve dok ne uvidimo iz iskustva, da je ne možemo postići svojim silama, nego da nam mora doći od darežljivosti i milosrgja Božjega. A s tim se sasvim slaže sv. Augustin, jer prvo i glavno sredstvo, što ga postavlja, da postignemo i sačuvamo dar čistoće, jest poniznost, naime da ne misliš, da ti to sâm od sebe možeš i da za to dostaje tvoje nastojanje, (jer, kad bi se na to oslonio, zaslužio bi, da je izgubiješ), nego da uvidiš, da to mora biti dar Božji i da ti mora doći ozgora, i u to postaviš sve svoje pouzdanje. Zato govoraše jedan od onih starih Otaca, da će čovjeka tako dugo napadati putene napasti, dok ne bude čvrsto osvjedočen, da je čistoća dar Gospodnji, a da se ne stiče vlastitim nastojanjem.

D. August. lib. de s. Virg. c. 39.

Palladius de abb. Moys.

Paladije potvrgjuje to primjerom Opata Mojsija, koji bijaše čudnovate tjelesne jakosti nu vrlo opake duše, pa se zatim od svega srca obratio k Bogu. S početka su ga mučile vrlo teške napasti, osobito nečiste. Po savjetu svetih Otaca upotrebljavao je shodna sredstva, da ih svlada. Toliko se molio, da je kroz šest godina najveći dio noći proveo u molitvi stojeći i bdeći. Obavljao je mnoge ručne poslove, jeo samo malo kruha, išao u ćelije starih pustinjaka i donašao im vodu i vježbao se u drugim teškim mrtvenjima i strogostima. Uza sve to nije mogao svladati napastî, dapače je tako gorio od njih, da je bio već u pogibli, da padne i ostavi život pustinjački. U ovoj nevolji dogje k njemu sveti opat Izidor i reče mu sa strane Božje: «Od ovoga će časa u ime Isusa Krista prestati tvoje napasti.» Tako i bi. Nikad se više ne povratiše.

Svetac će mu rastumačiti, zašto mu Bog do tada nije podijelio potpune pobjede nad njima, pa pridoda: «Mojsije, da se ne dičiš i padneš u oholost, misleći, da si svojim trudom svladao, zato je to Bog pripustio na tvoju korist.» Mojsije ne bijaše još postigao dara nepouzdanja u samoga sebe, pa da ga postigne i ne padne u oholost radi pouzdanja u samoga sebe, dopusti Bog, da ga tako dugo muči ova napast; i zato ne postiže tolikim i tako svetim vježbama potpune pobjede nad ovom strašću, što su drugi s manjim trudom postigli.

To se isto, kako pripovijeda Paladije, dogodi Opatu Pakomiju, kojega su uza sve to, što bijaše već starac od sedamdeset godina, jako mučile nečiste napasti. I veli Paladije, da mu je sa zakletvom potvrdio, da od pedesete godine za dvanaest godina imaše tako žestoku i tako neprestanu borbu, da kroz sve to vrijeme nije prošao ni jedan dan ni jedna noć, kad ga nije mučila ova opačina. Činio je mnoge izvanredne pokore, da se oslobodi ovih napasti, ali nije koristilo. Kad se megjutim jednoga dana tužio misleći, da ga je Gospodin ostavio, ču glas, koji mu iz nutra govoraše: «Znaj, da je Bog zato na te propustio ovu žestoku borbu, da spoznaš svoju slaboću i siromaštvo, i ono malo ili ništa, što imaš od sebe, i tako se odsele ponizuješ, ne pouzdavajući se ni u čem u sebe, nego se u svemu utičući k meni, da me prosiš za pomoć.» — Ova ga poduka tako utješi i ojači, da nigda više nije oćutio one napasti. Bog hoće, da sve svoje pouzdanje stavljamo u Njega, a da se ne uzdajemo u sebe, u svoja sredstva i svoje nastojanje.

Idem de abb. Pac.

To je nauka ne samo svetoga Augustina, Kasijana i onih starih Otaca, nego i samoga Duha Svetoga, koji se služi istim riječima, kojima se mi služimo. Mudrac nam u knjizi Mudrosti tumači to ne samo zorno, nego ujedno, kako ćemo to i djelom izvesti: *«Pa kad sam saznao, da drukčije ne mogu biti uzdržljiv, osim ako Bog dâ; pa i to samo bijaše mudrost, što sam znao, čiji je to dar: obratih se Gospodinu i molih Ga iz svega srca svoga. — Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det; et hoc ipsum erat sapientiae, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, et deprecatus sum illum ex totis praecordiis meis.»* «Uzdržljiv» je ovdje riječ općenita i znači ne samo ustezati i obuzdavati onu strast, koja je proti čistoći, nego znači uopće obuzdavati sve ostale strasti i požude, koje su proti razumu. Tako stoji i u Crkvenjaku: *«Ništa toliko ne vrijedi, koliko uzdržljiva duša. — Omnis autem ponderatio non est digna continentis animae.»* T. j. duša, koja u svemu drži na uzdi svoja čuvstva i požude, da ne prijegju granice kreposti i razuma. Salamon dakle kaže: Čim sam uvidio, da bez osobite milosti Božje ne mogu uvijek držati ovih moći i strasti svoje duše i svoga tijela u granicama istine i kreposti, da katkada ne prekorače granice, a već uvidjeti to jest, kaže, velika mudrost, obratih se ka Gospodinu i molih Ga od svega srca. Dakle je to jedino sredstvo, da budemo uzdržljivi i da možemo obuzdavati svoje strasti, gospodovati nad njima i držati ih u granicama, i da postignemo pobjedu nad svima napastima i savršenost u svim krepostima. To je vrlo dobro znao i Prorok, kad je govorio: *«Ako*

Sap. 8. 21.

Eccli. 26, 20.

Psal. 126, 1.

Gospodin ne gradi kuće, uzalud se muče, koji je grade. — Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedificant eam.» «*I ako Gospodin ne čuva grada, uzalud bdije, koji ga čuva. — Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*» On je, koji nam mora dati svako dobro, i On, koji nam ga mora sačuvati, pošto nam ga je dao, inače će biti uzalud svako naše nastojanje.

Trideset i šesto poglavlje.

Poniznost nije protivna velikodušnosti, nasuprot je njezin temelj i uzrok.

D. Thom. 2. 2. q. 129.

Sv. Toma raspravljajući o kreposti velikodušnosti postavlja ovo pitanje. S jedne strane, kažu sveci, a to kaže i sv. Evangjelje, vrlo nam je potrebita poniznost; a s druge nam je strane takogjer vrlo nužna velikodušnost, osobito onima, koji su u visokim službama. Ove dvije kreposti regbi da su jedna drugoj protivne; jer velikodušnost jest veličina duha, da poduzmemo velike, uzvišene i po sebi časne stvari. A jedno i drugo regbi da je protivno poniznosti; jer, što se tiče prvoga, naime da poduzmemo velike stvari, ne bih rekao, da se slaže s poniznošću, budući da jedan od stupnjeva poniznosti, što ga postavljaju sveci, jest, da se držimo i smatramo nevrijednima i nekorisnima za sve. *Ad omnia indignum et inutilem se confiteri et credere.* A kad se tko prihvati nečega, za što nije, čini se, da je oholost i preuzetnost. Što se pak drugoga tiče, naime da poduzimamo časne stvari, takogjer regbi da je proti poniznosti, jer pravo ponizni ne smije ni izdaleka težiti za čašću i štovanjem.

Na to odgovara vrlo dobro sv. Toma i kaže: Akoprem izgleda, da su si ove dvije kreposti protivne, ako ih samo izvana i površno promatramo, ipak u istinu ne može biti jedna krepost protivna drugoj. A napose kaže o ove dvije, o poniznosti i velikodušnosti, da ćemo, ako pozorno promotrimo istinu i bitnost stvari, vidjeti, da si ne samo nijesu protivne, nego da su si dobre sestrice i da jedna o drugoj sasvim zavisi. I tumači to vrlo dobro. Jer što se tiče prvoga, naime da poduzimamo velike stvari, što je svojstvo velikodušnoga, ne samo da to nije protivno poniznome, nasuprot je to baš njemu prirogjeno, i samo onaj, koji je ponizan, može tako šta kako valja činiti. Kad bi poduzimali velike stvari pouzdavajući se u svoje sile i svoja sredstva, tada bi to bila preuzetnost i oholost; jer što veliko, ili dapače što maleno, možemo mi poduzeti, ako se pouzdajemo u svoje sile, kad «*nijesmo kadri pomisliti*
2. Cor. 3, 5.
što od sebe kao od sebe, kako kaže sv. Pavao? *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis.*» Ali čvrst temelj

ove kreposti velikodušnosti, da poduzimamo velika djela, mora biti nepouzdanje u same sebe i u sva ljudska sredstva, a pouzdanje u Boga; i to je prava poniznost.

D. Bernard. serm. 60. ex parvis. Cant. 8, 5.

Slavni sv. Bernardo tumači ono mjesto u Pjesmi nad pjesmama: «*Tko je ova, što ide gore iz pustinje, radosti puna, naslanjajući se na dragoga svoga? — Quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?*» Tumačeći to, kaže vrlo dobro, kako se sva naša krepost i jakost, i sva naša dobra djela moraju oslanjati na našega Dragoga. I navodi za to riječi svetoga apostola Pavla ka Korinćanima: «*Po milosti Božjoj jesam, što jesam, i milost Njegova u meni nije bila zaludna, nego sam više od sviju njih radio. — Gratia autem Dei sum id, quod sum, et gratia ejus* 1. Cor. 15, 10.
in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi.» Počinje Apostol pripovijedati svoje muke i sve što bijaše toga učinio u propovijedanju Evangjelja i u službi Crkve, i ide tako daleko, te kaže, da se trudio više, nego ostali apostoli. Blaženi sv. Bernardo kliče na to: «Pazi, što govoriš sveti apostole! Da možeš to reći i da ne izgubiš toga, nasloni se na Dragoga svoga. *Innitere super Dilectum tuum.* I gle, odmah se naslanja na Dragoga svoga, kad kaže: «*Ali ne ja, nego milost Božja sa mnom. — Non ego autem, sed gratia Dei mecum.*» A pišući Filipljanima, kaže: «*Sve mogu.* Phil. 4, 13.
— Omnia possum.» Ali se odmah naslanja na svoga Dragoga i kaže: «*U onome, koji me krijepi. — In eo, qui me confortat.*» U Bogu ćemo sve moći; Njegovom milošću bit ćemo moćni za sve. Na to se moramo oslanjati i to mora biti temelj našoj velikodušnosti i veličini Duha. To isto kaže prorok Izaija: *Koji se ufaju u* Isa. 40, 31.
Gospodina, promijenit će snagu. — Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem.» Oni će naime promijeniti ljudsku snagu, što je slaboća, u jakost Božju; promijenit će svoju slabu i tjelesnu ruku s rukom Božjom i tako će postati jaki i moćni za sve, jer će u Bogu sve moći. Zato vrlo dobro reče sv. Leon Papa: «Ništa nije teško poniznima, ništa oštro blagima. *Nihil arduum est humilibus, nihil asperum mitibus.*» Pravo ponizni jest velikodušan, srčan i hrabar, da poduzme velika djela; ništa mu nije teško ni mučno, jer se ne uzda u se, nego u Boga; a upirući oči u Boga i oslanjajući se na Nj, ništa mu nije na putu. «*U Bogu ćemo hrabro djelovati,* Psal. 59, 14.
a On će uništiti one, koji nas muče. — In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.» U Bogu može ponizni sve. Mi osobito trebamo velikodušnosti, srčanosti i pouzdanja u Boga, a ne malodušnosti, koja nam oduzima volju, da obavljamo svoje poslove. Dakle mi moramo u sebi biti ponizni i spoznati, da nijesmo ni za što i da ne vrijedimo i ne možemo ništa, ali u Bogu i s Njegovom jakošću i milošću moramo biti srčani i hrabri, da poduzmemo velika djela.

D. Leo p. serm. 5. de Epiph.

D. Basil. in Isa. 6, 8.

Sv. Bazilije tumači to vrlo dobro na one riječi Izaijine: «*Evo mene, pošalji mene! — Ecce ego, mitte me.*» Htio je Bog da pošalje nekoga svome puku, da propovijeda, pa jer On hoće da djeluje u nama s voljom i privolom našom, reče tako, da je Izaija mogao čuti: «*Koga ću poslati, i tko će nam ići? — Quem mittam, et quis ibit nobis?*» A Prorok odgovori: «Gospodine, evo mene, pošalji

me, ako hoćeš!» On ne reče, opaža vrlo dobro sv. Bazilije: Gospodine, ja ću ići i izvršiti to sasvim dobro; jer bijaše ponizan i poznavaše svoju slaboću, i uvigjaše, da bi bila drzovitost, kad bi obećao, da će izvršiti nešto tako veliko i što nadmašuje sve njegove sile; nego reče: Gospodine, evo mene sasvim voljna i pripravna, da primim, štogod mi hoćeš izručiti. Pošalji me, ako me pošalješ, ići ću; kao da bi rekao: «Ja nijesam sposoban za tako uzvišenu službu, ali me Ti možeš učiniti sposobnim; Ti možeš postaviti riječi u usta moja, koje će obratiti srca. Ako me pošalješ, ja ću moći ići i bit ću sposoban za to, jer idem u Tvoje ime. I reče mu Bog: «*Idi!* — *Vade!*»

Evo, kaže sv. Bazilije, kako je prorok Izaija postao propovjednik i apostol Božji; jer je znao vrlo ponizno odgovoriti. On se nije usudio sâm ići, nego, pripoznavajući svoju nesposobnost i slaboću, postavi sve svoje pouzdanje u Boga, držeći, da u Njemu sve može i da može ići, ako ga pošalje. Zato mu Bog dozvoli i reče, da ide, učinivši ga svojim propovjednikom, poslanikom i apostolom. Takova mora biti i naša jakost i velikodušnost, da poduzimamo velike stvari. Zato se ne straši i ne kloni duhom radi svoje slaboće
Jer. 1, 7. i nesposobnosti! «*Nemoj govoriti: dijete sam*, reče Bog Jeremiji, *jer svakamo, kamo te pošaljem, ići ćeš, i sve, štogod ti zapovjedim, govorit ćeš. — Noli dicere, puer sum; quoniam ad omnia, quae mittam te, ibis, et universa, quaecumque mandavero tibi, loqueris.*» «*Ne boj se ispred lica njihova, jer ja sam s tobom. — Ne timeas a facie eorum, quoniam tecum ego sum.*» Dakle u tome pogledu poniznost ne samo da nije protivna velikodušnosti, nego je dapače korijen i temelj njezin.

Drugo svojstvo velikodušnoga, naime da želi izvesti velika i časna djela, nije takogjer protivno poniznosti; jer, kako vrlo dobro
D. Thom. 2. 2. *q.* 129. *ar.* 2. *ad* 3. kaže sv. Toma, akoprem velikodušni takova šta želi, ne želi toga radi časti ljudske niti mu je to svrha. On je doduše hoće zaslužiti, ali ne teži za njom niti što drži do nje; dapače srcem prezire tako čast i sramotu, da ništa ne drži za veliko, osim krepost, i iz ljubavi prema njoj čini velika djela, prezirući štovanje ljudsko, jer je krepost nešto tako uzvišeno, da se ne može od ljudi dosta procijeniti ni nagraditi, jer zaslužuje, da je Bog pohvali i nagradi. I zato velikodušni ne drži ništa do svih časti svijeta; za nj je to nešto nisko i ni od kake vrijednosti; njegov je polet mnogo viši: samo iz ljubavi k Bogu i kreposti poduzima i čini velika djela, prezirući sve ostalo.

Dakle da nam bude srce tako veliko, tako plemenito i koje tako prezire čast i sramotu kod ljudi, kakovo mora da ima velikodušni, treba velike poniznosti. Treba velike poniznosti, da dogjemo
Phil. 4, 12. do tolike savršenosti, da možemo govoriti sa svetim Pavlom: «*Znam se i poniziti, znam i izobilovati, svagdje i u svemu navikoh. i sit biti, i gladovati, i izobilovati i oskudicu trpjeti. — Scio et humiliari, scio et abundare, ubique, et in omnibus institutus sum, et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati.*» Treba čvrstoga temelja poniznosti i mudrosti nebeske, da tako žestoki i protivni vjetrovi, kao čast i sramota, hvala i opadanje, dobrohotnost i progonstvo, ne

prouzrokuju u nama nikake promjene niti nas išta uskolebaju, nego da ostanemo uvijek isti: «*u slavi i sramoti, u zlu i dobru glasu, kao zavoditelji i istiniti, kao neznani i poznati, kao oni, koji umiru, a evo živimo. — Per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti, quasi morientes et ecce vivimus.*» Ne znam, dali ćeš se znati u obilju ponašati kao sveti apostol Pavao. Trpjeti siromaštvo, prositi, putovati, i biti ponizan u preziranju i pogrgjivanju, možda ćeš to moći; ali, dali ćeš biti ponizan u časti, na učiteljskoj stolici, na propovjedaonici i u visokim službama, ne znam. Ah, ta ni angjeli na nebu nijesu to znali biti, nego se uzoholiše i padoše! 2. *Cor.* 6. 8.

Zato reče i Boecije: «Svake se sreće valja doduše bojati, nu više dobre, nego li zle. *Cum omnis fortuna timenda sit, magis tamen timenda est pospera, quam adversa.*» Mnogo je teže sačuvati se poniznim, kad nas svijet štuje i slavi, i kad smo u visokim službama, nego kad nas prezire i pogrgjuje, i kad smo u niskim i prezrenim službama; jer ovo posljednje rodi poniznošću, a ono drugo ohološću
i taštinom. «*Znanost nadima.* — *Scientia inflat.*» Znanost i ostale uzvišene stvari po sebi nadimaju i čine čovjeka oholim. Zato kažu sveci, da poniznost velikih i savršenih muževa sastoji u tome, što znaju biti ponizni uza sve velike darove i milosti, što ih primaju od Boga, i uza svu čast i štovanje, što im ga iskazuje svijet. 1. *Cor.* 8, 1.

Pripovijeda se nešto o blaženome svetom Franji, što izgleda sasvim protivno onome, kad je počeo nogama gaziti blato, da izbjegne časti, koju mu htjedoše prirediti. Kad je jednoć stigao u neko mjesto, prirediše mu veliko slavlje, jer su ga svi držali za sveca. Svi dolažahu i ljubljahu mu halju, ruke i noge; a on se nije tome ništa protivio. Njegov ga drug osudi u srcu, jer je mislio, da se svetac naslagjuje onom čašću, i tako oblada njim ova napast, da mu je to napokon i rekao. Na to mu svetac odgovori: «Ovaj narod, brate moj, ne čini ništa prema onome, što bi morao činiti.» Drug se na ovaj odgovor još više sablazni, jer ga nije razumio. Tada mu reče svetac: «Brate, ovu čast, koju vidiš da mi iskazuju, ne pripisujem ja sebi, nego sve to odnosim na Boga, koga ide sva slava, dok ja ostajem u dubini svoga ništavila; a oni si time stiču zaslugu, jer pripoznavaju i slave Boga u njegovu stvoru.» Drug bijaše zadovoljan time i divio se savršenosti svečevoj. I to sasvim pravo; jer biti držan za sveca i biti čašćen kao takav, što je najveća čast i štovanje, što se može kome iskazati, pa znati u tome dati slavu Bogu, kako treba, a ne pripisivati sebi ništa i da se ništa meda ne prilijepi za ruke, i ne ćutjeti u sebi nikakoga taštog samomilja, nego ostati tako duboko u svojoj poniznosti i niskoći, kao da ne bi od onoga ništa imao i kao da se ona čast ne bi iskazivala njemu, nego drugome — jest najveća savršenost i najdublja poniznost. 1. *p. l.* 1. *c.* 73. *Chron. s. Francisci.*

Dakle do ove poniznosti moramo nastojati doći s milošću Gospodnjom, osobito mi, koji nijesmo pozvani, da sjedimo u zapećku i da budemo sakriveni pod sûdom, nego da budemo na visokom mjestu kao grad na gori i kao svijeća na svijećnjaku, da svijetlimo svijetu. Za to treba vrlo dubokih temelja i žive želje, koliko je do

nas, da budemo prezirani i omalovaživani, koja se ragja iz dubokoga spoznanja naše bijede i nevolje i našega ništavila. Takovu je želju imao sv. Franjo, kada je počeo nogama gaziti blato, da ga drže za lugjaka. Iz onoga dubokoga spoznanja, koje je on imao o samomu sebi, ragjala se želja, da bude preziran i omalovaživan. A isto je spoznanje bilo uzrok, da se nije oholio, kad su ga poslije slavili i ljubili mu halju i noge, niti zato držao što više do sebe, nego je ostao tako stalan u svojoj niskoći i poniznosti, kao da mu ne bi iskazali nikake časti, pripisujući Bogu i odnoseći na Nj sve ono. Pa akoprem izgleda, da su si ova dva čina svetoga Franje protivna, ipak su proizlazila iz jednog te istog korijena i iz jednog te istog duha poniznosti.

Trideset i sedmo poglavlje.

Druga velika dobra i koristi, što su sadržane u ovom trećem stepenu poniznosti.

1. *Par.* 29, 14. «*Tvoje je sve, i što iz Tvoje ruke primismo, dadosmo Tebi. — Tua sunt omnia. et quae de manu tua accepimus, dedimus tibi.*» Tako reče kralj David, kad bijaše pripravio silu zlata i srebra i i mnogo gragje za gradnju hrama i to žrtvovao Bogu. Tako moramo i mi činiti i govoriti kod svih svojih dobrih djela: Gospodine, sva naša dobra djela jesu Tvoja, i zato Ti vraćamo ono, što si
D. August. l. 9. Conf. c. 13. nam dao. Vrlo dobro kaže sv. Augustin: «Tko Ti, Gospodine, nabraja zasluge svoje, što Ti drugo nabraja, ako ne darove Tvoje? *Quisquis tibi enumerat merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua?*» Tvoja neizmjerna dobrota i darežljivost hoće, da Tvoji darovi i dobročinstva budu nove zasluge naše; i zato, kad naplaćuješ naše zasluge, nagragjuješ svoja dobročinstva i za jednu milost daješ nam
Ioan. 1, 16. drugu, i za jedan dar drugi. «*Milost za milost. — Gratiam pro gratia.*» Gospodin se kao drugi Josip ne zadovoljava time, da nam dade žita, nego nam daje takogjer novac i cijenu, pod koju se
Psal. 83, 12. kupuje. «*Milost i slavu daje Gospodin. — Gratiam et gloriam dabit Dominus.*» Sve je dar Božji i sve moramo pripisati i dati Bogu.

Jedno od velikih dobara i koristi, što su u ovom trećem stepenu poniznosti, jest, što je on izvrsna i prava zahvalnost i hvala za primljena dobročinstva od Boga. Znamo dobro, koliko se preporučuje i cijeni ova zahvala u svetom Pismu. To vidimo, da bi Bog, kad bi iskazao svome puku kako osobito dobročinstvo, naredio kaku uspomenu ili svetkovinu u znak zahvalnosti, budući da je od velike važnosti, da Mu budemo zahvalni, ako hoćemo da primimo od Njega nove milosti i darove. A to se najbolje čini ovim trećem stepenom poniznosti, koji, kako smo rekli, sastoji u tome, da čovjek ne pripisuje sebi nikaka do-

bra, nego da sve pripisuje Bogu i u svemu daje Njemu slavu. U tome pak sastoji prava i istinita zahvalnost i hvala, a ne u tome, da govoriš ustima: Zahvaljujem Ti, Gospodine, za Tvoja dobročinstva, akoprem moramo i ustima hvaliti Boga i zahvaljivati Mu. Ali ako to činiš ustima, tada to ne znači hvalu uzdavati, nego hvalu govoriti. Dakle da to ne bude samo izgovaranje hvale Bogu, nego istinita hvala, i to ne samo ustima, nego i srcem i djelom, moraš spoznati, da je svako dobro, što ga imaš, od Boga i da Mu ga moraš povratiti i sve pripisati Njemu, dajući Mu u svemu slavu, a da se ti ne dičiš ničim; jer na taj se način lišava čovjek slave, za koju zna, da nije njegova i daje ju svu Gospodinu, Bogu našemu, kome pripada.

O tom nas htjede podučiti Krist, naš Otkupitelj, u svetom Evangjelju, kad je, ozdravivši ono deset gubavaca, pa se povrativši samo jedan, da mu se zahvali za primljeno dobročinstvo, rekao:
«*Ne nagje se, koji bi se vratio i Bogu čast iskazao, nego ovaj tugjinac. — Non est inventus, qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.*» A opominjući Bog Sinove Izraelove, da budu zahvalni i da ne zaborave primljenih dobročinstava, doziva im u pamet ovo: *Luc.* 17, 18.
«*Pazi, i čuvaj se, da ne zaboraviš Gospodina Boga svojega, i da se ne ponese srce tvoje i zaboraviš Gospodina Boga svojega, koji te je izveo iz zemlje Egipatske. — Observa et cave, ne quando obliviscaris Domini Dei tui . . . et elevetur cor tuum, et non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Aegypti.*» Čuvaj se, da ne zaboraviš Boga, kad budeš u zemlji obećanoj obilovao vremenim dobrima i budeš imao mnogo kuća i stekao mnogo posjeda i stoke. Pazi, da se ne ponese tada srce tvoje i da ne budeš nezahvalan i kažeš: *Deut.* 8, 11. 14.
«*Jakost moja i snaga ruke moje ovo mi je sve pribavila. — Fortitudo mea et robur manus meae haec mihi omnia praestiterunt.*» To *Ibid.* 8, 17.
znači zaboraviti Boga; i najveća nezahvalnost, što je može biti, jest, kad tko pripisuje sebi darove Božje. Neka ti nikada ne dogje takova šta na pamet, nego «*se opominji Gospodina Boga svojega, da ti je On dao sile, da ispuni ugovor svoj. — Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi praebuerit, ut impleret pactum suum.*» *Ibid.* 18.
To je zahvalnost, hvala i žrtva hvale, kojom Gospodin Bog naš hoće da ga slavimo za dobročinstva i milosti, što nam ih iskazuje. «*Žrtva hvale slavit će me. — Sacrificium laudis honorificabit me.*» *Psal. 49, 23.*
To znači ono, što kaže sv. Pavao: «*Kralju vijekova, besmrtnomu i nevidljivomu, jedinomu Bogu čast i slava! — Regi saeculorum immortali, et invisibili, soli Deo honor, et gloria.*» 1. *Tim.* 1, 17.

Iz toga slijedi drugo veliko dobro i korist, naime da se pravo ponizni, makar imao mnogo darova od Boga pa ga za to sav svijet uvelike štovao i cijenio, ne drži zato do sebe više niti štuje sebe više, nego ostaje tako čvrst u spoznanju svoje niskoće, kao da od svega toga ne bi bilo ništa na njemu. On naime zna vrlo dobro razlikovati izmegju onoga, što je tugje, i onoga, što je njegovo, i pripisivati svakome svoje. I zato darove i dobročinstva, što ih je primio od Boga, ne smatra kao nešto svoje, nego kao nešto tugje i posugjeno, i uvijek upire oči u spoznanje svoje vlastite slaboće i bijede, i na ono, što bi bio, kad bi ga Bog pustio iz svoje ruke i ne bi ga uvijek držao i čuvao. Nasuprot, što je više darova

D. Doroth. serm. de humil. primio od Boga, to se više stidi i ponizuje radi njih. Sv. Dorotej kaže: Kad što kod drveća, koje je nakrcano plodom, savija i sagiba sâm plod grane, a katkada ih dapače lomi radi svojeg velikog tereta, dok grana, koja nema nikakoga ploda, stoji ravno i strši u vis, i kao što se klasje, kad je nabito zrnjem, tako sagiba, da misliš, da će se vlat prekinuti, nu kad klasje stoji uspravno, rgjav je znak i dokaz, da je prazno: isto je tako, kaže svetac, u duhovnim stvarima. Oni, koji su prazni i neplodni, šepire se i uzdižu, držeći se za nešto, dok se oni, koji su puni ploda i darova Božjih, to dublje ponizuju i to većma postigjuju.

Sami su darovi i primljena dobročinstva slugama Božjim povodom, da se to većma ponize i postide, i da se to više boje. Sv. D. Greg. l. 22. mor. c. 5. et hom. 9. in Evang. Grgur kaže: «Kao što se onaj, koji uzajmi veliku svotu novaca, veseli zajmu, ali mu veoma umanjuje veselje to, što zna, da mora to vratiti, i zadaje mu brigu i muku pomisao, dali će moći namiriti dug u svoje vrijeme; isto se tako ponizni, što je više primio darova, priznaje to većim dužnikom Božjim i misli, da je dužan Bogu to revnije služiti. Njemu se čini, da ne odgovara većim milostima takogjer revnijom službom, i većim darovima takogjer većom zahvalnošću, te misli i drži, da bi se svatko, kad bi mu Bog podijelio ono, što njemu, poslužio bolje time i bio mnogo bolji i zahvalniji od njega. Jedno od razmišljanja, što potiče sluge Božje, da se jako ponizuju i postigjuju, jest to, što znaju, da će od njih tražiti Bog račun ne samo za počinjene grijehe, nego i za primljena dobročin- Luc. 12, 48. stva, i što znaju za ono, što kaže Krist, naš Otkupitelj: «*Od svakoga, komu je mnogo dano, mnogo će se iskati; a komu mnogo povjeriše, više će iskati od njega. — Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo; et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.*» Opat Makarije kaže, da ponizni promatra darove Božje kao blagajnik i rizničar, kojemu je povjereno blago njegova gospodara. On se ne diči time, nego se dapače boji i u brizi je, što zna, da mora dati račun, ako se što izgubi po njegovoj krivnji.

Iz toga slijedi još drugo dobro i korist, naime da pravo ponizni ne prezire i ne omalovažuje nikoga, makar ga vidio, da pada u pogrješke i grijehe; niti se zato oholi niti drži sebe za boljega od drugoga; nasuprot mu služi za prigodu, da se većma ponizi, kad vidi, gdje je drugi pao, jer promatra, da je on i onaj, koji je pao, od iste tvari i da i on donekle pada, kada drugi pada, jer, D. August. in soliloq. c. 15. Affert D. Bern. serm. de Resurrect. Domini. kako kaže sv. Augustin, nema grijeha, što ga jedan učini, da ga drugi ne bi učinio, kad ga ne bi milostivo držala ruka Božja. Zato je jedan od onih starih Otaca, kad bi čuo, da je tko pao, gorko plakao i govorio: «On danas, a ja sutra! *Ille hodie, et ego cras.*» Kako je on pao, mogao bih i ja pasti, jer sam slab čovjek, kao i on. *Homo sum, et humanum a me nihil alienum puto.* A što ja nijesam pao, imam držati za osobito dobročinstvo Gospodnje. Tako kad vidimo jednoga slijepa, drugoga gluha, trećega hroma, sakata ili bolesna, sva ta zla, kako nam svjetuju sveci, moramo držati za dobročinstva svoja i uzdavati Bogu hvalu, što nijesmo i mi slijepi, gluhi, sakati, nijemi kao onaj. Isto tako moramo smatrati grijehe svijų ljudi za dobročinstva svoja, jer bih u sve njih mogao i ja pa-

sti, kad me Gospodin po svom neizmjernom milosrgju ne bi od toga sačuvao. Tako se sluge Božje sačuvaju u poniznosti i ne preziru svoga bližnjega, niti se ljute na koga, ma koliko vidjeli pogrješaka i grijeha prema onome, što kaže sv. Grgur: «Prava pravednost čini; da sažaljujemo svoga brata, a kriva, da se ljutimo na nj. *Vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem.*» D. Gregor. hom. 34. sup. Evang.
A takovi se moraju bojati onoga, što kaže sv. Pavao: «*Promatraj samoga sebe, da i ti ne budeš iskušan. — Considerans te ipsum, ne et tu tenteris.*» Gal. 6, 1. Ne dao Bog, da i oni budu kušani u onom istom, što osugjuju, i tako na svoj trošak iskuse, kako je velika slaboća ljudska, što je obično kazan za ovaj grijeh. U trojem sam, reče jedan od onih starih Otaca, sudio svoju braću, pa sam u sve to troje sâm pao. «*Da znadu narodi, da su ljudi. — Ut sciant gentes, quoniam homines sunt.*» Refert Cassian l. 5. de instit. renunt. c. 30. de abb. Machete. Psal. 9, 21. Tako iskusimo, da smo i mi ljudi i naučimo se nikoga ne suditi niti prezirati.

Trideset i osmo poglavlje.

Koje velike darove i milosti iskazuje Bog poniznima, i zašto ih toliko uzvisuje.

«*Dogjoše mi sva dobra zajedno s njom. — Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.*» Sap. 7, 11. To kaže Mudrac o Božanskoj Mudrosti; ali mi možemo to vrlo dobro primijeniti poniznosti i reći, da sva dobra dolaze s njom, jer isti Mudrac kaže: «*Gdje je poniznost, tamo je mudrost. — Ubi est humilitas, ibi et sapientia.*» Prov. 11, 2. A na drugom mjestu kaže, da je najveća mudrost biti ponizan. A prorok David kaže, da poniznima daje Bog mudrost. *Sapientiam praestans parvulis.* Psal. 18, 8. Nu osim toga uči nas izrično ovu istinu sveto Pismo Staroga i Novoga Zavjeta, obećavajući velika dobra i milosti Božje sad poniznima, sad malenima, sad siromašnima duhom, nazivajući ovim i drugim sličnim imenima pravo ponizne. «*Na koga ću pogledati, ako ne na siromaška i na onoga, koji je skrušena duha i koji dršće na riječi moje?*» Isa. 66, 2. govori Bog po Izaiji. *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, et contritum spiritu, et trementem sermones meos?*» Na ove svraća Bog svoje oči, da im iskaže milosti i napuni dobrima. Slavni apostoli sv. Petar i sv. Jakob kažu u svojim kanoničkim Poslanicima: «*Bog se oholima protivi, a poniznima daje milost. — Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*» 1. Petri 5, 5. Jacobi 4, 6. To nas isto uči presveta Kraljica Angjeoska u svome hvalospjevu: «*Zbaci silne s prijestola, a podiže ponizne; gladne napuni dobara, a bogate otpusti prazne. — Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles; esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.*» Luc. 1, 52. 53. To je isto mnogo prije rekao prorok David: «*Jer ti ćeš spasti puk ponizni, a oči oholicâ po-*

Psal. 17, 28. nizit ćeš. — *Quoniam tu populum humilem salvum facies, et oculos superborum humiliabis.*» A to nas uči i Krist u svetom Evangjelju:
Luc. 14, 11. «*Jer svaki, koji se uzvisuje, ponizit će se; a koji se ponizuje, uzvisit će se. — Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur.*» Kao što se vode izlijevaju u doline, *Qui emittis fontes in convallibus;* isto se tako kiša milosti Božje izlijeva na ponizne. Ka što su doline radi obilja vode, što se izlijeva u njih, obično
Ibid. 64, 14. plodne i daju u izobilju ploda, *Et valles abundabunt frumento;* isto tako oni, koji su niski u svojim očima, naime ponizni, donose i daju mnogo ploda, jer primaju mnogo darova i milosti od Boga.

Sv. Augustin veli, da poniznost privlači k sebi sveviŝnjega
D. Aug. serm. 2. de Ascens. Boga: «Visok je Bog: ti se ponizuješ, a On silazi k tebi; ti se uzvisuješ, a On bježi od tebe. *Altus est Deus: humilias te, et descendit a te: erigis te, et fugit a te.* Zašto? pita sv. Augustin. — Jer je, kako kaže okrunjeni prorok David, Bog velik i uzvišen Gospodin, i gleda na one, koji su ponizni, a time, što ih gleda, napunja ih dobrima, dok oholice izdaleka gleda. *Quare? quonian excelsus est, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit*» Kao što ovdje, kad koga vidimo izdaleka, ne poznajemo ga; isto tako i Bog
Matth. 25, 12. ne poznaje oholicâ, da im podijeli milosti. «*Zaista vam kažem: ne poznajem vas*, govori Bog zlima i oholima. *Amen dico vobis nescio*
D. Bonaven. in spec. disc. ad novitios c. 3. *vos.*» Sv. Bonaventura kaže: «Kao što meki vosak može sasvim lako u sebe primiti pečat, koji hoćeš u nj utisnuti; isto tako poniznost pripravlja dušu, da može primiti kreposti i darove Božje.
Gen. 43, 34. Kod one gozbe, što ju je Josip priredio svojoj braći, zapade najmanjega najbolji dio.»

Sup. c. 10. et infra tract. 4. c. 15. Ali da vidimo, što je uzrok, da Bog toliko uzvisuje ponizne i iskazuje im tolike milosti. Uzrok je taj, što mu sve ostaje u kući. Jer se ponizni ničim ne uzdiže niti sebi što pripisuje, nego sve pripisuje i sasvim vraća Bogu, i Njemu daje u svemu čast i slavu.
Eccli. 3, 21. «*Jer je velika moć samo Boga, i od poniznih se časti. — Quoniam magna potentia Dei solius, et ab humilibus honoratur.*» Takovima dakle, govori Bog, mogu lako dobro činiti, mogu im povjeriti svoje blago i podijeliti svoje darove i bogatsvo, jer se ne će njima uzdizati ni uzvisivati. I tako raspolaže Bog njima kao svojim vlasništvom, jer sva slava i čast ostaje Njemu. Pa već i ovdje vidimo, kako si gdjekoji veliki gospodin i kralj drži za čast i za nešto veliko, kad podigne koga, kako se veli, iz praha zemlje i učini što od onoga, koji ne bijaše i ne imagjaše ništa, jer tako se jasnije vidi darežljivost i veličina kraljeva; i kaže se poslije, da je ono njegov
2. Cor. 4, 7. ljubimac. Tako kaže i sveti apostol Pavao: «Imamo ovo blago milosti i darova Božjih u zemljanim sudovima, da se znade, da je ovo blago od Boga, a ne iz nas; jer ilovača ne proizvodi tako šta. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis.*» Zato dakle uzvisuje Bog ponizne i iskazuje im tolike milosti. A zato otpušta oholice praznih ruku, jer se oholica puno pouzdaje u se, u svoju marljivost i nastojanje, i pripisuje mnogo sebi i tašto se veseli, ako mu lijepo uspijevaju poslovi, kao da bi svojom snagom i marljivošću to izveo. Sve to pak oduzima

Bogu, uzdižući se čašću i slavom, koja pripada Njegovu Veličanstvu. Tek što počnemo malo moliti, pa oćutimo malo pobožnosti i prolijemo koju suzu, već mislimo, da smo duhovni i ljudi od molitve, a katkada se štoviše pretpostavljamo drugima i čini nam se, da drugi nijesu toliko napredovali ili da nijesu tako duhovni niti toliko napredovali u savršenosti.

Zato nam Gospodin ne iskazuje većih milosti, a katkada nam oduzima i ono, što nam bješe već dao, da nam se dobro ne obrati u zlo, zdravlje u bolest, ljekarija u otrov, i da nam primljeni darovi i dobročinstva ne budu na veće osugjenje, što se njima zlo služimo, kao što se onome, koji je bolestan i slaba želuca, i od dobre jestvine, kao što je piletina, daje malo, jer ne može puno probaviti; a kad bi mu se više dalo, pokvarilo bi ga to i preobratilo se u zao sok. Ono ulje proroka Elizeja nije prestalo teći, dok 4. Reg. 4, 6.
je bilo sudova, u koje da se naljeva, a kad ih je nestalo, kaže sv. Pismo: «*I stade ulje. — Stetitque oleum*» Isto je tako s uljem Božanskoga milosrgja, koje od strane Božje nema granicâ; nemaju granica Božje milosti i Božje milosrgje. «*Nije se skratila ruka Gospodnja. — Non est abbreviata manus Domini.*» Nije Bog ustegnuo Isa. 59, 1.
ni stisnuo svoje ruke ni promijenio svoje naravi, jer se Bog ne mijenja niti se može mijenjati, nego ostaje uvijek isti i mnogo radije daje, nego što mi primamo. Krivnja je s naše strane, jer nemamo praznih sudova, da primimo ulje Božjega milosrgja i Božjih milosti: prepuni smo samih sebe i previše se uzdajemo u svoja sredstva. Poniznost i vlastito spoznanje otrza i oslobagja čovjeka od samoga sebe i čini, da se ne pouzdaje u se ni u sva ljudska sredstva, i da ne pripisuje sebi ništa, nego sve Bogu. I zato takovima dijeli On pune pregršti milosti. «*Ponizi se pred Bogom, i čekaj na ruke Njegove. — Humiliare Deo, et exspecta manus ejus.*» Eccli. 13, 9.

Trideset i deveto poglavlje.

Od kolike je važnosti, da se utičemo poniznosti, eda njome nadopunimo ono, što nam manjka od kreposti i savršenosti, i da nas Bog ne ponizi i ne kazni.

Blaženi sv. Bernardo kaže: «Lugjak je onaj, koji se uzda u D. Bernard. serm. de divers. serm. 26.
što drugo, ako ne u samu poniznost, jer smo, braćo moja, svi sagriješili i u mnogo čem uvrijedili Boga, i zato nemamo prava ni na što drugo, nego da budemo kažnjeni. *Stultus est, qui confidit, nisi in sola humilitate; quia apud Deum, fratres, jus habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes.* Ako se hoće čovjek pravdati s Bogom, kaže Job, ne će Mu moći odgovoriti od tisuće Job. 9, 3.
na jednu. *Non poterit ei respondere unum pro mille.* Što nam dakle

drugo preostaje, nastavlja sv. Bernardo, i koje drugo sredstvo imamo, ako ne, da se svom dušom utečemo poniznosti i njome nadoknadimo ono, što nam manjka u ostalome? *Quid ergo restat, nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, et quidquid in aliis minus habemus, de ea supplere?»* Pa jer je ovo sredstvo od velike važnosti, zato ga preporučuje svetac više puta ovim i drugim sličnim riječima: «Ako ti nije savjest sasvim čista, nadoknadi to stidom; a što ti manjka od revnosti i savršenosti, nadoknadi to čistom Ispovijegju i zastigjenjem. *Quidquid vero minus est fervoris, humilitas suppleat purae confessionis.»*

D. Bernard. serm. de nat. Joan. Bapt. et de inter. domo c. 37.

D. Doroth. serm. de hum.

A sv. Dorotej kaže, da je Opat Ivan to takogjer jako preporučivao i govorio: «Ponizimo se malko, braćo moja, da postignemo spas svoje duše; pa ako se zbog svoje slaboće ne možemo truditi, nastojmo bar da same sebe ponizimo, i tako ćemo se, kako se uzdam, naći med onima, koji su se trudili. *Humiliemus nos paulisper, ut salutem animae nostrae consequamur; et si propter imbecillitatem laborare non possumus, humiliare saltem nos ipsos studeamus.»* Kad poslije mnogih grijeha ne možeš radi slaba zdravlja činiti stroge pokore, tad hodi ravnim putem svete poniznosti, jer ne ćeš naći drugoga zgodnijega sredstva za svoj spas. Ako ti se čini, da ne možeš moliti, tad se stidi toga radi; a ako ti se čini, da nemaš sposobnosti za velika djela, budi ponizan, pa ćeš tako nadoknaditi sve ovo.

A sad promotrimo, kako malo od nas ište Gospodin i kako se s malo zadovoljava: On zahtijeva od nas samo, da se prema svojoj niskoći spoznajemo i ponizujemo. Kad bi Bog od nas tražio strogi post, tešku pokoru, visoko promatranje, tad bi se nekoji mogli ispričati i reći, da za jedno nemaju snage a za drugo da nemaju dara ni sposobnosti. Nu, zar se ne možemo poniziti? *Sed num humiliare nos ipsos non possumus?* Za to nema nikake isprike ni izgovora. Ne možeš reći, da nemaš zdravlja ni snage, da budeš ponizan, ili da nemaš dara ni sposobnosti za to. Nije ništa lakše, nego se poniziti, samo ako čovjek hoće, veli sv. Bernardo. *Nihil facilius est volenti, quam humiliare semetipsum.»* To svi možemo, i u sebi imamo dosta gradiva za to: «*Poniženje tvoje usred tebe. — Humiliatio tua in medio tui.*» Utecimo se dakle k poniznosti i nadoknadimo postigjenjem, što nam treba do savršenosti, pa ćemo tako ganuti srce Božje, da nam se smiluje i oprosti. Kad si već siromašan, budi ponizan, pa ćeš tako ugoditi Bogu; ali biti siromašan i ohol, to Ga jako vrijegja. Na troje, kaže Mudrac, Bog jako mrzi, a prvo je: «*Na siromaha ohola. — Pauperem superbum.*» A to vrijegja i ljude.

D. Bernard. serm. 2. in cap. jejunii.

Mich. 6, 14.

Eccli. 25, 4.

Ali se i ponizujmo, da nas Bog ne ponizi, što On obično čini. «*Koji se uzvisuje, ponizit će se. — Qui se exaltat, humiliabitur.*» Ako dakle hoćeš, da te Bog ne ponizi, ponizi se sâm. To je vrlo važna tačka i vrijedna, da se zrelo razmisli i promotri. Blaženi sv. Grgur kaže: «Znaš li, kako jako Bog ljubi poniznost, a kako odurava oholost i preuzetnost? On na nju tako mrzi, te dopušta, da pravedne duše, akoprem većim dijelom savršene, imaju ipak neke nesavršenosti, eda im tako, akoprem sjaju divnim krepostima, omrzne

Luc. 18, 14.

D. Gregor. in pastor. 4. p. in fine, et l. 34. mor. c. 15. et l. 3. dial. c. 14.

njihova nesavršenost, i da se radi velikih djela ne uzdižu, kad još, boreći se proti onome, što je najmanje, ne mogu svladati. *Plerumque omnipotens Dominus rectorum mentes, quamvis majore ex parte perficit, imperfectas tamen in aliquibus esse permittit, ut, licet miris virtutibus rutilent, imperfectionis suae taedio tabescant, et de magnis se non extolant, dum adhuc contra minima innitentes laborant. Denique cum extrema vincere non valeant, de praecipuis actibus superbire non audeant.»* Zato moramo uvijek živjeti u strahu i poniznosti i moliti Gospodina za Njegovu milost i pomoć.

To isto kaže sv. Bernardo, a tako uopće uče sveci. Tako se izrazuje sv. Augustin na one riječi svetoga Ivana: «*I bez nje* (Riječi) *ništa nije postalo. — Et sine ipso factum est nihil.*» A isto tako i sv. Jeronim na one riječi: «*I naknadit ću vam godine, koje izjede skakavac, hrušt, i snijet, i gusjenica. — Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca.*» Oni kažu na to, da je Bog stvorio ove životinjice te malene i neznatne crviće, koji nam toliko dosagjuju, da ponizi čovjeka i ukroti njegovu oholost. Mogao je Bog lako ukrotiti i poniziti onaj oholi puk Faraonov, da mu je poslao medvjede, lavove i zmije; ali On htjede ukrotiti njegovu oholost s najnižim životinjama, kao što su muhe, komarci i žabe, da ga to većma ponizi. Isto tako dakle, da budemo poniženi i postigjeni, dopušta Bog, da padamo u lake pogrješke i da nam katkada zadaju borbu kake god malene napasti, kake mušice i stvarčice, koje regbi da u sebi nijesu ništa. Ako pozorno promatramo, sto nam običava katkada ugrabiti i oduzeti mir, naći ćemo, da su to, ako se dobro promotri, neke malenkosti, koje u sebi nijesu ništa: ne znam kaka riječca, što mi se rekla; ili jer mi se rekla na taj način; ili jer mi se čini, da se nije toliko pazilo na me. Od muhe, koja proleti po zraku, znade tko sagraditi kulu u zraku pa, dodavajući ovo i ono, veoma se uznemiriti i uzrujati. Što bi tek bilo od tebe, kad bi Bog pustio na tebe tigra ili lava, kad te već komarac tako smućuje i uznemiruje? Što bi bilo, kad bi te snašla žestoka napast. I zato nam to mora biti povodom, da se još više ponizimo i postidimo. Pa ako to postigneš, kaže sv. Bernardo, tada Bog milostivo s nama postupa, što nam se sasvim ne oduzmu, i što nam je to dosta, da budemo ponizni. *Pia dispensatione nobiscum agitur, ut non penitus auferantur.*

D. Bernard. de quatuor modis orandi, et sermo in Coena Domini.

D. August. tract. 1. sup. Joan.

D. Hieron. in Joelis 2, 25.

D. Bernard. serm. in Coena Domoni.

Ali ako ove malenkosti nijesu dosta za to, tada znaj, da će Bog poći dalje, i to na velik tvoj trošak, kako to On obično čini. On toliko mrzi na oholost i preuzetnost, a toliko ljubi poniznost, da obično, kako kažu sveci, dopušta po svome pravednome i vrlo tajnome sudu, da čovjek padne u smrtne grijehe, da se tako ponizi; i to ne u kakove god, nego u grijehe putene, koji su najsramotniji i najružniji, da se to dublje ponizi. Bog kazni, kažu oni, oholost očevidnim grijesima nečistoće, i navode za to ono, što kaže sv. Pavao o onim oholim filozofima, koje Bog radi njihove oholosti predade požudama njihova srca: *nečistoći, da osramote tjelesa svoja megju samima sobom . . . sramotnim pohotama. — In immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis . . . in passiones ignominiae.»* Bog to dopusti radi njihove oholosti, da se postide i

D. Greg. l. 29. mor. c. 15.

D. Isid. de summo bono l. 2. c. 59.

Rom. 1, 24. 26.

ponize, videći, kako su kao Nabukodonosor postali životinje sa
Jer. 10, 7. srcem, življenjem i postupanjem životinjskim. *«Tko da te se ne boji, o kralju narodâ? — Quis non timebit te, o rex gentium?»* Tko da ne dršće nad tako strašnom kaznom, od koje nema veće doli pakla!
Psal. 89, 11. A dapače je grijeh još gori od pakla. *«Tko zna silu srdžbe Tvoje, i tko može od straha od Tebe srdžbu Tvoju izmjeriti? — Quis novit potestatem irae tuae, et prae timore tuo iram tuam dinumerare?»*

Vele sveci, da Bog nama iskazuje dvije vrsti milosrgja: veliko i malo. Maleno nam milosrgje iskazuje, kad nam pritječe u pomoć u malenim nevoljama, kao što su vremene, koje se tiču samo tijela; a veliko nam milosrgje iskazuje, kad nam pritječe u pomoć u velikim bijedama, koje su duhovne i dopiru do duše. I zato, kad se David vidio u ovoj velikoj bijedi, ostavljen i zapušten od Boga radi počinjena preljubočinstva i ubojstva, zavapi i zamoli Boga
Psal. 50, 1. za veliko milosrgje: *«Smiluj mi se, Bože, po velikom milosrgju svojem! — Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.»* Isto tako, kažu oni, ima u Bogu velika i malena srdžba. Malena je, kad nas kazni ovdje vremenim nesrećama: gubitkom imutka, časti, zdravlja i drugoga šta sličnoga, što se tiče samo tijela; a velika je srdžba, kad kazan dopire do nutrinje duše prema onome, što
Jer. 4, 10. kaže Jeremija: *«Evo, dogje mač sve do duše. — Ecce pervenit gladius usque ad animam.»* A to isto kaže Bog po proroku Zakariji:
Zach. 1, 15. *«Srdžbom se velikom srdim na narode moguće. — Ira magna ego irascor super gentes opulentas.»* To su narodi naduti i oholi. Kad Bog ostavi koga i dopusti, da za kazan drugih grijeha padne u smrtne grijehe, tada je to velika srdžba Božja. To su udarci Božanskoga gnjeva; nijesu to udarci oca, nego pravednoga i strogoga
Jer. 30, 14. suca, za koje može vrijediti ono, što kaže Jeremija: *«Udarcem neprijateljskim udarih te, kaznom otkrutnom. — Plaga inimici percussi*
Prov. 22, 14. *te, castigatione crudeli.»* A tako kaže i Mudrac: *«Duboka su jama usta tugje žene: na koga se Gospodin gnjevi, past će u nju. — Fovea profunda os alienae: cui iratus est dominus, incidet in eam.»*

Napokon je oholost nešto tako zlo i toliko Bog na nj mrzi, te sveci kažu, da je katkada dobro i korisno za oholicu, da ga Bog kazni ovom kaznom, eda se tako izliječi od svoje oholosti.
D. August. l. 14. de civ. c. 13., et serm. 53. de verbis Domini. Tako kaže sv. Augustin: «Usugjujem se reći, da je korisno za oholice, ako padnu u koji očiti i javni grijeh, da se spoznaju i počnu se ponizivati i ne pouzdavati u sebe oni, koji, budući zadovoljni jako samima sobom, već iznutra bijahu pali radi oholosti, akoprem nijesu toga oćutjeli. *Audeo dicere superbis, esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui*
Prov. 16, 18. *jam sibi placendo ceciderant.»* Tako kaže i Mudrac: *«Pred propašću ide oholost, a pred padom se uzdiže duh. — Contritionem praecedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus.»* To isto kaže sv. Grgur
D. Basil. in reg. brev. 81. D. Greg. l. 23. mor. c. 16. i sv. Bazilije. Sv. Grgur pogledom na grijeh Davidov pita: »Zašto Bog dopušta, da oni, koje je preodabrao i preodredio za život vječni, i koje je obasuo velikim svojim darovima, katkada padnu u grijehe, i to u grijehe putene i sramotne?» I odgovara, da je uzrok tome taj, što katkada oni, koji su primili velikih darova, padaju u oholost, koja im se katkada tako duboko krije u srcu, da je oni sami ne

opažaju, nego, budući zadovoljni sobom i pouzdavajući se u same sebe, misle, da se pouzdavaju samo u Boga. Tako se dogodilo Matth. 26, 43.
svetome apostolu Petru, koji nije mislio, da odišu ohološću one riječi, što ih reče: «Ako se i svi sablazne o tebe, ja se ne ću nikad sablazniti», nego je držao, da one odaju veliku jakost duha i žarku ljubav prema svome Učitelju.

Dakle da Gospodin izliječi takovu tajnu i sakrivenu oholost, u koju je čovjek već pao, nu toga ne uvigja, dopušta, da takovi padnu u izvanjske, očite, ružne i sramotne grijehe, jer se ovi laglje poznaju i većma udaraju u oči. Tako čovjek spoznade drugo zlo, koje je bilo u njemu, naime tajnu oholost, za koju nije znao; i zato mu ne bi tražio lijeka, te bi se bio izgubio. A očitim padom spoznade to, pa se ponizi pred Bogom, čini pokoru za jedno i za drugo, i tako izliječi obadva zla. Tako vidimo kod svetoga Petra, koji izvanjskim i očitim padom upozna tajnu oholost, što se krila u njemu, te oplaka obadva grijeha i učini pokoru za njih; i tako mu je koristilo, što je bio pao. To se isto dogodi Davidu, i zato kaže on: *«Dobro mi je, što si me ponizio, da se učim pravdama* Psal. 119, 71.
Tvojim. — Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas.» Gospodine, skupo me je stojalo, ja to priznajem; ali je dobro bilo za me, što si me ponizio, da se naučim, kako Ti unaprijed moram služiti i kako se ne smijem u sebe uzdati. Kao što mudar liječnik, kad ne može posvema izliječiti bolesti i ne može zla i protivna soka odvesti i svladati, nastoji da ga dovede i dotjera do izvanjskih dijelova tijela, da se može bolje izliječiti; isto tako Gospodin, da izliječi nekoje ohole i buntovne duše, dopušta da padnu u teške i izvanjske grijehe, eda se tako upoznaju i ponize i izvanjskim se poniženjem izliječe od pokvarenoga i kužnoga soka, koji je bio unutra. To je ona riječ, što je Bog čini u Izraelu, na koju će sva- Jerem. 11, 3.
kome, koji je čuje, zujati oba uha od samoga straha. To su velike 1. Reg. 3, 11.
kazni Božje, na koje čovjek dršće, kad ih samo čuje.

Ali napokon, jer je Gospodin tako dobrostiv i milosrdan, ne služi se kod čovjeka ovom tako strogom kaznom ni ovim tako nesretnim i žalosnim sredstvom, ako ne kad je već upotrebio druga lakša i blaža sredstva. Najprije nam šalje druge prigode i druge lijekove i blaža sredstva, da se ponizimo: sad bolest, sad protuslovlje i klevetanje, a sad sramotu i gubitak časti. Pa ako ova vremena sredstva nijesu dosta, da se ponizimo, tad prelazi na duhovna. Najprije pripušta na nas malene napasti, a zatim žestoke i teške i takove, koje nas dovode do ruba propasti i dotle, da se osvjedočimo, da smo privoljeli, ili počnemo dvojiti o tom, da tako čovjek vidi i iskusi, da ih sâm ne može svladati, i da upozna svoju slaboću i uvidi iz iskustva, kako mu je nužna Božanska pomoć, pa da se ne pouzdaje u svoje sile, nego se ponizi. Pa ako sve to ne pomaže, tada dolazi na red ovo drugo teško liječenje, koje nas skupo stoji. Bog naime tada dopušta, da čovjek padne u smrtni grijeh i da ga svlada napast. Tada dolazi na red ovaj pakleni žig, da bar sada, pošto se ožegao, otvori oči i vidi, što jest, te se napokon ponizi, kad to već nije htio na lijep način.

Iz toga se dakle može lako uvidjeti, od kolike je za nas

važnosti, da budemo ponizni i da se ne pouzdavamo ni preuzetno ufamo u sebe. I zato neka svaki pozove sebe na račun i vidi, kako se okoristuje prigodama, koje mu Bog kao otac i milostivan liječnik šalje, da se ponizi, da ne budu od potrebe ovi drugi teški lijekovi, koji nas skupo stoje. Kazni me, Gospodine, kaznom; liječi moju oholost mukama, bolestima, sramotom i pogrdama, i kakim hoćeš poniženjima; samo ne dopusti, da padnem u smrtni grijeh! Dopusti, Gospodine, gjavlu, da me se dotakne u časti i u zdravlju i učini sa mnom, što je učinio s Jobom; *ali dušu mi čuvaj! — Verumtamen animam meam serva.* «Samo da se Ti, o Gospodine, od mene ne odijeliš, i ne dopustiš, da se ja odijelim od Tebe, ne će mi škoditi, ma kaka muka došla na me, nego će mi dapače pomoći, da postignem poniznost, koja je Tebi toliko mila.»

Ex Job 2, 6. Thomas a Kemp. l. 3. cap. 17. n. 3.

Četrdeseto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

Sulp. Sever. Dial. 2. §. 14. Surius in Vita 1. Severini 8. Jan.

Pripovijeda Sever Sulpicije i Surije u životu svetoga Severina Opata o nekom svetom i vrlo kreposnom čovjeku, koji se toliko odlikovao čudesima, da je ozdravljao bolesne, istjerivao gjavle i tvorio druga mnoga čudesa. Zato su sa svih strana svijeta dolazili k njemu i pohagjala ga velika gospoda i biskupi i smatrali si za veliku sreću, da se mogu dotaknuti njegovih haljina i dobiti njegov blagoslov. Nato oćutje svetac, da se u njegovo srce počela šuljati neka taština. Pa videći s jedne strane, da ne može zapriječiti, da ne dolazi svijet k njemu, a s druge strane da se ne može osloboditi onih dosadnih taštih misli, poče se jako žalostiti. Jednoga se dana dade na molitvu i zaprosi od sveg srca našega Gospodina, da Njegovo Veličanstvo dopusti i dade dozvolu gjavlu, da za nekoje vrijeme unigje u njegovo tijelo i muči ga kao druge opsjednute, da se tako izliječi od one napasti i ostane ponizan. Bog usliša njegovu molitvu i gjavao ugje u nj. Bijaše strašno i čudnovato vidjeti onoga, kome su malo prije običavali voditi opsjednute, da ih liječi, gdje sad njega samoga svezana lancima kao bijesnoga i opsjednuta, vode, da nad njim govore zaklinjanje i sve ostalo, što se običava činiti s takovima. I tako progje pet mjeseci, a iza toga, kako kaže povjest, bi izliječen i oslobogjen ne samo od gjavla, koji bijaše unišao u njegovo tijelo, nego i od oholosti i taštine, koja mu se bijaše ušuljala u dušu.

Sur. ubi supra

Surije pripovijeda drugi slični primjer, i veli, da je sveti Opat Severin imao u svome samostanu tri ohola redovnika, zaražena ohološću i taštinom. On ih bijaše korio toga radi, nu oni se ne popraviše. Svetac želeći, da se poboljšaju i ponize, zaprosi Gospodina sa suzama, da ih kazni i pedepše On sâm kakom kaznom, da se ponize i poprave. Pa prije nego ustade od molitve, dopusti Gospodin trojici gjavola, da ih opsjednu i strašno muče, tako da su na glas priznavali oholost i nadutost svoga srca. Bijaše pravedna kazan za njihov grijeh, da duh oholosti unigje u one, koji su bili puni oholosti i taštine, i boravi u njima. Pa jer je Gospodin vidio, da ih ništa ne će toliko poniziti, ostadoše tako četrdeset dana; a iza toga zamoli svetac Gospodina, da ih izbavi iz vlasti gjavolove. On to postiže, a oni ozdraviše tijelom i dušom i bješe jako poniženi ovom kaznom Gospodnjom.

Pripovijeda Cezarije, kako su u jedan Cistercitski samostan doveli jednoga opsjednuta, da ozdravi. Prijor izagje i povede sa sobom nekoga mladoga redovnika, koji je bio na velikom glasu svetosti i za koga je znao, da je djevac. Reći će tada Prijor gjavlu: «Ako ti ovaj redovnik zapovjedi, da izagješ, što, zar ćeš i nadalje smjeti ostati?» Na što će gjavao: «Ne bojim se ja njega, jer je ohol!»

Caesar. l. 4. dial. c. 5.

Pripovijeda sv. Ivan Klimak, kako su jednoć zli duhovi počeli sijati nekoje pohvale u srce nekoga hrabroga viteza Kristova, koji je trčao putem poniznosti. Ali ovaj po Božanskom nadahnuću nagje najkraći put, da svlada zlobu ovih opakih duhova. On naime napisa na zidu svoje ćelije imena nekojih najuzvišenijih kreposti, kao na primjer: savršena ljubav, najdublja poniznost, angjeosta čistoća, najčišća i najuzvišenija molitva, i drugo slično. Pa kad su ga one zle misli počele napastovati, odgovarao je gjavolima: «Hajde da se osvjedočimo o tom!» Tad bi čitao sve one naslove. Najdublja poniznost? Te ja još nemam. Bio bih zadovoljan, da bih imao barem duboku. A još ni ne znam, dali sam postigao prvi stepen. Savršena ljubav? Ljubavi imam; ali nije baš jako savršena, jer katkada govorim sa svojom braćom oholo i ujedljivo. Angjeoska čistoća? Te nemam; jer mi dolaze na pamet mnoge zle misli, a i ćutim u sebi mnoga zla gibanja. Najuzvišenija molitva? Nipošto ne! Jer mi se drijema i jako sam rastresen za nje. Tad bi govorio samome sebi: «Pa kad bi i postigao sve ove kreposti, još uvijek bi morao reći, da si nekoristan i nevrijedan sluga, i za takoga bi se morao držati prema onim riječima Krista, našega Otkupitelja: ‚*Kad učinite sve, što vam je zapovjegjeno, recite: Sluge smo nekorisne. — Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus.*' A sada, kad si još tako daleko od toga, što si?»

D. Clim. c. 25.

Luc. 17, 10.

Četvrta rasprava.

O napastima.

Prvo poglavlje.

Kako u ovome životu ne ćemo biti bez napastî.

Eccli. 2, 1. *«Sinko, ako hoćeš služiti Bogu, ustraj u pravednosti i strahu, i pripravi dušu svoju za napast. — Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et praepara animam tuam ad tentationem.»* Blaženi sv. Jeronim na one riječi Propovjednikove: *«Vrijeme ratu, i vrijeme miru — Tempus belli, et tempus pacis»* kaže: «Doklegod živimo na ovome svijetu, vrijeme je ratu; a kad prijegjemo na drugi, bit će vrijeme miru.» *«I pripravljeno je u miru mjesto njegovo. — Et factus est in pace locus ejus.»* A po tom se prozva onaj naš nebeski grad Jeruzalemom, što će reći: gledanje mira. Neka dakle nitko ne misli, da je sada siguran, jer je vrijeme ratu, kad se valja boriti i latiti se apostolskog oružja, da kao pobjednici jednoč počivamo u miru. *Nemo ergo se nunc putet esse securum in tempore belli, ubi certandum est et apostolica arma tractanda, ut victores quondam requiescamus in pace.»* Sv. Augustin na one riječi sv. Pavla: *«Jer dobro, koje hoću, ne činim — Non enim, quod volo bonum, hoc facio»* kaže, da je ovdje život čovjeka pravednika borba, a ne slavlje. I zato slušamo sada glas rata, kakav je bio onaj Apostolov, kad je ćutio u sebi otpor i protivnost tijela proti onome, što je dobro, a tako veliko nagnuće na zlo, pa se želio već toga osloboditi: *«Jer dobro, koje hoću, ne činim, nego zlo, koje ne ću, ono činim. I vidim drugi zakon u udima svojima, koji se protivi zakonu duha mojega i čini me robom zakonu grijeha, koji je u udima mojima. — Non enim, quod volo bonum hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.»* Ali glas slavlja čut će se poslije, kad se, kako kaže isti Apostol, ovo raspadljivo i smrtno tijelo zaodjene neraspadljivošću i besmrtnošću. A glas slavlja, koji će se tada čuti, bit će, kako kaže sv. Pavao: *«Proždrta je smrt u pobjedi. Gdje je, smrti, pobjeda tvoja? Gdje je, smrti, žalac tvoj? — Absorpta est mors in victoria: ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus?»*

D. Hieron. in Eccle. 3, 8. — Psal. 75, 3. — D. August. serm. 45. de temp. ad Rom. 7, 19. 23. — 1. Cor. 15, 54.

Sve je to vrlo dobro rekao Job onim kratkim riječima: *«Rat je život čovječji na zemlji, i kao dani nadničarski dani njegovi. — Militia est vita hominis super terram: et sicut dies mercenarii dies ejus.»* Jer kao što se nadničar čitav dan trudi i muči, a poslije dobiva plaću i otpočine; isto je tako dan našega života pun mukâ i napastî, a istom poslije toga dat će nam se nagrada i otpočinut ćemo već prema tome, kako smo se trudili. (Job 7, 1.)

Ali, ako hoćemo da napose ispitamo, šta je uzrok ovome neprestanome ratu, navodi nam ga sveti apostol Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici: *«Otkuda ratovi i rasprc megju vama? zar ne otuda, iz požuda vaših, koje vojuju u udima vašima? — Unde bella et lites in vobis? nonne hinc, ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris vestris?»* U nama je samima uzrok i korijen, naime otpor i protivnost za svako dobro, koja je ostala u našemu tijelu poslije grijeha. Takogjer je prokleta i zemlja našega tijela, i zato rodi korovom i trnjem, koje nas neprestano bode i muči. Sveci navode u tu svrhu prispodobu o lagjici u svetom Evangjelju. Čim je ova počela ploviti, uzbuni se more i podiže oluja, a valovi bijahu tako veliki, da su je pokrivali i htjeli potopiti. Isto je tako s našom dušom u ovoj lagjici tijela, koja je šuplja i probušena, te s jedne strane propušta vodu, a s druge se strane uzdižu proti njoj valovi i oluje mnogih neurednih nagnuća i požuda, koje je hoće potopiti. *«Tijelo, koje se raspada, otešćava dušu. — Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam.»* (Jacob. 4, 1. — Matth. 8, 24. — Sap. 9, 15.)

Dakle je uzrok našim neprestanim napastima pokvarena naša narav, ono njetilo grijeha i ono zlo nagnuće, koje nam je ostalo poslije grijeha. U kući nam je naš najveći neprijatelj, koji neprestano navaljuje na nas. I zato se čovjek ne smije čuditi, što ga uznemiruju napasti; tà sin je Adamov, začet i rogjen u grijehu. *«Evo u opačinama sam začet, i u grijesima zače me mati moja. — Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.»* Zato ne možemo biti bez napastî, zlih nagnuća i požuda, koje vojuju na nas. Stoga primjećuje sv. Jeronim, da nas u Očenašu Krist, naš Gospodin, nije učio, da molimo Boga, da budemo bez napastî, jer to je, kaže nemoguće: *Impossibile enim est humanam animam non tentari;* nego da ne dopusti, da padnemo u napast. A to isto reče sâm Krist na drugom mjestu svojim učenicima: *«Bdijte i molite se, da ne padnete u napast. — Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem.»* Veli sv. Jeronim: «Uvesti u napast ne znači biti napastovan, nego svladan od napasti. *In tentationem intrare non est tentari, sed vinci.»* Sveti patrijarka Josip bi napastovan na preljubočinstvo, ali ne bi svladan od napasti. Sveta Suzama bi isto tako napastovana, ali joj pomože Gospodin, i ne pade u napast. (Psal. 50, 7. — D. Hieron. in Matth. 6, 13. — Matth. 16, 41. Idem notat D. August. de serm. Dom. in monte lib. 2. cap. 14.)

A to je ono, što molimo Gospodina u Očenašu, naime da nam dade milost i jakost, te ne padnemo u napast i ne budemo svladani od nje. *Non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes.* A pišući Helijodoru veli isti svetac: «Varaš se, brate, varaš se, ako misliš, da kršćanin može kada biti bez napastî. *Erras, frater, erras, si putas unquam christianum persecutionem non pati.* Tad si najžešće napastovan, kad misliš, da (D. Hieron. in ep. ad Heliodorum.)

nemaš nikake napasti. *Tunc maxime oppugnaris, si te impugnari nescis.* Tad ti gjavao zadaje najveću borbu, kad misliš, da si bez borbe. Jer protivnik naš gjavao, kako kaže sveti apostol Petar, obilazi kao ričući lav i traži, koga da proždere, a ti misliš, da je mir? *Adversarius noster tamquam leo rugiens, aliquem devorare quaerens, circumit, et tu pacem putas?*» «*Sjedi u zasjedi s bogatima u potaji, da ubije nevinoga; oči njegove vrebaju na ubogoga; sjedi u potaji kao lav u spilji svojoj. — Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem: oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.*» On vreba u potaji, da ubije nevinoga, a ti se smatraš sigurnim? Ne varaj se! jer je ovaj život vrijeme rata i borbe; a strašiti se napastî bilo bi isto, kao kad bi se vojnik strašio pucanja topova i pušaka pa se htio za to povratiti iz boja; ili kao kad se tko ne bi htio za to voziti i htio izaći iz lagje, što mu se u želucu uzdiže.

1. Petri 5, 8. *Psal. 9, 29. 30.*

Varaju se neki, kaže sv. Grgur, koji odmah, čim ih snagje kaka teška napast, misle, da je sve izgubljeno, da je Bog za njih zaboravio i da su u Njegovoj nemilosti. Ljuto se varaš; dapače moraš znati, da napasti snalaze ne samo uopće ljude, nego napose baš duhovne ljude, koji teže za krepošću i savršenošću, kako nas to uči Mudrac spomenutim riječima. A to isto kaže sveti apostol Pavao: «*Svi, koji pobožno hoće da žive u Kristu Isusu, progonstvo će trpjeti. — Omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.*» Drugi većinom ni ne znaju, što je napast, niti osjećaju u sebi pobune i borbe tijela proti duhu, dapače se time ponose. To vrlo dobro primjećuje sv. Augustin na one riječi svetoga Pavla: «*Tijelo želi protiv duha. — Caro concupiscit adversus spiritum.*» Kod dobrih, kaže on, koji teže za duhovnim napretkom, krepošću i savršenošću, želi tijelo protiv duha; ali kod zlih, koji ne nastoje oko toga, nema proti kome da želi. *In bonis concupiscit adversus spiritum; nam in malis non habet contra quem concupiscere.* I zato takovi ne ćute borbe tijela proti duhu, jer nemaju duha, koji bi mu protuslovio i borio se proti njemu. *Ibi enim concupiscit adversus spiritum, ubi spiritus est.* I zato gjavao ne treba ni da troši vremena, da takove napastuje, jer ga oni i onako svojevoljno slijede, i predaju mu se bez poteškoće i opiranja. Ne idu lovci u lov na domaću marvu nego na jelene i srne, koji lako trče i penju se po gorama. «*On mi dade noge kao jelenima, i na visine postavi me. — Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, et super excelsa statuens me.*» Na one, koji lako poput jelenâ i srnâ trče na visinu savršenosti, na te ide gjavao u lov sa svojim zamkama i napastima; a na one druge, koji žive kao marva i ima ih već kod kuće, ne treba da ide u lov. Ne će one da progoni, za koje misli, da ih mirno kao svoje vlasništvo posjeduje, veli sv. Grgur. *Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit.* Zato se ne samo ne smijemo strašiti, što imamo napasti, nego dapače moramo to držati za dobar znak, kako veli sv. Ivan Klimak. Nema, kaže on, sigurnijega znaka, da su gjavli od nas pobijegjeni, nego kad nas najžešće napadaju. *Nullum certius argumentum est, quod daemones victi a nobis sint, quam si nos acerrime oppugnant.* Zato naime oni

D. Greg. l. 24. mor. c. 13. *2. Tim. 3, 12.* *Gal. 5, 17.* *D. August. de verbis Dom. in Evang. s. Joan. serm. 43.* *Psal. 17, 34.* *D. Greg. l. 14. mor. c. 12.*

na te navaljuju, jer si ustao proti njima i oslobodio se njihove vlasti. Zato te gjavao progoni, jer ti je zavidan; inače te ne bi toliko progonio.

Drugo poglavlje.

Nekoji su napastovani u početku svoga obraćenja, i drugi poslije.

Blaženi sv. Grgur veli, da nekoji počinju ćutjeti ovu borbu napastî u početku svoga obraćenja, kad počnu živjeti sabrano i nastojati oko kreposti. I navodi za to primjer Krista, našega Otkupitelja, koji nam to htjede po svojoj čudnovatoj odredbi pokazati na samome sebi: jer nije dopustio, da Ga gjavao napastuje, prije nego je bio kršten i otišao u pustinju, da posti, moli i čini pokoru. Tada Mu se, kako kaže sv. Evangjelje, približi gjavao, da Ga napastuje. Htjede time Krist, naš Otkupitelj, kaže sv. Grgur, upozoriti one, koji će biti Njegovi udovi i sinovi, neka, kad odluče da se saberu i dadu na krepost, budu pripravni na napasti, jer tada obično gjavao najžešće navaljuje.

D. Greg. l. 24. mor. c. 12. et seq. *Matth. 4, 1.*

Čim su Sinovi Izraelovi izašli iz Egipta, skupi Faraon svoju vojsku i sabra sve svoje sile, da pogje za njima u potjeru. Kad je Laban vidio, da se Jakob odijelio od njega, pogje za njim sav bijesan u potjeru sa svom momčadi. A kad je gjavao, kako pripovijeda sv. Evangjelje, izišao iz onoga čovjeka, uze sa sobom sedam drugih gorih duhova, da se povrati k njemu, kao što kad tko sakuplja vojsku proti buntovniku i ide, da ga nanovo podjarmi. Tako i gjavao, kad vidi, da se tko buni proti njemu i hoće da se oslobodi njegova gospodstva i jarma, tada još jače uzbjesni, okrutnije postupa i žešće navaljuje na nj. Sv. Grgur navodi u tu svrhu ono, što pripovijeda sveti evangjelista Marko, kad je Krist naš Otkupitelj istjerao onoga nečistoga, gluhoga i nijemoga gjavla: «*I povikavši i izlomivši ga mnogo, izigje iz njega. — Exclamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo.*» Svetac kaže: «Evo, ne bijaše ga izlomio, kad ga je imao u svojoj vlasti; a kad je morao po Božanskoj kreposti izaći iz njega, tad ga je izlomio. *Ecce eum non discerpserat, cum tenebat; exiens discerpsit.*» Iz toga moramo naučiti, da nas vrag istom tada nastoji pravo smutiti i uznemiriti napastima, kad se odijelimo od njega.

Luc. 11, 26. *D. Greg. l. 33. mor. c. 18.* *Marc. 9, 25.*

Osim toga, kako kaže sv. Grgur, dopušta i hoće Gospodin, da budemo napastovani u početku svoga obraćenja, eda nitko ne misli, da je već svet, što se ostavio zla života i počeo kreposno živjeti; jer takove misli obično snalaze početnike. Pa takogjer, jer je sigurnost obično majka nemarnosti, i da sigurnost dobra života, koji je čovjek započeo, ne učini ga nemarnim i mlakim, dopušta Go-

D. Greg. l. 24. mor. c. 12. 13. et 14.

spodin, da ga snagju napasti, da mu predoče pogibao, u kojoj se svegjer nalazi, i da ga probude i oživе, te učine marljivim i brižljivim.

D. Clim. c. de discret. Sv. Ivan Klimak kaže: «Promjena se života čini obično onome teška, koji je navikao zlu. A kad počne kreposno živjeti, pokaže se i oćuti oporba i borba opačine, koja mu se protivi, kao što ptica istom tada, kad se hoće riješiti zamke, oćuti, da je uhvaćena. Zato se ne smije nitko prestrašiti ni klonuti duhom, što ćuti s početka poteškoće i napasti, jer to je nešto sasvim obično.»

Pridodaje još sv. Grgur, da onoga, koji je ostavio svijet i prestao zlo živjeti i počne služiti Bogu, znadu katkada snaći takove napasti, kakovih nigda prije svoga obraćenja nije ćutio. Ali to ne dolazi otuda, kaže, što prije u sebi ne bi imao korijena onim napastima, nego što se tada nije vidio ni pokazivao, a sada se pokazuje. Tako i čovjek, kad je zaokupljen svakojakim mislima i brigama, više puta ne poznaje sama sebe niti zna, što se zbiva u njegovoj duši; ali kad se počne sabirati i dolaziti k sebi, tad istom opaža zlo korijenje, koje je izniklo u njegovu srcu. To je kao s bocom (bâdalj), što raste na putu, pa se, budući da svi gaze po njoj, što prolaze, ne može opaziti; ali, ako i ne izbijaju van bodljike, ipak ostaje korijen sakriven u zemlji, pa čim se prestane gaziti, odmah niču i izbijaju van. Isto je tako, kaže svetac, kod svjetovnjakâ više puta sakriven korijen napastî, tako te se izvana ne vidi, jer po njemu kao po boci na putu gaze i tapaju, kao putnici, različite misli, koje dolaze i prolaze, zatim mnoge brige i poslovi, kojima su zaokupljeni. Ali kad se čovjek odijeli od svega toga i počne služiti Bogu, tada se, budući da nema tko gaziti po boci, pokaže ono, što bijaše unutra sakriveno i ćute se bodljike napastî, koje niču iz zla korijena. A to je takogjer uzrok, zašto su nekoji za molitve obično većma napastovani, nego kad vrše izvanjske službe i poslove. — Dakle ako tko sada u Redu ćuti takove napasti, kakovih prije svoga obraćenja ne bijaše nigda ćutio, nije to zato, što je tobože sada gori, nego kad je bio u svijetu, nego zato, što tada čovjek nije sebe vidio ni poznavao, a sad počinje opažati i poznavati svoja zla nagnuća i neuredne požude. Zato moramo nastojati, da iščupamo korijen, a ne da ga pokrivamo i sakrivamo.

D. Greg. ubi supra. Ima opet drugih, kaže sv. Grgur, koje u početku njihova obraćenja ne uznemiruju napasti, nasuprot ćute veliki mir, slast i utjehe, a poslije ih istom Gospodin kuša napastima. Tako to odregjuje Božansko Veličanstvo po svojoj odluci i odredbi, da im se put kreposti ne pričini oštrim i teškim, te klonu duhom i povrate se na ono, što malo prije ostaviše. Tako učini sa svojim pukom, kad ga

Exod. 13, 17. je izveo iz Egipta. On ga ne odvede k zemlji Filistejskoj, koja bijaše najbliža, a to bi zato, kaže sv. Pismo: «*Da se možda ne bi pokajao, kad bi vidio, da se proti njemu dižu ratovi, i povratio se u Egipat. — Ne forte poeniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Aegyptum.*» S početka im je dapače iskazao Bog mnoge milosti i tvorio radi njih mnoge znakove i čudesa; ali kad bijahu već prešli preko Crvenoga mora i bili u pustinji i nijesu već mogli natrag, prokuša ih mnogim nevoljama

i napastima, prije nego dogjoše u zemlju obećanu. Isto tako, kaže svetac, čuva Gospodin katkada one, koji su ostavili svijet, s početka od borbâ napastî, da se, budući još slabi u kreposti, ne uplaše i povrate u svijet. Gospodin ih vodi s početka putem slasti i daje im utjehe i naslade, da okusivši slast i ugodnost puta Božjega uzmognu se poslije to bolje boriti proti napastima i lakše podnositi nevolje; i to tim lagje, što su više okusili Boga i spoznali, koliko On zaslužuje, da Mu služimo i ljubimo Ga. Tako i sv. Petru pokaza najprije naš Gospodin ljepotu i sjaj svoje slave u preobraženju, a poslije dopusti, da ga napastuje sluškinja, koja ga zapita, dali je učenik Kristov, da se, ponižen napašću, plačući i ljubeći, bude znao okoristiti i pomoći onim, što bijaše vidio na gori Taboru; pa kao što ga strah bijaše oborio, da ga isto tako ugodnost slatkosti i dobrote Božje, koju bijaše već iskusio, podigne.

Iz toga se, kaže sv. Grgur, može vidjeti, kako se obično varaju oni, koji počinju služiti Bogu. Budući da ovi ćute katkada veliki mir i pokoj i Gospodin im iskazuje milost, da mogu lijepo moliti i da im se lako vježbati u kreposti i mrtvenju, misle već, da su postigli savršenost, a ne znadu, da su to poslastice za djecu i početnike, i da im Bog za to to daje, da ih sasvim odbije od stvarî ovoga svijeta. Katkada se, kaže svetac, obilnije saopćuje Gospodin onima, koji su manje savršeni i koji nijesu toliko napredovali u kreposti, ne jer oni to zaslužuju, nego jer toga više trebaju. Tako običava činiti već ovdje otac, koji akoprem veoma ljubi svu svoju djecu, regbi da ne mari za onu, koja su zdrava, ali kad je koje bolesno, ne samo da mu pribavlja lijekove, nego mu daje i ono, što ga može razveseliti i udovoljiti mu. Pa kao što vrtlar često zaljeva i natapa najnježnije biljke, a poslije ih, kad postanu jače i uhvate dubok korijen, prestane zaljevati i natapati; isto tako i ona Božanska Dobrota postupa sa slabićima i mališima, i početnicima. *D. Greg. ubi supra.*

Kažu takogjer sveci, da katkada Gospodin podjeljuje više utjeha onima, koji su bili veći grješnici, i regbi da im iskazuje više osobitih milosti i darova, nego li onima, koji su uvijek dobro živjeli; a to zato, da oni ne klone duhom i ne zdvoje, a ovi da se ne uzohole. To nam se lijepo tumači onom pričom o izgubljenom sinu i onom svečanošću, glazbom i veseljem, kojim ga je primio njegov otac, kad je zaklao ugojeno tele i učinio veliku gozbu, dok starijemu sinu, koji mu bijaše služio čitav svoj život i nigda ne bijaše prestupio njegove zapovijedi, nije dao ni jareta, da se kada razveseli sa svojim prijateljima: jer ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni, kako kaže sâm Gospodin. *Luc. 15, 29.* *Matth. 9, 12.*

Treće poglavlje.

Zašto Gospodin hoće, da imamo napasti, i koja nam korist i dobro dolazi od njih.

Deut. 13, 3. *«Kuša vas Gospodin Bog vaš, da se očituje, ljubite li ga, ili ne, svim srcem i svom dušom svojom,* kaže Duh Sveti. *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde et in tota anima vestra.»* Blaženi sv. Augustin pita na ove riječi: «Kako to, da ovdje veli sv. Pismo, da nas Bog kuša, a na drugom mjestu veli sveti apostol Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici: *«Bog nikoga ne kuša? — Deus neminem tentat.»* I odgovara, da ima dvije vrsti kušnje: jedna, da čovjeka prevari i strovali u grijeh; a na ovaj način ne kuša nikoga Bog nego gjavao, čiji je to posao, kako kaže sv. apostol Pavao: *«Da vas možda ne iskuša onaj, koji kuša. — Ne forte tentaverit vos is, qui tentat.» Id est, ut exponit glossa interlinealis, diabolus, cujus officium est tentare.* Druga je vrst kušnje, da se čovjek prokuša, a na taj nas način, kako kaže sveto Pismo, Bog kuša. A u dvadeset i drugom poglavju Geneze stoji: *«Kušao je Bog Abrahama. — Tentavit Deus Abraham.»* Gospodin nas kuša jedanput i više puta, da upoznamo svoje sile i uvidimo, koliko ljubimo Boga i bojimo Ga se. I zato odmah reče sâm Bog Abrahamu, kad je zamahnuo nožem, da žrtvuje svoga sina: *«Sada spoznah, da se bojiš Boga. — Nunc cognovi, quod times Deum.»* To znači, kako tumači sv. Augustin: Sada sam ti pokazao, da se bojiš Boga. Tako nam neke napasti šalje sâm Gospodin, a druge dopušta da nam dolaze od vraga, svijeta i tijela, naših neprijatelja.

D. August. tract. 43. super Joan. et q. 57. sup. Gen. Jacob. 1. 13. D. Thom. 1, p. q. 114, ar. 2.

1. Thes. 3, 5.

Gen. 22, 1. 12.

D. Aug. q. 58. sup. Gen.

Ali zašto Gospodin dopušta i hoće, da imamo napasti? Sv. Grgur, Kasijan i drugi raspravljaju vrlo dobro o tome i kažu prvo, da je za nas korisno, da nas snagju napasti i nevolje, i da katkada Gospodin povuče malko ruku od nas; jer kad ne bi bilo tako, ne bi Prorok govorio i prosio Boga: *«Ne ostavi me sasvim. — Non me derelinquas usquequaque.»* Ali, jer je vrlo dobro znao, da Gospodin običava katkada ostaviti svoje sluge i povući malko ruku od njih na njihovo veće dobro i korist, zato ne prosi Boga, da ga nigda ne ostavi i povuče od njega svoje ruke, nego da ga sasvim ne ostavi. A u dvadeset i šestom Psalmu kaže: *«Ne udalji se u srdžbi od sluge svojega. — Ne declines in ira a servo tuo.»* Ne moli Boga, da se ne udalji od njega nigda i ni pod koji način, nego da se ne udalji od njega u srdžbi, da ga ne ostavi toliko, da padne u grijeh; nego Ga dapače moli, da ga kuša i pošalje mu napasti i nevolje: *«Ispitaj me, Gospodine, i iskušaj me! — Proba me, Domine, et tenta me!»* A po Izaiji govori sâm Gospodin: *«Za čas za malo ostavih te, a u velikom milosrgju pribrat ću te, u čas srdžbe sakrih lice svoje malo od tebe, a u milosrgju vječnom smilovah se tebi. — Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis obscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui.»*

D. Greg. l. 8. mor. c. 10. et lib. 20. c. 21. Cass. coll. 4. abb. Dan. c. 6. Psal. 118, 8.

Psal. 26, 9.

Psal. 25, 2.

Isa. 54, 7.

Ali da vidimo napose, koja dobra i koristi nastaju iz napastî. Kasijan kaže, da Bog postupa s nama, kao što je postupao sa Sinovima Izraelovim. On ne htjede sasvim uništiti neprijateljâ svoga puka, nego ostavi u zemlji obećanoj ona plemena Kananejâ, Amorejâ i Jebusejâ: *«Da po njima izvježba Izraela, da se poslije nauče sinovi njihovi boriti s neprijateljima, i obiknu ratovanju. — Ut erudiret in eis Israelem, ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem proeliandi.»* Isto tako, kaže svetac, hoće Gospodin, da i mi imamo neprijatelja i da na nas navaljuju napasti, da se vježbamo u borbi, e nam ne naškodi besposlica i sreća; jer često puta one, koje nije neprijatelj mogao svladati borbom, prevario ih je i oborio krivom sigurnošću.

Cass. ubi supra.

Judic. 3, 1.

Sv. Grgur kaže, da u svojoj uzvišenoj i tajnoj providnosti hoće Gospodin, da dobre i odabrane snalaze u ovome životu napasti i nevolje, jer je ovaj život put, ili bolje rekavši, zatočenje, kojim hodimo i putujemo, dok ne stignemo u svoju nebesku domovinu. Pa jer se nekoji putnici, kad vide na putu lijepe livade i šume, znadu zadržati i saći s puta, zato htjede Gospodin, da ovaj život bude pun nevoljâ i napastî, da se ne zaljubimo u nj i ne smatramo zatočenje za domovinu, nego da uvijek uzdišemo za nebeskom domovinom. Sv. Augustin navodi isti razlog i kaže, da nam napasti i nevolje služe za to, da uvidimo bijedu ovoga života: «Da tako žarče težimo za onim blaženim i vječnim životom, i tražimo ga to brižljivije i revnije. *Ut illa, ubi erit beatitudo vera atque perpetua, et desideretur ardentius, et instantius inquiratur.* A na drugom mjestu kaže: «Da nam ne omili staja i zaboravimo za onu kraljevsku palaču, za koju smo stvoreni. *Ne viator tendens ad patriam stabulum amet pro domo sua.»* Kad dojkinja hoće da odbije dijete i da se nauči jesti kruh, maže prsa alojem. Tako i Bog ogorčuje stvari ovoga svijeta, da se ljudi odbiju od njih i nemaju ovdje šta željeti, nego da svim srcem teže za nebom. Zato kaže i sv. Grgur: «Nevolje, koje nas tište i muče u ovome životu, potiču nas, da se utičemo i obraćamo k Bogu. *Mala, quae nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt.»*

D. Greg. l. 23 mor. c. 14. et seq.

D. Aug. l. 13. de Trin. c. 16.

Idem super Psal. 4.

D. Greg. ubi supra.

Četvrto poglavlje.

Koja druga dobra i koristi donose sa sobom napasti.

Jac. 1, 12. *«Blago čovjeku, koji pretrpi napast, jer, kad bude iskušan, primit će krunu života. — Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae.»* Sv. Bernardo veli na

D. Bernard. serm. 64. supra Cant. 2. Tim. 2, 5. ove riječi: «Treba da dogju napasti; jer, kako kaže Apostol, ne će biti krunjen, ako ne onaj, koji se valjano bori? A ako nema napastî, tko će se boriti, kad nema proti komu da se bori? *Necesse est, ut veniant tentationes: quis enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit? Aut quomodo certabunt, si desit, qui impugnet?*» Sva ona nebrojena dobra i koristi, koja, kako kaže sv. Pismo i sveci, nastaju iz nevoljâ i suprotivštinâ, nastaju i iz napastî. A jedno od njih, i to ponajglavnije jest ono, koje nam navode spomenute riječi. Gospodin nam šalje napasti, da poslije u slavi zadobijemo veću na- Act. 14, 21. gradu i sjajniju krunu. «*Jer kroz mnoge nevolje valja nam unići u kraljevstvo Božje. — Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.*» Napasti, nevolje i suprotivštine jesu kraljevski put u nebo.

I zato, kad jedan od onih starješina u Otkrivenju pokaza sv. Apoc. 7, 14. Ivanu veliku slavu svetaca, reče mu: «*Ovo su, koji dogjoše od nevolje velike i opraše haljine svoje, i obijeliše ih u krvi Jagnjetovoj. — Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni.*» Uz put pita sv. Ber- D. Bernard. serm. 1. de Resurr. nardo: «Kako to, da obijeliše svoje haljine u krvi Jagnjetovoj, kad krv ne bijeli, nego crveni? Pobijeliše, kaže svetac, jer s krvlju iz boka poteče ujedno i voda, koja ih obijeli. Ili bolje rekavši, postadoše bijele, jer krv onoga Jagnjeta, nježnoga i bez ljage, bijaše kao mlijeko bijela i ujedno crvena prema onome, što kaže Zaručnica u Cant. 5, 10. Pjesmi na pjesmama: «*Dragi je moj bio i rumen, izabran iz tisuća. — Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus.*»

Dakle se po krvi i nevoljama ulazi u kraljevstvo nebesko. Ovdje se kleše, obdjelava i brusi kamenje, da se postavi u hramu onoga nebeskoga Jeruzalema, jer se tamo ne će čuti udarac čekića. 3. Reg. 6, 7. «*Čekić, ni sjekira, niti ikako gvozdeno orugje ne ču se u domu, kad se zidaše. — Malleus, et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo, cum aedificaretur.*» Pa što je uzvišenije i odličnije mjesto, na koje se ima postaviti kamenje, to se ono više kleše i obdjelava. Kao što se kamen na pročelju obično najviše izgladi i izdjela, da ulaz izgleda to ljepši, tako i Krist, naš Gospodin, jer je postao novim vratima u nebo, koja bijahu dosada zatvorena, htjede da bude najviše tučen i udaran čekićem, a ujedno da se i mi grješnici stidimo unići kroz vrata oklesana tolikim udarcima mukâ i nevoljâ, a da prije ne pretrpimo što, da budemo izdjelani i izglagjeni. Kamenje, što se uzima za temelj, obično se ne kleše; tako i one, koji će se baciti u dubinu paklenu, ne treba obdjelavati ni klesati. Ovi se vesele ovdje u ovom životu i udovoljavaju svojim željama i požudama, vrše svoju volju, ugodno žive; a time su već naplaćeni.

Ali oni, koji imaju da popune ona mjesta zlih angjela i zaposjednu ona nebeska prijestolja, što ih ovi izgubiše svojom ohološću, valja da budu obragjeni napastima i nevoljama. Sv. Pavao Rom. 8, 17. kaže: «*Ako smo pak djeca, i baštinici smo; baštinici naime Božji, a subaštinici Kristovi; ako inače s Njim trpimo, da se s Njim i proslavimo. — Si autem filii, et haeredes; haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur.*» A

angjeo reče Tobiji: «*Jer si bio mio Bogu, nužno je bilo, da te napast obigje. — Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.*» A o Abrahamu kaže Mudrac: «*I u napasti pronagjen je vjeran. — Et in tentatione inventus est fidelis.*» Pa jer ga je Gospodin našao u napasti vjernim, stalnim i jakim, ponudi mu odmah nagradu i obeća mu sa zakletvom, da će umnožiti pokoljenje njegovo kao zvijezde na nebu i kao pijesak u moru. Dakle Gospodin nam šalje nevolje i napasti za to, da nam dade veću nagradu i sjajniju krunu. Zato kažu sveci, da nam Gospodin iskazuje veću milost, kad nam šalje napasti i ujedno nam daje milost, da ih svladamo, nego kad bi nas od njih sasvim oslobodio; jer u ovom slučaju ne bi primili nagrade i slave, koju njima zaslužujemo. (Tob. 12, 13. — Eccli. 44, 21.)

Sv. Bonaventura pridodaje još drugi razlog tome. Budući da nas Bog jako ljubi, nije zadovoljan time, da postignemo slavu, i to veliku slavu, nego hoće, da je odmah uživamo, i da ne idemo u čistilište. Zato nam šalje ovdje nevolje i napasti, koje kao čekić i vatra odstranjuju rgju i trosku s naše duše, i čiste je, da može odmah ići uživati Boga. «*Uzmi od srebra trosku, i izaći će prečist sud. — Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum.*» Nije to malena milost i dobročinstvo; jer nam se time zamjenjuje tako velika i tako teška kazan, kao što je ona, što bi je morali pretrpjeti u čistilištu, s malo ili ništa, ako se isporedi s onim, što trpimo u ovom životu. (D. Bonaven. process. 4. Relig. c. 1. — Prov. 25, 4.)

Osim toga čitavo sveto Pismo svjedoči, da sreća u ovome životu dijeli dušu od Boga, a da je nesreće i nevolje privode k Bogu. Što je drugo bilo uzrok, da je peharnik Faraonov tako brzo zaboravio za svoga tumača Josipa, ako ne sreća? «*Ali jer je nadstojniku nad peharnicima dobro bilo, zaboravi za tumača svojega. — Et tamem succedentibus prosperis praepositus pincernarum oblitus est interpretis sui.*» Što je drugo bilo uzrok, da se uzoholio kralj Ozija, koji je tako lijepo počeo, ako ne sreća? «*Kad osili, ponese se srce njegovo na propast njegovu, i prezre Gospodina Boga svojega. — Cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum.*» Šta je uzoholilo Nabukodonosora, šta Salamona a šta Davida, da broji narod? A kad se Sinovi Izraelovi vidješe obogaćeni velikim milostima i darovima, što im bijaše Gospodin iskazao, tada postadoše još gori i zaboraviše još većma Boga. «*Ugoji se dragi, i stade se ritati: ugojio se, odebljao, raširio, ostavio Boga stvoritelja svojega i odstupio od Boga spasenja svojega. — Incrassatus est dilectus, et recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo.*» A nasuprot kaže Prorok, da su se po nevoljama obraćali k Bogu. «*Pokrij lica njihova sramotom, i tražit će ime Tvoje, Gospode! — Imple facies eorum ignominia, et quaerent nomen tuum, Domine.*» «*Vapiše ka Gospodinu, kad bijahu u nevolji. — Clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur.*» «*Kad ih ubijaše, iskahu Ga, i vraćahu se, i rano dolažahu k Njemu. — Cum occideret eos, quaerebant eum, et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum.*» Kada se Nabukodonosor preobratio u životinju, bilo to sada istina ili njegovo utvaranje, (Gen. 40, 23. — 2. Paral. 26, 16. — Deut. 32, 15. — Psal. 82, 17. — Ibid. 106, 6. — Ibid. 77, 34. — Dan. 4, 31.)

tada spozna Boga. Koliko je bio David bolji, kad ga je progonio
Saul, Absalon i Semej, nego kad se u sreći šetao po krovu! I
Psal. 89, 15. zato poslije kao onaj, koji je to dobro iskusio, kaže: «*Veselimo se
za dane, u kojima si nas ponizio, za godine, u kojima smo vidjeli zlo.
— Laetati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus
Psal. 118, 71.* *vidimus mala.*» «*Dobro mi je, što si me ponizio. — Bonum mihi,
quia humiliasti me.*» Oh, koliko ih je na ovaj način spaseno, koji
Ibid. 31, 4. bi inače propali! «*Obratih se u nevolji svojoj, dok me je probadao
trn. — Conversus sum in aerumna mea, dum configitur spina.*» Kad
bode trn nevolje i napasti, tada se čovjek osvijesti i obrati k Bogu.
I poslovica kaže, da se na udarce i lugjak opameti. A to kaže i
Isa. 28, 19. Duh Sveti po Izaiji: «*Samo mučenje učinit će, da vjerujete, što ste
čuli. — Sola vexatio intellectum dabit auditui.*» A još jasnije kaže
Eccli. 31, 2. po Mudracu: «*Bolest teška trijeznom čini dušu. — Infirmitas gravis
Prov. 29, 15.* *sobriam facit animam.*» «*Šiba i ukor daje mudrost. — Virga atque
correptio tribuit sapientiam.*» Čovjek je u sreći slobodan i razuzdan
kao neukroćen bičić. Tad mu Bog stavlja na vrat jaram nevolje i
Jerem. 31, 18. napasti, da se umiri. «*Kaznio si me, i podučen sam kao june neukro-
Tob. 11, 13.* *ćeno. — Castigasti me, et eruditus sum quasi juvenculus indomitus.*»
Joan. 6, 9. Angjeo ozdravi Tobiju žuču, a Krist naš Otkupitelj, blatom povrati
vid slijepome.

Zato dakle šalje Gospodin napasti, koje su najveća muka i
koje najvećma ćute ljudi duhovni. Druge naime tjelesne muke, kao
gubitak imutka, bolesti i drugo slično za sluge su Božje, koje vode
duhovni život, nešto sasvim neznatno i sporedno. Jer se to sve tiče
samo tijela, stoga puno ne haju za to. Ali kad se radi o nevolji
nutarnjoj, koja dopire do duše, kao što je napast, koja ih hoće
odijeliti od Boga ili barem izvrgnuti toj pogibli, tad ih to veoma
boli i sili, da onako jako vape, kao što je vapio sveti apostol Pavao,
kad je ćutio u sebi ovaj rat i borbu tijela, koje je htjelo povući
Rom. 7, 24. za sobom duh: «*Nesretni ja čovjek! tko će me izbaviti od tijela
smrti ove? — Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis
hujus*»? Kako me povlači zlo za sobom! Dobro, koje hoću, ne mogu
da izvršim; tko će me osloboditi od ovoga ropstva i sužanjstva!

Peto poglavlje.

Napasti puno doprinose tome, da upoznamo sebe i ponizimo se, i da se žarče utičemo k Bogu.

Napasti nam pružaju takogjer drugo veliko dobro i korist,
Thom. a Kemp. l. 1. cap. 13. n. 5. a to je, što one čine, da spoznamo same sebe. «Često ne znamo,
što možemo, ali napast otkriva, što smo», kaže onaj svetac. A ovo
spoznanje samih sebe jest temeljni kamen čitave duhovne zgrade,

bez kojega se ništa trajno ne gradi, a s kojim duša raste kao pjena,
jer se zna osloniti na Boga, u komu sve može. A napasti otkrivaju
čovjeku njegovu veliku slaboću i neznanje, za što je imao do tada
zatvorene oči, i zato nije znao o sebi nisko misliti, jer nije imao
iskustva. Ali, kad tko vidi, da ga dah obara, da na kaku god ma-
lenkost postane hladan, da se, kad ga snagje napast, uzbuni i uzne-
miri, i da odmah izgubi glavu i pamet, i da ga okružuju tmine,
tad mu se počnu spuštati krila, i on se počinje ponizivati i nisko
misliti o sebi.

Blaženi sv. Grgur veli: «Kad ne bi imali napasti, odmah bi *D. Greg. l. 23. mor. c. 27.*
držali što do sebe i mislili, da smo veoma jaki; ali kad dogje na-
past i čovjek se vidi na rubu propasti, tako te se čini, da samo
malo treba, da se strovali, tad spozna svoju slaboću i ponizi se.
Zato kaže sv. apostol Pavao o sebi: «*Da me veličina objavljenja ne* *2. Cor. 12, 7.*
*uznese, dade mi se žalac tijela mojega, angjeo sotonin, da me ćuša.
— Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimu-
lus carnis meae, angelus satanae, qui me colaphizet.*» Gospodin do-
pusti, da ga snagje napast, eda uvidi, što je po sebi, i ponizi se.

Iz toga nastaje drugo veliko dobro i korist. Kad čovjek upozna
svoju slaboću, uvidi iz toga, kako mu je potrebita milost i pomoć
Gospodnja, i kako mu se valja uticati k Njemu molitvom i uvijek
zavisjeti o Njemu kao o svome pomoćniku prema riječima Proro
kovim: «*Prianja duša moja za te. — Adhaesit anima mea post te.*» *Psal. 62, 9. et 72, 28.*
«*Meni je dobro prianjati uz Boga. — Mihi autem adhaerere Deo
bonum est.*» Kao što majka, kad hoće, da dogje k njoj njezin sin-
čić, nastoji, da ga drugi prestraše, eda ga nužda prisili, da dogje
u njen naručaj; isto tako dopušta Gospodin, da nas gjavao straši
i plaši napastima, da bježimo u njegov naručaj i okrilje. Veli Ger-
son: «Gospodin postupa s nama kao orao, koji poziva orliće na *Gerson de myst. Theol. pract. consid.*
letenje, i kao majka, koja za čas ostavlja sinčića, da je on jače zove,
brižljivije je traži, njoj se većma priljubi, a ona da ga nasuprot to sla-
gje ljubi. *Ut provocet sicut aquila pullos ad volandum: ut mater filium
ad horam relinquit, quo instantius ille clamet, accuratius querat,
arctius stringat, et illa vicissim blandiatur suavius.*» Gospodin kat-
kada ostavlja dušu, kaže Bernardo, da Ga željnije i revnije zove, i *D. Bernard. serm. 64. in Cant.*
jače Mu se priljubi, kao što je to učinio sa učenicima, koji su išli
u Emaus, pričinjajući se, kao da će dalje, da Ga oni to žarče mole
i silom zaustave. «*Ostani s nama, jer se smrkava i na izmaku je već* *Luc. 24, 29.*
*dan. — Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est
jam dies.*»

Otuda slijedi takogjer, da tko većma cijeni milost i zaštitu
Gospodnju, kad vidi, kako je treba. Sv. Grgur kaže, da je za to *D. Greg. ubi supra.*
korisno, da Bog katkada malko povuče ruku od nas; jer kad bi
uvijek ćutjeli onu zaštitu, ne bi je toliko cijenili niti držali za tako
potrebitu. Ali, kad nas Bog malko ostavi i čini nam se, da ćemo
sad na pasti, pa vidimo, da nam odmah pruži ruku, tada cijenimo
više Njegovu dobrotu i milosrgje. «*Da mi Gospodin nije pomogao,* *Psal. 93, 17.*
*brzo bi prebivala u paklu duša moja. — Nisi quia Dominus adjuvit
me, paulominus habitasset in inferno anima mea.*» «*U koji god sam* *Ibid. 55, 10.*
te dan prizvao, evo spoznao sam, da si Bog moj. — In quacumque

D. Bonaven. tom. 2. opusc. l. 2. de Profectu Relig. c. 5. *die invocavero te, ecce cognovi, quoniam Deus meus es.»* Zavapi tko k Bogu u napasti, oćuti Njegovu pomoć i osvjedoči se o vjernosti Njegova Veličanstva, kojom mu pritječe u pomoć u vrijeme nužde, i priznaje Ga za oca i branitelja. Time se još većma užeže ljubavlju Exod. 15, 1. et seq. Njegovom i počne Ga hvaliti kao Sinovi Izraelovi, kad su bili s ove strane mora i vidjeli, gdje se utapljaju Egipćani, koji su išli za njima u potjeru.

Sup. tract. 3. c. 36. Odatle takogjer dolazi, da čovjek ne pripisuje sebi ništa dobro, nego da sve pripisuje Bogu i u svemu Njemu daje slavu. To je drugo veliko dobro i korist, koja nastaje od napastî i jak ustuk proti njima i sredstvo, da postignemo velike milosti i darove od Gospodina.

Šesto poglavlje.

U napastima se kušaju i većma čiste pravednici, a krepost hvata dublji korijen.

Kažu takogjer sveci, da Gospodin hoće, da budemo kušani, da iskuša krepost svakog pojedinca. Kao što se za vihra i oluje vidi, dali je stablo uhvatilo dubok korijen, i kao što se vrlina i hrabrost viteza i dobra vojnika ne pokazuje za vrijeme mira nego za vrijeme rata i borbe; isto se tako krepost i jakost sluge Božjega ne poznaje, kad ćuti pobožnost i mir, nego kad ga snagju D. Ambros. serm. 8 super. Psal. 118, 60. napasti i nevolje. *«Pripravan sam i nijesam uznemiren, da čuvam zapovijedi Tvoje. — Paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.»* Na ove riječi kaže sv. Ambrozije: «Kao što je onaj bolji kormilar i zaslužuje veću hvalu, koji zna upravljati lagjom za bure i oluje, kad izgleda, da će lagja sad utonuti, a sad je valovi uzdići sve do neba, nego li onaj, koji njom ravna i upravlja, kad je more mirno i tiho; isto tako i onaj zaslužuje veću hvalu, koji zna sobom vladati i upravljati za vrijeme napasti, tako da se u sreći ne ponese i ne uzoholi, a u nesreći se i nevolji ne prestraši i ne klone duhom, nego da uvijek može govoriti s Prorokom: *«Pripravan sam i nijesam uznemiren.»* Dakle za to šalje Bog napasti, kao što je učinio sa Sinovima Izraelovim, kad im je ostavio Judic. 3, 4. one neprijateljske i protivničke narode, *«da po njima iskuša Izraela, dali će slušati zapovijedi Gospodnje, koje je zapovjedio ocima njihovim preko Mojsija, ili ne. — Ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audirent mandata Domini, quae praecepit patribus eorum per manum* 1. Cor. 11, 19. *Moysis, an non.»* A sveti apostol Pavao kaže: *«Treba i krivovjerstva da budu, da se oni, koji su iskušani, očituju megju vama. — Oportet et haereses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.»* A Sap. 3, 5. Mudrac kaže: *«Jer ih je Bog kušao i našao ih vrijednima sebe. — Quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se.»* Napasti su

udarci, po kojima se poznaje, dali je kovina fina, i kamen kušalac, kojim Bog kuša svoje prijatelje: tada se vidi, što je tko.

Kao što je već ljudima drago da imaju prokušanih prijatelja, isto je tako to drago i Bogu, i zato ih kuša. *«Sudove lončarske kuša* Eccli. 27, 6. *peć, a ljude pravedne nevolja,* kaže Mudrac *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis.»* A na drugom mjestu kaže: *«Kao što se u vatri kuša srebro, a zlato u peći, tako srca kuša* Prov. 17, 3. *Gospodin. — Sicut igne probatur argentum, et aurum camino, ita corda probat Dominus.»* Sv. Jeronim kaže: «Dok tvar gori u ognju, D. Hieron. in 3. ad Gal. ne poznaje se, dali je zlato, srebro ili druga kovina, jer je sve tada jedne te iste boje, sve izgleda kao oganj. Isto se tako za vrijeme utjehe, kad čovjek ćuti žar i pobožnost, ne može vidjeti, što je tko: sve izgleda kao vatra; ali izvadi tvar iz ognja, pusti je da ohladni, pa ćeš vidjeti, što je. Čekaj, dok progje onaj žar i utjeha, a dogje nevolja i napast, pa ćeš tada vidjeti, što je tko. Kada tko za vrijeme mira nastoji oko kreposti, ne zna se, dali je ono krepost ili dali je tome uzrok njegova dobra narav ili posebno nagnuće, što ga ima prema onoj vježbi, ili jer ga ništa drugo ne vuče za sobom; ali tko uza sve to, što je napastovan, u tome ustraje, taj jasno pokazuje, da to čini radi kreposti i ljubavi, kojom ljubi Boga.

Služi takogjer napast za to, da čovjeka bolje očisti. *«U ognju* Psal. 65, 10. *si nas iskušao, kao što se iskušava srebro. — Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.»* Kao što zlatar čisti srebro i zlato u ognju i odstranjuje s njega svaku trosku; isto tako hoće i Gospodin da očisti svoje odabranike napašću, da tako postanu draži Njegovu Božanskomu Veličanstvu. *«Sažeći ću ih, kao što se žeže srebro,* Zach. 13, 9. *i kušat ću ih, kako se kuša zlato,* govori Bog po Zakariji. *Uram eos, sicut uritur argentum, et probabo eos, sicut probatur aurum.»* A po Izaiji: *«I rastopit ću do čista trosku tvoju i ukloniti sav kositer* Isa. 1, 25. *tvoj. — Et excoquam ad purum scoriam tuam, et auferam omne stannum tuum.»* To proizvodi napast u pravednicima. Ona izjeda u njima rgju opačinâ, ljubav prema stvarima ovoga svijeta i prema samima sebi, i čini, da se bolje očiste. Istina je, kaže sv. Augustin, da svi ne ubiru ovoga ploda iz napasti, nego samo dobri. Nekoje se stvari, kao što vosak, odmah razmekšaju i rastope, čim ih staviš na oganj, dok druge, kao što ilovača, još jače otvrdnu.

Isto se tako i dobri u ognju napasti i nevolje razmekšaju, poznavajući se i ponizujući; nu zli još jače otvrdnu, kao što vidimo, da se jedan od one dvojice razbojnika na križu obratio, a drugi je psovao. Zato kaže sv. Augustin: «Napast je oganj, u kom zlato postaje sjajnije a slama izgori, pravednik se usavrši, a grješnik žalosno propadne. *Tentatio ignis est, in quo aurum rutilat, palea consumitur, justus perficitur, peccator misere perit.* Ona je oluja, iz koje se pravednik izbavi a u kojoj se opaki utopi. *Tempestas est, ex qua hic emergit, ille suffocatur.»* Sinovi Izraelovi nagjoše put po- Exod. 14, 29. sred vodâ, i iste su im vode služile za zid s desna i s lijeva, a Egipćani se potopiše i potonuše u istim vodama.

Sv. Ciprijan navodi ovaj razlog, da nas oduševi za nevolje i D. Cypr. lib. de exhort. martyr. progonstva, i ohrabri nas, te ih se ne bojimo. Sveto nas naime Exod. 1, 12. Pismo uči, da baš u nevoljama i progonstvima napreduju i množe

se sluge Božje, kao što pripovijeda o Sinovima Izraelovima, da su to više rasli i množili se, što su ih Egipćani većma pritiskivali i progonili. A o kovčegu Noevom kaže: *«I uzrastoše vode, i podigoše kovčeg u vis. — Et multiplicatae sunt aquae, et elevaverunt arcam in sublime.»* Na isti način uzdižu i veoma usavršuju dušu vode nanapastî i nevoljâ. A ako nijesi napašću bolje očišćen, to je za to, što nijesi zlato, nego slama, i zato si crn i gadan. Gerson kaže: «Kao što more za bure i oluje izbacuje iz sebe svaki gad, što se u nj sakupio, i tako postaje čisto i bistro; isto tako duhovno more naše duše postaje uslijed napastî i nevoljâ čisto od svake nečistoće i nesavršenosti, što se za prevelikog mira i tišine znade sakupiti; i zato ih Bog šalje.

Gen. 7, 17.

Gerson de Mystica theologia pract. consider. vel industria 6.

Osim toga, kao što dobar vinogradar obrezuje lozu, da donese više ploda; isto tako, kažu sveci, obrezuje Gospodin Bog naš, koji se u Evangjelju prispodablja vinogradaru, svoje loze, t. j. odabranike, da rode bolje. *«Svaku lozu, koja nosi plod, očistit će je, da ploda više donese. — Omnem palmitem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.»*

Joan. 15, 2.

Osim toga — a time se potvrgjuje ono, što smo rekli — napast djeluje, da se još jače ukorijeni u duši protivna krepost. Sv. Opat Nil veli: «Kao što vjetrovi, mrazovi i oluje čine, da se biljke i drveće dublje ukorijeni u zemlji; isto tako napasti čine, da se dublje u duši ukorijene protivne kreposti. *Plantas enutriunt venti, et tentatio confirmat animae fortitudinem.»* A tako tumače sveci one riječi sv. Pavla: *«Krepost se u slabosti usavršuje,* t. j. učvršćuje, utvrgjuje i stalnom naziva. *Virtus in infirmitate perficitur, id est stabilitur, fundatur, stabilis declaratur.»* Kao što, kad tko pobija istinu, koju ti braniš, što više on razloga i dokaza navodi, da je obori, to više razloga ti tražiš, da je obraniš i potvrdiš, pa kao što se time i što vidiš, da odgovaraš na protudokaze i oprovrgavaš ih, to više o njoj osvjedočavaš; isto tako sluga Božji, što ga više gjavao napastuje, da ga odvrati od kreposti, traži više razloga i dokaza, da je sačuva a napasti se opre. Tada on stvara nove odluke i vježba se više u činima one kreposti, čime se ona dublje ukorenjuje, jača i bolje raste. Zato se kaže sasvim pravo, da je napast za dušu, što su udarci za nakovanj, koji ga čine tvrgjim, čvršćim i jačim.

2. Cor. 12, 9.

Sve to ide običnim putem. Nu osim toga, kako kaže sv. Bonaventura, običava Gospodin Bog naš još izvanredno utješiti i nagraditi one, koji su bili napastovani od kake opačine i pokazali se vjernima u napasti, podjeljujući im na osobiti način i u visokom stepenu protivnu krepost. Tako pripovijeda sv. Grgur o sv. Benediktu, da mu je Gospodin, što što se junački opr'o žestokoj putenoj napasti, valjajući se gô po trnju, podijelio tako savršenu čistoću, da odsele nigda više nije oćutio nečistih napasti. To isto čitamo o sv. Tomi Akvinskom, kad je ugarkom protjerao ženu, koja ga je htjela na grijeh navesti. Bog mu odmah posla dva angjela, koji ga opasaše i stegnuše mu jako bokove u znak, da mu podjeljuje dar vječne čistoće. Tako podjeljuje Gospodin obično onima, koji su, kako kaže sv. Bonaventura, napastovani proti Vjeri i na bogopsovanje, obično poslije veliku jasnoću i rasvjetljenje u tome i žarku

D. Bonaven. process. 4. Relig. c. 13.

ljubav prema Bogu; a to vrijedi i za druge napasti. I navodi u tu svrhu ono, što kaže Izaija: *«I zarobit će one, koji njih bjehu zarobili, i podjarmit će nasilnike svoje. — Et erunt capientes eos, qui se ceperant, et subjicient exactores suos.»* To je velika utjeha u napastima. Utješi se, brate moj, i oduševi za borbu, jer Gospodin hoće, da se tako ukorijeni u tebi protivna krepost, i da ti dade angjeosku čistoću! Izagje pred Samsona lav, a on navali na nj, ubije ga i nagje u njemu sat meda. Isto tako, ako ti se napast s početka i čini kao lav, ne boj je se, nego navali na nju i svladaj je, pa ćeš vidjeti, koliku ćeš poslije oćutjeti u tome slast i slatkoću!

Isa. 14, 2.

Jud. 14, 5. 8.

Iz toga se može takogjer uvidjeti, da će nasuprot, kad se tko prepusti napasti i privoli na nju, opačina rasti sa vlastitim joj činima a ujedno i napast, te će biti odsele jača, jer se opačina dublje ukorijenila i njime većma zagospodovala, kako to primjećuje sv. Augustin na one riječi Jeremijine: *«Teško sagriješi Jeruzalem, zato nepostojan posta. — Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est.»* A to isto kaže i Mudrac: *«Grješnik gomila grijeh na grijeh. — Et peccator adjiciet ad peccandum.»* To je vrlo važna nauka za one, koji su žestoko napastovani; jer nekoje znade gjavao varati i zasljepljivati, uvjeravajući ih, da će napast prestati, ako pristanu na nju, što je velika prevara. Dapače, ako pristaneš na napast, još će se dublje ukorijeniti i postati jača strast i požuda, i imat će odsele još veću moć i gospodstvo nad tobom, pa će te poslije još lakše jedanput i više puta oboriti.

D. August. l. 8. Conf. c. 5. Thren. 1, 8. Eccli. 3, 29.

Kažu vrlo dobro, da je s time kao s onim, koji ima vodenu bolest. Što ovaj više vode pije, to je žedniji. Zatim kao sa škrcem, koji to više želi imati, što više ima. «Što više raste novac, to biva i veća ljubav k njemu. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.»* Isto je tako i ovdje. Znaj, da će napast biti jača a ti slabiji, ako se prepustiš njoj i pristaneš na nju, i tako ćeš poslije biti lakše svladan. A kad se opireš i nanosiš si silu, ne pristajući na nju, raste u tebi krepost i jakost. Dakle, ako hoćeš da postigneš pobjedu nad napastima i zlim nagnućima te budeš miran i spokojan, tad ne pristaji na njih i ne dopusti, da te igda svladaju; jer tako će napast i strast malo po malo s milošću Gospodnjom izgubiti snagu, sve dok te ne će prestati uznemirivati i dosagjivati ti. To bi nas moralo veoma oduševiti, da se hrabro opiremo napastima.

Sedmo poglavlje.

Napasti čine čovjeka marljivim i revnim.

Još drugo veliko dobro i korist donose sa sobom napasti. One naime čine čovjeka marljivim i brižljivim, revnim i duhovnim i uvi-

jek pripravnim, da se bori. Tako i dugotrajni mir čini ljude mlohavima, bezbrižnima i ni za što, a rat ih i vježbanje u oružju čini jakima, čvrstima i krepkima. Zato se i izrazi Kato u Rimskom senatu onako: «Kartaga se ne smije razoriti, da Rimljane danguba ne omlitavi i ne omlohavi. Jao, reče, Rimu! kad ne bude više Kartage. *Carthaginem non delendam, ne Romani otio et torpore languerent. Vae, dixit, Romae si Carthago non steterit.*» To isto odgovoriše Lacedemonci, kad je njihov kralj govorio, da treba razoriti i uništiti neki grad, s kojim su svaki čas imali posla. Rekoše tada upravitelji i vijećnici, da nipošto ne će dopustiti, da se razbije brus, kojim su se oštrile i jačale sile i krepost mladića Lacedemonskih. Grad, koji im je često davao povoda, da se late oružja, nazivahu oni brusom; jer se njime vježbala mladež u oružju i po njemu se pokazivala srčanost i hrabrost svakog pojedinca. Življenje bez borbe i osvajanja smatrahu oni za veliku štetu.

Cato apud Paul. Manut. in Apoph. pag. 113. §. 24.

Na isti način život bez napastî čini ljude mlitavima i bezbrižnima, dok ih napasti čine marljivima i revnima. Netko ti stoji skrštenih ruku, ništa ga ne potiče, da se lati bičevanja i kostrijeti; za molitve zijeva; u poslušnosti je spor; traži zabave. Sad ga snagje žestoka napast, u kojoj treba Boga i Njegove pomoći. To ga oduševi i pobudi u njemu želju i volju za mrtvenjem i molitvom. Dapače i poslovica kaže: Ako hoćeš da naučiš moliti, hajde na more. Nužda i pogibao uče moliti i sile nas, da se od srca utječemo k Bogu. Zato kaže sv. Zlatousnik, da Bog zato pripušta napasti na naše veće dobro i duhovnu korist. «Kad vidi, da naginjemo na mlitavost i da više ne općimo tako pouzdano s Njime niti hajemo za duhovne stvari, malko nas ostavi, da tako kažnjeni k Njemu se to brže povratimo. *Cum enim nos ad torporem declinantes viderit, et ab ipsius familiaritate resilientes, et spiritualium nullam rationem facientes, paululum nos derelinquit, ut ita castigati ad ipsum studiosius redeamus*». A na drugom mjestu kaže: «Kad vrag na nas napada i nastoji nas uplašiti svojim napastima, tad nam je to korisno, jer onda spoznajemo, što jesmo, i utječemo se svom revnošću k Bogu. *Quando malignus ille perterret nos atque perturbat, tunc frugi efficimur, tunc nosmetipsos agnoscimus, tunc ad Deum omni studio recurrimus.*»

D. Chrysost. hom. 14. ad popul. Antioch. tom. 5. et l. 1. de providentia.

Potom nas napasti ne samo ne smetaju ni ne zapriječavaju, da ne hodimo putem kreposti, nego nam dapače koriste i pomažu u tome. Zato sv. Pavao ne nazva napast nožem ni sulicom, nego ostanom i bodilom. «*Dade mi se ostan tijela. — Datus est mihi stimulus carnis.*» Jer kao što ostan ne ubija i ne škodi, nego oživljava, pobugjuje i potiče, da se brže hodi; isto tako i napast ne škodi nego mnogo koristi, jer oživljava i pobugjuje, da se bolje hodi. To je od koristi uopće za sve, dapače i za one, koji su uvelike napredovali. Jer kao što konj, makar bio dobar i jak, treba ostrugâ, i bolje trči, kad ih oćuti; isto tako sluge Božje trče bolje i lakše u službi Božjoj, kad ćute ovaj ostan i bodilo napastî, i tada su poniznije i opreznije.

2. Cor. 12, 7.

D. Greg. l. 2. mor. c. 32.

Sv. Grgur kaže: «Gjavao ima zlu namjeru, kad napastuje, ali Gospodin dobru, kao što i pijavica, kad siše krv bolesniku, namjerava se nje nasititi i ispiti je svu, kad bi mogla; ali liječnik namjerava time izvući zlu krv i povratiti zdravlje bolesniku. A kad se pali rana bolesniku, namjerava oganj, da pali, nu ranarnik ga hoće samo ozdraviti. Oganj bi rado i zdravo spaliti, ranarnik hoće samo bolesno i ne pušta ga dalje. Tako isto i gjavao namjerava napašću uništiti krepost, zaslugu i slavu našu, nu Gospodin hoće i djeluje čudovito sve protivno ovim istim sredstvom. Tako i kamenje, koje gjavao baca na nas, da nam razbije glavu i ubije nas, uzima Bog, da nam napravi iz njega prekrasnu i najdragocjeniju krunu. Tako čitamo o slavnom svetom Stjepanu, da je usred svojih progonitelja i zagrnut kamenjem, koje bacahu na nj, vidio otvorena nebesa i u slavi Isusa Krista, kako je sakupljao ono kamenje, da mu iz njega kao iz najdragocjenijega dragulja napravi krunu slave.

Act. 7. 55.

Pridodaje Gerson ovdje još nešto vrlo utješno i kaže, da je to općenita nauka crkvenih naučitelja i svetaca. Makar tko, kad je napastovan, počinio koju pogrješku i činilo mu se, da je pri tom bio nešto nemaran i bezbrižan i makar se primiješao koji laki grijeh; uza sve to s druge strane strpljivost, kojom trpi onu muku, sjedinjenje s voljom Božjom, borba, kojom se opire napasti, marljivost i sredstva, što ih upotrebljava, da postigne pobjedu, ne samo da brišu i čiste sve ove pogrješke i nemarnosti, nego dapače čine, da raste i zaslužuje veću milost i veću slavu prema onome, što kaže sv. apostol Pavao: «*Učinit će i s napašću dobitak. — Faciet etiam cum tentatione proventum.*» Bog crpe iz napasti dobro i čini, da se njom okoristimo i po njoj napredujemo. Dojilja ili majka, da nauči dijete hoditi, udalji se malko od njega pa ga odmah zove. Ono dršće i ne usugjuje se ići; ona ga pušta, makar koji puta palo, jer drži to za manju škodu, nego da ne zna hoditi. Isto tako čini Bog s nama: «*Ja sam kao odgojitelj Efraimov. — Et ego quasi nutritius Ephraim.*» Makar ti koji puta, kako ti se čini, pao i pogriješio, ne drži Bog to ništa prema koristi, što je crpeš iz napastî.

Gerson. tract. contra pusill.

1. Cor. 10, 13.

Osee 11, 3.

O svetoj djevici Gertrudi pripovijeda Blozije, da se veoma žalostila i prekoravala s neke neznatne svoje pogrješke, te željela i prosila Boga, da je posvema od nje oslobodi. Nato joj odgovori Gospodin vrlo ljubezno i prijazno: «Zašto hoćeš da mene riješiš velike časti a sebe velike nagrade? jer kadgod priznaš ovu ili drugu sličnu pogrješku, i odlučiš je se u buduće čuvati stičeš si veliku nagradu. I kadgod tko nastoji da svlada svoje pogrješke meni za ljubav, časti me toliko, koliko vojnik svoga kralja, kad se za nj bori u ratu proti njegovim neprijateljima i nastoji ih svladati.»

Blos. cap. 4. monil. spirit.

Osmo poglavlje.

Sveci se i sluge i Božje ne samo nijesu žalostili zbog napastî, nego su se dapače veselili zbog koristi, što su je iz njih crpli.

Radi velikih dobara i koristi, što nastaju iz napastî, sveci i sluge Božje ne samo da se nijesu žalostili, što su bili napastovani, nego su se dapače tome veselili prema onome, što kaže sveti apostol Jakob: «*Za svaku radost držite, braćo moja, kad padnete u različite napasti. — Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.*» A sv. apostol Pavao pišući Rimljanima kaže: «*Ne samo pak to, nego se i hvalimo nevoljama, znajući, da nevolja strpljivost tvori, a strpljivost kušanje, a kušanje nadu. — Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem, probatio vero spem.*» Na isti način tumači i sv. Grgur one riječi Jobove: «*Kad legnem, govorim, kad ću ustati? i opet čekam večer. — Si dormiero, dicam, quando consurgam? et rursum exspectabo vesperam.*» Pod večeri, koju je očekivao, razumijeva sv. Grgur napast, i primjećuje, da ju je sv. Job želio kao nešto dobro i korisno; jer za dobre i srećne stvari govorimo, da ih očekujemo, a za zle i štetne, da ih se bojimo. *Exspectamus prospera, et formidamus adversa.* Jer je dakle sv. Job držao napast za nešto dobro i korisno, zato veli, da je očekivaše.

Jac. 1, 2. — *Rom. 5, 3. 4.* — *D. Greg. l. 8. mor. cap. 10. Job. 7, 4.*

Sv. Dorotej navodi u tu svrhu onaj primjer, što se pripovijeda u «Duhovnoj livadi» o nekome učeniku jednoga od onih starih Otaca, koji bijaše napastovan od duha bludnosti. S milošću Gospodnjom odolijevaše on junački njegovim zlim i nečistim mislima. Pa da se umrtvi, postio je, dugo molio i trapio svoje tijelo obavljajući ručne poslove. Kad ga je njegov sveti učitelj vidio u tolikoj nevolji, reče mu: «Ako hoćeš, sinko moj, molit ću Gospodina, da te oslobodi od ove borbe.» Na to odgovori učenik: «Vidim dobro, oče, da je velika muka, koju trpim; ali uza sve to ćutim, da zbog ove napasti većma napredujem, jer se jače utičem k Bogu molitvom, mrtvenjem i pokorom, i zato te jedino molim, da mi isprosiš od Boga strpljivost i jakost, da mogu podnijeti ovu muku i izaći iz nje kao pobjednik, čist i bez ikake ljage.» Veoma se uzradova sveti starac, kad je čuo ovaj odgovor, i reče: «Sad vidim, sinko, da napreduješ na putu savršenosti; jer, kad je tko napastovan od kake opačine, pa joj se muževno nastoji opirati, tada živi ponižen, zabrinut i potišten, i tako mu se duša ovim nevoljama i mukama čisti, dok ne dogje do vrlo velike čistoće i savršenosti.»

D. Doroth. doct. 13.

O nekom drugom svetom pustinjaku pripovijeda sv. Dorotej, da se jako ražalostio, što mu je Bog oduzeo napast, pa da je plakao i ljubezno se tužio Bogu: «Zar nijesam bio vrijedan, da Tebi za ljubav što pretrpim i podnesem kaku nevolju i muku?»

D. Doroth. ubi supra.

Sv. Ivan Klimak pripovijeda o sv. Efremu, da je, kad je uživao najveći mir i pokoj, koji on nazivaše zemaljskim nebom i stanjem netrpljenja, molio Boga, da mu se povrati i ponove stare borbe njegovih napasti, da mu ne izmakne prigoda, da što zasluži i poljepša svoju krunu. A o nekom drugom svetom pustinjaku pripovijeda Paladije, da je došao jednoga dana k Opatu Pastoru te mu rekao: «Sad me je Bog oslobodio od borbâ i podijelio mi mir, za koji sam ga prosio.» Na to će Pastor: «Povrati se k Bogu i moli Ga, da ti se povrate borbe, da ne postaneš nemaran.» Tad pogje ka Gospodinu i zamoli Ga, što ga Pastor bijaše naučio. Bog mu odgovori, da je njegov učitelj imao pravo, i povrati mu njegove napasti. Da to potvrdimo, eno i sv. apostola Pavla, koji, kad je molio, da bude oslobogjen od napasti, ne bi uslišan, nego mu odgovori Gosdodin: «*Dosta ti je milost moja, jer se krepost u slabosti usavršava. — Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.*»

D. Clim. c. 29. — *Pallad. de abb. Joan. Brev.* — *2. Cor. 12, 9.*

Deveto poglavlje.

U napastima se čovjek uči ne samo za se, nego i za druge.

Napasti donose sa sobom još drugu vrlo veliku i znamenitu korist onima, koji nastoje oko spasa bližnjega, naime da se njima duša puno uči ne samo za se, nego i za druge; jer sama iskusi na sebi ono, što ima poslije vidjeti na onima, kojima će upravljati i ravnati. Čovjek se tako vježba u duhovnoj borbi i pozorno promatra ulaze i izlaze gjavolove. Time izuči duhovno učiteljstvo, da može voditi duše, jer iskustvo puno uči i otuda ona poslovica: «Nema boljeg ranarnika od onoga, koji je zadobio mnogo rana». Putovanje po svijetu čini ljude opreznima, vještima i iskusnima: «*Koji plove morem, pripovijedaju pogibli njegove. — Qui navigant mare, enarrant pericula ejus.*» To isto čine i napasti. I zato reče Mudrac: «*Koji nije napastovan, što znade? — Qui non est tentatus, quid scit?*» On ne zna ništa ni za se ni za druge. «*Muž, koji je puno iskusio, mislit će puno; koji nije iskusio, malo znade. — Vir in multis expertus, cogitabit multa, qui non est expertus, pauca recogitabit.*» Onaj, koji se dobro uvježba u ovim duhovnim bojevima, bit će dobar pastir. Dakle zato hoće takogjer Gospodin, da imamo napasti, da se izučimo i izvježbamo u duhovnom učiteljstvu, naime kako da ravnamo i upravljamo dušama.

Eccli. 43, 26. — *Ibid. 34, 9.*

Da to još bolje rastumačimo, hoće Gospodin takogjer, da budemo napastovani, da znamo sažaljivati svoga brata, kad ga vidimo gdje je napastovan i snužden. Već u tjelesnim stvarima puno pomaže, da je tko bio bolestan i slab, eda uzmogne poslije sažaljivati one, koji boluju, i pritjecati im s ljubavlju u pomoć. A isto je tako i u duhovnim stvarima.

Cass. coll. 2. abb. Moys. c. 13. Pripovijeda Kasijan, kako je neki mlad i veoma revan pustinjak bio jako mučen od nečistih napasti pa pošao k drugom starom pustinjaku i očitovao mu iskreno sve one napasti i zla nagnuća, što ih je trpio, misleći, da će ga utješiti i pomoći mu svojim molitvama i savjetom. Ali mu se dogodi sasvim naopako, jer starac bijaše star samo godinama, a ne mudrošću i razboritošću. Čuvši on za napasti mladićeve, poče se čuditi i krstiti, i vrlo ga oštro koriti, nazivajući ga nesretnikom i bijednikom, i govoreći mu, da ne zaslužuje ime pustinjaka, kad mu se tako šta dogagja. Napokon ga pošalje od sebe tako žalosna uslijed svojih ukora, da siromah pustinjak, namjesto da je otišao od njega izliječen, otišao je još jače ranjen, s tolikom žalošću, nepouzdanjem i zdvojnošću, da više nije mislio ni nastojao, kako da izliječi svoju napast, nego kako da je djelom izvede. S ovom odlukom i nakanom zaputi se već u grad.

Srete ga slučajno na putu Opat Apolon, jedan od najsvetijih i najiskusnijih otaca, što ih je onda bilo; pa spoznavši po njegovu licu i držanju, da ga mora mučiti kaka teška napast, poče ga vrlo ljupko pitati, što mu je i što je uzrok smetnji i žalosti, koja mu se čita na licu. Mladić bijaše tako zaduben u svoje misli, da ne odgovori ni riječi. Videći starac, da mu je tuga i smetnja tolika, da mu ne da govoriti i da mu hoće zatajiti uzrok tome, navali na nj vrlo ljubezno i milo, da mu ga kaže. Napokon na silne molbe prizna mu otvoreno, da bijaše, jer ne može biti pustinjakom ni obuzdati napastî i gibanjâ tijela, odlučio ostaviti samostan i povratiti se u svijet i oženiti. Tada ga sveti starac Apolon poče tješiti i hrabriti, govoreći mu, da i on ima svaki dan iste napasti, zato da se ne smije strašiti ni klonuti duhom; jer se takova šta ne svladava ni uklanja toliko našim nastojanjem, koliko milošću i milosrgjem Božjim.

Napokon ga zamoli, da bar jedan dan počeka i povrati se u svoju ćeliju, da moli Boga za svijetlo i pomoć u svojoj nuždi. Pa jer je bio tako kratak rok, koji je od njega molio, postiže to. — Nato pogje Opat Apolon ka kolibi ili ćeliji onoga starca, koji bijaše ukorio onog mladića. Kad je već bio blizu nje, baci se na koljena, pa uzdignutim rukama i sa suzama u očima poče ovako moliti Boga: «Gospodine, koji poznaješ jakost i slaboću svačiju, i koji si milostivi liječnik dušâ, daj, da napast onoga mladića prijegje na ovoga starca, da se bar u starosti nauči sažaljivati slaboće i muke mladićâ.»

Tek što bijaše svršio ovu molitvu, kad vidje, kako neko vrlo ružno crnče odapinje ognjenu strjelicu prema ćeliji onoga starca, kojom starac ranjen izagje odmah iz ćelije i hodaše kao lugjak amo i tamo, sad ulazeći u ćeliju sad izlazeći iz nje. Napokon ne mogavši se umiriti ni zadržati u ćeliji, zaputi se kao i onaj mladić u grad. Opat Apolon, koji je sve to promatrao i iz onoga, što bijaše vidio, upoznao njegovu napast, približi mu se pa će ga zapitati: «Kamo ideš? i što je uzrok, ili kaka te napast tjera, da, zaboravivši za ozbiljnost i zrelost, koju iziskuje tvoja doba, ideš tako brzo i nemirno?» — Starac zastigjen i zasramljen radi svoje zle savjesti, uvidje, da bijaše Opat saznao za njegovu napast, i ne

mogaše mu odgovoriti ništa. Tada sveti Opat uhvati riječ, pa će mu dati ovu nauku: «Povrati se, reče mu, u svoju ćeliju, i znaj, da te dosada gjavao ili nije poznavao ili nije mario za te, kad se nije borio s tobom, kako to običava činiti s onima, kojima zavigja. Po tome možeš vidjeti, kako si slab u kreposti, kad nakon toliko godina, što si pustinjak, nijesi se mogao oprijeti napasti, dapače niti je podnijeti i počekati barem jedan jedini dan, nego si se odmah dao svladati od nje i već pošao, da je izvedeš djelom. Znaj, da je zato Gospodin dopustio, da te snagje ova napast, da barem u svojoj starosti znaš sažaljivati bolesti i napasti drugih i naučiš iz iskustva, da ih valja tješiti i hrabriti, a ne u zdvojnost tjerati, kako si učinio s onim mladićem, koji je došao k tebi. Gjavao je na njega bez dvojbe navaljivao ovim napastima, a tebe puštao u miru, jer je većma zavigjao njegovoj kreposti i njegovu napretku, nego li tvome, i jer je mislio, da na onako čvrstu krepost valja zavojštiti jakim i žestokim napastima. Nauči dakle odsele iz toga sažaljivati druge i pružati ruku onome, koji hoće da padne, i pomagati mu slatkim i ljubeznim riječima, da se podigne, a ne pomagati mu, da padne, oštrim i surovim riječima prema onome, što kaže Izaija: «*Gospod mi dade jezik učen, da znadem podržati* Isa. 50, 4. *onoga, koji je umoran, riječju. — Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est, verbo.*» Tako je radio i naš Spasitelj, o kome govori isti Izaija, a navodi to i evangjelista sv. Matej: «*Trske stučene ne će prelomiti i stijenja, što se dimi, ne* Isa. 42, 3. *će ugasiti. — Arundinem quassatam non confringet, et linum fumi-* Matth. 12, 20. *gans non exstinguet*».

Na koncu reći će sveti starac: «Jer nitko ne može ugasiti ni udušiti gibanja i žara tijela, ako ne s milošću i pomoću Gospodnjom, zato se utecimo k Bogu i zamolimo Ga, da te oslobodi od ove napasti; jer je On onaj, koji ranjava i ozdravlja; koji ponizuje i uzvisuje; koji usmrćuje i oživljava» — Svetac se dade na molitvu; pa kao što ga je po njegovoj molitvi snašla napast, tako ga je po njegovoj molitvi odmah Gospodin i oslobodio od nje. I tako, kako mladi tako stari pustinjak, biše izliječeni i podučeni.

Deseto poglavlje.

Počinje se raspravljati o sredstvima proti napastima, i to najprije o srčanosti, jakosti i veselju, koje moramo imati u njima.

«*U ostalom, braćo,* kaže sv. apostol Pavao, *ohrabrite se u Go-* Ephes. 6, 10. *spodinu i u moći jakosti njegove; obucite oružje Božje, da možete stojati proti zasjedama gjavolovim, — De cetero, fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus: induite vos armaturam Dei,* In vita D. *ut possitis stare adversus insidias diaboli.*» Blaženi sv. Antun, čovjek Antonii.

vrlo uvježban i iskusan u ovim duhovnim borbama i bitkama, običavaše govoriti, da jedno od glavnih sredstava, da svladamo svoga neprijatelja, jest, da se pokažemo srčani, jaki i veseli u napastima; jer se on tada odmah ražalosti, klone duhom i izgubi nadu, da će nam naškoditi.

D. Ignat. lib Exercit. spir. reg. 12. ad motus animae discernendos.

Naš sveti Otac u knjizi Duhovnih vježba navodi vrlo dobro pravilo i dokaz u tu svrhu. On kaže, da gjavao, naš neprijatelj, postupa s nama u napastima kao žena, kad se svagja s mužem. Vidi li ona, da joj se muž hrabro opire, tad se odmah uplaši, okrene legja i bježi; nu opazi li, da je muž malodušan i plašljiv, tad odmah uskipi i postane smjelija i drzovitija, i pretvori se u tigra. Tako čini i gjavao, kad nas napastuje. Ako se pokažemo hrabri i srčani, i junački se opremo njegovim napastima, tada odmah klone duhom i preda se. Ali ako opazi, da smo malodušni i plašljivi, tad postaje smjeliji i jači, i navali na nas kao tigar i lav. A tako kaže i sv. apostol Jakob: «*Opirite se gjavolu, i bježat će od vas. — Resistite diabolo, et fugiet a vobis.*» *(Jacob. 4, 7.)*

D. Greg. l. 5. mor. c. 17. Job. 4, 11.

To isto potvrgjuje sv. Grgur tumačeći one riječi svetoga Pisma u knjizi Job, gdje po Septuaginti naziva gjavla mrav-lavom t. j. lavom i mravom, *Myrmicoleon, id est leo et formica.* On je lav za mrave, ali ako mu pokažeš jakost lavsku, bit će on tada mrav za te. Zato nam sveci savjetuju, da se ne žalostimo u napastima, jer ćemo postati plašljivi i malodušni, nego da se borimo s veseljem, kako pripovijeda sv. Pismo o Judi Makabejcu i o njegovoj braći i drugovima, «*da su bili boj Izraelov s veseljem,* i tako pobijedili. *Proeliabantur proelium Israel cum laetitia.*» *(1. Macch. 3, 2.)*

Ima još drugi razlog za to. Budući da nam gjavli veoma zavigjaju naše dobro, zato ih naše veselje kinji i muči, a naša ih žalost i malodušnost veseli. I zato, kad ne bi imali drugoga uzroka doli ovoga, morali bi nastojati, da se ne pokažemo malodušni i žalosni, samo da im ugrabimo ovo veselje, nego da se pokažemo srčani i veseli, da tako oni pobjesne. Pripovijeda Crkvena povjest, da je srčanost i jakost, koju su sveti mučenici pokazivali u mukama, bila uzrokom, da su silnici bješnjeli i time mučenici većma mučili silnike, nego li silnici njih. Isto tako moramo i mi postupati sa gjavlima u napastima, da ih u bijes natjeramo i postidimo. Budući da je to tako važno sredstvo, da svladamo napasti i da slavodobitno pobijedimo svoje neprijatelje, govorit ćemo u sijedećim poglavljima o nekim stvarima, koje će nam pomoći, da se srčani i jaki pokažemo u njima.

Jedanaesto poglavlje.

Kako malo može gjavao proti nama.

Nemalo će nam pomoći, da budemo hrabri i jaki u napastima, ako promatramo, kako su slabi naši neprijatelji, i kako malo može gjavao proti nama, kad nas ne može zavesti ni na jedan grijeh, ako mi ne ćemo. Vrlo dobro kaže sv. Bernardo: «Vidite, braćo, kako je slab naš neprijatelj, kad ne može svladati osim onoga, koji hoće. *Videte, fratres, quam debilis est hostis noster, qui non vincit nisi volentem.*» Kad bi onaj, koji ide u rat proti svome neprijatelju, znao za stalno, da će ga pobijediti, samo ako hoće, i da je u njegovoj ruci pobjeda, kako bi bio veseo! Bez dvojbe bio bi jako veseo; jer bi bio siguran za pobjedu, kad je za sebe siguran, da hoće pobijediti, a ne će biti pobijegjen. Isto tako možemo i mi ići u borbu proti gjavlu, jer smo stalni, da nas ne može pobijediti, ako mi ne ćemo, da budemo pobijegjeni.

D. Hieron. sup. c. 4. Matth.

Sv. Jeronim primjećuje to vrlo dobro tumačeći one riječi, što ih gjavao reče Kristu našemu Gospodinu, kad Ga je postavio na vrh hrama i nagovarao Ga, da se baci dolje: «*Mitte te deorsum.*» Veli sv. Jeronim: To je glas gjavola, koji uvijek želi, da se svi bace dolje i padnu. *Vox diaboli est, qui semper omnes cadere deorsum desiderat.* Gjavao te može nagovarati, da se baciš, ali te on ne može baciti, ako ti ne ćeš, *Persuadere potest, praecipitare non potest.*» Baci se dolje! govori gjavao, kad te kuša; baci se u pakao! Tad mu ti reci: Baci se ti, koji znaš već put, a ja se ne ću baciti! Dakle, ako ti ne ćeš, on te ne može baciti; ako ti ne ćeš ići u pakao, on te ne može tamo odvesti. Nekoga je veoma mučila, trošila i izjedala napast gjavola, koji mu govoraše iznutra: Objesi se! On to otkrije nekome redovniku, koji mu reče: «Brate, može li to biti, ako ti ne ćeš? Reci mu dakle; Ne ću. A poslije osam dana obznani me, kako ti je». Tako se ovaj oslobodi napasti i povrati, da se zahvali ispovjedniku, koji mu bijaše svjetovao takovo sredstvo. Ovo sredstvo i mi sada svjetujemo.

D. Aug. serm. 197. de temp. Matth. 12, 29. Apoc. 20, 1. 2. 3.

S tim se sasvim slaže ono, što kaže sv. Augustin: «Braćo moja, prije dolaska Kristova bio je gjavao razvezan, ali kad je On došao na svijet, sveza gjavla, koji je postao jak u njemu, kako kaže sv. Evangjelje i kako to vidje sv. Ivan u Otkrivenju: «*I vidjeh angjela gdje silazi s neba, koji imaše ključ od bezdana i lanac veliki u ruci svojoj. I uhvati zmaja zmiju staru, koja je gjavao i sotona, i sveza je na hiljadu godina, i baci je u bezdan, i zatvori, i zapečati nad njom, da više ne zavodi narodâ, dok se ne navrši hiljadu godina, i poslije toga valja da bude odriješena na malo vremena. — Et vidi angelum descendentem de coelo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, et satanas, et ligavit illum per annos mille, et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum:*

ut non seducat amplius gentes, donec consumentur mille anni: et post haec oportet illum solvi modico tempore.» Sv. Augustin kaže na to, da ovo vezanje gjavla znači ne dopustiti mu, da čini svako zlo, koje bi mogao i htio, kad bi mu dopustili, da napastuje i kuša ljude na hiljadu različnih načina. Kad dogje antikrist, dat će mu se nešto veća sloboda, ali sada je čvrsto svezan. Nu reći ćeš: Ako je svezan, kako ima toliku moć i čini toliko zla? Istina je, kaže sv. Augustin, da puno može i puno škodi, ali to samo bezbrižnima i nemarnima jer je gjavao svezan kao pas na lancu i ne može ugristi nikoga osim onoga, koji mu se hoće približiti. Lajati može, poticati može, ali ugristi ne može nikoga osim onoga, koji mu se hoće približiti. *Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem.*

D. August. de civit. l. 20. c. 8.

Kao što bi bio onaj lud i ti bi se smijao i rugao čovjeku, koji bi se dao ugristi od psa, koji je čvrsto svezan na lancu; isto tako, kaže sv. Augustin, zasluţuju i oni, koji se dadu ugristi i svladati od gjavla, da im se smijemo i rugamo, kad je on čvrsto svezan i okovan kao bijesan pas, te ne može nikome naškoditi osim onome, koji mu se hoće približiti. Ti si to htio, jer si se k njemu približio, da te ugrize; on ne može doći k tebi niti učiniti, da padneš u koji grijeh, ako ti ne ćeš. Zato mu se možeš narugati. — A tumači sv. Augustin u tu svrhu one riječi Psalma: *«Onaj zmaj, koga si stvorio,* da se rugamo s njime. *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei».* Njesi li vidio, kako djeca šalu zbijaju sa svezanim psom ili medjedom, i kako se igraju i zabavljaju s njime? Isto se tako možeš ti rugati gjavlu, kad te napastuje, i nazivati ga psom i govoriti mu: Hajde, nesretniče! ta svezan si i ne možeš ugristi; ne možeš drugo osim lajati.

Idem im Psal. 103, 26.

Kada se blaženome sv. Antunu ukazaše gjavoli u različitim strahovitim oblicima, u slici divljih životinja: lavova, tigrova, bikova, zmijâ i škorpijona, pa ga okružiše i groziše mu se svojim pandžama, zubima, strašnim urlikanjem i zviždanjem, kao da će ga progutati, rugaše im se svetac i govoraše: «Kad bi što mogli, jedan jedini od vas bio bi dosta, da se bori s jednim čovjekom, ali jer ste slabi, zato dolazite u tolikoj hrpi, da me prestrašite. Ako vam je Gospodin dao moć nada mnom, evo me, progutajte me, ali ako nemate nikake moći, zašto se uzalud trudite?» — Tako možemo i mi činiti; jer, otkako je Bog postao čovjekom, gjavao više nema snage, kako je to sam priznao sv. Antunu, koji mu odgovori: «Gospodinu hvala za to, što ti, akoprem otac laži, u tome kažeš istinu; jer nam to sam Krist kaže: *«Uzdajte se, ja nadvladah svijet. — Confidite, ego vici mundum».* *«Bogu hvala, koji nam dade pobjedu po Gospodinu našemu Isusu Kristu. — Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum».*

Joan. 16, 33.
1. Cor. 15, 57.

Dvanaesto poglavlje.

Veoma nas mora oduševiti i ohrabriti, da se borimo u napastima, pomisao, da nas gleda Bog.

Veoma će nam takogjer pomoći, da budemo hrabri i jaki u napastima, i da se u njima junački borimo, ako promišljamo, da nas Bog gleda, kako se borimo. Kad se dobar vojnik bori u bici proti svojim neprijateljima pa opazi, da ga car ili vojskovogja gleda i da mu je drago, gdje ga vidi, da se hrabro bori, tad se veoma oduševi i ohrabri za borbu. A to se u istinu zbiva u našim duhovnim borbama. I zato, kad se borimo proti napastima, moramo si pomišljati, da smo okruženi i opkoljeni od angjelâ i od svega dvora nebeskoga, koji gleda i čeka na svršetak, i da je predsjednik i sudac naše borbe svemogući Bog. To je promišljanje svetaca a temelji se na onim riječima sv. Evangjelja: *«I gle, angjeli pristupiše i služahu mu. — Et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.»* Onu napast i duhovnu borbu Krista s gjavlom promatrahu angjeli, pa kad je On pobijedio, počeše Mu služiti i pjevati slavodobitne pjesme.

Matth. 4, 11.

O blaženom sv. Antunu čitamo, da je, kad su ga jednoć strašno istukli i izmlatili gjavoli, podigao oči gore i vidio, gdje se otvara krov njegove ćelije i ulazi kroza nj trak tako čudovitoga svijetla, da su odmah pobjegli svi gjavli i bola od zadanih rana nestalo. Tada uzdahnuvši svetac od svega srca reče Gospodinu, koji mu se ukazao: «Gdje si bio, dobri Isuse, gdje si bio, kad su me tako zlostavljali neprijatelji? Zašto nijesi bio ovdje u početku borbe, da je zapriječiš i iscijeliš sve moje rane!» — Na to mu Gospodin odgovori i reče: «Antune! ja sam bio ovdje od početka; ali sam gledao, kako ćeš se ponijeti u borbi. Pa jer si se junački borio, uvijek ću ti biti u pomoći i učiniti te glasovitim po svoj zemlji.» — Tako smo pozorište Bogu, angjelima i svemu dvoru nebeskomu. Tko da se dakle ne oduševi, da se hrabro i junački bori pred takim gledaocima!

Osim toga, budući da gledati kod Boga znači pomagati, moramo u tom poći dalje i promišljati, da nas Bog gleda ne samo kao sudac, da nas nagradi i naplati, ako pobijedimo, nego takogjer kao otac i zaštitnik, da nam podijeli milost i pomoć, da izagjemo pobjednici. *«Jer oči Gospodnje gledaju po svoj zemlji i daju jakost. On mi je s desne da ne posrnem. — Oculi enim Domini contemplantur universam terram, et praebent fortitudinem. Quoniam a dextris est mihi, ne commovear».* U četvrtoj knjizi Kraljeva pripovijeda sv. Pismo, da je kralj Sirski poslao svu silu vojske s kolima i konjima na grad Dotain, gdje je bio prorok Elizej, da ga uhvati. A kad je u jutro ustao njegov sluga Gijezi pa vidio oko grada toliko mnoštvo, potrča k Elizeju, zaviče i ispripovjedi mu, što se dogagja: *«Jao, jao, jao, gospodaru moj, šta ćemo činiti. — Heu, heu, heu, Domine mi, quid faciemus?»* Mislio je već, da su izgubljeni. Prorok mu reče:

2. Paral. 16.
9. Psal. 15, 8.
4. Reg. 6, 14.

«Nemoj se bojati, jer je više njih s nama, nego s njima. — Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.» I pomoli se Elizej Bogu, da otvori oči sluzi da to vidi. Bog mu otvori oči i vidje, da je gora puna konjâ i kola ognjenih za njihovu obranu, na što se on ohrabri. A to mora ohrabriti i nas. *«Postavi me pokraj sebe, i čija god ruka neka se bori proti meni,* govoraše sv. Job. *Pone me juxta te, et cujusvis manus pugnet contra me».* A prorok Jeremija: *«Gospodin je sa mnom kao jak borac; zato, koji me progone, past će i oslabit će, posramit će se vrlo. — Dominus autem mecum est quasi bellator fortis; idcirco, qui persequuntur me, cadent et infirmi erunt, confundentur vehementer.»*

Job. 17, 3.

Jerem. 20, 11.

Prorok kaže: *«Gospodine, okrunio si nas kao štitom dobrom voljom svojom! — Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.»* Na ove riječi kaže sv. Jeronim: «Pamti dobro! ovdje je u svijetu nešto drugo štit, a drugo opet kruna; ali kod Boga je jedno te isto štit i kruna; jer nas Gospodin brani štitom svoje dobre volje, pružajući nam svoju zaštitu i pomoć, a ovaj štit i obrana jest naša pobjeda i kruna. *«Ako je Bog za nas, tko će proti nama! — Si Deus pro nobis, quis contra nos?»*

D. Hieron. in Psal. 5, 13.

Rom. 8, 31.

Trinaesto poglavlje.

Dva vrlo dobra razloga, da se hrabro i s pouzdanjem borimo u napastima.

Blaženi sv. Bazilije kaže, da bjesnoća i neprijateljstvo, što ga gjavao goji proti nama, ne potiče samo od zavisti prema čovjeku, nego i od mržnje prema Bogu, Gospodinu našemu. Pa jer ne može ništa Bogu niti iskaliti na Njemu svoga velikoga gnjeva, a vidi, da je čovjek stvoren na Njegovu sliku i priliku, zato obraća svu svoju bjesnoću i srdžbu proti čovjeku, koji je slika i prilika Boga, na koga on toliko mrzi, i nastoji se na čovjeku osvetiti, nanašajući mu svako zlo i štetu, koju samo može. To je, kao kad bi tko bio jako rasrgjen na kralja pa bi iskalio svoju srdžbu na njegovoj slici, jer ne može blizu kralja. Tako isto čini bik, kaže sv. Bazilije, koji pogogjen strjelicom od čovjeka, navali na njegov kip i sliku, što je postavljena na borilištu, i iskali na njoj svoju bjesnoću i srdžbu, raskomadavši je, i tako se osveti na njoj čovjeku.

D. Basil. serm. 21. ex 28. de var. argum.

Iz toga crpe sveci dva vrlo dobra razloga, da nas oduševe, te se hrabro borimo u napastima i imamo veliko pouzdanje, da ćemo pobijediti. Prvi je razlog, što se ovdje ne radi samo o našoj časti, nego i o časti Boga, koga hoće gjavao u nama obružiti i uvrijediti. To nas mora potaknuti, da prije dademo svoj život, nego da uzmaknemo, eda gjavlu ne pogje za rukom, da se tako osveti

Bogu na nama kao na Njegovoj slici, koju On toliko ljubi i štuje. Tako ne branimo samo sebe, nego branimo ujedno i stvar Božju, i zato moramo prije umrijeti u borbi nego li dopustiti, da se umanji slava Božja.

Drugi je razlog ovaj. Budući da gjavao radi Boga i iz mržnje prema Njegovom Božanskom Veličanstvu vojuje na nas, zato se možemo pouzdano nadati, da će se Gospodin zauzeti za svoju stvar, smatrati ovaj posao kao svoj i braniti nas, da nas gjavao ne nadvlada i ne pobijedi, nego da mi izagjemo kao dobitnici i slavodobitnici. Ta već i ovdje na svijetu vidimo, kako koji knez ili moćan Gospodin, kad vidi, da je tko radi njega pao u kakvu nevolju i stisku, odmah pritječe na obranu i uzima stvar kao svoju. U knjizi Esterinoj pripovijeda sv. Pismo, da je Aman zbog Mardokeja htio da se pogubi sav puk Židovski; ali se Mardokej zauzeo za svoju stvar tako, da je Amana i njegove stiglo ono, što bijahu pripravili Židovima. Mnogo će bolje to učiniti Gospodin; zato možemo smjelo govoriti Bogu: *»Ustani Bože, brani stvar svoju! — Exsurge Deus, judica causam tuam.» «Uzmi oružje i štit, i digni se meni u pomoć! — Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi.»*

Esth. 8. 4. et seq.

Psal. 73, 22.

Psal. 34, 2.

Četrnaesto poglavlje.

Bog ne dopušta, da tko bude više napastovan, nego što može podnijeti, i ne smijemo klonuti duhom, kad napast raste ili traje.

«Vjeran je Bog, koji ne će dopustiti, da budete kušani više, nego što možete; nego će učiniti i s iskušanjem kraj, da možete podnijeti, kaže sv. Apostol Pavao. *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.»* Ako raste napast, rast će takogjer pomoć i milost, da svladamo i slavno pobijedimo svoje neprijatelje i okoristimo se s napašću. To je nešto vrlo utješno i što veoma hrabri u napastima. S jedne strane znamo, da gjavao ne može više, nego koliko mu Bog dopusti i da nas ne će moći kušati ni za vlakno više. S druge smo strane sigurni, da mu Bog ne će dozvoliti, da nas kuša više, nego što možemo podnijeti, kao što kaže Apostol. Koga da to ne utješi i ne ohrabri? — Nijedan liječnik ne mjeri i ne odregjuje s tolikom brižljivošću unče aloja, što se ima dati bolesniku u razmjerju prema njegovoj bolesti, kao što onaj nebeski liječnik mjeri i odregjuje aloje napasti i nevolje, što ga ima dati ili dopustiti svojim slugama razmjerno prema kreposti i jakosti svakog pojedinca. Vrlo dobro kaže sv. Opat Efrem: «Ako lončar, koji pravi posugje od ilovače i meće ga u peć, zna vrlo dobro,

1. Cor. 10, 13

D. Ephrem serm. 1. de patientia.

kako ga dugo mora držati u ognju, da se dobro ispeče i otvrdne te bude dobro za porabu ljudî, i ako ga ne drži dulje, nego što je potrebito, da se ne sažge i ne raspukne, niti ga drži manje, nego što je potrebito, da ne bude premeko, te se odmah zdrobi pod rukama: kako će tek Bog postupati s nama, koji je neizmjerna mudrost i dobrota i koji nas tako očinski ljubi?»

«Kad ugje Isus u lagju, ugjoše za njim učenici njegovi, i gle! oluja velika postade na moru, tako da se lagja pokri valovima, a On spavaše. — Ascendente Jesu in naviculam secuti sunt eum discipuli ejus, et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse vero dormiebat.» Na ove riječi kaže sv. Ambrozije: «Gledaj, kako i na odabranike Gospodnje, koji su u Njegovu društvu, navaljuju napasti, i kako se katkada Gospodin pričinja, kao da spava, i sakriva kao dobar otac ljubav, kojom ljubi svoju djecu, da se to žarče utiču k Njemu; ali Bog ne spava niti
Habac. 2, 3. je zaboravio za te. Kaže prorok Habakuk: «*Ako Gospodin oklijeva, čekaj Ga, jer će zaista doći i ne će kasniti. — Si moram fecerit, exspecta illum, quia veniens veniet, et non tardabit.*» Tebi se čini, da Gospodin kasni, ali On u istinu ne kasni. Bolesniku se čini duga noć i da kasni dan; ali tome nije tako, jer dan ne kasni, nego dolazi u svoje vrijeme. Isto tako i Bog ne kasni, akoprem se tebi kao bolesniku tako čini. On poznaje vrlo dobro prigodu i okolnosti, i doći će, kad bude trebalo.

Sv. Augustin navodi u tu svrhu ono, što je Krist, naš Otku-
D. August. ep. 143. ad Demetr. virg. Joan. 11, 4. pitelj, odgovorio sestrama Lazarovim, Marti i Mariji: «*Bolest ova nije na smrt, nego na slavu Božju, da se proslavi Sin Božji s nje. — Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.*» Poručiše Mu, da je bolestan Njegov prijatelj Lazar, a On osta dva dana i ne htjede tamo ići, da čudo bude to sjajnije. Tako postupa Bog, kaže svetac, često sa svojim slugama. On ih pušta nekoje vrijeme u napastima i nevoljama, kao da je zaboravio za njih; ali nije zaboravio, nego čini to, da ih poslije izbavi iz njih s većim slavljem i slavom. Tako je pustio Josipa dugo vremena u tamnici, da ga izbavi poslije iz nje s to većom čašću i slavom, kao što ga je i izbavio, učinivši ga gospodarom sve zemlje Egipatske. Isto tako, kaže, moraš i ti misliti, da ti Gospodin zato oklijeva pomoći i dopušta, da traje napast i nevolja, da te poslije iz nje izbavi s većom korišću i dobitkom.

D. Chrys. sup. Psal. 9, 15. Sv. Ivan Zlatousni primjećuje to takogjer na one riječi: «*Koji si me uzvisio od vrata smrtnih. — Qui exaltas me de portis mortis.*» Pazi, kaže on, Prorok nije rekao: Oslobodio si me, Gospodine, od vrata smrtnih, nego: Uzvisio si me; jer Gospodin ne samo oslobagja svoje sluge od napastî, nego ide još dalje i čini, da se time još većma odlikuju i napreduju. I zato, makar bio ne znam kako potišten i činilo ti se, da si već blizu vrata paklenih, ipak se moraš
1. Reg. 2, 6. pouzdavati, da će te Bog otuda izbaviti. «*Jer Gospodin usmrćuje i oživljuje, dovodi do pakla i odvodi,* kad već misliš, da si propao. *Quia Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit.*» Zato i govoraše sv. Job: «*Ako me i ubije, u Nj ću se ufati.*
Job. 13, 15. — *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.*»

Sv. Jeronim razmišlja ovdje vrlo dobro ono, što se dogodilo *D. Hieron. in Jon. 2, 1.*
proroku Joni. Kad je ovaj mislio, da je već izgubljen i da mu nema spasa, nego da će ga sad na baciti u more, «*pripravi Gospodin veliku ribu, da proguta Jonu. — Praeparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Jonam.*» Gospodin bijaše pripravio veliku ribu, ne, da ga raskomada, nego da ga primi u se kao u sasvim sigurnu lagju, eda ga spase i izbaci na zemlju. Gledajte, kaže slavni sv. Jeronim, kako je ono, za što su ljudi mislili, da će mu biti smrt, bilo njegovo zaklonište i život. *Advertendum est, quod ubi putabatur interitus, ibi custodia fuit.* Isto se tako, kaže svetac, dogagja i nama. Što više puta mislimo da je gubitak, jest dobitak, a što mislimo da je smrt, jest život. Kao što kad igrač baca staklenku u vis, misle drugi ljudi, da će svaki put pasti i razbiti se, ali poslije dva ili tri pokusa ne boje se više gleadoci i drže igrača za tako vješta, da se dive njegovoj vještini; isto se tako sluge Božje, koje vrlo dobro znaju, kako je Bog vješt umjetnik, i iz iskustva im je poznato, kako se zna vrlo dobro igrati s nama, sad nas uzvisujući a sad ponizujući, sad nas usmrćujući a sad oživljujući, sad nas ranjavajući a sad ozdravljajući, ne boje više u suprotivštinama i pogiblima, makar se držale za slabe i staklene; jer znaju, da su u dobrim rukama, koje ne će razbiti staklenke niti pustiti, da padne na zemlju. «*U Tvojim* *Psal. 30, 16.*
je rukama udes moj. — In manibus tuis sortes meae.»

U crkvenoj se povjesti pripovijeda, da je Opat Izidor govorio: «Četrdeset je godina, što sam napastovan od jedne opačine, i nikad nijesam pristao na nju.» A i o drugim mnogim onim starim i svetim pustinjacima čitamo, da su isto tako imali neprestanih i dugotrajnih napasti, s kojima su se borili s velikom hrabrošću i pouzdanjem. «*To bijahu gorostasi, vješti boju. — Ibi fuerunt gigantes* *Baruch 3, 26.*
scientes bellum.» Za ovima se moramo povoditi. Slavni sv. Ciprijan, *D. Cypr. l. de exhort. mart.*
da nas oduševi za to, navodi one riječi Izaijine: «*Nemoj se bojati,* *Isa. 43, 1-3.*
jer te otkupih, i pozvah te po imenu tvomu: moj si. Kad budeš išao preko vodâ, bit ću s tobom, i rijeke ne će te pokriti; kad budeš išao kroz oganj, ne ćeš izgorjeti, i plamen ne će te opaliti, jer sam ja Gospodin Bog tvoj Svetac Izraelov Spasitelj tvoj. — Noli timere, quia redemi te, et vocavi te nomine tuo: meus es tu. Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te; cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus Sanctus Israel Salvator tuus.» Služe takogjer za to one vrlo nježne i ljubezne rieči, što ih govori Bog po istom Proroku: «*Na prsima bit će te nošeni i na koljenima biti milovani. Kao kad koga majka miluje, tako ću ja vas tješiti. — Ad ubera portabimini et super* *Ibid, 66, 12. 13*
genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos.» Gledaj, s kojom ljubavi i nježnošću prima majka dijete, kad se od čega uplaši i bježi k njoj: kako ga grli i nudi mu sisu, kako pritiska svoje lice na njegovo i kako ga miluje i draga! Nu s neprispodobivo većom ljubavi i nježnošću prima Gospodin one, koji se u napastima i pogiblima utječu k Njemu. To je Proroka, kako sâm priznaje, uvelike tješilo i hrabrilo u njegovim napastima i mukama. «*Opomeni se riječi svoje sluzi svojemu, u koju* *Psal. 118, 49, 50.*
si mi dao ufanje. Ovo me je utješilo u poniženju mojem, jer me je

riječ Tvoja oživjela. — Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti. Haec me consolata est in humilitate mea, quia eloquium tuum vivificavit me.» To mora i nas tješiti i hrabriti, i pobuditi u
Hebr. 6, 18. *nama* veliku hrabrost i pouzdanje u napastima, *«jer je nemoguće da Bog laže,* kaže sv. Apostol Pavao. *Impossibile est mentiri Deum.»*

Petnaesto poglavlje.

Ne pouzdavati se u sebe a postavljati sve svoje pouzdanje u Boga jest moćno sredstvo, da svladamo napasti, i zašto Bog toliko pomaže onima, koji se pouzdavaju u nj.

Jedno od najglavnijih i najuspješnijih sredstava, da postignemo pobjedu i slavimo slavlje u napastima, jest, da se ne pouzdajemo u sebe, nego da postavljamo sve svoje pouzdanje u Boga. Sâm Gospodin, kako to vidimo na mnogo mjesta svetoga Pisma, ne navodi drugoga razloga, zašto štiti i oslobagja čovjeka u vrijeme
Psal. 90. 14. nevolje i napasti, van što se ufao i pouzdavao u nj. *«Jer se ufao u me, oslobodit ću ga. — Quoniam in me speravit, liberabo eum.»*
Psal. 16, 7. *«Ti spasavaš one, koji se uzdaju u Te. — Qui salvos facis sperantes*
Ibid. 17, 31. *in te.» «Zaštitnik je svima, koji se uzdaju u Nj. — Protector est omnium sperantium in se.»* Otuda uze Crkva onu molitvu: Bože! zaštitniče onih, koji se ufaju u Te, i t. d. A i u Psalmu pedeset i šestom navodi i predočuje Prorok ovaj razlog Bogu, da Ga obveže,
Psal, 56, 2. da s njime po milosrgju postupa: *«Smiluj mi se, Bože, smiluj mi se, jer se u Te uzda duša moja, i u sjeni krila Tvojih ufat ću se. — Miserere mei, Deus, miserere mei; quoniam in te confidit anima*
Dan. 3, 40. *mea: et in umbra alarum tuarum sperabo.»* To se isto čita u knjizi Danijelovoj: *«Ne će se postidjeti oni, koji se uzdaju u Te. — Non*
Eccli. 2, 11. *est confusio confidentibus in te.»* A Mudrac kaže: «Ko se ikada ufao u Gospodina i bio postigjen?» Cijelo je sveto Pismo puno toga,
Sup. tract. 3. c. 35. et. 38. o čem smo prije govorili opširno. Zato ne treba da se tu dulje zadržavamo.

Ali da vidimo, što je uzrok, da je ovo sredstvo tako uspješno, da postignemo milost Gospodnju i zašto pritječe Bog toliko u pomoć onima, koji se ne pouzdavaju se, nego postavljaju u njega sve svoje pouzdanje. Razlog smo tome i mi spomenuli više puta, a i sâm ga Gospodin navodi u devedesetom Psalmu, gdje kaže:
Psal. 90, 14. «Jer se ufao u me, zaštitit ću ga i osloboditi. — Zašto? *«Zaštitit ću ga, jer je spoznao ime moje. — Protegam eum, quoniam cognovit*
D. Bernard. serm. 15. super Psal. Qui habitat. *nomen meum.»* Vrlo dobro tumači to sv. Bernard: «Razlog je tome, što ovaj ne pripisuje sebi ništa, nego sve pripisuje Bogu i odnosi na Nj, i Njemu daje čast i slavu u svemu. *Si tamen cognoverit nomen meum, ne sibi tribuat, quod liberatus est, sed nomini meo det*

gloriam.» Tada Bog stavlja ruku na djelo, uzima ga za svoje, zauzima se za nj i obraća na svoju čast i slavu.

Ali, kad se tko pouzdaje u se, u svoja sredstva i nastojanje, tada sve to pripisuje sebi a oduzima Bogu, i hoće se podičiti čašću i slavom, koja pripada Njegovu Veličanstvu. Zato ga Bog pušta *Psal. 146, 10, 11.*
u njegovoj slaboći, da ne učini ništa, jer, kako kaže Prorok, *«On ne mari za jakost konjsku, niti su Mu mile golijeni čovječje. Mili su Gospodinu oni, koji Ga se boje i oni, koji se ufaju u milosrgje Njegovo. — Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei; beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis, qui sperant super misericordia ejus.»* Nijesu Bogu mili oni, koji se pouzdavaju u svoju marljivost i nastojanje, nego oni, koji se ne pouzdavaju u se i u svoja sredstva, već sve svoje pouzdanje postavljaju u Boga. Ovima šalje on svoju preobilnu pomoć i milost.

Sv. Augustin kaže, da Bog zato katkada odgagja svoje da- *D. August. l. 2. de pec. mort. et remis. c. 19.*
rove i milosti i dopušta, da dugo traju u nama ostaci nekojih naših opačina i zlih nagnuća, i da ih ne možemo potpuno svladati i podložiti, ne da se izgubimo i osudimo, nego da budemo ponizni i više držimo do Njegovih darova i znamo ih više cijeniti, i da ih pripoznajemo za Njegove, a ne pripisujemo sebi ono, što je Božje, jer to je vrlo velika varka i sasvim protivno slavi Božjoj te kršćanskoj Vjeri i pobožnosti. *Non ut damnemur, sed ut humiles simus, commendans nobis gratiam suam, ne, facilitatem in omnibus assecuti, nostrum putemus esse, quod ejus est: qui error multum est religioni pietatique contrarius.»* A kad bi to postigli lako, ne bi toliko držali do toga i odmah bi mislili, da to imamo kao u ruci i da smo to postigli svojim nastojanjem.

Sv. Grgur na one riječi Jobove: *«Evo, nije meni pomoći u* *D. Greg. l. 7. mor. c. 10. Job. 6, 13.*
me — Ecce non est auxilium mihi in me», kaže: «Obično nas krepost, koju imamo, gore ubija, nego da je ne bi bilo; jer, dok dušu uzdiže do pouzdanja u samu sebe, probada je mačem oholosti. Pa dok je kao jačajući oživljuje, uzdižući je ubija; t. j. vodi je u propast time, što joj ufanjem u samu sebe otima nutarnje pouzdanje u Božansku jakost. *Plerumque enim virtus habita deterius, quam si deesset, interficit, quia, dum ad sui confidentiam mentem erigit, hanc elationis gladio transfigit, cumque eam quasi roborando vivificat, elevando necat. Ad interitum videlicet pertrahit, quam per spem propriam ab interna fortitudine fiducia evellit.»* Često se puta služimo tako zlo krepošću i darovima Božjim, da bi bolje za nas bilo, kad ih ne bi ni imali, jer se toga radi uzoholimo i odmah mnogo pouzdajemo u same sebe, i pripisujemo sebi i svojim silama i svome nastojanju, što je čista milost i milosrgje Božje. Zato nam dakle *D. Vincent. tract. de vita spirit. cap. 3.*
često puta uskraćuje Gospodin svoje darove, i dopušta, da tisuću puta iskusimo svoju vlastitu nemogućnost za mnoga dobra djela, velika i mala, i da ih ne možemo izvesti, kad bi htjeli; a dopušta, da ova nemogućnost traje mnogo vremena, da se naučimo poniziti i ne pouzdavati u sebe, niti pripisivati sebi što, nego da svako dobro pripisujemo Bogu. A tada ćemo moći pjevati i govoriti:
«Lûk junacima slomi se, a slabi apasaše se snagom. — Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore.» *1. Reg. 2, 4.*

Šesnaesto poglavlje.

O sredstvu molitve; i navode se nekoje strjelovite molitve, zgodne za vrijeme napasti.

Do molitve moramo uvijek mnogo držati, jer je to najopćenitije sredstvo i jedno od najglavnijih, što nam ga sveto Pismo i sveci preporučuju u tu svrhu. A sâm nas Krist uči u svetom Evangjelju: *«Bdijte i molite se, da ne padnete u napast. — Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem.»* Ali ne samo riječju nego i svojim vlastitim primjerom htjede nas o tome podučiti one noći uoči svoje muke, kad se pripravljao za onu borbu dugotrajnom molitvom, ne što je toga trebao, nego da nas poduči, da i mi moramo tako činiti u svojim napastima i suprotivštinama. *Matth. 26, 41.*

Opat Ivan govoraše, da redovnik mora biti kao čovjek, koji drži u lijevoj ruci oganj a u desnoj vodu, da odmah, čim se upali oganj, može ga vodom ugasiti. Dakle, čim se upali oganj ružne i zle misli, moramo odmah imati pri ruci vodu molitve, da ga ugasimo. On navodi takogjer drugu prispodobu i kaže, da je redovnik sličan čovjeku, koji sjedi pod golemim stablom pa se odmah, čim opazi, da ide proti njemu mnoštvo zmija i divlje zvjeradi, kojoj se ne može oprijeti, uspne na drvo i tako se spase. Isto tako i redovnik (i svaki kršćanin), kad vidi gdje navaljuju na nj napasti, mora se popeti na visinu molitve i uteći k Bogu, i tako će se spasti i osloboditi od napasti i zamki gjavolovih. *«Uzalud se razapinje mreža na oči svakoj ptici. — Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.»* Uzalud će se vrag mučiti i razapinjati svoje mreže, ako mi znademo letjeti i uzdignuti se u vis na krilima molitve. *«Oči su moje uvijek uprte u Gospodina, jer On će izvaditi iz zamke noge moje. — Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.»* *Prov. 1, 17.* *Psal. 24, 15.*

U Prvom smo dijelu opširno raspravljali o sredstvu molitve; sada ćemo samo sabrati nekoje strjelovite molitve, kojima se možemo služiti u sličnim prigodama. Sveto je Pismo puno, a osobito Psalmi, molitava zgodnih za to, kao što su: *«Gospodine, silu trpim, odgovaraj za me. — Domine, vim patior, responde pro me.»* *«Ustani, zašto spavaš, Gospode? ustani, i ne otjeraj za svagda. Zašto lice svoje odvraćaš, zaboravljaš bijedu našu, i nevolju našu? — Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiae nostrae, et tribulationis nostrae?»* *«Uzmi oružje i štit, i digni se meni u pomoć. Reci duši mojoj: ja sam spasenje tvoje. — Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi. Dic animae meae: salus tua ego sum.»* *«Dokle ćeš me, Gospodine, zaboravljati do vijeka? dokle ćeš odvraćati lice svoje od mene? dokle će se uzvisivati neprijatelj moj nada mnom? Pogledaj, i usliši me, Gospodine, Bože moj! Prosvijetli oči moje, da nigda ne zaspim u smrti: da ne reče neprijatelj moj: nadvladao sam* *1. p. tract. 5.* *Isa. 38, 15.* *Psal. 43, 23, 24.* *Ibid. 34, 2. 3.*

ga. — Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? usquequo avertis faciem tuam a me? usquequo exaltabitur inimicus meus super me? Respice et exaudi me, Domine Deus meus. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: praevalui adversus eum.» «Ti si Gospodine *moj pomoćnik u zgodno vrijeme, u nevolji. — Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.»* *«Pod sjenom krila Tvojih ufat ću se. I pod krilima Tvojim klikovat ću. — In umbra alarum tuarum sperabo. Et in velamento alarum tuarum exsultabo.»* Kao što se pilići zaklanjanju pod krila svoje majke, kad se pokaže jastrijeb; isto ćemo tako i mi, Gospodine, biti dobro zaklonjeni i zaštićeni pod tvojim krilima. Sveti se Augustin vrlo veselio, kad je ovo promatrao, i govorio je Bogu: «Gospodine! nejako sam i slabo pile, pa ako me ne zakloniš, jastrijeb će me ugrabiti. *Si non me protegis, quia pullus sum, milvus me rapiet.»* *«Pod sjenom krila svojih zakloni me! — Sub umbra alarum tuarum protege me.»* Osobito je zgodan u tu svrhu onaj početak Psalma šezdeset i sedmoga: *«Podigao se Bog, i raspršili se neprijatelji Njegovi, i pobjegli, koji mrze na Nj, od lica Njegova! — Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant, qui oderunt eum a facie ejus.»* Jer im suprotstavljamo ne svoju jakost nego Božju, ne pouzdavajući se u sebe, a zazivajući proti njima pomoć Božanskoga Veličanstva, klonu duhom i bježe, kad vide, da će se On boriti za nas proti njima. *Ibid. 12, 1. et seq.* *Psal. 9, 10.* *Psal. 56, 2. et 62, 9.* *Psal. 16, 8.* *Ibid 67, 1.*

Katkada se možemo služiti ovima ili drugim sličnim riječima iz svetoga Pisma, koje imaju osobitu jakost; drugi put riječima, koje nas sama nužda nauči, koje takogjer obično veoma uspješno djeluju. Uvijek se moramo molitvom utjecati k Bogu. I zato običavaše govoriti Otac Avila: «Napast k tebi, a ti k Bogu!» *«Podigoh oči svoje ka gorama, otkuda će meni doći pomoć — Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.»* *«Pomoć moja od Gospoda, koji stvori nebo i zemlju. — Auxilium meum a Domino, qui fecit coelum et terram.»* Moramo nastojati, da ovi vapaji i uzdisaji dolaze ne samo iz usta nego i iz dubine srca, kao što kaže Prorok: *«Iz dubine vapim k Tebi, Gospodine! — De profundis clamavi ad te, Domine.»* Sv. Ivan Zlatousti kaže na ove riječi: «Nije rekao da je vapio samo ustima ili jezikom, jer se, i kad je pamet rastresena, može jezikom govoriti; nego je vapio iz dubine srca i s velikim žarom k Bogu. *Non dixit solummodo ex ore, neque solummodo ex lingua: nam errante etiam mente verba funduntur; sed ex corde profundissimo, cum magno studio et magna animi alacritate, ex ipsis mentis penetralibus.»* *Psal. 120, 1. 2.* *Ibid. 129, 1.* *D. Crysost. tom 1. hom. sup. Psal. 129.*

Sedamnaesto poglavlje.

Druga dva sredstva proti napastima.

D. Bernard. de inter. dom. c. 47.

Blaženi sv. Bernardo kaže, da gjavao, kad hoće koga zavesti, najprije vrlo dobro promatra njegovu narav, njegovu ćud i nagnuće, pa na koju stranu vidi da najviše naginje, s te ga pograbi. I zato one, koji su meke i blage naravi, napastuje on na nečistoću i slavohleplje; a one, koji su oštre naravi, napastuje na srdžbu, oholost, zlovolju i nestrpljivost. To isto primjećuje sv. Grgur i navodi lijepu prispodobu. Kao što je, kaže on, jedno od najglavnijih pravila za lovce, da znadu, koju vrst hrane najvole ptice, koje hoće uloviti, da ih time domame; isto je tako glavna briga naših neprijatelja, vragova, da saznadu, što najviše volimo i ljubimo, da nas tako uhvate u mrežu i domognu nas se.

Tako vidimo, da je vrag navalio na Adama i kušao ga po ženi, jer je poznavao njegovu veliku ljubav, kojom ju je ljubio. A na isti je način navalio na Samsona i svladao ga, da rastumači zagonetku i kaže, u čem je sastojala njegova jakost. Vrag obilazi i istražuje kao vješt vojnik vrlo brižljivo najslabiju stranu naše duše, strast, koja najvećma vlada u nama i ono, na što smo najvećma nagnuti, da navali na nas s ove strane. I zato takogjer to mora biti protulijek, kojim se moramo i mi služiti sa svoje strane proti ovoj lukavštini neprijateljevoj, naime da ispitamo, koja je najslabija strana naše duše i najmanje ima kreposti, t. j. na što nas naravno nagnuće ili strast ili zla navada najviše zavodi, pa da na to najvećma pazimo i toga se najvećma branimo.

Drugi lijek, sasvim sličan ovome, daju nam sveci i učitelji duhovnoga života. Oni kažu, da nam mora biti općenito pravilo, da se odmah, čim navali na nas kaka napast, moramo poslužiti protivnim sredstvom i braniti se njime; jer isto tako liječe liječnici tjelesne bolesti. «Protivno se protivnim liječi. *Contraria contrariis curantur.*» Kad bolest dolazi od rashlade, upotrebljavaju oni vruća sredstva, a kad dolazi od sparine upotrebljavaju vlažna sredstva; i na taj se način sokovi razblaže i svedu u pravo razmjerje. Dakle na isti način moramo liječiti bolesti i napasti duše. A to nam preporučuje i naš sveti Otac: «Valja preteći napasti protivnim sredstvima. Tako n. pr. kad tko opazi, da je nagnut na oholost, neka se vježba u niskim stvarima, za koje misli, da će mu pomoći, da se ponizi. A to vrijedi i o drugim zlim nagnućima.

3. p. Const. c. 1. §. 13. et Reg. 14. Summ.

Osamnaesto poglavlje.

Druga dva vrlo važna sredstva, naime da se s početka opiremo i da nigda ne budemo besposleni.

Drugo vrlo dobro i općenito sredstvo daju nam ovdje sveci, a to je, da se nastojimo oprijeti s početka. Sv. Jeronim kaže: «Dok je neprijatelj malen, ubij ga; neka se zloća uguši u korijenu, jer poslije možda toga ne ćeš moći učiniti. *Dum parvus est hostis, interfice: nequitia elidatur in semine.*» Napast je kao iskra, koja biva sve veća i pretvara se u oganj, kad se jedanput zapali. «*Od jedne iskre nastaje veliki oganj. — A scintilla una augetur ignis.*» Zato reče netko vrlo dobro: «Opiri se s početka! jer kasno dolazi lijek, kad se zlo već duboko ukorijenilo. *Principiis obsta, sero medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras.*» Još mnogo nas bolje uči to Duh Sveti po psalmisti: «*Blago onome, koji uzme djecu tvoju i udari njom o kamen! — Beatus, qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram.*» A po Salomonu kaže: «*Pohvatajte nam lisice malene, što kvare vinograde. — Capite nobis vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas.*» Dok su lisice napastî još malene, dok se istom počinju ragjati krivi sudovi, oholost, kakovo nagnuće, prijateljstvo i posebnost, tada ih moraš razbiti o čvrsti kamen, koji je Krist, naš Otkupitelj, primjerom i razmišljanjem Njegova života, da ne narastu i ne opustoše vinograda naše duše. Ne možemo zapriječiti, da nas ne snagju napasti i zle misli; ali blago onome, koji se njih odmah, čim se pojave, zna otresti! Tako tumači sv. Jeronim ovo mjesto. Od velike je važnosti, da se s početka opremo, kad je neprijatelj slab i ima malo snage, jer tada mu se je lako oprijeti, dok je to poslije veoma teško.

D. Hieron. ep. ad Eustoch

Eccli. 11, 34.

Ovidius.

Psal. 136, 9.

Cant. 2, 15.

D. Hieron. in ep. ad Eustoch.

Sv. Zlatousnik tumači to jednom prispodobom. Kad bolesniku dogje volja; da jede što škodljivo, pa svlada ovu želju, čuva se od štete, koju bi mu nanijela ona zla hrana, i brže ozdravi od bolesti. Ali ako, da si malko ugodi, jede od škodljive hrane, tad mu se tako pogorša bolest, da ili umre od nje ili mu zadaje veliku muku liječenje. Svemu bi tomu izmakao, da se malko silio i odmah s početka obuzdao onu lakomost za škodljivim jelom. Isto se tako čovjek, kaže on, kad mu dogje na pamet zla misao, ili ga obuzme želja, da što pogleda, pa se svlada u tome s početka, obuzdavši vid i otjeravši odmah zlu misao, oslobagja od dosadne i tegotne napasti, koje bi se imala iz toga poroditi, i od štete, koju bi si mogao nanijeti, kad bi privolio. Ali ako se ne svlada i ne obuzda s početka, tada zbog one malene bezbrižnosti i onoga neznatnoga užitka, što ga je oćutio, kad je gledao ili mislio, poslije dogje do toga, da ili umre dušom ili barem da mu se je vrlo teško i mučno opirati. Tako, što bi ga s početka stojalo malo ili ništa, poslije ga skupo stoji. Zato je puno do toga, zaključuje svetac, da se s početka opiremo.

D. Crysost. contra concub.

In Vitis Patrum 1 p. pag. 913.

U životu se Otaca pripovijeda, kako se vrag ukazao jednoč Opatu Pakomiju u slici vrlo krasne žene. Kad ga je svetac ukorio, što se služi tolikom zlobom, da prevari ljude, reče mu gjavao: «Ako počnete malo pripuštati naše napasti, odmah vas jače dražimo i potičemo na grijeh; ali, ako vidimo, da se s početka opirete i ne pripuštate slikâ i misli, koje u vama pobugjujemo, nestane nas kao dima.»

Takogjer je vrlo dobro sredstvo proti napastima, da nigda ne budemo besposleni. To bijaše, kako Kasijan kazuje, prvo načelo onih Otaca Egipatskih, kojega su se oni držali kao stare predaje primljene od svojih pregja i koje su veoma preporučivali svojim učenicima kao osobito sredstvo. «Neka te uvijek gjavao nagje zaposlena. *Semper te diabolus occupatum inveniat.*» Tako je to učio Bog svetoga Antuna i dao mu ovo sredstvo, da može ustrajati u pustinji i obraniti se od napastî. Navodi to i sv. Augustin i kaže, da i sv. Antun uza sve to, što je bio sv. Antun, nije mogao uvijek moliti i da su ga salijetale i mučile katkada razne misli, pa je zato molio Boga: «Gospodine, što da činim? Htio bih biti dobar, ali mi moje misli ne dopuštaju.» Na to ču glas, koji mu reče: «Antune! ako želiš Bogu omiljeti, moli, a kad ne možeš moliti, radi i uvijek se nečim zabavljaj; čini sa svoje strane, što možeš, pa ti ne će uzmanjkati pomoć Gospodnja. *Antoni, si cupis Deo placere, ora, et dum orare non poteris, manibus labora, et semper aliquid facito. Fac, quod in te est, et non deficiet tibi auxilium de sancto.*» Drugi kažu, da mu se ukazao angjeo u slici mladića, koji je sad kopao a sad molio klečeći i uzdignutim rukama, koji mu je to isto htio djelom pokazati. Besposlenost je korijen i početak mnogim napastima i mnogom zlu. Zato se moramo veoma čuvati, da nas gjavao ne nagje nigda besposlene nego uvijek zaposlene.

D. August. serm. 17. ad Fratres in Eremo.

Devetnaesto poglavlje.

O napastima, koje dolaze pod izlikom dobra. Izvrsno je sredstvo proti svim napastima, da ih spoznamo i držimo za takove.

D. BOnav. de progres. Religios. 4. c. 12.

Sv. Bonaventura daje nam drugu općenitu, nu vrlo nužnu nauku, naime da imamo na umu, kako vrag na dobre, koji teže za krepošću i savršenošću, nastoji uvijek navaljivati pod izlikom dobra, pretvarajući se u angjela svijetla. Otrov se i sičan, kaže sv. Jeronim, daje samo pomiješan sa šećerom ili s čim drugim slatkim, da se ne osjeti, â lovac sakriva zamku pod meku. Isto tako čini gjavao: «*Na putu, kojim hodim, sakriše mi zamku. — In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.*» Jer kad bi očito i ot-

Psal. 141, 1.

voreno navalio s kakim zlom na one, koji ljube krepost i žele služiti Bogu, tada bi ovi pobjegli, i ne bi učinio s njima ništa. I zato kaže sv. Bernardo: «Dobar se i krepostan čovjek vara samo prividnim dobrom. *Bonus nunquam nisi boni simulatione deceptus est.*» Vrag je vrlo lukav i zna sasvim dobro, s koje će strane koga pograbiti; i zato, da postigne sigurnije svoj cilj, pretvara se svakako.

D. Bernard. serm. 66 in Cant.

Najprije, kaže sv. Bonaventura, predočuje nam on stvari po sebi dobre, doskora ih miješa sa zlima, zatim eto ga sa prividnim dobrima i pravim zlom. A kad koga ima tako u zamki, da se može teško izbaviti iz nje, tada jasno pokazuje svoj otrov i obara ga u očite grijehe. On je kao škorpijon, koji ima prijatno obličje, a u repu ima otrov, s kojim ubija. Koliko je njih, kaže sv. Bonaventura, sklopilo prijateljstvo s nekojim osobama pod izlikom duhovnosti, misleći, da će se razgovarati samo o Bogu i duhovnim stvarima i da će tako koristiti svojim dušama! Pa možda je s početka bilo tako. Ali to je lukavost gjavolska, koju ćemo sada otkriti. «*Jer vrlo dobro poznajemo misli njegove*, kaže sv. apostol Pavao. *Non enim ignoramus cogitationes ejus.*» Dobro poznajemo njegove 2. Cor. 2, 11.
zasjede, njegove ulaze i izlaze. S time on počinje: najprije s dobrim stvarima, ali odmah zatim slijede dugi razgovori i zabave, sad o Bogu a sad o velikoj megjusobnoj ljubavi. Doskora si počnu davati kake stvarčice i malene darove u znak ljubavi i da se jedno drugoga sjeća. Takova šta, kaže sv. Jeronim, ne poznaje sveta ljubav. *Haec sanctus amor non habet.* Sad već miješa gjavao zlo sa dobrom, a zatim slijede kriva dobra i prava zla. Tako zavodi gjavao mnoge na ovu i na mnoge druge opačine, pokrivajući ih koprenom kreposti, da se ne zna i ne uvidi, što su. On postupa kao onaj, koji se pretvara, da je čiji prijatelj, da može do njega doći i poslije ga iz potaje ubiti, kao što je učinio Joab s Amasom a Juda s Kristom našim Otkupiteljem, kad ga je prodao i predao u ruke neprijateljske poljupcem mira.

D. Hieronym. ep. 2. ad Nepot. tom. 1.

2. Reg. 29, 9. Luc. 22, 48.

Zato se moramo veoma čuvati ovih napasti, koje dolaze pod izlikom dobra, i biti jako na oprezu, jer su one to pogibeljnije, što ih manje poznajemo. Zato je molio prorok Boga, da ga oslobodi od vraga podnevnoga: *Ab incursu, et daemonio meridiano.* Gjavao nije zadovoljan ni time, što se pretvara u angjela svijetla, kao što kaže sv. apostol Pavao, nego se pretvara i u podnevno svijetlo i čini, da izgleda sasvim jasno i sjajno, što je mrak i tmina, i uvjerava, da nije dvojbeno i pogibeljno, nego da je očito dobro, što je sigurno zlo i po sebi vrlo pogibeljno. Ima tatova, koji su tako odjeveni u svilu, da ih nitko ne može prepoznati ili samo pomisliti, da se može kriti tolika zloća kod ljudi, koji izgledaju tako časno, dok ih ne uhvate u kragji. Tada se ljudi čude, kako oni mogu biti tatovi, i govore: «Tko bi to mislio?» Isto je tako s napašću, koja dolazi pod izlikom dobra.

D. Bernard. serm. 33. in Cant. Psal. 90. 6.

Općenito uče sveci i učitelji duhovnoga života, da je izvrsno sredstvo proti svim napastima, da spoznamo, da je ono napast, što na nas navaljuje, kao što je velika sreća, da znamo, tko nam je neprijatelj, da ga se čuvamo. Zato smo takogjer prije govorili, da je spoznanje samoga sebe najuspješnije sredstvo, da svladamo sve

Sup. tract. 3. c. 11.

napasti. Kako je uspješno ovo sredstvo, vidi se po ovome: ako bi, kad ti dogje napast, grješno gibanje i požuda, vidio pred sobom strahovitoga i strašnoga gjavla, koji te potiče na to, što bi činio? Odmah bi se prekrstio i zazvao ime Isusovo. Trebalo bi samo, da vidiš, da je gjavao onaj, koji te nagovara na to, eda uvidiš, da je to prijevara i napast i bježiš od toga. Sasvim je isto tako s našim napastima.

Svaki od nas ima svoga angjela čuvara, kao što kaže Krist: «*Gledajte da ne prezrete jednoga od ovih malenih, jer vam kažem, da angjeli njihovi na nebesima uvijek gledaju lice Oca mojega, koji je na nebesima. — Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis, dico enim vobis, quia angeli eorum in coelis semper vident faciem Patris mei, qui in coelis est.* «Na ove riječi kaže sv. Jeronim: «Veliko je dostojanstvo duša, da svaka od rogjenja ima svoga angjela čuvara. *Magna dignitas animarum, ut unaquaeque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui angelum deputatum.*» Kao što kaki otac odličnoga roda daje svome ljubljenome sinu odgojitelja, da ga čuva i uči, kako će se lijepo vladati; isto je tako i nas Bog toliko ljubio i štovao, da je dao svakome angjela za odgojitelja.

Matth. 18, 10

D. Hieron. in supra cit. Matth. loc.

Da se sad povratimo na svoj predmet! Na isti način ima svaki od nas i gjavla, koji gleda i nastoji, da nas zavede na zlo i pobudi u nama zle misli i još gora gibanja, i koji uvijek čeka na prigodu i čas za to, jer on nikad ne spava, nego uvijek gleda, na što naginjemo i što nam više prija, da nas s te strane pograbi i napastuje, služeći se našim tijelom i putenošću, da nam čini zlo. I zato reče Bog gjavlu: «*Jesi li promatrao slugu mojega Joba? — Numquid considerasti servum meum Job?*» Govoraše mu kao onome, koji uvijek ide za njim. «*I vrag neka mu stoji s desne strane. — Et diabolus stet a dextris ejus.*» Potom je gjavao uvijek uz nas. I zato, kad ti se porodi kako gibanje ili ti dogje na pamet kaka misao, koja te potiče, da učiniš kaki grijeh ili kaku nesavršenost, tad znaj, da je to napast gjavolska, pa se prekrsti i čuvaj, kao da bi vidio samoga gjavla, gdje ti govori, da učiniš ono.

Job. 2, 3.

Psal. 108, 6.

D. Greg. l. 2. *dial. c.* 25.

Sv. Grgur pripovijeda nešto, što se dogodilo blaženome sv. Benediktu s jednim njegovim redovnikom, čime se ovo, što smo rekli, potvrgjuje. On kaže, kako je neki redovnik bio veoma napastovan glede zvanja. Činilo mu se, da ne može podnositi strogosti Reda, i htio se povratiti u svijet. Više puta bi došao s ovom napašću k sv. Benediktu. Svetac mu govoraše, da je to napast gjavolska, i svjetovaše mu, što je bilo za nj spasonosno. Budući da se to više puta dogodilo, a nije pomoglo, da novak ne prestane silno moliti, da otide, napokon svetac, kad mu je to dosadilo i dodijalo, reče, neka ide u ime Božje, i zapovjedi, da mu dadu njegovu odjeću. Ali napokon kao oca moralo ga je to boljeti, i poče za nj moliti. Kad je redovnik bio već na vratima samostanskim, da se povrati u svijet, vidje gdje dolazi proti njemu veliki zmaj s razvaljenim ustima, kao da će ga proždrijeti. Dršćući i tresući se od straha poče u sav glas vikati. «U pomoć, braćo, u pomoć braćo, jer me ovaj zmaj hoće progutati! *Succurrite, fratres, succurrite fratres.*» Pritrčaše redovnici na glas, ali ne vidješe zmaja, nego nagjoše redovnika gdje dršće i kao da se već bori sa smrću, i odnesoše ga u samostan. Kad se ovaj vidje unutra, učini zavjet, da ne će nigda više izaći iz samostana. Pa tako i bi, i odsele nije nigda imao ove napasti. — Primjećuje ovdje sv. Grgur, da je na molitvu blaženoga sv. Benedikta vidio zmaja, koji ga je htio progutati. Prije ga ne bijaše vidio i zato je išao za njim, jer ga nije držao za zmaja ni za gjavla. Ali, kad ga je vidio i upoznao, poče vikati i vapiti za pomoć, da se oslobodi od njega. — Dakle to nije utvaranje ni izmišljotina naše glave, nego je prava pravcata istina, da gjavao na nas navaljuje s napašću. Zato nas upozoruje na to takogjer sv. apostol Petar kao dobar pastir, a doziva nam to u pamet svaki dan sveta Mati Crkva kao nešto vrlo važno. «*Braćo, trijezni budite i bdijte, jer protivnik vaš gjavo kao lav ričući obilazi tražeći koga da proždere, komu se opirite jaki u vjeri! — Fratres, sobrii estote et vigilate; quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret, cui resistite fortes in fide.*»

1. *Petri* 5. 8.

Dvadeseto poglavlje.

Kako se moramo vladati, kad nas napastuju zle i nečiste misli, i kojim se sredstvima proti njima služiti.

Glede toga valja najprije primijetiti, da ima nekojih, koji se veoma žaloste i tuguju, kad vide, da im dolaze na pamet misli zle, bogopsovne ili proti vjeri, ili sramotne i nečiste misli, tako da im se katkada čini, da ih je Gospodin ostavio ili za njih zaboravio i da moraju biti u Njegovoj nemilosti, kad im takova šta dolazi na pamet. To je velika prijevara.

Gerson pripovijeda o nekom pustinjaku, koji je vodio samotan život u pustinji, da su ga veoma napastovale i mučile bogopsovne i druge vrlo ružne i sramotne misli. Dvadeset je godina podnosio ovu napast i nije se usudio da je ikome otkrije, misleći, da je to nešto nečuveno i nevigjeno, i da bi se svatko sablaznio, tko bi to čuo. Napokon poslije dvadeset godina pogje k nekom vrlo starom i iskusnom Ocu, ali se ni njemu nije usudio reći o tome samo riječ, nego napisa to na papir i dade mu. Starac pročita, što je bilo napisano, poče se smijati i reče pustinjaku: «Položi svoju ruku na moju glavu.» A kad ju je položio, reče mu starac: «Ja uzimam sav tvoj grijeh na se; ne uznemiruj se unaprijed toga radi!» Pustinjak osta sav zapanjen i reče: «Kako to? ja sam mislio, da sam već u paklu, a ti mi veliš, neka ne pazim na to?» Tad će ga upitati starac: «Dali si se možda naslagjivao ovim zlim i sramotnim mislima?» «Isuse!» reče on «ne! nego su mi prouzrokovale veliki bol i muku.» «Kad je tome tako», reče sveti starac, «tad zaista ti

Gers. 3. *p. fol.* 71.

nijesi toga činio, nego si trpio to proti svojoj volji, dok je gjavao nastojao, da te tako dovede do zdvojnosti. Zato primi, sinko moj, moj savjet, pa ako ti opet dogju na pamet ove zle misli, reci ovako: «Na te neka padne ova bogopsovka, zli duše, i ova nečista misao! Ja ne ću da imam pri tome dijela, nego vjerujem i držim sve, što uči i vjeruje sveta Mati Crkva, i radije ću dati život, nego uvrijediti svoga Boga.»

To izliječi pustinjaka i odsele nije nigda više imao ove napasti. Spominjemo ovdje uz put za one, koji ne će da otkriju svojih napasti, jer im je to teško, kako veću muku i bol ćuti čovjek, kad ih ne otkrije, nego kad ih otkrije, kako ćemo reći na svom mjestu.
3. p. tract. 7. c. 6. Dvadeset je godina živio ovaj redovnik u velikoj tuzi i muci, što nije otkrio svoje napasti; a čim ju je otkrio, umiri se i upokoji. Koliko bi si muke bio prištedio, da je ono, što je učinio poslije dvadeset godina, učinio odmah! Dakle to nije nova napast, niti joj se moramo čuditi.

Preostaje nam još da kažemo, kako se moramo vladati, kad nas napastuju zle i ružne misli. Nekoji si ne znaju u tom pomoći, jer nastoje iz svih sila, da otjeraju ove misli i opru im se, stiskajući sljepočice, mrgodeći čelo, okrećući glavom, zatvarajući oči, kao da bi govorili: «Ne smiješ unutra!» A katkada, ako ne kažu i ne odgovore: «Ne ću», misle, da pristaju. Veću si štetu nanosi time čovjek sam sebi, nego li mu je nanosi napast. — Onaj je sluga kralja Saula vikao blizu njega i korio onoga, koji je vikao iz da-
1. Reg. 26, 14. leka, što budi i uznemiruje kralja. *«Tko si ti, koji vičeš i uznemiruješ kralja? — Quis es tu, qui clamas et inquietas regem?»* Ti sam sebe uznemiruješ i buniš s bliza a tužiš se na napast, koja dolazi izvana? Treba to dobro zapamtiti, jer to je nešto, što obično jako razbija glavu, osobito skrupuloznima. Ne muči im i ne razbija glave i ne kvari zdravlje molitva i duhovne vježbe, nego njihovi skrupuli i nerazboritost. A to i hoće gjavao, koji dobro zna, da si veoma daleko od toga, da pristaneš, a nije maleni nego veliki dobitak za nj, kad to postigne. Nije to posao, koji se ima silom obaviti.

Kako se dakle valja opirati i kako tjerati ove napasti? Kažu sveci i učitelji duhovnoga života, da se ne smijemo tako opirati, te se borimo, da ih otjeramo, mučeći se i umarajući, i nanoseći silu mašti, nego da ne pazimo na njih. Oni to tumače s nekoliko prispodoba, koje, akoprem niske, razjašnjuju to dobro. Kad psići počnu za kim lajati, a on ne haje za to, odmah otidu; nu ako pazi na to i okreće se za njima, ne prestanu lajati. Isto je tako s ovim mislima. Najbolje će biti, da ne pazimo na njih, pa ćemo ih se tako najprije riješiti. Ili moramo činiti, kažu oni, kao čovjek, koji ide ulicom, pa mu vjetar nosi u oči prašinu, a on ne mari za to, nego zatvara oči i ide dalje.

Na veću utjehu onih, koje muči ova napast, i da se odluče služiti ovim sredstvom, primjećuju sveci, da ne valja paziti na misli, makar bile najgore, dapače što su gore, moramo manje hajati za njih, jer su manje pogibeljne. Može li biti gorih misli, nego što su proti Bogu i Njegovim svecima i proti Vjeri? A ipak su ove najmanje pogibeljne; jer, što su gore, to su po milosti Gospodnjoj

dalje od tvoje volje i privole. I zato ti se ne valja žalostiti, kad dogju, jer ti nijesi ništa tome kriv niti je to u tvojoj moći, niti ti to radiš, nego trpiš proti svojoj volji, dok gjavao nastoji, da kloneš duhom i padneš u zdvojnost ili u veliku žalost i tugu.

Pripovijeda se o sv. Katarini Sijenskoj, da joj se, kad su je In Vita s.
jednoć mučile ove misli, ukazao Krist naš Otkupitelj i da je odmah Catharinae
nestalo svake one magluštine. Ona se slatko potuži svome Zaruč- Senens.
niku: «Ah, Gospodine, gdje si bio, kad su mi take stvari prolazile srcem?» Na to će On: «Kćeri! bio sam u tvome srcu.» — «Isuse moj! zar si bio megj tako zlim i sramotnim mislima?» On će na to: «Reci mi, kćeri, dali si se možda naslagjivala onim mislima?» — «Oh, Gospodine! one su mi dolazile u dušu, i ne znam, što ne bih radije odabrala, nego njih?» «A tko je, reče joj, činio, da te to boli, ako ne ja, koji sam bio u tvojoj duši?» — Potom, makar ti dolazile na pamet ne znam kako zle i ružne misli, ako se njima ne naslagjuješ, nego te to nasuprot boli i muči, ne samo da te Bog nije ostavio, nego moraš to držati za znak, da On stanuje u tebi, jer On je onaj, koji ti ulijeva ovu mržnju na grijeh i ovaj strah, da ne izgubiš Boga. *«S njime sam u nevolji. — Cum ipso* Psal. 90, 15.
sum in tribulatione.» Usred kupine, trnja i ognja jest Bog. Exod. 3, 2.

Sv. Bernardo kaže: «Dosadna je i mučna borba, ali je plo- D. Bernard.
donosna; jer, ako se mučiš, imat ćeš i krunu. Nije grijeh ako ćutiš de inter. domo
napast, samo ako ne pristaneš na nju, dapače što prouzrokuje muku c. 19.
boriocu, kruni pobjednika. *Molesta est lucta, sed fructuosa; quia si habet poenam, habebit et coronam. Non nocet sensus, ubi non est consensus, immo quod resistentem fatigat, vincentem coronat.»* — Blozije Lud. Blos. in
da to potvrdi, kaže: «Tkogod se samome sebi tašto dopadne, ma- spec. spirit.
kar to bilo samo jedanput, izgleda veće zlo u očima Božjim, nego c. 6.
kad bi mnogo godina trpio slična gibanja, ne znam kako zla, samo da ne pristane na njih.» Zato ti se ne valja žalostiti radi takovih gibanja i misli niti se puno brinuti za njih, nego se moraš u tome ponašati, kao da bi se to dogagjalo drugome, a ne tebi. Možeš biti sasvim osvjedočen, da su izvan tebe, kaže neki svetac, jer su zle misli toliko u tebi, koliko volja na njih pristaje, a ne više. A doklegod ne pristaneš na njih, nijesu još unišle u tvoju kuću, nego viču i lupaju na vratima izvana.

Primjećuju ovdje učitelji duhovnoga života, da ne samo nije dobro previše se toga bojati i brinuti za to, nego da je to zlo i škodljivo, jer povećava napast, kako nas to uči iskustvo. Razlog je tome naravan, a to uče i sami filozofi. Strah naime pobugjuje maštu, a kad tko dugo na što misli i time se puno bavi, tad mu se to dublje utisne u pamet, i tako napast raste i postaje življa. Tako vidimo, da netko hodi sigurno po uskoj gredi, kad je na zemlji, ali, kad je u visini, djeluje strah, da ne hodi po njoj sigurno, nego s velikom pogibli, da padne, jer se radi straha krv skupi oko srca, pa budući da su udovi lišeni kreposti, hodi čovjek s velikom pogibli i napokon padne. To isto djeluje strah i malodušnost u napastima. Zato se ne smijemo takova šta previše bojati ni puno paziti na to, jer se to tako običava brže zaboraviti. — Primjećuje pak ovdje Gerson i drugi: Akoprem nije dobar tada ovaj osobiti strah,

ipak je dobar i vrlo koristan strah od grijeha uopće, tako da prosimo Boga: «Ne dopusti, Gospodine, da se igda odijelim od Tebe! *Ne permittas me separari a te*», i pobugjujemo nekoje čine, da ćemo radije hiljadu puta umrijeti nego počiniti smrtni grijeh, ne misleći i ne razmišljajući napose o onoj napasti, koja tada na nas navaljuje.

Pridodajem onome, što smo rekli, još nešto, što veoma preporučuju sveci, a što će nam služiti kao općenito sredstvo proti svakoj vrsti nutarnjih napasti. Kad nam naime dogje na pamet zla misao, moramo nastojati, da razum svratimo na kaku dobru misao ili razmišljanje, kao na smrt Krista raspetoga ili na drugo što slično. A ne smijemo toga činiti tako, da silu nanosimo mašti i da se uznemirujemo i mučimo, nego samo tako, da okrenemo legja, kako no se kaže, zloj misli, a zamijenimo je dobrom, kao kad se tko hoće razgovarati s kim, a ovaj nikad ne će prekinuti svoga posla, da ga sluša, niti ga pustiti, da dogje do riječi, ili kao što čovjek pametan, kad mu se kaže što nepristojno, okrene glavu na drugu stranu, ne odgovarajući niti pazeći na to.

To je vrlo dobar, lak i siguran način, ba se opiremo takovim napastima, jer dok se bavimo dobrom mišlju, vrlo ćemo daleko biti od toga, da pristanemo na zlu. Zato će biti od velike koristi, da se u molitvi zadubemo i zamislimo u nešto, što nas običava većma ganuti, i da nam to prijegje u krv, jer ćemo u tome, kad nas budu mučile i uznemirivale nekoje napasti i zle misli, odmah naći utočište. Zato će biti dobro, da svatko ima takova utočišta, kamo će se, kao u sveto mjesto, moći uteći u sličnim stiskama. Neki se utječu u rane Kristove, osobito u ranu od boka, i tamo
Cant. 2, 14. se nalaze sasvim zaštićeni. «*U pukotinama pećine, u šupljini zida. — In foraminibus petrae, in caverna maceriae.*» Drugi si opet po-
Job. 14, 13. mažu time, da se sjećaju smrti, suda ili pakla. «*Tko bi mi dao, da me u paklu zaštitiš i sakriješ me, dok mine srdžba tvoja! — Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranseat furor tuus?*» Svatko neka se lati onoga, što mu više koristi i što većma djeluje na nj, pa neka nastoji, da se što bolje zadube u jedno od toga, da se lako može u svoje vrijeme tamo uteći i odmah naći utočište.

Smaragd. abb. l. de gemma animae. Pripovijeda Opat Smaragd nešto u tu svrhu šaljivo ali korisno. Neki redovnik, kaže on, vidje jedanput dva gjavla gdje se razgovaraju megju sobom: «Čuješ ti! kako ti je s tvojim redovnikom?» Na to će ovaj: «Meni vrlo dobro! Jer mu predstavim misao, a on je odmah prihvati i počne misliti o njoj; a zatim razmišlja, kakova je bila to misao: dali sam se pri tome zadržavao, dali sam u tom šta skrivio, dali sam se opirao, dali sam pristao, otkada mi je to došlo, dali sam dao kakova povoda tome, dali sam učinio sve ono, što sam mogao? Tako ga kao lugjaka vučem za nos.» Sasvim dobro ide gjavlu, kad se tko upusti u raspravljanje, u pitanja i odgovore s napašću, jer njemu ne će nikad uzmanjkati razlogâ i odgovorâ. Drugi govoraše: «Meni je s mojim redovnikom vrlo zlo; jer, čim mu predstavim zlu misao, odmah se uteče k Bogu ili počne drugo što dobro misliti, ili se digne sa stolice i prihvati kakoga posla, da ne misli i ne pazi na ono, i tako ne mogu k njemu unići.»

— To je vrlo dobar način, kako ćemo se opirati ovim napastima i mislima, naime da ih ne puštamo unutra, ne odgovaramo na njih, i ne upuštamo se u raspravljanje s napašću, nego da okrenemo glavu, bježimo ispred nje i ne pazimo na nju. A kad tako bježiš i ne ćeš slušati, da svratiš misao na što dobro, kako smo rekli, tada je to još bolje. A kad to nije dosta, bit će dobro, da se latiš kakoga izvanjskoga posla.

Dvadeset i prvo poglavlje.

Različitim se napastima moramo na različit način opirati.

Sv. Ivan Klimak, raspravljajući o razboritosti, kaže, da se u D. Clim. c. 26. različitim napastima moramo i na različit način opirati; jer ima nekojih opačina, koje su po svojoj naravi neugodne i tegotne, kao što gnjev, zavist, mržnja, želja za osvetom, nestrpljivost, zlovolja, srditost, žalost, svagjanje i drugo slično. Ima opet opačina, koje su po sebi ugodne, kao što su puteni grijesi, jelo, pilo, igranje, smijanje, brbljanje i druge putene ugodnosti i naslade. Pa jer ove druge opačine, što ih više gledamo i promatramo, to više zavode naše srce i privlače k sebi, zato se proti njima, kaže on, moramo boriti tako, da od njih bježimo, t. j. da se, što prije možemo, uklonimo prigodama, da odvratimo pogled od njih i prestanemo o njima misliti i razmišljati. Ali, što se tiče onih prvih opačina, moramo se silom boriti proti njima, promišljajući pozorno narav, zlobu i grdobu njihovu, da ih možemo to laglje svladati, što možemo činiti s manjom pogibli, jer nijesu tako priljepčive, akoprem srdžbi i želji za ozvetom, pridodaje on, valja takogjer da izbjegnemo tako, da ne mislimo na ono, što nas može potaknuti na to.

To isto uči Kasijan i sv. Bonaventura. Što se tiče prvih opačina, kažu oni, može tko željeti, da se vježba u njima i može pohvalno tražiti prigode, da se bori proti njima, n. pr. da se druži i općí s onima, koji ga progone i vrijegjaju, da se nauči strpljivosti i da se podlaže onomu, koji mu u svemu radi proti volji, da se nauči biti poslušan i ponizan. Ali, što se tiče putenih opačina, bila bi nezaboritost i nešto vrlo pogibeljno željeti takove napasti i izvrgavati se takovim prigodama. Zato Krist, naš Otkupitelj, nije dopustio, da bude napastovan od ove opačine, da nas poduči, kako se ne smijemo izvrgavati takovim napastima, makar se nadali većoj nagradi i slavi, jer je ova opačina jako prirogjena čovjeku, pa jer donosi sa sobom toliko naslade ne samo u volji, nego i u samome tijelu, zato se lakše i s većom pogibli ušulja.

Cassian. coll. 19. c. 16., et lib. 6. de instit. renunt. D. Bonaven. de reform. mentis c. 3. et progres. Religios. 4. c. 12.

Sv. Bonaventura donosi lijepu prispodobu, da to rastumači. Kao što neprijatelj, kad ima u gradu, koji hoće osvojiti, nekoliko

prijatelja, lakše u nj ugje i zauzme ga; isto tako gjavao, naš neprijatelj, ima u nama kod ove napasti osobitoga prijatelja, naime naše tijelo, koje mu ide na ruku radi velike naslade, što je u tom ćuti. Kod drugih grijeha ne sudjeluje toliko tijelo, kao što kaže sv. apo-
1. Cor. 6, 18. stol Pavao: «*Svaki grijeh, što ga čovjek učini, izvan tijela je*»; ali kod ovoga sudjeluje veoma. *Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est.*» Zato se moramo veoma kloniti prigodâ te bježati i odbijati odmah sa svom brižljivošću misli i predstave, koje nam dolaze o tome. Zato pridodaje na istom mjestu Apostol: «*Bježite od bludnosti. — Fugite fornicationem.*» Bijegom valja ovoj napasti odolijevati i svladavati je. Tako tumači to mjesto Kasijan i sv. Toma.

1. p. l. 6. c. 38. Chron. s. Franc. Pripovijeda se u ljetopisima sv. Franje, kako je jednoć, kad su bili skupa na duhovnom razgovoru br. Egidije, br. Rufin, br. Simon Asiški i br. Juniper, zapitao br. Egidije ostale: «Braćo, kako se oboružavate i borite proti putenim napastima?» Brat Simon odgovori: «Ja, brate, razmišljam grdobu i rugobu grijeha, pa kako je mrzak ne samo Bogu nego i ljudima, koji, ma kako bili zli, sakrivaju, da ih nitko ne vidi, kad hoće počiniti kaki puteni grijeh. Ovo razmišljanje pobudi u meni veliku ogavnost i odurnost, i tako izmaknem napasti.» Brat Rufin reče: «Ja se bacim na zemlju pa lijući suze zazivam milosrgje Božje i Naše Gospe, dok se sasvim ne oslobodim napasti.» A br. Juniper reče: «Kad ja oćutim takove gjavolske napasti i osjetim gdje ulaze u tjelesna ćutila, odmah u isti čas čvrsto zatvorim vrata srca i postavim množinu svetih misli i dobrih želja kao sigurnu stražu, da ga čuvaju. A kad se ona neprijateljska prišapćivanja približe i udaraju na vrata, tad ja odgovaram kao onaj, koji stoji unutra i ne će nipošto otvoriti: Odatle! odatle! jer je soba već zaokupljena i zato ne možete unutra. Tako nikad ne puštam unutra one opake rulje, na što ona svladana i postigjena otide.»

Kad je br. Egidije saslušao sve, odgovori: «Ja sam tvoga mnijenja, brate Junipere! jer se proti ovoj opačini čovjek sigurnije bori, kad bježi.» Dakle najbolje ćemo se opirati ovoj napasti tako, da ne dopustimo, te prodru u srce zle misli i unigje ova napast, jer to je lakše. Ali, ako jedanput unigju zle misli, neće biti lako nego vrlo teško protjerati ih. Vrata se lako brane, ali, kad su jedanput zauzeta, Bože oslobodi! U trećem dijelu, u raspravi o čistoći, govorit ćemo opširnije o ovoj napasti i o sredstvima, kojima se moramo služiti proti njoj. Ista sredstva mogu nam biti takogjer od velike pomoći za ostale napasti.

Dvadeset i drugo poglavlje.

Nekoje važne opomene za vrijeme napasti.

Mnogo smo sredstava naveli za napasti, ali, koliko god ih naveli, ne možemo ih sviju nabrojiti; jer kao što ima tjelesnih bolesti i lijekova za njih toliko i tako različitih, da ih ne možemo sviju opisati i naučiti, nego mnogo toga valja prepustiti sudu il mnijenju liječnika, da on već prema stanju bolesnikovu i posebnim okolnostima upotrijebi sredstvo, koje mu se shodno čini; isto je tako i duhovnim bolestima. Zato sveci i učitelji duhovnoga života postavljaju kao općenito i vrlo važno sredstvo proti svakoj napasti, da je otkrijemo i očitujemo duhovnome liječniku. Ali, jer ćemo o tome opširno raspravljati u Trećemu dijelu, ovdje ćemo samo napo- 3. p. tract. 7. c. 3. et seq.
menuti nešto, što primjećuje glede toga sv. Bazilije. Kao što se tjelesne bolesti, kaže svetac, ne otkrivaju svakome, nego samo D. Basil. in reg. brev. 229
liječnicima, koji ih imaju liječiti; isto se tako napasti i duhovne bolesti ne smiju otkriti svakome, nego samo onima, koje nam je Bog postavio za liječnike, što su poglavari ili ispovjednici prema riječima sv. Pavla: «*Dužni smo mi jači slabosti slabih podnositi. —* Rom. 15, 1.
Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.» A tako propisuje i naše Pravilo, da se u tim stvarima utječemo k 3. p. Const. c. 1. §. 12. reg. 31. Summ.
nadstojniku za duhovne stvari, ili k ispovjedniku ili poglavaru.

Ta je opomena važnija nego li nekoji možda misle, jer se katkada običava dogoditi, da tko ne će otkriti svojih napasti onome, kome bi morao, a otkriva ih onome, komu ne bi smio, i tako će možda škoditi onome, komu ih otkriva, a i samome sebi; jer može biti, da onaj drugi ima istu napast i slaboću, pa se time jedan i drugi još jače učvrsti u njoj. Dakle za to i radi drugih zlih posljedica jako je potrebito, da tko svoje napasti i duhovne bolesti očituje samo duhovnim liječnicima, koji ih imaju liječiti i vidati, za koje može biti siguran, da im ne će naškoditi, a sebi da će koristiti. Zato kaže Mudrac: «*Svakom čovjeku srca svoga ne otkrivaj. —* Eccli. 8 22.
Non omni homini cor tuum manifestes.» A na drugom mjestu: «*S mnogima živi u miru, a savjetnik neka ti je jedan od tisuće. —*
Multi pacifici sint tibi, et consiliarius sit tibi unus de mille.» Ibid. 6, 6.

Još drugu vrlo važnu opomenu daju nam sveci za vrijeme napasti. Moramo naime u takovo vrijeme nastojati da nastavimo D. Vincent. Ferr. l. de vita spir. c. 12.
svoje duhovne vježbe i revno obavljamo, a veoma se moramo čuvati, da ih ne propustimo ili ih umanjimo; jer kad ne bi gjavao drugo ništa postigao ovom napašću, nego da nas samo smete u tome, mnogo bi postigao i dobro bi mu se to isplatilo. Nasuprot se tada treba još dulje zadržavati u ovim vježbama i prije ih valja produljivati nego skraćivati; jer ako nam gjavao ugrabi duhovno oružje, s kojim sebe branimo a na nj udaramo, jasno je, da će

nas laglje zavesti, na što želi. Zato je puno do toga, da budemo vjerni Gospodinu Bogu svomu u vrijeme napasti, i po tome se poznaju prave sluge Njegove: *«Vi ste, koji ustrajaste sa mnom u napastima mojim. — Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.»* Nije ništa veliko, ako tko ustraje u svojim pobožnim vježbama, kad ćuti mir i pobožnost, ali ako ustraje, kad vlada oluja, napasti, suša i tuga, tada je to veoma hvalevrijedno, jer je veliki znak, da pravo ljubi Boga i da Mu služi čisto radi Njega samoga.

Luc. 22, 28.

Treće, moramo se veoma čuvati, da u vrijeme napasti što ne mijenjamo i činimo nove odluke, jer ono vrijeme nije zgodno za to. U mutnoj se vodi ne vidi ništa: pusti je, da se smiri i postane bistra, pa ćeš tada vidjeti kamenčiće i sitan pijesak, koji leži na dnu. Napast čovjeka jako uznemiri, i zato ne može dobro vidjeti, što mu je korisno. *«Spopadoše me opačine moje, i ne mogu da vidim. — Comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui, ut viderem.»* Zato nije zgodno to vrijeme, da se razmišlja, zaključuje i odlučuje što novo. Pusti, da se voda umiri i razbistri, pa kad se umiriš i upokojiš, tada ćeš vidjeti bolje, što ti je korisno. Svi učitelji duhovnoga života preporučuju to veoma, a naš nam sveti Otac navodi to u knjizi Duhovnih vježba u pravilima, što ih daje za raspoznavanje različnih duhova, i navodi tamo vrlo dobar razlog za to: Kao što nas za vrijeme utjehe vodi i potiče Bog na dobro; isto nas tako u napasti vodi i potiče gjavao, iz kojega poticanja ne može nigda biti ništa dobro.

Psal. 39, 13.

D. Ignac. l. Exerc. spirit. reg. 5. ad discernendos varios animi motus.

Četvrto, moramo se za vrijeme napasti revno služiti malo prije spomenutim sredstvima i ne smijemo stojati skrštenih ruku. To će nam jasno pokazati slijedeći primjer. Pripovijeda se u Životu Otaca, kako je neki pustinjak bio veoma mučen od duha bludnosti, pa želeći se osloboditi ove muke pogje k drugom vrlo iskusnom Ocu pustinjaku, pa će mu reći s velikim bolom: «Časni Oče! brini se i skrbi za me, i moli Boga, da mi bude milostiv, jer me strašno muči duh bludnosti.» Kad je to čuo sveti starac, moljaše odsada dan i noć Boga, da mu se smiluje. Poslije nekoliko dana dogje opet pustinjak k ocu i zaprosi ga, da moli za nj još žarče, jer da se nije ublažila zamamljiva napast. Otac sada poče još gorljivije moliti Gospodina, da podijeli jakost redovniku, i šiljaše k Njegovu Veličanstvu žarke uzdahe. Opet i opet dogje k njemu pustinjak, te mu reče, da mu nijesu koristile njegove molitve. Na to se sveti starac ražalostio i čudio se, što ga Bog nije uslišao. Dok je bio zabavljen ovom mišlju, objavi mu Gospodin slijedeće noći, da uzrok, zašto ga nije uslišao, jest nemarnost i slabo nastojanje pustinjakovo, da se opire.

A objavio mu je to ovako. On vidje onoga pustinjaka, gdje besposlen sjedi, a duh bludnosti obilazi oko njega u različnim slikama i prilikama ženskim, igrajući se i previjajući pred njim, dok je to pustinjak promatrao i bilo mu to veoma drago. Vidje takogjer angjela Gospodnjega gdje stoji pokraj njega, vrlo razljućen na pustinjaka, što se ne diže i ne utječe Gospodinu, i što se ne baca na zemlju i ne moli, nego se naslagjuje svojim mislima.

Iz toga uvidje dobri starac, da je nemarnost pustinjakova bila kriva, što ga Bog nije uslišao, i zato mu prvi put, čim je došao k njemu, reče: «Ti si kriv, brate, što me Bog ne uslišava, u koliko se naslagjuješ zlim mislima. Ne moguće je, da otide od tebe nečisti duh bludnosti, makar drugi molili Boga za te, ako ti sâm ne počneš mnogo postiti, moliti i bdjeti, i prositi Boga uzdišući i plačući, da ti podijeli svoju milost i milosrgje, i dade ti jakost, da se možeš opirati zlim mislima, jer makar liječnici propisivali bolesnicima sve potrebite lijekove i davali im ih s najvećom brižljivošću i tačnošću, ništa im ne će koristiti, ako s druge strane jedu škodljiva jela. Isto je tako s bolestima duše. Makar časni Oci, koji su liječnici duševni, molili sa svim žarom srca Boga za one, koji se preporučuju njihovim molitvama, slabo će uspjeti takovi liječnici, ako se napastovani ne vježbaju u duhovnim djelima, u molitvi, postu i u drugim Bogu ugodnim djelima.» Kad je to čuo pustinjak, pokaja se od svega srca i unaprijed počne raditi po savjetu dobroga starca. On počne postiti, bdjeti i moliti, i tako zasluži milosrgje Gospodnje, i oslobodi se napasti. Isto se tako i mi moramo vladati u napastima. Moramo činiti, što možemo, i upotrebljavati sredstva, koja moramo, jer nam na taj način hoće Gospodin podijeliti pobjedu.

Pa jer u ovom opiranju napastima može biti više i manje, ne smijemo se zadovoljiti s kakovim god opiranjem, nego moramo nastojati, da se sa svom silom opiremo. U ljetopisima se sv. Franje pripovijeda, kako je Gospodin objavio nekome velikome sluzi svome, redovniku onoga Reda, po imenu br. Ivanu Alvernijskom, različiti način, kako su se redovnici borili proti napastima, osobito proti mislima putenima. Ovaj vidje skoro nebrojeno mnoštvo vragova, koji su neprestano odapinjali proti slugama Božjim mnoge strjelice, od kojih se nekoje s najvećom brzinom odbiše i pogodiše vragove, koji su odapinjali, na što se oni osramoćeni s velikom vikom dadu u bijeg. Druge opet strjelice, od kojih se nekoje s najvećom brzinom odbiše i pogodiše vragove, koji su odapinjali, na što se oni osramoćeni s velikom vikom dadu u bijeg. Druge opet strjelice odapete od vragova dotaknuše se redovnikâ, ali odmah padoše na zemlju, ne naškodivši ništa. Druge prodirahu sa šiljkom sve do tijela, a druge opet probadahu tijelo skroz.

p. 2. l. 7. c. S. Chron. s. Francisci.

Prema tome dakle najbolji način, kako da se opiremo a oko kojega moramo nastojati, jest onaj prvi, naime da istim napastima i strjelicama, kojima gjavao nastoji nas raniti, mi njega ranimo i natjeramo u bijeg. A to ćemo sasvim dobro učiniti, ako iz napastî, kojima nam gjavao misli naškoditi, crpemo veću korist; tako n. pr. ako iz napasti na oholost i taštinu, na koju nas gjavao zavodi, crpemo još veću poniznost i postigjenje, i ako iz nečiste napasti crpemo veću mržnju na ovu opačinu i veću ljubav prema čistoći, te živimo opreznije i revnije, i žarče se utječemo k Bogu. Zato blaženi sv. Augustin na one riječi: *«Zmaj ovaj, koga si stvorio, da mu se rugamo — Draco iste, quem formasti ad illudendum ei»*, kaže, da se na taj način sluge Božje rugaju ovome zmaju, jer se uhvati i zaplete u istu zamku, u koju je nas htio uhvatiti, kao što kaže okrunjeni Prorok: *«U zamku ovu, koju sakriše, uhvati se noga*

D. August. supra Psal. 103, 27.

Psal. 9, 16. 34, 8.

njihova. — In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.» «Mreža, koju je sakrio, neka ulovi njega, i u svoju vlastitu zamku neka padne. — Captio, quam abscondit, apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum.» Dolazi po vunu, a vraća se ostrižen. *Ibid. 7, 17.* *«Obratit će se bol njegov na glavu njegovu, i na tjeme njegovo sači će opačina njegova. — Convertetur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.»*

Peta rasprava.

O neurednoj ljubavi prema rogjacima.

Prvo poglavlje.

Kako je važno za redovnika, da ne pohagja rogjakâ i ne ide kući.

Glede ljubavi, kojom moramo ljubiti rogjake, daje nam naš sveti Otac pravilo, koje uopće vrijedi za sve redovnike: «Svaki, koji stupa u Družbu, neka po savjetu Krista našega Gospodina: *Koji ostavi oca* i t. d. promisli, da mora ostaviti oca i majku, braću i sestre i sve, što je imao u svijetu. Dapače neka misli, da je njemu ono rečeno: ‚Tko ne mrzi na oca svojega i na mater, dapače i na dušu svoju, ne može biti moj učenik'. Zato mora nastojati, da izgubi svaku tjelesnu ljubav i obrati je u duhovnu, ljubeći rogjake, samo uregjenom ljubavlju kao onaj, koji je umr'o svijetu i vlastitoj ljubavi pa živi samo Kristu Gospodinu našemu i Njega smatra za oca i majku, za braću i sestre, i za sve.» *Cap. 4. exam. §. 7. et reg. 8. Summ. Matth. 19, 29. Luc. 14, 26.*

Nije dosta ostaviti svijet tijelom, nego valja da ga ostavimo i srcem, i umremo svakoj ljubavi prema njemu i nagnuću prema svjetovnim stvarima. Nije zlo ljubiti rogjaka zato, što je rogjak, dapače baš zato valja ga više ljubiti nego drugoga, koji nam nije rogjak; ali ako se ova ljubav osniva samo na naravi, tada to nije prava kršćanska ljubav, još manje redovnička, jer svi ljudi, ma kako bili okrutni i divlji, hoće dobro svojim roditeljima i onima, koji su s njima po naravi sjedinjeni. Ali kršćanin, nu još više redovnik, kaže sv. Grgur, mora se malko uzdignuti nad ovu naravsku ljubav i očistiti je kao u peći ognjem Božanske ljubavi, te ljubiti svoje ne toliko, što ga narav potiče, da ih ljubi, koliko zato, što mu Bog nalaže, da ih ljubi, otrgnuvši se od svega onoga, što mu može naškoditi i odijeliti ga od ljubavi najvišega Dobra, i ljubeći ih samo zato, što ih Bog ljubi i hoće, da ih i mi ljubimo. *D. Gregor. kom. 27.*

A to je ono, što kaže Pravilo, da moramo sasvim umrijeti tjelesnoj ljubavi i obratiti je u duhovnu, učinivši od samoljublja pravu ljubav i od tjelesne ljubavi duhovnu. I navodi razlog za to: jer redovnik mora umrijeti svijetu i samoljublju, i zato ne smije u

njemu više živjeti ljubav premu svijetu, nego samo ljubav Kristova. Naš sveti Otac potvrgjuje ovo Pravilo rečenicama svetoga Pisma, što obično ne čini kod drugih Pravila i Ustanova, akoprem bi to mogao lako činiti, jer je nauka naših Ustanova uzeta iz Evangjelja. Ali on nam htjede dati ovu nauku onako jednostavno i jasno, kako ju je od Boga primio. Nasuprot, kad počinje raspravljati o rogjacima, potvrgjuje odmah ono, što kaže, rečenicama iz svetoga Pisma, kao što vidimo, da to takogjer čini, kad govori, da ne smijemo svoga imutka ostavljati rogjacima, jer odmah navodi riječi svetoga Pisma: *«Prosipa, daje ubogima — Dispersit, dedit pauperibus»* i savjest Kristov: *«Podaj siromasima. — Da pauperibus.»* On nije rekao, da dademo svoj imutak rogjacima nego siromasima. Vrlo je dobro znao naš sveti Otac, kako je sve to ovdje potrebito, budući da je ovo nagnuće tako naravno i s njim se svi ragjamo, i tako se ukorijenilo u našemu srcu i zagospodovalo nad nama.

Cap. 4. exam §. 1. et 2. Psal. 111, 9. Matth. 19, 21.

Ovaj je predmet od velike važnosti za redovnika, i zato puno raspravljaju o tome sv. Bazilije, Grgur, Bernardo i mnogi drugi. Sabrat ćemo to ovdje u kratko. Sv. Bazilje raspravlja vrlo dobro, kako je važno za redovnika da izbjegava općenje i razgovaranje s rogjacima, i da ne prima njihovih pohoda niti ide kući. I navodi mnogo razloga, koji jasno pokazuju, od kolike je to važnosti. Jer osim toga, što time ništa ne koristimo svojim rogjacima, mnogo, škodimo svojim dušama, jer nam oni pripovijedaju svoje poteškoće, pravde, gubitak imutka i časti i sve svoje bijede i nevolje; i tako se vraćamo natrag svojoj kući opterećeni svim onim, što njih tišti. *Nam supra hoc, quo illis nullam utilitatem exhibemus, insuper et nostram ipsorum vitam tumultibus et turbatione replemus, et peccatorum occasiones attrahimus.* Osim toga izvrgavamo se time na mnogo načina mnogim prigodama, da sagriješimo; jer se iz ovoga razgovora i općenja s rogjacima budi obično prije svega uspomena na prijašnji život, *memoria prioris vitae,* što obično nije mala prigoda, da sagriješimo, jer se tako ponove stare rane i uzavrije krv, i dolazi na pamet čovjeku ova i ona kuća, ovo i ono mjesto, ovaj i onaj korak; jedno privlači i izaziva drugo, i tako nas malo po malo to počinje uznemirivati i veoma nam škoditi.

D. Basil. in quaest. fus. disput. 32.

Koliko to škodi, možemo jasno vidjeti iz onoga, što nam svjetuju učitelji duhovnoga života, naime da se ne sjećamo grijehâ prošloga života napose, pa ni tada, kad hoćemo pobuditi bol i pokajanje radi njih, nego samo uopće, uzevši ih sve skupa, da nas opet ne uznemiruju. Koliko će nam više to škoditi, ako se izvrgavamo ovoj prigodi bez potrebe! Nemaš za što da se poslije tužiš na nemir i štetu, što je ćutiš, kad si sâm to tražio: imaš, što si zaslužio.

D. Basil. in Const. mon. c. 21.

Osim toga, kaže sv. Bazilije, oni, što vole općiti s rogjacima, uslijed toga malo po malo upiju u svoje duše zle navade i nagnuća njihova. Kad je tako duša zaokupljena svjetovnim mislima, ohladni u njoj žar pobožnosti i izgubi stalnost i čvrstoću prijašnjih želja, postane svjetovna i povrati se u svijet, da toga i ne opazi, kao što kaže Prorok: *«Pomiješaše se s neznabošcima, i naučiše djela njihova, i služahu idolima njihovim, i to im bi na propast. — Com-*

Psal. 105, 35.

mixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum.“ Što su drugo mogli poprimiti Sinovi Izraelovi od Filistejaca, ako ne da se klanjaju njihovim idolima, i da im svi budu na sablazan i propast? Tako ćeš i ti, ako budeš općio s rogjacima, poprimiti njihov svjetovni govor, ne ćeš se više iskreno vladati, nego ćeš se pretvarati, prenavljati i udvarati, kako je običaj u svijetu: već ti se dopadaju njegovi idoli, njegova čast i lagodnost, pun si preuzetnosti i želiš, da svagdje bude na tvoju, što je drugi malen svijet, koji se za te prilijepio.

D. Basil. in Const. mon. c. 21.

Još drugi osobiti razlog navodi sv. Bazilije, zašto nam valja osobito izbjegavati općenje i razgovaranje s rogjacima. A to je, što otuda nastaje velika šteta, koju prouzrokuje naravsko sažaljenje i nježnost; jer kad tko opći i razgovara se sa svojim rogjacima, naravno slijedi, da se veseli njihovoj sreći a žalosti zbog njihove nesreće i nevolje, i da ga obuzmu misli i brige: dali imaju sve, što trebaju? što im manjka? dali će im poći za rukom ono poduzeće? dali im onaj posao ne će naškoditi časti ili imutku? Takove misli i brige slabe i umanjuju krepost i duhovne sile tako, da svaka napast može poslije čovjeka oboriti; jer postaje malo po malo, kaže sv. Bazilije, kao kip, odjeven u redovničko ruho, a nema u njemu istine ni duha redovničkoga. *Eoque promovet, ut habitum religionis tantum, instar statuae, circumferamus, illi nullo pacto virtutum studio correspondentes.* Čovjek je samo tijelom u Redu, a srce mu je u svijetu megj svojim rogjacima.

Cass. coll. 14. c. 11.

Kasijan pripovijeda o nekom postinjaku, da si je bio podigao stan blizu svojih rogjaka, koji su ga opskrbljivali sa svim potrebitim, tako da se mogao baviti samo molitvom i čitanjem. Time on bijaše sasvim zadovoljan, misleći, da provodi život posvema miran i spokojan. Jednoć pohodi velikoga Antuna, a svetac ga zapita, gdje stanuje. On odgovori, da je u blizini svojih rogjaka i da ga oni opskrbljuju sa svim potrebitim, a on da se bavi samo Bogom. Opet će mu svetac: «Reci mi, sinko, dali se žalostiš, kad snagje tvoje rogjake kaka nesreća i nevolja? I dali se veseliš njihovoj sreći, kad im je dobro?» «I te kako, oče!» prizna mu otvoreno istinu, da ga je jedno i drugo diralo. «Znaj, sinko!» reče svetac, «da ćeš i u drugom životu biti ubrojen megju one, s kojima si u ovom životu dijelio radost i žalost.» Megj svjetovnjake bit će ubrojen u drugom životu onaj, koji s njima i s njihovim stvarima bude imao posla u ovome.

Zato je, kaže sv. Bazilije, od velike važnosti, da izbjegavamo općenje i druženje s rogjacima; jer napokon, što oko ne vidi, ni srce ne želi. Kao što nam to, što ostavimo u istinu imutak, kako ga ostavljamo zavjetom siromaštva, pomaže, kako kažu sveci, da izgubimo i ljubav prema njemu; isto tako, ako u istinu ostavimo rogjake i ne općimo više s njima niti ih pohagjamo, zaboravit ćemo za ovu tjelesnu ljubav i tako se osloboditi od velikih pogibli, koje otuda nastaju. Moramo se od njih odijeliti tijelom, da se možemo od njih odijeliti i srcem. Ne dogodi li se prvo, ne će biti ni drugo, Kad smo dapače daleko od njih, teži nam srce za njima, što će tek biti, ako budemo općili i družili se s njima?

Zato je u našemu Redu, kako svi znaju, tako strogo zabranjeno putovanje k svojima kući. Ali da se ova sveta i korisna zabrana može izvesti, valja da i mi tome što doprinosimo. Kada tvoji rogjaci zamole poglavare, da ti dozvole, te k njima dogješ, ti se prvi moraš tome oprijeti, dokazati im i osvjedočiti ih, da se to nikako ne pristoji za te; razloga ćeš dosta naći za to, samo ako hoćeš. Tako ćeš umiriti i zadovoljiti rogjake na svoje zadovoljstvo, a katkada i na njihovo. To žele i poglavari, i veoma djeluje na njih, kad kažeš, da to nije potrebito, da ćeš već urediti stvar s njima. Poglavari naime ne mogu katkada drukčije zadovoljiti one, koji mole, i koji se katkada umeću kao zagovornici, ako se ti sam za to ne zauzmeš. I tako privoljavaju i daju dozvolu kao prisiljeno, što nije posluh, nego dozvola; jer bi poglavar radije, da ne bi išao kući. To je vrlo dobra opomena ne samo za ove, nego i za mnoge druge slučajeve.

Kada te tvoji rogjaci ili prijatelji ili druge pobožne osobe zamole, da im učiniš kaku uslugu ili ovršiš kaki posao, koji nije prema našem zvanju i redu, ne bacaj sav teret na poglavara, tako da ga prisiliš, ili da prekine s njima ili da dopusti, što mole. Ne daj, da stvar tako daleko dogje; odvrati ih od njihove nakane lijepim riječima, uvjerivši ih, da ono ne odgovara našoj savršenosti. Tako čine dobri redovnici, a ne kao što nekoji, da se ne zamjere kome, hoće da sav teret svale na poglavare.

D. Hieron. in Matth. 10, 16.

Na one riječi Kristove: «*Budite mudri kao zmije! — Estote prudentes sicut serpentes*», kaže sv. Jeronim: «Postavlja nam se za primjer zmija, koja sa čitavim tijelom sakriva glavu, da ono zaštiti, u čem je život. *Serpentis ponitur exemplum, qui toto corpore occultat caput, ut illud, in quo vita est, protegat.*» Isto tako moramo i mi uvijek braniti glavu, naime poglavara, a ne smijemo nasuprot, da tko ne udari tijelo, otkrivati glavu i, da ispričamo sebe, bacati često puta krivnju na poglavara. A na to valja osobito paziti u slučaju, o kom sada govorimo. Uopće u ovome i u drugim sličnim slučajevima sve stoji do nas. Ako čovjek samo hoće, lako će se svladati sve poteškoće. I zato bih ja u ovome osobitom slučaju svjetovao onome, koji bi u tom želio sigurnije raditi, da prije svega nastoji, što više može, izbjegavati ova putovanja i pohagjanja, a kad tome ne može izbjeći, da to čini jedino iz poslušnosti, pa ako vidi u tom kakovu pogibao, da to kaže poglavaru. A uza sve to valja se toga jako bojati i dobro za to pripraviti.

Surius in Vita s. Pacomii die 14. Maji.

Pripovijeda Surije o Opatu Teodoru, kako je došla njegova majka s mnogim preporukama od Biskupa i crkvenih dostojanstvenika, da ga vidi. A kad mu je sv. Opat Pakomije, koji bijaše njegov poglavar, dozvolio, da je vidi, odgovori on: «Oče, zadaj mi sigurnu riječ, da ne ću na sudnji dan polagati Bogu računa za ovaj posjet, i ja ću ga primiti.» Tada reče sveti Opat: «Sinko, ako misliš, da to nije dobro za te, ne obvezujem te na to.» Ne htjede mu zadati riječi, a onaj ne htjede primiti posjeta, ako ga poglavar ne uzme na svoju savjest. I tako ostane, i to baš u dobar čas, jer njegova majka odluči da ostane u nekome bližnjem samostanu redovnica, s kojim su imali brigu oni redovnici, nadajući se, da će

megju njima katkada ugledati svoga sina. — Ovaj je dobro radio, kad nije htio drukčije primiti posjeta, ako ne samo iz poslušnosti i da poglavar to uzme na svoju saviest. Na taj način mora ići kući dobar redovnik, kada ide. Kad bi dobro znali, što se znade dogoditi na takovim putovanjima, više bi ih se bojali i brižljivije ih nastojali izbjegavati i sprečavati. Povjesti i životopisi starih Otaca puni su primjera, kako su pustinjaci dolazili pokvareni s takovih putovanja. Naučimo se dakle pameti na tugji trošak, ako ne ćemo da na vlastiti trošak naučimo, kako je to škodljivo.

D. Basil. ad Chilonem.

Sv. Bazilije kaže: «Ako si s Kristom umr'o već svijetu i svojim roditeljima i rogjacima po tijelu, zašto želiš opet s njima općiti? Ako ono, što si Krista radi razorio, nanovo gradiš radi rogjaka svojih, tad postaješ prekršitelj. Zato pazi, da ne ostaviš svoga mjesta, svoga mira i sabranosti radi svojih rogjaka, da tako ujedno ne izgubiš duha i svetog ponašanja, što se zna dogoditi. *Si mortuus es cum Christo a cognatis tuis secundum carnem, quid rursus inter ipsos conversari cupis? si vero, quae destruxisti propter Christum, rursus aedificas propter cognatos tuos, transgressorem te ipsum constituis: ne igitur ob cognatorum tuorum necessitatem secesseris e loco tuo; nam discedens e loco, fortassis ex aequo discedes a moribus tuis.* Ne nalazi se Isus megj rogjacima i znancima. *Non invenitur Jesus inter cognatos et notos.*» Na to kaže vrlo dobro sv. Bernardo: «Kako ću Te naći, o dobri Isuse, megj svojim rogjacima, kad Te megj Tvojima nije mogla naći Tvoja presveta Majka! *Quomodo te, bone Jesu, inter meos cognatos inveniam, qui inter tuos minime es inventus?*» Ako dakle hoćeš naći Isusa, ne traži Ga megj rogjacima, nego Ga traži u hramu, u molitvi, u sabranosti, i tamo ćeš Ga naći.

Luc. 2, 44.

Lib. 1. cap. 9. Vitae s. Franc. Xaver.

Kada je sv. Franjo Ksaverije, kako čitamo u njegovu životopisu, došao iz Rima u Portugalsku, da se odanle zaputi u Indiju, vodio ga je put četiri milje od njegova rodnoga kraja. Uza sve to ne htjede ići tamo, da pohodi svoje rogjake i svoju majku, koja je još bila na životu, makar da su ga silno molili za to i makar je on znao, da mu se nigda više ne će pružiti prigoda, da ih vidi. To je isto učinio Otac Petar Faber, kad je bio pet milja daleko od svoje kuće. A kad je naš blaženi Otac sv. Ignacije morao ići u Lojolu, nigda ne htjede stanovati u kući svoga brata nego u javnom gostinjcu.

Drugo poglavlje.

Redovnik mora takogjer, što više može, nastojati, da ga ne pohagjaju rogjaci i da se ne dopisuje s njima.

Dobar redovnik, koji u istinu želi služiti Bogu i nastojati oko svoga napretka i svrhe, radi koje je stupio u Red, mora se ne samo čuvati, da ne pohagja rogjakâ i ide svojoj kući, makar to bilo s dobrom nakanom; nego mora nastojati, što više može, da izbjegava svako općenje i druženje s njima, i ne smije se zadovoljiti time, da ih on ne pohagja, nego mora nastojati, da ni oni njega ne pohagjaju. Sv. Efrem kaže, da moramo svoje rogjake opominjati i nagovarati, da nas ne pohagjaju često, nego najviše jedan ili dva puta na godinu; ali, ako prekineš sasvim, pridodaje on, nekorisno s njima općenje, bolje ćeš učiniti. *Sed si inutilem illorum conversationem penitus praecideris, melius ages.* Sasvim ga pravo naziva nekorisnim. I naš ga sv. Otac naziva u Ustanovama isto tako, jer to je istina. Dapače ne samo nije korisno ovo općenje, nego je i jako štetno, kako smo rekli.

D. Ephrem tom. 2. tract. de varia doctr. c. 53.

C. 4. exam. §. 2.

Da uvidimo, kako je Bogu ugodno, kad smo hladni prema rogjacima, ne marimo za njih i bježimo od njih, i ne ćemo, da nas oni pohagjaju, htio je to Gospodin pokazati i potvrditi čudesima. U Duhovnoj se livadi pripovijeda o nekom svetom pustinjaku po imenu Cirijaku, da su jednoć došli njegovi roditelji i rogjaci, da ga vide. Oni pokucaše na vrata njegove ćelije, a on znajući već, tko je to i za što je došao, pomoli se najprije Gospodinu Bogu svome, proseći Ga, da ga oslobodi od njih i uredi tako, da ga oni ne vide. Svršivši molitvu, otvori vrata i izigje iz svoje ćelije tako, da ga nitko od njih nije vidio niti itko opazio, da je tko izišao, i zaputi se daleko u pustinju, i ne htjede se prije povratiti, dok nije sigurno saznao, da su otišli. — A o svetom Opatu Pakomiju pripovijeda Surije, da ne htjede izaći, da vidi svoju sestru ni da ona njega vidi, kad je došla, da ga pohodi, nego joj dade poručiti po vrataru: «Eto, čula si, da živim, a sad pogji u miru! *Ecce audisti me vivere, abi.*» I djelova na nju ovaj odgovor kao i na majku Teodorovu, jer osta u bližnjemu samostana redovnicâ, i posta redovnicom.

Sur. 14. Maji et legitur in Vitis Patrun. Cap. praeced.

Ne samo posjete nego i dopisivanje mora izbjegavati pravi redovnik, što više može, jer i to čovjeka uznemiruje i uzbugjuje. Kao što te rogjaci ne će često pohagjati, ako ti njih ne pohagjaš; isto ti tako ne će često ni pisati, ako ti njima ne pišeš. Kaže vrlo dobro onaj svetac: «Ako se ti umiješ ljudi otresti, i oni će tebe lijepo pustiti, da svoje činiš.» Sve to stoji do tvoje volje; ako hoćeš, naći ćeš sredstava za sve, što hoćeš. Već smo ostavili za Boga svoju domovinu, svoju kuću i rogjake; ostavimo ih sada sasvim i zaboravimo ih, da tako slobodni i prosti od svega to više mislimo na Boga, srdačnije Ga ljubimo i vjernije Mu služimo.

Thom. a Kemp. lib 1. c. 21. n. 2.

Pripovijeda Kasijan o nekom svetom pustinjaku, kako bijaše veoma odan molitvi i promatranju i osobito nastojao, da sačuva čistoću srca, kao što se za to i zahtijevalo. Petnaest godina bijaše već proveo u pustinji, kad mu jednoga dana donesoše veliki kup pisama iz njegove domovine, iz pokrajine Ponta, od njegovih roditelja, sviju njegovih rogjaka i prijatelja. On primi taj kup listova i poče ovako u sebi misliti i razmišljati: «Ako čitam ove listove, koliko li se misli ne će u meni poroditi! Kakovi se sve valovi taštoga veselja ne će odmah uzdignuti u mome srcu, ako saznam, da je mojim rogjacima dobro, ili nekoristne i nepotrebne žalosti, ako saznam, da im je zlo! Koliko li me dana ne će zabavljati uspomena na one, koji su mi pisali, te mi ugrabiti mir i pokoj u molitvi i promatranju! Koliko li mi dana ne će lebditi pred očima i biti u pameti obličje i lice njihovo te riječi, koje mi rekoše, i stvari, koje mi pisaše! Kada ću opet sve ovo zaboraviti i kad će mi se to izbrisati iz pameti! Koliko će me truda stojati, da opet postignem mir, koji sada uživam, i zaboravim stvari ovoga svijeta! Šta će mi koristiti, što sam ostavio rogjake tijelom, ako se srcem i pameću k njima vraćam, i s njima se zabavljam.» Dok je to govorio i razmišljao u svome srcu, uze kup pisama onako, kako je došao, i baci u vatru, rekavši: «Hajte od mene misli od tijela i krvi, i izgorite u vatri skupa s ovim listovima, da me odsele više ne nastojite povratiti k onome, što sam ostavio! *Ite cogitationes patriae, pariter concremamini, ne me ulterius ad illa, quae fugi, revocare tentetis.*» On ne samo da ne htjede čitati nijednoga pisma, nego ne htjede otvoriti ni svježnjića ni vidjeti imenâ i potpisâ onih, koji mu pisahu, dapače ne pogleda naslovâ, da, upoznavši pismo, ne dogju mu na pamet oni, koji pišu, i tako mu to ugrabi mir i pokoj srca. O našemu blaženomu Ocu sv. Ignaciju čitamo drugi sličan primjer.

Cass. l. 5. de instit. renunt. c. 32.

Lib. 6. c. 1. Vit. p. n. s. Ignat.

To treba da osobito zapamte oni, kojima nije dosta jedanput pročitati pismo, nego ga brižljivo čuvaju, te ga opet i opet čitaju, da se time naslagjuju i ožive uspomenu na svoje rogjake. Ako već nijesi pisma spalio prije nego si ga pročitao, zašto ga ne spališ odmah, čim ga pročitaš, a s njim ujedno sve misli od tijela i krvi, da te više ne uznemiruju?

Treće poglavlje.

Ni pod izlikom propovijedanja ne smije redovnik pohagjati svojih rogjaka i ići kući.

Nekojima dolazi ova napast, da idu kući, da pohogjaju svoje rogjake i s njima opće, pod izlikom, da će propovijedati i kori-

stiti njihovim dušama. A kad napasti dolaze na ovaj način, pod izlikom dobra, tada su obično pogibeljnije, jer se ne drže za napasti, nego za sveta nadahnuća. *«Pohvatajte nam lisice malene, koje kvare vinograde. — Capite nobis vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas.»* Na ove riječi kaže sv. Bernardo, da je to jedna od malenih lisica, koje dolazeći pod izlikom dobra znadu uništiti i pokvariti mnoge. Svetac je sam, kako kaže, nekoje poznavao, koji se na taj način upropastiše: mišljahu predobiti druge, pa se sami izgubiše, osobito što rogjaci obično nijesu najbolji zato, da proizvode duhovni plod u rogjacima, jer kako su ih još jučer poznavali i s njima se igrali, zato im ne iskazuju onu čast i počitanje, koje je potrebito propovjedniku evangjeoskom. Zato reče Krist, naš Otkupitelj: *«Zaista vam kažem, da nijedan prorok nije drag u domaji svojoj. — Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.»*

D. Bernard. serm. 64. supra Cant. 2. 15.

Luc. 4, 24.

A kad je Bog htio učiniti Abrama velikim propovjednikom i ocem vjernikâ, zapovjedi mu, da ide iz zemlje svoje i od roda svojega, od prijatelja i znanaca, i zaputi se u Mezopotamiju, gdje ga nitko nije poznavao. A kad je sv. Pavao, što je vrijedno da se zapamti, molio u hramu Jeruzalemskom, reče mu Bog, da ide odanle i pogje propovijedati poganima, jer da u Jeruzalemu ne će učiniti ploda: *«Ne će primiti svjedočanstva tvojega za mene. — Non recipient testimonium tuum de me.»* Gospodine! ovdje me poznavaju kao učenika Gamalijelova i znaju, da sam progonio one, koji su vjerovali u Te, i da sam, kad su drugi kamenovali sv. Stjepana, čuvao njihove haljine. — Idi! jer ti toga ne razumiješ; izagji iz zemlje, gdje si poznat, jer te hoću učiniti propovjednikom poganâ. *«Ja ću te poslati daleko k neznabošcima. — Ego in nationes longe mittam te.»* Tamo, gdje te ne poznaju, učinit ćeš mnogo ploda. — A ti misliš, da ćeš spasonosno djelovati u svojoj domaji! Šta ćeš tamo koristiti med svojim rogjacima? Kako ćeš im moći propovijedati i poticati ih, da preziru svijet i udobnosti, dok te oni vide, da se rado zabavljaš u svijetu megj tijelom i krvlju!

Act, 22. 18.

Ibid. 21.

Otac Petar Ribadeneira pripovijeda u svojim spisima nešto smiješno, što se dogodilo jednomu članu Družbe, koji se dade zavesti od nježne ljubavi prema svojoj majci, i pogje k njoj kući u Mesinu. Jednoga dana, kad je neki svećenik zaklinjao u crkvi pred velikim mnoštvom naroda vraga, koji je opsjeo neku siromašnu ženu, stupi on u zao čas unutra i htjede pomoći svećeniku, pa poče se groziti zlom duhu i zapovijedati mu u ime Božje, da izagje iz onoga tijela. Zli mu duh odgovori samo: «Mama! mama!» Svi se na ovaj odgovor nasmijaše, jer su Oca poznavali i znali, zašto je došao kući; dok njega obuze veliki stid i sram. — To isto mogli bi tebi drugi odgovoriti, kad bi propovijedao u svojoj domaji, da se pokore i odreknu udobnosti i naslada svjetskih.

P. Ribaden. in Dialog. manuscript.

Sever Sulpicije pripovijeda drugi primjer u tu svrhu, nu ne smiješan nego strašan. Neki mlad čovjek iz Azije, pripovijeda on, veoma bogat vremenim dobrima, iz vrlo odlične porodice, oženjen i imajući već sina, bijaše tribun Egipatski. Pa kako je običavao katkada putovati radi posala, što se ticahu njegove službe, morao

Sev. Sulp. dial. 1.

je jedanput proći kroz pustinju, u kojoj su živjeli Oci, gdje vidje mnogo samostana i ćelija pustinjačkih. Tu se razgovarao s Opatom Ivanom o stvarima i spasu svoje duše. Taj je razgovor na nj tako djelovao, da se više nije vratio svojoj kući, nego, odrekavši se svijeta, započe tako čudovit život u onoj pustinji i tako uznastoja oko kreposti, da je u kratko vrijeme pretekao mnoge starce. Kad mu je išlo sve najbolje, snagje ga žestoka napast, da bi tobože bilo bolje sad, kad se on već obratio, povratiti se u svijet i spasti svoju ženu i sina, nego da se brine samo za se. Prevarem od gjavla ovom tobožnjom ljubavlju, krenu, pošto je proboravio četiri godine u pustinji, put svoje domaje, pa prolazeći kraj jednoga samostana, pohodi redovnike i reče im, što je naumio. Svi mu govorahu, da je to napast gjavolova i da je tako već mnoge prevario.

On im ne povjerova nego čvrsto se držeći svoga mnijenja oprosti se od redovnika i htjede već dalje svojim putem. Jedva bijaše izišao iz zamostana, kad Gospodin Bog naš dopusti, da ugje u nj vrag i da ga strašno muči, tako da se grizao zubima i bacao pjenu iz ustâ. Odnesoše ga na rukama u samostan i moradoše ga tamo radi njegova bjesnila staviti u zatvor i svezati mu noge i ruke. Bijaše to pravedna kazan za bjegunca. Akoprem su redovnici molili Bogu za nj i zaklinjali vraga, ipak Gospodin Bog naš ne dopusti, da ga ostavi, dok ne progjoše dvije godine. Iza toga oslobodivši se gjavla i naučivši se time pameti povrati se na prijašnje mjesto i k prijašnjome pustinjačkome životu i postade drugima živa opomena, da ustraju u započetom i da se ne dadu zavesti od krivoga sažaljenja. — Iz toga se može vidjeti, kako se jako mora redovnik čuvati, da ne ide kući i ne pohagja svoje rogjake; jer, ako je to, kako kažu sveci, i tada napast i spojeno s mnogim neugodnostima i pogiblima, kad ide pod izlikom, da im propovijeda i koristi njihovim dušama; što će tek biti, kad ide jedino, da ih razveseli ili da se razveseli?

Četvrto poglavlje.

Osobito se mora redovnik veoma čuvati, da se ne miješa u poslove rogjakâ.

Prije svega mora se redovnik veoma čuvati, da si ne naprti poslove svojih rogjaka i time se bavi, jer je to veoma neugodno i pogibeljno. Sv. Grgur kaže: «Mnogi, pošto su ostavili svoj imutak i sve, što su imali u svijetu, a što je još više, pošto su se odrekli i samih sebe, prezirući se i omalovažujući, i primajući jednako sreću i nesreću, dadu se zavesti od ljubavi k rodbinstvu i krvi, pa, dok

D. Greg. l. 7. mor. c. 14.

hoće nerazborito udovoljiti ovoj dužnosti, vraćaju se s ljubavlju k tijelu i rodbinstvu na ono, što bijahu već ostavili i zaboravili, pa jer više, nego što treba, ljube svoje rogjake, zaboravljaju za svoje zvanje te se upliću u izvanjske njihove poslove: ulaze u sudišta i zapliću se u raspre i kavge radi zemaljskih stvari. Tako gube nutarnji mir i pokoj i nanovo se zapliću u svjetske poslove na veliku pogibao svojih duša.» To isto kaže sv. Izidor: «Mnogi se redovnici iz ljubavi k roditeljima zapletoše ne samo u zemaljske brige, nego i u sudbene parnice, i radi njihova vremena dobra izgubiše svoje duše. *Multi monachorum amore parentum non solum terrenis curis, sed etiam forensibus jurgiis involuti sunt, et pro suorum temporali salute suas animas perdiderunt.*»

D. Isid.. l. 1. de sum. bon.

Jedna od najvećih poteškoća i pogibli u tom pogledu jest, kad tjelesna ljubav tako zavlada redovnikom, da se toga radi zaplete u umiješa u poslove svojih rogjaka, kako to za svoje grijehe vidimo i iskusimo više, nego što bi htjeli. — Sv. Bazilije kaže, da je gjavlu teško vidjeti, gdje redovnik u svijetu provodi život nebeski i živi u tijelu kao bez tijela i stiče ono, što je on izgubio, pa zato nastoji da pod izlikom ljubavi i dapače dužnosti zaplete redovnike u ove brige, da tako izgube mir i pokoj duša i ohladne u ljubavi, koju su imali prema Bogu, i popuste u revnosti, kojom su hodili k savršenosti. Čudnovato je, koliko gjavao oko toga nastoji, kad se služi za to istim rogjacima, koji u svim svojim poslovima, spletkama i prepirkama, u svim svojim ženidbama i zapletajima, regbi da ne znaju drugo van da odmah idu k rogjaku redovniku. Ovaj mora biti kao mesar u mesnici. Čini im se, da je on za to najzgodniji, jer da nema nikake brige i da se nema ničim drugim baviti van njihovim poslovima. Kaže vrlo dobro Dionizije Kartuzijanac, kad govori takogjer o crkvenim dostojanstvenicima i svjetskim svećenicima: «Bog nije htio, da svećenici imaju djece, a gjavao im dade mjesto njih nećake.» I navodi za to ono, što reče netko:

D. Basil. in Constit. mon. c. 21.

Ludolph. de Sax. Cryth̃us. in Vita Christi. p .1. c. 68.

Cum factor rerum privaret semine clerum,
Ad satanae votum successit turba nepotum.

Zato nastoji gjavao, da se zauzmeš za svoga nećaka i pobrineš za svoju nećakinju i da se zapleteš u njihove poslove, eda te izvuče iz tvoje zabiti i zaboraviš za svoje zvanje. To on hoće; ne će on dobro tvojim rogjacima, nego tebi zlo i škodu. Ah, bijednoga li redovnika! ostavio je svoj imutak, svoju čast, svoje udobnosti i naslade, da se oslobodi ovih briga i zapletaja: a sada da se u Redu optereti tugjima i brine za sve, što spada na tijelo i krv, i tako izgubi plod svoga zvanja?

Vrlo dobro odgovori glede toga Opat Apolon, kako pripovijeda Kasijan. Kad je ovaj bio u svojoj ćeliji, dogje k njemu jedne noći brat njegov i zamoli ga, da bi izišao i pomogao mu izvući vola iz močvare, u koju bijaše zagrezao, jer da sâm toga ne može. Upitat će ga na to Opat Apolon: «Zašto nijesi išao zvati drugoga brata, koji je ostao u svijetu?» Na što će on: «Već je petnaest godina, kako je umr'o.» Tad mu reče Opat Apolon: «A ja sam,

Cass. coll. 24. c. 9.

brate moj, već dvadeset godina mrtav i zakopan u ovoj ćeliji, i zato ne mogu izaći, da ti pomognem!» — Tako se mora vladati redovnik u sličnim zgodama. Pa ako se ne zna otresti brigâ i poslova svojih rogjaka, neka zna za stalno, da će to veoma škoditi duši, makar to bilo pod izlikom ljubavi, i još tako opravdano bilo.

S tim se posvema slaže ono, što kaže sv. Jeronim: «Oh, koliko je redovnika pod izlikom ljubavi i krivoga sažaljenja prema svojim rogjacima izgubilo svoje duše i svršilo zlo! *Quanti monachorum, dum patris matrisque miserentur, suas animas perdiderunt!*» To nas uči svagdanje iskustvo, a i mnogi primjeri pokazuju, kako je redovnike upropastilo ovo krivo sažaljenje prema rogjacima. Koliki su izgubili zvanje i prestali biti redovnicima, što su se brinuli za imutak svojih ili što su im nastojali pribaviti kakovu službu! Koliko se njih, da pomognu svojim roditeljima, odmetnulo na taj način od Reda i poslije nijesu ni za što drugo, nego da im izjedu imutak i ogorče stare dane svojim zlim životom! I zato naziva sv. Bazilije ovo sažaljenje oružjem ili strjelicom gjavolovom, čega se moramo klonuti, jer se on time služi kao orugjem i sredstvom, da nam veoma naškodi. *Scientes itaque intolerabile detrimentum hujus erga cognatos affectus, fugiamus illorum curam, tamquam diabolicam, ad impugnandum nos armaturam habentem.*

D. Hieron. reg. mon. apud. Lupum de Oliveto

D. Basil. in const. mon. c. 21.

Neka se nitko ne ispričava i drži sigurnim u tome te misli, da je već sve posvećeno, ako veli, da ono, što čini, čini po posluhu; jer, što smo rekli o pohagjanju rogjakâ i putovanju kući, to isto vrijedi i ovdje. Često puta ne bi htjeli poglavari, da se ti miješaš u poslove svojih rogjaka, jer znaju, da bi to bilo bolje; ali to dopuštaju, jer ne vide u tebi kreposti, da drukčije učine. To nije poslušnost nego dopuštenje; poglavar popušta tebi i tvojoj slaboći i više on čini u tome tvoju volju nego li ti njegovu. Ako onaj pustinjak ne htjede pohoditi svoje majke, jer poglavar nije uzeo toga na svoju savjest: koliko će više biti pravo, da se ti ne pleteš i ne miješaš u poslove svojih rogjaka, ako ti to izrično ne zapovjedi poglavar i ne kaže, da to prima na svoju savjest, kad je to tako pogibeljno.

Peto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

O sv. Opatu Pemenu pripovijedahu oni sveti starci Oci ovo. Jednoć je došao u Egipat neki sudac, koji, čuvši, kako je na glasu svetosti ovaj Opat, zaželje ga vidjeti, i posla mu zato glasnika s molbom, da ga blagoizvoli primiti, jer da ga želi posjetiti. Pemena ovo poslanstvo ražalosti i rastuži, jer je mislio, ako ga počnu pohagjati

Prat. spirit.

i častiti plemenite osobe, da će ga odmah pohagjati i mnoštvo puka i uznemirivati ga u njegovu pustinjačkom životu i vježbama, pa da će tako lukavošću gjavla izgubiti poniznost, koju je s tolikim trudom nastojao pomoću milosti Gospodnje steći i sačuvati od svoje mladosti pa sve do ovog časa, i da će pasti u zamke tašte slave. Dok je to u sebi razmišljao, odluči, da će se ispričati i ne primiti ga. Sudac se na to rastuži pa će reći svome službeniku: «Moji grijesi su krivi, što ne mogu vidjeti ovoga čovjeka Božjega.» I odsele je želio, da ga vidi na svaki način. Napokon izmisli nešto, što mu se činilo dostatno, da prisili svetog Opata, te ga dragovoljno primi, ili da mu on sâm dogje iz pustinje i posjeti ga. Uhvati naime njegovog nećaka, sina njegove sestre, zatvori ga u tamnicu i tajno reče svome službeniku, neka svetome starcu, da se ne žalosti, što je zatvoren njegov nećak, poruči, da će ga odmah izbaviti iz tamnice, ako pohodi suca, makar da je krivnja tako teška, da se mora oštro kazniti.

Kad je to čula majka zatvorenoga i ujedno razumjela, da će joj sin biti pušten na slobodu, ako joj brat pohodi suca, pogje u pustinju i poče na vratima ćelije svoga svetoga brata vikati, jecati i gorko plačući moliti ga, da ide k sucu i moli za njezina sina. Sveti je Pemen to čuo, ali joj ne reče ništa niti joj htjede otvoriti vrata, da unigje. Kad to vidje sestra, razljuti se i poče psovati i govoriti: «Tvrdi i okrutni čovječe! imaš srce od ocala. Kako to, da te ni moj veliki bol ni moj plač ne može ganuti na milosrgje, kad čuješ, da mi momu jedinomu sinu prijeti pogibao, da zaglavi?» Pemen, koji je to čuo, reče pustinjaku, svome drugu, koji mu je služio: «Idi i reci joj ovo: Pemen nije rodio djece, zato ga to ne boli.»

Nato se sestra povrati žalosna. Sudac megjutim sazna, što se dogodilo u pustinji, pa videći, da ga ne može nikako posjetiti, reče nekojim svojim prijateljima: «Nagovorite ga, da mi barem piše molbenicu, da ga mogu pustiti na slobodu.» Mnogi od njih otidoše, da to najave Pemenu i moliše ga, da piše sucu. Kad su mu dodijale njihove molbe, pisa mu ovako: «Neka tvoja plemenitost naloži, da se pomno istraži stvar ovoga mladića, pa ako je učinio što vrijedno smrti, neka umre, da u ovome životu zadovolji za krivnju svoga grijeha i tako izbjegne vječnim mukama u paklu.» — O svetom se Opatu Pastoru pripovijeda u «Životu Otaca» drugi sličan primjer, naime kako ga nikako nijesu mogli sklonuti, da se zauzme za svoga nećaka, koji bijaše osugjen na smrt; jer se nije htio upletati u poslove, što se ticahu tijela i krvi.

Lib. 5. c. 5. Vit. P. n. 8. Ignat. O našemu blaženom Ocu sv. Ignaciju čitamo, da se nikad nije htio pačati u udaju svoje nećakinje, koja bijaše baštinica i gospodarica njegove kuće, dapače joj ne htjede pisati ni lista o tom, akoprem su ga za to silno molila nekoja velika gospoda, kao vojvode od Najera i Albuquerque. Ovima on odgovori, da to više ne spada na nj niti se slaže s njegovim zvanjen, jer da se već mnogo godina prije odrekao ovih briga i umr'o svijetu pa da se više njemu ne pristoji da se opet vraća na ono, što je već davno ostavio, i bavi onim, što je protivno njegovom zvanju. «*Svukao sam haljinu svoju, kako ću je opet obući? Oprao sam noge svoje, kako ću ih opet okaljati? — Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?*» *Cant. 5, 3.*

Lib. 4. c. 6. Vit. s. Fran. Borgia. O našemu Ocu sv. Franji Borgiji čitamo u njegovomu životu, da se nigda nije dao skloniti, da moli Njegovu Svetost, eda dozvoli njegovu sinu Donu Alvaru Borgiji, da se oženi sa svojom sestričnom, kćerju sestre mu, Done Ivane Aragonske, koja bijaše baštinila markizat Alkanjški (Alcanices), akoprem to bijaše od velike važnosti za njegova sina, jer bi baštinio veliku državu, i uza sve to, što je on s druge strane znao, da mu Papa veoma želi u svemu udovoljiti. Slično mu se, kako se na istom mjestu pripovijeda, dogodilo i sa carem, na koga je to veoma djelovalo i koji je iz toga uvidio, kako je istinito ono, što se pripovijedalo o Ocu sv. Franji, da se odijelio od svojih sinova i ponašao prema njima, kao da ih nije ni imao. — Promotrimo ovdje, kakim su se poslovima uklanjali oni sveci, akoprem su ih mogli tako brzo obaviti; a s druge strane promatrajmo, u kake se poslove sada upleću nekoji redovnici. Ako su se oni slavni muževi, koji su bili tako sveti, toliko bojali baviti se sličnim poslovima, kako da se ne bojimo mi, koji nijesmo tako sveti i zato se izvrgavamo većoj pogibli? Baš zato mislim da se ne bojimo, što nijesmo tako sveti; jer kad bi u istinu težili za svetošću i savršenošću, bojali bi se velikih pogibli, koje su spojene s ovim poslovima, i bježali bi od njih, kao što vidimo, da su i sveci činili.

Šesto poglavlje.

Koje nam još drugo zlo i škodu prouzrokuje ljubav prema rogjacima, i kako nas je Krist naš Otkupitelj učio, da ih izbjegavamo.

D. Basil. in Const. mon. c. 21. Blaženi sv. Bazilije kaže, da ova naravna ljubav i sućut prema rogjacima znade katkada tako daleko zavesti redovnika, da počini svetogrgje, kradući Redu, da im pomogne. Pa ako baš i ne uzima Redu, da dade rogjacima, ipak uzima ono, što bi pobožne osobe dale Redu: odavle i odanle, od pokornikâ i prijatelja traži, da im dade, i to katkada na štetu svoje službe; jer ne može tako slobodno postupati s onima, čije pomoći treba i prema kojima je na taj način obvezan; drugi puta s nekom grižnjom savjesti proti zavjetu siromaštva; dali to daju meni ili to daju drugome; dali to ja dajem ili dali to daje drugi?

Osim toga ova privrženost k rogjacima tako zasljepljuje, da čovjek ne pazi na takova šta i da mu se čini dozvoljeno, što katkada nije dozvoljeno, i da nije proti zavjetu siromaštva, što je u istinu proti njemu. Pa ako tko i ne krade drugo Redu nego vrijeme, što ga troši za poslove svojih rogjaka, time krade Redu već dosta i vara ga; jer, kaže sv. Bazilije, ti više nijesi svoj, nego pripadaš Redu, komu si prikazao takogjer svoje tijelo, i sva svoja djela i poslove, i zato se on brine ne samo za tvoju dušu, nego i za tvoje tijelo, dajući ti sve, što je potrebito; a ti, dok te Red uzdržava, služiš svojim rogjacima. Sve to ti krades Redu, osim što si na sablazan onima, koji te vide gdje si tako privržen i sklon rogjacima.

Luc. 14, 26. Nije bez važnoga razloga rekao Krist naš Otkupitelj u Evangjelju: «*Ako tko dogje k meni, a ne mrzi na oca svojega, i na mater, i na ženu, i na djecu, i na braću, i na sestre, dapače i na dušu svoju, ne može biti moj učenik. — Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animan suam, non potest meus esse discipulus.*» Pri-
D. Greg. l. 6. mor. c. 14. mjećuje ovdje vrlo dobro sv. Grgur, da nam Krist nalaže, da isto tako moramo mrziti na svoje roditelje i rogjake, kao što na same sebe. Kao što dakle moraš sveto mrziti na samoga sebe, mrtviti se i svemu se onome protiviti, što tijelo zahtijeva proti duhu i razumu, i ne popuštati mu, jer je ono tvoj najveći neprijatelj; isto tako moraš sveto mrziti na svoje roditelje i rogjake, i ne smiješ im popuštati, nego im se moraš u svemu onom protiviti, što bi moglo biti na zapreku tvome spasenju, i tvome napretku i savrše-
Mich. 7. 6. Matth. 10, 36. nosti, jer oni su dio samoga tebe i takogjer tvoji neprijatelji. «*I neprijatelji čovjeku domaći njegovi. — Et inimici hominis domestici ejus.*»

1. p. c. 20. Chron. s. Franc. U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda, kako je neki čovjek rekao svetome bratu Egidiju, da je pod svaki način odlučio postati redovnikom. Sluga mu Božji odgovori: «Ako si to odlučio, tad idi najprije i poubij svoje rogjake.» Onaj mu čovjek odgovori plačući, neka mu ne nalaže, da počini tolike grijehe. Brat će mu Egidije na to: »Šta tako malo znaš i tako malo imaš pameti? Ja ne kažem, da ih ubiješ mačem tvarnim nego duhovnim; jer po riječi Gospodnjoj ne može nitko biti njegov učenik, koji ne mrzi na oca, na majku i na rogjake.»

Vrijedno je spomenuti, kako nam često preporučuje ovu
D. Basil. in Constit. mon. c. 21. nauku u svetom Evangjelju. Primjećuje to vrlo dobro sv. Bazilije i navodi ona dva primjera, što ih u njemu čitamo. Prvi je o onome mladiću, koji htjede poći za Kristom, ali Ga zamoli za dozvolu, da pogje i razdijeli svoj imutak i svoju baštinu. Ovome odgovori
Luc. 9, 68. Gospodin: «*Nitko, koji metne ruku svoju na plug, pa se obzire natrag, nije sposoban za kraljevstvo Božje. — Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.*» Po tome znači obazirati se natrag, ako se nanovo pačaš u svjetovne poslove, koje si ostavio, pošto si već jedanput postavio ruku na plug evangjeoskih savjeta. Zato se boj riječi Kristovih, da ne postaneš nesposoban za kraljevstvo nebesko. Drugi je primjer o onome dru-

gome mladiću, koji je takogjer htio poći za Kristom i molio Ga, da mu dozvoli pokopati svoga oca, što je tako časno i što se moglo u kratko vrijeme obaviti; ali mu ni to ne dopusti, nego mu reče: «*Pusti, neka mrtvi ukopavaju mrtve svoje. — Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos.*» *Ibid. 60.* Teofilakt kaže na ove riječi: «Ako njemu nije bilo dozvoljeno, ni da pokopa svoga oca: jao tada onima, koji se zavjetovaše, da će živjeti u Redu, pa se vraćaju k svjetskim poslovima! *Si autem illi neque patrem sepelire licuit, vae his, qui monastycem professi, ad mundana regrediuntur negotia!*»

Nije se Krist, naš Otkupitelj, zadovoljio time, da nas uči tome samo riječima i tugjim primjerima, nego nas htjede i svojim primjerom poučiti, kako se moramo otrgnuti od rogjakâ. To vidimo na mnogim mjestima u Evangjelju, gdje se regbi izvana pokazuje strog i oštar prema svojoj presvetoj majci, kao n. pr. u onom odgovoru, što joj ga je dao, kad ga je našla u hramu: »*Zašto ste me tražili? Zar nijeste znali, da meni treba u onom biti, što je Oca mojega? — Quid est, quod me quaerebatis? Nesciebatis, quia in his, quae patris mei sunt, oportet me esse?*» *Luc. 2, 49.* Zatim na svadbi, kad je nestalo vina: «*Šta je meni do tebe, ženo? — Quid mihi, et tibi est, mulier?*» *Jvan. 2, 4.* Time nas htjede, kaže sv. Bernardo poučiti, kako se moramo ponašati prema rogjacima. *D. Bern. serm. 2. Dom. 1. post oct. Epiph.* Kad nas hoće odvratiti od svrhe našega zvanja, usprotivimo im se i recimo: «Meni treba biti u onom, što je Oca mojega.» Valja mi se baviti s Bogom i nastojati oko svoga spasenja. A nekome drugome, koji Mu reče: «Učitelju, reci bratu mojemu, da podijeli sa mnom baštinu», odgovori oštro: «*Čovječe! tko je mene postavio sucem ili razdjeljiteljem med vama? — Homo, quis me costituit judicem, aut divisorem super vos?*» *Luc. 12, 14.* Nijesam poslan, da izravnjujem vaše razmirice. Time nas htjede poučiti, da moramo izbjegavati slične poslove, jer se ne slažu s našim svetim zvanjem.

Sedmo poglavlje.

Kako nas ova napast znade snaći ne samo pod izlikom ljubavi, nego i pod izlikom dužnosti, i kako se moramo proti njoj boriti.

Budući da se ova napast znade katkada ušuljati ne samo pod izlikom ljubavi nego i dužnosti, a to su baš najpogibeljnije napasti, nalaže naš sv. Otac u Ustanovama, da odvrati i ukloni veliku štetu, što bi iz toga mogla nastati za Družbu, neka se svaki, koji *C. 3. exam. §. 3.*

stupa u nju, pita: dali će se, kad mu se porodi dvojba, je li dužan pomoći svojim roditeljima ili rogjacima, podvrgnuti onome, što Družba i poglavar odredi, a ne raditi, kako sam misli; jer u onome, što se tiče rogjaka, kao u nečemu vlastitom, ljubav zasljepljuje i znade biti uzrok, da čovjek pogriješi; i zato ne može pravo suditi u tome. Dakle da se svi umire i nikoga ne muči nikaka dvojba, dao nam je naš sveti Otac ovo sredstvo. Zato mora svatko biti zadovoljan onim, što mu glede toga Družba reče; jer u njoj ima toliko znanosti i ljubavi Božje, da će to najbolje odrediti prema znanosti i savjesti. I zato se to svakome, koji hoće stupiti u Družbu, odmah s početka stavlja pred oči i svatko se pita za to, i ne prima se, ako nije time zadovoljan. Svatko mora veoma hvaliti Bogu, što se tako može osloboditi svake brige, da to ozbiljnije nastoji oko svoga napretka i savršenosti.

S istoga razloga zapovijeda takogjer naš sv. Otac, da, kad se ima dijeliti imutak rogjacima, jer su siromašni, moraju o tome odlučiti dva ili tri učena i savjesna muža, koje svaki sam izabere s dozvolom poglavara, a koji imaju prosuditi, dali su oni u istinu siromašni i dali zbilja toga trebaju, da ih ljubav prema tijelu i krvi ne prevari. Ako pak tko hoće razdijeliti svoj imutak megj druge siromahe, ne treba mu se tako posavjetovati, dok to mora činiti, ako ga hoće razdijeliti siromašnim rogjacima, budući da naravna ljubav i nagnuće može čovjeka lako prevariti.

D. Greg. l. 7. mor. c. 14. Luc. 9, 60. To isto primjećuje sv. Grgur na onaj primjer, u kome je Krist zabranio onome mladiću, da ide i pokopa svoga oca. Eto, kaže on, što ne bi zabranio, da učini kome strancu, dapače bi to kao djelo milosrgja svjetovao, to zabranjuje da učini svome ocu, da iz toga uvidimo, kako često puta ono, što možemo činiti strancima, ne smijemo činiti rogjacima, budući da je to obično pogibeljno i na sablazan onima, koji vide redovnika zapletena u poslove, što se tiču tijela i krvi. Očevidno je, da čovjek drukčije obavlja posao tugji, nego li posao svoje rodbine, jer ga onaj ne uznemiruje i ne uzrujava, nu ovaj ga drugi, kako nas iskustvo uči, veoma uznemiruje i grabi mu mir duši, i na veliku mu je zapreku u duhovnim vježbama. I zato, ako bi katkada bilo nužno, da tko pomogne u čemu svojim rogjacima, bit će bolje i sigurnije za nj i više će djelovati na druge, ako se koji drugi otac zauzme za to a ne on. A u Družbi nam se i naregjuje, da tako činimo. Isto tako uči i sv. Bazilije. *D. Basil. in quaest. fus. disput. 32.*

Kad se tko sam zauzima za ove poslove, ako je ostalo u njem još što od tijela i krvi, htio bi, da njegovi ne budu siromašni i da ništa ne trpe, a Bog hoće, da budu siromašni i da trpe oskudicu, jer ono njima služi na spasenje a njemu na poniženje. A katkada se u to znade ušuljati još druga taština i ludost, naime da nekoji redovnici žele i nastoje, da njihovi roditelji i rogjaci budu nešto više, nego što su prije bili, i imaju više, nego što su imali prije nego što su oni postali redovnici. Time jasno pokazuju, da su samo po imenu redovnici, jer mjesto da su ponizniji, oni su još taštiji i preuzetniji.

Napokon, tko hoće postignuti svrhu, radi koje je došao u Red, valja da prestane s njima općiti i miješati se u njihove poslove i da se sasvim njih odrekne. «*Koji reče ocu svojemu i materi svojoj: ne znam vas, i braći svojoj: ne poznam vas, i ne znaju za sinove svoje: ovi drže riječ Tvoju i zavjet Tvoj čuvaju. — Qui dixit patri suo et matri suae, nescio vos, et fratribus suis, ignoro vos, et nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, et pactum tuum servaverunt.*» Vrlo dobro kaže sv. Bernardo, a i uopće uče sveci, da redovnik mora biti drugi Melkizedek, o kome veli sv. Pavao, da nije imao ni oca ni majke ni pokoljenja; ne kao da bi u istinu bio bez njih, jer kao pravi čovjek nije mogao biti bez njih, nego se kaže, da je bio bez njih, što sv. Pismo, kad govori o njemu kao svećeniku, ne spominje toga, kao ni početka ni svršetka njegovih dana, da nas poduči, kako svećenici, a još više redovnici, moraju biti tako odijeljeni od svega toga, kao da toga ne bi ni imali, i tako odani duhovnim i Božanskim stvarima, kao da bi došli s neba. Dakle moraju biti u srcu kao drugi Melkizedek, nemajući ništa na ovome svijetu, što bi ih moglo priječiti i smetati, da brzo ne hode k Bogu. Zaključimo sad s riječima sv. Bernarda: «Sjedi dakle sam kao grlica; nemaj ništa sa svjetinom, ništa s ostalim ljudstvom, dapače zaboravi isti narod svoj i dom oca svojega i omiljet će Kralju ljepota tvoja. *Sede itaque solitarius, sicut turtur: nihil tibi et turbis, nihil cum multitudine ceterorum, etiamque ipsum obliviscere populum tuum et domum patris tui, et concupiscet Rex decorem tuum.*» Na ove riječi Prorokove kaže sv. Jeronim: «Velike li nagrade za to, što zaboravljaš roditelje i rogjake svoje, jer će Kralju omiljeti ljepota tvoja! *Grande praemium est parentis obliti, quia concupiscet Rex decorem tuum.*»

Deut. 33, 9.

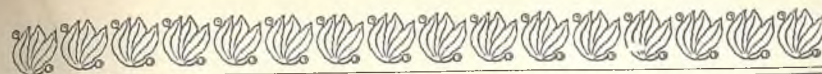
Hebr. 7, 3.

D. Bernard. serm. 40. in Cant. Psal. 44, 11.

D. Hieron. in reg. Mon, quam. collegit Lup. de Oliveto

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda, da je u Parizu stupio u Red neki učitelj bogoslovlja, koga bijaše njegova majka školovala s milostinjom u velikom siromaštvu, dok je do toga došao. Kad je ona čula, da joj je sin postao redovnik, dogje u samostan, gdje gorko plakaše i na svu silu zahtijevaše, da joj se povrati sin. Otkrivaše svoja prsa i govoraše mu o mukama, s kojima ga bijaše othranila, i dozivaše mu u pamet bijedu i nevolju, u kojoj je ostavljaše. Učitelj, ganut ovim suzama, popusti u svojoj odluci i odluči slijedeći dan izaći iz Reda. Oćutjevši toga radi veliku borbu u svome srcu, uteče se po svome običaju k molitvi, pa bacivši se pred sliku Raspetoga govoraše žalosna srca: «Gospodine! ja Te ne ću ostaviti, niti Ti dopusti takova šta; ali hoću samo pomoći svojoj majci, koja je u velikoj nuždi.» Dok je to govorio, podiže oči k slici i vidje, gdje iz boka Gospodnjega teče prava krv. I odmah ču glas, koji mu govoraše: «Mene si više stojao, nego svoju majku, jer sam te ja stvorio i otkupio ovom krvlju. Ne smiješ me ostaviti za ljubav svojoj majci.» Na ovu se opomenu uplaši učitelj, pa držeći više do ljubavi Isusa Krista nego li do naravne ljubavi prema svojoj majci, koja ga je nagovarala, da njoj za volju ostavi onaj stalež, ostane u Redu i dovrši u njem veoma pohvalno. *P. 2. c. 13. Chron. s. Franc.*

Akoprem se čini, da smo u ovoj raspravi govorili samo redovnicima, to ipak, ako svjetovnjaci nauče iz toga, kao što želimo, da ne uznemiruju redovnikâ niti ih zapleću u svoje poslove, niti se sami miješaju u upravu Reda, moleći i nastojeći, da njihov rogjak ili prijatelj ide na novo ili ono mjesto, ili boravi ovdje ili ondje, ne će biti ova rasprava od malene koristi, kako za njih, tako za nas.

Šesta rasprava.

O žalosti i radosti.

Prvo poglavlje.

Kako je jako žalost štetonosna.

«*Žalost daleko otjeraj od sebe, jer je mnoge ubila žalost, i nema koristi od nje,* kaže Mudrac. *Tristitiam longe repelle a te: multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa.*» Kasijan napisa knjigu o duhu žalosti, gdje veli, da treba, te izliječimo i iscijelimo ovo zlo i bolest, isto toliko brige i nastojanja, koliko i za druge duhovne bolesti i napasti, koje nas snalaze u ovome životu, i navodi mnoge i velike štete, što iz nje nastaju, pa sve to potvrgjuje vrlo dobro svetim Pismom. Cuvaj se, kaže on, žalosti; ne dopusti, da unigje u tvoje srce, jer, ako je pustiš unutra i ona počne s tobom gospodariti, odmah ćeš izgubiti volju za molitvu i činit će ti se preduga ura molitve, i ne ćeš je posvema svršiti; a katkada ćeš dapače sasvim napustiti molitvu i zanemariti duhovno čitanje. Sve će ti duhovne vježbe tako omrznuti i ogaditi, da ih ne ćeš moći ni pogledati. «*Drijema duša moja od dosade. — Dormitavit anima mea prae taedio.*» Ovim stihom, kaže Kasijan, pokazuje vrlo dobro Prorok štetu, što nastaje iz žalosti. On ne kaže, da mu je zadrijemalo tijelo nego duša, jer radi žalosti i duhovne lijenosti, tako omrznu i ogade duši sve duhovne vježbe i sva kreposna djela, da je kao uspavana, nesposobna i troma za sve, što je dobro. A katkada nekome tako jako omrznu duhovne stvari, da mu postanu mrski i nepovoljni i oni, koji teže za krepošću i savršenošću, te ih dapače gdjekad nastoji odvratiti od njihovih dobrih vježba i zapriječiti u tome.

Eccli. 30, 24. 25.

Cass. l. 9. de instit. renunt.

Psal. 118, 28.

Zalost, kaže Kasijan, čini još i to, da čovjek postane neprijazan i oštar sa svojom braćom. Sv. Grgur kaže: «Zalostan se lako rasrdi. *Tristis ex propinquo habet iram.*» A tako nas uči i iskustvo, da se lako rasrdimo i odmah nam dodija sve, kad smo žalosni. Osim toga postaje čovjek nestrpljiv u svojim poslovima: postaje sumnjičav i zloban, a katkada se uslijed žalosti tako uznemiri, te se čini, da je izgubio pamet i da je izvan sebe, kako kaže Crkvenjak: «*Nema razbora, gdje je gorkost. — Non est sensus, ubi est*

D. Greg. l. 31. mor. c. 31.

Eccli. 21, 15.

amaritudo.» Pa tako i vidimo često puta, da čovjek, kad ga obuzme žalost i tuga, ima tako čudne pojmove, neke tako neosnovane sumnje i bojazni, da se oni, koji su pri sebi, tome običavaju smijati i govoriti o tome kao o ludostima. Drugi puta vidjesmo ljude na glasu s velike učenosti i darovitosti, koje je tako obuzela ova strast, da ih je bila velika žalost vidjeti, gdje sad plaču kao djeca a sad opet tako uzdišu, kao da tule. I zato, kad su pri sebi pa osjete, da će ih obuzeti ova ludost, jer se to s pravom može tako nazivati, zatvore se u svoju sobu, da tamo nasamo plaču i uzdišu, i tako ne izgube ugled i štovanje kod onih, koji bi ih vidjeli, da takova šta čine.

Ako hoćeš, kaže Kasijan, da temeljito znaš učinke i škodu, koju prouzrokuje u srcu žalost, tumači ti to u kratko Duh Sveti
Prov. 25, 20. po Mudracu: *«Kao što moljac odijelu i crv drvu, tako žalost škodi srcu čovječjemu. — Sicut tinea vestimento et vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.»* Odijelo izjedeno od moljca ne valja ništa niti može za što služiti, a drvo rastočeno od crvi ne valja za gragju niti se može o nj što teško objesiti, jer se odmah prelomi; tako i čovjek turoban, tužan i žalostan, nije sposoban ni za kako dobro. Nu da bi bilo još samo to: nego, što je još gore, žalost je u srcu uzrok i korijen mnogim napastima i mnogomu padu. *«Jer je mnoge ubila žalost,* t. j. oborila u grijehe. *Multos enim occidit tristitia.»* Zato neki zovu žalost gnijezdom razbojničkim i spiljom gjavolskom; i posve pravo. Oni navode za to ono, što veli sv. Job o gjavolu:
Job 40, 16. *«Pod sjenom spava. — Sub umbra dormit.»* U ovoj sjeni i tami, u maglama i tminama ove smetnje, u kojoj si, kad si tužan, spava i sakriva se gjavao. To je njegovo gnijezdo i njegov log, i tu on vreba iz zasjede: na to on čeka, da te napadne sa svim napastima. *«Stereš tmine, i nastaje noć, u njoj hodaju sve zvijeri šumske. —*
Psal. 103, 20. *Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae.»* Kao što zmije i divlje zvijeri čekaju tamu noćnu, da izagju iz svojih spilja; tako i gjavao, stara zmija, čeka ovu noć i tamu žalosti, a tada napada sa napastima svake vrsti. *«Pripraviše strijele*
Ibid. 10, 3. *svoje u tulu, da strijeljaju u tami pravedne srcem. — Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.»*

D. Franc. in Vita. Govoraše blaženi sv. Franjo, da se gjavao jako veseli, kad je čije srce žalosno; jer ga lako ili utopi u žalosti i zdvojnosti, ili navrne na svjetske naslade. Zapamti dobro ovu nauku, jer je vrlo znamenita. Kad je tko žalostan i tužan, katkada ga gjavao zavodi na veliko nepouzdanje i zdvojnost, kao što je učinio s Kajnom i Judom; a katkada, kad misli, da mu to ne će uspjeti, navaljuje na nj svjetskim nasladama, drugda opet tjelesnima i putenima nasladama pod izlikom, da će se tako osloboditi muke i žalosti, u kojoj se nalazi. I zato, kad je tko tužan, znadu ga snaći katkada napasti o zvanju, jer mu gjavao predočuje, da bi u svijetu živio veselo i zadovoljno: nekoje je izvela iz Reda žalost i turobnost. Drugda opet znade mu gjavao predstaviti putene i nečiste misli, koje gode putenosti, i nastoji, da se zadržava u njima, tobože da će tako otjerati žalost i odlanuti mu srcu. Toga se moraju jako bojati oni, koji su žalosni i turobni, jer ih običavaju vrlo često snaći

ove napasti. A primjećuje to vrlo dobro i sv. Grgur. Kao što svaki čovjek, kaže on, po naravi teži za kakom nasladom i ugodnošću, pa kad je ne nalazi u Bogu ni u duhovnim stvarima, odmah mu gjavao, koji vrlo dobro poznaje našu sklonost, predstavlja i predočuje putene i nečiste stvari, i čini, da se njima naslagjuje i u tom uživa, čime regbi da mu se ublažuje i olakšava žalost i tuga, koja ga tišti. «Bez naslade ne može duša nikada biti; jer znaj, kaže svetac, ako se ne naslagjuješ i ne uživaš u Bogu ni u duhovnim stvarima, da ćeš se naslagjivati niskima i putenima. *Sine delectatione anima nunquam potest esse; nam aut infimis delectatur aut summis.»* *D. Gregor. l. 18. mor. c. 8. Idem notat D. Bonav. tom. 2. opus. l. 2. de prof. Relig. c. 2.*

Napokon tolika zla i štete nastaju iz žalosti, da Mudrac kaže: *«Od žalosti brzo dolazi smrt. — A tristitia enim festinat mors.»* *Eccli. 38, 19.* A na drugom mjestu: *«Svako zlo dolazi sa žalošću srca. — Omnis plaga tristitia cordis est.»* *Ibid. 25, 17.* Smrt dolazi s njome, pa i smrt vječna, naime pakao. Tako tumači sv. Augustin ono, što reče Jakob svojim sinovima: *«Dovest ćete sjedine moje s bolom u pakao. — Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.»* *D. August. l. 52, cap. 33. in Gen. 42, 38* Jakob se bojao, kaže on, da ne bi toliko na nj djelovala i prouzrokovala u njemu toliki bol žalost, što je ostao bez sina svoga Benjamina, ter bi izvrgla pogibli njegovo spasenje i bacila ga u pakao osugjenikâ. I zato nas, veli on, opominje sveti apostol Pavao, da se čuvamo nje: *«Da ne uzraste kakav korijen gorčine i bude na zapreku, te se njime okaljaju mnogi. — Ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam inquinentur multi.»* *Hebr. 12, 15.* Jer su tako velike štete i pogibli, što nastaju iz žalosti, zato nas unaprijed opominje toliko sveto Pismo i sveci, da je se čuvamo. Nije to radi tvoje utjehe i ugodnosti; jer kad se ne bi radilo o drugom van o tome, malo bi bilo do toga, dali si žalostan ili veseo. Zato baš želi i nastoji toliko gjavao, da si žalostan, jer zna, da je to uzrok i korijen mnogome zlu i grijehu.

Drugo poglavlje.

Nekoji razlozi, zašto osobito valja da služimo Bogu veselo.

«Radujte se u Gospodinu uvijek; opet velim: radujte se, kaže sv. apostol Pavao. *Gaudete in Domino semper; iterum dico: gaudete.»* *Phil. 4, 4.* To nam isto opetuje mnogo puta u Psalmima prorok David: *«Veselite se u Gospodinu i radujte pravednici, i kličite svi, koji ste pravedna srca. — Laetamini in Domino et exsultate justi, et gloriamini omnes recti corde.»* *Psal. 31, 11.* *«Nek se raduju i vesele u Tebi svi, koji traže Tebe. — Exsultent et laetentur in te omnes, qui quaerunt te.»* *Ibid. 69, 5.* *«Raduj se Gospodu sva zemljo, služite Gospodu u veselju, ugjite pred lice Njegovo u radovanju. — Jubilate Deo omnis terra, servite Do-* *Ibid. 68, 1.*

mino in laetitia, introite in conspectu ejus in exsultatione.» «*Nek se veseli srce onih, koji traže Gospoda. — Laetetur cor quaerentium Dominum.»* A i na mnogim drugim mjestima često nas potiče, da služimo Bogu veselo. Tako je pozdravio i Angjeo Tobiju: «*Bio uvijek radostan! — Gaudium tibi sit semper!»* Običavao bi govoriti blaženi sv. Franjo: «Gjavao i njegovi članovi valja da se žaloste, a mi treba da se uvijek veselimo u Gospodinu.» «*Glas radovanja i spasenja u šatorima pravednikā. — Vox exsultationis et salutis in tabernaculis justorum.»* Gospodin nas je doveo u svoju kuću i odabrao izmegju tisuću, kako da budemo žalosni?

Ibid. 104, 3. — Tob. 5, 11. — In Vita D. Franc. — Psal. 117, 15.

Da uvidimo, kako je to važno, dosta bi bilo pogledati, koliko nam puta to preporučuje i opetuje sv. Pismo, a s druge strane promotriti velike štete, koje, kako rekosmo, nastaju iz žalosti. Ali, da to bolje dokažemo pak da videći očevidno korist što više se za to oduševimo, kazat ćemo neke razloge, zašto nam osobito valja uvijek služiti Bogu vesela srca. Prvi razlog budi: što tako Gospodin hoće. «*Ne iz žalosti, ili iz nužde: jer vesela darovatelja ljubi Bog,* kaže sv. Pavao. *Non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus.»* A tako reče i Mudrac: «*Kod svakoga dara pokaži lice svoje veselo. — In omni dato hilarem fac vultum tuum.»* Kao što u svijetu vidimo, da svaki gospodar hoće, da mu sluge služe veselo, pa kad vidi, da hode pognute glave i služe mu namrgogjena i žalosna lica, nije mu ugodna njihova služba, dapače mu dodijava; isto je tako Gospodinu Bogu našemu drago, da Mu služimo dragovoljno i veselo, a ne namrgogjeno i žalosno.

2. Cor. 9, 7. — Eccli. 35, 11.

Spominje sv. Pismo, da je puk Izraelski poklonio mnogo zlata i srebra i dragoga kamenja za gradnju hrama sasvim rado i veselo. *Cum ingenti gaudio.* A kralj David zahvali Bogu, kad je vidio, da puk prikazuje tako radosno svoje darove. To je ono, do čega Bog puno drži. Ne drži on toliko do djela, koje se čini, koliko do volje, s kojom se čini. Pa i mi običavamo reći: Dobra volja, s kojom se što čini, više vrijedi nego sve drugo. A do toga držimo i mi mnogo, makar usluga bila i neznatna. A nasuprot bilo što ma kako veliko, ako se ne učini drage volje i veselo, nije nam to drago ni ugodno, nego dapače neugodno. Kažu vrlo dobro, da je to, kao kad tko pripravi dobro jelo nu sa gorkim začinom, koji ga sasvim čini netečnim.

1. Paral. 29. 9, 17.

Drugi razlog jest, što je na veliku slavu i čast Boga, kad Mu tko služi veselo; jer na taj način pokazuje, da ono čini drage volje i da mu se sve čini malo prema onomu, što želi činiti. Koji služe Bogu žalosno, kano da odaju, da čine mnogo i da uzdišu pod teretom, ter da ga jedva mogu već nositi, jer da je velik i težak; a to je Bogu neugodno i mrsko. A zato i blaženi sv. Franjo nije htio vidjeti tuge na licu svoje braće, jer je to znak, da je čovjek zlovoljan i lijen za dobro. Nu oni, koji su veseli i spremni, kano da govore, da nije ništa ono, što čine, prema onome, što žele i što bi htjeli činiti. Tako govoraše sv. Bernardo: «Gospodine! ono, što činim za Te, jedva traje jednu uru; a ako duže traje, toga od ljubavi ne ćutim. *Opus meum vix unius est horae, et si plus, prae amore non sentio.»* To se Gospodinu jako dopada i zato veli u

D. Bern. serm. 14. sup. Cant.

Evangjelju: «*A ti, kad postiš, namaži glavu svoju i lice svoje umij, da te ne vide ljudi gdje postiš. — Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans.»* On hoće time reći: «Zaodjeni se kao u svečani dan i budi veseo, kano da ne postiš i ne činiš ništa. «*Nemojte biti kao licemjeri žalosni. — Nolite fieri sicut hypocritae tristes.»* Licemjeri hoće svima pokazati, da poste i da nešto čine. Ovdje valja uz put spomenuti, da ima nekojih, koji misle, da moraju hoditi oborene glave i žalosna lica, da izgledaju čedni i sabrani. Ali se varaju, kaže sv. Leon Papa: «Redovnička čednost ne smije biti žalosna, nego sveta. *Religiosorum modestia non sit maesta, sed sancta.»* Redovnik mora biti uvijek veselo čedan i čedno veseo. A znati ovo dvoje spojiti veliki je ures i veliki nakit za redovnika.

Matth. 6, 17. — Ibib. 16. — D. Leo Papa serm. 4. Quadrag.

Treće. To je ne samo na veću slavu Božju, nego to takogjer koristi bližnjemu, pobugjuje ga na dobro i utvrgjuje u kreposti; jer oni, koji na taj način služe Bogu, i te kako uvjeravaju ljude svojim primjerom, da na putu kreposti nije tako dosadno ni teško, kao što si zli utvaraju, kad ih vide, da hode njime tako slatko i veselo. To ljude, koji su po naravi rado veseli i zadovoljni, veoma oduševljava, da se dadu na krepost. S toga razloga valja osobito da smo mi veseli u svojim službama, kad nam je toliko općiti s bližnjim a naša je svrha i cilj, da predobivamo duše za Boga; jer tako se mnogi predobivaju i oduševljaju ne samo za krepost, nego i za savršenost i redovništvo. Poznamo nekoje, koji su ostavili svijet i stupili u Red, što su vidjeli, kako su veseli i zadovoljni redovnici, jer ljudi žele biti u ovome životu zadovoljni. A kad bi znali, kako je zadovoljan dobar redovnik, mislim, da bi svijet opustio i svi stupili u Red. Nu to je mana sakrivena, koju je Bog sakrio i sačuvao za one, koje je htio izabrati. Tebi je Gospodin otkrio ovo sakriveno blago, a nije ga otkrio tvome bratu. Zato je on ostao u svijetu, a tebe je ovamo privukao, za što mu duguješ neizmjernu hvalu.

Četvrti razlog, za što moramo biti veseli, jest, što je djelo obično zaslužnije i vrednije, kad se čini ovako veselo i pripravno; jer tako se čini djelo bolje i savršenije. Već reče Aristotel: «Veselje i radost usavršuje djelovanje, a žalost ga kvari. *Delectatio perficit operationem, tristitia corrumpit.»* Pa tako vidimo iz iskustva, da je velika razlika megju onim, koji čini što rado, i onim, koji to čini nerado; jer ovaj kano da nema na umu drugo, nego samo da može reći, da je to učinio, nu onaj se trsi, da dobro učini, što čini, i nastoji, da učini to, što bolje može. K tome pridolazi ono, što kaže sv. Zlatousnik, da veselje i zadovoljstvo jača i krijepi dušu za rad. I zato kaže prorok David: «*Putem zapovijesti Tvojih trčah, kad si raširio srce moje. — Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.»* Veselje rasteže i raširuje srce. Tada se ne osjeća muka. «*Trčat će, i ne će se umoriti, hodat će i ne će malaksati. — Current et non laborabunt, ambulabunt, et non deficient.»* Nasuprot žalost steže, stiska i tišti srce: ne samo da oduzima volju za rad nego i sile, i čini, da je komu što teško, što mu prije bijaše lako. Tako je priznao svoju slaboću svećenik Aron, kad mu

Arist. l. 10 Ethic. c. 4. 5. — D. Chrysost. hom. 41. sup. Gen. — Psal. 118, 22. — Isa. 40, 31.

je Bog u jedan čas ubio dva sina, a njegov ga brat Mojsije ukorio, što nije prikazao žrtvu Gospodinu, odgovorivši: «*Kako sam se mogao dopasti Gospodinu u obredima srcem žalosnim?* — *Quomodo potui placere Domino in caeremoniis mente lugubri?*» A sinovi Izraelovi u sužanjstvu Babilonskom govorahu: «Kako ćemo pjevati pjesmu Gospodnju u zemlji tugjoj?» A i svagdanje nas iskustvo uči, da se, kad smo žalosni, ne samo umanjuju sile duhovne prema onome, što kaže Mudrac: «*Žalošću se srca obara duh* — *In moerore animi dejicitur spiritus*»; nego i tjelesne, tako te se čini, da nam je svaka ruka i svaka noga teška centu. Zato svjetuju sveci, da se u napastima ne žalostimo; jer žalost oduzima srcu jakost i čini čovjeka plašljivim i malodušnim.

Lev. 10, 19.
Psal. 136, 2, 4.
Prov. 15, 13.
Sup. tract. 4. c. 10. 11.

Iz pregjašnjega može se izvesti još drugi razlog, zašto sluga Božji, a osobito redovnik, mora biti veseo; a to je ovaj. Kad se naime vidi, da tko veselo obavlja kreposna i redovnička djela, jako to veseli čovjeka i podaje mu nadu, da će takav ustrajati i napredovati u započetom djelu. Ali, kad vidimo koga žalosna, sumnjamo i bojimo se, da ne će ustrajati. Kad vidiš koga gdje nosi na legjima veliki svežanj drva i da ide teško, odišući i uzdišući, te ovdje stane, a ondje mu ispadne jedno drvo a tamo drugo, odmah kažeš: Ovaj neće moći nositi toliko; mislim da će na po puta sustati. Ali, kad ga vidiš da ide lako s teretom i da hodi pjevajući i veselo, odmah kažeš: Ovaj bi mogao još više nositi. Isto tako, kad tko žalosno i teško vrši kreposna i redovnička djela i kao da uzdiše i izdiše pod teretom, dvojimo, da će ustrajati; jer vazda silom veslati proti vodi jest život ropski i nešto vrlo teško. Ali kad veselo obavlja ponizne službe i ostale vježbe redovničke, bilo tjelesne ili duhovne, i sve mu je lako, i te kako se je nadati, da će napredovati i ustrajati.

Treće poglavlje.

Obične pogrješke, u koje padamo, ne smiju nam ugrabiti ovoga veselja.

Sveci drže toliko do toga, da budemo uvijek dobre volje i veseli, te kažu, da ni kad padnemo, ne smijemo očajavati ni klonuti duhom, ni biti žalosni i turobni, akoprem je grijeh nešto takova, zbog čega se možemo s pravom žalostiti, kako ćemo odmah reći. Nu ova žalost, kaže sv. Pavao, mora biti umjerena i ublažena nadom, da će nam Bog oprostiti i smilovati se, da toga radi ne klonemo duhom i ne izgubimo pouzdanja, «*Da takovi kako ne padne u preveliku žalost.* — *Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui*

2. Cor. 2, 7.

ejusmodi est.» Zato je blaženi sv. Franjo, koji nikako nije trpio, da mu braća budu žalosna, ukorio jednoga od svojih drugova, koji bijaše žalostan, veleći: «Ne smije onaj, koji služi Bogu, biti žalostan, osim ako je učinio kaki grijeh. Ako si u čem sagriješio, pokaj se i ispovjedi, te moli Boga, da ti oprosti i smiluje ti se, proseći Ga s prorokom, da ti povrati prijašnje veselje: «*Vrati mi veselje spasenja svojega i duhom poglavitim potkrijepi me.* — *Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me*.» «To jest», kako tumači i sv. Jeronim ovo mjesto, «vrati mi onu radost, koju sam imao u Kristu, prije nego sagriješih. *Id est: redde mihi illam exsultationem, quam in Christo habui, priusquam peccarem.*»

In Vita divi Franc.
Psal. 50, 14.
D. Hieron. hic.

Otac Avila s punim pravom kori nekoje, koji su na putu Božjem puni beskorisne žalosti, čemerna srca, bez naslade u stvarima Božjim, dosadni samima sebi i svojem bližnjemu, i klonuli duhom. A mnogo ih je, kaže, med njima, koji ne griješe smrtno, nego vele, da su za to žalosni, što ne služe Bogu, kako bi morali i kako žele, i što padaju u lake grijehe. To je velika prijevara; jer je mnogo veća šteta, što nastaje iz ove prekomjerne tuge i žalosti, nego ona, što nastaje od same pogrješke, pa, što bi mogli ukloniti, kad bi bili razboriti i jaki, to puštaju rasti, i tako padaju iz jednoga zla u drugo. A to baš i namjerava gjavao ovom žalošću, naime da im oduzme jakost i snagu za djelovanje i da se ne podufaju ništa dobro učiniti.

M. Avila de Audi filia c. 23.

Što moramo crpsti iz svojih pogrješaka i grijeha, jest prvo, da se što više postidimo i ponizimo, znajući, da smo slabiji, nego što smo mislili; drugo, da molimo za veću milost od Gospodina, jer je trebamo; treće da unaprijed živimo opreznije i obzirnije, i učimo se pameti u jednom slučaju za drugi, predvigjajući prigode i uklanjajući im se. Tako ćemo učiniti više nego beskorisnim strahom i žalošću. Vrlo dobro kaže Otac Avila: «Ako bi zbog običnih pogrješaka, što ih počinjamo, morali biti snuždeni, rastuženi i plašljivi, koji bi čovjek ikada imao mira i pokoja, kad svi griješimo?» «*Ako ćeš na opačine gledati, Gospode! Gospode! tko će opstati?* — *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?*» Nastoj da služiš Bogu i činiš, koliko možeš, pa ako ne učiniš svega kako treba i padneš u pogrješke, ne uplaši se zato niti kloni duhom, ta takovi smo svi: čovjek si, a ne angjeo, slab, a ne posvećen.

M. Avila c. 23. de Audi filia.
Psal. 129, 2.

Dobro poznaje Bog našu slaboću i nevolju, pak ne će, da klonemo zato duhom, nego da se odmah podignemo i molimo Gospodina za veću snagu, kao što se dijete, kad padne, odmah digne i trči kao prije. Sv. Ambrozije kaže. «Kad dijete pada, ne ljuti oca, nego ga to potiče na sažaljenje. Isto se tako, kaže on, vlada Bog prema nama prema onome, što veli Prorok: «*Kao što žali otac sinove, tako žali Gospodin one, koji Ga se boje; jer On poznaje gragju našu; opominje se, da smo prah.* — *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se; quoniam ipse cognovit figmentum nostrum; recordatus est, quoniam pulvis sumus.*» Bog poznaje vrlo dobro našu bolest i nevolju, i ljubi nas kao slabu

D. Ambr. l. 2. de repar. gentium c. 3. et ult.
Psal. 102, 3.

i bolesnu djecu; zato Ga ove naše pogrješke i slaboće potiču većma na sućut nego na srdžbu.

Na veliku je utjehu nama, koji smo slabi u službi Božjoj, to, što znamo, da je Bog tako bogat ljubavlju i milosrgjem, te nas podnosi i ljubi, akoprem Mu mi ne odgovaramo posve onako, kako treba. «*On je bogat milosrgjem. — Qui dives est in misericordia.*» Njegovo milosrgje nadilazi naše grijehe. Kao što se topi vosak pred ognjem, isto tako nestaje svih naših pogrješaka i grijeha pred Njegovim neizmjernim milosrgjem. To nas mora i te kako oduševiti, da vazda budemo jako zadovoljni i veseli, naime što znamo, da nas Bog ljubi i da nam hoće dobro, i da svim ovim običnim pogrješkama, što ih činimo, ne gubimo ni najmanje milosti i ljubavi Božje.

Ephes. 2, 4.

Četvrto poglavlje.

Gdje je korijen i uzrok žalosti, i kako se može izliječiti.

Da vidimo sad korijen i uzroke, iz kojih obično nastaje žalost, da znamo za to upotrijebiti nužna sredstva. Kasijan i sv. Bonaventura kažu, da žalost može imati više korijena. Katkada nastaje od naravne bolesti, od melankoličnoga soka, koji prevladava u tijelu; a tada liječenje više spada na liječnike, nego na bogoslovce. Ali valja primijetiti, da se ovaj melankolični sok ragja i umnožava neveselim mislima, kojima se čovjek podaje. I zato kaže Kasijan, da isto tako moramo nastojati, da nas ne snagju i ne povuku za sobom takove žalosne i sjetne misli, kao što to nastojimo kod misli proti čistoći ili proti Vjeri, radi velike štete, koja, kako smo rekli, može otuda nastati.

Cass. l. 9. de instit renunt. D. Bonaven. tract. de reformat. mentis c. 12.

Sup. c. 1.

Drugi puta opet, kaže on, akoprem se nije ništa osobito dogodilo, što bi tome dalo povoda, običava gdjekoji postati na jedanput tako žalostan i snuždèn, da ga ništa ne veseli, ni prijatelji ni razgovori, što ga je običavalo prije veseliti; nego mu je sve dosadno i mrsko, i ne bi htio općiti ni razgovarati ni s kim; a ako se zabavlja i razgovara, nije to onako slatko i ljubezno, kako obično, nego nerado i zlovoljno. Otuda možemo zaključiti, veli Kasijan, da nijesu uvijek kriva naša braća, što smo nestrpljivi te govorimo oštro i neprijazno, nego mi sami; u nama je uzrok: što nijesmo umrtvili svojih strasti, to je korijen, iz koga sve ovo niče. I zato, ako hoćemo imati mir, ne moramo se uklanjati općenju ni druženju s ljudima, niti nam to Bog zapovijeda, nego treba da smo strpljivi i da dobro mrtvimo svoje strasti; jer ako ih ne budemo mrtvili, kamogod pošli i kamogod pobjegli, nosit ćemo sa sobom uzrok napasti i nemira.

Dobro je poznat onaj primjer, što nam ga pripovijeda Surije o nekom srditom redovniku, koji radi svoje slabo umrtvene srditosti i srdžbe bijaše na teret sebi i drugima. I odluči, da će izaći iz samostana svetoga Opata Eutimija, u kom je živio. Mišljaše, da će, kad prestane općiti s drugima i bude sâm, prestati srdžba, jer da ne će imati prigode, da se razljuti. On učini tako i zatvori se u ćeliju. Ponese sa sobom samo vrč vode, koji mu se lukavošću gjavolovom proli. On ga podigne i opet napuni vodom; ali i drugi puta padne i prolije se voda. Po treći puta napuni dobro vrč, ali mu se i treći puta prolije. Sad još jače srdit nego obično, pograbi vrč, baci ga na zemlju i razbije na komade. Kad je to učinio, spozna i uvidje, da nije družba redovnikâ ni općenje s njima krivo, što je on nestrpljiv i srdit, nego slaba njegova umrtvenost, pa se napokon vrati u svoj samostan. — Potom, kad je u tebi uzrok tvome nemiru i nestrpljivosti, a ne u tvojoj braći: mrtvi svoje strasti, pa ćeš tako, veli Kasijan, imati mir i sa divljom zvjeradi prema onome, što stoji u knjizi Jobovoj: «*Zvijerje zemaljsko bit će u miru s tobom,* a koliko više sa svojom braćom! *Bestiae terrae pacificae erunt tibi.*»

Sur in Vita s. Euthym. mense Jan. et Ruf. Vita SS. Patrum l. 3. n. 98.

Job 5, 23.

Drugda, kaže sv. Bonaventura, običava nastati žalost od kake nevolje, koja čovjeka snagje, ili jer nije postigao, što je želio. A sv. Grgur, sv. Augustin i drugi sveci navode još ovaj korijen, i kažu, da svjetovna žalost nastaje odatle, što se tko priljubio svjetskim stvarima; jer je jasno, da se onaj mora žalostiti, koji vidi, da nema onoga, što ljubi. Ali onaj, koji se oslobodio i otrgao od svake ljubavi prema stvarima ovoga svijeta i postavio svu svoju želju i zadovoljstvo u Boga, ne će ćutjeti tuge svjetske. Vrlo dobro kaže Otac Avila: «Bez dvojbe dolazi trpljenje od željenja; i zato, što tko više želi, to više trpi, a što manje želi, to manje trpi; ne želi li ništa, tad miruje. Potom su naše želje naši mučitelji; one su krvnici, koji nas muče i dave.»

D. Greg. l. 22 mon. c. 14. D. Aug. sup. illud. Psalm. 7. Concepit dolorem, et peperit iniquitatem et tract. 14. sup. Joan. M. Avila ubi supra.

Da se upustimo u tom više u pojedinosti i to primijenimo sebi, kažem, da je više puta uzrok žalosti redovnikovoj to, što nije ravnodušan prema svemu onomu, što mu može naložiti posluh. To je ono, što ga znade često puta ražalostiti i rastužiti, i što mu zadaje muku i strah: «Što, ako mi oduzmu ono, što mi je jako drago? Ako mi zapovjede ono, što mi je protivno?» Tako to kaže sv. Grgur: «Jer ili želi da ima ono, što nema, ili se boji, da ne izgubi ono, što ima. Pa dok se u nesreći nada sreći, a u sreći boji nesreće, zanosi se kao kakovim valovima amo i tamo, i mijenja svakojako, već kako se mijenjaju stvari. *Quia aut non habita concupiscit, ut habeat, aut adepta metuit, ne amittat; et dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa; huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur.*» Ali redovnik, koji je ravnodušan za sve, što mu posluh naredi, i koji je sve svoje zadovoljstvo postavio u to da vrši volju Božju, uvijek je zadovoljan i veseo, i ništa mu ne može oduzeti njegova zadovoljstva. Istina, može ga poglavar maknuti iz ove službe i iz ovoga kolegija, ali mu ne može uzeti veselja, koje u tome ćuti; jer mu veselje ne sastoji u tome, da je

D. Greg. l. 22. mor. c. 14.

ovdje ili ondje, ili da vrši ovu ili onu službu, nego u tome, da vrši volju Božju, i zato uvijek nosi sa sobom svoje veselje, kamogod pošao i čimegod se bavio. — Ako dakle hoćeš da budeš vazda veseo i zadovoljan, postavi svoje zadovoljstvo u to, da vršiš volju Božju u svemu; a ne postavljaj ga u ovo ili ono, ni u to, da činiš svoju volju, jer to nije sredstvo, da budeš zadovoljan, nego da imaš tisuću poteškoća i neugodnosti.

Da to bolje rastumačim, kažem, da obično uzrok i korijen našoj sjeti i žalosti nije melankoličnost nego oholost, koja prevladava u našemu srcu, kao što smo rekli, kad smo govorili o poniznosti. Dok bude ova strast vladala u tvome srcu, budi siguran, da ti nigda ne će pomanjkati žalosti ni turobnosti, jer ti nigda ne će manjkati prigodâ za to, i tako ćeš uvijek živjeti u tuzi i muci. A na to možemo svesti ono, što smo rekli, naime da čovjek mora biti ravnodušan za sve, što mu drago posluh naložio; jer više puta nam ne smeta muka i poteškoća u službi, (budući da su više i časnije službe, koje tražimo i želimo, obično mučnije i teže), nego oholost i želja za čašću. Ona nam čini lakim ono, što je teško, a teškim ono, što je laglje i neznatnije, i da smo u tom žalosni i turobni. Dapače sama pomisao i bojazan, da će nam se ono zapovjediti, dosta je za to.

Sup. tract. 3. c. 22.

Jasno je, da ćeš izliječiti ovu žalost, ako budeš ponizan i zadovoljan s niskom službom. Ako budeš takav, ne ćeš biti žalostan ni nemiran, nego ćeš uživati veliki mir i pokoj. «*Učite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem, i naći ćete pokoj dušama svojima. — Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.*» Slavni sv. Augustin tumači ovako ove riječi: Ako Krista nasljedujemo u poniznosti, ne ćemo ćutjeti muke ni poteškoće u kreposnim djelima, nego veliku lakoću i slatkoću; jer ono, što to čini teškim, jest samoljublje, vlastita volja i sud, želja za čašću i štovanjem, za nasladom i udobnošću; a sve ove zapreke uklanja i uništava poniznost. Ona naime čini, da čovjek malo drži do samoga sebe, da zatajiva svoju volju i sud, da prezire časti, štovanje, te sva dobra i ugodnosti zemaljske. A kad toga nestane, ne osjeća se muka ni poteškoća u kreposnim djelima, nego veliki mir i pokoj.

Matth. 11, 19.

D. Aug. in Psalm. 93.

Peto poglavlje.

Izvrsno sredstvo, da otjeramo žalost, jest molitva.

Kasijan kaže, da je za svaku vrst žalosti, došla ona kojim mu drago putem i nastala od kojeg mu drago uzroka, vrlo dobar lijek, da se utečemo k molitvi, mislimo na Boga i nadamo se vječnome

Cass. l. 9. di instit. renunt. l. 9. c. ult.

životu, koji nam je obećan. Time se rastjeruju i rasvjetljuju magle, te bježi duh žalosti, kao što je, kad je David udarao u harfu i pjevao, bježao zli duh od Saula i ostavljao ga. A tako nam i sv. apostol Jakob u svojoj kanoničkoj Poslanici svjetuje ovaj lijek: «*Žalostan li je tko megju vama? Neka moli. — Tristatur aliquis vestrum? Oret.*» I prorok David kaže, da se služio ovim lijekom: «*Ne htjede se utješiti duša moja, sjetih se Boga, i razveselih se. — Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, et delectatus sum.*» «*Pjesma su meni zapovijedi Tvoje u mjestu putovanja mojega. — Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae.*» Misliti, Gospodine, na Tebe i na Tvoje zapovijedi i na Tvoja obećanja za me je pjesma radosnica. To me veseli i tješi u ovome progonstvu i putovanju, u svim mojim bijedama i tugama. Ako nam već razgovor s prijateljem može rastjerati tugu i razveseliti nas, što će istom moći razgovor s Bogom? I zato sluga Božji i dobar redovnik ne smije, da rastjera žalost i tugu, tražiti lijeka u tome, da brblja i rastresuje svoja sjetila, ni da čita tašte ili svjetske stvari, a još manje da to pjeva, nego se ima uteći k Bogu i sabrati u molitvi. To ima biti njegova utjeha i počinak.

Jacob. 5, 13.

Psal. 76, 4.

Ibid. 118, 54.

Supra tract. 2. c. 13.

Sveci razmišljaju ovdje ono, što pripovijeda sv. Pismo, naime kako je Noe poslije četrdeset dana iza potopa otvorio prozor od korablje i pustio gavrana, da vidi, je li zemlja već suha, da može izaći iz korablje; ali se gavran ne povrati više. Zato se kaže: Glasnik kao gavran. Odmah zatim posla golubicu, a golubica, kako kaže sv. Pismo, «*jer nije našla, gdje bi otpočinula noga njezina, vrati se k njemu u korablju. — Quae cum non invenisset, ubi quiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam.*» Pitaju sad sveci: «Kad se gavran nije povratio, jasno je, da je našao, kamo bi postavio noge, a kako kaže sv. Pismo, da golubica nije našla, kamo bi ih postavila? I odgovaraju, da se gavran spustio na one glibove i ona trupla; nu golubica priprosta, bijela i lijepa ne hrani se truplima niti sjeda na glibove, i zato se povrati u korablju, jer nije našla, kamo da noge stavi, niti je našla, gdje da otpočine.

Gen. 8, 9.

Isto tako pravi sluga Božiji i dobar redovnik ne nalazi veselja ni zadovoljstva u ovim mrtvim stvarima, u ovim ispraznim zabavama svjetskim, i zato se vraća kao golubica u korablju svoga srca, i sav mu je počinak i sva njegova utjeha u svakoj njegovoj nevolji i žalosti to, da se utječe k molitvi, misli na Boga, pohodi koji časak Presveti Sakramenat, da se utješi s Kristom i izjada Mu se tamo govoreći: Kako mogu biti ja žalostan, Gospodine, kad sam u tvojoj kući i tvome društvu?

Na one riječi okrunjenoga proroka Davida: «*Dao si veselje u srcu mome — Dedisti laetitiam in corde meo*», kaže sv. Augustin; «Dakle ne smijemo tražiti veselja u izvanjskim stvarima, kako nas uči ovim riječima Prorok, nego unutri, u skrovitoj ćeliji srca, gdje, kako kaže Krist, naš Otkupitelj, imamo se moliti vječnome Ocu. *Non ergo foris quaerenda est laetitia, sed intus in interiori homine, ubi habitat Christus, in ipso corde, id est in illo cubiculo, ubi orandum est.*»

D. Aug. sup. Psal. 4, 7.

Matth. 6, 6.

Sever. Sulp. in ejus Vita.

Sever Sulpicije pripovijeda o blaženom sv. Martinu, da mu je molitva bila olakšica u njegovim mukama i naporima. Kao što kovači, da si olakšaju malko trud, običavaju po koji put uzalud udariti po nakovnju; isto je tako on, kad mu se činilo, da je umoran, molio. — O drugom se sluzi Božjem pripovijeda, da je, kad ga je u njegovoj ćeliji mučila prevelika žalost i nevjerojatna tuga, kojom ga je Bog katkada pohodio, čuo glas s neba, koji mu je u nutrinji duše govorio: «Šta tu dangubiš i izjedaš se? Ustani i razmišljaj moju muku!» On odmah ustade i poče revno razmišljati otajstva muke Kristove, i odmah nestade žalosti, a on se utješi i ohrabri, pa je i nadalje o tome razmišljao i nigda više u čitavom svom životu nije ćutio takove napasti.

Henric. Suso in Horolog. Sapientiae c. 14

Šesto poglavlje.

Vrlo običan korijen žalosti jest, što tko ne služi Bogu onako, kako bi morao, dok je dobra savijest uzrok velikomu veselju.

Sup. tract. 1. c. 10.

Jedan od glavnih uzroka i korijena žalosti i turobnosti jest obično to, što tko pravo ne hodi pred Bogom i ne čini ono, što bi morao prema svome staležu i zvanju. Iz iskustva znamo, a i svaki to iskusi na sebi, da je onda tako veseo i zadovoljan, da ne može biti bolje, kada revno i brižljivo nastoji glede svoga napretka; a nasuprot je žalostan i tužan, kad ne čini ono, što mora. «*Srce opako spopast će bolovi*, kaže Mudrac. *I srce zlo prouzrokuje žalost. — Cor nequam gravabitur in doloribus. Et cor pravum dabit tristitiam.*» Naravno je svojstvo i vlastitost zla i grijeha, da prouzrokuje žalost i bol u duši. Na ovo je stvojstvo grijeha podsjetio Bog Kaina, kad je sagriješio; jer odmah, čim je počeo zavidjeti svome bratu Abelu, kaže sv. Pismo: «*Rasrdi se Kain jako, i spade lice njegovo. — Iratus est Cain vehementer, et concidit vultus ejus.*» Srdžba i nutarnji bijes bio je uzrokom, da je jako bio žalostan i pokunjen: jasno mu se mogla vidjeti već na licu ogorčenost i nutarnja žalost u duši. A Bog ga zapita: «*Zašto se srdiš i zašto je spalo lice tvoje? — Quare iratus es, et cur concidit facies tua?*» Pa jer Kain ne odgovori ništa, odgovori sâm Bog, da je to vlastitost grijeha, govoreći: «*Ne ćeš li, ako budeš dobro radio, zadobiti* radost i veselje? *Nonne, si bene egeris, recipies?*» I zato kaže drugi prijevod: «Ne ćeš li, ako budeš dobro radio, uzdignuti glavu svoju? t. j. biti veseo. *Nonne, si bene egeris, levabis caput tuum?*» «*Ali, ako budeš zlo radio, odmah će ti biti grijeh na vratima. — Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit.*» On će te mučiti, a odmah će ti se i izvana na licu pokazati tvoja nutarnja muka. Kao što krepost, jer odgovara razumu, naravno prouzrokuje veliko ve-

Eccli. 3, 29. Ibid. 36, 22.

Gen. 4, 5 6. et seq.

selje u srcu; isto tako opačina i grijeh po naravi prouzrokuje veliku žalost, jer se čovjek bori sam proti sebi i proti naravnom osvjedočenju svoga razuma, i odmah crv savjesti iznutra bode, grize i izjeda srce.

Sv. Bernardo kaže: «Nema veće ni teže kazni od zle savjesti, je makar drugi ne vidjeli tvojih pogrješaka niti znali za njih, dosta je da ti za njih znaš. To je svjedočanstvo, koje te uvijek optužuje i muči. Ne možeš se sakriti ni pobjeći od samoga sebe, štogod mu drago činio. *Nulla poena gravior est prava conscientia. Mala conscientia propriis agitur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condemnat, quoniam nemo potest seipsum fugere.*» I zato govoraše onaj filozof Seneka, da je najveća kazan, što je može biti za grijeh, to, što je učinjen, radi velike muke, koju vlastita savjest zadaje onome, koji zlo čini. A Plutarh prispodablja kazan i muku, koju prouzrokuje zla savjest, vrućini i mrzlini groznice. Kao što bolesnike, kaže on, mnogo više muči zima i vrućina, koja nastaje od bolesti, nego li zdrave, kad im je već prema godišnjoj dobi zima ili vruće; isto tako žalost i turobnost, koja potiče od naših vlastitih grijeha, zbog kojih nas grize savjest, prouzrokuje mnogo veći bol i muku, nego ona, koja nastaje slučajno i po nesreći, nu bez naše krivnje. A to se osobito dogagja onome, koji je već počeo kušati Boga pa Mu je neko vrijeme služio revno i gorljivo, a poslije je udario natrag i živio mlako. Tako, kad osiromaši onaj, koji je prije bio bogat, provodi mučniji i žalosniji život nego oni, koji nigda nijesu znali, što je bogatstvo. Kad se tko sjeća, da je prije pobožno i revno služio Bogu i da mu je Gospodin iskazivao mnoge milosti, a sada vidi, da je sasvim drukčiji, nego li je onda bio, nije moguće, da mu to ne preuzroči veliki bol i da mu silno ne potrese srcem.

D. Bernard. de inter. domo c. 45.

Plut. ep. ad Pacium

Hoćeš li dakle otjerati od sebe žalost i živjeti uvijek veselo i zadovoljno, tada živi dobro i čini ono, što moraš prema svome staležu. «Hoćeš li, da nikada ne budeš žalostan? Tad živi dobro, kaže sv. Bernardo *Vis nunquam esse tristis? bene vive.* Ispitaj sam sebe, i ostavi se pogrješaka, koje su uzrok ovoj žalosti; tako će nje nestati a nadoći veselje. Dobar život uvijek prati radost i veselje a zao bol i muka. *Bona vita semper gaudium habet, conscientia rei semper in poena est.*» Kao što nema većega bola ni muke nego li je grižnja zle savjesti; isto tako nema većega zadovoljstva ni veselja u ovome životu, nego li je svjedočanstvo dobre savjesti. «*Nema naslade nad radošću srca*, kaže Mudrac. *Non est oblectamentum super cordis gaudium.*» «*Veselo srce kao neprestana gozba. — Secura mens quasi juge convivium.*» Kao što onoga, koji je na gozbi, veseli različitost jelâ i prisutnost uzovnikâ; tako i slugu Božjega, koji čini, što mora, veseli svjedočanstvo dobre savjesti i miris Božanske prisutnosti, od koje ima velikih zaloga i znakova u svojoj duši prema onome, što kaže sv. Ivan: «*Ako nas srce naše ne kori, pouzdanje imamo u Boga. — Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.*» A sv. apostol Pavao kaže, da je dobra savjest raj i slava i blaženost na zemlji «*Slava je naša ovo, svjedočanstvo savjesti naše. — Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae.*»

D. Bernard. ubi supra.

Eccli. 30, 16.

Prov. 15, 15.

1. Joan. 3, 21.

2. Cor. 1, 12.

D. Chrysost. hom. 25. ad Popul Antiech.

D. August. in Psal. 18, 10.

Psal. 18, 10, 11.

Sv. Zlatousnik kaže, da dobra savjest, kojoj je temelj dobar život, tjera i raspršuje svaku tminu i gorkost srca, kao što sunce, kad izlazi, tjera i raspršuje svaku maglu, tako da i najveća žalost, kad padne na dobru savjest, ugasne kao iskra, kad padne u duboko jezero. Sv. Agustin primjećuje još na to: Kao što med nije samo sladak u sebi, nego čini slatkima i netečne stvari, u koje se postavlja; tako i dobra savjest nije samo vesela i slatka u sebi, nego takogjer razveseljuje posred tugâ i čini ih slatkima i ugodnima prema onome, što kaže Prorok: «*Sudovi Gospodnji istiniti, pravedni u samima sebi, poželjniji od zlata i mnogoga dragoga kamenja, i slagji od meda i medena sata. — Judicia Domini vera, justificata in semetipsa: desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.*» Služiti Bogu nije samo slatko u sebi, nego takogjer čini slatkima sve muke i nevolje ovoga života.

Hist. Eccles. p. 1. l. 4. c. 3.

Čitamo u Crkvenoj povjesti, kako su progonitelji Vjere učinili nešto sasvim novo, što se ne spominje da bi drugi učinili u prijašnje doba, naime da su sve one, koji su bili prije pozvani na sud ili udareni na muke pa zanijekali Vjeru, zatvorili skupa u tamnicu sa svetim mučenicima; pa da im kazan bude bez utjehe, nijesu ih već optuživali kao kršćane, nego kao ubojice i zločince. Tu se sada pokaza razlika megju jednima i drugima već u vanjštini, u kretnji i u očima, jer su sveci išli na sud i na muke veseli a lice im je izgledalo kao božanstveno; njihovi ih okovi poljepšavahu kao gjerdani od bisera, a iz smrdljive tamnice izlažahu najmirisniji Kristu, njegovim angjelima i sebi samima, kao da ne bi bili u tamnicama nego u vrtovima.

Oni drugi izlažahu žalosni, pognute glave, strašna pogleda i najružnije nagrgjeni. Njihova ih je vlastita savjest kud i kamo teže kinjila i mučila nego li lanci, okovi i smrad od tamnice; nu onima je drugima dobra savjest i nada na počinak i slavu olakšavala bolove i razveseljivala ih. A tako to obično iskuse dobri; jer je tako veliko veselje dobre savjesti, da se više puta dobar čovjek, kad je žalostan i tužan, pa kamo god svrati okom, ne vidi ništa, što bi ga utješilo, pogledav u sebe i promotriv mir svoje savjesti i njeno svjedočanstvo, tješi i jači; jer dobro znade, da sve ostalo, kako mu drago ispalo, niti mu što daje niti uzima, samo ako mu je savjest u redu.

D. Bonavent. in spec. disc. p. 1. c. 3.

Psal. 96, 11.

Ibid, 8, 1, 5.

Ibid. 13, 3.

Iz toga slijedi nešto vrlo utješno. Ako je naime dobra savjest i prijateljstvo s Bogom uzrok, da čovjek bude veseo, onda će takogjer ovo duhovno veselje biti jasan znak i dokaz, da mu je savjest čista i da živi u prijateljstvu i milosti Božjoj, jer se po učinku poznaje uzrok. A to kaže i sv. Bonaventura: «Duhovno je veselje veliki znak, da Bog prebiva u kojoj duši, i da je ona u Njegovoj milosti i ljubavi. *Maximum inhabitantis gratiae signum est spiritualis laetitia.*» «*Svijetlo je izašlo pravedniku i pravednima srcem veselje. — Lux orta est justo et rectis corde laetitia.*» «*A bezbožnici po tami hode. — Impii autem in tenebris ambulant.*» «*Propast i nesreća na putovima njihovim i puta mira ne poznaju. — Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt.*»

1. p. l. 1. c. 26. Chron. S. Francisci.

Gal. 5, 12.

Esth. 15, 16.

1. Reg. 29, 9.

A blaženi je sv. Franjo baš zato želio vidjeti kod svojih redovnika ovo duhovno veselje, što je to znak, da Bog u njima prebiva i da su u Njegovoj milosti i prijateljstvu. «*A plod je duha radost*, kaže sv. Pavao *Fructus autem spiritus est gaudium.*» Ovo duhovno veselje, koje izvire i proistječe kao iz izvora, iz čistoće srca i neporočnosti života, jest plod Duha Svetoga i po tome znak, da On tu prebiva. A sveti se Franjo tako jako radovao, kad je vidio svoje redovnike, da su veseli, da je govorio: «Ako me katkada napastuje gjavao lijenošću i žalošću duha, tad gledam i promatram veselje svoje braće i drugova i odmah se, kad vidim, kako su oni veseli, oslobodim napasti, kao da bih vidio angjele.» Vidjeti veselje sluga Božjih, koji su u milosti i prijateljstvu Njegovu, jest kao vidjeti angjele na zemlji prema onome, što kaže sveto Pismo: «*Vidjeh te kao angjela Božjega. — Vidi te quasi angelum Dei.*» «*Dobar si u očima mojim kao angjeo Božji. — Bonus es tu in oculis meis sicut angelus Dei.*»

Sedmo poglavlje.

Nekoja je žalost dobra i sveta.

D. Basil. in reg. brev 193 et 194.

Matth. 5, 5.

D. Basil. in reg. brev. 193. et 194.

D. Leo Pap.

Cass. l. 9. de instit. renunt.

De S. Apollon. in Vitis P.P.

Psal. 31, 11.

Nu reći će tko: Zar moramo uvijek biti veseli? Zar se ne smijemo nikada žalostiti? Nema li i dobre žalosti? Na to odgovara sv. Bazilije, da ima dobre i korisne žalosti; jer megju osam blaženstva, što ih Krist naš Otkupitelj uči u Evangjelju, glasi jedno: «*Blago onima, koji plaču, jer će se oni utješiti. — Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.*» Kaže sv. Bazilije i sv. Leon Papa, a spominje to i Kasijan, da su dvije vrsti žalosti, jedna svjetovna, naime kad se tko ražalosti zbog kake svjetovne stvari, n. pr. radi kake nesreće i nevolje, a toga radi, kažu oni, da se ne smiju žalostiti sluge Božje. — O svetom se Apoloniju čita u životu Otaca, kako je propovijedao svojim učenicima, da se sluge Božje, koje svojim srcem prianjaju uz Boga i nadaju se kraljevstvu nebeskome, ne smiju žalostiti. Neka se žaloste, kaže on, pogani, Židovi i ostali nevjernici, i neka takogjer plaču bez prestanka grješnici; nu pravednici, koji živo vjeruju i ufaju se, da će uživati ona vječna dobra, neka se vesele i raduju. «*Veselite se u Gospodinu i radujte pravednici, i kličite svi, koji ste pravedna srca. — Laetamini in Domino, et exsultate justi, et gloriamini omnes recti corde.*»

1. Thess. 4, 12.

Jer, ako se oni, koji ljube prolazne i zemaljske stvari, vesele i raduju, kad one lijepo uspijevaju, koliko više razloga imamo mi, da se veselimo i radujemo Bogu i vječnoj slavi, kojoj se nadamo? I zato i sv. apostol Pavao hoće, da se odviše ne žalostimo ni radi smrti svojih prijatelja i rogjaka. «*Ne ću pak da ne znate, braćo, za*

one, koji su umrli, da se ne ražalostite, kao i ostali, koji nemaju ufanja. — Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et ceteri, qui spem non habent.» On ne kaže, da se nipošto ne žalostimo, jer pokazati toga radi kaku bol jest nešto naravno, i nije zlo, nego dobro, i znak je ljubavi. To je pokazao i Krist naš Otkupitelj, kad je plakao nad smrću svoga
Joan. 11, 36. prijatelja Lazara, tako da prisutni rekoše: «*Evo, kako ga ljubljaše. — Ecce, quomodo amabat eum.*» Nu sv. Pavao kaže samo, da se ne žalostimo kao nevjernici, koji se ne nadaju drugome životu, nego da žalost bude umjerena, tješeći se, da ćemo se brzo svi skupa vidjeti s Bogom na nebu. On ide naprijed, a mi ćemo naskoro za njim. Potom akoprem ne možemo da ne ćutimo toga u ovome životu, ipak se ne smijemo dugo zadržavati kod toga, nego moramo to uzeti kao nuzgredno. Oni, koji plaču, kaže Apostol,
1. *Cor.* 7, 30. kao da ne plaču, a oni, koji se vesele, kao da se ne vesele.

Druga je opet žalost duhovna i po Bogu. Ova je dobra i
D. August. serm. 11. *ad Fratr. in eremo.* korisna, i dolikuje slugama Božjim. A sv. Bazilije i Kasijan kažu, da ona nastaje na četiri načina ili iz četiri uzroka. Prvo nastaje zbog grijeha, koje smo učinili proti Bogu, prema onomu, što kaže
2. *Cor.* 7, 9, 10 sv. apostol Pavao: «*Radujem se, ne što ste ražalošćeni, nego što ste ražalošćeni na pokoru; jer ste ražalošćeni po Bogu. Jer žalost, koja je po Bogu, djeluje stalnu pokoru na spasenje. — Gaudeo non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam; contristati enim estis secundum Deum. Quae enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur.*» Kada tko oplakuje svoje grijehe, ter se žalosti i kaje, što je uvrijedio Boga, tada je to jako dobra žalost i po Bogu. Sv. Zlatousnik navodi za to jedan razlog, dostojan njegova veleuma. Nema nijednoga gubitka na svijetu, koji bi se nadoknadio bolom, kajanjem i žalošću, osim gubitka zbog grijeha. Zato je u svemu drugomu zla bol i žalost, osim u ovome; jer svi drugi gubici ne samo da se ne nadoknagjuju plačem i žalošću, nego se dapače time povećavaju i rastu. Samo gubitak radi grijeha popravlja se žalošću i bolju; i zato samo grijeh moramo oplakivati.

Drugo, nastaje i ragja se ova žalost radi tugjih grijeha, kad vidimo, da se Bog vrijegja i prezire, i da se krši Njegov zakon. To je takogjer jako dobra žalost, jer nastaje iz ljubavi i revnosti za čast i slavu Božju i spas dušâ. I zato vidimo, da je one svete proroke i velike prijatelje Božje trošila i izjedala ova žalost i bol, kad su vidjeli grijehe i uvrede, što su se nanašale Njegovu Veli-
Psal. 119, 53. čanstvu, a oni ih nijesu mogli zapriječiti. «*Slabost me obuzela radi grješnika, koji ostavljaju zakon Tvoj. — Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.*» Bijaše tako velika žalost, što ju je toga radi ćutio prorok David, da mu je bol duše slabila tijelo i kvarila krv. «*Izjede me revnost moja, jer zaboraviše riječi Tvoje neprijatelji moji. — Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti*
Psal, 118, 139, 158. *sunt verba tua inimici mei.*» *Vidjeh prekršitelje i ginuo sam, jer riječi Tvojih nijesu čuvali. — Vidi praevaricantes et tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt.*» Pokvarila se krv u njegovu tijelu, kad je vidio nepravde i uvrede, što su se nanašale Bogu. A prorok je

Jeremija pun takova plača i uzdisanja. Ova žalost jako dobro dolikuje i pristaje nama, jer je svrha našega Reda, da se ime Božje sveti i slavi po svemu svijetu; zato najveća naša bol mora biti, kad vidimo, da se ne dogagja tako, nego sasvim naopako.

Treće, može se poroditi ova žalost iz želje za savršenošću, naime kad tako jako želimo napredovati u savršenosti, da uvijek uzdišemo i plačemo, što nijesmo bolji i savršeniji prema onome, što kaže Krist u Evangjelju: «*Blago onima, koji gladuju i žegjaju* *Matth.* 5, 6.
pravde, jer će se oni nasititi. — Beati, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.» Bog će ispuniti njihovu želju.

Četvrto, običava takogjer nastati neka sveta žalost kod sluga Božjih iz promatranja slave i iz želje za onima nebeskim dobrima, kad vide, da su isključeni i još daleko od njih. Tako su plakali Sinovi Izraelovi u sužanjstvu Babilonskome, kad su se sjećali obećane zemlje. «*Na rijekama Babilonskim, tamo smo sjedjeli i plakali,*
kad smo se sjećali tebe, Sione! — Super flumina Babylonis, illic *Psal.* 136, 1.
sedimus et flevimus, cum recordaremur tui, Syon.» «*Jao meni, jer se boravak moj produljio! — Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.*» Ono „k Tebi vapimo prognani sinovi Evini, k Tebi uzdišemo tugujući i plačući u ovoj suznoj dolini", uzdasi su, koji su jako ugodni ušima Božjim.

Kasijan navodi znakove, po kojima se pozna, koja je žalost *Cass. de spir.*
dobra i po Bogu, a koja zla i od gjavla. Prva je, kaže on, poslušna, *trist. c.* 11.
ljubezna, ponizna, blaga, ugodna i strpljiva. Napokon, jer se ragja iz ljubavi Božje, ima u sebi sve plodove Duha Svetoga, koje nabraja sv. Pavao, naime ljubav, radost, mir, ustrpljenje, dobrotu, *Gal.* 5, 22.
vjeru, krotkost, uzdržljivost. Ali žalost zla i od gjavla jest oštra, nestrpljiva, puna mržnje i nekorisne gorkosti; potiče nas na nepouzdanje i zdvojnost, odvraća nas i odbija od svakoga dobra. Što više, ova zla žalost ne donosi sa sobom nikake utjehe niti ikaka veselja; nu žalost dobra i po Bogu, kaže Kasijan, jest donekle vesela, *Est quodammodo laeta,* i donosi sa sobom neku utjehu, te veliku okrepu i srčanost za svako dobro, kako se vidi, kad promatramo sve one četiri vrsti žalosti, o kojima smo govorili.

Isto oplakivanje vlastitih grijeha, akoprem s jedne strane žalosti i boli, s druge strane veoma tješi. Iz iskustva znamo, kako smo zadovoljni i umireni, kad smo kako treba oplakali svoje grijehe. I po tome se jasno vidi, koliko se razlikuje duhovni život sluga Božjih od života svjetovnjačkoga i koliko ga nadmašuje, što mi osjećamo veću radost i veselje u duši svojoj, kad oplačemo svoje grijehe, nego li ga osjećaju svjetovnjaci na svim svečanostima i zabavama svjetskima. Zato vrlo dobro primjećuje sv. Augustin, kad kaže: Ako već prvo istinsko djelo onoga, koji počinje služiti Bogu, ako naime plakanje pravednikâ, ako njihova žalost prouzrokuje toliko veselje; kako će istom veselje i zadovoljstvo ćutjeti, kad ih Gospodin utješi u molitvi i podijeli im onu duhovnu radost, koju običava podjeljivati svojim odabranicima! Što će tek biti, kad im posvema otare i obriše suze s njihovih očiju: «*Otrt će Bog svaku* *Apoc.* 21. 4.
suzu s očiju njihovih, i smrti ne će biti više, ni tuge, ni vike, ni boli ne će biti više. — Absterget Deus omnem lacrimam ab oculis eorum:

et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.» Dakle jasno se vidi, kaku slast, ugodnost i zadovoljstvo prouzrokuje u duši, kad tko uvijek poput Jeremije oplakuje tugje grijehe, jer je znak dobre djece, da jako revnuju za slavu svoga Oca. — A što može biti slagje i ugodnije, nego uvijek čeznuti i uzdisati za savršenošću i željeti, da jedanput već budemo u onoj nebeskoj domovini? pita sv. Augustin. Što je ljepše, što li slagje, nego li posred tminâ ovoga života i posred mnogih gorkosti čeznuti za Božanskom slašću i uzdisati za vječnim blaženstvom i tamo pameću boraviti, gdje su stalno prave radosti? *Quid enim pulchrius, quidve dulcius, quam inter tenebras hujus vitae, multasque amaritudines, divinae dulcedini inhiare, et aeternae beatitudini suspirare, illicque teneri mente, ubi vera haberi gaudia certissimum est?* (*D. Aug. c. 37. medit.*)

Iz toga se takogjer može vidjeti, da veselje, koje tražimo kod sluga Božjih, nije tašto veselje, koje bi sastojalo u smijanju i lakoumnim riječima, u šalama i dosjetkama i u tom, da tko govori sa svakim, s kim se sastane, jer to ne bi bilo veselje sluga Božjih, nego rastresenost, sloboda i razuzdanost. Ono, što tražimo, jest neko izvanjsko veselje, koje potiče iz nutarnjega prema onome, što kaže Mudrac: «*Radosno srce veseli lice. — Cor gaudens exhilarat faciem.*» (*Prov. 15, 13.*) Kao što žalost duha djeluje na tijelo tako, da se suši i troši ne samo tijelo nego i kosti: «*Duh žalostan suši kosti — Spiritus tristis exsiccat ossa*»; tako i nutarnje veselje srca djeluje takogjer na tijelo i pokazuje se na licu. Zato čitamo o mnogim svecima, da je odsijevala na njihovu licu neka veselost i vedrina, koja je odavala nutarnje veselje i mir njihove duše. Takovo je veselje i nama potrebito.

Sedma rasprava.

Koliko blago i kako velika dobra imamo u Kristu, i kako moramo razmišljati otajstva Njegove svete Muke, i koji plod imamo odatle ubrati.

Prvo poglavlje.

Koliko blago i kako velika dobra imamo u Kristu.

A kad dogje punina vremena, kaže sv. apostol Pavao, *posla Bog Sina svojega, rogjena od žene, pokorna zakonu, da one, koji pod zakonom bijahu, otkupi, da primimo posinovljenje. — At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege; ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.»* (*Gal. 5, 4. 5.*) Sva druga vremena bijahu kao prazna milosti, a ovo je vrijeme puno milosti i duhovnih darova, i zato se sasvim pravo zove zakon milosti, jer nam se u njemu dala ova milost, koja je izvor, početak i vrutak svih milosti. Posla Bog svoga jedinorogjenoga Sina, koji je postao čovjekom, da nas oslobodi od grijeha, da nas otkupi i izbavi od vlasti i sužanjstva gjavolova, u kojem bijasmo: «*Sad će knez ovoga svijeta biti izbačen napolje — Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*», (*Joan. 12, 31.*) da nas pomiri s Bogom, da nas učini posincima Njegovim, da nam otvori vrata nebeska, koja bijaše grijeh zatvorio, poslije onoga nevoljnoga pada naših praroditeljâ, uslijed kojega izgubiše za se i za nas prvobitnu pravednost, u kojoj ih bijaše Bog stvorio, i postadoše podložni oni i svi njihovi potomci nebrojnim bijedama. «*Bog stvori čovjeka pravedna, a on se u nebrojena umiješa pitanja. — Deus fecit hominem rectum, et ipse se infinitis miscuit quaestionibus.*» (*Eccle. 7, 30.*) Samo im jedna utjeha ostade usred toliko nevolja. Odmah naime, čim Adam sagriješi, prokle Bog zmiju i obeća, da će u svoje vrijeme dati svoga jedinorogjenoga Sina, da postane čovjekom i trpi za nas, i tako nas oslobodi od nevolje, u koju padosmo po grijehu: «*Neprijateljstvo ću postaviti izmegju tebe i žene, i izmegju sjemena tvojega i sjemena njezina, ona će satrti glavu tvoju. — Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum.*» (*Gen. 3. 15.*)

Sap. 10, 2. Ovo ih obećanje jako utješi, i tako činiše pokoru, te kazivahu svojim sinovima o blaženom stanju, u kojem su bili, i kako su ga izgubili po grijehu, ali da će doći Otkupitelj, čijom će se krepošću spasti. To obećanje potvrdi Bog poslije više puta napose nekojima, koji Mu bijahu osobito mili, kao Abrahamu, Jakobu i Davidu, obećavajući im, da će se roditi iz njihova koljena. A i sva je Židovska Vjera ispovijedala to, i Proroci proricahu čudnovate stvari o tome dolasku; iščekivahu ga vapeći, uzdišući i moleći, «*Pošalji*
Isa. 16, 1. *Jaganjca, Gospodine, gospodara zemlje! — Emitte Agnum, Domine,*
Ibid. 64, 1. *dominatorem terrae.*» «*O da bi razdr'o nebesa i sišao! — Utinam*
Ibid. 45, 8. *disrumperes coelos, et descenderes.*» «*Rosite nebesa ozgo, i oblaci neka dažde Pravednika: neka se otvori zemlja i urodi Spasiteljem. — Rorate coeli desuper, et nubes pluant Justum, aperiatur terra, et germinet Salvatorem.*» A Zaručnica u Pjesmi nad piesmama uzdi-
Cant. 8, 1. saše i govoraše: «*Tko bi mi dao tebe za brata moga, koji bi sisao sise majke moje, da te nagjem vanka i izljubim te, i već mi nitko ne zamjeri,* kad imam Boga za brata. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae, ut inveniam te foris, et deosculer te, et jam me nemo despiciat.*» To obećanje bijaše sve ufanje na-
Gen. 49. 10. rodâ: «*I On će biti iščekivanje narodâ. — Et ipse erit exspectatio gentium.*» Iščekivahu Ga kao sužnji otkup, i ta ih je nada podržavala. I krepošću im se onoga, koji je imao doći, opraštahu grijesi. Kao što mi vjerujemo, da je došao, isto su tako oni vjerovali, da će doći i zato Ga nazivahu *onim, koji ima doći.* Tako pitahu uče-
Matth. 11, 3. nici sv. Ivana Krstitelja: «*Jesi li ti onaj, koji ima doći ili drugoga da čekamo? — Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?*»

Dakle kad se ispunilo vrijeme, kad je došao čas, u koji bijaše Bog odredio iskazati ovo tako veliko milosrgje svijetu, posla nam svoga jedinorogjenoga Sina. Ne htjede Bog odmah poslati pomoći, da ljudi bolje upoznadu svoju bijedu i zažele lijek proti njoj, a kad im se on dade, da ga cijene to više. Više puta nam Bog ne će odmah pomoći ni utješiti nas, da spoznamo, kako smo ništetni i kako se moramo k Njemu utjecati, i kako ne smijemo sebi ništa pripisivati. Kad je dakle Bog odlučio pomoći nam i kad jo nadošlo ono srećno i tako željkovano vrijeme — jer onoga pada i štete nije mogao nitko dostojno i kako treba popraviti osim samoga Boga, nijesu bile dostatne sile čovječje, da se čovjek podigne, niti su dostajale sile angjeoske, da ga podignu; potrebite bijahu sile božanske, pa jer se otkupljenjem moralo zadovoljiti za grijeh i ova zadovoljština morala biti mučna, a Bog po svojem biću i svojoj naravi nije mogao trpjeti — pronagje neizmjerna Mudrost ovo sredstvo i ovaj divni izum, da Sin Božji postane čovjekom i da sjedinivši obadvije naravi, božansku i čovječansku izvede ovo najuzvišenije djelo otkupljenja ljudskoga.

Izum pun mudrosti i dobrote, koji većma očituje veličinu i neizmjernu moć Božju, nego li ikoje drugo djelo, koje je učinio na
Psa. 79, 3. svijetu. I zato moli Boga: «*Probudi moć svoju i dogji, da nas spaseš. — Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos.*» Moli Ga, da pokaže moć svoju ovim dolaskom, jer to bijaše najveće djelo, što ga Bog mogaše učiniti na svijetu. Tako to kaže sv. Au-

gustin. Veliko djelo bijaše stvoriti ovaj svijet; stvoriti tako savr- *D. August. l. 10. de civit. c. 29.*
šene stvorove bijaše znak Njegove moći, i zato pjeva Crkva: Vjerujem u jednoga Boga, Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje. *Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae.* Ali ako se isporedi otkupljenje svijeta s tim djelom, tada je to kao ništa. Zato David naziva stvaranje djelom prstiju Božjih:
«*Jer gledam nebesa Tvoja, djelo prstiju Tvojih, mjesec i zvijezde,* *Psal. 8, 4.*
koje si Ti postavio. — Quoniam videbo coelos tuos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas, quae tu fundasti.» Nu kad se govori o
Otkupljenju roda ljudskoga, zove se to djelo mišice Njegove: «*U-* *Luc. 1, 51.*
čini silu mišicom svojom. — Fecit potentiam in brachio suo.» Kaka je razlika megju mišicom i prstom, taka je megju jednim i drugim djelom. Pa ne samo pokaza ovo djelo, kako je moguć i velik Bog, nego takodjer, kako je veliki čovjek i koliko Bog drži do njega, i to mnogo više, nego li to pokaza stvaranje. I zato moli Crkva: «Bože, koji si dostojanstvo ljudske naravi divno sazdao a još divnije opet uspostavio. *Deus, qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti, et mirabilius reformasti.* Mnogo je dao Bog čovjeku, kad ga je stvorio, ali mu je mnogo više dao, kad ga je otkupio. Sv. Leon Papa kaže: «Na najviše biće uzvisi Bog čovjeka, kad ga je stvorio na svoju sliku i priliku, ali ga mnogo više uzvisi i odlikova, kad je Bog uzeo ne samo sliku i priliku čovječju, nego i postao pravi čovjek.»

Tolika su i tako velika dobra nastala otuda, što je Bog postao čovjekom, da nas otkupi, da za to moramo smatrati grijeh Adamov korisnim za svijet. Tako i Crkva na Veliku subotu, sva zanesena u duhu i opojena ljubavlju prema svome Zaručniku Kristu, pjeva: «O sretna li grijeha, koji takoga i tolikoga zavrijedi imati Otkupitelja! O zaista nužnoga li grijeha Adamova, koji je Kristovom smrću uništen! *O felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere Redemptorem! O certe necessarium Adae peccatum, quod Christi morte deletum est!*» Više nam se daje po Kristu, nego li nam se uzelo po Adamu. Veći je dobitak otkupljenja, nego li je
bio gubitak grijeha. «*Ne kao grijeh, tako i dar — Non sicut deli-* *Rom. 5, 15.*
ctum, ita et donum», kaže sv. apostol Pavao, promatrajući, kako je bila veća milost, što ju je Krist, naš Otkupitelj, saopćio svijetu, nego li šteta, što ju je u njem prouzrokovao grijeh Adamov. A sv.
Bernardo navagjajući ovo svjedočanstvo svetoga Pavla kaže: «Mnogo *D. Bernard. serm. 7. de b. Maria, de verbis Apoc. 12, Signum magnum, in initio.*
nam doduše, predragi, muž jedan i žena jedna naškodiše. Nu, hvala Bogu, po jednom ipak mužu, naime Kristu i jednoj ženi t. j. Mariji sve se popravlja, i to s velikim dobitkom milosti; jer ne kako grijeh, tako i dar, nego veličina dobročinstva nadmašuje vrijednost štete. *Vehementer quidem nobis, dilectissimi, vir unus et mulier una nocuere. Sed gratias Deo, per unum nihilominus virum et mulierem unam omnia restaurantur, nec sine magno foenore gratiarum; neque enim sicut delictum, ita et donum, sed excedit damni aestimationem beneficii magnitudo.*»

Ne može se izbrojiti ni izreći veliko dobro i blago, što ga imamo u Kristu. Sveti apostol Pavao kaže, da mu Bog bijaše podijelio milost, te propovijeda i tumači narodima ovo neprocjenivo

Joan, 4. 10. bogatstvo i blago. «*Meni od sviju svetih najmanjemu dana je milost ova, da narodima naviještam nedokučivo bogatstvo Kristovo. — Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi.*» Ovu milost trebamo mi sada. Sâm Krist reče Samaritanki: «*Da ti znaš dar Božji, i tko je, koji ti gorori: daj mi da pijem! — Si scires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi, da mihi bibere!*» O ženo, da ti znaš dar Božji, milost, koju je iskazao svijetu! Onaj preznameniti dar, koji nam bijaše obećao, naime da će dati Sina svoga, već ga je dao. Ovaj dar zaslužuje, da se zove dar, jer su u njemu uključeni svi da-
Rom. 8, 32. rovi božanski. «*Sve nam je s Njime darovao. — Omnia nobis cum illo donavit.*» Oh da bi upoznali i shvatili ovaj dar i velika dobra, koja imamo u Njemu! O da bi Gospodin otvorio ovu žilu i otkrio ovaj rudnik i ovo predragocjeno blago, kako bi postali bogati i kako bili sretni! Svetomu Augustinu bijaše Bog iskazao ovu milost, i zato on govoraše: «Gospodine, tko Ti ne služi za to, što je stvoren, zaslužuje zaista pakao; a tko Ti ne služi za to, što je otkupljen, zaslužuje, da se za nj stvori novi pakao.»

De M. Avila in ejus Vita. A o Ocu se Avili pripovijeda, da je to tako dobro razumio, te bi onome, koji bi se čudio, što mu je Gospodin izkazao kaku milost, govorio: «Ne čudi se tome! Nego se čudi i divi, što te je
Joan. 3, 16. Bog toliko ljubio, da je postao čovjek za tebe» «*Tako je Bog ljubio svijet, da je Sina svojega jedinorogjenoga dao. — Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.*» Nije znao drukčije apostol i evangjelista sv. Ivan izreći ni rastumačiti, kako nas je velikom ljubavlju Bog ljubio, ako ne da mjeri ljubav prema daru. Po uzvišenosti dara, koji nam je dao, vidjet ćeš ljubav, kojom nas je ljubio. Koliki je bio dar, tolika je bila i ljubav. Bog je dakle toliko ljubio svijet, da nam je dao svoga jedinorogjenoga Sina, koji postade čovjekom, da On umre a mi živimo. «O divne li ljubavi Tvoje prema nama! pjeva Crkva. O neprocjenive li ljubavi! da roba otkupiš, Sina si dao! *O mira circa nos tuae pietatis dignatio! O inaestimabilis dilectio caritatis! ut servum redimeres, Filium tradidisti!*» Tko bi mogao i pomisliti šta takova? Koji bi se čovjek, zarobljen u barbarkoj zemlji, usudio moliti svoga kralja: Gospodaru! pošalji ovamo svoga jedinoga sina, neka dogje i umre megju ovim nevjernicima, da me izbavi? A za što se ti ne bi usudio ni usta otvoriti, i što ne bi mogao ni pomisliti ni predstaviti si niti bi ti moglo pasti na pamet, to čini Boga za te.

Što više, On nas je izbavio ne samo iz ropstva, u kojem smo bili, nego nas je dapače uzvisio na dostojanstvo sinova Božjih; uze našu narav, da nas učini dionicima svoje; Bog posta čovje-
1. Joan. 3, 1. Gal. 4, 5. kom, da učini nas sinovima Božjim. «*Vidite, kaku nam je ljubav dao Otac, da se djeca Božja zovemo i jesmo,* kaže sv. Ivan. *Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et simus.*» Pa u istinu zovemo Boga Ocem, a Isusa Krista, Njegova Sina, bratom. I za to On ne smatra nedostojnim, kaže sv. Pavao, da nas drži za braću i naziva tako: «*Zaradi toga ne stidi se bra-*
Hebr. 2, 11. *ćom ih zvati, govoreći: Navijestat ću ime tvoje braći svojoj. — Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare,* dicens: *Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.*»

Dapače se čini, da se On diči time. I zato se više puta služi ovim izrazom i jasno nas naziva svojom braćom. A tko ima Boga za oca a za brata Isusa Krista, u čijim je rukama sva moć neba i zemlje: «*Dana mi je sva vlast* Matth. 28, 18. *na nebu i na zemlji — Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra*», što može više željeti?

Kada braća Josipova vidješe svoga brata povišena na prijesto Egipatski i da zapovijeda svom zemljom pa da Faraon vrši sve svoje poslove po njemu: «*Idite k Josipu! — Ite ad Joseph!*» Gen. 41, 55. — pošto ih je Josip oslobodio od straha radi nanesene mu uvrede i ponudio im sve, što je bilo potrebito: «*Nemojte se bojati, ja ću* Ibid. 50, 21. *vas hraniti — Nolite timere, ego pascam vos*», kako bijahu veseli, kako zadovoljni i kako puni pouzdanja!? Sve ih pozove k sebi, dade im kola, da dovezu na njima svoje stvari. «*Dogjite k meni,* *i ja ću vam dati sva dobra Egipatska. — Venite ad me, et ego da-* Ibid. 45, 18. *bo vobis omnia bona Aegypti.*» Isto tako postupa s nama Krist naš Otkupitelj, koji je naš brat i ljubi nas više, nego li je ljubio Josip svoju braću. Sve nas hoće uzeti k sebi: «*Oče, koje si mi dao, hoću, da, gdje sam ja, i oni budu sa mnom,* govori On po sv. apostolu Ivanu. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut, ubi sum ego, et illi* Joan. 17, 24. *sint mecum.*» Daje nam kola, da dogjemo tamo, naime tolike Sakramente i tolike pripomoći, što ih imamo u tu svrhu.

Pa ako ti dogju pred oči uvrede i grijesi, što si ih učinio proti Njemu, da izgubiš pouzdanje i kloneš duhom, tad znaj, da ih je radi pokore već zaboravio. Pa ne samo to, nego je On sâm naš posrednik i zagovornik kod svoga vječnoga Oca, da nam isprosi milosrgje i oproštenje. I zato nas time bodri apostol i evangjelista sv. Ivan: «*Sinci moji, ovo vam pišem, da ne griješite. Nu ako* 1. Joan. 2, 1. *tko i sagriješi, zagovornika imademo kod Oca, Isusa Krista pravednika. — Filioli mei haec scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum.*» A sv. apostol Pavao kaže da je Krist uzašao na nebo, da vrši službu odvjetnika i zagovornika našega na sudištu Očevu. «*Da se* Hebr. 9, 24. *pokaže sad pred licem Božjim za nas. — Ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.*» Sv. Bernardo kaže, da u nebu pokazuje i prikazuje Ocu vječnome svoje rane, govoreći, da ih je radi nas zadobio i po Njegovu nalogu, zato neka ne dopusti, da se izgubi onaj, koji ga je tako skupo stajao. Kao što Presveta Kraljica Angjeoska pokazuje blagoslovenome svome Sinu prsa, koja Ga hraniše, kad nas zagovara; isto tako Sin pokazuje vječnome Ocu rane, koje je primio radi nas. I to je, kako kažu sveci, jedan razlog, zašto je htio, da Mu ostanu znakovi od ranâ poslije Njegova slavnoga Uskrsnuća.

Kad umrije Jakob, pogjoše, kako kaže sv. Pismo, njegovi si- Gen. 50, 15. novi k svome bratu Josipu, sve u strahu, da će im se osvetiti sada za nepravde, za koje im se za živa oca ne bijaše osvetio. Oni mu rekoše: «Naš otac na čas smrti nije želio svojim sinovima drugo veće dobro, nego da im brat oprosti i zaboravi prošle krivice; a i mi te takogjer molimo, da sluzi Božjemu, ocu svome, oprostiš bezakonje ovo. *Nos quoque oramus, ut servo Dei, patri tuo, dimittas* Ibid. 50, 17.

iniquitatem hanc.» Valja dobro zamptiti: Otac ne bijaše počinio
bezakonja, ali ljubav očinska čini zablude svojih sinova svojima.
Tako i Krist naš Otkupitelj iz velike ljubavi prema nama zablude
i grijehe naše učini svojima, jer ih uze na se i učini se jamcem za
Isa. 53, 6. 11. nas. *«Postavi Gospodin na nj bezakonje sviju nas. I bezakonja nji-
hova on će nositi, kaže Izaija. *Posuit Dominus in eo iniquitatem o-
mnium nostrum. Et iniquitates eorum ipse portabit.» Pogjimo dakle i
mi s istom porukom i molbom k vječnome Ocu i recimo Mu:
«Oče vječni, oprosti ove moje grijehe Tvome sinu Isusu Kristu;
jer je u čas smrti svoje najvećma za ovo molio. *«Oče, oprosti im,*
Luc. 23, 34. *jer ne znadu, što čine. — Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid
faciunt.»

Tko će dakle još dvojiti, da mu ne će biti oprošteno? *«I-*
Hebr. 12, 23. *mamo krvi poškropljenje, koja bolje govori, nego Abelova,* kaže sv.
apostol Pavao. *Habemus sanguinis aspersionem melius loquentem,
quam Abel.» Ona je vapila za osvetom, a krv Kristova vapije mi-
losrgje za one, za koje bi prolivena i dapače za one, koji je pro-
liše. Kad ti dakle gjavao predstavi množinu tvojih grijeha i ne-
volja, da kloneš duhom i zdvojiš, upri oči u Isusa Krista. Predstavi
si, da te On odmah hvata za ruku i vodi pred svoga Oca, i da
odgovara i govori za te kao odvjetnik i zagovornik tvoj, pak da
prikriva tvoju smetnju i stid zaslugama i djelima, što ih je učinio
za svoga Oca. Tako ćeš se odmah nanovo ohrabriti, i tvoje će se
nepouzdanje pretvoriti u ufanje, a tvoja žalost u radost, jer je *On*
1. Cor. 1, 30. *naša pravednost, i posvećenje, i otkupljenje,* kako kaže Apostol. *Qui
factus est nobis justitia, et sanctificatio, et redemptio.

Sv. Ambrozije kaže: «Sve imademo u Kristu i sve nam je
D. Ambrog. l. 3. de virg. Krist. Ako želiš ranu izliječiti, liječnik je. Ako goriš od groznice,
studenac je. Ako te tišti nepravednost tvoja, pravednost je. Trebaš
li pomoći, jakost je. Ako se bojiš smrti, život je. Želiš li nebo, put
je. Ako bježiš od tmine, svijetlo je. Tražiš li jelo, hrana je. *Omnia
*igitur habemus in Christo et omnia Christus est nobis. Si vulnus cura-
*re desideras, medicus est; si febribus aestuas, fons est; si gravaris
*iniquitate, justitia est; si auxilio indiges, virtus est; si mortem times,
*vita est; si coelum desideras, via est; si tenebras fugis, lux est; si ci-
bum quaeris, alimentum est.» Štogod samo poželiš i ustrebaš, naći
Idem lib. 6. Exam. c. 4. ćeš u njemu. A na drugom mjestu kaže: «Ako navali na te vuk,
prihvati se stijene, što je Krist i pobjegnut će. Ako se utečeš Kri-
stu, bježi vuk, niti će te moći prestrašiti. Ovu je stijenu iskao Pe-
tar, kad je kolebao na valovima, i našao je, što je tražio, jer je
uhvatio desnicu Kristovu, i tako se oslobodio od pogibli. *Si in te
*insurrexerit lupus, petram cape, et fugit: petra tua Christus est. Si ad
*Christum confugias, fugit lupus, nec terrere te poterit. Hanc petram
*quaesivit Petrus, cum titubaret in fluctibus, et invenit, quod quaesivit,
quia dexteram amplexus est Christi.»

*«U ostalom. braćo, ojačajte u Gospodinu, i u moći jakosti Nje-
*gove. obucite se u oružje Božje, da se možete držati protiv zasjeda
D. Hieron. in ad Ephes. 6, 10. *gjavolskih. — De cetero, fratres, confortamini in Domino, et in po-
*tentia virtutis ejus, induite vos armaturam Dei, ut possitis stare
adversus insidias diaboli.» Na ove riječi sv. Pavla kaže sv. Jeronim:

«Iz ovoga i iz svega onoga, što u svetom Pismu nalazimo u Kristu,
našemu Otkupitelju, jasno se razabire, da je Krist, naš Otkupitelj,
sve ono oružje Božje, u koje nam ovdje nalaže Apostol da se o-
bučemo. Dakle reći: Obucite se u oružje Božje, isto je, kao da bi
rekao: obucite se u Isusa Krista.» Zatim dokazuje, kako je Krist
naš oklop, naša kaciga, naše oružje, naš štit i naš mač dvorezac,
Gladius utraque parte acutus, i sve drugo. I zato oružje, kojim se *Apoc. 1, 16. 2, 12.*
imamo zaodjenuti i naoružati, da se opremo svim napastima gja-
volskim i da se branimo od svih njegovih varka i zasjeda, i da
pobijedimo, jest krepost Kristova. Potom nam je Krist sve i sve i-
mamo u Njemu. Pa da to bolje razumijemo, sveto Mu Pismo
nadijeva nebrojena imena i naslove, nazivajući Ga kraljem, učite-
ljem, pastirom, svećenikom, liječnikom, prijateljem, ocem, bratom,
zaručnikom, svijetlom, životom, izvorem i drugim sličnim imenima.

Kao što je u Njemu, kako kaže Apostol, sakriveno sve bla-
go mudrosti i znanja Očeva, *In quo sunt omnes thesauri sapientiae* *Col. 2, 3.*
et scientiae absconditi; tako je takogjer u Njemu sakriveno sve naše
blago i bogatstvo, jer je u Njemu sahranjeno sve naše dobro i
sav naš lijek; i sva naša djela, ako imaju kaku vrijednost, imaju
po Njemu: umočena u Njegovu krv dobivaju vrijednost. Tako bi
rečeno sv. Ivanu u Otkrivenju o onome velikome mnoštvu, koje vidje pred
prijestoljem Božjim i koje ne mogaše prebrojiti, obučene sve u *Apoc. 7, 14.*
bijele i sjajne odore i s palmama u svojim rukama: To su oni,
koji opraše haljine svoje i obijeliše ih u krvi Janjetovoj. Sva naša
dobra jesu kao komadi i ostaci bogatstva Kristova. Sva dobra i
darovi, koji nam dolaze, dolaze nam po Njemu i po Njegovim za-
slugama. Po Njemu smo slobodni od napastî i pogiblî, po Njemu
stičemo sve kreposti. Napokon sve imademo u Kristu, sve moramo
postići po Kristu, i sve moramo pripisati Kristu.

I zato Crkva svršava i zaključuje sve molitve i prošnje, go-
voreći: Po Gospodinu našemu Isusu Kristu, prema onome, što ka-
že Prorok: *«Zaštitniče naš pogledaj Bože, i obazri se na lice Krista* *Psal. 83, 10.*
Sina Tvoga. *Protector noster aspice Deus, et respice in faciem Chri-
sti tui.» Gospodine, daj nam to po Isusu Kristu Sinu svome! O-
prosti nam naše grijehe Njemu za ljubav, jer On umrije za njih
na Križu. Pogledaj na one rane, što ih je pretrpio za nas i budi
nam milostiv. Ako su zasluge Abrahamove, Jakobove i Davidove
mogle ublažiti Boga i zadržati Mu ruku, da ne kazni svoga puka,
pa ne samo to, nego da im pogledom na njih podijeli mnoge bla-
godati i milosti, kao što vidimo da je to Gospodin često činio:
«Radi sluge svojega Jakova i Izraela odabranika svojega i radi Da- *Isa. 45, 4.*
vida sluge svojega — Propter servum meum Jacob, et Israel electum *4. Reg. 19, 34.*
meum, et propter David servum meum»; koliko će više učiniti Otac
vječni radi Isusa Krista, svoga Sina, koji Mu je toliko omilio? *In* *Matth. 17. 5.*
quo mihi bene complacui. A tako kaže i sv. Pavao apostol: *«Pomi-* *Ephes. 1, 6.*
*lovao nas je u ljubeznome Sinu svome. — Gratificavit nos in dilecto
Filio suo.» A i sâm Krist kaže i uvjerava nas: *«Štogod zaištete u* *Joan. 14, 13.*
*Oca u ime moje, ovo ću učiniti, da se proslavi Otac u Sinu. — Quod-
*cumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur
Pater in Filio.»

Oh, kako pravo reče angjeo pastirima, a po njima i nama, Luc. 2, 10. kad se porodio Gospodin: *«Evo naviještam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu, jer vam se danas rodi Spasitelj, koji je Krist Gospodin. — Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus.»* Pa nije to samo jedna radost, nego mnoge radosti i mnoga dobra. Origen pita: «Zašto Izaija govori u jednini: Isa. 52, 7. *«Koji naviješta dobro — Annuntiantis bonum»*, dok sv. Pavao navodi to Rom. 10, 15. mjesto i govori u množini: *«Koji naviještaju dobra — Evangelizantium bona?»* I odgovara: «Jer je Isus Krist ne samo jedno dobro, nego sva dobra.» On je naš spas, naš život, naše uskrsnuće, svijetlo svijeta, istina, put, vrata nebeska, mudrost, mogućnost, blago svih dobara. Za nas se rodio i umr'o, da mi živimo; za nas je uskrsnuo, da mi uskrsnemo; za nas je uzašao nebo. *«Idem da* Joan. 14, 2. et 16, 7. *vam pripravim mjesto*, reče On. *Vado parare vobis locum.»* *«Bolje je za vas, da ja idem. — Expedit vobis, ut ego vadam.»* Odanle Ephes. 4, 8. nam posla Duha Svetoga: *«Dade darove ljudima. — Dedit dona hominibus.»* I odanle, gdje sjedi ob desnu Oca, neprestano nam dijeli darove i milosti.

Takogjer zato ostadoše otvorene Njegove rane, kaže sv. Ciprijan, da nam pokaže, da su one kao izvori, iz kojih je teklo blago milosti i uvijek teče u najvećem obilju i koji ne mogu presahnuti. Cant. 5, 14. *«Ruke su Njegove oble i zlatne, pune hiacintâ. — Manus illius tornatiles aureae, plene hyacinthis.»* Ima ruke zlatne i pune dragoga kamenja, pa kako su probušene, ispadaju kroz one pukotine da-Hebr. 4, 14. 16. rovi. Zaključimo dakle s onim, što kaže sv. apostol Pavao: *«Imajući dakle velikoga svećenika, koji je prodr'o nebesa, Isusa Sina Božjega, pristupimo s pouzdanjem k prijestolju milosti, da milosrgje postignemo i milost nagjemo, kad nam ustreba pomoć. — Habentes ergo pontificem magnun, qui penetravit coelos, Jesum Filium Dei, adeamus cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno.»*

O blaženom se sv. Bernardu čita u njegovu životopisu, kako je za neke teške bolesti bio zanesen u duhu i kako mu se u ushićenju pričinilo, da ga vode na sud Božji, pa da ga tamo gjavao tuži i okrivljuje, govoreći, da nije vrijedan slave. Na što odgovori svetac: «Ja priznajem, da nijesam vrijedan vječne slave, ali ju je zaslužio moj Gospodin Isus Krist, koji posjeduje nebo s dva razloga: prvo jer je jedinorogjeni Sin vječnoga Oca i baštinik kraljevstva nebeskoga i drugo, jer ga je kupio svojom krvlju, pokoravajući se svome Ocu sve do smrti. On je zadovoljan s prvim, i to Mu je samo dosta. Drugo daruje meni, po čem imam pravo na nebo, i zato se u to uzdam» — To smete opakoga tužitelja, i nestade one slike suda i sudišta, na što se svetac opet osvijesti. U to se dakle moramo pouzdavati i mi, i to mora biti sve naše ufanje. Jakob obučen u haljine svoga starijega brata zadobi blagoslov oca svoga. Obucimo se i mi u Isusa Krista, svoga starijega brata, pokrijmo se kožom ovoga neokaljanoga Janjeta; okoristimo se Njegovim zaslugama i Njegovom mukom, pak ćemo tako zadobiti blagoslov Oca vječnoga.

Drugo poglavlje.

Kako je korisno i ugodno Bogu razmišljanje muke Krista našega Otkupitelja.

Blaženi sv. Augustin kaže: «Ništa nam nije tako spasonosno i korisno, kao svaki dan razmišljati, koliko je za nas pretrpio Bog i čovjek. *Nihil tam salutiferum nobis est, quam quotidie cogitare, quanta pro nobis pertulit Deus et homo.»* A sv. Bernardo veli: «Ništa ne može tako izliječiti rane naše savjesti te očistiti i usavršiti naše duše kao često i neprestano razmišljanje rana Kristovih i Njegove smrti i muke. *Quid enim tam efficax ad curanda conscientiae vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam Christi vulnerum sedula meditatio?* Proti svim napastima, a osobito proti nečistima, kažu sveci, da je najizvrsniji lijek, da razmišljamo o muci Kristovoj i sakrivamo se u Njegove rane. Napokon za sve naći ćemo lijek i pomoć u muci Kristovoj. «Ni u čemu ne nagjoh tako uspješnoga lijeka, kao rane Kristove, kaže sv. Augustin *In omnibus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi».* A sv. Bonaventura kaže: «Tko se sabrano i pobožno vježba u razmišljanju presvetoga života i muke Gospodnje, naći će tamo u obilju sve, što mu je korisno i nužno, a izvan Isusa ne treba mu ništa tražiti. *Qui se intente et devote in sanctissima vita et passione Domini exercet, omnia utilia et necessaria sibi abundanter ibi invenit, nec opus est, ut extra Jesum aliquid quaerat.»* A tako i vidimo, da su se sveci i sluge Božje neprestano u tome vježbali i tako došli do velike svetosti i savršenosti.

D. August. serm. 32. ad Fratres in eremo.

D. Bernard. serm. 62. super Cant.

D. August. in manuali c. 32.

D. Bonav. coll. 7.

Kad i ne bi bilo u toj vježbi ništa drugo, van da se sjećamo Boga i dozivamo si u pamet dobročinstva, što smo ih primili iz Njegove ruke i mislimo na njih, već bi bila od velike cijene i vrijednosti pred Gospodinom, jer iz ljubavi naravno slijedi, da onaj, koji ljubi, želi i puno drži do toga, da se osoba, koju ljubi, često sjeća njega i misli svaki čas na dobročinstva, što ih je od njega primila, i da često govori o tome. I onome, koji u istinu ljubi, mnogo je to draže i ugodnije, nego da mu ljubljena osoba pošalje mnogo darova od svoga imutka. Vidimo to kod plemenite i bogate majke, koja jako ljubi svoga odsutnoga sina. Kaže li se njoj, da je se sin sjeća i često govori o njoj, i da uvijek pripovijeda o ljubavi, kojom ga je odgajala, te o dobročinstvima i uslugama, koje mu je vazda iskazivala, i o mukama, koje je za nj pretrpjela — tad ona više do toga drži, te joj je draže i milije ćuti to o svome sinu, nego da joj pošalje mnogo komada svile i zlatnoga ruha, a ne sjeća se nje.

Isto tako Gospodin Bog naš, koji je u svim ostalim stvarima pazio na vlastitost i zakone ljubavi, pazi na njih takogjer u tome, što je prirogjeno onima, koji jako ljube; i zato veoma želi i puno drži do toga, da Ga se uvijek sjećamo i mislimo na Nj, te na dobročinstva i čudesa, koja je za nas učinio, osobito što, ako bude-

mo puno mislili na ova dobročinstva, ne će proći mnogo vremena, i probudit će se u nama želja, da istinu služimo Gospodinu toga radi.

Blos. cap. 2. mon. spirit. Blozije pripovijeda o svetoj djevici Gertrudi, kako je čula od Gospodina ovo: Koliko god puta tko pogleda pobožno sliku Isusa Krista raspetoga, toliko puta njega pogleda ljubežljivo predobrostivo milosrgje Božje. Naučimo se iz toga barem ovo: Kad Njemu nije bilo teško trpjeti nama za ljubav, neka i nama ne bude teško sjećati se onoga, što je On pretrpio za nas. — O svetom se Franji pripovijeda u njegovu životopisu, kako je jednoć, kad je blizu naše Gospe od Porcijunkule plakao i naricao u sav glas, slučajno onuda prošao neki ugledan čovjek, sluga Božji, koji ga poznavaše. Kad vidje ovaj sveca tako žalosna i zaplakana, pa misleći, da mu se dogodila kaka nesreća i nevolja, približi mu se i zapita ga, što mu je ili zašto je žalostan. Svetac odgovori gorko plačući i jecajući: «Žao mi je jako i plačem nad velikim mukama i bolovima, što ih zadadoše mome Gospodinu Isusu Kristu sasvim nedužnome, i što vidim, kako mi ljudi zaboravljamo za to najveće dobročinstvo, premda smo bili uzrok Njegovoj muci.» *6. p. l. 1. c. Chron. s. Francisci.*

Treće poglavlje.

Kako moramo razmišljati o muci Krista našega Otkupitelja i pobuditi pri tom čuvstvo sućuti.

Razmišljati o muci Krista našega Otkupitelja imademo isto onako, kako nas uče učitelji duhovnoga života uopće da molimo. U molitvi, kažu oni, ne smijemo sve vrijeme potrošiti u to, da razmišljamo i razglabamo dogagjaj, nego što je naglavnije, moramo ganuti svoju volju čuvstima i željama, koje se najprije ragjaju u srcu, da se poslije u svoje vrijeme privedu u djelo; oko toga moramo najviše nastojati i time se baviti u molitvi.

Kao što onaj, koji kopa i dube u zemlju, da dogje do vode ili da otkrije kako blago, kad se namjeri na ono, što traži, stane i ne kopa više; tako i ti, kad razmišljanjem i promatranjem razuma otkriješ zlato i blago istine i čuvstva, što ga tražiš, i kad se namjeriš na živu vodu, koju želi i žegja tvoja duša, ne smiješ dalje kopati ni dupsti razumom, nego se moraš zadržavati u ovim čuvstvima i željama volje sve dotle, dok se ne napiješ ove vode, ne utišaš svoju žegju i budeš zadovoljan; jer je to svrha, za kojom se ide u molitvi, i plod, koji moramo crpsti iz nje, i prema tome imadu se urediti i upraviti sva razmišljanja, promatranja i razglabanja umna. Dakle isto tako moramo razmišljati o muci Krista,

našega Otkupitelja. I zato ćemo navesti čuvstva, koja moramo crpsti iz ovoga razmišljanja i čime u se moramo baviti, istaknuvši ujedno nekoja promatranja, koja će nas potaknuti na to.

Mnoga su čuvstva, kojima se možemo ovdje baviti i u kojima zadržavati s velikom korišću; ali oni, koji raspravljaju o tome, svode ih obično na sedam vrsti čuvstava. Prvo je sućut. Sažaljivati koga znači ćutjeti muku radi njegove muke i bol radi njegova bola, prateći ga u njegovim nevoljama sa žalošću i suzama srca, tako te izgleda, da se nevolja i bol dijeli megj obojicu; i uslijed toga, što ja sažaljujem, drugomu biva lakše i ćuti manji bol i tugu, kao što nasuprot, kad tko pokaže, da se veseli njegovu zlu i nevolji, te mu se smije i ruga, povećava mu nevolju i bol, i čini mu je mnogo težom. Pa akoprem je istina, da mi ne možemo na taj način olakšati bolova i muka Kristu, našemu Otkupitelju, jer su već prošle; ipak Mu je jako draga ova sućut, jer tako donekle činimo Njegove bolove i muke svojima. I zato kaže sv. apostol Pavao: «*Ako smo pak sinovi, i baštinici smo, i to baštinici Božji, a subaštinici Kristovi. Ako inače s Njim trpimo, da se s Njim i proslavimo. — Si autem filii, et haeredes, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur.*» *Rom. 8, 17.*

Da pobudimo u sebi ovo čuvstvo sućuti, bit će nam od pomoći, ako razmišljamo, kako je velike bolove i muke pretrpio Krist, naš Otkupitelj; jer, kako kažu bogoslovci i sveci, bijahu one najveće, što su se ikad pretrpjele i što se mogu pretrpjeti u ovome životu prema onome, što kaže prorok Jeremija: «*O vi svi, koji prolazite putem, pogledajte i vidite, ima li bola, kakav je bol moj. — — O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor, sicut dolor meus.*» Ponajprije nije bilo na Njegovu tijelu česti, koja ne bi trpjela najstrašnije bolove i muke. «*Od tabana nogu sve do tjemena nema na njemu ništa zdrava,* kaže Izaija. *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.*» Noge i ruke prikovane, glava probodena trnovom krunom, lice okaljano pljuvotinama i izbijeno pljuskama, čitavo tijelo izmrcvareno bičevima i iščašeno uslijed mukâ na Križu. «*Izbrojiše sve kosti moje. — Dinumeraverunt omnia ossa mea.*» *Thren. 1, 12.* *Isa. 1, 6.* *Psal. 21, 18.*

Pa nije samo trpio na tijelu nego takogjer na duši; jer akoprem bijaše narav čovječanska sjedinjenja s Božanskom osobom, ipak je On tako osjećao gorčinu muke, kao da ne bi bilo onoga sjedinjenja. Povrh toga, da mu ova bol bude veća, htjede biti bez svake utjehe. A to znači ono, što reče na Križu: «*Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? — Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?*» Svete je mučenike u njihovim mukama krijepila nebeska i božanska utjeha, uslijed čega su ih podnosili ne samo hrabro, nego i veselo. A Krist, naš Otkupitelj, da više trpi nama za ljubav, zatvori svojoj nižoj strani odasvuda vrata svakoj vrsti polakšice i utjehe, kako s neba tako sa zemlje. Zato bi ostavljen ne samo od svojih prijatelja i učenika, nego takogjer od svoga Oca. «*Postadoh kao čovjek bez pomoći, megju mrtvima slobodan. — Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.*» On sâm bijaše *Matth. 27, 46.* *Psal. 87, 5.*

megj onima, koji bijahu osugjeni na smrt, prost od grijeha i po tom nije zaslužio ni smrti ni kazni.

Da shvatimo veličinu bolova Kristovih, dosta je promisliti, da se On, kad si ih je samo predstavljao i mislio na njih, znojio u vrtu krvavim znojem tako jako, da je znoj tekao po zemlji. Što je istom moralo biti, kad ih je trpio, ako je već sama pomisao na njih prouzrokovala u Njemu toliku muku i smrtnu borbu? Napokon bijahu takove i tako žestoke Njegove muke i bolovi, te sveci kažu, da nitko u njima ne bi mogao ostati na životu bez čuda. Zato se morao Krist poslužiti svojim Božanstvom, da ne umre u njima. Nu Božanstvo nije činilo, da ne bi ćutio mukâ, nego samo to, da Mu prevelika bol ne oduzme života, da tako može više trpjeti. Promatrajmo ovdje milosrgje i darežljivost Gospodinovu, koji je činio čudesa, da sveti mučenici ne osjećaju mukâ, a na sebi ih čini, da više trpi i jače ih osjeća nama za ljubav.

Osim ovih izvanjskih boli, koje su ujedno mučile Njgovo tijelo i dušu, kao što smo rekli, imao je Krist naš Otkupitelj još drugih nutarnjih boli, koje su neposredno mučile Njegovu presvetu dušu, a ove bijahu mnoge veće od onih; jer od prvoga časa svoga začetka pa sve do časa svoje smrti imao je uvijek pred očima sve grijehe ljudî učinjene od početka svijeta i sve one, koji će se još počiniti sve do konca svijeta; pa kako je s jedne strane silno ljubio Boga i vidio, da se time Njemu nanose nepravde i uvrede, a s druge opet strane jako ljubio duše i vidio, kako je to na njihovu štetu i propast, i da se uza sve to, što On žrtvuje svoju muku i smrt za njihovo spasenje, bezbrojne duše ne će htjeti okoristiti time, nego će radije htjeti smrt nego život, bijaše to za Nj mač dvorezac, koji Ga je ranjavao s obje strane: s jedne strane uvreda Božja, a s druge strane gubitak i osugjenje dušâ. I zato se ne mogu izreći ni pomisliti boli izvanredne, što ih je toga radi trpjela ona presveta Duša.

A sve ovo skupa s mukama, bolima i pogrdama, na što se, kad je samo i pomislio na molitvi u vrtu, tako jako krvavim znojem znojio, da je tekao po zemlji, i sve ostalo, što je pretrpio u svom presvetom životu, imao je uvijek pred svojim očima počam od prvoga časa svoga začetka pak sve dok nije izdahnuo na Križu prema onoj Prorokovoj: «*I bol moja pred očima je mojim uvijek. — Et dolor meus in conspectu meo semper.*» Po tome možemo uvidjeti, da je sav Njegov život bio kao dan Njegove muke. Dapače običava katkada zadavati veću bol i muku, kad se očekuje suprotivština i nevolja, nego kad se već trpi. Potom sav Njegov život bijaše more neizmjernih boli, koje su neprestano dan i noć mučile prekomjerno onu presvetu dušu.

Psal. 37, 18.

Tko to dakle sve bude potanko razmišljao i promatrao i da je onaj, koji to trpi, sâm Sin Božji, i da trpi za nas i iz čiste ljubavi k nama, mora imati srce tvrgje od kamena, ako se ne gane na to. Zato kaže sv. Bernardo: «Kad se zemlja trese, pećine pucaju, grobovi se otvaraju, zastor se hrama razdire, a sunce i mjesec potamnjuje: bit će pravo, da i mi sažaljujemo Gospodina radi onoga, što je pretrpio za nas. Ne valja da smo tvrgji od pećinâ i

D. Bernard. serm. fer. 4. hebdom. s. Matth. 27, 45, 51.

bešćutniji od nerazumnih stvorova: nek nam pukne srce od boli i neka se raskine utroba naša.» «*Sine moj, Absalome! Absalome sine moj! kamo da sam ja umr'o mjesto tebe! Absalome, sine moj! Sine moj, Absalome! — Fili mi, Absalom! Absalom, fili mi, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te. Absalom, fili mi. Fili mi, Absalom!*» Ako je kralj David ovako govorio žalosteći se zbog smrti svoga sina, koji je umr'o, kad ga je progonio i htio mu oduzeti kraljevstvo; koliko više razloga imat ćemo mi, da tako govorimo, žalosteći se zbog smrti Sina Božjega, koji je umr'o, da nas oslobodi iz ropstva gjavolskoga i da nam dade kraljevstvo svoga vječnoga Oca.

2. Reg. 18, 33.

Četvrto poglavlje.

Kako moramo razmišljajući muku Krista, Gospodina našega, pobugjivati bol i pokajanje za svoje grijehe.

Drugo čuvstvo, u kom se moramo vježbati i koje valja da nastojimo pobuditi razmišljajući muku Gospodinovu, jest bol i pokajanje za naše grijehe. To je jedan od najglavnijih plodova, što ga možemo iz razmišljanja crpsti, jer u njemu najjasnije vidimo, kako je težak i zloban grijeh. Razmišljanje o lijeku mora nam otvoriti oči, da uvidimo, kako je teška bolest. Sv. Bernardo kaže: «Upoznaj, čovječje, kako su teške rane, za koje je trebalo, da Gospodin Isus Krist bude ranjen. *Agnosce, o homo, quam gravia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Jesum Christum vulnerari.*» — Ništa toliko ne pokazuje, kako je težak grijeh, pa ni to, što zaslužuje pakao na vijeke, kao to, što je grijeh tako veliko zlo, što je Bog morao postati čovjekom, da naplati ovaj dug; jer se na drugi način nije moglo naplatiti ni zadovoljiti posve strogo prema pravici, niti bi pravednosti Božjoj bilo udovoljeno. Uvreda bo bijaše donekle neizmjerna, jer je bila nanesena Bogu neizmjernome, i zato ne mogaše puki čovjek zadovoljiti za nju radi velike razlike izmegju Boga i pukoga čovjeka. Trebalo je da onaj, koji će zadovoljiti, bude osoba neizmjernoga dostojanstva, jednaka pogrgjenomu i uvrijegjenomu, i isto tako dobra, kao on. Bogoslovci tumače to jednim primjerom. Da koji pastir ili seljak, čovjek prost i nizak, izbije ili pljusne kralja, jasno je, da kralju ne bi bilo udovoljeno, kad bi onoga izbili ili mu povratili pljusku, pa makar mu dvjesta batina ili čak ga objesili, jer je velika razlika megju njim i kraljem: što je pljuska i pogrda kralju nanesena prema pljuski ili smrti jednoga pastira? Kako bi se dakle moglo zadovoljiti onome kralju? Znaš, kako? — Kad bi onaj postao ili ga učinili tako velikim kraljem kao što je on i onda mu dao jednaku zadovoljštinu; time bi kralju bilo udovoljeno.

D. Bernard. serm. 3. de nat.

Isto je tako i ovdje. Čovjek prost, nizak i ništetan, prah i pepeo, bijaše uvrijedio i pogrdio kralja neba i slave, bijaše, da tako reknemo, dao pljusku Bogu, jer to čini svaki, koliko je do njega, kad učini smrtni grijeh; makar sad i umr'o ovaj prost i nizak čovjek, ne će se zadovoljiti za nepravdu. Dakle kako će se zadovoljiti? Kad bi ovaj čovjek postao Bog, jednak uvrijegjenome, i trpio, tada bi se zadovoljilo za pogrdu. Kako dakle tome pomoći? Nema li drugoga Boga? Ne, jer je samo jedan pravi Bog.

Neizmjerno milosrgje Božje izmisli divno iznašašće i umijeće, da može oprostiti čovjeku bez povrede svoje pravde. Budući da je bio On uvrijegjen, a nije drugoga Boga, koji bi mogao zadovoljiti, posta Bog čovjekom, da tako trpi i umre čovjek, kad je čovjek uvrijedio i pogrdio Boga. Pa da trpljenje bude neizmjerne vrijednosti, kad uvreda i grijeh bijaše donekle neizmjerna, valjalo je, da onaj, koji trpi, bude ujedno Bog, čija su djela od neizmjerne vrijednosti, jer su djela neizmjernoga Boga. Zato je bilo nužno, da trpi Krist, naš Otkupitelj, što jasno pokazuje, kako je težak i zloban grijeh.

D. Joan. Dam. l. 1. c. 5. Zato kaže sv. Ivan Damascen: Kad bi Bog poradi grijeha bacio za uvijek u pakao sve ljude, štogod ih je bilo i bit će do konca svijeta, ne bi se tako zadovoljilo ni naplatilo Božanskoj Pravdi, kao time, što je Bog postao čovjekom i umr'o. A nije to previše ni pretjerano rečeno, nego je sasvim jasna istina; jer sav pakao i njegove vječne muke nijesu nikaka otplata prema životu i smrti Kristovoj, kojom se, budući da bijaše Bog onaj, koji je plaćao, potpuno zadovoljilo pravdi za sve ono, što joj se dugovalo, dapače i više; nu u paklu se nigda ne može zadovoljiti ni za jedan jedini grijeh.

Dakle, prema tome velim, da jedan od najglavnijih plodova, koji moramo ubrati iz razmišljanja muke, ima biti, da oplakujemo gorko svoje grijehe i iz sve duše mrzimo na njih, koji su toliko stojali Isusa Krista. Gospodine, ovomu su trnju i bičevima moji grijesi bili uzrokom. Ja sam Ti, Gospodine, pripravio ove muke. *«Ja sam, koji sam sagriješio, ja sam opako djelovao. Neka se obrati,* *2. Reg. 24, 17.* *molim te, ruka tvoja proti meni. — Ego sum, qui peccavi, ego inique egi. Vertatur, obsecro, manus tua contra me.»* *«Uzmite me i bacite u more, jer ja znam, da je zbog mene nastala oluja ova velika. — Tollite me, et mittite in mare. Scio enim ego, quoniam propter me tempestas haec grandis venit.»* *Jon. 1, 12.* Ja sam, Gospodine, zaslužio ovaj križ; ja bih morao biti popljuvan, izbičevan i pogrgjen.

D. Bernard. serm. 3. de nat. Dom. Sv. Bernardo navodi u tu svrhu vrlo lijepo promatranje. Ja sam se igrao na trgu sa svojim drugovima, a u palači se kraljevoj izricala proti meni smrtna osuda. Čuo to jedini sin kraljev i skine krunu s glave, svuče svoje kraljevske haljine, pa izigje van obučen u vreću, glave posute pepelom i bosonog, plačući i naričući, što bijahu osudili na smrt njegova slugu. Vidjeh ga na jedanput gdje takav izlazi, i ostadoh zapanjen nad ovom novošću. Zapitah za uzrok i saznah, da ide umrijeti za me. — Što da ja sad učinim? Tko bi bio tako lud ili tako neuljudan, da bi se išao natrag igrati, a ne bi ga barem pratio i plakao zajedno s njime?

Dakle tako, s takovim ili drugim sličnim promatranjima imademo se baviti u molitvi, plačući i žaleći se zbog svojih grijeha, koji su bili uzrok muci Kristovoj. I zato naš sv. Otac Ignacije hoće, da razmišljajući o muci molimo za bol, žalost i postigjenje, što je za moje grijehe toliko trpio Gospodin. A što nam naš sv. Otac naregjuje, da u Duhovnim vježbama za pripravu molimo, jest uvijek ono, što hoće da nastojimo ubrati iz njih. *D. Ignat. lib. Exer. spir.*

Ovu nam vježbu mnogo preporučuju sveci, i zato ne valja da je zaboravimo, nego valja da se mnogo u njoj vježbamo, kako početnici tako oni, koji su napredovali, jer je to vrlo korisno. Prvo, ta vježba služi, da se čovjek što više uzdrži u poniznosti i strahu Božjem. Najjače i najuspješnije promatranje, koje možemo obavljati, da uvijek budemo ponizni i postigjeni, jest promatranje naših grijeha te bol i kajanje radi njih. Tko je uvrijedio svoga Stvoritelja i Gospodina i zaslužio, da bude za uvijek u paklu, kaku sramotu, koje pogrde, kaki prezir ne će dragovoljno trpjeti kao naknadu i zadovoljštinu za uvrede, koje je nanio Veličanstvu Božjemu?

Drugo, ova nas vježba čvrsto osigurava, da su nam oprošteni grijesi. Što može čovjeka najviše uvjeriti, da mu je Bog već oprostio grijehe, jest, ako se kajao za njih i oplakivao ih. Ako budeš imao pred očima svoje grijehe, oplakivao i stidio se njih, ne će ih gledati Bog, nego će ih zaboraviti. Zato su se sveci toliko sjećali svojih grijeha i imali ih uvijek pred svojim očima: *«Jer ja poznajem opačinu svoju i grijeh je moj proti meni svagda,* t. j. preda mnom, govoraše Prorok, da Bog zaboravi za njih i odvrati svoje oči od njih. *Odvrati lice svoje od grijeha mojih, i sve opačine moje izbriši. — Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.»* *Psal. 50, 3. 11.* A tako to primjećuje i sv. Jeronim na ove riječi: «Ako ti grijeh stavljaš pred sebe, Bog ga ne će stavljati pred sebe. *Quia si tu ponis illud ante te, Deus non ponit illud ante se.»* Ništa tako ne potiče Boga, da odvrati očiju od naših grijeha, kao kad ih mi gledamo te se stidimo i sramimo zbog njih. To će nam na času smrti pribaviti najveću sigurnost i zadovoljstvo, zato valja da se u tome prije vježbamo. — Treće, to je lijek ne samo za prošle grijehe, nego takogjer lijek, koji će nas čuvati, da u buduće ne sagriješimo; jer tko se neprestano stidi i kaje, što je uvrijedio Boga, vrlo teško će opet sagriješiti.

Četvrto, to je vrlo dobro sredstvo, da se čovjek utješi i uvjeri, da nije pristao na napasti i skrupule, koji ga muče; jer tko neprestano pobugjuje čine pokajanja, mrzi iz duše na grijeh i tvrdo odlučuje, da će prije život dati nego li smrtno sagriješiti, može biti siguran, da nije pristao na napasti i skrupule, koji ga snalaze. Ta nitko tako lako ne pristaje na ono, na što iz sve duše mrzi. Osim toga, tko se vježba u tome, vježba se u ljubavi Božjoj, jer pravo, pokajanje nastaje iz ljubavi Božje, što smo uvrijedili Gospodina tako dobra i vrijedna, da Ga ljubimo i služimo Mu. Zato što tko više poznaje i ljubi Boga, to ga više boli, što ga je uvrijedio.

O slavnom sv. apostolu Petru pripovijeda sv. Klemente, da je, sjećajući se, kako je zatajio Krista, plakao tako jako, da su mu *D. Clem. l. 2. recogn.*

suze izjele lice i iskopale razore na njegovim obrazima. I kaže, da je svake noći, kad bi pijetao prvi puta zapjevao, ustao na molitvu i da više nije spavao cijele noći, a tako da je radio kroz čitav svoj život. Tako moramo i mi raditi. Najkorisnija vježba u molitvi i izvan nje jest, da pobugjujemo čine pokajanja, da mrzimo od sveg srca na grijeh i čvrstvo odlučujemo, da ćemo radije dati život i hiljadu života nego li smrtno sagriješiti, i da žarko molimo Gospodina, nek nas radije uzme, nego takova šta dopusti. «Ne dopusti, Gospodine, da se ikada odijelim od Tebe! *Ne permittas me separari a te.*» Što će mi, Gospodine, život, ako ne, da Ti služim? Ako Ti ne ću služiti, ne ću ga. Uzmi mi ga, Gospodine, prije nego Te uvrijedim.

Peto poglavlje.

O čuvstvu ljubavi Božje.

Treće čuvstvo, u kome se moramo vježbati i koje nam valja crpsti iz razmišljanja otajstva Muke, jest ljubav Božja. Ništa većma ne potiče, da tko koga ljubi, nego kad vidi, da je od njega ljubljen, niti ima okova i lanaca, koji bi tako jako vezali ruke i noge. Kad dakle razmišlja i promatra duša polagano i pazljivo neizmjernu ljubav Kristovu, koja ovdje toliko odsijeva, mora se upaliti i užgati ljubavlju prema onome, koji ju je toliko ljubio. Apostol i
1. Joan. 4, 9. evangjelista sv. Ivan kaže: «*U tom se pokaza ljubav Božja prema nama, što Sina svoga jedinorogjenoga posla Bog na svijet, da živimo po Njemu. — In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.*»
Luc. 9, 31. A budući da je ova ljubav bila tako velika, sveti je evangjelista Luka naziva prekomjernom ljubavi. Kada se preobrazio Gospodin pred svoja tri učenika, veli, da se ukazaše tamo Ilija i Mojsije, i da su govorili o prekomjernosti, koju Mu je trebalo svršiti u Jeruzalemu, t. j. o muci i smrti. *Et loquebantur cum illo, et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.* Sasvim je pravo nazva prekomjernom ljubavi; prvo, jer je umr'o za svoje neprijatelje. Velika je ljubav, koja dotle dogje, da dade život za prijatelje, tako te Spasitelj svijeta kaže, da je to najveća ljubav, koju može
Joan. 15, 13. tko kome iskazati: «*Veće od ove ljubavi nitko nema, da dušu svoju položi tko za prijatelje svoje. — Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*» Nu ljubav je Sina Božjega još dalje doprla, jer je tako daleko došla, da je dao ži-
Rom. 5, 8. 9. vot za svoje neprijatelje. Zato kaže sv. apostol Pavao, da nam je Bog time najjasnije očitovao svoju ljubav: «*Pokazuje ljubav svoju*

Bog prema nama, jer, kad još grješnici bijasmo, Krist umrije za nas. — Commendat autem caritatem suam Deus in nobis, quoniam, cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.»

Drugo, zove se prekomjernom ljubavi, jer bi jedna jedina kap od krvi, koju je prolio, kad je bio obrezovan i krvlju se znojio u vrtu, i najmanje djelo, učinjeno za naše spasenje, bilo dosta, da potpunoma zadovolji svoj strogosti pravde za čitav svijet pa i za hiljadu svjetova, kako kažu sveci, jer je bilo djelo neizmjerne vrijednosti, budući djelo nejzmjernoga Boga. Nu ne zadovolji se time ona neizmjerna dobrota i milosrgje, nego htjede dati za nas svu Ephes. 2, 4.
svoju krv i svoj život. Sv. apostol Pavao naziva ovu ljubav prekomjernom: «*Radi prekomjerne ljubavi svoje, kojom nas je ljubio. — Propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos;*» jer ova ljubav nadilazi neizmjerno sve, štogod se može reći i promisliti. Prorok Zakarija, otac slavnoga Krstitelja, govoreći o ovome dobročinstvu, nije samo rekao, da dolazi od milosrgja Božjega nego je dodao, da dolazi iz utrobe milosrgja: «*Po utrobi milosrgja Boga našega,* Luc. 1. 79.
po kojem nas je pohodio istok s visine. — Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto.»

Tko dakle da ne ljubi onoga, koji je njega toliko ljubio? Zato kaže ljubljeni učenik: «*Ljubimo dakle mi Boga, jer je Bog* 1. Joan. 4,
prije ljubio nas. — Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior 19.
dilexit nos.» Braćo moja, odvratimo Mu barem ljubav ljubavlju, i nastojmo Mu pokazati ljubav onako, kako ju je On nama pokazao. On nam ju je pokazao djelima, i to djelima, koja su ga skupo stojala, a u tom se baš najjasnije očituje i pokazuje ljubav. Zato kaže sv. Ambrozije: «Gospodine, više ti dugujem za ono, što si pretrpio za me, da me otkupiš, nego li za ono, što si učinio, da D. Ambr.
me stvoriš. *Plus, Domine Jesu, injuriis tuis debeo, quod redemptus* l. 2. sup. Luc.
sum, quam operibus, quod creatus sum.» Veliko bijaše dobročinstvo, što nas je stvorio, ali napokon to Ga nije stajalo nikakve muke, nego je trebalo samo da rekne, i odmah je postalo. «*On* Psal. 147, 5.
reče i postadoše, On zapovjedi, i stvoriše se. — Ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt.» Nu otkupljenje naše stojalo Ga je više nego riječ, jer Ga je stojalo krvi i života. Pokažimo dakle mi ljubav, kojom Ga ljubimo, ne riječima, nego djelima. «*Sinci moji, nemojmo ljubiti riječju, ni jezikom, nego djelom, i istinom,* kaže 1. Joan. 3. 18.
sv. evangjelista Ivan. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate.*»

Sin nam Božji pokaza ljubav, kojom nas ljubi, time, što je htio biti za nas preziran i ponizivan. Pokažimo mi svoju ljubav prema Njemu tako, da želimo biti prezirani i omalovažívani za Njega i da se veselimo, kad nam se pruži prigoda, da se ponizimo i mrtvimo. On pokaza svoju ljuljav prema nama, kad je prikazao sama sebe sasvim za žrtvu vječnome Ocu na križu, tako da Mu nije ništa ostalo, što ne bi sasvim žrtvovao nama za ljubav. Pokažimo takogjer mi ljubav, kojom Ga ljubimo, prikazujući se i predajući posvema Njemu, i darujući Mu cijelo svoje srce, želeći, da se na nama vrši Njegova volja u svemu, a ne naša. Po tome se po znaje ljubav, a ne po riječima ni po tome, da govorimo ustima:

Gospodine, jako Te ljubim. Tako tumače sveci one riječi sv. apostola Jakoba: *«A strpljivost ima djelo savršeno. — Patientia autem opus perfectum habet,»* Onaj naime, koji prihvaća i rado podnosi muku, mrtvenje i poniženje, posvjedočuje, da njegova ljubav ne sastoji u riječima, nego da je djelotvorna i prava, jer se ne izgubi u vrijeme tuge i napasti, kad se kušaju pravi prijatelji. *Jacob. 1, 4.*

To je jedan od najglavnijih plodova, koji moramo nastojati da uberemo iz razmišljanja muke Kristove. I zato moramo nastojati, da se puno vježbamo u tome za molitve, a naročito da se posvema i svim srcem prikazujemo Bogu, da čini s nama, što hoće, pomišljajući pri tome na pojedine i teške slučajeve, koji bi nas mogli zadesiti, ne izuzimajući ni jednoga mjesta ni službe, ni časti, makar bila niska i najniža, za koju ne bi bili pripravni iz ljubavi k Njemu, jer je to vježba od prevelike koristi i od vrlo velike savršenosti, i u kojoj se jasno pokazuje prava ljubav.

Šesto poglavlje.

O čuvstvu zahvalnosti i o zahvaljivanju.

Četvrto čuvstvo, u kome se moramo vježbati u molitvi i razmišljanju Muke, jest zahvaljivanje. Sv. Augustin kaže: «Šta možemo bolje pomisliti u srcu, izgovoriti ustima, napisati perom, nego li Hvala Bogu?! Od ovoga nema ništa, što bi se moglo kraće izreći, radosnije čuti, uzvišenije pojmiti, i plodosnije činiti. *Quid melius, et animo geramus, et ore promamus, et calamo exprimamus, quam Deo gratias? Hoc ne dici brevius, nec audiri laetius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest.»* Toliko Bog cijeni zahvalnost i zahvaljivanje, da je odmah, čim bi iskazao svome puku kakovo osobito dobročivstvo, htio da Mu pjevaju pjesmu zahvalnicu. *«Žrtvuj Bogu žrtvu hvale. — Immola Deo sacrificium laudis.»* Sveto je Pismo puno pjesama, koje su pjevali sveci i sinovi Izraelovi u zahvalu za dobročinstva, koja su primili iz ruke Gospodnje. Sv. Jeronim kaže, da je bila predaja kod Židova, da je kralj Ezekija zato na smrt obolio, *Aegrotavit Ezechias usque ad mortem,* što poslije one tako sjajne i čudesne pobjede, koju mu bijaše Bog podijelio proti Asircima, kad ih angjeo Gospodnji poubi jedne noći sto i osamdeset tisuća, ne bijaše pjevao Bogu pjesme zahvalnice, kako su običavali činiti drugi, kad su primili slična dobročinstva. *D. Aug. ep. 77.* *Psal. 49, 14.* *D. Hieron. l. 11. sup. Isa. 39. 4. Reg. 20. 1. Isa. 38, 1. 4. Reg. 19, 35. 2. Paral. 32, 21.*

Sv. Augustin, govoreći o onoj desetorici gubavaca, koje je Krist izliječio, primjećuje vrlo dobro, kako je Otkupitelj svijeta pohvalio onoga, koji se povratio, da Mu zahvali za primljeno dobročinstvo, i ukorio druge, koji bijahu nezahvalni i neharni. *«Ne očistiše li se desetorica? a gdje su devetorica? Ne nagje se, koji bi se vratio i dao slavu Bogu, nego ovaj tugjinac. — Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt? Non est inventus, qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.»* Ne budimo dakle mi nezahvalni za dobročinstva, koja smo primili iz ruke Božje, a osobito za najveće dobročinstvo, naime što je Bog postao čovjekom i bio raspet za nas. *«Milosti jamca svoga ne zaboravi, jer dade za te dušu svoju,* kaže Mudrac. *Gratiam fidejussoris tui ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam.»* Krist postade za nas jamcem i plati naš dug, davši krv svoju i život svoj; dakle je pravo, da mi ne zaboravimo tako velike milosti i dobročinstva, nego da budemo zahvalni. *D. Aug. serm. de verb. Ap.* *Luc. 17, 17.* *Eccli. 29, 19.*

Sv. Toma, raspravljajući o zahvalnosti, kaže, da se na tri načina može iskazati zahvalnost. Prvo, iznutra srcem, priznavajući i cijeneći veličinu dobročinstva, i smatrajući se velikim dužnikom takoga dobročinitelja. Drugo, hvaleći i zahvaljujući riječima. Treće, uzvraćajući djelima već prema silama primljeno dobročinstvo. Dakle na sva ova tri načina moramo nastojati da se zahvaljujemo u svakom otajstvu Muke. Prvo, priznavajući srcem veličinu takovih i tolikih dobročinstava, koja su sadržana u svakome otajstvu, i uvelike ih cijeneći: promatrajući potanko sve okolnosti njihove i sva dobra, koja su nam po njima došla i na vijeke će nam dolaziti, pak priznavajući i ispovijedajući, da smo dužni služiti Mu za njih na vijeke svim svojim silama. Drugo, hvaleći i slaveći Boga takogjer svojim ustima i želeći, da nam svi stvorovi pomognu hvaliti Ga i zahvaljivati Mu za njih prema onome, što kaže sv. apostol Pavao: *«Po Njemu dakle prikazujmo svagda Bogu žrtvu hvale, to jest plod usana, koje ispovijedaju ime Njegovo. — Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo: id est fructum labiorum confitentium nomini ejus.»* Treće, nastojeći, da odgovaramo djelima tolikim dobročinstvima, prikazujući Mu i prinoseći sve svoje srce, kako smo govorili u prijašnjem poglavlju. *D. Thom. 2. 2. q. 107. artic. 2.* *Hebr. 13, 15.*

Sv. Bernardo veli, da u svakom otajstvu, što ga razmišljamo, moramo misliti, da nam Krist, naš Otkupitelj govori ono, što je rekao svojim učenicima, kad im je oprao noge: *«Znate li, što vam učinih? — Scitis, quid fecerim vobis.»* Razumijete li tu tajnu? Shvaćate li vi dobročinstvo, što sam vas stvorio, otkupio i pozvao? — Ah! ne znamo niti razumijemo, što je Bog učinio za nas. Kad bih ja pravo znao i dobro promislio, da si Ti, Gospodine, koji si Bog, postao za me čovjekom i bio raspet za me, ne bi trebalo drugoga, da se rastopim u ljubavi prema Tebi i prikažem Ti sve svoje srce. A to bi bila prava zahvalnost. *D. Bernard. Joan 13, 12.*

Sv. Zlatousnik napominje ovdje nešto vrlo spasonosno. On kaže, da vjeran sluga cijeni dobročinstva svoga gospodara, koje iskazuje uopće svima, i zahvaljuje mu za njih, kao da bi bila njemu samome iskazana i on sâm bio dužnik, i bio obvezan zadovoljiti za sva njih, kao što je to činio sv. apostol Pavao, kad je govorio: *«Koji me je ljubio i predao samoga sebe za me. — Qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me,»* Sasvim je pravo on tako govorio, a to možemo govoriti i mi, kaže sv. Zlatousnik, jer do- *D. Chrysost. l. 2. de comp. cordis. Gal. 2, 20.*

bročinstvo toliko koristi meni, kao da bi meni samome bilo iskazano. Kao što me sunčano svijetlo tako rasvjetljuje, kao da bi mene samoga rasvjetljivalo, a što rasvjetljuje druge, ne umanjuje se dar, dapače biva veći, jer rasvjetljujući druge daje mi drugove, koji mi pomažu, tješe me i čine mi dobro; isto tako to, što je Bog postao čovjekom i pretrpio smrt na križu, toliko meni koristi, kao da je to za mene samoga učinio. A što koristi drugima, ne koristi zato manje meni, dapače mi još više koristi, jer mi daje drugove, koji me ljube, razveseljavaju i pomažu mi, da si zaslužim i umnožim slavu. Što više, tako velika bijaše ljubav Boga prema svakome pojedincu, kao da bi njega samoga ljubio a ne drugoga. A što se tiče volje i ljubavi Kristove, bijaše On tako pripravan, da trpi i vrši ova otajstva za svakoga napose, kao i za sve, kad bi trebalo. Pa *D. Chrys. in ep. Gal. 2.* zaista, kaže sv. Ivan Zlatousti, tolika bijaše ljubav Kristova, da se nebi ustručavao učiniti za jednoga samoga ono, što je učinio za sav svijet. Nadalje je istina, da se Bog sjećao mene napose i imao me pred očima, kad je postao čovjekom i kad je umr'o na Križu. *Jerem. 31, 3.* «*Vječnom sam te ljubavi ljubio. — In caritate perpetua dilexi te.*» On nije mario za smrt, da meni dade život.

Dakle svatko mora promatrati otajstva i dobročinstva, kao da bi za njega samoga bila učinjena. A isto tako i ljubav, iz koje nastaje dobročinstvo, mora svatko tako promatrati, kao da bi njega *Gal. 2, 20.* samoga Bog ljubio, i govoriti sa sv. Pavlom: «On me je ljubio i predao samoga sebe na smrt za me.» Ako tako razmišljamo dobročinstva i ljubav, iz koje potekoše, pobudit će u našoj duši veliku zahvalnost i veliku ljubav prema onome, koji je nas vazda i vječnom ljubavi ljubio.

D. Chrys. hom. 25. in Gen. D. Bernard. serm. contra vitium pessimum ingratitudinis, et serm. 1. in c. jejunii.

Kažu još sveci, da Bog ne zahtijeva, da Mu hvalimo za Njegova dobročinstva za to, što bi Njemu bilo potrebito, da se za njih zahvaljujemo, nego je sve to za naše veće dobro i korist, da tako zavrijedimo nova dobročinstva. Kao što je, kaže sv. Bernardo, nezahvalnost i zaborav za primljena dobročinstva uzrok, da ih Bog čovjeku oduzme, jer je nezahvalnost žarki vjetar, koji suši izvor ljubavi a rosu milosrgja i vodu milosti ne prima: *Ingratitudo est ventus urens, fontem pietatis exsiccans, rorem misericordiae et gratiae fluenta non recipiens;* isto je tako zahvalnost i zahvaljivanje Bogu za dobročinstva uzrok, da ih Bog sačuva i podijeli nam još druge nove darove i milosti. Kao što rijeke teku k moru, koje je kao njihov izvor, da opet iz njega izagju; isto tako, kad povraćamo Bogu primljena dobročinstva sa zahvalom, opet k nam teku novi darovi i dobročinstva.

Sedmo poglavlje.

O čuvstvu udivljenja i nade.

Peto čuvstvo, u kojem se možemo vježbati u molitvi i razmišljanju muke Kristove, jest udivljenje. Možemo se diviti, što trpi i umire Bog, koji ne može trpjeti ni umrijeti, čuditi, što trpi i umire za one iste, koji Mu zadavaju smrt i koji su posvema nevrijedni svakoga dobra, diviti, što trpi tolike i takove boli i muke, kakovih nijedan smrtnik nije nikada trpio. Možemo se diviti neizmjernoj ljubavi i dobroti Božjoj, Njegovoj beskrajnoj mudrosti i najuzvišenijemu naumu, koji je mudrost iznašla, kad je odabrala tako zgodno sredstvo, da spase čovjeka, te bi se ujedno zadovoljilo Njegovu milosrgju i Njegovoj pravdi. Vrlo je dobra molitva, kad tko pozorno promatra ove i druge slične stvari, koje ovdje odsijevaju, diveći se njima i neizmjernoj dobroti Gospodinovoj, koji je tako šta djelovao za stvorove tako niske, i tako nevrijedne i nezahvalne. Dapače se to drži za vrlo uzvišeno promatranje, kad je tko utonuo i zadubao se u promatranje i razmišljanje čudesnih djela Božjih. Pa što će kome biti jasnija i poznatija ova otajstva i što ih bude većma promatrao, to će im se većma čuditi. A u tom je udivljenju sadržana velika ljubav Božja, priznavanje Njegovih dobročinstava i velika zahvalnost za njih, a ujedno veliko naše postigjenje. Zato moramo nastojati da se često vježbamo u ovome svetomu čuvstvu, jer ćemo odatle crpsti veliku korist. U Hebrejskom tekstu svetoga Pisma stoji često u Psalmima na svršetku redaka ona riječ *Selà*, što znači odmor, promatranje i divljenje onoga otajstva, da se naučimo, kako se moramo, kad razmišljamo otajstva, zadržavati u ovome čuvstvu.

Šesto, što možemo crpsti iz razmišljanja muke Kristove, jest veliko ufanje i pouzdanje u Boga; jer, kad razmišlja duša sve, što je Bog učinio za nju, premda toga nije zaslužila, dapače toga nevrijedna bila, i promatra, koliko je Krist, naš Otkupitelj, želio i kako jako žudio, da se spasemo, jer to je ona žegja, za koju reče na Križu, da ga muči, budi se tada u njoj ufanje u takovu dobrotu i milosrgje, da će joj dati sve, što joj je nužno i potrebito za spasenje. «*Koji takogjer vlastitoga Sina svoga ne poštedje, nego Ga za* *Rom. 8, 32.* *sve nas predade, kako nam nije takogjer s Njime sve darovao?* kaže sv. apostol Pavao. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*» Pa ako je to Bog učinio za nas, dok smo bili još Njegovi neprijatelji, što će istom učiniti, kad nastojimo biti Njegovi prijatelji! Zapamti dobro ovaj razlog, koji je od apostola, a vrlo je utješan: «*Jer ako smo se, dok smo bili neprijatelji, pomirili s Bogom* *Rom. 5, 10.* *po smrti Sina Njegova; mnogo više pomireni spast ćemo se u životu Njegovu. — Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus; multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius.*»

Onaj, koji nas je ljubio, dok smo bili okaljani svojim grijesima, kako nas ne će ljubiti sada, kad nas je očistio i obijelio svojom dragocjenom krvlju? Ako nas je onda, kad smo bježali od Njega i opirali se Njegovim nadahnućima, ipak tražio i pozivao, i nije nas pustio, dok nas nije doveo u svoju kuću, kako će nas pustiti i zaboraviti sada, kad nas je već doveo u nju?

Da zadobijemo ovo čuvstvo pouzdanja, pomoći će nam takogjer mnogo, ako se zadubemo u veliko milosrgje Božje, kako to moli Crkva, koja veli, da je Bogu vlastito uvijek se smilovati i oprostiti. *Deus, cui proprium est misereri semper et parcere.* Istina je, da je Bog takogjer pravedan, i tolika je Njegova pravednost, koliko je Njegovo milosrgje, jer je u Bogu sve jedno te isto. Ali, što je Bogu najviše prirogjeno i što On od sebe i najradije čini, i krepost, kojom se najčešće služi, jest milosrgje, kao što pjeva okrunjeni

Psal. 144, 9.

prorok: «*Sladak je Gospodin svima i milosrdnosti su Njegove nad sva djela Njegova. — Suavis Dominus universis, et misericordiae ejus super omnia opera ejus.*» To je zapravo djelo Njegovo, tako te se na osobiti način i naročito zove djelo Božje. A sv. apostol Pavao

Ephes. 2, 4.

zove Boga bogatim u milosrgju. *Deus autem, qui dives est in misericordia.* On je doduše bogat u svemu, ali je osobito bogat, kaže, u milosrgju. Tako se govori, kad se hoće pokazati izvanrednost u čemu. Kao što kažemo: taj je i taj bogat stokom; tako je Bog prebogat, na osobiti je i izvanredni način bogat milosrgjem. Bože, koji svemogućstvo svoje opraštanjem i pomilovanjem najvećma očituješ, pjeva Crkva. U tome se najvećma očituje svemogućnost i veličina Božja, što oprašta i ima milosrgje, i time se On najvećma ponosi. Kao što već ovdje vidimo, da je gdjekojemu vitezu, koji ima više vrlina, obično milija jedna nego li druga, jednome pravednost, drugome darežljivost; tako je i Bogu najmilije to, što je milosrdan.

D. Bernard. serm. 5. de Nat. Dom.

Zato blaženi sv. Bernardo kaže, da je smilovati se Bogu vlastito i da On to čini od sebe, jer iz Njegove naravi teku milosrgje i dobročinstva. On ne treba naših zasluga niti zavisi o tome, da bude milosrdan s nama; nu kazniti je Bogu kao tugje, jer za to treba, da Ga mi izazovemo i prisilimo na to svojim grijesima. Kao što je narav i svojstvo pčele, da pravi med, nu bode samo, kad je tko draži i izaziva: kao silom i nepravdom izazvana čini to; tako i Bog, kada kazni i osugjuje, čini to kao na silu, izazvan i kao prisiljen našim grijesima. Pa i tada, kad je silno izazvan i kao prisiljen, da kazni, i onda jasno očituje svoje milosrgje, jer pokazuje, da Ga boli i da Mu je žao, što tako čini, kako se to vidi na mnogim mjestima svetoga Pisma. Kad je narasla zloba ljudî i Bog

Gen. 6, 6.

htio poslati potop, kaže sv. Pismo: «*I ganut boli u srcu, izbrisat ću, reče, čovjeka, kojega sam stvorio, sa lica zemlje. — Et tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terrae.*» Čini se, da Mu se dojmilo srca, što je morao opustošiti svijet. A kad je navijestio propast Jeruzalemu, kaže sv. Evangjelje, da je Krist, naš Otkupitelj, zaplakao. «*Ugledavši grad, zaplaka nad

Luc. 19, 41.

njim. — Videns civitatem, flevit super illam.*» A po Izaiji veli: «*Jao! utješit ću se nad protivnicima svojim, i osvetiti neprijateljima svojim.*

Isa. 1, 24.

— Heu! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis.» Jao! što se moram osvetiti svojim neprijateljima. On to govori kao sudac, koji, kad već mora potpisati smrtnu osudu, potvrgjuje je sa suzama.

Pa ne samo u tome, nego i u samoj kazni i odsudi, kojom nam se grozi i hoće nam zadati strah, pokazuje se jasno Njegova ljubav i neizmjerno milosrgje, te velika želja, kojom gori, da nas spase. Sv. Ivan Zlatousni primjećuje to jako dobro na one riječi

D. Chrys. in in Psal. 7, 13.

kralja proroka: «Ako se ne obratite, lûk će svoj nategnuti i napeti ga. *I postavit će na nj ubojito oružje, strjelice će svoje vatrenima učiniti. — Nisi conversi fueritis, arcum suum tetendit, et paravit illum. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.*» Velika je dobrota i milosrgje Gospodnje, kaže svetac, što nam se prijeti lukom te nas straši i povećava riječima kazan, da joj izmaknemo. Bog postupa s nama, kaže, kao što obično postupaju oci sa svojim sinovima, koje jako ljube. Oni pokazuju svoju srdžbu prijeteći se riječima, i kažu, šta će sve učiniti i uraditi, da se sin boji i tako popravi, i ne bude ga trebalo kazniti. Osim toga mač rani s bliza a lûk i strjelica rane iz daleka, pa da se rani mačem, treba samo mahnuti rukom i udariti; ali da se rani lukom, treba najprije napeti ga, zatim izvaditi strjelice iz tula i postaviti ih na nj, a dok se napinje i odapinje, čuje se buka; i zato nam se Gospodin prijeti lukom, da imamo kad izmaknuti kazni i osloboditi

Psal. 59, 6.

se nje prema onome, što kaže Prorok: «*Dao si onima, koji Te se boje, znak, da bježe ispred luka, da se oslobode mili Tvoji. — Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui.*» A kad je htio uništiti svijet potopom, navijestio je to stotinu godina prije, da se ljudi osvijeste, kao što čini onaj, koji hoće razvezati bika. Sve je to ljubav i želja, da ne kazni, ako je moguće.

D. Chrysost. hom. 27. super Gen. 3, 13.

A u sedamnaestoj Homiliji o Genezi, raspravljajući, kako je Bog kaznio zmiju, što bijaše prevarila Evu, kaže isti svetac: «Gledaj veliko milosrdje Božje! Kao što se otac, koji silno ljubi svoga sina, ne zadovoljava time, da kazni onoga, koji ga je ubio, nego uzima mač ili sulicu, kojom ga je ubio, te je lomi na tisuću komada; isto tako čini Gospodin Bog naš sa zmijom, koja bijaše kao mač i orugje zlobe gjavlove, osugjujući je na vječnu kazan. Bog ne će smrti grješnika niti se veseli nad propašću ljudskom, jer kad bi tome tako bilo, dosta si Mu dao prigode za to. Da si naime umr'o, kad si prvi puta smrtno sagriješio, bio bi u paklu već više godina. Ali ona neizmjerna dobrota i milosrgje ne htjede dopustiti ni smrti ni gjavlu, da te tamo odnese. «*Zar ja hoću smrt bezbožnika, kaže Gospodin Bog, a ne da se odvrati od putova svojih, i

Ezech. 18, 23

živi? — Numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et vivat?*» Bog ne će, kaže On po proroku, da te odsudi, jer si Ga jako skupo stojao; stojao si Ga krvi i života, pa zato ne bi htio, da se izgubi tako skupa cijena, nego da se svi obrate i spasu, kako kaže sv. Apostol Pa-

1. Tim. 2, 4.

vao: «*On hoće, da se svi ljudi spasu i dogju do spoznanja istine. — Qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire.*»

Svima si ovim i drugim sličnim razmišljanjima, kojih je puno sveto Pismo i knjige svetaca, moramo pomoći, da se čvrsto pouzdajemo u milosrdje Božje, a osobito ovim, o čem sada raspravljamo, naime da se utječemo k muci i zaslugama Isusa Krista.

Osmo poglavlje.

Razmišljajući otajstva Kristova, moramo pobuditi čuvstvo, da Ga nasljedujemo.

Sedmo, što moramo crpsti iz razmišljanja i promatranja Muke i u čem se pri tom moramo vježbati, jest, da se povodimo za krepostima, koje odsijevaju u muci Kristovoj. Dva su poglavita uzroka, (*D. Basil. in const. mon. c. 2.*) kažu sveci, zašto je Sin Božji došao na svijet, postao čovjekom i ovršio ova presveta otajstva. Prvi je i glavni bio, da otkupi čovjeka svojom mukom i smrću; drugi, da dade ljudima najsavršeniji primjer svih kreposti, i tako ih potakne, da Ga nasljeduju i slijede u njima. I zato, pošto je na posljednjoj večeri ovršio ono djelo preduboke poniznosti, kad je naime kleknuo pred svoje učenike i (*Joan. 13, 15.*) prao im noge svojim Božanskim rukama, reče im odmah: «*Primjer vam dadoh, da tako i vi činite, kao što ja učinih vama. — Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.*» A što je onda rekao glede onoga djela, htjede, da to isto mislimo i za sva druga djela, kao što je to rekao sv. apostol Petar u svojoj prvoj kanoničkoj Poslanici, gdje govoreći o muci, (*1. Petr. 2, 21.*) Gospodnjoj veli: «*Krist je trpio za nas, ostavivši vama primjer, da idete stopama Njegovim. — Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.*» Zato kaže blaženi sv. (*D. August. tract. 119. in Joan.*) Augustin: «Križ je Kristov ne samo postelja, na kojoj umire Krist, naš Otkupitelj, nego je takogjer stolica, s koje nas uči svojim primjerom, što imamo činiti i nasljedovati. *Crux Christi non solum est lectulus morientis, sed et cathedra docentis.*»

Akoprem sav Kristov život bijaše najsavršeniji primjer i ogledalo kreposti, ipak regbi da je u svojoj Muci htio u jedno sakupiti sve ono, što nas bijaše za čitavoga svoga života riječju i primjerom naučao, učinivši, da u njoj odsijevaju u najvišem stepenu sve kreposti. Zato nam valja nastojati, da promatrajući ova otajstva pobugjujemo čuvstva, da ćemo se povoditi za krepostima Kristovim, razmatrajući i razmišljajući polagano i pazljivo svaku krepost napose i pobugjujući uslijed toga u volji veliko nagnuće i želju za njom, ter čvrstu nakanu i odluku, da ćemo vršiti i djelom izvoditi čine i djelovanja dotične kreposti, pak veliku mržnju na protivnu opačinu. Tako na primjer, promatramo li poniznost Kristovu, kako se On, budući Bog, toliko ponizio te se dragovoljno izložio

preziranju i pogrgjivanju ljudi, pa još kakom pogrgjivanju, moramo prezirati same sebe, držeći se za ništetne i prezirne; zatim moramo od srca željeti, da nas ne časte ni ne poštivaju niti nam daju prednost pred drugima, i odlučivati, da ćemo dragovoljno podnijeti svaku pogrdu i prezir, kad nas snagje, te veseliti se, što nas to snalazi, da se povodimo za Kristom, Gospodinom našim, i budemo Mu u čemu slični.

Isto tako promatramo li strpljivost Kristovu, moramo odlučiti, da ćemo drage volje podnositi i primati svaku suprotivštinu, što nas snagje, i željeti, da nas snagje i da nam Bog pošalje nevolje i muke u ovom životu, da tako nasljedujemo Krista, Gospodina našega. «Ne ću, Gospodine, da živim bez rane, kad Tebe vidim ranjena, govoraše sv. Bonaventura. *Nolo, Domine, sine vulnere vivere, quia te video vulneratum.*» Tako imamo proći sve ostale kreposti; poslušnost, ljubav, blagost, čistoću, siromaštvo, uzdržljivost, jer sve tamo odsijevaju, pobugjujući želju, da nasljedujemo Krista u svima njima.

Valja ovdje primijetiti, a to smo već prije spomenuli, naime (*Sup. tract. 3. c. 27,*) da u svakoj kreposti moramo prijeći na pojedine slučajeve, što nam se mogu dogoditi, primajući ih i veseleći im se za ljubav Božju; jer nam je to korisnije i potrebitije, nego da promišljamo stvari uopće. Tako na primjer, ako se baviš poniznošću, moraš si predočiti pojedine slučajeve, u kojima običavaš ili možeš biti prezren i osramoćen, najprije najlaglje, zatim teže, za koje ti se čini, da će te se neugodnije dojmiti, ako ti se dogode, i moraš se tako vježbati u njima i veseliti im se, kao da bi se zbilja dogodili. Isto ti je tako raditi, kad se baviš ravnodušnošću, strpljivošću, mrtvenjem ili sjedinjenjem s voljom Božjom; jer tako se krepost malo po malo upije u dušu, a slabi i ublažuje se strast i protivna opačina. Tako će ti kreposno djelo biti poslije lakše, kad ti se za to pruži prigoda, jer si se za to već unaprijed pripravio; a u tu svrhu služe želje i odluke u molitvi.

Time smo pružili dosta i obilno gradiva, prebogatoga i korisnoga, da se zabavimo u molitvi i razmišljanju muke Krista, Gospodina našega, pak i u otajstvima Njegova presvetoga života. Tako nitko ne će moći razložito reći, da ne zna, što bi radio ni čim bi se bavio u molitvi, kad smo naveli tolika čuvstva, gdje se možemo kod svake tačke zaustaviti. K tome još dodaj, da u svakome otajstvu i u svakome ovome čuvstvu, ako hoćemo da se većma na nj ganemo, možemo razmišljati i promatrati ovo: prvo, tko trpi, drugo, što trpi, treće, kako trpi, t. j. kako strpljivo, ponizno, krotko i s kojom ljubavlju podnosi i prihvaća one muke i pogrda, četvrto, za koga trpi, peto, od koga, šesto, u koju svrhu trpi. To je nekoliko tačaka, što ih opće navode i preporučuju sveci, u kojima se možemo s velikom korišću zadržavati.

Kad i ne bi bilo čega drugoga, u samom posljednjem čuvstvu, naime da nasljedujemo Krista, imamo gradiva za čitav život, što se jasno može vidjeti na dva načina. Prvo, što možemo proći sve kreposti, jer su nam sve nužne, a sve ćemo naći u Kristu. Drugo, jer ako kod svake kreposti prijegjemo na pojedine sluča-

jeve, koji se običavaju i mogu dogoditi, i ne mirujemo tako dugo, dok ne dogjemo dotle, da ih podnosimo ne samo strpljivo, nego dapače radosno i veselo, kako smo to prije rekli, imat ćemo sigurno čim da se bavimo kroz čitav život, makar samo s jednom krepošću, a kamo li više s tolikima? I zato kažem: Akoprem su druga čuvstva jako važna, ipak je ovo o nasljedovanju najvažnije i najnužnije od sviju; jer sadržava u sebi čuvstvo ljubavi Božje i druga, o kojima smo govorili, i obuhvata čine svih kreposti, tako da nasljedovanje nije samo jedno čuvstvo, nego skup i sadržaj sviju svetih čuvstva, u kojima sastoji život kršćanski i savršenost njegova.

Supra tract. 3. c. 17.

Tim se dakle moramo obično baviti u razmišljanju muke Kristove i Njegova presvetoga života, i to mora biti glavni plod, koji nam valja crpsti iz njega nastojeći se svaki povesti za onom krepošću, koja mu je potrebitija. Tu se ima zaustaviti, te kopati, dupsti i vježbati se u njoj sve dotle, dok mu ona ne prijegje u krv, i dok mu se ne ukorijeni i ne utisne u srce, a ublaži se i umiri protivna strast i opačina; a zatim ima prijeći na drugu krepost, a tad opet na drugu. To je bolje i korisnije, nego li mnogo toga u molitvi započeti, a površno proći.

Deveto poglavlje.

Potvrdit ćemo nekojim primjerima, kako je korisno i ugodno Bogu razmišljanje o muci Krista, našega Otkupitelja.

Silv. in Rosa aurea serm. de Mar. Magd.

Silvester pripovijeda o sv. Mariji Magdaleni, kako se poslije uzašašća Krista, našega Otkupitelja, povukla u strašnu pustinju, gdje je proboravila trideset i dvije godine. Naš je Gospodin htjede poučiti, čim se ima baviti u onoj pustinji, da Mu postane milija i draža. Zato joj odmah s početka posla sv. arkangjela Mihovila s prekrasnim križem u ruci, koji on postavi na vrata njezine spilje, da ga svetica imajući vazda pred očima nigda ne izgubi s vidika, pa takogjer ne izgubi s vidika ni svetih otajstva, koje on predstavlja i koje bijahu na njem izvršene. I tako je kroz sve vrijeme, što ga je proboravila u samoći, neprestano razmišljala o otajstvima muke i smrti svoga Otkupitelja i Učitelja. To objavi svetica jednome slugi Božjemu iz Reda sv. Dominika, kako to opširnije pripovijeda isti Silvester.

Lud. de Saxonia Carthus. in Vita Christi.

Ludolf Kartuzijanac pripovijeda o nekome slugi Božjemu, koji je živio vrlo savršeno i sveto, kako je žarko želio služiti Gospodinu našemu i saznati napose, koje bi Mu djelo i kaka služba bila ugodnija, da je vrši Njemu za ljubav. Zato je gorljivo i vruće molio Gospodina, da mu to objavi. Kad je jednoć po običaju to molio

i prosio, ukaza mu se Krist, sav u ranama, gol i tresući se, s teškim križem na ramenima, te mu reče: «Najugodnije mi je i najmilije, kad mi sluge moje pomažu nositi ovaj križ, prateći me promatranjem u svim mojim mukama i bolima i osjećajući ih nježno u svome srcu.» To rekavši nestade Ga.

Vincent. in spec. hist. p. 3. quos refert. Surius tom. 6.

Vinko, sv. Antonin i Surije pripovijedaju u životu sv. Edmunda, Nadbiskupa Kenterbrijskoga u Engleskoj, ovo. Dok je ovaj svetac još kao dječak u mladim godinama učio u gradu Oksfordu početke slovnice, ukaza mu se jednoga dana, kad je sâm išao poljem i zamišljen u sveta razmatranja, nenadano dječak Isus, bijel i crven, kako Ga opisuje Zaručnica. Kazav mu se, tko je, izmijenivši s njime nekoliko preslatkih riječi, megju ostalim mu svjetova i toplo preporuči, neka unaprijed misli svaki dan na koje otajstvo Njegova presvetoga života, muke i smrti, uvjeravajući ga, da će mu to biti velika pomoć i zaštita proti gjavlu i njegovim zasjedama, te najuspješnije sredstvo, da si pribavi i sačuva svaku krepost, pak da poslije dobro i srećno umre. Pošto mu je dao ovaj vrlo spasonosni savjet, iščeznu, ostavivši dječaka Edmunda vrlo utješena u srcu. I od toga časa poče on marljivo svaku večer razmišljati po koje otajstvo iz života i muke Krista, Gospodina našega. A iz toga je promatranja crpao veliku pobožnost te isto toliku pomoć i lijek za sve.

Cant. 5, 10,

1. p. l. 1. c. 61. hist. Ord. Praed.

U povjesti se sv. Dominika pripovijeda o nekom redovniku onoga svetoga Reda, po narodnosti Nijemcu, vrlo kreposnu i svetu, da je od rane svoje mladosti gojio osobitu pobožnost prema muci Kristovoj, na koju je običavao vrlo često misliti s velikom boli i suzama, klanjajući se Njegovim presvetim ranama i govoreći svakoj od njih one riječi Crkve: «Klanjamo Ti se, Kriste, i blagoslivljamo Te, jer si po svojem svetom Križu otkupio svijet. *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.*» A govoreći to pokleknuo bi pet puta na zemlju, izmolio svaki puta očenaš i molio Boga, da mu podijeli svoj sveti strah i ljubav. Kako je draga i ugodna bila Gospodinu ova pobožnost, pokaza jasno time, što mu je, kad se jednom molio, iskazao osobitu milost i naklonost. Ukaza mu se naime Krist, naš Otkupitelj, vrlo ljubezan i prijazan, i pozva ga, da se prebliži k Njemu bez straha i naslagjuje se Njegovim ranama. To on i učini s dubokim počitanjem i poniznošću, primaknuvši usta k njima. Tolika bijaše ugodnost i slast, koju je uslijed toga oćutio u svojoj duši, da mu odsada sve, što nije bilo Bog, bijaše nevjerojatna gorkost i muka.

Lip. et Sur. in Vita s. Pacomii mense Junii.

Lipoman i Surije pripovijedaju o svetom Opatu Palemonu, učitelju sv. Pakomija, ovo. Jednoga uskrsnoga dana bijaše mu sv. Pakomije priredio za objed običnoga povrća s malo ulja i soli, kad bijaše već takav blagdan, dok je druge dane običavao jesti samo povrće s malo soli. Kad vidje sveti starac, da mu je začinjeno s uljem, poče plakati i lijevati gorke suze, sjećajući se muke Gospodnje, i govoreći: «Gospodin je moj raspet, a ja da sad jedem ulje? *Dominus meus crucifixus est*; *et ego nunc oleum comedam?*» Ne dao Bog toga! Učenik mu Pakomije odvrati, da je Uskrs, pa da si zato može priuštiti onaj užitak. Ali koliko god ga je silio, da barem kuša, nije mogao to postići.

Pripovijeda se o nekom kršćanskom robu, da je bio jako pobožan prema muci Krista, našega Otkupitelja, i zato, što se neprestano nje sjećao, bio uvijek žalostan i zaplakan. Kad ga vidje takova silnik, kojemu je služio, zapita ga nekoliko puta, zašto je tako žalostan, a ne veseli se s ostalim drugovima. On bi vazda odgovarao, da ne može ino, jer da nosi u svome srcu utisnutu muku Gospodinovu. Čuvši silnik ovaj odgovor, htjede vidjeti, dali je istinu govorio. On mu dade rasparati prsa i izvaditi srce, u kome nagjoše najsavršeniju sliku Krista Raspetoga. To čudo bijaše uzrok, da se silnik obratio na Vjeru Kristovu.

P. 2. l. 4. c. 22. Chron. s. Franc. Slično je tome ono, što se pripovijeda o svetoj djevici Klari od Montefalko. Budući da ona bijaše za svoga života jako pobožna prema muci Krista, našega Otkupitelja, nagjena bi poslije njene smrti u srcu joj s jedne strane slika Krista Raspetoga s tri čavla, sa sulicom, spužvom i trskom, a sve to najsavršenije učinjeno iz same puti svetičine; a s druge strane bijahu bičevi sa pet uzica, stup i trnova kruna, koje se čudo još dandanas pokazuje u Montefalku, u Italiji.

Osma rasprava.

O svetoj pričesti i žrtvi svete Mise.

Prvo poglavlje.

Gospodin nam je iskazao neprocjenivo dobročinstvo i veliku ljubav, kad je ustanovio ovaj Božanski Sakramenat.

Dva nam je djela najznamenitija pokazao Gospodin, koja više zadivljuju um ljudski, nego li sva druga, koja je učinio, i koja su tako umjetna, da ih Izaija, govoreći o njima, naziva iznašašćima Božjima: *«Naviještajte megju narodima iznašašća njegova. — Notas facite in populis adinventiones ejus.»* *Isa. 12, 4.* Djela, za koja regbi da je smišljao, kako da saopći i izlije samoga sebe Prvo djelo bijaše Njegovo Utjelovljenje, u kome se Riječ Očeva sjedinila i združila s našom naravi tako usko i tako čvrsto i tijesno, da je jedna Osoba postala Bog i čovjek. To je vez taman svakome razumu čovječjemu, a jasan Njemu samome; svima taman i mrak, a Njemu samome svijetlo i jasnoća. Vez nerazrješiv, jer što je jednom spojio, nigda se više nije razriješilo, niti će se razriješiti. *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit.* Sv. Dionizije Areopagita kaže, da je ljubav moć ujedinjujuća, koja pretvara onoga, koji ljubi, u ono, što ljubi, i čini iz dvojega jedno. *D. Dionys. Areop. c. 4. de Divin. nom.* Ali što nigda nije mogla učiniti nijedna ljubav na zemlji, to je učinila ljubav Božja za čovjeka.

Nigda se nije vidjelo pod nebom, da je ljubav u istinu učinila jedno od onoga, koji ljubi, i onoga, što ljubi. Na nebu se vidi to jasno: Jedna je te ista narav Očeva i Sinova, i oni su jedno. Ali pod nebom takova sjedinjenja nije nigda bilo. Nu ljubav Gospodina Boga našega bijaše prema čovjeku tako velika, da se združio i sjedinio tako s čovjekom, da je od Gospodina Boga našega i čovjeka postala samo jedna osoba, i to tako jedna, da je Čovjek pravi Bog i Bog pravi čovjek, i da se sve, što je Božje, može u istinu i za pravo reći o čovjeku; a nasuprot što je čovječje, da se može reći i o Bogu, tako da onaj, koga su ljudi gledali, bijaše Bog. Onaj, koga su vigjali da govori tjelesnim ustima, bijaše Bog. Onaj, koga su vigjali, gdje jede, hodi i trudi se, bijaše Bog. U Njega je u istinu bila narav čovječanska i tvorio je čovječanska

Isa. 66, 8. djela, a onaj, koji ih je tvorio, bijaše Bog. «*Tko je igda čuo tako šta, i tko je vidio tomu slično*? pita prorok Izaija. *Quis audivit unquam tale, et quis vidit huic simile?*» Boga dijete, Boga povita u pelenice, Boga gdje plače, Boga gdje trpi slaboću, umara se i
Psal. 90, 10. podnosi boli i muke! Okrunjeni prorok kaže: «*Višnjega si izabrao sebi za utočište, ne će te zlo zadesiti, i bič ne će se približiti k šatoru tvome. — Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.*» Ali sada vidimo, Gospodine, da su dosegnuli do Tebe bičevi, čavli, trnje i da
Isa. 28, 21. su Te prikovali na križ; nešto tako neobično za Boga. «*Neobično je djelo Njegovo Njemu,* kaže Izaija. *Peregrinum est opus ejus ab eo.*» Nešto neobično, djelo, koje zadivljuje um ljudski i angjeoski!

Drugo djelo, koje učini Bog, iznašašće Njegove neizmjerne ljubavi, jest ustanovljenje Presvetoga Sakramenta. U prvom je djelu sakrio svoje Božansko biće pod koprenu tijela, da Ga možemo vidjeti, a u ovome sakriva ne samo Božanstvo nego i Čovječanstvo pod koprenu kruha i vina, da Ga možemo blagovati. U prvom je djelu uzeo Bog čovjeka u se, sjedinivši narav čovječansku s Riječju Božanskom; tu unigje čovjek u utrobu Božju. U ovome drugome hoće, da ti Njega uzmeš u se, u svoju utrobu. Prije je bio čovjek sjedinjen s Bogom, a sada se hoće Bog-čovjek sjediniti s tobom. U prvome se djelu združio i sjedinio samo s jednom posebnom naravi, naime s presvetim Čovječanstvom Krista, našega Gospodina, koje je osobno sjedinjeno s Riječju Božanskom. U ovom se drugom sjedinjuje sa svakim, koji Ga napose prima, i postaje s njime jedno, nu ne već po sjedinjenju hipostatičnom ili osobnom, jer to ne bi dolikovalo, nego po najužem i najtjesnijem sjedinjenju, što
Joan. 6, 57. se iza hipostatičnoga može pomisliti. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu, veli sâm Gospodin. Čudno-
Psal. 110, 4. vatoga li djela! «*Uspomenu je učinio čudesa svojih milostivi i milosrdni Gospodin, hranu je dao onima, koji Ga se boje. — Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se.*» To je ne samo najveće od Njegovih čudesa, kako
D. Thom. serm. festi Corp. Christi. kaže sv. Toma, *Miraculorum ab ipso factorum maximum*; nego je sadržaj i skup sviju njih.

O kralju Asveru pripovijeda sv. Pismo, da je priredio veliku i sjajnu gozbu, koja je trajala sto osamdeset dana, «*da pokaže bo-*
Esth. 1, 4. *gatstvo i slavu kraljevstva svojega. — Ut ostenderet divitias gloriae regni sui.*» Tako i ovaj veliki kralj Asver, Krist, naš Otkupitelj, htjede prirediti kraljevsku gozbu, da pokaže veličinu svoga blaga i bogatstva, te moć i veličanstvo svoje slave; jer je hrana, što nam je daje na ovoj gozbi, sâm Bog. To je djelo, kojemu se svijet divi i čudi isto toliko, koliko i prvome. Dapače se već samoj sjeni
Exod. 16, 15. ovoga čudesnoga Otajstva, naime mani, čudiše ljudi: «*Manhu, šta je to? — Manhu, quid est hoc?*» A poslije govorahu: «*Kako nam*
Joan. 6, 53. *može ovaj dati tijelo svoje, da jedemo? — Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?*» Ova gozba ne traje sto i osamdeset dana, kao ona kralja Asvera, nego već tisuću devet stotina i više godina, i trajat će sve do konca svijeta. Uvijek je-
Psal. 45, 9. demo i uvijek će trajati. S pravom se čudi i vapi Prorok: «*Hodite*

i vidite djela Gospodnja, koja učini čudesa na zemlji. — Venite et videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram.» Čudnovata je umjetnost i mudrost odluka Božjih, koje je izmislio za spasenje ljudi. O ovom ćemo drugom djelu sada govoriti. Dao nam Gospodin svoju milost za to, koja nam je jako potrebita.

Raspravljajući slavni apostol i evangjelista sv. Ivan u svom svetom Evangjelju o ustanovi ovoga presvetoga Sakramentu veli: Joan. 13, 1. «*Kako je* Krist, naš Otkupitelj, *ljubio svoje, koji bijahu na svijetu, do konca ih je ljubio. — Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.*» Tada im je naime na koncu iskazao veća dobročinstva i ostavio im veće dokaze ljubavi, megju kojima jedan od glavnih ili baš najglavniji bijaše ovaj presveti Sakramenat, jer je u njemu u istinu i tvarno ostalo Njegovo Veličanstvo. Time nam je jasno pokazao veliku ljubav, kojom nas ljubi, jer je svojstvo prave ljubavi, da uvijek hoće imati uza se onoga, koga ljubi, da se vazda druži s njime, budući da ljubav ne trpi, da je odsutan, koga ljubi. Zato, kad je imao Krist naš Otkupitelj otići s ovoga svijeta k svome Ocu, htjede se tako odijeliti, da se sasvim ne odijeli, i tako otići, da još ostane. Kao što je sišao s neba, da neba nije ostavio, tako sada odilazi sa zemlje, da zemlje ne ostavlja. I kao što je izišao od Oca, da Ga nije ostavio, tako sada odilazi od svojih sinova, da ih ne ostavlja. «*Izigjoh od Oca i dogjoh na svijet;* Ibid. 16, 28. *opet ostavljam svijet i idem k Ocu. — Exivi a Patre, et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.*»

Osim toga ljubav po svojoj naravi želi još, da živi u uspomeni onoga, koga ljubi, i hoće, da je se uvijek sjeća. Zato si oni, koji se ljube, kada se rastaju, daju kake uspomene i darove, da oživljuju ovu uspomenu. Dakle da ne zaboravimo svoga Božanskog Otkupitelja, ostavio nam je za uspomenu ovaj presveti Sakramenat, u kojem On sâm osobno ostaje, jer nije htio, da megju Njim i nama bude drugi manji zalog, da nam oživljava ovu uspomenu, od Njega samoga. I zato, kad je već ustanovio ovaj presveti Sakramenat, reče: «*Ovo činite na moju uspomenu. — Hoc facite in meam* Luc. 22, 19. 1. Cor. 11, 24. *commemorationem.*» Kadgod budete vršili ovaj sveti čin, vršite ga meni na uspomenu, sjećajući se, koliko sam vam dobra htio i koliko za vas pretrpio.

Mojsije je jako uzveličavao puk Izraelski, što nema tako velikoga naroda, kojemu bi bio Bog tako blizu kao njima: «*Niti ima* Deut. 4, 7. *drugoga naroda tako velikoga, kojemu su bogovi blizu, kao što je Bog naš prisutan svim našim molitvama. — Neque est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.*» A kad je Salamon sagradio 3. Reg. 8, 27. hram, divio se i govorio: «Zar je moguće, da Bog stanuje s ljudima na zemlji? Ako Te, Gospodine, nebo i nebo nebesa sa svim svojim prostorom ne mogu obuhvatiti, koliko će to manje moći ova malena kuća, koju sam sagradio?» S koliko većim pravom možemo to mi reći, kad nije već megju nama sjena ili slika, nego sâm Bog? «*Evo ja sam s vama po sve dane sve do svršetka vijeka.* Matth. 28, 20. *— Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.*» Veliku nam je utjehu i milost iskazao Krist, naš Otkupitelj,

kad je htio ostati s nama, da nas tješi i olakoti nam naše putovanje. Ako nas već ovdje društvo kojega prijatelja tješi u našoj muci i tuzi, što će istom biti, kad imamo u društvu samoga Isusa Krista i vidimo, gdje Bog ulazi na naša vrata i hodi našim cestama i ulicama, gdje se daje nositi, i da Ga imamo neprestano u svojim hramovima, te Ga možemo pohagjati često puta i svaki čas danju i noću, razgovarati se s Njime o svojim poslovima licem u lice, tužeći Mu se na svoje muke i otkrivajući Mu svoje napasti, i moleći Ga za milost i pomoć u svakoj svojoj potrebi, uzdajući se, da će nam Onaj sigurno pomoći, koji nas je toliko ljubio, da je htio biti tako blizu nas. «*Namjestit ću šator svoj megju vama, hodit ću megju vama i bit ću Bog vaš. — Ponam tabernaculum meum in medio vestri, ambulabo inter vos, et ero Deus vester.*» Megju vama ću hoditi i postavit ću svoj prijesto u sredini vašoj; ići ću, kamo god me hoćete nositi. Hodit ću po vašim ulicama i iskazivat ću vam čast. Koje srce da se ne gane i ne usplamti, videći gdje se Bog tako kod nas udomio? *Lev. 26, 11.*

Nije se Gospodin zadovoljio time, da Ga imamo u svojim hramovima i kućama, nego htjede, da Ga imamo u sebi samima; htjede unići u naše srce. On htjede da ti sâm budeš hram i kalež, svetohranište i svetište, gdje se čuva i sahranjuje ovaj presveti Sakramenat. «*Megj grudima mojim boravi. — Inter ubera mea commorabitur.*» Ne daje nam se ovdje, da Ga cjelivamo kao pastirima i svetim kraljevima, nego da Ga primamo u svoje srce. O ljubavi neiskazane! O darežljivosti nečuvene! Ja da primam u svoja prsa i u svoje srce osobno samoga Boga, samoga Isusa Krista, pravoga Boga i pravoga čovjeka? Onoga istoga, koga je Presveta Kraljica angjelâ začela i devet mjeseci nosila u svojoj utrobi. Ako je sv. Elizabeta, majka slavnoga Krstitelja, što je stupila u kuću Presveta Djevica, Tvoja Maijka u čijoj si utrobi bio, sva u čudu i puna Duha Svetoga, uskliknula: «*Otkud meni ovo, da dolazi Mati Gospodina mojega k meni? — Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*» — što ću ja istom kazati, kad vidim, da ne na vrata moje tvarne kuće, nego na vrata mojega tijela i duše ulaziš u me samoga Ti, Gospodine, Sine Boga živoga? S koliko ću većim pravom ja reći: *Otkud meni ovo*? Meni! koji sam toliko vremena bio stan gjavla; meni, koji sam te toliko puta uvrijedio; meni tako neharnome i nezahvalnome! Otkud meni ovo, ako ne od velikoga Tvoga milosrgja, što si Ti, koji jesi, tako dobar i toliko ljubiš ljude? Otkud to, ako ne od ove neizmjerne ljubavi Tvoje? *Cant. 1, 12.* *Luc. 1, 43.*

Vele još ovdje sveci i sude sasvim pravo: Kad bi Gospodin iskazao ovo dobročinstvo samo nevinima i čistima, već bi to bio neprocjeniv dar; a što ćemo istom reći, kad mora proći kroz ruke mnogih zlih sluga, da postigne istu svrhu, naime da se ovima saopći! Pa kao što je nama za ljubav dopustio, da Ga razapnu na križ ruke onih opakih krvnika; tako sada dopušta, da Ga uzimaju u ruke zli i opaki svećenici, i primaju u nečista i smrdljiva usta i tijelo mnogi zlikovci i grješnici, samo da pohodi i utješi svoje prijatelje. Svemu se tomu izlaže Gospodin i hoće, da bude opet i više puta prodan, ismijan, razapet i postavljen megju razbojnike prema onome, što kaže sv. Pavao, da oni, koji griješe, koliko je do njih, ponovno razapinju Isusa Krista: «*Razapinjući si Sina Božjega. — Crucifigentes sibimetipsis Filium Dei.*» A sve to čini, da se dade tebi. Promisli sada, dali nemamo dosta razloga, da Mu budemo zahvalni i služimo Mu. Pjeva Crkva i čudi se, što se ovaj veliki Gospodin nije plašio unići u utrobu Djevice: Nijesi se strašio utrobe Djevice. *Non horruisti Virginis uterum.* Sravni sada čistoću one Djevice sa nečistoćom našom, pa ćeš vidjeti, koliko više razloga imamo, da se čudimo, što se ne zgraža unići u prsa grješnikova. *Hebr. 6, 6.*

Drugo poglavlje.

O vrlinama i čudovitim stvarima, koje moramo, kako nas Vjera uči, vjerovati o ovom Božanskom Sakramentu.

Mnogo nas čudesnih stvari uči Vjera katolička, koje ovdje proizvode riječi pretvorbe. Prvo, što moramo vjerovati, jest, da je, čim svećenik izgovori riječi pretvorbe nad Hostijom, odmah tamo pravo tijelo Krista, našega Otkupitelja, ono isto, koje se rodilo od djevičanske utrobe Presvete Djevice; ono isto, koje je visjelo na Križu i uskrsnulo; i ono isto, koje sada sjedi ob desnu Boga Oca. I čim svećenik izgovori riječi pretvorbe nad kaležem, odmah je tamo Njegova prava i dragocjena Krv. Pa da se u isto doba služi sto tisuća Misa po svoj Crkvi, tvori Bog po svuda ovu čudesnu pretvorbu u isti čas, kad svećenik izgovori riječi pretvorbe; i svagdje je pravo i istinito tijelo i krv našega Otkupitelja; ovdje Ga blaguju, ondje Ga posvećuju, i posvuda je jedan.

Drugo čudo, koje moramo ovdje vjerovati, jest, da poslije riječi pretvorbe nema više tamo kruha ni vina, makar se našim očima, našemu opipu, okusu i njuhu tako činilo; nu Vjera nam kazuje, da nije tako. Kada je Jakob, da zadobije blagoslov i prvoregjenstvo, obložio svoje ruke kožom jarećom, da bude sličan svome bratu Ezavu, reče mu patrijarka Izak: «*Glas je doduše glas Jakobov, ali ruke su ruke Ezavove. — Vox quidem, vox Jacob est; sed manus, manus sunt Esau.*» Tako i ovdje ono, što pipamo rukama i osjećamo svojim ćutilima, čini se, da je kruh i vino, ali glas, to jest Vjera, kazuje nam drukčije. «A slušanje po riječi Vjere. *Auditus autem per verbum fidei.*» Česa čuvstvo ne dokuči, tvrda Vjera nas uči. *Praestet Fides supplementum sensuum defectui.* I u mani, sjeni i slici ovoga Sakramenta, bijaše takogjer tako. Ona je imala tek po svakoj hrani: tek po jarebici, a ne bijaše jarebica, tek po pastrvi, a ne bijaše pastrva; tako i ova Božanska Mana ima tek po kruhu, a nije kruh, tek po vinu, a nije vino. Kod drugih se *Gen. 27, 22.* *Ex epist. Rom. 10, 18.*

Sakramenata ne mijenja jedna tvar u drugu, nego voda u Krstu ostaje voda, a ulje u Sakramentu Potvrde i Posljednje pomasti ostaje ulje; nu u ovom se Sakramentu mijenja tvar tako, da ono, što izgleda, da je kruh, nije kruh, a ono, što izgleda, da je vino, nije vino, nego se bistvo kruha mijenja i pretvara u pravo tijelo Krista, našega Spasitelja, a bistvo vina u dragocjenu Krv.

D. Ambros. l. de his, qui initiantur minist. c. 9,

Sasvim dobro veli sv. Ambrozije: «Koji je mogao iz ništa učiniti nešto, stvorivši nebo i zemlju, to više će moći iz jedne stvari načiniti drugu i jedno bistvo promijeniti u drugo. Što više, vidimo, da se kruh, koji svaki dan jedemo, pomoću naravne topline u kratko vrijeme pretvara u naše tijelo; mnogo će bolje moći svemoguća krepost Božja u tili čas učiniti ovu čudesnu pretvorbu. Pa da se diveći jednome čudu prestanemo diviti drugome, mnogo je više, što je Bog postao čovjekom, a nije prestao biti Bog, nego što kruh prestaje biti kruh i pretvara se u tijelo. Dakle onom Božanskom krepošću, kojom je Sin Božji postao čovjekom, pretvara se

Luc. 1, 37.

kruh i vino u tijelo i krv Kristovu. «*Jer kod Boga ne će biti nemoguća nijedna riječ*, kao što reče Angjeo Presvetoj Djevici. *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.*»

Treće, još je jedna osobitost kod ove pretvorbe. Kod nje naime ne biva kao kod ostalih naravnih pretvorba, kod kojih, kada se jedna stvar preobraća u drugu, ostaje još uvijek nešto od one stvari, koja se mijenja, jer stvar ostaje ista, a mijenja se samo oblik, kao kad se zemlja pretvara u srebro i voda u kristal, ili kao kad od malo ilovače ili voska načiniš jedanput konja drugi put lava. Ali kod ove čudesne pretvorbe ne ostaje poslije posvećenja u Hostiji ništa više od kruha a u kaležu ništa više od vina, niti od oblika niti od tvari, nego se sav kruh pretvara i mijenja u cijelo Tijelo Kristovo, a sve vino u svu Njegovu dragocjenu Krv. Zato Crkva sasvim pravo i zgodno, kako kaže Sabor Tridentinski, da nam označi ovu posvemašnju pvetvorbu, naziva je *Transsubstantiatio*, što će reći promjena jednog bistva u drugo. Kao što se naime naravsko rasplogjivanje može za pravo nazivati pretvorbom, jer se kod toga mijenja oblik; isto se tako i u ovom Sakramentu sasvim pravo naziva ova promjena transubstancijacijom, jer se sav kruh i vino pretvara u čitavo Tijelo i Krv Kristovu.

Po tome u ovome Sakramentu ne ostaje ništa od kruha i vina, nego ostaje samo boja, miris, tek i druge prilike kruha i vina, koje se zovu sakramentalne prilike. A to je drugo veliko čudo, koje odsijeva u ovom presvetom Sakramentu, što naime ostaju tamo ove prilike, a ne drže se nikake supstancije ili podmeta, akoprem se prilike po naravi drže supstancije i s njom su sjedinjene, kako uči sva filozofija. Tako je naime jasno, da bjeloća po naravi ne može za se opstojati, nego skupa i sjedinjena s kakom supstancijom, a isto tako tek i miris. Ali ovdje preko svakoga naravnoga reda ostaju iste prilike kruha i vina, nadnaravno se podržavajući same po sebi kao u zraku, jer kruh i vino nije već tamo, kako smo rekli. A u Tijelu i Krvi Kristovoj, što zauzimaju njihovo mjesto, ne mogu opstojati one prilike, i zato ih Bog podržava i čuva za se neprestanim čudom.

Osim toga moramo vjerovati, da je u ovome presvetome Sakramentu pod onim prilikama kruha ne samo Tijelo Kristovo, nego sav Krist, pravi Bog i pravi čovjek onako, kako je u nebu. Potom je u Hostiji zajedno s Tijelom i Krv Krista, našega Otkupitelja, Njegova presveta Duša i Njegovo presveto Božanstvo. Isto je tako u kaležu pod prilikama vina ne samo Krv Kristova, nego takogjer Tijelo, Duša i Njegovo Božanstvo. Ali primjećuju bogoslovci, da sve to nije tamo s istoga razloga i na isti način, nego da je jedno u ovome Sakramentu po kreposti i sili riječi pretvorbe, a drugo uslijed dosljednosti ili suvislosti. Kaže se, da je ono u ovome Sakramentu po kreposti i sili riječi, što znače i izrazuju iste riječi pretvorbe. I tako je u Hostiji samo Tijelo Kristovo a u kaležu samo Krv, jer riječi tvore ono, što znače; a jedino znače: Ovo je Tijelo moje, ovo je Krv moja. Uslijed dosljednosti ili suvislosti, kaže se, da je ono nazočno, što je spojeno i združeno s onim, što se izražava i kazuje riječima. Pa jer Tijelo Kristovo nije sada samo nego skupa sa Krvlju, s Dušom i Božanstvom, zato je tamo u Hostiji i sve ono. I jer i Krv nije sada sama, nego zajedno s Tijelom, s Dušom i Božanstvom, zato je u kaležu takogjer sve ovo. Kad je naime nešto megju sobom spojeno i sjedinjeno, onda, gdje je jedno, mora da nužno bude i drugo. To će jasno pokazati ovo. Kad bi, kažu bogoslovci, za ona tri dana, dok je Krist bio u grobu, sv. Petar ili koji drugi apostol pretvorio kruh i vino u presveto Tijelo i Krv Kristovu, ne bi onda bilo u presvetom Sakramentu Duše Kristove; jer tada duša nije bila združena s Tijelom, nego bi ondje bilo samo mrtvo Tijelo, kako je ležalo u grobu, akoprem združeno s Božanstvom, koje ga nije nigda ostavilo. Isto tako, kada je Krist na Veliki četvrtak kod posljednje večere pretvorio kruh i vino u svoje presveto Tijelo i Krv, bio je tamo u Sakramentu Krist, naš Otkupitelj, pravi Bog i pravi čovjek, ali koji je mogao trpjeti i umrijeti, kakav je tada i bio. No sada je u Sakramentu živ, slavan i uskrsnuo, besmrtan i koji ne može više trpjeti, kakav je i u nebu.

Akoprem je tome tako, da je u Hostiji Krv a u kaležu Tijelo Krista, našega Otkupitelja, uza sve to trebalo je, da se ove dvije različite pretvorbe svaka za se obavi, da se tako življe predoči Muka Kristova, u kojoj se Krv odijelila od Tijela. Zato se to i spominje u samoj pretvorbi Krvi: «Koja će se za vas i za mnoge proliti. *Qui pro vobis et pro multis effundetur.*» Pa jer se ovaj Sakramenat ustanovio takogjer, da hrani i uzdržava naše duše, valjalo je, da se ustanovi ne samo kao jelo nego i kao pilo; jer potpuna hrana tijela sastoji iz jela i pića. A iz toga možemo izvesti nešto, što služi na utjehu onima, koji nijesu svećenici, naime da oni, ako se i ne pričešćuju pod objema prilikama kao oni, koji govore Misu, nego samo pod prilikom kruha, što je Crkva naredila radi mnogih i vrlo važnih razloga, uza sve to, kad primaju u Hostiji Tijelo Krista, našega Otkupitelja, primaju ujedno Njegovu Krv i Njegovu Dušu i Njegovo Božanstvo; jer se sve to potpuno i savršeno nalazi pod svakom od ove dvije prilike. Kažu bogoslovci i sveci, da oni primaju toliko milosti, koliko i svećenici, koji se pričešćuju pod objema prilikama, samo kad pristupaju s jednakom pripravom. Kao

Exod. 16, 18. što kod mane, kaže sv. Hilarije, koja je bila slika Presvetoga Sakramenta, niti bi onaj, koji je sakupio više, imao zato više, niti bi onaj, koji je sakupio manje, imao zato manje, kako kaže sv. Pismo; isto tako kod ovoga Božanskoga Sakramenta niti onaj, koji ga prima samo pod prilikom kruha, prima zato manje. Svi su u tome jednaki.

Osim toga je još jedno veliko čudo u ovome uzvišenome Sakramentu. Krist je naime sav savcat ne samo u cijeloj Hostiji i sav savcat u kaležu, nego u svakoj čestici Hostije i u svakoj čestici prilike vina takogjer je sav Krist onako potpuno, kako je u čitavoj Hostiji, i onako sav, kako je u nebu, ma kako bila malena čestica, kako se to jasno razabire iz samoga Evangjelja; jer Krist, naš Gospodin, nije posvetio napose svaki komad, kojim je pričestio svoje apostole, nego je na jedanput posvetio toliko kruha, da je bilo dosta, da sve pričesti, kad ga je razdijelio. A tako i za kalež kaže izrično sv. Evangjelje, da ga je Krist dao svojim apostolima, *Luc. 22, 17.* veleći: «*Uzmite, i razdijelite megju sobom. — Accipite, et dividite inter vos.*» Pa ne samo, kad se lomi Hostija ili dijeli kalež, nego i prije, nego se lomi, cijelo je Kristovo Tijelo u čitavoj Hostiji i cijelo u svakoj njenoj česti, i cijelo u svakoj prilici vina, i cijelo u svakoj kapljici njenoj.

Ima u naravi nekoliko primjera i prispodoba, koje nam mogu to donjekle razjasniti. Tako je naša duša takogjer cijela u cijelome tijelu i cijela u svakoj česti njegovoj. I glas, kad ja govorim — primjer je to, koji navodi sv. Augustin — čitav je u tvojim ušima i čitav u ušima svih onih, koji slušaju. A uzmeš li ogledalo, vidjet ćeš u njemu cijelu svoju sliku, makar ogledalo bilo maleno i mnogo manje od tebe. Pa ako razbiješ ogledalo na mnogo komada, u svakom ćeš komadu vidjeti takogjer svoju sliku, ni manju ni višu, nego li je vidiš u cijelom ogledalu. Ove i druge slične primjere i prispodobe navode učitelji i sveci, da nam razjasne ova otajstva. Akoprem nijedna prispodoba nema posvemašnje sličnosti, ipak su od koristi i donekle to razjasnuju.

Još je ovdje jedno otajstvo. Kada se lomi Hostija ili dijeli Krv, lome se prilike kruha i dijele prilike vina, ali Krist niti se lomi niti dijeli, nego ostaje cio u svakoj čestici, ma kako neznatna bila. A na isti način, kada žvačeš Hostiju, ne žvačeš ni ne uma-*D. Hieron. tom. 4. p. 358. apud Euseb.* njuješ Krista. Kaže sv. Jeronim: «O kako se varaju čovječja ćutila! Lome se one prilike, koje se opažaju ljudskim ćutilima na Tebi, a ipak se Ti ne trošiš ni ne lomiš. Čini se, da Te zubi žvaču kao pravi kruh, a ipak Te nikada ne žvaču. Sav savcat si u svakoj i najmanjoj čestici! *O humanorum illusio sensuum! Franguntur illa, quae humanis sensibus in te videntur accidentia, et tamen nec corrumperis, nec frangeris: te dentes videntur masticare velut materialem panem, et tamen nunquam masticaris: perfectus et integer sub qualibet quantumcumque minima contineris particula.*» I zato pjeva Crkva: «Koji ga prima, niti ga komada, niti lomi, niti ga dijeli, nego ga cijelog uzima. Ne komada se stvar, nego se lomi samo prilika. *A sumente non concisus, non confractus, non divisus, integer accipitur. Nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura.*»

Kod ove gozbe dogagja nam se drukčije nego li kod drugih gozba, gdje režeš jestvinu, a ne režeš tanjurâ ni zdjelâ. Ali kod ovoga Božanskoga stola nije tako, jer se kida tanjur i zdjela, što su prilike, a ostaje cijela jestvina i bitnost. Što više, kod drugih stolova jedeš jestvinu i hranu a ne jedeš zdjelâ ni tanjurâ; ali kod ovoga uzvišenoga stola jedemo hranu, koja je tako tečna, da s njom pojedemo i tanjur.

Sve ovo, što nas Vjera uči, dosta je, da sada to vjerujemo i *D. Aug. tract. 12. sup. Joan.* častimo, a da ne istražujemo radoznalo, držeći se uvijek onoga načela sv. Augustina: «Dopustimo, da Bog nešto može, čega mi, priznajmo, ne možemo istražiti. *Demus, aliquid Deum posse, quod nos fateamur illud investigare non posse.*» Jer, kako kažu sveci, djela Božja ne bi bila veličajna, kad bi ih naš um i razum mogao shvatiti. I u tome je upravo zasluga Vjere, da vjerujemo ono, česa ne vidimo. Povrh toga ima u otajstvu ovoga presvetoga Sakramenta još nešto osobito, čega nema u ostalim otajstvima Vjere; jer kod ostalih vjerujemo, čega ne vidimo, što je velike hvale vrijedno: «*Blago onima, koji ne vidješe, a vjerovaše. — Beati, qui non viderunt, et crediderunt.*» *Joan. 20, 29.* Ali ovdje moramo ne samo vjerovati, čega ne vidimo, nego protivno onome, što nam se čini da vidimo; jer našim se ćutilima čini, da je tamo kruh i vino, a moramo vjerovati, da toga tamo nema.

Vjera u ovo otajstvo slična je Vjeri Abrahamovoj, koju toliko veliča sv. Pavao: «*Koji proti nadi u nadu vjerova. — Qui contra spem in spem credidit.*» *Rom. 4, 18.* Vrhunaravna nada svladala je naravno nepouzdanje, koje su oči gledale, jer je vjerovao i nadao se, da će dobiti sina proti svemu onomu, što mu je naravna nada obećavala, budući da ga naravski nije mogao imati, kad je bio on prestar, a prestara mu bila već i žena. A kad je poslije htio žrtvovati ovoga sina, kako mu bijaše naložio Bog, uza sve to je vjerovao, da će mu Gospodin ispuniti obećanje, koje mu je dao, te umnožiti po njemu njegovo potomstvo. Tako i u ovom Božanskom Sakramentu vjerujemo protivno onome, što nam po naravi kažu naša ćutila; i zato je veoma zaslužno ono, što ovdje vjerujemo. Reče Bog svome Puku: «U jutro ćeš jesti kruha, a na večer ću ti dati mesa.» *Exod. 16, 12.* Jutro je sadašnji život. Bog nam se daje pod prilikom kruha i vina, ali kad nadogje večer, kojom se naznačuje slava, vidjet ćemo Tijelo Kristovo i jasno shvatiti, kako je i na koji način ondje. Tada će se raskinuti koprena, dignuti zavjese, i vidjet ćemo sve to jasno licem u lice.

Mnogo bi čudesa, i to sasvim vjerodostojnih, mogli ovdje navesti, da potvrdimo, što smo rekli, jer su spisi i životopisi svetaca puni toga. Ali ću navesti samo jedno, koje se pripovijeda u ljetopisu Reda sv. Jeronima. Nekoga redovnika, po imenu br. Petra de *L. 1. cap. 9. Chron. s. Hier* Cavanuelas (čitaj: Kavanjuelas), koji poslije bijaše Prijor u Guadalupi, jako su mučile napasti proti Vjeri, osobito glede Presvetoga Oltarskoga Sakramenta. Dolazilo mu je na pamet: Kako je moguće, da je Krv u Hostiji? Gospodin ga htjede sasvim osloboditi ove napasti na čudesni način. A bilo je to ovako. Kad je jedne subote čitao Misu Blažene Djevice Marije pa se poslije pretvorbe

prignuo, da moli molitvu, koja počinje: Ponizno te molimo *(Supplices te rogamus)*, vidje oblak, gdje se spustio s visine i pokrio sav oltar, na kojem je govorio Misu, tako da od tame oblaka nije mogao vidjeti ni Hostije ni kaleža. Pa kako ga je jako uplašio ovaj dogagjaj i bio sav u strahu, kad je to vidio, zamoli Gospodina sa suznim očima, da bi ga oslobodio iz ove pogibli i očitovao mu, zašto se ono dogodilo. Pa dok je tako plakao i bio u velikome strahu, malo je po malo nestalo oblaka i na oltaru opet bilo sasvim svijetlo. Pogledavši sad oltar, spazi, da nema posvećene Hostije i da je kalež otkriven i prazan, jer bijaše iz njega nestalo i svete Krvi. Toliki ga strah i trepet spopade, kad je to vidio, da je ostao kao mrtav. A kad je opet došao k sebi, poče s velikom boli svoga srca i lijući obilne suze iznova moliti Gospodina i Njegovu presvetu Majku, čiju je Misu čitao, da mu oproste, ako se to dogodilo zbog njegove krivnje te ga oslobode i izbave iz onolike pogibli. Dok je bio tako u stisci, opazi, gdje se po zraku spušta Hostija na presjajnoj pateni te se postavila nad otvor kaleža, našto odmah počeše iz nje teći i kapati u kalež kaplje Krvi, i nakapa baš toliko, koliko je prije bilo. Kad je Krv prestala kapati, podigne se opet *pala* s korporala i pokrije kalež, a Hostija se spusti na oltar tamo, gdje je prije bila. Svećenik sav u strahu videći tako velika otajstva a ne znajući, što da čini, ču glas, koji mu reče: «Svrši svoju Misu i ne kazuj nikome, što si vidio.» I odsada nije nigda više ćutio one napasti. Podvornik, koji je služio kod svete Mise, nije vidio od svega toga ništa niti je čuo glasa, nego je opazio suze svećenikove i kako se mnogo dulje zadržao kod svete Mise, nego li obično. Sve, što se ovdje pripovjedilo, našlo se poslije njegove smrti napisano na jednom listiću vlastitom rukom i priloženo njegovoj općenitoj Ispovijedi. To je učinio zato, jer mu je bilo naloženo, da čuva tajnu.

Treće poglavlje.

Počinje se raspravljati o pripravi, koju iziskuje uzvišenost i dostojanstvo ovoga Božanskoga Sakramenta.

U tome ovaj Božanski Sakramenat natkriljuje sve ostale Sakramente, što je u njemu tvarno i u istinu sâm Isus Krist, pravi Bog i pravi čovjek. I zato je to najuzvišeniji Sakramenat, koji proizvodi u našim dušama veće milosti i učinke; jer kod ostalih Sakramenata dobivamo milost, koja nam se u njima saopćuje, a kod ovoga smo dionici samog izvora milosti. Kod ostalih Sakramenata pijemo kao iz potočića, koji teče iz vrela, ali kod ovoga pijemo na samom izvoru, jer primamo samoga Krista, pravoga Boga i čovjeka. I zato se zove ovaj presveti Sakramenat Euharistia t. j. dobra milost, jer je u njemu svako dobro i početak milosti. Pa jer nam se ovdje daje sâm Sin Božji, koji se u istinu zove milost i dar iskazan rodu ljudskome po otajstvu Utjelovljenja, zato se takogjer još na osobiti način zove *Communio* (zajednica, pričest) prema onome, što govori sv. Luka o vjernicima u Djelima Apostolskim: «*Ustrajaše u zajednici lomljenja kruha.* — *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis.*» Kad naime primamo ovaj Presveti Sakramenat, postajemo dionici najvišega i najvećega Dobra, što ga ima, naime Boga a s Njime i sviju dobara i duhovnih milosti. Dajući nam svoje Tijelo i Krv, čini nas dionicima svega onoga blaga, što nam ga je stekao svojim presvetim Tijelom i Krvlju. Zove se takogjer zajednica (pričest), jer sjedinjuje vjernike megju sobom, jer primajući mi svi jednu hranu za jednim stolom sjedinjujemo se i spajamo, i sačinjavamo jednu te istu stvar, barem smo u Vjeri svi jedno tijelo prema onome, što kaže sv. Pavao: «*Jedan hljeb, jedno tijelo, mnogi smo svi, koji u jednome hljebu imamo dio.* — *Unus panis, unum corpus, multi sumus omnes, qui de uno pane participamus.*» Zato je, veli sv. Augustin, ustanovio Krist ovaj Sakramenat pod prilikama kruha i vina, da pokaže, da se od mnogo vjernika, koji se pričešćuju i dionici su ovoga Sakramenta, nastaje jedno tajinstveno tijelo, kao što se kruh pravi od mnogo zrna pšenice, što se spajaju u jedno, a vino od mnogo zrna grožgja.

Ast. 2, 42.

1. Cor. 10, 17.

Sv. Ivan Damascenski prispodablja ovaj Presveti Sakramenat onome gorućemu ugljenu ili žeravici, kojim je jedan od Serafina očistio usne proroku Izaiji i oslobodio ga svih njegovih nesavršenosti; isto tako, kaže on, ova nebeska hrana, budući da je sjedinjena s Bogom, koji je oganj uništujući, *Deus noster ignis consumens est*, uništuje i čisti sve naše nesavršenosti i zloće, a napunja nas duhovnim darovima i dobrima. Napokon je to ona evangjeoska gozba, o kojoj Bog zapovijeda reći uzovnicima: «*Evo sam objed svoj ugotovio: junci moji i hranjenici poklani su, i sve je gotovo.* — *Ecce prandium meum paravi: tauri mei et altilia occisa sunt, et omnia parata.*» Kad kaže, da je sve spremno i pripravno, hoće nam naznačiti, da na ovoj presvetoj gozbi imamo sve, što se može poželjeti. I zato reče prorok David o ovoj hrani: «*Ugotovio si u dobroti svojoj siromahu, Bože.* — *Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.*» On ne kaže, što nam je ugotovio, jer je tako veliko dobro, što se u tome sadržava, da se ne može izreći riječima.

D. Joan. Dam.
Isa. 6, 6.

Deut. 4, 24.

Matth. 22, 4.

Psal. 67, 11.

Zato s pravom kliče Crkva: «O sveta gozbo, na kojoj se Krist prima, ponavlja uspomena muke Njegove, duša napunja milošću i buduće nam se slave zalog daje! *O sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia et futurae gloriae nobis pignus datur.*» O sveta gozbo, na kojoj primamo Boga! Već samo ime gozba izrazuje nam veselje i ugodnost, obilnost i sitost, koja se nalazi u njoj. O sveta gozbo, na kojoj se ponavlja uspomena Njegove muke, one prekomjerne ljubavi, kojom nas je Bog ljubio, kad se predao za nas na smrt, i to na smrt križa! O sveta gozbo, na kojoj se naša duša zasićuje i napunja milošću! O sveta gozbo, na kojoj nam se daje zalog

slave, i to takav zalog, koji se ne razlikuje od onoga, što će nam se poslije dati, kakovi su obično zalozi ovdje, nego sâm Bog, koji će biti naša nagrada i plaća, daje nam se kao zalog na ovoj uzvišenoj gozbi, samo s tom razlikom, što smo ovdje podvoreni tanjurom pokrivenim, a na onoj gozbi i večeri slave bit ćemo podvoreni tanjurom otkrivenim.

1. Paral. 29, 1.

Dakle uzvišenost tako velikoga Sakramenta i neizmjerno Veličanstvo Gospodina, koga imamo primiti, iziskuje, da i priprava za to bude jako velika. Kad je okrunjeni Prorok radio o tom, da se sagradi hram u Jerusolimu, govoraše: *«Ovo je veliko djelo, jer se ne pripravlja stan čovjeku, nego Bogu. — Opus namque grande est: neque enim homini praeparatur habitatio, sed Deo.»* Pa kada je pripravio mnogo zlata i srebra, posugja i dragoga kamenja, sve mu se činilo ništa; a sve to bijaše za hram, u koji se imala postaviti Škrinja zavjetna i u nju mana, slika ovoga Božanskoga Sakramenta. A kako istom moramo pripraviti hram i stan, u koji nam valja primiti osobno samoga Boga? Ova bi priprava morala biti toliko veća, koliko više sliku nadmašuje ono, što ona predstavlja, i stvar živa svoju sliku.

Osim toga, što zaslužuje Veličanstvo tako velikoga Gospodina, i nama je samima od velike koristi, da dobro pripravljeni primamo ovaj Presveti Sakramenat; jer kako ćemo se pripravljati, tako ćemo i milosti primati. Tako i onaj, koji ide na izvor po vodu, toliko vode zagrabi, koliki vrč sa sobom nosi. Da se bolje razumije, što hoćemo time reći, primjećuju ovdje bogoslovci, do čovjek dobiva ne samo veću milost prema većoj zasluzi činâ i dobrih djela, s kojom pristupa k Presvetom Sakramentu, koja se milost naziva *milost djelujućega* (*Ex opere operantis*), kako se izrazuje Sabor Tridentinski; nego da će i milost Sakramentalna, koju osim toga daje Sakramenat sâm po sebi uslijed povlastice i ustanove Božanske, a zove se *milost djela (Ex opere operato)*, biti toliko veća, koliko je veća priprava, s kojom pristupamo k njemu; jer Bog tvori djela milosti prema djelima naravi. A vidimo u naravi, da sve djeluje prema raspoloženju, što ga nalazi u predmetima. Tako i oganj odmah zapali suha drva, ali ako nijesu suha, kasnije će se zapaliti. Već prema tome, kako su suha drva, djelovat će i oganj. Isto biva i u ovome Božanskome Sakramentu. Zato je u svakom pogledu puno do toga, da pristupamo k njemu vrlo dobro pripravljeni.

Četvrto poglavlje.

Valja da smo čisti ne samo od smrtnih grijeha, nego i od lakih grijeha i nesavršenosti, kad pristupamo k svetoj Pričesti.

O trojem ćemo ovdje osobito raspravljati. Prvo o pripravi, koja se zahtijeva, da primimo ovaj Božanski Sakramenat, drugo, što moramo činiti poslije svete Pričesti i kakova mora biti zahvala; treće, koji plod i koju korist moramo crpsti iz svete Pričesti. Da započnemo s prvim. Mnogo se veća priprava zahtijeva za to nego li za ostale Sakramente; jer što su uzvišeniji Sakramenti, to zahtijevaju veću pripravu i čistoću, da ih primimo. Tako ima nekih Sakramenata, za koje ne treba Ispovijedi, da se dostojno prime, nego je dosta bol i pravo pokajanje za grijehe. Ali je ovaj Božanski Sakramenat, budući da je u njemu sâm Bog, tako veličanstven i uzvišen, da osim toga, što smo rekli, zahtijeva kao pripravu drugi Sakramenat, naime Ispovijed, kad se prije toga smrtno sagriješi. Tada nije dosta pristupiti k Njemu s boli i pokajanjem, nego se valja prije ispovjediti, kako je to odredio Sabor Tridentinski prema onome, što kaže sv. apostol Pavao: *«Neka čovjek ispituje samoga sebe, i tada neka od hljeba onoga jede i od kaleža pije. — Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat.»* Ove riječi tumači Sabor ovako: da je potrebito, da se svaki prokuša i ispita na ispitu i sudu Ispovijedi. Ova je priprava nužna svima kršćanima, i to pod smrtni grijeh, i dosta je, da se dobije milost u Sakramentu.

Conc. Trid. sess. 13. c. 7.
1. Cor. 11, 28.

Ali, akoprem je istina, da čovjek radi laki grijeha i drugih pogrješaka i nesavršenosti, koje ne dosižu do smrtnoga grijeha, ne gubi posvema ploda od ovoga presvetoga Sakramenta, nego prima umnoženje milosti, kako kažu bogoslovci, gubi ipak onaj bogati i obilni plod milosti i kreposti, i drugih divnih učinaka, što ih obično proizvodi ovaj Sakramenat u dušama sasvim čistima i pobožnima. Jer ako laki grijesi i ne oduzimaju ljubavi, slabe ipak njezin žar i umanjuju pobožnost, što je najbolja priprava, koja se zahtijeva za ovaj Božanski Sakramenat. I zato, ako hoćemo ubrati obilni plod, koji običavaju ubirati oni, koji se pričešćuju kako valja, treba da budemo čisti ne samo od smrtnih grijeha, nego i od lakih. A tako nas je učio pripravljati se i sâm Krist, kad je prao noge svojim učenicima, prije nego ih je pričestio, hoteći nas time, kako kaže sv. Bernardo, podučiti, s kakovom čistoćom moramo pristupati k ovome Presvetome Sakramentu, naime da budemo čisti ne samo od smrtnih grijeha, nego i od lakih, koji su kao prah, što nam se obično hvata za noge.

Joan. 31, 5. Coepit lavare pedes discipulorum.
D. Bernard. serm. de coena Dom.

Sv. Dionizije Areopagita kaže, da Gospodin ovim primjerom zahtijeva od nas, da budemo čisti ne samo od lakih grijeha, nego i od drugih pogrješaka i nesavršenosti. «Zahtijeva, kaže, skrajnju čistoću. *Exigit extremam munditiam.*» I navodi u tu svrhu onaj sveti

D. Dion. c. 3. de Eccles. Hierarch.
D. Thom. 3. p. q. 83. ar. 5. ad 1.

obred, prema kojemu si po običaju Crkve svećenik u Misi pere ruke, prije nego prikaže onu presvetu žrtvu. I primjećuje vrlo dobro, da si ne pere rukû sasvijem, nego samo krajeve prstiju, da se naznači, da moramo biti čisti ne samo od teških grijeha, nego i od lakih, i od pogrješaka i nesavršenosti.

Dan. 1, 4. Ako je Nabukodonosor naredio da se izaberu mladići, na kojima nema nikake ljage, *in quibus nulla esset macula*, čisti i lijepi, da ih hrani i uzdržava hranom sa svojega stola, koliko će biti pravo, da budemo mi sasvim čisti, kad pristupamo k ovome kraljevskome i Božanskome stolu? Napokon je to kruh Angjeoski, i zato valja da pristupamo k njemu s angjeoskom čistoćom.

Petr. Clun. lib. 1. *de mirac. c.* 2. Petar Klinjski pripovijeda o nekom svećeniku u onome kraju Njemačke, koji se zove Teutonska, kako je isprva živio dobro i sveto a poslije žalosno pao u neki sramotni grijeh. Pa gomilajući grijeh na grijeh, usudio se pristupati k Oltaru i čitati svetu Misu, a da se nije popravio ni ispovjedio. Tako se obično varaju nekoji, koji su prije dobro živjeli. Kad im se naime dogodi što sramotno, ne usugjuju se oni toga ispovjediti a niti se prestaju pričešćivaii, da ne izgube dobroga glasa i mnijenja, što su ga prije imali. Zasljepljuje ih oholost! Htjede ga Bog sad kao Otac milostivo kazniti jednim dogagjajem, koji mu je otvorio oči. Bilo je to ovako. Kad se jednoć htio pričestiti i imao Krista već u svojim rukama, nestade Ga iz njih, a na isti način nestade i Krvi iz kaleža; i tako onoga dana osta bez Pričesti i jako se preplaši. To mu se isto dogodi još dva puta, kad je opet htio čitati Misu, da vidi, dali će Gospodin Bog pokazati isti znak srdžbe kao prvi puta. Tako on spozna, kako su veliki njegovi grijesi i kako je i te kako pravo izazivao srdžbu Božju proti sebi. Sav u suzama pogje k svomu Biskupu i baci mu se pred noge, te mu skrušenim srcem i s velikom boli ispripovjedi, što mu se dogodilo. Ispovjedi mu se i dobi od njega pokoru, kaku je i zaslužio, naime da posti, da se bičuje i čini druga pokornička djela.

Ovako se pokorio dugo vremena i nije se usudio služiti svete Mise, dok mu nije crkveni poglavar i pastir zapovjedio ili za to dozvolu dao, kad mu se činilo, da je već dosta zadovoljio Bogu za svoje grijehe. Čudnovato mu se nešto dogodi kod prve Mise, koju reče. Pošto je bijaše veći dio odslužio s velikom skrušenošću i suze roneći, pa se htio baš pričestiti, na jednput mu se ukazaše one tri Hostije, koje bijahu prije zbog njegove nevrijednosti iščeznule, a u kaležu nagje isto toliko Krvi, koliko je prije bijaše nestalo. Htjede mu Gospodin ovim tako očevidnim znakom pokazati, da su mu već njegovi grijesi oprošteni. Sad se usrdno zahvali Gospodinu za ovo milosrgje te primi s velikim veseljem i druge tri Hostije i odsele je služio Bogu vrlo savršeno.

Caes. lib. 2. *dial. c.* 5. Ovaj je slučaj, kaže Petar Klinjski, pripovijedao njemu Biskup Klermontski pred mnogo osoba. Cezarije u svojim Dialozima pripovijeda drugi slični primjer.

Peto poglavlje.

Druga posebna priprava, s kojom moramo pristupati k ovomu Božanskomu Sakramentu.

Da potpuno uživamo čudovite plodove, koje sadržava u sebi ovaj Božanski Sakramenat, kažu sveci i učitelji duhovnoga života, da nam je nastojati pripraviti se još na osobiti način, t. j. istinitom pobožnošću. Zato ćemo ovdje rastumačiti, kakova mora da bude ova pobožnost i kako ćemo je pobuditi u sebi. Zato kažu, da moramo pristupati k svetoj Pričesti: prvo, s najvećom poniznošću i počitanjem, drugo, sa žarkom ljubavlju i velikim pouzdanjem, treće, s velikim gladom i željom za ovim nebeskim Kruhom. Na ovo troje mogu se svesti sve vrsti čuvstvâ, kojima možemo pobugjivati pravu pobožnost, kako prije nego li primimo ovaj presveti Sakramenat, tako onda, kad se pričešćujemo, a i poslije Pričesti. Pa jer su knjige pune vrlo dobrih i vrlo opširnih razmatranja u tu svrhu; zato ćemo ovdje samo spomenuti nekoja najobičnija, koja su obično i najkorisnija, čime ćemo utrti put svakome, da može sâm za se na tom temelju razmišljati; jer to će ga više ganuti i bit će mu korisnije prema nauci, koju imamo o tome u knjizi Duhovnih vježba. *D Ign. l.* 1. *Exerc. spir. in annot. in princ. positis. annot.* 2.

Prvo dakle valja da pristupamo k ovome Presvetome Sakramentu s najvećom poniznošću i počitanjem. Ova ćemo čuvstva pobuditi u svojoj duši, ako promatramo s jedne strane uzvišeno Veličanstvo i veličinu Boga, koji je u istinu u onom presvetom Sakramentu, i koji je onaj isti Gospodin, koji je samom svojom voljom stvorio nebo i zemlju, uzdržava ih i ravna njima, a koji samom njom može sve to uništiti, pred kojim Angjeli i najviši Serafini povlače krila, dršću i strepe u najdubljem počitanju: «*Stupovi nebeski tresu se i dršću na mig Njegov — Columnae coeli contremiscunt et pavent ad nutum ejus*»; a s druge strane, ako odmah svratimo oči na same sebe, promatrajući, kako smo ništetni i nevoljni. *Job.* 26, 11.

Prema tome možemo katkada pristupati u duhu onoga carinika u Evangjelju, koji se nije usudio približiti k oltaru niti podignuti očiju k nebu, nego se s daleka u velikoj poniznosti udarao u prsa, govoreći: «*Bože, milostiv budi meni grješniku! — Deus, propitius esto mihi peccatori.*» Drugda se možemo približiti s onim riječima Rasipnoga sina: «Gospodine! sagriješih proti nebu i pred Tobom, već nijesam dostojan zvati se sin Tvoj, primi me kao jednoga od svojih najamnika.» Drugi puta opet možemo, kao što smo već spomenuli, klicati s Elizabetom: «*Otkud meni ovo? — Et unde hoc mihi?*» Bit će takogjer vrlo dobro, da pozorno promatramo one riječi, što ih je Crkva propisala za sv. Pričest a uzela ih iz svetog Evangjelja: «Gospodine! nijesam dostojan, da ugješ pod krov moj, nego samo reci riječ, i ozdravit će duša moja. *Do-* *Luc.* 18, 13. *Ibid.* 15, 16. *Ibid,* 1, 43. *Matth.* 8, 8.

mine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.» Gospodine! nijesam dostojan; ali se za to približujem, da me Ti učiniš dostojnim. Gospodine! slab sam i bolestan, ali za to dolazim, da me ozdraviš i ojačiš, jer, kako si Ti rekao, ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni, a za to si baš i došao.

Euzebije, učenik blaženoga sv. Jeronima, opisujući smrt njegovu, kod koje je bio prisutan, kaže da je ovaj svetac, hoteći primiti presveti Sakramenat, pa diveći se s jedne strane neizmjernom veličanstvu i dobroti Gospodnjoj, a s druge strane obraćajući oči na samoga sebe, govorio: «Zašto se, Gospodine, toliko snizuješ, da hoćeš doći k čovjeku cariniku i grješniku, i hoćeš s njime ne samo jesti, nego mu zapovijedaš, da On Tebe jede! *Cur nunc tantum te humilias, ut patiaris ad hominem descendere publicanum et peccatorem, et non solum cum illo manducare vis, sed te ipsum manducari ab illo jubes?»* U drugoj knjizi Kraljeva pripovijeda sv. Pismo, kako je David rekao Mifibosetu, sinu Jonatinu: «*Ti ćes jesti za mojim stolom svagda.— Tu comedes panem in mensa mea semper.»* (2. Reg. 9, 7. 9.) A on odgovori: «*Tko sam ja sluga tvoj, te si pogledao na mrtva psa, kao što sam ja? — Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?»* Ako je tako govorio Mifiboset, što je bio pozvan k stolu kraljevskome, što istom mora govoriti čovjek, pozvan k stolu Božjemu? Kad već ne možemo pristupiti k ovome Božanskome Sakramentu s onom pripravom, koju On zaslužuje, nadoknadimo to poniznošću i počitanjem, te govorimo s prorokom Davidom: «*Šta je čovjek, te ga se spominješ, ili sin čovječji, te ga pohagjaš? — Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum!»* (Psal. 8, 5.) Ili sa sv. Jobom: «*Šta je čovjek, da ga veličaš? — Quid est homo, quia magnificas eum?»* (Job. 7, 17.) S pravom se divi i pjeva Crkva: «O čuda! blaguje Gospodina siromah, sluga i bijednik. *O res mirabilis! Manducat Dominum pauper, servus et humilis.»*

Drugo, valja da pristupamo k ovome Presvetome Sakramentu sa žarkom ljubavlju i velikim pouzdanjem; a da pobudimo ovo čuvstvo u sebi, moramo promatrati neizmjernu dobrotu, milosrgje i i ljubav Gospodnju, koja ovdje divno odsijeva, kako smo na početku rekli. Jer tko ne će ljubiti onoga, koji je nas toliko ljubio? Tko se ne će pouzdavati u onoga, koji nam je toliko dobra iskazao? Koji nam je dao samoga sebe, što nam ne će dati? Vrlo dobro kaže sv. Zlatousnik: «Koji pastir hrani svoje ovce svojom krvlju? A što kažem pastir? Mnogo je matera, koje iza muka poroda predaju svoju vlastitu djecu drugim dojkinjama. Toga pak On nije mogao učiniti, nego nas hrani svojom vlastitom krvlju i posvema nas sa sobom sjedinjuje. *Quis pastor oves proprio pascit cruore? Et quid dico pastor? matres multae sunt, quae post partus dolores, filios aliis tradunt nutricibus. Hoc autem ipse non est passus, sed ipse nos proprio sanguine pascit et per omnia nos sibi coaugmentat.»* (D. Chrysost. hom. 60. ad Pap. et hom. 8. et 83. in Matth.)

Treće, zahtijeva ovaj Presveti Sakramenat, da pristupamo k njemu s velikim gladom i željom «Ovaj kruh, kaže blaženi sv. Augustin, traži, da je čovjek iznutra gladan. *Panis iste esuriem quaerit hominis interioris.»* Kao što regbi da tjelesna hrana onda koristi čovjeku, kad jede s gladom, tako će nam i ova Božanska hrana biti od velike koristi, ako je duša prima s velikim gladom, željna, da se sjedini s Bogom i zadobije kaki osobiti dar i milost. «*I dušu gladnu nasitio je dobrima. — Et animam esurientem satiavit bonis.»* (Psal. 106, 9.) A isto je rekla Presveta Kraljica Angjeoska u svome hvalospjevu: «*Gladne napuni dobara. — Esurientes implevit bonis.»* (Luc. 1. 53.) Da pobudimo u svojoj duši ovaj glad i ovu želju, bit će dobro, da s jedne strane promatramo svoju veliku potrebu, a s druge čudnovate učinke, što ih proizvodi ovaj Presveti Sakramenat. Tako je Krist, naš Otkupitelj, kad je bio još na svijetu, sve, koji su dolazili k Njemu, ozdravljivao od svih njihovih bolesti, niti se čita, da Ga je itko molio za zdravlje, pa da mu ga je uskratio. Približila se k Njemu ona žena, koja je bolovala od krvotoka, pa se dotaknula ruba Njegove haljine i odmah je ozdravila. Bacila se k Njegovim nogama ona grješnica u Evangjelju i zadobila je oproštenje. Dolažahu k Njemu gubavci i vraćahu se čisti. Pristupahu k Njemu opsjednuti, slijepi, uzeti i svi ozdravljahu i iscjeljivahu se. «*Jer iz Njega izlažaše sila i iscjeljivaše sve. — Quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes.»* (Luc. 9, 19.) Tako će On činiti i u ovom Presvetom Sakramentu, budemo li pristupali k njemu s tim gladom i s tom željom; jer je On onaj isti, koji je bio tada, niti je promijenio naravi.

Šesto poglavlje.

Kako se još drukčije možemo veoma korisno pripraviti za svetu Pričest.

Megj drugim razmišljanjima, kojima se možemo pripraviti za svetu Pričest, jest vrlo zgodna uspomena na muku Kristovu, razmišljajući onu neizmjernu ljubav, iz koje se Sin Božji žrtvovao za nas na Križu; jer jedan od glavnih razloga, zašto je Krist, naš Otkupitelj, ustanovio ovaj Božanski Sakramenat, bio je taj, da se uvijek živo sjećamo Njegove Muke. I zato nam je naložio, da se svaki put, kad služimo svetu Misu, sjećamo nje. «*Ovo činite na moj spomen. — Hoc facite in meam commemorationem.»* (Luc. 22, 19.) A to nam preporučuje i slavni sv. apostol Pavao: «*Kadgod ćete jesti ovaj kruh i kalež piti, smrt ćete Gospodnju naviještati. — Quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.»* (1. Cor. 11. 24, 26.) A tako nam i sv. Bonaventura svjetuje ovu pobožnost, naime da svaki put, kad idemo na sv. Pričest, razmišljamo što o Muci Kristovoj. I kaže, da je on običavao tako činiti, pa da mu se od toga rastapala duša u ljubavi Božjoj. (D. Bonav. de praep. ad miss. c. 6. et in fasciculo c. 8. ex Cant. 5, 6.) Blaženi sv. Zlatousnik kaže, da onaj, koji pristupa

k svetoj Pričesti, mora misliti, da svaki put, kad se pričešćuje, postavlja usta na onu dragocjenu ranu boka Kristova i siše Njegovu Krv, i da postaje dionikom svega onoga, što nam je On svojom Krvlju stekao. Sveta si je Katarina Sijenska svaki puta, kad se pričešćala, pomišljala, da ide kao onda, kad je bila dijete, k prsima svoje majke.

Drugi si opet, budući da je ovaj uzvišeni Sakramenat uspomena Muke Kristove, pomišljaju Krista raspetoga i drže svoje srce za Kalvariju, gdje zabadaju Križ Gospodnji te grleći ga sakupljaju u se kaplje krvi, što padaju po njem. Drugi si pomišljaju, da su na onoj posljednjoj večeri, koju je Krist, naš Otkupitelj, one noći svoje Muke držao sa svojim učenicima, kano da sjede megj apostolima i primaju iz Njegove ruke Njegovo Presveto Tijelo i Krv. A to nije samo razmišljanje i predstavljanje one Večere, nego je u ustinu i zbilja ona ista Večera, ona ista gozba; i onaj isti Gospodin, koji je onda dao svojim apostolima svoje Tijelo i svoju Krv, onaj isti daje i nama sada svoje Tijelo i svoju Krv, i to s onom istom ljubavlju, kojom je i onda dao.

Takogjer ćemo se vrlo dobro pripraviti, ako razmišljamo slijedeće tačke. Prvo, tko je onaj Gospodin, koji dolazi? On, Stvoritelj svega, Kralj i Gospodar neba i zemlje, Bog neizmjernoga veličanstva i savršenosti! Drugo, kome dolazi? K meni, koji sam prah i pepeo, i koji sam Ga mnogo puta uvrijedio! Treće, za što dolazi? Da mi podijeli plod svoje Muke i najdragocjenije darove svoje milosti! Četvrto, što Ga potiče, da dolazi? Ne Njegova korist, jer je Gospodar svega i ne treba nikoga, nego čista ljubav i želja, da se spase moja duša i uvijek bude u Njegovoj milosti! Peto, valja da pobugjujemo čine triju bogoslovnih kreposti: vjere, ufanja i ljubavi.

Pa budući da se mi ne možemo dostojno pripraviti, da primimo ovoga Gospodina, ako nam On toga ne da, moramo Ga prositi, da On nakiti i naresi našu dušu poniznošću, čistoćom, ljubavlju i dužnim počitanjem, te Mu navesti u tu svrhu onaj obični razlog: Gospodine, kad bi se koji moćan i bogat kralj imao nastaniti u kući kake siromašne udovice, ne bi on čekao, da mu ona uredi kuću, gdje bi otpočinuo, nego bi poslao unaprijed svoje pokućstvo i sluge, da je urede. Tako dakle učini i Ti s mojom dušom, jer dolaziš, da se nastaniš u njoj. Pošalji, Gospodine, unaprijed svoje pokućstvo i svoje angjele, da urede i nakite ovaj stan, koji je bio tako gadan i pun paučinâ grijehâ, i da ga učine dostojnim prebivalištem za Tebe. Zatim se obratimo na Preblaženu Djevicu i naše svete zaštitnike, i molimo ih ponizno, neka nam isprose, da nam se ispuni, što molimo.

Osim ovih priprava navest ćemo ovdje još jednu vrlo laku, vrlo korisnu i utješnu za svakoga. Kad ne ćeš moći ćutjeti one revnosti ni onih žarkih želja, koje bi htio i morao ćutjeti, da primiš tako velikoga Gospodina, tad gledaj da pobudiš pravu volju i živu želju, da ćutiš ove želje, i tako ćeš nadoknaditi, što ti manjka; jer Bog gleda na srce, pa će primiti i uzeti ono, što želiš ćutjeti,
Psa. 9. 38. kao da bi to u istinu ćutio prema riječima Prorokovim: «*Želju je ubogih uslišao Gospodin, pripravno srce njihovo čulo je uho Tvoje. — Desiderium pauperum exaudivit Dominus: praeparationem cordis eorum audivit auris tua.*» Ovu je pobožnost i pripravu, kako kaže Blozije, naučio Bog svetu Mehtildu. Reče joj jednoć Gospodin: «Kad ti je primiti svetu Pričest, želi na slavu mojega imena imati svu želju i ljubav, kojom je igda gorjelo prema meni najžarče srce, pa se tako možeš približiti k meni; jer ja ću svrnuti svoje oči na onu ljubav i primit ću je prema želji, kojom je želiš imati.» *Blos. c. 6. mon. spir.*

To se isto pripovijeda o svetoj Gertrudi. Kad je ova svetica htjela jednoga dana primiti svetu Pričest i bila jako žalosna, što se nije dobro pripravila, zamoli Preslavnu Djevicu Mariju i sve svece, da prikažu Bogu za nju sve svoje zasluge i svu onu pripravu, s kojom se itko od njih bijaše igda pripravljao za svetu Pričest. Tada će joj reći Gospodin: «Sad se u istinu prikazuješ svima nebeskim gragjanima u onom uresu, koji si si molila. *Jam vero omnibus coeli civibus appares in eo ornatu, quem tibi petisti.*» — Dakle ćemo se vrlo dobro pripraviti, ako želimo primiti ovaj Presveti Sakramenat s onom gorljivošću i ljubavlju, s kojom su pristupali k njemu veliki sveci, pa ako želimo i prosimo Gospodina, da ono, čega mi nemamo, nadoknadi zaslugama i krepostima Isusa Krista i Njegovih svetaca. A na taj se isti način možemo i zahvaljivati, kako ćemo to reći u slijedećem poglavlju. *Blos. ubi supra.*

Ovima ili drugima sličnim razmišljanjima valja da u sebi pobugjujemo pravu pobožnost, s kojom, kako kažu sveci, moramo pristupati k svetoj Pričesti, jedanput jednima a drugi put drugima, kako se kome bolje svidi. Ali valja primijetiti, da nam treba upotrijebiti nešto vremena, ako se hoćemo na taj način pripraviti i učiniti sa svoje strane, što smo dužni. Naš Otac sv. Franjo Borgija u raspravi o pripravi za sv. Pričest opredjeljuje tri dana za pripravu a tri dana za zahvalu, i navodi mnoga razmišljanja i vježbe, kojima se možemo zabavljati ovih dana. To bi bilo vrlo dobro sredstvo, da budemo cijeli tjedan i čitav život pobožni i sabrani, sad se nadajući, da ćemo primiti tako velikoga Gospodina, a sad se opet sjećajući primljenoga dobročinstva; jer već sama pomisao, da ću se sutra pričestiti, ili spomen, da sam se danas ili jučer pričestio, dosta je, da nam bude srce sabrano. *D. Franc. Borg. de praep in tract. ad s. Comm.*

Ali ako ne možemo upotrijebiti toliko vremena za pripravu, valja barem da ono jutro, kad ćemo se pričestiti, upotrijebimo molitvu ili jedan dio nje za jedno ili za više od rečenih promatranja. A bit će jako dobro, da one večeri uoči Pričesti, kad idemo spavati, usnemo s mišlju, da ćemo se sutra pričestiti, pa da svaki put, kad se probudimo, mislimo na to. A u jutro, čim otvorimo oči, moramo se odmah zadupsti u istu misao. Jer ako naš sv. Otac traži to od nas za svagdanju molitvu u podukama, što ih daje za nju; s koliko više razloga moramo to činiti onaj dan, kad nam je primiti tako uzvišeni Sakramenat! *D. Ignat. l. Exerc. in add. 1. hebd.*

Sedmo poglavlje.

Što nam valja činiti, kad primimo ovaj Božanski Sakramenat, i kako se moramo zahvaljivati.

Kao što je prije jela obično korisno malo se tjelesno vježbati, da oživi naravna toplina; isto je tako prije svete Pričesti korisno vježbati se nešto u razmišljanju i promatranju, da oživi toplina duše, to jest pobožnost i ljubav, o čemu smo već govorili. Na isti je način poslije jela dobro malko se porazgovoriti, a bit će to vrlo spasonosno i poslije ove Božanske Hrane. A o tom ćemo sada govoriti. To je najzgodnije vrijeme, da se porazgovorimo s Bogom i da Ga grlimo u svome srcu. Zato valja, da se znamo okoristiti tim vremenom i da ne dopustimo, te nam progje uzalud i jedan
Eccli. 14, 14. čas od Njega prema onome, što kaže Mudrac: *«Ne daj, da ti izmakne dobar dan, i čestica dobra dara nek te ne mimoigje. — Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te praetereat.»* To vrijeme moramo upotrijebiti u razmišljanje i čuvstva slična onima, za koja rekosmo da se imaju pobugjivati prije svete Pričesti.

Prvo valja da osobito slavimo Boga i zahvaljujemo Mu za sva primljena dobročinstva, a napose za neprocjenivo dobročinstvo našega Otkupljenja, i za ovo dobročinstvo, što nam ga ovdje iskazuje Gospodin, dajući nama samoga sebe i dolazeći u naše srce. Pa budući da Mu mi ne znamo niti možemo dostojno zahvaliti za tako veliko dobročinstvo, da nadoknadimo našu nedostatnost, moramo prikazati Gospodinu sve zahvale i hvale, što Mu prikazaše i i prikazuju svi Serafini i Korovi Angjeoski od početka svijeta, i svi sveci, dok su živjeli na svijetu, a osobito one, što Mu ih sada prikazuju u slavi i što će Mu ih prikazivati po svu vječnost, i združiti svoje glasove s njihovima želeći Ga slaviti sa srcima i jezicima sviju: S kojima i naše glasove da primiti zapovjediš, molimo, te
Psal. 33, 4. pozvati sve stvorove, da nam u tome pomognu: *«Veličajte Gospoda sa mnom i uzvisujmo ime Njegovo zajedno! — Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum.»* Pa jer sve to nije ništa prema onome, što zaslužuje Bog, budući da je On nad svakom hvalom, moramo željeti, da On sam sebe ljubi i slavi, jer se On sâm može dostojno ljubiti i slaviti.

Drugo valja da u to vrijeme pobugjujemo čine ljubavi Božje; jer je tada baš najzgodnije pobugjivati one svete uzdisaje, koji nijesu drugo do ljubavni čini i srdačne želje za onim najvećim Do-
Psal. 17, 1. brom, kakove bijahu Prorokove, kad je govorio: *«Ljubit ću Te, Gospodine, jakosti moja! — Diligam te, Domine, fortitudo mea!*
Ibid. 41, 2. *«Kao što čezne jelen za izvorima vode, tako čezne duša moja za Tobom, Bože! — Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.»* Kao što jelen, ranjen od lovaca, čezne za izvorom vode; tako duša moja, ranjena od ljubavi, čezne za Tobom, Bože!

Treće, valja nam u to vrijeme prositi; jer je to vrijeme najzgodnije, da doskočimo svojim potrebama i zadobijemo milosti od Boga. O kraljici Esteri pripovijeda sv. Pismo, kako nije htjela kralju Asveru razložiti svoje molbe, nego ga je zamolila, da dogje k njoj na gozbu i da će je ondje razložiti. Tako i bude, i tamo ona zadobi sve, što je molila. Isto tako ćemo i mi na ovoj gozbi, na koju je Kralj kraljeva od nas pozvan, i bolje rekavši na koju smo mi od Njega pozvani, zadobiti sve, što budemo prosili: *«jer u dobar dan dogjosmo. — In die enim bona venimus.»* U zgodan čas dogjosmo, i možemo reći, što je rekao Jakob, kad se borio s Bogom: *«Ne ću te pustiti, dok me ne blagosloviš. — Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.»* Kad si unišao u kuću Zakejevu, rekao si: *«Danas dogje spasenje kući ovoj. — Hodie salus domui huic facta est.»* Reci sada, Gospodine, to isto i o ovoj kući, u koju si unišao. *«Reci duši mojoj: Ja sam spasenje tvoje. — Dic animae meae, salus tua ego sum.»* 1. Reg. 25, 8. Gen. 32, 26. Luc. 19. 9. Psal. 34, 3.

Tada valja da molimo od Boga oproštenje svojih grijeha, jakost, da svladamo svoje strasti i opremo se napastima, milost, da zadobijemo kreposti: poniznost, poslušnost, strpljivost i ustrajnost. Pa ne valja da molimo samo za se, nego treba da molimo Boga i za potrebe svete Crkve, općenite i posebne, za Papu, za kralja i za sve duhovne i svjetovne poglavare, i za druge pojedine osobe, za koje smo dužni ili želimo moliti onako, kako to činimo kod spomena u Misi, o čem ćemo poslije govoriti. Infra c. 15.

Osmo poglavlje.

Kako se još drukčije možemo zahvaliti.

Neki se poslije svete Pričesti zahvaljuju na slijedeći način. Oni si predstavljaju i pomišljaju Krista, našega Gospodina, u svome srcu kao na sagu ili prijestolu, i pozivaju sve svoje moći i ćutila, neka bi ga priznala i častila kao svoga gospodara i kralja onako, kao što u svijetu, kad tko primi kao gosta u svoju kuću kaku odličnu osobu, običava pozvati sve svoje sinove i rogjake, da mu iskažu čast i štovanje. Pa sa svakim od svojih ćutila i svakom od svojih moći čine troje: Prvo, zahvaljuju Mu, što im je dao onu moć ili ono ćutilo; drugo tuže se i žaloste, što ih nijesu upotrijebili u ono, za što im je Gospodin dao; treće, mole za milost i pomoć, da se u buduće poprave. To je vrlo dobar i koristan način zahvaljivanja. Pa zaista to je prvi način moljenja od ona tri, što ih naš sv. Otac navodi u knjizi Duhovnih vježba. D. Ign. lib. Exerc. spir. hebdom. 4.

Drugi si pomišljaju, da su bolesni na svim svojim ćutilima i moćima, pa budući da je Krist liječnik, koji liječi sve bolesti, *Qui sanat omnes infirmitates tuas,* vode ga k svima njima, kao što se Psal. 102, 3.

Joan. 11, 34. vodi liječnik po bolničkim sobama, moleći Ga: «*Gospodine, dogji i vidi!* — *Domine, veni et vide.*» Gospodine! gledaj ove moje bolesne oči, ovaj jezik itd. Smiluj mi se i izliječi me! «*Smiluj mi se, Gospodine, jer sam bolestan!* — *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.*» «*Ozdravi dušu moju, jer sagriješih Tebi!* — *Sana animam meam, quia peccavi tibi.*»

Psal. 6, 3. et 40, 5.

Valja ovdje primijetiti, da za ove i druge slične vježbe u to vrijeme nije od potrebe, da si predstavljamo kakovo mjesto ili da Boga tražimo izvan sebe, kad imamo prisutna i u svojim prsima samoga Isusa Krista, i to ne samo prisutna svojim Božanstvom, koje je na svakom mjestu, nego takogjer prisutna svojim presvetim Čovječanstvom, koje je stvarno u našoj utrobi tako dugo, dok traju prilike sakramentalne, to jest tako dugo, dok bi trajalo bistvo kruha, kad bi tamo bilo. Ako nas već pogled na priliku Krista Raspetoga sabire, da možemo moliti, kako će istom na nas djelovati gledanje samoga Krista, koji je ovdje prisutan, ne u slici, kao na raspelu, nego sâm osobno? — Zato neka svaki baci pogled na samoga sebe, promatrajući u sebi Krista, kao što je to činila Presveta Kraljica Angjeoska, kad Ga je nosila u svojoj utrobi, i neka opći tamo sa svojim Dragim, govoreći sa Zaručnicom: «*Nagjoh, koga ljubi duša moja, držim Ga i ne ću Ga pustiti.* — *Inveni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.*»

Cant. 3, 4.

Da se što više oduševimo, te se dulje zahvaljujemo i upotrijebimo više vremena za to, potaknut će nas na to ono, što kažu ovdje nekoji bogoslovci. Oni vele: Doklegod traju sakramentalne prilike i doklegod je Krist tvarno nazočan u našim prsima, dobiva čovjek to veću milost, što više pobugjuje slične čine, ne samo uslijed veće zasluge ovih čina, (*ex opere operantis*) nego i uslijed kreposti Sakramenta, (*ex opere operato*) kako smo govorili, kad smo raspravljali o pripravi.

Sup. c. 3.

Iz ovoga, što smo rekli, može se vidjeti, kako zlo rade oni, koji utaman troše ovo vrijeme, kad bi mogli mnogo dobiti, i koji, tek što su primili takova Gosta u svoju kuću, odmah Mu okreću legja, i jedva je On unišao kroz jedna vrata, kad oni izigju kroz druga ostavivši Ga, kako se veli, s riječju u grlu. Ako bi već u svijetu držali za veliku neuljudnost, kad bi tko primio u kuću odlična gosta, a poslije, kad bi ga primio, ne bi htio s njime govoriti niti mu iskazati kaku uslugu; što istom da kažemo o onome, koji bi se tako zlo ponio prema gostu, kao što je ovaj?

Surius in ejus Vita 30. Junii

O slavnoj djevici Margariti, kćeri kralja Ugarskoga, pripovijeda Surije, da bi dan uoči Pričesti jela samo kruha i pila vode iz počitanja prema onom nebeskom jelu, kojim se imala nahraniti, a onda bi cijelu noć provela u molitvi. Poslije Pričesti provela cio onaj dan u molitvi sve do večeri, a tada bi nešto založila.

Deveto poglavlje.

Koji plod moramo ubrati iz svete Pričesti.

Čudovite kreposti i učinci, što ih sveci pripisuju ovome Božanskome Sakramentu, ne služe samo za to, da nam pokažu njegovu uzvišenost i neizmjernu ljubav, koju je Gospodin prema nama gojio, nego takogjer za to, da obratimo na njih oči i srce, te ih uberemo kao plod iz svete Pričesti. Zato ćemo nekoje od njih navesti u tu svrhu. Onaj Božanski Sakramenat proizvodi kao i svi ostali Sakramenti isti učinak, naime daje milost onome, koji ga dostojno prima. Ali proizvodi još drugi poseban učinak, čime se razlikuje od ostalih Sakramenata, a koji bogoslovci nazivaju okrepom duhovnom, t. j. hranom duše, kojom se ona okrjepljuje, jača i dobiva snagu, da se opre svojim požudama a prigrli krepost.

Zato na one riječi, što ih reče Krist, naš Gospodin: «Tijelo je moje u istinu jelo i krv moja istinu je piće», kažu uopće sveci, a veli to i Sabor Florentiski, da sve one učinke, što ih tjelesna hrana tvori u tijelu, tvori duhovno i ova Božanska hrana u duši. I zato htjede Krist, naš Gospodin, kako kaže isti Sabor, ustanoviti ovaj Sakramenat pod prilikom hrane, da nam već samom prilikom, u kojoj ga je ustanovio, označi učinke, koje tvori i kako je potrebit našim dušama. Dakle prema tome, kao što tjelesna hrana uzdržava život tjelesni, obnavlja sile i čini, da tijelo do stanovite dobe raste; tako i ovaj Presveti Sakramenat uzdržava život duhovni, uspostavlja sile duše, jača oslabjelu krepost, krijepi čovjeka proti napastima neprijateljevim i čini, da raste do potpune svoje savršenosti. To je kruh, koji krijepi i jača srce čovjeku, i kojim okrijepljeni kao Ilija valja da putujemo, dok ne stignemo na svetu goru Horeb.

Joan. 6, 56.

Conc. Florent. sect. 5.

3. Reg. 19, 8.

Osim toga tjelesna hrana ima još i tu vlastitost, da ide u tek i u slast onome, koji je jede, i to tim više, čim je bolje i dragocjenije jelo i tek bolji. Isto nas tako i ova Božanska Hrana ne samo hrani, uzdržava i krijepi, nego nam prouzrokuje takogjer neku duhovnu slast i ugodnost prema onome, što reče patrijarka Jakob u onim proročkim blagoslovima, što ih na čas svoje smrti podijeli svojim sinovima, naviještajući ono, što je imalo biti u Zakonu evangjeoskom. Kad je došao na red njegov sin Aser, reče: «*Aser, tust kruh njegov, i davat će slasti kraljevima.* — *Aser, pinguis panis ejus, et praebebit delicias regibus.*» Krist je kruh najbolji, najslagji i najtečniji. Sv. Toma kaže, da je tako velika naslada i ugodnost, što je prouzrokuje ovaj nebeski kruh kod onih, kojima je očišćen tek njihove duše, da se ne može nikako riječima iskazati; jer se ovdje kuša duhovna slast na samome njenom izvoru, što je Krist, naš Spasitelj, izvor svake slasti i život svega, koji po onome Sakramentu ulazi u dušu onoga, koji se pričešćuje. A više puta je ova slast tako velika, da krijepi ne samo duh, nego se prelijeva i

Gen. 49, 20.

D. Thom. opusc. 57.

Psal. 83, 3.

na samo tijelo prema onome, što veli Prorok: «*Srce moje i tijelo moje obradova se u Bogu živome. — Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.*»

D. Bonav. de perfect. ad sororem suam.

Otuda dolazi, kaže sv. Bonaventura, da se tko često puta približi vrlo slab i mlohav k svetoj Pričesti, i ćuti toliko veselje i utjehu uslijed kreposti ove hrane, da ustaje odanle tako okrijepljen, kao da ne bi ćutio nikake slabine. Gvimand, Aversanski Biskup, stari pisac, piše o onim starim redovnicima, da su toliku utjehu i jakost ćutjeli od svete Pričesti, te su nekoji jedino od toga živjeli bez ikake druge hrane, jer im je to bila sva okrepa i hrana, kako za dušu, tako i za tijelo; a onaj dan, kad se nijesu pričestili, ćutjeli bi u sebi toliku slaboću i mlohavost, te im se činilo, da će smalaksati i da ne će moći živjeti. I veli, da je nekojima donosio angjeo Pričest u njihovu ćeliju. U ljetopisima se Reda Cistercitskoga pripovijeda, da se nekom redovniku svaki put, kad bi se pričestio, činilo, da prima med, koja bi slast trajala tri dana.

Psal. 22, 5.

Prema tome dakle plod, koji moramo ubrati iz svete Pričesti, treba da bude muževan duh, da možemo putovati i ići putem Božjim; zatim velika jakost, da mrtvimo svoje strasti, opiremo se napastima i svladavamo ih. «*Pripravio si pred licem mojim stol proti onima, koji me muče. — Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.*» Zato nam je pripravio Gospodin ovaj stol. Kod drugih se stolova boji onaj, koji ima neprijateljâ, i ne usugjuje dugo ostati; ali kod ovoga stola dobiva čovjek srčanost i jakost, da svlada sve svoje neprijatelje. Zato kaže sv. Zlatousnik, da moramo ustati od ovoga svetoga stola kao lavovi, rigajući oganj iz usta, čime da plašimo gjavle i postanemo im strašni. *Tamquam leones ignem spirantes ab hac mensa recedamus, facti diabolo terribiles.* Ovaj nam je učinak naznačio Krist, naš Otkupitelj, kada je, pričestivši svoje učenike, rekao im: «*Ustanite, hajdemo odavle! — Surgite, eamus hinc.*» Time kao da je htio reći: Sada ste se pričestili; ustanite i hajdemo trpiti! Pa tako i vidimo u Crkvi za prvih vremena, kada se često primao ovaj Božanski Sakramenat, da su kršćani ne samo imali snage, da obdržavaju zakon Božji, nego i da se opiru sili i bjesnilu okrutnikâ, i da dadu krv i život za Krista.

D. Chrysost. hom. 61. ad popul. et 45. in Joan. 14, 31.

Deseto poglavlje.

Često pričešćivanje jest izvrsno sredstvo proti svim napastima, a osobito da sačuvamo čistoću.

Proti svim je napastima, kažu sveci, izvrsno sredstvo često primati ovaj Božanski Sakramenat; jer osim toga, što daje veliku jakost, slabi strasti, zle navike i nagnuća, ublažuje vatru požude,

koja je korijen svakomu z'u, i čini nas pripravnima, da vršimo volju Božju.

D. Thom. 3. p. q. 69. ar. 7.

Sv. Toma veli, da je jedan od razlogâ, zašto nas ovaj Presveti Sakramenat brani i oslobagja od napasti i čuva, da ne padnemo, taj, što je on uspomena muke Kristove, kojom bješe gjavli pobijegjeni. Kad oni dakle opaze u nama tijelo i Krv Kristovu, nagnu u bijeg, a sveti nas angjeli prate i pomažu. Zato nam sv. Ignacije i sv. Ćiril svjetuju, da često primamo ovaj Presveti Sakramenat, da tako gjavli bježe od nas. A sv. Zlatousnik kaže: «Ako je Krv Jagnjeta, slike ovoga Sakramenta, kad su se njom poškropili dovraci kućâ, oslobagjala stanovnike od kazni i pomora Angjela zatornika, koliko će to više učiniti ovaj Božanski Sakramenat?»

D. Ignat. ep. ad Eph. D. Cyril. l. 3. in Joan. 27. D. Chrys. hom. 61. ad pop. Antioch. Exod. 12, 22. 23.

Ali osobito kažu sveci, da je to najuspješnije sredstvo, da svladamo nečiste napasti i sačuvamo čistoću; jer umiruje gibanja putena, ublažuje njetilo grijeha i, kako kaže sv. Ćiril, gasi žar i požudu putenosti, kao što voda gasi vatru. Tako tumače sv. Jeronim, sv. Toma i drugi sveci one riječi proroka Izaije: «*Jer što je dobro njegovo i šta ljepota njegova, ako ne žito odabranikâ i vino, iz kojega niču djevice? — Quid enim bonum ejus est et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines?*» Oni kažu, da je osobita krepost i učinak ove nebeske hrane, da proizvodi djevice. Kao što tjelesna hrana, kad je dobra, tvori dobru krv i dobre sokove; isto tako i ova Božanska hrana tvori u nama čista čuvstva. Zato kaže sv. Ćiril, da ovaj Božanski Sakramenat posvećuje ne samo dušu, nego i tijelo, i da se tako ispunjuje ono, što moli Crkva u svetoj Misi: «Neka nam bude na spasenje duše i tijela. *Fiat nobis ad salutem mentis et corporis.*» On je kao brašno Elizejevo, koje oduzima otrov loncu i sve začinja. Pa kao što je onoj ženi u Evangjelju prestalo tečenje krvi, kad se dotaknula ruba haljine Spasiteljeve, i kao što se voda u Jordanu zaustavila i prestala teći, kad je stupila u nju škrinja zavjetna; isto tako i u našem tijelu prestanu napasti i nestane žara i vatre požude, kad unigje u nj Krist. Sasvim pravo kliču sveci: «O srećna li ploda ovoga Božanskoga Sakramenta, kad ragja čistoćom i tvori djevice! *O felix fructus ubertatis, ex quo virginitas germinatur!*» Neki glasoviti naučitelj kaže, da nema tako uspješnoga sredstva, da tko živi čisto, kao što je često i pobožno primanje svete Pričesti.

SS. Hieron. et Thom. ep. 58. c. 26. Zach. 9, 17.

4. Reg. 4, 41. Luc. 8, 44.

Josne 3, 16.

Nićefor Kalist, Grgur Turonski, Naukler i drugi glasoviti pripovijedaju nešto čudnovato, što se dogodilo u Carigradu. Bio je običaj od vajkada u Crkvi Grčkoj, da su se hljebovi, kako se prave za jelo, pretvarali u Presveto Tijelo Isusa Krista, našega Gospodina, i onim se posvećenim hljebovima pričešćivao puk. A ako bi što preostalo u pohrani, zvali bi svećenici nekoje od najkreposnijih dječaka, što su polazili školu i za koje je čovjek mogao biti siguran, da su nevini, pa ako su bili na tašte, davali bi im Presvete ostanke, da ih pojedu. A to se, kako kaže isti Nićefor, i njemu često puta dogodilo, dok je bio još malen dječak i odgajao se u Crkvi. Dogodilo se jednoć, da se megj pozvanim dječacima našao i sin nekoga Židova, po zanatu staklara, i pričestio skupa s njima. Toga radi dogje dječak kasnije kući nego obično. A kad ga upita

Nicef. Cal. in sua hist. Eccl. l. 17. c. 25. Greg. Turon. l. de mart. c. 8.

njegov otac, odakle dolazi, odgovori, da dolazi iz Crkve kršćanske i da je tamo jeo od onoga kruha, što se davao djeci. Židov se na to tako razjari na svoga sina, da ga je, ne pitajući ništa dalje, pograbio i bacio u ražarenu peć i zatvorio vrata.

Kad majka ne nagje nigdje svoga sina i vidje, da ga već dugo nema, dogje da ga traži po cijelom gradu sva u strahu i brizi. Pa kad ga nije mogla naći niti joj itko znao što o njem reći, povrati se kući sva žalosna. Kad je i za tri dana stojeći kraj peći opet plakala, uzdisala i čupala si kosu, poče zvati po imenu svoga sina, koji čuvši i prepoznavši glas majčin, odgovori joj iz peći, u kojoj je bio. Tada ona razbi vrata i vidje svoga sina usred ognja tako zdrava i neozlijegjena, da mu oganj nije opržio ni jednoga vlasa. Dječak izigje, pa upitan, tko ga bijaše čuvao, odgovori, da je neka gospogja, obučena u grimiz, više puta došla tamo te vodom gasila oganj, i da mu je osim toga donijela jesti svaki put, kadgod je trebao. Sazna za to čudo car Justinijan i zapovjedi odmah, da se krsti dječak i majka, koji htjedoše biti kršćani, a nesretoga oca, koji se ne htjede obratiti, dade kao sinoubojicu objesiti na drvo; i tako umrije. — Što je dakle ovaj Presveti Sakramenaj djelovao u tijelu ovoga dječaka, koji ga bijaše primio, sačuvavši ga usred ognja posve neozlijegjena, to isto djeluje duhovno u dušama onih, koji ga dostojno primaju, braneći ih. i čuvajući od svake ozlijede usred ognja napasti.

Jedanaesto poglavlje.

Drugi osobiti plod, koji nam valja ubrati iz svete Pričesti, jest, da se sjedinimo s Kristom i pretvorimo u Nj.

Jedan od glavnih učinaka i glavna svrha, zašto je Krist, naš Otkupitelj, ustanovio ovaj Božanski Sakramenat, ili baš najglavniji bio je, kako kažu sveci, da nas sjedini, utjelovi i učini jedno sa sobom. Kao što se kod posvete ovoga Božanskoga Sakramenta krepošću pretvorbenih riječi ono, što bijaše kruh, pretvara u Tijelo Kristovo; isto se tako krepošću svete Pričesti onaj, koji bijaše čovjek, na čudnovat način pretvara duhovno u Boga. A to je ono, što kaže sâm Krist u svetom Evangjelju: «*Tijelo je moje u istinu jelo i krv moja u istinu je piće. Koji jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu. — Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo.*» Kao što se dakle hrana uslijed naravne topline pretvara u bistvo onoga, koji je jede i postaje s njim jedno te isto; isto se tako onaj, koji jede ovaj kruh Angjeoski, sjedinjuje, spaja i postaje jedno s Kristom. Ne pretvara se *Joan. 6, 56.*

Krist u onoga, koji ga jede, nego On preobraća i pretvara u se onoga, koji ga prima, kao što je sâm Gospodin rekao blaženome sv. Augustinu: «Ja sam jelo za odrasle. Rasti i jesti ćeš me. Niti ćeš ti mene pretvoriti u sebe kao hranu tijela svoga; nego ćeš se ti pretvoriti u mene. *Cibus sum grandium. Cresce, et manducabis me; nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me.*» Zato kaže sv. Toma, da je pravi učinak ovoga Sakramenta, da preobrazi čovjeka u Boga i učini ga slična Njemu. Jer ako oganj, ovo tako plemenito počelo, pretvara u sebe sve stvari, što se s njim sjedinjuju, uništujući najprije na njima sve ono, što mu je protivno, a tada im priopćuje svoj oblik i svoju savršenost; koliko će više onaj bezdan neizmjerne dobrote i plemenitosti uništiti svako zlo, što ga nagje na našim dušama, i učiniti ih slične sebi? *D. August. l. 10. Confes. c. 10.* *D. Thom. 4. sent. d. 2. q. 2. art. 1.*

Ali pustivši na stranu stvarno i pravo sjedinjenje Kristovo s onim, koji ga prima, koje nam On htjede naznačiti onim riječima: *u meni ostaje i ja u njemu*, a koje sveci tumače nekojim vrlo zgodnim prispodobama, govorit ćemo sada pobliže o tome, koji plod moramo gledati da uberemo iz svete Pričesti. Taj plod jest, da se sjedinimo s Kristom, pretvorimo i preobrazimo u Nj duhovno, t. j. da postanemo Njemu slični u životu i u vladanju, ponizni kao Krist, čisti i siromašni kao Krist. A to je ono, što nam slavni sv. apostol Pavao hoće kazati riječima: «*Obucite se u Gospodina Isusa Krista! Obucite novoga čovjeka! — Induimini Jesum Christum. Induite novum hominem.*» U pretvorbi se pretvara bistvo kruha u bistvo tijela Kristova, a ostaju cijele prilike. U Pričesti nasuprot ostaje bistvo čovjeka, a mijenjaju se svojstva; jer čovjek ohol postaje ponizan, razuzdan postaje čist, srdit postaje strpljiv, i tako se pretvara u Krista. *Rom. 13, 14. Eph. 4, 24.*

Sv. Ciprijan na one riječi okrunjenoga Proroka: «*I čaša moja opojna, kako je prekrasna! — Et calix meus inebrians, quam praeclarus est*», pod kojima razumijeva ovaj Presveti Sakramenat, kaže: Kao što pijanost dovodi čovjeka izvan sebe i čini ga drugim; tako i ovaj Božanski Sakramenat dovodi čovjeka izvan sebe i čini ga drugim, tako da zaboravi za svjetske stvari i u buduće se bavi samo nebeskima. Kako se promijeniše ona dva učenika, što su išla u Emaus, pošto primiše ovaj Božanski Sakramenat! «*Poznaše Ga kod lomljenja hljeba. — Cognoverunt eum in fractione panis.*» Prije sumnjahu, a sada vjeruju, prije bijahu strašivice, a sada su jaki. Tako se moramo i mi poslije svete Pričesti preobratiti i promijeniti u druge ljude. «*Promijenit ćeš se u čovjeka drugoga — u čovjeka savršena. — Mutaberis in virum alium — In virum perfectum.*» To isto kaže sv. Bazilije i navodi za to one riječi sv. Pavla «*Da i oni, koji žive, već ne žive sebi, nego onome, koji je za njih umr'o i uskrsnuo. — Ut et, qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.*» *D. Cypr. l. 2. ep. 3. ad Caecil.* *Psal. 22, 5.* *Luc. 24, 35.* *1. Reg. 10, 6.* *Ephes. 4, 13.* *D. Basil. in quaest. brev. 172.* *2. Cor. 5, 13.*

Neka svetica kaže nešto vrlo znamenito i duhovno u tu svrhu. Ona govori o svojstvima i znakovima, po kojima se poznaje, da je duša preobražena u Boga. Jedan takav znak, kaže ona, jest, kad čovjek želi, da ga prezire, poništuje i pogrgjuje svaki stvor; kad *B. Angela de Fulg. c. 66.*

želi i hoće, da ga svi drže vrijedna pogrgjivanja i da ga nitko ne sažaljuje; i kad neće da živi u srcu ikojega stvora, osim u srcu samoga Boga; i kad ne samo nikako ne će, da ga u čemu štuju, nego si drži za veliku čast, što je preziran, da tako bude sličan Kristu, Gospodinu našemu, koga je slijediti velika čast, i govori sa svetim Pavlom: «*Ne dao Bog, da se ja hvalim osim u Križu Gospodina našega Isusa Krista. — Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.*» Na taj se dakle način imademo preobraziti u Krista, i to moramo crpsti iz svete Pričesti.

Gal. 6, 14.

Sv. Zlatousnik, govoreći o dužnosti, koju nam nalaže primanje tako uzvišenoga Sakramenta, kaže: «Kad vidimo, da nas spopada srdžba ili druga zloća, pomišljajmo, čega smo postali vrijedni, i neka nam ova pomisao bude uzda, da se čuvamo od svakoga grijeha i svake nesavršenosti. *Cum nos ab ira corripi viderimus vel ab alio vitio, cogitemus, quibus facti sumus digni, et sit irrationabilium nobis motuum correctio talis cogitatio.*» Jezik, koji se dotakao Krista, valja da ostane posvećen i da već ne govori lakoumno niti se oskrvnjuje više. Srce i prsa, koja su primila samoga Boga i bila pohrana i moćište Presvetoga Sakramenta, ne smiju se onečistiti taštim željama, niti se smiju baviti čim drugim niti više misliti na što drugo osim na Boga. Pojede li tko kaku mirisavu slasticu, cijeli dan miriše. Ako si pojeo ovu slasticu Božansku, koja sadržava u sebi miris nebeski, miris svake kreposti i Božanstva: kakim mirisom moraš tad mirisati?

D. Chrysost. hom. 61. ad Pop. Antioch.

Čita se o nekoj svetoj djevici, da je govorila: Kad se pričestim, cio onaj dan čuvam što brižljivije svoje srce, predstavljajući si Gospodina u njemu, kao da bi počivao u svojoj kući. Zato nastojim da budem, što je više moguće, čedna, kako u govoru, gledanju i hodanju, tako i u svem izvanjskom ponašanju kao onaj, koji si stavlja prst na usta, upozorujući time, da se šuti i ne halabuči, eda se ne probudi onaj, koji spava.

Dvanaesto poglavlje.

Drugi vrlo važan plod, koji moramo ubrati iz svete Pričesti, jest, da se posvema predamo i izručimo u ruke Božje. Kako se prema tome imademo pripravljati i zahvaljivati.

Jedan od najglavnijih plodova, koji moramo ubrati iz svete Pričesti, jest, da se posvema predamo i izručimo u ruke Božje kao malo ilovače u ruke lončareve, da čini s nama, što hoće, kako hoće i kada hoće, i onako, kako hoće, ne izuzimajući ni ne pridržavajući sebi ništa. Sin Božji prikaza posvema sama sebe za žrtvu Ocu vječnome na Križu, davši za nas svu svoju Krv i svoj život, i svaki

nam se dan daje za hranu u ovome Presvetome Sakramentu posvema: svoje Tijelo, svoju Krv, dušu i Božanstvo. Zato je pravo, da se i mi prikažemo i predamo posvema i cjelovito Njemu. To, kažu, da znači zapravo pričešćivati se: činiti s Bogom ono, što On čini s tobom. On tebi daje i priopćuje sve, što ima, daj i ti njemu sve, što imaš.

To mora biti takogjer zahvala poslije svete Pričesti: «*Šta ću vratiti Gospodinu za sve, što je udijelio meni? — Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi?*» Šta ću prikazati Bogu za tolike milosti i tolika dobročinstva, a osobito za ovo, koje sam sada primio? Znaš li, šta On hoće da Mu prikažeš? Baš sad govorimo o tome. «*Daj mi, sinko moj, srce svoje! — Praebe, fili mi, cor tuum mihi.*» Vrlo to dobro tumači onaj svetac: «Što više od tebe tražim, nego da mi se nastojiš posve predati? Štogod daješ osim sebe, ne marim, jer ne ištem tvojega dara nego tebe. Kao što tebi ne bi bilo dosta, da sve imaš, a mene nemaš, tako ne će moći ni meni biti milo, štogod dadeš, ako sebe ne prikažeš. Prikaži se meni i svega sebe podaj za Boga, pa će prikaz biti mio.» Sv. Augustin kaže, da zato Bogu nije bila mila žrtva Kajnova i da je zato nije pogledao ni primio kao žrtvu brata mu Abela, što nije pravo dijelio s Bogom, «jer je dao Bogu nešto svoga, a sebi samoga sebe. *Dans Deo aliquid suum, sibi autem seipsum.*» Isto tako, kaže sv. Augustin, čine oni, koji prikazuju Bogu nešto, a ne prikazuju Mu svoje volje. Kraljevstvo nebesko ne traži druge cijene, nego tebe samoga. Ono toliko vrijedi, koliko ti. Sebe daj, i imat ćeš ga. *Regnum coelorum aliud non quaerit pretium, quam te ipsum. Tantum valet, quantum es tu. Te da, et habebis illud.*»

Psal. 115, 12.

Prov. 23, 26.

Thom. a Kemp l. 4. c. 8. n. 1. 2.

D. Aug. l. 15. de civit. Dei c. 7.

Idem serm. 2. de omnibus sanctis, et in manual. c. 16.

Gen. 4, 4.

Dakle u ovome prikazivanju i posvemašnjem izručivanju u ruke Božje moramo se zadržavati i time baviti poslije svete Pričesti. A to ne smije biti samo tako općenito, nego valja stvar razdrobiti i prijeći na pojedine slučajeve, predajući se i prilagogjujući volji Božjoj, kako u bolesti tako u zdravlju, kako u smrti tako u životu, kako u napasti tako u utjehi, osobito u onome, u čem tko misli da osjeća veću protivnost i poteškoću, i prikazujući to Gospodinu u zahvali, ne izuzimajući mjesta, ni službe, ni časti, bila ona ma kako niska i prezrena, sve dok ne nagjemo ovdje ništa više, u čemu se naša volja ne bi posvema slagala s voljom Božjom. Vrlo je dobra i veoma pobožna za to ona molitva, što je naš sv. Otac navodi u knjizi Duhovnih vježba: «Primi, Gospodine, svu moju slobodu; primi pamet, razum i svu volju. Štogod imam ili posjedujem, meni si dao. Sve to Tebi vraćam i posve Tvojoj volji predajem, da time upravljaš. Daj mi samo ljubav svoju s milošću svojom, i dosta sam bogat niti išta više drugo prosim.»

D. Ignat. l. Exerc. spir. in contempl. ad amorem spiritualem in nobis excitandum punct. 1.

Ovdje moramo takogjer pobugjivati čine nekojih kreposti, osobito onih, koje su nam potrebitije; jer će ova Božanska mana imati tek po svemu, što bude tko htio i trebao. *Habentem omnis saporis suavitatem.* Ona ima u sebi tek svake kreposti. Zato se jedanput bavi jednom kreposti, drugi put drugom, svraćajući uvijek pogled na ono, što ti je nužnije. Ako misliš, da ti je potrebita poniznost, nastoj, da ima za te tek poniznosti; ovdje ćeš naći kra-

Sap. 16, 20.

san uzor i ugodan njezin tek, jer je ovdje obučen Sin Božji u prilike kruha, koje su, budući samo prilike, siromašnije i kukavnije od pelenicâ i povojâ, u koje ga je povila Njegova Presveta Majka u Betlehemu. Ima li veće poniznosti i može li se što niže pomisliti, nego što nam se Bog daje kao obična hrana, da Ga jedemo, da prostiremo na oltaru stoljnjake i kao ubrusce tjelesnike, kao zdjelu pliticu, kao čašu kalež; da Ga uzimamo u svoje ruke i primamo u svoja usta i svoj želudac? Ima li većega poniženja za Boga a većeg uzvišenja za čovjeka: Donekle odsijeva ovdje poniznost većma nego li u djelu Utjelovljenja. Zato se vježbaj u njoj dotle, dok ne osjetiš, da ti se upila i utisnula u dušu. Prikaži Gospodinu u zahvalu preziranje svake časti i štovanja od svijeta, želeći biti preziran i omalovaživan Njemu za ljubav.

Takogjer je vrlo dobro saći na nekoje pojedine i laglje slučajeve ter ih prikazati Gospodinu u zahvalu. Svako već više manje poznaje svoje pogrješke i zna, što ga smeta u njegovu napretku i o što se znade obično spotaknuti. Nastoj dakle u svakoj Pričesti da žrtvuješ i prikažeš Bogu štogod od ovoga u zahvalu. Ako si prijatelj svoje lagodnosti i udobnosti i ne ćeš da ti išto manjka, prikaži Gospodinu mrtvenje u tome, danas u ovome, a sutra u onome. Ako rado brblješ i dangubiš, mrtvi se u tome i prikaži to Gospodinu u drugoj Pričesti. Ako toliko ljubiš svoju volju, te, da ne pretrpiš malo mrtvenja i neugodnosti, ne znaš ugoditi ni udovoljiti svojoj braći, a kadkada govoriš oštro i osorno, nastoj da se svladaš u tome i prikaži to Gospodinu u drugoj Pričesti.

1. p. tract. 5. c. 16. Kao što smo, kad smo raspravljali o molitvi, govorili, da je vrlo dobro odlučiti u njoj, da ćemo što učiniti onaj isti dan; isto će tako i u Pričesti biti vrlo dobro odlučiti, da ćemo se svladati i mrtviti u čemu onaj isti dan, i prikazati to mrtvenje Gospodinu u zahvalu. Misli si, da to traži od tebe Gospodin za milosti i dobročinstva, koja si primio. Bog za to ne će od nas ništa drugo, nego samo da popravimo život i poboljšamo se u onome, za što znademo, da se ne mili Bogu. I zato je to najbolja zahvala, kojom se možemo poslije Pričesti zahvaliti, i najugodnija usluga, koju Mu možemo iskazati. Na tri se načina, kako rekosmo prije, možemo zahvaliti. Prvo, priznavajući dobročinstva srcem. Drugo, hvaleći Dobročinitelja i zahvaljujući Mu riječima. Treće, djelima; i to je najbolja zahvala. *Supra tract. 7. c. 6.* O tom baš sada govorimo. Nemojmo se gubiti samo u razmišljanjima; jer makar su ona dobra, ipak su bolja djela, i za to moraju služiti razmišljanja, da dogjemo do djelâ.

To isto velim o pripravi za pričest. Akoprem je vrlo dobra ona posebna priprava, što se običava činiti prije svete Pričesti nekojim razmatranjima, i nitko je ne smije propustiti, jer počitanje prema tako uzvišenom Sakramentu zahtijeva, da svatko čini i u tome, što može; ipak najbolja i najznamenitija priprava ima sastojati u tome, da dobro i sveto živimo i da svaki dan sve bolje i savršenije obavljamo svoja djela, da tako s većom čistoćom pristupimo k ovome Božanskome Sakramentu prema onome, što kažu slavni sveci Ambrozije i Augustin: «Tako živi, da svaki dan budeš vrijedan primiti ovaj Presveti Sakramenat. *Sic vive, ut quotidie merearis accipere.*» *D. Ambros. l. 5. de Sacr. c. 4. D. August. de verb. Dom. in Evang. Luc. serm. 28. M. Avila tom. 2, ep. fol. 187.* Zato Otac Avila, pišući o tome nekoj pobožnoj osobi, kaže: «Priprava za svetu Pričest ima sastojati u tom, da čovjek živi uredno čitav svoj život i čitav tjedan.» *M. Avila tom. 2. ep. fol. 187.* On navodi za to primjer nekoga sluge Božjega, koji govoraše, da se on nije nikada posebno pripravljao za Pričest, jer da je svaki dan činio sve, što je mogao. Ovo je vrlo dobra priprava, kud i kamo bolja, nego da se tko sabere samo četvrt sata prije i četvrt sata kasnije, a poslije ostane tako mlak i tako neumrtven i nesavršen kao i prije.

Kad je to najbolja priprava i najbolja zahvala, mora biti to takogjer glavni plod, koji moramo ubrati iz svete Pričesti. *Supra tract. 1. c. 1.* Pa kao što smo rekli o molitvi, da glavna priprava za nju mora biti mrtvenje naših strasti, sabranost ćutilâ i čuvanje srca, a to da ima ujedno biti i plod, koji moramo ubrati iz nje i da jedno ima pomagati drugo; isto tako i ovdje dobar i svet život i vršenje svih naših djela, što bolje možemo, da ugodimo Bogu, ima biti glavna priprava za svetu Pričest, a to isto ima biti glavni plod, koji nam je iz nje ubrati, te jedno ima pomagati drugo i jedna Pričest ima biti priprava za drugu. I kao što smo rekli, da dobro moliti i okoristiti se molitvom ne sastoji u tome, da osjećamo utjehe i pobožna čuvstva, ni da mnogo razmišljamo i uzvišeno promatramo, nego u tome, da ustanemo od nje jako ponizni, strpljivi, ravnodušni i umrtveni; isto tako dobra Pričest i plod njezin ne sastoji u tome niti se ima mjeriti po tome, da tko mnogo razmišlja, ma kako dobro i sveto, niti po nasladama i utjehama, nego po mrtvenju strasti i po većoj odanosti u volju Božju i većem sjedinjenju s njom, koje se odatle crpe.

Iz toga slijedi nešto vrlo utješljivo, naime da je uvijek u našoj moći, da se dobro pričešćujemo i ubiremo obilan plod iz Pričesti; jer prikazivati se i predavati u ruke Božje, mrtviti se i popravljati u onome, za što znademo, da se ne mili Njegovu Božanskom Veličanstvu, uvijek je u našoj vlasti s milošću Gospodnjom. Dakle čini to, pa ćeš ubrati mnogo ploda iz Pričesti. Svaki se dan svladaj, mrtvi i popravljaj u čemu; nek se sruši idol Dagonov u prisutnosti Škrinje zavjetne: *1. Reg. 5, 3.* taj idol časti, taj idol lagodnosti i udobnosti, taj idol samovolje — sve to neka se sruši na zemlju iz počitanja prema ovome Gospodinu. O da bi se pričešćivali na taj način, mrtveći se i popravljajući svaki put u nečem, ma kako to neznatno bilo, koliko bi napredovala naša duša!

Sv. Jeronim tumači u tu svrhu ono, što kaže Mudrac o jakoj ženi: «*Promatra staze kuće svoje i kruha u dangubi ne jede. — Consideravit semitas domus suae et panem otiosa non comedit.*» *D. Hieron. in Prov. 31, 27.* Promatrati kutove i skrovita mjesta svoje kuće znamenuje ispitivanje i pripravu, koja se zahtijeva, da pristupimo k ovome Božanskome stolu, a ne jesti u dangubi svoj kruh znači ne jesti ga zabadava. Kad tko, kaže sv. Jeronim, ubire plod iz svete Pričesti onako, kako smo rekli, ne jede zabadava kruha, jer mu veoma koristi ono, što jede. Ali jao tebi, koji si jeo ovaj kruh uzalud toliko godina, kad se nijesi nigda svladao ni mrtvio ni u jednoj strasti i ni u jednom svome zlu nagnuću! Jako si bolestan, kad ti ništa ne koristi ono, što jedeš! Odsele dakle neka ne bude tako! Neka se svatko osvi-

jesti i promatra kutove svoje duše, neka gleda strast ili zloću i sklonost, koja mu više škodi i na veću mu je zapreku, pa neka nastoji, da je čupa i mrtvi dotle, dok ne bude mogao reći sa svetim apostolom Pavlom: «*Živim pak, ne više ja, nego živi u meni Hrist. — Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus.*» Sv. Jeronim kaže na one riječi: «To znači: ne živi onaj, koji je nekoć živio u Zakonu, koji je progonio Crkvu, nego živi u njemu Krist, to jest mudrost, jakost, govor, mir, radost i druge kreposti, kojih ako tko nema, ne može reći: Živi u meni Krist. *Idest non vivit ille, qui quondam vivebat in lege, quippe qui persequebatur Ecclesiam; vivit autem in eo Christus, idest sapientia, fortitudo, sermo, pax, gaudium ceteraeque virtutes, quas qui non habet, non potest dicere: vivit autem in me Christus.*»

Gal. 2, 20.

D. Hieron. super haec verba.

Trinaesto poglavlje.

Zašto nekoji, koji se često pričešćuju, ne ćute u sebi predivnih učinaka, što ih tvori ovaj Božanski Sakramenat.

Mogao bi tko zapitati: Kad ovaj Presveti Sakramenat daje toliku milost i tvori tolike i tako divne učinke, zašto mnogi, koji služe sv. Misu i često se pričešćuju, ne osjećaju u svojim dušama, ne samo one duhovne ugodnosti i naslade, o kojoj smo govorili, dapače regbi da ni ne napreduju u kreposti, nego vazda ostaju skoro isti? Neki običavaju odgovarati na to onom običnom poslovicom, da mnogo općenje prouzrokuje prezir. Oni misle, da je često pričešćivanje uzrok, što ne pristupaju s tolikim počitanjem i pripravnošću i zato da ne ubiru toliko ploda. Ali nemaju pravo, jer to ne vrijedi za duhovne stvari i općenje s Bogom. Dapače to ne vrijedi ni za općenje s ljudima mudrima i razboritima, nasuprot mnogo drugovanje i prijateljevanje s njima prouzrokuje veće štovanje i počitanje, jer što se tko više s njima druži, to bolje poznaje njihovu mudrost i krepost, i tako ih mnogo više cijeni.

Supra c. 9.

Nu dopustimo, da ova rečenica vrijedi za mudarce svjetske; jer napokon kako u ovome bijednome životu ne može nitko biti tako savršen, da ne bi imao kakovih pogrješaka, a ove to više izbijaju na javu, što tko više i pouzdanije s kim opći, može veliko pouzdanje biti uzrok, da ga to manje štuje i cijeni. Ali se to ne može reći o drugovanju i prijateljevanju s Bogom; jer kako je ovaj Gospodin neizmjerno savršen i mudar, što tko više s Njime opći i više Ga poznaje, to Ga više štuje i cijeni, kao što to vidimo kod svetih angjela i blaženika, koji najsavršenije poznavaju Boga na nebu i pouzdano s Njime opće. A to iskusimo i ovdje na zemlji; jer što tko više opći s Bogom u molitvi, to Ga više poštiva i

cijeni. To nam lijepo tumači ono, što pripovijeda sv. Evangjelje o ženi Samaritanki, koja se s početka razgovarala s Kristom kao s jednim od puka: «*Kako ti, Židov budući, išteš od mene da piješ, koja sam žena Samaritanka? — Quomodo tu, Judaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana?*» Ona Ga nazva općenitim imenom narodnosti; ali upustivši se s Njim malo dulje u razgovor, nazva Ga Gospodinom: «*Gospodine daj mi te vode! — Domine, da mihi hanc aquam.*» A razgovarajući se s Njim još dulje, prizna Ga za Krista i Mesiju. To isto biva u čestom primanju Sakramenata. Dapače je jedna Pričest priprava za drugu. A jako se vara onaj, koji misli, da će s to većom pripravom i počitanjem primati ovaj Presveti Sakramenat, što bude rjegje k njemu pristupao. Zato vrlo dobro kaže sv. Augustin i sv. Ambrozije, da onaj, koji nije dostojan, da ga primi svaki dan, nije dostojan, ni da ga primi jedanput na godinu. *Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.*

Joan. 4, 9.

D. Aug. de verbis Dom. in Evang. secundum Luc. serm. 28. et ep. 118, ad Januar.

D. Ambr. lib. 5. de Sacram. c. 4.

Da odgovorim sada na dvojbu, kažem: Prvo, što ne osjećamo toliko ploda od čestoga primanja ovoga Presvetoga Sakramenta, katkada smo mi tomu sami krivi, jer se ne pripravljamo, kako bi morali, da ga primimo, nego pristupamo k njemu na neki način iz običaja ili uljudnosti, kao da bi rekli; Pričešćujem se, jer se drugi pričešćuju i jer mi je to već navada. Pristupamo k njemu kao po obredu, a da prije ne razmišljamo ni ne promatramo o onome, što ćemo činiti. To je razlog, zašto osjećamo malo ploda. I zato, kad tko osjeća u sebi, da ne raste ni ne napreduje od čestoga primanja ovoga Presvetoga Sakramenta, mora vrlo dobro gledati i ispitivati, dali to nije zbog toga, što se ne pripravlja kako treba, pa ako nagje, da je to krivnja, mora nastojati, da to ispravi.

Drugi puta običava to nastati otuda, što čovjek hotimice pada u lake grijehe. Dvije su vrsti lakih grijeha: jedni, što se čine iz nepazljivosti, makar s nekom bezbrižnošću i nemarnošću; drugi se čine znatice i hotice. Laki grijesi, u koje iz neopreznosti padaju osobe bogobojazne i revne u službi Božjoj, ne nanose ove štete; nu oni, koje čine promišljeno, znatice i hotice, osobe mlake i nemarne u službi Božjoj, zaprečavaju većim djelom Božanske učinke ovoga Presvetoga Sakramenta. A to isto možemo reći o pogrješkama, što ih tko promišljeno i hotice čini u obdržavanju svojih Pravila i Ustanova. Kao što otac običava pokazati svome sinu namrgogjeno lice, kad učini kaku pogrješku, da ga time ukori i opomene, da odsele bude pazljiviji; isto tako običava i Bog činiti s nama u Pričesti i molitvi. Ako dakle hoćemo ubrati obilni plod, kao što ga običavaju ubirati oni, koji pristupaju k ovom Božanskom Sakramentu kako treba, moramo nastojati, da ne činimo pogrješaka hotice i znatice. Neka to dobro zapamte bogobojazne osobe, jer je to od velike važnosti, da im Gospodin podijeli milosti.

Lud. Blos. in spec. spirit. c. 6.

Treće, kažem, da to, što tko ne osjeća u sebi od ovoga Božanskoga Sakramenta onih učinaka, o kojima smo govorili, više puta ne dolazi ni od kake krivnje, niti zato on prestaje u svojoj duši primati obilni plod, akoprem se njemu čini, da ga ne osjeća,

kako to biva i kod molitve, na koju se običavaju mnogi isto tako tužiti. Akoprem tko ne ćuti u njoj slasti i utjehe, koju želi i koju katkada možda običava ćutjeti, ne prestaje mu zato biti vrlo korisna; kao što i hrana, makar ne išla u tek bolesniku, ipak ga uzdržava i koristi mu. Tako to odregjuje sveviśnja providnost Boga, koji na taj način običava čistiti i kušati svoje sluge, vježbati ih i ponizivati, podjeljivati im druga dobra, koja On znade. — Povrh toga djeluje katkada ovaj Sakramenat tako tajno, da to čovjek jedva može opaziti; jer milost djeluje obično kao narav, malo po malo, kako se vidi kod biljke, koju ne vidimo, kada raste, a poslije vidimo da je narasla. I zato kaže sv. Lovro Justinijan: «Kao što tjelesna hrana uzdržava čovjeka i čini, da raste, akoprem toga ne opažamo; isto tako ovaj Božanski Sakramenat krijepi i jači dušu umnožavajući milost, akoprem toga ne osjećamo.»

Cetvrto, velim, da se ne smatra za napredak, samo kad napredujemo, nego i kad ne padamo i ne vraćamo se natrag. A ne smije se manje cijeniti lijek, koji čuva od bolesti, od onoga, koji nam umnaža zdravlje. A to valja dobro upamtiti, jer je vrlo utješno za one, koji ne opažaju u sebi tako očevidno ploda ovoga Sakramenta. Obično vidimo, da oni, koji često primaju ovu Božansku hranu, žive u strahu Božjem i da im progje čitava godina, a mnogima i čitav život, a da smrtno ne sagriješe. To je pak jedan od glavnih plodova i učinaka ovoga Sakramenta, naime da čuva čovjeka, te ne padne u grijehe, kao što hrana podržava život tjelesni. To je vrlo dobro primijetio Sabor Tridentinski, kad je rekao, da je to protulijek, kojim se oslobagjamo od svagdanjih pogrješaka i čuvamo od smrtnih grijeha. *Antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus praeservamur.* I zato, akoprem tko ne osjeća u sebi onoga žara i pobožnosti ni one duhovne sitosti i utjehe, a niti poslije Pričesti ne osjeća one živahnosti i lakoće za dobra djela, koju običavaju drugi ćutjeti, nego nasuprot sušu i mlohavost, ne prestaje zato primati plod. Pa ako, kad se pričešćuje, pada u neke pogrješke, kad se ne bi pričešćivao, pao bi u još veće. Činimo mi sa svoje strane, što možemo, da pristupamo k ovomu Božanskomu Sakramentu s onom pripravom i počitanjen, o kojem smo govorili, pa će tada bez dvojbe našoj duši veoma koristiti česta Pričest.

Conc. Trident. sess. 13. de ss. Euch. sacram.

Tileman Bredenbaški pripovijeda, kako je neki vojvoda Saski, po imenu Vedekind, koji bijaše nevjernik, zaželio, da vidi, što se zbiva u katoličkoj vojsci Karla Velikoga. Pa da mu to bolje pogje za rukom, obuče se u odijelo hodočasnika i pogje tamo. Desio se on tamo za Velikog tjedna i na sâm Uskrs, kad se čitava vojska pričešćivala. Sve je to pozorno promatrao, pa med ostalim vidje ovo: Kad je svećenik pričešćivao vojsku, vidje u svakoj Hostiji vrlo krasno i sjajno djetešce, koje je unilazilo u usta jednih tako veselo, tako radosno i tako voljno, te se činilo, da samo ide i žuri se unići. Kod drugih mu se činilo, da unilazi jako nerado i kao prisiljeno, jer si je odvraćalo lice i branilo se rukama i nogama, kao da se opire, da ne unigje u njihova usta. Ovim se čudom obrati i postane kršćanin ovaj knez i sva njegova zemlja.

Tillem. Bredembach. l. 1. coll. Eccle. Albert. Cran. l. 1. c. 9.

Drugi sličan primjer, koji još bolje tumači prijašnje, pripovijeda se o nekom svjetovnom svećeniku. Kad je ovaj čitao sv. Misu, vidje neki sluga Božji, koji joj je prisustvovao, u vrijeme Pričesti na plitici ne više prilike kruha, nego djetešce. Pa kad ga je svećenik podigao, da ga uzme, odvrati djetešce lice i kao da se tome protivi, branilo se rukama i nogama, da ga ne primi. To vidje onaj sluga Božji ne jedanput, nego više puta. Razgovarajući se jednom onaj svećenik s njime, reče mu, da ne zna, što je to, da svaki put, kad prima Tijelo Gospodnje, prima ga jako teško. Tada mu sluga Božji pripovjedi, što bijaše vidio, i svjetova mu, da pazi na sebe i da se popravi. Svećenik primi vrlo rado opomenu, pokaja se i popravi svoj život. A kad je poslije toga opet isti sluga Božji slušao njegovu svetu Misu, vidje djetešce kao i prije, ali je u vrijeme Pričesti s nogama i rukama sklopljenima unilazilo u usta vrlo rado.

Henr. Gran. in suis exempl. verb. Euchar. exempl. 4. quod. allegat. doct. Sanct. lib. 4. prati sul c. 106.

Četrnaesto poglavlje.

O žrtvi svete Mise.

Dosada smo raspravljali o ovom Božanskom Sakramentu, o njegovim divnim učincima i čudovitoj njegovoj moći, u koliko je Sakramenat. Preostaje nam, da sada raspravljamo o njem, u koliko je žrtva. Sveti Sabor Tridentinski nalaže propovjednicima i dušobrižnicima, neka to tumače svojim ovcama, eda svi upoznadu veliko blago, što ga je Krist, naš Otkupitelj, ostavio svojoj Crkvi, kad nam je ostavio ovu žrtvu, i znadu se njim okoristiti.

Conc. Trident sess. 22.

Od početka svijeta, barem poslije grijeha, takogjer u naravnom zakonu, prikazivale su se uvijek i bile nužne žrtve, da se ublaži Bog i da Mu se iskaže poklon i štovanje u znak Njegove neizmjerne uzvišenosti i veličanstva. Zato je Bog u Starom zavjetu ustanovio svećenike i mnoge žrtve. Ali, kako bijaše Zakon nesavršen, bijahu takogjer nesavršene žrtve: žrtvovahu se i ubijahu mnoge životinje; nije ih to moglo dovesti do savršenosti, niti je moglo svećeništvo Aronovo i njegove žrtve posvetiti ljude i osloboditi ih od grijeha: «*Jer je nemoguće da krv bikova i jaraca oduzme grijehe,* kaže sv. apostol Pavao. *Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata.*» Bijaše nužno, da dogje drugi svećenik po redu Melkisedekovu, t. j. Isus Krist, i da prikaže drugu žrtvu, naime samoga sebe, koja će moći ublažiti Boga te posvetiti ljude i dovesti ih do savršenosti.

Hebr. 10, 4.

Zato kaže sv. Augustin, da su sve žrtve Staroga Zakona naznačivale ovu žrtvu i bile njena slika, pa kao što se jedna te ista stvar može naznačiti i izraziti različitim riječima i u različitim jezi-

D. Aug. l. 1. contra adversarium Legis et Prophetarum c. 18.

cima; tako i ova jedina i prava žrtva bješe označivana i izrazivana mnogo prije svom onom množinom žrtava, da nam se s jedne strane jako i mnogo puta preporuči, a s druge strane da nam se različitošću i raznolikošću oduzme dosada, koja obično nastaje, kad se često opetuje jedna te ista stvar. I zato je, kaže isti svetac, zapovijedao Bog, da Mu se žrtvuju čiste životinje, koje su morale biti bez tjelesnih mana i pogrješaka, i bez ljage, eda uvidimo, da tako i onaj, koji je imao doći, da se žrtvuje za nas, ne smije imati nikake ljage grijeha. Pa ako su one žrtve bile ugodne Gospodinu Bogu našemu, kao što je stalno, da Mu tada bijahu ugodne, bijaše to samo, u koliko su njima ljudi priznavali i ispovijedali, da će doći Spasitelj i Otkupitelj, koji je imao biti prava žrtva, i pogledom na ovu imagjahu one tada neku vrijednost. Ali kad je došao na svijet ovaj Spasitelj i Otkupitelj, ne bijahu više ugodne Bogu one žrtve,
Hebr. 10, 5. 6. 8, 9. kao što kaže sv. apostol Pavao: «*Zato ulazeći u svijet govori: Žrtve i prikazanja nijesi htio, ali si mi tijelo pripravio. Žrtve paljenice za grijeh nijesu ti bile ugodne. Tada rekoh: Evo dolazim; u početku knjige pisano je o meni, da činim, Bože, volju Tvoju. — Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi. Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio; in capite libri scriptum est de me, ut facerem, Deus, voluntatem tuam.*» Bog dade tijelo svome jedinorogjenome Sinu, da vrši volju svoga Oca, prikazavši se za nas na križu. Kad je dakle došao na svijet pralik, nestade sjene i slike, i prestadoše biti Bogu ugodne one stare žrtve.

Ovo je dakle žrtva, koju imamo u Zakonu milosti i koju svaki dan prikazujemo u Misi. Sâm Isus Krist, pravi Sin Božji, jest
Ephes. 5. 2. naša žrtva. «*Predade samoga sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodni miris. — Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis.*» To nijesu razmatranja ni naše misli, nego istine, koje nas uči Vjera. Misa je zaista uspomena i predstava muke i smrti Kristove. Pa zato i reče On, kad je ustanovio
Luc. 22, 19. ovu uzvišenu žrtvu: «*Ovo činite na moju uspomenu. — Hoc facite in meam commemorationem.*» Ali valja znati, da nije samo uspomena i predstava one žrtve, u kojoj se Krist prikaza na Križu Ocu vječnome za naše grijehe, nego je ista žrtva, koja se tada prikazala, te jednako vrijedna i korisna. Što više nije samo ista žrtva, nego takogjer onaj, koji sada prikazuje ovu žrtvu svete Mise, jest onaj isti, koji prikaza onu žrtvu na Križu. Potom kao što onda, u vrijeme muke, isti Krist bijaše svećenik i žrtva; tako i sada u Misi isti Krist nije samo žrtva, nego je takogjer svećenik, koji prikazuje svaki dan samoga sebe u Misi vječnome Ocu po ruku svećenikâ. I tako svećenik, koji čita svetu Misu, predstavlja osobu Kristovu te kao sluga i orugje Njegovo, i u ime Njegovo prikazuje ovu žrtvu. To jasno pokazuju riječi pretvorbe; jer svećenik ne kaže: Ovo je tijelo Krista, nego: Ovo je tijelo moje. On govori u osobi Kristovoj, koji kao poglaviti i vrhovni svećenik prikazuje ovu žrtvu.
Psal. 109, 4. Hebr. 7, 17, 21. A s toga razloga prorok David i sv. apostol Pavao nazivaju Ga vječnim svećenikom po redu Melkisedekovu.

Ne bi se pak pravo zvao vječnim svećenikom, kad bi samo

jedanput prikazao žrtvu; ali se zove vječnim svećenikom, jer uvijek prikazuje žrtvu po ruku svećenikâ, i nigda ne prestaje niti će je prestati prikazivati sve do konca svijeta. «Jer takav, kaže sv. apo- *Hebr. 7, 26. 27.*
stol Pavao, valjalo je da nam bude vrhovni svećenik, svet, nevin, neokaljan, odijeljen od grješnika i uzvišeniji od nebesâ, kojemu nije potrebno svaki dan kao svećenicima prije za svoje grijehe žrtve prinositi a potom za grijehe puka; nego takav, koji u dane tijela svoga molitve i prošnje k onome, koji ga može izbaviti od smrti, *Hebr. 5, 7.*
s vikom velikom i sa suzama prinoseći, uslišan je prema svome dostojanstvu», i takav, koji ne tugjom krvlju nego svojom vlastitom ublažuje Boga.

Promotrimo sada ovdje iznašašća Božja te umjetnost i mudrost Njegovih odluka, koje je iznašao za spasenje ljudi i što je sve učinio, da ova žrtva sa svake strane bude prijatna i ugodna, kao što to vrlo dobro promatra sv. Augustin. Budući da u svakoj žrtvi *D. Aug. l. 4. de Trinit.*
valja četvero promatrati: prvo, komu se žrtvuje, drugo, tko žrtvuje, treće, što se žrtvuje, četvrto, za koga se žrtvuje; Mudrost je Božja tako uredila ovu žrtvu i tako umjetno, da onaj isti, koji prikazuje ovu žrtvu, da nas izmiri s Bogom, jest jedan s onim, kome je prikazuje, i da je postao jedno s onima, za koje ju prikazuje, i da je on sâm ono, što se prikazuje, da tako sa svake strane bude prijatna, ugodna i uspješna ova žrtva. Zato je imala toliku vrijednost i moć, da je mogla udovoljiti Bogu i ublažiti Ga ne samo za naše grijehe nego i za grijehe čitavoga svijeta i sto tisuća svijetova, kad bi ih bilo. «*On je pomirenje za grijehe naše, ali ne samo za naše* *1. Joan. 2, 2.*
nego i za grijehe svega svijeta, kaže apostol i evangjelista sv. Ivan. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*» Zato kažu bogoslovci i sveci, da je ta žrtva bila ne samo dovoljna otplata i zadovoljština za naše dugove i grijehe, nego je bila i preobilna; jer mnogo je više, što se ovdje daje i prikazuje, nego li je dug, koji smo dugovali, i mnogo se više dopala vječnome Ocu ova žrtva, nego Ga bijaše ozlojedila nanesena uvreda.

Otuda slijedi takogjer, da zato, ako je svećenik zao i griješan, ne prestaje ova žrtva koristiti i pomagati onima, za koje se prikazuje, niti se išta umanjuje njezina vrijednost i moć; jer Krist nije samo žrtva nego takogjer svećenik, koji je prikazuje. Tako i milostinja, koju udijeliš, makar je poslao po zlome i griješnome slugi, ne gubi za to ništa od svoje kreposti i zasluge. A tako kaže i uči Sabor Tridentinski: Jedna je te ista žrtva i jedan te isti onaj, *Concil. Trident. sess. 22. c. 2.*
koji je sada prikazuje po ruku svećenikâ i koji je onda samoga sebe na križu prikazao, samo što je način prikazivanja različit. *Una enim eademque est hostia, idemque nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*» Na križu bijaše žrtva krvnâ, jer se prolijevala krv, budući da je Krist, naš Otkupitelj, mogao tada trpjeti i umrijeti; a ova u svetoj Misi jest žrtva nekrvna, to će reći, bez prolijevanja krvi, jer je Krist već slavan i uskrsnuo, i zato ne može umrijeti ni trpjeti. «*Krist* *Rom. 6, 9.*
uskrsnuvši od mrtvih više ne umire; smrt nad njim više ne će gospodovati. — Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors

Matth. 26, 26. Marc. 14, 22. Luc. 22, 17. 1. Cor. 11, 23. Psal. 109, 4. *illi ultra non dominabitur.*» Kaže Sabor a kažu to i evangjeliste, da Otkupitelj svijeta, imajući biti žrtvovan i umrijeti na križu, da nas otkupi, nije htio, da se tamo svrši žrtva; jer bijaše svećenik na vijeke. Htjede, da Crkvi bude i ostane Njegova žrtva; pa jer bijaše svećenik po Redu Melkisedekovu, koji žrtvova kruh i vino, valjalo je, da nam se ostavi u žrtvi pod prilikama kruha i vina.

Zato onu noć, u koju bi izdan, uze hljeb i zahvalivši prelomi i dade učenicima svojima. Onda, kada ljudi snovahu o Njegovoj smrti, On je snovao, da im dade život. Htjede On ostaviti svojoj Zaručnici, vidljivoj Crkvi, vidljivu žrtvu, kako to zahtijeva narav ljudska, koja bi ne samo predstavljala i dozivala u pamet onu krvnu žrtvu na Križu, nego i imala istu krepost i moć kao ona, da oprašta grijehe i ublažuje Boga i pomiruje nas s Njime, i bila u istinu ista žrtva. I zato posveti svoje Presveto Tijelo i Krv pod prilikama kruha i vina, pretvorivši kruh u svoje Tijelo a vino u svoju Krv, i pod onim prilikama žrtvova se vječnome Ocu. To bijaše, kako kažu učitelji, prva Misa, koja se služila na svijetu, i tada zaredi Krist svoje učenike u svećenike Novoga Zavjeta te zapovjedi njima i njihovim nasljednicima u svećeništvu, da prikazuju ovu žrtvu, go-
Luc. 22, 19. voreći: «*Ovo činite na moju uspomenu.*» Zato kažu nekoji, da je svetkovina Presvetoga Sakramenta najveća od sviju, što ih Crkva slavi u čast Kristu, Gospodinu našemu; jer su ostale samo spomen i predstava, kao svetkovina Utjelovljenja, Narogjenja, Uskrsnuća i Uzašašća: ne postaje tada Sin Božji čovjekom, niti se ragja niti uskršava, niti uzlazi na nebesa nanovo, jer je tamo uvijek. Ali ova svetkovina nije samo uspomena i predstava, nego s nova dolazi Krist i ostaje pod onim Sakramentalnim prilikama svaki put, kad svećenik izgovori riječi posvete; i iznova se prikazuje svaki dan u Misi ista žrtva, koja se prikaza, kad je Krist umr'o za nas na Križu.

Promatrajmo ovdje veliku ljubav Kristovu prema ljudima i koliko Mu dugujemo, kad se nije zadovoljio time, da se jedanput žrtvuje na Križu za naše grijehe, nego htjede ostati ovdje za žrtvu, da imamo ne samo jedanput, nego mnogo puta i svaki dan do konca svijeta žrtvu ugodnu, da je prikazujemo vječnome Ocu, i dar tako velik i tako dragocjen, da Mu ga prikazujemo za naše grijehe i ublažimo Ga, da ne može biti većega ni dragocjenijega ni ugodnijega. Što bi bilo od kršćanskoga naroda, kad ne bi imali ove
Isa. 1, 9. žrtve, da ublažujemo Boga? «*Bili bi kao Sodoma i slični Gomori. — Quasi Sodoma fuissemus et quasi Gomorrha similes essemus.*» Bog bi nas istrijebio i uništio, kako su to zaslužili naši grijesi.
D. Thom. 3. p. q. 49. ar. 4. Ephes. 5, 2. Pravi je učinak ove žrtve, kaže sv. Toma, da ublažuje Boga prema onome, što kaže sv. Pavao: «*Predade samoga sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodni miris.*» Kao što se katkada ovdje čovjek ublaži i oprosti nanesenu si uvredu radi kake usluge ili dara, što mu se učini; isto je tako ova žrtva i ovaj dar, što ga prikazujemo, tako Bogu prijatan i ugodan, da je dovoljan, da Ga ublaži i da se možemo pokazati pred Njim i da nas pogleda milostivim okom.

Da si se na Veliki petak, kad je Otkupitelj svijeta bio raspet, našao na podnožju Križa i da su na te kapale one kapi

Njegove dragocjene krvi, kaku bi utjehu ćutjela tvoja duša! Kaku bi okrepu odatle crpao! Kako bi se čvrsto ufao, da ćeš se spasti! Razbojnik, koji kroz cijeli svoj život ne bijaše drugo znao nego krasti, tako se ohrabri, da je od razbojnika postao svetac i od križa si učinio raj. A isti Sin Božji, koji se onda žrtvovao na Križu, On se isti sada žrtvuje u Misi za tebe, i od tolike je vrijednosti i moći ova žrtva, od kolike bijaše i ona. Zato veli Crkva: «Koliko puta se slavi uspomena ove žrtve, toliko puta se vrši djelo našega otkupljenja.» Oni veliki plodovi one krvne žrtve teku i priopćuju nam se po ovoj nekrvnoj žrtvi.

Tako je visoka i tako uzvišena ova žrtva, da se samo Bogu može prikazati. A primjećuje to i Sabor Tridentinski, kad kaže: Conc. Trident. sess. 22. c. 3.
«Akoprem Crkva običava govoriti Misu na čast i uspomenu svetaca, ipak se ne prikazuje ova žrtva Mise svecima.» I zato ne kaže svećenik: «Prikazujem ti, svete Petre, ili sveti Pavle; nego je prikazuje samo Bogu, zahvaljujući Mu za pobjede i krune, što ih je podijelio svecima, i zazivajući njihov zagovor: «Da oni nas udostoje se zagovarati na nebu, čiju uspomenu slavimo na zemlji.»

Potom ovo Božansko Otajstvo nije samo Sakramenat kao ostala, nego je ujedno i žrtva. A velika je razlika izmegju Sakramenta i žrtve; jer bitnost žrtve sastoji u tom, da se prikazuje po svećeniku u Misi. Općenito je mnijenje bogoslovaca, da bitnost ove žrtve sastoji u posveti obiju prilika i da se tada prikazuje, kad se izgovore riječi posvete. Kao što se onaj čas, kad je Krist izdahnuo, svršila ona krvna žrtva, u kojoj se prikazao vječnome Ocu za nas na Križu; isto se tako ova žrtva Mise, koja je prava predstava one i ista kao i ona, svršava bitno, kad se izgovore riječi posvete nad kruhom i vinom; jer onda je tamo po kreposti i jakosti riječi Tijelo u hostiji a Krv u kaležu, a u onoj se posveti Krvi, što se obavlja poslije posvete tijela, živo predstavlja prolijevanje Krvi Kristove, a dosljedno odijeljenje Duše od Tijela, što se dogodilo, pošto se prolila Krv i odijelila od Tijela. Po tome se riječima posvete proizvodi žrtva, što se žrtvuje, a istim se riječima ona i prikazuje. Ali bitnost Sakramenta ostaje uvijek poslije posvete, sve dok traju prilike kruha, bilo da je pohranjen u svetohraništu, bilo da se nosi bolesnicima ili da se tko njime pričešćuje, niti ima tada svojstva i kreposti žrtve.

Ima tu još jedna razlika. U koliko je Sakramenat, koristi onome, koji ga prima, kao i ostali Sakramenti, dajući mu milost i proizvodeći u njemu druge učinke sebi vlastite. Ali u koliko je žrtva, koristi ne samo onome, koji ga prima, nego i drugima, za koje se prikazuje. A tako primjećuje Sabor Tridentinski, da je za ovo dvoje i u ove dvije svrhe ustanovio Krist ovo Božansko Otajstvo: Prvo, da kao Sakramenat bude hrana duši, kojom bi si mogla sačuvati, pokrijepiti i obnoviti duhovni život; drugo, da ima Crkva neprestanu žrtvu, koju će prikazivati Bogu za oproštenje i zadovoljštinu naših grijeha, za pomoć u našim potrebama, za naknadu i zahvalnost za primljena dobročinstva, i da isprosimo i postignemo novih milosti i darova od Gospodina, pa ne samo za

pomoć i olakšicu živih, nego takogjer mrtvih, koji umiru u milosti te su u čistilištu, jer svima koristi ova žrtva.

Ima ovdje još nešto vrlo utješno. Kao što svećenik, kad govori Misu, prikazuje ovu žrtvu za se i za druge; isto tako i svi oni, koji je slušaju, prikazuju zajedno s njime ovu žrtvu za se i za druge. Kao što, kad koja općina prikazuje kakav dar svome gospodaru, dolazi trojica ili četvorica ljudi, a govori samo jedan s njime, nu svi nose i prikazuju dar: tako i ovdje, akoprem sâm svećenik govori i svojim rukama prikazuje ovu žrtvu, ipak po rukama svećeničkim prikazuju svi. Istina je da je tu nekaka razlika; jer u primjeru, koji navedosmo, akoprem se izabire jedan, koji će govoriti, ipak bi svaki od njih mogao činiti to isto, dok u Misi nije tako; jer samo svećenik, koga je Bog odabrao za to, može posvetiti i činiti ono, što se čini u Misi, ali ipak svi ostali, koji kod nje dvore ili joj prisustvuju, prikazuju takogjer onu žrtvu. A tako to kaže i sâm svećenik u Misi: «Molite bratije! da moja i vaša žrtva prijetna budet u Boga Oca svemogućago.» A u Kanonu veli: «Za koje Ti prikazujemo ili koji Ti prikazuju.» To bi moralo u svima pobuditi veliku želju, da slušaju svete Mise i poslužuju kod njih; nu to ćemo bolje rastumačiti u slijedećem poglavlju.

Petnaesto poglavlje.

Kako valja slušati Misu.

Što smo rekli, regbi da nas obvezuje, da govorimo, kako valja slušati Misu i što moramo činiti kod nje. Zato ćemo govoriti ovdje o trojem t. j. o tri pobožnosti, koje možemo obavljati u Misi, od kojih je svaka vrlo važna i sve tri se mogu skupa obavljati. Nije to iz naše glave uzeto nego od naše svete Matere Crkve, da se poštivaju i cijene, kako dolikuje. Prvo, moramo pretpostaviti, da je Misa uspomena i predstava Muke i smrti Kristove, kako smo to prije rekli. Htjede Otkupitelj svijeta, da ova sveta žrtva bude uspomena Njegove muke i ljubavi, kojom nas je ljubio; jer je znao, da će nam, sjećajući se onoga, što je za nas pretrpio, ova neprestana uspomena biti veliko poticalo, da Ga ljubimo i služimo Mu
Psal. 105, 21. i da ne ćemo biti kao onaj izabrani Narod, *«koji je zaboravio Boga, koji ga je spasao* i izbavio iz Egipta. *Qui obliti sunt Deum, qui salvavit eos.»* Prema tome jedna od najboljih pobožnosti, što ih možemo za Mise obavljati, jest razmišljanje otajstvâ Muke, koja nam se u njoj predstavlja, pobugjujući pri tome čine ljubavi i odluke, da ćemo revno služiti Gospodinu.

U tu svrhu puno će nam pomoći, ako znademo znamenovanje onoga, što se čini i govori u Misi, da tako bolje razumijemo i

okusimo uzvišena otajstva, koja se tamo predstavljaju; jer nema riječi ni znaka ni obreda, koji ne bi imao velikih znamenovanja i tajna. Sveukupno odijelo i nakit, kojim se odijeva svećenik, da služi Misu, predstavlja nam takogjer to isto. Naglavnik, kažu sveci, predstavlja koprenu, kojom su Židovi pokrili lice Krista, našega Otkupitelja, kad su Ga pljuskali po licu i govorili Mu: «Proreci, tko te udario.» Misna košulja predstavlja nam onu bijelu haljinu, u kojoj Ga je Herod, narugavši Mu se i ismijavši Ga poslao sa svojom vojskom obučena k Pilatu. Pojas predočuje ili one prve veze i užeta, kojima Ga svezaše, kad Ga uhvatiše, ili bičeve, kojima Ga izbičevaše na zapovijed Pilatovu. Naručnik znamenuje one druge veze, kojima svezaše Kristu ruke za stup, kad Ga bičevaše. Postavlja se na lijevu ruku, koja je bliža srcu, da nam označi veliku ljubav, kojom je primio one okrutne bičeve za naše grijehe, i ljubav, koju smo mi dužni uzvratiti za tako veliku ljubav i dobročinstvo. Naramenica predstavlja treće veze, t. j. ono uže, koje Mu prebaciše oko vrata, kad je nosio križ na plećima, da bude raspet. Misnica predstavlja grimizno odijelo, u koje Ga obukoše, da Mu se narugaju i ismiju Ga, ili kako drugi hoće, predstavlja onu nešivenu haljinu, koju Mu svukoše, da Ga razapnu.

Dolazak svećenika u sakristiju, da se obuče u svećeničke haljine, predstavlja dolazak Kristov na ovaj svijet, u najsvetije svetište djevičanske utrobe Blažene Djevice Marije, majke svoje, gdje se obukao u odijelo našega čovječanstva, da prinese ovu žrtvu na Križu. Kad svećenik izagje iz sakristije, pjevaju pjevači Pristup (introitus) Mise, što znači, kako su oni sveti oci živo žudjeli i uzdisali za
Utjelovljenjem Sina Božjega: *«Pošalji Jaganjca, Gospodine, gospo-* Isa. 16, 1.
dara zemlje! O da bi razdr'o nebesa i sišao!» Pristup se Mise ope- Ibid. 53, 4.
tuje, da se naznači, kako su često ovako vapili i žudjeli oni sveti Oci, da vide Krista na svijetu, obučena u naše tijelo. Što moli svećenik ispovijed kao čovjek grješnik, to znači, da je Krist uzeo na se sve naše grijehe, da zadovolji za njih, i htio se pokazati kao grješnik i biti držan za takova, kako kaže prorok Izaija, da mi budemo pravedni i sveti. *Gospodi pomiluj* znači veliku bijedu, u kojoj smo svi bili prije dolaska Kristova.

Bilo bi predugo, kad bi prošli svako otajstvo napose. Dosta je da znamo, da nema stvari u Misi, koja ne bi bila puna otajstva, i sva ona križanja, što ih svećenik čini nad Hostijom i kaležem, služe za to, da nam predoče i dozovu u pamet mnoge i razne muke i boli, koje je Krist pretrpio za nas na Križu. A dizanje Hostije i kaleža u vis poslije posvete, osim toga, što se to čini da im se puk klanja, predstavlja nam i to, kako su podignuli Križ u vis, da Ga svi vide na njem raspeta. Svaki može razmišljati po jedno ili po dva otajstva, koja ga većma potiču na pobožnost, ubirući iz njih plod za se i nastojeći odgovarati tako velikoj ljubavi i tolikome dobročinstvu. A to će biti korisnije, nego li samo preletjeti pameću mnoga otajstva. To je prva pobožnost, što je možemo obavljati za Mise.

Druga pobožnost i način, kakó ćemo slušati svetu Misu, jest vrlo važan i osobito zgodan za nju, a spomenili smo to već u pre-

gjašnjem poglavlju. Da to bolje razumijemo, moramo ovdje pretpostaviti dvoje, što smo tamo rastumačili: Prvo, da je Misa ne samo uspomena i predstava Muke Kristove i one žrtve, u kojoj se On prikazao na Križu vječnome Ocu za naše grijehe, nego da je takogjer ista žrtva, koja se tada prikazala, te iste vrijednosti i moći. Drugo, da, akoprem sâm svećenik govori i svojim rukama prikazuje tu žrtvu, ipak je svi prisutni prikazuju takogjer zajedno s njime. Pretpostavivši to, kažem, da ćemo najbolje slušati svetu Misu, ako skupa sa svećenikom prikazujemo ovu žrtvu i radimo, koliko možemo, ono, što on radi, pomišljajući, da se ondje svi sakupljamo ne samo, da slušamo Misu nego takogjer da prikazujemo ovu žrtvu skupa sa svećenikom; jer je u istinu tako. I zato je naregjeno, da svećenici izgovaraju jasnim i malko višim glasom ono, što valja da i puk čuje u Misi, da to prati pameću i pripravlja se skupa sa svećenikom, da prikaže ovu žrtvu s onom pripravom, koju je Crkva onako mudro i zrelo naredila za to, jer sve ono, što se tu govori i čini, jest priprava kako za svećenika tako i za prisutne, da sa što većom pobožnošću i počitanjem prikažu ovu najuzvišeniju žrtvu.

Da to bolje možemo izvesti, valja primijetiti, da Misa ima tri glavna dijela: Prvi je od ispovijedi do prikazbe, za koje se puk pripravlja, da može dostojno prikazati ovu žrtvu: najprije ispovijegju i onim recima Psalama još prije, nego svećenik pristupi k oltaru. Zatim dolazi *Gospodi pomiluj*, što znači ne samo, kako smo rekli, veliku bijedu, u kojoj bijasmo prije dolaska Kristova, nego nam takogjer doziva u pamet, da onaj, koji ima obavljati posao s Bogom, ne smije ga obavljati po strogoj pravednosti, nego iz samoga milosrgja. Po tom slijedi *Slava va višnjih Bogu*, čime se daje slava Bogu za Utjelovljenje i zahvaljuje Mu se za veliko ovo dobročinstvo. Iza toga slijedi molitva. Valja ovdje primijetiti, da svećenik kaže *Pomolimo se* a ne *Molim;* jer svi mole s njime, a on u osobi sviju. A da se to čini s većim duhom, moli se prije za to pomoć Duha Svetoga, obrativši se svećenik k puku sa *Gospod s vami*, a puk odgovorivši: *I s duhom tvojim.* Poslanica znači nauku Staroga zavjeta i svetoga Ivana Krstitelja, koja je bila kao priprava i katekizam za nauku evangjeosku.

Stupajnica, koja se govori poslije Poslanice, znači pokoru, koju je činio puk na propovijedanje sv. Ivana Krstitelja. A *Alleluja*, koji slijedi poslije *Stupajnice*, znači veselje, koje duša osjeća, pošto je po pokori postigla oproštenje grijehâ. Evangjelje znači nauku, koju je Krist propovijedao na svijetu. A svećenik napravi znak križa na knjizi, iz koje će čitati, jer nam ima propovijedati Krista raspetoga. A poslije čini znak križa na čelu, ustima i prsima, a s njim zajedno i puk, čime ispovijedamo, da imamo Krista raspetoga u svome srcu i da ćemo Ga ispovijedati svojim jezicima i otvorena lica, te živjeti i umrijeti u toj Vjeri. Užižu se druge svijeće za čitanje Evangjelja, jer ovo je nauka, koja rasvjetljuje naše
Luc. 2, 32. duše, i ono svijetlo, koje je donio Sin Božji na svijet. «*Svijetlo, da se objavi narodima, i slavu naroda Tvojega Izraelskoga. — Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel.*»

Sluša se Evangjelje stojećke, da iz toga uvidimo, kako ga pripravno moramo slušati i braniti, kad ustreba. Sluša se otkrivene glave, da nam se pokaže, kako moramo štovati riječ Božju. Zatim slijedi Vjerovanje, koje je plod, što se ubire iz nauke Evangjeoske, jer u njemu ispovijedamo članke i glavna otajstva naše Vjere. To je prvi dio Mise, koji se zove Misa Katekumenâ, jer dovle bijaše slobodno ostati na Misi Katekumenima, koji ne bijahu kršteni i nevjernicima, kako Židovima tako Poganima, da čuju riječ Božju i pouče se u njoj.

Drugi dio Mise jest od Prikazbe do Očenaša, koji se zove Misa žrtve, kojoj mogu prisustvovati samo Kršćani I zato je običavao Gjakon s propovjedaonice nalagati, da otidu Katekumeni, i onda se u staro doba govorilo: Idite, Misa je, t. j. žrtva se sada počinje, kojoj vama nije dozvoljeno pribivati. To je glavni dio Mise, u kojem se posvećuje i prikazuje ono, što je posvećeno. Zato svećenik počinje šutjeti i moliti tiho molitve, da ih ne čuju prisutni, jer se već približava k žrtvi; kao što je Krist, naš Otkupitelj, kad se približavala Muka, otišao, kako kaže sv. Evangjelje, u pustinju blizu grada Efrema i nije više hodio javno. A prije nego će *Joan. 11, 54.*
svećenik prikazati žrtvu, pere si ruke, da nam se pokaže, kako se čisti moramo približavati k ovoj žrtvi, i okrene se k puku govoreći, da mole skupa s njim, eda ona žrtva bude prijatna i ugodna Veličanstvu Božjem. Pošto je malko tiho molio, opet prekine šutnju sa *Predslavljem*, što je posebna priprava, kojom svećenik pripravlja sebe i puk za ovu svetu žrtvu, opominjući sve, da uzdignu, srca k nebu i da zahvale Gospodinu, što je sišao s neba, da uzme naše tijelo i umre za nas: «*Blagoslovljen gredi v ime Gospodnje, Osanna va višnjih!*» Tako su slavili Gospodina, kad su Ga na Cvjetnicu dočekali u Jeruzalemu. *I svet, svet, svet, Gospod Bog Sabaot*, kako Ga neprestano slave dvorani nebeski po riječima Izaije i sv. Ivana u njegovu Otkrivenju. *Matth. 21, 9.* *Isa. 6, 3.* *Apoc. 4, 8.*

Zatim počinje Kanon Mise, u kojem najprije moli svećenik vječnoga Oca, da po zaslugama Isusa Krista, svoga jedinoga Sina Gospodina našega primi ovu žrtvu za Crkvu, za Papu, za Biskupa i za kralja. I odmah zatim tiho moli Boga za druge osobe napose, prikazujući takogjer za njih žrtvu, što je prvi spomen, koji nazivamo spomen živih, a napose prikazuje ovu žrtvu za one, koji su prisutni: *I svih okolo stoječih.* Zato je vrlo korisno pribivati svetoj Misi; jer oni, koji su kod nje, primaju veće darove od Boga kao oni, koji su kod stola kraljeva, i kao oni, koji Mu izilaze u susret, kad unilazi u grad, i kao oni, koji bijahu pod Križem, kao sv. Ivan i Blažena Gospa, Magdalena i dobri razbojnik. Opat Rupert kaže, da prisustvovati svetoj Misi jest što i prisustvovati sprovodu Krista našega Otkupitelja. — Zatim dolazi posveta, u kojoj, kako rekosmo, sastoji i prikazuje se ova žrtva Mise za sve one, za koje se učinio spomen.

Dakle kažem, da je najbolja pobožnost, što je tko može obavljati za Mise, ako pazi na ono, što svećenik govori i radi, i čini s njime koliko može isto, što on čini, kao onaj, koji ima dio u tako uzvišenom poslu, kao što se ondje obavlja. A kad čini sveće-

nik spomen za žive, dobro je, da svaki takogjer čini svoj spomen, moleći Boga za žive, a poslije da isto tako čini sa svećenikom spomen za mrtve. Naš Otac sv. Franjo Borgija činio je spomen ovako: Na temelju onoga razmišljanja, koje smo spomenuli, naime da ova žrtva predstavlja onu, koja se prikaza na Križu za nas, i da je sasvim ista, činio je on svoj spomen prošavši pameću pet rana Kristovih. U rani desne ruke preporučivao je Bogu Papu, i Kardinale, i sve Biskupe i Prelate, klerike, i župnike, i sve crkvene osobe. U rani lijeve ruke preporučivao je Bogu kralja i sve suce i poglavare svjetovne oblasti. U rani desne noge sve Redove, a napose Družbu. U rani lijeve noge sve svoje rogjake, roditelje, prijatelje, dobročinitelje i sve one, koji se bijahu preporučili u njegove molitve. Ranu u boku pridržavao bi za sebe te bi on sâm u nju unilazio i tamo se zaklanjao, *U pokotinama pećine, u šupljini zida*, moleći Boga za oproštenje svojih grijeha i za pomoć u svojim potrebama i nevoljama. I tako je prikazivao ovu žrtvu za sve ove stvari i za svaku pojedinu od njih, kao da bi je za nju samu prikazivao, prikazujući je uvijek napose za onu osobu ili osobe, za koje je služio svetu Misu po dužnosti ili iz pobožnosti, želeći, da njima pripadne sav onaj dio svete žrtve, koji ih ide, a da im ništa ne naškodi, što ju je za druge namijenio.

In Vita s. Franc. Borg.

Cant. 2, 14.

Na isti je način činio spomen za mrtve, prikazujući onu žrtvu, prvo, za osobu ili osobe, za koje je napose govorio Misu; drugo, za duše svojih roditelja i rogjaka; treće za pokojnike svoga Reda; četvrto za svoje prijatelje, dobročinitelje, za one, koji su mu preporučeni, i za sve one, za koje bijaše dužan moliti; peto, za duše najzapuštenije, koje nemaju nikoga, da za njih dobro čini, i za one, koje su imale naskoro izaći iz čistilišta, i napokon za one, za koje bi bilo Bogu najmilije i najugodnije da je prikaže. Tako moramo i mi činiti, na ovaj ili na drugi način, kako se kome bolje svidi. A osobito moramo prikazivati ovu žrtvu za troje, na što smo megj mnogim drugim na osobiti način i sa svake strane obvezani: prvo, u zahvalu za prevelika dobročinstva, što smo ih primili iz ruke Božje, kako općenita, tako posebna; drugo kao zadovoljštinu i naknadu za naše grijehe; treće da isprosimo pomoć u svojim potrebоćama i slabоćama, i postignemo novih milosti od Gospodina.

Jako će biti dobro, da svaki prikazuje Bogu ovu žrtvu za ovo troje, ne samo za samoga sebe, nego takogjer za bližnje, prikazujući je ne samo za dobročinstva, što ih je on primio, nego takogjer za prevelike milosti, što ih je Bog iskazao i svaki dan iskazuje svima ljudima, i ne samo kao zadovoljštinu i naknadu za svoje grijehe, nego za sve grijehe svijeta, jer je ona dovoljna i više nego dovoljna, da zadovolji i ublaži vječnoga Oca za njih sve; i da prosi pomoć ne samo za svoje vlastite i posebne nevolje i potrebe, nego i za sve potrebe Crkve. Tako ćemo se većma prilagoditi svećeniku, koji to isto čini. Osim toga ljubav i revnost za spas duša traži, da ne mislimo samo na svoje posebno nego takogjer na općenito dobro Crkve. I uopće je dobro, da prikazujemo ovu žrtvu za sve ono, za što je Krist prikaza viseći na Križu. Bit će takogjer dobro, da prikazujemo same sebe skupa s Kristom za žrtvu vječnome O-

cu svaki dan kod Mise na istu nakanu, tako da ne ostane u nama ništa, što ne bi prikazali; jer akoprem je istina, da naša djela sama po sebi vrlo malo vrijede, ipak umočena u Krv Kristovu i sjedinjena s Njegovim zaslugama i mukom mnogo će vrijediti i jako biti ugodna Bogu.

Sv. Zlatousnik kaže, da je ura, kad se prikazuje ova Božanska žrtva, najzgodnije vrijeme, da raspravljamo s Bogom i da angjeli drže to najljepšom prilikom, da mole milosti u korist roda ljudskoga, i da onda s velikim žarom mole Boga za nas, jer je to najzgodnije vrijeme. I zato kaže, da kleče ondje nebeske čete Angjelâ, Kerubinâ i Serafinâ, s velikim počitanjem pred Veličanstvom Božjim i da odmah, čim se prikaže ova žrtva, lete ovi nebeski glasnici, da otvore vrata čistilišta i izvrše ono, što se ondje isposlovalo. Zato je pravo, da i mi znamo cijeniti ovaj čas i okoristiti se tako dobrom prigodom, i da idemo k Misi, da prikazujemo ovu Božansku žrtvu s velikim pouzdanjem, jer po njoj ćemo ublažiti srdžbu vječnoga Oca i namiriti dugove za svoje grijehe, te zadobiti darove i milosti, koje ćemo od Njega prositi.

D. Chrysost. hom. 3. de incomprehensibili Dei natura.

Treća pobožnost odnosi se napose na treći dio Mise, t. j. od Očenaša pa sve do konca, kad se svećenik pričešćuje; a molitve, koje se mole poslije Pričesti, sve su zahvala za primljeno dobročinstvo. Dake oni, koji slušaju svetu Misu, moraju se tada i u tome, koliko je moguće, prilagoditi svećeniku. Ne možemo se kod svake Mise pričestiti sakramentalno, ali možemo duhovno. A to neka bude treća pobožnost kod Mise, koja je vrlo dobra i korisna, naime, kad se svećenik pričešćuje sakramentalno, da se pričeste takogjer duhovno oni, koji su prisutni. Duhovno se pričestiti znači imati živu želju primiti ovaj Presveti Sakramenat prema onim riječima Jobovim: «*Ne rekoše li muževi šatora mojega* (t. j. dobri i bogobojazni kršćani): *Tko bi nam dao od mesa njegova, da se nasitimo?* — *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus, et saturemur?*» Kao što lakomac zuri očima za slasnim jelom; tako sluga Božji mora ginuti očima i srcem za ovom Božanskom hranom. Pa kad svećenik otvori usta, da se pričesti, tad mora i on otvoriti usta svoje duše vruće želeći, da primi onu Božansku hranu, i naslagjivati se time. Na taj će način Bog udovoljiti želji srca njegova umnoživši mu milost i ljubav prema onome, što On obećava po Proroku: «*Otvori usta svoja, i napunit ću ih.* — *Dilata os tuum, te implebo illud.*»

Job. 31, 31.

Psal. 80, 11.

Ali da želja primiti ovaj Presveti Sakramenat bude, kako primjećuje sv. Sabor Tridentinski, duhovna Pričest, treba da proizlazi iz žive Vjere proniknute ljubavlju. To će reći, da onaj, kojima ovu želju, mora biti u ljubavi i milosti Božjoj, jer onda postizava ovaj plod, sjedinjujući se uže s Kristom; ali kod onoga, koji bi bio u smrtnom grijehu, ova želja ne bi bila duhovna Pričest; dapače, kad bi želio u grijehu se pričestiti, griješio bi smrtno. A kad bi to želio pogodbeno, naime da nije u grijehu, akoprem bi to bila dobra želja, ipak ne bi bila duhovna Pričest, jer kad nije u milosti, ne može primiti ni ploda njezina. Dakle treba biti u milosti Božjoj, a onda pobuditi želju duhovno se pričestiti; jer po ovoj želji, da se pri-

Conc. Trident. sess. 13, c. 8.

mi ovaj Presveti Sakramenat, dobivaju se duhovna dobra i milosti, koje običavaju dobivati oni, koji ga primaju sakramentalno.

Može se dapače dogoditi, da onaj, koji se duhovno pričešćuje, prima više milosti, nego onaj, koji se pričešćuje sakramentalno, akoprem se pričešćuje u stanju milosti; jer premda je istina, da sakramentalna Pričest po sebi većma koristi i daje veću milost nego li duhovna, jer je napokon Sakramenat i može podijeliti milost po samoj sebi (*ex opere operato*), što ne može duhovna Pričest; ipak može tko s tolikom pobožnošću, počitanjem i poniznošću, željeti da primi ovaj Presveti Sakramenat, da dobiva time veću milost, nego li onaj, koji ga prima sakramentalno, ali ne s tolikom pripravom. Povrh toga ima još drugo dobro u ovoj duhovnoj Pričesti. Budući da biva potajno i ne vidi toga drugi, nema pogibli, da čovjeka obuzme tašta slava, što ga tobože drugi vide, a što se može dogoditi kod sakramentalne Pričesti, koja je javna. Osim toga imade ona još drugu posebnu povlasticu, koje nema sakramentalna, naime da se može učiniti više puta, jer se sakramentalna prima jedanput na tjedan ili najviše jedanput na dan, dok se duhovna može činiti ne samo svaki dan, nego više puta na dan. Zato mnogi imaju hvalevrijedan običaj, da se duhovno pričešćuju ne samo, kad slušaju Misu, nego svaki put, kad pohode Presveti Sakramenat, a i drugda,

Dobro se duhovno pričešćivati onako, kako to običavaju činiti neke sluge Božje, što ćemo ovdje spomenuti, da se može time okoristiti svatko, tko ushtjedne. Kad slušaš Misu ili kad pohodiš presveti Sakramenat, ili kadgod se hoćeš duhovno pričestiti, pobudi u svome srcu živu želju primiti ovaj Presveti Sakramenat, i govori: «O Gospodine! tko je tako čist i nevin, da može dostojno primiti tako odličnoga Gosta? Tko je dostojan primiti Te svaki dan i imati Te uvijek u svome srcu! O Gospodine! kako bih bio bogat, kad bih Te zavrijedio primiti i nositi svojoj kući? Kako bih bio sretan! Ali nije potrebito, Gospodine, da Ti dogješ k meni sakramentalno, te me obogatiš! Ako Ti samo hoćeš, Bože moj, bit će to dosta! Zapovjedi, Gospodine, i bit ću opravdan!» A za dokaz toga govori sa stotnikom: «*Gospodine! nijesam dostojam, da*
Matth. 8, 8. *ugješ pod krov moj, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja.* — *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic*
Num. 21, 9. *verbo, et sanabitur anima mea.*» Ako pogled na mjedenu zmiju bijaše dosta, da ozdrave ranjeni; isto će tako i ovdje biti dosta pogledati Te živom vjerom i gorućom željom primiti Te. A bit će takogjer dobro dodati Antifonu: *O sveta gozbo* i t. d. i redak: *Kruh s neba dao si im* i t. d. s molitvom Presvetoga Sakramenta.

Šesnaesto poglavlje.

Nekoliko primjera, kako pobožno moramo slušati svetu Misu i služiti je svaki dan, i s kojim joj počitanjem imamo prisustvovati.

Papa Pijo II. i Sabelik pripovijedaju, kako je u pokrajni Istri, koja megjaši sa Hrvatskom i Kranjskom, živio pobožan neki vitez, koga je mučila teška napast, da se objesi, i nekoliko puta već to pokušao učiniti. Ovu tešku napast otkri on nekome učenu i bogobojaznu redovniku i zamoli u njega savjet. Pošto ga ovaj bijaše ohrabrio i uvelike utješio, reče mu, neka drži kod sebe kapelana, koji će mu svaki dan čitati Misu. Ovaj mu se savjet jako svidje, i zato se nagodi s nekim svećenikom te oba pogjoše i nastaniše se u jakoj tvrgjavi, koju je on imao na ladanju. Bijaše tu mirno proživio godinu dana uslijed ove presvete pobožnosti, kad ga jednoga dana zamoli njegov kapelan, neka mu dozvoli da pogje na neku svečanost u obližnje mjesto s drugim svećenikom, svojim prijateljem. Vitez mu dozvoli, misleći i on tamo poći, da sluša Misu i bude kod svečanosti. Ali se nekom zgodom zadrži tako, da bijaše već podne, kad je izišao iz svoje tvrgje, vrlo snužden, misleći, da ne će moći slušati Mise. Sad ga opet poče mučiti njegova stara napast. Idući tako žalostan susretne nekog seljaka, koji je dolazio iz onoga mjesta, a koji mu reče, da se već svršila služba Božja. To viteza tako jako ražalosti, da je počeo proklinjati svoju sreću i govoriti, da se već drži izgubljenim, što nije ovaj dan slušao svete Mise. Seljak mu reče, neka se ne briga, jer da će mu on prodati Misu i ono, što je pred Bogom njom zaslužio. Vitezu bje to drago. Pogodiše se dakle, da mu dade svoj plašt, što ga je nosio na sebi, koji on rado dade, i na to se razigjoše. Uza sve to htjede vitez poći u selo, da se pomoli u Crkvi. Učini to i povrati se malo za tim natrag svojoj kući. Došavši na mjesto, gdje se ona grješna prodaja (*simonia*) bijaše izvršila, vidje, da se seljak objesio o jedno stablo, što bijaše Bog dopustio za kazan njegova grijeha. On osta na to zapanjen i zahvali Gospodinu, što ga bijaše oslobodio od toga. Sad se učvrsti još jače u svojoj pobožnosti i ne oćutje odsele više one napasti, premda je još mnogo godina poživio.

Pius II. in sua Cosmografia in descriptione Europae.

Čita se u ljetopisima sv. Franje o svetoj Elizabeti, kraljici Portugalskoj i nećakinji svete Elizabete, kraljice Ugarske, da je megj ostalim velikim krepostima, kojima je sjala, bila jako milostiva i milosrdna prema siromasima i bolesnicima i da ih je rado pomagala. I zato se kaže o njoj, da nije nijedan siromah u nje što zaprosio, a da mu ona ne bi pomogla. A osim toga bijaše zapovjedila svome milostinjaru, da nikome ne uskrati milostinje. Imala je ova sveta kraljica paža ili sobara, kojim se služila za dijeljenje mi-

P. 2. l. 8. c. 18. Chron. s. Franc.

lostinje i za druga dobra djela, budući da je bio krepostan i ćudoredan. Dogodi se, da drugi sobar kralja Don Dionizija, njena muža, koga je ovaj vrlo ljubio, videći, kako je onaj paž u velikoj milosti kod kraljice, iz zavisti prema njemu i da se umili kralju, htjede ga ocrniti, veleći, da kraljica goji prema njemu grješnu ljubav. Pa kako kralj nije živio baš najpoštenije, zaveden od gjavla, a inače malko nesklon kraljici, svojoj ženi, poče donjekle o njoj sumnjati. Začudivši se nad onim, što mu bijaše paž rekao, akoprem toga nije sasvim vjerovao, nego o tom dvojio, ipak odluči potajno smaknuti onoga paža. Izjahavši onoga dana za zabavu, dogje do neke vapnenice, u kojoj se palilo vapno, pa pozvavši na stranu ljude, koji su ložili, zapovjedi im, da sobara, kojega će on k njima poslati, da ih pita: «Dali su izvršili, što im bijaše kralj naložio», odmah pograbe i bace u vapnenicu, da tako odmah umre, jer da je to zaslužio. A kad svanu drugo jutro, zapovjedi kralj pažu kraljičinu, da ide s ovim pitanjem k spomenutoj peći, da oni ljudi mogu izvršiti, što im bijaše naložio, i da tako pogine. Ali Gospodin naš, koji svojih nikad ne ostavlja i zauzima se za nevine i nedužne, odredi drukčije. Kad je ovaj mladić prolazio kraj neke crkve, zazvoni baš zvonce na podizanje kod jedne Mise, koja se služila. On unigje unutra i osta, sve dok se nije svršila ova Misa i još druge dvije, koje započeše odmah jedna za drugom. Megjutim želeći kralj znati, da li je on već mrtav, slučajno susrete svoga sobara, koji bijaše onoga tužio i krivo proti njemu svjedočio pred kraljem; te ga vrlo žurno posla k peći, da sazna, dali se izvršilo, što bijaše on naložio. Kad on tamo s ovom viješću stiže, uhvatiše ga odmah ljudi misleći po znakovima, da je to onaj, o kojem bijaše kralj govorio, svezaše i baciše živa u peć. Megjutim, kad je onaj nevini i nedužni mladić odslušao svoje Mise, pogje s porukom kraljevom k vapnarima i zapita ih, dali su izvršili, što im bijaše njegov gospodar zapovjedio. A kad oni odgovoriše, da jesu, vrati se on s ovim odgovorom ka kralju. Kad ga ovaj ugleda, osta kao izvan sebe, vidjevši i opazivši, da se dogodilo sasvim protivno onome, što on bijaše naredio i zapovjedio. Obrati se sad k pažu i poče ga koriti, pitajući ga, gdje se tako dugo zadržao. Tada sluga, davajući o sebi račun, odgovori: «Gospodaru! kad sam ja išao da izvršim zapovijed Vašega Veličanstva, slučajno sam prošao kraj neke crkve, u kojoj je zvonilo zvonce na podizanje. Unigjoh unutra i slušah onu Misu sve do konca. A prije nego se ona dovršila, započe druga i treća, i tako ostadoh, dok se sve ne svršiše; jer mi je moj otac ostavio kao blagoslov, prije nego je umr'o, da kod svih Misa, koje vidim da počinju, ostanem sve do konca. — Tada kralj po ovom sudu Božjem spozna istinu i osvjedoči se o nevinosti dobre kraljice, te o vjernosti i kreposti dobroga sluge. I tako odbaci od sebe svaku zlu misao, što ju je imao proti njoj.

Promptuar. exempl. In Vitis Patrum. Et Surius in Vita s. Joan. Eleemosinarii.

Pripovijeda se u Knjizi primjerâ, da su u jednom gradu živjela dva zanatnika od istoga zanata, od kojih je jedan imao ženu, djecu i obitelj, pa je uza sve to svaki dan tako pobožno slušao svetu Misu, da je ni pod koji način ne bi izostavio. A zato ga je i Gospodin pomagao, te mu je zanat išao dobro i imutak mu se umnažao. Drugi nasuprot nemajući nijednog djeteta ni sluge, nego samo ženu, kinjio se uvijek danju i noću, dapače i u svetačne dane a slušao je Misu rijetko kada, pa ipak se nigda nije oslobodio bijede, nego je trpio veliku nevolju i siromaštvo. Videći dakle ovaj, da onome sve tako lijepo uspijeva, sastavši se jednoga dana s njime, upitat će ga, otkuda mu tolika sreća i toliki dobitak, da mu uza sve to, što ima veliku obitelj, ženu i djecu, nigda ne manjka, što mu je nužno, nego uvijek imade dovoljno, što treba, dok on, akoprem je sâm sa ženom i radi više, živi uvijek u nuždi i siromaštvu. Nato mu onaj, koji je svaki dan pobožno slušao svetu Misu, odgovori, da će mu sutra pokazati mjesto, gdje nalazi ono blago. Drugo jutro pogje on u kuću onoga drugoga i povede ga sa sobom u crkvu. A kad odslušaše svetu Misu, reče mu, neka se povrati svojoj kući na posao. To isto učini drugi dan i to mu isto reče. Ali kad je treći dan došao u njegovu kuću, da ga povede sa sobom u crkvu, reče mu onaj: «Brate, ako ja hoću da idem u crkvu, ne treba da me ti vodiš, jer znam dobro put do nje. Ja sam od tebe želio saznati samo za mjesto, gdje si našao tako lijepu prigodu, da se obogatiš. Vodi me tamo, da se i ja mogu obogatiti.» Tad mu ovaj odgovori: «Ja ne poznam niti imam drugoga mjesta, gdje da tražim tjelesno blago i nagradu vječnoga života, osim crkve.» Pa da to potvrdi, reče: «Nijesi li možda čuo, što kaže Gospodin u Evangjelju: «Tražite najprije kraljevstvo nebesko i pravdu njegovu, a sve ostalo će vam se dodati.» Čuvši to dobri čovjek, razumje tajnu i dozove se k pameti, pa pokajavši se za svoj grijeh popravi život; postade odmah jako pobožan i odsele svaki dan slušaše svetu Misu. A zato mu se okrene i sreća, i počeše mu lijepo uspijevati svi njegovi poslovi.

Matth, 6, 33.

D. Antonin. 2. p. Theol. tract. 9. c. 10. §. 2.

Sv. Antonin, Nadbiskup Florentiski, pripovijeda, kako se na na jednu svetkovinu zaputila iz grada dva mlada prijatelja, da pogju u polje na lov i pozabave se. Jedan se od njih pobrinuo, da sluša prije sv. Misu i udovolji crkvenoj zapovijedi, a drugi ne. Išli su skupa tako svojim putem, kad se najednom poče miješati vrijeme i mutiti zrak tako, te se činilo, da će se prolomiti nebo i propasti svijet od silne tutnjave gromova i mnogih munja, koje su najvećom brzinom sijevale, i da će se sad na prolomiti oblak. A usred toga čuo se u zraku glas, koji oba ova mladića čuše, gdje govori: «Daj ga ubij!» Na taj glas protrnuše od strave; ali, nastavivši svoj put, iznenada, kad nijesu ni mislili na to, udari grom i ubi nesretnoga mladića, koji onaj dan ne bijaše slušao svete Mise. Toliki sad strah i trepet obuze ovoga drugoga, da je ostao kao izvan sebe, ne znajući, što da učini, osobito što je bio već blizu mjesta, kamo su išli u lov. Napokon pogje naprijed, pa proslijedivši svoj put ču drugi glas, koji zaviknu: «Ubij, ubij ovoga!» On se siromah silno prestraši na ovaj glas, sjetivši se, što se bješe dogodilo njegovu drugu. Ali ču i drugi glas u zraku, koji doviknu: «Ne mogu, jer je danas čuo: «*I Slovo plt bist*», hoteći time reći, da bješe slušao Misu, jer se na koncu Mise obično govori Evangjelje sv. Ivana, gdje su ove riječi. I tako se izbavi ovaj mladić onako strašne i nenadane smrti.

Čita se o sv. Bonaventuri u njegovu životu, kako se, promatrajući uzvišeno Veličanstvo Božje u Presvetom oltarskom Sakramentu i svoju veliku ništetnost, pa bojeći se, da ne će primiti Gospodina s dostojnom pripravom, više dana nije usudio pristupiti k oltaru. A slušajući jednoga dana Misu, kad je svećenik raspolovio Hostiju, jedan dio od nje dogje k njemu i postavi mu se u usta. Tad on, zahvalivši Gospodinu za ovo neprispodobivo dobročinstvo, uvidje, da ga je time htio podučiti, kako su draži Bogu oni, koji se s ljubavlju i nježnim čuvstvom približuju k Njemu i primaju Ga, nego li oni, koji se od straha udaljuju od Njega i ne primaju Ga, kako je to poslije sam svetac napisao. A to je isto pisao i sv. Toma.

D. Bonaven. in tract. de exerc. spir. ?. qui fasciculus inscribitur c. 7.

D. Thom. 5. q. q. 80. ur. 10. ad 3.

O svetom se Ferdinandu de Talavera, prvome Nadbiskupu Granadskome, pripovijeda, kako, kad je bio na dvoru zaokupljen mnogim i vrlo važnim državnim poslovima, ne našavši njegovi takmaci, kojih bijaše mnogo, ništa drugo, u čem bi ga mogli optužiti, mrmljahu neki, što svaki dan služi sv. Misu, čudeći se njemu, kako je uza sve tolike i tako teške poslove tako raspoložen te duha tako mirna i spokojna, da svaki dan misi, kao da bi bio u samostanu. Pa kad mu je Kardinal Španjolski i Nadbiskup Toledski, Don Ivan Gonzalez de Mendoza, jednoga dana pouzdano rekao, što se o njemu govori, odgovori sluga Božji: Tako je, Gospodine! Budući da mi je kraljevsko Veličanstvo izručilo tako teške poslove i nametnulo breme, koje nadilazi sve moje sile, ne znam kamo da se drugamo utječem, da se pod teretom ne srušim na zemlju, van da svaki dan pristupam k Presvetome Sakramentu, da tako mogu imati snage, te izvedem ono, što mi je Njegovo Veličanstvo povjerilo, i položim račun o tome.

De Fr. Ferd. de Talavera Arch. Gran. in ejus Vita

Kad je sv. Petar Celestin, koji kasnije postade Papa, počeo, kako pripovijeda Surije jednoć razmišljati s jedne strane veliko Veličanstvo Gospodinovo u Presvetom Sakramentu, a s druge strane svoju ništetnost i nedostojnost, pa kad se sjetio sv. Pavla, prvoga pustinjaka, sv. Antuna, sv. Franje i drugih svetaca, koji se nijesu usudili zarediti u svećenike ni svaki se dan pričešćivati, stade sumnjati i uznemirivati se, što često služi svetu Misu, pa se nekoliko dana uzdrža od toga od straha, trepeta i počitanja prema tako velikom Gospodinu, odlučivši poći u Rim, da se posavjetuje s Papom o tom, bi li bilo bolje da sasvim ili na neko vrijeme prestane služiti svetu Misu. Pa kad je već pošao na put u toj namjeri, ukaza mu se neki sveti Opat, već pokojni, koji ga bijaše zaodjenuo haljom redovničkom, te mu reče: «Tko je, sinko, makar on bio angjeo, vrijedan pristupiti k ovome Otajstvu? Ali ti uza sve to svjetujem, da često služiš svetu Misu sa strahom i počitanjem.» I odmah ga nestade.

Sv. Grgur pripovijeda, da se malo prije njegova vremena dogodilo, te su nekoga čovjeka neprijatelji uhvatili i odveli kao roba u vrlo daleke krajeve, gdje je bio dugo vremena zasužnjen, a da se nije ništa znalo ni čulo o njem. Budući da njegova žena već dugo vremena nije ništa znala o njem, mislila je, da je već mrtav, pa je zato davala svaki tjedan služiti Mise za ispokoj njegove duše.

D. Greg. hom. 37. in Evang. et l. 4. Dial. c. 57.

I htjede Gospodin, da se svaki put, kad se služila za nj sv. Misa, našao siromašni zarobljenik riješen svojih okova. Dogodi se pak, da je malo za tim ovaj čovjek umakao iz ropstva i povratio se kući slobodan. A kad je megju ostalim pripovijedao svojoj ženi ovo čudo, diveći se i čudeći, što su mu se u neke dane i ure svakoga tjedna razrješivali okovi, računajući njegova žena, pronagje, da se to dogagjalo onih istih dana i ura, kad je ona davala prikazivati žrtvu i služiti Misu za nj. Na to pridodaje sv. Grgur: «Iz toga možete, braćo, uvidjeti, koliku će moć imati ona žrtva, prikazana za nas, da uništi strasti i razriješi okove duševne.» Časni Beda pripovijeda drugi sličan primjer.

Beda l. 4. hist. Anglic. c. 21. et 22. et Tilman Bratemb. l. 1. coll. sacr. c. 4.

Sv. Zlatousnik kaže, da onda, kad svećenik služi sv. Misu, prisustvuju angjeli i da je u čast onome, koji se ondje žrtvuje, žrtvenik opkoljen od angjelâ. I veli, da je čuo pripovijedati od neke vjerodostojne osobe, kako neki starac, veliki sluga Božji, bješe vidio, gdje se najedanput spustilo veliko mnoštvo angjela i okružilo ga, obučeni svi u tako sjajne odore, da se od sjajnosti nije moglo u njih gledati, i tako ponizni, kao što stoje vojnici pred svojim kraljem. A to vjerujem i ja, kaže slavni sv. Zlatousnik, jer napokon gdje je kralj, tamo su i dvoranici. - A sv. Grgur kaže: «Tko dvoji, da se u onaj čas, kod se prikazuje ova žrtva, na glas svećenikov ne otvaraju nebesa i ne silaze skupa s Kristom oni nebeski dvoranici, i da nije sve ono mjesto opkoljeno od Zborova angjelâ, koji kao dobri dvoranici prate svoga Kralja?» A tako tumače mnogi sveci one riječi svetoga Pavla, koji, nalažući, da žene budu u crkvi pokrivene glave, navodi razlog: radi angjelâ: *propter angelos*; jer budući da je tamo Presveti Sakramenat, kažu, da su ondje i angjeli, koji mu se klanjaju i časte ga. — Sv. Nil piše o istom sv. Ivanu Zlatousnomu, koji je bio njegov učitelj, da je, kad bi unilazio u crkvu, vigjevao veliko mnoštvo angjelâ, obučenih u bijelo, bosonogih i pognuta tijela radi velikog počitanja, u najvećoj šutnji i kao zapanjene zbog nazočnosti Isusa Krista, našega Boga i Gospodina, u ovome Sakramentu. Prema tome veli slavni Zlatousnik: «Kad si pred ovim Božanskim Sakramentom, ne smiješ misliti, da si među ljudima na zemlji. Ne ćutiš li možda blizinu onih nebeskih četa, Kerubinâ, Serafinâ i drugih, koji stoje pred onim velikim Gospodinom neba i zemlje?» — I zato kaže: «Braćo! boravite u crkvi s velikom šutnjom, sa strahom i trepetom. Gledajte, kako stoje sluge kraljeve pred njim, kako čedno i mirno, s kolikim počitanjem! Nitko se tu ne usugjuje progovoriti ni riječce niti svrnuti okom s jednoga mjesta na drugo; pa se naučite iz toga, kako vam se vladati pred Bogom.

D. Chrys. l. 7. de sacerdotio.

D. Greg. l. 4. dialog. c. 50.

1. Cor. 11, 10.

D. Nil. in ep. ad Anastas. Episc. in Bibl. SS. PP. Et refert etiam Turrian. tract. 2. de Euchar. c. 2.

D. Chrys. l. 3. de sacerd.

Konac drugoga dijela.

GDJE JE ŠTO

DRUGA RASPRAVA.

O čednosti i šutnji.

TREĆA RASPRAVA.

O poniznosti.

ČETVRTA RASPRAVA.

O napastima.

Strana

PETA RASPRAVA.

O neurednoj ljubavi prema rogjacima.

ŠESTA RASPRAVA.

O žalosti i radosti.

SEDMA RASPRAVA.

Koliko blago i kako velika dobra imamo u Kristu, i kako moramo razmišljati otajstva Njegove svete Muke, i koji plod imamo odatle ubrati.

Strana

OSMA RASPRAVA.

O svetoj pričesti i žrtvi svete Mise.

Pogrješke, što se potkraše u tiskanju.

Strana	25	*vrsta*	6 odozdo	*mjesto:*	illum	*čitaj:*	illud
»	29	»	16 »	»	treda	»	treba
»	31	»	2 odozgo	»	podnešamo	»	podnašamo
»	33	»	11 «	»	hoja	»	koja
»	55	»	6 »	»	pojednica	»	pojedinca
»	76	»	7 odozdo	»	dam	»	nam
»	81	»	6 odozgo	»	prativno	»	protivno
»	81	»	24 »	»	donosima	»	donosimo
»	81	»	24 odozdo	»	načinili	»	naučili
«	81	»	13 »	»	tako se čini	»	tako te se čini
»	81	»	8 »	»	kaka	»	kako
»	81	»	6 »	»	odsndosti	»	odsutnosti
»	85	»	1 odozgo	»	na	»	ne
»	85	»	10 »	»	zlu	»	zle
»	85	»	14 »	»	svo	»	sve
»	85	»	16 »	»	Zaista Gospodin	»	Zaista je Gospodin
»	85	»	18 »	»	aluid	»	aliud
»	85	»	19 »	»	pojednicu	»	pojedincu
»	85	»	21 »	»	gdvorimo	»	govorimo
»	85	»	23 »	»	maštvr	»	maštvo
»	85	»	25 »	»	uta	»	usta
»	85	»	24 odozdo	»	Korijala	»	Korilaja
»	89	»	21 »	»	izuti	»	izusti
»	89	»	10 »	»	zadovoljav	»	zadovoljava
»	96	»	1 »	»	Kad	»	Kao
»	104	»	1 »	»	sušon	»	sušom
»	111	»	25 odozgo	»	plato	»	Plato
»	162	»	14 odozdo	»	oholija	»	oholica
»	192	»	10 odozgo	»	na	»	za
»	203	»	3 »	»	ze	»	za
»	216	»	6 odozdo	»	To	»	Ta
»	218	»	2 odozgo	»	Kad	»	Kao

Str.		vrsta				
Str.	223	vrsta	2	odozgo	iza riječi: *najmanje*, dodaj:	*padaju; i da se napokon ne usude zbog velikih čina oholiti, kad ni ono, što je najmanje,*
»	226	»	5	»	*mjesto*: kaznom	*čitaj*: kaznom očinskom
»	231	»	5	»	» i	» a
»	261	»	9	»	» zaklanjanju	» zaklanjaju
»	270	»	9	odozdo	» otkada	» otkuda
»	285	»	9	odozgo	» prevarem	» prevaren
»	286	»	15	»	» u	» i
»	354	»	18	»	» pričešćivaii	» pričešćivati

VJEŽBAJ SE
U
KRŠĆANSKOJ SAVRŠENOSTI
I
KREPOSTI.

NAPISAO

O. ALFONZO RODRIGUEZ,

SVEĆENIK DRUŽBE ISUSOVE.

Preveli

O.O. Kapucini na Rijeci.

Treći dio.

SPLIT
Leonova Tiskara
1904.

Čitatelju.

Pošto smo već u prvom i drugom dijelu rekli više toga, što spada na redovnički život, govorit ćemo u ovom dijelu napose o tome, što spada baš na redovnika i što će mu biti od velike pomoći, da postigne svrhu i savršenost, koju u Redu ispovijedamo. Zato mu dajemo naslov »Vježbaj se u savršenosti i redovničkim krepostima.« To je sve ipak tako uregjeno i rastumačeno, da može biti od velike koristi i svakomu drugomu, kojemu je stalo da postigne krepost i savršenost svoje duše. Tako sadržava prva rasprava »o utemeljenju i svrsi našega Reda« općenite stvari, kao što je primjer pobožna života, revnost za spas duša, nepouzdanje u samoga sebe, a čvrsto pouzdanje u Boga. Isto tako spada na sve takogjer opomena i želja biti opomenut, očitovanje svoje savjesti ispovjedniku i duhovnom vogji; o čemu se govori u drugim raspravama. U opće mogu se i sve druge kreposti, o kojima raspravljamo u ovom dijelu, primijeniti na sve staleže. Ili se moramo čuvati od prekomjernosti, na što zavode protivne pogrješke, ili moramo barem imati živu želju, da vršimo ove kreposti, kada posebne dužnosti staleža ne dopuštaju, da ih djelom izvedemo. Uzdam se u Gospodina, da će se redovnik čitajući ove rasprave pobuditi na to, da živé savršenije i revnije prema svojim zavjetima. A svjetovnjak će se oduševiti, da nasljeduje redovnika, u koliko mu dopušta njegov stalež. Tako će jedan i drugi danomice napredovati u gorljivosti i sve vjernije služiti Gospodinu Bogu našemu.

Alfonzo Rodriguez.

PRVA RASPRAVA.

O svrsi i utemeljenju Družbe Isusove, i o nekojim općenitim i korisnim srestvima, da ovu svrhu postignemo.

Prvo poglavlje.

O svrsi i utemeljenju Družbe Isusove.

»*Pazi na sebe i na nauku; ustraj u tom! Ovo čineći spasićeš i samoga sebe i one, koji te slušaju. — Attende tibi, et doctrinae; insta in illis ; hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt*«. U ovim je dvjema tačkama, što ih ovdje navodi apostol Pavao, sadržana svrha i utemeljenje Družbe Isusove, kako to kažu naše Ustanove i apostolske Bule. »Svrha je Družbe, da se s milošću Božjom stara ne samo oko vlastitog spasa i savršenosti, nego da s istom milošću iz svih sila nastoji i oko spasa i savršenosti bližnjega. *Finis huius Societatis est, non solum saluti et perfectioni propriarum animarum cum Divina gratia vacare ; sed cum eadem impense in salutem, et perfectionem proximorum incumbere*«. Družba hoće muževe, koji gorljivo, iz svih sila i svojski nastoje, da postignu svrhu svoga zvanja. Mi se moramo, što treba dobro zapamtiti, ne samo tako u opće starati oko spasa svojih duša, nego nam baš valja nastojati oko savršenosti; a isto tako zahtijeva naš Red, da se ne zadovoljimo time, te samo tako u opće nastojimo oko spasenja svojih bližnjih, nego da se i brinemo, kako će danomice napredovati u kreposti i savršenosti. Zato ne smijemo toliko na to gledati, da imamo mnogo pokornika, koliko na to, da oni, što ih imamo i vodimo, u velike napreduju. S istom pomnjom i brižljivošću, s kojom nastojimo oko svog vlastitog napretka i savršenosti, moramo nastojati i oko napretka i savršenosti svojih bližnjih.

1. ad Tim. 4, 16.

C. 1. exa. §. 2.

Claudius Aquaviva. Instructio pro Confessariis n. 10.

U tu svrhu bi utemeljena Družba Isusova u ona toli tužna vremena. Naš je sv. Otac Ignacije vidio, kako je Crkva s jedne strane bila dobro opskrbljena Redovima, koji su nastojali oko vlastitog duhovnog napretka, držali kor i bavili se službom Božjom. Ali je i s druge strane vidio bijedu i stisku, u koju su Crkvu rinula krivovjerstva, grijesi i nevolje. Tad nadahnut i vogjen od Duha Svetoga utemelji ovaj Red, ovu četu i satniju vojnika, da »kao lahki konjanici«, kako se on obično izrazivao, vazda budemo pripravni, da odbijemo navale neprijateljske, i tako obra-

Lib. 3. c. 15. Vit. s. Ign.

nimo i zaštitimo svoju braću. Zato je htio, da budemo prosti i slobodni od kora i drugih samostanskih dužnosti i običaja, koji bi nas mogli priječiti, da postignemo ovu svrhu. »*Žetve je istina mnogo, a poslenika malo. — Messis quidem multa; operarii autem pauci*«. Kako ćemo moći gledati, gdje naši bližnji propadaju i u pakao se strovaljuju, kad im možemo pomoći! Sv. Ivan Zlatousti kaže: »Vidiš li slijepca, da će sad nà pasti u jamu, pružit ćeš mu ruku. A eto vidimo svaki dan svoju braću na rubu propasti, s koga padaju u ponor pakleni. Kako ćemo se uzdržati, a da im ne pružimo ruku?«

Matth. 9, 37.

D. Chrysost. ho. 16. adPopulum Ant.

Dapače su oni Oci pustinje, koje je Bog bio pozvao u samoću, kad su vidjeli Crkvu od silnikâ i krivovjeraca potlačenu i progonjenu a vjernike bez pouke i duhovne pomoći, ostavljali, kako crkvena povjest pripovijeda, tišinu pustinje te putovali od grada do grada, da pobijaju krivovjerce a katolike podučavaju i bodre na mučeničku smrt. Tako je činio veliki sv. Antonije za vrijeme Konstantina. Tako i neki drugi sveti muž, po imenu Akepsima, koji je prije šezdeset godina samotno proživio i nije progovorio ni s jednim živim čovjekom ni riječi. To isto čitamo i o mnogim drugima. Jedan je od njih, po imenu Afrat, dao glede toga divan odgovor caru Valentu. Car bijaše naložio, da se katolici protjeraju ne samo iz crkava i gradova, nego i iz gora, pošto su i u gorama držali svoje procesije, pjevali svoje hvalospjeve i slavili Boga. Ovaj dakle sveti muž, zapostavivši svoj mir spasu vjernika, ostavi spilju, u kojoj je stanovao, i pogje da ravna i čuva stado Gospodnje. Za svog boravka u gradu progje jednoga dana kroz palaču carevu. Odmah kaza neko caru: »To je Afrat, koga svi vjernici toliko cijene«. Car ga odmah dade dozvati preda se i reče mu: »Kamo ideš?« »Idem da molim za tvoje carstvo«, odgovori Afrat. Nato odvrati car: »Bilo bi bolje, kad bi molio u svojoj ćeliji, kako običavaju činiti redovnici«. Nato odgovori čovjek Božji pun nebeske mudrosti: »To je istina, da bih tako morao činiti, kad bi ti to dopustio. Tako sam i radio čitavo vrijeme, dok su ovčice Kristove mogle mirno uživati svoju pašu. Nu sada, kad im prijeti velika pogibelj, da postanu plijen vukova i od njih budu razderane, valja sa svih strana ovamo hrliti, da se sačuvaju od propasti. Reci mi, svijetli care, kad bih ja bio nježna djevica pa mirno na dvorištu sjedeći radio i vidio, gdje gori kuća moga oca, što bi mi valjalo činiti? Zar bih smio, tobože što sam slabašan, ostati na miru i ne mariti, što mi propada očinska kuća, ili zar ne bih morao prije poteći po vodu, da ugasim plamen? Držim sigurno, da ćeš reći, da je ovo posljednje pametno. Isto je tako sada, o care! Ti si podmetnuo vatru u kući našega nebeskoga Oca, i zato mi, koji smo dosad živjeli u miru, hrlimo zabrinuto ovamo, da odvratimo pogibelj.«

Sv. Ivan Zlatousti navodi u jednoj Homiliji, koja raspravlja o tome, kako se imamo brinuti za spas bližnjega, drugu krasnu prispodobu u tu svrhu. Kad opaze mornari, što plove ovim velikim i širokim morem, akoprem jedre uz povoljan vjetar, uz morsku tišinu i sa sigurnošću, koji drugi brod gdje tone, tada,

D. Chrysost. l. 1 Op. prop. med.

makar da su vrlo daleko od njegâ, ne obazirući se ništa na vlastitu korist i dobitak, ganu se na milosrgje prama brodolomcima, hrle tamo, zaustave se, bace sidro, spuštaju jedra, dobacuju im konope i daske, da se oni, što se utapaju, za to uhvate i tako se spase. Tako moramo i mi činiti. Svi mi plovimo velikim i širokim morem sadanjega života, na kojem ima mnogo valova i oluja, klisura i prudova, i mnogi stradaju od brodoloma. Vidiš li dakle koga drugoga, gdje mu usred valova i oluja ovoga mora prijeti pogibelj, da potone i utopi se, ostavi odmah svoje poslove, pohiti mu u pomoć i spasi svoga bližnjega; jer pogibeljno je otezanje, kad se bližnji počeo već utapati.

U tu je svrhu podigao Gospodin Bog Družbu Isusovu u ona toli tužna vremena, da bude Crkvi u njezinoj osobitoj nuždi na pomoć. Bijaše to djelo njegove prevelike providnosti i osobitog milosrgja. Crkveni povjesničari spominju i primjećuju s punim pravom, da se je isti dan, kad je rogjen Pelagije u Engleskoj, koji je tada svojim krivim naukama širio po svijetu tmine i kvario ga, rodilo u Africi ono veliko sunce katoličke Crkve, sv. Augustin, da svojim tracima i svojim svijetlom rasprši tmine zlobnoga i opakog krivovjerca. — I životopisac našega svetog Oca Ignacija primjećuje, da je iste godine, kad se je Martin Luter, ona nakaza paklena, raskrinkao te javno navijestio rat katoličkoj Crkvi i počeo propovijedati i širiti svoje psosti i bludnje, Gospodin Bog prelomio Ocu Ignaciju nogu kod obrane tvrgje Pampelona, da ga duševno izliječi te od neobuzdanog i slavohlepnog vojnika učini svojim vojskovogjom, zaštitnikom i braniteljem svoje Crkve proti Luteru. Bilo je to godine tisuću pet sto dvadeset i prve. Iz toga se može uvidjeti providnost i milosrgje Gospodnje, koje se uvijek brine, da pošalje novu pomoć i okrepu svojoj Crkvi u vrijeme njene najveće nužde.

P. Petr Ribadeneira l. 2. c. 18 Vit. p. n. s Ignat. Cocleus, Surius, Frontanus, et alii.

Isti povjesničar raspravlja dalje ob ovom predmetu vrlo dobro i pokazuje, kako je Gospodin Bog u ono vrijeme, kada su Albingenzi i drugi krivovjerci zlobno narušivali mir Crkve Božje, kada je trnje opačina i zloća bilo već visoko poraslo i prijetila pogibelj, da se dobro sjeme, što ga je bio nebeski sijač posijao, sasvim uguši, poslao u svijet ona dva Serafa i velika svijetla nebeska, sv. Dominika i sv. Franju, da se oni sami i sa svojim učenicima opru krivovjercima, iskorijene zablude, obraćaju grješnike, poprave ćudorednost te sav svijet rasvijetle i posvete svojim divnim primjerom i svojom naukom. To su ovi sveti Oci i zbilja činili, a sve do ovog časa čine to njihovi sinovi. Viteške Redove posla Gospodin Bog svojoj Crkvi u ono vrijeme, kad je bila potlačena od svojih neprijatelja i trebalo ju braniti s oružjem u ruci. To isto valja reći i o drugim Redovima, a osobito o Družbi Isusovoj, o kojoj ovdje govorimo. U isto vrijeme, kad je Luter počeo širiti svoju krivu nauku, uskratio Papi posluh, nijekao istinu presv. oltarskog Sakramenta i odstranio sakramentalnu Ispovijed, podignu Bog Družbu Isusovu, koja obećava Papi osobiti posluh, obvezujući svoje članove na ovaj posluh zavjetom i kojoj je osobita zadaća da naviješta ova dva Sakramenta, Pokore i Pričesti, u svojim propovijedima i potiče puk, da ih često prima i popravi ćudorednost.

Kao što vojskovogja, pošto je već započela bitka s neprijateljem, pozorno promatra s kog povisokog mjesta tijek borbe, pa gdje i kad opazi pogibelj, tamo i tada pritiče u pomoć, puštajući sad da se na desnom krilu pomakne četa lahkih konjanika, a sad na lijevom odio strjelaca; isto je tako Krist, naš Gospodin, vrhovni vogja kršćanske vojske u svako doba pogledao s visine nebeske na nevolje svoje Crkve i slao uvijek, već prema njenim potrebama, nove učitelje i utemeljitelje Redova, da pojača svoju vojsku. U tom se divno pokazuje providnost i milosrgje Gospodinovo, koji s jednom rukom rane zadaje i pripušta, a s drugom pruža lijek. To je dakle svrha i utemeljenje Družbe. Zato nas je Bog pozvao, kako kaže apostolska Bula-potvrdnica, naime da branimo svoju svetu katoličku Vjeru megju krivovjercima, širimo ju megju poganima, a uzdržimo ju s dobrim djelima megj kršćanima.

Drugo poglavlje.

Koli je uzvišeno djelo spasavati duše; njegova zasluga i vrijednost.

Nastojati oko spasa duša jest djelo toli uzvišeno, da je toga radi Sin Božji sišao s neba i postao čovjek. U istu je svrhu odabrao Apostole i učinio ih od običnih ribara ribarima ljudi. Zato nema, kaže sv. Dionizije Areopagita, uzvišenije službe od ove. »Najuzvišenija i najbožanstvenija služba, što je ima, jest sudjelovati s Bogom oko spasavanja duša. *Omnium divinorum divinissimum est cooperari Deo in salutem animarum*«. — A sv. Ivan Zlatousti kaže: »Ništa nije Bogu tako ugodno i ni za što se tako ne brine, kao za spas duša. *Nihil ita gratum est Deo, et ita curae, ut animarum salus*«. Tako kaže i Apostol: »*Bog hoće, da se svi ljudi spase i dogju do spoznanja istine. — Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*» A po proroku Ezekijelu govori Gospodin: »*Zar hoću smrt grješnika, veli Gospod Bog, a ne da se odvrati od svojih putova i žive? — Nunquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus; et non ut convertatur a viis suis, et vivat?*« Gospodin hoće, da se svi spase. Zato onaj, koji tome što doprinosi, čini nešto tako uzvišeno i Bogu ugodno, što igda ljudi mogu činiti u ovom životu.

(D. Dion. de coelesti hier. c. 3. — D. Chrysost. ho. 3. et 40. sup. Genes. — 1. ad Tim. 2, 4. — Ezech. 18, 23.)

Sv. Ivan Zlatousti kaže: »Makar ti razdijelio silu novaca megju siromahe, ipak ćeš mnogo više učiniti, ako obratiš jednu dušu. *Etsi immensas pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris, si unam converteris animam.*« A sv. Grgur kaže, da je veće čudo obratiti grješnika riječju propovijedi i utjehom govora, nego li uskrisiti mrtvaca. *Maius est miraculum praedicationis verbo, atque orationis solatio peccatorem convertere, quam carne mortuum suscitare.* To je veće i vrijedi kod Boga više, nego li

(D. Chrysost. ho. 3. in 1. ad Cor 1. — D. Greg. l. 3. dialag. c. 17. et hom. 19.)

stvoriti nebo i zemlju. Promotri samo, što ga je stojalo jedno, a što drugo. Stvorenje neba i zemlje stojalo je Gospodina Boga samo jednu riječ. »*On reče, i postade; on zapoviedi, i bi stvoreno. — Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt*«. Ali spas ga je dušâ stojao neizmjerno više; on ga je stojao njegove krvi i života.

(Genes 1. Psa. 32, 9. et 148, 5.)

Sv. apostol Ivan pokazuje nam, od kolike je cijene u Božjim očima posvetiti se spasavanju duša. Ili bolje rekavši Krist sam kaže to o samom sebi govoreći: »*Zato me ljubi Otac, jer ja polažem dušu svoju, da ju opet uzmem. — Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum suman eam*«. On ne kaže ovdje, primjećuju sveci, što bi mogao takogjer kazati: Otac me ljubi zato, što je u početku sve po meni stvorio, *Propterea me diligit Pater, quia in principio omnia per me creavit.* Nego on kaže: Zato me ljubi moj Otac, jer ja dajem život svoj za spas duša. Time nam pokazuje, da nema ugodnijeg ni milijeg Bogu djela do ovoga. U istom smislu tumači nam sv. Toma riječi, što ih je Krist malo prije rekao: »*Kao što mene zna Otac, i ja znam Oca; i dušu svoju polažem za ovce svoje.— Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem, et animam meam pono pro ovibus meis*«. On ne će time samo reći: Ja poznam svoga Oca tako savršeno, kao što on mene poznaje; jer to je bio već rekao u jedanaestom poglavlju sv. Mateja: »*Niko ne zna Sina do Otac; niti Oca tko zna do Sin. — Nemo novit Filium, nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius*«. To je isto tako, kao kad bi pitao dobrog sina za razlog, zašto ovo ili ono čini; jer on bi ti tada odgovorio: Ja poznam svog oca i znam, što mu je milo i što hoće. Malo je prije bio rekao naš Otkupitelj: »*Dobri pastir dušu svoju daje za ovce svoje*«; a ovdje kao da odgovara na pitanje: Kako možeš dati svoj tako dragocjeni život za nešta tako neznatno, kad kaže: »*Ja znam Oca. — Ego agnosco Patrem*». Ja znam vrlo dobro, što hoće i želi moj Otac. Ja poznam njegovu ljubav, što ju ima prama ovim ovcama i zato dajem vrlo rado svoj život za nje; jer ja znam, da je to volja i želja moga Oca. To mora i nas potaknuti, da se drage volje posvetimo spasavanju duša, pošto znamo, da je to milo i drago Bogu i da Božansko Veličanstvo nada sve ljubi onoga, koji se tomu posveti.

(Io. 10, 17. — D. Thom. in Io. 10, 15. — Matth, 11, 27.)

Sv. Ivan Zlatousti promatra takogjer u tu svrhu ono, što je Krist, naš Otkupitelj, rekao sv. Petru, kad ga je triput upitao: »Ljubiš li me?« i tad mu odgovorio: »Ako me ljubiš, pasi jaganjce i ovce moje«. Time je htio Gospodin kazati: Hoću da mi pokažeš i vršiš svoju ljubav prama meni time, da mi pomažeš u ovom djelu oko spasavanja duša, što sam ih otkupio svojom krvlju.

(S. Chry. ser. de b. Philogono, et de Nat. Dom. Io. 21, 15.)

Koli je uzvišeno i veliko ovo djelo, i koli je ugodno Bogu, vidi se iz velike nagrade, kojom se nagragjuje. To možemo ponajprije vidjeti na samom Kristu, o kom Apostol kaže, da ga je radi ovog djela, naime što je dao svoj život za ljude, »*Bog uzvisio i dao mu Ime, koje je nad svako ime, da se u Ime Isusovo prigne svako koljeno onih, koji su na nebu, na zemlji i pod zem-*

(Ad Phil, 2, 9. etc.)

ljom, i da svaki jezik prizna, da je Gospodin Isus Krist u slavi Boga Oca. — Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Iesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.« To isto kaže prorok David: »*Iz potoka na putu pit će, zato će uzdignuti glavu. — De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.*« A prorok Izaija kaže: »*Ako položi za grijeh dušu svoju, vidjet će sjeme vječno. — Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longaevum.*« T. j. jer je dao svoj život za grješnike i toliko za njih pretrpio, zato ga je vječni Otac toli uzvisio i proslavio.

Psa. 109,7.

Isa. 53, 10.

Sv. Grgur tumači one riječi sv. apostola Jakova: »*Tko učini, da se grješnik odvrati od stranputice, spasiće dušu svoju od smrti i pokriti mnoštvo grijeha. — Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam eius a morte, et operiet multitudinem peccatorum.* « On kaže: » Tko izbavi čovjeka od tjelesne smrti, koji ipak mora danas ili sutra umrijeti, zaslužuje veliku nagradu i plaću. Koju li nagradu i plaću ne će zaslužiti istom onaj, koji oslobodi dušu od vječne smrti i uzrok je, da živi u vječnoj slavi, a da je nigda više ne izgubi?« — Zato ne kaže sv. Pismo samo, da će navjestitelji Krista i oni, koji uče ljude putu spasenja imati život vječni: *Qui elucidant me, vitam aeternam habebunt;* nego još pridodaje, da će sjati kao zvijezde po svu vječnost: *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellae in perpetuas aeternitates.* A po proroku Jeremiji govori Gospodin: »*Ako rastaviš dragocjeno od nevaljaloga, bit ćeš kao moja usta. — Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris*«. T. j. ako duše, koje ja toliko cijenim, izbaviš od prostote i grdobe grijeha, bit ćeš mi drag kao moja usta, ili kako i mi obično kažemo, kao moje oko ili kao moj život; jer upravo tako ljubi Bog onoga, koji nastoji da obrati duše i izbavi ih od grijeha. Nešto je vrlo dragocjeno u očima Božjim duša; zato on toliko cijeni spasavanje dušâ.

D. Greg. l. 19. mor. e. 12.

Iacob. 5, 20.

Eccli. 24, 31.

Dan. 12, 3.

Ier. 15, 19.

O sv. Katarini Sijenskoj stoji u njenom životu pisano, da je, kad god bi opazila propovjednika gdje ide ulicom, izašla iz svoje kuće i s najvećim počitanjem poljubila tlo, kojim je propovjednik išao. Kad ju upitaše, zašto to čini, odgovori, da joj je Gospodin Bog dao spoznati ljepotu duša, koje su u milosti; zato da smatra za toli sretne one, koji se posvetiše obraćenju duša, da ne može ino, a da ne postavi svoja usta tamo, gdje su stajale njihove noge, i poljubi tlo, kojim su stupali.

Na ovu nas je čast, na ovu visinu uzdigao Gospodin. Zato nas je pozvao i postavio u Družbu. To je naša svrha i cilj, da budemo suradnici Božji u najuzvišenijem i najbožanstvenijem djelu, što je spasavanje dušâ. »*Božji smo pomoćnici,*« kaže sv. Pavao; »*neka nas zato svatko drži za sluge Kristove i djelitelje Božjih otajstva. — Dei enim sumus adjutores; sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.*« To je služba apostolska; služba, radi kojeje sam Bog sišao s neba, i za koju je dao svoju krv i svoj život. To je služba, radi koje se zovemo sinovi Božji. »*Blago mirotvorcima, jer će se sinovi*

1. ad Cor. 3, 9. ibid. 4,1

Matth, 5, 9.

Božji zvati! — Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur« Ove mirotvorce naziva Evangjelje zato blaženima, jer se zovu sinovi Božji. Sv. Jeronim, Teofilakt i drugi tumače ovo mjesto u ovom smislu: Mirotvorci nijesu samo oni, koji imaju mir sa samim sobom, pošto su predobili svoje strasti, te tvore takogjer mir i prijateljstvo megju drugim ljudima, nego i oni, koji tvore mir i prijateljstvo megju Bogom i ljudima obraćajući svojom naukom grješnike i izmirujući ih s Bogom. Blago dakle ovim mirotvorcima, jer će se sinovi Božji zvati. Jer upravo je to bila služba Sina Božjega. Zato je sišao Sin Božji s neba na zemlju, »*da izmiri s Bogom sve, što je na zemlji i na nebu, učinivši mir po krvi Križa svoga. — Pacificans per sanguinem crucis eius, sive quae in terris, sive quae in coelis sunt.*« Zato su pjevali angjeli kod njegova rogjenja: »*Slava Bogu u visini, i na zemlji mir ljudima dobre volje. — Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.*«

D. Hieron. et Theofilact. in hunc loc.

ad Colos. 1, 20.

Luc. 2, 14.

Iz toga moramo crpsti za svoj napredak 1. veliku ljubav i veliku revnost za svoju službu, koja je toli uzvišena, Bogu tako ugodna, a našim bližnjima tako korisna; 2. veliki stid, što nas je Bog pozvao na nešto tako veliko i uzvišeno, akoprem nijesmo ništa i vidimo, da ni o samima sebi ne možemo položiti dobra računa, a povrh toga nam je Bog povjerio i postavio u ruke spas i savršenost drugih. — Divan savjet daje nam onaj apostolski muž, naš sveti Otac Franjo Ksaverije, kao stari i vrlo iskusni vojnik, u nekom listu, što ga je pisao Ocima i Braći u Portugalskoj. On kaže: »Braćo moja! opominjem vas, da svoju službu i uzvišene poslove, što ih vršite, te dobro mnijenje i štovanje, što ga uživate u svijetu, samo u tu svrhu promatrate, da se zastidite, kako Prorok kaže: »*Kad bih uzdignut, bio sam ponižen i zasramljen. — Exaltatus autem humiliatus sum, et conturbatus.*« Što je uzvišeniji stalež i služba, u koju vas je Bog pozvao, to se više morate poniziti«. Neki vrlo učen i krepostan otac, Natal, reče: »Kad god promatram uzvišenu svrhu Družbe i ujedno svratim pogled na samoga sebe, svaki put se toliko zastidim videći se za to tako nesposobnim i nevrijednim, da me pomisao, što sam pozvan na tako uzvišenu službu, ne samo ne uzoholi nego mi daje povoda, da se još više zastidim i dublje ponizim.« Tako moramo i mi činiti; tad nam ne će ništa škoditi ni uzvišeni stalež, u kojem se nalazimo, ni glas svetosti, u kojem smo možda kod svijeta, ni čast, što nam se za to iskazuje; 3. Napokon učimo se iz toga, kako moramo živo nastojati oko svog duhovnog napretka; jer da općimo s bližnjim i budemo mu korisni, trebamo čvrst temelj kreposti, kako ćemo to poslije pokazati.

Ps. 87, 16.

Treće poglavlje.

To je zadaća čitave Družbe Isusove u opće, pa i onih, koji nijesu misnici.

Oni, koji pripadaju Družbi Isusovoj samo kao prosta braća, mogli bi misliti, da spomenuta svrha spada samo na svećenike, kojih je dužnost voditi duše. Pošto bi im ta misao mogla oduzeti srčanost, to ćemo ovdje na njihovu utjehu pokazati, da pri tom svetom poslu i oni sudjeluju. Kada uvide, da sve njihove službe, bile kake mu drago, na to smjeraju, tada će ih to tim više poticati, da svoju dužnost vrše s novom gorljivošću. Mi svi zajedno sačinjavamo jedno tijelo, komu je, kako je već rečeno, ta svrha, da se ozbiljno brine ne samo za spas svoje duše i svoju savršenost, nego i za duševni spas i savršenost drugih. Nu da tu svrhu postignemo, potrebito je, da različiti članovi toga tijela obavljaju različite službe. Mora da ima redovnikâ: propovjednika, ispovjednika, učitelja i takovih, koji se brinu za vremenite potrebe ostalih; isto kao što treba u dobro uregjenoj vojsci, da se jedni bore, a drugi ostanu kod prtljage. Jedni ipak doprinose k pobjedi isto tako kao i drugi te imaju jednako pravo na plijen i plaću. »*Jer jednaki dio pripada onomu, koji ide u boj, i onomu, koji ostaje kod prtljage, i na isti način neka razdijele. —*

I. Reg. 30 24. *Aequa enim pars erit descendentis ad praelium et remanentis ad sarcinas, et similiter divident*«. Tako reče David, kad se je povratio sa svoje vojne proti Amalečanima. A sveto Pismo primjećuje, da je taj način postupanja smatrao kasnije puk Izraelski vazda kao nepovrjediv zakon. To je bilo bez dvojbe sasvim pravo. Jer svi odjeli vojske čine samo jednu cjelinu; stoga doprinose oni, koji su kod prtljage, isto tako k pobjedi kao i oni, koji se bore, jer se jedni ne bi mogli boriti, kad ne bi drugi čuvali prtljagu. To isto vrijedi i za nas. Dokle god smo redovnici, sačinjavamo četu kršćanskih borioca, kojima je cilj predobivati duše. Nitko ne bi mogao propovijedati, niti ispovijedati, ni učiti, kad se drugi nebi skrbili za vremenite stvari. Tko to dakle čini, pomaže propovijedati, ispovijedati i predobivati za Boga duše, i dionik je pobjede i zasluge. Sveti je Pavao, veli sv. Augustin, teže sagriješio od onih, koji su kamenovali sv. Stjepana, jer je čuvao njihovu odjeću. »Jer da bude u ruku svih, koji ga kamenovaše, čuvao je njihovu odjeću, i time, što je svima pomagao, bjesnio je više, nego kad bi ga kamenovao svojim

D. August. Serm. 14. de Sanctis primo de Convers. S. Pauli. rukama *Ut enim esset in omnium lapidantium manibus, ipse omnium vestimenta servabat, magis saeviens omnes adjuvando; quam suis manibus lapidando.*« Ako to vrijedi za zla djela, koliko će više vrijediti za dobra, pošto Bog mnogo ragje nagragjuje, nego li kazni.

P. M. Avila Epist. tom. 3. U jednom listu, što ga je pisao otac Avila dvama svećenicima, koji naumiše stupiti u Družbu Isusovu, opominje ih, akoprem su po svome staležu već radnici u vinogradu Gospodnjem i akoprem je Družbe Isusove, kojoj se hoće pridružiti, osobita

zadaća, da radi oko spasa duša, neka, kada u nju stupe, ne misle na to niti se uznemiruju, ako im se ne povjeri takova služba. Razlog, što ga navodi, već smo spomenuli, naime sve, štogod biva u Družbi Isusovoj, dapače najniži i najprezreniji poslovi, smjera na to, da se predobiju za Boga duše. Jer pošto je Družba Isusova u tu svrhu utemeljena, a pošto je, da to postignemo, sasvim nužno da se Družba uzdrži i napreduje, to onda sve, štogod tomu može na koji mu drago način doprinijeti, služi u isti čas za obraćenje grješnika, i stoga se mora s radošću prihvatiti.« Jer smo svi dakle članovi jedne te iste Družbe, to doprinosi i svaki u svojoj službi k plodu, što se pomoću cijele Družbe dobiva, i imamo dio na zaslugi svih obraćenja i svih dobrih djela, što ih ona čini. To osobito ističe naš sveti Utemeljitelj u svojim Ustanovama, gdje govori ob onima, koji se imaju Exam. c. 6. §. 3.
brinuti za tjelesne potrebe Družbe. Stoga neka bude svaki u svojoj službi zadovoljan i utješen, te smatra za veliku milost Božju, što je član družbe, koja s tolikom korišću radi za slavu Božju, za spas bližnjega i obraćenje grješnika. Dapače najniži i najprezreniji poslovi doprinose svoje, kako smo već rekli, k obraćenju duša. Nu pošto je to obraćenje svrha, što si ju Družba Isusova preduzela, to svaki s njom za nju radi, koji joj u čemu god služi.

Nu razjasnimo tu istinu još bolje. Kad bi samo oni od nas, koji propovijedaju, ispovijedaju i vode duše, imali sami svu zaslugu i svu čast od ploda, što ga cijela Družba proizvodi u dušama, to bi imali poglavari najviše razloga, da se potuže na svoju, jer najmanje mogu obavljati takove poslove. Poslovi naime generala, provincijala ili ovima slični obuzimaju im sve vrijeme tako, da im ni najmanje ne preostaje vremena, da ga posvete službi i spasu bližnjega. Pa ipak poglavar ispunjujući savjesno svoju dužnost i nastojeći oko toga, da mu podložni radnici obavljaju vjerno svoje poslove, koristi time bližnjemu više, nego kad bi neprestano propovijedao i ispovijedao; svejedno kao što graditelj, ravnajući gradnjom, mnogo više čini od svih, koji pri tom rade; i kao što vojskovogja, dijeleći mudre zapovijedi, mnogo više čini, nego kad bi se borio kao prosti vojnik, dapače više od svih mu podregjenih, pošto on sa svim ravna i upravlja. Stoga se obično i njemu pripisuje pobjeda. Kao što poglavari iz navedenog razloga imaju dio na koristi, što ju proizvode u dušama propovjednici i ispovjednici, tako imaju na njoj dio i svi oni, koji u Družbi bud koju službu obavljaju, jer time omogućuju propovjednicima i ispovjednicima, što ih riješavaju takovih posala, koji bi ih nužno priječili u izvršivanju njihove svete služe, da joj se svima silama posvete, što bi im inače bilo nemoguće.

To znači za pravo: Svi sačinjavaju samo jedno tijelo, te su članovi jednog te istog tijela. Kao što pak svi udovi jednoga tijela imaju različite radnje i vlastitosti, i kao što svako udo ne čini samo za se ono, što čini, nego za čitavo tijelo; kao što n. pr. noge ne idu za se, niti ruke rade samo za se, niti usta jedu samo za se i t. d.; isto tako moraju svi članovi mističnoga tijela, reda, imati u različitim im poslovima pred očima jednodušno

sveopće dobro reda. Ta slika potiče od svetoga Apostola, koji ju navodi da pokaže, kako svi vjernici sačinjavaju samo jedno te isto tijelo u Kristu i kako svaki od njih mora biti zadovoljan sa staležem, koji mu je Bog opredijelio. »*Tijelo je*«, kaže on, »*jedno, a ima više udova, svi pak udovi tijela, premda ih ima mnogo, čine ipak jedno tijelo. Kad bi noga rekla, jer nijesam ruka, ne pripadam tijelu; zar ne pripada zato tijelu? A kad bi uho reklo, jer nijesam oko, ne pripadam tijelu; zar zato nepripada tijelu? Kad bi cijelo tijelo bilo oko, gdje bi tada bio sluh? Kad bi cijelo tijelo bilo sluh, gdje bi tada bio njuh? Sada je pak Bog razredio uda svako od njih u tijelu, kako je htio. Oko ne može reći ruci: ne trebam te; niti glava nogama: nijeste mi potrebite. Non potest autem oculus dicere manui, opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarii. Bog je neke u Crkvi postavio prvo za apostole, druge za proroke, treće za učitelje; tada neke za čudotvorce, zatim podijeli nekima milost liječenja, a neke odredi, da pomažu drugima, neke pak da dobro upravljaju, da govore različite jezike, da tumače govore. Sve to pak djeluje jedan te isti Duh, dijeleći svakomu kako hoće*«. (1. ad Cor. 12, 11.)
Isto je tako s tijelom reda. Svi ne mogu biti oko ili jezik, ili uho; svi ne mogu biti poglavari, propovjednici i ispovjednici. Mora na njem biti i nogu i ruku; mora biti redovnika, koji se brinu za vremenite potrebe drugih. »*Oko ne može reći ruci: ne trebam te; niti glava nogama: nijeste mi potrebite,*« jer cijelo tijelo Družbe zahtijeva, da mu članovi obavljaju različite radnje, da postigne svoju svrhu. Tako je dobro, što ga cijela Družba Isusova proizvodi u dušama, djelo svakog pojedinog njenog člana.

Ali ne samo na taj način mogu svi članovi Družbe Isusove promicati duševni spas bližnjega. Da naime ne govorimo o izgledu sveta života, koji najviše tomu doprinosi, kako ćemo poslije pokazati, mogu oni još, vodeći sa bližnjim duhovne razgovore, to ne malo unaprediti. Stoga označuje sv. Ignacije u sedmom dijelu Ustanova to srestvo kao najshodnije i za sve, koje neka nastoje upotrijebiti svi redovnici pa i jednostavna braća, kad se desi prilika. (Const. p. 7. c. 4. §. 8.) Ovu on poimence navodi; pa da nam još jasnije pokaže važnost toga srestva, te nas još više potakne, da ga upotrebljavamo, učini ga posebnim Pravilom, koje ovako glasi: »Svi redovnici neka nastoje svaki prema svom položaju, da svakom zgodom i prilikom potiču bližnjega pobožnim razgovorima na bolji život te ga savjetom i opomenom pobugjuju na dobra djela, a osobito na Ispovijed«. (Exam. c. 6. §. 4. Reg. 42. commun) Stoga ne spada samo na propovjednike i ispovjednike, da pobožnim razgovorima djeluju na bližnjega te jednomu ovu, a drugomu onu pobožnost preporučuju, jednoga opominju, da se kani prisege, drugoga da obavi dobru Ispovijed, trećega, koji je već nešto napredovao, da ispituje svaku večer svoju savjest i t. d.; nego ta dužnost spada na sve redovnike u opće, na jednostavnu braću isto tako kao i na ostale. Pa doista su mnoga braća u našoj Družbi više koristila dušama svojim razgovorima i možda ih mnogo više za Bog predobila, nego li mnogi propovjednici i ispovjednici.

Obraćenje duša možemo još molitvom promicati. To je, (Infr. cap. 9.)

kako ćemo poslije pokazati, jedno od najglavnijih srestava za tu svrhu, i ujedno srestvo, kojim se mogu svi služiti. Često si utvara propovjednik ili ispovjednik, ili onaj koji pomaže umirućemu, da je njegovo djelo korist, što ju donosi dušama. A možda je to djelo brata pratioca, koji je tu stvar Bogu u molitvi preporučio, ili kojega drugoga brata, koji se u to ime bičevao i pred Bogom uzdisao. Koliko li propovjednika i ispovjednika ne misli, da su porodili duhovnu djecu; ali će na sudnji dan vidjeti, da nijesu njihova. Oni su sada tobožnji njihovi oci. »*I mišljaše se, da je on* (Isus) *sin Josipov. — Ut putabatur filius Joseph*«. (Luc. 3, 23.) Mi mislimo, da je ovaj propovjednik ili ispovjednik vodio onoga za Krista; ali tada ćemo vidjeti, da je to dijete suza i molitava jednostavnoga i priprostoga brata. »*Neplodnica porodi mnogo djece, a koja je imala mnogo sinova, postade slaba. — Donec sterilis peperit plurimos; et quae multos habebat filios, infirmata est.*« (I. Reg. 2. 5.) Duhovni vogja, komu se činilo, da ima veliki broj duhovnih sinova, možda neće imati nijednoga. »*Veseli se, neplodnice, koja ne rodiš; raduj se i kliči od veselja, koja ne ragjaš; jer veći broj sinova ima zapuštena, nego ona, koja ima muža. — Laetare, sterilis, quae non paris: erumpe et clama, quae non parturis; quia multi filiis desertae, magis quam ejus, quae habet virum.*« (Sal. 4, 27 Is. 54, 1.) Veselite se, moja braćo, koja radi svoga neznanja i priprostitosti izgledate nesposobni, da imate duhovne sinove; vi ih imate možda više nego najugledniji propovjednici i ispovjednici. Zato ćete jednoč puni začugjenja nad tolikom djecom prema riječima proroka Izaije »*kazati u srcu svom: tko mi je ove porodio? ja bijah neplodnica, i ne ragjah: a ove tko je odgojio? — Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis et non pariens: et istos quis enutrivit?*« (Iz. 49, 21.) Ja nijesam bio, govorit ćeš, niti propovjednik niti ispovjednik; nijesam bio čovjek od znanosti i talenta; odakle mi dakle ta djeca? Hoćeš da znadeš, odakle? Ona su plod tvojih molitava, uzdisaja, suza i tvoga plača. Jer »*je Gospodin uslišao želju ubogih. On čini volju onih, koji ga se boje i uslišaje njihovu molitvu. — Desiderium pauperum exaudivit Dominus. Voluntatem timentium se faciet et deprecationem eorum exaudiet.*« (Ps. 9, 17. Ps. 144, 19.) Stoga daje toliko djece onima, za koje se čini, da im ne pripada nijedno. Neka to često promisle propovjednici i ispovjednici, kaže sv. Franjo Ksaverije, i to iz dva razloga; prvo, da im to, pošto je ovaj posao razdijeljen megju nje i njihovu braću, ne dade povoda, te se nad njih uznose; i drugo, da se sve više ušvršćuje duh sloge i ljubavi. (Vita S. Francisci Xaverii l. 6. c. 16.)

Osim toga imadu braća laici u tome veću korist od ostalih. Ako naime na rečeni način rade oko spasa duša, nalaze se u mnogo većoj sigurnosti, nego li propovjednici, ispovjednici i profesori. Jer su propovjednici i profesori izloženi neprestanim napastima taštine i oholosti. A što se tiče ispovjednika, vostvo je duša tako škakljivo i teško, te moraju živjeti u neprestanom strahu, da možda ne vode dobro one, koji se njima povjeriše. Osim toga su takove službe i poslovi skopčani s toliko briga i zabuna, te često zaboravimo, ako hoćemo to savjesno obaviti, na same sebe i na vlastiti duhovni napredak. Jednostavna su pak

braća po svom staležu zaštićena od svake taštine i oslobogjena od ovih briga i ove bojazni. Zasluge, koje si stiču obraćenjem duša, povećavaju im se danomice, a da se ništa ne umanje. Oni se dakle ne izvrgavaju s nama pogibelji, nego imaju samo dio na koristi i zasluzi, često dapače najbolji. Dao Bog, te ne bi propovjednik žeo katkada samo taštu hvalu, dok bi brat, što ga prati, zadobio svu zaslugu stečena ploda! To bi bila zaista loša dioba; nego dao Gospodin u svom milosrgju, da mi u svako vrijeme radimo sve na veću njegovu slavu i tako svi crpemo korist iz našega djela!

Četvrto poglavlje.

Ako hoćemo s korišću raditi oko spasa dušâ, moramo se najprije mi dobro utvrditi u kreposti.

Zadaća je dakle članova Družbe Isusove, kako smo rekli, dvostruka; valja da nastoje oko svog vlastitog spasa i spasa bližnjega. To su dvije stvari tako megjusobno u savezu, da jedna bez druge ne može opstojati, a niti se postić. Stoga su i srestva, kojima se služi Družba, da usavršuje svoje članove u duhovnom životu, različita od onih, što su u običaju u drugim redovima, kojih prva svrha nije nipošto nastojanje oko spasa bližnjega. Sveti je Ignacije kazao, da bi izdao mnogo drugih naredaba, kad bi imao pred očima samo osobito dobro Družbe Isusove, nu da je to propustio, da se ona tim slobodnije može posvetiti službi bližnjega; a kad bi bio samo na se mislio, da bi kao lugjak trčao sasvim gôl po ulicama, da svijetu tim jasnije pokaže, kako ga prezire, i kako želi, da bude od njega preziran. Nu njegova revnost za spas bližnjega zatomila mu je u srcu ta nagnuća. Iz straha da ne povrijedi dužne ozbiljnosti i pristojnosti, te tako bližnjega ne smuti, uzdržao se od svih takovih poniženja. On pridodaje još, da bi uveo u svoju Družbu te se moli božanski Oficij na koru, kad bi radio po svomu nagnuću i imao pred očima korist, što iz toga nastaje; nu on toga nije učinio, jer mu je Bog objavio, da mu ona ima služiti drugim pobožnim vježbama. Pošto dakle Družba Isusova ne ide samo za svojim vlastitim duhovnim napretkom, nego i za napretkom bližnjega, to je vazda pazila na to, da srestva, što pruža svojim članovima u ruke za njihovo usavršivanje, ujedno ih tim više osposobe, te mogu pomoći bližnjemu, da napreduje na putu kreposti. U isti čas hoće ona, da se tako posvetimo službi bližnjega, te nas to sve bliže dovodi k vlastitoj savršenosti. Stoga budimo osvjedočeni, da naš napredak u kreposti i savršenosti ovisi o tom, da sasvim zadovoljimo toj zadaći. Mi moramo dakle s jedne strane smatrati dušobrižništvo kao shodno srestvo za svoj vlastiti napredak, a s druge strane milosti i pomoć, koju nam Bog dijeli za naš napredak, smatrati

Vita S. Ignatii l. 5. c. 3.

kao sredstvo, da koristimo tim više bližnjemu. Ako ih ne ćemo upotrijebiti u tu svrhu, tada zaslužujemo, da nam ih Bog uskrati jer ih samo s tom namjerom na nas obilato izlijeva, i jer je s tim skopčana milost našega zvanja. Kao što Bog Josipa nije radi njegove vlastite koristi uzdigao na tako visoki stepen časti i moći u Egiptu, nego radi koristi sve njegove braće te da njih i svu njihovu obitelj spasi od smrti glada, kako je sam priznao, kad im je rekao: »*Za vaš me je spas Bog poslao pred vama u Egipat — pro salute enim vestra misit me Deus ante vos*«: isto tako Bog nas nije pozvao u Družbu Isusovu radi naše vlastite koristi niti u njoj zato izlijeva na nas tako obilato svoje milosti, nego i na korist našega bližnjega, da svijetli naše svijetlo ljudima, a ne da ga sakrijemo pod posudu. Govorit ćemo o svakoj od ovih tačaka napose, nu u neprestanom odnošaju jedne prema drugoj. *Genes 45, 5.*

Što se dakle tiče vlastitog napretka svakoga od nas, to je sigurno, da moramo najprije ozbiljno nastojati oko svog vlastitog napretka, ako hoćemo da s korišću radimo oko napretka bližnjega. To mora biti temelj svemu, što slijedi. Otuda opomena Apostolova: »*Pazi na sebe. — Attende tibi*«. Svaki mora ponajprije da pazi na sebe i revno nastoji oko svog vlastitog napretka. Jerbo Bog, koji je početnik isto tako milosti kao i naravi, »*koji od jednoga kraja do drugoga moćno djeluje i sve ljubeznivo naregjuje — attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*«, drži se istog reda u djelima milosti kao i u djelima naravi, gdje kako kažu mudroslovci: »Slično ragja sebi slično. *Omne simile generat sibi simile*«. Ako će se u naravi što rasploditi, zahtijeva se obično osim općenitih uzroka, koji kod toga sudjeluju, još bliži neposredni uzrok iste vrsti, da svako biće zadobije svoj posebni oblik. To vidimo n. pr. kod vatre i svijetla. Ognjem se množi oganj, a svjetlošću svijetlo. Na sličan način hoće Bog u redu milosti, da bude propovjednik ili ispovjednik, koji je neposredni uzrok, kojim se on služi, ponizan, strpljiv i pun ljubavi, da se porodi u čijem srcu strpljivost, ljubav i poniznost. Povrh toga, kao što vidimo u naravi, da bilina za umnožavanje svoje vrsti ne daje nikakva sjemena, dok je još malena, isto tako hoće Bog i u redu milosti, da sami prije znatno napredujemo u kreposti i duhovnom životu, ako hoćemo da postanemo kadri roditi duhovnu djecu i uzmognemo s Apostolom reći: »*Ja sam vas rodio u Isusu Kristu po Evangjelju. — In Christo Iesu per Evangelium ego vos genui*«. *I. Tim. 4, 16.* *Sap. 8. 1.* *I. Cor. 4, 15.*

Stoga hoće Družba Isusova, da oni, koje prima, najprije rade oko svog vlastitog savršenstva, da si tako postave čvrst temelj. U tu je svrhu ustanovila više godina za kušanje. Prije nauka je dvogodišnji novicijat. Oni, koji po tom svrše svoje nauke, stavljaju se opet u vatru, da se nanovo utvrde; oni se moraju još treću godinu podvrći kušnji, da se, ako im je možda revnost za krepošću ma i najmanje ohladnjela, domognu opet novih sila, prije nego počmu općiti sa bližnjim, i da ne raspravljaju o duhovnim stvarima prije, nego su dobro učvršćeni u duhovnom životu. Ali i poslije toga čini se, kao da nikada ne

prestajemo biti novaci. Jerbo se profesija tako dugo odgagja, da nam skoro čitav život progje u novaštvu i kušnji, prije nego nas Družba kao prave radnike u vinogradu Gospodnjem primi i prizna. To je za to, jer se radi o tom, da nam se povjeri najvažniji posao, što ga ima na svijetu, i jer je potom potrebito, da nas prije iskušaju i vide, što jesmo i za što smo sposobni. Radi se o tom, da nam se naloži, te se bavimo ne samo obraćanjem nego i usavršivanjem bližnjega; stoga je od potrebe, da prije ozbiljno nastojimo oko svoga savršenstva. Iz toga možemo uvidjeti, kako se jako varaju oni, kojima se te godine kušnje čine preduge ili dapače beskorisne, i koji bi se radi baviti odmah iza prve zrake svjetlosti, što ju u molitvi prime, iza najneznatnije iskre pobožnosti, što ju u srcu oćute, propovjedništvom i vogjenjem bližnjega. Sv. Efrem oplakuje ovu preuzetnost i kaže, da to ne potiče od duha Božjega, nego od duha taštine i oholosti. »Prije nego je poučen,« nastavlja svetac, »želi učiti. Prije nego se učio, hoće da propisuje prava i zakone. Prije nego zna čitati, hoće da bude mudrac. Prije nego li može ukor podnijeti, dijeli ukore. *Antequam doceatur, docere appetit; priusquam discat, jura legesque ferre ambit; antequam syllabas jungere novit, philosophatur. Priusquam corripi sustineat, corripit*«. *D. Ephrem Serm. de Vita et Exercit. Mon.*

Sv. Grgur raspravlja vrlo krasno o tom predmetu. Da nam to bolje rastumači, služi se s nekoliko sasma običnih prispodoba. »Takove«, kaže on, »valja opomenuti, neka promisle, da se mlade ptice, ako žele letjeti prije, nego im porastu krila, baš time ruše u dubinu, čime se hoće dignuti u visinu. *Admonendi sunt isti, ut considerent, quod pulli avium, si ante pennarum perfectionem volare appetant, unde ire in alta cupiant, inde in ima merguntur.* Valja ih opomenuti, neka promisle, da se ne gradi stan nego ruševina, ako se na novi još ne dosta čvrsti zid, postavi sila gragje. *Admonendi sunt isti, ut considerent, quod structuris recentibus, necdum solidatis, si lignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur.* Treba ih opomenuti, neka promisle, da žene nezrelim porodom ne pune kuće, nego grobove. *Admonendi sunt etiam, ut considerent, quod conceptas soboles feminae, si priusquam plene formentur, proferant, nequaquam domos, sed tumulos replent.*« Službe, što se tiču vodstva bližnjega, zahtijevaju čvrsti temelj kreposti i mrtvenja. Tko toga nema, a nje poduzima, ima više da se boji, nego nada. Ti ćeš lakše poprimiti duh i nazore svijeta, nego li svijet tvoje. »Stoga nije htio naš Otkupitelj«, primjećuje isti sv. Grgur, »da bude na zemlji učiteljem ljudi, prije nego je navršio trideset godina, akoprem je na nebu Stvoritelj i učitelj angjela; da naime ulije onima, što su prenagli, moć vrlo spasonosnoga straha, pošto je i on sam, koji nije mogao pasti, naviještao milost savršena života tek u potpunoj dobi i pošto se bio na to pripravio svojim boravkom u pustinji, četrdesetdnevnim postom i mnogim drugim pokorničkim djelima. Ne bijaše od potrebe njemu takova priprava; nu on nas je htio svojim primjerom poučiti, kakovu li pripravu i kakovu savršenost ne zahtijeva tako uzvišena služba. »Stoji pisano«, nastavlja sv. Grgur: »Kad mu bi dvanaest godina, osta *D. Greg. 3 p. past. admonit. 26*

dječak Isus u Jerusalemu.« Kada su ga njegovi roditelji tražili, nagjoše ga u hramu, gdje sjedi u sredini učitelja, i sluša ih i pita ih. *Invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos*«. Uvažimo stoga dobro, da se o Isusu kaže, kako su ga našli, dok mu je bilo dvanaest godina, megju učiteljima gdje sjedi, ne da poučava, nego da pita. Tim se primjerom pokazuje, da se ne smije nijedan slabićak usuditi da podučava, kad je htio onaj dječak da se pitajući poduči, koji je moću božanstva saopćio samim svojim učiteljima riječ znanosti. Stoga sama Istina, koja bi mogla odmah pokrijepiti one, koje bi htjela, pošto bijaše naložila učenicima, da propovijedaju krepost, doda odmah: »*A vi sjedite u gradu, dok se ne obučete u silu s visine, — vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto*«, da onima, što će ju slijediti, dade primjer, da se nesavršeni ne usude propovijedati. Iz toga se vidi, da moramo biti dobro utvrgjeni u poniznosti, mrtvenju i svim mogućim krepostima, ako hoćemo da služba, koja nas obvezuje, da općimo s bližnjim, bude na korist njegovoj duši, a našoj da ne škodi. *Luc. 2. 46.* *Luc. 24, 49.*

Sv. Bernardo navodi u tu svrhu mjesto iz Pjesme nad pjesmama: »*Naša je sestra malena i nema još dojka. — Soror nostra parva et ubera non habet*«. Uporavljajući to na stanje Crkve prije dolaska Duha Svetoga primjećuje: »Crkva bij še tada još malena, i nije imala ni dojkâ, ni mlijeka, da prehrani duhovnu djecu«. Nu kad je sišao na apostole Duh Sveti, napuni ih svojim darovima i milostima, i dade im mlijeka u izobilju. »*Svi biše napunjeni Duhom Svetim*«, kaže sveto Pismo, »*i počeše govoriti različitim jezicima i slaviti velika djela Božja*«, i činiti nebrojena čudesa. »*Repleti sunt omnes Spiritu sancto, et coeperunt loqui variis linguis magnalia Dei*«. Ako dakle hoćeš da koristiš dušama i odgojiš za Boga duhovne sinove, moraš imati sise pune dobra mlijeka, jednu napunjenu mlijekom svih kreposti, a drugu mlijekom zdrave i čiste nauke. Sv. Jeronim tumačeći riječi: »*Kada su oblaci puni, tada izlijevaju kišu na zemlju, — si repletae fuerint nubes, imbrem super terram effundent*«, kaže: Navjestitelji su riječi Božje oblaci. Kao što dakle oblaci, kada su prepuni vode, navlaže zemlju, isto tako propovjednici, koji su puni spasonosne vode evangjeoske nauke, nakvase srce ljudsko«. Kad se Bog grozi kod proroka Izaije riječima: »*Zapovjedit ću oblacima, da ne izlijevaju na nj kiše — et nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem* «; time pokazuje, kaže ovaj crkveni otac, da je jedna od najstrašnijih kazna, kojima obično kazni grijehe ljudi, da ne pušta na njih kišu svoje riječi i ne šalje im propovjednika, ili čini njihova djelovanja bezuspješna. Ako su dakle ovi oblaci, nastavlja sv. Jeronim, napunjeni kišom nebeskih milosti, tada mogu izliti svoje vode na zemlju, i mogu se na njih uporaviti riječi Mojsijeve: »*Slušaj, zemljo, riječi usta mojih. Neka lijeva kao kiša moja nauka, neka kaplju kao rosa riječi moje, kao plaha kiša na travu, kao kaplje kiše na bilje. — Audiat terra verba oris mei. Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, et quasi stillae super gramina*« *D. Bern. in Cant. 8, 8.* *Act. 2, 4. 11* *D. Hieron. in Eccl. 11, 3.* *Deut. 32. 1. 2.*

Tada mogu oni zemlju plodnom učiniti, srce čovječje umekšati i ganuti, i usposobiti ga, da donosi plodove pravednosti i spasa. Nu ako ovi oblaci nemaju vode, što će biti? Znaš što? Ono, što kaže apostol Juda u svojoj kanoničkoj poslanici: »*Oni su oblaci bez vode, koje vjetrovi amo tamo tjeraju. — Hi sunt nubes sine aqua, quae a ventis circumferuntur*«. Kao što vjetar oblake bez vode radi njihove lahkoće lahko tjera amo i tamo, isto tako će i propovjednika, ako nije pun duha poniznosti i mrtvenja i oboružan svima krepostima, sigurno amo i tamo bacati vjetar slavohleplja i samoljublja, te će mu svojstvo navjestitelja Evangjelja, što ga čini oblakom i uzdiže nad zemlju, služiti samo za to, da bude tim laglje igračkom svih vjetrova.

Iud. 12.

»Teško je,« kaže sv. Augustin, govoreći o bogastvu, »da bogataš ne bude ohol. Jerbo bogatstvo ne ragja ništa toliko kao oholost. *Difficile est, ut non sit superbus, qui dives. Nihil est enim, quod sic generent divitiae, quomodo superbiam*«. »Svako voće, svako zrno, svako žito, svako drvo ima svoga crva,« primjećuje ovaj crkveni otac na drugom mjestu. »Jabuka ima svoga posebnoga crva, kruška svoga, bob svoga, pšenica opet svoga: crv je bogastva oholost. *Omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet vermen suum; et alius est vermis mali, alius piri, alius fabae, alius tritici: vermis divitiarum est superbia*«. Ako su dakle bogataši u pogibelji, da postanu oholi, jer im bogatstvo pribavlja štovanje ljudi, koliko to više ne vrijedi za one, koji su kao oblaci uzdignuti nad zemlju, da ju nakvase kišom božanske riječi i plodnom učine, koje smatraju za svece te koji svojom službom i poslovima kao da izmamljuju počitanje sviju. »Svećenicima i duhovnim ocima dužni smo veće poštovanje nego kraljevima i knezovima«, kaže sv. Zlatousnik; dà, još veće, nego svojim tjelesnim ocima, kojima manje dugujemo nego onima. Tjelesni nas bo oci ragjaju za svijet, da živimo u svijetu, nu duhovni nas oci ragjaju za nebo, da živimo navijeke s Bogom. Biti na glasu svetosti jest nešto najviše kod ljudi; ničim se više ne zadobiva njihovo štovanje. Sve su časti, što ih oni kome iz drugih razloga iskazuju, obično samo izvanjske i često popraćene prezirom prama onome, komu su namijenjene. Ali kad štuju čovjeka, koga drže za sveta čine to vazda iz dubokog i iskrenog počitanja. Nu pošto je častohleplje crv, koji obično dobra djela izjeda i pošto se moramo tim više bojati, da će ih on izjesti, čim su ona veća i svetija, to je bez dvojbe od potrebe čvrsti temelj poniznosti, ako ne ćemo da nas zgnječi težina časti i štovanja, što ga ona prouzrokuje. Stoga sv. Zlatousnik, gdje govori o dostojanstvu svećeništva i o pogibeljima, što ga okružuju, navodi slavohleplje kao prvu i veli, da je ono hiljadu puta opasniji greben nego svi, što su ih ikada izmislili stari pjesnici.

D. August. Homiliarum l. 50 Hom. 13.

D August. lib. de verbo Dom. sup. Matth. Serm. 5.

D. Chrysost. de Sacerdotio lib. 3.

D. Chrysost. ubi supra.

Peto poglavlje.

Zbog nastojanja oko napretka bližnjega ne smijemo sebe zanemariti, nego nasuprot moramo nastojati, da se tim više usavršimo.

»*Zauzmi se za bližnjega, koliko možeš; ali pazi, da ti ne propadeš. — Recupera proximum secundum virtutem tuam, et attende tibi, ne incidas*«. To je prava svrha, radi koje je utemeljena Družba Isusova, i kraljevski put, kojim moramo svi hoditi. S ovog pak puta možemo na dva načina zaći; ili desno, ako se posvema ugibljemo općenju s bližnjim, da mislimo samo na svoj vlastiti napredak; ili lijevo, ako tako radimo oko spasa bližnjega, da na same sebe zaboravimo. U obadva slučaja idemo predaleko, i nahodimo se na krivom putu. Nu, da udarimo srednjim putem, u čem sastoji savršenost, te ne skrenemo ni desno ni lijevo, govorit ćemo napose o svakom od ova dva kriva puta. Započmimo sa najpogibeljnijim, kojim hodimo, ako se spasu bližnjega tako posvetimo, da zaboravimo svoj. Da se toga čuvamo, opominje nas živo Spasitelj svijeta, kad kaže: »*Što koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a dušu svoju izgubi? Ili kakovu će zamjenu dati čovjek za dušu svoju? — Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?*« Ničim se ne može takav gubitak nadoknaditi. Stoga zahtijeva zdrav razum i ljubav, da ni pod koju cijenu na svijetu ne zanemarimo svog duševnog spasa niti se lijeno brinemo za svoje savršenstvo. Nije dakle čudo, ako Psalmista Boga najprije moli: »*Uči me dobrotu, red i znanje, — Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*«. Najprije stavlja dobrotu; jerbo nam je to zbog vlastite koristi potrebitije, nego li sve ostalo. Stoga ne smijemo zaboraviti samih sebe niti zanemariti svog duševnog spasa pod izlikom, da ćemo raditi oko duševnog spasa bližnjega; jer to bi bila velika bludnja. Već Seneka prispodablja one, koji revnije nastoje oko savršenstva drugih, nego oko svoga, sa zdencima, iz kojih se crpe sasvim čista voda, dok oni za se pridrže blato. Papa se Nikola služi u jednoj od svojih naredaba prispodobom, koja vrlo pristaje našem predmetu. On naime postavlja pitanje, da li mogu zli svećenici valjano dijeliti svete Sakramente; i pošto je odlučio, da mogu, dodaje, nu da samima sebi škode, i da su slični zapaljenim bakljama, što drugima svijetle, a same izgaraju.

Eccli. 29.

Matth. 16, 26.

Ps. 118, 66.

Nicol. Pontif. c. Sciscitantibus 15, q. 8.

Tumačeći sv. Bernardo riječi Pjesme nad pjesmama: »*Tvoje je ime izliveno ulje, — oleum effusum nomen tuum*«, vrlo krasno o tom raspravlja. Duh sveti, kaže on, djeluje dvostruko u nama. Najprije nas utvrgjuje u kreposti, da sami sebe usavršimo, što svetac naziva ulijevanjem; zatim nam priopćuje svoje darove i milosti, da koristimo svomu bližnjemu. To on zove izlijevanjem, jer su to milosti, koje su nam podijeljene, da ih donekle na druge izlijemo. Ulijevanje, nastavlja dalje, mora da bude prije

Bern. Serm 18. sup. Cant 1. 2.

izlijer mja, najprije moramo mi sebe dobro naresiti krepostima, prije nego ćemo njima druge nakititi. Potom navodi prispodobu, koja nam krasno tumači njegovu misao. Megju kanalom ili cijevlju, što dovodi vodu iz izvora, i čatrnjom (cisternom), jest, kaže on, ta razlika, što kanal u isto vrijeme vodu prima i opet pušta ne pridržavši za se ništa, dok se čatrnja najprije sama napuni, a zatim otpušta samo onu vodu, što joj je previše, i koju može pustiti da oteče, a da ne prestane biti puna. »Ako si dakle mudar», dodaje on, »bit ćeš cisterna, a ne kanal. *Quamobrem si sapis, concham te exhibebis et non canalem*«. Nu da ne (Bern. ubi pra.) bi ti toga, što rekoh, omalovažívao, veli nadalje svetac, kao da bi to bila samo moja misao, znaj, da nas to sam Duh sveti uči po ustima Mudraca, kad veli: »*Lugjak iznaša sav svoj duh: mudri se usteže i čuva za budućnost. — Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt et reservat in posterum*«. (Prov. 29.11.) Jedan ne zadrži kao ni kanal sasvim ništa; drugi je nasuprot kao cisterna, koja ne pušta ništa, dok nije prije sama sasvim napunjena. Ali na žalost »imamo današnji dan u Crkvi mnogo kanala, nu malo cisterna!« kliče ovaj svetac. »*Canales multos habemus hodie in Ecclesia, conchas vero perpaucas*«. (D. Bern. il. d.) Mnogo je kanala, kojima teče voda božanske riječi, da nakvasi srca vjernika i proizvede u njima plodove blagoslova i milosti, nu oni sami ostanu suhi. Oni su oduševljeni tolikom ljubavi, nastavlja sv. Bernardo, da bi radi prosipati prije, nego su sakupili. Ne ostavivši sebi ništa, hoće sve drugima dati. Oni uvijek ragje govore, nego slušaju; hoće učiti ono, što još nijesu naučili, hoće biti vogjama drugih, a nijesu kadri samih sebe voditi. To je ludost, a ne ljubav. Jer nema višeg stupnja ljubavi do onog, koji nam preporučuje Mudrac, kad kaže: »*Smiluj se svojoj duši, da ugodiš Bogu. — Miserere animae tuae placens Deo*«. (Eccli 30.24) To je prvo, što moramo činiti; time moramo započeti: što se tiče službe i napretka bližnjega, dolazi tek po tom na red. »Jer ako imam samo malo ulja, da se pomažem, misliš li, da ga moram tebi dati i ostati praznih ruku? *Quod si non habeo, nisi parumper olei, quo ungar, putas tibi debeo dare, et remanere inanis?* Čuvam ga za sebe i ne dam ga nipošto, kao udovica iz Sarepte, osim ako zapovjedi prorok. *Servo illud mihi et omnino, nisi ad Prophetae iussionem, non profero.* I ako me ne prestanu moliti nekoji, koji me cijene možda više, nego što vide na meni ili čuju od mene, odgovorit ću im s mudrim djevicama: *Da ne bi možda nedostalo nama i vama, idite ragje k trgovcima i kupite si. — Si institerint rogitantes aliqui ex his, qui forte existimant de me supra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, respondebitur eis: Ne forte non sufficiat nobis, et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis*«. »*Jer ako je volja pripravna,*« kaže sveti Apostol, »*tada je ugodna prema onome, što tko ima, a ne prema onome, što tko nema. Ali ne tako, da drugima bude polakšica, a vi da padete u bijedu; nego neka je jednakost. — Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. Non enim, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio,* (II. C. 8. 12, 13.) *sed ex aequalitate*«. To je sve, što prava ljubav od tebe zahtijeva.

Ona ti zapovijeda, »*da ljubiš bližnjega svoga kao samoga sebe. — Diliges proximum tuum sicut teipsum*«. U tom sastoji jednakost, o kojoj govori sveti Apostol. Ona ne traži, da ga ljubiš više od sebe, da ga više od sebe cijeniš i prestaneš nastojati oko svog vlastitog savršenstva, da radiš oko usavršivanja bližnjega. »*Neka se kao mozgom i mašću nasiti duša moja*«, govoraše prorok Bogu, »*i usta će te moja hvaliti uz poklik usana. — Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea: et labiis exultationis* (Ps. 62, 6.) *laudabit os meum*«. Srce mora dakle da bude najprije dobro napunjeno, da iz punine srca usta govore. Zato kaže sveti Apostol: »*Stoga se moramo tim više držati onoga, što smo čuli, da možda ne izgubimo. — Propterea abundantius oportet observare nos ea,* (Hebr. 2, 1.) *quae audivimus, ne forte pereffluamus*«. Mi moramo dapače nastojati, da sačuvamo u sebi ono, što milost Božja u nas ulijeva; tim se moramo dobro napuniti, prije nego od toga dajemo drugima. Kao puna posuda smijemo se prelijevati, nu ne sve proliti kao pukla posuda, koja ne može ništa u sebi zadržati.

Ne smijemo dakle da zbog skrbi za napredak bližnjega zanemarimo svoje vlastito usavršivanje, ona nas nasuprot mora poticati, da tim revnije oko njeg nastojimo, jer se zahtijeva, kako smo već rekli, čvrst temelj poniznosti, mrtvenja i svih mogućih kreposti, da živimo u svijetu, a da nas ne okuži, i zapriječimo, da nas svijet, mjesto da se ravna po našem duhu, ne privuče k sebi. »*Tko se dotakne smole*«, kaže sveto Pismo, »*okaljat će se. — Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea*«. (Eccli. 13.) Ako ne ćemo da njom zamažemo svojih ruku, moramo ih prije dobro uljem namazati. Slično moramo postupati s obzirom na svjetovnjake. Moramo biti puni pomazanja milosti i molitve i od njeg dobro prožeti, ako ne ćemo da se općeći s njima okužimo. Ako nijesmo tako oprezni, tada imamo razloga bojati se, da će nas okaljati svojim opačinama i načelima, i zavesti na svoje grjehote i razuzdanosti, »*i da će biti svećenik kao puk. — Et erit sicut populus, sic sacerdos*«. (Os. 4, 5.)

Jedna od najizvrsnijih opomena, što ih sv. Ignacije dade onima, koji su radili u dušobrižništvu, bijaše, neka budu osvjedočeni, da nemaju posla sa savršenima, nego da se nahode, kako sveti Apostol kaže, »*u sredini opaka i pokvarena roda. — In medio nationis pravae et perversae*«. (Philipp. 2 15.) Iz toga možemo razabrati, kako jako moramo biti na oprezu, ako ne ćemo, da nam duh i srce ne pokvare sablazni i bezboštva, što ih vidimo u ljudi. Liječnici se i bolničari služe obično kod priljepčivih bolesti vrlo mirisnim stvarima kao sredstvom, da zapriječe priljepčivost i zle učinke duhe, što ju usišu kod bolesnika. I oni su bolesnici, što ih liječimo u svijetu i s kojima općimo, zaraženi priljepčivim bolestima, koje lahko na nas prijegju, ako se ne nastojimo zaštititi od njih molitvom, mrtvenjem i svim drugim krepostima. Ispovjednik, koji ima neprestano posla sa gnojavim ranama, mora imati zdrav želudac, ako ne će, da mu zli dah tolikih grijeha, kojih su prepune Ispovijedi, srcem preokrene i pobudi u njem misli i nagnuća, što mogu staviti u pogibelj čistoću.

Mi moramo, kažu nekoji sasvim zgodno, priličiti rijekama,

što se izlijevaju u more, a da ne izgube ništa od slatkoće svoje vode niti ju pomiješaju s morskom vodom. Sv. Zlatousnik, da pokaže, kaki moraju biti svećenici, koji su po svojoj službi obvezani, da opće sa svjetovnjacima, kaže, da moraju biti u sredini svijeta, kao što bijahu ona tri mladića u ognjenoj peći u Babilonu. Jerbo se u svijetu zaista nahodimo kao usred plamena, i to usred plamena, koji još jače žeže, nego li onaj u spomenutoj ognjenoj peći. Plamenovi častohleplja, nečistoće, zavisti, klevetanja uzdižu se svom silom oko nas i okružuju nas sa svih strana. Nu pošto vatra svakamo prodre, gdje si nagje ma najmanji otvor, i pošto sve, na što naigje, uništi i pocrni, stoga se mora svećenik Božji, dodaje ovaj crkveni otac, i toga čuvati, da do njeg ni dim ne dopre. Ako dakle ne ćemo, da nas toliki plamenovi ne samo ne oprže, nego nas ne ocrni ni dim, što se iz njih diže, koli tada ne moramo biti oprezni i pazljivi u svom djelovanju. Sv. Augustin, tumačeći riječi Spasiteljeve u Evangjelju: »*Vi ste svijetlo svijetu — vos estis lux mundi*«, *kaže*: »Ako svijetlo prolazi i kroz nečista mjesta, ipak se ne okalja. *Lux, etsi per immundos locos transeat, non inquinatur*«. Nasuprot ih ono čisti i oduzima im neugodni vonj, a da mu to ništa ne škodi. Na taj način mora i naše svijetlo donijeti jasnoću u grijehe svijeta i prodrijeti u njihov kal, a da se od toga ni najmanje ne pomuti; ono mora srce grješnika očistiti i sav neugodni vonj opačine iz njeg odstraniti. Nu to ćemo samo tada postići, ako osobito budnim okom pazimo na same sebe i s vrlo velikom revnošću obavljamo svoje duhovne vježbe, molitvu, ispitivanje savjesti, duhovno čitanje, pokornička djela i mrtvenje. To vrijedi osobito za molitvu, koju mora svaki danomice ovršivati za svoj duhovni napredak. Nje ne smijemo nikada propustiti; to je točka, koju ne možemo nikada dovoljno ocijeniti. Jer gjavao videći, da nas ne može odvratiti, da ne nastojimo oko duševnog spasa svog bližnjega, pošto nas na to osobito vežu naše Ustanove, nastoji nas barem na to zavesti, da toga radi sasvim zaboravimo brinuti se za svoj vlastiti napredak, i rabiti za to kako treba najpotrebitija sredstva. Izagje li rijeka iz svoga korita, tada čini obično zemlju, preko koje se razlila, plodnom i nosi sa sobom sav gad. To baš namjerava gjavao, kad nas potiče, da previše, preko svake mjere, općimo sa svjetovnjacima. Pošto je to sasvim obična napast, moramo se je najbrižljivije čuvati, tim više, što je nastojanje oko našeg vlastitog napretka, kako ćemo poslije razjasniti, najbolje srestvo, da s korišću radimo oko duševnog spasa bližnjega i puno ploda u dušama proizvedemo. Čim se više dakle imamo time baviti, tim se gorljivije moramo moliti, da Bog blagoslovi naš rad i podijeli mu uspjeh. Tako su sveci radili. Sveti je Dominik tako razdijelio svoje vrijeme, da je dan upotrijebio za službu bližnjega, a noć za molitvu. Zato je bilo njegov djelovanje tako blagoslovno. Noću bi se posavjetovao s Bogom, što će činiti danju. Tako je bio već isposlovao svojim molitvama dobar uspjeh, prije nego je stavio ruku na djelo. Sam nam božanski Spasitelj dade u tom dobar primjer: jer bi se zaklonio na gore i samotna mjesta, i »*sproveo tu svu*

D. Chryost. de Sacerdotio.

Matth. 5,14.

D. August Tract. 4. sup Ioan.

noć na molitvi Božjoj — erat pernoctans in oratione Dei«; nu danju bi propovijedao puku, liječio bolesnike i izgonio gjavle. Toga on nije činio, kako zgodno primjećuje sv. Ambrozije, što bi tobože trebao pomoći molitve, nego da nam pokaže svojim primjerom, kako moramo mi činiti.

Luc. 6, 12.

D. Ambros. in locum supra citat.

Nu ako je molitva tako potrebita onima, koji izvan kuće vrše često obična djela ljubavi, tada to vrijedi još više za one, koji se šalju u misije. Stoga izrično stoji u Pravilima za one, što drže misije: »Neka se čuvaju, da ne skrate vježbâ molitve i ispitivanja savjesti, što su običajne u kolegijima i kućama. *Caveant, ne consueta in collegiis et domibus orandi et examinandi conscientiae exercitia imminuant*«. Sigurno se ne kaže bez razloga: Neka se čuvaju. Jer zaista moramo dobro paziti na sebe, ako ne ćemo, da se kraj takovih posala izvan kuće ništa o to ne ogriješimo. U našim je kućama to sve sasvim lahko obaviti, pošto nas opominje na to glas zvona, koji nas poziva na naše vježbe, i pošto nas primjer drugih na to potiče. Nu ako smo vani zabavljeni teškim poslovima, koji nas kao pritištu; ako nas više ne opominje glas zvona, niti nas više potiče primjer naše braće; ako nasuprot naigjemo samo na stvari, što nas rastresuju i odvraćaju od nutarnjeg života, tada treba da skoro neprestano bdijemo nad samim sobom, ako ne ćemo da se o mnogo toga ne ogriješimo u svojim duhovnim vježbama. I upravo zato traže se za misije muževi iskušane kreposti. Stoga je običavao reći sv. Franjo Borgija, da nije bio nikada zadovoljan sa misijama, što bi ih naredio, osim ako su mu prouzrokovale veliku bol. Pa zaista, on se mogao samo težka srca rastaviti s takovim muževima, koji su za to bili sposobni i koje je znao za takove poslove izabrati. Za takove se poslove izvan kuće bez dvojbe mnogo više zahtijeva, nego li za domaće. Stoga kod nas odregjuju samo one za misije, koji su položili četiri zavjeta, i za koje se dakle predmnijeva, da su već dosta iskušani u kreposti i u njoj mnogo napredovali. Uza sve to ne smiju dugo ostati na misijama, nego se moraju naskoro kući povratiti, da se tamo saberu, te se neprestanim vanjskim djelovanjem ne uguši u njima nutarnji duh pobožnosti.

Regul. 26. Miss.

VitaSFrancisci de Borgia l. 4. c. 8.

Ako radi poslova, koji se tiču spasa duša, ne smijemo nikada zanemariti običnih vježbâ, kojima je svrha naš vlastiti duhovni napredak, pošto nije pravo, da uslijed brige za svoga bližnjega zaboravimo, što smo sami sebi dužni, koliko to više vrijedi za sve poslove i zanimanja, koja se tiču samo vremenitosti. Ova se primjedba tiče isto tako svjetovnjaka kao i redovnika. Svaki ju može uporaviti na sebe, već prema staležu, u koji ga je Bog postavio. Bio stalež koji mu drago, pa bilo skopčano s njim ne znam kako po sebi dobro djelovanje, nikada ne smije kršćanin, brinući se za izvanjske stvari, zanemariti svog spasa, niti ikada smije redovnik da bude nemaran u ovršivanju pobožnosti, kojoj je svrha njegov napredak i njegovo savršenstvo. Ludo je da propustimo veće stvari radi manjih. Sve, što pospješuje naš duhovni napredak, mora nam biti prvo. Toga se reda treba držati; to hoće Bog, to zahtijevaju naši poglavari. Moramo se n.

pr. dobro čuvati, da ne propustimo svojih duhovnih vježba ili da ih ne obavimo na brzu ruku, da se posvema damo na nauke. Jer što koristi redovniku sva znanost, ako najprije ne zadovolji svojim zvaničnim dužnostima? I to ga tim više mora poticati, da ih vjerno ovršuje, pošto ga njegove duhovne vježbe ne samo ne priječe, da napreduje u znanosti, nego će mu nasuprot pomoći, da od Boga za to zadobije potrebito svijetlo i razumijevanje.

Histor. Ord. S. Dominici p. 1. l. 5. c. 45.

»U božanskim znanostima«, govoraše obično Albert Veliki, »više napredujemo pobožnošću i molitvom nego li učenjem«. On se pozivaše u tu svrhu na riječi Mudraca: *»Zato sam molio, i dan mi je razum; vapio sam, i sagje u me duh mudrosti. — Optavi, et datus est mihi sensus; et invocavi, et venit in me spiritus sapientiae«.*

Sap. 7. 7.

Tim je srestvom stekao sv. Toma Akvinski, komu je bio on učitelj, takovo razumijevanje i učenost, kojoj se ne možemo dosta načuditi. Stoga bi kazivao, da sve, što zna, zahvaljuje više molitvi, nego li nauci i svojoj marljivosti. Kada je sv. Bonaventura u Parizu na najveće zadovoljstvo i odobravanje slušatelja predavao bogoslovlje i svojima si djelima stekao štovanje i zadivljenje cijeloga svijeta, pohodi ga jednoga dana sv. Toma Akvinski i zamoli ga, da mu pokaže knjige, iz kojih uči. Sveti ga Bonaventura na to odvede u svoju ćeliju i pokaže mu nekoliko sasvim običnih knjiga, što su ležale na stolu. Pošto je htio sv. Toma vidjeti druge knjige, iz kojih je crpao tako čudnovate stvari, povede ga svetac u oratorij, gdje je imao raspelo. »To su, moj oče«, reče mu on, »sve moje ostale knjige, to je glavna knjiga, iz koje vadim sve, što učim i pišem. Time, što sam se bacao k nogama ovoga raspela, što sam molio Raspetoga, da mi riješi dvojbe i prisustvovao svetoj Misi, više sam napredovao u znanostima i stekao si kud i kamo veće svijetlo, nego li čitanjem ne znam kakih knjigâ«.

Hist. Ord. S. Dominici p. 1. l. 3. c. 37.

Chron. Ord. S. Francisci p. 2. c. 2.

Šesto poglavlje.

Nu moramo se takogjer čuvati, da ne pogjemo ni s druge strane predaleko i uklanjamo se posvema općenju s bližnjim, pod izlikom, da se imamo brinuti za svoj vlastiti spas.

»Nu, ako je općenje s bližnjim tako pogibeljno«, mogao bi tko odvratiti, »ne ću se u to upuštati, nego ću živjeti u svoj skromnosti, da mislim samo na spas svoje duše; jer sam više dužan bdjeti nad sobom, nego nad drugima, niti mi je dozvoljeno, da se izvrgnem pogibelji, te se ja izgubim a drugi se spasu«. To znači s druge strane predaleko ići. I na taj način salazimo s kraljevskoga puta, kojim nam je ići prema svojim Ustanovama. Sveto nam Evangjelje na taj prigovor vrlo zgodno odgovara u priči od pet talenata. Neki čovjek, koji pogje u tugjinu, pripovijeda ono, predade svojim slugama svoja dobra, da s njima upravljaju. Jednomu dade pet talenata, drugomu dva, a trećemu

jedan. Prva dvojica stekoše sa svojim talentima još toliko, koliko su primili. Stoga ih njihov gospodar, kad se povratio, pohvali i nagradi. Nu, koji je primio samo jedan talenat, zakopa ga, pa kad je imao o tome svome gospodaru položiti račun, reče: *»Gospodaru! znam, da si strog čovjek, žnješ, gdje nijesi sijao, i kupiš, gdje nijesi sipao; pa pobojavši se otidoh te sakrih talenat tvoj u zemlju; evo, imaš što je tvoje. A gospodar njegov odgovarajući reče mu: Slugo zli i lijeni! iz tvojih te usta sudim. — De ore tuo te iudico, serve nequam. — Znao si da ja žnjem, gdje ne sijem, i kupim, gdje nijesam sipao; trebalo je dakle novac moj da si predao mjenjačima, i ja došavši primio bih svoje s kamatom. Uzmite dakle od njega talenat i podajte onomu, što ima desetak talenata. Jer svakomu, koji ima, dat će se, i izobilovat će; a od onoga, koji nema i što se čini da ima, uzet će se od njega. I nekorisnoga slugu bacite u tmine skrajnje; ondje će biti plač i škrgut zuba«.* Sv. Augustin tumači ovu priču u smislu, koji ovamo pristaje, i veli, da je Krist htio s njom osobito poučiti one, koji se, akoprem bi mogli navijestanjem riječi Božje i vogjenjem duša Crkvi i bližnjemu mnogo koristiti, ustručavaju preuzeti toliko breme pod izlikom, da nijesu voljni polagati računa o grijesima drugih. »Neka jih,« nastavlja ovaj crkveni otac, »osvijesti taj primjer. Jer zašto je osugjen onaj sluga? Ne čitamo drugog razloga, nego što se nije trsio, da s talentom, što ga je primio, steče kakav dobitak. On ga nije izgubio, niti ga je zlo upotrijebio; nasuprot ga je brižljivo zakopao u zemlju, da mu ga tko ne ukrade.« »Gledajmo dakle,« veli sv. Ambrozije, »da ne budemo morali polagati Bogu račun za dangubno mučanje. *Videamus ne reddamus rationem pro otioso silentio.* Jer ima dvostruko mučanje; djelatno, kao ono mučanje Suzane, koja je šutila pred ljudima, dok je svoje srce uzdigla k Bogu, i na taj način mnogo više učinila, nego kad bi govorila na svoju obranu, i dangubno. *Est enim et negotiosum silentium, et est silentium otiosum.* Ovim posljednjim griješimo, ako možemo svojim riječima koristiti spasu bližnjega, nu to propuštamo. Kao što ćemo jednoč morati Bogu dati račun za svaku beskorisnu riječ, isto tako i za ovo beskorisno i dangubno mučanje. Nu osobito će od nas tražiti za to vrlo točni i strogi račun radi izručenog nam talenta božanske riječi i naložene nam službe da pomažemo siromašnim dušama. Ne varajmo se dakle. On ne će od nas tražiti računa samo za ono, što smo učinili za svoje vlastito savršenstvo, kako će biti kod onih, kojima je raditi samo oko toga, nego i za ono, što smo učinili za spas svoga bližnjega. Pa pronagje li, da smo zakopali talenat, oduzet će nam ga i kazniti nas kao zle sluge. Mi moramo dakle u isto vrijeme imati pred očima dvostruki cilj, svoje vlastito savršenstvo i savršenstvo svoga bližnjega. Dužni smo se podvrći ovoj dvostrukoj zadaći i nesmijemo, dok se brinemo za jednu, zanemariti drugu. Sin nas Božji uči, kako valja da u tom postupamo. Dok je molio u vrtu Getsemani, usta, kako nam Evangjelje pripovijeda, više puta i potraži svoje učenike, a zatim se vrati odmah na molitvu. Nasljedujmo ga u tom. Pregjimo s molitve na djela ljubavi, a s djela ljubavi odmah da na novo molimo.«

Matth. 25, 24-30. Luc. 19, 15 etc.

D. August. lib. de Fide et Operibus c. 17.

Dan 13, 35.

D. Ambros. Offic. l. 1. c. 3.

Matth. 26, 39, 40.

D. Bern. Serm. 57 et 58. super Cant.

Sv. Bernardo raspravlja vrlo krasno o tom predmetu. On upravlja nanj riječi, što ih zaručnik u Pjesmi nad pjesmama govori zaručnici: »*Ustani, žuri se, moja prijateljice, moja golubice,*

Cant. 2, 10.

moja lijepa, i dogji, — Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni«. »Bez dvojbe zove ju,« kaže svetac, »da

D. Bern. ibid.

dogje te predobije duše. *Haud dubium quin ad animarum lucra*«. Ali zašto hoće, dodaje on, da se sada tako hitno ustane? Nije li prije zabranio, da ju ne bude, govoreći: »*Zaklinjem vas, kćeri jerusalemske srnama i jelenima polja, da ne budite niti probudite*

Cant. 2, 7.

predrage, dok sama ne bude htjela. — Adjuro vos, filiae Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit«. Zašto dakle hoće sada, da ne samo ustane, nego dapače da se žuri? On zabranjuje, da ju bude, i skoro u isti čas zahtijeva, da se digne i požuri. Što znači ova skoro nenadana promjena volje zaručnikove? Misliš možda, veli sv. Bernardo, da to potiče iz nestalnosti i da sada ne će više, što je prije htio. Nu tomu nije tako. On nam htjede time pokazati, kako nam valja s počinka i sna molitve i razmatranja odmah preći na djela ljubavi i spasavanje duša. Jer ljubav prema Bogu ne može biti besposlena Ona je vatra, koja neumorno radi, te bi rada zapaliti čitavu zemlju. Stoga se ona odriče ne samo počinka i slatkoće razmatranja, nego i hiti, što najbrže može, da činom potvrdi svoju goruću revnost za spas bližnjega. Tek što je zaručnica, kaže sv. Bernardo, malko zadrijemala na prsima svoga zaručnika: »*Njegova je ljevica pod*

Cant, 2. 6.

mojom glavom, a svojom me desnicom grli — laeva ejus sub capite meo, et dextera illus amplexabitur me«, vidimo, da ju budi i zapovijeda joj, da se bavi korisnijim stvarima. Kažem, korisnijim stvarima, veli nadalje ovaj crkveni otac, pošto je korisnije i pred Bogom zaslužnije, da radimo oko spasa drugih, a u isto vrijeme i oko svoga vlastitoga, nego da se samo brinemo za to, da spasemo sebe. Nu to nije prvi put, da zaručnik tako postupa sa zaručnicom. Ona je već dugo čeznula za počinkom i

Cant. 1, 1. D. Bern. Serm. 14. supr. Cant 1, 1. Ibidem.

slatkoćom promatranja i za dokazima ljubavi svoga zarunička. »*Neka me poljubi poljupcem svojih usta — osculetur me osculo oris sui*«, reče mu ona. Nu on joj odgovori: »*Tvoje su prsi bolje od vina — quia meliora sunt nbera tua vino;*« da joj time pokaže, da mora imati djecu te joj se ujedno za to brinuti, da ih prehrani i odgoji. Sjećaj se dakle, da si otac, da imaš djece, da ju moraš hraniti i često ostaviti svoj počinak i tišinu, da se za nju kako valja poskrbiš. Sveto nam Pismo daje za to sliku u

Genes. 29. 23.

Jakovu. Kada se nadao, da će dobiti Rahelu, koja bijaše lijepa nu neplodna, dadoše mu Liju, koja bijaše krmeljiva nu plodna. Ovdje je isto tako. Kada je zaručnica uzdisala za dokazima ljubavi zaručnikove, stavi joj pred oči, da mora biti majkom te imati djecu, i da *su njezine prsi bolje od vina*. Pa doista, ako djelima ljubavi proizvedemo u dušama plodove, tada je to Bogu kud i kamo ugodnije, nego kad se za razmatranja podajemo svetoj opojnosti. Lija dakako ne bijaše tako lijepa kao što Rahela, ali bijaše plodna. Ovo je svojstvo više vrijedilo nego li sva ljepota Rahele. Isto je tako sa djelotvornim i razmatrajućim ži-

votom. Razmatrajući je život dakako po sebi savršeniji od djelotvornoga; nu ako se spoji djelotvorni život, koji se bavi djelima ljubavi i službom duša, sa razmatrajućim, tada je on bez dvojbe savršeniji, nego li samo razmatrajući. U tom smislu tumači sv. Zlatousnik riječi sv. Pavla: »*Želim sam biti proklet od Krista za svoju braću, koji su mi rogjaci po tijelu. — Optabam enim ego*

Rom. 9, 3.

ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem«. »Apostol,« kaže on, »bijaše drage volje

D. Chrysost. de Compuct. cordis l. 1.

pripravan odreći se za nekoje vrijeme pouzdana općenja s Kristom. Ma ne znam kako veliku slatkoću ćutio u činima ljubavi, što ih je neprestano pobugjivao, htio ih je prekinuti, da se tim više posveti spasavanju duša, te tako donekle biti proklet radi bližnjega«. Svi se bogoslovci slažu u tom, da je to bio čin najsavršenije ljubavi sv. Pavla.

Iz toga vidimo, da nam revnost za spas duša, koja nas na neki način kao rastavlja s Bogom, samo zato služi, da se tim tjesnije s njim sjedinimo. Budimo dakle čvrsto osvjedočeni, da nam nastojanje oko spasa svoga bližnjega ne će škoditi vlastitoj savršenosti, nego će ju nasuprot pospješiti i biti nam pripomoć, da tim više napredujemo u kreposti i savršenosti. Klement aleksandrijski navodi nekoliko prispodoba, da razjasni ovu istinu.

Clemens Alexan. Stromat, l. 1.

»Čim više grabimo vode iz studenca,« kaže on, »tim će biti bistrija i bolja za piće; nu ako iz njeg ništa ne grabimo, usmrdit će se i pokvariti. Dokle god rabimo nož, svijetli se i sjaji; nu ako ga nigda ne rabimo, zargja. Plamen ne postaje time manji, što se širi, nego nasuprot biva tim veći i jači. Ne vidimo li takogjer u znanostima ljudskim, dodaje on, da se onaj, koji druge uči, time što uči, sam nauči, i na taj način postaje tim učeniji i sposobniji?« To isto vrijedi i za znanost Božju. Time, što se njom služimo i priopćujemo je, prodiremo to dublje u nju i razumijevamo ju temeljitije. Riječ je Božja mač dvorezac, koji ujedno siječe druge i onoga, što ju izgovara. Što drugima kažem, tiče se često samoga mene; možda mi je to isto tako od potrebe kao i njima. Ako sam ne činim onoga, što ih učim, odmah ćutim, kako mi savjest spočitava i dovikuje: »Jao onima, koji ne čine, što propovijedaju!« Grijesi, što mi se očituju u Ispovijedi, ujedno su mi opomena, da se dobro čuvam, i uzrok, da hvalim Bogu, što nije dopustio, da padem u iste grijehe, te da ga molim, neka me vazda drži svojom rukom, da ne padnem. Time, da pomažemo drugima na čas smrti, učimo se uvijek imati pred očima smrtni čas i tako živjeti, da nas nikada ne iznenadi. Ako pohagjamo tamnice i bolnice, ako nastojimo izmiriti megjusobno neprijatelje, učimo se poznavati bijedu i bezboštvo u svijetu, a milost svoga zvanja tim više cijeniti. Sva nam ta dakle djela ljubavi ne daju povoda, da postanemo nemarni, nego nas nasuprot potiču, da sve više nad sobom bdijemo te napredujemo u kreposti i savršenosti.

Pridodaj k tomu milosti, što ih Bog izlijeva na one, koji rade u dušobrižništvu. Ako je naime za tjelesna djela milosrgja obećao preveliku plaću, koliko će veća dakle biti za duhovna djela milosrgja, pošto su ona toliko uzvišenija, koliko je uzviše-

nija duša od tijela? Na one se, koji vrše ova djela, kaže sv.
Ivan Zlatousti, osobito odnose ove riječi Evangjelja: »*Dajte, i*
Luc. 6. 38. *dat će vam se — date, et dabitur vobis*«; kao i one iz Poslovica:
»*Duša, koja blagoslivlja, odebljat će; a onaj, koji napaja, bit će*
Prov. 11,25. *i sam napojen. — Anima, quae benedicit impinguabitur; et qui*
inebriat, ipse quoque inebriabitur«. Koji druge nasićuju duhovnom
hranom i opijaju ljubavlju prama nebeskim stvarima, one će i
Bog nasititi utjehama i opojiti svojom ljubavlju. Nekoji prispo-
dabljaju ove sa milostinjarima knezova, kojima se daju velike
svote, da ih razdijele, i kojima se tim više daje, čim više raz-
dijele. Nu to nije prava prispodoba. Jer ako je milostinjar vje-
ran, ne pridrži si ništa od onoga, što mu se dalo, i time što
drugima dijeli, ne obogaćuje se, dok se oni, koji se vježbaju u
duhovnim djelima milosrgja, obogaćuju, kada obogaćuju druge.
Sv. Petar Krizolog prispodablja ih mnogo zgodnije sa dojkinja-
ma kraljevske djece. »Kao što se dojilje kraljevskoga djeteta,«
kaže on, »hrane finim jelima, da mogu svoju gojenčad dojiti
najčišćim mlijekom, tako i svevišnji Kralj hrani i pita sluge ri-
ječi svoje, akoprem toga ne zaslužuju, radi prehrane svoje djece
jestvinama sa svoga nebeskoga stola, da ih budu kadri što bolje
dojiti i hraniti. *Ut enim infantis regii nutrices delicatis cibis pa-*
scuntur, ut purissimum lactis fontem alumnis suis propinent; sic
supernus ille rex verbi sui ministros, licet immeritos, propter fi-
Petrus *liorum suorum alumniam coelestis suae mensae cibis pascit et nu-*
Chrysolog. *trit, quo delicatius illos lactare et pascere valeant*«.

Mi smo na osobiti način obvezani, da radimo oko spasa
duša, jer nam je Bog dodijelio taj posao kao sredstvo za savr-
šenstvo učinivši ga nam zvaničnom dužnošću. To kaže sasvim
izrično Bula, kojom je utemeljena naša Družba. Pošto je Papa
Julije Treći naveo njenu svrhu i službu, što ju ima vršiti prema
bližnjemu, dodaje: »Svaki član ovoga Reda neka nastoji, da kroz
čitavi svoj život ima pred očima najprije Boga zatim svrhu
Družbe, koja je put k njemu. *Curetque, primum Deum, deinde*
sui instituti rationem, quae via quaedam est ad illum, quoad vi-
In Bulla *xerit, ante oculos habere*«. Kao što duhovni napredak nekojih
Instit. Iul. crkvenih Redova sastoji u tome, da im članovi živu u posve-
III. mašnjoj zabitnosti od svijeta, obdržavaju tačno klauzuru, da pri-
sustvuju službi na koru te se vježbaju u nekojim postovima i
strogim pokorama, na što su osobito obvezani; isto tako sastoji
naš napredak i naša savršenost u tome, da vjerno ispunjujemo
djela ljubavi prama bližnjemu. Jer kao što su oni pozvani u sa-
moću i zabitnost, tako smo mi na to. Stoga možemo reci za
one, kojima ih iskazujemo, što je rekao sv. Pavao za Filipljane
i Tesaloničane: »*Vi ste moja radost i moja kruna — gaudium*
Philipp. 4, 1. *meum et corona mea*«; — »*vi ste naša slava i naša radost — Vos*
I. Thess. 2, 20 *enim estis gloria nostra et gaudium*«. »Očevidno je«, kaže sv.
Ambrozije, »da je savršenost učenikâ radost i savršenost učite-
lja. *Manifestum est, quod perfectio discipulorum gaudium et per-*
fectio magistri est«. Moramo dakle biti osvjedočeni, da naša sa-
vršenost i naša zasluga sastoji u vjernom ispunjivanju ovih du-
žnosti. Prem je dakle duh molitve i samoće kod nas vrlo hva-

levrijedan, to bi ipak bila neka vrst napasti, ako bi nas on od-
vraćao od dušobrižništva i drugih djela ljubavi. Da živiš u svi-
jetu, ili da te je Bog pozvao u koji drugi Red, kojemu nije po-
sebna zadaća, da radi oko spasa duša, tada bi mogla ta težnja,
da se neprestano baviš u samoći s Bogom i misliš samo na
svoju savršenost, poticati od Duha Božjega. Nu kod nas to može
biti samo prevara gjavla, koji se preobrazuje u angjela svijetla,
da te prevari, i koji te nastoji odvratiti od tvoga zvanja time,
što ti predstavlja, da moraš raditi oko svoga napretka i bježati
pogibelji, na koje nailaziš općeći s bližnjim. Mi moramo dakle
da se podamo molitvi u duhu svoga zvanja, t. j. s namjerom da
crpemo iz nje novo svijetlo i nove sile za dušobrižništvo, tako
da možemo reći s Jobom: »*Kad idem spavati, govorim: Kad ću*
ustati? I opet ću očekivati večer. — Si dormiero, dicam: Quando
consurgam? et rursus exspectabo vesperam«. Napokon moramo Iob. 7, 4.
smatrati molitvu kao potrebitu pripravu, da uzmognemo vjerno
vršiti dušobrižničke dužnosti. Čim se više ćutiš iza obavljene mo-
litve na to potaknut, tim možeš biti sigurniji, da si ju dobro
obavio; i čim si se više, dok si molio, uspalio ljubavlju prema
Bogu, tim većim žarom moraš nastojati, kad ustaneš od nje,
da predobiješ za Boga duše, i težiti za tim, da Boga svi ljube i
slave.

Neki je sveti redovnik iz reda sv. Franje mnogo godina
radio s korišću oko obraćenja Indijanaca. Tada ga obuze želja,
da se povuče u samoću i pripravi na dobru smrt. Stoga se vrati
u Španjolsku u neki samostan istoga Reda, gdje je živio u po-
svemašnjoj samoći. Nu kad god bi kleknuo na molitvu, činilo
mu se, kao da vidi raspetoga Spasitelja, koji se blago tužio na
njega i govorio mu: »Zašto si me ostavio na ovom križu, te tra-
žiš za sebe samoću i mir?« To ga se vigjenje tako dojmilo, da
se je povratio na žetvu, što ju je ostavio, i na taj način još dugo
služio Bogu.

Sedmo poglavlje.

Nekoja sredstva proti malodušnosti za one, koji se iz straha, da sami ne propadu, ustežu od dušobrižništva.

Da posvema odstranimo iz svog srca bojazan, da ćemo to-
bože sami propasti, ako radimo oko spasa drugih, te da umirimo
glede toga takogjer bojazljive i plašljive duše, istaknut ćemo
ponajprije neoborivu istinu, naime: Na putu, na koji nas je Bog
pozvao i postavio, nahodimo se, što se tiče našeg spasenja, u
mnogo većoj sigurnosti, nego li na svim onim, za koje držimo,
da su najsigurniji. Makar propovijedali, kad god to zahtijeva
posluh, na javnim mjestima, ili slušali u ispovjedaonici najru-
žnije i najgnjusnije grijehe, čime se može okaljati čovječje srce,
bit ćemo mnogo sigurniji, nego da se iz vlastitog nagona po-
vučemo u samoću, uklonimo takovim poslovima i s time skop-

čanim pogibeljima. Jer će nas možebiti tamo napastovati hiljadu zlih misli, dok će nas Bog u dušobrižničkim poslovima, što ih iz posluha ovrčujemo, zaštititi i *»okruniti svojom dobrom voljom kao štitom — Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos«*, jer nam ih je on naložio. »Ne misli«, kaže sv. Bazilije, »da je dosta živjeti u pustinji, da budeš čist i prost od nečistih napasti. Pustinja ne pripomaže tomu ništa«. Sv. Jeronim sam priznaje, da ga je često njegova mašta u pustinji, gdje se hranio samo zelenjem i neprestano vježbao u pokori, prenijela u plesne dvorane Rimljanka, i da mu nije mogao zapriječiti niti post, niti pokornička djela, niti staračka slabost, da mu se put ne bi proti njemu dizala i prouzročila mu teške borbe. Nasuprot, kako Paladije pripovijeda, nije starog oca Iliju kroz četrdeset godina, za kojih je ravnao samostanom od tri sto redovnica, napala nečista napast niti mu maštu pomutila najmanja zla misao. Plamen se ni ne dotaknu odijela onih triju izraelskih mladića, što biše bačena u babilonsku peć; nasuprot proguta u tren oka sluge kraljeve, što su onu trojicu unutra bacili, akoprem im se činilo, da su posve sigurni, te se ne trebaju ništa bojati. Bog može lahko sačuvati one od plamena, koji se u nj bacaju njemu za ljubav. Nu on se ne zadovolji time, što je ona tri mladića sačuvao neozlijegjena, nego još učini, da im je ognjena peć postala mjesto puno radosti, gdje su slavili Boga i pjevali mu hvalospjeve. To se isto dogagja onima, koji se iz revnosti za slavu Božju i spas duša bacaju u babilonsku peć svijeta. Oni pjevaju usred plamena Bogu hvalospjeve i slave ga, što ih je pozvao u redovnički stalež, dok taj plamen proždire svjetovnjake. Općenje sa svijetom, koje tolike ljude dovodi u vječnu propast, služi im samo za to, da taštinu svijeta tim bolje spoznaju i preziru, a redovnički stalež tim više cijene. *»Onima koji ljube Boga, služi sve na dobro. — Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum«*. Svi im poslovi polaze sretno za rukom, jer ih obavljaju iz ljubavi k Bogu i iz poslušnosti; za njih teče iz tvrde pećine ulje i med. Ako nam je srce obuzeto živom željom, da Bogu služimo, te ako se nijesmo sami urinuli u službu, koju obavljamo, nego nas je na to Bog pozvao, tada ne smijemo klonuti duhom, nego se nasuprot moramo ufati, da će to zvanje, koje nam je Bog dao, biti njemu na veću slavu, a nama na spas,

Ps. 5, 13. — *D. Basil. in Constit. Monast. c. 6.* — *D. Hieronym. in Epist. ad Eustoch.* — *Pallad. in Hist. Lausiac Sect. 32.* — *Dan. 3.* — *Rom. 8, 28*

Nu pustimo na stranu mnoge druge razloge, koji nas mogu osvjedočiti ob onom, što smo rekli, te navedimo sad jedan, koji nas mora posvema osvjedočiti i napuniti čvrstim zaufanjem u našim zvaničnim poslovima te nemalo utješiti. *»Djela su Božja savršena — Dei perfecta sunt opera«;* nijedno od njih nije beskorisno. Nu kao što dakle Bog u redu naravi ne daje nijednom naravskom uzroku moći, da proizvede ikoji učinak, a da mu ujedno ne pruža srestva, da svoju moć u djelo privede, jer bi inače ova moć bila sasvim beskorisna i uzaludna. *frustra est potentia, quae non reducitur ad actum:* isto tako ni u redu milosti, koji je puno savršeniji od naravi, ne poziva nijednog u kakav stalež ili za koju svrhu, a da mu ujedno ne podijeli sredstva i pomoć, koja je potrebita, da postigne tu svrhu. Kad je tomu

Deut. 32, 4. — *D. Thom. l. 4 dist. 24. q. 1. art. 2. ad 1.*

tako, tada nema dvojbe, da Bog Redu, u koju ga god svrhu ustanovio, dijeli u isto vrijeme i milosti za to potrebite, da oni, koje zove u taj Red, mogu tu svrhu postići. Ta se milost zove milost Reda. Ona je zajednička svim duhovnim Redovima, da dogju do savršenosti, za što su utemeljeni; nu ona je u svakome od njih različita već prema tome, kako je različita posebna svrha, što ju imaju, i kako su različita sredstva, kojima se služe da tu svrhu postignu. Nekoji n. pr. zadobivaju osobitu milost, da vode u samoći, zabiti i u neprestanom mrtvenju svet život; drugi milost, da osobito slave Boga vršeći službu Božju na koru i t. d. Naša je pak Družba duhovni Red, koji je u Crkvi ugledom svete Stolice utemeljen na službu duša. Bog, koji ga je osobito u tu svrhu ustanovio, podijelio mu je i sredstva, da ju postigne. Ova su sredstva prema Buli potvrdnici, da propovijedamo, ispovijedamo, podučavamo, držimo duhovne vježbe, izmirujemo neprijatelje, pohagjamo tamnice i bolnice. Pošto je dakle ona pozvana od Boga na dušobrižništvo, to ima takogjer od njega zvanje za službe, što su skopčane s dušobrižništvom. To zaslužuje, da se dobro upamti, i mora nam biti na veliku utjehu, što sve službe, što ih iskazujemo bližnjemu, isto tako bitno pripadaju našoj Družbi kao svrha, radi koje ih činimo. Jer njena je dužnost, da propovijeda i ispovijeda, da uči božanske i čovječanske znanosti. Nu naša Družba nije obvezana samo na ova duhovna djela milosrgja nego i na tjelesna, kao n. pr. da pohagjamo tamnice i bolnice, kako se vidi iz Bule potvrdnice.

Iz toga dakle, što smo rekli, slijedi, da naša Družba prima osobitu milost od Boga, da postigne svrhu, radi koje je utemeljena, naime da radi oko spasa duša, i to pomoću sredstava, koja odgovaraju takovom zvanju i koja su joj za to podijeljena. To je pak osobita »milost reda« Družbe Isusove. Stoga moramo kod svih djela ljubavi, što ih obavljamo u dušobrižništvu, veliko zaufanje stavljati u Boga i biti osvjedočeni, da će on s nama biti na osobiti način, da ih obogati svojim blagoslovom, kako to danomice iskusimo po njegovom beskrajnom milosrgju. Jer komu da pripišemo plod, što ga proizvodi propovjednik iz naše Družbe, koji tek što je svršio nauke, obraća cio grad i pobugjuje na pokoru, izmiruje neprijatelje, kojih nije nitko mogao pomiriti, te uklanja javne sablazni, što nije moglo poći za rukom niti svjetovnoj niti duhovnoj oblasti? Da li je to plod njegova znanja, njegove rječitosti i njegove vlastite sposobnosti? Nipošto, nego je to plod osobite milosti podijeljene Družbi Isusovoj. Jer pošto je ona u tu svrhu utemeljena, ljubi ju Bog osobitom ljubavlju i blagoslivlja sva sredstva, što joj je dao, da tu svrhu postigne. Koliko puta se to obistinilo? Zar ne vidimo, kako mnogi propovjednici, koji su uz veliku pohvalu i s velikom korišću navještali božansku riječ, dok su bili u našoj Družbi, pa mislili, da će moći izvan nje to isto činiti, ne djeluju više blagoslovno, otkad su iz nje istupili? Milost, što je spojena s našom Družbom, dala im je krila za letenje; čim su ta krila istupivši iz nje izgubili, nužno su morali pasti. U prvoj knjizi

Makabejaca nalazimo za to lijep dokaz. Kada su nekoje poglavice židovske čule za čudesna djela, što su ih učinili Makabejci, i za velike pobjede, što su ih izvojštili nad svojim neprijateljima, *I. Mach. 5, 57.* rekoše: »*Učinimo i mi sebi ime. — Faciamus et ipsi nobis nomen*«. Stoga sakupiše vojsku i navališe na neprijatelja. Nu izjaloviše im se nade. Neprijatelji im pogjoše u susret, raspršiše ih i natjeraše u bijeg, i usmrtiše preko dvije tisuće ljudi. Tu primjećuje sveto Pismo: »*Oni ne bijahu od sjemena onih muževa, po kojima je došao spas u Izrael. — Ipsi autem non erant* *I. Mach. 5, 62.* *de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel*«. To bijaše uzrok njihova poraza; jer su si sami nešto prisvajali i poduzimali iz vlastitog nagona, na što ih Bog nije pozvao.

Niko si dakle ne smije prisvajati časti od ploda, što ga Bog po njemu proizvodi; jerbo ova čast pripada Bogu, pošto nas je »*on učinio sposobnima, da budemo sluge novoga Zavjeta, i to ne po slovu nego po duhu — qui et idoneos nos fecit mini-* *II. Cor. 3,6.* *stros novi testamenti, non littera, sed spiritu*«, kao takogjer Družbi, u koju nas je on po svom milosrgju pozvao. Posebne milosti, kojima te obasiplje, da predobivaš za nj duše i time radiš oko svog spasa, podjeljuje ti, jer si član Reda, u tu svrhu utemeljena. Ovo zaslužuje da se dobro uvaži, pošto ta misao s jedne strane izgoni svaku taštinu, a s druge nam strane ulijeva *D. Bern. Serm. 18 in cantic.* pouzdanje i srčanost. Sv. Bernardo primjećuje na prijašnje mjesto iz Pjesme nad pjesmama, da zaručnik, kada je budio zaručnicu iz sna razmatranja na djelovanje, nije rekao: Idi! nego: »*Ustani, žuri se, moja prijateljice, moja golubice, moja li-* *Cant. 2, 10.* *jepa, i dogji! — Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni*«. On joj ne kaže, da ide nego da dogje. To nas mora nemalo ohrabriti, budući nam time pokazuje, da nas zapovijed, kojom nam zapovijeda, da radimo za spas duša, ne odalečuje od njega, nego nas nasuprot k njemu privodi, te je sredstvo, da mu se više približimo. Ne zato, da se s nama rastavi, hoće da se bavimo dušobrižništvom; on to samo čini, da se s njime uže sjedinimo. Tim putem idemo k njemu; on nas vodi i putuje neprestano s nama. Toga radi ne trebamo se za sebe nimalo bojati; nasuprot imamo razloga, da smo puni zaufanja i odvažnosti, te se podamo nadi, da ćemo pomoću tog sredstva tim većma napredovati u savršenosti. Predstavimo si dakle, kao da nam sam Bog govori one riječi, što ih je Absalon upravio na svoje sluge: »*Ne bojte se; jerbo sam ja, koji vam* *II. Reg. 13, 28.* *zapovijedam; ohrabrite se, i budite jaki muževi. — Nolite timere, ego enim sum, qui praecipio vobis; roboramini, et estote viri fortes*«. Zašto da se i bojim, kad mi ti Gospodine zapovijedaš, da služim bližnjemu i općim sa svijetom? Bilo to ma kako pogibeljno, mnogo sam sigurniji, kad to radim na tvoju zapovijed, nego da se svojevoljno zatvorim med četiri zida. »*Da i hodim posred sjene smrti, ne ću se bojati zla, jer si ti sa mnom. — Si ambu-* *Ps. 22, 4.* *lavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es*«.

Iz toga se jasno vidi, kako se jako varaju redovnici, kojima dodijava povjerena im služba, jer slijede samo svoje mni-

jenje, te si utvaraju, da bi s većom korišću radili oko svog spasa i u službi Božjoj, kad bi im se povjerila druga služba te ih poslali u drugu kuću. Kakove li prevare, kad mislimo, da ćemo bolje raditi oko svog spasa u službi, koju smo si sami izabrali, nego li u onoj, u koju nas je Bog postavio! Dao Bog, te ne iskusimo, kako je pogibeljna ova prevara! Poznavali smo redovnika, kojima je tako neugodua bila služba, što im je od Boga i po posluhu bila dodijeljena, da su svom snagom nastojali zadobiti drugu, misleći da će ta biti na veću korist njihovu spasu i spasu bližnjega, te napokon našli sredstvo, kako će sklonuti svoje poglavare, da udovolje njihovim željama. Nu ta ih je promjena skupo stajala, te upoznaše u tom brzo kaznu Božju. Stoga pazimo dobro, da nikada ništa svojevoljno ne činimo, niti se obaziremo na svoju sklonost kod izbora mjesta ili službe, koju nam mogu povjeriti. Sve, što nam je glede toga činiti, sastoji u tome, da se sasma odreknemo svoje volje, predamo bez iznimke volji Božjoj, i da se dademo voditi od posluha. Jer nema dvojbe da smo igdje sigurniji za svoj spas, nego li tamo, kamo se svidjelo Bogu da nas postavi.

Osmo poglavlje.

Sredstva, da s uspjehom radimo oko spasa duša. Svetost života kao prvo sredstvo.

Mi ćemo sada govoriti o nekojim općenitim sredstvima, koja nam mogu biti od pomoći, da s uspjehom radimo oko spasa duša. Sv. Ignacije raspravlja o tom u sedmom dijelu našiħ Ustanova. *Const. p. 7. c. 4.* Mnoga ćemo posebna sredstva, o kojima govori u četvrtom dijelu, i koja su zapravo samo za one redovnike, koji *Constit. p. 4. c. 8.* su svećenici, sasvim ovdje mimoići. Što mislimo ovdje kazati, čini se dakako kao da osobito spada na spas i duhovni napredak bližnjega, nu to spada i na naše vlastito savršenstvo i naš vlastiti spas. Jer je ovo dvoje, kako smo već spomenuli na početku ove rasprave, tako megjusobno spojeno, da ono, što služi *1. Poglavlje.* za duhovni napredak bližnjega, takogjer pospješuje naše vlastito usavršavanje i obratno. Dakle će biti sve, što ćemo kazati o ovom predmetu, za svakoga od velike koristi.

Prvo sredstvo, što nam ga sv. Ignacije preporučuje, da s uspjehom radimo oko spasa duša, sastoji u dobrom primjeru i svetom životu. »Najprije«, kaže on, »doprinosi tome primjer potpune ćudorednosti i kršćanske kreposti. Stoga neka svi nastoje, da one, s kojima opće, sazigjavaju ne manje dobrim djelima, dapače više nego li riječima. *Et primo quidem confert bonum exemplum totius honestatis ac virtutis christianae, ut non minus bonis operibus, imo magis quam verbis, aedificationi esse, quibuscum agitur, curent*«. Pa u istinu, najuspješnije i najprikladnije *Const. p. 4. c. 8.*

sredstvo, da pospješimo spas duša, jest, da sveto i besprikorno živemo te nastojimo, da sami budemo takovi, kakovi hoćemo da budu drugi. Kao što drvo, čim je veće, tim više donaša ploda i koristi svome gospodaru, isto je tako propovjednik ili ispovjednik tim korisniji onima, koje je Bog povjerio njegovu vodstvu, čim više napreduje u kreposti.

Koli je važno i potrebito ovo sredstvo, vidi se najprije iz toga, što primjer nedvojbeno mnogo više djeluje na ljude nego sve riječi svijeta. Zato nam pokaza Otkupitelj duša put u nebo najprije svojim djelima, zatim svojim riječima. *»Isus poče činiti i učiti — coepit Iesus facere et docere«*, kaže sv. Evangjelista Luka.

Act. 1, 1.

Kroz trideset godina htio je najprije činiti, što je imao učiti za tri godine. I sveti si Ivan Krstitelj, primjećuje sv. Jeronim, odabra samoću pustinje, da propovijeda kraljevstvo Božje, i naziva̓še se *»glas vapijućega u pustinji. — Ego vox clamautis in deserto«*.

D. Hieron. Epist. de vera Circumcis.
Ioan. 1, 23.

Ali zašto si je izabrao navjestitelj i Preteča božanskog Spasitelja pustinju za propovijedanje? Pustinja je naime više za to, da ga ljudi ne vide, ne čuju, nego da ih poduča̓va. Jerbo je dobro znao, odgovara on, da na srca djeluje više primjer nego li riječi. Stoga je htio s primjerom svoga strogoga života sklonuti ljude, da donose dostojan plod pokore te ga nasljeduju. *»On bješe,«* kako Evangjelje kaže, *»svjetiljka, koja goraše i svijetljaše — erat lucerna ardens et lucens«;* on goraše u samome sebi od ljubavi prema Bogu i rasvjetljivaše ostale primjerom svog svetog pokorničkog života.

Ioan. 5, 35.

Tko nezna za rečenicu Seneke: »Dug je put po zapovijedima, kratak i uspješan po primjerima. *Longum iter est per praecepta; breve et efficax per exempla.* Jer ljudi više vjeruju očima, nego ušima. *Quia homines amplius oculis, quam auribus credunt«.*

Seneca Epist. l. 1. ep. 6

Sv. Bernardo navodi za to drugi razlog, govoreći: »Djelovni je primjer živ i uspješan govor, jer živo osvjedočava o onom, što se pokazuje, da valja činiti. *Sermo vivus et efficax exemplum operis est, plurimum faciens suadibile, quod monstratur factibile«.*

D. Bern. Serm. de S. Benedicto.

»Čovječja je slaboća tako velika«, kaže sv. Augustin, »da mu se teško odvažiti, te čini dobro, ako ne vidi da to drugi čine. Stoga je puno do toga, da su navjestitelji Evangjelja kreposni, te imaju njihovi slušaoci pred sobom uzor, što mogu nasljedovati«. Stoga je pisao sv. Apostol, koji je dobro upoznao tu istinu i moć primjera, Korinćanima: *»Ugledajte se u mene, kao i ja u Krista. — Imitatores mei estote, sicut et ego Christi«.*

D. August. contra Crescentium Grammaticum l. 3. c. 6.
I. Cor. 4, 16.

K tomu dolazi još: ako se život propovjednika slaže s njegovom naukom, tada on osvjedočava mnogo bolje o onom, što kaže, jer se vidi, da je sam o tom osvjedočen. Nu ako ne odgovaraju njegova djela njegovim riječima, ne će učiniti velikog utiska. Sv. Bazilije i sv. Zlatousnik kažu, da oni, koji samo riječima propovijedaju, nijesu pravi propovjednici, nego samo glumci, koji u kazalištu predstavljaju bogzna kakovu osobu, nu oni ostaju ono, što u istinu jesu. Ti vrlo dobro tumačiš poniznost, isprazenost zemaljskih stvari i kako ih valja prezirati; ali ako nijesi ti sam u istinu ponizan i ne prezireš od srca sve, što te može od Boga udaljiti, tada nijesi navjestitelj Evangjelja. nego samo

D. Basil. Hom. 24, D. Chryst. Homil. 2. in Act. Apost. circa illud: Coepit Iesus facere et docere.

glumac, koji igra ulogu. Sv. Bazilije prispodablja takove propovjednike još sa slikarima, koji premda sami jako ružni, ipak vrlo krasno slikaju. »Oni slikaju«, kaže on, »poniznost, sa svim njezinim crtama i najljepšim bojama, a sami su puni taštine i oholosti. Njihova je slika ustrpljivosti divna, nu sami se dadu svaki čas zavesti od neustrpljivosti i srditosti. Lijepo slikaju čednost, sabranost i šutnju; a sami se neprestano rastresuju s hiljadu lahkoumnih stvari«.

D. Basil. Hom. 24.

Sveti ih Augustin prispodablja sa kažiputima, što putniku pokazuju put, nu sami ostaju nepomično na istom mjestu. »Tako su činili književnici i farizeji«, kaže on, »koji su pokazali Mudracima s istoka put u Betlehem, no nijesu pošli s njima«. Sv. Jeronim piše o riječima iz Poslovica: *»Lijenčina sakriva ruku svoju pod pazuho, i teško mu je prinijeti ju k ustima. — Abscondit piger manum suam sub ascella sua, et laborat, si ad os suum eam converterit«.* »Taj je lijenčina, o kojem Mudrac govori, slika propovjednika, koji ne čini ono, što kaže, i čija se djela ne slažu s njegovim riječima«.

D. August. Serm. 34. de Tempore.
D. Hieron. in Prov. 26, 15.
Prov. 26, 15.

Sv. Grgur Nazianzenski kaže, da oni, koji ne propovijedaju isto tako svojim djelima kao svojim riječima, s jednom rukom dušu pozivaju a s drugom ju tjeraju. Oni s jednom rukom grade a s drugom ruše kao književnici i farizeji, koje Sin Božji u Evangjelju tako strogo kori. Jao onima, koji sami ne čine, što drugima toliko preporučuju. Oni ne ganu ni najmanje srca, niti išta isposluju svojim propovijedanjem. *»A tko izvrši i nauča«*, kaže božanski Spasitelj, *»taj će se velik nazvati u kraljevstvu nebeskom. — Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum«.*

Matth. 5, 19.

Samo apostolski propovjednici, koji čine, što uče, mogu srca u istinu ganuti i s uspjehom djelovati na duše. Radi svetosti njihova života imaju svi najveće počitanje prema njima; smatraju ih skoro za angjele. Što oni kažu, uzima se, kao da s neba dolazi, i stoga najviše diraju srca. Stoga zahtijeva sveti Apostol od radnikâ u vinogradu Gospodnjem, da vode neporočan život, da su im djela i riječi besprikorne, te budu svakome uzor svih kreposti, da im nauka tim dublje prodre u srce ljudsko i sve u njemu uništi, što se protivi Kristu.

II. Tim. 2, 15 Tit. 2, 7.

Sveti je dakle život prvo sredstvo, s kojim moramo započeti, ako hoćemo da uspješno djelujemo oko spasa duša; prvo, jer dobar primjer ima vrlo veliku moć, i drugo, jer sami moramo prije u kreposti puno napredovati, ako hoćemo biti dobro orugje, da proizvedemo mnogo ploda u bližnjemu. Sv. Ignacije raspravlja u desetom dijelu naših Ustanova o sredstvima, kako ćemo postići svrhu, radi koje bi utemeljena Družba Isusova, naime, da radimo oko spasa duša. Sredstva, kaže on, koja nas s obzirom na Boga za to usposobljuju, da budemo što vrsnije orugje u njegovoj ruci, naime prava pobožnost i kršćanska krepost, mnogo su uspješnija od onih, koja nas samo s obzirom na ljude za to usposobljuju, kao što je znanost i ostali naravski darovi; stoga moramo svu marljivost uložiti u ona prva. »Oni, koji se posvetiše u Družbi službi Božjoj, moraju nastojati, da si steku temeljite i savršene kreposti, te se dati na duhovne stvari, i nje smatrati za važnije, nego učenost i druge naravske i čovječanske

Constit. p. 10. §. 2.

Regula 16. Summarii. darove. Jer nutarnje su stvari, od kojih moraju izvanjske dobiti svoju krepost, da postignemo opredijeljenu svrhu. Razlog je tomu jasan. Jer kad bi išli samo za ljudskom svrhom, mogli bi ju postići čovječanskom mudrošću i ostalim čovječanskim sredstvima: nu obraćenje i posvećenje duša, ovaj od nas namjeravani cilj, jest božanski i nadnaravni, koji nije ni u kakom odnošaju s ljudskim sredstvima, kojima se možemo služiti, i koji može biti samo djelo Božje; dakle taj cilj možemo postići samo božanskim i nadnaravnim sredstvima. Samo onaj, koji u početku svijeta reče: *»Neka bude svijetlo — fiat lux«*, našto i *»bi svjetlost — et facta est lux;* (*Genes. 1. 3.*) *»čije su riječi kao oganj — verba mea sunt quasi ignis«*, (*Jerem. 23, 29.*) i koji *»ima riječi života vječnoga — verba vitae aeternae habes«*, (*Ioan. 6, 69.*) — samo onaj može podijeliti krepost našim riječima i propovijedima te njom probuditi duše na nov život. Čim smo dakle uže š njim sjedinjeni, tim ćemo postati sposobnije orugje za obraćenje i posvećenje ljudi, jer tada možemo njegove milosti u mnogo većoj mjeri zadobiti a po tom ih i drugima tim bogatije saopćivati.

Sv. Dionizije Areopagita raspravljajući o svetosti i savršenosti, kojom moraju sjati svećenici i sluge Evangjelja, koje je Bog izabrao za djelitelje svoje svete krvi i svojih milosti, veli: »Svećenici valja da su sveti, te druge posvete, savršeni, da druge usavrše, prosvijetljeni, da druge prosvijetle. *Sacri et sacrantes, perfecti et perficientes, illuminati et illuminantes«*. Oni moraju biti sveti, savršeni i prosvijetljeni, da mogu druge posvetiti, usavršiti i prosvijetliti; oni moraju biti uspaljeni od ljubavi Božje, da mogu druge njom uspaliti. »Koji ne gori«, kaže sv. Grgur, »taj ne užiže. *Qui non ardet, non incendit«*. To se posvema sudara s riječima, što ih je sv. Toma od Vilanove toliko puta opetovao: »Kako mogu iz ledenog srca izaći žarke riječi?« (*D. Thomas de Villanova c. 8 ejus vitae.*) Hoćeš li da tvoje riječi raspale tvoga bližnjega? Gledaj, da izlaze iz srca raspaljena božanskom ljubavlju. Tada ćeš sve uspaliti vatrom, što ju je Sin Božji donio na zemlju, te učiniti jednom riječi više nego li sa sto u drugo vrijeme. *»Oganj sam došao baciti na zemlju, pa što hoću, nego da se zapali? — Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur?«* (*Luc, 12, 49.*)

Plato, govoreći o sili magneta, naveo je vrlo čudnovatu prispodobu, koja nadmašuje granice čisto naravnog spoznanja. »Kao što željezo, taknuto magnetom«, kaže on, »privlači k sebi drugo željezo, isto tako čovjek, taknut od Boga, privlači k sebi druge ljude«. Ako nijesu tvoje riječi, riječi od Boga taknuta čovjeka, kako mogu druge k Bogu privući? I kako možeš druge ljubavlju Božjom uspaliti, ako nijesi ti najprije njom uspaljen? Ne vrijedi li i kod učitelja svjetskog govorništva načelo, da moramo prije biti mi ganuti, ako hoćemo druge ganuti? Jer kako može govornik svoje slušaoce do suza ganuti, ako sam suze ne lijeva? kako ih do boli ganuti, ako ne opažaju na njem ni najmanjeg znaka boli? kako će u njima uzbuditi srdžbu, ako ne vide, da je sam srdžbom uspaljen? Ovdje je isto tako. Kako ćeš svoje slušaoce potaknuti, da preziru svijet, ako ga sam od srca ne prezireš? kako ih sklonuti na mrtvenje i pokoru, ako

toga sam ne činiš? kako ih učiniti poniznima, ako nijesi sam ponizan? Ne možemo drugima dati, što sami nemamo. Ne daje se, što se nema, Kako ćeš presaditi u druge čuvstva, koja sam u sebi ne osjećaš? Propovjednici, koji se nabacuju samo riječima, slični su topovima, koji se odapinju bez kugalja. Njihova sva djelatnost sastoji samo u strašnom prasku. Oni prave mnogo vike svojim riječima *»kao onaj, koji udara po zraku, — quasi aërem verberans«*, (*I. Cor. 2. 26*) ali ne ganu ničijega srca, pošto nemaju ništa u sebi, što bi moglo ganuti, i pošto ne posjeduju duha Božjega, koji daje svemu, što se kaže, silu i krepost.

Dar propovjedništva ne sastoji u tome, da znamo dobro upotrijebiti sva pravila govorništva, niti da govorimo samo o duhovnim i veoma uzvišenim stvarima. Jerbo tako nije propovijedao sud odabranja, koga je Bog izabrao za obraćenje pogana. *»I ja braćo, kad sam došao k vama«*, tako piše Korinćanima, *»ne dogjoh s uzvišenošću govora ili mudrosti, da vam navijestim svjedočanstvo Krista. Jer bijah odlučio, da ništa megju vami ne znam, do li Isusa Krista i to raspetoga. Moj govor i moje propovijedanje ne sastojaše u zamamljivim riječima ljudske mudrosti, nego u pokazivanju Duha i kreposti: da se vaša vjera ne temelji na čovječjoj mudrosti, nego na kreposti Božjoj. — Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiae, annuntians vobis testimonium Christi. Non enim iudicavi, me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum et hunc crucifixum. Sermo meus et praedicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione Spiritus et virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Ne u mudrosti riječi, da ne izgubi Križ Kristov svoje kreposti.— Non in sapientia verbi, ut non evacuetur Crux Christi«*. (*I. Cor. 2, 1. 2. 4. 1, 17.*) Crkvena povjest hvali stare svete oce, što su prezirali obični nakit govorništva i zadovoljili se time, da puku dijele korisne nauke te slušaocima naregjuju za njihove duševne bolesti najshodnije lijekove. (*Hist. Eccles p. 2. l. 1. c. 6*) Postupajmo i mi tako u svojim propovijedima; *jerbo ne propovijedamo«*, kaže sv. Apoštol, *»samih sebe, nego Isusa Krista, Gospodina našega. — Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum«*. (*II. Cor. 4,5*) Propovjednici, koji idu samo za tim, da pokažu svoju učenost i rječitost, vazda će malo djelovati, i to sa dva razloga: prvo, jer slušaoci, ako imadu išta pameti, lahko uvide, da se onaj, koji tako propovijeda, u svem, što kaže, samomu sebi divi i mnogo više ide za tim, da pokaže svoju rječitost i steče njihovu hvalu, nego da ih poduči i unaprijedi njihov spas; drugo, jer je rječitost i finoća riječi zapreka uspješnom djelovanju. Čim tko više nastoji da se ljepše izrazi, tim će manje ganuti srca. To je smisao one rečenice učiteljâ duhovnog govorništva, a koju navodi Kvintilijan: »Smisao ostaje u govoru, kada se riječi hvale. *Jacet sensus in oratione, ubi verba laudantur«*. (*Quintil. l. 8.*) Oni hoće time reći, da ljudi slabo paze na sadržaj same stvari, gdje se izabiru najfinije riječi. Riječi svraćaju na se svu pozornost, dok se na smisao niti ne pazi. Pazeći samo kako se govori, nema se kad paziti, što se govori. Ako dakle učitelji govorništva to kude i smatraju za veliku pogrješku govornikâ,

koliko više zaslužuje ukora navjestitelj Evangjelja, koji mora imati pred očima samo duhovni napredak svojih slušatelja. Sv. Pavao kaže: »*Svakomu se daje očitovanje Duha na korist. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem*«. Na to mora smjerati uvijeke propovjednik. Sv. Jeronim kaže: »Kada učiš u crkvi, ne pobugjuj viku puka, nego uzdisaje. Suze slušateljâ neka su tvoja hvala. *Docente te in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lacrimae auditorum laudes tuae sint*«. Znak, da si dobro govorio, ne sastoji u odobravanju slušateljâ niti u tome, da govore, kad izlaze iz crkve: »*Nikada čovjek nije tako govorio — nunquam sic locutus est homo*«, nego u pravom skrušenju srca, iskrenim suzama kajanja i u promjeni života. Onaj ima dar propovijedanja, koji gane srca svojih slušatelja, osvjedočava ih o taštini svijeta i o njihovom nesretnom stanju, i tako potrese, da se od sveg srca obrate k Bogu. Časni otac Avila kaže: »Propovijedati ne znači jedan sat govoriti puku o Bogu; nego tako govoriti, da se onaj kao angjeo kući vraća, koji je kao gjavao u crkvu došao. U tom sastoji talenat propovijedanja«. Drugi sluga Božji kaže: »Kada idu slušatelji od propovijedi pognute glave, i niko ni s kim ne govori niti koga pogleda, tada je propovijed bila dobra i spasonosna. Jer to je znak, da je svaki našao ono, što je za njega«.

I. Cor. 12, 7.

D. Hieronym. Epist. 2. ad Nepot.

Ioan. 7, 46.

U životu se sv. Franje Borgije pripovijeda ovo: Svetac je jednoć propovijedao u Biskaji. Većina ljudi nije mogla razumjeti, što je govorio; jer je s jedne strane bilo mnoštvo preveliko, te većina nije mogla doći u blizinu propovjedaonice, a s druge strane nijesu razumjeli kastilskog narječja. Pa ipak je vladala osobita pozornost med svim slušateljima, i svi su se rastapali u suzama. Upitaše njekoje, zašto su plakali kod te propovijedi, koje ipak nijesu razumjeli? Oni odgovoriše, da im je pogled na svetoga vojvodu te neko nutarnje ćućenje božanskih riječi i nadahnuća razjasnilo i rastumačilo, što je propovjednik s propovjedaonice propovijedao. — Drugi puta je bio isti svetac u Portugalskoj. Tada zaželi Infant, stožernik, potonji kralj portugalski, da propovijeda. Sv. Franjo izjavi, da je umoran; jer da je upravo s puta došao. Stožernik na to reče: »Ja ne ću, da on propovijeda, nego samo, da se uspne na propovjedaonicu, te ljudi vide čovjeka, koji je radi Boga sve ostavio, što je imao«. To, primjer i svet život, to propovijeda, to proizvodi u dušama mnogo više ploda, nego li riječi. Stoga se moramo prije svega za to pobrinuti i najviše oko toga nastojati, da se s nama može poslužiti Gospodin kao orugjem za obraćenje duša, koli na propovjedaonici toli u ispovjedaonici i u svim drugim poslovima dušobrižničkim.

Vita S. Francisci de Borgia l. 2. c. 1.

Deveto poglavlje.

Molitva kao drugo sredstvo, da s uspjehom radimo oko spasa dušâ.

Kao drugo sredstvo, da bližnjemu pomognemo, navodi naš Otac Ignacije molitvu. On kaže: »Bližnjemu takogjer pomažemo svetim željama i molitvama. *Iuvatur etiam proximus sanctis desideriis et orationibus*«. Ovaj je način djelovanja, da predobijemo i obratimo duše, vrhunaravan. Stoga postizavamo i djelujemo molitvom, suzama i uzdisajima više, nego li riječima i govorom. Molitva je Mojsijeva učinila više i bila većma uzrokom pobjedi nad Amalečanima, negô li sva koplja i mačevi boriocâ. Dokle je Mojsije držao ruke prema nebu, nadvladavao je puk izraelski; kad bi ih pustio, bio je pobijegjen. Dva su mu muža morala s obje strane držati ruke, da budu uvijek uzdignute, i tako održe pobjedu. Na taj način izvojšti puk Božji pobjedu nad svojim neprijateljima. Stoga povikaše Madijanićani na pogled tolikih pobjeda sinova Izraelovih puni straha: »*Tako će uništiti ovaj puk sve, koji borave u našim krajevima, kao što običava vol popasti travu sve do korijena.— Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere*«. Sa svojom gubicom grize vol travu, sa molitvom uništavamo mi neprijatelje. Tako tumače to mjesto sv. Augustin i Origen. I pobjedu u ratu podjeljuje Bog radi molitve, akoprem ona stoji u nekom savezu s našom jakošću i ljudskom moću. Koliko će to više biti kod pobjede nad našim duhovnim neprijateljima i kod obraćenja duša? Jer tu ni iz daleka ne dostaju naša sredstva, ni sile ni napori; na to se ne možemo nikako oslanjati, jer nije ni u kakom savezu s tako uzvišenom svrhom. To djelo možemo uskoriti samo s molitvom i uzdisajima pred Bogom. Samo time možemo Boga izmiriti te oproštenje i obraćenje isposlovati.

Constit. p. 7. c. 4.

Exod. 17,12.

Num. 22, 4.

Origen. Homil. 13. sup. Num.

D. August. Serm. 93. de tempore.

Sv. Augustin lijepo tumači i uvažava moć i uspješnost toga sredstva. Na riječi, što ih je Bog upravio na Mojsiju: »*Pusti me, da se uspali gnjev moj proti njima, i da ih satrem! — dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos*«, veli svetac: »Kad su se sinovi Izraelovi klanjali teletu, htio ih je Gospodin uništiti. Mojsija se moljaše za nje Bogu i govoraše: »*Zašto se, Gospodine, raspaljuje srdžba tvoja proti tvomu puku, koga si izveo iz zemlje egipatske velikom jakošću i snažnom rukom? Nemoj, molim te, da kažu Egipćani: S lukavošću ih je izveo, da ih pogubi u gorama i izbriše sa zemlje. Neka se utiša tvoja srdžba, i budi milostiv opačini puka svoga. Sjeti se sluga svojih Abrahama, Izaka i Izraela, kojima si se samim sobom zakleo, rekavši: Umnožat ću vaše sjeme kao zvijezde na nebu, i svu ću ovu zemlju o kojoj sam govorio, dati sjemenu vašemu, i posjedovat ćete ju uvijek*«. »*Pusti me*«, odgovori Gospodin, »*jâ ću ih satrti*«. Ali zašto govoriš, Gospodine: »Pusti me?« pita sv. Augustin. Tko te priječi, ili tko te može priječiti? Tko ti može ruke svezati?

D. August. q. 149. sup. Exod. 32,10.

Exod. 32,10

Exod. 32. 11-13.

Rom. 9,19. »*Tko se može oprijeti tvojoj volji? — Voluntati enim ejus quis resistit?*« Zašto dakle govoriš »*Pusti me?*« Što drugo, kaže nadalje ovaj crkveni otac, suzdržava tvoju srdžbu, ako ne sila molitve? To nam je htio da kaže riječima: *Pusti me.* Nije to bila zapovijed; jer bi inače Mojsije zlo uradio, kad ne bi poslušao. Niti bijaše to molba; jer Bog ne moli svoga stvora. One riječi samo znače, da su molitve pravednika kadre zaustaviti srdžbu Božju. To isto kaže sv. Jeronim kod riječi, što ih je rekao Gospodin proroku Jeremiji: »*Ti dakle, nemoj moliti za ovaj puk, niti ulaži za nj hvalu i molitvu niti mi se protivi. — Tu ergo,*
Ierem. 7, 16. *noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et oratio-*
D. Hieronym in Jerem. 7. 16. *nem et non obsistas mihi*«. Bog nam je htio time pokazati, kaže ovaj crkveni otac, da molitve svetaca suzdržavaju njegovu srdžbu. Sasvim nam jasno on to tumači riječima Psalmiste: »*I rekao je, da će ih uništiti, da se nije Mojsije, njegov odabranik, za vrijeme poraza stavio pred njega, da odvrati njegov gnjev, te ih ne satre. — Et dixit, ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus stetisset*
Ps. 105, 23 *in confratcione in conspectu ejus, ut averteret iram ejus, ne disperderet eos*«. Bog je bio već podigao svoju desnicu, da udari i uništi svoj puk, kad ju Mojsije zaustavi svojom molitvom. »*I umiri se Gospodin, te ne učini zla puku svomu, što ga bijaše odlučio. — Placatusque est Dominus, ne faceret malum, quod locu-*
Exod. 32,14. *tus fuerat adversus populum suum*«.

To se isto dogodi za bune, što se podigla proti Mojsiju poradi smrti Kore, Datana i Abirona, radi koje ih je puk izraelski krivio. Bog se toga radi tako rasrdi, da je htio uništiti sav puk. Već je bio usmrtio više od četrnaest hiljada, kad eto stupi Aron na zapovijed Mojsijevu s kadionicom u ruci megju mrtve
Num. 16,48. i prikaže Bogu za puk tamjan i molitve. »*I prestade bič. — Et plaga cessavit.*« Stoga naziva Mudrac molitvu štitom, kad govori o tom biču i o načinu, kako je prestao. »*Nu tvoja srdžba ne potraja dugo. Jer brzo dogje bez krivnje čovjek, da moli za puk. On uzdignu molitvu kao štit svoje službe i prinese, dok je kadio, svoju prošnju. Tako se opre srdžbi i učini kraj nevolji. — Sed non diu permansit ira tua. Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suae scutum, orationem et per incensum deprecationem allegans restitit irae, et finem impo-*
Sap. 18, 20. 21. *suit necessitati*«. Po drugom čitanju stoji: »*Borio se za puk, — propugnavit pro populis*«; jer moliti znači boriti se. Time što se je Aron tako borio, razoruža srdžbu Božju. »Dobar štit je mo-
D. Ambros. in Orat. funebri de Obitu Valent. Imperat. litva«, kliče sv. Ambrozije, »kojim se odbijaju sve ognjevite strjelice neprijatelja! *Bonum scutum oratio, quo omnia adversarii ignita spicula repelluntur*«.

Još više. Ako je Bog uzdigao svoju desnicu, da nas kazni, možemo ju lahko suzdržati i zapriječiti, da ne kazni. Ljubi li otac srdačno svoga sina, tada mu nije vazda nakana, da ga kazni, kad god može; nasuprot je presretan, kad se tko nagje, da ga u tom zapriječi. Katkada dapače za to moli koga svoga prijatelja. S Bogom je isto tako. On je otac, koji nas nježno ljubi i da nam to zasvjedoči, prolio je za nas svu svoju krv. Kad je dakle prinuždeh, da nas kazni, rado bi da to ne izvede,

i da mu se prijatelji usprotive, te ne udari. On traži koga, da bi
se za to ponudio; pa kad ne nagje nikoga, tuži se i jadikuje.
»*Tražio sam*«, tako govori on, »*megju njima čovjeka, koji bi se*
umetnuo kao ograda i suprotstavio mi se za zemlju, da je ne
uništim: ali ga ne nagjoh. — Et quaesivi de eis virum, qui in-
terponeret sepem, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissi-
parem eam: et non inveni«. »*Ne podigoste se da se oprete, niti* Ezech. 22, 30.
postaviste zida za kuću Izraelovu. — Non ascendistis ex adverso,
neque opposuistis murum pro domo Israel«. Kao što zidovi i be- Ezech. 13,5.
demi tvrgjave služe za to, da odbiju navale neprijatelja, kaže
sv. Jeronim, »isto tako mijenjaju molitve svetaca odsudu Božju.
Ita Dei sententia Sanctorum precibus frangitur«. I Izaija se tuži, D. Hieronym. in locum supra cit.
da nitko ne nastoji utažiti gnjeva Božjega »*Nema nikoga*« kaže
on, »*koji bi zazvao ime tvoje, ustao, i suzdržao te! — Non est,*
qui invocet nomen tuum, qui consurgat, et teneat te«. Nema više Is. 64, 7.
Jakoba, koji bi se s angjelom Gospodnjim u koštac uhvatio i re-
kao mu: »*Ne puštam te, dok me ne blagosloviš. — Non dimittam*
te, nisi benedixeris mihi«. Iz svega se toga vidi, koli su zaslužne Genes. 32. 26. 64, 7.
kod Boga molitve pravednikâ, pošto su kadre zaustaviti njegovu
desnicu i razoružati njegovu srdžbu. Time se potvrgjuje, što smo
rekli u pregjašnjem poglavlju. Moramo dakle biti u milosti Bo-
žjoj, ako hoćemo da budemo na korist bližnjemu. To je najbo-
lje srestvo, kojim se možemo u tu svrhu poslužiti; jer je puno
stalo do toga, da posrednik bude u milosti kod onoga, koga
hoće da gane na oproštenje. Inače bi ga prije razljutio nego
ublažio. U kratko, svetost je života tako korisna bližnjemu, da
vrlo mnogo zanj činimo, ako samo težimo za svetošću,

Što je Bog kazao Abrahamu o razorenju Sodome i Go-
more, potvrgjuje ovu istinu. Bezboštvo ovih dvaju gradova tako
je narasio, da ih je Bog odlučio uništiti. Svoju namjeru otkri
Abrahamu, kad je ovaj bio na putu u Sodomu. »*Abraham* Genes. 18, 23.
mu se približi i reče: Zar ćeš uništiti pravedna s opakim? — Num-
quid perdes iustum cum impio? Kad bi bilo pedeset pravednika
u gradu, zar da i oni skupa poginu? i ne ćeš li poštedjeti ono
mjesto radi pedeset pravednika, ako ih bude u njemu? Nemoj, da
to učiniš, i pogubiš pravednika s opakim, i da se dogodi praved-
niku isto tako kao i opakomu, ne pristoji se tebi. Ti, koji sudiš
sav svijet, nipošto ne ćeš izreći takovu osudu. I reče mu Gospodin:
Ako nagjem u gradu Sodomi pedeset pravednika, oprostit ću radi
njih svima. A Abraham odgovori i reče: Kad sam jednom počeo,
govorit ću sa svojim Gospodinom, premda sam prah i pepeo. Što,
kad bi bilo pet pravednika manje od pedeset, dali ćeš uništiti
radi ono četrdeset i pet vas grad? I reče: Ne ću ga uništiti, ako
ih nagjem u njem i četrdeset i pet. I opet mu reče: Ako se pak
u njem nagje njih četrdeset, što ćeš učiniti? A on odgovori: Ne
ću ih udariti ni radi četrdeset. A Abraham reče: Nemoj se, mo-
lim te, Gospodine, ljutiti, ako još što rečem. Što pak, ako ih se u
njem nagje trideset?« Ovdje valja nuz put primijetiti, da je Abra-
ham s početka snizio broj samo za pet. Ali kad je vidio, da mu
je Bog pripravan uslišati molbu, usmjeli se te snizi broj svaki
put za deset. »*Bog odgovori: Ne ću toga učiniti, ako ih nagjem*

i trideset. A on reče: Kad sam jednom počeo, govorit ću s mojim Gospodinom. Što? kad bi ih se našlo u njem dvadeset? A on odgovori: Ne ću ga uništiti ni radi dvadeset. A on nastavi: Nemoj se, molim te, Gospodine, ljutiti, ako još jedanput rečem: Što? ako ih se u njem nagje deset? I reče: Ne ću ga uništiti ni radi deset«. Nu pošto se nije našlo u gradu ni deset pravednika, uništi ga Bog vatrom sa još druga četiri grada. Po tom vidimo od kolike je koristi svet život drugim ljudima. Jer kolika to korist ne bi bila za one bijednike, kad bi imali deset pravednika u svojoj sredini?

Kad je opet drugda htio Bog kazniti Jerusalem radi njegovih strašnih zločina i predati ga Kaldejcima, da ga razore i sve mu stanovnike pogube mačem, reče: »*Obigjite ulice jerusalemske, pa vidite i promotrite, i tražite po njegovim trgovima, dali ćete naći čovjeka, koji pravdu čini i traži istinu: i smilovat ću mu se! — Circuite vias Jerusalem, et aspicite et considerate, et quaerite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium et quaerentem fidem: et propitius ero ei.*« Tko da se tomu ne čudi, kliče ovdje sv. Jeronim, da Bog toliko cijeni pravednika? Jer on ne kaže, kao što je jednoć rekao Abrahamu, da će oprostiti čitavom gradu, ako u njem nagje deset pravednika; nego da će oprostiti svima, ako nagje megj tolikim brojem grješnika samo jednog jedinog pravednika. Kolika dakle mora da je ljubav Božja prema pravedniku, kad eto radi njega hoće da iskaže milosrgje tolikim grješnicima. Iz toga, što smo rekli, vidimo, kako smo dužni štovati kreposne duše, i koliko one koriste državi, u kojoj živu, ma ne činile ništa drugo van nastojale oko sveta života. Stoga navode to sveci i bogoslovci kao razlog, da dokažu, kako je narod dužan uzdržavati redovnike, pa makar se oni i ne bavili dušobrižništvom, nego samo živjeli skromno u svojim ćelijama. Jer i tada su na veliku korist puku. Radi neznatnog broja pravednika podnosi Bog toliko opakih na svijetu. Radi pšenice pušta da raste neko vrijeme i kukolj, »*da nebi možda*«, govori on u Evangjelju, »*sabirući kukolj iščupali zajedno s njim i pšenicu. Pustite, neka oboje raste do žetve. — Ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis et triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem*«.

Ierem. 5, 1.

Matth. 13, 29. 30.

Što se tiče rečenog razorenja Sodome, primijetit ćemo još ovdje, da sveto Pismo pridodaje: »*Kada je naime Bog uništavao gradove onoga kraja, sjeti se Abrahama i izbavi Lota iz propasti gradova, u kojima je prebivao. — Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahae, liberavit Loth de subversione urbium, in quibus habitaverat*«. Da je Abraham molio za Lota, ne čitamo; zašto dakle izbavlja Bog Lota radi Abrahama? Jer je tako ljubio Arahama, da se je za sve njegovo pobrinuo, ne čekajući, da ga za to umoli. Lot bijaše sinovac Abrahamov; stoga se Bog zauze i za njega, da se uzmogne spasti. On mu reče: »*Bježi, i spasi se tamo; jer ne mogu ništa učiniti, dok tamo ne stigneš. — Festina, et salvare ibi: quia non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*«. O dobrote i milosrgja Božjeg! Kako je velika tvoja ljubav prema pravedniku! Što ne

Genes. 19, 22.

činiš za njega! Vežeš ruke slugama svoje osvete i ne ćeš da ovrše tvoje zapovijedi, dok on nije u sigurnosti! Nastojte dakle, braćo moja, da budete pravedni; gledajte, da postanete prijatelji Božji! Oko tog nastojte sa svom ozbiljnošću, i budite osvjedočeni, da će se Bog za sve, što je vaše, brinuti. Sjećat će se vaših rogjaka, prijatelja i svih vaših želja, pa makar mu ih ne preporučivali u molitvi. I čim on više vidi, kako vas živo nastojanje, da mu se sasvim posvetite, priječi, te na njih mislite i za njih molite, tim će ih više obasuti svojim blagoslovom i milostima; jer djela jače vape k Bogu nego riječi. Kad opačine bezbožnikâ vape k Bogu za osvetom prema riječima svetoga Pisma: »*Glas krvi brata tvoga vapi k meni sa zemlje — vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*«; ne će li tada pobožnost i dobra djela kreposnih duša još mnogo jače vapiti k Bogu, koji tako rado čini dobro i kojega je vlastitost, da se smiluje i oprosti? To je najbolji način, kako ćemo koristiti kod Boga svojim rogjacima i prijateljima.

Genes. 4, 10

Deseto poglavlje.

Revnost za spas duša kao treće sredstvo, kako da pomognemo bližnjemu.

»*Revnost za tvoju kuću izjede me; i pogrda onih, koji te grde, svali se na mene. — Zelus domus tuae comedit me; et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me*«. To je drugo veoma uspješno sredstvo, kako ćemo unaprijediti spas dušâ. Naš ga sveti Otac ubraja megju ona sredstva, koja najviše doprinašaju, da se uzdrži i raširi naša Družba, i koja ju sve više privode k cilju, radi kojeg je utemeljena, naime dušobrižništvu. »Jedno je od svih sredstava«, kaže on, »iskrena revnost za spas duša na slavu onoga, koji ih je stvorio i otkupio zapostavivši svaku drugu korist. *Zelus sincerus animarum ad gloriam ejus, qui eas creavit et redemit quovis alio emolumento posthabito*«. »O moj brate!« kliče sv. Augustin pišući nekomu grofu, »da li je naša pùt od željeza, te se ne potrese, ili je naše čuvstvo od dijamanta, da se ne umekša niti išta probudi na one riječi Božje: »*Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni? — O mi frater, numquid ferreae sunt carnes nostrae, ut non contremiscant, vel etiam sensus noster adamantinus, ut non mollescat, aut etiam minime evigilet ad illa Dei verba: Ite, maledicti, in ignem aeternum?*« Zašto ne govorimo s prorokom Jeremijom: »Tko će dati glavi mojoj vode, i očima mojim vrelo suzâ, da dan i noć oplakujem ubijene kćeri puka moga? — *Quare non dicimus cum Jeremia propheta: Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum, et plorabo die ac nocte interfectos filiae populi mei?*« Imamo dosta razloga, da bez prestanka plačemo, ako pomislimo na broj onih, što danomice umiru, ne tijelom, nego

Ps. 68, 10.

Constit. p. 10. §. 2.

Matth. 25, 41.

Jerem. 9, 1

D. August. Exhort. ad quemdam Comit. c. 55.

vječnom smrću duše. Možemo li bolje upotrijebiti svoje suze, nego kad oplakujemo s Apostolom toliki gubitak? »*Tko se pokazao mlitavim*«, kaže on, »*a da ja ne očutim boli?* — *Quis infirmatur, et ego non infirmor?*« Učimo se dakle od Apostola, kliče sv. Augustin kod tih riječi, kakovom gorljivošću moramo biti prožeti za spas duša, ili još više učimo se od samoga Boga, koji je toli ljubio duše, »*da nije poštedio ni svog vlastitog Sina, nego ga je predao za sve nas.* — *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*«. Ove riječi *za sve nas* pokazuju nam, kako se naša ljubav mora protezati na sve i kako ne smijemo zanemariti spasenja ni jedne jedine duše, pošto je Bog za svakoga od nas prolio i posljednju kap svoje krvi.

II. Cor. 11, 29. — Rom. 8. 32. — D. August. in hunc locum

Ova revnost za spas duša ili bolje ova revnost za čast i slavu Božju, sastoji u gorućoj želji, da svi Boga ljube, štuju i služe mu, i da oni, koji gore tako svetim ognjem, njim sve uspale i neprestano iz svih sila za tim teže. Vide li, da se Bog vrijegja, a oni ne mogu toga zapriječiti, tada plaču, uzdišu i njihova ih žarka revnost iznutra izjeda i troši. Takova bijaše revnost svetaca u starom zavjetu. »*I pojavi se u mom srcu kao žestok oganj*«, veli prorok Jeremija, »*i zatvoren u mojim kostima: i oslabih ne mogući podnositi. Jer sam čuo psovke mnogih.* — *Et factus est in corde meo quasi ignis exaestuans claususque in ossibus meis: et defeci, ferre non sustinens. Audivi enim contumelias multorum*«. Ilija kaže: »*Gorljivošću sam gorio za Gospodina, Boga vojska, jer ostaviše sinovi Izraelovi tvoj savez.* — *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel*«. »*Tuga me hvata*«, kliče okrunjeni prorok, »*radi grješnika, što ostavljaju tvoj zakon.* — *Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.*« *Revnost me moja izjede, jer zaboraviše neprijatelji moji riječi tvoje.* — *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.*« Kad vidješe ovi veliki sveci, s kojom drzovitošću prestupahu grješnici zakon Božji, na toliko se rastužiše, da im se duševna bol i izvana pokazivala. »*Vidjeh prekršitelje*«, kaže David, »*i ginuo sam, jer nijesu pazili na tvoje riječi.* — *Vidi praevaricantes, et tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt*«. »*Potoci suza potekoše mi iz očiju, jer ne drže tvoga zakona.* — *Exitus aquarum, deduxerunt oculi mei: quia non custmodierunt legem tuam. Id est, propter illos, qui non custodiunt legem tuam*«. Ili po drugom prevodu: »Poradi onih, koji ne drže tvoga zakona«. Kao što se u kotlu za prekapljivanje pomoću vatre sve pretvara u vodu, tako se rastapao David radi svoje velike revnosti sasvim u suzama, kad je vidio, da se vrijegja Božje Veličanstvo. Istom revnošću moramo biti i mi prožeti. Stoga se ne smijemo ni za što više brinuti niti ičemu većma veseliti, kao tome da se vazda časti i slavi Bog. S jedne strane ne smijemo ništa većma željeti, nego da ga sav svijet ljubi i štuje i da se njegova volja isto tako savršeno vrši na zemlji kao na nebu, a s druge nas strane ne smije ništa više boljeti, nego kad vidimo sasvim protivno tomu. To je svojstvo prave revnosti, kaže sv. Augustin. »Onoga izjeda revnost za kuću Božju, koji sve, što vidi razvraćena, želi popra-

Jerem. 20. 9. 10. — III Reg. 19, 10. — Ps. 118, 53. 139. — Ps. 118.158. — Ibid. 136.

viti; pa ako ne može popraviti, trpi i uzdiše. *Zelo domus Dei comeditur, qui omnia perversa, quae videt, cupit emendare; et si emendare non potest, tolerat et gemit*«. Iz toga je razloga Samuel oplakivao Saula, kad je on Boga ostavio. Zato kaže sv. Pismo: »*A Samuel plakaše za Saulom, jer se je Gospodin pokajao, što ga je postavio kraljem u Izraelu.* — *Verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum poenitebat, quod constituisset eum regem super Israel*«.

D. August. in Epist. I. Ioan. — I. Reg. 15, 35.

Nema ništa, što bi bilo Bogu milije, ili bolje rekavši, što bi mu se tako dopadalo, kao revnost za slavu njegovu i spasenje dušâ. Tako se izrazuju o tom sveci i bogoslovci. Sv. Grgur kaže: »Nema veće žrtve za svemogućega Boga od revnovanja za spas dúšâ. — *Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum*«. A sv. Zlatousnik: »Nijedna služba nije Bogu milija. *Nullum officium est Deo carius*«. Rikardo kliče: »Ništa nije Bogu tako milo, kao revnovanje za spas i predobijanje duša. *Nihil sic Deo placet, sicut zelus et lucrum animarum*« Zašto? Jer Bogu nije ništa draže od ljubavi: jer je »*ljubav*«, prema sv. Pavlu, »*najveća med svim krepostima i vez savršenosti. Major autem horum est caritas.* — *Caritatem habete, quod est vinculum perfectionis*«. Ova dakle revnost, o kojoj govorimo, nije ništa drugo, do li goruća ljubav, koja čini, da se ne zadovoljavamo time, te Boga svim srcem ljubimo i služimo mu iz svih sila, nego da takodjer želimo, da ga svi ljube, njemu služe, da njegovo ime svako slavi i da se kraljevstvo Božje po svoj zemlji raširi. Ista je revnost veoma velika ljubav k Bogu, koja čini, da se neopisivo radujemo svemu, što smjera na slavu Božju a gorku bol ćutimo radi svih grijeha, što se čine. Kao što dobro odgojenu djetetu ništa ne leži više na srcu, nego li čast i sreća njegova oca; kao što se ono svesrdno raduje, kad ga vidi uzvišena, i ćuti sve mu nanesene uvrede kao svoje, dapače još više: na isti način oni, koji su prožeti pravom revnošću za slavu Božju, tako živo žele da vide, gdje Boga svi hvale i slave, da u to postavljaju svu svoju radost te im ništa veće boli ne prouzrokuje, nego kad opaze, da se Bog danomice prezire. Nema dakle dvojbe, da je rečena revnost oko spasa duša čin osobito savršene ljubavi Božje.

D. Gregor. Hom.12.sup Ezech. — D.Chrysost. Homil.76. — Richard.super Cant. c. 21. — I. Cor. 13, 13. Coloss. 3,14.

Ta je revnost ujedno čin osobite ljubavi prema bližnjemu. Jer kao što ljubav Božja sastoji u tome, da se radujemo svemu, što smjera na slavu Božju a žalostimo se radi svega, što ga vrijegja: isto tako sastoji ljubav bližnjega u tome, da se veselimo dobru svoga bližnjega a žalostimo radi njegovog pravog zla, naime grijehâ, i nastojimo ih, što više možemo zapriječiti. Stoga kažu sveci: Da spoznamo, da li ljubimo svoga bližnjega, dosta je ispitati, da li se žalostimo poradi grijehâ svoga bližnjega a radujemo njegovim dobrim djelima i napretku u kreposti. Prava se ljubav prama subraći pokazuje time, da se radujemo njihovu dobru isto tako iskreno kao svome a žalostimo radi njihova zla isto tako jako kao radi svoga. To znači u istinu ljubiti bližnjega kao samoga sebe. Tako je radio sveti Apostol, koji kaže o samome sebi: »*Tko se pokazao mlitavim, a da ja ne oćutim boli? Tko se sablaznio, a da se ja ne upalim?* Ili kako Glosa kaže: »Tko je slab u vjeri ili u kojoj kreposti, a da i ja

nijesam slab, t. j. da mi nije žao njega kao samoga sebe? koga smućuje kakova stiska, a da se ne užgem ognjem saučešća? — *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Sic autem fert Glossa: Quis infirmatur in fide vel in aliqua virtute, et ego non infirmor? id est, non doleo de eo, sicut de meipso? quis scandalizatur in aliqua molestia, et ego non uror igne compassionis?«* Revnost je za spas duša od tolike vrijednosti, kaže sv. Zlatousnik, da se s njom ne može ništa isporediti, pa ni ako bi tko razdijelio sav svoj imutak megju siromake i sproveo sav svoj život u najstrožoj pokori. Što je uzvišenija duša od tijela, toliko su viši oni, koji nastoje doskočiti duševnim potrebama ispovijedanjem, propovijedanjem i drugim duhovnim djelima milosrgja, od onih, koji ublažuju svojom milostinjom tjelesnu potrebu. Zar se ti ne bi cijenio vrlo sretnim, kaže ovaj crkveni otac, kad bi razdijelio velike svote, da ublažiš bijedu bezbrojnih siromaka? Tko radi oko spasa duša, čini još više; dapače to je još više, nego da pravimo čudesa. Jer što sve i kakovâ čudesa nije tvorio Mojsije, kad je htio izvesti sinove Izraelove iz Egipta? Nu sve to ne može se isporediti sa gorljivošću, što ju je pokazao, kad se molio za nje Bogu: »*Ili im oprosti ovaj grijeh, ili ako toga ne učiniš, izbriši me iz svoje knjige, što si ju napisao. — Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti«*. To je, veli nadalje ovaj sveti crkveni otac, najveće od svih čudesa, što ih je ikada Mojsije učinio.

II. Cor. 11, 29. D. Chrysost. Homil. 79.; et Homil. 2. sup. Genes. Exod. 32, 31. 32.

Jedanaesto poglavlje.

Revnost za spas duša kao vrlo shodno sredstvo da pomognemo bližnjemu.

Revnost je, o kojoj govorimo, vrlo uspješno sredstvo, da budemo bližnjemu od velike koristi. Jer prvo ona je vatra, kako smo već kazali. Kao što vatra pretvara sve u sebe, kad je tvar za to prikladna: isto tako ne ćemo ni mi propustiti, ako smo pravo uspaljeni ovom vatrom i revnošću ljubavi Božje, da njom raspalimo druge i donekle ih pretvorimo u sebe, učinivši da su oni, kao i mi, prema riječima Apostola: *Želio bih, da svi, koji me slušaju, postanu danas takovi, kaki sam i ja. — Opto omnes, qui audiunt, hodie tales fieri, qualis et ego sum«*. Ako vidimo, da još nijesu za to kako treba prikladni, neprestano ćemo nastojati oko toga, da ih učinimo za to prikladnima. Ljubav ne može biti besposlena; ona je kao vatra, koja nikad ne miruje, nego neprestano radi. »Ljubav čini velike stvari, ako je velika; nu ako ih ne čini, nije velika. *Caritas magna operatur, si magna est; si autem non operatur, magna non est«*.

Act. 26, 29. D. Greg. Homil. 3. in Evangel.

Drugo. Ova je revnost vrlo korisna za dušobrižništvo; jer čini, da se svomu zvanju sasvim posvetimo, da neprestano želimo i nastojimo pomoći bližnjemu, gdje i kako možemo, a da nas se

ne mora na to siliti; jer bi to bilo sramotno. Uvijek smo na to pripravni, dapače uvijek želimo, da učinimo više, nego što nam se naloži. To je bez dvojbe od velike važnosti; jer jasno je, da činimo dvostruko, kada što radimo veselo i radosno. Revnost nas oživljava, bez nje smo kao mrtvi. Stoga puno ovisi o tom, da smo prožeti velikom revnošću.

Treće. Ova revnost čini, da ne samo tražimo sredstva, kako da pomognemo dušama, nego da ih i nagjemo. Jer dobra je volja domišljata te vrlo lahko pronagje sredstva, kako da postigne svoj cilj. »Gdje je taka želja«, kaže sv. Bonaventura, »tamo neće nikako manjkati djelovne pomoći, koliko to okolnosti dopuštaju. *Ubi autem talis inest affectus, illic necessario non deerit subventionis effectus, quantum patitur opportunitas«*. Ne boj se, da će onomu, koji ima ovu revnost, ikada pomanjkati gradiva i sredstava, da radi za spas bližnjega. Ne nalazi li za to nikakove prigode u svojoj ćeliji, tada ju traži izvan nje. Pa ako je ne nagje tamo, gdje ju je tražio, tada ide u bolnice i tamnice, gdje će ju sigurno naći. Revni radnici u vinogradu Gospodnjem nalaze uvijek dosta posla. Stoga ih zove Duh Sveti sad lovcima: »*Poslat ću im mnogo lovaca, koji će ih loviti po svim gorama i brežuljcima i po svim špiljama pećina — mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum«*; a sad ribarima: »*Učinit ću vas ribarima ljudskim. — Faciam vos piscatores hominum«*. Jer ribari i lovci ne čekaju, da im riba ili divljač sama u ruke dogje, nego bacaju mreže, stavljaju zamke i rade dan i noć sve moguće, da ih ulove. Kad gjavao neprestano nastoji upropastiti duše, nije li dakle pravo, da mi neumorno radimo oko njihova spasa?

D. Bonavent. de Processu 5 Relig. c. 17. Ierem. 16, 16. Matth. 4, 19.

Četvrto. Ako imamo ovu revnost, tada nam je sve lahko. Sve poteškoće svladavamo niti nam je išto teško. Sv. Dionizije Areopagita pripisuje ovoj revnosti, što je Krist, naš Otkupitelj, podnosio sve boli za svoje muke s tolikom postojanošću i jakošću. On kaže, da ga je u toj borbi podupirala njegova mržnja na grijeh. Stoga se poziva na riječi proroka Izaije: »*Tijesak sam gazio sam, i od naroda nije bio nitko sa mnom. Gazio sam ih u svome gnjevu, i zgnječio u svojoj srdžbi, i sam mi je moj gnjev pomogao. — Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum. Calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea, et indignatio mea ipsa auxiliata est mihi«*.

D. Dionys. Areop. de divinis Nomin c. 4. Isa. 63, 3. 5.

Peto. Ako smo pravo prožeti ovom revnošću, molimo mnogo gorljivije, jer tada ne odustajemo prije, dok ne dobijemo od Boga, što prosimo. Često puta je mnogo svetaca posredovalo izmedju Boga i ljudi, da ublaže njegovu srdžbu, i nijesu prestali moliti, dok je nijesu utišali. Kada je sv. Ignacije saznao, da u Parizu vodi neki mladić griješni život s nekom ženom, pokuša više puta, da ga od tog odvrati. No uzalud. Napokon odluči, da ga nekog dana pričeka izvan grada kod velikog ribnjaka, pokraj kojega je morao mladić svakako proći, da dogje k onoj ženi. Bilo je to u zimi. Čim je svetac ugledao mladića, gdje prolazi, zaroni sve do vrata u ledenu vodu i poviče u sav glas: »Idi, nesretniče, i užij se svoje grješne ljubavi! Ja ću ovdje tako dugo

dugo pokoru činiti, da odvratim srdžbu Božju, koja se hoće nad tobom izliti. Bog je već podigao svoju desnicu, da te udari; pakao je otvoren, da te proždre. Ne bojiš li se kazne, koja te čeka?« Ovaj primjer tako neobične revnosti i tako čudovite ljubavi toli prenerazi ovog čovjeka, da je s mjesta stao. Taknut od ruke Božje, vrati se sav zastigjen i zapanjen, i odreče se za uvijek ove grješne ljubavi, koje je bio do sada rob.

Dvanaesto poglavlje.

Troje, što će nam pomoći, da stečemo ovu revnost.

Osim onoga, što smo rekli, još su osobito tri stvari, koje mogu u nama pobuditi ovu revnost te nas potaknuti, da prema silama nastojimo oko spasa duša. Prva je i najglavnija pomisao, koli je ljubio Sin Božji duše, kad je žrtvovao za nje svoju krv i
1. Cor. 8, 11. svoj život, da ih spase. »*Za njih je Krist umro. — Pro quibus Christus mortuus est*«. Prolivena na zemlji krv Sina Božjega pokazuje nam jasno, od kolike je vrijednosti duša, kako ju visoko Bog cijeni i koli je ljubi. To nas mora napuniti gorljivošću u našim dušobrižničkim poslovima te nas potaknuti, da sa svetom žudnjom tražimo prigode, kako da koristimo siromašnim dušama,
II. Cor. 5, 14. tako da možemo reći sa svetim Apostolom: »*Ljubav Kristova goni nas. — Caritas enim Christi urget nos*«. Smijemo li oklijevati, da krv svoju prolijemo za one, za koje je Sin Božji prolio svoju? Kako da ne žrtvujemo svoj život iz ljubavi k Bogu, koji je za nas svoj žrtvovao? Što, zar ćemo moći mirno gledati, kako duša, za koju je Bog umro, da je otkupi, hrli u propast i već je na rubu pakla, a da je ne spasemo, ako možemo, pa makar nas to stojalo našega života? Takova šta ne dopušta ljubav. Ona sili srce, da revnujemo za spas duša. I upravo nam to mora biti naša najveća briga, kao što je i bila svetog apostola Pavla, koji uza sve »*svoje mnogobrojne muke, svoja prekomjerna zlostavljanja i česte smrtne pogibelji, napokon uz svagdanju stisku izvana bijaše vazda zabrinut za sve općine. — In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter....*
II. Cor. 11, 23. 28. *praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum*«.

»*Isus dakle umoran od puta, sjegjaše tako na izvoru.*
D. August. Tract. 15. sup. Ioan. 4, 6. *Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat hic supra fontem*«. Tumačeći sv. Augustin ove riječi kaže: »S pravom se isporegjuje Krist s kvočkom sa pilićima. »*Koliko puta htjedoh skupiti čeda tvoja, kao što kokoš skuplja piliće svoje pod krila; i ti ne htjede!*
Matth. 23, 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti!*« Jer kod ženkâ drugih ptica ne možemo znati, da li imaju mlade, osim ako sjede na njima u svom gnijezdu. Nu ima li kokoš piliće, tada omršavi, objesi krila i nakostriješi se tako, da izgleda sasvim drukčija. Iz toga već možemo uvidjeti, da je majka. Tako je bio i Krist, naš

Spasitelj, kad je tražio duše, sasvim umoran i trudan. Na isti način mora i nas revnost za spas duša i želja, da odgojimo duhovnu djecu za nebo, tako izjedati, da nam se sile skoro istroše te sasvim zaboravimo na svoje vlastite potrebe. Jer premda je Krist bio umoran od puta i gladan, ipak nije htio ništa jesti, pošto mu je briga za spas duša više ležala na srcu nego li briga za svoju hranu. Stoga odgovori svojim učenicima, kad su ga silili da jede: »*Ja imam jelo da jedem, za koje vi ne znate. Podignite oči svoje i vidite njive, kako su već bijele za žetvu. — Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Levate oculos* Ioan. 4, 32. 35. *vestros, et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem*«. Hrana, o kojoj je Spasitelj govorio, bila je promjena, što se imala zbiti u srcima Samaritanaca, naime spas i obraćenje duša. To neka je i naša hrana.

Časni otac Avila navodi nam još drugo sredstvo, kako da P. M. Avila c. 96. Audi filia. postanemo revni u spasavanju duša. Gospodin doduše ne traži i ne želi nikake otplate za dobra, što nam ih dijeli; jer on sve, što daje, daje iz čiste ljubavi. To je posve istinito. Pa ipak ne daje on s druge strane ništa, a da ne bi za to tražio kaku otplatu, ne za sebe, jer je on neizmjerno bogat, »*on je Gospodar svih stvari i ne treba ničesa — tu domine universorum, qui nullius* II. Machab. 14, 35. *indiges*«, nego za bližnjega, koji veoma treba ljubavi i pomoći. To on tumači zgodnom prispodobom. Neko je posudio svomu susjedu mnogo novaca i jako mu mnogo dobra iskazao. Tada mu reče: »Od svega, što sam ti dao, ne trebam ništa više. Svih se svojih prava na to odričem u korist onoga, koji je u nuždi. Plati njemu, što si meni dužan, pa ćeš tako namiriti svoj dug«. Mi smo dragomu Bogu neizmjerno mnogo dužni za sve, što nam je učinio. On nas je stvorio, svojom krvlju otkupio, on nas nije htio kazniti za naše grijehe, da uzmognemo činiti pokoru, opsipava nas danomice milostima; za sve imamo samo njemu zahvaliti. Nu pošto on ne treba ništa, odrekao se svakog prava, što ga ima na nas, u korist naše braće, i smatra se namirenim, ako nastojimo koliko možemo, da pospješimo spas njihovih duša. Smatrajmo ih dakle s jedne strane kao posinovljenu djecu Božju i kao braću Isusa Krista, koji je za njih prolio svu svoju krv, a s druge strane kao takove, kojima je Bog odstupio pravo, što ga si je stekao nad nama iskazav nam tolika dobročinstva; tako ćemo se sigurno uspaliti revnošću za spas duše bližnjega.

Nu još će nas više na to potaknuti, ako promotrimo, da nema boljega sredstva, kako da zadovoljimo Bogu za sve mu nanesene uvrjede, nego ako nastojimo druge odvratiti od grijeha te ih sklonuti, da mu služe iz sveg srca. Tako uči sv. Jakob, koji kaže: »*Tko učini da se grješnik odvrati od stranputice, spasit će dušu svoju i pokriti mnoštvo grijeha. — Qui couverti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus a* Iac. 5, 20. *morte, et operiet multitudinem peccatorum*«. I sv. Augustin ističe ovu istinu, gdje govori o ozdravljenju bjesomučnika u Evangjelju. Sveto Pismo naime kaže o tom čovjeku, da je htio iz zahvalnosti za iskazano mu dobročinstvo slijediti Krista, kad je vidio, da je oslobogjen od legije gjavola. Nu Spasitelj mu ne htjede toga

dopustiti, nego reče: »*Vrati se kući svojoj, i pripovijedaj, što ti učini Bog. I otide propovijedajući po svem gradu, što mu Isus učini. — Redi in domum tuam, et narra, quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, praedicans quanta illi fecisset Jesus*«. Bog zahtijeva od tebe kao zahvalu za milost, što ti ju je iskazao, kad te je istrgao iz okuženog svijeta te iz grješnih prigoda, da pomogneš svomu bližnjemu, te se ostavi svojih grijeha i počne iz sveg srca služiti Bogu.

Luc. 8, 39.

Trinaesto poglavlje.

Koja je revnost dobra, prava i bogumila, a koja ne.

Ima krivih kao i pravih kreposti. Jerbo kaže Mudrac: »*Ima, koji se lukavo ponizuje, a nutrinja mu je puna himbenosti. — Est, qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo*«. Koji su takovi, izgledaju ponizni, nu to u istinu nijesu. Oni nose rgjavo odijelo, hodaju oborene glave, govore pridušenim glasom, uzdišu svaki čas, nazivaju se svakom prigodom grješnicima i nevoljnicima. Nu ako im kažeš samo jednu riječ, što ih se neugodno dojimlje, odmah se uzbune i razljute. Time otkrivaju ono, što su toli brižno sakrivali; i pokazuju, da im je sva vanjština samo pretvaranje i licumjerstvo. Kao što dakle ima poniznosti, koja izgleda da je hvalevrijedna, nu to u istinu nije, tako ima i revnosti, koja izgleda da je dobra, nu to nije, jer je nerazborita. Od toga nas odvraća sv. Apostol govoreći: »*Dajem im svjedočanstvo, da imaju revnost za Boga, nu ne razboritu. — Testimonium enim perhibeo illis, quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam*«. Takova je bila revnost učenika Gospodnjih Jakoba i Ivana. Kad oni vidješe, da ih Samaritanci ne htjedoše primiti, rasrdiše se na to i rekoše: »*Gospodine! hoćeš li da rečemo, da oganj sigje s neba i da ih sažge? — Domine, vis, dicimus, ut ignis descendat de coelo et consumat illos?*« Nu Gospodin ih ukori i reče: »*Ne znate, kakova ste duha. Sin čovječji nije došao, da upropasti duše, nego da spase. — Nescitis, cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare*«. U tako važnoj stvari ne smijemo ići krivim putem. Stoga ćemo ovdje najprije razjasniti, koja je revnost nerazborita, a onda, koja je revnost dobra i Bogu ugodna, da si ovu nastojimo steći a one se čuvati.

Eccli. 19, 23. *Rom. 10, 2.* *Luc. 9, 54. 55. 56.*

Sv. Dionizije Areopagita raspravlja krasno o tom predmetu. Kao što postupamo sa slijepcima, kaže on, tako moramo raditi i s grješnicima. Slijepca ne bijemo, jer on ne zna, kamo mora ići, niti se na njega ljutimo, nego ga sažaljujemo i vodimo za ruku. Grješnici su slijepci prema riječima proroka Sofonije: »*Lutat će kao slijepci, jer sagriješiše Gospodinu. — Ambulabunt ut caeci, quia Domino peccaverunt*«. Ne smijemo se dakle odmah s početka na njih naljutiti niti im željeti kaznu i propast, nego ih moramo sažaljivati, učiti putu istine i voditi ih s ljubavlju i

D. Dionys. Areop. Epist. 8. ad Denophilum de Mansuetudine et Benignitate Sophon. 1, 17.

nježnošću po primjeru dobroga postira, koji je tražio zabludjelu ovcu, zvao ju, zametnuo na svoja ramena, kad ju je našao, i ponio natrag u ovčinjak, ili po primjeru oca obitelji, koji je opet primio izgubljenog sina s istinskom očinskom ljubavi. To je dobra i Bogu ugodna revnost. Nu ona revnost, koja čini, da se rasrdimo na grješnike, nije dobra niti Bogu mila, jer se ne slaže s njegovom neizmjernom dobrotom.

Da to pokaže, pripovijeda isti svetac, što se je dogodilo sv. Karpu, mužu, koga je Bog udostojao mnogim objavljenjima, i koji nije nikada prikazao svete žrtve, a da nije bio prije na to potaknut osobitim objavljenjem. Neki čovjek, koga je on malo prije obratio na kršćansku vjeru, dao se zavesti od nekoga nevjernika, te je od nje otpao. Čim je sv. Karpo za to saznao, ražalosti se toga radi tako jako, da je obolio. Nu njegova bolest nije bila takova, te bi ga priječila, da ne ustane po običajn oko ponoći na molitvu. Sasvim razjaren nad nevjernikom, koji je zaveo mlada kršćanina, te je otpao od Krista, počne se živo Bogu tužiti i govoriti: »Nije pravo, Gospodine, da bezbožnici živu. Dokle ćeš ih još podnositi? Zašto ne pošalješ s neba vatru, da ih proždre?« Kad je to izrekao, gle najedanput kao da se sva kuća, u kojoj je bio, potrese i ozgora pa sve do dole rastvori, a kroz nastali otvor sigje s neba čudovita vatra, koja je plamsala sve do neba. Gore na nebu, baš nad ovim ognjenim stupom, opazi Krista gdje sjedi na prijestolu svoje slave, okružena od nebrojenog mnoštva angjela. Pogledavši dole k zemlji opazi ponor, koji je sizao do u najskrajniju dubljinu pakla; i strašno ga bijaše pogledati. Obadva čovjeka, na koje se bio tako razljutio, stajahu na rubu pakla i od straha drhtahu. Od časa do časa dolažahu iz dubine tog ždrijela zmije, što su ih plašile sad svojim cičanjem, sad im se ovijale oko nogu i bole ih nastojeći da ih u nj strovale. Pokazivale su se takogjer crne čovječje prilike, koje su nastojale da to isto čine, obojicu ili k sebi privlačeći ili ih gurajući. Svetac nije samo bio veseo, što su se nesretnici nahodili u takovoj pogibelji, nego nije mogao ni dočekati časa, kad bi se u istinu u ponor srušili, i već ih je htio sam unutra rinuti. Dok je tako mislio, podigne oči svoje k nebu, kao da će moliti Boga, da ih sasvim uništi. Tada vidi Isusa, kako ih milosrdno pogledava, za tim sigje sa svoga prijestolja do ponora, izbavi ih iz pogibelji, u kojoj su lebdili, i uvrsti megj angjele. Nato se obrati Spasitelj k njemu i reče: »Pruži ruku i udari me, jer sam opet pripravan da trpim za grješnike. *Extenta jam manu percute me, quia iterum paratus sum pro peccatoribus pati*«. Zatim nestane vigjenja. Čovjek se Božji okoristi time. Ostavi se za uvijek nerazborite revnosti, jer je uvidio, da takova revnost ne može biti Bogu ugodna. Neka i nama to bude na pouku. Bog ne će smrti grješnika; jer su ga grješnici previše stojali. Oni su njegovi »*Benoni, t. j. sinovi boli — Benoni, id est, filius doloris mei*«, što ih je rodio na križu i koji su ga stojali svu njegovu krv. Stoga ne želi da propadnu, nego samo da se obrate i navijeke živu.

Genes. 35, 18.

Prorok je Jona navijestio Ninivićanima sa strane Božje, da

će im grad za tri dana propasti. Kad je vidio, da ih Bog nije kaznio, kako je po njemu prorekao, rastuži se i razljuti jako. Tada mu Bog reče: »*Zar misliš, da se pravedno srdiš? Tebi je žao bršljana, s kojim se nijesi mučio, niti učinio da uzraste. A meni da nije žao velikog grada Ninive, u kom je više od sto dvadeset tisuća ljudi, koji ne znaju, što je desnica a što ljevica? — Putasne bene irasceris tu? Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti, ut cresceret. Et ego non parcam Ninive civitati magnae, in qua sunt plus, quam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram et sinistram suam?*« Spomena je vrijedna rečenica, što ju je u tom pogledu rekao na crkvenom saboru nicejskom car Konstantin nekomu biskupu imenom Akaciju. Ovaj naime ne htjede dopustiti, da se opet primu oni, koji su pristajali uz krivovjerce i bili došli, da se pred saborom odreknu svoje krive vjere. »O Akacije«, poviče mu pobožni car, »uzmi ljestve i popni se sam, ako možeš, u nebo!« Neki je svetac rekao sličnom prigodom nekomu drugomu, koji se pokazivao prestrog: »Kad bi te ovca, što je ne ćeš da primiš u svoj ovčinjak, stojala toliko krvi, koliko Isusa Krista, sigurno bi ju primio i ne bi je izvrgao pogibelji, da ju razderu vuci«.

Jonas 4, 9. 10. 11. Hist. Eccles. p. 2. l. 2. c. 4.

U drugoj knjizi Mojsijevoj pokazuje nam sveto Pismo divan primjer bogumile i prave revnosti, kojom moraju biti proželi sluge Božje. Naša revnost mora biti, kakova je revnost bila Mojsijeva, kad su Sinovi Izraelovi salili tele i obožavali ga. Sveti nam Augustin to krasno tumači. Mojsije bijaše uzašao na brdo Sinaj, da primi tamo zakon, što ga je Bog htio dati svome puku. I primi ga na dvije kamene ploče, što ih je bio Bog načinio i s obje strane vlastitom rukom ispisao. Kad se Mojsije povrati, nagje Izraelce gdje obožavaju zlatno tele, što su ga bili načinili. Na to se tako razljuti, da je obadvije ploče, što ih je nosio u rukama, bacio i na komade razbio. »Vidi«, kaže sv. Augustin, »kolikim je gnjevom usplamtio Mojsije na grijeh puka! On razbi ploče zakona, pisane samom rukom Božjom, koje je primio od Boga uz toliko slavlje i svečanost, pošto se na to prije dugo pripravljao. Postio je naime četrdeset dana i četrdeset noći i razgovarao se s Bogom licem u lice. Nu akoprem je bila srdžba njegova tolika, povrati se ipak odmah k Bogu i moljaše mu se vruće za sinove Izraelove, da im ili oprosti ili njega izbriše iz knjige života. »Takova«, kaže ovaj crkveni otac, »mora da bude revnost pravih sluga Božjih. Oni moraju s jedne strane tako revnovati za slavu Božju, da im se uvrijede, što mu se nanose, duboko srca kosnu i napune ih gnjevom proti grijehu. A s druge strane moraju biti tako milostivi i milosrdni s grješnicima, da odmah posreduju kod Boga, te ga ublaže i isprose im oproštenje kako je to Mojsije učinio«.

D. August. qu. 94. sup. Exod.

Sličan nam primjer daje i sv. Apostol, kad u svojoj poslanici na Rimljane piše: »*Istinu kažem u Kristu, ne lažem; svjedok mi je moja savjest u Duhu Svetom, da ćutim veliku žalost i neprestanu bol u srcu svojem. Jer htio bih biti sam proklet od Krista za svoju braću, koji su mi rogjaci po tijelu, a to su Izraelićani. — Veritatem dico in Christo, non mentior; testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitae*«. S jedne je strane bio Apostol duboko rastužen radi grijeha svoga puka, jer je jako mrzio na grijeh. A s druge je strane tako jako ljubio i sažaljivao svoju braću, da je želio biti proklet, da ih spase. Ove riječi svetoga apostola Pavla i one Mojsijeve tumače sveci različito. Sv. Jeronim kaže, da se imaju razumijevati o tjelesnoj smrti. Apostol naime i Mojsije da žele umrijeti u vremenu, da spasu svoju braću u vječnosti. U tu svrhu dokazuje ovaj crkveni otac, da riječ *anathema* u svetom Pismu često ništa drugo ne znači nego tjelesnu smrt. Nu pustimo na stranu sva druga tumačenja ovih obadviju mjesta. Sveti nam Bernardo, već po svom običaju, tumači to vrlo milo i duhovito. Mojsije, kaže on, govoraše Bogu ljubavlju oca ili još više ljubavlju majke, koju ne može ništa veseliti, ako joj djeci prijeće, da se i ona s njom vesele. »Uzmi n. pr.,« kaže on, »da koji bogataš pozove siromašnu ženu na gozbu te joj reče: »Dogji, da kod mene jedeš; nu svoje dijete, koje nosiš u naručaju, ostavi kod kuće; jer će samo plakati i buniti nas«. Zar misliš, da bi žena došla na gozbu pod takovim uvjetima? Ne bi li mnogo radije postila, nego li dijete ostavila kod kuće? i ne bi li odgovorila onomu, koji ju poziva na čast: »Ili ne ću doći ja na gozbu ili ću donijeti svoga sina?« »Baš u tomu duhu«, nastavlja sv. Bernardo, »govoraše Mojsije Bogu. On ne će da uniđe u veselje svoga Gospodina, ako budu sinovi Izraelovi, koje je on ljubio materinskom nježnošću, iz njeg isključeni«.

Rom. 9, 12. 3. 4.

D. Hieronym. Epist. ad Algasiam qu. 9; et sup. Ion. c. 1.

D. Bern. Serm. 12. in Cant.

Takova se materinska ljubav i takovo milostivo i ljubeznivo srce prama dušama, što su pod ropstvom gjavla, najvećma mili dragomu Bogu. Takova mora da je naša gorljivost. Nema druge kreposti, koja bi bolje resila radnika u vinogradu Gospodnjem do ove. Stoga nas opominje sv. Pavao: »*Obucite dakle kao odabranici Božji, kao sveti i predragi, srdačno milosrgje. — Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti et dilecti, viscera misericordiae*«. Apostol nas hoće time da učini slične Bogu, koji je sama dobrota i milosrgje, i onomu velikomu svećeniku, o kojem kaže: »*Mi bo nemamo velikoga Svećenika, koji ne bi imao smilovanja s našim slaboćama. — Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris*«. On hoće, da po primjeru svoga učitelja sažaljujemo slaboće bližnjega. Sv. Ambrozije ne prosi Boga u svojoj drugoj knjizi o pokori ni za što drugo, van za ovu nježnu i ljubeznivu sućut sa grijesima drugih. I on ju je u istinu imao u tolikoj mjeri, da je, kako Paulin pripovijeda u njegovu životopisu, plakao s onima, koji se kod njega ispovijedahu i otkrivahu mu žalosno stanje svoje duše. Tim sredstvom privlačimo grješnike mnogo više k Bogu, nego li nerazboritom i strogom revnošću. Jer pošto ništa ne pobugjuje tako na ljubav, kao kad vidimo, da smo ljubljeni, tako predobiva ljubav, što ju ispovjednik pokazuje prama pokorniku, srce mu, ako nježno sažaljuje njegovu slaboću. Tada ga se sve do-

Coloss. 3, 12.

Hebr. 4, 15. D. Ambr. de Poenitent l. 2.

jima, štogod mu u tom duhu rekne i kakavgod mu ukor podijelio, prima ga s pokornošću, kao da potiče od pravoga oca. Zato želi sv. Bazilije, da budu svi naši ukori puni nježnosti »*kao što dojilja hrani svoju djecu — tanquam si nutrix foveat filios suos*«, da se onaj, što se opomene, osvjedoči, kako sve, što mu se kaže, potiče iz čiste ljubavi i želje, te bi nastojao o svom spasu. To znači rane »*uljem i vinom zalijevati — infundens oleum et vinum*«, kako je to činio Samaritanac u Evangjelju. Pomiješa li se tako trpko vino ukora sa ublažujućim uljem sućuti, to se rane duše iscjeljuju mnogo bolje, nego kad se s grješnicima postupa oštro i suhoparno. Jer time obično ništa ne isposluješ, nego ih nasuprot ogorčuješ i ustrašuješ. Ti ih odalečuješ ne samo od sebe, nego zaziru i od svih članova tvoga Reda, jer si pomišljaju, da svi isto tako oštro i suhoparno postupaju. Sv. Bernardo govoreći o načinu, kako se ima tko ukoriti, navagja za primjer Josipa egipatskog, koji »*se nije mogao suzdržati od suza — non se poterat ultra cohibere Joseph*«, kad je korio svoju braću. Time je pokazao, da tog nije činio iz srditosti i zlovolje, nego sa srcem punim nježnosti i ljubavi.

D. Basil. in Regul. brev. interrog. 184.
I. Thess. 2, 7.
Luc. 10, 34.
D. Bern. Serm. 12. sup. Cant.
Genes. 45, 1.

Časni Avila navagja razlog, koji može mnogo tome doprinijeti, da imamo veliku sućut sa grijesima svoga bližnjega, a uzdržava nas, da ne padnemo u srditost. »Mogu se grijesi bližnjega«, kaže on, »sa dvije strane promatrati. ili kao Bogu nanesena uvrjeda, u kojem ih slučaju moramo oduravati i željeti, da se kazne: ili kao zlo bližnjega, i tada moramo, daleko od srditosti, imati s njima sućut. Jer pošto je grijeh od svega najveće zlo, što može čovjeka snaći, potom zaslužuje, da ga najviše sažaljujemo. I što je više koji čovjek griješio, to većma zaslužuje našu sućut, jer ga je snašlo najveće i najgore zlo. Kao što poruge lugjaka izazivlju prije sućut nego srdžbu, jer ih smatramo više kao posljedicu bolesti nego kao uvrjedu, isto tako pobugjuju naši grijesi prije sućut nego srdžbu Božju, pošto u njegovim očima niesu toliko uvrjeda, koju smo mu nanijeli, koliko učinak naše pokvarene naravi. Slično treba da se ponašamo, što se tiče grijeha našeg bližnjega. Moramo ih promatrati kao zlo, koje ga se prihvatilo, sažalno a ne zlovoljno; dakle jednako, kako mi želimo, da Bog i na naše pogleda. To je revnost po srcu Božjem pošto je puna milosrgja.

P. M. Avila c. 21. sup. Audi filia.

Četrnaesto poglavlje.

Drugo sredstvo, kako ćemo što vjernije obavljati svoju duhovnu službu. Ne dajmo se nikada zanijeti ljudskom vanjštinom, nego imajmo pred očima samo njihovu dušu.

Na osobiti bačin opominju sveci i učitelji duhovnoga života sve one, što rade oko spasa duša, da vazda imaju pred očima samo dušu a ne obaziru se na vanjštinu. Mnogi, veli sv. Bernardo, gledaju na izvanjske prednosti, bilo naravi bilo sreće, i hoće

općiti samo s takima, koji su time obdareni. Nu oni, što imaju zdrave oči, gledaju samo na nutarnjost duše, koja u lijepom tijelu nije ljepša nego li u ružnom, jer zato nije svetija. U jednom je i drugom ona veoma lijepa, ako je čista od grijeha; i to više ili manje lijepa, već prema tome, koliko je više ili manje prosta od grijeha a narešena milostima i krepostima. Vidljiva ljepota tijela ne vrijedi ništa, ako nije spojena sa nevidljivom ljepotom duše. Jedna je općenita čovjeku zajedno sa životinjama i neživim bićima, druga pak sa svetim angjelima. Mi imamo dakle gledati samo na unutrašnjost, kaže sv. Bernardo, jedino i samo na dušu paziti, koju je Bog stvorio na svoju sliku i priliku, kao na živi hram Duha Svetoga, kao na ud Isusa Krista, koji je posve opran u krvi Sina Božjega i njegovom smrću otkupljen. Pa opazimo li, da je grijehom nakažena i da je time neizmjerna cijena, što je Spasitelja svijeta stojala, izgubljena, tada se moramo jako nad tim žalostiti i veliku bol osjećati. Od svega pak, što se tijela tiče, treba, koliko je moguće, odvraćati oči, i do toga isto toliko držati, koliko do vreće pune blata, ili gnojišta, što je snijegom pokrito, ili koliko do izvana pobijeljenog groba, jer ono u istinu nije ništa drugo. Tko radi oko spasa duša, »neka ne gleda«, veli Gerson, »ne samo na razliku obličja nego niti na razliku spola. *Non solum non attendat discretionem formarum, sed neque discretionem sexuum*«. On ne samo nema paziti, da li su mu pokornici prijatne ili ražne vanjštine, nego niti na to, da li su muževi ili žene. Samo na duše i njene potrebe mora gledati, na sve se pak drugo ne obazirati niti se išta za to brinuti; jer takih razlika nema megju dušama.

Gers. lib. de Parvulis ad Chr. trah.

Ovaj je pripomenak od vrlo velike važnosti. Jer ako tako radimo, onda će biti prvo naša ljubav prama bliznjemu prava ljubav, koja se sasvim osniva na Bogu i nema nikakog drugog povoda niti svrhe, osim jedino Boga; a tako se i osiguravamo proti pogibeljnim prevarama tjelesne ljabavi. Drugo, onaj je pripomenak tako važan, jerbo oni, koji se bave dušobrižništvom, mogu iz toga vidjeti, da svojim svetim dužnostima pravo odgovaraju, ako se prihvaćaju dragovoljno kako jednih tako drugih, isto tako radosno siromaha kao i bogataša. Jerbo je duša siromaha, koji nema ništa, Boga isto toliko stojala, koliko duša najvećih bogataša i mogućnika. Sv. Ambrozije navodi u tu svrhu primjer Spasiteljev, koji nije htio stupiti u kuću kraljevca, akoprem ga je ovaj za to umolio, da izliječi njegova sina, »da se ne bi činilo«, veli ovaj crkveni otac, »kao da bi se kod sina kraljevca obazirao više na bogatstvo. *Ne in reguli filio videretur magis divitiis detulisse*«. K satniku je pak pošao, da mu ozdravi bolesnoga slugu, premda ga on sam nije za to molio, nego mu samo drugoga u tu svrhu poslao. To je on zato učinio, te se ne bi mislilo, da on tamo ne će, što je bolesnik niska staleža. U isti nas je čas htio podučiti, da se u dušobrižništvu mora samo na duše gledati, a ne obazirati se na stalež osoba. Samo na duše imamo svoje oči i srce svraćati, tako da jednako rado posvećujemo svu svoju pažnju spasu duše kojega seljaka kao i kakvoga velikaša ovoga svijeta. Jer kaže sv. Apostol: »*Pred Bo-*

D. Ambros. lib. 5. sup. Luc. Ioan. 4, 47.

gom je sve jedno, bio rob ili slobodni, muž ili žena. — Non est (*Gal. 3, 28.*) *servus neque liber: non est masculus neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu«.*

Ako je naša ljubav prama bližnjemu u istinu taka, kaka bi imala biti, onda ćamo u dušobrižništvu imati radije posla sa siromasima nego li sa bogatašima, radije sa ljudima niska nego li visoka staleža, i to s više razloga. Prvo, da nasljedujemo primjer, što ga nam je Krist dao. Drugo, jer nam se Krist puno bolje u siromasima predstavlja. *»Znate bo za milost Gospodina našega Isusa Krista«*, veli Apostol, *»da je radi vas postao ubog, akoprem je bio bogat, da se vi njegovim siromaštvom obogatite. — Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est; cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis«*. Treće, jer smo tada puno sigurniji, da u izvrši- (*II. Cor. 8, 9*) vanju svoje službe tražimo jedino Boga, i samo za njega radimo. Jer moramo li poradi svoje službe općiti sa velikašima svijeta, tada se često tu uvuku mnogi ljudski obziri. Često tu tražimo samo sebe, svoje vlastito zadovoljstvo i štovanje svijeta. To općenje nije nigda tako čisto od pljeve i pijeska, kao ono sa siromasima i priprostima; što se katkada čini revnost, jest samo taština i samoljublje. Četvrto, jer će nam tako lakše biti, da ostanemo ponizni. Napokon jer nas iskustvo uči, da obično djelujemo puno više na duše siromaha, nego li bogataša. Tako i vidimo, da su najviše siromasi slijedili božanskog Spasitelja i više se okoristili njegovom naukom. Pa ne kaže li on sam, da *»se siromašnim naviješta Evangjelje? Pauperes evangelizantur«*. (*Matth. 11, 5.*) Nu od bogataša ga je samo malo slijedilo. O Nikodemu, jednom od najodličnijih židova, što je prihvatio njegovu nauku, spominje sveto Pismo, da ju se nije usudio javno priznavati, nego *»dolažaše noću k Isusu. — Hic venit ad Iesum nocte«*. Osim toga (*Ioan. 3, 2.*) kažemo siromasima iskreno istinu i slobodno ih opominjemo. Oni dragovoljno primaju, što im se kaže, te ispovjednik polučuje s njima svoju svrhu mnogo lakše. Nu s bogatašima i velikašima nije tako. Tu ti se čovjek mnogo usteže, ispovjednik se ne usugjuje slobodno govoriti, on smišlja, bi li im sve rekao, što misli. Često se kasnije uznemiruje i savjest ga grize, što im nije dosta otvoreno govorio, na lahku im ruku to uzimao i popuštao im. K tomu se s velikom gospodom izgubi puno vremena a ipak malo isposluje, dok se s drugima u malo vremena puno učini, jer kod njih možemo odmah preći na glavnu i bitnu stvar. Zato oni, koji su se u istinu odrekli svjetskih zamama i žele puno napredovati u kreposti a dušama jako koristiti, izbjegavaju, što više mogu, općenje s velikom gospodom i smatraju to za vrlo teško breme prama riječima Mudraca: *»Teret si naprti, tko se druži s višim od sebe. — Pondus super se tollet, qui honestiori* (*Eccli. 13, 2.*) *se communicat«*. Zato se osobito poštivaju u Redu oni, koji rado ispovijedaju siromahe i služinčad; i to s pravom. Jer možeš biti osvjedočen, da bogatašima ne će uzmanjkati ispovjednikâ. Pa ako misliš, da bi za kojega od njih bilo tvoje nastojanje od velike važnosti za službu Božju, tada drži, ako si ponizan, da to koji drugi još bolje može nego ti i uz manju opasnost za svoj

vlastiti spas. Prihvati se stoga onoga siromaha, koji je možda već više puta dolazio na Ispovijed, nu vazda se morao povratiti ne obavivši ništa.

Petnaesto poglavlje.

Drugo sredstvo, da s uspjehom radimo oko spasa duša; naime da se ne uzdamo u same sebe, nego sve pouzdanje stavimo u Boga.

»Uzdaj se u Gospodina iz sveg srca svoga, i ne oslanjaj se na svoju razboritost. — Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiae tuae«. Drugo sredstvo, što navlači (*Prov. 3, 5.*) blagoslov Božji na naš rad u dušobrižništvu, navodi nam Mudrac u malo prije spomenutim riječima. I sv. Ignacije i Papinska Bula, kojom je potvrgjen naš Red, navode to u ovoj kratkoj rečenici: »Ne pouzdavajuć se u svoje, a oslonjen na božanske sile. *Diffidens* (*In Bulla*) *suis viribus, et divinis fretus«*. Znadeš li dakle, kako ćeš s ve- (*Juli III.*) likim uspjehom djelovati na duše? Tako, da se ne pouzdaješ u samoga sebe ni u svoje sile, u svoje znanje, u svoju vještinu, napokon ni u koje čovječansko sredstvo, nego jedino u Boga. Spoznanje, da sam po sebi nijesi ni za što sposoban, i potpuno pouzdanje jedino u Boga, najbolje je sredstvo, kako će djelo Božje u dušama uspjevati a ujedno i najizvrsnije nutarnje svojstvo za radnike u vinogradu Gospodnjem, kako će velike stvari proizvesti. Jer takove obično izabire za orugje onih čudesa, što ih hoće učiniti. To nam kaže Apostol govoreći: *»Takovo pak pouzdanje imamo po Kristu u Boga, ne kao da smo kadri sami po sebi što misliti kao usljed vlastite moći, nego je naša sposobnost od Boga, koji nas je učinio prikladnim slugama novoga zavjeta. — Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus, cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros* (*II. Cor. 3,*) *novi testamenti«*. (*4. 5. 6.*)

Sv. Augustin primjećuje na onu hvalu, kojom je Otkupitelj (*D. August.*) svijeta pohvalio Natanaela: *»Gle, u istinu Izraelac, u kom nema* (*Tract. 7. in*) *lukastva — ecce, vere Israelita, in quo dolus non est«*: »Čovjek, o (*Ioan. 1, 47.*) kome daje Sin Božji tako krasno svjedočanstvo, morao bi po našem mnijenju najprije biti pozvan na službu apostolsku, pa se ipak to ne dogodi«. Znaš li zašto? pita ovaj crkveni otac. Što je Natanael bio učen i u zakonu dobro uvježban, a Krist nije htio izabrati učene i vrsne muževe za navješćanje Evangjelja i obraćenje svijeta, nego samo siromašne i proste ribare, koji nijesu imali nikakog znanja.

Sv. Grgur uporavlja na naš predmet, što pripovijeda sv. (*D. Greg.*) Pismo o Davidu, kad je potukao Amalečane, koji su upalili Siceleg (*Moral. lib.*) (*5. c. 29.*)

I. Reg. 30, 11 sequ.

a sve stanovnike toga grada zarobili i sa sobom odveli. Neki Amalečanin bijaše na svom povratku ostavio na putu egipatskog slugu, jer je bio bolestan te ih nije mogao slijediti. David ga nagje već polumrtva, jer ne bijaše tri dana i tri noći ništa jeo niti pio. Kad su mu dali nešto hrane te se bio oporavio, uze ga David za provodiča. Tada podje u potjeru za Amalečanima, navali na njih, dok su se oni, ne misleći na potjeru, gostili i veselili, poubija ih te zadobije natrag sve zarobljenike i sav plijen, što su ga bili osvojili. »Tako je radio Sin Božji, taj pravi David«, veli sv. Grgur. »On si odabra one, koje je svijet odbacio, i učini ih, pošto ih je bio okrijepio svojom hranom t. j. svojom riječi, vogjama protiv Amalečanâ, t. j. on učini da naviještaju njegovo Evangjelje svjetovnjacima, što se podaju putenim nasladama i užicima.«

Ali zašto Bog tako postupa? Zašto izabire tako slabo orugje za tako uzvišenu službu? Znaš li, zašto? Da oduzme čovjeku svako pouzdanje u samoga sebe, te nema povoda, da sebi išto pripiše, i da ga nauči, kako ima sve svoje pouzdanje staviti u Boga i samo njemu u svemu slavu dati. Jer to je Bogu tako ugodno, te nam je htio, da to jače utisne u naša srca, pokazati mnogim primjerima, kako se rado služi slabim orugjem, da izvede velike osnove. Time se jasnije vidi, da je Bog jedini, koji tvori čudesa, a ne ljudi. »*On hoće da pokaže bogatstva svoje slave.* —

Rom. 9,23.

Volens, ut ostenderet divitias gloriae suae«, Na taj se način prikazuje njegova veličina i svemoć u mnogo jasnijem svijetlu. Kad je Bog vodio narod svoj iz Egipta, činio je mnoga čudesa po Mojsiji. Nijedno pak od njih ne učini toliki utisak na Egipćane, kao kad je Mojsije udario svojim štapom po prašini zemlje te ju obratio u komarce, koji u tili čas napuniše svu zemlju. Uzalud upotrijebiše vračari faraonovi sve svoje umijeće i čarolije, da to isto izvedu. Morali su da priznadu moć Božju u Mojsiji, i povikaše: »*To je prst Božji! — Digitus Dei est hic*«. Sapor, kralj perzijski, bijaše, kako čitamo u crkvenoj povjesti, navijestio rat Rimljanima. On opsjedaše grad Nizibis u Mezopotamiji s velikom vojskom. Stanovnici toga grada, koji postaviše svu svoju nadu samo u pomoć Božju, zamoliše svoga biskupa imenom Jakoba, da prokune neprijatelja. U tu se svrhu uspne na visoku kulu, s koje je mogao svu vojsku pregledati. Kletva, što ju je izrekao taj sveti muž nad nevjernicima, i molitva, što ju je slao Bogu proti njima, sastojala je u tom, što ga je molio, da pošalje toliku silu buha i komaraca na njih, te budu prisiljeni odustati od opsjede i priznati, da to zlo potiče od ruke Božje. Jedva je svršio svoju molitvu, kad se spusti oblak buha i komaraca na perzijsku vojsku, koji počeše odmah prodirati u rila slonova te u uši i nos konjâ i ostalih ratnih životinja. Pošto one nijesu mogle podnijeti njihovih uboda, počeše bjesniti, bacati sa sebe jahače i gaziti nogama one, što su ih htjeli zaustaviti; tako razbiše bojne čete. Uslјed toga nastade toliki nered, te je Sapor uvidio, da je tu svemogućtvo Božje, koje se brine za svoje. I ne preostade mu ino, nego da odustane od opsjede i sramotno se vrati u svoju zemlju. S buhama i komarcima može Bog rat voditi sa svim kraljevima svijeta. On se rado služi slabim sredst-

Exod. 8,19. Theod. in Hist.Eccles. p. 2. l. 3. c. 6.

vima, kad hoće da izvede velike stvari. Tako se jasnije vidi, da je on sam, koji čini takova djela, i to mu služi na veću njegovu slavu. S istoga uzroka izabire on takodjer često slabo orugje, da proizvede najveća obraćenja. Crkvena nam povjest navodi mnoga obraćenja velikih grješnika, nevjernika i krivovjernika, koje su uzalud nastojali obratiti i osvjedočiti mnogi biskupi i najveći učenjaci u crkvenim saborima, gdje je bio na okupu cvijet i kruna Crkve, a obratili su ih priprosti i neuki ljudi.

Hist.Eccles. et tripart. p. 1. l. 10. c. 2. et p. 2. l. 2. c. 3.

Iz toga možemo tri nauke crpsti. Prva nauka. Ne budimo plašljivi na pogled svoje slaboće i svojih neznatnih sposobnosti, koje nijesu ni u kakom razmjeru s našim uzvišenim ciljem i s visokom službom, što nam ju Družba nalaže. Baš to neka nam bude povodom, da se još više ohrabrimo i pouzdamo u Boga, koji se obično služi slabim orugjem, da izvede velika djela. To odgovori sv. Franjo bratu Maseju, svome običnome drugu. Pošto je ovaj znao, kako bi svetac rado da bude ponižen, htjede ga sam kušati u poniznosti. Stoga ga nekog dana potraži i reče mu: »Odakle to, te svi za tobom bježe, da te svi vide, čuju i slijede? Ti niti si visoka roda, ni lijep, ni učen a niti imaš dar govorništva. Zašto dakle svi trče za tobom?« »Hoćeš li znati, brate moj, otkuda to?« odgovori svetac u svojoj običnoj poniznosti. »To dolazi od neizmjerne dobrote Božje, koja se udostojala obazrijeti na me, akoprem sam najveći grješnik i najbjedniji stvor na svijetu. »*Jer što je slabo na svijetu, izabra Bog, da zastidi jako; i ono, što nije, da uništi ono, što jest, t. se ne slavi pred licem njegovim nijedno tijelo, kako je pisano: tko se slavi, neka se u Gospodinu slavi. Komu čast i slava u vijeke vijekâ. — Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: et ea, quae non sunt, ut ea, quae sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus... ut quemadmodum scriptum est: qui gloriatur, in Domino glorietur. Cui honor et gloria in saecula saeculorum*«. Zaista vrlo svet odgovor, koji nam mora biti na nemalu utjehu i napuniti nas velikim pouzdanjem.

Chron.Ord. S. Francisci p. 1.l. 2. c. 67.

I. Cor. 1, 27. 28. 29, 31. Rom. 16. 27.

Druga nauka. Koliko mu drago Bog po nama učinio, ma kako velika obraćenja po nama izveo, dapače kad bi se s nama poslužio da čudesa tvori, ne smijemo zato biti oholi. Nasuprot moramo imati vazda pred očima svoju niskoću i ništavost, baš kao da ne bi ništa učinili. Pa u istinu, mi ne možemo sami po sebi ništa, nego smo samo orugje, kojim Bog djeluje, kako je dobro spoznao okrunjeni Prorok tu istinu, i kako su se slagala s tim spoznanjem njegova čuvstva i riječi! »*Bože*«, kaže on, »*ušima svojim čusmo; oci nam naši pripovjediše djelo, što si učinio u dane njihove, i u dane stare: Deus auribus nostris audivimus: patres nostri annuntiaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis. — Tvoja je ruka raspršila narode, a nje si zasadio; udario si puke i protjerao ih: Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos: afflixisti populos, et expulisti eos. — Oni bo ne osvojiše mačem svojim zemlju, niti ih spase mišica njihova: Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos. — Nego tvoja desnica i tvoja mišica i svijetlo tvoga lica, jer ti bijahu mili: Sed dextera tua et brachium tuum:*

Psa. 43, 2-4.

et illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis«. Niti su zasluge što tomu doprinijele, nego je to bilo samo djelo tvoje dobrote i milosrgja.

Mi dakle nemamo nikakvog razloga, da budemo oholi, ako Bog tvori po nama velike stvari. Nasuprot štogod veće stvari po nama tvori, tim se više moramo stidjeti i poniziti, kad promislimo, da je tako slabo i bijedno orugje izabrao, te izvede čudovita djela. Činimo tada kao sveti Petar onom prigodom, kad je Krist dao, te je uhvatio obilje ribâ, kako nam to pripovijeda sveto Evangjelje. Sin mu Božji zapovijedi da baci mrežu. Sveti mu Petar na to odgovori: »*Učitelju! svu noć smo se trudili, i ništa nijesmo uhvatili; ali po tvojoj riječi bacit ću mrežu. — Praeceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete*«. I uhvati toliko riba, da se mreža prodiraše, te su mu drugovi, što su bili na drugoj lagji, morali pomoći, da ju izvuče. Kad dogjoše, napuniše obadvije lagjice tako, te skoro nijesu potonuli. Kad to vidje Simon Petar, padne k nogama Isusovim i reče: »*Izidji od mene, jer sam čovjek grješnik, Gospodine: Procidit ad genua Jesu, dicens: exi a me, quia homo peccator sum Domine. — Jer bješe ušao strah u njega i u sve, koj ibijahu* *Luc. 5,5-9.* *s njim, od lova riba, koji uloviše. — Stupor enim circumdederat eum et omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant*«. Sveti je Petar bio sasvim u čudu, kad je sad, bacivši mrežu na zapovijed Kristovu, uhvatio toliko mnoštvo riba, dok se prije svu noć uzalud trudio; stoga se nije mogao uzdržati, a da se najdublje ne ponizi pred Spasiteljem. Na isti način moramo biti i mi puni začugjenja i poniznosti te spoznati svoju ništavost, ako se Bog udostoji po nama što veliko tvoriti. Kako je daleko od sv. Petra svako samomilje kraj tako obilnog ribolova! Isto se tako moraš i ti čuvati svake taštine, kad se Bog s tobom posluži, da što izvede. Priznaj, da je to posvema njegovo djelo i da sasvim nadmašuje tvoje sile. Na taj ćeš način postići, da se od sebe samoga ničemu ne nadaš a od Boga svemu, da samomu sebi pripisuješ slaboću i bijedu kao svoje, a Bogu dadeš hvalu i slavu, koja mu pripada. Promisli, što je sv. Petar učinio, kad je bacio mrežu u svoje ime. Iz toga možeš uvidjeti, što možeš sam po sebi i koliko može tvoje nastojanje, vještina i posao. Vidi tada, što se zbi, kada je bacio mrežu u ime Kristovo, i upoznaj po tome, što možeš s milošću i pomoću Božjom. Ako razmotriš prvo, naučit ćeš se, da se u sebi ne smiješ nipošto pouzdati; a razmotriš li drugo, napunit će te pouzdanjem u Boga i učiniti, da se od njega svemu nadaš. Tako s jedne strane ne ćemo biti oholi, ako se Bog po nama udostoji tvoriti velike stvari, a s druge strane ne ćemo klonuti duhom, ako pogledamo na svoju vlastitu slaboću.

D. Hieronym. Epist. ad Damas. Exod. 3. Sv. Jeronim tom prigodom pita: »Tko je bolje radio? Mojsije, koji se ispričavao svojom nesposobnošću, kad mu je Bog zapovjedio, da vodi njegov puk iz Egipta, i molio Gospoda, da to drugome naloži, koji bi to bolje razumio od njega; ili Izaija, koji se nepozvan sam ponudio, da naviješta riječ Božju i govorio: *Is. 6, 8.* »*Evo me, pošalji mene!*? — *Ecce ego, mitte me*«. Na to odgovara sveti učitelj: »Vrlo je dobra poniznost i spoznanje, da sam po sebi nijesi ni za što sposoban; ali je i vrlo dobra brza pripravnost, da služiš bližnjemu. Nu ako hoćemo bolje izabrati, tada se učimo od Mojsija poniznosti pogledom na svoju slaboću, a od Izaije žarkoj revnosti i pouzdanju u Boga, koji nagradi dobru volju proroka i usne mu očisti, da ga usposobi za službu, za koju mu se ponudio. Poniznost se ne protivi pouzdanju, nasuprot ga ona jača, jer nas potiče, da sve svoje zaufanje stavimo u Boga, s kojim sjegurno sve možemo«.

Treća nauka. Akoprem je istina, da se nitko ne smije u sebe pouzdati niti osloniti na svoje vlastite sile, to ipak moramo činiti za spas bližnjega sve, štogod možemo. Jer zahtijevati, da Bog sve čini bez ikakvog sudjelovanja s naše strane, značilo bi željeti čudesa i Boga kušati. On hoće, da mi sudjelujemo kod obraćenja dušâ. Stoga nas zove sv. Apostol: »*pomoćnicima Božjim.* *I. Cor. 3,9.* — *Dei enim sumus adjutores*«. Zato zapovjedi Spasitelj svijeta sv. Petru, da baci mrežu. On mu ne bi pomogao da uhvati toliko riba, kad ne bi sam sudjelovao, da nas time poduči, kako ne smijemo biti besposleni. Ali da s druge strane ne pripisujemo sretan uspjeh i obraćenje duša svojem nastojanju i radinosti, pripusti, da se sv. Petar bacajući mrežu cijelu noć uzalud mučio, a da nje ništa uhvatio. S jedne strane moramo dakle uložiti svu pomnju, sve znanje, u kratko sve, koliko stoji u našim silama, kao da bi to jedino bilo dostatno, da nam posao uspije. A s druge se strane ne smijemo u sve to ni najmanje pouzdavati, svejedno kao da ne bi ništa učinili, nego moramo sve svoje pouzdanje staviti u Boga. To nas je Krist sam učio govoreći: »*Kad učinite sve, što vam je zapovjegjeno, recite: Sluge smo nekorisni; što smo bili dužni činiti, učinismo. — Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus* *Luc. 17, 10.* *facere, fecimus*«. Upamtimo to dobro. On ne kaže: »Kad učinite nešto od onoga, što vam je zapovjegjeno«, nego: »kad učinite sve, što vam je zapovjegjeno«. Time nas htjede poučiti, da se nikada ne smijemo osloniti na ono, što smo učinili, koliko mu drago tomu doprinijeli, nego da moramo sve svoje pouzdanje staviti u Boga i njemu jedinomu u svemu slavu dati. To je, kako sveci vele, posljednji i najviši stupanj poniznosti.

Kada je sv. Petar i sv. Ivan iscijelio hromoga, koji je prosjačio na vratima hrama, reče sv. Petar, kad je vidio, da se sav narod tomu jako čudi i divi: »*Ljudi Izraelci; što se čudite tomu, ili što nas gledate, kao da smo svojom snagom i moću učinili, da ovaj hodi? Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljev, Bog naših otaca proslavi svoga Sina Isusa, koga vi predaste i zatajiste pred Pilatom, kad ovaj odsudi da se pusti. Ovoga, koga vi vidite, i poznajete, ojačalo je njegovo ime, i vjera, koja je po njem, dala je ovomu potpuno zdravlje na očigled svih vas. — Viri Israelitae, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob. Deus patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis et negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.... Hunc, quem vos vidistis et nostis, confirmavit nomen ejus: et fides, quae per eum est, dedit integram*

Act. 3, 12. 13. 16. *sanitatem istam in conspectu omnium vestrum«*. Kada je vidio sv. Pavao i sv. Barnaba, da će ih narod grada Listre radi sličnog čuda obožavati te je već pripravio životinje i vijence, da im kao bogovima žrtvuje, razderaše svoje haljine i povikaše: *»Ljudi, što to radite? I mi smo smrtnici, kao vi ljudi. — Viri, quid haec* Act. 14, 14. *facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis homines«*. Nijesmo mi toga čuda učinili, nego ga je učinio Bog po nama. Njemu jedinomu morate u svemu slavu dati. Ovi veliki sveci ostadoše iza čuda, što su ga učinili, tako ponizni, kao da nijesu ništa učinili. Tako moramo i mi uvijek biti ponizni, ako i sve moguće učinimo za siromašne duše, te priznavati svoje siromaštvo i svoju slaboću.

Šesnaesto poglavlje.

Pouzdanje je u Boga moćno sredstvo, da postignemo od njega mnoge milosti.

Sv. Ciprijan tumačeći riječi, što ih je Bog rekao sinovima Deut. 11,24. Izraelovim: *»Svako mjesto, na koje stupi noga vaša, bit će vaše — omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit«*, veli: »Vaša D. Cypr. in eundem locum. je noga vaša nada; i što je ona veća, to će više dobiti. *Pes vester utique spes vestra est: et quantumcumque illa processerit, obtinebit«*. To isto veli sv. Bernardo: »Vaša je noga vaše po- D. Bern. Serm. 15. sup. Ps. Qui habitat. uzdanje. Što vam ono bude veće, to ćete i više milosti primati. Ako imate veliku nadu i jako pouzdanje u Boga, onda će on mnogo za vas i po vama činiti; nu ako se uzdate samo malo, malo će učiniti«. U Evangjelju imamo za to više dokaza. Kako je rekao Isusu knez sinagoge, komu je umrla njegova kći? *»Gospodine«*, reče on, *»kći moja sada je umrla, nego dogji, metni na nju ruku svoju i oživljet će. — Domine, filia mea modo de-* Matth. 9,18. *functa est: sed veni, impone manum tuam super eam et vivet«*. On je bez dvojbe imao nešto vjere i nešto pouzdanja, jer je vjerovao, da mu može Krist probuditi kćer od mrtvih. Nu to bijaše samo slabo pouzdanje, pošto je mislio, da mora božanski Spasitelj poći na lice mjesta i položiti joj ruke. Zato pogje Spasitelj prema vjeri očevoj u kuću njegovu, uhvati mrtvu djevojku za ruku i probudi ju na život. Žena u Evangjelju, koja je već dvanaest godina bolovala od krvotoka i uzalud potrošila sav svoj imutak, da zadobije zdravlje, približi se Sinu Božjemu sa nešto jačom vjerom. *»Jer govoraše u sebi: samo ako se dotaknem haljine njegove, ozdravit ću. — Dicebat enim intra se: Si tetigero* Matth. 9,21. *tantum vestimentum ejus, salva ero«*. Zato se ona protiska kroz mnoštvo puka, približi mu se, dotakne se ruba njegove haljine i u isti čas ozdravi. Bog-čovjek postupaše s njom sasvim prema veličini njezinog pouzdanja i vjere. Satnik preteče u tom sve. On potraži Spasitelja i zamoli ga, da mu iscijeli bolesna slugu. Nu nije ga molio, da mu dogje u kuću, ili da mu dozvoli, te mu

se sluga dotakne haljine, nego samo govoraše: *»Gospodine! nijesam dostojan, da pod krov moj ugješ, nego samo reci riječ i ozdravit će sluga moj. — Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus«*. A čuvši Isus, udivi se i reče onim, koji igjahu za njim: *»Zaista, vam kažem, ne nagjoh tolike vjere u Izraelu!«* I reče satniku: *»Idi, i kako si vjerovao, neka ti bude! Audiens autem Iesus, miratus est, et sequentibus se dixit: Amen, dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. Et dixit Iesus Centurioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi«*. On je imao čvrsto pouzdanje, da Isus treba reći Matth. 8, samo riječ, te mu sluga ozdravi. Prema njegovoj vjeri iscijeli ga 8. 10. 13. božanski Spasitelj samom svojom riječi. Bog dakle postupa s nama prema pouzdanju, što ga u nj postavljamo. *»Bilo tvoje milosrgje, Gospodine, vrhu nas«*, kliče Psalmista, *»kako smo se ufali u tebe. — Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te«*. »Koliko je duboka posuda po- Ps. 32, 22. uzdanja«, kaže sv. Ciprijan, »toliko će biti i obilje nebeske vode, što će ju Bog u nju uliti«.

Kada je Krist zapovjedio sv. Petru, da dogje k njemu po vodi, hodio je on po moru kao po čvrstom tlu, dok se ne poboja. Nu čim se njegovo pouzdanje uskolebalo, kad se podigao jak vjetar, poče se utapljati. Zato mu spočitnu Spasitelj njegov strah i reče: *»Malovjerni, zašto si dvojio? — Modicae fidei, quare dubitasti?«* Time mu je htio pokazati, da se samo zato Matth. 14, počeo topiti, što mu je manjkalo pouzdanja. I nama se često 31. čini poradi slaba pouzdanja, kao da će nas progutati valovi napasti i kao da ne možemo odoljeti olujama, što se na nas uzdižu. Jer kad bi imali čvrsto pouzdanje u Boga, to bi nas on sigurno izbavio iz svih pogibelji i obasuo milostima.

Kada su Moabićani i Amonićani združili svoje bojne sile, da zavojšte na Jozafata, kralja judejskog, spopade ovoga vladara, koji se preslab ćutio, da im se opre, veliki strah. Nu budući da se je u toj skrajnjoj nuždi utekao sa čitavim narodom k Bogu, najavi im Gospodin po proroku: *»Nemojte se bojati, niti se plašite ovoga mnoštva, nije bo vaša bitka, nego Božja. Ne ćete vi biti, koji ćete se boriti, nego samo ostanite u zaufanju, i vidjet ćete pomoć Gospodnju vrhu sebe. — Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.... Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos«*. I zbilja oćutiše doskora tu II. Paral. pomoć. Jer Bog uništi njihove neprijatelje, a da nijesu sa svoje 20, 15. 17. strane ništa doprinijeli, i to tako, da su sami proti sebi oružje obraćali i megjusobno se ubijali. Promotrimo ovdje, kako nam je malo činiti, kada nam Bog u pomoć dogje, da izvojštimo pobjedu nad svojim neprijateljima! On samo želi, da se u njega uzdamo. U devedesetom psalmu ne navodi drugog razloga, zašto hoće da pomogne potištenim, osim njihova ufanja u nj. *»Jer se ufao u me, oslobodit ću ga: zaštitit ću ga, jer je spoznao moje ime. — Quoniam in me speravit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum«*. »O preslatke dobrostivosti«, kliče sv. Bernardo kod ovih riječi, »koja ne manjka nikada

D. Bern. Serm. 15 in Ps. Qui habitat.

onima, što se uzdaju u nju! — *O dulcissima liberalitas! in se sperantibus non deest*«. »*U tebe su se ufali oci naši*«, kaže okrunjeni Prorok, »*ufali su se, i oslobodio si ih. K tebi su vapili, i spasli su se; u tebe su se ufali, i nijesu se postidjeli!* — *In te speraverunt patres nostri: speraverunt, et liberasti eos. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi*«. Tko se ikada Bogu utekao i u njega se sasvim pouzdao, a da nije bio uslišan i pomoć zadobio? »*Pogledajte sinci*«, kaže Mudrac, »*narode ljudske, i znajte, da se nije nitko ufao u Gospodina, i bio postigjen. Tko ga je zazvao, i bio prezren?* — *Respicite, filii, nationes hominum, et scitote, quia nullus speravit in Domino, et confusus est: Quis invocavit eum, et despexit illum?*«

Ps. 21, 56.

Eccli. 2, 11. 12.

Dio 2. Raspr 3. pogl. 38. i raspr. 4. pogl. 15.

Još ima jedan razlog, koji nas mora jako poticati, da sve ufanje stavimo u Boga. Pošto smo o njem već na drugom mjestu opširno govorili, spomenut ćemo ga ovdje samo nuzgredice. Kada se naime ne pouzdajemo u sebe nego postavljamo sve svoje pouzdanje jedino u Boga, onda mu predajemo sve i svaljujemo sve na njega, te ga time zadužujemo, da se zauzme za svoju stvar i brine za svoju slavu. Stoga mu možemo donekle govoriti: »Obraćenje je duša, o Gospode, tvoj posao, a ne naš. Jer što možemo mi sami po sebi učiniti, ako ti ne ganeš srca? Zauzmi se dakle za svoju čast, o Gospode, i zaštiti svoju stvar!« U tom smislu bijahu vrlo zgodne riječi, kojima je Jozua prosio Boga, da odvrati svoju srdžbu od naroda izraelskoga, koji bijaše pobjegao pred svojim neprijateljima. »*Što ćeš učiniti za veliko svoje ime?* — *Et quid facies magno nomini tuo?*« Ponizi nas, Gospodine, i predaj nas našim neprijateljima, jer mi smo to zaista zaslužili: ali što će se reći za tvoje ime? Što će narodi misliti, kada vide, gdje je tvoj puk uništen i u ropstvo odveden? Reći će, da ga nijesi mogao uvesti u obećanu zemlju. »*Ne nama, Gospodine, ne nama, nego imenu svomu daj slavu.* — *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*«. »*Gospodinu Bogu našemu pravda, nama pak porumenjenje lica našega.* — *Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostrae*«. Svakako je veliko pouzdanje u Boga izvrsno sredstvo, da zadobijemo od njega sve moguće milosti. »*Mili su Gospodinu oni, koji ga se boje, i oni, koji se ufaju u milosrgje njegovo.* — *Beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis, qui sperant super misericordia ejus*«.

Ios. 7, 9.

Ps. 113, 9.

Baruc. 1, 15.

Ps. 146, 11.

Mi pak redovnici imamo osobito razloga, da se u svakoj svojoj službi uzdamo u pomoć Božju. Jer pošto smo ju primili iz posluha, učinili smo to na zapovijed Božju, koji nam potom ne će uskratiti one jakosti i pomoći, što nam je potrebita, da ju dostojno vršimo. Bog zapovjedi Mojsiju, kako nam pripovijeda trideseto i trideset prvo poglavlje druge knjige Mojsijeve, da napravi sveti šator, kovčeg zavjetni i poklopac nad njim, žrtvenik, stol za hljebove i mnogo posugja, što je trebalo za službu u svetom šatoru. Bog mu sam dade mjeru i kaza način, kako da to izvede. Tada reče Gospodin Mojsiju: »*Evo, pozvao sam po imenu Bezeleela i napunio sam ga Duhom Božjim i mudrošću i razumnošću i znanjem u svakom djelu, da izmisli, što-*

god se može napraviti od zlata i srebra i mjedi, mramora i dragog kamenja i od drveta svake vrsti. I dadoh mu za druga Olijaba, da naprave sve, što sam ti zapovjedio. — *Ecce, vocavi ex nomine Beseleel.... et implevi eum Spiritu Dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere, ad excogitandum, quidquid fabrefieri potest ex auro et argento et aere, marmore et gemmis et diversitate lignorum. Dedique ei socium Ooliab...., ut faciant cuncta, quae praecepi tibi*«. Ako se dakle Bog pobrinuo, da podijeli umjetnicima, što ih je odabrao za gradnju tvarnoga šatora, sve znanje, što im je trebalo za njihov posao, što tada ne će učiniti radnicima u svome vinogradu i vijesnicima svoga Evangjelja, koje je odabrao, da grade duhovni šator duša i živi hram Duha Svetoga te raširuju kraljevstvo Božje u srcima ljudi? Zar se nemamo razloga ufati, da će nam i toliko više dati sve ono, što nam je potrebito, da vjerno obavljamo dužnosti svoje svete službe, kolikogod su duhovne stvari uzvišenije od tjelesnih? On nam je tako sigurno obrekao svoju pomoć, te hoće da se mi za ono ne brinemo, što ćemo govoriti u osobitim zgodama. »*Pred vlastelje i kraljeve vodit će vas mene radi. A kad vas predadu, nemojte misliti, kako ćete ili šta ćete govoriti, jer će vam se u onu uru dati, što ćete govoriti. Jer nijeste vi, koji govorite, nego Duh Oca vašega, koji govori u vas.* — *Ad praesides et ad reges ducemini propter me. Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*«. On nam napokon obećaje pobjedonosnu rječitost, kojoj nitko ne će moći da odolijeva. »*Jer ću vam ja dati usta i mudrost, kojoj se ne će moći oprijeti ni protusloviti svi protivnici vaši.* — *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere adversarii vestri*«. U istinu, ne čitamo li u Djelima apostolskim o slavnom prvom mučeniku sv. Stjepanu: »*I ne mogahu odoljeti mudrosti i Duhu, koji govoraše?* — *Et non poterant resistere sapientiae et spiritui, qui loquebatur*«.

Exod. 31, 2. 3. seq.

Matth. 10, 18. 19. 20.

Luc. 21, 15.

Act. 6, 10.

Sedamnaesto poglavlje.

Nepouzdanje je Bogu neugodno.

Kao što pouzdanjem u Boga slavimo božansko Veličanstvo i mili smo mu, i kao što je to sredstvo, da zadobijemo velikih milosti, isto je tako naprotiv nepouzdanje u Boga velika za nj uvreda, koju on najstrože kazni. Time mu naime krnjimo čast. Zato vidimo u svetom Pismu, da je to megju inim bio uzrok, za što se je Gospodin tako jako ljutio na sinove Izraelove i za što ih je najviše kaznio. Kada se povratiše one uhode, što ih je Mojsije poslao u obećanu zemlju, pripovijedahu, da su vidjeli jako utvrgjene gradove i ljude gorostase, prama kojima su oni kao skakavci. Na tu se vijest narod tako uzbuni, te je zdvajao,

da će ikada doći u posjed obećane zemlje, i već je govorio, kako će si izabrati vogju, koji da ih natrag vodi u Egipat. Do tog čak dogje, da je nakanio kamenovati Kaleba i Jozuu, koji su ga nastojali od tog odvratiti. To tako razgnjevi Boga, te je rekao Mojsiju: »*Dokle će me pogrgjivati ovaj puk? Dokle mi ne će vjerovati uza sva čudesa, što sam ih pred njima učinio?* — *Usquequo detrahet mihi populus iste? quousque non credent mihi in omnibus signis, quae feci coram eis?* — *Zato ću ih udariti ku-*
Num. 14, *gom i uništiti.* — *Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam*«.
11. 12. Mojsije se nato pomoli Bogu za narod, da mu oprosti. Tada mu
Ibid. 1, 45. reče Gospodin: »*Oprostio sam im po riječi tvojoj. Ali svi oni, koji vidješe slavu moju i znakove, što sam ih učinio u Egiptu i u pustinji, i kušahu me već deset puta, i ne poslušaše glasa mojega, ne će vidjeti zemlje, koju sam zakletvom obećao njihovim ocima, niti će je ugledati itko od onih, koji me pogrdiše*«. Tako se i dogodi. Više od šest stotina hiljada muževa bez žena i djece izašlo je iz Egipta, nu nijedan od njih nije vidio obećane zemlje osim Kaleba i Jozue, koji su narod sokolili. Svi ostali umriješe u pustinji za kaznu njihova slaba pouzdanja. Njihovu pak djecu, za koju su govorili, da će postati plijen neprijatelja, odabra Bog, da zaposjednu tu zemlju. Da pokaže, kako mu je mrsko nepouzdanje, kazni dapače na isti način Mojsija i Arona. Kada bo udariše na zapovijed Božju po pećini, podvojiše, da li će poteći iz nje voda. Stoga im reče Bog: »*Jer mi ne povjerovaste, da me posvetite pred sinovima Izraelovim, ne ćete uvesti vi naroda u zemlju, što ću im dati.* — *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis vos po-*
Num. 20,12 *pulos in terram, quam dabo eis*«. On ju poslije pokaza Mojsiju s obližnje gore i reče: »*Vidio si ju svojim očima, ali ne ćeš*
Deut. 34, 4. *unići u nju.* — *Vidisti eam oculis tuis, et non transibis ad illam*«. Time je htio reći: »To je vama obećana zemlja; ali ti za kaznu svog slabog pouzdanja ne ćeš je zaposjesti«. Nepouzdanje je dakle uvreda, što se nanaša časti Božjoj, kao što smo već rekli; zato ga kazni tako strogo.

Otuda možemo crpsti dvije nauke. Prvo, da je takovo nepouzdanje i takova bojazljivost griješna i Bogu mrska, kako to biva kod nekojih u napastima, ticale se one njihova napretka ili zvaničnih posala, što im posluh nalaže. Čini se doduše, kao da to potiče iz poniznosti, nu tomu je uzrok samo oholost. Čovjek gleda samo na sebe i misli, da mora to postići svojom snagom, svojim naporom i svojom marljivošću. Nu to je velika oholost. Drugo. Moramo se u svim svojim potrebama i nevoljama najprije uteći Bogu. Ne valja da najprije upotrijebimo sve, što je u našim silama, a onda tek da se obratimo k Bogu. U tome jako griješe svjetovnjaci. Oni s početka sve pokreću i kušaju sve moguće, a da ne misle na Boga. Tada se istom utiču k njemu, kada su već sve uzalud pokušali i drže, da im je stvar skoro izgubljena. Zato Bog često pripušta, da im sva ljudska sredstva, u koja stavljaju najveće pouzdanje, ništa ne pomognu, nego su im dapače na vlastitu sramotu. Tako reče Gospodin kralju Asa: »*Jer si se pouzdao u kralja sirskoga a ne u Gospodina Boga*

svoga, zato ti je vojska kralja sirskoga izmakla iz tvoje ruke. — *Quia habuisti fiduciam in rege Syriae et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriae regis exercitus de manu tua*«. Bog se vri- II. Paral.
jegja, ako se na što drugo oslanjamo osim na njega. Zato se 16, 7.
moramo odmah s početka k njemu uticati. Trsimo se stoga jako u molitvi da zasadimo u svomu srcu nepokolebivo ufanje u Boga. U molitvi valja da osobito nastojimo, kako da zasadimo kreposti u svom srcu. Nije li dakle razborito, da si nastojimo u nj zasaditi krepost, koja je za nas tako važna i potrebita? Za njom treba dakle da neumorno težimo, dok se u njoj tako ne uvježbamo, da se u svemu utičemo samo k Bogu i u njega postavljamo sve svoje pouzdanje. Neprestano treba da imamo u ustima riječi Jozafata: »*Kad ne znamo, što nam valja činiti, ostaje nam samo to, da svoje oči obraćamo k tebi.* — *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros* II. Paral.
dirigamus ad te«. Tada će nam s Bogom postati ne samo sve 20, 12.
moguće, nego ćemo i počimati u istinu biti sretni. Tako nas uči i okrunjeni Prorok: »*Blažena muža, kojega je nada ime Go-*
spodnje. — *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus*«. Ps. 39, 5.

Osamnaesto poglavlje.

Ne smijemo klonuti duhom, ako i vidimo, da nam slabo uspjeva posao oko spasavanja duša.

Ovako vapi prorok Mikea i gorko se tuži na neznatni uspjeh svojih riječi kod puka Izraelskoga: »*Jao meni, jer mi je kao onome, koji bere grožđje u jeseni iza berbe: nema grozda da ga pojedeš.* — *Vae mihi, quia factus sum, sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae: non est botrus ad comedendum*«. Isto se tako Mich. 7, 1.
tuži prorok Izaija: »*Ostala je u gradu pustoš, i nevolja će oboriti vrata. Jer će tako biti u sredini zemlje, u sredini naroda: kao kada se malo uljika, što su preostale, strese sa masline, i grožđje, pošto se berba svršila.* — *Relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas. Quia haec erunt in medio terrae, in medio populorum: quomodo si paucae olivae, quae remanserunt, excutiantur ex olea, et racemi, cum fuerit finita vindemia*«. Ništa toliko obično Is. 24, 12.
ne razočara one, koji rade oko spasa duša, koliko kad opaze, 13.
kako slabo djeluju njihove propovijedi i druga sredstva, što ih upotrebljavaju; kako se malo grješnika obraća, kako ih malo nastoji oko kreposti i kako ih malo ustraje. Pošto je ova tužba sasvim općenita i rodi jako zlim posljedicama, stoga ćemo se s tim malo više zabaviti. Možda će nas to, što ćemo reći, ohrabriti u našoj svetoj službi.

O tom predmetu raspravlja vrlo dobro sv. Augustin. On D. August.
pobija ovu tužbu primjerom Krista, našega Spasitelja i Učitelja. contra Gre-
»Da li je propovijedao možda Sin Božji«, kaže on, »samo svojim sconium
učenicima i onima, koji bi u nj vjerovali? Zar ne vidimo, da je Grammat. l. 1. c. 8.

propovijedao i svojim neprijateljima, koji su ga često puta kušali i htjeli da ga upropaste? Ili zar je možda propovijedao samo pred velikim mnoštvom naroda? Nu nije li nam poznato, da je propovijedao i priprostoj ženi Samaritanki i s njom zapreo ono znamenito pitanje, da li se mora Bogu klanjati u Jerusalemu ili to smije biti i gdje drugdje? Na to bi ti mogao odgovoriti: Isus je znao, da će ona žena u nj vjerovati i okoristiti se njegovom naukom. Dakako da je to znao, odgovara ovaj crkveni otac. Ali što veliš za propovijedi, koje je držao farizejima, saducejima i tolikim drugima, za koje je znao, da ne samo što ne će u nj vjerovati, nego da će ga dapače ubiti? Sad bi ih pitao, da ih na temelju njihovih odgovora osvjedoči; sad bi odgovarao na njihova pitanja, akoprem su ga pitali samo za to, da ga kušaju. Pa ipak ne čitamo, da se itko od njih obratio te ga slijedio. *Quod cum faceret, nullus ex his legitur ad eum sequendum fuisse conversus.* On je dobro znao, što će se dogoditi. Ali premda je znao, da ih njegova propovijed ne će obratiti, nego da će nasuprot postati tvrdokorniji, ipak nije propustio da im propovijeda, te se mi, koji ne znamo, da li će se tko usljed naših propovijedi obratiti ili ne, naučimo njegovim primjerom, kako nigda ne smijemo biti u svojoj službi nemarni ni klonuti duhom, ako i mislimo, da ćemo malo uspjeti. Možda je ipak koja duša prisutna, kojoj spas ovisi o tvojoj propovijedi. Možda će Bog ganuti čije srce u času, kad budeš govorio. Ili ako i ne slijedi to obraćenje odmah, možda će se zbiti poslije, te će sjeme riječi Božje, što je palo u čije srce, donijeti plodove pravednosti i spasa. Stoga ne smijemo nikada da išto propustimo sa svoje strane, čime možemo koristiti bližnjemu.

Gerson. lib. de parvulis trahendis ad Christum

Gerzon u svojoj raspravi: »Kako valja malene privesti Kristu«, udara žestoko na one, koji ne će da ispovijedaju nekih grješnika s razloga, što se odmah povraćaju u svoje grijehe, i što je tobože sve, što se čini za njihovo obraćenje, uzaludan posao, svejedno kao kad bi tko lijevao vodu u rešeto. Na istom mjestu opominje ispovjednike, neka puste da se djeca često ispovijedaju. Od nje bo možemo puno očekivati, pošto su na raskršću te se lahko zapute stazom, koju im pokažemo. »Ona će«, veli on, »onoga biti, koji ju prvi za se predobije. Ako ju predobiješ za gjavla, bit će gjavlova; a predobiješ li ju za Krista, bit će Kristova. Od vrlo je dakle velike važnosti, da im zarana pokazujemo put kreposti i po njemu ih vodimo, jer obično idu onim putem, na koji smo ih odmah s početka naveli«. Tada odgovara na prigovore nekojih ispovjednika, koji tvrde, da je izgubljeno vrijeme, što se upotrijebi za Ispovijed djece, budući da još nijesu dosta zrela, te se okoriste onim, što im se kaže. Tako odmah iza Ispovijedi padaju u iste pogrješke, jedva što ih je čovjek opomenuo, da ih se ostave, i odmah se nanovo počinju svagjati i biti, kao da im se nije ni riječ rekla. Ali ako ne ćeš ispovijedati djece, odgovara Gerson, zato što brzo poprimaju svoje zle navike, onda se moraš takogjer ustezati da odrasle ispovijedaš. Jer i oni često padaju natrag u svoje grijehe, tek što su ostavili ispovjedaonicu. K tomu su još njihovi grijesi obično mnogo veći, nego li djece, koja

redovito samo lahko griješe. To bi pak bilo, da otvoreno kažem, neobično postupanje, kad bi grješnike odbijao i ne bi ih htio ispovijedati s razloga, što odmah padaju u iste grijehe. Ne smijemo odbijati ni jednih ni drugih, dodaje on, ako imaju samo čvrstu volju, da se poprave. Da to razjasni, navodi on dvije vrlo zgodne prispodobe. »Da li onaj«, veli on, »koji izbacuje vodu iz broda, zato odustaje od svog posla, što toliko vode opet prodire unutra, koliko je izbacio? *Numquid sentinam navis exhauriens idcirco deserit opus, quia redit tantumdem aquae, quantum expulerit?* Premda si ruke svaki dan zamažemo, ipak ih peremo. Jer ako se opet i zamažu, ipak ih se gad ne drži tako jako. *Si quotidie manus sordidantur, non minus abluimus illas, quia, etsi redeant sordes, non ea tenacitate cohaerescunt*«. Onaj mora neprestano grabiti, ako i vidi, da toliko vode opet prodire, koliko je izgrabio. Inače bi brod utonuo, a ovako se to zapriječi. Takogjer moramo često prati svoje ruke, akoprem se uvijek nanovo zamažu, da se barem gad tako jako ne prilijepi, te bi ga se poslije teško oslobodili. Isto tako ne smijemo prestati ispovijedati grješnikâ i pomagati im, da se podignu od svog pada, makar i odmah opet pali. To ih barem suzdržava, da se posvema ne podadu opačini. Tako ipak ima još uvijek nade, da će se spasti.

Gers. ubi supra.

Primjer našeg svetog Oca Ignacija može nam u tom služiti za pravilo. On se vježbao neprestano u različitim djelima ljubavi, nu osobiti jo trud uložio u to, da pale žene otme njihovu nećudorednu življenju. U tu je svrhu podigao u Rimu kuću, u koju su se primale one, što su se htjele odreći te opačine. Bio je tamo dakako već samostan za pokornice. Taj je ipak bio samo za one odregjen, koje su htjele primiti svetu koprenu. Nu mnoge od tih žena, akoprem su imale veliku želju, da se izbave iz tog nesretnog stanja, u kom su se nahodile, nijesu htjele da za uvijek stupe u samostan, jer nijesu u sebi za to ćutile zvanja, ili to nijesu mogle, jer su bile udane. Da bi dakle jedne i druge imale utočište, dade sagraditi za njih kuću, koju je nazvao »samostan sv. Marte«. I jer nije nitko htio započeti tako sveto djelo, premda su se mnogi ponudili, da će sa svoje strane štogod doprinijeti, prihvati ga se on prvi i dade u tu svrhu sto rimskih talira, što ih je dobio za nekoliko ogromnih kamenova, koje je dao u tu svrhu prodati po kućnom upravitelju. To je učinio u vrijeme, kad je taj novac nužno trebao za svoju Družbn. Dapače ga nl služba generala nije zaustavljala, da se za tu stvar tako ne zauzme, te bi takove grješnice, što bi htjele promijeniti svoj nevaljali život, sam pratio rimskim ulicama i vodio ih u ovai samostan sv. Marte ili u koju drugu poštenu kuću, gdje bi ih smjestio. Dakako da su mu nekoji prigovarali, da trati dragocjeno vrijeme, kada se trudi oko obraćenja stvorova, što će radi ukorijenjene navade prije ili poslije opet pasti u staru opačinu. Ali on odgovaraše, da će vrijeme dobro upotrijebiti i trud mu se dovoljno isplatiti, ako samo to postigne, te jedna jedina od onih grješnica odluči, da će se ma samo jedan dan čuvati onih strašnih grijeha, makar sigurno znao, da će iza toga opet započeti svoj stari opaki život. Ako smo dakle i čvrsto osvjedočeni, da će koji grješnik odmah

Vita s. Ignatii l. 3. c. 9.

nanovo pasti u svoje prijašnje grijehe, ipak moramo držati, da nam je trud dostatno okrunjen, ako samo jedan sat progje, da Boga ne uvrijedi ili barem smrtni grijeh ne učini. To znači u istinu revnovati za čast i slavu Božju. Tko traži blago, mora dugo kopati, prije nego što nagje. Pa ako tada nagje samo malo zlata, drži, da mu je sav trud naplaćen.

Nu pogjimo još dalje i uzmimo, da se nitko ne će obratiti i da ne ćemo ni toga moći postići, da tko odluči ma samo jedan sat ne vrijegjati Boga, ipak ne smijemo prestati propovijedati i

D. Bern. de Considera- tione ad Eugenium lib. 4.

učiniti sve za siromašne duše, što je u našim silama. Sv. Bernardo raspravlja vrlo lijepo o tom predmetu u pismu na svoga prijašnjega učenika i brata u Redu, Papu Eugenija Trećega. On ga opominje, da nastoji popraviti rimski puk i papinski dvor. Pošto ga je na to živo opomenuo, sam si stavlja prigovor i veli: »Ali možda ćeš me ismjehivati i odgovoriti, da ne koristi brinuti se za popravak rimskoga puka, jer je to puk ohol, prkosan i buntovan, te nesposoban da u miru živi i svoju dužnost vrši, osim ako se ne može opirati. Dakle se ne možeš od njega ničemu nadati i svaki je taki posao uzaludan. Ne gubi zato ufanja, nastavlja svetac, od tebe se ne zahtijeva, da ga izliječiš, nego da

D. Bern. ubi supra.

samo oko toga nastojiš. *Noli diffidere: curam exigeris, non curationem*«. Upotrijebi za to shodna sredstva. To traži Bog od tebe. »*Kad su te postavili za upravitelja*«, kaže Mudrac, »*brini se za*

Eccli. 32, 1. 2.

njih. — Rectorem te posuerunt? curam illorum habe«. Upamti dobro, on ne kaže: izliječi ih. Jer onaj, koji je na čelu drugih, nije dužan da ih izliječi od njihovih pogrješaka, pošto to nije u njegovoj moći, pa dakle ni Bog toga od njeg ne traži. Sa svim pravom kaže poganski pjesnik Ovid: »*Nije vazda u vlasti liječnika,*

Ovid. de Ponto lib.1. epist.3.vers. 17.

da ozdravi bolesnik. Non est in medico semper, ut relevetur aeger«. U tome zaista ne sastoji dužnost njegova zvanja nego u tom, da sa svoje strane ništa ne propusti, te ga izliječi. Nu ostavimo, veli svetac, svjedočanstva onih, koji su izvan Crkve, kad nam naši

I. Cor. 15, 10.

pružaju mnogo bolja. Čuj, kako govori sv. Apostol: »*Više sam radio nego svi oni. — Abundantius illis omnibus laboravi*«. On

D.Bern. ubi supra.

ne kaže: »Više sam od svih koristio, ili više sam od svih ploda donio. *Non ait: Plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificavi*«. Jer pošto ga je sam Bog bio podučio, znao je on dobro,

I. Cor. 3, 8.

da »*će svaki primiti svoju plaću prema svome radu. — Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*«. Dakle ne će primiti plaću prema uspjehu ili prema plodu, što ga je donio. Stoga se Apostol hvali svojim mučnim radom a ne plodom. Nasljeduj ga; radi, koliko je do tebe, i čini, što je u tvojim silama. Sadi, zalijevaj i obragjuj vinograd Gospodnji; tako ćeš zadovoljiti dužnosti svoga zvanja. Da uzraste i plod donese, nije tvoja stvar. Bog se mora za to skrbiti; pa on će to učiniti, ako to drži za dobro. Ako pak toga ne učini, ne ćeš ti zato ništa izgubiti, jer nas uči sv. Pismo: »*On daje pravednicima plaću za*

Sap. 10, 17.

njihov trud. — Reddidit justis mercedem laborum suorum«. Dakle ne daje im plaću prema uspjehu. »O sigurna posla, komu neuspjeh ne može umanjiti vrijednosti! *Securus labor, quem nullus*

D. Bern. ubi supra.

valet evacuare defectus«. Ako se i nitko ne poboljša, tvoja će

plaća biti isto tako velika, svejedno kao da si mnogo učinio i nebrojene obratio. To ti ipak velim, dodaje svetac, a da ne postavim granice dobroti i svemogućtvu Božjemu. Jer da je još tako otvrdnuo rimski puk pa mu bilo srce poput kamena, »*Bog može od kamenja ovoga podignuti djecu Abrahamu. — Potens est Deus* Matth. 3, 9.
de lapidibus istis suscitare filios Abrahae«. »*Tko zna, da li se ne će okrenuti i oprostiti, i ostaviti za sobom blagoslov? — Quis scit, si convertatur et ignoscat, et relinquat post se bene-* Ioel 2, 14.
dictionem?« Ali ovdje se ne radi o tom, što će Bog činiti; jer naše nije, da istražujemo njegove sudove. Ja samo namjeravam pokazati onima, koji su dužni raditi oko spasa duša, kako ne smiju biti u tome nemarni, što drže, da im je djelovanje bezuspješno. Jer zasluga kao i plaća ne ovisi o uspjehu posla, nego samo o načinu, kako tko ispunjuje svoju dužnost.

Još više. Kad bi dapače znali, da ne ćemo dušama ništa koristiti, ne bi smjeli da prestanemo u svojoj službi vazda tako raditi, svejedno kao da bi nam sve najbolje uspjevalo, i to sa dva razloga. Prvo, to zahtijeva neizmjerno milosrgje Božje. Izvori ne prestaju teći, veli sv. Zlatousnik, ako i grabimo iz njih vodu. Da bude koji grad velik, mora obilovati vodom tako, da se može izlijevati u različite njegove dijelove. To isto vrijedi za propovjednike. Oni su kao kanali, kojima teče voda evangjeoske nauke za čitav svijet. Oni ne smiju nigda da prestanu izlijevati spasonosnu vodu božanske riječi, pa pilo ju sada mnogo ili malo njih. Iz toga se vidi beskrajno milosrgje Božje, što ove vode u njegovoj Crkvi neprestano teku za sve one, koji žegjaju i žele ih piti. »*Vi svi, koji žegjate*«, govori on po proroku Izaiji, »*dogjite na vode; i koji nemate srebra, žurite se, kupite i jedite, dogjite, kupite bez srebra i bez ikake zamjene vina i mlijeka. — Omnes sitientes, venite ad aquas; et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite; venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac*«. Is. 55, 1.

Drugo, to zahtijeva Božja pravednost. Jer ako se ljudi uza tolike opomene i propovijedi ne obrate, tada će to služiti barem zato, »*da se Bog opravda u svojim riječima i pobijedi, kada dogje na sud. — Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas, cum judi-* Ps. 50, 6.
caris«. Bog hoće da svoje postupanje sa grješnicima opravda i pokaže im, da je samo do njih stojalo, te postanu blaženi, da se tako ne mogu ispričati niti na ikoga potužiti, osim na same sebe; jer im u istinu nije manjkalo za to sredstava. »*Što je, što sam morao jošte učiniti svome vinogradu, a nijesam učinio? — Quid est, quod debui ultra facere vineae meae, et non feci?*« Is. 5, 4.
Ovako veli Bog po proroku Izaiji, da opravda svoje postupanje sa svojim pukom. Zasadio sam ga, ogradio, i podigao u njem kulu za obranu te smjestio tijesak. »*Očekivao sam, da urodi grožgjem, a on urodi vinjagama. — Et exspectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas. — Sada dakle, stanovnici jeruzalemski i muževi Judini, sudite izmegju mene i moga vinograda. — Nunc ergo, habitatores Jerusalem et viri Juda, judicate inter me et vineam* Is. 5, 4. 3.
meam«. Pa vidite, tko je kriv, da nije urodio grožgjem. Nije dakle mala stvar, ako pomogneš opravdati stvar Božju na sudnji

dan protiv grješnikā. Jer će tada tvoje propovijedi i opomene, iz kojih sada crpu tako neznatnu korist, ustati tako proti njima, da ne će moći ništa odgovoriti. S kojegod dakle strane stvar promotrili, moramo vazda raditi svim marom oko spasa duša, pa bilo to sad uspješno ili ne.

D. August. lib. de fide et operibus. c. 17.
Matth. 22, 3 seq.

Sv. Augustin, tumačeći priču o pozvanicima, koji ne htjedoše doći na svadbu, pita glede sluga, što ih posla njihov gospodar, da one pozovu: »Mogu li se ove sluge okriviti radi nemarnosti, što pozvanici na svadbu ne htjedoše doći? Zaista ne. Nasuprot ih treba držati za vjerne i brižne sluge, jer su učinili, što im je bilo naloženo. Oni bo pozvaše one, koje su po zapovijedi morali pozvati; oni učiniše sve, da ih potaknu, te dogju na svadbu. Zvanici, koji ne htjedoše doći, kaznit će se; nu sluge će primiti jednaku plaću, baš kao da bi svi zvanici bili prisutni. Oni nijesu bili krivi, što nijesu svi došli«. I nas će Bog na sudnji dan pozvati na račun, da li smo sve učinili, što smo mogli i bili dužni učiniti za siromašne duše. Jer da se one obrate, dobro je i mora biti naša živa želja i najveće veselje. Tako se božanski

Luc. 10,21.

Spasitelj »*obradova u Duhu svetom — exultavit Spiritu Sancto*«, kada su učenici vrativši se sa svog propovijedanja kazivali, kaki su plod učinili. Nu za to ne ćemo mi računa davati nego oni, kojima navieštamo riječ Božju. Svaki mora račun dati o svom djelovanju. Tako ćemo mi dati račun o tome, da li smo vjerno ispunili svoju dužnost, a oni, da li su se okoristili naukama, što su ih čuli.

Naša dakle zasluga te dobrota i savršenost naših djela ne ovisi o tome, da li će se drugi njima okoristiti ili ne. Nasuprot možemo još više reći na svoju utjehu. Naša naime plaća i zasluga ne sama što ne ovisi o uspjehu našega rada, nego možemo donjekle reći, da je veća, ako se od svega toga ništa ne vidi, nego kada je plod očit. Tako nam je i veća zasluga, ako uza svu rastresenost i sušu u molitvi ustrajemo, nego kad smo puni nebeskih utjeha.

D. Greg. Moral. l. 35. c. 11.

Jer je, kako sv. Grgur vrlo dobro primjećuje, drago propovjedniku i to ga ne malo bodri i jači, kad vidi, da svi k njemu hrle i sazna, da mu propovijedi puno djeluju. Nu boli ga i žalosti, kad vidi, da ga rado ne slušaju, da slabo uspjeva. Ali ako se time ne dade odvratiti, nego i nadalje navješta riječ Božju, tako kao da bi ga sav svijet slušao i kao da bi osobito djelovao na duše, tada je to znak velike savršenosti i sigurni dokaz, da sve samo za Boga radi.

S ovom čistoćom i savršenošću valja da obavljamo sve svoje dušobrižničke poslove. Ne smijemo za tim težiti, da mnogo učinimo, nego da vjerno ispunimo svoje dužnosti i volju Božju. A to je upravo, što od nas zahtijeva i hoće Božje Veličanstvo. Tada se ne ćemo bojati ni truda ni lošeg uspjeha, niti ćemo pogledom na slabu korist klonuti duhom ili izgubiti mir duše, kao što se to dan na dan dogadja onima, koji većinom gledaju na uspjeh.

DRUGA RASPRAVA.

Bitni zavjeti redovnički i velika korist redovničkoga staleža.

Prvo poglavlje.

Savršenost redovnika sastoji u vjernom ispunjivanju zavjeta siromaštva, čistoće i posluha.

Prije nego napose što reknemo o svakom od ovih triju zavjeta, spomenut ćemo o tom nešto uopće. Prvo. Ova su tri zavjeta bitna sredstva u redovničkom staležu, da postignemo savršenost. Redovnik se nalazi, kako veli sv. Toma, u staležu savršenstva. Ovo je nauka sv. Dionizija Areopagite, a prihvatiše ju uopće bogoslovci. Time se ne će reći, da moramo već biti savršeni, čim postanemo redovnici, nego da smo od tada dužni težiti za savršenošću. »Ne kao da se priznavaju savršenima«, veli sv. Toma, »nego oni ispovijedaju, da teže za savršenošću. *Non quasi profitentes se ipsos perfectos, sed profitentes se ad perfectionem tendere*«. Jer ne vrijedi za redovnika, što vrijedi za biskupa. Za biskupa se predmnijeva, da je već savršen, od redovnika se očekuje, da će biti. Prvi mora već biti savršen, drugi treba da istom oko toga nastoji. Sv. Toma postavlja tu razliku izmegju redovnika i biskupa na temelju Isusovih riječi u svetom Evangjelju. Kad savjetuje Gospodin dragovoljno siromaštvo, što ga ispovijeda redovnik, tada ne predmnijeva, da je već savršen, nego da će postati savršen, ako slijedi taj savjet. Gospodin ne kaže: »Ako si savršen, idi, prodaj sve što imaš«, nego samo: »*Ako hoćeš savršen da budeš. — Si vis perfectus esse*«. Ali je sasvim drukčije postupao, kada je pozvao sv. Petra na biskupsku službu. Triput ga naime pitao, ne samo da li ga ljubi, nego da li ga ljubi više, nego svi drugi, da nam pokaže, koju li ljubav i savršenost traži u tom staležu od onih, koje na nj uzvisuje. Prema tomu stalež redovnički kao i biskupski jest stalež savršenosti, ali na različit način. Jer jedan predmnijeva savršenost, ali ju ne daje, dok ju drugi ne predmnijeva, ali k njoj vodi. Ti nijesi dužan biti savršen, čim si stupio u Red, ali si dužan težiti za savršenošću. Zato kaže sv. Jeronim: »Redovnik griješi, ako ne će da bude savršen. *Monachum perfectum esse nolle, delinquere est*«. A Euzebije od Emise kaže: »U pustinju poći jest najveća savršenost; u pustinji nesavršeno živjeti jest najveće prokletstvo. *Venire ad eremum, summa perfectio est; non perfecte in eremo vivere, summa damnatio est*«. Ako dakle redovnik ne teži za savršenošću i ne nastoji iz svih sila da bude savršen, nije pravi redovnik, kaže sv. Toma, pošto ne čini ono, radi čega je stupio u Red. »Život mu se mora slagati s imenom, a zavjeti se vidjeti u djelu. *Concordet vita cum nomine; professio sentiatur in opere*«.

D. Thom. 2. 2. q. 184. art. 5.
D. Dionys. Areop. de coel. Hierarchia c. 5.
D. Thom. ibidem.
Matth. 19, 21.
D. Hieron. Epist. 1. ad Helidor.
Euseb. Emiss. Homil. 9. ad Monachos.
D. Thom. 2. 2. qu. 86. art. 1.

Najbitnija sredstva u redovničkom staležu da dogjemo do savršenosti, jesu tri naša zavjeta: siromaštvo, čistoća i posluh. To tumači krasno sv. Toma. Redovnički stalež možemo, veli on, sa tri strane promatrati. Naime u koliko je on vježbanje, koje vodi k savršenosti; ili u koliko je stalež miran i prost od svih vremenitih briga; ili u koliko je žrtva, kojom sebe i sve, što imamo, Bogu prikazujemo. Ako ga promatramo kao vježbanje, što vodi k savršenosti, vidimo, da uklanja iz našeg srca sve, što priječi ljubav Božju, u čem sastoji najveća savršenost. A to je troje. Prvo je želja za izvanjskim dobrima. Ona se uklanja zavjetom siromaštva. Drugo je želja za putenim nasladama. Ona se uklanja zavjetom čistoće. Treće je naša neuredna volja. Ona se uredjuje zavjetom posluha.

I. Cor. 7, 32. Možemo ga nadalje promatrati kao stalež prost od briga prema riječima Apostolovim: »*Hoću pak da budete bez brige.* — *Volo autem vos sine sollicitudine esse*«. To sasvim postizavamo trima zavjetima, koji nas oslobagjaju od tri najglavnije brige, što nas muče u svijetu. Zavjet siromaštva oslobagja nas od brige za izvanjska dobra. Zavjet čistoće oslobagja nas od brige za uzdržavanje obitelji i odgoj djece. Zavjet posluha, kojim se sasvim predajemo poglavaru, da s nama ravna, oslobagja nas od treće brige, naime što nam je činiti i kako se vladati u raznim prigodama života. Ako napokon promatramo redovnički stalež kao žrtvu samoga sebe, što ju Bogu prinosimo, to vidimo, da je ta žrtva pomoću tri spomenuta zavjeta sasvim potpuna i savršena. Jer sva se dobra, što ih čovjek ima, mogu na troje svesti: na dobra izvanjska, što je bogatstvo, na dobra tijela, što su putene naslade i na dobra duše, što je razum i volja. Prva posvema žrtvujemo zavjetom siromaštva, druga zavjetom čistoće a treća zavjetom posluha, kojim se odriče redovnik svoje vlastite volje i podaje vodstvu poglavara, koji je namjesto Boga. S kojegod dakle strane promatrali taj stalež, vidimo vazda, da su tri zavjeta, što ih u njem polažemo, najbitnija sredstva, koja nas vode k savršenosti.

Chron. Ord. S. Francisci p. 1. l. 1. c. 73. Božanski se Spasitelj ukaza jednom sv. Franji, kako nam se pripovijeda u ljetopisima od njega utemeljena Reda, i zapovjedi mu, da mu prikaže tri dara. Svetac mu odgovori: »Ti znaš, Gospodine, da sam ti se sasvim prikazao i da sam sav tvoj. Ja nemam ništa drugo na svijetu osim ovog odijela i ovog užeta, a i to je tvoje. Što ti dakle mogu prikazati? Oh, da bih imao još jedno srce i jednu dušu, da ti ju, Gospodine, prikažem! Nu pošto mi zapovijedaš, da ti nešto prikažem, to daj mi, Gospodine, još što drugo, da ti ispunim želju i poslušam te«. Na to mu zapovjedi Spasitelj, da segne rukom u njedra i prikaže mu ono, što tamo nagje. Svetac to učini i izvadi veliki komad zlata, i pruži mu ga. Spasitelj ponovi istu zapovijed još dva puta. Pa kada je svetac svaki puta izvadio jednaki komad zlata i na isti ga način prikazao, rastumači mu Krist, da ta tri komada zlata znače posluh, siromaštvo i čistoću. To je on Bogu tako savršeno prikazao, da mu savjest, kako je to sam priznao, nije mogla glede toga ništa spočitavati. Prinesimo i mi Gospodinu ova tri zavjeta kao žrtvu tako, da nam glede toga savjest ne može ništa spoči-

tavati, nego da možemo s Jobom reći: »*Nije me ukorilo moje srce za cijelog mog života.* — *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea*«. *Job 27, 6.*

Drugo poglavlje.

Zašto se obvezujemo zavjetom na siromaštvo, čistoću i poslušnost.

Mogao bi tko primijetiti: »Čemu zavjeti? Ta možemo i bez zavjeta živjeti u siromaštvu, čistoći i posluhu«. Svi bogoslovci odgovaraju na to sa svetim Tomom: »Zavjeti su nužni, jer su bitnost redovničkoga staleža, jer on bez zavjeta ne može biti stalež savršenosti. Razlog je tomu ovaj. Stalež savršenosti nužno iziskuje neprestanu obvezu na savršenost. Jer riječ »stalež« znači nešto čvrsta, stalna i postojana. Dakle stalež redovnički ne može biti stalež savršenosti bez neprestane obveze na savršenost; po tom se ne da on ni pomisliti bez zavjeta, usljed kojih nastaje takova obveza. Zato pripadaju biskupi, veli sv. Toma, staležu savršenosti, ali župnici ne. Jer župnici nijesu za uvijeke obvezani na dušobrižništvo, nego se mogu toga odreći. Biskupi su pak obvezani neprestano na pastirsku službu, i samo ih Papa može nje riješiti. Ista je razlika takogjer izmegju savršenosti svjetovnjaka i savršenosti redovnika. Jer ma da je svjetovnjak i savršeniji od redovnika, ipak ostaje istina, da je redovnik u staležu savršenosti a svjetovnjak ne. Jer se savršenost svjetovnjaka ne osniva kao redovnika na zavjetima; dakle nema ni iste jakosti ni stalnosti u dobru kao ona redovnika, t. j. ako se samo uzme u obzir stalež jednoga i drugoga. Svjetovnjak vodi danas posve savršen i svet život, a sutra u tom popušta. Redovnik je pak vazda u staležu savršenosti, makar on ne bio savršen, jer je zavjetima, koji ga za uvijek vežu, obvezan na savršenost i nije mu se slobodno toga odreći. Časnoga brata Egidija upita netko, da li se može u svijetu doći do kršćanske savršenosti? »Dakako«, odgovori on, »ali ja više držim do jednog stupnja milosti u redovničkom staležu nego li do deset stupnjeva u svijetu«. Jer se u redovničkom staležu, gdje živemo rastavljeni od svijeta, toga glavnog neprijatelja milosti, i gdje nas dobri primjeri potiču neprestano na krepost, lakše sačuva i umnoži milost, dok se u svijetu lahko izgubi a vrlo teško sačuva. Iz toga je on zaključio, da više vrijedi u redovničkom staležu manja milost uz tolika i tako sigurna sredstva, da ju sačuvamo i umnožimo, nego li mnogo veća milost u svijetu, gdje je izvrgnuta hiljadu pogibelji.

D. Thom. 2. 2. q. 184. art. 5. et q. 186. art. 6.

D. Thom. 2. 2. q. 184. art. 6.

Fr. Aegidius, Chron. Ordin. S. Francisci p. 1. l. 7. c. 20.

Iz toga možemo uvidjeti, kolika je prijevara nekojih novaka, koji misle, da bi vodili život pobožan i sabran te bi svojim primjerom bližnjega sazigjivali, kad bi živjeli u svijetu. To je prijevara gjavla, koji im hoće pod tom izlikom da ugrabi neprocjenljivo dobro, što ga imaju, te ih zavede, da istupe iz Reda. U svijetu će biti možda s početka jednako revni; svakih će se osam

dana ispovijedati, molit će i brižljivo bježati grješne prigode. Ali pošto nijesu više pod posluhom niti ih više veže kaka stalna dužnost, a svaki čas se pomaljaju nove zapreke, u velikoj su pogibelji, da ne će malo po malo propustiti svoju molitvu niti se više redovito ispovijedati i do toga doći, te će svoje veselje tražiti u općenju sa sinovima ovoga svijeta. Tako hrle oni sve više u propast. U redovničkom pak staležu jest sasvim drukčije. Jer nije slobodno redovniku da napusti svoje duhovne vježbe i otme se dužnosti, na koju ga obvezuju zavjeti, što su onaj »*trostruki vez, koji je*«, kako Mudrac kaže, »*teško rastrgnuti.* — *Funiculus triplex difficile rumpitur*«. *Eccl. 4, 15.*

Mi vidimo dakle, da zavjeti zapravo uzdižu onaj način življenja, na koji se obvezuje redovnik, do života redovničkoga i staleža savršenosti. Stoga više svetaca misli, da su ga utemeljili sveti apostoli. Kada su sve ostavili, da slijede Krista, položili su, vele oni, temelj ovome staležu, predavši se po zavjetima sasvim njemu. Odatle običaj u katoličkoj Crkvi, da se redovnici posvećuju Bogu trima zavjetima. *D. August. de Civit. Dei l. 14. c. 4. D. Hieronym. D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 4. ad 3.*

Treće poglavlje.

Druge koristi i dobra, što ih crpemo iz obveze na zavjete.

Osim već navedenih koristi sadržavaju zavjeti još druge. Što se čini po zavjetima, mnogo je bolje, vrednije i zaslužnije pred Bogom, nego što se čini iz slobodne volje. Sv. Toma navodi za to tri razloga. Prvo. Jer je bogoštovlje (Religio) najveća i najizvrsnija megju ćudorednim krepostima, a zavjet je čin bogoštovni. Po tom je vrijednost svih kreposnih djela usljed zavjeta veća, jer po njem ona postaju čini bogoštovni, t. j. nešto sasvim sveto i Bogu već posvećeno. Tako n. pr. post, što je čin umjerenosti, postaje po zavjetu činom bogoštovnim, i dvostruko je zaslužan: po samom sebi kao čin umjerenosti i po zavjetu kao čin bogoštovni. Uopće svim, što činimo iz posluha, sabiremo si dvostruku zaslugu; jednu samim djelom a drugu poslušnošću. Po tom zaslužujemo mnogo više, ako djelujemo iz posluha, nego ako što činimo samo iz vlastitog nagona, kad nijesmo na to obvezani posluhom ili zavjetom. Kao što redovnik, koji se ogriješi o zavjet čistoće, počinja dva smrtna grijeha, jedan proti šestoj zapovijedi, a drugi još mogo veći proti položenom zavjetu, jer čini svetogrgje: isto si tako stiče redovnik, koji zavjet čistoće vjerno ovršuje, dvostruku zaslugu, prvu time, što ovršuje zapovijed Božju, a drugu, što vjerno drži Bogu učinjeni zavjet. Ovo je posljednje još mnogo zaslužnije nego li prvo, jer je čisti čin bogoštovni. *D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 6.*

Drugo. Zavjet čini, da su djela mnogo zaslužnija. Jerbo onaj, koji što po zavjetu čini, Bogu mnogo više daje i žrtvuje nego li onaj, koji to čini bez zavjeta. Jer takav mu ne daje samo ono, što čini, nego i slobodu, da može što drugo činiti. To je

mnogo više; jer on žrtvuje Gospodinu svoju slobodu, nešto najveće, što mu može prikazati. Vrlo dobro činimo, ako sve ostavimo radi Krista. Ali zavjetom siromaštva ne odričemo se samo svega, što posjedujemo, nego što je još mnogo više, i mogućnosti, da igda što posjedujemo. Jer tada darujemo Bogu, kako kaže sv. Anselmo i sv. Toma, stablo s plodom. Kao što onaj, kažu ovi sveci, mnogo više daje, koji daje plod skupa sa stablom, nego onaj, koji daje samo plod a stablo za se pridrži; isto tako žrtvuju redovnici Bogu mnogo više, nego li svjetovnjaci. Jer svjetovnjaci žrtvuju Bogu samo plod stabla, naime svoja dobra djela, a stablo, što su oni sami, pridržavaju za se, t. j. oni si pridržavaju pravo nad samim sobom, dok se redovnici sasvim predaju u njegove ruke. Oni mu daruju stablo s plodom; oni mu predaju svoja djela, riječi, misli, svoju volju i svoju slobodu. Redovnici više nijesu svoji; oni nemaju ništa više, što bi mu mogli dati, sve mu već predadoše. Sv. Bonaventura služi se drugom prispodom. Kao što onaj, veli on, mnogo više daje, koji predaje drugome ne samo pravo porabe nego i pravo vlasništva; isto tako daje i onaj mnogo više, koji sama sebe Bogu zavjetom žrtvuje i posvećuje, nego li svjetovnjaci, koji se na taj način ne prikazuju, jer svjetovnjaci, dopuštaju Bogu, da tako kažem, samo porabu samih sebe, dok mu se redovnik, koji žrtvuje Bogu svoju volju i svoju slobodu isto tako, kao i sva svoja djela, sasvim predaje u vlasništvo. *D. Anselm. lib. de similit. D. Thom 2. 2. qu. 88. art. o.* *D. Bonav. Apologia pauperum.*

Treće. Djela, što ih po zavjetu obavljamo, mnogo su zaslužnija, nego li ostala. Jer dobrota svih izvanjskih djela ovisi osobito o volji. Što je dakle savršenija volja, to su savršenija i djela, koja iz nje proističu. Volja je tim savršenija, čim je čvršća i stalnija. Jer tada je ona mnogo dalje od one pogrješke, što ju Mudrac kudi u mlakoga, kad kaže: »*Lijenčina hoće i ne će.* — *Vult et non vult piger*«. I Aristotel navodi to kao svojstvo kreposti, da čvrsto i nepokolebivo radimo. *Ut firmiter et immobiliter operetur*«. To postizavamo bez dvojbe zavjetima. Kao što onaj, koji je otvrdnuo u grijehu, kako bogoslovci kažu, mnogo teže griješi, nego li onaj, koji griješi samo iz slaboće ili iz naglosti, jer onaj griješi s voljom sasvim nagnutom na zlo, što oni nazivaju grijehom proti Duhu Svetomu: tako su nasuprot i dobra djela, što proističu iz volje u dobru učvršćene i na dobro sasvim nagnute, mnogo zaslužnija i savršenija. *Prov. 13, 4.* *Arist. Ethic. 2. c. 4.*

Ako napokon promotrimo s jedne strane svoju slaboću a s druge strane, kako nas gjavao uporno kuša, doći ćemo do tog uvjerenja, da nema boljega sredstva, kako da se ojačamo i zatvorimo gjavlu vrata svoga srca, nego da se obvežemo Bogu zavjetima. Jer kao što onaj, koji se kani oženiti s kojom djevicom, izgubi svaku nadu, da će ju dobiti, niti ju više snubi, kad dozna, da se udaje za drugoga: tako i gjavao, kad vidi, da se koja duša zaručuje po zavjetima s Kristom, gubi obično svu nadu, da će ju opet za svijet predobiti. Često ju dapače prestaje sasvim kušati, jer se boji, da joj napast ne će još sjajniju krunu pribaviti, i umjesto da joj što naškodi, da ne će morati sramotno uzmaknuti.

Četvrto poglavlje.

Zašto zovu sveci ovo žrtvovanje samoga sebe Bogu po redovničkim zavjetima drugim krštenjem i mučeničkom smrću.

Savršeno žrtvovanje samoga sebe Bogu po redovničkim zavjetima toli je vrijedno i zaslužno, da ga sv. Jeronim, sv. Ciprijan i sv. Bernardo nazivaju drugim krštenjem. A bogoslovci drže, da se tim dobiva potpuni oprost svih grijeha. Kad bi koji odmah po tom umro, ravno bi išao u nebo, a da ne bi morao poći u čistilište; svejedno kao oni, što odmah iza krštenja umiru. Nu to se nema tako razumijevati, kao da je to samo učinak oprostâ, što se mogu dobiti, kad se polažu zavjeti; jer novaci dobivaju na dan svoga oblačenja potpuni oprost: nego je to jednostavno zasluga samih zavjeta, koja je tako velika i jaka, da može bez pripomoći oprosta zadovoljiti božanskoj pravdi za kaznu, što smo ju zaslužili za svoje grijehe. Za dokaz ove tvrdnje navode bogoslovci, što se čita o sv. Antunu Ovaj je veliki svetac imao jednoć vigjenje, u kojem mu se pričinilo, kao da ga nose angjeli u nebo a vragovi kušahu, da ih u tom zapriječe, okrivljujući ga zbog nekojih grijeha, što ih je u svijetu počinio. Nu što im odgovoriše angjeli? »Ako ga možete optužiti zbog grijeha. što ih je počinio, otkako je postao redovnik, dobro; jer što se tiče grijeha, što ih je u svijetu počinio, ti su mu već oprošteni. Taj je dug on posvema naplatio time, što se kao redovnik sav Bogu posvetio«.

D. Hieron. sup. Ezech. D. Cypr. Exhort. mart. D. Bernard. Serm. 30. sup. Cant. D. Thom. 2. 2. q. ult. art. 3. addit. 3.; et Cajet. ibi. Paulus V. in Bulla seu Constit. ann. 1606.

D. Thom. ubi supra.

Prorok Danijel reče kralju Nabukodonosoru: »*Otkupi svoje grijehe milostinjom. — Peccata tua eleemosynis redime*«. Ako se može zadovoljiti za svoje grijehe time, da razdijelimo dio svog imutka megju uboge, koliko to više vrijedi za onoga, koji sve daje, što ima. »Dobro je, ako razdijelimo imutak megj siromahe; ali je bolje, ako s namjerom da Gospodina nasljedujemo, sve na jedanput darujemo, i prosti od svake skrbi s Kristom oskudijevamo. »*Bonum est, facultates cum dispensatione pauperibns erogare; sed melius est, pro intentione sequendi Dominum, insimul donare, et absolutum sollicitudine egere cum Christo*«. Sv. Jeronim dokazuje to krivovjercu Vigilanciju ovim riječima samoga Spasitelja, što ih reče bogatomu mladiću: »*Ako hoćeš savršen da budeš, idi, prodaj što imaš i podaj siromasima, i imat ćeš blago na nebu; i dogji, idi za mnom. — Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo: et veni, sequere me*«. Tumačeći sv. Grgur proroka Ezekijela veli: »Ljudi u svijetu, koji pridržavaju svoj imutak i daju dio siromasima, prinose Bogu žrtvu od svoga imutka. Oni daju nešto Bogu, a drugo pridržavaju za se. Redovnik ne zadržava za se ništa, on se odriče svega iz ljubavi k Bogu i žrtvuje Gospodinu savršenu žrtvu, što je više od jednostavne žrtve. Ako je dakle vrlo velika zasluga, kad se odričemo samo bogatstva, koliko je po tom veća, kad se odričemo zavjetom siromaštva izvanjskih dobara, zavjetom čistoće svoga vlastitog tijela a zavjetom posluha svoje volje i svoje slobode? kad vodimo život u neprestanoj samozataji i mrtvenju iz ljubavi prama Bogu? A to je život redovnički.

Dan. 4, 24.

Lib. de Eccl. dogm. c. 71.

D. Hieron. advers. Vigil

Matth. 19, 21.

D. Gregor. in Ezech. Hom. 20.

D. Thom. 2. 2. q. 186. art. 3. ad 6.

»*Vazda nosimo u svojem tijelu mrtvenje Isusovo. — Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes*«. *II. Cor. 4, 10*

Od kolike je vrijednosti ovo posvemašnje žrtvovanje samoga sebe Bogu po trima redovničkim zavjetima, vidi se još iz toga, što su svi učitelji crkvenoga prava mnijenja, da onaj, koji je učinio zavjet, da hodočasti u Rim ili u Jerusalem, da razdijeli sav svoj imutak megju siromahe, da posveti sav svoj život u bolnicama njegi bolesnikâ, da se svaki dan bičuje sve do krvi, da vazda živi o kruhu i vodi, da neprestano nosi pokornički pojas ili što mu drago čini, da svemu tomu potpuno zadovoljava time, kada stupi u Red. Jer sve dužnosti, što ga vežu usljed prije učinjena zavjeta, prestaju od onoga časa i zamjenjuju se dužnostima redovničkim, koje su kud i kamo savršenije i Bogu ugodnije.

De Voto et Voti redemptione.

Još više. Ovo žrtvovanje Bogu samoga sebe po trima redovničkim zavjetima tako je nešto uzvišenoga i junačkoga, da sveci isporegjuju redovnički stalež s mučeničkom smrću. »On je neprestano mučeništvo«, veli sv. Bernardo, »blaže doduše od onoga groznoga, kada se udovi sijeku mačem, ali teže radi dugotrajnosti. *Illo quidem, quo membra caeduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius*«. Ono se, što su ga imali vjernici pretrpjeti od silnikâ, svršilo s jednim udarcem mača; nu ovo se redovničko ne svršava s jednim udarcem mača, nego je dugo trpljenje, koje se danomice ponavlja, sad poniženjem naše oholosti, sad kakim uništenjem naše vlastite volje i našeg razuma, tako da možemo sa Psalmistom reći: »*Radi tebe se mrtvimo cio dan, smatraju nas kao ovce za zaklanje. — Quoniam propter te mortificamur tota die: aestimatis umus sicut oves occisionis*«. Nu kao što si mučenici nijesu birali načina svoje muke i smrti, nego su vazda bili pripravni onako trpjeti, kako bi im se dosudilo: isto tako mora biti i redovnik pripravanna svako mrtvenje, što ga stigne.

D. Bern. Serm. 30. sup. Cant.

Ps. 43, 22

Mučenička je smrt napokon čin tako junačke ljubavi, da se ne može ništa krasnije pomisliti. »*Veće od ove ljubavi nitko nema*«, veli božanski Spasitelj, »*da dušu svoju položi tko za prijatelje svoje. — Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*«. Zato su sveci mnijenja, da se mučeničkom smrću dobiva oproštenje svih svojih grijeha i ravno dolazi u nebo, a da se ne moraju pretrpjeti muke čistilišne, i tvrde, da onaj nanosi nepravdu mučeniku, koji za njega moli. *Injuriam facit martyri, qui orat pro eo.* Isto tako i drže, da redovnik dobiva posvemašnjim žrtvovanjem samoga sebe Bogu po zavjetima potpuno oproštenje svojih grijeha i zasluženih kazna, jer je prikazanje svega onoga, što ima, nada sve uzvišeni čin. Zato ga oni isporegjuju s krštenjem i mučeničkom smrću.

Ioan. 15. 13. Clemens. Alexandr. Stromat. l. 4. D. August de Civitate Dei l. 13. c. 8. Hermes, discipul. S. Pauli, Past. simil. 9. lib. 3. cap. Cum Mart. de celeb. Missae.

Peto poglavlje.

Dužnosti, što se zavjetima preuzimaju, ne umanjuju slobode, nego ju nasuprot usavršuju.

»Znam dobro«, mogao bi tko odgovoriti, »da sve te koristi donosi žrtvovanje Bogu samoga sebe pn zavjetima. Ali ono je

spojeno s nekim gubitkom. Zavjeti naime otimaju ljudima slobodu, što se ničim ne da nadoknaditi. Nije dobro prodati slobode ni za sve blago. *Non bene pro toto libertas venditur auro.*

Na to odgovara sv. Toma: »Varaš se, jer zavjeti ne oduzimaju slobode, nego ju usavršuju. Oni učvršćuju volju u dobru i priječe, da ne pogje po zlu. Po tom nam se sloboda ne oduzima, svejedno kao što se ne oduzima potpuna sloboda ni Bogu ni svecima, što ju imaju, time da ne mogu griješiti. Kad su bili apostoli učvršćeni u milosti, nijesu više mogli učiniti smrtnoga grijeha. Nu to im ne oduze slobode, nego ju usavrši; jer time bi sasvim učvršćena u dobru, za što je podijeljena«. To isto kaže i naš Otac Ignacije u pismu o posluhu. »Ne smatrajte to za malen dobitak svoje slobodne volje, što ju vraćate po posluhu sasvim onome, koji ju vam je dao. Jer je time ne ćete izgubiti nego usavršiti, pošto se svojom voljom sudarate s najvišim pravilom svake savršenosti, naime s voljom Božjom, koju tumači poglavar, koji vas vodi namjesto Boga«. *D. Ignat. in Epist. de obedientia.*

To se slaže i s onim, što kaže sv. Anselmo: »Griješiti nije sloboda niti dio slobode. Griješiti je više neka nemoć, nego moć. Jer tkogod čini, što mu nije korisno, čim više to može, tim veću moć ima nad njim nesreća i pokvarenost. *Peccare non est libertas nec pars libertatis. Peccare est potius non posse, quam posse. Quicumque enim facit, quod sibi non expedit, quanto magis hoc potest, tanto magis adversitas et perversitas possunt in illum*«. Moći griješiti nije moć nego nemoć i slaboća. Hoćeš li da to jasno vidiš?« pita sv. Augustin. »Jedino, što Svemogući ne može, jest lagati ili griješiti. *Hoc unum non potest Omnipotens, mentiri non potest*«. Moći griješiti, znači biti pod vlašću grijeha; a moć je grijeha nad čovjekom tim veća ili manja, čim više ili manje može griješiti. Čim se više udaljujemo od te moći i svoju volju u dobru učvršćujemo, tim ju više usavršujemo. A to činimo zavjetima. Oni nas vežu, da se vježbamo u savršenosti. Stoga kliče sv. Augustin: »Blažene nužde, koja nas sili na bolje! Neka ti ne bude žao, što si položio zavjete, nego se veseli, da ti sada nije više dozvoljeno, što ti je bilo dozvoljeno na tvoju štetu. *Felix necessitas, quae in meliora compellit! Non te vovisse poeniteat, imo, gaude, jam tibi non sic licere, quod cum tuo detrimento licuisset*«. Kad bi te tko vidio gdje ideš prema ponoru, zar ti ne bi iskazao veliku uslugu, ako bi ti put tako zatvorio, te se ne bi, da bi i htio, mogao u nj strovaliti? Samo te tvoja slobodna volja može upropastiti. Jer »prestane li vlastita volja«, kaže sv. Bernardo, »ne će biti više ni pakla«. *Cesset voluntas propria, et infernus non erit*«. Dakle što ti se više zatvara put i priječi te, da zlorabiš svoju slobodu, to ti se veće dobročinstvo iskazuje. Ne gubiš dakle svoje slobode, kad svoju volju podlažeš volji svoga poglavara zavjetom poslušnosti, nego ju još bolje usavršuješ, obloživ ju najfinijim zlatom posluha i volje Božje.

D. Anselm. de fortit. c. q. Alb. Magnus lib. de virtute.

D. August. de Civitate Dei l. 22. c. 25.

D. August. Epist. 45. ad Arment. et Paul.

D. Bern. Serm. 3. de Resurr.

Neki glasoviti bogoslovac pridodaje još nešto, što zaslužuje, da se dobro uvaži. On kaže: »Zavjeti ne samo što ne umanjuju slobode, nego tko se zavjetima obvezuje Bogu i uzima na se jaram posluha, taj je mnogo slobodniji od onoga, koji toga ne čini. Jer prava sloboda sastoji u svladanju samoga sebe. Tko se pak obvezuje Bogu zavjetima, bez dvojbe je mnogo veći gospodar samoga sebe od onoga, koji se ne stavlja pod posluh«. Nu razjasnimo tu istinu primjerima. Što te nuka, da položiš zavjet čistoće? Nada, da ćeš s milošću Božjom postati tako gospodar samoga sebe, te ćeš moći čisto živjeti. A što zaustavlja drugoga, da ne položi ovog zavjeta? Što je osvjedočen, da ga ne će moći držati. Ti dakle vidiš, da imaš mnogo veću vlast nad sobom i da možeš činiti, što hoćeš, i što misliš, da je za tebe dobro. U tom pak zapravo sastoji sloboda. Sloboda drugoga nije dakle prava sloboda nego ropstvo, jer on u istinu sluša kao rob strast, što njime vlada i u grijehe ga strovaljuje. On je rob svoje strasti »*koja čini, da robuje zakonu grijeha. — Captivantem illum in lege peccati*«. »*Jer od koga je tko nadvladan, njegov je i rob. — A quo enim quis superatus est, hujus et servus est.* — »*Svaki je, koji čini grijeh, rob grijehu. — Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati*«.

Soto de justitia et jure q. 2. art. 4. ad. 1.

Rom. 7, 23.

II, Petr. 2, 19.

Ioan. 8, 34.

To isto vrijedi o posluhu. Zašto polažeš zavjet poslušnosti? Jer se nadaš, da ćeš se pomoću Božjom u toliko svladati, te ćeš vazda slijediti volju svoga poglavara a svoju zatajivati. A što drugoga drži, da ne položi toga zavjeta? Što je osvjedočen, da mu ne će ostati vjeran i da svoju volju ne će moći podvrći volji drugih. Ti dakle vidiš, da podvrći se jarmu posluha po zavjetima zahtijeva veću moć nad sobom i veću slobodu. To je plemenito i velikodušno djelo. I Mudrac nam ga savjetuje, kad kaže: »*Stavi nogu svoju u okove njezine i u ogrljak njezin vrat svoj. Prigni svoja ramena i nosi ju, i neka ti ne dosade spone njezine. — Injice pedem tuum in compedes illius et in torques illius collum tuum: subjice humerum tuum, et porta illam, et ne acedieris vinculis ejus*«. Sretnih li okova, sretnih vezova, koji one, što ih nose, ne vežu, nego rese! To nijesu lanci ropstva ni znakovi sužanjstva, nego nakit, koji je samo za slobodne muževe, i znak dostojanstva i veličine. U ostalom od velike je važnosti, da tu stvar tako shvaćaš. Jer »jaram je Kristov sladak«, kako zgodno primjećuje sv. Ambrozije, »ako ga promatraš kao ures za svoju šiju, a ne kao teret. *Jugum Christi suave est, si ornamenta putes cervicis tuae esse, non onera*«. *Eccli. 6, 25, 26.* *D. Ambros. lib. de Initiand.*

Šesto poglavlje.

Velika korist redovničkoga staleža, i koju hvalu dugujemo Bogu, što nas je u nj pozvao.

»*Vjeran je Bog, po kojem ste pozvani u društvo Sina njegova Isusa Krista, Gospodina našega! — Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri*«. Tako kaže Apostol. Kada je Bog izveo sinove Izraelove iz sužanjstva egipatskoga, stavio im je osobito na srce, da se sjećaju *I. Cor. 1, 9.*

onoga dana, u koji im je izkazao tu milost. U tu im svrhu zapovjedi, da slave svake godine uspomenu na to kroz osam dana, a sedmoga dana da zakolju i jedu janje uz iste obrede, kao što su to činili u dan svoga oslobogjenja. Ako su dakle oni imali tako proslaviti uspomenu na onaj dan, kada ih je izbavio iz ropstva egipatskoga, da ih povede u obećanu zemlju, što je ipak bila samo vremenita milost, usljed koje se nijesu poboljšali sinovi Izraelovi, što dakle ne moramo mi činiti, da proslavimo onaj dan, kada je oslobodila njegova svemoguća ruka našu dušu iz ropstva vražjega, da ju povede putem neba? O svetom se Arseniju pripovijeda, da je svake godine slavio dan, kada ga je Bog milostivo izveo iz svijeta. Ta je svečanost sastojala u tome, da bi na taj dan primio svetu Pričest, udijelio trima siromasima milostinju, jeo nešto sočiva i svima pustinjacima dozvolio, da ga pohode u njegovoj ćeliji.

In Vita S. Arsenii Abbatis.

Faraon je zahtijevao od Mojsija, da sinovi Izraelovi žrtvuju svome Bogu u Egiptu, a da se radi toga ne moraju iseliti. Na to mu odvrati Mojsije: »*Ne može tako da bude, jer ćemo žrtvovati Gospodinu Bogu svome ono, na što bi se zgražali Egipćani. — Non potest ita fieri: abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. — Ako naime budemo klali ono, što štuju Egipćani, pred njima, zasut će nas kamenjem. Poći ćemo tri dana hoda u pustinju i žrtvovati Gospodinu Bogu svome, kako nam je zapovjedio. — Viam trium dierum pergemus in solitudinem, et sacrificabimus Domino Deo nostro, sicut praecepit nobis*«. Sv. Augustin na to primjećuje. »Tako se ima i s onima, koje Bog poziva na savršenost evangjeoskih savjeta. Oni mu moraju žrtvovati ono, nad čim se svijet zgraža, t. j. ono, što svijet obožavai kao bogatstvo, časti, radosti, samoljublje i svoju volju. Pa jer bi bili izvrženi ruglu i smijehu svjetovnjakâ, kad bi takove žrtve u svijetu prikazivali, moraju svijet ostaviti i povući se u samoću redovničkoga staleža, da tamo mogu Bogu u miru žrtvovati. Tako je s nama. Bog nas je po svojem neizmjernom milosrgju izveo iz ropstva svijeta u samoću redovničkoga staleža, da možemo po trima zavjetima mirno žrtvovati ove kumire svijeta. I možemo to tim slobodnije činiti, jer se to drži u Redu za veliku čast i slavu. Dapače koji se u tom odlikuje, tim se više časti i štuje«.

Exod. 8, 26. 27.

D. August. Qnaest. lib. 2. super. Exodum, q. 28.

Da još jasnije pokažemo, kako zahvalni moramo biti za tu milost, istaknut ćemo ovdje, što govore sveci o njezinoj vrlini i prednostima. Čujmo najprije, kako tumači sv. Jeronim ove riječi okrunjenoga Proroka: »*Kad je izašao iz zemlje egipatske, čuo je jezik, koji nije znao. On izmakne legja svoja teretima. — Cum exiret de terra Aegypti, linguam, quam non noverat, audivit; divertit ab oneribus dorsum ejus*«. Iz tog se vidi, kaže on, kako se milosrdnim pokazao Bog prama nama, što nas je izveo iz svijeta. Opisujući bijedu ropstva, u kojem smo živjeli pod okrutništvom gjavla, i slobodu djece Božje, na koju nas je pozvao, kaže: »Bog nas je oslobodio od vrlo teška jarma i bremena. Bili smo robovi faraonovi; »*ali nas je snažnom rukom izveo Gospodin iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva. — In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti, de domo servitutis*«. Kada

Ps. 80. 6, 7.

Exod. 13, 14

smo bili u Egiptu, gradili smo faraonu gradove, nosili blato i opeke, i cijela je duša naša tražila pljevu. *Quando in Aegypto eramus, exstruebamus civitates Pharaoni, lutum et laterem portabamus, et tota anima nostra quaerebat paleas.* Nijesmo imali žita, nijesmo imali nebeskoga kruha, koji s neba dolazi; još nijesmo primili mane s neba; a kako smo velike tada nosili terete! *Non habebamus frumentum, non habebamus coelestem panem et qui de coelo venit; nondum acceperamus manna de coelo: quam grandia antea habebamus onera!*« Zaista ljudi u svjetskom staležu uzdišu pod teškim teretom! Kako se oni moraju brinuti i mučiti, da mogu samo živjeti ili barem da postignu kaku časnu službu! S kakim se poteškoćama nemaju poslije boriti, da se u njoj uzdrže i više uspnu! Što se sve u svijetu ne zahtijeva od njih, kaki ih sve obziri ne vežu i komu se sve ne moraju klanjati, kakih li se propisa ne moraju držati; što je sve poznato samo onom, koji je to iskusio. To je zaista željezan i nesnosljiv jaram, koji pritište pleća svjetovnjakâ. »*Od ovoga je tereta oslobodio Gospodin naša pleća*« i natovario ih sa svojim, o kom on veli: »*Jaram je moj sladak i breme moje lahko. — Jugum enim meum suave est, et onus meum leve*«. Gospodin nas je pozvao u stalež, u kojem nemamo ništa drugo činiti osim njega ljubiti i njemu služiti.

D. Hieronym. sup. Ps. 80, 6. 7.

Matth. 11, 30.

Govoreći sveti Apostol o razlici megju oženjenima i neoženjenima, piše: »*Onaj, koji je bez žene, brine se za ono, što je Gospodnje, kako da omili Bogu: Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. — A koji je oženjen, brine se za ono, što je svjetovno, kako da ugodi ženi, i razdijeljen je. Qui cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. — I žena neudana i djevica misli, što je Gospodnje, da bude sveta tijelom i duhom: Et mulier innupta et virgo cogitat, quae Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu*«. Ako dakle kaže Apostol, da sva briga onih, što vode u svijetu djevičanski život, mora na to smjerati, da Bogu ugode te tijelo i dušu posvete, koliko su većma na to obvezani redovnici, koje je Bog oslobodio od svih zemaljskih briga, dapače od brigâ za uzdržavanje života, da se ni za što drugo ne ne brinu, osim kako će mu danomice sve više omiljeti i napredovati u svetosti!

1. ad Cor. 7, 33.

Sv. Augustin vidi u žrtvi, što ju Abraham prikaza na zapovijed Božju, razliku megju svjetskim i redovničkim staležom. Ovaj naime žrtvova jednu kravu, kozu, ovna, grlicu i običnu golubicu. Prve je tri životinje raspolovio, kako primjećuje sveto Pismo, »*pticâ pak nije razdijelio,* nego ih čitave žrtvovao. — *Aves autem non divisit*«. Ove su četveronožne životinje, veli taj crkveni otac, slika onih, koji živu u svijetu, kojih je srce i duh vazda razdijeljen različitim brigama. A ptice su slika onih, koji su pozvani u redovnički stalež, i nigda nijesu razdvojeni, živjeli oni sad kao grlica u posvemašnjoj zabitnosti ili općili s ljudima kao golubica. One se sasvim prikazuju Bogu i posvećuju samo njegovoj službi. Ovu je milost iskazao Gospodin nama redovnicima. Mi se možemo Bogu sasvim i nerazdjelivo žrtvovati te ni za čim drugim težiti do li njemu omiliti. Zato polažemo zavjet čistoće, da prosti od dužnosti, kako ćemo ugagjati ženi i uprav-

D. August. de Civitate Dei l. 16. c. 24.

Genes. 15, 10.

ljati obitelju, sav trud na to upotrijebimo, da postanemo što svetiji i savršeniji. S tom namjerom polažemo zavjet siromaštva i odričemo se svega bogatstva, da prosti od briga, koje su s njim nerazdruživo spojene, toga trnja, što zadušuje dobro sjeme, da samo oko toga nastojimo, kako da dobro sjeme nikne u našem srcu i blago si milosti u njem nagomilamo. U tu svrhu napokon polažemo zavjet posluha i odričemo se sebe i svoje vlastite volje, da prosti od brige za svoje vlastito ravnanje, što smo sasvim položili u ruke svoga poglavara, nastojimo samo oko svog duhovnog napretka.

»*Deder, slavite Gospoda, sve sluge Gospodnje, što stojite u kući Gospodnjoj, u predvorjima kuće Boga našega! — Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini, qui statis in domo Do-*
Ps.133,1.2. *mini, in atriis domus Dei nostri*«. Na ove riječi kaže sv. Jeronim: »Kao što kakav veliki Gospodin ima više slugâ, od kojih su nekoji u neposrednoj njegovoj blizini a nekoji na poljima: isto tako ima i Bog različitih sluga. Nekoji mu služe regbi pred njegovim licem, drugi na poljima. *Sic Deus habet multam familiam. Habet quasi ad faciem suam, qui sibi ministrant: habet*
D. Hieronym. in Ps. 133. *alios in agris*«. Redovnici su sluge, što stanuju u kući Gospodnjoj i svaki dan s njime opće. A svjetovnjaci su sluge, koji imaju obragjivati polja. Kao što se dakle ovi posljednji, nastavlja sveti učitelj, obraćaju obično na one, koji su blizu gospodara, ako hoće da što od njega postignu: isto se tako i svjetovnjaci, ako im se što dogodi ili hoće da zadobiju od Boga kaku milost, utiču obično redovnicima. A to čine zato, jer su ovi bliže Gospodina i u većoj milosti kod njega. K tomu kao što sluge, što imaju obragjivati polja, živu vrlo mučno, dok drugi, što su u neposrednoj blizini svoga gospodara, puno ugodnije živu: isto tako imaju i svjetovnjaci svakojakih briga i nevolja, dok redovnici živu u miru i opće s Bogom.

D. Gregor. Moral. l. 5. c. 7. Ta je slika sadržana, kako tumači sv. Grgur, i u životu braće Jakova i Ezava. O njima kaže sveto Pismo: »*Postade Ezav vješt lovac i čovjek poljodjelac; a Jakov, muž tih, stanovaše u šatorima. — Factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agri-*
Genes. 25, 27. *cola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis (vel habitat domi)*«. Lovu odani Ezav, veli ovaj crkveni otac, zgodna je slika onih, što u svijetu živu i neprestano se bave vremenitim stvarima. Nasuprot mirni Jakov, koji je stanovao u šatorima, slika je redovnikâ, što živu u neprestanoj sabranosti duha i neprestano teže za savršenošću svoje duše. Zato su ljubimci Božji, kao što je bio Jakov ljubimac svoje majke. Promotrimo sada, kaku nam je Gospodin milost iskazao, kad nas je toliko uzvisio nad one, što živu u svijetu. Jer ovi su sluge, sto ih upotrebljava za niske službe i teške poljske poslove, a mi smo, koji se nahodimo u neposrednoj njegovoj blizini. Mi možemo dakle s punim pravom reći, što je rekla kraljica Sabe Salamonu, kad je vidjela sjaj i krasnu uredbu njegove kuće: »*Blago ljudima tvojim i blago slugama tvojim, što stoje pred tobom uvijek i slušaju mudrost tvoju! — Beati viri tui et beati servi tui, qui stant co-*
III.Reg.10,8. *ram te semper et audiunt sapientiam tuam*«! Blago redovnicima,

koje je Bog odabrao, da stanuju u njegovoj kući te neprestano opće s njime i slušaju njegovu neizmjernu mudrost!

Iz toga možemo lako zaključiti, koli su zaslijepljeni oni, koji misle, da su mnogo za Boga učinili, što su ostavili svijet, i Boga zato smatraju svojim dužnikom. Ako ti tako misliš, jako se varaš. Bog ti je nasuprot iskazao veliku milost, što te je izveo iz svijeta, smjestio te u svoju kuću i postavio u tako uzvišeni stalež. Ti si njegov dužnik i teško si obvezan, da mu hvališ za ovo veliko dobročinstvo i služiš s novom snagom. Kad bi pozvao kralj koga plemića na svoj dvor, da mu povjeri kaku sjajnu službu, ne bi ovaj plemić sigurno za veliko držao, što je ostavio kuću i imanje, niti bi mislio, da mu kralj za to što duguje. Nasuprot će to smatrati za veliku milost kraljevu i nastojat će, da se je što većom revnošću u službi vrijednim i zahvalnim iskaže. Tako moramo i mi činiti. Nijesmo mi Boga odabrali, nego je on nas odabrao i iskazao nam toliku milost bez naše zasluge, dapače uza svu našu nevrijednost.

Ah, Gospodine, što si našao na nama i što ti se moglo na nama dopasti, te si nas odabrao a ne našu braću, što su u svijetu ostala? Mora da si sigurno na nama što tebi mila opazio, kad si nas tako odlikovao. Nu pazi dobro, što veliš, odgovorit će mi možda tko. Svi bogoslovci tvrde, da nije u nama uzrok našemu preodadranju. Sv. Augustin tumači to krasno jednom prispodobom. »Kipar«, kaže on, »prolazi šumom. On opazi posječeno stablo; stane, promatra ga, dopadne mu se, i odluči da što iz njeg napravi. Ali zašto mu se ono dopalo? On je vidio u umjetnosti, što će biti, i dopalo mu se ono, što će iz njeg napraviti, ne ono, što je stablo ovaj čas. *In arte vidit, quod futurum est, et amavit quod inde facturus, non illud, quod est.* Tako je ljubio i Bog nas grješnike. *Sic nos et Deus amavit peccatores.* Kao drvo iz šume vidio nas je tesar i mislio na zgradu, što će ju učiniti. *Quasi lignum de silva vidit nos faber, et cogitavit aedificium, quod facturus est*». To, krasna i savršena slika, D. August. Tract. 8. sup.1.Epist. Ioan. što je imala iz toga nastati, dopala mu se, a ne neotesani i neuglagjeni panj.

Ovaj nebeski umjetnik, koji je stvorio nebu i zemlju, htio je iz ovog panja načiniti savršenu i potpunu sliku, sliku, koja bi bila slična njegovu Sinu. »*Koje je predvidio, one je i preodredio, da postanu slični slici Sina njegova. — Quos praescivit, et praedestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui*«. Rom. 8,29. To se njemu na tebi dopalo i to ga je sklonulo, da te odabere. Jer »*ne izabraste vi mene*«, kaže Spasitelj, »*nego ja vas izabrah i postavih vas, da idete i plod donosite i da vaš plod ostane. — Non vos me elegistis, sed ego elegi vos et posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat*«. Ioan.15,16. Vidi, kako savršenu sliku hoće Bog iz tebe da načini i kako imaš biti sličan njegovu jedinorogjenomu Sinu! On te je odabrao za isti posao, radi kojeg je došao Sin Božji na svijet, naime da predobivaš duše za Boga.

Isti svetac tumači prvi stih sto trideset i šestoga psalma u smislu, koji zgodno pristaje našem predmetu. »*Na rijekama ba-*

bilonskim, tamo smo sjedjeli i plakali, kad smo se sjetili tebe Sione. — Super flumina Babylonis, illic sedimus et flevimus, cum recordaremur tui Sion«. »Rijeke babilonske«, kaže on, »znače prolazne stvari ove zemlje. Razlika je megju gragjanima babilonskim i gragjanima jerusalemskim. Oni se nahode usred rijeka babilonskih, sasvim zapleteni u stvari ovoga svijeta posred najvećih olujâ i pogibelji. A oni, koji hoće biti gragjani onog nebeskog Jerusalema, vide i promatraju pogibelji na rijekama babilonskim, poplave i oluje, vjetrove i valove, i stoje daleko. Oni vide to i ne bacaju se u rijeke babilonske, nego sjede na rijekama babilonskim i plaču nad rijekama babiloskim. »*Vident haec et non se mittunt in flumina Babylonis, sed sedent super flumina Babylonis, et flent super flumina Babylonis*«. Ali zašto plaču i sjede na obalama rijeke? Prvo plaču radi svog progonstva, kaže ovaj crkveni otac. Pogled na vihrove, što se svaki čas uzdižu na rijekama babilonskim i uspomena na nebesku domovinu, od koje su tako daleko, izmamljuje im neprestano suze i uzdahe. »O, sveti Sione, gdje je sve stalno i ništa ne prolazi!« vape oni. »Tko nas je u to sunovratio? *O sancta Sion, ubi totum stat, et nihil fluit, quis nos in ista praecipitavit?* Zašto smo ostavili tvoga Utemeljitelja i tvoje društvo? *Quare dimisimus Conditorem tuum et societatem tuam?*« Kada ćemo se osloboditi pogibelji, što nas okružuju, kada biti natrag pozvani iz svog progonstva? Kada se ne ćemo trebati ničesa više bojati, kada li nalaziti u tvojim zidinama? Drugo oplakuju one, koji se dadu zahvatiti od rijeka babilonskih i nositi. Plaču nad svojom braćom, koju na hiljade, slavohleplje, griješna ljubav, mržnja i zavist danomice strovaljuje u vječnu propast. Sv. Brigita vidje jednoga dana u duhu, gdje se duše strovaljuju u pakao, kao što padaju u zimi pahuljice snijega na zemlju. Tko da ne plače nad takovim gubitkom? Tko može takova šta vidjeti, a da mu se srce od sažaljenja ne para? Treće, oni sjede na obalama rijeka babilonskih, da priteku u pomoć svojoj braći, što hrle u propast, te im pruže ruku i pokušaju, e bi mogli koje od njih spasti. To je naš posao. Bog nas je pozvao, da budemo ribari ljudi. »*Hajdete za mnom! i učinit ću vas ribarima ljudskim. — Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum*«. Zato nas je postavio na obale rijeka babilonskih, da lovimo duše. Odatle valja da pružamo ruku onima, koji se utapaju. Promislimo ipak, koliku nam je Gospodin milost iskazao time, što nas je odijelio od svjetovnjaka i toli uzvisio. Oni su još u pogibelji a mi smo u sigurnosti. Oni plivaju u vrtlogu rijeka babilonskih, gdje im prijeti pogibelj da propadu i svaki se čas utope; nas je Gospodin postavio na obalu, da im pritečemo u pomoć i pružimo im ruku, te ih spasemo. — Nu svrnimo pogled i na same sebe te promislimo, kako moramo biti izvrsni plivači, ako hoćemo da pomognemo i spasemo one, što se utapaju. Inače ćemo se skupa s njima utopiti; jer se u smrtnoj stisci hvata jedan drugoga i obojica propadaju. Veoma vješt u predobivanju duša, vrlo krepostan i savršen mora da bude onaj, koji hoće druge izbaviti iz pogibelji, a da se sam ne izvrgne pogibelji.

Ps. 136, 1.

D. August. in Ps. 136, 1.

D. August. ibid.

In revelat. S. Brigittae, et refert Blosius Monit. spirit. c. 1.

Matth. 4, 19.

U jednom zanesenju vidje sv. Anselmo veliku rijeku, u koju se izlijevao sav smrad i gad zemlje. Njena voda postade usljed toga preko svakog pojma nečista i smrdljiva. A tekla je tako hitro i silovito, da je sve, na što bi naišla, sa sobom nosila, muževe i žene, bogataše i siromahe, sad ih povlačeći u dubinu, sad opet bacajući u vis, a da im nije dala ni časa počinka. Svetac sav u čudu nad tim pogledom a najviše, da oni, što bijahu u rijeci, ostadoše na životu, zapita, kako mogu živjeti i čim se hrane? Odgovori mu se, da se hrane gadom i kalom vode, u koju su utonuli; nu uza sve to da su zadovoljni. Značenje ovoga vigjenja ne ostade mu dugo tajnom. Ono mu se rastumači ovako: »Ova silovita rijeka jest svijet, u kojem su ljudi, utonuli u opačine i hitani od svojih pohota, tako zaslijepljeni, da se smatraju sretnima, akoprem ne mogu nikada naći mira radi neprestane uzrujanosti, u kojoj se nahode«. Na to bi svetac u duhu prenesen u vrlo prostran i raskošan vrt, kojega su zidovi bili pokriti srebrnim pločama i neobično se blistali. Usred njega bila je livada, a na njoj trava sasvim od zlata, no tako fina i meka, da se lako savijala, kad bi htio na nju sjesti i opet se, a da se nije prelomila, odmah uspravila, čim bi ustao. Zrak, koji se tu disao, bio blag i čist. Sve je napokon izgledalo tako, kao da ti se smiješi i mami te, te se činio taj raskošni vrt kao zemaljski raj, gdje nije ništa manjkalo za najveće blaženstvo. I bi svecu rečeno, da je to prava slika redovničkog staleža.

Habetur in Operibus S. Anselmi. Surius 21. April. Til. Bredembr. Coll. 8. c. 34.

— —

Sedmo poglavlje.

Nastavak istoga predmeta.

Sv. Bernardo ističe u malo riječi korist redovničkoga staleža, kad kaže: »Nije li Red svet, čist i neokaljan, u kom čovjek živi čišće, pada rjegje, ustaje brže, hodi opreznije, orosi se češće, počiva sigurnije, umire pouzdanije, čisti se brže i obilnije nagragjuje? *Nonne haec est religio sancta, pura et immaculata, in qua homo vivit purius, cadit rarius, surgit velocius, incedit cautius, irroratur frequentius, quiescit securius, moritur fiducius, purgatur citius, praemiatur copiosius?*« A na drugom mjestu veli redovnicima: »Preuzvišeno je zvanje vaše. Nebesa nadilazi, jednako je angjelima, angjeoskoj slično čistoći. Jer nijeste samo obećali svu svetost, nego savršenost svake svetosti i svrhu svakog savršenstva. Drugih je služiti Bogu, vaše je uza nj prianjati. *Altissima est professio vestra, coelos transit, par Angelis est, angelicae similis puritati: non enim solum vovistis omnem sanctitatem, sed omnis sanctitatis perfectionem, et omnis consummationis finem: aliorum est servire Deo, vestrum adhaerere Deo.* Kojim da vas imenom dostojnije nazovem, ne znam, da li ljudima nebeskim ili angjelima zemaljskim, koji borave na zemlji, nu živu na nebu. *Quos quo nomine dignius appellem, nescio: Ho-*

D. Bern. Serm. sup. Simile est regnum coelorum negotiatori quaerenti bonas margaritas.

D. Bern. Epist. ad Fratres de monte Dei. Ioan. 15,19. Ephes. 2,19

mines coelestes, an angelos terrestres degentes in terris, sed conversationem habentes in coelis«. »*Nijeste od svijeta, nego ste građani svetaca i ukućani Božji. — De mundo non estis, sed estis cives sanctorum et domestici Dei*«. Vi ste slični blaženim dusima, kojim je Bog naložio, da nas čuvaju, a koji svoju službu tako vrše, da uvijek pri tom gledaju Boga. Taki je život pravog redovnika. Njegovo je srce na nebu, dok mu je tijelo na zemlji. Svaka se njegova riječ i sve njegovo djelovanje odnosi na Boga i na božanske stvari, i može u istinu reći s Apostolom: »*Moj je život Krist. — Mihi enim vivere Christus est*«. Jer se on isto tako kao sv. Pavao posvetio samo Kristu i njemu se sav žrtvovao.

Philipp. 1, 21.

D. Bernard. Serm. 46. in Cant. 1, 15.

Sv. Bernardo uporavlja na redovnički stalež riječi Pjesme nad pjesmama: »*Naša je posteljica od cvijeća. — Lectulus noster e floridus*«. I kaže: Kao što u svijetu nema ništa zgodnijega, gdje da otpočineš, od kreveta, tako i u Crkvi Božjoj nije ništa prikladnije za počinak duševni od redovničkog staleža. On je neka vrst kreveta, na kom duša, prosta od svih briga i svake buke svijeta, stalno u Bogu počiva. Koliku nam je milost Gospodin glede toga iskazao, možemo lahko iskusiti. U Družbi se Isusovoj imaju jedino poglavari brinuti za sve, što nam je potrebito, kao za hranu tako i za odijelo, kako za nauke tako i za putovanja jednako za vrijeme bolesti kao i za vrijeme zdravlja. Tu ne trebamo više roditeljâ ni rogjakâ. Nje smo ostavili i možemo ih sasvim zaboraviti, osim da ih se sjećamo u molitvi. Jer bili oni mrtvi ili još na životu, bili bogati ili siromašni, Družba Isusova i njeni poglavari zastupaju nam oca i majku. Oni se brinu za sve naše potrebe, da mi, sasvim bez brige za sve vremenite stvari, imamo pred očima samo svrhu, radi koje smo stupili u Red, naime svoj duhovni napredak i napredak svoga bližnjega. Klement aleksandrijski kaže, da je Bog postavio čovjeka zato u zemaljski raj te mu predao vlast i gospodstvo nad svim stvarima, da ne bi imao ništa više na zemlji poželjeti, nego da sve svoje želje uzdigne prema nebu. Tako postupa i Družba Isusova s nama. Ona preuzima brigu za naše vremenite potrebe, da mi, prosti od svih zemaljskih skrbi, upravljamo sve svoje misli k nebu.

Osmo poglavlje.

Uobičajena kod nas obnova zavjetâ i korist, što ju možemo iz toga crpsti.

Godine 1534. sakupiše se na Veliku Gospu prvi oci naše Družbe u Parizu oko svetog Ignacija i pogjoše zajedno u crkvu, posvećenu preblaženoj Djevici, na Montmartru, t. j. mučeničkom brijegu. Kad su se ispovjedili i pričestili, zavjeriše se svečano Bogu, da će jednoga dana, koji su pobliže označili, ostaviti sve, što su posjedovali, a za sebe zadržati samo toliko, koliko im je potrebno za put do Mletaka. Položiše takogjer zavjet, da će se posvetiti spasu bližnjega i hodočastiti u Jerusalem, nu ovo po-

sljednje pod uvjetom, ako im se za vrijeme od godinu dana pruži zgodna prilika za prijevoz u Svetu Zemlju. U tom slučaju imali bi se otputiti u Jerusalem i po tom ako je moguće sprovesti ostale svoje dane na svetim mjestima. Nu ako im se za godinu dana ne pruži takova prilika ili ako se ne uzmognu iza posjeta svetih mjesta tamo za uvijek nastaniti, zavjeriše se, da će putovati u Rim, baciti se do nogu papinih i ponuditi mu se, da s njima odluči, kako misli, da je najbolje za dobrobit i spas dušâ. Dvije godine zatim obnoviše na isti dan, u istoj crkvi i uz iste svečanosti te zavjete. Odatle u Družbi Isusovoj običaj, da se obnove zavjeti prije profesije.

O toj obnovi zavjeta kaže naš sveti Otac: »Svoje zavjete obnoviti ne znači na novu se dužnost obvezati, nego se one, na koju smo se u Gospodinu obvezali, sjetiti i potvrditi ju. *Vota sua renovare non est obligatione nova se obstringere, sed ejus, qua obstricti sunt in Domino, recordari atque eandem confirmare*«. To znači ono ponoviti, što smo prije učinili, i s veseljem potvrditi, te se vidi, da nam nije žao, što smo taj korak učinili, nego nasuprot da hvalimo Bogu, što je primio žrtvu, koju smo mu prikazali. Kad ne bi toga prije učinili niti mu se žrtvovali, učinili bi to sada. Mi bi se nanovo žrtvovali Gospodinu. Kad bi nam bilo hiljadu svijetova ostaviti radi Boga, ostavili bi ih sve njemu za ljubav. Kad bi imali hiljadu volja i hiljadu srdaca, koja bi mu mogli predati, predali i žrtvovali bi mu ih nanovo. U tome se duhu ima učiniti obnova zavjetâ. Čini li se tako, tada možemo biti osvjedočeni, da će biti veoma zaslužna. Jer kao što je radost i zadovoljstvo radi već prije počinjena grijeha novi grijeh i novu kaznu zaslužuje, isto je tako radost i zadovoljstvo radi ovršena dobra djela nešto Bogu ugodno i vrijedno nove plaće. I to prema veličini dobra djela mjeri se i zasluga radosti, što ju ćutimo radi toga.

Constit. p. 5. c. 4. §. 6.

Constit. p. 4. c. 4. §. 5.

Obnova zavjetâ, veli nadalje sv. Ignacije, biva s tri razloga. Prvo, za umnoženje pobožnosti — *ad devotionis augmentum*. Jer ju ona umnožava u nemaloj mjeri u srcu onih, koji se na to valjano priprave. Drugo, da si u pamet dozovemo dužnost, na koju smo se Bogu obvezali — *ad excitandam, qua Deo obstricti sunt, obligationis memoriam* — i tako se potaknemo, da vjerno držimo svoje obećanje i svaki dan nastojimo oko svog savršenstva. Treće, da se tim većma učvrstimo u svom svetom zvanju — *ad majorem studentium in sua vocatione confirmationem*. Jer kao što je moćno sredstvo proti napastima, da se vježbamo u kreposti, što je protivna onoj opačini, koja nas napastuje, jer se oprjeke megjusobno uništuju; isto je tako i moćno sredstvo proti nezadovoljstvu i dosadi, što nam ju nastoji gjavao pobuditi kod ispunjavanja različitih dužnosti, obnova već položenih zavjetâ. Gjavao je tim slabiji, čim su čvršće naše svete odluke. On se po tom ne ufa da nas napada sličnim napastima. I ako smo štogod skrivili nemarnošću u svom zvanju, tada se to dovoljno opet popravi novim silama, što ih stičemo obnovom zavjetâ.

Našoj je pokvarenoj naravi veoma teško da bude kreposna i savršena. Jer smo po grijehu postali tako slabi i nevoljni, i

naše je nagnuće na zlo tako jako, da mi, ako i katkada počnemo svoje duhovne vježbe s revnošću, ipak malo po malo postanemo u tom opet nehajni i mlaki. Mi smo slični utezima sata, naša nas od zemlje sazdana put vazda vuče k zemlji. Stoga je neophodno potrebito, da se od vremena do vremena kao utezi sata opet uzdižemo u vis t. j. k Bogu. Kao što je Crkva naredila Došašće i Korizmu kao dva vremena u godini, kada joj djeca crpu nove sile i počimaju služiti Bogu s novom revnošću, tako hoće i naš sveti Otac, da si dva puta u godini dozovemo u pamet zavjete, što smo ih učinili Bogu, te nas ta uspomena opet raspali prijašnjom revnošću i nove nam sile podijeli, da vjerno izvršujemo svoje zvanične dužnosti. To ga je osobito sklonulo, da naredi u Družbi Isusovoj ovu svečanu obnovu zavjeta, i u tome sastoji njena korist.

Vita S. Francisci Xaverii l. 6. c. 13. et 15. Abb. Paph. de triplici renunt. Monach.

Ne samo u vrijeme za to odregjeno, kaže sv. Franjo Ksaverije, treba da obnovimo svoje zavjete, nego po primjeru svetoga Opata Pafnucija svaki dan. Sv. Franjo Ksaverije kaže, da jedva ima boljeg oružja za redovnike u njihovoj borbi proti napastima gjavla i puti, kao što je obnova triju zavjeta, siromaštva, čistoće i posluha. Zato on savjetuje, da ih obnovimo svako jutro iza molitve i oboružamo se tim oružjem proti svojim neprijateljima. Isto nam savjetuje, da učinimo na večer poslije molitve. Ako nam se to ipak previše čini, slijedimo barem primjer onih, koji obnavljaju svoje zavjete kod svake Pričesti te često razmišljaju, kako će ih obdržavati, i pomnjivo se ispituju, da li im što ne spočitava njihova savjest glede vjernog ispunjivanja njihovih obećanja.

Da postignemo sigurnije svrhu ove obnove, vrlo je korisno, da osim običnih tjelesnih pokora, kao posta i bičevanja, još ovo troje činimo. Prvo, da sprovedemo nekoliko dana posve u samoći, puštajući za to vrijeme sve druge poslove na stranu, da se tim većma uzmognemo posvetiti molitvi i duhovnim vježbama. Drugo, da položimo račun svome poglavaru o svom duševnom stanju od posljednjih šest mjeseci, i to mnogo točnije nego u ikoje drugo vrijeme godine. Pošto je to jedna od bitnih naših dužnosti, stoga ćemo napose o tom raspravljati u sedmoj raspravi. Treće, da obavimo veliku Ispovijed od posljednjih šest mjeseci kod ispovjednika prije za to odregjenog. To je stari običaj u Družbi a imamo glede toga i naredbu u Pravilima. To su sasma zgodna sredstva, da postignemo svrhu, koja se namjerava obnovom zavjetâ. Jer ispitamo li sve svoje pogrješke pa isporedimo li posljednjih šest mjeseci sa prijašnjih šest, možemo lahko spoznati, da li smo u ovo posljednjih šest mjeseci više napredovali nego li prije, i uopće da li smo na putu Božjem napredovali ili nazadovali. Pa pronagjemo li, da smo mjesto napredovali nazadovali, stidimo se samih sebe, što smo tako daleko od savršenosti, na koju smo pozvani. To nas ujedno potiče, da započnemo s novom revnošću težiti za savršenošću. K tomu ima čovjek pred očima sve svoje pogrješke, pa ako ih mirno promatra, tada sudi po onima, u koje je najčešće padao, koja strast u njemu prevladava i prouzrokuje mu najžešću borbu.

Prema tomu odabire i s mnogo većom revnošću najshodnija sredstva proti toj strasti i ispituje ju napose. Još više. Pošto za obnove zavjetâ ispitujemo svoje pogrješke i ujedno istražujemo, koje smo milosti od Boga primili, a osobito što nas je pozvao u Red, ne možemo ino, kad promotrimo s jedne strane tolike nam podijeljene milosti a s druge strane tolike počinjene pogrješke, nego da se pred Bogom ponizimo i čvrsto odlučimo, da ćemo se popraviti i revnije mu služiti nego do sada. Oprjeke se jasnije opažaju, kad ih megjusobno usporedimo. Tako se više ističe bijelo, kad se postavi kraj crnoga. Ako sravniš dakle, što je Bog za tebe učinio, s onim, što si njemu skrivio, pa promisliš, što mu duguješ i kako si to ispunio, to ćeš jasnije spoznati, da li imaš razloga, te se pred njim poniziš i postidiš? Kaku korist imaš od čestog primanja svetih Sakramenata, od tolikih mrtvenja i pokora, tolikih molitava i ispitivanja savjesti, od tolikih propovijedi i duhovnih štiva? Kamo je to sve propalo? Koji plod, koju korist si crpao iz toga? Tako se pitaj, kad hoćeš položiti račun svome poglavaru o svom duševnom stanju ili obaviti veliku Ispovijed. Osobito treba da pronagjemo otvor, kuda su istekle vode tolikih milosti, te nastojimo da ga u buduće zatvorimo.

Deveto poglavlje.

Nastavak istog predmeta.

Zavjete obnavljamo još zato, da zahvalimo Bogu za milost, što nas je izveo iz svijeta i pozvao u redovnički stalež. Ova je obnova zavjetâ zapravo svečanost, što ju svetkujemo na uspomenu dobročinstva, koje je izvor našoj sreći i osobiti znak našega preodabranja. Kao što Crkva svake godine slavi svetkovinu posvećenja crkve, tada je pravo, da i mi svetkujemo dan posvećenja naših dušâ, tih živih hramova Gospodnjih. Ali da ga dostojno proslavimo i Bogu na ugodni način zahvalimo, treba da pokažemo svoju zahvalnost djelima iz kojih se ona najbolje vidi. Prema tomu moramo same sebe obnoviti, kad obnavljamo svoje zavjete, i tako se utvrditi u ispunjivanju svih svojih dužnosti, da ih u buduće točnije i vjernije ovršujemo, nego li do sada. Na tu nas obnovu samih sebe po riječima sv. Grgura opominje Apostol, kad kaže: »*Obnovite se pak u duhu srca svoga.* — *Renovamini autem spiritu mentis vestrae*«. Jer što ti može koristiti izvanjska obnova, koju samo ustima izgovaraš, ako se ne obnoviš i duševno? Ako se boje koje slike s vremenom tako oštete, da se pojedine crte i likovi na njoj jedva više raspoznaju, to se ona novim bojama obnovi i postaje tako lijepa, kao da je netom izašla iz radionice umjetnikove. Isto se tako izbrišu u nama s vremenom boje kreposti, jer nas naša pokvarena narav neprestano vuče na zlo. »*Jer tijelo, koje je raspadljivo, otešćava dušu.* — *Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam*«.

D. Greg. Moral. l. 12. c. 4. Ephes. 4, 23.

Sap. 9, 15.

Zato se moraju od vremena do vremena boje obnoviti; mi moramo nastojati o svom popravku, odnosno moramo ponoviti već učinjene svete odluke i u njima se sve više učvrstiti. Sv. Grgur veli: »Ako ne ćemo u započetu dobru popustiti, vrlo je potrebito, te mislimo, da svaki dan počimamo. *Si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necessarium est, ut inchoare nos quotidie credamus*«. Sjeti se, s kakovom si revnošću i odlučnošću započeo, kad si stupio u Red. S istom odlučnošću i revnošću počmi sad nanovo. To znači sebe obnoviti. Tako ćeš se pokazati Bogu zahvalnim za njegova dobročinstva, što je njemu osobito milo.

D. Greg. Moral. ibid.

Kasijan nam daje kratku i jezgrovitu opomenu, što ju je Opat Pafnucije dao nekom mladiću u prisutnosti svih svojih redovnika, kad ga je primao u Red. Svaki ju može uporaviti na se kao vrlo zgodno sredstvo, da obnovom zavjetâ postigne žugjeni cilj. »Ti si došao», govoraše mu ovaj sveti muž, »da se sasvim Bogu posvetiš i otrgneš od svih zemaljskih stvari. Čuvaj se, da ikada išto uzmeš natrag od onoga, čega si se odrekao i što si zabacio. *Cave, ne quid aliquando eorum resumas, quae renuntians abjecisti*«. Ti si se zavjetom siromaštva odrekao bogatstva, čuvaj se, da ti u Redu srce ne prione ni za najneznatniju stvar. Jer što bi ti koristilo, da si sve ostavio, što si imao u svijetu, ako ti u Redu srce prianja za kaku posve neznatnu stvarčicu. Ti si se zavjetom posluha odrekao svoje volje i svoga suda. Čuvaj se, da je opet ne uzmeš, nego reci sa zaručnicom u Pjesmi nad pjesmama: »*Svukao sam svoju halju, kako ću je obući? — Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa?*« Ja sam svukao svoju volju i svoj sud kao halju, ne dao Bog, da to igda opet obučem. Ti si okrenuo lcgja svim taštim radostima i zabavama svijeta. Čuvaj se dobro, da im nigda više ne otvoriš svoga srca. Ti si nogama pogazio oholost, taštinu i ugled svjetovni. Čuvaj se, da te to opet ne oblada, ako poslije postaneš u Redu učitelj, propovjednik i dr. ili ako ti se povjeri koja druga služba. Ne gradi tada opet, što si sada porušio. Jer to bi značilo krenuti vjerom i obazirati se natrag, pošto si već ruku na plug položio. Ustraj do konca u siromaštvu i živi bez svega, kao što si obećao Bogu. Ustraj u onoj poniznosti i ustrpljivosti, što si ju imao, kada si suznim očima molio, da te primu u Red.

Cass. de Instit. renunt. l. 4. c. 36.

Cant. 5, 3.

Sv. Bazilije, sv. Bernardo i sv. Bonaventura primjećuju još ovo. »Promisli«, vele oni, »da ti nijesi više svoj, nego da je sve što jesi i što imaš, Božje. Jer si se po zavjetima sasvim predao i žrtvovao Božjem Veličanstvu. Stoga se čuvaj, da ne uzmeš opet natrag ono, što si mu dao i žrtvovao. To bi bila kragja, jer prisvajanje tugje stvari proti volji gospodara jest kragja. *Contrectatio rei alienae invito Domino furtum est.* Na početku smo ove rasprave rekli, da onaj koji stupi u Red, daje Bogu plod i stablo. Kad bi dakle dao tko komu stablo, da ga zasadi u svom vrtu, te si poslije prisvojio njegov plod, tada bi on krao. Tako pak radi redovnik, koji mjesto da čini ono, što mu posluh nalaže, slijedi svoju vlastitu volju. On postupa dapače još gore: jer čini svetogrgje, budući da se radi o stvari, koja je već Bogu posvećena, i to svetogrgje, koje Bog strašno mrzi, kako

D. Basil. in Reg. fusius disput. 19; et serm. de abdicat. rerum.
D. Bern. serm. 19. in Cant.
D. Bonav. de inform. Novit. p. 1. c. 2.

to on sam veli: »*Ja Gospodin ljubim pravdu, a mrzim grabež u žrtvi. — Ego Dominus diligens judicium, et odio habens rapinam in holocausto*«. Ima li većeg zločina nego li ukrasti što od žrtve, koja je sasvim posvećena i prikazana Božjem Veličanstvu? Zato kaže s punim pravom sv. Bernardo: »Nema većega svetogrgja, nego si natrag uzeti moć nad voljom, jednom Bogu prikazanom. *Nullum sacrilegii crimen reperitur deterius, quam in voluntate semel oblata Deo reaccipere potestatem*«.

Is. 61, 8.

D. Bern. Epist. 353.

Sv. Augustin tumači u smislu, koji ovamo pristaje, mjesto iz Geneze: »*Uze dakle Gospodin Bog čovjeka i postavi ga u vrt radosti, da ga obragjuje i čuva. — Tulit ergo Dominus Deus hominem et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum*«. »Što hoće Duh Sveti da kaže tim riječima? pita svetac. Zar je Bog postavio Adama u zemaljski raj, da u njem zemlju obragjuje? Ne može se misliti, da ga je htio na to prije grijeha obvezati. Malo posla samo za zabavu, kako i dandanas nekoji u svojim vrtovima rade, ne bi dakako bilo tada za prvog čovjeka nepogodno; nu dužnost ga na to nije mogla vezati radi stanja nevinosti, u kojem se nalazio, a niti je to bilo potrebito, jer je zemlja sama od sebe donosila plod«. A što znače, dodaje ovaj veliki svetac, one riječi: »*Bog postavi čovjeka u vrt radosti, da ga čuva?*« Zašto da ga čuva? Ta on bijaše tada ipak jedini čovjek na cijelom svijetu. Zar da ga od životinja čuva? Nu prije grijeha nijesu ni čovjeku ni ičemu, što je njemu pripadalo, ikaku štetu nanosile. A kako bi uz to mogao jedan jedini čovjek da sačuva tako veliko mjesto od tolikih životinja, što su tada bile? Onda bi morao podignuti tako visoki zid, da se zmija ne bi mogla na nj uspeti niti kroza nj provući. A tada bi morao najprije protjerati iz raja sve zmije i sve ostale životinje. Nu jedan jedini čovjek ne bio dorasao toj zadaći. Ne smije se dakle to mjesto u svetom Pismu tako razumijevati, kao da je Bog postavio čovjeka u raj, da ga na taj način čuva i obragjuje. Što dakle znače one riječi: »*Da ga obragjuje i čuva?*« »Ništa drugo«, odgovara ovaj crkveni otac, »nego da ima nastojati, te ispuni zapovijedi Božje i obdržavajući ih sačuva raj, koji je poslije izgubio, jer ih je prestupio«. Primijenimo to sada na nas! Što misliš, zašto te je Bog postavio u raj redovničkoga staleža? Jer tako nazivaju sveci s punim pravom ovaj stalež. Znaš li, zašto? Da vršiš zapovijedi, koje ti je dao, i evangjeoske savjete, koji su sadržani u našim Pravilima, i tako si sačuvaš taj zemaljski raj, koji su drugi izgubili, jer im ne ostadoše vjerni.

D. August. l. 8. in Genes. 2, 15.

Genes. 2, 15.

Sv. Augustin tumači to mjesto još drukčije. On naime primjećuje, da sveto Pismo ne kaže: »*Bog je postavio čovjeka u vrt radosti, da vrt obragjuje i čuva*«, nego samo: »*da ga obragjuje i čuva*«. To se može odnositi isto tako na čovjeka kao i na zemaljski raj. Ovaj se smisao bolje dopada svecu. Bog je dakle postavio čovjeka u raj, nastavlja ovaj crkveni otac, ne da čovjek raj obragjuje i čuva, nego da sam Bog čovjeka u njemu obragjuje i čuva. Jer kao što se kaže, da čovjek obragjuje zemlju, kada ju kopa i gnoji, isto se tako može reći za Boga, da obragjuje čovjeka, kad ga opravdava, posvećuje i usavršuje. Baš ga

je u tu svrhu postavio u zemaljski raj, da ga u njem obragjuje i usavršuje, te tako dugo čuva, dok mu se ne svidi, da ga iz zemaljskoga raja premjesti u nebeski i tamo okruni vječnom slavom. Isto je tako Bog i tebe postavio u raj redovničkoga staleža, ne da ga ti obragjuješ i čuvaš, jer ga bolje ruke obragjuju i čuvaju, nego da on tebe obragjuje, te načini iz tebe čovjeka umrtvena, nutarnjega, sveta, savršena i tako te sačuva, dok mu se ne svidi, da te iz ovoga stana mira primi u vječni stan svoje slave.

Taki i slični razlozi i razmatranja moraju nas potaknuti, da se zahvalnima iskažemo za tako veliko dobročinstvo i postignemo svrhu ove obnove. Ako ti dogje pred oči muka i trud, koji je s tim spojen, to misli u isti čas i na plaću, koja ti je za to obećana. Jer je, kako Apostol kaže: »*velika plaća* — *magnam*
Hebr. 10, 35 *habet remunerationem*«. »Velike smo stvari obećali«, govoraše jednoć sv. Franjo svojoj braći, »a mnogo veće su nama obećane.
Hist. Minor. p. l. l. l. c. 51. *Magna promisimus, majora promissa sunt nobis*«. Budimo vjerni svojim obećanjima, pa će tada i Bog svoja vjerno držati. Stoga kad polaže koji član ovoga Reda zavjete, tada mu reče onaj, u čije ih je ruke položio: »A ja ti obećavam život vječni. *Et ego promitto tibi vitam aeternam*«. To isto obećavam i ja tebi sada. Ako ćeš držati ono, što si Bogu obećao, obećavam ti ja s njegove strane vječni život. Obećavam ti to po riječi Kristovoj, koji nas u Evangjelju uvjerava, da će onaj, koji sve ostavi te
Matth. 19, 21. ga slijedi, »*imati blago na nebu.* — *Et habebis thesaurum in coelo*«.

TREĆA RASPRAVA.

Zavjet siromaštva.

Prvo poglavlje.

Zavjet siromaštva jest temelj evangjeoske savršenosti.

»*Blago siromašnima duhom; jer je njihovo kraljevstvo nebesko.* — *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum*«. S ovim riječima poče Spasitelj svijeta svoju uzvišenu Matth. 5, 3.
propovijed na gori. Nekoji bogoslovci i sveci tumače te riječi o poniznosti, nu većina drugih razumijeva pod tim dragovoljno siromaštvo a osobito ono, na koje se obvezuju redovnici. Mi smo ovdje za ovo posljednje mnijenje, za koje je sv. Bazilije i više svetaca. Zaista nije mala pohvala za siromaštvo duhom, kad je Krist počeo s njim svoju propovijed na gori i dodijelio mu prvo mjesto megju osam blaženstvá. Ali mu još na veću hvalu služi, D. Basil. in Regul. brev. interrog. 205.
što ga je on sam učio kroz čitav svoj život svojim primjerom i što je ono bilo prva nauka, koju nam je ovaj božanski Učitelj dao, kad je sišao na svijet. Štalica, jaslice, u koje je bio položen, pelenice, u koje je bio povit, slama, na kojoj je počivao, dah životinjá, koji ga je štitio od zime, sve nam to propovijeda siromaštvo već u početku njegova života. Ono je bilo prva nauka, koju nam je dao, ali i posljednja. Kao što su jaslice bile propovjedaonica, s koje je kao jedva rogjeno djetešce propovijedao, tako je Križ bio propovjedaonica, s koje je umirući propovijedao. On umre gol i tako siromašan, da je Josip iz Arimateje morao kupiti platno, da u nj zamota mrtvo tijelo. Može li se pomisliti veće siromaštvo? Nije li se svršetak slagao s početkom? Ali i kroz čitavi svoj život bio je on najveći siromah. Nije imao ni desetice, da plati porez, što su od njega tražili; nije imao stana, gdje da otpočine, niti gdje da proslavi vazam sa svojim učenicima. »*Lisice imaju jame*«, kaže on, »*i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji ne ima gdje glave nasloniti.* — *Vulpes foveas habent, et volucres coeli* Matth. 8, 20
nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet«. Božanski Spasitelj htjede da postavi dragovoljno siromaštvo za temelj evangjeoskoj savršenosti. Zato reče bogatomu mladiću: »*Ako hoćeš savršen da budeš, idi, prodaj, što imaš i podaj siromasima.* — *Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da paupe-* Matth. 19, 21.
ribus«. Dakle je bilo potrebito, da sam potvrdi ovu nauku svojim primjerom. Zato su prvi kršćani dragovoljno siromaštvo toliko cijenili, da su sve zajednički imali. »*Koji god su bili posjednici poljá ili kućá, prodavahu ih i donašahu cijenu onoga, što bi prodali, i postavljahu pred noge apostolá. A razdjeljivaše se svakome, koliko je tko trebao.* — *Quotquot possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quae vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis,*

Act. 4, 34. 35. *prout cuique opus erat«.* »Oni ju polagahu pred noge apostolâ«, kaže sv. Jeronim, »da pokažu, kako treba bogatstvo nogama gaziti. *Ut ostenderent, divitias esse calcandas«.* Isti svetac tvrdi sa sv. Ciprijanom i sv. Bazilijem, da su tada vjernici polagali zavjet siromaštva. On to zaključuje iz kazne, što je stigla Ananiju i Safiru. Oni umriješe naglom smrću, jer su si bili zadržali dio novca, što su ga dobili za svoja dobra. Tako strašne kazne ne bi zaslužili, primjećuje on, da nijesu prekršili obećanja, što su ga Bogu dali.

D. Hieron. Epist. ad Demetr. D. Cyprian. ad Quirin. l. 3. c. 30. D. Basil. Serm. de Instit. Mon. D. Hie ron in Epist. ad Paulin. de Inst. Mon et Epist. ad Demetr. Const. p. 6. c. 2. §. 1.; et Reg. 23. Summ.

Budući da je Crkva osvjedočena o toj božanskoj istini, postavili su sveci i svi utemeljitelji Redova zavjet siromaštva kao najnužniji i najčvršći temelj redovničkomu životu. Slijedeći njihov primjer, veli naš sveti Otac: »Siromaštvo se mora ljubiti kao čvrsti zid Reda i u svojoj čistoći sačuvati, koliko bude moguće s pomoću milosti Božje. *Paupertas ut murus religionis firmus diligenda et in sua puritate conservanda est, quantum divina gratia aspirante fieri poterit«.* Dok je u svijetu bogatstvo temelj državâ i visokih staleža, u redovničkom je životu siromaštvo temelj redovničkoga staleža i kršćanske savršenosti. Pošto je zgrada, što ju hoćemo podignuti, sasvim različita od one, što ju podižu svjetovnjaci, tada mora naravno biti i sasvim drugi temelj. Spasitelj naših duša tumači nam tu istinu sasvim jasno u Evangjelju, gdje kaže: »*Jer tko od vas, kad hoće da zida toranj, ne sjedne prije i ne proračuna troškove, koji su nužni, ima li toliko, da dovrši; da ne bi, kad postavi temelj i ne uzmože dovršiti, svi, koji vide, stali mu se rugati, govoreći: Ovaj čovjek poče zidati i ne može da dovrši?* — Quia hic homo coepit aedificare et non potuit consummare. *Ili koji kralj, koji kani ići da se pobije sa drugim kraljem, ne sjedne prije i ne promisli, može li s deset hiljada sresti onoga, koji ide na njega sa dvadeset hiljada? Inače, dok je onaj još daleko, pošalje poslanike i moli, da se pomire. Tako dakle svaki od vas, koji se ne odreče svega, što ima, ne može biti moj učenik. — Sic ergo omnis ex vobis, qui non re-*

Luc. 14, 28. 33. *nuntiat omnibus, quae possidet, non potest esse meus discipulus«.* Iz toga možemo slijedeće naučiti. Što su vojnici za vogjenje rata i novac za gradnju kuće, to je siromaštvo i lišenje svih stvari za duhovnu zgradu i duhovnu borbu. Stoga kaže sv. Augustin, koji tumači to mjesto iz Evangjelja: »Ovaj toranj, o kojem Sin Božji govori, znači savršenost kršćanskoga života, a za gradnju potrebiti novac jest posvemašnje odricanje svega. Ono čini, da Bogu slobodnije služimo i gjavla se manje bojimo, jer nam može malo naškoditi a i ne može nas tako lako napasti, kad sve ostavimo«.

Istoga je mnijenja sv Jeronim i sv. Grgur. »Mi smo došli na ovaj svijet«, vele oni, »da se borimo proti gjavlu, koji je svega lišen i ništa ne posjeduje. Zato se moramo i mi sasvim razodjeti, da se uzmožemo proti njemu boriti. Jer koji se opterećen odijelom rva s golim, brže će biti oboren na zemlju, budući da ima, zašto da se uhvati. *Nam qui oneratus vestibus cum nudo luctatur, citius ad terram dejicitur; quia habet unde teneatur.* Hoćeš li se snažno boriti s gjavlom? *Vis firmiter cum diabolo*

dimicare? Odbaci odijelo, da ne podlegneš. *Vestimenta projice, ne succumbas.* Jer što su drugo sve zemaljske stvari, ako ne što je odijelo za tijelo? Koji više posjeduje, brže se svlada. *Quid enim sunt terrena omnia, nisi quaedam corporis indumenta? Qui plus possidet, citius vincitur«.* Sv. Zlatousnik pita za uzrok, zašto su prvi kršćani odisali onako žarkom revnošću, dok su kršćani njegova doba tako mlaki i nehajni? To odatle dolazi, odgovara on, što su se prvi kršćani lišavali svih svojih dobara, da se goli bore s gjavlom, a sada se bore s njim obučeni u odijelo t. j. opterećeni dobrima i svakakim brigama ovoga svijeta, što im može samo smetati u borbi. »Jer goli se borilac hrabrije bori«, dodaje isti svetac. »Plivač se svlači, da prepliva rijeku. Putnik koraca lakše, kad odbaci prtljagu. *Nudus athleta fortius dimicat. Natator exuitur, ut fluvium transeat. Viator, rejectis sarcinulis, bene cursitat«.*

Apud. Euseb de morte Hieron. et D. Gregor. Homil. 32. D. Chrysost. super illud Act. 2, 41. Etappositae sunt in die illa animae circiter tria millia.

Osim toga kao što je »*želja za blagom korijen svih zalâ — radix enim omnium malorum est cupiditas«*, tako je siromaštvo korijen i temelj svih dobara. Stoga je zavjet siromaštva prvi, što ga u Redu polažemo. Sv. Ambrozije, kad tumači netom navedene riječi Apostolove kaže: »Kao što je vremeniti imutak orugje svih opačina, jer čini, da si lahko udovoljimo svakoj želji; tako je odricanje njega majka i dojilja svih kreposti. *Ut rerum facultates instrumenta sunt omnium vitiorum sic harum abnegatio generatrix est nutrixque omnium virtutum«.* Za poniznost tvrdi naročito sv. Grgur: »Siromaštvo je dobrim dušama obično čuvarica poniznosti. *Paupertas bonis mentibus solet esse custodia humilitatis«.* Za čistoću nije teško dokazati, da je siromaštvo u hrani i odijevanju vrsno sredstvo, te ju sačuvamo. To isto vrijedi o uzdržljivosti i umjerenosti. I za sve druge kreposti mogli bi to isto lahko dokazati, kad bi ih napose pretresali. Toga radi nazivaju sveci siromaštvo sad čuvaricom i učiteljicom, sad majkom svih kreposti. Sveti nas Ignacije opominje u Ustanovama, »da ljubimo svi siromaštvo kao majku — *diligant omnes paupertatem ut matrem«.* Ono bo ragja i čuva u našim dušama sve druge kreposti i podržava stegu redovničku. Stoga i vidimo, da su sasvim propali oni Redovi, koji se iznevjeriše svetomu siromaštvu, čija su djeca bili, čim su prestali biti slični svojoj majci. Ljubimo stoga siromaštvo, da se megju nama uzdrži duh redovnički! Ljubimo ga ljubavlju, kojom valja da ljubimo majku, t. j. ljubavlju žarkom, nježnom te punom štovanja i strahopočitanja. Sv. Franjo naziváše obično siromaštvo svojom gospojom. Zato naročito stoji u Pravilima sv. Klare: »Obvezujemo se za uvijek na sveto siromaštvo, našu gospoju«.

I. Timoth. 6, 10. D. Ambros. in locum Apost. sup. citat. D. Greg. Moral. l. 21. c. 12. Constit. p. 3 c. 1. §. 25; et Regul. 24 Summ. D. Bon. in Vita S. Franc. c. 7.

Drugo poglavlje.

Koli bogato naplaćuje Bog siromahe duhom.

Onaj je bogati mladić u Evangjelju težio za savršenošću i nije bio zadovoljan, da vrši zapovijedi. Gospodin mu reče: »*Ako*

hoćeš savršen da budeš, idi, prodaj, što imaš i podaj siromasima. — Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus«.

Matth. 19, 21.

Nato otide mladić žalostan, »jer imaše mnogo posjeda«; on još prianjaše za svoja dobra i ne imagjaše srca niti snage, da sve ostavi. Nije imao još moći, da podigne taj toranj evangjeoske savršenosti. Da se nama to isto ne dogodi te da se srčano odreknemo svega, što imamo na zemlji, pokazuje nam Krist veliku plaću, koja je spojena s ovim savršenim odricanjem. »*Blago siromašnim duhom*«, kaže on, »*jer je njihovo kraljevstvo nebesko. — Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum et regnum coelorum*«.

Matth. 5, 3.

Promisli dakle, nije li dobra trgovina, kad dadeš sve zemajlske stvari, da stečeš kraljevstvo nebesko, i nije li onaj u istinu mudar trgovac, koji sve dade, da steče to blago? Sv. Bernardo primjećuje o tom ovo: »Gospodin ne govori o ovom blaženstvu kao budućem, nego kao sadašnjem. On ne kaže: »*njihovo će biti kraljevstvo nebesko*«, nego: »*njihovo je kraljevstvo nebesko*«. Kraljevstvo je nebesko već vaše, vi siromasi, akoprem vam još nije predano. Vi ste ga već otkupili, jer ste dali u zalog stvari ovoga svijeta. Ako dadeš sto dukata za zlatnu posudu ili dragi kamen, koji je još u tugjoj kući, tada je to već tvoje, ako ti i nije još izručeno; jer si to kupio za svoj novac. Isto tako pripada kraljevstvo nebesko već sada siromahu duhom. On ga je stekao, jer je dao u zalog sve, što je imao«. »*Slično je kraljevstvo nebesko čovjeku trgovcu, koji traži dobra bisera. A našavši jedan dragocjen biser otide i prodade sve, što imagjaše, i kupi ga. — Simile est regnum coelorum homini negotiatori, quaerenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita abiit, et vendidit omnia, quae habuit, et emit eam*«. Tako je tvoje i kraljevstvo nebesko, jer si za nj sve svoje dao.

D. Bern. Serm. 4. de Adv.

Matth. 13, 45. 46.

Nu to još nije sva plaća, što ju Sin Božji obećava siromasima duhom. On im obećava još više. Ali može li što većega biti, prigovorit će mi tko, nego li je kraljevstvo nebesko. Dà, bez dvojbe. Jer kao što ima kod ljudi viših i nižih službâ i časti, tako ima i u nebu različitih stepena časti i slave. Spasitelj obećava pak siromasima duhom odličnije mjesto u nebu nego svima drugima. Kada se udaljio bogati mladić, koji nije htio ostaviti, što je imao, reče Krist, naš Spasitelj, kako je teško unići bogatima u kraljevstvo nebesko. Na to Petar u ime ostalih reče: »*Eto, mi smo ostavili sve i pošli smo za tobom; šta će dakle biti nama? — Ecce nos reliquimus omnia, et sequuti sumus te; quid ergo erit nobis?*« A Isus mu reče: »*Zaista vam kažem, da ćete vi, koji ste pošli za mnom, u preporodu, kad bude Sin čovječji sjedio na prijestolju slave svoje, sjedjeti na dvanaest prijestolja i suditi nad dvanaest koljena Izraelovih. — Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel*«. Po tumačenju svetih otaca ide ova čast i odlika sve one, koji nasljeduju apostole u svojevoljnom siromaštvu i na to se zavjetom obvezuju, kako to čine redovnici, te u tom staležu u milosti Božjoj umiru. Svi će oni postići ovu čast i odliku. Na sudnji će dan oni sjedjeti pred

Matth. 19, 27. 28.

sudištem Kristovim ne kao oni, kojima će se suditi nego kao oni, koji će s Kristom zajedno suditi i kao takovi odobriti i potvrditi osudu našega Spasitelja. Tako naročito uči sv. Augustin, Beda i sv. Grgur. Oni uporavljaju na to riječi Izaije: »*Gospod će doći na sud sa starješinama puka svoga i sa knezovima njegovim. — Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui et principibus ejus*«. A isto tako i riječi Salamonove, gdje on o zaručniku Crkve ovako govori: »*Odličan je na vratima muž njezin, kad sjedi sa viječnicima zemlje. — Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terrae*«. Redovnici su po njihovu tumačenju knezovi, koji će doći zajedno s Kristom na sud. Oni su starješine i viječnici, koji će sa zaručnikom Crkve, Kristom, sjedjeti na sudnji dan na prijestoljima. Nekoji hoće tu odliku protegnuti i na svece, koje je Crkva kao takove priznala. Nu sv. Toma, do čijeg se mnijenja obično najviše drži, proteže to samo na one; koji su položili zavjet siromaštva, bili oni proglašeni svetima ili ne; i navodi više važnih razloga, da dokaže, kako taka odlika mnogo više ide nje, nego sve ostale blaženike. Promišljajući sv. Grgur veličinu ove odlike kliče s Prorokom: »*Odviše su počašćeni prijatelji tvoji, Bože: odviše se učvrstilo gospodstvo njihovo. — Nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum*«. Slava ti vječna, o moj Bože! koji toli častiš svoje prijatelje, a osobito one, koji za ljubav tebi postadoše siromašni, te nijesi zadovoljan time, da im dadeš kraljevstvo nebesko, nego ih dapače uzdižeš do časti, da sude s tobom cijeli svijet!

D. August. Epist. 89. ad Hilar. D. Greg. Moral. l. 10. c. ult. Vener. Beda Homil in Natal. S. Benedicti. Is. 3, 14. Prov. 31, 23

D. Greg. ubi supra.

Ps. 138, 17.

Treće poglavlje.

Bog naplaćuje siromašne duhom ne samo u drugom, nego već i u ovom životu.

Ne smiješ misliti, da ćeš svu plaću dobiti istom u budućem životu. Niti smiješ držati, da će ti se dati istom iza dugog čekanja, dok ti odmah cijenu polažeš. Jer Bog naplaćuje siromahe duhom zaista već u ovom životu na osobiti način. Svi su ljudi koristoljubivi i sadašnjost tako jako na njih djeluje, te se čini, da gube srčanost, ako ih ne potiče ma kaka časovita korist. Ovu je našu slaboću Gospodin uzeo u obzir i stoga hoće, da oni, koji se odriču svega, ne ostanu već ni u ovom životu bez plaće. Stoga pridodaje odmah prije spomenutom obećanju: »*I svaki, koji ostavi kuću, ili braću ili sestre ili oca ili mater ili ženu ili sinove ili polja radi imena moga, primit će stostruko i posjedovat će život vječni. — Et omnis, qui reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit*«. Ovo se »stostruko« ima razumijevati o sadašnjem životu; istom nakon ovoga jest obećan vječni život. Tako tumači to sam Krist

Matth. 19, 29.

kod evangjeliste Marka: »*Primit će sto puta toliko sad u ovo vrijeme — a u budućem vijeku život vječni. — Accipiet centies*

Marc. 10,30

tantum nunc in tempore hoc.... et in saeculo futuro vitam aeternam«. Ako si postao siromah radi Krista, tada ćeš primiti ne samo plaću vječnoga života nego i u ovom životu stostruko.

Sv. Jeronim razumijeva pod tim duhovna dobra. »Tko ostavi tjelesna dobra, primit će duhovna, koja će, isporede li se megju-

D. Hieronym. lib. 3. in Matth.

sobno i procijene, tako biti, kao jedan prama sto. *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet, quae comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius numerus comparetur*«. Kasijan razumijeva to »stostruko« za vanjska dobra i kaže:

Cassian. Coll. ult. Abb. Abraham.

»Dapače u tom dobivaju redovnici stostruko već u ovom životu, kako jasno pokazuju riječi sv. Marka. To vidimo gdje se i doslovno ispunjuje. Ti si ostavio za Krista jednu kuću, a sada ih zato posjeduješ više, što ti ih je Bog dao za onu jednu, koju si ostavio. Ti si ostavio jednog oca i jednu majku, a Bog ti daje mjesto njih više otaca, koji te nježnije ljube, više se za te brinu i na tvoje dobro kud i kamo revnije misle, nego li onaj, što si ga ostavio. Ostavio si svoju braću, a u Redu ih nalaziš zato više njih, koji te mnogo više ljube, nego tvoja rogjena braća; jerbo te oni ljube samo radi Boga bez ikakog koristoljublja, dok su te tvoja braća u svijetu ljubila obično samo radi svoje vlastite koristi i u koliko su te trebala. Ti si ostavio u svijetu nekoliko slugâ ili možda nijesi imao ni jednoga; ovdje ih pak imaš toliko, koji ti dan na dan služe. Jedan ti služi kao upravitelj, drugi kao vratar, treći kao kuhač, četvrti kao bolničar. I što je još više, pogji u Španjolsku, Francusku, Italiju, Njemačku, Indiju, ili u koji mu drago dio svijeta, naći ćeš tamo svoju kuću sasvim u redu, sa istim brojem sluga, koji su spremni, da ti služe. Tako nema nijedan vladalac na ovoj zemlji. Zar to ne znači primiti stostruko već u ovom životu i dapače još više, nego stostruko?

Što da sada kažem o stvarima, što si ih ostavio? mislim o bogatstvu? Zar ne posjeduješ u Redu kud i kamo više, nego li si imao u svijetu? i ne uzvraća li ti Bog i u tom pogledu stostruko? U Redu si ti mnogo više gospodar svega zemaljskoga bogatstva, nego su dapače oni, koji ga posjeduju. Jer oni su prije robovi njegovi nego gospodari. Zato ih naziva sv. Pismo: »*muže-*

Ps. 75, 6,

vima bogatstva — viri divitiarum«. Ono hoće time kazati, da bogatstvo ne pripada njima, nego da oni pripadaju bogatstvu, jer ono njima vlada. Neumorno teže za tim, da si blaga nagomilaju, umnože i sačuvaju. Što ga više zgrću, to imaju s njim veću brigu i muku Stoga kaže Mudrac: »*Sitost bogatašu ne da*

Eccle. 5, 11.

spavati. — Saturitas autem divitis non sinit eum dormire«. Redovnici nasuprot posjeduju sve, što im treba, i ne treba im se brinuti, da li je život skup ili jevtin, da li je godina dobra ili zla. Tako živu redovnici sasvim bez brige, kao oni, »*koji ništa nemaju, a sve posjeduju, — Tamquam nihil habentes, et omnia*

II. Cor. 6,10.

possidentes«. Ne živiš li nadalje u Redu sto puta zadovoljnije, nego li u svijetu? Ako o tom dvojiš, pitaj one, što u svijetu

živu, i to baš one, za koje se čini, da imaju najviše razloga, te budu zadovoljni sa svojim staležem. Ti ćeš se osvjedočiti, kako su izvrženi hiljadu suprotivština i neugodnosti, kojih redovnici ni ne poznaju. Osim toga će ti u redovničkoj halji sto puta veća čast u dio pasti, nego li si ju uživao u svijetu. Jerbo knezovi, velikaši, biskupi i činovnici, koji te možda u svijetu ne bi ni pogledali, iskazuju ti štovanje i počitanje radi odijela, što ga nosiš. Pokoj i mir duše takogjer je stostruko veći. U kratko, Bog ti vraća stostruko za sve ono, što si radi njega ostavio.

Ali što misliš, zašto on postupa tako? Da prosti od svih zemaljskih stvari, svim svojim srcem prionemo za nebeske, te da vrijeme i brigu, što bi ju morali upotrijebiti, da podmirimo tjelesne potrebe, na to upotrijemo, kako ćemo od dana do dana postati Bogu ugodniji te neprestano napredovati u kreposti i savršenosti prema onom, što kaže Prorok o Sinovima Izraelovim: »*I dade im zemlje narodâ: i trud narodâ zaposjednuše, da čuvaju pravde njegove i traže njegov zakon. — Et dedit illis regiones gentium: et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant*«. Tako govori Gospodin i po proroku Ezekijelu, gdje kaže o svećenicima: »*Neće imati oni* *Ps, 104, 43. 45.*
baštine, ja sam baština njihova; i ne ćete im dati posjeda u Izraelu ja sam bo posjed njihov. — Non erit autem eis haereditas, ego enim haereditas eorum: et possesionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum«. Sretnih li redovnika, jer je Bog sam njihova svojina i njihova baština! S punim pravom dakle možemo usklik- *Ezech. 44, 28.*
nuti s Prorokom: »*Konop mi je pao prekrasno: zaista je baština moja prekrasna meni. — Funes ceciderunt mihi in praeclaris: etenim haereditas mea praeclara est mihi*«. Naš je položaj mnogo povoljniji, nego li naše braće u svijetu. Njihov je dio zemlja, naš *Ps. 15, 6.*
nebo. Bog sam je naš dio i naša baština. »*Gospod je dio baštine moje. — Dominus pars haereditatis meae*«. »*Bog srca moga, i dio moj je Bog navijeke. — Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum*«. Siromaštvo je, veli sv. Franjo, nebeska i božanska *Ps. 72, 26.*
krepost. Jer ono nas potiče, da preziremo sve zemaljske stvari, oslobagja dušu svih spona, što ju mogu vezati s ovim kukavnim svijetom, i usposobljuje ju, da upravlja sve svoje misli prema nebu, te se k Bogu lakše uzdigne i brže s njim sjedini.

Četvrto poglavlje.

U čemu sastoji pravo siromaštvo.

Krist naš Gospodin tumači nam sam posve jasno, u čem bitno sastoji savršenost siromaštva, na što se mi redovnici zavjetujemo. On kaže: »*Blago siromašnima duhom. — Beati pauperes* *Matth. 5, 3.*
spiritu«. On ga naziva siromaštvom duha, volje i nagnuća. Nije dosta, da izvana ostavimo vremenita dobra i bogatstvo; mi to moramo od sveg srca ostaviti. Pravo nas siromaštvo ne lišava

samo svih zemaljskih dobara, nego nam ono takogjer otcjepljuje od njih srce i duh, da tim slobodnije uzmognemo slijediti Krista i sasvim se dati na evangjeosku savršenost, što je svrha redovničkog staleža. Sv. Petar upita Spasitelja: *»Eto mi smo ostavili sve, i pošli smo za tobom; šta će dakle biti nama? Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis?«* Nato odvrati Spasitelj: *»Zaista vam kažem, da ćete vi, koji ste pošli za mnom* itd. Pazi dobro, primjećuje na te riječi sv. Jeronim, Sin Božji nije odgovorio: »Zaista vam kažem, vi, koji ste sve ostavili, nego: »koji ste pošli za mnom«. Jer ne spada na bitnost stvari, da sve ostavimo; to bo je učinilo i više poganskih filozofa, kao Diogen, Antisten i mnogo drugih, megju kojima spominje sv. Jeronim napose Tebanca Krata. Ovaj bijaše jako bogat, nu htjede ipak poći u Atenu, da se posveti mudroslovlju i kreposti. Da ga u tom ne priječi njegovo bogatstvo, prodade svoju baštinu i sav svoj posjed. Silu novca, što ga je za to dobio, uze i baci u more, govoreći: »Utonite zle požude; ja ću vas utopiti, da vi mene ne utopite. *Abite pessum, malae cupiditates; ego vos mergam, ne ipse mergar a vobis«*. I o Fokiju se, vojvodi atenskom, pripovijeda nešto, što odaje jednaki prezir bogatstva a istu ljubav k siromaštvu. Jer kad mu je Aleksander Veliki poslao sto talenata, što je u našem novcu više od četrdeset hiljada dukata, upita one, što su mu ih donijeli, zašto mu Aleksander nudi takav dar? Kada mu odgovoriše, da je to zato, što ga drži za najkreposnijeg Atenjanina, odvrati im on: »Neka me dakle pusti, da budem takav. *Sinat igitur me esse talem«*. Nato ih otpusti ne uzevši ništa. Ovaj odgovor i ovaj čin bio je dugo vremena predmetom svagdanjeg razgovora megju grčkim mudracima, koji su se tomu divili. Oni se megjusobno prepirahu, tko se pokazao većim, da li Aleksander svojom darežljivošću ili Fokijon velikodušnim preziranjem blaga, što mu ga Aleksander poslao? Stari vijek pruža nam još više sličnih primjera, koji pokazuju, kako su stari filozofi smatrali bogatstvo kao zapreku kreposti, premda ono to nije, ako se strogo uzme, kako s pravom primjećuje sv. Jeronim i sv. Augustin. Oni navode u tu svrhu primjer više svetaca staroga zavjeta, koji bijahu vrlo bogati, te se pozivaju na Abrahama, Izaka i Jakova, zatim na Josipa, koji je bio iza faraona drugi u kraljevstvu i vladao cijelim Egiptom. Isto tako na Joba, koga je Bog bio blagoslovio dobrima; na Davida, koji je bio vrlo moćan kralj. Zatim na Daniela i njegove drugove, koji su u Babilonu bili na čelu vlade; na Esteru i Mardokeja, koji su za vlade Asvera uživali najveći ugled. Napokon na više drugih, koji su svi živjeli usred sjaja i bogatstva svijeta, pa ipak nijesu ni najmanje uza nj prianjali. U tom sastoji bitnost siromaštva duhom, što nam preporučuje i Duh Sveti po riječima Psalmiste: *»Ako bogatstvo obiluje, nemojte uza nj srcem prianjati. — Divitiae si affluant, nolite cor apponere«.*

Matth. 19, 27.

D, Hieronym. Epist. ad Julian. Diaconum. et Epist. ad Paulinum, et lib. 2. adversus Jovinianum.

Plut. in Phoc. in ejus Vita sect. 6.

D. Hieron. Epist. ad Salvinam de servanda virginitate.

D. August. Epist. ad Hilar.

Ps. 61, 11.

Povratimo se sad naš predmet. Dvoje se dakle traži za siromaštvo duhom, na koje smo se obvezali. Prvo, moramo u istinu sve ostaviti u svijetu, kako to činimo zavjetom siromaštva, i drugo odreći se i svakog nagnuća na to. Ovo je drugo naj-

bitnije. Jer nam to otkida srce od ljubavi k zemaljskim dobrima i čini ga sposobnim, da se sasvim posveti Bogu. Stoga kaže sv. Toma: »Prvo je samo priprava za drugo i sredstvo, da se tim lakše otrgnemo od svih zemaljskih stvari«. »Jer se više ljube«, veli sv. Augustin, »one zemaljske stvari, što ih posjedujemo, nego li one, za kojima žudimo. *Terrena diliguntur arctius adepta, quam concupita«*. Dakle se možemo od njih srcem mnogo lakše odijeliti, kad ih ne posjedujemo, nego kad ih posjedujemo. Mnogo je lakše ne brinuti se za ono, što nemaš, nego li ostaviti ono, što imaš. Jer što nemamo, smatramo kao nešto tugje; nu ono što već imamo, smatramo kao nešto, što je s nama donekle združeno i nama pripojeno. Zato ćutimo istu bol, veli sv. Toma, kada to moramo ostaviti, kao kad izgubimo ruku i nogu.

D. Tom. 2. 2. q. 186. art. 3.

D. August. Epist. ad Paulinum.

D. Thom. ubi supra.

Vrlo krasno raspravljaju o tom predmetu sv. Jeronim, sv. Augustin i sv. Grgur, kad tumače riječi sv. Petra: *»Eto, mi smo ostavili sve. — Ecce, nos reliquimus omnia«*. »Velika li pouzdanja!« kliče sv. Jeronim. »Petar bijaše ribar, ne bijaše bogat, prehranjivaše se djelom ruku svojih. Pa ipak govori pouzdano: *»Eto mi smo ostavili sve. — Grandis fiducia, Petrus piscator erat, cibos manu et arte quaerebat, et tamen loquitur confidenter*: *Ecce nos reliquimus omnia«*. S punim pravom mogao je to reći, primjećuje sv. Grgur. Jer »u tom, braćo predraga, moramo uzeti više na um dobru volju nego li imutak. Mnogo je onaj ostavio, koji nije ništa za se pridržao. Mnogo je ostavio, koji je, ma kako bilo malo, sve ostavio. *In hac re, fratres carissimi, affectum debemus potius pensare, quam censum: multum reliquit, qui quantumlibet parum, totum deseruit.* Zaista mi i ono, što imamo, s ljubavlju posjedujemo, i ono, što nemamo, s čeznućem tražimo. *Certe nos et habita cum amore possidemus, et ea, quae minime habemus, ex desiderio quaerimus.* Mnogo je dakle ostavio Petar i Andrija, kad obadva i želju, da što posjeduju, ostaviše. *Multum ergo Petrus et Andreas dimisit, quando uterque etiam desiderium habendi reliquit«*. — To isto kaže i sv. Augustin: »Ribari na poziv Gospodnji ostaviše lagjice i mreže. Sad su se veselili, kad se sjetiše, da su sve ostavili i slijedili Gospodina. Pa zaista, onaj sve prezire, koji ne samo prezire ono, što je mogao imati, nego takogjer i ono, što je htio imati. *Piscatores, vocante Domino, quod naviculas et retia dimiserunt, omnia se dimisisse, et Dominum secutos esse, etiam commemorando laetati sunt. Et revera omnia contemnit, qui non solum, quantum potuit, sed etiam, quantum voluit habere contemnit«*. To je vrlo utješno za one, koji su malo ostavili, jer su malo imali. Ovo zgodno primjećuje isti crkveni otac, kad govori o plaći, kojoj se nada, jer je za Krista sve prodao i ostavio. »Zato, jer nijesam bio bogat, ne će mi se manje uračunati. Jer ni apostoli, koji su to najprije učinili, ne bijahu bogati. *Nec enim, quia dives non fui, ideo minus mihi imputabitur; nam nec Apostoli, qui priores hoc fecerunt: divites fuerunt.* Ali onaj ostavlja cijeli svijet, koji ostavlja i ono, što ima, i ono, što želi imati. *Sed totum mundum dimittit, qui et illud, quod habet et quod optat habere, dimittit«*. Toliko ostavljaš radi Boga, koliko se za ljubav k Bogu uzdržavaš od željâ. Dakle si ostavio sve zemaljske stvari, kada se odričeš

Matth. 19, 27.

D. Hieron. in locum supra citatum.

D. Greg. Homil. 6. in Matth.

D. August. Epist. 34. ad Paulinum.

Idem Epist. 89. ad Hilar.

nagnuća i želje ne samo za onim, što imaš ili što možeš imati, nego i za svim onim, što možeš željeti. Po tom se možeš s pravom veseliti i reći s Apostolima: »*Eto, mi smo ostavili sve*«. Onaj pak, koji je u svijetu mnogo posjedovao, ne smije se stoga većim smatrati niti misliti, da je više ostavio. Jer on je vrlo malo ostavio, ako se u isti čas nije odrekao svake želje za zemaljskim dobrima. Nu onaj, koji je bio siromašniji od njega, mnogo je više ostavio; jer se odrekao i želje za svim stvarima ovoga svijeta.

U tom dakle sastoji bitnost siromaštva duhom, o kom govorimo, da se sasvim otrgnemo od svih zemaljskih stvari, velikodušno ih preziremo, nogama gazimo i s Apostolom »*sve kao blato držimo, da Krista dobijemo. — Omnia arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam*«. To su siromasi duhom, koje Sin Božji s punim pravom naziva blaženima. Njihovo je ne samo kraljevstvo nebesko, kako smo prije rekli, nego oni već ovdje počimaju kušati ono preveliko zasićenje, što je neko blaženstvo na zemlji. Jer blaženstvo, kako veli Boecije, ne sastoji u tome, da mnogo imamo, nego da želju utišamo. Ili kako veli veli sv. Augustin: »Onaj je blažen, koji ima, što hoće i ništa zla ne će. *Beatus est, qui habet, quidquid vult et nihil male vult*«. Siromašni duhom sretniji su u tom od bogatašâ i mogućnikâ ovoga svijeta, jer imaju sve, sto žele, a ne žele ništa, van što imaju. To im je dosta, niti išta više žele, dapače misle, da imaju previše. Bogataši ovoga svijeta nemaju nikada dosta i nikada nijesu zadovoljni. Mudrac kaže: »*Škrtici nikada dosta novaca. — Avarus non implebitur pecunia*«. Lakomost nigda ne veli: dosta je. Zemaljske stvari ne mogu nigda umiriti želja čovječjih; mjesto da ih utišaju, još ih više podražuju. Lakomac je sličan onomu, koji ima vodenu bolest, čija je žegja veća, čim više pije. »Ljubav k novcu raste, u koliko raste i novac. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit*«. Koliko mu drago on posjedovao, njegova je pohlepa uvijek veća. On neprestano uzdiše za onim, što nema. Što ima, drži za ništa; samo to za nj vrijedi, što bi još mogao imati. Ono, što mu još manjka, muči ga sto puta više, nego li ga ono veseli, što ima. Tako se neprestano kini i muči, i vazda žive u nemiru i ispraznoj težnji za onim, što nigda ne može postići.

Kada je Aleksander Veliki, kako Plutark pripovijeda, čuo nekog filozofa, imenom Anaksarka, gdje tvrdi, da ima bezbroj svijetova, počne tada plakati. Na pitanje, zašto plače, odgovori: »Zar nemam razloga plakati, ako je istina, da ima bezbroj svijetova, a ja nijesam mogao zagospodovati ni jednim jedinim?« — Želja za onim, što mu je manjkalo, mučila ga je više, nego li ga je sve ono veselilo, što je imao. Nasuprot je živio onaj mudrac Krate u svojoj staroj kabanici i svojem kukavnom odijelu tako zadovoljno i veselo, te se činilo, da je svaki dan za nj blagdan. On je bio u svojem siromaštvu bogatiji i zadovoljniji, nego li Aleksander sa cijelim svojim svijetom. Kada je Aleksander jednoga dana ugledao Diogena u skrajnjem siromaštvu, reče mu: »Čini mi se, da ti Diogene puno oskudijevaš; zaišti od mene, štogod hoćeš, i ja ću ti dati«. Nato mu mudrac odgovori: »Što misliš, kralju, kome manjka više? Meni, koji ne

Philipp. 3, 8.

Boetius de Consolat. Philosophiae l. 3.

D. August. de Trinit. lib. 5.

Eccle. 5, 9.

Juvenal. satyr. 14.

Plutarch. de Tranquill. animae c. 90.

tražim ništa osim svoje kabanice i svojih bisagâ ili tebi, kralju macedonskomu, koji se izvrgavaš tolikim pogibeljima, da raširiš svoje kraljevstvo i čiju pohlepu ne može cijeli svijet umiriti. Ja sam doista bogatiji nego ti«. »Sasvim je pravo to rekao«, kaže sv. Bazilije. »Ili kaži mi: Tko je bogatiji? Da li onaj, koji ima svega u izobilju ili onaj, koji nema još dosta? Zaista onaj, koji ima svega u izobilju. Onaj je mudrac zbilja mislio, da ima svega u izobilju i da mu ništa ne manjka, što bi još mogao zaželjeti; jer nije ništa želio, što nije već imao. Nu Aleksandru Velikome manjkalo je još mnogo, što je želio i htio imati. Dakle je bio onaj mudrac bogatiji, nego Aleksander, i kralju je Aleksandru mnogo više manjkalo, nego li mudracu«.

»Pravo bogatstvo, savršeno zadovoljstvo i sreća ovoga života ne sastoji dakle u tom, da imamo mnogo, nego u tom, da se utiša želja i udovolji volji. Siromaštvo ne sastoji u tom, da čovjek nema ovoga ili onoga, nego u gladu i želji i u onoj nezasitljivoj žegji za imutkom. Stoga govoraše Plato: »Ako ove (žegje) nestane, tada će svaki, koji je dobar, biti ujedno i bogat. *Quae si recesserit, qui bonus est, dives quoque erit*«. Sv. Zlatousnik tumači to vrlo zgodnom prispodobom. »Da bi koga«, kaže on, »mučila velika žegja i on morao neprestano piti, a da je ne bi mogao nigda ugasiti, zar bi ga sretnim nazivali, makar imao u izobilju vode? Ili zar ne držimo mnogo više onoga sretnim, koji ne osjeća nikad žegje? Za prvoga bi držali, da ima vodenu bolest ili groznicu, za drugoga pak, da je kremenita zdravlja. Ista je razlika megju onima, koje muči želja za vremenitim dobrima, a da nijesu nikad zadovoljni s onim, što imaju, i megju pravim siromasima duhom, koji su vazda zadovoljni s onim, što imaju, a da ništa više ne zahtijevaju. Ovi su zdravi, a oni bolesni; ovi potpuno siti a oni neprestano gladni; ovi napokon u istinu bogati usprkos njihovu siromaštvu, a oni u istinu siromašni usprkos njihovu bogatstvu. To nam je htio pokazati Duh Sveti riječima Mudraca: »*Neki izgleda bogat, a nema ništa: a neki izgleda siromašan, premda je u velikom bogatstvu. — Est quasi dives, cum nihil habeat; et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit*«. Ali što misliš, odakle to? To dolazi odatle, što bogatstvo i sva zemaljska dobra ne mogu nigda zasititi čovječjega srca, a ono odatle, što siromaštvo duhom čini, da se oni, koji ga imaju, ćute sasvim zadovoljni. Sokrat obično govoraše, da je onaj najsličniji bogovima, koji najmanje treba, jer bogovi sasvim ništa ne trebaju. *Eum esse diis simillimum, qui quam paucis egeret, cum dii omnino nullius indigeant rei.* A kad bi po Ateni prolazio javnim trgom i opazio onoliku robu, što je tamo bila izložena na prodaju, klicao bi: »Koliko je toga, što ja ne trebam! *Quam multis rebus non egeo!*« Ljudi nasuprot, koji sve samo po vanjštini sude, i škrtice, koji se dadu voditi od svoje lakomosti, uzdišu, kad vide ono, što nemaju i govore: »Koliko mi toga manjka!«

———

D. Basil. Homil. 25.

Refert. Clem. Alex. Strom lib. 2. de Plat

Prov. 13, 7.

Diog. Laert. l. 2. civ. 5. Tusc.

Peto poglavlje

Nekoji redovnici prianjaju srcem u Redu uz neznatne stvari, pošto su u svijetu velika dobra ostavili.

Iz toga, što smo rekli, slijedi prvo: da redovnik nije u istinu siromašan duhom, ako se tim, što je ostavio svijet i njegova dobra, nije ujedno odrekao i privrženosti na njih. Siromaštvo naime duhom ne sastoji samo u tjelesnom odijeljenju od zemaljskih stvari, nego i u posvemašnjem otcijepljenju srca od njih. A to je, što je najbitnije. Ako još naginješ na takova dobra, tada ih se nijesi sasvim ostavio. Ti si ih sa sobom donio u Red, jer ih nosiš u svome srcu. Zato nijesi u istinu siromašan, nego samo prividno; i potom nijesi pravi redovnik, nego samo tako izgledaš. Nepravedno dakle nosiš to ime, jer si samo tijelom u Redu, duhom pak i srcem si u svijetu.

Iz toga slijedi drugo: da redovnik nije pravo siromašan duhom, ma da je sve srčano ostavio, što je imao u svijetu, ako u Redu srcem prianja uz neznatne stvari, kao svoju ćeliju, odijelo, knjige, i t. d. Razlog je tomu onaj isti, što smo ga već naveli. Pravo naime siromaštvo sastoji u tom, da se sasvim oslobodimo svakog nagnuća na zemaljske stvari. Onaj pak, koji je privržen na spomenute malene stvari, nije otrgnuo od njih svoga srca. On je samo privrženost, što ju je imao u svijetu na vremenita dobra, prenio u Redu na vremenite stvari. I to tako, da je samo privrženost na velike stvari zamijenio s privrženošću na malene. U ostalom se za ove isto tako zauzima, kao što se zauzimao za one u svijetu. Kasijan raspravlja vrlo lijepo o tom predmetu. »Ne znam«, veli on, »što bi rekao o smiješnoj slaboći nekih redovnikâ. Pošto su se rastavili od svega, što su imali u svijetu, prianjaju svojim srcem u Redu uz neke ništetne stvari, kao neke neznatne lagodnosti i pogodnosti, i to tako žestoko i nemirna srca, da im je briga za to kud i kamo veća, nego im je bila privrženost na njihova prijašnja dobra. *Ut horum cura pristinarum omnium facultatum superet passionem.* Takovima malo koristi, što su ostavili veliki imutak i veliko bogatstvo; jer se nijesu ostavili nagnuća na nj, nego ga samo zamijenili i obratili na malene i neznatne stvari. Takovi su redovnici lakomost i škrtost, koje ne mogu više zasićivati dragocjenim stvarima, prenijeli na neznatne stvari; i time pokazuju, da nijesu iskorijenili stare strasti, nego joj dali samo drugo obličje. *Nam vitium cupiditatis et avaritae, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed immutasse probant pristinam passionem.* Oni su još robovi iste požude, kao i prije. *Eadem, qua antea libidine detinentur.* Potom bi mogao misliti, da se ne računa u grijeh strast, nego samo razlika kovina, dok smo ipak samo zato odbacili dragocjenije stvari, da se tim laglje naučimo prezirati prostije. *Quasi vero differentia tantummodo metallorum, et non ipsa passio cupiditatis habeatur innoxia. Sed idcirco pretiosiores abjecimus materias, ut facilius disceremus viliora contemnere*«. Povrh toga ako su želje

našega srca vazda neuredne te njim neprestano vlada lakomost, tada je svejedno, bile tomu uzrok velike ili male stvari, jer se srce naše u Redu isto tako uznemiruje i zauzima za malene stvari, kao što bi se možda u svijetu zauzimalo za velike. Svejedno je, kao što je jedno te isto, stavili ti pred oči zlatnu ili željeznu ploču, da ne vidiš sunca. Jedna ti priječi pogled sunca isto tako, kao i druga. To isto kaže sveti Opat Marko u razgovoru sa svojom dušom. »I mi, reći ćeš, draga dušo«, tako počima, »ne sakupljamo zlata niti posjedujemo dobara. *Et nos, inquies anima cara, nec aurum cumulamus, nec praedia possidemus.* A ja ti odgovaram, da ti ne može naškoditi ni zlato niti zemaljska dobra, nego njihova zloporaba. *Et ego respondebo tibi, nec aurum, nec praedia detrimentum afferre, sed praeposterum illorum usum.* Neki su naime bili mili Bogu, akoprem bijahu bogati, jer se ni najmanje ne prepustiše ljubavi k bogatstvu, kao n. pr. sv. Abraham, Job i David. *Quidam enim divites, cum divitiarum amore minime tenerentur, Deo placuerunt, ut sanctus Abraham, Job et David.* Mi pak podržavamo opačinu bez bogatstva u najrgjavijim stvarima. *Nos vero sine divitiis vitium in abjectissima materia nutrimus.* Ne gomilamo zlata, ali si zgrćemo stvari posve ništetne. *Non cumulamus aurum, sed res vilissimas congerimus.* Nama se ne izručuju kneževine niti uprave, nu na svaki način gramzimo za slavom i hvalom. *Principatus et potestates non accepimus, sed omni ratione gloriam et laudem aucupamur*«. Potom smo mi u istinu mnogo nesretniji i manje vrijedni isprike od svjetovnjakâ, te time odajemo, da nam je srce mnogo ispraznije. Oni se barem zauzimaju za nešto, što izgleda veliko, dok se mi, pošto smo se svega odrekli, obraćamo na ništetne stvari, kojih bi se morali stidjeti. Mi bi morali od dana do dana biti sve muževniji, dok se ne bi po riječima Apostolovim razvili »*do savršena muža. — In virum perfectum*«. Nu činimo sasvim protivno. Kada smo stupili u Red, zaslužili smo time, što smo se odvažno odrekli svijeta i posvema si otcijepili srce od svih zemaljskih stvari, da se zovemo muževi; a sada, kad na žalost uživamo u dječinskim stvarima i igrarijama, zaslužujemo ime djece. I kao što dijete plače, kad mu se uzmu igračke ili uskrati stvarčica, što si ju želi, isto su tako žalosni oni, o kojima govorimo, kad im se uzmu stvari, koje su im mile, ili kad im se ne udovolji želji. Zaista je to smiješno s jedne strane, a s druge nas to pobugjuje na sažaljenje, kada vidimo, da ozbiljan muž, redovnik, koji je odvažno nogama pogazio sve zemaljske stvari, poslije tako prianja svojim srcem uz stvarčice, te mu ih ne možeš oduzeti, a da ga ne ražalostiš kao dijete, kad mu uzmeš lutku.

In ultimo opusc. Abb. Marci in Biblioth. SS. Patrum tom. 3.

Ephes. 4, 13.

Pišući sv. Bernardo nekim redovnicima, kaže: »Mi smo redovnici bjedniji od svih ljudi, kada radi takih stvarčica toliko štetujemo. *Miserabiliores sumus nos monachi, si pro tam exiguis tanta patimur detrimenta.* Jer kakova li ludost, kakova mahnitost, da na svoju najveću štetu prianjamo uz sitnice, pošto smo velike stvari ostavili! *Quid enim insipientiae, imo quid insaniae est, ut, qui majora reliquimus, minora cum tanto discrimine teneamus?* Zar ne moramo mi, pošto smo sav svijet prezreli, ljubavi se prama

D. Bern. ad Monachos S. Bertini.

rogjacima odrekli, sebe u samostan zatvorili, dapače se odrekli svoje volje i ljude odabrali, da nama vladaju, sve upotrijebiti, da nam sve to opet po našoj ludosti i nemarnosti ne propadne? *Si mundum contempsimus universum, si abrenuntiavimus affectibus propinquorum, si monasteriosum carcere mancipavimus nosmetipsos, si denique non velimus voluntatem nostram facere, sed imposuimus homines super capita nostra; quid non oportet fieri, ne forte contingat, haec omnia nobis in insipientia nostra et negligentia deperire?*«

———

Šesto poglavlje.

Tri različita stepena siromaštva.

Sveci i učitelji duhovnoga života razlikuju tri stepena siromaštva. Na prvom su stepenu oni, koji doduše izvana ostavljaju vremenita dobra, nu ne iznutra s voljom, nego im srce još prianja uz njih. Ovi nijesu, kako smo već rekli, u istinu siromašni, nego samo tako izgledaju, i taki nepravedno nose ime redovnika. Na drugom su stepenu oni, koji su zemaljska dobra u istinu s voljom ostavili pa se i ovdje u Redu odrekli svake privrženosti na suvišne stvari. Nu oni još jako prianjaju uz potrebite stvari i vrlo se boje, da im što potrebita ne uzmanjka. Oni se hoće dobro hraniti, dobro odijevati, hoće udobnu ćeliju itd.; i odmah su zabrinuti i tuže se, čim nemaju svega po želji, što im treba. To nije pravo siromaštvo. Vrlo je tužno vidjeti, veli sv. Bernardo, kako se dandanas mnogi hvale imenom siromaštva, pa ipak hoće biti samo tako siromašni, da im ništa ne manjka i da svaku udobnost uživaju. To ne znači biti siromašan nego bogat, i to bogatiji, nego svjetovnjaci. Jer ni oni ne uživaju uvijek samo udobnosti; jedni ne zato, jer im sredstva manjkaju; drugi, jer iz štedljivosti oskudijevaju mnogo više, nego mi iz ljubavi prema kreposti; a treći opet, jer pokraj mnogih dobara, što ih posjeduju i velikog troška, što ga čine, nijesu uvijek, kako žele, posluženi. Ti pak, koji si redovnik i položio zavjet siromaštva, ne ćeš ni u čem da oskudijevaš niti kaku nepogodnost trpiš. To ne znači ljubiti siromaštvo nego udobnosti i htjeti imati svega u izobilju. U svijetu bi nam možda mnogo toga više manjkalo. Je li dakle pravo, da mi, koji smo u Red stupili, te se mrtvimo i pokoru činimo, hoćemo uživati veće udobnosti, nego što bi ih imali u svijetu?

D. Bern. Serm. 4. de Adventu. Idem S. Vincent. Tract. de vita spirit. c. 1. Albert. Magn. in Paradiso animae c. 5.

Ako hoćemo dakle da postignemo savršeno siromaštvo duhom, te budemo zborom i tvorom redovnici, i da nam se život slaže s našim zvanjem, tada se moramo popeti na treći stepen siromaštva. Moramo naime biti siromasi i u potrebitim stvarima. Nije dosta, da smo prosti od svakog nagnuća na nekorisne i suvišne stvari, nego ne smijemo svojim srcem prianjati ni uz potrebite. Moramo dakle biti jednako siromašni, koli glede suvišnih toli i glede potrebnih stvari, te pokazati svoju ljubav prema siromaštvu. Ako ne možemo odbiti svega, što nam je za život nužno, to treba da se barem ograničimo na najpotrebitije, te tu potrebu, mjesto da ju povećavamo, sve više umanjujemo, i tako vazda budemo pripravni, da u tom štogod trpimo iz ljubavi k siromaštvu.

Siromašan biti ne znači ništa, veli sv. Vinko, ako ne ljubimo siromaštva i ako za ljubav Kristu ne pretrpimo radosno svaku poteškoću, što je s njim spojena. Hoće li dakle tko znati, da li je siromašan duhom, neka se ispita, da li ljubi obične posljedice i učinke siromaštva, kao glad, žegju, zimu, umornost i golotu. Ispitaj se, da li se veseliš, kada nosiš sasvim istrošeno i pokrpano odijelo, kada ti što manjka u hrani, kada te zaborave kod podvorbe, kada ti ne ide u tek ono, što ti dadu ili kada ti naznače slabo uregjenu ćeliju. Jer ako se svemu tome ne veseliš, nego to, mjesto da ljubiš, izbjegavaš, znak je, da si još nijesi stekao savršenog siromaštva duhom.

D. Vincent. de vita spirit. c. 1.

———

Sedmo poglavlje.

Nekoja sredstva, kako da siromaštvo duhom stečemo i sačuvamo.

Prvo sredstvo, kako da stečemo i sačuvamo siromaštvo duhom, jest ono, koje nam daje sv. Otac Ignacije u svojim Ustanovama, kad kaže: »Nitko neka se ničim ne služi tako, kao da bi bila njegova svojina«. »Redovnik«, veli on, dalje tumačeći, »mora u svemu, što rabi, biti sličan zaodjevenu kipu. Ovaj ne ćuti boli, niti se opire, ako ga tko razodjene«. Tako se moraš ti držati glede svog odijela, knjigâ, svoje ćelije i sveg ostalog, što ti je za porabu odregjeno. Ako ti se zapovjedi, da sve to ostaviš ili drugim zamijeniš, to ti do toga mora biti isto tako, kao kipu, kad mu se svuče odijelo. Na taj se način ne ćeš nikada ničim služiti, kao da bi bilo tvoje vlasništvo. Jesi li pak zlovoljan, kad ti se zapovjedi, da se preseliš, da ovo ili ono ostaviš ili drugim zamijeniš, i nijesi u tom pogledu kao kip, znak je, da to sve smatraš za svoje, jer se ljutiš, što ti se to uzima. Stoga opominje naš sveti Otac poglavare, da katkada kušaju svoje podložnike, kao što je Bog kušao Abrahama, a osobito glede siromaštva i posluha, da tako upoznaju njihovu krepost i pruže im priliku, kako će bolje napredovati u savršenosti. Zato će biti jako dobro, ako se svakomu redovniku katkada oduzme ono, što rabi. »Obično mislimo«, veli sv. Augustin, »da ne ljubimo stvari zemaljskih, dok ih imamo; nu kad počnu nestajati, uvigjamo, što smo. *Plerumque, cum adsunt nobis, putamus, quod non ea diligamus; sed cum abesse coeperint, invenimus, qui simus*«. Ako ti je teško te se žalostiš, kad ti se što uzme, znak je, da to imaš rado. Jer ta teškoća i žalost potiče samo iz ljubavi.

Const. p. 3. c. 1. §. 7. et Regul. 24. Summ. Vita S. Ignatii lib. 5. c. 4.

D. August. lib. 1. de Serm. Dom. in Monte, et lib. de vera Relig. c. 47. et 48.

Nije li ti pak ništa žao, kad ti se što uzme, znak je, da toga nijesi ljubio. »Jer ono smo imali, a da nijesmo ljubili«, kaže isti crkveni otac, »od čega se dijelimo bez boli; a ne puštamo bez boli ono, što rado imamo. *Hoc enim sine amore aderat, quod sine dolore discedit, et non relinquitur sine dolore, quod cum delectatione retinetur*«. Zato je veoma spasonosno, da nas poglavari u tom često kušaju.

D. August. ubi supra.

Tako n. pr. neka nalože ovome, komu je draga njegova udobna ćelija, da se preseli u drugu, a onome, da promijeni svoje odijelo s gorim; a onomu opet neka uzmu njegovu omiljelu knjigu. Inače bi si mogli svaku stvar malo po malo prisvojiti i tako razrušiti bedem siromaštva, koji nas opkoljuje i koji je naša glavna obrana. Stari su pustinjaci često tako postupali sa svojim podložnicima, da se ni u šta ne zaljube i kao svoje drže. Tako je obično činio sv. Dorotej sa svojim učenikom, sv. Dositejom. On bi mu n. pr. dao sukna i zapovjedio, da si sašije odijelo pa kad bi on to s puno truda načinio, uzeo bi mu ga i dao drugomu. Ovaj se postupak sasvim slaže s našim. U knjizi sv. Doroteja, otkuda nam ovaj primjer, još je mnogo drugih, koji su od velike koristi za redovničku stegu. Dositej je, kako nam se u toj knjizi pripovijeda, imao vrlo rado jedan nož. Zato umoli sv. Doroteja, da mu ga dade, nu ne za sebe nego za bolničku sobu. Sveti mu Dorotej odgovori: »Dositeje, zar tako rado imaš ovaj nož? Hoćeš li da budeš rob ovoga noža ili sluga Kristov? Ne stidiš li se tražiti i htjeti, da ovaj nož s tobom vlada? *Placetne tibi, Dosithee? Visne fieri hujus gladioli servus, an servus Christi? Non erubescis appetere et velle, ut gladiolus hic dominetur tibi?*« Ovaj ukor i zabrana, da ga se više nikada ne dotakne, tako je djelovala na svetog učenika, te ga kasnije nije nikada više u ruke uzimao. Zar nemamo i mi često uzroka, da si isto tako spočitavamo i govorimo: »Ne stidiš li se, da ova neznatna stvar ima toliku moć nad tobom, da ju tvoje srce toliko ljubi i radi nje se toliko uznemiruje?« Prije svega ne drži takove stvari za malene i neznatne, kako to neki čine, koji ih dobro ne poznaju. Sv. Jeronim zgodno kaže sličnom prigodom: »Koji ne poznaju cijene kreposti niti su došli do njene savršenosti i čistoće, držat će to možda za djetinje igre i za nešto neznatno; nu tomu nije tako, nego su to stvari velike savršenosti, i sveta mudrost, sakrivena doduše mudrima i razumnima ovoga svijeta, a objavljena i očitovana poniznima i priprostima srcem«.

Drugo sredstvo, da se uzdržimo u siromaštvu duhom, sastoji u tom, da ništa suvišna ne rabimo. Milosrgje se Božje glede toga u Družbi Isusovoj divno pobrinulo. Jer naše su sobe posve slične onoj, koju je vazda imala u pripravi Sunamićanka za proroka Elizeja, koji se svaki puta k njoj navraćao, kad je putovao kroz Sunam. »*Opažam*«, govoraše svome mužu, »*da je ovaj čovjek Božji svet, koji pokraj nas često prolazi. Uredimo stoga za nj malu sobu, te smjestimo u nju krevet i stol i stolicu i svijećnjak, da kad dogje k nama, ostane ondje. — Faciamus ergo ei coenaculum parvum, et ponamus ei in eo lectulum et mensam et sellam et candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi*«. Tako mo-

IV. Reg. 4, 9. 10.

raju biti uregjene sve naše sobe. U njima smije biti samo što je neophodno nužno, kao postelja, stol, stolica i svijećnjak. Jer nije dozvoljeno u Družbi Isusovoj resiti ćelije slikama ili ičim drugim. Takogjer nije dozvoljeno imati u njima naslonjače, sagove, zavjese ili skupocjene pisaće stolove. Osim toga nije dozvoljeno držati u ćelijama jestvine, bilo to za nas ili za one, koji nas posjećuju. Bez osobite dozvole ne smijemo poći ni u blagovaonicu, da popijemo čašu vode. Niti tko smije u knjizi ma samo crtu povući, ili knjigu sa sobom bez dozvole ponijeti. Ne može se tajiti, da to nije veliko siromaštvo. Nu to je ujedno uzrok nebeskome miru i velikoj savršenosti. Kad bi naime redovnik smio posjedovati suvišnih stvari, to bi mu njihovo sticanje, čuvanje i pomnožanje prouzrokovalo mnogo brige i rastresenosti. Sve te posljedice izbjegavamo time, što nam se ne dozvoljava takova šta posjedovati. Izmegju mnogo važnih uzroka, radi kojih ne dopušta Družba Isusova, da unilaze svjetovnjaci u naše ćelije, jest jedan od najglavnijih taj, da tim laglje uzmognemo sačuvati siromaštvo. Mi smo bo svi ljudi. Kad bi dakle primali u svoje ćelije svjetovnjake, možda ne bi bili dosta jaki, da se uzdržimo u granicama propisanog siromaštva; mi bi ih barem resili knjigama, da oni, koji nas pohagjaju, visoko misle o našem znanju. Ovaj strogi propis u Družbi Isusovoj puno doprinosi tome, da se uzdrži u nama duh siromaštva i uguši dapače želja za svim, što je suvišno. Zato ga moramo jako cijeniti i nastojati, da se što točnije obdržava.

Treće vrlo shodno sredstvo, da sačuvamo sveto siromaštvo jest hvalevrijedan običaj nekih redovnika, da predmet, prama kojemu ćute ma kako nagnuće, odmah nose poglavaru, makar to bila stvar, koju smiju zadržati. To je bilo prije u Redu jeronimskom tako u običaju i bdilo se nad tim tako pomno, da nije nijedan redovnik posjedovao ništa suvišna. Kad bi se takova šta kod koga našlo, odmah bi se sakupili svi redovnici i bacili mu to pred očima u vatru govoreći: »To su idoli redovnički«. Povedimo se za njima te odstranimo sve, što nije neophodno nužno, i predajmo to poglavaru, ne nadajući se, da ćemo to igda više od njeg dobiti. To pak treba da činimo ne samo, kad oćutimo u sebi kakovo nagnuće prema takovim stvarima, nego i kad nam koja stvar nije više od potrebe.

Chron. Ord. S. Hieronymi c. 43.

Sveti je Bonaventura u tom još stroži. On ne odobrava, da se take suvišne stvari čuvaju ni u slučaju, da ih darujemo drugima, bilo pod izlikom pobožnosti ili s koga mu drago drugog razloga. Takove stvari zaokupljaju uvijek srce i uzrok su rastresenosti. Takova je šta povodom takogjer neke osebnosti. To izgleda, kao da ima tko u kući dućan i da mora sve k njemu doći. S tim su u savezu još druge zle posljedice. Prečesto dajemo takove stvari bez dozvole, sad a da na to ne mislimo, sad što se žacamo poći k poglavaru radi takovih sitnica. Time se daje povod, da i drugi katkada što uzmu bez dozvole, jer nijesu tako jaki, da odbiju, što im se ponudi, te tako rastuže darovatelja. Tako im se s jedne strane daje zao primjer, a s druge im je strane to povodom, da ih grize i peče savjest. Nu u tom

D. Bonaven. de informat. Novitiorum p. 2. c. 9.

je još druga pogibelj. Takovim se darovima podržavaju prečesto posebna prijateljstva i pouzdana općenja. To posvema osugjuju sveci, jer je vrlo štetonosno bratskoj slozi i ljubavi. Stoga nijesu odobravali takovih stvari naši pregji, veli sv. Bonaventura. Tako je i u našem Redu. Takova je šta dozvoljeno njekojima, već kako to iziskuju njihove službe. Za ostale znamo, da sve to nije ugodno poglavarima i da ne sazigjuje braću. Redovnik mora biti tako siromašan, da ne može sasvim ništa dati. To sazigjuje. Oni pak, koji rado takova šta daruju, ne sazigjuju. Slijedimo stoga savjet sv. Bonaventure, i lišimo se svih tih stvari, da tim bolje sačuvamo siromaštvo duhom.

D. Bonav. p. 1. Tract. 4. c. 18.

Četvrto vrlo korisno sredstvo. Ne zatvarajmo nikada svojih ćelija niti imajmo u njima bez osobite dozvole poglavara pisaći stol ili ormar i drugo, što bi bilo zaključano. To treba da osobito uvažimo, jerbo puno doprinosi tome, da očuvamo siromaštvo u svoj njegovoj čistoći, i jer je s tim spojena osobita milost. Sve mora biti poglavaru otvoreno. Na taj način čuvajući ono, što imamo, izgleda, kao da hoćemo uvijek reći: »Uzmi to, ako hoćeš«. To se posvema slaže sa slijedećim pravilom sv. Jeronima: »Ne treba niti ključeva, da se već iz toga vidi, da ništa nemamo izvanjskoga osim Isusa. *Neque opus sit clavibus, ut jam ex ipsis monstretur indiciis, quod nihil habetur extrinsecum praeter Jesum*«. Premda je sve u našim ćelijama tako otvoreno, ipak je sasvim sigurno od ostalih. Naš je naime sveti Otac dao Pravilo, koje zabranjuje svakomu redovniku, da ne unigje u sobu drugoga bez dozvole poglavara. Još nam je dao drugo Pravilo, koje nam zabranjuje, da ništa ne uzmemo iz kuće ili iz ćelije drugoga bez osobite dozvole poglavara. Ta su dva Pravila vrlo jak ključ i ključanica. Dodamo li još zavjet siromaštva, koji je kao lokot, koga ne može nitko otvoriti, to nema sumnje, da su naše ćelije, akoprem otvorene, što se tiče naše braće, bolje zatvorene, nego li bi bile zatvorene željeznim vratima i lokotima. Mi dakle moramo svi oko toga nastojati, da se taj tako sveti običaj uzdrži. Stoga bi onaj zaslužio veoma oštru kaznu, koji bi svojom krivnjom dao i najmanji povod, da propade ova pripростoća, iskrenost i savršenost, kojom Družba Isusova u tom postupa. Isto bi tako zaslužio kaznu, koji bi bio uzrokom, da se promijeni stvar tako sveta, iz koje odsijeva krepost svetoga siromaštva u svom potpunom sjaju. Protiv takovih redovnika udaraju veoma oštro sv. Bazilije i sv. Bonaventura.

D. Hieron. in Reg. quam collegit Lup. de Olivet.

Reg. comm. 33.

Reg. comm. 9.

D. Basil. in Const. Mon. c. 35.

D. Bonav. in Spec. discipl. p. 2. c. 4.

———

Osmo poglavlje.

Drugo vrlo shodno sredstvo, da stečemo i sačuvamo siromaštvo duhom.

Da sačuvamo siromaštvo duhom i postignemo savršenost ove kreposti, veoma će nam biti od koristi, ako se odreknemo

ne samo svega suvišnoga, nego nastojimo, da krepost siromaštva odsijeva i u najpotrebitijim stvarima, bez kojih nikako ne možemo biti, i da se tako u svemu pokažemo siromasima, što u istinu jesmo. To nam naročito stavlja na srce sv. Ignacije u svojim Ustanovama, kad kaže: »Hrana, odijelo i postelja ima takova biti, kakova se pristoji siromasima. Svaki neka bude osvjedočen, da mu pripada najgore u kući. Neka mu to bude na veću samozataju i napredak u duhovnom životu«. Na drugom mjestu veli: »Neka svi ljube siromaštvo kao svoju majku. I već prema mjeri svete razboritosti neka oćute u svoje vrijeme i učinke njegove«. Naš Otac hoće, da želimo vazda, što je najsiromašnije i najgore; nu on ne će, da to samo želimo, nego da katkada u istinu iskusimo učinke siromaštva. Ako nam i ne manjka, što je potrebito za život, ipak se možemo uvijek vježbati u svetom siromaštvu. On se nije zadovoljio time, da govori više puta uopće. On to još jasnije razlaže u šestom dijelu svojih Ustanova, gdje se upušta u potankosti i odregjuje, kakovo mora biti naše odijelo, da u isti čas odgovara i redovničkom staležu i službama, koje obnašamo i siromaštvu, što ga ispovijedamo. Kod toga, kaže on, moramo na troje paziti. Prvo, da je pristojno, jer smo redovnici. Drugo, da nije protiv običaja one zemlje, u kojoj živimo; jer način našeg života, što se vanjštine tiče, mora biti običan. Treće, da se ne protivi siromaštvu. To bi pak bilo, kako on dodaje, kad bi ono bilo od vrlo finoga sukna. Kad bi dakle i htjeli rogjaci ili prijatelji koga redovnika, da mu daruju odijelo od takova sukna, on ga ne bi smio obući, jer to ne bilo odijelo za siromaha, a bilo bi protiv naših Ustanova. Nekoji doduše prigovaraju, da se može s finim suknom što prištediti, jer da ono traje dva i tri puta duže, nego prosto, a štedljivost da se slaže sa siromaštvom. Nu to su razlozi od puti i krvi i od svijeta. Jer sve, što bi se na taj način prištedilo, ne vrijedi ništa za pravog redovnika. Nama je mnogo više do toga stalo, da nam siromaštvo odsijeva iz odijela, što ga nosimo, da izgledamo kao siromasi i da se odijevamo kao siromasi, što u istinu jesmo. Još više. To siromaštvo neka u ostalom ne odsijeva samo iz kakvoće sukna nego i iz kroja odijela. Jer kad bi tko htio nositi krasno, široko i veličanstveno odijelo, tada to doista ne bi bila mantija za siromašnog redovnika.

Exam. c. 4. §. 26. et Reg. 25. Summ.

Const. p. 3. c. 1. §. 25.

Const. p. 3. c. 2. §. 3. et lit. C.

Const. p. 6. c. 2. §. 15. et in declarationibus.

Na dvoje treba, kako želi naš sv. Otac, paziti kod odijela, najprije, da je pristojno i dostojno, a zatim da nas štiti od studeni. Jer to je prava svrha svakog odijela. Tako uči sv. Bazilije, koji u tu svrhu navodi riječi Apostolove: »*Imajući pak hranu, i čim da se pokrijemo, budimo time zadovoljni. — Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus*«. Pazimo dobro, veli svetac, Apostol kaže, »hranu« a ne poslastice, zatim »čim da se pokrijemo« a ne čim da se nakitimo. Treba dakle da se zadovoljimo sa najnužnijim, sve pak drugo, što zaudara po sjaju i nakitu, moramo iz Reda odstraniti kao nešto sasvim svjetsko i tašto. Čuvajmo se dobro, da takova šta ne trpimo megju nama: nastojmo brižljivo, da ne prodre megju nas gizda i sjaj svijeta. Sveti se Franjo vrlo bojao u tom pogledu za svoj Red. Brat

I. Timoth. 6. 8. D. Basil. in Regul. fus. disput. inter reg. 22

Ilija, jedan od najodličnijih članova toga Reda, kasnije general, dade si nekoga dana, kako se to u ljetopisima Reda sv. Franje pripovijeda, napraviti vrlo dugu i široku mantiju, od veoma finog sukna, sa velikim rukavima. Kad je svetac to saznao, dade ga k sebi pozvati i zahtijevaše u prisutnosti više braće, da vidi onu mantiju. Kad ju je brat Ilija donio, navuče ju svetac na svoju, popravi joj krasno nabore i kukuljicu, zametnu joj rukave s nekom taštinom i dragošću u licu. Tada podignute glave i nadutih prsiju, koracaše oholo i pozdravljaše braću, što su stajala s desna i s lijeva, s nekim dostojanstvom i ozbiljnošću. Sasvim u čudu pogledaše se braća megjusobno. Najedanput svuče svetac, pun svete revnosti tu mantiju, baci ju prezirno na zemlju i reče Iliji u prisutnosti svih: »Tako se odijeva izrod Reda!« Na to mu opet zasja lice prijašnjom blagošću i vedrinom i započe razgovor kao obično s braćom, nagovarajući ih na blagost, poniznost i siromaštvo. Budimo i mi pravi sinovi Reda, a ne izrod. U svem budimo slični svojoj majci, svetom siromaštvu. Neka je naše odijelo kao odijelo siromahâ. Ono mora odsijevati siromaštvom i propovijedati, da smo siromasi. U tu svrhu treba da i ono odstranimo, što bi mogli iz pristojnosti nositi, dapače i ono, što svijet možda drži za potrebito. Jer onaj nije siromah u svom odijelu, koji je sa svim nužnim posvema opskrbljen, nego samo onaj, komu nešto nužna manjka. Stoga smo i rekli prije, da savršeno siromaštvo sastoji u tom, da se veselimo, kad nam i što nužna manjka, i da onaj, koji ne će trpjeti nikake oskudice, nije još došao do savršenog siromaštva duhom.

Chron. Ord. S. Francisci p. 1. l. 2. c. 19.

Što smo rekli o odijelu, to isto vrijedi i o drugim stvarima. Iz svega valja da odsijeva siromaštvo i da se u svem pokažemo kao siromasi. U svojim ćelijama ne smijemo stoga ništa imati, osim što je neophodno nužno, i to po mogućnosti, što je najtrošnije i najgore, kao najgori stol, stolicu i najsiromašniji krevet. Isto tako išti za se vazda, što je najgore u kući. Sve one knjige, koje ti nijesu od potrebe, odnesi u knjižnicu i ne pravi se tim učenim, što ih imaš mnogo u svojoj ćeliji. Sv. Bonaventura raspravlja o tom potanko. On nalaže redovnicima, da imaju samo potrebite stvari, pa i tu neka nastoje, da nijesu nove niti fine, nego nezgrapne, proste, stare i popravljene. Ne želi, da su ti knjige lijepo vezane, da ti je brevir ili diurnal nov, krasan i ukusan. Nemaj finih slika niti nosi sa sobom skupocjene krunice. Ako držiš u ćeliji iz pobožnosti Agnus Dei, raspelo ili reklivijar, neka sve to odgovara siromaštvu, na koje smo se zavjetovali. Što si u tom siromašniji, to si miliji Bogu i njegovim svecima.

D. Bonav. de inform. Novit. p. 2. c. 9,

Sv. Franjo kaže: »Posjedovanje novih i nekorisnih stvari znak je umrla duha. Jer ako je duh mlak i u njem ohladnio žar milosti, tada se on ne zna s ničim drugim više zabavljati, do li s takovim sitnicama. Čim ne nalaziš više utjehe u duhovnim stvarima, tražiš ju u takim vanjskim zabavama. To je vrlo važna i iskustvom potvrgjena istina. Stoga toliko drže naši poglavari do tih sitnica, najprije radi siromaštva a zatim jer dobro znaju, da tu nema više duha, gdje se zabavlja s takovim stvarima«.

Hist. Ord. S. Franc. p. 1. l. 2. c. 19.

— Ali ne samo u tome, nego i u potrebitim stvarima moramo, kako je rečeno, biti siromašni i siromašnima se pokazati. Moramo se veseliti, što i u tom oskudijevamo, da nasljedujemo, Krista, Gospodina našega, »*koji je radi nas postao ubog, akoprem bijaše bogat — quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives*«. On je htio toli oskudijevati i u potrebitim stvarima, da je trpio glad, žegju, studen, umornost i golotu. Sv. Bernardo kaže: »U nebu je veliko obilje dobara i bogatstva, nu tamo nema siromaštva. Na zemlji je u izobilju te robe, nu ljudi ne poznavahu njene visoke cijene i vrijednosti. Što učini dakle Sin Božji? Kao mudru trgovcu dopade mu se ta roba i stavi ju na se, da ju tako ljudi upoznaju te ju takogjer na se stave, budući joj tolika vrijednost u nebu«.

2. Cor. 8. 9.

D. Bern. Serm. in Vigil. Nativit.

Deveto poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuje se primjerima.

Opat nekoga samostana u Saskoj šiljaše, kako nam se pripovijeda u knjizi o glasovitim muževima cistercitskoga Reda, svake godine nekoga u Flandriju, da nakupuje fina sukna, jer mu se domaće ne svigjaše. Opat umre. Redovnici si megjusobno razdijele njegovo odijelo. Prior samostana uzme jednu od njegovih mantija. Uoči neke svetkovine obuče tu mantiju. Najedanput počne vikati, kao da gori u plamenu i odmah zbaci sa sebe mantiju. Svi vidješe, gdje iz nje izilaze iskre kao iz usijana željeza. Uplašeni i jako u čudu nad tim, donesoše odmah svi, štogod su koji dobili od odijela pokojnoga Opata, i baciše na jednu hrpu. Odmah udariše iskre sa svih strana kao iz užarene peći i vrcahu u vis. To je tako dugo trajalo, da se moglo o tom obavijestiti susjedne Opate. Oni dogjoše i budu svjedoci ovoga tako strašnoga suda Božjega.

Liber Virorum illust. Ord. Cisterc.

Cezarije pripovijeda o nekom vitezu, koji je nekom samostanu sv. Benedikta u Francuskoj činio mnogo nepravda. Redovnici zaključiše, da pošalju jednog brata kralju Filipu, da se prituži radi pretrpljenih nepravda. U tu svrhu poslaše nekog mladog redovnika, visoka roda, u nadi, da će ga kralj radi njegova plemstva prije primiti i poslušati. On dogje pred kralja i reče: »Taj je vitez mnogo škode nanio našem samostanu, s toga molim Vaše Veličanstvo, da ga pozove na red i prisili, da nam vrati ugrabljena dobra«. Kralj promatraše odijelo i držanje redovnikovo i upita ga, tko je on. Kada je saznao, da je to sin nekog mu dobro poznata viteza, nije rekao ni riječi, dok se redovnik ne počne opet tužiti: »Gospodaru, taj nam je čovjek zaista sve uzeo, što smo imali u samostanu i nije nam skoro ništa ostavio«. Sada odvrati kralj: »To se jasno vidi po tvojim cipelama. Jer da je ostavio još malo kože, ne bi ti bile cipele tako tijesne. Što si plemenitijega roda, tim bi morao biti ponizniji«. — Da ga

Caesar. Dial. l. 4. c. 12.

ipak umiri, primijeti još kralj: »Neka te ne žaloste moje riječi. Ja sam ih rekao samo na tvoje dobro. Vrati se samo u svoj samostan; ja ću se zato pobrinuti, da vam taj čovjek više ništa zla ne učini«.

Caesar. Dial. l. 4. c. 13.

Skoro isto odgovori, kako isti Cezarije pripovijeda u drugom primjeru, rimski kralj Filip nekomu cistercitskomu Opatu. Ovaj pripovijedaše kralju nuždu svoga samostana. Kralj mu pogleda cipele, koje su bile jako tijesne i pristajale mu, te reče: »Po tvojim se cipelama može dobro vidjeti, da ti je samostan jako siromašan; kad se tamo tako štedi s kožom«. To Opata jako postidi.

Chron. Ord. S. Franc. p. 1. l. 2. c. 20.

Gvardijan nekog franjevačkog samostana, veoma pouzdan prijatelj sv. Franje, dao je, kako čitamo u ljetopisima ovoga Reda, sagraditi oratorij za braću. Kraj njega, malo postrance, sagradi ćeliju, da bi se mogao u njoj svetac zadržati i moliti, jer je tu rado duže vremena boravio. Ćelija je bila od dasaka iz prostog drveta. Kad je sv. Franjo opet ovamo došao, pokazaše mu ćeliju. Nu on reče gvardijanu »Brate! ako hoćeš, da ostanem u toj ćeliji, prepleti ju iznutra šibljem i granjem od drveća, da iz tog odsijeva siromaštvo«. Kad su to učinili, ostade on više dana u ćeliji.

Vita S. Francisci de Borgia l. 4. c. 2.

O našem se Ocu Franji Borgiji čita slijedeće u njegovu životu. U svemu se pokazivao kao pravi siromah i savršeni ljubitelj ove kreposti. U odijevanju i hrani, u postelji i sobi, dapače i u najmanjim stvarima, u papiru, što ga je rabio za svoje propovijedi, u loženju peći, što bi dopustio u skrajnjoj nuždi, u svemu bijaše posvema siromašan. Nikad ga nijesu mogli sklonuti, da obuče nove cipele ili nove čarape. Kada su ga htjela braća jednoć prevariti i postavila mu, prije nego je ustao, nove mjesto starih, ne pogje im ipak za rukom. Kad bi prosio milostinju, jeo bi ragje mrvice i komadiće kruha, koje bi on ili drugi donijeli, nego li od cijeloga hljeba, što bi ga stavili na stol. Na svojima ma kako dalekim i mučnim putovanjima i uza svu svoju boležljivost ne bi nikada dozvolio, da prostru za nj čistu postelju; jer se bojao, da bi to bilo na uštrb svetom siromaštvu. Često bi spavao za velike studeni u sjenarama na goloj zemlji. Kad bi tada duvao vjetar sa svih strana, obuzelo bi ga tiko veselje i radost, da bi se tomu njegovi pratioci divili. Sva njegova obrana proti oluji i kiši bila je zimi i ljeti njegova obična kabanica. Nju je dao podstaviti, da dulje traje. Samo s najvećom mukom mogao si ga sklonuti, da obuče čizme ili uzme što drugo, da se zaštiti proti nevremenu. Uvijek je govorio, da šešir dosta štiti od vrućine i kiše. — Tako bi često došao sasvim mokar i ukočen od zime na konak. Osobito se veselio tada, kad bi došao kamo na konak i ne našao ništa pripravna. U bolesti pa niti za najveće studeni ne bi dozvolio, da mu se uz krevet ili u njegovoj sobi stave zavjese, te ga brane od vjetra. On je mislio, da je mala hasura, što su mu ju pripeli kod uzglavlja, već prevelika udobnost. Sve je to u njega tim kvalevrijednije i čudnovatije, čim više promislimo, koliko je taj muž ostavio u svijetu.

Deseto poglavlje.

Na što i kako veže zavjet siromaštva.

Preostaju nam samo još ova pitanja: Na što strogo veže zavjet siromaštva? Kada se o nj ogriješimo? I kada je to smrtni grijeh? Redovnik mora dobro znati, na što je obvezan po svojem staležu i po svojim zavjetima. Dosada smo raspravljali samo o tom, što se odnosi na savršenost; sada govorimo o tom, što je sama dužnost. To mora biti uvijek temelj, na kom se sve ostalo gradi. Stoga ćemo ovdje što moguće kraće navesti ono, što o tom kažu bogoslovci i učitelji kanoničkoga prava, a što su oni sami izvadili iz istoga prava i iz spisâ svetaca. Zavjet siromaštva veže po sebi redovnika, da nema prava ničim raspolagati niti što posjedovati, ili se čim služiti bez zakonite dozvole poglavara. To je općenita nauka svih učitelja te se izrično tako tumači u svetim kanonima.

Odatle slijedi nužno dvoje. Prvo, da redovnik usljed zavjeta siromaštva ne smije bez dozvole poglavara nikako vremenito dobro posjedovati niti primiti, bilo sad da ga zadrži ili da se s njim služi ili da njime na koji mu drago način raspolaže. Jer je sve to svojstvo samo onoga, koji je gospodar ili vlasnik koje stvari. Tko dakle tako čini, griješi proti zavjetu siromaštva. Tako to tumače svi učenjaci, i tako stoji naročito i jasno u svetim crkvenim zakonima.

Drugo, redovnik griješi proti zavjetu siromaštva ne samo, kada što bez dozvole poglavara iz samostana uzme ili zadrži, ili dade, ili time raspolaže, nego i kada što bez dozvole poglavara, od rogjaka, prijatelja, pobožnih osoba primi i zadrži ili time raspolaže. I to je općenita nauka učiteljâ, izrično i jasno sadržana u kanoničkom pravu. To su glavna i temeljna načela svega. Na njima se mora sve osnivati, što ćemo o tom govoriti. Iz tih načela moramo izvoditi zaključke, da možemo riješavati pojedine slučajeve, što nadogju.

Sv. Ignacije kaže sasvim isto u svojim Ustanovama. Pa da nam to što življe utisne u srce, dade nam Pravilo, koje glasi: «Neka svi znaju, da ne mogu ništa iz kuće dati, niti sami što uzeti ili čim raspolagati bez znanja i privole poglavara«. Nu da ne bi tko mislio, da griješi proti zavjetu siromaštva samo tada, kada čim iz kuće bez dozvole poglavara raspolaže i da potom smije, a da se ne ogriješi o siromaštvo, primati darove izvana i time po svojoj volji raspolagati, dao nam je još drugo Pravilo, koje glasi: »Neka si nitko ne prisvoji štogod iz kuće ili iz sobe drugoga i nitko neka ne primi bez dozvole poglavara štogod od ikoga izvana za se ili za koga drugoga na koji mu drago način«. U obadvima ovim Praviljema sakupio je naš sveti Otac u kratko sve, na što nas strogo obvezuje zavjet siromaštva.

Const. p. 3. c. 1. §. 8. Regul 26. Summ.

Regul. 9. comm.

Moramo ovdje primijetiti, neka se nitko ne da zavesti mnijenjem, da ne griješi, barem ne smrtno, kada prestupi ova Pravila, što tobože naše Ustanove i Pravila ne vežu pod grijeh. Tu bi se naime mogao tko jako prevariti misleći: Ja znam, da

kršim Pravilo, kada ovo od drugoga uzmem ili mu to dadem; nu pošto naša Pravila ne vežu pod grijeh, ne držim, da je to grijeh, nego samo prestupak Pravila. Naš Otac Ignacije tumači zaista u istim Ustanovama, da naša Pravila i Ustanove ne vežu pod grijeh. Ali zavjeti, koje smo položili, očito vežu pod grijeh, i to po sebi pod smrtni grijeh. Tako to tumači naš Otac sam, da se nitko ne može izgovoriti neznanjem i tako se dade zavesti na grijeh, akoprem je to već po sebi jasno. Kao što redovnik, koji sagriješi proti čistoći, čini smrtni grijeh proti zavjetu čist će i to svetogrgje: isto tako čini redovnik, koji se ogriješi o siromaštvo, smrtni grijeh proti zavjetu siromaštva, što ga je položio. O tom ne treba ni najmanje dvojiti. Mogao si ostati u svijetu i posjedovati svoj imutak i njime raspolagati po miloj volji, a ne stupiti u Red i položiti zavjet siromaštva. Ali kad si stupio u Red i položio taj zavjet, ne možeš više bez dozvole ništa primiti ni zadržati, jer si se na to zavjetom obvezao. Zato i reče apostol Petar Ananiji i Safiri, koji su, kako sveci kažu, položili zavjet siromaštva, prodali svoje dobro i položili cijenu do nogu apostolâ, kako su i drugi činili. Nu ovo dvoje bijaše dio cijene za se zadržalo, hineći kao da nijesu više dobili za svoje dobro, osim što su donijeli. Petar im naime reče: »*Ananijo, za što je sotona zaveo tvoje srce, da slažeš Duhu Svetomu, i zadržiš si od cijene njive? Zar prije nego si je prodao, nije bila tvoja, i kad si je prodao, nije li cijena prodaje bila u tvojoj vlasti? Zašto si to nakanio u svom srcu! Nijesi slagao ljudima, nego Bogu! — Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, et fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, et venundatum erat in tua potestate? Quaare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo*«. A što je bila posljedica toga? Ananija osta na mjestu mrtav za kaznu svoga prekršaja. To se isto dogodi malo kasnije njegov j ženi Safiri, koja je učestvovala kod toga prekršaja. »*I nastade veliki strah*«, kaže sv. Pismo, »*u svoj Crkvi, i u svima, koji su to čuli. — Et factus est timor magnus in universa Ecclesia, et in omnes, qui audierunt haec*«. I nas mora veliki strah obuzeti, te nikada ne sagriješimo proti zavjetu siromaštva, što Bog tako strogo kazni.

Act. 5, 3. 4.

Ibid. 11.

Da se povratimo na stvar, velim: Kad bi siromaštvo propisivala samo naša Pravila, tada ne bi griješili ili bar ne smrtno, što bi ga prekršili. Nu kada Ustanove ili Pravila sadržavaju i tumače, što spada na zavjet, tada vežu pod grijeh. Nemaju Ustanove moći, da vežu pod grijeh, nego smo krepošću zavjeta na to tako teško obvezani. Tako n. pr. vežu Pravila pod grijeh, kada sadržavaju i tumače, što se tiče čistoće i naravnog zakona. Ona ne vežu ovdje kao Pravila, nego jer zavjet čistoće i zakon naravi veže pod grijeh. Pošto dakle ova Pravila sadržavaju i tumače bitnost zavjeta siromaštva, na što ovaj zavjet po sebi veže, zato griješi onaj, koji krši ova Pravila, i to ne radi toga, što krši Pravila, nego radi toga, što krši zavjet u Pravilima sadržan. Imajući pred očima ova Pravila ne smijemo dakle misliti, da su to samo pravila, nego moramo pri tom biti osvjedočeni, da je u njima sadržana i u kratko izražena bitnost zavjeta siromaštva i

stroga njegova dužnost. To je pak, kako smo već rekli, izvagjeno iz kanoničkog prava, a tako uče i bogoslovci. Tako piše sv. Augustin, kad govori o redovnicima, što žive u zajednici: »Sigurno je, da oni ne mogu bez dozvole poglavara ništa imati, posjedovati, dati ili primiti. *Certum est, eos nihil habere, possidere, dare vel accipere sine superioris licentia debere*«. Sasvim to isto kažu i naša Pravila. To znači biti siromašan. Jer ako može tko po svojoj volji bez dozvole drugoga što uzeti ili dati ili zadržati ili tim raspolagati, tada je on vlasnik, a to se protivi zavjetu siromaštva.

D. August. de communi vita clericorum, et habetur c. Non dicatis 12. q. 1.

Da bolje razumijemo prvo temeljno načelo ove nauke, moramo paziti na razliku, što ju prave juriste i teolozi megju pravom porabe i pravom vlasništva. Razlika je, da li je tko vlasnik koje stvari, ili se smije s njom samo služiti. Vlasnik može činiti sa stvarju, što hoće. On ju može dati i posuditi, komu hoće; on ju može prodati, potrošiti, njom raspolagati po volji. Tko pak nema bezuvjetnoga prava vlasništa nego samo pravo porabe, ne može raspolagati stvarju po volji; on je ne može dati drugomu, niti prodâti, niti odstupiti, nego se smije njom samo služiti, u koju mu je svrhu predana. — Kad se tko pozove na gozbu, dopušta mu se samo da jede od svega, što se stavi preda nj. On ne postaje time vlasnikom jestvina, što dolaze na stol. On ne smije tih jestvina ponijeti sa sobom kući niti poslati drugom prijatelju niti što od toga prodati i uopće s tim raditi, što hoće. On ima samo pravo, da od tog jede, što hoće. Stoga je razlika i u pravu porabe megju stvarima, koje se porabom, i to već prvom porabom potroše, i stvarima, koje ostaju u porabi. To isto vrijedi za redovnike, kažu bogoslovci, glede onih stvari, što ih posjeduju s dozvolom poglavara. Oni imaju pravo porabe tih stvari samo u toliko, u koliko se mogu njima služiti. Zaista ti ne možeš bez dozvole poglavara dati drugomu svoju mantiju ni svoje odijelo; jer to nije tvoje vlasništvo. Kad bi to dao bez dozvole, griješio bi proti zavjetu siromaštva. Ti bi se učinio vlasnikom toga, kad bi tim raspolagao po volji. — To vrijedi o svem drugom, što imamo za svoju porabu. Ti ne možeš bez dozvole poglavara dati drugomu svoga brevira, svoje pisanke ili svoga šešira; jer sve to nije tvoje vlasništvo. Tebi je dozvoljena samo poraba za se, kao gostu, koji je pozvan na gozbu. Mislimo često na tu prispodobu. Vrlo je zgodna i tumači stvar jako dobro.

Ako redovnik već stvarima, što su mu dane za porabu, ne može bez dozvole po volji raspolagati niti ih drugima dati, to je jasno, da još manje može što drugo u kući dati ili uzeti i time raspolagati bez dozvole poglavarara. Nikada ne smije ništa uzeti iz riznice, knjižnice, blagovaonice ili iz smočnice, niti da to drugomu dâ niti za svoju vlastitu porabu. To bi bilo očito proti siromaštvu.

Jedanaesto poglavlje.

Tumači se, kako je proti zavjetu siromaštva, kada se što primi ili dade bez dozvole poglavara, makar to ne bilo od kuće.

Rekli smo, kako se svi bogoslovci u tome slažu, da redovnik griješi proti zavjetu siromaštva, ne samo kada što uzme iz kuće bez dozvole poglavara za svoju porabu ili to drugomu dade, nego kada i izvana što primi bez dozvole. Ako ti dakle tko od tvojih rogjaka ili prijatelja, ili tko mu drago bio, daruje odijelo ili knjigu ili što drugo, i ti to primiš bez dozvole, ili se tim služiš, tada griješ protiv zavjeta siromaštva, bilo sad da si za to prosio, bilo da ti se to dalo, a da nijesi prosio, iz prijateljstva, kao milostinja ili iz kog mu drago uzroka. Razumijem dobro, primijetit će mi možda tko, da se protivi zavjetu siromaštva, kad tko šta uzme iz kuće. Ali kako mogu griješiti, kada primim, što mi tko izvana dade? Time ne uzimam ništa kući niti joj nanosim kaku štetu, nego joj dapače koristim, budući da joj prištedim ono, što bi mi morala dati. Kaki je dakle to grijeh i koju zapovijed prekršujem? Na to ja odgovaram: Ti počinjaš kragju i griješiš proti sedmoj zapovijedi Božjoj. To isto tumači sasvim jasno sv. Augustin u svom Pravilu, koje ovako glasi: »Ako se komu što dade, kao odijelo, neka se stavi u zajednicu i dade onome, koji to ustreba. *Quod si aliquid detur alicui, ut vestis, redigatur in communem rem, et cui necessarium fuerit, praebeatur*«. (D. August. reg. 3. c. 28.) Ako tko dakle hoće da dade štogod redovniku, ne smije ovaj toga primiti bez dozvole. Poglavar ima to primiti, i to ne za onoga, komu se daje, nego uopće za kuću, da poslije dade onome, koji to po njegovu sudu najviše treba. Ako ti je tko darovao odijelo i poglavar ga hoće dati drugome, ne čini ti krivo. To odijelo nije tvoje; čim ono dodje u kuću, zajedničko je dobro, i potom je moje isto tako, kao i tvoje. Ali da se povratimo na glavnu stvar: »Ako tko zataji darovanu si stvar«, pridodaje sv. Augustin u prijašnjem Pravilu, »neka se proglasi tatom. *Quod si aliquis rem sibi collatam celaverit, furti judicio condemnetur*«. (Idem ibid.) Sveti je Bazilije istoga mnijenja; jer on kaže: »Svaki posebni posjed u Redu jest kragja. *Furtum est privata possessio*«. Nu što misliš, komu se ta kragja čini? Cijeloj družbi, odgovara on. »Jer se družbi krade, ako se ikoja stvar i od koga mu drago uzima za svoju posebnu porabu. *Societatis enim expilatio est rei cujuscunque et undecunque in privatum usum sevocatio*«. (D. Basil. in Const. Mon. c. 35.) Ne mislimo pak, da je to pretjerivanje, koje se gdjegdje nalazi u svetaca, osobito kad hoće da pobude veliku mržnju na koju opačinu. Ovdje tomu nije tako, pošto je to sasvim jasna istina, prihvaćena od svih bogoslovaca, a osniva se na načelu, u kom se svi slažu, naime da redovnik zavjetom siromaštva postaje nesposoban, da što posjeduje ili dade. Kao što on nije više svoj nego pripada Redu, tako i sve, što steče, što mu se dade i štogod može na ikoji način dobiti, pripada Redu od onoga časa, kada je u nj stupio. Vrši li stoga koji redovnik gdje mu drago kaku službu,

s kojom je skopčan neki dohodak, tada taj dohodak ne pripada njemu, nego samostanu. Poglavar ili u ime njegovo upravitelj pobire to kao i sve druge dohotke samostanske. Poglavar daje tomu redovniku, što treba, svejedno kao što bi mu dao, kad ne bi imao nikakih dohodaka.

Iz toga se vidi jasno, da redovnik počinja kragju ako što primi ili zadrži bez dozvole. Jer je onaj krivac kragje, koji tugje proti volji onoga, čije je, uzima ili zadržava. Što dakle redovnik primi, pripada Redu; potom si on to nepravedno prisvaja i krade Redu, kada zadrži bez dozvole. Nadalje iz toga slijedi: Ako on to drugomu dade bez dozvole, makar kao milostinju, to nema ovaj nikakova prava na tu stvar, nego ju je dužan povratiti Redu. Kako se dakle jako varaju oni, koji misle, da smiju sasvim slobodno darovati knjigu, sliku ili relikvijar, što im je tko drugi dao, stoga tobože jer to ne uzimaju kući. Jer kao što je kragja i grijeh proti zavjetu siromaštva, kad tko čime u kući bez dozvole raspolaže, tako je i kragja, kad tko bez dozvole poglavara što izvana primi i time raspolaže.

Ali i uzmimo, da to nije kragja i da se time ne nanosi nikaka šteta kući, kako se to možda može gdjegdje dogoditi, ipak je vazda smrtni grijeh, kada se koja vremenita stvar bez dozvole uzme i rabi, ili se po svojoj volji njom raspolaže; jer to je redovniku zavjetom siromaštva sasvim zabranjeno, i on toga ne može nikako više činiti. Stoga onaj, koji bi takova šta primio od redovnika, ne bi imao nikakova prava na to. To bi vazda još pripadalo družbi, i bio bi dužan to povratiti, jer je primio od čovjeka, koji nema prava, da daruje, baš kao da bi mu to dalo malo dijete.

Da to potvrdimo, služit će nam slučaj, što se dogodio svetomu Papi Grguru s jednim redovnikom. Ovaj je redovnik živio u samostanu, što ga je Grgur bio u Rimu podigao za vrijeme, kad je bio Papa. On sam to pripovijeda u svojim dijalozima a Surije u njegovu životu. (D. Greg. Dial. l. 4. c. 55.) Dogodilo se pak to ovako. Neki redovnik toga samostana, imenom Justo, zamoli svoga brata, koji je živio u svijetu, da mu kupi odijelo. Brat otvori svoju novčarku, izvadi tri reala i reče mu: »Evo ti novac, pa si ga kupi sam po svojoj volji«. Tako pripovijeda Surije i tvrdi, da je tako u samom izvorniku čitao. U dijalozima se sv. Grgura navode tri dukata. Za nas je svejedno, da li su to bila tri reala ili tri dukata. Tada su bila tri reala, da se nabavi odijelo, više nego dosta. Nu glavno je ovo. Redovnik uze tri reala ili dukata bez dozvole i spravi ih. Najedanput teško oboli. Slučajno je znao neki drugi redovnik, da je on spravio ona tri reala. Ovomu nije dala savjest mira; on otide i najavi stvar Opatu; upravo tako, kao što to i naša Pravila propisuju. Po njima mora svaki, koji zna što važna o drugomu, odmah najaviti poglavaru. Opat je držao, da je to važan slučaj i da se mora o tom sa samim Papom posavjetovati. On obavijesti dakle o tom sv. Grgura, da sazna, što mu je činiti. Sv. Grgur zapovijedi, da nijedan od redovnika ne smije bolesnika pohoditi, niti s njim govoriti. Svi da ga smatraju za izopćena, jer da je prekršio zavjet siromaštva. On dapače još zapovijedi, da se isti, ako umre, ne pokopa u posvećenu zemlju kraj ostalih

redovnika, nego izvan samostana u gnojište. Na mrtvo tijelo neka bace novac, što ga bješe sahranio, i svi pri tom poviču: »*Novac tvoj neka bude s tobom na propast! — Pecunia tua tecum sit in perditionem*«. Redovnik umre od te bolesti, i sve se točno tako ovrši. Sv. Grgur kaže, da je ovaj primjer pobudio tolik strah i trepet u samostanu, da su svi redovnici odmah pretražili svoje ćelije i sve stvarčice, što su ih imali i s dozvolom mogli imati, donijeli svome Opatu, da se tako osiguraju, te nikako ne uzmognu povrijediti siromaštva. Taj i drugi primjeri onih starih otaca dadoše povoda, da je po svetim kanonima ustanovljena ista kazna za redovnike, koji bi umrli kao vlasnici.

Act. 8, 20.

Cap. Monac etc. Cum. ad monasterium, de Statu Monac.

Dvanaesto poglavlje.

Nabrajaju se pojedini slučajevi, koji su protivni zavjetu siromaštva.

Po navedenim načelima, koja svi bogoslovci prihvaćaju, možemo riješiti sve pojedine slučajeve, što mogu nadoći. Jer se stvari moralne uopće mogu najbolje razjasniti primjerima i pojedinim slučajevima, navest ćemo ovdje nekoje, po kojima tada možemo prosuditi i druge. Tako će ova nauka biti sasvim jasna.

Iz toga, što smo rekli, izvodim slijedeće zaključke. Dade li poglavar redovniku novac za putovanje, tada on ne može za to kupiti krunicâ, slikâ ili što takova, niti za se niti da to dade drugima. Pa ne može si za to nabaviti ni Agnus Dei ni relikvije. I to ni tada, ako si što otrgne od usta ili prištedi od onoga, što bi smio na putu potrošiti. Razlog je ovaj. Taj mu se novac daje samo za njegov putni trošak. Što od toga ne potroši, prištedio on to na koji mu drago način, mora to povratiti opet svome poglavaru, ili onome, koji ga je poslao ili onome, kojemu dolazi. Potroši li to u što drugo, tada čini kragju Redu i griješi proti zavjetu siromaštva. To se proteže samo na Redove, gdje Red daje redovniku sve, što mu je potrebito za putovanje, kako to biva kod nas. Drugo je, kad bi mu se dalo nešto stanovita i odregjena za svaki dan, tako da ne bi više primio, kad bi i trebao. Time bi mu se dala izrična ili mučke ili predmnijevana dozvola, da ono, što si je prištedio od dana novca, upotrijebi u druge poštene svrhe.

To isto vrijedi, kad bi komu dao putni trošak ne Red, nego njegov otac, rogjaci ili pobožni ljudi. On si ne može možda za to nabaviti časoslov ili tok ili naočale ili što drugo, niti za se niti da to drugima dade. Nitko neka se u tom ne vara govoreći: »Taj mi novac nije dao Red, nego moj rogjak ili prijatelj!« Jer čim on dogje u tvoje ruke, vlasništvo je Reda, i baš kao da ti ga je dao poglavar ili upravitelj kuće, kako je već rečeno u prijašnjem poglavlju. Ti ga možeš dakle samo za to potrošiti, zašto ti poglavar daje dozvolu, naime za tvoj put. Sve, što ti na

koji mu dragi način preostane, moraš predati poglavaru, ako ga potrošiš u što drugo ili zadržiš za se, griješiš proti zavjetu siromaštva i činiš kragju Redu. To vrijedi u slučaju, kada je tko primio novac s dozvolom poglavara; jer ako ga je primio bez dozvole, tada je već tim prekršio zavjet siromaštva, kako smo prije rekli.

10. poglavlje

To isto vrijedi, kada tko dogje s misija ili od svoje kuće, pa su mu tamo dali što, bilo da nastavi put ili za odijelo. Čim je to dospjelo u njegove ruke, zajedničko je dobro. I čim on dogje kući, mora to predati svome poglavaru ili onome, koji u njegovo ime vodi brigu za odjeću. Ako bi to bez dozvole zadržao, učinio bi se vlasnikom i počinio kragju te sagriješio proti zavjetu siromaštva.

Ako je tko već na putu u drugu kuću ili kolegij, pa je već stavio nogu u stremen, ipak ne može i ne smije ni od koga izvanjskoga što zahtijevati ili primiti, pa ni za svoj put, osim samo s dozvolom prisutnoga poglavara. On to ne smije ni tada, ako zna, da bi to bilo drago drugomu poglavaru, komu ide, jer bi si time što prištedio. Razlog je taj. Ovaj, koji ga otpušta, još je njegov poglavar, a ne onaj drugi. On bi dakle primio nešto bez dozvole poglavara, koji je u istinu još pred njim te ga može moliti za dozvolu. Drugo bi bilo, kada bi se tko nalazio već izvan kuće i na putu, gdje ne bi imao poglavara, koga bi mogao prositi za dozvolu. U takom bi slučaju smio primiti ono, za što misli, da može s voljom svoga poglavara primiti, s nakanom, da će mu to odmah kazati i razjasniti, čim stigne u svoj kolegij. Tu bi on predmnijevao dozvolu poglavara. Nu ne može ju predmnijevati, gdje stoji poglavar pred njim i treba mu se samo na nj obratiti, ili gdje se stvar može odgoditi.

Iz toga, što smo rekli, možemo takogjer zaključiti: Dade li poglavar redovniku dozvolu, da primi novac i kao upravitelj sačuva za odregjenu svrhu, n. pr. za prepis nekojih spisa, ne smije ga ovaj potrošiti u što drugo bez dozvole poglavara. Pa ne smije dati komu drugomu redovniku u kući ni nekoliko reala, makar on bio baš u nuždi, ili ako bi upravo nužda snašla koga rogjaka ili pokornika ili prijatelja. On ne smije toga dati ni kao milostinju a ni potrošiti za krunice, slike ili što takova. Drugi ne može toga bez dozvole ni primiti; inače bi obadvojica sagriješila proti zavjetu siromaštva. Jer bez dozvole poglavara vremenito dobro dati, primiti ili njime raspolagati, jest proti zavjetu siromaštva, kako je već rečeno.

Kao što redovnik ne smije bez dozvole poglavara ništa dati niti primiti, isto tako ne može ništa uzeti ili dati u zajam. Jer je zavjetom siromaštva zabranjena svaka vrst ugovora. U stvarima manjim i u slučajevima, što se često zbivaju, predmnijeva se mučke ili općenita dozvola, da smijemo bratu u istoj kući ono posuditi, što sami imamo za porabu s dozvolom poglavara, na kratko vrijeme, više ili manje, već prema običaju i navadi Reda.

Redovnik griješi proti zavjetu siromaštva, kada što od koga u kući ili izvan nje primi u pohranu bez dozvole poglavara. Po-

hrana je naime pravi ugovor i kao takav veže. Redovnik, koji prima što u pohranu, dužan je za to dati račun i naplatiti, ako što propade njegovom krivnjom, već prema tome, kako odredi strogo pravo. K tomu pridolazi još poteškoća i briga, što je skopčana s pohranom tugjega novca ili drugih dragocjenosti. Za tim još smutnja, kad bi se našlo u redovnika novca bez dozvole a ne bi se znalo, kako je do toga došao. Što se tiče običnih stvari, koje može redovnik s dozvolom imati i u svojoj ćeliji čuvati, dopušta običaj i navada Reda, da ih može i drugomu u kući dati na pohranu.

Kao što je proti zavjetu siromaštva primiti novac ili drugu kako vrijednost i zadržati si ju bez dozvole poglavara, isto je tako proti siromaštvu dati u pohranu kome drugome novac ili kaku drugu vrijednost bez dozvole poglavara. Kad bi dakle redovnik predao putnu prtljagu ili što takova u pohranu svome pokorniku ili prijatelju, da mu to dade, kad bude odlazio iz tog mjesta, tada bi to bilo isto tako proti zavjetu siromaštva, kao kad bi to sam kod sebe čuvao.

In instruct. et Reg, com. 25.

Ne slaže se sa siromaštvom, što smo ga zavjetovali, nego odiše vlasništvom, kada tko putujući u drugo mjesto nosi sa sobom knjige, slike ili što takova. To nije u Družbi ni dozvoljeno. Što kojigod ima, pripisuje se po zapovijedi kolegiju ili kući, gdje upravo jest, pa ima tu i ostati, kada kamo drugamo pogje. On ne može toga sa sobom uzeti. Kad bi to sa sobom ponio, bila bi kragja kući, kojoj je to već pripojeno, i bilo bi proti zavjetu siromaštva. To bi bilo i tada, kad bi mu to inače tko drugi dao a ne Red; jer to je, kako smo rekli, jedno te isto.

Clement. 1. destat. Mon Abul. 2. in Matth. c. 6. q. 37. Silvest. restit. 6. q. 7. dist. 2. Molin. tom. 2. disp. 276. Lessius de Justitia lib. 2. c. 18. dub. 11. n. 85.

Redovnik bi griješio proti zavjetu siromaštva, kad bi što i s dozvolom poglavara potrošio na nedozvoljene, tašte i suvišne stvari; jer to je po svetim kanonima zavjetom siromaštva zabranjeno. Ni poglavar ne može ništa za takova šta potrošiti, potom ne može toga ni dozvoliti. Iz toga slijedi, da je onaj, koji takove stvari primi, što ih redovnik nepravedno izdaje, dužan ih natrag povratiti Redu, kako je rečeno u prijašnjem poglavlju.

Navarr. de Rest. l. 3. c. 1. n. 117. et 182.

Protivi se zavjetu siromaštva, kada redovnik štogod tako sakrije, da toga poglavar ne može naći niti mu uzeti; jer na taj bi si način htio, kako bogoslovci primjećuju, nešto prisvojiti i zadržati proti volji poglavara.

Petr. de Ledes p. 2. Summ. tract 31. c. 2. conclus. 10.

Upravitelj, koji je dužan po svojoj službi razdjeljivati nekoje stvari i njima raspolagati, ne može tu postupati, kako on misli i hoće, nego se mora ravnati po mnijenju i volji poglavara. Dade li on više ili manje, bolje ili gore, nego li zna, da je volja poglavara, radi proti zavjetu siromaštva; jer se služi stvarima i njima raspolaže, kao da je njihov gospodar i vlasnik a ne kao da je ovisan o drugome.

Kao što griješi redovnik proti zavjetu siromaštva, koji bi navlaš i naumice rastepao i potratio kućne stvari, što su mu povjerene ili za porabu dozvoljene, isto tako griješi i onaj proti zavjetu siromaštva, koji iz velike krivnje ili nemarnosti potrati stvari ili ih pusti da propadu. Jer velika je nemarnost jednaka

prevari. *Culpa lata dolo aequiparatur.* Razlog je ovaj. Prvo. Samo vlasnik stvari može ju po volji potrošiti i potratiti. Drugo. Redovniku je dozvoljeno samo poraba stvari, što mu se daje ili izručuje, bilo na korist i probitak njegov ili Reda. Ako ju potrati ili potroši nekorisno, griješi proti zavjetu siromaštva. Ovdje valja još ovo primijetiti. Ako je i neznatna šteta, što se time nanosi Redu u svakom pojedinom slučaju, ipak može ona čestim opetovanjem postati velika.

Cass. de Instit. Renunt. l. 4. c. 20.

Znamenit primjer glede toga pripovijeda Kasijan o onima starim ocima. Upravitelj jednog samostana dogje jednoć u kuhinju i opazi tu tri zrna leće na podu. Ona su bila ispala kuhaču iz ruku, pošto ju je upravo prao, da ju stavi na vatru. Upravitelj kaza to odmah Opatu. Ovaj pozove kuhača k sebi i naloži mu javnu pokoru, jer da se stvarima samostanskim tako nemarno služio. »Oni sveti redovnici«, kaže Kasijan, »nijesu smatrali samo sebe Bogu posvećenima, nego sve, što je samostanu pripadalo. Zato su postupali i s najmanjim stvarima s najvećom pomnjom i počitanjem«.

Trinaesto poglavlje.

Oprovrgava se prigovor, da se bolje razjasni ovaj predmet.

Ovoj bi nauci mogao tko prigovoriti: To je ipak preoštro i prestrogo. Jer mnogi drugi redovnici, koji su kao i mi položili zavjet siromaštva, primaju bez svake bojazni od svojih rogjaka i prijatelja časoslov ili papir ili dapače odijelo. A to su takogjer učeni i savjesni i bogobojazni muževi. I oni daju katkada prijatelju u Redu ili izvan njega koju od svojih knjiga ili inače što drugo od veće vrijednosti, a da ne mole za to dozvole. Pa se ni najmanje ne boje, da rade možda proti zavjetu siromaštva. Dakle ni mi ne griješimo proti zavjetu siromaštva, kad isto tako činimo. Najviše ako radimo proti savršenom siromaštvu i posluhu, što smo ga dužni svojim poglavarima, svojim Ustanovama i Pravilima. To je važan prigovor. Zato smo ga navlaš ovdje naveli, da nam odgovor na nj još bolje razjasni sve ono, što smo o tom predmetu već rekli i još ćemo reći. Ja priznajem, da ima Redova, gdje mogu to redovnici sasvim mirne duše činiti, a da ne griješe proti zavjetu siromaštva. Ali iz toga ne slijedi, da mi ne griješimo, ako se za njima povodimo. Ja nasuprot tvrdim, da ćemo se ogriješiti ne samo o dužni posluh svojim Pravilima, nego i o zavjet siromaštva. Uzrok je tomu ovaj: Takove su stvari sada u nekojima Redovima dozvoljene, ili izričnom dozvolom poglavara ili mučke. Ovo posljednje biva, kada poglavari koga Reda znaju i vide, da se u nj ušuljao kaki običaj, a oni ga neće iskorijeniti, akoprem to mogu, nego ga trpe i čine se, kao da ga i ne vide. Jer koji šuti, čini se da-

Reg. 43 de Reg. juris in 6.

pristaje. *Qui tacet, consentire videtur.* Redovnik dakle, koji ima dozvolu izričnu ili mučke od svoga poglavara, da što primi i time raspolaže, ne griješi proti zavjetu siromaštva, kada to čini. Dakle ne griješe redovnici, o kojima govorimo, kada tako rade. Kod nas je pak drukčije. Naša Družba, koja nas hoće, da što više uzdrži u čistoći i savršenosti siromaštva, ne daje nam za to dozvole niti izrično niti mučke. U njoj vlada sasvim protivan običaj. Ako bi dakle koji od nas tako činio, griješio bi proti zavjetu siromaštva, svejedno kao što bi griješili i oni drugi redovnici, kad ih ne bi ispričavala dozvola, što ju imaju. Redovnice polažu takogjer zavjet siromaštva. Pa ipak nekoje od njih imaju male dohotke, da si nabave odjeću, knjige i drugo takova šta. To držimo mi dopuštenim, jer imaju za to dozvolu od svojih poglavarica. Nu ako bi koji od nas tako radio, a da nije za to dobio dozvole, griješio bi proti zavjetu siromaštva. Po tom dakle, što čine nekoji učeni i pobožni muževi u drugim Redovima, ne može se suditi, da je to i kod nas dozvoljeno. U drugim Redovima imaju za to dozvolu izričnu ili mučke; mi je pak u našoj Družbi nemamo, u njoj dapače vlada sasvim protivan običaj. Stoga u prijašnjem poglavlju navedene dužnosti nijesu tek kakova bojazljivost i prekomjerna strogost, nego bitne istine, koje se temelje na suglasnom mnijenju svih bogoslovaca.

D. Bonav. in Spec. Discipl. p. 1. c. 4. Gerson in quodam Tractatu non nullarum quaestionum solutarum p. 2.

Sv. Bonaventura kao i Gerson, dva vrlo iskusna muža u duhovnom životu i bogoslovlju, navode izrično više takovih slučajeva; pa treba li odlučiti, da li redovnik smije što dati ili primiti, sv de čitavo pitanje u jednu točku, naime: da li ima za to dozvolu od svoga poglavara izričnu ili mučke. Ako je nema, tada ne može, kažu oni, ništa primiti ni dati niti ičim raspolagati, a da se ne ogriješi o zavjet siromaštva; jer prestaje biti siromašan i postaje vlasnikom stvari, kad ju prima ili daje ili njom po volji raspolaže. Gerson proteže taj slučaj i na upravitelja samostana, koji upravlja novcem zajednice; i pita, da li upravitelj griješi proti zavjetu siromaštva, ako kupi nož ili tok ili naočale ili stvari još tako neznatne vrijednosti, kao n. pr. iglu ili malo konca za se ili za druge. I odgovara, da ne griješi, kada to čini s dozvolom poglavara izričnom ili mučke; nu nema li ove, da griješi proti zavjetu siromaštva. To isto tvrdi za onoga, koji što svjetovnjaku dade ili od njega primi kaki dar bez dozvole. Svi se dakle bogoslovci slažu u tome, da redovnik usljed zavjeta siromaštva ne može bez dozvole poglavara niti što imati niti primiti niti ičim raspolagati. Ako je u nekojim Redovima slobodno redovniku što posebna imati, od svojih rogjaka i prijatelja darove primati i onim, što je dobio, raspolagati, to je stoga, što je u tim Redovima podijeljena za to dozvola izrično ili mučke. Inače bi to bila povrjeda zavjeta siromaštva. Odatle slijedi nešto, na što moramo paziti koli kod ovoga predmeta toli kod drugih sličnih, naime, ako treba odlučiti, da li se redovnik ovdje ili ogriješio o siromaštvo, valja najprije znati, kako je s tim u njegovu Redu, da se po tom prosudi, da li je to učinio s dozvolom izričnom ili mučke. Drukčije se ne može ništa stalna odlučiti. Jer više toga može biti dozvoljeno u kojem Redu dozvolom mučećom ili predmnijevanom, dok je to u drugom Redu bez ove dozvole zabranjeno.

Iz toga slijedi još drugo. Nekoji bogoslovci tvrde naime, da redovnik ne griješi proti zavjetu siromaštva, ako primi od koga novac, da si nabavi za to knjige ili što takova, samo ako ono, što si nabavi, ne sakrije, nego pred svima otkrije, vazda spreman, da to preda i izruči poglavaru, ako ovaj to zapovjedi. Nu član Družbe Isusove griješio bi proti zavjetu siromaštva, kad bi tako radio. Jer ovi bogoslovci, kada tako tvrde, predpostavljaju, da je u tom slučaju mučeća ili predmnijevana dozvola i da su poglavari zadovoljni s tim načinom pokornosti i podanosti. U Družbi nema za to take mučeće ni predmnijevane dozvole, nego je volja za protivno sasvim jasno izražena. Prema tomu dužni smo služiti se svojim odijelom, kabanicom, časoslovom i svima drugim stvarima, što su nam za porabu predane, takovom podložnošću i ovisnosti o poglavaru, da smo ih pripravni odmah predati, čim on to naloži. Inače bi postali vlasnici toga i griješili proti zavjetu siromaštva. Da primimo novac za mantiju, knjige ili što takova, pa makar to i poslije javno izložili u sobi pogledu svih, s odlukom, da ćemo to predati — za to nema u Družbi Isusovoj nikakove dozvole. Običaj je i navada sasvim protivna, i stoga bi to bilo proti zavjetu siromaštva. Kada bi tko htio izjaviti kao nešto dozvoljeno u Družbi primati i držati takove stvari na taj način bez izrične dozvole, tada bi sasvim sigurno svi u Družbi digli proti tomu svoj glas i nastojali oko toga, da se zatvore ta vrata, kroz koja bi moglo naše siromaštvo skoro iščeznuti.

Što se tiče ove mučeće i predmnijevane dozvole, primjećuju bogoslovci još ovo. Da redovnik može što dati, zahtijevati, primiti i zadržati, nije dosta, da sigurno zna, da će mu poglavar to odmah dozvoliti, ako ga za to zamoli. Takogjer to nije dosta, a da ne prosi napose za dozvolu, da smije poći van ili list pisati. Ti moraš posve sigurno znati, da je to poglavaru drago i da odobrava, kada što dadeš ili primiš ili zadržiš, a da ga nijesi molio za dozvolu, i da mu nije posve ništa stalo do toga, što ga za nju ne prosiš. To je mučeća, predmnijevana, virtualna dozvola, usljed koje može tko šta dati ili primiti, a da ne moli za posebnu dozvolu. Ona dolazi, kako je rečeno, često u nekojim Redovima. Nu u Družbi se Isusovoj ne može ni izdaleka pomimisliti takova popustljivost poglavara. Oni nasuprot zahtijevaju, da se sve podredi posluhu. Zaista bi ih jako boljelo, kad bi se tko usmjelio i usudio takova šta bez dozvole činiti. Mi moramo dakle o tom predmetu glede siromaštva u Družbi Isusovoj kod pojedinih slučajeva sasvim drukčije raspravljati, nego kad se to tiče drugih Redova. U drugim je Redovima bilo u njihovu početku isto tako. kao što sada kod nas, a nekoji se od njih drže ove strogosti na veliku njihovu pohvalu sve do dana današnjega.

Četrnaesto poglavlje.

Zavjet siromaštva veže pod smrtni grijeh, i koliko se za to zahtijeva.

Ako je to sve, što smo rekli, proti zavjetu siromaštva, mogao bi tko pitati: Da li je to uvijek smrtni grijeh ili kada je? Svi su bogoslovci, kako smo već rekli, toga mnijenja, da je grijeh proti zavjetu siromaštva grijeh kragje, i po tom proti sedmoj zapovijedi Božjoj. Sedma zapovijed veže, kako bogoslovci kažu, *ex genere suo* pod smrtni grijeh, t. j. po sebi, po svojoj vrsti i naravi. Nu pogledom na neznatnost stvari može kragja biti i samo lahki grijeh, ako tko n. pr. ukrade jabuku ili novčić. Tako je i sa zavjetom siromaštva. Po svojoj naravi veže pod smrtni grijeh. Megjutim može biti prekršaj zavjeta u posve neznatnoj stvari i samo lahki grijeh. Ako pitaš dalje, koliko se zahtijeva, da bude smrtni grijeh, odgovaram, da je to pitanje od bogoslovaca opširno raspravljeno u raspravi o kragji. Ista kolikoća, koja se zahtijeva za kragju, da bude smrtni grijeh, dosta je i za prekršaj zavjeta siromaštva, da bude smrtni grijeh. Tako kažu svi uopće, koji su o tom pisali.

Corduba lib. de Casib. p. 109. Navar. lib. 3. tit. de Statu Monach. consult. 3. n. 18. Sorp. in Comp. Privil. p. 1. verbo: Dare, in explic. constit. Clement. 8. de largit. cas. 2 vers. Sed difficile. Lud. Lopez. Summ. p. 2. quaest. 3. concl. 5. Manuel. Rodr. tom. 3. de Reg. p. 20. art. 10. concl. 8.

Da se to bolje razjasni i potvrdi, primjećuju neki bogoslovci, da težina toga grijeha potiče iz dva korijena. Prvo, jer se tugja stvar prisvaja i uzima proti volji gospodara. Drugo, jer se time krši zavjet učinjen Bogu. Ako se dakle ovdje i zahtijeva veća kolikoća, što se tiče prvog korijena, da bude smrtni grijeh, nego li kod kragje, jer ovdje ne izgleda stvar tako tugja niti gospodar tako protivan: to je dosta ista kolikoća, što se tiče drugog korijena, kao kod kragje, da bude smrtni grijeh, jer je obveza, šte ju imamo po zavjetu siromaštva, a usljed koje si ne smijemo sasvim ništa prisvojiti ni uzeti proti volji puglavara, kud i kamo veća, nego li obveza, što ju imamo po sedmoj zapovijedi, da ne uzmemo ništa proti volji gospodara. U prije (11. pogl.) navedenom slučaju, primio je onaj redovnik, kako pripovijeda Surije, koji je to uzeo iz izvornika, samo tri reala i to od svoga brata za odijelo, koje bi mu morao Red nabaviti, kad mu ne bi brat dao novaca. Pa ipak je ta kolikoća po sudu sv. Grgura bila dosta za smrtni grijeh, kako to vidimo iz kazne izopćenja, kojom ga je kaznio. Njekoji pisci, što su u naše doba pisali o tom predmetu, uzimaju vrijednost od tri reala za znatnu i dostatnu kolikoću, da se učini smrtni grijeh proti zavjetu siromaštva. Drugi uzimaju četiri, a drugi opet pet reala. U kartuzijanskom se Redu drži još mnogo manja kolikoća dostatnom, da bude smrtni grijeh. Vrlo malo treba, da se komu uskrati crkveni pogreb i izopći, kako to kazuje Navaro.

Azor. Instit. Moral. l. 12. c. 12. q. 6. Arias de Imitatione Christi p. 3. tract. 7. c. 29 Navarrus l. 3. tit. de Stat. Monach. const. 3. dub. 3. num. 18.

Nu dopustimo, da se za to kod zavjeta siromaštva nešto više zahtijeva, da je vrijednost od tri ili četiri reala (nešto više od 1 krune) još neznatna kolikoća i da se mora dalje poći, da bude smrtni grijeh, kako to i više njih misli. Ali smije li se redovnik, koji teži za savršenošću, izvrgnuti takovim pogibeljima i računati, da li je ono, što primi, dade ili sačuva, dostatna kolikoća za smrtni grijeh ili ne? — Da li je to vrijednost od četiri ili šest reala? — Ako upravitelj ili vlastiti sinovi, kad što kupuju, zadrže za se sad četiri sad dva filira, ne griješe smrtno, jer je kolikoća neznatna. Nu zar bi redovnik, koji bi bio poslan, da što kupi, pa bi se usudio za se zadržati makar samo četiri filira, počinio samo lahki grijeh? — Ako se dakle ne usugjuješ toga činiti, nego to držiš za svetogrgje i najveću prostotu, tada se ni ne usudi takova šta dati ili primiti pod izlikom, da to nije znatna kolikoća ni smrtni grijeh. Makar najmanje bilo, ipak je potajno zadržavanje. Stoga držimo puno i do malenih stvari, osobito u tako važnoj točki, kao što je ova, koja se tiče jednoga od tri bitna zavjeta Reda. Jer tko se usudi u tome pogriješiti, pod izlikom da to nije smrtni grijeh, taj je u velikoj pogibelji, da ne sagriješi smrtno proti zavjetu siromaštva. Jer je lakomost i želja što posjedovati, dati i primiti žestoka i s našom naravi sasvim srasla i sprijateljena strast, koja vrlo često zasljepljuje i zavodi. Vrlo često, ako i ne možemo kazati, da je to smrtni grijeh, moramo ipak sigurno kazati, da je barem dvojbeno. A redovnik se mora dobro čuvati, da se ne izvrgne ovim dvojbama i pogibeljima.

Petnaesto poglavlje.

Smije li redovnik bez dozvole poglavara primiti novac, da ga razdijeli u pobožne svrhe, i kada u tome griješi proti zavjetu siromaštva?

Naša Družba zahtijeva, da nam je čistoća i savršenost sisiromaštva tolika i da smo tako daleko od toga, te imamo novca i njim raspolažemo, da nam posebnim Pravilom zabranjuje išto zahtijevati ili primiti od pokornikâ ili koga drugoga, bilo da damo siromasima ili otplatimo komu u ime restitucije. Ako je dakle koji pokornik dužan na restituciju te hoće, da to obavi po ruku ispovjednika, ne smije on na se toga preuzeti bez dozvole poglavara. Ovo se Pravilo u ostalom temelji na velikoj razboritosti, iskustvu, nauci i primjeru svetaca. Sveti je Bazilije posve istoga mnijenja. To je isto jako preporučivao sveti Franjo Ksaverije. Nu osobito je znamenito, što glede toga pripovijeda sv. Jeronim o sv. Hilarijonu. Nekog je velikog bogataša oslobodio sv. Hilarijon od legije gjavola. U zahvalu za to ponudi svecu veliku svotu novaca. Kad je ovaj ne htjede uzeti, navaljivaše onaj na njega svom silom, da ju uzme te barem razdijeli megju siromahe. Svetac pak odgovori: »Ti ju možeš mnogo bolje razdijeliti. Ti dolaziš u gradove i poznaš siromahe. Kako da se opteretim tugjim imutkom, pošto sam svoj ostavio?« Naša je dužnost da pomažemo bližnjega svojim savjetom i ovršujemo druga slična djela ljubavi, a ne da dijelimo čiju milostinju. Jer

Reg. 12. Sacerdotum.

D. Basil. Epist. ad Chilon.

Vita S. Francisci Xaverii l. 6. c 12. et 17.

D. Hieron. in Vita S. Hilarionis Abbatis.

to bi nas samo bunilo i napunilo našu kuću moliteljima, za koje bi trebalo više od dva vratara, i priječilo redovnika u ispovijedanju i vršenju drugih duhovnih djela. I apostoli iskusiše, da ne mogu vršiti takovih djela, a da u isto vrijeme ne naškode glavnom zanimanju, naime naviještanju riječi Božje. »*Nije pravo*«,
Act. 6, 2. rekoše oni, »*da zapustimo riječ Božju i služimo stolovima.* — *Non est aequum, nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis*«. Zato povjeriše taj posao drugima, da se oni, lišeni svake brige za zemaljske stvari, uzmognu posvetiti jedino obraćenju duša. Nekoji doduše misle, da je dijeljenje milostinje sredstvo, kako ćemo puk za se predobiti i učiniti, da često prima svete sakramente; nu varaju se. Time se mnogo više gubi, nego dobiva; jer je broj nezadovoljnih vazda mnogo veći nego li ostalih. Jedni su nezadovoljni, jer im se nije ništa dalo, a drugi, jer im se nije dalo po njihovoj želji. Svi se skoro tuže, te ili prigovaraju, da se kod razdjeljivanja milostinje gleda samo na preporuku i osobu, ili misle, da dio novca uzimamo za se. A niti je to dobro sredstvo, da ljude privlačimo k Ispovijedi. Mnogima je to nasuprot povodom, da se nevaljalo ispovjede i koješta nabrajaju ispovjedniku, da ga sklonu, te im podijeli milostinju. Nu katkada možemo s dozvolom poglavara primiti restituciju n. pr. ako se radi o vrlo tajnoj stvari ili ako se vidi, da sam pokornik ne može toga vratiti, a da se ne oda. Nu i u tom slučaju treba da ispovjednik zatraži kako jako dobro savjetuju bogoslovci, namiru od onoga, kome vraća, te ju po tom uruči pokorniku. Jer makar on toga i ne tražio od ispovjednika i još se tako u nj pouzdavao, bit će uvijek jako veseo, ako vidi namiru; tako će se na ispovjedniku mnogo više sazigjivati i biti mnogo mirniji, te ga poslije ne će mučiti nikaka bojazan niti sumnja, kao što se katkada dogagja, ako ispovjednik tako oprezno ne postupa.

Ali pošto hoćemo ovdje pokazati, na što nas veže zavjet siromaštva, bit će dobro, ako razjasnimo, kada u tom griješimo proti zavjetu siromaštva a kada samo proti dužnom posluhu Pravila. Bogoslovci raspravljaju opširno o tom pitanju, naime, da li griješi redovnik proti zavjetu siromaštva, kad bez dozvole primi novac od svjetovnjaka, ne za svoju porabu, nego da ga u ime onoga, od koga primi, upotrijebi u dobre svrhe. Čini se, da redovnik ne griješi u tome proti zavjetu siromaštva, jer ne prima novca za se niti ga razdjeljuje u svoje ime, nego samo u ime onoga, od koga je primio. Ako darovatelj, odgovaraju oni na to pitanje, označi onoga, komu se ima novac u njegovo ime predati, ili dobru svrhu, u koju ga hoće upotrijebiti, n. pr. ako tko izruči ispovjedniku novac, bilo da ga dade kome kao restituciju ili ga razdijeli megju neke siromahe, tada onaj redovnik, koji tako primi novac bez dozvole, griješi proti našim Pravilima, koja to zabranjuju, ali se čini, da ne griješi proti zavjetu siromaštva. Jer onaj, koji je novac dao, ostaje uvijek njegov gospodar i raspolaže s njim po volji; a ispovjednik je samo njegov sluga i sredstvo, kojim se služi, da ga dade onome, koga mu on označi. Ali ako darovatelj dopusti ispovjedniku, da raspolaže po volji s novcem, što mu ga dade, tada ovaj, ako ga bez do-

zvole poglavara primi i razdijeli, griješi proti zavjetu siromaštva, ma u štogod ga upotrijebio, pa recimo, da i sav potroši u dobre svrhe. Prvo, jer se darovatelj tada lišava prava vlasništva na taj dar, i prenaša ga, koliko je do njega, na redovnika, da njime raspolaže po volji; redovnik pak po sebi ne može da isto posjeduje kao svoje. Drugo, jer nije samo pravo vlasništva na koju stvar proti zavjetu siromaštva, nego i njena poraba i raspolaganje njom po volji bez dozvole poglavara. To je naime druga vrst vlasništva, koja je takogjer redovniku zavjetom siro- P. Azor. Inst.
maštva zabranjena. Kako neki dapače drže, poraba je stvari i Nosal. l. 12.
slobodno raspolaganje njima još više proti zavjetu siromaštva, c. 10. §. ult.
nego li samo pravo vlasništva i posjedovanje, jer takova poraba et l. 12. c. 9.
može redovnika mnogo više odvratiti od vršenja njegovih dužnosti §. 2. et c. 12.
i više mu škoditi, nego samo pravo vlasništva bez porabe. To je §. 1. 2. dicit,
i razlog, zašto je naredila Crkva i sveti Oci, da redovnici ne hoc esse certi juris.
smiju ništa posjedovati, da se tako prosti od briga i rastresenosti, što su spojene s upravom i porabom zemaljskih dobara, tim slobodnije mogu posvetiti samo Bogu. Ako dakle redovnik i nema vlasti ni prava na tugji novac, ipak griješi proti zavjetu siromaštva, ako se bez dozvole svoga poglavara onim novcem služi i njime Dionys. Carth.
po volji raspolaže. Zar ne bi bilo smiješno, veli Dionizije Kartu- in Opusc. de
zijanac, kad bi otac oduzeo svomu ludomu sinu samo pravo Reformatione Claustralium
vlasništva na nož ili mač, a dozvolio mu ipak, da se njima služi? art. 16.
Isto tako čine, dodaje on, redovnici, koji se time zadovoljavaju, da nemaju prava vlasništva na tugji novac, a prisvajaju si na nj pravo porabe. To im prouzrokuje više rastresenosti i škode, i osumnjičuje ih mnogo više nego samo vlasništvo. Nekoji dapače misle, da je prvi slučaj, što smo ga malo prije spomenuli, već proti zavjetu siromaštva, jer da je to posjedovanje i razdijeljivanje novca ili drugih stvari bez dozvole poglavara; nu oni to drže za neznatnu kolikoću, koja nedostaje za smrtni grijeh, ako se odmah preda onome, za koga je.

To isto možemo odgovoriti na drugi vrlo česti slučaj, naime: Griješi li redovnik proti zavjetu siromaštva, koji bez dozvole poglavara zaprosi u koga novaca za svoga rogjaka ili pokornika ili prijatelja, kada zbilja uzme i dade, ili kada zaprosi drugoga, da Thom. San-
mu sam dade ili pošalje? Ja odgovaram na to: Primi li redovnik chez de Ma-
stvar, što ju je prosio ili dobio, tako, da si prisvoji na nju pravo trimonio
vlasništva ili porabe, tada griješi proti zavjetu siromaštva; pa bilo tom. 1. l. 6.
to samo, da ju dade ili pošalje rogjaku ili prijatelju, ili sam ili disp. 4. n. 7.
po drugomu ili u ime drugoga. Nu ako ne uzme toga za se, nego odlučno kaže: Ja toga ne trebam niti mogu za se uzeti; ali ako hoćeš to dati drugomu ili meni uručiti, da mu dam ili pošaljem, drage ću volje to učiniti — tada to nije proti zavjetu siromaštva, akoprem to drugi čini samo radi redovnika i ovaj mu tada za to hvali; jer on ne prima toga za se niti tomu postaje gospodar, nego samo vrši volju drugoga ili posreduje, da onaj to hoće i daruje.

Još je mnogo manje proti zavjetu siromaštva, ako zamoli drugoga, da za se što dade ili pošalje kome siromahu, akoprem siromah dobro zna, da mu se to daje posredovanjem i zagovorom

redovnika. Nu akoprem to nije proti zavjetu siromaštva, ipak prouzrokuje takovo postupanje bez dozvole i proti volji poglavara mnogo neugodnosti. Tu je uvijek pogibelj, da se radi proti zavjetu siromaštva. Čovjek nije nikada tako oprezan niti istražuje uvijek tako točno, da li mi drugi daje s istom nakanom, s kojom ja primam; zatim da li dajem u svoje ili njegovo ime; da li zbilja drugi daje ili ja dajem i t.d. Jer lakomost i želja da imamo novaca, da njima upravljamo, dijelimo ih i njima raspolažemo, prečesto zasljepljuje, kako je rečeno u prijašnjem poglavlju. Pod izlikom kojekakih razloga zavode nas takovi poslovi, da se ogriješimo o zavjet siromaštva. Zato se moramo takovih i sličnih stvari ozbiljno bojati i izbjegavati ih. Ne kazalo se o nama, što je, kako pripovijeda Kasijan, rekao sv. Bazilije, nekom senatoru, koji je svijet i senatorsku čast ostavio i postao redovnikom, a uz to si nešto zadržao, da ne mora kao drugi redovnici živjeti od rada svojih ruku. »Senatora si svukao a redovnika nijesi obukao. *Et senatorem perdidisti, et monachum non fecisti*«. Nijesi sad ni senator ni redovnik.

Cassian. lib. 7. c. 9.

———

Šesnaesto poglavlje.

Što smo rekli, potvrdit ćemo nekojim primjerima.

D. Hieron. Epist. ad Eustoch. de custod. virgin.

Pustinjaci nitrijske pustinje prehranjivahu se, kako pripovijeda sv. Jeronim, djelom ruku svojih. Jedan je od njih jako želio, da si nagomila novaca. On bijaše tkalac. Njegova ga je lakomost silila, da neumorno radi, a malo jede. Tako prištedi malo po malo sto solida, u našem novcu, sto dukata, i napokon s tim novcem umre. Kad htjedoše da ga sahrane, nagjoše taj novac. Redovnici se sakupiše, da se posavjetuju, što im je činiti u tom slučaju i što započeti s novcem. Stanovalo je u tom kraju, kako kazuje sv. Jeronim, oko pet tisuća redovnika. Svaki je od njih imao svoju vlastitu ćeliju, i jedna od druge bijaše malo udaljena. Jedni su mislili, da valja taj novac razdijeliti megju siromahe, drugi, da ga treba dati crkvi, drugi opet, da se pošalje njegovim roditeljima, jer da su sjegurno u nuždi. Proti tomu se izjavi veliki Makarije, Opat Pambo, Opat Izidor i drugi ugledni muževi, koje nazivahu ocima, i po kojima je govorio Duh Sveti. Ovi odlučiše, da se novac pokopa zajedno s mrtvacem i kaže: »*Neka bude tvoj novac s tobom na propast! — Pecunia tua tecum sit in perditionem*«. Pa tako i učiniše. Sv. Jeronim primjećuje na to: »Neka nitko to ne drži za grozotu; to je bilo samó djelo očinske ljubavi. Taj primjer pobudi megju redovnicima cijelog Egipta toliki strah i trepet, da su za veliki zločin držali, ako bi se kod njih na smrtnom času našao makar samo jedan jedini solid ili real«.

Act. 8, 20.

D. August. Serm. 4. ad Fratres in Eremo.

Sveti nam Augustin pripovijeda primjer o nekome redovniku, imenom Januariju, koga su držali za sveta muža. Ja ću to isto pripovijedati riječima sveca, koje su pune iskrenog saučešća i boli. »Vrlo često moramo plakati i naricati nad propašću našega Januarija. Činilo se za njega, da je megju nama stup posluha i siromaštva, a žalosno je svršio. Sa suzama je došao k nama i zavjerio nam se, da će obdržavati siromaštvo kroz čitav svoj život. Uza sve je to posjedovao, a da mi nijesmo znali, u svijetu još vinograd i polja. O smrtonosnog zavjeta! O lažnog obećanja! Ustima je izgovarao, što je u svom srcu oduravao. Mi smo mislili, da je svetac, a bio je gori od svih. Tako je živio Januarije s nama više od dvanaest godina. Život mu bijaše zao, a zla mu bijaše i smrt. Život mu bijaše zao, jer je posjedovao kriomice i u potaji, što nije bilo njegovo; smrt mu bijaše zla, jer ni na koncu svog života ne prizna svoje zablude, nego umre otvrdnuo u svome grijehu. A da nijesmo za to znali, napravio je oporuku i svoga sina, koga je imao u svijetu, postavio za baštinika. O da je ipak to kazao na čas smrti, da bi mu mogli isprositi oproštenje! Nu on nije ništa priznao niti okajao. Stoga on nije naš, niti je bio naš, dok je živio. Zato svežite ruke njegove lješine, zamotajte u platno sto i jedanaest sikla, što ih je čuvao u zidu svoje ćelije, i dajte mu ih u ruke. Tada zaplačite i recite: »*Neka bude tvoj novac s tobom na propast! — Pecunia tua tecum sit in perditionem*«. Jer nije nam dozvoljeno, da ga upotrijebimo za hranu ili odijelo ili za išto u samostanu, jer je to cijena vječnog prokletstva«.

Act. 8, 20.

Caesar. Dialog. l. 9. c. 64.

Cesarije pripovijeda o nekom redovniku cistercitskoga Reda slijedeće. Ovaj oboli i ispovjedi se Opatu, i donesu mu presveti Sakramenat. On otvori usta, da ga primi, nu nije ih mogao više zatvoriti, da proguta Hostiju. Svi se jako začudiše. Svećenik uze Hostiju bolesniku iz usta i dade ju drugom bolesnom redovniku. Taj ju primi s najvećom pobožnošću i proguta bez ikakve poteškoće. Malo zatim umre onaj redovnik. Tada se otkrije, zašto nije mogao uživati svoga Spasa i svoje ljekarije. Kad ga htjedoše prati, nagjoše kod njega pet solida, ne od srebra nego od bakra, što mu nije bilo dozvoljeno imati. Na taj se pogled uplašiše svi i slaviše Boga. Obavijestiše o tom Opata. Na njegovu ga zapovijed pokopaše na polju, novac mu baciše na nj i svi povikaše: »Novac tvoj, što si ga bez našega znanja proti svom zavjetu posjedovao, neka bude s tobom na vječnu propast. *Pecunia tua, quam clam nobis contra professionem tuam possedisti, tecum sit in aeternam perditionem*«. — Na slijedećem generalnom kapitulu pripovjedi Opat taj slučaj i primijeti: »Da nije bila bolest zapreka i uzrok, zašto nije mogao primiti presvetog Sakramenta, dokazuje to, što je istog dana još pojeo cijelu kokoš«.

Chron. Ord. S. Francisci p. 2. l. 1. c. 18.

U ljetopisima se Reda sv. Franje pripovijeda slijedeće. U jednom je samostanu toga Reda bio brat lajik, koji je nešto znao čitati. On je želio, da se još bolje nauči, pa si nabavi psaltir. Nu Pravila zabranjuju braći lajicima da se uče čitati. Kada je dakle gvardijan saznao, da ima knjigu, zahtijevaše ju od njega. Ovaj odgovori, da je nema. Gvardijan ga nagovaraše, da kaže,

gdje ju ima, da ne živi kao vlasnik. Ali brat ne htjede poslušati. Malo zatim pade u tešku bolest. Da ne umre kao vlasnik, zapovjedi mu gvardijan pod sveti posluh, da dade psaltir ili barem kaže, gdje ga je sakrio. Ali nesretnik osta tvrdokoran, uporno nijekaše i umre, a da se nije odrekao toga vlasništva. Prve noći iza njegova pogreba htjede sakristan u ponoći zvoniti na jutrenju. Najedanput, dok je zvonio, osjeti nad sobom veliku i tešku sjenu, i ču ujedno strašni i mukli glas, a da nije mogao razabrati riječi. Na to pade kao mrtav na zemlju. Braća su čula prvi glas zvona na jutrenju i opazila, da je najedanput prestalo zvoniti. Počekaše još malo vremena, zatim pogjoše da vide, gdje je sakristan. Nagjoše ga kao mrtva. Kada je zatim opet k sebi došao, saznaše, što se dogodilo. Nu tek što su počeli jutrenju, ukaže se ona strašna sjena i strahovito zatuli, kao iz mukle trublje, a da se nije moglo ništa razumjeti, što je govorila. Sav se kor smuti. Gvardijan ih umiri i reče sjeni: »U ime Isusa Krista, našega Gospodina i njegove presvete muke, zapovijedam ti, da nam kažeš, tko si i što hoćeš na ovom mjestu!« Sjena odgovori: »Ja sam brat lajik, koga ste jučer pokopali«. Gvardijan reče dalje: »Zahtijevaš li od nas zagovor i molitve ili zašto si ovamo došao«. Ovaj odgovori: »Ja ne ću vaših molitava, jer mi ništa više ne pomažu. Radi psaltira, s kojim sam umro kao vlasnik, osugjen sam na vijeke. Na to reče Gvardijan: »Zapovijedam ti u ime našega Gospodina Isusa Krista, da se, budući da da ti ne možemo pomoći, odmah udaljiš i nikad se više ne povratiš na ovo mjesto, da nas uznemiruješ«! Odmah nestade sjene, i od tog se časa nije nikada više vidjela niti čula.

Dionys. Carth. in Scala Relig.

Neki je redovnik, kako pripovijeda Dionizije Kartuzijanac, poderao mantiju. On otide u riznicu i uzme si komad sukna, da ju pokrpa, i to bez dozvole. Nato oboli i bijaše blizu smrti. Mora da je bio veliki sluga Božji, kad je i uoči smrti uživao veliku radost i nebeski mir. Savjest mu nije ništa spočitavala, a niti je zao neprijatelj našao što, da ga uznemiruje. Tada baci slučajno svoj pogled u kut ćelije, gdje je visjelo njegovo odijelo. Ovdje opazi zla neprijatelja u prilici majmuna na svojoj mantiji, gdje liže i ljubi baš onu zakrpu, što ju je bio prišio. Odmah se sjeti pogrješke, što ju je učinio uzevši taj komad bez dozvole. On dade pozvati k sebi poglavara, prizna mu svoju krivnju i izmiri se posve s njim. Sada odmah nestane i zla duha.

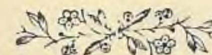
Hist. Ord. Praedic. p. 1. l. 1. c. 36.

U vrijeme, kad je bio brat Reginaldo prior u Bologni, dobije jedan brat lajik, kako se pripovijeda u povijesti Reda dominikanskoga, kao milostinju komadić sukna, kako vo su oni nosili, da si popravi svoju mantiju. On to uzme bez dozvole. Stoga ga pozove sv. Reginaldo u prisutnosti sve braće pred kapitul, ukori ga oštro kao razbojnika i vlasnika, naloži mu za kaznu, da se oštro bičuje i spali tu pred njim i svim redovnicima darovano sukno.

Hist. Ord. Praedic. p. 1. l. 1. c. 40.

U istoj se povijesti pripovijeda i slijedeće. Kada je Albert Veliki bio još provincijal svoga Reda, zabrani najstrože, da nijedan brat ne smije držati ni najmanje novaca, niti kod sebe, niti kod drugoga, niti kao svoje niti kao tugje, niti za se, niti

za drugoga. To zabrani pod prijetnjom najstrože kazne. Malo zatim ispostavi se na kapitulu provincijalnom, da je jedan brat prekršio ovu zapovijed i naredbu. Tada ga kazni Alberto tako strogo, da ga je dao, pošto je megjutim bio umro, iz njegova groba u posvećenoj zemlji iskopati i pokopati na gnojištu. To je bilo po primjeru svetih Otaca, koji su isto tako postupali sa braćom, što su umrla kao vlasnici.

ČETVRTA RASPRAVA.

O čistoći.

Prvo poglavlje.

O uzvišenosti čistoće i o stepenima, po kojima se imamo uzdizati do savršenosti ove kreposti.

»*Ovo je volja Božja, posvećenje vaše: da se uzdržavate od bludnosti, da svaki od vas znade držati sud svoj u posvećenju i poštenju. Jer nas nije Bog pozvao na nečistoću, nego na posvećenje. — Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore, non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem*«. Pod svetošću,

I. Thess. 4. 3. 4. 7.

primjećuje sv. Bernardo, razumijeva Apostol ovdje čistoću. Krist, naš Gospodin, zove ju u Evangjelju nebeskom i angjeoskom krepošću. »*Jer o uskrsnuću niti će se ženiti ni udavati, nego će biti kao angjeli Božji na nebu. — In resurrectione enim neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in coelo*«. Stoga ovako govori sv. Ciprijan djevicama: »Vi počimate već sada ono uživati, što ćete jednoć uživati u slavi; jer dakle živite u djevičanstvu i čistoći, slične ste angjelima«. To isto veli Kasijan: »Po nijednoj drugoj kreposti ne bivaju ljudi tako slični angjelima kao po čistoći; jer po njoj oni živu u tijelu kao najčišći duh ovi prema riječima Apostolovim: »*Vi pak nijeste u puti, nego u duhu. — Vos autem in carne non estis, sed in spiritu*«. Donekle nadmašuju oni i angjele; jer ovi nemaju tijela i mogu zato lahko sačuvati čistoću; ali čovjek živi u smrtnom tijelu, koje se neprestano diže i buni proti duhu, kao da ne bi imao tijela i bio čist duh. To je mnogo više.

D. Bern. Serm. 22. sup. Cant.

Matt. 22, 30.

Cass. de Instit. Renunt. l. 6. c. 6.

Ad Rom. 8, 9.

Ta je krepost Bogu tako mila, da si je, kad je imao njegov jedinorogjeni Sin čovjekom postati i roditi se od žene, izabrao za majku djevicu posvećenu zavjetom čistoće, kako uče sveti oci. Sv. Ivan kaže u Otkrivenju: »*I vidjeh, i evo! Janje stajaše na gori Sionu, i s njim sto četrdeset i četiri tisuće.... I pjevahu pjesmu novu pred prijestoljem.... i nitko ne mogaše pjevati pjesmu, do onih sto i četrdeset i četiri tisuće, koji su kupljeni sa zemlje. Ovo su oni, koji se ne oskvrnuše sa ženama, jer su djevci. Oni slijede Janje, kamogod ide. — Et vidi: Et ecce Agnus stabat supra Montem Sion, et cum eo centum quadraginta quatuor millia: et cantabant quasi Canticum novum: et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta-quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocumque ierit*«. Sv. Grgur primjećuje ovdje: »Djevice stoje s Kristom na gori Sionu; jer su radi velike zasluge čistoće veoma uzvišene u slavi«.

D. August. l. de sanct. virg. c. 4. to. 6.
D. Ambr. l. 2. in Luc.
D. Ansel. d. Bern. et alii.

Apoc. 14, 1-4.
D. Greg. l. 5. in c. 13. l. 1. Reg.

Evangjelje naziva apostola Ivana na osobiti način »*onim učenikom, kojega ljubljaše Isus. — Discipulus ille, quem diligebat Iesus*«. Sv. Jeronim i Sv. Augustin navode kao razlog ove odlike i ove osobite ljubavi Gospodinove djevičanstvo Ivanovo. Tako pjeva i Crkva na njegovu svetkovinu u oficiju: »Ljubljaše ga pak Isus, budući da ga je osobita prednost čistoće učinila dostojnim veće ljubavi. Jer kao djevac odabran od njega, ostade djevac za uvijeke. *Diligebat autem eum Iesus, quoniam specialis praerogativa castitatis ampliori dilectione fecerat dignum; quia virgo electus ab ipso, virgo in aevum permansit.*« U tom smislu tumače i nekoji mjesto u Poslovicama: »*Tko ljubi čistoću srca, radi ljupkosti usana svojih imat će kralja za prijatelja. — Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem*«. Zato ga je ljubio i odlikovao Gospodin tako jako. Zato mu je dozvolio počivati na svojim prsima, i za što se Petar, koji bijaše oženjen, nije usudio pitati Gospodina kod posljednje večere, za to je umolio Ivana, da ga pita. Kada je na dan Uskrsnuća Magdalena javila, da je vidjela uskrsnula Gospodina, potekoše Ivan i Petar do groba; nu Ivan dogje prije. A kad su drugi puta na svojoj lagji lovili ribe na jezeru Tiberijadskom i Gospodin im se na obali ukazao, ne spoznaše ga drugi, nego samo Ivan, djevac, kako kaže sv. Jeronim. Sa svojim orlovskim očima spozna on, djevac, djevca i Sina Djevice i reče Petru: »Gospodin je. *Solus Virgo Virginem agnoscit, et dicit Petro, Dominus est*«. A kad je Krist na Križu visio, preporuči on u svojoj oporuci svoju djevičansku Majku djevičanskom učeniku. *Matrem Virginem virgini commendavit.*

Ioan. 21, 7.
D. Hieron. l. 1. contra Iovinianum
D. August. tract. ult. sup. Io.

Prov. 22, 11.

Nu pustimo na stranu ove pohvale i uzvisivanja čistoće i još mnogo toga, što bi mogli ovdje reći! Želim biti u ovoj raspravi što kraći po primjeru našeg sv. Oca Ignacija. Kasijan naznačuje sedam stepena čistoće. Po njima se moramo kao po stepenicama uspinjati do savršenosti i čistoće ove nebeske i angjeoske kreposti. 1. U neprestanoj budnosti ne da se čovjek svladati ni od kake sramotne i putene misli, pa niti od nje zavesti. 2. On se ne zadržava nikada u takovim mislima, nego ih s prezirom odbija, čim se pojave. 3. On se na pogled žene ni malo ni puno ne uzbudi niti promijeni. Ovaj stepen pokazuje već veliku savršenost i nije tako općenit kao prva dva; jer je slaboća i pokvarenost naše puti, koja se kod sličnih prigoda jako lahko uzbugjuje, vrlo velika. 4. Čim se čovjek probudi, ne pušta nikada blizu k sebi zla neprijatelja, a dok je budan ne trpi u sebi ni jednostavnoga putenog gibanja. 5. Mora li o takovim predmetima govoriti, o njima razmišljati i čitati, čini to mirnom i čistom dušom. Sjećanje na to uzbugjuje ga baš tako, kao da bi imao posla s opekama, ili kao da bi govorio o sijanju ili gragjenju kuća i sličnim stvarima. Na tom je stepenu stajao naš sv. otac Ignacije već u početku svoga obraćenja na posve savršeni način, kako čitamo u njegovu životu. 6. Ni u snu nemamo nikakih više opsjena, predstava ni slika o ičem nečistom. To je znak velike čistoće i dokaz, da nema ni sjenke o tom više u pameti. Nu ako se protivno dogodi, nije doduše grijeh, pošto

Cass. coll. 12. abb. Cheræm.

L. 1. c. 2. Vit. S. Ign.

biva u snu; ali je znak, da putena pohota nije još sasvim svladana ni podvržena i da uspomena na slične stvari nije još posvema izbrisana. 7. Na sedmom ih je i posljednjem stepenu, kako primjećuje Kasijan, samo malo, kao n. p. Opat Seren i drugi slični, kojima je Gospodin ovu milost iskazao. Tada je čovjek dopro već do take čistoće, da ne ćuti u sebi, ili bdio ili spavao, ni onih gibanja, što nastaju od naravnih uzroka. Pomoću je milosti Božje pohota sasvim umirena i mirno podvrgnuta. A slaba i bolesna narav uživa djelomice već ono blaženstvo i slobodu, što ju je imao čovjek u prvobitnom stanju nevinosti; »*tijelo je grijeha*«, kako kaže Apostol, »*razoreno. — Ut destruatur*
Ad Rom. 6. 6. *corpus peccati*«. Milošću je Gospodnjom u takovima oduzeta grijehu prijašnja moć i gospodstvo. Oni ne ćute više nikaka neuredna gibanja niti išta takova, nego živu u tijelu, kao da ga već nemaju.

Ne ćemo megjutim reći, da je proti savršenosti čistoće, ako osjećamo takova gibanja bilo na javi ili u snu. To je nešto naravno, i Kasijan priznaje, da se to može dogoditi i savršenim muževima. Megjutim daje Gospodin ipak nekojim svojim slugama milost, da im podjeljuje ovaj najsavršeniji dar čistoće. Drugi ćute s milošću Božjom samo nešto od toga. Drugi se opet, kad im se takova šta dogodi, odmah i tako lahko umire, kao da nije ništa bilo. To je sve samo nasljedovanje angjeoske čistoće, kako nam ju naš sv. Otac Ignacije u Ustanovama kao cilj postavlja, na koji nam je vazda gledati i svoje oči svraćati »nastojeći nasljedovati angjeosku čistoću. *Enitendo angelicam puri-*
P. 6. Const. c. 1. §. 1. *tatem imitari*«. Mi moramo ovdje osobito paziti na riječ »nastojeći«. To ne znači istom kakogod nastojati i truditi se, nego se ozbiljno truditi i sve sile napeti, kako to biva, kad hoćemo da svladamo kakovu veliku poteškoću. On nas hoće podučiti i opomenuti, da moramo sve svoje sile napeti, da postignemo ovu angjeosku čistoću i da se moramo u tu svrhu vježbati u svim krepostima a osobito u mrtvenju. Jer premda je ona dar Božji i nikako ljudsko nastojanje nedostaje za to, ipak hoće Gospodin, da svoje učinimo, i samo nam tada hoće podijeliti ovaj dar.

———

Drugo poglavlje.

Da sačuvamo čistoću, potrebito je mrtvenje i čuvanje osjetila, osobito očiju.

Kasijan kaže, da je bilo osvjedočenje onih starih otaca potvrgjeno mnogim iskustvom, da nitko ne može ukrotiti ni svladati opačine i pohote puti, ako se prije ne nauči u svemu mrtviti i zatajivati svoju volju. »Mnogim iskustvom poučeni, kažu oni, da redovnici, a osobito mlagji, ne mogu nikako obuzdati svojih putenih požuda, ako se poslušnošću prije nijesu naučili

mrtviti svoje volje. *Multis siquidem experimentis edocti tradunt, Monachos, et maxime juniores, ne voluptatem quidem concupiscen-* *Cass. l. 4. de*
tiae suae refraenare posse, nisi prius mortificare per obedientiam *instit. re-*
suas didicerint voluntates«. Sv. Bazilije i drugi sveci dokazuju *nunt. c. 2.*
opširno, kako se treba vježbati u svim krepostima, da postignemo i sačuvamo čistoću u njenom sjaju i savršenosti; jer sve one služe, pomažu i čuvaju ovu krepost. O tom smo vježbanju u krepostima govorili tečajem cijeloga djela, osobito u drugom dijelu. Ovdje ćemo navesti samo nekoja osobita sredstva, koja nam mogu u tu svrhu od pomoći biti. Da postignemo i sačuvamo čistoću u njenoj savršenosti i sjaju, ponajprije moramo vrlo brižljivo čuvati vrata svojih osjetila, osobito očiju; jer kroz njih ulazi zlo u naše srce.

»*Tko su oni, koji kao oblaci lete, i kao golubice k svojim* *Is. 60. 8.*
prozorima? — Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi co- *D. Greg. l. 21. mor. c. 2.*
lumbae ad fenestras suas?« O ovim riječima piše sv. Grgur: »Za pravednike se kaže, da lete kao oblaci; jer se uzdižu nad stvari zemaljske. A za njih se i kaže, da se sakupljaju kao golubice pred svojim prozorima ili pred svojim vrataščima; jer čuvajući se da ne pomole glave, te kroz prozore osjetila vide stvari, što se izvana zbivaju, čuvaju se i od toga, da ih ne požele«. Prorok je David bio svet muž i navikao, da kao oblak leti u razmatranju najuzvišenijih i božanskih tajna; pa ipak se, pošto nije bio oprezan u gledanju, dao zavesti od predmeta svoga pogleda. »*Smrt ulazi kroz naše prozore. — Ascendit mors per* *Jerem. 9, 21*
fenestras suas«. »*Oko moje oplijenilo je dušu moju. — Oculus* *Thren. 3. 51.*
meus depraedatus est animam meam«. Sv. Grgur kaže: »Ne pristoji se pogledati, što nije slobodno poželjeti. *Intueri non decet, quod non licet concupiscere.* Jer će te stvari, što si ih vidio, povući za sobom, ugrabiti i oplijeniti tvoje srce, i prije nego misliš, bit ćeš uhvaćen i zasužnjen«.

Zato se Job u tome tako jako čuvao. »*Sklopio sam savez s očima svojim, da ni ne pomislim na djevicu. — Pepigi foedus* *Job. 31, 1.*
cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine«. »Kaki je to savez, savez s očima, da se ne misli?« Tako pita sv. Grgur. »S razumom i s maštom mogao bi prije sklopiti savez, da se ne misli; s očima se sklapa savez, da se ne vidi. Ipak kaže: »Sa svojim očima sklopio sam savez, da ni ne pomislim na djevicu«. Jer je Job vrlo dobro znao, da kroz nje ulaze zle misli u srce, i da čuvajući oči i vrata osjetila, čuvamo srce i razum. Zato kaže, da je sklopio savez s očima, da ni ne pomisli na djevicu. Ne ćeš li dakle da imaš nečistih misli, tada moraš držati oči čiste i poštene, potom sklopiti savez s očima, da ne gledaš, što *D. Chrys.*
ti nije slobodno poželjeti«. — I sv. Zlatousnik razmišljajući o *ser. de con-*
ovim riječima kaže: »Tko da se ne čudi, kako se ne ufa ovaj veliki *tinentia Jo-*
muž pogledati djevice? Ta on je ipak prkosio samom gjavlu, *seph.*
s njim se borio licem u lice i svladao tolike njegove navale i zamke! To nam mora biti na pouku, kolika nam je potrebita u tom pogledu opreznost, ma kako napredovali u redovničkom životu«.

D. Eph. to. 2. pag. 236. c. 87. de varia doctrina.

Sv. Opat Efrem kaže: »Troje je, što nam osobito pomaže, da stečemo krepost a osobito savršenu čistoću, naime umjerenost, šutnja i obuzdavanje očiju. Pa ako i obdržavaš prvo dvoje, nu ne obuzdavaš svojih očiju, to još nije čvrsta tvoja čistoća. Ako su cijevi probušene, teče i curi voda na sve strane. Prevraćaju li se i bacaju oči na sve strane, propada čistoća«. Neki drugi svetac kaže: »Pogled je žene kao otrovna strjelica, što odmah srce rani, ili kao iskra, što pade u slamu. Ako ova u njoj ostane i ne odstrani se odmah, bukne u plamen. Isto je tako sa zlom mišlju, što se porodi takim pogledom«.

Abb. Anti-och. ho. 18. in Biblioth. SS. PP.

Sveti je Hugo, biskup grenoblijski, bio, što se tiče ovog pogleda žene, kako Surije pripovijeda, vrlo oprezan. Više od pedeset godina bio je biskupom. On je bio ispovjednikom mnogim ženama i imao puno posla s mnogima kneževskim gospogjama; jer ne samo iz njegove biskupije, nego sa svih strana dolazili bi k njemu radi glasa njegove svetosti i njegove svete revnosti. Pa ipak nije nikada nijedne žene tako pogledao, da bi je poznavao u lice. Samo je jednu jedinu ženu poznavao u lice, naime onu, što je služila u njegovoj kući; ali ni za nju nije znao, da li je bila mlada ili stara, lijepa ili ružna. I ovaj je svetac kazivao, da tako oprezno treba postupati; jer samo čuvajući oči može se srce sačuvati od zlih misli. — O svetom se Bernardu čita u njegovu životu, da je jednom neoprezno pogledao neku ženu, a da si toga nije bio svjestan. Nu čim je to opazio, tako se radi toga postidi i posrami, da je u zimsko doba skočio u ribnjak, koji je bio naokolo smrznut, i u njem ostao sve do vrata pod vodom, dok ga nijesu polumrtva izvukli.

S. r. in Vita s. Hugonis 1. Aprilis.

———

Treće poglavlje.

U ovoj kreposti čistoće prije svega je nužno, da puno držimo do malenih stvari.

Baš ova izvanredna uzvišenost i dragocjenost ove kreposti čistoće zahtijeva, da je tim brižljivije i marljivije čuvamo. U svim stvarima puno je do toga, da pazimo na malene i neznatne stvari, kako Mudrac kaže: »*Tko prezire malene stvari, malo po malo će propasti. — Qui spernit modica, paulatim decidet*«. Takav će malo po malo naskoro pasti u velike grijehe. To je pak osobito nužno kod čistoće; jer sve, svaka ju sitnica odmah jako okalja. Kod dragocjenih i sjajnih zemaljskih stvari vidimo, da ih svaka ljaga odmah nagrdi i to tim više, čim su izvrsnije i sjajnije. Tako je i sa najuzvišenijom i najkrasnijom krepošću čistoće. Možemo reći, da je ona u tome nježnija i osjetljivija od svih kreposti. Njeki svetac isporegjuje čistoću sa sjajnim oglediom. Ono na najlaglji dah ili odisaj potamni i izgubi svoj sjaj i svoju ljepotu. Isto tako gubi čistoća najmanjim povodom svoj

Eccli. 19. 1.

Fr. Aegidius unus ex primis sociis s. Francisci

sjaj i svoju ljepotu. Zato moramo biti vrlo oprezni, mrtviti svoja osjetila, zatvoriti vrata svakoj zloj misli i bježati prigodu. — Jer kao što plamen na svemu, čega god se samo dotakne, ostavlja za sobom trag, više ili manje, već prema tomu, kako se dugo zadržava, i kao što barem pocrni, što baš ne sažge, isto tako će ove stvari, ako svega odmah i ne sažgu, ipak to pocrniti; jer one pobugjuju u duši predstave i misli, koje su protivne čistoći, a u tijelu nečista i neuredna gibanja.

Naš sv. Otac Ignacije s punim pravom kaže, da krepost čistoće ne treba tumačenja. Nikada ne može čovjek s pouzdanjem reći: »Dotle se ne ću opržiti, nu opržit ću se, ako malo dalje pogjem«. Dotle je dozvoljeno, korak dalje nije više dozvoljeno«. Što se tiče čistoće, ne može se takogjer reći: »Dotle ću, a dalje ne ću«. Jer kad najmanje misliš, već si tako daleko, kako ne bi nigda vjerovao. Tko pogje po strmom i skliskom obronku, misli do duše, da će samo do te i te točke; nu težina ga njegova tijela povuče po skliskom kamenju uvijek dalje, nego li je s početka namjeravao. Tako je i ovdje. Jer tu je vrlo strm obronak, a težina i nagnuće naše puti vuče nas previše dole. Nježnost ove kreposti ne dopušta, da se tako približimo onome, što joj može naškoditi, i izvrgnemo se takovim pogibeljima. To je vrlo dragocjeno blago, »*a držimo ga u zemljanim posudama. — Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*«. Najmanji je udarac dosta, da sve blago propade. Stoga moramo u tom vrlo brižljivo i oprezno postupati. Odasvuda moramo zatvoriti ulaze neurednome gibanju, inače će strast provaliti i zagospodovati našim srcem.

6. p. Constit. c. 1. §. 1.

2. ad Cor. 4. 7.

Neki je od onih starih otaca imao, kako čitamo, osobiti dar čistoće, nu uza sve to ponašao se vrlo brižno i oprezno. I u najneznatnijim prigodama nastojao je vazda, da već unaprijed odstrani zle misli. Isto je tako bio oprezan u pogledu, govoru i općenju. Njegova mu subraća rekoše jednom: »Oče, kako se možeš tako bojati, kad te je Gospodin ipak tako jako učvrstio darom čistoće?« A on odgovori: »Ako činim, što mi je dužnost, i što moram činiti u ovima malenim i neznatnim stvarima, tada će mi Gospodin pomoći, da nikada ne padnem u veće napasti. Nu ako sam nemaran i bezbrižan u malenim stvarima, tada ne znam, da li će mi pomoći, barem bih time zaslužio, da me Gospodin iz sv je ruke pusti, te padem. Stoga ne ću biti ni u čem lahkouman, nego ću uvijek i u svim stvarima, ma kako bile malene i neznatne, činiti ono, što sam dužan«. — O svetomu Tomi Akvinskomu pripovijeda Surije, da je na vrhunaravni način dobio od Boga dar čistoće, da nije nikada u tome oćutio napasti. Sami su mu angjeli zajamčili, da ne će nikada izgubiti primljenog dara čistoće. Pa uza sve to je čuvao najbrižljivije svoje oči, da ne gleda žena ili drugih stvari, koje bi mu mogle škoditi.

Tako moramo i mi činiti, ako hoćemo da sačuvamo ovu krepost u njenoj čistoći i savršenosti. Ne činimo li tako, tada imamo dosta razloga, da se bojimo, te ne padnemo. To znače riječi Jobove: »*Savez sam sklopio s očima svojim, da ni ne po-*

Job. 31, 1. 2. *mislim na djevicu. — Pepigi foedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine*«. To je učinio, da se očuva od zle misli, koja bi mu mogla nastati iz pogleda. Zato dodaje: »*Jer koji bi dio imao u meni Bog ozgora? — Quam enim partem haberet in me Deus desuper?*« T. j. kad ne bi bio dosta oprezan, izbjegavao prigode, odbijao zle misli i ne bio vjeran u malom, tada bih naskoro pao u zlu želju, po kojoj bih izgubio Boga.

Vrag čini ovdje kao vješt tat. Kad ovaj hoće da orobi zatvorenu kuću, tada šalje unutra, ako opazi ikakav otvor ili prozorčić, kroz koji se sam ne može provući, malog tatića, da ovaj otvori vrata i on tada uzmogne svoju kragju izvesti. Tako se služi zao neprijatelj zlima mislima ili lakoumnim pogledima ili čim sličnim kao svojim tatićima, da mu otvore vrata, te može unići. Stoga moramo vrlo oprezni biti, bježati prigode i daleko se od njih držati, pa će nam se sve nastojanje, što ga na to upotrijebimo, jako isplatiti.

Cass. l. 6. de instit. renunt. c. 7. 1. ad Cor. 9. 26. Kasijan navodi za to riječi Apostolove: »*Svaki se pak, koji se natječe u borbi, uzdržava od svega. — Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*«. »Oni borioci«, kaže on, »koji se natjecahu kod olimpijskih igara, da im ne oslabe i ne umanje se za to potrebite sile, uzdržavahu se od jestvima, što su im mogle naškoditi, čuvahu se besposlenosti i uvijek se vježbahu, da tim većma ojačaju. A ne samo to. Da budu tim okretniji i jači, stavljahu si oko bokova olovne ploče, da im se ni u snu ne porodi kako gibanje ili predstava, i ništa im se ne dogodi, što bi moglo njihove sile ili okretnost oslabiti ili uništiti. I to su sve činili radi prolazne nagrade, »*da zadobiju uveli vijenac, a mi da primimo neuveli. — Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam*«. Koliko više dakle moramo mi činiti, da stečemo ovu angjeosku i nebesku krepost i vječnu, neprolaznu krunu?«

Četvrto poglavlje.

Osobito u Ispovijedi treba da puno držimo do svega, što je i najmanje protivno čistoći.

D. Bonav. in spec. discipl. U poduci o Ispovijedi daje sv. Bonaventura općenitu nauku, koja je za sve od najveće važnosti. »Neka se svi jako čuvaju«, kaže on, »da ne propuste ispovjediti nekoje malo sramotne stvarčice, što se obično dogagjaju, misleći, da to uopće nije nikaki grijeh ili barem ne smrtni, a lahke grijehe da nijesmo dužni ispovijedati«. Tim su se putem ušuljala kod mnogih velika zla, i mnogima je to bio početak njihovoj propasti. Ne dao Bog, da dozvoliš gjavlu taj ulaz i otvoriš mu ta vratašca; jer tada on bi trebao inače ništa više, on bi već sasvim predobio. K neznatnosti stvari pridružuje se stid i uvjerava te, da nije bio grijeh, što je u istinu bio grijeh, ili da je barem dvojbeno, da li je bio grijeh, i tako to propustiš ispovjediti. Kod dobrih ljudi, koji obično ne griješe smrtno, ima ovaj sram, kad im se takova šta dogodi, mnogo veću moć. Oholost nam je i želja za štovanjem prirogjena i u našoj nutrinji sasvim ukorijenjena. To se sada probudi i jako nas boli, da smo pali u očima ispovjednika i izgubili dobro mnijenje, što ga je o nama imao. Tada tražimo svakojakih razloga, da se osvjedočimo, kako ona prostota, koju se sada tako jako stidimo priznati, nije doprla do smrtnog grijeha i zato da je nijesmo dužni ispovjediti. — Ako je i ne prešutimo sasvim, tada ju, pošto se stidimo, kažemo tako umanjenu i tako se izvinjajući i okolišajući, da se nikako ne razumije ili barem da ne izgleda tako teška, kako je u istinu. To je isto tako, kao da je ne bi ni kazali; jer što ispovijedamo, moramo jasno i tako ispovijedati, da ispovjednik može spoznati težinu grijeha. Ispovijedamo li što tako, da ne izgleda kao grijeh ili da se ne može spoznati njegova težina i nužne okolnosti, tada je to isto toliko, kao da ga ne bi ni ispovjedili. Stid ili mnogo više oholost zasljepljuje i zavodi ljude, da sve točno ne kažu.

Malo se ili nikako ne kaje onaj za svoje grijehe, koji nema ni jakosti, da ih svomu ispovjedniku prizna i jasno kaže. Ovaj stid i sram moramo žrtvovati kao otplatu i zadovoljštinu za počinjeni grijeh, da time opet izmirimo Gospodina, Boga svoga. Ćutimo li protivnost i teškoću, da grijeh kažemo, tada je već to dosta, da sumnjamo o stvari i osvjedočimo se, da to moramo priznati, pa makar to bilo samo zato, da svladamo ovu protivnost, da se mrtvimo i zapriječimo, da pùt i gjavao ne nadvlada.

Osobito što se tiče čistoće ima mnogo toga, što nevješti misle, da nijesu smrtni grijesi, akoprem su to u istinu. Tada ima opet drugih, za koje je teško odlučiti, da li su smrtni grijesi ili ne. Oni su dvojbeni i moraju se baš zato ispovjediti. To smo dužni pod smrtni grijeh. Ujedno moramo i kazati, da dvojimo o tom, kako se inače kaže, kad tko dvoji, da li je ono, što je učinio, smrtni grijeh ili ne, ili kad tko dvoji, da li je s voljom i znanjem privolio, te se tim naslagjivao ili ne. Zato je dosta već sumnja, da li je grijeh smrtni ili ne, da smo ga dužni ispovjediti, i to pod smrtni grijeh. Ako toga ne ispovjedimo, tada je i Ispovjed i Pričest svetogrdna.

Često ne može ni sam ispovjednik, ma bio on kako učen, odlučiti, da li je što smrtni grijeh ili ne. Kako dakle smije pokornik da sudi u vlastitoj stvari, i sam odluči, da nešto nije smrtni grijeh? Pa kako bi mogao, da to ne ispovjedi? Takav se izvrgava velikoj pogibelji, osobito ako ima već nagnuće, da grijeh zašuti, ili volju, da ga, što više može, umanji, te ne izgleda tako velik, i to jer se stidi priznati ga. Ja se ne bih usudio takovu pravo dati. Najbolji je svjedok za svakoga njegova savjest. Tko se u Ispovijedi tuži radi drugih manjih pogrješaka, taj ne može biti, a da ga ne grize savjest, kad vidi, da propušta ono priznati, što mu se ipak čini mnogo teže, nego sve ovo. Pa

zaista na smrtnom času ne bi se usudio takova šta zašutjeti. Zato ne propusti toga ni sada; jer se moramo uvijek tako ispovijedati i sva svoja djela vazda tako činiti, kao da bi morali odmah zatim umrijeti. Sv. Grgur kaže, da je znak pobožnih duša, ako se i tamo boje grijeha, gdje nije nikakav grijeh. Tako je i znak nepobožnih duša, da se tamo ne boje grijeha, gdje ga se u istinu treba bojati.

D. Greg. ep. ad Aug. resp. 10.

Nekoji kažu: Ja ne ispovijedam takova šta, da ne postanem *skrupulozan*. To je zamka, koju gjavao rado postavlja. To ne znači biti skrupulozan, pošto u istinu kreposni ljudi ispovijedaju ili imaju ispovijedati mnogo neznatnije pogrješke, ne iz nužde ili skrupuloznosti, nego iz pobožnosti i strahopočitanja prema Presvetomu Sakramentu. S tolikom čistoćom moramo pristupati k njemu, da se po savjetu duhovnih muževa imamo tužiti u tom i radi onoga, što nije grijeh. »Tužim se, oče, da sam imao nečiste napasti«. Ako misliš, da si ih nemarno odbijao, tada moraš kazati: »Mislim, da sam bio nemaran u pripuštanju i odbijanju napastî«. Pa i tada, ako je to bio samo lahki ili lahko oprostivi grijeh. Uopće je pri tom kaki grijeh i nemarnost, jer se takova šta vrlo lahko prilijepi.

Pa ako i misliš, da se nijesi ogriješio, možeš ipak kazati: »Tužim se radi mnogih nečistih misli i napasti, što sam ih imao; nu držim, da sam po milosrgju Gospodnjem učinio, što sam bio dužan, i pri tom se ništa ne ogriješio«. Isto tako moramo se po savjetu duhovnih muževa tužiti i radi zlih misli, što komu dolaze proti Bogu, proti svecima i vjeri. Dapače se moramo u tom tužiti radi još neznatnijih stvari, naime radi toga, što se kome u snu dogodi, što nije grijeh, jer se bez slobode ne može učiniti grijeh. Uza sve je to spasonosan savjet, da se tužimo radi takovih utvara i da se radi toga ponizimo, akoprem to baš nije potrebito, ako tomu nijesmo dali nikaka povoda i ako pri tom nijesmo sasvim ništa krivi. Savjesni se ljudi izmiruju na taj način s Bogom, prije nego idu na Pričest iz strahopočitanja prama tako uzvišenom Sakramentu. — Bogoslovci stavljaju još pitanje, da li stoga treba, ako nam se u snu takova šta dogodi, izostaviti Pričest; i odgovaraju, da se može u takovom slučaju iz većeg strahopočitanja odgoditi Pričest na slijedeći dan, ako nema osobitog razloga, kao što je kod redovnika, kad sva družba ide na Pričest, te bi se opazilo, da se jedan nije pričestio. Nu kada tko ima samo dozvolu da se pričesti, tada je dobro, da slijedi prijašnji savjet.

Peto poglavlje.

Kako je žestoka i pogibeljna strast ljubavi, i koli se je moramo bojati.

K stvarima, kojih se moramo najviše bojati, pripada strast ljubavi. Ona je najjača i najžešća od strasti i najteže ju je svladati. Zato smo i u najvećoj pogibelji, da nas ona ne zahvati i ne strmoglavi. Sv. Augustin krasno tumači moć i žestinu ove strasti i koli se je imamo bojati. On navodi za to dva primjera iz svetoga Pisma. Prvi je o našem praocu Adamu. »Što je bio razlog«, tako on pita, »da je Adam poslušao glas svoje žene i jedući od zabranjenoga ploda prekršio zapovijed Božju? Možda se dao Adam zavesti mišlju, da će biti kao Bog, ako jede od toga ploda? To je bila rekla zmija Evi; ali se ne može misliti, da se je Adam, obdaren onolikom mudrošću, mogao tako prevariti, te bi takova šta vjerovao. Zato kaže i Apostol: *Adam nije bio zaveden; nego je bila žena zavedena i upala u prekršaj. — Adam non est seductus; mulier autem seducta in praevaricatione fuit*«. Tako odgovori i Eva na pitanje Božje: »*Zašto si to učinila? — quare hoc fecisti?*« veleći: »*Zmija me je prevarilo, te sam jela. — Serpens decepit me, et comedi*«. Nu Adam odgovori na pitanje Božje: »*Žena, koju si mi dao za družicu, dala mi je sa stabla, te sam jeo. — Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi*«. Tolika je bila njegova ljubav prema svojoj ženi, da je sve učinio, što je zahtijevala, i nagnuće prema svojoj ženi, da je sve učinio, što je zahtijevala, da je ne rastuži. Tako bi Adam zaveden. Ljubav ga je zavela. Nije bio svladan od putenosli i požude tijela, kaže sv. Augustin, jer tada još nije bilo nikake pobune u tijelu; nego bi zaveden od prijateljske ljubavi i dobrohotnosti, kako se i mi katkada zamjerimo Bogu, da ugodimo prijatelju. Ovim putem dogje grijeh u svijet, a s njim smrt te sva zla i sve nevolje«.

D. August. in Gen. ad lit. lib. 11. c. 42.

1. ad Tim. 2, 14.

Gen. 3, 13.

Drugi je primjer Salomon. »Što je oborilo Salomona u toliku ludost, da je dapače postao idolopoklonik?« — Tako pita sv. Augustin. »Ne može se misliti, da bi muž, komu je Bog bio podijelio toli uzvišenu mudrost, ikada vjerovao, da je u idolima nješto božansko, ili da njihovo štovanje što koristi. Što ga je dakle dovelo do tolike ludosti, da im se klanjao i kâd im prikazivao? Znaš što? Ljubav. Samo sveto Pismo svjedoči to posve jasno. »*Kralj se Salomon zaljubi u mnoge žene tagjinke .... od naroda, o kojima reče Gospodin Sinovima Izraelovim: Ne idite k njima, niti od njih neka nitko ne ide k vašima; jer će sigurno odvratiti srca vaša, da idete za njihovim bogovima! S takovima se dakle združio Salomon prežarkom ljubavlju .... Pa kad je već bio star, pokvareno mu bi srce od žena, da je išao za tugjim bogovima. — Adamavit mulieres alienigenas multas de gentibus, super quibus dixit Dominus Filiis Israel: Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras; certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore. Cumque jam esset senex, depravatum est cor eius per mulieres, ut sequeretur deos alienos*«. Salomon se nije pokoravao zapovijedi Božjoj, pa se tako dogodilo, što je bio Bog rekao. Kad bi koju od njih uzeo, sagradio bi idolu, komu se ona klanjala, hram, i kad bi opet koju drugu uzeo, sagradio bi i njenom idolu hram, i tako kod svih drugih. One su se klanjale svojim idolima, i kralj se Salomon klanjao s njima uza sve svoje dostojanstvo i mudrost, i žrtvovao im kâd. On nije činio toga, što bi možda mislio, da ima tu što vrijedno

3. Reg. 11, 1—4.

štovanja, nego nadvladan i zaslijepljen ljubavlju, da ne ražalosti svojih ljubovca, da razveseli i obraduje one, koje je tako jako ljubio. — *Ne suas delicias, quibus deperibat, atque diffluebat, contristaret* Ljubav preokrenu njegovo srce«. Tako sv. Augustin.

Zato nas tako jako opominju sveci i učitelji duhovnoga života, da se čuvamo ove strasti i bježimo sve prigode, koje ju mogu u nama pobuditi. Izgledala ljubav s početka i dobra, odnosila se ona na vrlo kreposne i svete osobe, pa razgovarali se i savjetovali s njima samo o dobrim i duhovnim stvarima, i držali samo, da će oni, s kojima općimo, iz toga crpsti veliku korist i napredovati u savršenosti, ipak moramo biti u tome vrlo brižljivi i oprezni. Jer kako općenito uče sveci a osobito sv. Bonaventura, izrodi se i izopači ova duhovna ljubav vrlo lahko, te od duhovne nastane tjelesna i putena. Ma bilo to s početka čisto vino, pomiješa se ipak naskoro s vodom, i što je bio čisti balzam, pokvari se svakojakima prostim i rgjavim primjesama prema onom, što kaže Izaija: »*Vino je tvoje pomiješano s vodom. Vinum tuum mixtum est aqua*«. To je sredstvo i mèka, na koju gjavao hvata obično čovjeka, da ga prevari i tamo dovede, kamo se njemu baš dopada.

D. Bon. tom. 2. opusc. l. 2. de profeciu Relig. c. 27.

Isa. 1, 22.

Sv. Bonaventura kaže vrlo dobro: »Gjavao postupa ovdje sasvim prema onomu, što je onaj nadziratelj stola rekao u Evangjelju: »*Svaki čovjek najprije dobro vino iznosi.... a onda rgjavije. — Omnis homo primum bonum vinum ponit;.... tunc id, quod deterius est*«. Najprije uvjerava ljude, da je sve pobožnost i duh, i da iz toga općenja i prijateljstva crpu samo korist. Kad ih jednom umekša i pobudi u njima uzajamno nagnuće i siguran je za svoju stvar, tada očito pruža svoj otrov. Prvo je bilo samo mèka, da ih uhvati u stupicu. Gjavao se ne umara tako brzo, kaže sv. Bonaventura. On zavodi gdjekojega često dugo s ovom na oko dobrom mèkom. Sve je za njega dobro isplaćeno, samo ako napokon poluči, za čim žudi, naime da se duhovna ljubav pretvori u tjelesnu i putenu. O koliko ih je pod izlikom duhovnosti zapodjelo općenje i prijateljstvo s osobama, misleći, da se tu razgovara samo o Bogu i duhovnim stvarima, i da im je to samo za napredak duša! Možda je s početka zbilja bilo tako, ali je malo po malo okrenula ova ljubav na zlo i izrodila se; počelo se govoriti o taštima, lahkoumnim i smiješnim stvarima«. — »*U duhu su započeli, a sad su svršili u pùti! — Cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini?*« Tako govori sv. Bonaventura.

D. Bonav. proces. 6. Relig. c. 16.

Ioan. 2, 10.

D. Bonaven. proces. 4. Relig. c. 12.

Ad Gal. 3, 3.

Gerson pripovijeda o nekom slugi Božjem, koji se odlikovao isto tako učenošću kao i krepošću. Ovaj se razgovarao češće na posve sveti način s nekom pobožnom službenicom Božjom o Bogu i spasu svojih duša. Čim je bivalo ovo općenje i druženje češće, tim je više rasla i malo po malo ljubav, nu ne u Gospodinu. Dotle je došlo, da se nije mogao uzdržati, a da je često ne pohagja i dugo se kod nje zadržava. Kad nije bio kod nje, morao je ipak na nju misliti. Dobri muž bijaše tako slijep, da nije nikako vjerovao, da ima tu što zla ili da je to varka gjavolja. On se opravdavao time, što tobože pri tom na

Gerson. tractat. de distinct. ver. vision. signo 5.

ništa zla ne misli. To je nešto, što obično vrlo mnoge zasljepljuje i zavarava. Tako je on i nadalje radio, dok mu se nije pružila prilika te bio prisiljen, da pogje na daleki put. Na rastanku istom opazi taj sluga Božji, da mu ljubav nije bila nipošto čista i neporočna, i da bi bio blizu toga, da pade u veliku bijedu, kad ga Bog ne bi ovim rastankom istrgnuo iz prigode. Zato kaže Gerson, kad govori o velikoj pogibelji i prijevari ljubavi: »Nije sve zlato, što se sja, niti je sve sveta ljubav, što tako izgleda«. On pripovijeda tada takogjer o nekoj vrlo svetoj osobi, da je češće kazivala, da se ničesa više nemamo bojati kao ljubavi, i da nije ništa tako sumnjivo kao ljubav, pa makar se odnosila na najpobožnije i najsvetije osobe. Pri tom se ona pozivaše na riječi Mudraca: »*Ima put, koji se čini čovjeku upravan, ali njegov konac vodi k smrti. — Est via, quae videtur homini recta, et novissima ejus ducunt ad mortem*«. Ovi se putevi čine čovjeku upravni; ali su krivi i svršuju zlo.

Prov. 16, 25.

Šesto poglavlje.

O nekojim sredstvima proti nečistim napastima.

U četvrtoj smo raspravi drugoga dijela, o napastima, naveli nekoja sredstva proti tomu, druga smo pak zadržali za ovo mjesto, pa ćemo zato sada o tom raspravljati. 1. Prvo i najglavnije sredstvo, što nam ga sveto Pismo, sveci i sam Krist Gospodin savjetuje proti svim napastima, jest molitva. »*Bdijte i molite se, da ne padnete u napast! — Vigilate, et orate, ut non intretis in tentationem*«. Beda kaže: »Čim se čuju glasovi, bježi razbojnik, i odmah se sve diže i hrli u pomoć onomu, koji je u nevolji; isto tako razgoni glas molitve gjavla a budi angjele i svece, da nam pohrle na obranu i pomoć«. O svetom Bernardu čitamo, kad mu htjedoše ugrabiti njegovu čistoću, da je vikao: razbojnici! razbojnici! I tako protjera razbojnika. Na viku i zazivanje ljudi u pomoć bježi razbojnik. Koliko će više onaj lukavi razbojnik, koji nam neprestano nastoji ugrabiti duhovna bogatstva duše, udariti u bijeg na viku i zazivanje Boga i njegovih svetaca u pomoć! —

Matth. 26, 41.

Izvrsno je sredstvo za to, da razmišljamo o muci Kristovoj i sakrivamo se u njegove rane. Sv. Augustin kaže: »Nema tako moćnoga i uspješnoga lijeka proti žaru putene požude kao smrt moga Otkupitelja. *Nullum tam potens est, et tam efficax medicamentum contra ardorem libidinis, sicut mors Redemptoris mei*«. A drugi puta kaže: »Ni u čem nijesam našao tako uspješna sredstva, kao rane Kristove. U njima spavam sigurno, i ustajem bez straha. *In omnibus rebus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi. In illis dormio securus, et revivisco intrepidus*«. — Neki slavni učitelj kaže: »Ne piše uzalud Evan-

D. August. in Manuali c. 32.

gjelista, da je bok Kristov bio otvoren, a ne da je bio ranjen. *»Jedan od vojnika kopljem mu bok otvori. — Unus militum* Io. 19, 34. *lancea latus ejus aperuit«*. Mi naime moramo iz toga uvidjeti, da je put, da ugjemo u Srce Isusovo otvoren, i da ovdje mora biti naše utočište i naša zaštita — *»u pukotinama pećine, i u šupljini* Cant. 2, 14. *zida — in foraminibus petrae, in caverna maceriae«*, to jest u rani boka Kristova«.

D. Bern. in formula honestae vitae. I sveti nam Bernardo preporučuje to sredstvo, kad kaže: »Kad osjetiš napast, tada odmah počni razmišljati o muci Kristovoj, i reci: »Moj Bog visi na drvetu Križa, a ja da se podadem nasladi! *Deus meus pendet in patibulo, et ego voluptati operam dabo?«* — To bijaše i odgovor onoga vjernoga sluge, kad ga je kralj nagovarao, da pogje svojoj kući, da tamo otpočine i pozabavi se. On tada naime reče: »*Kovčeg Božji, i Israel, i Juda stanuju pod šatorima, a gospodar moj Joab, i sluge gospodara moga leže na goloj zemlji; a ja da idem kući svojoj, te jedem, i pijem, i spavam sa ženom svojom? Tako mi spasa tvoga i spasa duše tvoje, ne ću toga činiti. — Arca Dei, et Israel, et Juda habitant in papilionibus, et Dominus meus Joab, et servi Domini mei super faciem terrae manent; et ego ingrediar domum meam, ut comedam, et bibam, et dormiam cum uxore mea? per salutem* 2. Reg. 11, 11. *tuam, et per salutem animae tuae, non faciam rem hanc«*. Tako moramo i mi govoriti: Ti, moj Gospodine, visiš na Križu, i naplaćuješ tu duge, što su ih ljudi griješeći učinili. Ne ću se podati nasladi, koja te je toliko stojala.

Drugi si pomažu u takovim napastima, da se sjećaju posljednjih stvari i o njima razmišljaju prema riječima Mudraca: *»U svim svojim djelima sjećaj se svojih posljednjih stvari, i nigda ne ćeš sagriješiti. — In omnibus operibus tuis memorare* Eccli. 7, 40. *novissima tua, et in aeternum non peccabis«*. Nekoji si pomažu, da razmišljaju o paklu i uzimaju si k srcu riječi sv. Grgura: »Naslada je časovita, a muka vječna«. Zadupsti se u onu vječnost, u ono beskrajno uvijek, dok je Bog Bog — to je vrlo uspješno sredstvo proti grijehu. *»Neka živi sagju u pakao. — Descendant* Ps. 54, 16. *in infernum viventes«*. Silazimo li, dok živimo, po razmišljanju u pakao, tada će nas to sačuvati, da ne sagjemo u nj po smrti. Drugi si pomažu razmišljajući o nebeskoj slavi. Za nje je to ludost, kao što u istinu jest, da kratkoj nasladi zapostave Boga i izgube vječnu slavu. Pa gdje može biti veće ludosti, nego propustiti ono, što nam Bog zapovijeda obećavajući nam nebesku slavu, da činimo ono, na što nas gjavao potiče obećavajući nam pakao? Drugi crpu veliku korist razmišljajući o smrti i posljednjem sudu. Sva su ova razmišljanja vrlo dobra. Svaki neka si odabere ono, za koje misli, da je za nj najspasonosnije. Jedanput će mu ovo, drugi put ono više koristiti. Mi se možemo svim okoristiti.

Vrlo je spasonosno takogjer, da si za takovih napasti znamenujemo čelo i prsa križem i zazovemo presveto Ime Isusovo. To je čudovito djelovalo, dapače su se mnoga čudesa na taj način dogodila, kako nam svjedoči povjest. I pobožnost je k Majci Božjoj vrlo spasonosna. Zato neka nitko ne propusti, da se s najvećim pouzdanjem ne utiče k ovoj preblaženoj Djevici; jer

ona ne može nikada prestati biti milosrdna, pošto je devet mjeseci nosila u svome krilu samo Milosrgje. Ta ona je Majka milosrgja i utočište grješnikâ. Ona ljubi grješnike, jer zna, koli ih njezin Sin ljubi, i za kako ih je skupu cijenu otkupio. Povrh toga zna ona, da su grješnici bili uzrok, da je vječna Riječ uzela tijelo i ona postala Majkom Božjom. Zato ih gleda milosrdnim očima i zagovara ih kod svoga Sina. Od njega ona postizava sve, što samo hoće. Ili kako bi mogao uskratiti što Sin svojoj Majci? — Zato reče sv. Bernardo onu glasovitu rečenicu: »Neka šuti o tvom milosrgju, o preblažena Djevice, tko se sjeća, da mu te nije bilo u potrebama, kad te je prizivao. *Sileat misericordiam tuam, Virgo Beata, si quis est, qui invocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit* D. Bern. Serm. 4. *defuisse«*.

To je uopće vrlo uspješno sredstvo u svim napastima i prigodama, a osobito u ovima, o kojima ovdje govorimo; jer je čistoća prečistoj Djevici osobito mila. Nekoji učitelji tvrde, da je sv. Ivanu Krstitelju, koji je imao tako uzvišenu djevičansku čistoću, da nije nikada ni lahkog grijeha proti njoj počinio, ova čistoća udijeljena bila uslijed posjeta preblažene Djevice, koja je boravila tri mjeseca kod Elizabete. Bio je to naime, kako primjećuje sv. Ambrozije, tjelesni i duhovni posjet. Nije bio uzrokom D. Ambr. l. 2. sup. Luc. c. 9. samo prijateljski sastanak, da je Marija dugo ostala, nego i napredak tolikoga Proroka. *Non enim sola familiaritatis est causa, quod diu mansit, sed etiam tanti Vatis profectus.* Ako je već dolazak bio uzrokom tolikog blagoslova, da je dijete u majčinoj utrobi zaigralo i bilo posvećeno, i ako se već Elizabeta napunila Duhom Svetim, kad je čula njezin pozdrav: kakav mora istom da je bio plod i korist iz tako duge prisutnosti, iz dugotrajnog općenja?

Časni otac Avila kaže, da je opazio mnoge znatne učinke M. Avila c. 14. Audi filia i plodove kod osoba, koje je mučila ova napast, po zagovoru preblažene Djevice, ako su danomice molile što na uspomenu njezinog bezgrješnog Začeća ili djevičanske čistoće, s kojom je Sina Božjega začela i rodila. Za to su osobito zgodni stihovi, što ih pjeva Crkva: Poslije si poroda, Djevice, ostala netaknuta; — Bogorodice moli za nas! — *Post partum Virgo inviolata permansisti, — Dei Genitrix intercede pro nobis!«* Zatim: »Ti, Djevo jedina, izmegju svih blaga, nas od grijeha proste, blage čini i čiste! — *Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac, et castos!«* Tada se sjećamo njenog bezgrješnog i vazdašnjeg djevičanstva i molimo ju, da isprosi i nama tu krepost te omilimo njoj i njenom predragom Sinu.

Takogjer je dobro sredstvo pobožnost prema svecima i Caesar. l. 8. dialog. c. 67. njihovim relikvijama. Cezarije pripovijeda nešto, što je čuo od onoga istoga, komu se to dogodilo. To je bio neki cistercitski redovnik, imenom Bernardo. Ovaj je nosio na svom vratu kutijicu, u kojoj su bili ostanci svetih mučenika Ivana i Pavla. Jedanput, još prije nego je stupio u Red, imao je nekamo putovati. Na putu ga snagje nečista napast. On je slabo mario za to i malo si dao truda, da se suprotstavi napasti i odbije zle misli, što su mu

dolazile na pamet. Najedanput ga počeše relikvije tući po prsima. Ni na to nije pazio, niti se za to brinuo. Kad je pak napast prestala, prestalo ga to i tući. Malo zatim dogje mu opet napast i odmah ga počeše i relikvije tući, kao da bi mu htjele reći, da pazi na one zle misli i otjera ih. Sada upozna u tome opomenu i nastojaše, da se ozbiljno opre napasti.

Osobita pobožnost, koja nam u tome vrlo pomaže, jest da češće pohagjamo presveti Oltarski Sakramenat i molimo pred njim za pomoć i milost od Gospodina, da održimo pobjedu. Najizvrsnije i nada sva druga sredstva jest, da češće primamo ovaj presveti Sakramenat. »*Pripravio si pred licem mojim stol proti onima, koji me muče. — Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me*«. Ovaj je stol po nauci svetaca izvrsno sredstvo proti svim napastima, a osobito da svladamo putene napasti i sačuvamo čistoću. »Jer ovaj božanski Sakramenat gasi njetilo grijeha, umanjuje i utažuje gibanja puti i žar požude, kao što voda gasi vatru«, kaže sv. Ciril, pozivajući se na riječi Prorokove: »*Što je njegovo dobro i što je njegova ljepota, ako ne žito odabranika, i vino, iz kojega niču djevice? — Quid enim bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines?*« Nu o tome smo drugdje govorili.

Psa. 22. 5.

Zach. 9. 17.

(2. dio. 8. raspr. 10. pogl.

Sedmo poglavlje.

Pokora je i mrtvenje puti najbolje i najglavnije sredstvo proti ovoj napasti.

»Goruće se strjelice gjavla moraju gasiti strogim postom i bdijenjem. *Ardentes diaboli sagittae jejuniorum et vigiliarum rigore exstinguendae sunt*«. Tako kaže sv. Jeronim, a tako je on i činio. A o sv. Hilarijonu pripovijeda on, da je planuo svetim gnjevom proti svom tijelu, kad su ga mučile putene napasti i sramotne misli, i tada mu ovako govorio: »Učinit ću, magarče, da se više nogama ne bacaš. Uzet ću ti ječam i davati odsele samo slamu. Gladom ću te i žegjom slabiti, vrućinom ću te i zimom moriti, da odsele više misliš samo na hranu, a ne na mekoputnost«. — To sredstvo sveci vrlo preporučuju, a sluge su ga Božji i tada često upotrebljavali, kada nijesu ćutili ove borbe.

D. Hieron. epist. ad Furiam.

U ljetopisima sv. Franje čitamo slijedeće. Upita netko jednoga svetoga muža, zašto je sv. Ivan Krstitelj, koji je bio već u utrobi majčinoj posvećen, pošao u pustinju i tamo, kako Evangjelje pripovijeda, tako strogo živio? Svetac nato odgovori: »Reci mi, zašto se posiplje solju svježe i sasvim dobro meso?« Onaj odgovori: »Da se bolje uzdrži i ne pokvari«. »Isto se tako«, reče sada svetac, »slavni Krstitelj solio pokorom, da se njegova svetost tim bolje uzdrži, bez ikake gnjiloće grijeha, kako Crkva pjeva: »Da ne bi ni lahkom krivnjom okaljao života. *Ne levi*

Chron. S. Francisci p. 1. l. 7. c. 32.

saltem maculare vitam crimine posses«. Već prije nego oćutimo napasti, za vrijeme mira, moramo se tako vježbati u pokori i mrtvenju; a koliko više tada za vrijeme rata? Sv. Toma izvodi po Aristotelu riječ castitas (čistoća) od castigare (kazniti); kazneći tijelo moramo obuzdavati protivnu opačinu; jer grijesi su nečistoće kao dječaci, koji trebaju šiba, pošto nemaju razuma.

D. Thom. 2. 2. q. 155. art. 1. ad 3. Arst. 3. eth.

Ako tada, što tako postupamo s tijelom, oslabimo ili naškodimo tjelesnom zdravlju, odgovara nam sv. Jeronim na to ovako: »Bolje je da boluje želudac nego li duša. *Melius est eis stomachum dolere, quam mentem*«. I bolje je, da dršću od slabine noge, nego da klima čistoća. U ostalom moramo i ovdje oprezno postupati. Sve to mora biti odmjereno prema silama ljudi, prema veličini napasti i pogibelji. Ako je borba tako žestoka, da je čovjek u pogibelji da izgubi čistoću, tada moramo što se tiče tijela sve uložiti, da sačuvamo život duši. Liječnici vele: U skrajnjoj bolesti treba upotrijebiti skrajnja i osobita sredstva. *Extremis morbis extrema et exquisita sunt adhibenda remedia.* Kad je bolest smrtna i vidi se, da je blizu konac, upotrebljavaju se osobita i izvanredna sredstva. Tako treba raditi i u napastima, u ovim duhovnim bolestima, kad su tako žestoke. Drugo je pak boriti se proti manjoj napasti, kod koje se nemamo bojati takove pogibelji. Tu ne treba ni tolikog napora, da pobijedimo.

Katkada nastaju ove putene napasti, kako primjećuju učitelji duhovnoga života, u samom tijelu i prelaze odatle na dušu. To biva obično kod mladića i kod onih, koji su čvrsta zdravlja i dobro njeguju svoje tijelo. Tu će biti sasvim shodno upotrijebiti sredstvo, o kom smo govorili, jer tu je korijen bolesti u tijelu. — Katkada nastaje napast u duši; ona dolazi od prišapćivanja zla neprijatelja i prelazi tada s duše na tijelo. To se može iz toga spoznati, kad nam se boriti više proti sramotnim mislima i predstavama nego li proti nečistim osjećajima i gibanjima tijela. Jer zbude li se u tom slučaju i ovo posljednje, ipak nije u tome napasti uzrok, nego joj je početak u mislima, a od tih misli dolaze tada oni osjećaji i gibanja u tijelu, koje je često sasvim slabo i kao mrtvo, dok su zle misli vrlo živahne. To je iskusio sv. Jeronim, kako on sam pripovijeda. Njegovo je tijelo bilo slabo, istrošeno i kao mrtvo usljed velikih pokora i strogosti, što si ih je nalagao. Uza sve to mu se katkada činilo, kao da se nalazi na plesovima i zabavama s rimskim gospogjama.

Nu ove se duhovne napasti raspoznaju još i po tom, da navale s najvećom žestinom, kad čovjek nikako toga ne će i najmanje daje tomu povoda. One se ne obaziru ni na vrijeme molitve, ni na svetu Misu, ni na sveta mjesta, gdje se obično ponaša i najgori čovjek s nekim strahopočitanjem i žaca se takova šta misliti. Katkada se porode u čovjeku tolike i takove misli, za koje nije nikada čuo, niti znao niti ih na pameti imao. Takogjer po žestini, s kojom navaljuju i po onom, što unutra čuje, spoznaje čovjek, da takove misli ne nastaju u njem, nego da ih neko drugi govori i proizvodi. Sve su to očiti znakovi, da je napast proganjanje sa strane gjavla, da ne dolazi od ti-

jela, ako se i u tijelu trpi. U ovom se slučaju moramo uteći k drugim sredstvima. Tu je najbolje po savjetu svih latiti se kakog korisnog posla, koji zadaje čovjeku brige i truda. Tako se mogu one sramotne slike najlaglje zaboraviti. Baš zato dao se Jeronim, kako sam pripovijeda, na učenje hebrejskog jezika s najvećim naporom i ne bez uspjeha.

D. Hieron, ep. 4. ed Rusticum mon.

Isti sv. Jeronim pripovijeda o nekom mladom redovniku, koji je bio rodom Grk i boravio u nekom egipatskom samostanu, da ga je jako mučila ova napast. On je mnogo postio, činio oštru pokoru, pa ipak nije napast prestala. Poglavar odabere sada ovo sredstvo, da ga izliječi. On zapovjedi nekojemu starijemu redovniku, ozbiljnu i strogu mužu, da nastoji češće doći u doticaj s mladim redovnikom i svaki put ga ukoriti oštrima i uvredljivim riječima, a kad ga tada tako izgrdi, neka svaki puta dogje i potuži se, kao da je on sam bio uvrijegjen od mladog redovnika. Starac je umio to vrlo dobro izvršiti. Svakom je prigodom tražio povoda, da oštro kori ovog mladića. Tada ga je pak svaki puta vodio na sud pred poglavara, gdje bijahu već naručeni svjedoci, koji bi izjavili, da se zlo ponio prema starcu. Poglavar bi svaki puta ukorio mladog redovnika i naložio mu, kao da bi bio kriv, strogu pokoru. Tako je to bivalo svaki dan. Kad je redovnik vidio, da se s njim tako zlo postupa i da je proti njemu toliko krivih svjedoka, postade jako tužan i žalostan; kad je sjedio u svojoj ćeliji, ronio bi suze i molio Gospodina, da bi ga uzeo pod svoje okrilje, pošto su ga svi ostavili. Svi su bili proti njemu. Nije bilo pogrješke niti ikakog nereda u kući, a da ne bi krivnja na njega pala; i uvijek su tu bila odmah dva ili tri redovnika, koji bi svjedočili proti njemu. Tu su ti kao kiša padale na njegovu glavu neprestano pokore i kazne. To je trajalo cijelu godinu. Nakon toga upita ga neki drugi redovnik, kako mu je s putenom napašću. On odgovori: »Jedva da živim; a kamo li još da mislim na tako šta? Ni na kraj pameti nije mi više takova napast. *Vivere mihi non licet, et fornicari licebit?*« — Na taj ga način izliječi njegov duhovni otac. Pred većom boli i mukom iščeznu manja. U hvalu redovničkog staleža dodaje još sveti Jeronim: Da je ovaj bio sam, gdje bi našao pomoći, da svlada tu napast?«.

Regul. Mon quam collegit ex script. d. Hier. Lupus de Oliveto c. 2.

Megju Pravilima za redovnike, gdje hoće svetac pokazati, od kolike je koristi živjeti u Redu i pod posluhom, ističe se megju inim i ovo: »Ne smiješ činiti, što hoćeš. Moraš jesti, što ti se da, onim se odijevati, što ti se pruži, raditi, što ti s naloži. Noću umoran ideš na krevet, i prije nego si se ispavao, prisiljen si ustati. *Ut non facias quod vis: comedas quod juberis; vestiare quod acceperis; et operis tui pensum persolvas: lassus ad stratum venias, necdum expleto somno surgere compellaris*«. Tako dolazi jedno za drugim; ti imaš vazda činiti, što ti nalaže posluh, i tako napasti ne nahode mjesta, kuda bi se mogle ušuljati. Ti nemaš kada na što drugo misliti, osim na ono, što imaš činiti.

Chron. sancti Franc. P. 1. l. 1. c. 21.

Sv. Franjo govoraše, da zna iz iskustva, kako se zli duhovi plaše i bježe od grubog odijela, strogosti života i od pokorničkih

vježbâ, a žestoko napadaju i napastuju one, koji u raskošno i mekoputno živu. A sv. Atanazije pripovijeda o svetom Opatu Antunu, da je svojim učenicima dao istu nauku. »Vjerujte mi, braćo«, govoraše on, »sotona se boji bdijenja, molitava, postova i dragovoljnog siromaštva sluga Božjih. *Mihi credite, dicebat, fratres; pertimescit sathanas piorum vigilias, orationes, jejunia, voluntariam paupertatem.*«

D. Athanas. in Vita d. Ant.

Ps. 68, 11. 12

»*Pokrio sam postom dušu svoju i postavio za odjeću svoju kostrijet. — Operui in jejunio animam meam, et posui vestimentum meum cilicium*«. Na ove riječi kaže sv. Ambrozije: »To je izvrsna obrana i jako oružje proti ovom neprijatelju«. Nu imamo za to i izričnu pouku od samoga Krista. Kada je bio istjerao onog nečistog duha, koga nijesu mogli učenici istjerati, reče: »*Ovaj rod ne može po ničem izići, osim po molitvi i postu. — Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et jejunio*«. K molitvi pridodaje on pokoru i post kao najshodnije sredstvo, da se protjera ova vrst zlih duhova. Dogju li dakle takove napasti, tada se ne smijemo samo time zadovoljiti, da se utečemo k molitvi, ni time, da što takova činimo, što je sasvim protivno napasti, nego se moramo još napose vježbati u tjelesnoj pokori i mrtvenju, uvijek po savjetu ispovjednika ili poglavara, da tim sigurnije u svemu postugamo.

D. Ambr. in epist. quam scripsit in Concil. Tolensi ad Papam Siricium. Marc. 9. 28.

1. p. Chron. 3. Franc. l. 7. c. 7.

Neki redovnik, koga je mučila ova napast, upita svetoga Egidija, kako da se toga oslobodi. Svetac nato odgovori: »Što bi, brate moj, učinio sa psom, koji bi te htio ugristi«? Ovaj odgovori: »Pograbio bih kamen ili štap i tukao bih ga, dok ne bi pobjegao«. Nato reče svetac: »Čini isto tako sa svojom puti, koja te hoće ugristi, pa će napasti nestati«. To je izvrsno sredstvo. Često je dosta najmanja muka i neznatna bol, da ovu napast protjeramo i odbijemo, kao raskriliti ruke kleknuti, tući se u prsa, bičevati se, zadati si nekoliko udaraca, vlasi čupati, stojati na jednoj nozi ilii slično.

U životu svetoga apostola Andrije čitamo, kako je u Korintu, gdje je apostol tada boravio, došao k njemu neki starac, koji se zvao Nikola. Ovaj mu pripovjedi, kako je pune šezdeset i četiri godine proživio skroz u nečistoći, puštao uzde svojim neurednim požudama i podavao se svakoj vrsti sramotnih djela. I eto malo prije da je unišao u javnu kuću, da tu Boga uvrijedi imajući sa sobom Evangjelje a zla žena one kuće, s kojom je htio sagriješiti, da ga je s velikim užasom odbila i zamolila, da je se ne dotakne niti se približi mjestu, gdje ona stoji, jer da opaža na njemu čudnovate i tajinstvene stvari. — Sada zamoli ovaj Nikola sv. Andriju, da mu dade kako sredstvo proti toj njegovoj slaboći i njegovoj grješnoj navadi, u kojoj je ostario. Svetac se dao na molitvu i postio je pet dana. Neprestano je vapio ka Gospodinu, da oprosti ovomu siromašnomu starcu i podijeli mu dar čistoće. Nakon ovih pet dana, za kojih je sveti Apostol ustrajao u molitvi, ču glas s neba, koji mu reče: »Podjeljujem ti, što me prosiš za toga starca; nu moja je volja, da i on posti, kao što si ti za njega postio, i da se trapi za se, ako

se hoće spasti«. Sveti Apostol zapovjedi sada Nikoli, da posti, i naloži svim vjernicima, da za njega mole i vape milosrgje Božje. I Bog usliša molitvu. Nikola se povrati svojoj kući, razdijeli sav svoj imutak megju siromahe i trapio je svoje tijelo vrlo strogo. Punih šest mjeseci jeo je samo suhi kruh i pio samo malo vode. Pošto je dovršio ovu pokoru, preminu. Bog pak objavi svetomu Andriji, koji je taj put bio odsutan, da se je starac spasao.

U »Duhovnoj livadi« pripovijeda se slijedeće. Neki redovnik dogje k jednomu od onih starih otaca te mu reče: »Što ću činiti? Ne mogu više podnositi misli, što me salijeću«. Starac mu odgovori: »Mene nijesu nigda salijetale slične misli«. Redovnik se razljuti na taj odgovor, pogje k drugomu ocu i reče mu: »Znaj, što mi je onaj otac kazao, naime da ga nijesu nikada salijetale takove misli. Ja sam se na to razljutio, jer mi se čini, da je on nešto rekao, što nadmašuje čovječju narav«. Otac nato odgovori: »Nije ti bez razloga rekao takova šta ovaj čovjek Božji. Pogji k njemu i moli ga za oproštenje. On će ti tada kazati razlog, zašto ti je tako rekao«. Redovnik se povrati i reče ocu: »Oprosti mi, oče, što sam jučer tako nepristojno odatle otišao, a da se nijesam s tobom oprostio. Nu reci mi ipak, kako to, da te nijesu nigda salijetale nečiste misli«? Starac odgovori: »Otkada sam redovnik, nijesam se nikada do volje najeo kruha niti do volje napio vode niti se do volje naspavao. Ova me je uzdržljivost sačuvala od svake borbe s takovim mislima, o kojima si ti govorio«.

Osmo poglavlje

O drugim sredstvima proti nečistim napastima.

D. Greg. l. 2, mor. c. 38. Katkada su, kako uči sv. Grgur, nečiste napasti i dosagjivanje od zlih misli i gibanja tragovi i ostaci prijašnjeg griješnog života te kazna i pedepsa za prijašnju razuzdanost i zlu navadu. Tada se može ta vatra ugasiti samo suzama i čestim oplakivanjem prošlosti.

D. Bonav. proces. 4. Relig. c. 13. Sv. Bonaventura kaže, da je vrlo dobro sredstvo proti ovim napastima, da priznamo, da smo sami uzrok ovoj nevolji i ovoj patnji, i da smo doista zaslužili takovu kaznu prijašnjim grijesima i prijašnjom razuzdanošću; i da moramo napast ponizno i strpljivo podnositi te govoriti s braćom Josipovom: »*Pravo to trpimo; jer se ogriješismo o brata svoga. — Merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum*«. Tako ćemo, kako kaže svetac, Boga mnogo prije izmiriti i preobratiti napast na dobro i korist. Tim što priznajemo, da smo zaslužili kaznu, izazivljemo milosrgje očinskoga srca Božjega, koje nas srdačno ljubi. A tako čitamo u svetom Pismu, da se je puk Izraelski često služio ovim sredstvom,
Dan 3. 28; 9. 5. da zadobije od Boga oproštenje.

Drugo vrlo uspješno sredstvo, da postignemo milost i pomoć od Gospodina te iz svih napasti a osobito iz ove izagjemo slavo-

dobitno i pobjedonosno, jest nepouzdanje u same sebe a bezuvjetno pouzdanje u Boga. O tom smo prije opširno govorili. U raspravi o strahu Božjem govorit ćemo još o tom. Ovdje primje- *2. dio 3. raspr. 35. pogl i 4. raspr. 14. pogl.*
ćujemo samo uopće, da je poniznost izvrsno sredstvo proti napastima. Općenito je poznato ono, što bi objavljeno svetom Antunu. On naime vidje sav svijet prepleten mrežama. Tada poviče sa suzama: »Tko će, o Gospodine, izmaći tolikim mrežama!« Odmah ču glas, koji mu reče: »Ponizni!« — Budi dakle ponizan, pa će te Gospodin izbaviti iz ovih mreža i napasti; »*jer Gospodin čuva malene. Ponizio sam se, i oslobodio me je. — Custodiens parvulos Dominus; humiliatus sum, et liberavit me.*« *Ps. 114, 6.* U visoke bregove udaraju munje i gromovi; velika drveća obaraju vjetrovi, dok se trske, vrbe i manje biljke, koje se pregibaju i savijaju, opet poslije bure uzdižu.

Zato je vrlo dobro i spasonosno, da nam takove nečiste napasti budu povodom, da se ponizimo i spoznamo sebe, kad naime vidimo, da nam se još što takova dogagja. Tada moramo zavapiti: Gle, Gospodine, kako sam bijedan! Nu što se može drugo očekivati od ovakog gjubreta, ako ne rgjavi vonj? Što se može drugo ufati od poklete zemlje, ako ne trnje i korov! Samo takim plodom može roditi ovo tlo, ako ga ti, o Gospodine, ne obradiš. Ove napasti i zla nagnuća, što ih u sebi ćutimo, dobro nam dolaze, da se ponizimo. Ako već slabo i kukavno odijelo, kako sveci uopće uče, doprinosi tome, da se ponizimo, koliko će nas više tako zle i nečiste misli, što u nama nastaju, prisiliti, *p. 1. Chron. S. Franc. l. 7. c. 7.* da se ponizimo? — Brat Egidije govoraše: »Naša je put kao ona nečista životinja, koja bježi u blato i u njem se veoma naslagjuje. Ona je kao gündelj, čiji je život, da se valja u gjubretu«. — Takovim se razmatranjem možemo vrlo lahko osloboditi ovih misli.

Uopće je u svakoj napasti najbolje, da malo hajemo za ono, na što nas napast podražuje, nego da ugjemo u se, ponizimo se i kažemo: Kako sam zaista bijedan, kad mi takove stvari dolaze na pamet i zabavljaju me! Tako ćemo izmaći napasti i posramiti gjavla. Takogjer puno doprinosi tome, ako se radi napasti, radi zlih misli i gibanja, koja nastaju, isto tako ponizimo, kao da smo sami tomu krivi, akoprem smo daleko od toga, da na njih privolimo. Kad gjavao opazi takovu poniznost, postane sasvim bijesan i puca skoro od jeda; jer u svojoj oholosti ne može nikako toga trpjeti. Ne možeš mu dati bolje zaušnice niti ga na ikoji način skloniti, da te što prije prestane napastovati, nego kad mora vidjeti, da crpeš iz onoga korist, što ti je on pripravio na tvoju propast. Osim toga pokazuje čovjek tako, kako mu je volja daleko od svega, što vrijegja Boga, a to pribavlja veliku utjehu i pouzdanje.

Katkada je takogjer dobro, da se gjavlu narugamo i osramotimo ga govoreći: Odatle, nečisti duše! Sram te bilo bijedniče! Mora da si vrlo nečist, kad mi takove stvari u pamet dozivaš. — Pošto je on pun oholosti, ne može nikako podnijeti, da ga preziremo i pogrgjujemo i s njim tako postupamo. Zato odmah udari u bijeg. Sv. Grgur pripovijeda o Daciju, *D. Greg. l. 3. dialog. c. 4.*
biskupu milanskom, kako je ovaj na svom putu u Carigrad bio do-

šao u Korint, gdje ne nagje drugog konaka do jedne kuće, što je bila već od više godina zapuštena a u kojoj su već odavna pravili buku zli duhovi. Svetac reče: »Hajdemo ipak unutra!« I ugjoše u kuću. Oko ponoći, kada se biskup dao na počinak, podigoše zli duhovi silnu buku. Oponašali su glasove životinja, blejali kao ovce, roktali kao svinje, psikali kao zmije. Svetac se probudi na tu buku i reče ljutit na zle duhove: »O, izvrsno to umijete! Htjeli ste biti kao Bog, pa ste postali životinje, zmajevi i zmije. Time jasno pokazujete, što jeste«. — Na to se zli duhovi vrlo postide, smjesta iščeznuše i ne povratiše se nigda više u tu kuću. Odsele je mogao svatko u njoj stanovati. Tako pripovijeda sv. Grgur.

Ded. Anton. s. Athanas. in Vita. Sv. Atanazije pripovijeda o sv. Antoniju, da su ovoga vrlo mučile nečiste napasti. Nekoga mu se dana baci pred noge crni, nečisti, odurni dječak i potuži mu se, da je već tolike nadvladao, a on samo da ga je uvijek ruglu izvrgao. Svetac ga upita, tko je on. Ovaj odgovori: »Ja sam duh nečistoće«. »Odsele ću malo paziti na te«, odvrati svetac, »kad si tako ružan i preziran«. I odmah nestane ove utvare. — Krist, naš Otkupitelj naziva duha bludnosti i »nečistim duhom«. »*Kad nečisti duh izigje iz čovjeka.* *Luc. 11. 24.* — *Cum immundus spiritus exierit ab homine*«. Tako se možemo i mi gjavlu narugati i osramotiti ga, postupati s njim, kako zaslužuje, i ismijati ga. Katkada mu možemo takogjer zaprijetiti pesnicom, a da mu ništa ne kažemo ili se s njime upustimo u raspru.

Deveto poglavlje.

O strahu Božjem.

»*Sa strahom i trepetom radite oko spasa svoga. Cum* *Philipp. 2. 12.* *metu et tremore vestram salutem operamini*«. Ništa nam toliko ne pomaže, da sačuvamo čistoću i uopće da se uzdržimo u milosti Božjoj, koliko to, da neprestano živimo u svetom strahu ne pouzdavajući se u same sebe, nego sve svoje pouzdanje stavljajući u Boga. Ovako kaže sv. Bernardo: »Iz iskustva znam, da nije ništa tako uspješno, da milost zaslužimo, sačuvamo i opet zadobijemo, kao kad smo vazda takovi, da ne mislimo o sebi vi- *D. Bern. serm. 54. supra Cant.* soko, nego se uvijek bojimo, kao što Mudrac kaže: »*Blago čovjeku, koji se uvijek boji*«. *In veritate didici, nihil aeque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inveniatis non altum sapere, sed ti-* *Prov. 28. 14.* *mere. Beatus homo, qui semper est pavidus*«. Što je nasuprot učinilo, da su najveći sveci žalosno pali, bilo je to, da su se pouzdavali u same sebe, a premalo se bojali i oprezni bili. »*Mudri se boji, i kloni se zla; lugjak mioilazi, i preuzetan je.* — *Ibid. 14. 16.* *Sapiens timet, et declinat a malo; stultus transilit, et confidit*«.

Tko nosi vrlo dragocjenu tekućinu u krhkoj staklenci i mora proći kroz pogibeljna mjesta, gdje je naime velika stiska ljudi, gdje duvaju žestoki vjetrovi i oluje, taj, ako ne pozna krhkoće staklenke, ne će je nositi s velikom opreznošću i zato će ju lahko razbiti, i tekućina će iscuriti. Nu tko zna, kako je ona krhka i boji se da je ne razbije, čuva ju brižljivo, hodi vrlo pozorno i oprezno, i dolazi sigurno k svom cilju. Isto je tako s nama. Mi nosimo najdragocjeniju tekućinu, nebesko blago milostih i darova Božjî u zemljanim posudama, kako kaže Apostol. *2. Cor. 4. 7.* »*Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*«. Ove se mogu vrlo lahko razbiti, te sve iscuri i propade. Mi hodimo posred žestokih vjetrova i oluja. Mnogo nam se toga suprotstavlja, posvuda su pogibelji. Koji dakle ne poznaju svoje krhkoće ni slaboće niti se radi toga boje, živu u krivoj sigurnosti i lako propadnu. Nu koji sebe poznavaju i boje se, hode vrlo pozorno i oprezno, da se sačuvaju, i tako živu mnogo sigurnije. Ako ima ikake sigurnosti u ovom životu, to ju imaju takovi ljudi.

»Što misliš, odakle to, da su nekoji u svojoj mladenačkoj *D. Bern. de ord. vit. et mor. instit.* dobi, uza sve to, što su na njih napasti jako navaljivale, ipak ostali čisti, a tada su pod svoje stare dane tako žalosno pali u najružnije opačine, da su se sami nad tim zgražali?« Tako pita sv. Bernardo i odgovara: »U svojoj su mladosti živjeli u svetomu strahu i poniznosti. Kad im je prijetilo da će pasti, uticali su se k Bogu te kod njega nalazili i zaštitu. Nu poslije se počeše oholiti radi toga, što su dugo ustrajali u čistoći, pouzdavati u same sebe i držati se za sigurne. Sada ih odmah ostavi i ruka Gospodina, Boga našega, i potom učiniše, što su sami po sebi bili kadri učiniti — oni padoše«.

»Mnogo sluga Božjih, koji su dan i noć razmišljali zakon Gospodnji, razapinjali svoje tijelo, krotili svoju požudu i putena gibanja, ustrpljivost sačuvali za najvećih gubitaka, što su ih pretrpjeli, ostali stalni u svojim progonstvima, izgubiše na koncu svu ovu čvrstoću i veliku savršenost života, i padoše malo po malo u najveću bijedu. Razlog je tomu ovaj. Oni se počeše oslanjati na svoju krepost i svetost i na dobra djela, šro su ih učinili, i preuzetno se proti svakom redu u to pouzdavati. I tako je gjavao ove, pošto ih nije mogao nikako sklonuti na javne opačine niti ih silom opadanjá i progonstava oboriti, na lijepi način doveo do toga, da su pali, učinivši, da su se preuzetno pouzdali *D. Ambros. ep. 84. ad Demetriadem.* u same sebe«, kaže sv. Ambrozije.

Sv. Pismo i sveti oci pripovijedaju množinu takovih primjera, a sv. Augustin oplakuje take nesretnike. »Ne mogu na *D. August. c. 29. soliloqu.* to pomisliti, a da se u duši ne potresem, kaže on. Vidjeli smo mnoge i čuli od naših otaca, kako su se s početka sve do neba uspeli i med zvijezdama svoje gnijezdo postavili; tada se pak strovalili u bezdan, a njihove su duše otvrdnule u zlu. Vidjesmo zvijezde, gdje na silni udarac zmajeva repa padoše s neba, a one, koji su ležali u prahu zemlje, gdje se pred licem tvoje pomoćnice ruke, o Gospode, čudnovato uzdigoše! *Vidimus multos, et audivimus a patribus nostris (quod sine magno tremore non recolo), ascendisse primitus usque ad coelos, et inter sidera nidum*

suum collocasse; postmodum autem recidisse usque ad abyssos, et animas eorum in malis obstupuisse: vidimus stellas de coelo cecidisse ab impetu ferientis caudae draconis; et eos, qui jacebant in pulvere terrae, a facie sublevantis manus tuae, Domine, mirabiliter ascendisse«. — Koji su prije sjedjeli za stolom Božjim i uživali kruh angjeoski, spali su na to, da su željeli napuniti trbuh svoj ljuštinama, što jedu svinje. Koli je često čistoća, nježnija i ljepša od bjelokosti, pocrnila i obratila se u ugljen!«

Lipomanus to. 5.

Tko se ne će zgražati nad primjerom, što nam ga pripovijeda Lipoman o pustinjaku Jakobu! Ovaj je služio Gospodinu više od četrdeset godina u najstrožoj pokori i bio već u dobi od šezdeset godina, a proslavio se time, što je činio čudesa i izgonio zle duhove. Jednoć mu dovedoše djevojku, da je oslobodi od zla duha. Pošto je zao duh bio istjeran, nijesu se ufali ljudi, da je opet sa sobom uzmu, jer su se bojali, da će ju zao duh opet napasti. Pustinjak dopusti, da ostane kod njega. Nu jer se uzdao u se i bio preuzetan, pripusti Gospodin, da je pao. Grijeh izazivlje grijeh, a zlo vuče opet zlo. Pustinjak se bojao, da će biti otkriven, ubije djevojku i baci ju u rijeku. Da dopuni mjeru svog zločina, htio je sada da zdvoji o milosrgju Božjem. I odluči da se opet povrati u svijet, te se odsele podade svim opačinama i grijesima, pošto je tako kasno započeo. Pa ipak ga ne ostavi Božje milosrgje. On se obratio opet, činio je deset godina najstrožu pokoru, postigao opet prijašnju svetost i bio proglašen svecem.

Tko da se ne zgrozi nad nekim drugim redovnikom, o kom pripovijeda sv. Antun? »Danas je pao jaki stup; tko da ne zadrhta nad tim? Tko će se još osloniti na svoju svetost? Tko na svoj redovnički život? Promisli, da su već bolji od tebe pali, i takovi, koji su imali više kreposti i darova Božjih, nego ti!«

D. Hieron. In reg. mon. c. De castit.

Sv. Jeronim kaže: »Ti nijesi svetiji od Davida, ni mudriji od Salamona, ni jači od Samsona. *Nec sanctior Davide, nec sapientior Salomone, nec Sampsone fortior.* — Svi su ovi pali. Dapače je jedan od dvanaest apostola Gospodnjih pao, pošto je bio u takovoj školi podučavan, s takovim Učiteljem i s takovim sučenicima općio, pošto je čuo toliko nauka i propovijedi, vidio toliko znakova i čudesa! Jedan od sedam gjakona, izabran od apostola, na koga je bio sišao Duh sveti kao i na njih, postade poslije ne samo krivovjerac, nego početnik i otac krivovjeraca. Tko da se ne boji one stare zmije? Spomeni se, kaže sv. Jeronim, da je ona stanovnike rajske protjerala iz raja. *Memento, quod paradisi colonum dejecit de paradiso.* — Naši su praroditelji pali i bili protjerani iz raja, gdje su bili obdareni božanskim darovima i prvobitnom pravednošću. Pa to sve propade po oholosti«. Sv. Augustin kaže: »Prvi čovjek ne bi nikada bio zaveden, da mu se nije prije srce odijelilo ohološću od Boga. Jer je živa istina ona rečenica Mudraca, ili još bolje Duha svetoga: *Pred propašću ide oholost, a pred padom se uzdiže duh.* — *Contritionem praecedit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus«.* »*Prije nego se satre, uzdiže se srce čovječje.* — *Antequam conteratur, exaltatur cor hominis«.*

D. August. l. 1. contr. adversarium legis et Prophetarum c. 13.

Prov. 16. 18
Ibid. 18, 12

Ako ti nijesu dosta ovi primjeri ljudi, tada se uspni još više, pogji u nebo. Tamo ćeš naći primjere angjelâ, koji su u svojoj oholosti i preuzetnosti pali s tolike visine i dostojanstva, u kojem ih je Bog stvorio. »*Evo ovi, koji mu služe, nijesu stalni, i u svojim je angjelima našao krivnju. Koliko će više oni, koji stanuju u kućama od gnjile, kojima je temelj od zemlje, biti uništeni kao od moljca? Od jutra do večeri bit će poraženi.* — *Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea? De mane usque ad vesperam succidentur.*« Vrlo dobro pristaje ovamo razmatranje sv. Grgura o ovim riječima. »Ako su se na onom najfinijem zlatu našle mrlje,« kaže on, »ako u onoj najplemenitijoj naravi angjeoskoj nije bilo sigurnosti ni stalnosti, što će istom biti s nama, koji stanujemo u kućama od gnjile? Što je od gnjile, vrlo se lako razbije, raspade i uništi. Kako da se ne boji duša, ili kako bi se mogla u se pouzdati, pošto stanuje u takovu tijelu, kao što je naše, što iz sebe ragja moljce i pošto imamo u sebi samima korijen svake propasti? »*Kao od moljca bit će uništeni*«. Sasvim je dobra prispodoba s moljcem. Moljac nastaje u odijelu, te grize i uništuje ono isto odijelo, iz koga je postao. Naše je tijelo kao odijelo duše. Ono ragja takogjer svoga moljca; jer u tijelu nastaje putena napast, koja nam prouzrokuje toliko borbe i malo po malo čovjeka izjede kao moljac; jer od napasti, koja nastaje u tijelu, dolazi rasap i propast. Sasvim je dobro rečeno »kao od moljca«; jer kao što moljac nanosi štetu bez ikakog šuškanja, isto je tako i s moljcem zla nagnuća u našem tijelu i njetila grijeha, što je u nama; i ovaj nanosi štetu bez ikakog šuškanja. Čovjek toga skoro ni ne opazi. Vrlo često ni ne osjetimo toga niti s daleka na to mislimo, dok se nije već dogodilo. Ako dakle već oni angjeoski i nebeski duhovi, koji nijesu imali tijela, koje bi ragjalo ovog moljca, koje bi im prouzrokovalo borbu i protuslovlje i izjedalo ih, nijesu mogli sami po sebi u dobru ustrajati: kako će moći biti čovjek tako preuzetan, da se uzda sama u sebe, pošto ima u samom sebi početak napasti i propasti?«

Job. 4. 18. 20

D. Greg. l. 5. Mor. c. 27. 28.

Idem ibid et l. 11. c. 25.

Učimo se iz toga, da budemo vazda u strahu i na oprezu! Jao onome, koji se ne vlada uvijeke tako! Valja ga oplakivati, jer će naskoro pasti. Ne kažem ja toga, nego Duh Sveti: »*Ako se ne budeš držao svugjer u strahu Božjem, brzo će ti se kuća razoriti.* — *Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua*«. Ti moraš bježati pogibelj, uklanjati se prigodi, odbijati odmah zle misli, vazda biti pripravan na napast, inače ćeš brzo pasti. Nitko neka se ne vara i kaže: Ja ne ćutim ni u općenju, ni u pogledu takovih napasti, gibanja i pogibelji; to sve na mene ništa ne djeluje. — Ne vjeruj si! Gjavao te hoće tako učiniti samo bezbrižnim, da ti tada malo zatim, kad budeš najmanje na to mislio, postavi zamku i baci te na tle, ili da te bolje rekavši strovali u pakao.

Eccli. 27. 4

Sveci navode ovdje još i ovo. Čim je Gospodin komu čovjeku više milosti iskazao, čim mu je više darova saopćio, tim

se više mora on bojati; jer tim više i jače nastoje tada zli dusi oko toga, da padne. Prorok Habakuk kaže o sotoni: »*Hrana je*
Habac. 1, 16. *njegova izabrana. — Cibus ejus electus.*« Na ono, što je izabrano, vreba on. Njemu je mnogo više stalo do toga, da zavede koga slugu Božjega, redovnika, čovjeka, koji teži za savršenošću, nego li mnogo tisuća drugih u svijetu. To ćemo vidjeti iz primjera, što ćemo ih poslije navesti. U nekom listu opominje sv. Jeronim djevicu Eustokiju, da vrlo pazi na sebe i da se ne zapusti radi toga, što je na uzvišenom stepenu djevičanstva. »Ne ću, da ti tvoja odluka bude uzrokom oholosti«, kaže on, »nego bojazni. Puna zlata hodiš. Valja da se kloniš razbojnika. Trkalište je ovaj život za smrtnike. Ovdje se borimo, da tamo budemo okrunjeni. Zar misliš, da ima mira na zemlji, koja ragja korovom i trnjem? *Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem:*
Infr. c. 11. *onusta incedis auro; latro tibi vitandus est. Stadium est haec vita mortalibus; hic contendimus, ut alibi coronemur. Pacem arbitraris, in terra, quae tribulos generat, et spinas?*«

Nema sigurnosti u ovom životu, nego je samo borba. Uvijek moraš biti na oprezu. Mi plovimo na vrlo uzburkanom moru u posve slaboj lagjici ovoga tijela, okruženi od množine neprijatelja. Ovi podižu neprestano vjetrove i oluje, da nas utope. Nikada ne počivaju niti spavaju, uvijek čekaju na prigodu, da nas povuku u ponor. Zato nam dovikuje sveti apostol Pavao: »*Bdijte pra-*
1. ad Cor. 15, 34. *vednici, i nemojte griješiti. — Evigilate justi, et nolite peccare*«.
— »*Tko misli da stoji, neka pazi da ne padne. — Qui se existi-*
Ibid. 10, 12. *mat stare, videat, ne cadat*«. Ako išto ima, što nas može učiniti stalnima i osigurati nas, tada je to, da neprestano hodimo u ovom svetom strahu i ne pouzdavamo se u same sebe.

Čuo sam nešto o našoj Družbi pripovijedati, što sasvim ovamo pristaje. Ja ću onako pripovijedati, kako sam čuo. Odmah iza utemeljenja Družbe dogjoše o. Petar Faber i o. Antun Araoz iz kraljevine Portugalske u Kastiliju. Oni bijahu poslani od kralja portugalskoga, Ivana Trećega s njegovom kćerju, princesom Marijom, koja se imala vjenčati s kraljem Filipom Drugim, tadanjim prijestolonasljednikom. Naši su imali slobodan pristup k dvoru. Ispovijedali su skoro sve gospogje na dvoru. Skoro su svi oci bili još vrlo mladi; jer tada nije još bilo toliko starih, koliko sada. Svijet se čudio, i to s pravom, tako mlagjahnoj dobi i
Lib. 5. c. 13. Vita s. Ign. ujedno tolikoj čistoći. U životu se sv. Ignacija to u istinu pripovijeda kao čudo. S jedne su strane vidjeli ove muževe usred tolikih prigoda i pogibelji, a s druge strane tako neokaljanu čistoću, da je to postalo predmetom razgovora na dvoru. Tada reče jednom kralj ocu Araozu: »Reklo mi se, da ima u Družbi travica, koja ima moć da sačuva čistoću.« Otac Araoz, koji je bio vrlo domišljat, odgovori: »Živu istinu rekoše Vašem Veličanstvu«. »Pa kakova je to trava?« upita kralj. Otac odgovori: »Ta travica, koju ima Družba Isusova, da sačuva čistoću, jest strah Gospodnji. To je trava, koja tvori takova čudesa; jer on ima moć da rastjera
Tob. 6, 8. zle duhove, kao riba Tobijina, kad je bila postavljena na žeravicu.«

Za potvrdu toga služit će nam ono, što kaže Mudrac: »*Onomu, koji se boji Gospodina, ne će se dogoditi zlo; nego će*

ga Bog očuvati u napasti, i osloboditi od zla. — Timenti Do- Eccli. 33, 1.
minum non occurrent mala; sed in tentatione Deus illum conservabit, et liberabit a malis«. I: »*Strah Gospodnji tjera grijeh. —* Ibid. 1, 17.
Timor Domini expellit peccatum«. »*Strahom Gospodnjim uklanja se svaki oda zla. — Per timorem Domini declinat omnis a malo*«. Prov. 15, 27.
Nosimo uvijek sa sobom ovu travicu, hodimo uvijek u svetom strahu Božjem. Zato nas opominje sv. Pismo: »*Čuvaj strah Gospodnji, i u njem ostari. — Serva timorem illius, et in illo inveterasce*«. Iz toga se moramo naučiti, da nam ga valja saču- Eccli. 2, 6.
vati ne samo u početu nego i sve do svršetka. Ne samo početnici, nego i stare sluge u kući Gospodnjoj moraju živjeti u ovom strahu. Pa ne samo krivci, koji se imaju česa bojati, nego i pravednici, koji nijesu ništa skrivili. Jedni neka se boje, jer su pali, a drugi, da ne padnu. Prvima moraju počinjeni grijesi zadavati strah, a drugima buduće pogibelji. »*Blago čovjeku, koji vazda hodi u ovom svetom strahu. — Beatus homo, qui semper est pavidus.*« Prov. 28, 14

Deseto poglavlje.

Kolika su dobra sadržana u strahu Božjem.

Da nastojimo ovaj sveti strah tim više cijeniti i štovati i uvijek ga u sebi sačuvati, navest ćemo ovdje nekoja od mnogih i velikih dobara, što su u njem sadržana. Prije svega ovaj strah Božji ne samo da ne prouzrokuje nikakvog nepouzdanja ni plašljivosti, niti čini ljude strašljive i malodušne, nego im dapače podjeljuje jakost i pouzdanje i srčanost, isto tako kao što uče sveci o poniznosti. Jer on čini, da se čovjek ništa ne pouzda u samoga sebe, a sve svoje pouzdanje stavlja u Boga. To kaže sv. 2. dio 3. raspr. 10 pogl.
Grgur tumačeći mjesto iz Joba: »*Gdje je strah tvoj, jakost tvoja?* D. Greg. l. 4. mor. c. 13
— Ubi est timor tuus, fortitudo tua?« »S punim pravom spaja Iob. 4, 6.
on ovdje strah i jakost«, kaže svetac; »jer se na putu Božjem nalazi baš protivno onomu, što je u svijetu. U svijetu prouzrokuje smionost jakost, a strah prouzrokuje slabost i plašljivost. Ovdje nasuprot prouzrokuje smionost slaboću a strah veliku jakost, kako Mudrac kaže: *U strahu je Gospodnjem čvrsto pouzda-* Pro 14, 26.
nje. — In timore Domini fiducia fortitudinis«. Razlog je ovaj: Tko se boji Boga, nema se ničesa u svijetu bojati. On prezire sve vremenite stvari i drži ih za ništa. »*Tko se boji Gospodina ni pred čim ne division dršće, i ne straši se; jer je on nada njegova. — Qui timet Dominum, nihil trepidabit, et non pavebit; quoniam ipse est spes ejus*«. Strah je neka vrst podložnosti onome, česa Eccli. 34, 16.
se bojimo i što bi nam moglo škoditi. Tko se pravo boji Boga, samo na njega pazi i sve svoje pouzdanje postavlja jedino u nj, taj se nema ničesa više bojati — ni svijeta ni silnika, ni smrti ni gjavla, a niti pakla; jer sve mu to ne može ništa naškoditi, niti mu se ma samo vlakanca odijela dotaknuti bez dopuštenja Božjega. Ova je jakost tako velika, da joj jednake više u svijetu

Psa. 24, 14. nema; »*jer je Gospodin tvrgja za one, koji ga se boje. — Firmamentum est Dominus timentibus eum*«.

Još više! Ovaj strah Božji ne prouzrokuje nikake tjeskobe ni gorkosti srca, nikake muke ni žalosti, nego je nasuprot vrlo sladak i ugodan. Svjetski strah, da se ne izgubi imutak i čast, ropski strah pred paklom i smrću, prouzrokuje tugu i žalost. Nasuprot sveti i djetinji strah, kaki imaju dobra djeca, naime strah, da ne rastuže i uvrijede najmilijeg oca, razveseljuje dušu, okrepljuje srce i rastapa nutrinju u ljubavi. On nas pobugjuje, da se neprestano vježbamo u ljubavi Božjoj i često vapimo: »Ne daj mi, da se ikada rastavim s tobom, o Gospodine! Ragje umrijeti, nego tebe uvrijediti«. Ovako ga slavi Mudrac: »*Strah je Gospodnji čast, i slava, i veselje, i kruna radosti. Strah Gospodnji razveseljuje srce, i daje veselje i radost, i duljinu dana. Onomu, koji se boji Gospodina, dobro će biti na koncu, i u dan svoje smrti bit će blagoslovljen. — Timor Domini gloria, et gloriatio, et laetitia, et corona exultationis: timor Domini delectabit cor, et dabit laetitiam, et gaudium, et longitudinem dierum: timenti Dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae*
Eccli.1,11-13 *benedicetur*«. S kojim obiljem riječi, s kako različitim čuvstvima ne govori Mudrac o radosti i veselju, što ga sa sobom donosi strah Božji! Nije to strah, koji čini, da drščemo kao robovi na pogled mučila. To je strah, koji nastaje iz ljubavi Božje. Čim više tko ljubi Boga, tim se više boji, da ga ne rastuži i uvrijedi, kako to vidimo da čini dobro dijete prama svomu ocu i poštena žena prama svom mužu. Čim ga ona više ljubi, tim više nastoji, da ne učini ništa, što bi ga moglo rastužiti.

U kratko, sve pohvale, sve koristi, prednosti i odlike, što ih sveto Pismo podjeljuje poniznima, sve je to skoro istim riječima rečeno o onima, koji se boje Boga. Kao što Bog po riječima svetoga Pisma obraća svoje oči na ponizne i siromašne i na njih pogleda, isto tako »*su oči Gospodnje povrh onih, koji*
Eccli. 34, 19 *ga se boje. — Oculi Domini super timentes eum*«. Kao što Bog uzvisuje ponizne i napunja ih dobrima, isto se tako kaže i za
Luc. 1, 50. one, koji ga se boje: »*I milosrgje njegovo od koljena do koljena onim, koji ga se boje. — Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum*«. Tako naime kaže Kraljica angjela u svom hvalospjevu. A Judita kliče: »*Koji se tebe boje, o Gospode, bit će*
Judith16.19. *veliki kod tebe u svemu. — Qui timent te, magni erunt apud te per omnia*«. I kao što uče sveti oci, da poniznost čuva sve kreposti i da bez nje nema kreposti, isto tako govore i o strahu Božjem. Zato kaže prorok Izaija: »*Strah je Gospodnji blago nje-*
Isa. 33. 6. *govo. — Timor Domini ipse est thesaurus ejus*«. U njemu su sve kreposti dobro sačuvane i pohranjene kao u riznici. Nasuprot kažu oni: Kao što lagja bez pritege i tereta ne plovi sigurno, jer ju svaki žestoki vjetar može prevaliti, isto tako ne plovi ni duša sigurno, ako hodi bez ovoga tereta straha. Strah je pritega našoj duši. On odstranjuje iz srca lakoumnost i čini dušu čvrstom i stalnom, tako da je vjetar ljudske sreće i božanske milosti ne može uzdići i prevaliti. Ma kako ona inače bila bogata,
D. Greg. l. 6. mor. c.27. bez ove je pritege uvijek u pogibelji. Sv. Grgur naziva zato

strah Božji sidrom duše. *Ancora cordis pondus est timoris.* Sv. Jeronim kaže: »Strah je čuvar kreposti. *Timor virtutum custos* D.Hier.epist adFabiolam de mansionibus.
est. Sigurnost prouzrokuje skori pad«. — Tertulijan kaže: »Strah je temelj spasa. Dok se bojimo, bit ćemo oprezni, dok smo oprezni, spast ćemo se. Tko je oprezan, taj može u istinu biti siguran. *Timor fundamentum est salutis; timendo cavebimus, cavendo salvi erimus: qui sollicitus est, is vere poterit esse securus*«. Tertull. l.de cultu feminarum c. 2.

U mnogim poglavljima slavi Mudrac velike prednosti i čudesa mudrosti, a na koncu svega kaže: »*Strah Božji — to je mudrost*«. To isto kaže Job: »*Evo, strah Božji — to je mudrost; a odstupati od zla — to je razumnost. — Ecce, timor Domini ipsa est sapientia; et recedere a malo, intelligentia*«. I tako sve, Iob. 28. 28.
što je rečeno o mudrosti, možemo reći i o strahu Božjem. Mudrac pridodaje još: »*Punina je mudrosti, bojati se Boga, i plodovi njezini zasićuju. — Plenitudo sapientiae est timere Deum,* Eccli. 1, 20
et plenitudo a fructibus illius«. Tada završuje s riječima: »*Koli je velik onaj, koji je našao mudrost i znanost! Pa ipak nije nad onim, koji se boji Gospodina. Strah se Božji postavio nada sve. Blago čovjeku, komu je dano da ima strah Božji; koji njega ima — komu ga možemo isporediti? — Quam magnus, qui invenit sapientiam et scientiam! sed non est super timentem Dominum. Timor Dei super omnia se superposuit: beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei! qui tenet illum, cui assimilabitur?*« Ibid. 23. 13-15.

Jedanaesto poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuje se nekojim primjerima.

U »Duhovnoj livadi« čitamo slijedeće: Neki od onih starih otaca tebanske pustinje, sin poganskog svećenika, pripovijedaše o sebi, kako je kao dječak češće išao sa svojim ocem u hram i više puta vidio, gdje je njegov otac prinosio žrtve idolima. Jedanput da je potajno unišao za njim. Tu je vidio sotonu, gdje sjedi na uzvišenom prijestolju. Oko njega je bio sav pakleni skot. Jedan od najodličnijih stupi pred sotonu i pokloni mu se. Sotona ga upita: »Odakle dolaziš ti?« Ovaj odgovori: »Ja sam bio u jednoj pokrajini i podigao mnoge ratove i nesloge, prouzrokovao veliko krvoproliće, i došao sam, da ti to javim«. Sotona ga upita: »Koliko si vremena za to potrošio?« On odgovori: »Trideset dana«. Sotona zapovjedi, da ga išibaju, jer je toliko vremena potrošio a tako malo opravio. — Nato dogje drugi, pokloni se paklenom knezu, a ovaj ga upita: »A otkuda dolaziš ti?« Ovaj odgovori: »Ja sam bio na moru, podigao mnoge oluje, potopio mnoge brodove i mnoge ljude, i došao sam sada, da te o tom obavijestim«. Sotona ga upita: »U koliko si vremena to učinio?« On odgovori: »U dvadeset dana«. Tada dade sotona i nj išibati, jer da je u toliko dana tako malo učinio. — Sad dogje treći i pokloni se sotoni. Sotona se osiječe na njega: »Gdje si

ti bio?« Ovaj odgovori: »Bio sam u gradu, gdje su baš bili svatovi. Tamo sam ih megjusobno zavadio. Mnogi poginuše, megju njima i zaručnik«. »A koliko si za to trebao?« upita ga sotona; a kad je odgovorio: »Deset dana!« zapovjedi sotona, da i njega, akoprem je toliko zla počinio, išibaju, rekavši: »U ovo deset dana mogao si mnogo više učiniti«. — Megjutim dogje neki drugi, pokloni se knezu bezboštva, koji ga upita: »Otkuda dolaziš?« Ovaj odgovori: »Ja dolazim iz pustinje. Tamo sam bio četrdeset godina. Neprestano sam kušao i napadao nekog redovnika. Napokon sam ga ove noći svladao. Zaveo sam ga na grijeh nečistoće«. Kada je sotona to čuo, podiže ovoga k sebi i poljubi ga. Tada uze svoju krunu i postavi mu je na glavu, zapovjedi mu, da sjedne na jedan prijesto pokraj njega, i reče mu: »Ti si veliko djelo učinio!« — Kada sam to čuo, pripovijedaše redovnik, mislio sam si, da mora biti ipak nešto veliko i uzvišeno stalež i život redovnički. Zato sam ostavio kuću svojih roditelja i postao redovnik. — Tu se nusput primjećuje: Drugima je to, kad koji od njih pade u kakvu slaboću, povodom, da preziru redovnike; a ovomu je pak to bilo mnogo više povodom, da redovnički život još više cijeni i za se ga odabere. Drugi sličan primjer pripovijeda sv. Grgur u svojim dijalozima.

D. Greg. l. 3. dial. c. 7.

U životu se starih otaca čita o nekom svetom pustinjaku, koji je bio od angjela odveden na jedno mjesto, gdje je bio samostan za redovnike. Tamo opazi pustinjak čitavo jato vragova, koji su kao komarci lijetali po svim radionicama i svim mjestima samostana. Kada je zatim išao ulicama grada, vidje u cijelom gradu samo jednog jedinog zlog duha. Ovaj je bio besposlen i sjedio na gradskim vratima. Pustinjak upita angjela, kako je to. Angjeo mu, njegov vodič odgovori: »U cijelom gradu čine svi, što hoće gjavao Tu je dosta jedan gjavao za sve. A u samostanu svi nastoje, da se opru gjavlu; zato napadaju toliki zli duhovi njegove stanovnike, da ih napastuju i zavedu«.

Pal. in Hist. Lausiaca c. 44. et in Vita s. Jo. Aegyptii.

Paladije pripovijeda znamenit primjer, što se čita i u životu starih otaca. Neki se redovnik bijaše mnogo godina vježbao u dobrim djelima i svetom redovničkom životu i tako izvanredno napredovao u savršenosti. Napokon ga obuze taština i hvastaše se time. Stoga pripusti B g, te žalosno pade u grijeh nečistoće sa samim zlim duhom. Ovaj mu se prikaže u prilici izvanredno lijepe gospogje, koja je zalutala u pustinji. Redovnik ju je prijazno primio, govorio s njom dugo, smijao se i hvatao ju je takogjer za ruke. Napokon odluči, da snjom sagriješi. Kad je htio grijeh izvesti, nestane prikaze iz njegovih ruku i podiže silnu kriku. Nato se ču grohotan smijeh mnogih zlih duhova, koji su zrakom lijetali i vikali: »Redovniče! Redovniče! Ti si se uzvisio i uzdigao do neba! Kako si sada duboko pao! Uči se od sada, da će biti ponižen, tko se sam uzvisuje!« Izgledalo je, kao da mu se ovim riječima gjavli rugaju. Nu pri tom nije ostao ovaj nesretnik. Cijelu je noć i slijedeći dan sproveo u plaču i zbunjenosti. A tada se prepusti zdvojnosti. Povrati se u svijet i dade se na sve opačine.

D. Climac. grad. 15. sup cap. 9. n. 6.

Sv. Ivan Klimak pripovijeda malo prije spomenuti primjer o nekom mladiću, što možemo čitati i u životu starih otaca. Ovaj je postigao tako visok stepen kreposti, te je zapovijedao divljim zvijerima, tako da su ove morale služiti redovnicima u samostanu. Zato ga isporedi sv. Antun s brodom, koji, nakrcan najdragocjenijom robom, stoji na debelom moru, a za koga se ne zna, kako će se s njim svršiti. Ovaj tako revni i tako sveti mladić pade kasnije žalosno. Gorko oplakujući svoj grijeh dovikivaše redovnicima, što su kraj njega prolazili: »Kažite starcu (Antunu), da moli Boga, te mi dopusti još deset dana za pokoru«. Antun ču to, zaplače gorko nad padom ovoga svetoga muža i poviče s velikom boli svoga srca: »Veliki je stup Crkve pao!« Nakon pet dana umre isti redovnik. »Tako bi«, kliče Ivan Klimak, »onaj muž, koji je prije zapovijedao divljoj zvjeradi, oboren i izružen od najokrutnijih zvijeri. I onaj, koji se hranio kruhom nebeskim, spade na to, da se hranio s blatom i gadom«. Nu kaki je to bio pad, nije toga htio vrlo razboriti otac Antun pobliže označiti. Očito naime bijaše to nečistoća.

M. Avila t. 3. epist.

Časni o. Avila navodi primjer o nekom svetom pustinjaku, komu je Bog objavio veliku pogibelj, u kojoj se u ovom životu nalazio. Promišljajući to navuče si pustinjak na glavu žalobnu kukuljicu i zastre si lice tako, da je mogao gledati samo tlo, kojim je stupao. Ni s jednim čovjekom nije htio odsele više govoriti niti ikada više podići očiju svojih sa zemlje, gorko plačući, videći se vazda u tolikoj pogibelji, u kojoj se čovjek, dok živе, nalazi. Mnogi dolažahu k njemu u ćeliju, da ga pohode. Oni vidješe veliku promjenu, što se s njim bijaše dogodila, i pitaše ga za uzrok ovoj novosti, i kako je na jednom došao do tako izvanrednog načina života. Nu on im ne odgovaraše nigda drugo do: »Pustite me, ja sam čovjek!« A neki drugi svetac govoraše često: »Jao meni, jer još mogu Boga smrtnim grijehom uvrijediti«.

PETA RASPRAVA.

O kreposti posluha.

Prvo poglavlje.

O uzvišenosti kreposti posluha.

»Bolji je posluh, nego žrtve; i poslušati je više, nego žrtvovati pretilinu ovnujsku. — Melior est obedientia, quam victimae; et auscultare, magis quam offerre adipem arietum«. Mi poznamo povijest, koja je dala povod tim riječima. Bog bijaše zapovjedio kralju Saulu, da sasvim uništi Amalečane i ništa ne ostavi na životu. Saul bi neposlušan i sačuva najbolje, da žrtvuje. Tada mu reče Samuel: *»Zar hoće Gospodin žrtve paljenice i zaklanice, a ne ragje da se sluša glas Gospodnji? — Numqui vult Dominus holocausta, et victimas, et non potius, ut obediatur voci Domini?«* Nipošto, jer *»je bolji posluh, nego žrtve; i poslušati je više, nego žrtvovati pretilinu ovnujsku«.* Oslanjajući se sveti oci na ovo i druga mjesta svetoga Pisma, u kojima se posluh i njegova visoka vrijednost pred Bogom slavi, u velike hvale ovu krepost.

1. Reg. 15.22

Sv. Augustin raspravlja na raznim mjestima o pitanju, zašto je Bog dao čovjeku zapovijed, da ne jede sa stabla spoznanja dobra i zla. On odgovara na to: »Prvo htio je Bog time čovjeku naznačiti i pokazati, koli je azvišena i vrijedna krepost posluha, a koli je velik grijeh neposluha. — *Ut ipsius per se bonum obedientiae, et ipsius per se malum inobedientiae monstraretur.* Posljedice su to pokazale sasvim jasno. Svemu zlu i bijede što je slijedila grijeh, nije bio uzrok plod stabla; jer ovaj ne bijaše po sebi zao i škodljiv, nego dobar. *»Vidje Bog sve, što bješe učinio, i bijaše vrlo dobro. — Vidit Deus cuncta, quae fecerat, et erant valde bona«.* Ta on nije mogao ništa zla postaviti u raj. Zao bijaše samo neposluh, prekršaj zapovijedi i posluha prama Bogu. Ničim se drugim nije moglo jasnije pokazati, koliko je zlo neposluh, kao na pogled zla, što je samo zato snašlo čovjeka, jer je proti zapovijedi Božjoj jeo nešto, što ne bi imalo u sebi posve ništa zla niti mu išta naškodilo, kad ne bi to bilo zabranjeno jesti. Iz toga se vidi, kako griješe i oni, koji se usugjuju bili neposlušni ili nešto ne učiniti, kad se radi samo o maloj stvari; jer grijeh ne sastoji u stvari, nego u neposluhu, koji se nalazi i kod neznatnijih stvari.

D. Aug. l. 1. contra adversarium Legis et Prophet. c. 14. et l. 2 de peccat. meritis. et remiss. c. 21 et l. 8. sup. Genes. ad litteram. Genes. 1.31.

Sv. Augustin navodi još drugi razlog. Čovjek bijaše stvoren, da služi Bogu. Potom mu se morala dati zapovijed, kojom mu bijaše nešto zabranjeno, da uzmogne Boga priznati za svoga gospodara a sebe za njegova podložnika. Kad mu ne bi bilo ništa zabranjeno niti išta zapovjegjeno, tada ne bi imao povoda, da se podloži i prizna Boga za svoga gospodara, koji je htio, da krepost posluha bude sredstvom ovog priznanja Boga i zasluge pred njim. Ovdje nastavlja govoriti svetac o mnogim dobrima i pohvalama ove kreposti.

D. Aug. l. 8. sup. Gen. ad litter.

Jedan od razloga, zašto je Bog postao čovjek, bijaše po nauci sv. Augustina taj, da krepost posluha uči i prep ruči, i ujedno nam dade za nju primjer. Čovjek postade neposlušan do smrti; Sin Božji dogje i postade poslušan do smrti. Neposluhom Adamovim bijahu nam vrata neba i milosti zatvorena; posluhom Kristovim budu opet otvorena. *»Jer kao što po neposluhu jednoga čovjeka postadoše mnogi grješnici; tako će i po posluhu jednoga postati mnogi pravednici. — Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem justi constituentur multi«.* I u plaći i proslavi čovječanstva Kristova htio je Bog pokazati vrijednost i zaslugu posluha, okrunivši ga s najvećom slavom. *»On postade poslušan sve do smrti, smrti pak Križa. Zato ga je i Bog uzvisio i dao mu ime, koje je nad svako ime: da se u ime Isusovo prigne svako koljeno onih, koji su na nebu, na zemlji i pod zemljom. — Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur Caelestium, terrestrium, et infernorum«.*

Idem. lib. de Incarn. Verbi et l. 13. de Trin. c. 17.

ad Rom. 5. 19.

ad Philip. 2.8-10.

Mnogo uzvišena i velika kazuju sveci o ovoj kreposti. Mi ćemo ovdje spomenuti samo jedno, što će nam biti dosta. Posluh je sasvim vlastita i poglavita krepost redovnika. Sv. Toma, koji sve pretresuje sa skolastičkom strogošću, raspravlja i o pitanju, da li je zavjet posluha najglavniji od ona tri zavjeta, što ih u redu polažemo, i odgovara na ovo pitanje jesno navodeći tri vrlo dobra i važna razloga. 1. Zavjetom se posluha predajemo savršenije Bogu nego drugim zavjetima. Zavjetom siromaštva žrtvujemo Bogu samo svoj imutak i svoje bogatstvo. Zavjetom čistoće žrtvujemo svoje tijelo. Zavjetom posluha žrtvujemo mu svoju volju, svoj sud. Njime se prikazujemo i predajeme sasvim Gospodinu za žrtvu, a to je više, nego sve drugo. Zato kaže sv. Jeronim. »Zlato ostaviti jest stvar početnika, a ne savršenih. To je učinio i Tebanac Krate. To je učinio i Antisten. Sebe sama žrtvovati Bogu, svojstvo je kršćana i apostolâ. *Aurum deponere incipientium est, non perfectorum: fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes: se ipsum offerre Deo, proprium Christianorum est, et Apostolorum«.* On primjećuje ovdje takogjer vrlo dobro, da Krist nije apostolima kazao: »Zaista vam kažem: Vi ćete, koji ste sve ostavili, sjedjeti na dvanaest prijestola«, nego on reče; *»Vi, koji ste pošli za mnom«.* Za Hristom poći jest savršenije, i u tom je sadržan savjet posluha, kako to tumači sv. Toma; jer onaj, koji sluša, slijedi volju i sud drugoga. 2. Zavjet posluha obuhvaća i sadržava u sebi ostale redovničke zavjete. Jer ako se redovnik i obvezuje još napose, da će obdržavati čistoću i siromaštvo, to su ipak ove kreposti i onako već sadržane u posluhu, na koji spada ovo i mnogo drugo obdržavati. To je tako istinito, da nekoji stariji Redovi, kao Red sv. Benedikta i kartuzijanski. kod profesije spominju izrično samo zavjet posluha. To jest samo: Obećajem posluh po Reguli. *Promitto obedientiam secundum Regulam.* — 3. Čim je što bliže cilju i čim nas to bliže k njemu privodi i s njim sjedinjuje, tim je to bolje i

D. Thom. 2.2 q. 186. ar. 8.

D. Hier. ep. ad Licin. Hisp.

Matth. 19.23

D. Thom. 2. 2. q. 186. ar. 8. ad. 1.

savršenije. Posluh privodi redovnike najbliže k njihovu cilju i sjedinjuje ih s njim; jer on im kaže i zapovijeda, da se vježbaju u onom, što smjera na to, da postignu svrhu svog redovničkog života. Tako nalaže on nama, čija je svrha vlastito savršenstvo i korist bližnjega, da neprestano nastojimo oko molitve i mrtvenja, da sa svom revnošću ispovijedamo, propovijedamo, učimo kršćanski nauk i bavimo se svim drugim službama, što su nužne za spas duša. Tako je i u drugim Redovima.

Iz toga izvodi sada sv. Toma važan zaključak: »Dakle je zavjet posluha najbitniji redovnički zavjet i ono, što čini čovjeka redovnikom i pripaja ga redovničkom staležu. Jer makar se tko i vježbao u dragovoljnom siromaštvu i čistoći i dapače se na to zavjetom obvezao, zato on nije još redovnik niti pripada redovničkom staležu, dokle god ne položi zavjet posluha. On mora položiti zavjet posluha; jer to je, što ga poglavito čini redovnikom i postavlja u redovnički stalež«. U suglasju s time kaže sv. Bonaventura: »Sva savršenost redovnika sastoji u tom, da se sasvim ostavi svoje volje i slijedi posluh. Baš smo zato položili zavjet siromaštva i čistoće, da ostaviv se posvema svog imutka i svih putenih užitaka i bez brige za kuću i obitelj tim laglje i slobodnije možemo ispuniti zavjet posluha kao najglavniji od svih. Zato bi ti malo koristilo, što si ostavio imutak i bogatstvo, ako se ne bi htio ostaviti i svoje volje te slijediti volju posluha«.

D. Bonav. in spec. discip. p. 1. c. 4.

O svetom Fulgenciju, koji bijaše Biskup i Opat nekog samostana, navodi Surije u njegovoj povjesti više znamenitih rečenica. Megju ovima tiče se jedna posluha, koja ovako glasi: »I oni su pravi redovnici, koji su, umrtvivši svoju volju, pripravni niti što htjeti niti što ne htjeti, nego slušati samo savjet ili zapovijed opatovu. *Illos quoque veros Monachos esse dicebat, qui mortificatis voluntatibus suis, parati essent nihil velle, nihil nolle, sed Abbatis tantummodo consilia, vel praecepta, servare*«. On ne kaže, da si tada pravi redovnik, ako se vrlo često bičuješ ili nosiš oštri pokornički pas, ili čitav dan s najvećim naporom radiš, ili ako si vrlo učen muž, ili vrstan propovjednik, nego ako si pravo poslušan i nemaš više svoje volje.

D. Fulgen. apud Surium in ejus Vita die 1. Jan.

Dakle je posluh bitna redovnička krepost i ono, što čini čovjeka redovnikom. On je miliji Bogu, nego posvetilišta i žrtve. U njemu je siromaštvo i čistoća, u njemu su sadržaue sve ostale kreposti. Jer ako si poslušan, tada si i siromašan i čist, ponizan i šutljiv, strpljiv i umrtven i stičeš sve kreposti. To nije pretjerivanje, nego živa istina; jer kreposti stičemo i postizavamo vježbajući se samo u njihovim činima, i samo na taj će nam ih način Bog podijeliti. A posluh nam pruža prigodu, da se u tom vježbamo. Pusti se voditi samo od posluha, prihvati od sveg srca prigodå, što ti se pružaju, pa će te one vježbati sad u ustrpljivosti, sad u poniznosti, sad u siromaštvu, sad u mrtvenju, sad u umjerenosti, sad u ljubavi. I tako ćeš napredovati toliko u svim krepostima, koliko budeš napredovao u posluhu. To kaže i naš sv. otac Ignacije: »Dok bude ova krepost cvala, cvast će bez dvojbe i druge, i donijeti plod, kakav želim u vašim dušama«.

Epist. p. n. s. Ignat. de obedientia.

To je općenita nauka svetaca. Zato nazivaju oni ovu krepost majkom i početnicom svih kreposti. Tako kaže izrično sv. Augustin: »Koja je najveća krepost? Koja je, da tako kažem, početnica i majka svih kreposti? Odgovaram: Posluh. *Quae maxima est virtus, et ut sic dixerim, omnium origo, materque virtutum*«. A sv. Grgur kaže: »Posluh je jedina krepost, koja ostale kreposti u dušu usagjuje, i usagjene čuva. *Obedientia sola virtus est, quae ceteras virtutes menti inserit, insertasque custodit*«. — Tako stoji i u svetom Pismu: »*Muž poslušan govorit će o pobjedi.* — *Vir obediens loquetur victoriam*«. To jest po tumačenju sv. Grgura i sv. Bernarda: Poslušan će muž govoriti ne o jednoj, nego o mnogim pobjedama. Sve će izvojštiti, ako je poslušan.

D. August. l. 1. contr. advers. Leg. et Proph. c. 14.
D. Greg. l. 35. mor. c. 10.
Prov. 21,28.

Ako hoćeš kratko i u malo riječi izraženo pravilo, da malo po malo dogješ do savršenosti, evo ti ga: Nastoj da budeš poslušan. »*Ovo je put, hodite po njemu, i ne svraćajte ni desno ni lijevo.* — *Haec est via, ambulate in ea, et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram*«. Zato kliče sv. Jeronim: »O sretne li i obilate milosti! U posluhu je sadržan skup kreposti. On vodi čovjeka jednostavnim korakom Kristu. *O felix et abundans gratia! In obedientia summa virtutum clausa est: nam simplici gressu hominem ducit ad Christum*«. — Tko dragovoljno čini, što mu nalaže posluh, taj će u kratko vrijeme opaziti, da je savršen i bogat krepostima.

Isa. 30, 21.
D. Hier. in reg. Mon. c. 6.

Sv. Ivan Klimak pripovijeda, kako je došao jednoć u neki samostan i tu opazio sijede starce, časna izgleda, koji su bili kao djeca pripravni i voljni, da poslušaju i pogju sad ovamo sad onamo. Nekoji su od njih već pedeset godina živjeli pod posluhom. Tada ih je upitao, kaku utjehu i koji plod su ubrali iz ovog savršenog posluha i svoga truda. Jedni mu odgovoriše, da su time stekli onu duboku poniznost, u kojoj su sigurni od mnogih nasrtaja gjavla. Drugi rekoše, da su time izgubili svoju osjetljivost na opadanja i pogrde. Tako im je bio posluh sredstvo, da postignu sve kreposti. Zato su držali oni stari oci za sigurno znamenje, da će tko sigurno postići savršenost, ako je bio svome duhovnome ocu pravo pokoran i poslušan.

D. Clim. c. 4. de obedient.

Sv. Dorotej pripovijeda o svom učeniku Dositeju, da je ovaj kao plemeniti i nježni mladić ćutio veliki strah pred sudom i strogim računom, što ga mora Bogu položiti. Gospodin bijaše naime ovomu mladiću u potpunoj mjeri podijelio, za što je Prorok Gospodina prosio: »*Probodi strahom svojim put moju; jer se bojim sudova tvojih.* — *Confige timore tuo carnes meas; a judiciis enim tuis timui*«. Ovim strahom ranjen i proboden postane redovnik, da uzmogne dati dobar račun. Bio je slabašnog tjelesnog ustroja i nije mogao vršiti zajedničkih vježba. Na jutrenju nije mogao ustajati niti uživati zajedničke hrane. Kad toga nije mogao, razmisli sam sobom i odluči, da se sasvim posveti posluhu. S najvećom je pripravnošću i pomnjom služio u gostinjskoj sobi i obavljao druga djela poniznosti. Nakon pet godina umre od sušice. Poslije njegove smrti objavi Bog opatu samostana, da je ovaj mladić postigao istu nagradu kao Antun i

D. Doroth. de Dositheo.
Psa. 118, 120.

Pavao. Tada su se redovnici tužili Bogu i govorili: »Gdje je tvoja pravednost, o Gospodine, da čovjeka, koji nije nikada postio, fino se hranio, izjednačuješ s onima, koji su čitav dan podnosili *»tegotu i žegu«* redovničkog života? Što smo mi dobili za svoj toliki trud i muku?« — A Gospodin im odgovori, da ne poznaju zasluge i vrijednosti posluha. Posluhom je ovaj mladić za kratko vrijeme više zaslužio, nego drugi dugom i strogom pokorom.

Drugo poglavlje.

Kako nam je potrebita krepost posluha.

D. Hier. in reg. quam collegit ex scriptis ejus Lupus de Oliveto.

Opominjući sv. Jeronim redovnike na posluh prema svojim poglavarima, dokazuje mnogim primjerima, kako je potrebito slušati poglavara u svemu. U svjetskoj je upravi, kao što vidimo, car, kralj, vrhovni sudac u svakoj pokrajini. Rim, već u početku svoga utemeljenja, nije mogao imati dva kralja zajedno. Jedan ubije drugoga, i tako bi posvećen bratoubojstvom. *Et parricidio dedicatur.* Jakob i Ezav boriše se već u majčinoj utrobi međusobno, tko će od njih prije ugledati svijetlo svijeta. U crkvenoj upravi stoji sve pod Namjesnikom Kristovim, i svaka općina i svaka biskupija ima samo jednog biskupa kao poglavara. U svim stvarima vidimo, kako je potrebita podregjenost i podvrženost. U svakoj je vojsci, ma kako velika bila, samo jedan general, komu se svi pokoravaju. Na svakom brodu zapovijeda samo jedan kapetan. Razdor i smetnja bila bi med mornarima i nikada ne bi stigli u luku, kad bi svaki po svojoj volji htio brodom ravnati i upravljati, i kad ne bi bilo jednoga, koga bi morali slušati. Dapače je u najmanjoj kućici i siromašnoj kolibici potrebito, da bude jedan, koga moraju svi drugi slušati. A gdje toga nema, tamo ne može ništa opstojati ni trajati, bila to sad kuća ili grad ili kraljevstvo. *»Svako će kraljevstvo, razdvojeno proti sebi, opustjeti, i kuća će na kuću pasti. — Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet«.* *Luc. 11. 17.*

Ovaj red vidimo u svim stvarima, ne samo kod razumnih stvorova, kod ljudi i angjela, kod kojih je jedno starješinstvo podregjeno drugomu, nego i kod nerazumnih životinja. I ove imaju svoju glavu i svoga vogju, koga slijede. Pčele imaju svoje učiteljice, a jedna je od njih glavarica i kraljica. Nju sve priznavaju, i sve ju slušaju. Ždralovi slijede jednoga i lete u obliku slova ipsilona. *Grues quoque unam sequuntur ordine litterato.* I nebesa stoje pod prvom pokretnom silom i ravnaju se prema njezinom gibanju. »Da ne budem dosadan s tolikim primjerima« kaže sv. Jeronim, »reći ću izravno, što mislim. Iz svega toga valja da uvidite, kako je potrebito, da živite pod posluhom poglavara i u društvu s mnogo redovničke braće, i da vas sluge Božje svojim primjerom pobudiru i oduševe za vaš cilj«.

Naš sv. Otac Ignacije hoće, da napredujemo u svima krepostima i duhovnim milostima, nu zahtijeva osobitu savršenost u posluhu. Kao što se u drugim redovima odlikuju nekoji u siromaštvu, drugi u strogoj pokori, drugi opet u revnom psalovanju na koru i držanju klauzure, tako treba da se mi u Družbi Isusovoj odlikujemo u posluhu i u tom tražimo svi svoju najveću slavu i odliku; jer o posluhu ovisi sveopće dobro Družbe. S punim pravom zahtijeva to naš otac od nas; jer je svrha Družbe osim vlastitog napretka napredak bližnjega i sudjelovanje oko spasa duša na čitavom svijetu. Zato moraju biti svi njezini članovi vazda voljni, spravni i gotovi da pogju širom svijeta i vrše svoju službu, kao što laki konjanici moraju uvijek tamo hitjeti u pomoć, gdje je najveća nužda.

To je smisao četvrtoga zavjeta, što ga članovi polažu, da će se pokoravati Papi pogledom na misije. Oni moraju usljed toga poći u svaki dio svijeta, kamogod ih Papa pošalje, bilo k vjernicima ili nevjernicima ili krivovjernicima. I ne smiju se izgovarati a niti tražiti putni trošak. Pa ne samu da moraju poći na misije, kamo ih Papa šalje, nego i glede onoga, kamo ih hoće da pošalju njihovi neposredni poglavari, moraju biti svi sasvim pripravni i ravnodušni. Isto tako imaju biti poslušni glede svih službа i svih poslova, što im se zapovijedaju. Nu u Družbi ima vrlo različitih poslova, služba i časti, viših i nižih, a za to treba velika zaliha posluha. I baš iz ovoga ozbiljnoga poticanja na posluh i ove želje, da se u posluhu odlikujemo, vidi se velika mudrost i divna osnova našega sv. Oca Ignacija. On je znao vrlo dobro, da ima poteškoća, i da će nas, koji smo na sve spravni, za svašto upotrijebiti.

Neki je otac iz Družbe rekao nešto, što bi trebalo da mi svi od sveg srca za njim rečemo, naime: »Ja se ne bojim posluha. Uvijek sam voljan i pripravan sve činiti, što mi posluh nalože«. To je prava i iskustvom potvrgjena istina. Ako je redovnik sebi sasvim obamr'o, te je pripravan i ravnodušan za sve, štogod mu se zapovjedi, tada se nema bojati ni posluha ni poglavara. Takav se više ne brine, da li je njegov poglavar Petar ili Pavao, a niti, kake je naravi. Pravi redovnik mora biti prama svemu ravnodušan; svako izabiranje i svako briganje u tom odaje nesavršenost.

»Hoćeš li da se ne bojiš oblasti? Čini dobro, i bit ćeš od nje pohvaljen.... Ako pak zlo činiš, boj se. — Vis non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa: si autem malum feceris, time«. O tom kaže sv. Zlatousnik: »Straha ne prouzrokuje oblast, nego vaša zloća. — *Timorem enim non facit princeps, sed vestra malitia«.* — Razbojnik se i zločinac boje pravde, pa vide li stražara gdje dolazi, udari im krv u lice i misle, da ovaj dolazi radi njih. Dakle im ne prouzrokuje strah oblast i pravda, nego njihova zloća i njihova zla savjest. Ako se ne češ bojati oblasti i pravde, živi po zakonu; tada je se ne trebaš bojati, nego ćeš biti od nje još vrlo pobvaljen. Isto je tako u Redu. Ne prouzrokuje ti svakojake bojazni i tjeskobe posluh i poglavar, nego tvoja nesavršenost i neumrtvenost. Hoćeš li da živeš u Redu bez straha i uznemirivanja? Budi pravo poslušan i na-

ad Rom. 13 3. 4.

D. Chrysost super locum Apostoli supra citatum.

stoj uvijek u svemu sačuvati ravnodušnost i podanost. Tko tako bude radio, uživat će nebeski mir i savršen pokoj, i Red će mu postati raj na zemlji.

Treće poglavlje.

Prvi stepen posluha.

U trećem dijelu Ustanova, gdje je govor o posluhu, kaže naš sv. Otac Ignacije: »Od velike je koristi za duhovni napredak i veoma nužno, da se svi dadu na savršen posluh«. Tada tumači, što je savršen posluh. On ne smije sastojati samo u izvanjskom izvršenju, da učinimo ono, što nam je zapovjegjeno, to je samo prvi stepen pusluha; on mora proizlaziti iz volje i srca. Mi moramo upriličiti svoju volju volji svoga poglavara, moramo s njime isto htjeti i ne htjeti. To je drugi štepen posluha. Nu ni kod toga ne smijemo ostati. Mi moramo još dalje poći te i svoj sud upriličiti sudu svoga poglavara. Što je poglavaru pravo, mora i tebi biti pravo, i što on zapovijeda, moraš držati za dobro. To je treći stepen posluha. Gdje je ova sličnost u djelu, volji i sudu, tamo je cjelovit i savršen posluh. Gdje toga nema, tamo nema cjelovitog ni savršenog posluha.

D. Basil. in reg. brev. interrogat. 166

Počnimo s prvim stepenom. Mi moramo biti vrlo revni i točni u izvršenju onoga, što posluh zapovijeda. Sv. Bazilije stavlja pitanje: »S kakom pomnjom i s kakom revnošću moramo činiti ono, što posluh zapovijeda?« I na to odgovara: »S istom pomnjom, s kojom čovjek, komu je život mio, čini sve ono, što je potrebito za uzdržanje života, kao što se n. pr. onaj, koji je jako gladan, brine za jelo. Da, još s mnogo većom pomnjom; jer je vječni život, koji se posluhom zaslužuje, neizmjerno plemenitiji i uzvišeniji, nego vremeni«. — Sv. Bernardo kaže: »Pravo poslušni ne pozna otezanja, bježi sutra, ne zna, što je sporost, prestiže onoga, koji mu zapovijeda. Oči ima pripravne, da vide, uši da čuju, jezik da govori, ruke da rade, noge da putuju. On je sav zauzet, da potpuno izvrši volju onoga, koji mu zapovijeda. — *Fidelis obediens nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, praeripit praecipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes, totum se colligit, ut imperantis colligat voluntatem*«.

D. Bern. sen. de obedientia.

6. p. Constit cap. 1. §. 1. reg. 34. Summarii.

Govoreći naš Otac o izvršenju i točnosti u posluhu, kaže: »Mi moramo na glas zvona i poglavara tako biti spremni, kao da dolazi sam Krist, naš Gospodin. Svako slovo i svako djelo, što smo ga započeli, moramo ostaviti nedovršeno, kad nas posluh zove«. I upozoruje nas ovdje na dvoje. 1. Čujemo li glas zvona ili glas poglavara, tada moramo misliti, da čujemo glas Božji. Promislimo, kako su se ponijela tri Mudraca, kad su opazila zvijezdu, što im se ukazala. »*Ovo je znak velikoga kralja*«, rekoše oni«; *hajdemo, i prikažimo mu darove, zlato, tamjan i miru!*

Hoc signum magni Regis est; eamus, et offeramus ei munera, aurum, thus et myrrham«. Tako moramo i mi na glas zvona ili glas poglavara veselo uskliknuti: To je glas Božji. Hajdemo, poslušajmo ga! 2. Ne smijemo više na glas zvona započeto slovo dovršiti. Govoreći Kasijan o poslovima onih redovnika, koji su neprestano bili zabavljeni s pisanjem pobožnih knjiga, s razmatranjem, s prevodom djela ili s ručnim poslovima, pripovijeda, da su, čim bi čuli glas zvona i poglavara, odmah ostavili svoje ćelije, i to tako brzo, kao za okladu, tko će prije doći. A onaj, koji je pisao, da nije više dovršio započeta slova; jer je za sve posluh vrijedio mnogo više, nego sve drugo. Oni su ga pretpostavljali ne samo ručnom poslu, nego i čitanju, molitvi, sabranosti i svim drugim djelima. Sve su pustili, da im u posluhu ništa ne izmakne, pa niti časak, kao da bi čuli glas Božji. Sveti je Benedikt uzeo ovu nauku u svoju Regulu, a od njega ju je uzeo naš sv. otac Ignacije.

Cass. l. 5. de instit. renunt. c. 12.

D. Bened. in reg. c. 5.

Da nam Gospodin jasno pokaže, kako mu je mio ovaj točni posluh, da ne ispišemo više ni započeta slova, htio je da to potvrdi sa više čudesa. Kada je jednoć bio pozvan neki redovnik s pisanja na djelo posluha i otrčao ostavivši slovo na pô ispisano, nagje slovo, kad se povratio, gotovo i zlatom ispisano. Nekomu se drugomu bilo ukazalo Dijete Isus u nebeskoj ljepoti i sjaju; nu on ga ostavi, čim je zazvonilo na večernju, i pogje da učini, što je zahtijevao posluh. Čim se svršila večernja vrati se u svoju ćeliju i nagje tamo opet Dijete Isusa. Ono mu reče: »Jer si otišao, zato me nalaziš opet. Da si ti ostao, bio bih ja odmah odavde otišao«. O nekom drugom pripovijeda Ruisbroch, da je povrativši se našao Dijete Isusa kao divna mladića i ovaj da mu je rekao: »Za toliko sam uzrastao u tvojoj duši radi tvog točnog posluha«.

Refert. s. Cathar. de Sen. in suis Dial. c. 165. 1. p. l. 7. c. 39.

Chron. s. Francis.

Rusbro. tr. de praecipuis quibusdam virtutibus cap. 9. pag. 243. et refert. Blos. c. 7. monit spirit.

Ako nas nasuprot gjavao ne može sasvim odvratiti od posluha, tada bar nastoji, da nijesmo točni u posluhu. I on hoće da ima dio u tom. Neka mu barem pripade ono malo posla, što ga još dovršuješ od prvoga glasa zvona do svog polaska. Cvijet i početak naših djela hoće on za se imati i od toga okusiti. Zato nastoji, da još malo ostaneš u krevetu, kad se dade znak na ustajanje, ili da još dovršiš započeto slovo, kad pišeš. Ili katkada moraš još napisati koju misao ili bilješku, jer se bojiš, da ćeš je zaboraviti. — Mi moramo nastojati, da čitavo djelo s njegovim početkom i s njegovim cvijetom sasvim Bogu posvetimo. Tada će mu samo biti i plod jako mio. Nemoj mu ništa prikazati, što je ocvalo i uvelo.

Constit. p. 6. c. 1. §. 1. Regul. 33. Summ.

Naš sv. Otac zahtijeva glede posluha još više. Prema njegovoj volji imamo poslušati ne samo na znak zvona i glas poglavara, nego i na najmanji mig i znak njegove volje. »Neka su svi pripravni, da obdržavaju posluh i u njem se odlikuju pokoravajući se ne samo u onom, što su dužni, nego i u drugom, na svaki najmanji mig volje poglavareve, i bez izrične zapovijedi«. Raspravljajući blaženi Albert Veliki o posluhu kaže: »Pravo poslušni ne čeka nigda na zapovijed. Čim samo upozna volju poglavara ili ju nagoviješta, ovršuje ju revno kao zapovijed.

Alb. Magn. lib. de virt. c. 3. *Verus obediens nunquam praeceptum exspectat, sed solum voluntatem Praelati sciens vel credens, ferventer exequitur pro praecepto.* Tako on čini po primjeru Krista, našeg Spasitelja i Učitelja, koji je smatrao za nalog i zapovijed, da umre za ljude, jer je vidio, da to hoće i želi njegov vječni Otac«.

Kasijan pripovijeda o onim starim ocima, da im je poslušnost bila tolika, te nijesu poslušali samo na riječ svoga poglavara, nego i aa svaki znak njegove volje. Dapače je izgledalo, kao da su već unaprijed nagoviještali i uvigjali volju poglavara; jer su činili, što je on htio, ako im toga i nije zapovjedio. To znače riječi sv. Bernarda: »Pravo poslušni prestiže zapovijed«. On naime čini, što ovaj hoće, prije nego mu se to još zapovjedi. D. Bern. ser. de obedient.

Po riječima našeg sv. Oca Ignacija ima tri vrsti posluha. Prva je, kad mi se što pod posluh zapovjedi, i ova je dobra. Druga je, kad mi se jednostavno naredi, da činim ovo ili ono, i ova je bolja. Jer više pokornosti i pripravnosti pokazuje onaj, koji nešto čini na jednostavnu riječ, nego li onaj, koji čeka, dok mu se što pod posluh zapovjedi. Treća je vrst posluha, kada nešto odmah činim, čim opazim kaki znak volje svoga poglavara, a on mi nije toga izrično ni naredio ni zapovjedio. Ovaj posluh naziva on savršenijim i Bogu ugodnijim. Tako je i u svijetu. Ako igdje ima sluga, koji na svaki najmanji mig spoznaje volju svoga poglavara i nastoji ju izvršiti, tada je ovaj svome gospodaru kud i kamo miliji i draži, nego drugi, komu mora sve izrično zapovijedati. »*Drag je kralju sluga razumni. — Acceptus est regi minister intelligens*«. Tako je i s redovničkim posluhom. Prov. 14,35. Tko volju svoga poglavara na svaki mig spoznaje i čini, taj je bolji i savršeniji u posluhu te poglavarima i Bogu mnogo miliji i draži. To je i nauka sv. Tome. Govoreći ovaj o posluhu kaže: D. Thom. 22 q. 104. ar. 2. »Kadgod tko samo opazi volju svoga poglavara, tada mu je to zapovijed i naredba mučke. I ovdje se može najbolje pokazati dragovoljni posluh podložnika. Mi moramo za tim težiti, da nam se posluh u istinu tako daleko proteže. Jer vrlo često ne će poglavar izrično što zapovjediti, da blago postupa i ne uvrijedi podložnika, ili da vidi, kako će primiti njegovu zapovijed. Kad dakle poznamo volju poglavara, tada bi vrlo pogriješili, kada je ne bi predusreli i ponudili se na posluh«. — Bog je tražio nekoga, da pošalje u Jerusalem, da tamo propovijeda. I reče tako, da je mogao Izaija čuti: »*Koga ću poslati, i tko će nam ići? — Quem mittam, et quis ibit nobis?*« Izaija spozna volju Isa. 6, 8. Božju, da se ima baš on za to ponuditi; i ponudi se odmah i reče: »*Evo me, pošalji mene! — Ecce ego, mitte me*«. Tako moramo i mi uvijek biti pripravni i ponuditi se, kad nam poglavar ikojom riječju ili znakom očituje svoju volju.

Mi bi mogli ovdje navesti više primjera, koji nam pokazuju, kako moramo biti brzi i točni u posluhu. Vrlo je zgodan onaj, što nam ga pripovijeda sv. Pismo o proroku Samuelu, 4. Reg. 3, 1. et seq. kada je ovaj još kao dječak služio u hramu velikom svećeniku Heliju. Jedne je noći spavao Samuel u hramu. Tada ga zovne Bog: »Samuele, Samuele!« On mu je htio da očituje kaznu, što

ju je bio dosudio Heliju. Samuel se probudi na taj glas, ali nije znao otkuda je; jer mu dosada ne bijaše Gospodin još nikada govorio niti mu još igda što očitovao. I mislio je dakle, da ga je zvao Heli, njegov veliki svećenik. Odmah ustane, otrči k Heliju i reče: »*Evo me! jer si me zvao. — Ecce ego, vocasti enim me*«. Heli mu reče, da ga nije zvao, i zapovjedi mu, da se povrati u krevet. I pogje opet na počinak i zaspi; a Bog ga zovne drugi puta. Samuel se probudi opet i mislio je, da ga je Heli zvao; jer je držao, da ga nitko drugi nije mogao zvati. I ustane, i pogje opet k Heliju, kao prvi puta. Heli pomisli, da se dječaku sanjalo i zapovjedi mu opet, da pogje na počinak. Samuel se vrati na počinak i zaspi. Tada ga zovne Bog treći puta. Samuel se probudi i pogje odmah k svomu poglavaru, jer je mislio, da ga je ovaj zvao. Sada pomisli Heli, da je Bog morao zvati dječaka, da mu što objavi, i reče mu: »*Povrati se, sinko moj, i spavaj; i ako te opet zovne, reci: Govori Gospodine, jer čuje sluga tvoj! — Revertere, fili mi, et dormi; et si deinceps vocaverit te, dices: Loquere, Domine, quia audit servus tuus*«. Samuel pogje opet na počinak i zaspi. Tada ga zovne Bog nanovo: »*Samuele, Samuele!*« Samuel se probudi na taj glas i odgovori, kako je bio podučen: »*Govori, Gospodine, jer čuje sluga tvoj!*« Sada govoraše Bog i objavi mu, što je namjeravao. — Razmatrajmo ovdje samo posluh Samuelov i njegovu veliku pripravnost. Prviput i drugiput bi prevaren; i Heli mu bijaše rekao, da ga on nije zvao i da ide opet spavati; a nije si mogao misliti, da ga tko drugi zove. Pa uza sve to ustaje i drugiput i trećiput i ide k njemu, da čuje, što mu zapovijeda. S istom pripravnošću i brzinom moramo i mi poći k svojim poglavarima i poslušati ih.

Sličan nam primjer daje na razmišljanje sv. Pismo u brzom posluhu Abrahamovu, kad mu je Bog zapovjedio, da žrtvuje svog jedinog sina Izaka. Abraham nije čekao do jutra, nego još u noći, prije nego dan svanu, kad prima zapovijed, ustaje, da izvrši posluh, i to tako teški posluh. Sv. Pismo primjećuje, da je sluge ostavio na podnožju brijega. On ih nije htio sa sobom uzeti, da ga nitko ne uzmogne zapriječiti, te ovrši ovo djelo posluha. Genes 22,3

Četvrto poglavlje.

Drugi stepen posluha.

Drugi stepen posluha sastoji u tom, da prilagodimo svoju volju volji poglavara, i da ništa drugo ne ćemo niti želimo, nego što hoće i želi poglavar. To je vrlo poznata i općenita stvar, što ju imamo u Redu. To se predmnijeva kod nas svih, kad stupamo u Red. To je prvi početak. Svima se, koji hoće da stupe u Red, kazuje i predlaže to kao glavno pravilo: »Znaj, da nijesi ovamo došao, da činiš svoju volju nego volju drugoga«. Tada

odgovore svi: »To već znam«. Pa kako mi kažemo i kako se nama kaže, tako je i u istinu. To znači biti redovnik i živjeti pod posluhom. Sv. Ivan Klimak kaže: »Posluh je grob vlastite volje a uskrsenje poniznosti. *Obedientia est sepulchrum propriae voluntatis, et excitatio humilitatis*«. Kad stupamo u Red, moramo misliti, da nosimo svoju volju u grob i pokapamo ju, i da moramo odsele u svem slijediti volju poglavara.

D. Climac. grad. 4.

Naš sv. Otac Ignacije pridodaje još: »Mi moramo biti na to pripravni, ako nam se i što teško i takova šta zapovjedi, što se protivi osjetnosti. Osobito se u tom mora pokazati naša spremnost, kaže on, ako nam se naime što takova zapovjedi; jer se baš ovdje može spoznati pravi posluh, kako sveci uopće uče«. Ako nam se nešto zapovjedi, što nam godi i što je prema našem nagnuću i našoj volji, tada se ne može u tom jasno pokazati posluh; jer na to nas može poticati više naša ljubav i nagnuće, nego li volja Božja i posluh. Ali ako nam se nešto zapovjedi, što je teško i protivno našoj osjetnosti i našoj puti, pa prihvatimo to s pripravnošću, tada se, kažu sveci, može jasno raspoznati posluh. Tada smo si naime sasma svjesni i sigurni, da ne tražimo samih sebe, nego samo Boga i posluh. Zato je vrlo dobro i pohvalno, što opažamo kod nekojih redovnika. Ovi se naime, kad im se povjere takove službe, koje su baš po njihovu ukusu, toga radi uznemiruju i misle si u svetoj tjeskobi i nemiru: Ja ne znam, kako mogu u tom šta zaslužiti, jer mi se čini, da vršim samo svoju volju. To očituju više puta svome poglavaru. Ako im se tada što zapovjedi, na što nemaju nikaka nagnuća, što im je nasuprot teško i protivno, tada su veseli i misle, da su sada posve osigurani, jer ne čine svoje volje i ne traže samih sebe, nego jedino Boga. To je izvrstan put, da napredujemo i sigurno idemo.

Sv. Grgur kaže: «U protivnim stvarima mora imati posluh nešto od svoga; a u povoljnim ne smije imati posve ništa od svoga. *Debet obedientia in adversis ex suo aliquid habere; et in prosperis ex suo aliquid omnino non habere*«. Ako nam se zapovjedi što vrlo važna i časna, tada se tomu ne smije primiješati ništa od naše vlastite ugodnosti, nego moramo to samo zato činiti, jer nam se zapovijeda i jer je to volja Božja. Ali ako nam se zapovjedi što teška, niska i prezrena, tada mora pri tom biti i nešto našega, t. j. moramo nastojati da stečemo za to nagnuće i ljubav, i da to prihvatimo spremno i vele rado. Tko tako činii, taj smije sigurno vjerovati i osvjedočen biti, da i u ostalim djelima posluha, što su prema njegovu nagnuću, vrši volju Božju, a ne svoju. Nu ako tko ne sluša spremno i vele rado u niskim, poniznim i mučnim stvarima, te ćuti u tome teškoću i odbitnost, taj se može bojati, da i u ostalim stvarima, što su mu po volji i nagnuću, ne vrši volje Božje nego samo svoju vlastitu volju. To je znak, po kom može čovjek spoznati, da li u svem svojem djelovanju traži sama sebe, ili nastoji ispuniti samo volju Božju.

D. Greg. l. 35. mor. c. 13.

Iz toga slijedi, da onaj nije poslušan, koji uvijek ide za tim, da mu poglavar samo ono zapovjedi, što mu je po ćudi, i

da se ovaj uvijek ravna po njegovoj volji, ako je tada samo na to pripravan, a na drugo ne. Naš sv. Otac Ignacije kaže o tom vrlo dobro: »Velika je prijevara i znak razuma zaslijepljena od samoljublja, ako podložnik misli, da vrši posluh, kada neprestano nastoji sklonuti poglavara na ono, što on hoće«. O tom govori i sv. Bernardo: »Tko javno ili potajno nastoji, da mu duhovni otac naloži ono, što je njemu po volji, sam se zavarava, ako si možda laska, da vrši posluh. Jer u tome ne sluša on poglavara, nego poglavar njega. *Quisquis vel aperte, vel occulte satagit, ut quod habet in voluntate, hoc ei spiritualis pater injungat, ipse se seducit, si forte sibi quasi de obedientia blandiatur; neque enim in ea re ipse praelato, sed magis ei praelatus obedit*«.

D. Ign. ep. de obed.

D. Bern. in serm. de trib. ordin. Eccl. ad Patres in capitulo.

To je nešto uopće poznato. Ali ipak ne smijemo toga lako mimoići; jer je to jedna od najvažnijih i najglavnijih tačaka u posluhu. Baš toga se mora redovnik najviše bojati. Uvijek se boj, da ti poglavar ne povjeri službe ili ne naloži posla, jer si ti to želio ili za to prosio, ili jer si se pokazao neprijaznim, kad ti je nešto drugo naložio, što je želio, da izvršiš. Mogao bi poslije misliti, da si šta velika učinio i nagomilao si dobrih djela, pošto si se toliko mučio. Ali bi brzo uvidio, da si prevaren i da nemaš nikakih zasluga pred Bogom; jer si činio svoju volju, a ne volju Božju. Gospodin bi mogao s punim pravom primijeniti na te riječi Prorokove: »*Zašto smo postili, a ti toga nijesi pogledao? Zašto smo ponizili duše svoje, a ti nijesi za to znao?* *Evo, u dan se vašega posta pokazuje volja vaša.* — *Quare jejunavimus, et non aspexisti? humiliavimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra*«.

Isa. 58, 3.

Sv. Bernardo navodi takogjer ovo mjesto iz Proroka i primjećuje na to: »Veliko je zlo vlastita volja. Ona čini, da tvoja dobra djela nijesu ti dobra. *Grande malum propria voluntas, qua fit, ut bona tua tibi bona non sint*«. Na drugom mjestu tumači on to još jasnije i kaže: »Kad se Krist, naš Otkupitelj ukazao Pavlu, oborio ga s konja i obratio, pala je ovomu mrena s očiju njegove duše. Rasvijetljen nebeskim svijetlom, što ga je primio, poviče: »*Gospodine! što hoćeš da činim?* — *Domine, quid me vis facere*«. To je znak, da se čovjek savršeno obratio, sasvim se odrekao svijeta i odlučio, da nasljeduje Krista, kad dotle dogje, da kaže s Apostolom: »*Gospodine! što hoćeš da činim?*« O kratke, ali pune, žive, djelotvorne i svake hvale vrijedne riječi! Kako ih je malo dandanas, koji dopiru do ovog savršenog posluha! Kako malo, koji su se tako odrekli svoje volje, te nikada ne traže, ne teže i ne žele, da im se išta dogodi, što oni hoće, nego samo što Bog hoće, i tako vazda s Apostolom govore: »*Gospodine! što hoćeš da činim?*« Ili s okrunjenim Prorokom: «*Pripravno je srce moje, Bože, pripravno je srce moje!* — *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum*«.

Bernard. serm. 71 in Cant.

Idem. serm. 1. de convers. s. Pauli.

Psa. 56. 8.

Ali na žalost, ima ih više, koji se povode za onim slijepcem u Evangjelju, nego li za novoobraćenim Apostolom! *Heu plures habemus Evangelici illius caeci, quam novi Apostoli imitatores!* Spasitelj svijeta upita onog slijepca: »*Šta hoćeš, da ti učinim?* — *Quid tibi vis faciam?*« O kako je neizmjerno

Marc. 10. 51.

veliko tvoje milosrgje, o Gospodine, i koli dobrostivo postupaš s nama! Gdje je ikada to bilo, da je Gospodar pitao i istraživao volju svoga sluge, da ju izvrši? Zaista je bio ono slijepac, jer nije razmišljao, niti se uplašio, niti povikao: O, to ne, Gospodine! Ragje reci ti, što hoćeš, da ja činim! Jer tako valja, i tako je sasvim pravo, da ne pitaš ti za moju volju, nego ja za tvoju i činim ju. *Vere caecus ille, quia non consideravit, non expavit, non exclamavit: Absit hoc Domine! Tu magis dic, quid me facere velis; sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam a te, sed a me tuam quaeri et fieri voluntatem.* Takovih redovnika ima dandanas mnogo, koje bi valjalo uvijek najprije pitati: »*Što hoćeš da ti učinim?*« Tu bi morao poglavar uvijek istraživati i razmišljati, što je drago podložniku i što on rado čini, da mu tada ono zapovjedi, što mu je po volji i godi mu. Pa ipak bi moralo biti baš protivno. Podložnici bi morali istraživati volju svoga poglavara i uvijek nastojati da saznaju, što je njemu drago da to čine. Jer nijesmo zato stupili u Red, da se poglavar ravna po našoj volji i zapovijeda nam, što je nama ugodno. Tada ne bi bilo ni posluha ni redovničkog života.

Peto poglavlje.

Treći stepen posluha.

Treći stepen posluha sastoji u tom, da izjednačimo svoj razum i sud sa sudom svoga poglavara, tako da ne samo isto s njim hoćemo, nego da isto i mislimo, što on misli. Što nam on zapovjedi, moramo držati za dobro i pametno, te svoj sud podložiti njegovu sudu, koji nam ima služiti kao pravilo za naš sud. Da se osvjedočimo o potrebnosti ovoga stepena posluha, dosta bi bilo već, što smo s početka rekli, naime da bez toga posluh nije savršen i cjelovit. Sveci kažu, da je posluh najsavršenija žrtva paljenica, kojim se čovjek sasvim, a da za se ništa ne ostavi ili si pridrži, žrtvuje svome Stvoritelju i Gospodinu u vatri svete ljubavi po rukama njegovih sluga. U starom je Zavjetu megju žrtvom paljenicom i drugima žrtvama bila ta razlika, da bi se kod ovih dio žrtve spalio na čast Božju a dio sačuvao za uzdržavanje svećenika i sluga u hramu. A kod žrtve paljenice spalilo bi se sve na čast Božju, a da se ne bi ništa zadržalo ni sačuvalo. Doklegod ne budeš slušao sa svojim razumom, ne ćeš još biti žrtva paljenica, a niti savršen posluh. Tada propuštaš žrtvovati najglavniji i najplemenitiji dio svoj, naime svoj razum i sud. Zato kaže naš sv. Otac Ignacije: »Ko sluša samo s voljom a ne i sa sudom, taj stoji samo s jednom nogom u Redu«. *L. 5. c. 4. Vitae s. P. Ign.*

Sv. Bernardo tumači opširno, kakav mora biti ovaj posluh razumom. On to čini, kad nastavlja povjest o obraćenju sv. apostola Pavla i svodi ju ovamo. Prestravljen nebeskim svijetlom, obrati se Pavao i reče: »*Gospodine! što hoćeš da činim?*« Gospodin mu *D. Bern. ser.1.inConvers. s. Pauli.*

odgovori: »*Idi u grad, i tamo će ti se kazati, što ti valja činiti. — Ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere*«. *Act. 9, 7.* Tu kaže sv. Bernardo: »Po istoj osnovi i u istu svrhu stupio si ti u red. Po svojoj uzvišenoj i božanskoj odluci ulio ti je Bog u dušu strah i bojazan za tvoj spas i pobudio u tebi veliku želju, da služiš njegovu Veličanstvu. Zato te je nadahnuo, da stupiš u ovaj grad i u ovu školu kreposti. Ovdje ti se ima reći, što Bog od tebe zahtijeva, i što moraš činiti, da mu ugodiš«.

Povjest pripovijeda dalje: »*A Saul usta sa zemlje, i kad je otvorio oči, nije vidio ništa. I uhvatiše ga dakle za ruke i odvedoše u Damasak. — Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum*«. »To je, moja braćo«, kaže sv. Bernardo, »slika savršenog obraćenja. *Haec plane, fratres, perfectae conversionis forma est.* To je uzor posluha, što ga mora imati redovnik. U tome sastoji savršenost posluha, da otvorenim očima ne vidiš i ništa ne sudiš, nego da se sasvim dadeš od svojih poglavara voditi, povjerivši se posvema njihovim rukama. Pazi dobro, da ti se ne otvore oči na tvoju propast kao Adamu. Sveto Pismo pripovijeda o našim praroditeljima, da su im se poslije grijeha otvorile oči te su opazili, da su bili goli. Toga su se jako sramili. Kako se to ima razumjeti? Zar nijesu bili i prije grijeha goli i imali oči otvorene? Zaista bijaše tako, jer ih Bog nije slijepe stvorio. Nu oni nijesu mogli vidjeti svoje golote, niti su pazili na to; jer su živjeli u onoj bezazlenosti i čistoći prvobitne pravednosti kao angjeli na zemlji. Ovu dakle svetu bezazlenost i savršenost, što su ju oni neposluhom izgubili, moramo mi nastojati u ovom raju Reda svojim posluhom opet zadobiti. Tu naime nijesu naše oči otvorene, da vidimo tugje pogrješke, pa ako tko i otkrije svoju pogrješku i svoju golotu, ne moramo toga gledati ni na to paziti, a još manje smijemo prosugjivati ono, što se tiče posluha«. *Genes. 3, 7.*

Sv. Ivan Klimak govori pobliže o pomnji i nastojanju, što ga moramo imati u tom. On kaže: »Kad nam dogju na pamet misli i sudovi proti posluhu, moramo se isto tako vladati, kao kad nam dogju na pamet hule na Boga ili na vjeru, ili druge sramotne i nečiste misli. Ne smijemo ih nipošto pripustiti niti im dati mjesta, nego nam to mora biti povodom, da se samih sebe zastidimo i još više ponizimo«. — Pišući sv. Jeronim nekom redovniku podučava ga, kako se ima vladati u Redu. Što mu tu osobito stavlja na srce, jest ovo: »Ne sudi nikada odredbe svojih poglavara. Tvoja je dužnost slušati i ono činiti, što ti se zapovjedi, kako Mojsije kaže: »*Čuj, Izraele, i šuti!*« — *Non de majorum sententia judices, cujus officii est obedire, et implere, quae jussa sunt, dicente Moyse: audi, Israel, et tace*«. Prosugjivati ono, što se zapovijeda, da li je dobro i shodno, ne spada na podložnika, nego na poglavara. *D. Clim. grad. 4.* *D. Hieron. epist. 4. ad Rusticum Mon.* *Exod. 6, 3.*

Sv. Bazilije daje istu opomenu i kaže: »Kad tko u svijetu hoće da nauči kaki zanat, ide za naučnika k majstoru, pazi mu na ruke, sluša ga u svemu, što kaže, a da mu ni u čem ne protuslovi ili što prosugjuje, i ne pita za razlog onome, što mu *D. Basil. in Const. monast. c. 20.*

Diogen. Laert. lib. 8. c. l.

zapovijeda. Tako postane dobar zanatnik«. — O Pitagori čitamo, da je zabranio svojim učenicima, da ga dalje o onom pitaju, što im je bio već jednom rekao. To su oni i obdržavali tako tačno, da nijesu više pitali za razlog, kad im se reklo: On je to rekao. *Ipse dixit.* S puno više prava možemo mi tako govoriti; jer naš je poglavar više nego Pitagora, on je namjesnik Krista našega Gospodina. Zato moramo, čim spoznamo nešto kao stvar posluha, odmah podvrći svoj sud.

Euseb. Caes. de praepar. Evang. ex Platone.

Lacedemonci su imali, kako pripovijeda Euzebije Cezarejac, vrlo dobar zakon, po kojem nije smio nijedan od muževa, što su tek stupali na vladu, da prosugjuje, jesu li zakoni dobri ili zli, ili da ih prikaže kao neshodne. Svi su se imali odreći svoga suda i smatrati zakone kao dar od Boga. Jer to, što ih je dao njihovim pregjima, dovoljan je razlog, te ih drže za pravedne. Pa ako tko od starijih nagje u njima nešto, što ne bi odgovaralo okolnostima vremena, tada se ne smije o tom raspravljati u prisutnosti mladih muževa, nego to ima predložiti najstarijima na vladi, da ovi što je shodno odrede. A mlagjima neka se ne dade povoda, da izgube svoje štovanje i počitanje prema zakonima; jer to bi bilo veliko zlo za državu. Ako su već poganski mudraci zahtijevali, da se tako štuju zakoni, što su im dali njihovi pregji, te im se to činilo tako nužno, tada imamo mi kršćani i redovnici neizmjerno više razloga, da ovo počitanje i štovanje iskazujemo prama naredbama i zapovijedima svojih duhovnih poglavara; jer se ove ne osnivaju samo na naravnom razumu kao rečenice mudracâ, nego na svjetlu vjere i milosti Evangjelja.

D. Ign. 4. ep. de obedient.

U onom divnom listu o posluhu, pokazuje naš sv. Otac Ignacije sasvim jasno, da ne može nipošto biti savršena posluha volje i čina, gdje nema i posluha suda. Tu nabraja on i štete i nepodopštine, što moraju nastati, gdje nema ovog posluha suda. Na ovaj se list pozivam ja kao na sadržaj svega onoga, što se može reći o ovoj tački.

Šesto poglavlje.

O slijepom posluhu.

L. 5. c. 4. Vita s. Ign.

Naš se sveti Otac Ignacije češće ovako izrazivao: »U vojujućoj je Crkvi utro Gospodin Bog za ljude dva puta, na kojima mogu postići svoj spas. Jedan je običan i sastoji u obdržavanju zapovijedi; drugi pridodaje još k tomu evangjeoske savjete, i ovo je pravi put za redovnike. Isto tako ima i u Redu dvije vrsti posluha, jedan nesavršen i običan, a drugi savršen i potpun. U ovom posljednjem odsijeva moć posluha i savršene kreposti redovnika. Nesavršeni posluh, kaže on, ima oči, ali na svoju nesreću. Savršeni je posluh slijep, ali u ovoj je sljepoći mudrost. Prvi pridržava još svoj sud o onome, što se zapovjedi, a drugi ne. Onaj naginje uvijek više na jednu stranu, nego li na drugu; a ovaj ne naginje ni na jednu ni na drugu stranu; on stoji uvijek

ravno, kao jezičac na vagi, jednako voljan i pripravan na sve, što mu se zapovjedi. Prvi sluša činom a u srcu se opire, i baš zato ne zaslužuje imena posluha. Drugi čini, što mu se zapovjedi, i podlaže svoj sud i svoju volju volji i sudu poglavara. On drži sve za dobro, što je naregjeno od poglavarâ; ne ispituje razloge, da posluša, niti se oslanja na one, što mu dolaze na pamet. Jedina pomisao, da to zahtijeva posluh, potiče ga da sluša«. To je slijepi posluh, koji sveci i učitelji duhovnoga života tako jako preporučuju. Ne zove se zato slijepi, što bi morali u svemu poslušati, kad nam se što zapovjedi, makar to bio i grijeh. To bi bila velika bludnja. Naš sv. Otac Ignacije govori u Ustanovama izrično o tom. »Zove se zato slijepi, jer moramo u svemu, što nije očito grijeh, prostodušno i odmah poslušati, a da ne istražujemo i ne pitamo za razloge onome, što je zapovjegjeno. Mi predmnijevamo uvijek, da je ono, što je zapovjegjeno, sveto i u suglasju s voljom Božjom. Jedini razlog, »to je djelo posluha, i poglavar to zapovijeda«, zadovoljava nas posvema«.

1. p. Constit. c. 1. §. 23. et p. 6. c. 1. §. 1. et ep. de obed.

Cass. l. 4. de instit. renunt. c. 10. 24. 25. 26. 41. et l. 12. c. 12. et coll. 18. c. 3. et coll. 2. c. 10.

D. Cli. grad 4. in init.

D. Basil. in Constit. mon c. 28.

Kasijan ga naziva posluhom »bez istraživanja, bez ispitivanja — *sine discussione, sine examine*«. Jer tu nemaš raspravljati, ni pitati ni istraživati, zašto i čemu? — Ti imaš jednostavno poslušati ono, što ti se zapovjedi. Sv. Ivan Klimak kaže: »Posluh je jednostavno i neispitano gibanje, dragovoljna smrt, život bez radoznalosti, odloženje suda kod množine razlogâ. — *Obedientia est inexaminatus atque indiscussus motus, spontanea mors, vita curiositate carens, discretionis depositio inter divitias discretionis*«. Sv. Bazilije tumači mjesto: »*Pasi ovce moje!* — *Pasce oves meas*«, gdje Krist zapovijeda Petru i u njem svim poglavarima, da pasu svoje ovce, i kaže tada: »Kao što ovce slušaju svoga pastira i idu putem, kojim on hoće, isto tako mora redovnik slušati svoga poglavara i hoditi putem, koji mu ovaj pokazuje, u iskrenosti i prostodušnosti, kao krotko janje, a da ne ispituje i ne razbija glave o onom, što mu se zapovjedi«.

D. Bern. de vit. soli. ad Frat. de monte Dei, et ord. vit. et mor. inst col. 12.

D. Greg. in 2. Reg. c. 4.

Sv. Bernardo govori vrlo lijepo o ovom slijepom posluhu i naziva ga savršenim posluhom. On kaže: »Savršen posluh, osobito kod početnika, jest posluh bez razmišljanja. — *Perfecta vero obedientia est, maxime in incipiente, indiscreta*«. Što znači, bez razmišljanja? To znači, s tvoje strane ne smije biti nikada razmišljanja, ti ne smiješ istraživati ni pitati: Čemu i zašto ti se ovo zapovijeda? nego moraš samo na to gledati, da vjerno i ponizno izvršiš, što ti poglavar zapovjedi. Sv. Grgur kaže: »Pravi posluh ne ispituje nakane poglavara niti istražuje njihovih zapovijedi. Jer se onaj, koji se predao u ruke svoga poglavara, da odlučuje cijelim njegovim životom, samo tome veseli, da čini, što mu se zapovjedi. Tko je naime naučio savršeno slušati, ne zna suditi, jer samo ovo drži za dobro, ako sluša zapovijedi. *Vera obedientia nec praepositorum intentionem discutit, nec praecepta discernit; quia qui omne vitae suae judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi praecipitur. Nescit enim judicare, quisquis perfecte didicerit obedire: quia hoc tantum bonum putat, si praeceptis obediat*«.

Skupo je stojalo naše praroditelje, što su htjeli ispitati i

istražiti razlog zapovijedi. Time si zao neprijatelj prokrči put do njih, da ih strovali, i to je bio početak svega njihova i našeg zla. »*Zašto vam je zapovjedio Bog, da ne jedete sa svakoga sta-bla u raju ? --- Cur praecepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi ?*« To pitaše zmija, a Eva odgovori: »*Da možda ne umremo. --- Ne forte moriamur*«. Bog im se bio izrično zagrozio: »*Jer u koji god dan budeš jeo s njega, smrću ćeš umri-*
Genes 2, 17. *jeti. — In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*«. Sad Eva posumnja o tom i pomisli, da to baš nije odlučan sud, nego samo prijetnja. Time očitova svoju sklonost, da se dade zavesti, kao što se i u istinu dogodilo. Gjavao joj odvrati: »*Ni-pošto ne ćete smrću umrijeti, nego ćete biti kao bogovi, znajući dobro i zlo. --- Nequaquam morte moriemini, sed eritis sicut dii,*
Genes. 3, 4. 5. *scientes bonum et malum*«. Eva se dade zavesti od želje, da se uzvisi i postane nešto više, nego što je bila; i jede te sklonu i Adama da jede. Adam razmisli, jede, bi neposlušan i iz raja protjeran. *Discrevit, comedit, et inobediens factus est, et de paradiso ejectus est.* I umriješe odmah duhovnom smrću, jer su bili učinili smrtni grijeh; a tada umriješe i tjelesnom smrću.

Gjavlu je bila njegova stvar lijepo pošla za rukom i posti-gao je krasan uspjeh; pa sada hoće da se i k nama vrlo često na isti način približi. Zato nas Apostol na to upozoruje i opo-minje govoreći: »*Bojim se pak, kako je zmija Evu zavela lukav-štinom svojom, da se tako ne pokvare vaša srca, i otpadnu od priprostoće, koja je u Kristu. --- Timeo autem, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et ex-*
2. ad Cor. 11, 3. *cidant a simplicitate, quae est in Christo*«. Čuvaj se zmije. Ne hvataj je za glavu, da te ne ujede. Prihvati ono, što ti se zapo-vjedilo. Čini to, a da ne istražuješ i ne pitaš: Zašto i čemu ? Tako će ti biti posluh mjerilo i pravilo svemu tvomu djelova-nju. Osobito je s početka neizmjerno puno do toga, primjećuje sv. Bernardo, da se priučiš na ovaj način sasvim slijepo i bez ikakog istraživanja poslušati. Jer nikako ne može, po ljudsku sudeći, ustrajati onaj u Redu, koji hoće odmah s početka biti pametniji i znati svemu za razlog. *Novitium prudentem, inci-pientem sapientem in cella diu posse consistere, in congregatione durare, impossibile est.* Što mora dakle činiti ? kako se ima vla-dati ? Odgovaram. Ima lugjak biti, da bude mudar. *Stultus fiat, ut sit sapiens.* Sve njegovo razmišljanje neka sastoji samo u tome, da je u stvarima posluha bez razmišljanja i suda; jer raz-mišljati i prosugjivati razloge, zašto i u koju svrhu to tako mora biti, spada samo na poglavara. Podložnik ima s najdubljom po-niznošću, pripostoćom i pouzdanjem prihvatiti ono, što poglavar naredi. *Et haec omnis sit ejus discretio, ut in hoc nulla sit ei discretio, et haec omnis sapientia ejus sit, ut in hac parte nulla ei sit.* Poglavaru je suditi, a podložniku izvršiti. *Discernere su-perioris est, subditorum est obedire.*

Apostol Pavao slavi ovaj slijepi posluh u Abrahama, kad je htio žrtvovati svoga sina Izaka. Bog mu bijaše obećao, da će
ad Rom. 4. 18. Genes. 15. 4. et 17. 4. mu potomstvo umnožiti kao zvijezde na nebu i kao pijesak na moru; da će ga učiniti ocem mnogih naroda. Nu Abraham je

imao samo ovog jedinog sina, na kom se moglo ovo obećanje ispuniti. I nije imao nade, da će još dobiti djece; jer on je bio već vrlo star, a isto tako i njegova žena. Pa kad bi i imao nade to je ipak ovo obećanje vrijedilo za Izaka: »*U Izaku će se zvati tvoje sjeme. — In Isaac vocabitur tibi semen*«. I uza sve to mu
zapovjedi Bog, da žrtvuje svog jedinog, željno očekivanog sina Ibid. 21, 12.
Izaka. Abraham nije oklijevao s posluhom, a isto tako nije ni sumnjao, da će se ispuniti obećanje, što mu ga Bog dao. Sa slijepim posluhom počne izvršivati ono, što mu bijaše Bog zapo-vjedio. Već se lati noža, da žrtvuje sina. »*Proti nadi u nadu je vjerovao, da bi bio otac mnogih naroda. --- Contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium*«. Vrhunaravno ufanje pobijedi naravno nepouzdanje glede onoga, što su mu oči gledale; jer je vidio, da će ostati bez sina, ako Izaka žrtvuje. Pa uza sve to nije dvojio o obećanju Božjem, nego je bio čvrsto osvjedočen, da će se ono ispuniti, bilo uskrsenjem nje-gova sina, ili na koji drugi, njemu nepojmljivi način. *Nije sum-njao radi nepouzdanja, nego je ostao čvrst u vjeri, i dao slavu Bogu, znajući odveć dobro, da on može, štogod je obećao, i izvr-šiti. --- Non haesitavit diffidentia.... sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quaecumque promisit potens est et facere*«.

Ovaj je posluh bio Bogu tako mio, da mu je odmah obe-ćao, da će se od njegova sjemena roditi Krist, i tako se njegovo potomstvo umnožiti kao zvijezde na nebu. »*Samim sobom sam se zakleo, kaže Gospodin: jer si to učinio i nijesi poštedio svog jedinorogjenog sina radi mene, blagoslovit ću te i umnožiti sjeme tvoje kao zvijezde na nebu, i kao pijesak, što je na obali mor-skoj; posjedovat će sjeme tvoje vrata svojih neprijatelja i blago-slovit će se u sjemenu tvojem svi narodi zemlje, jer si poslušao glas moj. --- Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me, bene-dicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas coeli, et velut arenam, quae est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, et benedicentur in semine tuo omnes gentes*
terrae, quia obedisti voci meae«. Sv. Jeronim primjećuje: »Eto Genes. 22, 16. 17.
gle, kako je bio Bogu mio slijepi posluh Abrahamov! Odmah slijedi nagrada i plaća. Jer nije štedio jedinog sina na zemlji, zapovijeda mu se, da broji zvijezde na nebu kao toliko sinova.
Tako će se naime njegovi potomci umnožiti. *Cum unico non par-cit in terris, stellas pro filiis annumerare jubetur in coelis*«. Zato D. Hieron. ep. de vera circumc.
su oni stari oci toliko štovali slijepi posluh i tako se marljivo u njem vježbali, da imamo cijele knjige pune primjera o ovom posluhu. Mnogi su od njih potvrgjeni i čudesima, da iz toga vi-dimo, kako je Bogu mila ova vrst posluha.

Naš sv. Otac Ignacije pristaje sasvim uz ovu općenitu nauku svetaca i tumači je dvjema zgodnim i jasnim prispodobama. 6. p. Constit. cap. 1. §. 1. reg. 36 Summarii.
Svaki, koji živi pod posluhom, neka je osvjedočen, da se mora dati od Božanske Providnosti po ruku poglavara tako voditi i ravnati, kao da bi bio mrtva lješina, koju možeš nositi, kamo hoćeš, i s njom raditi, što hoćeš. Ovom se prispodobom služio

vrlo rado i sv. Franjo te često govorio svojoj braći: »Mi smo svijetu i svim njegovim stvarima već umrli«. Ili kako Apostol kaže: »*Vi ste umrli, i život je vaš sakriven s Kristom u Bogu. Mortui enim estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo*«. Redovnik biti znači mrtav biti svijetu. Zato se i naziva stupanje u Red gragjanskom smrću. Mi imamo biti kao mrtvaci. Znak, da je netko mrtav, jest, ako više ne vidi, više ne odgovara, ništa ne ćuti i ni na što se više ne tuži. Zato nemajmo više očiju, da vidimo ili sudimo ono, što spada na poglavara. Ne prigovarajmo ništa onome, što posluh naregjuje. Ne tužimo se niti se ljutimo, ako nam se nešto zapovjedi, što nam baš nije drago. Za mrtvu se lješinu traži najgore u kući, staro, poderano platno, da se odjene i u nj zamota. Tako mora redovnik najvoljeti najstarije i najtrošnije odijelo, i svaki mora biti osvjedočen, da je za nj ono, što je najgore u kući, bilo to sad odjeća ili hrana ili soba ili što drugo. Ako tko tako ne misli i sve mu je teško, tada on još nije mrtav ni umrtven.

Ad. Coloss. 3, 3.

Naš sv. Otac Ignacije navodi još drugu prispodobu. Mi se moramo dati od Božanske providnosti po ruku poglavara tako voditi i ravnati kao štap starca. Tko njega ima u ruci, služi se njim za sve, gdjegod se samo zna s njime pomoći. Kao što štap ide, kamo se nosi, i ostaje, gdje se postavi, i ne miče se, osim ako ga makne onaj, koji s njim upravlja, isto tako ne smije ni redovnik imati sam po sebi kakova gibanja, nego se mora dati od poglavara voditi i ravnati. Kamo se pošalje, tamo mora poći; kamo se postavi, tamo mora ostati, bilo sad u blatu ili na suhu, na visini ili u nizini. Tu ne smije biti ni upornosti ni protuslovlja. Kad bi ti se štap, što ti ima olakšati hod, htio protiviti a ne smjestiti ondje, gdje ti hoćeš, nego drugdje, tada bi ti bio mjesto na pomoć na teret, i ti bi ga bacio od sebe. Ako se hoće poglavar s tobom poslužiti i postavi te u tu svrhu na ovo mjesto ili u onu službu ili u ovaj posao, a ti se protiviš naredbi poglavara i slijediš u svom djelovanju, u svojoj volji i sudu protivno gibanje njegovoj naredbi, tada si mu, mjesto da ga pomažeš, na nepriliku i teret, čega radi želi, da te se riješi, odstrani te i kamo drugamo spravi. Tada će te morati kao loptu bacati iz jedne kuće u drugu; jer nijesi dobar štap, ne mogu se s tobom poslužiti niti na te osloniti, kako baš hoće. Štap se uzima u ruku za zabavu, da se ima nešto u ruci. S njim čovjek čini, što hoće, i igra se s njim po volji. Isto takav moraš ti biti kao redovnik. Mora biti veselje imati te u ruci i tebi zapovijedati. Moraš biti takav, da poglavar može s tobom započeti, što hoće, i hvaliti se sa stotnikom: »*Imam pod sobom vojnike, pa rečem ovomu: Idi! i ide! i drugomu: Dogji! i dogje; i slugi svojemu: Učini to! i učini. — Habeo sub me milites, et dico huic: Vade! et vadit; et alii: Veni! et venit; et servo meo: Fac hoc! et facit*«.

Matth. 8, 9.

Sv. Bazilije ima drugu prispodobu. Zanatnik, koji gradi ili obavlja kako djelo ili posao, služi se svojim orugjem po volji. Nigda nije bilo orugja, koje ne bi vrlo lako slušalo zanatnika, tako da se ne bi njim mogao poslužiti, kako bi htio. Isto tako mora

D. Basil. in const. monast. c. 23. et 28.

nastojati redovnik, da bude korisno orugje u Redu, da se može s njim poglavar sasvim po volji poslužiti, kako pronagje, da je baš najshodnije za duhovnu zgradu. Ni u čem se ne smije onomu protiviti, što se s njim hoće započeti. Još više! Kao što si orugje ne odabire, za što se hoće upotrijebiti, tako nema ni redovnik ovo izabirati, nego se sasvim prepustiti sudu i volji zanatnika, t. j. svoga poglavara. — Nastavljajući ovu prispodobu primjećuje još svetac: »U odsutnosti se zanatnika ne miče orugje, jer ono nema po sebi gibanja. Ono ima samo gibanje, što mu daje zanatnik. Isto se tako ne smije ni redovnik sam gibati ili što poduzeti bez privole i zapovijedi svoga poglavara. Pa ni u najneznatnijim stvarima ne smije si prisvojiti gospodstvo nad samim sobom, pa ni za jedan jedini tren oka. *Ne ad punctum quidem temporis.* Uvijek, u svim svojim djelima mora se dati gibati i ravnati od svojih poglavara. To je obrazac i vjerna slika posluha, što ga moramo u Redu držati«.

Sjećam se rečenice vrlo časnog oca, imenom Antuna Araoza. Ovaj je bio dugo vremena poglavar u Družbi. Za petnaest godina, što ih je proživio u ovoj službi, kazivaše on, da mu nije trebalo ni za koje djelo posluha navesti razloga; da su podložnici držali za uvrjedu, kad bi im kazao razlog zapovijedi. Svi su hodali u takoj priprostoći i odanosti, da se nije nijedan usudio prosugjivati naredaba poglavarevih, nego čim bi nješto spoznali kao djelo posluha, podvrgli bi svoj sud i mislili si: »To je dobro, to je bolje, za razlog će već znati poglavar«. To je ono u čem moramo i mi napredovati, i baš stariji moraju u tom drugima prednjačiti i odlikovati se. Oni ne smiju misliti, da imaju više slobode prosugjivati i ispitivati stvari posluha i naredbe poglavara.

O našem sv. Ocu Ignaciju čitamo, da je kao General Reda češće rekao: »Kad bi mi Papa zapovjedio, da u luci ostijskoj u blizini Rima, unigjem u kojigod čamac, bez jarbola, jedara, vesala i bez svega, što treba za plovidbu i za uzdržavanje života, i zaplovim na pučinu, tada bi ne samo sasvim mirno, nego i s najvećim veseljem i radošću svoje duše to učinio i poslušao ga«. To je čuo jednoć neki vrlo ugledan muž i rekao: »Ta to ipak ne bi bilo pametno!« Svetac odgovori: »Razboritost se, moj gospodine, zahtijeva od onoga, koji zapovijeda i naregjuje, a ne od onoga, koji sluša i zapovijed izvršuje«.

Lib. 5. c. 4. Vit. S. Ign.

Sedmo poglavlje.

O posluhu, što ga moramo imati u duhovnim stvarima.

Ne samo u onom, što se tiče našeg tijela i krvi, moramo svoj sud i svoje mnijenje podvrći, nego i u onomu, što je protivno tijelu i krvi, što je duhovno i sveto. Neka nitko ne misli, da mu je slobodno u tom ne obazirati se na volju i sud poglavara. Baš ovdje je najpotrebitiji posluh suda; jer pošto su du-

hovne stvari tako uzvišene, zato je pogibelj i pad tim veći, ako nemamo dobra vogje. Ova je istina vrlo važna. Kasijan kaže izravno, da nijednom drugom opačinom ne obara gjavao redovnika lakše u propast, kao kad ga nagovori, da prezire savjete starijih a oslanja se na svoj sud, svoju odluku i svoju znanost. *Nullo alio vitio tam praecipitem diabolus Monachum pertrahit ad mortem, quam cum eum neglectis consiliis seniorum in suo judicio persuaserit, ac definitione, doctrinave confidere.* Kasijan i sv. Ivan Klimak navode mnogo primjera o redovnicima, koji bijahu veoma duhovni, odani molitvi i već ostarjeli, pa ipak, pouzdavajući se u svoj vlastiti sud i želeći se po njem voditi i ravnati, biše napokon strašno zavedeni od gjavla. Jedan dogje tako daleko, da je htio žrtvovati svoga sina, koji je s njim bio u istom samostanu, misleći, da će tako postati drugi Abraham. On bi bio to i učinio, da nije sin pobjegao. Ovaj ga je naime bio vidio, gdje brusi nož i pripravlja užeta, s kojima je imao biti svezan. A to mu je sumnjivo bilo. Nekoga drugoga zavede sotona na to, da se je bacio s brijega. On ga je naime uputio, da će tako postati mučenik i odmah ravnim putem unići u nebo.

Cass. coll. 2 abbat. Moysi c. 11.

Cass. ubi sup. c. 5. et seq. D. Climac. grad. 4.

O redovniku Heronu pripovijeda Kasijan, da je bio muž tolike sabranosti i uzdržljivosti, da nije ni na Uskrs izlazio iz svoje ćelije i prekršio svoj post uživanjem nješto variva, nego je uzeo samo malo kruha i vode. Na velike bi se naime svetkovine sakupljali drugi redovnici u crkvi, malo se odmorili i uživali nešto više. Nu Heron si je uskratio sve to, i tada se porodi u njemu taka oholost i taka preuzetnost, da ga je mogao gjavao nagovoriti, da sada, pošto je već sasvim svet, za nj nema više nikakove pogibelji u ovom životu i da bi se dapače smio baciti u zdenac, a da mu to ne bi moglo naškoditi; jer da će ga angjeli raširenim rukama dočekati, da mu se ništa zla ne dogodi. Da iskuša svoju veliku jakost i svoje velike zasluge, baci se neke noći zbilja u vrlo dubok zdenac. Ali se pri tom tako jako ozlijedio, da je treći dan iza toga umro. Bijahu naime na štropot odmah dotrčali nekoji redovnici k zdencu i s velikom ga mukom iz njeg izvukli. On je vidio vlastitim očima zlo, što ga je snašlo, i svi su ga nagovarali, da se pokaje radi svoje preuzetnosti. Ali sve to nije ništa pomoglo. On je čvrsto vjerovao, da je ova nesreća bila samo prijevara, i svrši svoj život vrlo žalosno. Po tom možemo suditi, kako je vrlo pogibeljno osloniti se na svoj vlastiti sud a ne podvrći se i prepustiti sasvim poglavaru. Ova pogibelj prijeti i najstarijemu i u duhu najnaprednijemu. Stoga je rekao s punim pravom neki svetac: »Tko sam sebi vjeruje, taj ne treba gjavla da ga kuša; jer on je sam sebi gjavao«.

D. Chrys. ho 7. sup. ep. 1 ad Cor.

Sv. Zlatousnik kaže: »Tko se oslanja na svoj vlastiti sud, taj je, ma kako bio duhovan, u mnogo većoj pogibelji, da pade u bludnju, nego li početnik, koji se dade od drugoga voditi i ravnati«. Prvoga prispodablja on kormilaru, koji se pouzdaje u svoju vještinu i daje se na otvoreno more u lagji bez vesala i jedara. Drugoga prispodablja čovjeku, koji u tom nema nikake vještine, ali se povjerava iskusnu mornaru, da ga na svom dobro uregjenom brodu dalje poveze.

Neka se nitko ne vara i misli, da se smije u duhovnim stvarima, u postu i molitvi, u drugim pokorničkim vježbama i mrtvenjima od posluha izuzeti i dati voditi od svog vlastitog suda. Jer to je, kao što Kasijan primjećuje, jedan te isti neposluh, da li se krši zapovijed poglavara iz ljubavi k poslu ili iz ljubavi k besposlici. Sv. Bazilije kaže: »Drži se uvijek čvrsto načela, da nigda ništa ne smiješ činiti, ma kako ti se to dobro činilo, proti mnijenju i volji poglavara. Jer ti ne pripadaš više samom sebi, nego Redu. Sve što činiš po svojoj volji, kragja je i svetogrgje; jer se tiče stvari, koja je Bogu posvećena i žrtvovana«. I navodi za to dobar razlog: »Ako je ono, što činiš dobro i pravo, zašto činiš tajno i bez dozvole, a ne javno? *Hoc apud te constanter teneto, ut nihil omnino quidquam praeter illius sententiam facias; quidquid enim eo insciente facis, id furtum, et sacrilegium est: tibique exitium, non autem utilitatem ullam apportat; esto tu id bonum judices: Nam si bonum est, quid ita clam fit, ac non in aperto?* Tvoj poglavar hoće tvoje dobro isto tako, kao ti; reci mu to, pa će ti dozvoliti, tada ćeš moći to činiti s blagoslovom i na svoj spas. Ne čini to tako, da ne bi od toga žeo nikake koristi, nego samo štetu. Neka se na te ne primijene riječi Izaijine: »*Ne prikazujte mi više uzalud žrtve!* — *Ne offeratis ultra sacrificium frustra*«.

Cass. Coll. 4. abb. Dan. c. 20.

D. Basil. ser. seu exhort. ad vit. monast.

Isa. 1, 13.

Nikada se ništa ne smije zla zapovjediti, i očito ne bi smio podložnik poslušati, kad bi mu se nešto zapovjedilo, što je grijeh. Ali gdje mu posluh zabranjuje, da što dobra čini, mora to propustiti. Tako kaže sv. Grgur i sv. Bernardo. Stablo u raju, s kojega je Bog našim praroditeljima zabranio jesti, ne bijaše zlo, nego dobro. Nu da si posluhom prama ovoj zapovijedi uzmognu sakupiti zasluga i da pokažu prema svome Stvoritelju i Gospodinu dužnu pokornost i priznanje, htio im je Bog ovo zabraniti. Zato im zapovjedi, da ne jedu s njega, što bi mogli sasvim slobodno i sveto jesti, kad im ne bi bilo zabranjeno. Isto tako zabranjuju i poglavari katkada nešto, što je po sebi dobro, bilo jer to baš sada nije shodno za podložnika, bilo da kušaju njegovu krepost i njegov posluh.

D. Greg. l. 35. mor. cap. 13. D. Bern de ord. vit. et mor. inst. c. 1.

Sv. Bazilije stavlja ovdje još posebnu primjedbu. On kaže: »Pravi i savršeni posluh podložnika mora se očitovati ne samo u tom, da propusti ono, što je zlo, nego i da propusti ono, što je po sebi dobro i sveto, kad mu se zapovjedi da to propusti«. Razlog je ovaj. Zlo mora on i onako već, što je zlo, propustiti, ako mu se još napose i ne zabranjuje; samo ono, što je po sebi dobro i sveto, propušta samo zato, jer mu se zapovijeda da propusti, i baš zato odsijeva u tom krepost posluha na osobiti način; jer kad mu toga ne bi priječio posluh, ne bi inače bilo razloga, zašto bi to propustio. Nu ako se ne podaje i ne podlaže u duhovnim stvarima, koje su po sebi dobre i svete, tada pokazuje najveću samovolju i tvrdoglavost. Jer u drugima je stvarima povodom neposluhu zadovoljstvo i osjetnost, kao n. pr. u mučanju, čednosti, umjerenosti ili u kojoj drugoj vrsti neposluha. A u ovim stvarima, koje su protivne puti i osjetnosti, nema drugog zadovoljstva, osim da vrši svoju volju i slijedi svoj sud.

D. Basil. ser. de instit. monast. et ser. 1. exercit. ad piet.

A to je baš onaj neposluh i tvrdoglavost. Stoga biva, da čovjek baš u onome, u čem misli osobito ugoditi Bogu i uvršiti djelo savršenosti i povrh dužnosti, pokazuje najjasnije nesavršenost i postaje neprijatan Bogu i poglavarima. Bog te sačuvao od konja tvrdih žvala. Pošto ne ćuti uzde, ne pokorava joj se. On trči, kamo hoće, i kad najmanje misliš, udari s tobom o zid ili te baci u ponor. Dobar konj mora biti mekanih žvala, uzdu lako ćutjeti, i dati se voditi i ravnati. Tako mora i redovnik biti popustljiv u sudu. On mora rado primati uzdu posluha i dati se lako amo i tamo voditi i ravnati.

Evagr. Epiph. l. 1. c. 13. et Theodoretus ut testis ocul., et refertur in 7. Synod Gener.

U crkvenoj se povjesti pripovijeda o velikom slugi Božjem, koji bi prozvan Simon Stilita, t. j. na stupu stojeći. Njegovo prebivalište i mjesto pokore bijaše stup, visok četrdeset lakata. Zimi je trpio tu najveću studen a ljeti najveću žegu. Njegova je pokora i njegov post bio takav, te su njeki dvojili, da li je on zbilja čovjek. Nije se vjerovalo, da čovjek može činiti i podnositi, što je on podnosio. Vidjelo se, da svaki put za čitave korizme nije ništa jeo ni pio. I oni sveti oci u pustinji saznaše za ovaj izvanredni i posve neobični način življenja. I sakupiše se i posavjetovaše, što im je u ovom slučaju činiti. Oni zaključiše na ovoj skupštini, da se pošalje k njemu poslanik, koji bi mu imao reći: »Kaki je to novi i posve neobični način življenja? Što to znači, da ostavljaš obični i od svetaca utrti put i ideš posve nečuvenim i novim putem, kojim nije još nitko išao? Sakupljeni ti oci zapovijedaju, da odmah otuda sageš i hodiš običnim utrtim putem, kojim hode i ostali redovnici, a ostaviš ovaj neobični«. Redovnici naložiše ujedno poslaniku, ako on čuvši zapovijed posluša i odmah drage volje i veselo sagje sa svoga stupa, tada da mu je dozvoljeno ostati gore i ustrajati u svom novom i strogom načinu življenja; njegov posluh da je dovoljno svjedočanstvo, da mu je stvar od Boga. Ako se usprotivi i ne htjedne saći i poslušati, tada da se silom skine i k njima dovede. — Poslanik dogje k svecu s ovim nalogom. Tek što je izrekao zapovijed, što ju je od otaca dobio, podiže Simon već svoju nogu, da sagje i posluša. Sad mu saopći poslanik i drugi nalog, što ga je primio od otaca, i reče: »Umiri se, moj oče, i ustraj u svom življenju, što si ga izabrao; jer je od Boga. Tako odlučiše oci. *Bono animo sis, et strenue rem gere; statio tua a Deo est instituta*«. — Ovdje moramo promotriti s jedne strane veliku poslušnost i podregjenost suda, što ju je ovaj svetac pokazao u stvari tako dobroj, koja je po njegovu mnijenju bila od Boga. S druge strane vidimo iz toga, koli su visoko cijenili svi oni stari oci posluh i podregjenost vlastitog suda. To im je bio dovoljan znak, da je duh Simonov od Boga. Kad ne bi odmah poslušao i pokorio se, tada bi to bio po njihovu sudu dovoljan razlog, da stvar ne drže za dobru.

To je zaista vrlo dobar znak. Ispovjednici i učitelji duhovnoga života upotrebljavaju to često, da spoznaju, da li što dolazi od dobra duha ili ne. Tako zabranjuje ispovjednik pokorniku, koji ima osobito nagnuće češće se pričešćivati, da se češće ne pričešćuje. Drugi želi oštro se pokoriti, hoće strogo

postiti, bičevati se i nositi pokornički pojas. Drugi hoće spavati na goloj zemlji, drugi si opet otrgnuti nešto od sna i t. d. Zaista je dobra i hvalevrijedna želja za strogom pokorom i mrtvenjem. Izmegju dvije oprjeke, naime izmegju ljubavi k sebi i mržnje na sebe, jest ova posljednja manje sumnjiva; jer se moramo naravske ljubavi prema sebi uvijek bojati i o njoj sumnjati. Najbolje i prosto od svake sumnje u svim ovim stvarima jest, da damo račun poglavaru i ispovjedniku o svemu, što činimo i želimo činiti, i da se po tom ravnamo, što on odredi. Tako ćemo najviše ugoditi Bogu i steći najviše zasluga pred Njim.

Osnovana je i sigurna nauka bogoslovlja: Ako tko ima želju činiti pokoru i mrtviti se, a poglavar mu zapovjedi, kad mu ovu želju očituje, da to propusti, tada on svojim posluhom prama poglavaru ne samo ne gubi ništa od zasluge i dobitka ovih djela, nego ga umnožava i podvostručuje. Jer s jedne strane dobiva svojom pravom voljom, da ova djela i pokore izvrši, vrijednost i zaslugu njihovu; s druge strane dobiva vrijednost i zaslugu posluha, jer ih propušta iz posluha. Ova je posljednja zasluga često veća od prve, i to radi veće samozataje i podregjenosti svoje volje i suda, buduć da propuštamo ono, što smo tako jako željeli, jedino iz posluha, i da ispunimo volju Božju, izraženu nam po poglavaru. Ova nauka bi svetoj Brigiti s neba objavljena. Ova je svetica imala osobitu ljubav k pokorničkim djelima. Njezin joj duhovni otac i vogja zabrani nješto od toga na njeko vrijeme, jer je to zahtijevalo njezino zdravlje. Ona posluša, ali se ipak toga radi vrlo rastuži i poboja, da joj ne će time što duša na kreposti štetovati. Tada joj se ukaže preblažena Djevica i reče: »Znaj, kćeri moja! ako dva čovjeka žele da poste jednog dana iz pobožnosti i jedan, koji je slobodan, u istinu posti, a drugi, koji živе pod posluhom, ne posti, jer mu to poglavar zabranjuje, tada prima ovaj dvostruku plaću: jednu za to, što je želio dragovoljno postiti, a drugu, što je svoju volju zatajio i poslušao«.

L. 4. revelat. S. Brig. c. 26.

Već su poganski mudraci spoznali i visoko cijenili ovu vrst posluha i podregjenosti. Plutark pripovijeda o Agezilaju, vrlo slavnom vojskovogji lacedemonskom, slijedeće. Kad je ovaj upravo s neprijateljima domovine rat vodio i sve mu lijepo išlo od ruke, stekavši mnoge pobjede, stigne mu najedanput od njegove vlade zapovijed, da se povrati. I akoprem se nalazio u cvijetu svoje slave i neprijatelje svoje skoro uništio, ipak dovrši odmah boj i vrati se natrag. Time si je stekao, primjećuje Plutark, veću slavu i ime, nego li svim pobjedama čitavog svog života.

Plutarch. in vit. Agesil.

Ali pustimo ove tugje primjere, kad imamo dosta svojih. Tko da se ne divi čudnovatom posluhu sv. Franje Ksaverija, komu se toli jako divio i naš sv. Otac Ignacije! Zauzeće i obraćenje novoga svieta imao je već kao u ruci. Tada ga pozove naš sv. Otac Ignacije u Rim. To je učinio jednim jedinim slovom. Na koncu naime ovoga lista pridoda svome potpisu još jedan I, što hrvatski znači: »Idi!« Ignacije bijaše čvrsto osvjedočen, da će Ksaverije na ovaj znak sve svoje poduzeće ostaviti i zaputiti se u Rim sa skrajnjih granica istoka. I on bi to sigurno bio učinio, da nije list istom tada stigao, pošto je Ksaverije bio već preminuo, da za sve svoje patnje uživa nebesku radost.

Vita S. Francisci Xaverii l. 6. c. 8.

Osmo poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuje se nekojim primjerima.

In VitisPatrum.libello de humilitate p. 651. in nova impres.

O Opatu se Nestoru pripovijeda, da je u dan, kad je stupio u Red, ovako sam sebi rekao: »Ja i magarac smo jedno te isto. Sve, štogod mu se natovari, nosi bez oklijevanja. *Ego et asinus unum sumus. Quidquid ei imponitur, hoc portat, et sine mora*«. On ne pita, zašto i čemu? Bilo puno ili malo, on se ne protivi niti drugačije misli. Ako mu dadeš i batina, ne ljuti se, nego radi i nadalje. Kao nisku i prezirnu životinju smatraju ga svi za ništa. Malo slame plaća mu je za sve. — Još više. Ova životinja ne ide, kamo sama hoće, ne počiva, kad joj je volja, ne radi, što joj je drago, nego u svem i posvema sluša vodiča. Isto tako mora se vladati i redovnik. I kao što se ova životinja ne hrani i ne počiva za sebe, nego samo, da može još bolje služiti svomu gospodaru, isto tako ne smije ni redovnik za sebe jesti ni spavati, ni odmarati se ni počivati; nego sve to mora smjerati na to, da tim bolje služi Gospodinu Bogu svomu i Redu. »*Kao živinče sam postao pred tobom*«, kliče prorok David, »*i ja sam vazda s tobom. — Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*«. Budi u Redu kao živinče, pa ćeš tada u njem jako napredovati.

Ps. 72, 23.

U životu sv. Melanije Rimljanke navode Metafraste i Surije primjer, što ga je ona češće pripovijedala svojim redovnicama. Neki mladić dogje jednoć k jednomu od onih slavnih starih otaca i reče mu, da bi htio biti njegov učenik. Starac mu htjede sada pokazati, kakav mora da bude, ako želi biti redovnik i njegov učenik. I zapovjedi mu, da kip, koji se tu nalazio, bičuje, lupa batinom i udara nogom. Mladić učini tako. Nato ga upita starac, da li se kip tužio i protivio. Mladić odgovori: Ne. Onda idi opet tamo, reče sada starac, bij ga nanovo, kako si prvi puta učinio, te ga pošteno izgrdi i izruži. Kada je mladić to drugi put i treći put učinio, upita ga starac opet, da li se je kip toga radi uvrijedio i potužio. Mladić odgovori: »Nipošto. Ta to je kip! On ne ćuti ništa i ne govori ništa«. Sada reče starac: »Ako možeš podnijeti, da ja s tobom postupam kao ti s ovim kipom i ti se ne protiviš niti protusloviš tome, i ne tužiš se toga radi, tada dobro, budi moj učenik; ako ne, onda se vrati natrag svojoj kući, jer nijesi za redovnika«.

O svetoj se Gertrudi čita, da je imala vrlo svetu poglavaricu, nu koja je bila žestoke naravi i neprijazno odgovarala. Svetica moljaše Boga, da je oslobodi ove zle naravi. Nu Gospodin nato odgovori: »Zašto hoćeš, da je toga oslobodim? Na ovaj način ima ona neprestano povoda, da se ponizi. Kadgod opazi, da je pala u nestrpljivost, ponizi se u istinu i spozna svoju slaboću. Pa kakovu bi vi imale zaslugu u posluhu, kad bi ona bila uvijek dobre volje? Ja joj ostavljam ovu pogrješku za vaš napredak i da se naučite slušati«.

Blos. cap. 4. monil. spir.

Nješto slična pripovijeda Blozije o istoj svetici. Ona je molila jednoć Gospodina, da ukloni pogrješku, što ju je imala jedna

osoba, koja je upravljala nekom družbom. Tada joj se ukaže Gospodin i reče: »U prekomjernoj svojoj očinskoj ljubavi, blagosti i svojem božanskom milosrgju, u kojem sam si odabrao ovu družbu, pripuštam, da sami njeni poglavari imaju još nekojih pogrješaka. Na ovaj se način ima umnožati zasluga družbe. Jer je mnogo veća krepost, kada se tko pokorava onima, čije su pogrješke očevidne, nego kad se pokorava kome drugome, čija djela izgledaju sasvim savršena. Ja pripuštam, da poglavari imaju njekoje pogrješke, da budu u svojim mnogim poslovima i raznim brigama katkada zlovoljni, da se tim većma ponize. Zasluga podložnikâ raste i množi se isto tako uslijed pogrješaka kao i uslijed kreposti njihovih poglavara. A isto tako raste i množi se zasluga poglavarâ koli uslijed napretka i kreposti toli i uslijed pogrješaka njihovih podložnika«. Iz ovih riječi Gospodnjih spozna svetica prekomjernu očinsku ljubav vječne Mudrosti, koja sve toli tajinstveno naregjuje za dobro i spas svojih sluga, te iste pogrješke pripušta, da ih usavrši.

U životu sv. Antuna piše sv. Atanazije o onim starim ocima, koji su se tako posvetili posluhu, da su tražili stroge i čangrizave poglavare, koji s onim, što su činili, nijesu bili zadovoljni nego su sve kudili. Tako je činio Pakomije sa svojim učenikom Teodozijem, da ga posvema očisti od svake prašine tašte slave. Čim su poglavari bili osorniji i neprijazniji, tim su podložnici bili poslušniji. K različitim načinima življenja u Redu, koji su bili u običaju kod onih svetih otaca u staro doba, spadao je i ovaj, da su se uvijek dva učenika stavila pod zapt i vodstvo jednoga starca. Ovi su im morali u svemu služiti, kao što služi sluga svoga gospodara. Kao što gospodar kod svakog koraka nalazi povoda, da kori i kazni svoga slugu, kad ovaj naime ne čini što po njegovoj volji, isto su tako radili i oni duhovni učitelji. I oni su postupali vrlo strogo sa svojim učenicima, koje radi svoje oštre naravi, a koje da ih vježbaju u kreposti. »Sve do tridesete godine, kaže sv. Ivan Klimak, kušali su oni svoje podložnike svakojakim poslovima i nepravdama«.

Cass. coll. 18. c. 14.

U gradu je Aleksandriji vodila, kako Kasijan pripovijeda, neka plemenita i bogata gospogja vrlo svet život. Osobito je ljubila patnje. Ne samo da je radosno primala patnje i nevolje, što bi ju snašle, nego si je tražila i pribavljala novih prigoda, da se još više vježba u strpljivosti i mrtvenju. S ovom željom pogje k svetom Biskupu Atanaziju i zamoli ga, da joj dade jednu od udova, što ih je Crkva uzdržavala, da ju u svojoj kući hrani i njeguje. Sveti Biskup pohvali njenu pobožnu želju i zapovjedi, da joj dadu jednu vjernu službenicu Božju, koja je vrlo čedna i ljubezna. I zbilja dovedoše takovu u njenu kuću. Ona ju je služila i njegovala s najvećom brižljivošću. Kad je gospogja vidjela, kako je udova izvanredno ljubezna i prijazna, kako joj srdačno za sve hvali, kako je puna harnosti za iskazane joj usluge i dobročinstva, pogje opet k Biskupu i potuži se, da je molila za udovu, koju bi služila i uz to se mogla vježbati i napredovati, a takove da joj nijesu dali.

Svetac nije razumio pravo njene želje i mislio je, da iz nemarnosti nijesu još poslali udove ovoj gospogji. Dade se o tom obavijestiti i sazna, da su joj dali najbolju od svih. Sad istom razumje svrhu i povod ponovne molbe, i odgovori, da će se za to pobrinuti. Tada zapovjedi, da pošalju gospogji najgoru od svih, u koje se opaža najmanje kreposti. Takove, govoraše on, da se mogu laglje naći, nego li dobre. Sad joj izabraše neku vrlo suhu, neprijaznu, nezahvalnu, turobnu, srditu, brbljavu i svadljivu ženu. Ovu uze gospogja u svoju kuću i posluživaše ju s najvećom ljubavlju i poniznošću kao prvu ili još bolje. Za sve to ne primi od siromašice druge plaće i hvale do karanja, grgjenja i psovanja. S ničim nije bila zadovoljna, i tužila se, da ju nije uzela u kuću, da ju njeguje, nego samo da ju muči. Katkada je tako uzbjesnila, da je dapače položila ruku na svoju dobročiniteljicu. Pokraj svega toga šutila je sveta gospogja i podnosila to strpljivo. Ona podvostruči i potrostruči poslugu i njegu. Zato primi tim više nepravda, čim su bile veće usluge i dobročinstva, što ih je siromašici iskazivala. Ovo joj vježbanje pomože puno do savršenosti njene duše. Ona pogje dakle k Biskupu i zahvali mu se, što joj je želju ispunio, pošto joj je poslao takovu učiteljicu strpljivosti, s kojom ona neprestano samo dobiva. Vježbajući se u ovim i sličnim djelima umre blaženo u Gospodinu.

De abb. Pem in Vitis PP

Opat Pemen pripovijedaše češće, što mu se dogodilo pod Opatom Josipom, kad je bio još novak. Opat je Josip imao kod svog samostana vrlo lijepu smokvu. Svako me je jutro slao k njoj, da jedem smokve. Bilo je to za strogog posta, što su ga redovnici obdržavali, nešto izvanredno. Nekoga dana, bio je baš petak, zapovjedi mi to kao obično; nu ja se nijesam usudio jesti, da ne prekršim na taj dan običnoga posta, što su ga svi obdržavali. Radi ovog neposluha prama Opatu grizla me je megjutim moja savjest. Ja pogjoh k Opatu i rekoh: »Oprosti mi, oče, da te nešto pitam. Što je bio uzrok, da si mi svaki dan zapovjedio, da jedem smokve, a osobito na današnji dan? Tà mi inače držimo tako strogi post. Priznajem ti, da sam se danas glede posta, što ga na ovaj dan svi drže posvema smeo i da se zato nijesam usudio jesti. Sad se pak stidim i grize me savjest, što te nijesam poslušao; jer znam, da mi nijesi bez razloga takova šta zapovjedio«. — Nato odgovori sveti starac: »Stari oci pustinjaci nijesu zapovijedali s početka redovnicima stvari, koje su bile same po sebi razumljive i dale se lako izvesti, nego vrlo često takova šta, što je na prvi pogled izgledalo nerazborito i ludo, da ih kušaju, da li mogu podvrći svoj sud i pravo podrediti svoju volju. Ako su tada vidjeli, da su takova šta činili bez prigovora i promišljanja, zapovijedali su im odsele samo ono, što je bilo potrebito i sasvim u redu«.

U životu se svetih otaca pripovijeda jedno vigjenje, što ga je imao jedan od onih starih otaca. Ovaj vidje jednoć četiri reda pravednika u nebu. U prvom su redu bili bolesni ljudi, koji su svoje bolesti strpljivo i hvaleći Boga podnijeli. U drugom redu, povrh prvoga, bijahu oni, koji su siromahe i strance primali i davali im konak, bolesne služili i vježbali se u svim djelima ljubavi. U trećem su bili oni, koji su sve ostavili te u najvećem siromaštvu i uzdržljivosti, odani molitvi, proveli svoj život u pustinji. U četvrtom su redu, povrh svih drugih, bili oni, koji su za ljubav Isusu Kristu živjeli u posluhu i podvrgavali se u svem volji drugoga. Ove ugleda on urešene zlatnim lancima i ogrlicama, i u mnogo većoj slavi, nego ostale. Sasvim u čudu nad tim pogledom upita, kako su ovi posljednji postigli veću slavu, nego pustinjaci i svi drugi. I bi mu odgovoreno: »Pustinjaci u svojoj samoći i oni, koji se vježbaju u djelima milosrgja, vrše u svem, što čine, svoju vlastitu volju. Onaj, koji je pod posluhom, žrtvovao je svoju volju Bogu. Pa jer volja kod ljudi toliko vrijedi, to je i žrtva njena toli zaslužna pred Bogom. Zlatnu su ogrlicu kao odliku zato dobili, jer su svoju šiju skučili pod jaram posluha«.

To se sasvim slaže s onim, što se pripovijeda o Opatu Pambu. Ovoga pohodiše jednom četiri redovnika iz pustinje. Svi su se odlikovali u kreposti. Prvi se odlikovao osobito u postu i strogoj pokori. Drugi se odlikovao u siromaštvu, treći u ljubavi prema bližnjemu, a četvrti je živio dvadeset i dvije godine pod posluhom. Ovoga posljednjega pretpostavi sv. Opat svoj drugoj trojici; jer su ova trojica svoju krepost vršila i sačuvala po svojoj volji; a onaj se je sasvim odrekao svoje volje i učinio robom tugje volje. Koji tako čine, pridoda on još, i u tom ustraju do konca, mogu se u istinu zvati mučenici.

Deveto poglavlje.

Odakle potiču vlastiti sudovi proti poslušnosti, i kako se možemo od toga sačuvati.

Korijen, iz koga nastaju u našoj pameti sudovi i prigovori proti onomu, što posluh nalaže, jest naša neumrtvena narav. Tu bi mogao tko reći: Time je isto toliko rečeno, kao kad bi mi tko na pitanje, odakle to, da je čovjek ohol, odgovorio, da je to iz pomanjkanja poniznosti. To se zna, kad bih umrtvio svoj sud, da bih bio bezazlen u posluhu i ne bih imao nikada suda više proti njemu. — Megjutim ne mislim ja to ovdje tako, nego mnogo općenitije. Jer nijesmo umrtvili svojih strasti i požuda, jer još jako ljubimo svoju udobnost i želimo, da nam se ispuni volja, i jer još nemamo one ravnodušnosti i spravnosti na sve ono, štogod nam se može zapovjediti: zato biva, da nam se odmah, čim nam se zapovjedi što proti našoj volji i našoj pohoti, nameće množina razloga i sudova proti tomu. Neka svaki samo ugje u se i pogleda, kada mu se osobito običavaju takovi sudovi i prigovori proti posluhu ragjati. I vidjet će, da to osobito biva tada, kad mu se nešto zapovjedi, što mu je protivno, kad mu se nješto zabrani, što osobito rado ima, kad ga mrtve i dirnu tamo, gdje ga najviše boli. Tada mu dolazi na pamet hiljadu

privldnih razloga proti onomu, što posluh naregjuje. Nu kad mu se zapovjedi nešto, što mu je po volji i ukusu, tada nema protivnih sudova ni razloga, dapače mu se sve čini vrlo pametno i kao nešto najbolje na svijetu.

D. Hieron. sup. Ose, 7, 11. *»I postao je Efraim, kao zavedena golubica, ne imajući srca. Et factus est Ephraim, quasi columba seducta, non habens cor«.* Tumačeći ovo mjesto sv. Jeronim pita: »Zašto se Efraim ne prispodablja s drugima pticama, nego sa golubicom?« I odgovara: »Druge ptice nastoje braniti svoje mlade dapače s pogibelju svog vlastitog života. Vide li, gdje im se približuje gnijezdu jastreb, kobac, gavran ili zmija, oblijeću ga i lepršaju oko njega i brane svoje mlade, koliko mogu. Ne mogu li ništa drugo činiti, tada pokazuju svoju bol tužnim glasovima i žalosnom vikom. Nu golubica ne brani svojih mladi; ona ne tuži i ne pokazuje nikake boli, kad joj se uzmu, a niti ih traži više. *Sola columba ablatos pullos non dolet, non requirit.* Zato se Efraim isporegjuje s golubicom«. Tako nam i Krist. zapovijeda, da nasljedujemo golubice. *Matth.10,16.* *»Budite bezazleni kao golubice«.* Kad nam se uzmu naši mladi, to jest ono, što najviše ljubimo i najragje imamo, tada budimo kao golubice, ne protivimo se, ne protuslovimo, ne tužimo se, niti pokazujmo toga radi ikake boli. Dakle je kriva naša neumrtvenost, teškoća i odbojnost, koju osjećamo prema onomu, što je proti našoj volji, da nastaju ovi sudovi. Zato je glavno sredstvo, što ga sa svoje strane možemo upotrijebiti proti ovoj napasti, da se ozbiljno mrtvimo i odričemo svoje volje, tako da smo posvema ravnodušni i spravni za sve, štogod se samo prohtjedne poglavaru s nama činiti, i da nam je svejedno, da li nam se ovo ili ono zapovjedi.

Zato su oni stari oci kao izvrsni duhovni učitelji vježbali u tom svoje podložnike na različiti način. Oni im zapovijedahu mnogo toga, što je izgledalo nerazložito, da kušaju njihov posluh i slome njihovu vlastitu volju i sud. Potom ono, što se činilo bezrazložno, bijaše sasvim razložito. Jer ono, u čem se mrtviš, svoju volju lomiš, svoj sud zatajuješ i dadeš se voditi od posluha, mnogo više vrijedi, nego što bi inače mogao na koji drugi način učiniti. Često puta hoće poglavar, da ovo ili ono propadne, samo da tebe dobije i tebi koristi. Tada nije ništa izgubljeno, nego je sve čisti dobitak. Koji krote divlje konje, puštaju ih sad brzo, sad polako, sad u okrugu ići, sad da se u njem natrag okrenu, ili ih u trku naglo zaustave, da se tako nauče pokoravati uzdi, a ne slijede svoju žestinu i nagon. Isto tako rade i vrsni duhovni učitelji.

Des. Anton. D. Athanas. Tako čitamo, i da je veliki Antun radio sa svojim učenikom Pavlom (bezazlenim.) On bi mu zapovjedio da šiva odijelo i potom da ga odmah opet raspori, ili da plete košaru i zatim da odmah ono, što je spleo, opet rasplete. Drugi bi zapovjedili svojim učenicima, da grabe vodu iz studenca i potom odmah da ju *In Vita s. Francis.* u nj izliju. O sv. Franji čitamo, da bi zapovjedio svomu pratiocu bratu Maseju, da se nasred puta u okrugu vrti, dok ne bi sasvim omamljen na zemlju pao. Drugima bi, koji su htjeli stupiti u Red, zapovjedio, da sade salatu i kupus naopako, s kore-

njem gore. da kuša njihov posluh i iskorijeni im svaku samovolju. Nije smjelo ostati više ni traga od vlastitog suda i vlastite volje. Dao Bog, da bi takovo vježbanje i dandanas bilo još u običaju! Kad bi se koji na to priučio, da i ono, što je dobro načinio, opet raskine, tada se ne bi uvrijedio, kad bi bio ukoren, ako je što zlo učinio.

U ostalom zahtijeva ovo posvemašnje mrtvenje i podregjenost visok stupanj savršenosti. Dokle god ove ne postignemo, možemo se i sa samom svojom neumrtvenošću okoristiti, priznavajući ju i pripisujući joj sve. To će tada biti izvrsno sredstvo, da ti sudovi i razlozi, što nastaju u tebi proti poslušnosti, ništa ne naškode. Jer uvidiš li jednom, da je ovo prosugjivanje pogrješka i nesavršenost tvoja, tada se ne ćeš više za to osobito brinuti. Poznaje li bolesnik svoju bolest, tada zna dobro, da ne smije piti, ako je i žedan, i da mu je ljekarija i puštanje krvi, akoprem mu prouzrokuje bol, ipak korisno. Zato ne vjeruje svojoj pohoti niti se pouzdaje u se, nego se pokorava liječniku, sluša ono, što on naredi, i drži to za bolje. Osvjedočenje, da je bolestan, čini, da ne vjeruje samomu sebi, nego slijedi mnijenje liječnika.

Mi smo bolesni, puni samoljublja i nearednih strasti. Težimo samo za onim, što nam škodi, kao bolesnik. Što nam je dobro i korisno, to nam je mrsko i gadi nam se. Služimo se sredstvom, kojim se služi bolesnik, koji hoće ozdraviti! Ne vjerujmo samima sebi, vjerujmo poglavaru, koji nas liječi i vodi. Držimo za najbolje, što on zapovjedi i naredi. Ne brinimo se za sudove, što nam se nameću; držimo ih za utvaranje bolesnika! — Tako ti sudovi i razlozi, što nastaju u tebi proti posluhu, ne samo ne će škoditi, nego ćeš iz njih ubrati plod i sve se više utvrditi u posluhu. Ti ćeš se odmah sjetiti i reći: Kako sam bolestan! Što je za me dobro i spasonosno, mrsko mi je. Ne treba mi drugoga znaka, da mi je što korisno, dapače najbolje za me, nego kad mi se to grsti i prouzrokuje teškoću; jer ja sam bolestan i tek mi je sasvim pokvaren.

To je izvrsno sredstvo proti svim sudovima, što nam dolaze na pamet ne samo proti posluhu, nego i proti našoj braći. Tada naime uvijek ustanemo proti samima sebi i kažemo: Ja sam tako slijep i smeten, te mislim, da je zlo, što je dobro. Kako mogu željeti, da se po mom sudu ravnaju drugi? Ako ti se ne dopada narav i način postupanja tvoga brata, tada svali svu krivnju na samog sebe i reci: Sva je moja narav pokvarena; zato mi se ne dopada narav moga brata. Ja sam kriv, a ne on.

Osobito moćno sredstvo proti svim napastima jest, da spoznamo nešto kao napast. Zato gjavao, kad nas napastuje, nastoji iz svih sila oko toga, da nam napast ne izgleda kao napast, nego kao pravedna stvar, da u nju padnemo. Tako i lovac, kad stavlja zamku, uvijek nastoji, da se zamka ne vidi, nego samo zamama, jer se divljač ili ptica ne bi nigda u nju ulovila, kad bi ju kao zamku spoznala. Tako radi i gjavao. *»On se preobrazuje u angjela svijetla. — Ipse enim satanas transfigurat se in angelum* *2. ad Cor. 11. 14.* *lucis«.* A to zato, da mislimo, da je svijetlo i jasnost, što je samo

mrak i tmina. Bog nas sačuvao takove napasti, koja nam se prikazuje kao napast, nego kao pravedna stvar. Ako su ovi sudovi već tako tobom zavladali, te misliš, da tu nema strasti i napasti, i da ne govoriš iz osjetljivosti, nego što je stvar posve jasna i svako ju može spoznati, tada je pogibelj velika i teško te je izliječiti. Napasti, koje dolaze pod izlikom dobra, najteže su i najpogibeljnije. Kad dogje napast preda te otvorena lica, tad ju možeš mnogim sredstvima svladati. A kako ćeš je se osloboditi, ako ju ne držiš za napast, nego za pravednu stvar? Kako ćemo se obraniti od neprijatelja, koga ne poznamo, nego držimo za prijatelja? --- Neki je veliki sluga Božji rekao, da se ne boji grijeha, koje spoznaje i odurava, nego samo onih, kojih ne spoznaje, do njih ništa ne drži i ispričava ih.

Dio 2. Raspr. 4. pogl. 19.

Povratimo se na stvar. Ako nam dogju na pamet takovi razlozi i sudovi proti posluhu, najbolje će biti sredstvo proti tomu, da svrnemo svoje oči na same sebe, da spoznamo svoju bolest, svoju neumrtvenost i svoje pogrješke te ne pazimo tada ništa na ove sudove. Da tako radimo, imamo dosta razloga. Naša je put i naša osjetnost takova, da odmah izmisli i nagje množinu prividnih razloga za ono, što joj je drago i ugodno. A za ono, što joj je protivno, nalazi isto toliko poteškoća. Samoljublje nas i naše strasti zasljepljuju tako, da nešto vrlo lako sudimo i tumačimo sasvim drukčije, nego što u istinu jest. Kao što se čovjeku, koji je jako žedan, čini voda nešto najbolje, najslagje i najtečnije na čitavom svijetu, jer sudi po onom, što onaj čas osjeća, isto tako predstavlja neuredno nagnuće čovjeku, koji ima kaku jaku strast, stvar sasvim drukčije, nego u istinu jest, i prouzrokuje u njemu sud sasvim protivan istini. Pošto dakle čovjek dobro zna, da nije čist od zemaljskih nagnuća i da ima u sebi mnogo jakih strasti, ne smije se tako lako osloniti na svoj vlastiti sud, nego ga mora držati za bolesna i neprijateljska, da ga se čuva.

Ali s tim se još ne smijemo zadovoljiti, da se od takova suda ne damo zavesti, nego moramo za tim ići, da iz napasti crpemo korist, da se zastidimo i ponizimo govoreći: Kako mora da sam ohol, kad mi još takovi sudovi dolaze na pamet proti mom poglavaru! Zar nijesam stupio u Red, da svi po meni gaze? A sad se hoću suprotstaviti glavi i poglavaru svih! Ja nijesam ovamo došao da zapovijedam, ravnam i upravljam, nego da slušam i dadem se ravnati. Nemam ja svog poglavara suditi, nego on mene. --- To je općenito i vrlo korisno sredstvo, da uberemo plod iz svih napasti. Sama oholost i tašta slava, što nas snalazi, mora nam dati povoda, da se još više ponizimo. Tako zna i gjavao najbolju ljekariju pretvoriti u otrov. On nas zavodi, da nam krepost pa i samo vježbanje u poniznosti bude povodom, da postanemo oholi. Isto tako moramo i mi otrov obratiti u spasonosnu ljekariju ponizujući se još više radi napasti što nas snalaze. Ta ja sam tako bijedan i nesavršen! Kako mogu biti još ohol? Zar da radi zla, što ga činim, budem tašt, i želim, da me za to štuju i časte? Tu se jasno pokazuje, što sam! Tako ćemo divno osujetiti lukavštine gjavla, ako nastojimo crpsti korist iz

II. dio 4. raspr. 22. pogl.

onoga, čim nas misli upropastiti. --- »Tada će nam u istinu doći *spasenje od neprijatelja naših i iz ruke svih, koji mrze na nas. Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui oderunt nos*«. *Luc. 1, 71.*

Još mnogo drugo doprinosi k tome, da svoje razloge proti posluhu omalovažimo te ne pazimo na svoje sudove, nego ih uvijek držimo za sumnjive. Prvo je, kažu mudraci: Prava mudrost u svim stvarima uopće sastoji u tom, da se ne oslonimo na svoju vlastitu mudrost. Koliko to više vrijedi u vlastitim stvarima, gdje je čovjek sam dio? Niko nije pravedan sudac sam sebi. *Nemo est rectus judex sui ipsius.* To je jasno i prvo načelo moralnog mudroslovlja. Uzrok je tomu taj, što nas strast i samoljublje zasljepljuje. Baš zato ne smijemo se oslanjati na svoje sudove, nego moramo slijediti sud poglavarev i ovaj držati za pravi.

Aristot. 1. rhetor. et 2. polit.

Drugo. Podložnik zna samo pojedine razloge, što mu upravo dolaze na pamet; a poglavar zna ove i još mnoge druge, kojih podložnik ne zna niti može znati. Pogledom na one pojedine razloge možda bi katkada bilo bolje, što ti misliš; nu uzmu li se u obzir svi razlozi, što ih poglavar zna i ima, tada to nije bolje. Zato je to ne samo u Redu i na putu savršenosti, nego i po zakonu razboritosti samo preuzetnost i oholost, kad se tko nameće za suca i prosuditelja onoga, što poglavar naregjuje. Takav sudi samo na osnovu jednog ili nekoliko razloga, koji mu baš taj čas padu na pamet, a koje je poglavar već davno ispitao, nu proti čemu ima mnogo drugih razloga, radi kojih to mora drukčije biti. Sv. Augustin uzima za to prispodobu od glave, najvišeg čovječjeg dijela. »Duša oživljuje čitavo naše tijelo«, kaže on; »nu u glavi je ipak pet ćutila, vid, sluh, njuh, okus i opip na osobiti način. U ostalim je udovima samo opip; i baš zato su ostali udovi glavi podvrženi, a ova je najviša od svih njih. Isto je tako u poglavaru svih pet ćutila kao u glavi sjedinjeno, i to na osobiti način; a u tebi je, kao u udu, samo jedno ćutilo. Ti nalaziš samo jedan jedini razlog, a poglavar ih nalazi sve. On čuje, vidi i zna sve, što spada na pojedinu stvar. Zato je sasvim pravo, da se udovi pokoravaju glavi. Kaže se obično: »Lugjak zna više u svojoj kući, nego li mudar u tugjoj: koliko će tim više znati mudar u svojoj kući, nego li lugjak u tugjoj?« — Mudrac kaže: »*Ne sudi suca, jer prema onom, što je pravo, sudi. Non judices contra judicem, quonim secundum quod justum est judicat*«. Promisli, kako je preuzetno htjeti nešto suditi, čemu ne poznaš razloga, niti znaš, kako je s tim, niti možeš znati, a niti bi bilo dobro, kad bi znao. *Eccli. 8, 17*

Treće. Rado ćemo zatajiti svoj sud i podvrći ga sudu poglavara, ako promislimo, da poglavar ima pred očima dobro čitave kuće i čitavoga Reda, a ti dalje ne vidiš od svog prsta, i imaš pred očima samo svoju vlastitu udobnost. Općenito dobro moraš pretpostaviti osobnomu. Tako vidimo i u naravi vrlo često, kako se stvari radi sveopćeg dobra moraju odreći svojih posebnih svojstava. Tako voda ostavlja sasvim svoje naravno svojstvo, uslijed kojega teče dole i diže se, kao n. pr. u teglici gore, da ne ostane prazan prostor. Biva to, kako mudroslovci kažu »radi

savršenosti vasionog svijeta. *Propter perfectionem universi*«. Tako mora i svaki napose žrtvovati što od svoje udobnosti i nagnuća, da se unaprijedi sveopće dobro, što ga namjerava poglavar.

Četvrto. Pa i on ‚, što sami na sebi iskusimo, može nas potaknuti, da ne vjerujemo odviše svojim vlastitim sudovima. Koliko smo toga vjerovali i držali već za sasvim osnovano i tvrdili to kao sasvim sigurno, pa ipak se u tom očito prevarismo! Tada smo morali svoje mnijenje promijeniti i stiditi se, što smo bili tako krivoga mnijenja i nazora, kako je to u istinu bilo. Ako te je koji čovjek dva ili tri puta prevario, ne vjeruješ mu više. Kako dakle možeš vjerovati svom vlastitom sudu, pošto te je toliko puta prevario? Ovo iskustvo, što ga čovjek ima pogledom na svoje neznanje i što se je često puta prevario, jest jedan od razloga, zašto stari ljudi u svojoj zrel sti, u svojoj razboritosti i u svom velikom iskustvu toli oprezno i toli promišljeno postupaju, dok se mladi ljudi vrlo lako na što odlučuju.

————

Deseto poglavlje.

Tumače se tri razloga, što ih navagja sveti Pavao, da slušamo.

»Slušajte svoje poglavare, i budite im podložni. Oni bo bdiju kao oni, koji će dati račun za vaše duše, da to s radošću čine, a ne uzdišući; jer vam to ne bi koristilo. --- Obedite praepositis vestris, et subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes; hoc enim non expedit vobis«. Apostol navodi Ad Hebr. 13, 17.
ovdje tri razloga, da nas potakne, te slušamo svoje poglavare. Oni su od Duha Svetoga, izrečeni po ustima Ap stola, zato mogu biti samo vrlo dobri i spasonosni. Slušajte svoje poglavare i budite im podložni! Ovdje se uvijek razumijeva, kako je već rastumačeno, a što moramo držati za temelj svemu, što se o tom kaže, naime da se ništa ne zapovjedi, što je grijeh. Kao prvi razlog za ovu pokornost navodi Apostol: »Oni bo bdiju, kao oni, koji će dati račun za vaše duše«. Najveće umirenje i najveća utjeha za sve nas, koji živimo u redu, jest to, što smo si svjesni, da smo sigurni i da idemo pravim putem, doklegod smo pod posluhom. Poglavar se može prevariti, kada ti ovo ili ono zapovjedi, ali ti si siguran, da se ne varaš, dok vršiš njegovu zapovijed. Od tebe će Bog tražiti račun samo o tom, da li si učinio, što ti se zapovjedilo. Time si pred Bogom opravdan i riješen svake daljne odgovornosti. Ti nemaš odgovarati, da li je ono, što je zapovjegjeno, dobro, i da li bi što drugo bilo bolje. To na tebe ne spada niti će se to tebi uračunati, nego poglavaru. Ako činiš što iz poslušnosti, tada to briše Bog iz tvoje (dužničke) knjige i piše u knjigu poglavara. Zato kaže sv. Jeronim: »O prevelike li slobode! Pcstiže li ju čovjek, tad jedva

može više sagriješiti! *O summa libertas, qua obtenta vix possit homo peccare!*« Poslušnost nas postavlja donekle u stanje, u kojem više ne možemo sagriješiti. D. Hier. in reg. mon c. 6.

To je osobito za nas, koji radimo oko spasa bližnjega, velika utjeha; jer možemo biti sasvim osvjedočeni, da je to volja Božja. Kad bi bili u svijetu, tada bi uza svu svoju pobožnost i uza svu svoju želju, da se Bogu dopadnemo, uvijek stojali megju dvije vatre, naime da li bi Bogu bolje služili, kad bi se brinuli samo za se, ili kad bi nastojali oko spasa bližnjega. U Redu smo slobodni od svih ovih sumnja; jer je naša zadaća da pomažemo bližnjemu. Zato nas je Bog pozvao u Družbu Isusovu i zato nam nalaže ove službe. Mi smo dakle sasvim sigurni, da time ugagjamo Božanskom Veličanstvu. Drugi se ne bi usudio vani ispovijedati, a kad bi to činio, bio bi neprestano u strahu, da li tim Bogu ugagja ili ne, da li mu je to na propast ili ne. Ovdje pak ispovijeda bez brige i siguran je, da time služi Bogu. Ti se nijesi sam postavio za ispovjednika, a niti za propovjednika ili poglavara. Da li si za to sposoban ili ne, za to imaju poglavari pred Bogom odgovarati. Oni su te za to postavili, i bdiju kao oni, »*koji će dati račun za vaše duše. — Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*«.

S tim se slaže ono, što kaže sv. Ivan Klimak o poslušnosti. D. Cltmac. grad. 4.
On kaže megju inim: »Poslušnost je opravdanje pred Bogom. Ako budem upitan: Zašto si to učinio? odgovorit ću: Gospodine! jer mi se to zapovjedilo. Time ću Boga umiriti i pred njim se sasvim opravdati«. Poslušnost je nadalje, kako veli isti učitelj »plovidba bez pogibelji, putovanje u snu«. Putnik može u brodu sjedjeti i spavati; pa ipak ide naprijed i ne treba mu se ništa brinuti za vožnju, jer za to se brine kormilar. Isto se tako može redovnik, koji živi pod poslubom, podati snu, t. j. on može, ne brinući se puno za ono, što mu je činiti, ići putem neba i savršenosti; jer bdiju za nj poglavari koji su kormilari i upravitelji njegova broda. Zaista je nešto veliko, da te tko nosi na rukama i ramenima kroz vrtlog ovoga svijeta. Ovu je pak milost iskazao Bog redovniku, koji žive pod posluhom. Sav njegov teret počiva na ramenima njegova poglavara. A on sam žive sasvim u miru i ne brine se, da li je ovo ili ono bolje.

To je jedan od razloga, što potiče pobožne ljude, da živu pod posluhom i stupe u Red. Oni naime hoće da se oslobode nebrojenih dvojbâ i tjeskobâ, što ih imaju trpjeti u svijetu, i hoće biti sigurni, da služe Bogu i ugagjaju mu. Jer ako je i ono, čim se bave u svijetu, po sebi dobro, to ipak ne znaju, da li su na to od Boga pozvani. Jer nešto dobra zato, što je dobro, nije još za sve, osobito ako nadmašuje naše sile, kao n. pr. učiteljstvo i vogjenje drugih. Zato kaže jedan vrlo slavni učitelj: »Ja ću radije iz poslušnosti kupiti slamke po zemlji nego li po svojoj volji obavljati velika djela; jer kad činim nešto iz poslušnosti, tada sam stalan i siguran, da vršim volju Božju, a u drugom slučaju ne«.

Ali ne samo u službama i poslovima u korist bližnjega osigurava nas posluh i oslobagja od mnogih sumnja i dvojba, nego i u

posebnim stvarima našeg vlastitog duhovnog napretka. Kad bih htio u svijetu Bogu služiti, tada bi me mučilo i bio bih u velikoj dvojbi, da li bih sad puno ili malo jeo, da li bih morao dulje ili kraće spavati, da li činim premalu ili preveliku pokoru i da li posvećujem premalo ili premnogo vremena molitvi. U Redu svih tih sumnja nema. Tu jedem, što mi se da, spavam u odregjeno vrijeme, činim pokoru, koja mi se naloži. Sve to moraju poglavari promisliti i prosuditi. Ja sam miran i siguran, da činim volju Božju, ako se podajem naredbi posluha, i to ne samo u duhovnim, nego i u vremenitim stvarima.

To je sasvim miran i bezbrižan život. Kao onaj, koji se vozi na dobro opskrbljenom brodu, tako se nema ni redovnik skrbiti za ono, što mu je potrebito za život: jer poglavar ne bdije samo nad našim dušama, nego i nad našim tjelesima. Ti se nemaš ništa za to brinuti, odakle ćeš dobiti jesti ili kako si nabaviti odijelo, da se tim slobodnije i bez zapreke možeš sasvim posvetiti službi Božjoj. — Od kolike je to cijene i koristi, vidi se iz onoga, što Kasijan pripovijeda o Opatu Ivanu. Ovaj je bio prije živio trideset godina u samostanu, u društvu drugih redovnika. Tada naumi da ostavi samostan i odabere pustinjački život, da se može sasvim posvetiti razmatranju. I učini tako, jer tada bijaše to još dozvoljeno. I u tom samotnom i pustinjačkom životu sprovede još dvadeset godina, i to u takoj Božanskoj slasti i tako uzvišenom i neprestanom razmatranju, da je posvema zaboravio na svoje tijelo. Ćutila mu prestadoše djelovati, i na večer često nije znao, da li je taj dan ili jučer što jeo. Ali premda je bio došao do tako visokog stepena razmatranja i toli napredovao u pustinjačkom životu, odluči ipak nanovo da ostavi taj stalež samotnoga života i povrati se u samostan, da u družbi i pod posluhom živi. I učini zbilja tako i to s razlogom. Jer akoprem se u samostanu ne može duh tako uzvinuti i zadupsti u tako uzvišeno razmatranje, kao u pustinji, to se ipak ovo, govoraše on, u samostanu bogato nadoknadi mirom i svetom bezbrižnošću, što ju uživa redovnik. On je bez svake brige i skrbi za sutrašnji dan. *Quia non est sollicitus in crastinum.* Nu još se bogatije to nadoknagjuje onim, što smo prije rekli, naime što je siguran, da je sve, što čini, Bogu ugodno, i da ne bi mogao ništa učiniti, što bi bilo milije Božanskom Veličanstvu.

Cass. coll. 9. c. 13.

Matth. 6, 34.

Bog je nama, koji smo u Redu i živimo pod posluhom, dao drugoga Mojsiju, kao što ga je njekoć poslao Izraelcima. Ovaj se mora uspinjati na goru i javljati nam volju Božju. Tako možemo i mi, kao što nekoć sinovi Izraelovi, kad su imali kaku dvojbu ili sumnju, utješeni reći: »*Hajde da idemo k vidiocu! — Eamus ad videntem*«. Proroka nazivahu vidiocem, jer je vidio i razumio volju Božju i tumačio ju puku. Ovu sreću uživamo i mi. U svim dvojbama i sumnjama možemo reći: Hajdemo k vidiocu, k onomu, k ga nam je Bog dao za proroka i svoga namjesnika, da nam po njemu tumači svoju volju. Mi zaista uživamo blagoslov i sreću, o kojoj govori prorok Baruh u osobi puka Božjega, kad kaže: »*Blago nama, Izraele, jer što je Bogu ugodno, jasno nam je. — Beati sumus Israel, quia quae Deo placent, manifesta sunt nobis*«. Sretni su i blaženi redovnici, koji uvigjaju i znaju, što je volja Božja, i čime mogu Božanskom Veličanstvu najvećma ugoditi i dopasti se.

1. Reg. 9, 9.

Baruch. 4, 4.

»*Slušajte svoje poglarare... da to s radošću čine a ne uzdišući*«. To je drugi razlog, što ga Apostol navodi. On sažaljuje poglavare, videći ih pod teškim bremenom. Zato nas nagovara, da rado slušamo, te im ovo breme olakšamo. Poglavar ima teški posao i nosi velik teret na svojim plećima; jer mora odgovarati pred Bogom za sve, što čini i što nalaže činiti. Zato mu ne stavljaj na pleća još novi teret pokazujući, da ti je teško slušati i dati se od njeg voditi. Velika je muka za poglavara, ako je podložnik tako neumrtven, da ga ne može upotrijebiti, kako hoće, i da mu se ne usugjuje ono zapovjediti, što drži za nj probitačno. Velika je muka, kad mora poglavar uvijek biti u brizi i strahu, da li će podložnik uzeti što za dobro ili će dapače protusloviti i praviti svakojakih poteškoća, kada što nije baš po njegovu ukusu; kad mora uvijek misliti, kako će mu kazati, da to primi za dobro i rado čini. Takovim ljudima zapovijedati jest nešto vrlo mučno. To je, kao kad bi htjeli zahtijevati što od bolesnog uda ili ga micati. Ako imaš bolesnu nogu ili bolesnu ruku pa moraš s njom što opravljati ili ju gibati kaka to nije muka, bol i teškoća! Što je uzrok tolikoj boli i teškoći? Ud je bolestan; zato ga možemo samo s velikom mukom micati. Ti ćutiš u svojoj nozi toliku bol, kad ju makneš, da se ne usugjuješ ni korak naprijed, ma kako to bilo nužno. Ti puštaš svoje stvari da propadaju, da ne moraš trpjeti toliku bol. Micanje bolesne ruke prouzrokuje ti toliku bol, te je se ne usugjuješ primaknuti k ustima, da jedeš.

Svaki je od nas ud Reda, jer je cijeli Red jedno tijelo, kako to kaže sv. Pavao o Crkvi. Ako si dakle bolestan i neumrtven ud, to si Redu uopće na veliku muku, a poglavaru napose još tada, kada te ima voditi ili ti što zapovjediti. Opazi li poglavar, da podložnik što čini mučno i nerado, tada ga to boli tako jako, te se često ne ufa da mu što zapovjedi, akoprem bi to nužno imalo biti, i akoprem se poslovi i službe zanemaruju. Tolika je bol zapovijedati bolesnoj ruci ili nozi.

1. ad Cor. 12, 12.

Ovo treba da vrlo dobro uvaže oni, koji misle, da je nešto mila i ugodna biti poglavarom te imati duhovne sinove, kojima se može zapovijedati. O Rebeki pripovijeda sv. Pismo, da je jako željela imati djece. Bog joj dade djece. Kad se je tada trudila i oba se sina Ezav i Jakov već u majčinoj utrobi borila, tko će prvi od njih doći na svijetlo, pokaja se i reče: »*Ako mi se imalo tako dogoditi, što je trebalo da začnem? — Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?*« Tako je i poglavarima, kad vide, da jedan nerado čini ono, što mu je zapovjegjeno, drugi protuslovi, opet se drugi tuži a treći mrmlja. Tada ćuti poglavar boli, uzdiše pod svojim bremenom i govori: O da mi je sjedjeti u kakovu kutiću i ne brinuti se ni za što, do li činiti ono, što bi mi se zapovjedilo! Dakle to znači imati djecu! To li je služba poglavara! To znači imati podložnike! Ako to znači imati podložnike, tada bi bilo bolje, da ih nije!

Genes. 15, 22.

Kaka je to bol, ne zna nitko, van onaj, koji je to iskusio. Kaže se obično: Tko hoće da bude dobar poglavar i uzmogne dobro zapovijedati, mora najprije da bude dobar podložnik te iz iskustva zna, što znači slušati. Tada se istom može o poglavaru reći, što veli Apostol o Kristu: »*Nemamo velikog Svećenika koji ne bi mogao imati sažaljenja s našim slaboćama, nego onoga, koji je bio u svem, kao i mi, iskušan. — Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia*«. [*Ad Hebr. 4, 15.*] To se može s punim pravom reći. Nu ja kažem još nešto drugo, što će mi sigurno i svi povladiti. Istina, tko hoće da bude dobar poglavar i uzmogne dobro zapovijedati, vrlo je korisno, ako je bio najprije dobar podložnik te iz iskustva zna, što znači slušati. Ali isto tako mnogo pomaže, da tko bude pravo poslušan podložnik, ako je jednom obavljao službu poglavara ili zapovijedao. Jer sada zna iz iskustva, koli je teško i mučno zapovijedati, kad se podložnici ne dadu voditi niti hoće slušati. Taj ne će htjeti prouzrokovati poglavaru takove boli. Za to nije od potrebe, da si baš bio poglavar; dosta je, da si morao zapovijedati kome sudrugu. Koliko puta nijesi propustio zapovjediti mu nešto, jer se nijesi ufao? Koliko puta ti nije bilo teže zapovjediti, nego kad bi se sam prihvatio posla? Tu si može svatko pomisliti bol, što ju ćuti poglavar, i muku, što ju trpi, kad podložnik pokazuje, da mu je teška zapovijed. Takovi čine, da poglavar uzdiše pod teretom svoje službe i pod njim se sve do zemlje privija, i da bi, kad bi bilo moguće, radije htio sve sam činiti, nego drugima zapovijedati.

Osim toga je najveća bol za poglavara ne njegova vlastita muka, nego nezadovoljstvo njegova podložnika. Poglavar je naime otac i ne može da ne ćuti bolest svoje djece. Boli duša poglavara, kad opazi nesavršenost i slabu krepost podložnika i vidi, kako se sada, mjesto da se najnižih i najponiznijih i najprotivnijih mu posala prihvati s najvećom pripravnošću, samo izgovara i ispričava i navodi tisuću poteškoća. Toma Kempenac kaže: »Nemaran i mlak redovnik uvijek je bolestan i neraspoložen, kad mu se što ne će činiti; i nikad mu ne manjka isprike, da onoga ne čini, što ga ne veseli. Što ne ćemo, ne možemo; a što hoćemo, to možemo odmah, ma bilo kako teško«. Sv. Zlatousnik kaže vrlo dobro: [*D. Chrys. ser. de Zachaeo.*] »Volja ima veliku moć. Ona čini, da možemo, što hoćemo, i ne možemo, što ne ćemo. *Magna vis est voluntatis, quae nos efficit posse quod volumus, et non posse illa quae nolumus*«. To je najveća bol za poglavara, to je, što mu najviše srce para, duhovna bolest podložnika, njegova nesavršenost i slaba umrtvenost.

»*Slušajte svoje poglavare*«, budite im podložni, ne žalostite ih, da ne uzdišu niti se privijaju do zemlje pod svojim bremenom; »*jer vam to ne bi koristilo. — Hoc enim non expedit vobis.*« To bi bio treći razlog. Promisli, da to i tebi ne bi ništa koristilo. I ti bi uzdisao pod teretom i savijao se do zemlje. Vodio bi život bez svake utjehe, kako to predobro iskuse, koji tako živu. Promisli, da će te kao bolesno udo pustiti u miru, i da će poslovi ostati neobavljeni. A to nije ni za te dobro. Promisli,

kako se popušta tvojoj nesavršenosti i dade ti se činiti, što hoćeš. Tako činiš u svemu svoju volju, a ne volju Božju. A to je, čega se moramo najviše bojati, kako smo prije rekli. [*poglav. 4,*]

———

Jedanaesto poglavlje.

Vrlo shodno i uspješno sredstvo, da stečemo krepost posluha, jest, da tako slušamo poglavara kao samog Krista Gospodina.

Jedno od najizvrsnijih i najuspješnijih sredstava, da si stečemo savršenost u toj kreposti, ili bolje rekavši, najizvrsnije i najuspješnije sredstvo jest, da si u poglavaru predstavljamo samoga Boga i mislimo, da nam sam Bog to zapovijeda, i da ne slušamo čovjeka, nego samoga Boga. To nam sredstvo preporučuje Apostol češće na više mjesta. »*Sluge, budite poslušni tjelesnim gospodarima sa strahom i trepetom, u priprostoći srca svoga, kao Kristu. — Servi, obedite dominis carnalibus, cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo*«. [*Ad Ephes. 6, 5.*] Sv. Bazilije primjećuje na to: [*D. Basil. in constit.mon c. 13.*] »Apostol nam zapovijeda, da slušamo svjetske poglavare kao Krista, i to takove ljude, čiji je život bio sama opačina, kako nam i sv. Petar zapovijeda: »*Budite pokorni sa svim strahopočitanjem svojim gospodarima, ne samo dobrima i blagima, nego i opakima. — Non tantum bonis, et modestis, sed etiam discolis*«. [*1. Petr.2,18.*] Koliko to više moramo mi redovnici slušati kao Krista svoje duhovne i redovne poglavare, koji hoće u svem činiti samo volju Božju? Apostol odmah pridodaje: »*Ne služeći na oko, kao da ugodite ljudima, nego kao sluge Kristove, vršeći volju Božju od srca, drage volje služeći, kao Gospodinu, a ne kao ljudima. — Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus*«. [*Ad Ephes. 6, 6.*] Mi nemamo svojim izvanjskim očima gledati ljude, nego nutarnjima Gospodina; jer ne živimo više s ljudima i nijesmo došli u Red, da služimo ljudima nego Bogu. Zato opetuje on to u svojoj Poslanici na Kološane: »*Što god činite, iz srca činite, kao za Gospodina, a ne za ljude, znajući, da ćete od Gospodina primiti uzdarje baštinstva. — Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, et non hominibus, scientes, quod a Domino accipietis retributionem*«. [*Ad Coloss. 3, 23. 24.*]

Oslanjajući se naš sv. Otac Ignacije na tu nauku, preporučuje nam jako ovo sredstvo; on postavlja u to veliku moć i govori o tom češće u Ustanovama. Na jednom mjestu kaže: »Za duhovni je napredak veoma korisno i nužno, da su svi odani savršenom posluhu, smatrajući poglavara, bio on ko mu drago, za namjesnika Krista, našega Gospodina«. [*3.p.Constit. c. 1. §. 23.*] Na drugom mjestu kaže: [*et 6. p. c. 1. §. 2. reg. 31 Summ.*] »I to je vrlo nužno, da svi slušaju ne samo poglavara Družbe, nego i podregjene službenike, koji imaju svoj ugled od njega, i da se priuče, te ne gledaju na osobu, koju slušaju, nego vazda [*3. p. c. 1. §. 24. reg. 38. Summ.*]

razmišljaju, tko je onaj, koga radi slušaju, a to je Krist, naš Gospodin«. Gdje napose raspravlja o posluhu, postavlja temeljno
6. p. Const. c. 1. §. 1. načelo: »Mora nam pak lebditi pred očima Bog, Stvoritelj i Gospodin naš; jer radi Njega se iskazuje posluh čovjeku. *Versari autem debet ob oculos Deus Creator, ac Dominus noster, propter quem homini obedientia praestatur«.*

Moć se i uspješnost ovoga sredstva vidi iz slijedećeg. Kad bi ti se Krist osobno i vidljivo ukazao i zapovjedio ti, da ovo ili ono učiniš, s kojom pripravnošću ne bi to učinio? Koli dragovoljno i radosno! S kakim s uglasjem i podvrženjem svoga suda! Tada ti ne bi palo na pamet, da sam još prosugjuješ, istražuješ, dvojiš, da li je to dobro ili zlo. Slijepo bi se i bez svakog razmišljanja prihvatio toga s razloga, koji je nada sve razloge: Bog mi to zapovijeda! Bog to hoće, zato je to bolje. Ti bi se vrlo sretnim scijenio, što se hoće s tobom poslužiti. Što bi ti zapovjedio, ma bilo još tako mučno i teško, smatrao bi to samo za tim veću naklonost i milost. To je dakle sredstvo, što ga ovdje navodimo.

D. Basil. in const. monast. c. 23. Navodeći sv. Bazilije to sredstvo kaže: »Nijesam sam od sebe došao do toga, da navedem ovu prispodobu, nego me je na to navelo sveto Pismo. *Nec enim ad hanc similitudinem inducendam mea sponte, sed divinis litteris inductus accessi«.* Ta je naime istina u svetom Evangjelju jasno izražena; jer Krist sam
Luc. 10, 16. kaže: »*Tko vas sluša, mene sluša. — Qui vos audit, me audit«.* Ove riječi Kristove vrijede po tumačenju svetaca ne samo za Apostole, nego i za sve druge crkvene poglavare. Tako su naime ovu nauku Kasijan i svi oni sveti redovnici činom potvrgjivali i primali sve zapovijedi poglavara kao zapovijedi Božje; jer sam Krist Gospodin tako to kaže i zapovijeda nam izrično, da nemamo pred očima osobu poglavara, nego da gledamo u njem Boga, ako poglavar i nije takav, kakav bi morao biti. »*Na Mojsijevu stolicu sjedoše književnici i fariseji. Sve dakle, štogod vam reku, držite i činite; a po njihovim djelima nemojte činiti. — Super cathedram Moysi sederunt Scribae, et Pharisaei: Omnia, quaecum-*
Matth. 23, 2. 3. *que dixerint vobis, servate, et facite; secundum vero opera eorum nolite facere«.*

Što dakle moramo kod posluha držati pred očima, jest Bog i njegova volja Da li nam sâm očituje svoju volju ili po angjelu, ili po čovjeku, bio Petar ili Pavao, to je sve jedno. Mi moramo to primiti od jednoga kao od drugoga, jer Bog je, koji zapovijeda, a poglavar u njegovo ime. Tako se poziva sv. Bernardo na sv. Benedikta, čije riječi navodi: »Poslušnost, što se iskazuje poglavarima, iskazuje se Bogu. Jer je on sam rekao: »Tko vas sluša, mene sluša«. Štogod dakle na mjesto Boga čovjek zapovjedi, ako nijesmo sigurni, da to nije Bogu milo, ne smijemo drukčije uzeti, nego kao kad bi to Bog zapovjedio. Jer što je do toga, da li On sam objavljuje svoju volju ljudima, ili po svojim slugama, bilo po ljudima ili angjelima? *Obedientia, quae exhibetur majoribus, Deo exhibetur; ipse enim dixit, qui vos audit, me audit. Unde quidquid vice Dei praecipit homo, quod non sit certum displicere Deo, haud aliter accipiendam est, quam si prae-*

ciperet Deus. Quid enim interest, utrum ipse, aut per suos ministros, sive homines, sive Angelos, hominibus innotescat suum beneplacitum?« Ovdje navodi sv. Bernardo i onu glasovitu rečenicu: D. Bern. l. 5. de dispensat. et praecepto.
»Izdao Bog ili čovjek kao namjesnik Božji kakovu zapovijed, treba s jednakom pomnjom poslušati, s jednakim strahopočitanjem primiti, u koliko čovjek ne zapovijeda ništa proti Bogu. *Sive Deus, sive homo vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reverentia deferendum; ubi tamen Deo contraria non praecipit homo«.* Mi nemamo sada očekivati čudesa niti željeti, da Bog sam osobno dogje, te nam kazuje i zapovijeda, što moramo činiti. To je vrijeme sada prošlo. Kad je to još bilo nužno, snizio se sam Bog do nas te »*nam ovih posljednjih dana«*, kako kaže Apostol, »*govorio preko Sina.— Novissime diebus istis locutus est nobis in Filio«.* »*Jedinorogjeni Sin, koji je u krilu Očevu, on nam je javio.* Ad Hebr. 1, 2.
Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit«. Sada Io. 1, 18.
je volja Božja, da živimo u vjeri i da imamo poglavara na mjesto Njega.

To nam je htio Gospodin pokazati, kako primjećuje sv. D. August. in Psal. 96.
Augustin, u povjesti Kornelija. Kornelije bijaše poganin, nu bogobojazan. On se vježbao u dobrim djelima, u dijeljenju milo- Act. 10, 6.
stinje i molitvi. Gospodin ga htjede obratiti i objaviti mu istinu naše vjere. I pošalje mu angjela, koji mu reče: »*Tvoje su molitve i tvoje milostinje uzašle na spomen pred Boga. I sad pošalji ljude u Jopu i pozovi nekoga Simona, koji se zove Petar... on će ti kazati, što ti valja činiti. — Hic dicet tibi, quid te oporteat facere«.* Sveti Augustin pita ovdje: »Zar ga nije mogao angjeo podučiti? *Numquid non illum poterat docere Angelus?* Zašto ga Bog nije podučio po angjelu, kad ga je poslao?« I odgovara: »On ga upućuje na Petra i ne će ga ni sâm ni po angjelu da poduči, nego samo po čovjeku. Bog naime hoće čast iskazati čovjeku i želi, da mu se pokoravamo i podlažemo, a osobito otkad je sam postao čovjekom i radi nas bio pokoran i poslušan ljudima, kako stoji pisano: »*I bješe im podložan. — Et erat* Luc. 2, 51.
subditus illis«.

To isto primjećuju sveti oci kod obraćenja apostola Pavla, komu se Krist osobno ukazao, i koji je samog Krista zapitao: »Gospodine! što hoćeš da činim?« On mu nije htio sam svoje volje objaviti, nego ga uputi na čovjeka, koji će mu očitovati volju Božju. »*Idi u grad i popitaj se za čovjeka, koji se zove Ananija; ovaj će ti kazati, što ti je činiti. — Ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere«.* Sv. Bernardo Act. 9, 7.
kliče na to: »O neizrecive ljupkosti božanske mudrosti! Onoga, s kojim ti sam, o Gospodine, govoriš, šalješ k ljudima, da ga uče Tvoju volju! *O sapientia suaviter vere omnia disponens. Eum, cui tu loqueris, erudiendum de voluntate tua mittis ad hominem,* D.Bern.ser. 1. de convers.s.Pauli
ut socialis vitae commendetur utilitas!« Dà, Gospodin hoće čovjeku dati ugled i čast, da ga imamo na mjesto Boga, i da riječ poglavara isto tako prihvatimo, kao da bi bila od samoga Boga.

Stoga nijesmo manje sretni od onih, kojima je sam Bog govorio, nasuprot imamo veću zaslugu. Primajući vjerske istine i

vjerujući ih, a da ih nijesmo vidjeli, stičemo veću zaslugu, nego li oni, koji su sami vidjeli. Jer Krist reče Tomi: »*Jer me vidje, Toma, vjerovao si; blago onim, koji ne vidješe i vjerovaše.* — Io. 20, 29. *Quia vidisti me, Thoma, credidisti. Beati, qui non viderunt, et crediderunt*«. Isto tako zaslužujemo i mi u ovom posluhu, kad se pokoravamo poglavaru kao Bogu čvrsto vjerujući, da je sve, što poglavar naregjuje, naredba i volja Božja, donekle više i Bogu smo ugodniji, nego kad bi se Kristu osobno pokoravali. O milostinji kaže Krist sam: »*Zaista vam kažem, kad učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste.* — Matth. 25, 40. *Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*«. Prema ovim riječima i nauci svetih otaca naplatit će Bog milostinju, što ju pružimo siromahu, isto tako, kao da smo ju Njemu samomu pružili. Da, donjekle je više, kad dademo siromahu Krista radi milostinju, nego kad bi je dali samome Kristu; jer veću ljubav iskazuje čovjek prijatelju, kad iz ljubavi k njemu primi i podvori njegova slugu, nego kad bi njega samoga primio i podvorio. Ovo posljednje ne vrijedi toliko, jer to iziskuje počitanje i čast prijatelja. Ali ako je ljubav tolika, da iz ljubavi k prijatelju sve njegove tako primamo i s njima tako postupamo, kao s njim samim, onda je to mnogo više. Isto je tako s posluhom.

D. Bonavent. tract. de grad. virtutum c. 2. Sv. Bonaventura kaže: »Veliki je stepen poslušnosti slušati neposredne zapovijedi i naredbe Božje; ali je donjekle još viši stepen slušati čovjeka Boga radi. Često je to veća zasluga i pripada za to veća nagrada; jer tko sluša čovjeka Boga radi, ponizuje se više u svom srcu, zatajuje savršenije svoju volju i pokazuje više odanosti u Boga. Tako čini čovjek više, koji se iz ljubavi prema kralju pokorava slugi kraljevu, nego kad bi se pokoravao samomu kralju. Kad bi sam Bog došao osobno k tebi i naložio ti što, s kojom spremnošću i odanošću ne bi poslušao? Ali ako Njemu za ljubav slušaš čovjeka, koji ti je jednak te mu se s potpunom odanošću pokoravaš, onda je to mnogo vrednije i zaslužnije«.

Dvanaesto poglavlje.

Poglavara slušati kao Krista jest nužno sredstvo, da stečemo krepost posluha.

Da gledamo u osobi poglavara čovjeka nego onoga, koga u njemu slušamo, a to je sam Krist, naš Gospodin, doprinosi ne samo, da bolje i savršenije slušamo, nego je bezuvjetno i posve nužno, da stečemo krepost posluha. Tko ne misli, da je Bog, koji mu zapovijeda i to od njega hoće, i toga radi ne sluša, taj ne samo da ne će biti savršen u posluhu, nego ni uopće ne će biti pravo poslušan, te će uvijek u ovoj kreposti ostati slabićak. Pošto je to nešto tako bitno, pokazat ćemo to praktično i jasno.

Promatraš li osobu poglavara kao čovjeka, tada je tu čovjek jedan i drugi, jer i ti si čovjek. Bio sad poglavar ma kako svet, mudar i učen, ti si ipak misliš na koncu: On je čovjek i ne može sve razloge za svaku stvarčicu znati; on se može lako u čem prevariti i zavesti. Promatraš li ga kao čovjeka, tada ćeš si možda još mlsliti: Kao čovjek može on imati svoja posebna nagnuća i obzire, koji ga više privlače na jednu stranu nego li na drugu, te čine, da ne gleda jednakim okom stvari tvoje i stvari drugoga. Takove se misli poragjaju osobito tada, kada ti se što teško i tvojoj osjetnosti protivno zapovjedi. Tada će samoljublje, koje je vješt i revan branitelj, vrlo lako izmisliti tebi u prilog važnih i finih razloga i hiljadu prigovora i dokazâ proti onomu, što je zapovjegjeno. Tako nigda ne ćeš doći do potpunog umirenja svoje volje i svoga razuma. Jer uvijek ćeš moći ljudskim razlozima suprotstaviti opet ljudske razloge.

Nu gledaš li u osobi poglavara ne čovjeka podvržena bludnji i bijedi, nego promišljaš, da slušaš u njemu Krista svoga Gospodina, najveću Mudrost, neizmjernu Dobrotu i vječnu Ljubav, za koju znaš, da ne može biti prevarena niti tebe prevariti, tada prestaju sve poteškoće, svi proturazlozi i protivni sudovi, i ti si na sve spravan Razlog: Bog to hoće! Bog to zapovijeda! To je volja Božja! ne trpi nikaka prigovora niti iznimke. Tako govori prorok David: »*Zamuknuo sam, i nijesam otvorio usta svojih, jer si ti to učinio. — Obmutui, et non aperui os meum; quoniam tu fecisti*«. Ps. 38, 10 Tako on govoraše u svojim najvećim patnjama. O da mi tako radimo, kako bi to tada bilo krasno! Kako bi tada bio hitar i savršen naš posluh! Odmah bi na glas poglavara ostavili započeto slovo i mislili si: Krist nas zove. Držali bi za neuljudnost i prostotu, da se još zadržimo i odvratimo: Dolazim, odmah ću ići. Kako bi prilagodili svoju volju, kako podložili svoj sud sudu poglavara! Tada bi prestale sve poteškoće.

Tako samo možemo shvatiti čudnovatu pojavu u samostanima, kako naime biva, da je čovjek dugo vremena u Redu, danomice sluša, pa uza sve to ne steče lakoće u posluhu niti savršenosti ove kreposti. Kako uopće uče mudroslovci i bogoslovci, stičemo lakoću u krepostima vježbajući se u njima. Razlog je tomu i ujedno odgonetka ovo. Lakoću stičemo samo sličnim činima, koji bivaju iz formalnoga razloga koje kreposti. Posluh, o kome ovdje raspravljamo, jest redovnička krepost i neka vrst kreposti bogoštovlja, kako bogoslovci kažu. Ovomu je svrha Bog i čast i slava Božanskog Veličanstva. Ako dakle čovjek u posluhu ne gleda čisto na Boga, ne vidi Boga u poglavaru i ne sluša, jer je to volja Božja, nego samo da udovolji poglavaru ili da kod njega što vrijedi, ili iz straha da ne bude kažnjen ili ukoren, ili jer mu je ono, što je zapovjegjeno, baš po volji, ili jer mu se uljudno zapovjedilo, ili iz drugih sličnih obzira, tada to nijesu čini redovničkoga posluha, jer nemaju formalnog ni bogoštovnog uzroka, za što se sluša. Zato ne stičemo takovim činima kreposti posluha, niti ćemo je steći za čitavog svog života, ako budemo tako radili. Tu možemo vršiti posluh

izvana, kako to biva kod vojništva, na brodu i u svakoj družbi i općini: nu to još nije prava redovnička krepost.

L. 5. c. 4. Vit, s. Ign. Zato kaže naš sv. Otac: »Mi nemamo poglavara zato slušati, jer je mudar ili pobožan ili jer je narešen svim drugim darovima, nego jer je namjesnik Gospodina Boga našega i ima njegov ugled. Ako ne gledaš na to te imaš pred očima samo druge ljudske razloge, tada se gubi krepost posluha. Onda to ne bi više bila krepost posluha niti čin Reda; jer bi tada slijedio mnijenje mudra, vrlo učena i iskusna čovjeka. To bi pak bio život s ljudima a ne s Bogom. Čim se više obazireš na ove ljudske razloge i dadeš se od njih voditi, tim se više udaljuješ od Boga i od prave kreposti posluha a snizuješ se da slušaš ljude«. I nastavljajući dalje primjećuje još naš sveti Otac: »Mi nemamo nipošto na to paziti, da li je onaj, što nam zapovijeda, kuhač ili poglavar, da li je ovo ili ono, samo ako ima vlast zadovijedati; jer ne slušamo njega radi, nego jedino Boga radi«. Zato hoće naš sv. Otac, da slušamo podregjene poglavare s istom poniznošću, spremnošću i odanošću kao samoga poglavara.

Cap. 4. Exam. §. 29.

1. p. l. 1. c. 28. Chron. sancti Francisci. Do ove je savršenosti posluha bio došao sv. Franjo. On kaže: »Megju drugima milostima, što mi ih je Božanska Ljubav milostivo iskazala, htjela mi je podijeliti i milost, da bih smjesta poslušao tek pred jedan sat obučena novaka, kad bi mi bio dan za gvardijana, i to isto tako, kao stara i mudra brata«. On je dobro znao, koga sluša; zato nije gledao na osobu poglavara, nego na Boga, koga je u poglavaru slušao. Ovaj slavni svetac veli nadalje: »Čim poglavar, koga slušamo, ima manje naravskih darova i ugleda, tim je savršeniji i Bogu ugodniji posluh u svom načinu«. A to je ono, što mi uvijek govorimo, naime da onaj, koji rado sluša kuhača, trpezara, sakristana ili podregjenog službenika, pokazuje mnogo više svoj posluh, nego li onaj, koji sluša zamjenika rektorova; a tko ovoga sluša, pokazuje više posluha od onoga, koji sluša rektora; a ovaj više od onoga, koji sluša provincijala ili generala. Jer što je niži onaj, koga slušamo, to se čišće sluša radi Boga. Kod posluha prama najvišem poglavaru može na nas djelovati čast i ugled osobe ili želja, da mu ugodimo i omilimo. Nu slušaš li podregjenog službenika, tada te ne može ništa drugo, do sam Bog, na posluh poticati.

Cap. 4. exa. §. 29. Za potvrdu ovoga, što smo rekli, pridodaje još naš svj Otac Ignacije: »Tko nije savršeno poslušan podregjenim službenicima, taj ne će biti poslušan ni višim; jer pravi posluh ne gleda na osobu, koju sluša, nego na Boga, koga radi i komu je u svem poslušan«. Takomu manjka formalni razlog pravog posluha; jer kad bi slušao Boga radi, slušao bi i podregjenike, koji baš sada zastupaju u čemu Boga. Ali ako ovih ne sluša, tada je to znak, da u svom posluhu prama ostalim poglavarima ne sluša Boga radi, nego iz ljudskih obzira. Potom njegov posluh nije savršen niti posluh redovnički.

Trinaesto poglavlje.

Druga velika dobra, koja nastaju iz toga, da slušamo poglavara kao Krista.

Osim toga, što smo rekli, ima još drugih velikih dobara u ovom posluhu, kad naime gledamo i slušamo poglavara kao Krista, a ne kao čovjeka. Prvo dobivamo time veliku jakost i pouzdanje, da smo onome, što je zapovjegjeno, i zaista dorasli i da možemo to proizvesti. Velika je naime razlika, da li Bog što zapovijeda ili ljudi. Ljudi zapovijedaju često nješto, što nijesmo kadri izvesti, a ne daju nam snage, da izvedemo, što zapovijedaju. Nu Bog ne zapovijeda nigda ništa, što ne možemo, a daje jakosti i snage, da možemo ono, što je zapovjegjeno, učiniti i izvršiti. U Redu trebamo osobito ove snage i ovog pouzdanja u Boga; jer smo pozvani na vrlo važne i teške stvari. Što nas pri tom čuva od malodušnosti a daje nam veliku srčanost i pouzdanje, jest pomisao: Bog mi to zapovijeda, pa jer mi je povjerio ovu ili onu službu, dat će mi i jakost, da učinim ono, što mi zapovijeda. Najveću utjehu pruža onima, koji idu u misije u Indiju ili poduzimaju druge velike stvari, usred nevolja i pogibli, u kojima se nalaze na moru i na kopnu, kao u duhovnim tako i vremenitim, pomisao: Ti si me, o Gospodine, ovamo postavio! »*Tvoj sam, spasi me! — Tuus sum ego salvum me fac*«. Ps. 118, 94.

To nam je htio naznačiti, kako primjećuje sv. Zlatousnik, Krist naš Gospodin, kad je poslao svoje učenike, da propovijedaju i obraćaju sviet, riječima: »*Eto ja vas šaljem. — Ecce ego mitto vos*«. On htio time kazati: Vi ste slabi, vaši su neprijatelji jaki, a pogibli su velike; ali uza sve to nemate se ničesa bojati niti klonuti duhom, jer idete po mojoj naredbi i iz posluha prama meni. Ja sam, koji vas šaljem; ja sam, koji ću vas izbaviti od svih zala i svake nesreće, što vas može snaći; i ja ću vam dati pobjedu nad svim vašim neprijateljima. To i bijaše utjeha učenicima u svim njihovim mukama i pogiblima. A to mora biti i naša utjeha u svim našim službama i u svemu, što nam posluh nalaže. »Bog me šalje! Bog mi ovo zapovijeda! On će mi dati i jakosti za to«. Bog zapovjedi proroku Habakuku, da odnese jelo, što ga je bio pripravio za svoje žeteoce, Danijelu u Babilon, gdje je ovaj bio bio u lavskoj jami. Habakuk reče: »*Gospodine, Babilona nijesam vidio, a za jamu ne znam. — Domine, Babylonem non vidi, et lacum nescio*«. Tada ga pograbi Angjeo za kosu njegove glave i spusti ga kod lavske jame. Iz toga uvigjamo lakoću i brzinu, s kojom Bog pritiče u pomoć, kad što zapovijeda. Luc. 10, 3. Dan. 14, 34.

Drugo. Posluh prama poglavaru kao prema Kristu čini, da neprestano živimo po volji Božjoj i vazda ju vršimo. Tada možemo neprestano biti rasplamćeni i uspaljeni ljubavlju Božjom i uzdržati se u neprestanoj molitvi. Uvijek biti sigurni, da vršimo volju Božju

i u tom nalaziti svoju radost i veselje to je vrlo dobra i korisna molitva te izvrstan način, da vazda hodimo u nazočnosti Božjoj.

I. dio. 5, raspr. 4. pogl. Treće. Tko tako hodi, ne brine se, da li mu se ovo ili ono zapovijeda. To ga nije ništa briga. On samo misli, da vršeći ono, što mu se zapovijeda, vrši volju Božju. A to je njegova hrana, njegova radost i njegova naslada u svem njegovu djelovanju.

Četvrto. Tko gleda uvijek u svom poglavaru Boga i pomišlja, da se je predao u ruke Božje i da ga Bog vodi i ravna, taj živе u blaženom miru ne razbijajući si glave i ne brinući se za budućnost; jer počiva u dobrim rukama. »*U miru, u njem samom ću spavati i počivati. --- In pace in idipsum dormiam et requiescam*«. »*Gospodin vlada sa mnom, i ništa mi ne će manjkati. --- Dominus regit me, et nihil mihi deerit*«. Ja sam siguran, da mi se ništa ne će dogoditi, što On ne će, i da On hoće samo moje dobro.

Ps. 4, 9. Ps. 22, 1.

Ah, kolika bi duhovna dobra i bogatstva mogli naći, kad bi se priučili gledati u svom poglavaru samoga Boga i uvijek misliti, da živemo s Bogom a ne s ljudima. Neki je vrlo stari Otac priznao, da je živio u Redu više od dvadeset godina a nije pojmio, što znači slušati poglavara kao Krista, i kako se može Bogu služiti a ne ljudima. Misliš li ti možda, da to shvaćaš, jer si o tom čitao ili čuo? To nije dosta. Mi se moramo u tom na rečeni način vježbati, da možemo savršenost u toj kreposti steći i sva ova dobra uživati.

Četrnaesto poglavlje.

Nepravdu i mrmljanje proti poglavaru uzima Bog, kao da je proti Njemu samomu.

Slušamo li poglavara, tad slušamo i štujemo Boga, koga poglavar predstavlja i čije mjesto zastupa; isto tako svaku nepravdu, što ju činimo poglavaru, nanosimo samomu Bogu. Za jedno i za drugo vrijedi isti razlog; zato i uzima Krist naš Otkupitelj oboje zajedno i kaže: »*Tko nas sluša, mene sluša; i tko vas prezire, mene prezire. --- Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit*«. Sv. Pavao navodi i Poslanici na Rimljane tomu razlog, kad kaže: »*Nema oblasti osim od Boga.... Onaj dakle koji se opire oblasti, Božjoj se naredbi opire. -- Non enim est potestas nisi a Deo... Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*». Sveto je Pismo puno svjedočanstva za to. Kada su Sinovi Izraelovi mrmljali proti Mojsiju i Aronu, koje im je Bog postavio za poglavare, jer su bili u pustinji i nijesu imali ništa jesti, i kada su se pokajali, što su izašli iz Egipta; »*tada rekoše Mojsije i Aron svim Sinovima Izraelovim: On je čuo mrmljanje vaše proti Gospodinu; što smo pak mi, da mrmljate proti nama?... Nije protiv nas mrmljanje vaše nego proti Gospodinu. -- Dixeruntque Moyses, et Aaron ad omnes Filios Israel:*

Luc. 10, 16.

Ad Rom. 13, 1. 2.

Audivit enim murmur vestrum contra Dominum. Nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos?.. Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum«. Kada su Sinovi Israelovi zabacili Samuela i od njega zahtijevali, da im dade kralja, kao što su imali kraljeve i drugi narodi, tada reče Bog Samuelu: »*Nijesu tebe zabacili, nego mene. --- Non te abjecerunt, sed me*«. Na ovaj se način tumači i mjesto kod Izaije: »*Zar vam je malo, da ste dosadni ljudima, jer ste dosadni i Bogu mome. --- Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo?*« To jest, dok žalostite od Boga vam postavljene poglavare, ne činite malo zlo; jer u njima vrijeđjate samog Gospodina.

Exod. 16, 6-8.

1. Reg. 8, 7.

Isa. 7, 13.

Koli su Bogu mrska taka mrmljanja i kako ih uzima kao nepravdu samom sebi nanesenu, može se vidjeti iz velikih i izvanrednih kazna, kojima ih je kaznio. Koru, Datana i Abirona kazni Bog strašno, jer su mrmljali proti Mojsiju i Aronu i govorili, da su si prisvojili gospodstvo. Zemlja se otvori i proguta ih žive zajedno s njihovim ženama, šatorima i obiteljima. I pade oganj s neba i proguta još dvjesta pedeset drugih. Sv. Toma primjećuje na to: »Bog je kaznio mnogo strožije i strašnije one, koji su mrmljali proti poglavarima nego li one, koji su njega samoga neposredno uvrijedili idolopoklonstvom i obožavanjem zlatnog teleta. Jer ove dade smaknuti samo oštricom mača, a na one pade oganj s neba, zemlja se otvori i proguta ih žive. Iz toga se vidi, koli je Gospodinu mrska uvreda i nepravda, što se nanosi njegovim namjesnicima.

Num. 16, 31 et 35. D. Tho. 2. 2. q. 93. ar. 2.

Iz toga je takogjer jasno, zašto se u sv. Pismu grijeh neposluha prispodablja grijehu idolopoklonstva. »*Jer kao grijeh gatanja jest opirati se, i kao opačina idolopoklonstva ne htjeti poslušati. --- Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare; et quasi scelus idololatriae nolle acquiescere*«. Tako reče prorok Samuel Saulu, a sv. Grgur i sv. Bernardo primjećuju na to: »Promislite, kako je zlo i kaki grijeh neposluh, kad ga Duh Sveti isporegjuje s idolopoklonstvom i općenjem sa zlim duhovima!« Razlog tomu navode slijedećim prispodobama. Kao što se grijehom idolopoklonstva i općenjem sa zlim duhovima oduzima Bogu dužna čast i štovanje, isto Mu tako neposluh i preziranje poglavara oduzima dužnu čast i štovanje, jer oni su namjesnici Božji. I kao što idolopoklonik ostavlja pravoga Boga te obožava i časti idol od drveta, isto tako ostavlja neposlušnik pravo pravilo, što je Bog, i ravna se po krivom, što je njegov vlastiti sud i njegovi ljudski razlozi.

1. Reg. 15, 23. D. Greg. l. 35. mor. c. 12. D. Bern. de ordin vit. et mor. instit

Da se povratimo na našu stvar. Bog uništio skoro sve Sinove Israelove, što su mrmljali proti Mojsiju i Aronu. Gospodin naime posla med nje zmije, koje su ih bole i usmrćivale. Sv. Pavao spominje to u Poslanici na Korinćane: »*Ne mrmljajte, kao što su nekoji od njih mrmljali i poginuli od poraziteljа. --- Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore*«. S istoga je razloga kaznio Bog sestru Mojsijevu, Mariju, s vrlo strašnom gubom. Sedam je dana morala po zapovijedi Božjoj ostati izvan tabora, akoprem je Mojsije, ljubimac Gospodnji, za nju jako molio. I on, koji je mogao

Num. 21, 5. 6.

1. ad Cor. 10. 10.

suzdržati gnjev Božji, da se odmah ne izlije nad bezbožnim pukom, ne isposlova oproštenja za svoju sestru bez primjerene zadovoljštine. Otuda uze sv. Bazilije kaznu, što ju zapovijeda da se naloži redovniku, koji bi mrmljao proti poslušnosti ili proti svom bratu. On kaže, da se takav ima odijeliti od družbe, ne samo on, nego i sve njegove stvari. Njegov se posao neka ne miješa s poslom drugih; svejedno kao što se postupa s okuženikom, kad se ne samo odstrani on, nego i njegovo odijelo i sve, čega se dotakao i u ruci imao, da se i drugi ne okuže, tako se ima i s ovakim postupati. Takav se mora odijeliti od družbe kao izopćenik. On ima biti sam. Nitko neka nema ništa više š njim u molitvi, ni kod jela, ni u vrijeme odmora ni posla, da se tako zastidi i popravi.

Nicol. 1 ad imper. Michel. 1. Reg. 24, 5.

Nikola Prvi kori u pismu na cara Mihajla njegovu nečednost, što je opadao crkvene dostojanstvenike. I navodi tom zgodom nešto iz povjesti Davidove. Ovoga je progonio Saul i radio mu o glavi. Tad nagje jednoga dana Saula sama u spilji, gdje ga je mogao bez ikake pogibli usmrtiti. Nu nije htio na nj položiti ruke, jer je držao za zločin uvrede Veličanstva položiti ruku na pomazanika Gospodnjeg, akoprem je ovaj bio opak i zakleti mu naprijatelj. I usudi se samo da mu odreže komad od ruba kabanice. Ali Davida se to, kako pripovijeda sv. Pismo, teško kosnu srca; i pokaja se jako, što je to učinio i »*udari se u svoja prsa, što bijaše odrezao rub plašta Saulova. Percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chamydis Saul*«. »Tako «kaže Papa,» mora činiti i vjerni podanik, koji gleda u poglavarima Krista našega Gospodina. On se ne smije usuditi da odreže mačem jezika rub od odjeće svoga poglavara. Nu ako je komu iz neopreznosti ili slaboće ili u uzbugjenosti strasti izmakla koja riječ ili ako je rekao koju pogrješku pogrješku poglavarevu, neka odmah ugje u se i ozbiljno se za to pokaje kao David, što je odrezao rub od odjeće svoga poglavara, ma kako malena i neznatna bila pogrješka«. Papa pridodaje još poznatu rečenicu Papâ: »Djela se poglavarâ ne smiju udarati mačem usta, akoprem se čini da su ukora vrijedna. *Facta Superiorum oris gladio ferienda non sunt, quamvis reprehendenda videantur*«. Zato reče sam Gospodin: »*Ne ozloglašuj bogove* t. j. one, koje je Bog postavio za svoje namjesnike! *Diis non detrahes*«

D. Greg. in registro lib. 12. c. 31. Exod.22.28.

Takovim se govorima ne samo Bogu i poglavaru nanosi nepravda, nego se time jako škodi i podložniku, pred kojim se tako ogovara. Jer to mu oduzima povjerenje u poglavara i slabi u njem dobro mnijenje i počitanje, što ga je prema njemu imao. To je uzrok, da se podložnik od poglavara odvraća i postaje prama njemu hladnokrvan. Time se vrlo slabi ugled i jakost posluha i često tada ne crpe drugi baš zato nikake koristi iz svega, što mu poglavar kaže ili š njim odredi. Tako mu se zatvaraju vrata njegovu napretku, što bi ga imao učiniti p moću poglavara. Zato se moramo na svaki način jako čuvati, te nigda ne zapriječimo tolikog dobra, da prema opomeni Apostola »*ne uzraste kaki otrovni korijen i bude na zapreku, te se njime oskvrnu mnogi. — Ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam inquinentur multi*«. Ovdje je od potrebe velika opreznost, dapače u lahkim i neznatnim stvarima. Jer nije laka ni neznatna stvar ugrabiti poglavaru ljubav i štovanje, povjerenje i pouzdanje, što ga drugi u nj postavlja. A to je posljedica takih ogovora i naklapanja. Na tu posljedicu moramo osobito misliti a ne samo da li je on što o njemu kažemo, po sebi što znatno ili neznatno.

Ad Hebr. 12, 15.

Petnaesto poglavlje.

Nije proti poslušnosti predložiti što poglavaru. Kako moramo pri tom postupati.

Poglavaru što predložiti nije pogrješka niti nesavršenost. To je nasuprot djelo velike savršenosti, i bila bi pogrješka, kad ne bi u svoje vrijeme što predložili. Mi imamo za to naredbu. »Prekomjerna briga za ono, što se tijela tiče, jest doduše ukora vrijedna; nu nasuprot je umjerena briga, kako da uzdržimo tjelesno zdravlje i snagu za službu Božju, hvalevrijedna. Tu brigu moraju imati svi, i zato moraju svi, čim opaze, da im je što škodljivo ili nužno, ticalo se to sad hrane ili odjeće, sobe ili službe i posla i dr., obavijestiti o tom poglavara ili onoga, koji je za to odregjen«. To nam je Pravilo dao naš sv. Otac iz važnog razloga. Glavna briga za ono, što nam je potrebito za naše zdravlje, mora doduše i u nekom smislu posvema biti stvar naših poglavara. Nu oni su ljudi a ne angjeli. Kao ljudi ne mogu znati, da li ti osim onog, što je zajedničko, j š što trebaš. A ne mogu oni ni na pameti držati svih pojedinosti, i zato im moraš u tom pomoći, moraš ih sjetiti i spomenuti im to, da se mogu za to pobrinuti. Ovdje sve o tom ovisi, da se stvar kako treba predloži; jer je velika pogibao, da se pri tom ne umiješa samoljublje i vlastiti sud Da to sasvim dobro obavimo, moramo po naputku našega sv. Oca dobro paziti na dvoje.

3. p. Constit cap. 2. §. 1. Reg.46.Summar.

Prvo moramo se, prije nego li što takova predložimo, sabrati u molitvi. Ako mislimo i poslije toga, da moramo stvar predložiti poglavaru učinimo to. Pod tom se pak molitvom ne misli, da izmoliš možda jednu Zdravo Mariju i tad odmah prijedložiš, što ti upravo pade na pamet Ne, ova je molitva, prije nego takova šta predložiš, ozbiljno razmišljanje, da li je taj prijedlog na veću slavu Božju, ili da li u tom tražiš sama sebe Ako je ovo posljednje, tad nemoj prijedložiti Ali ako misliš, da je prijedlog na veću slavu našega Gospodina, tad moraš predložiti.

Drugo Ako si učinio prijedlog usmeno, ili da ništa ne zaboraviš, pismeno, tad prepusti daljnu brigu sasvim poglavaru Što on glede toga odredi, drži za najbolje, ne prigovaraj ništa i ne prosi dalje za to, niti sam, niti po kom drugom, bilo sad ono uslišano, što si zahtijevao, ili ne Svaki neka je osvjedočen,

da će ono, što poglavar naredi, pošto je jedanput o tom obaviješten, biti na veću slavu Božju i na njegovo dobro u Gospodinu našemu Ti moraš dakle biti prije i poslije, pošto si stvar predložio i razjasnio, sasvim ravnodušan, da li će se spomenuta stvar u istinu izvesti ili propustiti Što poglavar naredi, moraš biti time sasvim zadovoljan i držati to za bolje

Najvažnije je kod svih takih prijedloga, da smo glede onoga, što zahtijevamo, posve ravnodušni te isto tako zadovoljni i utješeni, kad nijesmo uslišani, kao kad smo uslišani. Tada se takogjer pokazuje, da li u tom tražimo slavu Božju ili same sebe. Jer tražimo li samo volju i čast Božju, veselit ćemo se, štogod poglavar odredi. Mi smo si naime sigurni, da je baš to volja Božja, izražena po poglavaru. Nu ako se počnemo tužiti, biti nezadovoljni, u sebi mrmljati, kad se stvar odbije, onda je to znak, da nijesmo bili ravnodušni niti tražili samo Boga, nego samo sebe i svoju vlastitu ugodnost Otuda dolazi snuždenost i nemir toga radi, što nijesmo postigli, što smo htjeli. Što u ovoj molitvi, prije nego li stvar predložimo, prije svega moramo steći, jest potpuna ravnodušnost glede svega onoga, što bi se moglo odgovoriti. Tu nam mora biti svejedno, kaže li nam se da ili ne. To je najbolje duševno raspoloženje, što ga može tko imati, kad hoće takova šta da predloži Tako će biti jednako zadovoljan i veseo, kad mu se kaže ne, kao da. Bio bi takogjer dobar savjet, da se naime, kad nam se reče željeni dà, ispitamo, da li bi takogjer bili tako zadovoljni, kad bi se reklo ne To bi bio tada dobar znak, i mogli bi biti sasvim mirni, da kod dà ne vršimo svoje vlastite volje, nego volju Gospodina Boga našega

Na taj način što predložiti nipošto nije proti savršenosti posluha, jer to ne uništuje ravnodušnosti ni odanosti; nasuprot je to veća savršenost i veće mrtvenje U ovom slučaju ne predložiti što, bio bi očiti neposluh proti Pravilu i k tome još očita nesavršenost i neumrtvenost. Opazi li tko, da mu što škodi ili da mu što drugo treba, a ne reče ništa, nego si misli: Ako mi se da, dobro, ako ne, hvala Bogu, može si katkada utvarati, da je to mrtvenje ili želja, da što trpi. Nu to je nemrtvenje i želja ne trpjeti; jer mu je teže i mučnije s tom stvari ići k poglavaru te mu je predložiti, nego li ono trpjeti, što onaj čas trpi On se naime boji, da će ga poglavar držati za čovjeka, koji mnogo pazi na sebe i na svoju udobnost. Katkada je to nemrtvenje iz nedostatka ravnodušnosti. Već sam jedan put takova šta predložio, misli si on, pa se poglavar na me osjekao. On mi je tako odgovorio, te sam odlučio, da nigda više k njemu ne idem niti mu išta predložim, van ako nikako drukčije ne bi moglo biti Svemu je tomu to razlog, što ne predlažeš s ravnodušnošću niti imaš jakosti, da primiš ne. Zato hoćeš radije trpjeti, nego li staviti prijedlog.

Promotrimo ovdje prijevaru gjavla i moć samovolje. Uslijed toga hoćemo radije ostati u svojoj nevolji i trpjeti iz puke samovolje, nego li što predložiti iz straha, da će nam se možda uskratiti, za što prosimo To je puka bludnja i zasljepljenost

takogjer u stvarima samoljublja i vlastite koristi. Mi si mislimo, da će nam poglavar dati niječni odgovor, i to nam se čini najgore. Zar ne bi bilo bolje, da bi tada ono, što sad trpiš, trpio iz posluha i po volji Božjoj, nego da trpiš po svojoj volji, kao što sada? O tom ne možeš zaista dvojiti. A istom kolika je zasluga, kad si što predložio iz posluha prema pravilu, što je za te od velike važnosti, i tada se više nemaš bojati posljedica, što mogu nastati, pošto si stvar predložio; jer se ove sad više ne će tebi uračunati, što bi inače bilo, kad ne bi stvari predložio. One će se sada uračunati poglavaru i Bogu, koji te po poglavaru vodi i ravna.

Da izbjegnemo svim ovim posljedicama i uklonimo svaku poteškoću i stid, što bi nas mogao pri tom obuzeti, dao nam je naš Otac Ignacije za to posebno pravilo. Čega se ima onaj bojati ili sramiti, koji čini ono, što mu pravilo nalaže? Poglavar ne može za zlo uzeti, kad tko obdržava pravilo, on to može samo odobravati, U Družbi Isusovoj, gdje je uobičajeno, da radi najneznatnijih stvari idemo k poglavaru, biva to sasvim lahko. Samo tvoja neumrtvenost čini ti to teško.

Glavno je u tom, da stvar predložimo s potrebitom ravnodušnošću i odanošću. Ovo treba još pobliže razjasniti. Kad što predlažemo, ne smijemo to činiti s takom odlučnošću i osvjedočenjem, kao da je ono, što tražimo, već samo po sebi najbolje. To bi tada bilo uzrokom nemira i napasti, ako ne bi ispalo, kako smo mislili. Mi moramo stvar predložiti uvijek kao dvojbenu te s ravnodušnošću očekivati od poglavara riješenje i odluku. Na taj ćemo način ostati mirni, kako god odluka ispala. Zapita li tko u znanstvenoj dvojbi svoga učitelja, tada je s odgovorom, što mu ga ovaj da, zadovoljan i umiren. On je došao kao učenik sa svojom dvojbom k svomu učitelju, i drži njegov odgovor za istinu i riješenje svoje dvojbe. Isto tako mora pravo poslušni predložiti svoje praktične dvojbe svomu poglavaru, još nesiguran, što je bolje, i neodlučan ni za jedno ni za drugo, dok poglavar ne kaže, što je činiti. Ovu izjavu mora držati za najbolju i najsigurniju; nju ima slijediti, i time se mora umiriti. Tako ni u molitvi, što ju obavljamo, prije nego li stvar predložimo, ne smijemo već unapred odrediti, da je baš to na veću slavu Božju; nego moramo samo odlučiti, da ćemo to poglavaru predložiti i da u tom ne ćemo tražiti samih sebe, nego Boga. Pri tom moramo još uvijek ostati neodlučni, da li je to pravo ili nije, dok toga poglavar ne riješi i ne odluči.

To si moramo zapamtiti, jer o tom ovisi, da li ćemo stvar kako treba predložiti, i ujedno sačuvati mir, odlučio sad poglavar što mu drago. Pa pošto je to kod nas u redu jako uobičajeno, puno je do toga, da to kako treba činimo. Bila bi velika šteta po red i vrijedno oplakivanja, kad bi se tako izopačili, da bi poglavari svojim podložnicima jedva smjeli što uskratiti, a da se ne bi odmah ogorčili, počeli gojiti nepouzdanje i tužiti se, kao da ih malo ljube; ili da ne bi mislili i dapače govorili, da je poglavar strog i tvrd čovjek, koji se ne da umekšati. Nu promislimo, da smo to primali od svojih tjelesnih roditelja, kad

su nam mnoge molbe odbili, pa ih nijesmo zato držali za strogo niti im uskratili dužnu ljubav. Pa to je bilo u vrijeme, kad još nijesmo bili tako strogo obvezani, da vojujemo proti svojoj vlastitoj volji i izvojštimo pobjedu nad samima sobom. To isto moramo sada činiti s mnogo više razloga pogledom na svoje duhovne roditelje.

U prijašnja bi vremena odbijali poglavari vrlo često namjerice takove molbe, akoprem su ih mogli bez ikakih zlih posljedica uslišati. Bilo je to u običaju samo za to, da podložnike vježbaju u mrtvenju. Htjeli su ih na to priučiti, da dragovoljno podnesu, kad god im se uskrati molba. Ovi bi tada takovu priliku, što bi se pružila, da slome svoju samovolju, prihvatili rado i veselo. Tolika je bila njihova želja za napretkom u duhovnom životu. Što bi bilo s nama, kad nam se više ne bi smjelo uskratiti ni ono, što nije dobro za nas, a da se ne ogorčimo i počnemo tužiti? A što istom, kad bi tako daleko došlo, da bi poglavari morali svojim podložnicima toliko popuštati, te bi im dapače takova šta dozvoljavali, što sami ne odobravaju, da izbjegnu još veće zlo? Toga se ima redovnik jako čuvati, kako smo prije rekli. (4 poglavlje)

Da podložnik predloži stvar što savršenije, mora rečenu ravnodušnost i odanost imati ne samo u sebi, nego ju i izvana pokazati u riječima i u načinu, kako predlaže. Riječi se moraju slagati sa osjećajima, a vanjština mora podupirati nutrinju. Pravi način, da se što predloži, jest taj, kad se pravo izrazi ravnodušnost i odanost, što se u nami krije, i što to biva točnije, tim je on bolji. Kad bi tko mogao tako stvar predložiti, da poglavar ne bi nikako mogao iz toga razabrati, kamo molitelj naginje, tako da bi istom čuvši razlog mogao odlučiti, što bi bilo bolje, tada bi to bio najbolji način predlaganja. Mi ćemo to još bolje razjasniti.

Jedno pravilo za provincijala nalaže: »Provincijal ima prigodom vijećanja, kad što predloži konzultorima, da izraze svoje mnijenje, stvar tako predložiti, da ne pokaže svog nagnuća ni na drugu stranu. Konzultori (savjetnici) neka izraze posve slobodno svoje mnijenje, pa opazivši da im poglavar naginje na jednu stranu, neka im to ne bude povodom, da i oni na istu strann naginju«. Ovo pravilo za provincijala vrijedi takogjer za podložnike i najbolji je način, kako ćemo što predložiti poglavaru. Tu predlažemo stvar jasnima i jednostavnim riječima, da poglavar jedva opazi, kamo naginjemo, da to ne bude uzrokom, te popusti, opazivši slaboću molitelja. Sad on može slobodnim okom vidjeti, što je shodno, ne obaziruć se na nagnuće i želju onoga, koji predlaže.

Za to imamo dva krasna primjera u Evangjelju. Prvi je o preblaženoj Djevici, kad je upozorila svog preljubljenog Sina, da je nestalo vina, kad bijahu pozvani na svadbu. Tu ona samo reče: »*Vina nemaju!* — *Vinum non habent*«. Ona ne reče: »Doskoči toj nuždi, Gospodine, da se ne osramote; jer možeš«. Ona mu predstavi sasvim jednostavno nuždu. Drugi je primjer način, kako su Marta i Marija obavijestile Krista, našeg Gospodina, o- *Io. 2, 3.*

bolesti svog brata Lazara. One poslaše, kako kazuje Evangjelje, glasnika k njemu, s ovom porukom: »*Gospodine, gle, koga ljubiš, bolestan je.* — *Domine, ecce quem amas, infirmatur*«. Sv. Augustin primjećuje ovdje: »One ne rekoše: Dogji! Jer onome, koji ljubi, dosta je samo najaviti. Nijesu se usudile reći: Dogji i izliječi, niti: Tamo zapovjedi, i ovdje će biti, kao što je rekao stotnik. One kažu samo: »*Gospodine, gle, koga ljubiš, bolestan je*«. Dosta je, da to znaš. Ti ne ostavljaš, koga ljubiš *Non dixerunt: Veni; amanti enim tantummodo nuntiandum fuit. Non ausae sunt dicere: Veni et sana; non ausae sunt dicere: Ibi jube, et hic fiet, ut centurio; sed tantum: Domine, ecce, quem amas, infirmatur. Sufficit, ut noveris: non enim amas, et deseris*«. *Ibid. 11, 3. D. Aug. ho. 1. sup. hoc Evang.*

Tako moramo i mi predložiti stvar svojim poglavarima. S jasnima i jednostavnim riječima moramo razložiti svoju nuždu, nu ne svoje želje niti svog nagnuća. Tada ćemo biti sigurni, štogod poglavar odredi, da tog ne čini iz popustljivosti prema nama, i da ne tražimo samih sebe

Ovaj način predlaganja hoće i naš Otac Ignacije. Gdje govori u Ustanovama o bolesnicima, kojima škodi podneblje ili koji kraj, kaže: »Takav bolesnik neka ne traži promjenu mjesta niti očituje za to, nego neka samo, kako ćuti, pri pći poglavaru svoju bolest, neraspoloženje i nesposobnost za zvanične poslove. Sve ostalo neka prepusti poglavaru. Ovaj ima tada prosuditi, da li je shodno, da ga kamo drugamo pošalje, gdje bi ozdraviv mogao više djelovati, ili da ga na veću slavu Božju ostavi ondje, gdje jest, pa mogao raditi manje ili sasvim ništa. Jer i to može biti za nj spasonosno«. Pa i u toj za nas toli važnoj stvari zahtijeva naš Otac taku ravnodušnost i odanost, da ne samo ne će da molimo za promjenu mjesta, nego ni da ne očitujemo želje za tim. Koliko to više ima biti u drugim neznatnim stvarima? Ako ne možemo i ne znamo toga katkada tako predložiti, da poglavar ne opazi naše želje i našeg nagnuća, tada je vrlo dobro i hvalevrijedno ono, što čine nekoji redovnici, koji razloživši jasno i jednostavno stvar, mole vruće poglavara, da se ništa ne obazire na njihovu želju, nego da ima pred očima samo veću slavu Božju, uvjeravajući ga, da će to primiti s najvećom ljubavi i biti im na veliku utjehu, jer znaju, da time vrše volju Božju. Nasuprot da će ih jako uznemiriti, ako moraju misliti, da im se popustilo. Tada da će biti u strahu, da vrše svoju vlastitu volju a ne volju Božju i posluha

---

Šesnaesto poglavlje.

O prekomjernoj brizi za tjelesne potrebe, i kako jako moramo u tom izbjegavati svaku posebnost.

Umjerenu brigu za uzdržanje zdravlja i tjelesnih sila za službu Božju smatra naš Otac Ignacije hvalevrijednom; nu isto tako smatra ukora vrijednom prekomjernu brigu za tjelesne po- *8. p. Constit cap. 2. §. 1. reg. 46. Summar.*

trebe. O prvoj smo već govorili; sad hoćemo da raspravljamo i o drugoj. U svim je stvarima teško pogoditi sredinu. Što se tiče brige za naše tijelo i za naše zdravlje, ima još osobito poteškoća. Tu je samoljublje vrlo brižni čuvar. Ono se nameće takogjer vrlo rado za vješta liječnika i kaže: Ovo je škodljivo za prsa, ovo za želudac, ono škodi glavi a ono opet očima. Tu se vrlo lahko ugnijezdi pod izlikom prave potrebe osjetnost i udobnost.

D. Bern. ser. 30. sup. Cant.

Sveti se Bernardo tuži veoma na one, koji se podaju prekomjernoj brizi za svoje zdravlje pod izlikom, te ga uzdrže da se moraju za njih, pripravljati posebne jestvine. »To su učenici Hipokrata i Galena«, kaže on, »a ne učenici Kristovi. Ove razlikosti i vlastitosti glede jestvina ne nalaziš u Evangjelju niti u opće u sv. Pismu, nego samo u liječničkim knjigama. Tu stoji: Sočivo napinje, sir otešćuje želudac, mlijeko škodi glavi, piti vodu nije zdravo za prsa, zelje prouzrokuje turobnost, luk pobugjuje na ljutost. ribe iz ribnjaka ili blatne vode ne idu u tek. *Legumina, inquit, ventosa sunt, caseus stomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquae non sustinet pectus, caules nutriunt melancholiam, porri colleram accendunt, pisces de stagno aut de lutosa aqua, meae penitus complexioni non congruunt.* Što je to, da se u tolikim rijekama, poljima, vrtovima i smočnicama jedva može naći, što možeš jesti? *Quale est hoc, ut in totis fluviis, agris, hortis, cellariisve, reperiri vix possit, quid comedas?* Promisli, molim te, da si redovnik a ne liječnik, i da ti nije suditi o ustroju tijela, nego o redovničkim dužnostima. *Puta, quaeso, te monachum esse non medicum: nec de complexione judicandum sed de professione.* Sv. Bernardo navodi četiri valjana i vrlo praktična razloga, zašto se moramo prilagoditi zajednici a izbjegavati posebnost. 1. *Parce, obsecro, primum quidem quieti tuae* Brini se prije svega za svoj pokoj, za svoj nutarnji mir i promisli, da takove posebnosti prouzrokuju veliki nemir. Tad uvijek misliš: Da li će mi to dati ili ne? Da li će mi dati nerado i zlovoljno? Tad jedanput dadu a više put ne. Samo tko je to iskusio, zna dobro, kaki to nemir prouzrokuje Nasuprot je veliki mir, ako se možeš prilagoditi zajednici. 2. *Parce deinde labori ministrantium.* Misli na trud, što ga prouzrokuješ kuhaču, trpezaru i onima, koji služe kod stola. Svi su zabavljeni. Oni moraju amo tamo trčati, da ti udovolje. Gledaj, da ih oslobodiš te brige 3. *Parce gravamini domus.* Promisli, da si sa svojim posebnostima svoj kući na teret. Što je zajedničko i obično, stoji pripravno za sve. To ne pravi nikakih poteškoća. Nu da se udovolji tvojoj voljici i nepotrebnim posebnostima, vrlo je teško i neprilično. 4. *Parce conscientiae; conscientiae dico non tuae, sed alterius.* Imaj obzir na savjest, ne samo na svoju nego još više na savjest svoga brata. Ovaj sjedi pokraj tebe i jede, što mu se da. On se sablažnjuje, što ti ne jedeš. Ti mu daješ povoda, da u sebi mrmlja na tebe i drži te za razmažena čovjeka. Ili pak ne misli o tebi zlo, jer zna, da ti to trebaš; nu tada mrmlja u sebi na poglavara i one, koji te imaju služiti, jer ti ne dadu odmah, što ti treba.

»Nekoji«, kaže sv. Bernardo, »hoće obraniti takove po-

sebnosti oslanjajući se na primjer sv. Pavla, koji je opomenuo svog učenika Timoteja, da pije vina radi svog slabog želuca. »*Nemoj više vode piti, nego malo vina uzmi radi želuca svoga, i čestih svojih bolesti. — Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates*«.

1. ad Tim. 5, 23.

Na to kaže svetac: »Prije svega treba promisliti, da sv. Pavao ne uzima ovaj savjet za sama sebe, nego ga daje drugome. Nadalje ovaj drugi ne moli za takovu pogodnost, nego mu se ona daje, a da tog ne traži i ne moli. Nu ti tražiš takovu pogodnost i posebnost u jelu i moliš za to. Tu se ja vrlo bojim, da nije po srijedi mudrost pùti pod izlikom razboritosti, i da nije samo osjetnost, što ti držiš za potrebu Drugo, Pavao ovdje ne piše redovniku, kao što si ti, nego biskupu Timoteju, čiji je život i zdravlje bilo tako potrebito u početku Crkve. Daj mi drugog Timoteja, pa ću ga hraniti, ako hoćeš, i zlatom, i pojiti balzamom. *Da mihi alterum Timotheum, et ego cibo eum, si vis, etiam auro et poto balsamo*«. Ako ti se ovaj savjet Apostolov glede pića vina toliko dopada, tad ne pregledaj ono »malo«, jer to je takogjer pridodano. *Id te saltem volo admonitum esse, ut si tibi ista auctoritas Apostoli placet de bibendo vino: Modico, quod ille adjunxit, non praetermittas.*

Sv. Jeronim piše u listu na Eustokiju: »Zaručnica Kristova mora bježati vino kao otrov. *Sponsa Christi vinum fugiat pro veneno*«. Ovu rečenicu treba dobro zapamtiti. Ona se slaže s onim, što kaže Apostol; »*U vinu je razuzdanost. — In quo est luxuria*«. »To je« kaže sv. Jeronim, »glavno oružje zlih duhova proti mladeži. *Haec adversus adolescentiam prima arma sunt daemonum.* Ne potresuje dušom toliko škrtost, niti nadima oholost, niti godi častohleplje. *Non sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio.* Vino je i mladost dvostruka pobuda na putenost. Zar da lijevamo ulje u vatru? Zar da još podjarujemo vatru u gorućem tijelu? *Vinum et adolescentia duplex incendium voluptatis est. Quid oleum flammae adjicimus? quid ardenti corpusculo fomenda ignium ministramus?* Nu povratimo se na stvar!

Ad Ephes. 5, 18.

Mi hoćemo ovdje da osobito preporučimo redovnicima, što sveci: Bazilije, Bernardo, Bonaventura i drugi toli stavljaju na srce, naime da se priučimo biti zadovoljni s onim, što je u redu zajedničko, i da ne zahtijevamo nigda ništa posebna, kad nije neophodno nužno. Da se na to odlučimo, bila bi već dosta pomisao, da ćemo tako, kako je rečeno, izmaknuti mnogim neugodnostima, neprilikama i svakojakim sudovima sa svoje i sa strane drugih. Pa kad bi to bilo samo radi naše vlastite koristi, naime da uživamo u redu mir i pokoj, već bi morali nastojati oko toga, makar bila s tim spojena i koja nepogodnost. Jer ovaj mir vrijedi mnogo više, nego li sva korist, što bi ju mogli imati iz takih posebnosti. Nu još nas više mora na to potaknuti, što na taj način možemo veoma sazigjivati svoju braću, svoje poglavare vrlo razveseliti i Bogu ugoditi. To treba dobro zapamtiti, jer to je vrlo praktična i spasonosna nauka.

D. Basil. ser. de renunc. secul. et spirit. perfect. D. Bern. ubi sup. et inform honest. vitae. D. Bonav. de inform. Novit. c. 9.

Jedna od najvećih počasti i žrtava, što ih možeš Bogu prikazati, jedna od najvećih i najboljih pokora, što su Božanskom

Veličanstvu najugodnije, tebi samom najspasonosnije a tvoju braću najviše sazigjuju, jest da sprovedeš čitav život u redu bez ikake posebnosti, čvrsto i ustrajno, strogo se držeći zajedničkog reda, sasvim zadovoljan s onim, što je zajedničko, kako u jelu, tako u odijelu i poslovima, bez ikakih povlastica i iznimaka ili kake posebnosti. Pošto ti i onako moraš činiti pokoru i vježbati se u mrtvenju tad neka ti to bude tvoja najglavnija pokora i mrtvenje. Zato kažu sveti oci i učitelji duhovnog života, da moramo ostale pokore uvijek tako udesiti, da nam preostane još jakosti za ovu najglavniju. Poglavar ne će puno držati do tvoga bičevanja i pokorničkoga pasa, ako se usljed toga ne bi mogao više zadovoljiti s običnim i zajedničkim stvarima, nego bi zahtijevao bolju njegu i više pogodnosti pogledom na hranu, sobu i t. d. Tu imaš pokoru, koja ti je uvijek dozvoljena. Kadgod ju vršiš, razveseljuješ svoga poglavara, a možeš ju činiti bez pogibelji tašte slave, jer ne izgleda da činiš pokoru. Drugi ne vide, da li se u tom mrtviš ili ne. Povrh toga je to najbolje i Bogu najmilije, što možeš činiti. Izgleda takav život posve običan i jednostavan, a u očima je Božjima ipak izvanredan te vrlo čvrsta i sigurna savršenost i svetost.

Nasuprot je nešto najpogubnije i redu na najveću štetu, kad se koji služe posebnostima, povlasticama i iznimkama, bilo to pod kojom mu drago izlikom i na oko iz sasvim pravedna razloga. To je tako sigurno, da to slavni sv. Bonaventura navodi kao jedan od glavnih uzroka mlakosti i popustljivosti stege u redovima. Bio ti ne znam kako star i stekao si još toliko zasluga za red, ipak time jako škodiš redu; jer oni, što iza tebe stupaju u red, ne mogu vidjeti tvoje nutarnje kreposti, niti su vidjeli, što si prije radio. Oni vide samo primjer, što im ga sad daješ u obdržavanju redovničkih pravila. U tom pogledu hoće mlagji uvijek, da im stariji prednjače. Kao što su prvi stupili u red, tako da im budu prvi i u obdržavanju pravilâ. Kao vogje i na izgled da budu onima, koji s novim oduševljenjem stupaju u službu Gospodnju. Inače se ovi nad njima sablažnjuju, ili ih počimaju naskoro nasljedovati zavedeni njihovim primjerom na mlakost.

D. Bonav. in qu. circa reg. q. 19. et de inform. Novitior. c. 19.

To je naš Otac Ignacije vrlo dobro uvidio. Dakle da zapriječi veliku štetu, što bi mogla iz toga nastati, naregjuje on, da se na svakoga, koji hoće u Družbu stupiti i njoj biti pripojen, megju drugima stavi i ovo pitanje: »Možeš li se na to odlučiti, da živeš u kolegiju isto tako kao drugi, ne zahtijevajući nikakih povlastica ni prednosti pred najmanjim od svih, nego prepuštajući svu brigu zu se poglavaru. *An contentus futurus sit eodem, atque alii, modo in Collegio agere, nullisque privilegiis, aut praerogativis minimum omnium, qui in eo fuerint, anteire; omnem sui curam Superiori relinquendo*«. Osobito naregjuje, da se to pitanje stavi na učene i takove, za koje ima nade, da će u budućе postati u redu vrlo znameniti; jer kod takovih bi moglo biti najviše pogibelji, da će se služiti posebnostima i iznimkama. Takovi ne uvigjaju, koliko time škode, makar to bile sitnice. Jer tada će naskoro doći i drugi, koji je isto toliko radio te

Cap. 7. exa.

misli, da ima iste potrebe, i zahtijevati to isto Zatim evo trećega, koji je manje radio, a potom i četvrtoga, i svaki to isto hoće. Tako će malo po malo samostanska stega popustiti i na koncu posvema propasti.

Zato naziva sv, Bernardo takove »narušiteljima jedinstva i neprijateljima mira«. Mnogo bi bilo bolje, da ne propovijedaš i napustiš sve svoje službe, nego da si dozvoliš takih posebnosti i iznimaka; jer time mnogo više razoruješ, nego onim sagragjuješ. Zato nas naš Otac pretiče i opominje, da u Družbi Isusovoj ne smije biti iznimaka ni posebnosti, niti se ima dati prednost starosti, niti lektoru ni propovjedniku, pa ni onomu, koji je bio prije poglavar. Uvijek se moramo držati čvrsto temelja, da se ne može u Družbi ničim više škoditi, nego kad tko dade povoda, te drugi misle, da on zato, što je star ili učenjak ili propovjednik, zahtijeva neke iznimke i povlastice, i želi sad, da se s njim drukčije postupa, nego s drugima. Baš najstariji i najučeniji u Družbi moraju u svemu najviše sazigjivati te svojim primjerom samostanski zapt podržavati i promicati. Baš oni ne smiju »*težiti za visokim stvarima, nego pristajati uz niske. — Non alta sapientes, sed humilibus consentientes*«. Baš za to im mora služiti njihova učenost i njihova starost u redu.

Sedamnaesto poglavlje.

Riješenje dvojbe glede skrbi za svoje zdravlje.

Što nas najviše i iz prividno valjanog razloga na to potiče, da se služimo posebnostima, jest dužnost da se brinemo za svoje zdravlje i uzdržimo svoj život. Da razjasnimo ovaj predmet, navest ćemo ovdje nešto, što kažu o tom bogoslovci. Nešto je drugo naime, kako oni u opće uče, samoga sebe usmrtiti, t. j navlaš učiniti što, da si skratimo život, poduzimajući baš u tu svrhu nešto, što nije nikako dozvoljeno, i uvijek je smrtni grijeh; a opet je nešto sasvim drugo ne brinuti se za uzdržanje svog života niti imati želje produljiti ga, što po tumačenju bogoslovaca nije zabranjeno, nego dozvoljeno. Nitko bo nije dužan produljiti ili uzdržati svoj život time, da uživa fine jestvine i služi se izvanrednim sredstvima. Kao što čovjek nije dužan, da živе baš u najzdravijim krajevima, makar znao, da bi tamo duže živio i bio zdraviji, isto tako nije ni dužan, da uživa baš najzdravija i njegovoj naravi najprijatnija jela, makar sigurno znao, da će si time život svoj produljiti i biti zdraviji. To je nepobitno; jer inače bi morali osuditi sve postove, sva uzdržavanja i sve pokore crkvene i redovne. Dapače bogoslovci i sveci kažu, da je težnja za takovim izabranim stvarima u opće, a osobito kod redovnika, ukora vrijedna.

Isto tako nije ni bolesnik dužan uzdržati svoj život izabranim, dragocijenim i skupim ljekarijama niti se služiti skupim i

izvrsnim liječnicima. U redovnika, koji mora živjeti u poniznosti i siromaštvu, bilo bi to baš ukora vrijedno. Da ispunimo dužnost dosta je, da se služimo običnima i lahkim sredstvima, što se u opće upotrebljavaju. Na više nas Bog ne će obvezati, jer je život i zdravlje tijela vremenito i prolazno dobro i sasvim neznatne vrijednosti, ako se isporedi sa životom i zdravljem duše. Ne samo da je dozvoljeno propustiti izvanredne i izabrane stvari, nego takogjer općenite i obične. Tako si uskraćuju, kako je u opće poznato, redovnici i druge sluge Božje, štošta u jelu, snu, udobnosti i u njegovanju tijela, što drugi ljudi uživaju i mogu slobodno uživati. A mi držimo to ne samo za dozvoljeno nego i za nešto Bogu ugodno, akoprem znamo, da si tim škode svom zdravlju i tako si život skraćuju.

Zaista je nešto dozvoljeno, kreposno i zaslužno žrtvovati svoj vremeniti život ne samo za spas duše, nego i za vremeniti život bližnjega, kako to čine oni, koji njeguju okužene ili zaražene drugim priljepčivim bolestima. Isto je tako nešto dozvoljeno i kreposno za spas i korist vlastite duše usljed mrtvenja dragovoljno što štetovati na svom životu ili svom tjelesnom zdravlju. Ako se tko radi korice kruha ili da prehrani svoju obitelj, ili da steče malo časti, odvažuje na more i putuje u Flandriju i Indiju na veliku štetu svog zdravlja i uz pogibelj svog života, pa to držimo za dozvoljeno koliko to više mora dozvoljeno i Bogu ugodno biti za duhovno dobro svoje duše, da uzmognemo uzdržati pùt podložnu i pokornu duhu, te se ne može više proti njemu dizati niti ga izdavati. Zato to i zovemo pokorom. Kad bi to htjeli napustiti, tad bi značilo htjeti odstraniti sva pokornička djela, što su u Božjoj Crkvi u običaju.

Pogjimo ovdje na pojedinosti. Bogoslovci stavljaju pitanje: Da li je dozvoljeno slugi Božjemu, koji ima bodac ili želučanu bolest, ili kaku vrlu tešku ranu, odbiti ljekariju, da trpi s Kristom, dok naime nije pri tom život u pogibelji? I odgovaraju jesno na to pitanje. Kao primjer navode sv. Agatu Kad joj se sv. Petar ukazao u slici starca, da joj iscijeli prsa, što joj je bio odrezao tiran, ne htjede na to pristati, nego reče: »Tjelesne ljekarije nijesam nikada rabila za svoje tijelo. *Quia medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui*«. Takogjer navode primjere mnogih duhovnih i savršenih muževa, koji su trpjeli bodac ili želučanu bolest ne htijući rabiti ljekarije, da umrtve put te ju podlože duhu, i da ujedno ćute i imaju neki dio na bolovima i muci Kristovoj. U takovim su bolovima bili tada sasvim zadovoljni i veseli i crpali iz toga izvanrednu korist.

Cajet. 2. 2. q. 97. ar. 1. Navarr. in summa. c. 11. num. 41.

Zdravlje i život nijesu nipošto od tolike vrijednosti, da bi im morali posvetiti svu pažnju i sve moguće upotrijebiti, da ih njegujemo i uzdržimo, kako si to neki utvaraju. To vidimo iz slijedećeg slučaja, što ga riješiše bogoslovci. Uzmimo, da čovjek mora umrijeti, ako mu se ne odreže noga ili ruka. Sad se pita: Da li je on dužan podvrći se operaciji! Bogoslovci odgovaraju: ne. I navode za to riječi nekoga drugoga, koji je u sličnom slučaju rekao: »Tolike boli nije život vrijedan *Non est tanto digna dolore salus*«. Čovjek nije dužan toliko trpjeti, da ga uzdrži. Bogoslovci tumače dalje: Čovjek nije dužan uzimati ljekarije, da si produlji život, makar znao, da ne će tako dugo trajati, ako ih ne bude rabio. Ako mu n. pr. liječnici kažu, da uzme svaki mjesec ili svake godine kaki lijek za čišćenje ili druge ljekarije, ili da si gdje stavi fontanelu, tad nije na to obvezan, makar morao deset godina prije umrijeti. Isti učitelji pridodaju još, kad bi tko i znao, da će si pijući vino ili uživajući sladoled svoj život skratiti, to ipak da nije dužan pod smrtni grijeh uzdržavati so od vina ili sladoleda.

Primijenimo sad ova načela na naš predmet! — Ako se drugi ljudi, da uzdrže svoje zdravlje i produlje svoj život, ne uzdržavaju od užitka poslasticâ, sladoleda, od finih i slasnih jela, i ako ih zato, što na to ne paze, ipak ne smijemo odsuditi: kako dakle da se mora redovnik brinuti tako za svoje zdravlje, te mora raditi proti samostanskom posluhu, jer si utvara, da mu ovo škodi ili ono da je bolje za nj? Nu uzmimo, da to nije utvaranje, nego je zbilja tome tako, pa postavimo na jednu pliticu od vage potrebu i moguću, ali još nesigurnu korist iznimke a na drugu pliticu svoj vlastiti i tugji nemir, smetnju i zao primjer i drugo, što može iz toga nastati: tada ćemo vidjeti, da ovo drugo mnogo više važe nego li prvo. Što čine ljudi u svijetu i što si ti možda već često činio, da uživaš kaku nasladu i poslasticu, zar da ti to isto nije dozvoljeno, da vodiš pravi redovnički život, da se prilagodiš zajednici, te ne budeš na sablazan i zao primjer svojoj braći svojim posebnostima i boljom poslugom?

Za svaki slučaj možemo iz toga zaključiti, da redovnik nije dužan pribaviti si takovu posebnost i pogodnost. Ne trebaš si dakle sasvim ništa za to glave trti, ma bio još slabije njegovan, nego što u istinu jesi, kad ti je najgore, bio sad zdrav ili bolestan, pa makar ti to škodilo tvome zdravlju. Ti činiš mnogo bolje i pokazuješ mnogo više savršenosti, kad što trpiš i to smatraš za pokoru, nego kad se brineš za bolju njegu i lagodnost i tužiš se, da na te ne paze niti se za te brinu. Bog ne će, da tako pazimo na svoje zdravlje. »*Jer tko hoće dušu svoju da spase, izgubit će ju; a tko izgubi dušu svoju radi mene, naći će ju. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*«. Na ove riječi Kristove kaže sv. Bernardo: »Hipokrat nas i njegovi učenici uče, da uzdržimo život na ovom svijetu. Epikur nas uči, da vrlo ljubimo ugodnosti i s najvećom brižljivošću tražimo naslade. Krist, naš Spasitelj, uči nas, da izgubimo život, da preziremo tjelesne naslade i užitke te ih ni za što ne držimo prama spasu duše. Promisli, koga ćeš od ovih učitelja slijediti. Promisli, da li ćeš biti učenik Kristov ili Hipokratov ili Galenov«. — Mi možemo još nešto dodati, o čem smo osvjedočeni iz iskustva. Baš oni, koji se drže tako razmaženo i posebno, uvijek su boležljivi i slabašni; i čim se više služe sredstvima za zdravlje, tim ga više narušavaju. A nasuprot su u redu oni sasvim zdravi i jaki, koji se pouzdavaju u Boga i posluh te se drže zajedničkog življenja i svemu se prilagogjuju.

Matth. 16,27. Bern. ser. 30 sup. cant.

Cass. l. 5. de instit. renunc. c. 23.

Kasijan upozoruje ovdje na nešto drugo. Nekoji naime hoće, kako on kaže, ne toliko iz potrebe, koliko iz uglednosti, preuzetnosti i oholosti, da im se da što posebno. Oni hoće, da se do njih više drži, nego do drugih, da se s njima bolje postupa, jer su stari propovjednici, profesori i magistri. Takovi nijesu nigda obično jako duhovni niti što veliko u kreposti. Vidimo, da su oni stari oci, koji su kao zvijezde na nebu Crkve Božje sjali u samostanskoj stezi, bili prijatelji zajedničkoga života a neprijatelji svih posebnosti. Ove moramo nasljedovati.

Time ne ćemo reći, da se tko mora uzdržati, te ne predloži ono, što mu je potrebito; jer gdje ih je mnogo, bit će sigurno uvijek nekoliko, koji će trebati što posebno. Ne mogu svi biti jednako zdravi niti svi jednako jaki. To neka takogjer svi promisle, i nikome neka ne bude ovo, što smo ovdje rekli, povodom, da druge sudi. Svatko neka si misli, kad opazi u drugoga šta posebna, da mu je to potrebito, pa neka sažaljuje njega i njegovu bolest. Sv. Bernardo kaže: »Opazi tko drugi takovu posebnost i počne odmah zavidjeti onomu, koga bi morao sažaljivati. Otuda dolazi, da on često onoga smatra u svom srcu sretnim toga radi, čega radi se ovaj smatra nesretnim, pošto mu je njegova bijeda na velik teret. *Videt hoc aliter quispiam, et fortassis incipit invidere, cui condolere debuerat. Hinc accidit, ut saepe beatificet eum in corde suo ea de re, unde miserum se ille reputat, moleste ferens necessitatem suam*«. — Ne zavidimo mu, niti mislimo zlo o njemu, nego ga sažaljujmo, što je bolestan, i što mu se moraju davati najskupocjenije ljekarije. Kad bi ti vidio, kako to njega samoga boli, jer mora imati što posebna, tad mu ne bi mogao nipošto zavidjeti, nego bi ga morao sažaljivati. Ti bi još zahvaljivao Bogu, što ne trebaš više hrane, sna, odijela i njege, nego se možeš zadovoljiti s onim, što i svi drugi imaju. Sv. Bernardo primjećuje još: »Tko takove posebnosti drugih lahko opaža i odmah ih zloradnim okom promatra, taj pokazuje, da mu je ćućenje posve nisko, i da mu srce teži za osjetnim užicima i finom njegom«.

D. Bern. ser. 1. de altit et humilit. cordis.

Da završimo sa svecem. »Moja braćo«, kaže on, »ne kažem toga, kao da bih se imao sad na koga od vas potužiti. Ali sam držao za nužno, da vas upozorim i unapred opomenem, jer su megju vama nekoji slabiji i nježniji, s kojima radi njihove dobe, radi njihove bolježljivosti i slaboće valja imati obzira. Hvalim svom Gospodinu i Bogu od sveg srca, što vas vidim tako revne i pune čežnje za napretkom, a ujedno toli daleko od tako niskog ćućenja. Vi imate obzira sa slabima i bolnim, koji su megju vama. Ne brinete se za posebnost, koju oni imaju; vi imate svoje oči samo na se upravljene, tužite se samo na sebe, i svaki misli, da najmanje čini od svih. Svaki drži sve druge za poglavara i za bolje od sebe, kako i treba da bude po savjetu Apostola«. »*U poniznosti smatra svatko drugog većim od sebe,— Superiores sibi invicem arbitrantes*«.

Philip. 2,3.

On pridodaje još drugi savjet. Najbolje će biti, da nitko ne gleda na one, koji imaju posebne potrebe, i da se ništa za to ne brine, nego da svraća svoje oči samo na jednoga ili dvojicu onih, za koje držimo, da su najrevniji i na izgled svima u kući. Ove neka nastoji nasljedovati. I pripovijeda takogjer, što mu se dogodilo s jednim od njegovih redovnika, a što ga je jako razveselilo. Jedan brat lajik dogje naime jednom rano u zoru k njemu, baci mu se pred noge i reče: »Jao meni, oče moj, za jutrenje ove noći brojio sam i promatrao trideset kreposti na jednom svom bratu, od kojih nema ni jedne jedine na meni«.

»Ovo brojenje i promatranje kreposti na našoj braći jest vrlo dobra vježba. To ima biti i plod ovog našeg govora«, kaže svetac. Gledajmo uvijek kod drugih na uzvišenost njihovih kreposti a ne na njihove nesavršenosti i pogrješke. Na sebi nasuprot ne pazimo na ono, što nas potiče na taštu preuzetnost, nego na ono, što nam daje povoda, da se pravo ponizimo. Ili kako da držiš što do toga, što možeš više raditi i postiti, nego drugi, ako te megjutim drugi pretiče u kreposti, ako ima više poniznosti i ustrpljivosti, nego ti? Što onda za to, ako on ne može toliko raditi i postiti kao ti? — U ostalom gledaj uvijek više na ono, što drugi ima a ti nemaš. *De cetero ea magis attende, quae alius habet, tu non habes*, A nastoj uvijek ozbiljno da saznaš, čega ti još nemaš. *Sed esto magis sollicitus, ut scias, quid desit tibi.* Tako ćemo se uzdržati u poniznosti i u ljubavi, i veoma napredovati u redovničkom životu.

———

Osamnaesto poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuju njekoji primjeri.

Pripovijeda se o nekom francuskom kneževiću, imenom Rabaud (čit. Rabò) čije je zvanje i nastup u red bilo pravo čudo, da mu se ovaj život, tek što je stupio u red, pričinio vrlo strog i težak. Bio je naime za svog odgoja vrlo fino njegovan. Opat Porkarije, koji je bio tada poglavar onoga samostana, dozvoli mu nešto posebna i izvanredna, što mu je više prijalo, i zapovjedi, da mu se to da. Uza sve to ne bi š njim bolje, nego postade danomice još sladokusniji i slabiji. Jednom sjede s drugima k stolu da jede. Donesoše im za hranu samo malo tvrda kruha i graha. Tada mu se pričini, da vidi dva časna starca. Jedan bijaše ćelav i imagjaše dva ključa obješena na vrat. Drugi bijaše redovnik i imagjaše u ruci posudu od kristala. Oni obigjoše svu blagovaonicu i postaviše svakome redovniku nešto iz posude na njegov tanjur. Njega samoga mimoigjoše, i ne dadoše mu ništa. Ujedno ga pogledaše vrlo ozbiljno i ljutito. Čim je mogao, uzme iz tanjura svog susjeda nešto od onoga, što su oni bili postavili. Kad je to okusio, oćuti u sebi taku slast, te je mislio, da se najfinija jela, što ih je ikada bio u svom životu uživao, ne mogu nikako isporediti s ovom hranom. Triput je imao to isto vigjenje. Sad pogje k opatu, pripovjedi mu to i

Hier. Platus l. 3. de bono statu Religio. c. 16.

pitaše ga vrlo pomnjivo, tko su ova dva starca, što ih je vidio. Opat se odmah sjeti i uvidi, da je to apostol Petar, zaštitnik samostana i njegov utemeljitelj Honorat. A razlog, zašto mu nijesu dali od hrane, koju su drugima dijelili, da je taj, što se ne prilagogjuje sasvim zajedničkom životu te ima za se neke posebnosti. Čim je Rabaud to čuo, ohrabri se i odluči, da će se sasvim prilagoditi zajedničkoj strogosti i samostanskoj stezi. Sve mu to bijaše sad lakše i blaže, nego li je s početka mislio. Malo zatim vidi opet, kako su ovi sveci po svom običaju dijelili redovnicima od one hrane pa i njemu od toga dali. Sad mu se duša sasvim okrijepi, i čvrsto odluči, da će podnašati sve poteškoće i strogosti, što su u redu.

Caesar. l. 7. dialog. c. 48. Cezarije pripovijeda drugi slični primjer. U redu je cistercitskom bio neki redovnik, više mantijom nego li svojim djelima. On bijaše i liječnik. Veći je dio godine bio izvan samostana, a dolazio je samo na najveće svetkovine. Na neku je svetkovinu preblažene Djevice pjevao upravo s ostalima na koru. Tad vidje Majku Božju u najvećem sjaju gdje stupa megj one, što su pjevali. Ona imagjaše posudicu u ruci, uzimaše iz nje sa žličicom neki sok i davaše od toga svakomu redovniku. Kad dogje do njega, mimoigje ga i reče: »Ti ne trebaš mog soka, jer ti si liječnik te živiš i onako dosta dobro«. To ga jako rastuži, i sjeti se svojih pogrješaka. Od sada pak promijeni svoj život, ne izlažaše nikada više van, osim samo na zapovijed, i vježbaše se veoma u mrtvenju. Na prvu svetkovinu naše mile Gospe dogje ona opet, kao prvi put, da okrijepi redovnike. Kad dogje do njega, stane i reče mu: »Jer si se popravio i svoje ljekarije zapostavio mojima, dat ću ti od mog soka; pij, kao i drugi«. — Ovom slatkošću bi vrlo učvršćen u redovničkom životu. Sve je naslade svjetske držao sad za blato; jer sad je istom bio okusio piće zvanja, koje sve zaslagjuje.

Caesar. l. 4. dialog. c. 80. Isti nam Cezarije pripovijeda još jedan taki primjer. U samostan Clairvaux (Klervò) stupi jednoć neki vrlo razmaženi duhovnik. Za samostanskim kruhom nije ćutio želje; jer mu je bio preprost. I mislio je, da će već na samu pomisao, da ga mora jesti, oboljeti. Jedne mu se noći ukaza Krist s komadom takova kruha u ruci i reče mu, da ga jede. On odgovori, da ne može nikako jesti tog ječmenog kruha. Sad zamoči Krist ovaj kruh u krv svoje rane na prsima i zapovjedi mu, da ga jede. Redovnik okusi, i išao mu je u tek kao med. Od sada je jeo kruh i sva prosta jela samostanska, kojih prije nije mogao uživati, i sva mu bijahu vrlo tečna.

P.1.l.1. c.53. Chron. s. Francisc. U ljetopisima se reda sv. Franje spominje ovaj glasoviti kapitul, nazvan od hasura, jer su bile ćelije podignute na polju i hasurami jedna od druge odijeljene. Tu se sakupi do pet hiljada braće. Prisutan bijaše i sv. Dominik, utemeljitelj reda Propovjedalaca. Tada je bila revnost i pokornički duh, što je vladao med onim svetim redovnicima, toliki, da se je morao zauzdavati. Tu bijaše saznao sv. Franjo, da mnogi od njih nose na golom tijelu prsluke i ljuskave košulje od željeza, a drugi da su bili opasani željeznim pasovima. Iz toga razloga bijaše više

njih obolilo i zapriječeno, da se bave molitvom i službom u redu. Njekoji dapače umriješe. Sad zapovjedi svetac pod posluh, da moraju svi, koji su nosili ljuskave košulje i pasove od željeza, odložiti ih i preda nj donijeti. Nagje se tu pet sto komada takovih košulja i željeznih pasova. Dok je u redu vladala taka revnost i braća se sakupila na kapitul, da se posavjetuju o dobrobiti i napretku reda, bi objavljeno sv. Franji, da su i gjavli držali kapitul u nekoj bolnici izmegju Porcijunkule i Asiza, i pri tom se sakupilo osamnaest tisuća zlih duhova. Tu dadoše mnogi od njih svoje lukave i različite savjete, kako da sv. Franju i njegov red i njegove sljedbenike pobiju i unište. Na koncu dade jedan vrlo lukav i prevejan gjavao slijedeći savjet: »Ovaj Otac Franjo i njegova braća bježe svijet tako revno i živu rastavljeni od njega; oni ljube Boga tako jako, bave se tako ozbiljno molitvom i more svoja tjelesa tako jako, da im sada ne možete ništa nauditi. Ja vam svjetujem, da se sada s tim toliko ne mučite. Pustimo najprije, da on zaklopi oči i broj se braće pomnoži. Tada učinimo, da stupe u taj red mladići bez revnosti, starci, koji su bili u časti, plemići, naučeni dobro živjeti, i oholi učenjaci slabašna zdravlja. Sve će ove oni primati, da uzdrže čast redu i umnože broj ljudi. Tako ćemo ih zavesti na samoljublje, na svjetske stvari te da teže za znanošću i častima. Tada se istom možemo na njima osvetiti, pošto ćemo imati mnoge, koji su nam po volji«. Svim se dopade izvanredno ovaj savjet i ova ih nada sve vrlo razveseli.

ŠESTA RASPRAVA.

O obdržavanju pravilâ.

Prvo poglavlje.

O velikoj milosti i dobročinstvu, što nam je Gospodin iskazao, kad nas je ogradio pravilima.

Megju drugim milostima, što nam je Gospodin u redu iskazao, jest velika milost to, što nas je ogradio s toliko pravilâ i propisâ. Tako smo naime više osigurani i zaštićeni od svojih neprijatelja. Sveci isporegjuju evangjeoske savjete sa predzigjem ili izvanjskim bedemom. Grad je naime mnogo više osiguran, ako nema samo zid nego i predzigje. Jer obore li i razore neprijatelji i predzigje, ostade još zid, koji grad čuva i brani. Takovu nam je milost Gospodin iskazao u duhovnim stvarima. »*Grad naše jakosti jest Sion! Spasitelj je postavljen u njemu kao zid i predzigje. — Urbis fortitudinis nostrae Sion Salvator: ponetur in ea murus, et antemurale*«. On nas je ogradio i zaštitio najprije s veoma čvrstim zidom svoga zakona i svojih svetih zapovijedi; a zatim i drugim zidom ili izvanjskim bedemom, naime Pravilima i Ustanovama reda. Kad dakle naši neprijatelji, koji neprestano vojuju proti nama, što od predzigja sruše i razore, tad ostaje glavni zid zakona i zapovijedi Božjih netaknut, i mi smo u sigurnosti. Velika je milost Božja, što te napast, koja ti prouzrokuje borbu, najviše može na to zavesti, da prekršiš Pravilo. To nije ni lahki grijeh. A ti držiž sada više do takog prekršaja, nego li si možda držao u svijetu do smrtnoga grijeha. — *Isa. 26, 1.*

Iz toga možemo takogjer vidjeti, koli je velika bludnja njekojih slabića u redu, koji čim opaze, da što pogriješe proti pravilima i padu u nesavršenosti, odmah misle, da nazaduju. Tada postaju sasvim nemirni i misle, da bi bilo bolje, kad bi ostali u svijetu, nego da su u redu još tako nesavršeni. To je teška napast gjavla. On udara na te u najvažnijoj točki, naime na tvoje redovničko zvanje. Rado bi te napasti na otvorenom polju, vani u svijetu, gdje bi bio bez ove ograde i predzigja pravilâ i evangjeoskih savjetâ. Tamo bi naperio sasvim otvoreno svoje topove proti zidu božanskog zakona. Tamo bi te možda već odavna strovalio u smrtni grijeh. Toga sad ne može tako lahko izvesti; jer tebe štiti i brani ovo predzigje, na kojem dočekuješ sve njegove udarce i o koji se lome sve njegove strjelice, dok si ti vrlo daleko od toga da sagriješiš smrtno. Ma kako ti bilo pri tom neugodno i ma kako bio u tom nesavršen, ipak je jedan jedini smrtni grijeh, što bi ga u svijetu počinio, kud i kamo više, nego li sve tvoje pogrješke proti Pravilima. Činilo ti se, da si ne znam kako mlak i malo napredovao, budi osvjedočen, da si ovdje mnogo bolji nego li bi bio u svijetu. To je nešto, čega radi moramo redovnički život visoko cijeniti i Gospodinu svaki dan neizmjerno zahvaljivati za toliku milost i dobročinstvo, što nas je pozvao u red. Kad ne bi redovnički život druge koristi pružao van ove jedine, bilo bi već to jako puno, i već toga radi morali bi ga jako željeti i cijeniti. Držiš li to za malenkost, što drugi moraju stojati na borilištu megju divljim bikovima i zvijerima, dok si ti siguran u gledalištu? Drugi se nahode posred oluja i valova morskih, a ti si u luci sasvim siguran. Drugi stoje usred rijeka Babilonskih sad nà da se utope, a ti sjediš sasvim mirno na obali.

Pravila i evangjeoski savjeti pomažu nam osim toga još veoma, da obdržajemo zapovijedi i zakon Božji. Tko se obvezuje, da će obdržavati savršenost savjeta, tomu je vrlo lahko obdržavati zapovijedi. Tko nasuprot ne obdržaje savjetâ i ne teži za savršenošću, tomu je vrlo teško obdržavati zapovijedi Božje. U tom smislu tumači sv. Toma riječi Kristove u Evangjelju: »*Zaista vam kažem, da će teško bogati ući u kraljevstvo nebesko. — Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in Regnum coelorum*«. — *Matth. 19, 23.* Razlog je tomu ovaj: »Teško je čovjeku obdržavati zapovijedi, po kojima se ulazi u kraljevstvo, ako ujedno ne slijedi savjetâ i ne ostavi bogatstva. *Quia difficile est, quod homo praecepta servet, quibus intratur in Regnum, nisi sequens consilia divitias relinquat*«. — *D. Tho. quod lib. 4. art. 23.* Tko nastoji da obdržaje savjete, tomu je lahko obdržavati zavovijedi. Zaista ako ostavimo sve bogatstvo, odrečemo se svakog vlasništva i služimo se svima stvarima kao tugjim, da ćemo se najbolje očuvati, te ne poželimo tugje. Moliti Boga za svoje progonitelje i činiti dobro onima, koji nama zlo, uzdržaje nas daleko od toga, da preziremo neprijatelje. Nikada se ne zaklinjati pa ni kad je istina, čuva nas najbolje od krive prisege«. Tako nam pravila i savjeti, što ih u redu ispovijedamo, nijesu nikaki teret, nego dapače pomoć i polakšica, da tim laglje nosimo teret božanskih zapovijedi.

Sv. Augustin tumači to dvjema prispodobama. Raspravljajući o slatkosti zakona milosti prispodablja njegovu težinu s krilima ptičice. Krila nijesu na teret ni na zapreku ptici, nego ju nasuprot olahkoćuju, da može letjeti. — Tako su i točkovi na kolima neka težina; nu ova težina nije na teret, nego pomaže volovima i olahkoćuje im teret tako, da bez njih ne bi mogli vući ni polovicu tereta. Isto je tako s evangjeoskima savjetima u našim Pravilima. Oni nijesu nipošto na teret i zapreku, nego nam dapače služe kao točkovi, pomoću kojih nosimo teret i jaram Božjega zakona sasvim lahko i slatko, dok ljudi u svijetu uzdišući i stenjuć pod teretom tisuću puta padaju, jer nemaju takih točkova ni krila. Stoga moramo biti za to vrlo zahvalni Gospodinu, Pravila u velike cijeniti i s iskrenom ih ljubavlju srca obdržavati. — *D. Aug. ser. 22. de verb. Apostol.*

———

Drugo poglavlje.

Naša savršenost sastoji u obdržavanju pravilâ.

Pro. 3, 21. »*Čuvaj zakon i savjet, i imat će život duša tvoja, i ljupkost grlo tvoje. — Custodi legem, atque consilium, et erit vita animae tuae, et gratia faucibus tuis*«. Tako govori Mudrac a s njim se slaže Prorok: »*Kako su slatke mojemu grlu tvoje riječi, slagje su od meda ustima mojim. — Quam dulcia faucibus meis* Psa.118,103. *eloquia tua, super mel ori meo*«. U nekom listu na Hebdibiju, odgovara sv. Jeronim na dvanaest pitanja, što mu bijahu predložena, i piše ovo. Prvo naime pitanje bijaše: »Kako može čovjek postati savršen? Svetac odgovori na to ono isto, što je jednoć odgovorio Krist bogatomu mladiću, koji je došao ka Gospodinu i bacivši se na koljena preda nj molio ga: »Gospodine! što da učinim, da se spasem?« On je naime jako želio, da osigura svoj spas. Gospodin mu reče »Zapovijedi znaš«. Drži ih i spast ćeš se. Mladić odgovori: »Sve sam ovo obdržavao od mladosti svoje«. »*A Isus*«, kako primjećuje evangjelista Marko, Marc.10,21. »*pogledavš i na njega zavoli ga. — Iesus autem intuitus eum,* Matt. 19, 21. *dilexit eum*« Ovim blagim pogledom pokaza mu i izvana svoju ljubav; jer je krepost i dobrota nešto tako ljubezno, da privlači na se oči i srce Božje. Gospodin mu reče: »*Jedno ti manjka; idi, prodaj što imaš i podaj siromasima i imat ćeš blago na nebu; i dogji, idi za mnom*«. »U tom«, kaže sv. Jeronim, »sastoji savršenost, da sa zapovijedima Božjim spojimo i evangjeoske savjete«.

Časni Beda piše: »Onima, koji nijesu zadovoljni sa zapovijedima Božjim nego drže i savjete, pripada ona druga kruna, što ju je Bog zapovjedio Mojsiji da stavi na prvu. I na ovu stavi Exod,25,25. drugu zlatnu krunu. *Et super illam alteram coronam aureolam*«. Pod ovom se drugom zlatnom krunom razumijeva odlika u plaći i slavi, što će ju izmegju svih drugih imati oni, koji su se ovdje odlikovali izmegju svih obdržavajući osim zapovijedi Božjih i evangjeoske savjete. Tada pridodaje još Krist Gospodin: Ti ne Matth.19.21 ćeš samo postići vječni život nego »*ćeš imati blago na nebu — et habebis thesaurum in ceclo*«, t. j. ti ćeš biti u nebu veoma bogat i imati neprocjenivo blago, ako budeš naime slijedio evangjeoske savjete. Ovu je milost iskazao Gospodin nam redovnicima. On nas je ne samo pozvao, nego »*nas je izbavio iz vlasti* ad Colss. 1, 13. *tminâ, i postavio u kraljevstvo ljubljenog svog Sina. — Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suae*« »*Iz tminâ nas je pozvao u čudnovato svjetlo* 1. Petr. 2,9. *svoje. — Qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum*«. On nas ne će samo kao sve druge vjernike primiti u kraljevstvo nebesko sa svojim ljubljenima i odabranima, nego nas hoće još napose odlikovati. On hoće, da budemo veliki u kraljevstvu nebeskom. Zato nas je pozvao na obdržavanje evangjeoskih savjeta, u stalež savršenosti, koji ispovijedamo u redu.

Tolikom dobročinstvu treba da odgovara i naš život. To će biti, ako obdržajemo svoja Pravila, kako nam to zapovijeda 6. p. Const. c. 1. §. 1. naš Otac Ignacije. »Svi, koji stupaju u Družbu i u njoj živu, neka postojano nastoje da ne propuste ništa od savršenosti, što ju mogu s milošću Božjom postići potpunim obdržavanjem svih Ustanova i posebnim načinom življenja našega reda. *Ut omnes canstanti animo incumbamus, ut nihil perfectionis, quod Divina gratia consequi possimus, in absoluta omnium constitutionum observatione, nostrique Instituti peculiari ratione, adimplenda, praetermittamus*«. U t me sastoji naš napredak i naša savršenost. Činimo li to, tada smo pravi redovnici. Obdržavamo li savršeno naša pravila, tada smo i savršeni redovnici. Već naše ime izrazuje našu dužnost. Zato se zovemo redovnici, jer smo obvezani i vezani držati pravila i evangjeoske savjete. Religiosus — re- i vezani držati pravila i evangjeoske savjete. Religiosus — redovnik — znači obvezan, vezan. Mi smo ne samo obvezani i vezani zapovijedima Božjim kao svi drugi kršćani nego i evangjeoskim savjetima, koji su sadržani u našim Pravilima. Zato naziva Crkva redovnike i Regulares, jer su obvezani da drže svoja pravila. Ovo ime dolazi u kanonskom pravu vrlo često. Sabor Tridentinski i pape u svojim apostolskim Bulama nazivaju nas *Clerici Regulares*. Nastojmo dakle da nam ime odgovara činima. Budimo sasvim pravilni savjesno obdržavajući svoja Pravila, da nam se život slaže s imenom.

Sv. Bernardo piše nekojim osobito revnim redovnicima i potiče ih, da vazda napreduju u svojoj revnosti, govoreći: »Molim vas, braćo, i jako zaklinjem, tako radite i tako stojte u Gospodinu, predragi, Brinite se jedino da držite stegu i Pravila reda, da red vas čuva. *Rogo vos, fratres, et multum obsecro, sic agite, et sic state in Domino dilectissimi, solliciti semper circa* D. Bern. ep. 321 ad Fratree ad s. Anastas. *custodiam ordinis, ut ordo austodiat vos*«. Kako ćemo mi čuvati Pravila reda, tako će i red nas čuvati i uzdržati u kreposti i savršenosti.

U knjizi se Sudaca pripovijeda, da je jakost Samsonova Iudic. 13, 5. et 16, 19. postojala u njegovoj kosi. Pošto mu je ova bila odrezana, ostavi ga njegova jakost, i sad bi lahko od Filistejaca nadvladan i svezan. To je vjerna slika onoga, što smo upravo rekli. Samson bijaše Nazarej, što je tada toliko bilo, koliko redovnik. Bog bijaše postavio njegovu jakost u vlasi njegove glave. Kao Nazarej bio je dužan da pusti te mu raste kosa, a škarice se nijesu smjele dotaći njegove glave. Pošto je iz prekomjerne ljubavi prema svojoj ženi Dalili otkrio tu tajnu te mu iz prevare odrezali kosu, bi ujedno s kosom lišen i svog redovničkog života i svoje jakosti. I naša jakost i snaga sastoji u obdržavanju ovih Pravila, koja izgledaju tako lahka i neznatna kao vlasi. I mi smo nazareji, t. j. redovnici i dužnost nam je ove vlasi njegovati i uzdržavati. Odrežu li ti se oni, tad si bez jakosti kao Samson. Tada ćeš biti vrlo lahko nadvladan i svezan od svojih neprijatelja Filistejaca, t. j. od zlih duhova. I kao što je Samsonu, kad su mu opet porasli vlasi, Bog podijelio nanovo njegovu jakost, tako će ju i tebi opet podijeliti, ako nanovo počneš točno obdržavati pravila i svete običaje i najmanje propise svoga reda.

Treće poglavlje.

Naša Pravila ne vežu pod grijeh. To nam ne smije biti povodom, da ih ne obdržajemo.

Naša Pravila i Ustanove ne vežu ni pod teški ni pod lahki grijeh. To isto vrijedi o svim naredbama i stvarima posluha, kad poglavar ne zapovijeda u ime Gosp dina našega Isusa Krista i p d posluh, kako se to tumači u samim Ustanovama. Naš Otac ne će, da nam ona budu zamkom na grijeh. Nu to ne smije nikomu dati povoda, da ih prekrši. To je naime vrlo općenita napast, kojom gjavao mnoge zavodi, da pomanjkaju u obdržavanju Pravilâ. Naš Otac Ignacije hoće da nas s jedne strane sačuva od zamke na grijeh, što bi mogla nastati, kad bi nas obvezao na Ustanove i Pravila pod grijeh; a s druge strane hoće, da ih potpuno i savršeno obdržavamo, a da ni za vlakno ne odstupimo od savršenosti. On kaže: »Na mjesto straha pred grijehom neka stupi ljubav i želja za svom savršenošću i ozbiljna volja sve činiti, što će biti na veću slavu i hvalu Krista Stvoritelja i Gospodina našega. *Et loco timoris offensae, succedat amor et desiderium omnis perfectionis, et ut major gloria et laus Christi Creatoris, ac Domini nostri, consequatur*«. Na početku Ustanova i Pravila kaže: »Nutarnji zakon svete ljubavi, što ga običava Duh Sveti pisati i utisnuti u srca, ima ovdje pomoći«. To je ono isto, što kaže Gospodin: »*Ako me ljubite, zapovijedi moje držite. Si diligitis me, mandata mea servate*«.

6. p. Constit c. 5.

Jo. 14, 15.

Onomu, koji ljubi, dosta je znati volju ljubljenoga. Dobromu je djetetu dosta znati, to je volja oca. Ne treba mu ni straha ni bojazni. Tko pravila za to prekršuje i omalovažuje, jer ne vežu pod grijeh ni pod kaznu paklenu, taj nije dobar sin a niti dobar sluga. Ili reci mi: Što držiš ob onom slugi, koji ne bi htio nikada izvršiti volje svoga gospodara, osim kad mu što zapovjedi s golim mačem ili pod smrtnu kaznu? A što bi držao ob onoj ženi, koja bi rekla mužu: »Ja ne ću biti rgjava žena niti ću te izdati; ali uza sve to znaj, da ću sasvim po svojoj volji raditi, makar te to ne znam kako rastužilo«. Isto su taki oni, koji prestupaju Pravila, jer ne vežu pod grijeh niti im se prijeti paklom. Tako rade robovi, koji služe samo iz straha pred bičem i pred kaznom. Neki pjesnik kaže: »Iz straha pred kaznom mrze zli grijeh. *Oderunt peccare mali formidine poenae.* Iz ljubavi ka kreposti mrze dobri grijeh. *Oderunt peccare boni virtutis amore*«.

D. Greg. l. 3. dialog. c. 16.

Sv. Grgur pripovijeda o nekom svetom redovniku, imenom Marciju Ovaj se povuče u neku samotnu pustinju na Marsijskoj gori i postavi si na nogu željezni lanac, što bijaše pričvršćen za neku pećinu, da ne može dalje poći, nego koliko je lanac dosizao. Sv. Benedikt sazna to i poruči mu po jednom svom učeniku: »Ako si sluga Božji, neka te ne veže lanac od željeza nego lanac Kristov. *Si servus Dei es, non te teneat catena ferrea, sed catena Christi*«. Ovaj posluša odmah i odriješi si lanac, nu nikada više nije dalje išao, nego li je lanac sizao, kad je bio još s njim svezan. I naš nas je Otac Ignacije oslobodio od ovog željeznog lanca, pošto nas nije htio obvezati na Pravila pod grijeh ni pod prijetnjom pakla. Zato nas je svezao lancem ljubavi Kristove. To nam mora dati više jakosti i većma nas potaknuti, da obdržavamo pravila, nego li željezni lanac straha pred grijehom i kaznom.

Megjutim valja ovdje dvoje primijetiti. 1. Kad Ustanove i Pravila što sadržavaju, na što smo obvezani zavjetima, što smo ih položili, ili naravnim zakonom, tada to veže pod grijeh, ne usljed Pravilâ ili Ustanovâ, nego usljed zavjeta ili naravnoga zakona, kako smo prije spomenuli. 2. Ako i ne veže Pravilo po sebi pod grijeh, možemo ipak, kad ga prekršimo, sagriješiti, ako naime to učinimo iz nemarnosti, lijenosti, prezira ili iz omalovaživanja Pravila ili čeg drugog. To primjećuje i sv. Toma, kad govori o Pravilima reda sv. Dominika, koja isto tako ne vežu pod grijeh, ni pod teški ni pod lahki.

Sup. tract. 3. c. 10. n. 5.

D. Tho. 2.2, q. 186. ar. 9. ad 3., et Cajet. ibi ad 4. dubium.

Četvrto poglavlje.

Kad Pravilo zapovijeda što neznatno, ne ispričava to prekršitelja, nego ga čini još većim krivcem.

Drugom nas takogjer veoma općenitom napašću hoće gjavao zavesti, da ne obdržavamo Pravila, predstavljajući nam da je to samo nešto lahko i neznatno, i da u tom ne sastoji svetost i savršenost. Tu ti se odmah pridruži naša mlohavost i mlakost, i tako biva, da u tom vrlo često pogriješimo. Ove se napasti moramo ozbiljno čuvati. Prije svega velim: Što se ovdje navodi kao isprika, naime da je to samo nešto lahko i neznatno, ne ispričava niti umanjuje krivnje, nego ju na neki način povećava. Raspravljajući sv. Augustin o neposluhu Adamovu kaže: »Kao što se poslušnost Abrahamova u žrtvovanju njegova sina Izaka s punim pravom drži za veliku, jer mu je bilo nešto tako teško zapovjegjeno, isto je tako bila neposlušnost u raju zemaljskom tim veća, čim je lakše bilo ono, što bijaše zapovjegjeno. *Ita et in paradiso tanto major inobedientia fuit, quanto id, quod praeceptum est, nullius difficultatis fuit*«.

D. August. lib. 14. de Civ. Dei c. 15.

Kako su mogli naši praroditelji ispričati svoju neposlušnost u tako lahkoj stvari, kao što bijaše ne jesti sa jednog jedinog stabla, dok su imali toliko drugih, možda s mnogo boljim plodom, s kojih su mogli jesti? Što bi bio Adam učinio, kad bi mu bilo zapovjegjeno što veliko? Kad bi Bog, kao što je zapovjedio Abrahamu, da žrtvuje svoga sina, bio zapovjedio i Adamu, da žrtvuje svoju ženu, bi li on poslušao i žrtvovao ju, pošto, da je ne rastuži, nije ni propustio da jede od ploda, što mu je Bog bio zabranio? — Tako to, što se pravila, koja tko prestupa, dadu tako lahko ispuniti, povećava krivnju i neposluh. To isto primjećuje i sv. Bonaventura. »Pogrješke u malenim stvarima.«

D. Bonav. in spec. disci. ad Nov. in prolo.

kaže on, »okrivljuju onoga tim više i čine ga tim vrednijim ukora, čim je lakše mogao pogrješku izbjeći i sačuvati se, da ne padne u nju. *Minima neglecta eo turpius moribus maculam ingerunt, quo vitari facilius cognita potuerunt.* Kad bi bilo ono, što ti se zapovijeda, vrlo mučno i teško, tad bi se mogao ispričati. Ali kako da se ispričaš u stvari tako lahkoj i neznatnoj?«.

Kako ću vjerovati, da ćeš poslušati u velikim i teškim stvarima, kad ne slušaš u malenim i lahkim? Ne može se misliti, da je onaj sposoban za ono što je veće, koji nije sposoban za ono

D. Bern. de interiori domo c. 50.

što je manje. Sv. Bernardo kaže: »Tko ne zna obuzdati svog jezika ni svladati svoje proždrljivosti, taj nije redovnik. *Qui linguam suam et ventrem custodire non potest, monachus non est*«. To bijaše općenito načelo onih starih otaca. Time su se počimali vježbati u odricanju. Oni naime mišljahu: Kako će se moći onaj svladati u nutarnjim stvarima, što je mnogo teže, koji se ne svlada u izvanjskim, što je mnogo lakše? Kako će takav

ad Ephes. 6, 12.

svladati nevidljive neprijatelje »*duhove zlobe pod nebom — contra spiritualia nequitiae, in caelestibus*«, ako ne može nadvladati niti izvanjskih neprijatelja, kojih vidi?

Iz toga možemo uvidjeti, da li je želja nekojih za velikim stvarima, za velikim patnjama i mrtvenjima, za mučeničkom smrću u zemljama nevjernika prava ili sumnjiva. Ako ne možeš ovdje podnijeti i pretrpjeti ni posve lahkog mrtvenja, pa prekršiš li ovdje sad ovo sad ono Pravilo, samo da se ne mrtviš moleći za dozvolu, kako možeš misliti, da ćeš podnijeti nešto mučno

D. Bonav. ubi supra.

i teško? Sv. Bonaventura kaže: »Mnogi žele za Krista umrijeti, a ne će za Krista ni najmanjeg prigovora podnijeti. *Multi pro Christo optant mori, qui pro Christo nolunt levia verba pati.* Nu kako će onaj, koga plaši šušanj lišća, podnijeti udarac oštroga mača? *Sed quem terret sonitus folii volantis, quomodo sustineret ictum gladii terribiliter vibrantis?* — Ako te već čija ubodljiva rječca smete i uznemiri, što bi bilo, kad bi se uzdigla proti tebi prava progonstva? Što, kad bi u važnim stvarima ustali proti tebi krivi svjedoci i njima se vjerovalo? Zato nas svjetuje sv. Bonaventura: »Priučimo se strpljivo podnašati najmanje suprotivštine; jer koji se nije naučio podnijeti ono što je manje, taj ne će podnijeti ni ono, što je veće. *Minima etiam adversa tollerare patienter assuescamus; quia majora non superat, qui minora tollerare non discit*«.

Dion. Carth. in scala Religiosa ar. 16

Dionizije Kartuzijanac pripovijeda, da je neki novak počeo prve dane s najvećom revnošću, zatim da se, kako često biva, malo po malo zanemario i postao mlak. S početka mu je bilo sve lahko, a poslije mu postajale ponizne vježbe i djela mrtvenja sve teža. Megju inim bilo mu je vrlo teško nositi svoje odijelo, vrlo siromašnu i prostu mantiju, kaku obično nose novaci. Kad je jednom u pô dana zaspao, opazi u snu Krista našeg Otkupitelja, kako je nosio vrlo dugi i teški križ. Sasvim umoran i onemogao htjede se popeti stubama, što bijahu pred njim. Nu križ je bio tako velik, da ga nije mogao vući po stubama. Novak vigje to i sažali mu se jako na pogled ove muke. On mu htjede pomoći i reče: »Molim te, Gospodine, ako hoćeš, da ti pomognem nositi taj križ«. — Tada svrne Gospodin svoje oči na nj, pogleda ga vrlo ozbiljno i strogo i reče mu zlovoljno: »Kako hoćeš da mi pomogneš nositi moj tako teški križ, kad iz ljubavi k meni ne možeš nositi ni mantije, koja je tako lahka?« To reče Spasitelj i iščeznu, a novak se probudi. Nu ovo mu se vigjenje tako duboko utisnu u srce i tako ga ojači, da je odsele onu mantiju, koja mu je dosada bila toli mrska, nosio s najvećom radošću i veseljem, makar da je bila siromašna i prosta.

Peto poglavlje.

O velikoj šteti, što nastaje, kad omalovažujemo Pravilo i u malenim stvarima.

»*Koji je vjeran u najmanjem, i u većem je vjeran; a tko je opak u malom, i u većem je opak. — Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in majori iniquus est*«. To je posve općenita napast, kojom nas gja- *Luc. 16, 10.*
vao hoće zavesti, da smo bezbrižni u obdržavanju pravilâ. Uvijek nam predstavlja, da su to samo lahke i neznatne stvari i da u tom ne sastoji savršenost ni napredak. Pogledom na to govorit ćemo ovdje o dvjema točkama, prvo, kaka šteta nastaje, kad preziremo malene stvari i ne hajemo za njih; i drugo, kako veliko dobro nastaje, ako protivno činimo. O jednom i drugom izrazuje se Krist u malo prije spomenutim riječima. Za prvo kaže: »Tko je opak ili nevjeran u malom, i u većem je opak«. To je već prije rekao Duh Sveti po Mudracu: »*Tko ne haje za malene stvari, malo po malo će propasti. — Qui spernit modica, paulatim decidet*«. To bi nam moralo biti dosta, da postanemo *Eccli. 19, 1.*
revni i brižni u obdržavanju Pravilâ. Već zato ne bi smjeli nikako u tom pogriješiti, što nam se to čine stvari malene i neznatne vrijednosti. Mi znamo, da je Božja riječ, tko prezire malene stvari, da će sve dublje padati i ne će mirovati, dok ne pade u teške grijehe.

Tako propada jedan grad i dolazi u ruke neprijateljâ. Prorok Jeremija veli: »*Odlučio je Gospodin razoriti zid kćeri Sionske; rastegnuo je konopac svoj, i nije ustegnuo ruke svoje od razorenja; i proplakalo je predzigje, i zid se ujedno srušio. — Cogitavit Dominus dissipare murum filiae Sion; tetendit funiculum suum, et non avertit manum suam a perditione: Luxitque antemu-* *Ier. Thr. 2, 8.*
rale, et murus pariter dissipatus est«. Pade predzigje, a naskoro bi i zid probijen i razrušen; i tako prodru u grad i osvoje ga. Na taj način prodiru neprijatelji u grad naših duša i zauzimaju ga. Pravila su, kako smo u prvom poglavlju rekli, predzigje i izvanjski bedem, koji zid zakona i zapovijedi Božjih čuva i brani. Pustiš li da pade predzigje, pasti će naskoro i zid, i tvoja će duša biti orobljena i opustošena. Mudrac kaže: »*Tko ruši plot, ujest će ga zmija. — Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* *Eccle. 10, 8.*

»Zašto si razrušio zid njegov, (vinograda) *da beru s njega svi, koji prolaze putem?* kaže okrunjeni prorok. *Utquid destruxisti*
Psa. 79, 13. *maceriam ejus, et vindemiant eam omnes, qui praetergrediuntur viam*«.

Da to bolje rastumačimo, pošto je od prevelike važnosti, pustimo na stranu sve te prispodobe i slike, pa govorimo jasno. Kako to, da onaj, koji ne haje za malene stvari, malo po malo pada u velike grijehe, kako Duh Sveti kaže? Odgovaram. Isto tako, kao što to uče bogoslovci i sveci glede lahkoga grijeha i kako to kazujemo djeci u školi, naime lahki je grijeh priprava za smrtni. Lahki grijesi, kolikogod ih bilo, ne sačinjavaju smrtnoga grijeha niti mogu usmrtiti duše, t. j. lišiti je milosti i prijateljstva Božjega. Nu oni pripravljaju dušu, čine ju mehkoputnom, slabom i mlakom, da se po tom lahko može svladati od napasti ili prigode, što se pruži, i pasti u smrtni grijeh. Ako prvi hici topova, što pucaju u zid, odmah ga i ne obaraju, ipak ga oslabljuju i priregjuju za to, da ga slijedeći hici mogu oboriti. Padaju li kapi vode na kamen, dakako da nije dosta jedna jedina kap, da kamen izdube; ali je dosta da ga pripravi, te ga uzmogu slijedeće kapi izdupsti i probušiti. »*Kamen dube voda; i*
Iob. 14, 19. *povodnjom malo po malo nestaje zemlje. — Lapides excavant aquae; et alluvione paulatim terra consumitur.*

Tako pripravlja lahki grijeh na smrtni. Malo po malo izgubi čovjek strah pred grijehom. On počima s onim, što više ne odgovara ljubavi Božjoj, i doskora čini, što je proti ljubavi. Komu nije ništa do toga, da laže i bez potrebe se kune, taj će se naskoro spotaknuti i pomiješati jednu stvar s drugom; on će se na laž ili na stvar sumnjivu zakleti, i evo ga u smrtnom grijehu. Komu nije ništa do toga da ogovara u lahkim stvarima, taj će se naskoro namjeriti na nešto, što nije više lahka stvar, i evo ga u pogibelji da smrtno sagriješi. Tko je nemaran u obuzdavanju očiju i odbijanju zlih i nečistih misli, što mu dolaze na pamet, taj je već blizu da pade. Upravo kad najmanje bude na to mislio, povest će mu se srce za očima i mišlju, i evo ga na jedanput gdje je bijedno pao. To je što gjavao namjerava s ovom nehajnošću i s ovim lahkim grijesima, naime da te pripravi za smrtne grijehe.

Isto je tako, kad prestupamo Pravila i omalovažujemo ih. To nas pripravlja i malo po malo zavodi na veće zlo, dok nas ne obori u teške grijehe. S početka nas još peče savjest, kad prestupimo manja Pravila, zatim nam je manje do toga stalo, a napokon činimo to sasvim mirno. Isto je tako s mlakošću i nemarnošću u molitvi, ispitivanju savjesti i u svim duhovnim vježbama. Jer i to sve propisuju samo Pravila. Sad ćemo to propustiti, sad zlo obaviti, sad samo tako iz navade i da ne uberemo iz toga nikakog ploda.

Ovi na oko maleni počeci dovode u opće redovnika do teških grijeha. Ovu nauku crpu sveci iz pada Judina. Najprije je mislio i zlo govorio o Magdaleni, jer je potrošila onu pomast, da pomaže noge Gospodinove. On reče, da se je mogla pomast

prodati i novac dati siromasima. »*A ovo reče*«, kaže Evangjelje, Io. 12, 6,
»*ne što mu bijaše stalo do siromaha, nego što bješe lupež, i imaše kovčežić, i nošaše, što se metaše u nj. — Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat, et loculos habens, ea, quae mittebantur, portabat*«. Kao nabavljač smio bi prodati pomast. Sad ga je boljelo, što mu se izmakla prilika, da može za se steći kaku dobit. Za odštetu toga odluči prodati Krista Gospodina našega za trideset srebrnjaka, što bi ih mogao dobiti, kad bi prodao pomast.

Sv. Augustin kaže na to: »Promisli dobro, da Juda nije D. Aug. in tract. 50. in Io.
istom tada propao, kad je Isusa prodao. Nije istom tada počeo njegov zločin; on ga je nosio već odavna u sebi, jerbo je bio tat i pokvaren, te je slijedio Krista samo tijelom, nu ne srcem«. Isto je tako, kad čuješ, da je duboko pao koji redovnik. — Tad ne misli, da je to početak njegove propasti, jer on bijaše već prije pokvaren. Već odavna bijaše on samo tijelom u redu. Nije imao više duha, živio je bez molitve, bez ispitivanja savjesti, nije ništa držao do prekršaja Pravila. Iz ovoga praha nastade tada tako blato.

To isto primjećuje i sv. Jeronim: »Nesretni Juda hoće da D. Hieron. in c. 26. Matth. super illa verba: Quid vultis mihi dare. et ego vobis eum tradam?
cijenom svog Učitelja nadoknadi štetu, koja mu je, kako je mislio, nanesena time, što bi izlivena pomast. *Infelix Iudas! damnum, quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult Magistri pretio compensare*«. Vidite, kamo je dovela Judu njegova lakomost. On poče po malo krasti i veselilo ga je, da što za se prisvoji. Zato bojmo se početka opačine, pa bilo to još tako maleno. To je takogjer, što kaže Job: »*Pred njim ide siromaštvo. — Faciem* Iob. 41, 13.
eius praecedit egestas«. Najprije osiromaši duša i oslabi od množine nesavršenosti i lahkih grijeha, od zanemarivanja molitve i duhovnih vježba. Otuda dolazi, da pade u teške prekršaje i smrtne grijehe. Tko u velikom nehajstvu živi, nesavršenosti kao vodu pije, taj će naskoro progutati i očevidne grijehe. Čuvajmo se, dakle, da ne damo pristupa gjavlu niti idemo u susret svojoj propasti time, da odbacimo sveti strah pred Pravilima i njih omalovažujemo. »*Daj se poučiti, Jerusaleme, da se možda ne odvrati duša moja od tebe, da te možda ne obratim u pustoš, zemlju bez stanovnikâ. — Erudire, Jerusalem, ne forte recedat anima*
mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem«. Na- Ier. 6, 8.
stoj da se prilagodiš ovom samostanskom zaptu i držiš se reda, koji te Pravila uče, da se Gospodin na odvrati od tebe i ne ostavi te, i tako tada žalosno ne padeš.

———

Šesto poglavlje.

O velikim dobrima, što nastaju, kad obdržavamo visoko cijenimo Pravila i u malenim stvarima.

Matth. 25. 21

»*Dobro, slugo dobri i vjerni! buduć da si bio u malom vjeran, nad mnogim ću te postaviti; ugji u veselje gospodara svojega. — Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium domini tui*«. Ovim se riječima Krista našeg Otkupitelja pokazuju velika dobra, što ih redovnik dobiva, ako revno obdržava i visoko cijeni Pravila, makar se to ticalo samo malenih i neznatnih stvari. Tako veliko i preobilno će biti veselje i plaća, što će ti se dati, ako si vjeran i revan u malom, da ne će radost u te ući, jer je ne bi mogao obuhvatiti, nego da ćeš ti u nju ući, kao kad ulaziš u kaku dvoranu, gdje preostaje još mnogo prostora. Na drugom mjestu stoji: »*Mjeru dobru, i nabijenu, i preopunu dat će vam u krilo vaše. — Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum*«. Tim je označena preobilna mjera plaće.

Luc. 6, 38.

Vidimo sada, zašto Gospodin toli nagragjuje i uzvisuje one koji su u malom vjerni. Razlog je, što se može iz ovih malenih stvari zaključiti na vjernost čovjeka, koju bi pokazao, kad bi mu se povjerile veće stvari. Zato kaže sam Gospodin kod Luke: »*Koji je vjeran u najmanjem, i u većem je vjeran*«. On ne kaže ovdje, što treba dobro zapamtiti: »Tko je vjeran u velikom, bit će vjeran i u malom«, nego naopako; jer se vjernost čovjeka u opće pokazuje mnogo jasnije u malom nego li u velikom. Vjernost se upravitelja ili blagajnika ne pokazuje tako jasno, kad mu kod računa ne manjka sto ili tisuću dukata, kao tada kad mu ne manjka ni jedan novčić. Dobar se i radin sluga ne poznaje tako u velikim stvarima kao u malenim i neznatnim i u takima, kojih nije baš dužan činiti. Ljubav se i poslušnost dobroga sina prama svom ocu ne očituje toli, kad sluša u važnim i znamenitim stvarima, koli kad se ni u najmanjim stvarima ni za vlakance ne udalji od volje svog oca i u opće ništa ne čini, što bi ocu moglo biti i najmanje neugodno.

Luc. 16, 10.

Isto se tako pravi redovnik ne pokazuje toliko u tome, što se čuva da ne pade u velike pogrješke i smrtne grijehe, koliko u tome, što brižno i revno obdržava sva Pravila i propise posluha, ma kako oni bili maleni i neznatni. Zato nagragjuje i uzvisuje Gospodin takove toli visoko, iskazuje im tako velike milosti i toli je darežljiv prema njima. Oni su naime darežljivi prema njemu, i tu se ispunjuje riječ Apostola Jakova: »*Približite se k Bogu, i on će se približiti k vama. — Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis*«. Što se ti više približuješ Bogu i pokazuješ se darežljiviji prama njemu, to će on biti darežljiviji prama tebi, veće ti darove i milosti podijeliti. Darežljiv je prama Bogu onaj, koji osobito brižno i revno nastoji da ugodi Bogu, ne samo u onom, na što je strogo obvezan, nego i u onom, što mu je svjetovano i preko dužnosti, koji nastoji ne samo u velikim, nego

Iacob. 4, 8.

i u najmanjim stvarima i u svemu činiti ono, što je bolje i savršenije, i što uvigja da je većma prema volji Božjoj. Prema takovu je i Gospodin veoma darežljiv.

To su ljudi, koji su pouzdani prijatelji Božji, od Boga dobivaju milosti i odlike, vazda rastu i napreduju u milosti i megju drugima se odlikuju krepošću i savršenošću. To vidimo iz izkustva. Poznavali smo sami nekoje od takovih, koji su se odlikovali duhom i božanskim darovima. O drugima smo čuli pripovijedati, kako su u svojoj visokoj starosti obdržavali s najvećom brižljivošću i točnošću svako najmanje pravilo, te se i u najneznatnijim stvarima podlagali poslušnosti i tako bili na izgled i postigjenje svima. I tako ih podigne Gospodin i odlikova osobito.

Vidimo i u svijetu ljudi, što na taj način služe svojim gospodarima i sasvim se žrtvuju, samo da im u svemu, kako u stvarima malenim tako i velikim, kako u običnim tako i neobičnim prama silama udovolje. Takovi si stiču blagonaklonost svojih gospodara i zadobivaju od njih osobite darove i dobročinstva. Isto je tako u kući Gospodnjoj. Djeca, koja se ponizuju i puno drže do toga, da obdržavaju najmanje i najneznatnije stvari u redu, to su miljenici Božji, i njima iskazuje mnoge milosti. »*Pustite djecu i nemojte zabranjivati joj dolaziti k meni; jer je takovih kraljevstvo nebesko. — Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum coelorum*«.

Matth. 19, 14.

Koji se pak opiru poglavarima, dozvoljavaju si slobode, takove malenkosti omalovažuju, drže ih za vježbe novaka, ove će Bog poniziti i od sebe odbaciti, kako kaže Prorok: »*Ako nijesam bio ponizan svojom mišlju, nego mi je visoko letila duša; neka se naplati duši mojoj kao onome, komu se mlijeko od matere uzima. — Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam; sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea*«.

Psal. 130, 2.

Tako biva s onim, koji se opire svojim poglavarima i ne ponizuje se. Još više! Da majka odbije dijete, namaže s alojom svoja prsa, da ono tamo nagje gorkost, gdje je prije nalazilo slast i nasladu. Takogjer ovu kletvu izriče David vrhu sebe, ako se ne ponizi. Nu ona se tiče i svih, koji se dižu proti svojim poglavarima i nešto prezirno im je biti djecom i malenima. Takovi nahode sada svuda, gdje su prije kušali slast i ugodnost, naime u molitvi i u duhovnim vježbama, samo gorkost. Sve im se preobraća u aloj.

Zato kaže sv. Jeronim: »Tko se hoće Bogu pravo predati i dopasti mu se, taj je isto tako maran i brižljiv u malenim stvarima kao u velikim. On naime zna, da mora dati račun za svaku beskorisnu riječ i za svaku uzaludnu misao. *Mens Christo dedita aeque et in maioribus et in minoribus intenta est; sciens etiam pro otioso verbo reddendam esse rationem.* On uvigja vrlo dobro, da se iz manjih pogrješaka malo po malo pada u veće, i siguran je, da će Bog onoga, koji je u malom vjeran, obilno nagraditi i naplatiti. Zato ne drži ništa za neznatnu stvar, nego do sveg puno drži». — Sv. Bazilije preporučuje nam to isto i kaže: »Nastoj da stečeš većih kreposti, a ne omalovažuj ni manjih. *Studeto, ut majorum virtutum compos efficiare, neque minores*

D. Hier. ep. 3. ad Heliodor.

D. Basil. in princip. 2. tom.

tamen negligito. Nijednu pogrješku ne drži za neznatnu, makar bila manja od najsitnije živutinjice. *Nullum omnino sit erratum, quod parvi pendas; quamvis illud tenuissima bestiola minutius sit.* Jer nema neprijatelja, koji, ako se prezire, ne bi mogao biti vrlo poguban i škodljiv.

———

Sedmo poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuju nekoji primjeri.

U četvrtoj knjizi kraljeva pripovijeda sv. Pismo o Namanu. »Ovaj bijaše vojskovogja kralja sirskoga, ugledan muž kod svoga gospodara.... moćan i bogat muž, ali gubav. On je dočuo, da je u Samariji prorok, imenom Elizej, koji je liječio svakovrsne bolesti i dapače mrtve uskrisivao. I zahtijevaše pismenu preporuku od kralja sirskoga na kralja israelskoga, da ga ovaj, čim k njemu dogje, dade izliječiti.... Naman dogje dakle s konjima i kolima u Samariju. Kod vrata kuće Elizejeve zaustavi se. Sluge unigjoše da jave. Prorok ne dogje van, nego mu poruči: Idi, i operi se
4. Reg. 5,10. sedam puta u Jordanu, i ozdravit će tijelo tvoje, i bit ćeš čist! *Vade, et lavare septies in Jordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.* Razljuti se Naman te otide, i reče: Mislio sam, da će doći k meni, pa da će ovdje stojeći zazvati ime Gospodina Boga svojega, i taknuti se rukom svojim mjesta gube i izliječiti me. *Putabam, quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen Domini Dei sui, et tangeret manu sua locum leprae, et curaret me.* Zar nijesu bolje Abana i Farfar, rijeke Damaska, od svih voda u Israelu, da se operem u njima i budem čist? *Numquid non meliores sunt Abana, et Pharphar, fluvii Damasci, omnibus aquis Israel, ut laver in eis, et munder?* — On se dakle okrene i otide zlovoljan. Tad pristupiše k njemu njegove sluge i rekoše: Oče! kad bi ti prorok rekao i što teško, zaista bi morao učiniti. Koliko više, kad ti je eto rekao: Operi se, i očistit ćeš se? *Pater, et si rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debueras; quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, et mundaberis?* — Sad pogje i okupa se sedam puta u Jordanu po zapovijedi čovjeka Božjega; i postade tijelo njegovo kao tijelo malog djeteta, i bi očišćen *Restituta est caro eius, sicut caro pueri parvuli, et mundatus est*«. Baš time, što mu se činilo tako maleno i neznatno, postigao je svoje zdravlje.

A isto je tako i u duhovnim stvarima. U ovim malenim i neznatnim stvarima, što nam propisuju Pravila, postoji naš spas, naš napredak i naša savršenost. Tako postoji i savršenost slike u najmanjim točkama i jedva vidljivim potezima. Kad bi zahtijevali, da moraš za svoje duhovno dobro, za svoj napredak i savršenost poduzeti što veoma mučno i teško, »*zaista bi to morao učiniti*«, kao Naman i držati, da si trud dobro uložio. Koliko više moraš to čininiti, kad ti kažemo, da ćeš to sve postići, ako

učiniš nješto posve lahko. Što pravila sadržavaju tako lahke i neznatne stvari, to nam ne samo ne smije dati povoda, da budemo nemarni, nego nas nasuprot mora poticati, da ih vjerno obdržavamo, pošto vidimo, da naš napredak i naša savršenost ovisi o tako lahkim stvarima.

U knjizi se slavnih muževa cirstercijskog reda pripovijeda, da su ovi redovnici imali Pravilo, po kojem su morali poslije jela sakupiti mrvice, te ih ili pojesti ili postaviti u zdjelu. Tad se dogodi jednom, da je jedan od onih redovnika, koji bijaše vrlo bogobojazan i točno obdržavaše Pravila, zadržao sakupljene mrvice u ruci. On bijaše naime sasvim zamišljen i zadubljen u ono, što se čitalo kod stola, a megjutim Prior dade znak, da se prestane čitati i ustanu od stola. Sad se istom redovnik razabere i veoma se smuti; jer nije imao više vremena da ih pojede niti da ih stavi u zdjelu. Zastidiv se radi svoje nemarnosti u obdržavanju onog Pravila, nije znao drugog sredstva, nego da pogje k poglavaru, prizna mu svoju krivnju i umoli ga za to pokoru. Držeći dakle mrvice u ruci, pogje k poglavaru, baci se ničice pred njim, prizna svoju krivnju i s najvećom poniznošću umoli ga za pokoru. Prior ga ukori prema njegovoj krivnji i upita ga, kamo je stavio mrvice. »Evo ih u ruci, Oče!« odgovori redovnik. »Pokaži mi ih dakle!« zapovjedi Prior, pa kad ih pokaza, a to mjesto mrvica najdragocjeniji biser. — Pisac primjećuje na to, da je Gospodin ovim čudom htio pokazati, kako su mu mili revni redovnici, koji visoko cijene ne samo pravila, na koja su strogo obvezani, nego i najmanje i najneznatnije propise. Taj primjer pripovijeda i Surije u životu sv. opata Odona i kaže, da se to ovomu dogodilo, kad bijaše još podložnik. No u svojoj poniznosti da je to uvijek tako pripovijedao, kao da se dogodilo kome drugome redovniku.

Lib. de vir. illustrib. Ord. Cisterc.

Sur. in Vita s. Hodonis mense Novembris.

Cezarije pripovijeda, da je u vrijeme cara Fridrika bila ispražnjena jedna od carskih opatija, t. j. od onih, koje su obično carevi popunjavali. Tada su bila dva izabrana, i nijesu se mogli složiti. Sad ponudi jedan od njih caru veliku svotu novaca, što ga bijaše zgrnuo u samostanu, da njega odabere. Car primi novac i obeća, da će mu učiniti po volji. Na to sazna car, da je onaj drugi, što su ga izabrali, izvrstan redovnik, iskren, krepostan i da strogo obdržava Pravila. On se posavjetova sad sa svojima, kako bi mogao kod ovog izbora spoznati vrijednoga i potvrditi a nevrijednoga isključiti. Tad reče jedan od njegovih savjetnika: »Gospodaru! čuo sam, da ovi redovnici imaju Pravilo, po kojem mora svaki uza se nositi šivaću iglu. Kad bude dakle Vaše Veličanstvo na kapitulu, neka zaište od onoga, koji slabije obdržava Pravila, da mu posudi iglu, kao da bi si htjelo prste čistiti. Ako je nema, tada će to biti dobra prigoda, da mu ne predate opatiju, jer je čovjek, koji ne drži svoga Pravila«. Car učini tako. Redovnik nije zbilja imao igle. Sad reče car drugom redovniku, njegovu takmacu: Oče, posudite mi vi svoju iglu!«. Ovaj ju odmah izvadi i dade mu je. Sad reče car njemu: »Oče! vi ste pravi redovnik i zato vrijedni takove časti. Ja sam bio već odlučio da imenujem vašeg takmaca, ali on se je učinio toga

Caes. l. 6. dialog. c. 15.

nevrijednim, jer ne drži svoga Pravila. Jer može se lahko misliti, da će onaj, koji je nemaran u malenim stvarima i ne haje za njih, biti nemaran i u većim.» — Tim povodom oduzme opatiju prvome i dade ju onome, koji je strogo obdržavao svoju Regulu.

Caes. l. 4. dialog. c. 89. Isti Cezarije pripovijeda i slijedeće. Neka je plemenita gospogja htjela ostaviti svijet i u jednom samostanu primiti redovničko odijelo. Vikar ovoga samostana bijaše jedan redovnik, imenom Florin. Onog dana, kad je htjela stupiti u red, priredi još gozbu za svoje prijatelje i znance. Na nju bi pozvan i spomenuti Vikar. Svjetovnjaci budu podvoreni mesom a redovniku dadoše ribe. On naime po Reguli i iz posluha prama zapovijedi svog Opata nije smio jesti mesa. Kad megjutim vidje meso, nije već mogao skinuti očiju s njega. U svojoj pohlepi uze najuljudnije komad pečena mesa s tanjura svog susjeda i metnu ga u usta. Ali po pravednom sudu Božjem zastade mu komad tako u grlu, da ga nije mogao više ni progutati ni baciti van. Kad se htio već zagušiti i očima prevrtao, kao da će umrijeti, udari ga njegov pratilac, koji bijaše takogjer redovnik, tolikom silom po legjima, da je mogao komad izbaciti. Svi pak uvidješe, da je to kazna za njegov neposluh.

1. p. l. 1. c. 60. Hist. Ord Praed. U općoj povjesti reda propovjedničkoga pripovijeda otac Ferdinando Kastilski, da je jedne noći, dok je sv. Dominik boravio u Bologni, počeo gjavao tako strašno mučiti nekog brata lajika, te su se na silnu huku i buku probudili svi drugi redovnici. Oni ga odnesoše na zapovijed sv. Dominika u crkvu. Jedva ih je bilo dosta deset, da ga nose. Kad dogjoše k crkvenim vratima, ugasiše se kao jednim dahom sve svetiljke, tako da su sada svi bili u tmini. Gjavao zlostavljaše siromašnog čovjeka na tisuću načina. Svetac mu zapovjedi u ime Isusa Krista, da kaže, zašto tako muči ovoga čovjeka i zašto ga je zaposjeo. Nato odgovori zli duh, jer je prijašnju večer pio bez dozvole i ne napravivši nad vinom znaka Križa prema propisima Reda. Za ovog razgovora razvoni na jutrenju. Sad reče gjavao: »Ne mogu više ovdje opstati, jer se redovnici dižu, da hvale Boga«. Ostavi dakle brata polumrtva i puna modrica i tako isprebijana, da nije mogao do drugoga dana na noge stati ni s mjesta se maknuti. — *D. Greg. l. 1. dialog. c. 4.* Sv. Grgur pripovijeda slični primjer o nekoj duvni, koja je jela salatu ne napravivši prije znaka Križa, i u koju je tada odmah sotona unišao.

Osmo poglavlje.

Što još drugo može biti uzrokom, da se prestupaju Pravila i o sredstvima proti tomu.

Katkada se prekršuju pravila iz nekog ustezanja i strašljivosti, ili bolje rekavši iz neumrtvenosti. Teško nam je poći k poglavaru i moliti ga nešto za dozvolu, čega ne smijemo bez

nje činiti. Ovu dakle poteškoću valja ukloniti. A tim baš ne ću reći, da ne jedeš, ne piješ, ne govoriš niti šta uzmeš ili zadržiš, što ti hoće drugi dati; ja kažem samo, da toga ne činiš bez dozvole. Zašto da činiš ono bez blagoslova, što možeš činiti s blagoslovom Božjim i poglavarevim. — Reći ćeš na to: Zar da tako često radi svake djetinjarije bježim k poglavaru? On je zaposlen i dodijat će mu to. Baš to je bludnja, koju bih htio sada ukloniti. Poglavarima ne samo da ne će to dodijati, nego će ih u velike obradovati i sazidati; jer to je zadaća njihove službe. Da si pravo poslušan i ništa ne činiš bez dozvole, da napreduješ i zasluga si stečeš, toliko je redu do toga, da ne smatra za suviše, te postavi više poglavara, čija je služba, da ti za sve, što trebaš, dadu dozvolu. Oni znaju, da je to upravo njihova služba, i da su baš za to postavljeni. Baš zato ne može im to dodijati, nego se moraju veseliti, kad k njima dogješ. Trgovcima i zanatnicima nije takogjer dosadno, kad se kod njih kupuje ili što naručuje. To je upravo njihovo zvanje, i što im to bolje ide i dolazi više kupaca, to su veseliji. Isto je tako s poglavarima. Ako misliš o kom od njih drugačije, tad ga ne držiš za dobra poglavara.

Kako može poglavaru dodijati, kad dogješ k njemu i moliš ga nješto za dozvolu, za što on zna, da ne smiješ bez dozvole činiti? Kad bi došao k njemu radi isprazni ili beskorisnih stvari, tada bi se mogao bojati, da ćeš mu dosaditi. Nu tiče li se to čega, što je sadržano u Reguli, veseli ga to mnogo više, jer mu je na veliku utjehu, kad vidi, da se podložnici drže tako strogo Pravilâ, tako točno slušaju i dapače visoko cijene najmanje i najneznatnije stvari. Kad u takim stvarima ne bi išao k poglavarima, tad bi ih to nasuprot jako rastužilo i boljelo, jer bi vidjeli, da si dozvoljuješ sloboštine i iznimke te se usugjuješ takova šta bez dozvole činiti, kao da ne bi bilo u kući poglavara, komu bi mogao ići, i kao da ne bi bilo Pravila, koje bi o tom raspravljalo. To mora poglavara žalostiti; jer kao dobar otac hoće samo naše dobro, a boli ga naša nevolja. Što nam mora bitî teško, jest to, da svojim postupanjem ne dodijavamo poglavarima.

Iz toga slijedi nadalje: Kao što nam ne smije biti teško, da idemo k poglavaru, te ga u kojoj stvari molimo za dozvolu, kad znamo, da to zahtijeva Pravilo i da toga ne smijemo činiti bez dozvole, isto tako ne smije nam biti ni teško, da kažemo svome bratu: »nemamo dozvole«, kad to Pravilo zahtijeva i toga ne smijemo činiti bez dozvole. Ova je opomena od velike važnosti. Nekoji prekršuju Pravila, jer se ne će da mrtve i kažu: Ja nemam dozvole da govorim ili primim, što mi daješ. Nekoji se dakako tada hoće ispričati govoreći, da nijesu htjeli uvrijediti drugoga; zato da su popustili i nijesu se usudili kazati, da t ga ne smiju činiti. To znači držati drugoga za slaba redovnika, koji malo haje za Pravila Promisli ipak, da se drugi tim ne će uvrijediti, nego će se samo sazidati, kad vidi, da tačno obdržavaš Pravila. Možda te je htio tim povodom samo kušati, da vidi, kako obdržavaš Pravila. Kad si već redovnik, pokaži i činom, da si to, obdržavajući strogo svoja Pravila. Toga ne može nitko pokuditi, nego mora svako odobriti.

Drugi se ispričavaju govoreći: Nijesam htio biti *skrupulozan* To je takogjer rgjav izgovor; jer tko obdržava Pravila, ne pokazuje, da je *skrupulozan,* nego da je redovnik. Stiditi se pokazati, da si redovnik i sluga Božji, i da vjerno obdržavaš Pravila, bio bi rgjav znak. Megju druge zablude u svijetu spada i ova, da ljudi odmah zlo govore i rugaju se, kad se tko ozbiljno dade na krepost, prima svete Sakramente i živi u skromnosti. I iz ovog se razloga mnogi ne ufaju javno dati na krepost, kako Evangjelje pripovijeda o knezu židovskom, Nikodemu, da je noću
Io. 3, 1. došao ka Kristu, jer se nije ufao k njemu po danu ići. U Redu je to sasvim drukčije, i imamo se za to brinuti, da tako uvijek ostane. Jedno od velikih dobara, što ih u Redu imamo, jest to, da smo u društvu ljudi, koji svi zajedno hoće da živu kreposno i pobožno. Tko se u tom najviše odlikuje, taj se i najviše štuje.

Pravi redovnik mora u ljubavi prema Bogu i kreposti tako biti učvršćen, da uza sva protuslovlja nikada ne odustane od dobra i onoga što je bolje, niti se ikada stidi pokazati redovnikom i slugom Božjim. Jer tko se toga stidi, mora se bojati, da će se njega stidjeti i Sin Božji pred svojim Ocem. »*Jer tko se postidi mene i mojih riječi, njega će se Sin čovječji postidjeti, kad dogje u slavi svojoj i Očinoj i svetih angjela. — Qui me erubuerit, et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum*
Luc. 9, 26. *venerit in maiestate sua, et Patris, et sanctorum Angelorum*«. Kad bi koji plemić imao slugu za svoju pratnju i poslugu, a ovaj bi u svojoj oholosti i ludosti uvijek daleko zaostajao za svojim gospodarom, kad bi morao š njim ići, da ga ne drže za njegova slugu, tad bi on zaista zaslužio, da ga otpusti i protjera iz kuće. Iste se kazne mora bojati onaj, koji se stidi pokazati slugom Božjim i vjernim opslužiteljem Pravilâ.

Mi se moramo u tom pogledu otresti svake prevare. Tomu pripomaže, što smo osvjedočeni, da se veoma sazigjuju ne samo ukućani nego i svjetovnjaci, kad vide, da tačno i vjerno obdržavamo svoja pravila. Dade li se, kad smo s njima, znak zvonom na koje djelo posluha, tad imamo odlučno reći: Oprostite, gospodine, eto me zovu! Tad prekinimo razgovor na lijep način i pogjimo na djelo posluha. Znam vrlo dobro, da su se svjetovnjaci takovim govorom više sazidali i veću korist odatle crpli, nego li iz svega, što bi im se moglo u duljem razgovoru reći. I čim je osoba starija i uglednija, tim više sazigjuje.

Ako je dakle tko veoma tačan i vjeran u obdržavanju svojih Pravila te kaže uvijek, da treba dozvole za ono, za što drugi zna, da tog ne smije činiti bez dozvole, tada to nije *skrupuloznost* niti neuljudnost, pa makar drugi bio već stariji otac. To ne znači ni biti *skrupulozan*, nego to znači biti samo pravi redovnik i brinuti se za svoj napredak. A to ne može nikoga uvrijediti, nego mora svakoga sazidati. — Kad bi se to ticalo čega osobitog i izvanrednog, tada bi imao izliku i mogao reći: Ne ću da budem osebujnak niti da me drže za licumjerca. Nu ovdje se o tako čem ne radi, nego o obdržavanju tvojih Pravila. I još jedno. Na taj ćeš način zatvoriti vrata svim sličnim slučajevima i uživati tada veliki mir za uvijek. Otvoriš li jedan put vrata, dat ćeš

povoda, da će te tada češće salijetati. Osim ploda i koristi, što ju za se dobivaš, iskazuješ time i svomu bratu veliku uslugu, jer možda je ovaj jako malo mario za dotično Pravilo, a sad upozoren na nj tvojim primjerom, cijeni ga. I tako ga nijesi mogao bolje na nj sjetiti.

U ljetopisima se Reda sv. Jeronima pripovijeda o nekom redovniku, koji se osobito odlikovao u mučanju i baš za to bio u opće u velike štovan. Neki ugledni plemić bijaše za nj čuo i dogje dakle u samostan sa željom, da s njim govori. Nagje ga sama, kad je upravo išao u svoj vrtić, poteče za njim i poviče mu, da bi rad s njim govoriti. Nu sluga Božji ne stane, ne počeka onog što ga je zvao, niti odgovori slovke. Plemić pogje za njim, i obojica unigjoše u vrtić. Došavši tamo baci se redovnik na zemlju, zatvori si rukom oči i reče onomu, što je htio s njim da govori: »Vi valjda, moj gospodine, ne znate, da ne smijem s vama govoriti bez dozvole svoga Priora«. To rekavši baci se opet na zemlju i ne reče ni riječi više. Kad je to plemić vidio, ne htjede mu dalje dosagjivati, nego se povrati kući, mnogo više sazidan ovim njegovim mučanjem, nego da bi mu rekao hiljadu riječi.

Chron. Ord. Hieron. c. 28.

O nekom drugom svetom mužu ovoga Reda pripovijedaju isti ljetopisi ovo. Megju drugim krepostima, što su ga resile, imao je i ovu, da je malo govorio, osobito u vrijeme mučanja i na mjestima, gdje je bilo mučanje propisano, kao u klauzuri i u crkvi. Na ovim se mjestima nije samo čuvao da sam ne govori, nego nije ni odgovarao, kad bi ga drugi tu pitali. Sad dogje jednom u taj samostan kralj Henrik. Upravo je obilazio klauzurom, kad opazi dotičnoga redovnika, gdje mu ide u susret. Kralj ga je veoma ljubio radi njegova sveta života i htjede š njim govoriti. Nu redovnik nije pazio na to, niti stao niti išto odgovorio. Kad kralj opazi, da mu ne odgovara, počne glasnije govoriti, zvati ga i bježati za njim. Ali sluga Božji ne stade niti što odgovori, dok nije bio izvan klauzure. Kad su obojica bila vani, upita ga kralj, zašto mu nije odgovorio. Redovnik kaže razlog i reče: »U klauzuri, gdje me je Vaše Veličanstvo zvalo, nije slobodno redovnicima govoriti. To je razlog, zašto nijesam odgovorio, dok nijesam bio vani«. Povjest primjećuje, da je kralja ovaj odgovor vrlo sazidao.

Ibid. c. 21.

Deveto poglavlje.

O drugim sredstvima, što pripomažu, da obdržavamo Pravila.

Osim toga, što smo rekli, imamo još drugih sredstava, da revno i tačno obdržavamo svoja Pravila. Prvo je dobar primjer i izgled, što smo ga dužni dati drugima, kako to Apostol zapovijeda govoreći: »*Nastojte oko dobra ne samo pred Bogom, nego*

Ad Rom. 12, 17. et 2. ad Cor. 8, 21. *i pred svim ljudima. — Providentes bona non tantum coram Deo sed etiam coram omnibus hominibus«.* A Krist nam sam kaže: *»Tako da se svijetli svjetlo vaše pred ljudima, da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega, koji je na nebesima — Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videant opera vestra bona, et glo-*
Matth. 5, 16. *rificent Patrem vestrum, qui in coelis est».* Tako hvale i slave ljudi Gospodina, kad opaze stablo u svom cvijetu i puno ploda, ili kad vide krasnu i vrlo mirisavu ružu. Svemu svijetu dati dobar primjer i svijetliti svojim životom jest naša dužnost. A osobito smo to dužni svojoj braći, s kojima živimo i općimo. Ovaj dobar primjer i ovaj izgled ne sastoji u tom, da ne počiniš velikih pogrješaka, nego da se kloniš i najmanjih. Svi moraju vidjeti, da si tačan u posluhu i obdržavanju Pravila te paziš na najmanje i najneznatnije stvari u redu i visoko ih cijeniš. Tko se u tom odlikuje, daje najbolji primjer i najviše sazigjuje. Što je on stariji i učeniji, to se više drugi na njem sazigjuju, kad ga vide, gdje je toli tačan i revan i u najmanjim stvarima. U tome mora sastojati časna tvoja starost, u tom se vidjeti, da si stariji, ako si naime ponizniji, umrtveniji, tačniji u obdržavanja svih Pravilâ pa i najmanjih propisâ poslušnosti.

Tako nas uči Krist naš Gospodin i Učitelj u Evangjelju: *»Koji je veći megju vama, neka bude kao manji; i koji je starješina, neka bude kao sluga. — Qui major est in vobis, fiat sicut*
Luc. 22, 26. *minor: et qui proecessor est, sicut ministrator«.* Takovi uzdržavaju red i čine, da cvate samostanska krepost i stega. To su glavni stupovi, što podržavaju red. *»Učinit ću ga stupom u hramu Boga*
Apoc. 3, 12. *svoga. — Faciam illum columnam in templo Dei mei«.* Tako govori Gospodin u Otkrivenju, a Jeremiji kaže: *»Evo te učinih danas gvozdenim stupom, i mjedenim zidom. — Et ego dedi te*
Ier. 1, 18. *hodie in columnam ferream, et in murum aereum«.* Nasuprot ne može nitko Redu nanijeti veće štete, nego kad daje u njemu zao primjer. Što je on stariji i većih sposobnosti, to više škodi. Jer primjer ima u opće najveću moć, da druge potakne i sa sobom povuče, kako to sveci i iskustvo svjedoči. A u zlu je još najmoćniji. Vidi li drugi, kako ti kao stariji slabo obdržavaš Pravila i malo haješ za malene stvari, što će on tada činiti uz naravno nagnuće, što ga imamo svi na slobodu i neovisnost i uz protivnost i odvratnost prama svemu, na što nas vežu Pravila? Što će drugo činiti, nego li poći putem, kojim je udario, i proći kroz vrata, koja vidi otvorena? — To je on već odavna želio te je samo još čekao na vogju, koji bi ga vodio i oduzeo mu stid. Tako će malo po malo samostanska stega popustiti, a ti ćeš biti uzrok, da je tako. Zato ćeš morati odgovarati pred Bogom ne samo za svoje nego i za tugje grijehe, jer si ti svojim zlim primjerom tomu kriv. *»Od tajnih mojih grijeha očisti me, i od tugjih poštedi slugu svoga! — Ab occultis meis munda*
Ps. 18, 13 *me, et ab alienis parce servo tuo«.* To nas mora potaknuti, da točno obdržavamo Pravila i čuvamo se od svega, što može biti na sablazan.

Drugo sredstvo, da točno obdržavamo Pravila, jest vrlo općenito i lahko. Naš Otac Ignacije navodi ga u samim Ustano-

vama i Pravilima, kad kaže: »Nekoliko puta na godinu neka svi mole poglavara, da im naloži pokoru za pogrješke u obdržavanju Pravila, da može svaki pokazati, kako je zabrinut za svoj duhovni napredak na putu Božjem«. Mi moramo Pravila toliko cijeniti, da se imamo, kad ih prekršimo, ne samo u sebi kajati i toga radi žalostiti, nego nam valja to i izvana pokazati tako, da molimo za to za pokoru i u istinu ju izvršimo. Makar se tko katkada i ogriši o Pravila, naknagjuje i naplaćuje pogrješku pokorom, a Pravila ostaju nepovrijegjena, u svojoj kreposti i vrijednosti, kao da nijesu bila prekršena. Zakon ostaje *in viridi observantia*, kako pravnici i bogoslovci kažu, t. j. on ostaje u svojoj živoj, svježoj i potpunoj kreposti, kao da ne bi bio prestupljen, kad god se prestupak kazni. Da zakon ostane u kreposti i valjanosti, nije baš potrebito, da ga podložnici u opće ne prestupaju; dosta je, da se prekršitelji kazne. 3. p. Const. c. 1. § 28. Reg. 51. Summar.

Nu ako se zakon slobodno prestupa i ne kazni se više niti na to pazi, tada je to znak, da zakon nema više valjanosti ni kreposti. Sada je navadom izgubio krepost ili je ukinut, bilo sad što nije više u porabi, ili što je protivna poraba postala navadom. To isto vrijedi i o Pravilima. Brine li se u redu za to, da se svaka nehajnost ili prekršaj Pravila kazni, tada je to znak, da se još dobro obdržavaju Pravila. Nu ako se Pravilâ prestupaju i mnogo griješi proti njima, a ne vidimo, da se za to pokora zahtijeva i čini, tad možemo u istinu reći: Ovdje se ne drže više Pravila. Jer kada se Pravila jednom slobodno i na vas mah prekršuju i nitko se ne brine za to, ne kazni toga, niti je kome što stalo do toga, tad možeš reći: Ta Pravila nemaju više krepost pravila. Ona su protivnom porabom ukinuta, kad god se prestupaju na očigled ili sa znanjem poglavara a za to se ne nalaže pokora.

Zato su poglavari, čija je dužnost, da Pravila sačuvaju i uzdrže u kreposti, kao čuvari i stražari Reda dužni nalagati pokore, kad se pogriješi u obdržavanju Pravila. Ako ti dakle dade poglavar pokoru ili ukor, tada to nije zato, što te tobože mrzi ili jer te možda manje štuje; on naime vrlo dobro zna, da smo svi ljudi, i da nije ništa veliko pogriješiti proti ovom ili onom Pravilu. On to čini, da udovolji svojoj dužnosti, koja ga veže, da bdije nad Pravilima. Ako se na to ne bi obazirao, nego bi kroz prste progledao, kad se što prekrši, i ne bi htio naložiti pokore, tada bi pokazao time, da malo štuje Pravila i donekle bi pristao na prekršaj. Tada bi morala malo po malo poraba i izvršivanje Pravilâ prestati a redovnički život malaksati i omlitaviti. Sv. Bonaventura kaže: »Razlika izmegju strogih ili reformiranih Redova i blažih ne sastoji u tom, što se u ovim griješi a u onim ne. To je i onako nemoguće, *»jer u mnogom griješimo svi. — In multis enim offendimus omnes«.* Razlika sastoji u tom, što se u strogim ili reformiranim Redovima svaki, koji Pravila prestupi, ukori i kazni, a u blažima ne«. D. Bonaven. tract. de sex alis Seraph. ala 1. Iacob. 3, 2.

Kako hoće naš Otac Ignacije, moramo svi pomagati poglavara u onom, na što je obvezan po svojoj službi. Zato kaže naš Otac: »Nekoliko puta na godinu neka mole svi poglavara,

da im naloži pokoru za pogrješke u obdržavanju Pravilâ«. Bila bi naime prevelika muka za poglavara, kad bi morao za svakim pojedinim kao stražar ići i svaki put mu naložiti pokoru, kad prekrši Pravilo. To bi bilo sasvim nemoguće, pa kad bi i bilo moguće, ne bi se slagalo s blagošću, kojom se postupa u Družbi. Za to se moraš ti sam brinuti i prvi biti, koji će svoju krivnju priznati poglavaru i moliti za pokoru. Ne smiješ nikada dopustiti, da poglavar sazna za tvoju pogrješku prije od koga drugoga nego li od tebe. To je tvoja stvar i ti dobivaš time mnogo više nego li svaki drugi.

Uvaži još i razlog, koji naš Otac u istom Pravilu za to navodi, »da pokaže, kako je zabrinut za svoj duhovni napredak na putu Božjem«. Ako se tko brine za to, da svaki put, kad pogriješi proti Pravilu, odmah moli za pokoru, tad pokazuje, da mu je stalo do svog napretka. Tko prestupa Pravila i mnogo griješi proti njima a uz to se ne brine, da moli za to za pokoru, taj pokazuje, da se malo brine za svoj napredak. Ako je dakle u kojem samostanu ovo vježbanje često i čine se mnoge pokore i mrtvenja, znak je, da je dobro s tim samostanom, da vlada u njem velika revnost, da jedan drugoga veoma sazigjuje i da su svi oduševljeni za službu Božju.

To je dakle drugo sredstvo, što ga ovdje navodimo, i posve je lahko. Ja ne kažem baš, da ne smijemo nipošto pogriješiti proti Pravilima; jer tad bi morali biti ne ljudi nego angjeli.
3. Reg. 8,46 »*Nema bo čovjeka, koji ne griješi* — *Non est enim homo, qui non peccet*«. Jer gdje je taj pravednik, koji će izmaći lahkim pogrješkama i malenim grijesima? Nu ako si pogrješio, pokaj se, pokaži činom, da si redovnik, da štuješ i cijeniš Pravila i da ozbiljno želiš obdržavati ih Neka se barem vidi, da priznaješ svoju krivnju; jer ovom posve neznatnom pokorom popravljaš opet prekršaj Pravila i dobivaš više, nego li si izgubio. Gjavao se sad ne će moći hvastati pogrješkom, na koju te je zaveo; nasuprot će se srditi i stiditi, što si znao tako dobro zu nju zadovoljiti. Tako je to priznao zli neprijatelj proti svojoj volji svetom Dominiku, kad ga je ovaj vodio po svim prostorijama samostana, da mu kaže, kako gdje napastuje njegove redovnike. Kada su došli u kapitul, gdje se priznaje krivnja i dobiva za to ukor i pokora, reče zli neprijatelj: »Ovdje opet izgubim sve, što dobijem u govorionici, blagovaonici i na svim drugim mjestima«. Pa ne samo pred Bogom nego i pred ljudima zadovoljavaš i naplaćuješ pokorom prekršaj Pravilâ. Jesi li zanemario zvoniti ili se točno naći kod djela posluha ili si počinio javnu pogrješku na očigled svijų, tad ćeš opet popraviti pogrješku javnom pokorom, priznavajući naime svoju krivnju. Ali opaze li pogrješku a ne vide pokore, tad se može s pravom reći: U ovoj se kući ne pazi na tačno obdržavanje, tu se polako nazaduje.

Valja ovdje još nješto primijetiti. Dakako da je običaj u Družbi, da se moli i nalaže pokora, pa valja da tako uvijek i ostane. Nu uz to ne smijemo zaboraviti druge vrsti pokorâ, o
Reg. 4. Summarii. kojoj pravilo govori, naime »kad ih nalaže poglavar u istu svrhu«. Jer kad bi ove prestale, tada bi, kad bi ih poglavar sam naložio,

malo po malo postale teške, i nekoje bi moglo to veoma uvrljediti, što im se nalažu take pokore. To bi bilo na veliku štetu redu i na vrlo slab izgled. Zato treba da i nadalje ostane ova vrst pokorâ i u opće se kod svih upotrebljava; a za to će uvijek biti povoda. A kad i ne bi bilo povoda, »neka ipak«, kako naš Reg. 47. Summarii.
Otac kaže, »budu svi pripravni, da sve pokore, što im se nalažu, posve dragovoljno prime i ovrše, ako bi im se i naložile, kad ne bi ništa skrivili«. U tom se pokazuje krepost i poniznost i želja za napretkom, što ju redovnik ima, kao što apostol Petar
kaže: »*Jer kada je slava, ako za krivicu kaznu podnosite? Ali* 1. Pet. 2,20.
ako dobro činite i strpljivo podnosite, to je milost kod Boga. — *Quae enim est gloria si peccantes, et colaphizati suffertis? sed si bene facientes sustinetis, haec est gratia apud Deum*«. Kaka te hvala ili kaka osobita zasluga ide, ako uvijek počinjaš pogrješke i tada imaš dovoljno razloga, da ukor i pokoru strpljivo podneseš? Ali ako koga, kad nije dao povoda, ipak kore i nalažu mu pokore, kao da je zbilja što skrivio, a ovaj to strpljivo i ravnodušno podnosi, tada je to zaista hvalevrijedno.

Da obdržavamo Pravila, doprinosi i to. što se iziskuje n posljednjem Pravilu Sumarija i u posljednjem od općenitih Pravila, naime »da ih znamo i razumijemo«. Zato se tu zapovijeda, da ih svi imaju i čitaju, i da ih svi svakog mjeseca slušaju čitati. Neki se ne zadovoljavaju time, da ih slušaju čitati u blagovaonici. Za duhovno štivo, što ga imaju obaviti, čitaju takogjer svaki dan tri ili četiri Pravila. Tako su lahko gotovi svaki mjesec sa svima i mogu ih takogjer promatrati. To je hvalevrijedam običaj i izvrsno duhovno štivo. — Tomu pripomaže osobito i to da činimo posebno ispitivanje savjesti o obdržavanju Pravilâ. Ne moramo se pri tom baviti sa svima, nego samo s onim, s kojim je to nužnije, tada opet s drugim, a tada opet s Pravilima, koja spadaju na našu službu i t. d. To je veoma spasonosno ispitivanje savjesti.

SEDMA RASPRAVA.

O iskrenosti, s kojom se moramo vladati prama poglavarima i duhovnim ocima, otkrivajući im posvema duševno stanje.

Prvo poglavlje.

Kako je važno i potrebito, da budemo iskreni prema svojim poglavarima.

Cass. l. 4 de instit. re-nunt. c. 9. et coll. 2. Abb. Moysi. c. 10. D. Ant. in Vitis P. P. p. 2. §. 104.

Oni su stari oci, kako kazuje Kasijan, svima, koji su kod njih stupali u službu Božju, preporučivali kao prvo slovo abecede, da moraju svojim poglavarima i učiteljima očitovati sve svoje napasti i zle misli i sve, što im se u duši zbiva. To je vrijedilo kod njih kao prvo načelo. Sv. Antun kaže: »Ako je moguće, ima redovnik kazati poglavarima, koliko koračaja napravi i koliko čaša vode ispije u svojoj ćeliji, da u tom ne sagje s pravoga puta. Sve mora biti odmjereno po posluhu. — *Si potest fieri, quot passus ambulat Monachus, vel quot calices aquae bibat in cella sua, habet declarare senioribus, ut non devietur in ipsis*«. Sv. Ivan Klimak kaže, da je u nekom veoma svetom samostanu našao mnogo redovnika, koji su nosili za svojim pasom knjižicu, u koju su pisali svaki dan sve svoje misli, da dadu o tome račun svomu duhovnom vogji. I kaže takogjer, da je to bilo na zapovijed poglavara. To isto izrično navode sv. Bazilije, sv. Jeronim, sv. Ambrozije i sv. Bernardo.

D. Io. Clim. c. 4. obedientia.

D. Basil. in const. mon. et aliis multis locis. D. Hieron. in reg. mon c. 34. D. Ambros. l. 3. offic. c. 16. D. Bern. de ordin. vit. et mor. instit. Cap. 4. exa. §. 34.

Ovu općenitu nauku svetaca i ovo prvo načelo onih starih otaca preporuča nam i naš Otac Ignacije kao nešto osobito važno i nužno vrlo ozbiljnim riječima, kako čitamo u Ustanovama. »Pošto smo stvar u Gospodinu promislili, činilo nam se pred licem Božanskog Veličanstva od prevelike koristi, da poglavari svoje podložnike sasvim poznaju. — *Re in Domino considerata, visum est nobis in Divinae Maiestatis conspectu mirum in modum conferre, ut Superioribus subditi omnino perspecti sint*« Tako inače ne običaje govoriti naš Otac, makar se radilo o čem vrlo važnom. Na on ne samo da govori tako, nego navodi još i veoma važne razloge, da to dokaže. Prvi razlog, kako je važna i potrebita ova iskrenost prama poglavarima, jest, »da ovi uzmognu svoje podložnike bolje ravnati i voditi«. Jer ako te ne pozna a ti mu se ne otkriješ, tada zaista toga ne može činiti. Mudrac kaže: »*Tko taji svoje opačine, ne može se dobro voditi. — Qui abscondit scelera sua, non dirigetur*«. Ako bolesnik ne otkrije liječniku svoje bolesti, ne može ga onaj liječiti. Sv. Jeronim kaže:

Prov. 28,13

»*Čega liječništvo ne poznaje, toga ni ne liječi. — Quod ignorat, medicina non sanat*«. Ti moraš liječniku očitovati svoju bolest, ako hoćeš da te liječi. A ako imaš više bolesti i slabosti, tada ih moraš sve očitovati. Zatajiš li samo jednu jedinu, tada ti može dati ljekariju, koja će zatajenoj boli više škoditi nego li otkrivenoj koristiti. Jer što je dobro za jetra, škodljivo je za slezenu. Zatu mu moraš sve kazati, da može ljekariju tako smiješati, kako ne će nikako škoditi.

D. Hier. sup. illud Eccli. 10, 11. Si mordeat serpens in silentio.

Isto tako i s istoga razloga moraš otkriti i svomu duhovnom liječniku, svom poglavaru, sve svoje slabosti i bolesti. Kad liječnik dobro pozna bolesnika i zna sve njegove slabosti te poznaje njegov tjelesni sustav, tada je već na po puta, da ga izliječi. Sad se lati bolesti odmah od korena; on poznaje zao sok i zna, što može pomoći a što škoditi, i tako lahko upotrebljava shodno sredstvo. Zato imaju knezovi i velika gospoda uvijek uza se liječnike, koji ih moraju pratiti i s njima jesti. Liječnik ne treba da takom gospodinu svaki čas kaže: Od tog ne smiješ jesti, toliko ne smiješ piti. To bi bilo vrlo neugodno i neprilično. Liječnik mora vidjeti, što on jede, kako se kreće, na što je osobito nagnut, i što mu škodi ili koristi. On mora poznavati njegov tjelesni sustav, da ga može tada u vrijeme bolesti liječiti i tim bolje pripisivati shodnije lijekove. Naš Otac Ignacije hoće, da i mi uživamo ovu pogodnost. On hoće, da su uvijek uz nas liječnici, koji vrlo dobro poznaju našu narav i nagnuće, našu slaboću i jakost, da nas tada tim bolje znaju liječiti i ravnati. Uprava je u Družbi Isusovoj duhovna i nutarnja. Tu nema straha pred kaznom. Obično se tu ni ne postupa na sudbeni način ispitivanjem stvari i preslušanjem svjedoka. Jedino se gleda na spas i napredak naših duša. Zato se moraš sam očitovati i otkriti poglavaru, kao svome liječniku i ocu i namjesniku Božjemu. Ne činiš li toga, tad si u pogibelji da kušaš Boga, koji nas hoće po ljudima voditi i ravnati. A ovi te ne mogu dobro voditi, ako im se ne otkriješ, jer te drukčije ne poznaju.

Drugi razlog tumači još bolje prvi, a glasi ovako: »Što točnije poznaju poglavari nutarnjost svojih podložnika, to im bolje i s većom ljubavi mogu pomoći i duše im sačuvati od svakojakih neprilika i pogibelji, u koje bi pali, kad bi ih postavili na ovo ili ono mjesto, u ovu ili onu prigodu, ne poznavajući njihovih napasti ni zlih nagnuća ni kolika im je jakost u kreposti.« To je od osobite važnosti u našoj Družbi, gdje prema svojem zavjetu i svojoj svrsi moramo uvijek biti pripravni, da pogjemo u ovaj ili onaj kraj svijeta, kad god to zapovjedi papa ili naš neposredni poglavar. Kod takih dakle misija treba pravo birati i baš sposobne tamo poslati, koji su za to, a ne druge, koji nijesu za to. Zato kaže naš Otac, da je ne samo mnogo, nego najviše do toga, te poglavar potpuno poznaje nagnuća i napasti svojih podložnika. On mora znati, na koje su pogrješke i grijehe oni najviše nagnuti, tada ih može to bolje voditi i ravnati. Tada on ne će ništa zapovjediti, što nadmašuje sile, niti će ih izvrgnuti većim pogibeljima i mukama, nego li svaki može podnijeti. Što olahkoćuje upravu u Družbi i čini ju ugodnom i veoma si-

gurnom, jest ova iskrenost podložnika i ono poznavanje, što ga poglavari imaju o svakom pojedinom, o njegovu talentu, o njegovim darovima i sposobnostima, o dobrim i zlim njegovim svojstvima, usljed čega znaju, za što je koji, a za što nije, kako imaju s njim postupati i kamo ga mogu postaviti. I tako ti se ništa ne će zapovjediti, što nadmašuje tvoje duhovne i tjelesne sile, niti će te izvrći ikojoj pogibelji. Svakomu će se dati prema njegovim silama i prema njegovoj moći, kako stoji u Evangjelju. »*Unicuique secundum propriam virtutem*«. Matth, 25, 15.

Treće, kako naš Otac kaže, mnogo je do toga, da može poglavar naregjivati i brinuti se za ono, što je korisno čitavom tijelu Družbe; jer na njeno dobro i čast mora isto tako paziti kao i na tvoje dobro. Ako mu se otkriješ i dadeš mu račun o svojoj duši, tada se poglavar može, obaziruć se u svemu na tvoju čast, brinuti za sveopće dobro čitavog tijela Družbe, Ako mu se ne otkriješ, tad stavljaš možda na kocku svoju čast i svoju dušu, a ujedno i čast reda, u koliko ona ovisi o tvojoj.

Mimogred možemo ovdje vidjeti i promotriti, kako posvema odgovaraju sredstva, što nam ih Družba daje za naš vlastiti napredak, svrsi same Družbe. Kad bi bila naša zadaća, da se zatvorimo u svoje ćelije i dalje ne idemo osim na kor i u blagovaonicu, tada ne bi bila potrebita takova iskrenost niti bi trebalo polagati računa o svom duševnom stanju. A u Družbi, gdje imaju podložnici toli različite dužnosti, a i moraju imati, gdje se valja sasvim u nje pouzdati i katkada ih posve same po čitavom svijetu slati, k vjernicima i nevjernicima, i to na duže vrijeme, tu mora poglavar tačno znati, što je u svakom pojedinom, da ne izvrgne pogibelji njega ni s njim Družbe. Pa i za svakog pojedinog je od velike koristi, da se iskreno otkrije, te olakša i osigura svoju savjest, jer inače će se sve one pogibelji svaliti na njega samoga. Prizna li iskreno svom poglavaru svoju slaboću i svoje neznatne duhovne sile, tad ga ne će postaviti u takove prigode i pogibelji.

Plut. in mor. §. 12. Plutarh navodi prispodobu, koja to lijepo tumači. Hoće li se siromasi pokazati bogatašima, tad postaju sve siromašniji i napokon posve propadnu, jer hoće trošiti kao bogataši, a za to im je kesa premalena. Isto je tako, ako je redovnik siromah krepošću te iz nedostatka poniznosti hoće da sakrije svoje siromaštvo i pokaže se bogatašem, kao da bi imao ono, što nema. Takav će sve više osiromašiti i napokon možda sasvim propasti; jer će s njim postupati kao s bogatašem i s onim, koji je dobro učvršćen u kreposti, izvrći ga prigodama i pogibeljima, za što njegov imutak, njegova krepost ned staje. I sve to svalit će se na nj, jer se nije razokrio. Kad bi se dakle samo o tom radilo, da se mi umirimo i osiguramo, te olakšamo svoju savjest i sačuvamo se od njene grižnje, i da se ne ispostavimo takovim pogibeljima, već za to morali bi dati jasan račun poglavaru; ali mi to činimo najviše za to, da Boga to više obvežemo, te nam pomogne i oslobodi nas iz pogibelji i prigodâ.

O kako je miran i zadovoljan onaj redovnik, koji se svome poglavaru posvema otkrio te priznao mu svu svoju bijedu i nesavršenost, ako ga tada pošalju u misije ili mu povjere kaku službu! Koli se on pouzdaje u Boga, da će mu biti u pomoći i sačuvati ga od svake nesreće u prigodama i pogibeljima, u koje može pasti! »Nijesam se ja sam, o Gospodine, urinuo u tu službu niti postavio na ovo mjesto, ja sam kazao svoju nesposobnost i svoje neznatne duhovne sile. Ti si me, o Gospodine, ovamo postavio, ti si mi povjerio ovu službu: ti ćeš i nadomjestiti, što mi manjka.« S ovim pouzdanjem govoraše sv. Augustin: »Gospodine, daj, što zapovijedaš, i zapovijedaj, što hoćeš! *Domine, da, quod jubes; et jube quod vis*«. Takomu se čini, kao da je Boga obvezao, te mu podijeli, što mu treba za ono, što mu je naložio. — D. August. l. 10. conf. c. 29.
Kako će se nasuprot onaj umiriti, koji se nije otkrio, koji je možda za to, da mu se podijeli stanovita služba ili ga puste na onom mjestu, koje mu se mili, zatajio koju napast ili strast ili nesavršenost ili slaboću? — Takova nije Bog ni posluh postavio na njegovo mjesto; jer neznanje prouzrokuje, kako mudroslovci kažu, da čin nije svojevoljan. Nije bila dakle volja poglavareva, nego njegova vlastita, da se urinuo i postavio na ono mjesto. On se nametnuo, a nije pozvan. Za takove može se posve istinito reći, što Bog govori po Jeremiji: »*Nijesam slao prorokâ, a oni su trčâli; nijesam im govorio, a oni su prorokovali.* — *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant*«, Kako čudo, ako takovi pogrješuju i ništa im ne polazi za rukom? Oni imaju dovoljno razloga, da se boje i živu bez utjehe? Takovi ne zadovoljavaju, što treba dobro zapamtiti, svoj j savjesti time, ako mole poglavara, da im ne povjeri ovu službu ili ih postavi u onu prigodu, govoreći općenito, da nemaju kreposti ni jakosti za to. Oni moraju razlog naposeb navesti, kako ćemo to još pobliže pokazati; jer takove općenite isprike pripisuje poglavar poniznosti, pa i najveći sveci izrazuju se još strože o svojoj nesposobnosti. Jer. 23, 21

Iz ovih razloga preporučuje nam to naš Otac Ignacije u Ustanovama toli ozbiljno i toli često kao stvar od prevelike važnosti, o kojoj ovisi dobro čitave Družbe. On je sav proniknut tom mišlju. U četvrtom dijelu, gdje govori o tom, kako ništa ne smije biti zatvoreno, niti vrata niti kovčeg, pridodaje: «Pa niti vlastita savjest«. To ne spada baš ovamo; ali to njemu veoma leži na srcu i za nj je od prevelike vrijednosti. To isto primjećuje u šestom dijelu, gdje kaže: »Neka ništa ne sakrivaju pred svojim poglavarima, bilo to što izvanjsko ili nutarnje. *Nihil ex externis, vel internis, eos celent*«. On je držao to za tako neophodno potrebito u Družbi, da nas je htio vazda, »*bilo to zgodno ili nezgodno*«, na to sjećati. Kada se na petoj sveopćoj skupštini istraživalo, koje su »bitne točke« u našem redu, bi rečeno, da su one, što su bile u formularu ili u reguli papi Juliju III. predložene te od njega i njegovih nasljednika odobrene i potvrgjene. Ovamo da još spada sve ono, bez čega se one odredbe ne bi nikako mogle uzdržati ili samo vrlo teško sačuvati. A k tomu da pripada i to, da poglavarima polažemo račun o duševnom stanju. To je dakle bitna točka, bez koje se ne može Družba uzdržati. Time je sve rečeno, što se o tom može kazati. 4. p. Const. c. 10. §. 5. 6. p. Const. c. 1. §. 2. 2. ad Tim. 4, 2.

Refert. Bern. Rosigno. lib. 1. de disciplin. Christianae perfect. c. 1.

I kod drugih Redova opazili su nekoji povjesničari, da je u njima vladala velika revnost, dokle god je trajao običaj, da u svim svojim stvarima idu k poglavarima i duhovnim vogjama i otkriju im svu dušu. A protivnim putem, kako iskustvo uči, redovnik malo po malo propada i otpada od Reda. On počima time, da se sve više podaje mlakosti i strasti ili kojem zlu nagnuću, propušta duhovne vježbe i tada pada iz jedne pogrješke u drugu. Tad nastoji da sakrije svoju nesavršenost, niti daje više računa o svojoj bolesti. I tako se rana neprestano gnoji i prestava u čir. Što je s početka bilo neznatno, sad je veliko i malo po malo postaje zlo neizlječivo. Buduć da je zgrada bivala sve trošnija, a nije se nastojalo, da se popravi, napokon se sruši. To lijepo kaže sv. Dorotej slijedećim riječima: »Nekoji kažu: Ovaj je pao iz ovog uzroka, a onaj izišao iz onog. Ovoga je istjerala bolest, a onog su uzeli roditelji iz reda. A ja kažem: Niti je ovo niti ono bio uzrok, nego što se nije s početka otkrio niti htio dati računa ob onom, što se zbivalo u njegovoj duši«.

D. Dor. ser. seu doctr. 5.

Drugo poglavlje.

O velikom miru i utjehi, što nastaje iz iskrenosti prema svojim poglavarima i duhovnim vogjama. O velikim dobrima i koristi ove iskrenosti.

Sveti oci i crkveni učitelji, Ambrozije, Augustin, Jeronim i Bernardo kažu: Jedna od najvećih utjeha, što ih čovjek može u ovom životu megju inim imati, jest vjeran prijatelj, komu se možemo izjadati i otkriti svoju nutarnjost i sve tajne srca. Tako i Mudrac kaže: »*Vjeran je prijatelj lijek za život. — Amicus fidelis, medicamentum vitae*«. »Nijedan lijek ne može tako uspješno liječiti rane«, kaže sv. Augustin, »kao što takav prijatelj, koji te može tješiti u tvojim nevoljama, svjetovati u tvojim dvojbama, veseliti se s tobom u sreći i sažaljivati te u nesreći«. *Tko ga je našao, našao je blago. — Qui autem invenit illum, invenit thesaurum. S vjernim se prijateljem ne može ništa isporediti. — Amico fideli nulla est comparatio. Bez cijene je težina zlata i srebra prama dobroti njegove vjernosti. — Non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius*«.

D. Ambr. l. 1. offic. c. 6. D. August. l. unica de amic. c. 5. D. Hier. in reg. mon. c. 34. D. Bern. de ordin. vit. et mor. instit. Eccli. 6. 16. Ibid. 6, 14.

Ovu je dakle milost iskazao Gospodin nama u Družbi. Tu imaš takova prijatelja u svom poglavaru. On je tvoj duhovni otac, tvoj učitelj, tvoj liječnik, tvoja majka i tvoj brat. On ima više srca i sućuti prama tebi nego majka. Tvoju stvar smatra kao svoju vlastitu i još više. Okoristi se takovim prijateljem i otkrij mu se sa svim pouzdanjem. »*Imaš li takova pametna prijatelja, urani k njemu i prag njegovih vrata neka često prestupi tvoja noga. — Si videris sensatum, evigila ad eum, et gradus ostiorum illius exterat pes tuus*«. Priopći mu sve svoje stvari; jer u njega ćeš naći utjehu, savjet i pomoć u svim svojim potrebama.

Ibid. 6. 36.

Bolesnik ćuti polakšicu i utjehu, kad liječniku, koji ga ima liječiti, samo otkrije svoju bolest. Tako i onaj, koji je u nevolji i tuzi, ćuti veliku polakšicu i utjehu, kad može svoje boli i muke očitovati onome, koji mu može pružiti utjehu i pomoć.

Jedno od sredstava, što ga navode moralni mudroslovci, da rastjeramo žalost i odlane nam srcu, jest to, da pripovjedimo i saopćimo svoje boli kome drugome. Raspravljajući sv. Toma o žalosti navodi to isto i pridodaje ujedno svoj razlog, kad kaže: »Dokle god hoće čovjek svoje boli za se sama zadržati, obuzimaju mu one sve mišljenje i sve srce, i rastužuju ga sve više. Nu kad ih saopći, tad ih se donjekle riješi, svoju pozornost od njih odvrati, a srce mu se raširi i odlane mu«. To nam potvrgjuje i iskustvo. Obično kažu ljudi: »Oprosti, da se utješim pripovijedajući ti svoje boli«.

D. Tho. 1. 2. q. 38. ar. 2.

Kako kazuje sv. opat Nil, učenik sv. Zlatousnika, preporučivahu to oni stari oci kao općenito sredstvo u tu svrhu. I tumačili su to zgodnom prispodobom. Dokle su oblaci još puni puncati vode, izgledaju sasvim crni i tmasti. Kad se izliju i isprazne, tad izgledaju opet svjetli i sjajni. Dokle čovjek sakriva u sebi teret napasti, žive u velikoj tuzi i smetenosti, u velikoj zlovolji i torobnosti. Oslobodi li se ovog tereta, strese li ga i odbaci sa sebe time, da se otkrije i očituje poglavaru, tad mu odmah srcu odlane i tuga mu se ublaži. On se razvedri i utješi i živi sad u nebeskom miru i blaženom pokoju.

D. Nilus Monachus de interempt. Patrum, qui erant in Sina.

Sv. Dorotej pripovijeda o samom sebi, da je uživao toliku utjehu i mir, što je otkrivao i očitovao sve svoje stvari svom duhovnom učitelju i ocu, da se je ćuteći toliki mir počeo bojati i sumnjati, da li je na pravom putu, i bivati sam sa sobom nezadovoljan, jer po riječima sv. Pisma »*kroz mnoge nevolje valja nam unići u kraljevstvo Božje. — Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*«. Jer nije ćutio u sebi tuge nego samo radost i utjehu, poboja se, da li ide pravim putem k nebu ili ne. I posavjetova se o tom sa svojim učiteljem, opatom Ivanom. Ovaj mu izjavi, da bude bez brige, jer da uživa sad onaj mir i onu radost, što je obećana onim, koji su iskreno otkrivali stvari svoje savjesti, kao on.

D. Doroth. ser. 5. Act. 14, 21.

Buduć da je to tako važno, zato nam je naš Otac, kako smo rekli u prijašnjem poglavlju, to tako jako preporučio. On zahtijeva takogjer, da poglavari sa svojim podložnicima o tom vrlo često govore i raspravljaju. Jer ne obazirući se na druge koristi, što iz toga nastaju, ovo osobito i pouzdano općenje potiče podložnike, da idu k svojim poglavarima i budu prama njima sasvim iskreni. Na još veću utjehu svima naregjuje naš Otac osim toga, da bude u svakom samostanu ili kolegiju po jedan nadstojnik za duhovne stvari, komu se mogu svi uteći, da u njega nagju mir i utjehu, te ih vodi i pruži im pomoć u onom, što se tiče njihove duše.

Cap. praeced. Reg. 25. Rectoris. 3. p. cap. 1 §. 12. et 4 p. c. 10. §. 7

Kasijan kaže o tom sasvim pravo: »Sve ljudske znanosti i svi zanati, koji služe samo za vremenitu korist, tako su materijalni, da ih možemo očima vidjeti i rukama pipati; pa uza sve to ne može ih čovjek dobro naučiti ni razumjeti, ako prije ne

Cass. coll. 2. Abbat. Moys. c. 10.

postane naučnik i podloži se učitelju, koji će ga učiti. Tko si dakle pametan može utvarati, da samo za znanost svog duhovnog napretka ne trebaš učitelja, koji će te učiti i reći ti, kako se moraš ponašati, pošto se ovdje radi o toli tajinstvenim, duhovnim i nevidljivim stvarima, koje se ne mogu gledati ni tjelesnim pa ni duševnim očima, nego samo čistim srcem«. — Osim toga tko zabludi u tom, ne nanosi si samo vremenitu štetu, koja se dade lahko nadoknaditi, kako to biva u vremenitim stvarima, nego se ovdje radi o tom, da izgubiš ili spaseš dušu na vijeke. Nije nam se ovdje boriti s vidljivim nego s nevidljivim neprijateljima, i ne samo s jednim ili s dvjema, nego s nebrojenim četama zlih duhova, koji nas danju i noću bez prestanka napadaju. »Zato se moramo«, kaže Kasijan, »veoma marljivo uticati svojim poglavarima i duhovnim ocima, i sve im iskreno očitovati, što se zbiva u našoj duši, da nas oni tako mogu voditi i pomagati«.

Osim toga možemo plod i veliki dobitak, koji nastaje iz toga, što je u kući nadstojnik za duhovne stvari i što se k njemu utičemo, vrlo lahko uvidjeti iz predmeta, o kojima s njim raspravljamo i koje mu saopćujemo. Mi mu naime dajemo račun, kako ide u molitvi, kako u njoj napredujemo i koji plod iz nje ubiremo. Kazujemo mu, kako obdržajemo dodatke i opomene, koje za to imamo, kako obavljamo posebno ispitivanje savjesti, da li si točke pišemo i isporegjujemo ih, da li držimo duhovno čitanje, i koju korist iz njeg crpemo. Mi mu očitujemo, da li imamo osobitih napasti i kako se vladamo u njima, koje pokore i mrtvenja poduzimamo, bila posebna ili javna. Nadalje, kako je s poslušnošću, ravnodušnošću, poniznošću, obdržavanjem Pravila i t. d. — Tko dakle promisli, da mora o svem tom položiti račun, njega će to veoma potaknuti, da brižljivije pazi na se, te uzmogne dati bolji račun. Pa ako vidimo, da se toliko drži do te stvari i toli na nju pazi, tada ćemo bez dvojbe i mi na to paziti i mnogo do toga držati. Vidim li, da me više puta pitaju o tim stvarima, tada me to mora zaista potaknuti, da se i sam za to više brinem, pa ako sam jedanput pogriješio, da se čuvam te i drugi put ne pogriješim.

Bogoslovci i sveti oci kažu: Sakramentalna je Ispovijed moćna uzda, da ljude uzdrži od grijeha. Iskustvo je to pokazalo kod krivovjeraca, kod kojih bijaše Ispovijed ukinuta i zabačena. Puci Njemačke bijahu tako puni opačina i tako razuzdani, da nije nitko bio više siguran od svog susjeda. Sad zamoliše sami krivovjerci cara Karla Petoga, da zakonom odredi, te se svatko mora ispovijedati; jer otkad se ne ispovijeda, da nije više moguće megjusobno živjeti niti biti u miru. Car se smiješio tome, kao da bi on mogao u tom izdati zakon. — Kao što dakle suzdržava čovjeka od grijeha to, što zna, da se mora ispovijedati, isto ga tako suzdržava veoma od pogrješaka i nesavršenosti pomisao, da ima položiti za njih račun.

Dominic. Soto to. 1 in 4. sent. d. 18. q. 1. ar. 1.

Da nastavimo ovu prispodobu. Češća je Ispovijed jedno od glavnih sredstava, što ga možemo čovjeku svjetovati za njegov spas. Osim milosti i oproštenja grijeha, što ga dobivamo u ovom Sakramentu, sadržava on još u sebi i sva sredstva i savjete, što ih možemo komu čovjeku dati. Ako naime hoćemo da čovjek, koji žive u svijetu, napreduje u duhovnom životu, tad mu svjetujemo, da moli sad krunicu, sad da svaki dan, ako mu je moguće, prisustvuje svetoj Misi ili obavlja nekoja pokornička djela. Ili mu savjetujemo, da ne propusti dana, a da ne učini koje pokore. A napokon, da udarimo svemu tomu pečat, svjetujemo mu još, da se često ispovijeda kod vrsnog ispovjednika. I time mislimo, da mu dajemo sva ukupno sredstva i sve mu kažemo, što mu možemo i moramo kazati. Ako posluša ovaj savjet, tad će mu već njegov ispovjednik svakih osam ili četrnaest dana ili svaki mjesec odrediti sredstva i ljekarije, kojih mu sad ne možemo dati i kojih on ne bi ni mogao na jedan put uzeti. Ispovjednik će već od njega tražiti račun, kako se služi sredstvima, što mu ih je dao.

Tako moraju činiti svi dobri ispovjednici i nastojati oko toga, da im pokornici napreduju u kreposti. Stoga svjetuju učitelji duhovnog života pokornicima, da svaki ima svog stalnog ispovjednika; jer ispovijedati se danas kod ovoga sutra kod onoga obično je uzrok, da slabo napredujemo. — Isto su tako u tome, što polažemo račun o svom duševnom stanju, sadržana sva osobita sredstva i ljekarije, što se mogu dati redovniku za njegov napredak. Tu doznaje poglavar ili nadstojnik za duhovne stvari, kaku korist crpeš iz sredstva molitve, ispitivanja savjesti i duhovnog štiva. Tu doznaje on, kako svladavaš napasti, zla nagnuća i svoju narav. Tu vidi on, kako je s tvojom šutnjom, poniznošću, ravnodušnošću i odanošću, i da li u opće napreduješ ili nazaduješ. Tu ti daje osobite lijekove i naputke, kako se imaš vladati, već kako to trebaš prema svojoj nuždi i nagnuću. U nečem te kori, a u nečem sokoli. Sve to biva s najvećom blagošću i ljubavi, i to, hvala Bogu! u Družbi tako, da možeš uvidjeti, kako se tim hoće i želi samo tvoje veće dobro i tvoj duhovni napredak. Zato to sredstvo mora biti vazda veoma uspješno i blagoslovno.

———

Treće Poglavlje.

Očitovati napasti poglavaru ili duhovnome ocu, jest veoma uspješno sredstvo proti njima.

Općenita je nauka svetaca i bilo je prvo načelo onih starih otaca, kako smo u prvom poglavlju rekli, da se sve napasti imaju odmah otkriti poglavarima i duhovnim učiteljima. Naš nam Otac Ignacije preporučuje to još osobito u Ustanovama. Nu promotrimo sad, što je razlog, da se to tako jako preporučuje; jer to će sigurno puno doprinijeti, da se ta istina duboko utisne u

Sup. cap. 1. 3. p. Constit. c. 1. §. 12. reg. 41. Sum.

Cass. l. 4. de instit.re- nunc. c. 9. et coll. 2 ab- bat. Moys. c. 10.

naše srce. Razlog tome navodi Kasijan. »Kad si oboružan oružjem svog starog učitelja«, kaže on, »ne može te gjavao svojom lukavošću i svojim napastima prevariti kao novaka. Ne će te prevariti kao neznalicu i neiskusna, ako se odmah utečeš svom duhovnom ocu, učenom i iskusnom mužu, i držiš se onoga, što ti on kaže. Tu se tad ne bori zli neprijatelj sa novakom, neiskusnim vojnikom, nego sa starim, i u ovom duhovnom koju vrlo vještim bojnikom. Ti si prisvajaš sve znanje, svu razboritost i iskustvo svog ispovjednika, kad god mu se odmah otkriješ i držiš se onoga, što ti on kaže. Na taj se način stiče prava mudrost i razboritost, ova toli velika krepost, koju sv. Antun toliko hvali«.

Jednom su se razgovarali i raspravljali oni sveti redovnici na duhovnom sastanku, koja bi bila krepost, što čovjeku najviše pomaže, da postigne savršenost. Jedan je mislio, da je čistoća, jer njom čovjek drži osjetnost podložnu razumu. Drugi je mislio da je uzdržljivost; jer njom postaje čovjek gospodar samoga sebe. Treći, da je pravednost, i tako kazivaše svaki svoje mnijenje. Pošto je sv. Antun sve saslušao i imao sad odlučiti, koju krepost valja za takovu držati, reče: »Najnužnija krepost i koja najviše doprinosi k savršenosti, jest mudrost i razboritost (discretio). Jer svi kreposni čini, ako se bez nje vrše, ne mogu se Bogu dopasti niti biti kreposni čini«. Hoćeš li da znaš, kako ćeš vrlo lahko i u kratko vrijeme steći ovu krepost? Očituj tačno sve svoje stvari svome poglavaru i slijedi njegovo mnijenje i njegov savjet, tada ćeš steći i prisvojiti si mudrost i razboritost svoga poglavara. To isto kaže sv. Bernardo, kad govori ob ovoj kreposti. »Buduć da je ova ptica toli rijetka na zemlji, neka nadomjesti u vama ovu razboritost krepost posluha, tako da ništa više, ništa manje i ništa drukčije ne činite, nego li vam je naloženo. *At vero quia omnino rara ista avis est in terris, hujus discretionis locum in vobis suppleat virtus obedientiae*; *ut nihil plus nihil minus*, *nihil aliter, quam imperatum sit*, *faciatis*. Ovim se posluhom, kaže on, nadomješta i popravlja nedostatak razboritosti i iskustva a stiče prava mudrost«.

D. Bernard. ser. 3. de cir- cumc.

Zato nam sveci savjetuju tako jako, da odmah otkrijemo napasti I upravo zato nastoji zao neprijatelj na svaki način, da ih ne otkrijemo; jer on ima posve protivnu svrhu, naime našu štetu i propast. Sv. Dorotej kaže: »Ničemu se ne veseli gjavao tako jako, kao kad tko ne će otkriti svojih napasti i svojih misli poglavaru. Tad misli, da je već siguran za svoju pobjedu, jer se bori s njim samim. »*Jao samome!* *Vae soli*«. On nema nikoga, koji bi mu pomogao, da ne pade niti ikoga, koji bi mu pružio ruku, da opet ustane«. — Nasuprot se gjavao ne boji ničesa tako jako, niti ga isto toliko ljuti, kao kad je izdan, jer tada gubi svu nadu, da će pobijediti; on se uplaši i udari u bijeg.

D. Doroth. ser. 5.

Idem abbas Poemon, ut habetnr in Vitis PP.P. 2. §. 14 7.

U »duhovnim vježbama« tumači to naš Otac Ignacije prispodobom, koju smijemo ovdje navesti, jer se i on njom služio. »Naš neprijatelj, gjavao», kaže on, »postupa s nama u napasti isto tako kao čovjek, koji hoće zavesti i za se predobiti kćer vrlo poštenih roditelja ili gospogju poštena nu ljubomorna muža.

D. Ignat. l. Exerc. spir. in regulis ad motus animae discernendos. reg. 13.

Htijući ju zavesti nastoji svom pomnjom oko toga, da sve ostane tajno. Ničesa se ne boji tako jako niti bi ga išto više boljelo, nego kad bi kazala kći ocu ili žena mužu, što on namjerava. Jer zbude li se to, tada je izgubljen, i sva mu je nada, da postigne svoju namjeru, propala. Isto tako, kaže naš Otac, postupa gjavao, kad hoće koga zavesti. Prije svega nastoji svom pomnjom oko toga, da sve ostane tajnom, i da onaj, koga napastuje, ne otkrije nikome napasti i prigoda, u kojima se nalazi. Tako je sasvim siguran, da će ga pobijediti i postignuti sve svoje namjere. Nasuprot ga ne boli ništa toli jako, kao kad onaj, koga napastuje, sve to otkrije i očituje svome ispovjedniku ili poglavaru. Gjavao naime može i postizava mnogo više prevarom nego li silom, i baš za to se, čim vidi, da je otkriven, odmah preda i priznaje, da mu se sva lukavost i prevara izjalovila. A to je vlastitost i svih drugih zavoditelja, kako stoji u Evangjelju: »*Svaki, koji zlo čini*, *mrzi na svjetlo*. — *Omnis enim qui male agit*, *odit lucem*«. *Io. 3, 20.*

Sv. Dorotej pripovijeda o sv. Makariju nešto, što ovamo spada. Veliki Makarije, učenik velikog Antuna, sretne jednom gjavla i upita ga, kako je s njegovim redovnicima. Ovaj odgovori, da je vrlo zlo; jer da im ne dogje nijedna zla misao na pamet, koje ne bi odmah otkrili poglavaru. »Samo je jedan od njih«, reče on, »moj dobar prijatelj. Imam naime zaista jednog brata, koga po volji za nos vodim. — *Habeo unum de fratribus tuis*, *quem uti turbinem*, *cum volo*, *verso*«. Ujedno kaza i ime redovnika. — Kada je Makarije to čuo, pohodi odmah ovog redovnika i nagje zbilja, da se pušta varati od gjavla, da naime ne daje računa svom duhovnom ocu o svojim napastima niti se daje od njega voditi. Svetac ga opomenu, da se otkrije i u buduće se ne pouzdaje više u svoj vlastiti sud. Ovaj primi dragovoljno opomenu i nagje u tom lijek. — Nato srete sv. Makarije opet jednom gjavla i upita ga, kako je s onim redovnikom, njegovim prijateljem. Gjavao mu odgovori s najvećom srditošću: »On nije više moj prijatelj, nego moj neprijatelj«. — Sveti Dorotej primjećuje na to: »Gjavao napastovaše sve redovnike sv. Makarija; nu drugih nije mogao svladati, jer bi uvijek odmah dali jasan račun svom duhovnom ocu o svemu, što se zbivalo u njihovoj duši, i jer bi se od njega dali voditi. Ovog jedinog je zli neprijatelj nadvladao i zaveo, jer se pouzdavao u svoj vlastiti sud, dao se voditi od svog vlastitog mnijenja a nije se htio očitovati ni otkriti svom poglavaru ili duhovnom ocu, A čim se je otkrio, bi spašen«.

D. Doroth. ubi supra de d. Machario

Kasijan kaže, da nikako ne može biti zaveden onaj, koji se u svemu otkriva i očituje svom duhovnom ocu. Da potvrdi svoje mnijenje, navodi riječi Duha Svetoga po ustima Mudraca: »*Ako otkriješ njegove tajne*, *ne ćeš ići za njim*. — *Si denudaveris absconsa illius*, *non persequeris post eum*«. Sotonine su tajne njegove sakrivene i potajne napasti. Ako ih otkriješ, ne može te sa sobom povući. Takogjer navodi mjesto iz Propovjednika i kaže: Bog te sačuvao od »*zmije*, *koja ujede u potaji*. — *Si mordeat serpens in silentio*«. Kad zmija ili ljutica šušti ili psiče ili

Cass. coll. 2. abbat. Moy. c. 11.

Eccli. 27, 19.

Eccle. 10, 11,

inače pravi buku, čuje ju čarobnik, i ima pomoći. Tako te Bog sačuvao, da te gjavao, ta stara zmija, ne ujede sama i u potaji. Ako to čuje tvoj duhovni otac, tad ju može riječima sv. Pisma zaklinjati, i tad je pomoženo.

Još više. Od tolike je cijene u Božjim očima to, što idemo k poglavaru i duhovnom ocu i očitujemo mu se, i tako mu je mila ova poniznost, da se samim ovim očitovanjem bez ikakog drugog sredstva, a da ni riječi ne progovorimo ili nam se što odgovori, vrlo često rastjera napast. Kasijan kaže: »Samo tako dugo imaju pogubna prišapćivanja sotonina moć nad nama, dok se sakrivaju u srcu. Čim se zla misao otkrije, oslabi. I prije nego se još izusti sud razboritosti, bježi ona najružnija zmija, kao da je krepošću priznanja izvučena iz tamne i podzemne spilje na svjetlo te na neki način izdana i osramoćena. *Tamdiu enim suggestiones ejus noxiae dominantur in nobis, quamdiu celantur in corde: illico enim ut patefacta fuerit cogitatio maligna, marcescit, et antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus, velut e tenebroso, ac subterraneo specu, virtute confessionis protractus ad lucem, et traductus quodammodo, ac dehonestatus abscedit*«. I još više. Gjavao je pun oholosti i užasno se ljuti, kad se njegova opakost i podlost iznese na svjetlo. U svojoj oholosti ne može on toga podnijeti, i baš zato odmah bježi, čim vidi, da je otkriven. *Cass. coll. 2. abb. Moysi. c. 10.*

Promislimo i uvažimo još i ovo. Kad bi bilo za liječenje tjelesnih bolesti liječnikâ, kod kojih bi našli pomoć, tek što bi očitovali bolest, koliko bi to cijenili? A što je nemoguće kod tjelesnih bolesti, iskusimo to svaki dan kod duševnih. Čim napasti očitujemo poglavaru, tad ih obično već nestane, prije nego ovaj i odgovori. Ja kažem još više. Čim odlučimo da ih poglavaru ili duhovnom ocu otkrijemo, obično iščezne napast i nestane je. Ti ideš da ju očituješ i prije nego dogješ do poglavarovih vrata, već je Bog raspršio sve ove oblake; napasti je nestalo i s njom svake smetenosti, u kojoj si ne nalazio.

Primjer za to imamo u životu onih starih egipatskih otaca. Postio je jedan, kako se pripovijeda, šezdeset nedjelja i neprestano se molio, da mu Bog razjasni dvojbu, što ga mučila. Za sve to vrijeme ne dobi te milosti. Sad odluči da pogje k drugom redovniku, koji je stanovao u istoj pustinji i otkrije mu ovu dvojbu. Čim je s ovom namjerom izišao iz svoje ćelije, opazi odmah angjela, koji mu riješi dvojbu i reče, da je ovom poniznošću, s kojom se htio očitovati drugome, mnogo više zaslužio riješenje svoje dvojbe, nego li svom prijašnjom svojom molitvom i postom. — I u Evangjelju imamo za to lijep primjer u ono deset gubavaca, koji su Gospodina na putu u Jerusalem sreli i vikali mu: »*Isuse, učitelju, smiluj nam se! — Iesu praeceptor, miserere nostri!*« On im samo zapovjedi: »*Idite, pokažite se svećenicima! I dogodi se, dok igjahu, očistiše se. — Ite, ostendite vos sacerdotibus Et factum est, dum irent, mundati sunt*«. Već dok igjahu, prije nego dogjoše k svećenicima, izliječiše se. Gospodinu se to, što se ponizujemo i ljudima podlažemo, koje je on postavio za svoje namjesnike, tako dopada, da svoje zadovoljstvo *Luc. 17, 13.*

nad tim hoće i čudom pokazati i potvrditi. Često puta uhvati gjavla već na samu prijetnju, da ćemo to kazati, takav strah, da nas pusti u miru i pobjegne. Stoga je veoma dobro, da u takim slučajevima činimo kao djeca, koja se odmah, kad im se što na žao učini, prijete, da će to kazati ocu.

Četvrto poglavlje.

Ne propustimo očitovati svojih napasti svomu poglavaru zato, jer nam se čini, da već znamo sredstva proti tome.

Tu bi mogao tko reći: »Često sam već čuo govoriti o sredstvima proti napastima. Moj poglavar i moj duhovni otac može mi samo kazati, što sam već sam čuo i čitao u duhovnim knjigama. Zašto da još k njemu idem? — Ovdje se moramo veoma bojati, da se ne ušulja napast. Toga se moramo to više bojati, što tko misli, da je više napredovao u toj znanosti. Svetoga je Doroteja vrlo mučila ova napast, nu on se znao nje jako dobro osloboditi. Jednom je, kako sam pripovijeda, htio baš poći, da otkrije svoju napast poglavaru. Tada mu odmah dogje na pamet misao: »Zašto da trošiš ovo vrijeme? To i to će ti poglavar odgovoriti. A to ti sam znaš, zato ne trebaš poglavaru dosagjivati«. — Ja se veoma razljutih na ovu napast i na svoje mnijenje i na svoj sud te rekoh: »Tornjaj se od mene, sotono! Proklet bio ti i tvoj sud, tvoje spoznanje i razboritost, tvoja misao i tvoja znanost! *Anathema tibi, et iudicio tuo, et intelligentiae, ac prudentiae tuae, cogitationi, et scientiae tuae!*» — Ne pazeći na napast išao sam k svom poglavaru i rekao mu sve, što se zbilo. Tada mi odgovori poglavar zbilja ono isto, što sam si mislio. Odmah se uzbunilo nanovo moje srce i silno me prekoravalo: »Nijesam li ti rekao, da će ti to odgovoriti? Što je dakle trebalo da k njemu ideš?» — Ja odgovorih na to: »Sad je istom to sredstvo dobro, sad je od Duha Svetoga! *Et nunc bonum est, nunc a Spiritu sancto est.* Kad je od tebe samoga proizašlo bilo je sumnjivo, i nijesam ga držao za sigurno.« — Tako se oslobodi Dorotej ove napasti. Nikada je više nije poslušao, nego bi uvijek pošao odmah sa svakom stvari k svom poglavaru. *D. Doroth. ser. 5.*

Tako moramo i mi činiti. Nikada ne smijemo svom sudu vjerovati, nikad se na nj osloniti. Jer općenito je načelo mudraca i svetaca: »Nitko nije pravedan sudac u vlastitoj stvari.« Ako to već vrijedi, kad se ne radi o napasti, koliko to više mora vrijediti, kad napasti zasljepljuju oči duše, da čovjek ne vidi, što mu je na dobro, prema onome što kaže Prorok: »*Obuzeše me moje opačine, i nijesam mogao da vidim. — Comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem*«. Tada čovjek ne poznaje sredstva, što mu je korisno, pa ako ga i pozna u teoriji, ne zna se njim okoristiti niti ga upotrijebiti na svoje dobro, jer je napašću i strašću zaslijepljen i smeten. Tad *Psal. 39. 13.*

mu Bog pomaže jednom jedinom riječju njegova poglavara mnogo više, nego li svim njegovim znanjem.

D. August. ser. 3. de verbis. A-post. c. 7.

Sv. Augustin pripovijeda glede toga smiješan slučaj. Neki čovjek pozove u svojoj bolesti liječnika. Ovaj dogje i propiše mu lijek, a bolesnik malo zatim ozdravi. Malo vremena zatim povrati se ista bolest. Buduć da mu je lijek, što ga je liječnik prije propisao, tako dobro djelovao, nije se starao ovaj put dozvati liječnika, nego uze isti lijek, što ga si je dobro zapamtio, po svojoj volji. Nu akoprem ga je uzeo, ne oćuti ipak, da mu je bolje. Nad tim u čudu, dozva liječnika, pripovjedi mu, što se je dogodilo, i zapita ga, što je uzrok, da mu nije bolje, akoprem je isti lijek uzeo. Liječnik mu odgovori domišljato: »Gospodine, razlog, zašto ovaj lijek nije pomogao, jest taj, što ga vam ja nijesam propisao«.

To isto možemo kazati za naš predmet. Sredstvo, što ga ti poznaješ i za nj si već često čuo, ništa ti ne će koristiti, jer ti ga nije naredio tvoj poglavar ili ispovjednik, koji je tvoj duhovni liječnik. Sasvim drugu krepost i moć ima lijek dan od ruke liječnika. Ovaj poznaje stvar samu i okolnosti. Isto je tako s duhovnim lijekovima i sredstvima. Izvrsne bijahu vode rijeka Damaska, dapače mnogo bolje nego li vode Jordana. Ali one nijesu mogle očistiti Namana od gube. To su mogle vode Jordana, jer mu je prorok Elizej zapovjedio, da se u njima kupa. S riječima, što ti ih poglavar kaže, i sa sredstvom, što ti ga daje, sudjeluje sam Bog; jer poglavar je njegov namjesnik. Zato će ti lahko i obično sredstvo, što ti ga pruži ruka poglavareva, mnogo više koristiti, nego li sve tvoje znanje, makar ti znao još toliko.

Peto poglavlje.

Nitko neka ne propusti očitovati stvari, jer se neznatne čine.

Nekojima običava prišapćivati gjavao nešto drugo, da ih odvrati, te ne idu k poglavaru. On im predstavlja, da to nije ništa; radi takih djetinjarija da nije potrebito ići k poglavaru, i da je sramota trčati k njemu radi svake malenkosti. Na to odgovaram prvo: Tko teži za savršenošću, taj nema samo na to gledati, da li je što važno, potreba ili dužnost, nego mora uvijek za onim ići, što je bolje i savršenije. Zato mora sve, ma kako bilo neznatno, držati za važno i o tom ubavijestiti poglavara. To znači težiti za savršenošću. Megju drugim, što osobito sazigjuje, jest to, da idemo k poglavaru i u najneznatnijm stvarima. Što je tko stariji i učeniji, to više sazigjuje; jer to znači. Krista radi postati djetetom i malenim.

Drugo kažem: Vrlo često nije stvar tako neznatna, kako se baš kome čini. Stid i odvratnost, što ju u sebi ćuti, da ne

saopći stvari, pomaže tražiti razloge, da ju umanje i osvjedoče ga, da je neznatna, te je ne mora kazati. Isto tako biva u Ispovijedi. Kad se stidiš priznati što sramotno ili podlo, evo ti odmah gjavla, koji podupire ovaj naravni sram i otpor, što ga u sebi ćutiš. On te osvjedočava, da to nije grijeh, barem ne smrtni, i potom da nijesi dužan ispovjediti ga. Oh, kolike je gjavao na taj način već prevario i učinio, da su propustili ispovjediti ono, što su morali ispovjediti, i da su tako obavili nevaljale Ispovijedi i svetogrdno se pričestiti! Već ovaj otpor i teškoća, što ju ćutimo, da ne otkrijemo i očitujemo stvar poglavaru, dovoljan je razlog, da o njoj sumnjamo i uvidimo, da ju moramo kazati poglavaru. Kasijan kaže, da je općeniti i očiti znak gjavolske misli, ako se stidimo otkriti je svome poglavaru. *Generale namque et evidens indicium diabolicae cogitationis esse pronuntiant, si eam seniori confundantur aperire.* To je i mnijenje starih otaca. Zlo nastojimo odmah sakriti. »*Svaka će opačina zatvoriti usta svoja. Omnis iniquitas oppilabit os suum*«. Čim tko hoće što zatajiti, već je dvojbeno, da stvar nije u redu. »*Tko zlo čini, mrzi na svjetlo*«.

Raspr. 4. pogl. 4.

Cass. l. 4. de istit. renunt. c. 4.

Psal.106,42. Io. 3, 10.

Treće kažem: Bila stvar još tako neznatna, ako se zataji, postat će zamalo veća. Ti ju dakle moraš očitovati, dok je još malena, da se zarana popravi. Sad se dade još lahko popraviti, a poslije će to biti mnogo teže. Sv. Ivan Klimak kaže: »Ptičja se jaja, ako su pokrivena i grijana krilima majčinim ili gnojem, malo po malo izlegu i ožive te se doskora pokažu mlade ptičice. Isto je tako sa zlim mislima. Ako ih sakrivamo u srcu i ne otkrijemo onome, koji ih može izliječiti, dolaze obično na svjetlo i u djelu se izvedu«.

Nekojima predstavlja gjavao još nešto drugo, da ne idu k poglavaru. On im prišapćuje, da će poglavarima dosaditi i dodijati s takovim stvarima. Da im ne dosagjuju i ne dodijavaju, propuštaju k njima ići. To je velika zabluda. To je baš služba poglavareva i jedna od glavnih njegovih dužnosti. Ti dakle nanosiš veliku uvredu poglavaru, ako o njem sudiš i misliš, da mu je teško i mučno, što mora vršiti toli važni i potrebiti posao svoje službe. On se dapače veseli, ako je zabavljen s tako bitnom stvari svoje službe, o kojoj toliko ovisi duhovni napredak podložnika, kako smo to prije u sličnom slučaju rekli.

Raspr. 6. pogl. 8. Cass. coll. 2 abb. Moys. c. 11.

Kasijan navodi primjer, što se dogodio s opatom Serapijonom, kad ovaj bijaše mlad redovnik, a što je on vrlo često pripovijedao svojim redovnicima, da ih potakne, te dadu o svemu račun poglavaru. Kao novak, tako on pripovijeda, bio sam napastovan od proždrlosti. Mislio sam, da se nikako ne mogu nasititi. Kad sam blagovao s opatom Teonom, svojim poglavarom, sakrio bih svaki put, kad bi ustali od stola, potajno komad kruha u svoja njedra i tada ga poslije pojeo, a da nije za to znao opat. Nadvladan od svoje pohlepe počinio bih svaki dan ovu kragju i učinio se krivcem ove proždrljivosti. Tek što bih svaki put kruh pojeo, počela bi me tada tako jako gristi savjest, da je muka i bol, što sam ju pri tom ćutio, bila mnogo veća,

nego li naslada, što sam ju u jelu kušao. Ali uza sve to imala je napast toliku moć nada mnom, da sam slijedeći dan opet to isto učinio. Ja bih ukrao opet komad kruha i potajno pojeo, a nijesam se ufao ove napasti otkriti svom poglavaru dok se nije Gospodinu u njegovom milosrgju svidjelo, da me oslobodi iz mog sužanjstva i ropstva. To se dogodi na slijedeći način. Jednom pohodi slučajno njekoliko redovnika svetog opata Teona. Poslije jela počeše se razgovarati o duhovnim stvarima, kako je to u opće bio kod njih običaj. Sveti opat odgovaraše na njihova pitanja. Tad se dogodi, da su govorili baš o opačini proždrljivosti i o velikoj moći, što ju imaju takove napasti, ako se ne otkriju. Mene je i onako uvijek grizla savjest, a sada sam mislio da se to sve govori mene radi i da je Bog svetom opatu objavio moju napast i moju zabludu. Veoma ganut i potresen silom njegovih riječi počeh najprije za se u potaji plakati. Nu skrušenje i bol bivaše sve veća. Sad se nijesam mogao više uzdržati. Udarih glasno plakati i uzdisati te izvukoh iz svojih njedara u prisutnosti svih komad kruha, što sam ga bio i toga dana ukrao i kod sebe sakrio, bacih se na zemlju i priznah javno svoju napast i što sam, od nje svladan, svaki dan činio.

Sad me poče sveti starac tješiti i bodriti te rcče: »Imaj veliko pouzdanje, sinko moj! tvoje priznanje i junačko djelo, što si ga ovdje učinio, otkrivši i očitovavši javno pred svima svoju napast i pogrješku, oslobodilo te je ovog ropstva i sužanjstva. Danas si pobijedio gjavla i održao nad njim veću pobjedu nego li on ikada prije nad tobom. Po mom osvjedočenju pripustio je Gospodin zato, da te je mogao gjavao ovom napašću uhvatiti i podložiti si, jer si je sakrivao. Budi sad osvjedočen, da odsele, pošto si ju otkrio, zli neprijatelj ne će imati više vlasti nad tobom. Sad će odmah udariti u bijeg ova stara zmija, jer ne može svjetla podnijeti. — Tek što je sveti opat to rekao, kad bukne iz mojih njedara vatra kao bljesak ili kao goruća baklja, i napuni svu ćeliju s tako odurnim i paklenim smradom, da tu skoro nitko više nije mogao ostati. Povrativši se opet na svoj predmet, reče sad sveti starac: »Eto vidiš, sinko moj, kako ti je Gospodin djelom pokazao, što sam ti ja riječima rekao. Sad si na svoje oči vidio, gdje je zli neprijatelj iz tebe izišao i pobjegao. To se dogodilo krepošću priznanja; jer on ne može podnijeti svjetla ni očitovanja svojih spletaka. Dakle ne boj se više; jer se više ne će usuditi da se povrati«. — I tako bi zbilja. Nikad više nijesam imao takove napasti pa ni spomena o tako čem.

Šesto poglavlje.

Riješavaju se nekoje poteškoće, koje su obično na putu ovoj iskrenosti.

Već smo rekli, kako je važno i potrebito, da budemo iskreni prema poglavarima. Ali baš zato, što je ova stvar tako važna i potrebita i toli pomaže savršenost, ćuti naša grijehom pokvarena narav tolik otpor proti tome; a zli neprijatelj, koji veoma zavidi našemu dobru, podupire ovaj otpor, predstavljajući nam najveće poteškoće, da zapriječi ovu iskrenost. Zato će biti shodno, da riješimo ove poteškoće. Nije ništa neznatno nego nešto veliko, ako u tako važnoj i potrebitoj stvari nagjemo pravi put. Mi govorimo doduše samo redovnicima; nu svaki može ovu nauku primijeniti samomu sebi, jer to je nešto, što može vrijediti za sve. Gerson raspravlja, kako ćemo skoro vidjeti, ovaj predmet općenito za sve, gdje naime govori o Ispovijedi.

Već po naravi bježimo rado sve, što je mučno i teško. O čem baš ovdje govorimo, prikazuje se obično kao nešto vrlo teško i mučno. Zato moramo prije svega rastumačiti i dokazati, da je čovjeku neprispodobivo teže, kad što u sebi taji i sakriva nego kad to otkrije i očituje poglavaru. Ovo treba dobro zapamtiti, jer to je jaki dokaz proti ljubiteljima samih sebe, koji sve, što se tiče kreposti i savršenosti, propuštaju radi teškoće i muke, što ju pri tom ćute. Ja priznajem, da se zahtijeva neka poteškoća i mrtvenje, te otkrijemo poglavaru sve svoje napasti, nagnuća i pogrješke. Ali kažem: Tko u sebi takove stvari sakriva i taji, ćuti mnogo veću bol i muku, nego li je ikada može ćutiti u tom, što ih otkriva i očituje. To nam vrlo dobro pokazuje iskustvo, i svaki će moći to posvjedočiti, ako mu se kad dogodilo, da je htio što sakriti i zatajiti svome poglavaru.

Koju li tugu, kaku grižnju savjesti, kaki strah ne ćuti onaj koji hoće da što sakrije i zataji? Uvijek je kao u trudovima: Bi li to kazao ili zašutio? Sad hoće to kazati; sad mu je opet žao. Sad je već pred vratima poglavarovim, da mu kaže, ali se opet povrati, jer nema za to odvažnosti. »*Svezana je opačina Efraimova, sakriven je grijeh njegov. Boli one, koja rodi spopast će ga. — Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus. Dolores parturientis venient ei*«. Već je htio da iznese na svjetlo napast, zlu misao, koju mu je gjavao, otac tmine, u srce postavio; ali nije imao za to snage ni jakosti. Uvijek je u trudovima. »*Došli su sinovi do rogjenja, a nije snage za porogjaj. Venerunt filii usque ad partum, et virtus non est pariendi*«. Čim ju dulje zavlači otkriti, tim veće boli ćuti. Jer poslije će mu biti još teže i više ga stid to priznati. Sad se počme kajati, što odmah s početka nije tog otkrio, a što ga najviše muči jest pomisao: Kako ću sad poslije toliko vremena ići k poglavaru? Kad bi to bilo još s početka, tad bi rado kazao. Ali s kakim ću licem sad pred njega doći? Tako sam dugo to pred njim

Osee 13, 12. 13.

Isa. 37, 3.

sakrivao! Što će on na to reći? Reći će, da se nijesam u nj pouzdavao, inače da bih mu to odmah s početka kazao. Takav ne će imati mira ni pokoja, dokle god stvar sakriva i taji. Savjest će mu vazda spočitavati, kiniti ga i mučiti, što ne će da učini nešto tako važna i bitna. Nu čim se otkrije i očituje, utišat će se sva ova oluja, i on će uživati velik mir i utjehu.

Ovdje je isto tako. kao kad se tko iz srama ne usugjuje ispovjediti teška grijeha. I taj je neprestano u strahu i bojazni i u najvećoj tjeskobi. A čim ga ispovjedi, opet je zadovoljan i miran; tako mu je pri duši, kao da bi velik toranj svalio sa svojih pleća. Sv. Grgur kaže: »Zatvorene rane prouzrokuju očito veću bol; jer čim se gnoj, koji iznutra peče, izbaci, ublaži se i bol. *Vulnera clausa plus cruciant; quia cum putredo, quae intrinsecus fervet, eiicitur ad salutem, dolor aperitur*«. Isto je tako kad tko ispovjedi svoje grijehe i očituje svoje napasti i slaboće. »Ili što je ispovijedanje grijehâ, ako ne otvor rana? *Quid est peccatorum confessio, nisi quaedam vulnerum ruptio?*« — Ako je komu želudac pun zlih sokova ili prenatrpan jelom, postane mu zlo i sili ga na bljuvanje, i nema mira ni pokoja, dok sve ne izbaci. Istom tada mu opet odlane i umiri se. — Iz toga možemo vidjeti, kako onaj ćuti mnogo veću muku i bol, koji sve u sebi krije i taji, nego li bi je ćutio, kad bi se otkrio i očitovao. Ovo posljednje stoji malo stida i mrtvenja, a traje samo, koliko bi izmolio jedan očenaš. Poslije pak uživa mir i radost toga radi, što se je otkrio. Tko se iz straha pred ovom poteškoćom i mukom ne otkrije, možemo mu s pravom odgovoriti, da se baš iz toga razloga mora otkriti; jer inače će mnogo više trpjeti i počet će se sušiti, gristi i izjedati od boli. »*Buduć da sam šutio, ostarješe kosti moje. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea*«. A čim se otkrije, uživat će velik mir i pokoj.

D. Greg. l. 7. mor. c. ult. et. l. 3. past. admonit. 15.

Sedmo poglavlje.

Riješava se glavna poteškoća, što stoji na putu iskrenosti.

1. Jedna od najvećih poteškoća ili možda najveća, koja nekoje priječi, da ne otkriju i ne očituju poglavaru svoga srca, jest što misle, da će se time osramotiti i izgubiti dobar glas, što su ga imali kod njega; on da će ih sad gledati prijekim okom, u nje se više ne pouzdavati niti što više od njih držati. Tako vara gjavao mnoge i čini, da se ne otkriju, ili barem da se sasvim ne otkriju. No sve je to u istinu drugačije. Upravo tim, što otkrivamo i očitujemo svoje srce, zadobivamo čast i štovanje i stičemo si ljubav, dok sve to gubimo, ako se ne otkrivamo. Time bi bila ova poteškoća odstranjena. To ćemo sad s milošću Božjom dokazati, da se vidi, kako je u istinu sasvim drukčije, nego li nam to gjavao predstavlja, da nas prevari. Tako on obično čini kod svih napasti, jer je otac laži.

Ja dakle kažem: Ničim više ne gubimo štovanje i dobro mnijenje kod poglavara, kao kad se sakrivamo i ne očitujemo pred njim, čime mu dajemo povoda, da nas drži za podmukle i dvolične ljude. Nijednom pogrješkom, ma kaka ona bila, ako je samo otkrijemo, ne možemo toliko pasti u njegovim očima kao ovom. Jedna je pogrješka uvijek samo jedna, nu osoba, koju držimo za podmuklu, sadržaje mnogo toga u sebi, pošto se u njoj predmnijeva mnogo pogrješaka. Jedna jedina riječ: Ovaj je čovjek podmukao i zatvorena srca; kako mogu znati, da mi ne taji još što drugo, kad mi je zatajio ovo, — vrijedi više, nego li sve drugo, što se može o njem kazati. Nasuprot ako tko svome poglavaru otkrije svu svoju dušu i razloži mu sve svoje napasti, nagnuća i pogrješke, tad ne samo da ne gubi ništa, nego još više vrijedi u njegovim očima; jer sad ga drži poglavar za ponizna i umrtvena, za iskrena i prostodušna čovjeka, koji kaki je iznutra, taki je izvana.

2. Izrazimo se još jasnije o tom; jer to je jedna od glavnih tačaka, što ih ima u toj stvari. Velim dakle prvo: Ne može biti boljega sredstva, da si tko steče ljubav i dobrohotnost poglavara i za se ga sasvim predobije, nego kad mu očituje i otkrije sve svoje srce, a da mu ništa ne zataji. Razlog je tome u načelu, što ga u opće prihvaćaju mudroslovci i sveci: »Ljubav izazivlje ljubav«. To je takogjer razlog, kojim nas potiče Evangjelista na ljubav Božju: »*Jer on nas je prije ljubio*«, (zato ga i mi ljubimo.) *Quoniam ipse prior dilexit nos*«. Jedna dakle od najboljih stvari, kojima možemo pokazati, da ljubimo svoga poglavara, jest to, da mu razokrijemo sve svoje srce i sve svoje, velike i male tajne. Jer kada ljubav megju dvojicom dotle dopre, da megj njima nema više tajne, tada je veoma veliko i pouzdano prijateljstvo. Zato reče Krist, naš Otkupitelj, svojim učenicima: »*Nazvah vas prijateljima; jer vam sve kazah, što čuh od Oca svojega. — Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*«. »*Vam je dano da znate otajstvo kraljevstva Božjega, a ostalim u pričama. — Vobis datum est nosse mysterium regni Dei; ceteris autem in parabolis*«.

I. Io. 4, 10.

Io. 15, 15.

Luc. 8, 10.

Opazi li poglavar, da mu tko otkriva sve svoje srce i da ništa više nema u njem, što mu ne bi otkrio, tad vidi iz toga, da ga ovaj u istinu ljubi i drži za svog oca i namjesnika Božjega. On mu povjerava svu svoju dušu i svoju čast i postavlja sve to u njegove ruke. To osvaja njegovo srce i obvezuje ga, da ga više ljubi i više se za nj brine. Nu opazi li poglavar, da mu se tko sasvim ne otkrije, da s njim obzirno postupa i okoliša i govori u pričama, da pravo ne zna ni kraja ni konca, »*da čujući ne razumije — ut audiendo non intelligat*«. tada je to već dosta, da poglavar o njem dobro ne misli i manje ga ljubi. On naime vidi jasno, da ga ovaj ne ljubi ni cijeni niti drži za svog oca. On se ne pouzdava u nj niti mu se ufa otkriti. Takova šta naravno prouzrokuje neljubav. Kako možeš zahtijevati, da te poglavar ljubi kao svog sina, ako ti njega ne ljubiš kao svog oca? Ljubi ga kao svog oca, pouzdavaj se u nj, postupaj s njim otvoreno i iskreno; i on će te ljubiti kao sina.

Idem ubi supra.

Raspr. 8. To ćemo poslije još pokazati kao dužnost poglavarâ prema
pogl. 1. njihovim podložnicima. Kad poglavar govori sasvim otvoreno s podložnikom i kaže mu iskreno: »Evo, tu i tu imaš pogrješku, to i to se opaža na tebi, tako i tako se govori o tebi; gledaj, da se popraviš u tom«, tada ga ovaj ljubi. Jer to je jezik prave ljubavi. Ali kad poglavar samo okoliša sa svojim podložnikom i ne kaže mu iskreno njegovih pogrješaka niti mu otvoreno izjavi, u čem se ima popraviti, pa kaže li mu otvoreno samo dio, a drugi dio u sebi zadrži, tada to nije jezik prave ljubavi, nego dvolično i licumjerno postupanje. Zato kažem: Postupa li se s obje strane tako otvoreno i iskreno, tada goje poglavari pravu ljubav prama podložnicima, i obratno podložnici prama poglavarima; tada je pravo jedinstvo srdaca i tada je dobro s nama. Nije li tome tako, tada je sve samo izvanjska udvornost i pretvaranje. Dakle onaj, koji se otkrije i očituje poglavaru, ne gubi njegove ljubavi, nego ju još u većoj mjeri stiče.

3. Iz toga slijedi drugo. Isto tako ne gubimo dobra glasa ni štovanja, što smo ga imali kod poglavara; jer gdje je ljubav, tamo je uvijek i štovanje. Volja nikada ne ljubi, a da joj razum ne prikaže nešto ljubavi vrijedno. Zato je ljubav i štovanje uvijek megjusobno sjedinjeno. — Osim toga da se upustimo u pojedinosti, jasno je, da ne gubiš štovanja, što imaš napasti, ma kako zle i ružne bile; jer to je vlastito svima, koji Bogu služe i vode duhovni život. Drugi vrlo često ni ne znaju, što je napast. Oni je ni ne opažaju, a gjavlu nije nužda, da s njima troši vrijeme, jer oni rade već i onako po njegovoj volji. Ali oni, koji ostaviše svijet, da Bogu služe i svom ozbiljnošću teže za krepošću i savršenošću, imaju se obično boriti s napastima, kako Mudrac
Eccli. 2, 1. kaže: »*Sinko, stupajući u službu Božju, pripravi dušu svoju na napast — Fili, accedens, ad servitutem Dei, praepara animam tuam ad tentationem*«.

Nekojima se čini, da je njihova napast veoma sramotna i tako neobična i izvanredna, da šta slična ne može biti. Zato se ne ufaju toga otkriti, jer se boje, da će to biti poglavaru nešto sasvim novo. Ovu napast imaju obično novaci. Oni nemaju iskustva, ne poznaju napasti, drže nešto za novo, što je veoma staro i posve obično. Drži za sigurno, da ne možeš ništa reći poglavaru ili ispovjedniku, što bi mu bilo novo ili neobično. Već je s mnogim drugima imao posla, koji su imali istu napast, a
Eccle. 1, 10. možda je i sam već pretrpio tu napast. »*Ništa novo pod suncem. — Nihil sub sole novum*«. Sve je staro, ne drži ništa za novo.

Ali da i očituješ svoje pogrješke i nesavršenosti, što je obično najteže, ne ćeš kod poglavara ništa izgubiti. Razlog je, jer je vlastitost ljudi da griješe. Mi smo od gline, koja se lahko lomi. Poglavar poznaje vrlo dobro slaboću podložnika, jer smo svi od iste tvari. Zato se ne čudi, kad mu ovaj otkrije svoje
Gerson tract. de parvul. trahendis ad Christ p. 3. pogrješke i nesavršenosti. Gerson nagovara veoma ozbiljno mlade ljude, da u Ispovijedi ništa ne zašute iz stida. Da ih sačuva od ove pogrješke, u koju češće mladi ljudi padaju, kaže: »Misliš li, da ću te manje ljubiti i štovati, što znam za tvoje grijehe i slaboće? Varaš se. Još ću te više ljubiti, nego li svoje ljubljeno

dijete, jer si se u me sasvim pouzdao i otkrio mi, što se ne bi ufao otkriti svom rogjenom ocu. Bog zna, kako iskreno i nježno ljubim onoga, koji mi otkrije svoju bijedu, i što je ona veća i sramotnija, to se više moja nutrinja i moje srce pobugjuje na ljubav prema njemu«. Poniznost i iskrenost, kojom on priznaje svoju krivnju, želja za napretkom, ozdravljenjem i pomoću, što ju pokazuje, osvaja naravno poglavara i potiče ga, da takova nježno ljubi i daruje mu sve svoje srce. — Kad nam dogje stranac i otkrije nam svoju bijedu i nevolju, oćutimo ljubav prama njemu i želimo mu od srca pomoći. I nastojimo, da ga utješimo i ohrabrimo. A što ćemo istom činiti sa sinom? — Mnogo je do toga, da svi spoznaju ovu istinu i osvjedoče se o njoj, naime da time, što očituju svoje nesavršenosti i slaboće svom duhovnom ocu, ne gube ljubavi ni štovanja, nego ga dapače stiču. Ovo osvjedočenje čuva nas, da ne propustimo tako važne stvari usprkos svim protivnim, krivim i lažnim predstavama zla neprijatelja.

Da to bolje potvrdimo, treba još primijetiti: Samo zlo činiti i htjeti i odlučiti ga činiti jest sramota, te se ne smije pokazati ni pred Bogom ni pred ljudima. Ali zlo djelo mrziti, kajati se i stidjeti toga radi, oplakivati i priznavati svoje zablude i grijehe nije sramota, nego nešto vrlo časno pred Bogom, a potom mora biti i pred ljudima, koji su namjesnici Božji. — Bogoslovci raspravljaju pitanje, da li će na sudnji dan doći na svjetlo i grijesi, što su ih počinili sveci i blaženici. O tom su različita mnijenja; ali jedno, što ovamo pristaje, jest posve sigurno, naime ako i dogju na svjetlo, da to ne će biti na stid i sramotu onim, koji su ih počinili, nego dapače na njihovu čast i slavu. Ujedno s njihovim grijesima doći će na svjetlo i njihova pokora i zadovoljština, tako da ne će biti postigjeni ni posramljeni nego dapače počašćeni i pohvaljeni. To zna Bog dobro urediti.

S mnogim svecima, kako to vidimo, čini Bog to već sada. Svaki dan se govori javno o grijesima Magdalene, a na njen blagdan pjeva se o tim grijesima u Evangjelju na njenu čast i slavu, i na veću čast i slavu Božju, koji zna i grijehe obratiti na dobro. »*On siše med iz pećine, i ulje iz pretvrdoga kamena, — Qui sugit mel de petra, oleumque de saxo durissimo*«. To Deut. 32, 13.
isto vidimo u grijesima svetih apostola Petra, Pavla, Mateja i proroka Davida. Radi ovih grijeha, za koje su toli zadovoljili, nijesu izgubili časti štovanja, nego ga samo još više stekli.

Da se to razjasni, navodi se obično slijedeća prispodoba. Načini si netko novo odijelo iz svile. Ispalo je sasvim dobro i lijepo je pristajalo. Nato se negdje zakvači, podere i mislilo se, da iz njeg nema ništa. Zatim se stavi na poderano mjesto zlatna vrpca ili krasno vezivo. Tako postane odijelo još sjajnije i krasnije, nego li prije. Misli se, da se hotice poderalo, da se odijelo još poljepša. Na isti način doći će na svjetlo grijesi svetaca i blaženika na sudnji dan, ako se igda budu očitovali. I ne će im biti tada na postigjenje i sramotu, nego dapače na čast i slavu, jer su ih se na taki način oslobodili. Oni postaviše na poderano

mjesto zlatne vrpce i krasno vezivo, i postadoše tako još časniji i krasniji. Isto je tako i ovdje, kad tko otkrije ispovjedniku ili poglavaru svoje slaboće i svoju bijedu sa stidom i pokajanjem i s iskrenom željom, da se izliječi i ozdravi. Time on ne samo da ne gubi časti štovanja i ljubavi, nego još više stiče. Mudrac kaže: »*Ima naime stida, koji dovodi u grijeh; a ima stida, koji vodi k slavi i milosti. — Est enim confusio adducens peccatum; et est* Eccli.4,25. *confusio adducens gloriam, et gratiam*«. Onaj stid i sram, s kojim priznajemo svoje grijehe, vodi k časti i slavi. A onaj stid i sram koji nas potiče, da zatajimo grijehe, vodi u grijeh.

O našem se svetom Ocu Ignaciju pripovijeda slijedeće. Da *L. 5. c. 10. Vitaes.Ignatii.* predobije za Boga nekog redovnog svećenika, sasvim raspuštena i svjetskoga života, koji je uz to bio još njegov protivnik, pokušao je sva moguća sredstva. Kad sve nije ništa pomoglo, pokuša još ovo posljednje; on se u njega ispovjedi. Pošto je bio ispovjedio svoje svagdanje pogrješke, reče, da se sad želi potužiti još i radi nekojih grijeha svog prijašnjeg života, koji su mu najviše muke zadavali. Sad poče da ispovijeda grijehe svoje mladosti i zablude svog prijašnjeg života s takom boli i skrušenošću i uz tolike suze, da ga je ispovjednik, tim potresen, počeo odsele ljubiti i štovati, pošto ga je bio prije tako jako mrzio. On dapače izabere sveca za svog učitelja i duhovnog vogju, obavi kod njega duhovne vježbe i predade mu se posvema. I promijeni svoj život na veliko sazidanje svih, koji su ga prije poznavali.

Iz toga se očito vidi, da time nipošto ne gubimo časti i štovanja. Onim čim stičeš veći ugled kod Boga i više kod njega dobivaš, ne možeš u opće izgubiti. Dapače i u očima ljudi, koji su sluge Božje i moraju nasljedovati njegov način pustupanja, možeš samo dobiti. Iz toga izvodim još istinu, iskustvom potvrgjenu, i vrijednu da se uvaži. Dokle je čovjek zatvorena srca i ne će se sasvim otkriti, znak je, da se još nije odlučio popraviti i da na to ne misli. Takav ostaje u svojim grijesima i ne će da ih se riješi. Jer kad bi ćutio pravu bol i pokajanje za svoje grijehe i čvrsto odlučio, da će u napredak biti takav, kakav ima biti, tada bi dobro uvidio, da tim što očituje svoju krivnju s ovim pokajanjem i s ovom odlukom, ne će kod svojih poglavara ništa izgubiti, nego samo dobiti. Baš zato gube jako puno oni, koji se ne će sasvim otkriti. Oni naime time pokazuju, da se još nijesu popravili niti im je do toga stalo.

Osmo poglavlje.

Riješava se prijašnja poteškoća na drugi način.

Možemo spomenutu poteškoću riješiti još na drugi način. Ako smo pravo ponizni te želimo i ozbiljno težimo taki biti, tad se moramo veseliti, da nas poglavar pozna i drži za ono, što jesmo. Zato moramo očitovati sva svoja zla nagnuća i svoje

pogrješke; jer ne bi bilo pravo, da me tko drži za nešto drugo nego što u istinu jesam. Prava poniznost čini ne samo, da tko sama sebe pozna i prezire, nego da se veseli, kad ga i drugi poznaju i preziru. Ova je doduše iskrenost i ovo polaganje računa o savjesti ponajprije naregjeno u druge svrhe u Družbi, kako smo kazali u prvom poglavlju; ali kad bi time postigli i samo ovu svrhu, tada bi već to bilo dosta, ako bi imali iskrenu želju za poniznošću. Upravo to je najbolje vježbanje u poniznosti. Ako redovnik nema ove poniznosti, ako želi biti štovan i šašćen i hoće da postigne visoke službe i časna mjesta, tada se ne čudim, da ga hvata tašti strah, koji obično plaši takove ljude, ili bolje rekavši zavodi, strah naime, »ako moj poglavar sazna za moje pogrješke, tada se ne ću nikada promaknuti ni uzvisiti, nego ću uvijek biti zapostavljen i ostati zaboravljen«. Sveci su i sluge Božje često izmišljali, kako o njima čitamo, pogrješke i grijehe, da ih ne izaberu i ne povise na dostojansta i časna mjesta, nego ih puste u njihovu kutiću. Tko nasuprot nastoji sakriti svoje prave pogrješke, da ga štuju i uzvise i drže za više, nego što u istinu jest, taj pokazuje, da je još posve daleko od ove kreposti.

Moramo ovdje svratiti pozornost na vrlo bitnu tačku, koju *II. dio, raspr. 3. gogl. 25.* smo već prije spomenuli. Glavno, u čem se mora redovnik vježbati i pokazati poniznost, mrtvenje i ostale kreposti, mora biti ono, što je potrebito, da strogo obdržava svoja Pravila; jer u tome sastoji naš napredak i naša savršenost. Ako tko nema snage, da ovršuje djela poniznosti i mrtvenja, na koje ga obvezuje Regula i njegovo zvanje, tad neka misli, da nema nijedne kreposti. Kaka je tvoja krepost mrtvenja, ako prestupaš tako važno Pravilo, kao što je ovo, već zato, što ti je pretrpjeti malo naravnog stida ili izgubiti što od svog štovanja ? Kad bi bio pravo ponizan te poznavao svoje grijehe i iskreno se za njih kajao, tada bi morao ovaj stid i sram, što ga ćutiš, kad ih priznaješ, dragovoljno primiti kao naknadu i zadovoljštinu za grijeh. Već zato bi morao ići k poglavaru, kao što je učinio car Teodozije, čiji je primjer vrijedan, da se nasljeduje Kad mu je Rufin rekao, da ne ide u crkvu, jer da je sv. Ambrozije čvrsto odlučio, da mu zapriječi ulaz u nju, odgovori car u svom kršćanskom duhu i poniznosti: »Ja hoću da idem u crkvu i čujem od samoga biskupa, što zaslužujem«.

Tako moraš i ti kazati: »Ja hoću da idem k svom poglavaru, k svom ispovjedniku i čujem, što zaslužujem. Neka me pozna i drži za ono, što jesam. Gospodin neka primi ovaj moj stid i sram kao zadovoljštinu i naknadu za moje grijehe«. To je prava poniznost i spasonosni stid. To je siguran znak pravog pokajanja i da koga ne boli većma priznati čovjeku svoje grijehe, nego li što je uvrijedio Boga. Jer ovo bi posljednje bilo sasvim proti pravoj poniznosti. Mi moramo, a da ne damo sami tome povoda, željeti, da podnosimo nepravde, pogrde i kriva svjedočanstva, i da nas drže, kako Regula kaže, za lugjake; koliko više moramo to željeti, kad vršimo čin kreposti, poslušnosti i reda i obdržajemo tako važno pravilo, kao što je ovo!

Ali da se megjutim ne čini, da to hoćemo svesti jedino na put višeg duhovnog života, da učinimo ovu vježbu ugodnom i lahkom, zato ćemo i ovdje udariti putem, kojim smo pošli u prijašnjem poglavlju. On je sasvim dobar i istinit. Tamo smo pokazali, da time, što otkrivamo i očitujemo svoje pogrješke poglavaru, ne samo ne gubimo, nego još mnogo više stičemo časti i štovanja i ljubavi, a time što ih sakrivamo, sve to kod njega izgubimo. Pridodajem ovdje još nešto drugo, što slijedi iz toga. Tko tako otvoreno postupa, u toga se poglavar sasvim poozdaje, i to s pravom; jer on ga poznaje i zna, što je u njemu. On je osvjedočen, da će mu takav sve saopćiti. Ako se to ne očituje sasvim, što se lahko može poznati, tada se ne može poglavar u nj pouzdati; jer ga ne poznaje i ne zna, šta je u njemu. Zato mora s njim uvijek oprezno postupati, paziti na svaki njegov kret i uvijek ga držati pred očima.

Na to treba uvijek dobro paziti. To je glavni korjen, iz koga niču mnoge neugodnosti i ogorčenosti megju podložnicima, koje bi se zapriječile i nestale, kad bi se otvoreno postupalo s poglavarima. Znamo iz svagdanjeg iskustva, da tim, što tako postupamo i iskreno se očitujemo, prestaju kojekaka kriva nagagjanja i sumnjičenja, što su ih imali poglavari o podložnicima a ovi opet o poglavarima. Taka su sumnjičenja i strašenja obično kao noćne sablasti. Iz daleka strah te hvata; dogješ li bliže i dotakneš se toga, vidiš, da je bila grana od drveta, što si držao za biće drugoga svijeta.

Tako često biva i u ovim stvarima. Što ti je zadavalo straha i bojazni i činilo ti se, kao da jest nešto, iščezne posvema, kad se tog rukom dotakneš, o tom se porazgovoriš i to očituješ. Tad vidiš, da nije ništa bilo. Raspravljajući Seneka o odvažnosti i hrabrosti, s kojom se imamo latiti svojih posala, kaže vrlo dobro: »Ne zato, što su teški, ne laćamo ih se smjelo, nego jer ih se ne laćamo smjelo, zato su teški. *Non quia difficilia sunt, non audemus, sed quia non audemus, difficilia sunt*« Kad bi se na to dali i smjelo se tog prihvatili, vidjeli bi naskoro, da nije tako teško, kako nam se činilo. I navodi ujedno malo prije spomenutu prispodobu o noćnim sablastima, koje neki drugi naziva »slike na pogled strašne. *Terribiles visu formae*«. I primjećuje na to, da on ne kaže »strašne stvari«, nego samo »strašne prikaze«. Ako im se primakneš i dotakneš ih se, vidjet ćeš, da nije ništa bilo. Isto je tako s ovim, o čem raspravljamo.

Deveto poglavlje.

Dugujemo Bogu veliku hvalu, što nam je ovo polaganje računa o našoj savjesti u Družbi učinio tako lahkim i ugodnim. O uzrocima ove lahkoće i ugodnosti.

Veliku hvalu dugujemo Gospodinu za toli osobitu milost i dobročinstvo, koje nam iskazuje u Družbi, što ova iskrenost u njoj u istinu opstoji i vrši se s tolikom ugodnošću i radošću; jer to je po sebi teže, nego li sve izvanjske pokore i mrtvenja. Teškoću, koja je spojena s ovim iskrenim priznanjem, lahko pojmimo iz zapovijedi sakramentalne Ispovijedi, u kojoj ćute vjernici u opće mnogo veću poteškoću, nego li u svim drugim zapovijedima. Da se to olahkoti, bila je potrebita Božanska zapovijed, koja teško veže na čuvanje ispovjedne tajne. Uza sve to čini se nekojim Ispovijed tako teška, da vole pakao trpjeti, nego li se ispovjediti. Ovaj pakao naime počima već ovdje u ovom životu s grižnjom savjesti, tjeskobama i strahom, a postiže svoj vrhunac u drugom životu, gdje traje na vijeke. Nu u redu činiš još više, nego li to. Tu otkrivaš sve svoje srce svom poglavaru. Ovdje ne otkrivaš i ne očituješ samo svoje grijehe i ono, što spada na Ispovijed, nego i ono, što nije grijeh i čega ne treba ispovijedati. A vrlo često nam je mnogo teže kazati tako šta neznatna i malena, nego li dapače ispovijedati veće grijehe. A to sve kazuješ izvan Ispovijedi, što je mnogo više. Da nam je dakle Gospodin to, nešto po sebi tako teško i ujedno tako spasonosno, učinio tako lahkim i ugodnim, moramo to u velike cijeniti i neizmjerno mu za to zahvaljivati.

Promotrimo sad, zašto je ova iskrenost u Družbi nešto tako lahko i ugodno. Prvi je i glavni razlog milost Reda. Bog naime pomaže svakomu Redu sredstvima primjerenim njegovu napretku. To biva uvijek prema svrsi i uredbi Reda. To se zove milost Reda. U svrhu, koju Družba ispovijeda, naime da smo pripravni poći širom svijeta, da predobivamo duše za nebo i općimo sa svakojakim ljudima, jest vrlo važno i neophodno nužno sredstvo, da nas poglavar pozna od pete do glave, iznutra i izvana, onako kako smo prije rekli. U tu nam svrhu podjeljuje Gospodin i osobitu pomoć i milost, *raspr. 1. pogl. 7.*

Drugo, što to čini tako lahko i ugodno, jest prijazno postupanje sa strane poglavarâ, srdačna očinska ljubav, što ju podložnici kod njih nalaze, blagost i ljubav, s kojom ih primaju. Zaista to izgleda, kao da su samo zato tu, da te saslušaju i utješe. To je vrlo važno, a podložnici moraju biti nužno osvjedočeni, da će poglavari uvijek s njima blago postupati, da s pouzdanjem k njima idu i da nešto tako važno, kao što je ovo, ne propuste zato, što se boje, da će poglavari s njima strogo postupati. Da se o tom osvjedoče, pripomaže osobito to, što je i samim poglavarima vrlo mnogo do toga, da ljubezno postupaju s podložnicima, pošto je to njihova služba. Kad ne bi tako radili, griješili bi proti svojoj dužnosti.

»Klicat ćemo i veselit ćemo se u tebi, sjećajući se prsiju tvojih više, nego vina. — Exultabimus, et laetabimur; in te, memores uberum tuorum super vinum«. O tim riječima piše sv. Bernardo: »Neka to čuju oni poglavari, koji hoće svojim podložnicima da budu uvijek na strah, a rijetko na korist. *Audiant hoc praelati, qui sibi commissis semper volunt esse formidini utilitati raro.* Dajte se podučiti, koji sudite na zemlji! Učite se, da morate biti majke svojim podložnicima, a ne gospodari. Nastojte, da vas više ljube nego vas se boje. Pa ako kad ustreba strogosti, neka je očinska, a ne silnička. Pokažite se kao majke, kad njegujete, a kao oci, kad karate. Budite blagi, kanite se surovosti, uklonite *D. Bern. ser. 23. in Cant. 1, 3.*

bičeve, otvorite njedra! Vaša prsa neka obiluju mlijekom, a neka se ne nadimlju ohološću. *Erudimini qui indicatis terram: discite, subditorum matres vos esse debere, non dominos. Studete magis amari, quam metui; et si interdum severitate opus est; paterna siti non tyrannica. Matres fovendo, patres vos corripiendo exhibeatis Mansuescite, ponite severitatem, suspendite verbera, producite ubera, pectora lacte pinguescant, non typho turgeant.*« »*Braćo! ako i pade čovjek u kaki grijeh, vi, koji ste duhovni, podučite takova u duhu blagosti; i pazi na samoga sebe, da i ti ne budeš napastovan. — Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo*

Ad Sal. 6.1

delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritus lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris.« Tako kaže

Ezech. 3 18

Apostol; a prorok se grozi poglavarima riječima: »*Bezbožnik će doduše umrijeti u svojoj opačini; nu krv njegovu tražit ću iz ruke tvoje — Ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram.*« »Jao poglavarima,« kaže svetac, »koji ne postupaju ljubezno s podložnicima, kad im se utiču u svojim napastima i slaboćama. Jao njima, ako ih otpuštaju ogorčene i ne pokazuju im očinske ljubavi. Jer ako toga radi podložnik umre ili postane gori, kako obično biva u takom slučaju, tada će Bog od poglavara za to tražiti račun.« Tako mora poglavar, ako i ne radi tebe, a ono već radi samog sebe, vazda nastojati da dobro vrši svoju službu, da tako i ti uzmogneš dobro vršiti svoju.

Treće, što nam to čini u Družbi Isusovoj lahkim i ugodnim, jest primjer te česta i općenita uporaba toga. Ta vidimo danomice: gdje to čine naša braća. Možemo ovdje uporaviti na se,

D. August. lib. 8. confes. c. 11.

što pripovijeda sv. Augustin, da se njemu dogodilo, kad se htio obratiti na kršćansku vjeru. Činilo mu se naime tada vrlo teško živjeti u čistoći, i zato nije imao odvažnosti, da se na to odluči. Sad mu se prikaže čistoća u slici vrlo časne gospogje. Ona mu pokaza mnoge dječake i djevojke, što ih je krila pod svojim plaštem, i mnoge druge ljude različita staleža i dobe, sve vrlo čiste i poštene. I smiješeći se, kao da bi mu se htjela narugati, reče: »Zar da ti ne možeš, što mogu ovi dječaci i djevojke? Ne misli, da svi ovi to mogu svojom vlastitom moću! Samo s Božjom moću mogu to.« To sveca veoma ohrabri.

Tako možeš i ti reći, kad ti to gjavao predstavlja tako teškim. »Zar da ja ne mogu, što svi mogu? Zar da ja ne činim, što drugi čini, koji je mnogo stariji i učeniji, mnogo mudriji i pametniji od mene?« Ova pomisao uklanja poteškoću tako, da nam uklanja poteškoću tako, da nam to ne samo biva lahko, nego da nam je dapače teško, ako tog ne činimo. I držali bi za sramotu i sablazan, kad bi propustili ono, što svi čine. Po tom moramo svi oko toga nastojati, da se ova navada i dobar običaj uzdrži. Primjer jednih neka oduševljava druge. Najstariji i najučeniji najteže su i obvezani, da ove i slične običaje svojim primjerom uzdrže i u svojim ih razgovorima preporučuju. Oni mogu time mnogo dobra a i mnogo zla učiniti; jer ostali paze na njidjela i njihove riječi. Što oni vide da ovi čine i štuju, to i oni čine i štuju. K tomu pridodajem još, da za svakoga mora biti

od velike važnosti, da se u tom vježba i to vrši, jer će mu baš tim poštati lahko. Prestane li se u tom vježbati, postat će mu to već u malo dana vrlo teško. Isto je tako s ostalim vježbama u poniznosti i mrtvenju. Vidimo to u Ispovijedi. Koji se samo jedan put na godinu ispovijedaju, vrlo im je teška Ispovijed; a onima, koji se često ispovijedaju lahka je i ugodna.

Četvrto, što nam ovo očitovanje olahkoćuje, jest to što znamo, da ovog računa o duševnom stanju ne polažemo poglavaru ili nadstojniku za duhovne stvari kao sucu, nego kao ocu, da nas utješi, savjetuje i pomogne. Po tom za ono, što kažemo pred ovim sudištem, ne možemo biti ni kažnjeni, makar to i bilo kazne vrijedno. Ovdje je isto tako, kao u Ispovijedi. Ta se dva sudišta razlikuju od svih drugih, niti se može ovima primijeniti, što se ob onima kaže.

Peto, što nam ovo očitovanje savjesti čini vrlo lahkim i *Cap. 4. exa. §. 35.*
čime se sve dosad rečeno potvrgjuje, jest ono, što se napominje u samim Ustanovama Poglavar mora naime to sve čuvati kao tajnu dapače i pred tobom. Možeš dakle biti posve siguran, da će sve ostati u poglavara kao zakopano, štogod mu očituješ o svom duševnom stanju. Nitko ne može ništa o tom saznati, nikomu se neće ništa od tog otkriti; tebi samom ne može to nigda biti na štetu ili na sramotu. U opće veže već naravna tajna kao takova pod grijeh i to (kad se radi o čem važnom) pod smrtni grijeh A naš je o. general Klaudije Aquaviva potvrdio to još oštrim i strogim naredbama i za one, koji bi u tom pogriješili, odredio kazne sve do svrgnuća sa službe. I hoće, da podložnici ne samo saznaju za ovu naredbu, nego da takogjer znadu, da će poglavari biti kažnjeni, ako pogriješe u izvršivanju i obdržavanju ove naredbe. — Da se ljudi ne plaše sakramentalne Ispovijedi bilo je potrebito sa svom strogošću obvezati svećenike na čuvanje ispovjedne tajne. Isto je tako smatrao naš otac nužnim, da toli strogo naloži čuvanje ove tajne, da nitko nema povoda, te se ustegne od ovog polaganja računa o svom duševnom stanju. Ne smije naime tako važna vježba popustiti ni prestati; jer to bi bilo najpogubnije za dobru upravu Družbe. Ona naime hoće voditi svoje članove k savršenosti više putem nutarnje naobrazbe i duhovnog vogjenja, nego li svim drugim zakonima i izvanjskim pokorama. Iz toga mogu poglavari spoznati veliku štetu, što bi ju nanijeli Redu, kad bi bili nemarni u čuvanju ovih tajna.

Claud. Aqu. instr. de paterna exigenda ratione conscientiae a subditis, et secreti fide servanda.

———

Deseto poglavlje.

Kako se imamo vladati u ovom polaganju računa o svom duševnom stanju.

»*Izlij kao vodu svoje srce pred licem Gospodnjim! — Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini.*« Ovom prispodobom pokazuje nam prorok Jeremija sasvim jasno, kako imamo ***Thren. 2, 16***

očitovati i otkriti svoje srce namjesniku Božjem, kad polažemo račun o svom duševnom stanju. Mora tako biti, kao kad tko izlije čašu s vodom. Kad se izlije posuda s uljem ili medom, tad preostaje uvijek nešto u njoj. A izlije li se vino ili ocat, tad ostane barem još duha. Ali kad se izlije posuda s vodom, tad ne preostane ništa, ni ukusa ni duhe, ni ikakvog traga od onog, što je unutra bilo. Tako je, kao da nije nikad ništa u njoj bilo. Isto tako moraš i ti svoje srce izliti i otkriti svom poglavaru, kad polažeš račun o svom duševnom stanju. Ne smije ništa u njem preostati, ni duhe, ni ukusa niti ikakvog traga o čem.

Pošto je to tako važno te glavno i toli uspješno sredstvo za duhovni napredak naših duša, htio je naš Otac, da ovo očitovanje osim onog, što ga polažemo pod godinom, obavimo uvijek još napose svake pô godine, i to prije obnove zavjeta. Tako se to u istinu obdržavalo u Družbi od početka; a poslije četvrte sveopće skupštine pribrojilo se takogjer općenitim Pravilima. Prema tome ima se sada osim običnih Ispovijedi, što ih vrlo često obavljamo, obaviti i velika Ispovijed za ovo pô godine. A isto tako ima se osim običnog polaganja računa, što ga vrlo često polažemo, položiti u ovo vrijeme općeniti račun za sve ono pô godine. Naš Otac nije znao propisati boljeg sredstva za nutarnju duhovnu obnovu svakog pojedinca. A tako kaže i naš o. general Akvaviva u naputku za vizitatore, gdje vrlo preporučuje uporabu ovog sredstva ovako: »Ako taj račun podložnici kako treba polažu, a poglavari isto tako primaju, tada će to bez dvojbe puno doprinijeti obnovi i napretku duha, *Si, sicut oportet, a subditis reddatur, atque a Superioribus accipiatur, magnum procul dubio magnum habebit ad spiritus renovationem; et augmentum.*« S tim se posvema slažu znamenite riječi sv. Bazilija: »Ako koji podložnik hoće znatno napredovati i doći do savršenosti, tad ne smije nijednog čuvstva svog srca u sebi zadržati. Kao što se u bistroj vodi mogu na dnu vidjeti najmanji kamenčici i zrnca pijeska, isto tako mora biti bistro i prozirno općenje podložnikovo sa svojim poglavarom, da ovaj može vidjeti svako vlakno i najmanju nesavršenost njegove duše, jer će se tako ono što je dobro, učvrstiti, a ono što nije dobro, popraviti. I tako ćemo malo po malo uklanjanjajući s puta ono. što je zlo, a usagjujući što je dobro, doći do savršenosti. *Debet unusquisque eorum, qui inferiores sunt (si quidem memorabilem ullam facere progressionem studet, et ad perfectionem pervenire) nullum animi sui motum apud seipsum celatum retinere: hoc enim modo fiet, ut et quod laude dignum sit, in nobis confirmentur, et quod minus probandum, congruo remedio sanetur: atque ex huiusmodi mutua exercendi inter nos consuetudine, per modicas accessiones ad perfectionem perveniamus*«.

Reg. 4. communium.

D. Basil. in qu. fas disp. respons. 26.

Da to uzmognemo bolje i lakše činiti, imamo u Družbi izvrstan naputak. Glede njeg ću samo primijetiti, da sastoji iz dva glavna dijela. Prvi dio ili početak jest glavni; jer u njemu je sav bitni sadržaj četrdesetog pravila sumarija ustanovâ, koje raspravlja o polaganju računa o duševnom stanju, i ujedno tumači, kako imamo to činiti. Najprije se napominje, kako puno do tog drži naš Otac u Ustanovama, a tada stoji: »Svatko neka otkrije ili u Ispovijedi ili inače potajno, kako mu je milije i na veću utjehu, sasvim jasno svu svoju dušu, a da ništa ne zataji od onoga, čim je uvrijedio Gospodina svih od posljednjeg polaganja računa o svom duševnom stanju. Ili barem neka otkrije one pogrješke, što mu od tog vremena dušu najviše tište«. U tom dakle, kažem, sastoji važnost ovog računa. Tko to, što je u ovom početku rečeno, propusti, taj ne može položiti dobra ni potpuna računa o svom duševnom stanju, makar obdržavao svih četrnaest posebnih tačaka čitavog drugog dijela.

Da to jasnije uvidimo, ne treba da progjemo sve tačke. Navest ćemo samo za primjer jednu od najglavnijih, naime treću, po kojoj imamo položiti račun o napastima, strastima i zlim nagnućima. Ovo je glavno, o čem moramo položiti račun, da li naime imamo napasti, da li su dosadne i teške, da li im se lahko ili teško i na koji način opiremo. To isto vrijedi o strastima i zlim nagnućima. Kod ovog se pitanja i u cijelom drugom dijelu naputka ništa više o tom ne kaže. Sad pitam ja: Da položimo dobar i jasan račun o svojoj savjesti svom duhovnom ocu, te može upoznati stanje naše duše, što se tiče ove tačke, da li je dosta, da mu kažemo sve svoje napasti i zla nagnuća? — Ja odgovaram: ne; nego mu moramo takogjer kazati, da li i koliko puta smo pali. Drugo je kad kažem: Sklon sam na oholost; a drugo, kad kažem: Tako sam sklon na oholost, da sam to i to poželio ili učinio, da stečem čast i štovanje; i da sam se ljutio, kad mi se ovo ili ono zapovjedilo. Ovako sam se i onako ispričavao, da ne učinim onoga, što mi se zapovjedilo. A bilo je to samo zato, što nijesam imao dosta kreposti ni poniznosti, inače bih mogao to lahko učiniti. — Drugo je, kad kažem: Ja sam srdit i nestrpljiv; a drugo, kad kažem: Ja sam tako nestrpljiv i srdit, da sam bio sasvim izvan sebe, te sam ovom i ovom riječi ili činom bio na sablazan,—

Nešto je drugo, kad kažem: Imam nečiste napasti; a nešto drugo, kad kažem: Bio sam tako slab, da sam se u tom zadržavao i time se naslagjivao i t. d Očito se mora drugi sud stvoriti ob onome, koji je podlegao napasti, nego li ob onom, koji ju je imao, pa joj se snažno opr'o i svladao ju. Svaki treba drugog lijeka i druge njege. To je kao s groznicom. Drugačije ona djeluje u snažnom i krepkom čovjeku, drugačije u slabom. Liječniku je mnogo do toga, da to zna, a i bolesniku je isto tako do toga stalo, da ga liječnik pozna. Jer drukčije liječi groznicu na jakom a drukčije na slabom čovjeku. Tako mora i duhovnom liječniku i tebi samom puno biti do toga, da on pozna tvoju jakost ili tvoju slaboću. Po tom on mora suditi, kako će te liječiti i koju ljekariju upotrijebiti. Zato nije dosta, kad mu kažeš, da imaš napasti i zla nagnuća. Moraš mu takogjer reći, da li i koliko puta si pao. Iz tog on vidi, da li si slab ili jak i krepak. Stoga kaže četrdeseto pravilo sumarija, koje o tom raspravlja, da moramo poglavaru očitovati ne samo napasti nego i pogrješke.

To se dakle tumači na početku spomenatog naputka. Tamo

izrično stoji, da svaki mora svu svoju dušu razokriti poglavaru a da ništa ne zataji, čim je uvrijedio božansko Veličanstvo. Ili barem mora otkriti pogrješke, koje mu dušu više tište. Više se u slijedećih četrnaest tačaka i ne kaže niti spominje o tom. Ako tko toga ne obdržava, to čini stvar tako važnu i od tolike vrijednosti u redu pukom ceremonijom i činom udvornosti. U opće može ova nauka svim koristiti, da se iz tog nauče, kako imaju svojim duhovnim ocima polagati račun o svojoj duši!

Da ovdje iskreno postupaš, ne smiješ se zadovoljiti, da kažeš svoje pogrješke samo u opće. Ti se moraš sasvim napose o tom izraziti. Samo se tako dadeš pravo spoznati a inače ne. To je takogjer važna nauka za Ispovijed. Ne smiješ se zadovoljiti, da kažeš u Ispovijedi samo u opće: Dao sam se zanijeti od zlih misli, nego moraš takogjer kazati, dokle su te zanijele. Pa makar to bili samo lahki grijesi, koji se ne moraju nužno ispovijedati, moramo ih ipak, kad ih ispovijedamo, ne samo tako u opće kazati, čime se krivnja vrlo pokriva; nego moramo svaki napose priznati, da se težina krivnje tim jasnije vidi. Očevidno ne priznaje onaj jasno svoje krivnje, koji samo kaže: Govorio sam riječi uvredljive, nestrpljive i kojima sam vrijegjao tugju čast. Svaka pojedina riječ može biti po sebi mnogo veći grijeh, nego li se može zaključiti iz ovog općenitog priznanja. Ako se tko ogriješio o posluh i time dao rgjav izgled, tad ne smije samo kazati: Tužim se radi neposluha. On mora napose kazati, koja je to pogrješka i na koji ju je način počinio. Time očituje on mnogo bolje svoju krivnju, a drugi si sad može o tom pojam stvoriti.

Isto je tako s polaganjem računa o duševnom stanju. Toga ne smijemo činiti općenitim i dvoličnim izrazima, nego posve jednostavno, bistro i jasno. Ni najmanji kutić ne smije biti sakriven, ni najmanji nabor ne odmotan. Tako govori sv. Pavao o Crkvi, kad kaže: »*Krist je posvetio Crkvu... da sam sebi učini slavnu Crkvu, koja ne bi imala ni ljage, ni nabora, niti išta takova, nego da bude sveta i neokaljana.* — *Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta, et immaculata*«. U naborima se sakriva gad i prašina; zato ne smije biti u našoj duši nabora niti ikakve dvoličnosti, nego sve mora biti u njoj jednostavno i glatko.

Ad. Ephes. 5. 27.

Cap. 4, exa §. 35. Naš Otac Ignacije hoće, da svaki, kad stupa u red, položi posve jasan i potpun račun o svom duševnom stanju. Prema tomu mora kazati ne samo svoja sadašnja zla nagnuća te pogrješke i grijehe, na koje je baš sada sklon, nego i svoja prijašnja zla nagnuća te pogrješke i grijehe, koji su ga u prijašnjem njegovu životu mučili i s kojima se imao najviše boriti. Tako je i liječniku od velike koristi, kad bolesnik kaže ne samo svoju sadanju bolest nego i one, što ih je već prije imao; jer iz toga može tad zaključiti, da li je sadašnjoj bolesti možda uzrok prijašnja bolest, i tako može dati ljekariju, da se prijašnja opet ne pojavi. Isto je tako u duhovnim stvarima. Ako hoćeš da položiš duhovnom liječniku jasan i potpun račun o svom duševnom stanju, tad moraš kazati ne samo sadašnje zle navade i nagnuća, nego i prijašnja; jer iz ovih se dade vrlo često zaključiti na uzrok i korjen sadašnjoj bolesti. Zato se obično savjetuje onima, koji hoće položiti veliku Ispovijed, da ju obave kod ispovjednika, kod koga se u buduće misle obično ispovijedati, da ovaj bolje upozna njihovo duševno stanje i uzmogne tim više pomoći.

Često su sadašnje napasti i zla gibanja tragovi i ostanci prijašnjih duševnih bolesti i ujedno kazna za prijašnji griješni život. Živio takav sad ne znam kako skromno i zabitno, ipak će trpjeti proti svojoj volji ono. što ne bi htio, za kaznu svojih prijašnjih sloboština i zlih navada. Toga radi ne smijemo se plašiti, nego moramo biti strpljivi i ponizni, te nastojati. da pobudimo bol i stid ne samo za sadašnjost nego i za prošlost. Tad nam ne će to ništa naškoditi.

Napokon valja ovdje još primijetiti, da je u Družbi Isusovoj polaganje računa o duševnom stanju i velika Ispovijed nešto jedno od drugoga različito. Za oboje imamo i različita Pravila. Uz to je svrha i radržaj obojega različit. Ali je takogjer sigurno, da svaki može položiti račun o svom duševnom stanju u Ispovijedi, kako mu je po volji ili na veću utjehu njegov duše. Tako stoji izrično u Ustanovama. Megjutim valja ovdje još napomenuti ono, što napominje naš o general Klaudije Akvaviva u naputku, što ga je dao vizitatorima. »Ne smijemo doduše nikoga u Družbi obvezati«, kaže on, »da izvan Ispovijedi položi račun o svom duševnom stanju; jer Ustanova dozvoljava svakome, da to čini u Ispovijedi. Ali ipak valja pohvaliti one, koji izostavivši ono, što zapravo spada na Ispovijed, glede stalog polažu račun o svom duševnom stanju izvan Ispovijedi, otkrivajući svu svoju dušu. Tako se tada mogu poglavari tim slobodnije i bez ikakog obzira na Ispovijed služiti ovim znanjem, da ih tim bolje vode i ravnaju putem savršenosti Pošto je ovo tako važno, navest ću ovdje njegove vlastite riječi doslovce. Pošto je naznačio razliku izmedju polaganja računa o duševnom stanju i Ispovijedi te rekao, da svaki može, ako hoće, dati račun o duševnom stanju u Ispovijedi, pridodaje: »*Quare, ut non sunt cogendi nostri ad rationem conscientiae reddendam extra confessionem, cum constitutio id liberum permittat, pro cujusqae consolatione; ita laudandi qui semotis his. quae ad confessionem proprie spectant, quae in confessione superiori manifestari poterunt, extra confessionem eam reddunt; totosque se ipsos patefaciunt, quo liberius, et absque ullo respectu, superiores ad illorum directionem et utiliorem gubernationem ea notitia ad majus Dei obsequium uti possint.*« Dakle je ovo polaganje računa o duševnom stanju izvan Ispovijedi bolje. To bi tada takogjer značilo pouzdavati se u svog poglavara. Tako i onaj, koji svom prijatelju dade u ruke na pohranu dragulj, pokazuje mnogo više u nj pouzdanja, nego li onaj, koji mu ga dade u zatvorenom i zapečaćenom kovčežiću

Cap. 4. exa. §. 36. et 38. 6. p. Constit cap. 1. §. 2. reg. 40. Summarii.

Instruct. 7. c. 2. n. 2.

———

Jedanaesto poglavlje.

Odgovor na nekoje dvojbe, koje mogu nastati iz ovoga, što smo rekli.

Iz ovoga, što smo rekli, nastaju nekoje dvojbe, što bi lahko mogle kome mogle doći na pamet. 1. Rekli smo, da je bolje položiti račun o duševnom stanju izvan Ispovijedi Nadalje, da ovo polaganje računa mora biti ne samo o napastima i zlim nagnućima nego i o pogrješkama i grijesima, ako smo koje počinili. Pa ako ovog posljednjeg ne kažemo, tad da ne dajemo dobra računa o svom duševnom stanju. Sad pitam: Kad bi tko, što ne dao Bog, svladan moću napasti, pao u teški i sramotni grijeh, bi li moglo tada pravilo zahtijevati, da dade o tom račun izvan Ispovijedi? — Čini se to vrlo teško i mučno, i što se u opće ne može lahko izvesti. Na to odgovaram: U takom slučaju nije namjera Pravila ni našeg Oca; da takova šta priznamo izvan Ispovijedi. Baš to je bio glavni razlog, zašto su u pravilu navedena dva slučaja: ili se može ovaj račun položiti potajno, ili u Ispovijedi, kako je kome na veću utjehu Tako je izrično rečeno i u Pravilima za provincijala. Tu se govori o načinu, kako valja polagati i primati ovaj račun o duševnom stanju, i stoji, da provincijal može, kad tko položi ovaj račun, po svojoj volji još što zapitati. A ujedno i stoji: »Što bi moglo koga jako postidjeti, to neka se izvan Ispovijedi ne pita. — *Quamvis quae hominem pudore multum afficerent, ea extra confessionem interroganda non essent.*« Takova šta ima se sačuvat za Ispovijed Za to ne smije poglavar ni duhovni otac izvan Ispovijedi nikada pitati, pa niti željeti, da podložnik o tom s njim govori. Pobožne uši ne mogu takova šta izvan Ispovijedi podnijeti, i zato je bolje, da se to sačuva za Ispovijed. A to je ono, što hoće da kaže naš o. general riječima, što smo ih naveli u prijašnjem poglavlju. Gdje kaže: »Koji izvan Ispovijedi polažu ovaj račun, čine bolje«, pridodaje: »izostavivši ono, što zapravo spada na Ispovijed«.

In fine regularum Provincialis.

Druga je dvojba još važnija. S jedne strane kaže naš Otac izrično u Ustanovama da ovo polaganje računa poglavarima o duševnom stanju služi za to, da mogu podložnike bolje voditi i ravnati; jer kad im nije ništa nepoznato, tada da mogu bolje naregjivati i brinuti se za ono, što je korisno koli za pojedinca toli za čitavu Družbu. S druge strane može svaki po istim Ustanovama položiti ovaj račun o svom duševnom stanju i u Ispovijedi. Dakle uprava Družbe i ravnanje poglavara ovisi ob onom što saznaju u Ispovijedi! Ova je poteškoća već mnogima zadala nemalo muke, što nijesu znali, kako Družba u tom postupa. Da se to bolje razumije, kažem prvo: Družba je Isusova daleko od toga, da se ravna po ispovijedima. Kažu doduše nekoji bogoslovci da se ispovjednik može katkada okoristiti onim, što je saznao u Ispovijedi, a da ne povrijedi ispovjednog pečata. Nu naš o. general najstrožije zabranjuje, da nitko u Družbi ne uči ove nauke, a još manje po njoj radi. Ispovjednici da se moraju

Claud. Agu. in ordina. impres.

glede onog, što su čuli u Ispovijedi, tako vladati, kao da nijesu ništa saznali. To se slaže s odlukom, što ju je četiri godine kasnije izdala Njegova Svetost Papa Klement Osmi, a koju spominje i naš o. Franjo Suarez i drugi. Nu Družba čini još više. Ako je takav račun o duševnom stanju položen i izvan Ispovijedi, to ipak ona zapovijeda, da se sve najbrižnije čuva kao tajna, kako smo rekli u devetom poglavlju. Tko dakle u onom, što sazna izvan Ispovijedi, tako oprezno postupa, što ne će istom činiti u onom, što spada na Ispovijed. da je ne omrazi i ne počini svetogrgja proti ispovjednom pečatu?

P. Suarez. to. 4 de Poen. disp. 33 sect. 7. P. Tho. Sanchez to. 1. de matrim. l. 3. disp. 16. q. 1.

Odgovarajući na tešku tačku kažem drugo: Nije nikako zlo poslužiti se Ispovijegju za duhovno i nutarnje vogjenje duša. To je dapače jedan od velikih plodova i koristi, što ih crpemo iz sakramentalne Ispovijedi. Otkrije li tko sa svom iskrenošću svoje rane, svoje bolesti i slaboće, tad može ispovjednik kao duhovni liječnik to laglje propisati shodni lijek i dati pravo sredstvo te pokornika u buduće, kako treba, voditi. To je stalno. U kanonskom pravu zapovijeda naime papa Aleksander Treći ispovjednicima, da jedino u svrhu, te mogu voditi duše i dati im dobar savjet, slušaju i takove grješnike, kojih ne mogu odriješiti, jer naime kažu, da se ne mogu uzdržati ni prestati griješiti, koji dakle nemaju prave odluke, da se poboljšaju. Uza sve to, što se ne mogu odriješiti, savjetuje im ipak ovaj papa, da idu k ispovjedniku, te ispovjede sve svoje grijehe i polože račun o čitavom svom griješnom životu i o zlom raspoloženju, s kojim dolaze na Ispovijed. Ujedno zapovijeda ovaj papa, da ih ispovjednik ljubezno prime i sasluša, te im može podijeliti spasonosan savjet i lijek. Jer možda će se time umekšati njihovo srce i oni usljed toga bježati prigode. Radi ovog vježbanja u poniznosti i drugim dobrim djelima, što će ih vršiti po naputku ispovjednika možda će im Gospodin otvoriti oči, da se napokon sasvim odreknu grijeha i obave valjanu Ispovijed. — To nije dakle ništa nova, nego vrlo star i od Crkve odobren običaj, kojim se ona vazda služila, da vodi i ravna duše pomoću Ispovijedi.

Cap. Quod quidam de poenitentiis et remissionibus.

O našem Ocu Ignaciju čitamo slijedeće u njegovu životu. Od onih prvih otaca Družbe izabran više put za generala, opro se svaki put izboru govoreći, da nije za to. Svi navališe na nj silno, da primi izbor, govoreći mu, da će se protiviti volji Božjoj, ako ga ne primi; jer da je ova jasno izražena u jednoglasnom izboru svih. Ali uza sva nastojanja, nijesu ga mogli s početka na to sklonuti. Moradoše mu popustiti i latiti se slijedećeg sredstva, što ga je on sam izabrao. »Položit ću«, govoraše on, »svu tu stvar u ruke svog ispovjednika. Položit ću mu račun o grijesima cijelog svog života i očitovat mu sve griješne navade i zla nagnuća svoje duše i sve svoje slaboće i bijede, prijašnje i sadašnje, duhovne i tjelesne. Ako mi tada uza sve to zapovjedi i savjetuje u ime Isusa Krista, našega Gospodina, da primim na se tako teško breme, poslušat ću«. I učini tako. Pošto se na nekoliko dana povukao u samoću, obavi svoju veliku Ispovijed kod nekog svetog muža, imenom Teofila, iz reda sv. Franje. Iza toga upita ga za njegovo mnijenje. Ovaj mu odgovori, njegovo je

Lib. 3. c. 3. Vit. s. Ignat

mnijenje, da mora preuzeti na se upravu Družbe. a opirati se izboru da znači opirati se Duhu Svetom. Sad preuze na se teret što su mu ga naprtili.

Sad pitam ja: Smije li tko, pa bio on ne znam kako zloban, kuditi ovaj čin našeg svetog Oca ili ga pripisivati kakoj lukavštini? Ja ne vjerujem da će tko ob ovom činu drukčije govoriti osim pohvalno. Pa se to i pripovijeda u njegovu životu kao čin hvale i slave vrijedan. Isti dakle put, kojim je Gospodin vodio našega Oca, glavu i utemeljitelja ovoga reda, pokazuje on i nama, da i mi njim idemo. Zato nam i daje ovo sredstvo, da otkrijemo svom poglavaru u Ispovijedi ili potajno sva svoja zla nagnuća, pogrješke i strasti, te sve mane i nesavršenosti, da nas tada poglavar može to bolje voditi putem kreposti i savršenosti, koju ispovijedamo.

Kažem dakle: Družba se, što se tiče svjetske i izvanjske uprave, ne ravna po onom, što se čuje u Ispovijedi. Ali što se tiče duhovnog i nutarnjeg ravnanja duša, veoma je shodno a prečesto i nužno poslužiti se Ispovijegju na onaj način, kako smo rekli. A tako se postupa, kako po svuda vidimo, u cijeloj Crkvi Božjoj. Ako tko dvoji i nesiguran je, kako da se u ovom ili onom poslu vlada, tad si izabere mudra i učena ispovjednika, te mu u Ispovijedi ili inače potajno, kako mu se bolje svidi, dade račun o čitavom svom poslu, da ga ovaj utješi i savjetuje. To hoće i naš Otac, kad kaže, da ovaj račun o svom duševnom stanju može onaj, koji to drži za bolje ili mu je na veću utjehu, položiti u Ispovijedi. Zato se u Družbi na osnovu onoga, što se sazna u Ispovijedi, ne namiještaju niti svrgavaju rektori, profesi, lektori niti drugi poglavari. Ko bi tako mislio, jako bi se varao.

Moram ovdje još nešto vrlo važna primijetiti. Može biti koji član Reda u takom raspoloženju i takim prilikama, da ga mora svaki ispovjednik u savjesti i pod teški grijeh obvezati, da to sve kaže poglavaru, da mu ovaj ne povjeri koju službu, ne pošalje ga u misije i da ga izbavi iz takove prigode i t. d. On mora tada navesti i razlog i očevidnu pogibelj, u kojoj se nalazi radi svoje slaboće. A sad pitam: Ima li boljega i časnijega sredstva, da se takav spase, nego li mu reći: »Hajde k poglavaru i priznaj mu to u Ispovijedi!« Tada ga može poglavar, a da ne bude na uštrb njegovoj časti i reda, maknuti iz njegove prigode ili ga sačuvati od većih pogibelji. za koje ne bi imao dovoljno sila. Tako bi mu bilo pomoženo i on ostao poštegjen. A to bi poglavar učinio ne samo s njegovom dozvolom i privolom, nego dapače na njegovu vruću molbu, jer je njemu samomu najviše do toga stalo. Katkada podložnik nije baš siguran, da li se izvrgava pogibelji ili ne; on je samo u strahu i dvojbi. U takima je slečajevima na veliko umirenje i utjehu razložiti svoju dvojbu i poteškoću poglavaru i sasvim se predati u njegove ruke. Jer ako mu tada takova šta povjeri, ne će ga snaći nikaka pogibelj, kako bi ga u istinu snašla, kad se ne bi otkrio. Sad će sav teret pasti na pleća poglavareva; a Bog će sudjelovati s posluhom i dati snage, da sretno uspije ono, što je zapovjegjeno. Jer u takom smo slučaju mi svoje učinili.

Treće kažem: Akoprem može svaki položiti račun o svom duševnom stanju u Ispovijedi, kako kaže Regula, ipak je, kako smo rekli, mnogo bolje i hvalevrednije, da to učini izvan Ispovijedi. Svi to znaju, i zato takogjer odabiru ono, što je bolje i očituju se izvan Ispovijedi. Time prestaju sve dvojbe, sva opadanja i sumnjičenja, kao da bi poglavari upravljali pomoću onog što saznadu u Ispovijedi; jer obično polažu svi svoj račun izvan Ispovijedi. Osim slučaja, što smo ga spomenuli kod prve dvojbe, o kom se ima položiti račun samo u Ispovijedi, nema nikoga, ma kako on bio nesavršen, koji se ne bi radovao i za to molio, da se poglavar za dobro njegove duše posluži i s onim, što mu je rekao u Ispovijedi, da ga sačuva od prigoda i ne izvrgne pogibeljima. To biva uvijek tako, da za nj ne može iz toga nastati nikako zlo nego samo dobro. Drugi ne mogu ni iz daleka naslućivati njegovu pogrješku ili njegovu nesavršenost. Time dakle on ne gubi ništa a dobiva puno, jer tako obvezuje poglavara, da mu čast što brižnije čuva. Bilo bi dakle, kako smo već rekli, dozvoljeno i dobro služiti se za duhovno i nutarnje vogjenje duša s onim, što se sazna u Ispovijedi, ali se ipak Družba time ne služi, nego ona vodi podložnike samo pomoću onoga, što sazna izvan Ispovijedi. Svima je draže i na veću utjehu, da polože račun izvan Ispovijedi o svem onom, što je za to potrebito, da ih može poglavar to slobodnije i bez ikaka obzira na Ispovijed voditi i pomoći im na putu k savršenosti.

To uči izrično i sv. Bonaventura. »Vrlo je dobro«, kaže on, »da poglavar posvema pozna duševno stanje podložnika, njihova nagnuća i navade. On mora poznavati tjelesne i duhovne sile svakog pojedinca, da ih može tim bolje voditi i ravnati. Tada može svakome prema njegovim silama opredijeliti i nametnuti teret i breme. Jer nijesu svi za sve«. — I navodi za to riječi sv. Pisma: »*Aron i njegovi sinovi neka ugju u svetište, i neka odrede svakome, što će tko raditi, i razdijele, što ima tko nositi. — Aaron, et filii eius intrabunt in sanctuarium, ipsique disponent opera singulorum, et divident quid portare quis debeat*«. Aron i njegovi sinovi jesu, kako tumači sv. Bonaventura, predstojnici i poglavari, veći i manji. Oni moraju unići u nutrinju podložnika i poznati njihovu krepost, njihovu jakost i njihovu moć. Jer samo tako mogu razdijeliti službe i terete Reda prema jakosti i moći svakog pojedinog, kao što je Gospodin razdijelio talente, »*svakomu prema njegovoj moći. — Unicuique secundum propriam virtutem*«.

D. Bonaven. tract. de sexalis Serap. c. 7.

Num. 4. 9.

Matth. 25,15

OSMA RASPRAVA.

O bratskoj opomeni.

Prvo poglavlje.

Opomena je znak ljubavi. Velika njena korist.

D. Ber. ser. 42. sup. Cant. Sv. Bernardo kaže: »Siguran je znak, da nas Bog ljubi kao svoju djecu, ako nas kori i kazni«. Cijelo je sv. Pismo puno dokaza za to. Mudrac kaže: »*Koga Gospodin ljubi, onoga kazni; i* Prov. 3, 12. *mio mu je kao ocu sin. — Quem enim diligit Dominus, corripit, et quasi pater in filio complacet sibi*«. A sv. Ivan u Otkrivenju: Ad Hebr. 12, 6. 7. »*Ja one, koje ljubim, karam i kaznim. — Ego, quos amo, arguo et castigo*«. A Apostol piše: »*Koga Gospodin ljubi, onoga kazni; bičuje pak svakog sina, kojeg prima. Jer gdje je sin, kojega otac ne kazni? — Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit: quis enim filius, quem non corripit pater?*« Zato kažu sveci, da je jedno od osobitih dobročinstava i milosti, što ih Gospodin obicaje iskazivati duši, ako ju kori i prouzrokuje joj nutarnju grižnju u savjesti, kad počini kaki grijeh ili pogrješku. To je veliki znak ljubavi Božje i tvoga preodabranja. Jer on te ne će sasvim zapustiti, nego te poziva ovom grižnjom. A kad više ne ćutiš ovog ukora ni ove nutarnje grižnje niti ti Gospodin više šalje kazne, tada je to znak njegovog velikog gnjeva. A to je jedna od najstrašnijih kazna, kojima Bog u ovom životu kazni.

D. Bern. ubi supra. Ezech. 16, 42. Sv. Bernardo navodi za to riječi Božje po Proroku: »*Utišat će se srditost moja na te, i odstupit će moja revnost od tebe, i mirovat ću, niti ću se više srditi. — Et requiescet indignatio mea in te, et auferetur zelus meus a te, et quiescam, nec irascar amplius*«. I ono, što veli Gospodin po Izaiji: »*Zakleh se, da se ne* Isa. 54, 9. *ću više srditi na te niti te karati. — Iuravi, ut non irascar tibi, et non increpem te*«. »Vidiš«, kaže sv. Bernardo, »da se Bog tada mnogo više srdi, kad se više ne srdi. *Vides, quia tunc magis irascitur Deus, cum non irascitur.* Ako te je dakle ostavila njegova revnost, ostavila te je i njegova ljubav. Nijesi više vrijedan njegove ljubavi, kad se smatraš nevrijednim njegove kazne. *Si ergo et zelus deseruit, et amor; neque eris amore dignus, qui indignus castigatione censeris*«. Ako je dakle to kod Boga znak i dokaz, da nas ljubi kao svoju djecu, tada je očito i znak ljubavi poglavarove prama podložniku, ako ga u ljubavi kori i upozoruje na pogrješke, što se na njem vide, da se popravi. Mudrac kaže: »*Bolji je javni ukor, nego potajna ljubav. — Melior est* Prov. 27, 5. *manifesta correptio, quam amor absconditus*«. Vrlo je dobra nutarnja ljubav, što ju prama meni gojiš; ali to je ona samo za te. Meni ona koristi malo, ako mi ju izvana činom ne pokažeš. Ali

kad ljubav poglavareva dotle siže, da me upozoruje na pogrješku koje ja ne vidim niti držim za pogrješku, da se popravim, tada je to veća ljubav i za me mnogo korisnija. To je ljubav djelotvorna, prava očinska ljubav, koja hoće dobro djeteta. Jer kad te poglavar ne bi ljubio kao svoje dijete i ne želio ti dobra niti tvog duhovnog napretka, tada te ne bi korio niti te upozorivao na tvoju pogrješku. To vidimo i u svijetu. Uhvati li otac svog sina na kakom zlu djelu, odmah ga ukori i kazni, jer je njegov sin i ljubi ga kao sina te hoće, da bude dobar i krepostan. Ako nije njegov sin onaj, što zlo čini, pušta ga na miru. Ne kaže mu i ne čini ništa, ako tako šta i vidi, jer nije njegov sin. »Na nj neka pazi njegov otac i bolje ga odgaja, na mene to ništa ne spada«.

Ali ne samo, da u tom pokazuje poglavar svoju ljubav prama tebi kao svom sinu, nego time očituje, da je i on osvjedočen, da ga ti ljubiš kao svog oca te si osvjedočen o njegovoj ljubavi prema tebi i o tom, da ti on to kaže s očinskom ljubavi i vrlo želeći tvoje dobro. On pokazuje takogjer time kako je osvjedočen, da imaš toliko kreposti i poniznosti, te primiš dragovoljno opomenu i ukor; jer inače te ne bi opomenuo.

Ako nasuprot poglavar ne postupa s tobom tako otvoreno i iskreno, ne upozoruje te na tvoje pogrješke, što ih drugi na tebi opažaju i zamijeraju, to dolazi odatle, što te ne ljubi kao sina, ili što zna, da ga ti ne ljubiš kao oca, ili jer misli, da nemaš jakosti, te dragovoljno primeš njegovu opomenu i ukor. Sve je to nedostatak ljubavi i štovanja. Tu nema prave ljubavi. Izvana može tako izgledati, ali nije prava, nego samo pričinjena ljubav. A što ti koristi, ako ti izvana pokazuje ljubav i štovanje a iznutra te drži za manjkava i nesavršena redovnika u ovom i onom, a da te se ne usugjuje na to upozoriti? To znači biti dvoličan i pretvarati se, drukčije u srcu misliti a drukčiji se u licu pokazivati, drukčije se izvana a drukčije iznutra držati. Tako rade i govore svjetovnjaci. Oni tako postupaju. Oni se ne ufaju jedan drugome kazati, što misle. Zato se pokazuju izvana drukčije, nego li misle u srcu. Često te hvale i laskuju ti i pokazuju kao da ti odobravaju stvar, a iznutra misle sasvim drukčije, kako to kaže Prorok: »*Njihovi su govori blaži od ulja, ali ipak su strjelice. Ustima te blagoslivlju a u srcu proklinju. Svojim jezicima himbeno govore. Otrov ljutica pod njihovim usnama. — Molliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt iacula.* Psal. 54, 22. *Ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.* Ibid. 61, 5. *Linguis suis dolose agebant.* Ibid. 5, 11. *Venenum aspidum sub labiis eorum*«. Ibid. 139, 4.

Kod nas ne smije nipošto biti takove dvoličnosti. Tu mora biti sve otvoreno i iskreno; jer drugo šta ne može podnijeti ljubav ni sloga, što ju ispovijedamo. Kad bih ja imao n. pr. na sebi jednu ili više pogrješaka, pa ne bih nikako tog opazio niti držao za pogrješke, niti mislio, da ih drugi opažaju; kad bi ih dapače poglavar opazio i znao, da se drugi na to smućuju i ljute: gdje bi tu bila ljubav, kad ne bi nikog bilo, koji bi me na to upozorio? — Naš otac Franjo Borgija kaže o tom vrlo D. Francis. Borg. in ep. a d Soc. dobro: »Kad bi ti nosio naopako svoju kabanicu i oprljao si

lice, očito bi ti iskazao onaj ljubav, koji bi te na to upozorio, a ti bi mu bio za to zahvalan. Nasuprot bi mu zamjerio i smatrao si za uvrjedu, kad bi on to vidio, pa te ne bi na to upozorio. Dakle mnogo više imamo razloga, da takoj mislimo pogledom na ćudoredne pogrješke, koje su na rgjav izgled našoj braći«.

Zato moramo smatrati za veliko dobročinstvo, da ima tko, koji nas s iskrenom ljubavlju upozoruje na pogrješke. Mi u svom velikom samoljublju često puta nijesmo kadri vidjeti ovih pogrješaka, ili ih ne držimo za pogrješke. Samoljublje nas zasljepljuje, kao što velika ljubav prama djetetu zasljepljuje majku tako da drži ono, što je na njem ružno, za lijepo, a što je crno, za crveno. Tako ne manjka ni nama nigda boja ni razloga, da pobojadišemo i pokrijemo svoje pogrješke. Zato kažu sasvim pravo mudroslovci, da nitko nije pravedan sudac u vlastitoj stvari. Već po zakonima je sumnjiv onaj sudac, koji je prijatelj jednoj stranci. Koliko to više vrijedi kod čovjeka u njegovoj vlastitoj stvari, pošto je on sam sebi najbolji prijatelj? — Nasuprot gleda drugi našu stvar bestrastvenim očima, može dakle naše pogrješke mnogo bolje opaziti i suditi. Osim toga vide četiri oka uvijek više nego dva.

Plut. lib. de utilit. ex inimicis capta. Plutark kaže, da bi si morali novcem kupiti neprijatelja, jer neprijatelji govore istinu. Prijatelji ti samo laskaju, ulaguju se, govore, što ti je milo, i da nema na tebi ništa, što ne bi bilo sasvim dobro. Tako je dandanas, kako to često vidimo, običaj u svijetu. Bože sačuvaj, da se takova šta i u red ne ušulja. Mi smo ljudi tako tašti, da rado slušamo takove stvari i dapače vjerujemo, a morali bi baš protivno činiti, kako je činio okrunjeni Prorok, kad je rekao: *»Neka me pokara pravednik u milosrgju i kazni; a ulje grješnika neka ne pomaže glave moje Corripiet me iustus in misericordia, et increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum«.* Sv. Augustin kaže, da se pod ovim ljubaznim pomazanjem griješnika razumijeva laskanje i ulagivanje. Ovo da je mrsko Proroku. On hoće radije, da bude od pravednika strogo i milosrdno ukoren, nego li pohvaljen i obasut ugodnim laskanjem. jer ovo služi samo za to, da koga učini još većim lugjakom i još ga dalje zavede. I navodi ovdje mjesto iz Izaije: *»Puče moj, koji te blaženim nazivaju, varaju te. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt«.* A koji te kore i opominju, iskazuju ti veliko dobročinstvo. *»Bolje su rane od ljubitelja, nego li himbeni poljupci nenavidnika. Bolje je biti od mudroga pokaran, nego li biti laskanjem lugjaka prevaren. — Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis — Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi«.* Što žeže, to liječi; sve drugo čini samo težim liječenje. Mi se hoćemo uvjeriti, da nemamo pogrješaka, i zato se ne brinemo, da se popravimo.

Psal. 140, 5. — *D. Aug. ep. 147. ad Proculian. Epis.* — *Isa. 3, 12.* — *Prov. 27. 6* — *Eccle. 7, 6*

De Diogene Laert. in Vita. Diogen kaže: ako se hoće tko popraviti, mora tražiti ili prava prijatelja, koji će ga opominjati, ili oštra neprijatelja, koji će ga koriti, da se opomenom jednoga ili ukorom drugoga ostavi svojih opačina ili pogrješaka. Ovo je posljednje običajno u svijetu. Tu kaže jedan drugomu pogrješke, kad nastane izmegju njih neprijateljstvo. Tad se otkriva istina. U redu se niti

kazuju pogrješke iz mržnje ili neprijateljstva ili iz odbojnosti i zavisti, niti se kori i opominje iz tog uzroka, nego sve to biva iz iskrene ljubavi i želje za tvojim dobrom. Ono prvo imamo mi; jer u svom poglavaru imamo vjerna i prava prijatelja, koji nas s najvećom ljubavlju upozoruje na naše pogrješke. To moramo visoko cijeniti i uvijek misliti, da nam otkriva blago, kad nas upozoruje na koju pogrješku. Jer pošto je ne poznajemo, ne bi je ni popravili.

Drugo poglavlje.

Uzrok, zašto ne primamo dragovoljno ukora, jest oholost

U čemu se osobito pokazuje velika čovječja oholost, jest ona velika protivnost, s kojom prima ukor i opomenu radi svojih pogrješaka. Skoro nema nikoga više, koji bi htio biti radi njih ukoren i opomenut. Sv. Augustin kaže: »Tko će naći takoga, koji bi htio biti ukoren? Gdje je onaj mudrac, o kom se kaže u Poslovicama: *»Kori mudraca, i ljubit će te? — Quis facile inveniet qui velit reprehendi? et ubi est ille sapiens, de quo dictum est Proverbiorum 9. Argue sapientem, et diliget te?«* Takav je u istinu mudrac; jer zna ljubavlju naplatiti toliko dobročinstvo, kao što je ukor. *»Ali tko je taj, da ga hvalimo? Quis est hic, et laudabimus eum?«*

D. Aug. ep. 87. ad Felicit. et Rusticum. — *Prov. 9. 8.* — *Eccl. 31. 9.*

D. Greg. l. 10. mor. c. 3 Sv. Grgur kaže: »Mi smo tako puni oholosti i ova se opačina u nama tako ukorenila, da nikako ne možemo čuti, da se govori o našim pogrješkama, niti možemo podnijeti ukora, jer nam se čini, da nam je to na sramotu i poniženje. Buduć da nas se dira u živac. t. j. u našu čast, odmah planemo, i mjesto da za to hvalimo, smatramo to za uvrjedu, pogrdu, i progon. Takovi misle već, da vide mač progonstva, čim opaze, da ih se hoće koriti. *Isti, cum se impeti redargutione concipiunt, gladium persecutionis credunt«.* Neki kažu to odmah otvoreno. Kad ih se češće kori i opominje radi njihovih pogrješaka, govore odmah, da ih drugi progone i ne trpe. Još više. Nekoji priznaju sami dragovoljno svoje pogrješke; ali kad im drugi to kažu i radi toga ih kore, odmah se uspale te brane i ispričavaju ih. Oni naime ne mogu podnijeti, da ih drže za takove. Takovi nemaju poniznosti, niti priznaju svojih grijeha s pravim poznanjem samih sebe. Kad bi bili ponizni i držali, da su puni manâ, te u istinu to kazivali i priznavali o sebi, tada ih ne bi to tako jako diralo u srce, kad bi im tko drugi rekao, niti bi se toliko ispričavali i branili

Prava poniznost sastoji u tom, da čovjek pravo poznaje samoga sebe, prezire i želi, da i drugi poznaju njegove pogrješke i preziru ga. Oni drugi pokazuju jasno, da ne kazuju svojih pogrješaka, da budu prezirani, nego da izgledaju pobožni i ponizni. Jer stoji pisano: *»Pravednik je prvi svoj tužitelj. — Iustus, prior est accusator sui«.* Ti hoćeš, da si stečeš čast i da te drže za po- *Pro. 18 1*

nizna, a čini ti se, da je dobro sredstvo za to, ako priznaš svoje pogrješke; zato ih priznaješ. Ali da ti ih tko drugi kaže i ukori te, to ti se ne čini shodno sredstvo, da stečeš čast; ti nasuprot misliš, da ti to donosi sramotu i preziranje. Zato ne možeš toga trpjeti. Jedno je i drugo oholost. Zato se gdjekoji, kad i uvigja, da je ukor pravedan i da mu to drugi s razlogom spočitava, ipak uznemiri i jako tim uvrijedi.

Dakle ne možemo više reći: »*Kori mudraca, i ljubit će te.* — *Argue sapientem, et diliget te*«. Jer ne nalazimo više mudraca, koji bi se veselili ukoru i opomeni i za to bili zahvalni. Što dandanas smijemo još reći, jest ono, što Mudrac neposredno navodi

Prov. 9, 8.

pred ovim: »*Nemoj koriti porugljivca, da te ne mrzi.* — *Noli arguere derisorem, ne oderit te*«. To je, što je sad u običaju i

Ibid. 15. 12.

što obično vidimo u svijetu. »*Opaki ne ljubi onoga, koji ga kori, niti ide k mudrima.* — *Non amat pestilens eum, qui se corripit, nec ad sapientes graditur*«. Jer istina ragja mržnju. *Veritas odium*

D. Aug. ep. 87. ad Felicit. et Rusticum. et ep. 167.

parit. Sveci prispodabljaju takove s bolesnicima, koji u vrućici bulazne i ne će, da dogje k njima liječnik. Oni bježe ljekarije i opiru im se, kad im se pružaju, bacaju ih od sebe radi silne boli i jer ne misle, da su bolesni. »*Tko mrzi na ukor, lugjak je.*

Prov. 12. 1.

— *Qui odit increpationes, insipiens est*«. On je lugjak i mahnitac, jer odbija ljekariju te se srdi i ljuti na liječnika, koji mu hoće pomoći i liječiti ga.

———

Treće poglavlje.

O zlim posljedicama, što nastaju, ako ne primamo dragovoljno ukora.

Tako je zovladala ova oholost i ludost, da se skoro nitko više ne usugjuje ukoriti drugoga radi njegovih pogrješaka i na to ga upozoriti. Nitko se ne bi rado zamjeriti niti si kupiti za svoj novac neprilikâ, kako se obično kaže. I tako ima čovjek, što zaslužuje. Ili što zaslužuje bolesnik, koji se ne da liječiti? Odgovaram. Da se više ne brinu za njegovo liječenje, nego da ga

Prov. 15. 10. 32.

puste te umre, kako Mudrac kaže: »*Tko mrzi na opomene, umrijet će... Tko zabacuje nauku, mrzi na svoju dušu.* — *Qui increpationes odit, morietur. Et qui abiicit disciplinam, despicit animam suam*«. Tko opomenu, što mu se daje, za zlo prima, taj zaslužuje, da ga nitko više ne opominje. On zaslužuje, da pade u teške grijehe, za koje će tada svi znati i o njima svi potajno govoriti, a kojih mu ne će nitko u lice kazati. Tako obično biva s ovakim ljudima, a to je jedna od najvećih kazna, što ih može

Jerem. 51,9.

snaći. »*Liječili smo Babilon, ali nije ozdravio; ostavimo ga!* — *Curavimus Babylonem, et non est sanata; derelinquamus eam*«. Takav se ne će da okoristi njegom i ljekarijom; dakle pustimo ga. Prestanemo li jednom vinograd obrezivati i okapati, znak je, da iz njega nema ništa više. Tako ostavljamo čovjeka kao izgubljena i komu nema spasa, kad ga prestanemo koriti, jer ne prima dragovoljno opomene ni ukora.

D. Francisc. Borg. in ep ad Societatem.

Naš Otac Franjo Borgija govori o zlim posljedicama, što nastaju, ako preziremo ukor i opomenu, i kaže: »Iz toga nastaje uvijek jedna od ovih dviju zlih posljedica. Ili će se pogrješke zato, što se ne kore, sasvim ukoreniti i učvrstiti u onima, koji ih imaju, jer nikoga nema, koji bi se usudio pružiti ljekariju tako nestrpljivu bolesniku. Ili ako se opominje onaj, koji treba opomene, a ovaj, mjesto da je za to zahvalan, dade se zanijeti od ogorčenosti i strastvenosti proti onome, koji ga je opomenuo, tada će se naskoro napuniti takova kuća žuči i gorčinom, i to za to, što nesavršeni ne poznaju samih sebe, što ne mogu podnijeti opomene ni ukora te za pogrdu smatraju ono, što bi morali držati za najveće dobročinstvo, i što ih vrijegja i ljuti ono, za što bi morali hvaliti, i tako preobraćaju najdragocjeniju ljekariju u otrov«. — Zato bi se morao svako jako bojati i govoriti si: Tko zna, da li me nijesu prestali liječiti zato, što me drže za neizlječivo bolesna? da li me nijesu prestali upozorivati na moje pogrješke zato, što već jedan put nijesam primio drage volje ukora i opomene? — Naš Otac Franjo Borgija želi ovdje, da sačuvamo i uzdržimo onu prvobitnu priprostoću, ljubav i iskrenost; jer tada opomena i ukor radi pogrješaka nije prouzrokovao ogorčenosti, nego srdačnu ljubav i veliku harnost.

Neki veliki učenjak prispodablja one, koji se ne dadu koriti, s gjavlom, jer su nepopravljivi. »Koji ne će da ga kore, ne će ni da se popravi. *Qui non vult corripi, non vult corrigi.*« Izmegju grješnika i gjavla jest ta razlika, što je onaj popravljiv, a ovaj nepopravljiv. Dokle god je čovjek, pa bio on najveći grješnik, u ovom smrtnom životu, može se popraviti, a gjavao

Eccl. 21,7.

ne. Mudrac kaže: »*Tko mrzi na opomenu, trag je grješnika, t. j. gjavla.* — *Qui odit correptionem vestigium est peccatoris, idest diaboli.*« Gjavao je naime na osobiti način griješnik. Kao što je trag ili stopa slična nozi, tako je onaj, koji prezire opomenu, sličan gjavlu. On postaje nepopravljiv, jer zatvara vrata najboljem, najmoćnijem i najuspješnijem sredstvu za svoj popravak.

D. Basil. in reg. brev. n. 59.

Sv. Bazilije kaže o takovima nešto vrlo važna. Tko je takav, općenje mu je pogubno s ostalom braćom; jer svojim primjerom odvraća druge od započeta boja. *Qui huiusmodi est, huius conversatio inter reliquos fratres perniciosa est, siquidem exemplo suo a suscepto certamine ceteros abducit.* Njegov zao primjer okužuje druge; od njega se nauče prezirati opomenu, i tako izgube ispred očiju cilj, radi kojeg su došli u red, naime da se poprave i usavrše. Zato zapovijeda sv. Bazilije, da se takovi odijele od zajed-

D. Basil. in animadversionibus adversus canonicos delinquentes §. 2.

nice i zabrani im se općiti s drugima, da i ove ne okuže

———

Četvrto poglavlje.

Od kolike je važnosti, da dragovoljno primamo ukor i opomenu.

Galenus lib. de cognoscendis, curandisque animi morbis.

Neki mudroslovac daje nam u tom vrlo dobar savjet. Jedva se može o tom što bolje reći. To je liječnik Galen, koji nije samo napisao pravila za liječenje tjelesa, nego takogjer i knjigu, kako ćemo spoznati i liječiti bolesti duše. Ovaj dakle filozof kaže: »Tko se hoće popraviti od svojih pogrješaka i u kreposti napredovati, neka potraži dobra i mudra muža, koji će ga na to upozorivati. Pa kad sposobna za to nadje, neka ga pozove na stranu i vruće moli, da bi mu iskazao dobročinstvo te ga upozorivao na sve pogrješke, što na njem opazi. Neka mu se zavjeri i obeća, da će mu za to biti od sveg srca zahvalan i držati ga za svog pravog prijatelja. On da mu time izkazuje veću milost i dobročinstvo, nego kad bi ga izliječio od tjelesne bolesti, pošto je duša neizmjerno vrednija od tijela. Ako onaj, kaže Galen, preuzme na se taj teret i obeća, da će to činiti, pa ako iza toga progje nekoliko dana, a da te nije ni na što upozorio, tada mu se potuži i moli ga nanovo još vruće, nego li prvi put, da tako ne čini, nego da te odmah opomene, čim opazi na tebi koju pogrješku. Ako ti odgovori, da nije nipošto zanemario onog, što ti je obećao; ali da za sve to vrijeme nije ništa na tebi opazio, što bi bilo vrijedno opomene, ne vjeruj mu toga, nego budi osvjedočen, da nije razlog, što te je propustio opomenuti, to, da nemaš pogrješaka, nego nešto drugo. A to može biti s tri razloga. 1. Ili iz nemarnosti i bezbrižnosti prijateljeve, koji se nije brinuo za tvoje pogrješke niti na njih pazio, pošto ih je vrlo malo, koji bi se htjeli brinuti i nastojati oko tvog napretka. 2. Ili je opazio na tebi nekoje pogrješke a možda ih i zabilježio; ali te je iz srama ili koje druge zapreke propustio na to upozoriti. Nije ti se htio naime zamjeriti niti izgubiti tvoga prijateljstva, jer zna vrlo dobro, da je dandanas to plaća onome, koji reče istinu. 3. Ili je možda već vidio, da kadkada nijesi dragovoljno primio ukora i opomene, što su ti drugi dali. Dakle ne može vjerovati, da istinito želiš, da te on opomene i ukori, uza sve to što govoriš; jer više vjeruje činima nego riječima.«

On pridodaje još: »Ako ti se i čini ono, što ti drugi kaže neosnovano ili pretjerano, čuvaj se ipak, da toga ne umanjuješ ili se ispričavaš. Jer prvo može ipak tako biti, pošto drugi mnogo bolje vidi nego ti. Lagljese vide pogješke na drugom, nego li na samom sebi. Drugo, ako i nije tako, ipak ti može to koristiti; jer ćeš sada opreznije postupati i više paziti na ono, što činiš, da ne dadeš povoda, te se o tebi tako šta govori ili sumnja.»

»Sve je to«, kaže onaj filozof, »vrlo nužno, da možemo naći koga, koji bi drage volje preuzeo tu službu. Velika je u tom poteškoća, što može svaki sam uvidjeti, ne samo iz onoga, što ćuti, kad ga tko drugi opomene i ukori, nego još više iz onoga, što ćuti, kad ima druge ukoriti i opomenuti, ako mu se kada naloži, da ih opomene, te se poprave od ove ili one pogrješke. Pa i za poglavara je to jedna od njegovih najvećih muka, kad podložnici nemaju dosta kreposti i poniznosti. Jer s jedne se strane ćuti po svojoj službi dužan, da ih opomene; a s druge se strane boji, da će ih ozlovoljiti ukor i opomena. Tako ga uvijek oblijeva znoj, kao da bi se morao služiti usijanim željezom, da liječi bolesnika, neodlučan: Bi li kazao ili ne? Sad misli, da je vrijeme kazat; tad opet čeka na bolju prigodu, pa dade li od tog što okusiti, zasladi to ljubeznim riječima, da ne bude tako gorko. Drugi put opazi podložnika tako neraspoložena, da drži za bolje ništa ne reći, makar onaj ostao u svojoj pogrješci. On se boji, da opomena ne će ništa koristiti nego dapače škoditi, i služiti samo za to, da drugoga još više ogorči i od njega otudji. A možda ne će više ni u buduće tako rado i revno vršiti svoje službe.«

Sunce umekšaje i rastapa vosak a suši i čini tvrdom ilovaču. Biljkama, što su duboko uhvatile koren u zemlji, pomaže kiša, zrak i sunce, da rastu i plod donose; a na one, koje nijesu uhvatile duboko korjena, djeluju isti uzroci, da se osuše i sagniju. Isto tako umekšava opomena poniznoga, koji je u poznanju samoga sebe uhvatio dubok korjen, ublažuje ga i pomaže, da raste. Tko u poniznosti i u tlu spoznanja samoga sebe nije uhvatio duboka korjena, tad mu je to povodom, da još više sagnije, osuši se i otvrdne. Zato propuštaju poglavari opominjati nekoje podložnike radi njihovih pogrješaka, jer im ljekarija više škodi nego koristi i najdragocjeniji lijek preobraćaju u otrov. Takovi podložnici drže naime za tvrdoću, neljubav i neprijateljstvo, što je samo ljubav i želja za njihovim dobrom. Zato zaslužuju, da se ostave.

Ako dakle ne ćeš, da te drže za nepopravljiva i neizlječiva, moraš vrlo rado primati ukor i opomenu. »*Quam bonum est correptum manifestare poenitentiam! — Kako je dobro, ako ukoron pokažeš pokajanje!*« i odlučiš se popraviti Ako katkada i nijesi počinio pogrješke, radi koje te kore, ili je bila drukčija, ne odgovaraj ništa na to, nego zahvaljuj drugome za njegovu dobru volju i za izkazanu ti uslugu te obećaj, da ćeš se popraviti. Reci mu, da ćeš u buduće paziti na to, i da ti je izkazao veliku ljubav. Tako ćeš ga potaknuti, da te i drugi put opomene. Ali ako ćeš se odmah ispričavati i braniti, ne će te opomenuti drugi puta, kad će ti možda opomena biti vrlo nužna. Nekoji, kad su upozoreni na koju pogrješku, ne znaju drugo, van da se ispričavaju. Ako je ne mogu sasvim ispričati, traže razloge, da ju umanje i pokažu, da nije bila tako velika. To znači drugome zatvoriti vrata za daljnu opomenu. Jer kad drugi opazi, da te je više puta opomenuo, pa nijesi nikada priznao svoje pogrješke, nego si se uvijek za sve ispričavao i izgovarao, tad odluči, da te nigda više ni za što ne opomene. To dobivaš svojim isprikama, koje nazivaš opravdavanjima, da te niko više ne će opomenuti. Osim toga je tako ponašanje na rgjav izgled i vrijegja one, koji to vide.

Eccli.20,4.

Dapače se i poglavarima uračunava o veliku pogrješku, ako ne će rado slušati opomene i savjeta, što im se daju. Zato se i kaže, da valja za upravu prije izabrati onoga, koji manje zna, a

uvigja, što mu manjka, te rado prima opomene i savjete mudrih nego li onoga, koji više zna, a u sebe se mnogo pouzdaje i misli, da sve sam razumije, komu zato nijesu ni mile opomene niti rado prima dobra savjeta. Sveto Pismo ima za to množinu dokaza, osobito poučne knjige. »*Jesi li vidio čovjeka, koji se drži za mudra? Više se ufati od lugjaka, nego od njega. — Put je lugjaka pravi u njegovim očima; ali kô je mudar, sluša savjete. — Ja, mudrost, stanujem u savjetu. — Spas je, gdje je mnogo savjeta. — Vidisti hominem sapientem sibi videri? Magis illo spem habebit insipiens. — Via stulti recta in oculis eius; qui autem sapiens est, audit consilia. — Ego sapientia habito in consilio. — Salus autem, ubi multa consilia*«. Sv. Jakob kaže: »*Mudrost pak, što je odzgora, ponajprije je čista, tada miroljubiva, čedna, popustljiva, dobru sklona. — Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens*«. Ako je već za poglavare to hvalevrijedno, kad rado poslušaju opomenu i savjet pojedinaca, a i za njih ukora vrijedno, ako protivno čine: koliko više ukora zaslužuju istom podložnici, kad ni od svojih poglavara ne će rado primiti opomene i ukora?

Prov.26,12. Ibid.12,15. Ibid. 8, 12. Ibid. 11, 14. Iac. 3. 17.

Da se to naučimo više cijeniti i za to se oduševimo, valja da upoznamo i promotrimo veliko dobro, što je u tom. Ako tko dragovoljno prima opomenu i ukor, i poglavar je o tom osvjedočen, zadaju mu malo brige njegove pogrješke. Jer čim se pojave, odmah je pri ruci i sredstvo. Ako tomu nije tako, tada mu one zadaju mnogo brige i muke. Pogrješke se pokažu, a vrata su sredstvu zatvorena. To su tada muke i boli za poglavare. Zato je vrlo dobar savjet, da svaki izjavi poglavaru, kako je posvema pripravan i ž li primiti od njega opomenu, te ga vruće moli, da ga kao otac iskreno i otvoreno ukori i opomene radi svih njegovih pogrješaka, i da ne pazi na to, ako se je katkada možda kao čovjek na ukor razljutio i nije ga tako primio, kako bi morao. I ne smije se zadovoljiti, da ga samo jedan put za to zamoli i to učini samo tako kao iz udvornosti, nego mora češće i ozbiljno za to moliti. — Budi osvjedočen, da je sve to potrebito, da ti poglavar vjeruje i da ovu službu, koja je za nj tako teška, vrši na tebi dobro i brižljivo. U drugom se moramo veseliti, kad nas drže za nesavršene i neumrtvene, a toga ne će nikad manjkati. Ali u ovome ne smiješ dopustiti ni dati povoda da poglavar možda o tebi misli, da si tako neumrtven, te ne ćeš dragovoljno primiti ukora i opomene, što ti ju dâ. O tom ga moraš potpuno osvjedočiti, da te ne liši tako velikog dobročinstva i tako izvrsnog sredstva za tvoj napredak.

Sv. Bazilije kaže: »Ako je bolesnik vrlo zabrinut za svoje zdravlje, *anxius de salute sua*, dade se rado onako liječiti, kako liječnik hoće, ma kako to bilo za nj mučno i teško, *licet acerba sit, et aspera curationis ratio*, niti mu pada na pamet, da to liječnik čini sa zlom namjerom. Isto tako prima ponizni i onaj, koji ozbiljno želi napredovati, ukor i opomenu dragovoljno, i ne misli, da to biva iz nenaklonosti i strasti. Ako radi tjelesnog zdravlja uzimamo najgorče ljekarije i dopuštamo, da liječnik i

D. Basil. in reg. brev.n. 158. et in reg. fusius disp. n. 52.

kirurg reže i pali, kako hoće; ako smo mu za to još zahvalni i sve to smatramo za veliko dobročinstvo: onda je zaista pravo, da isto tako činimo i radi duhovnog zdravlja naše duše i radi sveopćeg dobra čitavog reda, makar liječenje bilo mučno i teško«.

Peto poglavlje.

Što smo rekli, potvrgjuju nekoji primjeri.

Sv. Ivan Zlatousti, da nas potakne, te rado primamo ukor i opomenu, navodi primjer, što ga sv. Pismo pripovijeda o Mojsiji. Mojsije bijaše vrlo mudar i ugledan muž. Gospodin ga bijaše izabrao za vogju svoga puka i činio kroza nj mnoga čudesa koli u Egiptu toli u pustinji. Pa uza sve to primi vrlo rado opomenu i savjet, što mu ga je dao njegov tast Jetro, posve jednostavan čovjek, glede uprave i sugjenja puka. »*Ne činiš dobro, reče Jetro; nerazboritim se trudom ubijaš. — Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris*«. Izaberi si dakle nekoje muževe, koji će te pomagati. Mojsije ne reče na to: Gle ti njega, on hoće da me savjetuje! kao što tako nekoji govore, kad im se daje dobar savjet. Njima nije pravo, da ih baš taj i taj savjetuje. Nu Mojsije primi savjet s poniznošću i izvede ga odmah.

D. Chry. ho. 1. sup. 1. ep. ad Cor. Exod. 18, 17.

Sv. Ciprijan i sv. Augustin promatraju u istu svrhu kao izgled apoštola Petra, kad ga je ukorio sv. Pavao radi obrezovanja komu bi se morali, kako je htio sv. Petar, podvrgnuti i oni, koji su se obraćali iz poganstva. Gledajte, kažu oni, kako Apostol ne drži ništa do sebe, ne uzdiže se niti kaže: Ja sam Glava Crkve, meni se ima više vjerovati i mene imaju svi slijediti i slušati. — Vidite, kako ne prezire Pavla zato, što je bio progonitelj Crkve, niti mu zamjera, što ga je ukorio i opomenuo. Gledajte, kako vrlo rado prihvaća savjet i odmah se pokorava razlogu i istini.

D. Cypr. ep 15. ad Quintum. D. Aug. l. 2. contra Donatistas c. 1. ad Gal 2, 11.

Spomena je vrijedan i primjer, što ga je dao u tom pogledu car Teodozije. S najvećom poniznošću primi opomenu i ukor, koji mu je dao sv. Ambrozije. To se dogodilo, kad ga je biskup izopćio i zabranio mu ulaz u crkvu radi one strašne i nepravedne kazne, što ju bijaše ovršio na gradu Solunu. Tad opet, kad mu je dao biskup reći, da izagje iz kora crkve; jer da je ovo mjesto samo za svećenike i da grimiz čini doduše cara, ali ne svećenika. Car bijaše naime, pošto je bio stavio dar na oltar ostao u prezbiteriju. Ali na ovu opomenu posluša on odmah, kako potanko pripovijeda crkvena povjest, i ne zna se, čemu se valja više diviti, da li postojanosti i jakosti biskupovoj ili čudnovatom posluhu i poniznosti pobožnoga cara.

Histor. Eccl et tripartita p. 2. l. 7. c. 6.

O istom se sv. Ambroziju kaže u njegovu životu, da je svaki put, kad god bi ga opomenuli radi koje pogrješke, za to zahvaljivao i smatrao ovu opomenu za osobito dobročinstvo. U ljetopisima se cistercitskog reda pripovijeda o nekom redovniku u Clairveauxu (čit. Klervô-u), da je svaki puta, kad bi ga uko-

In Vita d. Ambr. Chronic. Ord. Cisterciens.

rili ili opomenuli radi koje pogrješke, izmolio Očenaš za onoga, koji bi ga opomenuo. Tu se pripovijeda, da je to postalo običajem u onom samostanu i obdržavalo se kao nepovrjediv zakon.

Metaph. in Vita s. Arsenii.

O sv. opatu Arseniju pripovijeda Metafraste slijedeće. Arsenije bijaše megj svim redovnicima na glasu velike svetosti. U svijetu bijaše slavan muž i odgojitelj sinova cara Teodozija, Arkadija i Honorija, koji su poslije naslijedili svog oca i bili takodjer carevi. Uza svu svoju svetost imao je megjutim još na sebi nekoje malene pogrješke, koje nijesu ništa oduzimale njegovoj svetosti. U svijetu bijaše vrlo ugledan muž i življaše veoma udobno. Od raskošnog i slobodnog dvorskog života, komu se bio privikao, ostadoše mu još nekoji ostanci. Tako n. pr bijaše navikao skrstiti noge, kad bi sjedio zajedno s drugima. Svi su oni oci držali to za pogrješku proti čednosti i vrlo željeli, da mu to kažu, ali se nitko nije usudio. Svakomu bijaše teško, da pogje radi take malenkosti k tako svetom i časnom ocu. I posavjetovaše se glede toga megjusobno. Tad predloži opat Pastor, vrlo mudar i svet muž, izvrsno sredstvo. Ostali oci pristaše na to. »Učinimo tako«, reče opat Pastor. «Prvi put, kad se opet svi sastanemo, postavit ću se ja isto tako. Vi me toga radi ukorite, a ja ću se odmah ispraviti. Tako će biti tada i on upozoren«. Svima se to činilo najbolje. Kada se prvi put nagjoše na duhovnom sastanku, postavi se opat Pastor zbilja onako, kao sv. Arsenije. Oni ga starci vrlo ozbiljno ukoriše radi pogrješke proti čednosti i zla primjera, što im ga je dao. A on se odmah smjesti čednije. Kad je opat Arsenije vidio, što se dogodilo s njegovim susjedom, spusti i on malo po malo i potajno svoju nogu i uzme si k srcu tako ovu opomenu, da nije nikada više, kako povjest pripovijeda, pao u tu pogrješku. Tako ima svaki primiti javni ukor i opomenu, što se dade drugomu. Iz toga se vidi takogjer koli je teško, kako smo rekli, ukoriti i opomenuti drugoga.

———

Šesto poglavlje.

Prema pravilu i ustanovi, što ju imamo u Družbi, moramo pogrješke svoje braće neposredno kazati poglavaru.

Cap. 4. exa. §. 8.

Deveto pravilo Sumarija naših Ustanova kaže: »Radi većeg napretka u duhu a osobito radi poniženja samoga sebe i poniznosti mora svatko biti zadovoljan, da sva njegova pomanjkanja i pogrješke i sve, što god se na njem opazi i o njem zna, kaže poglavaru svaki, koji to sazna izvan Ispovijedi». Da to, što ćemo reći, bolje utvrdimo i pravo razumijemo, valja nam znati, da su sve naše ustanove od papa odobrene i potvrgjene i da na početku njih stoji izjava *motu proprio* Grgura XIII., kojim se one potvrgjuju; ali da je osim toga ovo pravilo i ustanova o bratskoj opomeni još napose od pape potvrgjena presudom, kojom se protivno zabranjuje, i upravo zato ima još osobitu vrijednost.

U Rimu je naime neki svećenik, koji je prije pripadao Družbi, ali tada kao nemirna i buntovna glava bio iz nje otpušten, dao tiskati dio Sume kardinala Toleda i doda joj jedno poglavlje, u kome kaže, da u nekom redu, u kome ima vrlo učenih muževa i u kom je htio s istoga razloga i on služiti, ima jedno pravilo protivno Evangjelju, po kom se imaju pogrješke odmah neposredno kazati poglavaru, a da se prije ne opomene onaj, koji je pogriješio. To da prouzrokuje mnoge zle posljedice. O. Eberhard Merkurijan, koji je tada bio general reda, potuži se toga radi kod pape. Njegova Svetost htjede razgledati knjigu i ujedno naše pravilo, i obavijesti se, kako se ono vrši u redu. Zatim izjavi papa, da se to pravilo nipošto ne protivi Evangjelju i da se ni izdaleka ne može tako potvoriti, jer sadržaje evangjeosku i apostolsku savršenost. Tad zapovjedi, da se ono poglavlje knjige zabrani, što je i zbilja učinio kardinal Sirleto, kojemu je to bilo naloženo.

Matth. 18,15

Refert p. n. Aegidius Gonzalez in suis ser. spirit. tamquam testis de visu; erat enim eo tempore assistens Romae.

Time je ovo pravilo dovoljno opravdano. Megjutim ćemo ovdje pustiti na stranu sve skolastične razloge i školske dokaze te na svoju utjehu raspravljati samo o dvjema slijedećim tačkama. Govorit ćemo prvo o važnosti potrebitosti ovoga pravila, a zatim druge navesti nekoje razloge, koji će pokazati i razjasniti, koli je ono razborito. — Važnost i potrebitost ovog pravila vidi se iz drugog vrlo važnog pravila, o kojem smo govorili u prijašnjoj raspravi, naime o polaganju računa poglavaru o svom duševnom stanju. Jer svi ralozi, što ih navodi naš sveti Otac u Ustanovama, da dokaže, kako treba svatko da otkrije poglavaru svoje duševno stanje, jesu isto tako i za ovo pravilo te pokazuju važnost i potrebitost njegovu. Tamo smo o tom opširno govorili, ovdje možemo sve svesti na dvije tačke. Prvo, da mogu poglavari svakog pojedinog to bolje ravnati, voditi i liječiti, i drugo, da tako može poglavar to bolje naregjivati i brinuti se za dobrobit čitavog tijela Družbe. S istih je razloga držao naš Otac Ignacije za vrlo važno, da svako obavijesti poglavara o tvojim pogrješkama i pomanjkanjima, za koja je saznao izvan Ispovijedi. On je htio u tome imati za te jamca, ako bi ti zanemario ono, na što si obvezan, a što je tako važno za tvoje dobro i za sveopće dobro Družbe. I tako tvoj brat čini u tom slučaju, što bi ti morao po svom zvanju činiti i bio si dužan učiniti. Sve to biva na dobro tvoje i dobro reda i da budemo tim sigurniji u svojim, i da poglavari nikoga ne izvrgnu pogibelji, da propade.

Što se tiče druge tačke, možemo navesti mnogo razloga, da potvrdimo i opravdamo ovo pravilo. Prvi je razlog, što opstoji ova naredba u drugim, starijim redovima. U redu sv. Franje opstoji ova ista naredba, kao u Družbi Isusovoj. Tamo očituju oni poglavaru pogrješke; a da prije ne opomenu brata, kako se to može vidjeti iz knjige pod naslovom ‚čista savjest' u sto i četvrtom pitanju, i iz generalnog kapitula u Barceloni, g. 1451. Tamo stoji: »Kad su koji bili izvan samostana, tad moraju kad se povrate, kazati poglavaru sve, što se važnije dogodilo njihovim drugovima. Tko toga ne učini, neka se kazni s postom o kruhu i vodi ili s drugim pokorama po mnijenju poglavara.« To se

isto kaže u najstarijim statutima Reda, ustanovljenim na petom kapitulu, a što bi od cijelog kapitula potvrgjeno i odobreno na generalnom kapitulu, koji se obdržavao za vrijeme, kad je bio slavni sv. Bonaventura general Reda. Tu bi takogjer odlučeno, da se protivna nauka isključi iz Reda, jer da je kuga i razoriteljica čitavog redovničkog zapta. Tko bi ju se usudio naučati, da se ima lišiti svih knjiga te glasa aktivnog i pasivnog i da se dapače zatvori.

Da se vidi, kako je stara ova nauka, i kako su je uvijek odobravali oni, koji su težili za savršenošću, navodi Smaragdo odluku starih Opata Ivana i Pavla, gdje se kaže: »Tko god opazi drugoga, gdje čini ili govori što nedozvoljena pa oklijeva to kazati poglavaru, neka zna, da pomaže grijeh i da je u svemu sličan onomu, koji griješi, jer je najokrutniji neprijatelj svoje vlastite duše i duše onoga, koga pokriva. *Si quis alterum in quacumque parte viderit illicitum quid operari, vel sermonem facientem, et distulerit Priori publicare, cognoscat, se esse nutritorem peccati, et per omnia aequalem peccanti; quia et animae suae, et illius, quem tegit, est durissimus inimicus.*« A u drugoj odluci stoji: »Ako tko sazna o drugom, da ne će podnositi strogosti samostanske stege i misli pobjeći pa ga odmah ne javi, neka zna sigurno, da je sukrivac njegove propasti. I neka bude takav tako dugo odijeljen od bratske zajednice, dok se onaj ne uzmogne opet natrag dovesti. *Si quis autem, qui districtionem Monasterii non ferens, fugam meditari cognoverit, et non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet, et tamdiu a Conventu Fratrum sequestrandus est, quamdiu ille valeat revocari.*« — To dakle nije ništa nova niti svojina samo našega Reda nego nešto vrlo staro i zajedničko drugim Redovima. Ovaj se običaj Redova temelji na istoj svrsi, što ju ima zapovijed o bratskoj opomeni, naime da se popravi i poboljša moj brat. Jer je obično nade, da će se to postići mnogo bolje posredovanjem poglavara nego li koga drugoga.

Smaragdus abbas in comentar. sup Reg. s. Bened. c. 23.

Drugo, što ovo pravilo opravdava i ujedno pokazuje, da ono nije ni izdaleka tako strogo ni tako teško, kako si neki utvaraju, jest njegov sadržaj i njegova uporaba u Družbi. Mi naime kazujemo poglavaru bratove pogrješke kao duhovnom Ocu, da ga u svojoj očinskoj ljubavi opomene i da se onaj, koji je pao ili je bio blizu da pade, opet podigne i popravi. Tako glasi dvadeseto od zajedničkih Pravila: »Tko zna, da je drugi u teškoj napasti, neka o tom obavijesti poglavara, da mu ovaj može u svojoj očinskoj ljubavi i skrbi pružiti shodni lijek.« Ne kazujemo dakle tugje krivnje poglavaru kao sucu, a niti tako, da radi nje krivca kazni, nego kao Ocu, koji može koristiti a ne škoditi, da upotrijebi shodno sredstvo i ukloni zle posljedice, koje bi mogle slijediti, kad ne bi toga znao niti tome pomogao.

Reg. 20. Commun. P. Francisc. Suarez disput. 34. de poenitent. sect. 4. n. 22, to. 4.

Treće. Otac M. Natal, muž na glasu koli sa svoje učenosti toli sa svoje kreposti, navodi još jedan vrlo dobar razlog. U Crkvi Božjoj te u crkvenoj i svjetovnoj upravi vidimo, da se pogledom na svojstva, što ih iziskuju različite službe, iztražuju najtajnije stvari. A to se ne čini, da se kazneno postupa, ako bi se i našlo što kazne vrijedno, nego što hoću znati, komu povjeravam svoju crkvu, ili svoju kuću, svoj imutak ili svoju dušu. U Družbi mogu svi biti izabrani za misije, jer je upravo to naša osobita zadaća. Za to se zahtijeva vrlo čvrsta krepost, jer bi slaba i krhka naskoro potkopala i uništila dobar glas Reda. Dakle poglavar ima pravo, da se o takim potajnim stvarima obavijesti ili dade obavijestiti, i da za to ustanovi pravilo, da u tako važnoj stvari, kao što je ova, pogodi pravo i ne promaši, pošto je njemu i svakom pojedinom i cijelom Redu do toga puno stalo.

Četvrto, da uvidimo, koli je razborito ovo pravilo, metnimo na jednu zdjelicu vage štetu, što ti se može nanijeti, kad se očituje tvoja pogrješka poglavaru kao ocu, a na drugu štete i zle posljedice, što nastaju, ako se zataji, pa vidimo, što je teže. Tvoja je šteta malo srama i malo časti, što ju misliš izgubiti; nu šteta što može i običaje nastati, kad se zataji pogrješka poglavaru, jert prvo: zlo ostaje neizliječeno. Kad se ono ne liječi niti reže, tad običaje narasti i raširiti se te zarazuje druge. Još više! Obično nastaje iz toga još i sramota za te a i sramota za Red. Jer prije ili poslije doći će stvar na vidjelo; »*jer ništa nije sakriveno, što se ne će otkriti. — Nihil occultum, quod non reveletur.*« Što bi se iz početka moglo sasvim lahko, kao svetom vodom, izliječiti kad bi to odmah kazao poglavaru, kako si dužan, mora se poslije liječiti tako, da se pali, reže i kida. To je sve mnogo teže, nego li malo srama i malo časti, što ju misliš izgubiti, ako poglavar sazna za tvoju pogrješku. Ja dakle kažem: Ne samo da ne griješimo proti ljubavi, kad otkrijemo poglavaru pogrješku svoga brata, nego smo dapače dužni to učiniti i peče nas savjest, ako je ne otkrijemo. To je dužnost tako teška, da može dapače biti smrtni grijeh, ako to propustimo, ne krepošću pravilâ — jer naša pravila, kako smo rekli, ne vežu pod grijeh — nego radi važnosti stvari te radi velikih zlih posljedica i šteta, što mogu iz toga nastati i obično nastaju. A tomu je uzrok onaj, koji je mogao to zapriječiti, kad bi za vremena kazao, a nije učinio, što je bio dužan učiniti.

Luc. 12, 2.

Sv. Basilije potiče nas na to, kad kaže: »Zatajiti grijeh bratov isto je toliko kao bolesnika, koji svojevoljno hrli u smrt, još na to nagnati i više potaknuti. *Peccatum occultare nihil aliud est, quam aegrum sua sponte ad mortem ruentom impellere, et procliviorem reddere.* Jer zatajeni i sakriveni grijeh je kao nutarnji čir, koji se sve više iznutra širi, dok ne dogje do srca i usmrti ga. Veliku bi nam uslugu iskazao onaj, koji bi taj čir otvorio i izvadio iz njeg otrov, što se u njem krije, makar nam to prouzrokovalo i boli. A nasuprot, koji nam ne bi htio iz krivog sažaljenja otvoriti tog čira niti izvaditi one tvari i gnoja, iskazao bi nam se neprijateljem. Nije prijatelj nego neprijatelj onaj, koji sakriva pogrješku svoga brata i ne će je otkriti poglavaru, da ga ovaj kao otac i liječnik popravi i izliječi; jer to znači pospješiti njegovu smrt.« —

D. Basil. in reg. fus. disput. n. 49.

I sv. Augustin raspravlja o tom i kaže: »Ne mislite, da ste zlobni, kad tako šta prijavite. Nasuprot ste još više krivi, kad svoju braću možete prijavom spasti pa ju mučanjem puštate da

D. Aug. reg 3. c. 23 to. 1 in fine.

propadu. Ima li tvoj brat ranu na tijelu, koju hoće sakriti, jer se boji rezanja: ne bi li tada bilo od tebe okrutno, kad bi i ti mučao? A ne bi li bilo milosrdno, kad bi to kazao? A koliko to prije moraš javiti, dare gnjilość ne raširi u srcu! *Nec vos indicetis esse malevolos, quando hoc indicatis; magis quippe nocentes estis, si fratres vestros, quos indicando corregere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari, nonne crudeliter a te sileretur, et misericorditer indicaretur? Quanto ergo potius eum debes manifestare, ne deterius putrescat in corde?*«

Ovo dakle sakrivanje ne nalaže zakon ljubavi, kako nekoji misle, da se ravnaju po zakonu poštenjaka, kako to oni nazivaju. Nekoji drže, da zahtijeva poštenje i uljudnost, te nikada ne idu s tugjim pogrješkama k poglavaru. Oni ćute veliku poteškoću u takom kazivauju tugjih pogrješaka, jer im se čini, da je to ispod njihove časti. Zato kažu, da se ne će upuštati u takova naklapanja niti ikome činiti zla, niti koga tužiti poglavaru. — To nije redovnički duh, a još manje duh Družbe Isususove. To su svjetovna načela, zli običaji. svjetske i za red vrlo pogubne pouzdanosti i prijateljstva. — Ove prijave nijesu naklapanja. Time ne škodiš svome bratu nego samo koristiš. A protivno činiti znači škoditi njemu i Redu. Koji će se pametan iznevjeriti Redu, da ugodi jednomu? Komu više duguješ, ovomu jednomu ili Redu? Tajiti i biti držan jatakom moraš smatrati za sramotu i ispod časti, a ne što si vjeran Redu i obdržaješ Pravila. »Zato neka nitko ne bude megju vama«, zaključuje sv. Bazilije, »koji bi nastojao sakriti tugji grijeh, da tako svog brata ne upropasti, mjesto da mu iskaže ljubav. *Nemo sit ergo, qui aut peccato alterius latebras quaerat, ne pro amore, quem fratri debet, exitium illi conciliet.*« Ne nastoj dakle da sakriješ zlo i bolest svoga brata, nego ju otkrij odmah liječniku, koji ju može izliječiti, prije nego postane neizlječiva i bude se morala paliti i rezati. To je tada prava ljubav, prava sveta ljubav. Tako ćeš dobiti brata, a drukčije bi možda propao.

D. Basil. ubi supra.

Ovi i drugi razlozi, što ih navode bogoslovci i sveci, dokazuju dovoljno, da je ovo pravilo posve pravedno i sveto, akoprem se redovnik ne odriče svoga prava na bratsku opomenu, kako to biva u drugim redovima. A u Družbi Isusovoj ima osim onog, što smo rekli, još drugi posebni razlog, koji opravdava ovo pravilo. Svakom, koji hoće u nju stupiti, dadu se Pravila i izvadak iz Ustanova, koje ima obdržavati. Megju ovima je i rečeno pravilo Tad se pita, da li hoće zaista živjeti po ovim Pravilima, a napose se još pita, da li pristaje na ono, što sadržava ovo pravilo. To se isto ponovno predlaže i pita svakih šest mjeseci prve dvije godine novaštva, prije nego se pripusti k zavjetima. Osim toga je učitelj novaka pravilom obvezan, da napose razjasni novacima tačke, koje bi im poslije mogle prouzrokovati kaku poteškoću, megju kojima se osobito navodi ova. To on i čini, a novaci kažu, da će drage volje po tom živjeti, te mogu to više napredovati u duhu, i radi svog većeg poniženja, kako kaže pravilo.

To je dakle druga okolnost, koja pomaže, da se to većma razjasni. Sigurno se može svaki, kad stupa u red, radi svog većeg savršenstva odreći ovog svog prava i dopustiti, da se sve njegove pogrješke neposredno kažu poglavaru, a da se on prije na to napose ne upozori. Jer svaki je gospodar i upravitelj svoje časti i svog glasa. Svaki ovo može radi svog duhovnog dobra i napretka izgubiti kod poglavara i svakog drugog, ako nije na putu kaka posebna okolnost, koja ga obvezuje, da se tog ne odreče. Nu sigurno je, da take okolnosti ovdje nema. Kao što svaki može slobodno očitovati poglavaru svoj grijeh, ma kako on bio težak i potajan, isto tako može on dati i drugomu dozvolu, da ga očituje. A to oni, koji stupaju u Družbu, zaista čine, kad odobravaju ono, što ih se pita o dotičnom pravilu. Oni kažu, da to dozvoljavaju. To dakle nije ništa drugo, do li se odreći svoga prava. Ako mi tko u Ispovijedi ili inače potajno očituje koji svoj teški grijeh pa ga ja upitam, da li hoće ili dopušta, da se smijem posavjetovati sa svojim poglavarom ili kojim drugim učenim i mudrim mužem, da budem to sigurniji u liječenju, a on mi reče, da na to pristaje, tada se ovima riječima očito odriče svog prava, što ga je imao na povjereni mi grijeh, naime da se on nikome ne smije kazati, i ja stičem time pravo, da se posavjetujem o tom grijehu sa svojim poglavarom ili s kojim mudrim mužem.

K tomu pridolazi još običajno izvršivanje ovog pravila, što ga novaci vide kroz dvije godine, prije nego polože savjete. To što iz iskustva znaju, dosta je, te se zaključi. da su se odrekli u tom svoga prava, makar napose i izrično ne rekli, da ga se odriču.— I redovnik se kartuzijanac odriče svog naravnog prava, da uživa meso za uzdržavanje svog života. On to čini usljed običaja, što vlada u njegovu redu, akoprem ne kaže napose i izrično, da se toga odriče. A to je pravo još veće od onoga, što ga ima, da sačuva svoje dobro ime. Tko prima više redove, odriče se time prava, da se smije ženiti. te je svečanim zavjetom obvezan na čistoću, akoprem napose i izrično ne polaže ovog zavjeta

Kada je naš Otac Franjo Borgija bio još gereralom Reda, izjavi izrično nekojim španjolskim provincijalnim skupštinama na njihovo pitanje, da su se oni, koji su stupili u Družbu, zbilja odrekli u tom svog prava. A general Reda ima apoštolsku punomoć, da tumači Ustanove, kako se vidi iz naših Bula i povlastica. — Napokon pošto je ova knjiga bila napisana, bi ovo, što smo ovdje rekli, na šestoj geneneralnoj skupštini odlučeno i naloženo, da se isto tako novacima tumači. A generalna skupština. kako se na istom mjestu spominje, ima od apoštolske Stolice povlasticu, da riješava dvojbe svog Instituta. Skupština primjećuje tu još, da se one riječi pravila: »Koji to sazna izvan Ispovijedi«, imaju razumijevati samo ob onom, što tko sam opazi i sazna, a ne ob onom, što mu je drugi kao tajnu povjerio, ili o čem ga je ovaj pitao za savjet, da ga poduči ili mu pomogne.

D. Franeisc. Borg. Refer. P. M. Aegidius Gonzalez ser. 15. sup hac Regual

Time je uklonjena i odstranjena svaka poteškoća i svaki povod tužbi. što bi mogla toga radi nastati. Tko to zna i na to

pristaje, ne čini mu se nepravda. *Scienti, et volenti nou fit iniuria.* Već s početka, kad si bio primljen, reklo ti se, da se to ovdje tako obdržava, a ti si izjavio, da se drage volje tomu podlažeš. ko te poslije; to ljuti i teško ti je, da se tvoje pogrješke kazuju A p oglavaru, tada ne smiješ krviti Pravila ni svog brata. koji ga obdržava, niti se toga radi tužiti, nego moraš krivnju samom sebi pripisivati; jer mjesto da imaš sada više kreposti i poniznosti nego li s početka, imaš manje. Sad nemaš više onog raspoloženja, što si ga imao prije. I u tome je sva poteškoća, što ju nekoji ćute u ovom pravilu. Stoga veli naš Otac Ignacije, da je za to kao temelj neophodno potrebita poniznost i želja za napretkom u duhu. Imamo li ovaj temelj, tada se veselimo. što se zna za naše pogrješke, da budemo prezirani. A još se više veselimo, što nas toga radi opominju i kore, a sigurno onaj ima malo kreposti i poniznosti, koji je nema ni za to.

———

Sedmo poglavlje.

Nekoje važne opomene u ovom predmetu.

Iz ovoga, što smo rekli, možemo izvaditi nekoje opomene koli za onog, koji je ukoren, toli za onog, koji kori i opominje. Prije svega mora ukoreni ili opomenuti dobro promisliti, da je velika pogrješka i znak velike nesavršenosti, kada se ljuti na ukor ili opomenu. koju mu poglavar podijeli radi koje pogrješke, te odmah razmišlja i istražuje, tko je to poglavaru kazao, da li nije možda previše rekao i stvar povećao i t d. Isto je tako pogrješka tad obilaziti i tužiti se sad ovome sad onome i neprestano se ispričavati, da pogrješka nije taka ni tolika bila. Time se pogrješka samo povećava i gubi često puta više. i daje veća sablazan, nego li samom pogrješkom. Ta znamo svi, da si čovjek i da imaš pogrješaka. A tko se tako ljuti, držimo ga za mnogo nesavršenijeg; jer time pokazuje veliku oholost i daje povoda, te se o njem zlo misli. kao da se ne brine za svoj popravak ni svoj napredak, nego samo kako da se obrani. izvana pokaže dobar i steče čast i štovanje.

D, Bern. de gradib. humilit. grad. 8.

Sv. Bernardo kaže vrlo dobro: »Kako će onaj. koji tvrdokorno brani ono, što je očito, otkriti ponizno opatu tajne i zle misli, što mu se ragjaju u srcu? *Qui procaciter etiam aperta defendit. quomodo occultas, et malas cogitationes cordi suo advenientes. humiliter revelaret Abbati?* — Pravo ponizni, koji poznaje sama sebe i drži se za ono, što jest. ne čudi se onome. što se o njem kaže, niti mu je to što novo; jerbo uvijek spoznaje u sebi još veće pogrješke i što god se o njem kaže, čini mu se neznatno prema onomu, što bi se moglo kazati. Tebi se samo čini pogrješka manja, nego jest, ili ti se u opće ne čini da je kaka pogrješka, jer ju gledaš očima zaslijepljenim od samoljublja. Nu drugome, koji ju gleda nepristranim okom, čini se veća i onakova, kakova jest.

Ali uzmimo, da je drugi u tom pretjeravao, jer mu se to drugačije činilo. Zar se ne sjećaš, da si bio pitan, kad si stupio u red, da li ćeš dragovoljno podnositi nepravde, kriva svjedočanstva i uvrjede od domaćih i izvanjskih osoba, pa si rekao: dà? Zar si to već zaboravio? Ili ti je to žao? Morao bi se radovati, što je drugi s dobrom namjerom i bez ikake krivnje više rekao, nego li jest. Pa kad toga drugi i ne bi rekao s dobrom namjerom i iz ljubavi k tebi, morao bi se tome radovati sebe radi, jer ti služi na veće poniženje i da vjernije nasljeduješ Krista Gospodina našega. Koliko više moraš se tome veseliti, kad je drugi to s dobrom namjerom i s osvjedočenjem, da je potpuna istina, upravo onako rekao, kako je znao. Na taj način dobivaš kod Boga i kod ljudi, a na drugi, gdje misliš dobiti, gubiš.

A mnogo bi bila veća pogrješka, kad bi otkrio onoga, koji je to rekao, te pošao k njemu i tužio mu se, što je to rekao, ili da je više ili drukčije rekao, nego li je u istinu bilo, ili kad bi mu pokazivao namrgogjeno lice, odajući mu time, da se na nj srdiš. Tko se ozbiljno želi popraviti i napredovati, taj dapače želi, da nad njim bdije mnogo očiju te ga u njegovoj želji pomažu i kao sile na to. Tako reče sv. Bernardo: »Tko će mi dati, da se sto pastira odredi za moje čuvanje? Čim znam, da ih je više za me zabrinuto, tim sigurnije idem na pašu. *Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua.* Strašne li ludosti! ne krzmam, da si sakupim mnoštvo duša, da ih čuvam, a zar da mi bude teško imati jednog jedinog čuvara nad samim sobom? *Stupenda insania! animarum non cunctor turbas mihi custodiendas colligere, et unum super propriam gravor habere custodem?* Više se bojim zubi vuka, nego li šibe pastira! *Plus timeo dentes lupi, quam virgam pastoris*«. Onih se zubi moramo bojati a opomenu i glas pastira željeti

D. Bernard. ep. 42.

A što se tiče onoga, koji ima prijaviti, valja ovdje primijetiti: Prvo, pogrješke se tvoga brata moraju neposredno očitovati poglavaru, bez okolišanja i kao ocu. Osim toga mora se pogrješka, kako se samo po sebi razumije, čuvati kao tajna, da ju poglavar kao otac izliječi i zapriječi štetu, što bi mogla otuda slijediti. Na to valja dobro paziti. Jer bi se inače moglo dogoditi, da tko tugje pogrješke ne bi htio otkriti poglavaru, nego kome drugome, koji mu ne bi mogao pomoć.. To bi bila neka vrst ogovora i grijeh.

Reg. 10. Summarii.

Drugo, kako nam je postupati u ovoj prijavi, kaže Pravilo, »da to ima biti s dužnom ljubavi«. Ove se riječi vrlo svidješe papi Grguru XIII., kad je ispitivao ova pravila. Tko se dakle ne će o to ogriješiti, mora d bro paziti. da se ne da zavesti od kake strasti ili zavisti i nerazborite revnosti, da u stvari ne prenagli, izvrće ju ili povećava, praveći iz muhe slona, ili iz pojedine stvari općenitu, ili tvrdeći kao sigurno ono, što je sumnjivo i možda njegova mašta i t. d. To bi bilo vrlo bezdušno i uzrok mnogim nemirima.

Treće ne smije onaj, koji ima što prijaviti, ove svoje dužnosti propustiti, ako drugi i ne ispunja svoje niti prima stvari, kako bi morao. Sv. Augustin raspravlja o tom i kaže, koji ne prima dragovoljno ukora, da je kao lugjak, koji se opire liječniku

D. August. ep. 167. et ep. 87. ad Felicit. et Rusticum.

i liječničkoj njezi. »Što nam je činiti s takovima?« pita on. »Zar da ih možda prestanemo zato liječiti? Nipošto! Jer ni ludi ne dadu se vezati, niti mrtvosnani probuditi. Ali zato neumorna ljubav ne prestaje ludoga yezati, mrtvosnana buditi, obadva ljubiti. *Nam et phrenetici nolunt ligari, et lethargici nolunt excitari; sed perseverat diligentia caritatis phrencticum ligare, lithargicum stimulare, ambos amare.* Obadva vrijegjamo, nu obadva ljubimo. Dok su bolesni, ljute se; ali kad jednom ozdrave, zahvalni su. *Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur: ambo molestantur: qnamdiu aegri sunt indignantur, sed ambo sanati gratulantur«.*

Isto se tako moramo nadati, da će činiti i naš brat. Sad se doduše, dok ga korimo, ljuti. Ali kad jedan put dogje k sebi i promotri stvar sam za se i pred Bogom, tada će uvidjeti razlog te spoznati iskazano si dobročinstvo i za to se zahvaljivati. Dapače i životinje, uza sve to što se protive, liječe ljudi često puta s velikom mukom i uz veliku pogibelj, a da od njih ne očekuju
Psa. 31. 9. nikakve hvale, jer *»nemaju razuma. — Quibus non est intellectus«.*
D. August. ep. 50. ad Bonifacium »Koliko to više«, kaže sv. Angustin, »moramo liječiti svoga brata, da na vijeke ne propadne? *Ut uon pereat in aeternum.* On ima razum i može poslije spoznati izkazano mu dobročinstvo i za to
Pro 28, 23. biti zahvalan, kako Mudrac kaže: *»Tko kori čovjeka, naći će kod njega poslije više milosti, nego li onaj, koji ga vara laskanjem jezika, — Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguae blandimenta decipit«.* Sv.
D. Basil. in reg. fus. disput. n. 55. 2. ad Cor. 2, 2. Bazilije svodi ovamo riječi sv. Pavla: *»Tko je, koji me razveseljuje, ako ne onaj, koji je po meni ražalošćen? — Et quis est, qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me?* *»Jer baš ova Bogu ugodna žalost, — kaku li revnost ne proizvodi u vama? — Ecce*
Ibid. 7, 11. *enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operetur sollicitudinem«.* To je Bogu ugodna žalost, jer prouzrokuje poboljšanje. Ti ćeš na to odvratiti, da su neki postali gori
D. August. ep. 48. at Vincent. na ukor i opomenu. Na to odgovara sv. Augustin vrlo dobro: »Valja li za to ljekariju zabaciti, jer je bolest nekojih neizlječiva? *Numquid ideo negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestillentia?* — Zaista ne. Zato ne smijemo ni da prestanemo opominjati, što nekoji ne ubiru iz toga ploda. Duhovni i tjelesni liječnik mora uvijek činiti, što mu je dužnost i što ga njegova znanost uči. On ne smije odmah bolesnika ostaviti, nego mora svoja sredstva upotrijebiti i p kušati.

O načinu, koga se imamo držati, kad opominjemo, kaže sv.
D. Basil. in reg. fus. disput. n. 50. et in reg. brev. n. 99. Bazilije: »Tko drugoga kori, mora činiti kao liječnici, koji se nikada ne ljute na bolesnika, nego se bore i bjesne samo na bolest, te samo proti njoj upotrebljavaju sva svoja sredstva i umijeća. Tako se ne smije ni onaj, koji kori, ljutiti ni srditi na onoga, koji je pogrješio. Sva njegova skrb i sve njegovo nastojanje mora na to smjerati, da odstrani pogrješku ili opačinu s duše bratove. Neka postupa kod toga kao otac liječnik, koji liječi ranu svog sina, koja mu zadaje veliku bol. Gledaj samo, kako oprezno, nježno i ljubezno pri tom postupa! On ćuti bol sinovlju kao svoju vlastitu. Isto tako oprezno, nježno i ljubezno mora koriti poglavar svoje podložnike; jer oni su njegova duhovna djeca. Zato ih mora

koriti *»u duhu blagosti. — In spiritu lenitatis«.* Sv. Augustin kaže: Gal. 6, 1.
»Krvnik ne pazi, kako mrcvari; a koji liječi, taj pazi kako reže. *Qui trucidat, non considerat quemadmodum laniet; qui autem curat, considerat quaemadmodum secat«.* Tako mora postupati poglavar. ako hoće svog podložnika izliječiti ukorom i opomenom; ne smije ga rastužiti ni uvrijediti. D. Aug. ep. 48. ad Vincent.

To je nešto vrlo važno. Sveci osobito preporučuju ovu oprez- 2. p. tract. 2. c. 8. n. 9.
nost. Tko drugoga kori, neka se dobro čuva, da ne pokaže kake strasti, srdžbu ili zlovolju, jer time će sve pokvariti. To ne bi značilo drugoga liječiti i popravljati, nego učiniti gorim. Oni se pozivaju na Apostola, koji kaže: *»Sluga Gospodnji neka kori s blagošću one, koji se opiru istini. — Cum mansuetudine corripientem eos, qui resistunt veritati.* »S čednošću« mjesto »s blagošću« prevodi se takodjer, ali je to jedno te isto. Jer i onaj, koji s čednošću kori, ne smije pokazati strasti ni uzrujanosti. U kratko, ukor mora biti takav i tako ljubezan, te ukoreni uvidi, da proizlazi iz srdačne ljubavi i žarke želje za njegovim dobrom. Jer samo tako običaje biti vrlo koristan. D. Basil. in reg. fus. disput. n. 50 2. ad Tim 2. 25.

— Konac trećeg dijela. —

Abecedno stvarno kazalo.

Rimski broj znači „dio“ (svezak) a arapski stranu.

Temata za propovijedi u sve nedjelje preko godine.[1]

I. KAZALO.

Adventske nedjelje.

1. Luk. 21, 31. Za sveti je život samozataja 1) nužna pripravа, 2) stalna čuvarica. II. 9—14.[2]

2. Mat. 11, 4. Nutarnja svetost mora se izvana očitovati, 1) da se bližnji pobudi na dobro, 2) da sami napredujemo. II. 73—77.

3. Iv. 1, 23. Da bližnjega svoga unapredimo u dobru, za to je izgled svetoga života 1) prvo sredstvo, 2) najuspješnije sredstvo. III. 35—40.

---

[1] Koji su svećenici u pastvi, te moraju propovijedati svake nedjelje i svakoga blagdana: oni se lako nagju u neprilici gledom na izbor gradiva, što će da propovijedaju. Ima ih, koji će tad posegnuti za tiskanim propovijedima; a mi ne nalazimo, što bismo im toga radi spočitnuli, Ta udovi duhovnoga tijela sv. Crkve treba da pomažu jedan drugome, a mimo to proizvodi duševni i onako su opće dobro. Drugi će se opet uteći kojemu učitelju duhovnoga života, pa će tude iz samoga vrela crpati. Ovdje će oni naći dubokih lijepih misli, a ne će ih stajati puno truda ni muke, da priberu baš ono, što je najzgodnije upravo za njihove slušatelje. Jedan od takovih ponajboljih učitelja duhovnoga života za cijelo je i naš *Alfonzo Rodriguez;* pa da bi se propovjednici lakše i brže njime okoristili, mi evo u dodatku donosimo trostruko kazalo onih temata, o kojima se tokom crkvene godine po nedjeljama može s korišću propovijedati.

U *prvom* su kazalu temata posve srodna s perikopama, koje se nedjeljom u crkvi čitaju narodu. O njima se može propovijedati, kako su u ovoj knjizi izvedena. U *drugom* je i u *trećem* kazalu bi reć putokaz, kako bi se pojedine rasprave o poniznosti, o umrtvenju, o bratskoj ljubavi, o napastima i t. d mogle upotrebiti za čitavo kolo (ciklus) propovijedî.

Nego sve je ovo tek pokus. Kojigod propovjednik nakon duljega čitanja dobro poznaje Rodrigueza, on će se još bolje znati okoristiti ovim izvrsnim asketičnim djelom. Samo se sobom kaže, da se mnogo toga ima promijeniti i udesiti prema potrebama slušatelja, pošto je Rodriguez knjigu svoju namijenio u prvom redu — redovnicima. Pa i nekoji primjeri, koji sasma dobro pristaju za Španjolce, te ih i mi s korišću možemo za se čitati, opet nikako ne idu na propovjedaonicu. Ovo pretpostavivši svaki će nam poznavalac Rodrigueza morat priznati, da za moralne propovijedi nije lako naći gradiva tako shvatljiva i uporavljiva, kao ovo što je u knjizi Rodriguezovoj.

[2] Rimski broj znači „*dio*“ (svezak) a arapski stranu.

4. Luk. 3, 4. U istinu se boreći proti pohoti tjelesnoj 1) mi Gospodu pripravljamo put, i 2) napredujemo na putu Gospodnjem. II. 19—23.

Božić.

Iv. 1, 9. Ujelovljenje Sina Božjega 1) najveće je čudo svemožnosti Božje, 2) i najveće dobročinstvo Ljubavi vječne II. 313—320.

Sv. Stjepan, prvi mučenik.

Mat. 23, 37. Stjepan — izgled svete revnosti za Boga. 1) Kako dolazimo do te revnosti? 2) Kako treba na samim sebi da je dokažemo? III. 50—52.

Nedjelja poslije Božića.

Luk. 2, 37. Proročica Ana — izgled svete ustrajnosti. 1) Potreba ove ustrajnosti, 2) sredstva njezina. I. 53—55.

Nova godina.

Tit. 2, 11. Jesmo li radi napredovati u Novoj godini, 1) onda treba da težimo za onim, što je savršeno, 2) pa ne smijemo zanemariti ni najmanje stvari. I. 25—35.

Bogojavljenje.

Mat. 2, 1. ss. Poniznost je neophodno potrebita, 1) kao temelj svakoj kreposti, 2) kao prvi uvjet molitvi. II. 114—117.

Nedjelje poslije Bogojavljenja,

1. Luk. 2, 52. Za napredak u kreposti osobito pomaže 1) dobar izgled, što nam ga drugi daju, 2) pomisao, kako smo i mi dužni drugima dati dobar izgled. I. 40—42.
2. Iv. 2, 3. Da uzmognemo, kako treba moliti, 1) za to moramo Bogu predočiti svu svoju slabost, i 2) u Njega se pouzdati, da nam može pomoći. I. 219—224.
3. Mat. 8, 8. Ako je u nas pravo pouzdanje u Boga, 1) onda nam Bog pomaže u našim nevoljama, i 2) naš je posao stvar Njegova. III. 64—67.
4. Mat. 8, 26. Život puteni 1) jest život nerazuman, 2) veoma mučan. II. 34—38.
5. Mat. 13, 25. Iščupati kukolj 1) jest lako, dok je kukolj jošte malen, 2) biva sve teže, što kukolj pusti dublje žile. II. 51—56.
6. Mat. 13, 32. Vjerno čuvaj dobivenu milost, 1) pa će ti Bog udijeliti nove milosti, 2) i svegjer novu revnost i ljubav ka kreposti. I. 9-14.

Nedjelja sedamdesetnica.

Mat. 20, 14. Odanost u volju Božju, 1) glede darova nadnaravnih, 2) glede rajske slave. I. 377—381.

Nedjelja šezdesetnica.

Luk. 8, 14. U kreposti moramo biti čvrsti, 1) da se ni sami za uvijek ne izgubimo, 2) da s korišću poradimo oko spasa dušâ. III. 16—20.

Nedjelja pedesetnica.

Luk. 18, 39. Poput slijepca na putu u molitvi 1) treba da se osvrnemo na ono, što nam je najvećma potrebno, 2) da u molitvi ustrajemo, dokle god toga ne postignemo. I. 206—209.

Korizmene nedjelje.

1. Mat. 4, 1. Od kolike su koristi napasti. II. 240—249.
2. Mat. 17, 2. Napast preobražava kršćanina. 1) Ona ga čisti i prokuša, 2) krepost mu biva time čvršća i jača. II. 235—240.
3. Luk. 11, 22. Srčane u boju proti napastima čini nas 1) nemoć duha paklenoga, 2) borba na očigled Bogu. II. 249—255.
4. Iv. 6, 11. Za uskrsnu pričest najbolja je priprava 1) čistoća srca od svakoga grijeha II. 353—354., 2) promatranje muke Isusove. II. 357—359.
5. Iv. 8, 47. Riječ Božja 1) koliko vrijedi, 2) kako se imamo njome služiti I. 55—60.

Cvjetnica.

Mat. 21, 9. Rajsko blaženstvo — najveća nam je utjeha u nevolji našoj. 1) Dokaza za to imamo u sv. Pismu, 2) primjeri nam to razjašnjuju. II. 62—66.

Veliki Petak.

1. Petr, 2, 21. Trpeći Isus 1) najbolja nam je škola samozataje, i 2) vodi nas do vrhunca njezina. II. 67—72.

Uskrs.

Iv. 6, 11. Koji dostojno primaju uskrsnu sv. pričest, 1) oni se najuže sjedinjuju s Kristom, 2) oni se sasma preobražavaju u Njega. II. 366—368.

Uskrsni ponedjeljak.

Luk. 24, 32. Naši razgovori s bližnjim treba da se odnose na Boga, 1) za duhovnu pobudu bližnjega, i 2) za naš napredak. II. 103—109.

Uskrsne nedjelje.

1. Iv. 20, 23. Neizmjerna ljubav Kristova spram svojih učenika u nas pobugjuje 1) djetinje zaufanje, 2) i daje nam rajski mir. I. 313—317.

2. Iv. 10, 14. Ljubav dobroga Pastira jednako nas nuka, 1) da se Njemu posve izručimo, 2) sve da činimo iz ljubavi spram Njega. II. 368—372

3. Iv. 16, 20. Radost kršćanina u Bogu 1) jest osnovana (temeljita), 2) a ne će je pomutiti ni svagdanje pogrješke. II. 297—302.

4. Iv. 16, 6. Vjerno nasljedovanje Krista 1) ragja u nas radosno pouzdanje, 2) i ugušuje svako malodušje. I. 15—20.

5. Iv. 16, 23. Molitva, najveće odlikovanje razumnoga čovjeka, 1) neophodno nam je potrebita, 2) a sâm je Bog učini lasnom. I. 176—182.

Spasovo.

Filip. 3, 20. Naša volja - jedna s voljom Božjom raj je na zemlji. 1) Mi zaboravljamo za nevolje ovoga svijeta, 2) mi kušamo slasti rajske. I. 288—299.

Nedjelja poslije Spasova.

Iv. 16, 2. Muke i nevolje, što ih je Isus obećao svojim vjernima, 1) veliki su dar Božji. I. 357—359., 2) najveća je kazan, kad ih Bog uskrati. II. 17—19.

Duhovi.

Filip. 4, 13. Duh Sveti - izvor milosti i ljubavi. 1) Milost daje, te nam bude možno i ono, što je najmučnije; 2) ljubav čini lako i ono, što je najteže. II. 59—62.

Duhovski ponedjeljak.

Iv. 3, 21. Prava želja za kršćanskom savršenošću čini nas 1) dostojne novih milosti, i pospješuje nam, 2) napredak u duhovnom životu. I. 9—14.

Sv. Trojstvo.

Mat. 28, 20. Volja naša sjedinjena s voljom Božjom podaje nam 1) potpun mir i 2) jedino pravo veselje. I. 296—302.

Tijelovo.

Iv. 6, 57. Isus, ustanovivši presveti Sakramenat, dade nam 1) dar neizmjerne vrijednosti, 2) ukaza nam ljubav neizmjernu. II. 341-345.

Nedjelje po Duhovima.

2. Luk. 14, 16. Da budemo vazda spremni, kad nas Gospod zovne, treba 1) da uvijek pazimo tek na dotično svoje djelo, 2) a ovo da obavimo onako, kano da nam je ono zadnje u životu. I. 68—73.

3. Luk. 15, 2. Ako smo radi, da nas Gospod primi, onda moramo priznati 1) svoje ništavilo, 2) svoje grijehe i krivice. II 128—131.

4. Luk. 5, 10. Što je više kome Bog dao, to se više mora on poniziti, 1) da sam sebe očuva od vječne propasti, 2) da pomogne spasti bližnjega svoga. II, 117—124.

5. Mat. 5, 24. Bratska ljubav. 1) Koliko vrijedi? 2) Koliko je nužna? I. 119—129.

6. Mark. 8, 6. Da dostojno primimo Isusa u sv. Pričesti, za to se hoće 1) poniznosti, 2) ljubavi i pouzdanja, 3) želje za Njim. II. 355—357.

7. Mat. 7, 17. Na jezik moramo paziti, 1) jer je to početak bogoljubna života, 2) izvrsno sredstvo za molitvu sabranu. II. 80—84.

8. Luk. 16, 2. Vjernost u malim stvarima, dapače i u svjetovnim stvarima, 1) ograda je za naše posvećenje, i 2) plod srca Bogu posvećena II. 78—80.

9. Luk. 19, 41. Isus roneći suze nad Jeruzalemom uči nas, da ima Bogu mila žalost. 1) Koji su joj uzroci? 2) Kako se zazlikuje od svjetske žalosti? II. 309—312.

10. Luk. 18, 11. Da omilimo Bogu, moramo 1) zaboraviti na ono malo dobra, što smo ga učinili, i 2) vazda misliti na ono, čega nam još nedostaje. I. 20—24.

11. Mark. 7, 32. Kako se valja Bogu moliti? I. 209—213.

12. Luk. 10, 33. O revnosti za slavu Božju, 1) Koja je kriva, 2) a koja prava revnost? III. 52—56.

13. Luk. 17, 17. Neizmjerna dobročinstva Božja ištu od nas, 1) da imamo zahvalno srce, 2) da se u istinu zahvalimo Bogu. II. 330—332.

14. Mat. 6, 25. Odanost u volju Božju, dok smo bolesni. 1) Bog nam šalje bolest za naše dobro, 2) On nam vraća zdravlje, kada Mu se svidi. I. 338—346.

15. Luk. 7, 12. Konac života našega u Božjoj je ruci. Zato 1) moramo zaufano Njemu na volju ostaviti, da nas uzme s ovoga svijeta, kada je Njegova sveta volja; 2) no zato ipak smijemo s pravednih uzroka poželjeti si smrt i za nju se moliti. I. 347—357.

II. KAZALO.

Adventske nedjelje.

Nedjelja poslije Božića.

Nedjelje poslije Bogojavljenja.

Nedjelja sedamdesetnica.

Nedjelja šezdesetnica.

Nedjelja pedesetnica.

Korizmene nedjelje.

Uskrsne nedjelje.

2. Iv. 10, 16. Bratsku ljubav ište od nas 1) sv. Pismo, 2) sâm razum. I. 129—133.

3. 1. Petr. 2, 17. Sloga i ljubav bratska mogu biti samo ondje, gdje 1) jedan drugoga strpljivo podnosi, 2) gdje se samoljublje i častohleplje mrtvi. I. 134—138.

4. Jak. 1, 19. Mir valja da uščuvamo, 1) podajući bližnjemu svaku čast, koja ga ide, 2) kloneći se onoga, što bi ga moglo smutiti. I. 139—142.

5. Jak. 1, 26. Ponajviše će mir pomutiti 1) ujedljivi govori, 2) uporno prigovaranje i prekoravanje. I. 144—148.

Nedjelja poslije Spasova.

1. Petr. 4, 8. Miru za volju 1) moramo biti oprezni u govoru, 2) i popustljivi u razmirici. I. 148—152.

Nedjelje po Duhovima.

1. Luk. 6, 41. O krivome sudu. 1) Njegova zloća, 2) lijek protiv njega. I. 156—165.

2. Iv. 3, 18. Koji bližnjega ljube, oni će 1) ugušiti u sebi svaku želju za osvetom, 2) svaku gorčinu umrtviti, 3) bližnjemu dobro činiti, 4) spram njega bit će dobrohotni. I. 152—155.

3. 1. Petr. 5, 6. Da se Bogu dopadnemo, 1) moramo volju svoju s Njegovom sjediniti, i 2) tvrdo vjerovati, da nam sve od Njega dolazi. I. 288—293.

4. Rim. 8, 18. Kada je naša volja sjedinjena s voljom Božjom, onda 1) si stičemo najveću svetost, 2) te imamo raj već na ovom svijetu. I. 294—299,

5. 1. Petr. 3, 15. Mi ćemo se Bogu sasvim predati, kada uzvjerujemo. 1) da je samo u Boga pravo veselje, 2) da s Bogem biti sjedinjenu znači toliko, koliko posjedovati ovo veselje. I, 299—306.

6. Rim. 6, 5. Sjedinjenje s Bogom donosi 1) djetinje zaufanje, 2) nenarušivi mir. I. 313—317.

7. Rim. 6, 22. Ako smo u istinu slobodni u Kristu, 1) onda nas ne će nimalo uznemiriti bolesti, što nam ih Bog pošalje, 2) a ni rana smrt, koja nam prijeti. I. 338—349.

8. Rim. 8, 15, U koga je pravi duh djetinjstva Božjega, 1) on je miran kod općih nevolja, 2) te ih podnosi u duhu pokore za svoje grijehe. I. 357—363.

9. 1. Kor. 10, 13. Iskvarena narav naša uzrok je naših napasti. Nekoji bivaju napastovani iz početka, a drugi poslije. II 228—233.

10. 1. Kor. 12, 11. Napast nas 1) čuva od lijenosti, 2) osigurava nam nagradu. II. 234—238.

11. 1. Kor. 15, 9. Napasti nam 1) pomažu, da same sebe upoznamo te budemo ponizni; 2) one nas vode k savršenoj čistoći duše. II. 238—243.

12. 2. Kor. 3, 4. Napasti čine 1) te budu pravednici tim revniji; 2) s toga se oni njima raduju. II. 243—247.

13. Luk. 17, 13. Oružje naše u napasti jest 1) Ime Isusovo, 2) molitva. II 255—258,, 260. 261.

14. Gal 5, 16. U napasti dobivamo od Duha Svetoga 1) snage i srčanosti, 2) i prevlast nad duhom paklenim. II. 249—252.

15. Gal. 5, 25. U napasti nas krijepi pomisao, 1) da nas Bog gleda, kako se borimo, 2) da se tuđe radi o časti i slavi Božjoj. II. 253 255.

16. Efež. 3, 13 U napasti ne smijemo klonuti duhom, 1) jer Bog ne da, da budemo napastovani više, nego li možemo podnijeti, 2) samo ako se, ne uzdajući u same sebe, jedino u Boga uzdamo. II. 255—259.

17. Efež 4, 1. Kako nam se vladati, kada smo u duši proti bližnjemu uzbunjeni. I. 150—152.

18. Mat. 9, 4. Kad nas salete zle misli, 1) moramo im se odmah iz početka oprijeti, 2) i njima baš protivno raditi II. 263. 264. i 262. 270.

19. Efež. 4, 27. Nikada ne smijemo vjerovati neprijatelju, 1) ni onda, kad nas napastuje pod izlikom dobra, 2) ni kada na nas nasrće sramotnim mislima. II 264—271.

20. Efež. 5, 15. U napasti valja dobro razlučiti, 1) da li ćemo pobijediti bježeći, 2) ili boreći se s njima. II. 271—276.

21. Mat 18, 23. O ispitu savjesti. 1) Od kolike je važnosti, 2) kako da ga učinimo. I. 261—265.

22. Mat. 22, 18. Bog pozna nutrašnjost srca našeg. 1) S toga moramo nutarnju zloću svoju ispitivati, 2) a ne smijemo mirovati, dokle god je sasvim ne upoznamo. I. 265—278.

23. Filip. 3. 18 Svrha u koju sami sebe ispitujemo, jest: 1 pokajanje. 2) odluka, 3) pokora. I. 278—282.

24. Kol. 1, 10. Opći ispit savjesti. I. 282—285.

III. KAZALO.

Njedjelja poslije Spasava.

Iv. 15, 26. Najveća čudesa svemožnosti i ljubavi Isusove imamo u presv. Sakramentu II. 345—350.

Duhovski ponedjeljak.

Iv. 3, 21. Za sv. pričest valja se svom pomnjom pripraviti, II. 350—352.

Nedjelje po Duhovima.

1. Luk. 6, 42. Ta priprava sastoji se nada sve u čistoći duše. II. 353—354.
2. Luk. 14, 16. Onda se ta priprava sastoji u poniznosti, ufanju i gorućoj želji za Isusom. II. 355—359
3. Luk. 15, 9. Poslije sv. Pričesti treba da Gospodina slavimo, ljubimo, Njemu se molimo za se i za druge. II. 360—361.
4. Luk. 5, 8. Sve valja da posmatramo kao dar Božji, a za zlorabu darova Božjih treba da se pokajemo i Boga molimo za pomoć unapredak. II. 361—362.
5. Mat. 5, 20. Koji plod moramo crpsti iz sv. pričesti? II. 363—364.
6. Mark 8, 3. Sveta je pričest obrana proti napastima, osobito proti nečistim napastima. II. 364—366.
7. Mat. 7, 20. Sveta nas pričest najuže sjedinjuje s Isusom i preobražava nas u Njega. II. 366—368.
8. Luk. 16, 8. Najveća je mudrost posvema se predati Isusu. II. 368—372.
9. Luk. 19, 46. O sv. Misi. II. 375—380.
10. Luk. 18, 14. Zašto mnogi od sv. pričesti nemaju prave koristi? II. 372—375.
11. Mark. 7, 35. Kako valja slušati sv. Misu? II. 380—386.
12. Luk. 10, 25. Život u Bogu - glavna nam je dužnost. I. 249—252.
13. Luk. 17, 15. Što će reći: živjeti u Bogu. I. 252—255.
14. Mat. 6, 26. Lako je živjeti u Bogu. I. 255—258.
15. Gal. 6, 4. Ne govorimo zlo o bližnjemu, niti slušajmo takovih razgovora. II. 93—99,
16. Efež. 3, 13. Čuvajmo se ne samo laži, nego i beskorisne šale. II. 99—103.
17. Efez. 4, 3. Govorimo i zabavljajmo se vazda o Bogu II. 103—109.
18. 1 Kor. 1. 4. 5. Želja za napretkom u kreposti znak je siguran, da smo u milosti Božjoj. I. 15. 16.
19. Mat. 22, 5. Ako ne poslušamo glasa Božjega i ne poradimo o našem napretku duhovnom, upast ćemo u teške grijehe. I. 17—20.
20. Efež. 5, 16, 17. Hoćemo li napredovati u kreposti, a mi zaboravimo na ono malo dobra, što ga učinismo, te uvijek mislimo na ono, što nam nedostaje. I. 20—24.
21. Efež. 6. 10, 11. Hoćemo li napredovati u kreposti. a mi vazda težimo za najvišim. I. 25—29.
22. Filip. 1, 10. Budimo vjerni u malim stvarima. I. 30—35.
23. Filip. 3, 17. Naše dobre odluke neka se tiču pojedinih, a ne općenitih stvari. Nemojmo mirovati, dok tih odluka ne ostvarimo. I, 36—38.
24. Kol. 1, 10. Moramo ustrajati u dobru i što će nam u tome pomoći. I. 53—55.

Primjedba. Za propovijedi o Majci Božjoj mogu se uzeti rasprave: o poniznosti, odanosti u volju Božju, o čistoći i t. d.

I. Propovijedi prigodom «Mlade Mise.»

1. Pomisao na visoku čast, što svećenik sudjeluje pri spasavanju dušâ, 1) može ga silno uznijeti, ali ga 2) isto tako i poniziti. III. 8—16.
2. Dvostruka je zadaća svećenikova: 1) svoju dušu spasti, 2) sudjelovati, da se i drugi spase. III. 21—31.
3. Glavni uvjeti u dušobrižnika: 1) bogobojazni život, 2) molitva. III. 35—45.
4. Revnost oko spasavanja dušâ: 1) što je, 2) što djeluje, 3) kako se postizava. III. 45—52.
5. Da uzmogne milost Božja uspješno djelovati u svećenika, 1) ne smije se on nimalo pouzdati u se, 2) nego sve svoje pouzdanje staviti u Boga. III. 59—67.
6. Svećenik ne smije duhom klonuti, ako mu trudu i nastojanju ne odgovara sjajan uspjeh. III. 69—74.

II. Propovijedi pri «svečanom oblačenju redovnikâ.»

1. Bitno je u životu redovničkom, da se točno drže zavjeti siromaštva, čistoće i poslušnosti. III. 75—77.
2. Zavjetima redovničkim posvećuje se život redovnički. 1) Zašto zavjeti posvećuju taj život? 2) Koje su koristi ove posvete? III. 77—79.
3. Značenje redovničkih zavjeta. 1) Oni su drugi sv. krst., 23 neprekidno mučeništvo. III. 80—81.
4. Zavjeti ne umanjuju slobode, nego je povećavaju. III. 81—8)
5. Redovničko zvanje velika je milost Božja. Zato 1) treba da je redovnik jednako zahvalan Bogu. 1) Zvanje mu je neprestano vrelo milostî. III. 83—90.
6. Čemu obnova zavjetâ? III. 90—96.

S. N. V. S. B.